

John Adams
Library.

IN THE CUSTODY OF THE
BOSTON PUBLIC LIBRARY

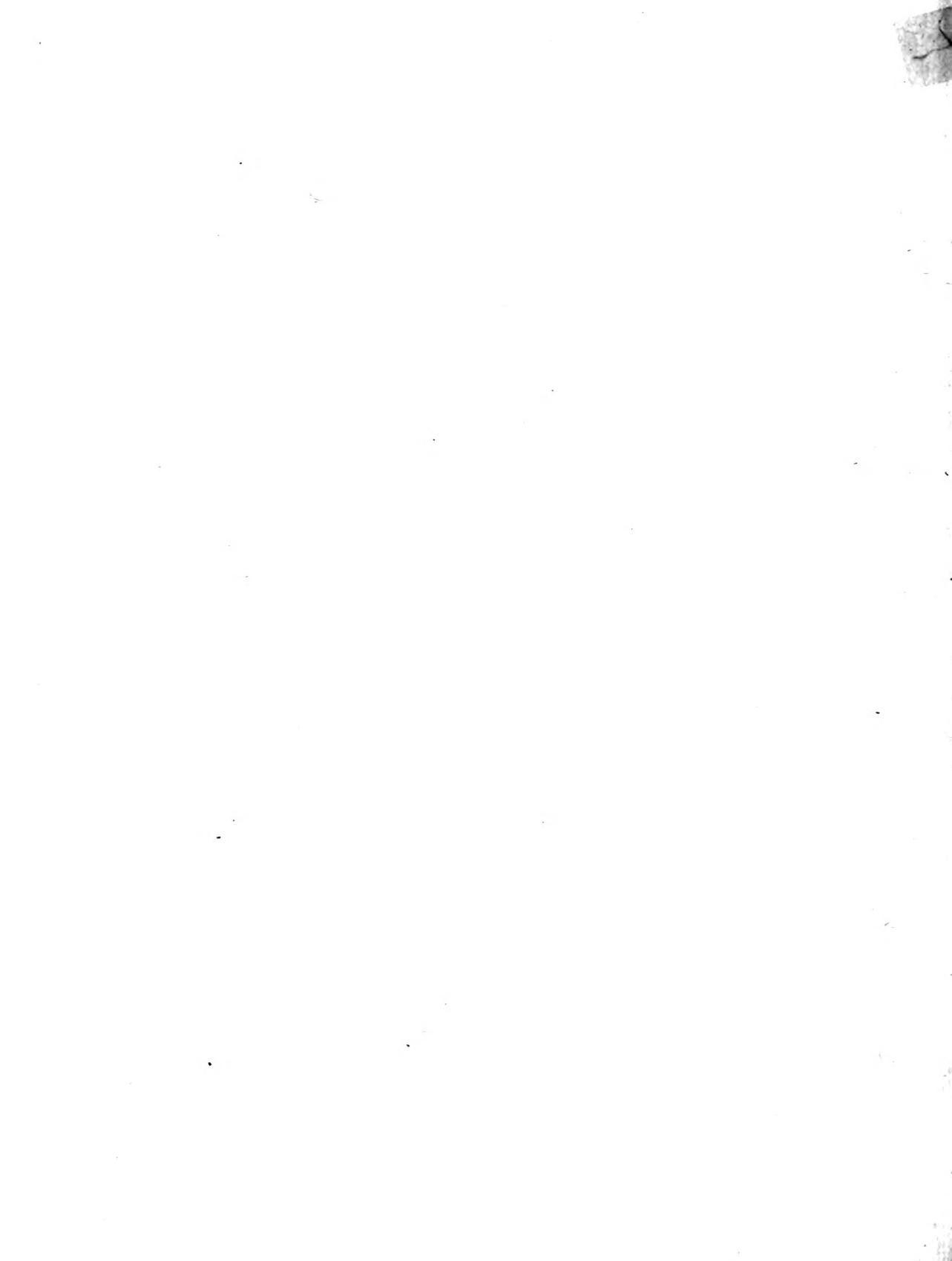

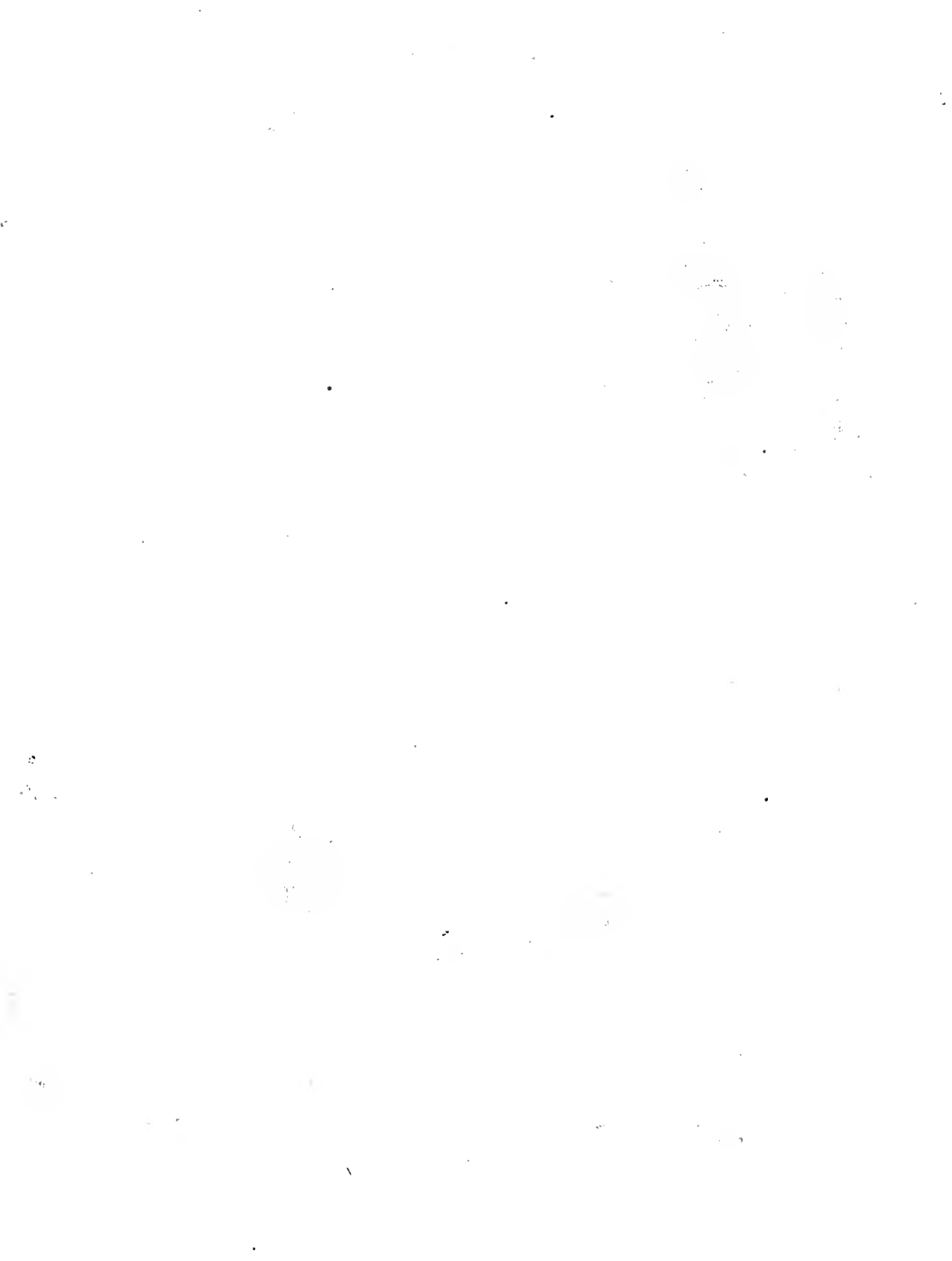
SHELF NO.

ADAMS

1607

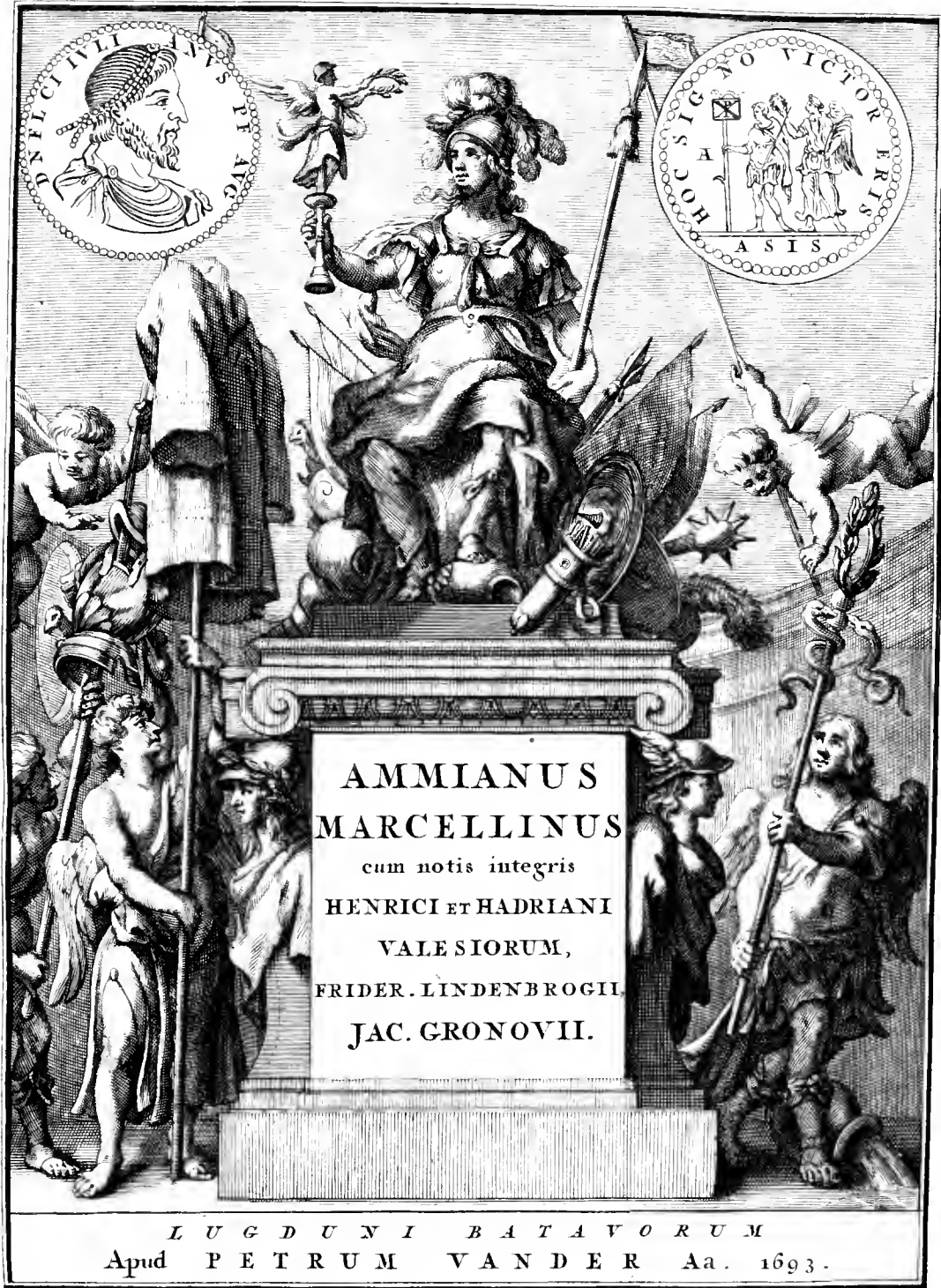
A. v. Zybell fecit

IACOBUS GRONOVIVS I. FR. E.

Græcæ Linguae, Historiarum et Eloquentiæ Professor.

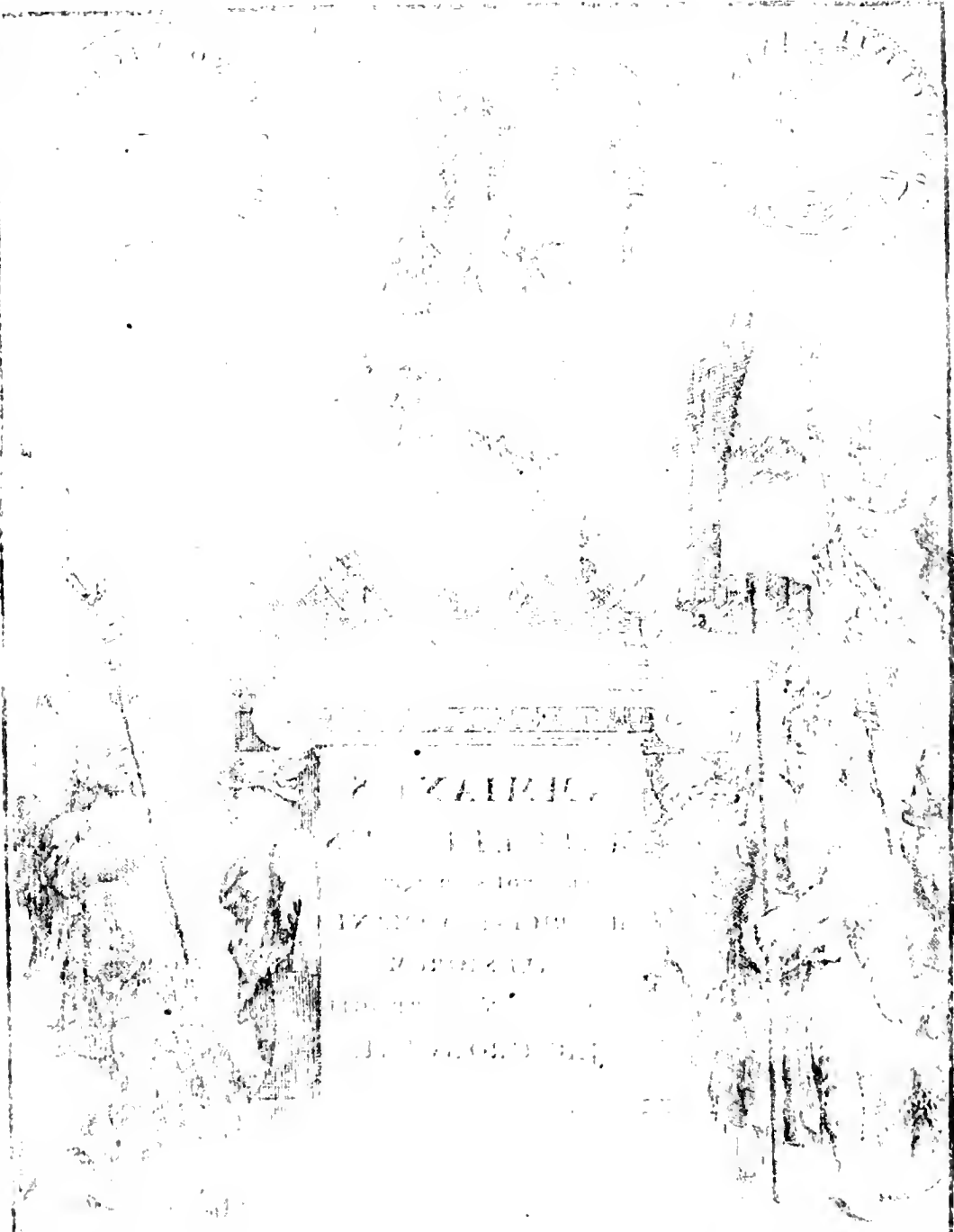
*Mancit ut exultans, spem Gronovius alter. Tu mentem ratione polis tu sæcula pandis,
Cunctas Scriptas, Dallas, in ar. dico. Sic facis, ut mirer facta manumque Dei.*

Ps. Ac. Esc. P.

AMMIANUS
 MARCELLINUS
 cum notis integris
 HENRICI ET HADRIANI
 VALESIIORUM,
 FRIDER. LINDENBROGII
 JAC. GRONOVII.

LUGDUNI BATAVORUM
 Apud PETRUM VANDER Aa. 1693.

Printed and Published by the Government Printer, Wellington, New Zealand.

A M M I A N I
M A R C E L L I N I

R E R U M G E S T A R U M

Qui de xxxi supersunt,

L I B R I X V I I I .

Ope MSS. codicum emendati ab FREDERICO LINDENBROGIO & HEN-
RICO HADRIANOQUE VALESIIS *cum eorundem integris*
Observationibus & Annotationibus ,

I T E M

Excerpta vetera de Gestis Constantini & Regum Italiae.

O M N I A

N U N C R E C O G N I T A

A B

JACOBO GRONOVIO,

Qui suas quoque notas passim inferuit & necessariis ad Ammiani illustrationem
antiquis nummis ac figuris exornari curavit.

LUGDUNI BATAVORUM.

Apud P E T R U M V A N D E R A a ,

MDCXCIII.

M A R C H 1 9 6 7

UNITED STATES POSTAL SERVICE

POSTAGE WILL BE PAID BY ADDRESSEE

MTT

MEMORANDUM FOR THE DIRECTOR

ADAMS/60-7

RE: [Illegible]

RECEIVED BY THE DIRECTOR
MAY 1 1967

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO
COSMO III
MAGNAE ETRURIAE DUCI
LITERARUM PATRONO.

AM judicavi esse Ammiani Marcellini rationem, ut sui pariter & mei animi interpret ire posset, ac congesta in utrumque beneficia faciendo publice ac memorando in Principale Auditorium Tuum perferre justam reverentiæ privata religione hucusque cultæ significationem. Hæc votorum, quæ per complures annos coarcervavimus, summa; hæc spes, cui jamdiu imminemus, etsi magnæ felicitatis capax, tamen eo minus improba, quod infinitam salutaris dexteræ Tuæ benignitatem experti coram & admirati, ne nunc quidem ab ea adoranda nos remotum iri pro pietate nostra credimus. Utique hic ille vir est, qui non in ipsa vitæ actione tantum sequutus exempla veterum vicinæ Tuæ Romæ civium, sed etiam in hoc sermone, qua licuit, presse adhærens optimorum vestigiis, earum rerum nobis reliquit planam historiam, quæ quum sint dignissimæ cognitu, tamen earum magna

pars aut penitus nunc esset ignota, nisi ipse intercessisset, aut
 nonnisi tenuibus & invalidis conjecturis per quorundam potius al-
 lusiones, quam narrationes spectanda. Cæterum incredibile dictu
 est, quemadmodum ante hoc sæculum, nimis insigni fœdatus ca-
 ligrine & fere in perpetuam valetudinem lapsus linguâ simul &
 sententiâ infeliciter titubaverit, dum quod ærugo vetustatis aut
 exedens obscuraverat aut intervertens ab conspectu amandaverat,
 alii suo potius tactu quam ex legitimis monumentis replent & in-
 fulciunt, miserrima lancinatione Ammianum torquentes. Nec
 ab eo contagio refici potuit, nisi hoc ipso demum sæculo; in
 cujus exordio, petita velut medicinâ ex eadem regione, unde tan-
 tum non omnia doctrinæ instrumenta lucem hauserunt, felice Tua,
 Clémentissime Princeps, Etruria, purgator exire cœpit. Tunc
 quidem ejus causa non tralaticie aut leviter acta est, sed prudenti
 consilio & industria memorabili. Nam ne unius tantum se cre-
 deret arbitrio, verum quoscunque advocaret ad lectionis antiquæ
 repetitionem, suspensa in propatulo tabula, quæ excerptas mira-
 bilis in Regia Tua chirographi & singularis fidei notas exponeret
 omnium conspectui. Sic falsus iste & evulgatus cento, qui uni-
 versam auctoris manum illepide supposuerat & turbaverat, dis-
 cesso & varietate admodum conspicua signabatur ferme pudorem
 injiciens eruditis hominibus, ut sanctius & lenius in Ammiano
 consulere conantes incenderent animum ad inventionem latentis.
 Hoc vexillo inde primum sublato, quum adhuc esset in expecta-
 tione recipiendi ab eadem manu melioris nitoris, interceptus in
 alia terrarum plaga, ad Sequanam detentus & possessus, non aliter
 quam ipse quondam illic depressus Julianus Cæsar, nequivit in-

D E D I C A T I O.

genus libertate uti. Quæcunque enim cura, & illa sane, quod negari nequit, peregrina, istuc cum poliverit, opinari fas est non desuisse eum anhelare & fere quiritando poscere, ut permitteretur gratias agere loco primæ post magnam longamque vexationem restitutionis suæ non tantum arbitro, sed etiam auctori. Neque dubito nunc eum id tanto instantius ardere & flagrare, ut illud celebre eruditionis bonæ archivum S. Marco dicatum duce Lindenbrogio adiens salutet ea mente, qua naufragus servatorem suum, quoniam post tot annos videt illi præesse eum, qui sicut putat suæ fidei esse cavere ut providentia & benignitate sua pergat constare ei loco justa sanctitas simul & exemplaris antiqui custodia, ita hereditariæ suæ clientelæ simul & tot aliorum ex antiquis ingeniorum cærimoniam non sit aversaturus.

Si verum fateri licet, hoc id ipsum est, Domine, quod acerrime concupivi; hoc, quod amore Ammiani intelligere expeto: & si ita sub hac umbra admittar, ut fruam desiderio imæ mentis meæ ad revelandam Serenissimæ Celsitudini Tuæ voluntatem diu indebite occultatam, summam felicitatis meæ tetigero. Gero enim pectus non ficto aut fatuo furore, non Delphici cujusdam caloris vecordia, sed Tuo, Optime & divinitus ad bene merendum de generis humani optima parte constitute Princeps, tam præsentis efficacique in me numine, Tua indulgentissima munificentia anhelum inflatumque. Hanc gratissime mihi incumbentem vim, & non comas, sed concepta sancte vota jactare effarique compellentem si non excutere, utique lenire hac aperta professione spero, ut in isto religioso tot pie faventium linguarum concentu, quæ continenter se ad Tuos, Princeps Benignissime, tholos ab omnibus undiquaque Musis mittitur, sibilum

DEDICATIO.

murmurque minimum, sed castissima meditatione nuncupatum proferam.

Deprehendebam ita comparavisse secretam fati vim, ut antiquitati Romanæ Græcæque, hoc est, maximæ parti earum rerum, quibus connexa & colligata est politura nobilium animorum, plurimum per omnes ætates contulerit Etruria Tua. Græcos vero in primis, immenso quodam humanitatis cognoscendæ studio instinctos semper homines, quum per reliquam Italiam multiplices se effunderent, versus eandem Etruriam Tuam progredi, illic colonias condere, & non tam sua instituta illuc inferre, quam Genio quodam telluris fausto eos allicefacienti se committere & ab illa regione plenam elegantix suæ culturam petere mirabiliter lætatos videbam. Quæ quidem quum sint sic vetusta, ut universus tamen quorumcunque sæculorum ordo circumferat eorum experientiam; tum animadvertēbam nostris temporibus ita constitutum esse, ut instrumenta hujus jucundi laboris, libros nempe & quidquid eorum sive per Græcos & Græci sermonis interpretationem, sive per ipsos Italos & Latinam linguam ad memoriæ veteris custodiam residuum nobis est, unica Etruriæ Tuæ cautela & metu ab interneccione vindicatum esse. Etenim Deo auspice illud affectus eram, ut profectus meos negarem includi intra unius, ut solent, septi fati arcti metas, sed liberè spatiando optarem mihi non ignota esse, quæ per tot centenos annos in tanta licet jactura omnis munditiæ, tot barbarorum vastationibus, tot tyrannorum, quos ante omnia contra bonos libros potestatem suam omnem permisisse legimus, ærumnosis imperiis, non sine cœlesti cura servatum tantis laudibus ab nostræ & præcedentis ætatis viris

DEDICATIO.

viris doctis efferri observabam. Harum rerum consideratione & ipse excitatus, nec ex muto sanguine me provenisse cogitans, tota juventute mea flagraveram in illud imperii Tui penetrabile velut sacris rebus secedere, & quum annis id ipsum hortantibus facultas non deesset, quasi Deo monstranti me concessi. Quæ illa fuit hospitalitas Musarum Etruscarum? quæ illa vita mea? quam super omnem opinionem literata istius temporis studiorum agitatio? Quum, ut vere dicam, studere demum didici, hoc est, animadvertere, quid is, qui feliciora & his reconditis libris instructiora loca sequitur, interesset illo, qui domi habitans satiare se potest sola contemplatione eorum, quæ ab typographis accipit, ultra horum ætatem nihil pensi habens. Ista illa calamitas est, quæ in his quidem terris nimias ruinas edit. Hinc aliquid ex justo admirari, hinc verum probumque & fortunas fataque negotii, quod tractamus, recognoscere prohibemur. At ibi in singulas horas licebat contemplari, quam vane & incondite ab occidentali Alpium latere a me tractata essent, & ab omnibus etiam aliis, quin & cum maxime tractarentur antiqua scripta ab maximis ingeniis ad posteritatem prodita & tantarum impensarum præsidiiis per manus sparsa. Quanta cura nomino illos dies, illos festissimos dies, quibus Herodotum cœpi intelligere simul & ab nullo intelligi cognovi? O venerabilia ista momenta, quæ mihi Polybium, Arrianum, Ælianum, Dionem Cassium aperuerunt, quos omnibus aliis clausos noram! Quam faustæ illæ horæ, quibus Æneæ, Hierocli, Artemidoro operam dare potui, ut ipsos aperte plana voce sermocinantes narrantesve audirem? Tunc mihi ad liquidum dulcis fui. Tunc imaginari

DEDICATIO.

potui ad istam absolutionem vitæ, quam sapientis esse statuebant, me propinquasse, quum nullis umbris aut tenebris cognitioneni ejus, quod antehac inscrutari arcebar, vetantibus liceret perfectam Gratiarum omnium Venerumque, quibus audieram referta esse studia, amœnitatem affluenter haurire, & oculos simul manusque ac pedes pascere peragrando illa tam nobilem scriniorum S. Laurentii spatia. Quid quum occurreret illa turba variarum rerum tantopere profutura, si non lateret, quas nec fando indicari audiveram, nec appellationes unquam perceperam? Hæc profecto quum partim adspicere & recensere, partim in alias chartas conjicere chirographo meo liceret: nonne jure opinabar Idæorum Dactylorum nomina notitiæ meæ adfundi? Eorum majestate vitam ab terroribus servari immerito & fatue statuebant gentiles. Ego vero tum non magis prævidi, quam postea expertus sum in illis tranquillæ otii, in illis arcane sapientiæ, in illis vitæ convenienter agendæ & principia & profecto firmamenta esse. Equidem in ista prolusione adeo me hæc explebant, ut omnium aliarum rerum immemor in novos verosque non Hesperidum, sed Copiæ ipsius aut Minervæ Paciferæ hortos delatus frui tam sancto nominum & laborum priorum consortio gestirem, singula scrinia velut altaria totidem altitudini ingeniorum ab Divis Heroibus Mediceis dicata spectans, inter quæ tanquam Brachmanum aliquis, ut ipse testatur hic scriptor, spatiatus & operans nihil morarer alias causas, ob quas peregrini Italiam visitant. Quin etiam potuit hic adfixus illi augusto Camœnarum receptaculo animus Celsitudini Tuæ placere; utque nutriendo propagares, Domine, hanc adfuitatem meam, & quidquid tacito secessu col-

D E D I C A T I O.

ligerem, in usum aliquem referretur, qua non auspiorum Tuorum felicitate, quibus non munificentiae experimentis me fucinctum vivere iussisti? Quae quum & immensa fuerint omnia, numerumque & sermonem meum excedentia, tum in eis ut semper recordatione exulto, ita nunc verbis etiam indulgendo luderem; nisi dum id paro, sentirem me maesto quodam aculeo pungi, memorans & considerans non modo quam Tua Serenissima Celsitudo me locupletarit, sed simul quod iis ereptus sim. Et tamen confirmata contra confusionem mente quotidie & loquor & memoro, & quae usui, quae ornamento ex Etruria Tua mihi evenerunt, tanto promptius proniusque refero, quod etiam aliena identidem scripta hanc memoriam ubique inculcent profitentia eandem suam ex Etruria laetitia; in quibus vel praecipuus exstabit semper hic Ammianus Marcellinus, qui ad notionem quoque meam post tot alios pertinere se ratus, auxiliatricem Florentiam singulis paginis loqui & cum voluptatis multo sensu jactare per octoginta annos duravit, nulla unquam intermissione ne posthac quidem destiturus. Propterea dum uterque sic obligatus quaerit officium facere, ad aram Clementiae ac Benignitati Tuae Serenissimorumque Majorum Tuorum ab tot ingeniis illic servatis erectam & tam bene utiliterque sibi cognitam hic ipse Ammianus in Cyri preces effusus rogat ut accipias

ΤΑΔΕ ΚΑΙ ΤΕΛΕΣΤΗΡΙΑ ΠΟΛΛΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΑ :

& ego hanc, quam ipse nobis vitæ, indolis & rerum ab se in Asia & Europa peractarum reliquit effigiem, prout fieri licuit, nunc mea etiam manu politam Celsitudini Tuae consecro ex officio justo, pioque & debito, ex animo quem largitate liberalitatis, quem

DEDICATIO.

tantis affluentissimæ prolixitatis exemplis addictum devotumque Tibi fecisti; Deum venerans, ut omnibus rebus felix æternum Fortunam adeo conspecti Imperii Etrusci domesticam habeas, videasque Mediceam gloriam excelsissimis laudibus suffragatione ipsius Dei illustratam quotidie magis magisque vigere & florescere. Id precor

Lugduni in Batavis a. d.
xiv. Kalend. Decemb.
MDCLXXXIII.

Serenissimæ Celsitudini Tuæ.

Dicatissimus cliens

JACOBUS GRONOVIVS.

LECTORI STUDIOSO

EDITOR

S. P. D.

uum ex Ammiano Marcellino magna & crebra oblectamentorum causa citiori vitæ meæ acciderit, libens feci, ut hæc nostra familiaritas innotesceret publice, & velut ad vicem reddendam partes aliquot horarum nunc mearum, quas ille plurimas antehac refecerat, illi concederem, eo consilio, quo nitentiora & speciosiora exstant residua historiarum ejus volumina. Hoc illi videbar debere, viro, in quo cernebam propositum contra sua sæcula magnificentum & excellens. Et si enim quæ alii de eo scripserunt, nec mea faciam, nec advertere velim, & in ista ominum præfagiorumque fallacissimorum observatione omnia alia mallet; videam quoque in illo esse aliqua nescio qui felici nostræ polituræ nonnimis congrua: tum adverti refert eum vixisse isto tempore, quo Latina studia vix fuisse dici oportet, aut omnia arctabantur angustiis epitomarum, hoc est, degeneris inertię fœcordia, & illam urbem, quam Æternam laudat, Venerabilem & virtutum omnium domicilium, obsidebant ærumnosæ & execrabiles ineptiæ omni vigore animi pessumadato, & nihil istic ad priorem magnificentiam. Quod si quos mens melior tamen eveheret, quidquid id erat, ad blanditias auribus principum præbendas modo adhibuisse cernimus. Tali noster tempore quid magis mirer, utrum sustinuisse mente concipere tam nobilis ac diuturni laboris opportunitatem, an etiam subire alacriter & exsequi? neque id ita, ut videri queat temere effudisse aut inconsulte prosiluisse ad hoc munus, sed mente Herculeo studiorum robore bene & diu firmata, & ad hanc efficaciam circumspecto justo &, ut ipse loqui solet, impetrabili apparatu. Ille sine dubio multum diversus ab reliquorum simul militantium otiosa imperitia, sub pellibus tempora distinguendo in certas operas, & ubi res poscebat, Martem; ubi quies dabatur, Palladem æmulando, & occasione præsidiorum variarumque expeditionum, regiones, gentes, mores, historiam præscam & sui simul temporis perdiscendo, exemplum veteris Romani sive militis sive ducis ne instante quidem prælio studia Græca perinde ac Latina omittentis retulisse sibi placuit, ut hinc secus aut recte facta vel Principum ipsorum vel Optimatum valeret consulta ratione æstimare: incolasque Romani imperii vel ultimo hoc specimine veteris ingenii admoneret gloriæ & moris majorum, ut in profundo otio scirent aliorum scripta æque ac Juvenalis & Marii Maximi contrectanda esse; simul hortaretur, & in calamitatibus tam præsentibus, quam gravioribus post venturis solatia adferret stimulantibus animis, ne antiquitatum ignari facile desponderent, utque ad præscam tuendæ patriæ fortitudinem revocarentur. Hoc res ipsa fatetur, & palam tota ejus ratio clamat. Adeo nihil indignius potuisse pronuntiarum existimo, quam quod nupera Parisina præfatio edidit, Ammianum denique, quum post sacramentum hanc rem arripere cogitaret, tum demum ut miles quondam ac Græcus Latinæ linguæ ac historiæ Romanæ magis adfuesceret, Catonem majorem vel Censorium, Cæsaris commentarios, Sallustium, M. Tullium Ciceronem diligentissime legisse. An quia natus & educatus Antiochiæ fuit, ubi & Gallus Cæsar dicitur vesperi per tabernas palatus & compita quærivisse Græco sermone, & hinc Græcum se vocat, in ea urbe tunc non erat usus Latinæ linguæ? aut an Romæ tunc ita utique loquebantur, ut nunc scribit Ammianus, ex illis barbaris, quæ illuc influxisse ipse in his libris annotat

P R A E F A T I O.

nominiſus, plurima corrupta fuiſſe inuenſus? Fuit Græcus, ſed utique fuit ingenuus, ut ſe ipſe deſcribit, ac bene natus, ut Henricus Valeſius, neſcio cur etiam de vitio eorum, qui proveſta jam ætate ad ſtudia ſe conferunt (quod utique ipſe neſcivit) aliquid jaçtans pro' a, & hinc cur non ad utriuſque linguæ peritiã educatus? unde quanquam Græcum ſe dicat aliquoties, tamen libro **XXII** cap. 9 ſcribens *quod cadere nos dicimus*, non ſe ejurare Romanam demonſtrat originem. Quasi non operoſa moles, varietas rerum, ſeries hiſtoriæ per tot plagas terrarum euntis, ſincera fidei ac veritatis cautela, ipſa magni animi declaratio, in hiſ ſcriptis mirabiliter elucenſes, immo ipſa loquutio ſi non optimi ſæculi & commatis, utique ſic elaborata, ut pateat non temporariam ac repentinam tunc fuiſſe, non brevi puncto arreptam, ſed cui ab longo tempore melioribus incumbendo adſuerat, ferme enuntians univerſo bellicæ vitæ tempore ſuas occaſiones in variis commoditatibus laxatiſque auctorem ſecreviſſe, quas ſeridè impenderit ſibi, ut jam tunc forſan commentarios, poſtea quandoque dilatandos & venuſtius facundiusque ornandos, ſenſim collegerit. Ita per militiam conſummatus, ne digreſſus ad larem tranquillum periret otio, aut ut alios feciſſe tunc Romæ oſtendit, multa placentia aut aliena referendo in circulis tempus tereret ac pleraque falſeret, integritatem animi ſcrupuloſa hiſtoria ſcribenda declarando, maluit agere cauſam poſteritatis:

Unde ſane etiam dignus erat, ut in hoc fretenſis Oceani accola populo, quem nonniſi de meliore nota noviſſe ſe oſtendit, Batavos & fere perpetuo una cum hiſ tendentes Eriſos, etſi regionibus & origine diſcretiſſimos, virtute tamen & militari gloria convenientes junçim memorans, ederet ad cognoſcendam propinquioris temporis, prout facultatem præbet, rationem, & multiplicia ſupplementa tirociniis exercituum Romanorum ex hiſ brevibus regionibus, quæ inde quoque exinanitæ tandem fuere, petita ad ſuffulciendas ubique ruinas labantis imperii. Hic, inquam, merebatur publicari (& jam olim aliorum eandem conſtat fuiſſe ſententiam) Ammianus ille, non nudus ut quondam & multitudine ſædiſſimarum ſordium oblitus, ſed quanto ornatu fieri poterat, veſtitus & purificatus. Quod certe noſtro ſæculo contigit, quo hiſtoriam illam præclari duoviri tanta caſtitate verſaverunt, ut quum incunte etiamnum eo nonniſi conſuſa quædam ingenuitatis ſuæ lineamenta præferret, vel potius ex male commixtis quibusdam literis haberet compoſitos verſus incantamenta anilia & incongrue quædam muſſanda magis, quam articulatam bonæ mentis expreſſionem & ſententiam humanam continentes, nunc egregie ſeſe ipſe cognoscat, & inſtar rediviſi phœnicis aut exulis renati poſt tredecim ſæcula oſtendet. Itaque horum memoriam adoro, & cum perutili & peregreſſio emolumento evulgatas lucubrationes exoſculor. Has cedro dignas, has referas bonis ſtudioſorum adjumentis & varietatis in docto homine ſtagitandæ ſpecimen præferentes, has denique ad eruditionem, ſapientiam & eloquentiam ſemitas planiſſimas & unicas conſeço, & quod in me eſt, expertus ſum. Sic quum tota ætas mea sæpe gratias egerit Friderico Lindebrogio & Henrico Valeſio; tamen gratulatus plurimum ſui huic ſcriptori ſimul & ipſis commentariis, quum ante decem annos Parifiis omnia ab Valeſii fratre inſtaurari non ſine eximia acceſſione intelligerem; quippe quod non dubitabam, quin & ex codice antea non viſo melius aliqua procederent Ammiano; & ipſa commentaria ab ſecunda manu, quam per tot annos ab auctore nunquam earum immemore acceperant, perpolita & aucta exſpectabam. Quod utrumque egregie præſtitum poſtea cum gaudio vidit mecum & agnovit univerſa cohors, quam ſanctior Minerva detinet. Atque hinc potui librario auctor eſſe, ut curaret multiplicata quocunque modo iſtius editionis exemplaria in officinis hiſ exſtare. Sed quum ille huc me adigeret, ut aperirem, an non aliqua illic poſſent meliora conſpici, idque ſi poſſet a me potiffimum contenderet fieri, debui cum illo agere ſimplicius, quod nunc apud te, mi lector, repetam, ut ſcias, quibus in partibus aliqua in nitidiſſima illa editione potuerim deſiderare, & ſpernere ut nimis glorioſe ab Hadriano jaçtitatum, illam editionem

eunctorum priorum editionum bona complecti, earandem vero vitis carere, ut scribit in fine suæ præfationis.

In primo non potui ignoscere Hadriano, quod quum alia chartæ forma, alio conspectu & situ notarum uteretur, quam usus fuerat frater Henricus (cujus notæ procusæ sunt singillatim post absolutum Ammiani contextum, & qui citationes variorum locorum hinc accommodaverat ad illius ipsius editionis paginas, ut fieri decebat) hic eosdem numeros passim reliquerit, quum & charta non sit τετραπλῆξ, & plane materia ab illis numeris & scopo Henrici abhorreat, longe aliud ac diversum in istis allegatis paginis continens. Unde fit, ut quoties (idque contingit infinitis locis) in notis Valesianis fit citatio alicujus loci ex Ammiano, toties nugaci nævo se inquit. Quam enim factum est, quum editionis Parisinæ pag. 49 ponatur Valesiana nota, in qua scribitur [Vide Marcellinum infra p. 31] quod ibi fit in nota ad voces *Galli periret ayunculus*, quum ea pagina jam tantopere antecesserit? Nonne indecorum est, quod in illa editione scribitur libro xxv 11 cap. 5 pag. 484 ad vocem *Mysia* [de qua Marcellinus in lib. xv 11 pag. 140?] quum ista pagina ibi incurrat in librum xv 1; tanto indecentius, quod Henricus in editione sua recte citaverit pag. 104. Etsi profecto hac in re non modo negligenter fuerit apparata ista editio; sed etiam intolerabiliter quodammodo audax, nescio cujus interventu, ut sæpe citatio ab Henrico immissa, nuper fuerit deleta & omissa. Sic quum scribit Henricus in sua editione pag. 399, quæ incidit in principium libri xxx, ubi ostendit *inexplicabile* subjectum pro *inexpiabile* [Idem error lib. xv pag. 35 infedit] inde posterior hæc editio pag. 585 quintam vocem cum postremo numero expulit: item in nota sequente de τῶ *cuppedia* quum notet Henricus [hîc & in lib. xxv 1 pag. 311] voluit frater tantum edi [hîc & in lib. xxv 1] Nec adverti, nisi semel mutavisse, nempe in libro xxx 1 cap. 12, ubi notabat Henricus de verbo *recingi*. Certe mutare debuerat vitiosum illud, quod occurrit in nota ad libri xxv 11 cap. 3 pag. 525 voces *In locum Valentis Iovini*, ubi scribit Valesius. [Movet me locus, qui est in p. 370] ubi nihil est quod ad hanc rem facit, & pagina 307 incurrit in locum libri 25, quem citavit; ut nesciam, quid velit.

Secundo occurrebant in Valesianis commentariis aperti quidam errores sive typhotetarum sive ipsius scribentis; quos quum jure sperarem emendatos esse, aut saltem signo aliquo demonstratos, tetrum in modum deprehendi illic non modo relictos veteres, sed novos accessisse. Sic libro xv cap. 4 de finali libramento apud Henricum nominatur Antonius Loifellus, in nova Parisiensi Antoninus. Sic libro xxx 1 cap. 13 ubi notatur de Equirio, nunc primum ex chirographo Henrici additur [Atque ita citat Crispinianus in fastis] Libro xxv 11 cap. 5 citat Henricus verba *Interpretes arcesit*, & notat [Lege arcesiti interrogatique, ut habet Editio Augustana] In quo falsus fuit Vir optimus. Legitur enim clare in ista editione *accesit*. Quod tanto notabilius, quia Hadriano ibi placuit addere, in codice Colbertino sic legi.

Libro xx 1 cap. 10 Hadrianus novam notam fratris protulit ad verba *in angustias tumidosis collibus desinentes*, ubi diversa confudit in unum. Nam omnia illa verba [Apud Nicephorum in libri 9 capite 13 legitur *σώκαις* non multo melius quam apud Socratem, ex quo id Nicephorus excrispit. Unus Philostorgius in libro 11 1 recte nominat *Σάκαις Αλλαις*: sed Nicephorus & heic quoque *Σωάκαις* prætulit] non pertinent huc, sed ad præcedentem notam de Succis, & illuc relata volebat Henricus, quacunquæ etiam paginæ parte notaverit.

Libro xx 1 cap. 8 sunt Ammiani verba *immolantes advenas Diana, quæ apud eos dicitur Oreiloche*, ad quæ aliquid notans Henricus, scribit inter alia [ipsam autem Iphigeniam sacerdotem sua Tauropoli constituit] in quibus sententia nulla est: nec tamen sustinui quidquam mutare, quum potuerit aliqua mutavisse Henricus, quæ perperam sunt publicata. Attamen in editione ipsius Henrici erat *sacerdotem Dianæ Tauropoli*, idque cum laceris Antonini verbis affatum

congruit. Contra non potui non corrigere, quod in nova fratris nota ibidem ad libri ejusdem cap. 16 voces *Hic primum homines ad v. religionum incunabula pervenerunt* ex Eusebio profert sic Hadrianus, *As πρώτοι μερόπων ἐπ' ἀπέρονα πρῆξιν ἐφίξ*, quum certe ipse non magis potuerit ultimam vocem intellexisse, quam intellexit lib. XXI 11 cap. 5 *ὄφάσιον*, ut ille edidit, quum in fratris editione prior litera esset maculose expressa in nota ad voces *ut suadere nobis labores* &c. unde prioris loci notam tanto justius expuli, quod aliter sit in ipso Eusebio, ut illa quidem duo ex vero correxerim. In libro XXV cap. 6 notat Henricus in editione Romana *Chartam* legi. At plane in ea expressum est *Charram*. Sic libro XXVI cap. 8 ipsi Valesii nesciunt, utrum velint *Mascizelem*, an *Mascezilem*; quippe utrumque ibi tenentes in utraque editione, idque propterea etiam ipsis donavi. Et quis non credat Hadriano placuisse ludere in scriptis fraternis, dum in nota ad libri XXXI cap. 2 voces *Hoc transito* sustinuit edere [Nam *Europæos Alaunos* vocat a montibus *Alanis* ita dictos: *Asiaticos vero Alaunos Scythas* ab *Alanis* montibus] quum Henricus ediderit [Nam *Europæos Alaunos* vocat a montibus *Alaunis* ita dictos: *Asiaticos vero Alanos Scythas* ab *Alanis* montibus] Quorum hæc posterior constructio certe ut ex Ptolemæo petita esse dicitur, sic recte cum eo convenit, non prior: sed meum non fuit, omnia curva corrigere.

Sic quum ista pulchra & sibi placens editio tractaverit manum Henrici Valesii; refert etiam scire, quomodo curaverit ipsum Ammianum, quod quidem jam rei caput ac summa est. Patet vel ex libro XXIX cap. 6, ubi sola ista ex omnibus editio, *munimentum absque una causatione consurgeret*, satis inepte, quum reliqua *ulla*. Quum libro XXX cap. 4 habeant illæ *cum Evandri matre abhinc sæculis obrutas multæ*, hæc nunc protulit & in Latinitatem invexit *adhinc*. Libro XIV cap. 9, quum Henrici editio aliterque legant *sed si quid auribus ejus hujusmodi quivis insudisset ignotus*, Hadriana maluit *quidvis*. Libro XVI 11 cap. 7 editio nuperitima habet *nisi quod in puteis aqua repetitur exilis*, ubi priores servant *reperitur*. Quod ut est exiguum, ita gravius peccatur in versu sequente, ubi edit *jamque suorumque duritiæ fiducia transiuri*, quum priores *suorum duritiæ*. Denique in eodem capite edidit *Bargala*, ubi anteriores *Barzala*, etiam ipsa Romana huc alludente *Barzilos*. Libro XIX cap. 4 nunc volunt legi *Peloponnesiaci*, ubi Henricus & omnis prior memoria *Peloponnesiaci*. Libro XXI 11 cap. ult. legitur in aliis *minaces juxta in adversis rebus & prosperis*; sed Parisina illa vult omitti conjunctionem *in adversis rebus prosperis*. Libro XX cap. 4 edidi *Nocte vero captante in apertum erupere disidium* ex Lindebrogiana & Augustana, quum utraque Valesiana *disidium*; at omnes ibi dicuntur simul mansisse, sed concitato fuisse animos ad seditionem & conversos ad tela ac manus. Denique an non notam negligentia præfert ista mirifice varia inscriptio in summis paginis libri XXI? ubi videbis modo DN. CL. FL. JULIANUS PIUS FELIX AUGUSTUS, modo JULIANUS AUGUSTUS, modo CLAUDIUS JULIANUS AUGUSTUS, modo DN. JULIANUS AUGUSTUS, modo FL. CL. JULIANUS AUGUSTUS; æque ut in libro XVI modo posuerunt DN. CONSTANTIUS AUGUSTUS, modo JULIUS CONSTANTIUS AUG. modo CONSTANTIUS AUG. modo DN. CONSTANTIUS P. F. AUG.

Quum & in Valesianis commentariis & in ipso Ammiano talem paratam curamque adhibitam cernerem; non debui notabilem aliquam sollicitudinem in eis, quæ ab Lindebrogio scripta erant, concipere. Propterea quum ad rem veni, reperti etiam observationes istas ita editas, ut qui eas legerit, profecto parum absit, quin pro cerrito vel in Latinis vel in Græcis auctorem traducat. An non enim tale est, quod editur libro XXI cap. 1 in nota ad voces *Somniorum rata fides* [*Συνησις αἰεὶ ἐνυπνίων* & in eum Niceph. Artemidor. & Apomas.] Ea postrema voce jam duæ editiones Ammiani conspurcaturæ fuerunt cum ludibrio Lindebrogii, ne tertia vice fieret, intercessi, & reposui, quem sine dubio ille innuebat. Libro XXXI pag. 80 Parisinæ editionis ad paginam con-

P R A E F A T I O.

textus 639, ubi sunt verba, *Dum inter ejus Armigeros militaret, ac regiam custodiret*, apponunt hanc notam ut Lindebrogianam [Socrat. lib. III cap. I εἰς τῶν δορυφάγων. Antoninus Aug. in Itinerario] Fungus profecto & stupidus debuit fuisse Lindebrogius, si sic notare sustinuit, ut has duas citationes de eadem re potuerit jungere, quod tamen isti Parisini optimo viro impegerunt: & summo jure querulus iste Hadrianus de eo scripsisset, ut sustinet scribere in præfatione, eum sæpe minutis immorari, & totas paginas Græcis excerptis ubique implere, quibus æquo animo carere possemus. Sed, proh facinus! inconditi isti rerum alienarum obtrectatores geminam Lindebrogii notam in unum contraxerunt, quum postremæ quatuor voces pertinerent ad notam de Bononia, quam quidem notam Galli, forsitan auctore aliquo, qui deliciarum voluit, omnem exstirparunt. Cæterum sic quoque querelam istam Hadriani pro verissima agnoscat, quisquis inspererit pag. 38 editionis Parisinæ notam in libro XVI cap. 13 ad voces *Eductis mucronibus, quos pro nummibus colunt*, utpote quum illic citationem de Alanis ex lib. xxxi & de Danis ex M. Adamo bis positam videat omnibus vocibus iisdem integris, atque adeo sex versus impleantur verbis, quibus certe non tantum æquo animo carere possemus, sed quæ per meram stultitiam iterantur. Verum auferat hoc Hadrianus, & fruatur, ut jactet auctiores Lindebrogii Observationes ab se editas; emendatiores utique ne addat. Absit enim, ut credamus ita blateravisse, aut expleri voluisse Lindebrogium; ipse Hadrianus in culpa est, quum Lindebrogius illam notam universam renovaverit, priorem totam volens induci, quod ab benignitate Gallica non impetravit. Quod tamen ut minus in Hadriano stupeas, non aliter consuluit in fratris nota lib. xxxi cap. 2 ad voces *Contortis laciniis illigant*; ubi quum Henricus in nota posuisset [De Jaxamatis quidem id refert Mela in fine lib. I] iste hoc non fatiatus nuper addidit [Et Jaxamatarum ostio Tanais proximorum feminas ex equis pugnare scribit Mela libri I capite ult. & quos laqueis interceperunt hostes, trahendo conficere] Hæc quum Henricus deinde aliquo tempore apposuerit vel oblitus quid olim istic edi curavisset, vel explanare volens id, quod brevius antea collegisset; non dedecuerat Hadrianum probe inspicere, si quam illic notam voluntatis suæ Henricus reliquerit. Omnino deliravit Lindebrogius, si in libro xvii cap. 7 citans verba Ammiani scripserit *Neptunum humentis substantiæ infestat Ennos*, ut ibi Hadrianus potuit edere, quum aliter ipse auctor in Hamburgensi. Sic ad libri xix cap. 4 voces *Qui sol aestimatur*, Hadriani gratia bis Lindebrogius citavit *Alexandrum in Tabulam Heliacam*. Utique præco dimitti merebatur, qui inquireret, ecquis habeat notitiam *Juliani Carris*, quem Lindebrogio notum fuisse probant duæ editiones ex notis ad libri xxix cap. 11 voces *Exsecto viva mulieris ventre atque intempestivo partu extracto*. Nullus equidem copiosam & supervacuanam notarum abundantiam in Lindebrogio negabit, qui in ista Parisina editione viderit ab Lindebrogio ad librum xxvii cap. 4, postquam citavit *Unde eorum jubar*] scribi, [*Unde eo jubar*. Scripsit Ammian. unde eorum jubar.] Enimvero digna nota, quæ Parisinos exerceret typos! In notis ad finem libri xx inter nova augmenta ediderunt ex Valerio Flacco, *Nunc, aut, eripiat diva Titana volucris*, quum Lindebrogius, ut in ipso poeta legitur, scripserit *diva*. Quid igitur, mi lector, existimas de Græcis? Ad librum xxi cap. 3, ubi edunt Galli in citatione Chrysostomi *σπυμάτων σδεσμένων*, quid oro intellexerunt? At in libro xv cap. 4 præclarum correctorem Hadrianus egit; quoniam Hamburgi in loco Glycæ ad voces *per speciem apes* editum erat *ὄνχ εἰροτοντῆς*, ipse edidit *ὄνχ εἰροτοντῆς*. An igitur ab tali correctore sperarem vel intellecta esse, vel integratum iri Græca in allegatione Procopii ad libri xix cap. 6 voces *Galli morarum impatientes, securibus gladiisque succincti*, ubi jam bis editur *ἡ λαβὴ δὲ τῷ ξίφους βραχέια ἐστῶσαν* ut Parisini, *ἐστῶσαν* ut Hamburgenses? Multo minus, ut opinarer debere ab eo in citationem ex Zosimo ad libri xxiv cap. 7 voces *Casis Persarum plus minusve duob.*

* * *

P R A E F A T I O.

in ill. addi negativam &, quæ interciderat in numero cæſorum Romanorum & *πλείους*. Itaque ubi tam accurate omnia ſunt geſta, debent ſcilicet nobis imaginari rectius ad librum *xxvii* cap. 9 circa finem edidiſſe Hadrianum *conſtitutione Arcad. Honor. & Theod. Impp.* & paulo poſt *conſtitutio Valentinian. Theodoſ. Arcad. Impp.* quam ſcripſiſſe Lindebrogium utroque loco *Imppp.*

Et quidni ridicula acceſſio eſt notæ Lindenbrogiana ad libri *xvii* cap. 10 voces *Vejovis fulmine*, ubi apponit Pariſina editio [*Diionis* meminit & Gellius loco ſupra laudato] Id quum ſit nulli bono, tum ipſe vidi non id ita profectum eſſe ab Lindebrogio, qui ad vocem *Diurnis* in ea nota ex Gloſſario citatam in margine adſcripſerat [*γρ. Diionis. Gell. ibid.*] Id teſtatur hodieque codex & manus ejus, quæ ſunt Hamburgi, & unde ipſe deſcripſi. Cæterum ut pateat porro licentia; qua in notis Lindebrogianaſ quicumque ille fuit Pariſiuſ uſus ſit, notabat aliqua vir egregius ad locum libri *xv* cap. 8 de ritu & apparatu allocutionum e tribunalis ſuggeſtu, ſcribens in fine; [Sed ut res magis in oculos incurrat, nummi veteris typum, eorum gratia qui minus in hiſce ſtudiis verſati ſunt, apponere placet; in quo & tribunalis forma, & ſignorum in hac parte effigies apparet] quibus adjecerat nummum Probi Imperatoris. Et verba hæc omnia & nummum omiſit iſta Hadriana editio, nescio qua auctoritate. Quod quidem ſtultitium tanto eſt ſtultius, quod illum ipſum nummum videatur fere verbis deſcribere Henricus ad librum *xv* cap. 12. Vice verſa in libro *xx* cap. 5, ubi Genii Publici mentionem facit Ammianus, appingendam Gallia judicavit effigiem Genii Publici tam nugacem, ut nihil ſupra, quod vel ſola barba denſior probat, quæ in temporis ejus nummis, ubi frequentiffimus Genii Publici typus, nunquam apparet, & tantum Genio ſenatus adſingitur in nummo Antonini Pii. Et utique cum deſcriptione Lindebrogiana non convenit iſte typus; quum illa ſtatuat fuiſſe velato capite, quod in hac figura aliter habetur. Sed etiam ut ſciat lector, unde illam petiverint, aut ubi Lindebrogius eam reperiri ſignificaverit, citatos illic videbis *Piſonem, Chocel, & qui porro de hac re ſcripſerunt*, quum intelligat Chouſium.

An vero Hadrianus is fuit, qui Lindebrogii Græca excerpta debuit tantopere vituperare? An aut ipſe, aut univerſus orbis ignorat, quoties illa ipſa Lindebrogiana excerpta iteret frater ejus Henricus & modo non ſua facere cupiat? An libro *xiv* cap. 11 inſolentiam Diocletiani, qua excepit Maximianum, ex Rufo Feſto & Eutropio non primus notavit Lindebrogius, & ſecutus fuit Valeſius? Et ſimiliter ibidem agitur in locis Velleji de fatorum more? An de alumine libro *xx* cap. 11 ex Gellio non idem aſſert Valeſius, quod Lindebrogius ante attulerat? Sed ut hic male ponit numeros *lib. 15 cap. 5*, ita & alter prave *lib. 16 initio*, quum ſit *15, 1*. An ſolus aut primus Valeſius eſt, qui Ammiano reſtituit *lib. xx cap. 3 ἀπόκρησιν σελήνης*, aut explicuerit, & non anteceſſit Lindebrogius? Ille quatiens ſcutum Iulianus & locus Vegetii ex libro *ii* cap. 14 nonne ab Lindebrogio oſtenſus & explanatus fuit Valeſio? An Maſſagetæ Hunnos vocari in loco Procopii non ex Lindebrogio repetivit Valeſius ad librum *xxii* cap. 5? An armorum crepitum in aſſenſu & locum Julii Cæſaris ex libro *vii* belli Gallici aliunde huc attulit, quam ex Lindenbrogio, aut ſaltem poſt eum? An libro *xxv* cap. 3 de præliis Marcelli diſcrepantem numerum ex Plinio & Solino non antecedens Valeſium Lindebrogius notavit, & illas ibidem ad oreas obumbratas ab Catilina ex Solino per imitationem petitas ſic notavit primus Lindebrogius, ut tamen Valeſius id ipſum quoque inculcaverit ita, ut nihil prorsus præter Lindebrogiana aſſerret? An libro *xxvii* cap. 6, ubi Ammianus laudat in iudice, ſi ſit legum ſimilis, non Lindebrogius eſt, qui id ab eo fieri ad imitationem Ciceronis libro *i* de Offic. notat prior, & Valeſius eſt qui tamen illud excerptum Lindebrogiana ſuis immiſcet? Scilicet quum Valeſius libro *xxxii* cap. 2 de gladio apud

P R A E F A T I O.

Seythicos populos cuncto tam large locum Jornandis excerptis, persuadere nobis vult Hadrianus ab eo non fuisse visum Lindebrogium iisdem verbis excerptis illustratorem ejus ritus. Denique quid est, quæso, quod ad libri xv cap. 9 voces *Pronuntiantur animas immortales* inter novas ab Henrico accessiones ostendat Hadrianus [Idem de Gallis dicit Mela cap. 2 lib. 3] an non septuaginta annis ante & viderat & indicaverat ad eas ipsas voces Lindebrogius ?

Et quid si ad alterum ex Germania non spernendum sane virum transferimus ? Nonne libro xiv cap. 6. ad voces *populi Romani nomen circumscriptum & verecundum* Janus Gruterus est, qui ad postremæ vocis illustrationem jam ante advocaverat auxilium ab Casaubono præstitum in historia Augusta, ubi & istum locum & ex libro xxi conjunxit, & *aidois* supplices ostenderat ? Nonne ejusdem libri cap. 7 pro eo quod vulgo legitur *dissimulata licentia*, Gruterus est primus, qui rogavit [An fuit ? *dissimulata*.] Sequutusque Boxhornius scribit [*dissimulata* scribendum hic est, quod nemo non videt] velut ultro confessus debuisse jam aliis id occurrere. Vide jam, quam sero veniat Valesius. Ibidemque cap. 11 nonne Gruteri est *Eadem Manciniani dedit Numantini* ? Rursus libro xv cap. 11 *Circumdatus vetitis busta* non ex utroque MS. annotavit Gruterus ? Et cap. 12 quum Cæsar exclamaret *Redeamus ad nostros, saltem gloriæ futuri participes, si eos pro republica dimicantes non relinquimus inconsulto*, Gruterus utique prior exiit, qui ad ea notaret [Editio Accursiana negativam ut insererem suavit] post notavit etiam Valesius [Negativam particulam, quæ in cunctis exemplaribus deerat, ex Mar. Accursii Editione supplivimus.] Libro xv cap. 13 ad verba *Plus astimantes creare quam asserre barbaris Regem* notat Gruterus [Credo voluisse scribere *auferre*] Notat & Valesius [Legendum videtur *quam auferre*] egregio concentu. Totum excerptum ex Curtii libro 4 ad verba Ammiani *apud Persæ silentii colitur numen* libro xxi cap. 13, non Valesius recensuit post Gruteri indicium ? æque ac locum Livii de senatoribus Campanis vino distentis ad librum xxi cap. 5 idem excitavit primus Gruterus, ac secundus iteravit Valesius : æque ac locum Taciti ex libro 13 ann. cap. 57 de Hermanduris & Chattis ob salem contententibus produxit primus Gruterus, & tanquam echo resonavit eundem Valesius ad librum xxv cap. 5. Et quod libro xxi cap. 5 scribit Ammianus *Ut suadere nobis labores monumentorum veterum fides*, ex Floro petiit esse observavit primus Gruterus. Etiam libro xxv cap. 4 *Ni transissent ad numinum cultum*, sane Fauchetius Gruterianus conjecit ex Theodoro lib. 111 cap. 6 : & quod ibidem legitur ad voces *figura tali sinque membrorum*, omne est Gruteri. Illud verissimum in libro xxxi cap. 2 *ad omnem auram incidentis spei nova perquam mobiles* non est nisi unius Gruteri. Immo illud Hadriani *cum prope in acie starent* libro xxv cap. 9 publicavit ex libro Fauchetii Gruterus. Sed & alterum ejusdem eod. libr. cap. 6 ut in Ammiano restituitur *redivivas nebulas debitorum*, significavit tanto tempore ante Franc. Juretus in Miscellaneis ad Symmachum lib. 1 epist. 26, & ex eo notavit quoque Gruterus.

Neque idcirco imminuitur apud me, aut hæc colligo, ut imminuatur apud alios gloria laboris hujus, quo Henricus Valesius, vir nunquam sine honore nominandus, divine Ammianum expoliivit, illa profecto sunt *ex vobis*, illa cedro digna. Neque etiam is est, qui sic de Lindebrogio scribit. Verum ut ne bene cedat Hadriano tam temere pronuntiasse, ubi nec commodi quidquam inde oriebatur, nec alter erat meritis. Utique quum Lutetiæ versarer, non audivi Hadrianum talem fuisse, qui mentiri non posset; quod egregie illum præstitisse reor in vita fratris, viri certe *imicus* & de ratione sua modeste cogitantis, humaniorisque, quam ut ante annum vitæ lx annos suos non attenderet, & ab mea demum epistola hoc didicerit.

P R A E F A T I O.

Habes, lector, pignora firmissima & experientia indubitabilis fulcra, unde de postrema editione Parisina judicare queas, an ea sit, quæ priorum editionum bona complectatur, earundem vero vitiiis careat; pariterque causas, quibus ego ad hanc editionem comparatus fui. Sed præter hæc quum scirem hunc esse genium postremæ editionis, cui nihil aliud acceptum referri potest, nisi aucta commentaria maximorum virorum, Lindebrogii & Valesii, & quasdam bonas restitutiones ex codice Colbertino; & tamen Ammianus is esset, qui etiam præter Valesios fuerat diligenter lectus ab aliis eruditissimis hominibus, vel æqualibus vel eorum vitam quacunque parte tangentibus, quos in exemplari meo notaveram; ipsa dulcedo, quam studiis meis attulit Ammianus, ipsa propensio, qua Ammianum & studia prosequor, compulit me prospicere, ut vel aliqua saltem parte prodessem Ammiano, vel ad ejus cogitata aut scripta lectorem locis quibusdam revocarem. Etiam ipse fueram diligens & attentus in consideratione lectionum, quæ ex MSSis erant prolata. Ex his sustinui nonnulla suis locis adspargere lectori, ut spero, futura & probabilia & opportuna & jucunda. Equidem magnopere optassem, ut ad Lindebrogii exemplum potuissent ab se se impetrare Valesii, ut similem Variarum lectionum, quas ex tot collationibus veterum exemplarium contulerant, syllogen & indicem exarare voluissent, ut facile factu illis fuit. Est enim in hujus auctoris antiquis codicibus eadem ratio, quam observavi in epistolarum Ciceronis ad Atticum vetustissimis & fidelissimis exemplaribus, ut non turbide per variorum hominum hariolationes in diversa velut portentosa ludicra discedant, sed fere consentiant, & presse retineant similitudinem prisæ lectionis, simulata per summam fidem imitatione veteris scripturæ, licet ejus sententia periisset; unde nunquam dubitavi, quin quod veram eorum qui scripserunt manum non habeamus necasse quamur, non alteri causæ id attribui debeat, quam imbecillitati nostræ, quæ aut justam ansam recorrigendi arripere nequit, aut non semper nos ad restitutionem satis instruit. Quod si exemplarium Valesii inspectorum, & ut reor, annotatorum singulæ notulæ publicarentur, præstare ausim futura longe plura, quæ ad instaurandum Ammianum a nobis possent proficisci. Nam non negabo specimen. Sic libro xiv cap. 6 dicuntur feminæ *jactari volubilibus*, aut ut Valesius *volucris, gyris*, quum in codice Regio, ut & Romana editione advertat pro media voce extare *volvetur*. Quæso quæ probabilitas hujus rei aut quæ convenientia inter eas voces? Certe longe verisimilius accidet hinc unicuique, auctorem scripsisse *jactari volucriter gyru*. Illa enim vox est Ammiani, ut patet ex Lindebrogiano ad hõrum xxviii cap. 6. & infinitis locis. Sic eod. lib. cap. 11 dicitur Gallus Cæsar *terrore propinquantis exitus jam præsepultus*. Observabis, mi lector, exitum pro pernicio nunquam poni ab Ammiano, prorsus dico nunquam. Nam alia locutio est, quum ait *gloriosos vita exitus*. Et hinc contigit, ut quum libro xxv cap. 3 olim legeretur *magno spiritu contra exitum certans arma poscebat & equum*, Gruterus ex Fauchetianis membranis restituerit *exitium*. Quod jam satis suspectam facit hanc vocem. Quin & editio Romana habet *exitium*. Nec potest esse dubium, quin dederit auctor *propinquantis exitii jam*. Sic millicies hanc vocem adhibet. Libro xv, cap. 1 pessime Hadrianus edidit *consequens a justitia declinavit ita intemperanter, ut aternitatem eam aliquoties assereret ipse dicendo*, imitans Lindebrogium, quum editio Romana, Augustana, Henrici legat verissime *Æternitatem meam*. Sic enim innuit ipsum dictasse aut in epistolis jussisse scribi *Æternitas Mea*. Libro xv cap. 5 *Ut Roma in circo maximo populus, incertum ratione quadam percitus an presagio, SILVANVS DEVICTVS EST, magnis vocibus exclamaret*. Sic edunt hodie plerique, quum in Romana editione habeatur *presagio & Silvanus devius magnis*, Augustana *presagio ut SILVANVS DEVIVS magnis*. priore loco voculam ut non agnoscente. Hic tacent Valesii, quum utique sit aliquid non satis certum. Quasi vero pugna ingens expeditioque suscepta esset, cujus exclamaretur felicitas. Unus Lindebrogius notat in MS. Flo-

P R A E F A T I O.

rentino legi *Et Silvanus devii est*, nec dubito quin tale quid fuerit in codicibus per Valesios inspectis. An igitur cunctari possumus, quin ex eo credamus clamorem istum fuisse, & Ammianum scripsisse, SILVANVS DESIIT ESSE, quam decessoris mei Zuerii Boxhornii conjecturam pro verissima amplector. Eodem libro cap. 6 *Ne vi nimia tormentorum levi corpore fatigato, reos atrocium criminum perspicue citari faceret multos*. Sic edidit Hadrianus nescio qua fiducia, certe ineptissime, quum omnes ante eum pro undecimo vocabulo *promiscue* vel *promisce* legant, quorum utrumcunque est verissimum. Libro xvi cap. 5 miror contemptis libris MSS. edi *ex rhetris Lycurgi & axonibus*, quum Augustana ex *Lycurgi id est axonibus*, æque ac miror in MSS. ipsi legi teste Valesio ex *rhetris Lycurgi, id est axibus*. Expressum vero id vidi in Romana editione *Lycurgi, i. axibus*, quum utique sciverit Valesius, sciat omnis orbis, posteriores non esse *Lycurgi*, sed *Solonis*. Gruterus silens de excerptis duorum codicum, quæ habuit, suspicatur excidisse eam ipsam appellationem ob similitudinem literarum, quæ prava accusatio est bonorum librorum. Nam nihil certius potest esse, quam ab ista concordia codicum nos eò duci, ut credamus dedisse Ammianum ex *rhetris Lycurgi, item axibus* vel *axonibus*. Quippe infinitis exemplis constat solita esse in MSS. libris commiseri *idem, item, id est*: & sic alia nota perperam intellecta fecit, ut libro xvii cap. 12 *esse Valeriam* exhibeat Romana, quum in MSS. sit *cc*. Eodem libro cap. 11 *Invasere Lugdunum incautam: eamque populatam nisu valido concremassent*. Sic putant Valesii se recte defunctos esse, quia alibi *nisu valido firmare* dixit auctor, quum MSS. libri hinc legant *visu. . a concremassent*. Quæso per Musas! unde hinc liquide exculpi potuit *nisu* ille validus? Utique testatur ipse primam literam in scriptis exstare v, non n, deinde finalem & proximam verbo *concremassent* esse a, non o. Quid inde potest sequi, nisi ut scripserit *populatam vi summa concremassent*, ut xxiii, 6. *Quibus ineuntes prælia viri summa vi vehi exsultantes solent*. xxix, 1. *Quorum summa vi salus crebro oppugnabatur*. Alibi *nimia vi* solet scribere. Sic indigne videtur tractari Ammianus lib. 4 de obelisco. *Sola post hæc restabat erectio, qua vix aut ne vix quidem sperabatur posse compleri: erectisque usque periculum altis trabibus, ut machinarum cerneret nemus* &c. Unde illuc inolevit *trò erectisque*? Editio Romana habet *id est isque periculum*, quod haud dubie est ex Mito. Augustana *id est absque periculo*. *Altis*, ex mutatione editoris. Unus Lindbrogius Romanæ editionis lectionem ab codice Florentino testatur confirmari. Non possunt aliter in MSS. suis invenisse Valesii. Et cur tacent? Si verum vis, scripsit Auctor *fixis usque ad per*. Semper certe illo verbo in tali negotio utitur. xix, 2 *acies immobiles stabant, ut fixæ*. xx, 7 *machina hærebant velut altis radicibus fixæ*. alibi *fixis tentoriis*. xxiii, 15. *Si stipitem quisquam fixerit rectum*. Sic libro xvii cap. 5 pro *maximopere* una editio Romana, fidelissima scripti codicis imitatrix, habet *maximo opere*. Sic libro xvii cap. 9 legitur *sperans ex Chamætorum segetibus id suppleri posse, quod ablatum est*. At in Romana editione non exstat illud *posse*. Quod propterea non dubito etiam abesse ab libris scriptis, & immissum ab illis, qui non cogitabant *suppleri* hoc loco usurpatum pro *suppletum* iri, ut in Cicerone idem deprehendi tum alibi, tum in epistola xviii ad Brutum: estque idem lapsus, quem Valesius inducere in Ammianum voluit, quum in libri xiv postremis verbis legendum se ait conjicere *scrutari posse putabit*, quum media vox in nullo legatur antiquo codice, & Gruterus recte jam *trò putabit* confirmans statuisset ejus interpretationem esse *scrutari poterit*, at Boxhornius rem non perspicue videns malo sensu daret *scrutari putabit*. Sane omnia perperam, & unica veritas in vetustis libris. Sed neque unquam intelligere potui, aut ad intelligenda quisquam præit verba libri xv cap. 3. *Inter quos facile Paulus & Mercurius eminebant: hic origine Persa; ille natus in Dacia: Notarius ille; hic ex ministro triclinii Rationalis*. Neque etiam dubito, quin tantundem intellexerint duo Valesii, quod ipsi facile fatentur ex ore unius Henrici, qui animadvertit in libro xiv

P R A E F A T I O.

non procul ab initio hunc eundem Paulum in Hispania natum esse dixisse; adeo ut inde colligat aperteque statuat in altero horum locorum mendum esse necesse esse, quum & in actis *passionis* Artemii hic Paulus notarius Hispanus dicatur. Sic ille maximus vir nodum necesse iustissime & firmissime, sed non solvit; cujus rei tamen copiam ei fuisse in usu tot veterum codicum mihi imaginor. Neque ego mihi satisfecissem, nisi prima illa Romana editio, certe veteris libri instar, mihi fuisset ad manum, quod benignitati Amplissimi & Consultissimi Viri JOANNIS DE WIT debeo. In ea legitur, *hic origine Persa natus in Dacia*, ex quo patet τὸ ille non fuisse in Mlito libro, unde ista editio fuit expressa. Sed neque illa vox apparet in editione Augustana. Hinc patet oportere istam vocem expelli, & continenter scribi *hic origine Persa natus in Dacia*, nempe Mercurius, cujus solius modo patriam inculcare debuit, non item Pauli, de quo id fecerat libro precedente. Paulum ibi dixerat Hispanum esse: nec operæ erat aut hîc aut alibi id ipsum iterare. De Mercurio nunc notat majores ejus fuisse Persas, quum ipse natus fuerit in Dacia, parentibus ejus quamcunque ob causam migrare ex Persia in Daciam coactis, exemplo eodem, quo ille apud Parisios natus in Galliis ad Persas abierat profugus, exindeque sortita conjuge, liberisque susceptis, Persis servierat, ut narrat libro xviii cap. 6. Ita obscurissimo loco subventum vides. Sed in his, quæ sic video residua esse, luxuriari, & late evagari possem, si ratio præfationis me non contineret.

Præterea sunt nonnulla in notis Valesianis, de quibus admoneri publice refert, ut libro xxx cap. 1 in fine vult probare Ammianus ex Demosthene, nunquam similitudine aut impunitate alterius criminis delui id, quod contra ac liceat arguitur factum. Id appositis Demosthenis verbis illustrat Valesius, quæ certum est ab eo descripta ex ipso Mureto, quem citat, ne inspecto tunc quidem Demosthene; quod liquide patet ex verbis ὡσαυτε γὰρ εἴ τις ἐάλω, quæ sic prorsus quoque citat Muretus, quum eorum sententia sit manca & imperfecta. Itaque & Quintilianus extendens amplius reddidit *Nam ut si quis eorum damnatus esset*. Hunc genitivum, qui omnino necessarius est, in Græcis omitti vides. Atqui plenissime & optime Demosthenes, ὡσαυτε γὰρ ἂν τις ἐκείνων προήλω. Ne dicam, mox in Demosthene etiam non legi εἴτως ἂν σὺν ἀλώσ, sed νῦν δὲ κεν δῶς. Citavit hunc locum quoque Theon in Progymnasmatibus pag. 11, ubi scribit ὡσαυτε γὰρ ἂν τις ἐκείνων ἐάλω. Ipsius vero hujus ratiocinationis vni claro exemplo firmare dicam an alludere videtur Livius in concione tribunorum plebis, *proditam Veis rempublicam esse ab ducibus, proditum deinde, quia illis impune fuerit, in Volscis ab consule exercitum* &c. vociferantium libro iv cap. 40. Item libro xv cap. 11 ad voces *Læti barbari*, sumit Henricus occasionem, qua vult succurrere auctori *Panegyrici dicti Constantio Cæsari*, ut scribit, quum verba ibi allegata essent in Panegyrico, qui dictus Maximiano Cæsari, quod etiam fatis admonebat mentio Diocletiani. Denique videas ab Ammiano in libro xxvi cap. 8 fieri mentionem lacus Sunonensis, de quo notat Valesius [Videtur porro hic Sunonensis lacus idem esse, qui Ascanium a Geographis dicitur juxta Nicomediam.] Quæ conjectura binominis lacus jam diu antequam scriberet Valesius, ab Abr. Ortelio in mundum producta est, ut patet cuicumque ex Geographico ejus Thesuro. Sed quis Ascanium lacum apposuit Nicomediam? Ortelius perspicue distinguit scribens [quo aut Ascanium lacum aut Nicomedium designare videtur.] Et apud eundem Ortelium in v. *Nicomediensium lacum* Pet. Gyllius observat, de lacu supra Nicomediam scribere Plinium, quem falso quidam putent Ascanium, cum hic sit juxta Nicæam, distans ab illo amplius centum mille passibus, cujus fluvius influat in Propontidem, illius vero in Sagarim. Itaque hic operæ esse censui annectere tabulam, quæ exstat Vienna: in codice membranaceo Aristancti epistolarum indicante Lambecio, ubi cuicumque spectanti patet propinquitas Nicææ urbis & subjecti lacus Ascanii.

P R A E F A T I O .

NICAËA.

Sed neque audiri meretur Jo. Pricæus, dum in notis ad Apulejum Miles. librum VII pag. 359 notat [Ammianus lib. 26 ex Apulejo nostro *Gradum sensim referentes moris diuturnis excruciabam*, repono ex Auctore nostro *m. diutinis e.*] Locus hic exstat libro XXV cap. 6. Quæ conjectura est sine ulla causa, quum aliter potuerit loqui Apulejus, aliter Ammianus, licet sæpe imitans, nunc tamen se retinens. Ut enim *diutinus* placuit Apulejo, (& *usus diutinus* etiam Ammiano xv 1, 12, at prope illic *usu præliorum diuturno*) sic *diuturnus* Ammiano, unde alibi *erumnis diuturnis attritus*, alibi *diuturna carie*, *diuturnos errores Æneæ*, *diuturna Principis permansio*, *diuturnam morborum asperitatem*. Cui ipsi etiam nequaquam assentiendum censeo in eo quod ad ejusdem Apologiam affert, quasi lib. XIV cap. 6 scribi oporteret, *Dotatur ex arario filia Scipionis, quum nobilitas & flos adulta virginis diuturnam absentiam pauperis erubesceret patris*. Grafiatur enim licenter contra veteres codices, qui manifeste dicunt fuisse *cum nobilitas florem adulta virginis diuturna in absentia pauperis erubesceret patris*. Sed etiam præter ceteros animadversione dignus locus est lib. XXVII cap. 3 *collecta plebs infima Lampadii domum injectis facibus incenderat & malleolis, ni vicinorum & familiarum veloci con-*

P R A E F A T I O.

curſu a ſummis tectorum culminibus petita ſaxa & regulis abſceſſiſſet. Ubi egregie Hadrianus excitavit renovavitque illud *vicinorum*, quod diſputat in præſatione; quum etiam in Vaticano libro exſtare ſciam, *ne vitiorum*, non *ne ſervitiorum*. Sed quum idem voluit *familiarum*, nequivi illuc accedere. Cauſatur familiares & amicos Lampadii, ſummum domus ejus tectum conſenſuros non fuiſſe, ſed opera ſervorum ſuorum ad arcendum incendium & ad repellendam plebem uſuros. Quæſo cur non illi æque, ac vicini? An vicini ejus non erant aut poterant eſſe eadem dignitate, qua familiares? Cur autem familiares & amici ejus, ſi ad manum eſſent, non conſcenderent ea cauſa tectum? præſertim ſi celeritatem ea res requireret? Familias ſumi pro ſervis tralaticium eſt. Et ſane teſtatur *familiarum* legi in codice Colbertino. Attamen putavi familiares magis convenire cum vicinis, quam ſervos, quum utique vicini poſſent eſſe ingenui. Quidquid ſit, quum priores conſentiant in *to familiarium*, ne quid abſcondam, putavi Ammianum hic ante oculos habuiſſe Tullium, cujus verba ſunt de ſenectute cap. 7. *Poſſum nominare ex agro Sabino ruſticos Romanos vicinos & familiares meos.* Mulieres & ſervitia ex tectis jacentia regulas & ſaxa jungit Livius v, 21. Neque tamen taceri debet, quod velut ex ſuo promit Valeſius lib. xiv, cap. 2 *Cognitiſ enim pilatorum caſorumque ſuneribus*, eſſe ipſum Boxhornii; perinde ac libro xv cap. 6 *ejuſdem & æquæ eſt pondus largiretur*, eſſi tanquam omnibus qui iſtud legerunt fatiſcentibus ſcribat Valeſius ex relationibus ſcripturæ variæ, quam ex libris præſcis memorat, apparere ſic legendum eſſe; atque etiam xv i, 11 quod ſimili pompa profert, *concede*, quod ſi inſpexeris, palam dixeris viduiſſe Valeſium in Boxhornio. Quin & libro xv i i i cap. 4 quum Boxhornius in MS. notari ab Lindebrogio advertiſſet *paritas*, ex continenti ſubjecit [e quo facies *paritas* aut *raritas*] limis oculis id prætermiſit Valeſius, quum quod Ammiano perierat, ſic jam biennio ante in his oris fuerit reſtitutum, antequam innoteſceret Lutetiæ. Certe non ego iſ ſum, qui amare poſſim notas domino ſuo uberores. Ne & hoc reticcam, diſplicet in editione poſtrema Pariſina varietas & inæquabilis in ſcribendo fluctuatio, ut *Samofata* modo ut ſæmininum ſingulare, modo ut neutrum plurale, nunc *Darius* nunc *Dareus*, de quo notavit Henricus. Libro xiv, 8 *Casſii montis*, alibi *Casſii*. xv i, 4 edit *die noctuque*, ſed xv i i i, 4 & xxv i i i, 4 *eandem incudem diu noctuque tundendo*. Libro xxix, 1 & xxxi, 2 edit *cladum*; ubi omnes, etiam Henricus ante eum *cladium*, quam formam retinet initio libri xx, & eodem libro xxxi, 16. Itidem *Gothi* & *Gotibi* in libro xxxi, cap. 2. hic *Euphratem*, illic *Euphraten*. quartus pluralis nunc in *eis* nunc in *es* terminatus. Quæ omnia non alium in ſinem colligo, niſi ut pateat præter lacuras hic illic hiantes inſanum multa in hoc ſcriptore reſtare ſananda, utque ad eam ſpem ſe erigant illi, quorum ea felicitas eſt, ut libros ante typographiam inventam ſcriptos queant inſpicere.

Erant alia, quæ ad Ammianum pertinentia poſt præſationes poterant addi, ejuſdem ſcilicet generis collectanea, qualia ab Chiffletio conſcripta addi judicavit Hadrianus, & huius exemplo etiam nos; eſſi profecto digna, quæ cum Henrici ſolida & perdocta præſatione jungerentur, nequaquam judicantes. Talia ſunt, quæ conſcripſit Ger. Jo. Voſſius, & Balthaſar Bonifacius, ſimileſque, ac modo Marr. Hankius. Sed quum ea ignorare nullus paulo humanior queat, neque quidquam aſteratur, quod ante ipſos ignotum orbi fuit, facile permittimus, ut in eis ipſi auctores ſibi placeant.

Atque ita meo & loco & nomini reſponſum, ut opinor, erit, hæc qualiacunque nominari merentur, exaraviſſe; & tum publicæ eruditionis adjuvandæ ergo, præſertim vero ut noſtratum juvenum ingenia, mirum quantum noxiis conſiliis in arctiſſimas, quas falſa ſed glorioſa inſigniunt multarum hiftoriarum ſpecie, compendiorum anguſtias & vanas hodiernorum acroamatum quinquiliſias concluſa, iſtâ etiam varietate paſcantur, in hac ſtatione mea iſtum quoque pulverem

P R A E F A T I O.

collegisse. Quod si tamen hic titulus nimium conspectus nimiumque honestus videtur, licuerit mihi me in hanc laboris placiti faciem commisisse, ut etiam Hylis a me dictus fuisse ostendatur, vel potius ab Ammiano dictum fuisse Hylam me ostendente appareat: quod ne proverbiali jaculatione in alterutro a me scribi opineris, testabitur libri alterius ab vigesimo caput octavum. Hinc jam nihil nisi publicæ benevolentiae hæc discrimina mea commendo; in quæ præter causas jam memoratas tanto facilius attrahi me toleravi, quod hic ipse Ammianus erat, cujus exemplar ab Lindebrogio usurpatum, primum omnium inter vetustos Florentiæ codices vidi, quum bibliothecam S. Marci elegeret ad committenda benevolentiae suæ, quæ immensa & incredibilis futura erat, pignora Illustris & tum de omni studiorum ac studiosorum hominum genere, tum de me & fratre meo optime meritis ANTONIUS MAGLIABEQUIUS, & hunc ante omnes codicem e forulis produci jubendo tacitum ejus amorem, infixum quidem jam ante, longe ardentiorum inspirans sic quoque me devinceret ad grates laudesque æternas Illi agendas. Vale igitur, Lector, & tibi gratulare, quod, quamtumvis duro, aspero, incompto & plane barbaro sermone, ut ex lascivis omnino ingeniis nonnulli sustinuerunt opinari, scripserit Ammianus; id tamen quod iidem spernendi profecto & pro nugacibus damnandi addiderunt, scripsisse ita, ut vix quid dicat consequi possis, rebus queas refutare, ac partem sæculorum utique dignissimam, quam & Christianus homo recognoscat, certe clareque contemplari.

*Nunc aliqua de nummis & figuris, quas non ad ocliferia ludicra, sed illustranda huic historia ad-
jungi curavi.*

Tabula I.

In his numm. 1, 2 & 3 geminatus adest Hanniballiani nummus, pertinens ad paginam 3. quorum mi-
norem ex Henr. Valesio repetivi, admodum miratus, cur Hadrianus eundem solum modo reposuerit, quum Tristano tom. III pag. 501 diserte mala tractationis illum arguat, & ideo integriorem istic produxerit, unde hic etiam conspici debere judicavi tanto exactius ex illo resectum, quanto peius illum deformavit & Du Cange in familiis Augustis Byzantinis & nupera Occonis editio, insigni festivitate inflectam & trucem torvitatem versa. Quin etiam tanto magis ad hanc duplicandam obligatus fui, quod alius ex Gallis, qui sermone hodierno Gallico Ammianum interpretatus est, etiam nihil aliud in notis hic novit, nisi hoc: M. Valois rapporte l'Image d'une medaille de cet Hanniballian: qua profecto tam obscura est, ut ipse utique nequaerit cognoscere. Nec laudabilior est descriptor cimeliarchii S. Genesieu nunc offerentis ANNIBALLIANO.

4 & 5 referunt graciles camelos ad cursum usurpatos vel dromadas, ab Ammiano memoratos pag. 17 ex Patiniano thesauro nummorum Caracalla & Commodi.

Reliqui istius tabulae nummi faciem Crispi, de cujus nece Ammianus refert pag. 63, ostendunt, quam ita frequentem subjeci, ut rideas hominum negligenter audaciam alienas ab vero picturas in naso & aspectu tantopere dissonantes. Horum septem primus est petitus ex Croyana gazæ tabula LXXV, secundus ac tertius ex Tristano, quartus Patinianus, quintus & sextus e thesauro Palatino; septimum nupex præfixerunt nummis Occonis.

Tabulae II

Nummo primo & secundo exhibetur Nemeſis, de qua Ammianus pag. 65, quorum ille suppeditatus ab Tristano tom. II pag. 366, posterior ab Andrea Morellio in tabula nona speciminis rei antiquariæ, utroque tamen sine gubernaculo & pennis, quas ut alii, sic in ea quoque spectavit Ammianus.

***

EXPLICATIO NUMMORUM

Num. 3, 4, 5, 6, 7 exstant Vetraniensis, cujus meminit auctor pag. 70, valius: horum priorcm dant Crojana, secundum & tertium Triflanus, quartum thesaurus Palatinus, quintum editio nuperza Occonis.

Nummi 8, 9, 10 depingunt allocutionem, quam tangit Ammianus pag. 100, tanto libentius hinc addendam, quia prior repetitur ex ipso Lindebrogio, qui eam notis suis insculpi curavit, idque ex nummo Probi Imperatoris, nescio quam sibi auctoritatem arrogans Gallus, qui nuper contra judicantur ausurandam. Ea tamen quomodo non satis accurate videtur expressisse archetypum; adposui alteram ex thesauro Palatino, tertiam ex Morelliana tabula 11, utramque Probi. Alios nummos duos Allocutionem solennia ostensuros ex Ser. Christiane gazza meminisse charta incisos, sed nimis inseite.

Duo posteriores habent Imp. Juliam conjugem Helenam, de qua scribit Ammianus pag. 103, priorem sumptam ex Triflano, posteriorem ex editone ultima Occonis.

Tabulæ III

Nummus 1 habet Decentii Casaris vultum Triflano prabente tom. 111 pag. 651, cujus meminit Ammianus pag. 151.

2 & 3 Vejozem, de quo Ammianus pag. 187. ex meo nummis & ipsa veritate simulatum, quous prout vulgo in Familiis Romanis editur, in paternis notis ad Gellium esset positus.

4 Refert Ulyssen pileatum in gratiam nota Valesiana pag. 239 ex meo nummo.

5 Prodit memoriam expeditionis Constantis Britanniam, quam obiter attingit auctor pag. 254, acceptus ex thesauro Palatino pag. 374, sane in quibusdam non ad similitudinem ejus, quam habet Triflanus tom. 111 pag. 619.

6, 7, 8, 9 Offerunt formas habitusque Genii, cujus meminit Ammianus pag. 267 varie deformatos, quia Ammianus distincte non addit, quo potissimum modo apparuerit. Horum primus est Neronis inter Crojanos tabula xx, quem inde petere debui, non ex Gallica nuper Ammiani editione imitari, ut in qua perperam barbatus fingebatur, ut dixi in praefatione; secundus Morellianus ex tabula 1111, tertius Triflani tom. 1 pag. 570, quartus ejusdem tom. 111 pag. 65. Ex quibus certe in nummis ad aetatem Juliani proxime accedentibus secunda figura frequentissime solet conspici.

10 Descriptus ex Thesauri Palatini pag. 380 ostendit Julianum, ut sub specie victoris aliquem depressoerit. Quis ille sit, vehementer in commentario illic ambigi video, quum de Chnodomario intelligere multa verent; ut tandem statuatur credibile esse, postquam Constantio declarasset inimicitias, ut hanc Chnodomarii captivitatem sibi vindicaret, ejusque memoriâ etiam nationes inescaret, & militibus blandiretur, non tantum eam expressisse in numismatibus, sed & Virtuti exercitus Romani adscripsisse. Quod satis laboriose excogitatum & nimis profecto arcesstum, plane non est credibile in animo Juliani aut Sirmiensium fuisse, praesertim quum ipse Ammianus hujus nummi explicationem nec ita operosam & satis certam prabeat pag. 292 non de illo, sed de Vadomario, quem cis Rhemi ripas egressum, Philagrius astute mox & sortiter apprehensum rectori militum commisit arte custodiendum apud signa, deinde ad principis castra exhibuit, id studio curantis ingenti, ne Juliano discedente a Gallis, immunitissimus homo provinciarum statum acre compositum licentius conurbaret. Quae historia plane ad tempus expeditionis adversus Constantium proxime accedit.

11 Schema munitionis ex notis Lindebrogii revocatum pertinet ad paginam 305.

12 Est facies Magnentii, cujus mentio sit ab Constantio in Hieropolitana allocutione pag. 310, ex nummo meo.

ET FIGURARUM.

Tabulæ IIII

Nummus 1 pertinet ad paginam 311, revocatus ex notis Lіндеbrogii, Hamburgi editis, non Latetie.

2 Exhibet habitum Fortune velut mundane Copia cornu gestantis propitia Juliano orbem Romanum placide jam regenti, ut explanat Ammianus pag. 345, petitus ex Croyanis tab. xxxi num. 18.

Reliqui duodecim huc afferunt integram tabulam thesauri Patiniani, ideo junctim omnes additi, quod varie interpretentur vota publica, quibus Antiochia exceptus in speciem numinis scribitur Ammiano pag. 349, nec opus aliis his adjicere.

15 Sumptus ex Croyanis tab. xxxix num. 7 continet hippotamum & crocodilum, de quo utroque agit auctor pag. 365 & 366.

16 Refert Apollinem Daphneum Antiochia, ut vocat auctor pag. 356, huc delatus ex Vaillantii Coloniensium parte 11 pag. 226 & 277.

Tabulæ V

Nummus 1 praefert Genii urbis Antiochia gradile templum, quod Kalendis Januariis ascendisse Julianus dicitur ab Ammiano pag. 381, repositus ex eadem Vallantinae industriae parte, ubi quidem saepius id ipsum sic occurrit: sed miror identidem illic confundi duas Ammiani descriptiones, & ad illustrationem hujus nummi allegari, quum altera sit de templo Genii Alexandria, non Antiochia; ut quum pag. 278 id fuisset exhibitum, subnotatur Antiochiae urbis Genium esse in aditu templi, quod illi exstructum memorat Ammianus lib. 22, Reversus ex comitatu Principis, quum transiret per speciosum Genii templum. Id ipsum repeti videbis pag. 296 & licet non omnia verba, tamen illud speciosum pag. 300 & 317. Plane sic commiscetur templum Alexandria cum Antiocheni. Nam de Alexandrino sic vides loqui Ammianum pag. 353.

2 Deam Caestem, quam nominatam ab Ammiano pag. 357 inseruimus ex noto Severi nummo inter Croyanos tab. LIII num. 18.

3 Appositus est ob cultum Casii Jovis, quem declaravit Ammianus pag. 359, adoptatus ex thesauro Patiniano pag. 180 etiam quidem sub Trajano cusus, sed alia inscriptione, quam nota fuit Valestio, ut aperit in notis. Et ob eandem inscriptionem additus est & alter ab Whelero publicatus in itineraio, etsi forsitan non huc pertinens, quum sit percussus Corcyra, cui vicina erat Cassope.

5 Exponit vultum Juliani, etiamnum Nobilissimi Caesaris, ideoque sine diademate ex nummo integerrimo meo felicissime simulatus, quod parum apparebat in aliis.

6 Vultus est ejusdem, sed jam in summi fortuna; qui etiam summa cura ex meo est elaboratus.

7 Explanat Apin ab Ammiano descriptum pag. 360, quem mutuatus sum ab Trifstano tom. I pag. 514, praclare referentem illud quod in diversis genitalium notarum figuris exprimi maxime omnium notat, nempe corniculantis Luna in dextro luteo in signo. Nec ob aliam causam adjeci nummum 8 & 9 ex Trifstano thesauroque Patiniano & Palatino iteratum. Eum ubique video exponi de frequentibus taurorum immolationibus ab ipso nostro Ammiano memoratis ita, ut fere & ipse ad illam multitudinem nauseet pag. 355. Quod mihi tamen non videtur, quum non is fuerit Imperatorum mos, ut utique sacrificia, quae frequenter pararent, nummis insculperent. Itaque percussum enim opinor ad memoriam historia, quam citato prius loco narrat auctor, nempe suo temporis contigisse, ut novus existeret Apin. Id gratulans sibi Julianum accepit velut securitatem rei publicae per Orientem & Occidentem, si

EXPLICATIO NUMM. ET FIGUR.

ita placet interpretari stellas, hac ratione fundari, hinc vel sibi victorias paratum iri & laureas significat per aquilam expansis alis fertum rostro porrigentem, vel se huic tanquam auctori laureas saepe missurum. Utique id tantum non clamat ibi in nummo septimo expressa, ut ille taurus respiciat Ægyptum, æque ut illa volucris, non vulgaria sacrificia.

8 Vultus profertur Joviani, quem ex meo nummo fugi curavi, quum optime in eo appareat, ut observat Ammianus pag. 466, motus corporis gravis cum v. s. l. proceraque statura, qua non satis exprimitur ab vulgatis.

Tabulæ VI

Nummi 1 & 4 habent effigiem Valentiniani & Valentis Augg. quibus tertium apposui ex Croyanis tab. LXVII num. ult. quia videtur is vel boni omnis gratia percussus fuisse, quum participarent imperium, vel quum simul processerunt consules, de qua re agit auctor pag. 496.

2 Excepi ex Tristani tom. III pag. 428, quum praclare oculis exponeret, quod scribit Ammianus pag. 477 Nam & Maximiani statua Cæsaris quæ locata est in vestibulo regis, amisit repente spheram aream, formatam in speciem poli, quam gestabat. Nam & nummus ille Maximiani est, ut mirer ab diligentissimo antiquario hunc locum illic citatum non esse, quem unice depingit.

5 Effigiem Procopii incidi curavi, quum ea satis raro offendatur, (etsi Ammianus perspicue agnoscat pag. 506 aureos nummos effigiatos in vultum novi principis) petitam ex editione nupera Occonis.

6 Quoque adferre debui ad Constantinianam Dasuen spectandam, cujus meminit auctor pag. 529, & plane Valesius ad hunc nummum respicit, petitum ex thesauri Patiniani pagina 466.

7 Refert imaginem Boni Eventus ex Scribonia gentis nummo petitam.

8 Agmen clausurus repetit vultum Nepotiani, cujus nomen & memoriam scriptis suis sero indidit Ammianus pag. 551, lineamentis studiose expressis ex Tristani tomo III pag. 626, quod non videtur curavisse editio nupera Occonis.

Ad mentionem tamen Casarea in Cappadocia & versantis illic Constantii apposui sapphirum, cui commissa fuit memoria venationis Constantii, satis notam.

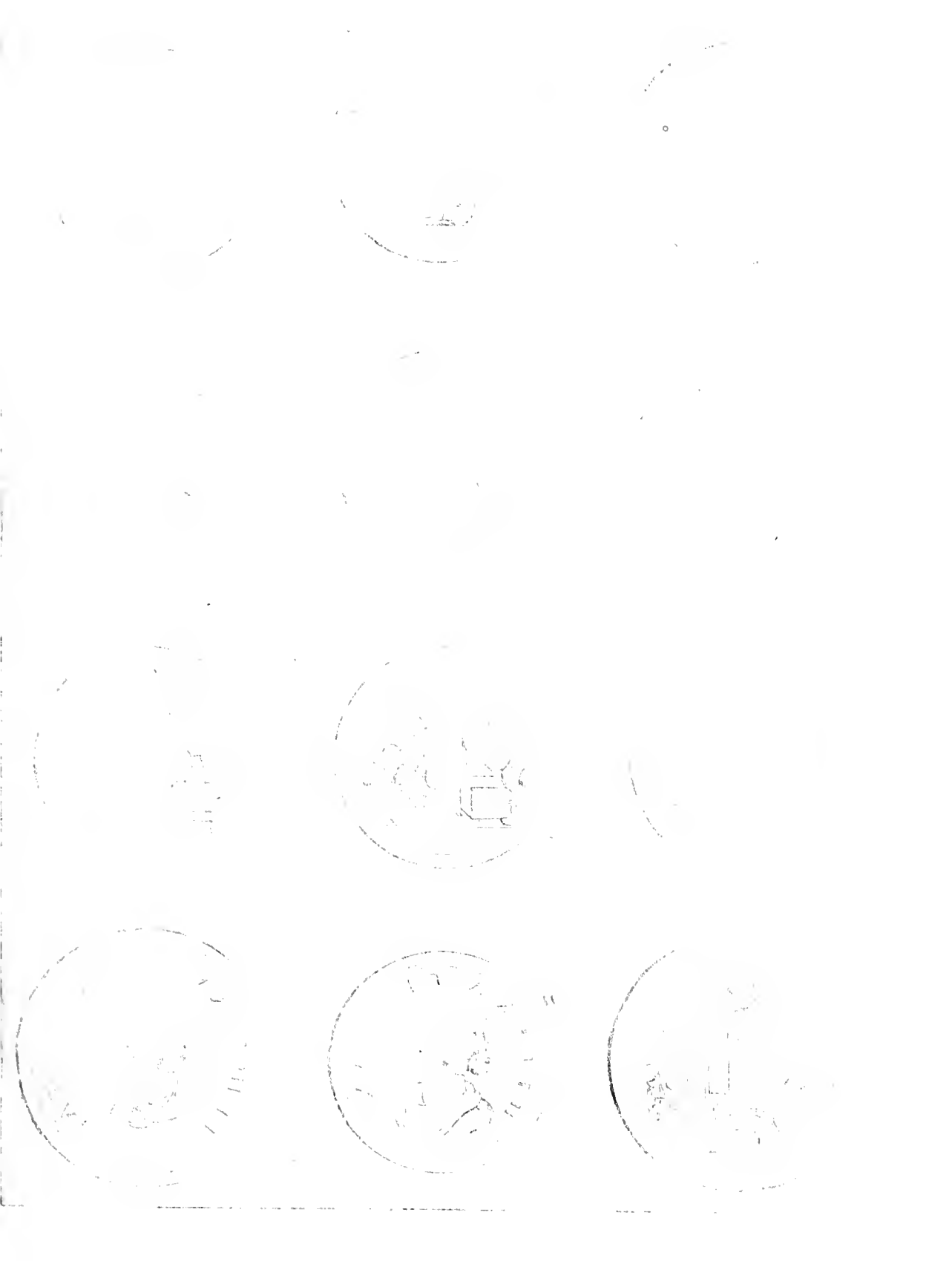
His denique adungi curavi & latera quatuor obelisci, prout ex structura ipsa ab aliis fuerunt excepta in lineas & publicata, nunc ad commodissimam hujus editionis rationem conversa, sic tamen ut cunctissime omnia retinuerit ac spectanti offerat. Atque hac a me expectari oportuisse judicans, metam hujus opera pono.

Tab. 1.

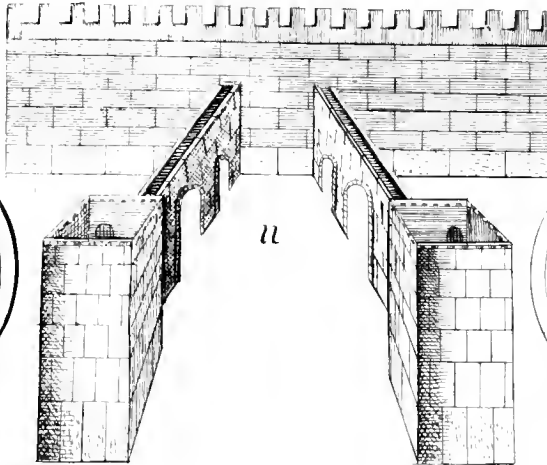
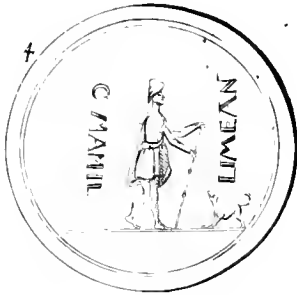

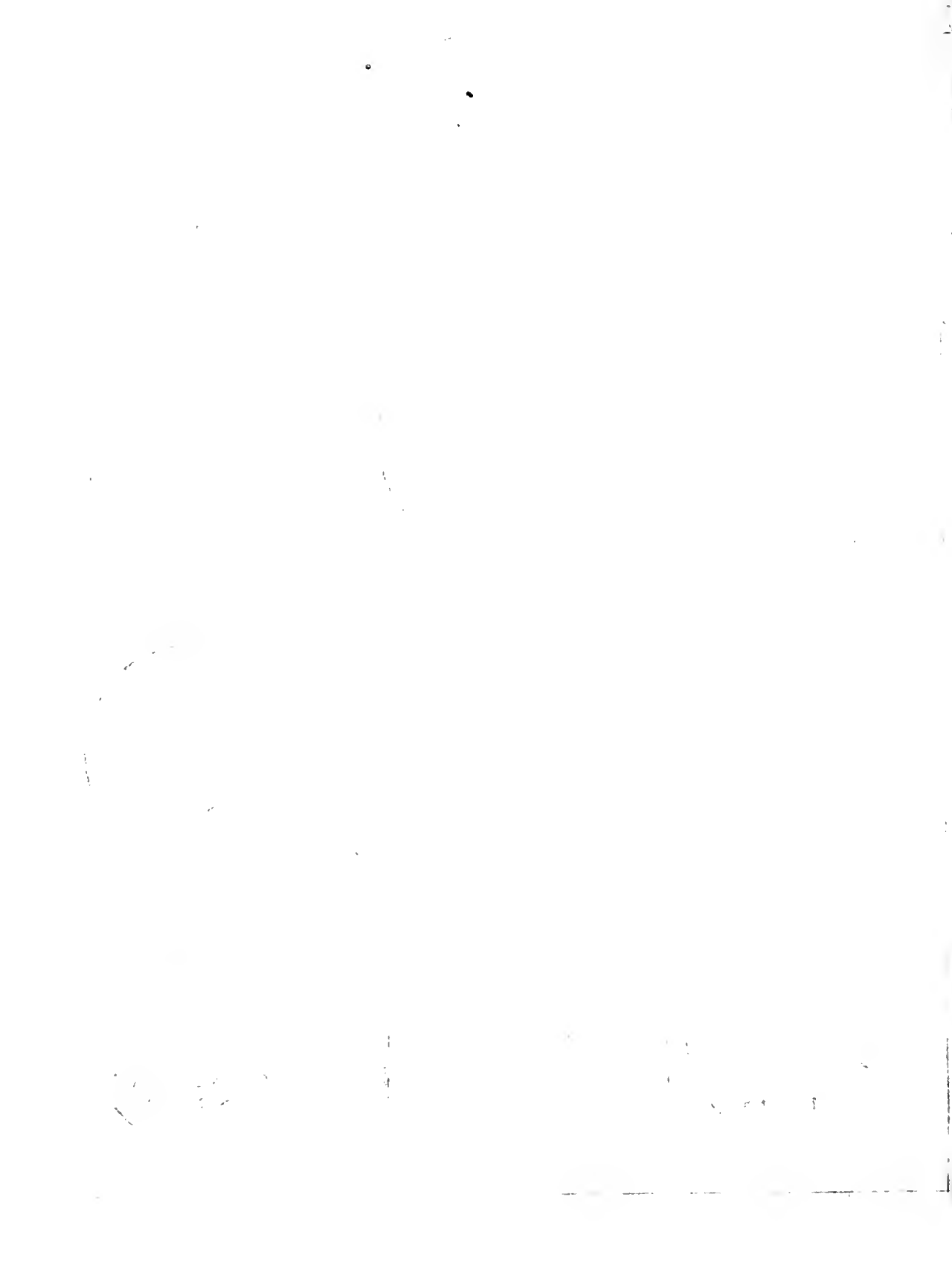

[Faint, illegible handwritten text]

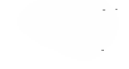
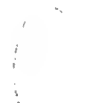
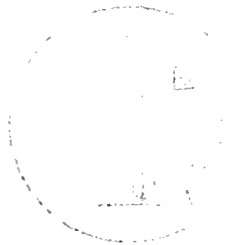
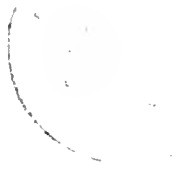

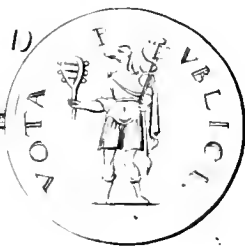
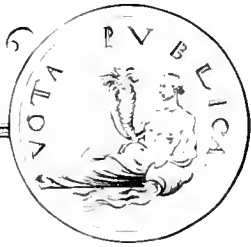

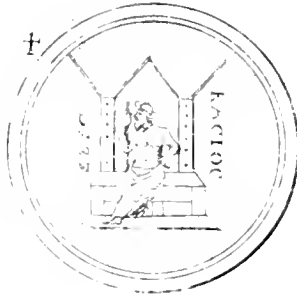

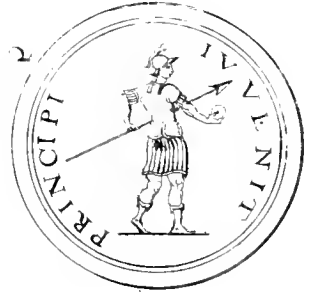

(1)

(2)

(3)

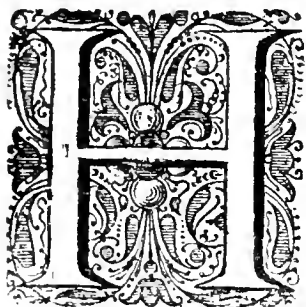
SAPHIRVS CONSTAN TII.

HADRIANI VALESII HISTORIOGRAPHI REGII AD LECTOREM P R A E F A T I O

IN POSTERIOREM AMMIANI M. EDITIONEM.

HISTORIAM Romanam antiquitatis studiosi semper ceteris omnibus non immeritò prætulere. Nam cum Imperium jam inde à Julio Cæsare atque Augusto maximas ac nobilissimas Europæ, Asiæ Africæque Provincias complectatur: accidit res Romanorum legentibus, ut uno simul tempore in unius populi bellis civilibus ac externis, omnium nationum, & totius ferè generis humani per orbem terrarum gesta cognoscant: quo quid fieri, quid fingi potest utilius atque jucundius? Inter Historiæ Romanæ Latinos Scriptores proximum Cornelio Tacito & Suetonio Tranquillo, quos & secutus est, locum tenet Ammianus Marcellinus, res Romanas annorum cc. xxxiii. ab exortu Nervæ ad Valentis Aug. mortem xxxi. libris complexus. Hunc Itali, Galli, Vindelici, ipsi etiam Germani, alique clarissimi Europæ populi certatim in membranis diligentissimè descripserunt, & in nobilissimis ac locupletissimis Bibliothecis servandum curaverunt. Ex quo judicari potest, quanti celebrem Auctorem fecerint, cum tamdiu tam assiduam operam dederint, ut (quantum in ipsis erat) salva ad posteros ejus Historiæ perveniret. Intelligebant nimirum utilitatem Operis, quo plurima memoriâ dignissima continerentur, quæ ab aliis partim transcurfu dicta, aut in artum contracta, partim etiam ex toto omiſsa esse constabat. Post inventam artem Impressoriarum, eruditæ ingenii non minor fuit cura librorum Ammiani. In Italia, in Gallia atque Germania docti clarique Critici atque Typographi, ope codicum antiquorum adjuti, pro se quisque Ammianum publicavere, dum alii alios sagacitate, judicio ac labore superare contendunt: nec ullum alium Scriptorem toties typis mandatum memini. Igitur anno M. cccc. lxxiv. Romæ, ubi nata & composita fuerat, primùm edita est Ammiani Marcellini Historia, studio A. Sabini Poëtæ laureati. Secuta est Romanam aliquanto post editio Bononiensis in Æmilia; mox Basiliensis Johannis Frobenii; tum unius ejusdemque anni duæ, altera Mariangeli Accursii Augustæ Vindelicorum, v. libris Ammiani auctior; altera Hieronymi Frobenii Johannis filii Basiliæ Sequanorum, curante Sigismundo Gelenio: anno xlii. post iterum alia Frobenii Basiliæ, uno libro locupletior: Roberti Stephani, deinde Henrici Stephani editiones Luteciæ Parisiorum, Sebastiani Gryphii Lugduni Segusanorum, alibi aliæ, quas singulas ac universas enumerare difficile sit ac supervacaneum. Et illi quidem Editores ad unum omnes tantummodò curaverant, ut Ammianum Marcellinum emendatiorem & auctiorem haberemus. Primus Fridericus Lindenbrogius Hammburgensis J. C. vir eruditus & diligens, quod nemo antea tentaverat, facere aggressus est; nec contentus auxilio codicis Florentini aliqua in Ammiano correxisse, anno M. DC. IX. Auctorem

HADRIANI VALESII PRAEFATIO

intellectu perquam difficilem perpetuis observationibus exposuit: varias etiam codicis Florentini ac priorum editionum lectiones adiecit. Lindenbrogium Janus Gruterus excepit, qui Ammianum ope veteris codicis emendatum, sed nudum à notis & observationibus publicavit. Heic notandum est, Marcellini xlii. priores libros, quibus res cc. lvi. annorum continebantur, summo Historiæ Romanæ damno in omnibus præcis codicibus desiderari; posteriores libros octodecim pæne eisdem ac totidem ubique lacunis deformatos reperiri.

Ad hunc igitur modum se habebat Ammianus Marcellinus, & duabus postremis ejus editionibus plerique adquefcebant. Intellexit Henricus Valesius frater meus, veterem hac bonum Historicum, injuriâ temporum, negligentia scriptorum, & audaci nonnullorum Criticorum inscitâ depravatum ac mutilum, validioribus remediis indigere, ut in pristinum nitorem restitueretur: & suscepto improbo labore, veterrimas Marcellini editiones, quæ nobis membranarum ex quibus desumptæ sunt, instar esse debent, diligentissimè evoluit, & cum optimis codicibus mss. consultit, ut celeberrimi nominis Historicum, quantum fieri poterat, emendaret. Ut autem notis diffusis, doctis ac laboriosis eundem explicaret, & omnibus fidem diligentiamque præstaret; non Historiæ solum Romanæ Scriptores Latinos ac Græcos ad Ammiani tempora pertinentes; sed etiam quoscumque alios æquales ejus ætatis aut supares, Leges quoque Romanas Codicis Theodosiani exactè perlegit. Ea ratione Marcellinus à mendis quamplurimis vindicatus, & anno M. DC. xxxvi. Parisiis est editus vivo adhuc Lindenbrogio: & unâ cum difficillimis quibusque Auctoris locis Romanæ eorum temporum antiquitates ac leges, dignitates Palatinæ, civiles, ac militares explicatæ. Nihil Valesius intactum, nihil intentatum reliquit: nullos (si ita loqui licet) scopulos metu periculi aut laboris vitavit. Miratus est Lector sollertiam, sagacitatem, acumen, felicitatem etiam hominis singularem in corrigendis desperatis Ammiani locis; doctrinam in exponendis: altissimum ejus ingenium, acerrimum judicium, variam ac interminatam eruditionem tum agnovit quisque atque suspexit. Superfuit Valesius editioni Ammiani annis quadraginta. Per tot annos licet Historiæ Ecclesiasticæ aliisque operibus vacaret, nihil sibi patiebatur elabi, quod ad Ammianum Marcellinum pertineret: ut quidque occurreret, sedulo adnotabat, & libro suo curabat adscribi. Sic sensim accreverunt emendationes observationesque, tanto pluri faciendæ, quanto altioris ac diuturnioris erant meditationis. Hæ observationes ac emendationes novæ, & raritas venalium exemplarium alteram Ammiani Marcellini Editionem tacite postulabant. Vivo adhuc Valesio, novæ Editioni Blavius Typographus Batavus, post eo mortuo Elzevirius ejusdem regionis Typographus imminēbat. Intercessit Illustrissimus Colbertus, & pro summa sua in litteras literatosque voluntate, Ammianum Luteciæ publicandum curavit, ac mihi editionis curam onusque delegavit. Optandum quidem mihi fuerat, ut meis potiusquàm alienis operibus manus admoverem, & magis ut propriis quàm alienis scriptis edendis inclarescerem: si tamen aliena dici possunt, quæ arta sanguinis & nominis ac vitæ studiorumque communitas pro domesticis haberi jubet. Ulro igitur parvi mandatis amplissimi & excellentissimi viri, cui jure à quoquam negari nihil potest, & cunctis sepositis quæ in manibus habebam, huic uni negotio totus vacare constitui. Ac primùm singulis Ammiani libris suam epitomen varia in capita distinctam præposui, ut cuncti quid unoquoque libro contineretur, statim in prima ejus fronte notatum conspicerent: singula capita cujusque epitomes marginibus paginarum suo quodque ordine apposui: Imperatorum nomina, paria Consulium, & annos Christi nati singulis paginis, quantum fieri potuit, exactè præfixi, ut legentes statim scirent, sub quo quidque Principe & quo anno gestum esset. In Ammiano deletis, quæ communi doctorum consensu mendosa & damnanda erant, emendationes Valesii, Criticorum ac veterum membranarum auctoritate confirmatas, quasdam etiam certâ conjecturâ fretas substitui. Quæ à nonnullis ad implendam sententiam

verbis Ammiani Marcellini erant inserta, duobus uncinis inclusi, quoties in priscis codicibus scripta non reperiuntur. Notas fratris posteriores à prioribus distinxit, ac duobus asteriscis inclusi, ut omnes intelligerent ac viderent quæ post editum Ammianum nova observavisset, ac Notis suis adjecisset. Addidi & inserui ipse non rarè adnotationes ac observationes meas, quotiescumque verba Historici nostri explicationem postulare videbantur, & quoties codicis Colbertini, de quo infrà plura dicturus sum, & codicis Valentini, ex quo varias lectiones P. Pithœi manu notatas legi, aliam in sententiam me trahebat auctoritas. Eiusdem codicis Colbertini passim mentionem feci, quoties cum aliis codicibus conveniebat, aut fratris mei emendationem opinionemque comprobabat. Notarum mearum pars est, disceptatio de Hebdomo. Et quoniam mea à fraternis discernenda erant, ne à legentibus confunderentur; ea duobus uncinis diligenter inclusi. Itaque quicquid in Notis duobus uncinis clauditur, meum est. Ammiano Marcellino subjunxi de Constantio Chloro, de Constantino Magno & aliis Imperatoribus Excerpta vetera Auctoris ignoti, & ex libris Chronicorum de Odoacre & Theoderico Regibus Italiæ nonnulla magni faciendâ, quæ Valesius à V. Cl. Jac. Sirmundo amico suo acceperat, ac notis illustraverat. Adjeci Indicem rerum memorabilium, quæ Ammiani Marcellini libris, notisque fratris ac meis continentur, quàm maximâ potui curâ diligentiaque confectum, cuncta ad Historiam Romanam atque ad doctrinam pertinentia complexum. Nuda enim nomina provinciarum, urbium & locorum, atque quarumlibet dignitatum, & exempla ex antiquitate petita, ac Philosophorum de rerum natura, ac de moribus, Theologorum de Diis Gentium placita in Indice notare inuile ac supervacuum existimavi. Fridericus Lindenbrogius post editum Ammianum vixit annis plus minùs triginta: quo toto temporis spatio non oblitus tanti Historici, suis Observationibus plurima adjecit: quæ ex urbe Hammaburgo ad me missa, corpori ejus Observationum adjunxi, ac suis quæque locis inserui. Cunctas istas accessiones duobus asteriscis medias interposui, ut à prioribus Observationibus separarentur. Addita sunt & ipsius Collectanea Variarum Lectionum. Antonius Oisellius, Loisellus aliis dictus, vir doctus, codicem quemdam Ammiani M. Valentia Segalaunorum evolverat, cùm ibi anno M. D. LX. sub Cujacio Professore Jus Civile disceret: sicut Petrus Pithœus, Cujacii quoque auditor, eadem in urbe anno M. D. LVIII. ex eodem codice varias lectiones excerpserat, & in margine Ammiani sui, Lugduni anno M. D. LVI. à Gryphio vulgati, manu sua adnotaverat: quas mihi beneficio V. Cl. Fauri Doctoris Theologi nancisci contigit. Hunc codicem Ammiani M. qui Antonio Oisello & Petro Pithœo Valentia magno usui fuit, & eidem Pithœo non multùm vetus, sed ex vetustissimo descriptus dicitur, Valentinum voco, & tum in alicujus Valentia Monasterii Bibliotheca servatum fuisse existimo. Excerpta Oisellii atque Pithœi, ut ex eodem fonte hausta sunt, inter se consentiunt. Oisellii pauculas notas à Lindenbrogio descriptas reperi: quas ne quis desideraret, Lindenbrogii Observationibus subtexendas duxi. Librum Claudii Chiffletii J. C. Sequani de Vita A. Marcellini, & ejusdem libellum de dignitatibus præcipuis eorum temporum quæ sunt ab A. Marcellino descripta, opuscula minimè contemnenda emendavi ac recognovi, & post Præfationem fratris mei, Historiæ Ammiani præfixi. Omni denique ratione operam dedi, ut nostra editio esset quemadmodum postrema sic optima, & omnibus numeris absoluta. Chiffletius iste in Vita Ammiani non semel meminit *Scholorum suorum*, quibus eum Historicum exponere conatus erat: sed ea numquam edita sunt, nec apud Chiffletios usquam hodie reperiuntur.

Marcellus Donatus Ponzanus Comes, homo Mantuanus genere clarus, circa annum M. DC. scripsit Dilucidationes in T. Livium, in C. Tacitum, in C. Suetonium Tranquillum, in A. Marcellinum, & in v. Historiæ Augustæ Scriptores: quas omnes Janus Gruterus sui Theauri Critici

HADRIANI VALESII PRAEFATIO

Tomov I. inferuit. Sed nec Græcos nec Latinos Historicos eorum temporum laudat, nihil ad Historiam Ammianii pertinens tractat, nullos æquales ejus ætatis Auctores attingit; Cælium Rhodiginum, & Alexandrum ab Alexandro, at quos Criticos? Italos Italus sæpe nobis obtrudit. Præterea nullis codicibus adjuvatur: ac de Officiis tantùm Palatinis, civilibus & militaribus pauca infeliciter effudit. Quare Observationes ejus, aut sicuti maluit, obscuræ *Dilucidationes* LXVIII. circiter pagellarum in A. Marcellinum, nobis indignæ visæ sunt, quas editioni nostræ adjungeremus. Nunc de A. Marcellino aliqua dicenda sunt.

Ammianus Marcellinus, Protector Domesticus, cum Ursicino Magistro militum à Constantio A. in Orientem missus: postea eum in Italiam, deinde in Gallias, variasque orbis Romani partes secutus est: demum cum eodem in tractus Orientis revertit: ubi quid Ursicinus, quid ipsemet rerum egerit, & post mortem Constantii expeditionem Juliani in Persas cui interfuit, fusè enarrat. Eum patriam Antiochensem fuisse, prolata Libanii ad ipsum epistolâ ita frater meus docuit, ut nullus dubitationi locus relinquatur. Petrus Pithœus ad latus Ammianii sui manu sua notavit, eum Christianum fuisse, propterea quòd in libro XXVII. scripsit, *Amisites quosdam provinciales*, id est Episcopos Christianorum, parco victu, vili veste, & demissis oculis, *perpetuo numini verisque ejus cultoribus ut parcos commendari & verecundos*. An ideo Ammianus Christianus habendus est, quòd Deum Christianorum *perpetuum numen*, id est Deum æternum, & Christianos *Amisites*, *veros perpetui numinis cultores* appellat? Quasi non *veros perpetui numinis cultores* Ammianus vocaverit Gentiles ipsos ac sui similes, quibus quidam etiam Christianorum Episcopi in provinciis sanctitate vitæ & verecundia commendarentur ac placerent. Ita tamen de Ammiano sensit & Claudius Chiffletius, cum verbis ejus suprâ laudatis, tum aliis levissimis conjecturis adductus. Sed qui attentè legerit, quæ præter cetera in fine libri XIV. de Adrastia vel Nemese, quæ in libro XVI. de Mercurio, quæ in libro XXI. de numine Themidis, de Haruspicina, de Auguriis, variisque artibus futura prænoscenti, veteres Theologos suos & Physicos ac Mysticos secutus scripsit: profectò fateri cogetur, eum cultui Deorum addictum ac devotum fuisse. Certè de Diis Gentium tamquam de suis semper loquitur; de Christianis sacris Mysteriisque non item. Numquam Christianis se adjungit; numquam & nusquam eorum se numero adscribit: & Julianum A. quem suum heroe fecit, hanc præcipuè ob causam mihi videtur toties & tantopere laudare, quòd à Religione Christiana ad numinum cultum desciverit. Quâ tamen erat prudentiâ, adeo modestè atque sincerè, ac nonnumquam etiam benivolè de Christianis rebus commemorat, ut aliqui unum ex nostris putaverint. Nimirum sicuti existimo, vir bonus, integer & sapiens Religionem Christianam non sequi, tutò se posse intelligebat: eandem Principibus suis acceptam & toto ferè orbe Romano diffusam palam damnare non audebat. Sed & forsitan religionum diversitates non improbavit, persuasumque habuit (sicut ait de notitia Dei Symmachus) unâ viâ non posse perveniri ad tam grande secretum.

Valentiniano & Valente imperantibus Ammianus M. militiæ renuntiavit, & Antiochiam domumque rediit. Ubi post Theodori conjurationem patefactam atque oppressam, iniquo Judicium Advocatorumque colludio litibus inquietatus ac vexatus videtur fuisse, non sine aliqua rei familiaris jactura. Sic enim explicanda judico verba hæc A. Marcellini in libro xxx. ubi in Orientalium Rom. caussidicinam fusè involvitur. *Ergo absolutis super ejus indignitate paucis, quam in illis paribus (Orientis) agens expertus sum, ad cæptorum cursum regrediar institutum*. Quapropter indignatus, Orienti ac patriæ valedixit jam atate provecus, & Romam secessit Gratiano, Valentiniano & Theodosio Principibus, ut frater meus credit: ut ego malo, vivo adhuc Valente A. Tanta in urbe Ammianus cum domicilium constituisset, multos Senatores qui Clarissimorum titulo & Nobilium appellatione censebantur, sibi amicos adjunxit: quos Magi-

stratu aliquo, in primis Præfecturâ Urbanâ egregiè functos, ex occasione in sua Historia laudare consuevit. Hos inter primas tenuit Hypatius, vir Consularis, frater Eusebiæ Augustæ, ac Eusebii similiter Consularis, qui ex Oriente in Occidentem quoque transferat, & Romæ sedem ceperat: quem in libro **xxix.** eximiè laudat, & amicitia causâ *nostrum Hypatium* appellat. Adnumerandus est & magnis amicis A. Marcellini Eutherius, qui Constantis A. Cubicularius, deinde Juliani Præpositus Cubiculi fuerat, ac Romæ domicilium fixerat: cujus virtutibus in libro **xvi.** enarrandis vacat. Nec tum etiam defuere Urbi viri doctrinâ præstantes, quibus A. Marcellinus familiariter uteretur. Igitur ut erat homo nobilis & locuples, otii ignobilis impatiens, in tam jucundo suavique secessu totum se litteris dedit: atque ut miles quondam & Græcus linguæ Latinæ ac Historiæ Romanæ magis asluesceret, Catonem majorem vel Censorium, Cæsarum Commentarios, Sallustium, M. Tullium Ciceronem, alios utriusque linguæ Auctores diligentissimè evoluit: quos & passim in Historia sua laudat. Talibus & tantis præfidiis instructus, Historiam Romanam ab exortu Nervæ usque ad Valentis A. interitum **xxxv.** libris Latinè scribere aggressus est. Et priora quidem à Nerva ad Constantinum Maximum aut omisâ maxima ex parte, aut negligenter & nullo rerum ac temporum ordine servato scripta hæctenus fuerant, quæ **xiii.** libris fusiùs ac multo diligentius exposuit, qui pridem magno Reip. litterariæ damno desiderantur. Cetera à Magnentii cæde ad Valentis mortem, quæ vidit, quibus ipse interfuit, & quorum etiam aliqua pars fuit, aut quæ ex amicorum relationibus didicit, **xviii.** voluminibus narravit. Hæc ut notiora & oculis animisque æqualium inserta, aut memoriæ infixæ, latissimè explicare conatus est. Sed præ ceteris in rebus Juliani A. propè nimius haberi potest: in quo nonnulla quidem laude digna, multa nihilominus (quemadmodum ipsemet Historicus nonnumquam fatetur) vituperanda fuerunt. Certè scriptor alioquin diligens & veri studiosus, **xv.** ferè libros Juliani laudibus implevit: reliquos suæ ætatis Imperatores, Constantium, Jovianum, Valentinianum & Valentem, ceu invidos & detrahentes ejus Principis memoriæ, non rarè deterit arguitque: pæne ut mihi persuadeam, Ammianum unius Juliani causâ tantum Opus suscepisse, ne quam amplificandæ virtutis herois sui quem summopere mirabatur omnibusque præferbat, occasionem præteriret. Historiam autem suam non continuo labore composuit: sed ut erat plures in libros divisa, per partes eam vulgavit, & nunc unum volumen, nunc alterum frequenti auditorio, ac amicorum suorum & doctorum hominum judicio commisit, magnamque inde laudem est consecutus: ut docet epistola Libanii à fratre laudata. Recitationes porò (sicuti & declamationes) duorum generum fuere: publicæ aliæ; aliæ privatæ. Publicæ recitationes erant ac nuncupabantur, quæ aut in certaminibus publicè propositis præmiis, aut in aliquo loco publico citra illum certamen fiebant. Ejusmodi existere Oratorum ac Poëtarum certamina, quotannis in Albano à T. Flavio Domitiano edita, ubi Statius se præmio ter donatum scripsit. Tale Lugduni ad aram Augusti certamen Græcæ Latinæque facundiæ, editum à Caio Caligula, in quo victi victoribus præmia conferebant. Sic Nero orationis carminisque Latini coronam omnium consensu sibi concessam recepisse dicitur à Tranquillo. Publicè quoque Statius Romæ Thebaidem suam plaudente populo recitavit: uti Juvenalis in Sat. **vii.** prodit his versibus:

*Curritur ad vocem jucundam & carmen amica
Thebaidos, lætam fecit cum Statius Urbem,
Promisitque diem: tanta dulcedine captos
Afficit ille animos, tamæque libidine vulgi
Auditur.*

Durabant adhuc Romæ circa annum Christi **D. lxxx.** publicæ orationum & carminum recitationes: & ibi in foro Trajani magnum præmiam ab Auctoribus recitata Senatus Populusque

HADRIANI VALESII PRAEFATIO

Romanus audiebat : ut testatur Fortunatus Italus in libri III. Carmine XXIII. de opusculis & epigrammatis cothurnatis ac tumidis Berteclramni Burdigalensis Episcopi hisce verbis, indicans & Poëtis qui placuissent, à Senatu calceos filis aureis ornatos dari consuevisse.

*Vix modò tam nitido pomposa poemata cultu
Audit Trajano Roma verenda foro.
Quòd si tale decus recitasses aure Senatus :
Stravisset plantis aurea fila tuis.*

Studiofi & docti quidquid composuerant, Proceres quidem ac locupletes domi nunc per se, nunc per lectorem coram amicis invitatis recitabant : mediocres verò ac tenues in ædibus Optimatum, conductis subfelliis & anabathris pulpitisve. Privatarum recitationum mentionem facit Suetonius Tranquillus in Claudio capite XLI. Cajus Plinius Secundus passim in libris Epistolarum, & Juvenalis in Sat. I. & VII. qui Frontonem recitantibus Poëtis porticus suas marmoreas commodavisse scribit, & in his confessibus quosdam solitos esse disponi, qui plauderent & magnis vocibus acclamarent. Et in Sat. III. ipse Aquini ubi natus erat, satiras suas præsentibus amicis quos convocaverat, recitavisse se ait : & magna frequentia magnoque successu ter auditus est : quod & in ejus Vita à veteri Scholiaste scriptum invenio. Ammianus igitur famæ gloriæque dulcedine similiter succensus, & experiendi amicorum doctorumque virorum judicii cupidus, Romæ ex more suam per partes recitavit Historiam, prout librum quemque composuerat. Hinc oratione numerosa & bene sonante, plena pompæ & majestatis est usus, qualem recitationes istæ postulabant, ut aures & animos auditorum impleret. Ad pompam recitationum pertinent, dictorum factorumque ætatis suæ memorabilium cum præcis, hominum cum hominibus comparationes, ad commovendos animos amplificatæ rerum imagines, tragicæ Fortunæ compellationes, crebritas figurarum ac translationum, descriptiones præliorum & obsidionum nonnunquam lufibus lascivientis ingenii locisve communibus quàm Historiæ legibus convenientiores. Eamdem ob causam A. Marcellinus ubique omnis generis doctrinæ famam affectavit. Cui rei indicio sunt laudationes tot veterum Auctorum, laudatæ sæpius Ciceronis sententiæ, Virgilii, Menandri, & aliorum versus inserti : tot & tanti excessus narrationem rerum interruptentes, de Adrastia vel Nemefi in libro XIV. de origine doctoribusque Gallorum, & de Alpibus Gallicanis in libro XV. de obeliscis, & de notis hieroglyphicis, & de variis terræ motibus in libro XVI. de causis ac generibus pestilentiæ in libro XIX. de defectibus Solis & Lunæ, deque variis Lunæ mutationibus & figuris, nec non de arcu cælesti in libro XX. de variis artibus futura prænoscenti, & de Geniis libro XXI. de Nilo, de crocodilo, de ibi, ac de pyramidibus in libro XXII. descriptiones v. muralium machinarum, nec non XXIII. majorum Provinciarum Regni Persici, item de ortu margaritarum in libro XXIV. de cometis, & de facibus cælo decidere visis in libro XXV. de ratione Bissexti in libro XXVI. de caussidicina, deque Jurisconsultis, & variis Advocatorum generibus in libro XXX. Descriptiones quidem variarum Provinciarum Imperii Romani, apud A. Marcellinum longè latèque diffusæ sunt : quæ apud Sallustium de bello Jugurthino, apud Cæsarem & Livium aliosque Historicos multo breviores reperiuntur. Sed non omittendi sunt duo maximi excessus de vitis Senatus Populique Rom. in libris XIV. & XXV. quos qui attentè mecum consideraverit, facillè sibi persuadebit, tum lenes admodum atque patientes fuisse Romanos. Si aut pravi, quorum vana studia & vitia in Ammiani libris describebantur, æquo animo tulerunt à peregrino Græculo in Historia palam traduci se ac derideri : aut boni existimârunt liberas eorum reprehensiones ac notas nihil ad totius amplissimi Ordinis ac universæ civitatis dedecus ulla ratione pertinere.

Petrus Pithœus in margine Ammiani sui, cum codice Valentino collati, manu sua scripsit, præter **xiiii.** priores libros qui desiderantur, in libris **xviiii.** qui supersunt, *multa etiam deesse videri: quandoquidem Ammianus sæpe plures annos indictos transmittit: quod ex Consulibus quos notat ordine, in Fastis intellectum iri.* Ita Petrus Pithœus loquitur & sentit. Sed ei respondere possumus, Ammianum quidem Consules aliquot in **xviiii.** voluminibus quæ supersunt, omisisse: non tamen eorum annorum res gestas omisisse. Omisit quidem Ammianus in rebus annorum **xxv.** paria Consulatum **ix.** videlicet Lupicinum & Jovinum, Valentinianum II. & Valentem II. & Valentinianum Nobilissimum Puerum & Victorem, Gratianum Augustum II. & Probum, Modestum & Arinthæum, Valentinianum IV. & Valentem IV. post Consulatum Gratiani III. & Æquitii; Valentem A. V. & Valentinianum juniorem A. Valentem A. VI. & Valentinianum A. II. Coss. Sed quæ his Consulibus hisve annis acta sunt, nihilominus exposuit: cum aliquando bella duobus aut etiam pluribus annis gesta continua oratione enarret, ne seriem rerum interrumpat. Exempli causâ translatos in Thraciam Gothos, & Valentis A. cum eis pugnam ac mortem fusè in libro ultimo commemorat: quibus utrumque Coss. factum sit, non commemorat. Vir doctus, qui codicem Regium manu sua descripsit, in libro **xxiv.** post hæc verba de Arinthæo Perfas persequente, *latebræ texere notissima*, ad marginem adnotat suspicari se, plurima heic deesse: cui conjecturæ meus frater meritò accedit. Deest enim (ut ipse observavit) legatio Saporis Perfarum Regis ad Julianum A. Libanio & Socrati non indicta: deest relatio rerum ab Arface Rege Armeniæ & à Procopio ac Sebastianus in Mesopotamia gestarum; & quæ fuerit causa, quare Juliano in Assyria Arfaces, Procopius ac Sebastianus, sicut iussi erant, cum suis copiis occurrere non potuerint: cujus rei *causas à se prædictas*, paullo infra ipsemet Ammianus in fine ejusce libri prodidit. Desideratur in eadem lacuna & dolus transfugarum Perfarum, quorum fraude deceptus Julianus suam classem incendit: quos ibidem Historicus *infaustos ductores* appellat, & in tormentis fraudem confessos esse tradit. Sed post obitum Valentiniani A. qui libro **xxx.** enarratur, plurima eaque maxima ac memoriâ dignissima in Historia Ammiani desidero, quæ scriptor diligens planè videtur nec omittere debuisset, nec verò ulla ratione omisurus fuisse. Scripsit quidem Ammianus in fine libri **xxx.** Valentinianum juniorem tum quadrimum in Pannonia, post Valentiniani patris sui repentinam mortem, ab exercitu ex Optimatum sententia Augustum consalutatum esse. Sed quæ secuta sunt, apud Ammianum qualem nunc habemus, nusquam reperiuntur: videlicet quomodo Gratianus A. Imperium Valentiniano fratri se insciente delatum, cum Valente patruo sua auctoritate confirmaverit: quæ & quando Imperium Romanum in Occidentis partibus, & Comites ac numeros militares cum fratre partitus sit; & Gallias, Hispanias, ac Britannias sibi retinuerit, Italiam & Africam cum parte Illyrici Occidentalis, & Frigeridum Ducem ac Sebastianum Comitem præ ceteris ei attribuerit: quemadmodum communem amborum patrem Valentinianum cum Valente fratre collega suo totius orbis Romani provincias, legiones quoque, ac Comites seu Magistros militum divisisse refert Ammianus in libro **xxvi.** Jam damnatio ac supplicium Maximini Præfecti Prætorio, & Simplicii ac Doryphoriani sub Gratiano, apud Ammianum desideratur: de quorum tamen mortibus & merita pœna *postea tempestivè se dicturum* in libro **xxviii.** pollicetur. Desideratur apud eundem mors Theodosii Magistri militum, Theodosii postea Imperatoris patris, viri Britannicis Africanisque victoriis illustris, & de Repub. optimè meriti, ac *plurimorum Nobilium*, hoc est Senatorum, quos *unà occisos* anno Domini **ccc. lxxviii.** tradit Hieronymus in Chronico. Desiderantur & multa alia in Oriente & Occidente domi forisque gesta toto triennio, quod inter Valentiniani & Valentis mortem intercessit. Theodosium quidem post Britanniam & Africam Imperio Rom. restitutas, sua gloria invisum aulicis reddiderat: à quibus in simulatus rerum novarum apud Gratianum, ac jussus

HADRIANI VALESII PRAEFATIO

interfici, post Baptismum acceptum, Carthagine percussori ultro jugulum præbuit: sicuti in libri VII. capite XXXIII. tradit Orosius. Quare errant Socrates in libri IV. capite XIX. & Paulus Diaconus Aquilientis, & qui ambos secutus est Chifletius in Vita Ammiani: quum Theodosium, quem *Theodosiolum virum fortem ex Hispania* Socrates appellat, propter nomen suum in conjuratione Theodori jussu Valentis A. morte affectum tradunt. Nam Carthago Africae caput tibi Theodosius jugulatus est, non Orienti sed Occidenti adscribebatur; non parebat Valenti, sed Valentiniانو juniore, cujus curam ac tutelam cum matre gerebat Gratianus: qui fratrem maxima pietate dilexit & educavit, ut in libro XXX. loquitur Ammianus. Nihil igitur Valenti Imperatori Orientis in Theodosium Magistrum militum licere potuit: qui semper in Occidentis provinciis bella gessit, semper Occidentis Principibus subjectus fuit, nec umquam Ortivi Imperii fines ingressus est. Præterea Theodorus Notarius cum conjurationis conscis jussu Valentis damnatus, Antiochiæ periit Gratiano A. II. & Probo Coss. anno Christi CCC. LXXI. hoc est toto ferè ante eadem Theodosii sexennio. Non itaque Theodosio quatuor priores nominis sui litteræ, nec Theodori conjuratio, sed aulicorum & inimicorum calumniæ causa cruentæ mortis fuerunt: neque à Valente, sed à Gratiano fraude invidorum Palatinorum decepto cædes ista tam iniqua mandata est. Hæc igitur omnia quæ nunc apud A. Marcellinum non leguntur, persuasere Chifletio, ut in Vita Ammiani scriberet, cum in libro XXXI. qui nobis desit, cuncta ista supradicta narrasse, & librum qui nunc XXXI. vocetur, XXXII. fuisse, atque ita appellandum esse: quam opinionem verisimillimam judico. Ceterum inter Epigrammata Græca reperiuntur nonnulla cum in pagina IV. tum alibi, quibus nomen Ammiani præfigitur; Historici, an aliis cujusquam, incertum est: sicut nec constat, an Historicus noster fuerit, qui sub Gratiano, Valentiniانو & Theodosio *Comes rerum Privataram Ammianus* vocatur in libro XI. Codicis Theodosiani: quibus imperantibus A. Marcellinum Romæ vixisse, & Historiam Romanam scripsisse indubitatam est.

Sunt, qui A. Marcellinum plurimum damnent & aspernentur, tamquam passim Grammaticos canones excedentem. Certè nonnumquam declinationes ac terminationes nominum mutat: ut in libro XV. *G. & T. sævium tyrannorum*: in libro XXIX. de Theodosio, *suppliciorum sævium reperiorem*: in libro XVI. de terræ motuum generibus, *climata qui limes nentes & obliqui*: in libro XX. *limbibusque oculis eos a. m. contuens m. Ibidem. c. f. lapidum madore etiamtum infirmum*. Quamquam Caper Grammaticus dici asserit *infirmus & infirmis*, sicuti *imberbus & imberbis, inermis & mermis*. Ita in libro XX. *sonûs* pro *soni*, *sonu* item pro *sono* in veteribus membranis & in editionibus reperitur. *Iteratâ magnitudine sonûs Augustum appellavere*. Item, *Exclamabatur undique vocum terribilium sonu*. Initio libri XXVI. *Dum cedentes objectu corporis & vocis jurgatorio sonu audentius pertinet*. Ubi & *pertinet* sumitur activè pro *retinet*: quemadmodum scriptum præfert codex Colbertinus. In libro XXI. *Hi genii animis connexi mortalium, eas tuentur*. In libro XIX. *Animis in ventum solutis projiciebantur extincti*. *Animis* pro *animabus*. In libro XVI. *Circumdata retibus busta*, pro *retibus*. In libro XXV. *Ductore eorum alie turme appesto*. In libro XVII. *Ablatum uno templo miraculum*. In nominibus IV. declinationis morem veterum præsertim Poëtarum sequitur, & III. casum non aliter quàm literâ *u* terminat. In libro XXVI. *impetu*, necnon *ictu*: in XXIX. *accessu*. Interdum & significationes nominibus novas Ammianus attribuit. Ergo *pruinam*, quam vulgo gelu canum vocitamus, sumit pro *glacie* in libris XVII. XXIV. aliisque, eique *crustas, acumina*, *accongeriem* tribuit. In libro XIV. ex turba *turbelam* facit, & Hermogenis meminit, *apud CP. populavi turbela discerpti*. Ex *turbela* orta est vox Francica *trouble*. Jam apud Ammianum M. in verbis præteritorum mutationes aut potius depravationes aliquando reperio. In libro XVI. verbo *pello* dat præteritum *pepuli*, uti facere debuit; in libro XXX. etiam *pulsi*; *percello* similiter

similiter nunc *perculi*, in libro xvii. nunc & *perculsi* in xvii. & xxv. Verbum *sodio* ex tertia conjugatione in quartam transfert Marcellinus in libro xxiv. *Id a. Trajanus egesto solo sodiri in m. e. a. curaverat.* Gaudet etiam mutationibus temporum. In libro xxii. *Poterantque miserandi homines Christianorum adjumento defendi, ni Georgii odio omnes indiscretè flagrabant:* ubi Critici ad-versantibus codicibus edi curarunt *flagrassent.* Quin et si priscis membranis major quàm editis libris fides habetur, *estimare* passim ponit Ammianus Marcellinus pro *existimare*: ut Sulpicius Severus de Vita S. Martini, Aurelius Victor in Cæsaribus, aliique facere consueverunt. Ne de Nostris loquar, qui utrumque verbum uno eodemque reddunt, *estimer.* Utitur etiam sapissime sine causa verbis frequentativis, sed novis & inusitatis, ut prisci codices testantur, & in Notis non semel observare memini. In libro xxvi. *vastitatis propinquioribus locis*, pro vastitatis. Circa finem libri xxxi. *Portatis scriptis & recitatis, utque decebat contemptatis:* ubi aliæ editiones excusum habent *contemptis*, aliæ *contemplatis.* In his aliisque ejusmodi, si quando peccavit A. Marcellinus, si nonnumquam à legibus Grammaticæ recessit: facilè æqualium ætatis suæ ac supparium Aucto-rum exemplo defendi potest, qui eadem ratione, aut certè non multo melius locuti sunt ac scripse-runt: cùm jam Imperium Romanum à pristino splendore ac potentia, ac simul lingua Latina à veteri elegantia degenerare cœpisset. Ut omittam Ammiano homini Græco linguam Latinam minùs notam esse debuisse, quàm Italis & ceteris Occidentalium Provinciarum incolis, quibus Latinus sermo erat innatus.

In emendando Ammiano maximo mihi adjumento fuit codex recentior quidem, sed ex veteri-mo ac optimo exemplari descriptus, quem Colbertinum appello, propterea quòd in Biblio-theca Colbertina servatur. In eo igitur codice qui à V. C. tantæ Bibliothecæ præfecto mihi est commodatus, plurima reperi, multo quàm in omnibus Ammiani M. editionibus emendatiora: quas emendationes, quoniam certissimæ erant, sequi non dubitavi. Earum emendationum sive restitutionum ac lectionum partim mentionem in Notis feci, partim etiam omisi. Omissa tantùm attingam pauca de multis. Omnium enim eorum quæ notare oblitus sum, nunc meminisse non possum.

In libro xvi. pag. 125. de Alexandro Magno scriptum invenio. *Ut cùm nervorum vigorem sopor laxasset infusus.* Uti & Rittershusius in Ligurinum emendavit: cùm *nervorum vigorem* libri editi obtrudant.

In libro xxii. pag. 327. de Juliano Christianos inter se malignè committente. *Disidentes Chri-stianorum Amistites c. p. d. in Palatium intronissos monebat civilis, ut discordiis consopitis quisque nullo vetante religioni suæ serviret intrepidus.* Sic codex Colbertinus; sic & Florentinus à Linden-brogio lectus: cùm in editis legatur. *Diff. Chr. Ant. c. p. d. i. p. i. monebat, ut civilibus discordiis consopitis, &c.* minùs bene. *Monebat civilis*, id est, admonebat comiter, & humanè; principali fastu deposito hortabatur. Hoc in Ammiano mutare ac emendare, & in Notis meis observare non memini.

In libro xxv. pag. 453. de Juliano A. *Audenter effunderet semet in pugnam.* Qui solam auda-ciam viro fortissimo tribuit, minus aliquid quàm par sit tribuere videtur. P. Pithæus in codice Va-lentino pro *audenter* legisse se *ardenter* notavit ad oram Ammiani sui: idem legi & in codice Col-bertino. *Ardorem* Juliano similiter tribuit non semel A. Victoris Epitome. *Cùmque inconsulto ar-dore nititur ordines ad prælium componere, ab uno ex hostibus & quidem fugiente, conto per-cutitur.*

In libro xxv. pag. 459. de Juliano A. frugalitate. *Namque in pace victus ejus mensura atque te-nuitas erat rectè noscentibus admiranda.* Ita codex Colbertinus, optimè: quasi Julianus certi pon-deris ac mensuræ cibis vinoque uteretur. At in vulgatis libris *victus ejus mensuramque tenuitatem*

HADRIANI VALESII PRAEFATIO

tologiam ridiculam continebat. *Victus enim, & mensa*, una eademque res est: & *mensa* Juliani pro mensa absurdè vocarentur.

Ibidem. *Expergesactus explorabat per semetipsum vigiliarum vices & stationum: post hac seria, ad artes confugiens doctrinarum.* Ita editiones: quasi serium non sit studium litterarum, aut saltem minùs serium nocturna exploratione vigiliam, atque stationum, quam Julianus studiis præmittere consueverat. In codice Colbertino unius litterulae adjectione locus sic emendatur. *Post hac, serias ad artes confugiens doctrinarum.* Id est: post explorata castra, sive post facta hæc quæ in bello necessaria sunt, Julianus ad seria convertebatur, litterisque vacabat.

In libro eodem, pag. 470. de Joviano A. in summa rerum omnium inopia cum Persis de pace per quadriduum deliberante. *Quo temporis spatio a. h. m. si exabusus Princeps paulatim terris hostilibus excessisset, profectò venisset ad praesidia Corduene, uberis regionis & nostræ, &c.* Ita codex Colbertinus disertè scriptum habet: cum in editis Ammiani libris legatur *abusus*. Deceptus erat Jovianus ab aulicis adulatoribus, instantibus affirmantibusque, ni confestim ex Assyria rediret, Procopium cum exercitu cui præerat, facillè ac certò res novaturum, ut paullo infra Ammianus ipse scribit. *Exabusus* ergo in passiva significatione est, malis adulatorum consiliis meliora & honestiora præferens, *desabusé, détrompé*: fitque ex *abusus*, ut *exauctoratus*, ex *auctoratus*, *exarmatus*, ex *armatus*, *exoneratus*, ex *oneratus*.

In libro xxv. pag. 485. *Ut ad unum distinctamque exitum circumversio cursus anni revoluta.* Ita codex Colbertinus, & quidem optimè. At ex editionibus aliæ, *circumversio anni revoluta*; aliæ, *conversio cursus anni revoluta*, minùs bene.

In eodem libro pag. 500. de Petronio Patricio, socero Valentis A. *Nocentes pariter & insonites post exquisita tormenta quadrupli nexibus vinciebatur.* Ita legit P. Pithæus in codice Valentino, ut ad marginem Ammiani sui notavit. Ita & ego legi in codice Colbertino. *Quadrupli nexibus vinciebatur*, id est condemnabat quadrupli, ut eos nudaret fortunisque spoliaret. At in editionibus reperitur, *quadruplicibus nexibus vinciebatur.* Quo nihil fingi potest absurdius: quasi miseri isti à Petronio quadruplici serie catenarum vincti tenerentur in carcere.

In eodem libro pag. 503. *Andriscus de genere quidam infima sortis.* Id est, Andriscus quidam natus genere plebeio, genere infimæ plebis, fullone genitus. Ita codex Colbertinus; ita & editio Roberti Stephani. At ceteræ editiones: *Andriscus degener quidam infima sortis*, malè. Nam si degener hoc loco, est homo obscuri generis; nihil opus fuit addere, *infima sortis*: quod idem planè significat.

In eodem libro pag. 512. de Arbetione Exconsule. *Ut Constantiniani Ducis reverendiâ truces animi lenirentur.* Arbetionem virum Consularem, *Constantinianum Ducem* à Constantino Maximo cognominat codex Colbertinus: quem libri typis impressi *Constantianum Ducem* à Constantio Constantini filio. Si Arbetio qui Constantii ante quinquennium mortui Dux fuerat, anno Domini ccc. lxxi. jam senex & admodum ætate provecus erat; haud dubiè sub Constantino Maximo ante xxx. annos defuncto ducere copias potuit.

In eodem libro pag. ead. *Quâ successus alacritate Valens, castra promovit ad Phrygiam.* Hunc omnium editionum errorem unius litteræ mutatione codex Colbertinus corrigit eum in modum: *Quâ succensus alacr. v. c. p. a. P.* Scilicet animi hominum secundis initiis incensi, ad proposita exsequenda atque consummanda incitantur. Valens igitur Gomoarii ad se transitione *succensus*, & alacrior factus erat ad belli Procopiani reliquias persequendas. Eum errorem in Ammiano emendare non memini.

In eod. lib. pag. 513. *Procopius salutis intercluso suffugio versus in pedes.* Ita libri editi. At codices Colbertinus & Valentinus teste P. Pithæo, ac editio Rob. Stephani: *Pr. salutis intercluso*

suffragio, &c. *Suffragium salutis*, est suffragium salutare, vel ad salutem conferens, auxilium salutare. Ita A. Marcellinus loqui solet.

In libro xxvii. pag. 520. de Jovino Alamannos cædente ac persequente. *Per aperta camporum sequebatur & molitia, calcando senineces & constrictos.* Ita codex Colbertinus: cum in editis libris legatur *constratos* minùs bene. Nam si ab hoste calcabantur, jam humi strati esse debebant. Mors autem instans vulneratorum corpora constringit ac velut in globum cogit. Quare statim subjungit A. Marcellinus: *Quos vulneribus frigorum asperitate contractis dolorum absunserat magnitudo.* Corporibus erant constrictis, qui vulnera habebant frigore contracta.

In eodem libro pag. 521. de Terentio Excorrectore Tusciæ. *Eaque confidentiâ deinceps inquietiùs agitans multa, in Naviculariorum negotio falsum admisisse convictus, &c.* Ita codex Colbertinus, optimè. At libri editi: *E. c. d. inquietiùs agitans, multa in Naviculariorum negotio falsò admisisse convictus.*

In eodem lib. pag. 522. de domo Symmachi à Romanis incensa. *Quòd vilis quidam plebeius infixerat, illum dixisse sine indice ullo vel teste, &c.* Ita scriptum reperi in codice Colbertino: ita reperit & in Valentino P. Pithœus. Id est, infixerat omnium auribus animisque: plebi Romanæ plebeius iste calumniator planè persuaserat. At in vulgatis libris legitur *finxerat*: quod verbum priore minùs est validum.

Ibidem pag. 524. de Lampadio Præfecto Urbi. *Eaque vi territus ipse, fremituque crebrescentis seditionis in majus, secessit ad Mulvium pontem.* Quanto meliùs codex Colbertinus? *Eaque vi territus ipse primitiùs crebrescentis seditionis in majus, f. a. M. p.*

Ibidem pag. 533. Valentiniani A. de Gratiano filio loquentis verba sunt & promissa. *Potioribus (invidia metu dicitur) protinus succreturum.* Ita codex Colbertinus, bene. At libri vulgati: *Paucioribus invidia metu, ut dicitur, protinus succreturum.* *Invidia metu dicitur*, id est, abfit invidia, faceffat invidia: pace mihi liceat Cælestes dicere vestra.

In libro xxviii. pag. 552. de Phrynico Tragico. *Cùm cothurnarius stilus procederet lacrimosus.* Ita editi libri omnes. At codex Colbertinus quem secutus sum, mutatâ unicâ litterulâ multo meliùs: *Cùm cothurnatiùs stilus procederet lacrimosus.* Id est, cùm magis magisque cothurnatè & tragicè ac miserabiliter cladem Milesiorum deploraret; ac flebiliter versibus exponeret. *Cothurnarius* quidem *stilus* Latine dici non potest, sed cothurnatus aut cothurnosus: & ita Ammianus scripturus fuit, cùm *cothurnarius* haudquaquam Latinum sit nomen. A *cothurnatus* fit *cothurnatè* & *cothurnatiùs*.

In libro xxix. pag. 598. *Advenit aliquando tamen ipse quoque Theodorus.* Sic codex Colbertinus, & reliqui omnes. *Aliquando tamen*, hoc est, aliquando tandem. Et sic ferè semper Ammianus *tamen* ponit pro *tandem*; ut Apuleius *interim* pro *interdum*.

Ibidem pag. 599. *Quorum in arario bona coacta, & ipse ad questus proprios redigebat.* Ita codex Colbertinus, & Rob. Stephani ac Seb. Gryphii editiones: vulgò, *in ararium*.

Ibidem pag. 602. *Nihilominùs tamen ipsi quoque cum cognitoribus Principi cades incendiaque flagitantes Furias imminere.* Sic editiones, nullo bono sensu. Quid enim sibi volunt *Furiae illæ cades & incendia flagitantes*? Quanto meliùs codex Colbertinus? *Nihilominùs tamen ipsis quoque cum cognitoribus Principi cadeis incendiaque flantes Furias imminere.* Id est, flantes cades ac ignes. Verbis frequentativis uti gaudet & solet A. Marcellinus. *Flato* à *flo* deductum, ut *nato* à *no*, *dato* à *do*; undè adverbium *datatim*. Ceterùm notandum est, quod scribit heic Ammianus, ipsius Valentis A. & ipsorum quaesitorum cruentam ac funestam mortem Theodoro ejusque conjurationis consciis fuisse cum ipsorummet exitio prædictam. Et Valentem quidem nemo nescit misero mortis genere periisse. Modestus autem Præfectus Prætorio, ac post Consul, homo Arianus &

avarus, qui huic cognitioni iussu Principis praefuit, & *Summates*, qui cum ipso de Theodorianis iudicaverunt, nec ab Ammiano nominantur, qualem exitum fecerint, ignoramus.

Ibidem pag. 613. *Festus quidam administratâ Syria, Magisterioque Memoria peractô, bonâ lenitudinis & reverentia reliquit exempla.* Sic editiones Rob. Stephani, Seb. Gryphii, aliorumque: nullo sensu. Quid enim est, *relinquere bonâ exemplâ reverentia*? Quanto felicius codex Colbertinus? *Bonâ lenitudinis & reverentia reliquit exempla.* *Reverentia exempla*, id est reverenda, verenda, honoranda, Eadem ratione *Reverentissimus* in veteribus inscriptionibus ac titulis epistolarum pro *Reverendissimus* sepiissime occurrit. Epistola Pauli Verodunensis Episcopi ad Desiderium Cadurcorum Episcopum inscribitur *Domino reverentissimo Desiderio Papa P. P.*

Ibidem pag. 615. *In hoc negotio Profectores ad exhibendas missi personas, dicuntur fustibus prater solitum usi.* Ita Stephanus & Gryphius: *Frater meus, dicuntur fustibus p. f. cæsi.* At codex Colbertinus: *De fustibus prater solitum cæsi.* Et ita ponendum curaveram: sed Typographus de fustulit, quod vitiosum putabat.

Ibidem pag. 616. de Valentiniano A. *Illud contemplans quod majus pretium opera forsitan regendus verius milite Barbaris quam pellendis.* Ita codex Colbertinus, optimè. Vult dicere Ammianus, Valentinianum A. qui in Alamannorum & Quadorum aliorumque Barbarorum finibus castella ac munimenta statuebat, eosque longè à limitibus Imperii Romani repellere conabatur, multo melius forsitan facturum fuisse, si voluntariâ Barbarorum operâ in bellis uti, eorumque auxiliis militaribus Romanos praepone maluisset. At vulgati libri: *Illud contemplans, quod majus pretium opera forsitan fecerat regendis veteri limite Barbaris quam pellendis.*

Ibidem pag. 618. de Firmo Mauro. *Ultimorum metu jam trepidans ne amandatis qua praten-debat, ut perniciosus & contumax condemnatus occideretur.* Quanto melius editionibus istis codex Colbertinus, qui pro *contumax* scriptum habet *contumeliosus*? Neque enim tum *contumax* aut fuit, aut dici potuit ac debuit Firmus, qui missis per suos ad Imper. Valentinianum relationibus factum suum defendere ac sese purgare conabatur. Sed *contumeliosus* erat Imperio Romano, id est *pu-dendus, dedecorosus*, qui cum esset Romanæ ditionis, fratrem suum per insidias interemerat.

In libro xxx. pag. 649. de tributorum oneribus & augmentis. *Et flagitantium ministrorum amaritudine quidam oppressi, cum non suppeteret quod daretur, erant perpetui carcerum inquilini.* Sic editiones. Quanto elegantius codex Colbertinus? *Et flagitantium ministrorum amaritudine quidam expressi, c. n. s. q. d. e. p. c. i. Expressi*, id est *exhausti, exsucti*, opibus cunctis nudati, *sucez, pressez, pressoirez*. Translatio elegans ducta à torculari, quo uvæ premuntur, & vinum è racemis exprimitur: unde & altero nomine *pressorium* appellatur. Vespasianus Procuratoribus rapacissimis vulgò pro spongiis dicebatur uti, quod quasi & siccos madesaceret & exprimeret humentes: ut ait Suetonius in capite xvi. *Exprimeret humentes*, hoc est plenos exhauriret ac exfugeret, & rapinis locupletatos damnaret atque spoliaret.

In libro xxx. pag. 652. de Valentiniano A. *Paullatimque lenitus & ad molliora propensior, &c.* Sic editiones. At in codice Colbertino defunt hæc, & *ad molliora*, quæ ob id in Ammiano duobus uncinis inclusi.

In libro xxxi. pag. 669. de Hunnis hostes laqueis intercipientibus. *Ut laqueatis resistentium membris, equitandi vel gradiendi adimant facultatem.* Ita in editionibus legitur sed mendosè. Quippe ut Hunni, sic & Barbari Scythiæ incolæ ferè omnes ex equis pugnabant: & cum equitarent, pedibus ingredi non poterant, nec eis ab hoste *gradiendi facultatem adimi* necesse erat. Quanto verius & certius codex Colbertinus scriptum praefert? *Ut laq. res. me. equitandi vel gradiendi adimant facultatem. Gravandi hostis*, id est ferendi hostis, nocendi hosti, *graver.*

Ibidem pag. 676. *Quem qui scire velit, (ut eminentiff. memorat vstes) Libyci velit æquoris idcirco discere, quam multa Zephyro trūduntur harenæ.* Ita codex Colbertinus, optimè: cum in editis libris legatur, *turbentur harenæ*, minùs bene.

In libro xxxi. pag. 678. de Thervingis esurientibus, quibus Duces Romani turpi commercio canes pro singulis mancipiis comedendos dederant. *Et tenebantur consilio, nefandis nudandis commerciis.* Ita editiones omnes, quas corrigit codex Colbertinus hoc modo: *Et ten. conf. nefandis nudandi commerciis*: hoc est, suis omnibus bonis spoliandi. Sic Martialis de muliere amatio opes suas vestesque pretiosas conferente:

Va glabraria: va tibi misella.

Nudam te statuet tuus Luperus.

Id est, te spoliabit, te nudabit, cunctisque opibus exluet. Et ipse Ammianus in libro xxvi. pag. 550. *Ad nudandos sine discretione cunctos immaniter flagrans.*

Hæc sunt pauca de plurimis, quorum in notis meis mentionem facere rationémve reddere non memini, aut verius propter Typographorum festinationem non potui.

Sunt & multa, quæ in Ammiano emendavi, codicis Colbertini vestigia (ut ita loquar) & litteras secutus; aut etiam solâ conjecturâ sed certa & indubitâtâ adductus: qualia sunt quæ subjiciam.

In libro xxi. pag. 400. post enumeratas xviii. majores Regni Persici regiones, statim adjicit A. Marcellinus: *Citra omnes propinqua est nobilis Assyria.* Ita omnes editiones & præ ceteris ipse codex Colbertinus: sed malè. Cur enim Assyria nobilis diceretur magis quàm Media, aut Persis, aut Parthia: quæ similiter ut Assyria maximis Regnis originem, sedem ac nomen dederunt? Præterea *propinqua Assyria* dicitur ab Ammiano: cui regioni sit propinqua, non dicitur. Quare non dubitavi sublatis ii. litteris ita locum emendare: *Citra omnes propinqua est nobis Assyria.* *Propinqua nobis Assyria*, id est propinqua Romanis, quos A. Marcellinus nunc *nos*, nunc *nostros* appellare consuevit. In libro xxvii. pag. 547. *Sapor cum suis paullisper nobis visus amicus.* Pag. 549. *Hæc internos & Saporem discordiarum excitare causas.* Ibidem. *Quod ratione justa est observatum, ne fracti fœderis nos argueremur & pacis.* Sanè ultima omnium Persici Regni maximarum regionum numero xviii. ætate Ammiani fuit Assyria, & Romanis, hoc est Mesopotamiæ Imperii Rom. provinciæ proxima: *citra omnes*, seu omnium regionum Persidis citima habitâ ratione Roman. ultima & extima habitâ ratione Persarum.

Ibidem pag. 402. *Adiabena ab amne perpetuo Adiabâ cognominata, ut à fluminibus maximis Ægyptus, & India, & Euphratenfis, itidemque Iberia ex Ibero, nunc Hispania, & à Bati amne insignis provincia Batica.* Emendavi sublâtâ unâ littera: *Et à Bati amne insigni provincia Batica.* Quâ emendatione nihil certius: ut maxima flumina, Nilus Ægypto, Indus Indiæ, Euphrates Commagenæ vel Euphratenfi, Ibero Iberiæ seu Hispaniæ, & Bætis amnis insignis provinciæ Bætici nomen dederunt; sic & Adiabena amnis perpetuus Adiabas, nec umquam ætate deficiens. Verè *Bætis amnis insignis* Ammiano dicitur Selino *nobilis*, quem Plinius *multorum fluminum capacem esse, & provinciam (Bæticiam) adoptare* ait. Nemo autem non videt Bæticiam non meliori jure aut majori ratione ab Ammiano *M. insignem provinciam* vocari debuissè aut etiam potuisse, quàm Assyriam, aut Ægyptum, aut Indiam, aut Hispaniam, cujus tantum modò pars erat Bætica.

In libro xxvi. pag. 485. *Hocque excepto emerferunt alia plurima que fallebant.* Ita omnes libri editi, atque etiam scripti, nullo sensu. Pro quibus verbis emendavi: *Hocque ex cæpto emerferunt alia pl. que f.* id est, ex audacia Sacerdotum, intercalando sibi trahentium vel augentium tempora in gratiam publicanorum & litigantium.

In libro xxvi. pag. 515. *Et pacis obtentu vitium detestandum agitabatur.* Sic libri editi: qui-

bus in verbis nullus est sensus. Codex Colbertinus: *Et pacis obtentui tum detestandum agitabatur.* Ex quibus emendavi ad hunc modum: *Et pacis obtentu iudicium detest. agitabatur.* Quam emendationem paullo post sequentia Ammiani verba confirmant, quibus *jura & leges, & iudices* describuntur, ex voluntate ac libidine Imperatoris in Procopianos sævientes.

In eodem libro pag. 516. *Horrendi tremores per omnem orbis ambitum grassati sunt subito: quales, &c.* Ita libri editi. At codex Colbertinus: *Horrendi erroris, &c.* Ex quo emendavi: *Horrendi terrores.* Terrores heic dicuntur res terribiles aut terrificæ, quæ animos terrificant; videlicet fulgura, fulmina, & terrarum motus ac marium. Certè Ammianus ipse in libro xvii. de terræ motu sic loquitur: *Quà de causâ terrores huiusmodi vaporatis temporibus, aut nimia aquarum caelestium superfusione contingunt.* Ubi & codex Colbertinus disertè scriptum habet, *terrores.*

In libro xxvii. pag. 523. de plebe Rom. domui Lampadii Præfecti Urbi faces admovente. *Ni servitorum & familiarum veloci concursu, à summis tectorum culminibus petita (plebs) saxis & tegulis abscessisset.* Ita editiones, mendosè omnino. Nam certè familiares & amici Lampadii, summum domus ejus tectum conscensuri non fuerunt, sed operâ servorum suorum ad arcendum incendium & ad repellendam plebem usuri. In codice Colbertino lego: *Ne vitiorum & familiarum veloci concursu, à s. &c.* Ex quibus additâ unâ litterulâ, detractâ alterâ, feci: *Ni vicinorum & familiarum veloci concursu, &c.* Familias Ammianus pro famulis posuit, ut in libro xiv. Senatores *familiarum agmina post terga trahere* scribit. Vult ergo dicere, vicinos Lampadii, & servos ejus amicorumque ad arcendam plebem concurrisse.

In eodem libro pag. 536. de sævitia Valentiniani A. *Eminuit tamen p. i. t. i. a. h. n. mors Dioclis & Diodori, triumque Apparitorum potestatis Vicaria per Italiam, ob id vexatorum atrociter, quod, &c.* Ita editi libri, mendosè omnino & malè. Aliud enim est, homines supplicio capitali afficere; aliud, tantummodò *vexare.* Codex Colbertinus pro *vexatorum* scriptum habet *peccatorum.* Ex quo emendavi *necatorum*, unâ mutatâ litterâ, & alterâ sublatâ: quæ emendatio non minùs certa quàm necessària est.

In eodem libro pag. 538. *Motus adolescentis & senescentis Oceani, Stumque Britannia p. c. u. explanavi.* Ita Codex Colbertinus. Ex quo emendavi: *Motus ad. & sen. Oceani, situmque Britannia, &c.* cùm editiones habeant, *tractumque Britannia,* mendosè.

In libro xxviii. pag. 560. *Paphius quinetiam & Cornelius Senatores, ambo venenorum artibus se polluisse confessi, &c.* Sic editi libri. At codex Colbertinus, atque etiam Valentinus teste P. Pithæo, alique: *Ambo venenorum artibus prævenisse polluisse confessi.* Ex quibus emendavi, sublati tribus litterulis: *Ambo venenorum artibus præavis se polluisse confessi.*

In libro xxviii. pag. 571. de Arcanis in Insula Britannia stationes agentibus. *Acceptorum promissorumque magnitudine præmiorum allectos, quæ apud nos agebantur, aliquoties Barbaris prodidisse.* Ita vulgatæ editiones. At codex Colbertinus: *Acceptarum promissarumque magnitudine præcarum allectos, quæ apud nos agebantur, aliquando Barbarico dedisse.* Ex præcarum feci *prædarum.* Ex *Barbarico dedisse* fortè faciendum, *Barbaris edidisse.*

In libro xxx. pag. 643. *Cicero orationis imperi se subnimbis sæpe depressos aliquos judiciorum eripiens flammis.* Ita libri scripti & editi, mendosè. Nam fulmen igni suo non eripit quemquam, sed potiùs involvit. Quare legendum puto *suminibus.* Certè & *aureum eloquentiæ flumen fundens Aristoteles* vocatur à M. T. Cicerone.

In libro xxxi. pag. 673. de Alanis. *Gladus humi figitur nudus: eumque ut Martem, regionum quas circumcunt, præfulem verecundiùs colunt.* Ita libri editi: quidam *circueunt.* At codex Colbertinus: *Eumque ut Martem, regionum quas circumcunt præf. ver. colunt.* Legendum omnino est, *u in a* converfo *circumcunt.* De verbo *circare* & *circitare,* (unde & *circitor,* & nostrum *chercher*

profluxit) vide Glossas veteres, & Jos. Scaligerum in Propertium. Certè & Ammianus ibidem ait, Alanos *locatis in orbem sarracis, serino ritu rescii.*

In libro xxxi. pag. 679. de cæde militum Rom, à Gothis facta. *Que accidisse idem Lupicinus latenti nuntio doctus.* Ita libri editi. At codex Colbertinus: *Que accedens idem Lup. lat. nun. d.* Pro quo substituitur: *Quod accidens i. l. n. d.* Id est, quem casum, quam suorum cladem edoctus. Ita Ammianus non semel loquitur.

Hæc sunt pauca de multis, quæ codicis Colbertini beneficio, aut certis conjecturis ductus, in A. Marcellino correxi: & quorum in Notis meis rationem reddere Typographis festinantibus nequaquam potui.

In Friderici Lindenbrogii J. C. Observationibus multa reperias, quæ doctrinam ejus ingenium-que testentur, diligentiam quoque hominis pæne nimiam arguant, dum sæpe minutis immoratur, & totas paginas Græcis excerptis ubique implet, quibus æquo animo carere possemus. Hæ Observationes cum à me legerentur attentè, ut auctiores ac emendatiores ederentur: nonnulla in eis notavi, quæ à Lindenbrogio scripta nollem. De quibus lectorem admonere operæpretium erit, ne quis incautus viri docti auctoritate deciperetur.

In pag. 112. col. 2. versu 12. *Elusa* (inquit) *mentio apud Claudianum, qui ex ea nefandissimum illum Rufinum eunuchum originem duxisse putat.* At Rufini Consularis & Patricii, ac Præfecti Prætorio sub Arcadio A. solum pæne crimen ambitio cum avaritia conjuncta. Dotes enim animi & corporis ei multæ magnæque inerant. Neque vero *hic eunuchus* fuit: cum in veteri Chronico post Rufini cædem *ejus uxor & filia exsulasse* dicantur. Planè mihi videtur Lindenbrogius, cum de Rufino scriberet hæc, Eutropium eunuchum, Præpositum sacri cubiculi Arcadii, in mente habuisse: in quem, sicut in Rufinum, Claudianus duos libros scripsit.

Paginâ 191. columnâ 2. versu 16. Ad *Sarmatarum loricas ex cornibus rasis*, refert Lindenbrogius Statii *Gortynia cornua*, id est arcus cornutos Cretum: & Virgillii *rubra cornua cristæ*, hoc est, cristas galeæ, cornibus animalium similes.

Pag. 194. col. 1. v. 10. Hæc de Sarmatis verba Ammiani laudat ex libro xvii. *Inge-
rebat se maximus numerus catervarum confluentium nationum & Regum, suspendi à jugulis suis gladios
obsecrantium, postquam Araharium inipune compererant abscessisse.* Ea verba Lindenbrogius vir
litteratus ad litteram (ut vulgò loquuntur) simpliciterque intelligit: quasi Sarmatæ à Constantio
A. petierint, ut ad expiandas incursiones suas in Pannonias & Mœsiam, nudi gladii cervicibus suis
appenderentur: laudatque Guntherum, & epistolam Friderici A. ac Wipponem de Vita Chun-
radi Salici, ut similibus exemplis observationem suam confirmet. Insuper in Indice suo rerum
memorabilium apud A. Marcellinum, ob novam istam observationem hæc manu sua addidit in
littera G. *Gladios à jugulo suspendere, mos supplicum*, pag. 115. Nollem Lindenbrogio hoc exci-
disse. An tot & tanti, & tam feroces Sarmatæ tali se ignominia affici ultro rogavere, cui mor-
tem haud dubiè cuncti prælaturi fuerunt? Unde petere tot vincula, tot enses milites Romani
potuere, qui tantæ multitudinì sufficerent? Hæc Ammiani verba figuratè ut dicta, sic acci-
pienda sunt. Sarmatæ viribus suis diffisi, supplices vitam veniamque cum pace precati sunt:
quam jam Araharium popularem suum à Constantio A. obtinuisse noverant. *Vitam & salutem,
veniam & pacem* ea de re ibidem loquens Ammianus appellat. *Suspendi à jugulis suis gladios obse-
crant*, qui vitam precantur & veniam. *Suspensio gladiatorum à jugulis* hostilibus, vitæ datio est. *Gla-
dium suum ab alicujus jugulo suspendere*, idem est, ac enseni nudum alienæ cervici jamjam ferien-
dæ imminentem sustinere, aut inhibere *retenir, arrescer*: uti Ammiano pag. 181. *apparatum
Saporis suspendere*. nihil aliud est quàm expeditionem Saporis in Romanos retardare ac sustinere.
Idem Auctor in libro xxx. pag. 660. ut indicet expeditionem Valentiniani in Sarmatas & Quados,

morte ejus dilatam ac retardatam, aut etiam penitus omiffam esse: sic loquitur: *Suspensio instante prociuctu*. Apud Gregorium Turonicum Episcopum in libri II. Historiæ Franc. capite III. *suspendere gladium, vitam dare est*. Verba Gregorii de Hunerico Rege Vandalorum, Catholicos in Africâ perlequente, talia sunt: *B. verò Eugenium (Carthaginensem Episcopum) decollari iussit, sub ea specie, ut si in ea hora quâ ensis super cervicem ejus incumbat, non reverteretur ad hereticorum sectam; non occideretur, ne &c. sed exilio damnaretur. Quod ita factum esse, manifestum est. Nam cum imminente morte interrogatus fuisset, si mori pro fide Catholica destinaret; respondit: Hac enim est sempiterna vita, pro justitia mori. Tunc SUSPENSO GLADIO, (id est sustentato, retento) apud Albigensem Galliarum urbem exilio deportatus est. Plura addi nihil necesse est.*

Pag. 199. col. I. v. 6. & seqq. Lindenbrogius negat, Constantium A. recte dictum esse secundum Sarmaticum, propterea quod ante ipsum M. Aurelius Antoninus, & A. Antoninus Bassianus Caracalla, alique Imperatores ob victos Sarmatas Sarmatici quoque sint dicti. Sed fallitur. Nam ut c. c. Maximianus Galerius apud Eusebium in libro VIII. H. E. *secundo Carpicus maximus, sexto Armenicus maximus* appellatus est, quod bis Carpos, sexies Armenios devicisset, & ob ea cognomine Carpici iterum, Armeniaci sexies à militibus esset honoratus. Sic Constantius *secundo Sarmaticus* ab exercitu suo publicè cognominatus est, quod bis Sarmatas proelio superavisset, & antea ob aliam ex eadem Gente relatum victoriam cognomen *Sarmatici* militari acclamatione accepisset. *Secundo Sarmaticus*, vel *secundus Sarmaticus*, (nam ita Ammianus cum editum tum scriptus loquitur) una eademque res est. Nec verba A. Marcellini aliter quàm dixi, sunt accipienda.

Pag. 207: col. I. v. 6. *Regionem cui Capellatii vel Palas nomen est, ubi terminales lapides Alamannorum & Burgundiorum confinia distinguebant*, falso putat Lindenbrogius esse *Palas*, castrum in agro Trevirico à Ditmaro memoratum. Quippe regio *Capellatium vel Palas* trans Rhenum posita erat in magna Germania, & inter Alamannos ac Burgundios vel Burgundiones, Gentes Germaniæ Transrhenanas jacebat: ut aperte docet Ammianus in libro XVIII. ac XXVIII. At *Palas* Ditmari, castrum erat cis flumen Rhenum in provincia Galliæ Belgica prima: quod Ditmarus in libro VI. tradit à *Trevirensibus adversus Regem* munitionibus firmatum esse.

Pag. 235. col. I. Armaturam Gallorum Francorumque confundit Lindenbrogius, & quia Ammianus ibi *Gallos securibus gladiisque succinctos* descripsit, laudat Apollinarem Sidonium, & Procopium, ac Agathiam: qui Francorum secures ancipites vel bipennes, vulgò Franciscas à Gente cognominatas, & hastas lanceasve quæ angones vocabantur, descripsere.

Pag. 314. col. 2. v. 9. de Constantio Aug. *Uxorem autem prægnantem reliquit. Unde edita postuma*, &c. Ad ea Ammiani in libro XXI. verba ista Lindenbrogius adjecit, & quidem post editum pridem Ammianum suum: *Ante Constantium obiisse ejus uxorem scribit Zonaras. Γαμετή δ' ἦν αὐτῷ Εὐσεβία*. Et paullo inferiùs: *τὸ Κωνσταντῆς προτέθηκεν, ἅπασιν ἂν βίβλιν μείνουσα*. Hoc de Eusebia uxore Constantii A. verè prodidit Zonaras: quæ *Regina Eusebia*, quoad vixerat *sterilis* dicitur & Ammiano in libro XVI. At idem nihilominus tamen in libro XXI. pag. 295. scribit, Tauro & Florentio Coss. anno Christi CCC. LXI. Constantium Antiochiæ *Faustinam sortitum esse conjugem*, (*amissa jam pridem Eusebiâ*) quam eodem anno *prægnantem reliquerit*. Ejus filiam postumam, nomine patris Constantiam appellatam esse: quam parvulam nunc suam, nunc lecticâ secum Procopius tyrannus circumtulit, & quæ postea adulta Gratiano A. nupsit: sicuti in libris XXVI. & XXXI. Marcellinus narrat. Distinguentæ ergo fuerunt duæ minimum Constantii A. uxores: prior Eusebia sterilis; posterior Faustina, ex Constantio A. mater Constantiæ A. quæ duæ Augustæ cum ab Ammiano disertis verbis non semel distinctæ fuerint, ab homine quî Ammianum observationibus suis illustrat, ignorari aut confundi non debere.

Pag. 530. col. 1. v. 26. *Gruthungos* Ammiani, quos Vopiscus *Gauthunnos*, Claudianus *Gothunnos*, Zosimus *Prothingos* mendosè vocet: à Sidonio *Vithungos*: ab Ammiano ipso in libro *xviii*. *Futhungos* appellari ait Lindenbrogius, & unos eisdemque sibi videri: *Gruthungos* vel potiùs *Greuthungos* Gentem Gothicam, & *Futhungos* seu *Vithungos*, nationem Alamannicam longissimè à *Greuthungis* distantem confundens.

Pag. 585. col. 2. v. 14. Ammiani ex libro *xxviii*. verba hæc laudat Lindenbrogius; *Sobolem se esse Romanam Burgundii sciunt*. Tum addit; *De Burgundiis hoc eatenus verum putare se, quatenus in Aeduorum fratrum populi Rom. sedes successerunt*. Quo nomine à fratre meo in Notis meritò reprehenditur. Quippe nondum cis flumen Rhenum in Sequanis & Aeduis aliisque Galliarum regionibus & provinciis sedem ceperant Burgundii vel Burgundiones, sed trans Rhenum adhuc habitabant, quum Ammianus scribebat Historiam: quos Burgundiones nonnisi Honorio & Theodosio juniore Principibus Rhenum transisse perpetuæ possessionis causâ & *Lucio V. Cl. Consule* anno Domini *cccc. xlii*. post Valentis A. mortem *xxxv. partem Gallia Rheno propinquam armis obtinuisse* Tiro Prosper & Cassiodorus Senator in Chronicis tradunt. Quod autem ibidem ait A. Marcellinus, *Burgundios*, qui ceteris omnibus Historicis *Burgundiones* vocantur, *salinarum finiumque causâ Alamannis saepe iurgasse*: sic explicat Lindenbrogius, ut dicat harum salinarum meminisse Johannem Sarisberiensem in epistola 196. hisce verbis: *Utinam sepeliatur in salinario Aeduorum*. In quo sui similis est, & uti suprâ, graviter errat Lindenbrogius. Nam ut an bo populi, Alamanni & Burgundiones ætate A. Marcellini trans flumen Rhenum sedes adhuc suas habebant: sic *salina* ab Ammiano memoratæ, in utriusque Gentis confinio trans Rhenum quoque positæ erant. Ac *salina* cis Rhenum erant in Sequanis, cum Ledone Salinario & castro Salinensi, nihil ad salinas istas Transrhenanas, de quibus Alamanni & Burgundiones inter se pugnabant, ulla ratione pertinentes, duobus puteis falsis illustrès: quas *salinas* Johannes Sarisberienensis *Salinarium Aeduorum* vocavit, cum *Salinarium Sequanorum* appellare debuisset. Nam ulla in Aeduorum finibus, hoc est in pago Augustodunensi, in Cabillonensi item, & Matifconensi, ac Nivernensi salinas esse non novî. Et de Lindenbrogio hætenus: quæ solo amore veri impulsus adnotavi, ac studiosos admonui, ne quis minimè præmonitus, eosdem in scopulos imprudens ac incautus incideret.

Habes, erudite & candide lector, Ammianum celeberrimum Historicum, in quem totos mentes viginti me assiduè impendisse non pænitet. Habes editionem nostram, tempore quidem novissimam, sed certè tamen (si fas est dicere) omnium primam. Quippe singula ac universa cunctarum priorum editionum bona complectitur; eorumdem verò vitiiis caret: plurima præterea optima & maxima ac perquam utilia continet quæ ceteris omnibus desunt. Quo romine (ut spero) commendanda, & apud posteros famam est aliquam meritura. Fruere igitur, & vale.

HENRICI VALESII

AD CANDIDUM LECTOREM

P R A E F A T I O

IN PRIOREM AMMIANI MARCELLINI EDITIONEM.

AMMIANUS Marcellinus Antiochiæ genitus fuit, parentibus ut conjicere est nobilissimis. Ipse admodum adolescens inter Protectores Domesticos militavit. Quo maximè argumento ejus nobilitas deprehenditur. Ducum enim, Comitum & Magistrorum militarium filii in eam scholam referebantur. Itaque & Constantius Chlorus, & Jovinus, qui postea Augusti fuerunt, & Gaudentius Aëti pater qui post ad Magisterii equitum culmen pervenit, à Domesticatu militiam exossi sunt. Ac ceteri quidem milites in votis habere consueverant hanc militiæ promotionem, ut Protectores fierent, quemadmodum scribit Paulinus in Epist. 39. Marcellinus verò noster ab eo loco militiam auspicatus est adolescens, ad quem vota nobilium juvenum ac desideria adspirabant. Cum autem hic mos esset, ut ex Domesticis Protectoribus alii in Comitatu consisterent ad Imperatoris custodiam, alii cum Magistris militum per varias orbis Romani provincias mitterentur: (quod in Annotationibus uberius explicui) Marcellinus noster cum Ursicino Magistro equitum missus est in Orientem, eidemque à Constantio Aug. obsequi est jussus: ut ipsemet scribit libro xiv. Ursicinus autem à Constantio ad tutelam Orientis destinatus est annò Natalis Dominici 350. ut elicitor ex libro xv. Postea Ursicino jussu Imperatoris Mediolanum accito, Marcellinus quoque noster unà cum eo in Italiam venit, Consulatu Constantii septimo & Constantii Galli tertio, qui annus erat 354. Natalis Dominici. Anno autem sequenti, cum idem Ursicinus ad opprimendam Silvani tyrannidem à Constantio mitteretur in Gallias, Ammianum Marcellinum unà cum aliis spectatæ industriæ Protectoribus secum duxit. Exincto brevi Silvano, Ursicinus aliquantidum detentus est in Galliis: tandèmq; à Constantio Sirmium evocatus, paullo post reddita Magisterii dignitate in Orientem remissus est, juncto ut antea Marcellino. Ibi quæ Marcellinus noster gesserit, quibus in præliis obsidionib; que versatus sit, quas legationes obierit, satius ac jucundius fuerit ex ipsius narratione quàm nostris verbis discere. Post obitum Constantii Julianus rerum potitus, ingenti apparatu bellum intulit Persis. Cui expeditioni se interfuisse Marcellinus noster affirmat. Valentiniano deinde & Valente regnantibus quid egerit, aut ad quam dignitatem promotus fuerit, quoniam ipse tacuit, obscurum est. Videtur tamen, si conjicere licet, tum relicta militiâ ad otium se contulisse. Certè Valentis temporibus quin Antiochiæ (quam ejus patriam fuisse dixi) commoratus sit, dubitari non potest. Nam in libro xxix. ubi conjurationem illam Theodori commemorat, quæ Antiochiæ patefacta simul & vindicata est, his verbis utitur: *Et quoniam addici post cruciabiles pœnas vidimus multos, summam (quia nos penitissima gestorum memoria fugit) qua recollere possumus, expeditius absolvemus.* Quibus accedunt ea quæ intra dicit in eodem libro, & in lib. xxx. Gratiano demum ac Valentiniano Juniore & Theodosio simul imperantibus, Marcellinus Oriente relicto Romam migravit: quum ob causam, & utrum à Principe illuc evocatus, incertum est. Ceterum magnitudine & copiis urbis in qua domicilium constituerat, non ad luxum ac desidiam abusus est, ut plerique tum fa-

A D L E C T O R E M.

cere solebant : sed optimarum artium studiis , & Auctorum maximè Latinorum lectioni vacans , in clarissimi & doctissimi cujusque amicitia consenuit. Testes sunt unus & triginta Historiarum libri , quibus res Romanas ab exordio Nervæ ad Valentis obitum comprehenderat. Quos quidem libros Romæ ab eo scriptos fuisse multa argumenta demonstrant. Primò enim censura illæ sanè graves , quibus in vitia Nobilitatis simul ac plebis Romanæ invehitur , non modò in libro XIV. sed etiam in XXVIII. & alibi , non ab alio quàm ab urbis Romæ inquilino proficisci potuerunt. Cur enim unius populi Rom. delicta tam accuratè retulit ? An solus eo tempore populus Rom. vitiis scatebat ? Nonne eadem Constantinopoli etiam agebantur ? Sed nimirum qui Romæ residebat , & Romanis historias suas recitabat , hujusmodi objurgationibus admonere cives Romanos , & ad meliorem frugem revocare cupiebat. Præterea idem ostendit reprehensio Senatoris cujusdam Rom. quæ legitur in principio libri XXVI. Sed in exordio ipso libri XXVIII. longè clarius id ipsum significat Marcellinus. Ait enim timuisse se , si calamitates urbis Romæ accuratiùs commemoraret , ne idem sibi accideret quod olim Phrynicho : qui cum expugnationem Mileti (quæ Colonia Atheniensium erat) argumentum sumpsisset tragediæ , suffragiis populi Atheniensis graviter multatus fuisse dicitur. Denique in lib. XXX. de Advocatorum professione locuturus , se in Occidente fuisse , cum ea scriberet , testatur his verbis : *Ergo absolutis super ejus indignitate paucis quam in illis (Orientalibus scilicet) partibus agens expertus sum , ad captorum cursum redeo.* Quòd si quis fortasse his argumentis non fatis convictus est , Libanii certè Antiocheni testimonio fidem non derogabit. Hic in Epistola ad Marcellinum nostrum , eum Romæ vixisse , & historias suas magno cum plausu & favore populi Romani recitasse docet. Sed quoniam hæc Epistola & laudes Marcellini nostri , & alia quædam de ipso necessaria scitu continet : operæpretium duxi , eam hîc integram ex codice Bibliothecæ Regiæ apponere.

Λ Ι Β Α Ν Ι Ο Σ Μ Α Ρ Κ Ε Λ Λ Ι Ν Ο Σ .

ΚΑΙ σὲ ζηλωτὴν Ῥώμῳ ἔχον , καὶ κείνῳ δὲ σέ. σὺ μὲν γὰρ ἔχῃς ὡς τῶν ἐν γῆ παρεπλήσιον εἶδέν. ἢ τῶν ἐαυτοῦ πολιτῶν , οἷς παρόνοιο δαίμονες , ἔχ ὑπερον. ἢ μὲν οὐκ ἴσῃσι μέτρα , καὶ τὸ μὴ σιγῆς ἐν τῇ ποιαύτῃ διάγειν , καὶ τὸ λόγους ἐπὶ ἄλλων λεγομένους δίχεσθαι. πολλοὺς γὰρ ἢ Ῥώμῃ τετέφθῃ ῥήτορας παρεπλήσιον ἀκολεθουώτας. νυνὶ δὲ ὡς εἰς ἀκούειν τῶν ἐκείθεν ἀφικνευμένων , αὐτὸς ἡμῖν ἐν ὀρθοῖς ταῖς μὲν γέγονας , ταῖς δὲ ἔσῃ , τῆς συγγραφῆς εἰς πολλὰ τελεμημένης , καὶ δὲ φανέντῃ ἐπιμνεθῆντι μέρῃ ἕτερον εἰσκαλοῦντος. ἀκούω δὲ πῶς Ῥώμῳ αὐτῷ σε φανούσῃ σὶ τὸ πόνον. Ἐκεῖθεν ἤφρον αὐτῇ τῶν μὲν σε κεκρατηκέναι , τῶν δὲ ἔχ ἡπλοῦσθαι. ταυτὶ δὲ εἴ τὴν συγγραφῆα κοσμεῖ μόνον , ἀλλὰ ἔῃ ἡμᾶς ὡν ἐστὶν ὁ συγγραφῆας. μὴ δὲ παύσῃ τῶν ἑπισημάτων , καὶ κερμαίων ἐκείθεν εἰς συλλόγους , μηδὲ κάμῃς θυμαζόμενῃ. ἀλλὰ αὐτὸς τε γίγῃ λαμπρότερον , καὶ ἡμῖν τούτῳ δίδου. ποιούτην γὰρ πολίτης ὀδοποιῶν κοσμεῖ τοῖς αὐτοῦ πῶς πάλιν τὴν ἑαυτοῦ σὺ μὲν οὐκ ἐν τριούτοις εἶς. ἡμῖν δὲ ἐν πέντε καμφοῖς εἰ μὴ ἕως θεῶν ἀμύωις , ἔκ ἔσθ' ὅπως οἴσῃ. ὅς γὰρ δὴ μόνῃ ἢ ἡμῖν εἰ καὶ ἐκ μητρὸς ἀγαθῆς εἰ μὴ καὶ ἐλπίδας , οἴχηται καὶ τεθῶπαι λύπη τελευτήσας , &c.

L I B A N I U S M A R C E L L I N O .

ET tibi quòd Roma es gratulor , & Roma quòd te possidet. Nam & tu eam urbem habitas , cui or bis terrarum nihil par habet. Et illa civibus suis qui Heroas pro conditoribus habent , te nihilo inferiorum tenet. Ac magnum quidem tibi esset , vel cum silentio in tanta urbe degere , & aliorum recitationes audire. Multos enim alit oratores Roma , à parentibus non degeneres. Nunc verò , ut ab iis qui illinc veniunt , accepimus , tu ipse tua partim jam recitasti , partim recitaturus es , cum historia tua plura in

membra divisa sunt, & partim publicata laudatio, sequentium publicationem invitet. Accepi etiam Romanam ipsam labores tuos coronare, & totius civitatis hoc judicium esse, te hos quidem longe superasse, ab illis vero non esse superatum. Et hæc quidem non solum historia scriptorem, sed nos etiam à quibus profectus est, ornant. Perge igitur talia componere, ac deinde in corona recitare, & admirationem ac plausum referre. Nec desine laudes tuas ac simul nostras amplificare. Ejusmodi enim civis gloria patriæ quoque ornamento est. Ac tuæ quidem res in eo statu sunt. Ego vero luctu consecutus, nisi Deorum quis opem tulerit, quid agam nescio. Nam qui mihi unicus erat, non malus bonæ matris licet non ingenuus filius, periit humanisque est, præ dolore mortuus, &c.

Hæc insignis Epistola non hoc tantum quod asserimus probat: sed præterea docet Ammianum Marcellinum, quod in principio dixeram, domo Antiochensem fuisse. Est certe Marcellinus in laudem Antiochiæ propensior, nec ferè unquam de ea civitate nisi adjuncto elogio loquitur. Hinc etiam est, quòd Antiochenes malè acceptos proscripseruntque à Juliano in eo volumine quod *Μισοπαύσινα* appellavit, ipse utpote cives suos benivolè excusat. Sic enim ait in lib. XXII. sub finem: *Quocirca in eos deinceps sapiens ut obrectatores & contumaces, volumen composuit invektivum, quod Antiochense vel Misopogonem appellavit, probra civitatis in sensu mente dinumerans, addensque veritati complura.* Ceterum cum post obitum Valentis Marcellinum in Urbem venisse, ibique historias composuisse docuerim: tempus ipsum, quo hæc historia scriptæ sunt, satis demonstratum puto. Quamquam tantum tamque arduum opus non uno die, aut anno detextum est; sed per partes subinde ab Auctore publicatum: quod etiam in Epistola suprâ allata testatur Libanius. Et librum quidem XXVII. post necem Gratiani, & post tyrannidem Maximi jam profligatam scriptum fuisse patet. ex libro ipso XXVII. quod etiam ex proœmio libri XXVIII colligi potest, ubi ait: *Tamen presentis temporis modestiâ confusus, &c.* Præterea in libro XXVI. Neotherium Consulem memorat. Fuit autem Neotherius Consul anno Domini 390. At in libro XXII. de Serapeo ut adhuc stante loquitur: quod Theodosii Imp. edicto destructum est Consulatu Timasii & Promoti, id est anno ante Consulatum Neotherii, ut scribit Marcellinus in Chronico. Quamquam Tatiano & Symmacho Coss. anno Dom. 391. id accidisse indicat Theodosii ipsius edictum in codice Theodol. de Paganis. Quanti porò faciendum sit hoc Historiarum opus Marcellini nostri, ex allato Libanii testimonio perspicui potest. Mihi quidem Marcellinus summis quibusque Historiæ Scriptoribus comparandus videtur. Nam cum duo maximè in historico spectanda sint, res & verba: elocutio quidem haudquaquam rerum gestarum Scriptori negligenda est: rerum tamen prima ac potissima cura esse debet. Et Marcellinus quidem cum argumento operis, tum delectu ac dispositione, & judicio ac fide nemini cedit: in præcliorum verò obsidionumque narrationibus multos longo intervallo superat. Verba autem ipsa sunt ea quidem Latina ferè omnia: sed constructio & collocatio verborum est, ut ita dicam, ferè militaris. Nolim tamen omnino negare, in historiis Marcellini quædam occurrere reprehendenda. Nam & interdum verbosior est quam par sit, & doctrinæ sanam nimis affectat: quod vitium est plerumque eorum, qui provecæ jam ætate ad studia se contulerunt. Hinc excessus illi intempestivi atque pueriles de terræmotuum causis, de cometis, de Iride. Præterea numerum & tonum historicum rarè servat: sed fere cothurnatus incedit, cum Historico conveniat tracta & leniter fluens oratio, quam *εὐροῦσιον λιξιν* Aristoteles appellat. Sed hæc fortasse excusari poterunt, si meminerimus quod in dicta Epistola testatur Libanius, historias à Marcellino nostro *περὶ ἀπιδίξιν*, id est ad ostentationem esse compositas. Proinde mirum videri non debet, scenæ aliquid ac plausui ab eo datum fuisse. Adde quòd hæc vitia reliquis operis virtutibus ac dotibus, si ille obscurantur. Denique, ut paucis absolvam, cum ad rerum civilium, tum ad Ecclesiasticæ historiæ cognitionem hic Scriptor non modo utilis est, sed etiam necessarius. Etsi enim Deorum cultui mancipatus fuit, quod certè negati non potest, ea tamen fide, sinceritate, modestiâ

de Christianorum rebus loquitur, ut nisi ex plurimis locis toto opere sparsis constaret eum cultorem numinum fuisse, Christianus non immeritò posset videri. Mitto quòd antiquitates & origines tum majorum nostrorum, putà Francorum, tum Alamannorum & Burgundiorum aliarumque gentium non aliunde, quàm ex Marcellini historiis peti possunt. Atque utinam tredecim quoque priores libri superessent, quibus res gestas Augustorum ab exordio Cæsaris Nervæ ad Constantii tempora pertexerat. Etsi enim priorum Principum gesta succinctiùs memoraverat, ut ex eo apparet quòd xxx. propè Imperatorum historiam tredecim libris erat complexus: non tamen dubitandum est, quin plurima scitu digna iis voluminibus continerentur. Sed præterquam quòd libri illi vetustatis injuriã perierunt, octodecim reliqui, tamquam ex naufragio quodam ita laceri mutilique ad nos pervenerunt, ut vel una hæc ratio multos ab eorum lectione deterruerit. Quod quidem non scriptorum dumtaxat exemplarium vitio contigit, sed etiam editorum culpã. Prima quidem Marcellini Historiarum Editio Romæ prodiiit anno Domini MCCCCLXXIV. cui præfuit A. Sabinus Poëta laureatus. Hæc Editio, utpote nondum exorta Criticorum natione, omnium fidelissima est. Nervos enim exemplaris sui & lacunas servat omnes. Hanc secuta est Editio Bononiensis anno 1517. quam curavit P. Castellus, vir nec ingenio nec judicio ullo præditus. Ac nescio utrum stuporem hominis mirari magis, an audaciam atque impudentiam debeas. Nam neque ullum codicem manuscriptum consuluit; & conjecturæ adeo infeliciter indulsit, ut monstra quædam ac deliria in Marcellini libros intruderit. Denique lacunas omnes quæ in Editione Romana fideliter expressæ fuerant, ipse infertis vocabulis explevit, aut ita coire fecit, nullum ut earum vestigium lectoribus relinqueretur. Itaque hæc Editio omnium ferè errorum, qui in Marcellini libris occurrunt, seminarium meritò dici potest. Quòd si quis eam in manus sumplerit, ac vel ipsani Castellii Epistolam legerit, is profectò fatebitur nihil à nobis exaggerari. Huic, anno post, successit Editio Basiliensis à Johanne Frobenio excusa, quæ Bononiensem illam dumtaxat expressit. Tandem verò anno MDXXXIII. Editiones duæ prodierunt: prior Augustæ Vindelicorum, emendata à Mariangelo Accursio: posterior Basileæ apud Hieronymum Frobenium Johannis filium, cui præfuit Sig. Gelenius. Hæc Calendis Julii; illa mense Maio absoluta est. Utraque porrò ex scriptorum codicum fide emendata & aucta. Nam Accursius libros quinque postremos, qui in superioribus Editionibus deerant, ex suo codice primus adjecit. In Editione verò Gelenii, qui Hirsfeldensi Ms. exemplari usus est, ultimus liber cum extrema tricesimi pagina desideratur. Ceterùm has inter se Editiones conferre nec inutile mihi, nec injucundum fuit. Erat quidem in utroque horum virorum magna doctrina, ut scripta utriusque testantur. Sed in Gelenio major quædam ingenii vis, & judicium acrius fuit. Quod cum multi præclari labores illius viri testantur, tum maximè interpretationes Latinæ Dionysii Halicarnassensis, Appiani, Philonis item ac Josephi, Origenis & aliorum. Ex quibus apparet cum excellenti ingenio & singulari doctrina præditum fuisse. Sed & Ammiani Marcellini historiæ ab eo editæ id ipsum abunde testantur. In quibus plurima acutè & ingeniosè emendavit; & insignem paginarum transpositionem, quæ in Mss. omnibus codicibus reperitur, & in Editione exstat Accursii, mira dexteritate restituit. Quamobrem ejus viri nomini libenter hoc laudis testimonium impertimus, neminem adhuc existisse, qui de historia Marcellini meliùs meritis sit. Has secuta est Editio Frobenii anno MDXLVI. in qua ultimus liber adjectus, & quidam loci à nescio quo emendati sunt, ope Editionis Augustanæ, ut equidem censeo. Ex hac deinceps Editione reliquæ omnes cum in Gallia, tum in Germania propagatæ videntur. Donec Fridericus Lindenbrogius, vir eruditus ac diligens, novam Editionem aggressus est anno MDCIX. Qui præterquam quòd aliquot locos Scriptoris nostri ope Ms. codicis Florentini egregiè correxit; primus omnium Auctorem sanè difficillimum perpetuis Observationibus illustrare ausus est. Varias denique Ms. codicis lectiones in calce Editio-

nis appofuit, quæ novam quandoque Editionem aggregifuris magno ufui effe poffent. Proinde & doctrinæ & induftriæ non mediocrem certè laudem meretur. Hæ ferè funt Editiones **Historiarum Marcellini**, quæ fingulare quiddam præ ceteris habuerunt. Nam reliquæ ex his tamquam fontibus derivatæ funt omnes. Editio verbi gratiâ **Roberti Stephani**, ad exemplar **Gelenianæ** illius expreffa eft. **Henrici autem Stephani**, **Gryphiique Editiones** **Bafilienfem** illam anni **MDXLVI**. inftar archetypi fecutæ funt. Earum porro feriem Editionum paullo fufius hîc enarrandam effe duxi duabus de caufis. Nam cùm in Annotationibus noftris priores quatuor fapiffimè nominentur, officii noftri fuit Lectorem de fingulis præmonere. Altera ratio eft, ut appareat Lectori, quibus præfidiis fuccinctus novam hanc Editionem fufceperim. Etenim **Romana** quidem & **Auguftana** & **Bafilienfis** Editio, utpote ex **Mff.** exemplaribus profectæ, fcriptorum codicum vicem meritò præftiterunt. **Bononiensis** autem illa, (quod unum maximè intererat) fontem mihi omnium mendorum aperuit. In quo certè nos feliciores & **Accurfio** fuiſſe & **Gelenio** nemo dubitabit. Hi enim, ut mihi quidem videtur, ſolam **Johannis Frobenii** Editionem viderant, quæ **Bononiensem**, uti ſuprà dixi, cum omnibus mendis expreſſerat. Nec quiſquam ante nos de **ficinore P. Caſtelli** ne ſulpicatus quidem videtur. Nobis porro præter hæc ſubſidia, **Mff.** etiam codices non defuerunt. Inter quos meritò palmam ferat codex **Bibliothecæ Regiæ**, quem à **Viro clariffimo doctiffimoque Nicolao Rigaltio**, ejus **Bibliothecæ Præfecto**, commodatum accepi. Hic codex etſi non multùm antiquus, ex optimo tamen exemplari & ab erudito homine deſcriptus, in plurimis locis emendandis permagno mihi ufui fuit. Huic acceſſit codex **Bibliothecæ Vaticanæ**, qui olim **Monafterii Fuldensis** fuerat, ante quadringentos plus minùs annos exaratus. Ex eo locos quofdam à **J. Jacobo Bouchardo** erudito viro ut petieram collatos, miſit ad me **Nicolaus Fabricius Peireſcius V. Cl.** qui cùm rei publicæ litterarum bono natus eſt, tum in noſtris privatim ſtudiis juvandis & promovendis nulli labori & impenſæ parcere ſolet. Et quamquam pagellas ab eo ad me miſſas ferius & affecta jam Editione noſtra accepi: obſervavi tamen **Vaticanum** codicem illum ferè ubique cum **Regio** conſentire. Præterea librum **Antonii Loifelli**, in quo vir ille doctiffimus varias aliquot lectiones **Mf. codicis**, qui olim **Valentiæ Cavarum** fuit, adnotaverat, benignè mihi communicavit **Hieronymus Bignonius V. Cl.** & inter præcipua **Luteciæ** noſtræ ornamenta numerandus. Denique **Friderici Lindenbrogii** & **Gruteri** Editiones, varias quoque lectiones ex **Mff. exemplaribus Florentino** & **Fauchetii** ſuppeditarunt. His igitur auxiliis inſtructus, **Marcellini** **hiflorias** mendis quamplurimis purgatas in publicum emiſi. Adnotationes quoque uberiores addidi, quibus cùm emendationum mearum rationem redderem, tum difficiles quoſque locos (cujusmodi in hoc **Scriptore** occurrunt plurimi) explicarem. In quo quid præſtiterim, tuo **Lector** **judicio** relinquo. Hoc quidem mihi videor jure poſſe dicere, dediſſe me operam, ut nullum obſcuriorum locum tacitè & diſſimulanter præterirem. Poſtremò **Excerpta** de geſtis **Constantini**, quorum in **Adnotationibus** ſæpe mentionem facio, huic Editioni noſtræ ſubjungere placuit. Eorum autem mihi copiam fecit **R. P. Jacobus Sirmundus**, **judicio**, **doctrinâ**, ſtilique **elegantia**, ut inter omnes conſtat, eminentiffimus. Cujus etiam humanitati debetur nummus ille **Hanniballiani Regis**, qui **Adnotationum** noſtrarum **veſtibulum** exornat. Ejus enim nummi eſt ymum pro ſua erga me benevolentia liberaliter mihi communicavit. **Fræris** igitur, amice **Lector**, hoc labore noſtro: & ſi quando, ut in tam lubrico opere, lapſi erimus, nobis humaniter condonabis.

CLAUDII CHIFFLETII J. C.

SEQUANI VESONTINI,

DOLANAE ACADEMIAE REGII ANTECESSORIS,

DE

AMMIANI MARCELLINI

VITA ET LIBRIS RERUM GESTARUM

MONOBIBLION.

AMMIANUS MARCELLINUS natione Græcus fuit, ut sapius profitetur: unde domo, perincertum. Pater & genus ignorantur; nisi quod ingenuum se & nobilem fuisse non obscure indicat, cum fugiens vim Persicam, tandem *se nimietate pedibus incedendi superatum, ut insuetum ingenuum*, (utar enim verbis ejus quantum licebit) narrat lib. XIX. Solet autem Marcellinus, cum multis aliis, ingenuos nobiles appellare. Fit quidem mentio *Antonii Marcellini*, sub Constantino Magno Præfidis provinciæ Lugdunensis primæ: ad quem exstat L. I. Cod. Theod. Sine censu vel reliq. & aliquot aliæ. Isan hujus pater fuerit,

nec negare, nec adfirmare ausim. Certè *Marcellini* Cos. cum Probino, Constantini filiorum temporibus, facti meminerunt; sicut & *Marcellini Comitis Orientis*, in L. VI. C. utroque, de oper. publ. quæ data est Limenio & Catullino Coss. Item *Marcellini* P. P. ad quem L. III. C. Theod. de honorar. C. quæ data est Acindyno & Proculo Coss. Invenio & *Marcellinum* appellari à Sexto Victore, in veteribus etiam libris, qui cum Chrestio & Magnentio in Constantis necem conspiravit: sed non facile dixerim, an ad *Ammianum* pertinuerit, quem nomine tenus refert. Conjicio tamen eundem esse, quo duce Magnentius Nepotianum, res novas Romæ molientem oppressit; quem Zosimus *Magistrum Officiorum* appellat. De his igitur nihil aliud habeo quod dicam, quàm Marcellinorum familiam, unde Ammianus, illis temporibus illustrem fuisse, & Comitivæ, & Magistrerii dignitatibus decoratam. Ex ejus fortè posteris (nihil enim præter nominis conjecturam habeo) est is, ad quem rescribunt Honorius & Theodosius Junior in L. III. C. Theod. de religios. qui mihi videtur idem esse cum illo *Marcellino Tribuno, & Notario*, quem in collatione Catholicorum & Donatistarum Imperatores iidem cognitorem & judicem dederunt; cujus meminit Orosius lib. VII. cap. xxxii, & passim in Epistolis Divus Augustinus, ad quem etiam videtur dedisse insignes de Civitate Dei libros. Nam ne eundem faciam cum hoc nostro, annorum ratio repugnat. Alioquin dicendum esset *Ammianum* centenario paullo minorem, tam ardua & laboriosa cognitioni præfuisse. Denique illius Epistola, inter Augustinianas quarta, ab hujus stilo remotissima est. Fuit igitur de non ine ejus & familia; ut & alter *Marcellinus Comes Justiniani Imp. à cancellis*, cujus Chronicon laudabile exstat.

Porro qui *Ammianum* Constantinopolitanum faciunt, quem secuti sirt non video: nam in fine Operis tantum se *Græcum* profitetur; nullibi Thracem: quod ei facile fuisset in Thraciarum

descriptione, & Byzantii mentione. Procul dubio non siluisset *jus Buleutarum*, ad exemplum utbis Romanæ à Juliano Byzantiis datum, aliâque in eos collata beneficia, quæ Zosimus expressit: ut verum sit, quod initio dixi, patriam ejus ambiguum & incertam.

Ab adolescentia prima liberalibus disciplinis imbutus fuisse videtur, & sermonis utriusque copiam, adjunctâ rerum gestarum scientiâ, consecutus. Unius sanè *Ciceronis* lectione delectatum, passim tota Historia indicat: cujus utinam stilum, ut sententias, quas sæpissime interferit, fuisset imitatus! His adducor ut credam, à prima pueritia *Marcellinum*, quamvis ortu Græcum, in Occidente vixisse, ibique Latinæ loquutionis facultatem consequutum. Nam sequens ejus ætas provectior & maturior, toties bellis & rebus gerendis interpellata ac impedita, ei rei vix sufficisset. Militiam enim armatam statim sectatus est, primùmque à *Constantio* adolescens admodum, in cohorte *Ursicini* Magistri equitum fuit adscriptus; quem etiam sæpissime occasione data commendat, ac ejus militares virtutes ad invidiam usque præclaras celebrat. Quo ab Oriente revocato, inter Protectores Domesticos *Constantii equestres*, ut puto, potiùs quàm *pedites*, retentus fuit *Marcellinus*, homo adhuc adolescens; quamvis ejus ordinis viri ex iis delecti essent, qui arma jam tulerant, bellisque aliis & expeditionibus intertuerant, ut *Juliani* Imperat. ad *Leontium* Epistola probat. Is locus & gradus militiæ ea tempestate adeo fuit honestus, ut *Zovianus* ex Domestico Protectore, & *Ammiani* collegæ, factus *Scholæ Primicerius*, ex *Primicerio Imperator* creatus sit; idque finis libri xxi. & sequentes docent.

Missus postea in Galliam *Ursicinus*, quasi successor *Silvani* Magistri equitum & peditum, natione Franci, qui tum imperium invalerat *Coloniæ Agrippinæ*; ceu altiore consilio, ut in ipsis primordiis tyrannus opprimeretur, duxit secum egregio facinori perpetrando, ut postularat, *Tribunos*, & *Protectores Domesticos* decem, ad juvandas necessitates publicas. Quia verò *Ursicino* jam cognita erat *Ammiani* industria & fides, eum inter alios delegit cum *Veriniano collega*: eoque tandem res processit, & tam vafre acta est, ut *Ursicini* & comitum arte atque indutriâ summâ dejecto ac cæso *Silvano*, Imperium *Constantio* adsererent, quod liber xv. luculentius explicat. In ea peregrinatione & legatione puto *Ammianum Vesontionem Sequanorum matrem, patriam mihi dulcissimam* vidisse, tunc tantumnon dirutam, & in oppidum redactam, licet maximam olim, sed *Alamanorum* vastatorias manus haud multo antè perpeffam. De ea sic in Galliarum descriptione libi. xv. *Apud Sequanos Bisontios vidimus, & Rauracos, aliis potiores opidis multis.* Quin & ibidem diutius commoratum, ideo crediderim, quia occiso *Silvano Julianus Cæsar* creatus, & in partes Galliarum præmissus, exercitum sequentem in unum jesserat *Vesuntii* * congregari, cui præsidebat *Ursicini successor Marcellus*, ipseque *Ursicinus Ammiani nostri Dux*, præceptus à *Constantio* *isidem in locis agere, adusque expeditionis finem.* Interfuit igitur, aut verò interesse potuit *Marcellinus* nolter præliis illis levioribus, quæ apud *Brocomagum, Senonas*, & alibi ante pugnam *Argentoratensem* memorabilem facta sunt. Nam ne gloriæ hujus particeps esset, obstitit *Ursicini* paullo ante initum prælium revocatio: qui litteris *Constantii* ex *Juliani* comitatu arcessitus, *Sirmium* ad Imperatorem comitantibus sociis venit, in quorum ut diximus, numero erat *Ammianus*: ibique *libratis super pace cum Persis consiliis, in Orientem cum Magisterii potestate remittitur*: simulque in dividuus ejus comes *Marcellinus*, jussu Imperatoris profectus est, adolescens etiamnum, altiorum dignitatum militarium nondum capax. Ita enim de se lib. xv. refert *Provectis è consortio nostro ad regendos milites natu majoribus, adolescentem cum (Ursicinum) sequi jubemur, quidquid pro Rep. mandaverit implaturi.* Sed cum *Ursicinus*, grassantibus in palatio *Constantii* adulatoribus, accepto successore *Sabmiano*, à Persica expeditione ad comitatum Imperatoris revocaretur, atque in delentimentum ablatae provinciæ, Magisterium peditris militiæ ei offerretur; dum ad jussa festinat, & *Ammianum* atque solitum comitatum trahit, cuncti *paullisper cis Taurum morati*, (causa in obscuro est) tandem *ad partes Italiae ex imperio festinan-*

AMMIANI MARCELLINI.

tes, prope flumen venerunt Hebrum in Thraciam, ibique alia Principis scripta recipiunt, jubentia omni causatione posthabita reverti in Mesopotamiam, sed sine Apparitione: nullam expeditionem periculosam curaturos, omni potestate ad Sabinianum translata. Ubi tamen præclaris factis bellicis inclaruit Ursicinus cum Marcellino & comitibus; quæ lib. XVI II. latius digeruntur. In eo de se persæpe Auctor scribit, citra adrogantiam tamen. Inter cetera autem conspicuum est, & pietatis laude celebre factum ejus, qui liberalem puerum, torquatum & ingenuum, à matre vastatorios Persarum globos fugitante in medio aggeris relictum, & tunc ejulantem, impositum equo præ ferens sustulit, & in turo intra civitatem proximam locavit; parùmque abfuit, quin regrediens ad socios caperetur, quos securos hostium, signo è longinquo demonstrato, periculi instantis admonuit: quo ea ratione superato, missus est Marcellinus ab Ursicino ad Sarrapam Corduënæ, qui à Romanis non erat alienus, ut Persarum consilia scrutaretur: delectusque ideo fuit, quia liberalibus disciplinis deditus erat, quibus etiam Sarrapa delectabatur. Quæ legatio felix adeo fuit, ut Persicum apparatus oculis didicerit, retuleritque comitatus Ursicini. Eo tempore ac bello retinuisse adhuc Ammianum militiam & dignitatem Protectoris Domestici, ex eo constat, quòd Veremianum æqualem, Protectorem Domesticum, de quo supra, collegam suum appellat, cum ejus casum describit: non enim dubito, quin is sit, quem Editiones corruptè appellant lib. xv. modò Verianum, modò Verinianum. In eo bello à Duce suo Ursicino vi Parthica separatus Marcellinus, Amidam magnis tenuit ærumnis, quæ ab hoste tandem, propugnante inter ceteros nostro, non obtinendæ salutis, sed fortiter moriendi studio flagrante, ut ait, post longæ ac periculosæ obsidionis moram capta est: ex qua quomodo evaserit, & quibus fuerit agitato casibus, donec reperto Duce suo, cum eo Antiochiam revisit, modestè commemorat lib. XIX.

Reverso autem ad commilitium Principis Ursicino, factoque iterum Magistro peditum Præfentialium, probabile est, comitem ejus assiduum Ammianum, ad Protectoris Domestici ordinariam functionem rediisse: aut si ad ampliores dignitates fuerit promotus, modestè reticet. Bellis sanè, ac præliis, & periculosis expeditionibus, ætate jam in maturum gliscente, accessionem honoris meruerat, cujus tamen præ litterarum ac doctrinarum dulcedine valde appetens, aut ambitiosus non videtur fuisse. Porrò quamvis Palatinorum calumniis appetita esset Ursicini clarissima & consummatissima virtus, isque deposita militiâ honoratâ, digredi ad otium ignobile iustus sit, ut lib. XX. perstringitur: credo tamen Ammianum suum locum & ordinem, qualiscumque tandem fuerit, retinuisse; quia de Ursicino tunc separatim loquitur, quasi ab ejus fortuna discretus; cum alioquin in rerum ab eo gestarum commemoratione seipsum ei frequentius adjungat: & verò hanc status sui commutationem haud dissimulasset. Quas autem mortuo Constantio, sub Juliano, Valentiniano, Valente, Gratiano, ac Theodosio, militares aut civiles dignitates gesserit, ex ejus verbis nobis est incompertum. In fine quidem Operis, simpliciter se militem appellat; ut incertum sit, miles cum dignitate fuerit, necne. Militavit quidem bello Persico sub Juliano, cui etiam Historicus Europius interfuit; sed an ut Protector Domesticus, aut sub alio dignitatis militaris titulo, quem ejus industria merebatur, ideo est obscurus, quia posteris id tradere curæ ei non fuit: ab omni enim vanitatis ac jactantiæ suspitione abest longissimè Ammianus. Fortè noluit referre auctus suos & dignitates adjectas, sive à Juliano, sive ab aliis, ne beneficii hujus publicatione de Historiæ suæ fide vel saltem suspitione tenus deminueret. Sed tamen in Reip. luce versatum tantæ industriæ virum, ac titulis dignitatum decoratum fuisse non dubito; cum etiam sub Gratiano, Valentiniano Juniore, ac Theodosio Comitivam rei Privatæ meruerit, id est ab armata ad palatinam dignitatem transierit. Nam sic inscribitur lex XLI. Cod. Theod. de appellat. I D E M A. A. AD AMMIANUM COM. R. P. quæ ejusdem anni est, licet alterius diei cum L. v. in Cod. utroque ad leg. Jul. repet. quæ ad Magistratum & in administratione positum scripta est;

cujus est inscriptio plenior in Theodosiano Codice : **I D E M** **A A A.** **H A V E** **M A R C E L L I N E,** **K. N. B.** ut nemini mirum videri debeat, si à nobis initio libri suus titulus ei fuerit restitutus. In ea dignitate, quæ inlustris erat, collegam habuit *Nebrium*, quem anno præcedenti, & eodem etiam lego appellari *Com. rei Priv.* in L. XVI. & XVIII. C. Theod. de Petit. & ultro dat. & del. Item in L. v. Cod. Theodof. de palat. sacr. Larg. & rer. Priv.

Porrò in partitione Comitum, & numerorum militarium, quam *Valentinianus* & *Valens AA.* fecerunt apud *Naissum* Illyrici urbem, dum ille Occidenti, hic Orienti se accingit : videtur partem *Valentis* secutus *Marcellinus*. Nam res ejus, & cognitiones sævas sub eo habitas digerens, lib. XXIX. tandem subjungit : *Addici post cruciabiles pœnas vidimus multos, ut in tenebrosis rebus confusione cuncta misceme.* Et aliquanto post, ubi lanienam nobilium plebeiorumque memoravit, addit : *Omnes ea tempestate velut in Cimmericis tenebris reptabamus, paria convivis Siculi Dionysii pavitantes.* Præter Orientis & Perfidis peregrinationes non semel institutas, Gallias etiam ac Germanias, ex iis quas retuli causis adiit; sed & Aegyptum lustravit, visa pleraque in ea narrans. Thracias describens lib. XXVII. obscura varietate omiſſa, sufficere ait, ea expedire, quæ vidisse meminit. Orientalium rabularum, & circumforaneorum oratorum vafritie verfutiaque aliquando vexatus fuit; quam injuriam ulciscitur fatis excessu de moribus eorum instituto lib. xxx. eoque suis depingit coloribus.

Etiam vixisse Romæ Ammianum non dubitaverit, qui populi Rom. mores, & errata ab eo expressa lib. XIV. & XXVII. legerit : nec enim nisi testis oculatus talia observare & scribere potuit.

Fuit *Ammianus* (ut & hanc vitæ ejus dotem exsequar) *professione Christianus*, nisi fallor, aut saltem animo & voto à Christianis non alienus : de quibus honorificè in tota Historia ipsam sentit, & scribit; dataque occasione libens eorum mentionem interferit, non odio, ut maligni Scriptores, sed ad commendationem potius. Nam cum lego lib. XVI. extremo factum Saporis Perfarum Regis laudari, qui in castellis duobus à se captis *inventas virgines, Christiano ritu cultui divino sacratas, custodiri intactas, & religioni servire solito more, nullo vetante, præcepit*; vix est ut credam Christiani oris hæc verba non esse. Cum item narrat lib. XXIX. Theodosium patrem leniter suscepisse Christiani ritus Antistites, à *Firmo Tyranno* missos, ut pacem orarent; quid aliud, quàm ex ea in Christianos humanitate laudem *Theodosio* adseruit? Sed hæc sunt leviora : his autem quæ subjiciam, quid clarius? nam de *Constantio* ita statuit lib. XXI. *Christianam religionem absolutam & simplicem anili superstitione confudisse.* In quo ei cum tota historia Ecclesiastica convenit, quæ uno ore *Arianae* pravitatis consensum *Constantio* affingit. *Superstitionis* enim nomine hæreticas sententias intelligit *Ammianus*, quia & de *Manichæis* loquens lib. xv. *sectam superstitionum appellat.* Cum autem lib. XXI. de *Georgii Alexandrini Antistitis* acerbitate, & vindictæ nimio studio usque ad vile delationis officium, quem ob id plebs Alexandrina crudelissimè occidit, plura dixisset; subjungit : *Professionisque suæ oblitus, quæ nihil nisi justum suadet & lenes, ad delatorum ausa feralia descendebat.* Sed paullo post Martyres ait appellari, *qui deviare à religione compulsi, adusque gloriosam mortem intemerata fide progressi sunt.* Nemo sanè pagani spiritus homo sic loqueretur. Quid verò de *Juliano* scribit libro XXI. & XXV. *Inter quæ (inquit) erat illud inelomens, quòd docere vetuit magistros Rhetoricos & Grammaticos Christianos, ni transissent ad numinum cultum.* Illud enim verum est, ob gentilem superstitionem *Julianum* ab eo numquam laudari; quin immo libro præcedenti sic de eo : *Pergebat ulterius Imperator, placida ope numinis, ut arbitrabatur, erectior.* Cautè quidem, quasi aliud ipse Auctor sentiret. Illa quæ de Antistitum provincialium vitæ severiori disciplina traduntur ab eo lib. XXVI. nonne Christianum pectus sapiunt? *Quos tenuitas edendi potandique parcissimè, vilis etiam indumentorum, & supercilia humum spectantia*

perpetuo numini, verisque ejus cultoribus ut pueros commendant & verecundos. Joviani autem virtutes commemorans, inter cetera ait: *Christiana legis idem studiosus.* Si ergo in laude Joviani ponit, *Christianum* fuisse; de Christiana eum lege bene existimasse necesse est. Hæc pro adferenda *Marcellini* professione & religione dicere volui; ne quis eum posthac, ut paganum & melioris voti exortem condemnet. Sanè cum Judæis non sentit, quos lib. *xxii. fatentes, ac tumultuantes* vocat. Multa sunt tamen in eo *Hellenismi* vestigia, qualia fuisse in Christianis illorum temporum notissimum est. Quis enim Jovianum inter Principes Christianos non refert: de quo nobile Auctoris testimonium protulimus antè. At hujus Imperii primordio, & hostiæ pro eo cæduntur, & exta inspectantur, ut libro *xxv.* continetur. Gentilitas, macula fuit tam elui pertinax, ut vestigia ejus remanserint diutissimè: & dum in fidei summam consentirent gentes, multa illis primi religionis Antiscites & Institutores condonabant.

Videtur tardiùs, & quinquagenario major ad scribendam Historiam descendisse, id est summatorum belli pacisque temporibus, & post observatas insignes rerum, quibus interfuit, vicissitudines. Mecum faciet, qui tempus quo se adolescentem dixit, circa octavum nempe Constantii Consulatum, cum eo contulerit, quo Historiam scripsit, quod contigit Theodosio imperante, sed ante ruinam templi ambitiosi *Serapidis* Alexandrini, cujus ut stantis adhuc, meminit in Aegypti descriptione, & post *Gratiani* mortem. Hujus enim ut fato functi sic meminit lib. *xxvi. i.* *Imperatorem impleffet cum veterum lectissimis comparandum, si per fata proximòsque licuisset, qui virtutem ejus etiamtum instabilem obnubilarent actibus pravis.* Quin etiam ejus ut mortui virtutes ac vitia, data occasione strictim commemorat, vivis parcere multorum exemplo solitus. Nam quòd *Theodosio* Imperium regente scripserit, cujus parentem *Theodosium* eximie laudat, ejusque res gestas stylo altiore condit, & à quorundam reprehensionibus defendit, præter superiorem rationem vel inde existimo, quia *Theodosium junioem, ducem Mæsia, primam etiamtum lanugine juvenem, Principem postea perspectissimum* appellat libro *xxix.* Sed & sæculi Theodosiani felicitatem ac modestiam videtur commendare libri *xxviii.* principio, cum ait: *Præsentis temporis modestiâ fretus, carptim ut quaque memoriâ digna sunt, explanabo.* Ab *viii.* autem Consulatu Constantii ad exortum Theodosii Principis anni sunt *xxiv.* ad *Gratiani A. cædem xxviii.*

De tempore mortis ac genere, nihil habeo quod dicam: tantùm monco, Ammianum in studiis doctrinarum ad extremum usque vitæ spiritum operam posuisse, ex eoque colligo, quòd dum populi Rom. & maximè Nobilitatis otia, malâsque artes reprehendit, *doctrinas* ait, *ut venena detestari*, producto in eam rem *Socratis* nobili dicto, qui è vita postridie discessurus, aliquid ampliùs scire optavit.

Sed & sollemne est *Ammiano*, bene vel male gestam Remp. doctrinæ, aut ignorantix adscribere. Itaque *peritiam Gratiani* in fine lib. *xxx.* laudat: ut alibi *Valentis* rudem & malè informatum animum atque ut ille appellat *inconsummatum* notat. Ex hac mentis inclinatione & proposito, *Valentinianum* Imperat. ante *Gratiani* assumptionem, sic pro eo apud milites spondentem inducit: *Quoniam humanitate, & studiis disciplinarum sollertium expolitus, librabit suffragiis parvis merita rectè secusve gestorum: faciet ut sciant se boni intelligi, &c.* Eò pertinet, quod de *Orfito Præf. v.* sic scribit: *Forensium negotiorum oppido gnarus, sed splendore liberalium doctrinarum minùs quam Nobilem decuerat, institutus.* Culpat etiam in libro *xxx.* *Modestum* * *Præfectum Prætorio, quòd subagreste ingenium, nullis vetustatis lectionibus expoliturum habuerit: & Nobilitatem Romanam non semel carpit, quòd à doctrinis aliena, & in perpetuum clausis apud eos sepulcrorum ritu bibliothecis, malas otii artes tantùm agitaret. Quæ omnia variè sparsa & collecta, mores animumque Marcellini velut ob oculos legentibus ponunt.*

* immò *Valentem Aug.*

Synchronos habuit (præter alios multos, quorum ingenii opera nobis sunt ignota) hos monumentorum exstantium gloriâ florentes: ex Latinis, *Ambrosium*, *Severum Sulpicium*, *Symmachum*, *Macrobius*, *Ausonius*, (quem Græci, & Codex uterque *Auxonium*, appellant) *Sext. Aurel. Victor*, *Eutropius*, *Rufus Festus*, *Julius Valerius*, *Vegetius*: ex Græcis, *Basilium*, *Gregorium utrumque*, *Nazianzenum*, & *Nyssenum*, *Epiphanium*, *Libanium*, *Musonius*, *Jamblichus*, *Eunapius*, *Themistius*, aliosque non paucos: quorum plerique dignitatibus & administrationibus sive civilibus, sive ecclesiasticis claruerunt.

Amicos præcipuè coluit *Ursinum Comitem*, & Magisterii dignitate toties præpollentem, ut dixi; *Hypatium* præterea Urbis, ac Prætorii Præfectum, Consularem & Constantii Aug. quondam affinem, de quo ita lib. xxix. *Inter quos omnes adolescentiâ & virtutum pulcritudine commendabilis noster Hypatius eminebat*: ubi de eo plurâ. Cùm igitur uberrimo illo eruditorum sæculo, tot Principes fuerit emenses, toties res translatas viderit, iis interfuerit vir doctus, eruditus, probus, spectatus, & consummatus: non potuit non secundum ingenium ad Historiam scribendam attulisse.

Natura etiam probum, veri amatorem, æqui bonique studiosum fuisse, ex ejus apparet Historia, profusque alienum ab omni odio, invidia, ambitione, adulatione: adeoque res gestas diligenter ac prudenter scribit, virtutes Imperatorum ac Ducum, rei militaris errores peritè revincit, & vitia Principum liberè & ingenue reteggit: ut qui stilum admoveant felicius narrationi rerum, pauci hodie supersint; nec indignus videatur, qui cum *Sallustio*, *Livio*, *Cornelio*, quadrigam Historiæ Romanæ & Latinæ constituat. Nam ceteri vitarum & epitomarum scriptores, inter secundarios & proletarios referendi sunt potius.

Reliquerat autem rerum gestarum libros xxxi. id est ejus Historiæ seriem fuerat complexus, quam omnium maximè intererat salvam permanere: sed libri xlii. priores cum xxxi. desiderantur, magno veteris memoriæ damno, quod vix aliunde sarciri potest. Nam multa memorabilia & hodie sepulta fuisse complexum, argumento sunt reliquiæ nobiles accuratissime conscriptæ: quamquam in iis stylium distuduit, quo propius ad sui ævi memoriam accessit. Scripsit enim ad xv. usque audita lectaque, & ætatem ejus, aut cognitionem Reipubl. supergressa: exinde verò visa cognitâque digerit. Videtur initium ducere à fine Historiæ Cornel. Taciti, qui res Domitiani scripserat. Nam in fine Operis à principatu *Nervæ* ad usque *Valentis* interitum se Historiam perduxisse commemorat, quam claudit exitu notabili & clade insigni, quæ cladibus aliis postea ex eadem causa supervenientibus initium dedit: ubi etiam *D. Hieronymus* Chronici *Eusebio* subjeçti filum abrumpit. Non puto enim *Ammianum* agitasse, Historiam ulterius producere, quia & consilii sui certus quædam diu post gesta, data occasione repræsentat: ut in fine lib. xxvlii. nec ullum contrarii instituti vestigium reliquit; quin immo videtur datâ operâ vitasse, ne viventium Principum res bene secûsve gestas describeret, cùm librum xxvli. sic ordiatur: *Dictis imperatore cura rerum ordinibus adusque memoria consinia propioris, convenerat jam referre à notioribus pedem, ut & pericula declinentur veritati sape contigua, & examinatores contexendi Operis deinde non perferamus intempestivos.*

Latina, quam Græca & populari lingua scribere historias elegit, quia in palatio & comitatu Imperatorum versabatur assiduè: ubi Latinæ linguæ dignitas adhuc retinebatur, & leges, constitutiones, forma dignitatum, acta consistoriana, testamenta, aliæque permulta, etiam in Oriente verbis civilibus expediebantur. Primus *Theodosius* Junior id infregit, facta potestate in testamentis Græcâ lingua utendi. Exinde enim Græcarum etiam constitutionum licentia fluxit, cùm ante eum paucas haberemus.

In tota autem Historia noster prudens est, consiliorum indagator, eventum sollers narrator, quos cum veteri historia non inconcinnè confert. Res urbanas, civiles, domesticas, palatiales

que pravitates atque artes attingit eximie, ne quis putet in bellis tantum externis scribendis quorundam more operam consumere. Non solum etiam publica fata condit; sed multorum privatorum memorabiles eventus. Denique suorum temporum mores, eorumque causas proponit aperte: atque (ut verè dicam) nemo verius & liberius Principum, Palatinorum, militum, urbanorum, forensium, nobilitatis, plebis vitia & perversa studia depinxit. Præter jam narrata, sunt etiam hæc in Ammiano ferè singularia. Nam librorum initiis præfari amat, idque præstat *Livio & Tacito* multo frequentius. Ad annalium legem non se adstringit, nec scrupulosè annos sequitur: sed leviter ratione temporum observata, carptim ut quæque memoriâ digna sunt explicat. Utitur frequenter veteris Historiæ sive Græcæ sive Latinæ collatione: qua in re parciore est eo *Cornel. Tacitus*, sobrietatis historiæ cultor maximus. Jactat sæpe a *Historiam non decere produci per minutias ignobiles, & squalidas personas*, b *discurrere per negotiorum celsitudines adsuetam*: in quod tamen vitium aliquando nimiam ingenii indulgentiam delabitur; vel tum maximè, cum Græcam diligentiam, c *quani ille in Timagene* laudans, Græcis omnibus tribuit, supra modum affectat. In excessibus, qui variam ejus doctrinam arguant, & Historiam præparant ac illustrant, frequens est: quod fortè tempora illa ferebant: cui & facilius eo nomine indulgendum, quia propositi non obliviscitur. Sanè præmissæ rerum gestarum narrationibus, locorum ac regionum descriptionibus, non solum veniâ, sed excusatione omni dignæ sunt: quod verbis ejus ostendere malo, Galliarum descriptioni præmissis: d *Galliarum tractus & situm ostendere, puto nunc tempestivum, ne in:er prociñtus ardentis præliorumque varios casus ignota quibusdam expediens, imitari videar desides nauticos, adtrita lineæ cum rudemibus, quæ licuit parari securius, inter fluctus resarcire coactos & tempestates*. Concioniones omnes apud eum sunt Imperatoriæ, & militares adloquutiones militariter scriptæ; quamquam in iis optimi & clari sensus contineantur: mirumque est, eas tantum *Constantio, Juliano, & Valentiniano* tribui; *Gratianum* verò, qui studiis litterarum & melioribus disciplinis imbutus esset, (nam de *Valente* rudi & inconsummato non ita mirum) nec post Imperii participationem, sed nec post nobilem illam *Argentuariensem* pugnam induci concionantem. Nisi cogitemus ab adsumpto in *Cæsaris* nomen, aut *Augusti* consortium Principe, viro patre adlocutiones pro more tunc non fieri solitas. Pugnam verò *Argentuariensem* commissam & perpetratam, noluit Auctor *Gratianum* in concionibus detinere, auxilium patre ferre properantem. In descriptionibus locorum & regionum, ut diximus, non tantum lecta & audita, sed etiam visa & curiosè comperta refert, idque in *Aegypti, Thraciarum & Persidis* topographia maximè præstat. De *Gallorum* autem antiquitate, quæ à regionum incolis didicerat, e *profitetur* in eorum monumentis incisa legisse: tantam curam & diligentiam rerum scriptioni vacavit. Studium suum veritatis indagandæ & publicandæ sæpe commendat, à qua numquam sponte digreditur, quam nec silentio corrumpit, nec mendacio; cõque ad æqualem sui memoriam provocat *confisus*, (verbis enim ejus hinc inde adsumptis utar) *quod nec metu, nec adulandi fœditate constructa posteritas, incorrupta posterorum soleat esse spectatrix*. Arcana tamen Principum & interiora Aulae nullius usus, non vult videri anxie persequi: quæ palam gesta, & quæ ad exemplum pertinent, quamvis occulta, scribere mavult. Nam de secretis litteris *Juliani* jam tum *Augusti* ad *Constantium* ita: f *His litteris junctas secretiores alius, Constantio offerendas, clanculo misit objurgatorias & mordaces: quarum seriem nec scrutari licuit, nec si licuisset, proferri decebat in publicum*. Prudenter sanè; cum de Diis ac Principibus non omnia vulganda esse, bona vetustas crediderit: quo pudore sæpe contineri se dicit *Herodotus*, ne res mysticas atque silentii, narratione profanet. Sed quod in tam varia Historia difficillimum est, quodque pauci tenuerunt, sibi constans est *Ammianus*, nec summum medio, medium nec discrepat imo. Est quidem multus in *Juliani* Imperatoribus. Fatetur enim libro xvi. se *instrumenta omnia mediocri ingenii in his monstrandis commotus-*

a Lib. 27. b Lib. 26. c Lib. xv. d Lib. xv. e Lib. xv. f Lib. xx.

rum: sed & libro xv. de illo scripturus, ab hac præfatione non abstinet: *Majus opus moveo, majorque rerum mihi nascitur ordo.* Falsos etiam de eo rumores coarguit, & ab improbo magicarum artium ac divinandi studio, quod ei tamen proceres nostræ religionis tribuunt, ipsum defendit. At neque propterea libertatis & ingenuitatis obliviscitur: quin immo candido & aperto pectore pluribus locis timiditatem, ostentationem, levitatem, vanitatem, dissimulationem, acerbiter, temeritatem, malignitatem reliquaque vitia, quorum caput erat *Apostasia* & Christianorum odium, insectatur, atque ut ejus verbo utar, *vellit.* Quamvis igitur de Juliano scripserit initio libri xvi. *Quidquid de eo narrabitur quod non falsitas arguta concinnat, sed fides integra rerum absolvit, documentis evidentibus fulta, ad laudativam pane materiam pertinebit.* Tamen non ignorabat quid quantumque discreparet ab *encomio historia*: quæ *dis Ἀξὶ καὶ πρεσβῶν* inter se differre Lucianus ait: sed hoc voluit, omnes vitæ *Juliani* partes, & tamquam actus *pane esse laudabiles.* Munit enim se studiosè particulâ minuente, ne in encomium tantum (quod nisi veritate cogente, Historiæ non est admiscendum) sibi videretur. Idque cum toto Opere apparet; tum maximè ex ea, quam pro Juliano non solum, sed etiam pro defuncto quolibet Principe instituit, virtutum ac vitiorum anacephalæôsi: in qua ea breviter aliquando perstringit, quæ in rerum gestarum narratione tamquam minutiora omiserat. Dissimilis sanè *Zosimo* illi maledicentissimo Scriptori & nigerrimo, cujus amarulentiam, & latratus in pios Principes, *Constantinum*, & *Theodosium*, ut Christianæ & purioris sectæ patronos, nemo umquam jure excusaverit.

Inter paucos igitur lectione jugi dignus est *Marcellinus*, quia (ut ab ejus persona ad res descriptas transeam) temporum illorum, quibus res Christiana invalescebat, insignemque Reip. mutationem adferebat, cognitionem nobilissimam & dignissimam repræsentat. Certè in plerisque Historiæ illius partibus insignem licet Dei providentiam admirari, qui post laxatas sceleratis habenas, post effrenem honesta omnia pervertendi licentiam, tandem de iis debitas exigit pœnas. Sic *Paulus* ille, ab complicandarum negotiorum industria Catena dictus, tartareus delator; sic *Maximinus* utriusque Præfecturæ obtentu in omni malignitatis & crudelitatis genere volutatus, & turbo feralis nuncupatus; sic *Doryphorianus*, *Palladius*, *Remigius*, alique scelerum inventores, ac ministri administrique, ubi aliquamdiu impune in libero malitiæ campo excultarunt, ac bonorum capitibus & existimationibus illuserunt: tandem supervenit pede pœna claudo, quæ dignum cruciariis exitum rependit, tanto severiorem, quanto lentiozem. Suppeditabit argumenta non pauca viro pio *Ammianus*, quibus Ecclesiastica tempora constituat, maximèque Sedis Apostolicæ auctoritatem ex eo adfirmet, quod *Constantius* Imperator, post damnatum & sede Episcopali dejectum *Athanasium*, cui tamquam Arianis addictior semper fuit infestus: curavit omnibus modis ac minis *Liberium* Romanum tunc Pontificem damnationi ejus, & Arianæ sententiæ subscribere. Nam ut *Marcellinus* ait lib. xv. *Auctoritate, qua potiores aeternæ urbis Episcopi, firmari desiderio nitebatur ardenti:* quod an à *Liberio* impetrarit *Constantius*, videbimus in Scholiis. Et quidem *Juliani* præclaræ dotes proponuntur, bonis etiam Principibus æmulandæ, quas utinam apostasiæ detestando scelere non maculasset! quod ideo in eo magis mirum, quia *vinum* (inquit divinus Sapiens) *& mulieres faciunt apostatate homines à Deo;* sed tamen hic & castus, & sobrius in aliud vitium incurrit, *malis corvi scilicet malum orum:* nam ab *Eusebio Nicomediensi*, Ariano improbo, & eximio dissimulatore fuerat olim institutus. Hoc igitur crimen horrendum, toto conatu vitandum & fugiendum Principibus: sobrietas, castitas, recti & æqui studium, provinciarum amor & caritas, belli pacisque studia, quæque alia in vita eius laudabilia fuerunt, imitanda & sequenda sunt. Quis enim regno aptus & imperio, non malit *Juliano*, quàm *Valentiniano* saltem in eo similis esse, quod ille *agnoscens levitatem commotioris ingenii sui, Præfectis proximisque permittebat, ut sidenter impetus suos aliorum tendentes, ad quæ decebat monitu opportuno frenarent;*

monstrabatque sabinde se dolere delictis, & gaudere correctione. At verò longè aliter *Valentinianus*, cujus occasione sic nos ter: h *Hac & similia licenter ideo altiore fastu quidam Principes agunt, quòd amicis emendandi secus cogitata vel gesta copiam negant; inimicos loqui terrent amplitudine potestatis. Quin etiam purè lectis Ammiani libris, discunt Principes ac Reges, legem majestatis acerbiùs justo exercitam, tributis ac vectigalibus provincias plus æquo gravatas, multas invexisse Reip. calamitates: efféque inter gravissima sæculi opprobria petitionum licentiam, & flagitatorum rapacitatem, quorum avidas fauces nemo umquam Principum, quantumvis in largiendo facilis, expleverit. Legent non semel Principum illorum laudes, qui in Magistratum ac Judicum Ministrorumque delectu, non per immodicos saltus, non studio & affectu singulari, sed solius Reip. causâ, callidè ac prudenter promovendorum, expensis meritis & laboribus versati sunt. Inde enim quies Reipublicæ certissima, & felicitas subditorum summa defluit. Utinàmque vox illa Juliani ad milites regentium aures hodie personaret! *Id sub reverend. concilii vestri facie statuo, ut neque civilis quisquam judex, nec militis rector, alio quodam præter merita suffragante, ad potiorum veniat gradum: non sine detrimento pudoris eo, qui pro quolibet petere contaverit, discessuro.* Hac enim cautione insuper habita, quantis Reipubl. damnis & cladibus exinde laboret, probabit Lectori suo Ammianus. Hinc transfugia, discessiones, provinciarum vexationes, urbium direptiones, nobilium everfiones processerunt. hinc veri juris germanæque æquitatis contemptus, omniùmque ordinum confusio: quæ mala omnia judicum avidæ manus, Palatinorum, Rationaliùmque sædæ rapacitates, & delatorum aufa feralia pepererunt. Nam, ut in plenum & semel dicam, nihil aliud recinit *Marcellini* Historia, quàm Reipubl. casum, & prostratum ejus statum, non tam Principibus ipsis, nimium rerum sæpe ignaris, quàm ministris, proximis, Consiliariis, Ducibus aut ambitiosis, aut ignavis, aut rapacibus esse adscribendum: qui ferè omnes morbi, & sæculi illius vitia, ad extremum casum Remp. Rom. sunt comitata. Nam al. quantis post *Marcellinum* annis *Salvianus Gallus* de vero judicio & providentia Dei lib. 11. easdem pæne corruptelæ causas agnoscit: *Quid est (inquit) aliud dignitas omnium sublimium, quàm proscriptio civitatum? nulla siquidem est major pauperculorum depopulatio, quàm potestas.* Rursus libro v. ex illa colluvione *Bagaudarum* factiones ortas esse, his prædicat verbis: *De Bagaudis nunc mihi sermo est, qui per malos judices & cruentos spoliati, afflicti, necati, postquam jus Romana libertatis amiserant, etiam honorem Romani nominis perdidierunt. Et imputatur his infelicitas sua; imputamus his nomen calamitatis sue; imputamus nomen, quod ipsi fecimus. Vocamus rebelles, vocamus perditos, quos esse compulimus criminosos. Quibus enim aliis rebus Bagaudæ facti sunt, nisi iniquitatibus nostris, nisi improbitatibus judicum, nisi eorum proscriptionibus & rapinis, qui exactiois publicæ nomen in questibus proprii emolumentis verterunt, & indictiones tributarias prædas suas fecerunt?* Bagaudæ vel Bacaudæ factio primùm Rusticorum fuit, orta sub *Diocletiano*, & à *Maximiano* compressa: sed non ita sublata, quin causa motûs durante, factio ad *Salviani* tempora perduravit. Is pius Scriptor in eodem libro & aliis, Gallorum & Afrorum discessionis ac defectiois ad *Gothos* & *Vandalos* causas easdem consignat, quas *Marcellinus* nos ter tribuit *Silvani*, *Antonini*, *Firmi*, aliorumque transfugiis, defectioibus, imperiique usurpationibus: ad quæ mala ipsi ex sola desperatione legitimi juris obtinendi, & quia nullum in clementia Principis haberent perfugium, compulsi adacti sunt. Has igitur corruptelæ causas quæcumque Resp. nutriet aut sustinere cogetur, vicinam illorum temporum calamitatem, & casum exspectet. Non deesset oratio, si utilitates omnes *Ammianæ* Historiæ vellem comprehendere, quæ corruptendæ & conservandæ Reip. causas, imperiique moderatè exercendi regulas continet in frustis: sed eas malo ex ejus lectione cognosci. Nam quòd hæc clarissimam faciem præferat Historiæ Juris Civilis, & Constitutionum Imperialium volumina quæ restant, valde illustrat, nemo jure dubitaverit.*

Sanè in *Ammiano* memoria conservata est multorum, moresque ac dignitates indicatæ; ad quos Constitutiones & Rescripta data sunt: cujus ope vitiosæ inscriptiones & subscriptiones, quæ toties occurrunt in Codice, persanare non est difficile. Qui vero Jurisprudentiæ jam in senium tunc vergentis faciem rugosam videre volet, is sumpto in manus *Ammiano* consequetur optimè. Alius autem apud eum deprehendet, quibus *Francorum*, *Burgundionum*, *Saxonum*, *Scotorum*, aliorumque populorum origines nondum satis compertas declaret: quam viam persequi nostri non est instituti. Hæc, ut Lectoris novelli gustum excitarem, cumque leviter instruerem, dicta sunt. Prorogabo enim ampliorem hujus Historiæ collationem in tempus suum: si hoc unum repræsentavero, nobis bona fide dolendum esse, *Julianum Imperat.* acerrimum Fidei nostræ hostem, non sine causa jactitasse libro XXI I. *Nullas infestas hominibus bestias, ut sunt sibi ferales plerique Christianorum.* Nam & eandem pæne reprehensionem à D. Gregorio Nazianzeno in Apologetico sustinuerunt tum Christiani. Quid? non idem in nos jaci meritò potest? utinamque nihil acerbius. Sed hæc aliàs: pergam nunc ad cetera.

Genus scribendi sequitur pro conditione temporum lætum ac floridum. Nihil enim ad *Livii* aut *Taciti* venustatem, magnificentiam, nitorem *Ammianus*: eoque ab illorum lectione digressus, difficiles aditus apud hunc inveniet: quo tamen facilius utuntur, qui in lectione Codicis Theodos. & Auctorum ejusdem sæculi sunt exercitati. Nam temporis illius eloquentiam probè refert; ut verè constitui possit, *ὄνεσιν πολιτικῶ* ei inesse, deesse verò quam sæpe *δύναμιν ἑρμηνευτικῶ*. Tam frequenter enim coactè & anxie incedit; ut si indicio suo non se prodidisset *Græcum*, & *militem*: faciliè tamen quis judicaret, Latinæ locutionis facultatem non esse ei nativam, aut forensam eloquentiam minimè fuisse sectatum: adeo hyperbatis, sychelibus, & aliis fluidæ orationis nævis abundat. Sed militaris viri sensus quamvis incompti, tamen validi sunt. Verba quidem ferè Latina esse non negabit, qui linguam Latinam exiget non ad præsentis angustias, sed ad ubertatem veterem, & ad præclara antiquorum monumenta, quibus caremus, quæque ille viderat, ac studiosè lectitaverat. Græca pura vix interjicit nisi coactus, & cum admonitione ac præfatione. Hellenismi sæpius occurrunt ex temporis illius licentia. Compositio aliàs est conveniens Historiæ, quæ (inquit *Fabius*) currere debet ac ferri: aliàs autem in salebras, & asperum ac perplexum sermonem revolvitur, ac malè ita componit, ut nisi vitium sit in Scriptura, jure dicatur fecisse ambiguum, quantum in ipso fuit. Incidit etiam in illius exempli vitium, quod à Fabio profertur lib. VI I I. cap. 2. cum quis dicit, *visum à se librum hominem scribentem.* (hæc est enim collocatio verborum Fabii.) Nam etiam si librum ab homine scribi pateat; malè tamen composuerat, inquit ille. Huic autem adfinia esse in *Marcellino* exempla, *Scholæ nostræ* probabunt. Id & ex antedictis causis, & maximè propter segetem errorum ac mendarum, quæ in ejus Historia passim occurrunt, contingere solet. Verba enim inversa, & trajecta, interruptæ sententiæ, & confusæ narrationes inveniuntur sæpissime, & Lectorem avertunt. Quæ non tam Auctoris, quàm temporis, ac describentium vitia sunt. Ea nos maxima ex parte aut sanavimus, aut indicavimus.

Sunt qui *Marcellinum* existiment, unum ex omnibus rerum Scriptoribus *Tacitum* sibi ad intuendum & imitandum proposuisse. Ego quod exemplar scribendæ Historiæ sibi designaverit, nescio; hoc tantum scio, nec verborum *Cornelii* dignitatem, nec sententiarum lumina, nec judicium in rerum delectu, nec ordinem narrandi, nec divinam breviteratam fuisse consecutum: hæc enim inimitabilia esse judico. In eo tantum utrique conveniunt, quòd res civiles, domesticas, cognitiones celebres, ac pericula singulorum diligenter ac cum fide narrent. Cum utrumque igitur Scriptorem satis curiosè triverim, numquam tamen studium eximium *Marcellini* in *Tacito* evolutando potui observare. Esse autem *Ammianum Tacito* uberiores, (quod vir doctus scripsit) non statim crediderim. Sic enim statuo. Si ad *Annalium* libros comparisonem revocemus, laxior & diffusior *Tacito*

AMMIANI MARCELLINI.

Ammianus apparebit : quia nec ei necessitati se devinxit, sed liberius ac solutiùs fertur. Sin verò Historias Historiis conferamus, tanto artior erit *Marcellinus Tacito*, quanto hic paucorum mensurum res gestas pluribus libris; ille annorum aliquot uno singulari complectitur. In universum inter *Tacitum & Ammianum*, ut cetera omittam, tantum interest; quantum inter *Atticos*, & *Africanos Rhetores*. Adeo noster illo est tumidior ac inflatior, & cui multa detrahas: cum illi ut nihil addi, sic nec sine periculo deduci possit. Est enim aliqua ex parte *Marcellinus* reprehensionibus illis obnoxius, dum *Constantii* Urbis ingressum ac pompam, signa militaria seu *dracones* describit: ^k quibus sui temporis Historicum notat *Lucianum*. Denique non dubitaverim superflui vitio in eo *Marcellinum* arguere, quòd cum populi Rom. vitia, & curam nimiam spadonum castigans, de Semiramide sobriè dixisset: ^l *Quæ teneros mares castravit omnium prima, velut vim injectans natura;* intulit tamen: *Quæ inter ipsa oriundi crepundia per primigenios seminis fontes, tacita quodammodo lege vias propaganda postcritatis ostendit.* Nam quorsum erat his opus? quæ proculdubio meliùs reticisset Auctor, & verborum inanium turbam repressisset. At verò lib. xxxi. in deploranda *Thraciarum* vastatione illa Fortunæ adlocutio, quam pro ingenuo, paullo antè divite & libero instituit, qui belluæ ritu trahebatur à Gothis; nonne tota supervacanea est, & luxuriantis ingenii argumentum? Nam de *ingenuis* ac *nobilibus* tractis, paullo antè fatis dixerat: nec potest Lector suspicari calamitatem ejus *ingenui* ^m eximiam, cujus nomen, & generis, ac domus vocabula reticet. Magis ergo poetam, & declamatorem levem, quàm Historicum tunc agere videtur. In ejusmodi cum Fortuna expostulationibus, & in illo tropi genere nimium sibi placet *Marcellinus*: id enim usurpasse eum in iis quos terimus libris observavi; alibi certè tolerabilius, illo loco fatis importunè. Hoc uno atque altero argumento sufficiat ostendisse, Græcam vanitatem etiam in nostro *Ammiano* aliquando elucere. Quæ loca Historiæ conditori, cui inter ceteros ingenii libertas, & stili indulgentia denegata est, notanda, non imitanda existimo; cum præsertim bonis aliis multis leve hoc damnum in hoc Scriptore pensetur.

Rara est autem apud veteres *Ammiani* mentio, quia statim post *Theodosium* lapsa fuit Rom. Imperii majestas, & maluerunt posterius redivivam ejus memoriam excitantes, epitomarum ac defloratorum collectores sectari, quàm vivæ Historiæ conditores. Eoque *Paulus Diaconus*, cum supplementum *Eutropii* ex illo Scriptorum grege confecisset, *Ammianum* non attingit. Reperi tamen unum singulare *Marcellini* testimonium ex libro xlv. apud *Priscianum* in libro x. cujus in *Scholiis* memini. At verò *Julius Solinus Grammaticus* (nam sic à *Prisciano* in vi. libro appellatur) miscellam suam Historiam etiam ex hoc nostro Auctore confecit: à quo sumpsit quæ de rebus *Aegyptiis*, de ostiis *Danubii*, de margaritis commemorat variis capitibus. Et quamquam locos integros invertat, ac æmuletur potiùs, quàm exscribat: sæpe tamen elucet propria *Ammiani* verba. Nam *Solinus Marcellino* juniorem, licèt reclamantibus aliis, qui meliora tempora ei adsignant, firmare ausim; cum ob eam causam, tum quòd *Collectaneum* illud, sive res, sive ordinem respicias, nihil dignum temporibus illis quibus *Solinus* vixisse putatur, contineat; à quo meo judicio *Marcellinus* nihil sumere potuit, cum graviore Auctores sequatur, non defloratores hujusmodi. Sed & in fine codicis perantiqui invenitur descriptus *Theodosii* invictissimi Principis temporibus: quæ inscriptio primùm licèt integrior cum libro publicata, sic deinde in alios translata, saltem indicium præbet quando liber fuerit editus.

Quatuor omnino sunt (in plures enim non incurri) *Ammiani Marcellini* Editiones, quarum singulæ dote propria non carent. Prima est *Mariani Accursii* viri doctissimi, eoque maximè nomine de litteris optimè meriti: qui quos habuit debiles ac fractos *Marcellini* libros, bona fide publicavit. Successit fausta felixque *Frobeniana* Editio, codicis *Hirsfeldensis* beneficio, studio *Sigis-*

^k Lib. xvi. ^l Lib. xiv. ^m *Ingenium* heic pro quibuslibet ingenuis dixit *Ammianus*.

mundi Gelenii viri doctissimi, quatuor his libris auctior, xxvii. xxviii. xxix. & xxx. ac lacunarum multarum exsiccatione politior; in summa locis non paucis castigatior, melioris codicis ope. Quam æmulatus *Robertus Stephanus*, oculus alter typographiæ, versurâ factâ libri quem credidit xxxi. à *Mariangeli* Editione, characterum elegantiam & voluminis facilitatem adjecit. Hos sequutus *Sebast. Gryphus*, spectatissimus etiam bonorum librorum Editione, melioris codicis ope multa sanavit, fracta restituit, clausulas integras, unde nemo suspicaretur decerrantes reduxit, & trigesimali libri finem primus invulgavit: ut ex omnibus *Marcellini* Editionibus (si operarum quædam errata, & aliquot vitia malè dissimulata, quamvis ab aliis detecta & insinuata excipias) illa ceteris omnibus hodie uberior sit, & diligentia majoris. Unde tamen accessionem pararit, diligenti aliarum collatori non erit obscurum. In his tribus posterioribus jam in acta sancitis exemplaribus, desidero maximè curam & diligentiam vestigia veteris scripturæ, quantumvis perversæ, bona fide referendi: quod egregiè *Mariangelus* in libri sui Editione præstiterat. Hoc enim studium occasionem præbet posteris conjectandi sæpe veriora, quàm quæ receperint Editionum procuratores. Quo etiam genere laudandi *Beatus Rhenanus*, *P. Victorius*, alique non pauci, qui & conjecturis sagacissimis Auctores repararunt, & enixâ suâ diligentia etiam ipsos scripturæ apices, nævos, lituras, maculas repræsentarunt: ut post tantorum virorum manus, veteres schedas tardiosè revolvere non sit necesse; sed ex illorum fide & cura cuique liceat metere fructum curationis, Auctori ipsi gratissimum. Itaque polliceri aulam, quòd si mihi antiquum exemplar, quantumvis ab aliis tritum, oblatum fuisset, aut studio & precibus consequi illud potuissent, pleraque in hoc Scriptore ab aliis inobservata deprehendissem: non quòd fideiores aliis oculos habeam, sed quia *in quo prætore* (inquit Seneca) *nomini lacertam alter invenit, potest alter leporem capere*. Porrò *Mariangeli*, *Stephani*, & *Gryphii* Editiones unus error habet, quòd librum Ammiani trigesimalum primum esse profiteantur, qui est trigesimalus secundus: idque sic colligent mecum Lectores candidi. Nam cum ultra librum illum verbum Historiæ suæ non addiderit Ammianus, quam veluti signo impresso verbis apertissimis clausit: necesse est statuamus, quæ se in præcedentibus professus est postea scripturum, in sequentibus comprehendissem; nisi memoriâ defectum *Marcellinum* quis audeat adfirmare: quod à me non fiet. Itaque cum libro xxviii. rejecerit in subsequentes libros *Maximini* illius feralis Præfecti Prætorio, & aliorum damnationem, quæ in exstantibus non apparet, cum xxxi. deperissem manifestum est. Sic enim *Marcellinus* ea de re: *Namque (ut postea tempestivè dicitur) & idem Maximinus, sub Gratiano intoleranter se efferens, damnatorio jugulatus est ferro, &c.* Cum igitur *Gratiani* res mortuo *Valentiniano* lib. xxxi. describeret, illam *Maximini* & aliorum mortem, ac alias plerasque res Occidentis in eum coniecerat. Nam mortuo *Valentiniano*, & translatis rebus, multa evenissem credendum est in Palatio, in Urbe, in Galliis, quæ non omisisset *Marcellinus*, diligentissimus in his expediendis & condendis. Præterea Orientis res, & quæ circa *Valentis* palatium evenerunt fratre vel vivo adhuc, vel mortuo, silentio malè involvisset, si nimio festinandi studio motum Gothicum morti *Valentiniani* statim copulasset: cum præsertim *Theodori* quæstio in ea aula duraret adhuc, pluresque ea de causa cæderentur; ac inter ceteros *Theodosius* Comes illustis, futuri postea Principis pater, cujus nobilem mortem jussu *Valentis* n. apud Carthaginem acceleratam, sine piaculo tacere non potuit Auctor. De ea *Orosius* alique, sed maximè *Paulus Aquilegiensis* his verbis: *Occidebantur itaque Theodori, Theoduli, Theodori, & quicumque hæc literas ΘΕΟΔ in capite nominis sui habuissent; inter quos etiam Theodosius vir fortis, & ex Hispania provincia genus ducens, pater Theodosii qui post Imperio præfuit, occisus est, &c.* Reputet interim Lector inter *Valentiniani* & *Valentis* exitus tres annos intercessisse: quo tempore in variis orbis partibus multa contigerunt, præter Gothicum motum, & *Argentuaricensem Gratiani victricem, Am-*

n. *Gratiani* potius. Nam *Valenti* Carthago non parebat.

miano contra morem indicta incelebratâque. Ipsum sane primum libri ultimi caput & initium, jungi trigefimi fini non potest, nam sic incipit: *Interea Fortuna volucris rota, adversa prosperis semper alternans, Bellonam Furiis in societatem adscitis armabat.* Ecquæ enim prospera intelligit? non ut puto *Valentiniani* mortem, quæ potius inter adversa deputari debuit, quia motibus Barbarorum causam dare potuit. Magis verisimile est in deperditi libri extremo retulisse Ammianum, quod Reip. lætum & prosperum esset. Id verò quid fuerit, & Occidentis, an Orientis rebus adscribendum, quia divinare non possum, in medio relinquo. Illarum igitur quatuor Editionum collatione (nam antiquissimæ aut primæ numquam fui particeps) instructi, ac verborum & rerum pensitatione non incuriosa, Auctorum denique variorum lectione adjuncta, quintam hanc recensui & confeci; dedique operam ne vitiosior esset aliis progenies. Ad *quingentos* sanè, & quod excurrit, *locos*, eam repurgare studui, confusos alios distinxi, luxatos reduxi, obscuros illustravi, mancos indicavi; nec omnium tamen in *Scholiis* meminisse potui. Lectio ipsa, dummodo ingenua, deprehendet novæ curæ solatia, & commodius quàm antea nobilis hæc volvetur ac tractabitur Historia. Utinàmque hac Editione provocati boni & eruditi viri, *Marcellini* libros amissos, quos habent *ex Reginaldi Poli Cardinalis amplissimi Bibliotheca*, (ut famâ tenus accepi) aliquando edant, & sigilla ingrata resignent. Nunc ad *Cornel. Tacitum*, quem jamdiu à nobis locis innumerabilibus emendatum, & commentariis auctum studiosè premimus, majore conatu & paratu invulgandum descendo, idque brevissimè, nisi qua fors propositum interpellarit, adcurabo; in eamque rem subseciva nostra studia dedico.

STATUS REIP. ROM.

S U B

CONSTANTINO M. ET EJUS FILIIS.

DUO sunt præter jam tradita, quæ ad Ammiani lectionem præparant; & ad ejus Historiam facilius adsequendam deducunt; Reip. scilicet forma ob oculos posita, quæ tunc fuit, ac præcedentis historiæ nexus, sive narrationis ejus conjunctio, quam interceptit vetustas, & in qua desinebant Ammiani libri priores. In Reipubl. constitutione ad *Constantini* tempora præcipuè respiciendum est; qui faciem ejus invertit, novosque Magistratus suppressis aliis adjecit, & novas dignitates primus adinvenit. Oneravit enim Reip. inutili officiorum ac dignitatum turba. Nos verò strictim ac summatim (quod satis sit Auctori nostro) omnia persequemur; quia amplior hujus rei digerendæ & explicandæ ratio, alium locum & aliud tempus postulat. *Constantinus Magnus* Byzantio ampliato, & in sui nominis urbem verso, (causam *Zosimus* ferè solus exponit lib. II.) alteram Imperii sedem æmulam Romæ constituit, ut quemadmodum Roma Occidentis, sic Constantinopolis Orientis Imperii locus esset. Primus enim antehac unum & singulare, Romanum Imperium discidit, ornamentis ejus eodem pro parte translatis. Hæc nova rerum facies & divisio traxit aliam in

Rempubl. commutationem, & totam magistratum, ac veteris administrationis sive civilis sive bellicæ rationem pervertit. Nam duplex quodammodo Imperii caput duplices etiam magistratus exigebat; quos ille semel ab institutis veterum devius, ad suum arbitrium & pro captu temporum. informavit; provincias aliter descripsit; disciplinam militarem longè secus constituit. Fatendum tamen est, multa eum rectè in civilibus emendasse, ac bono consilio ex horrida antiquitate pleraque mutasse: denique Jurisprudentiam clariorem simpliciorémque reddidisse. Nam quòd præter ceteros Christianæ rei contulerit, quantumque pomœrium ejus auxerit, & quo studio nascentes errores suffocare curaverit, monumenta Ecclesiastica loquuntur. Sed non persequar, in quas laudes aut reprehensiones inciderit: signabo tantum quid animadverterim post ejus tempora, in illa bicipiti Republica circa potestates observatum.

Ex Ammiano, Zosimo, libris Legum, & aliis Auctoribus deprehendo, ita per hæc tempora potestates in utroque Imperio tributas; ut aliæ civiles essent & ordinariæ; aliæ militares; aliæ palatinæ; aliæ municipales. Civiles & ordinarii magistratus, sive Judices, erant Præfectus Prætorio, Præfectus Urbi, tam Romæ, quàm Constantinopoli, (hic enim circa Constantini tempora primus institutus est, ut Cassiodorus in Chronico ait) eorùmque Vicarii. His adde alios Romæ magistratus. Erant etiam ordinarii, Comes Orientis, ceterique provinciarum rectores, sive Consulares, sive Correctores essent. Comitatus Orientis (inquit Zosimus lib. v.) ea potestas est, ut qui eam gerit, omnibus provincias Orientis administrantibus præsit, & quæcumque non aguntur ut par est, emendet. At Præfectus Prætorio, ait idem lib. II. magistratus post Imperatorem secundus existimabatur. Constantinus Magnus eum magistratum, cum antea duo essent, in quatuor imperia discepit, ut unus esset Præfectus Prætorio Orientis, alter Illyrici, tertius Italiæ, quartus Galliarum. Quàm verò latè singulorum jurisdictiones patuerint, idem Zosimus & alii tradunt: ex quibus unus semper in comitatu Augusti aut Cæsaris videtur fuisse, pro ratione loci in quo Princeps versabatur. Idque ex Ammiano non uno loco deprehendi. Sanè & ex eodem Auctore constat, duas hujus distributionis Præfecturas Prætorianas uni aliquando commissas. Nam lib. xxv. Mamertinus dicitur initio Imperii Valentianiani rexisse potestate Præfecti Italiam & Illyricum. Horum omnium ordinariorum ministri & officiales Apparitores dicuntur passim, qui & Scholam & Principem habent, quem Apparitionis Principem appellatum hæc legitur.

Militarium magistratum, qui & Castrenses appellantur Ammiano, alii peditum, alii equitum Magistri dicebantur; uterque Magister armorum ab Ammiano sæpe nuncupatur. In Codice utroque etiam militum Magistri appellantur. Hi portionem potestatis veterum Præfectorum Prætorio habebant, nempe disciplinæ militaris custodiam, & jus gladii in milites, quos etiam ordinabant, ut Zosimus ait. Equitum Magister dicitur à Marcellino lib. xxvii. equitum copias tueri: idem ergo de Magistro peditum dici poterit. His autem exercitus potissimum mittebantur; hi magnarum & arduarum expeditionum duces deligebantur: cujus rei exempla in hac Historia sunt non pauca. Habebant & hi Apparitores, ut civilis Magistratus, quorum in Jure non obscura mentio: habebant & Protectores aliquando, ut postea dicemus. Militum porro alii in exercitu erant, alii in limitibus & præsiidiis excubabant; alii in comitatu Augusti, aut Cæsaris versabantur. Ex his alii Protectores Domestici, & corporis principalis custodes erant, unde nomen Protectorum sortiti sunt, ait Imp. L. 9. C. Th. de Domestic. & Protect. Alii legiones Comitatus constituebant. Hi numeros; illi Scholam habebant, ac perinde Comitum, Tribunum ac Primicerium sive Primum. Nam ut Primicerius distinguitur à Tribuno lib. xviii. hujus Historiæ, ubi hic sit ex illo: sic à Tribuno Domestico separatur Comes lib. xx. Ex Tribuno enim fiebat Comes: ut Bonifatius ille, scriptis Divi Augustini notissimus, cum antea Tribunus fuisset, postea Comitum Domestico assumpsit potestatem, ut idem ait Epist. lxx. &

magnis legionibus imperitavit. Et horum quidem Protectorum pars equites, pars pedites fuerunt: ut in Vita Ammiani adnotavi, in cujus Historia Domestici non alii sunt, quam Protectores Domestici. Erant enim & alii Protectores; non tamen Domestici, quia domum Principalem non sectabantur, sed bellicis expeditionibus inhærebant: qui paribus privilegiis ac Domestici donantur ab Imperatoribus L. 1x. C. Theod. de Dom. Protect. Credo enim ex illis sumptos fuisse, sic ut missi in longinquas expeditiones, Domestici esse desinerent, Protectores non item. Talis fuit Ammianus, cum Urscinum in Oriente & in Galliis comitaretur: tales alii, qui Ducibus aliis adscripti erant. Sic enim & Antoninus quidam dicitur Protector Mesopotamiæ Ducis lib. xviii. Hi ergo Protectores absolute dicuntur; illi nunc Domestici tantum, nunc Domestici Protectores, nunc Domestici Præsentales L. vi. C. de Advoc. divers. jud. appellantur, Eoque fit, ut sæpe in Jure separentur & distinguantur toto Tit. C. de Dom. & Prot. L. xxxix. C. Th. de Decur. Justin. Edicto viii. &c.

Sequuntur Palatinæ dignitates, in quarum numerum refert Ammianus Magistrum Officiorum; & Comitem Sacrarum Largitionum: quibus addendi Quæstor, Comes rei Privatæ, sive patrimonii Principis, Comes Sacri Palatii, Comes Consistorii, Præpositus Cubiculi, quos omnes Palatinorum appellatione comprehendit Marcellinus lib. xxii. At verò lib. xiv. omnes omnino intelligit ea nuncupatione, qui in Palatio versabantur extra milites. Ambrosius Epist. xxxiii. Apparitores, aliisque dignitatum Palatinarum ministros ea appellatione comprehendit. *Palatina* (inquit) *omnia officia, hoc est Memoriales, Agentes in rebus, Apparitores diversorum Comitum, temperare à processu jubentur.* Magister Officiorum, cui omnes Palatii ordines suberant, & sub ejus erant dispositione, ut Zosimus in multis locis ait; habuit nihilominus & Scholam propriam, in qua qui militabant, Agentes in rebus dicuntur passim: quorum alii Comites, id est Scholæ Præfecti; alii Principes, id est primi inter Agentes, L. i. C. de offic. Mag. offic. numquam, quod sciam, Primicerii. Erant & alii inter eos gradus, de quibus non est nunc dicendi locus. Quamquam autem ipse Magister Officiorum, quinimmo Comes Sacrarum Largitionum inter Agentes numerentur in i. C. Constitut. idemque de Comite rei Privatæ censendum sit; tamen officium, sive ministri Magisteriæ potestatis dignitas hanc sibi singularem appellationem vindicat. Ambros. ii. Offic. c. xxix. *Legebatur rescripti forma; directio Magistri Officiorum statuta; Agens in rebus imminebat.* Quæstor, qui Constantianus etiam Magistratus fuit, preces & sanctiones condebat, & ut ait Zosimus libro v. dictabat quæ Principi viderentur. Hic non habuit Scholam, sed sumpsit Adjuutores de scriniis: ut vir studiorum gloriâ nobilissimus Jacobus Cujacius J. C. præceptor & amicus noster, docuit in libros posteriores Codicis. Comitibus Sacrarum Largitionum, ac rei Privatæ qui imminere, & in eorum Scholis militant, Palatini speciali vocabulo dicuntur, generis appellatione speciei aptata: ut præter Titulum proprium in Cod. utroque, præbat Imperatoris Constitutio, L. Nullum. C. de offic. rect. provinc. in qua legendum *imminere*, non *minuere*: ut quidam malè suspicantur. Nihil enim est aliud imminere, quam Apparitoris officio fungi: quò alludens Horatius ait: *Jam Cytherea choros ducit Venus imminente Luna*: quasi quæ Apparitoris vice tunc fungeretur. Ex Palatinis, qui Comiti Largitionum apparebant, *Largitionales*; qui verò Comiti rei Privatæ, *Privatiani* in Constitutionibus appellantur. Ammianus illos semel *Apparitores* appellavit: meminit etiam frequenter *Rationalium*, qui in singulis erant provinciis, & suberant *Comiti rei Privatæ* L. iii. C. de bon. vacan. Itaque à Rationali ad Comitem rei Privatæ appellari solet, L. xxvi. C. Theod. de appellat. Occurret frequens Notariorum mentio apud Ammianum, quorum erat honoratissima militia, & privilegiis non parvis decorata: qui notis acta Consistoriana excipiebant, & ejusmodi cognitionibus intererant. Nam lib. xiv. in cognitione narranda subdit: *Asiscebant hinc inde Notarii, quid*

quasitum esset, quidve responsum, eursim ad Casarem perferentes. Et lib. xxii. de Pentadio Notario: Cui id obiectum est, quod à Constantio missus, notis excepit, quæ propinquante pernicie super multis interrogatus responderat Gallus. Eò sit, ut Exceptores dicantur, cum in Jure, tum apud alios Auctores. Hi erant sub dispositione Magistri Officiorum, argumento inscriptionis L. ii. C. lib. xii. de Primicerio, & Secundar. & Notar. quorum Schola Tribunalium & Primicerium habuit. Tribuni sunt, qui à Marcellino nostro, à D. Ambrosio, & aliis dicuntur Tribuni & Notarii, quasi diceres Notariorum Tribuni: qua ratione Comes & Magister accipiendus pro eo, qui inter Comites Magister est, argumento inscriptionis L. iv. C. de Offic. Præfæct. Prætor. Orient. Primicerius Notariorum, cujus forma est apud Cassiodorum, dicitur primus Notariorum in hac Historia. Erant præter hos & alii dignitatum tituli primùm à Constantino inventi, quod inter plures honores partiretur, ut Eusebius Cæsariensis initio lib. iv. de vita ejus scriptura reliquit. Quomodo enim Julius Cæsar post civiles victorias Civitatem, & Curiam Rom. pluribus victoriæ participibus communicavit, & honores eos vulgavit: sic etiam Constantinus, post Maxentium & Licinium devictos, præmia victoriæ hæc dignitatum commenta fecit. Harum aliæ vacantes & honorariæ erant, aliæ in actu positæ. Tunc igitur primùm ista honorum vocabula inventa sunt, Comitum & Comitum, Magistrum & Magisterium, Patriciatum & Patriciorum, Nobilissimatus & Nobilissimorum; nomina quidem antè nota, sed eo sensu inaudita. Comites enim nihil aliud sunt, quàm Præfæcti, sive Præpositi: plûsque est Magistrum esse, quàm Comitum. Ammianus lib. xxvi. de Equitio: *Nondum Magister, sed Comes.* & paullo post: *Eodem Equitio aucto Magisterii dignitate.* Omnis igitur Magister erat Comes; non contrà. Itaque legimus, ut dixi, has appellationes, Comes & Magister, id est, inter Comites Magister. Comitum porrò non unum genus est: nam gradibus distinguebantur, sic ut alii primi, alii secundi, tertiique ordinis essent, quorum apertè in Constitutionibus mentio. De Patriciatu honore ita Zosimus lib. ii. *Eum honoris titulum Constantinus excogitaverat, latæque lege sanxerat, ut qui eum consecuti essent, supra ipsos Præfæctos Prætorii seditarent.* Meminerunt & alii non pauci. Nobilissimatus dignitas videtur propria peculiarisque fuisse iis tantùm, qui agnatione aut propinquitate Imperatorem ipsum contingebant: quod antiqui nummi, in quibus dignitatis hujus clara expressio, ipsèque Zosimus eodem volumine probant.

Municipalium porrò dignitatum & ordinum hæc distinctio videtur illis temporibus obtinuisse, ut alii Curiales, alii Sacerdotales, alii Principales, alii Defensores essent. Curiales etiam Decuriones appellantur, qui manifestè à Primoribus & Defensoribus separantur, L. iiii. Cod. Theod. de Pagan. ac in varia munia dividuntur, quæ gradatim subibant. Invenio enim ex his quosdam vel Præpositos horreorum fuisse, vel Præpositos pacis, aut Susceptores diversarum specierum, L. xxxix. Cod. Theod. de Decur. sive Exactur. annonarum, L. un. C. de Magist. Munic. denique aliis muneribus, quorum obscura sunt nomina, præfæctos. Ex his cum quidam essent inferiores, quidam majores, ordine decursis inferioribus, fiebant vel Sacerdotales, vel Principales, L. vi. C. Theod. de Decur. Hinc toties videmus Decuriones, & Principales separari, L. v. L. xxxix. Cod. Theod. de Decur. Principales etiam appellantur Primarii in iisdem Constitutionibus. Et eos esse puto, quos reverendi ordinis Duces Ammianus nuncupat lib. xiv. Ex his erant, qui Patronorum dignitatem adipiscerentur, L. lxi. C. Theod. de Decur. Interque Principales crediderim fuisse, quos AEdiles nominabant, cum videam conjungi Sacerdotalibus in libro xxvii. his verbis: *Occisis Decurionibus multis, inter quas Rusticiam Sacerdotalis, & Nicæsus enitebat AEdilis.* AEdiles enim in municipiis dici jam notum est. Hi ergo non unius loci, sed omnium municipiorum & Civitatum principalem gradum sustinebant. Nam in quibusdam municipiis tantùm AEdiles fuisse, quod cruditi contendunt, firmare non ausim. AEdiles

AMMIANI MARCELLINI.

dicebantur, quòd ædificiorum publicorum & privatarum ædium curam haberent; ut Sacerdotales, qui sacrorum. De AEdilibus Curialibus intelligenda L. II. C. Si servus, aut libert. ad Decur. aspir. lib. x. Puto etiam Duumviros, sive Magistratus inter Principales numeratos fuisse, quia in decursa munera patriæ vetat Imperator à Duumviratu, vel Sacerdotio incipere, L. LXXVI. C. Theod. de Decur. Hi à numero sic dicuntur, Judicesque sunt, & Decurionum ex ordine sumebantur, L. III. C. Quando provoc. Defensores autem, Syndici ac velut publici delatores erant, quia comperta referunt: quemadmodum Duumviri relata judicant, aut plectunt, L. XII. C. Theod. de pag. sacrif. & templ. Illi tamen etiam de quibusdam judicabant, L. I. C. de Defens. Quemadmodum & Duumviri Syndicorum munera subibant. Itaque & negotium procuratoribus injungunt, putà tutoribus, procuratoribus, curatoribus, L. V. Si quid. ff. Quod vi, aut clam. Unde verò sumerentur Defensores, & quæ esset officii eorum ac jurisdictionis forma, Jure Civili manifestatur, d. Tit. C. de Defens. civit. Novell. xv. Hæc breviter de potestatibus Ammianeorum temporum à nobis dicta sunt: ex quibus Reip. illius forma colligi, aut saltem adumbrari poterit. Nam totam cujusque dignitatis rationem persequi, nostri non est instituti: quod ex Notitia Romani Imperii, quamvis Theodosiana tempora magis respiciat, itemque ex sexto & septimo libro Variarum Cassiodori, & Cod. I. & XI. Justiniani, aliisque Auctoribus repetendum censeo. Nam præparare, non explere Lectorem, nobis initio constitutum fuit.

FR. LINDENBROGI J. C.

P R A E F A T I O A D L E C T O R E M.

HISTORIARUM cognitio, cum per se res delectabilis sit: tum verò cuicumque in celebritate & luce publica versanti maxime utilis necessariaque. Sed ne cæco quodam judicio atque profundi vulgi errore decepti, falsa pro veris amplectamur, & insuperbiam melioribus in deterioribus occupemur, delectu maxime opus esse nemo sanus negabit: eosque Scriptores præferendos, qui non tam oratione rinvula ac venustula aures legentis oblectent, ceterum à rebus steriles sint: que inanes, quam qui sapientia præceptis verumque gravissimarum exemplis informare animum possint.

Et in numero jure meritoque collocandum censeo Ammianum Marcellinum, Auctorem serium & ingenii elegantis: quem non magis in manibus hominum versari miror, immo indignor. Cujus si integra historia exstaret, quam à Nerva principatu ad Valentiniæ & Valentis Imp. obitum perduxit, esset profectò qui aliorum jacturam æquiore animo ferremus. De rebus sanè majorum nostrorum à Taciti ævo natum Scriptorem habemus neminem, qui memoria aut plura, aut exactiora tradiderit. Quippe non audita narrat, sed visa; nec ab aliis saltem acta, sed quibus ipsemet sæpe interfuit, laborum particeps periculatorumque: qui & stipendia adversus Germanos meruit, & plerasque Germaniarum partes lustravit: quo nomine ut Germanus merito illum amo. Præter omnifarum doctrinarum genus quo deliciatur, sententiis creber est & aptus; consiliorum diligens observator: nec publica tantum & cæcis in oculos incurrentia, sed arcana quoque & quæ intra aulam, ut dicitur, notat, judicio minime vanus. Nisi quòd in multiplicibus illius regionum descriptionibus, rerumque naturalium disquisitionibus pane intemperivis in leges historicas nonnihil videtur peccare: quorum alterum philosophi proprium; alterum periegetici est, & orbis situm narrantis.

DE VITA AMMIANI MARCELLINI.

De stilo ejus, quem nescio qui scholastici vituperant, sic semio. Durus ille quidem & asper, si cum Augusti aro conferatur: at verò ornatus & suas habens veneres, si posteriora tempora & saculum Auctoris, originemque ejus & sectam spectes. Qui cum Græcæ natione esset, & castra sequeretur, castrensis, immo aulica quoque dictione usus est. Nam & ipsi Imperatores, & qui in Comitatu eorum elegantiores videri volebant, ita tum loquebantur. Tamen ut in senticeto rosa nonnumquam & lilia succrescunt; ita in ejus stili asperitate velut flosculi quidam elegantiarum urbanarum apparent, qui cum Livianis de jure Latinitatis oppido certare possint: unde neque Priscianus Grammaticus veritus est auctoritate ejus uti. Itaque si minus interdum placet & obscurus esse videtur: obscuritates non adsignemus culpa scribentis, sed infeitia non assiquentis, ut apud A. Gellium Sex. Cæcilius inquit. Robur addunt infeitia corruptela, quibus adeo turpiter interpolatus hæcenus fuit, ut ipse sese, si postliminio mortis in vitam animaretur, credo sapissime non intelligeret. Idcirco impensè operam dedi, uti quæ mendosa sunt, quantum ejus fieri potuit, tollerem, obscura illustrarem.

Et mendorum quidem sædisimorum nexos innumeros demsi, ope membranarum adjutus, quarum fragmenta vetusta penes me hæc olim in Galliis fuere. Quibus accessit codex Florentinus, qui in Bibliotheca S. Marci adservatur: non ille quidem valde vetustus; ex vetusto tamen, eoque hæc malo ut apparet exemplari descriptus. Illum calente tum sidere caelestis Leonis, ut astus ardorem mihi secessu vitarem, totum in Marciana aede accuratè contuli: sine quo si fuisset, manum nunquam operi admoveere ausus essem. Atque etiam nunc aliquam multa vitia hærent, quæ altius radices egisse videntur, quàm ut facillè extirpari possint.

In Observationibus id potissimum admissus sum, non ut singularem emendationum rationem per minutias redderem: longum id fuisset, & cui bono? sed quæ hæc ita facillè ab omnibus intelligi posse putabam, vel ab aliis Historicis lucem desiderabant, ea ut explicarem: breviter omnia & veluti per indicem tantum ostendens, quid cuique inservire maximè possit. Quod si commodè sub manus cecidit, sat est: certè hæc opera impensa summs est. Feliciter.

* *Desunt priores Libri XIII.* *

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM

LIBER XIV.

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XIV. continentur.

CAPUT I. *Galli Cæsaris sævitia.*

C. II. *Isaurorum incurſiones.*

C. III. *Perſarum commentum irritum.*

C. IV. *Saracenorum irruptiones, & mores.*

C. V. *Magentianorum ſupplicia.*

C. VI. *Senatus Populique Romani vitia.*

C. VII. *Galli Cæsaris immanitas & sævitia.*

C. VIII. *Orientis provinciarum descriptio.*

C. IX. *De Constantio Gallo Cæsare.*

C. X. *Pax Alamannis petentibus datur à Constantio A.*

C. XI. *Constantius Gallus Cæſar evocatur à Constantio A. & capite truncatur.*

CAPUT I. **P**OST emenſos inſuperabilis expeditionis eventus, languentibus partium animis, quas periculorum varietas fregerat &

a Poſt emenſos inſuperabilis expeditionis eventus] Intel-
ligit bellum, quod cum Magnentio, vario Marte in parti-
bus Gallie geſtum fuit. Etenim ingentis Romani Imperii
vires ea dimicatione conſunte ſunt, ad qualibet externa
idoneæ. Eutrop. lib. x. Qui tandem diverſis præliis vi-
ctus, & παρὰ τὸν δεινὸν θάνατον ἐδίλητον σα-

ποῖος ἀνδρῶν ἐμαρτυρεῖν ἐπιήσατο. Zofim. lib. II. So-
crat. Hiſtor. Eccleſ. lib. I. cap. xxxvii. Sozom. lib. IV.
cap. vi. Nicephor. Calliſt. lib. IX. cap. xxxiii. Quâ vi-
ctoriâ pop. Rom. lætus publicè honorem Conſtantio
habitum ivit; uti id in partem indicat hæc Inſcrip-
tio vetus: RESTITUTORI URBIS ROMÆ ATQUE

laborum, nondum tubarum cessante clangore, vel milite locato^b per^c stationes hibernas, fortunæ sævientis procellæ tempestates alias rebus² infudere communibus, per multa illa & dira facinora^c Cæsaris Galli: qui ex squalore nimio miseriarum, in atatis adultæ primitiis, ad^d principale culmen insperato cultu proventus, ultra terminos potestatis delatæ procurrens, asperitate nimia cuncta fœdabat. Propinquitate enim regix stirpis, ^ef gentilitatêque³ etiamtum Constantini nominis efferebatur in factus, si plus valuisset, aufurus hostilia in auctorem suæ felicitatis, ut videbatur. ^gCujus acerbitati uxor grave accesserat

1 *el.* stationum hiberna. 2 *Steph.* infundere conatur, per. 3 *Steph.* etiamtum.

ORBIS ET EXSTINCTORI PESTIFERÆ TYRANNIDIS D. N. FL. JUL. CONSTANTIO VICTORI AC TRIUMFATORI SEMPER AUGUSTO NERATIUS CEREALIS V. C. PRAEFECTUS URBI VICE SACRA JUDICANS D. N. M. QUE EJUS. *Lindenbrogii.*

^b *Per stationes hibernas*] Ita Mf. ut & lib. 16. Milite disperfor per stationes hibernas. Idem.

^c *Cæsaris Galli, qui ex squalore nimio miseriarum*] Notat hic Quisimus vafrimitus Constantii Imp. qui Gallum specie quidem Persis resistendi, reaple autem ut eo facilius eum è medio tolleret; in participatum Imperii vocavit. Idem de Juliano Amm. lib. xvi. *Rumore tenuis ubique iactabatur, quod Julianus non levatius incommoda Galbarum electus est, sed ut possit per bella deleri se visisima.* Eunapius Sard. in Maximo: *πιμφοδὲς ἢ κῆρυξ (Julianus) ἐπὶ Γαλατίας, ἔχ' ἵνα βασιλεὺς τῶν ἐκείνη μόνον, ἀλλ' ἵνα ἐν τῇ βασιλείᾳ διαφθαρῆ.* Sozomen. lib. 5. cap. 2. * Zonar. tom. 3. pag. 13. *Καὶ περὶ τῶν ἀναρχοῦσας ἰαυτοκράτωρ Κωνσταντῖου, εἰς Γαλατίας ἐξέπεμψε μετ' ὀλίγων πάντων στρατιῶν ὡς ἐκαστοῖσι ἐντυθεῖν ἐγγίνεσθαι, ὅτι ἐκείνων τὸ δόγμα τὸ Ἰηλιακὸν ὁ Κωνσταντῖου ἄλιον, ἀλλ' εἰς ἰπὸς αὐτῶν σφόδρασι τὸ ἔργον ἀποβῆναι τὸ τῆ Κόσμοσθ, ἵν' ἵπὸ τῶν πολεμίων διαφθαρῆ, καὶ ἔχων δάμωσι πρὸς τὴν ἐκείνων πύλημον ἀξιοζόταν.* Constantia: *Imper. cum (Julianum) iam Cæsarem, cum paucis omnino militibus in Gallias ablegavit: ut inde sitisio uideretur, Julianum non delectum esse Imperii Collegam, sed ad dissimulandas insidias habitum Cæsario matris esse, ut paucis tanto bello copiis non intrudis, à locibus cederetur.* Sic Nero Rubellum Plautum in Asian specie tutoris juvenæ: Othone in Lusitaniam per speciem honoris seposuit: & Galba Virginium ab exercitiis Germaniæ secum abduxit. Vid. Tacit. * Sic Rufinus Galli Cæsaris avunculus ad solanibus ob annuam caritatem tumultuantes milites, mihi fuit, ut hoc insidiarum genere periret. Amm. lib. xiv. Et Ursicinus contra Silvanum mittebatur, ut ira interimeretur, ne superesset scrupulus impendio formidatibus. Ammian. lib. xv. Sanè non rarò ludunt hunc usum viri morari, ut exemplis aliis antiquis & novis doceri posset, nisi periculosum. Vide Gruteri Dis-

curf. Polit. lib. 2. pag. 124. &c. Idem.

^d *Principale culmen*] Sic *principalis cognitio*, apud Tryphonium l. fin. ff. ubi pup. educ. *Principalis auctoritas*, Papinian. l. 50. ff. de heredib. *Principalis arma*, Vell. Patere. lib. 2. Idem.

^e *Gentilitate Constantini nominis*] Legendum *Constantini nominis*. Aurel. Viñ. *Magnentius fratri Decentio Gallias: Constantius Gallo, cuius nomen suo mutaverat, Orientem Cæsariibus commisit.* Cedren. p. 246. *Κωνσταντῖου τῶν ἐν τῷ Γάλλου Καίσαρα ἀναρχοῦσας, καὶ Κωνσταντῖου μεθυστάσας, ἐν τῇ ἀναρχῇ ἀπίστῃ.* Soerat. Histor. Eccles. lib. 1. cap. 27. *Gentilitate* autem dixit, ut inf. *Epiphanius & Eusebius ob nominum gentilitatem oppressi.* Lib. xv. *Gentilitate* prope perciti nominis. Cicero in Topicis: *Gentilitas sunt qui inter se eodem nomine sunt.* Idem.

^f *Gentilitateque etiamtum Constantini nominis efferebatur in factus.*] Legendum puto *Constantii nominis*, aut potius *Constantiani nominis*. Gallus enim Cæsar dictus est *Constantius Gallus*, quim à Constantio Aug. Cæsar factus est: ita ut non solum propinquitate Constantii Aug. & dignitate Cæsaris; sed etiam matrimonio fororis Imperatoris, ac ejusdem appellatione, sive *Constantii* nomine gloriaretur ac tumeret. A Constantio autem non fit *Constantinus*, sed *Constantianus*. Valefius. Constantius erat, qui & affinitate & cognatione Gallo erat junctus. Itaque Constantiano nomini per Constantium & Constantianam junctissimus. Quod ideo monendum, ne viri doctissimi, qui mutant hic aliquid, audiantur. Ideo enim Constantianum, non Constantianum nomen posuit solertissimus auctor, ut utrumque simul complecteretur. Accedit liber scriptus, cuius varias olim Joanni Opsowes studiosissime enotatas possi temus. Casb. Barthius lib. xlv. adversar. c. 11.

^g *Cujus acerbitati uxor grave accesserat incentivum.*] Idem de hac formina scribit Zonaras his verbis, quæ prope vires et Marcellini historia tranfara. *τὰ δ' ἐν τῷ ἀναρχοῦσας μοίρα. ὁ Γάλλος ἦν τῷ ἐπιτυχίᾳ ἐπαρθῆς ἐπὶ τῷ Ἀντοχάκῃ βίβῃ, βαρὸν τοῖς ἴσῳ αὐτὸν ἀποσείρειν, κακουμένους πολυειδῆς πρὸς αὐτῶν, ἔχοντ' οὐκ ἐλάττω ἀνέξυτον πρὸς τῶν αὐτὸν ἐπιθέξου.* Id est: *At Orientis partes erant adhuc. Quippe Galliaribus secundis electis, cum Antiochianum tenuisset, in subditos se servire cepit, eorum multifariam dixerat: quam ad rem conjux etiam ei stimulos admovebat.* Valef.

CONSTANTIUS

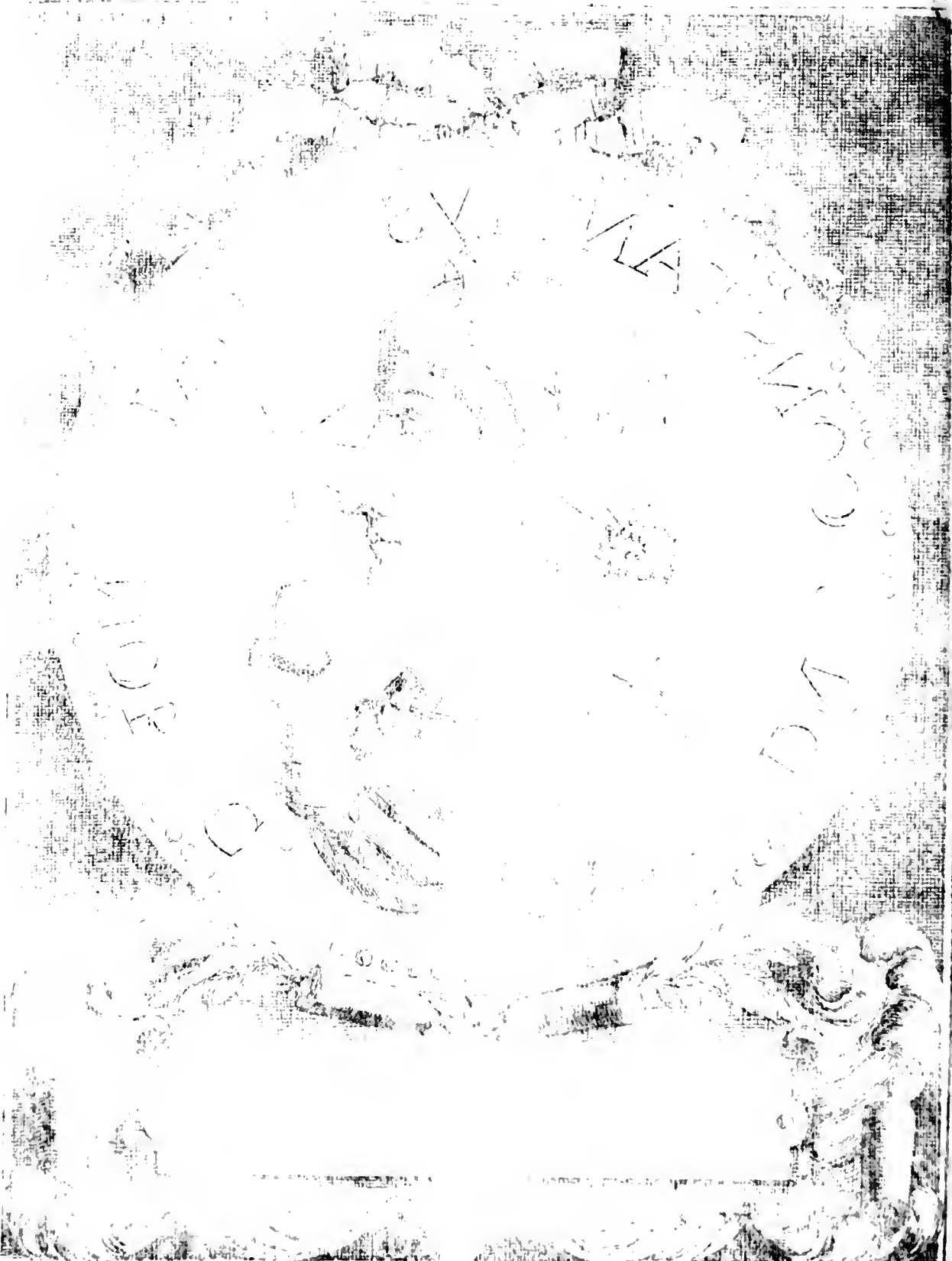
GAL

NOB

C

DN

incentivum, germanitate Augusti turgida supra modum, quam h i Hanniballiano Regi k fratris filio antehac l Constantinus junxerat pater.

h Hanniballiano Regi] Regem vocat Amm. quem alii Nobilissimum. Ad quam dignitatem qui promoti, participes quodammodo Imperii erant, & jam Caesarianae majestatis velut designati heredes. Itaque purpurea quoque veste, quae solum Principem decet, ut ebantur. Zosim. lib. 11. pag. 692. σωήρον αὐτίς (puta Constantino, Constanti, atque Constantio) πρόπον πρὸς Δαλματίου Καίσαρος ὑπὸ Κωνσταντίνου παλατιδαίης, ἐπὶ τῷ Κωνσταντίνῳ ἀδελφῷ ἀναύτῃ καὶ Αναβαλλιανῷ ἰδοῦντες ἡμινοὶ κοκκησάμενοι καὶ ἀειχρῆσθαι, τὸ δὲ ληγμῖνος Νωβελισσιμῶν παρ' αὐτῆς Κωνσταντίνου τυχόντες ἀξίως ἀδελφῶν συγγενείας. Consentanea his Photius CP. in Bibliotheca sua ex Olympiodoro scribit: Οὐαλιεπιανὸς δ' ἔστιν ὁ εἰρησὶ Νωβελισσῶν γίνεσθαι. Et pag. 114. Ἐπιλαμβάνει αὐτὴν (Placidia) εἰρησὶ τὸ τὸ Ἀδύξησης, ὃ δὲ Οὐαλιεπιανῶν τῶ τῷ Νωβελισσῶν ἀξίωμα. * Marcellinus Comes Indictione v. Mavortio solo Cof. anno Regiae urbis conditae cxcv 11. Justinus Imp. Julianum ex sorore sua nepotem, jam dudum à se Nobilissimum designationi, regni quoque sui successorem creavit. Nobilissimi hi aequiparari possunt iis, quos Galli vocant Princes du Sang. * Apud Scævola m. 3. ff. de natal. restit. Sanctissimus & Nobilissimus Imperator vocatur M. Antoninus: l. 11. C. de Transactionib. Imp. Valerianus, Gallienus, A. A. & Valerianus Nobilis Caesar: l. 4. C. de privileg. cor. Honorio N. B. P. & Evodio Cof. Inscriptio vetus in Britann. OB HONOREM PHILIPPI IMPERATORIS NOBILISS. SEMPER AUGUSTI ET PHILIPPI CAESARIS NOBILISSIMI. Quo titulo etiam gaudebant Principum filiae & sorores, l. fin. C. Theod. de lust. conl. Si ad domum Dominae ac venerabilis Augustae Pulcheriae germaniae nostrae, seu Nobilissimarum sororum pietatis nostrae pertineat. Et in alia Inscriptio: JULIAE NOBILISS. PUELLAE FILIAE GALLIENI AUG. Lindenbr. i Hanniballiano Regi.] Regis vocabulum non hic nudam Nobilissimi dignitatem significat, ut putavit Lindenbrogius. Hanniballianus enim revera Rex Ponti, Cappadociae & Armeniae minoris à Constantino est creatus, indutusque chlamyde coccinea, Caesarem Cappodociae missus est Julio Constantio & Rusto Albino Cof. ut Auctor Chronici Alexandrini memorat. Κωνσταντίνου καὶ Ἀλεξίου. καὶ Ἀνιβαλλίου ἱστῶντος ἡμινοὶ ἐπὶ αὐτῶν κοκκησάμενοι καὶ ἀειχρῆσθαι, καὶ τῷ Κωνσταντίνῳ τὸ Καπαδοκίαν ἀπέστειλε. Idem refertur in Excerptis Mf. de Gestis Constantini, quorum exemplar mihi communicavit Jacobus Sirmundus, vir de sanctioribus juxta & humanioribus literis optimè meritis. Dalmatium filium fratris sui Dalmatii Caesarem fecit: ejus fratrem Anniballianum datâ ei Constantianâ filiâ suâ, Regem Regum & Ponticarian gentium constituit. In Victorius autem Epitome sic habetur: Dalmatius Thraciam Macedoniâque, & Achaiam habebat: Anniballianus Dalmatii Caesaris consanguineus Armeniam nationesque circumsecias. Accedunt & nummi veteres, in quibus Hanniballianus Rex nun-

cupatur. quorum unum penes se habet vir Cl. doctissimusque Johannes Trifanous Sanctamantius: alterum nobis ostendit R. P. Jacobus Sirmundus, in quo sculptum erat: FL. HANNIBALLIANO REGI. Valcf.

k Fratris Filio.] Fuit Hanniballianus filius Dalmatii qui frater erat Constantini Magni: quod, praeter Excerpta illa de Gestis Constantini quae proximè adduxi, docet Aufonius de Professionibus Burdigalens. Carnine 18. de Esuperio:

Narbo inde recepit.

Illic Dalmatio genitos, fatalia Regum Nomina, tum pueros, grandi mercede docendi. Formasti Rheter metam prope perberis avi: Caesarem qui nox indepti nomen, honorem Praesidis, Hispaniamque tibi tribuere tribunal.

Fl. Julium Dalmatium Nob. Caesarem, & Fl. Hanniballianum Regem intelligit, qui erant Dalmatii Censoris filii. Sic enim Auctor Chronici Alexandrini: καὶ Δαλματίου τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν Δαλματίου τῷ Κέισαρος καίσαρος ἀνεγέρουσαν. Id est: Dalmatium fratris sui Dalmatii Censoris filium, Caesarem creavit. Athanasius quoque in Apologia ad Constantium Aug. pagina 782. Dalmatium hunc Censorem vocat his verbis: καὶ τῷ Κωνσταντίνῳ εἰς Ἀντιόχειαν Δαλματίου τῷ Κέισαρος ἀνεγέρουσαν πρὸς τῷ φόνῳ δίκης. ὃ πῶς Κέισαρος ἐπιστῆθη μετὰ παρὰ τοὺς ἀσθενεῖας πρὸς ἀπολογία. Quae Athanasij verba Socrates lib. 2. Hist. Eccl. & Theophanes de Dalmatio Caesare perperam accepit. Nam Dalmatius tum quidem temporis nondum Caesaris dignitatem acceperat. Quae enim eo loci ab Athanasio referuntur de judicio cadis & calumniis Eusebianorum, gesta sunt antequam Synodus haberetur in urbe Tyro. Ea autem Synodus hebata est consulari Constantii & Albini: sub cujus anni exitum Dalmatius à patruo Caesar est declaratus. Quare quae ibi ab Athanasio memorantur, de Dalmatio Caesare nullatenus intelligi possunt. Ceterum & illud notandum est, Dalmatium eum qui cum Zenophilo Consul fuit, non esse hunc Censorem, sed ejus filium, qui tertio post anno Caesar est factus: ut didici ex Itinerario Burdigalensi, in quo ita scriptum est. Item ambrosianus Dalmatio f. Dalmatii & Zenophilo Cof. 3. Kal. Junias à Calcedonia. Idque planè confirmat Chronicum Alexand. ἡ δὲ Δαλματίου ὁ ἦτος Δαλματίου τῷ ἀδελφῷ Κωνσταντίνῳ στρατηγὸς ἰομελιῶν καὶ ὑπατῆρος πρὸς τῷ αὐτῶν ἀνεγέρουσαν καίσαρος. Idem.

l Constantinus junxerat Pater.] Operæ pretium facturus mihi videor, si ad illustrationem non hujus modò loci, sed & aliorum omnium qui passim in his historiis occurrunt, totam seriem generis Constantini ob oculos propofuero. Igitur Constantius Chlorus Helenem primum conjugem aut pro conjugem habuit, ex qua Constantinum Maenum suscipit. Hac deinde repudiata eum Caesar esse adscitus, Flavius Maximianum Theoderam duxit, Maximiani Herculli privignam; ex qua sex libe-

^m Megæra quædam mortalis, inflammatrix favientis & adfidua, humani cruoris avida nihil mitius quàm maritus, qui paullatim crudiores facti processu temporis ad nocendum, per clandestinos versutosque ⁿ rumigerulos, compertis leviter addere quædam malefuetos, falsa & placentia * ⁿ sibi discentes, affectati regni vel ^o artium nefandarum p calumnias infontibus ^r adfugebant. Eminuit autem inter humilia, supergressa jam potentia fines mediocrium delictorum, nefanda ^q Clematii cujusdam Alexandrini nobilis mors repentina: ^r cujus socrus cum mi-

4. vulg. affidua. 5. Mf. adfugebant.

ros suscepit, ut testatur Eutropius lib. 9. Constantium scilicet, Dalmatium, (quem Hanniballianum Zonaras alique appellant) & Julium Constantium: filias Anastasiam, Flaviam Valeriam Constantiam, & Eutropiam. Dalmatio Censori Dalmatius & Hanniballianus, ut dixi, filii fuere. Julius Constantius ex Gallia uxore Gallum Cæsarem; ex Bassina, quam postea duxit, Julianum Augustum genuit. De Constantino quem primo loco posui, secutus auctoritatem Zonarae, nihil ab Auditoribus traditum comperi. Eum tamen esse puto, qui cum Maximo Consul fuit. Jam ex filiabus Constantia quidem nupsit Licinio, ex quo Licinius Cæsar natus est: Anastasiam Bassianam Cæsar uxorem est sortitus, ut docent Excerpta illa de actibus Constantini. Eutropie maritus ignoratur, sed filius proditur Nepotianus, qui Romæ imperium arripuit. Constantinus autem Maximus prius Minervinam concubinam habuit, ex qua natus est Crispus. Deinde Fl. Maximianam Faustam duxit, Maximiani Herculi filiam: ex qua Constantinum, Constantiumque & Constantem filios sustulit; filias Constantinam & Helenam. Quarum Constantina quidem primùm Hanniballiano Regi, postea Gallo Cæsari nupti data est; Helena verò Juliano. Constantinus primò quidem uxorem à patre Constantino sibi desponsam duxit, ut ait Eusebius lib. 4. de vita Constantini. Postea jam Augustus virginem ex Hispania nobilissimam sibi missa legatione desponsavit, ut est in Monodia, quam de ejus interitu scripsit Auditor incertus. Constanti desponsa erat Olympias Abbalii filia. At Constantius primùm Constantii patris filiam, Gelli sororem, à Constantino patre sibi traditam duxit uxorem; deinde Fufebiam; ac postremò Faustam, ex qua Constantia postuma nata est, quæ postea Gratiano nupsit. Idem.

^m Megæra quædam mortalis] Latin. Pacat. in Panegy. Theodosii: *Bellivivæ Megæra*. Lindenb.

ⁿ Rumigerulos] Gloss. *Rumigerulus, θυμωγής*. * Ivo Carnot. Ep. 87. *Monachus rumigerulos, de locis ad locum descendentes*. Joh. Sarisber. Epist. 167. *Non facile rumigerulo credidi*: & alibi apud eumdem in Epistolis. Adam. Brem. c. 155. *Accesserunt cotidie alii Gnosticones, parafiti, seminatores, & rumigeruli*. * Idem.

* ⁿ Sibi discentes.] Ita quidem Valeriana male, atque ex Lindenbroziana restitui, quod verum erat. Non enim tam ex alius discabant, quam sinebant ipsi, ac Cæsari dicebant tum, quæ ipsis erant placentia. Gronov.

^o Artium nefandarum] Vid. Tit. Cod. de mal. & matrem. Idem.

^p Calumniarum infontibus adfugebant.] Malim adfugebant, ut habent codices Regius, * Tolofanus, Vaticanus, * ac Florentinus, quibus subscribunt Editio Romana & Augustana. Sic enim locutos esse animadverti Arnobium lib. 6. Hieronymum in Ep. ad Præsidium, Facundum lib. 1. & Boetium lib. 1. de Conſolatione, & Hegesippum sæpissime. Vulgata tamen lectio auctoritate non caret. Nam & apud Propertium legitur,

Quid mihi desidiæ non cessas fingere crimen?
& in Arnobii libro 1. *Summo favientibus regi crimen impietatis affingit*. Valef. Non secus ac censores, à quibus etiam *notus alicui adfingi vel adfectus esse* dixit Macrobius lib. vii. Saturn. cap. 2. Gron.

^q Clematii cujusdam Alexandrini.] De cuius cæde loquitur Libanius in Epistola ad Chromatium his verbis: *Εἴ γὰρ δὲ ἴσῃς ἐκέλευον καὶ Φιλῶν Ἰουλιανὸν ἢ Ἰουλιανὸν, ἐν οἷς ἀπὸ τῆς πατρὸς οὐκ ἔρχεται ἕκαστος Κλημάτιον ἐκέλευον, ἐς ἡμῶν δὲ καὶ βίῃ πλεονεξίᾳ ἢ δικαίᾳ ἐδίεξαν, πᾶσα μὲν τῆ Παλαιστίνῃ ἴσχυον, &c.* Id est: *Ego verò te jam inde ab eo tempore cum amo & suspicio, quom Clematius (is qui post vitam iustissimè vitam iustissimè morte perierit) administrat à provinciâ vestrà huc veniens, ipsam quidem Palestinam multum prædicabat, &c.* Ex quibus verbis apparet, hunc Clematium Consularem fuisse Palestinæ: quod etiam clarior affirmat idem Libanius in Epist. ad Clematium, quâ ceteri Rhetorium quemdam commendat. Valef.

^r Cuius socrus cum commiserit sibi generiam.] Hujus loci emendatio codici Regio delatur, in quo ita planè exaratus est ut edidimus. Primus autem hunc locum corrumperat Petrus Castellus auditor Editionis Rononiensis, cuius audaciam & imperitiam in Prolequio ad lectorem satis notavimus. Certè in Editione Romana scriptum erat, *non inhæretur*, perinde ut in Regio codice; ut iam de hac emendatione dubitari non debeat. Tantùm mallem sic legi: *cum misceri sibi generiam, flagrans ejus amore, non impetraret*. Nec dubito quin ita scripserit Marcellinus. Ceterum de hoc socrus amore in Clematium videtur aliqui Hebei posse ex Epistola 215. Libanii ad Clematium: in cuius huc hæc lecentur. *ἡ πικρὰ δὲ στείριμιον ἀσπερὶ κήτην ἴσον. Φθίσις περὶ ἀραθῶν, καὶ στείριμα μάλιν ἢ κηδιστὸν ἡγήσασθαι. καὶ χαρμὴ τῆς ἡρώων τῆς ἀδελφῆς τοῦ κήκου, ἡ ἴστυς, ἔξῃον αἰδιόδωσιν. καὶ τὸ μίσησιν ἀνδρα γὰρ αὐτῆς δειδύρον, καὶ οἶκον ἀφῆσται, σὺ τὸ ἡρωίσιον ἡγάπη ἴσχυς, περιπέμνη πρὸς ἡμῶν, καὶ τὸ πτωχῶν*

sceri sibi generum, flagrans ejus amore, non impetraret, ut ferebatur, per palatii pseudorhyrum introducta, oblato pretioso Reginae monili id assequuta est, ut ad Honoratum, tum Comitem Orientis, formula missa letali, homo scelere nullo contactus idem Clematius, nec hircere nec loqui permixtus, occideretur. Post hoc impiè perpetratum, quod in aliis quoque jam timebatur, tamquam licentiã crudelitati indulta, per suspitionum nebulas æstimati quidam noxii damnabantur: quorum pars necati, alii puniti bonorum multatione, actique laribus suis extorres, nullo sibi relicto præter querelas & lacrymas, stipe collaticia victitabant: & civili justoque imperio ad voluntatem converso

6 al. lethali odio.

ἀλλ' ἐν τῷ πολλῷ κελίῳ ἀπόσιρον ποιμήνη. Id est: Sorcum verò non secus ac matrem observat. Nam & prudentiã valet, & te non tam generum quam filium suum ducit. Atque, ut cætera omittam, ipsa itinervis, quod suscepit, longinquitas reverentiam meretur. Et quod precipuum est, viro, qui ipsius opera indiget, & lavæ suo relicto, filiam suam ad te dicens proficiscitur, & delectatur laudibus tuis, easque multis divitiis anteposit. Idem.

[Palatii pseudorhyrum] Utitur hac voce auctor Comœdiæ, cui Querolus nomen: *Emus ad pseudorhyrum quam bene nosti.* ARB. *Quid si illic claustrum est?* * Sulpicius Severus pag. 393. Vide locum. Cicero Verrin. 2. pag. 96. *Per pseudorhyron revertantur.* * Orosius lib. 7. cap. 6. de Claudio Imp. *Per pseudorhyrum in palatium refugimus.* Id Sueton. dixit eandem historiam narrans, cap. 18. lib. 5. *Postico evadere in palatium.* Tacit. 111. *Annal. Per aversam palatii portam:* ut & Livius lib. x. *Notæ per aversam portam silentio excesserunt.* Galli dicunt, *une fausse porte.* Lindenbr.

[Honoratum tum Comitem Orientis.] P'ullo antè fuerat Consularis Syriae, teste Libanio in Epist. 240. ad Honoratum, quã Olympium Antiochenum, Senatorem novæ Romæ ei commendar. Ολύμπιον ἄτομον, ὁ δὲ δις εὖ ποιήσας. δις γὰρ ἡμῶν ἤρξας. Id est: Olympius hic, de quo bis bene meritus es. bis enim nobis præcessisti. Et in Epist. 376. ad eundem Honoratum: ἡθουίνης γὰρ σὶ εὖ τὸ εὐαῦτα ἀρχῆς, τὸ μείζονος λίσσω. Comitum Orientis intelligit, quã ἀρχὴν μείζονα vocare solet. Idem postea Præfectus Prætorio Galliarum, ac deinde Præfectus urbi Constantinop. primus fuit Eusebio & Hypatio Coss. ut scribit Hieronymus in Chronico, & Idatius in Fastis. Præfecturam quidem Galliarum etiam Libanius commemorat in Epist. 376. Γαλιανὸν δὲ τῶν ἐπιπέλων καὶ Κυζικίου κλητῆς εἰς κρηναίων πόνων. De Præfectura autem urbana idem Libanius loquitur in Epist. 240. πολλὰ τῷ πόλει ἰὼ ἐπὶ τὸ βέλπον μέλει. τί τῶν ἱμεῶν σὺ γὰρ ἐπισκοπῶ; ἡγῆμα δὲ τῶν, οἰκονομημάτων κάθη, &c. *Veles.*

[Comitem Orientis.] Comes Orientis erat vir Spectabilis, sub cuius dispositione erant Orientis provinciæ, quas Marcellinus noster infra in hoc libro, & Notitia

Imperii recensent: eaque civilis, non militaris dignitas fuit. Eius officium sic describit Zosimus in lib. v. ὁ δὲ κόμητες τῆς ἰσθμίας πεποίηκεν. αὐτῆς δὲ ἡ δὲρχὴ θέλετο τὸν ἀσπρβέδλημῆνον αὐτῆς. ἐφ' ἧς ἀνεπαύσατο τὰς τῆς ἰσθμίας ἐπαρχίας ἰδιώταις, καὶ ἐπὶ τοῖς ἑτέροις τὸ δέον παραποιήσας: ἰδιώταις. Id est: Hic vero cum Comitem Orientis fecit, qua dignitate qui præditus est, is omnibus qui Orientis provincias administrant, præcessi debet, & si quid ab illis sociis gestum est, inquirere. Ex quibus apparet, cur μείζονα ἀρχὴν eam dignitatem Libanius vocaverit in loco quem proxime laudavi: & in Oratione de vita sua, cum dicit: φιλῆρτος τὸν δὲ ἀντὶ ἐπιπέλων τῶν τῆς μείζονος ἡθουίνης, &c. Scholia in Novellam 17. Juliani Antecessoris ad illa verba: *Velut Comes Orientis sedet in Antiochena, & habet sub se multas provincias.* Ceterum cum hæc civilis, ut dixi, potestas fuerit, miror S. Ambrosium in Epist. 29. ad Theodosium hæc dixisse: *Relatum est à Comite Orientis militarium partium, incensam esse Synagogam.* Sed hunc non jam solvent peritiores. Idem.

[Formula missa letali.] Formula propriè est norma, quam Magistratus iudicis præscribit. Sic apud Ambrosium in Epist. 24. *Diobus arbitris Sacerdotibus, te qui formam prior dedisti, me qui sententiam pronosti.* Et in Epist. 64. *Ergo iudicanti accepisti formulam. Quales illi, qui volunt præscribere Sacerdotibus quid loqui debeamus? Liberavimus itaque te à cognitionis gravissimæ necessitate, ne necesse habeas formulam mandata in exsequi.* Hinc etiam interdum pro sententia sumitur, ut apud eundem Ambrosium in epist. 20. *Ex te forma iudicii in te procedit.* & apud Facundum Hermian in lib. 2. cap. 3. *Ab illorum enim damnatione procedere debet forma iudicii, à quorum errore processit forma peccati.* Valerius quoque Maximus in lib. 8. cap. 2. *formulam pro sententia usurpat.* in Suidæ Lexico legitur *φορμαρίον πικρὸν βαρβαρίοις ἀπόφρασις θανάτου.* Idem.

[Tamquam licentiã crudelitati indulta.] Locus hic unicus est quem hujus Auctoris ab antiquis laudari meminimus. Adducit autem illum Priscian. Gramm. lib. ix. hisce verbis: *Indulsi, indulsum vel indultum.* Unde Marcellinus verum gestiarum xiv. *Tamquam licentiã crudelitati indulta.* Cui consimilis alius locus inf. *Indulta licentiã vitii:* lib. xxvii. *Tamquam peccatus indulta licentiã.* Lindenbr.

cruentam, claudabantur opulentæ domus & claræ. ² Nec vox accusatoris ul-
la, licet subditicii, ⁷ in his malorum quærebatur acervis, ut saltem specie tenus
crimina præscriptis legum committerentur, quod aliquotiens fecere Principes
fævi: sed quidquid Cæsaris implacabilitati sedisset, id velut fas jusque perpen-
sum confestim urgebatur impleri. ^a Excogitatum est super his, ut homines qui-
dam ignoti, vilitate ipsa parum cavendi, ad colligendos rumores per Antiochiæ
lætera cuncta destinarentur, relaturi quæ audirent. ⁸ Hi ^b peragranter & dissimu-
lanter honoratorum circulis adsistendo, pervadendoque ⁹ divitum domus egen-
tium habitu, ¹ quidquid noscere poterant vel audire, latenter intronissi per po-
stifcas in regiam, nuntiabant: id observantes conspiratione concordi, ut finge-
rent quædam, & cognita duplicarent in pejus: laudes verò supprimerent Cæ-
saris, quas invitis compluribus formido malorum impendentium exprimebat.
Et interdum acciderat, ut si quid ^c in penetrali secreto, nullo citerioris ² vitæ
ministro præsentē, paterfamilias uxori susurrasset in aurem, velut ^d Amphiar-
rao referente aut ^e Marcio, quondam vatibus inclytis, postridie disceret Imper-
ator. Ideoque ^f etiam ^g parietes arcanorum soli conscii timebantur. Adolesce-

7 Ms. & Stephani Editio, & in his malor. 8 Ms. Hi
meragranter. 9 vulg. domos. 1 Ms. & Steph. Si quid-
quam nosc. 2 vulg. ejus vitæ.

7. Nec vox accusatoris ulla, licet subditicii, in his malo-
rum quærebatur acervis. 1 Vulg. licet subditi, malè. Ipse
Ammian. int. Cùm accusatores quæstoresque subditicios sibi
conficiatos ex hisdem fontibus cervinos emergentes. Lindenbr.

a. Excogitatum est super his, ut homines quidam ignoti.]
Id ipsum de Tarquinio Severo narrat Historie. Diony-
sij. Halicarn. lib. 1v. ἦσαν εἰ' αὐτῷ (Tarquinio) πολλα-
χῆ διεσπαρμένοι καὶ ὅτι πῖες, καὶ διαρδύνηται τῶν λιγρομένων
τι καὶ παρὰ μέλαινα, λιγροθέτης τῆς ποικίλης. οἱ συγκαθίστησι
eis ὁμιλίαν τοῖς πέλαις, καὶ εἰσὶν ὅτι καὶ τῆς περὶ τὴν λιγροπῆτος
αὐτοῖ παρὰ τὸ ἐκείνη γράμμις ἐλάμψωνοι. ἐπέλα ἕς ἡδύοισι,
ἡνὶς καὶ τρεῖς καὶ σὺ ἀμυστι ἀχρημίεις νοτιυλόουσι ἀπὸ τῶ
ραναί. αἰ δὲ τμυελαί καὶ τῶν ἐλαγγροθέτων ἐζίνοντ περὶ
καὶ ἀπαργιτικῆ. Similia sere de Tiberio scribit Niphilin.
pag. 223. De Alexandro Severo Lampridius pag. 192.
De viri bus hominibus per fideles suos sermone quæsit, &
per eos, quos nemo nosset hic & cre. Sic Haltrianus per fru-
mentarios sermones secretis explicabatur. Idem.

b. Peragranter.] Sic inf. lib. 23. Transiviter. * Cassio-
dor. de divin. lect. c. 28. p. 244. b. August. de Civit.
lib. 15. c. 23. Questionem transiviter commemoratam. *
Idem.

c. In penetrali secreto.] Glossar. vet. Penetræle secretum,
secretarium, ἀπόκρυφον. Idem.

d. Amphiarrao.] Onisci filius Amphiarus, iudis &
idiora initio, καὶ ἕ μάστιγι cui cum apud Philasios ob-
dormisset, repenit vates proliit. Pausan. in Corinth.

pag. 56. Ὅπθιν τ' ἀρροῦσι οἱ πρὸ διομαζέου ἐπὶ
Φλιάσιον κεντρῶν, ἐς τῶν Α'μφιάσιον ἐλθόν, καὶ τῶν
νύκτα ἐκαταχρησθέντες, καὶ ἀλλοῖς ἐπὶ σπῶν, οἱ Φλιά-
σιοί φασιν, ἤξεως. Templum & ara illius apud Oropolis
fuit. Pausan. in Attic. Vide Theodoret. de Oraculis,
Serm. 8. Idem.

e. Marcio.] Livius lib. xxv. Plin. lib. vii. cap. xxxiii.
Arnob. adverb. Gentes lib. 1. Symmach. lib. 1v. Epist.
xxxiv. * Macrob. Saturn. 1. c. 17. * Isidor. Hispal.
Etymol. lib. vii. Idem.

f. Etiam parietes arcanorum soli conscii timebantur.] Eam-
dem atrocitatem temporum simili figura descripsit Tac-
itus in libro 4. Annalium. Non alius magis anxius & ra-
vens civitas egere: adfectionem proximos congressus, collo-
quia, nota ignotæque aures vitari: etiam muta atque ina-
nima, vestium & parietes circumspiciabantur. Eadem quo-
que figurâ, licet in re longè dispari, utitur Euripides
in Hippolyto coronato. Loquitur enim de mulieribus
quæ fidem tori prodiderunt.

Αἰ πῶς περ' ὧ δίοπισσα ποντία Κύρι
Εὐλίπυσι ἐς σέσωπα τῶν ζωδονισίων.
Ὅπτι καὶ τὸν φέλος ἐνσι τ' ζωισρηάτιου,
Τίρμινα ε' οἶκον, μὴ πεπὶ φθρηλό ἀφῆ-
Que quo modo, ὁ Regem prolo prelati
Tonus, arcanorum a thicere cultum sustinent?
Nec extime sunt consciam no tem stupri,
Nec ipsa domum tēta, ne veni detegant.

Nec dissimile est illud Ciceronis in lib. 2. Ep. xx. ad Atti-
tium. Jam enim charta ipsa ne nos prodar pertimesco.
Valef.

g. Parietes arcanorum soli conscii.] Cicero pro Cluenti-
Parietes nuptiarum testes. Lindenbr.

bat autem obstinatum propositum erga hæc & similia ; multa scrutandi , stimulos admovente Regina ; ^h + quæ abruptè mariti fortunas trudebat in exitium præceps : cùm eum potiùs ¹ lenitate feminea ad veritatis humanitatisque viam reducere utilia suadendo deberet , ut in Gordianorum actibus factitassè ^k Maximini truculenti illius Imperatoris retulimus conjugem. Novo denique perniciosoque exemplo idem Gallus ausus est inire flagitium grave , quod Romæ cum ultimo dedecore tentasse aliquando dicitur Gallienus : & adhibitis paucis clam ferro succinctis , ¹ vesperi per tabernas palabatur & compita , queritando Græco sermone , cujus erat impendio gnarus , quid de ⁵ Casare quisque ⁶ sentiret. Et hæc confidenter agebat ^m in urbe , ubi ⁿ pernoctantium luminum claritudo dierum solet imitari fulgorem. Postremò agnitus sæpe , jamque si prodisset , conspicuum se fore contemplan , non nisi ⁷ luce palam egrediens ,

3 Steph. servandi. 4 vulg. quæ abrupta è mariti fortuna stridebat. 5 Steph. τὸ quilibet deest. 6 Steph. sentirent. 7 Ms. lucem palam.

h *Quæ abruptè mariti fortunas trud.*] Hanc lectionem , quæ verissima est , è vestigiis Ms. cod. erimus : antè corruptè admodum legebatur : *Abrupta e mariti fortuna stridebat.* Sic alibi auctor noster loquitur , lib. xv. *Damnabatur abrupte.* * Lib. 20. & lib. 28. C. Theod. de petit. vel ultro dat. *Lucrum abruptum.* L. 1. §. 4. ff. Quar. rer. actio non datur : * *Periculum abruptum.* Aurel. Viçt. in Alexand. *Romanum statum quasi abrupto precipitante.* Lindenbr.

i *Lenitate feminea ad veritatis humanitatisque viam*] Ut Livia Augusti conjux fecit , de qua Dio Cass. lib. LV. & Plotina Trajanapud Sext. Aur. Viçtor. Idem.

k *Maximini truculenti illius Imp. conjugem.*] Ejus præstantissimæ femine hodie nomen later. Nam quòd Joach. Camerarius in Notis ad Nicephori Patriarchæ Chronologiam scribit , Maximini conjugem fuisse Calpurniam lectissimam feminam ; fraudi fuit viro erudito locus Pollionis in libro de 30. Tyrannis : ubi de Tito id intelligendum est , non de Maximino. Quòd si conjecturam eorum qui veteres nummos tractarunt , sequi placet , Paullina erit uxor Maximini , quam is mortuam consecravit. In nummis enim legitur DIVA PAULLINA. *Valef.*

l *Vesperi per tabernas palabatur.*] Paul. Diacon. Hist. Long. lib. VI. c. xxxv. de Ariperto : *Hic in diebus quibus regnum tenuit , noctu egrediens , & hac illacque pergens , quid de eo à singulis civitatibus diceretur per semetipsum explorabat : ac diligenter qualem justitiam singuli judices populo suo facerent , investigabat.* Recentius hujus rei exemplum habemus in Friderico Seniore Imp. Lindenbr.

m *In urbe ubi pernoctantium luminum splendor dierum*] Idem de hac urbe testatur quoque Libanius in fine Antiochici. *ἔτ' ἔτι ἡλιε λαμπρότε λαμπρότερες ἔστισι Διδέρου.* τ' Αἰγυπτίαν λαχνοκρίαισ παρόντες. Sic enim legendum est , non *παρόντες* , ut vulgata habet Editio. Id est : Se-

lis porrò factm. lue faces excipiunt , quæ illam Egyptiorum in Memnonæ Saitica festo lucernarum accensionem longe superant. Addit idem Libanius , tota nocte operari solitos in tabernis opifices , cùm interim saltantium & canentium vocibus compita personarent ; macellum ipsum æquè ac interdum pateret , in eoque omnis generis edulia essent proposita. Idem in Oratione adversus Tifamenum ait , miseros opifices à Curatoribus regionum cogi solitos , ut ea lumina accenderent , oleumque lucernis infunderent. Erant autem hæc lumina inter ornamenta civitatum , ut idem Libanius scribit in Orat. gratulatoria ad Ellebichum. *ἠλθόντες ἐπὶ τὸ πηλοσάζον βουλευθῶν. κἀλας ἀνέχετο τὰ τὸ φῶς ἐν νυκτὶ κερύχων μαχίραις ἀπέκρωτοι. δεικνύσας ὅτι δειτ' ἐν τῇ πέλῃ πόσμον πῆς αὐτῶν βελήσσειν ὑποχερεῖν.* Id est : *Cum venissent ad vicinum balneum , fumes quibus appense sunt lucerne que noctu lucere solent , gladiis præciderunt , ut ostenderent ornamentum civitatis suo furori cedere debere.* Hinc est , quòd Basilius Magnus in Epist. 279. ad Martinianum , quæ calamitates patriæ suæ deplorat , hoc inter cetera recenset. *γυμνάσια δὲ κελύσματα καὶ ὑβλῆς ἀλαμπῆς.* Et Procopius in Anecdosis pag. 114. Justinianum accusat , qui omnes civitatum reditus sustulerit : quo factum est , ut nec lumina in publico singula laberent , nec solatium ullum ac delenimentum incolis reliquum esset : *ἔτε λύχνα πῆς πόλεις ἐν δημοσίῃ ἰκάνη , ἔτε πρὸ ἀγγυ πικρὸν ὑχὴ τοῖς τοῖς οἰκῶσι.* Itaque in publico lectu ac marore hæc lumina vel penitus , vel magna ex parte removebantur. Sic Libanius in Orat. ad Antiochenes de Imperatoris ira , suadet civibus , ut has lucernas tantisper seponant , aut rariores accendant. *τὸ πολὺ καὶ μάλα ἐν τῷ φῶς καὶ τρυφῶν ἀρχεῖται βουλευθῶν δεικνύσας , τὸ σὲ τῶν βασιλείων κερμάδιον εἰς πλεονεξίαν ὑπὸ τῆς κατ' ἐξουσίαν.* * De his luminibus loquitur B. Hieronymus initio Dialogi adversus Luciferianos : *Dum audentiam & circumstantia lumina jam in plateis accensa solverent , & inordinatam dispersionem noctis intemperaret ; consputa pene invicem facie recesserunt.* Valef.

n *Pernoctantium luminum claritudo*] D. Hieronym.

ad agenda quæ putabat seria, cernebatur. Et hæc quidem medullitus, multis gementibus agebantur. ^op Thalassius verò ea tempestate ¹ Præfectus Prætorio Præfens, ipse quoque arrogantis ingenii, considerans incitationem ejus ad mul- torum augeri discrimina, non maturitate vel consiliis mitigabat, ut aliquoties ¹ celsæ potestates iras Principum molliverunt: sed adversando jurgandoque cum parum congrueret, ¹ cum ² ad rabiem potius evibrabat: Augustum, actus ejus exaggerando, creberrimè docens, idque, incertum qua mente, ne lateret affectans. ¹ Quibus mox Cæsar acrius effëratus, velut contumaciæ quoddam vexillum altius erigens, sine respectu salutis alienæ vel suæ, ² ad vertenda sup- posita instar rapidi fluminis irrevocabili impetu ferebatur.

CAP. II. Nec sanè hæc pernicies sola Orientem diversis cladibus affligebat. Namque & ¹ Isauri, quibus usitatum est sæpe pacari, sæpèque inopinis excur-

8 Ms. multum. 9 Ms. eum ad rab. e. A. 1 Ms. Quibus
ut mox. 2 Ms. vertenda.

Epist. xiv. *Dum audientibus & circumstantibus lumina jam in plateis accensa succerent, & inconditam disputationem nox interrumpere.* ¹ Sumtus in hæc luminaria de publico præstiti, l. 19. C. de oper. pub. ² Mos bono publico introductus, & nunc in multis rectè constitutis Rebus- publicis frequens. *Lindenbr.*

^o Thalassius verò ea tempestate Præfectus Prætorio Præfens. *Idem.* Hæc vera distinctio est, ut inf. lib. 23. *Præfectus Sallustius Præfens.* ¹ Concil. Constantinop. Act. 5. p. 724. 725. *τὸ πανόδοιμον καγίστω τῶν θείων ὀφφικίαν & πῶς ἀνερεστοῦς στρατηγὸς τῆς θείας στρατιῆς ἐκαλίψαν δουλῶμαι.* *Illustrissimo Imperatoris sacro officiorum, ac strenuissimum Magistrum militum, a re præfens utriusque exercitus.* ² Dignitas Præfens *ἐνεπλήσθη* fuit. *Theophylact.* *Simocat.* lib. 1. *τὴν τῆς στρατιῆς τὴν παρὰ Ρωμαίοις λεγομένην ἐνεπλήσθη ἡγεμονίας ημεῶν.* *Lamprid.* in *Alex. Scvero:* *Siquam autem Præfens successorem dedit, semper illud addidit: Gratias tibi agit Rex.* ³ *Jordanes* de regna successione in fine: *Atabanes evocatus, Magister militum Præfens accipit dignitatem.* ⁴ Viri illustres Magistrum militum Præfens, & magistrum in Præfens potestatis, mentio in *Notitia Imperii.* *Idem.*

^p Thalassius vero Præfectus Prætorio. *Idem.* In Codice Regio, & in Editione Romana atque Augustana Thalassius legitur: sed paullo post in mss. libris Thalassius scribitur. *Theodoretus Comes fuerat,* teste *Athanasio* in *Epistola ad solitarium virum agentes,* & à *Constantio* ad *Constantem* fratrem missus erat *Postelionem,* ut ait *idem Athanasius* in *Apologia ad Constantium* initio: *ὅς ἐστι οἱ περὶ Θάλασσοῦ ἡλθεν ἐπὶ τῷ πιστοσίανω.* De eisdem apud *Constantium* auctoritate & gratia *Zosimus* scribit lib. 2. in prælii *Mursensis* descriptione: *μῖνοι Λαυτίου & Θάλασσοῦ τὴν στρατὸν παρὰ βασιλεῖς ἱεροπολίτι.* *Idem* *Synodo Sirmicensi* & *disputationi Bahni* cum *Phozino* interfuit una cum *Datanio* & *Cercæle* & *Tauro,* ut testatur *Epiphanius* in *hæresi 71.* Quo maxime argumento refellitur opinio *Illustr. Card. Baronii,*

qui illam *Synodum* anno Domini 357. celebratam esse contendit: cum *Thalassius* qui iussu *Constantii* ei *Synodo* interfuit, mortuus sit anno 353. teste *Marcellino nostro. Valer.*

^q Præfectus Prætorio Præfens. *Lindenbrogius* hoc loco Præfens dignitatem intelligit, quæ tamen in Præfens quidem Prætorio nulla fuit. Fuit quidem inter *Magistros militum* unus, qui Præfens dictus est seu Præfentalis, propterea quod in prociuctu seu comitatu Principis ageret, & Præfentalibus numeris præfesset, ut docet *Notitia Imperii Romani.* *Jordanes* de successione regnorum in *Justino: Vitalianum ad se evocatum Magistrum militum Præfentem, & Consuldem ordinarium fecit.* In *Scholii Juliani Antecessoris Magistri militum Præfentem* dicitur, & apud *Evagrium* lib. 4. cap. 2. [*Theodoricus Valamer Magister Præfentis militum factus esse* dicitur in *Marcellini Comitis Chronico:* & in eius *Appendice, Artabanus evocatus Præfentale accepit magistratum.* Apud *Malchum* quoque legimus, *τὸν Θεόδωρου καὶ Θεοδοῦ στρατηγὸν δύο στρατηγῶν τῶν ἀυτοῦ βασιλείας, ἀπὸ τοῦ εἰσιμίσιον.*] Et sic intelligendus est locus *Theophylacti* in *Simocari* in lib. 1. de *Comentiolo,* qui a *Mauricio* Magister militum Præfentalis est constitutus. *στρατηγὸς ἰσὸς τῆς αὐτοκράτορος ὑδης ἀρεσπονηδὸς ἀπὸ τοῦ τῆς στρατιῆς τῆς παρὰ Ρωμαίοις λεγομένης, ἐνεπλήσθη ἡγεμονίας ημεῶν ἀπὸ τοῦ Θεοδοῦ.* Præfens enim, eam dignitatis nomen significat, de Magistro militum intelligitur qui in Præfens erat, cum alii per *Thracias,* alii in *Oriente* constituti essent armorum *Magistri.* At cum de Præfecto Prætorio aliique *Magistris* dicitur, nihil addit dignitati. *Idem.*

^r Celsæ potestates. *Inf. cap. 10. Circumdatus potestatum ceteri celsæ potestatis.* Lib. xvi. cap. 12. *Celsarum potestatum assensus.* Ita *subiunctas potestates,* l. 2. C. de his quæ ex pub. *Illustr. potestates,* l. 2. C. de execut. & exact. *Seculi potestates,* *Hieron.* ad *Nepotian.* *Lindenbr.*

^s Eum ad rabiem potius evibrabat. *Sic* ex *codice* & *Editione Augustana* unum locum & emendavi, & interpuxi: quibus subscribitur *mss. codices Vaticanus & Tolosanus. Valer.*

^t Isaurorum latronum excursibus

sibus cuncta miscere, ³ ex latrociniiis occultis & raris, alente impunitate adulescentem in pejus audaciam, ad bella gravia proruperunt: diu quidem perduelles spiritus irrequietis motibus erigentes; ⁴ hac tamen indignitate perciti vehementer, ut jaſcitabant, quòd eorum quidam capti consortes, apud ⁵ Iconium Pisidiæ oppidum ⁶ in amphitheatrali spectaculo ⁷ feris prædatricibus obiecti sunt præter morem. Atque, ut Tullius ait, ⁸ ut etiam ⁹ feræ fame monitæ plerumque ad eum locum, ubi aliquando pastæ sunt, revertuntur; ita omnes instar turbinis digressi montibus impeditis & arduis, loca petivere mari confinia: per quæ ¹⁰ viis latebrosis sese convallibusque occultantes, cum ¹¹ appeterent noctes, (lunâ etiamtunc cornutâ, ideòque nondum solido splendore fulgente) nauticos observabant. Quos cum in somnum sentirent effusos, per ¹² ancoralia quadrupedo gradu repentes, seseque suspensis passibus injectantes in scaphas, ¹³ eisdem nihil opinantibus adfistebant, & ¹⁴ incendente avidi-

³ Ms. & latrociniiis. ⁴ Steph. attamen. ⁵ Ms. vehementes. Steph. vehementi. ⁶ Steph. Leonium. ⁷ vulg. τὴν fame deest. ⁸ Ms. viis latebrosis convallibusque occult. ⁹ Ms. appeterent noctis. ¹⁰ Ms. eisdem enim nihil. ¹¹ Steph. incitante.

minit I. Provinciarum. C. de feriis. Gloss. Nomic. Ἰκωνοῖσι οἱ ἄρπαγῆς, οἱ φονεῖς, καὶ οἱ χρισάρεται, ἰσχυροῦσάρεται. Vid. Strab. lib. xii. Lindenbr.

v Iconium Pisidiæ oppidum.] Antea Lycaoniæ fuerat, teste Strabone & Plinio ac Ptolemæo: sic dictum ab imagine Medusæ quam ibi suspendit in columna Perseus, ut ait Eustathius in Dionysium. τὸ Λυκαονῶν ἐστὶ καὶ τὸ Εἰκόνιον τῆς εἰκόνις τῆς Γοργόνος περιτομῆς ζῆλον, καὶ αὐτοῦ τὸ ἀκασιλῶσται λίγα. Πόλις. Sed Stephanus aliam ejus nominis assertit originem. Postea rursus Lycaoniæ metropolis facta. * Basilus Ep. 8. & 397. Basilus Seleucensis in lib. i. de Vita Theclæ, loquens de Iconio: Πόλις δὲ αὐτῆς Λυκαονίας, τῆς μὲν ἰσῆος ἐπολιὸν ἀπέχουσα, τῆς δὲ Ἀσιαῶν μᾶλλον περὶ τὴν ἰσῆον. * Valef.

x In amphitheatrali spectaculo feris.] Moris hujus origo apud Tertull. de spectac. cap. xii. exempla verò apud Historicos passim. Eutrop. lib. x. de Constantio: In Galliis & militum & provincialium ingenti jam favore regnabat, casis Francis atque Alemanni, captisque eorum Regibus, quos etiam bestias, cum magnificentis spectaculum minus parasset, objecit. Elcazarus apud Egelipp. lib. 5. in illa ad Judæos Oratione, qua in proprias necessitudines ac viscera sæviendi auctor illis est, ne per ludibrium pompæ interserentur spectaculo, dum mala captivitates recenset, inter alia sic ait: Subsecundi quoque morsus ferarum ad veterum spectaculum, quod diversis jam celebratur arenis urbium, vel exemplo nobis debet esse pudendam, vel casu miserabile, ut reservemur aut bestias, aut fratribus prælitari. Cum ergo tale Romanorum institutum, non video cur præter morem Ammianus Isæuros feris obiectos dicat. Lindenbr.

y Feris obiecti sunt præter morem.] Certum est moris olim fuisse, ut hostes Populi Rom. bello capti feris objicerentur: idque præter Hegesippi locum à Lindembrogio hic laudatum, docet Seneca in Epist. 70. Nuper in ludo bestiariorum unus e Germanis, &c. Unde & Constantinus Aſcaricum Regiūmque Francorum Reges captos in acie, bestiis obiectis dicitur ab Eutropio in Breviario, & ab Eumenio in Panegyrico. Sed & latrones, quales erant Isauri verius quam justii hostes, feris in amphitheatro obiciebantur, teste Athenæo lib. 3. Cur ergo id factum esse præter morem ait Marcellinus? an quia Isauri non folebant bestiis obijci, sed potius ad gladium damnari? quod quidem etiam hostium fuisse supplicium docet Florus lib. 3. cap. 12. Dio Coccejanus in Fragmentis quæ nuper vulgavimus, pag. 6. 4. Vopiscus in Probo, & Symmachus lib. 2. Ep. 46. Certè Cilices finitimi Isauris, lanistæ ministrabant, ut testis est Juvenalis:

pugnas Cilicis laudabat & isæus.
An potius præter morem feri dixit, quod fieret molo & improbo more? Est enim prorsus inhumanum severissimis cruciatibus illudere, & quasi in sultare hostibus in acie captis. An denique Isauri isti quos bestiis obiectos prodit Marcellinus, non in prælio capti fuerant, sed pacis tempore? Potest etiam subaudiri ἰσοῦσται, ut jaſcitabant. Sic lib. 28. de Austuriis: Hujus nocem ulcisci, ut propinqui damnatique injuste causantes, ferarum smiles exsistere. Valef.

z Ut etiam feræ fame monitæ.] In Editione Rom. & Aug. adeòque in codice Regio, deest vox feræ. Unde adducor, ut credem legendum esse: ut etiam bestia fame monitæ. Sic enim legitur apud Tullium in Cluentiana: Jam hoc non ignoratis, judices, ut etiam bestia fame dimitte ad eum locum, ubi pastæ aliquando sunt, revertantur. Idem.

a Ancoralia.] Funes sunt quibus ancora religatur. Græci ἰπίρια dicunt & πρυμνία. Latinam vocem usurpat Livius lib. 22. & 37. Plinius lib. 16. Apuleius lib. 11. ἰπρόπος ancorales dicit: Navis absoluta spropis ancora-

tate sævitiam, ³ ne cedentium quidem ulli parcendo, obtruncatis omnibus, ^b merces opimas⁴ velut viles nullis repugnantibus avertabant. Hæcque non diu sunt perpetrata. Cognitis enim ⁵ pilatorum caërorumque funeribus, nemo deinde ad has stationes appulit navem: sed ^d ut Scironis prærupta letalia declinantes, litoribus Cypriis contigui navigabant, quæ Ifauriæ scopulis sunt controversa. Procedente igitur mox tempore cum ^e adventicium nihil inveniretur, relicta orâ maritimâ in Lycaoniâ adnexam Ifauriæ se contulerunt: ibique ^f densis intersepientes itinera prætenturis, provincialium & viatorum opibus pascebantur. Excitavit hic ardor milites per municipia plurima, quæ iisdem conterminant, dispositos & castella: & quisque serpentes latius pro viribus repellere moliens, nunc ^g globis confertos, aliquoties & dispersos, multitudine superabatur ingenti: quæ nata & educata inter editos recurvósque ambitus montium, eos ut loca plana perfultat & mollia, missilibus obvios eminus lacescens, & ululatu truci perterrens. Coactique aliquoties nostri pedites ad eos persequendos scandere clivos sublimes, etiamsi lapsantibus plantis, fruticeta prensando vel dumos, ad vertices venerint summos: inter arta tamen & invia nullas acies explicare permisi, nec firmare nisu valido gressus, hoste discursatore rupium abscissa volvente supernè, periculose per prona discedunt; aut ex necessitate ultima fortiter dimicantes, ruinis ponderum immanium consternuntur. Quamobrem circumspectâ cautelâ observatum est deinceps; & cum edita montium petere cœperint grassatores, loci iniquitate milites cedunt. Ubi autem in planitie potuerint reperiri, quod

³ Steph. ne cadentium. ⁴ Steph. velut viles. ⁵ Mf. pilatorum caërorumque funeribus. ⁶ Mf. adventicium. ⁷ vulg. densis inter obsidentium itinera prætenturis.

libus, peculiari serenæque statu pelago redderetur. Sic enim malo, quam strophis, ut vulgo legitur. *Idem.*

^b *Merces avertabant.*] Plaut. Trinum. *Prædam avertete.* Livius lib. 37. *Ingentem prædam intra paucos dies avertabant.* Lindenbr.

^c *Pilatorum caërorumque funeribus.*] Ita edidi ex auctoritate Scriptorum codicum, quibus Editio quoque Romana & Augusta subscribit. Sic Marcellinus in lib. ultimo loquitur de Hunnis: *Nec castra inimica pilantes.* & rursus: *Pilando vallis & incendio.* Eamque vocem ab antiquis usitatam fuisse testis est Festus in v. *Pilare*: quæ & in idiomate nostro adhuc manet, *Piller.* Valef.

^d *Scironis prærupta letalia.*] Pomp. Mela lib. 11. c. 111. *Scironia saxa sævo quondam Scironis hospitio etiam nunc infamia.* Stat. Papin. Thebaid. lib. 1. *Infames Scirone petras.* Fabularem historiam explicant Hygin. fabul. xxxviii. Lactant. in Stat. Lindenbr.

^e *Adventicium nihil.*] Inf. cap. 8. *adventicium adfluere copus.* In Mf. tamen *adventicium* legitur. Sic lib. xv.

adventicium effeminati delictis, cap. 11. Et mox, *merces adventicia.* Sic *species adventicia,* l. unic. C. Theodof. De faccar. per port. Rom. *Idem.*

^f *Densis intersepientes itinera prætenturis.*] Corruptissimus est locus, ut vulgo legitur: *Densis inter obsidentium itinera prætent.* Tendere, prætentendere, prætenturæ, tensuræ, vocabula sunt castrensis. Glossar. vet. *Prætentura,* *περβολή, ιπιπίσµα. Περβολή, obiectus, obtentus.* Valer. Max. lib. 2. cap. 3. *Neve quis intra castra tenderet, neve locum extra assignatum vallo aut fossâ cingeret.* Egehipp. lib. 5. cap. 20. *Castellum in quo prætentebant.* Eod. lib. c. 24. *Subtraxerant sese insidiis latrocinantium, & custodis prætententium.* Ita enim ex Mf. cod. hic locus restituendus est. Hyginus Gromaticus in lib. de castrametatione, quem nondum typis publicatum Mf. habeo: *Exploratores in friga cohortis prime prætentunt.* Inde ergo *prætenturæ & tensuræ,* quarum in eodem lib. mentio frequens. Ipse Ammian. lib. 25. *Prætenturæ stationesque agrariæ totis rationibus ordinatæ.* Lib. 31. *Prætenturas stationesque disponebat agrarias.* *Idem.*

^g *Globis confertos.*] Vel *confertos:* ut Curtius Ruf. lib. 111. *Conferti & quæsi cohortes tela vibrare.* * Ammian. lib. 16. cap. 12. *In lævo cornu locaverere confertum.* Lib. 19. cap. 6. *Conferti valido cursu.* Vid. lib. xxiv. cap. 1; & 7 *confertius resistentes,* & xxvii. 1. * *Idem.*

contingit assidue, nec exertare lacertos, nec crispere permitti tela, ³ quæ ve-
hant bina vel terna, pecudum ritu inertium trucidantur. Metuentes igitur
iisdem latrones Lycaoniam magna parte campestem, ^h cum se impares nostris
fore ⁱ congressione stataria documentis frequentibus scirent, tramitibus deviis
petivere Pamphyliam, diu quidem intactam, sed timore populationum &
cædium, milite per omnia diffuso propinqua, magnis undique præsidiiis com-
munitam. Raptim igitur properantes, ut motus sui rumorem celeritate ni-
mia prævenirent, vigore corporum ac levitate confisi; ⁹ per flexuosas semi-
tas ad summities collium tardius evadebant. Et cum superatis difficultati-
bus arduis, ad ^k supercilia venissent fluvii Melanis alti & verticosi, qui pro
muro tuetur accolis circumfusus, ^l augente nocte adulta terrorem, quiev-
ere paulisper lucem opperientes. Arbitrabantur enim nullo impedi-
ente transgressi, inopino accursu apposita quæque vastare: sed incassum labores per-
tulere gravissimos. Nam sole orto, ^l magnitudine angustis gurgitis, sed profundi à
transitu arcebantur: & dum ^m piscatorios quærunt lenunculos, vel innare ⁿ te-

⁸ vulg. veliunt. ⁹ Ms. perplexuos. ^l al. urgente nocte
adultæ temporæque, quiev.

^h Cum se impares nostris fore congressione stataria.]
Lib. xx. Legionisque augens juvenutis valide supplemen-
tis, quarum statariæ pugnae per Orientales sæpius emicuiere
prociuctus. Græcis Σταδία μάχη. Pollux, ut in Antho-
log. lib. 1.

Εγὼς ἐν σταδίων ὄσον δίνω. Εξτορσίζετο.
Zosimus lib. iv. de Hunnis: μάχην ἄρ' σταδίων ἔτι
διώμαροι τὸ παρρησι, ἔτι εἰδόντες ἐπιπαύειν. Stataria
ergo pugna est, cum pede collato vir virum legit, nec
quifquam loco recedit: uti eam optimè describit Plautus
in Amphitr. Act. 1. Sc. 1.

- - - fugam in se tamen nemo convertitur,
Nec recedit loco, quin statim rem gerat.
Animam amittunt prius: quàm loco demigrent:
Quisque uti steterat jacet, obtinetque ordinem.

Ita gradariæ pugnae mentio apud Diomed. lib. 3. cap. 2.
Fambicum gressum præci Apuli Daunium à duce suo Daunio
prodiderunt, quod is cum primus adversus acrem Diomedis
pugnam bellum asperum inisset, gradali pugna duos dimicare
instituit, ut collato pede assequente paulatim dextero, dissen-
tiroque & progrediente lævo, & brevi successu & longo dissen-
tu gradus simul & visus firmaretur. Aliarum pugnarum
appellationes, velut Planariarum, Concurfatoriarum,
Expeditionalium, apud hunc nostrum Ammian. in fa-
cili erit observare. Idem.

ⁱ Congressione stataria.] Conflictus planarios alibi
vocat Marcellinus. Græci σταδίων μάχην dicunt, ut
sæpe Zosimus, & Strabo in lib. x. Sed frequentius Græci
τὴν οὐσάδην ἐν ἐκ χειρὸς μάχην dicere solent. Eodem sen-
su statarius miles dicitur à Tito Livio in lib. 9. ubi mili-
tem Romanum cum Macedonico comparat: Statarius

uterque miles, ordines servans. Et lib. 22. Hostem gravem
armis statariumque pugnae genere facile elusit. Valel.

^k Supercilia fluvii.] Infr. supercilia Nili, supercilia
fluminis Rheni. Pag. 150. Supercilia Rheni. Lib. 17. pag. 171.
Superciliis imposita fluminis Mosæ. Græci ἐφ' ὄρων ἔπι ποταμῶν
dicunt. Polyb. lib. 2. πρὶ ἀντιπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἔπι ποταμῶν
πινησάμενοι τὸν ἕκτατον. Lindenbr.

^l Magnitudine angustis gurgitis & profundi.] Eodem mo-
do infr. lib. 24. Angusta fluminis interluviae & præsalta
transiri vado non potuit. Idem.

^m Piscatorios quærunt lenunculos.] Non. Marcell.
Lenunculus, navigium piscatorium. Gloss. Lenunculus,
πίπλον, σαφίδιον. * Vid. Gellium lib. x. c. 25. Tacit.
Annal. 14. Occursu lembuncolorum Lucrinum in lacum ve-
ctam, pag. 309. Dubio procul legend. Lenuncolorum.
Cæsar de bello Civili lib. 3. cap. 43. Pauci lenunculi ad
officium imperiumque conveniebant. * Sallust. Primo indi-
cit forte super noctem in lenunculo piscantis. Amm. lib. xv. 1.
Lenunculo se commississe piscantis: quod idem narrans Sueton.
lib. 1. dixit: Parvulum navigium ob soluto capite conscen-
diffe. Florus: Speculatorium navigium. Ab hisce lenun-
culis corpus lenunculariorum, ad similitudinem naviculariorum,
aliorumque corporum. Inscript. vet. Romæ: PATRONO CORPORIS LENUNCULARIORUM AUXILIA-
RIORUM OSTIENSIIUM. Et in tabula marmorea: ORDO
CORPORATORUM LENUNCULARIOR. TABULARIORUM
AUXILIARES OSTIENSIS. Idem.

ⁿ Temere contextis ratibus.] Ut * Aufon. Periocl. v.
Odyss. Contextu ratis temere properatæ navigationem solus
aggreditur. * Sallust. Castella & oppida temere murita.
Apul. Domus temere contexta. Temere est χεδῖως: unde
navigia ipsa, de quibus hic agitur, schedie vocantur. Festus
Pomp. lib. xv. 1. Ulpian. l. 1. §. 6. ff. de exercit. actio. Suid.
χεδία, ἢ ἐν ἑπιπαύσει χόντων, ἢ ἐχειρῶν πιπινησάμενοι
ναῦς. Hefych. & Theophylact. Simocat. lib. v. 111. τὰς

mere contextis ratibus parant: effusæ^o legiones, quæ hiemabant tunc apud² Siden, iisdem impetu occurrere veloci. Et signis prope ripam locatis ad manus comminus conferendas, densata scutorum compage semet scientissimè præstruebant: ausos quoque aliquos fiducia nandi, vel cavatis arborum truncis annem permeare latenter, facillimè trucidarunt. Unde^p tentatis ad discrimen ultimum artibus multum, cum nihil impetraretur, pavore vique repellente extrusi, & quò tenderent ambigentes, venire prope^q oppidum Laranda. + Ubi victu recreati & quiete, postquam abierat timor, vicos opulentos adorti, equestrium adjumento cohortium, quæ casu propinquabant, nec resistere planitie porrecta conati, digressi sunt: retróque concedentes, omne juventutis robur^r relictum in sedibus acciverunt. Et quoniam inedia gravi afflictabantur, locum petivere Paleas nomine, vergentem in mare, valido muro firmatum; ubi conduntur nunciusque commeatus, distribui^f militibus omne latus Isauriæ defendentibus adsueta. Circumstetero igitur hoc munimentum per^t triduum & trinoctium: & cum neque acclivitas ipsa sine discrimine^s adiri letali, nec cuniculis quidquam geri posset, nec procedebat ullum obsidionale commentum: mæsti excedunt, ^o postrema vi subigente

² Ms. Sidenisidem. ³ Ms. densitas scutorum compage-
tem & scientissime. Steph. densas scutorum compages
scientiss. ⁴ al. Ubi. ⁵ Ms. & Steph. adiri possit letali.
⁶ Steph. postremò ira subeunte.

λεγομένης ρεδίας συρρέφαντες, ἐμθρομαδὸν τὴν ποταμὸν
οὐσιπέζων. Idem.

^o Legiones quæ hiemabant tunc apud Siden, iisdem.]
Antea legebatur, apud Sidenisidem. Sed cum in Ms. Florentino ac Regio Sidenisidem existare vidissem, non dubitavi quin duæ voces male in unam coaluissent ex pravo usu scribendi veterum illorum, qui nobis codices suis manibus scriptos reliquerunt. Item nullas inter singula vocabula distinctiones adhibebant: unde multiores propagati sunt, cum in aliis Auctoris multis, tum etiam in Marcellino quem præ manibus habemus. Ita igitur nullo negotio hunc locum distinxī: *Legiones quæ hiemabant tunc apud Siden, iisdem impetu occurrere veloci.* Est autem Side urbs Pamphylia notissima, quam quidem Pamphyliam tum petebant Isauri, ut Marcellinus supra retulit: Cumæorum colonia teste Strabone: de qua Avienus in descriptione orbis loquitur his verbis:

*Pamphylia in finis. Ibi eadem Cragus habetur
Nomine subgentis: prope collam fiorgit in arcem
Prisca Side. Joves calidis addetor in aris
Sepe Diva. e Veneri.*

Quamquam Dionysius ὁ ἑσπεριώτης, quem Avienus interpretatur, Appendum dicit, non Siden. Valef.

^p Tentatis ad discrimen ultimum artibus multum.] Legendum esse arbor, artibus multis, rectius. Valefius. Immo Ammiani stilus tuctur vulgatam, ut cap. 1. Et

*hec quidem medullitas multum gementibus agebantur, ut in Ms. illic legi testatus fuit Lindenbrogus: & præterul-
rim vulgato multis, quod sumpserunt, qui τῶν γementibus per aposiopen sin addere nequibant τὸν* Antiochenisibus, vel illis, de quibus ante narravit. Gronov.

^q Oppidum Laranda.] Strabo in lib. 12. τὰ Λάρανδα urbem Isauria facit; Ptolemæus & Stephanus Lyconia. Valef.

^r Relictum in sedibus.] Sæpissime hæc vox apud Ammian. Veget. & ejus sæculi Scriptores. Inf. lib. 17. *Militares numeris definitus remanent sedes.* * cap. 8. *Fru-
mentum in sedibus consumendum.* * Lib. 20. *Redite nunc ad sedes.* Sedes autem sive sedeta sunt loca, in quibus milites citra expeditionum necessitatem commorantur. Unde in l. fin. C. Quib. non. obff. long. temp. & Institut. Justinian. lib. 2. Tit. de milit. testam. illa verba, *citra expeditionum necessitatem, in aliis locis, vel suis sedibus degunt*, corruptè hætenus sic legi certum est. Restituenda autem hoc modo, *in aliis locis, vel suis sedibus*: quod Theophili confirmatur auctoritate, sic vertentis, *ὅς τις λεγομένης ἀποτίς σιδέτις*: ut etiam l. 18. C. de Episc. audient. *In suis sedetis sive stationibus.* In Glossario nomico *sedetis* interpretantur *αεσιόδραγ*. Et in aliis Gloss. *σιδέτις, κεδιόδραγ, αεσιότις.* Lind.

^s Militibus omne latus Isauriæ defendentibus.] Pollio in triginta Tyrannis: *Denique post Trebellianum, ait, pro barbaris kalentur: & eum in medio Romani nominis solo regio eorum sit, novo genere custodiarum quasi limes includitur, locus deserta, non hominibus, &c.* Valef.

^t Triduum & trinoctium.] Similiter Fess. Avien. in Descript. ora maritima: *Cursus carinae biduo & trinoctium est.* Tacit. Annal. 3. *Dum ne plus quam trinoctium abisset.* Lind.

majora viribus aggressuri. Proinde concepta rabie faviore, quam desperatio incendebat & fames, amplificatis viribus ardore incohibili in excidium urbium matris 7 Seleuciae efferebantur, quam 8 Comes tuebatur Castricius, tresque legiones bellicis sudoribus induratae. Horum adventum praedocti speculationibus fidis rectores militum, tessera data sollempni, armatos omnes celeri eduxere procursum: & agiler praeterito 9 Calycadni fluminis ponte, cujus undarum magnitudo murorum alluit tures, in speciem locavere pugnandi. Neque tamen exsilivit quisquam, nec permissus est congregari. Formidabatur enim flagrans vesania manus, & superior numero, & ruitura sine respectu salutis in ferrum. Viso itaque exercitu procul auditoque 10 liticinum cantu, represso gradu parumper steterunt praedones: 1 exertantisque minaces gladios, postea lentius incedebant. Quibus occurrere bene pertinax miles explicatis ordinibus parans, 2 hastisque feriens scuta, (qui habitus iram pugnantium concitat & dolorem) proximos jam gestu terrebatur. Sed cum in certamen alacriter confurgentem revocare ductores, rati intempestivum, anceps subire certamen, cum haud longe muri distarent, quorum tutelam 3 securitas poterat in solido locari cunctorum. 2 3 Hac ita persuasione, reducti intra moenia bellatores, obferatis undique portarum aditibus, 4 propugnaculis insistebant

7 Steph. insolentia. 8 Mf. Calycadanni. 9 Steph. latro-
num. 1 Mf. & Steph. extrantisque minantes. 2 Steph.
Securi poterant in solido loca cuncta locare. 3 Mf. Hac
uti.

v Comes tuebatur Castricius, tresque legiones.] Com-
mis militaris per Isauriam memoratur in Notitia Imperii
Romani, sub cuius dispositione erat legio 2. & legio 3.
Isaurica. Ex quo apparet primam legionem Isauricam
post obitum Constantii alio abductam fuisse. *Ital.*

x Calycadni fluminis ponte.] Seleucia enim caput Isauriae
supra Calycadnum anem posita est, teste Strabone
ac Plinio: quem Calydnium alii etiam dicere, ut scribit *
Basilium Seleucenus in lib. 1. de Thecla * & Stephanus in
v. *ἐπι τῷ ὄρει καὶ τῷ ἱερῷ ἐλασ σελῶνεια: ἢ παραρρῆσι
ὁ Καλυκάδιος, ὁ Καλυδνῖος πρὸς κελῶσι.* Sic legendus
est hic locus Stephani ex Eustathio in lib. 3. Iliados. Se-
leucia enim prius dicebatur Hyria, & Olmia, postea à
Seleuco Nicatore condita, & à mari remota, nomen
conditoris accepit, ut tradit idem Stephanus in v.
στυλῶνεια. Fuit autem primò quidem Ciliciae Trachiae
civitas, unde & Tracheotis cognominata teste Plinio,
Strabone, ac Stephano. *Idem.*

y Hastisque feriens scuta, qui habitus iram pugnantium
concitat.] Mos militaris, diverso gestu vel strepitu di-
versas quoque animorum affectiones notans. Inf. lib. 15.
*Militares omnes horrendo fragore scuta genibus illidentes,
quod est prosperitatis indicium plenum: nam contra cum
hastis clypei feriuntur, in ea documentum est & doloris.*
Lib. 16. *Ardore quoque pugnandi hastis illidendo scuta mon-
strantes.* Lib. 21. *Unanimanti consensu voces horrendas*

inmani scutorum fragore miscerat. Eodem lib. *Hastisque
vibrantes irati, post multa quae benevole responderant, pe-
tebant se duci protinus in rebellem.* Lib. 23. *Sublatis al-
tius scutis nihil periculosum fore vel ardum clamitabat.*
Curt. lib. x. *Nulli placebat oratio: itaque suo more hastis
scuta quatientes, obstreperere perseverabant.* Et post alia:
*Sequitur phalanx basis clypeos quatens, expletura se san-
guine illorum, qui assēderant nihil ad ipsos pertimens
regnum.* Vide Livium lib. xxxviii p. 313. Caesar. de
bello Gall. lib. vii. Tacit. Histor. lib. v. & in lib. de
morib. Germ. * Polybii lib. xv. pag. 701. *Οἱ ῥωμαῖοι
τὰ πῶτα σωμαλάζατος, καὶ σωμαφόρου πρὸς
ἐξίρει τὸς θυρῶς, ἀστέβαλοῖς τῶν ὑπεναντίοις.* *Romani
more patrio clamorem tollentes, & gladiis scuta quatiendo
perstreperentes, irrunt in adversos.* Idem pag. 430. *Sono
armorum tripudii quoque (ita illius Germanis mos) approbata
sunt dicta.* * Lindenbr.

z Hac ita persuasione.] Sic habet Editio Romana,
quam ceterae deinceps secutae sunt, sed in Mss. Florentino
no, * Tolosano ac Vaticano * legitur, *hac uti:* ex quo
conjecteram legendum esse, *hac utili persuasione:* * ut in
codice Tolosano adscriptum postea reperi. In margine
tamen emendatur alia manu *utique.* * sed magis placeat
lectio quam in codice Regio postea reperi, *hac uti,* nisi
malis itaque. Valefius. Vera est Scriptorum codicum
lectio *hac uti persuasione,* qua imitatur Ammianus Tacitum
suum, apud quem 6. ann. 30. *Firmarent velut fa-
dus. 15. 69. Occupare velut arcem.* Et saepius. Gronov.

a Propugnaculis insistebant & pinnis.] Inf. lib. xvi. cap. 4.
Inter propugnacula visibatnr & pinnas. Propugnacula sunt
ἀσπυγγῶνς, pinnæ *ἰπέλλης.* Synes. Consil. 11. *μί-*

& pinnis, congesta undique saxa telâque habentes in promptu, ut si quis^b sese proripuisset interiùs, multitudinè missilium sterneretur & lapidum. Illud tamen clausos vehementer angebat, quòd captis navigiis, quæ frumenta vehabant per flumen, Isauri quidem alimentorum copiis adfluebant: ipsi verò solitarum rerum cibos jam consumendo, inediæ propinquantis ærumnas exitiales horrebant. Hæc ubi latius fama vulgasset, missæque relationes assiduæ Gallum Cæsarem permovissent: quoniam Magister equitum longius ea tempestate distinebatur, jussus^c Comes Orientis Nebridius, contractis undique militaribus copiis ad eximendam periculo civitatem amplam & opportunitam, studio properabat ingenti: quo cognito abscessere latrones, nulla re amplius memorabili gesta, dispersique, ut solent, avia montium petiere celsorum.

CAP. III. Eo adducta re per Isauriam, Rege Persarum bellis finitimis illigato, repellentéque à conlimitiis suis ferocissimas gentes, quæ^d mente quadam versabili hostiliter eum sæpe incessunt, & in nos arma moventem aliquoties juvant: Nohodares quidam nomine è numero optimatum, incurfare Mesopotamiam quoties copia dederit ordinatus, explorabat nostra sollicitè,

4 *Mf.* proripuisset ... terius. 5 *Mf.* dispersisque.

ἄρα πῶτι πᾶρ ἑπαλξίν ἑήσμαι; μήχα πῶτι πῆρσιν τὸ μέγα πύργον; Lindenbr.

b *Sepe proripuisset interiùs.*] Antea legebatur *ulteriùs* ex conjectura P. Castelli, qui cum in Editione Romana haberetur, *proripuisset* ... *terius*, ita excedit, ut dixi: quod tamen ferri omnino non potest. Emendationem verò nostram confirmat similis locus in lib. xx. *Telorumque genere omni ad interiora ferociùs se proripientes arcebant.* Valef. Recte vir doctissimus. Sic apud Livium Valerius *toto corpore interior periculo vulneris factus insinuasse inter corpus armaque Galli dicitur* vii. 10. Etiam *naves interiores* *istibus tormentorum* xxiv. 34. Sed dubito, primo an lacuna in MSS. etiam sit, a que ac in editione Romana exhibetur; deinde utrum ex comparatione alterius loci, an ex contemplatione scripturæ veteris suppleri debeat. Nam certe quum præcedens verbum desinat in *ε*, quam facile per eas literas intercideret potuerunt *ei*, ut scriptis videatur auctor *proripuisset ceterius*, quum & cap. 1. dixerit *nullo citiore eis vultu ministro presente.* Gronov.

c *Comes Orientis Nebridius.*] Is Honorato successerat, ut docet Epistola Libanii 390. ad Mantitheum. Idem postea Quæstor Palatii Juliano Cæsari datus est a Constantio, tandemque Præfectus constitutus Prætorii, cum sacramentum Juliano prestare adversus Constantium recusasset, privatus in Tuscaniam, quod ei natale solum erat, recessit, ut est in lib. xx. Extat Epistola Libani ad hunc Nebridium 202. libri iv. in qua Comitum Orientis, & Præfecturam Prætorii Galliarum

cum gessisse significat his verbis. *Ἀρχὴ δὲ ἡ μεγάλη μὲν οὖν πᾶρ ἡμῶν, ἡ μεγάλη δὲ ἐπὶ τῷ ἰστέλλεσθαι.* * Valef.

Mente quadam versabili.] *Ἰσ.* *versabili:* ut inf. *versabilis motus, versabilis Princeps, versabiles Sarmatæ,* &c. Lindenbr.

e *Prætorii & stationibus servabantur agrariis.*] Prætorum sunt præfidia militum, quæ pro castris securitatis causâ collocantur: sunt enim diætæ a prætendendo, id est, antè tendendo, tamquam quædam castra antetendentia, ut rectè explicat Turnebus lib. 2. Adv. cap. 7. Sic prætere sumitur ab Auctore Panegyrici, qui dictus est Constantino Aug. *Fam oblitum delictorum circi Maximi, & Pompeiani theatri, & nobilium lazaronum, Rheno Danubiisque prætendunt.* Claudianus quoque de bello Gothico:

Item & extramis legio prætenta Britannis.

Hanc vocem videtur mihi Zosimus exprimere voluisse; cum scribit in lib. 4. *τὸ μὲν στρατιῶν τῆ ὀχθῆ ἔστησαν οὐμπραχτίνας.* Sed unus hac voce mirum in modum delectatus est Ambrosius. Nam præter illos locos quos laudavit Turnebus, utitur etiam in Epist. 16. *Postremò quasi bonum bellatorem sumere arma Dei ac prætere semper non solum adversus carnem, &c.* Et in Epist. 26. ad Gratianum Augustum: *Nocte ac die in tuis castris curâ & susulocatus, orationum excubiis prætendebam.* Item in Ep. 27. ad Valentianum Juniorem: *Dum tu militem Rom. occupas, domis adersion se utrumque pretendit in medio Rom. Imperii sinu, Fuchingi populabantur Rætiar. Denique in Ep. 82. Stat autem speculator providus, per vigil cubos qui prætendit in castris.* Et in libris de Excidio Hierosol. qui Hegesippo tribuuntur, cum sint Ambrosii. Veteres Latini *præsidere* dicebant, ut apud T. Li-

si reperiffet ufquam locum, vi fubita perrupturus. Et quia Mefopotamiæ tractus omnes crebrò inquietari fueti, ^c prætenturis & ^f stationibus fervabantur agrariis, lævorfum flexo itinere ^b Oſdroenæ ſubfederat extimas partes, novum parùmque aliquando tentatum commentum adgreffus: quod ſi impetraffet, ^e fulminis modo ⁱ cuncta vaſtarat. Erat autem quod agitabat hujusmodi. ^k Batne municipium in ^l Anthemuſia conditum Macedonum manu priſcorum, ab Euphrate flumine brevi ſpatio diſparatur; refertum mercatoribus opulentiſ: ubi annua ſollempnitate, prope ⁷ Septembris initium menſis, ad nundinas magna promiſcux fortunæ convenit multitudo, ad commercanda quæ Indi mittunt & Seres, aliæque plurima vehi terra marique conſueta. Hanc regionem præſtitutis celebritati diebus invadere parans dux antè dictus,

6 al. ful. inſtar. 7 ^o menſis vulg. deeff.

vium crebrò occurrit, & præſidia, quas poſtea prætenturas ſequior ætas appellavit. Sic enim ſcribit Varro in lib. 1. de lingua Lat. Præſidium eſt dictum, quia extra caſtra præſidebant in loco aliquo, quò tutior regio eſſet. Non omiſerim, prætenturam olim propriè dictum eſſe locum in caſtris ad vallum, ubi cohortes primæ, & Exploratores, & Claſſici cum Auxiliariis equitibus prætendebant, teſte Hygino. Valeſ.

f Stationibus ſervabatur agrariis.] Inf. lib. 16. Stationes prætenturæ agrarias. Liber de reb. bell. cap. de limit. munit. Munitione poſſeſſorum diſtributa ſollicitudo ſine publico ſumtu conſtituat, vigiliis in his ^o agrariis exercendis. Veget. lib. 1. c. 3. Si longior expeditio emergit, in agrariis plurimum detinendi ſunt, proculque habendi à civitatibus illecebris. Lindenb.

g Stationibus agrariis.] Stationes agrariæ ſunt præſidia militum, quæ in caſtellis, aut aggeribus publicis explorandi gratiâ conſtituuntur. Moris enim fuit Romanis, cum hoſtis non procul abeſſet, ex omni exercitu certos milites deligere, quos in caſtellis tumultuariis, aut aggeribus publicis collocabant, partim ut commentuum ſubvectioni ſecuritas præſtaretur, partim ne inopinato hoſtium incurſu turbaretur exercitus: idque etiam pacis tempore obſervabatur circa limitem, unde hoſtium excuſus timebantur. Haſ Vegetius lib. 3. cap. 8. & Auſtor vetus poſt Notitiam Imperii editus, ſimpliciter agrarias appellat. Sic autem diſtas exiſtimo, ad differentiam caſtrenſium, quæ ſunt in caſtris, de quibus loquitur Tacitus in lib. 1. Annalium. Portas ſtationibus firmant. * & Lipſius in libri v. de militia Rom. capite VII. * Ceterum agrarias à prætenturis parum diſferre exiſtimo, niſi quòd prætenturæ ferè de peditibus tantum dicuntur. Itaque Marcellinus ſuprà de Iſauris, quos pedites fuiſſe conſtat, ſcribit variis cis interſepſiſſe itinera prætenturis. Poſtè etiam id diſcrimen fuiſſe, ut prætenturæ quidem ſub dio, agrariæ verò etiam in oppidis & caſtellis muro cinctis agerentur: quod & Vegetius docet in loco citato. Valeſ.

h Oſdroenæ ſubfederat extimas partes.] Ita hunc lo-

cum corrigendum putavi, quia teſta rariſſimo mendo laborabat: legebatur enim *extimans partes*. Meam conjecturam viri Cl. & doctiſſimi Ant. Loiffelli auctoritas mihi poſtea confirmavit, qui ad oram codicis ſui ita emendaverat: an conjecturà, an ex fide Valentini codicis quem contulerat, incertum eſt. Eſt autem ſubſistere quod Græci *ὑποδύσαντες* dicunt, cùm manus militum poſt virgulta, aut maceriam, aut collem inſidias ſtruens occultatur: unde & ſubſeſſe dicuntur à Vegetio. Valeſ. Ad exemplar Hamburgenſe ab Lindenbrogio ſic adſcriptum vidi. Loiffel. *ſubfederat extimas partes.* ut p. 27. *extimarum* pro *extremarum*. Sic enim MSS. ſic p. 55. *ab inſulis extimis*. p. 102. *gentium extimarum*. p. 386. *extima parte*, & alibi. *Gronov.*

i Cuncta vaſtarat.] Sic reſtitui ex codice Regio & Editione Romana, cùm antea legeretur *vaſtaret*. Valeſ autem *vaſtarat*, idem quod *vaſtaſſet*: eaque locutio Græcànica eſt, & familiaris Marcellino, non infrequens tamen apud alios quoque Latinos Auſtores. Sic enim Ambroſius in Sermone 87. *Si enim tardiùs hoc feciſſet, interveniente ſterilitate civitas ſine habitatore remanſerat*. Valeſ.

k Batne municipium.] In Editione Auguſtana legitur *βατηνῶν* Batnæ: & ita ferè id oppidum efferri ſolet cùm ab aliis Auſtoribus, tum ab ipſo Marcellino. Sed tamen nihil hoc loco mutandum eſſe exiſtimavi, cùm ſcirem apud Procopium lib. 2. Perſicorum hoc idem oppidum *βατηνῶν* vocari: quod quidem oppidum Procopius ibidem exiguum eſſe dicit, & ab Oſdroenæ metropoli Edeſſa abeſſe dici itinere. *Idem.*

l In Anthemuſia.] Anthemuſiam Strabo lib. 16. *Ἄνθημος* & *Μεσποταμίας* appellat. Plinius oppidum Mefopotamiæ facit, cui ſubſcribit Iſidorus Characenus, qui & *χάρουσις* dici ab incolis ſcribit. Tacitus lib. 6. Anthemuſiada urbem nominat, quam & a Macedonibus poſitam eſſe teſtatur. Proinde nomen ei inditum videtur ab Anthemunte urbe Macedonia. Ptolemæus tamen cum Strabone conſentit, & Anthemuſiam ait eſſe regionem Mefopotamiæ, qua contingit Armeniam. Falluntur itaque Eutropius ac Rufus Feſtus, qui Anthemuſiam opimam Perſidis regionem vocant, quaſi eadem ſit Perſis ac Mefopotamia. *Idem.*

per solitudines^m Aboræque annis herbidas ripas: suorum indicio proditus, qui admissi flagitii metu exagitati, ad præsidia^s descivere Romana, absque ullo egressus effectu, deinde tabescebat immobilis.

CAP. IV. ^o Saraceni tamen nec amici⁹ nobis umquam, nec hostes optandi, ultrò citròque discursantes, quidquid inveniri poterat, momento temporis parvi vastabant, ^p milvorum rapacium similes: qui si prædam dispexerint celsius, volatu rapiunt celeri, aut nisi impetraverint, non immorantur. Super quorum moribus licet ⁹ in actibus Principis Marci, & postea aliquoties meminerim retulisse; tamen nunc quoque pauca de iisdem expediam carptim. Apud^r has gentes, quarum exordiens initium ab Assyriis^r ad Nili cataractas porrigitur & confinia Blemmyarum, omnes pari sorte sunt bellatores, ^t seminudi, coloratis sagulis^t pube tenus amicti, eorum adjumento pernicium

^s vulg. discurrere. ⁹ Mj. nobiscum quam nec host. ^r Mj. amici.

[^m Aboræque annis.] Hunc per Anthemusæm fluere atque in Euphratem egeri Strabo ac Isidorus Characenus auctores sunt. Sed Isidorus *αβόραν* nominat. Straboni est *αβόρας*. Zosimus in lib. 3. *αβόραν* appellat. In Procopii exemplaribus modò *αβόρας*, modò *αβόρας* scribitur. Ptolemæo est *χαβόρας*, quem è Masio ac Singara montibus fluere testatur. Postremò Theophylactus Simocatus lib. 3. cap. x. *αβόραν ποταμόν* vocat: * Geographus Nubienfis exemplo Ptolemæi cum aspiratione *Alebatur*, ut & sacra Scriptura *Chobar*: Elianus in lib. 12. de Animalibus capite 30. *βόρας*. Idem.

[ⁿ Saraceni nec amici nobis umquam, nec hostes optandi.] Qui tamen fœderis vinculo in Romanam postea convenire societatem. Novell. xxxi. Imp Theodol. *Lindembr.*

[^o Saraceni nec amici nobis umquam, nec hostes optandi.] Perfidiam genti insitam tangit his verbis. de qua etiam Menander Protector pag. 125. paria sentit, cum ait: *όταν δὲ λέγω Σαρακηνὸς, ἀαλογοῖζέω εἰς τὸ ἀκόνειν ἐπιλήθεσθαι ἑἴθετος.* & supra de iisdem. *πλεονεκῶνται τοῦ ὄθλου.* * cui ad le Theophylactum Simocatum in hinc lib. 111. * Hujusmodi autem hominum neque amicitia, neque odium operandum est, quippe qui & amicitia specie plus nocent, & gratiandi occasionem nanciscuntur, & in bell. imò insidiosi hostes sint. Accedit, quòd amicitia Saraceni in oneri ac damno cedebat Romanis, qui grave stipendium quotannis eis donabant, ut docet Marcellinus lib. xv. *Talof.*

[^p Milvorum rapacium similes.] Hujus loci emendatio codicis Regiò debetur: antea enim excusum erat, *rapacium est similes*, ineptè ut reparat. paulò post legendum videtur, *aut nisi impetraverint, non immorantur.* Idem.

[^q In actibus Principis Marci.] At Scriptorum, qui res Marci nobis referunt, nemo Saracenorum aut Arabum meminit. Quo magis delectare mihi sibi liberos natos Hispaniarum Marcellini, qui antiquitatis in-

curià perierunt. Illos enim quantà diligentia contexerit, testes esse possunt si quis superest etiamnum. Ceterum quod commercium, aut quando habuerit cum Saracenis Marcus, coniecere difficile est. Videtur tamen ad ei contigisse, cum occisò Casio Syriam & Ægyptum perustraret. Tum enim, ut ait Capitolinus, multa egit cum Regibus, & pacem confirmavit, sibi occurrentibus cunctis Regibus & Legatis Persarum: inter quos etiam Phylarchos Saracenorum fuisse credibile est. *Idem.*

[^r Has gentes quarum exordiens initium ab Assyriis.] Arabiae gentes omnes Saracenorum vocabulo complexi videtur Marcellinus. Arabia enim usque ad Babyloniam (quam hic Assyriam vocat) pertingit, teste Strabone ac Ptolemæo: habetque ab occasu Ægyptum, & Nili cataractas. Propriè tamen Saraceni sunt Arabes Scenitæ, seu Nomades: atque imò quidem portio exigua Arabiae Felicis Saraceni dicebantur, ut testis est Plinius lib. 6. & Ptolemæus: postea verò in maximam potentiam aucti, omnibus Scenitis Arabibus nomen suum dedere, perinde ut Lazæ Colchicæ. Nihilò tamen minus præter commune vocabulum Saracenorum, singulæ gentes propriam appellationem quoque retinebant. Alii enim Maadzeni dicebantur, alii Assanitæ, alii Anthropophagi, alii aliter, ut Nonnosus in Legatione, Procopius in Persicis, & Marcellinus noster affirmant. Ex quibus alii Persas, alii Romanos colebant. Menander Protector p. 124 *ταῦτ' ἀσρακηνικὰ φύλα, μυρία δὲ πῦσι, καὶ τὸ πλεονεκῶντα ἑρημοῦσι εἰσι ἐδιδασθεῖσι καὶ μὲν οὐκ ἔρωμαι ἐπὶ τὴν ἀκαθάρτην τῶν ἡμετέρων πολιτείαν.* Idem.

[^s Ad Nili cataractas & confinia Blemmyarum.] Blemmyes enim ad Nili cataractas sedes habebant, Nubis proximè, ut præter ceteros testatur Dionysius Characenus de situ Orbis his versibus:

*Τῶν πάρος ἀιδαλίαν Βλεμύων ἀίχμασι κελῶται,
Ἐνδὲι ποτάμιον κάρχη δ' ὕδατος Νείλου.*

Ad quem locum recte Eustathius annotat *κελῶται* esse Nili cataractas seu catadupos. Idem confirmat Procopius lib. 1. Persic. ubi & litem Romanum ea parte **gracilium-**

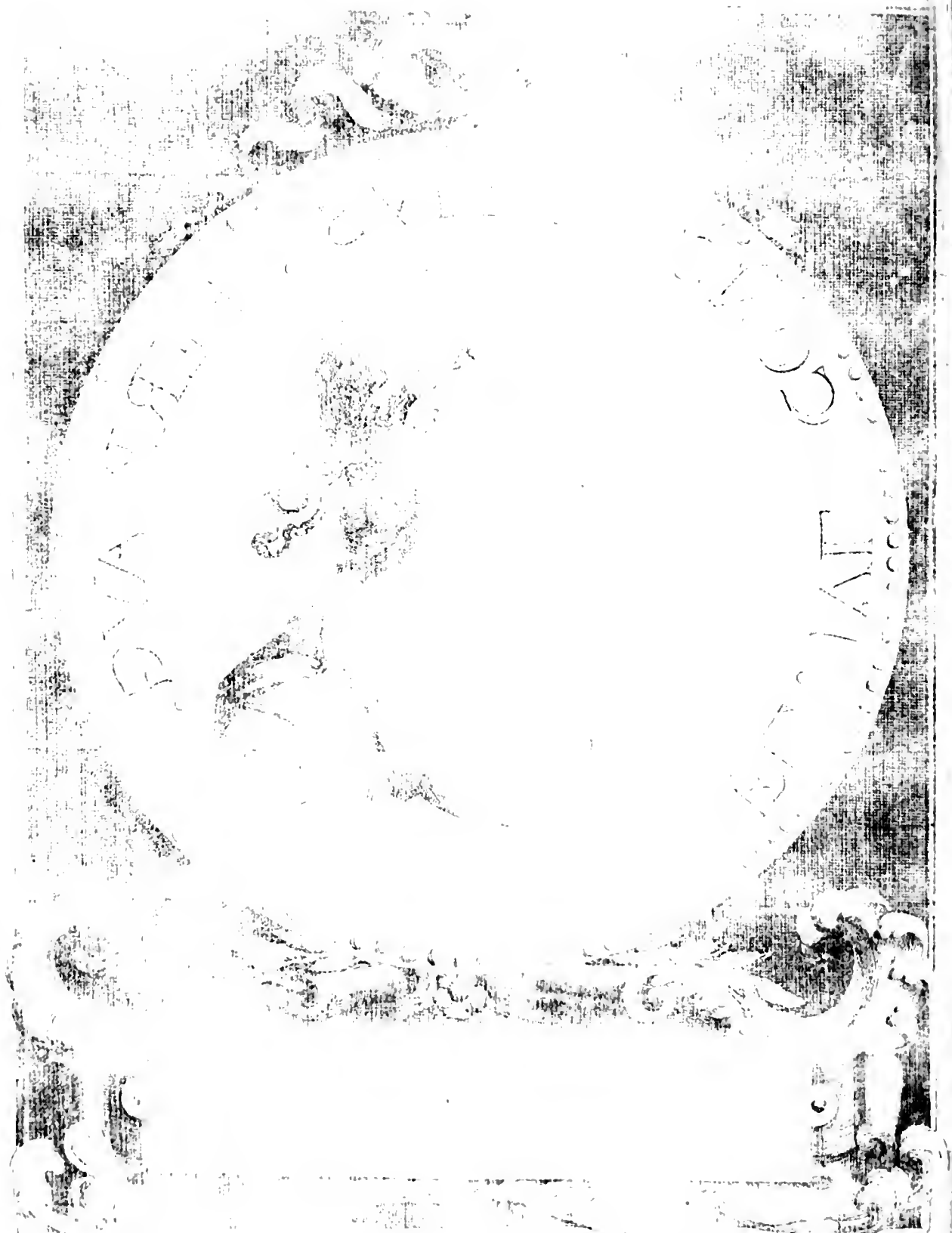

FELIX CONSTANTIVS PER P. AVG.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

PAVIA 1881

1881

graciliūmque camelorum per diversa reptantes, in tranquillis vel turbidis re-
bus: nec eorum quisquam aliquando stivam apprehendit, vel arborem colit,
aut arva subigendo quæritat victum: sed errant semper per spatia longè la-
tèque distenta, sine lare, sine sedibus fixis aut legibus: nec idem perferunt
diutiùs cælum, aut tractus unius soli illis umquam placet. Vita est illis
semper in fuga: uxorésque mercenariæ conductæ ad tempus ex pacto: atque
ut sit species matrimonii, dotis nomine futura conjunx hastam & tabernacu-
lum offert marito, post statum diem si id elegerit, discessura: & incredibile
est, quo ardore apud eos in venerem uterque solvitur sexus. Ita autem quoad
vixerint, latè palantur, ut alibi mulier nubat, in loco pariat alio, liberó-
que procul educat, nullà copià quiescendi permissà. Victus universis caro
ferina est, lactisque abundans copia qua sustentantur, & herbæ multiplices,
& si quæ alites capi per aucupium possint; & plerosque nos vidimus frumenti
usum & vini penitus ignorantes. Hactenus de natione perniciofa: nunc ad
textum propositum revertamur.

CAP. V. Dum hæc in Oriente aguntur, Arelate hiemem agens Constanti-
us, post theatrales ludos atque circenses ambizioso editis apparatu, x³ die
sexto Idus Octobres qui imperii ejus annum⁴ tricesimum terminabat, ⁵ inso-
lentia ponda gravius librans, si quid dubium deferebatur aut falsum, pro
liquido accipiens & comperto, inter alia excarnificatum Gerontium⁶ Ma-

2 al. quæritant. 3 Ms. τὸ ad deest. 4 Ms. tricenisimum.
5 Ms. infolentia. 6 al. Mogontianæ.

res Ismaëlitæ irruunt, crinitis vittatísque capitibus, pallia
& latas caligas trahentes. Strabo autem in commune
de Arabibus dicit, eos nudos & subligaculo cinctos, ac
sandaliis calciatos incessisse: ἀχίτωνος δ' ἐν περιόμασι ἢ
βλαυτίου περιῶσι. Et Eustathius in Dionysium re-
fert, quosdam nomen Arabum, quod geminatâ can-
nâ litterâ scribebant, inde deduxisse ἄπο τῶ μὴ ἔ-
σπειν τὰ ἱμάτια ἀλλὰ περιτυλιόσασθαι τὰ ὑπόστυματα: quod tuni-
cas & pallia non confuerent, sed texta corpori circum-
jicerent. Idem.

Nubis ac Blemymis confinem fuisse prodit. Claudianus
de Nilo:

populisque salus sitientibus errat

Per Meroem, Blemysisque feros, atramque Syenem.

Blemyas autem dictos esse a Blemye quodam, Deriadis
Indorum Regis Legato, fabulanteur poetæ, qui victus
à Baccho in eam partem Libyæ se contulit, utκ Dio-
nyfio in Bastaricis scribit Stephanus. Nonnus lib. 17. in
fine:

Καὶ Βλέμυς αὐτὸς ἴκτανεν ἐς ἑπταπύργου σῆμα Νείλου,
Εατόμυθου σκηπτοῦρχου ἰμύχερον [lege ἰμύχερον] Ἀ-
ριστήαν,

Καὶ μιν ἀειδέρεθαι Μερῶντος ὑπεδέξατο πυθμῶ
Τηλυόνοιο Βλεμύεσσι παράνομον ἠγεμονίαν.

Ex quo patet scribendum esse Blemyas cum unico m.
Strabo tamen, ac Ptolemæus, & Heliodorus, & Am-
miani nostri exemplaria *Blemmyas* tuentur. * Sic etiam
Ammonius Monachus in libro de cæde SS. Patrum in
monte Sina & in Raithu, ubi illos modò Mauros, modò
Blemmyas vocat. * Valef.

τ *Seminudi, coloratis sagulis pube tenuis amicti.*] Hunc
habitum fuisse Saracenorū testis est Hieronymus de
vita Malchi: *Et ecce subito equorum camelorumque seffo-*

v *Alibi mulier nubat, in loco pariat alio.*] Ita de Hun-
nis lib. xxxi. Nullus apud eos interrogatus respondere unde
oritur potest, alibi conceptus, natusque procul, & longiùs
educatus. Lindenbr.

x Die vi. Idus Octob. qui imperii ejus annum xxx. ter-
minabat.] Anno Christi 324. Crispo 3. & Constantino
3. Coss. Cæsar à patre creatus fuerat Constantius vi.
Idus Novembres, ut scribit Idatius in Fastis, & Au-
ctior Chronicis Alexandrini: à quo anno ad Consulatum
Constantii Augusti 6. & Constantii Cæsaris 2. anni sunt
viginti novem solidi. Itaque memoriâ lapsus videtur
hic Marcellinus, qui pro nono ac vicefimo tricesimum pos-
uit. Ac vereor ne & vi. Idus Octob. pro Novemb. posue-
rit. Certè Idatius & Chronicum Alex. vi. Idus Novemb.
Cæsaris dignitatem delatam esse Constantio narrat.
Ceterum hos ludos theatrales ac circenses tanto appa-
ratu editos, ad tricennalia referendos esse non dubitò,

gnentianæ Comitem partis, exfulari mærore multavit. ¹ Utque ægrum corpus quassari etiam levibus solet offensis, ita animus ejus angustus & tener, quidquid increpuisset, ad salutis suæ dispendium existimans factum aut cogitatum, in fontium cædibus fecit victoriam luctuosam. ² Si quis enim Militarium vel Honorarium, aut Nobilis inter suos, rumore tenus esset in simulatus fovisse partes hostiles, injecto onere catenarum in modum belluæ trahebatur: & inimico urgente vel nullo, quasi sufficiente hoc solo ³ quòd nominatus esset, aut delatus, aut postulatus, capite vel multatione bonorum, aut insulari solitudine damnabatur. ^b Accedebant enim ejus asperitati ubi imminuta vel læsa

⁷ Msf. Accedebant enim ejus asperitati ubi imminu... amplitudo i. d. & iracundæ suspitionum quantitati proximorum cruentæ bland.

quæ hoc anno exhibuit Constantinus incunte anno imperii tricesimo. Quod fortasse erroris ansam præbuit Marcellino. *Vales.* Sic utraque editio, & tamen voluit Constantinus, certe debuit. *Gron.*

^y *Utque ægrum corpus quassari etiam levibus solet*] Eadem similitudine utitur Seneca in libro 1. de Ira fub finem: *Ut exulcorata & ægra corpora ad ictus levisissimos gemunt; ita muliebri maxime & puerile vitium est iracundia.* *Vales.*

^z *Si quis enim Militarium vel Honorarium*] Militares sunt viri militari dignitate præditi, ut Tribuni, Duces, Comites rei militaris, & Magistri militum. Ita Ammianus Marcellinus eum alibi, tum in libro 21. de Constantio: *Nunquam erigens cornua militarium. nec sub eo Dux quisquam cum Clarissimatu proventus est: nec occurrebat Magistro equitum provincie rector.* Honorati verò sunt qui civiles dignitates gessere vel in urbe vel in provinciis. Sic in lege 8. de privilegiis eorum qui in sacro Palatio militat, Codice Theod. *Qui vel post administratam provinciam Honorati auctoritate fulcitur:* & lege 1. 2. & 3. ne quid publicæ lætitiæ nuntii. Marcellinus quoque nosser in lib. 29. *Ab indeque Honoration. Asiam quippe rexerat pro Præfectis.* Porro ut in antiquis Inscriptionibus sapissime Honorati & Decuriones conjunctim occurrunt, ita & Libanius in Orat. ad Theodosium de seditione, τὰς ἐν ἀρχαῖς γερουσίας, id est Honoratos, & τὰς τριτανουσίας, id est Decuriones conjungit. Et rursus in Oratione in laudem Ellebichi, pag. 530. εἰσιπράξαι τῶν ἀπὸ τῶν δικαστῶν κατὰ τὸν τῶν τῶν ἀρχαίων ἐν ἑλίχῳ κ. τ. β. τῶν ἑσίων ἐν ἑλίχῳ. id est: In Prætorium Judicis, Honorati & Decuriones qui nondum fugerant, vocabantur. Et in Epistola 187. ad Modestum Præfectum Prætorium: ἡ βουλή τῶν ἑσίων τῶν ἀρχαίων τῶν δ' ἐν ἀρχαῖς γερουσίας ἐν μὲν ταύτων ἐκείνῃ τῶν τριτανῶν. ἄρα δὲ ἕκαστος τὸ πρῶτον δένον, ἕκαστος μὲν ἑσίων, δούλους ἢ ἐκ ἑσίων. * Theodoritus lib. iv. capite xvii. τῶν ἐκ τῶν ἀρχαίων. * Postremò Gregorius Nazianzenus in Orat. 1. quæ συνιστάτικῃς inscribitur, utroque junxit: ἑσίων τε τῶν τριτανῶν δούλους ἢ ἑσίων τε ἐκ ἀρχαίων. * & in Oratione xx. pag. 337. ἑσίων τε ἐκ ἀρχαίων. * Sunt igitur Honorati, ἢ ἐν ἀρχαῖς γερουσίας, ἢ ἀρχαί, ἢ ἐκ ἀρχαίων: seu ἢ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων,

ut loquitur Libanius in Oratione in Lucianum initio. Dicebantur etiam ἀρχαί, ut videre est in Glossario Meursii. * Ita Gregorius Nazianzenus in Epistola 22. ad Cæsarienses, τὰς ἐν τῶ ἀρχαίων ἢ συνιστάτικῃς γερουσίας: & in Epistola 49. * Hi autem multis & magnis privilegiis fruebantur. Nam & iudicibus occurrere eosque salutare, eorumque secretaria ingredi, & cum iis residere poterant, ut docet lex 1. Codice Theod. de officio Judicum Civilium, & lex 5. & 7. de proximis, & Comitibus dispositionum: quæ quidem plebeis hominibus non licebant. Unde Severus, cum eum plebeus quidam municeps Leptitanus tum legatum Procos. præcedentibus fascibus esset amplexus, sustibus hominem exdi jussit sub hoc elogio: Legatum Procos. homo plebeus temere amplecti noli: ut refert Spartianus. Plebeio quidem opponitur Honoratus, ut apud Ambrosium in Ep. 82. *Quanto magis in Ecclesia, ubi & dives & pauper, & servus & liber, & Honoratus & el-beitus, omnes in Christo unum sumus.* In Notis Valerii Probi plebs urb. & hon. v. explicatur, & honoribus usi. * Vetus inscriptio. DIVISIT. OB. DEDICATIONEM. BIGAE. DECURION. SINGUL. X. V. COLLEGIS. OMNIBUS VII. PLEBEI. ET. HONORE. USIS. XIII. * Ceterum etsi propriè Honorati dicantur ii qui civiles dignitates gessere: tamen non negaverim etiam sumi posse de iis qui militari dignitate perfuncti sunt: quod evincit vel unus Marcellini locus ex lib. 21. *In re alios honore conspicuos adoratum Imperatorem peregre venientem ordinantur etiam ex Tribunis insignibus.* Idem.

^a *Quod nominatus esset, aut delatus, aut postulatus.*] Nominatum dicit eum qui rumore tenus in simulatus est, ut paulò antè dixerat: delatum verò, qui aut ad Judicem, aut ad Imperatorem alicujus indicio denuntiatus est. At postulatus is dicitur, qui legibus inter reos est receptus, subscribente adversario. Postulationem sequetur interrogatio, in qua accusator reum interrogabat coram Pratore hoc modo: *Aio te Siculos spoliasse.* Quòd si reus racebat, lis ei æstimabatur ut victo. Sin negabat, petebatur à magistratu dies inquirendorum ejus criminum, & instituebatur accusatio, ut ait Ascensum in 4. Verrinam: quod *inquisitionem postulare* dicit Plinius in lib. 5. Epist. ad Ursum Interrogatio igitur in criminalibus causis planè respondebat litis contestationi in civilibus. Idem.

^b *Accedebant enim ejus asperitati.*] Hunc locum

amplitudo imperii dicebatur, & iracundæ suspitionum quantitati proximo-
rum cruentæ blanditiæ, exaggerantium incidentia, & dolere impendio simu-
lantium, ^e si Principis perditur vita, à cuius salute velut filo pendere statum
orbis terrarum fictis vocibus exclamabant. Ideoque fertur, neminem ali-
quando ob hæc vel similia poenæ addictum, oblato de more elogio revocari
iussisse, quod inexorabiles quoque Principes factitarunt. Et exitiale hoc vi-
tium, quod in aliis nonnumquam intepefcit, in illo, ætatis progressu effe-
vescebat, obstinatum ejus^f propositum accendente adulatorum cohorte. Inter
quos Paulus eminebat Notarius, ortus in Hispania, ^g glabro quidam sub vultu
latens, odorandi vias periculorum occultas perquam sagax. Is in Britanniam
missus ut militares quosdam perduceret, ^h aulos conspirasse Magnentio, cum

8 *M*/glaber quidam.

foedè conspurcaverat Petrus Castellus. Ac nescio utrum
magis mirari debeam, an hominis illius impudentiam,
qui tam securè ac confidenter lectoribus aulus sit illudere;
an potius patientiam doctorum virorum, qui Marcellini
historias postea edidere. Editio Romana hunc
locum sic exhibet: *Accidebant enim ejus asperitate ubi
imminuente . . . . amplitudo imperii dicebatur, & iracundie
suspicionum quantitati.* Neque aliter Mss. Flo-
rentinus & Regius * ac Tolosanus *: nisi quòd in Re-
gio & * Tolof. ac Vatic. * legitur *imminutæ*. Ex quo
proclive erat veram lectionem elicere: quam confirmat
alter locus planè geminus ex libro 21. sub finem: *Adde-
batur miserorum ærumnis qui rei majestatis imminutæ vel
lese deferebantur, acerbitas ejus & iracundæ suspiciones.*
Valef.

c *A Principis salute velut filo pendere statum orbis ter-
rarum.*] Prudenter hoc quidem & laudandum. Ut enim
inquit Egeſipp. lib. 5. cap. 30. *in milite unius fors est, in
Imperatore universorum periculum.* Unde in acclamationi-
bus sollempnis hæc vox est: SALVA ROMA, QUIA SAL-
VUS IMPERATOR. Lamprid. in Alex. Sever. L. 2. C.
Theod. de veteranis, quæ est l. 1. lib. XII. Tit. XLVII.
C. Justin. *Cum introisset principia, & salutat us esset à
Præfectis & Tribunis, & viris eminentissimis, adclama-
tum est: Auguste Constantine, Dii te nobis servent, vestra
salus, nostra salus, verè dicimus, jurati dicimus.* Phæ-
drus lib. V. fab. LXXXVIII.

Letare incolomis Roma, salvo Principe.

Locutus autem Ammian. ad imitationem Val. Max. lib. V. l.
cap. IV. §. 1. *Cum admodum tenui filo suspensa Reip. salus
ex sociorum fide penderet.* Lindenbr.

d *Si Principis perditur vita.*] Mallem proditur. Idem
error insederat quemdam locum in fine lib. 25. *Nisibi
perdita:* ubi Regius codex habet *prodita.* Valef.

e *Oblato de more elogio.*] Elogia damnatorum interdum
offerebantur Principibus, puta si Judici sententiæ
pro criminis merito ferendæ jus non esset leg. 6. D. de
interdictis: aut si fortè damnatus nomen Principis ap-
pellasset: aut si à Judicibus Confistorianis causa esset
cognita Principe absente ac judicata. Ferè tamen ante-

quam sententiã ferrent, Principem consulebant, ut
patet ex lib. 29. in causa Theodori, & ex libro X. Epist.
Symmachi. Est autem elogium propriè quidem brevis
adnotatio criminis, seu titulus criminis, ut dicitur in
lege 3. D. Stellionatus: Græcè ἐπιγχαρὴ καὶ ἀναγκασθὴ,
ut est in veteribus Glossis. Sic elogium sumitur apud
Suetonium in Caligula, & lege ult. Codice Th. de na-
viculariis. Interdum tamen pro sententiã & condemna-
tione sumitur quæ causam criminis habet adjunctam.
Ita Marcellinus tum hîc, tum infra in hoc libro: *Mul-
tos sub uno elogio iussit occidi.* quod in libro 29. dicit:
Cunctos sub uno prologo iubeat occidi. Et rursus in libro 19.
Pérque Principis elogium torqueri præceptus. Hieronymus
quoque in Epistola ad Paulum Concordiensem ita usur-
pat, cum dicit: *Maledicti hominis distulerat elogium.*
* Glossæ, elogium, δὲ ἀπαρχα. Rufinus in tractatu
1. de Fide, quem ex Græco Gregorii in Latinum vertit:
Ab his (inquit) qui nunc elogio Ariani labis addicti sunt.
Et Zeno Veronensis in sermone de Martyrio Iſaiæ Pro-
phetæ: *Isaias cum Christum predicaret, vel cum future
damnationis elogium Israelitico populo nuntiaret.* Et in ser-
mone de Psalmo centesimo ait: *Gradatim & promeritis,
quasi cum quibusdam elogiis, paucissimis verbis totius hu-
mani generis iudicium designavit.* Denique Petrus Chry-
sologus in sermone 121. *Sed requiramus, fratres, quæ
divitis culpa, quod crimen, quod scelus reum supplicii ad-
dixit inferni, & ante iudicium, damnationis ejus elogium
tot sæculis fecit ipso iudice referente cantari.* * Idem.

f *Propositum accendente adulatorum cohorte.*] Notat
hoc vitium in Constantio Julianus in Epist. & Ammian.
lib. 18. Lindenbr.

g *Glabro quidam sub vultu latens.*] In Regio ac Flo-
rentino codice legitur *glaber quidam*, neque aliter Edi-
tio Romana & Angustana. Est autem Græcismus,
Marcellino nostro utpote homini Græco familiaris,
ἄυλός τις. Valef.

h *Aulos conspirasse Magnentio, cum veniti non possent.*]
Arguit his verbis atrocitatem Constantii, qui sine ullo
discrimine cunctos qui Magnentium erant secuti, da-
mnavit: neque ullum discrimen habuit eorum, qui suo-
pete motu; & eorum qui coacti id fecissent. Etenim in
bellis civilibus præsidia militum arci imposta, præoccu-

reniti non possent, ⁹jussa licentiùs supergressus, fluminis modo fortunis complurium sese repentinus infudit: & ferebatur per strages multiplices ac ruinas, vinculis membra ingenuorum adfligens, & quosdam obterens manicis, crimina scilicet multa confarcinando, à veritate longè discreta. Unde admissum est facinus impium, quod Constantii tempus notà inusserat sempiternâ. ¹¹Martinus agens illas provincias ^kpro Præfectis, ærumnas innocentium graviter gemens, sæpèque obsecrans ut ab omni culpa immunibus parceretur, cum non impetraret, minabatur se discessurum: ut saltem id metuens perquisitor malevolus, tandem desineret quieti ^zcoalitos homines in aperta pericula

⁹ al. his licentiùs. ¹ Ms. Martinus agens. ² Steph. traditos.

pata itinera, aliæque ejusmodi necessitates invitos plerumque ad partes trahunt. Eorum hominum fortuna magis est miseratione quam supplicio digna: ut de Atheniensibus qui à Sulla oppugnabantur, Velleius scribit: *Oppressi Mithridatis armis, homines miserissime conditionis, cum ab inimicis tenerentur, oppugnabantur ab amicis: & animos extra mænia, corpora necessitati servientes intra muros habebant.* Itaque Severi inhumanitas omnibus sæculis detestanda habebitur: qui cum quidam hostium, quem tamen, ut bellis civilibus solet, conditio loci ad Albinum detulerat, causâ expositâ novissime conclusisset: *Quid, queso, faceres si tu esses? Respondit: Ea perferrem, quæ tu,* * ut scribit Aur. Victor. * Quanto clementius Aurelianus, Princeps alioquin asperioris ingenii? Is enim Antiochenfes qui à partibus Zenobie steterant, cûque captâ se ad barbaros receperant, propositis edictis promissâ impunitate revocavit. τὰ ἀκρίβη κὶ ἀναγκαστὸν τῶν ἢ περὶ αὐτῶν τὰ συμβέβητα ἀνατιθεῖς, ut ait Zosimus lib. 2. Præclarè etiam Julianus Augustus, qui captâ Aquileiâ ipsos quidem tumultûs auctores extremo supplicio affecit: residuis autem omnibus pepercit, quos in certaminum rabiem necessitas egerat, non voluntas, sicut loquitur Marcellinus lib. 21. Denique Themistius in Orat. 9. Valentem laudat, qui prudenter scelus ab errore & calamitate distinxerit. ἢ γὰρ ἔστι τιμαίεκα ἀξίως ἀλλοῖς τὸς τε ἐξουχίης βουλομένους τῶν ἰπτανασσῶν, κὶ τὸς ὑπὸ τὸ ἴπταν παρεχούμεντας, κὶ τὸς ἰδὴ τῶν δεκτικῶν κατὰ τὴν ὑπερβύλαντας: ἀλλὰ ἢ μὴ κατὰ τὴν, τὸς ὁ ἐμὲ μὲν τοῖς ὁ σωτηρίας Valef.

ⁱ Martinus agens illas provincias pro Præfectis.] Antea legebatur, regens illas pr. pro Præfecto. Sed lectiorem quam vulgavimus, tucntur codex Regius & Florentinus cum Editione Rom. & Augustana. Et ita loqui solet Marcellinus: ut in lib. 21. de Gumoario: *Quem cum Scutarius ageret, latenter prodidisse Veranionem suum principem audiebat.* Et in lib. 26. *Agens skolam Scutariorum secundam.* Neque aliter Capitolinus in gestis Albini: *Egit Tribunus equites Dahmatas, egit & legionem Primanorum.* Et Aurelius Victor in Diocletiano, de Juliano quodam: *Cum Venetos Correpturâ ageret.* Denique Anastasius Aug. in Epistola ad Hormisdam Pa-

pam: *Theopompum virum illustrem, agentem sacri nostri Palatii skolam.* Idem.

^k Pro Præfectis.] Id est, Vicarius Britanniarum: unde Marcellinus paullo pòst eundem Martinum Vicarium vocat. Sic lib. 23. de Alypio Antiochenfi: *Qui olim Britannias curaverat pro Præfectis.* Hanc potestatem describit etiam Rutilius libro 1. Itinerarii his versibus: *Conscius Oceanus virtutum, conscia Thule, Et quæcumque ferax arva Britannus arat: Quâ Præfectorum vicibus frenata potestas Perpetuum magis fenus amoris habet.*

Aliud est agere pro Præfecto, aliud agere pro Præfectis. Agere enim pro Præfecto dicitur is, cui Præfectus Urbi seu Præfectus Prætorio in speciali negotio vices suas mandavit. At verò pro Præfectis agere dicitur, qui ordine codicillorum Vicariam potestatem exercet. Constantinus in Epist. ad Macarium: *Δεσποδιδανὶ τὸ δικοποτι τὸ γαμοσστατον ἐτάχων μὴν*, apud Eusebium & Theodoritum, * id est, *Draciliano agenti vices Præfectorum Prætorio*, ut legitur in lege 1. Codicis Theodosiani de usuris. * Sic apud Marcellinum tum in locis supra citatis, tum in lib. 29. *Aliam quippe rexerat pro Præfectis.* & in lege 4. Codice Th. de Proximis & Comitib. *Proximos ita Vicariorum honore cumulamur, ut inter eos habeantur, qui pro Præfectis diacefes sibi creditas temperant.* Eleganter Cleonius Senator Romanus: *Sepe questum est, inquit, utrum Vicarius dici debeat etiam is cui magnificentissimi Præfecti vices suas in speciali causa mandaverunt.* Nequaquam. Nam Vicarius dicitur is, qui ord. ne codicillorum vices agit amplissime Præfecturæ. Ille vero cui vices mandantur propter absentiam Præfectorum, non Vicarius, sed vices agens; nec Præfecturæ, sed Præfectorum dicitur tantum. Ita Cassiodorus Præf. Præf. Ambrosium, cui vices suas delegarat, *agentem vices* vocat, non Vicarium in lib. xi. Neque tamen negaverim Vicarium dici posse pro Præfecto agere. Sanè Aurelius Victor in Diocletiano ita dicit: *Ea tempestate apud Parios Alexander pro Præfecto gerens.* quod Zosimus in lib. 2. sic expressit: *Αλέξανδρος τὸτον ἰπταν τὸ ὑπαρχε τὸ αὐτὸς ἐν Ἀβὴν κατὰ τὴν ὑπερβύλαν.* * De his Vicariis Præfectorum intelligendum est locus Ambrosii, seu potius Hilarii in Commentariis Epistolæ ad Colossenses: *Nunquid aliquis vicem domini agens, ipso presente dominatur? Si Præfectorum Vicarii, presentibus et*

projectare. Per hoc minui studium suum existimans Paulus, ut erat in complicandis negotiis artifex dirus, unde ei Catenæ inditum est cognomentum, Vicarium ipsum eos quibus præerat adhuc defenſantem, ad fortem periculorum communium traxit. Et instabat ut eum quoque, cum Tribunis & aliis pluribus, ad comitatum Imperatoris vinctum perduceret: quo percitus ille, exitio urgente abrupto, ferro eundem adoritur Paulum. Et quia languente dextera letaliter ferire non potuit, jam districtum mucronem in proprium latus impegit: hocque deformi genere mortis excessit à vita iustissimus, remora ausus miserabiles casus levare multorum. Quibus ita scelestè patrat, Paulus cruore perfusus, reversusque ad Principis castra, multos cooptos penè catenis adduxit, in squalorem dejectos atque mæstitiam: quorum adventu intendebantur eculei, uncòsque parabat carnifex & tormenta. Et ex iis proscripti sunt plures, actique in exsilium alii: nonnullos gladii consumfere pœnales. Nec enim quisquam facilè meminit sub Constantio, ubi susurro tenus hæc movebantur, quemquam absolutum.

CAP. VI. Inter hæc p Orfitus Præfecti potestate regebat q Urbem æternam, ultra modum delatæ dignitatis sese efferens insolenter: vir quidem pru-

3 al. Catena. 4 Ms. abrupto. 5 Ms. reversusque ad Pr. 6 Ms. ubi usurio.

Ernstius lib. 5. Obser. 5. cogitabat iustissimus vector, ausus. Gronov.

privati sunt; quanto magis servi, presente domino, etiam ipsi in obsequio debent videri? * Valef.

1 Ad Comitatum Imperatoris.] Id Galli dicunt, à la Cour de l'Empereur. Constantius Imp. in rescripto ad Taurum l. 7. C. de malcf. & mathem. Qui in Comitatu nostro sunt, ipsam pulſant propemodum maiestatem. L. 6. 7. C. Theod. de leg. & decret. legat. Perducere ad Comitatum. Plura de hac locutione jam notata ad Symmach. Lindenb.

m Exitio urgente abrupto.] Antea legebatur. exitio urgente: abrepto ferro eundem adoritur Paulum. Sed cum in Ms. Florentino & Editione Romana legeretur, abrepto, locum sic interpungendum esse existimavi. Codex Regius scriptum habet rupto. In eodem codice & in Editione Rom. legitur, que percitus ille: & ad oram codicis Regii emendatum est ex conjectura, quare. Ceterum abruptum exitium, & periculum, & discrimen, voces sunt Marcellino nostro familiares, adeo ut exemplaaſſerre supervacuum fit. sic etiam loquuntur Imperatores in lege 28. Cod. Th. de petitionibus. Valef.

n Remora ausus mis. casus levare multorum.] Editio Romana, quæ prima recens tum inventa arte typographica prodiit, hoc loco habet, remota: neque aliter codex Regius, ad cujus interiorem marginem ex conjectura emendatum est, revera: quod quidem mihi quoque in mentem venerat, antequam eum codicem nactus essem. Sed minimè satisfacit. Possit etiam legi, ac melius fortasse, remoto, supple Paulo. Valeſius. Henr.

o Proscripti sunt plures, actique in exsilium alii.]

Proscripti sunt, quorum bona publicata sunt, seu deportati, ut in Codice, toto titulo de bonis proscriptorum: acti autem in exsilium, sunt relegati. Ita Marcellinus noster hæc distinguere solet. Ut, exempli gratiâ, in lib. 26. sub finem: Ex incum superata luctibus ferocia deflagraſſet, proſcriptiones & exſilia que leviora videntur, quamquam ſunt aſpera, viri pertulere ſummatis. & Proſper in Chronico hæc perinde diſtinxit, cum vir Aëtio & Sigifulto Cofl. Primum proſcripti, deinde in exſilium acti, tum atrociffimis ſuppliciiis exercuciati. Gloſſæ veteres: *ſupreſio* proſcribo; *ſupreſio* proſcriptio. Capitolinus in Antonio Pio. *Publicatio*, inquit, *bonorum rarior quam unquam fuit ita ut unus tantum proſcriberetur.* Valef.

p Orfitus Præfecti potestate.] Memmius Vitraſius Orfitus V. Cl. Præfecturam Urbanam iniiit 6. Idus Decembris, Constantio Aug. 6. & Constantio Gallo 2. Cofl. ut est in libro Faſtorum urbis Romæ, quem primus edidit Cuſpinianus. Idem.

q Urbem æternam.] Sic locis infinitis appellatur, non ſolum ab Amm. ſed ab ipſis etiam Imp. ut ex illorum Conſtitutionibus notum. In nummis quoque antiquis, inſidens ſcuto Roma, victoriam dextrâ, ſcipionem ſiniſtrâ gerens, cum hac inſcriptione videtur: ROMÆ AETERNÆ. Alia ambitioſæ huius urbis eſlogia alibi congeſſimus. Lubet nunc tantum pauca ex aliis Auctoſibus collecta huc apponere. Et quidem Romæ urbis laudes elegantiffimis verſibus canit Leſbia Erinna apud Stobæum cap. XLVIII. de Fortitudine, p. 166.

dens, & forensium negotiorum oppidò gnarus, sed splendore liberalium doctriinarum minùs quàm Nobilem decuerat institutus: quo administrante, seditiones sunt concitatae graves ob inopiam vini: cujus avidis usibus vulgus intentum, ad motus asperos excitatur & crebros. Et quoniam mirari posse quosdam peregrinos existimo hæc lecturos forsitan si contigerit, quamobrem cum oratio ad ea monstranda deflexerit, quæ Romæ gererentur, nihil præter seditiones narratur, & tabernas, & vilitates harum similes alias: summam causam perstringam, nusquam à veritate sponte propria digressurus. Tempore quo primis auspiciis in mundanum fulgorem surgeret victura dum erunt homines Roma, ut augetur sublimibus incrementis, fœdere pacis æternæ **VIRTUS** converit atque **FORTUNA**, plerumque dissidentes: quarum si altera defuisset, ad perfectam non venerat summam. Ejus populus ab incunabulis primis ad usque pueritiæ tempus extremum, quod annis circum-

7 *Mf. incontentus mutentus.* 8 *Mf. abfuisse.*

& Aristid. Orat. de ea integra. * Claudian. lib. 3. de laud. Stilicon. * Marcian. Heraclæota, pag. 10. ἄσπον πὶ κερὶν ἔ ἔνε ἀκροφύς. Polemon: ἐπιτερεὶ ἔ ἔνε ἀκροφύς. Eunapius Sardin. in Proæref. *σεσπισσὸτα πόλιν.* Rutil. Numat. lib. 1.

- - - *Regna tui pulcherrima mundi,*

Inter sidereos Roma recepta polos.

Æthie Cosmog. Domina totius mundi Roma. Solin. *Caput orbis.* Jul. Frontin. *Regina & Domina orbis.* * Marinus in vita Procli, *σεσπισσὸτα πόλις*, p. 165. * Marti. *terrarium Dea, cui par est nihil, & nihil secundum.* * Cicero Catilin. iv. eam vocat lucem orbis terrarum, atque arcem omnium gentium. * *Lindenbr.*

r *Seditiones ob inopiam vini.*] Præfatus Urbi annonam populi Rom. curabat, non tantum ut panes civiles singulis civibus gratis erogarentur ex more: sed etiam ut frumentum venale in foro ad populi usum abunde suppeteret. Neque enim panis gradilis ad integram familiam pascendam sufficere poterat. Oleum præterea ac porcina carnem idem curabat & vinum. Unde in Notitia Imperii sub ejus administratione Præfatus annonæ, & Tribunus fori Suarii, & Rationalis vinorum fiscalium recensetur. Vinum igitur, perinde atque oleum ac porcina, gratuito erogabatur populo Rom. ex instituto Constantini Magni, teste Suida in v. *αυτοδωρε*, & Codino in libro de Originibus Constantinop. Manfitque ea sollempnis erogatio vini diu post Constantinum: ut docet lex 7. Codicis Th. tributa in ipsis speciebus inferri, & lex 4. de pistoribus. Porro annonam jam inde ab Augusti temporibus populus Rom. gratuitam accipiebat: sed initio quid in mensuram tantam & in frumento, ut testis est Pionysius Halic lib 4. pag 222. *αὶ ἡ νῆα καὶ ἀντιστοιχίας διδόντων αὐτῶν διαφύλακται κατὰ μέτρα:* & Suetonius in Augusto. Hinc testere frumentariæ dicuntur in lege 52. D. de judiciis. Postea verò panes quotidie distribui cœperè, ut docet Vopiscus in Aure-

liano, Themistius in Orat. 4. & lex 4. Cod. Th. de annonis civis & pane gradili. Codinus *ἀπὸ τοῦ ἀντιστοιχίου* appellat. Porcinam autem primus gratuitam populo Rom. præberi constituit Aurelianus, teste Vopisco. Oleum verò gratuitum præbuit Severus, ut auctor est Spartianus. At vinum primus, ut dixi. Constantinus gratis erogari statuit, cum id Aurelianus tantum cogitavisset. *Vales.*

[*Virtus converit atque Fortuna.*] Mutuatus est hæc, ut & alia quæ sequuntur à Luc. Floro lib. 1. *Tot laboribus periculisque jactatus* (pop. Rom.) *ut ad constituendam ejus Imperium contendisse VIRTUS & FORTUNA viderentur.* * Imitatus est Arnulfus Lexoviens. Episc. pag. 44. b. *Ut ad constitutionem Ecclesiæ illius contendere VIRTUS & Fortuna viderentur.* * Ita de Alex. Mag. Curtius lib. x. *Fatendum est eam plurimum VIRTUTI debuerit, plus debuisse FORTUNÆ, quam solus omnium mortalium in potestate habuit.* Lindenbr.

t *Ab incunabulis primis.*] Flor. lib. 1. *Si quis pop. Rom. quasi hominem consideret, totamque ejus ætatem percenscat, ut caperit, utque adoleverit, ut quasi ad quemdam juvenem forem pervenerit, ut postea velut consenuerit, quatuor gradus processusque ejus inveniet.* * Videndus omnino Lactantius de divino præmio c. 15. p. 420. *Idem.*

v *Ab incunabulis primis ad usque pueritiæ tempus.*] Præter locum Flori, quem hic attulit Lindenbrogus, alter est Seneca apud Lactantium in lib. 7. quem ob elegantiam integram adscribam. *Non in seculis Seneca Romanæ civis tempora dividit per ætates. Primam enim dicit infantiam sub Rege Romulo fuisse, à quo & gentis & quasi educata sit Roma. Deinde pueritiam sub ceteris Regibus, à quibus & aucta sit, & disciplinis pluribus institutaque firmata. At vero Tarquinio regnante eam jam quasi adultæ esse censet, servitium non tulisse, & rejecto superbia dominationis jure, maluisse legibus obtemperare quàm Regibus. Cuiusque esset aetate senectus non tulisse, & rejecto superbia dominationis jure, maluisse legibus obtemperare quàm Regibus. Cuiusque esset aetate senectus non tulisse, & rejecto superbia dominationis jure, maluisse legibus obtemperare quàm Regibus. Cuiusque esset aetate senectus non tulisse, & rejecto superbia dominationis jure, maluisse legibus obtemperare quàm Regibus.* *Sublata igitur Cartagine, quæ diu amula Imperii*

cluditur ferè trecentis, circummurana pertulit bella: deinde ætatem ingres-
sus adultam, post multiplices bellorum ærumnas, Alpes transcendit & fre-
tum: in juvenem erectus & virum, ex omni plaga quam orbis ambit immen-
sus, reportavit laureæ triumphos: jamque vergens in senium, & x nomine
solo aliquoties vincens, ad tranquilliora vitæ discessit. Ideo Urbs venerabilis
post superbas efferatarum gentium cervices oppressas, latasque y leges, fun-
damenta libertatis & retinacula sempiterna: velut frugi parens, & prudens,
& dives, z Cæsaribus tamquam liberis suis regenda patrimonii jura permisit.
Et a olim licet otiosæ sint tribus, pacatæque centuriæ, & nulla suffragiorum
certamina, sed b Pompiliani redierit securitas temporis: per omnes tamen
quotquot sunt partes terrarum, c ut domina p suscipitur & regina: & ubique
Patrum reverenda cum auctoritate canities, d populique Romani nomen cir-

9 Ms. suscipitur.

Rom. fuit, manus suas in totum orbem terræ marique por-
rexit, donec Regibus cunctis & nationibus subjugatis, cum
jam bellorum materia defeceret, viribus suis male uteretur,
quibus se ipsa confecit. Hæc fuit prima ejus senectus, cum
bellis lacerata civilibus, atque intestinis male pressa, vir-
tus ad reginam singularis imperii recidit, quasi ad alteram
infantiam revoluta. Amissa enim libertate, quam Bruto
dux & auctore defenderat, ita concessit, tamquam si ipsa
suscipere non valeret, nisi adminiculo regentium nitere-
tur. Valef.

x Nominè solo aliquoties vincens.] Fama & nominis
auctoritas, maximum in bello pondus. Justin. lib. 42.
Plus Cæsar magnitudine nominis sui fecit, quam armis
alius Imp. facere potuisset. Livius lib. 27. pag. 664 famam,
inquit, conficere bella. Curt. lib. 3. famâ bella constare.

* Lib. 4. Famam quoque quâ plura quam armis everterat,
ratus leviorem fore, si Tyrium, quasi testem se posse vinci,
reliquisset, p. 40. Lib. 5. p. 135. Sed nomen Alexandri &
fama maximum in bello utique monumentum. Vid. Plin. lib. 4.
Epist. 11. Lindenbr.

y Leges fundamenta libertatis.] Versus antiquus in
lib. Epigram. pag. 23. Furi servitium desin, sic liber haberi-
ris. Leges enim timere, maxima est securitas. Synes. Epist.
2. Αρθία μετρησ, τὸ φοβέσθαι τὸς νόμους. Idem.

z Cæsaribus tamquam liberis suis regenda.] Puta cum
populus in eos omne imperium suum potestatemque
contulit, l. 1. ff. de Constit. Imp. Instit. de jur. natur.
gent. Idque ex lege Regia, lata olim de potestate Ro-
muli, & relata de Imperio Octavii: ut ex Dione constat
lib. 1111. Cujus quidem legis mentio iterum l. 1. ff. de
mort. infer. l. 1. §. 2. de vet. jur. enuel. l. 3. C. de testam.
Idem.

a Olim licet otiosæ sint tribus pacatæque centuriæ.]
Quia scilicet nullæ tum erant tribus, nullæ centuriæ.
Neque enim ex eo quod otiosas tribus pacatæque cen-
turias jamdudum fuisse ait Marcellinus, tunc tribus ac
classes fuisse putandum est. Nam centuriæ quidem diu
ante Marcellini ætatem esse desierant, ut testis est Ar-

nobius in lib. 2. Qui in mores alios atque alios ritus prio-
rum condemnatione transistis. Numquid enim quinque in
classes habetis populum distributum, vestri olim ut habuere
maiores? Tribus quoque paulatim sub imperio Cæsarem
collapsæ, tandem penitus desierunt paulò post tempo-
ra Antonini Caracallæ, ut opinor, cum is omnibus in
orbe Rom. degentibus civitatem dedisset. Sanè post ea
quæ dixi tempora, raræ ac propè nulla tribuum mentio
fit in vetustis inscriptionibus, cum antea passim cogno-
men tribuum adscribi videamus. Nec me movet, quòd
Julianus Aug. in Oratione 3. ad Eusebiam Augustam
τὸ φολὸν ἐπιστάτας Romæ commemorat. Non enim tri-
buum Præfectos, sed Curatores regionum intelligit,
ut & Libanium loqui sepiissime deprehendi. Valef.

b Pompiliani securitas temporis.] Numæ Pompili-
i, Claudian. IV. Consulatu Honor.

- - - notis regimur frumimurque quietis
Militiæque bonis, ceu bellatore Quirino,
Ceu placido moderante Numa. Lindenbr.

c Ut domina suscipitur & Regina.] Non is sum, quæ
vulgaras Editiones temere damnem. Sed tamen consen-
sus librorum admonet me ut scriptam lectionem non
dissimulem. Codex certè Florentinus ac Regius cum
Editione Rom. & Augustana scriptum exhibent: ut do-
mina suscipitur, quæ fortasse verior lectio est. Sic in lib. 15.
Cæsarem admiratione digna suscipiebant. Sanè apud Græcos
ὑποδέχεται, quod propriè significat suscipere, ferè de
venerantibus dicitur. ut apud Polybium in lib. 5. pag. 360.
& ἡ Ἰνδία τὸν ὑποδέχεται ἢ θαυμάζειν. & apud Dio-
dorum Siculum lib. 16. de Timoleonte Corinthio:
οὐ ἢ Συναχθέντι μετὰ τὸν ὑποδέχεται μὲν ἢ ἀνδρα δὲα τε τῶν
ἀρετῶν ἢ τὸ μέγιστον ἢ ἐπαγγελίαν. Sic etiam apud Ar-
temidorum in lib. 3. & apud Julianum in Misopogone.
Valef.

d Populique Romani nomen circumspèctum & verecun-
dum.] Hic apertè græciscit Marcellinus. Est enim Græcè
τὸ περιεσπένον ὄνομα ἢ ἀδίστημον. Circumspèctum qui-
dem eo sensu usurpat etiam in lib. 27. proceditque vehi-
culis insidentes, circumspèctè vestiti: & in lib. 28. parietes

cum spectum & verecundum. Sed laeditur hic cœtuum magnificus splendor levitate paucorum incondita, ubi nati sint non reputantium, sed tamquam indulgè licentiâ vitii, ad errores lapsorum & lasciviam. Ut enim Simonides Lyricus docet, beatè perfecta ratione victuro, ante alia patriam esse convenit gloriosam. Ex his quidam æternitati se commendari posse per statuas existimantes, eas ardentè adfectant, quasi plus præmii ex figmentis æreis sensu carentibus adepturi, quàm ex conscientia honestè rectèque factorum: easque auro curant imbractari: quod Acilio Glabrioni delatum est primo, cum consiliis armisque regem superasset Antiochum. Quàm autem sit pulchrum, exigua hæc spernentem & minima, ad ascensus veræ gloriæ tendere longos &

9 Ms. verecundum. 1 Ms. indulgè licentiâ ad errores. 2 Ms. ad lasc. 3 Ms. a Cithero.

lapidum circumspectis coloribus nitidos. Verecundum verò occurrit quoque eodem quo hic sensu in lib. 21. *Marci illius dissimilis Principis verecundi:* & in lib. 30. de Artaxerxe: *que temperantia morum ita tolerabilem eum fecit & verecundum.* * Sed & Zeno Veronenus perinde loquitur in sermone 2. de Abraham: *Sarve uterum filius aperit primo vocabulo, cui jam auro reverentiam senectus verecundia detulerat.* Et paulò post: *Ad hujus ergo personam, Christifereferentè verecundiam natiuitas: id est verenda, reverenda.* * Ita Hesiodus Reges *aidiosus* appellat, & Homerus *aidiosus* vocat τὰς ἰκίτας supplices: quod idem valet atque *aidiosus* id est, venerabiles. *Valer.*

Ut Simonides Lyricus dicit.] Eamdem sententiam Euripidi tribuit Plutarchus in vita Demosthenis initio. ἔ μὴ γὰρ ἔστι τὸ εἶναι τὸν νόμον εἰς ἀδικήσας ἐγκόμιον εἶναι Ἰουλιανῆς, ἀλλ' ἔστι τὸν νόμον ἐκείνου νόμον, εἰς ἰσχυρῶς τὴν δίκην, οὗτος γὰρ ἡμῶν τὸ ἰσχυρῶς τῶν ἄλλων ἐκείνου ἰσχυρῶν. Id est: *Is qui Epicinium in Alcibiadem scripsit, sive Euripides, ut vulgo existimant, sive quis alius fuit, viro aut felici patriam primum illi streum esse oportere.* Eò respexit etiam Themistius in Orat. 19. ἀλλ' εἰ μὴ γὰρ εἴποι ποταμὸν δὲν ἰσχυρῶς τῶν ἄλλων κατὰ τὸ ποταμὸν τῶν ἄλλων ἰσχυρῶν. Ceterum ex eo quod Plutarchus scribit, de ejus carminis auctore inter veteres fuisse dubitatum, non sine ratione fortasse quis conjiciat, Marcellinum nostrum eos sequi maluisse, qui Simonidi tribuerent. Sed ætas Simonidis id videtur refellere. Vixit enim longè ante Alcibiadem. *Idem.*

Patriam esse convenit gloriosam.] Magna laus, patria laude digna: unde quorum vitas extollere volumus, eorum patriam & originem predicare quoque solemus. Hilar. in vita Honorati. Inde Libanius Sophista cum Philippum Regem vituperare vellet, patriam quoque ejus depressit, p. 105. τὴν γὰρ τὴν αὐτοῦ πατρίδα κατὰ τὸν νόμον: ἡ δὲ τὴν αὐτοῦ πατρίδα κατὰ τὸν νόμον: ἡ δὲ τὴν αὐτοῦ πατρίδα κατὰ τὸν νόμον: *Equitiam aliquid præclarè à illo dicat? patriamne laudabit? atqui barbarus fuit. Urbis magnitudinem? at quid illa utilis fuit?* Lindenbr.

g. Æternitati commendavi per statuas.] Ob merita vitæ imagines, statuae & tituli rependuntur, inquit Tertull. de anim. cap. xxxi. Qui sanè honor ut non vulgaris est, ita ambitiosè nimis cum multi affectabant: adeo ut legibus cavere necessum fuerit, ne inconsulto Principe, vel sacra vice judicante, alicui concederetur, l. 1. & ult. C. de stat. & imag. Itaque Titinnius Capito ab Imp. Trajano impetraverat, ut sibi liceret statuam L. Syllani in foro ponere, Plin. l. 1. Ep. 17. Et Æmilius Strabo V. C. cum L. Apuleio statuam de suo (nec enim ex descriptione publica id fieri leges sinebant, l. fin. C. de stat.) ponere vellet, ad principes Africæ viros libello misso locum eidem postulabat. De statuibus alia multa Plinius lib. xxxiv. *Idem.*

h. Ex conscientia honestè rectèque factorum.] * Cic. in Somn. Scip. *Sapientibus conscientia ipsa factorum egregiorum amplissimum virtutis est premium.* Cicero Philipp. 5. p. 621. *Neque enim ullam mercedem tanta virtus præter hanc laudis gloriæque desiderat: qua etiamsi careat, tamen sit se ipsa contenta, &c.* Somn. Scip. 2. c. 10. Macrob. Seneca de Clement. lib. 1. cap. 1. *Rectè factorum verus fructus sit fecisse, nec ullam virtutum pretium dignum illis extra ipsas.* * Symmach. lib. ix. Epist. cv. *In sola conscientia est fructus & ratio virtutis: nihil moror statuas & publica falsa titulorum.* Plin. lib. 1. Ep. 8. *Meminimus quanto majore animo honestatis fructus in conscientia, quàm in fama reponatur.* * Nec malè Arnulfus Lexoviens. Episcopus p. 100. *Quòd si aliena bene merentibus gratia non responderet, meritis tamen sua virtuti non deerit, quæ potius interioris fructus lucra considerans, satis habet simpliciter apud se de bono felicitis conscientie testimonio gloriari.* * *Idem.*

i. Auro curant imbractari.] Inf. lib. 17. pag. 101. *aurum imbractatum.* *Bractea est πικραλον.* Plin. lib. xxxiii. cap. 111. *Bracteatores, πικραλον.* Jul. Firm. Astron. lib. viii. *Aurificem faciet, bracteatorem, vel certe maroniarum.* *Bractearum, id est πικραλον,* l. 1. C. de excus. artif. *Idem.*

k. Acilio Glabrioni delatum est primo.] Livius lib. xl. *Eadem (Pictatis) dedicavit M. Acilius Glabrio Duonvir, statuanque auratam, quæ prima omnium in Italia statuarata est, patri Glabrioni posuit.* Val. Max. lib. 2. cap. 5. *Idem.*

arduos,

arduos¹, ut memorat vates Afræus, ^m Censorius Cato monstravit: qui inter-
rogatus quamobrem inter multos ⁺ nobiles statuum non haberet; Malo, inquit,
ambigere bonos, quamobrem id non meruerim: quàm quod est gravius, cur
impetraverim nullitare. Alii summum decus ⁿ in ^os carrucis solito altioribus,
& ambitioso vestium cultu ponentes, ^p sudant sub ponderibus lacernarum, ^q
quas ⁶ collis infertas cingulis ipsis adnectunt, ^r nimia subteminum tenuitate

⁴ deest in Ms. ⁵ Ms. carruchis. ⁶ Ms. in collis inferta.
⁷ Ms. ne una.

[Ut memorat vates Afræus.] Nobilem illum Hefiodi
locum indicat ex *epus a.*

Τὸς δ' ἀριῖς ἰδύατα θεοὶ προπαροῦσιν ἔδνακ, &c.
Lindenbr.

m Censorius Cato] * Plutarch. in Apophthegmatib. *
& in Catone: τὸς τὰς θαυμάζοντας ὅτι πολλὸν ἀδύαν
ἀνδραγαθὰς ἔχουσιν, ἐνέειθε ἢ ἐξέ. μῦθον ἰσθ βόλομα
ἐνταῦθα δὴ τὴν μου ἀνδρείας οὐ κείτα, ἢ δὴ τὴν κείτα.
Talis ferè mens Stilonis, de quo lectissimis versibus
Claudian, lib. 11. de laudib. Stilicon.

- - - quis devius esset
Angulus aut regio, que non pro numine vultus
Dilectos coleret, talem ni semper honorem
Respueres? decus hoc rapiat, quem falsa timentium
Mimera decipiunt, qui se diffidit amari:
Hic solus sprevisse potest, qui jure meretur. Idem.

n In carrucis solito altioribus.] Editio Romana habet
caruchis: quam scripturam tuetur Hefychius & vetus
Glossarium. In Pandectis Florentinis carrucha semper
scribitur, quomodo etiam in hoc loco codicem suum ha-
buisse, testis est Lindembrogius. Est autem carrucha,
καρρυχων ἔχημα, seu reda. Hefychius ἰνδύαν, καρρυχων.
Glossæ Græcolatinæ, καρρυχων, reda. Galli aliquan-
tum corrupto vocabulo carrocas vocamus: in quibus
eamdem ambitionem hominum nostrorum hodie cerni-
mus, quam apud Romanos sui sæculi fuisse restatur
Marcellinus. *Valesius*. Hæc examinat Jo. Schefferus
de re vehicularia lib. 11. cap. 27. Gronov.

o Carruce solito altiores.] Magnus in carrucis luxus
Romanorum, quas & auratas & argenteas habuisse Mar-
tial. indicat lib. 3. Epig. 63. Lamprid. in Alex. Sever. Ju-
lianus Novel. xvii. Pont. Paulin. Episcop. Nolan.
Epist. x. ad Sever. - - vilioris asellis burico sedentem
tota huius sæculi pompa, qua honorati & opulenti poterant
circumfusi Senatores, prosequeretur carrucis nitentibus,
pbaleratis equis, auratis pilentis, & carpentis pluribus
gemente Appia atque fulgente. Hunc fastum frugaliores
Principes uti reprimerent, Imperiali edicto solis Hono-
ratis intra urbem carrucarum usum concesserunt, l.
unic. C. Theod. & Justinian. de honorat. vehiculis.
Lindenbr.

p Sudant sub ponderibus lacernarum.] Ironicè id di-
ctum accipio in homines delicatos, quibus onerierant
lacernæ sericæ. Simili sensu Claudianus lib. 2. in Eutro-
pium: onerique vel ipsa serica. * Ita Plinius in lib. 9.
capite 23. Juvenalis sat. vi. & Hieronymus in consolati-
one ad Pammachium de obitu Paullinæ: Quibus serica

vestis oneri erat, & Solis calor incendium: nunc sordidat &
& lugubres, & sui comparatione forticula pavimenta
verrunt. * Valef.

q Quas in collis exerta.] Locus sædè corruptus, cui
neque a Ms. medela: proponam tamen ut ibi legitur:
- - quas in collis inserta singulis ipsis adnectunt, ne una
subtegminum tenuitate perparvulis expectantes.... crebris
à cogitationibus maximeque. Viderint alii, an quid inde
expiscari possint. Lindenbr.

r Quas collis infertas cingulis ipsis adnectunt.] Editio
Romana, cui adspulantur scripti omnes codices, scri-
ptum habebat: quas in collis inserta. Ex quo Petrus Cas-
tellus excogitavit eam lectionem quam ceteri Editores
secuti sunt. Sed non dubito, quin Marcellinus ita scrip-
serit uti edendum curavi. Sic enim in lib. 31. initio
de Hunnis: Sed semel obsoleto coloris tunica collo inserta,
non ante deponitur quàm in pannos defluxerit defrustrata.
Quod verò attinet ad alteram emendationem, qua cin-
gulis restituumus pro singulis, de ejus veritate non dubi-
tabit, qui meminerit in omnibus ferè omnium Aucto-
rum scriptis exemplaribus singula pro cingulis perperam
scribi. Vulgata certè lectio nullum habet sensum. Ita-
que P. Faber in lib. 1. Semestrium emendaverat *fibulis*
ipsis adnectunt. In codice autem Regio ex conjectura ex-
scriptoris emendatum est, *insertas jugulis ipsis adm.* *
atque ita in codice Tolofano scriptum etiam inveni.
Valesius. Oët. Ferrarius, quum libro 1. partis 11. de
re vestiaria voces has citasset ita, *quas in collis inserta sin-*
gulis ipsis adnectunt, pronuntiat; sed locus ille, licet
Cl. Valesius medicinam facere conetur, depositus est,
& ne ab Apolline quidem sanandus. Et certe facilius
quam oportebat, doctissimus Valesius se addidit simili
loquutioni auctoris, ut quoniam alibi dicitur *tunica collo*
inserta, idcirco nunc contemnat voculam *in* vel tres lineas
concordi veterum librorum fide servatas; quod etiam
alibi facit in imminuta vel læsa majestate. Interim &
ante hos Jo. Meursius lib. 111. animadv. Miscell. cap. 27.
tentaverat *ligulis spissis*. Crediderim jusulas fuisse ali-
quid in vestitu huc pertinens, atque adeo proxime ad
priscam scripturam legendum, *quas cucullis, insertas*
jugulis ipsis, adnectunt. Jam enim & Martialis (quem
vide xiv. 129 & 132.) tempore cum lacernis incipie-
bant sumere cucullos, quod propediem magis invaluit,
quum deliciis fracti Jovem solemeque nudo capite exci-
pere degeneres Urbis incolæ non tolerarent. Gronov.

s Nimia subteminum tenuitate perslabiles.] Ita hunc
locum emendavi ex vestigiis veterum exemplarium, in
quibus legitur, *tenuitate perparvulis*. Corruptioni an-
sam dederat literarum affinitas. Sic suprâ, ubi legitur
per flexuosas: scripti codices habent *per plexuosas*. Valef.

perflabiles, ¹⁸ expectantes crebris agitationibus, maximèque sinistra, ^v ut longiores simbriæ ⁹ tunicæque perspicuè luceant, varietate liciorum ^x effigiatae in species animalium multiformes. ^y Alii nullo quærente, vultus severitate adsimulata, patrimonia sua in immensum extollunt, ^z cultorum ut putà feracium

⁸ *ms.* perflabiles expectantes. . . crebris a cogitationibus maximeque sinist. ⁹ *Steph.* & *ms.* tunicaeque. ¹ *ms.* effricata.

^t *Filius exstantes crebris à locis omnibus.*] Multum sibi indulfit hoc in loco P. Castellus. In Editione enim Romana, quam corrigere erat aggressus, sic legebatur: *Perflabiles expectantes crebris cogitationibus.* Et ita serè reliqui codices scripti, nisi quod post *to expectantes* lacullam exhibent, quæ in Regio exemplari denotari videtur uno puncto. Esti autem in tam corrupto loco difficile est veram emendationem assequi, videtur tamen legi commode posse: *Exstantes eas crebris agitationibus.* Quod sequentibus verbis confirmatur. sequitur enim: *Ut longiores simbriæ tunicæque perspicua luceant varietate liciorum.* Homines enim delicati cum lacernas è serico habent perlucidas, eas insuper crebris motibus agitabant, ut tunicae eorum opere plumario texæ ab omnibus conspicerentur. *Nel.*

^v *Ut longiores simbriæ tunice.*] In editione Romana erat: *Ut longiores simbriæ tunice.* Quod cur Petro Castello placuerit corrigere, non video. Editioni certè Romane subscribunt codex Regius, * Tolosanus * & Florentinus cum Editione Frobeniana. Simbriæ igitur ad lacernas referenda sunt, quas simbriatas fuisse, docet vetus interpret Persii, & ex illo Hidorus in Originum libris. Possunt etiam de tunicis intelligi, sic fiet figura quam Græci *ἰδρι δριδρι* vocant, non infrequens Marcellino nostro, ut cum ait infra in hoc libro: *Cum gloriose Marte Mediam ungeret & Parthos.* & clarius in lib. 16. *Ingenti prelio superatus à Romanis & Pompeio Rex prædixit.* denique in sine lib. 23. *Post Lydum vestiam & Crassum.* * Sanè tunicas Romanorum veterum simbriatas fuisse, docet Suetonius in Julio Cæsare, quum dicit: *Lato clarioribus est, ad manus simbriato.* Et præcis quidem Romanis manulatas ac talares tunicas gestare, probro erat. Verum processu temporis ejusmodi tunice invalere: quod testatur Augustinus in lib. 3. de doctrina Christiana capite 12. *Sicut enim talares & manicatas tunicas habere, apud Romanos veteres flagitium erat: nunc autem honesto loco natis, cum tuncati sint, non eas habere flagitium est.* * *Idem.*

^x *Effigiatae in species animalium multiformes.*] Asterius Amasæ Episcopus in Homilia de Divite & Lazaro, ait novam quandam texendi rationem sua ætate inventam fuisse, qua in connexione staminis cum subtemine picturæ virtus exprimeretur, omnisque generis animalium formæ vestibus intexerentur: addit etiam a pueris mirantibus digito monstrari solitas hujusmodi animalium figuras, leonum puta, pardorum, urforum; silvas quoque, & canes, & rupes, & venatores tunis & pallus intextos: qui autem religiosi præ ceteris videri

vellent, historias ex Evangelio sumtas simili arte vestibus, inluisse Idem scribit Prudentius in Hamartigenia lus versibus:

*Vellere non ovium, sed Eo ex orbe petitis
Ramonis (spolis fluitantes sinere amictus
Gaudent, & durum scutulis perfundere corpus.
Additur ars, ut sila herbis satuta recollis
Mudant variis distincto stamine formis.*

* Exstat etiam hæc de re Theodoriti locus insignis in sermone iv. de Providentia pag. 361. Ex quibus intelligendus est Chrysostomus in Homilia 50. in Matthæum, ubi adversus superfluas artes pictorum & plumariorum invehitur. *Ἡ δὲ ἑσθία ἡμῶν ἐν ταῖς ἡμέραις, ἢ ἐν ἡμαρτίαις, πῶς ἡρῆται.* * *Idem.*

^y * *Alii nullo quærente patrimonia sua in imm. extollunt, &c.*] Cur dixit *nullo quærente*? Neque enim temere & sine causa id adjectum est. Nimirum perstringit Marcellinus his verbis importunam vanitatem quorundam Nobilium sive Senatorum, qui possessiones suas per universon orbem diffusas, nullis ipsos interrogantibus, assidue prædicabant, earumque immensos reditus non sine mendacio interdum referēbant. Sic quippe interpretor proximè sequentia verba hæc: *Cultorum, ut putant, feracium multiplicantes annuos fructus, ubi scribendum existimo, ut putà feracium, vel utpote. Multiplicantes igitur idem valet, atque augentes & amplificantes mendacibus verbis.* Neque enim de usuris hunc locum placet intelligi: præsertim cum Senatoribus eo tempore non liceret fenus exercere. Certè Chrysostomus legibus Romanis interdictam esse usuram Senatoribus adhuc sua ætate prodit in Homilia LVII. in Matthæum *Ἡ γὰρ ἐν ἐπιμαρτυρίαις, καὶ ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δικαίου Βυζαντίου ἔστι καὶ ἄλλο καὶ ἄλλο, καὶ ἕως τῆς τῆς κατασκευασθῆναι: ἀλλὰ νῦν οὐδὲ παρ' ἀλλήλων ἢ παρὰ τοῦ ἀποστολικῶν κέρδιον* Id & disertè confirmat lex tertia & quarta in Codice Theodos. de usuris. Idem docet Augustinus, seu quis alius, in questionibus ex utroque Testamento mistis capite cii. *Dignitatis enim homini negotiari deformis est: Senatoribus quoque fenus diffama est.* Olim quidem possidendi modus præfixitus erat Senatoribus Rom. caurumque erat ne extra Italiam possiderent, nève navem haberent nisi ad fructus ex agris deportandos; ut docent Cicero in libro v. in Verrem, & Livius in sine libri XXI. Quas leges præ vetustate neglectas ac mortuas, sicuti loquitur Cicero, retuli postea Cæsar Dictator, teste Tacito in lib. vi. Hist. Ea lege modus credendi possidendi que intra Italiam præscriptus est Patribus, veritumque ne Senatores pro arbitrio fenus exercerent. * *Idem.*

^z *Cultorum ut putant feracium.*] Sic *pinguia culta.* Fest. Avion in Descript. orb. terræ:

Tunic Pifida ferox exercet pinguia culta.

* Cassiod. lib. 4. Var. 36. *Isorum culta vastavit.* Lib. 12.

multiplicantes annuos fructus, quæ à primo ad ultimum solèm se abundè ja-
stitant possidere: ignorantès profectò majores suos, per quos ita magnitudo
Romana porrigitur, non divitiis eluxisse, sed per bella sævissima, nec opibus,
nec victu, nec indumentorum vilitate à gregariis militibus discrepantes, op-
posita cuncta superasse virtute. Hinc a ex collaticia stipe Valerius humatur ille
Poplicola: & b subsidiis amicorum mariti, inops cum liberis uxor alitur Regu-
li: & dotatur ex ærario filia Scipionis, c cum nobilitas florem adultæ virginis,
diuturnam absentiam pauperis erubesceret patris. At nunc si ad aliquem bene
nummatum 2 tumentemque ideo, honestus advena salutatum introiveris, pri-
mitus tamquam exoptatus suscipieris: & interrogatus multa, coactúsque men-
tiri, miraberis numquam antea visus, summam virum tenem te sic enixius
observantem: d ut pæniteat ob hæc bona tamquam præcipua non vidisse ante
decennium 3 Romam. Hæcque affabilitate confusus, cum eadem postridie fe-
ceris, e ut incognitus hærebis & repentinus, f hortatore illo 4 hesternò... nume-
rando, qui sis vel unde venias, diutiùs ambigente. Agnitus verò tandem, &
adscitus in amicitiam, si te salutandi assiduitati dederis triennio indifcretus,
& g per 5 totidem defueris tempus, reverteris ad paria perferenda: nec ubi esses

2 *ms.* timentemque ideo. 3 *ms.* Romam. Hacque. 4 *al.*
hesterna die mirando. 5 *ms.* totidem defueris tempus, re-
verteris.

Varia. 5. *Exercitus Lucanæ Brutiorumque dicitur culta
vastasse.* Paulinus in natali Felicis II. *Quique colunt rigui
felicia culta Galefi.* Claud. de bello Gild. n. 103. *Suffice-
rent Etrusca mihi, Campanaque culta.* * Lindebr.

a *Ex collaticia stipe Valerius.*] *Quæ* hic stricim tan-
guntur, ea uberius narrant T. Livius lib. 2. Plutarch.
in vita Valerii, Dionys. Halicarn. lib. 5. & 6. * Seneca ad
Helviam matrem lib. de consolat. * cap. XII. Salvian.
Maff. de provid. lib. 1. *Idem.*

b *Subsidiis amicorum mariti.*] Valerius Max. in lib. 4.
cap. 4. non subsidiis amicorum Reguli, sed decreto Se-
natus alimenta conjugii ejus ac liberis præbita esse scri-
bit. Cui subscribit Dio in Fragmentis, quæ nuper
vulgavimus pag. 593. ὁ γὰρ ἐγγράφη ἐν ποσειδίῳ πεινῶν ἦν,
ἄτε μήτε πλὴν ἀρχῆν ἰσθίου ἐβελήσαι δι' αὐτὴν ὑποσῆναι, ἢ
τῆ γυναικὶ τοῖς τε πατρὶν ἀπὸ τῆ τροφῆν ἐν τῷ δημο-
σίῳ δίδωται ἀποσθῆναι. Id est ad verbum: *Regulus enim
tamta premebatur inopia, ut ejus causâ Magistratum suffra-
gii populi sibi delatum suscipere vix sustinuerit: utque
conjugii ejus ac liberis alimenta ex ærario decreta sint.*
Valef.

c *Cum nobilitas florem adultæ virginis, diuturnam ab-
sentiam.*] In codice Regio & Editione Romana reperi,
diuturnum: unde quis conjicere possit legendum esse:
*Cum nobilitas florem adultæ virginis diuturnum absentiam
pauperis erubesceret patris.* Et ita diuturnus flos erit,
quem alii obsolescentem dicerent. Nolim tamen quid-
quam temere mutari, præsertim cum diuturna absen-
tia Cn. Scipionis jure dicatur, qui octo annis Procon-

sul bellum in Hispania gessit, teste Livio in lib. 25. Ceterum de hac liberalitate Senatus eleganter Valerius
Max. lib. 4. cap. 4. & Zonaras ex Dione: mirumque est,
id à Tito Livio prætermisum fuisse. *Idem.*

d *Ut pæniteat ob hæc bona.*] Hic locus ex Mff. codi-
cum auctoritate sic à nobis est restitutus: tantum emen-
davimus, *ob hæc bona*, cum in Mff. & in Editione Ro-
mana legeretur, *ut hæc bona*. Valefius. Ex quo quis
non videt audacius certe ob fieri ex ut, quum propin-
quius sit ac proclivius *in hæc bona*? Gronov.

e *Ut incognitus hærebis.*] Sic habet Editio Augustana
à Mariangelo Accursio viro doctissimo emendata. In
Editione Romana *heredis* legebatur; unde Petrus Cas-
tellus emendaverat *heres*. Nos lectionem Augustanæ
Editionis sequi maluimus, quippe quæ & ad scriptum
codicem propius accederet, & cum antecedenti oratione
melius conveniret. * Neque aliter in codice Tolos. scri-
ptum inveni. * In Regio exemplari tria hæc vocabula
omissa erant. Ceterum quod incognitum & repentinum
jungit hic Marcellinus, videtur sumtum ex Cice-
rone in Bruto, qui sic dicit: *Ignoti homines & repentini,
Questores celeriter facti sunt.* Valef.

f *Hortatore illo hesternò... numerando.*] Ita primus
hunc locum edidit Sig. Gelenius, vir exacti iudicii, cui
uni plurimum debet noster Marcellinus. Neque aliter
habuit Editio Romana, quæ omnes lacunas scripti exem-
plaris fideliter exhibuerat. Sed Petrus Castellus sine ullo
codice scripto, solâ freret non dicam conjecturâ, sed
audaciâ, omnes lacunas explevit. Atque hunc quidem
locum sic suppleverat: *Illo hesternò dies numerando.* I-
dem. Exemplari Lindebergiano adscriptum vidi [MS.
die numerando. leg. demirano. Loifel.] Gron.

g *Per totidem defueris tempus.*] Non dubitavi hanc

bis, ^p subversasque silices, sine periculi metu properantes, ^q equos velut publicos signatis, quod dicitur, ^r calceis agitant, ^s familiarum agmina tamquam prædatorios globos post terga trahentes, ^t ne Sannione quidem, ut ait Comicus, domi relicto: ^u quos ^v imitata matronæ complures, ^w opertis capitibus & ^x basternis, per latera civitatis cuncta discurrunt. Utque præliorum periti retores primò catervas densas opponunt & fortes, deinde leves armaturas, post jaculatores, ultimasque subsidiales acies, si fors adegerit, ^y invasuras: ita ^z præpositis urbanæ familiæ suspensæ ^{aa} digerentibus sollicitè, ^{ab} quos insignes faciunt virgæ dextris aptatæ, velut tesserà datâ castrensi, juxta vehiculi frontem omne ^{ac} textrinum incedit: huic atratum coquinæ adjungitur ministerium, deinde totum promiscuè servitium, cum ^{ad} otiosis plebeis de vicinitate conjunctis: po-

1 Ms. calcis agitant. 2 Ms. semitate. 3 Ms. juvaturas. 4 Ms. mextrinum. 5 Al. otiosa plebis.

σθὴν τελευτᾶ τῆ μνήμης τὸ νόμακτ. [Hocce nomenclatores Suetonius in C. Cæs. Caligula capite xxxix. vocatores appellat, ut & Plinius in lib. xxxv. cap. x] Valef.

p Subversasque silices sine periculi metu properanter.] Vias Urbis intelligit quæ silice stratae erant. Sic Juvenalis in Satyra 6.

Nec melior, pedibus silicem quæ conterit atram. Et Prudentius in lib. 1. contra Symmachum:

Quique terit silicem variis discursibus atram. Porro scribendum heic videtur, properantes. * Idem.

q Equos velut publicos signatis, quod dicitur, calceis agitant.] Equos publicos vocat animalia cursus publici. Quia verò sine diplomatis cursum publicum usurpare non licebat, teste Capitolino in Pertinace, & l. 2. de curiosis, & l. 3. Cod. de cursu publico; idcirco signati calcei dicebantur eorum, qui ejusmodi diplomata seu evectiones habebant, aut tractorias, aut angariales: tot enim nominibus dicuntur. Græci σωτήρια appellat. Vetus Glossarium, Evectio σωτήρια. Item σωτήρια sigillum, evectio. Julianus Augustus in Epistola nondum edita ad Libanium Questorem: ὡς ἄνωγε ἡ ἐπὶ σύνθημα ἡμῶν μνησθῆναι. ἀντὶ γὰρ τὰ πρότερον ἢ δεδείκναι φερύβητον ἐπὶ δημοσίας ἀπίων, &c. Hieronymus quoque in Ep. ad Julianum: Fam dimisso sinitheamate equus publicus sternebatur. Idem.

r Familiarum agmina.] Contra hanc ambitionem graviter invehitur Chrysofomus in Homilia 40. in Epistolam priorem ad Corinthios: ubi divites illos qui servorum greges ubique circumducebant cum in forum in balneis, eleganter comparat venaliciariis & ovium venditoribus: hictores quoque eos habuisse scribit, qui scilicet turbam submoverent, & servorum aciem instruerent. τὶ δὲ ἢ παῖδας καὶ δόχους ἔχεις, ὡς δόλους κερχημαῖς τοῖς ἀνοστέγοις. Hi sunt, quos præpositis urbanæ familiæ Marcellinus noster infra appellat, & virgas manibus gestasse, sicuti Chrysofomus dicit. * Idem.

s Ne Sannione quidem, ut ait Comicus] Terent. in Eunucho Act. iv. Scen. vii. Lindenbr.

t Quos imitata matronæ complures.] Hujus loci emendatio codici Regio debetur, in quo prius quidem scri-

ptum erat, quos emitate, prout Editio quoque Romana exhibet: sed eadem manu ita emendatum est, ut edidimus. Observavi autem in manuscriptis exemplaribus ferè scribi emitari pro imitari. * In Ms. Tolosano planè scriptum est, quos imitata. * Valef.

v Opertis capitibus & basternis.] Basternæ enim matronales erant operte, planèque fimiles earum quas hodie lecticas vocamus, ut docet verus Epigramma:

Auræ matronas claudit basterna pudicas, Quæ radians patulum gestat utrimque latus.

* Auratas fuisse ejusmodi basternas testatur etiam Job. Chrysofomus in Homilia 11. in Epistolam Pauli ad Romanos. αὐτὰς δὲ ἄλλοις τῆ ἡμετέραν, τῆ τὴν γυναικα φερύβητον τὴν σὴν, ποικίλα καὶ ἀμυθία χειρῶν, ἢ τὰ δέμαλα, ἢ τὰ ζύλα τὰ τῆς σέξιν ἐκείνῃ ὑφαίνοντα. Et Paulinus de matronis Rom. loquens, quæ obviam Melaniæ processerant, in Epistola x. Auratis pilentis & carpentis pluribus gemente Appia atque fulgente. * Idem.

x Basternis] Glossar. Nomicum; Ἀυτήριον, βαστήρια, κερύβητον, Martyrolog. Græcum de D. Eugenia: ἢ ἀναζωοποιουσα ἐνδὸν τῆ εὐστέρων. Et: κοροστίαξ σὴναι τὸ βαστήριον. Hieronym. ad Eustoch. Aldhelm. de Virginit. Lindenbr.

y Præpositis urbanæ familiæ suspensæ digerentibus.] Sensus est, servos præpositos urbanæ familiæ, quæ tunc suspensâ est, & otiosâ ab omni opere vacat, ordines curare. Valef.

z Digerentibus sollicitè.] Sumtum videtur ex Senecæ libro de Constantia pag. 183. Turbam venali fastidio digerentibus. * Idem.

a Quos insignes faciunt virgæ dextris aptatæ] * Asterius Episcopus Amaseæ in Homil. de economo iniquitatis pag. 20. τὴν τῆ ὑπερχύβητον ἀξία τῆς Caminῆς ἀργύρου ἔχημα, ἢ κρημῖς ἢ χειρῶν. Quid autem & quanti tota illa quam Præsides obtinent scena; argenteum vehiculum, & virga aurea? Seneca de Tranquil. initio: Placet honos fasteque, non purpura aut aureis virgæ adductus (ita lego: vulgo adductum malè) capessere, sed ut amicis propinquisque & omnibus civibus, omnibus deinde mortalibus paratior utiliorque sim. Ea que virgæ in nummis antiquis in manibus magistratus apparent. * In virga potestatem intelligi convenit, insigne enim potestatis est, inquit Hilarius Episc. Pict. in Psal. 2. & 124. Unde Curopalates auræ vir-

strema^b multitudo spadonum, à senibus in pueros desinens, ^c obluridi, distor-
taque lineamentorum compage⁶ deformes: ut quaquà incesferit quisquam,
cernens^d mutilorum hominum agmina, ^e detestetur memoriam ^f Semiramidis
Reginæ illius veteris, quæ teneros mares castravit omnium prima, velut vim
injectans naturæ, ⁷ eandemque⁸ ab instituto cursu retorquens, quæ inter ipsa
oriundi crepundia, per primigenios⁹ feminis fontes, tacita quodammodo le-
ge, vias propagandæ posteritatis ostendit. Quod cum ita sit, paucæ domus
studiorum feriis cultibus antea celebratæ, nunc ludibriis ignaviæ torpentis exun-
dant, ⁹ vocali sono, ¹ perflabili tinnitu fidium resultantes. Denique pro phi-
losopho cantor, & in locum oratoris doctor artium ludicrarum accitur: & bi-
bliothecis sepulcrorum ritu in perpetuum clausis, organa² fabricantur hydrau-

6 Ms. deformes. 7 Ms. eundemque 8 τὸ ab deest al.
9 Ms. feminis fortes. 1 Ms. vocali sono perflabili. 2 Al.
fabricant ut.

στρωτὸς ἐπιμαρτυροῦσι δι' ἑαυτῶν ἢ διαγράμματα πρὸς τὸν ποταμὸν ἔστιν ἡ γωνία. Persis verò id numero multi sunt qui adtribuunt. Petron. Donat. Stephan. Cujus detestandi facinoris invecivam vide apud Suid. ex Cyrillo in voce τὰ δένδρα. Lindenbr.

gâ decoratus ante pedes regios primus incedebat. Cas-
fiodor. lib. 7. Var. 5. Vid. Petr. Fabri V. C. Agonisticon
lib. 1. cap. 22. Lindenbr.

1 Semiramidis Regine, que ten. mares castravit omnium prima.] Consentit quidem Claudianus in Eutropium, ut jampridem notavit Delrio. Sed Clearchus Solensis Arilotelis discipulus in lib. 4. de moribus gentium, præclarum hoc inventum Medis tribuit, teste Athenæo in lib. 12. Κλέαρχος δὲ Σιδεὶς ἐκ τῶν ἄστυλιων ἀεστῶν πρὸς τὸ Μείδαν τρωεὶς, ἢ ἐκ τῶν ταύτης ποταμῶν ἐκστρατεύει πρὸς ἑλλάδας. Mulieres verò castrare primi cœperunt Lydi, ut docet idem Athenæus in libro cit. & Constantinus Manassès. Gyges enim Lydorum Rex primus puellas castrasse dicitur, ut in adolescentibus diutius uretetur, quemadmodum scribit Xanthus Lydus in 2. rerum Lydicarum apud Sudam in ἕκαστοι. At Græci hanc sædam inhumanitatem semper detestati sunt. Argumento sit Periander Corinthius, qui cum Coreyrensis infensus esset, Principum liberos ad Regem Lydorum Alyattem castrandis misit Sardes, ut narrat Herodorus lib. 3. & Diogenes Laërtius: quippe cum nullus esset in tota Græcia, necum Corinthi Medicus, quid facinus suscipere auderet. Vales.

b Multitudo spadonum coloris obluridi] Hunc sequioris sexus tastum multis reprehendit D. Chrysofom cuius Homil. xx. in Paul. ad Ephes. v. hæc verba sunt: ἡ γωνία μισοῦσα, ἡ δὲ καὶ τὸν ἑαυτῶν ἀσπῆδα, περιεστραπασαρχῶ, ἀκίβητον ἀγρίαν ἐστὶν, ἡ κίβητος ἐστὶν Hieron. ad Eustoch. Præcedit caveas basternarum ordo semivivorum, & rubentibus buccis cutis facta distenditur. Idem.

2 Vocali sono, perflabili tinnitu fidium.] Sic restitui ex fide codicum scriptorum, Regii & Florentini: quibus Editio Rom. & Augustana adstipulantur. Sed nondum mihi persanatus locus videtur. Ac nisi me conjectura fallit, sic scripserat Marcellinus: Vocali sono ac perflabili, tinnituque fidium resultantes. Eodem enim modo loquitur initio libri 30. Et ædes pulsu nervorum, & articulatæ stæti que sonitu resultarent. Quibus verbis duas Musicæ species complectitur, organicam & vocalem. sed organica duplex est: quarum altera in percussione consistit, altera in flatu. Organorum quippe alia sunt ἀκάρτα ἀσπῆδα alia, ἰστρονά, quibus etiam hydraulica continentur, ut ait Athenæus in fine libri 4. Omnia hæc complexus est Cicero in Orat. pro Sexto Roscio his verbis: Ut quotidiano cantu vocum, & nervorum, & tibiarum tota vicinia personaret. Nec secus Marcellinus nosler in locis quos adduximus. Sed & Cassiodorus in

c Obluridi, dist. lin. compage deformes.] Sic habent codex Regius ac Florentinus, & Editio Romana. Sed Petrus Castellus, cum cam locutionem contra leges Grammaticæ peccare existimaret, correxit: oblurida, distor-taque lin. compage deformis. Exiit postea Sigismundus Gelenius, qui Frobenianam curavit Editionem. Is audacter fatis vocem addidit hoc modo: coloris obluridi, distor-taque lin. compage deformis. Quod equidem institutum probare non possum, cum ea vox absit tum a codice Regio, tum ab Editione Romana. Quinetiam in Romana Editione legitur, à senibus in pueros desinens. Unde suspicari quis possit legendum esse desinens. Cujusmodi locutio Marcellino est familiaris. Vales.

d Mutilorum hominum agmina.] De hac matronarum ambitione loquitur Hieronymus in Epistola ad Fariam: Noli in publicum subinde procedere, & spadonum exercitui præeunte, viduarum circumferri libertate. Idem.

e Detestetur memoriam Semiramidis.] Incertum, Semiramis-ne prima evirari mares jufferit, an verò Persarum id jam olim institutum sit. Claudian. lib. 1. in Eutrop.

- - - Seu prima Semiramis astu
Assris mentita virum, ne vocis acule
Mollities, lutesque genese probre possent,
Hos sibi convinsit similes: seu Persica ferro
Luxuries vetur nasci lanuginis umbram.

Certè de Semiramide nil tale Diodorus Sicul. vel Tro-gus, sed tantum vestitu cam sexum mentitum afferunt:

lica, & lyræ ad speciem carpentorum ingentes, tibixque & histrionici gestus instrumenta non levia. Postremò ad id indignitatis est ventum, ut hùm cum i peregrini ob formidatam haud ita dudum alimentorum inopiam pellerentur ab Urbe præcipites; sectatoribus disciplinarum liberalium impendio paucis sine respiratione ulla extrusis, tenerentur 3 mimarum affectæ veri, 4 quique id simularunt ad tempus: & k tria millia saltatricum ne interpellata quidem,

3 Mf. minimarum. 4 Mf. quique.

libro de Musica: Symphonia, inquit, est temperamentum sonitus gravis ad acutum, & acuti ad gravem, modulamen efficiens sive in voce, sive in percussione, sive in flatu. Græci perinde ὄργανον ἢ ἀδίκον ἢ ἄστρον distinguunt, ut videre est apud Dionysium Halic. in libro de compositione vocabulorum, & nominatim apud Auctores, qui de Musica scripserunt Græcè, Gaudemium, Aristidem, & ceteros: apud quos nihil frequentius occurrit quam hæc λέξις ἢ πρόσωπος distinctio, id est vocalis & organice Musica: ac seorsum utrique proprias notas assignant, quarum superiores quidem vocalem, inferiores organice meriebantur: in usum, ut equidem iudico, aulædorum, citharædorum, eorumque qui ad lyram cæbant. Pales.

h Cum peregrini ob formidatam haud ita dudum alim. inopiam.] Sic Octavianus Augustus magna quondam sterilitate ac difficili remedio omnes peregrinos, exceptis medicis & præceptoribus, Urbe expulit; ut ait Suetonius. Cujus exemplum secuti deinceps Romani, crebrò id usurpaverunt, adeo ut urbs æterna hanc ob causam malè audiret. * Testantur in Symmachus in lib. II. Epist. VI. II. & Ambrosius in lib. III. de Officiis, cap. VII. ubi in eam Romanorum consuetudinem graviter invehitur. * Libanius in Antiochico pag. 366. de fecunditate agri Antiocheni loquens sic ait: ἔστω τῆ τε γῆ σφίπαν ἄρχος ὁ σαρὶ ἡμῶν, τὰ τε ἄρχον τῆ γῆς ἢ φύσις. δι' ἣν ἰδέσθαι πόλιν ἢ ζῆνον ἠναίσθητον ἀδικίαι διὰ διὰ τὸ πλεῖ τὸς ζῆνος ἰσχυρῶς καὶ τοῦ παρὰ εἰς μα τὸ ῥώμις ἔχοντες, ἢ τῶν ἢ ἀνακαίων σπάνην, ἢ νικα ἄν τῶτο συμπίτη, τῆ ἢ ζῆνον ἔλασσε ποδὸ ἀρδύον μείδισσι. Id est: Ita & agro conveniens incolarum multitudo apud nos est, & multitudini incolarum bonitas agri respondet: cujus ope nunquam coacti sumus servitiâ in peregrinos formam hospitalem offendere: tamen si nobis exemplum suppeteret urbis Romæ, que quoties inopiâ premitur annonæ, peregrinorum expulsionem huic malo mederi solet. Themistius quoque in Orat. 6. ubi Theodosium Imperatorem Orientis ab annonæ sollicitudine commendat. ἐκδν, inquit, δὲ ἡμῶν ζῆνοστατίας σωμῆτος καθ' ἅπτες τῶ μῆτρούτοι, φαρμάκις τ' ἐσδίας χαλεποῖερε. Id est: Quare nihil nobis continua ac prope assidua peregrinorum expulsionem opus est perinde ac Origini nostræ: quod quidem omni penuria atrocius remedium est. Quibus verbis Romam innuit, quam μίσησαν quoque appellat in Orat. 4. * Eundem Romanorum morem perstringit Libanius in lib. IV. Epistola 268. ad Rufinum Comitem Orientis, qui ob annonæ penuriam decreverat, ut peregrini Antiochiâ pellerentur. τὰ δ' αὖ πλεῖ τὸν

σῆτον σὲ ἡμῶν ἢ τὰ πάντα ἄξια τῆς σώματος τῆς ἡμῶν. * Ceterum peregrinos aliter sumit Marcellinus, quàm in dicto loco Suetonius. Apud Suetonium enim, & illius ævi Scriptores, peregrini opponuntur civibus Romanis. Post legem autem illam Caracallæ quâ omnibus in orbe Romæ agentibus civitas data est, peregrini Romæ dicti sunt, qui non essent oriundi ex urbe Roma. Idem.

i Peregrini ob formidatam haud ita dudum alimentorum inopiam pellerentur ab urbe.] Non novum id Romæ, & quod Augustum etiam fecisse cum gravior Urbem anno-na flagellaret, scribit Sueton. lib. 2. Orosius lib. 7. cap. 3. C. Papius quoque Tribunus pl. lege lata peregrinos urbe expulerat, sed alia de causa: ἐστὶν ἢ ἰσπεπλάσθη, ἢ ἐκ ἰδίου οὐδ' ἄν τῆ τῆ ἐν τῶ σωμῆτικῶν. Dio Cass. lib. XXXVII. Lindenbr.

k Tria millia saltatricum ne interpellata quidem.] Quæ scilicet veterum fabularum exitus in scenis saltantes imitarentur, ut loquitur Jul. Firmic. lib. 6. Quippe sat non fuit corruptis severioribus P. R. moribus inter privatos parietes hanc artem continuasse: sed eo quoque luxuriarum ventum, ut parum putarent commodè mimum egisse, ni saltationum etiam obscenis gestibus oculi inquinarentur. Cujus moris præcipui auctores tempore Augusti fuerunt Pylades & Bathyllus. Zosim. lib. 1. ἢ γὰρ παντὶ μὲν ἔργον ἐστὶν ἐν αἰσίοις ἐπιχθὼν τοῖς χεῖροις, ἢ πῶ ποδῶν ἐστὶν Πυλάδης ἢ Βαθύλλος παρὰ τοῖς αἰσίοις μέλει ἔσθλων. Quos mox secuti Mnester, Paris, Phabaton, Caramallus, multos invenerunt discipulos. Seneca Natural. quæstion. lib. 1. Stat per successores Pyladis & Bathylli domus. Harum artium multi sunt discipuli, multique doctores, privatim urbe tota sonat pulpitum. Et quidem quanto quisque formosior, tanto pensiore cura huic studio incumbabat, qui magis saltando placeret. Inscriptio vetus in Transilvania: DIS MANIBUS. MEMORIAE C. REGULI MORBUS DECORE NATALIBUS D. D. HYACINTHO VEL NARCISSO COMPARANDI. QUI VIXIT AN. XII. M. III. TER IN PUBLICO. SPECTANT. S. P. Q. TRAJANEN. QUATER IN CURIA SPECTANTE IMP. M. ANTONINI PROCOS. SALTAVIT. CANTAVIT. JOCIS OMNES OBLECTAVIT. CUNCTIS PLACUIT. FELIX REGULUS PATER INFELIX ANIMAE INNOCENTISSIMAE. L. H. L. D. Cui consentiantia alia monumenta Neapoli, Romæ, Antipoli reperta. Denique in tantum excreverat numerus saltatorum, ut remedium malo quærentes viri sanctiores infamix metu impetum ejus frangere conati sint, J. 24. ff. ad L. Jul. de adult. Sed verum hic quod P. Syrus ait: Egredere reprehendas, quod finis consulescere: eoque ventum, ut remaneret saltatores, exfularent philosophi. Idem.

pavimenta ⁵ tergentes, ⁶ jactari volubilibus gyris, dum exprimunt innumera simulacra, quæ finxere fabulæ theatrales. Illud autem non dubitatur, quòd cum esset aliquando virtutum omnium domicilium Roma, ingenuos advenas plerique Nobilium (ut Homerici bacarum suavitate Lotophagi) humanitatis multiformibus officiis retentabant. Nunc vero inanes flatus quorundam, ⁷ vile esse quidquid extra Urbis pomœrium nascitur, æstimant, ⁸ præter orbos & cælibes: nec credi potest, qua obsequiorum diversitate coluntur homines sine liberis Romæ. Et quoniam apud eos, ut in capite ⁶ mundi, morborum acerbitates celsius dominantur, ad quos vel sedandos omnis professio medendi ⁷ torpescit; excogitatum est adminiculum fospitale, ne quis amicum perferentem similia videat: additumque est cautionibus paucis remedium aliud satis validum; ut ⁸ famulos percontatum missos, quemadmodum valeant noti hac ægritudine conligati, non antè recipiant domum, quàm lavacro purgaverint corpus. Ita etiam alienis oculis visa metuitur labes. Sed tamen hæc cum ita tutius observentur, quidam vigore artuum imminuto, rogati ad nuptias, ¹ ubi aurum dexteris manibus cavatis offertur, impigrè vel usque Spoletium pergunt. Hæc ⁹ Nobilium instituta. Ex turba verò imæ fortis & ¹ paupertinæ, in tabernis aliqui pernoctant vinariis: nonnulli ⁴ velabris umbraculorum theatra-

⁵ Ms. tergentis jactare. ⁶ Ms. mundiorum acerb.
⁷ Ms. torrescit. ⁸ Ms. τὸ ut deest. ⁹ Ms. Nobilium est instituta. ¹ Steph. paupertinæ.

nem coacti obsequii laborem mentitis adfectionibus tolerat. Horat. in Satyr. ubi Ulyss. & Tiresias colloquuntur. Seneca de Consolat. ad Marciam cap. 19. p. 338. * Lindenby.

Frobeniana confirmant. Primus Mariangelus Accursius terentes ediderat vitiosè: tergere enim pavementum saltantes propriè dicuntur, quòd præ nimia corporis agilitate vix tangunt, nedum terunt. Pavimentum autem Scenæ hic intelligi clarum est, quæ tessellato opere sternebatur. * Glossæ veteres, πάλπιτον, pulpitum, pavementum. * Valef.

^p Jactari volubilibus gyris.] In codice Regio reperi volvetur cyris; neque secus in Editione Rom. nisi quòd tyris in ea legitur. Vulgata lectio est ex emendatione P. Castelli, quam equidem non damno. Malim tamen legere: Jactari volucris gyris. Idem.

^q Vile esse quidquid extra Urbis pomœrium nascitur, æstimant.] Idem dicit Themistius pag. 129. * Idem.

^r Præter orbos & cælibes: neque credi potest.] Petron. Arbit. In hac urbe nemo liberos tollit. Quia quisquis suos habet heredes, nec ad cenas, nec ad spectacula admittitur, sed omnibus prohibetur commodis, inter ignominiosos latitat. Qui verò nec uxores umquam duxerunt, nec proximas necessitudines habent, ad summos honores perveniunt. De orbis exstat locus apud Tacit. in Dialogo de orat. * Tertull. de Patient. cap. ult. Aucupandis orbitatibus om-

^f Ubi aurum dextris manibus cavatis offertur.] Sportulam nuptialem intelligit. Plin. libr. x. Epistol. cxvi r. Qui virilem togam suavit, vel nuptias faciunt, vel inेत magistratum, vel opus publicum dedicant, solent totam bulen, atque etiam e plebe non exiguum numerum vocare, binosque denarios vel singulos dare. Vid. Apul. Apolog. Symmach. lib. 3. Epist. 24. lib. 4. Epist. 55. Idem.

^t Velabris umbraculorum theatralium.] Apud Valerium Maximum, ex quo hæc desumpta sunt, legitur velorum umbraculis. magis Latine. Ceterum de his theatralibus velis loquitur Propertius lib. 4. Elegia 1.

Nec sinuosa cavo pendebant vela teatro.
Pulpita sollemnes non oluere crocos.

Quod distichon imitatus videtur Ovidius in Arte amandi lib. 1.

Tunc neque marmoreo pendebant vela teatro,
Nec fuerant liquido pulpita rubra croco.

Plura de his velis notavit Lipsius in lib. de Amphitheatro cap. 17. Valef.

lium latent, quæ Campanam imitatus lasciviam ^v Catulus ^y in ædilitate sua suspendit omnium primus: aut ^z pugnaciter aleis certant, turpi sono fragosis naribus introrsum reducto spiritu concrepantes: aut quod est studiorum omnium maximum, ^a ab ortu lucis ad vesperam ^a sole fatiscunt vel pluviis, ³ per minutias aurigarum ^b equorumque præcipua, vel delicta scrutantes. ^c Et est admodum mirum, videre plebem innumeram mentibus ardore quodam infuso, cum dimicationum curulum eventu pendentem. Hæc similiaque memorabile nihil vel ferium agi Romæ permittunt. Ergo redeundum ad textum.

² *Lucis deest al.* ³ *al* præmia aurigarum equorumque præcipua. *Steph.* vel præcipuas delicias.

v *Cardus in Ædilitate.*] Valer. Maxim lib. 2. cap. 4 *Religionem ludorum crescentibus æbus secuta luxuria est: ejus in Ædiliæ Q. Catulus Campanam imitatus luxuriam, primus phœantem confectionem velorum ambraculis textit.* De Campana luxuria idem Valer. lib. 6. c. p. 1. *Libid.*

x *Catulus in ædilitate sua.*] Valerius Maximus id a Q. Carulo in ædilitate factum esse non dicit. Itaque id de suo adimensus est nosser Marcellinus: in quo vereor ne eum ratio fugerit. Plinius enim lib. 10. initio, Carulum scribit primum omnium velis textisse theatrum, cum Capitolium dedicaret. Dedicavit autem Capitolium Catulus Q. Metello & Q. Hortensio Cosl. Olympiadis 177. anno ultimo, ut scribit Calliodorus in Chronico, & Phlegon in Olympiadum fragmento apud Photium: quod confirmat Cicero in Verrem de signis, quam orationem habuit Pompeio & Crasso Cosl. sub anni finem, cum Metellus & Hortensius jam Consules designati essent. *Hoc loco,* inquit, *Q. Catule, te appello: tuus est enim locus in illo templo, Senatus populiq. R. beneficio: tui nominis æterna memor. a senul cum templo illo consecratur, &c.* Quibus verbis satis innuit Cicero nondum eo tempore quærebatur, Capitolium dedicatum fuisse: quod frequentibus demum Cosl. ut dixi, a Carulo dedicatum est. At eo anno Carulus & Consularis erat, & Censorius, nedum Ædilis: immo & Princeps civitatis, ut scribit Valerius Max lib. 6. cap. 9. Agellius lib. 2. cap. x. hunc Carulum Curatorem Capirellii reficiendi nominat. *Vallef.* Gellio dicitur *curator restituendi Capitolii.* At verbum referere in eo usurpat Suetonius Julio 15. *de refectone Capitolii.* Gron.

y *In Ædilitate.*] Nempæ cum Capitolium dedicaret. Plin. lib. 10. cap. 1. *Id m.*

z *Præuaciter aleis certant.*] Vide Chrysofomum in Homilia xv. ad populum Antiochensem pag. 197. & in Homilia i. in Genesim sub finem. * *Vallef.*

a *Sole fatiscunt vel pluviis.*] Quanto ardore ad spectacula populus conveniret, illud vel maxime indicio est, quod totos dies nudo capite in Circo vel in Theatro perstabat. Solis æstum aut imbrem excipiens. Quippe hæc spectaculorum lex erat, ut spectatores nudis ca-

pitibus essent: quemadmodum scribit Basilus in Homilia vi. in Hexameron: *Και τότε ἐν πάνταυς ἑκατὼν ἑσμεῖν ἀπὸς κεραιδῶν, οἱ παρὰ σὺν κεραιδῶν εἰς τὸ εὐδίων γυμνὰ καθύπερθε τῆς κεφαλῆς διασπασσόν.* Idem frequenter inculcat Chrysofomus, ut auditores suos ad audiendum excitet. Sic in Homilia iv. de verbis Esaræ pag. 871. *ὅχι ἔχει τις ἐν βιάτρῃ καθύπερθε, πᾶς ἰδῆται, καὶ γυμνὰ τὴ κεφαλῆσιν ἀλλὰ διαχέεται, ἵνα γινώσκται ἑκάστου αἰσματος, ἵνα τίς τις δῶκεν.* Et in oratione iiii. adversus Judæos, de Olympiis quæ Antiochiæ celebrabantur, tomo i. pag. 485. *Καὶ γὰρ ἀσπὸν, ἐν Ὀλυμπιακῆς ἡδὲ καθύπερθε θεῶν εἰς μίσαν νυκτῶν εἰς μεσημβρίαν μισῶν καρτερῶν ἀναμένοντας ἰδῆν εἰς τίνα οὐ σέβασον περιεστώται, καὶ γυμνὰ τὴ κεφαλῆσιν ἑκάστου τὴν ἀκρίαν.* Et hoc quidem in gymniciis dumtaxat & sacris certaminibus statutum ac usitatum fuisse, indicare videntur ipsi ambo Basilus & Chrysofomus. Sed tamen idem de Circensibus ac de ceteris theatralibus scribit Chrysofomus in Homilia vi. in Genesim, & in Homilia iv. de Anna, non procul ab initio. *

[Sed quomodo plebs Romana in spectaculis, Sole fatiscere vel pluviis potuit, si (ut docet ibidem ipsemet Ammianus) etiam tum vela Romæ in usu erant, quibus adductis Solis ardor refringebatur, ne apertis capitibus spectatores noceret? An soli Senatores, soli optimates & divites Romæ sub velis & in umbra seditabant, plebe exclusâ, & radii Solis ac imbribus exposita? Cæsareæ quidem Cappadociæ, & Antiochiæ, atque etiam Constantinopoli vela theatralia usui fuisse non puto: ita ut Basilus & Chrysofomus jure scribere potuerint, his in urbibus spectatores sedentes usque ad meridiem nudis capitibus radiis Solis excipere consuevisse.] *Idem.*

b *Equorumque præcipua vel delicta scrutantes.*] Sic inf. lib. 30. *Inter probra medium & præcipua.* Lib. 21. *Præcipua prima conveniunt experiri.* Multo autem aliter in retro Editionibus, ut in Collectaneis variis. lectionum notatum. *Lund. sbr.*

c *Est et admodum mirum, videre plebem.*] Quæ hoc loco graviter ab Ammiano de infano Circensium ludorum populi studio narratur, cum iis graphicè conveniunt, quæ Tertull. eandem in rem narrat, de Spectaculis cap. 16. *Aspice populum ad id spectaculum cum furore vehementem.* *Idem.*

CAP. VII. ^d Latiùs jam dissimulatâ licentiâ onerosus bonis omnibus Cæsar, nullum post hæc adhibens modum, Orientis latera cuncta vexabat, nec honoratis parcens, nec urbium primatibus, nec plebeis. Denique ^e Antiochenfis ordinis vertices sub uno elogio iussit occidi; ideo efferatus, quòd ei celebrari vilitatem intempestivam urgenti, cum impenderet inopia, graviùs rationabili responderunt: ^g & perissent ad unum, ni Comes Orientis tunc Honoratus fixâ constantiâ restitisset. Erat autem diritatis ^h ejus hoc quoque indicium, nec obscurum, nec latens, quòd ludicris cruentis delectabatur, & in circo sex vel septem aliquoties ^h ⁱ vetitis certaminibus pugilum vicissim se concidentium, perfusorumque sanguine specie ut lucratis ingentia lætabatur. ⁵ Accenderat super his incitatum propositum ad nocendum aliqua mulier vilis, quæ ad palatium ut poposcerat intronmissa, ^k insidias ei latenter obtendi prodiderat ab militibus obscurissimis: quam ⁶ Constantina exsultans, ut in tuto jam locata mariti salute, muneratam vehiculòque impositam, per regiæ januas emisit in pu-

4. *ti* ejus *ms. deef.* 5 *Mf.* Accederat. 6 *Mf.* Constantia.

^d *Latiùs jam dissimulata licentia.*] Faciliùs sensum intelligas quàm verba. Immo verba sensum planè subvertunt: quid enim sibi volunt hæc? *dissimulatâ licentiâ*. Omnino *dissimulatâ* voluit dicere. *Vales.*

^e *Antiochenfis ordinis vertices.*] Ut Romæ & Constantinopoli erat album Senatorium, in quo Senatorum omnium erant nomina perscripta, ita & in civitatibus reliquis erat album Decurionum, cujus mentio fit apud Julianum in Misopogone, & in Jure creberrimè. *Qui* Primores erant in hoc albo, ii *ordinis vertices* dicuntur hoc loco. Procopius in Anecdotis sub finem: *Ανατόλιος τις ἐν Ἀσκαλωνιτῶν δικασματι τὰ πρώτιστα ἔχων*. Id est: *Anatolius erat quidam inter Primores curiæ Ascalonitarum*. Hos *primarios curiarum* vocat lex 39. Cod. Theod. de Decurionibus, his verbis: *Tam primarios curiarum, quàm hos qui Magistratus gerunt atque gesserunt, sinceritas tua incitare debebit*. Vide titulum in Pandectis de albo scribendo. * Chrysothomus in Homilia xxxviii. in Epistolam priorem ad Corinthios, *τὰς τὰ πρώτα ποιήσωμεν* appellat. * *Idem*.

^f *Antiochenfis ordinis vertices.*] Ita ex *Mf.* vulgo, denique *Antiochiæ ordinis reverendi duces*. Confirmant ipsissima Ammiani verba nostram emendationem. Sic enim infr. *honorum vertices*, & *principiorum vertices*. Historiam tangit Hieronym. in Chron. *Nomnulli Nobilium Antiochiæ à Gallo interfecisti*. Lindenbr.

^g *Et perissent ad unum, &c.*] De hac Galli Cæsaris crudelitate intelligendus est Libanius in Orat. de vita sua, pag. 4. cum ait: *ζῆλον τις κατείδετο τὸ κινῆν, ὅρῳ δὲ βασιλέως εἰς φόβον ἀπεβέβηκα· καὶ εἰ μὴ ἐκινῆτο, τὰς ἡμῶν κτήσεις ἴδιον, ἀπαντας ἀγανεύς*. Inter quos & magistrum suum fuisse dicit: quem qua arte ex Galli manibus servaverit ipidem docet. *Vales.*

^h *Vetitis certaminibus pugilum.*] Lipsius lib. i. Sa-

turnalium cap. 12. hæc verba de gladiatoribus accepit, quorum cruenta spectacula lege Constantini Magni vetita fuerant. Equidem gladiatores *πύκτας* dici & *πυκταί* libens concesserim, quippe cum & Artemidori locus ille quem indicat Lipsius, id probet; & alter ejusdem Auctoris in lib. 5. cap. 59. *ἀπερράφατο εἰς μονομαχίαν, καὶ πολλοὶ ἕτεροι ἐπιβύττισον ἀπὸ τῶν πυκταῖ*. & Eusebius lib. 8. Hist. cap. 17. & 18. Sed tamen gladiatores Latine pugiles dici, vix in animum me inducam. Nec quidquam obstat, quominus hic locus intelligatur de pugilibus qui cæstibus dimicabant. Nam cruenta hujusmodi pugilum fuisse certamina, satis constat ex Poëtris: apud quos victus, semper malè mulcatus & cruentus abit ex certamine. *Idem*.

ⁱ *Vetitis certaminibus pugilum.*] Non sine ratione vetita certamina vocat *πυκταί*: quippe quæ Constantinus Imp. sustulerat. Euseb. & Sozom. in Hist. Eccles. L. i. C. Theodof. de gladiator. quæ nunc unica est in C. Justin. eod. Tit. Cui tamen legi patientiam populus haud præbuit; tantâ insaniâ ferebatur invicem se concipientes spectare gladiatores. Quare insecuti Imp. Constantius, Julianus Arcad. & Honor. ut tam cruenta spectacula penitus abolerentur, sub comminatione majoris prænæ eadem interdicerè necessum habuere, l. 2. 3. C. Theod. de gladiatorib. Lindenbr.

^k *Insidias ei latenter obtendi.*] Codex Regius habet, *insidias in eum latenter obtendi*. In Editione Rom. *eum latenter obtendi*. Ceterum hanc historiam fusiùs enarratam apud Zoneram unum reperi. Is in gestis Constantii scribit, Magnentium post Mursensem prælium rebus jam ferè desperatis quemdam ex familiaribus clam misisse, qui Gallum Cæsarem Antiochiæ interficeret: eo consilio ut Constantium variis curis distrineret, & ad Orientis tutelam averteret. Miles igitur cui cædes Galli mandata fuerat, quò occultior esset, apud anum quamdam divertit juxta fluvium Orontem. Jamque structis insidiis, ac multis militibus ad societatem adjunctis,

domum ambitioſam ignibus ſubditis inflammavit: rectorémque ut ſibi iudicio imperiali addictum ꝑ calcibus inceſſens & pugnis, conculcans ſeminecem lania- tu miſerando diſcerpſit. Poſt cujus lacrymoſum interitum, in unius exitio quiſque imaginem periculi ſui conſiderans, documento recenti ſimilia formi- dabat. Eodem tempore ^r Serenianus ex Duce, cujus ignaviâ populatam ^f in Phœnice Celfen antè retulimus, pulſatæ majeſtatis imperii reus ^t jure poſtula- tus ac lege, incertum qua potuit ſuffragatione abſolvi: apertè convictus, fa- miliarem ſuum cum pileo, quo caput operiebat, incantato vetitis artibus, ad templum miſiſſe fatidicum, ꝑ quæritatum expreſſè an ei ^v firmum portendere- tur imperium, ut cupiebat, & cunctum. Duplèxque iifdem diebus acciderat malum, quòd & Theophilum infontem atrox ⁸ interceperat caſus, & Serenia- nus dignus exſecratione cunctorum, innoxius ^x modò non reclamante publico vigore diſceſſit. Hæc ſubinde Conſtantius audiens, & quædam ^y referente Tha- laſſio doctus, quem obiſſe jam compererat lege communi: ſcribens ad Cæſa- rem blandiùs, adjumenta paullatim illi ſubtraxit, ſollicitari ſe ſimulans, ꝑ ne, ^z uti

7 *Mf.* quæritatum præca. 8 *Mf.* interceperat. 9 *Mf.* ne vitiaæ.

dem tangit hiftoriam his verbis: *ἴδεν ὑμᾶς ἐπιμνήσας ἂν ἐπαιτοῖς ἔμμεθεν ἐνία δίχαια δρόντις εἰς ἀλλήλους εἰρηάσασθε φίζον κῆρὸ δῆμιον ἐπὶ τὰς οἰκίας τῶ διωκτῶν τῶ φρίζα, ἢ ἀπο- κτυπέ τὸν ἀρχοντα.* Valeſ.

p Domum ambitioſam.] Ovid. *Trift. 1. Eleg. 8.* Nota quidem, ſed non ambitioſa domus. Ammian. *inf. ambitio- ſum templum.* -- *ambitioſus magiſter.* -- *ambitioſa menſa,* &c. Lindenbr.

q Calcibus inceſſens & pugnis, conculcans ſeminecem.] Sic interpungendum eſſe hunc locum exiſtimavi. Ceterum Libanius in *Orat. ad Theodoſium A. de ſeditio- ne Antiochena* ait, hunc Theophilum, optimum alioquin Rectorem, dum Circenſes ſpectaret, à quinque aut ſex fabris ærariis proturbarum atque humi aſſictum fuiſſe: ac Conſtantium eo facinore graviter commotum, ilico miſiſſe Strategium Præfectum Præt. (quem Muſonia- num aliter dictum fuiſſe, teſtatur Marcellinus in ſine li- bri 15.) ut in cædis auctores animadverteret. Venit igitur Antiochiam Strategius poſt Thalafſii Præt. obitu- m, antequam Domitianus ſucceſſor in locum Thalafſii miſſus fuiſſet. Theophilo autem Conſulari Syriæ ſucceſſit Nicentius, ut ſcribit Libanius in *Orat. de vita ſua*: quamquam ibi *Νικέντιος*, exaratum eſt: & in *Mf.* codice quem vidi, *Νικέντιος* legitur. Sed Nicenium ma- lo ex Libanii *Epitolis*, quas aliquando, ſi Deus juverit, in lucem edemus. Valeſ.

r Serenianus ex Duce.] Ex Duce Phœnicis intellige: quod confirmant ea quæ ſequuntur. *Cuius ignaviâ popu- latam in Phœnice Celfen antè retulimus.* Idem.

f In Phœnice Celfen.] Reſtituimus hoc loco Regii codi- cis * & Tolofani * ſcripturam, quam Editio quoque

Romana agnoſcit. P. Caſtellus *Calen* ediderat, imperitè ut ſolet. Nam Cæle pars eſt Syriæ, ut & Phœnicæ. Celfè igitur caſtellum fuit in Phœnicæ, cujus tamen nul- la, quod ſciam, mentio fit apud veteres. Niſi fortè ea- dem fit Theſſea, caſtellum in Phœnicæ, cujus mentio fit in *Notitia Imperii Romani*, * & in Antonini ſeu Æthi- ci *Itinerario*. * *Idem.*

t Jure poſtulatatus ac lege.] Sic correxi ex codice Re- gio, * & Tolofano. * *Idem.*

v Firmum portenderetur imperium, ut cup. & cunctum.] In omnibus exemplaribus hic locus prava interpunctio- ne corruptus erat. Primus Sigifmundus Gelenius, quem Frobeniana Editio præſuiſſe monuimus, emen- davit: *Et junctum duplèxque iifdem, &c.* contra fidem omnium librorum, & ſine ratione. Cur enim junctum diceret Marcellinus utrumque facinus? Nos ſola inter- punctio commutata locum priſtino nitore reſtitui- mus. * Emendationem verò noſtram Codex Tolofa- nus nobis poſtea confirmavit. * *Idem.*

x Modò non idem reclamante publico vigore.] *Modò non idem* valet ac *tanquam non*, quæ *is* in ſcribi ac legi debent. Ut apud Græcos *μὴνεν*, & *ἰσμεν* apud Thucydidem. *Idem.*

y Referente Thalafſio doctus, quem moriſſe jam compe- rerat lege communi.] Fortè ſcripſit Ammian. quem obiſſe jam *comp. l. c.* id eſt, quem communi lege vivendi jam deſunctum eſſe intellexerat. Lindenbr.

z Ne quod militare otium fore tumultuoſum.] In Edi- tione Romana inter primam ac tertiam vocem reſtita- erat lacuna. Sed P. Caſtellus, cui id propoſitum erat, ut nullam in Editione ſua lacunam relinqueret, inſerto eo vocabulo quod hæcenus retinere Editiones omnes, lacunam explevit proſus inſelicitè. Nam & dictio illa ſenſum hîc nullum habet, & à ſcripta lectione nimium quantum diſcedit. In Regio enim codice * & Tolofano * legitur: *Ne vitiaet militare otium.* Neque aliter hæ-

* nec professionem, nec dignitatem ostendens, aliquoties increpabat: qui sint hi, magnâ quærebatur industriâ, & ne quid intepesceret, y Epigonius è Lycia philosophus ducitur, & z a Eusebius ab a Emissa Pittacas cognomento, concitatus orator: cùm Quæstor non hos, sed b Tribunos Fabricarum insinulasset, c promittentes armorum si novas res agitari d comperissent. Iisdem diebus Apollinaris Domitiani gener, paullo antè agens palatii Cæsaris curam, ad Mesopotamiam missus à Socero, d per militares numeros immodicè scrutabatur, an quædam altiora meditantis jam Galli secreta susceperint scripta: qui compertis Antiochiæ gestis, per minorem Armeniam lapsus, Constantinopolim petiit, exindèque per Protectores retractus, artificimè tenebatur. Quæ dum ita struuntur, indicatum est apud Tyrum indumentum regale textum occultè, incertum quo locante, vel cuius usibus apparatus. Ideoque rector provinciæ tunc pater Apollinaris, ejusdem nominis, ut conscius ductus est: aliique congregati sunt ex diversis civitatibus multi, qui atrocium criminum ponderibus urgebantur. Jamque litus cladium concrepantibus internarum,

2 Mf. ad dimissa pictacas cognomento. 3 Al. coepissent.

scrib. dilancinantium, ut lib. XXI. Vitalibus dilancinatis erumpit. Seneca lib. 1. Nat. Quæst. cap. 26. Fæda dicta sunt, quæ potentum illud ore suo lancinandum dixerit feceritque. Simili errore & hic quoque in vet. lib. lancinantium scriptum fuit. Lancinare est *κλάνειν*. Gloss. vet. Catullus: Lancinata sunt bona. & alibi apud Sallust. Symmach. Prudent. Lindenbr.

x Nec professionem, nec dignitatem ostendens.] Montius Quæstor paullo antequam extremum spiritum redderet, Epigonius & Eusebius sapiens nominaverat: sed ejus professionis aut dignitatis essent, non addiderat. Professio igitur est conditio seu ars cujusque: dignitas verò honores, & locum, & natales quoque comprehendit, ut apparet ex Gestis purificationis Cæciliani, ubi legitur: Zenophilus V. C. Consularis dixit: Cujus conditionis es? Vistor dixit: Professor sum litterarum Romanarum. Zenophilus V. C. dixit: Cujus dignitatis es? Vistor dixit: Patre Decione Constantiensium, avonilite: in Comitatu militaverat. * Valef.

y Epigonius è Lycia philosophus.] Regii codicis auctoritatem secutus Epigonius ubique scribendum curavi, quomodo & Rom. Editio habet interdum. Fuit & quidam Epigonus philofophus paullo post hæc tempora, Lacedæmone oriundus, teste Eunapio in vitis Sophistarum, nisi etiam *Επιγονος* ibi scribendum est. In Concilio Carthaginensi *Επιγονος* memoratur, qui in veteri versione Latina serè Epigonus dicitur. Idem.

z Eusebius è Mysia pictacis cognomento concit.] i. Pictacas cognom. quod innuere videtur Mf. in quo legitur *pictacas cognom.* Eusebii cujusdam Rhetoris eloquentissimi meminit Eunap. in Maxim, quem tamen hunc ipsum esse non facile dixerim. Idem.

a Eusebius è Mysia pictacis cognomento.] Longè va-

riant Mf. codices, quos & Lindenbrogius & Gruterus viderunt. In iis enim legitur: Eusebius ad dimissa pictacas cognomento. Regius codex semper reliquis fidelior habet: Eusebius ad dimissa pittacas cognomento. Ex quibus legendum esse apparet: Eusebius ab Emissa Pittacas cognomento. Quod & viro doctissimo in Noris ad historiam Augustam placuisse postea animadverti. Pictacas autem non dubito quin perperam scriptum sit pro Pittacas, eodem errore quo pictacium vulgè scribi solet pro pittacio. Tractumque illud cognomentum videtur à pittacis, quæ secum sortè Eusebius semper circumferbat. * In Mf. Tolofano reperi Pictas. * Lind.

b Tribunos Fabricarum insinulasset.] Antiochia erant Fabricæ scutorum & armorum, ut docet Notitia Imperii Romani, sub dispositione Magistri Officiorum. His Fabricis præerant Tribuni: ut præter hunc locum docet alter in libro 15. Ad Tribunum miserat Fabricæ Cremonensis Fabricæ Antiochenis mentio est quoque in lege 1. Codicis Theod. de Fabricensibus, & in lege 8. de Metaris. Valef.

c Promittentes armorum si novæ res agitari comperissent.] Duplici barbarismo fœdatus est hic locus, qui fortasse sic supplendus est: Admunicula promittentes armorum si novæ res agitari comperissent. Idem. Quod et si non dicat, patet tamen vocem quam inculcat, petitam ex sequentibus in cap. 1x. His vocabulis appellatos fabricarum culpasse tribunos, ut admunicula futura molitioni pollicitor. Verum calida existimatio simul & suppletio. Nam promittentes armorum docta & plena loquutio est, similis illi, qua utitur Tacitus German. cap. 15. Mos est civitatibus, ultro ac vivitum conferre principibus armamentorum vel frugum, ubi si placet, vide paterna. Nam & similiter hæstratum est. Gron.

d Per militares numeros.] Numeri sunt cohortes, vel ut Græci vocant *ταγμα*. Theophyl. in Acta Apost. *ταγμα* *ἐστὶν ὁ κλάδος τοῦ σώματος*. Cassiodor. in Histor. Tri-

non celatè, ut antea, turbidum sæviebat ingenium, à veri consideratione detortum: & nullo impositorum vel compositorum fidem sollemniter inquirente, nec⁴ discernente à societate noxiorum insontes, velut exturbatum è judiciis fas omne discessit: & causarum legitima silente defensione, ^e carnifex rapinarum sequester, ^f & obductio capitum, & bonorum ubique multatio versabatur per Orientales provincias: quas recensere puto nunc opportunum, absque Mesopotamia, jam digesta, cum bella ^g Parthica dicerentur, & ^h Ægypto, quam necessariò aliud ⁶ rejeci ad tempus.

C A P. VIII. ^h Superatis Tauri montis verticibus, qui ad solis ortum sublimiùs attolluntur, Cilicia spatiis porrigitur latè distentis, dives bonis omnibus terra: ejùsque lateri dextro adnexa Isauria, pari forte uberi palmitè viret & frugibus multis: quam mediam navigabile flumen Calycadnus interfecit. Et hanc quidem præter opida multa, duæ civitates exornant, Seleucia, opus Seleuci Regis, & ⁱ Claudiopolis, quam deduxit coloniam Claudius Cæsar. ^k Isaura enim antehac ⁷ nimiùm potens, olim subversa ut rebellatrix interneciva, ægrè vestigia claritudinis pristinæ monstrat admodum pauca. Ciliciam verò,

⁴ Al. discernente. ⁵ Ms. Parthica....rentur. ⁶ Ms. rejeci....ad tempus. ⁷ Ms. nemium potens.

part. lib. 1. cap. 9. Romanorum cohortes nunc Numeri vocantur. Acta martyrii B. Georg. Τελευτή. ἑθνομολόγητο νεμίου. Novell. LXXXV. in numeris constituti: ἐν ἀριθμοῖς κατατάσσονται. In numeris vel limitibus militare, l. 17. C. de re militari. Inscript. vetus Romæ: D. M. C. ANNO VALENTI VET. EX. NUM. FRUM. LEG. IIII. FL. HONORATI ET DECURIONES ET NUMERUS MILITUM CALIGATORUM. Lindenbr.

^e Carnifex rapinarum sequester. J Id est internuntius. Videtur enim Marcellinus ex Cicerone id mutuatus esse, qui in Oratione de suppliciis in Verrem sic dicit: *Quis dubitet, quin servorum animos summa formidine oppresserit, cum viderent ea facilitate Pretorem, ut ab eo servorum sceleris conjurationisque damnatorum vita, vel ipso carnifice internuntio redimeretur.* Atque ita apud Lucanum sumitur sequester in lib. x. *Orator Regis pacisque sequester.* Valef.

^f Et obductio capitum. J Obductionem pro obnuptione posuit. Alludit enim ad illud antiquum: I, licitor, caput obnubito. Idem.

^g Et Ægypto. J Miror certè Ægyptum inter provincias Orientis recenseri: quippe cum & ex Notitia Imperii, & ex innumeris Auctoribus constet Ægyptum ab Orientis provinciis sejunctam fuisse. * Sed mirari tandem desin, postquam didici Ægyptum & Mesopotamiam olim sub dispositione Comitum Orientis fuisse. Id me docuit vetus Inscriptio, que sic habet: M. MAECIO MEMMIO. FURIO. BALBURIO. CAECILIANO. PLACIDO. C. V. COMITI. ORIENTIS. AEGYPTI. ET. MESOPOTAMIAE. CONSULI ORDINARIO, &c. Consul hic Placidus fuit cum Romulo, principatu Constantii Aug. anno

Christi 343. hoc est eisdem temporibus, quæ heic describit Marcellinus. * Idem.

^h Superatis Tauri montis verticibus. J Conferenda cum hac Ciliciæ descriptione, quæ de eadem narrat Strabo lib. XIII. Pomp. Mela lib. 1. cap. XII. & XIII. Jul. Solin. Lindenbr.

ⁱ Claudiopolis. J Hujus civitatis mentio apud Constantinum Porphyrogennum in libro 1. περί θυσίων cap. x. Et inter Episcopos qui Nicæno & Chalcedonensi Concilio subscribere, Eresius & Theodorus recensentur Episcopi Claudiopolis in Isauria. * Denique in Actis Martyrum Tarachi, Probi & Andronici: *Tarachus dixit: Militaris sum, Romanus: natus autem Claudiopoli civitate Syriae. Scribe, civitate Isauria.* Meminit ejus & Socrates in lib. 3. capite 21. * Valef.

^k Isaura enim ante hac nimium potens. J Ex provincie nomine urbem fecimus. Nam cum Isauria prius legeretur, restitimus Isaura, quæ urbs fuit Isauriæ. Atque hæc emendatio debetur codici Valentino, à quo non multum discrepat eodex Regius. In eo enim scriptum reperit Isaurinim. Editio Romana habebat Isaurmin. Sed vera lectio est Isaura, de qua hæc scribit Stephanus Byzantius: *Ἰσαύρα ἑθνομολόγητο πόλις Ἰσαυρίας ἢ Ἰσαυρία μετὰ τὸ Λυκαονίας ἢ Κιλικίας ἀπὸ τῶν Ταύρων. Χάραξ ἢ θρυακίον. τὸ ἑθνοὶν Ἰσαυρῶν ἢ Ἰσαυρῶν.* Sic enim eum locum legimus. Isaura, inquit, in neutro genere urbs Isauriæ est. Est autem Isauria Lycaoniam inter & Ciliciam Tauri monti acclimis. Charrax tamen Isauriam in feminino dixit. *Incolæ Isaurenses dicuntur, & Isauri.* Sanè Strabo ταῖς Ἰσαύραις semper appellat in neutro. Ptolemæo quoque Ἰσαυρῶν ambigua generis notatione dicitur. Florus Isaurum vocat lib. 3. cap. 6. Diodorus Siculus lib. 18. τῶν Ἰσαυρῶν πόλιν. Apud Plinium in lib. 4. Isaura Ciliciæ mediterranea urbs ponitur. Bis autem eversam olim hanc urbem in historiis legi-

qua Cydno amne exultat, ¹ Tarsus nobilitat, urbs perspicabilis: (hanc condidisse Perseus memoratur, Jovis filius & Danaës, vel certè ^m ex Æthiopia profectus Sandan quidam nomine, vir opulentus & nobilis) & ⁿ Anazarbus

mus: primùm à Perdica sub Alexandri Magni obitum, ut narrat Diodorus lib. 18. postea a Servilio Isaurico, ut testatur Strabo lib. 14. & Florus, cujus hæc erant verba: *Validissimas urbes eorum, & diutina prædâ abundantes, Phaselum, & Olympum evertit; Isaurumque ipsam arcem Cilicie: unde confectus sibi magni laboris. Isaurici cognomen adimat.* Hujus urbis meminit etiam Pollio in Trebelliano: *Palatium sibi in arce Isauræ constituit.* vulgò legitur *Isauricæ.* Valef.

[Tarsus. hæc condidisse Perseus memoratur.] Idem scribit Solinus cap. 41. & Cedrenus ac Suidas in *μῦθεα*. Vetus scholiastes Juvenalis ad illum versum Satyræ 3.

-- ripa nutritus in illa,
Adquam Gorgonei delapsa est pinna caballi.

Sic annotat: *Apud Tarsum civitatem Cilicie, quam præterfuit annis Cydrius: civis urbis conditor Perseus, qui nomen civitati ex factò dedit, quia ibi una ex talaribus pinnis ei excidit.* Dicit quidem, nam *ταρσῆς* talum significat Græcè: sed præter mentem Juvenalis, qui de pinna Pegasi, non Persei loquitur, ut satis patet. Et verò a Pegasi pinna denominatam Tarsum prodit Dionysius de situ Orbis. Sed à talaribus Perseus dictam celebrior ac testatur fama est: unde Persea Tarsus a Luciano dicitur in libro 3. Et Nonnus in lib. 18. Dionysiac. de Perseo Tarsi conditore canit his versibus:

-- ἰσθμῶς ἄνωθεν περὶ οὗ
Γέγονα κερκίσις διαγυῖα Κύδρον ἰάσας
Ἐπὶ τῷ θῷ, ἢ ἰσακτινὴ τῶν μοι ἀκτῶν τῶν
Αἰδοῦμαι πρὸς Κιλίκιας ἐκβῆν ἀστυχραχῆζα.

Idem in libro 41. inter antiquissimas urbes memorat Tarsum:

Οὐ τίτις Τάρσοι ἐν περὶ μὲν βροχῶν.

Et paullò post:

Τάρσοι ἀειδόμεν ἄργατῶν ποδῶν.

* Ex quibus interpretandus videtur locus Basilii Seleuceni in libro 11. de Thecla capite XIII. *Μαριανὸς τις Τάρσῳ ἐν τῷ Κιλίκια Κιλικίαν ταύτην ὀνόμαστος, πόλις ἐστὶ τῆς Κιλίκιας, ἢ μὲν γῆν ἢ ἐν ἀπὸ τῆς πόλεως ἀμπερὰ ἢ ἰσθαμὴν γινώσκουσιν πάντων ὄνησιν αὐτοῦ, ἢ τὸ πρῶτον μέγιστα τῆς ἰσθαμῆς ἀνίχεν, ἢ πρῶτον πῶν ἐν πρυθῶν τῶν ἰσθαμῆς ἀνίχεν ἢ ἰσθαμῆς ἀνίχεν τὴν ἰσθαμῆν.* * Idem.

m Ex Æthiopia profectus Sandan.] Sanè Sandan nomen usitatum fuit apud Tarsenses. Sic enim dicitur est

pater Athenodori Tarsensis illius philosophi, qui Augusti præceptor fuit teste Strabone in lib. 14. A Plutarcho in Poplicola *Ἀθανάδορος τῶν τῶν* dicitur, eo more quo Apollodorus Molo, & Herodes Atticus, & Apion Plistonices dicti fuerunt. Ceterum *σάνδαν*, an *σάνδαν* dixeris, parum refert. Sunt enim hæc litteræ apud Græcos permurabiles, ut *παῖον* & *παῖον*, *βῆσθ* & *βῆσθ*, ac similia. Ceterum hunc Sandonem unus, quod sciam, commemorat Basilius Seleucenus in lib. 2. de Thecla capite 15. his verbis: *ἢ γδ ἐν μῦθεα: πῶν ἐν τῷ δαμασθῶ τῷ τῷ Σάνδῳ τῷ ἠερακλῆος τῷ Ἀμφιτρύωνος.* Quibus verbis Tarsum significari aio, a Sanda Herculis filio conditam. Quòd si Sandan Herculis filius fuit, quomodo ex Æthiopia profectus heic dicitur? In optimis codicibus Regio & Vaticano scriptum est *ex Æthiopia profectus*. Unde suspicor legendum esse, *Ex Chio profectus Sandan*, &c. * Præter hunc Sandonem fuit & quidam affinis nominis Sandocus Assyrius, qui in Cilicia Celenderim condidit, teste Apollodoro in Bibliotheca. *Idem.* In animo habuit vir maximus *Apollonius Molo*. Quis autem putaverit Chio esse & Herculis posteritati, nullus adsequer multo minùs, cur spereverit notabiles in M. litteras AE, quæ profectio cum reliquis videntur lectorem ducere, ut credat Ammianum, si quid & ipse de Sanda Herculis filio, & Amphitryonis utique nepote arque adeo ex Græcia profectio inaudivisse supponi debet, scripsisse *Metachio*. vel *M tachoio*, ut proprie vocatur apud Stephanum Byzantium; *Μετῶν ἠερακλῆος Βιβαλίας*, ubi videnda Holsteniana. *Gron.*

n Anazarbus auctoris vocabulum referens.] Anazarbus enim ejus urbis conditor fuisse dicitur à Stephano Byzantio: *Ἀναζάρβος τῶν Κιλίκιας ἀπὸ Ἀζάρβῳ τῷ κίλιαν.* In Suidæ Lexico Zarbas nominatur. Hanc prius Cyindam ac deinde Diocæsaream appellatam, ait vetus Scriptor apud Suidam: eaque terræ motu subversâ Nervæ temporibus, Anazarbum quemdam Senatorem eò missum à Principe, urbem instaurasse, ac suo nomine appellasse. Sed hæc futilia sunt, eùm satis constet Anazarbum ante Nervæ tempora vocitatum fuisse. Nam & Dioseorides *ἀναζάρβου* indigitatur; & Plinius in lib. 4. ejus urbis meminit: *Intus*, inquit, *dicendi Anazarbeni, qui nunc Cæsarea vocatur.* Taceo quòd Diocæsaream ab Anazarbo distinguit Ptolemæus in Cilicia descriptione. Duas enim urbes Cilicie ponit, *δικασαρείαν*, & *καίσαρειαν τῆς κατὰ ἀναζάρβου*. Hæc urbs postquam Cilicia in duas provincias discissa est, metropolis fuit Ciliciæ secundæ, ut docet Evagrius lib. 4. & Hierocles in Itinerarii Comite: *Ἰταρχία Κιλίκιας θρυπύχου ἀπὸ ἠερακλῆος: τῶν ἐν θ. Ἀναζάρβου μητρόπολις.* Anazarba quoque dicitur in Suidæ Lexico, & apud Zonaram in Nicphoro Phoca, ubi *Ἀναζάρβου* habent vulgata Editiones. *Valef.*

auctoris vocabulum referens : & ^o P Mopsuestia, vatis illius domicilium Mopsi, quem à commilitio Argonautarum, ^a cum aureo vellere direpto redirent, errore abstractum, ^r ⁸ delatumque ad Africæ litus mors repentina consumpsit : & ex eo, cæspite Punico tecti ^f manes ejus heroici, dolorum varietati medentur plerumque fospitales. Hæ duæ provinciæ bello quondam Piratico catervis

8 Al. delatum ad.

o Mopsuestia vatis illius domicilium Mopsi.] Steph Μόψου ἑστία, ὅπου τὸ Μόψου τὰ μάντεις. In Constantini lib. περὶ Σιμαράων, vitiosè editum est : Τὰς ἑστίας ἢ Μόψου ἑστία, cum Μόψου ἑστία vera sit lectio. Procop. περὶ κλισμαίων, lib. v pag. 48. πόλις δὲ τῆ ἐστῆ ἐν Κιλικίῳ, ἢ Μόψου ἑστία, τῆ μάντεις ὡς φαίνεται ἐκ τῶν παλαιῶν ἔργων. Vid. Strab. lib. ix. Mopsi vatis nomeni Cicero de Divinat. Plutarch. de defect. Oracul. Origenes contra Celsum lib. 111. Tertull. de Anima cap. 46. Apul. de Deo Socrat. * Iacicus Lactant. in Stat. Thebaid. 3. p. 107. Lindenbr.

p Mopsuestia, vatis illius dom. Mopsi, quem.] Hic sine dubio fallitur Marcellinus, qui duos Mopsos inter se confudit : Mopsum scilicet Mantis & Apollinis filium, cum altero Mopso Ampyci filio, & Chloridis Orchomeni filia. Prior Argivus, alter Titaresius, seu Titaraonitum fuit, qui locus est in Thessalia. Et hic Argonautarum comes extitit, ut canit Apollonius Rhodius in lib. 1.

* Ηλιας δ' ἀδ Μόψου Τίταρον, ἐν περὶ πάντων Ἀηολίδης ἐδιδάξε θεοσοφίας ἀνδράτων.

De quo etiam Hesiodus in hoc versu :

Μόψου τ' Ἀμυκιδίῳ Τίταρον, ὄζων Ἄργου.

Uterque porrò vates fuit, teste Strabone in fine libri 9. sed Mopsuestiam non hic Thessalus Mopsus, verum alter ille Argivus condidit : qui post Troiæ excidium unà cum Amphilocho in Ciliciam profectus, Mallum, & alias urbes in ora Ciliciæ condidit : ut scribit Strabo in lib. 14. & Euphorion poëta apud scholiastem Lycophronis pag. 78. Cicero lib. 1 de Divinatione : Amphilocho, inquit, & Mopsus Argivorum Reges fuerunt, sed iidem augures : iique urbes in ora maritima Ciliciæ Græcæ condiderunt. Unde & Mopsi oraculum in Cilicia fuisse dicitur à Tertulliano in lib. de Anima. Vales.

q Cum aureo vellere direpto redirent.] Primus Sig. Gelenius hunc locum interpolaverat. In Romana enim Editione legebatur, direptore diem terrore abstractum. Quod mutare minimè ausus erat P. Castellus. Sed Gelenius cum nullum in his verbis sensum esse cerneret, ita emendavit : Quem à commilitio Argon. cum aureo vellere direpto reducem, & errore abstractum, &c. Quod equidem probare non possum : hi enim reduces dicuntur, qui salvi & incolumes in patriam reversi sunt. At Mopsus tempestate abreptus in Africam, ibi periit, ut subjicit noster Marcellinus. Quo modo igitur eundem reducem appellaret ? Sed omnino vera est lectio, quam ex optimo codice Regio restitimus. In eo enim legitur : Cum aureo vellere direpto redirem, terrore abst. &c. Unde nos nulla propemodum mutatione veram illam lectionem exsculpsimus. * Vaticanus codex planè consentit

cum Regio. In Ms. autem Tolosano emendatum est : rediret, errore abstractum, &c. Idem.

r Delatumque ad Africæ litus mors rep. consumpsit.] De Mopso Lapitha Ampyci filio, Argonautarum comite, id verissimum est ; non de illo Mopsuestia conditore. Apollonius lib. 1. Argonaut.

-- αἴσα γδ ἔην
αὐτὸν ἔμολε, Μόψου τε δαήματα μαρτυροῦσαν
Πραχένης δὲ βίος οἱ παῖρας δυνάμει

Et lib. 4. eum à serpente percussum in Africa periisse memorat, atque ibidem sepultum. Lycophron in Cassandra, in Pentapoli juxta urbem Teuchira humatum perhibet his versibus :

* Ἄλλος ὃ δῖνος, εἴ τε περὶ τὴν πῖδα
Μόψου αἰδέσθων ἐπέβρασιόβητος
Μόψου Τίταρον εἶναι ναυάται
Θαύοντα θαρραλοῦντα.

Idque confirmat Clemens Alex. in lib. 1. Stromatum ; cujus locum mox producemus. Quod si ita est, malè hic Africa litus, & cæspitem Punicum posuit Marcellinus. Sed aliorum auctoritate facilè defenditur, qui in Africa Mopsium periisse prodiderunt ; inter quos est Apuleius, & Tertullianus. Apollonius certè in Libya dixit itèmq; Seneca in Medea Actu 3.

-- Libycis arenis
Omnibus verax, sibi falsus uni,
Concidit Mopsus. Vales.

f Manes ejus Heroici morborum varietati medentur.] Mopsi templum oraculo celebre fuit in Cyrenaica provincia, quod oraculum primus composuisse dicitur Batus Cyrenæus, ut tradit Clemens Alex. in lib. 1. Strom. ubi Mopsium Argivum cum Thessalo confundit. Ait enim Mopsium & Amphilocho floruisse belli Trojani temporibus : Mopsium tamen paulò antiquiorem videri, quippe qui comes fuerit Argonautarum : additque, quod ad hunc locum facit : Φασι ὃ τὸ Μόψου καλεῖσθαι μαρτυρῶν πρῶτον σωζόμενον ἢ Κυρηναίων Βάτων. Apuleius in libro de Deo Socratis Mopsium passim in Africa cultum perhibet : Quippe cum eos Deos appellent, qui ex eodem numero justè ac prudenter vitæ curriculo gubernato, prænominè postea ab omnibus præditi, fanis & ceremoniis vulgò advertuntur, ut in Bœotia Amphiaræus, in Africa Mopsus. Tertullianus denique in lib. 2. ad Nationes cap. 7. inter heroes numerat Mopsium Africanum, & Bœotum Amphiaræum. Ceterum Mopsi quoque alterius Argivi oraculum fuit in Cilicia, ut scribit Tertullianus in lib. de Anima : Nam & oraculis hoc genus stipatus est orbis, ut Amphiaræi apud Oropum, Amphilochoi apud Mallum, Mopsi in Cilicia. Vulgò in Sicilia legitur mendosè. Idem. An causà est alia, cur Græci citet morborum, quam lapsus calami ? Gron.

miffæ prædonum, à Servilio Proconsule miffæ sub jugum, factæ sunt vectigales. Et hæc quidem regiones velut in prominenti terrarum lingua positæ, ab orbe Eoo monte Amano disparantur. Orientis verò limes in longum protentus & rectum, ab Euphratis fluminis ripis adusque supercilia porrigitur Nili, lævâ Saracenis conterminans gentibus, dextrâ pelagi fragoribus patens: quam plagam Nicator Seleucus occupatam auxit magnum in modum, cùm post Alexandri Macedonis obitum successorio jure teneret regna Perfidis, efficacitæ impetrabilis Rex, ut indicat cognomentum. Abusus enim multitudine hominum, quam tranquillis in rebus diutius rexit, ex agrestibus habitaculis urbes construxit, multis opibus firmas & viribus: quarum ad præfens pleræque licet Græcis nominibus appellentur, quæ iisdem ad arbitrium imposita sunt conditoris, primogenia tamen nomina non amittunt, quæ eis Assyriâ linguâ institutores veteres indiderunt. Et prima post Osdroënâ, quam (ut dictum est) ab hac descriptione discrevimus, Commagena, nunc Euphra-

9 Ms. ab urbe. 1 Al. Nicator. 2 Al. admittunt.

t A Servilio Procons. miffæ sub jugum.] Strabo lib. XII. Flor. lib. 3. cap. 5. Lindenbr.

v * Faciæ sunt vectigales.] Id est stipendiaria vel tributaria. Sic C. Memmius in oratione sua apud Sallustium in Jugurtha: Reges & populos liberos paucis nobilibus vectigal pendere. Idem Sallustius in conjuratione Catilinæ: Semper illis Reges, Tetraarchæ vectigales esse populi, nationes stipendia pendere. * Valef. Justinus lib. 2. cap. 3. His igitur Asia per mille quingentos annos, vectigalis fuit. Pendendi tributi finem Nimus rex Assyriorum inposuit. Gron.

x Et hæc regiones velut in prominenti terrarum lingua.] Lingua dicitur promontorii genus non excelsi, sed mollior in planum devexi, ut ait Festus Pompeus. Sic Paucivius in Chryse apud Agellium in lib. 4. cap. 17. Id promontorium, ejus lingua in altum projecta. Livius lib. 37. ubi Phocææ situm describit: Inde, inquit, in altum lingua mille passuum excurrens, median fer: siron velut nota distinguit. Et lib. 44. de Casandrea: Eminet namque in altum lingua, in qua sita est. Eodem sensu sumitur apud Cæsarem & Lucanum in lib. 2. Valef.

y In prominenti terrarum lingua.] Quod hic linguam Ammian. vocat, id sironem dixit Pomp. Mela lib. 11. cap. 1. Paulatim se ipsa fastigat, & qual in sironem longa colligens latera, facie positi ensis arrecta est. Lind.

z Ab orbe Eoo.] Sic correxi, cùm prius legeretur, ab orbe eo: quam emendationem in Loiselii quoque codice * & in Tolosano * postea reperi. Valef. Itaque adscriptum codici Lindebrogiano: [Loisel. eibe Eoo: mihi per plaet.] Gron.

a Nicator Seleucus.] In Editione Hier. Frobenii legitur Nicator, rectius sine dubio: ut pater ex us quæ sequuntur. Subjicit enim Marcellinus: Efficacitæ impetrabilis Rex, ut indicat cognomentum. Et rursus in libro 23. de Artace Partho: Superato Nicatore Seleuco ejusdem A-

lexandri successore, cui victorianum crebritas hoc indiderat cognomentum. Strabo certè & Appianus in Syriacis, Stephanusque Byzantius & Eunapius veteres cum appellant. In nummis quoque ΣΕΛΕΥΚΟΣ ΝΙΚΑΤΟΡΟΣ legitur: quamquam Goltzius in Thesaurio NIKANOPOC posuit, vulgi errorem secutus: cùm constet Nicanorem nomen proprium esse ducis cujusdam inter successores Alexandri, non verò cognomen. Valef.

b Efficacitæ impetrabilis.] Impetrabiles eos vocant Latini, quos Græci δεσπυεῖς, & πεπρατῆς, ac senis dicere solent. Sic apud Plautum in Mercatore Actu 3.

-- pulchre os sublevis patri,
Impetrabilior qui vivis nullus est.

Et apud eundem in Epidico Actu 3.

Proh Di immortales! mihi hunc diem dedisti luculentum,

Ut facilem atque impetrabilem.

Et impetrare in veteribus Glossis redditur ἀνίστα, quod est perficere: eoque sensu Plautus in Pœnulo dixit:

Incipere multo est quàm impetrare facilius.

Et in veteri Inscriptione: VETTO. AGORIO. PRAE-
TEXTATO. LEGATO. AMPLISSIMI. ORDINIS. ET. AD.
IMPETRANDUM. REBUS. ARDUIS. SEMPER. OPPO-
SITO. Idem.

c Commagena, nunc Euphratenfis.] Eadem & Augu-
steuphratenfis dicta, ut præter Victoris Epiromen docet notitia Episcoporum, qui Chalcedonensi Synodo subscripserunt: quamquam ibi corruptum est id vocabulum. Nam Augustus Euphratenfis vulgò legitur, quasi Episcopi nomen sit, cùm sit provincia, ut dixi. Idem.

d Commagena nunc Euphratenfis.] Procop. Casarienf. Perficor. lib. 1. τὸν παλαιὸν Κομμαγηνῶν, τὰ μὲν ἰσχυρὰ μὲν ἐν ἑσπερίᾳ. Idem Perficor. lib. 11. & περὶ κτισμάτων lib. 11. Notit. Provinciar. Orient. Mesopotamia inter Tigridem & Euphratem. Euphratenfis, Osdroene. Aliter paullo Aur. Victor in Velschiano: Commagene, quam hodie Augustio-

tenſis, clementer adſurgit; Hierapoli, veterē Nino, & Samofata civitatibus amplis illuſtris. Dein Syria per ſpecioſam interpatet diſfuſa planitiem. Hanc nobilitat Antiochia, mundo cognita civitas, cui non certaverit alia adveſticiis ita adfluere copiis & internis, & Laodicea, & Apamia, itidémque Seleucia, jam inde à primis auſpiciis florentiſſimæ. Poſt hanc acclinis Libano monti Phœnice, regio plena gratiarum & venuſtatis, urbibus decorata magnis & pulchris: in quibus amœnitate celebritatēque nominum Tyrus excellit, Sidon & Berytus, iſdémque pares, Emiſſa, & Damafcus, ſaculis conditæ priſcis. Has autem provincias, quas Orontes ambiens annis, imoſque pedes Caſſii montis illius celſi prætermeans, funditur in Parthenium mare, Cn. Pompeius ſuperato Tigraſe, regnis Armeniorum abſtractas ditioni Romanæ conjunxit. Ultima Syriarum eſt Palæſtina, per intervalla magna protenta, cultis abundans terris & nitidis, & civitates habens quaſdam egregias, nullam nulli cedentem, ſed ſibi viciliſim velut ad perpendicularum æmulas: Caſaream, quam ad honorem Octaviani Principis exædificavit Herodes, & Eleutheroſopolim, & Neapolim, itidémque Aſcalonem, Gazam, ævo ſuperiore exſtructas. In his tractibus navigerum nuſquam viſitur flumen: & in locis plurimis aquæ ſuapte natura calentes emergunt, ad uſus aptæ multiplicium mede-

3 Mf. Veterennino. 4 Mf. amplis & illuſtris. 5 Al. acclivis. 6 Deefſt in Steph.

phratenſem nominamus, quæ eadem Hiſtor. Miſcel. lib. ix. Lindenbr.

c Hierapoli, veterē Nino.] Scribendum eſt abſque virgula: Hierapoli veterē Nino. Sic in lib. 22. Conſtantiopolis veterē Byzantium. & ruruſ in eodem libro: Philippopolim petiit Eumolpiadem veterem. Ceterum Hierapolim priuſ dictam eſſe Ninum, ægrè mihi perſuaſerim. Bambyce quidem proprio nomine dicta eſt, & Magog à Syris; ut ſcribit Plinius in lib. 4. Plutarchus in Antonio, & Strabo lib. 14. Ninus verò à nemine, quod ſciam, appellata eſt. Quippe Ninus ſita olim fuit in Aſſyria trans Euphratem, teſte Strabone ac Plinio, cum Hierapoliſ in Commagene poſita ſit eis eundem fluvium. Sed fortatte alios Auſtores ſecutus eſt Marcellinus, qui Ninum eis Euphratem ponebant. Sanè eam cis Euphratem ponit Philoſtratus lib. 1. de vita Apollonii: ait enim è Nino præfectum cum Demide Apollonium, ad Zeugma veniſſe, ac trajeciſſe in Meſopotamiam. Igitur ex Philoſtrati ſententiâ nihil obſtat, quo minùs Hierapoliſ ſit eadem cum Nino. Valeſ.

f Antiochia mundo cognita civitas.] Eunap. in Liban. Αντιόχεια τῆ κοίτης καὶ κρήνης Κυρίας πρώτης πόλεως, Σελεύκου τῆ Νικηφόρου ἀπικλιθέντος ἔργον. Hujus civitatis laudes non vulgares recitat Joh. Chryſoſt. ἐν ἐπιστολῆς τῆς Αντιόχειας. Dio Pruf. Orat. xlvi. Eamque, ut ſuo tempore fuit, copioſè deſcribit Baldricus Dolentiſ Epifc. Hiſtor. belli ſacri lib. iv. Lindenbr.

g Seleucia, inde à primis.] In Regio codice reperi-

Seleuciam inde, &c. Ex quo effeci, Seleucia jam inde &c. Sic enim loqui ſolet Marcellinus. Valeſ.

h Imoſque pedes Caſſii montis.] Ut humano corpori ſua partes, ſic montibus ſua velut membra ſunt, vertex, ſupercilia, latera, ſcapulae, pedes. Suid. ἐῖς τῆς ἀθροῦται τῶ θεοῦ. ἐῖς ἀκρότητον, ἐῖς ὑπὸ ἀκροῦ, ἐῖς τῆμα. Καὶ ἀκρότητα μὲν ἔστιν ἡ κορυφή, ὑπὸ ἀκροῦ ἢ τὰ πλεονῶν τῶ ὄρους, τῆμα ἢ τὰ τελευταία ἢ πόδες. Euſtat. i. Iliad. ὄρος θεοῦ, δια τῆς τῆ ζώνης ὄρος, ἢ πόδες δια τῶ πόδας. Idem Iliad. 2. θεοῦ τὰ μὲν κρηνοτάτα πόδες, τὰ ἢ ἀνοτήτων, κρημὶ ἐν μετατοῦς τῶ ἡμῶν κρήνας. Gloſſar. Vertex montis, κεφαλὴ θεοῦ, ἀκρότητα. Scapula montium apud Tertull. de Pall. cap. 2. Καρῶνα θεοῦ, Homer. Iliad. i. Lindenbr.

i Caſaream in honorem Octaviani ædificavit Herodes.] Burgus enim Stratonis antea vocabatur, ἢ, ἀλλὰ Καρῶνα αἰτῶν Ἡρώδης μεγαλοπρεπέος, ἢ ἡμῶν τε ἢ καὶς ποταμῶν αἰτῶν, μετανομάσθη καὶ Caſάρεα. Joſeph. lib. xiv. cap. viii. Quem etiam vide ἀρχαιολ. lib. xvi. cap. ix. Egeſipp. lib. ii. cap. viii. lib. iii. cap. xix. Novel. Juſtin. Imp. ciiii. Idem.

k Aſcalonem, Gazam, & Juliam ævo ſup.] Editio Steph. Aſcal. Gazam, ævo ſup. Juliam omitrens, quam neque Anton. in Itinerario ponit. A Conſtantiopoli uſque Antiochiam: -- Aſcalonem, Gazam, Raphiam. Item à Neapoli Aſcalonem: -- Eliam, Eleutheroſopolim, Aſcalonem. Idem.

l Gazam & Juliam.] Duas ultimas voces expunxi, quippe quæ à codice Regio abſent. In Editione Romana legebatur: Gazam . . . . ſuperiore exſtructas. Sed P. Caſtellus qui nullam lacunam pati poterat, eam ſic explevit: Gazam & Juliam à parte ſuperiore exſtructas. In-

larum. Verùm has quoque regiones pari forte ^m Pompeius Judæis domitis, & Hierosolymis captis, ^{no} in provinciæ speciem ^p rectori delata jurisdictione formavit. Huic Arabia est conferta, ex alio latere Nabatæis contigua; opima varietate commerciorum, castrisque oppleta validis & castellis, quæ ad repellendos gentium vicinarum excursus, sollicitudo pervigil veterum per opportunos saltus crexit & cautos. Hæc quoque civitates habet inter oppida quædam ingentes, Bosfram & ^q Gerasam atque Philadelphiam, murorum firmitate cautissimas. Hanc ^r provinciæ imposito nomine, rectoréque attributo, obtemperare legibus nostris Trajanus compulsi Imperator, incolarum tumore sæpe contuso, cum glorioso Marte Mediam urgeret & Parthos. Cyprum itidem insulam procul à continenti discretam & portuosam, inter municipia crebra urbes duæ faciunt claram, Salamis & Paphus: altera Jovis delubris, altera Veneris templo insignis. Tanta tamque multiplici fertilitate abundat rerum omnium eadem Cyprus, ut nullius externi indigens adminiculi, indigenis viribus, à fundamentis ipso carinæ ad supremos usque carbafos ^r ædificet onerariam navem, omnibusque armamentis instructam mari committat. Nec

ceptissimè, ut solet. Secutus est Mariangelus Accursius, qui rectè quidem ex scripto codice emendavit, *et* *superiore exstructas*, sed Juliam ex fide Castelli, boni imprimis Auctoris, retinuit. At Gelenius eam ex Editione sua audacter expunxit: quod & nos fecimus jure merito: cum nulla ejus nominis urbs in Palaestina recitaretur. *Vales.*

^m Pompeius Judæis domitis.] Fl. Josephus Antiquit. lib. xiv cap. viii. *Lind. nbr.*

ⁿ In provinciæ speciem] Antonio & Cicerone Coss. Judæa a Pompeio capta, & in provinciæ speciem redacta est, & imposito tributo parere Magistratui Rom. iussa: quod Josephus tam disertè, ac toties inculcat, ut mirer virum doctum nuper in Variis suis Lectionibus ad negare ausum fuisse. De tributo sic Josephus in lib. 1. belli Judæici: *ἄρα ἡ γὰρ ἐν τοῖς ἡγεμονίαις ἐπιτάξεις ἐγένετο.* Idem dicit in lib. 14. Antiquitatum, ubi hæc amplius addit: *ἄρα τὸ πρὸς ἡγεμονίαις ἐπιτάξεις ἐστὶν ἡμετέρας κατὰ τὸν νόμον;* quibus verbis nihil clarius dici potest. Vide eundem in lib. 2. belli Judæici cap. xvi. * *Vales.*

^o In provinciæ rectori delata jurisdictione.] Editio Rom. hunc locum sic præferbat: *In provinciæ rectori delata jurisd. &c.* Neque aliter codex Regius, & Vaticanus. Primus P. Castellus locum ita emendavit: cuius emendationem ceteri postea amplexi sunt: neque e quidem damno: quamquam mallet, *in provinciæ speciem.* Emendatio tamen Castelli confirmari potest altero loco, qui est in lib. 24. *Sic in provinciarum speciem redactam videam Daciam.* Vox rectori absit quidem à codicibus scriptis, sed sine ea sensus vacillat. Huc autem transiit eam videtur P. Castellus ex sequenti loco de Arabia: *Hanc provinciæ imposito nomine rectoréque*

attributo, &c. Idem. Sane nec hic indulgeri Castello debuit, ut contra arbitria veterum codicum retineretur vox rectori. Quid enim manifestius est, quam Ammianum loquentem ita, *in provinciæ speciem delata jurisdictione.* subintellexisse *his regionibus*, quæ in quarto casti præcefferant, hoc est, iussa in eis administrari jurisdictione, ut solet ab Romanis in provincia fieri. Sententia est utique plenissima; & ideo vocem supervacua eieci. *Gron.*

^p Rectori delata jurisdictione.] Egesipp. lib. 1. cap. 17. *Tributum quoque viciis (Pomp.) imposuit, statuit ducem, Judææ fines determinavit.* *Lind.*

^q Et Gerasam.] Hujus urbis meminit D. Hieronymus in interpretatione locorum Hebraicorum: *Gergazei civitas trans Jordanem juncta monti Galaad, quam tenuit tribus Manasse: Et hæc est nunc dicitur Gerasa, urbs insignis Arabiæ.* Et in Catalogo Episcoporum qui Chalcedonensi Synodo subscripserunt, recensetur Flaccus Gerasorum provinciæ Arabiæ Episcopus. Stephanus in Cœle Syria locat. *γέρατα*, inquit, *ἴσθις τῆς καὶ τῆς οὐλάς.* Sed ex Ptolemæo discimus duas eo nomine urbes fuisse: alteram in Syria Cœle, cuius meminit Stephanus; alteram in Arabia Petraea. *Vales.*

^r Provinciæ imposito nomine, Rectoréque.] Dio lib. lxxviii. Eutrop. lib. viii. *Lindenbr.*

^s Et hæc oneraria navem] Idem legitur in Expositione totius mundi, quam Jac. Gothofredo viro doctissimo debemus: *Dicitur non indigens alterius provinciæ quidquam pro fabrica navium. Necessaria ipsa insula habet omnia inferiùs declarata, ligna, aramentum, ferum, picem, necnon linteamen pro velaria, & funium usus.* *Vales.*

piget dicere, t avidè magis hanc insulam populum Romanum invasisse, quàm justè. v Ptolemæo enim Rege fœderato nobis & socio, ob ærarii nostri angustias jussio sine ulla culpa proscribi, ideoque hausto veneno voluntaria morte delcto, & tributaria facta est, & velut hostiles ejus exuviæ classi impositæ, in Urbem advectæ sunt per Catonem. Nunc repetetur ordo gestororum.

CAP. IX. Inter has ruinarum varietates, x à Nisibi quam tuebatur accitus Urscinus, cui nos obsequuturos junxerat imperiale præceptum, dispicere litis exitialis femina cogebatur, abnuens & reclamans adulatorum oblatrantibus turmis: bellicosus sanè milèsque semper & militum ductor, sed forensibus jurgiis longè discretus: qui metu sui discriminis anxius, cum accusatores y quæsitoresque z subditivos sibi consociatos ex iisdem foveis cerneret emergentes, 8 quæ clam palàmve agitabantur, occultis Constantium literis edocebat, implorans subsidia, quorum metu tumor notissimus Cæsaris exhalaret. Sed cautelâ nimîâ in pejores hæferat plagas, ut narrabimus postea, æmulis confarciantibus insidias graves apud Constantium, z cetera medium Principem, sed si quid 9 auribus ejus hujusmodi quivis infudisset ignotus, acerbum & implacabilem, & in hoc causarum titulo dissimilem sui. Proinde die funestis interrogationibus præstituto, imaginarius judex equitum refedit Magister, adhibitis

7 Ms. subditivos. 8 Step. quædam quæ palam ag. 9 Ms. t ejus deest.

t *Avidè magis hanc insulam.*] Strabo in extremo lib. xv. Flor lib. 111. cap. 1x. Sed omnium copiosissimè Plurarch. in Catone majore. Lind.

v *Ptolemæo Rege fœderato nobis & socio.*] Ita quoque eum appellant Florus in lib. 3. & Rufus Festus in Breviario. Sed Cicero in Orat. pro Sextio disertè affirmat, nondum à Senatu socium appellatum fuisse Ptolemæum, cum publicatus est. Rex, inquit, & Ptolemæus, qui si nondum erat ipse à Senatu socius appellatus, erat tamen frater ejus Regis, qui cum esset in eadem causa, jam erat à Senatu honorem eum consecutus: erat eodem genere, iisdemque majoribus, eadem vetustate societatis: denique erat Rex, si nondum socius, at non hostis, &c. Prorsus admirabili gravitate, plena miserationis, plena invidiæ in Clodium. Porro hunc Ptolemæum nullo jure à Romanis esse proscripsum narrat Historici. Strabo in fine lib. 14. & Appianus in lib. 2. Civilium, id per vindictam a Clodio Trib. pl. factum esse commemorant. Captus enim à piratis Clodius Calpurnio Pifone, & Acilio Glabrione Coss. anno V. 587. teste Dione lib 35. in fine, & Cicerone de Haruspicum responsis, ad Ptolemæum Cypri Regem miserat quosdam de suis, petens ut pecuniam ad se quamprimum mitteret, quâ se à piratis liberaret. Qui cum modicam summam, ac vix duo talenta dedisset, Cilices Clodium gratis dimittere maluerunt. Is igitur post-

ca Tribunus pl. cum esset insensus Ptolemæo, rogationem tulit ad populum, ut Cyprius insula cum omni pecunia regia publicaretur. Quod ubi Ptolemæo nuntiatum est, omni pecunia in naves imposita procedere in altum statuit, ut classe perforata, & pecuniam mergeret, & ipse suo arbitrio periret. Sed homo avarissimus simul & ignavissimus, cum mergere opes suas non sustinisset, mutato consilio in aulam reversus, hausto veneno mortem sibi conscivit, ut refert Valerius Max. lib. nono cap. 14. *Valf.*

x *A Nisibi quam tuebatur accitus Urscinus.*] Ultimam vocem ex codice Fauchetii addidimus, quæ in reliquis codicibus deerat. In Editione Romana legebatur, à Nisibi quam tuebatur accitus: confusus in unum duobus vocabulis, ut conjicere est. *Idem.*

y *Quæsitoresque subditivos.*] Inf. lib. 20. *Quæsitores dederat spectaturos, quas ob res oppidum sit excisum.* Moschopul. *Κυαριτες, ὅτι ἐπὶ ἐπαρχιας τιμας.* Manil. -- *Quæstor scelerum venit, vindexque reorum.* L. 2. C. Theod. de postul. *Non idem in eodem negotio quæstor sit & defensor:* id est, judicis & adfertoris habeat personam, ut vet. Scholiast. interpretatur. *Lind.*

z *Cetera medium Principem.*] Inf. lib. 21. *Principibus mediis comparandus.* Flav. Vopisc. in Caro: *Ventianus ad Carum medium, ut ita dixerina, virum, inter bonos magis, quàm inter malos Principes collocandum.* Spartian. in Ælio Vero: *Esti non summi, mediis tamen obtinuit dignis summam.* *Idem.*

aliis jam quæ essent agenda prædoctis: & ^a b adfistebant hinc inde Notarii, quid quæsitum esset, quidve responsum, cursum ad Cæsarem perferentes: ^c cujus imperio truci, ac stimulis Reginæ, ^d exertantis aurem subinde per aulæum, nec diluere objecta permisi, nec defensi periere complures. Primi igitur omnium statuuntur Epigonius & Eusebius, ob nominum gentilitatem oppressi. Prædiximus enim Mentium, sub ipso vivendi termino, his vocabulis appellatos fabricarum culpasse Tribunos, ut adminicula ^e futura molitioni pollicitos. Et Epigonius quidem amictu tenus philosophus, ut apparuit, prece frustra tentata, sulcatis lateribus, mortisque metu admoto, turpi confessione cogitatorum socium, quæ nulla erant, fuisse firmavit, cum nec vidisset quidquam nec audisset, penitus expers forensium rerum: Eusebius verò objecta fidentiùs negans, ^f suspensus in eodem gradu constantiæ stetit, latrocinium illud esse, non iudicium clamans. Cumque pertinaciùs, ut legum gnarus, accusatorem flagitaret atque sollempnia, doctus id Cæsar, libertatemque superbiam ratus, tamquam obrectatorem audacem excarnificari præcepit: qui ita evisceratus, ut cruciatibus membra deessent, implorans cælo iustitiam, torvum renidens fundato pectore mansit immobilis, nec se inculare, nec quem-

1 *Al.* futura ultioni. 2 *Mf.* suspensus in eodem gradu constantia est & id latrocinium.

a *Adfistebant hinc inde Notarii.*] Intelligo Notarios, quos alii *Exceptores* vocant, l. 19. §. 9. ff. loc. cond. Jul. Firm. Astron. lib. 3. c. 6. Horum officium cursum & per notarum signa excipere, quæ utrimque secus in iudicio dicerentur; qui sanè plures simul uni negotio saepe adhibiti. Ita collatio Catholicorum & Donatistarum velitata fuit, excipientibus Hilario & Prætextato Exceptoribus d. n. v. c. & Spectabilis Proconfulis: Fabio Exceptore d. n. v. c. & Spectabilis Vicarii: & Romulo v. c. legat. A. K. Excipientibus quoque Januario & Vitale Notariis Ecclesiæ Donatistarum. *Lind.*

b *Adfistebant hinc inde Notarii.*] Notarios & Tribunos intelligo, qui erant in comitatu Cæsaris Galli. Habebant enim Cæsares Notarios aliquot, ab Augusto tamen attributos, ut docet Zosimus lib. 2. in rebus Juliani Cæsaris, & Marcellinus in lib. 17. *Calumnias appetitus est à Gaudencio tunc Notario, ad explorandos ejus animos diu morato per Gallias.* Longè autem differunt Notarii ab Exceptoribus. Nam Notarii sunt *κατακλιμακτοί*, ut passim Zosimus appellat, qui in Consistorio æta excipiebant: & ita semper apud Marcellinum sumuntur. At verò Exceptores sunt *κατακλιμακτοί*, qui notis scribunt astra Præsidum, ut dicitur in lege 33. De quibus causis maiores. De his Eunapius in Proærcchio. *αὐτῶν, φησὶ, θρόνοι, ἐπιθρονοῦν τῶν κατακλιμακτοῦν. ἐβδωχὲν δὲ μὲν οὐκ ἐκείνην ἔχον τὴν ἐπιθρονοῦν ἀπὸ τῶν κατακλιμακτοῦν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐπιθρονοῦν.* Quæ verba quoniam ab interprete parum intellecta sunt, hic vertere operæ pretium fuerit: *Peto, inquit, ut Exceptores mihi deantur,*

atque in medio constant: qui quotidie quidem Thémidis oracula notis excipiunt, hæc vero nobis ministrabunt. De istdem loquitur Demasius in Isidori vita, quod neque interpretes animadvertit *κατακλιμακτοῦν ἐπιθρονοῦν τῶν κατακλιμακτοῦν ἐπιθρονοῦν τῶν κατακλιμακτοῦν.* Ceterum cur hunc Marcellini locum de Notariis & Tribunis potius quam de Exceptoribus accipi malim, duplex ratio est: prima, quòd hæc causa Antiochiæ in Consistorio ventilata est jussu Cæsaris Galli; in Consistorio autem non Exceptores, sed Tribuni & Notarii æta excipiebant, ut dicemus in libris sequentibus: deinde quòd Marcellinus noster Notarii nomine semper Notarium Principis intelligit. *Lind.*

c *Cujus imperio trucitum a stimulis Reginæ.*] Hujus lectionis auctor est Sig. Gelenius. In Mf. codic. Regio legitur: *truces tunc stimulis Reginæ.* Atque ita ferè in Editione Romana, nisi quòd *crucis* habet. Mariangelus Accursius ediderat: *Cujus imperio, truces cum stimulis Reginæ:* in parte Editionem P. Castelli secutus. Mihi sic legendus is locus videbatur: *Cujus imperio truci, ac stimulis Reginæ;* relictis aliquot vocibus, ab imprudente, ut videtur, antiquario male repetitis. *Idem.*

d *Exertantis aurem per aulæum.*] Quæ de hoc aulæo five velo dici possunt, jam ab aliis curarè notata sunt: quòd etiam hæc Lucif. Calar. ad Constantium Imp. verba pertinent: *In tuo palatio, intra volum licet flans, tulisti responsum à me ad conservandam salutem.* *Lind.*

e *Futura molitioni.*] Id est, quòd supra dixit, *Si novæ res agitari capissent:* unde in vulgatis Editionibus ultioni perperam legi constat. *Idem.*

f *Suspensus in eod. m. gradu constantiæ stetit.*] Valè suspensus in eodem gradu constantus est. Germana lectio est,

quam alium passus: & tandem nec confessus nec confutatus, cum abjecto consorte pœnali est morte multatus. Et ducebatur intrepidus temporum iniquitati insultans, imitatus h i Zenonem illum veterem Stoicum, qui ut mentiretur quædam, laceratus diutiùs, avulsam sedibus linguam suam cum cruento sputamine in oculos interrogantis 3 Cyprii Regis impegit. Post hæc indumentum regale quærebatur: & k ministris fucandæ purpuræ tortis, confessisque l pectoralem tuniculam sine manicis textam, Maras quidam nomine inductus est (ut appellant Christiani) Diaconus: cujus prolatae literæ scriptæ Græco fermone ad m Tyrii textrini Præpositum, n o celerari speciem perurgebant:

3 Ms. & Steph. Cyprii.

quam ex Ms. investigavimus. Sic lib. xv. *Fastus barbaricus videns, in eodem gradu constantie stetit immobilis. Et non suspensus*, ad equuleum refertur, ut inf. *suspensus Eusebius*. Prudentius *περὶ σταυρῶν* in Romano Martyre: *Scindunt utrumque milites teterrimi Mucrone biulco pensilis latus viri*. Beda in Martyrolog. *In equuleo suspensa & exungulata*. Lind.

g *Nec confessus nec confutatus.* Id est, nec confessus nec convictus. Sic confessus atque convictus jungi solent, ut in lege 7. Codice Theod. quorum appellat. non recipiantur; & in lege 31. de Episcopis & Ecclesiis. Certè apud Marcellinum confutatus semper pro convicto sumitur. *Vales.*

h *Zenonem illum veterem.* Memoria lapsus est. Non enim cum Cyprio Rege Nicocreonte negotium habuit Zeno, sed Anaxarchus: utriusque autem fortuna consimilis planè. Nam *eis ἄμων ἀμφοῖν* conjecti, & *ἀσπείρις ἰπέριος* tusi, aliæque dira perpeffi, novissimè in os tyranni mordicus abscissam linguam expuere. Diogenes Laërt. in Zenone & Anaxarcho. Theodoret. Serm. de Martyr. *Ζήνων ὁ ἐν δόξῃ, ἀναρχὸς ζεύξεται καὶ κλειπέται πρὸ τῆς Σοφιστικῆς, ἀνίχετο πρὸς τὰς βασιλῆας, ἰδὲν ἐξ ἑρμολογίου. ὡς δὲ εἰσιν ἑξαλοθῆναι ἐν τῷ περὶ ἀγῶνῶν ἢ μακῶν, δίδασκαίτου μὴ τὰ τῆ παθῶν ἰπερολοθῆναι εἰς τὴν τῆ ἑλμειδῶν, ἢ τὰς διαζώτας μιλῶσι, πῶς γὰρ ἄτιν τὴν εἰς τὴν μέαν, πρὸς τὴν τὴν τὴν τὴν, & quæ sequuntur. Vide Plutarch. *περὶ ἀδολοχ.* Cicero. 2. Tuscul. Val. Max. lib. 3. cap. 3. Plin. lib. 7. cap. 23. lib. 8. cap. 22. Tertullian. Apolog. Lind.*

i *Zenonem illum veterem Stoicum.* Ultima vox delenda est, aut Marcellinus memoriæ vitio laboraverit necesse est, qui Zenoni Stoico tribuit, quod Eleate Zenoni contigisse ceteri testantur: Cicero lib. 2. Tusculanarum, Philo in libro, quod omnis prebus liber, & Diogenes Laërtii f. in Zenone Eleate. Sed nec in cosolum labitur Marcellinus, quod Zenonem Stoicum cum Eleate confundit, verum insuper alterum errorem adjungit, cum dicit eum linguam in oculos Cyprii Regis præcisam conspuisse. Neque enim à Cyprio Rege tortus est Zeno, sed à Nearcho Myso Eleatarum tyranno, seu, ut alii dicunt, Demylo: quemadmodum tradit Clemens Alex. lib. 4. Strom. Sanè Plutarchus hunc Demylum vocat in libro *περὶ σωτῆρῶν ἐναντιωμάτων*; & adversus Colotem Epicureum. Quare apud Dioge-

nem, ubi legitur, *καθάρων ὃ θάλασσαν Νέαρρον ἢ τὸ θάλασσαν (οἱ ὃ ἀναμύδοντα) συναλλάσθω*, referribendum putaverim, οἱ ὃ ἀναμύδον. Sed Nearchorum plures eum vocant, inter quos est Diodorus Siculus in Excerptis quæ nuper publicavi, Philostratus initio lib. 7. & Valerius Maximus in lib. 3. cap. 3. qui tamen ex uno Zenone Eleate duos perperam fecit. *Vals.*

k *Ministris fucandæ purpuræ.* Corpora erant baphiorum tingendæ purpuræ, l. 2. C. de murileg. Et *ὑπάρτετε τὴν κατὰ τὸν ἀναρχὸν βασιλῆος* mentio apud Euseb. Ut & tinctorum eorumque qui magnificas vestes texunt, apud Firmic. Astron. lib. 111. cap. vii. Dictum autem *fucandæ purpuræ*, ut in l. 1. C. quæ res ven. non poss. *Fucandæ vel distrahendæ purpuræ*. Auson. in Panegy. -- *Prætextam meam purpuræ tuæ luce fucataam*. Lind.

l *Pectoralem tuniculam sine manicis.* Hanc ad colobium referunt viri doctissimi, cujusmodi tunicæ Diaconi in Ecclesia etiamnum utuntur. Ita P. Pitheus lib. 1. Adversariorum, Laur. Pignori in Syntagmate de servis, & Dionys. Petavius in Notis ad Themistium. Postea dalmaticarum usus ac nomen invaluit, ut docet Anselmus: quas a colobis in hoc diversas vestes voluit, quod erant manuleate, cum in colobis vel nullæ essent manicæ, vel admodum breves, citra cubitum desincentes, quales in Ægypti Monachorum colobis fuisse, testis est Cassianus. Existimo tamen laicorum tam colobia quàm dalmaticas vulgò manuleatas fuisse: idque suadere videtur Dorotheus in doctrina t. *διὰ τὴν φορετὴν καὶ ὅτι μὴ ἔχον χειρῖδια, ἢ ἄλλων ἔχοντων πάντων χειρῖδια*. Sed Monachorum & Diaconorum tam colobia quàm dalmaticæ absque manicis fuerunt cum clavis purpureis. *Vals.*

m *Tyrii textrini præpositum.* Jul. Firm. Astron. lib. 111. *Quod si sic Q. positum 24. bona radiatione respexerit, Regiis textrinis facit præpositos, vel præfectos*. L. 14. C. de murileg. *textrinorum procuratores*. Lind.

n *Celerari speciem.* More sui seculi vocavit speciem τὴν ἐνδυμα. Capitolin. in Anton. Pio: *Species Imperatorias superstitias & prædicia vendidit*, ut l. fin. C. de vest. mil. l. 4. C. de vest. holob. *Idem*.

o *Celerari speciem perurgebat.* Ergo summa accusationis quæ Maras Diaconus pulsabatur, hæc erat: quod vestem sibi a Tyrii textrini ministris parari jussisset, purpuream scilicet, ut suspicari dabatur. Eam enim ne quis privatus propria auctoritate usurparet, (quippe

tum filius, apud Constantinopolim, ut supra retulimus, ¹¹ populari quondam turbela discerpti: quo verissimè referente quæ Gallus egerat, damnis super præteritis mærens, & futurorum timore suspensus; angorem animi quamdiu potuit emendabat. Miles tamen interea omnis apud Cabillona collectus, morarum impatiens sæviebat, hoc irritatio, quòd nec subsidia vivendi suppetere, alimentis nondum ex usu translatis. Unde ^v Rufinus ea tempestate Præfectus Prætorio, ad discrimen trusus est ultimum. Ire enim ipse compellebatur ad militem, quem exagitabat inopia simul & feritas, & alioquin coalito more ^x in ordinarias dignitates asperum semper & sævum, ut satisfaceret, atque monstraret, quam ob causam annonæ convectionis sit impedita. Quod operâ con-

ⁱ Ms. populari ut quondam.

qui in Galatia aut in limite ac terminis sibi assignatis manebant perinde ac Protectores, teste Procopio in Anecdosis. Unde intelligenda sunt verba Imperatoris, in lege 1. Cod. Th. de Protectores: *Ceteris qui ultra numerum in presenti esse voluerint, setas usque annonas, neque capita esse danda, sed omnes cogendos ad manipulos suos ac terminos redire.* Sic enim legendus est hic locus. Interdum etiam pro necessitatibus publicis in provincias cum Comitibus ac Magistris militum mittebantur, ut testatur Marcellinus lib. 15. *Protectoresibus Domesticis x. ad juvandas necessitates publicas secum junctis*: qui locus mirificè emendationem legis supradictæ confirmat. Nam ^x. Domestici manipulum efficiunt, teste Vegetio in lib. 2. Sed & in libro 16. idem testatur Marcellinus, cum dicit: *Provectis è consortio nostro adlegendos milites natu m.rioribus, adolescentes eum sequi jubemur, quicquid pro Rep. mandaverit impleri.* Ex his intelligenda est lex 2. Cod. Theod. de erogatione militaris annonæ. *Palat.*

^t *Populari quondam turbela discerpti.*] Anno Domini 342. Constantio 3. & Constante 2. Augg. Consulibus Hermogenes Magister equitum, qui à Constantio Aug. Constantinopolim missus fuerat, ut Paulum Episcopum sua sede exturbaret, à populo interfectus & tractus est, ut scribit Socrates lib. 2. Hist. Eccl. & Sozomenus lib. 3. Hieronymus in Chronico, & Idatius in Fustis. Exstantque acta Pauli Constantinop. Episcopi in Bibliotheca Photii, quibus tota res fusè memoratur. Hanc seditionem intelligit Libanius in Oratione quæ *βουσις* inscribitur, cum ait: *κατέχευε τὰς ἐκκλησίας τὴν μὲν ἑμὴν ἡμεῖς τὴν δὲ τοῦ λαοῦ, τὴν ἀπὸ τῶν μετὰ τὸν δευτέρου, &c. Idem.*

^v *Rufinus Præfectus Prætorio ad discrimen trusus.*] Quippe militaris annonæ cura ad Præfectum Prætorii pertinebat, ut docent Pollio in Macriano, & Vopiscus in vita Probi. Zosimus in lib. 2. hanc dignitatem à Constantino Maximo valde imminutam esse scribit. Nam cum ad Præfectos Prætorii non modò annonæ militaris cura, sed etiam delictorum militarium castigatio pertineret, eamque ob causam miles peccare dubitaret ne annonâ multaretur, Constantinus Magistros militum primus creavit, iisque mili-

tare forum attribuit: quo factò Præfectura Prætoriana contemni à militibus cepit. Eius verba sunt inter cetera: *τὸ ἐπιπέμπειν τοὺς ἀπὸ τῆς πόλεως διὰ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῶν ἐπιπέμπειν, ἢ τὴν ἐπιπέμπειν ἐν τῶν πολεμίων δαπέδῳ, &c.* Ex quibus intelligendus est locus Procopii in 1. Vandalicorum: *Αρχὴ αὐτῶν ἰδὸν μὲν τὴν ἀσφάλειαν ἐν τῇ Βυζαντίῳ ἢ τῇ ἐκτὸς τῆς πόλεως, τῆς δὲ ἐπιπέμπειν ἐκτὸς τῆς πόλεως (καὶ γὰρ ὅτι δαπάνη χρῆμα ἐκέρχεται).* Et in lib. 2. Vandal. de Symmacho: *ἐπιπέμπει τὴν ἀσφάλειαν ἐκτὸς τῆς πόλεως.* Neque aliter apud eundem Procopium in lib. 1. Perficorum sub initium: *χρημὶς δὲ τῶν ἐπιπέμπειν δαπάνη Ἀτῶν αἰγῶν ἐστίν.* Et in libro 2. de Tatiano. Non solùm autem annonæ militaris curam gerebat Præfectus Prætorii, sed Civica etiam ac Palatina. Ac de Civica quidem annonæ, testis est Cassiodorus in formula Præfecturæ annonæ. De Palatina verò illustre testimonium Marcellini nostri supra vidimus, ubi Demitiani Præf. Præf. minatur Gallo Cæsari, se palatii ejus annonas sublaturum. Julianus Imp. in lege. 1. Cod. Theod. de Protectoresibus mandat Secundo Præfecto Præf. ne annonas néve capita det Domesticiis iis qui ultra numerum in comitatu manere voluerint. Postremò Cassiodorus in formula Præfecturæ Præf. id dilerè affirmat his verbis: *Palatium sua provisione sustentat; servientibus nobis procurat annonas.* Idem.

^x *In ordinarias dignitates.*] Id est civiles. Ordinarias enim dignitates militaribus solet opponere Marcellinus, ut in lib. 16. cum dicit: *Sub hoc enim ordinem singulorum auctores infinita cupidine divitiarum arserunt: inter ordinarios judices Rufinus primus Præf. Prætorio: inter militares equitum Magister Arbetio.* Et in fine libri 21. *Sed cum hæc castrenses & ordinaria potestates ut hominum omnium apicem præfere reverentia more Præfectos semper susprexerit Prætorio.* Alias ordinarii judices strictius sumuntur, & majoribus potestatibus opponuntur: ut nominatim in lege 3. Codicis Theod. de suariis & pecuariis, ubi Imperator sic dicit: *Nam quia majorum potestatum officiales solent esse provincialibus perniciosis, per ordinarios judices atque Curias etiam hanc exactiorem convenit celebrari.* Eoque semper sensu ordinarii judices accipiuntur in Codice utroque: pro Consularibus scilicet & Correctoribus ac Præsidiis, qui sunt dumtaxat Clarissimi. Proconsoles autem ac Præfecti, qui sunt Spectabiles &

mitem, & Agilonem Tribunum stabuli, atque Scudilonem Scutariorum receptorem, qui tunc^d ut dextris suis gestantes Remp. colebantur. At Barbari suscepto pro instantium rerum ratione consilio, ^e dirimentibus fortè auspiciis, ^f vel congrredi prohibente auctoritate sacrorum, mollito vigore, quo fidentius resistebant, optimates misère delictorum veniam petituros & pacem. Tentis igitur Regis utriusque legatis, & negotio tectius diu pensato, cum pacem oportere tribui, quæ iustis conditionibus petebatur, càmque ex re tum fore sententiarum via concinens approbasset, advocato in concionem exercitu, Imperator pro tempore pauca dicturus, tribunali assistens, circumdatus potestatum cœtu celsarum, ad hunc differuit modum:

Nemo quæso miretur, si post exsudatos labores itinerum longos, congestisque assatim commeatus, fiduciâ vestri ductante, Barbaricos pagos adventans, velut mutato repentè consilio ad placidiora divertit. Pro suo enim loco & animo quisque vestram reputans, id^g inveniet verum, quòd miles ubique, licèt membris vigentibus firmus, se solum vitamque propriam circumspicit & defendit: Imperator verò officiorum, dum æquis omnibus alienæ custos salutis, nihil non ad sui spectare tutelam^h & rationes populorum cognoscit, & remediâ

8 Ms. inveniet. 9 Ms. ratio.... & remedia.

gnitatem diu ante Constantini tempora institutam fuisse. Etenim Diocletianus ex Comite Domesticorum ad Imperium effectus esse dicitur. Zonaras in Diocletiano: *ἔχουσαν ἐπισημοσύνην δὲ Μυσίας ἐν ἧσδε ἀρχῇ ἢ κίβητα δημοτικῶν ἀντὶ τῆς ἐπισημότητος.* Sanè Aurelius Victor id scriptum reliquit: *Ducem consilio Tribunariumque Valerius Diocletianus Domesticos regens eb sapientiam eligitur.* Sed & impetrante Æmiliano, tanto ante Diocletianum Paullinus quidam Comes fuit Domesticorum, ut docet vetus Inscripção: *D. N. C. AEMILIANO. FORTISSIMO. PRINCIPI. HERCULI. CONSERVATORI. L. VIRIUS. PAULLINUS. V. C. COMES DOMESTICORUM. Valef.*

d *Ut dextris suis gestantes Remp.*] Valer. Max. lib. 2. cap. 8. §. 5. *Humeris suis salutem patriæ gestantes.* Lind.

e *Dirimentibus forte auspiciis.*] Alamanni auspiciis admodum dediti fuere, hisque præcipuè in bello utebantur. Cujus rei insigne exemplum est apud Agathiam in lib. 2. Nam cum Buccellinus in Italia cum Narse pugnaturus consisteret, vates Alamannorum ne eo die prælium committeret edixerunt: alioqui exercitum interfectione deletum iri. *ἡγορευθέντων ἀλλοῖς ἑσπέρῃ Ἀλαμαννῶν μάλιστα μὴ δεῖν ἐπιθεῖν ἢ ἡμιότι διαμαρτυρεῖν, ἢ γυνώσκουσιν ἀρδύου ἀπαγορεύειν ἐπισημοσύνης.* Paullò post idem Agathias eos *χρησιματικῶς Ἀλαμαννῶν* appellat. Porro hunc morem Alamanni à Germanis utpote majoribus suis hauserunt: de quorum religione in auspiciis maxime per bella observandis scribit Tacitus in libro de moribus Germanorum: adeo ut etiam virginum vaticiniis fidem adhiberint. Notæ enim sunt Veleda & Ganna, de quibus Tacitus,

& Statius in Silvis, & Suidas in *Θεολογία* ex Dionis libro 67. Penè omiseram hunc Marcellini nostri locum in Editione Rom. & in codice Regio sic scribi, *dirimentibus forte auspiciis.* Valef.

f *Vel congrredi prohibentibus.*] Hæc verba glossæ, quod aiunt, cuiuspiam potius quam Marcellini esse, jure quis suspicetur. Sed aliò nos trahunt scripti codices. Editio scilicet Romana ac Liber Regius. In utroque enim scriptum reperi, *vel congrredi prohibentia.* Unde non dubito, quin totus locus ita legi debeat: *Dirimentibus forte auspiciis, vel congrredi prohibente auctoritate sacrorum, mollito vigore quo fidentius resistebant, optimates misère, &c.* Causam enim subitæ mutationis Alamannorum exponit Marcellinus, qui cum antea acerrimè resisterent Romanis, repentè missis legatis pacem exposciverint. Ait igitur eos religione motos id fecisse: religionem autem eorum animis infectam sive ab auspiciis, sive ab sacrificiis. * Certè in Ms. Tolosano legitur, *vel congredi prohibente auctoritate sacrorum, &c.* * Idem.

g *Rationes populorum cognoscit.*] Hæc quam insulsa sint nemo non videt. In Romana Editione legebatur *ratio*... deinde relicta erat lacuna paullò plus quam dimidiatæ lineæ: neque aliter in exemplari Regio, nisi quòd brevior erat lacuna unius voculæ cœpax. Est quidem totus hic locus pessimè affectus, ac tum mendis, tum lacuna deformatus. Sed conjectura Petri Castellii quasi tertia quædam labes accessit. Quòd si quid in loco tam desperato conicere licet, sic commodius legi posse existimo: *Imperator verò officiorum dum æquis omnibus, ac alienæ custos salutis, nihil ad sui spectare tutelam, sed rationes rerum ac temporum ponderare, & remedia cum ceteris quæ status negotiorum admittit, arripere debet, &c.* Ac pri-

laudato consilio, consensit in pacem, ea ratione maximè percita, quòd norat expeditionibus crebris, ^k fortunam ejus in malis tantùm civilibus vigilasse: cùm autem bella moverentur externa, accidisse plerumque luctuosa. ^l Icto post hæc foedere gentium ritu, perfectâque sollempnitate, Imperator Mediolanum ad hiberna discessit.

C A P. XI. Ubi curarum abjectis ponderibus aliis, ^{m n} tamquam ⁴ nodum Gordium difficillimum, Cæsarem convellere nisu valido cogitabat: eique deliberanti cum proximis, clandestinis colloquiis & nocturnis, qua vi quibûsve commentis id fieret, antequam effundendis rebus pertinaciùs incumberet confidentia: acciri mollioribus scriptis ^{o p} per simulationem tractatus publici nimis urgentis eundem placuerat Gallum, ut auxilio destitutus, sine ullo interiret obstaculo. Huic sententiæ verfabiliùm adulatorum refragantibus globis, (inter quos erat Arbetio ad insidiandum acer & flagrans, & Eusebius tunc Præpositus cubiculi, effusor ad nocendum) id occurrebat, Cæsare discedente Ursicinum in Oriente perniciosè relinquendum, si nullus esset qui prohiberet, altiora meditaturum. Iisdémque residui regii accessere ^q spadones, quorum ea tempestate plus habendi cupiditas ultra mortalem modum adulescebat, inter mi-

4 Al. nodum & odium. ms. odiem.

rat, & his adeos verbis utitur: *ὡς ἐν ἑσπερίαις γυμνασίοις, μετ' ἑμῶν αὐτοῦ βολιχέουσι καὶ περιπέλοισι: εἰδὼς ἡ βασιλῆος τέρως ἀπὸ τοῦ ὡς ἀπὸ τῆς, οἱ ἀνὰ βολιχέματα τοῖς ἐστρατιώταις κινουσι.* Id est: Nunc igitur ut sententiam vestram de hoc negotio intelligerem, huc vos convocavi. Scio enim eos demum Imperatores tutò agere, qui consilia sua cum militibus communicant. Plura exempla suppeditabit Marcellini nostri Historia, quæ studioso lectori notanda relinquimus. *Valef.*

k Fortunam in malis civilibus vigilasse.] Inf. Fortunam (Constantii) in discordiis civilibus formidabant. Aur. Vi& de cod. Felix bellis civilibus, externis lacrimabilis. Eutrop. lib. x. Cujus in civilibus magis, quam in externis bellis sit laudanda fortuna. Vide in fine lib. xxi. Lindenbr.

*l Icto foedere gentium ritu.] Fortassis-an eo ritu quem Tacitus notat lib. xii. Mos est Regibus quoties in societatem coeant, implicare dextras, pollicesque inter se vincire, nodoque perstringere. Mox ubi sanguis in artus extremos se effuderit, levi istu cruentum eliciunt, atque invicem lambunt. Id foedus arcanum habetur, quasi mutuo cruento sacram. Non ab simili modo Ifacius Imp. cum Saracenis foedus iniiit. Nicet. Choniart. lib. ii. μετὰ τῷ ἡ Σαρακενῶν ἀρχόντῳ σπυρίδαδου, ἃ καὶ τὸ παρ' αὐτοῖς μετ' αὐτοῦ κατεῖται ἔστι μὲν ἀμυρῶντος καὶ καὶ φιλῆα πλω ὀπισθίων, καὶ τὸ ἐνεῖν ἐπὶ ὄναιμα ἰκῆτες ἐν πύκνῳ ἀλλήλοις ἀντιπροσπίναδου. * Tertull. Apolog. cap. 9. Et apud Herodotum opinor defusum brachii sanguinem, ex alterutro degustatum nationes quasdam foederi comparasse. * Jul. Solin. de Scythis loquens: *Hausu mutui sanguinis factus sancium, non suo**

tantum more, sed Medorum quoque usurpatâ disciplinâ. Pomp. Melalib. ii. cap. i. Idem.

m n Tamquam nodum Gordium.] Forè hic locus antea corruptus, sic certè legi debet, ut edidimus. Proverbium autem undenatum sit, satis constat ex Plutarch. in Alex. Arrian. *μετ' ἀραξῶν.* lib. i. Quint. Curt. lib. 3. * Senec. Epist. 88. Fest. in Cingulo. * Idem.

n Tamquam nodum Gordium difficillimum.] Sic primus edidit Lindenbrogius, cùm anteriores Editiones ac princeps omnium Romana, *nodum & odiem*, haberent. In Regio codice scriptum reperi, *nodum & odiem*, perinde ut erat in Ms. Florentino. sed conjecturam Lindenbrogii libens sequor: hoc tantum addo, vocem, *difficillimum*, glossam videri, quæ à nescio quo scholiaste ad marginem adscripta, in textum irrepsit. *Valef.*

o Per simulationem tractatus publici.] Glossar. Nomicum: *ἑστρατιῶν, Cives.* Et sibi: *ἑστρατιῶν, ἀνακταῖς, σπυρίδου. Tractatum habere, l. 4. 7. 9. 12. Cod. Theod. de legat. & decret. leg. 15. C. Theod. de Episcop. Lindenbr.*

p Per simulationem tractatus publici, nimis abjectis.] Aliter in Editione Romana & Augustana excusus hic locus habetur: *tractatus publici nimis urgentis.* Ex quo dudum conjeceram scribendum esse *nimis inguentis.* coniecturam meam codex Regius * & Tolosanus mihi postea confirmavit, in quo disertè scriptum reperi, *nimis urgentis.* Proinde non dubitavi eam lectionem hic restituere, ejectâ illâ Gelenii coniecturâ. *Valef.*

q Spadones, quorum ea tempestate plus habendi cupiditas.] Alente nimirum eorum avaritiam audaciamque

ter quotidiana proludiv ex exercitus, confulto confilio cognitos: Gallum fuo pte ingenio trucem per fuppositos quofdam ad fæva facinora ideo animatum, ut eo digna omnium ordinum deteftatione exofo, ad Magiftri equitum liberos principatus infignia transferantur. Cùm hæc taliq̃ue follicitas ejus x aures everberarent, expofitas femper hujusmodi rumoribus & patentes, y varia animo tum mifcente confilia, tandem id ut optimum factu elegit: & Urfcinum primum ad fe venire fummo cum honore mandavit, ea fpecie, ut pro rerum tunc urgentium captu difponeretur concordi confilio, quibus virium incrementis Parthicarum gentium arma minantium impetus frangerentur. Et ne quid fufpicaretur adverfi venturus, vicarius ejus, dum redit, Proſper miſſus eſt Comes: acceptiſque literis, & z copiã rei vehiculariã datã, Mediolanum, a itineribus 5 properavimus magnis. Reſtabat ut Cæſar poſt hæc properaret accitus: & abſtergendæ cauſã ſuſpicionis ſororem ſuam, ejus uxorem, Conſtantiuſ ad ſe tandem deſideratam venire multis fiſtiſque blanditiis hortabatur. Quæ licet ambigeret, metuens fæpe cruentum; ſpe tamen quod eum lenire poterat ut germanum, profecta, cùm Bithyniam introiſſet, in ſtatione quæ b Cænos Gallicanos appellatur, abſumpta eſt vi febrim repentina. Cujus poſt obitum maritus contemplans cecidiſſe fiduciam, qua ſe ſultum exiſtimabat, anxia cogitatione quid moliretur hærebat. Inter res enim impeditas & turbidas, ad hoc unum mentem follicitam dirigebat, quod Conſtantiuſ cuncta ad ſuam ſententiam conferens, nec fatiſfactionem fuſcipiet aliquam, nec erratiſ ignoſcet: ſed ut erat in propinquitatiſ perniciem inclinatio, laqueos ei latenter obtendens, ſi cepiſſet incautum, morte multaret. Eò neceſſitatiſ adductuſ, ultimaq̃ue ni vigilaſſet

5 Mſ. properamus.

β δὲ λὺ Μυριάδ, ἡ καὶ ἕξαμι ἡμίτερον ἅ σπαρὸν ἐν Ἰουλιῶ. Nartes quoque Eunuchus quotidie militem exercebat, teſte Agathia in lib. 2. quod fortiore animo ad pugnam accederent. ἡ ἰνὸν ἰνὸν ἡ δὲ ἰνὸν ἡ δὲ ἰνὸν ἡ δὲ ἰνὸν. Valeſ.

v Proludia exercitus.] Reſtuit ſcripturam codiciſ Regii * ac Toſolani * & Rom. Editioniſ: Inter quotidiana proludiv exercitus confulto confilio cognitos: quomodo hic locus laudatur alicubi à Jacobo Cujacio V. Cl. Idem.

x Aures verberarent.] Plaut. * Amphitr. p. 11. ut videtur: * Dexterã mihi vox aureiſ verberat. Lind.

y Varia animo tum miſcente confilia.] Hujus loci emendatio cum aliis compluribus codiciſ Regio debetur, in quo ita diſerte ſcriptuſ eſt: Vario animo tum miſcente confilio, tandem ut optimum factum elegit. Sed eadem manu emendatum eſt varia. In Editione Romana legebatur: Vario animo tumefcente confilia tandem dot optimum factum elegit. Neque dubito quin etiam in eo exemplari ex quo codex Regiuſ eſt deſcriptuſ, ita exaratum fuerit. Obſervavi enim virum doctum, qui eum codicem deſcripſit, conjecturã ſepius induliſſe. Proinde non veritus ſum uniuſ literula adjectione locum hunc

pritiſne integritati reſtituere hoc modo: Tandem id ut optimum factu elegit. Valeſ.

z Copiã rei vehiculariſ.] Inf. Vehiculis publiciſ uſuſ. -- τὸ δὲ μισοὶν ἰππέων ὑποδύδ. Procop. Perſic. 11. ἰππέων τοῖſ δὲ μισοὶν ὑποδύδ, ἡ δὲ ἰππέων ὑποδύδ. Germ. Herrn-fuhr. Lindenbr.

a Itineribus properavit magnis.] In Mſ. Florentino ſcribitur properamus, teſte Lindenbrogio. Ego veram lectionem eſſe non dubito, properavimus, quam in Editione Rom. & colice Regio * ac Toſolano * poſtea reperi. Ammianuſ enim noſter jam tum cum Urſicino in Oriente verfabatur, ut ipſemet docet paullo ſupra hiſ verbis: Interea à Niſibi quam tuebatur Urſicinuſ accituſ, cui noſ obſecuturoſ junxerat imperiale præceptum. Eandemque haud multo poſt ſecutuſ eſt in Galliaſ, cùm ad opprimendum Silvanum illuc à Conſtantio miſſuſ eſſet. Inde cum eodem ruruſ ad Orientem tranſivit. Hinc eſt, quod tantopere illum ubique laudat. Valeſ.

b Cænos Gallicanos.] Hujus ſtationiſ mentio ſit in Itinerario Antonini: Toraiſ m. paſſum 28. Dabliſ m. p. 28. Cænoſ Gallicanuſ m. p. 18. Dadaſtana m. p. 21. Ex Galatia igitur in Bithyniam venientibuſ prima hæc ſtatio occurrebat Idem.

opperiens, principem locum, si qua patuisset copia, adfectabat: sed⁶ perfidiam proximorum ratione bifaria⁶ verebatur, ⁷ qui eum ut truculentum horrebant & levem, ⁸ qui que altiorem Constantii fortunam in discordiis civilibus formidabant. Inter has curarum moles immensas, Imperatoris scripta suscipiebat assidua, monentis orantisque ut ad se veniret, & mente monstrantis obliqua, Remp. nec posse dividi, nec debere, sed pro viribus quemque ei ferre suppetias fluctuanti, nimirum Galliarum indicans vastitatem. Quibus subferebat non adeo vetus exemplum, quod Diocletiano & ejus collegæ, ^d ut apparitores, Cæsares non resides, sed ultro citroque discurrentes obtemperabant: & in Syria^e ^f Augusti vehiculum irascentis per spatium ⁹ mille passuum ferè pedes antegressus est Galerius purpuratus. ^g Advenit post multos ^h Scudilo Scutatorum Tribunus, velamento subagrestis ingenii persuasionis opifex callidus: qui eum adulabili sermone seriis admisso, solus omnium proficisci pellexit, vultu adsimulato sæpius replicando, quod flagrantibus votis eum videre frater cuperet patruelis, quod per imprudentiam gestum est remissurus ut mitis & clemens: participemque eum suæ majestatis adscitum, ⁱ & futurum laborum quoque socium, quos Arctoæ provinciæ diu fessæ posebant. ^h ⁱ Utque solent

6 Ms. deserebatur. 7 Steph. & ms. qui. 8 Steph. & ms. quique. 9 Al. mille passus. 1 Ms. Cu liculo 2 Ms. & futurum.

c *Perfidia proximorum ratione bifaria deserebatur, quod, &c.* Hujus lectionis auctor fuit Sig. Gelenus. Nam in Editione Rom. & Regio codicis legitur: *Perfidiam proximorum ratione bifaria deserebatur.* Valenon dubito, quam verissima sit ea lectio, quam ex Mar. Accursii Editione restitui. *Vales.*

d *Ut apparitores Cæsares.* Inf. lib. 17. *Erat enim necesse tanquam Apparitorem Cæsarem super omnibus gestis ad Augusti referre scientiam.* Sic enim locum illum ex Ms. restitimus. Lib. 26. de Valente in participatum Imperii adsumto: *In eodem vehiculo secum rediit, participem quidem legitimam potestatis sed in modum Apparitoris motigerum.* Lib. xx. Julianus tam Augustus a militibus appellerus, sic ad Constantium scribit: *Currentium ex eo prosperitatum nuntius crebris, ut Apparitor fidus aures implevi.* Lind.

e *Augusti vehiculum irascentis per spatium mille passuum fere pedes antegressus est Galerius.* Ruf. Fed. in Breviar. Maximianus Cæsar, prima congressione eum contra invicem armam altitudinem eum paucis acriter dominasse, pulsus recessit. Hoc tanta à Diocletiano indignatione sollicitus est, ut ante carpentum ejus per aliquot milia passuum eum irem purpuratus. Eutrop. lib. ix. *Item.*

f *Augusti vehiculum pedes aut gressus est Galerius.* Galerius Maximianus inter Callinicum Carraque congressus cum Persis, longè mihi unum numero superioribus, victus recessit. Et ad Diocletianum profectus, cum eum itinere occurrisset, tantam insolentiam fertur a Diocletiano exceptus, ut per aliquot passuum nulla pur-

paratus tradatur ad vehiculum ejus cucurrisse, ut scribit Eutropius & Rufus Festus. Et hoc primum fuit prælium quo Galerius cum Persis dimicavit, teste Rufo Festo ac Zonara acque Eutropio. Sed Eutropii verba aliquantisper obscura sunt, unde erroris ansam tum Orofio, tum auctori Miscellæ historiæ præbuerit. Sic enim se habent: *Galerius Maximianus primo adversum prælium, eum secundum habuit: inter Callinicum Carraque congressus, &c.* Quibus verbis Eutropius primum illud prælium describit, ut dixi: tum deinde alterum subjicit, quo Galerius in Armenia majore Persas debellavit. At Orofius quidem in libro 7. hæc Eutropii verba sic accepit, ut quater cum Persis conflixerit Galerius: auctor verò historiæ Miscellæ verbis Eutropii interpolatis, tria Galerii adversus Persas prælia posuit, cum tamen duotantum fuerint. *Vales.*

g *Advenit post multos Scudilo.* In Codice Regio prius quidem scriptum fuit: *Post multos Cudiculo.* Sed emendatum est eadem manu: *Post multo Scudilo.* Quæ lectio minimè displicet, ita tamen, ut vulgatam non damnem. *Item.*

h *Utque solent manum iniectionibus satis hebetari sensus.* * Velleius Patere. lib. 2 pag. 96. in 4. *Ineluctabilis fortunam vis, cuius fortunam mutare constituit, consilia corrumpit.* Vide ipsum locum P. 99. lib. 2. *Ita se res habet, ut plerumque fortunam mutaturus Deus consilia corrumpat.* P. 163. in 24. Mar. Victor. Maslin. in Genet. lib. 3. p. 69.

Servavit ita movem juris sententia resti. * Lycurgus contra Licoerat. *Οὐδὲν ἴδιον ἀσπίδος τοῦ ἄλλου, ἢ τῆς τοῦ ἀσπίδος τοῦ ἀλλοῦ ἀσπίδος.* In quam rem sequentes laudat velius:

manum injectantibus fatis hebetari sensus hominum & obtundi, his illecebris ad meliorum expectationem erectus, egressusque Antiochiâ numine lævo ductante, prorsus ire tendebat^{k 1} de fumo, ut proverbium loquitur vetus, ad flammam: & ingressus Constantinopolim, tamquam in rebus prosperis & securis, editis equestribus ludis, ^m capiti³ Coracis aurigæ coronam imposuit ut victoris. Quo cognito Constantius ultra mortalem modum exarsit: ac ne quo casu idem Gallus de futuris incertus, agitare quædam conducentia salutis suæ per itinera conaretur, remoti sunt omnes de industria milites agentes in civitatibus perviis. Eoque tempore Taurus Quæstor ad Armeniam missus, confidenter nec appellato eo nec viso transivit. Venere tamen aliqui jussu Imperatoris, administrationum specie diversarum, eundem ne commovere se posset, neve tentaret aliquid occultè custodituri: inter quos Leontius erat, postea Urbi Præfectus, ut Quæstor, & Lucillianus quasi Domesticorum Comes, & Scutariorum Tribunus nomine Bainobaudes. Emenis itaque longis intervallis & planis, cumⁿ Hadrianopolim introisset urbem Hæmimontanam, Uscudamam antehac appellatam, fessasque labore diebus duodecim recreans vires, comperit^o Thebæas legiones in vicinis oppidis hiemantes, consortes suos mississe quosdam, eum ut remaneret promissis fidis hortaturos & firmis, fiducia sui

3 Ms. Thoracis.

Όταν γὰρ ὄργη δαμῶν βλαπτεῖ τινα,
Τότε αὐτὸ πρῶτον ἰσχυραῖται φρενῶν
Τὸν θυμὸν ἰσχυρὸν, εἰς ᾗ τῶν χυρίων τρέψῃ
Ἰνάμω, ἢ εἰς ἡμῶν ὡν ἀμαρτάνῃ.

Pub. Syrus in Jamb. *Stultum facit fortuna quem vult perdere.* Lind.

i *Utque solent manum injectantibus fatis hebetari sensus.*] Hæc fuit opinio veterum penè omnium, quæ multis exemplis, tum ex sacra, tum ex profana historia petitis confirmari potest. Eleganter Velleius in lib. 2. *Sed profecto ineluctabilis fatorum vis ejusqueque fortunam mutare constituit, consilia corrumpit.* & multo post de Quintilio Varo: *Sed prævalebant jam facta consilia, omnemque animi ejus aciem præstinxerant. Quippe ita sese habet, ut plerumque fortunam mutaturus Deus, consilia corrumpat.* Valef.

k *De fumo in flammam.*] Idem proverbium lib. xxviii. * Epiphanius contra Hæreses lib. 2. tom. 2. γέρον αὐτοῖς πῶτο καὶ τῶν περιουσιῶν, ὅτι φερόντες ἢ κατὰν εἰς πύρ ἐπέπιον. Suid. in τερζύχαι: μὴ τῶν πέτρων φύραν εἰς ἀνέμων πύρ. Confimile Germanor. proverbium *aus der asse ins feur.* * Leo Imp. Homilia de resurrect. καὶ φερόντες ἀφθρακας, τὸ ἢ περιουσίας, φερόντες περιουσιῶν. Eustath. Philof. de amoribus Ismen. & Leucip. Diogenianus in Collectione proverb. Cent. 8. Lind.

l *De fumo, ut proverbium loquitur, in flammam.*] Hujus proverbii meminit Diogenianus, ἢ κατὰν φύραν εἰς τὸ πύρ ἐπέπιον: cui affine est illud Germanici Cæsaris in

lib. 1. Anthologiae: *Ex πυρὶ, ἂς αἰνῶ, πέρες ἐς φερόσας.* Valef.

m *Capiti Coracis aurigæ coronam imposuit.*] Moris fuit, ut agitadores qui ludis Circensibus vicerant, ab editore coronarentur. Quare & Imperatores quoties equestres ludos edebant, victores aurigas coronabant.

* Ita Chrysothomus Homiliâ 12. in cap. 3. Epistole Pauli ad Philippenses. ἐχ ἄρχη ἢ ἐπαῖθα, ὅτι πῶς μάστιγι τιμωρῶν ἐ τῶν ἀθλητῶν ἢ τῶν κούρων ἢ ἐστρατιωτῶν ἐν τῷ σκιδίῳ, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐπὶ Βασιλεὺς ἐπὶ στρατῶ. Et in Homilia 5. in Genesim sub finem, denique in Homilia 2. de Davide. pag. 1026. Themistius in oratione Mf. quæ inscribitur Constantius seu de humanitate, sub finem ait, Regis nomen vel Imperatoris præmia potius quàm supplicia designare: atque ideirco leges præmia quidem Imperatorum manibus, supplicia autem aliorum ministero reservavisse. * Ex his intelligendus est locus Libanii in Oratione funebri de obitu Juliani, ubi Saporem cum Constantio componit. ὁ μὲν (Sapor scilicet) ἀγχαρόταν ἡβρωῦστο πλιθίσιν: ὁ δ' (Constantius) ἦ ἔπιον ἀμύδιαις ἢ μὲν ἐστρατῶν ἀπόλεις; ὁ δ' τῶς ἡνίχα. Idem.

n *Hadrianopolim introisset in urbem Hæmimontanam Uscudamam antehac.*] Ruf. Fest. *Uscudamam, quæ modo Hadrianopolis nominatur, in deditioem nostram redegit.* Vitiôsè admodum Jordanes de Regnor Success. *Hæmimontiosque debellans, Pulendenam, quæ nunc Philppopolis, & Uscudamam, quæ Hadrianopolis vocatur, in Romanorum redegit dominionem.* Legendum autem, *Hæmimontiosque debellans Emulpiadam, quæ nunc Philppopolis, & Uscudamam quæ Hadrianop. &c.* Lind.

o *Thebæas legiones.*] Mentio hujus legionis in Notic.

abundè per stationes locati confines: sed observante cura pervigili proximorum, nullam videndi vel audiendi quæ ferebant furari potuit facultatem. Inde aliis super alias urgentibus litteris exire, & decem vehiculis publicis, ut præceptum est, usus, relicto palatio omni, præter paucos tori ministros & mensæ, quos adduxerat secum, squalore concretus celerare gradum compellebatur adigentibus multis, temeritati suæ subinde flebiliter imprecatus, quæ eum jam despectum & vilem arbitrio subdiderat infimorum. Inter hæc tamen per inducias naturæ conquiescentis, sauciabantur ejus sensus circumstridentium terrore larvarum: interfectorumque catervæ, Domitiano & Montio præviis correptum eum, ut existimabat in somnis, uncis furialibus objectabant. ⁹ ⁶ Solutus enim corporeis nexibus animus, ^r semper vicens motibus indefessis, & ^f cogitationibus subiectus & curis, quæ mortalium sollicitant mentes, colligit ^v visa nocturna, quas *φαντασίας* nos appellamus. Pandente itaque viam fatorum

4 Aladjunxerat. 5 Steph. quod 6 Mf. Solutus.

Imperii, Bedæ Martyrologio VII. Kal. Septembr. VI Id. Octob. Gregor. Turon. de Miracul. lib. 1. cap. LXII. & LXIII. * Acta Martyrii S. Mauricii: Erat eodem tempore in exercitu legio militum, qui Thebæi appellabantur. It in auxilium Maximiano ab Orientis partibus accesserunt venerant, viri in rebus bellicis strenui, virtute nobiles, sed fide nobiliores. Vide Her. d. lib. 3. pag. 3. Lind.

p Per stationes locat confines.] Hic locus procul dubio corruptus est. Neque enim Gallus Cæsar Thebæas legiones in stationibus proximis collocavit, quippe cum ante Galli adventum in vicinis opidis hibernent teste Marcellino. Adde quod Marcellinus subjungit, Gallum Cæsarem nullam videndi, vel audiendi eo facultatem furari potuisse. Itaque referendum puto: Sui fiducia abunde per stationes locati confines. Ut ad milites Thebæos hæc referantur, qui confortes suos ad Gallum miserant, hortatores enim ut fectus ipsorum fide ac numero imbi remaneret. *fidem* igitur *sublocant*, idem valet ac *fiducia ipsorum locatorum*. Quæ locutio durior quidem est, ut fiteor, sed nihilominus videtur vera. * Notitia Imperii sub Magistro militum per Thracias Thebæos collocat. *Palæst.*

9 Solutus enim corporeis nexibus animus.] Hoc Peripateticorum dogma est. Añnt enim Peripatetici, animum interdu qualem circumplexum corpori ministrare, nec veritatem sine te inveni posse: noctu vero solutum a corporis ministerio, ac velut in orbem collectum circa pectus, prospicere futura, unde & somnia evadunt, teste Æliano in lib. 3. Variæ Hist. cap. XI. Sane hæc opinio fuit Aristotelis, ut docet Sextus in lib. 8. adversus dogmaticos initio: *ἐταρ γαρ, φρον, ἐν τῷ ὕπνῳ καὶ ἐν τῷ ἐγρηγμένῳ ἡ ψυχή, οὐκ ἔστιν ἰσχυρὰ ἀλλὰ ἀσθενὴς οὖσα ἀπορροιαί τῆς ἀπορροιαί καὶ μὴδιστα.* Id est: Nam cum in somnis animus liber est ac sui juris, tum propria quasi sublimio recuperata natura præcipit, ac prædicat multa ante ventura. Id autem explicabat Aristoteles ac Peripatetici, non ut somnandi causa extrinsecus immitteretur à Deo, sed ut in animis nostris quidam naturâ inesse diceret, quod eos ita afficeret, ac moveret. Quippe omnem à Deo profectam vaticinationem removebat Aristoteles, ut docet Origenes contra Celsum. Vide Artemidorum in libro 1. cap. 7. ab his verbis, *ὕπνου τὰ φησὶν ὅτι ἀεὶ ἀγαστῆρι, &c.* sic enim emendanda sunt: & in libro 4. cap. 3. & 61. ubi somnia animi opus esse, inde ait apparere, quod sapientibus quidam sapientia ac *σοφία*, contraria autem idiotis eveniunt. * Eadem est opinio Xenophontis in libro VIII. de institutione Cyri pag 237. * *Idem.*

teles ac Peripatetici, non ut somnandi causa extrinsecus immitteretur à Deo, sed ut in animis nostris quidam naturâ inesse diceret, quod eos ita afficeret, ac moveret. Quippe omnem à Deo profectam vaticinationem removebat Aristoteles, ut docet Origenes contra Celsum. Vide Artemidorum in libro 1. cap. 7. ab his verbis, *ὕπνου τὰ φησὶν ὅτι ἀεὶ ἀγαστῆρι, &c.* sic enim emendanda sunt: & in libro 4. cap. 3. & 61. ubi somnia animi opus esse, inde ait apparere, quod sapientibus quidam sapientia ac *σοφία*, contraria autem idiotis eveniunt. * Eadem est opinio Xenophontis in libro VIII. de institutione Cyri pag 237. * *Idem.*

r Anonim semper vicens motibus indefessis.] Eandem causam somniorum asserit Philo in lib. 2. allegoriarum his verbis: *πολλὰνὶ νύκταρ ἰδὲ καὶ τὰ ἀνδρῶν ἐρητύει, ἀπόρου πρὸς πρῶτον δὲ διακρίναντα καὶ ἐλεῖται, ἐννοῶν τὸ ὑπὸ ἀνομιᾶν ὑπαρξάντων ἐν πολλὰς ἑρπῆδας ἐδύκεσθαι. Sapienterò noctu cunctis sensibus quietis ac tacetis, mine quedam de multis rebus atque diversis cogitationes subeunt, idcirco quod animus noster semper in motu est, & innumerabiles suscipit conversiones. Unde & Artemidorus somnium defuit. motum a it conformationem animi multiplicem, significantem futura: *διερευνῶντι ἢ τῶσσι ἢ τῷ ὑπὸ τῷ ὕπνῳ, ὁμοιωτικῶν ἰσορροπῶν ἀπὸ ἀπὸν. Idem.**

f Cogitationibus subiectus & curis.] Codex Regius * & Tolosanus * cum Edmone Rom. habent, *subiectis*, unde libens efficerem *abiectis*. Idem.

v Visa nocturna quis phantasias.] * A. Gellius lib. 19. cap. 1. ex Epicteto Arriani: *Visa animi, quas φαντασίας Philosophi appellant.* * Boetius Dialog. 11. in Porphy. *Has mentis considerationes, quæ à rerum sensu ad intelligentiam profectæ, vel intelligentur, vel certe finguntur, φαντασίας Græcè dicunt, à nobis visa poterunt nominari.* Quam phantasiam Amniamus & Boetius vocant, Macrobius *phantasma* dixit: cuius verba eademmodò huc pertinent, lib. 1. cap. 3. in Cicero. *quædamque, hoc est visum, cum inter vigiliam & adulescentiam quietem, in quadam (ut aiunt) prima somni nebula ad huc vigilare se*

forte tristissima, qua praestitutum erat eum vita & imperio spoliari, v 7 itineribus interjectis permutatione jumentorum emensis, venit x Petobionem opidum Noricorum: ubi 8 referatae sunt insidiarum latebrae omnes, & 9 Barbatio repente apparuit Comes, qui sub eo Domesticis praefuit, cum Apodemio Agente in rebus, milites ducens, quos beneficiis suis oppigneratos elegerat Imperator, certus nec praemiis nec miseratione ulla posse deflecti. Jamque non 1 adumbratis fallaciis res agebatur: sed qua palatium est extra muros, 7 armatis omne circumdedit. Ingressusque obscuro jam die, ablatis regiis indumentis, Caesarem tunica textit & paludamento communi, eum post haec nihil passurum velut 2 mandato Principis jurandi crebritate confirmans: & *Statim*, inquit, 3 *exsurge*: & inopinum carpento privato impositum, 2 ad Istriam duxit a prope opidum b Polam, c ubi quondam peremptum Constantini filium accepimus Crispum. Et cum ibi servaretur artissimè, terrore propinquantis exitus jam praefepultus: accurrit Eusebius Cubiculi tunc Praepositus, Pentadiusque Notarius, & Mellobaudes d Armaturarum Tribunus, jussu Imperatoris 4 compul-

7 Ms. itineribus ejectis. al. interjectis. 8 Ms. reservata. 9 Ms. Barbaratio. 1 Ms. umbratis. 2 Ms. mandatu. 3 Ms. exurge: et inopinum 4 Ms. compulsi.

existimans qui dormire vix cepit, adspicere videtur irruentes in se vel passim vagantes formas, à natura seu magnitudine seu specie discrepantes. Suid. sic distinguit: φάλαγμα μὲν ἄρ ἐστὶ δὴν ἄρ διανόλας, οἷα γὰρ αἰετὶ τὸς ὄπυος, φάλαξια δὲ τῶπυος ἐν ψυχῇ. Vid. Nemes. Episc. περὶ φύσεως αἰθέρων, cap. vii. Lind.

v Itineribus restis per mutationem jumentorum emensis.] In Editione Rom. legitur: *itineribus ejectis permutationem jum. em.* neque aliter Regius codex. At Sigif. Gelenius qui Basilienis praefuit Editioni, sic edidit hunc locum: *Itineribus interjectis per mutationem jum. emensis.* Cui longè meo quidem judicio preferenda est lectio Editionis Augustanae, quae est hujusmodi: *Itineribus interjectis permutatione jum. emensis.* Nam & in libri 15. initio Marcellinus sic loquitur: *Raptos ejus calceos vehens equorum permutatione veloci.* Et Synechus in Epistola ad Petrum Presbyterum: *ἡ ἀμοιβὴ ζῴων ἐπ' ἐκείτων πέμψαται.* Id est: *Equorum permutatione vitro citraque mittit.* *διὰ δὲ οὗτος ὄζων* appellat Libanius in tomo 2. Orationum non semel. *Vales.* Quanto simplicius, *Itineribus electis per mutationem jumentorum emensis?* Gronov.

x Petobionem opidum Noricorum.] Nunc dictum Petavum ad flumen Dravum. * Idem.

y Armatis omnes circumdedit.] Emendatum est ex codice Regio, *omne circumdedit*: cui lectioni in parte subscribit Editio Rom. & Augustana, quae sic habent: *Armatis omne circumdedit.* Idem.

z Ad Istriam duxit prope oppidum Polam.] * Vid. Scallig. ad Euseb. p. 234. * In insula Flanone, vel, ut alii legunt, Flavone, interfectum scribunt. Socrates lib. 2. cap. 34. *περὶ Φλάνανα τῶν Ἰστρῶν.* Sozom. lib. 4. cap. 7. *ἰδὲν δὲ αὐτὴν Φλάνανα τῶν Ἰστρῶν γενεαλογεῖ ἀνεπίθην.* Cassiodor.

Histor. Trip. lib. v. cap. x. *Cum contra insulam Flaconensem venisset, eum illic Constantius praecipit interimi.* Historia Miscell. Falconensem vocat lib. xi. Polae civitatis meminit Stephanus & Strabo lib. vii. Lind.

a Prope opidum Polam.] Juxta insulam Flanonam sive Flanonam occisum esse Gallum scribit Socrates ac Sozomenus. Idatius in ipsa insula Flanona peremptum prodit. Auctor Chronicis Alexandrini ἐν ἰστρο τῆς ἰστροῦ id accidisse dicit. (Ipsam fortè voluit dicere) Est autem Flanona non insula quidem, sed maritima civitas, in ora Liburniae posita non procul à Nefactio. Nefactium autem juxta Polam teste Plinio ac Ptolemaeo. Unde Italiae finem alii Polam esse dicunt, inter quos est Strabo; alii Nefactium, ut Ptolemaeus. *Vales.*

b Opidum Polam.] Pola colonia Julia pietas dicta est teste Plinio: quod confirmat etiam auctor Panegyrici Flavensium nomine Constantino dicti in fine: *Bibrastra quidem hucusque dicta est Julia, Pola, Florentia: sed Flaviana est civitas AEduorum.* In vulgatis Editionibus legitur confusè, *Julia, Polla, Florentia*: quasi Bibrastrae his omnibus cognominibus affecta esset. *Idem.*

c Ubi peremptum accepimus Crispum.] Hunc à Faustina verca delatum, quasi ipsam de stupro sollicitasset, insontem occidi jussit Constantinus anno Christi 326. Constantino VII. & Constantio Caesare Coss. ut ait Idatius in Fastis, cum ipse Romae resideret, teste Zosimo lib. 2. Moxque ob id scelus ab Helena matre increpitus, Faustam balneo calenti inclusam necavit, ut refert Zosimus & Sidonius. At Chrysothomus in Homilia 15. in Philippenses, Constantinum ait uxorem quidem adulterii suspectam, ex qua multos liberos Caesares habebat, in montibus alligasse, ac bestias vorandam obiecisse: filium quoque ab eodem occisum esse, seu potius ab ejus fratre. Nam licet eo loci neminem nominet, constat tamen eum de Constantino loqui. *Idem.*

d Armaturarum Tribunus.] Armaturae milites fuere

Cæsaris manibus ^k lacrymoso obitu parentavit. Hæc & hujusmodi quædam innumerabilia ultrix facinorum impiorum, bonorumque præmiatrix aliquoties operatur ^l Adraſtia, (atque utinam semper!) quam vocabulo duplici etiam Nemefin appellamus: Jus quoddam sublime numinis efficacis, ^m humanarum mentium opinione lunari circulo superpositum, vel, ut definiunt alii, ⁿ substantialis tutela generali potentia ^o partilibus præſidens fatis: quam ^p theologi veteres ^q fingentes ^r Juſtitiaæ filiam, ex abdita quadam æternitate tradunt omnia

ⁱ Ms. librimoso.

^k Anima in lacrymoso obitu parentavit.] Vox anima videtur esse glossema vocis antecedentis. Ita scribendum puto: *Extincti per fallacias Cæsaris manibus lacrymoso obitu parentavit.* sic in libro 15. *Velut impiis eorum manibus Rom. sanguine parentantes.* Apuleius in lib. 8. *Et sanctis manibus ejus istis oculis parentabo.* Denique Hyginus in Astronomico Poëtico: *Cui mortuæ canis spiritu suo parentavit.* In Regio * & Tolosano * codice torus hic locus legitur hoc modo: *Animam lacrymoso obitu parentavit.* Vales. Latinae linguæ ratio manifesta est. Sed ita leviter ejicere per causam glossæ, quicquid sanare nequeas, non placet. Video patrem adscripsisse editioni Lindenbrogii f. non minus ludibriso. Hanc enim vocem habet Lindebrogius & alii ante eum, in qua miror Valesium tacere nil nisi lacrymoso agnoscentem. Sed stilus Ammiani est & omnium hujus temporis, *extincti per fallacias Cæsaris manibus, nimum ludibriso,* vel lacrymoso, si ita est in antiquis libris, o. p. Gron.

^l Adraſtia -- quam vocabulo duplici etiam Nemefin.] Aristot. de Mundo: *Νέμεσιν δὲ τὸ ἐξόριστο διαμυχέως. Ἀδραστία δὲ, ἀναπίεστον ἀπὸν θάνατον.* Quæ sic interpretatur Apuleius: *Nemefin, quod unicuique adtributio sua sit adscripta. Adraſtia eadem, quasi inefſugibilis neceſſitas ultionis.* Vide Phornut. *περὶ θιάων φέρονος* cap. VIII. Suid. in *Ἀδραστία.* * De Adraſtia multis agit Proclus in Theolog. Platon. lib. 4. cap. 6. p. 205. &c. * Lind.

^m Humanarum mentium opinione Lunari circulo superpositum.] Ocellus Lucan. *περὶ τὸ πᾶντος φέρονος* cap. 2. Euseb. de Præpar. lib. 3. cap. 3. Idem.

ⁿ Substantialis tutela.] Sic lib. XXI. *Substantiales potestates.* Intelligit utrobique daemona sive angelos. Chalcidius in Platon. Timæum, pag. 97. *Potestatibus obsequium cæli præbentibus, etiam terrena curantibus: quæ Potestates ætherei æreique sunt daemones, remoti à visibus nostro & ceteris sensibus.* Neque aliter Græci, qui *ἀεθέρων ἰστίων* & *ἐπιγῆων ἀεθέρων* ἰεραγίας, potestates hæc vocant. Theodoret. contra Græcos Orat. III. de Angelis. * Isidorus lib. VI. cap. propriè Potestates de bonis Angelis intelligit. *Potestates sunt, quibus virtutes adverse subjete sunt, & inde Potestatum nomine nunciantur, quia magni spiritus eorum potestate correntur, ne tantum mundo noceant, quantum cupiunt.* * Idem.

^o Partilibus præſidens fatis.] Variè hunc locum alii, quæ emendare, quæ interpretari conati sunt, quorum errorem tacere, quàm repetere fatius est. Certum enim *partilia fata* Ammian. vocare, * quòd fatum, prout

Mars vel Saturnus Mercuriùve in horoscopo partiliter constitutus est, vires quoque suas inde accipiat: * vel etiam quòd tria cum sint fata, partiliter quoque singulis divisa sint & distributa: ut *μύθων* à Græcis, *σπὸ τῶ μαμυρίθων* ἡ κατανομήσασί τινά ἡμῶν ἔχαστον, ut ex Chryſippo refert Theodoret. contra Gent. Orat. de Provident. Vide Phornut. *περὶ θιάων*, cap. XII. Fulgent. Mytholog. lib. 1. Idem.

^p Theologi veteres.] Etiam libro XXI. Theologicæ doctrinæ, & Poëtæ veteres Theologicæ laudantur: Theologiam Græcus error eam Philosophiæ partem vocabat, quæ ad contemplationem Dei, atque ad animi incorporealitatem indagacione componitur. Boët. in Porphy. lib. 1. Et à Porphyrio ipso non rarò adducuntur *τὰ πρὸ θεολόγων*: * à quo etiam Seleucus Theologus laudatur *περὶ ἀρχῆς ἑμψ.* lib. 2. p. 34. Democritus quoque ad Magos profectus fuerat, Theologiæ mysticæ ab eis ut addiceret. Diogenes in Democrito. * Hinc Orpheus, Musæus, Linus Theologi audiebant, quia in operibus suis secretiora quædam de Diis & rebus sacris tractabant. Vide August. de Civit. Dei lib. 18. cap. 14. Euseb. Pamph. de Præparat. Evang. qui copiosè paganam Theologiam impugnant. Idem.

^q Fingentes Juſtitiaæ filiam.] Hesiodus in Theogonia, Nemefin Noctis filiam facit.

*Νέμεσιν δὲ Νέμεσιν πῆμα θνητοῖσι βροτοῖσι
Νοξὸν ἔχει.*

Smyrnæi quoque apud quos Nemefes præcipuo honore cultas accepimus, eas Noctæ fatas esse dicebant, ut testatur Pausanias in Achaïcis: quod quidem idcirco veteres Theologi videntur mihi finxisse, quòd fata hominum in abstruso latent. Nemefis enim nihil aliud est quam fors cujusque. Unde etiam idem Hesiodus Parcas, quas Latini quoque Fata appellabant, Noctis filias fingit. Nihil tamen obstat, quò minus etiam Juſtitiaæ filia dicta sit Nemefis. Etenim prisca illi Theologi, qui per ambages & allegorias loquebantur, uni eidemque numini diversos sæpe parentes assignabant, quemadmodum apparet in libris Tullii de natura Deorum. Et Hesiodus in Theogonia cum Parcas Noctis filias dixisset, nihil minùs easdem paullo post Themidis filias facit. In quo minime putandum est, cum sui oblitum pugnancia loqui: sed potius diversam vim numinis ea re significari. Nam quòd Noctis filias fecit, occultam esse mortalibus providentiam numinis denotat, ut supra dixi. Quòd verò Themidis filia postmodum dicitur, significat juſtitiam numinis, singulis pro merito cujusque pœnas aut præmia tribuentem. Idem sentiendum est de

despectare terrena. Hæc ut regina caularum, & arbitra rerum ac disceptatrix, urnam fortium temperat, accidentium vices alternans: voluntatumque nostrarum exorsa interdum alio, quàm quo contendebant, exitu terminans, multiplices actus permutando convolvit. Eademque necessitatis insolubili retinaculo mortalitatis vinciens fastus tumentes incassum, & incrementorum detrimentorumque momenta versans, ut novit, nunc erectas mentium cervices opprimit & enervat: nunc bonos ab imo suscitans, ad bene vivendum extollit. Pinnas autem ideo illi fabulosa vetustas aptavit, ut adesse velocitate volucrum cunctis existimetur: & prætereundum gubernaculum dedit, eique subdidit rotam, ut universitatem regere per elementa discurrens omnia non ignoretur. Hoc immaturo interitu, ipse quoque sui pertæsus, excessit è vita ætatis anno nono atque vigesimo, cum quadriennio imperasset: natus apud Tuscos in Massa Veternensi, patre Constantio, Constantini fratre Imperatoris, matremque

2 Ms. versabilis. 3 Ms. vicensimo.

Nemesis, cum Justitiæ filia dicitur, *νέμεισι* enim dicta est ex eo quòd suum cuique tribuat, *ἀπὸ τῆς ἰσότητος* *νέμει*: unde Justitiæ nuntia vocatur a Platone in lib. 4. de rep. Eleganter Dio Chrysostomus in Orat. 64. de Fortuna. *ἀνέμασι δὲ*, inquit, *ἡ τύχη ποιεῖ τισὶν ἢ ἀνθρώποις ὀνείμασι* τὴν δὲ ἴσιν αὐτῆς *Νέμεισι*, τὴν δὲ ἀδύνατον ἰσότης, τὴν δὲ ἀνάγκην *μύητα*, τὴν δὲ δίκην *Νέμεισι*. Fortuna autem variis nominibus à nobis appellatur: æquitas enim ejus Nemesis dicta est; incertitudo Spes; necessitas Parca; justitia Themis. *Vales.*

1 *Justitiæ filiam ex abdita quadam æternitate tradunt despectare terrena.* Demostheni. κατ' Ἀριστοτέλει. Orat. 1. πῶς ἀπαρτίθην καὶ σμεῖλον δίκης, ἡ δὲ τὰς ἀνθρώπων ἡμῶν πολιτείας κατὰ δίκην Ὀρσεύς ἐλάττει τὸ δὲ δίκην ὄροντι καὶ τὴν δίκην, τὰ δὲ τὴν ἀνθρώπων ἰσότην. Aristid. in Legat. Orpheus carm. in Nemefin. *Lind.*

2 *Mortalitatis vinciens fastus tumentes incassum.* Crederunt veteres quamdam esse numinis vim, quæ superbos frangeret, & excelsa quaque convelleret. *ἔθνη δὲ θεῶν τὰ ὑπερήχοντα πάντα κολῶν*, ut ait eleganter Artabanus apud Herodotum in lib. 6. eamque numinis vim *ἔθνη* vocabant, seu *νέμεισι*. Nam *νέμεισι* invidia affinis est, eamque inter *ἔθνη*, & *ἑθνεμαχίας* mediam locat Aristoteles in lib. 2. Ethic. Itaque Solon à Cræso interrogatus apud Herodotum in 1. quid de ipsius felicitate sentiret, sic respondit: *ὦ Κρῆσις ὄνησά μιν μετὰ θεῶν πάντες ὄνουντες καὶ παραχρῆσιν ἰμπεριῶν ἀδύνατον πρῶμύτων πέλα;* Quid me interrogas, Cræse, de rebus humanis, qui sciam omne numen invidiosum esse ac turbulentum? Et Artabanus apud eundem Herodotum in lib. 7. in eisdem verbis alloquitur Xerxem: *ὦ θεῶν ἡμεῶν ἰσότης ἢ αἰδία, ἔθνη ἐπίθην ἀπὸ ὑπερήχοντων.* At Deus qui suavi perfuratur ævo, invidiosus ipse esse reprehenditur. Quæ quidem Herodoti verba immeritò reprehendit Plutarchus in libro quem de malitia Herodoti conscripsit. Nam si Nemesis rectè dicitur de Deo, cur non & *ἔθνη* dicitur? Utraque enim in hominibus æquè vitiosa est. Sed cum hæc & similia

Deo tribuuntur, quidquid adjunctum habent vitii, statim exuunt; ac proinde benignè sunt interpretanda. Alioquin ipse Plutarchus eadem culpâ tenebitur, quia in Æmilio hæc dicit: *ἔθνη δὲ τὰ ἀνθρώπων ἰσότης, πλὴν εἰ τι θαυμάσιον ἄρα τὴν μάχην καὶ ὑπερήχον ἐίκοιεν ἰσότητων ἀπαρτίθην καὶ μὴ ἄλλως ἀνθρώπων ἰσότης, &c.* *Vales.*

3 *Tumentes incassum.* Codex Regius cum Editione Romana habet, *tumentis incassum*: ut referatur ad mortalitatis. Idem.

4 *Pinnas ideo fabulosa vetustas aptavit.* Alaræ Nemesis statuum apud Smyrnæos se vidisse ait Pausanias, cujus rei hanc rationem adfert in Atticis: *ἑτάβηται γὰρ πῶς δὲν μάλιστα ἐπιπέσει ἑταβήθων, ἐπὶ τῶν Νεμείων πτεροῦ ὡς πτεροῦ ἑταβήθων.* *Lind.*

5 *Cum quadriennio imperasset.* Consentit & Victoris Epitome, & annorum ratio. Nam Fl. Constantius Gallus, Cæsar a Constantio creatus est post Consulatum Sergii & Nigriniani, Idibus Martiis, teste Idatio in Fastis, & Chronico Alexandrino: id est anno Christi 351. Cæsus autem est anno 354. Constantio V II. & Constantio III. Coss. *Vales.*

6 *Apud Tuscos in massa Veternensi.* Quid massa hoc loco notet, ex Cassiodor. Variar. lib. 1x. Epist. 3. constat, cujus locum oratione vide. Gregor. PP. Epist. 28. lib. 10. *De massa juris Ecclesie nostræ quæ Viteles dicitur.* Postea vocatur possessio. *Massæ Diocesum*, Concil. African. cap. 23. *Massiam* vocabant posterioris avi Scriptores fundum, vel certam agri partem. Glossæ vet. *αἰσθητῶν* interpretantur. Sic *massa Cæsionia*, in Constit. Leon. & Anthem. Imp. in Cod. Theod. *massa Varoniana*, Gregor. PP. lib. 1. Epist. 42. pag. 612. *massa Palentiana* apud Cassiod. Var. v. Epist. 12. *Conductores massarum* apud eundem lib. 12. Var. 5. Et *massarius* in LL. Longobard. lib. 1. Tit. 8. §. 12. Tit. 11. §. 3. lib. 2. Tit. 33. §. 3. Italorumque *Massaro*, id est villicus, hinc appellationem invenit. *Lind.*

7 *Patre Constantio.* Is Julius Constantius est dictus. Fuit autem Patricius, & Consulatum gessit cum Rufio Albino, anno Christi 335. ut docet Athanasius in Apo-

Galla a sorore Rufini & Cerealis, quos trabæ Consulares nobilitarunt, b & Præfecturæ. Fuit autem formâ conspicuus bonâ, decente filo corporis, membrorumque recta compage, c flavo capillo & molli, barba licet recens emergente lanugine tenera, ita tamen ut maturius 5 auctoritas emineret: tantum à d temperatis moribus Juliani differens fratris, quantum inter Vespasiani filios fuit Domitianum & Titum. Adsumptus autem in amplissimum fortunæ fastigium, versabileis 6 ejus motus expertus est, 7 qui ludunt mortalitatem: nunc evehentes quosdam ad sidera, nunc in Cocyti profunda mergentes. cujus rei cum innumera sint exempla, pauca tactu summo transcurram. Hæc e fortuna mutabilis & inconstans fecit Agathoclem Siculum ex figulo Regem, & Dionysium gentium quondam terrorem, Corinthi literario ludo præfecit. Hæc Adramytenum Andriscum f in 8 fullonio natum, 9 ad pseudo-Philippi nomen evexit, & h Persei legitimum filium artem ferrariam ob quærendum docuit victum. Ea.

4 Mf. Præfecturæ . . . autem forma. 5 Mf. fenestras. 6 τὸ εἰς mf. δεστ. 7 Mf. quæ. 8 Al. fullonia.

logia ad Constantium Aug. *ἑσπέρια ἰσθμῶν Κωνσταντίου τῷ λαμωεστῶτι πατρικίῳ, ἀδελφῷ τῷ ἰσοκρίστῳ Βασιλείου Κωνσταντίνου τῷ Αὐγύστῳ, ἢ Ρωσίου (lege Ρωσίῳ) Ἀλλήνων τῷ λαμωεστῶτι. Vales.*

a Sorore Rufini & Cerealis.] De Vulcatio Rufino supra dictum est. Neratius autem Cerealis Præfectus Urbis fuit Constantio V. & Constantio Cæsare Coss. ex ante diem 6. Cal. Octobris, eumque magistratum gessit usque ad 6. Idus Decembres anni sequentis. Ejus Præfecturam Urbanam memorat etiam vetus Inscriptio, quam protulit Lindenbrogius initio Observationum, & vetus Interpres Juvenalis ad illa ex Satyra 6.

-- ut maxima toto

Nostra sit arca foro.

Usque ad Cerealem, inquit, Præfectum in foro Trajani arceas habuerunt Senatores, in quibus argentum aut pecunias cursus deponebant. Idem postea Consul fuit cum Datiano, anno Christi 358. Exstat ejus elogium apud Hieronymum in Epitaphio Marcellæ his verbis: Cumque eam Cerealis, cujus clarum inter Consules nomen est, propter etatem, & antiquitatem familie, & insignem, quod maxime viris placere consuevit, decorem corporis, ac morum temperantiam ambitiosius peteret, &c. Idem.

b Et Præfecturæ provinciarum, forma, &c.] In Editione Romana hic locus sic legebatur: Et Præfecturæ . . . autem formâ conspicuus. Quam lacunam Petrus Castellus ita supplevit: Et Præfecturæ provinciarum. Formâ conspicuus, &c. Ejus emendationem secuti sunt Gelenius & Accursius, nisi quod Accursius ex Mf. suo addidit: Fuit autem forma conspicuus. Nos ex Regii * & Tolofani * codicis auctoritate locum purgavimus, ejecta voce inficitia quam Castellus intruserat imperitè. Præfecturæ nomine tam Urbana, quàm Prætoriana intelligitur Præfectura. & Cerealis quidem Præfectura Urbana multis supra testimoniis confirmata à nobis est. De Rufino autem Præfecto Præt. loquitur Marcellinus tum in hoc,

tum in 16. libro. Idem.

* c Flavio capillo & molli, barba licet recens emergente lanugine tenera: ita tamen, &c.] Sic in Regioac Tolofano codice scriptum inveni. * Idem.

d Temperatis moribus.] Inf. Cuius temperati mores laudandi potius sunt, quàm imitandi. Lind.

e Fortuna mutabilis & inconstans fecit Agathoclem.] Exempla quæ hic quasi per satyram congeruntur, facile erit curioso plenius explicata reperire apud Livium, Trog. Pomp. lib. 44. Val. Max. lib. 2. cap. 7. lib. 6. cap. 9. Plutarch in Apoptheg. & Parall. Tacit. Annal. 3. Flor. lib. 3. cap. 19. Aufon. in Epigr. Histor. Miscell. lib. 4. De iis verò qui humili loco nati ad summas dignitates pervenere, vel qui contrario lusu ex magna fortuna dejecti miseram atque ærumnabilem vitam vixere, vide Hellan. in Bibliothec. Photii, pag. 866. Tzetz. Histor. Chiliad. 4. pag. 72. 73. * Vide etiam Rittersh. ad Malchum p. 37. vers. 22. * Idem.

f In fullonio.] Ita Mf. al. fullonia. * Laberius fullonicam vocavit apud Gellium lib. 16. cap. 7. Conjectior in fullonicam. Ulpian. lib. 53. ad Edictum l. 1. ff. de aqua & aqua fluvi. Fullonicas circa fontem instituisse. Vide Frontinum pag. 57. * Glossar. Κνωρῶν, fullonium: eadem inflexione, κνωρῶν, tonsorium * & εἰδωλεῶν, Paul. 1. Corinth 8. vers. 10. Tertull. de Coron. mil. c. 10. In idolio recumbere, alienum est à fide. * Idem.

g Ob pseudo-Philippi nomen evexit.] Quanto elegantius * codex Tolofanus * & Editio Augustana, quæ sic habet: ad pseudo-Philippi nomen evexit: & ita quoque ad oram Regii codicis emendatum est. In textu enim scriptum est: A pseudo-Philippo nomen evexit. Hunc porro pseudo-Philippum in fullonio natum fuisse testatur & Lucianus *κατὰ ἀπείδωτον* his verbis: *καθ' ἄπορον ὀψιδωλέξενδρος ἢ ψευδοφίλιππος γναφεῖ. Vales.*

h Persei legitimum filium artem ferrariam.] De quo sic Orosius in lib. 4. cap. 20. *Filius ejus junior fabricam evariam ob tolerandam inopiam Romæ didicit, ibique conscriptus est.* Plutarchus in vita Æmilii eum Alexandrum nominat, atque egregium artificem fuisse in tornando,

dem Mancinum post imperium dedit Numantinis, Samnitum atrocitati Veturium, & Claudium Corfis, substravitque feritati Carthaginis Regulum: istius iniquitate Pompeius, post quaesitum Magni ex rerum gestarum amplitudine cognomentum, ad spadonum libidinem in Ægypto trucidatur. Et Eunus quidam ergastularius servus ductavit in Sicilia fugitivos. Quam multi splendido loco nati, eadem rerum dominâ connivente, Viriathi genua sunt amplexi vel Spartaci? quot capita, quæ horruere gentes, funesti carnifices absciderunt? Alter in vincula ducitur, alter insperatæ præficitur potestati, alius à summo culmine dignitatis excutitur. Quæ omnia si scire quisquam velit quam varia sint & adsidua, arenarum numerum idem jam desipiens, & montium pondera scrutari putabit.

1. dedit al. dedit. 1. M. substravit quid. al. substravit feritati. 2. M. putavit.

& ejusmodi tenui opere elaborando: Romanis quinque annis ac lingua perceptis, scribæ operam Magistratibus cum summa industria præbuisse. τὸ ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρῶν ἐπιπέμπεται τὸ πρῶτον ἀπὸ τῶν ἱερῶν φασὶν ἐπιμαρτυροῦν τὴν ἀρχαίαν, &c. Quo in loco deesse viderur quâpiam. Neque enim Alexander Rom. Magistratibus, sed Albanis scribæ ministerium exhibuit, teste Zonara his verbis: μὲν δὲ τὸ πρῶτον ἀπὸ τῶν Ἀλεξανδρῶν ἀρχαίαν ἐπιμαρτυροῦν τὴν ἀρχαίαν διεκρίθη. Quod etiam confirmat Tzetzes Chul. 6. hist. 41.

Ὁ τῶν πατρῶν δ' Ἀλεξάνδρου, ἄρχαί, τῶν κλῆρον φέρων, Τίτου κατὰ γραμμῶν ἐκρίθη, τὴν ἴκατον. Valef.

1. Mancinum post imperium dedit Numantinis.] Malim dedit de, de deditione Mancini nota res est, & ab Historicis omnibus celebrata. Qui cum a Numantinis receptus non esset, a genero in castra reductus est, & lege lata, ut civis Romanus esset, Præturam postea gessit, ut Pomponius in leg. ult. D. de legationibus, & Aurelius Victor in libro de viris illustribus scribunt. Ceterum hanc deditionis ignominiam adeo despexit Mancinus, ut statim sibi eodem habitu instituerit, quo erat deditus, teste Plinio in lib. 34. cap. 5. Sed ex verbis Victoris ac Pomponii nascitur non levis difficultas, quomodo Mancinus Prætor factus sit, qui jam Consul fuerat. Hanc quaestionem solvit Plutarchus in vita Ciceronis. Ait enim id moris fuisse apud Romanos, quoties vir Consularem, aut Prætoriam Senatû motus, in primum locum restitueretur, ut is de novo Prætor fieret. Loquitur autem de Corneio Lentulo Sura: ἀπὸ γένους μὲν ἐδέξθη. βελτιωτὸς δὲ φάσιναι, καὶ δι' ἀπὸ γένους ἐξοικονομήθη τὸ βελτιωτὸν. τότε δὲ πρακτῶν τὸ δεύτερον, ὡς ἐστὶν ἐπὶ τοῖς ἐπιμαρτυροῦν τὸ βελτιωτικὸν ἀξιόγραμμα. Idem scribit de hoc Lentulo Dio in lib. 37. Et in fine libri 42. id etiam nos docet, moris interdum fuisse, ut qui senatoriam dignitatem recuperare vellent, Prætores fierent. Sic enim de Salustio dicit: σκαττῆ, ἡ γὰρ ἐπὶ τῶν βελτιωτικῶν ἀπὸ δέδικτα. P.

etiam Ventidius bis Prætor factus est eandem ob causam, teste Dione in lib. 43. & 47. Nam cum a Senatu hostis publicus esset una cum Antonio judicatus, postea ut restitueretur ordini suo, iterum Prætor est factus. Item M. Marius Gracidianus iterum Prætor fuisse dicitur, sed ob aliam causam, quod nimirum esset popularis, ut ait Asconius in Orationem in toga candida. Quod non adeo novum fuisse declarat Livii locus ex lib. 23. pag. 369. Idem.

k Summa atrocitate Veturium.] Ita primus edidit Castellus, cum in Editione Rom. legeretur, summi..... atrocitate Veturium. Regius codex scriptum habet, summana..... atrocitate. Unde non sine causa scribendum esse conieci: Samnitium atrocitati Veturium, &c. Titus enim Veturius cum ad Furcas Caudinas incluso exercitu turpissimum fœdus cum Samnitibus percussisset, populi iustis hostibus eum deditus, ut populus Senatûque Rom. religione solveretur, ut narrat Livius in lib. 9. Idem.

l Claudium Corfis.] De M. Claudio Clinia qui turpem cum Corfis pacem fecerat, præter Valerium Maximum in lib. 6. cap. 3. videndus est Zonaras, & Excerpta ex Dione nuper à nobis publicata. Idem. At non erat Valesianæ doctrinæ in hoc Clinia vocabulo acquiescere, præsertim quum jam Pigius ad annum urbis 631 declaraverat Glyciæ cognomen habuisse, ubi & locum Ammiani sic supplendo tentat summa atrocitate Veturium Samnitibus. Sed nimium illud. Quod quod ne Valesianum quidem satis castum. Certe ex editione Romana & vulgata lectioe patet mihi auctorem scripsisse Samniti atrocitati vel Samniti. Gronov.

m Arenarum numerum.] Zenob. Ἀμμομετρῶν ἐπὶ τῶν ἀδριατικῶν καὶ ἰωνικῶν. Oraculum apud Herod. lib. 1. & Origen. contra Cels. lib. 2. Οἶδα ἡ γὰρ ἄλλα μὲν τὰ ἀδριατικὰ καὶ ἰωνικὰ πελάγη. Cui respondet illud Basilii, Orat. 22. Ἴσως ἐπὶ τῶν κλύματων πελάγους ἀπαριθμῆσθαι, καὶ τὰς κοτύλας ποσειδάων τὸ ἴδιον τὸ θαλάσσιον ἀπομετρῆν. Fest. Avien.

Si velit has allus, velit idem scire quot alto Curventur fluctus pelago.

• θαλάσσιος γένος, Plato Theet. p. 173. • Lind. n Montium pondera scrutari poteris.] Hæc libri totius

clausula nimis languidè sonat, nec cothurnatis Ammiani numeris respondet. In Mss. codicibus, Florentino scilicet & Vaticano atque Fauchetii legitur *putavit*: neque aliter habet Editio Romana. Unde legendum esse

conjicio *seruari posse putabit*. ut loquitur noster Marcellinus initio libri 26. Regius tamen liber vulgatam lectionem, quæ ex emendatione Castelli profecta est, tuetur. *Vales.*

Explicit Liber XIV.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM

LIBER XV.

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XV. continentur.

- CAPUT I. *Mors Galli Cæsaris Imperatori nuntiatur.*
C. II. *Ursicinus Magister equitum per Orientem, Julianus Galli Cæs. frater, & Gorgonius Præpositus Cæsariani cubiculi, accusantur majestatis.*
C. III. *In Galli Cæsaris amicos & ministros animadvertitur.*
C. IV. *Lentienses Alamanni à Constantio Aug. pars caesi, pars fugati.*
C. V. *Silvanus Francus, Magister peditum per Gallias, Colonia Augustus appellatur, & xxviii. imperii die per insidias opprimitur.*
C. VI. *Silvani amici & conscii necati.*
C. VII. *Ab Leontio Præfecto Urbi populi Romani seditiones repressa. Liberius Episcopus sede pulsus.*
C. VIII. *Julianus Galli frater, à Constantio Aug. fratre patrueli Cæsar creatur, ac præficitur Galliis.*
C. IX. *De origine Gallorum; & unde dicti Celtæ ac Galatæ; deque eorum doctoribus.*
C. X. *De Alpibus Gallicanis; & de variis per eas itineribus.*
C. XI. *Brevis divisio ac descriptio Galliarum; & cursus fluminis Rhodani.*
C. XII. *De moribus Gallorum.*
C. XIII. *De Musoniano Præfecto Prætorio per Orientem.*

UTCUMQUE potuimus veritatem scrutari^{1a} ea quæ videre licuit per ætatem, vel perplexè interrogando versatos in medio scire, narravimus.

¹ *Mj.* ea quæ.

² *Queque videre non licuit per ætatem.*] Torum initium hujus libri multis & maximis mendis foedatum e-

rat: in quo emendando Sig. Gelenius citra controversiam palmam tulit. Unum in eo damno, quòd contra fidem omnium librorum negationem huic loco inseruit: quæ quantum aliena sit ab Auctoris nostri sententia, ne-

ordine casuum exposito diverforum: residua quæ sequuturus aperiet textus, pro virium captu limatius absolvemus, nihil obtrectatores longi, ut putant, operis formidantes. Tunc enim laudanda est brevitatis, cum moras rumpens in-tempestivas, ^b nihil subtrahit cognitioni gestorum.

CAPUT I. Nondum apud Noricum exuto penitus Gallo, Apodemius quoad vixerat ^a igneus turbarum incensor, raptos ejus calceos vehens equorum permutatione veloci, ut nimietate cogendi quosdam exstingueret, præcursorius index Mediolanum advenit: ingressusque regiam ante pedes projecit Constantii, velut spolia Regis occisi Parthorum: & perlato nuntio repentino, docente rem insperatam & arduam ^d ad sententiam tota facilitate completam, hi qui summam aulam tenebant, omni placendi studio in adulationem ex more collato, virtutem felicitatemque Imperatoris extollebant in cælum: cujus nutu, in modum gregariorum militum, licet diverfis temporibus, duo exauctorati sunt Principes, ^e Veteranio nimirum & Gallus. Quo ille studio blanditiarum exquisito sublatus, immunemque se deinde fore ab omni mortalitatis incommodo fidenter existimans, confestim à justitia declinavit ita intemperanter, ^f ut *æternitatem eam* aliquoties assereret ipse dictando, scribendoque propria manu orbis totius se dominum appellaret: quod dicentibus aliis, in-

mo non videt. Etenim Ammianus Marcellinus cum sub initium Constantii Aug. militiam auspiciatus esset, eorum aliquam notitiam hauserat, sed eam confusam & imperfectam, utpote qui adhuc adolefcens esset. Postea verò cum virilem ætatem attigisset, jam firmiore judicio cuncta dispexit. Itaque cum ad scribendam Historiam se contulisset, res quidem Romanas ab exordio Nervæ ad Constantini Magni obitum ex Annalibus & Historiis & Fastis publicis conscripsit. Cum verò ad Constantii tempora pervenisset, ea quæ se adolescente gesta erant, prout viderat ipse aut ab aliis in medio verfatatis acceperat, commemoravit, verbi causâ bellum Magentii, facinora & eadem Cæsaris Galli. Nunc verò inchoans narrationem earum rerum quas ipsa virilem ingressus ætatem spectaverat, uberiorem & accuratorem rerum gestarum descriptionem lectori promittit. *Valef.*

^b *Nihil subtrahit cognitioni gestorum.*] Mallem legi *gestarum*. Idem.

^c *Igneus turbarum incensor.*] Orof. lib. vii. cap. 21 *civilis bellincensor.* * Festus Avienus: *Incensor canam Phæbo.* * Lind.

^d *Ad sententiam totam facilitate completam.*] Scribe, *tota facilitate completam.* quæ locutio sollemnitas fuit apud Auctores illius sæculi. Sic enim loquuntur Imperatores in lege 80. Codicis Theod. de Decurionibus, & in lege 33. de Hæreticis, & D. Ambrosius in sermone 62. 77. 83. *Valef.*

^e *Veteranio.*] Hic Fl. Vetrano in nummis antiquis dicitur: atque ita scribi solet tum apud Latinos, tum apud Græcos Auctores: nisi quòd apud Græcos interdum transpositis elementis *Βετρανίας* exaratur. Sed Vete-

ranio scribi debet, ut testatur Themistius in Orat. 14. his verbis: *ἐπιστὴν δὲ ἔδην ὑπὸ ἀκρότητος φιλοσοφίας ἰδὲ καὶ ἀλάττας, ἡσθενο ἀκροτάτος ἐκ τὸν μακρῶν, πλὴν τὸν πρὸς τὰς ἀρετὰς.* Id est: *Quantum vero sit à germano philosopho oratione superari, sensit is qui & nomine erat & loco Veteranus.* Vides hic Themistium aperte ad Veteranionis nomen alludere. Est enim *παλαισθητιώτης* Veteranus: ut est in Glossis Latino-Græcis, & apud ipsum Themistium orat. 6. in calce, & Herodianum in fine libri 7. cum dicit: *εἰ ἢ Βασιλεὺς ἢ Μάξιμος ἐν τῷ ἱερῷ τὰ μυστὰ πρὸς πάντας, παλαισθητιώτας τε εἰς ἑκάστην διέτελεν περιστάσεις:* quod minime intellexit Politianus, qui Urbanos milites interpretatur, cum vertere debuisset, *Veteranos qui Rome agebant.* Appianus quoque *παλαισθητιώτης* appellat Veteranos

[Annon tamen potius dicendum est, *Vetranionis* quidem nomen à *Veterano* deduci, cum id Themistius discretis verbis asserat: sed nihilo minus tamen *Vetranionem* elisâ literâ e scribi sine dubitatione oportere, cum ita in omnibus codicibus præfisc, in omnibus nummis, ita apud omnes Græcos ac Latinos Auctores nomen hoc scriptum reperitur; nusquam *Veteranio*? Errant autem Græci nonnulli, qui Vetranionem *Βετρανίας* appellant: cum hæc duo diversa sint nomina. Nam qui Græcis est *Βετρανίας*, idem Latinis est *Britannio*. *Britannio* autem à *Britannus* derivatur, ut à *Gallus Gallo*, à *Burgundus Burgundio* apud Gregorium Turonicum Episcopum; à *Francus Francio* apud Fredegarium.] Idem.

^f *Ut æternitatem eam aliquoties assereret, & ipse.*] Hunc locum ex fide Regii codicis restitimus, cui subseribit Editio Romana & Augustana: nisi quòd in Romana *subseret* perperam scriptum est. Ceterum hinc

successores, officiorum more poscente, solent transire lictores. ¹ Impugnabat autem eum per fictæ benignitatis illecebras collega, & virum fortem propalam sæpe appellans Arbetio, ad innectendas letales infidias vitæ simplici perquam callens, & ea tempestate nimium potens. Ut enim subterraneus serpens foramen subsidens occultum, adfultu subito singulos transitores observans incessit: ⁴ ita ille ab imæ fortis gregario ad summum evectus militiæ munus, nec læsus aliquando nec laceratus, inexplebili quodam lædendi proposito conscientiam & polluebat. Igitur paucis arcanorum Præfectis conscis, latenter ⁵ cum Imperatore ⁶ sententiam rogante id federat, ut nocte ventura procul à conspectu militarium raptus Ursicinus indemnatus occideretur, ut quondam ^o Domitius Corbulo dicitur casus in colluvione illa Neroniani sæculi, provinciarum fidus defensor & cautus. Quibus ita compositis, cum ad hoc destinati prædictum tempus opperirentur, consilio in lenitudinem flexo, facinus impium ad deli-

4 M. ita ille ad domatfortes etiam militiæ munus.
5 Al. polluebat. Cogitur. 6 Mf. sententiam . . . id federat, ut al. sententiam exgerere. Sederat.

a Impugnabat eum per fictæ benignitatis illecebras collega.] Scribo, colligam & etiam fortem sæpe per appellans Arbetio. Notæ sunt autem hæc aulicorum artes, palam laudare eum quem clam oppugnet, ut de Fabio Valente scribit Tacitus in lib. 2. Hist. Secretis eum criminationibus infamaverat Fabius ignorantem, & quo incautius deciperetur, palam laudatum. Quæ artes præcipuè in aula Constantii vigerunt, ut præter Marcellinum nostrum docet Julianus Aug. in Epistola 12. his verbis. οὐδὲν γὰρ ἀλλοθὺν ἐμὰ τὰ δεινὰ ἐπινοήματα, ὅσα καὶ ἐν μὲν ἐπὶ τῶν δεινῶν ἐπινοήματα, καὶ ἂν ἰσχυροῦς μισθούσης καὶ ἐν μὲν ἡλικίᾳ ἰδὲ τῆς πομπῆς αὐτῶν. Id est: A congressibus autem & colloquiis nostris omnis abest aulica simulatio, quam te habentis expertum esse credo: quia quidem ii qui laudant, eos ipsos quos laudant, majore odio proseguuntur quam inimicissimos. Et Mamertinus in Panegyrico quem Consul Juliano dixit, ab ejusmodi calumniatoribus vexatum esse ait Julianum tum Cæsarem: Et cum sancti Principis mores atque instituta falsarum opinionum vituperationumque licentiam submoverent, callido nocendi artificio accusatoriam dicitatem laudum titulum prægebant; in omnibus conventiculis quasi per benevolentiam illi iactantes; Julianus Alamannicum demittit, &c. non vulgaris elegantie. Quibus addi debet locus Polybii ex lib. 4. sanè illustis: Καὶ ἐπὶ δὲ τῶν ἐπινοήτων τῶν δεινῶν, καὶ μὴ ἰσχυρῶν, ἀλλ' ἰσχυροῦς καὶ μὴ ἰσχυρῶν τῶν πύδων, ἐστὶν ὁ μάλιστα καὶ πρῶτον τοιοῦτον ἔργον ἔχει, ἡσυχαστὰ καὶ δεινὰ καὶ κατὰ τὸν δεινὸν ἐστὶν καὶ τὸν αὐτὸν ἀνδρῶν ἐπινοήματα καὶ τῶν αὐτῶν ἀνδρῶν ἐπινοήματα καὶ τῶν αὐτῶν ἀνδρῶν ἐπινοήματα. Valef.

m Ita illi: addens etiam potestati lædendi militiæ munus.] Hæc spuria esse satis per se apparet. In Editione Rom. legatur: Ita ille: ad diem e fortes etiam post . . . militiæ munus. Unde P. Castellus hanc lectionem effinxit: Ita ille addens etiam post lædendi militiæ munus. Sed cum in ea le-

ctione sensum esse nullum videret Gelenius, emendavit, addens etiam potestati lædendi, haud multò meliore sensu. Ego ex codice Regio veræ lectionis vestigia mihi videor deprehendisse. Sic enim habet: Ita ille ad imæ fortis etiam post . . . militiæ munus. Neque aliter Mf. Tolofanus. Ex quibus hanc scripturam elicio: Ita ille ab imæ fortis gregario ad summum evectus militiæ munus, quæ quidem emendatio non mediocriter confirmatur altero loco qui est in lib. 16. In stabatque ei (Arbetioni) serpens inhumanus Conces Teriffibus nomine, arguens eorum quod à gregario ad magnam militiæ culmen evectus, &c. Et in libro 22. de Eusebio Prapostro Cubiculi: Quem ab imæ sorte ad usque iubendum Imperatori pene elatum, &c. Idem. Et quis, quæso, acquiescere tali spiffationi poterit gregario ad summum evectus, pro quibus omnibus in Mff. tantum invenitur etiam post? An in loco libri XVI dicit gregario imæ fortis? an in libro 22 vocibus ab imæ sorte addit gregarium? Sese profecto his citationibus refutat Valefius, quum talia non conjungat Ammianus. Videns igitur in capite IV scribi in Editione Romana & codice Tolofano poterat ad prænigenio, ubi et ad est super vacuum, & suspicans inde id nunc quoque suppositicum esse posse, collegi scripsisse auctorem, ita ille imæ e sorte, vel, ita ille ab imæ sorte, sed jam post militiæ munus. Gron.

n Cum Imperatore sententiam rogante id egerat.] Hunc locum primus ita edidit Sig. Gelenius, five quis alius auctor fuit Editionis tertiæ Basiliensis. In Editione Romana perinde ut in ceteris Mff. codicibus legitur, sententia . . . id federat. Mariangeli quoque Editio agnoscit id ledere. quod probò. Sic enim Marcellinum noster in lib. 18. initio loquitur: Sed sique tandem multa & varia cogitanti, id tentare. Valerius Argonaut. 1.

Hinc Danaum de sine sedet. & lib. 2.
Si sedet AÆgei scabulis habitare profundi. Valef.
o Domitius Corbulo dicitur casus.] Dio lib. LXIII. Lindenbr.

berationem secundam differri præceptum est. Indéque ad Julianum recens perductum calumniarum vertitur machina, memorabilem postea Principem, gemino crimine ut iniquitas æstimabat implicitum: quòd à Macelli fundo in Cappadocia posito, q ad Asiam demigrarat liberalium desiderio doctrinarum, & r per Constantinopolim transeuntem viderat fratrem. Qui cum objecta dilueret, ostenderétque neutrum sine jussu fecisse, nefando adfentatorum cœtu perisset urgente, nì adspiratione superni numinis, f Eusebia suffragante Regina, ductus ad Comum opidum Mediolano vicinum, ibique paullisper moratus, 7r procudendi ingenii causâ, ut cupidine flagravat, v ad Græciam ire x permissus esset. Nec desuere deinceps ex his emergentia casibus, 8 y quæ dispiceres secundis avibus contigisse, dum punirentur ex jure, vel tamquam irrita disfluebant & vana. Sed accidebat nonnumquam, ut opulenti pulsantes præsidia potiorum, iisdémque tamquam edera celsis arboribus adhærentes, absolu-

7 Ms. pro candenti. 8 Al. quæ displiceret.

p A Marcelli fundo.] Sic primus edidit Mariangelus Accursius. Nam in Editione Rom. & Bononiensi legitur, à Macelli fundo, quo modo in codice quoque Regio * ac Tolofano * reperimus scriptum. Neque aliter hunc fundum appellat Sozomenus in lib. 5. cap. 2. & post eum Cedrenus ac Nicephorus Callistus in lib. x. In eo fundo Julianus quasi in carcere inclusus, sex annos cum fratre mansit, ab omni æqualium congressu sejunctus, cum nullis æqualibus, aut paternis amicis ad ipsos visendos introire sinerentur, ut ipse Julianus memorat in Epistola ad ordinem & populum Atheniensem. Ubi etiam feritatem illam & asperitatem ingenii quæ erat in fratre Gallo, agresti ac montanæ illi educationi adscribendam esse asserit: à qua feritate ipse se philosophiæ ope liberavit. Valef.

q Ad Asiam demigravit liberalium desiderio doctrinarum.] Greg. Nazianz. in Julian. Orat. 1. pag. 281. Επει δὲ τὸ μὴ ἀδελφὸν ἢ φιλικὴν ἀγάπην τὴν αὐτοκράτορος ἀποδείκνυσαι βασιλείᾳ, καὶ μέγιστον ἐκ ἐλλήνων ἐκείνην τὴν οἰκίαν, τῶν δὲ ὑπὸ ἑαυτοῦ πολλὰ ἔχουσαν καὶ ἀδελφὴν, καὶ λόγον καὶ διδασκαλίαν τοῖς ἐκείνου ἀδελφοῖς προσπομιλεῖν ἄσπικτον αὐτῶν τῆς ἀσπείρας διδασκαλίαν, ὅσην τε περὶ ἀστρονομίαν καὶ τὰς γένεσεις καὶ φασίαν προσνόστους τεσσάρων, καὶ τῶν ἐπισημῶν τέτων γωνιακῶν. Lind.

r Per Constantinop. transeuntem viderat fratrem.] Julianus à Macelli fundo digressus, lenità jam adversus eos Imperatoris irâ, Constantinop. petit, ibique per gulas magistrales privato habitu frequentavit: postea Imperatoris jussu Nicomediam translatus est. Interea Gallus qui post Macellianam custodiam Ephesi degebat, studiis liberalibus operam navans; à Constantio evocatus, Cæsar creatur in Illyrico: qui cum Orientem peteret, Julianum fratrem Nicomedie in Bithynia convenit, ut narrat Libanius in oratione funebri in laudem Juliani p. 264. ἐκείνου μεταδὲν καὶ διὰ τὴν Βιθυνίαν διαπορεύσασθαι ἕως ἐφ' ἧς εἶδον ἀδελφόν. Idem scribit Socrates in lib. 3. &

ex eo Nicephorus Callistus in lib. x. Sed Marcellinus Constantinopoli, non autem Nicomedie Gallum à fratre Juliano vitium esse commemorat. Post hunc congressum Julianus fratrem non vidit, ut ipse in Epistola supradicta restatur his verbis: καίτοι μὰ τὸς θεὸς εἰδὲ ὄναρ μὴ φαίης ἀδελφὸς ἐπεσέχθει ὅσα γὰρ ἐπεσέχθει καὶ γὰρ εἰδὲ συνὴν αὐτῶν, εἰδὲ ἐπεί τὸν παρ' αὐτῶν quibus verbis crimen indicat quod ipsi imponebatur. Arcessibatur enim conscius fuisse facinorum fratris Galli. Valef.

f Eusebia suffragante Regina.] Non novum hoc in hujus ævi Scriptoribus, Reginas vocare Imperatorum uxores. Sic lib. 14. Trucis à stimulis Regine. Inf. Opponebat se sola Regina. L. 26. C. de donat. int. vir. & ux. Lampr. in Alex. Lind.

t Pro colendi ingenii causa.] Ms. pro candenti ingenii causa. Puto Ammianum scripsisse, procudendi ing. causf. Ut lib. 16. ad procudendum ingenium vertebatur. Lib. 31. procudere linguas. Idem.

v Ad Græciam ire permissus esset.] Libanius in Oratione quæ ἑσπεριαντικὸς inscribitur, Athenas relegatum esse Julianum, eaque urbe digredi prohibitum scribit: idémque dicit in Oratione Consulari ad Julianum. At Julianus in Epistola ad Athen. ait, Constantium audita hinc seditione quadam in Pannonia, illinc defectione Silvani in Galliis, mandasse sibi ut paullisper in Græciam secederet. Eumdem vide in Orat. 3. ad Eusebiam Augustam. Valef.

x * Permissus esset.] Sic primus Gelenius emendavit, cum in omnibus tam editis quam Mss. codicibus legeretur, permissus est: quod certè ad claudendam periodum longè modulatiùs sonat. Nec movere Gelenium debuit hujus phrascos insolentia. Nam pag. 38. eodem modo loquitur Auctor noster: Nè fortuna motum eventu celeri consummavit. Sic enim scribitur in codice Regio [& in Colbertino,] ac in Editione Romana. * Idem.

y Quæ dispiceres secundis avibus contigisse.] In Editione Rom. legitur: quæ dispice secundis avibus contigisse: quemadmodum etiam codex Regius & Vaticanus scri-

tionem pretiis mercarentur immensis: tenues verò, ^z quibus exiguæ vires erant ad redimendam salutem aut nullæ, damnabantur abruptè. Ideoque & veritas mendaciis velabatur, & valere pro veris aliquoties falsa. Perductus est iisdem diebus & Gorgonius, cui erat thalami Cæsariani cura commissa: cùmque eum auferum fuisset participem concitoremque interdum, ex confessio pateret, conspiratione spadonum, iustitiâ concinnatis mendaciis obumbratâ, periculo evolutus abscessit.

CAP. III. Hæc dum Mediolani aguntur, militarium catervæ ab Oriente perductæ sunt Aquileiam, cum aulicis pluribus, membris inter catenas fluentibus spiritum trahentes exiguum, vivendique moras per ærumnas detestati multiplices. Arcessiebantur enim ministri fuisse Galli ferocientis, perque eos Domitianus discerptus credebatur, & Montius, & alii post eos acti in exitium præceps. ^a Ad quos audiendos Arborius missus est, & Eusebius Cubiculi tunc Præpositus, ambo inconsideratæ jactantiæ, injusti pariter & cruenti: ^b qui nulla perspicacitate, sine innocentium fontiumque differentia, alios verberibus vel tormentis afflictos exfulari pœna damnarunt, ^c quosdam ad infimam trufere militiam, residuos capitalibus addixere suppliciiis. Impletisque funerum bustis, reversi velut ovantes, gesta retulerunt ad Principem, erga hæc & similia palam obstinatum & gravem. Vehementiùs hinc & deinde Constantius, quasi præscriptum factorum ordinem convulsurus, recluso pectore patebat insidiantibus multis. Unde rumorum aucupes subitò exstitere complures, honorum vertices ipsos ferinis morsibus adpetentes, posteaque pauperes & divites

prum habent. Proinde non dubitavi quin locus ita emendandus esset ut edidimus. *Valef.*

^z *Quibus exiguæ vires erant ad tuendam salutem.*] Tota hæc lincæ in Editione Romana dærat: quam partim Sig. Gelenius ex Hirsfeldensi codice, partim Mariangelus Accursius ex fide scripti exemplaris explevit. Ego Editionem Accursii hoc in loco sequi malui, quippe quæ auctoritate Regii codicis confirmaretur. Sic enim in eo scribitur: *quibus exiguæ vires erant ad redimendam salutem aut nullæ.* [Ita & in Ms. Colbertino.] *Idem.*

^a *Ad quos audiendos Arbora missus est.*] Romana Editio [& codex Colbertinus] hunc locum sic præferant: *ad quos avolos Arborum missus est:* neque aliter Regius codex, nisi quòd *Arborus* habet. Equidem crediderim *Arborius* scribendum esse: * sicut in Ms. Tolosano exaratum est. * *Arborii* cujusdam viri Præfectorii meminit Sulpicius in lib. 1. de vita Martini: * ad quem missa est lex XVI. Codicis Theodosiani de Pistoribus. De eodem Paulinus in fine libri 11. de vita Martini. Atque id nomen per Gallias nobilissimum fuisse, testatur Aufonius in Parentalibus, Carmine IV. * *Idem.*

^b *Nulla perspicacitate.*] Sic corripit Accursius, cùm in Editione Romana reperisset, *nullo perspicaciter.* Ego verò cùm Editionis Romanæ scripturam reliquorum Mss. [in primis Colbertini] consensu firmatam

videam, malim legere, *nullo perspicaciter inquisito*, ut loquitur A. Marcellinus libro 29. *quic omnibus perspicaciter inquisitis.* * *Idem.*

^c *Quosdam ad infimam trufere militiam*] Inter pœnas militares fuit olim gradus dejectio, ut ait Modestinus in lege 1. D. de re militari: quæ uno verbo regradio dicitur Latine, Græcis *καταβαστις*, ut est in veteribus Glossis. Eam regradationem intelligit noster Marcellinus in lib. 24. cùm dicit: *Reliquos ex ea cohorte qui abjecte sustinuerant impetum grassatorum, ad pedestrem compegit militiam, quæ onerosior est, dignitatibus imminutis.* Ubi non solum regradio, sed & militiæ mutatio est. Sed sollempnem regradationis morem nemo luculentius explicat, quàm D. Hieronymus in Epistola ad Pammachium contra Origenis sectatores. *Finge*, inquit, *aliquem Tribunicie potestatis suo vitio regradatum, per singula militiæ equestris officia ad tironis vocabulum de volutum. Non ex Tribuno statim fiet tiro: sed ante Primicerius, deinde Senator, Ducenarius, Biarchus, Circitor, Eques, deinde tiro. Et quamquam Tribunus quorundam miles gregarius sit, tamen ex Tribuno non tiro, sed Primicerius factus est.* Hæc autem regradationis pœna Imp. referriptis addi solebat: ut nominatum in lege 2. Cod. Theod. de cursu publico: *Promotus regradationis humilitate pleletur.* *Idem.*

indiscretè: non ut ^{de} Cibyratæ illi Verrini, tribunal unius legati lambentes, sed Reip. membra totius per incidentia mala vexantes. Inter quos facilè Paulus & Mercurius eminebant: hic origine Persa; ^f ille natus in Dacia: Notarius ille; ^g hic ex ⁹hi ministro triclinii Rationalis. Et Paulo quidem, ut relatum est suprà, Catenæ inditum est cognomentum, eo quòd in complicandis calumniarum nexibus erat indissolubilis, ¹ ^k tætra venena ferens, varièque disperdens: ut in colluctationibus ² ^l calce tenere quidam solent ^m artifices palæstræ.

⁹ Ms. à ministro. ¹ Ms. intra in venerum sese varietate dispendens. ² Ms. calrenemis.

d Cibyratæ illi Verrini.] Tlepolemus purâ & Hiero fratres Cibyratæ, rapinarum odorifequi miri, quos ideo Verres secum in Siciliam duxerat. Cic. vii. Ver. rin. Lind.

e Cibyratæ illi Verrini, tribunal unius legati lambentes.] Imitatur Ciceronem, qui in aëdione 3. in Verrem sic ait: *Quid ista cohors, quorum hominum est? Voluptuarius, & Cornelii medici, & horum canum, quos tribunal meum videt lambere.* Ubi canum nomine Tlepolemus & Hieronem intelligit fratres Cibyratas, quos etiam Cibyrticos canes appellat in lib. 4. in Verrem, his verbis: *Simul atque in opidum aliquod venerat, immittebantur illi continuo Cibyrtici canes, qui investigabant & perscrutabantur omnia.* & alio loco: *Mirum in modum canes venaticos diceret: ita odorabantur omnia & pervestigabant.* Valef.

f Ille natus in Dacia.] Paulus scilicet Notarius. Atquin lib. 14. non procul ab initio hunc eundem Paulum in Hispania natum esse dixerat: ut in altero horum locorum mendum esse necesse sit. * Certè in actis passionis magni Martyris Artemii, hic Paulus Notarius, Hispanus dicitur. * Idem.

g Ille minister triclinii Rationalis.] Ms. Ille à ministro à ministerio triel. Lind.

h Ille minister triclinii Rationalis.] Restituimus hęc lectionem Editionis Romanæ, cui codex Vaticanus & Valentinus [Colbertinusque] subtribunt: ea est huiusmodi: *Notarius ille, hic à ministro triclinii Rationalis.* Ait enim Marcellinus Mercurium hunc Rationalem fuisse, cum præ hęc minister fuisset sacri triclinii: idque sibi volunt hæc verba, à ministro triclinii: ut apud Tacitum in lib. 2. Hist. de Vitellio: *Præposuerat Prætorianis P. Sabinum à Præfectura cohortis.* Malim tamen scribi, ex *Ministro triclinii*: neque aliter à Marcellino scriptum fuisse existimo. Sed corruptioni causam dedit a & x litterarum quædam inter se affinitas. Eodem enim errore in lib. 14. sub finem, ubi de Adrastra fermo est, in codice Regio & Editione Rom. scriptum offendi, *ultra facinorum impiorum, pro ultrix: & disceptaria, pro disceptatrix:* & initio hujus libri, *perpleae, pro perplexe.* Valef.

i A ministro triclinii.] Hi Ministeriani dicuntur in Codice, & cum Castrensiis junguntur in titulo de Castrensiis & Ministerianis. In Notitia Imperii Rom. Ministeriales Dominici appellantur sub dispositione viri

Speëtabilis Castrensis sacri Palatii. De iisdem loquitur Marcellinus in lib. 14. cum dicit: *Relicto palatio omni præter paucos tori ministros & mensæ.* Horum officium Corippus in lib. 3. describit his verbis:

Adfuit obsequio castorum turba virorum.

Illis summa fides & plena licentia sacris

Deservire locis, atque aurea sulcra parare,

Regales mensis epulis onerare supernis. Idem.

k Tætra venena ferens, varièque disperdens.] Hujus lectionis primus auctor fuit P. Castellus. Nam in Editione Rom. scriptum erat: *Intra intenerunt sese varietate dispendens.* neque aliter in Vaticano & Florentino codicibus: nisi quòd hi habent *incenerunt.* Antiquarius qui codicem Regium descripsit, cum hunc locum nimis depravatum videret, lacunam relinquere maluit: duas tantum ultimas voces distinctè retinuit, prout in scriptis exemplaribus legi diximus. Quòd si quis nostram de hujus loci emendatione sententiam, aut potius conjecturam requirit, sic commodè legi posse arbitramur integrum locum: *Et Paulo quidem, ut relatum est suprà, Catenæ inditum est cognomentum, eo quòd in complicandis calumniarum nexibus erat indissolubilis, tætra inventorum sese varietate dispendens; ut in colluctationibus callere nimis quidam solent artifices palæstræ.* Idem. Non intelligo unde viro summo sic placuerit Castellanus *tætra*, quum utique litteræ scripturæ veteris istæ minime vergant; sed intra apparet positum loco *tæ mira*. Totidem vides apices. Et sane hanc vocem quoque attendebat Salmasius, quum ante Valesium significaret e vestigiis scripturæ se eliciisse hanc lectionem, *miram in nodorum varietatem sese dispendens, ut in colluctationibus callere nimis quidam solent art. pal. ad Solinum pag. 291. Gron.*

l Calce tenere quidam solent.] Hęc est conjectura P. Castelli, quam ceteræ deinceps Editiones complexæ sunt. At in Romana Editione longè aliter scriptum erat: sic enim habet: *calce venem. is quidam solent.* neque aliter codex Vaticanus & Florentinus. In Regio legitur, *calce & . . . . quidam solent.* * In Tolosano, *calce & Harenis.* * Nobis conjectura nostra quam suprà proposuimus, non displicet. Comparat enim hic Marcellinus nodosus calumniarum nexus cum palæstricis nexibus luctatorum, quæ Græcè ἀμματα dicuntur. Apollodorus in Bibliotheca, de lucta Herculis cum Antæo: *πάτω δὲ παλαίην ἀναίμαζοντο Ηρακλῆς, ἀεθλῶν ἀμματα μετὰ κλισίας ἀπέκτεινε.* Libanius in ejusdem luctæ descriptione *δισμούς & συμπλεκούς* vocat. Latini nodos vocant. Sic enim Aurelius Victor in Commodò: *Ibi per ministrum ungendi faucibus, quasi arte exercitii, brathiorum nodo*

ſpoculis amplioribus madefacti quidam, arbitrum adeſſe nullum exiſtimantes, licenter Imperium præſens ut moleſtiſſimum incuſabant: è quibus alii optatam permutationem temporum adventare, veluti è præſagiis affirmabant: nonnulli majorum auguria ſibi portendi incogitabili dementia promittebant. E quorum numero v Gaudentius x Agens in rebus, mente præcipiti ſtolidus, rem ut ſeriam detulerat ad Rufinum, Apparitionis Præſecturæ Prætorianæ tunc principem, y ultimorum ſemper avidum hominem, & 4 coalita pravitare famoſum. qui conſeſtim quaſi 5 pinnis elatus ad comitatum Principis advolavit: eumque ad ſuſpicionem hujusmodi mollem & penetrabilem, ita acriter inflammavit, ut ſine deliberatione ulla Africanus, & omnes letalis menſæ participes juberentur rapi 6 ſublimes. quo factò delator funeſtus, vetita ex more humano validiùs cupiens, biennio id quod agebat, ut poſtularat, continuare præceptus eſt. Miſſus igitur ad eos corripiendos z Teutomeres Proteſtor Domæſticus cum collega, onuſtos omnes catenis, ut mandatum eſt, perducebat.

4 Mf. collita. 5 al. pinnis alatus. 6 al. ſublimes tolli.

ſtringit Julianus in Epistoſa ad Curiam & populum Athenienſem, his verbis: *σοκοράντης τις ἀνεράνν περὶ τὸ Σίρμιον, ὃς τοῖς ἐνταῦθα πρῶτον συνήρξατο ὡς καὶ τὰς διανομήσιν. ἵστε δὴ ποῦθεν ἀκοῆ ἢ Ἀφρικανὸν ἢ ἢ Μαρτίνον, ἵκανοὶ ὑμᾶς εἰδὲ ὅ φησὶ ἐλάθειν, εἰδὲ ὅσα ἐπαράδει πρὸς τοῖς ἀιθριαῖς.* Sic enim legendus eſt hic locus, qui in Editione ultima corruptus eſt. ubi *σοκοράντης* eſt Gaudentius, quem delatorem etiam Marcellinus appellat: Africanus & Marinus à Marcellino quoque nominantur. Sed Felicit nulla ſit mentio. *Valeſ.*

ſ Poculis amplioribus madefacti.] Lucian. in Deor. Dialogo: *ἐν τῷ συμποσίῳ ἱκανὸς ὑπεβέβηκεν ἑσθλῶς.* Crobylus apud Athenæum: *πλὴ ἀπορία ἢ ἐβόητα νῦν ποσοσχευεῖς.* Ita madidus vino Plaut. in Aulul. *Ego te hodie reddam madidum, si vis probe;* & alibi apud eundem, & Juvenal. Martial. *Lindenbr.*

t Imperium præſens ut moleſtiſſimum accuſabant.] Obtreſtatione temporum pulſæ majeſtatis crimen contrahi, ex L. unic. C. ſi quis Imp. maled. & quæ ad eam à mediſta, conſtat. *Idem.*

v Gaudentius magnis in rebus.] Emendatum à nobis eſt, *Agens in rebus.* quæ emendatio, cùm ipſa per ſe clara eſt, tum mirificè confirmatur ex alio loco libri 16. ubi noſter Marcellinus hanc eandem perſtringit hitoriam: *Quo indicante quedam cognita per Gaudentium Agentem in rebus: Conſularem Pannoniæ tunc Africanum cum conviviſis retulimus interfeſtum.* Quid, quod & in Editione Romana [& in Mf. Colbertino] ac Vaticano legebatur, *Gaudentius magis in rebus?* *Valeſ.*

x Agens in rebus.] Agentum in rebus munus id fuit, ut Conſulum nomina, victorias Auguſtorum, & edita provincialibus nuntiarent, ut docet Libanius in Oratione pro Ariſtophane Corinthio, p. 203. & in Oratione funebri in laudem Juliani, p. 305. Hinc *ἀγγελοῦς* ferè dicuntur à Græcis Agentes in rebus, ut apud

Libanium in Orat. funebri citata, pag. 249. & apud Priſcum Rhetorem in Excerptis legationum, pag. 26. & 36. Aliud etiam vel præcipuum munus eorum fuit, ut in provinciis poſiti explorarent ac ſcrutarentur, ſi quod adverſus Principem neſarium conſilium iniretur. Atque hi propriè Curioſi dicebantur; qui erant è Schola Agentum in rebus, ut docet Imperii Notitia: à Græcis *πυθλῶες* eleganter appellati. Sic Libanius in Orat. adverſus Florentium, pag. 425. & adverſus Icarium, p. 472. Denique in Oratione funebri jam laudata, his verbis. *εἰς ἀγγελοῦς τελέσαντες ἐπορεύοντο μετὰ πυθλῶες καταſταῖναι ἢ τὸ ἄρμα λῶ φυλάκων, ὅπως μὴδὲν ἀγνοῖς βασιλεύς ἢ ἐπὶ ἀντὶν πυθλῶεσσιν.* Id eſt: *Relati in Scholam Agentum in rebus, enitebantur ut Curioſi fierent. ac ſpecie quidem ipſa cuſtodes erant, ne quidquam eorum quæ ad verſus Principem inveniuntur conſilia, ipſum lateret: reipſa autem calumniis & concuſſionibus omne genus mortalium vexabant.* Quibus ſimillima ſunt, quæ Aurelius Viſtor in Diocletiano de iſdem prodiſt: *Remoto peſtilenti Frumentariorum genere; quorum nunc Agentes rerum ſimillimi ſunt: qui cùm ad explorandum adveniendūque qui forte in provinciis motus exiſſerent, inſituti viderentur; compoſitis neſarie criminationibus, injecto paſſim metu, cuncta fæde diripiabant.* Ex his Curioſis videtur fuiſſe Gaudentius, quem hoc loco commemorat Marcellinus: quod & ſequentiſſimis verbis aperitiùs confirmatur: *Quo factò, inquit, delator ſineſtus biennio id quod agebat, ut poſtularat, continuare præceptus eſt.* id eſt enim, Curioſi officio in iis partibus fungi. *Idem.*

y Ultimorum ſemper avidum hominem.] Id eſt, fanguinis ac ſuppliciorum. quo ſenſu dixit in lib. 14. *Eò neceſſitatis adductus. ultimāque ni vigilaveſſet opperiens, principem locum ſi paſſiveſſet copia, aſſeſſabat.* Et in lib. 30. *Quoſdam ultimorum metu exagitatos, &c.* *Idem.*

z Teutomeres Proteſtor Domæſticus.] Ad hunc Teutomerem ſcripta eſt Epistoſa Libanii V. libri 14. ex qua diſciſmus Teutomerem comitatum eſſe Imperatorem Ju-

CAP. IV. Re hoc modo ¹ finita, paullo pòst & ^c Lentiensibus Alamannicis pagis indictum est bellum, collimitia sæpe Romana latius irrumperentibus: ad quem procinctum Imperator egressus, ^f in Rætias campòsque venit Caninos: & digestis diu prefiliis, id visum est honestum & utile, ut eo cum militis parte Arbetio Magister equitum, cum validiore exercitus manu relegens margines lacus Brigantiæ pergeret, protinus Barbaris congressurus: cujus loci figuram breviter, quantum ratio patitur, designabo. ^g Inter montium celsorum amfractus ² immani pulsu ^h Rhenus exoricens, per præruptos scopulos extenditur ⁱ nullis aquis externis adoptatis, ^k ut . . . . . per cataraclas inclinatione præcipiti

¹ *Mf.* finita. . . . . & Lent. ² *Mf.* impulsu immani Rheni. . . . . pulos extenditur. . . . . nes adoptas ut . . . . . cataraclas inclinatione præteriti funditur Nilus & . . . . . gari ab ortu poterat ad primogenio copiis educans propriis irruenti curreret sim. . . . . squam fluenti. . . . . Jamque ad . . . . . solutus altaque divortia.

Epistola 36. libri 10. * *Valef.*
^e *Lentiensibus Alemannicis pagis.*] Infr. lib. 31. *Lentiensis Alemannicus populus, tractibus Rætiarum confinis.* Videtur esse locus quem hodie Germani *das linkgarv* vocant. De pagis verò, quorum hic & alibi apud Ammian. mentio, eruditè multa ex veterum scriptis, quæ secretis dispersa monumentis latent, collegit V. Cl. Marq. Freherus in Originib. Palatinis cap. v. *Lindenbr.*

^f *In Rætias campoque venit Caninos.*] Sunt qui tractum illum designari putant, quem hodie *Churwalben* appellant. Et Campos Caninos rectè dici posse *der Graven Beldboden.* * Vide Tscudum p. G. 2. Simler. 103. * Unde & Rætios ipsos à cano colore *Grifones*, & à confederatione mutua *Gravvundar* etiam nunc vocari scimus. * Sidon. Apollin. Carm. 5. *Perque canis quondam dictos de nomine campos.* Gregor. Turon. lib. 10. c. 3. optimè loci situm notat: *Ad Mediolanensem urbem advenit: ibique eminus in campestria castra posuerunt. Olo autem Dux ad Bilitionem hujus urbis castrum, in campis situm caninis, importunè accedens, jaculo sub papilla sauciatus occidit & mortuus est.* * Idem.

^g *Extenditur penes Lepontios.*] Totus hic locus mirificè interpolatus erat. In editione quidem Romana legebatur: *Inter montium celsorum anfractus impulsu immani Rheni. . . . . pulos extenditur. . . . . nes adoptas, ut . . . . . cataraclas inclinatione præteriti funditur Nilus. . . . . ab ortu poterat ad primogenio copiis. . . . . propriis irruenti curreret sim. . . . . Jamque ad. . . . . solutus altaque divortia riparum arvadens, &c.* Has omnes lacunas Petrus Castellus profus infelicitè expleverat hoc modo: *Impulsu immani Rheni discurventis extenditur penes Lepontios, ut per deciduas cataraclas inclinatione pernici funditur Nilus, torrente ab ortu protinus primogenio copiis aquarum propriis irruenti cursu simplici. Jamque aditus nivibus liquatis ac solutus, altaque divortia, &c.* Secuti deinde Accursius & Gelenius hanc stupidissimi hominis emendationem retinuerunt, quod equi-

dem satis mirari non possum. Ego verò scriptæ lectio- nis vestigiis insistent, hujus loci verissimam emendationem deprehendisse mihi videor. *Valef.*

^h *Rhenus exoricens per præruptos scopulos extenditur.*] Lacunam quæ tum in Editione Romana, tum in *Mss.* codicibus, Veticano, Florentino, ac Regio exstat, supra exhibui. Eam autem aliter expleri non posse, quàm eo modo quo à nobis expleta est, quisquis animum intenderit confitebitur. Quid enim, hi apices scriptæ lectio- nis, ... pulos extenditur, nonne apertè significant *scopulos* priùs scriptum fuisse? quod clariùs etiam demonstrat sequens Rheni comparatio eum cataraclis Nili. *Idem.* Hæc summi viri ratiocinatio procedit quodammodo in literis *pulos*, sed non etiam probat adjectionem *præruptos*, quam vocem mutuatus è *πῦλον* videtur ex loco libri *xxii*, quem mox citat. Et sane tales eos fuisse, quid erat necesse scribi, quum mox dicat ruentem currere similem potiùs, quam fluenti? unde satis colligitur tales fuisse. Quin etiam an non *populos* suppleri posset, & si lacunæ spatium ita indicaret *per Alpinos populos*, Venonetas scilicet ac Sarunetos, in quibus in ortu prolabi Rhenum testatur Plinius, ac Tulingos. Considerent spatium lacunæ, quibus ea felicitas est; nam & in prima *Valefii* editione longe est amplius. *Gron.*

ⁱ *Nullis aquis externis adoptatis.*] Sic ferè à Marcel- lino scriptum fuisse, tum vestigia veteris scripturæ testantur, tum aliorum locorum collatio, ubi Marcellinus eodem modo lectus est. Nam in fine lib. 18. ita dicit: *Ubi tenuis fluvius prope originem & angustus, nullisque adhuc aquis advenis adolescens, facile penetrari poterit, ut vadusus.* Et in libro xv. infra de Rhodano: *Hinc Rhodanus aquis advenis locupletior.* Ceterum adoptatæ aquæ eleganti metaphora dicuntur, quæ in potioris fluvii nomen transeunt: quo etiam sensu infra de Rhodano scribit: *Avarim quem Sauconnam appellant, inter Germaniam primam fluentem, suam in nomen adsciscit.* *Valef.* Quid certius est, quam ex lectio- ne scripta duntaxat legi debere *nullis externis* vel potius *advenas amnes adoptans*? An respexit auctor Ovidium, apud quem *Achelous* ad *Oencum* lib. ix. *Nec gener, externis hospes tibi missus ab oris, Sed popularis ero & veram pars una tuam.* *Gron.*

^k *Ut per . . . . . cataraclas inclinatione præcipiti*

funditur Nilus. ^l Et navigari ab ortu poterat primigenio copiis exuberans propriis, ni ruenti curreret similis potius quàm fluenti. ^m Jamque absolutus, ⁿ al-
traque divortia riparum adradens, lacum invadit rotundum & vastum, ^o quem
s Brigantiam accola Rætus appellat, p̄rque quadringenta & sexaginta stadia
longum, parique penè spatio latè diffusum, horrore silvarum squalentium in-
accessum, (nisi quàm p̄ vetus illa Romana virtus & sobria iter composuit latum)
Barbaris & natura locorum & cæli inclementia refragante. Hanc ergo paludem
spumosis strependo verticibus annis irrumpens, & undarum quietem permeans

3 Ms. Murigantiam.

funditur Nilus. Non placet, immo displicet prius
conjectura Castellii, qui *dec. duas* supplevit: quod Latini-
um non est. Quòd si conjecturæ locus esset, mallem
equidem *declines*, sed cum absque hæc voce constet sensus,
nihil hic conjectura opus esse existavi. Restitui
autem, *inclinatione præscripti*, explosa illa Castellii emen-
datione: cum hanc scripturam & elegantiore esse in-
telligerem, & propius ad veterum exemplarium lectio-
nem accedere. Nam in vetustis codicibus observavi,
plerumque caninam literam in istar p̄ seu ꝑ Græciani-
ci. *Vales.* Nisi verus lectio indicet *præceleri*. Præci-
pium enim per inclinationem designari satis videtur.
Gron.

^l *Et navigari ab ortu poterat Primigenio.* Hæc quide-
m & sequentia ita a Marcellino, ut edimus, scripta
fuisse, quovis pignore contenderim. Nec magnæ dili-
cultatis erat veram hujus loci scripturam ex his vestigiis
elicere. Sic enim habent scripti codices, Regius, Vati-
canus ac Florentinus: *Et ..... gari ab ortu poterat primi-
genio copiis eduberans propriis curreret sim.....
quam fluenti.* * In Ms. codice Tolosano hunc locum ita
scriptum inveni: *Et Navigari ab ortu poterat ad primi-
genios copiis se duerans propriis, ni ruenti curreret similis ...
... quàm fluenti. Jamque absolutus, &c.* * Est autem
hæc emendatio adeo illustris est, ut nullam auctorita-
tem desideret; tamen Marcellio ipsius testimonio à me
confirmabitur. Is enim in lib. 22. de Nilo perindelocu-
tus est: *Exundatione ditissima ad cataraclas, id est, præ-
cipuos scopulos venit, inde præcipitans ruit potius quàm
fluit. Quemadmodum Plinius etiam ac Solinus de Nilo
dixerunt. Vales.*

^m *Jamque absolutus.* In Editione Romana perinde
ut in ceteris Mss. exemplaribus scriptum est: *Jamque
ad..... solutus.* Unde Petrus Castellus egregiam hanc
nobis lectionem effinxit: *Jamque aditus ni vibus liqua-
tus ac solutis.* Quasi verò ea sit mens Marcellioi, hinc au-
geri flumen Rhenum, quæque qui autè dixerat cum ab
ipso statim fonte grandem fluere, ac copiis propriis exu-
berare: sed id tantum dicit, postquam confragosa loca
permeavit, per valles eum transper fluere, ac mox in
Brigantium lacum ferri. Rectius ergo hic rescripsi:
Jamque absolutus, &c. Quod quidem ad veterum codi-
cum scripturam propius ac edit. Ac fortasse etiam ali-
quot præterea desunt vocabula, (est enim major lacu-

na) quæ suppleri possunt in hunc serè modum: *Jam-
que angustis absolutus, &c.* Idem. Atqui lacuna est inter
literas *ad & solutus*, non inter *jamque & ad*, in qua
parte supplet vir Clarissimus. Quod nescio utrum ma-
gis improbem, quam quum in prima conjectura lacu-
nam pro vana ac temeraria habet. Certe utrumque non
illi ingenio ac doctrinæ conveniens. Itaque ut Mela scri-
bit de Nilo, *usque ad Elephantid m urbem Ægyptiam
atrox fervensque decurrit: tunc cœnium placidior & jam be-
ne navigabilis*, eandem rationem in Rheo suo observa-
ri ab Ammiao existimans collegi scriptis scriptorum
codicum literis supplendum esse *jamque ad Coriam solutus*.
Coria vetusta & primaria urbs est fere media inter
ortum Rheni & lacum Brigantium, hodiè que nota. Ibi
solutus ab illis celsorum montium anfractibus, ut docet
geographia. *Gron.*

ⁿ *Altraque divortia riparum adradens.* Sic *divortium
itineris*, lib. 28. Fest. Avien. in Ora marit. *Ofiorum di-
vortia.* Epigramma verus:

- - ad divortia Rheni

Pervasi, hostiles depopulatus ægros. Lindenbr.

^o *Quem Brigantiam accola Rætus appellat.* Hodie lacus
Constantiensis dicitur, ab urbe Constantia. Briganti-
um lacum vocat Solinus in cap. 24. * lacum Rætie
Brigantium Plinius libri 9. cap. 17. * Qui sic dictus vi-
detur à Brigantiis populis, quos Vindeliciis proximis
facit Strabo, urbisque habere dicit Brigantium & Cam-
podunum. * Vulgò dici hunc lacum *Der Bodensee*, ait
Cluverius in lib. 1. pag. 64. & in lib. 2. capite ultimo,
in quo etiam affirmat, ejus lacus summam longitudi-
nem esse millium 40. latitudinem maximam sex; arguit-
que Strabonem & Marcellinum. *. *Vales.*

^p *Vetus illa Rom. virtus & sobria.* Sobrios eo sæcu-
lo dicebant viros prudentes & graves ac moderatos. Sic
Atilius Fortunatianus in lib. de metris: *Hexametrum
autem & Hyorum voluit quidam ab eo dictum, quòd hoc
mazna & sobria cantantur, ut Heroes magni & sobrii.* Et
Arnobius in lib. ult. adversus gentes: *In aliqui gravis,
& sobrie religionis.* Josippus quem vulgò Hegesippum
vocant, in lib. 1. de excidio Hierosol. de Hyrcano: *Mo-
derator egregius, & pulcrè sobrius.* Et in lib. 4. cap. 2.
*Itaque ille præstantissimus, qui inter adversa sobrius colli-
statur castus.* Quod Josippus ex quo hæc conversa sunt,
ita scribit Græcè. *κατὰ τὴν ἀρετὴν, ἡ δὲ τὴν ἰσχυροτάτην
ἦσαν.* Quomodo & Antoninus Aug. loquitur in lib. 1. de
vitalia, cum ait: *μῆτι μετὶ τῆς θύρας διασάουσι, μῆτι μετὶ*

pigram;

pigram, mediam q velut finali interfecat libramento: & tamquam elementum perenni discordia separatum, nec aucto, nec imminuto agmine quod intulit, vocabulo & viribus absolvitur integris, nec contagia deinde ulla perpetuens, Oceani gurgitibus intimatur. Quodque est impendio mirum, nec stagnum aquarum rapido transcurfu movetur, nec limosa subluvie tardatur properans flumen, r & confusum misceri non potest corpus: quod ni ita agi ipse doceret adpectus, nulla vi credebatur posse discerni. Sic f Alpheus oriens in Arcadia, cupidine fontis Arethusee captus, scindens Ionium mare, ut fabulae ferunt, t adusque amatae confinia 4 progreditur. ** Arbetio qui adventus Barbarorum nuntiarent, non exspectans dum adessent, licet sciret v aspera orsa bellorum; x in occultas delatus insidias, stetit immobilis, malo repentino percussus. Interea visi e latebris hostes exsiliunt, & y sine parcimonia quidquid offendi poterat, telorum genere multiplici configebant: nec enim resistere nostrorum quisquam potuit, nec aliud vitae subsidium, nisi discessu sperare veloci. Quocirca vulneribus declinandis intenti, incomposito agmine milites huc & illuc dispalantes terga ferienda dederunt. Plerique tamen per angustas semitas sparsi, periculoque praesidio tenebrosae noctis extracti, revoluta jam luce redinte-

4 In ms. hic lacuna quinque linearum.

res. Serv. in Virgil. Lindenbr.

r *Adusque amatae confinia progreditur.*] In Editione Romana sic legitur hic locus: *Adusque amatae confine prongruntisque barbaros.* Sequitur deinde lacuna quatuor linearum. Petrus autem Castellus partim supplevit, partim emendavit hoc modo: *Adusque amatae confinia proruit nymphae. Arbetio qui adventus barbarorum nuntiarent, non exspectans.* Quae quidem spuria ac temere inserta esse nemo est qui non videat. Ac profecto major huius loci lacuna est, quam ut conjecturam cuiusquam suppleri possit. Ceterum t3 progreditur est ab emendatione Sig. Gelenii profectum, quam tamen proprietas Latini sermonis refutat. In codice Regio ea vox deest: * in Tolosano legitur, *progressusque barbaros.* * Valef.

v *Aspera orsa bellorum.*] Quod unum in tam foede corrupto loco possum, id sedulo facio, ut lectorem ad-moneam, quid genuinum, quid spurium, & a correctoribus insertum sit. In Editione igitur Rom. & in Regio *, Tolosanoque * codice ita scribitur hic locus: *Dum adessent licet sciret . . . . orta bellorum, in occultas delatus insi . . . . immobilis malo repentino percussus . . . . visi e latebris hostes exsiliunt, & sine pars . . . . nia quidquid offendi poterat, &c.* Quae quidem hoc modo edicum lacunis scriptorum codicum praestabat, quam suppleri adeo infeliciter, ut a Castello factum est. Idem.

x *Insidias veluti immobilis.*] Recte, ut arbitror, & certissima conjectura sic restitui: *In occultas delatus insidias stetit immobilis.* Ita enim loqui solet noster Marcellinus omnibus propemodum paginis. Idem.

y *Et sine aliqua intermissione.*] Ex lectionis scriptae vestigiis, quam supra proposuimus, apparet legendum esse: *Et sine parcimonia.* Quae phrasis Marcellino nostro

L

ἀδυσήτους δημοκοτιών ἢ ἀρχαίως, ἀδυσή τῶν ἐν πᾶσι τῶ βί-
βων. & paullo post ἰνὴρην ἐκπέροει dicit, quod est moderatè in utroque segerere & sobriè. Ac quemadmodum Antoninus τὸ νῆρον opponit τῷ δημοκοτιῶ ἵδειν; ita D. Ambrosius in Ep. 6. sobrium populari. sic enim dicit: *Nihil in Sacerdotibus plebeium requiri, nihil populare, nihil commune cum studio atque usu, & moribus incondite multitudinis. Sobriam in turbis gravitatem, singulare pondus dignitas sibi vindicat Sacerdotalis.* * Eodem sensu Agellius in lib. 1. cap. 10. *antiquitatem sobriam cognominat: quem imitatus est Ammianus in libro 31.* * Valef.

q *Velut finali interfecat libramento.*] Antonius Loiffellus ad oram codicis sui adnotarat legendum videri *finali*: ut finale libramentum idem sit quod libella, quae Graecè εὐδμή. Potest tamen vulgata lectio defendi. Idem.

r *Et confusum misceri non potest corpus.*] Editio Romana hunc locum sic exhibet, *Flumens & confusum*: neque aliter in exemplari Bibliothecae Reg. prius scriptum erat: sed ab exscriptore ultimum illud σῆμα erasum est: quod tamen ad sententiam huius loci necessarium esse existimo. Scribo itaque: *Sed confusum misceri non potest corpus.* Idem.

f *Alpheus oriens in Arcadia cupidine fontis Arethusee.*] Theon Sophista, pag. 112. Εἰς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ πρὸν τοῦ ἱεροῦ δὲ ἰνὴρην ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῆς Ἀρκαδίας τῆς ἑσπέρης. Ἰνὴρην δὲ ἰνὴρην παρ' αὐτῶν, φιλῆτιον ἀμαρῆς ἢ ἐν δαδῶν τῶ βῆδρον. Vide Plutarch. de Fluminib. Fulgent. Mythol. lib. 111. fab. ultima. Placid. Lactant. Theb. lib. 1. ad illum versus -- *Sicanias longe relegens Alpheus amo-*

gratis viribus agmini quisque proprio sese confociavit. In quo casu ita tristi & inopino abundans numerus armatorum, & Tribuni desiderati sunt decem. Ob quæ Alamanni sublatis animis ferocius incedentes, quotidie prope munimenta Romana, adimente matutina nebula lucem, strictis mucronibus discurrebant, frendendo minas tumidas intentantes. Egressisque repentè Scutarii, cùm objectu turmarum hostilium repercussis steterissent, omnes suos conspiratis mentibus ciebant ad pugnam. Verùm cùm plerisque recentis ærumnæ documenta terrerent, & intuta fore residua credens hæretet Arbetio: tres simul exsiluere Tribuni, Arinthæus agens vicem Armaturarum rectoris, & Seniauchus qui equestrem turmam Comitum tuebatur, & Bappo ducens Promotos, cum commissis sibi à Principe. Urgebat causa communis velut propria, vim cunctis arcantibus veterum exemplo: instarque fluminis hostibus superfusi, non

5 Ms. animis ferocibus. 6 Ms. conspiratis mentibus.
7 Ms. promotos..... (*hic lacuna mihi ferelinae*) ... commissis. 8 Ms. ulsuerere fulminis.

familiaris est, adeo ut exempla congereré, putida & odiosa diligentia sit. *Valef.*

z *Et in tuto fore residua credens.*] Sic primus edidit Sigism. Gelenius. Nam Castellus locum suo more corruerat. Videndum est tamen, ne fatius sit sic legere: *Et intuta fore residua credens* In Ms. enim codice Regio, [& Colbertino,] & in Editione Rom. scriptum reperi: *Intota fore residua.* Idem.

a *Qui equestrem turmam Comitum tuebatur.*] Hi Comitibus diversis cognominibus appellati, inter vexillationes militabant sub Magistris militum. Alii enim Comitibus seniores, alii juniores, alii Comitibus Chibanarii, alii Sagittarii, alii aliter dicebantur. De Comitibus Sagittarius loquitur Marcellinus noster in fine lib. 18. his verbis: *Aderat Comitum quoque Sagittariorum pars maior, equestres videlicet turme, ubi merent omnes ingenii barbari.* Idem.

b *Et Bappo ducens Promotos.*] Promoti quoque inter vexillationes dicebantur. Equites Promoti in Notitia Imperii Rom. appellantur: eorumque iterum meminit Marcellinus in lib. ult. hisce verbis: *Inter hos etiam Promotorum Tribunus Potentius cecidit.* Ceterum quod ad Bapponis ipsius nomen attinet, nescio an idem sit, qui postea Præfectus urbi Constantinop. fuisse dicitur Modesto & Arinthæo Coll. in leg. 21. Codicis Th. de Prætoribus. Idem.

c *Cum commissis sibi à Principe.*] In huius loci corruptione apparet præcipuè temeritas Petri Castellii. Nam cum in Editione Rom. quam velut archetypum habebat, sic legeretur perinde ut in codice Regio: *Et Bappo ducens promotos..... missis sibi..... causa communis velut propria..... veterum exemplo ulsuerere fulminis hostibus superfusi, &c.* Castellus hoc edidit modo: *Et ducens Promotorum cum missis sibi à Principe ruebant auxiliis. Urgebat causa communis velut propriam viri cunctis arcantibus, veterum exemplo accolarum fluminis hostibus*

superfusi. Quæ quidem delirantis hominis somnia esse nemo erit qui non fateatur. Ita Gelenius, cui de correctoris facinore aliquid suspicionis obvenerat, nonnulla ex his rescuit, alia in meliorem sensum planiorémque reformavit. Sed vir doctissimus in eo quidem lufit operam. *Idem.*

d *Causa communis velut propria.*] Hujus loci licet mutili sensum deprehendere facile est: vult enim dicere Marcellinus, milites ducum exemplo incitatos, publicum dedecus, cladem scilicet Arbetionis temeritate acceptam ulsisci properasse, non focus acsi privata ipsorum res ageretur. Quo sensu Nazarius in Panegyrico in Constantini quinquennalibus dicto: *Secuti, inquit, hunc ardorem fortissimi milites, & dignos se ductu ejus imperioque testati, sic viritum laboraverunt, quasi summa res singulorum manu niteretur.* Eodemque penè modo Pacatus in Panegyrico: *Milites, ait, pristinae virtutis, Romani nominis, Imperatorum denique memores, causam publicam manu agere.* * In eam sententiam eleganter Chrysostomus in Homil. LX. in Mattheum: *εὐ ποίως παρτάζει ὁ θεὸς τῶν μόνων ἰσθῶν στρατιῶν ἕως ἰσθῶν διασῶν ἐπιζῶν, καὶ τὸς ἀλλοὺς μὴ ἰσθῶν στρατιῶν, ἵσθῶν ἢ ὁ γενναῖος καὶ ἄριστος τῶν ἀνδρῶν τὰ ἴδια παρτάζει, μὴ τὸν ἀλλοῦν καὶ ἰσθῶν διατάζει.* Eadem dicit Xenophon in lib. II. de institutione Cyri pag. 51. * *Idem.*

e *Vim cunctis arcantibus veterum exemplo accolarum fluminis.*] Nihil potuit ineptius excogitari. Nam primum Romani non jam vim arcant, sed ipsi ultro lacerant barbaros: deinde quid sibi volunt hic exempla accolarum fluminis? Quod si nobis hic ariolari licet, sic ferè scriptum esse à Marcellino censeo: *Et Bappo ducens Promotos. Jamque propulatis missilibus ac verutis cum urgeret causa communis velut propria, animati milites veterum exemplo, instarque fluminis hostibus superfusi, &c.* Extrema quidem ita ab Marcellino consignata fuisse non dubito. Sic enim loqui solet, ut in lib. 14. de Paulo: *Fussa licentius supergressus, fluminis modo fortunis complurimum sese repentinus insudit.* Idem.

f *Non justo proelio, sed discursionibus prædatoriis.*] Extrema vox à P. Castello ex conjectura suppleta est.

justo prælio, sed discursionibus prædatoriis, universos in fugam coegere fecerunt: qui dispersi laxatis ordinibus, dumque elabi properant impediti, corpora nudantes intacta, gladiatorum hastarumque densis ictibus truncabantur. multique cum equis interfecti, jacentes etiam tum eorum dorsis videbantur innexi: quo viso omnes e castris effusi, qui prodire in prælium cum sociis ambigebant, cavendi immemores protrebant barbaram plebem, nisi quos fuga exemerat morti; calcantes cadaverum strues, & perfusi sanie peremptorum. Hocque exitu prælio terminato, Imperator Mediolanum ad hiberna ovas revertit & lætus.

CAP. V. Exoritur jam hinc rebus afflictis haud dispari provinciarum malo, calamitatum turbo novarum: 9 extincturus omnia simul, nisi fortuna moderatrix humanorum casuum, motum eventu celeri consummasset impendio formidatum. Cum diurnam incuriam Galliarum cædes acerbas, rapinasque & incendia, Barbaris licenter grassantibus, nullo juvante perferrent; Silvanus^h pedestris militiæ rector, ut efficax ad hæc corrigenda, 1 Principis jussu 1 perrexit, Arbitratione id maturari modis quibus poterat adigente, ut absenti amulo 2 quem superesse, adhuc^k gravabatur, periculose molis onus impingeret. ** Dynamius quidam 1 Actuarius sarcinalium Principis jumentorum, commendaticias ab eo 4 petierat literas ad amicos, ut quasi familiaris ejusdem esset notissimus. Hoc impetrato, cum ille nihil suspicans simpliciter præstitisset, servabat epistolas, ut perniciosum aliquid in tempore moliretur. Memorato itaque duce Gallias ex re publica discursante, Barbarosque propellente, jam sibi diffiden-

9 *Al.* destructurus. 1 *Mf.* superexit. 2 *Mf.* deest. *Mf.* adhuc gra. . . . (*hic lacuna quatuor linearum*) actuarius. 4 *Mf.* petierat litteras ad amicos. l.

^k *Gravabatur, periculose molis onus impingeret.*] Et hæc spuria sunt, ex Castelli conjectura profecta. In Editione enim Rom. perinde ut in ceteris codicibus *Mss.* legitur hoc modo, *grav* . . . . Sequitur deinde lacuna trium circiter linearum. *Idem.*

um in Editione Rom. vacuum spatium esset relictum, quemadmodum etiam in exemplari Regio deprehenditales.

* ^g *Eorum dorsis videbantur innexi.*] Emendavi, *Eorum dorsis videbantur innexi*, ut codex Regius [& Colertinus,] ac Editio Romana præferebant. * *Idem.*

^h *Pedestris militiæ rector iratus.*] Etiam tacente mecum conjiciat lector ultimam vocem à Castello huc in usam fuisse: quid enim sibi vult iratus hic Silvanus? and nec Editio Rom. nec Regius codex eam vocem agnoscunt. Sic enim Rom. præfert Editio: *Pedestris militiæ rector id efficax ad hæc corrigenda.* [uti & codex Colertinus.] Regius autem liber, *rektor in efficax, &c.* dem.

ⁱ *Primum ipsi supervenit.*] Longè aliam lectionem servant manuscripti codices Regius, Florentinus, Vaticanus, Faucherii, quibus consentit etiam Editio Romana. Sic enim habent: *Primum ipsius superrexit.* Ex quibus licet corruptissimis veram hujus loci emendationem elici: *Principis jussu perrexit.* *Idem.*

1 *Actuarius sarcinalium Principis jumentorum.*] Nomen quidem hujus Actuarii supplere nequaquam difficile est, quippe cum ex sequentibus appareat Dynamium intelligi: cujus etiam meminit Julianus in Epist. ad Curiam & populum Athen. his verbis: *ἀλλ' ὡς τὸ το ἀντὶ γὰρ τεμνῶν τὸ πρῶτον, καὶ ἕδαινος διωδύμιον ἀπὸ συνειρητικῆς ἐκ Κελσίου ἤγειρεν, ἔσον ἔπει τὰ Νείδου καὶ ἐν ἀντὶ πολέμου ἀναφανέσθαι.* Quæ sic emendanda sunt: *ἔσον ἔπει τὸ Σιλβανὸν ἀντὶ πολέμου ἀναφανέσθαι.* Ejusdem Dynamii meminit Zosimus in fine lib. 2. Sed hallucinari idem videtur, qui Galli Cæsaris cædem Dynamio adscribat. Silvanum enim, non Gallum is calumniâ perculit. Ceterum Actuarius sarcinalium Principis jumentorum is dicitur, qui curam gerebat describendi equos sarcinales Principis. Eodem modo Actuarius Thymelæ equorumque curulum dicitur in lege 21. & 22. Codicis Th. de diversis officiis. Glossæ veteres *ὑπομηματωρὸν* Actuarium, & Memorialium vertunt. Hæc autem jumenta Principis sarcinalia ad Bastagam referre soleo, ita ut Actuarius sarcinalium jumentorum nihil aliud sit, quàm Actuari-

tes & trepidantes : idem Dynamius inquietius agens , ut versutus & in fallendo exercitatus , fraudem commiscitur impiam , subornatore & conscio , ut jactare rumores incerti ,^m Lampadio ⁴ Praefecto Pratorio , & Eusebio ex-Comite rei privatae ,ⁿ cui cognomentum erat inditum ^o Mattiocopa , atque P Aedefio ⁹ ex-Magistro Memoriae , quos ^r ad Consulatum , ut amicos junctissimos , idem

4. Praefecto Pratorio] ni Pratorio *ms. deest.*

us Bassagae , seu largitionalis , seu privatae , de quibus mentio fit in Notitia Imperii , & in Codice. Petrus Patricius in Historia Rem. : *ei τὸ Δικαίω ἰσθῆ ναυαγίων περιόχων τῶν ἰσθαδῶν ἀπὸ τῶν βασιλικῶν ἀπονομῶν ἔχοντες.* Id est : *Locummi subita incursare nec opiantes aggressi, Janonella Principis amentia, cum omni Regie ministerio operant.* Valef

m Lampadio Praefecto Præf.] Cujus meminit Zosimus lib. 2. ubi cum eum Dynamio & Picentio cædis Galli Caesaris auctorem fuisse prodit : sed , ut supra dicebam , fellitur graviter. *Idem.*

n * Eusebio , cui cognomentum erat inditum Mattiocopa.] Sic Polamion epud Athenæum Stelocopas dictus est Deipnosophisten lib. vi. In quem vide Casaubonum capite v. Itaque Maticopas dictus est *ὄψις τῶν κτῆν ἢ πλεῖστα ἢ μάλιστα* : quod nimium diligens esset circa res minutas & parvas. Antonius Oisillus V. Cl. J. C. in suis ad me litteris datis Luteciâ anno 1611. scripsit, *Mattiocopam* cognomen joculare & ridiculum sibi videri , compositum ut *antiopea* : quo significetur *castissime* , aut *brissime* : *μάτιον* enim micam significat ; *κίτιον* , scindere , secare * *Lindentr.*

o Mattiocopa.] D. Petavus vir longè doctissimus in Notis ad orat. 4. Themistii emendat, *ματιοκοπή* , ut parvus ac sordidus quidam intelligatur Eusebius : quos Graeci *ματιοκλή* appellant , hoc est *νεκροκλήρας* , ut explicant Grammatici. seu *ζυγοκλήρας* , ut loquitur Artemidorus in lib. 4. cap. 59. In Regio codice (& in Colbertino) scribitur *Mattiocopa* : neque fecus in Editione Romana , Augustana , & Basilienfi. * In Ms. Tolofano *Anthiochoba*. * Quare quis primus vulgatae scripturae auctor fuerit , incertum habeo. * Fortè *Hmatiocopa* scribendum est : ut significetur Eusebium , qui Comes fuerat Privataram , vestem Imperatoris privatam diripiisse & dilacerasse. * *Valef.*

p Aedefio ex-Magistro Memoriae.] Videtur is esse , cuius mentio exstat in veteri Inscriptione hujusmodi. *SEXTILIUS. AGESILAUS. AEDESIUS. V. C. CAUSARUM. NON IGNORIBIS. AFRICANI. TRIBUNALIS. ORATOR. ET. IN. CONSISTORIO. PRINCIPUM. ITEM. MAGISTER. LIBELLORUM. ET. COGNITIONUM. SACRARUM. MAGISTER. EPISTULARUM. MAGISTER. MEMORIAE. VICARIUS. PLAEFECTURAE. PER. HISPANIAS, &c.* Posita autem hæc statua est Valente V. & Valentiano juniore A. Coss. ut subditum habet Inscriptio : cum ea quæ narrat hic Marcellinus , gesta sint Consulatu Arbetionis & Lolliani. id est , anno 22. antonianæ statuae dedicationem. *Idem.*

q ex-Magistro Memoriae.] Magister Memoriae adnota-

tiones omnes , id est , breves Principis manu subscriptos dictabat & emittebat , ut est in Notitia Imperii Romani. Unde *ἀποτρεχάειδης ἢ μὴ ἴσῃ* dicitur à Petro Patricio in Excerptis legationum ; id est ad verbum , qui dicitur ad memoriam , ut loquitur Vespasianus in Caro. Similiter apud Socratem in lib. 5. Hist. Eccles. Eugenius tyrannus *ἐπισημαίνων τὸν βασιλέα* fuisse dicitur , hoc est , Magister sermii sacri , Epistolarum ut opinor. Sozomenus lib. 7. cap. 13. officium Magistri Memoriae describit his verbis : *μὴ λαμβάνειν τῶν βασιλικῶν ἰσθῆ τῶν ἑκαταμυθίων ἢ τῶν ἐπισημῶν τῶν πρὸς τὸν βασιλέα.* Benivolus cum Magistro Memoriae tum fuisse & Rufinus , & Gaudentius Brixienfis affirmant : quem Justina evocatur adversus fidem Catholicam legem dicere compellebat. Ad id potius erat officium Quaestoris , sub cuius dispositione erant leges dicenda , ut scribitur in Notitia Imperii Romani. Proinde auctor Historiae tripartitæ cum supradicta Sozomeni verba interpretaretur , Quaestorem vertit , doctè quidem , sed parè verè : fuit enim tum Benivolus , ut dixi , Magister Memoriae. *Idem.*

r Ad Consulatum , ut amicos junctissimos idem curarat subrogari.] Veterem scripturam quam Castellus temere rejecerat , hic quasi postliminio restituumus : præsertim cum & Regius codex , & Florentinus * Tolofanusque * [& Colbertinus] Editioni Romanæ subserberent. Sed antiqui moris ignorantia Castellum induxit , ut locum prava correctione interpolaret. Sciendum igitur est moris fuisse , ut Consules designati amicos suos ad officium Consulare , quod erat Kalendaris Jan. evocarent : quod dicebant rogare ad Consulatum. Pollio in Gallieno : *Matronas ad Consulatum suum rogavit, iisdemque manum sibi consulantibus quaternos amicos dedit.* Et Symmachus in lib. 6. Ep. 10. & 37. Atque interdum Consules designati non suis dumtaxat liberis amicos evocabant , sed etiam Principis ipsius literis per Agentem in rebus eos ad Consulatum suum rogari curabant : quem honorem sibi primo delatum esse scribit Libanius in Oratione de vita sua pag. 67. de Richomere Consule loquens : *ὁ μὲν οὖν πρὸς ἐμὲ τῶν ἑταίρων χερσὶν ἑταίρευσεν ἐκείνῳ γὰρ ἄλλοι τῶν ἐμῶν αὐτῷ τὸ ἔργον οὐδὲν τῶν ἑταίρων ἔσθῃ βασιλέως, ἔσθῃ ἀποστρέφοντες ἐγὼ ἐγώ.* Id est : *Et etiam Consulatum esse institutus , dupliçibus me literis evocavit : cum suis , in quo consuetudinem aliorum secutus est : tum Augusti , quod quidem nemini antea contigerat.* Sed en primum id Libanio tributum sit , alius disquirendum relinquo. Sub ea autem tempora id frequentissimè usurpatum esse , docent Symmachi Epistola in lib. 5. & 6. Fuisse generis est Epist. 20. Juliani Augusti ad Eusebium , in qua hæc leguntur inter cetera : *ἔγω τῶν βασιλικῶν ἐπισημῶν αὐτῶν.* Id est : *Venito igitur , ut spectulam Consularem ipse accipias.* Ex his patere existimo , quis sit sensus ejus loci , quæm

5 curârat rogari Præfectus: & peniculo serie literarum absterfa, sola incolumi re-
liâta subscriptione, alter multum à vero illo difsonans superferibitur textus: ve-
lut Silvano rogante verbis obliquis, orantèque amicos agentes intra palatium,
vel privatos, (inter quos & Tuscus erat Albinus, aliique plures) ut se altiora
cœptantem, & 1 propediem 6 folium Principis aditurum juvarent. Hunc fa-
scem 1 ad arbitrium 7 figmenti commisit, v vitam pulsaturus infontis. 8 Dyna-
mîus præfectus est, ut hæc pro Imperatore scrutaretur. Hæc & similia 9 cùm
astu texeret, x Consistorium solus ingressus intimum, captato tempore 1 vinci-
re sperans 2 pervigilem salutis 2 imperatoris custodem. Lectâque in Consisto-
rio astu callido confarcinatâ materiâ, Tribuni jussi sunt custodiri, & de pro-
vinciis duci privati, quorum epistolæ nomina designabant. Confestimque ini-
quitate rei percitus 3 Malarichus Gentilium rector, collegis adhibitis strepebat
immaniter, circumveniri homines dicatos Imperio per factiones & dolos mini-
mè debere proclamans: petebâtque ut ipse reliâtis obsidum loco necessitudini-
bus suis, Mallobaude Armaturarum Tribuno spondente quòd remeabit, ve-

5 Ms. curarat rogari. 6 Ms. locis principalis. 7 Ms. f. com. .... misit. 8 Ms. Dynamius cœptum Præf. est Imperatori avidè scrutaretur: 9 Ms. consueterreret e. .... id sole ingressus. 1 Ms. deinde sperans ut pervigilem. 2 Ms. deest. 3 Ms. Malaridius.

ri avide scrutari hæc & similia consue terreret e. .... id sole ingressus intimum caperem tempore, deinde sperans, ut pervigilem salutis custodem. Atque ita profus habet Regius codex, [& Colbertin.] nisi quòd pulsaturum scribit, & salutis ejus custodem. Mihi in tam desperato loco, ut vulgò dicitur, aqua hæret. Priora tamen sevidentur legi posse commodius: Hunc fascem ad arbitrium figmenti compositum, multos pulsaturum infontes, à Dynamio susceptum Præfectus Imperatori avido scrutari hæc & similia consue offerendum. Quæ emendatio firmatur ex iis, quæ paullo post sequuntur: Dynamius compositas literas his concinentes, quas obtulerat Principi per Præfectum. Idem.

præ manibus habemus. Ait enim Marcellinus Lampadium Præfectum Præf. curasse, ut Eusebius & Ædesius sibi amicissimi ad officium Consulare, Arbitionis ut puto, (is enim hoc anno Consul fuit) seu si mavis, Lolliani, evocarentur. * Ceterum quod de Consulibus dixi, idem etiam de reliquis magistratibus sentendum est, qui amicos suos ad officium suum & solemnem auspiciandi diem invitare consueverunt, ut testatur Chrysofostomus in sermone de sanctis Berenice & Profdoce pag. 634. καὶ δὲ τὸν ἐν ἀρχαῖσι ἀρχὴν καὶ μὲν ὁνομασθέντες πάλαι καὶ ἐπιτοῖς καὶ ἐπιτοῖς αὐτοῖς τῶν ἐπιτοῖς. * Vales.

v Vitam pulsaturus infontis.] Multis de causis displicet hæc lectio. Primò enim parum Latina hujusmodi locutio est: deinde non solius Silvani vita calumniis appetebatur, sed eorum quoque omnium ad quos scriptæ erant epistolæ. Quare potior videtur Regii codicis scriptura, ac Rom. Editionis. Sic Marcellinus noster infra de Proculo Silvani domestico: Memor, inquit, somni quo vetitus erat per quietem pulsare quemquam infontem. Et in lib. 29. de Heliodoro: Quam præcipiti confidentia Patriciatus columina ipsa pulsavit. Idem.

[Propediem solium Principis aditurum juvarent.] Et hanc lectionem excogitavit Castellus, cùm in Editione Romana legeretur hoc modo: Propediem locis principalis aditurum: absque extrema voce, quam neque Regius codex, [nec Colbertinus,] neque ceteri, ut opinor, agnoscunt. Quocirca sic legendum puto: Ut se altiora cœptantem, & propediem loci principalis adjuvarent. Ita in lib. 16. de Arbitione: Hoc quoque non contentus, ut parvo, locum appeteret principalem. & supra in lib. 14. de Gallo: Principem locum si copia patuisset affectabat. Sanè in Regio codice & Valentino distinctè scriptum erat, loci principalis. Idem.

x Consistorium solus ingressus intimum.] Ita supplevit P. Castellus inceptè ut solet: quasi hæc de Dynamio intelligerentur homine vilissimo, ac non potius de Lampadio Præfecto Prætorii, qui fascem epistolarum à Dynamio susceptum ipse Principi obtulit, ut supra notavi. Quòd si conjecturæ locus esset, sic ferè scriptum esse existimarem: Et illucescente vix sole conclave ingressus est intimum, &c. ut in fine lib. 30. de Valentiniano istu sanguinis percito scribit: Concursum ministrorum vite secretioris ad conclave ductus est intimum. Idem.

t Ad arbitrium figmenti commisit.] Totus hic locus non minùs ad arbitrium figmenti interpolatus est à Castello, quàm illæ Silvani epistolæ à Dynamio interpolate sunt. Romanæ quidem Editionis scriptura hæc est: Hunc fascem ad arbitrium figmenti co. .... sit vitam pulsaturus infontes à Dynamio captum Præfectus Imperato-

y Ut pervigilem salutis imp. custodem.] Non assentior Castello, qui hæc ad Silvanum retulit. Mihi non

locius ⁴ jubetur ire ducturus Silvanum, aggredi nihil tale conatum, quale infidiatores acerrimi concitarunt: vel contra se paria ⁵ promittente, Mallobaudem orabat properare permitti, hæc quæ ipse pollicitus est impleturum. Testabatur enim id se proculdubio scire, quòd si quis mitteretur externus, suo-pte ingenio Silvanus, etiam nulla re perterrente timidior, composita fortè turbabit. Et quamquam utilia moneret & necessaria, ventis tamen loquebatur incassum. Namque Arbetione auctore, Apodemius ad eum vocandum cum literis mittitur, inimicus bonorum omnium diuturnus & gravis: qui ⁶ ² incidentia parvipendens, cum venisset in Gallias, dissidens à mandatis, quæ proficiscenti sunt data, nec viso Silvano, nec oblatis scriptis ut veniret admonito, remansit: ³ adscitòque Rationali, quasi proscripti jamque necandi Magistri pedutum clientes & feros hostili tumore vexabat. Inter hæc tamen dum præsentia Silvani speratur, & Apodemius quieta perturbat: Dynamius ut argumento validiore impiè structorum assereret fidem, compositas litteras, his concinentes quas obtulerat Principi per Præfectum, ^b ad Tribunal miserat Fabricæ Cremonensis, nomine Silvani & Malarichi, à quibus ut arcanorum conscius monebatur parare properè cuncta. Qui cum hæc legisset, hærens & ambigens

⁴ Ms. juberet ire ducturus. ⁵ Ms. promittentem. ⁶ Ms. incidens.... (hic lacuna media linea) in Gallis. Steph. incidentis.... cum venisset in Gallias.

dubium est, quin de Dynamio aut potius Lampadio intelligenda sint, qui de industria in palatium diluculo venerat, Silvani literas Principi oblaturus, ut pervigil ipse salutis imperatorie custos haberetur. Sic Marcellinus in lib. 16. de Rufino delatore quodam Dynamii simillimo: *Quo cognito, inquit, Constantius gemens, & tamquam vindicem salutis sue lugens exstinctum.* Valef.

⁷ *Qui incidens Principi in Gallis.*] Longè aliter scriptum erat in Editione Romana. Sic enim habet: *Qui incidentis.... cum ventis & in Gallias dissidens à mandatis qui proficiscenti sunt data:* eodemque planè modo scriptum est in Regio [& in Colbertino] ^a ac Tolosano ^a exemplari. At Castellus vir ad delirium usque fatuus, locum sic prohibidine refinxit: *Qui incidens Principi in Gallis dissidens à mandatis conventis que proficiscenti.* &c. Quanto sapientior Gelenius, qui in Editione Basilienfi sic edijussit: *Qui incidentis.... cum venisset in Gallias, dissidens à mandatis conventis, &c.* Equidem si quid neci iudicium est, sic à Marcellino nostro scriptum fuisse censeo: *Qui incidentia parvipendens, cum venisset in Gallias, dissidens à mandatis que, &c.* Explosa illa inficitia voce *conventis*, quam Castellus ex corrupta Editionis Rom. scriptura *cum ventis* temere huc intruserat. Conjecturæ autem nostræ suffragatur ipsemet Marcellinus, qui in lib. 31. de Gratiano sic ait: *Incidentia multa parvipendebat & frisa.* Idem. Cur igitur aut unde editum *parvipendens*? Gron.

^a *Adscitòque Rationali.*] Rationales in provinciis bo-

na caduca & vacantia fisco vindicabant. Horum duo genera fuere: alii Rationales rerum privatarum, alii Largitionum sacrarum, ut patet ex lege 4. Cod. theod. de appellationibus, lege 6. de diversis officiis & apparitionibus. Hi sub dispositione Comitum Largitionum: illi sub Comite rei privatæ, ut declarat Imperii Notitia. Utrum verò Rationalis rei privatæ, an Largitionum hic intelligatur, difficile est dicere. Observavi tamen serè fundos ac prædia rei privatæ applicari solita, aurum verò & argentum Largitionibus. Julianus in Epist. 43. ad Ecebolium: *τὰ χρημᾶτα τῆς διαφανῆς ἐκκερναίας ἀπαγία ἐν τοῦ σαρκεύ ἀνακερναίας δεδωσμένα τοῖς στρατιώταις, καὶ τὰ κληματα τοῖς ἡμετέροις κερναίοις περὶ αὐτοῖς:* atque hinc intelligenda est lex 7. & lex 20. Codicis Theod. de bonis proscriporum. Inde etiam est, quòd Comes Gildoniaci patri-monii, & Procurator rerum Juliani sub dispositione Comitum rei privatæ ponuntur in Imperii Rom. Notitia. Præter Rationales, erant & Magistri rei privatæ, de quibus lex 2. & 4. Cod. Th. de jure fisci, & lex 14. de Decurionibus. De his intelligendus est Eusebius in lib. 8. Hist. cap. 13. de Adalberto: *ὁ δὲ πᾶσι κερναίοις ἀπέδωκε τὰς βασιλικὰς τιμὰς καὶ τὰς κερναίων δυνάμεις τὸ παρ' αὐτοῦ καὶ κερναίων μαγιστρῶν καὶ τῶν καὶ κερναίων δυνάτων.* & Athanasius in Apologia ad Constantium pag. 679. *ἐξ ἧς καὶ ἐξ ἑαυτοῦ. ὅτι καὶ κερναίων, ὃ ἡμετέροις ἦν ἐκεί. ubi vides Magistros semper Rationalibus adjungi. Unde adducor ut credam mendosam esse legem 26. Cod. Theod. de Decurionibus, in qua legitur: *Cunctos ex Comitibus & ex Præsidi-bus & Rationalibus & Magistris studiorum, &c.* Scribendum enim videtur, *& Magistris privatæ*, ut planè confirmat lex 14. eodem titulo. Valef.*

^b *Ad Tribunal miserat Fabricæ Cremonensis*] Hujus

diu quidnam id esset, (nec enim meminerat secum aliquando super negotio ullo interiore, hos quorum litteras acceperat colloquutos) epistolas ipsas per bajulum qui portarat, juncto milite ad Malarichum misit, obsecrans ut doceret apertè quæ vellet, non ita perplexè: nec enim intellexissè firmabat, ut subagrestem & simplicem, quid significatum esset obscuriùs. Hæc Malarichus subito nactus, etiam tunc squalens & mæstus, suumque & popularis Silvani vicem graviter ingemiscens, adhibitis Francis, quorum ea tempestate in palatio multitudo florebat, erectiùs jam loquebatur: ^c tumultuabaturque, patefactis insidiis, resectaque jam fallaciâ, per quam ex confesso salus eorum appetebatur. Hisque cognitis statuit Imperator dispicientibus ^d Consistorianis & Militaribus universis, in negotium præterinqui. Cùmque judices fastidissent, Florentius Nigriniani filius, agens tunc pro Magistro Officiorum, contemplans diligentius scripta, apicùmque pristinorum reliquias quasdam reperiens, animadvertit, ^e ut factum est, priore textu interpolato longè alia quàm dictarat Silvanus, ex libidine confarcinatæ falsitatis adscripta. Proindè fallaciarum nube discussa, Imperator doctus gesta relatione fideli, abrogata potestate, ^f Præfectum statui sub quæstione præcipit: sed absolutus est enixa conspiratione multorum: ^g suspensus autem Eusebius ex-Comite Privatarum, se conscio hæc dixerat concitata. Ædesius enim, ⁷ minùs scisse quid actum sit pertinaci infitiatione contendens, abiit innoxius: & ita finito negotio, omnes sunt absoluti, quos exhiberi delatio compulit criminis. Dynamius verò ut præclaris artibus illustratus,

7 Ms. minùs scisse.

Fabricæ item mentio in Notitia Imp. Occid. *Sub dispositione viri illustris Magistri Officiorum Cremonensis scutarii.* Lindenbr.

^c *Tumultuabaturque factis insidiis.*] Sic primus edidit Gelenius, ex conjectura, ut videtur. In codice enim Regio * ac Tolosano * atque in Editione Augustana legitur hoc modo: *Tumultua . . . factis insidiis.* Mihi non dubium est, quin legendum sit, *tumultuando patefactis insidiis.* Valef.

^d *Consistorianis & Militaribus universis.* Consistorium locus est in quo Princeps consultat aut judicat: Sæor *ovkivov* eleganter interpretatur Hesychius. Quotiescunque autem Princeps in Consistorio sedebat, adhibebant serè Præfectus Præt. Præsens, Quæstor Palatii, Magister Officiorum cum Conitibus ac Tribunis sacri Consistorii. Hi omnes Consistorianorum nomine continentur. Neque enim solos Comites ac Tribunos Consistorianos hic intelligi crediderim umquam: præsertim cùm Florentius Agens tunc pro Magistro Officiorum in hoc sedisse negotio paulò post referatur. Ceterum et si Consistoriani judices in hac causa fuerunt, non tamen in Consistorio rem actam esse existimandum est. Etenim, ut

suprà dixi, Consistorium non dicitur, nisi ubi Princeps est. Et acta in Consistorio ita concipiebantur: *Acta habita apud Imp. N. Augustum, N. & N. Consulib. x. Kal. April. Constantinop. in Consistorio, &c.* ut apparet ex lege 5. & 8. Cod. Theod. de fide testium. Huic autem iudicio, quod refert Marcellinus noster, non interfuit Constantius Aug. sicuti ex sequentibus apparebit, ubi ait: *Imperator doctus gesta relatione fideli, &c.* Idem.

^e *Um factum ex priore textu.*] Hic locus beneficio Regii codicis à nobis est emendatus, quem Gelenius antea & Castellus corruperant: sed & conjecturâ nostrâ nonnihil est adjutus. Nam cùm in exemplari Regio * Tolosanoque * [& Colbertino,] perinde atque in Editione Rom. scriptum esset, *longe aliquàm dictarat Silvanus, emendavi, longe alia quàm dictarat Silvanus.* Idem.

^f *Statui sub quæstione præcipit.*] In Augustana Editione Mar. Accursii reperi, *præcepit:* quod magis probò. Idem.

^g *Suspensus autem Eusebius.*] Suspensum in euleo intellige: ut * suprà lib. 14. cap. 9. * & infra cap. 9. quod cùm non intelligeret Castellus, vocem temere inseruerat hoc modo: *Suspensus autem Eusebius ex-Comite Privatarum, qui se conscio hæc dixerat concitata.* Idem.

cretius collocutus, iisdemque magnitudine promissæ mercedis accensis, p^rcul-
tu^r purpureo à draconum & vexillorum insignibus ad tempus abstracto, ad
culmen imperiale surrexit. Dúmque hæc aguntur in Galliis, ad occasum incli-
nato jam die, perfertur Mediolanum insperabilis nuntius, apertè Silvanum
demonstrans, dum ex² Magisterio peditum altiùs nititur, sollicitato exercitu
ad Augustum culmen evectum. Hac mole casus inopini Constantio iccto, quasi
fulmine fati, Primates consilio secundâ vigiliâ convocato properarunt omnes
in regiam. Cúmque nulli ad eligendum quid agi deberet, mens suppetere pos-
set aut lingua: submissis verbis³ perstringebatur Ursicini mentio, ut consiliis
rei bellicæ præstantissimi, frustra que gravi injuria lacesciti: &⁴ per Admissio-
num Magistrum, (qui mos est honoratus) accito eodem, r⁵ ingresso Consi-
storium⁶ offertur⁷ purpura, multo quàm antea placidius...⁸ omnium primus

1 Ms. purpureo à draconum. 2 al. ex Magistro.
3 al. fit. 4 Ms. purpura multo quàm antea placidiùs
..... omnium primus extorta ei regio re insti-
tuit adorari cùm semper. al. purpura, atque ita ante
Principis pedes supplicem statuerunt externorum Re-
gum ritu cùm semper.

cipales milites, qui privilegiis muniuntur. Principio-
rum igitur vertices, sunt Tribuni, Centuriones, Or-
dinarii, Draconarii, & similes, ut optimè declarat Ve-
getius in lib. 2. cap. 13. Eosdem Proceres appellare vide-
tur Marcellinus noster sub initium lib. 20. cum dicit:
*Ad convivium Proceribus corrogatus, petere jure si quid in
promptu esset edixit.* Libanius verò in Oratione funebri
de laudibus Juliani, eandem rem narrans: τὰς ἀρχὰς ἡ
λέγων ἀπellaτ, ὡν ἐξήρτηται τὸ λατρεῖν. *Vales.*

[*Cultu purpureo à draconum & vexillorum insignibus.*]
Cùm imperii παρρησιον esset purpura, quam conficere
sub poena capitibus interdictum erat: qui tyrannidem ar-
ripiebant, purpuram de signis aut vexillis ac statuis de-
trahere necesse habebant: donec imperio confirmato
confici sibi purpuream vestem juberent. De vexillis tes-
tatur Capitolinus in Gordianis: *Sublatà de vexillis pur-
purà Imperatores eos dicemus.* De statu auctor est Vopi-
seus in Saturnino: *Deposita purpurà ex simulacro Veneris,
cyclade uxoria militibus circumstantibus amictus & adora-
tus est.* Et Pollio in Celfo Tyranno. Libanius quoque
in Antiochensi pag. 363. de Eagenio quodam Tribuno,
qui Diocletiani temporibus tyrannidem arripuit: *περικ-
κλῆσιν ἐπέσχε ἡ ἐν ἡμέλει ἢ ἐν τῷ ἀκρωτῆρι ἀγέλαματι περιε-
κκλῆσιν, παύτως ἐπὶ τοῦ ἔργου ἔρχετο.* Interdum etiam ex gynæ-
ceo segmentum aliquod rapiebant purpuræ. Sic Proco-
pius à Faustina Constantii quondam uxore purpuram
accepisse dicitur in lib. 26. Et Julianus in Oratione 1. &
2. ad Constantium, Silvanum ait non ex signis, sed ex
gynæceo purpuram sumpsisse: quod quidem in con-
temptum tyranni probabiliter ab oratore confictum exi-
ssimo. *Idem.*

q Per Admissionum Magistrum.] Magister Admissio-
num is erat, qui viros honoratos in Consistorium in-

ducebat. Hujus meminit Vopiscus in Aureliano, &
lex 12. Cod. Theod. de globali onere; & albimentione
ejus dignitatis occurrit. Sub eo fuit officium Admissio-
num, qui Admissionales dicuntur in lege 3. & 7. Cod.
de privilegiis eorum qui in palatio militant. Fuit & Pro-
ximus Admissionum, cujus meminit Marcellinus in lib.
22. *Manumittendis ex more inductis per Admissionum Pro-
ximum.* Is erat primus post Magistrum: unde intelligi-
tur, quare honoratus fuisse dicat Marcellinus, per
Magistrum accessit. Ab his Admissionalibus non mul-
tum diversi sunt invitatores, qui admittendos ultro in-
vitabant, de quibus loquitur lex ultima, Cod. de diver-
sis officiis. Hi porro omnes erant sub dispositione Ma-
gistri Officiorum, ut ex Notitia Imperii constat, ad
quem spectabat viros clarissimos & legatos omnium
gentium in Consistorium inducere, ut testis est Cassio-
dorus lib. 6. in formula Magisteriæ dignitatis. *Idem.*

r Ingresso Consistorium offertur purpura.] Quam adora-
re more novo cogebatur. Inf. *adorare solemniter anhelantem celsius purpuram.* Quo modo etiam ipsi Imp. lo-
quuntur, L. 4. C. de Consulib. & non sparg. L. 1. C.
de Præpos. Cub. L. unic. C. de Comit. & Tribun. L. 1.
C. de Silentiar. L. fin. C. de Palat. sacrar. Larg. L. 2. C.
de privil. Schol. Græci dicunt, *χρῆμα δὲ τοῦ προσκυνοῦντος εἶδεναι.*
Themist. Orat. x111. *Lindenbr.*

s Offertur purpura.] Id est, adorandæ sacræ purpu-
ræ copia datur. Solebant enim Imperatores ultro ipsi
venientibus chlamydis laciniam porrigere, quo majore
animo accederent. Unde Julianus Aug. Lucilliano ait:
*Majestatis insigne non ut consulario tibi, sed ut desinas pa-
vere, porrexi.* Infra in lib. 21. Adorandæ autem purpu-
ræ ritus erat ejusmodi, ut Patricii quidem ad dextram
Principis papillam adorarent, Præcæpsque eorum caput
deoscularetur: Senatores verò ac ceteri genu dextro
ante Principem flexo abscederent, quemadmodum scri-
bit Procopius in Anecdosis sub finem: quem habitum
exprimit Marcellinus paullo post, cùm de Ursicino hæc
dicit: *Adactis que inclinante negotio ipso cervicem adorare
solemniter anhelantem celsius purpuratum.* Vide Suidam in
προσκυνοῦντος εἶδεναι, & Eusebium lib. 4. de vita Const. cap. 57.

extero ritu & regio more instituit adorari, cum semper ^v antea ad similitudinem
judicium salutatos Principes legerimus. Et qui paullo antea cum ^s insectatione
malivola, Orientis vorago, invadendæque summæ rei per filios adfectator
compellabatur: tunc dux prudentissimus & * Constantini Magni fuerat commi-
lito, solusque ad extinguendum probis quidem, sed insidiosis rationibus pe-
tebatur. Diligens enim operam dabatur Silvanum extinguere, ut fortissimum
perduellem: aut si fecus accidisset, Ursicinum exulceratum jam penitus abole-
ri, ne superesset scrupulus impendio formidandus. Igitur cum de profectio-
ne celeranda disponderetur, propulsationem objectorum criminum eundem ducem
parantem, prægressus oratione leni prohibet Imperator, non id esse memo-
rans tempus, ut controversa defensio causæ susciperetur, cum vicissim restitui
in pristinam concordiam partes necessitas subigeret urgentium rerum, antequàm
cresceret mollienda. Habita igitur deliberatione multiplici, potissimum tra-
ctabatur, quo commento Silvanus ⁶ gesta etiam tum Imperatorem ignorare exi-
stimaret. Et probabili argumento ad firmandam fidem reperto, monetur ho-
norificis scriptis, ut accepto Ursicino successore, cum potestate rediret inta-
cta. Post hæc ita digesta, protinus jubetur exire, Tribunis & ⁷ Pro-
tectores Domesticis decem, ut postularat, ad juvandas necessitates ⁸ y publi-

5 *Mf.* insectatione. 6 *Mf.* gesto etiam tum imperato-
re rem ign. 7 *al.* Protectores Domesticos. 8 *al.*
publicas secum duxit. Inter.

* Cum autem purpura ab Imperatore esset oblata, tunc
is quierat admittus, purpuram manu apprehensam de-
oscilabatur, ut indicat Chrysothomus in oratione xi.
ad populum Antiochensem: *εἰ γὰρ πορευθεὶς τὸ βασιλικὸν
ἢ ἀν' ἀνάγκης χειρὶ δεξιᾷ περιελάμβανεν.* * *Vales.*

t *Omnium primus extero ritu.*] Ante hæc verba lacuna
est in omnibus codicibus scriptis, atque in Editione
Romana: quam quidem lacunam P. Castellus infeliciter
supplere tentaverat hoc modo: *Offer ut purpura multa,
quam ante Principis pedes explicitam straverunt.* Sed Sigis-
mundus Gelenius hæc deliramenta ex Editione sua ex-
puxit. Existere postea qui illam Castelli conjecturam
reconcinnarent, ut videre est in Editione Lindenbrogii.
Sed hæc utpote spuria, & ex ea, quam dixi, officina
profecta nos quoque delavimus. Deest autem in hac la-
cuna, ut equidem iudico, unum aut alterum vocabulu-
m hoc modo: *Dioletianus Augustus omnium primus,
&c.* Certè id Dioletiano tribuunt Eutropius, & Au-
relius Victor, Eusebius in Chronico, & Zonaras in
tomo 2. Annalium, his verbis: *ἔστιν προσηγορίῳ πα-
ρα τὴν γερουσίαν ἀνάγκη, ἀπὸ προσηγορίῳ ἰδιωτιστῶν ἢ τὰς
ἐξουσίας ἰσχυρῶν, ἢ τὰς ἐπισημὰς ἢ τὸν δόξαν ἢ μαζὰς
κρίσεως, ἢ τὸν αἶμα πολυτίμων τοῖς βασιλικῶν παρονομασί-
αις ἢ τὸν αἶμα τῶν βασιλικῶν ἢ τὸν αἶμα τῶν τιμητικῶν, ἢ τὸ
βασιλικῶν προσηγορίῳ μὴ ὄντων πορευθεὶς περιελάμβανεν.* Id est:
Non jam amplius a S. natu salutari sustinuit, sed adorari se

*jussit: vestisque & calciamenta auro & lapillis & margar-
itis ornavit: ac regis insignibus plus magnificentie addi-
dit. Nam superiores Principes instar Consulium obser-
vabantur, & imperii insigni purpuream tantum eblamydem ha-
bebant. Ceterum integra hæc de Diocletiano seu quovis
altero periodas per me quidem expungi potest: à Gram-
matico enim quopiam ad oram libri adnotata, ac posita
in contextum irrepsisse videtur. Idem.*

v *Ante Principis pedes.*] Ritus hic *προσηγορίῳ* non à
Constantio primùm introductus, sed jam olim ab Imp-
Romano usurpatus fuit. De Diocletiano scribit Eutrop.
lib. ix. quod *Imperio Romano primus Regie consuetudinis
formam magis, quam Romane libertatis invenit; adora-
rique se jussit, cum ante eum cuncti salutarentur.* Trebell.
Pollio de Zenobia: *Adorata est more Persarum.* Et jam
antè monstrum illud hominis Heliogabalus adorari se ri-
tu eo jusserat. Sed Alex. Sever. optimus Princeps, con-
tinuò ubi ad Augustam dignitatem erectus, id ne fre-
quentaretur jussit. Lamprid. *Adorari se vetuit, (Alex.
Sever.) cum jam cepisset Heliogabalus adorari, Regum
more Persarum.* Quo autem gestu hæc adoratio peracta,
& quid à salutatione differat, multis declarat V. Cl. Bar-
nab. Briffon. de ritu Persar. lib. i. *Lindenbr.*

x *Constantini M. fuerat commilito.*] Id est, fuisse præ-
dicabatur. Simili idiotismo Gallicanus in Cassio dixit:
*Qui si obtinisset imperium, fuisset non modo clemens, sed
bonus, sed utilis, sed optimus Imperator. Vales.*

y *Publicas . . . . . conjunctis.*] In *Mf.* Florentino
* ac Tolosano * [Colbertinicoque] atque in Editione
Augustanalegitur, *publicas . . . . . conjunctis.* Neque

cas ei conjunctis : inter quos ego quoque eram cum ⁹ Veriniano collega ; ² res-
dui ¹ omnes propinqui & familiares. Jamque cum egressum , solùm ³ de se me-
tuens quisque per longa spatia deducebat. Et quamquam ut bestiarum obicere-
mur intractabilibus feris , perpendentes tamen hoc bonum habere tristitia ² præ-
cedentia , quòd in locis suis secunda ³ substituunt , mirabamur illam sententiam
Tullianam , ^b ex ⁴ internis veritatis ipsius ⁵ promulgatam , quæ est talis : *Et
quamquam optatissimum est , ⁶ perpetuò fortunam quam florentissimam perma-
nere ; illa tamen æquabilitas vitæ non tantum habet sensum , quantum cum ex
sevis & perditis rebus ad meliorem statum fortuna revocatur.* Festinabamus
itaque itineribus magnis , ut ambitiosus Magister armorum , ante allapsum per
Italicos de tyrannide ullum rumorem , in suspectis finibus appareret. Verùm
cursum nos properantes ^c aëria quædam antevolans prodiderat fama : & Agrip-
pinam ingressi invenimus cuncta nostris conatibus altiora. Namque conveni-
undique multitudine trepidè cœpta fundante , coactisque copiis multis : pro
statu rei præsentis id aptius videbatur , ut ad Imperatoris novelli , per ludibrio-
sa auspicia virium accessu firmandi , sensum ac voluntatem dux flebilis ⁷ vertere-
tur : quòd variis assentandi figmentis in mollius vergente securitate , nihil me-
tuens hostile deciperetur. Cujus rei finis arduus videbatur. Erat enim cautiùs
observandum , ut appetitus opportunitati obtemperarent , nec præcurrentes
eam , nec deserentes : qui si eluxissent intempestivè , constabat nos omnes sub
elogio uno morte multandos. Susceptus tamen idem Dux leniter , adactisque ,

⁹ Ms. Veriniano. ¹ Ms. omnes... (hic lacuna media
lineæ) ... Jamque. ² Ms. recidentia. ³ Ms. substi-
tuunt ..... mirabamur. ⁴ Ms. æternis. ⁵ Ady-
tis Ms. deest. ⁶ al. perpetuò. ⁷ al. veteretur.

aliter Regius codex, nisi quòd lacunam habet nullam.
Equidem non dubito, quin legendum sit ut edidi: *Pre-
toribus Domesticis decem adjuvandas necessitates publi-
cas ei conjunctis.* Nam & sensus ita postulat, & observa-
vi hanc particulam & poni solere pro ei, tum in codice
Regio, tum in Editione Romana. *Vales.*

² Residui omnes propinqui & familiares. Tres pos-
tremæ voces additæ sunt à P. Castello. Nam in Mss. co-
dicibus Regio & Florentino, [Colbertinoque,] * ac
Tolosano *, atque in Editione Rom. legitur tantùm
residui omni..... jamque, &c. quod monitum volui,
ne quis spuria pro legitimis acciperet. *Idem.*

^a De se metu quisque. Hunc locum sic lego & inter-
pungo: *Jamque cum egressum, solùm de se metuens quis-
que per longa spatia deducebat.* Certè in exemplari Regio
* Tolosanoque * legitur *metum.* *Idem.*

^b Ex internis veritatis ipsius promulgatam. Hæc est
scriptura Regii codicis [& Colbertini,] & omnium,
ut opinor, scriptorum exemplarium. Editio Rom. ha-
bet: *in externis Ver. ips. promulgatam.* Unde P. Castellus
hanc lectionem effinxerat, *in æternis veritatis ipsius ady-*

tis prom. Mihi potior scriptorum codicum lectio visa est:
quæ confirmatur ex lib. 31. Ceterùm hæc Tulliana sen-
tentia hodie in libris Ciceronis non reperitur. [Petrus
quidem Pithæus ad oram Ammiani sui manu sua nota-
vit, hunc locum sumptum esse ex Ciceronis oratione
post reditum in Senatu habita : sed eam sententiam diu
multumque ibi frustra quæsi.] Altera tamen similis
legitur in oratione ad Pontifices, his verbis : *Nam etsi
optabilis est cunsum vitæ conficere sine dolore & sine inju-
ria : tamen ad immortalitatem gloriæ plus affert, deside-
ratum esse à suis civibus, quàm omnino nunquam esse vio-
latum.* *Idem.* Et certe vulgo solet in Ciceronis editio-
nibus inter fragmenta ex incertis libris reponi, etiam
Nizolio bis inter incerta id referente. Sed mirum est,
quomodo sic se quæsiisse testetur vir doctissimus, non ob-
vixisse illi locum ex oratione, quam habuit Tullius ad
Quirites post reditum, profusè eadem sententia & ver-
bis etiam propinquieribus. *Etsi homini nihil est magis o-
ptandum, quàm prospera, æquabilis, perpetuaque fortuna,
secundo vitæ sine ulla offensione cursu ; tamen si mihi tran-
quilla & placata omnia fuissent ; incredibili quadam, &
pæne divina, qua nunc vestro beneficio fruor, letitiæ ve-
luptate caruissim.* Gron.

^c Erratica quædam antevolans p fama. In Editio-
ne Rom. excusum est *erraria.* In Regio autem codice
[& in Colbertino] scriptum inveni *erraria* : proinde

inclinante negotio ipso cervices, adorare sollemniter^d anhelantem celsiùs⁸ purpuratum, ut spectabilis colebatur, & intimus: facilitate aditùs, honoréque mensæ regalis adeo antepositus aliis, ut jam secretiis de rerum summa confultaretur. Egrè ferebat Silvanus ad Consulatum potestatesque sublimes elatis indignis, se & Ursicinum solos, post exsudatos magnos pro Rep. labores & crebros, ita fuisse despectos, ut ipse quidem per quæstiones familiarium sub disceptatione ignobili crudeliter agitatus, commississe in majestatem arcesseretur: alter verò ab Oriente raptus, odiis inimicorum addiceretur: & hæc assidue clam querebatur & palam. Terrebant nos tamen, cum dicerentur hæc & similia, circumfremantia undique murmura causantis inopiam militis, & rapida celeritate ardentis angustias Alpium perrumpere Cottiarum. In hoc æstu mentis aneipiti, ad effectum tendens consilium occulta scrutabamur indagine: federatque tandem, mutatis præ timore sæpe sententiis, ut quæsitis magnâ industriâ^c cautis⁹ rei ministris, obstricto religionum consecratione colloquio, Bracati sollicitarentur atque Cornuti, fluxioris fidei, & ubertate mercedis ad momentum omne versabiles. Firmato itaque negotio per sequestres quosdam gregarios, obscuritate ipsa ad id patrandum idoneos, præmiorum expectatione accensos, Solis ortu jam rutilo subitus armatorum globus erupit: atque, ut solet in dubiis rebus audentior, cæsis custodibus regiâ penetratâ, ¹ Silvanum extractum ædiculâ, quò exanimatus confugerat, ad conventiculum ritus Christiani tendentem, densis^f gladiatorum ictibus trucidarunt. Ita dux haud exsilium meritorum hoc genere appetit mortis, metu calumniarum, quibus factione iniquorum irretitus est absens, ut tueri possit salutem, ad præsidia progressus extrema. Licet enim ob tempestivam illam^g cum Armaturis prodicionem

⁸ Ms. purpuram specialius. ⁹ rei spei deest. al. 1 Ms. signatum.

legendum esse arbitror *aria*, * prout in Ms. Tolosano exaratum est *. Sic infra in libro 18. *Credimus, neque enim dubitum est, per acrios tramites famam præpostem colligere*: quo in loco Editio Romana habet, *per errarios tramites*, planè simili errore. *Vales.*

^d *Anhelantem celsiùs purpuram.*] Non intelligo, qua ratione dicitur anhelans celsiùs purpura. Etenim celsiùs anhelare non nisi de homine dici potest, quia ad majora adspiret, ut in lib. 26. de Procopio: *Velut Imperatoris cognatus altius anhelabat.* & in lib. 27. *Qui ex eo anhelantes, ex nutu suo indistincter putant omnium pendere fortunas.* Quocirca saniorum esse existimavi scripturam codicis Vaticani, qui sic habet: *Anhelantem celsus purpuratum.* Accedit, quòd in Editione Rom. & Regio * Tolosanaque * [æ Colbertino] codice legitur *purpuratum.* Idem.

^c *Cautis spei ministris.*] In exemplari Regio [& in Colbertino] est scriptum, *cauti spei ministris*: atque

ita in reliquis exemplaribus scriptum esse non dubito. Legendum igitur est, *cautis rei ministris.* Nam ut omnes sciunt, *p* pro *r* in libris manu exaratis sæpissime videntur: quod in codice Regio frequentissimè deprehendi. Idem.

^f *Gladiatorum ictibus trucidarunt.*] De cæde Silvani sic loquitur Zonaras: *σαδαι δὲ Οὐρσικίου ἐνὶ τῷ χερματῷ ἐκείνῃ στρατιῶν τῶν ἀρκεδονῶν, δι' ἐκείνῃ αἰετῶν ἠ Σιλβανίου.* Id est: *Missus enim illic Ursicinus, Silvanum corruptis pecuniâ ipsius militibus interemit.* Quem quidem locum eò libentiùs adscripsi, quòd Ursicini in eo sit mentio, de quo apud ceteros Scriptores altum silentium est. Hæc Silvani defectio simul ac cædes contigit Arbetione & Lolliano Coss. ann. Domini 355. Existantque numeri, in quibus D. N. F. L. SILVANUS. P. F. AUG. appellatur, teste Goltzio. Idem.

^g *Cum Armaturis prodicionem ante Mursensem.*] Silvanus Armaturarum Tribunus paullo ante Mursensem prælium à Magnentio ad Constantium unâ cum militibus suis transferat: quo factio Constantius ad persequendum Magnentium longè alacrior est factus, ut narra-

cui multò postea Valentiniani temporibus laqueus¹ vitam^m in causa Tripolitanæ legationis eripuit. Post quæ ita completa, Constantius ut jam cælo contiguus, casibusque imperaturus humanis, ³ magniloquentia sufflabatur adulatorum: quos augebat ipse, spernendo projiciendoque id genus parum callentes. Ut ² Cræsum legimus ideo regno suo Solonem expulisse præcipitem, quia blandiri nesciebat: & ⁰ Dionysium intentasse poëtæ Philoxeno mortem, cum eum recitantem proprios versus absurdos & inconcinnos, laudantibus cunctis, solus audiret immobilis: quæ res perniciofa vitiorum est alitrix. Ea demum enim laus grata esse potestati debet excelsæ, cum interdum & vituperationi fecus gestorum pateat locus.

C A P. VI. Jamque post securitatem quæstiones agitabantur ⁴ ex more, & vinculis catenisque plures ut noxii ⁵ plectebantur. Exurgebat enim effervens lætitiâ Paulus, tartareus ille delator, ad venenatas artes suas licentiùs exercendas: & inquirentibus in negotium Consistorianis atque Militaribus, ut præceptum est, Proculus admovetur eculeo, ⁹ Silvani Domesticus, homo gracilis

³ τὸ ἄστυ καὶ ἄστυ ἄστυ. ⁴ Mf. ex more de. ⁵ Mf. plectebantur.

xix. libri II. * & Themistium in oratione 17. *Vales.*

1 *Vitam in causa Trip. legat. eripit.*] Scripsi codices uero omnes consensu habent, *eripit.* Augustana Editio, *eripuit:* quod huic clausule convenientius esse existimavi. *Idem.*

m *In causa Tripolitane legationis.*] Inf. lib. xxviii. Lindenbr.

n *Cræsum legimus Solonem.*] Vid. Herodot. lib. 1. Diogen. Laert. in Solone, Plutarch. lib. de Discrim. adulat. & amici. *Idem.*

o *Dionysium intentasse Philoxeno mortem.*] In latomias Syracusanas conjectum Philoxenum scribunt, ubi & Cyclopem fabulam composuit. *Eliau. Variar. lib. xii. cap. xliv.* Carmen verò Dionysii tragœdiam fuisse Plutarch. ait, de Fort. Alexand. *Διονύσιος ὁ τῆς ποικίλης Φιλόξωνος εἰς τὰς ἑλομίας ἐπέβαλεν, ὅτι τραγῳδίαν αὐτῷ διορθῶσαι κενούσθεις, εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὄντων μυχρὴν τῆς κενουσίης αὐτῷ παρέσχεσαν.* Vide Suid. in Philoxeno. *Idem.*

p *Silvani Domesticus.*] Domestici erant Apparitores, seu Officiales Judicum, tam civilium, quàm militarium, in lege 3. Cod. Th. de assessorib. lege 16. & 17. de numerariis & actuar. & lege 8. de principib. Agentum in reb. Et ita apud Symmachum Domestici sumuntur aliquoties. Domestici officium dicitur in ^a novella Theodosii de Scholaribus, & in lege 1. Cod. de privilegiis Scholarum: Domestici militia in lege 17. citara Cod. Th. de numer. & apud Cassiodorum in Epist. 6. lib. xi. Idem & Cancellarii dicebantur, nec ordine militiae, sed lectione Judicis ad eum locum veniebant, teste Cassiodoro, & lege 3. Cod. Theod. de assess. Eorùmque videtur honorari fuisse militia. Nam Heraclianus Comes Africae Sabinum, Domesticum suum, generum si-

bi elegisse dicitur ab Orosio in lib. 7. Et Imperatores in lege 3. Cod. Th. ad legem Jul. reperund. satis innunt, altissimum hunc fuisse militiae gradum, his verbis: *Natalem quondam Duc in ad provinciam quam nudaverat, ire præcipimus, ut non solum quod eius non dicam Domesticus, sed manipularius ac minister accepit, &c.* Basilium in Epist. 285. ad Julitram: *ἰτίσεια τῆς ἐν Ἑλλάδι τῷ οὐκίῳ τῷ ἰσχυρῷ.* Id est: *Scripsi etiam ad Holladium Domesticum Praefecti:* eundemque maxima libertate cum Praefecto agere testatur. Iidorus Pelusiota epist. 300. lib. 1. *Δομίστικος τῶ ἰσχυρῷ* dicit Latino vocabulo. Ceterùm hi Domestici omnium serè consiliorum participes erant: quare periclitantibus Judicibus ipsi quoque in periculum rapiantur, quemadmodum docent leges supra laudatæ, & Orosius in libro citato. Marcellinus noster in lib. 30. *Cæsarum,* inquit, *ante hæc ejus Domesticum, quæ Remigius egerit, vel quantum accepit, ut Romani juraret alius infandos, per quæstionem eruentam interrogabat.* Hinc Malchus in historia Byzantiaca conciliatores ac Ministros furtorum Domesticos Judicum dici notat: *τῆς πρεσβυτηρίας τῆς ἀρχῆς, ἢ δομίστικος κατὰ ἰουμαίην, ἐπισημαίνοντες τὰ πάντα λόγον διδόντας ὡς ἰθαβοί.* Id est: *Et ministros atque interpretes furtorum, quos Romani Domesticos vocant, ad se mitti, rationem reddituros eorum quæ acceperant.* Non sunt autem confundendi hi Officiales cum Domesticiis Protectoribus, neque item cum Domesticiis themaris & cohortis, ut fecit Lindenbrogius ad hunc locum. *Vales.*

q *Silvani domesticus.*] Bene de hac dignitate Glossarium Nomic. *Δομίστικος τῷ δόματι, ὅς μετὰ κέμητος κοίτης ἐστὶν ὡς τὸ πῶς ὡς τὸ πῶς τῆς στρατηγίας τῆς πύλας.* Sic Solomon quidam Belisarii, & Praefentinus Petri, Imp. Mauricii fratris, Domestici fuerunt. Procopius Vvandalicor. lib. 1. *Σολῶμων ὁ ἐστὶν ἡ Βελισαρίου ἰσχυρῶν στρατηγίας δομίστικος τῆς πύλας τῆς Ρωμαίων.* Sic enim locus hic legendus. Theophylact.

& morbosus, metuentibus cunctis, ne vi nimia tormentorum levi corpore fatigato, reos atrocium criminum perspicuè citari faceret multos: verum contra quam speratum est contigit. Memor enim somnii, quo vetitus erat per quietem, ut ipse firmavit, pulsare quemquam insonem, usque ad confinia mortis vexatus, nec nominavit, nec prodidit aliquem: sed adferebat factum Silvani constanter, id eum cogitasse quod iniit, non cupiditate, sed necessitate compulsus, argumento evidenti demonstrans. Causam enim probabilem ponebat in medio, multorum testimoniis claram, quò die quinto antequam infulus susciperet principatus, donatum stipendio militem Constantii nomine adloquutus est, ^q fortis esset & fidus. Unde apparebat, quò si præsumere fortunæ superioris insignia conaretur, auri tam grave ^{6 r} pondus largiretur ut suum. Post hunc damnatorum forte Pœmenius raptus ad supplicium interit: qui (ut supra retulimus) cum Treveri civitatem Cæsari clausissent Decentio, ad defendendam plebem electus est. Tum Asclepiodotus, ^f & Lutto, & Maudio Comites interempti sunt, aliique plures, hæc & similia perplexè temporis obstinatione scrutante.

CAP. VII. Dum has exitiorum communium clades fuscitat turbo feralis, Urbem æternam Leontius regens, multa spectati Judicis documenta ⁷ præbebat, in audiendo celer, in disceptando justissimus, naturâ benevolus, licèt auctoritatis causâ fervendæ acer quibusdam videbatur, & inclinatio ad amandum. Prima igitur causa ⁸ seditionis in eum concitandæ vilissima fuit & levis.

6 Ms. pondus giretur. 7 Ms. præcipiebat. 8 Ms. aut seditionis.

FORTES, Senatum fidelem, populum probum, orbem quietum. * Prudentius in Martyr. Roman.

- - - nunquam pro salute & maximis

Fortissimisque Principis cohortibus

Aliter precabor, quàm FIDELE UT MILITENT.
Lindenbr.

^r Pondus expenderet ut suum.] Sic primus edidit Gelenius, cum Castellus excudi fecisset hoc modo: *Pondus repeteret ut suum.* In Editione Rom. perinde atque in Ms. Florentino [& in Colbertino] legitur, *pondus giretur.* in Regio modicum spatium inter has duas voces relictum: ut appareat legendum esse, ut edidi. *Vales.*

[*f Et Lutto, & Maudio Comites interempti sunt.*] in Ms. Cod. Colbert. licèt recentè, optimæ tamen notæ, quem exactissimè evolvi, *Mandio* legitur: quam veram esse lectionem & probam puto. Erant autem ambo hi Comites, ut Silvani Franci amici ac consiliorum participes, sic & ipsi natione Franci: ut vel eorum nomina docent. *Lutto* enim, vel *Hluto* præclarum significat veteri lingua Francica, sicuti scribit Hermoldus Nigellus in lib. 1. de gestis Ludovici Pii Imper. *Mancionem* autem Comitem ac consobrinum Walsarii Aquitanorum Ducis, hominem utique Francum, & Mancionem alterum circa annum d c c c c. Episcopum Caralaunorum fuisse reperio: quæ Mancionis appellatio mihi videtur à Mandionis nomine non differre.] *Idem.*

Simocat. lib. viii. pag. 396. Πρασιεντιῶν, ὁ τὰς τῶ Πίτρες πρῶτος ἄρχων, ὁ ἐπὶ τῶν ἐπιπέδων ἐπὶ τῶν ἐπιπέδων ἐπὶ τῶν ἐπιπέδων. Et de Romani, deque Remigii Domestici Ammian. lib. xxviii. & xxx. Sic *consortium & schola Domestico-rum*, Ammian. lib. xxv. & xxviii. L. 38. de Decurionib. L. unic. de Præpos. labor. alibique in Cod. Theodos. & Justinian. locis permultis. Lindenbr.

^q *Fortis esset & fidus.*] Formula solennis, qua alloqui milites soliti sunt Imp. inf. lib. xx. in oratione Juliani: *Propugnatores mei Reique publicæ fortes & fidi.* Unde in Nummis veteribus, qui hæc allocutiones exhibent, hæc verba leguntur, FIDES MILITUM, vel FIDES EXERCIT. In vet. Inscriptionib. LEGIONES PIAE FIDELIS. Trajanus Imp. in fragmento Mandati apud Ulpian. lib. 45. ad Ediēt. L. 1. ff. de testam. mil. *optimos fidelissimosque commilitones* appellat, * quemadmodum Constantius Imp. milites suos *Romanæ rei fidelissimos defensores* lib. xvii. Etiam Christiani in suis supplicationibus sic orabant: Fortis esset exercitus & fidus. * Tertull. Apolog. pag. 30. *Precantes sumus semper pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium securum, domum tutam, EXERCITUS*

licet in periculum festinantem abruptum. Insidens itaque vehiculo, cum speciosa fiducia contuebatur acribus oculis tumultuantium undique cuneorum vultu serpentium vultus: perpeffusque multa dici probrosa, agnitum quemdam inter alios eminentem, vasti corporis, rutilique capilli, interrogavit an ipse esset Petrus Valvomeris, ut audierat, cognomento: eumque, cum esse sono respondisset objurgatorio, ut seditiosorum antesignanum olim sibi compertum, reclamantibus multis, post terga manibus vinctis suspendi præcepit. Quo viso sublimi, tribuliumque adjumentum nequidquam implorans, vulgus omne paullo antè confertum, per varia^a urbis membra diffusum ita evanuit, ut turbarum acerrimus concitor, ^b tamquam ^c in judiciali secreto ^d exaratis lateribus

bus, & à Gelenio primùm inserta est, ad sensum, ut opinari datur, explendum. Sed commodiùs, ut arbitrator, locus ita suppleri potest: Sed ille difficilis ad parvorum, recte retendit. Recte idem valet ac rectè. ut apud Apuleium in lib. 9. Miles Hortulanus in scensio me, concito gradu recte festinat ad civitatem. Valef. Mirum viro maximo, & tanto omnium interpolationum hosti, hanc potuisse placere, cujus utique nulla in tot scriptis libris vestigia; & quasi non interdum ita loquantur veteres, ut nobis videantur nimium abrupti. Gron.

a Urbis membra] Inf. lib. xv. Urbis membra collustrans. Lib. xx. Cuncta oppidi membra compleverunt. Prudent. contra Symmach. Perque omnia membra urbis. Sic membra domus, Vitruvius, Ulpianus, Apuleius. Membra animum, Ammian. lib. xx. Idem membra Reipublicæ, lib. xv. membra Philosphie, lib. xvi. Lindenbr.

b Tamquam in judiciali secreto.] Secretum seu secretarium, locus est in quo sedent Judices pro tribunali. Hefychius in Lexico σέκρητον σωδελον reddit. Suidas in τήλη, ἔρδα, inquit, Ζωών ἐκείνη τις μετὰ Βασιλέως, καὶ σέκρητον ἄ πόρον ἰσότησε. Et in codice Canonum Ecclesiæ Africanæ cap. 97. Parres postulant ab Imperatoribus, ut Deensoribus Ecclesiarum liceat ingredi Judicium secretaria: eis τὰ σέκρητα τῶ δικαστηρίου εἰσέρχαι: quod quidem Honoraris tantum licebat, ut notavimus supra. Ab hoc Judicium secularium more manasse videtur, ut secretaria in Ecclesiis haberent Episcopi ac Presbyteri, ubi audientis ac dirimendis laicorum negotiis vacabant. De quibus legans est locus Severi Sulpicii in lib. 3. de vita Martini, quem hic ponam: Deinde secretarium ingressus (Martinus Episcop.) cum solus, ut erat ei consuetudo, resideret. Hanc enim sibi etiam in Ecclesia solitudinem permessa Clericis libertate præstabat, cum quidem in alio secretario Presbyteri sederent, vel salutationibus vacantes, vel audientis negotiis occupati, &c. Nempe Martinus Missarum sollempnia acturus cum ad Ecclesiam venerat, amore solitudinis in secretarium recipiebatur, dimissis Clericis ac Presbyteris. Cùmque moris esset, ut populus, præsertimque honorari, qui ad Missarum sollempnia veniebant, Episcopum osculo salutarent; ipse ejusmodi salutationibus officii Presbyteros delegaverat, ut Sacris mox celebrandis totus animum intenderet. De hoc autem more, ne quid sine teste affirmare dicamur, loquitur Ambrosius

in Sermone 34. Interrogo vos, qui in Quadragesima prædicitis, si non vobis rubor est cum exitis in publicum, ne quis vobis jejuniis occurrat; aut si non cogitatis cum ad Ecclesiam proceditis, quemadmodum pacem Episcopo porrigatis, ne forte ipso spiritu osculi vestri vos reprobet. Et Salvianus in lib. 8. Ipsam quodammodo Ecclesiæ salutationem idolo præfiterunt. * Denique Constantius in vitæ S. Germani libro 1. postquam dixit, cum ad Missarum sollempnia agenda in Ecclesiam venisset, subdit: Præmissaque in populo salutatione sollempni, &c. * Inde locus in quo salutationibus audiendis vacabant Episcopi aut Presbyteri, saluatorium dicitur in Hist. tripartitæ lib. 9. cap. 30. Quem ἀσπαστικὸν οἶκον Græcè dixerat Theodoritus in lib. 5. cap. 17. Ita accipe saluatorium apud Gregorium Turon. lib. 2. hist. Franc. cap. 21. & lib. 6. cap. xi. Scio Scalligerum in lib. 2. Aufonian. Læctionum cap. 23. de ἀσπαστικῷ οἴκῳ aliter sentire. Sed qui hæc legerit, is, ut opinor, sententiam illius non magni faciet. Porro saluatorium an à secretario distinctum fuerit, ignotum habeo. Certè ex loco illo Severi consequi videtur, unum idemque fuisse. Ceterum et si secretariorum in Ecclesiis mos est antiquissimus; initio tamen non fuisse docet Epistola Patrum Concilii Antiocheni adversus Paulum Samosat. Antiochiæ Episcopum: βήμα μὲν καὶ θρόνον ὑψήλων ἑαυτῶ κατασκευασάμενον, καὶ ὡς Χριστὸς μαθητῶν, σακρωτῶν ἢ ἀποστόλων οἱ τὸ κέρας ἀρχόντες ἔχοντες καὶ ὀνομαζόμενοι, apud Eusebium lib. 7. Id est: Qui tribunal & sublime solium sibi non ut Christi discipulus constituit, & secretarium perinde ac sæculi magistratus habet nominatque. * Rufinus vertit: In Ecclesia verò tribunal nobis, multo altius quam fuerat, exstrui, & thronum in excelssioribus collocari jubet; secretarium quoque sterni ac parari, sicut Judicibus sæculi solet. * Quanto modestius Martinus, qui in secretario sedens, numquam cathedrâ usus est, teste Severo in lib. cit. Valef.

c In judiciali secreto] Glossar. Nomicum: Σέκρητον, δικαστήριον. * Philostr. lib. 4. cap. 15. Ἡ Ἀπολλωνίου κήρυξ ἐστὶν ὑποθήκην δικαστήριον, ἐν ἧ περιπέσει μετρίων ἢ ἀρχῆ αὐτῶν ἀφαινεῖται δικαστήριον. Idem lib. 2. cap. 9. pag. 342. τὸ ὑποθήκην δικαστήριον, ἐν ἧ τὰ μετρίων καὶ ἐκείνων καὶ σιωπῶν. * Theophylact. Simocat. lib. viii. pag. 398. ὁ αὐτοκράτωρ ὑποθήκην τὸ βεδισμα, μετρίων τὸ σέκρητον μακρίων σέκρητον. In secreto enim Palatii Imp. Mauricius socio suo Germano

ad Picenum ejiceretur: ubi postea ausus ^e eripere virginis non obscuræ pudorem; Patruini ² Consularis sententiâ ^f supplicio est capitali addictus. Hoc administrante Leontio, ^g Liberius Christianæ legis antistes, à Constantio ^h ad Comitatum mitti præceptus est, tamquam ³ Imperatoris jussis & plurimorum ⁴ sui confortium decretis obsistens, in re quam brevi textu percurram. Athanasium Episcopum eo tempore apud Alexandriam, ultra professionem altius se effe-
rentem, seiscitarique conatum externa, ut prodidere rumores adsidui, cœtus in unum ⁵ quæsitus ejusdem loci multorum (ⁱ synodus ut appellant) removit à sacramento quod obtinebat. Dicebatur enim fatidicarum sortium fidem, ^k quæ-
ve augurales portenderent alites, scientissimè callens, aliquoties prædixisse futura: super his intendebantur ei alia quoque à proposito legis abhorrentia, cui præsidebat. Hunc per subscriptionem abjicere Sede Sacerdotali, paria sentiens ceteris, jubente Principe, Liberius monitus; perseverantur renite-

² Al. Consulari. ³ al. Imperatoris. ⁴ Ms. suis
⁵ Ms. qualiti.

sententiam pronunciarat: *ἐξῆς ἡ δόξα ἐστὶν τῶ δια ζήτων τεινέ-
rey.* Vocatur etiam *secretarium* in Collat. Carthag. & L.
3. C. ubi Senator. vel Clarif. L. 16. C. de accusationib.
* L. 1. C. Theod. de offic. Reçtor. Provinc. Donatus
lib. 1. Æneid. ad illum versum, *tum foris. Div. z. Zo-
nar.* in Concilio Carth. can. 108. *τὰ σέκρητα ἵπ' δικαστηρίων.
ἀκούσα ἡ τὰ κερήτεια τοῖς δικαίους ἀνέμασιν. σέκρητα γὰρ παρ'
ἐκείνων τὸ δικαίωμα. Secreta judiciorum. Est autem secretum
Latinis exercendi judicii locus: nam fecerunt apud illos di-
judicare significat. * Lindenbr.*

[*d. Exaratis lateribus*] Prudent. *πρὸς εὐλαβίαν* in Eula-

liam:
*Non laceratio vulnificæ,
Cræte tenuis nec aræ: a cutis;
Flamma sed undæque lampadibus
In laterâ stomachumque fuit.*

Idem in Romanum.

- - - *sponte nudas offerens*

Cofius bisuleis exarandas ungulis. Idem.

^e *Eripere virginis non obscuræ pudorem. Patruini Consu-
laris sententiâ supplicio ob id capitali addictus*] Hoc qui-
dem ex jure antiquo, & ad præscriptum Legis Julæ, L.
6. ff. ad Leg. Jul. de adult. Recentiorum Imp. Cons-
titutionibus variè id interpolatum. Si quis enim per-
vit puellam depudicasset jam alii pactam, ut adulter pun-
iebatur, qui facinus perpetraret: si verò ἀμύνηται,
tum ducere eam licet pauperrimam cogebatur. Quòd si
verò nuptias illa stupratoris non optaret, natus ab-
sistis triente bonorum reus multabatur. At verò si fo-
lis blandimentis in fraudem pella, in venerem consen-
sisset, aut ducebat eam, aut suarum facultatum partem
dabat: sin fecus, verberatus & tonsus relegabatur. Zo-
nar. & Balsam. in Canon. Apost. LXVII. Ecloga Basili-
cæ lib. IX. Harmenop. lib. VI. Tit. VII. Non abfimile
Græcorum fecum, ἡ ἀμύνη, ἡ βία, apud Aphthon.

[Sopatr. & Quintilian. in Controvers. Idem.

[*f. Supplicio ob id capitali addictus.*] Nescio quid in men-
te habuerit Lindenbrogius, cum ad hunc locum notavit
id ex jure antiquo, & ad præscriptum legis Julæ factum
fuisse. Immo verò stupri pœna lege Julia capitalis nor-
fuit, ut satis constat. Non ergo ex præscripto legis Ju-
liæ fecit Patruinus Consularis Piceni, sed Julianus, de
quo sic narrat Marcellinus noster in lib. 16. *Aditus à pa-
rentibus virginis raptæ, eam qui violarat, convictum re-
legari decrevit.* Revera enim pœna legis Julæ fuit re-
legatio, ut docuit V. Cl. B. Brittonius in libro ad legen-
Juliam de adult. Quæ tamen pœnâ à sequentibus Imp-
pro arbitrio aucta est. Unde subjicit Marcellinus in loci-
citato lib. 16. *Hisque indigna pati querentibus, quòd no-
sit morte multatus, &c.* Vales.

[*g. Liberius Christianæ legis Antistes*] Vid. Theodoret
Histor. Eccles. lib. 2. cap. 16. Lucif. Calaritan. ad Con-
stantium Imp. pro Athanasio. Lindenbr.

[*h. Ad Comitatum mitti.*] Mediolanum scilicet, ut
tunc temporis agebat Constantius, teste Sulpicio Sevè-
ro in lib. 2. Historiæ sacræ. Vales.

[*i. Synodus ut appellant, removit à sacramento.*] Me-
phora est ducta ab exauçtoratione militari. Tribus au-
tem in Synodis exauçtoratus fuerat Athanasius: pri-
mum in Synodo Tyri habita, super stite adhuc Constan-
tino Magno, Consulatu Constantii & Albini, qui an-
nus erat 335 Natalis Dominici: iterum in Concilio
Antiocheno, quod in Encænâ magna Ecclesiæ cele-
bratum est, Marcellino & Probino Coss. anno Domit.
341. Postremò in Synodo Mediolanensi, quæ Medio-
lani coacta est præfente Constantio, anno Christi 355
Consulatu Arbetionis & Lolliani. Idem.

[*k. Quæve augurales portenderent.*] Videtur id intelligi
quòd narrat Sozomenus in lib. 4. hist. Eccl. cap. 9. &
post eum Nicephorus in lib. 9. cap. 35. Athanasium sc-
licet, cum & futura multo antè prospiceret, & imm-
nentia pericula summa dexteritate vitaret, Arianis ju-
ta atque Gentilibus magicarum artium suspectum fuisse

batur, ¹ nec visum hominem, nec auditum damnare, nefas ultimum sæpe ex-
clamans, apertè scilicet recalcitrans Imperatoris arbitrio. Id enim ille, Atha-
nasio semper infestus, licèt sciret impletum, tamen ⁶m auctoritate quoque,
qua potiores æternæ Urbis Episcopi, firmari desiderio nitebatur ardenti: quo
non impetrato, Liberius ægrè populi metu, qui ejus amore flagrabat, cum
magna difficultate noctis medio potuit absportari.

CAP. VIII. Et hæc quidem Romæ, ut ostendit textus superior, ageban-
tur. Constantium verò exagitabant adsidui ⁷ nuntii, deploratas jam Gallias in-
dicantes, nullo renitente ad internecionem Barbaris vastantibus universa: æ-
stuansque diu qua vi propulsaret ærumnas, ipse in Italia residens, ut cupiebat:
(periculosum enim existimabat se in partem contrudere longè dimotam) repe-
rit tandem consilium rectum: & Julianum patruelem fratrem, haud ita du-
dum ^{no} ab Achaico ³ tractu accitum, etiam tum palliatum, in societa-
tem imperii adsciscere cogitabat. Id ubi urgente malorum impendentium mole
confessus est proximis, succumbere tot necessitatibus tamque crebris unum se,
quod numquam fecerat, apertè demonstrans: illi in adsentationem nimiam
eruditi ^p infatuabant hominem, nihil esse ita asperum distitantes, quod præ-
potens ejus virtus, fortunâque tam vicina sideribus, non superaret ex more.
Addebantque, noxarum conscientia stimulante complures, deinceps caveri
debere Cæsaris nomen, replicantes gesta sub Gallo. Quis adnitentibus obsti-
natè, opponebat se sola Regina, incertum migrationem ad longinqua perti-

6 al. auctoritate qua potiuntur. 7 nō nuntii ms. deest.
& Ms. contractu.

Cùmque cum Alexandriam aliquando ingredientem
Græci, qui tum fortè aderant, de quadam cornice quæ
supra modum crocitabat, per ludibrium interrogassent
ecquid prædiceret, crastinum, inquit, diem vobis ma-
lè cessurum: quod perinde accidit. Nam crastino allata
sunt Principis litteræ, quibus Gentiles qui illum diem
festissimum erant habituri, templa deorum adire veta-
bantur. *Vales.*

1 *Nec visum hominem, nec auditum damnare nefas*]
Ipsissima Liberii Episcopi verba ad Constantium Imp.
adjecit Theodoret. *Histor. lib. 2. cap. 16. & δὲ τῷ εἰν ἡ
κατα-ἡπορίσθη ἀνδρῶν ἐν ἐκ ἐπιταύρῳ.* Quod etiam pertinent,
quæ Lucifer Calaritanus pro Athanasio scripsit. Scie-
bant illi non divina solum lege, sed etiam XII. Tab. ve-
titum, indictâ causâ quemquam occidere. *Salvian. Mas-
siliens. lib. VIII. Basil. Magn. Epist. LXX. pag. 318.
καὶ ἄλλοι μὴ εἰς αὐτὸν εἰσὶν ἄλλοι ἄλλοι κατὰ τὴν ἀνάγκην.* Lactant. lib. v.
cap. i. *Sacrilegis, & proditoribus, & veneficis potestas
defendendi sui datur, nec prædamnari quemquam incognitâ
causâ licet.* Lindenbr.

m *Auctoritate quoque qua potiores Rom. urbis Episcopi.*]
Melius meo quidem judicio Regius codex sic habet, *au-
toritate quoque potiore, &c.* Atque ita ferè Romana E-

ditio, * & Tolos. codex, * [ac Colbert.] nisi quòd
potiores scriptum habet. Ceterùm hic locus notabilis est
de auctoritate Pontificis Rom. vel maximè ob testimo-
nium hominis ethnici. *Vales.*

n *Ab Achaia contractum accitu*] Ms. *contractu accitu.*
is. *ab Achaico tractu accitum:* idque verum putamus.
Lindenbr.

o *Julianum ab Achaia contractum accitu.*] In Regio
codice [et in Colbertino] reperi, *contractu accitum:* qua-
re amplexus sum emendationem Lindenbrogii, qui in
Notis monuerat legendum sibi videri, *ab Achaico tra-
ctu accitum.* Julianus ipse in Orat. 3. ad Eusebiam Aug.
ὁ δὲ τῷ Εὐδῶδῳ evocatum se esse testatur, id est, ex A-
chaia. Zosimus in lib. 3. & Libanius in Oratione Con-
sulari ex ipsa urbe Athenis accitum esse memorant: quod
confirmat Eunapius in Maximo, & Julianus ipse in
Epist. ad ordinem & populum Atheniensem; ubi se
Athenis discedentem ubertim fesse, ac præ discessu mor-
tem optavisse dicit. Addit Libanius in Oratione funebri,
pag. 268. sanguinem ei quoque ex naribus effluxisse præ
metu ac pavore. *Vales.*

p *Infatuabant hominem.*] Verbo usus est admodum
proprio. Revera enim nihil tam infatuat Principes quàm
adulatio. Nam cùm præcipua pars sapientiæ sit seipsum
nosse, adulator maximè id agit mendacis & assentationi-
bus suis, ne nos ipsi nosse possimus. * Rectè Parme-

meſcens, an pro nativa prudentia conſulens in commune, omnibſque me-
morans anteponi debere propinquum. Poſt 9 multaque per deliberationes am-
biguas actitata, ſtetit fixa ſententia: abjectiſque diſputationibus irritis, ad
imperium placuit Julianum adſumere. Cum veniſſet accitus prædicto die, ad-
vocato omni quod aderat commilitio, 9 tribunali ad altiorem ſuggeſtum crecto,
quod aquilæ circumdederunt & ſigna, 1 Auguſtus 1 inſcendens, eumque
manu retinens dextera, hæc ſermone placido peroravit: *Adſiſtimus apud vos,
optimi Reipublicæ deſenſores, cauſæ communi uno penè omnium ſpiritu vin-
dicandæ, quam acturus, tamquam apud æquos iudices, ſuccinctiſus edocebo.
Poſt interitum rebellium tyrannorum, quos ad hæc tentanda quæ moverunt,
rabies egit & furor: velut impiis eorum manibus Romano ſanguine parentan-
tes, 2 perſultant Barbari Gallias rupta limitum pace; hæc animati fiducia,
quod nos per diſjunctiſſimas terras arduæ neceſſitates adſtringunt. Huic igitur
malo ultra adpoſita jam 3 proſerpenti, ſi dum patitur tempus, occurrerit no-
ſtri veſtriſque conſulti ſuffragium, & colla ſuperbarum gentium 4 detumeſcent,*

1 9 Mf. multa que. 1 Mf. inſigniens. 2 Mf. perſultant.
3 Mf. proſerpentis. 4 Mf. detumeſcet.

no in Eunuchio actu 2. ſcena 2. *Section hercle hominem!*
Hic homines proſus ex ſultis inſanos facit. Et Hierony-
mus in Epistoſa ad Ruſticum Monachum: *Ne credas (ait)
laudatoribus tuis, immo iriſoribus: qui cum te adulationi-
bus ſoverint, & quodammodo impotem mentis effecerint,
&c.* Eleganter Johannes Chryſoſtomus in Matthæum
Homiliâ LXXXV. de adulatoribus loquens, eos magis
fugicndos eſſe ait, quam vituperatores: ἐκείνοι δὲ τὴν
τιμὴν ἡμῶν ἐταίρουν, ἀνὰ ζήλιας ἢ ἀνεκείβιας ἢ ἐπὶ ἀκρίβιας ἡμᾶς
παιδαί, ἢ μάκατοι ἐπὶ ἡμῶν ἐργάζονται τὴν ψυχὴν. * Proin-
de adverſus adulationes unicum remedium eſt, quod ait
Seneca in Ep. 59. eis nihil credere. Idem, inquit, nos facia-
mus, cum pro ſua quemque portione adulationis inſatiat: dica-
mus. Vos quidem dicitis, me prudentem eſſe. Ego verò vi-
deo, quàm multa inutilia concupiſcam, &c. Eodem ver-
bo utitur Hirtius lib. 5. de bello Africo. *Quid tu, in-
quit, miles tiro, tam feroculus es? vos quoque iſte verbis
inſatiatur?* Sed & Cicero id verbum ita uſurpat in Orat.
pro Flacco, & in Philipp. 3. Rectè itaque Sulpicius Se-
verus adulantium verba fatna appellat in lib. 2. de vita
Martini. *Quis enim niſiſuram eſt, inquit, quem ſi unus ho-
mumentis viliſ ſalutaverit, aut fatiſus atque adulantibus
verbis femina una laudaverit, non continuo elatus ſit in
ſuperbiam?* &c. Valeſ.

9 *Tribunali ad altiorem ſuggeſtum crecto, quod aquilæ
circumdederunt & ſigna*] Mos hic Imp. Romanorum,
cum vel aſſignatos pro concione alloqui, vel legatos exte-
rarum gentium audire vellent, tribunali ſignis & aquilis
circumdatæ, quò auguſtus eorum maieſtas appareret:
quod ex Livio, Tacito, aliſque Hiſtoricis notum.
Amenian. lib. xv. 11. *Conſtantiſus jam metuentes ſublimior,
militariſque conſenſu ſecundo Sarmatiſus appellatus ex voca-*

*bulo ſubaſtorum; jamque diſceſſimus convocatis cohortibus,
& centuriis, & manipulis omnibus, tribunali inſiſtens,
ſignisſque ambitus & aquilis, & agmine multiplicum po-
teſtatum, his exercitiis allocutus eſt, ore omnium favora-
bilis, ut ſolebat.* * Lib. xx. p. 243. *Tribunali aſcendit ſig-
nis aquiliſque circumdatus & vexillis, ſepreſque totis ar-
matorum cohortium globis.* * Hujus moris inſignis ex-
ſtat locus apud Johannem Conſtantinopolitanum in Ec-
logiſ legationum ex Dexippo, pag. 3. ubi Auſthianus Imp.
Juthungorum Oratores ad ſe admittere volens, hoc mo-
do tribunali præfruxit: Διαταπτεσας στρατιώτας ἀπὲς μαχίαν
ἐκταρῆτας ἕνθα τέταται ἑαυτοῦ. ἰπποὶ δὲ κατὰς ἐπὶ αὐτὸν ἡδία-
κίς οὐκ ἔστι, ἐπὶ ἡφῆς ἴσματα & μῆτρας & ſιβίους, ἢ ἀλγυρῆτα
ἀμύτιον, ἢ τὴν πᾶσαν τὴν ἐπιπέδον αὐτὸν ἡμῶν ἐδῆ. παρῆσται
τοὶ δὲ ἐν τῆσ, ἐς αὐτὸν πᾶς ἐπιτεταμῆται, ἀμύτιον
ἀπὸ ἵππων. κατὰ τὴν δὲ ἴσματα τὰ σῆματα τὴν δὲ ἐπιπέδον
στρα-
τιάς. τὰ δὲ ἐπὶ αὐτὸν χροῖα, ἢ ἐκίους κατὰ τὴν, ἢ ἑξαπο-
δων κατὰ τὴν, ἢ ἑξήματα χροῖα κατὰ τὴν. ἢ δὲ τὰ μῆτρα
διαταπτεσας ἀμύτιον, ἐπὶ ἡφῆς ἡφῆς ἡφῆς. ἐπὶ δὲ τῆσ
ἡδίακίς οὐκ ἔστι, ἡδίακίς οὐκ ἔστι.

1 *Auguſtus inſcendens, eumque manu retinens.*] Sic
primus hunc locum edidit Gelenius. In Editione Rom.
legebatur, *Auguſtus inſignienſiumque manu, &c.* [In
Mf. Colbertino, *Auguſtus inſigniens, eumque manu re-
tinent dextera, &c.*] At in codice Regio ita ſcriptum re-
peri: *Auguſtus inſigniens emque manu retinens dextera.
Mendosè.* Sed amplector emendationem Gelenii: tan-
tùm malle legere, *Auguſtus inſiſtens*, ut loqui ſolet
Marcellinus. Sic in lib. 14. *Tribunali adſiſtens.* Et in lib.
21. *Saxo ſuggeſtu inſiſtens.* Et iterum in eodem libro:
Tribunali celſo ſiſtens. Denique in lib. 23. *Ipe aggere gle-
balis adſiſtens.* [Vel legendum, *inſiſtens*, quod ad *inſig-
nens* magis accedit.] Valeſ. Apparet pro fortuna dierum
τὰ τὰν varia veniſſe in mentem, quum ſibi conſcius eſ-
ſet occultari etiam num aliquid. Plana ſunt autem veſti-

DN. FL. CL.

IVLIANVS.

P. F. AVGVSTVS.

¶ Imperii sues erunt intacti. ^f Restat ut rerum spem, quam gero, secundo roboretis effectu. Julianum hunc fratrem meum patruelem, ut nostis, verecundia, qua nobis ita ut necessitudine carus est, recte spectatum, jamque elucentis industriae juvenem, in Caesaris adhibere potestatem exopto, caeptis, si videntur utilia, ^t etiam vestra consensione firmandis. Dicere super his plura conantem interpellans concio lenius prohibebat arbitrium summi^s numinis id esse, non mentis humanae, velut praecia venturi praedicans. Stansque Imperator immobilis, dum silerent, residua fidentiùs explicavit: Quia igitur vestrum quoque favorem adesse fremitus indicat letus, adulescens vigoris tranquillii, cujus temperati mores imitandi sunt potiùs quam praedicandi, ^v ad honorem⁶ prosperatum exsurgat: cujus praeclearam indolem bonis artibus institutam hoc ipso plene videor exposuisse, quod elegi. ⁷ Ergo eum praesente nutu Dei caelestis amictu Principali velabo. Dixit: moxque indutum avitâ purpurâ Julianum, & Caesarem cum exercitus gaudio declaratum, his alloquitur contraetioe vultu submæstum: Recepisti primævus originis tuæ splendidum florem, amantissime mihi omnium frater: aucta gloria mea confiteor, qui justus in deferenda superiori potestate nobilitati mihi propinqua, quam ipsa potestate videor esse sublimis. Adesto igitur laborum periculorumque particeps, & tutelam ministerii suscipe Galliarum, omni beneficentia partes levaturus adflitas: & si hostibus congregari sit necesse, fixo gradu consiste inter signiferos ipsos, audendi in tempore consideratus hortator, pugnantes accendens praecundo cautissimè, turbatosque subsidiis fulciens, modestè increpans desides, verissimus testis adfuturus industriis & ignavis. Proinde urgente rei magnitudine, perge vir fortis, ducturus viros itidem fortes. Aderimus vobis vicissim amoris robustâ constantiâ, militabimus simul, unâ orbem pacatum, Deus modò velit quod oramus, pari moderatione pietatèque recturi. x Mecum ubi-

5 al. Jovis. 6 Ms. prope speratum. al. prosperatum.
7. Ego ms.

gia veræ lectionis in omnibus codicibus, si modo recognoscas. Eam esse opinor Augustus, in signe enseque manu retinens dextra. Id in signe quid fuerit, mox interpretatur, Indutum avitâ purpurâ Julianum. Illam enim in promptu habebat & manu dextra retinebat post finita verba iniecturus Juliano. Gron.

^f Restat ut rerum spem quam Gero. Codex Regius habet: Restat ut vestram spem, &c. In Editione Romana scriptum erat, restitutum, [in Colbertino restitutum.] Primûsque Gelenius vulgatam lectionem ex conjectura, ut videtur, restituit. Vales.

^t Etiam vestra consensione firmandis. Legendum arbitror, vestra consensione. Idem.

[^v Ad honorem prosperatum exsurgat.] Heic mendam fuisse nemo non videt. Quid est enim honor prospera-

tus, aut quis umquam ita locutus est? In codice Colbertino lego: Ad honorem prope speratum exsurgat. Unde conjicio scribendum esse: Ad honorem prope desperatum exsurgat, id est, vix aut numquam sibi speratum: aut certè, ad honorem prosperatum: quia Julianus adhuc erat juvenis, & tantæ dignitati pæne immaturus, natus annos 24. Idem. In his nihil adfertur ab viro summo, quod non in Lindenbrogii variis lectionibus exstet. Nec difficile foret lepidiora formare. Sed quis negavit aut negabit Ammianum non ita interdum loqui, ut non alius umquam locutus fuit. Gron.

x Mecum ubique videberis praesens. Hæc idcirco dici videntur, quia Caesarum imagines unâ cum imaginibus Augustorum, tum in signis militaribus, tum per civitates & oppida poni mos erat. In scriptis etiam ac legibus, Caesaris nomen simul cum Augusti nomine apponebatur, ut apparet in Codice Theodosiano. [Annon potiùs hæc quomodo accipienda sint, explicat Ammianus]

que videberis praesens, & ego tibi quodcumque acturo non deero. Ad summam i, i, prope sociis omnium votis, velut assignatam tibi ab ipsa Rep. stationem cura pervigili defensus. Nemo post haec finita reticuit: sed milites omnes horrendo fragore scuta genibus illidentes, (quod est prosperitatis indicium plenum: nam contra cum hastis clypei feriuntur, irae documentum est & doloris) immane quo quantoque gaudio praeter paucos Augusti probaverunt iudicium: Caesaremque admiratione digna suscipiebant, Imperatorii muricis fulgore flagrantem. Cujus. 2 oculos cum venustate terribiles, vultumque excitatius gratum, diu multumque contuentes, qui futurus sit colligebant, 3 velut scrutatis veteribus libris, quorum lectio per corporum signa pandit animarum interna. Eumque ut potiori reverentia servaretur, nec supra modum laudabant, nec infra quam decebat: atque ideo censorum voces sunt aestimatae, non militum. Susceptus denique ad confessum vehiculi, receptusque in regiam, hunc versum ex Homericocarmine susurrabat:

Ἐλλαβε περφύρεθ' Ἰάναιθ' ἔ μοῖρα κραταιή.

nus ipse in fine libri xvi. quum ait, Imper. Constantium soprope ingenio nimium & adulationibus corruptum, quodquid per omnem terrae ambitum agebatur, felicibus suis auspiciis adsignavisse: & cum Mediolani moraretur in Italia, edictis propositis, aut litteris laureatis in provincias missis, nonnumquam falso scripserit, se solum in Gallia pugnasse & vicisse, & supplices Reges Gentium erexisse; te apud Argentarorum aciem instruxisse, ferisse inter signiferos, & Barbaros fugasse praecipites, ac sibi oblationem esse Glomodomarium Regem; & in pugna adversus Persas, se inter primos versatissimè fortiter fecisse.] Valef.

y Ad summam mihi prope.] Longè melius meo quidem iudicio legeretur: Ad summam i, i, prope. Certe in Editione Augustana legitur, Ad summam, & in codice Regio. Sic autem loquitur Marcellinus in lib. 23. Ad summam polliceor universis, &c. Et ne quis parum Latine dictum putet, Horatius lib. 1. Epist. [Juvenalis Sat. 3. ac Petronius] Apuleius 3. Florid. Ambrosius in Epist. 22. alii que sic loquuntur. Idem.

z Oculos cum venustate terribiles.] De eodem Juliano lib. xxv. Venustate oculorum micantium flagrans. De hisce verò corporis signis longè diversum iudicium Gregor. Nazianz. Orat. 2. in Julian. pag. 106. ἑδὲ ἐδὲ κεν μὲν σπιμὴν ἰνὰν χρυσῶν, ἀρχαῖα ἰατρικῆς, ἄμει παλαιῶν ἢ ἀνασκυβῶν, ἑστῶν μὲν σδὲ μὲν ἢ περὶ μὲν, ἢ μακρῶν ἑρίτων, &c. Lindenbr.

a Sicut scrutatis veteribus libris.] Physiognomonicos intelligit libros. Nam ut nihil incognitum relinquerent prisca illi sapientes, etiam huius artis, si tamen ars dicenda esset, non vane ludibrium hariolationis, praecipua tradere conati sunt. * Georg. Διακρίσις αὐτῶν τῶν παλαιῶν, in Epitome Aristot. Logic. Prior. Analytic. cap. 19. p. 37. τὸ ἐπεὶ ἡμετέρας τῆς ζωῆς, ἔταί τὸ τῶν σωματικῶν φύσεως σημεῖα ἰδίωμα χαρακτηρίζουσι ἡμῶν, καθ' ἑκάστην τὴν νόσον ἢ πικρὰν, περὶ ἢ συνέριος, ἢ ἄλλοις αἰ νόσον ἔταί. Mores naturamque cognoscimus, quando ab aliquo cor-

poro signo anime proprietatem formamus, ut unguis lati pinguem Mmerzam indicant: & mali sunt, quibus supercilia junguntur: bonae in aolis, qui frontem latam habent.

* Quae licet saepe fallant, conitat tamen non raro signis rebus ipsis examullim convenire. Sanè de Socrate ex habitu corporis quale iudicium olim factum, ex Cicero ne scimus de Fato: Quid? Socratem nonne legimus quem animo. nam notavit Zopyrus physiognomon, qui se profitebatur hominum mores naturasque ex corpore, oculis, vultu, fronte perscrutare? Stupidum esse Socratem dicit, & bardam, quod jugula concava non haberet, obstructas eius partes & obtinatas dicebat. Addidit etiam mulierosum: in quo Alcibiades cachinnum dicitur sustulisse. Et Martial. cum in Zoilum scriberet lib. xii. Epigram. LIV.

Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine luscus, Rem magnam praestas, Zoile, si bonus es.

Nihil aliud quam physiognomica signa posuit, qualia etiam nunc vulgò jactari solent in ahenobarbos, luscios, aliòve corporis vitio insignitos. Quare Pythagoras in explorandis discipulorum ingeniis, haec quoque imprimis observabat: τοῖς τε τῶν ὀφθαλμῶν φασίγνηματι φασίγνηματι ἂν αὐτῶν, σημεῖα τὰ σαυτῶν ἰπενίτο τῶν ἀγαθῶν ἢ δῶν ἐν τῇ φύσει. Vide Philostr. p. 89. Rittersh. ad Malchum de vita Pythag. p. 10. vers. 5. * Jamblich. de vita Pythag. c. 17. Id quod Indi sapientes in uxoribus ducendis factitarunt: αἰ γὰρ δὴ εἴτε αἰ χρυσῶν ἴχθυον ἂν τι τῶν ἰσοι τὸ κἄλλος τῶ φύσει. Nicostratus apud Stob. Scrm. CLXXXIX. Hoc genus argumenti apud Graecos curatè tractarunt Zopyrus, Loxus, Polemon, ut Origen. * lib. 1. pag. 26. * contra Celsum testatur. Neque id Latinis intentatum fuisse, indicat fragmentum Trogi Pomp. Auctoritas gravissimi, apud Plinium lib. xi. cap. LII. At nunc praeter Aristotelis, Polemonis, & Adamantii Sophistae φασίγνηματι, nihil ad manus nostras pervenit: quibus tamen curiosius quisque satis superque firm existiguere poterit.

Homericocarmine.] Iliad. v. Idem.

^b Hæc die octavo Iduum Novemb. gesta sunt, ^c cum Arbetionem Consulem annus haberet & Lollianum. Deinde diebus paucis, Helena virgine Constantii sorore eidem Cæsari jugali fœdere copulata, paratisque universis, quæ maturitas proficiscendi poscebat, ^d comitatu parvo suscepto, Kal. Decembribus egressus est: deductusque ab Augusto ^e f adusque locum duabus columnis insignem, qui Laumellum interjacet & Ticinum, itineribus rectis Taurinos pervenit: ubi nuntio percellitur gravi, qui nuper in comitatum Augusti perlatus, de industria silebatur, ne parata diffluerent. Indicabat autem ^g Coloniam Agrippinam, ampli nominis urbem in secunda Germania, pertinaci Barbarorum obsidione reseratam magnis viribus & deletam. Quo mærore perculsus, velut primo adventantium malorum auspicio, murmurans querulis vocibus sæpe audiebatur, nihil se plus adsecutum, quàm ut occupator interiret. Cùmque Viennam venisset, ingredientem optatum quidem & ⁷ impetrabilem honorificè susceptura omnis ætas concurrebat & dignitas: procúlque visum plebs universa cum vicinitate finitima, Imperatorem clementem appellans & faustum, prævia consonis laudibus celebrabat, avidiùs pompam regiam in Principe legitimo cernens: communiùmque remedium ærumnarum in ejus locabat adventu, salutarem quemdam Genium adfulsisse ⁸ conclamatis negotiis arbitrata. Tunc anus quædam orba luminibus, cùm percontando quinam esset ingressus, Julianum Cæsarem comperisset, exclamavit, hunc deorum templa reparaturum.

CAP. IX. Proinde, quoniam (ut Mantuanus vates prædixit excelsus) majus opus moveo, majorque mihi rerum nascitur ordo, Galliarum tractus

⁷ Ms. imperabilem. al. Imperatorem. ⁸ al. conclamans nec fecius arbitrata.

^b Hæc die octavo Id. Novemb.] Consentit Idatius in Fastis, & Socrates in lib. 2. cap. 27. τῆ ἡμέρῃ τῆ Νομβεῖος μῆνης, quod idem est. Malè in Fastis Siculis legitur, τῆ ἡμέρῃ τῆ Ἰουλιανῆς, cum Νομβεῖος legi debeat. Porro id gestum esse Mediolani docet Hieronymus in Chronico: Anno Domini 355. Julianus frater Galli Mediolani Cæsar appellatur. Quod ex præcedenti Marcellini narratione, & ex Sulpicio Severo fati colligitur. Valef.

^c Cum Arbetionem Consulem ann. hab. & Lollianum.] Socrates: Ἐπαρτία Ἀρβητιῶνος ἡ Λολλιανῆς. Arbetionem quoque eum appellat Zosimus. Neque aliter præferunt hoc in loco codex Regius [& Colbertinus,] & Editio Romana. Apud Athanasium tamen in Epistola ad Solitarios Arbæthio perscribitur, pag. 868. τοῖς μετὰ τὴν Ἐπαρτίαν Ἀρβητιῶνος ἡ Λολλιανῆς ἀποδείχθησιν ἑσθέρως. Idem in Apologia 2. Episcopum quemdam ejusdem nominis memorat Arbethionem. Idem.

^d Comitatu parvo suscepto.] Trecentis ac sexaginta militibus, ut docet Zosimus in lib. 3. Quod etiam con-

firmat Libanius in Oratione Consulari ad Julianum: ὅσμωνδεῖς τεῖνος ἐξ Ἰταλίας οὐδὲ ἑκατὸντα ἑκατῶν ἢ πεντακισμῶν ἐν ἀκρῇ τῆ χειμῶνος. Id est: Profectus ex Italia cum militibus minus quàm quadringentis hieme adulta. Idem in Oratione senebri in laudem Juliani, trecentos tantum penit, còsque nullius pretii Juliano datos. Sed numerum à Zosimo memoratum firmat Julianus ipse in Epistola ad curiam & populum Atheniensem. Idem.

^e Adusque locum duabus columnis insignem, qui Laumellum interjacet & Ticinum.] Nulla hujus loci indicia in vet. Itinerariis. Nam & Antoninus Aug. & Tabula antiqua sic tantum habent, Ticinum, Laumellum, Cettias. Lindenbr.

^f Adusque locum qui Laumellum interjacet.] Videtur intelligi mutatio, quæ Duriz à duobus ejus nominis fluviis dicebatur. Nam in Itinerario Burdegalensi legitur: Mansio Laumello millia x. mutatio Duris m. ix. Civitas Ticino m. xii. Valef. Nollem ab viro doctissimo ita palam describi Cluverium & hujus conjecturam ita inverecunde sine ulla mentione ad ipsum raptam. Videfis Cluverium in Italia descriptione pag. 233. Gron.

^g Coloniam Agrippinam ampli nominis urbem.] Zosim.

& fitum ostendere puto nunc tempestivum, ne inter procinctus ⁹ardentes præ-
 liorúmque varios casus ignota quibusdam expediens, imitari videar desides
 nauticos, adtrita lintea cum rudentibus, quæ licuit parari securiùs, inter flu-
 ctus refarcire coactos & tempestates. ^hAmbigentes super origine prima Gallo-
 rum Scriptores veteres notitiam reliquere negotii semiplenam: sed postea ⁱ^kTi-
 magenes & diligentia Græcus & lingua, hæc quæ diu sunt ignorata, collegit
 ex multiplicibus libris: cujus fidem secuti obscuritate dimota, eadem distinctè
 docebimus & apertè. ^lAborigines primos in his regionibus quidam visos esse
 firmarunt, ^mCeltas nomine Regis amabilis, & matris ejus vocabulo Galatas

9 Al urgentes.

lib. 1. Αγγεστίναν πάλιν ὀνομαζόμενον τῶ Πλάτῳ μαγιστῶν. Lin-
 denbr.

^h Ambigentes super origine prima Gallorum.] Confe-
 renda cum hæc Galliarum descriptione, quæ multo copio-
 sius tractatur Strabo lib. iv. Cæsar, Plinius, Paul.
 Orosius, Aimoinus. Idem.

ⁱ Timagenes.] Suid. Τιμαγῆς ἱστῶρικός, πρὸς τῶν πρῶ-
 τῶν βασιλέων ἐκ σκιδίου εἶ. Ejus sæpe auctoritate utuntur
 Plinius in Historiæ Plutarch. & alii. Idem.

^k Timagenes. Alexandrinus Rhetor, Regii nummu-
 larii filius. Hic captus à Gabinio, Romam perductus
 est. Ex captivo deinde coquus, ex coquo læticarius,
 ex læticario denique usque ad amicitiam Augusti felix,
 usque eò utramque fortunam contempsit, ut eum illi
 multis de causis iratus Cæsar interdixisset domo, com-
 bureret historias rerum ab illo gestarum: ut scribit Se-
 neca lib. x. Controvers. 5. Idem postea in contubernio
 Asinii Pollionis consenuit, à tota civitate dilectus, teste
 altero Seneca in lib. 3. de Ira. De hoc Quintiliani judi-
 cium est in lib. 2. Longo post intervallo natus Timagenes,
 vel hoc est ipso probabilis, quod intermissam historiarum scri-
 bendi industriam novâ laude reparavit. Laudatur à Q.
 Curtio in lib. 9. & à Josepho in lib. 2. contra Apionem.
 Horatius in Epist. 3. ad Mæcenatem, urbanum & di-
 sertum appellat. De eo Suidas in Τιμαγῆς accuratè scri-
 bit. Vales.

^l Aborigines primos.] Aborigines hic sunt indigenæ,
 quemadmodum in veteribus Glossis legitur: Aborigines
 ἀυτοχθόνες. Sic etiam Aborigines eos qui primi Romam
 habuisse dicuntur, quidam ideo sic appellatos esse scri-
 bunt, quod essent indigenæ, ut ait Dionysius Halic.
 lib. 1. οἱ αὐτοὶ ἐπιμαστῶν αὐτοῖς ἢ ἀυτοχθόνες καὶ τὸ ἴδιον διὰ τὸ
 γένεσθαι αὐτῶν μὴ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλὰ πρὸ ἀυτῶν αὐτοχθόνων γινώσκου-
 ρας ἢ ἀυτοχθόνες. Proprie tamen Aborigines sunt, qui
 ab origine seu patriis sedibus profecti, exterarum regiones
 occupaverunt, sicut indicat Festus Pompejus. Et ita
 loquitur Tertullianus in lib. de Anima, his verbis: In-
 venimus autem apud commentarios etiam humanarum anti-
 quitatum, humanum genus paulatim exuberasse, dum ab-
 origines, vel vagi, vel extorres, vel gloriosi quique occu-
 pant terras, ut Scythæ Partbicas, ut Athenienses Asiam,
 ut Phryges Italiam, ut Phœnices Africam: dum sollemnes

etiam emigrationes, quis ἀπικίας appellant, consilio exo-
 nerande popularitatis in alios fines examina gentis eru-
 liant. Nam & origines nunc in suis sedibus permanent, &
 alibi amplius gentilitatem feneraverunt. Locum inte-
 gram adscripsi, prout ex Agobardi codice legi debet.
 Aborigines Tertullianus vocat eos, qui è sedibus suis
 migrant. Eos autem aut vagantem terras occupare dicit,
 quò referendi sunt Phryges: aut extorres, id est, pul-
 los patriâ, quales fuerunt Scythæ, qui Parthos condide-
 re, ut ad lib. 31. dicam; atque Phœnices à Jesu filio
 Nave expulsi teste Procopio: aut denique gloriosos, ut
 Athenienses, qui Imperii propagandi studio Asiam fre-
 quentarunt coloniis. Expunximus autem illa verba,
 quæ in omnibus Editionibus habentur, Ut Amyclæi Pe-
 loponnesum, quæ sunt cerrè ineptissima. Neque enim A-
 myclæi Peloponnesum occuparunt umquam. Nec verius
 est, quod ex vestigiis codicum Rhenani substituitur viri
 doctissimi: Ut Temenide Peloponnesum. Nam Temenidæ
 Peloponnesum minimè occuparunt, sed Heraclidæ duci-
 bus Temeno ac Cresphonte & Aristodemo. In illis ve-
 rò postremis verbis: Nam & origines, &c. Assentior
 viro Cl. doctissimoque Nic. Rigaltio, qui origines rectè
 dici ipsos, ex quibus profecti sunt, conditores adnota-
 vit. Sic enim Latini vocabant, ut Sallustius in bello Ju-
 garthino: Urbes in ora maritima condidère. Hæque brevè
 multum auctore, pars originibus suis præsidio, alia decori
 fuere. Livius in lib. 26. Albam inde oriundi erant, à firi-
 damentis prouerunt, ne stirpis, ne memoria originum sua-
 rum exstaret. Et in lib. 38. Ilicisibus Rhætum & Gergit-
 hum addiderunt, non tam ob recentia ulla merita, quam
 originum memoriâ. [Aborigines eadem qua origines sig-
 nificatione nonnumquam usurpari à veteribus doctis-
 sique Scriptoris observo. Cerrè Plinius in lib. iv. cap.
 xxiii. Tyrios vocat aborigines Gaditanorum, id est, au-
 ctiores generis eorum. Verba Plinii sunt: Erythræa dicta
 est, (insula Gadis) quoniam Tyrii ab origine eorum orti
 ab Erythraeo mari ferebantur. Quæ verba ita emendanda
 puto: Erythia dicta est, quoniam Tyrii aborigines eorum,
 orti ab Erythraeo mari ferebantur. Hoc est, Gadis insula,
 dicta est & Erythia, ipsæque, nomine ipso originem
 suam indicans, quoniam Tyrii Gaditanorum generis au-
 ctiores, ex locis Erythraeo mari proximis profecti esse
 dicuntur.] Idem.

^m Celtæ nomine Regis amabilis, & matris ejus voca-
 dictos

dictos: ita enim Gallos sermo Græcus appellat. Alii Dorienses, antiquiorem sequutos Herculem, oceani locos inhabitasse confines. ° Drysidæ memorant revera fuisse populi partem indigenam: sed alios quoque ab insulis extimis confluisse & tractibus Transrhenanis, crebritate bellorum, & p alluvione fervidi maris sedibus suis expulsos. Aiunt quidam, paucos q post excidium Trojæ, fugitantes Græcos ubique dispersos, loca hæc occupasse, tunc vacua. Regionum autem incolæ id magis omnibus adseverant, quod etiam nos legimus in monumentis eorum incisum, Amphitruonis filium Herculem ad 1 Geryonis & Taurisci sævium tyrannorum perniciem festinasse, quorum alter Hispanias, alter Gallias infestabat: superatisque ambobus coisse cum generosis feminis, suscepisseque liberos plures, & eas partes quibus imperitabant, suis nominibus appellasse. A Phocæa vero Asiaticus populus f Harpali inclementiam vitans, Cyri Regis Præfecti, Italiam navigio petiit. Cujus t pars in Lucania Veliam; alia condidit in Viennensi Massiliam: dein sequutis ætatibus oppida auctâ virium copiâ instituere non pauca: sed declinanda varietas, sæpe fatietati conjuncta. Per hæc 1 loca hominibus paullatim excultis, viguere stu-

1 Al. loci.

bulo Galatas dictos.] De Galate Diodori Sicul. lib. v. πειθόντες γενόμενοι ἐν ἀνδρείᾳ τὸς ἑὸν αὐτὸν τιταρμῆς ἀνίμασιν ἀπ' αὐτῶν Γαλάτας, ἀπ' ὧν ἡ σύμπασα Γαλατία κερσὸν γοργῶσιν. Aliter D. Eucherius Episcop. Lugdunens. cap. 4. de Gentib. Galli à candore corporis primum Galatæ appellati sunt, e quibus populi quondam in Orientis longinqua migrantes primum Gallo-Græci, nunc antiquo Gallorum nomine Galatæ vocantur. Lindenbr.

n Celtas nomine Regis] Parthenius in Eroticis cap. 30. scribit, Herculem cum ab Erythia rediret, regionem quam nunc Celtæ habitant, peragrassè, & ad Brerannum quemdam venisse: cujus filia Celtine amore Herculis capta, boves Geryonis ei occultavit, nec dere prius voluit, quàm Hercules secum coisset. Ex hoc coïtu natus Celtus, à quo Celtæ dicti fuere. Vales.

o Drasida memorant.] Scribendum videtur Drysidæ, quod idem valet ac Druidæ. Sanè in antiquis Plinii editionibus Drysidæ scribitur: & apud Aurelium Victorem in Claudii codex Ms sibi habet, teste Schotto: *Compressa per eum vitia, ac per Galliam Drysudarum famose superscriptiones.* In secunda quoque ejusdem nominis syllaba variatum esse comperio. Nam Origenes in lib. 1. contra Celsum, τὸς Γαλατῶν ἀρσίδας vocat. Porro emendationem hanc nostram confirmat C. Cæsar in lib. 6. de bello Gallico: *Galli se omnes à Dite patre prognatos prædicant, idque à Druidibus proditum dicunt.* Idem.

p Alluvione fervidi maris s dibus suis expulsos.] Id quidem de Cimbris & Ambronibus veteres prodiderunt, teste Strabone in lib. 7. & Festo Pompejo. Sed eas fabulas jampridem refutavit Posidonius. Nam cum mare quotidie & accedere & recedere soleat, idque statim horis, & hujusmodi æstus omnibus oceani accolis

sollemnes sint atque innoxii; nequaquam credibile est; non dico gentem universam, sed ne unum quidem hominem tam stupidum exstitisse, qui patriam idcirco relinquentiam sibi putaverit. Idem.

q Post excidium Trojæ.] Aimoinus Histor. Francor. lib. 1. Lindenbr.

r Geryonis & Taurisci sæviorum tyrannorum.] Ab hoc ergo Taurisco quondam Taurisci populi, qui postea Norici dicti, appellationem invenerunt. Plin. lib. 3. cap. 20. Idem. Citat Lindbrogius, ut ipsius tempore legatur. Sed Valesius ad librum xx cap. 6 docet præclare, cur sic mutaverit in tertiam declinationem. Gronov.

f Harpali inclementiam.] Nil variant vert. codd. & tamen certum est legendum Harpali inclem. sic enim constanter eum vocant Paul. Orosius, Justinus, Herodotus, qui multa de eo, & Phocenibus novas sedes quærentibus, lib. 1. narrat. Idem.

t Pars Veliam, alia condidit in Vien. Massiliam.] De Velix conditu consentit Herodotus in lib. 1. & Antiochus Xenophani filius apud Strabonem in principio lib. 6. ἐπὶ δ' Ἀντιόχου γενέσθαι ἀπόδος ἐὸν Ἀργείος τὸ Κίβη σπατιγῆ, τὸς διασπῆσθαι ἐπὶ τὰς εἰς τὴν οὐρανὸν πνεύματα, πρὸς τὰς πρῶτον εἰς Κύρον ἢ Μακρονίαν μετὰ Κρονιάδου, δεύτερον δὲ τὰς ἑὸν Ἐδρανίαν. Id est: Antiochus verò scribit, Phocæâ captâ ab Harpago, (Marcellinus Harpalum vocat) Cyri Præfecto, civis omnes quibus copia erat, cum familia universa consecratis navibus, primum in Corsicam, & Massiliam navigasse dice Creontiades; dñiceps expulsos inde, Veliam condidisse. De Massilæ autem conditu duplex opinio est. Alii enim a Phocenibus Harpali vim ac dominationem Persarum fugientibus conditam scribunt, inter quos est Hecrates in Archidamo, & Hyginus apud Agellium in lib. x. cap. 6. his verbis, quæ imitatus esse videtur Marcellinus noster: *Nam qui ab Har-*

versibus cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt: ^a Euhages verò scrutantes ² ferriem & sublimia naturæ pandere conabantur. Inter hos Druidæ ingenii celsiores, ^b ut auctoritas Pythagoræ decrevit, ^c sodaliciis adstricti consortiis, quaestionibus occultarum rerum altarumque erecti sunt, & despectantes humana ^d pronuntiarunt animas immortales.

CAP. X. Hanc Galliarum plagam, ob suggestus montium arduos, & horrore nivali semper obductos, orbis residui incolis antehac penè ignotam, (nisi quæ litoribus est vicina) munimina claudunt undique, naturâ velut arte circumdata. Et à latere quidem australi Tyrrheno alluitur, & Gallico mari: quæ cæleste suspicit plaustrum, à feris gentibus fluentis distinguitur Rheni: ubi occidentali subjecta est sideri, oceano & altitudine ³ Pyrenæi cingitur; unde ad solis ortus ad tollitur, aggeribus cedit Alpium Cottiarum: quas Rex Cottius perdomitis Galliis, solus in angustiis latens, inviâque locorum asperitate confusus, lenito tandem tumore ^f in amicitiam Octaviani receptus Principis,

² Ms. serviani. ³ rō cingitur in al. deest.

^z Heroicis composita versibus.] Non videtur probabile, Bardos hexametris versibus cecinisse: neque id veterum quisquam scripsit. Itaque id admenfus de suo videtur noster Marcellinus. Nisi fortè heroicis versus appellavit, quibus heroum præclarè facta canebantur à Bardis, non autem hexametros. *Vales.*

^a Euhages vero scrutantes summa.] In Regio exemplari [& in Colbertino] * ac Tolosano Vaticanoque * scriptum reperit Euhagis utrobique, prout in Editione Romana legitur. Proinde non dubitavi eam scripturam hic restituere, præsertim cum à Strabone in lib. 4. dicantur *εὐαγες*. *εὐαγες* ³, inquit, *ἡ εἰσποιοῦν τῶν κρυφῶν*: quod præclarè convenit cum his, quæ habet Marcellinus: *Euhages verò scrutantes ferriem & sublimia naturæ pandere conabantur*. Sic enim legitur in Regio codice. Editio Romana habet, *scrutantes serviani*, ut & Ms. Florentinus, [& Colbertinus.] *Idem*.

^b Ut auctoritas Pythagoræ decrevit.] Hæc Marcellini verba sic intelligenda sunt, quasi diceret Druidas ex præcepto Pythagoræ non modò sodaliciis adstrictos vivere, sed etiam animas immortales affirmare: utrumque enim pariter à Pythagora decretum est. Ac de sodaliciis quidem Pythagoreorum Justinus in lib. 20. *Sed triginta ex juvenibus, cum sodalicio jure sacramento quadam nexi, separatam à ceteris civibus vitam exercebant, &c.* & Agellius in lib. 1. cap. 9. De iisdem multa dixerat Cicero in Oratione pro Vatinius eâ (ut opinor) causâ, quòd Vatinius Pythagoreum se esse jactabat, sicut testis est idem Tullius in Oratione contra Vatinius. Hieronymus in lib. 2. adversus Rufinum in fine. *Lege*, inquit, *pro Vatinius orationuculam, & alias ubi sodalitiarum mentio fit: revolve dialogos Tullii: respice omnem oram Italie, quæ quondam Magna Græcia dicebatur: & Pythagoreorum dogmatum incisa publicis litteris æra cognosce.*

Hujus porro Orationis pro Vatinius meminuit Valerius Max. in lib. 4. cap. 2. Hæc Pythagoreorum collegia Polybius in lib. 2. *συνδριμα* vocat, Strabo in lib. 6. *συσματα* scribitque Iamblichus in lib. 1. de vita Pythagoræ cap. 6. *νομοθεῖς* ob id dictos esse Pythagoræ sectatores. *Idem*.

^c Sodaliciis adstricti consortiis.] Sodaliciis hic famitur adjectivè, ut apud Justinum in eo loco quem supra laudavimus, *sodalicio jure*. Sic enim habent omnes Mss. codices. Et similiter in lege 1. D. de collegiis, *Collegia sodalitia*. Quæ quidem locutio Marcellino nostro familiaris est: ut cum in calce lib. 21. dicit. *Matrimonio jure copulata est Gratiano*. & in lib. 22. *Dein Syens, in qua solstitio tempore, &c.* Sic enim habet utrobique codex Regius. Denique in lib. 23. *Mari junguntur oceano*. *Idem*.

^d Pronuntiarunt animas immortales.] Pomp. Mela lib. 3. cap. 1. *Hi (Druidæ) terræ mundique magnitudinem & formam, motus cæli & siderum, ac quid Dii velint, scire profitentur. Docent multa nobilissimos gentis clam & diu; vicenis annis in specu, aut in abditis saltibus. Unum ex his quæ præcipiunt in vulgus effluit, videlicet ut forent ad bellæ meliores æternas esse animas, vitamque alteram admanes*. Diodor. Sicul. Biblioth. lib. v. pag. 212. *ἐν κρητῶν περὶ ἀποτοῦ ὁ Πυθαγόρας λόγῳ, ὅτι τὰς ψυχὰς τῶν ἀθανάτων ἀθανάτους εἶναι συμβέβηκε, καὶ δι' ἐταῶν ὡς ἑβδμήτων πάλιν βίαν, εἰς ἕτερον σώμα τῶν ψυχῶν ἐκδυσσέσθαι*. Strabo lib. 1v. Cæsar lib. vi. Lindenbr.

^e Pronuntiarunt animas immortales.] Singulare ejus rei testimonium est, quod refert Valerius Max. in lib. 2. *Gallos*, inquit, *memorie proditum est, pecunias mutuas, quæ sibi apud inferos redderentur, dare: quia persuasum habuerint animas hominum immortales esse. Dicebant stultos, nisi idem Bracati sensissent. quod palliatus Pythagoras sensit*. [Idem de Gallis dicit Mela in cap. 2. lib. 3.] *Vales.*

^f In amicitiam Octaviani receptus.] Atque hæc causâ est, cur Octavius Imp. civitates xii. Cottianas non addiderit Inscriptioni è trophæo Alpium. Quas etiam non nisi defuncto Cottio Rege, Nero in provinciæ for-

crum Reguli, quem itinera struxisse retulimus, Segusione est moenibus proximum: manesque ejus ratione gemina religiose coluntur: quod justo moderamine rexerat suos, & adscitus in societatem rei Romanæ, quietem genti præstitit sempiternam. Et licet hæc, quam diximus ⁶ viam, media sit & compendiarja, magisque celebris, tamen etiam aliæ multo antea temporibus sunt constructæ diversis. Primam ^m Thebæus Hercules ad Geryonem extinguendum, ut relatum est, & Tauriscum leniùs gradens, prope Maritimas composuit Alpes: ⁿ hîcque harum indidit nomen: ^o Monæci similiter arcem & portum ad perennem sui memoriam consecravit. Deinde emensis postea sæculis multis, hac ex causa sunt Alpes excogitatæ Pœninæ. ^p Superioris Africani pater P. Cornelius Scipio Saguntinis memorabilibus ærumnis & fide, pertinaci destinatione Afrorum obsessis, iturus auxilio in Hispaniam, traduxit onustam manu valida classem: sed civitate Pœnorum Marte deleta, Hannibalem ⁷ assequi nequiens, triduo antè transito Rhodano ad Italiæ partes contendentem, navigatione veloci intercurso spatio maris haud longo, degressurum montibus apud Genuam observabat Liguriæ oppidum, ut cum eo, si copiam fors dedisset, viarum asperitate fatigato decerneret in planitie. Consulens tamen rei communi, Cn. Scipionem fratrem ire monuit in Hispanias, ut Hasdrubalem exinde similiter erupturum arceret. Quæ Hannibal doctus à perfugis, ut erat expeditæ mentis & callidæ, Taurinis ducentibus accolis, ^q per ⁸ Tricastinos & oram ⁹ Vocontiorum extremam, ad saltus Tricorios venit. Indèque exorsus, aliud iter antehac insuperabile fecit: excisâque rupe in immensum elata, quam

6 Al. via. 7 Ms. sequi. 8 Al. Tricastinos. 9 Ms. Vocontigrum.

apud Ennodium in Itinerario Alpium dicitur *Brigantio*. In Burdigalensi verò Itinerario *Byrigantum* corruptè. Sed locum integrum hic adscribere operæpretium fuerit. *Mansio Hebriduno m. 16. Inde incipiunt Alpes Cottia.* *Mutatio Rame m. 17.* *Mansio Byrigantum m. 17. Inde ascendis Matronam.* *Mansio ad Marte m. 19.* *Civitas Secussione m. 16. Inde incipit Italia.*

Lego *Brigantium*. Ptolemæo enim *Βεργάντιον* dicitur in Alpihus Graiis, itémque à Strabone in lib. 4. Hodie *Briangon* vocamus opidum in Delfinato nostro, ut notavit vir præfatà reverentiâ nominandus Jac. Sirmundus in Notis ad Ennodium. Julianus in Epistola ad ordinem & populum Athen. *Βεργάντιον* appellat, perinde ac Marcellinus: *ἐν τῇ Βεργαντίᾳ τοσούτου ἴσους ἔστι (lege μέγ) τὰς Κόττας ἄλπεις, &c. Valef.*

m Thebanus Hercules ad Geryonem.] Mamertinus idem tangit in Panegyri. pag. 303. *Vos invisißissimi Imp. propè soli Alpium vias, hibernis nivibus obstructas, divitiis vestigiis aperuistis: ut quondam Hercules per eadem illa vulnibus Iberiæ spolia in comitatus abduxit, Lindenbr.*

[*n Hicque harum indidit nomen.*] Graias scilicet vocavit, teste Plinio in lib. 3. cap. 16. & Cornelio Nepote in Hannibalis Vita, qui sic ait: *Ad Alpes posteaquam venit que Italianam ab Gallia sejungunt, quas nemo unquam cum exercitu ante eum trajecerat: quo factò is hodie saltus Graiis appellatur. Quare in hoc Marcellini loco meliùs legeretur: Hisque Graiarum indidit nomen. Valef.*

[*o Monæci similiter arcem & portum.*] Strabo lib. 1v. p. 140. *ὁ δὲ τῶν Μοναίων λιμὴν ἔρμυθ' ἔστιν, ἡ μεγίστη, ἐπὶ πολλὰς ναυσιῶν, ἔχων ἑστὸν Ἡερυκλῆος Μοναίων κελυμῶνα.* * Lucanus lib. 1. p. 25.

Quaque sub Herculeo sacratus nomine portus Urget rupe cava pelagus. Non Corus in illum Jus habet, aut Zephyrus: solus sua littora turbat Circius, & tuta prohibet statione Monaci. * Lindenbr.

[*p Superioris Africani pater Pub. Corn. Scipio.*] Flor. lib. 11. cap. vi. *Idem.*

[*q Per Tricastinos & oram Vocontiorum.*] [In Ms. Colbert. legitur, *per Tricastinos.*] Rescripsi *per Tricastinos*, ut Augustana ac Basilienfis Editiones præferunt: firmatque T. Livius in lib. 21. his verbis quæ Marcellinus noster exscripsit: *Cum Alpes peteret, non jam vestia regione iter instituit; sed ad lævum in Tricastinos flexit: inde*

cremando ⁊ vi magna flammaram acetóque ⁊ infuso dissolvit, ⁊ per Druentiam flumen gurgitibus vagis intutum, regiones occupavit Etruscas. Hactenus super Alpibus, nunc ad restantia veniamus.

CAP. XI. Temporibus priscais cum laterent hæ partes ut barbaræ, tripartitæ fuisse creduntur, in Celtas eodémque Gallos divisæ, & Aquitanos, & Belgas, lingua, institutis, legibusque discrepantes. ⁊ Et Gallos quidem, qui Celtæ sunt, ab Aquitanis Garumna disternat flumen, à Pyrenæis oriens collibus, postque oppida multa transcurfa in oceano delitescens. A Belgis verò eandem gentem Matriona discernit & Sequana, amnes magnitudinis geminæ: qui fluentes per Lugdunensem, ⁊ post circumclausum ambitu insulari Parisiorum castellum, ⁊ Luteciam nomine, confociatim meantes protinus prope castra Constantia funduntur in mare. Horum omnium apud veteres Belgæ dicebantur esse fortissimi, eapropter quòd ab humaniore cultu longè discreti, nec adventiciis effeminati deliciis, diu cum Transrhenanis certavere Germanis. Aquitani enim, ad quorum litora ut proxima placidæque merces adventiciæ convehuntur; moribus ad mollitiem lapsis, facilè in ditionem venere Romanam. * Regebantur autem Galliæ omnes, jam inde uti crebritate bellorum urgenti cessere Julio Dictatori, potestate in partes divisa quatuor: quarum Narbo-

1 Ms. infuso quæ in solidis solvit. 2 Ms. Lutetia.

per extremam oram Vocontiorum agri tendit in Tricorios &c. Manetque etiamnum Tricastinorum appellatio in Desinaturo nostro. De Tricoriis loquitur Plinius in lib. 3. & Appianus in Celticis. Strabo in lib. 4. eos supra Cavares locat cum Vocontis ac Medullis. Valef. Etiam Tricastinos jam citat Hier. Surita ad itinerarium Antonini p. 506. Gron.

⁊ Vi magna flammaram, acetóque.] Livius lib. XXI.

* Hæricus Altrissiod. de Vita S. Germani lib. 5. p. 52.

Hinc subit aëria meritis sublimior Alpes.

Limes hic Ausoniae Gallis disternat oras,

Aeternis nivibus, æterno frigore torpens,

Humano generi non ante inæabilis unquam,

Hannibal Hispana remeans quàm videt ab ora

Diduxit scopulos, & montem rupit aceto.

Acetum solum ex omnibus humoribus flammæ violentam exstinguit, dum per frigus suum calorem vincit elementum. Acetum igni exstinguendo. Vid. L. 1. §. 5. ff. de penu legata. L. 12. §. 18. de instr. vel instr. legat. Vid. Livium lib. 21. p. 502. 506. Macrobius Saturnal. 6. * Lindenbr.

[Per Druentiam flumen gurgitibus vagis intutum.] Quid sit flumen gurgitibus vagis intutum, quidve hæc verba significant, fateor me ignorare. In codice Colbertino quiescit optimus, scriptum reperio, gurgitibus vagis intutum: ex quo facillimè judicari potest, legendum esse intutum. Certè Livius in lib. XXI. Druentiam Alpium omnem, omnium Galliæ fluminum difficillimum trans-

ire esse scribit, nota semper vada, novòsque gurgites, ac plures sinul atqueos facientem: ad hæc saxa glomerosa volventem, nihil stabilis nec tuti ingredienti præbere. Silius Italicus in libro III. eadem omnia, quæ Livius, de Druentia dicit.

Ac vada translato mutat fallacia cursu,

Non pedisti stans, patulis non puppibus æquus.

Aufonio in Mosella dicitur ob id Druentiaripis sparsis incerta.] Valef.

⁊ Et Gallos quidem qui sint Celtæ.] Cæsaris locum imitatus est, lib. 1. de Bell. Gall. Gallos ab Aquitanis Garumna flumen, à Belgis Matriona & Sequana dividit. Horum omnium fortissimi sunt Belgæ, propterea quòd à cultu atque humanitate Provinciæ longissime absint, minimeque ad eos mercatores sepe commeant, atque ea quæ ad effeminandos animos pertinent, important. Lindenbr.

⁊ Post circumclausum ambitu insulari Parisiorum castellum.] Atqui paullo supra Parisios Matriona in Sequanam influit; ut Marcellinum falli necesse sit, qui infra Luteciam influere scribit. Tamen si propius attenderis, nihil hic peccat Marcellinus. Neque enim negat, supra Luteciam Parisiorum Matronam misceri Sequanæ: immo id ipsum tacitè significat, cum dicit hos duos amnes post circumclausam ambitu insulari Luteciam sociatim meare: proximè enim supra Parisios conjuncti, Parisiorum insulam cingunt, deinde sociatim meant. Verùm illud æquè excusari non potest, quod subjicit, prope castra Constantia in mare evolvi. Valef.

* x Regebantur Galliæ, jam inde uti cessere Julio Dict. potestate in partes divisa IV. quarum Narbonensis una Vi-

nenſis una Viennenfem intra ſe continebat, & Lugdunenſem: altera Aquitanis præerat univerſis: ſuperiorem & inferiorem Germaniam, Belgicæque duæ jurisdiſtiones iisdem rexere temporibus. ^y At nunc numerantur provinciæ per omnem ambitum Galliarum: ſecunda Germania, prima ab occidentali exordiens cardine, Agrippina & Tungris munita, civitatibus amplis & copioſis. Dein prima Germania, ubi præter alia municipia Mogontiacus eſt, & Vangiones, & Nemetæ, & Argentoratus barbaricis cladibus nota. Poſt has Belgica prima Mediomatricos prætendit, & ^z Treviros domicilium Principum clarum. Huic adnexa ſecunda eſt Belgica, quæ Ambiani ſunt, urbs inter alias eminens, & Catelauni, & Remi. Apud Sequanos Biſontios videmus, & Rauracos, aliis potiores oppidis multis. Lugdunenſem primam Lugdunus

nenſem intra ſe continebat, & Lugdunenſem: altera Aquitanis præerat univerſis: ſuperiorem & inferiorem Germaniam, Belgicæque duæ jurisdiſtiones eisdem rexere temporibus.] Si de Julii Cæſaris temporibus intelligitur hic locus, quo modo ferri poſſit nescio. Tunc enim Gallie omnes unica jurisdiſtione regebantur ab eo, cui Senatus eam provinciam decreverat. Poſtea Auguſtus nova Gallie diſiſione facta quatuor jurisdiſtiones conſtituit. Sed ne tum quidem Belgicæ jurisdiſtictio à jurisdiſtione utriusque Germaniæ ſeparata eſt, ut docet Dio in lib. 53. nec diu poſtea: quod ex Plinio & Ptolemæo colligitur, qui ſub Belgica provincia utramque Germaniam comprehendunt.

[Julius Cæſar tres Gallie partes, Belgicam, Celticam, quæ poſtea Lugdunenſis diſta eſt, & Aquitaniam ferè totam, in provinciarum formam redegit, ac tributarias fecit. Nam quarta pars Galliarum, ſeu provincia Narbonenſis pridem Romanis parebat. Sed uni, an quatuor rectoribus Galliam omnem attribuerit, ſcire non poſſumus. At ſub Auguſto Julii ſucceſſore, à quo Aquitania perdomita & cum Belgica auſta, atque Celtica ſeu Lugdunenſis imminuta eſt; conſtat quatuor ſummis totius Gallie partibus, nimirum Belgicæ, Celticæ vel Lugdunenſi, Aquitania, ac Gallie Narbonenſi (ne de Germania Ciſrhenana loquar) ſuum cuique rectorem præſuiſſe. Unde alium *Belgicæ provincie Legatum*; alium *Lugdunenſis Gallie Legatum*, Suetonio *Proprætorem* dictum; hunc *Legatum Aquitaniae*, aliàs *Præſidem*; illum *Gallie Narbonenſis rectorem* à Tacito, Suetonio, Spartiano, Eutropio, aliſque Hiſtoricis nuncupari videmus. Ex quo intelligitur, quatuor iſtas Gallie partes non modò ſub Auguſto, ſed etiam ſub Severo, Gallieno, & Aureliano Principibus ſuos ſibi ac ſeorſum rectores habuiſſe. Non igitur ſub C. Julio Cæſ. Dictatore, ut aſſerit Ammianus, ac ne ſub Auguſto quidem inſequentibus Principibus provincia Narbonenſis Viennenfem Lugdunenſemque continebat, & Narbonenſis, Viennenſis ac Lugdunenſis unidemque rectori parebant: cum Viennenſis provincia nulla tum eſſet. Quippe tractus omnis terrarum, qui provincie Viennenſis nomine diu poſt cenſeri cœpit,

tum Narbonenſis Gallie pars erat, ac eundem quem ipſa rectorum habebat. Celtica verò vel Gallia Lugdunenſis tum ſuum ſibi Legatum habuit, à provincia Narbonenſis rectore diſceſſum: ut docui in mea Notitia Galliarum in diſceptatione de variis Gallie diſiſionibus pag. 298. & 299. Denique (qui eſt tertius error Ammiani Marcellini) non ut Belgicæ unus Legatus præerat; ita & ſuperioris inferioriſque Germaniæ, à corpore Belgicæ circa Auguſti Principatum avulſæ, rector unus ac unicuique fuit: ſed ſuperior Germania vel prima Legatum ſibi ſuum habuit; inferior aut ſecunda ſimiliter ſuum: utrumque à Belgicæ Legato diſceſſum. Unde Suetonius Tranquillus Vitellium *Legatum à Galba in inferiorem Germaniam miſſum eſſe* tradit; & in Domitiano *Lucium Antonium ſuperioris Germaniæ Præſidem* nuncupat: Tacitus quoque *Viſellium Varonem inferioris Germaniæ Legatum* vocat in libro 111. Annalium; & Spartianus ſcribit, *Didium Julianum Germaniam inferiorem rexiffe*. Ut appareat Legatos iſtos utriusque Germaniæ partim militares, partim etiam civiles Magiſtratus exſtituiſſe, nec tantum Germanicis exercitiſus ſeu legionibus ſuperioris inferioriſque Germaniæ, ad ripam Rheni hiberna habentibus, ſed etiam alterum provincie Germaniæ ſuperiori, alterum inferiori præſuiſſe: cum Lucius Antonius *ſuperioris Germaniæ Præſes* fuiſſe; Julianus Germaniam inferiorem rexiffe dicatur. Non ergo (uti ait Ammianus) quatuor primùm fuere toti Gallie jurisdiſtiones aut poteſtates, una Narbonenſi ſimul & Lugdunenſi, una Aquitania, una Belgicæ, una ambabus Germaniis. Sed ſex omnem Galliam tum rexere Magiſtratus, Narbonenſem provinciam unus, Aquitanicam alter, tertius Celticam vel Lugdunenſem Galliam, quartus Belgicam, quintus ſuperiorem Germaniam, ſextus ac ultimus inferiorem.] *Valeſ.*

^y *At nunc numerantur provinciæ per omnem ambitum Galliarum, ſecunda Germania*] Accuratè hæc tractantur in Notitia Provinciarum atque Urbium Gallicanarum, quæ cum jam edita ſit, ſupervacaneum hic ſingula repetere. *Lindenbr.*

^z *Treviros domicilium Principum*] Zoſim. lib. 111. vocat *πύλον μετὰ τὴν ἑρμῆν τὰς Ἀλπεῖς Ἰθρῶν*, regique palæ-

ornat, & Cabillonus, & Senones, & Biturix, & mœnium Augustuduni magnitudo vetusta. ^aSecundam enim Lugdunensem Rotomagi, & Turini, Mediolanum ostendunt, & ^bTricastini: Alpes Graia & Pœnina, exceptis ^cobscurioribus. . . . ^dhabent & Aventicum, desertam quidem civitatem, sed non ignobilem quondam, ut ædificia semirutata nunc quoque demonstrant. Hæ provincie, urbesque sunt splendida Galliarum. ^eIn Aquitania, quæ Pyrenæos montes & eam partem spectat oceani, quæ pertinet ad Hispanos, prima provincia est Aquitanica, amplitudine civitatum admodum culta: omissis aliis multis, Burdegala, & ^fArverni excellunt, & Santones, & Pictavi. Novempopulos Aufci commendant, & Vasata. ^gIn Narbonensi Elusa, & Narbona, & Tolosa principatum urbium tenent. Viennensis civitatum exultat decore multarum, quibus potiores sunt Vienna ipsa, & Arelate, & Valentia: quibus ^hMassilia jungitur, cujus societate & viribus in discriminibus arduis ful-

³ Al. Tricastini. ⁴ In aliis codicib. hic lacuna nullus est. ⁵ al. Averni.

ti, cum alii Scriptores, tum quoque D. Ambrosii meminit lib. v. Epist. xxvii. Cum perventissem Treviros, post die processit ad palatium. Ejus etiam nunc rudera exstant. *Londenbr.*

^a *Secundam enim Lugdun. Rotomagi & Turini.*] Hunc locum sic legendum atque distinguendum esse existimo: *Et Turoni, Mediolanum ostendunt & Tricastini.* Turoni enim in tertia Lugdunensi locantur in Notitia provincialium Galliarum. Mediolanum verò quod in Lugdunensi etiam Ptolemæus ponit, intelligo Mediolanum Aulerorum, cujus mentio fit in Itinerario Antonini. Porro duas tantum Lugdunenses agnoscit noster Marcellinus, perinde ac Rufus Festus in Breviario, qui isdem ferè temporibus scripsit. Postea quatuor sunt factæ. *Vales.*

^b *Habent & Aventicum.*] Immo Aventicum est in Sequanis, ut docet Notitia provincialium & civitatum Galliarum, [non in Alpibus Graia & Pœnina. Pari errore Ammianus Biturix metropolim Aquitanie in Lugdunensi prima collocat; & Narbonensi attribuit *Elusam*, quæ tum erat metropolis civitas prov. Novempopulanae.] *Idem.*

^c *In Aquitania.*] Ex his verbis apparet, Marcellinum Gallias omnes in duas partes distinguere, Galliam scilicet, & Aquitaniam. Ac Gallie quidem septem provincias supra recensuit. Nunc provincias Aquitanie aggreditur, primamque ex his ponit Aquitanicam: quod quidem nemini mirum videri debet. Nam & Rufus Festus in Breviario eandem distinctionem agnoscit, cum ait: *Sunt Gallie cum Aquitania & Britannia provincia septemdecim.* & Aufonius in Arelate:

populosque alios & maxima dicit:

Gallia queis fruitur, gremioque Aquitania lato.

& Maximus Aug. in Epistola ad Valentinianum Junio-rem, relata à Baronio anno Chr. 387. Denique Sulpicius Severus in lib. 3. de vita Martini: *Sed dum cogito*

me hominem Gallum inter Aquitanos verba facturum, &c. & in lib. 2. Historie sacre: *Sed nostris, id est, Aquitanis, Gallis, Britannis indecens visum est, &c.* Apparet igitur Gallie & Aquitanie nomen modò strictius, modò latius sumi. Ceterum miror, à Marcellino unicam provinciam Aquitanicam poni: quippe cum Rufus Festus qui ante eum scripsit, duas jam tum Aquitanias agnoscit. *Idem.*

^d *In Narbonensi elusa est Narbona & Tolosa*] Placet ex emendatione viri diligentissimi Hieronymi Suritæ ita legere: *In Narbonensi Elusa est & Narbona & Tolosa.* Elusa mentio in Itinerario Burdigal. & apud Cl. Claudian. qui ex ea nefandissimum illum Rufinum eunuchum originem duxisse putat. Sever. Sulpic. Histor. sacre lib. 2. *Iter eis præter interiore Aquitaniam fuit; ubi tum ab imperitis magifice suscepti, sparsere perfidie semina: maximeque Elusanam plebem, sane tum bonam & religioni studentem, pravus predicationibus pervertere.* * Vide Scalig. Aufonian. Lect. lib. 7. cap. 7. Sirmond. ad Sidon. p. 123. * *Londenbr.*

^e *In Narbonensi elusa est Narbona.*] Editio Romana habet, *elusa & Narbona & Tolosa & principatum urb. tenent.* Primus Sigisim. Gelenius vulgaram lectionem commentus est. Sed non dubito, quin ita scripserit Marcellinus, prout in Regio codice [& Colbertino,] & in Augustana Editione scriptum reperi: *In Narbonensi Elusa & Narbona & Tolosa princip. &c.* quomodo etiam in Valentino codice Ms. exaratum fuisse vir Cl. Antonius Loiffellus ad oram libri sui adnotaverat. In Tabula quoque Itineraria Peutingerorum *Elusa* legitur pro *Elusa*, eodem errore. Scio quidem Elusam fuisse in Novempopulania, olim etiam metropolim, mediam inter Aufcos & Vasatas, ut docent Notitia provinciarum Gallie, & Burdigalense Itinerarium. Sed nihilominus ita hic scriptum fuisse, ter codicum testimoniis non possum non credere; & Marcellinum in hoc lapsum esse facile concedam. *Vales.*

^f *Massilia jungitur, cuius societate & viribus in discriminibus arduis fulsum aliquoties legimus Romanis*] Strabo

tam aliquoties legimus Romam. His propè Salluvii sunt, & Nicæa, & Antipolis, insularque Stœchades. Et quoniam ad has partes opere contexto pervenimus, silere super Rhodano, maximi nominis flumine, incongruum est & absurdum. A Pœninis Alpibus effusiore copia fontium Rhodanus fluens, & proclivi impetu ad planiora degrediens, proprio agmine ripas occultat, & paludi sese ingurgitat nomine Lemanno, eamque intermeans, nusquam aquis miscetur externis: sed altrinsecus summitates undæ præterlabens segnioris, quaritans exitus, viam sibi impetu veloci molitur. Unde sine jactura rerum per Sapaudiam fertur & Sequanos: longèque progressus, Viennensem latere sinistro perstringit, dextro Lugdunensem: & emensus spatia flexuosa, Ararim, (quem Sauconnam appellant) inter Germaniam primam fluentem, suum in nomen adsciscit: qui locus exordium est Galliarum. Exindeque

6 Al. præterlabens segniores. 7 Ms. spatio fluctuoso. 8 al. Exinde.

lib. III. de Massiliens. Ρωμαῖοι ἐπιήσαντο φίλους, ἐν ποταμῷ ἐν αὐτοῖς χεῖρσι κατέσταν ἐκείνοις, κακίνοι προστάδοντο τῶν ἄλλοις αὐτῶν. Ideo Vell. Patercul. lib. II. Massiliam fide meliorem, quam consilio prudentiorem vocat. * Cicero Philipp. 13. Romanæ Reip. semper fuisse amicissimam, Lucan. lib. 3. p. 67.

Semper in externis populo communia vestro
Massiliam bellis testatur fava tulisse,
Compressa est Latius quæcumque annalibus ætas.
Civitatem fidissimam atque amicissimam, Flor. lib. II. cap. 2. Federatam civitatem, Plin. lib. III, cap. 4. appellat. Lindendr.
g Salluvii sunt.] Quos Saluvios vocat Prologus libri 60. Titi Livii, Strabo σάλυις, Ptolemæus σάλυις, corruptè ut videtur. In Regio exemplari Saluvii dicuntur. Valef.

h Summitates unde præterlabens, quaritans exitus.] Cum in omnibus scriptis exemplaribus, Regio, Vaticano ac Florentino, adeoque in Editione Rom. legeretur, præterlabens segniores; non sum veritus sic emendare: Summitates unde præterlabens segnioris. Sic suprâ de Rheno in Constantiensem lacum immente dixit: Et undarum quietem permans pigram, &c. Mox pro quaritans exitus, in Editione Romana excusum erat, eritans exitus, quemadmodum etiam in uno è Vaticanis codicibus sequioris notæ. Sed in vetustissimo codice Vaticano legitur, eritans exitus, i literâ inter u ac t suprapictâ. In exemplari Regio reperi, eruptans exitus. Unde quis coniecere possit, legendum esse scrutans exitus, aut sanè, tentans exitus. Idem.

i Per densa paludium fertur & Sequanos.] Nihil hâc conjecturâ Castelli excogitari potuit infelicius aut incipitius. Nam cum in Editione Romana legisset, per pensa paudium fertur, &c. quemadmodum etiam in Mss. Regio, * Tolosano, * [Colbertino,] & Vaticano legitur, nec quid hæc sibi vellent intelligeret, suo more interpolavit. Ego verò primùm conjecturâ ductus ex le-

ctionis scriptæ vestigiis, emendavi, per Sapaudiam fertur & Sequanos. Deinde verò cum eam conjecturam à clarissimis & doctissimis viris Jac. Sirmundo & Nicolao Rigaltio, quibus eam communicaveram, valde probari intellexissem, non dubitavi eam in textu ipso restituere, explosâ illâ Castelli παρὰ τὴν ἄσπετα. Neque ambigo lectores, qui rem attentè perpenderit, tantorum virorum auctoritati libenter accessuros. Etenim Sapaudia olim dicta est tractus ille Galliæ Riparentis, quem olim Allobroges habuere: in eaque Ebrudunum & Cularonem, quæ nunc Gratianopolis dicitur, ponit Imperii Notitia. Eadem postea Burgundionibus data est cum indigenis dividenda anno xx. Theodosii, ut scribit Prosper in Chronico. Major difficultas est in Sequanis, per quos ferri Rhodanum ait Marcellinus, postquam è lacu Lemano erupit. Henr. Valef.

[Immo nulla heic est difficultas. Rectè ait Ammianus Marcellinus Rhodanum, etiam postquam Lemano exiit, per Sapaudiam & Sequanos ferri, id est, inter Sapaudiam & provinciam Maximam Sequanorum fluere. Quippe tum Rhodanus sinistra ripâ Sapaudiam, dextrâ Sequanos stringit, videlicet Brexiam, in qua est Belica vel Bellica civitas cum Sesselio, Vefontioni metropoli Sequanorum hodièque subiecta: sicuti docui in Notitia Galliarum pag. 79. & 475.] Hadr. Valef.

[k Ararim inter Germaniam i. fluentem.] Cluverius in libro 2. de Germania mendosum hunc locum esse suspicatur. Quomodo enim dicere potuit Marcellinus, Ararim inter Germaniam primam fluere, ac non potius per Germaniam? Rescribit igitur Cluverius, inter Germaniam i. fluentem & Sequanos. Sed ne sic quidem errore vacabit Marcellinus. Quippe Arar inter Lugdunensem primam & Maximam Sequanorum fluit, Sequanosque à Lingonibus & Æduis provinciæ Lugdunensis primæ populis dividit. Sed fortè deceptus est Marcellinus à pastore, apud Virgilium Ararim in Germania ponente Eclogâ i. ut docui in Notitia Galliarum in pag. 34.] Idem.

l Qui locus exordium est Galliarum. Exindeque non milienis pass.] A Lugduno quod est ad confluentes Rhoda-

non millenis passibus, sed ⁹ leugis itinera metiuntur. Hinc Rhodanus aquis advenis locupletior, vehit grandissimas naves, ventorum ¹ difflatu jactari sæpius adfectas: ² finitifque intervallis quæ ei natura præscripsit, spumeus Gallico mari concorporatur ⁿ per patulum sinum, quem vocant ^o Ad Gradus, ab Arelate octavo decimo fermè lapide disparatum. Sit satis de situ locorum: nunc figuras & mores hominum designabo.

CAP. XII. ^p Celsioris stature & candidi pæne Galli sunt omnes, & rutili, luminumque torvitate terribiles, avidi jurgiorum, & sublatius insolescentes. Nec enim eorum quemquam adhibita uxore rixantem, multo fortiore & glauca, peregrinorum ferre poterit globus: tum maximè cum illa inflata cervice suffrendens, ponderansque niveas ulnas & vastas, admistis calcibus ⁹ emittere cœperit pugnos, ut catapultas tortilibus nervis excussas. Metuendæ voces complurium & minaces, placatorum juxta & irascentium: terfi tamen pari

⁹ *Mf.* leugis. ¹ *Mf.* difflatu. ² *Mf.* finitifque intervallis quæ.

ni & Araris, leugis itinera, non milliariibus meriri incipiebant. Unde in Itinerario Antonini post Lugdunum leugæ conjunctim cum milliariibus ad intervalla notanda ponuntur. Et in Tabula Itineraria Peutingerorum id sic notatum est: *Lugdunum caput Galliarum: Usque hic leugas.* Est autem id vocabulum merè Gallicum, 1500. passuum spatium significans, teste Jordane & aliis. Hesy-chius, *λεῦγον*, inquit, *μῖτρον τὴν γαλατικὴν. Vales.*

m Non millenis passibus, sed leugis itinera metiuntur. Viarum distantia pro situ gentium alius atque aliis nominibus distantur. Et leucarum Gallicarum mentio iterum lib. xvi. apud Jordanem & alios: itaque lubet tantum D. Hieronymi locum adscribere cap. 3. in Joel. *In Nilo flumine sive in rivis ejus solent naves finibus trahere, certa habentes spatia, quæ appellant funiculos, ut labori defessorum recentia trahentium colla succedant. Nec mirum si unaqueque gens certam viarum spatia suis appellet nominibus, cum & Latini mille passus, & Galli leucas, & Persæ parasangas, & rasas universa Germania, atque in singulis nominibus diversa mensura sit. Adhæc possunt & dextri: sic enim dicuntur passus mensurandi apud quosdam, ut Papias interpretatur. Quam vocem apud Florentium reperi in Actis Mss. martyrii B. Felicis: *A loco illo usque ad castrum Toriugum habentur dextri ducenti.* Ceterum leugæ vox etiam nunc Gallis atque Hispanis in usu est. *Rasa* autem Germanorum planè Lazorum respondet *ἀγαστῶνας*: de quibus Agathias de bellis Justiniani Imp. lib. 11. pag. 55. * Moscovita non per miliaria, sed per *verf* computant, quæ pars quarta miliaris Germanici, ut Niehevus notat in Descriptione Sarmaræ lib. 2. cap. 1. * Reliquæ viarum dimensiones jam ab aliis explicatæ sunt. *Lindenbr.**

n Per patulum sinum quem vocant Ad Gradus. Quia scilicet plures erant gradus in eo sinu, per quos adscensio & exscensio fiebat in naves. Ac Gradus quidem Mastilanorum, qui unus erat ex illis gradibus, & quidem

ut credere est, notissimus, mentio fit in Itinerario Antonini. Sed præter hunc multaliterant, quorum nomen etiamnum manet, ut videre est in Tabulis Geographicis. Gradum eo sensu sumpsit Valerius Max. lib. 3. cap. 6. *P. Scipio*, inquit, *cum in Sicilia augendo exercitum, trajiciendoque in Africam opportunum quereret gradum.* Posteriores Græci *σταδίων* scilicet Latino vocabulo dixerunt, ut est in Chronico Alexandrino & in Descriptione urbis Constantinop. Ceterum non tacendum est, hanc adnotationem debere me suggestioni fratris mei Hadriani Valesii, quod quidem libentianimo profiteor. Inde etiam dicta videtur Gradus insula & urbs Venetiæ. *Henr. Vales.* [Causam nominis ejus sinus, numerum & nomina vetera ac nova Graduum ad ostia Rhodani, & quid sit Gradus, discere ex Notitia mea Galliarum pag. 475.] *Hadri. Vales.*

o Ad Gradus. Anton. Aug. *A Fossis Ad Gradum.* -- *A Gradus per fluvium Rhodanum Arelatum.* *Lindenbr.* *p Celsioris stature, & candidi pæne Galli.* Diodor. Sicul. lib. v. pag. 212. *Οἱ γὰρ πάντα τοῖς μὲν σώματιν σίαν ἐμῆκεν, τὰς δὲ σαρκὶ καὶ θυμῶν καὶ θυμῶν.* De iisdem Livius lib. xxxv 111. *Sunt fissa & candida corpora, ut que nunquam nisi in pugna videntur.* Id quod non de Gallis tantum, sed de Germanis quoque in univèrsum intelligendum: *ὡς ἂν γινώσκεις τοὺς Γαλάτας, οἷς ἐὼ καὶ ἐν μορφαῖς, καὶ εἴως, καὶ ἔθωσι πλεονάζοντες μὲν ἀγαστῶν, μὲν καὶ καὶ ἑανθότων.* *Eustath.* in illum Dionys. vers. *Αὐκροῖσι φῶτα ἰμῶντα.* * *Lucanus* lib. 10.

- - - *tam flavo sgerit altera crineis,*
Ut nullas Rhæni Cæsar se dicat in arvis
Tam rutilus vidisse comas. *

Vide Petron. & Adamant. *Idem.*

9 Emittere cœperit pugnos, ut catapultas tortilibus nervis excussas. Elegans imitatio Plautina in Captivis:

Ne quis in hac platea negotii conferat quidquam sui:
Nam meus est ballista pugnus, cubitus catapulta est:
Humerus arces: tum genu ut quemque icero, adterram dabo. *Idem.*

diligentia cuncti & mundi: nec in tractibus illis, maximeque apud Aquitanos, poterit aliquis videri, vel femina, licet perquam pauper, ut alibi, frustis squalere pannorum. Ad militandum omnis ætas aptissima: & pari pectoris robore senex ad procinctum ducitur & adultus, gelu duratis artubus & labore adsiduo, multa contempturis & formidanda: nec eorum aliquando quisquam, ut in Italia, munus Martium pertimescens, pollicem sibi præcidit, quos jocaliter Murcos appellant. Vini avidum genus, affectans ad vini similitudinem multiplices potus: & inter eos humiles quidam obtusis ebrietate continua sensibus, y quam z furoris voluntariam speciem esse Catonia sententia

3 Ms. Aquit ..... poterit aliquis v... al. Aquitaniam poterit vid.

r Nec in tractibus illis, maximeque apud Aquitaniam, poterit aliquis videri. -- frustis squalere panni.] Φιλοκόσμος Gallos esse Strabo ait lib. 1v. χρυσόροδοι τε γδ περὶ μὲν τοῖς πρᾶξιλοις σπρίπτα ἔχοντες. περὶ δὲ τοῖς βαρβαροῖσι καὶ τοῖς κερταίοις ψάλλα, καὶ τὰς ἰσθμίας βαρβάρους φορέει καὶ χρυσόροδοι οἱ ἐν ἀζυγίᾳ ματι. Lindenbr.

l Munus Martium pertimescens pollicem sibi præcidit.] Chir. Fortunat. * Rhetor. lib. 1. p. 40. * Decem milites belli tempore pollices sibi amputarunt. * Rei sunt læsæ Reipubl. * Quod ipsi quoque parentes, teneriore affectu moti, in liberis suis scitare soliti, ne dubio illos Marti exponerent. Menander L. 3. ff. de remilit. Eum qui filium debilitavit, delectu per bellum indidit, ut inbabilis militie sit, præceptum D. Trajani deportavit. Rufus in L. L. militarib. §. 47. Εἰ δὲ τις ἢ γέν ἐν κερτῷ πολέμου ἀχρεῖάσῃ, ἢ ἀνεπιπίδῃ ἐν ἐρεθῆ καὶς τῷ στρατιῶν, ἐξορίζεται. Augustus Imp. Equitem Romanum, quod duobus filiis adolescentibus, causâ detrectandi * militaris * sacramenti, pollices amputasset, ipsum bonaque subjecit hastæ. Sueton. lib. 2. Mentio porrò hujus indevotionis in L. 4. 5. 10. C. Theod. de Tironib. Truncabant verò pollices sibi meticulosi, ne ad nomen respondere, cum hastas ex usu vibrare acquirerent, cogerentur. Itaque Justinianum Imp. seditiosis quibusdam Constantinopolim concitantibus ideo pollices abscidisse faciliè apparet, ut eos armis movendis inhabiles redderet. Landulf. Sag. in Histor. Miscel. lib. xv. 1. Velut jam olim Philocles auctor fuerat Atheniensib. uti hello captis amputarent τὴν χειρὸς δάκτυλον τὴν δεξιᾶς, ἵνα δόρυ μὴ βαστάζην μὴ διώωνται, καὶ τῶν δὲ ἐλαίνην διώωνται. Plutarch. in Lyfandro, Aelian. Variar. lib. 11. cap. 1x. Idem.

r Quos jocaliter Murcos appellant.] In Editione Romana ac Ms. Regio, * Vatic. Tolof. * [& Colbert.] scriptum reperi, localiter: quod equidem vulgata lectioni, quæ ex Castelli conjectura nata est, prætulerim. Sic enim Marcellinus in fine lib. 19. Hic, inquit, Bese Dei localiter appellati oraculum quondam futura pandebat. Porrò Murcus vox Latina videtur esse, non Gallica: idque indicat Marcellinus, cum ait, in Italia multos sibi pollicem præcidere solitos, quos localiter appellant Murcos. Ab eadem origine Murcidum dixit Pomponius & Plautus, id est, desidem & ignavum, ut Festus

explicat, & Augustinus in lib. 4. de Civitate Dei. Vales. v Joculariter Murcos appellant.] Liutprandus in Histor. PP. in Innocent. De indulgentia Clericorum: non querimoniam facienti, cum aliquos murcos, aliquos diganos habere diceret, respondit, illum qui volens partem digiti sui absciderit, juxta canones non posse admitti ad Clericum. Gloss. Lat. Murcimarius, mutilus. Germani in quibusdam provinciis vocem retinent, licet alio nuncifere significatu. Et quos Itali ac Galli Poltronos vocant, ab hac pollicum truncatione nomen invenerunt. * Murcare, id est, mutilare, in Chronico Sangall. p. 391. Ab eadem origine Murcia segnum Dea, apud Arnob. lib. 2. appellata videtur. * Lindenbr.

x Vini avidum genus, affectans ad vini similitudinem multiplices potus.] Diodor. Sicul. lib. v. pag. 211. διὰ τῶν ὑπερβολῶν τῶν μέγας διακρίσεως τὴν καὶ τὴν ἀεὶ κερταίαν, ἅτε οἶνον, ἅτε ἐλαγον φέρει. διόπερ ἡβὴ Γαλατῶν οἱ τέττον ἡδὲ καρπῶν στερεοκέρταται πόμα κερταίαν ἐπιπίνοντες, τὸ πρῶτον γορενόμενον ζῆθον, καὶ τὰ κερταίαν πλωτόντες, τῶν τέττων ἀποπλωματι κερτῶνται. Κάτονοι δὲ ὄντες κερταίαν ὑπερβολῶν ἢ εἰταζόμενον ὑπὸ ἡβὴ ἐμπόρην οἶνον ἀκρατον ἐμφορῶνται, καὶ διὰ τῶν ἐπιπινόμενων λάβρον χερταίαν τῶν ποτῶν, καὶ μέθυσαντες, ἐπὶ ὕπνῳ ἢ κερταίαν διαδέσσειν τρέπονται. Non autem Galli tantum, sed fere omnes populi, qui vite carent, ex frumento conficere solent quod bibant, vel pomorum succo: aut favos decoquunt, aut palmarum fructus exprimunt in liquorem, coctisive frugibus aquam pinguis colorant, ut inquit D. Hieronym. part. 3. Epist. 53. D. Basilus lib. de Ebrietate, & Cassian. Bassus de Agricult. lib. vii. c. 34. apud barbaros potissimum in usu esse scribit, ἀπὸ τῆς στυ καὶ ἡδὲ κερταίαν γινόμενα πόμα. Plin. lib. xiv. cap. xxii. Est & Occidentis populis sua ebrietas: fruge madida pluribus modis per Gallias Hispaniasque nominibus alius, sed ratione eadem. Hispanio jam & vetricissimum fere ea genera docuerunt. A Egyptus quoque e fruge sibi potus similis exogitavit, nullaque in parte mundi cessit ebrietas. Ubi quod de Aegyptiis ait, Herodotus quoque confirmat lib. 11. οἶνο δὲ ἐν κερταίαν ποτομῶν διακρίονται. Οὐ γδ σοὶ εἶσι ἐν τῇ χώρῃ ἀμπέροι. De Hispanis Florus, Orofus, alii. Idem.

y Furoris voluntariam speciem.] Ambros. de Helia cap. xiv. Quis tale miscuit furoris poculum? quis tantum infudit mentibus venenum? Periclitatur homo actum esse de corpore, & in se sibi reus est insania voluntarie. Alia in hanc sententiam jam alibi congestimus. Idem.

z Ebrietate, quam furoris voluntariam speciem esse.]

definit, raptantur discursibus vagis : ut verum illud videatur, quod ait defendens Fonteium Tullius, *Gallos post hæc dilutius esse poturos, quod illi venenum esse arbitrabantur.* Hæ regiones, præcipuè quæ confines Italicis, ^a ^b paulatim ⁴ levi sudore sub Imperium venire Romanum : ^c ^d primò tentatæ per Fulvium, deinde præliis parvis quassatæ per Sextium, ad ultimum per Fabium Maximum domitæ : cui negotii plenus effectus, asperiore Allobrogum gente devicta, hoc indidit cognomentum. Nam omnes Gallias, nisi quæ paludibus invia fuere, ut ^e Sallustio docetur auctore, ^f post decennalis belli mutuas clades ^g subegit Cæsar, societatiq; nostræ fœderibus junxit æternis. Efectus sum longius, sed remeabo tandem ad cœpta.

CAP. XIII. Domitiano crudeli morte consumpto, ^h Musonianus ejus successor Orientem Prætoriani regebat potestate Præfecti, facundiâ sermonis utriusque clarus : unde sublimitus quàm sperabatur eluxit. Constantinus enim

⁴ Ms. levis odore. ⁵ ^{no} subegit al. deest.

Eandem sententiam Græcè expressit Isidorus Pelusiota in Epistola 203. libri 1. cum *ἀδύσμητον μανίας* appellat ebrietatem. * Nec alio sensu Johannes Chrysostomus in Sermone 1. ad populum Antiochensem, & in Homilia 29. in Genesin, ebrietatem vocat *ἀδύσμητον ἀδύσμητον*. Quod idem est, ac si dixisset, ebrium esse dæmoniacum voluntarium. Idem in Homilia LVIII. in Matthæum ebrios nihil differre ab dæmoniacis ait : sed dæmoniacos quidem miseratione omnium dignos, ebrios verò cunctis odiosos esse, *ὅτι ἀδύσμητον ὀνοπαζοντα μανίας*. Et Homilia 28. in Epistolam Pauli ad Romanos asserit, peccatum generaliter esse spontaneum furorem, aut dæmonem voluntarium; item in Sermone, Quod nemo regitur nisi à seipso, pag. 580. *Vales.*

^a *Paulatim levis odore sub Imperium venire Rom.*] Ms. Flor. *levis odore sub.* Verosimile est Ammian. scripsisse : *Paulatim levis sudore sub Imp. venire Rom.* itaque sequitur, *præliis parvis quassatæ.* Et frequens hæc locutio, *Martius sudor, belli sudor.* Valentinian. & Valens L. 7. C. Theod. de lustral. conl. *Sudore bellandi stipendorum gradus usque ad Protectores mervuerunt.* Capitolin. in Maximin. *Sedecim lixas imo sudore devicit.* Lindenbr.

^b *Paulatim levis odore.*] Conjecturam Lindenbrogi confirmat codex Regius, in quo distinctè scriptum inveni, *paulatim levis sudore* : * ut & in Tolosano. * Unde bonitatem ejus codicis agnoscere licet, quæ & aliis multis, istuc illustribus argumentis testata est. [In Colbertino legi, *levis odore*, id est, *sudore.*] *Vales.*

^c *Primò tentatæ per Fulvium.*] Livii Epitom. LX. LXI. Lindenbr.

^d *Tentatæ per Fulvium.*] M. Fulvius Flaccus is dictus est, M. Plautii Hypsæi in Consulatu collega, qui de Gallis triumphavit, ut est in Prologo 60. libri Titi Livii, apud Velleium in lib. 2. Plutarchum in Gracchis. Sextius verò, quem secundum nominat Marcellinus, est C. Sextius Calvinus, qui cum C. Cassio Longino

Consul fuit : de quo Strabo in lib. 4. Velleius in 1. & Prologus 61. Titi Livii. De Quinto Fabio Maximo Allobrogo loquitur Cæsar in lib. 1. Appianus in Cellico, aliique. Consule Fastos Sigonii. *Vales.* Qui recte percepisse mentem Ammiani in eo, quod de Fabii cognomento scribit, quum anno xxxvi. hujus sæculi jam ostenderet; sane serum est fere L. annis post incursare Carriensis *ἀδύσμητον*, hæsitantis in cognomine Maximi : utique citari non debuit, ac si Ammianus scripsisset *cum vel cui negotii plenus effectus*, quod ex nullo codice afferri *ἀδύσμητον.* Gron.

^e *Sallustio auctore.*] Fragmentum Sallustii exstat apud Mar. Victorin. Commentar. in Ciceron. de Invent. lib. 1. *Res Romana plurimum imperio valuit Ser. Sulpicio & M. Marcello Coss. omni Gallia cis Rhenum atque inter mare nostrum atque Oceanum, nisi quæ à paludibus invia fuit, perdomita.* Lindenbr.

^f *Post decennalis bellimutuas clades.*] Ruf. Fest. in Brevariario : *C. Cæsar cum decem legionibus, quæ trecenta milia militum Italarum habuerunt, per annos octo ab Alpibus ad Rhenum usque Gallias subegit. Cuius barbaris ultra Rhenum positus constitit, in Britanniam transiit, decem annis Gallias & Britannias tributarias fecit.* Idem.

^g *Subegit Cæsar.*] Respexit ad versum vulgò jactatum, apud Sueton. lib. 1. *Gallias Cæsar subegit, Nicomedes Cæsarem.* Idem.

^h *Musonianus.*] Is est Arianus, cujus meminit Athanasius in Epistola ad Solitarios, ubi ait Eusebianos Sardiense ad Concilium venientes, secum adduxisse Comitem Musonianum, Helychiûmque Castrensem : de eodem loquitur in Apologia ad Constantium. Idem postea Proconsul Achaïæ à Constantio factus est, existens jam Magnentii factione : ut scribit Libanius in Orat. de vita sua : ubi etiam ejus *πραΐτητα* & *χρηστικότητα* commendat, quemadmodum Marcellinus noster. Eundem denique Præfectum Præt. Orientis fuisse testatur his verbis : *μεστρεν ἢ τὸ ἀριστὸν ἀρχὴν ἔχει ἢ τὸ ἀπὸν ἀρχὴν στρατῶν.* Fuit autem domo Antiochenus, teste

cum limatius superstitionum quæreretⁱ sectas, Manichæorum & similium, nec interpres inveniretur idoneus, hunc sibi commendatum ut sufficientem elegit: quem officio functum peritè, Musonianum voluit appellari, antè Strategium dictitatum: & ex eo percursis honorum gradibus multis, ascendit ad Præfecturam: ⁶ prudens alia, tolerabilisque provinciis, & mitis & blandus: sed ex qualibet occasione, maximèque ex controversis litibus, quod nefandum est, & in totum lucrandi aviditate fordescens: ut inter alia multa evidenter apparuit ^k in quæstionibus agitatis super morte Theophili Syriæ Consularis, proditiõe Cæsaris Galli, impetu plebis promiscuæ discerpti: ubi damnatis pauperibus, quos, cum hæc agerentur, peregrè constabat fuisse, auctores diri facinoris, exuti patrimoniis, absoluti sunt divites. ⁷ Hunc Prosper adæquabat, pro Magistro equitum, agente etiam tum in Galliis, militem regens, abjectè ignavus, &, ^l ut ait Comicus, arte despecta furtorum rapiens propalam. Quis concordantibus, mutuâque commercia vicissim sibi conciliando locupletatis, Persici duces vicini fluminibus, Rege in ultimis terrarum suarum terminis occupato, per prædatorios globos nostra vexabant, nunc Armeniam, aliquoties Mesopotamiam confidentiùs incurstantes, Romanis ductoribus ^m ad colligendas obedientium exuvias occupatis.

6 Ms. prudens alia. 7 Ms. Huc Prosper adequabat.

eodem Libanio in Epistola 384. & 451. qui quidem semper eum Strategium nominat pristino nomine. Sunt ad eum scriptæ lex 14. Cod. Theod. de naviculariis, & lex 5. de cursu publico, Constantio Aug. VII. & Constantio Cæsare Coll. *Vales.*

i *Sectas Manichæorum & similium.*] De Manichæorum hæresi copiosè Euseb. Pamph. Eccles. Hist. lib. vii. cap. xxv. Socr. lib. i. cap. xvii. Theodoret. in Epitom. Hæresiar. lib. i. cap. ult. * Cyrill. Hierosol. Catech. 6. * Philastrius Episc. in lib. de Hæresib. Petrus Siculus in Hist. pag. 42. Suidas in voce Μάνης, & Titulus Codicis de Manichæis. *Lindenbr.*

k *In quæstionibus super morte Theophili.*] Libanius in Oratione ad Theodosium de seditione Antiochena, Constantii in castigandis civitatum seditionibus clementiam valde laudat: atque eum Theophili Consularis eadem graviter & molestè tulisse: Strategio tamen Præfecto quem ad puniendos tumultus auctores miserat, mandasse ut id facinus quàm fieri posset mitissimè vindicaret: cujus mandatis Præfectum paruisse subjungit. Sed Julianus in Misopogone sub finem inclementiùs animadversum innuit his verbis: *δικύλο δ' ἀπορίων αὐθις ὑστέρον τούτων ἢ ἀγγελοῦ διχέως ἔπεξευ, ἐκείνι μυστίας.* *Vales.*

l *Ut ait Comicus, arte desp. furt. rapiens propalam.*] Intelligit Plauti locum in Epidico sub initium, ubi Terpsio ait:

Minus jam furtificus sum quàm antehac.

Ep. Quid ita? Terp. Rapiopropalam.

Eadem vcnustate dicit Cicero in Pisonem: *Olim furunculus, nunc verò etiam rapax.* Sed ad Marcellini mentem magis appositè Plutarchus in Ciceronis Vita: *ἐν τῷ καιρῷ τῆ φιλοπλητίας ἀκμαζόντις ἢ τῆ πεμπουβίων στρατηγῶν ἢ ἡγεμόνων ὡς τῆ κλέστων ἀρχόντων ὄντων ὅτι τῶ ἀπείζων τρεπουβίων, ἢ τῶ λαμβάνων ἰδίαι δεινῶν, ἀλλ' ὁ μυστίας τῶτο ποίων ἢ ἀπῆτο.* Id est: *Quo tempore vigente avaritia, cum Prætores ac Proconsules qui in provincias mittebantur, prorsus quasi furari pusilli animi foret, ad rapiendum incumberent; non videbatur grave esse accipere: sed qui id moderatè faceret, laudabatur.* Idem.

[m *Ad colligendas obedientium exuvias occupatis.*] Editio Romana, & Codices Mss. Regius, Tolosanus, ac Colbertinus habent, *obedientium exuvias*, optimè. *Obedientes* appellavit Marcellinus Romanos, & Imperio Romano subiectos. Sic in lib. xxi. de Juliano Aug. loquitur: *Tunc ut securitatem trepidis rebus afferret, & obedientium nutriret fiduciam,* &c. Vult igitur dicere Marcellinus, Duces Romanos in Oriente magis de spoliandis Romanis popularibus suis, quàm de reprimendis Persis tum fuisse sollicitos.] *Idem.*

Explicit Liber XV.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM

LIBER XVI.

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XVI. continentur.

- CAPUT I. *Juliani Cæsaris laus.*
 C. II. *Julianus Cæsar Alamannos adoritur, cædit, capit & fugat.*
 C. III. *Julianus C. Coloniam à Francis captam recipit, & pacem ibi cum Francorum Regibus facit.*
 C. IV. *Julianus Cæsar apud Senonas opidum ab Alamannis obsidetur.*
 C. V. *Juliani Cæsaris virtutes.*
 C. VI. *Arbetio vir Consularis accusatur, & absolvitur.*
 C. VII. *Julianus C. à Præposito Cubiculi sui Eutherio apud Imperatorem defenditur adversus Marcellum: & laus Eutherii.*
 C. VIII. *Delationes & calumniæ in castris Constantii Augusti, & Aulicorum rapacitas.*
 C. IX. *Agitur de pace cum Persis.*
 C. X. *Constantii Aug. militaris ac velut triumphalis in urbem Romanam adventus.*
 C. XI. *Julianus C. Alamannos in insulis Rheni, quò se & sua receperant, aggreditur, & Tres Tabernas adversus eos reparat.*
 C. XII. *Julianus C. VII. Alamannorum Reges Galliam incubantes aggreditur, & Barbaros apud Argentoratum acie fundit.*

CAP. I. **H**Æc per orbem Romanum ¹ factorum ordine contexto versante, Cæsar apud Viennam ² in collegium factorum à Consule octies Augusto adscitus, urgente genuino vigore, pugnarum fragores cædēsque barbaricas somniabat, colligere provinciæ fragmenta jam parans, si adfuisset flatu tan-

¹ Mf. factorum.

^a In collegium factorum à Consule VIII. Augusto adscitus] Infrequens locutio, & Romanis auribus delicatioribus inusitata: unde sædè lapsi sunt, qui dum eam non intelligebant, corrigere conati sunt. Vocat autem

Ammianus collegium factorum, collegium Consulum, quorum nomina fastis inferebantur, unde etiam fasti Consulares appellantur: quales Capitolini illi sunt, ante annos aliquamultos reperti, & Siculi, nec non etiam quos Cassiodorus Senator urbis Romæ conscripsit. Pari modò eadem Ammian. dixit, in collegium trabes adsciti.

dem secundo. Quia igitur res magnæ, quas per Gallias virtute felicitatêque cor-
rexit, multis veterum factis fortibus præstant, singula serie progrediente mon-
strabo, instrumenta omnia mediocris ingenii, si suffecerint, commoturus. Quid-
quid autem narrabitur, quod non falsitas arguta concinnat, sed fides integra re-
rum absolvit, documentis evidentibus fulta, ad laudativam pæne materiem per-
tinebit. Videtur enim lex quædam vitæ melioris hunc juvenem à nobilibus cunis,
ad usque spiritum comitata supremum. Namque incrementis velocibus ita do-
mi forisq; colluxit, ut prudentiâ Vespasiani filius Titus alter æstimaretur,
b bellorum gloriosis cursibus Trajani simillimus, c clemens ut Antoninus, re-
ctæ perfectæque rationis indagine d congruens e Marco, ad cujus æmulationem
2 actus suos effingebat & mores. Et quoniam, ut Tulliana docet auctoritas,
omnium magnarum artium sicut arborum altitudo nos delectat, radices stir-
pésque non item: sic præclaræ hujus indolis rudimenta tunc multis obnubilantibus
tegebantur, quæ anteferri gestis ejus postea multis & miris hac ratione
deberent, quòd adulescens primævus, f ut g Erechtheus in secessu Minervæ

2 Al. actus affingebat.

Lib. XXIII. Juliano verò jam ter Consule, adscito in collegium trabeæ Sallustio. Lib. xxx. Gratiano adscito in trabeæ societatem Equitum Consule. Lindenbr.

b Bellorum gloriosis cursibus Trajani simillimus] Ita de Claudio Imp. Trebellius Poll. Quid in illo non mirabile? quia non conspicuum? quid non triumphalibus vetustissimis præferendum? in quo Trajani virtus, Antonini pietas, Augusti moderatio, & magnorum Principum bona sic fuerunt. Idem.

c Clemens ut Antoninus] Antoninus cognomine Pius, moribus clemens, ac tantæ bonitatis, ut haud dubiè sine exemplo vixerit. Aurel. Victor & Capitolin. Idem.

d Congruens Marco, ad cujus æmulationem actus suos effingebat] Eutrop. lib. x. & Landulf. Sagax in Histor. Miscell. Marco Antonino non absimilis, (Julianus) quem etiam emulari studebat. Sic ferè semper sibi aliquem Principes proponunt, ad cujus æmulationem mores suos effingant. De Alexand. Severo Lamprid. Legit & vitam Alexandri, (Magni) quem præcipue imitatus est, etsi in eo contemnebat ebrietatem. De Constantio Ammian. lib. xv. Ad æmulationem civilium Principum vitam formare moresque suos diligentia laborabat enixa. Sic Antonin. Caracalla Alexandrum Magn. ejusque gesta semper loquebatur; Tiberium & Syllam in conventu plerumque laudabat. Nec alias fabulas Pescennius Niger unquam habuit, nisi de Hannibale ceterisque talibus, ut Spartian. scribit. Atque hoc est, quod Lucillum monet Seneca Epist. xi. Aliquis vir bonus nobis eligendus est, & semper ante oculos habendus, ut sic tanquam illo spectante vivamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus. -- Elige itaque Catonem: si hic videtur tibi rigidus, eligemissioris animi virum Lælium, elige enim cujus tibi placuit & vita & oratio; & ipsius animum ante te ferens & vultus, semper tibi ostende vel custodem, vel exemplum.

Bono itaque publico Plutarchus, Æmil. Probus, Aurel. Victor, & ex recentioribus nonnulli vitas magnorum virorum edidère, ut semper in numerato sit, quod eligere & imitari possimus. Idem.

e Marco, ad cujus æmulationem.] Cui magis hac potissimum de re credi par est quàm Juliano ipsi? Is igitur in Epistola ad Themistium sibi cum Alexandro Macedone & Marco Aurelio certamen quoddam virtutis & gloriæ ait esse susceptum: καὶ μοι πάσαι μὲν αἰμαῖσι θεοὶ τε ἂν ἀλέξανδρον καὶ ἂν Μάρκον, καὶ εἰ τις ἀλλοῦ γέγονεν ἀρετῆ διαφέρον, εἴη ἢ αἰμαῖαν, φερίωντι θεοσὶ μὴ τὸ μὴ δολοπέδου ἢ ἀνδρείας δέξῃ, τὸ δὲ τῆς τελείας ἀρετῆς εἶδός ἐστι δολῶν ἀρίστομαχ. Valef.

* Singula serie &c.] An non dedit auctor singulas? Certe cap. 5. ubi ait similiter suo queque loco singula demonstrabuntur, præmiserat necurum. Gron.

f Ut Erechtheus in secessu Minervæ nutritus.] Hic est qui vulgò Erichthonius dicitur à Mythologis: quem Homerus in Catalogo Erechtheum appellat his versibus:

Δῆμον Ερεχθῆος μεγαλήτορος, ὅν ποτ' Ἀθῶν
Θεὸς δῖος θυγάτηρ, τέκε δὲ ζείδωρος ἄρουρα,
Καθ' ἐν Ἀθῶνσι εἶσεν εἰς οὐ πτόνιον νῆος.

Hunc Minerva occultatum in cista cum geminis serpentes Cecropis filiabus commendaverat: unde mos manavit, ut omnes ejus posterii alerentur in cunis, quæ auro ductos angues haberent appositos, quemadmodum scribit Euripides in Ione sub initium. Eidem Erechtheo templum fuit Athenis in arce positam, cujus meminit Herodotus in 8. lib. ubi & serpentes illi erant duo custodes arcis, quibus mellita quotidie apponebatur placenta, ut notat Hefychius ad illa verba ex Aristoph. Lystrata, οἰκεθὲν ὄρν. Ab hoc Erechtheo distinguendus erit Erechtheus Pandionis filius, Erichthonii seu Erechthei prioris nepos: à quo denominatos Ερεχθίδας tribules scribit Pausanias & Demosthenes ἐν ὀπτασίῳ λόγῳ. Valef.

g Erichtheus in secessu) Logistorici Erichthonium

nutritus, ex Academiæ quietis umbraculis, non è militari tabernaculo, in pulverem Martium tractus, strata Germaniâ, pacatisque rigentis Rheni meatibus, cruenta spirantium Regum hic sanguinem fudit, alibi manus catenis afflixit.

CAP. II. Agens itaque negotiosam hiemem apud oppidum antè dictum, inter rumores qui volitabant adfidui, comperit Augustoduni civitatis antiquæ muros, spatiosi quidem ambitus, sed carie vetustatis invalidos, barbarorum impetu repentino infestos, torpente præsentium militum manu, h veteranos, concussatione pervigili defendisse: ut i solet abrupta sæpe discrimina salutis ultima desperatio propulsare. Nihil itaque remittentibus curis, ancillari adulatione posthabita, quâ cum proximi ad amœnitatem flectebant & luxum, satis 6 omnibus comparatis, k VI II. Kal. Julias Augustodunum pervenit, l velut dux diurnus, viribus eminent & consiliis, per diversa palantes barbaros, ubi dedisset fors copiam, aggressurus. Habita itaque deliberatione, adfistentibus locorum peritis, quodnam iter eligeretur ut tutum, multa ultro citroque dicebantur, m aliis per Arbor . . . . n quibusdam per Sedelaucum & Coram iri debere firmantibus. Sed cum subferent quidam, Silvanum paullo antè Ma-

3 Ms. Rheni meatibus. 4 Ms. catenis afflixit. 5 Ms. concussatione. 6 Ms. omnibus.

vocant. Apollod. Biblioth. lib. 111. Hygin. fabul. CLXVI. Fulgent. Mythol. lib 12. Placid. Lactant. in Stat. lib. 11. Lindenbr.

h *Veteranos concussatione perv. defendisse.*] Narrat id quoque Libanius in Orat. funebri pag. 271. καὶ τὴν ἐν τῷ βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδαυ καὶ ἀπὸ τῶν ποταμῶν γέροντες ὀλίγη γῆρα ἦσαν ἀνὰ τῶν: quod facinus cum Myronidis Athen. victoria confert. Vales.

i *Solet abrupta sepe discrimina salutis ultima desperatio propulsare.*] Militare præceptum est, cum desperatis arma non conferenda: ubi enim evadendi spes nulla, ibi ignaviam quoque metus acuit, & de necessitate virtutem facit. In bello Crotoniensium contra Loerenfes, hi quodd longè majore numero militum vincebantur: *Omissa spe victoriæ* (inquit Trog. Pomp. lib. xx.) *in destinatam mortem conspirant, tantisque ardor ex desperatione singulos cepit, ut victores se putarent, si non inulti morerentur. Sed dum honeste mori quarunt, feliciter vicerunt. Nec alia causa victoriæ fuit, quam quodd desperaverunt.* Vide Fl. Veget. de Re milit. lib. 111. cap. 21. lib. 1v. cap. 25. * Comm. ad Ligurin. p. 190. 191. Lindenbr.

k *Octavo Kal. Julias.*] Ita jusserrat Constantius Augustus teste Juliano in Epistola ad ordinem & populum Atheniensem his verbis: τῆταν ἢ ἐν ἰστω τῶντων ἡμεῶν, μετὰ τὰς τρετὰς τὰς διενας ὀπτιτὴ μαβαδίζεν ἐν τὰ σερτό- τῆα, ἔχοντα ἢ τὴν ἐκείνα μετῆσονται τὴν ἰαντῆ. Id est: *His ad eum quem dixi modum perficetis, circa æstivum solstitium proficiscendi ad Gallicos exercitus facultatem mihi conce-*

dit, habitum & imaginem ipsius circumlaturo. Nec assenti- tiri possum doctissimo Interpreti, qui pro æstivo solstitio hibernum legendum affirmat. Etenim hic locus Juliani non de eo intelligendus est anno, sub cujus exitum Julianus in Gallias est missus: sed de anno subsequente, quo primum iniiit Consulatum cum Constantio: qui fuit annus Christi 356. Ab æstivo solstitio Gallicani milites in expeditionem proficisci solebant, ut docet Marcellinus noster in lib. 17. his verbis: *Opperienque Julium mensem, unde sumunt Gallicani procinctus exordia.* Et Julianus in Epist. citata: ἐν σερτόνω ἡμῶν ἀμπαζοῦν τὸ σίτυ. Denique Castiodorus in lib. 1. Ep. 24. Pæne omiseram, in superiore Juliani loco pro ἔχοντα legendum esse ἔχοντα. Vales.

l *Velut dux diurnus.*] Novè dixit diurnum ducem, id est, usu castrensis negotii diurno firmatum, ut loquitur lib. xxx. Sic diurnior, id est, senior. Inf. lib. xx11. *E Sacerdotum consortio quidam ceteris diurnior nullo pulsante repente concidit.* Lindenbr.

m *Alis per Arborosam.*] Ita quidem primus edidit Castellus: sed in Editione Rom. atque in codice Regio [& Colbertino] legitur, *per Arbor. . . .* quod equidem retinere satius esse duxi, quam Castellii somnium lectori obtrudere. Vales.

n *Quibusdam per sedes Leucorum.*] Hujus lectionis autor est Gelenius. Nam Castellus ediderat hoc modo: *Quibusdam de lacu & corbitis iri debere firmantibus; fœdè prorsus ac monstrôsè.* In Editione Romana sic legebatur: *Quibusdam de lauc. & orairi debere firm.* At codex Regius [& Colbertinus] veram nobis scripturam conservavit hujusmodi: *Quibusdam per Sedelaucum & Coram iri debere firmantibus.* Nam ab Augustoduno Autistodogistrum

gistrum peditum, per compendiosas vias, verum suspectas, quia tenebris multis umbrantur, cum VIII. auxiliarium milibus agrè transisse, fidentiùs Cæsar audaciam viri fortis imitari magnopere nitebatur. Et ne qua interveniret mora, adhibitis 7 Cataphractariis solis, ° & Ballistariis, parum ad tuendum rectorem idoneis, percurso eodem itinere Autofidorum pervenit. Ubi brevi, sicut solebat, otio cum milite recreatus, ad Tricassinos tendebat: & barbaros in se catervatim ruentes, partim cum timeret ut ampliores, confertis lateribus observabat: alios occupatis habilibus locis decursu facili proterens, nonnullos pavore traditos cepit: residuos in curam celeritatis omne quod poterant conferentes, quia sequi non valebat gravitate præpeditus armorum, innocuos abire perpessus est. Proinde certiore jam spe ad resistendum ingruentibus confirmatus, per multa discrimina venerat Tricassas adeo insperatus, ut eo portas pæne pulsante, diffusæ multitudinis barbaræ metu, aditus urbis non sine anxia panderetur ambage. Et paullisper moratus dum fatigato consulit militi, civitatem Remos nihil prolatandum existimans petit: ubi in unum congregatum 8^p exercitum vehementem . . . . . jusserat opperiri præsentiam suam: cui præsidebat Ursicini successor Marcellus, & ipse Ursicinus adusque expeditionis finem agere præceptus iisdem in locis. Post variatas itaque sententias

7 *Al. cataphractis.* 8 *Mf. exercitum vehementem . . . . . jusserat.*

rum petentibus per Sedelaucum iter est, ut patet ex Antonini Itinerario sic.

Augustoduno millia plus minus 33. leugæ 22.

Sidoloucum m. p. m. 27. leugæ 18.

Aballone m. p. m. 24. leugæ 16.

Autifidorum m. p. m. 33. leugæ 22.

Ita enim eum Antonini locum restituumus, cum vulgaræ Editiones pro leugis legiones ubique præferant contra scriptorum codicum auctoritatem: quod Hieronymi Suritæ commentum est. In Tabula quoque Peutingerorum eadem leugarum spatia notata sunt hoc modo. *Autifioduro 22. Aballo 16. Sidoloco 18. Augustodunum 29.* In Epistola Amulonis Lugdun. Episcopi ad Theodboldum Sedelocus dicitur: manetque hodie nomen *Saulieu*. De Cora autem major difficultas est. In Notitia quidem Imperii legitur *Præfectus Sarmatarum Gentilium à Chora Parisios usque*. * Sed non dubito, quin Marcellinus Coram fluvium intelligat, qui est inter Augustodunum & Autofidorum. Certè Jonas in Vita S. Columbani capite 22. Choram fluvium in eodem itinere commemorat. *Per urbem (inquit) Bisontionum Augustodunumque ad Arvallonem castrum pervenit: deinde ad Choram fluvium properans, &c. exin Autofidorum properavit.* Aimoinus Monachus in libro de translatione & miraculis Aurelii, Georgii & Natalie, pagum ibidem fuisse testatur, de nomine fluvii ita appellatum, his verbis: *In Ecclesia. pagi Autofiodorensis Cora nuncupati cum fuissent sancti Martyres Altario imposti, &c.* Henr. Valef.

[De Chora fluvio, & de Chora vico ei appposito fratrem meum pridem monui: de eorum situ & nomine primus multa observavi, quæ Notitiæ Galliarum inferui. Sed omnino Marcellinus supra Choræ nomine vicum designare voluit, non fluvium. Hadr. Valef.]

* o *Et Ballistariis.*] Lipsius in lib. 3. Poliorceticæ funditores fuisse putat, aut fundibularios. Sanè in Glossis vet. *Balistarii*, *σφαιδοβύται* exponuntur; & à Vegetio in lib. 2. cap. 2. inter levem armaturam recensentur, & à funditoribus distinguuntur. Sed heic *Balistarii* nomen est numeri militaris. Eorum mentio fit in Notitia Imperii Rom. sub Duce Mogontiacensî. * Henr. Valef.

p *Exercitum Vefuntii jusserat opperiri.*] Hanc scripturam excogitavit P. Castellus, cum in Editione Rom. legeretur, *exercitum vehementem jusserat opperiri*. Sed in Mss. Regio ac Florentino, & in Editione Basiliensî, inter *vehementem*, & *jusserat*, aliquantulum interjectum est spatium. Equidem vulgaræ lectionem prorsus ferre non possum, cum Marcellini sententiæ repugnet. Neque enim Vefuntii, sed Remis milites in unum coacti Cæsarem expectare erant jussi, ut per Decem-pagos (quod opidum est in agro Mettensî, 30. millibus distans à Mettis, teste Paulo Warnefrido de Mettensibus Episcopis) proficisceretur adversus Alamannos. Cui consilio quid magis contrarium est, quàm Vefuntii milites imperatorem opperiri? Adde quòd saltem Vefuntione diceret, non Vefuntii: sic enim Cæsar, & Xiphilinus in Nerone, & Antoninus eam appellant in Itinerario. Ammianus in lib. superiore Bisontios vocat, in lib. 21. *Besantionum*. Sed ut conjecturam meam proponam, sic ferè à Marcellino scriptum puto: *Ubi in unum congregatum exercitum*

plures, cum placuisset⁹ per Decem-pagos Alamannam adgredi plebem, densatis agminibus tendebat illuc solito alacrior miles. Et quia dies humectus & decolor vel contiguum eripiebat adspectum, juvante locorum gnaritate, hostes tramite obliquo discursu post Cæsaris terga, ^r legiones duas arma cogentes adorti pæne delessent, ni subito concitus clamor sociorum auxilia coegisset. Hinc & deinde nec itinera nec flumina transire posse sine infidiis putans, erat providus & cunctator: quod præcipuum bonum in magnis ductoribus, opem ferre solet exercitibus & salutem. Audiens itaque Argentoratum, Brocomagum, ^r Tabernas, Salisonem, Nemetas, & Vangionas, & Mogontiacum civitates barbaros possidentes, territoria earum habitare: (^r nam ipsa oppida ^v ut circumdata retis busta declinant) primam omnium ^x Brocomagum occupavit: eique jam adventanti Germanorum manus pugnam intentans occurrit. Cùmque in bicornem figuram acie divisa, collato pede res agi cœpisset, exitioque hostes urgerentur ancipiti, captis nonnullis, aliis in ipso prælii ⁹ fervore truncatis, residui discessere celeritatis præsidio tecti.

C A P. III. Nullo itaque posthæc repugnante, ad recuperandam ire pla-

⁹ Ms. fervare.

velentem mensis cibaria jusserrat opperiri presentiam suam.
Valef.

^q *Per Decem pagos Alamannam aggre.*] Antonin. in Itinerar. *Iter de Pannoniis in Gallias per mediterranea loca, id est, à Sirmio per Soppianas, Treveros usque. Tabernas, Decem-pagos, Divodorum.* Tabula Itiner. *Tabernis, Pontesaravi, Ad Decem-pagos, Ad Duodecimium.* Lindenbr.

^r *Legiones duas arma cogentes.*] Sic Latini vocant quos Græci *ἀγχι* & *ἰσοδοχῶντες*. Et sic loquitur sepius Livius. Livius lib. 37. *Ita & explicuerunt ordinem primæ in conspectu Prætoris, & coactum agmen ab Rhodis est.* Valef. Simodo Ammianus eo sensu voluerit dicere *arma cogere*, quo Livius *agmen cogere*. Utique longe alio sensu sic loquitur libro xx. cap. 8. *arma quoque & atrocissima cogens, legionesque augens.* Isto autem sensu usurpat *agmina cogere* in principio libri xxiv. præferens pluralem, ubi antiquiores singularem, uti eadem loquutio iterum occurrit libro xxv. & xxviii. non sine suspitione vitii, ut probabiliter disputat pater in cap. xix. Observationum ad Eccllesiasticos scriptores. Gron.

* [*Tabernas.*] Tabernas Rhenanas heic intelligi aasserit Cluverius in libri 2. de antiqua Germania capite 12. Cui non accedo. Nam cum Ammianus heic singula oppida suo ordine recenset, si Tabernas ad Rhenum sitas dicere voluisset, Salisoni profectò eas postposuisset. Quod cum ille non fecerit, sed ante Salisonem posuerit, apparet eum Tabernas Alfatias intellexisse. Opinionem nostram confirmat Julianus in epistola ad Senatam populùmque Atheniensem pag. 512. ad quem locum vide quæ notat Dionysius Petavius. Henr. Valef. * [*Tabernas*

numero tres fuisse, alias ad Rhenum flumen, alias in Alsatia inferiore prope Pontem Saravi, tertias flumen Navam inter ac Nivomagum Mosellanum, docui nuper in Notitia Galliarum pag. 542. Hadr. Valef.]

^r *Nam ipsa oppida, ut circumdata retibus lustra declinant.*] Libanius in Oratione Consulari ad Julianum 45. urbes à barbaris captas effe dicit: quarum agros barbari arabant, cum ipsa oppida diruissent. Idem scribit Julianus in Epist. ad Athenienses: *πολλὰν πάλιν Γερμανῶν πλεῖστα: πεπονημένας ἐν κερταῖς πόλεσι ἀδύως κερταίνονται πέντε πού τῃ πτωχεύοντα ἐν τέρῃ θύα τῆ πύργων,* &c. Zosimus in libro 3. quadraginta tantum ponit urbes, ad Rhenum sitas, quas Alamanni, & Franci & Saxones everterant. Hujusce porò Galliarum vastationis causam Libanius in Oratione funebri confert in Constantium: qui ut Magentium tyrannum distineret, datis ad barbaros litteris ultero erat adhortatus, ut Rom. litem irrumperent: quod & Zosimus in lib. 2. & Socrates Sozomenusque confirmant. *Idem.*

^v *Ut circumdata retibus lustra*] Quis hanc scripturam vel suspicetur de vitio? Eam tamen ut vitiosam & a Mar. Accusatio primùm fabricaram audacter expunxi, restituta Mill. codicum omnium lectio, quam Editio quoque Romana servaverat. Confirmatur autem hæc scriptura simili quoque loco. qui est in lib. 31. de Hunnis: *Αἰθέριαι nullis unquam tectis: sed hæc velut ab usu communi discretâ sepulera declinant.* Eadem sententiâ Carolus IX. Francorum Rex, cum esset suo opte ingenio actuosus, nec morari sub tecto eodem diutiùs posset, dicere solebat. *ædes sepulera esse vivorum hominum, ut in cjis Vita proditum est a P. Masone. Idem.*

^x *Brocomagum occupavit*] In Itinerario Antonini Brocomagus dicitur. Unde Marcellini nostri locum corrigendum esse monuerat Hieronymus Surita, præfer-

cuit Agrippinam, ante Cæsaris in Gallias adventum excisam: per quos tractus nec civitas ulla visitur, nec castellum: nisi quòd apud Confluentes, locum ita cognominatum, ubi amnis Mosella confunditur Rheno, ¹ Rigomagum oppidum est, & una prope ipsam Coloniam turris. Igitur Agrippinam ingressus, non antè motus est exinde, quàm Francorum Regibus furore mitescere perterritis, pacem firmaret Reipublicæ interim profuturam, & urbem reciperet munitissimam. Quibus vincendi primitiis lætus, per Treveros hiematurus apud Senonas oppidum tunc opportunum abscessit. Ubi bellorum inundantium molem humeris suis, quod dicitur, vehens, scindebatur in multiplices curas: ut milites qui à solitis descivere præsiidiis, reducerentur ad loca suspecta, & conspiratas gentes in noxam Romani nominis disieceret, ac provideret ne alimenta deessent exercitui per varia discursuro.

CAP. IV. Hæc sollicitè perpensantem hostilis aggreditur multitudo, oppidi capiendi spe in majus accensa: ideo confidentes, quòd ei nec Scutarios adesse & quidem monentibus per fugis didicerant, nec Gentiles, per municipia distributos, ut commodiùs ² vescerentur. Cùm autem . . * . . Clausa ergo urbe, murorùmque intuta parte firmata, ipse cum armatis die noctùque inter propugnacula visebatur & pinnas, ³ ira exundante substridens, cùm erumpere sæpe conatus, paucitate præsentis manus impediretur. Post tricesimum denique diem abiere barbari tristes, inaniter stultèque cogitasse civitatis obsidium mussitantes. At, quod indignitati rerum est adsignandum, periclitanti Cæsari distulit suppetias ferre ^z Marcellus Magister equitum, agens in stationibus proximis: cùm etiamsi civitas absque Principe vexaretur, opposita multitudine malis obsidionalibus expediri deberet. Hoc metu solutus efficacissimus Cæsar, providebat constanti sollicitudine, ut militum diuturno labori quies succederet aliqua, licèt brevis, ad recreandas tamen sufficiens vires: quamquam ultimâ squalentes inopiâ ^a terræ sæpe ⁴ vastitatæ exigua quædam victui congrua adgerebant. Verùm hoc quoque diligentia curato pervigili, affusa lætiore spe prosperorum, sublato animo ad exsequenda plurima confurgebat.

¹ Ms. Rigomagum. ² In ms. lacuna relicta est unius linæ. al. vescerentur. Cla. ³ Al. ita. ⁴ Ms vastitate.

tim cùm à Ptolemæo Βρωμόμαγος nominetur in Tribocis. Sed & verus Peutingerorum Tabula Brocomacum eam appellat. Postremò, ne scrupulus quisquam supersit, ita distinctè in exemplari Regio scriptum reperi: *Primam ex iis Brocomagum occupavit.* Tamen paullo superius in eo scriptum sit: *Brotomago, Tabernas, Salisone, &c.* * Nunc *Brumat* dicitur, & est ad Sornum fluv. sita. * *Vales.*

y *Rigodulum oppidum est.*] Legendum ut est in Ms. *Rigomagum oppid.* Tabula antiqua Itineraria: *Confluentes, Antunnaeo, Rigomagus, Bonnæ.* Lindenbr.

^z *Marcellus Mag. equitum.*] Hunc quasi custodem Juliano apposuerat Constantius unà cum Sallustio, cuiusque belli totius administrationem commiserat, solo Cæsaris titulo penes Julianum manente; ut narrat Zosimus in lib. 3. & Eunapius apud Suidam in *ἱστορίῳ* his verbis: *ὁ γὰρ Μάρκελλος κίετο ἐν τῶν περὶ μύλων, ἐπίματ' ἴσχυματ' τῶ Ἰουλιανῶ ἐπιστάτῳ, τῷ δ' ἀλλοθιστῶν αὐτῶς ἀρχὴν μετὰ χειρὸς ἔδωκεν.* Et in v. *Σαλίσι*. Hanc Constantii calliditatem rangit Libanius in Oratione funebri Juliani pag. 271. & in Oratione Consulari. *Vales.*

[a *Terræ sæpe vastatæ ex. quædam victui congrua adgerebant.*] In codice Colbertino legitur, *terra sæpe vastitate exigua quædam victui congrua adgerebant*: quomodo haud dubiè scripsit Marcellinus. P. Pithæus certè

CAP. V. Primum igitur factūque difficile, ^b temperantiam ipse sibi indixit, atque retinuit, tamquam ^c adstrictus sumptuariis legibus viveret, quas ^d ex ^e rhetris Lycurgi, & axonibus Romam translatis diuque observatas, & ^f senescentes paulatim, reparavit Sylla Dictator: reputans ^g ex prædictis Democriti, quod ambitiosam mensam fortuna, parcam virtus apponit. Id enim etiam ^h Tusculanus Cato prudenter desiniens, cui Censorii cognomentum castior vitæ indidit ⁱ cultus: *Magna*, inquit, *cura cibi, magna virtutis incuria*. Denique ^k cum legeret libellum adfidue, quem Constantius ut privignum ^l ad studia mittens, manu sua conscripserat, prælicenter disponens quid in convivio Gæsarum impendi deberet: ^l phasianum, & vulvam, & fumen exigere vetuit & inferri, ^m munificis militis vili & fortuito cibo contentus. Hinc ^o contingit

5 Al. ad studium. 6 al. contigehat.

ad oram Ammiani sui notavit quoque scriptum esse *constitutum* in codice Valentino, uti & *populitate* legitur in Digestis, pro *sæpe populatæ*.] *Vales.*

^b *Temperantiam sibi ipsi indixit.*] Julianus ipse in Misopog. *Ὁὐδὲ δὲ τις ἐν παιδείᾳ καὶ ἐν αἰσθητικῇ ἀπάτην ἀναλαμβάνει τῆς ἡσυχίας πολιτείας. Οὐ γὰρ ὑπάρχει πολεμικῆς ἐπιτηδεύουσι οὐδὲν αὐτῶν.* Lindenbr.

^c *Adstrictus sumptuariis legibus.*] De sumptuariis five censoriis legibus Plin. lib. viii. cap. 51. lib. x. cap. 2. A. Gellius lib. 11. cap. 24. * Tertullianus Apolog. cap. 6: * *Idem.*

^d *Ex Rhetris Lycurgi & axonibus.*] *Πῶτεξ* proprie dicta est responsio Apollinis Delphici, quæ Lycurgo consulenti de Senatoribus, & de populi in concionibus potestate data est. Eaque à Plutarcho refertur in Lycurgi vita. Generaliter tamen omnes a Lycurgo latæ leges *πῶτεξ* videntur diste: ut innuit Plutarchus in Laconicis Apophth. & in dialogo de oraculis Pythiæ. De Solonis axonibus notior res est, quam ut monere opus sit. Illud tamen non silendum est, in codice Regio, [& Colbertino,] & in Editione Rom. ac Basilicensi legi, *exrhetris Lycurgi, id est axibus.* *Vales.*

^e *Rhetris Lycurgi & axonibus.*] Sic verius puto, quam ut vulgò legitur, *retris Lycurgi, id est axonibus.* Rhetræ vocantur Lycurgi leges, Axones Solonis. Suid. *Παρὰ Λακωνικῶν ἴτερά Λυκίῳ, τῶν δὲ ἐν χροσῶν τῶν ἰσθμῶν.* *Idem:* *Ἀξῶν, ἴτερά ἐκαστῶν Ἀθλων τῶν Σθωνῶν ἴσθμῶν, δια τὸ ἐξ ἑκατέρου ἀξῶν ἐκ ἑκάστου ἀξῶν.* Vide Valer. Harpocrat. Magni Etymolog. Scholiast. Apollon. lib. iv. rimemate 24. Lindenbr.

^f *Senescentes paulatim reparavit Sylla Dictator.*] A. Gell. lib. 11. cap. 24. Tentarunt quoque idipsum Pompejus & Crassus Coss. sed frustra: & causam addit Dio lib. xxxix. quod & obstarat ἡ ἐπιπέδωσις. Hortensius, & quod ipsi ἡ πᾶν ἡ τρυφῆς ἡ ἀσέβειας ἀρεταίαι. *Idem.*

^g *Ex prædictis Democriti.*] Cujus summa laudatur ab antiquis frugalitas, quod & agros & paterna bona reliquerit lautissima, ut divinæ sapientiæ se totum daret.

Diogen. Laërt. in ejus Vita, Cicer. Tuscul. v. Val. Max. lib. viii. cap. 7. *Idem.*

^h *Tusculanus Cato, cui cogn. Censorii castior vita indidit.*] M. Porcius Cato, ortus Tusculo municipio, ad summos honores virtute sua aditum sibi patefecit: Censuram quoque gessit, qui honorum omnium apex tum habebatur. Unde Censorius cognominatus. Non enim assentior Marcellino, qui à castitate & sanctitate vitæ id ei cognomentum inditum esse pronuntiat. Fefellit Marcellinum, quod sua ætate *Censorios* dici audiebat homines qui castius viverent. Sic Pollio in Valeriano & in Censorino, & Marcellinus ipse in lib. 25. de Juliano Principe: *Censorius moribus.* *Vales.*

ⁱ *Cultus: magna, inquit, cura tibi.*] Sic corruperat hunc locum P. Castellus, cum in Editione Romana legeretur: *Cui cogn. Censorii castior vitæ indidit cultus. Magna, inquit, cura tibi.* Neque aliter codex Regius, [& Colbertinus,] & Editio Augustana, nisi quod scriptum habent: *Magna, inquit, cura cibi, &c.* Eleganter: hic enim non de cultu ac vestitu, sed de cibis loquitur Marcellinus. *Idem.*

^k *Cum legeret libellum adfidue.*] Libellum pro epistola ponit, quæ Constantius Imp. annonas & salaria tam Juliano Cæsari, quam palatio eius construerat. Similes Imperatorum epistolas refert Pollio in Claudio, Vopiscus in Aureliano ac Probo. Ne quis autem miretur libellum hic pro epistola sumi: cum apud Suidam in Lexico legatur, *βιβλίον. ἑρῶν:* & Themistius in Orat. 14. *βιβλίον* appellet epistolam Constantii ad Senatorem. Denique Marcellinus nosler in lib. xx. cap. 9. *volumen editi* dicit, * & Rufinus in lib. 8. cap. 5. *horum legis.* * *Idem.*

^l *Phasianum, vulvam, fumen.*] Ex L. L. censorius, Plin. lib. 8. cap. 51. *Interdicta cenis aldomina, glandia, testiculi, vulva, fucipita verrina.* * Tertull. Apolog. cap. 6. *Quoniam ille leges abierunt, fontem & ambitionem comprimentes, quæ centum annis non amplius in cenam subscribi solent; nec amplius quam unam inferri GALLINAM, & eam non saginatum.* * Lindenbr.

^m *Munificis militis vili & fortuito cibo contentus.*] Munifices dicuntur milites gregaru, qui munus facere co-

bat ut noctes ad officia divideret tripartita, quietis, & publicæ rei, & Musarum: quod factitasse Alexandrum legimus Magnum; sed multo hic fortius. Ille namque o aeneâ conchâ suppositâ brachio extra cubile protento, pilam tenebat argenteam, ut cùm nervorum 7 vigorem sopor laxasset infusus, gestaminis lapsi tinnitus abrumperet somnum. Julianus verò absque instrumento quoties voluit evigilavit: & nocte dimidiata semper exurgens, non p è plumis vel stragulis sericis ambigore nitentibus, 9 sed r ex tapete, & 8 σισύρα

7 Ms. vigorem. 8 Ms. fyra.

guntur, & distinguuntur à Principalibus qui privilegiis muniantur, & immunes sunt, teste Vegetio in lib. 2. Valef.

n Ille namque aeneâ conchâ suppositâ.] De Aristotele idem scribit Diogenes: ἵππερ κοιμῶτο στασίον χαλκῶ σάρα-
δα ἀνω εἰς τὴν χεῖρα, κελύς ὑπεκρεμῆς, ἢ ἀπὸ πύργου ἢ
σταίρας εἰς τὴν κεφαλὴν, ὑπὸ τῆς πύργου ἕξου γειτο. * De Ly-
curgo Plutarchus in ejus Vita. De Ulpio Marcello, Dio
in Vita Commodi. Suidas in μέγιστον. * Lindenbr.

o AENEÂ conchâ] Gloss. Concha, κέλυξ. In veit. Colo-
loquius: ἕνεκεν ἰσοῦ αὐτοῦ χεῖρα κέλυξ. Adfer aquam manibus
conchâ. * Paul. J. C lib. 111. Tit. vii. de usufructu: Ar-
gento potorio legato, omnia que ad poculorum speciem com-
parata sunt, debebuntur, velut patere, calices, scyphi,
xercoili, anophoria, & conchæ. Scholiast. Juven. Conchæ,
in quibus pedes lavabant. Marcellus Empir. p. 936. Con-
cham aream de melle albo ab intus perung- totam. * Ana-
stas. in Vitis P. P. Concha aurochalcæ. Lactis & Conchas tri-
antas, cum columnis prophyteticis. Concham ac spongiam
pro nocturnis diligentis. Acta Mf. Martyrii D. Claudii
Nicostrati: Cavare conchas, pegas & lacus cum sigillis
& cantharis: & alibi in iisdem Actis, & Gregor. Turo-
nenf. de Miraculis lib. 1. cap. 5. 12. 31. Idem

p Ex plumis & stragulis sericis.] Jam id quoque inter
luxurie notas postere frugalioris vite magistri. Plin.
Histor. Natur. lib. x. cap. 12. de pluma gazarum Ger-
manicarum loquens, sic ait: Eoque del cie processere,
(apud Romanos) ut sine hoc instrumento durare jam ne
vitarum quidem cervicis possint. Apul. Miles. x. Lectus di-
sternebatur Indica testudine pellucidus, plumea congerie tu-
midus, veste serica floridus. Accubita hæc Græci postero-
res χλωπλόμαλα vocarunt: nam & πλόμη illis est plu-
ma. D. Chrysofostomus in Homil. de Decollat. Johan.
Μαλακὴ χλωπλόμαλα ἐκόνοντα κὶ χλωπῶντα τῶν ἀνδραγαθῶν τὰ
σώματα. Zeno Veronenf. eleganter dixit plumeum sepul-
crum. Orat. de spiritu & cor. pag. 367. Restabilis tori
plumæ sepulcro superba. Idem.

q Sed ex tapete & ΣΙΣΥΡΑ.] Tapetem hoc in loco
Marcellinus plumis opponit: sifurnam verò stragulis se-
ricis diversicoloribus. Hujusmodi erant militum lecti.
Stramentum & algam colligabant; super iis tapetem po-
nebant villosum, ut docet Varro in lib. 4. de lingua Lar.
& Plinius in lib. 8. Qui lecti à Græcis dicebantur χαμῆλαι
& σιλῆδες: unde adagium σιλῆδες φορμίον. apud Suidam.
* Plutarchus de Camillo, in castris cubante: ἀλλ' ἀναδο-
εῖν ἐν τῆς σιλῆδων. Xenophon in lib. vii. rerum Græca-

rum pag. 616. * Et ob hanc causam Synesius in Orat. de
regno, milites χαμῆδοντες appellat. Ovidius in lib. 1.
Amorum, ubi militiam amantum cum armata comparat.
Pervigilant ambo: terra requiescit uterque.

De hac porro Juliani humicubitione Mamertinus in Gra-
tiantur actione sic loquitur: Neque enim comparande sunt
picturæ marmorum crustæ, & solido auro testæ laquearia
ei, qui majorem anni partem in nuda humo cubet, & celo
tantum tegatur. Et Julianus ipse de se in Antiochico: τὰ
ἢ ἕδον, ἀργυρίου νύκτες ἐν σιλῆδι, κὶ ἀργυρῶ πάντος ἕψαν κίρα
παρὸν ἡδὲ ποιῆ. Denique Libanius in Oratione funebri,
de Juliano loquens letaliter vulnerato, κριμῆσαι αὐτὸς τὴν
σκηνὴν κὶ τὴν μωσάν ἐν τῇ, τὴν κροτίω κὶ ἢ φορητὸν τὰν τῆ
ῖδ ἢ κείνσ σκαμνῶ. Id est: Defertur ad tabernaculum &
mollis lectum: pellem scilicet leoninam & foream. hoc
nimm stratum erat illius. Postmodò Marcellinus noster in
lib. 25. Relictòque humi strato cubili, adulta jam excitus
noctæ, &c. Valef.

r Extapete & σισύρα.] Julianus in Misopog. de scipso:
ἀργυρίου νύκτες ἐν σιλῆδι. Ceterum ἡδὲ σισυρῶν crebra mentio
apud veteres. Herodot. lib. vii. Κἀστὶς σισύρας ἐνδεδυκὸς.
Dio Chrysofostom. Orat. xxxv. Ταῦς ἢ κερκαλῶς πτόκωμῶν σισύ-
ρας κὶ πύλας. Aristophan. in Εκκλησίαις. pag. 504 Κτίμαί τε σι-
συρῶν κὶ διαπίδων νειασμῶν. Differunt autem διαπίδες & sisy-
ra. Διαπίδες φράγ sunt κὶ μὴ μαλλωτῶν, quibus in lectis ute-
bantur. Plutarch. in Alexand. Εκεί μὲν ἐν τείλει διακρίματι,
ἐνταῦθα ἢ τρεῖς ὀπθεὶ κωμῶν διαπίδες κατὰ κείτω. Sisyra ve-
rò villosa est κὶ μαλλωτῆ. * Vide Primaf. * Melora vox
apud Hieronym. Epist. 65. Tanta erat deformitas in melo-
tis. Hefych. Μωσῶν διεθέξ. Ulpian. pellem lanatam vo-
cat, L. 70. §. 3. ff. de legat. 3. Glossar. vet. Pollis lana-
τα, μαλλωτῆ, ἀρναῖς. De sisyra jam Aristophanis locum
laudavimus: ejus & hic est in Nubib. ἐν πέντε σισύρας ἡ-
κεκοσδολημῶν. Idem in Ranis: ubi Scholiast. copiose hæc
vocem interpretans addit, ἐν τισὶ κὶ σισύρα, σισύρα. Pla-
nè ad Ammiani mentem. Itaeam profert Theophyl. Sim-
ocat. lib. vii. σισύραν ἕξ ἑβείσ. Eandem quoque sisyra
dictam apud eundem Schol. Aristoph. in Nubib. reperit-
tur. Atque ita in Mf. cod. Ammian. legitur, extapete &
sisyra. Moschop. περὶ χείδ. etiam guntam vocat: σισύρα, ἢ
ῖδνα, διεθέξα, ἢ ῖδνα. Μωσῶν, ἢ αὐτῶ τοῖς κοινῶ ῖδνα. *
Distinctè de his singulis Tzetzes in Lycophroneum: Σι-
συροδίται χαρμῆν -- διακρίσσις, σισύρα, κὶ σισύρα. Σισυ-
ρῶν ῖδ κέλεται πᾶν εὐπελὲς ἰμάτιον -- σισύρα ἢ, τὸ ἐν διεμάτῳ
ἐντελεχον, ἕπερ κὶ ῖδναν καλλῶν, ἢ τὸ ἀπῶς ἕξ ἑβείσ ἰμάτιον
σισύρα δὲ τὶ ἀτελεχον διεμάτιον, p. 105. * Atque hæc de sisyra
& sifurna in præsentiarum dicta sunt. Lindenbr.
Ea laudat Oâ. Ferrarius parte secunda rei vestiarum lib.

quam vulgaris simplicitas sifurnam appellat, occultè Mercurio supplicabat, quem mundi velociore sensum esse, motum mentium suscitantem, theologice prodidere doctrinæ: atque in tanto rerum defectu exploratè Reip. munera curabat. Post quæ ut ardua & serâ terminata, ad procudendum ingenium vertebatur: & incredibile quo quantoque ardore rerum principalium notitiam celsam indagans, & quasi pabula quædam animo ad sublimiora scandenti conquirens, per omnia philosophiæ membra prudenter disputando currebat. Sed tamen cum hæc effectè plenè colligeret, nec humiliora despexit, poëticam mediocriter, & rhetoricam, (ut ostendit orationum epistolarumque ejus cum gravitate comitas incorrupta) & nostrarum externarumque rerum historiam multiformem. Super his aderat Latinè quoque differenti sufficiens sermo. Si itaque verum est, quod scriptores varii memorant, Cyrum Regem, & Simonidem lyricum, & Hippiam Eleum sophistarum acerrimum ideo valuisse memoriâ, quòd epotis quibusdam remediis id impetrarunt: credendum est hunc etiam tum adultum, totum memoriæ dolium, si usquam reperiri potuit, exhaustisse. Et hæc quidem pudicitia virtutumque sunt signa nocturna. Diebus verò quæ ornate dixerit & facetè, quæve in apparatu vel in ipsis egit

9 Al. exploratè curabat. ms. exploranter ei. p. m. curabat. 1 Al. quo & quanto. 2 Al. Sic itaque.

111. cap. 9. Gron.

[Vulgaris simplicitas sifurnam app.] Grammatici tamen, plerumque nimis scrupulosi, σισύραν & σισυρραν distinguunt. Nam σισύραν quidem pellem esse dicunt: σισυρραν verò tunicam ex pellibus caprinis confarctatam; ut videre est apud Heclychium & Ammonium: & scholiastes Lycophronis σίσω, & σισύραν, ac σισυρραν differre scribit: ac σίσω esse quodvis vile amiculum: σισύραν verò gunam, seu amiculum è pelle villosa; σισυρραν denique pellem absque villis. Sed hæc Grammaticorum distinctionem sæpe auctores negligunt. Certè Polyænus in lib. ult. σισύραν γαρ ἀγρίων dixit sagum Gallicum, ubi de Scipione loquitur. Porrò sifurnam veteres Latini appellabant Segestre, ut docet Varro in lib. citato. Valef.

[Exploranter curabat.] Cùm in Ms. Florentino Lindenbrogii sic legi monuisset, exploranter ei p. m. curabat, conjeceram ita Marcellino scriptum fuisse, explore rate Remp. curabat. Dixit enim Marcellinus Julianum Cæsarem triperita habuisse noctis officia: quietis scilicet, Reipublicæ, & Musarum: quod etiam repetit in lib. 25. hæc verbis: Ubi verò exigua dormientis quiete creasset corpus laboribus induratum, expergescens explorabat per semetipsum vigiliarum vires & stationum, post hæc serias ad artes confugiens doctrinariam. Sensum itaque conjecturâ affecit fuisse. Sed cùm in Regio codice longè eptimo scriptum offendissem sic, exploranter ei p. m. munita curabat, & supra scriptum eadem manu, explore rate rei; non sum veritus præeunte ejus libri auctoritate locum hunc emendare. * Accessit postea codicis Tolof. suffragium * In libro quoque Ant. Loiffelli ad oram

scriptum erat, explore rate, ex codice Valentino; [In codice Colbertino. exploranter ei p. m. curabat. Ita etiam P. Pithæus ad oram Ammiani sui adnotavit.] Idem.

v Orationum epistolarumque.] Ex Juliani scriptis ad nostram memoriâ pervenire Cæsares, Πλεῖ βασιλείας: Εἰς τὸν βασιλῆα Ἰλιον. Misopogon & Epistola. Alias ejus vigiliis recenset Suid in Juliano. Lindenbr.

x Latine quoque differendi.] Emendavi ex conjectura, differendi, quia sensus omnino ita postulabat. Vide Libanium pag. 243. Valef.

y Cyrum Regem & Simonidem, &c.] Aelian. de Animalib. lib. vi. cap. 10. Plin. lib. vii. cap. 24. Cicer. Tuscul. lib. 1. * de Oratore lib. 2. 2. * Chirius Fortunat. lib. 111. Artem memoriæ quis primus ostendit? Simonides. Ex Simonidis factò de convivio quid assumimus? Fivari memoriâ signatis animo sedibus. Vide Solin. pag. 21. Marcianum Capell lib. 5. cap. de Memoria. * Lindenbr.

z Hippiam Eleum.] Hic artem memoriæ quamdam excogitasse dicitur a Xenophonte in Convivio, & à Platone in Hippia minore: ubi Socrates vanam circumforanei Sophistæ περιγίαν deridens, sic ait: καὶ τοῦ γὰρ μνημονικῆς ἐπαδόμενος, ὡς οἶμαι, τίχνημα, ἐπὶ σούτου δαμωσπαιτοῦ εἶναι. Idem tradit Philostratus in Hippia. De Simonidis autem excellenti memoriâ Quintilianus in lib. 11. accuratè tractat; suamque ipsemet memoriâ disticho testatus est quod refert Aristides περί τῆς παρεχόμενης μαθηματικῆς.

Μνήμη δ' ἔστιν ἐνὶ Σιμωνίδῃ ἰσοραεῖδῃ
Ὁ δὲ δακτυλοῦται παρὶ Λιατίστου.

Et in Marmoribus Arundellianis de eo sic scribitur: Ἀφ' ἧ Σιμωνίδης ὁ Λιατίστου, ἢ Κρήτης, ὁ τῶ μνημονικῆς ἐπαιτοῦ, ἰσοραεῖδῃ διδάσκων. Valef.

a Memoriæ dolium.] Videtur alludere ad dolium Pandoræ, de quo Hesiodus. Lindenbr.

congressibus præliorum, aut in re civili, magnanimitate correxit & libertate, suo quæque loco singula demonstrabuntur. Cùm exercere pro ludia disciplinæ castrensium philosophus cogeret ut Princeps, ^bartemque ^cmodulatiùs incedendi per pyrricham ^dconcinentibus disceret fistulis; vetus illud proverbium, *Clitellæ bovi impositæ sunt: planè non est nostrum onus*, Platonem crebrò nominans exclamabat. Inductis quadam sollempnitate Agentibus in rebus in

^b *Artemque modulatiùs incedendi per pyrricham.* Inter exercitationes militares fuit olim pyrricha, quam *χορεία* ἐν τοῖς ἔθλοις Julianus appellat in Orat. 1. ad Constantium. Aliter etiam dicebatur armatura, ut ad lib. 14. notavi. Armatura enim generaliter quidem vocatur omnis armorum exercitatio: unde & Semiarmatura dicebatur dimidiata quædam profusio. Glossæ Juris: *σμηρίον ἡμῶν μέγας ἔστιν σμηρίδιον ἀρματῦρα ἢ ἡμίσεια μέγιστη ἢ ὀπλων*. Propriè tamen & specialiter sic dicta est pyrricha. Unde cùm Vegetius in lib. 2. cap. 23. armaturam festis diebus exhibitam esse dicit in Circo, de pyrricha id accipiendum est. Sic enim Hadrianus, referente Spartiano, *militares pyrrichas populo frequenter exhibuit*. Ad quem Spartiani locum Cafaubonus notat, *militares superfluum additum esse*. Sed pace eju dixerim, aliter se habet. Nam militares pyrrichæ in eo loco, sunt militum pyrrichæ, quas milites armati saltabant: ita dictæ ad distinctionem aliarum, quas pueri ac puellæ in Græciâ, aut ex Asiâ in theatrum saltabant, de quibus Suetonius, Dio, & vetus Epigramma, quod Vir Cl. Salmasius protulit ad dictum Spartiani locum; vel quas damnati cæram populo saltabant in veste purpurea statim arsurî de quibus loquitur *Juvifonsultus* in lege 8. §. 9. D. de pœnis. *Quicumque*, inquit, *in ludium venatorium fuerint damnati, magis est, ut hi quoque servi efficiantur*. Hoc enim distat à ceteris, quod instituantur venatores, aut pyrricharii, aut in aliam quam voluptatem, gesticulandi, aut aliter se movendi gratiâ. Et Plutarchus in lib. de fera numinis vindicta: *ἂλλ' ἂδ' ἐννοῖ διαφόροι παιδαρίων, ἀ τὴν κακίαν ἐν τοῖς θεάτροις θεάματα πολεῖν ἐν χιτῶνι διαφόροις ἢ γυμνασίου ἀλλοτρίοις ἑστρατευόμενοις ἢ πυρρικήοντας, ἀγαταί, ἢ τὴν δὲ πρὸς μάχεσιν, ἀρχὴν δ' κενεῖναι, ἢ μασιγυμνοί, ἢ πρὸ ἀνέναντες ἀπὸ τ' ἀνθίως ἐκείνους ἐσθῆτ' ὀφθαλοῖσι*. Sed nonnulli plane similes sunt pueris, qui sæpenumero in theatris cùm vident nocitios tunicis auratis, & purpureis vestibus amictos, & coronatos pyrricham saltantes, mirantur ut beatos: donec illos compungi, & flagellis cædi, & ex florida illa veste flammam emittere videant. *Valef.*

^c *Modulatiùs incendi per pyrricham.* Militaris pyrricha, quam Trojam vocant, inventa atque sic dicta fuit à Pyrrho Achillis filio, vel à Pyrricho Cretensi sive Lacedæmone: mirè enim hæc variant Athenæus lib. xiv. Proclus in Chrestomat. Jul. Solinus cap. xvii. Marius Plotius lib. de Metris, Diomedes Grammat. lib. 111. Causa cur in stitura hæc fuit: nti juvenes bellicis sudoribus per hujusmodi simulacra indurati, redderentur ad arma habiliores. Ideo Lacedæmoniorum pueri quinquennes & hanc, & τὰ ἰμελατῆρα μέλα addiscabant, quò modulatiùs, ut loquitur Ammianus, incederent. Athe-

næus lib. 1. & xiv. Dio Chrysof. Orat. 11. de regno. * Marius Victorinus de Metris lib. 2. p. 102. *Embaterion dicitur, quod est proprium carmen Lacedæmoniorum. Idem præliis ad incentivum virium per tibius canunt, incedentes ad pedem ante pugnae initium.* * Eoque exercitio Narses quoque milites suos confirmabat: de quo Agathias Histor. Justinian. lib. 11. *Ναρσῆς ἦ ἔξαρκῆν γῆ ὅτῃ πλεῖον αὐτῶς (στρατιώτας) ἐπέλεισε τὰ πολέμια, ἢ ἐπὲρὶ ἰώνων τὴν θυμὸν τὰ: καὶ ἡμέραν μελέτας, τοσούτων τε ἀνακρίσεων, ἢ ἕσπερ ἦν ἵππων ἐν κόσμῳ ἀναπάλλεσθαι, ἔσε πυρρῆλων τινὰ ἐν ὀπλοῖσι περὶ δειπέσθαι, ἢ θαμὰ τὴν σάκπηλιν καὶ ἑσπερὶ ἑσθῆται τὸ ἐν ἀλόνῳ ἐπιχεῖσθαι*. A Martio postea pulvere in theatri arenam pyrrichæ traductæ. Spartian. in Hadriano: *Militares pyrrichas populo frequenter exhibuit*. Dio Cassian. in Claudio, lib. lxx. *Πυρρῆλων τε Ἀσιανὸν παῖδες μετὰ περὶ τοῦ ὄψεσθαι*. Quò etiam referenda sunt, quæ de Trojæ lusu leguntur apud eundem lib. 43. 43. 51. Tacit. Annal. lib. 1x. Sueton. in libro de Lusu pueror. apud Servium ad v. AEneid. Unde Marcin. Capella lib. 1x. *Pyrrichus, id est procelestiasticus, quia hic assiduus vel in certamine, vel in ludo quodam puerili*. Cujus lusus forma ac modus fatis superque percipi potest ex Apul. Miles. x. Cl. Claud. Panegy. in vi. Consulat. Honorii: cuius hæc verba sunt:

*Hic & belligeros exercuit area lusus,
Armatus hic sæpe choros, certaque vagandæ
Textas lege fugas, inconfusosque recessus,
Et pulchras errorum artes, jucundaque Martis
Cernimus, insonuit cum verberè signa magister.
Mutatosque edunt pariter tunc pectora motus,
In lateris allisis clypeis: vel rursus in altum
Fibratis, grave parma sonat, mucronis acutum
Murmur; & umbonum pulsu modulante resiliens
Ferreus alterno concentus plauditur ense.* Lindenbr.

^d *Concinentibus disceret fistulis.* Pyrrichæ ad signum tubæ committi ac finiri solebant, ut docet Apuleius in lib. x. & Vegetius in lib. 2. cap. 22. Virgilius in lib. 5.

At tuba commissos medio canit aggerè ludos.

Ubi Servius notat: *Sine istâ sunt profulsiones bellorum; unde etiam ad tubam geruntur*. Et in dialogo Hadriani & Epicteti, tuba dicitur arenæ admonitio, scenæ commissio. Videntur tamen tubis additæ esse fistulæ in pyrrichæ saltatione, atque etiam tibie: quod præter hunc Marcellini locum ostendit alter in lib. 18. de Sabiniiano: *Militari pyrricha sonantibus modulis pro hisfrionicis gestibus in silentio summo delectabatur*. & vetus Epigramma de pyrricha:

Nam remeare jubent organa blanda pares. *Valef.*
^e *Clitellæ bovi.* Proverbialis sermo. Cicero ad Attic. lib. v. Epist. xv. *Clitellæ bovi impositæ, Gyllane, non est*

Consistorium, ut aurum acciperent; inter alios quidam ex eorum consortio, non, ut moris est, expansa chlamyde, sed utraque manu cavata suscepit. & Imperator: *Rapere, inquit, non accipere sciunt Agentes in rebus.* Aditus à parentibus virginis raptæ, cum qui violarat, convictum relegari; decrevit. Hisque indigna pati querentibus, quòd non sit morte multatus, responderat s'haetenus: *Incusent jura clementiam: sed Imperatorem mitissimi animi legibus prastare ceteris decet.* Egressurum cum ad expeditionem plures interpelabant, ut lasi, quos audiendos provinciarum rectoribus commendabat: & reverfus, quid egerint singuli quærens, delictorum vindictas genuina lenitudine mitigabat. Ad ultimum exceptis victoriis, per quas cadentes sæpe incolumi contumacia barbaros fudit; quòd profuerit anhelantibus extremâ pænuriâ Gallis, hinc maximè claret: quòd primitus partes eas ingressus, ^h i pro capitibus singulis tributi nomine vicenos quinos aureos reperit flagitari: discedens verò septenos tantum, munera universa complentes: ob quæ tamquam solem sibi serenum post squalentes tenebras affulisse, cum alacritate & tripudiis lætabantur. Denique id eum ad usque imperii finem & vitæ scimus utiliter observaf-

nostrum omnis. Qui locus corruptè sic haetenus legitur: restituendus autem ut in Ammiano habebatur: *Glitella bovis imp. plane non est nostr. omnis.* Vide Quintilian. lib. v. cap. xi. *Lindenbr.*

f *Expansa chlamyde.*] Is erat habitus Agentum in rebus, ut docet Libanius in Apologia adversus eos, qui suam docendi methodum accusabant: *ἀναξυεις ἢ ζωσῆς ὁ ἢ διακονῶνται ταῖς βασιλικαῖς ὀπισθοαῖς, ἀεὶ ἐν βασιλικῶν ἀνάξην σῆνδῳτα παρῳυῖα ἢ γῆς.* Id est: *Bracæ & balteus eorum qui Principis epistolis ministrant, quas ex Palatio per orbem terrarum ferri necesse est.* Agentes in rebus intelligit, ad quorum militiam utpote quaestuosam, plerisque sua ætate deposito philosophico pallio adspirasse scribit. Idem in Orat. contra Florentium, pag. 426. *χαμῖδαξ ἢ ἀναξυεις*; tribuit militantibus. Et Paulinus in Carmine ad Licentium, in palatio militantes chlamydem & balteum gestasse dicit, quemadmodum & Hieronymus de obitu Nepotiani. *Vales.*

g *Haetenus incusent jura clementiam.*] Hunc locum sic legendum & interpungendum puto: *Responderrat haetenus: Incusent jura clementiam, &c.* Ita enim in lib. 30. cap. 6. *Quibus sepe eadem iterantibus, lasi nus perpensa deliberatione respondit: ** & lib. 24. cap. 2. *Idem.*

h *Pro capitibus singulis tributi nomine.*] Imitatus videtur Julianus in tributario onere adlevando optimum Principem Alex. Sever. de quo Lamprid. *Vestigalia publica ita contraxit, ut qui decem aureos sub Hellogabalo praestiterant, tertiam partem auri praestarent.* Et tributum pro capitibus dixit, ut Arcadius in lib. 18. §. 8. de muneribus, *Pecuniam pro capitibus.* Gloss. *Tributum capitulare*, ὁ τῆς κεφαλῆς φόρος. Alii *cessione capitis* vocant: *Græci κεφαλῆς φόρος*, ut in Constitutione Græca *Ἐκον. αὐτῶν* lib. lvi. quæ prima esse debet Cod. de ann. & trib. Xiphilinus *κεφαλῆς*

νιαι, in Hadriano: *χρηματῶν τῶν πωλῶν, ἢ σῆτον ἐπίστων, πλῆθει κεφαλῶν ὄρων.* Atque ita de nomine quidem constat, sed indictionis ratio intricatior; quam tamen explicare conati sunt VV. Cll. Barn. Brisson. Explicationum quæ ad Jus pertinent verbor. lib. 111. & Just. Lipsius in Admirand. lib. 11. cap. 2. & 3. Sed quam bene, nunc non disputo; & res est alterius atque majoris tractationis, quam ut hic expediri possit. *Lindenbr.*

i *Pro capitibus singulis tributi nomine.*] Ea pecunia pro capitibus dicitur ab Arcadio in lege 18. de muneribus, itémque capitario: quam solvebant plebei tantum; Honorati verò & Decuriones ab hac præstatione erant immunes, ut docet lex 2. de Protostafia, lex 36. de Decurionibus, in Codice Theod. Quinetiam in Orientalibus provinciis plebs urbana à capitatione erat immunis: & rusticana plebs sola pro capitatione sua conveniebatur, ut est in lege 2. Cod. Th. de censu. Hinc lucem accipit Tertullianus locus in Apologeno. *Sed enim, inquit, agrî tributo onusti viliores: hominum capita stipendio censa ignobiliora.* Soli enim plebeiiac viles capitis tributum pendebant, non pro suis dumtaxat capitibus, sed etiam pro uxoribus & adultis liberis, ut docet lex 4. & 6. Cod. Th. de censu & adscript. & lex 4. de excusatione artificum, Cod. eodem. Auctor Panegyrici Flavianium * nomine * Constantino dicti. *Certe, inquit, & nunc liberi parentes suos cariores habent, & mariti uxores non gravate timentur, & parentes adultorum non penitet filiorum, quorum onera sibi remissa latentur.* Adde legem x. in Cod. Just. de agricolis & censuris. Ceterum non dissimulandum est in Miss. Regio & Faucheriano, [Vaticano & Colbertino ac Valentino,] & in Editione Romana legi, *pro capitulis singulis.* In Regro tamen exemplari suprascripta est vulgata lectio. *Vales.* Et hanc scriptam lectionem de-

fe,

se, ^k ne ^l per indulgentias quas appellant, tributariæ rei ^m concederet reliqua. Norat enim hoc factò se aliquid locupletibus additurum, ⁿ cùm constet ^o ubique pauperes inter ipsa ^p dictorum exordia solvere univèrsa sine laxamento compelli. Inter has tamen regendi moderandique vias, bonis Principibus amulandas, barbarica rabies ³ exarserat in majus. Utque bestia custodum negligentia raptu vivere solita, ne his quidem remotis appositisque fortioribus abscesserunt, sed tumescens inedia, sine respectu salutis, armenta vel greges incurfant: ita etiam illi, cunctis quæ diripere consumptis, fame urgente agebant aliquoties prædas: interdum antequam contingerent aliquid, oppetebant.

CAP. VI. Hæc per eum annum spe dubia, eventu tamen secundo, per Gallias agebantur. In comitatu verò Augusti circumlatrabat Arbitionem invidia, velut summa mox adepturum, decora cultus Imperatorii præstruxisse: instabatque ei strepens immania Comes Verissimus nomine, arguens coram, quòd à gregario ad magnum militiæ culmen evehctus, hoc quoque non contentus ut parvo, locum appeteret principalem. Sed specialiter eum insectabatur

3 Ms. exarserat majus.

sentiam esse ab eruditissimo Jureto in notis ad Symmachum lib. ix epist. 10 miror aut ignorari ab Valefiis aut pro nihilo prætermitti. Gron.

^k Ne per indulgentias rei trib. concederet reliqua.] Mos fuit Principibus Romanis, ut tributorum reliqua subditis indulgerent: idque non semel, sed iterum ac sæpius singuli factitabant, ne inopes provinciales qui solvendo non erant, perpetuo metu cruciarentur: néve susceptoribus occasio daretur adversus eos qui solverant, calumnias struendi, ut scribit Procopius in Anecdotis pag. 100. quæ Indulgentiæ dicebantur. Glossæ veteres: *ἡ δὲ δωρεὰ, indulgentia.* Aufonius in Gratianum actione ad Gratianum: *Indulgentias seculares per singula horarum momenta multiplicas: vel illud cuiusmodi est de condonatis residuis tributorum?* Valef.

^l Per indulgentias quas appellant.] Glossar. *Ἐπιχρησις, Concedentia, Concessio, Indulgentia, Remissio:* ut in Cod. Theod. Tit. de indulgentiis reliquorum, & Justiniani Imp. Novella *quæ περὶ συγχωρησέως λοιπῶν δημοσίων.* Aliud est *Relevatio:* ut *relevatio rei tributariæ, κρισιμὴς τῶν δημοσίων,* in Panegy. Flavienf. & Aufon. ad Gratian. *Relevatio canonis, jugationis, L. 5. C. Theod. de conlat. Jonat. vel relevatar. possessio. Indulgentiæ sunt τὰ ἐπιχρησιμὰ ἢ χρεῖς. Relevationes verò τὰ εἰσαυτομύθους ἑπιμυήσεις.* Lindenbr.

^m Concederet reliqua.] Rei tributariæ locutio, ut in Panegy. Flavienf. *Quinque annorum nobis reliqua remissisti.* Græcis *λοιπὰς.* Theophil. Infit. Tit. de legat. §. 10. *τὰς λοιπὰς ἐπιχρησιμὰς.* Justinianus dixerat, *reliqua inferre.* Ammian. lib. xxxi. *Inrequirendis reliquorum debitis non molestus.* Glossar. *λοιπὰς δωρεῶν, reliquiarum:* eam enim veriore lectionem censeo præ illa, quæ in vulg. *reliquiarum.* Inde *reliquatio, λοιπώγασια.* Tertull. de Animacap. 56. *Donec reliquatio con-*

pletur etatis. Et reliquatores vestigalium apud Paulum J. C. L. 9. §. 2. ff. de publican. Reliquatus debitorum. Tertull. de Anima cap. xxxv. *Idem.*

ⁿ Cùm constet ubique pauperes inter ipsa dictorum exordia solvere.] Gravis hac de re querela Salviani Massiliens. de Gubernat. Dei lib. v. *Sicut sunt in aggravatione primi pauperes, ita in relevatione postremi. S quando enim, ut nuper factum est, defectis urbibus minuendas in aliquo tributariis functiones potestates summe existimaverint, ilico remedium cunctis datum soli se divites partimunt. Quis tunc pauperum meminit? quis ad communiorem beneficii humiles & egestos vocat? quis eum qui primus est semper in sarcina, vel ultimo esse loco patitur in medela? Et quid plura? Tributarii omnino pauperes non putantur, nisi cùm his tributi cumulus imponitur. Extra numerum aut tributariorum sunt, cùm remedia dividuntur. Huc spectant Imp. Theodof. & Valentini. verba, Novell. Conflit. xxi. Neque ultra valebit perpetuitas eorum manere, paucis atque defessis impositâ sarcinâ, quam potior detrectat, locupletior recusat, & validiore recedente solus agnoscit infirmior.* *Idem.*

^o Pauperes ubique inter ipsa dictorum exordia.] *Idem* queritur Salvianus in lib. 4. de Gubernatione Dei, his verbis: *Ecce enim remedia pridem nonnullis urbibus data quid aliud egerunt, quàm ut divites cunctos inanes redderent, miserorum tributâ cumularent? &c.* Quibus juncti potest alter ejusdem Salviani locus ex lib. 5. quem affert Lindenbrogius. Notum porrò est tributa fiscalia per anni curriculum tripartita pensione inferri consuefse, ut est in lege 15. & 16. Cod. Tb. de annona & tributis. [Petrus Pitheus ad oram libri sui adnotavit, fortè Indictorum legendum esse: quod & mihi antea in mentem venerat. Indicta autem pro Indictionibus posuit Ammianus.] *Valef.*

^p Dictorum exordia.] *Dicta* sunt, quæ lib. xxv. *tributorum indicta.* Majorian. Imp. Novell. iv. *In remedian-*

Dorus quidam ⁹ ex-Medico Scutariorum, quem ⁴ ^r nitentium rerum Centurionem sub Magnentio Romæ prosectum, retulimus accusasse Adelphium Urbis Præfectum, ut altiora cœptantem. Cùmque res in inquisitionem veniret, necessariisque negotio tentis, objectorum probatio speraretur, ^v ^x tamquam per satiram subito Cubiculariis suffragantibus, ut loquebatur pertinax rumor, & vinculis sunt exuta personæ, quæ stringebantur ut conscia, & Dorus evanuit, & Verissimus ilico tacuit, ^y velut aulico deposito scenæ.

CAP. VII. Iisdem diebus ^z adlapsò rumore Constantius doctus, obsessio apud Senonas Cæsari auxilium non tulisse Marcellum, cum sacramento solutum abire jussit in larem: qui tamquam injuria gravi percussus, quædam in Julianum moliebatur, auribus Augusti confusus in omne ^s patentibus crimen. Ideoque cum discederet, Eutherius Præpositus Cubiculi mittitur statim post, cum si quid finxerit convicturus. Verùm ille hoc nesciens, mox venit Mediolanum, strepens & tumultuans, ut erat vanidicus & amenti propior, admissus in Confistorium, Julianum ut procacem insimulat: jamque ad evagandum altiùs, validiores sibi pinnas aptare: ita enim cum motu quodam corporis loquebatur ingenti. Hæc eo fingente licentiùs, Eutherius ut postulavit inductus, jussus-

4 Al. niceteriorum. 5 Al. parentibus.

ds attenuatur indictis. Indictiones apud Paul. J. C. L. 28. ff. de usu & usufr. *Fundo indictiones temporarie indictæ sunt.* Fulgent. Mytholog. lib. 1. *Novæ indictionum ac momentanea genera:* & *Condicta* apud eundem: *Passoli ipsius sicutia condictis frequentibus desiccassent.* Lindenbr.

q *Ex-Medico Scutariorum.* Singulæ Legionæ ac Scholæ suos Medicos habuere. Sic Medici 11. Legionis Adjutricis mentio fit in Codice Just. lege 1. de Professoribus & Medicis: & in veteri Inscriptione memoratur **MEDICUS. COHORTIS. V. PR.** Pluravide in Thesaurò Goltzii, & Inscriptionibus Gruteri. *Valef.*

r *N. Nitentium rerum Centurionem sub Magnentio Romæ prosectum.* Optimè ita in Mf. ut in Notitia Imperii: *Sub dispositione viri Illustris P. R. Urb. Tribunus rerum nitentium.* Magno in lib. Notar. C. R. N. *Comes rerum nitentium.* Lindenbr.

f *Nitentium rerum Centurionem.* Sic dicitur scriptum Romana habet Editio & Augustana, ut de Regio codice nihil dicam. Centurio autem rerum nitentium is dicebatur, qui signorum ac statuarum ex ære ac marmore in Urbe curam gerebat: notisque cum milibus observabat, ne quis ea confringeret aut mutilaret. Pro Centurione, postea Tribunus rerum nitentium factus est, eratque sub dispositione Præfetti Urbis, ut est in Imperii Notitia. Tandemque pro Tribuno Comes huic officio præfectus. præter Magnonem à Lindembrogio citatum docet Cædodorus in lib. 7. Ep. 11. quæ est formula Comitum rerum nitentium urbis Romæ: ubi inter cetera id legitur: *Ipse tales persequitur publicus dolor, qui decor veterum factis detriminatione membrorum, faciuntque illa in monumentis publicis quæ debent pati.* Valef.

t *Adelphium Urbis Præfectum.* Clodius Adelphus is dicebatur, qui Præfectus Urbis fuit post Consulatum Sergii & Nigriniani, anno Domini 351. ut docet fragmentum vetus Fastorum, quod primus edidit Cuspidianus: *Magnentio & Gaisone Cofl. v. 11. Idus Junias Clodius Adelphus Præf. Urbis. xv. Cal. Januariis Valerius Proculus Præf. Urbis. Idem.*

v *Tamquam per satiram.* * Vide Casaub. de Satirica Græcor. & lib. 2. cap. 4. p. 318. 319. & seqq. Lactant. lib. 1. cap. 21. *Pescennius Vestus in libris Historiarum per satiram refert.* * Unicè huic loco explicando faciunt, quæ scribit Diomed. lib. 111. *Lege Satiras, quæ uno rogatu multa simul comprehendit, cujus legis Lucillus meminit lib. 1. Per satiram A Edilem factum, & quæ sequuntur Charis. Sospit. lib. 11. ~~videtur~~ vocant: nam omnia in se traxit quasi collata per satiram, concessa sibi rerum variorum testate.* Lindenbr.

x *Tamquam per satiram.* Id est, tumultuariè & confusè. Sic Eumenius in Gratianum actione ad Constantinum: *Separate, inquit, itaque dicam: neque enim quasi per satiram confidenda sunt tanta beneficia.* Valef. Reliqui libens viro summo manum, prout eam chartæ commisit. Sed nimis perspicue demonstrata est origo hujus loquutionis, ut veteres ita non scripserint arbitremur, atque adeo nec Ammianum, ex quo literam Græcæm delevi. Quis vero notam Lindembrogii ita correxerit, ignoro, quum in Hamburgensi editione pateat y & quidem ubique. *Grov.*

y *Velle aulico deposito.* Juvenal. Satir. vi.

-- quoties aulica recondita cessant,

Et rursus clausaque sonant fora sola theatro.

De auleis theatralibus vide Penati Prolegomena in Tentent. & quæ ibi porro notata. *Lindenbr.*

z *Adlapsorum ore.* J. Haud facile dixit is. *scripsumne*

que loqui quod vellet, verecundè & modicè docet velari veritatem mendaciis. ^a Magistro enim armorum (ut credebatur) cessante consultò, industriâ vigili Cæsarem obsessum apud Senonas diu, barbaros repulisse: apparitorémque fidum auctori suo quoad vixerit fore, obligata cervice sua spondebat. Res movit super hoc eodem Eutherio pauca subferere, forsitan non credenda; ea re quòd si Numa Pompilius, vel Socrates bona quædam dicerent de spadone, dictisque religionum adderent fidem, à veritate ^a descivisse arguerentur. Sed inter vepres rosæ nascuntur, & inter feras nonnullæ mitescunt. Itaque ^b carptim ejus præcipua, quæ sunt comperta, monstrabo. Natus in Armenia sanguine libero, captusque à finitimis hostibus etiamtum parvulus, ^c abstractis geminis, Romanis mercatoribus venundatus, ad palatium Constantini deducitur: ^d ubi paulatim adulescens rationem rectè vivendí sollertiamque ostendebat, litte-

6 Ms ubi paulatim.... acules..... rationem.

fuerit, *adlapsorum ore*, vel *adlapsorum ore*, adeo confusa lineamenta erant. *Lindenbr.*

^a *Magistro enim armorum.*] Marcellum Magistrum militum intelligit. Sic supra in lib. 15. *Interrogato Remigio etiamtum Rationario apparitionis armorum Magistri:* & alibi sæpe. Cassiodorus etiam in lib. 6. *Hist. trip. cap. 1.* & lib. 10. cap. 24. quos *στρατηγῆς* Socrates ac Sozomenus dixerant, *Magistros* interpretatur *armorum*. Hæc autem dignitas à Constantino Maximo primùm instituta est: qui teste Zosimo in lib. 2. duos Magistros militum creavit, alterum peditum, equitum alterum: quem numerum postea filii ejus auxere. Quatuor enim Magistros militum eodem tempore Marcellinus memorat in hoc libro: Arbationem in Præsenti constitutum, Ursinum per Orientem, Severum in Galliis successorem Marcelli, Barbationem denique Silvano suffectum. Sed Theodosius Aug. quinque & amplius Magistros militie constituit: quo factò Rempub.annonis gravavit, ut ei semper in festis objicit Zosimus in lib. 4. Et hic quidem eos semper *στρατηγῆς*, aut *στρατηγῆς* appellat. Rectèque in veteribus Glossis *στρατηγῆς* vertitur Magister militum. Sic apud Basilium in Epistolis, *ἵπτοροι στρατηγῆς*; in Epistolis Gregorii Nazianzeni, *μοδαιῆς στρατηγῆς*. Et in Actis Pauli Constantinopolit. apud Photium Hermogenes *στρατηγῆς* dicitur, & alibi sexcentis in locis, in quibus Latinè verendis omnes præne Interpretes labi solent. Eunapius in vita Aedesi *στρατοπεδάρχης* vocat, & in Proæresio his verbis: *ὁ ὃ Κόνστας ἢ ταῦτα ἔδωκε, ἢ τῆ μέγιστον ἢ ἀξιομάτων στρατοπεδάρχην ὄντι τρέφας καλεῖσθαι*, &c. ubi *castrorum Præfectum* malè vertit Had. Junius. Sic & Jossippus (quem vulgò Hegepsippum vocant, cum sit Jossippus, ab S. Ambrosio verlus in Latinum fermomen) lib. 1. de excidio urbis Hier. cap. 41. *Misòque*, ait, *Volumnio militie Magistro, & Olympio*: quod Jossippus in lib. 1. Græcè dixerat: *ἀμπιπυλάμην τε στρατοπεδάρχην ἢ ἢ φῆλον Ὀλύμπιον*. Ceterum quod dixi, Magistri militum à Constantino Magno primùm institu-

tos, refelli videtur ex eo quòd Modestus de vocabulis rei militaris ad Tacitum Augustum qui Constantium antecessit, eorum meminit: & quòd Hieronymus in Chronico, ac Jordanes de successione regnorum, Saturninum qui regnante Probo arripuit Imperium, *Magistrum militum* vocant. Sed Modestum quidem, quisquis sit, (nam suppositicium esse equidem suspicor) post Constantinum scripsisse non dubito, cum & *Comitivam ordinis primi* memoret, & nihil aliud sit quam exscriptor Vegetii. Hieronymum autem ex more ætatis suæ locutum esse palam est, quippe qui Vespasianum *Magistrum militie* in eodem Chronico appellet, quem Legatum dicere debuerat, si propriè & convenienter ætati Vespasiani loqui voluisset. Idem de Hegepsippo, seu potiùs Jossippo supra citato sentiendum est. Certè Vegetius in lib. 2. de re militari, rectè notavit in locum Legatorum Cæsaris viros illustres Magistros militum successisse. Idem de Vopisco quoque censeo, qui in Aureliano Magistros equitum commemorat. *Equites*, ait, *omnes sub Claudio Aureliano gubernaverat, cum offensum Magistri eorum incurrissent, quod temere Claudio non jubente prægnassent*. Valef.

^a *Descivisse arguerentur.*] Ita exhibet Valefiana prior, & Lindenbrogiana, alique anteriores: unde peccaverunt Parisini, qui in nuperrima ediderunt *arguebantur*, contra sensum, & mutavi. *Gron.*

^b *Carptim præcipua.*] Hoc in loco codex Regius vocem inserit necessariam, ut arbitror: *Carptim ejus præcipua*, id est, dotes atque virtutes: ut in lib. 14. *equorumque præcipua vel delicta scrutantes*. Et paullo post in hoc libro: *Inter præcipua enim que eorum quisque studio possederat vel ingenio*: & alibi sæpius. *Idem.*

^c *Abstractis geminis.*] Sic restitui auctoritatem secutus Editionis Romane * & codicis Tolos. * [ac Colbert.] geminos autem vocat testes, more Græcorum qui *διδύμοις* nominant. Sed & Solinus ita appellat, cum de fibro dicit: *Ne captus profuit, ipse geminos suos devorat*. Idem.

^d *Ubi paulatim arte eragere.*] Hanc scripturam commentus est P. Castellus, cum in Editione Rom. excusum

ris quantum tali fortunæ satis esse poterat cruditus, cogitandi inveniendique dubia & scrupulosa acumine nimio præstans, immensum quantum memoria vigens, beneficiendi avidus, pleniusque iusti consilii: quem si Constans Imperator olim^e ex adulto jamque maturum audiret honesta suadentem & recta, nulla, vel^f veniã certè digna peccasset. Is Præpositus Cubiculi etiam Julianum aliquoties corripiebat, & Asiaticis coalitum moribus, ideoque levem. Denique digressus ad otium, adscitusque postea in palatium, semper sobrius, &^h in primis constans, ita fidem continentiamque virtutes coluit amplas, ut nec prodidisse aliquando arcanum, nisi tuendæ causâ alienæ salutis, nec exarsisse cupidine plus habendi arcessetur ut ceteri. Unde factum est, ut subinde Romam secedens, ibique fixo domicilio consensescens, comitem circumferens conscientiam bonam, colatur à cunctis ordinibus, & ametur; cùm soleant id genus homines, post partas ex iniquitate divitias, latebras captare secretas, ut lucifugæ vitantes multitudinis læsæ conspectus. Cui spadonum veterum hunc comparare debeam, antiquitatem replicando compluries invenire non potui. Fuerunt enim apud veteres, licet oppidò pauci, fideles & frugi, sed ob quædam

offet hoc modo: *Ubi paullatim.... aculesf..... irationem posse vivendi, &c.* nec ab Editione Romana quidquam discrepat codex Regius & Florentinus, [Tolosanus item ac Colbertinus.] Itaque scripta lectionis vestigiis insistentes, sic a Marcellino scriptum fuisse existimavi: *Ubi paullatim adulescent rationem r. Et vivendi solertia, in quo ostendebat:* quâ conjecturâ equidem nihil certius esse duco. Dixit enim Marcellinus ea quæ Eutheriorum tantum parvulus tulit: tum subicit de eodem adulescente: deinde ea subicit quæ ex adulto, id est, virilem ingressus ætatem fecitavit in aula Constantis Augusti. *Ualesf.*

e Ex adulto spectasset, pluraque tamquam maturum. Et hic locus à Castello inquinatus est, quem nos, quod præfissine dictum sit, pristino nitore restitimus. In Rom. Editione legitur, *ex adulto..... tamquam maturum.* In Regio autem codice [ac Colbertino,] *tamque maturum.* Ergo unius litteræ mutatione sic locum emendavi: *Quem si Constans Imperator olim ex adulto jamque maturum audiret, honesta suadentem & recta; nulla vel veniã certè digna peccasset.* Ex quibus patet, Euthorium Cubicularium fuisse Constantis. *Idem.*

[*Veniã certe digna peccasset.*] Male audierat Constans ob pueros cubicularios nimis comptos cultisque, ut testatur Aurelius Victor his verbis: *Quantum eorum obsequiosos præfissine, pueros venustiores, quod eorum habebant, libidine custodi arcesse pro certo habetur.* & Zosimus in lib. 2. eum verba non pigebit adscribere, ut eber emendatur. *Βασίλειος ἦν ἰσχυροῦς ἀναστρέφειν τὸν βασιλέα ἐν τῷ παλάτιον, καὶ τὰς ἄλλας τῶν ἐπισημοῦν ἀποκαταστάσεων ἐν τῷ βασιλείῳ, &c.* lege meo periculo, *ex adultum, obsequiosus, obsequiosus, &c.* Id est: *Barbaros non propterea arcesse, obsequiosus, obsequiosus, &c.* Itaque ut sobrius ad continentiam refertur; constans referri debet ad fidem. *Idem.* Modò non illo

quippe qui *florem ætatis sibi pollendum darent.* Denique Zonaras, qui in Constantini filiorum historia solito diligentior fuit, hæc de Constante narrat: eum supra modum venationi deditum fuisse: ac per speciem venationis solitum se in silvas abdere una cum formosis adulescentibus, quos undique conquisitos cultosque elegantissimè, in deliciis habebat. Eoque diutius in silvis morabatur, quò modestiorum hominum congressum effugeret. Vexabatur autem adidue articulari morbo, quem ex immoderatis libidinibus vitæque intemperantia contraxerat. *Idem.*

g Asiaticis coalitum moribus, ideoque levem] Asiam hic capio, quæ scilicet Græciæ quamproximè contemnat: levitas enim Græcis tribuitur, luxuria verò Asiam. *Jel Firmic. Altron. lib. 1. cap. 1. Curque tam gentes sunt sic formate, ut propria sint meriti quodammodo unitate per hunc? Sythæ solimaniam feritatis crudelitate grassantur, Itali sint regali lenitate nobilitate præfulgidi, Galli si lib. 1. leges Græci. Asi. subdoli, aciem Syri, acuti Seculi, luxuriosi semper Asiam & voluptatibus occupati. Vid. eumdem lib. 1. cap. 4. Cicero pro Muræna: Esti habet Asia superiorum luxurie quondam, non Asiam nunquam eia. Id. sed in Asia continenter vixisse laudandum est. * Tertull. de Anima cap. 20. Thebis hebetes & brutos nati relatuus est, Atidens sapienti dicendaque acutissimas, ubi pones Colythum pueri vixisse est. & elegantior. prociæ lingua Comici Periphras consider illudens: Sallustius contra Marios, & serenos Dabitate nullas; mendaces Cretas etiam Apostolus murit. * Laudendè.*

h In primis consilens.] Legendum videtur, *in primis constans.* Aut enim Marcellinus: *Semper sobrius & in primis consilens, ita solum continet ut. & que virtutes coluit amplas, &c.* Itaque ut sobrius ad continentiam refertur; constans referri debet ad fidem. *Idem.* Modò non illo

vitia maculosi: inter præcipua enim quæ eorum quisque studio possederat vel ingenio, aut rapax, aut feritate contentior fuit, aut propensior ad lædendum, vel diligentibus nimium blandus, aut potentia fastu superbiior: ex omni latere autem ita peritum, neque legisse me, neque audisse confiteor, ætatis nostræ testimonio locupleti confusus. Verum si forte scrupulosus quidam lector antiquitatum, Menophilum Mithridatis Pontici Regis eunuchum nobis opponat, hoc monitu recorderetur, nihil super eo relatum, præter id solum, quod in supremo discrimine gloriosè monstravit. Ingenti præelio superatus à Romanis & Pompeio Rex prædictus, fugiensque ad regna Colchorum, adultam filiam nomine Drypetinam vexatam asperitate morborum in castello Synhorio huic Menophilo commissam reliquit: qui virginem omni remedium solatio plenè curatam patri tutissimè servans, cum à Manlio Prisco Imperatoris legato munimentum quo claudebatur, obsideri cœpisset, defensorisque ejus deditorem meditari sentiret: veritus ne parentis opprobrio puella nobilis captiva superesset & violata, interfectâ illâ mox gladium in viscera sua compegit. Nunc redeam unde diverti.

CAP. VIII. Superato (ut dixi) Marcello, reversoque Serdicam, unde oriebatur, in castris Augusti per simulationem tuendæ majestatis Imperato-

7 Ms. vel ingendimus. 8 al. avita, filiam nomine Direptin. 9 In ms. margine locorum. 1 al. meditant. 2 ms. puella nobilis. 3 ms. everfoque Serdicani.

ipso sensu Ammianus dixerit consistentem, ex imitatione veteris Latinitatis, ubi nunc mente, nunc animo consistere apud optimos scriptores occurrit. Certe quum Henricus hanc tantum ut conjecturam profuerit in notis primæ editionis, non sustinens in contextu aliquid temere mutare, quippe retentâ illi lectione veteri consistens; juvenis hoc & anceps Parisiensium novellorum qui Henricianum consans contra omnes scriptos adoptaverunt, nequaquam probaverim. Gron.

i Vel diligentibus nimium blandus.] Hujus scripturæ auctor est Gelenius. Nam in anterioribus Editionibus perinde ut in codice Regio ac Florentino legebatur, vel ligendimus, [in Colbert. vel ligendimus.] Ego verò non dubito, quin locus sic legendus sit: Vel clientibus nimium blandus, aut potentia fastu superbiior. Vales.

k Nomine Dripetinam.] Vulg. Direptin. sed Ms. lectionem quam sequimur, confirmat Val. Max. lib. 1. cap. 8 Lindenbr.

l Drypetinam.] Melius scriberetur meo quidem iudicio, Drypetin. Sic vocata est & Darii filia, quam Alexander Hephestioni uxorem dedit, teste Diodoro Siculo & Arriano. Vales. Eadem ambiguitas, quæ sedere putatur in altera Asiatica fœmina, quæ vulgo Amastris dici solet, sed quam Arriano libro VII. vocavit Amastrinem, ut notavit Freinshemius ad Curtium x. 3, 12, & ulterius procedens auctor verbosum nuper dissertationum de usu & præstantia numismatum pag. 464. corruptum in Arriano censet nomen, Ἀμαστρί, non ut ibi legitur

Ἀμαστρί, citans. Sed præter omnes codices, qui consentiunt in vulgatum, facile ea appellatio tveri locum suum potest, quum pro terminatione per is appareat nonnullos amavisse in, ut Nephis, Nephisa, Anthes, Anthesis, Antin; utique & Eleusin, & Eieusine. utique & Callimachus eam formam sequi maluit, dum ab eo Hecate καὶ ἀντιρροχον διὰ τὸ μὴ εἶναι ὅμοια fuit vocata εἰκοσίμη, non εἰκοσίη? Quidni sic potuit mulier multi appellata Ἀμαστρί, ab Arriano, alterum sequuto & certum tamen auctorem, Ἀμαστρί nominari, præsertim quum ea formatio illic obtinuerit, ut docet Barsine. Gron.

m In cast. llo Synhorio.] Regius codex habet, Synoria, rectius. Scribit enim in lib. 12. Strabo Mithridatem 75. castella in minore Armenia extruxisse, in quibus gazam suam conderet: & ex his nobilissimum fuisse Synoria, quod quia in confinio majoris ac minoris Armeniæ situm erat, Theophanes in historiis σωρείαν vocavit: κίτων δ' ἡ ἀξιοπλοῦ ἀτάλα ταῦτα, ὕδαρα δὲ βαρῶν δειδύρα, ἢ σωρείαν ὀπποῦνός τοῖς ἔλαις δ' ἀπὸ ἀλλοῦ Ἀρμενίας γὰρον. Διπλῆ διοράδης σωρείαν παρανόμαστος. Hoc idem castellum Σινωρήα φέρειον appellare videtur Appianus in Mithridatico, ubi thesauros Regius conditos fuisse prodit. Apud Plutarchum in Pompeio ἡδῶν scribitur mendosè. Vales.

n Manlio Prisco Imperatoris legato.] In Regio codice * & Vaticano * scriptum reperi Mallio; [Manlio in Colbertino;] in Tolosano Manlio. * Idem.

o Superato, ut dixi, Marcello, reversoque Serdicâ, unde oriebatur.] Ms. everfoque Serdicani. Proclive est veram lectionem invenire: dubio procul enim scripsit Ammian. reversoque Serdicam. Marcellum enim hunc equitum Magistrum, ob id, quod Juliano malis obsidionalibus periclitanti supplicis non tulisset, sacramento solutum

consciis occultabat. Hisque ad multorum exitum ita formatis, ipse spe potiorum ad Imperatoris pervolat castra, excitaturus calumnias consuetas. Réque comperta jubetur^c Mavortius tunc Præfectus Prætorio, vir sublimis constantiæ, crimen acri inquisitione spectare, juncto ad audiendi societatem Ursulo Largitionum Comite, severitatis itidem non improbandæ. Exaggerato itaque negotio ad arbitrium temporum, cum nihil post tormenta multorum inveniretur, iudicesque haberent ambigui: tandem veritas respiravit oppressa, & in abrupto necessitatis mulier Rufinum totius machinæ confitetur auctorem, nec adulterii fœditate suppressa: statimque^d legibus contemplatis, prout poscebant ordo & iustitia, ambos sententiâ damnare letali. Quo cognito Constantius fremens, & tamquam vindicem salutis suæ lugens extinctum, missis equitibus citis, Ursulum redire ad comitatum⁸ minaciter iussit. Et ille spretis qui prohibebant, perripit intrepidus: ingressusque Consistorium, ore & pectore libero docuit gesta: hæcque fiduciâ linguis adulatorum oclusis, & Præfectum & se discrimine gravi subtraxit. Tunc illud apud Aquitanos evenit, quod latior fama vulgavit. Veterator quidam ad lautum convivium rogatus & mendum, qualia sunt in his regionibus plurima, cum vidisset^e linteorum toralium par, duos clavos ita latissimos, ut sibi vicissim arte ministrantium cohærent,

⁸ *Mf.* minaciter posse adistere veritatis & tale spretis. *Steph.* minaciter iussit territus spretis.

absulisse insimulatus fuit Danus, gemini criminis reus, religionis puta læsæ, (L. 3. §. 7. ff. sepulcr. viol. Soper in Aphthon.) & imminutæ majestatis: quippe qui purpuram possidebat, quam privato nemini licitum erat habere. Vide quæ notata ad lib. xv. cap. v. *Lindenbr.*

^b *A Diocletiani sepulcro.*] Quod erat haud procul Salonis in castro Aspalatho. Hieronymus in Chronico: *Diocletianus*, inquit, *haud procul a Salonis in villa sua Aspalatho moritur.* Unde fornices illos & cameras subterraneas eleganti opere structas Aspalathi, quas describit Constantinus Porphyrog. in cap. 29 de administrando Imperio, pene adducor ut eadem sepulcrum ipsum fuisse Diocletiani. Huic uni post homines natos contigisse ait Eutropius, ut cum privatus obiisset, inter Divos tamen referretur. Sanè velamen purpureum in ejus sepulcro positum, cuius hic meminit Marcellinus, consecrationis certissimum indicium est. *Vals.*

^c *Mavortius vir sublimis constantiæ.*] Is, ut opinor, est Mavortius Lollianus, cui Julius Firmicus Astronomicorum libris dicavit: & in lib. 8. cap. 15. severitatis merito ordinarii Consulatus insignia consecutum esse dicit. Consul fuit cum Arbethione. Idem Præfectus Urbis fuerat Constantio III. & Constante II. Cæs. Fuit autem Præfectus Prætorii per Italiam eodem anno quo Consul, ut est in lege 25. Cod. Theod. de appellat. *l. m.*

^d *Legibus contemptis multa ultro citroque discussa.*] A-

lia omnia habet codex Regius, * Tolofanus, [& Colbertinus,] Editioque Romana, *legibus contemptis*; deinde post lacunam dimidiata: lineæ sequitur, *ordo & iustitia.* In codice autem Regio, * Tolofano, * [& Colbertino] legitur, *ordes & iustitia.* & superscriptum est eadem manu, *concordes*, ex conjectura exscriptoris, ut patet. Ego verò sic ferè a Marcellino scriptum esse divinabam: *Tandemque legibus contemplatis, velut ipsa dicente iustitia, ambos sententia damnare letali.* Ut loquitur Marcellinus in lib. 22. cap. 6. & * libro 26. cap. 9. * *Idem.*

^e *Linteorum toralium par.*] Latini lectum à toro distinguunt: lectum enim propriè vocant opus illud è ligno, aliæ nobiliori materia, cui torum imponebant. Ovidius in 2. Metam.

--- in medio torus est de mollibus ulvis,
Impositus lecto.

Ac viliorum quidem hominum tori è stramento erant, aut ulva palustri probe concisa: cuiusmodi etiam in castris tori militum fuerit, teste Plinio in lib. 8. Nobiliorum verò ex tomento Lingonico, aut pluma. Eosdem toros stragulis sternebant, deinde Iodices superponebant, ne stragula seica macularentur. Martialis in lib. 14. in Epigrammate cui lemma *Iodices.*

*Nudo stragula ne toro paterent,
Functæ nos tibi venimus sorores.*

Quod ergo in lectis cubitoris erant Iodices, idem in trichimantibus videntur fuisse toralia: quæ *μελινα* & *μελιναρες* vertuntur in veteribus Glossis. Hæc toralia ex lino fuisse, præter Marcellinum in hoc loco, docet Pol-

men-

mensamque operimentis paribus tectam : anteriorem chlamydis partem utraque manu vehens, intrinsecus structuram omnem ut amictus adornaverat & principales quærens, patrimonium dives evertit. Malignitate simili quidam Agens in rebus in Hispania, ad cenam itidem invitatus, cum^b inferentes vespertina lumina pueros exclamasse audisset ex usu, ⁹ik Vincamus perui . . . . sollempne interpretatus atrociter, delevit nobilem domum. Hæc taliæque ideo magis magisque crescebant, quod Constantius impendio¹ timidus, semper se² feriri sperabat, ut¹ Dionysius tyrannus ille Siciliae : qui ob hoc idem vitium & tonstrices docuit filias, ne cui alieno ora committeret leviganda : ademque brevem ubi cubitare sueverat, altâ circumdedit fossâ, eamque ponte solubili superstravit : cujus disiectos asseres & axiculos secum³ in somnum abiens transferebat, eos-

9 Ms. Vincamus perui . . . . lemne . . . . interpretatum.
al. Vincamus interpretatus. 1 Ms. timidus . . . . . semper. 2 Ms. ferri. 3 Ms. in fontino.

lio in Claudio : ubi accubitalia Cypria duo memorat, id est, toralia è lino Cyprio. Eadem purpurea fuisse testatur scriptor noster, & Martialis in lib. xi.

Constringatque tuos purpura pissa toros Valef.
f Mensamque operimentis paribus tectam.] Duobus scilicet clavis purpureis. Veterum enim mantelia purpura & cocco clavata erant, itemque auroclavata, & aurea in Principum usum, ut docet Lampridius in Alex. Severo, Pollio in Gallieno. Mappæ quoque clavatae erant. Unde Petronius laticlaviam Trimalcionis mappam describit simbriis hinc atque illinc pendentibus. Mensam igitur hoc in loco intelligimus in mantelibus stratam lineis laticlaviis, perinde arque torus duobus toralibus lineis laticlaviis erat stratus. Idem.

g Principalesque res.] Hunc locum sic legendum esse arbitror : Intrinsecus structuram omnem ut amictus adornaverat principales quærens, patrimonium dives evertit : & ita necessitudi sensus postulat Nam cum malitiosus delator rapuisset è mensa duos illos purpuræ clavos, progressus in publicam anteriorem chlamydis Imper. partem esse strepebat. Totam itaque domum scrutari cœpit, ut regale indumentum quod in ea domo integrum latere affirmaverat, reperiret : & re ad Judicem, ut credere est, delata, infelicem domum pervertit. Idem.

h Inferentes vesp. lumina pueros exclamasse audisset ex usu] Moris antiqui fuit exclamare ac plaudere, cum in convivium lumen afferretur. Varro in lib. 5. de lingua Lat. citatus à Lindenbrogio, ait Græcos ad ejusmodi religionem, cum lumen adfertur, dicere solere, φῶς ἀνάγειν. Sed & Themistius apud Stobæum in Sermone 274. ejus moris meminit : φῶς ἀναγείναι τὴν ἑστίαν. Atque eò referre soleo Virgilii versus in 1. Æneid.

Postquam prima quies epulis mensæque remota,
Crateras magnos statuerunt, & vina corant.
Fit strepitus testis, vocemque per ampla solvant
Atrix : dependent lychni laquearibus aræis

Incessi.
In quibus verbis est ἑστίαν ἀναγείναι. Lychnis enim accensus tum demum consecutus est clamor. Sequitur postea :

tum facta silentia testis.
Ad quem locum sic notat Servius : Mos erat apud veteres, ut lumine incenso silentium præberetur, ut optatissimum sibi laudem loquendo nullus averteret. Apud Romanos etiam cenâ editâ sublatisque mensis primis, silentium fieri solebat, quoad ea quæ de cena libata fuerant, ad focum ferantur, & in ignem darentur, ac puer Deos propitios nuntiasset ; ut Diis honos haberetur : qui mos cum intercessit inter cenandum, Græci quoque θεῶν παρὰ πύργου dicunt. Sed tamen non assentior Servio : neque enim explicat, quomodo ob causam repente in convivio strepitus & clamor est excitatus. Planèque persuasum habeo, Virgilium ad eum quem dixi morem alludere. Hodie etiam in plerisque Galliarum opidis cum lumen infertur, Benedictum sit lumen, exclamare moest. Idem.

1 Vincamus . . . . . sollempne] Similis mos Græcorum, qui illato lumine φῶς ἀναγείναι clamare solebant. Varro de Ling. Lat. lib. v. Lindenbr. Adscripsit idem exemplari, quod est Hamburgi. [Nihil deesse putat Loisei. & id sollempne interpretatur id quod erat sollempne, scilicet illato lumine dicere Vincamus. Druisius Observ. l. 15 c. 4 se in quodam libro reperisse ait, pueros exclamasse audisset ex usu Νέγγου, interpretatus delevit nobilem domum. Vid. Lipsii Saturn. l. 18 p. 73.] Gron.

k Vincamus perui . . . . . sollempne interpr.] In Mss. omnibus, Regio scilicet, Vatic. & Florentino [ac Colbertino,] itemque in Editione Augustiana legitur hoc modo : Vincamus perui . . . . . lemne . . . . . interpretatum atrociter, &c. Lipsius in lib. 1. Saturn. cap. ult. emendat : Vincamus, perendum est. Sanè in conviviis acclamari solitum, Vincamus, & Vincamus, docet Dio in Commodo. Cum enim Commodus in amphitheatro fatigatus frigidam biberet, ait repente omnes illud in conviviis acclamari solitum, Vincamus, succlamasse : τῶρο δὴ πρὸς τῶν συμποσίων εἰσὶν αἱ ἐξ ἑστίας χύτρας ἑξελθούσες. * Idem testatur Nilus in Epistola quadam. * Tules.

l Dionysius Tyrannus.] Cicero Tusculan. v. Officior. 11. cap. 3. Valer. Max. lib. ix. cap. 13. Diodor. Sicul.

démque compaginabat lucis initio processurus. Inflabant itidem has malorum civilium bucinas potentes in regia, ea re, ut ^m damnatorum petita bona suis adcorporarent, ⁿ effétque materia per vicinities eorum latè grassandi. Namque ut documenta liquida prodiderunt, ^o proximorum fauces ^p aperuit primus omnium Constantinus: sed eos medullis provinciarum sagineavit Constantius. Sub hoc enim ordinum singulorum auctores infinita cupidine divitiarum arserunt, sine iustitiæ distinctione vel recti, inter ordinarios iudices Rufinus primus Præfectus Prætorio: & inter militares equitum Magister Arbetio, Præpositusque ^q Cubiculi Eusebius, ⁹ & ..... anus Quæstor, & in Urbe ^r Anicii, quorum ad avorum æmulationem ^s posteritas tendens, fatiari numquam potuit cum possessione multo majore.

CAP. IX. At Persæ in Oriente per furta & latrocinia potiùs quàm, ut solebant antea, per concursatorias pugnas, hominum prædas agitabant & pecorum: quis nonnumquam ⁶ lucrabantur ut repentini; aliquoties superati multitudinem militum amittebant; interdum nihil prospicere prorsus quod poterat rapi ⁷ permittebantur. Musonianus tamen Præfectus Prætorio, multis (ut antè diximus) bonis artibus eruditus, sed venalis, & flecti à veritate pecuniâ facilis, per emissarios quosdam fallendi perstringendique ⁸ gnaros, Persarum ⁹ sciscitabatur consilia, assumpto in deliberationes hujusmodi Cassiano Meso-

⁴ Al. rò Eusebius deest. *ms.* verò ita habet. Præpositusque Cubiculi Eusebius lapsus..... anus Quæstor & in urbe Anicii que..... vorum æmulationem. ⁵ *Mf.* posteritas. ⁶ *Mf.* lucrabatur. ⁷ *Mf.* percutiebantur. ⁸ *Mf.* gnarus. ⁹ *Mf.* scitabatur.

lib. xx. Lindenbr.

^m *Damnatorum petita bona.*] Petita scilicet à Principe. Vide titulum in Codice Theod. de petitis & ultro datis. *Vales.*

ⁿ *Effétque materia per vicinities eorum late grassandi.*] Duplex hujus loci sensus asserri potest: primò ut dicatur, potentes in regia idcirco Constantium ad cædes & supplicia incitasse, ut ipsi cæsorum bona impetrarent, suppeterétque ipsis materia grassandi in vicinos suos, quorum prædia suis adungere cupiebant. Alter sensus esse potest hujusmodi, ut esset materia ficiarii ac latronibus, servitque quos divites illi in ergastulis habebant, per eorum latifundia grassandi. *Idem.*

^o *Proximorum fauces.*] Ita Marcellinus vocare solet Imperatoris amicos & comites: quos Græci τὸς συνίτας, Dio, Eunapius & Zosimus eleganti vocabulo παρὰ δούλους ἀγαπᾶντες amant dicere: Macedones verò ἱταίους, ut præter ceteros docet Isocrates in Philippo. Sic Tacitus Nervam *continuum Principis* & *proximum amicorum* vocat: & in lib. 13. *Et proximi*, inquit, *amicorum metuebant orbantque carere insidias mulieris*: & alibi sæpe. [*Q. Curtius* in lib. x. etiam *proximos amicorum* vocat. Hæc enim *hi* sunt verba Alexandri Magni ad Persas milites: *Proxi-*

misque amicorum auctor sui, ex captivis generandi liberos.] Sed distinctius Sulpicius Severus in lib. 2. Hist. sacræ: *Quod ubi, ait, Danieli comperit, proximum Regis appellat.* & rursus: *Qua tempestate Mardocheus inter proximos Regis erat.* *Idem.*

^p *Primus aperuit Constantinus.*] Unde decem novissimis annis pupillus ob profusiones immodicas nominatus est, teste Victore. Et Auctor de rebus bellicis post Imperii Notitiam: *Constantini temporibus, ait, profusa largitio aurum, quod antea magni pretii habebatur, vilibus commerciis assignavit.* *Idem.*

^q *Et Ursicinus equestris ordinis Præfectus.*] Magnam injuriam cum Ursicino, tum ipsi Marcellino fecit P. Castellus, qui Marcellinum finxerit hæc de Ursicino dicentem, quem omnibus propemodum paginis tantopere laudat. Quid autem sibi vult hæc locutio? *Equestris ordinis Præfectus?* Equis verò ita locutus est scriptor Latinus, cum Magistrum equitum vellet dicere? Et si Marcellinus de Ursicino sic sensit, cur cum Præposito Cubiculi postponeret, nec jungeret cum Arbatione Magistro militum? Nam dignitates hic ordine suo singulas recenset. In codice Regio, perinde ac in Florentino [& Colbertino] legitur sic: *Præpositusque Cubiculi..... lapsus..... anus Quæstor.* Desideratur itaque Quæstoris sacri palatii nomen, Lucillianus fortasse: neque enim ejus Quæstoris nomen reperire usquam potui. *Idem.*

^r *Anicii qui in regiam æmul. posteritate.*] Hanc scripturam fabricavit sue more Castellus, cum in Editione

potamiæ Duce, stipendiis & discriminibus indurato diversis. Qui cum fide concinente speculatorum aperte cognosset, Saporem in extremis regni limitibus suorum sanguine fuso multiplici agrè propulsare gentes infestas, Tamfaporem ducem parti nostræ contiguam, occultis per ignotos milites tentavere colloquiis, ut si copiam fors dedisset, suaderet Regi per litteras pacem tandem aliquando cum Principe Romano firmare, ut hoc facto latere ab omni securus, perduelles ¹ advolaret adsiduos. Paruit Tamfapor, hisque fretus refert ad Regem, quod bellis ² acerrimis Constantius implicatus, ³ pacem postulat precativam. Dumque ad ³ Chionitas & Eufenos hæc scripta mittuntur, in quorum confiniis agebat hiemem Sapor, tempus ⁴ interstitit longum.

CAP. X. Hæc dum per Eoas partes & Gallias pro captu temporum disponuntur, ⁵ Constantius tamquam recluso Jani templo, stratibusque hostibus cunctis, Romam visere gestiebat, post Magnentii exitium absque nomine ex sanguine Romano triumphaturus. Nec enim gentem ullam bella cientem per se superavit, aut victam fortitudine suorum comperit ducum, vel addidit quædam Imperio, aut usquam in necessitatibus summis primus, vel inter primos

1 Ms. advolaret. 2 Ms. acerrimis. 3 Ms. Chionitas & Eufenos. 4 Ms. interstitit. 5 Ms. Constantius quam recluso.

Rom. sic esset excusum: Anicii quæ..... emulationem posteritas tendens, &c. In Regio, [Colbertino] & Flor. codicibus hoc amplius: Anicii quæ..... vorum emul. &c. Unde non sine ratione, ut arbitror, sic locum emendavi: Et in Urbe Anicii, quorum in avorum emulationem posteritas tendens satiari nunquam potuit cum possessione multo major: sensu facili & expedito. Anicianæ domus invidendas opes perstringit & Zosimus in lib. 6. μένιν ὃ ἢ ἢ ἀγαθῶν Ανικίαν οἶκον ἐν Ῥώμῃ τὰ κοινῶ δόδοσθῶν λυσιτελεῖν ἐπειδὴ μόνον ἢ πέντων οἰεῖται ἔχοντες πλεον τον ὄμι τὰς κοινὰς ἐδουχέσανον εὐπρεπῆαι. Id est: Una Aniciorum domus moleste ferebat ea quæ e Rep. omnes judicarent. Nam cum soli omnium pene opes possiderent, felicitati publicæ invadebant: ut merito de ea familia Cassiodorus in lib. x. Ep. xi. dixerit: Anicios pene Principibus pares ætas prisca progeniuit. Erat autem hæc domus Christiana jam inde ab Anicio, de quo Prudentius contra Symmachum:

Fertur enim ante alios generosus Anicius orbis
Illustrasse caput.

Proinde non mirum, si & Marcellinus noster & Zosimus, homines Deorum cultui mancipati, Anicios infestius allatrent. Valef.

[Tamen Saporem ducem parti nostræ contiguam.] Vitium in hujus Ducis nomine latere, res ipsa clamat: neque Saporem cum vocatur, sed Tamfaporem, planissime credo: idque ratio verborum & structura convincit, quæ aliter non constat. Legendum ergo, propulsare gentes infestas Tamfaporem Ducem parti nostræ conti-

guum. Et mox post: Paruit Tamfapor, hisque fretus, &c. Lib. xvii. Tamfaporis scripta suscepit. Lib. xviii. Occultis sepe colloquiis cum Tamfapore habitis, qui tractus omnes Ducis potestate tunc tuebatur. Et post pauca: At nunc se à Tamfapore & Nobodare Optimatibus missum. Lib. xix. Per Tamfaporem Ducem supplicaverat Regi. Sicque semper in Ms. habetur. Et dictum videtur Tamfapor, ut Tamebosro, quæ itidem vox Persica, apud * Euagrium Historiæ Ecclesiast. lib. 5. cap. 20. * Theophylact. Simocat. lib. iiii. Lindenbr.

Tamen Saporem ducem.] Primus hunc locum corruerat P. Castellus, cum in Editione Rom. Tamfaporem legeretur rectè, quemadmodum etiam in Ms. Flor. legi testatus est Lindenbrogius, [& ita legitur in Colbertino.] Mariangelus Accursius Tamfaporem ubique in Editione sua excudi iussit: quod equidem prætulerim. Sic Tanchofdro Chofdrois Persarum Regis ducem appellat Menander Protector in lib. 8. Hist. quamquam ibi & ταχοσδρῶ & ταναχοσρῶ scribitur librorum vitio. Nam Suidas qui Menandri locum citat, ταναχοσρῶ semper eum nominat in v. ταχοσδρῶ & ἐμβροδῶ & δουμύτας. Evagrius tamen in lib. 5. ταμχοσρῶ vocat: prorsus ut parum interfit, Tamfaporem an Tanfaporem scribas. Quid autem ea vox Tam significet apud Persas, Orientalium linguarum peritis indagandum relinquo. Valef.

Pacem postulat precariam.] Sic primus edidit Gelenius. Nam anteriores Editiones omnes sic præferebant, postulat pacem precantium. In Regio exemplari scriptum est, pacem postulat precarium, & eadem manu superscriptum precariam. Sed non dubito, quin scripserit Marcellinus, pacem postulat precativam. Sic enim loquitur Marcellinus cap. 5. libro xvii. Idem.

x Constantius concluso Jani templo.] Hujus lectionis

gloriosas suas res⁸ posteritati celebri memoria commendarent. Ut igitur multa quæque consumpta sunt⁹ in⁹ apparatu . . . . . & secundâ Orfiti Præfecturâ, transcurso Ocriculo, elatus honoribus magnis, stipatusque agminibus formidandis, tamquam acie ducebatur instructa, omnium oculis in eo contuitu pertinaci intentis. Cùmque Urbi propinquaret, Senatus officia, reverendâque Patriciæ stirpis effigies ore sereno contemplans, non ut^h Cineas ille Pyrrhi legatus in unum coactam multitudinem Regum, sedⁱ asylum mundi totius adesse existimabat. Unde cùm se vertisset ad plebem, stupebat qua celeritate omne quod ubique est hominum genus confluxerit Romam: & tamquam Euphratem armorum specie territurus aut Rhenum, altrinsecus præeuntibus signis, ^kinsidebat aureo solus ipse carpento, fulgenti claritudine lapidum variorum: ^lquo micante, lux quædam misceri videbaturⁱ alterna. Eùmque post

8 Ms. posteritatis. 9 Ms. apparatu . . . . . secunda. ⁱ Ms. alternamque post tantâ.

f In apparatu regio, pro meritis cuilibet munerâ reddita] Hæc temere inserit P. Castellus, cùm in Editione Romana post verbum apparatu lacuna esset paullo minus quàm dimidiatæ lineæ. Neque aliter præserunt Mss. codices. Ad oram autem Regii codicis adnotata sunt eadem manu hæc verba: *Hic ait Blondus deesse folium, ut in exemplari vetusto legisse dicit.* * Idem in Tolosani codicis margine adscriptum inveni: *Hic deest minus folii scriptura, ex his quæ in exemplari vetusto legisse memini: & est pars multi faciendâ, à me in Italia apud Ocriculum posita.* * Sed ego Blondo non credo: ac si quid sentio, deest tantùm quo die Constantius Romam ingressus sit, puta 1v. Kal. Maias, ut scribit Idatius in Fastis. *Vales.*

g *Secunda Orfiti Præfectura.*] Constantio Aug. IX. & Juliano Cæsare II. Consulibus anno Domini 357. Primam quidem Præfecturam Urbanam gesserat Orfitus Constantio Aug. VI. & Constantio Cæsare II. Consulibus, teste Marcellino in lib. 14. Et in fragmento Faistorum quod primus edidit Cuspinianus, sic legitur: *Constantio VI. & Constantio Gallo II. Coss. Neratius Corealis Præf. Urbi fuit vi. Idus Decemb. Vitrasius Orfitus Præf. Urbi fuit. Constantio VII. & Constantio Gallo III. Coss. Vitrasius Orfitus Præf. Urbi fuit.* Hæc fuit unica Præfectura, tamen duobus Consulibus acta. Nam vi. Idus Decemb magistratum iniiit Orfitus Consulatu Constantii VI. deinde anno sequenti gessit. Utramque Orfiti Præfecturam commemorat vetus hæc Inscriptio: MEMMIO. VITRASIO. ORFITO. V. C. NOBILITATE. ACTIBUS. QUE. AD. EXEMPLUM. PRÆCIPUO. PRÆFECTO. URBI. ET. ITERUM. PRÆFECTO. URBI. PROCONSULI. AFRICÆ, &c. Meminit & Symmachus in lib. 1. Ep. 1. Et in lib. Epist. ult. 47. socerum suum fuisse testatur. * Unde & junior Symmachus Memmii prænomen accepit. Nam Q. Fabianus Memmii Symmachus est dictus, perinde ut avus ejus maternus, Memmii Orfitus. * *Idem.*

h *Cineas ille Pyrrhi legatus.*] Justin. Trog. lib. xviii.

Flor. lib. 1. cap. xviii. Plutarcli. in Pyrrho: * *ἡ ἀλτὴρὰ πικρὰν συνέθερον.* * *Lindenbr.*

i *Asylum mundi totius.*] Glorioso & insolenti elogio Marcellinus videtur gratificari voluisse Patribus conscriptis, ex quorum numero eum fuisse credibile est. Erate tamen Marcellini nihil minus erat Senatus Rom. quàm asylum orbis terrarum. Ne quidem avo Ciceronis id Senatui convenisse testatur ipse Cicero in lib. 2. de Officiis, qui eam laudem Senatui intra Punicum bellum & Syllæ tempora includit. *Regum, inquit, populorum, nationum portus erat ac refugium Senatus.* Idem in Orat. pro Sextio: *Senatum, inquit, Republicæ custodem, præsidem, propugnatorem collocaverunt.* *Vales.*

k *Aureo solus ipse carpento.*] Incivilitatem & arrogantiam perstringit Constantii, tum quòd aureo curru, qui erat Imperatorum triumpho dicitus, tum quòd solus nullo in confessum veliculi admisso Urbem inen essus sit. Utrumque morem notatum habemus apud Philostratum in Dione Chrysofomo: *Τετιανὸς ἀντιπροέδρα ἀναδύσθη ἀπὸν ὀπί τὸ πάλιν εἰς τὴν χειρὸν ἄμαξαν, ἐπὶ ἧς οἱ βασιλεὺς τὰς ἐν τῇ πολεμίων πομπῆς πομπέουσι, &c.* *Trajanus Imp. cum Romæ secum impostum aureo carpento, in quo sedentes Augusti de hostibus triumphare solent.* Helagabalus tamen simili curru quotidie usus esse dicitur ab Herodiano in fine libri 5. *Idem.*

l *Alternamque potestatis gressus multiplices.*] Inter locos qui egregiè restituti sunt in hac Editione nostra, hunc non postremo loco numeraverim. In Editione Rom. legebatur sic: *Alternamque post tante gressus, &c.* In exemplari Regio, *gressus.* In Florentino Ms. *alternamque, &c.* Unde ne uno quidem epice mutato legendum esse conjeci: *Quo micante lux quædam misceri videbatur alterna. Eumque post antegressos multiplices alios purpureis sub. minibus texti circumdederat anacens.* * Atque ita planè codex Tolosanus. * Eleganter lux alterna misceri dicitur, auri scilicet & gemmarum, quibus Constantii currus collucebat. Eodem sensu Nonnus in libro 4. Dionys. de Baccho Tyrum ingresso dicit:

καὶ οἱ ἀπαιδῆντι λισθηλῶντες ἀγυαὶ μαρμαρυγὴν ἀνέβαινον ἀμοιβάζον μεταδίξω.

antegreffos multiplices alios ; ^m purpureis subteminibus texti circumdedere dracones , hastarum aureis gemmatisque summitatibus illigati , hiatu vasto perfabiles , & ideo velut irâ perciti sibilantes , caudarumque volumina relinquentes in ventum . Et incedebat hinc inde ordo geminus armatorum , clypeatus atque cristatus ; ⁿ corusco lumine radians , nitidis loriceis indutus ; sparsique ^o cataphraſti equites , quos ^p clibanarios dicunt ² Perfæ , thoracum muniti tegminibus , & limbis ferreis cincti , ut Praxitelis ^q manu polita crederes simulacra , non viros : quos laminarum circuli tenues apti corporis flexibus ambiabant , per omnia membra deducti : ut quocumque artus neceſſitas commoviſſet , veſtitus congrueret juncturâ cohærenter aptatâ . ^r Auguſtus itaque fauſtis vocibus ³ appellatus , ^r montium litorumque intonante fragore cohorrui , talem ſe tamque immobilem , qualis in provinciis ſuis viſebatur , oſtendens . Nam & corpus perhumile curvabat portas ingrediens cellas , & velut collo munito rectam aciem luminum tendens , nec dextrâ vultum , nec lævâ fleſtebat ; tamquam ſegmentum hominis : non cum rota concuteret nutans , nec ſpuens , aut os aut naſum tergens vel fricans , manumve agitans viſus eſt umquam . Quæ li-

2 *Mf.* perſonati. 3 *Mf.* appellatus . . . . . otium.

* Et Baſilius Seleucenus in libri 2. de Thecla capite 5. zonam deſcribens , auro lapillisque diſtinctam : *ως πολυλοχον ειναι το κελυθον , εκ πολλων τι η̄ ἀλοχερων ἀλιων συγκεινημινον .* * *Valeſ.*

m Purpureis subteminibus texti circumdedere dracones .] Ita lib. xv. *Cultu purpureo draconum.* Hoc ipſo libro : *Purpureum ſignum draconis.* Themist. Orat. vi. *χρυς ᾱσπιδος η̄ δεσφοντος νεστων ῡρασματᾱν.* Erant enim ex ſerico purpureo in veri draconis formæ effigati , & ut Ammian. inquit , *velut ſerpentis pendentis exuvie.* De his optime Johan. Chryſoſtom. in Orat. de futuro Dei iudicio , cujus locum operæ pretium erit totum adſcribere , quia & alia de quibus hic agit Ammianus illuſtrat : *ῥ̄π̄ο̄ γερον̄ μοῡ τὰ̄ περὶ̄ τὴν βασιλειᾱ , τὴν̄ ὅτῑ ἔ̄ γ̄η̄ς , ὁ̄ν̄ ἀνδρας̄ χρυσειροντας̄ , ἔ̄ ζεῑθ̄οῡ λικων̄ ἡ̄μιν̄αν̄ χρυσῑ καλοπιζομεν̄ , ἔ̄ ὄχημᾱ χρυσεικλιπτον̄ , ἔ̄ πέταλᾱ τὸ̄τᾱ περὶ̄ ᾱειρωμενᾱ , ἔ̄ δεσφοντας̄ ἐ̄ ἡ̄ματῑς ἡ̄ματιζομεν̄ς σκευο̄ις , ἔ̄ ἀσπιδας̄ χρυσῑς ἡ̄ν̄δρας̄ ἰσθαλμους̄ ἔ̄ ἰππους̄ χρυσειροντας̄ , ἔ̄ χαλινας̄ χρυσῑς.* Vid. Suid. in vocibus *ἰσθ̄οῡ* , & *χρ̄υσεισπ̄ιδ̄* , & *Σερπεῑς* *Κουδ̄ικ̄ε̄*. Gregor. Nazianz. Epist. Orat. in Julian. i. p. 287. *δεσφοντας̄ φοβεροῑς χάσμᾱτῑς ἡ̄πιπτιζομενᾱ (Κουδ̄ήματᾱ) ἰπ̄ ἀκρον̄ δεσφων̄ ᾱειρωμεν̄ους̄ , ἔ̄ διὰ̄ τῶν̄ ὀκων̄ ἡ̄πιζομενᾱ φοῑον̄ ὑ̄ερ̄αν̄ταῑ κ̄ρ̄σικ̄ταν̄ , ἡ̄δ̄ισιν̄ τε̄ ἰσθ̄οῡ ἔ̄ σερπεῑν̄ διαμᾱ ποσ̄το̄σιν̄ τὰ̄ς̄ ἰσθ̄οῡ.* Quæ etiam lucem addunt mox sequentibus : *hiatu vasto perfabiles , & ideo velut irâ perciti sibilantes.* Claudian. in III. Consul. Honorii :

*Hi volucres tollunt aquilas , hi p̄icta draconum
Collaſcant , multumque tumet per nubila ſerpens ,
Iratuſ ſtimulante noto , vivitque receptis
Platibus , & vario mentitur ſibila tractu .* Lindenbr. *n Corusco lumine radians .*] Claudian. III. Paneg. Honorii :

--- *perfringit aëna*

*Lux oculos , nudique ſeges Martia ferri
Ingeninat ſplendore diem.* Idem.

o Cataphraſti equites .] De cataphraſtis eorumque armatura copioſè Heliodor. lib. ix. Suid. in voce *ἰπ̄π̄ᾱ*. Vid. Briſſon. de Reg. Perſar. * Vide Notit. Imp. & Veget. * *Idem.*

p Clibanarios .] Gloſſar. Nomicum : *Κλιβαν̄εροῑ , ὁλοσίδηροῑ κλιβανᾱ γ̄δ̄ οἱ̄ Ρωμᾱιοῑ τὰ̄ σιδηρᾱ κελυμματᾱ κελυθ̄ῑ , ἀντῑ τὸ̄ κελυμ̄νᾱ .* L. 9. C. de ann. civica. *Idem.*

* *q Polita manu crederes simulacra , non viros .*] Ad Juliani Imp. Orationem hæc efficta videntur , cujus hæc verba ſunt in Encomio *προς̄ τ̄̄ ᾱιτοκ̄ρατορᾱ Κωνσταντῑον̄* , pag. 126. *Ᾱμ̄ῑζων̄ ε̄χη̄ ἰσπ̄ων̄ τῶν̄ ῥ̄π̄ο̄ , κ̄αδ̄ᾱπ̄ερ̄ ἀν̄δ̄ρεῑν̄τας̄ ἔ̄χη̄μ̄βους̄ .* Idem Oratione 3. p. 298. *ἠ̄σπ̄αρ̄ ἀν̄δ̄ρεῑν̄τας̄ ὅ̄τῑ τῶν̄ ἰσπ̄ων̄ φοῑε̄μεν̄ .* * *Idem.*

r Auguſtus fauſtis vocibus appellatus .] Claud. vi. Conf. Honorii :

*O quantum populo ſecreti numinis addit
Imperii præſens ſpecies , quantamque rependit
Maieſtas alterna vicem : cum regia Circe
Commixta gradibus venerat purpura vulgus ,
Conſenſuque carne ſublatus in æthera wallis
Plebis laborate reboat fragor : tantique totis
Intonat Auguſtum ſeptenis vocibus echo .* Idem.

f Vocum liturumque intonante fragore .] In Editione Rom. legitur : *Appella . . . . . otium liſtorumque intonante fragore.* Unde P. Caſtellus eam lectionem eſſe inſinuat : *Appellatus , vocum liſtorumque , &c.* Secutus eſt Sig. Gelenius , qui cum ſcripturam illam improbaret , edi juſſit : *Vocum liturumque intonante fragore.* Sed nos veram , ut arbitror , lectionem deprehendimus : ſic enim legi debet : *Montium litorumque intonante fragore.* Sanè in codice Regio , * *Toloſano* , * [& *Colbertino*]

cæt affectabat, erant tamen hæc & alia quædam in ceteriore vita patientiæ non mediocris indicia, ut existimari dabatur, uni illi concessæ. Quod autem per omne tempus imperii, nec in confessum vehiculi quemquam suscepit, nec in trabea socium privatum adscivit, ut fecere Principes consecrati, & similia multa, quæ elatus in arduum supercilium tamquam leges æquissimas observavit, prætereo, memor ea me retulisse cum incidissent. Proinde Romam ingressus, Imperii virtutumque omnium larem, cum venisset ad Rostra, spectatissimum prisce potentie Forum obstupuit: perque omne latus, quod se oculi contulissent, miraculorum densitate præstrictus, allocutus Nobilitatem in Curia, populumque è tribunali, in Palatium receptus favore multiplici, lætitiâ fruebatur optatâ: & sæpe cum equestres ederet ludos, dicacitate plebis oblectabatur, nec superbæ, nec à libertate coalita descendentis, reverenter modum ipse quoque debitum servans. Non enim, ut per civitates alias, ad arbitrium suum certamina finiri patiebatur: sed ut mos est, variis casibus per mittebat. Deinde intra septem montium culmina, per acclivitates planitiem-

4 Al. cætera vita. 5 Ms. consecrati. 6 rō quæ ms. deest.

distinctè scriptum, litorumque. Et Marcellinus noster in lib. 17 Nicomediæ cladem describens, montium & litorum fragorem similiter conjungit his verbis: *Pulsorium auditus est montium gemitus, & elisi litoris fragor.* Valef.

t Ceteriore vita.] Ita ex Ms. ut sup. Nullo ceterioris vite ministro presente. Lib. xxv. Ceterioris vite ministro. Lib. xxvii. Frange ceterioris vite ministro. Lindenbr.

v Ut facere Principes consuevere, & similia.] Ms. Ut facere Principes consecrati, & sim. Puto scripsisse Ammian. Ut facere Principes consuevere sacriati, & sim. Sic apud Capitolin. in M. Antonin. Phil. *Sacratissime Imperator Diocletiane.* Et *Sacratissimi Imperatores*, L. 3. C. de Quadr. præfer. Idem.

* x Romam ingressus Imperii Virtutumque omnium larem.] Sic Valentinianus, Theodosius & Arcadius Impm. urbem Romam vocant *Virtutum omnium matrem*, in Collat. L. L. Licinii Rufini, Tit. de stuprat. Et *Virtutum omnium latissimum templum*, Cassiodorus Variar. lib. xv. Epist. vi. Ut Ammianus lib. xvii. *Romæ, -- id est, in templo mundi totius.* Altercatio Hadriani & Epicteti p. 30. *Quid est Roma? Ep. Fons Imperii orbis terrarum, mater gentium, rei possessor, Romanorum contubernium, pacis æternæ consecratio.* * Idem.

* y Romam Imperii virtutumque omnium larem.] Ex Herodiano desumptum videtur, apud quem Severus tum Legatus Pannoniæ sic milites alloquitur: *πῶ ῥώμῃ καταδόντες, ἔσθα ἢ Βασιλεὺς ἐσθι ἐσθα.* Eleganter Politianus vertit, *larem Imperii.* Multa porrò ex Herodiano mutuari solet Marcellinus: ut quum ait in Oratione Constantii ad milites, *nec barritus jonum perferant primus*, sumptum est ex hac ipsa Oratione Severi apud Herodianum. * Valef.

z Populumque pro tribunali.] In Ms. omnibus, & in Editione Rom. penultima vox deest, quam P. Castellus supplevit. Poterat tamen minore audacia locus sic restitui: *Allocutus nobilitatem in Curia, populumque e tribunali.* Idem.

a Nec superbe, nec à libertate coalita descendentis.] Hoc temperamento erga Principes se gerebat populus Rom. ut nec nimia insolentia efferretur, nec senimis serviliter & abjectè deprimeret: quod testatur & Nazarius in Panegyrico ad Constantinum his verbis: *Populi vero Rom. vis illa & magnitudo venerabilis, ad imaginem antiquitatis relata, non licentia effrenis exultat, non adjecta languide jacet: sed sic adsiduis divini Principis motibus temperata est, ut morigeram se non terrori ejus præbeat, sed benignitati.* Ipsi quinctiam Impm. collectam in Circo plebem vicissim adorabant, cum iuterim & annonam & voluptates eidem subministrare non desisterent. Legant hos versus Claudiani Principes hodierni in 6. Consulatu Honorii; & simul cogitent quota pars sint Imperii Rom.

O quantum populo secreti numinis addit
Imperii præsens genius, quantamque se vendit
Majestas alterna vitæ, cum regia Circi
Comæxum gradibus veneratur purpura virgus.

[Eutropius de Diocletiano A. ita scribit: *In Imperio Rom. primus Regiæ consuetudinis formam magis quam Romane libertatis invexit, advarique se jussit, cum ante unquam salutarentur: & ornamenta gemmarum vestibus calceamentisque indidit. Nam prius Imperii insigne in chlamyde purpurea tantum erat; reliqua communita.* Ex quo apparet populum Romanum in Diocletiano vestem auream, gemmatosque calceos ferre non potuisse; sed præcipue appellationem Domini, adorationemque insolentem ac novam tolerare nequissime: quibus omnibus se in ordinem cogi, ac libertatem suam impugneri videbat. Hoc declarant apertissime verba L. Cæcili Firmiani La-

que posita Urbis membra collustrans & suburbana, ^b quidquid viderat primum, id eminere inter alia cuncta sperabat: Jovis Tarpei delubra, quantum terrenis divina præcellunt: ^c lavacra in modum provinciarum exstructa: Amphitheatri molem solidatam lapidis Tiburtini compage, ad cujus summitatem agrè visio humana descendit: Pantheum velut regionem teretem, speciosa cellitudine fornicatam; ^d elatosque ^e vertices qui scansili ⁸ suggestu ⁹ confluent, priorum Principum imitamenta portantes, & ^e Urbis templum, ^f forumque Pacis, & Pompeii theatrum, & Odeum, & stadium, aliâque inter hæc decora Urbis æternæ. Verùm cum ad Trajani forum venisset, singularem sub omni cælo structuram, ut opinamur, etiam numinum assensione mirabilem,

⁷ Al. vertice scansi. ⁸ Al. vertice cassili. ⁹ Al. suggestus. ⁹ Ms. confluent.

stantii, in capite xvii. libri de moribus Persecutorum nuper a Cl. de'Assisimòque Balusio editi, quæ talia sunt: *Diocletianus pervexit statim Romanam, ut illic Vicennalium diem celebraret, qui erat futurus a. d. xii. Kal. Decemb. Quibus sollemnibus eis bratis, quam libertatem populi Rom. ferre non poterat, imitans & æger animi proripit ex Urbe, impendentibus Kalendis Januariis, quibus ille nonum Consulatus d. ferebatur. Tredecim dies tolerare non potuit, ut Romæ potius quam Ravennæ procederet Consul. Sed profectus hieme, &c.* Nimirus populus Romanus adorationi Diocletiani, & appellationi Domini, ac osculis pedum ejus assueferi non potuit, linguamque suam continere: quæ populi libertate Diocletianus offensus, post celebrata Vicennalia Romæ, statim ex Urbe discessit, civibus iratus quasi contumacibus: & nonum Consulatum, quem post xiiii. dies initurus erat, Ravennæ quam Romæ inire atque edere maluit, ut Romanos honore debito frustraretur.] *Calos.*

^b *Quidquid rat primum.* Solebant olim antiquarii, quoties aliquod vocabulum terminaretur us litteris quæ sequentis vocis initium facerent, compendi gratiâ eas litteras minimè iterare: idque & in Pandectis Florentinis occurrit sæpissime. Et in Regio exemplari Marcellini nostri non raro deprel. endi. Exempli gratiâ: *Alloentis nobilitatem in Curia populorumque tribunali, pro e tribunali.* Ita etiam in hoc loco quem præ manibus habemus, legendum est: *Quidquid viderat primum.* Idem.

^c [*Lavacra in modum provinciarum exstructa.*] Ita eundem præfert Co. ex Colbertino, co. hici Regio plurimque similis, adeo ut ex eo transcriptus videri possit. Sed tamen vix crediderim Ammianum tam insolentibus perbole in Historia sua usum esse, ut ampla quantitas balneæ publicæ Romæ maximis & latissimis provinciis Imperii Rom. compararit: cum balneæ seu thermas amplius 300. Sextus Rufus in Urbe agnoscit: quodam balneæ 900. thermas 20. Itaque exillimo Ammianum perisicæ, in modum piscinarum. Idem.

^d [*Elatosque vertices scansili suggestu.*] Colutanas intelligit Colubides, super quas posite erant Principum statue. Harum columnarum meminit Victor in Descript.

Urbis. Pollio in Claudi gestis: *Illi totius orbis judicio in Rostris columna posita est palmata: statua superfixa.* Et Vopiscus in Aureliano: *Ubi, inquit, & in columnis Divo Aureliano statua constituta sunt.* Eadem crebra fit mentio apud Marcellinum Comitem, Zonaram & Niceetam. Erant autem ex columnarum intrinsecis excavatis gradibus pervie, ut docet Victor in Descript. urbis Romæ, & Descriptio urbis Constantinop. Ex quo intelligitur, cur Marcellinus suggestum scansilem dixerit. Larini has statuas celumnas impositas vocant Colosseas, ut Lampridius in Alexandro Severo, & Statius Silv. i. *Que superimposito moles geminata Colosso, Stat Latium complexa forum.*

Græci posteriores *σῆας*, quod erant, ut dixi, columnis superpositæ. Malchus initio Historiarum: *τὰς τὴν ἑσθῆν σῆας καταλίσσονται πύλας.* Suidas in *σῆας*, & in *σῆας*: tandemque ut pro omni statuarum genere id vocabulum sumeretur, obtinuit. Glossæ veteres, *statua dicitur, σῆας.* Gelenius edidit: *Elatosque vertice scansili suggestus.* [Ego locum emendavi ex codice Colbertino, qui sic præfert: *Elatosque vertices cassili suggestu confluent, priorum Princ. imit. port.*] Ceterum aliter hunc locum interpretatur Lipsius in lib. 3. de Magnitudine Rom. cap. 8. cui non assentior. *Idem.*

^e *Urbis templum.* Quod in regione quarta collocat Victor. Mentio ejus apud Sueton. lib. 11. cap. 52. Niphilum. & AEL. Spartian. * & de quo multa Justus Lipsius de Magnit. Rom. lib. 3. cap. 6. * De eo sic Aurel. Prudent. contra Symmach. lib. 1.

Delubrum Romæ: colitur nam sanguine & ipsa More Deæ, non enque loci, ceum non habetur; Atque Urbis Tenensque pari se culmine tollunt Tempia, simul geminis adolentur tura Deabus.

Inscriptio vetus: D. M. T. AEL. MALCO LICTORI EQ. PRAETORIA COH. III. PR. QUI ET URB. TEM. ANTIQV. SACERD. TEMP. MATRIS CASTRO. Alia Inscriptio: SERVILIO MARCIANO ARVERNO C. SERVILII DOMITI FILIO SACERDOTI AD TEMPLUM ROMAE ET AUGUSTORUM TRES PROVINCIÆ GAL. IIAE. I. Indentur.

^f *Urbis templum forumque Pacis.* Hunc locum in Editione sua corrupit Accursius hoc modo: *Urbis forum templumque Pacis.* Atqui Marcellinus jam de foro Romæ hæc-

hærebat attonitus, & per gigantes contextus circumferens mentem, nec relatu ineffabiles, nec rursus mortalibus appetendos. Omni itaque spe hujusmodi quidpiam conandi depulsa, Trajani equum solum locatum in atrii medio, qui ipsum Principem vehit, imitari se velle dicebat, & posse. Cui propè adstant h Regalis Hormisda, cujus è Perside discessum supra monstravimus, respondit gestu gentili: *Antè, inquit, Imperator stabulum tale condijubeto, si vales: equus quem fabricare disponis, ita latè succedat, ut iste quem videmus.* Is ipse interrogatus, quid de Roma sentiret, *id tantum sibi placuisse* aiebat, *quòd didicisset ibi quoque homines mori.* Multis igitur cum stupore visis horrendo, ² Imperator ¹ de fama querebatur ut invalida vel maligna, quòd augens omnia semper in majus, erga hæc explicanda quæ Romæ sunt obsolescit: delibansque diu quid ageret, Urbis addere statuit ornamentis, ut ^m in proximo circo erigeret obeliscum, cujus originem formamque loco ³ competenti monstrabo. Inter hæc Helenæ forori Constantii, Juliani conjugii Cæsaris, Ro-

¹ Msf. augusti gentili. ² Msf. Imperatori fama. ³ Msf. competenti.

mano locutus est supra. Sed quia Augustinus de foro Pacis nihil legerat, ideò locum sic emendandum putavit. Ejus tamen meminit Marcellinus Comes in Chronico, Basso & Philippo Coss. & Magno in lib. de Notis. Fuitque in Regione 4. Urbis, eo in loco quo templum Pacis olim fuerat, teste Procopio in lib. 4. de bello Gothico: *ἦεν δὲ τὸ ἀγροῦς ἢν φέρον εἰρήνης καλῶσι Ρωμαίων ἐν ταύτῃ γὰρ πρὸ τῆς εἰρήνης νεὸς κεραινοῦντο. ἤνυστο ἐν πύλαις κέεται.* Jam Urbis templum notissimum est, quod primus contulit Hadrianus anno V. 874. quando & Natalem urbis Romæ celebravit, vocarique exiude fanxit eum diem * Romana, * qui antea Parilia erat dictus: ut eliciuisse videor ex Athenæi lib. 8. *τὰ παλαιὰ μὲν πόλει καλεῖσθαι, ἡ δὲ Ρωμῆα τῆς πόλεως τύχη καὶ καθιδρυμένη ὑπὸ τῶ βασιλέως Ἀδριανῶ.* Et ex nummo ipsius Hadriani, quem Goltzius & Scaliger in Notis ad Eusebium rerulere, qui sic habet: ANNO DCCCLXXIV. NAT. URBS R. CIR. CON. i. c. id est: *Natali urbis Romæ Circenses concessi Senatui-consulto.* Actum id est Olymp. 225. anno 2. qui erat v. mperatoris Hadriani. Hoc Urbis templum postea cum incendio consumptum fuisset Maxentii Augusti temporibus, à Maxentio restauratum, sub Constantini M. irulo dedicatum est S. C. sicut refert Aurelius Victor. * Zofimus τὸ ἦ τύχης ἰεῖον dicit. * *Valef.*

^g *Per gigantes contextus.* Sic Siracid. cap. 23. *γίγαντες ἠψυχῶ dixit.* Vocat autem Ammian. *giganteos contextus*, quos alii *cyclopeos*. Laetant. ad illa Stratii lib. 1. *artes Cyclopium: Quidquid magnitudine sua nobile est, Cyclopium manu dicitur fabricatum.* Eodem lib. -- *Celsa cyclopium teſta. Omnia magna constructa ædificia, cyclopea dixit antiquitas.* Lindenbr.

^h *Regalis Hormisda, cuius è Perside discessum.* Hic Saporis Persarum Regis frater fuit, & quidem natu maior: qui cum fortè in convivio supervenienti sibi Opti-

mates non assurrexissent, minatus est Marfyæ cis supplicium se irrogaturum. Cujus vocis memores Optimates, mortuo Narſeo Saporem in regnum substituerunt: à quo mox Hormisda in vincula conſectus, postea uxoris industriâ liberatus, ad Constantinum transfugit, * paullo antequam Licinius debellaretur: * ut refert Zofimus in lib. 2. & Suidas in v. *μαρϕύας*. Sed Zonaras aliquantisper dissentit à ceteris. Vocem enim illam, & minas Adanarſi tribuere videtur, non Hormisdæ: deinde eos Narſei filios facit, cum ceteri Hormisdæ filios faciant, Narſei nepotes: sic enim & Marcellinus noster, in lib. 17. & Eutropius, & Agathias scribunt. * Cum Zonara planè consensit Johannes Antiochenus in Excerptis nondum editis *περὶ Ἀρχαιολογίας*. * *Valef.*

ⁱ *Respondit gestu gentili.* Placet magis codicis Regii, * & Tolofani * scriptura: *Respondit astu gentili.* Maxime cum in Editione Rom. & Msf. Florentino [& Colbertino] legatur, *augustu gentili*. Sanè astum Persis ubique tribuit Marcellinus, & in hoc responſo ineſt astus non vulgaris. *Idem.*

^k *Id tantum sibi placuisse aiebat.* Non omittenda est conjectura ejus qui codicem Regium descripsit, hominis sine dubio docti & ingeniosi. Is igitur ad oram libri adnotaverat, legendum videri *displacuisse*: quod cerè *εἰρηυείαν* habet elegantem. *Idem.*

^l *De fama quer. ut invalida, vel maligna.* In Editione Rom. legitur: *Imperatori fama querebatur, ut invalida, vel magna.* Neque aliter in Regio codice & Florentino [ac Colbert.] Primus hunc locum, ut hodie legitur, emendavit Accursius. Nam in Basiliensi Editione cui Gelenius præfuit, scriptum est, *vel magna*. Valef. Quum igitur sic & editio verus & boni Mssf. habeant, unde ea hodierna auctoritas, ut legatur *de fama*, quum omnino pateat Ammianum scripsisse *Imperatori in fama querebatur*, æque ut Tullius scribit *reprehendi de aliquo, modo in aliquo*. Gron.

^m *In proximo Circo erigeret obeliscum.* Legendum vi-

nam adfectionis specie ductæ, Regina tunc insidiabatur Eusebia, ipsa quoad vixerat sterilis: quæsitumque ⁿvenenum bibere per fraudem illexit, ut quotiescumque concepisset, immaturum abjiceret partum. Nam & pridem in Gallis, cum marem genuisset infantem, hoc perdidit dolo, quod obstetrix corrupta mercede, mox natum ^o præfecto plusquam convenerat umbilico necavit: tanta tamque diligens opera navabatur, ne fortissimi viri soboles appareret. Cupiens itaque augustissima omnium sede morari diutiùs Imperator, ut otio puriore frueretur & voluptate, assiduis nuntiis terrebarur & certis, indicantibus Suevos Rætias incurfare, Quadosque Valeriam, & Sarmatas, latrocinandam peritissimum genus, superiorem Mœsiam & ^pq secundam populari Pannoniam: quibus percitus, ^r tricesimo postquam ingressus est die, iv. Kal. Junias ab Urbe profectus, per Tridentum iter in Illyricum festinavit. Unde missio in locum Marcelli Severo, bellorum usu & maturitate firmato, Ursicinum ad se venire præcepit. Et ille litteris gratanter acceptis, Sirmium venit, comitantibus sociis: libratifque diu super pace consiliis, quam fundari posse cum Persis Musonianus retulerat, in Orientem cum Magisterii remittitur potestate: proventis è consortio nostro ad regendos milites natu majoribus, adulescentes eum sequi jubemur, quidquid pro Rep. mandaverit impleturi.

CAP. XI. At Cæsar exacta apud Senonas hieme turbulenta, Augusto novies, sèque iterum Coss. Germanicis undique circumfremantibus minis, secundis ominibus motus, Remos properavit, alacrior magisque lætus, quod exercitum regebat Severus, nec discors, nec arrogans, sed longa militiæ fru-

detur, in Maximo Circo, ut suadet Marcellinus ipse in lib. 17. ubi de hoc eodem loquitur obelisco. Neque enim dici potest, Circum Maximum proximum esse foro Trajani. *Vales.*

ⁿ Venenum bibere per fraudem illexit, ut quotiescumque concepisset.] Hujusmodi venena Græci vocant *ἀμβροσείδια* & *ἰχθυόματα*. Ecloga *Παρων*, Synod. Constantin. Photii Nomocan. Pollux & Suid. *ἀμβροσείδιον τὸ φθίρον γὰρ ἰχθυόματι*. Paulus J. C. L. 38. §. 5. de pœnis: *Abortionis potulum*. Quo quidem remedio multarum dedecora inognita latent. Juvenal. Satyr. vi. D. Hieronym. ad Eustoch. *Nonnullæ etiam si senserint concepisse de seclere, abortus venena meditantur, & frequenter etiam ipse commortuæ trinum crinimum veæ ad inferos perducuntur, homicidæ sui, Christi adulteræ, necdum nati filii parricide.* Quod malum ne fiat, severiter Leges providerunt, L. 3. 39. ff. de pœnis. L. 4. ff. de extraord. cogn. L. 8. ff. ad L. Corncl. de Sicar. Synod. VI. in Trullo can. 92. Burchard. in Decret. lib. xviii. cap. 57. Pœnitent. Rom. Tit. 1. cap. 32. ex Concl. Wormat. can. 30. Et bene Theodor. Priscian. ad Victoriâ lib. 111. cap. 6. *Abortivum dare nulli unquam fas est. Ut enim Hippocratis testatur oratio, tam duri reatus conscientiam medicorum innocens officium non debet maculari.* * Rationem reddit Tertull. Apologct. cap. 9. *Homicidii festinatio est, prohibere nasci:*

nec refert, natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet. Homo est, & qui futurus est. & fractus omnis jam in semine est. * Impium ergo Eusebiæ Regine facinus, quæ in aliis quod Leges puniunt, cum prohibere posset, jussit. *Lind ubr.*

^o Præfecto plusquam convenerat umbilico.] Quæ de umbilici præfectione huic loco accommoda dici possunt, docet Moschion *περὶ γυναικῶν τῶν δεινῶν*, cap. 81. pag. 12. *ἡλικὴ ἔραυδὸ τὸ πῦρον νοσηθῶν ἐστὶ τὸ γὰρ ἄτο τὸ γαστρίαι τῶν ἀέτων δακτύλων ὑπὸ τῶν, οὐκ ἔστι μαζαὶ ἀποτῶν τῶν τῶν.* *Idem.*

^p Pannonia secunda.] Operat. Milevit lib. 11. tres facit Pannonias, reliqui periegetici duas tantum. *Idem.*

^q Secunda in pop. Pannoniam.] Quæ Pannonia inferior olim dicta, in qua est Sirmium, & Cibalis, & Murfa. Sicut Pannonia prima dicta est, quæ superior ante appellabatur: ut patet ex Imperii Notitia. Rufus Festus: *Amantinis*, inquit, *inter Særum & Dracum prostratis regio Sarmensis ac secundorum loca Pannoniorum obtenta sunt.* In Itinerario Burdigalensi, Pannonia inferior vocatur, quæ superior dici debet; & superior, quæ inferior dicenda est. *Vales.*

^r Tricesimo postquam ingressus est die, iv. Kal. Jun.] Romam ergo ingressus erat iv. Kal. Maias, scilicet IX. & Juliano iterum Coss. ubi & septima quinquennalis edidit, ut scribit Idarius in Fastis. Itaque ad hæc septima

galitate compertus, & eum recta præeuntem secuturus, ut ductorem morigerus miles. Parte alia Barbatio post Silvani interitum promotus ad peditum Magisterium, ex Italia jussu Principis cum xxv. millibus armatorum Rauracos venit. Cogitatum est enim, sollicitèque præstructum, ut sævientes ultra solitum Alamanni, vagantèsque fusiùs, multitudine geminata nostrorum, forcipis specie trusi in angustias cæderentur. Dum hæc tamen rite disposita ce-

quinquennalia referri debet hæc pompa, ludique Circenses, quos Marcellinus a Constantio exhibitos esse dicit populo Rom. De hac ipsa celebritate extat Oratio Themistii xi i. quã docet ejusmodi dies per totum orbem Rom. festos fuisse, & ab Agentibus in rebus nuntiari per provincias solitos: Senatum autem Constantinop. legatos ad Principem mittere consuevisse, ei gratulatos, ipsūque interdum Principem ad hanc festivitatem quosdam à Senatu nominatim evocasse. De hac etiam pompa loquitur Symmachus in lib. x. epist. 54. *Constantius per omnes vias æternæ Urbis letum secutus Senatum, vidit placido ore delubra, legit inscripta fastigis D ùm nomina, percontatus est templorum origines, miratus est conditores.* Ex quibus colligi videtur Constantium, vel antea nondum, vel certè admodum puerum Romæ fuisse. *Valef.*

[*Secuturus ut ductorem morigerum miles.*] Amplector emendationem D. Petavii, viri de literis optimè meriti, qui sic corrigit: *Ut ductorem morigerum miles.* Sic Marcellinus in fine lib. 27. *Capita*, inquit, *caesorum ad Saporem, ut ei morigerus misit.* Ceterum his verbis satis indicat Marcellinus, tunc primùm Juliano Cæsari à Constantio esse concessum, ut suo jure ageret, & exercitus pro imperio regeret. Namque antea sub Marcello nihil nisi Cæsaris nomen atque insignia circumtulera. Hoc est, quod Julianus ipse significat in Epist. ad Athenienses: *ἔξ ὧν ὁ Κωνσταντῖος νομισας ἰδίῃ μὲν ἐπιτάξεν, ἐν εἰς ποσειδῶν ἢ μεταβολῆς ἔχεν τὰ τῶν Κελτῶν περὶ γράματα, διδῶνί μοι τῶν στρατιῶν ἡγεμονίαν ἡσος ἀρχῆς.* Idque precibus Eusebii Augustæ exoratum Constantium Juliano concessisse scribit Zosimus in lib. 3. Eodem referenda sunt hæc Libanii verba in Orat. funebri p. 272. *ταυτὶ μὲν ἢ ἐτι πλείον τῶν πῶ χάσεν ὁπῶν ἔχεν, ἔπω τὸ πᾶν ὁ διανηθεὶς περὶ εἶν εἰς ἔξῃσιαν ἦκων ὡς ἢ ἀπὸ ἀκτο μὲν ὁ τὸς πολέμους διδῶν στρατηγῆς, εἰς ἢ τὸς οἰκείας ὑβείζων, ἡκε ἢ διὰ δόχῃ ἀνὴρ τὰ τε ἄλλα εἰδῆταις ἢ πολέμων ἐν ἀπείροις, ἢ τῶν καλυμμάτων τὰ πᾶσι ἀπέπυκτο, τότε τῶ βασιλεὶ κλειρὸς ἐπιδείξιος ἀκρίβης παρῶν.* Id est: *Hæc & multo plura regionem peragrans effecit. Sed postquam remotus est Magister militum, vir timidus quidem adversus hostem, erga Romanos verò insolens, isque ejus successor advenit, qui & alia vir bonus, & artis bellicæ peritus erat, tunc Cæsari tempus aditus offendentæ virtutis.* Idem.

[*Cum xxv. millib. armatorum.*] In codice Regio legitur tantùm xxii. Libanius tamen in Oratione funebri, ubi totam hanc historiam accuratè describit, xxx. millia militum cum Barbatione missa fuisse narrat: *ὡς γὰρ ἰδοὺς τῶν πρῶτον δὲν γενέσθαι διδάσεν ὅτι τὸς βαρβάρους, τᾶς τε ἢ ὁ πάτριος ἦρα πάλαι κατὰ τὸ ἐπὶ δόρυ, μὲν ἔσαν ὁ Κωνσταντῖος ὅρων τῶ ἐκείνῃ δουλαμῆν ἢ τὸ τολμηρατῶν ἦτολο, ἡμῶν τῶ αὐτῶ διπλασίαν τελομεγείας ἰπνίτας. Νᾶμ κὺμ*

Constantio placuisset suscipi expeditionem trans Rhenum adversus barbaros, & Cæsar jam pridem id optaret, ut equis cursum, Constantius qui ejus copias exiguis, & tante rei impares sciret, suas copias duplo majores misit, xxx. millia militum. Idem.

[*Sævientes ultra solitum Alamanni.*] Non possum assentiri Cluverio, qui de Alamannorum origine discens in libri 5. capite 4. ait eos ipsos esse, quos Tacitus in libro de moribus Germanorum ait, *Decimates agros trans Rhenum & Danubium exercuisse, levissimos & egentissimos quoque Gallorum.* His autem rationibus ad eam sententiam adductus est Cluverius, primò quòd Alamannos non esse Germanicæ originis traditum sit. Sic enim Vopiscus in Probo: *Germani & Alamanni*, inquit, *longè à Rheni sumnoti litoribus.* Stephano quoque, quem Eustathius in Dionysium Periegeten secutus est, dicuntur *Ἀλαμαννῶν ἔθνος Γερμανοῖς προσήκειν*, Alamanni gens Germanis confinis. Secundò Afinius Quadratus, teste Agathia in libro 1. eorum meminit: additque *ἑσπέρους* esse *ἢ μὲν ἄδας*, id est, convenas ex variis populis in unum coeuntibus mistos. Hic autem Afinius vixit ante Strabonem: quippe ab eo laudatur in libro 14. Idem de hoc Afinio Quadrato dixerat Cluverius in proœmio libri 1. Sed in hoc magnopere fallitur. Quippe Afinius Quadratus, is quem laudat Agathias, sub Caracalla & Alexandro Severo Imperatoribus vixit, & ad Alexandri Severi tempora Historiam suam perduxit, ut ait Suidas: laudaturque à Stephano, à Zosimo in libro v. aliisque. Afinius verò, is cuius meminit Strabo, est Afinius Pollio, vir triumphalis, *haud postrema pars Romani stili*, ut de eo scribit Valerius Maximus. Quædam de Cicerone ex ejus Historiis profert in Controversiis Seneca. Proinde ruit Cluverii sententia, qui ante Strabonis ætatem Alamannorum nomen cognitum fuisse asserit. Stephani autem & Eustathii loci nihil probant. Nam *Germani* ibi propriè sumuntur, & Franci intelligendi sunt, qui propriè *Germani* vocabantur. * *Idem.*

[*Forcipis specie.*] Forceps vocabulum est rei militaris: & forcipe præliari veteres dicebant, quoties exercitu duas in partes diviso hostes coartari, & compressi quasi forcipibus cæderentur. Caro de re militari: *Stro forte*, inquit, *opus sit globo, aut forcipe, aut turribus, aut ferra uti, adoriare.* Quæ verba leguntur apud Festum in *Serra præliari*. Meminit etiam Agellius in lib. 8. cap. 9. Quo autem modo instruenda sit acies, ut forcipem facias, docet Vegetius in lib. 3. cap. 17. his verbis: *Si cuneus sit agendus aut forfex, superfluous habere debet post aciem, de quibus cuneum, aut forficem facias.* Idem. Sed tamen differunt *forceps* & *forfex*. Gron.

lerantur, y Læti barbari ad tempestiva furta sollertes, inter utriusque exercitus castra occultè transgressi, invadere Lugdunum incautam: eamque populatam nisi valido concremassent, ni clausis aditibus repercussi, quidquid extra oppidum potuit inveniri, vastassent. Qua clade cognita, agili studio Cæsar missis cuneis tribus equitum expeditorum & fortium, tria observavit itinera, sciens per ea erupturos proculdubio grassatores: 4ª nec conatus irritus fuit. Cunctis enim qui per eos tramites exiere truncatis, receptaque prædâ omni intactâ, hi soli innoxii absoluti sunt, qui per vallum Barbationis transiere securi: ideo labi permisi, quòd Bainobaudes Tribunus & Valentinianus postea Imperator, cum equestribus turmis quas regebant, ad exsequendum id ordinati, à Cella Tribuno Scutariorum, qui Barbationi sociatus venerat ad procinctum, iter observare sunt vetiti, unde redituros didicere Germanos. Quo non contentus Magister peditum ignavus, & gloriarum Juliani pervicax obtrectator, sciens se id contra utilitatem Romanam jussisse, (hoc enim cum argueretur, Cella confessus est) relatione fefellit Constantium: finxitque hos eisdem Tribunos ad sollicitandos milites quos duxerat, per speciem venisse negotii publici: quâ causâ, abrogata potestate ad lares redire privati. Iisdem diebus exercituum adventu perterriti barbari, qui domicilia fixere cis Rhenum, partim difficiles vias, & suapte natura clivosas^b concædibus claufere sollerter, arboribus im-

4 *Mf. neco.... a..... nanti irritus fuit.* 5 *Mf. concædibus.*

y *Læti barbari.*] Aliter in animum meum inducere non possum, quin *Læti* nomen hic proprium sit barbarorum: alioquin inutile & ineptum sit, si pro adjectivo vocabulo sumatur. Sanè Lætos quosdam barbaros ita dictos reperio in Notitia Imperii Romani. Eorum meminuit Zosimus in lib. 2. *Μαζόντιο ἔθλον μετα Ἰβη- δὸν ἑσθάρων, μετακίνας ἢ εἰς τὴν ἐβὴν γαλατικόν.* Et Auctor Panegyrici dicti Constantio Cæsari: *Sicut pridem tuo, Diocletiane Aug. jussu implevit deserta Thracie translatis incolis Asia; sicut postea tuo, Maximiane Aug. Nerviorum & Trevirorum arva jacentia Lætos postliminio restitutus, & receptus in leges Francus excoluit, &c.* Ubi vulgo *Lætos* adjectivè legitur, eodem errore, quo hic apud Marcellinum nostrum. Atqui de Francis dici non potest, eos fuisse postliminio restitutos: in Gallia: quod de Lætis optime intelligitur, qui ab origine Galli erant, teste Zosimo. Hiigitur à Maximiano Herculeo in Gallias reducti, Nerviorum arva colenda acceperunt. Unde in Notitia Imperii Rom. Læti Nervii appellantur, quia scilicet ex illorum posteris erant oriundi. Corruptum est Lætorum nomen in lege 12. Cod. Th. de veteranis. *Galles.*

z. *Nisi avido concremassent.*] Sic primus edidit Castellus, cum in Editione Rom. legeretur, *visu..... concremassent.* Codices Regius, * Tolof. * [& Colbertinus] præferunt, *visu... a concremassent*, ex conjectura exscriptoris, ut apparet. Ego, *nisi valido*, le-

gere malui. Sic enim loquitur Marcellinus in libro 14. pag. 5. & 26. *Idem.*

a *Nec quod destinaverat, irritum fuit.*] Hujus quoque scripturæ auctor est Castellus. Nam in Editione Rom. excusum erat, *nec..... irritus fuit.* Marian-gelus Accursius edi jussit, *nec conatus destinanti irritus fuit*, ex vestigiis scripturæ lectionis, ut opinari licet. In *Mf.* enim Florentino legitur eodem serè modo, *nec o..... inanti irritus fuit.* Codex Regius * & Tolofanus * ita scriptum habet, ut edidimus. *Idem.*

b *Et incommensabiles*] Lacunam Editionis Rom. ita supplevit P. Castellus. Qui si scriptos codices consulisset, veram utique reperisset hujus loci scripturam. In *Mf.* Florentino & Valentino [& Colbertino] legitur, *concedibus*, neque aliter habet Editio Augustana. In codice Regio scriptum inveni, *concessis*: tamen eadem manu, *concedibus*, supraferbitur. Certè Paulus Diaconus in lib. 3. Hist. Longob. cap. 4. *concessas* vocat: *Fassii etiam concessis per devia silvarum, irruit super eos.* Quæ ex Gregorii Turonensis lib. 4. cap. 36. sunt desumpta, & vauullum immutata: sic enim Gregorius dicit: *Fassiique concidibus per devia silvarum, irruit super eos.* Utitur eadem voce Ambrosius in Orat. de excessu fratris sui Satyri. *Quam doleres, inquit, in Alpium vallo summam nostræ salutis consistere, lignorumque concedibus constructi murum pudoris?* Polybius *διεσπασμένων* dicit: Agellius in lib. 19. cap. 12. *honorum eadem.* In lib. 3. Vegetii cap. 22. corruptum esse videtur id nomen, ubi legitur: *Post se præcis arboribus vias claudunt, quas compedes vocant.* lege *concedes.* *Idem.*

mensi roboris cæsis: alii occupatis insulis sparsis crebrò per flumen Rhenum, ululantes lugubre conviciis & Romanos incessabant & Cæsarem. qui graviore motu animi percitus, ad corripiendos aliquos, septem à Barbatone petierat naves, ex his quas velut transiturus annem, ad compaginandos paraverat pontes: qui ne quid per eum impetraretur, omnes incendit. Doctus denique exploratorum delatione recens captorum, æstare jam torrida fluvium vado posse transiri, hortatus auxiliares velites cum Bainobaude Cornutorum Tribuno misit, facinus memorabile si juvisset fors patratturos. qui nunc incedendo per brevia, aliquoties scutis in modum alveorum suppositis nando ad insulam venere propinquam: egressisque promiscuè virile & muliebre secus, sine ætatis ullo discrimine, trucidabant ut pecudes: nactique vacuas lintres, per eas licèt vacillantes evecti, hujusmodi loca plurima perruperunt: & ubi cædendi fatietas cepit, opimitate prædarum onusti, cujus partem vi fluminis amiserunt, redire omnes incolumes. Hocque comperto residui Germani, ut infido præsidio insularum relicto, ad ulteriora necessitudines & fruges opésque barbaricas contulerunt. Conversus hinc Julianus ad reparandas Tres-tabernæ, munimentum ita cognominatum, haud ita dudum obstinatione subversum hostili; (quo ædificato constabat ad intima Galliarum, ut consueverant, adire Germanos arceri) & opus spe celerius consummavit, & victum defenso.

6 Al. virilis & muliebris sexus.

* c Occupatis insulis sparsis.] Hæc insulæ sunt circa Basiliam, ut ait Cluverius in lib. 2. de Germ. cap. 12. * Vales.

d Nando ad insulam venere prop.] Idem narrat Libanius in Orat. funebri de laudibus Juliani: *οὐδ' εἰς τὰς νήσους, ἀλλ' οὐκ εἰς τὰς νήσους, ἢ βαρβαρῶν καταλύοντες, θύρα τοῖς νῆσσοις τε καὶ πλοῖσι ἢ ἡμετέριον ἢ τῶν καὶ τοῖς ἐκείνων βαρβαρῶν ἐπιπλοῖσι εἰσιόντο. Barbari vero qui ad insulas quas Rhenus facit confugerant, partim nantibus, partim navigantibus nostris præda erant, eorumque pecoribus urbes epulabantur. Idem.*

e Virile & muliebre secus.] Retro Editiones, virilis & muliebris sexus: quæ lectio ferri posset, nisi ex sæculi more altera verior. Sic iterum lib. xi x. in Mf. Prædas hominum virile & muliebre secus agebant. * Plaut. Rudent. p. 584. Virile sexus nunquam ullum habui. * Sallust. apud Nonium Marcel. & Sosp. Charif. Virile & muliebre secus per vias & tecta omnium visabantur. Aufonius in Technopagnio: Nota Caledoniis maribus muliebre secus, strix. Et in Gripho Idyl. xi.

Vesta, Ceres, & Jumo, secus muliebre, sorores. Lindenbr.

f Virile & muliebre secus.] In Romana Editione legitur, secum: atque in exemplari Regio priùs scriptum fuerat. Castellus & Accursius virile & muliebre sexus, edidere. Quod ferri potest. Nam Plautus in Rudente hoc sexus protulit, ut notat Priscianus in lib. 5. Janus Parrhasius in Epistola ad Jac. Varronem Cremonensem, hunc Marcellini nostri locum adducens, legit, virile &

muliebre secus; [ut legitur in codice Colbertino.] Vales. Pro vero igitur amplectamur, quod offerunt veteres & boni Mss. Nam quod Priscianus ex Plauto notat, hodieque in multis scriptis exemplaribus occurrit, sed repudiatur ab melioribus, & spernunt quoque docti viri. Ammianus autem quam sæpe usurpet hunc loquendi modum, tum nunc ad normam priscae Latinitatis se componit, quam animadvertit pater ad Livium xxv. 47. Gron.

g Tres-Tabernæ.] Fuere hoc nomine plura insignita loca. Meminit enim Trium Tabernarum S. Lucas in Actis Apostol. cap. 28. ἔχεις Ἀπολὸς φόρου καὶ τρεῶν ταβερνῶν. Zosim. lib. 2. τρεῖς κληρῆα. Quo nomine locus Episcopatu celebris: unde apud Optat. Mil. lib. 1. laudatur Felix Episc. à Tribus-Tabernis. In Victore de Regionibus Urbis Septem-Tabernarum mentio fit. In provinciarum Itinerario Antonini Imp. -- Ab exploratione que Ad Mercurii dicitur, Tingin usque -- Tabernas, Zilin, ad Mercurii. Idem: De Pannoniis in Gallias ad Treveros Montebriatico, Argentorato, Tabernis: quæ sanè Tabernæ illæ ipsæ sunt, de quibus hic agit Ammian. In eodem Itinerario: A Mediolano per Alpes Penninas Mogentiacum -- Argentoratum, Salisson, Tabernæ. Veterisque appellationis etiam nunc restant vestigia: Salisso, Seltz vocatur, Tabernæ, Zabern: sed quare Tres-Tabernæ vocentur, non liquet. Lindenbr.

h Tres-tabernas, munimentum.] Tabernas intelligit quæ sunt in Elsatia prope Argentoratum & Salisnèm, ut Scaliger notavit in lib. 1. Aufonianarum lectionum, & Lindenbrogius ad hunc locum: non verò Tabernas

tuit, raptâ sarcinarum & jumentorum cum calonibus parte maxima, redit ad suos. Et ille tamquam expeditione eventu prospero terminata, milite disperso per stationes hibernas, ad comitatum Imperatoris revertit, crimen compositurus in Cæsarem, ⁹ ut solebat.

CAP. XII. Quo dispalato foedo terrore, Alamannorum Reges Chnodomarius & Vestralpus, Urius quinetiam & Ursicinus cum Serapione & Suomario & Hortario, in unum robore virium suarum omni ¹ collecto, confedere prope urbem Argentoratum, extrema metuentem Cæsarem arbitrati retrocessisse, cum ille ² tum etiam perficiendi munimenti studio stringeretur. Erexit autem confidentiam caput altiùs ³ adtollentium Scutarius perfuga: qui commissi criminis metuens pœnam, transgressus ad eos post Ducis fugati discessum, armatorum tredecim millia tantum remansisse cum Juliano docebat: is enim numerum eum sequebatur, barbara feritate certaminum rabiem undique concitante. Cujus asseveratione eadem subinde replicantis, ad majora stimulatî fiducia, ⁴ missis legatis fatis pro imperio Cæsari mandaverunt, ut terris abscederet virtute sibi quæsitis & ferro: qui ignarus pavendi, nec ira nec dolore perculsus, sed fastus barbaricos ridens, ⁴ detentis legatis adusque ⁵ perfectum opus castrorum, in eodem gradu constantiæ stetit immobilis. Agitabat autem miscébâtque omnia sine modo, ubique sese diffunditans, & princeps audendi periculosa Rex Chnodomarius, ardua subrigens supercilia, ut sæpe secundis rebus elatus. Nam & ^v Decentium Cæsarem superavit æquo Marte congressus, & civitates erutas multas vastavit & opulentas, licentiùsque diu nullo refragan-

⁹ hæc in ms. desunt. ¹ Ms. collecto belli, cumque foedere confedere prope. ² tum *al. desit.* ³ *Al. adtollentem.* ⁴ *Al. retentis.*

hic scitu digna addit Libanius: *περὲς αὐτοῦ ἦ ἀπὸ πλείους ἢ ἡ ποταμῶν, τεμόντες τ' ἄλλης ἀπὸ τῶν αἰῶν βαρβαροὶ καὶ εἰς πᾶσι βύλων, ἀπεροπύλοντα ταῖς ναυσὶ, τὰς μὲν δέσποταις, τὰς δὲ δέσποταις, τὰς δὲ κατέδου: διμυμύθους δὲ τ' πρώτης πείρας ὁ μὲν ἄριστος φαύλων καὶ αἱ πρώτης μυριάδες, αἱ δευτέρου δὲ διακρίναι: ἰδιόκων καὶ ἑλευθέρων, ἔσθ.* Id est: Cumque ille fluvium navibus junxisset, barbari caesis arboribus ingentes stipites secundo amne dimiserunt: qui incidentes in naves, alias dissiparunt, alias confregerunt, nonnullas etiam submerferunt. Igitur cum primus conatus male cessisset, hic quidem eum triginta illis militum millibus fugam cepisset. At barbari fugientes persequi & cadere, &c. Valef.

^q Ut solebat graviter semper incessens.] Tres postremæ voces a P. Castello adjectæ sunt ex conjectura, cum in Editione Rom. lacuna esset relicta. Sed cum in Ms. Regio & Flor. desint, nec lacuna ulla in eis relicta sit, meritò eas expunxi, quod & alibi feci, ejusdem codicis auctoritatem secutus. *Idem.*

^r Missis legatis fatis pro imperio mandaverunt.] Hujus legationis meminit Libanius in Oratione illa funebri, ubi ait, caduceatorem missum à barbaris, ostendisse Ju-

liano litteras Constantii, quibus eas regiones invadere Germanis permiserat: Julianum verò cum caduceatori illi dixisset, eum ad speculanda consilia sua venisse, neque enim Principem a quo missus esset, tanta subleia præditum esse, hominem apprehensum detinuisse. *Idem.*

[Detentis legatis adusque perfectum opus.] Prudens consilium, ne dicam *ἀπαρτι*, & quali jam olim Themistoclis suafu Athenienses usi, cum contra voluntatem Lacedæmoniorum mœnibus urbem suam munirent. Thucyd. lib. 1. Diod. lib. 2. Pausan. lib. 1. Polyæn. lib. 1. c. 4. AEmil. Prob. in Themist. Frontin. Strateg. lib. 1. c. 1. Lindenbr.

[Perfectum opus castrorum.] Castra sunt munimenta, ut etiam sup. dixit de his ipsis castris: - - Perficiendi munimenti studio. Lib. 14. Castris oppleta validis & castellis. Magn. Etymolog. φράσιν ὀχύρωμα, ἢ κέστρον. Petr. Sicul. κατὰ τὴν εἰς Κίβδαρον τὸ κέστρον. Et post pauca: καὶ τὸ νότιον μέρος τῆς κάστρου. De castellis Procop. de AEdific. Justin. lib. 11. Καστῆρος τὰ φράσια τῆ κατὰ τὴν καθ' ἑαυτὴν φωνῆ. Ovid. Eleg. 10. lib. v. Trist.

Vix ope castelli defendimur, & tamen intus

Missa facit Graiis barbara turba metum. *Idem.*
^v Decentium Cæsarem.] Fratrem Magnentii, quem Magnentius ad tuendas Gallias Cæsarem miserat, ut

te Gallias perfultavit. Ad cujus roborandam fiduciam recens quoque fuga Ducis accessit, numero præstantis & viribus. Alamanni enim scutorum insignia contuentes, norant eos milites permisisse paucis suorum latronibus terram, quorum metu aliquoties cum gradum conferrent, amissis pluribus abiere dispersi. Quæ anxie ferebat sollicitus Cæsar, quod trudente ipsa necessitate ⁵ digresso periculis, cum paucis licet fortibus, populosis gentibus occurrere cogeatur. Jamque Solis radiis rutilantibus, tubarumque concinente clangore, pedestres copiarum lentis incessibus educuntur, earumque lateri equestres conjunctæ sunt turmæ, inter quas ⁶ cataphractarii erant & ⁷ sagittarii, formidabile genus armorum. Et quoniam à loco unde Romana promota sunt signa, adusque vallum barbaricum ² quarta leuga signabatur & decima, id est unum & viginti millia passuum: utilitati securitatisque rectè consulens Cæsar, revocatis ⁷ præcursoribus jam antegressis, indictaque solitis vocibus quiete, cuneatim circumstantes alloquitur genuina placiditate sermonis: *Urget ratio salutis tuendæ communis, ut parcissimè dicam, non jacentis animi Cæsarem hortari vos, & orare commilitones mei, ut adulta robustaque virtute confisi, cautiores viam potius eligamus ad toleranda vel depellenda quæ sperantur,* ⁸ non præprope-

⁵ Ml. digresso. ⁶ Al. cataphracti. ⁷ Ml. præcursoribus. ⁸ Ml. non præprope.

scribit Eutropius & Aurelius Victor. Unus Zosimus non fratrem, sed cognatum facit Magnentii: τῆς ἑξῆς αὐτοῦ ἀδελφοῦ. Consul fuit cum Paulo, anno Domini 352. ut est in Fastis editis a Cuspiniano. Ex ejus nomine appellati sunt milites Decentiaci, quorum meminit Marcellinus noster. *Vales.*

x *Digressus periculis.*] In Editione Rom. legebatur, digresso, perinde ac in Mss. omnibus. Primus P. Castellus cum eam scripturam non intelligeret, rememmutavit. Quis enim sensus esse potest, si vulgatam scripturam, id est, Castellum conjecturam admiseris? At in veterum librorum scriptura sensus est apertus: *digressus periculis*, supple Barbatone, de cujus fuga supra locutus est. Ne quem verò hæc sermonis insolentia terreat, similes Auctoris nostri locos hic proponam. Primum in lib. 15. de Ursicino: *Solusque ad extinguendum* (supple Silvanum) *probris quidem, sed insidiosis rationibus poscebatur.* & in lib. 17. *Ea re ut viginti sursum versus decursu* (subaudi Rheno) *egressi.* Et in principio lib. 19. *Credentemque quod visio* (supple se) *statim obsessi omnes metu exanimati, supplices venirent in preces.* Ad hæc in lib. 21. *His ac talibus nova negotia commovente.* (subauditur Juliano) Et in lib. 22. *Quo comperto, omnes evolvant* (supple Vicariam Præfecturam) *ne cretus, nec tuendus.* Similis locutionis exempla observare memini apud Gregorium Turon. tribus in locis, & in Prologo 14. Trogi Pompeii. Sed Græci ejusmodi exemplis sciant. *Idem.*

y *Sagittarii formidabile genus armorum.*] Homeri quidem ætate sagittarii ob vitæ contempnuitatem ejus artis contemptui habebantur: quippe inermes, absque clypeo aut hasta, pedites in pugnam procedere solebant, amici cuspide clypeo protecti, aut sub cippo ad quempiam tumulum subsidentes: ubi nec visæ evadere, nec victores hostem persequi poterant: nec aperto Marte, sed latrocinii more pugnabant. Præterea artis suæ adeo erant imperiti, ut cum nervum ad papillam suam adduxissent, sagittam emitterent, icu valde infirmo & vulneratis plerumque innoxio. Hujusmodi heroicis temporibus ars sagittandi fuit. Sed neque secuta postea ætate cum res Græcorum florenter, magnum pugne momentum in sagittariis fuit, qui serè Cerenenses erant, ut ex Historicis colligere est. Adeo ut Achæi & Peloponnesenses omnes inter se pacti sint, ne sagittis uterentur in bello, ut refert Polybius in lib. 13. Sed Marcellini nostri ævo longè alia fuit conditio sagittariorum. Lorica enim & ocreis genuum tenuis probè connecti, pugnam inibat, dextrâ arcum & sagittas, enses sinistro lateri appensum gestantes. Sunt & quibus hasta appensa est, & brevis super humeros clypeus absqueansa, quo vultum & cervicem tegere possint. Erant autem equites optimi, & currentibus cum maxime equis arcum facillimè tendebant, hostemque aut fugientem aut insequentem convulnerant. Nervum porro adducebant ad frontem, versus dextram maxime auriculam, tanta vi, ut quemcumque sagittâ percussissent, statim is interiret, nec scutum aut lorica imperum reli frangeret. Hæc terè Procopius in principio libri 1. qui Persicam describitur. *Idem.*

z *Quarta leuca signabatur & decima, id est, unum & xx. millia passuum.*] Rectè subducta ratio est. Jordanes enim in Historia Getica, & Isidor. Origin. lib. xv.

ram & ancipitem. Ut enim in periculis ⁹juventutem impigram esse convenit & audacem; ita cum res postulat, regibilem & consultam. ¹Quod igitur censeo, si arbitrium adfuerit vestrum, justaque sustinet indignatio, paucis absolvam. Jam dies in meridiem vergit; lassitudine nos itineris fatigatos scrupulosi trames excipient & obscuro; nox senescente Luna nullis sideribus adjuvanda; terræ protinus aestu flagrantem, nullis aquarum subsidiis fulta: ²quæ si dederit quisquam commodè posse transiri, ruentibus hostium examinibus post otium cibique refectionem & potus, quid nos agimus? quo vigore, inedia, siti, laborèque membris marcentibus occurramus? Ergo quoniam negotiis difficillimis sæpe dispositio tempestitiva prospexit, & statum nutantium rerum recto consilio in bonam partem accepto, aliquoties divina remedia repararunt, hic quæso vallo fossaque circumdati, divisim vigiliis quiescamus, somnòque & victa congruis ³potiti pro tempore, pace Dei sit dictum, triumphaturas aquilas & vexilla victricia primo lucis moveamus exordio. Nec finiri perpeffi quæ dicebantur, fridore dentium infrendentes, ardoremque pugnandi hastis illidendo scuta monstrantes, in hostem se duci jam conspicuum exorabant, ⁴cælitis Dei favore, fiduciaque sui, & fortunati rectoris expertis virtutibus freti: atque ut exitus docuit, salutaris quidam Genius præfens ad dimicandum eos, dum adesse potuit, incitabat. Accessit huic alacritati plenus celsarum potestatum assensus, maximèque Florentii Præfetti Prætorio, periculosè quidem, sed ratione secunda pugnandum esse ⁵consentis, dum instarent barbari conglobati: qui si ⁶diffuissent, motum militis in seditiones nativo calore propensioris ferri non posse aiebat, extortam sibi victoriam, ut putavit, non sine ultimorum conatu graviter toleraturi. Addiderat autem fiduciam nostris consideratio gemina: recordantibus quòd ⁷anno nuper emenso Romanis per Transrhenana spatia fusiùs volitantibus, nec visus est quisquam lares sui defensor, nec obvius stetit: sed ⁸concedæ arborum densa undique semitis clausis, sidere urente brumali, ægrè vixere barbari longiùs amandati: quòdque Imperatore terras eorum ingresso, nec resistere ausi, nec apparere, pacem impetraverunt suppli-

⁹ Al. virtutem. ¹ Ms. Id. ² Ms. que sit. ³ Al. potiti. ⁴ Al. consentientibus. ⁵ Al. deflexissent.

cap. 16. leucam finiri passibus M. D. scribunt. Ergo XI. V. leucæ passus sunt XXI. M. In Actis B. Genovefæ: Ab Aurelianense urbe usque Turonum civitatem, que tertia Lugdunensis nuncupatur, perhibentur esse stadia sexcenta, miliaria septuaginta quinque; leugæ, que adhuc veteri Gallorum lingua nuncupantur, quinquaginta. Ergo leuga una habet stadia XII. sive mill. I. pass. CCC. Qui tamen calculus cum hodierna supputatione non convenit. Numerantur enim ab Aureliano Turonum usque leugæ LXV. Lindenbr.

^a Galitis Dei favore.] Nil variant vet. libri. Puto ta-

men Ammian. scripsisse, celestis Dei fav. ut lib. xv. præfente nutu Dei celestis: lib. XXI. arbitrio Dei celestis. Idem.

^b Anno nuper emenso.] Constantio VII. & Constantio III. Coss. anno Domini 354. Nam procul dubio expeditionem intelligit Constantii adversus Gundomadum & Vadomarium fratres, Alamannorum Reges: de qua dixit in lib. 14. cap. 10. Quod planè demonstrant verba que proximè sequuntur: Quodque Imperatore terras eorum ingresso, nec resistere ausi, nec apparere, pacem impetraverunt, &c. Proinde non possum assentiri viro doctissimo, qui in notis ad Juliani Epistolam, hunc Marcellini locum aliter interpretatur. Valef.

^c Concedæ arborum densa undique semitis clausis.] Ca-

citer obsecrantes. Sed nullus mutatam rationem temporis advertēbat, quòd tunc tripertito exitio premebantur: Imperatore urgente per Rætias, Cæsare proximo nusquam elabi permittente, finitimis quos hostes fecere discordiæ, modò non occipitia conculcantibus hinc indèque cinctorum. Postea verò pace data, discesserat Imperator: & sedatâ jurgiorum materiâ, vicinæ gentes jam concordabant: & turpissimus Ducis Romani digressus ferociam naturâ conceptam auxit in majus. Alio itidem modo res est aggravata Romana ex negotio tali. ⁶ Regii duo fratres vinculo pacis adstricti, quam anno præterito impetraverant à Constantio, nec tumultuare, nec commoveri sunt ausi. Sed paullo postea uno ex his Gundomado, qui potior erat fideique firmioris, per insidias interempto, omnis ejus populus cum nostris hostibus conspiravit: & confestim ^d Vadomarii ⁷ plebs, ut asserēbat, agminibus bella cientium barbarorum sese conjunxit. Cunctis igitur summis infimisque approbantibus tunc opportunè congregiendum, nec de rigore animorum quidquam remittentibus, exclamavit subitò Signifer: *Perge, felicissime omnium Cæsar, quòd te fortuna prosperior ducit: tandem per te virtutem & consilia militare sentimus. I prævius ut faustus antesignanus & fortis: experieris quid miles sub conspectu belliosi ductoris, testisque individui gerendorum, modò adsit superum numen. ^f his rebus efficiet excitatus.* His auditis, cum nullæ laxarentur indutiæ, promotus exercitus prope collem advenit molliter editum, opertum fegetibus jam maturis, à superciliis Rheni haud longo intervallo distantem: è cujus summitate speculatores hostium tres equites exciti, subitò nuntiaturi Romanum exercitum adventare, festinarunt ad suos: unus verò pedes, qui sequi non potuit captus agilitate nostrorum indicavit, per triduum & trinoctium flumen transisse Germanos. Quos cum jam propè densantes semet in cuneos nostrorum conspexere ductores, steterunt vestigiis fixis, ^g Antepilanis Hastatisque & Ord-

⁶ Ms. Refi duo. ⁷ Ms. plebs..... ut asserēbat.

strensis locutio, quam lib. xvii. sic effert: *Illibus incisis & fraximis, roboreque objecto magno, semitas invenere contratas.* Et ibid. cap. x. *Cæsarum arborum obstitente concede ire protinus vetabatur.* Sup. cap. xi. *Difficiles vias & suapte natura clivosas & inconmeabiles clausere sollerter, arboribus immensis raboris cæsis.* Paul. Warnefr. Histor. Langob. lib. 3. cap. 4. *concisas dixit: Fallis etiam concisis per devia silvarum.* Vid. Veget. lib. 111. cap. 21. * Cæsar Belli Gallici lib. 3. *Cæsar silvas cedere instituit: & ne quis in omnibus imprudentibusque militibus ab latere impetus fieri possent, omnem eam materiam, quæ erat cæsa, conversam ad hostem collocabat, & pro vallo ad utrumque latus exstruebat.* Idem lib. 5. * Lindenbr.

^d Vadomarii plebs, ut asserēbant.] In Editione Rom. legitur, ut asserēbat. Sed ante ea verba aliquantulum vacuum spatium relictum est, perinde ut in ceteris Mss. Exem-

plaribus: quod P. Castellus nullo negotio sic supplevit *Vadomarii plebs subinde ut asserēbat, &c.* Primus Gelenus vulgaram lectionem excogitavit, quam equidem improbo. Vult enim dicere Marcellinus, populum Vadomarii, ut ipse Vadomarius asserēbat, Germanis sponte sua adjunxisse. Nam Vadomarius ei prælio minime interfuit ob fœderis religionem, quo obstrictus era Constantio, ut ait Marcellinus hic & in lib. 14. *Vales.*

e Virtutem & consilia militare.] Sic edidit Valesius quem ante legeretur *militaria.* Hinc conjiciebat *patre Virtutem & consilio militare.* Gron.

f *his rebus efficiet excitatus.*] Sic primus edidit Gelenus. In Editione Romana & in codice Regio, [ac Colbertino] legitur, *ut rebus efficiet excitatis.* Unde non absurdè quis conjiciat, sic omnino legendum esse, *viribus efficiet excitatis.* Mar. Accursius emendaverat, *in rebus efficiet excitatis.* Vales.

g *Antepilanis Hastatisque & Ordinum primis.*] Antepilani sunt, qui antesignani alijs dicuntur, quòd in pri-

num primis^h velut insolubili muro fundatis: & pari cautela hostes steterunt cunctati. Cùmque itaⁱ ut antedictus docuerat perfuga, equitatum omnem à dextro latere sibi⁸ vidissent oppositum, quidquid apud eos per equestres copias præpollebat, in lævo cornu locavere confertum. Iisdemque sparsim pedites miscuere discursatores & leves, profectò ratione tuta poscente. Norant enim licet^k prudentem ex equo bellatorem cum clibanario nostro congressum, frena retinentem & scutum, hasta una manu vibrata, tegminibus ferreis abscondito bellatori nocere non posse: peditem verò inter ipsos discriminarum vertices, cùm nihil caveri solet præter id quod occurrit, ⁹1 humi occultè reptantem, latere forato jumentu, incautum rectorem præcipitem agere, levi negotio trucidandum. Hoc itaque disposito, dextrum sui latus struxere clandestinis insidiis & obscuris. Ductabant autem populos omnes pugnaces & sævos Chnodomarius & Serapio, potestate excelsiores ante alios Reges. Et Chnodomarius quidem

8 Ms. vidissent. 9 Ms. humiliter occultè.

ma acie ante signa pugnarent. Sic Marcellinus in lib. 28. de Semplicio quodam: *Cum Maximino*, inquit, *velut Antepilano suo contendens, &c.* Antepilani tamen paullo aliter sumuntur apud Livium in lib. 8. pro militibus scilicet qui in prima acie secunda acie pugnabant. Hastatis nempe ac Principibus: fortè ex eo quòd pila utriusque gestabant, quorum loco Hastas habebant Triarii, teste Polybio in lib. 6. * vel potius quòd ante Triarios qui pilani dicti sunt, pugnarent. * Sanè Ovidius in 3. Fastorum Pilanos pro Triariis posuit.

Et totidem Princeps, totidem Pilanus habebat Corpora.

Ideo forasse quòd ordines Triariorum primum pilum vocabant. Jam Hastati in prima acie pugnabant etiam Reipublicæ Rom. temporibus. Quamquam apud Marcellinum aliter sumuntur Hastati quam apud Livium atque Polybium, pro Signiferis scilicet, seu Draconariis, qui signa, id est dracones & aquilas hastis appensas gestabant, ut docet Marcellinus in lib. 20. bis verbis: *Maurus, Petulantium tunc Hastatus, abstractum sibi torquem quo ut Draconarius utebatur, capiti ejus imposuit.* Signiferi autem seu Draconarii inter principia legionis militabant, teste Vegetio in lib. 2. Superest ut de Ordinum primis pauca dicamus. Observandum est igitur, primos Ordines bifariam dici: primò de militibus universis qui in prima atque etiam secunda acie pugnabant, ut apud Vegetium in lib. 3. cap. 14. Secundò de iis qui in prima acie primos Ordines ducunt, quos Ordinarios vocat Vegetius in lib. 2. & quinque fuisse in prima cohorte commemorat. De his Quintilianus in Declamat. 3. pro milite: *Enimvero auctorem habet: hoc primi Ordines jubent. AEquum est Tribuno militum parere.* Et Frontinus in lib. 1. Strateg. cap. xi. *Imperavitque ad eorum rei fidem Tribunis, & primis Ordinibus, & Centurionibus.* Denique Marcellinus noster in lib. 19. cap. vi. *Mortem Tribunis veteranibus primisque Ordinibus minitantes, si deinceps prohiberent.* Mitto Hyginum aliosque. * Ceterum Lipsius in

lib. 4. de Militia Rom. cap. 1. *Antepilanos* ait esse, quos antiqui Principes vocabant: eos fuisse veteres & exercitatus milites, qui in prima acie pugnabant; & differre ab Antesignanis, qui sunt Hastati, ut in eisdem libri cap. 3. censet. At Salmasius in 2. epistola quam ad me misit, Antepilanos ab Ammiano dicitur eos, qui in prima acie pugnabant sine Antesignanis. (in quo opinio nostra favore videtur) Antesignanos porro Ammiano ævo dictos esse, qui in prima acie certarent; qui in postrema, Postsignanos: ac totum exercitum divisum tunc fuisse in Antesignanos & Postsignanos. * *Valef.*

h Velut insolubili muro.] Sic Vegetius gravem armaturam muro ferreo comparat in lib. 2. cap. 17. *Excipiebat*, inquit, *eos gravis armatura, que tamquam murus, ut ita dixerim, frævus stabat.* & in lib. 3. cap. 14. *Idem.*

i Ut antedictus docuerat perfuga.] De quo vide pag. 138. Porro omnem hunc locum valde illustrat Libanius in Orat. citata: *ὃ ἰδοὺ δὲν κέρως μὲν ἐκείτην τῆς ἰππικῆς ἔχων, τὸ μίσην δ' ἐν αὐτῷ ἔσπλιτῶν τὰς ἀμείνους ἰκατέρων τάτων ἐν τῷ δεξιῷ περὶ τὴ βασιλείᾳ ἢ τῆτο ἔδει μὲν τὰς πολέμιους καταβαίνειν, λαθεῖν δ' οὐκ εἶατον ἀυτομόλων τινῶν κακίᾳ.* Et paullo post: *τοῖς βαρβάρους δ' πάντα περυσίμους τὸ μὲν ἀνδρείστερον τὴ στρατίας ποιεῖ τὸ κρείττον ἀντίταυτο τῷ δεξιῷ δ' κέρως σύμμαχοι ἔδωκαν λόχον ὃν ἐκρυψαν ὑπὸ ἰσχυρῶ μεταρῶ, καλοῦμαι πικρῶν (ἢ γὰρ ἡ ὑδρῶν τὸ χροῖον) τὸς καθ' ἑαυτὸς ἀρτυζόντων.* Id est: *Ac visum quidem fuerat equites in utroque cornu locari oportere, pedites autem in mediò: optimum verò quemque ex iis circa ipsum Cæsarem. Atque id quidem latere hostes debuerat: sed latere non sinit quorundam perfugarum militia.* Et paullo post: *Igitur barbari qui cuncta resciverant, omne exercitus robur dextro quod validissimum erat, cornu opposuere. Dextro autem cornu suo subsidariam adjecerunt manum, quam sub aqueductu edito occultarunt, arundinibus densis (locus enim erat uliginosus) subsidentes occultantibus.* Idem.

k Prudentem ex equo bellatorem.] Sic loquitur Hegeppus in lib. 3. cap. 4. *Sed vir acrioris ingenii & ex equo prudens bellator.* Idem.

l Humi occulte reptantem latere forato jumentu.] Stra-

nefarius ¹ belli totius incentor, cujus vertici ^m flammeus torulus aptabatur, anteibat cornu sinistrum audax & fidens ingenti robore lacertorum, ubi ardor proclii sperabatur immanis, equo spumante sublimior, erectus in jaculum formidandæ vastitatis, armorumque nitore conspicuus, antea strenuus & miles, & utilis præter ceteros ductor. Latus verò dextrum Serapio agebat, etiam tum adultæ lanuginis juvenis, efficacia præcurrens ætatem: Mederichi fratris Chnodomarii filius, hominis quoad vixerat perfidissimi: ideo sic appellatus, quòd pater ejus diu obsidatus pignore tentus in Galliis, ⁿ doctusque Græca quædam arcana, hunc filium suum Agenarichum genitili vocabulo dictitatum, ad Serapionis transtulit nomen. Hos sequebantur potestate proximi Reges numero quinque, ^o Regalesque decem, & Optimatum series magna, ² armatorumque millia triginta & quinque, ex variis nationibus partim mercede, partim pacto vicissitudinis reddendæ quæsitæ. Jamque torvum ³ concrepantibus tubis, Severus Dux Romanorum aciem dirigens lævam, cum prope fossas armatorum refertas venisset, unde dispositum erat ut abditi repente exorti cuncta turbarent, stetit impavidus: suspectiorque de obscuris, nec referre gradum, nec ulterius ire tentavit. Quo viso, animosus contra labores maximos Cæsar, ducentis equitibus sæptus, ⁴ ut ardor negotii flagitabat, agmina peditum impetu veloci discurrens verbis hortabatur. Et cum alloqui pariter omnes, nec longitudo spatiorum extenta, nec in unum coactæ multitudinis permetteret crebritas, (& alioquin vitabat gravioris invidiæ pondus, ne videretur id affectasse, ^p quod sibi soli deberi Augustus existimabat) cautior sui, hostium tela prætervolans, his & similibus notos pariter & ignotos ad faciendum ^s fortiter accendebat: *Advenit, o socii, justum pugnandi jam tempus, olim exoptatum mihi vobiscum: quod antehac arcessentes, arma inquietis motibus poscebatis.* Item cum ad alios Postsignanos in acie locatos extrema venisset: *En, inquit, sommiliones, diu speratus præstò est dies, compellens nos omnes ⁶ elutis pristi-*

¹ Ms. boni. ² *que deest al.* ³ Ms. concrepantibus. ⁴ *ut deest al.* ⁵ *fortiter deest. al.* ⁶ Ms. elutis.

regema est, quo Hydaspes contra cataphractarios Orondati olim usus. Heliodor. lib. ix. *Lind. nbr.*

^m *Torulus flammeus.*] Varro de L. L. lib. iv. *Torulus in muli vis capite ornatus.* Ammian. lib. xxix. *Torulo capite circumflexo.* Plaut. Amphitr.

Ego has habeo hic usque in petasopinnulas.

Tum meo patri autem torulus inerat aureus.

^{*} Ab hac similitudine rotunditatis Vitruvius arborum medullam vocavit *torulum*, lib. 2. c. 9. Est autem *ακροτομος* à toro, quo Cato utitur de Re Rustica cap. 135. *Ficem exordiri oportet longum pedes LXXII. toros III. habeat.* Columell. de Re Rustic. lib. xi. c. 3. *Tori ficuicrum.* ^{*} Idem.

ⁿ *Doctus Græca quædam arcana.*] Eruditè hunc lo-

cum interpretatus est Gallia suæ decus, Petr. Pithœus J. C. Advers. lib. 1. c. 111. *Idem.*

^o *Regalesque decem.*] Regales dicebantur Regum filii & agnati. Sic in lege 9. Cod. Theod. de re milit. Vetus Grammaticus de differentiis vocum: *Inter Regem, ait, & Regalem hoc interest, quod Regis puer, Regalis est Rex, qui regnum regit.* Sic Eustathius in Iliad. 10. Astyanactem Hectoris filium *λαρωνα* appellat: & in Iliad. 8. Teucrum quoque *λαρωνα* fuisse dicit, ex Hecione Priami sorore genitum. Lucianus de saltatione: *τὸ δὲ τὸ πῶς τὸ βασιλεὺς λαρωναίτις, &c.* & Priscus in Historia Byzantina *τὸ λαρωναίτις αὐτῶν* passim nominat, id est, Regales. Interdum etiam Regales pro Regulis usurpantur. *Valef.*

^p *Quod sibi soli deberi Augustus existit.*] Constantius Aug. majestatis suæ studiosior, sibi soli licere putabat universum pariter exercitum ex tribunali alloqui. Ita;

uis maculis Romanæ majestati reddere proprium decus. Hi sunt barbari, quos rabies & immodicus furor ad perniciem rerum suarum cõegit occurrere, nostris viribus opprimendos. Alios itidem bellandi usu diutino callentes aptiùs ordinans, his exhortationibus adjuvabat: *Exsurgamus viri fortes; propellamus fortitudine congrua illisa nostris partibus probra: quæ contemplan, Cæsaris nomen cunetando suscepi.* Quoscumque autem pugnae signum inconsultè poscentes, rupturosque imperium irrequietis motibus ⁷ prævideret: *Quæso, inquit, ne hostes vertendos in fugam sequentes avidiùs, futurae victoriae gloriam violetis, neu quis ante necessitatem ultimam cedat. Nam fugituros proculdubio deseram: hostium terga cæsaris adero indiscretus, si hoc pensatione moderata fiat & cauta.* Hæc aliâque in eundem modum sapius replicando, majorem exercitus partem primæ barbarorum opposuit fronti: & subitò Alamannorum peditum fremitus indignationi mistus auditus est, unanimi conspuratione vociferantium, relictis equis secum oportere versari Regales: ne si quid contigisset adversum, deserta miserabili plebe facilem discedendi copiam reperirent. Hoc comperto, Chnodomarius jumento ⁸ statim desiluit, & secuti eum residui idem facere nihil morati: nec enim eorum quisquam ambigebat partem suam fore victricem. Dato igitur ahenatorum accentu sollemniter signo, ad pugnandum utrimque magnis concursum est viribus. Propilabantur mililia, & properantes cito quàm considerato cursu Germani, telâque dextris explicantes, involavere nostrorum equitum turmas, frendentes immania: eorumque ultra solitum saxientium comæ fluentes horrebant, & elucebat quidam ex oculis furor: quos contra pertinax miles scutorum obicibus vertices tegens, ejectansque gladios, vel tela concrispans mortem minitancia perterrebat. Quis que in ipso præliorum articulo eques se fortiter conturmaret, & munera sua sua firmiùs pedes, frontem artissimis conferens parmis: erigebantur crassi pulveris nubes, variique fuere discursus, nunc resistentibus, nunc cedentibus nostris: & obnixa genibus quidam barbari peritissimi bellatores, hostem propellere laborabant: sed destinatione nimia dexteræ dexteris miscebantur, & umbo trudebat umbonem: ⁹ cælumque exsultantium cadentiùmque resonabat à vocibus magnis: & cùm cornu sinistrum altiùs gradiens, urgentium tot agmi-

7 Ms. pervideret. 8 Ms. statim.

que Julianus qui Cæsar duntaxat, id est, revera Augusti minister & apparitor quidam erat, hoc sibi arrogare noluit. Circumiens ergo singulas cohortes ad fortiter faciendum hortabatur. Qualiter autem Imperator alloqueretur exercitum, patet ex veteribus nummis, in quibus stans in tribunali, signis aquilisque circumdatus, stipatusque Prætorianis cohortibus, exerto brachio conspicitur cum hac Inscriptione: ADLOCUTIO. *

Ita apud Dexippum Aurelianus milites alloquitur. * Classico autem ad concienem convocatur nunciat per cornicinem. Itaque Classicum signum imperium ceterè Vegetius appellat, quod solum caneret Imperatore præsentente. Et exempla passim occurrunt in libris Marcellini nostri. *Vales.*

⁹ *Cælumque exsultantium cadentiùmque resonabat vocibus magnis* J. Plaut. Amphitru.

Pro se quisque, id quod quisque potest & valet, Edit, servit: tela frangunt, boas

na Germanorum vi nimia pepulisset, irêque in barbaros fremens, equites nostri cornu tenentes dextrum, præter spem inconditè discesserunt: dùmque primi fugientium postremos impediunt, gremio legionum protecti, fixerunt integrato prælio gradum. Hoc autem exinde acciderat, quòd dum ordinum restituitur series, cataphracti equites viso rectore suo leviter vulnerato, & consorte quidam per cervicem equi labentis pondere armorum oppresso, dilapsi quà quisque poterat, peditèsque calcando cuncta turbassent, ni conferti illi sibi que vicissim innixi stetissent immobiles. Igitur cùm equites nihil præter fugæ circumspèctantes præsidia, vidisset longiùs Cæsar, concito equo eos velut repagulum quoddam cohibuit. Quo agnito per purpureum signum Draconis, summitati hastæ longioris aptatum, velut senectutis pendentis exuvias, stetit unius turmæ Tribunus, & pallore timorêque perculsus, ad aciem integrandam recurrit. Utque in rebus amat fieri dubiis, eisdem leniùs increpans Cæsar: Quo, inquit, cedimus, viri fortissimi? an ignoratis fugam, quæ salutem numquam reperit, irriti conatus stultitiam indicare? redeamus ad nostros, saltem gloriæ futuri participes, si eos pro Republica dimicantes non relinquimus inconsultè. Hæc reverenter dicendo, reduxit omnes ad munia subeunda bellandi, imitatus salvâ differentiâ veterem Sullam: qui cùm contra Archelaum Mithridatis ducem educta acie prælio fatigabatur ardenti, relictus à militibus cunctis, cucurrit in ordinem primum; raptòque & conje-

9 Ms. pendentis. 1 Ms. timoreque. 2 & salvâ differentiâ al. desunt.

Cælon fremitu virum. Lindenbr.

1 Equites nostri cornu tenentes dextrum.] *Ἐξαρτάων ἱππέων ἰδὼν*, sexcentorum equitum alam dicit Zosimus in lib. 3. ubi & pœnam addit, quam ipsis ob ignaviam Iulianus inflixit. Ait enim indutos vestem muliebri, per castra circumductos fuisse. *Vales.*

2 Velut senectutis pendentis exuvias.] Primus hunc locum corruptit P. Castellus, cùm in Editione Rom. perinde ut in Mss. omnibus legeretur *pandentis*, supple *Draconis*: & rectè Mar. Accursius eam scripturam in Editione sua restituit. Eleganter lacinias illas sericas draconum quæ ventis agitabantur, exuviis draconum comparat. Sed quod pandere ait exuvias, rationem non habet. Neque enim dracones & ceteri serpentes, animalia denique omnia quæ exuviis deponunt, eas pandere solent, sed postas abscondere, actum ex antris prodire: ut Virgil. canit in lib. 2. *Æn.*

*Nunc positus novus exuviis, nitidusque juvena,
Lubrica convolvit sublato pectore terga.*

quibus in verbis imitatus videtur Nicandrum in Theriacis, qui sic ait:

*Μὲν ἔτι περικτὴν φορέσας δρόν ζῆρας αἰσπράς
Ἀπὸ ἀσπερθεῖον παρὰ κίχαραν ἰδὼν ἔβη.*

Huiusmodi senectutis exuvias Græci vocant *ζῆρας*. *Idem.* Non sane id voluit auctor significare, quid draco-

nes facerent in mutata pelle; sed ei similem esse ait, si panderet, explanaretque, ut est illud signum. Itaque & aliæ comparationes inde peti solent, qualem unam huic loco adscripsit pater ex Hieronymo epist. 128. *Hoc cingulum in similitudinem pellis colubri, qua exiit senectutem, sic in votivum textum est, ut marsupium longius putes.* Gron.

3 Non relinquimus] Negativam particulam quæ in cunctis exemplaribus deerat, ex Mar. Accursio Editione supplevimus. *Vales.*

4 *Salva differentiâ.*] Honestè id addi solet & verècundè, quoties viri excellentis factum cum alterius factò componitur, ne cuiusquam dignitati fiat injuria. Nos Galli dicere solemus *sine comparatione*. In codice tamen Valentino scriptum erat, *salva reverentiâ*, ut Loissellus [& P. Pithœus] ad oram libri sui adnotarat. Eâdem verècundiâ dixit Pollio in Claudio: *Ut sit omnibus clarum, Constantian & Augustæ ipsam familiam esse, & Augustus multos daturum, salvò Diocletiano & Maximiano Augg. & ejus fratre Galerio.* Antiqui autem dicere solebant *pace tua*, vel *illius*; ut apud Petronium & Martialem aliòsque occurrit. *Idem.*

5 *Sylla, qui cùm contra Archelaum*] Nobile confimilis historiæ exemplum in Vibio Accècio, Val. Flacco, & T. Pedanio, cùm castra Hannonis oppugnarentur Liv. lib. xxv. Val. Max. lib. 111. cap. 11. Lindenbr.

6 *Sullam, qui cùm contra Archelaum.*] *Idem* narrat Frontinus in lib. 2. Strat. cap. 8. *Vales.*

Et vexillo in partem hostilem, *Ite*, dixerat, *socii periculorum electi*, & *scitantibus ubi relictus* ³ *sim Imperator*, *respondete nihil fallentes*, *solus in Bæotia pro omnibus nobis cum dispendio sanguinis sui decernens*. Proinde Alamanni pulsus disiectisque equitibus nostris, primam aciem peditum incesse-
runt, eam abjecta resistendi animositate pulsuri. Sed postquam comminus ven-
tum est, pugnabatur paribus diu momentis. Cornuti enim & ⁴ Bracati, usu
procliorum diuturno firmati, ² eos jam gestu terrentes, barritum civere vel ma-
ximum: qui clamor ipso fervore certaminum à tenui susurro exoriens, paulla-
tîmque adulescens, ritu extollitur fluctuum cautibus illiflorum: jaculorum de-
inde stridentium crebritate hinc inde convolante, pulvis æquali motu affur-
gens, & prospectum eripiens, ² arma armis, corpora corporibus obtrudebat.
Sed violentiâ irâque incompositi barbari in modum exarsere flammarum, ^b ne-
xâmque scutorum compagem, quæ nostros in modum testudinis tuebatur,
scindebant ictibus gladiatorum assiduis. Quo cognito, ^c opitulatum conturma-
libus suis celeri cursu Batavi venire cum Regibus: (formidabilis manus, ex-
tremæ necessitatibus articulo circumventos, sijuvisset fors, ereptura) torvum-
que canentibus classicis, adultis viribus certabat. Verùm Alamanni bellum
acriter ineuntes, altiùs anhelabant, velut quodam furoris affectu opposita o-

3 *Mf. sim.* 4 *al. Brachati. Mf. Bracchiati.*

^z *Excipiunt eos jam gesturientes.*] Hunc locum sic corrupit Gelenius, inserta prima voce, quæ ab omnibus libris * *Mss.* * in quibus sic legitur: *Eos jam gestu terrentes*: quo quid apertius? Sic sanè in lib. 14. locutus est noster: *Hastisque feriens scuta, qui habitus iram pugnantium concitat* & *dolorem, proximos jam gestu terrebat*. Solùm pro *ciere*, quod erat in omnibus libris, emendandausi fumus *civere*. Valef.

^a *Arma armis, corpora corporibus*] Ita ex Ennio Hirtius de Bello Hispan. *Cum clamori esset intermixtus genitus, gladiatorumque crepitus auribus oblatu imperitorum mentes prepediebat*. Hic, ut ait Ennius, *pes pede premitur, armis teruntur arma*. Q Curtius lib. 111. *Due acies ita cohercebant, ut armus arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent*. Lindenbr.

^b *Nexamque scutorum compagem.*] De qua supra dixit: *Et miniret latera sua firmius pedes, frontem artificinis conserens parmis*. Eodem modo locutus est sub initium lib. 14. *Densata scutorum compage sonet scientissime præstruebant*. Hæc pugnandi forma testudo dicebatur. Unde addit hoc in loco Marcellinus: *Quæ nostros in modum testudinis tuebatur*. Duplex enim testudo fuit in re militari: una propriè dicta, cum milites in genua subsidentes scutis super capita elatis se protegent, ita ut secundus ordo paullo emineat altiùs quàm primus, & tertius quàm secundus, ac sic deinceps, prorsus in modum imbricati tecti per quod aqua labitur. Ejusmodi testudinem describit Livius lib. 44. & Polybius in Excerptis quæ nuper edidimus, pag. 206. Alterum testudinis genus

est, cum milites non jam supracapita extollunt scuta, sed densati ac confertiantes se struunt. Sic Livius in lib. x. Galli, inquit, *struētis ante se sentis confertis stabant*: & paullo post testudinem id vocat. Eam testudinis formam describit Homerus in Iliad. v.

Φεζζαντες δόρυ δ' αει, σάμθ' ούσαι ποσδελύμην

Ασπίς αὖ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κίρως κίρως, ἀνέρα δ' ἀνῆρ.

Quos versus imitatus est Nonnus in lib. 22. Dionysf.

ἢ ἡ καλέουσι μαχητῆς

Μιμνήλω σακίεσσι ἐπιρρόσαντο χεράνλω.

Ἐρχεῖ μὲν σαρῖν ἔλχθ' ἔρειδετο, κεκλιμῆν δ'

Ασπίς ἑλω ποσδελύμην ἀμικελῆς ἀσπίδ' ἔγειταν

Στινιμῆν, ἢ ἐνευσε κίρῳ κίρῳ.

Ubi hanc pugnandi formam à militibus *χεράνλω*, id est, testudinem dici testatur. Græci Tactici *σωασπομῶν* vocant. Sic Polybius pag. 328. Editionis Casauboni, ubi & *συμπεράττειν τοῖς ὅπλοις*, pro eodem usurpat. Et Dio in lib. 40. pag. 130. ubi malè Xylander vertit, *in orbem pugnare*. Etsi enim in orbem pugnantes, necessariò testudinem, seu *σωασπομῶν* facere debent; tamen ubi testudo fir, non semper in orbem pugnatur. Leo in Tacticis *σώσκατον* appellat. Josephus lib. 4. de bello Judaico: *σωασπομῆς τῶν ἀμα ἀσπίδ'*: quæ sic Hegesippus vertit: *Et sese in arma colligens confertis clypeis, cum paucis quos presentes habebat, imperterritus stetit*. Valef

* ^c *Opitulatum conturmalibus suis Batavi venire cum Regibus.*] Cluverius in libro 1. de Antiqua Germania capite 39. emendat: *Batavi venire cum Herulis*. Heruli quippe semper conjunguntur Baravis ab Ammiano Marcellino, & sub uno eodemque vexillo militasse ambos docet idem Marcellinus initio libri 27. In Notitia Impe-

mina deleturi. Spicula tamen ⁵verutaque missilia non cessabant, ^dferratæque arundines fundebantur: quamquam ⁶etiam comminus mucro feriebat contra mucronem, & loricae gladiis fundebantur, & vulnerati nondum effuso cruore, ad audendum ⁷exercitiis confurgebant. Pares enim quodammodo coivere cum paribus, Alamanni robusti & celsiores; ⁵militibus usu nimio dociles: illi feri & turbidi; hi quieti & cauti: animis isti fidentes; grandissimis illi corporibus freti. Resurgebat tamen aliquoties armorum pondere pulsus loco Romanus: lassatisque ⁸impressus genibus, lævum reflectens poplitem barbarus subsidebat, hostem ultro laceffens: quod indicium est obstinationis extremæ. Exsiluit itaque subito ardens Optimatum globus, inter quos decernebant & Reges, & sequente vulgo ante alios agmina nostrorum irrupit, & iter sibi ⁹aperiendo

⁵ Ms. verutaque. ⁶ Ms. enim. ⁷ Ms. exercitus.
⁸ Ms. impressis. ⁹ Ms. pariendo.

rii Occidentalis inter auxilia Palatina numerantur *Heruli & Batavi* sub Magistro militum Præfentali, quos pedes fuisse videtur indicare Sidonius in Carmine 7. & cursu valuisse testatur. Verùm Mss. omnes habent: *Batavi venire cum Regibus*: & præter codicum auctoritatem, nihil temere mutandum censeo. An enim Marcellinus, Batavos & Reges accurrisse, *ad optinandum contumalibus suis*, id est, commilitonibus, qui densata feutorum compage in prima acie pugnantes, à Barbaris premebantur. *Reges* autem hoc loco nomen est numeri seu legionis, qui *Regii* dicuntur, in Notitia Imperii loco citato. * *Valc.*

d Ferratæ arundines. Lib. xxiv. *Nervi digitorum æsti pulsibus violentis arundines ferratæ emittent.* Lib. xxxi. *Arundinibus armatis ferro confixi.* Harum Indis quoque in bello usus. Herodot. lib. vii. *τῶν κατὰ πύλας ἐστὶν, ἢ δὲ ἰσὶς κατὰ πύλας, ὅτι ἢ εἰς τὸ πύλας ἴν.* Lindenbr.

e Exercitiis confurgebant. In Mss. omnibus legitur *exercitus*. Unde conjici potest legendum esse, *exercitiis confurgebant*; aut sanè, *excitatiis confurgebant*: ut in libro ultimo versus finem: *At cum armatis provinciales & Palatini ad obruendos eos excitatiis confurgebant.* Valc.

f Militibus usu nimio dociles. Militibus *ἄλλοι ἱεροὶ* Romani dicuntur ⁷heic & alibi passim. * idque observavi non semel in libris Cornelii Taciti. Hinc intelligendus est locus Pollionis in Claudi, in quo vir doctissimus hæsit, ut ex ejus Notis apparet: *Filius miles barbarus, & colonus ex Gotho.* Id est, Barbarus factus est miles legionarius, & Gothus factus est incolæ agri Romani. [Sic à Procopio sæpe milites Romani absolute vocantur *στρατιῶται*; & à Jordane similiter in libro de successione Regum *um milites*. Gregorius quoque Turonicus Episcopus Romanos ab Imperatore Constantinopolitano in Hispaniam missos, & cum Gothis ibi bellum gerentes, nunc *Græcos*, nunc & *militibus* appellat: eodem Isidorus in Chronico *parò militem Romanum*, aut *Romanos*; sæpius simpliciter *militibus* nuncupat; Johannes Biclarensis Abbas *militibus* quoque. Gregorius Magnus exercitus Impe-

ratoris in Italia Gothis primùm, deinde Langobardis oppositos, *militibus* vocare consuevit: quos etiam Paullus in libri ii. de gestis Langobardorum capite xviii. & in libri iv. capite xxix. *militibus*; in libri ii. capite xxvi. modò *militibus*, modò *Græcos* appellat. Quod ad Barbaros attinet, observavi eos nec ab Ammiano Marcellino, nec a ceteris Historicis utquam *militibus* appellatione designatos esse, nisi quoad Imperatorem transissent, & sacramento adstricti Romana signa sequerentur. Heic notandum est, Imperium Romanum Ammiano aliisque Historicis sæpe *Republicam* absolute nuncupari, & exercitum Romanum, *exercitum Reipublicæ*. Sic Marius in Chronico non semel loquitur. Sic Gregorius Turonicus Episcopus loquitur in libri vi. capite xxx. & in libri x. capite ii. & Imperium Romanum *Reipublicæ* nudo nomine designat. Romanus Patricius in Epistola ad Childbertum Francorum Regem quater *sanctam Reipublicam*; Mauricius Aug. in Epistola ad eundem *sacratissimam Reip.* Gregorius PP. *Magnam Christianam Reipublicam*; Jordanes quoque de successione Regnorum & Johannes Abbas Biclarensis in Chronico *Reipublicam* non semel pro Imperio Romano usurpant: uti Procopius in libro ii. de bello Gothico *στρατιῶν*, id est, *Reipublicam*.] *Idem.*

g Lassatisque impressis genibus. Sic Gelenio placuit. In Editione Romana legitur, *lassatis atque impressis genibus*. In Regio autem codice [& Colbertino] * ac Tolosano, * *lassatisque impressis genibus*: quod magis probo: nisi malis *impressis*; ut apud Statium in lib. 6.

*hænicque
Pressus utroque genu, collecto sanguine discum
Ipse super sese rotat, atque in nubila condit.*

Sic Marcellinus noster in hujus prælii descriptione supra dixit: *Et obnix genibus quidam barbari, peritissimi bellatores, hostem propellere laborabant.* Cornelius Nepos in Chabria: *Fugatis, inquit, jam ab eo conducticis cateris, reliquam phalangem loco vetuit cedere, obnixque genu scuto proinstaque hasta impetum excipere hostium docuit.* Denique Livius in lib. 6. *Sed obnixos nos stabili gradu impetum hostium excipere.* Idem.

aduf-

adusque ^h Primanorum legionem pervenit, locatam in medio, (quæ ⁱ confirmatio ^k Castra Prætoria dicitur.) ubi densior & ordinibus frequens miles, instar turrium fixa firmitate consistens, prælium majore spiritu repetivit: & vulneribus declinandis intentus, sequē ^l in modum mirmillonis operiens, hostium latera, quæ nudabat ira flagrantior, districtis gladiis perforabat. At illi prodigere vitam pro victoria contententes, tentabant agminis nostri laxare compagem. Sed continuata serie peremptorum, quos Romanus jam fidentior stravit, succedebant barbari superstites interfectis: auditōque occumbentium gemitu crebro, pavore perfusi torpebant. Felli denique tot ærumnis, & ad solam deinceps strenui fugam, per diversos tramites tota celeritate egredi festinabant: ut è mediis sævientis pelagi fluctibus, quocumque avexerit ventus, ejici ^m nautici properant & vectores: quod voti magis quàm spei fuisse, fatebitur quilibet tunc præsens. ¹ Aderatque propitiati numinis arbitrium clemens: & secans terga cedentium miles, cum interdum flexis ensibus ferendi non suppetent instrumenta, ipsis barbaris ⁿ tela eorum vitalibus immergebat: nec quiscquam vulnerantium sanguine iram explevit, nec fatiavit cæde multiplici dexteram, vel miseratus supplicantem abscellit. Jacebant itaque plurimi transfixi letaliter, remedia mortis compendio postulantes: alii semineces labente jam spiritu, lucis usuram oculis morientibus inquirebant: quorundam capita discissa trabalibus telis, & pendentia jugulis cohærebant: pars per lutosum & lubricum solum in sociorum cruore lapsi, intactis ferro corporibus, acervis su-

r Al. Adorant prop.

^h Primanorum legionem.] Primani sub Magistro militum Præfentiali inter Palatinas Legiones recensentur in Notitia Imperii Rom. Orientalis: quia scilicet in Orientem translati fuerant, tunc cum Valentinianus cum fratre legiones partitus est, aut alio quo casu. In Editione Rom. Primariorum legitur, [& in codice Colbertino] ^l Tolosanque *: & sic in codice Regio superscriptum est. In Notitia quoque Imperii Mf. habetur Primarii. Valef.

ⁱ Confirmatio] Sic numeros vocat arte bellandi prælium, & militari exercitatione confirmatos. Ut Rufinus Bello Jud. lib. 111. cap. 3. *Meditationes eorum nihil à vera contentione discrepant: sed in dies singulos militum quisque omnibus armis, tamquam in proximè postus exerceret, quod etiam facillime tolerant. -- Unde sequitur ut semper superent, quos non itidem confirmatos invenerant.* Lindenbr.

^k Castra Prætoria dicitur.] Fortè quia Imperator, jutos in exercitu est, eo in loco quasi tutiore consistere solet: ut patet ex lib. 24. initio, * & ex lib. 27. Prætorium erat in medio castrorum, ut docet Polybius in lib. 11. & ex eo Salmastius in Solinum pag. 671. Hinc in exercitu media acies vocabatur *Castra Prætoria*. * Valef.

^l In modum mirmillonis] Lib. XXIII. *Pedites in spe-*

ciem mirmillonum contecti. Festus: Mirmillonium genus armaturæ Gallicum est, ipsique mirmillones ante Galli appellabantur. Exempla alia apud Ciceronem, Latinum Pacat. Aufonium, Inscript. Roman. Lindenbr.

^m Nautici properant vectores.] Codex Regius [& Colbertinus] Editioque Romana sic habent scriptum: *Nautici properante vectores.* Unde non dubito quin legendum sit: *Ut e mediis sævientis pelagi fluctibus ejici nautici properant & vectores.* Vectores sunt epibatae, quo modo in codice Regio emendatum erat. Nautici verò sunt nautæ: ut in lib. 15. *Ne imitari videar desides nauticos, attrita lintea quæ licuit parari securiis, inter fluctus resarcire coactos.* * in lib. 14. cap. 2. Sic etiam loquitur Orosius in lib. 4. capite 19. Quæ quidem loquendi forma Græcica est. Græci enim ejusmodi adjectivis delectantur, & *vovvuds* dicunt pro *vabvras*, & *vovvuds* & *vovvuds* pro fabris & pictoribus, ut Gregorius Nazianzenus in Oratione 27. & *vovvuds* pro Jurisperitis, ut occurrit apud Artemidorum in libro 4. Sic etiam *vovvuds* usurpant pro *vovvuds*, ut Gregorius Nazianzenus in Oratione 32. eodem planè modo quo Marcellinus *militares* pro militibus sepiissime ponit. Denique *vovvuds* pro medicis dixit Porphyrius in Vita Plotini. Vide Leopardum in libri 12. cap. 3. * Valef.

ⁿ Tela eorum vitalibus immergebat.] Tela eorum dicit, quod alius diceret magis Latine, tela sua. * aut

perruentium obruti necabantur. Quæ ubi fatis evenere prosperrimè, validiùs instante victore, acumina densis ictibus hebescebant, splendentisque galeæ sub pedibusolvebantur, & scuta: ultimo denique trudente discrimine barbari, cum elati cadaverum aggeres exitus impedirent, ² ad subsidia fluminis petivere, quæ sola restabant, eorum terga jam ³ perstringentis. Et quia ⁴ cursu sub armis concito fugientes miles indefessus urgebat: quidam nandi peritiâ eximi se posse discriminibus arbitrati, animas fluctibus commiserunt. Quâ causâ celeri corde futura prævidens Cæsar, cum Tribunis & Ducibus clamore objuratorio prohibebat, ne hostem avidiùs sequens nostrorum quisquam se gurgitibus committeret verticosis. Unde id observatum est, ut marginibus insistentes confoderent telorum varietate Germanos: quorum si quem morti velocitas subtraxisset, jacti corporis pondere ad ima fluminis subsidebat. Et velut in quodam theatriali spectaculo aulæis miranda monstrantibus, multa ⁵ licebat jam sine metu videre: nandi strenuis quosdam nescios ⁶ adhærentes; fluitantes alios, cum ⁷ expeditioribus linquerentur ut stipites; & velut luctante amnis violentia, vorari quosdam fluctibus involutos; nonnullos clypeis vectos, præruptas undarum occurfantium moles obliquatis meatibus declinantes, ad ripas ulteriores post multa discrimina pervenire. Spumans denique cruore barbarico decolor alveus insueta stupebat ⁸ augmenta. Dum hæc aguntur, Rex Chnodomarius repertâ copiâ discedendi, lapsus per funerum strues, cum satellitibus paucis celeritate rapida properabat ad castra, quæ ⁹ prope ¹⁰ Tribuncos & Concor-

² *ri ad deest al.* ³ *Mf. perstringentes.* ⁴ *Mf. lice-*
bat jam sine. ⁵ *Al. adherere.* ⁶ *Al. expediti virib. mf.*
eum expeditioribus liq. ⁷ *Al. argumenta.* ⁸ *Al.*
Tribuncos. mf. Tribunos.

tela ipsorum * : Græcorum more, qui *αὐτῶν* indifferenter usurpant: *τὰ αὐτῶν* sibi n. *Vales.*

o *Cursu ab armis concito.*] Longè elegantius in codice Regio [& Colbertino:] *Cursu sub armis concito.* Atque ita Editio Rom. & Aug. & Basil. Ut mirer quis vulgæ Lindenbrogio lectionis auctor fuerit. Atqui ita ut edidimus loquuntur Ennius, Virgilius, Silius, & postremò Imo in lege 1 quibus equorum usus. *Idem.*

p *Prope Tribuncos & Concordiam.*] Concordia prope Brocomagum in Triboecis sita erat, ut docet Itinerarium Antonini. * Cluverius in capite 12. lib. 2. corrigi: *Prope Tribuncos & Concordiam munimentum Romanum.* Ait enim fieri non potuisse, ut castra Chnodomarii vel Chnodomarii prope duo Romana munimenta essent: alioquin nimis vasta & ampla fuissent. Sed hæc ratio nulla, vel certè levissima est. Quid enim? si castra Chnodomarii equaliter distabant à duobus hæc Romanis munimentis; nonne dici poterant prope utraque posita esse? Accedit, quòd emendatio illa, *prope Tribuncos*, ferri non potest. Nam Tribocci vel potius Triboci nomen populie est, non autem loci. Sed neque viaf-

sentior, quum dicit, *castra* ea Chnodomarii Regis, esse ipsum vallum barbaricum seu castra omnium Alamannorum: neque enim dubito, quin diversa sint. Quipp Chnodomarius antequam copias suas cum ceteris Regibus Alamannis conjunxisset, castra ipse seorsum posuerat prope Tribuncos & Concordiam: deinde fugate Barbarione, cum ceteris popularibus copias suas junxit & prope Argentoratum una cum eis castra collocavit ut testis est Marcellinus. Castra ergo Alamannorum reliquorum prope Argentoratum fuerit: Chnodomarii prope Tribuncos, vel (ut in codice Regio & Colbertino legitur) *prope Tribunos.* Ex quibus refellitur alius error Cluverii, qui hanc pugnam Argentoratensem ait esse distinctam, non quòd sub ipsis Argentorati mœnibus pugnata sit, sed quòd notissima ejus tractus urbs esset Argentoratum, quæ tamen xv. millibus inde aberat. Putavit ergo prope Concordiam esse pugnatum infra Argentoratum: quod falsum est. Alamanni enim cum Barbarionis exercitum fugassent adusque Rauracos, ind reversi, junctis cum popularibus copiis in Argentoratensibus campis consistere, qui sunt inter Argenturiam & Argentoratum. Unde Victoris Epitome *in Argentoratensibus campis* à Juliano Cæs. pugnatum esse refert: * [& Ammianus ipse initio libri 17. eam *Argentoratensem pugnam* disertè appellat, & in lib. 15. *Argentoratensium Barbaricis cladibus notam*: ob id nuncupat: in li-

diam munimenta Romana fixit intrepidus, ut ⁹ ascensus navigiis, dudum paratis ad casus ancipites, ^r in secretis se secessibus ^r amandaret. Et quia nonnisi Rheno transito ad ² tentoria sua poterat pervenire, vultum ne agnosceretur operiens, sensim retulit pedem. Cùmque propinquaret jam ripis, lacunam palustribus aquis interfusam circumgrediens ut transiret, calcata mollitie glutinosa, equo est evolutus: & confestim licèt obeso corpore gravior, ad subsidium vicini collis evasit: quem agnitum (nec enim potuit celare qui fuerat, fortunæ prioris magnitudine proditus) statim anhelò cursu cohors cum Tribuno secuta, armis circumdatum aggerem nemorosum cautiùs obsidebat, perumpere verita ne fraude latenti inter ramorum tenebras exciperetur occultas. Quibus visis compulsus ad ultimos metus, ultro se dedit, solus egressus: ^r comitésque ejus ducenti numero, & tres amici junctissimi, ^r flagitium arbitrati post Regem vivere, vel pro Rege non mori, si ita tulerit casus, tradidere se vincendos. Utque nativo more sunt barbari humiles in adversis, disparésque in secundis: servus alienæ voluntatis trahebatur pallore confusus, claudente noxarum conscientia linguam: immensum quantum ab eo differens, qui post ferros lugubrèsque terrores cineribus Galliarum insultans, multa minabatur & sæva. Quibus ira favore superni numinis terminatis, post exactum jam diem, occinente liticine revocatus invictissimus miles, prope supercilia Rheni tendebat, ^v scutorumque ordine multiplicato vallatus, victu fruebatur & somno. Ceciderunt autem in hac pugna Romani quidem CCXL & III. rectores verò

9 Ms. ascensus. 1 Ms. emendaret. 2 Ms. tentoria.

bro 17. tres Reges memorat, qui misere viciis apud Argenteratum auxilia: & in lib. 20. de prælio isto loquens, prope Argenteratium illuxisse illam beatissimam diem ait. Eutropius in libro x. scribit, à Juliano Cæs. apud Argenteratium ingentes Alamannorum copias exstinctas esse.] Valef.

q Escensus navigiis.] Quum sic viderem notare Lindembrogium ex codice S. Marci Florentiæ, non dubitavi id sequi, etsi Parisiis id verbum in Latinitate velint ignorare, ut præter hunc locum ostendunt indoctissimi notæ, quibus illic contaminarunt Livium. Vix est, ut non arbitrer etiam in codicibus Mss. per Valefios inspectis simili ter haberi; ut certe non debuerint contra illos edere adscensu. Gron.

r In secretis secessibus evaderet.] Ita correxit Gelenius, cùm antea legeretur in cunctis Editionibus emendaret. In Regio codice scriptum est demandaret. Unde facile erat veram scripturam elicere, præsertim cùm Marcellino nostro familiaris sit hæc locutio, ut in libro 25. & alibi. Valef.

r Comitesque ejus ducenti.] Paulo antè satellites vocavit, ut notat Cluverius in capite 48 Germaniæ antiquæ. Infra quoque in libro XXI. comites appellatur; in libro XXIX. & XXXI. satellites dicuntur, uti ab Hiero-

nymo in Micheam pag 341. & à Procopio in libro 2. Vandalicorum pag. 161. Sed non probò, quod Cluverius ibidem scribit, Romanos nomina illa Ducum & Comitum à Germanis, qui in Palatio Cæsarum militabant, hausisse. Germani enim potius ea vocabula dignitatum à Romanis hauserunt, cùm sint merè Latina. * Idem.

t Flagitium arbitrati post Regem vivere, vel pro Rege non mori.] Tacit. de Morib. Germ. Infame in omnem vitam ac probrosam, supersitem Principi suo ex acie recessisse. Illum defendere, tueri, sua quoque fortia facta gloriæ ejus assignare, præcipuum sacramentum est. Curtius lib. IV. Gurgu Darius, Alexander equo utebatur: utrumque Regem delecti tuebantur, sui immemoris: quippe amisso Rege nec volebant salvi esse, nec poterant. Lindenabr.

v * Scutorumque ordine multiplicato vallatus, victu fruebatur & somno.] Jordanes in Geticis: Actius tandem ad socia castra perveniens, reliquum noctis scutorum defensione transegit. * Idem.

x Scutorumque ordine multiplicato vallatus.] Munitio castrorum fiebat olim generibus quinque: fossa, vallo, cervulo, aggere, & agminibus. Quoties cervuli deerant, & e ar locus suspectior, agminibus seu armorum ordinibus quatuor castra munebant, ut per singulos ordines vigilie ordine ponerentur; & equites alterna vice castra circuibant. Si in pacato castra essent, unus ordo armorum sufficiebat, vigilie rariores ponebantur.

um, quidquid per omnem terræ ambitum agebatur, ^e felicibus ejus auspiciis assignantes. Quocirca magniloquentiâ elatus adulatorum, ^f tunc & deinde edictis propositis arroganter ^g satis multa mentiebatur, se solum, cum gestis non adfuisset, & dimicasse, & vicisse, & supplices Reges gentium crexisse aliquoties scribens: & si verbi gratiâ eo agente tunc in Italia, dux quidam egressisset fortiter contra Persas, nulla ejus mentione per textum longissimum facta ^h laureatas litteras ad provinciarum ⁷ damna mittebat, se inter primores ver-

7 Mf. damna.

stantii per ludibrium *Victorinum* quidem à victoriis suis Germanicis appellabant: sed præterea hoc nomine tacite significabant metuendum cavendumque esse, ne sicuti sub Gallieno Victorinus secerat, Julianus quandoque à Constantio auctore suo deficeret, ac Galliarum Imperium occuparet.] *Valef.*

^e *Felicibus ejus auspiciis assignabant.*] Non omnino absque jure, ut ait Aurelius Victor: cujus hæc sunt verba, ubi de Juliano Cæsaris rebus gestis loquitur: *Quæ quamquam in ejus fortuna, Principis tamen & consilio acciderent. Quod adeo præstat, ut Tiberius Galeriusque subiecti aliis egregia pleræque; suo autem ductu atque auspicio nimis parva experti sint.* [Quæ sic emendanda censeo: *Quæ quamquam vi ejus, fortunâ Principis tamen & consilio acciderent*: id est, quæ licet virtute ac industria Juliano Cæsaris acciderint: tamen fortunâ, felicitati, atque consiliis Constantii Aug. sunt adferibenda.] *Idem.* Admodum sero hæc emendatio per postremam Parisinam editionem venditatur: quum vel ante primum harum notarum exitum ab Germanis locus ille & quidem ad eundem modum fuerit constitutus, ut patet ex indicio, quod ultimus professus est Rupertus ad Valerii Maximi librum IV cap. 1 pag. 266. Gron.

^f *Tunc & deinde edictis propositis arroganter satis multa mentiebatur, se solum, cum gestis non adfuisset, & dimicasse, & vicisse, & supplices Reges gentium crexisse aliquoties scribens, &c.*] Nimius quidem forsitan in affectatione laudis & in jactatione sui fuit Constantius Aug. non ideo tamen à Marcellino tantopere in gratiam Juliano debuit irrideri: cum Aurelius Victor, scriptor æqualis, de hac ipse scribens, Juliano Cæsaris ex Alamanis victorias captivisque eorum Reges, *virtuti quidem ejus, fortunâ autem & consiliis Constantii Principis assignet*, uti docent verba Victoris supra laudata. Imperatores tum Cæsares suos pro Ducibus suis, ac pæne etiam pro Apparitoribus habere consueverant, sicut ipsemet Marcellinus indicat, de Gallo & Juliano Cæsaribus loquens.

Quis autem miretur, Imperatorem aut Regem Ducum suorum victorias sibi vindicare, ipsius auspiciis atque consiliis, militum ipsius manibus relatas? Juliano Cæsare in Galliis pugnante cum Germanis, aberat quidem Constantius corpore; sed aderat animo, aderat consiliis suis, suis auspiciis ac initiis, imperio suo. Per milites ejus strepido conductos res gerebatur: in signis atque vexillis imago ejus præferebatur: idem advecto undique ex provinciis suis commeatu præferebat exercitum: ita ut qui hæc cuncta

animadvertit, negare vix possit Imperatorem fuisse præsentem: *A vobis profectitur, etiam quod per alios administratur: in omnibus pulcherrimis rebus, etiam quæ aliorum ductu geruntur. Diocletianus facit; in tribus essetum*: ut ait Mamertinus in Panegyrico Maximiano Aug. dicto. Marcus Aurelius Antoninus Britannos, in primis Brigantes, per Lollium Urbicum Legatum vicit, & magna finium parte multavit: & tamen in Panegyrico, quem Eumenius Constantio Cæsari dixit, de Britannica ista Antonini victoria hæc reperio: *Fronto Romæ eloquentiæ alterum decus, cum belli in Britannia confecti laudem Antonino Principi daret, quamvis ille in ipso Urbis Palatio residens, alteri gerendi ejus mandasset auspiciis: veluti longæ navis gubernaculis præsentem, totius velificationis & cursus gloriam meruisse testatus est.* Quinetiam observo, nonnumquam quæ Reges ac Imperatores per legatos suos ducere gessere, ipsorummet Regum ac Imperatorum *ductu gesta* dici: quasi ipsi exercitus suos duxerint, ipsi bellis suis ac præliis præsentem interfuerint. Certè Q. Curtius initio libri v. de Alexandro Darii victum insequente, & de ejus absentis in Græcia Thraciâque victoriis sic loquitur: *Quæ interim ductu imperioque Alexandri vel in Græcia, vel in Illyriis & Thracia gesta sunt, si queque suis temporibus reddere voluero, intervempendæ sunt res Asia, &c.* Augustus Cæsar omnia externa bella, excepto Dalmatico atque Cantabrico, per legatos administravit, ut Suetonio creditur; ac in primis Alpes feris nationibus celebris absens perdomuit. Nihilominus tamen Inscriptionem refert Plinius in lib. III. capite XIX. in qua *ejus ductu auspiciisque gentes Alpinae omnes sub Imperium populi Rom. esse redactæ* dicuntur, ac suis quæque nominibus appellantur.] *Valef.*

^g *Satis multa mentiebatur: se solum, quum gestis non adfuisset, &c.*] In luto sycophantæ aut philosophi hæere hic Ammianum judicat Gruterus, fere cum Valefianis conveniens, quum nemo unquam Regum aliter scripserit, imo aliter scribere debuerit ad homines aulicorum rerum peritos, in dissertatione prima ad Tacitum, ubi agit de auspiciis & eorum majestate. Quam ut agnoscimus, sic totus Latinæ linguæ usus, cui utique aula Romano Principum in multis partibus normam dedit, semper distinguit inter auspicia & ductum ipsius Imperatoris, cujus tamen se quoque auspicia aderant. Et longe aliud est, si aulicus effaciam auspicio tum amplifcet, aliud moderatio Principis, non quicquam efficiant, sed ex vero temperantis desiderat, ut & Constantii sermo potuerit verior fuisse, nec tam aperto ludibrio affinis. *Gren.*

^h *Laureatas litteras.*] Plin. lib. cap. xv. xxx. de lau-

fatum cum odiosa sui iactatione significans. Exstant denique ejus edicta ^k in ^l tabulariis Principis publicis ⁸ condita . . . . . delata narrandi, ⁹ extollendique semet in ^l cælum. ab Argentorato cùm pugnaretur ^m mansione quadragesima disparatus, describens prælium, aciem ordinasse, & stetisse inter signiferos, & Barbaros fugasse præcipites, sibi que oblatum falso indicat Chnodomarium; (proh rerum indignitas!) super Juliani gloriosis actibus conticescens: quos sepelherat penitus, ni fama res maximas vel obumbrantibus plurimis filere nesciret.

8 Ms. condi... memoria. 9 Ms. extollendoque. 1 τὸ ab deest al.

ro: Romanis præcipue lætitiæ victoriarumque nuntia additur litteris, & militum lanceis pilisque. * Tacit. Histor. 3. p. 551. Lauream proferre gessit rei ad fratrem misit. * Appian. in Mithrid. Λαύρα μὲν πρὸς τοῖς Ρωμαίοις ἐπέτυχε τὰ γέγραμμένα δὲ μὴ περὶ τῶν, ἀπὸ Ἰβηρῶν ἐπιβίβας. Lamprid. in Alexand. Sever. Actæ sunt res feliciter in Mauritania Tingitana per Furium Celsum—atque ex omnibus locis ei tabellæ laureatæ sunt delatæ: & alibi apud Livium. Lindenbr.

i Laureatæ litteræ ad provinc. signa mittebat.] Rectè in Editione Rom. perinde ac in Ms. omnibus legitur, ad provinciarum damna. Quanto damno provincialibus hæ fuerint literæ, satis docet Salvianus in lib. 5. & titulus totus in Codice Theod. ne quid publicæ lætitiæ nuntii ex descriptione, vel ab invitis accipiant. Verba Salviani sunt hæc: Veniunt plerumque noviventi, novi epistularii à summis sublimitatibus missi, qui commendantur illustribus paucis ad exitia plurimorum: decernuntur his nova munera, novæ indictiones: decernunt potentes, quod solvant pauperes: decernit gratia divitum, quod pendat turba miserorum. * Quare Chrystostomus in comparatione Regis & Monachi ait, Reges subditorum damno & vincere & vinci, corumque victorias plus ferè subjectis graves esse, quàm clades, eo quòd plus inde licentiæ accedit militi, plus etiam Imperatori. * Accedit testimonium Libanii ex Orat. pro Aristophane Corinthio pag. 213. cujus verba facere non possum, quin hæc adscribam. ἡ δὲ ἰσὺ ἰσὺ ἰσὺ ἐπιβίβας τῶν ἰσὺ ἐπιβίβας ἰσὺν, ἐκ ἀγῶν ἐσάτων, ἡ νίκης μινυτῶν, ἀλλ' αἰδοῦ τῶν τῶν ἐπιβίβας, ὁ τὰς ἰσὺ πῶς ἀπὸ τῶν, τῶν ἡ δὲ ἐπιβίβας διακονεῖν μὴ ἀμάρτων χροσὸν ἀγῶν ἀπὸ τῶν. Neque quisquam ostendet huic aut limitis inspicendi, aut Consulium ventiarum, aut indicande victorie, aut aliorum similium ministerio fundum esse: que omnia civitatibus quidem perniciem creabant, ipsos verò ministros cum cæcibus auro omni-

bus dimittebant. Loquitur de Aristophane, qui fuerat Agens in rebus. * Ad quorum Scholam hæc ministeria pertinebant. Porro hæc laureatæ litteræ, simul atque acceptæ fuerant in provinciis, statim publicè recitabantur in Theatro, adstantibus Honoratis, Decurionibus & plebens, iique summo cum silentio ac reverentia: ut testatur Chrystostomus Homiliâ xx, in Matthæum: ubi inter cetera quum ait: ἡ τὰ ἐπιβίβας τὰτα ἀ τὰ γέγραμματα ἰσὺν ἐπιβίβας, ποικίλ τῶν ἐκ τῶν ἡ δὲ ἐπιβίβας; manifestè ad laureatas literas alludit, quibus is victoriæ Principum nuntiabantur: idque ex sequentibus magis etiam apparet, hæc interpretes aliter intellexisse videatur. * Vales.

k In tabulariis Pr. publicis condigne scriptis.] Hunc locum prout in Regio codice legebatur, excudendum curavi, explosâ conjecturâ P. Castelli, quâ nihil absurdus. [In Ms. Colbert. legitur dicta pro edita, item extollendoque.] Quòd si conjecturæ locus esset, sic ferè scriptum a Marcellino fuisse existimarem: Exstant denique ejus Principis edicta in tabulariis publicis condita, in quibus ambitiose delata narrando, extollendoque semet in cælum, ab Argentorato, &c. Idem.

l Tabulariis publicis.] In quibus adservantur acta publica, privilegia, aliaque id genus scripta, quorum Reipubl. interest. Cicero pro Archia, & de Nat. Deor. Privata tabularia, in quibus chartæ privatæ. L. 92. ff. de leg. III. In fundo tabularium est, in quo sunt & complurium mancipiorum emptiones, sed & fundorum variorum & contrarium instrumenta. Lindenbr.

m Mansione xl. disparatur.] D. Hilarius in Psalmi. cxviii. In communibus & terrenis viis legem neminimus esse in spatiis mensuratum, cùm passuum mille intervalla quedam vice signa fuerint, cùm mansionum requies disponitur, cùm usque ad urbem refectio viantium congrua mansionum intervalla dimensa sunt. Hocque signficatu reperitur sæpe in Notitia viarum, item apud Hieronym. Jordanem Historiæque Augg. Scriptores. Idem.

Explicit Liber XVI.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM

LIBER XVII.

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XVII. continentur.

- CAPUT I.** *Julianus C. transito Rheno Alamannorum vicos diripit ac incendit : ibi munimentum Trajani reparat , & decimestres inducias Barbaris concedit.*
- C. II.** *Julianus Cæsar D.C. Francos Germaniam II. vastantes obsidet , & ad deditiorem fame compellit.*
- C. III.** *Julianus Cæsar Gallos tributis oppressos levare conatur.*
- C. IV.** *Jussu Constantii Aug. obeliscus Romæ in Circo Maximo subreptus constituitur : & de obeliscis , ac de notis hieroglyphicis.*
- C. V.** *Constantius A. & Sapor Persarum Rex frustra de pace per litteras & legatos agunt.*
- C. VI.** *Futhungi , gens Alamannica , in Rætiis quas populabantur , à Romanis cæsi fugatique.*
- C. VII.** *Nicomedia terræ motu prostrata : & quot modis terra quatitur.*
- C. VIII.** *Julianus C. Salios , gentem Francicam , in deditiorem accipit : Chamavorum alios cædit , alios capit , reliquis pacem tribuit.*
- C. IX.** *Julianus C. tria munimenta ad Mosam , eversa à Barbaris instaurat , & à milite famem patiente probris ac minis incessitur.*
- C. X.** *Suomarius & Hortarius Alamannorum Reges , captivos redditis , ab Juliano Cæsare pacem impetrant.*
- C. XI.** *Julianus Cæsar , post res in Gallia bene gestas , in aula Constantii Aug. ab invidis deridetur , segnisque & timidus appellatur.*
- C. XII.** *Constantius A. Sarmatas dominos olim , tum exsules , & Quados , Pannoniarum & Mæsiæ vastatores , ad obsides dandos & captivos reddendos compellit : atque exsulibus Sarmatis , in libertatem avitasque sedes restituitis , Regem imponit.*
- C. XIII.** *Constantius Aug. Limigantes Sarmatas servos , post magnam ipsorum cædem factam , cogit sedibus suis emigrare , ac milites suos alloquitur.*

C. XIV. *Romani Legati de pace, re infecta revertuntur ex Perside, Sapore Armeniam & Mesopotamiam repetente.*

CAPUT I. **H**Ac rerum, quas jam digestimus, varietate ita conclusa; Martius juvenis Rheno post Argenteratensem pugnam otiosè fluentè securus, sollicitusque ne diræ volucres consumerent corpora peremptorum, sine discretionè cunctos humari mandavit: absolutisque legatis, quos ante certamen superba quædam portasse prædiximus, ad Tres-tabernas revertit. Unde cum captivis omnibus prædam Mediomatricos, servandam ad reditum usque suum, duci præcepit: & petiturus ipse Mogontiacum, ut ponte compacto transgressus, in suis requireret barbaros, cum nullum reliquisset in nostris, refragante vetabatur exercitu: verum facundia jucunditatèque sermonum allectum, in voluntatem traduxerat suam. Amor enim post documenta flagrantior, sequi libenter hortatus est omnis operæ conturmalem, auctoritate magnificum ducem, plus laboris indicere sibi quàm militi, sicut perspicuè contigit, affluetum. ^a Moxque ad locum prædictum est ventum, flumine pontibus constratis transmissis, occupavere terras hostiles. At barbari præstricti negotii magnitudine, qui se in tranquillo positos otio tunc parum inquietari posse sperabant, aliorum exitio quid fortunis suis immineret anxie cogitantes, simulata pacis petitione, ut primæ vertiginis impetum declinarent, ¹ misere legatos cum verbis compositis, quæ denuntiarent concordem fœderum firmitatem: incertumque quo consilio aut instituto mutata voluntate, per alios cursu celeri venire compulsos, acerrimum nostris minati sunt bellum, ni eorum regionibus excessissent. Quibus clara fide compertis, Cæsar prima noctis quiete navigiis modicis & velocibus octingentos imposuit milites: ^b ea re ut vi ingenti ² sursum versus decurso egressi, quidquid invenire potuerint, ferro violarent & flammis. Quo ita disposito, Solis primo exortu visis per montium vertices barbaris, ad celliora ducebatur alacrior miles: nullòque invento, (hoc siquidem opinati discessere confestim) eminus ³ ingentia fumi volumina visebantur, indicantia nostros perruptas populari terras hostiles. Quæ res Germanorum perculit animos, atque desertis insidiis, quas per arcta loca & latebrosa struxerant nostris, trans Menum nomine fluvium ad opitulandum suis necessitudinibus avolarunt. Ut enim rebus amat fieri dubiis & turbatis, hinc equitum nostrorum accursu, inde navigiis vectorum militum impetu repentino

¹ Al. miserunt. ² Al. sursum versus. ³ Al. ingentis fumi.

^a a Moxque ut ad locum prædictum est ventum.] Scribe ex Editione Romæ & ex Ms. Regio [ac Colberrino:] Moxque ad locum prædictum est ventum; ut libro XIV.

cap. 10. & libro XVI. cap. 7. Sic in Gestis purgationis Cæciliani & Felicis pag. 14. & pag. 22. Sed & Marcellinus Comes in Chronico Lucio Consule, necnon Paullo & Musciano Coll. italoquitur; ita & Commodianus. ^b Males.

^b Eorum viginti sursum versus.] Cum hæc sensu omni

perterrefacti, evadendi subsidium velox locorum invenere prudentes: quorum digressu miles liberè gradiens, ^c opulentas pecore villas & frugibus rapiebat nulli parcendo. Extractisque captivis, domicilia cuncta curatius ritu Romano constructa, flammis subditis exurebat. ⁴ Emenſaque æstimatione decimilapidis, cum ^d prope silvam venisset squalore tenebrarum horrendam, stetit diu cunctando, indicio perfugæ doctus, ^e per subterranea quædam occulta fossisque multifidas latere plurimos, ubi habile visum fuerit erupturos. Ausi tamen omnes accedere fidentissimè, ilicibus incisus & fraxinis, roboreque abietum magno femitas invenere conſtratas. Ideoque gradientes cautiùs retrò, non nisi per amfractus longos & asperos ultra progredi posse, vix indignationem capientibus animis, advertabant. Et quoniam aëris urente sævitia, cum discriminibus ultimis laborabatur incassum, (æquinoctio quippe autumnali exacto, per eos tractus superfusæ nives opplevèrunt montes simul & campos) opus arreptum est memorabile. Et dum nullus obsisteret, ^f munimentum quod in Alamannorum solo conditum Trajanus suo nomine voluit appellari, dudum violentiùs oppugnatum, tumultuario studio reparatum est: locatisque ibi pro tempore defensoribus, ex Barbarorum visceribus alimenta congesta sunt. Quæ illi maturata ad suam perniciem contemplantès, metùque rei peractæ volucriter congregati, precibus & humilitate suprema petiere missis oratoribus pacem: quam Cæsar omni consiliorum via firmata, causatus verisimilia plurima, per decem mensium tribuit ⁵ intervallum: id nimirum sollerti colligens mente, quòd castra, supra quàm optari potuit occupata sine obstaculo, tormentis muralibus & apparatu deberent valido communiri. Hac fiducia tres immaniſſimi Reges venerunt, tandem aliquando jam trepidi, ex his qui misere victis apud Argentoratum auxilia, jurantes conceptis ritu patrio verbis, nihil inquietum acturos, sed fœdera ad præstitutum usque diem, quia id nostris placue- rat, cum munimento servaturos intacto, frugésque portaturos humeris, si lesuisse sibi docuerint defensores: quod utrumque metu perfidiam frenante fecerunt. Hoc memorabili bello, comparando quidem Punicis & Teutonicis, ad ⁶ dispendiis rei Romanæ peracto ⁷ levissimis, ut faustus Cæsar exultabat &

⁴ Ms. emensique. al. emensisque. ⁵ Ms. intervallum. id. ⁶ Al. dispendio. ⁷ Al. levissimo.

areant, sic legenda esse existimamus: *Ea re ut vi ingens sursum versus decurso* (supple Rheno) egressi, quid invenerint potuerint, ferro violenter & flammis. Valef.

^c *Opulentas pecore villas & frugibus.* Tacit. de Germania: Satis ferax, frugiferarum arborum impatiens, eorum fecunda, sed plerumque improcera: ne armentis eorum suus honor, aut gloria frontis: numero gaudent, æque sole & gratissima opes sunt. Vide Cæs. de Bello Gall. lib. iv. Lindenbr.

^d *Prope Silvam venisset.* Hercyniam silvam videtur

eam vocare Zosimus in lib. 3. & Julianus Aug. apud Suidam in voce *ἡρῆνα*. * Hodie *der Spessard* dicitur, pars quondam silvæ Hercyniæ, estque in lava Mœni ripa, haud procul à Conſluentibus Rheni & Mosellæ, ut ait Cluverius in cap. 7. lib. 3. * Valef.

^e *Per subterranea quædam occulta.* Subterraneum, *ὕπερθεον*: qua ratione etiam *subaquaneum*. Utrumque apud Tertull. de Anima, cap. xxviii. *Montem simulat, subterraneo latitat, septenni se illic patientiæ damnat.* Cap. xxxii. *Aëri contraria (animalia) quæ semper subterraneum & subaquaneum vivunt, carent haustu ejus.* Lindenbr.

^f *Munimentum quod in Alamannorum solo conditum Tra-*

felix: credique obtrectatoribus potuit, ideo fortiter eum ubique fecisse fingentibus, quòd oppetere dimicando gloriose magis optabat, quàm damnatorum forte, sicut sperabant, ut frater Gallus occidi: ni pari proposito post excessum quoque Constantii actibus mirandis inclaruisset.

CAP. II. Quibus, ut in tali re, compositis firmiter, ad sedes revertens hibernas, sudorum reliquias reperit tales. Remos Severus Magister equitum per Agrippinam petens & Juliacum⁸ Francorum validissimos cuneos in sexcentis velitibus, ut postea claruit, vacua præsiidiis loca vastantes offendit: hac opportunitate in scelus audaciam erigente, quòd Cæsare in Alamannorum fessibus occupato, nullòque vetante, expleri se posse prædarum opimitate sunt arbitrati. Sed metu jam reversi exercitus, munimentis duobus, quæ olim exinanita sunt, occupatis, se quoad fieri poterat tuebantur. Hac Julianus rei novitate perculsus, & conjiciens quorsum erumperet, si iisdem transisset intactis, retento milite circumvallare⁹ disposuit.^h i. . . . Mosa fluvius præterlambit, & adusque quartum & quinquagesimum diem, Decembri scilicet & Januario mense, obsidionales tractæ sunt moræ, destinatis barbarorum animis incredibili pertinacia⁹ reluctatis. Tunc pertimescens sollertissimus Cæsar, non observata nocte illuni, barbari gelu vinctum amnem pervaderent, quotidie: sole in vesperam flexo adusque lucis principium, ^k lusoriis navibus discurrere flumen ultrò citròque milites ordinavit, ut crustis pruinarum diffractis, nullum ad erumpendum quopiam facile ^l perveniret. Hocque commento, inedia, & vigiliis, & desperatione postrema lassati, sponte se propria dederunt: statim que ad comitatum Augusti sunt missi. Ad quos eximendos periculo multitudine Francorum egressa, cum captos comperisset & asportatos nihil amplius aus-

⁸ Ms. oppidum... Mosa. ⁹ Ms. reluctantis. al. re-
luctatis. ^l Ms. perveniret. . . . Hocque.

janus suo n.] Dubio procul intelligit Coloniam Trajanam, cujus mentio in Itinerario Antonini Aug. & Notitia viarum: -- Agrippina, Novesio, Asciburgio, Vetteribus, Colonia Trajana. Lindenbr.

^g Francorum val. cuneos in sexcentis velitib.] Mille dicit Libanius in Orat. funebri his verbis: ἀλλ' ἐν χειρῶν μίσθῳ ἔτετο μὲν φεσυχῆς χόλιος, εἰς ταυτῆς εἰς ἡδυνῆν γυῖν τε καὶ ἀνδρῶν, καίμας τινὲς πορθησάνας, ἂν ἐν μίσθῳ φέρετον ἔργον, πλεονεχισμῶσθε καὶ κατακλίνας εἰς τῆτο, γυμῶ γὰρ ἰσχυρῆ δειμῆος τῶ μείζον. Id est: Sed adulta jam vienne Franci numero mille, quibus nives perinde voluptati sunt ac flores, vastatis aliquot vicis, quorum in medio castrum erat desertum, circumfessi à Juliano, & in illud castrum inclusi sunt. Eòsque cum fame ad dedicationem coegisset, vinctos ad Augustum misit. Addit deinde Libanius, Constantium hos barbaros Juliani munus ad se missum videri noluisse, eòsque suis legionibus miscuisse. Valef. Legendum puto Frimorum validissimos cuneos M. sexcentis velitibus, id est,

mille sexcentis. Oiselius. Sed codex Colbertinus aliqui huic conjecturæ refragantur Hadr. Valef.

^h Castellum oppidum.] Vide quæ de hoc Castello accurato studio adnotavit Clarissimus & inter præcipua virtutis atque doctrinarum exempla nominandus, Marcus Velleterius Duumvir Aug. in explicatione Schedæ itinerariæ antiquæ, pag. 39. Lindenbr.

ⁱ Castellum oppidum quod.] Tria hæc verba Castellum ex ingenio supplere videtur, cum in Editione Rom. vacuum spatium esset relictum, perinde ut in Regio codice, Tolos. * [& Colbertino.] Libanius in loco supra lat dato φέρετον ἔργον appellat. Castellum quidem Menaporum memorat Protopæus juxta Mosam: hodie Kess vocant. Sed ita à Marcellino scriptum fuisse, vix possum in animum meum inducere. Valef. Cur non simpliciter intelligimus duo munimenta ista, de quibus dixit etiam videatur abruptius. Gron.

^k Lusoriis navibus.] Ad impediendos barbarorum cursus habebant Romani in limitibus naves speculativas, quas lusorias vocabant. Ammian. lib. xviii. Lusorie naves quadraginta. L. unic. C. Theod. de lusor.

1 repedavit 2 ad sua : hisque perfectis acturus hiemem revertit Parisios Cæsar.

CAP. III. Quia igitur plurimæ gentes vi majore collaturæ capita sperabantur, dubia bellorum conjectans sobrius rector, magnis curarum molibus stringebatur. Dúmque per indutias licet negotiosas & breves ærumnosis possessorum damnis mederi posse credebat, tributi ratiocinia dispensavit. Cúmque Florentius Præfectus Prætorio cuncta permensus, ut contendebat, m quidquid in capitacione deesset, n ex conquestis se supplere firmaret, talium gnarus, animam prius amittere, quàm hoc finire fieri memorabat. Norat enim o hujusmodi p provisionum, immo everfionum, ut verius dixerim, insanabilia vulnera, sæpe ad ultimam egestatem provincias contraxisse: q quæ res, ut docebitur postea, penitus evertit Illyricum. Ob quæ Præfecto Prætorio 3 ferri non posse clamante, se repentè factum infidum, cui Augustus summam commiserit rerum; Julianus eum sedatiùs leniens, scrupulosè computando & verè, docuit non sufficere solùm, verumetiam exuberare capitacionis calculum ad com meatuum necessarios apparatus. Nihilominus tamen diu postea r indictionale augmentum oblatum sibi, nec recitare nec subnotare perpessus, humi projecit. Litterisque Augusti monitus ex relatione Præfecti, non agere ita perple xè, ut videretur parum Florentio credi: rescripsit gratandum esse, si provincialis hinc inde vastatus, saltem sollempnia præbeat, nedum incrementa, quæ

2 Al. ad suacastra. 3 Al. ferre.

Danub. Novella Theodos. xxxi. Veget. lib. iv. cap. ult. Epiphani. Episc. λέγει Αγκυρ. pag. 513. Ο Αντινος εις Ανλεβόν κεν κινδυνύει, η σιωη λησσοειη πολλοη κειδύει. Παρ Αδελανύ ητος ηρετιάζη. Flav. Vopisc. in Vita Bonosi Imp. Cùm quodam tempore in Rheno Romanas luforias Germani incendissent, timore ne penas daret, sumisit imperium. Eae enim vera est lectio hujus loci, vert. libb. fide suffulta. De hisce luforiis optimè P. Pithæus J. C. Adversar. lib. 1. cap. xiv. Lindenbr.

1 Repedare ad sua.] Lib. xix. Velut repedantes sub molibus. Lib. xxvi. Repedare ad Illyricum. Imp. Honor. & Theod. leg. ii. C. de cohorr. Repedare ad pristina sacramenta. Vid. Pomp. Fest. & Non. Marcell. in repedare. Idem.

m Quidquid in capitacione deesset, ex conquestis supplet.] Quod hic conquestum, inf. indictionale augmentum dicitur. Idem.

n Ex conquestis se supplere firmaret.] Tria sunt genera pensitationum: canonis, oblationis, indictionis, ut notat Afconius in 3. Verrinam. Et canon quidem seu canonici tituli, ut in lege 26. Cod. Th. De annona & tributis, seu canonice præbitiones, ut in lege 4. tributa in ipsis speciebus inferri, Cod. eodem, sunt sollempnes & antiquæ præstationes: unde & sollempnia dicuntur ab Hermogeniano in lege 1. D. de muneribus, & à Marcellino nostro infra. Gratandum, inquit, esse, si provincialis hinc inde vastatus saltem sollempnia præbeat, nedum in-

crementa. Indictio verò est quidquid præter canonem indicitur. Plinius in Grat. actione: Nec novis indictionibus pressè ad vetera tributa deficiunt. Sunt & superindicticii tituli, qui præter indictionem provincialibus imponuntur ob necessitatem aliquam, putà ob tironum, aut equorum, aut vestium comparisonem. Nam in Codice diversi tituli sunt, de indictione, & de superindictio. Tamen superindicticii tituli in indictione nomine comprehendi possunt. Indictionale augmentum, & incrementa, & conquesta Marcellinus appellat hoc in loco: in libro autem 19. exquisitorum detestanda nomina titularum: & in lib. 30. exitialia provisorum detestanda nomina titularum. Denique oblatio est propriè auri & argenti, quod largitionibus inferebatur, non arcæ Præfectorum Præt. ut canonici & indictionales tituli Valef.

o Hujusmodi provisionum.] Sic provisiones Præf. Præt. dicuntur in lege 169. Cod. Th. de Decur. Et Pollio in Balista provisionem annonariam dixit Balistæ, qui Præfectus Præt. fuit. Corippus in lib. 3.

- - gratisque dari provisã jubemus.

id est, annonas. Idem.

p Provisionum insanabilia vulnera.] Quæ hic provisiones, mox post incrementa vocantur. Lib. xix. Exquisitorum detestanda nomina titularum. Lib. xxx. Exitialia provisorum nomina titularum, juxta opulentas & tenues nervatus succidere fortunas. Lindenbr.

q Quæ res ut docebitur postea.] Inf. lib. xix. cap. xi. Idem.

r Indictionale augmentum oblatum sibi nec recitare.]

nulla supplicia egenis possent hominibus extorquere. Factumque est tunc & deinde unius animi firmitate, ut præter solita nemo Gallis quidquam exprimeret^t conaretur^t . . . . . iniquè. Inusitato exemplo id petendo Cæsar impetraverat à Præfesto, ut secundæ Belgicæ multiformibus malis oppressæ dispositio sibi committeretur, ea videlicet lege, ut nec Præfectianus, nec Præsidialis Apparitor ad solvendum quemquam urgeret. Quo levati solatio cuncti, v quos in^s curam susceperat suam, nec interpellati, ante præstitutum tempus debita contulerunt.

CAP. IV. Inter hæc recrandarum exordia Galliarum, administrante secundam adhuc Orfito Præfecturam, obeliscus Romæ in Circo erectus est Maximo. Super quo nunc quia tempestivum est, x pauca discurrem. Urbem prius sæculis conditam ambitiosa mœnium strue, & portarum centum quondam aditibus celebrem, Hecatompylos Thebas institutores ex facto cognominarunt, cujus vocabulo provincia nunc usque Thebais appellatur. Hanc inter exordia pendentis se latè Carthaginis, improvise excursu duces oppressere Pœnorum: posteaque reparatum Perfarum y Rex ille Cambyses, quoad vixerat,

4 Steph. conaretur iniquè. Mss. conaretur . . . . . iniquè. 5 Mss. cura . . . . . separat.

Hoc ipsum est, quod intelligit Julianus Cæsar in Epistola 17. ad Orbasium, ubi de Florentio queritur Præf. Præf. quem *μαζὸν ἀπὸ ἐργῶν* appellat. Sed operæpretium fuerit verba ipsa apponere: *πολλὰς αὐτῷ τὰς ἐπαρχίας ἀδικήσαντες ἐπέπνευσα παρὰ τὸ τρίτον ἑαυτῶν, τὰ μὲν καὶ ἀνάσσειν, τὰ δὲ ἔσπορευον. ἀλλὰ δὲ ἀπὸ τῶν, ἐπὶ τῶν ἐπιπέπνευσα αὐτῷ τρίτον ἐπὶ (lege ἐπὶ) δὲ μὴ μεταδιδῶν τὴν αὐτῶν ἡξίωσιν ἀρχῆς, ἀποδείξας τὰ μαζὰ ἐπιπέπνευσα, πὶ μὴ προέτιεν ἕχθρῳ, ἀλλὰ σιατῶν ἢ μάχιδας. Id est: Qui eam provincialis multis injuriis affecisset, tacui sepe, contra quam dignitas mea postulabat: cum quædam audirem, alia minime admitterem, nonnulla non crederem, multa in ejus familiaribus verterem. Sed quando ejusdem infamie me participem facere voluit, missis ad me commentariis omni scelere & injuria refertis: quid tum in hi faciendum fuit? tacendum, an pugnandum? Addit deinde quod præteriri hoc in loco non debet: *τὶ τῆσιν ἐπιπέπνευσα; πολλὰν παρῶνται, ἐπὶ ἴδεν ἀναγγελλόντας αὐτῶν, ἔπον δὲ ἀπερῶσαι τὰ ἐπιπέπνευσα ἔπον δὲ εἶνα ἐπὶ δένδρῳ ἀρχῆς, &c.* Id est: Quid igitur feci? Multis presentibus quos ei relaturos intellegebam; omnino, inquam, ille commentarios suos corriget: prorsus enim immodeste agit. Hoc planè est, quod hic ait Marcellinus, Julianum nec recitari in dictionale augmentum Florentii sive, nec subscribere ei voluisse. Valer.*

f Conaretur Camelasi nomine inique. J Camelos plurimos sifcus alebat, quibus commeatu militibus ad bellum euntibus veherentur: idque & militibus ipsis commodo erat. & provincialibus, qui hoc facto angariarum molestia liberabantur: ut docet Procopius in Anecdotis sub finem. Et Camelasia quidem inter personalia munera censebatur. Unde cogi quis poterat, ut Camelarius esset, & Capelos ageret, ut docet I Ctus in lege 1. D. de

muneribus. Inter patrimonii tamen onera eam fuisse hic locus Marcellini convincere videtur. Sed sciendum est hæc verba, *Camelasia nomine*, in Editione Rom. & Mss. omnibus deesse, & à P. Castello per summam audaciam inserta fuisse, cum lacuna esset tam in Editione Rom. quam in Mss. Equidem nihil deesse existimo, si ita scribatur: *Ut præter solita nemo Gallis quidquam exprimeret conaretur. Denique inusitato exemplo, &c.* Idem.

t Camelasi nomine. J * Arcadius Charisius libro singulari de Munerib. civilibus, in Pandect. Juris. * L. fin. §. 11. ff. de munerib. *Camelasia quoque similiter personale minus est: nam ratione habitæ & alimentorum, & camelorum, certa pecunia camelariis dari debet.* Lindenbr.

v Quos in curam es alienum separat suam. J Ita hæc usque editum fuerat ex conjectura P. Castellii. Sed codex Regius, optimus ille certè, & à docta manu scriptus, veram scripturam exhibet, *quos in curam susceperat suam.* Sic etiam loquitur Symmachus in Ep. 122. libri 9. *Codex Valentinus teste Loiffello scriptum habebat sic: Quos in curam . . . . . Julianus ceperat suam; * sed Tolofanus Regio assentitur.* * Valer.

x Pauca discurrem. J *Discurrere, διατρέχειν.* Sic lib. xxvi. *Discurre per negotiorum celsitudines adfuet.* Lib. xxx. *aditus discurre per epilogos breves.* Eodem modo *discursus*, in L. 1. C. Theod. de rap. virg. *Redemptique discursus pama imminet.* Karolus Magn. in Præfatione contra Synod. deador. imaginib. *In præfata Synodo hebetudinis continentur discursus.* * Marc. Capella lib. 6. *Adstruende præceptionis excursus*, p. 221. Macrob. Saturn. 7. c. 1. *Primus mensis post epulas jam remotis, & discursio variantibus poculis minutioribus.* * Neque alio sensu in idiomate Gallicano ac Italo nunc frequenteratur. Lindenbr.

y Rex ille Cambyses. J Thucyd. lib. 111. Trog. Pomp. lib. 1. Strabo lib. xv 111. *Il. 77.*

alieni cupidus & immanis, Ægypto perrupta aggressus est, ut opes exinde raperet invidendas, ne deorum quidem donariis parcens. Qui dum inter prædatores turbulentè concursat, laxitate præpeditus indumentorum concidit pronus: ac suomet pugione, quem aptatum femori dextro gestabat, subita vi ruina nudato, vulneratus pæne letaliter interisset. Longè autem postea^{ab} Cornelius Gallus, Octaviano res tenente Romanas, Ægypti Procurator, exhauit civitatem plurimis interceptis: reversusque cum furtorum arcesseretur & ⁶ populatæ provinciæ, metu Nobilitatis acriter indignatæ, cui negotium spectandum dederat Imperator, stricto incubuit ferro. Is est, si rectè existimo, Gallus poëta, quem flens quodammodo in postrema Bucolicorum parte Virgilius carmine leni decantat. In hac urbe inter labra ingentia, diversasque molcs figmenta Ægyptiorum numinum exprimentes, ^c obeliscos vidimus plures, aliosque jacentes & comminutos: quos antiqui Reges bello domitis gentibus, aut prosperitatibus summarum rerum elati, montium venis vel apud extremos orbis incolas ⁷ perscrutatis excisos erectosque, Diis superis in religione dicarunt. Est autem obeliscus asperrimus lapis, in figuram metæ cujusdam sensim ad proceritatem confurgens excelsam; utque radium ⁸ imitetur, gracilescens, paullisper specie quadrata in verticem productus angustum, manu levigatus artificii. Formarum autem innumeras ^d notas, hieroglyphicas appellatas, quas

⁶ Ms. populatæ. ⁷ Ms. perscrutantis. ⁸ Ms. emititur.

^z Pugione quem aptatum femori dextro.] Acinacem intelligit, qui erat pugioni similis, ut docet Josephus in lib. xx. Antiquitatum. Acinacem autem Persæ in dextro latere gestabant, quemadmodum docet Valerius Flaccus in fine libri 6. Argon. ubi de Mirace Persa.

Insignis manieis, insignis acinace dextro. Adde Herodotum in lib. 7. Valef.

^a Cornelius Gallus Ægypti procurator.] Πρωτοῦ & Αἰγυπτίου ἑταίρου. Strabo lib. xvii. Servius ad Eclog. x. Gallus ante omnes primus Ægypti Præfectus fuit. Causam mortis ejus Ovidius indicat Trist. lib. 2.

Non fuit opprobrio celebrasse Lycorida Gallo,
Sed linguam nimio non tenuisse mero.

Dio lib. LIII. ποῦ καὶ μάταια τὸν Αἰγύπτου ἀποπέσει. Lindenbr.

^b Cornelius Gallus exhauit civitatem.] Causam vastationis hujus Thebarum affert Strabo in lib. ult. quod scilicet Thebæi ob tributa seditionem concitaverant. De hujus autem obitu ita scribit Dio in lib. 53. ob multa & varia quæ in procuracione Ægypti insolenter gesserat, à Largo amico eum delatum, Senatus judicio infamia notatum esse, bonisque multatum, quæ in ararium Augusti sunt redacta: quæ cum Gallus ferre non posset, mortem sibi conscivit. Gallo in Præfecturam Ægypti successit C. Petronius; Petronio Ælius Gallus, cui quidem Ælio Gallo familiaris fuit Strabo, ut ipsemet in

lib. 2. dicit. Idem in lib. 17. hos duos Gallos manifestè distinguit. Postquam enim de Cornelio Gallo locutus est, statim de Petronio, ac mox de Ælio Gallo subjicit. Dio etiam in lib. 53. utrumque distinxit. Sed apud Dionem, pag. 516. Editionis Leunclavii legitur, Αἰγυπτίου & ἑταίρου, ex prava emendatione Xylandri, qui male exemplo veterem lectionem Αἰγυπτίου & ἑταίρου expunxit, & novam deteriorem substituit. Atqui etiam apud Zonaram qui Dionem excipit, Αἰγυπτίου & ἑταίρου legitur. Hic est Ælius Gallus, qui primus Rom. in Arabiam signavit, teste Plinio in lib. 6. & Josepho in lib. 15. & Galeno in lib. 2. de Antidotis: quam illius expeditionem describit Strabo in lib. 16. qui ei comes fuit, & ad Suetonium in Augusto, hos duos Gallos Præfetes Ægypti pro uno eodemque accepit: quem secutus est Gerardus Vossius in lib. 2. de Historicis Græcis. Valef. Adscriptus Pater, p. 187, qui male se defendit p. 26 de Poetis Latinis. Gron.

^c Obeliscos vidimus plures aliosque jacentes.] De iisdem Strabo lib. xvii. Αἰγυπτίους ἑστῶτας ἐν τῷ ἑλίω (Heliopoli) καὶ ἐν τῷ ἑλίω τῷ κατὰ Διοσκόρου, αἱ μὲν ἑστῶτες ἀκμὴν πελάγουται, αἱ δὲ καὶ κελύου. Lindenbr.

^d Notas hieroglyphicas.] Lib. xxii. Excisos parietibus volucrium ferarumque genera multa sculpservunt, & animalium species innumeras multas, quas hieroglyphicas litte-

ei undique videmus incisas, initialis sapientiae vetus insignivit auctoritas. Volucrum enim ferarumque, etiam alieni mundi, genera multa sculpsentes, ad aevi quoque sequentis aetates ut patratorem vulgatius perveniret memoria, promissa vel soluta Regum vota monstrabant. Non enim, ut nunc litterarum numerus praestitutus & facilis exprimit quidquid humana mens concipere potest; ita praesci quoque scriptitarunt Aegyptii: sed singulae litterae singulis nominibus serviebant & verbis; nonnumquam significabant integros sensus. Cujus rei scientiae in his interim sit duobus exemplum. Per vulturem naturae vocabulum pandunt: quia mares nullos posse inter has alites inveniri rationes memorant physicae: perque speciem apis mella conficientis indicant Regem: moderatori cum jucunditate aculeos quoque innasci debere his signis ostendentes, & similia plurima. Et quia sufflantes adulatores ex more Constantium, id sine modo strepebant, quod cum Octavianus Augustus obeliscos duos ab Heliopolitana civitate transfulisset Aegyptia, quorum unus in Circo Maximo, alter in Campo locatus est Martio; hunc recens advectum difficultate magnitudinis territus, nec contrectare ausus est, nec movere: discant qui-

9 Ms. pervenire. 1 ad sit ms. deest.

ras appellarunt. Tacit. Annal. xi. Primi per figuras animalium Aegyptii sensus mentis effingebant. Marc. Capella lib. 11. Erantque quidam (libri) sacra nigredine colorati, quorum litterae animalium credebantur effigies. Apul. Milet. xi. Cassiod. lib. 111. Var. L1. Neque verò animalium tantum, sed & alterius generis figuris utebantur. Unde in Historia sacra legitur, signum crucis inter hebraica: litteras fuisse repertum. Suid in Σταυροί. Socrates lib. v. cap. 17. ἐν τῷ ναυ τῷ Σαοφῶντι νομοῖν καὶ γυμνασίοις ἕκαστο γράμματα ἐκτετακέναι τῶν λόγων τῶν καλῶν καὶ ἰσορροπικῶν ἕως ἵνα χαρκτηριστῶν τῶν ἑκαστῶν τύπος. Philo Jud. de Vita Moïseos p 412. τῶν δια συμβόλων φιλοσοφίαν, ἢ ἐν τοῖς λογισμοῖς ἕκαστο γράμματι ὁμοεικότως, καὶ δια τῶν ἑξ ἑκάστου ἑκαστοῦ. Aegyptiacis haece notis habuisse Aethiopes alias similes, quas regias vocabant, ex Heliodoro scimus lib. 1v. Ἐπιτομήν τῶν τῶν γράμματι Λιβυτικῶν, ἢ δημοτικῶν, ἀλλὰ βασιλικῶν ὀνομασίων, ἀπὸ τῶν λογιστικῶν ἰσορροπικῶν καλεσθέντων ὀνομασίων. Et in Graecorum templis sacros quosdam characteres fuisse, Theodoretus scribit, Quæstion in Genes. 50. Ἐν τοῖς ἰδουαῖκοις καὶ ἰδίω τοῖς αἰσὶ χαρκτηριστῶν γράμματων, ἢ ἰσορροπικῶν προστάσεων. Harum notarum specimina invenimus in obeliscis & monumentis antiquis etiam in anulis, qualis fuit ille Theagenes puella; apud Heliodor. lib. viii. Λικυτίου -- λίθῳ τῆς καλεσμένης παντάφου τῆς σφιδόνος διακοσμητῶν, γράμματι δὲ ἠμοῖς τῶν ἀνάγκων. Deisdem exat egyptius locus apud Diodor. Sicul. lib. 111. pag. 101. Plutarch. de Iside Clem. Alex. Stromat. lib. v. Aurel. Macrob. Saturnal. lib. 1. cap. xxi. Easque plenius interpretati sunt ex antiquis Cheremon, Hermateles, Hermapion, & qui venterissimus omnium Orus Apollo Niliacus: cujus librum Aegyptiacâ linguâ scriptum in Cer-

monem Graecum transfulit Philippus, quem adhuc in manibus habemus. Lindenbr.

[e Ad aevi quoque sequentis aetates Imperatorum vulgatius perveniente memoria.] In codice Colbertino lego: Ad aevi quoque seq. aetates imperatorum vulgatius pervenire memoria: ex quo judico hunc locum ita emendari oportere: Ad aevi quoque seq. aetates ut patratorem vulgatius perveniret memoria; id est, ut facilius rerum gestarum notitia ad posteros perveniret. Valef. Sed ipsa apices in Ms. subjiciunt, uti perastorum. Gron.

f Per vulturem naturae vocabulum.] Horus Apoll. lib. 1. cap. 11. de vulturum conceptione, Plutarch. Plin Aelian. Procop. in Efsiam, Basil. Magn. & illum imitatus Theophylactus Symocat. φυσικῶν ἱστοριῶν. cap. 1. Tzetzes Variar. Histor. Chil. xii. cap. c c c xxxix Lindenbr.

g Per speciem apis.] Horus Apol. lib. 1. cap. LXII Seneca de Clement. lib. 1. cap. 19. Plin. lib. xi. cap. 17 Mich. Glyc. Annal. tom. 1. cujus verba, quoniam Graecè edita non sunt, describam ut in Ms. exempl. quoniam me olim fuit, leguntur: καὶ αἱ μέλισσαι ὑπὸ βασιλέων καὶ ταξιδίω τῶν ἑξ ἑκαστοῦ ἀφῆσαν, ἢ παρῆσαν ὅτι τὸς λογιστικῶν ἰσορροπικῶν καὶ ἀνάγκων, πῶν αἱ ἰδέσθαι ἢ βασιλεία κατὰ πάντα τὰ πῆσις. Οὐ χειροτονῶντες ἵερον, ἀλλ' ἐν φύσει ἔχον τὸ χρὴ πάσαν προνοίαν, καὶ μηδὲ διατίθειν, καὶ χημάτι, ἢ τῆ ἀνάγκης περὶ τῶν. Ἐστὶ μὲν γὰρ κίνησον τῶ βασιλείᾳ, ἀλλ' ἕρπονται τῶ πῶς ἀμύων. Νόμοι λέγῃ εἰσὶν ἔτσι τὸ φύσει ἰσορροπικῶν, ἀπὸ τῶν αἰσὶ παρῆσαν τῶν ἑξ ἑκαστοῦ διατάσσῃ ἰσορροπικῶν. Idem.

h Octavianus Aug.] Strabo lib. xvii. Plin. lib. xxxvi. Idem.

[i Quorum unus in Circo Maximo, alter in Campo locatus est Martio.] Divus Augustus duos obeliscos Heliopoli transfulit Romam, & alterum in Circo Magno

gnorant, veterem Principem translatis aliquibus hunc intactum ideo præterisse, quod ^k Deo Soli speciali munere dedicatus, fixusque intra ambitiosi templi delubra, quæ contingi non poterant, tamquam apex omnium eminebat. Verum Constantinus id parvi ducens, avulsam hanc molem sedibus suis, nihilque committere in religionem rectè existimans, si ablatum uno templo ^l miraculum Romæ sacraret, id est, in templo mundi totius, jacere diu perpessus est, dum translationi pararentur utilia. Quo convector per alveum Nili, projectoque Alexandria, navis ^m amplitudinis antehac inusitata ædificata est, sub trecentis remigibus agitanda. Quibus ita provisus, digressioque vitâ Principe memorato, urgens effectus intepuit: tandemque ferò impositus navi, per maria fluentaque Tiberidis ⁿ velut paventis, ne quod pæne ignotus miserat Nilus, ipse parum sub meatu sui discrimine mœnibus alumnis inferret, defertur in vicum Alexandri, tertio lapide ab Urbe sejunctum: unde ^o chamulcis impositus,

alterum in Campo Martio constituit, agrè navibus advector. Amborum meminit Plinius in libri xxxvi. capite ix. posterioris etiam in capite x.] *Valef.*

^k *Deo Soli.*] Strabo lib. xvii. Macrob. Saturn. i. cap. 22. *Lindenbr.*

^l *Miraculum Romæ sacraret.*] Non antiquam Romam, sed novam quam vocant, nominis videlicet sui cognominem urbem, hoc miraculo ornatam voluit Constantinus. Id nos docet Inscripção vetus, quæ usque ad nunc in ipso obelisco legitur, quam totam hic apponere lubet:

PATRIS OPUS MUNUSQUE..... TIBI ROMA DICAVIT
AUGUSTUS..... TIUS ORBE RECEPTO
ET QUOD NULLA TULIT TELLUS NEC VIDERAT
AETAS
CONDIDIT UT CLARIS EXA..... ET DONA TRIUMPHIS
HOC DECUS ORNATUM GENITOR COGNOMINIS
URBIS
ESSE VOLENS CAESA THEBIS DE RUPE REVELLIT.
SED GRAVIOR DIVUM TANGEBAT CURA VEHENDI
QUOD NULLO INGENIO NISUQUE MANUQUE MOVERI
CAUCASEAM MOLEM DISCURRENS FAMA MONEBAT
AT DOMINUS MUNDI CONSTANTIUS OMNIA FRETUS
CEDERE VIRTUTI TERRIS INCEDERE JUSSIT
HAUT PARTEM EXIGUAM MONTIS PONTOQUE TUMENTI
CREDIDIT ET PLACIDO..... CTU
LITUS AD HESPERIUM..... MIRANTE CARINAM
INTEREA ROMAM TA..... RO VASTANTE TYRANNONO
AUGUSTI JACUIT DONUM STUDIUMQUE LOCANDI
NON FASTU SPRET.... SED QUOD NON CREDDERET ULLUS
TANTAE MOLIS OPUS SUPERAS CONSURGERE IN AURAS

NUNC VELUTI RURSUS RU..... AVULSA METALLIS
EMICUIT PULSATQUE POLOS HAEC GLORIA DUDUM
AUCTORI SERVATA SUO CU..... CAEDE TYRANNI
REDDITUR ATQUE ADITU RO ... VIRTUTE REPERTO
VICTOR OVANS URBIQUE..... TROFAEUM
PRINCIPIS ET MUNUS CONDI..... QUE TRIUMPHIS. *Idem.*

^m *Amplitudinis antehac inusitatae.*] Difficile dictum, unde sic pronunciarit Ammianus, quum & pari numero sit apud Polybium quinqueremis, & altera quinqueremis Cæii habuerit remiges quadringentos; & maiores naves cum densiore remigum numero aliunde novimus. An has ignoravit noster? *Gron.*

ⁿ *Velut paventis, ne quod pene ignotus.*] Legendum videtur, ne quod bene ignotus miserat Nilus, & perinde ac si diceret, Tiberim quasi expavisse, ne oblitisceretur quem feliciter miserat seu devexerat Nilus. ipse parum feliciter Romam videret: eadem figurâ quâ Callisthenes in Historiis dixit, Pamphylum mare Alexandro naviganti submitisse se ἔκτυπεν αὐτὸν, quasi vectoris sensum haberet, ut est apud Eustachium in Iliad. v. In Regio codice legitur, *pene paventis ne, &c.* *Valef.*

^o *Chamulcis impositus.*] Glossar. χαμυλκῶν, traha. Vide Polluc. lib. vii. * & alibi in eodem Glossar. *Scoliaz, χαμυλκῶν.* nescio an non leg. *selodia, χαμυλκῶν* unde German. *Schlode.* * *Lindenbr.*

^p *Chamulcis impositus.*] In Glossis Latino-Græcis, *selodia χαμυλκῶν*, & *stludio χαμυλκῶν* dicitur. Genus id erat carpenti humilis, ut nomen ipsum demonstrat, cuiusmodi hodiè que in usu sunt. [Petrus Pithæus ad oram Ammiani sui pro *chamulcis* legit *carrucis*, repugnantibus cunctis codicibus, inprimis Colbertino. Genus est apud nostros vehiculi, quod ab equis per humum trahitur, graviora onera imposita ferens, vulgò ni fallor, *Camion*, à Chamulco dictum.] *Valef.*

tractusque lenius, per Ostiensem portam^q piscinamque publicam Circo illatus est Maximo. Sola post hæc restabat erectio, quæ vix aut ne vix quidem sperabatur posse compleri: ² erectisque usque periculum altis trabibus, ut machinarum cerneret nenus, innectuntur vasti funes & longi, ad speciem multiplicium liciorum cælum densitate nimia subtexentes: quibus colligatus mons ipse effigiatus scriptilibus clementis, paullatimque id per arduum inane protentus, diu pensilis, hominum millibus multis tamquam ^r molendinarias rotantibus metas, cavea ³ locatur in media, eique sphaera superponitur ⁴ ahenea, aureis laminis nitens: quâ confestim vi ignis divini contactâ, ideòque sublata, ^f facis imitamentum insiguitur æreum, itidem auro imbracteatum, velut abundantis flamma candentis. ^t Secutæque ætates alios transfulerunt: quorum unus in Vaticano, alter ^v in hortis Sallustii, duo in Augusti monumento erecti sunt. Qui autem notarum textus obelisco incisus est veteri, quem videmus in Circo; ^x Hermapionis librum secuti, interpretatum litteris subjecimus Græcis.

Υ ΑΡΧΗΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΝΟΤΙΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΜΕΝΑ ΕΧΕΙ

2 *Mf. idestisque.* 3 *Mf. locatus.* 4 *al. ahena.*

q *Piscinamque publicam.*] Quæ in XII. Urbis regione. Pub. Victor. in Descriptione region. Urbis. Lindenbr.

r *Molendinarias rotantibus metas.*] Paulus J. C. *Mera*, inferior pars mole; *catillus*, superior. L. 18. §. 5. de instr. & instrum. * Suid. *Μύλον τὸ καίτω τὰ μύλων. τὸ γὰρ ὄνομα, ὅθεν λέγεται*: citaque in eam rem locum Procopii. Pollux lib. 7. cap. 4. * *Idem.*

f *Facis imitamentum in figura æreum.*] Hæc verba in figura, videntur esse adposita ad explicationem vocabuli præcedentis. Quid enim aliud est imitamentum quàm figura, seu *μίμνημα*? Sic enim usurpat Tacitus aliquoties, & Agellius in lib. 7. cap. 5. Proinde ea verba delenda esse cenfeo; nisi potius placet ita scribi: *Facis imitamentum insiguitur æreum.* Valel.

t *Secutæque ætates alios transfulerunt.*] Fius obelisci qui in Vaticano est, meminit Plin. lib. xxxvi. cap. 11. reliquorum Pubi. Victor. in Descript. Urbis. Lindenbr.

v *In hortis Sallustii.*] Laudantur hi hortus in L. 39. §. 3. ff. de legat. 3. Fl. Vopisc. in Aureliano, Niphulini in Vespasiano, Inscriptionibus vet. quarum unius fragmentum hoc est: *GENIO COERTI HERODIAN. PRÆCUSTATOR. DIVI AUGUSTI IDEM POSTEA VILICUS IN HORTIS SALLUSTIANIS. Idem.*

x * *Hermapionis librum secuti.*] Quem Ammianus Hermapionem, Tertullianus Hermatelem appellat, de spectac. cap. 3. *Obelisci enormitas, ut Hermateles adscribat, soli prostituta: scriptura ejus unde & census, de Ægypto superstitio est.* * *Idem.*

y *Αὐτὸν ὄνομα τῶν ἱερῶν, &c.]*

À tanto Australi versus I. hec interpretata habet:

Hæc est, quæ Regi Rhamesi donatumus: quem Sol a-

mat & Apollo: qui omnem terrarum orbem eum gaudio regit. Potens veritatis amicus, filius Heronis Deofatus, conditor orbis terræ, quem Sol ceteris prætulit, strenuus Martis Rex Rhameses, cui omnis terra eum vigore & audacia subiecta est. Rex Rhameses Solis filius, in æternum vivens.

Versus vel ordo 11.

Apollo potens, qui est revera dominus diadematis, & Ægyptum glorificans possidet, qui Solis urbem splendidam reddidit, quique condidit reliquum orbem terræ, & valde honorat Deos in Solis civitate (Heliopoli) constitutos: quem Sol amat.

Versus sive Ordo 111.

Apollo potens Solis filius præfulgidus, quem Sol ceteris præfecit, & Mars strenuus munibus donat; cuius bona in omni tempore permanent: quem Ammon diligit, qui Phœnicis delubrum bonis implevit; cui Dii tempus vitæ dederunt. Apollo potens filius Heronis, Rex orbis terrarum Rhameses, qui conservavit Ægyptum alienigenis devictis: quem Sol amat, cui daturum vitæ tempus largiti sunt Dii: Dominus orbis terræ Rhameses æternum vivens.

Alius versus vel Ordo 11.

Sol Deus, Magnus Dominus cæli, dono tibi vitam non onerosam. Apollo potens dominus diadematis incomparabilis, cui statuas posuit in hoc Regno, & ornavit Solis urbem, similiter & ipsum Solem Dominum cæli, qui perfecit opus bonum, Solis filius Rex perpetuo vivens.

Versus seu ordo 111.

Sol Deus, Dominus cæli Rhamesi Regi tribuo imperium & in omnes potestatem: quem Apollo veritatis amans, Dominus temporum, & Vulcanus pater Deorum delegit ac prætulit propter Martem: Rex omni ex parte laetus, Solis filius, & a Sole amatus.

À parte Orientali t. versus vel ordo.

ΣΤΙΧΟΣ ΠΡΩΤΟΣ ΤΑΔΕ.

2α Ηλιῶ βασιλεῖ Ραμέση. δεδώρημαί σοι ἀνά πᾶσαν οἰκουμένη μετὰ χαρᾶς βασιλεύον· ὃν Ηλιῶ Φιλῆ καὶ Ἀπόλλων. κρατὸς Φιλαλήτης υἱὸς Ἡρωνῶ, θεομήνη ἔκτιστος τῆ οἰκουμένης, ὃν Ηλιῶ παρέκρανον, ἄλκιμῶ Ἄρειος βασιλεύς Ραμέσης. ὃ πᾶσαι ὑπότανε] ἡ γῆ μὲν ἀλκῆς καὶ θάρσους. βασιλεύς Ραμέσης Ηλιῶ παῖς αἰωνόβιῶ.

ΣΤΙΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

Ἀπόλλων κρατὸς, ὁ ἐς ὧς ἐπὶ ἀληθείας δεσπότης διαδήματῶ, τῆ Αἴγυπτον δοξάσας κερτημῶ, ἀγλαοπιήσας Ηλιῶ πόλιν, καὶ κλισίας τῶ λοιπῶ οἰκουμένη, καὶ πολυτημῆσας τῆς ἐν Ηλιῶ πόλεθ θεῶς ἀνιδρυμῶους, ὃν Ηλιῶ Φιλῆ.

ΤΡΙΤΟΣ ΣΤΙΧΟΣ.

Ἀπόλλων κρατὸς Ηλιῶ παῖς παμφεγγῆς, ὃν Ηλιῶ παρέκρανον καὶ Ἄρης ἄλκιμῶ ἔδωρησάτο. καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐν παντὶ διαμῶναι καίρω. ὃν Ἀμμων ἀγαπᾶ, πληρώσας τῆ νεῶν τῆ Φοῖνικῶ ἀγαθῶν. ὃ οἱ θεοὶ ζωῆς χρόνον ἔδωρησάτω. Ἀπόλλων κρατὸς υἱὸς Ἡρωνῶ βασιλεύς οἰκουμένης Ραμέσης, ὃς ἐφύλαξεν Αἴγυπτον τῶ αἰλλοεθνεῖς νικῆσας. ὃν Ηλιῶ Φιλῆ. ὃ πολὺν χρόνον ζωῆς ἔδωρησάτω θεοὶ, δεσπότης οἰκουμένης Ραμέσης αἰωνόβιῶ.

ΑΔΔΟΣ ΣΤΙΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

Ηλιῶ θεὸς μέγας δεσπότης ἔρανε. δεδώρημαί σοι βίον ἀπείσσορον. Ἀπόλλων κρατὸς

A Solis urbe magnus Deus, incola caeli Apollo potens Heronis filius, quem Sol diligit, quem Dii honorant, qui totam terram regit, quem Sol praeter ceteris delegit: strenuus propter Martem Rex, quem Ammon diligit, et praefulgens eligens sempiternum Regem.

Hæc versio Hieronymi Brunelli Jesuitæ exstat apud Angelum Roccham in descriptione Bibliothecæ Vaticanæ. Sed ut idem ait, altera ejus inscriptionis Græcæ translatio habetur Petro Angelo Bargaëo auctore. Hæc omnia interpretatus est & Vignierus ad Livium cap. 1450. Lindenbr.

2 ΤΑΔΕ ΕΣΤΙΝ Α ΒΑΣΙΛΕΙ ΡΑΜΕΣΘΗ.] Græca omnia in Editione Rom. quàm in Regio exemplari [& in Colbertino] deerrant, primûsque ex codice Hirsfeldensi ea edidit Gelenius: quem tamen conjecturæ suæ sæpius indulgisse non dubito. Mar. Accursius duas tantum priores lineas edidit litteris capitalibus mendosissimè scriptas, ut ferè Græca in libris Latinis corruptissimè scribebantur ab antiquariis. Ex eorum tamen vestigiis hæc elicuimus distinctè notata: Ἡλιῶ βασιλεῖ ραμέση δεδώρημαί σοι, &c. *Vales.*

α ΗΑΙΟΣ.] Hic Sol Vulcani filius, Nili nepos fuit, cujus urbem Ægyptii volunt esse eam quæ Heliopolis appellatur, ut ait Cicero in lib. 3. de Nat. Deorum. Idem scribit Suidas in Ἡλιῶ. Et in prima Dynastia Regum Æ-

gypti quæ est Deorum, & Semideorum, ponitur Ηρατος, deinde Ἡλιῶ Ηραῖος. Ab hujus Solis regno ad transitum Alexandri in Asiam numerabant Ægyptii annorum 23. millia, teste Diodoro in lib. 1. Themistius in Orat. 13. sub finem hunc Solem vocat Apollinis avum. Sanè in prima illa Dynastia Regum Ægypti apud Manethonem, post Solem Reges recensentur, Ἄρης ἡμίθεῶ. Ἀπόλλων ἡμίθεῶ. Ἀμμων ἡμίθεῶ, & postremus Ζεὺς ἡμίθεῶ. Quorum omnium in hac obelisci interpretatione distinctam mentionem habemus. Quare non assentior Ciceroni, qui Apollinem Ægyptium cum Sole confundit. *Idem.*

β ΒΑΣΙΛΕΙ ΡΑΜΕΣΘΗ.] Hic videtur esse, qui Rhameses, seu Rhameses dicitur ab Eusebio in Chronico, & à Josepho in 2. lib. contra Apionem, ῥαμέσιος & ῥάμης. Qui etiam alio nomine Σεσοθης dicebatur, ut docet ibidem Josephus ex Manethone. Herodotus in lib. 2. Sesostrim appellat. Eundem enim esse Sesothim, seu Sethosim Manethonis cum Herodoti Sesostrim ex utriusque rebus gestis inter se collatis rectè probavit Scaliger in Notis ad Eusebium numero 530. Eundem Tacitus in lib. 2. Ann. cum Josepho Ramsem vocat. *Regem*, inquit, *Ramsem Libya, Æthiopia, Medisique, ac Persis, ac Bithriana, & Scythia potitum, &c.* Quæ optinè in Sesostrim conveniunt. *Idem.*

γ ΤΟΥ ΑΔΔΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΝΙΚΗΣΑΣ.] Restitui τῆς ἀλ-

κύριον διαδήματα ἀνάκτας, ὡν ἀνδράντας ἀνέθηκεν ἐν τῇδε τῇ βασιλείᾳ δεσπότης Αἰγύπτου, καὶ ἐκόσμησεν Ἡλίας πύλιν ὁμοίους ἑ αὐτὸν Ἡλιον δεσπότην ἐραστῆ. σωσιπλότησεν ἔργον ἀρχὴν Ἡλίας παῖς βασιλῆος αἰώνιος.

ΤΡΙΤΟΣ ΣΤΙΧΟΣ.

Ἡλιος θεὸς δεσπότης ἔραν ῥαμέση βασιλεῖ δεδώρηται τὸ κράτος καὶ τὰ πάντων ἔξουσία. ἐν Ἀπύλων Φιλαληθῆς δεσπότης χροῖων, ἑ Ἡφαιστος ὁ τῶν πατέρων προέκρινεν διὰ τῆς Ἀρεᾶ. βασιλῆος παρχαρχῆς Ἡλίας παῖς, ἑ ὑπὸ Ἡλίας Φιλῆμου.

ΑΦΗΛΙΩΤΗΣ ΠΡΩΤΟΣ ΣΤΙΧΟΣ.

Ὁ ἀφ' Ἡλίας πύλεις μέγας θεὸς ἐνεργῆται Ἀπύλων κρατὸς, Ἡρων υἱὸς, ὃν Ἡλιος ἰγνώρισεν, ἐν οἷς θεοὶ ἐπίμησαν, ὁ πάσις γῆς βασιλῆων, ὃν Ἡλιος προέκρινεν, ὁ ἀλκιμῆται διὰ τῆς Ἀρεᾶ βασιλῆος, ὃν Ἰμμων Φιλεῖ. καὶ ὁ παμφεγγῆς συγκρίνας αἰώνιον βασιλεία. ἑ reliqua.

CAP. V. Datiano & Cereali Coss. cū universa per Gallias studio cautiore disponderentur, formidōque præteritorum barbaricos hebetaret excursus: Rex Persarum in confiniis agens adhuc gentium extimarum, jamque cum Chionitis & Gelanis, omnium acerrimis bellatoribus, pignore isto societatis, rediturus ad sua, Tamsaporis scripta suscepit, pacem Romanum Principem nuntiantis poscere precativam. Ideoque non nisi infirmato Imperii robore tentari talia suspicatus, latius semet extentans, pacis amplectitur nomen, & condiciones proposuit graves: e missōque cum muneribus Narseo quodam legato, litteras ad Constantium dedit, nusquam à genuino fastu declinans, quarum hunc fuisse accepimus sensum: *Rex Regum Sapor, f particeps siderum, fra-*

5 Mf. Chionitis & Gelanis.

λαθῆναι ex conjectura. *Valef.*

d Ὁν Ἡλιος ἰγνώρισεν.] An de industria sic ex Mss. ediderunt viri docti, & intellexerunt quod ego non intelligo? an sequuti alter alterum propagaverunt vitium? Opinor autem pro ἰγνώρισεν. Ἀρχὴς ἑ ἀρχῆς. Gron.

e Missō cum muneribus Narseo.] Ejus legationis meminit Idatius in Fastis. Datiano & Cercæle Coss. *Introierunt Constantinop. legati Persarum die v 11. Cal. Martias.* De eadem legatione loquitur Themistius in Orat. 12. in laudem Constantii: ἀλλὰ γὰρ ἐκ Κελτοῦ στρατοπέδου Πέρσας εἰρήνης ἐπιθυμῆσαι ποιεῖ. καὶ εἰδοῦσι τὸ ἰσχυρὸν ἐν τῷ ἀσπί τῷ Ἀντιόχῳ ἀνδραὶ ἐν Σίσων ἐκλυτατῶν ἀτηρητῶν σὺ κληροῖο, καὶ χροῖμαλα ἀρχαῖα βουστῶ λουκὸν ἀιολιγῆσαι τὰ ἰσχυρῶμαλα ἰσχυρῶμαλα ἰσχυρῶμαλα ἰσχυρῶμαλα. Id est: *Adhuc in stativis Gallie residens Persas ad poscendam pacem impellit. Et nuper Antiochiæ caduceatores vidi à Susis & Ecbatamis missos cum litteris bysso candida involutis, quibus petebatur à Præfesto, ut fœdus cum Imp. Persis impetraret. Ille Præfæctus Præst. erat Musonianus, ut Mar-*

cellinus docet. Hujus legationis principem Narseum à lenitate morum commendat Petrus Parricius in Excerptis legationum. Addit Zonaras eos legatos Constantium Sirmii convenisse; quod Marcellinus noster affirmat. *Valef.*

f *Particeps siderum, Solis frater.*] Hic Persarum Regum titulus primū manavit ab Arface, qui post obitum astris, ut Persæ existimant, ritus ipsorum consecratione permittit est omnium primus: exindēque Reges ejus gentis appellari se patiuntur Solis fratres & Lunæ, ut ait Marcellinus in lib. 23. His autem magnificis titulis Reges Persici magnopere delectabantur, ut apud Menandrum Protectorem in lib. 1. Hist. litteræ Chosrois ad Justinianum hanc habent inscriptionem: θεῖος, ἀγαθὸς εἰρωπῆται, ἀρχαῖος, χοσροῖς, βασιλεὺς βασιλῆων, ἰσχυρὸς, ἰσχυρὸς, ἀγαθὸς ποιεῖ, γῆρας γῆρας, ἐς ἐν θῶν χαρῶν ἰσχυρῶμαλα ἀδελφῶ ἡμῶν. Et apud Theophylactum Simocattam in lib. 4. Alter Chosroes Hormisdæ filius ad Bararam ita scribit: χοσροῖς βασιλεὺς βασιλῆων, εἰρωπῆται, ποιεῖ ἀνδρῶν ποιεῖ σὺ ἰσχυρῶμαλα, ἐν θῶν ἰσχυρῶμαλα ἀγαθὸς καὶ αἰώνιος, ἐν τῷ ποιεῖ ἀνδρῶν ποιεῖ θεῖος ὑπῆραξῆσαι, ἰσχυρῶμαλα ἰσχυρῶμαλα, ἐν τῷ

ter Solis & Lunæ, ^g Constantio Cæsari fratri meo salutem plurimam dico. Gau-
deō, tandemque mihi placet ad optimam te viam revertisse, & incorruptum
æquitatis agnovisse suffragium, rebus ipsis expertum, pertinax alieni cupidi-
tas quas aliquoties ediderit strages. Quia igitur ^h veritatis oratio soluta esse
debet & libera, & celsiores fortunas idem loqui decet atque sentire; propo-
situm meum in pauca conferam, reminiscens hæc quæ dicturus sum, me sæpius
replicasse. Adusque Strymona flumen, & Macedonicos fines tenuisse majo-
res meos, antiquitates quoque vestræ testantur: hæc me convenit flagitare,
(ne sit arrogans quod affirmo) splendore virtutumque insignium serie vetustis
Regibus antistantem. Sed ubique ⁱ mihi cordi est recordatio, cui coalitus ab
adolescencia prima, nihil unquam pænitendum admisi. Ideoque ^k Armeniam
recuperare cum Mesopotamia debeo, avo meo composita fraude præreptam. Il-
lud apud nos numquam acceptum fuit, quod adseritis vos exsultantes, nullo
discrimine virtutis ac doli, prosperos omnes laudari debere bellorum eventus.
Postremò si morem gerere suadenti volueris rectè, contemne partem exiguam
semper luctificam & cruentam, ut cetera regas securus: prudenter reputans,
medelarum quoque artifices ^l urere nonnumquam & secare, & partes corporum
amputare, ut reliquis uti liceat integris: ^m hocque bestias factitare; quæ cum

ἡνίκαι καὶ ἡλιὸς καὶ τὰ ἕμματα, &c. Quæ ultima Latine sic
sonant: Cum Sole exoriens, & nocti lumina largiens.
Quod idem est, ac si dixisset, frater Solis & Lunæ. Valef.

[g Constantio Cæsari fratri meo.] Inter Reges naturale
quoddam consanguinitatis vinculum intercedit. Unde
fratres se vicissim appellare solent, æqualitatem quam-
dam imperii significantes. Sic Achab Rex Israël Bena-
dadum Syriæ Regem fratrem nominat in 3. Regum cap.
xx. & in 1. Maccab. cap. x. legitur, Rex Alexander
fratri Jonathanis. Et Æthiopum Rex Hydaspes apud
Heliodorum in fine lib. 9. fratrem se Persarum Regis
vocat. Et in lib. 1. Persicorum Procopii Rufinus Silvan-
ni filius, legatus ad Cabadem Persarum Regem, sic lo-
quitur: Ἐπεμψέ με, βασιλεὺς ὁ οὐκ ἀδελφεός. Item apud Me-
nandrum Protekt. in lib. 1. Chosroes Iust. manum fra-
trem appellat. Denique Constantinus Magnus in Epi-
stola ad Saporem Persarum Regem (eum ipsum cujus hinc
videmur Marcellinus) eumdem fratrem compellat, ut
videre est apud Eusebium in lib. 4. de vita Const. Idem.

[h Veritatis oratio soluta esse debet & libera.] For-
san scripsit Ammian. absoluta esse debet: quæ illi frequens
locutio, ut jam ad lib. xiv. notavi. Lindenbr.

[i Mihi cordi est recordatio.] Scribendum videtur mode-
ratio, aut ratio, aut quid simile. Valef.

[k Mesopotamiam avo meo comp. fraude præreptam.]
Narfeus Saporis avus à Maximiano Galerio ingenti
prelio visus, Maximiano Augusto V. & Maximiano
Cæsare II. Coss. anno Domini 297. ut est in Fastis Ida-
tii, & in Chronico Alexandrino, Mesopotamiam cum
quinque regionibus Transigritanis reddere Romanis
coactus est, ut uxorem & filias captas reciperet, sicut

narrant Rufus Festus, Eutropius, Petrus Patricius in
Excerptis legationum, & Zonaras. Hinc intelligendus
est Aurelius Victor in Diocletiano, ubi narratà Maxi-
miani victoriâ subjungit: Verùm pars terrarum nobis uti-
lior quæstia: quæ cum acrius reposcitur, bellum recens
susceptum est grave admodum periculosumque. Per compo-
sitam autem fraudem, vel stratagemam illud Galerii intel-
ligit, de quo in lib. superiore dixi: vel sanè fraudem
aliquam in fœdere à Romanis factam Narfeo. Idem.

[l Urere nonnumquam & secare.] Tertull. in Scorpi-
aco, & ex eo Lucif. Calarit. ad Constant. Imp. Licet ferro
medicus secet, cauterio urat, finapis incendio ad omnem
dolorum ægrum deducat; tamen nec secari, inuri, exedi,
morderique esse inimicum: quippe quod idcirco bonum sit,
quia dolores inutiles auferat per adhibitos salutis causâ do-
lores. * Tertul. de Poenit. cap. x. Miserum est secari &
cauterie exuri, & pulveris alicujus mordacitate cruciari:
tamen quædam per insuavitatem medentur, & emolumento
curationis offensam sui excusant. Cicero Philipp. 8. p.
633. In corpore si quid ejusmodi est, quod reliquo corpori no-
ceat, iduri secarique patimur ut membrum aliquod potius,
quàm totum corpus intreat: sic in Reip. corpore, ut totum
salvum sit, quicquid est pestiferum, amputetur. * Jul.
Firm. de errore profan. relig. Basil. Magn. περὶ ἠσείας.
Cl. Claudian. in Eutrop. lib. 11.

- - - truncantur & artus.

[m Ut liceat reliquis securum vivere membris. Lindenbr.
Idque & bestias factitare.] Castorem vult dicere,
qui cum à venatoribus propter testiculos maximè expe-
tatur, eos ipse sibi abscindit, & venatoribus projicit, ut
narrat Scholiastes in Nicandri Theriaca, & Cicero in

advertant cur maximopere capiantur, illud propria sponte amittunt, ut vivere deinde possint impavida. Id sanè pronuntio, quòd si hæc mea legatio redierit irrita; post tempus hiemalis quietis exemptum, viribus totis accinctus, fortuna condicionumque æquitate spem successus secundi fundante, venire quoad ratio siverit festinabo. His litteris diu libratis, recto pectore (quod dicitur) consideratèque responsum est hoc modo: *Victor terrâ marique Constantius semper Augustus fratri meo Saporì Regi salutem plurimam dico. Sospitati quidem tuæ gratulor, ut futurus, si velis, amicus: cupiditatem verò semper indeflexam fustisque vagantem vehementer insimulo. Mesopotamiam pascis ut tuam, perindèque Armeniam: & suades integro corpori adimere membra quædam, ut salus ejus deinceps locetur in solido: quod refutandum est potiùs, quàm ulla consensione firmandum. Accipe igitur veritatem non obteetam præstigiis, sed perspicuam, nullisque minis inanibus perterrendam. Præfæctus Prætorio meus, opinatus aggredi negotium publicæ utilitati conducens, cum duce tuo per quosdam ignobiles, me inconsulto sermones conseruit super pace. ⁿ Non refutamus hanc nec repellimus: adsit modò cum decore & honestate, nihil pudori nostro præreptura vel majestati. Est enim absõnum & indecens, cum gestarum rerum ordine ^o explicatæ sint aures, quas invidiæ nobis multipliciter incluserunt: cum deletis tyrannis totus orbis Romanus nobis obtemperat, ea prodere, quæ contracti in Orientales angustias diu servavimus illibata. Cessent autem quæso formidines, quæ nobis intentantur ex more: cum ambigi nequeat, non inertia nos, sed modestia, pugnas interdum excepisse potiùs, quàm intulisse: & nostra, quoties lacessimur, fortissimo benevolentia spiritû defensare, id experiendo legendoque scientes, in præliis quibusdam rarè remittubasse Romanam, & in summa verò bellorum numquam ad deteriora prolapsam. Hanc legationem nullo impetrato remissam (nec enim effrenatæ Regis cupiditati responderi ampliùs quidquam potuit) post paucissimos dies secutus est Prosper Comes, & ^q Spectatus ^r Tribunus & Notarius, itèmq; ^r Eustathius*

Scauriana, Juvenalis, * aliq; * Valef.

ⁿ Non refutamus hanc.] Glossar. vet. Refuto, repudio, respuo. Egesipp. lib. 11. Ne pro se sacrificarent, qui sacrificium Cæsaris refutavissent. Solin. cap. 25. Nondinas ac numem refutant. Novell. Theod. xxv. Solidum aureum integri ponderis refutandum. Quo significatu in Historia August. & Legibus Langobardor. aliquoties usurpatur. Italice in suo idiomate retinent, Refutare lapace, Refutare pacem. Lindenbr.

^o Explicatæ sint aures quas invidiæ.] Sic Gelenius ingeniosè correxit, cum in Mss. & in Editione Rom. legeretur, ordines placatæ sint aures invidiæ. Elegantius tamen, si quid sentio, sic legeretur: Est enim absõnum & inspiens, cum gestarum rerum ordine explicatæ sint aures invidiæ, nobis multipliciter incluse, &c. In codice

Regio legitur insidiens, & superscripium est inspiens. Editio Romana habet insidens Valef.

^p In summa verò bellorum.] Idem dicit Lucillius in lib. 26.

Ut Romanus populus victus vi & superatus præliis. Sæpe est multis; bello verò numquam, in quo sunt omnia.

Et Livius in lib. 8. Populus Rom. etsi nullo bello, multis tamen præliis victus. Idem.

^q Et Spectatus.] Autiochenus, affinis Libanii, ut docet ipse Libanius in Ep. 414. & 426. De ejus ad Persas legatione idem passim in Epistolis loquitur. Nominatim in Epist. 121. ad Aristænetum, in qua eloquentiam Spectati prædicat, qui Regis Persarum petitionem egregiè refutaverit: ἰταῖκον ἡμῶν ἰ Στιχάτῳ Ἐπὶ τῆς ἀποστολῆς.

Mufoniano suggerente Philofophus, ut opifex fuadendi: Imperatoris fcripta perferentes & munera, enifuri apparatus interim Saporis arte quadam fufpendere, ut fupra humanum modum provincix munirentur Arctoæ.

CAP. VI. Inter quæ ita ambigua Juthungi Alamannorum pars, Italicis conterminans tractibus, oblii pacis & foederum, quæ adepti funt obfecrando, Rætias turbulentè vafabant, adeo ut etiam oppidorum tentarent obfidia præter folitum: Ad quos repellendos cum valida manu miſſus Barbatio, in locum Silvani peditum promotus Magiſter, ignavus ſed verbis effuſior, alacritate militum vehementer erecta, proſtravit acerrimè multos, ita ut exigua portio, quæ periculi metu ſe dedit in fugam, ægrè dilapſa res ſuas non ſine lacrymis reviſeret & lamentis. Huic pugnx Nevitta, poſtea Conſul, equeſtris præpoſitus turmæ, & adfuſiſſe, & fortiter feciſſe firmatur.

CAP. VII. Iiſdem diebus terræmotus horrendi per Macedoniam, Aſiamque, & Pontum adſiduis pulſibus oppida multa concuſſerunt & montes. Inter monumenta tamen multiformium ærumnarum eminuere Nicomediæ clades,

&c. deinde: *ὡς γὰρ ἐχρημάτιζεν ὁ Πέρσης καὶ ὁ Λέγῃ. ἡ δὲ περὶ τῆς Διαφορῶν, καὶ πολλὰς ἐπέκειντο τὰς περὶ τῶν ἀποφάσεων ἔργα, καὶ πολλὰς ἐπέκειντο εἰ μὴ καὶ δικαιοσύνης τὰς πάλαια καὶ τῶν ἀποφάσεων ἔργα. τὰ μὲν ὅσα τῶν ἄλλων ἐπιπέδον παλαιόμαλα στικτὰ τὰ ἀποφάσεων, &c. Nam cum Persarum Rex legationem audiret, & magnopere contenderet, terminos majorum flagitans, ac idem tamen rogaret num justum esset bona avorum ad filios pervenire, &c. Valef.*

r *Tribunus & Notarius.*] Notariorum tria erant genera: primi & præcipui sunt Tribuni, & Notarii Principis de quibus Zosimus in lib. 5. *Ἰωάννης τῆ βασιλικῶν ὑπογραφῶν, ὅς τε οὐδὲν καλῶν, ἀρχῶν γρηγορήσῃ.* Id est: *Johannes Primicerius Notariorum.* Hi & Tribuni Notariorum dicuntur, ut in Chronico Marcellini Comitis, Patricio & Hypatio Coss. & apud eundem Zosimum in lib. 5. de Stilichone: *ἔρπον ἀπὸ τοῦ ἀξίαν ἀρετῆ τῶν λεγομένων Νοταρίων τελευτῶν.* Secundi sunt Tribuni & Notarii Prætoriani. Tertii Domestici & Notarii: ut est in lege 2. & 3. Cod. Th. de Primicerio & Notariis. Tribuni & Notarii Prætoriani sunt, qui ex Corniculariis & Primiceriis officii Præfecturæ Præt. ad eum locum pervenerunt, ut docet Cassiodorus in lib. 6. ep. 3. & in lib. xi. ep. 18. & 20. Eorumdem mentio fit in lege 6. Cod. de Advocatis div. jud. & in lege ult. & prænit. de Palatinis sacrorum larg. & in Novella 8. Justiniani. Hi porro omnes sub Notariorum Schola continebantur, & aſſa in Conſiſtorio excipiebant. Unde in lege 2. cit. de Primicerio & Not. ait Imperator: *Primicerius, ſi prout eorum voluntas fuerat, de Conſiſtorio noſtro ſine adminiſtratione deceſſerint, &c.* Et Sidonius in Carmine ult. ubi videt quæ notavit vir numquam ſine laude nominandus Jac. Sirmundus. Erant autem xx. ſupra quingentos Theodoſii temporibus, ut docet Libanius in Orat. adverſus eos, qui moleſtum ipſum appellaverant, quam manuſcriptam penes me habeo. *Idem.*

f *Eustathius Philofophus.*] Iamblichi diſcipulus, natione Cappadox, de cujus ad Saporem Regem legatione præclara quædam narrat Eunapius in vita Aëdeſii. Ad eundem exiſtat epiſtola Magni Baſilii, qui ejuſdem civis fuit: in qua ejus viſendi incredibili deſiderio ſe arſiſſe ſignificat, atque ea cauſa orbem terrarum peragraviſſe. Adſitque, *ἢ τὴν ἐπὶ Πέρσας βαδίζων ἐδὴ καὶ ſυμπεριέειναι εἰς ὁ τὴν μῆκιστον τῶν βαρβάρων. ἢ ἄδες γὰρ κακῆτος:* quibus verbis legationem ejus Perſicam intelligit. *Idem.*

t *Juthungi Alemannorum pars.*] Suid. *Ἰουθύνγες, ἔθνος ἔθνος.* Dexipp. in Eclog. Legat. *Αὐρινθιαῖος καὶ νεοῖτο νεοῖτος τὸς Ἰουθύνγες Σκῦδας.* Natio fuit Romanis sæpe infeſta, & quam iterum ſub Valentiniano rebellaviſſe memorat D. Ambroſ. lib. v. Epit. xxvii. *In medio Romani Imperii ſinu Juthungi populabantur Rætias, & ideo adverſus Juthungum Hummus adſcitus eſt.* Lindenbr.

v *Juthungi.*] In libris antiquis variè corruptum erat hoc nomen. Editio Rom. ut *Thiuntugi*; Auguſtana & *Thiuntugi*; Baſilienſis *Juthiuntugi*; denique codex Regius habet *Vithiuntugi*. Errorum diverſitas inde orta eſſe videtur, quòd partim *Juthungi*, partim *Vithungi* dicerentur. Unde antiquarius utrumque initium nominis poſuit. Aurelius Viſtor in Gallieno: *Alamannorum Vithungi Italiam; Francorum gentes direptâ Gallia Hispaniam poſſiderent.* vulgò legitur *Alamannorum vi tunc æque.* Sidonius quoque in Carmine 7. *Vithungos* vocat, & Auſtor Panegyrici Conſtantio diſti. Sed ceteri Juthungos appellant rectiùs: Ambroſius Ep. 27. Idatius in Chronico, Dexippus. In Tabula Peutingerorum cum Marcomannis junguntur & *Quadis*. * Certè ad Danubium ſedes habuiſſe, docet verus Auſtor apud Suidam in *ἐκείνων. σκυθῶν ὑπόμνημα.* Scytharum pars dicuntur à Dexippo. *Valef.*

x *Nevitta.*] Ad quem eſt lex quinta Cod. de pedan. judic. & lex prima ibid. de Confort. ejuſd. lit. quæ

Bithyniæ urbium matrîs, cujus ruinarum eventum verè breviterque absolvam. Primo lucis exortu y die nono Kal. Septembrium, concreti nubium globi ni-
grantium, lætam paullo antè cæli speciem confuderunt: & amandato Solis
splendore, nec contigua vel apposita cernebantur: ita oculorum obtutu præ-
striccto, humo involutus crassæ caliginis squalor insedit. Dein velut numine
summo z fatales contorquente manubias, ventósque ab ipsis excitante cardini-
bus, magnitudo furentium incubuit procellarum, & elisi litoris fragor: hæc-
que secuti^a typhones atque presteres, cum horrifico tremore terrarum, civita-
tem & suburbana funditus everterunt. Et quoniam acclivitate collium ædes ple-
ræque veliebantur, aliæ super alias concidebant, reclangentibus cunctis sonitu
ruinarum immenso. Interim clamoribus variis excelsa culmina resultabant,
queritantium conjugium liberósque, & si quid necessitudinis artè constringit.
Post horam denique secundam, multò ante tertiam, aër jam sudus & liquidus
latentes retexit funereas strages. Nonnulli enim superruentium ruderum vi ni-
mia constipati, sub ipsis interiere ponderibus. Quidam collo tenus aggeribus
obrutî, cum superesse possent si qui juvissent, auxiliorum inopiâ necabantur.
Alii lignorum exstantium acuminibus fixi pendebant. Uno ictu cæsi complures
paullo antè homines, tunc promiscuæ strages cadaverum cernebantur. Quos-
dam domorum inclinata fastigia intrinsecus ferebant intactos, angore & inedia
consumendos. Inter quos^{b c} Aristænetus affectatam recens diœcesim curans vi-

utraq; est Juliani, & ipse Nevita consul dicitur.
Gron.

y Die ix. Cal. Septembrium.] Consentit Idatius in
Fastis, Datiano & Cereale Coss. Ipso anno tertemotus
factus, ita ut civitas Nicomedensium funditus versaretur
die ix. Cal. Sept. aliæ verò centum L. civitates partibus
vicariæ sunt. Et Anrelius Victor in Marco: Asiæque,
ait, Ephesius ac Bithyniæ Nicomedia constratæ terræ motu,
æque ac nostra etate Nicomedia Cereali Consule. Præterea
Socrates in lib. 2. cap. 31. Hist. Eccl. ait Constantium,
quininitio quidem jusserat Concilium Episcoporum Ni-
comediæ fieri, audita clade Nicomediæ, Seleuciam Isauri-
æ Concilii sedem constituisse: additque: τὸ τὸ ἵδρυον
Δατιανὸς ἔχει κριτικὸς περὶ τοῦ ἐγδύλου ἐκείνου τὸ ἀγέσθαι μὴδε:
id est, ix. Kal. Sept. non v. ut malè vertit Interpres,
qui formam loquendi Atticam esse non advertit. Exstat
etiannum Libanii Monodia de hac Nicomediæ ruina:
quam Ephrem etiam Diaconus elegiaco carmine planxerit,
teste Gennadio & Marcellino Comite in Chronico.
P. 115f.

z. Fatales contorquente manubias.] In libris Etrusco-
rum lectum est fulminum iactus manubias dici, & certa
se numina possidentia fulminum iactus, ut Jovem,
Vulcanum, Minervam, &c. teste Servio in lib. 1. Æn.
Etrusci tamen et si credimus Senecæ in lib. 2. Nat. quæst.
fulmina i Jove mitti dicebant, tresque illi manubias da-
bant, de quarum differentia vide Festum, & Senecam
notam: ita: z alia Diu non nisi commodatas à Jove manu-

bias haberent. Marcianus Capella in libro 9. de Miner-
va: Huic paternitas assereris credidisse manubias. Idem.

a Typhones atque presteres.] Marcian. Heracleot

— — — — —
Βυζαντινοῦ, τὸς τὶ ἀγέσθαι ἐκεί-
του ἄνευ.

Hefych. Πνεῦμα, ἀστροὺς ἀνιμῶν, ἢ πύρ ὑπὸ τῷ ἕνευ
De typhone vid. Suid. * Gell. lib. 19. cap. 1. *Figure*
quædam nubium metuendæ, quas τυφῶνας vocabant. De
præstere Lucret. lib. 6. p. 207. Lindenbr.

b Aristænetus affectatam recens diœcesim curans, &c.
Malè in vulgatis lib. *Aristænetus affectatam regens diœcesim*
curans vicariæ potestate, quam Constantius ad honorem
uxoris Eusebiæ Pietatis cognominavit. Rectius in partem
ut edidimus, *affectatam recens diœcesim curans vicariæ po-*
testate. Sic postea: *Artemius curans vicariam Præfectu-*
ram. Reliqua sic restituenda videntur, *Pietatis cognomi-*
ne nominavit. Ad exemplum nempe Pietatis Julæ (de
qua Plin. lib. 111. cap. 19.) Constantius hanc diœcesim
Pietatem vocavit. Et *Diœcesis* hic eo significato ponitur
quo passim in utroque Cod. ac in Notitia Imp. *Diœcesi*
Ægyptiaca, Africana, Pontica, Thraciarum. Vid. L. 3. C.
Theod. de mil. vite. L. 1. Ne quis Palatin. L. unic. Ut
omnes jud. L. 12. de metall. & metal. L. 3. de equor
collat. L. 34. de navicular. L. 97. de Decurionib. *Idem*
c Aristænetus.] Nicæa Bithyniæ oriundus, inter
præcipuos Libanii amicos: ut docent Libanii plurimæ
ad eum epistolæ, quibus fecundiam illius morésque sua

caria potestate, quam Constantius ad honorem uxoris Eusebiæ Pietatis cognominaverat, animam hoc casu cruciatam diutius exhalavit. Alii subita ruina magnitudine oppressi, iisdem adhuc molibus conteguntur. Collisis quidam capitibus, vel humeris præfectis aut cruribus, inter vitæ mortisque confinia, aliorum adjuncta paria perferentium implorantes cum obtestatione magna deferebantur. Et supereffe potuit ædium sacrarum & privatarum, hominumque pars major, ni palantes abruptè flammaram ardores per quinquaginta dies & noctes, quidquid consumi poterat exuissent, Adesse tempus existimo pauca dicere, quæ de terræ pulsibus conjecturâ veteres collegerunt. Ad ipsius enim veritatis arcana non modò hæc nostra vulgaris inscitia, sed ne sempiterna quidem lucubrationibus longis nondum exhausta physicorum jurgia penetrarunt. Unde & in ritualibus & pontificiis observatur obtemperantibus sacerdotiis cautè, ne alio Deo pro alio nominato, cùm quis eorum terram concutiat, sit in abstruso, piacula committantur. Accidunt autem, ut opinionos existimant, inter quas Aristoteles æstuat & laborat, aut in cavernis minutis terrarum, quas Græcè syringas appellamus, impulsu crebriore aquis undabundis: aut certè, ut Anaxagoras affirmat, ventorum vi subeuntium ima terrarum: qui cùm soliditatibus con crustatis inciderint, eruptiones nullas reperientes, eas partes foli convibrant, quas subreperint humidi. Unde plerumque observatur, terra tremente, ventorum apud nos spiramina nulla sentiri, quòd in ul-

vissimos commendat. Meminit etiam ejus in Orat. de vita sua pag. 21. his verbis, quæ ut ex Ms. codice legenda sunt apponam: ὦν εἰ τῶν Ἀριστάντε φαίλω ἀν ὑπερ- ἔρω φιλίαν, εἰδὶνα ἀν μισοῦσά μοι δοκῶ τῆ τιτιμύριον δυνά- τω. ἃ μοι καὶ ἡ μήτηρ καὶ εἰ τῶ ἄλλῃ λόπλι ἐπιστοίω ἀπὸν εἰ- ἴστας ἀν ἐρχασθῶ. De eisdem Aristæneti & Hieroclis obitu in hac Nicomedie ruina plenæ sunt Libanii epistolæ, nominatim 22. ad Acacium. Valef.

d Ritualibus & Pontificiis obtemperantibus Sacerdotiis.] ra Ms. & vulg. Latens tamen virum facilius est agnoscere, quàm de medela ejus certum quid pronuntiare. Rituales libri iterum laudantur lib. xxiii. quorum argumentum ex Cicerone de Divinat. & Cenforino de die natali notum est. Quibus non absimiles erant Pontificales libri, quorum Seneca meminit Epist. cxviii. Autor. Orig. gentis Rom. Augustin. de Civit. Dei, Serius in Virgil. * Marius Victorinus de Orthographia lib. 1. p. 17. Inscriptio vetus apud Ursin. de Imaginib. l. 101. LIVIUS THEONA AB EPISTULIS GRAEC. CRIBA A LIBRIS PONTIFICALIBUS. * Lindenbr.

e Obtemperantibus sacerdotiis cautum.] In Editione romana legitur cautè. Codex Regius * & Tolosanus * scriptum habent: Observatur obtemperantibus sacerdotiis autè. quod probò. Valef.

f Ne alio Deo pro alio nominato.] Gellius lib. 11. cap. 8. Lindenbr.

g In cavernis minutis terrarum, quas syringas appellamus.] Inf. lib. xxii. Sunt & syringes subterranei qui-

dam & flexuosi secessus. Vide Suid. in σύριγγ. Idem.

h Impulsu crebriore aquis undabundis.] Lucret. lib. vi.

Fit quoque, ubi magnas in aqua vastasque lacinas,

Gleba vetustate è terra provolvitur ingens
Ut jactetur aquæ fluitu quoque terra vacillans. Idem.

i Ut Anaxagoras.] Qui terræmotum definiebat ἐπο- νίστην ἀέρι εἰς γῆν, teste Laërtio; ubi vide quæ Aldo- brandus notat ex Aristotele in libro 2. Meteorolog. & Plutarchum in lib. 3. de Placitis Philosophorum. Valef.

k Ventorum vi subeuntium ima terr.] Lucret. lib. vi.

Præterea ventus cum per loca subcava terre
Conlectus parte ex ima procumbit, & urget

Obnixus magnis speluncas viribus altas:
Incumbit tellus, quo venti prona premit vis. *

Lindenbr.

l Soliditatibus con crustatis.] Agathias lib. 11. Οἱ τῶ αἰτίαν τῆδε τῆ πάθους (tremoris terræ) ἀναθυμιάσεις τινὰς εἶναι λέγοντες ξηρὰς τε καὶ λιγυροῦσας, καὶ ὑπὸ τὰ γλαρυεὶ τῆς γῆς εἰσρχομένας, καὶ τῶ μὴ διαπεύδῃσι βραδίως (σφοδρότερον ἔνδον πε- ρειθεμένας τὸ ὑπερσοθῆν ἅπαν σαλεύειν ἕως τῆ βλαία φορῆ τῆ σπ- ῆνότητι) ἐκιδύσθαι ἐς τ' ἕμρανες ἀναρχθῆναι. Idem.

m Terra tremente, ventorum apud nos spiramina nulla.] Mich. Glycas Annal. lib. 1. Γίνετ' καὶ σπῆξ' ἢ ὑπογείων ἀέμων κίνησις. διὰ τὸ τῆτο καὶ ὑπερβολῶν μεγάλων σεισμῶν, ἀνεμοὶ τὰ τότε καὶ εἶναι, ὡς ἐκλεγεμένων αὐτῶν ὑπογείων καὶ τῶν καὶ μακρῶν ὑπ' ἀνέμων. Idem.

timis ejus secessibus occupantur. ⁿ Anaximander ait, arefcentem nimia æstuum siccitate, aut post madores imbrum, terram rimas pandere grandiores, quas penetrat supernus aër violentus & nimius, ac per eas vehementi spiritu quassatam cieri propriis sedibus. ^o Qua de causa terrores hujusmodi vaporatis temporibus, aut nimia aquarum cælestium superfusione contingunt. Ideoque ^p Neptunum humentis substantiæ potestatem, Ennosigæon & Sisichthona Poëtæ veteres & Theologi nuncupaverunt. ^q Fiunt autem ^r terrarum motus modis quatuor. Aut enim brasmatix sunt, qui humum ⁶ molestius suscitantes, fursum propellunt immanissimas moles: ut in Asia Delos emerfit, & Hiera, & Anaphe, & ^f Rhodus, Ophiusa & Pelagia prioribus sæculis dictitata, aureo quondam imbro perfusa, & ^t Eleusin in Bœotia, & apud Tyrrenos ^v Vulcanus, insulæque plures: ^x aut climatix, qui limes ruentes & obliqui urbes, ædificia, montesque complanant: aut chasmatix, qui grandiori motu patefactis subito voratrinis, terrarum partes absorbent; ut in Atlantico mari ^y Euro-

6 Mf. molestus.

ⁿ Anaximander ait.] Anaximander Milesius Phyticus, cujus magna in hære scientia vel potius divinitas fuit: quique Lacedæmonis prædixit, ut urbem & resta custodirent: instare enim motum terræ. Plin. lib. 11. cap. 79. Lindenbr.

^o Qua de causa terrores hujusmodi.] *is. tremores hujusmodi.* Idem.

^p Neptunum humentis substantiæ.] Gellius lib. 11. cap. 28. * Macrob. Saturnal. 1. cap. 17. *Orpheus tamen in Hymnis quamvis Neptunum cognominaverit Ἐννοσίγαιον, etiam Ἰσχυρὸν Ἰσχυρὰν vocavit.* * Agathias lib. 11. Eustath. in Homeri Iliad. o. pag. 1013. Idem.

^q Fiunt autem terrarum motus, &c.] Corruptè admodum hic locus in retro Editionibus legebatur: sed in eo restituendo felicissimus fuit Hadrian. Junius, cujus emendationes à Mss. membranis confirmantur. Eum vide Animadvers. lib. 111. cap. xv. Idem.

^r Terrarum motus modis quatuor.] Heraclides Pontic. Allegor. Homer. τὰ γὰρ τοῖσι σεισμοῖσι διατρέχει τὰς παρθένους οὐρανὸν ἰσχυρὸν ἰσχυρὰν, καὶ πινυαίδους χαλακίνας ὀνομαζόμενον ὄψιν ἰσχυρὸν ἰσχυρὰν, βροχμασίαν τὴν ἀπὸ κωματίαν αἰσθητοῦ ἰσχυρὸν. Arriëtus de Mundo, & ejus interpres L. Apulcius, L. Seneca Natural. Quæstion. lib. vi. Idem.

^f Rhodus, Ophiusa & Pelagia.] Ophiusa olim Rhodos dicta est ob multitudinem serpentum, ut scribit Heraclides de Republica Rhodiorum, Strabo in libro 14. & Plinius in lib. 5. In Hesychii Lexico sic legendum est: *Οφίσα ἢ Ρόδος διὰ τὸ τὰ ὄφια ἔχειν.* vulgò *ἰσχυρὸν ἰσχυρὰν* legitur corruptissimè. Pelagiam tamen non nominat Plinius, neque Strabo, qui plurima ejus insulæ nomina afferunt. Ceterùm fabula de aureo imbro, quo perfusa dicitur Rhodus, ex Homero fluxit, qui in Catalogo sic ait de Rhedus:

Καὶ σὴν Βισπίσιον πλῆτον κατὰ χεῖρας κερύων.

quam fabulam postea latius extendit Pindarus in ode 7.

Olymp. Claudianus in lib. 3. de Stilichonis laudibus: *Auratos Rhodiis mères nascente Mimerus Defluxisse ferunt.* Valef.

^t Eleusin in Bœotia.] Falli videtur Marcellius noster: neque enim Eleusis referri debet inter eas urbes quæ terræ motu emerferunt; sed potius inter illas quæ pessum abierunt: ut auctor est Strabo in lib. 9. Plinius in lib. 2. & Pausanias in Bœoticis. Idem.

^v Vulcania.] In Editione Rom. legitur *Vulcania*: neque aliter Augustana & Basiliensis Editio, & codex Regius scriptum habent: [Colbertinus, *Vulcanus*.] Ea est quæ Vulcani insula dicitur à Julio Obsequente in lib. de Prodigis. In Sicilia, inquit, *Vulcani insula saxosa, & deserta, quæ ex ternis crateribus flammæ eructabat, magna hominum admiratione nata est anno Urbis 567.* Idem ait Orofius in lib. 4. cap. xx. In Tabula quoque Peutingerorum Insula Vulcani dicitur. Idem. Quam adeo casti fuerint Valefii in scripta codicum veterum lectione retinenda, non oportuit hic negligentes esse, præsertim quam nequiverint ignorare hodieque appellari *Vulcano* aut *Bolcano* aut *Borcano*, hoc barbarico nomine prorsus alludente ad Scripturam veterem & eam firmante, quam & propterea repofui; quod videre est apud Cluverium in Sicilia lib. 11 pag. 406 ubi inter collectanea de hac insula Ammiani nostri non meminit, quod miror, unde causam hodierni nominis tam clare didicimus. Geographo Ravennati est *Vulcana*. Gron.

^x Aut climatix.] Hi terræ motus *ἰσχυρὸν ἰσχυρὰν* dicuntur in libro de mundo qui Aristoteli tribuitur, & *μυκταί* qui in Marcellino nostro mycematix: *βροχμασίαν* denique qui brasmatix. Aristoteles quoque in Republ. Massilienfium *βροχμασίαν* nominat, teste Strabone in lib. 4. Vetus Auctor apud Suidam in *σεισμοῖσι πινυαί* εἰς τὰ κινώματα τῆς ἰσχυρῆς χερύων: *ἰσχυρὸν ἰσχυρὰν τὸς μὲν βροχμασίαν, τὸς δὲ χασμασίαν.* Val. f. Mourfius.

^y Euro. pro orbe potior insula.] Figmentum est Platonis in Timæo, qui eam insulam finxit simul, idemque præ

pæo orbe spatiosior insula, & in Crissæo sinu Helice & Bura, & in Ciminia Italiae parte oppidum 7 Saccumum ad Erebi profundos hiatus abactæ, æternis tenebris occultantur. Inter hæc tria genera terræ motuum, a mycematiæ sonitu audiuntur 8 minaci, cum dissolutis elementa compagibus ultro adsiliunt, vel relabuntur confidentibus terris. Tunc enim necesse est velut taurinis reboare mugitibus fragores fremitusque terrenos. Sed hinc ad exorsa.

CAP. VIII. At Cæsar hiemem apud Parisios agens, Alamannos prævenire studio maturabat ingenti, nondum in unum coactos, sed 9 in insaniam post Argentoratum audaces omnes & sævos: b opperiensque Julium mensem, unde sumunt Gallicani procinctus exordia, diutius angebatur. Nec enim egredi poterat, antequam ex Aquitania, æstatis remissione solutis frigoribus & pruinis, veheretur annona. Sed ut est difficultatum pæne omnium diligens ratio victrix, multa mente versans & varia, id tandem reperit solum, ut anni maturitate non exspectata, barbaris occurreret 1 insperatus, c firmatoque consilio xx. dierum frumentum, ex eo quod erat d in sedibus consumendum, e ad usus diuturnitatem excoctum, 2 f buccellatum ut vulgo appellant, humeris imposuit libentium militum: hocque subsidio fretus, secundis ut antè auspiciis profectus est, intra mensem quintum vel sextum duas expeditiones consummari posse urgentes

7 Ms. Saccumum adhebi profundos hiatus abactæ æter. al. Succinense profundo hiatu absorpta æternis. 8 Ms. minaciū dissol. 9 Al. ad insaniam. 1 Ms. insperatis. 2 Ms. bucellatum.

destruxit, ut apud Homerum Neptunus murum Achæorum, ne locus arguendi mendacii superesset, ut ait Strabo in lib. 2. Ceterum ex codice Regio * & Tolosano * emendavi spatiosior: cui ferè accedit Editio Rom. in qua legitur, orbes potior insula: [in Colbertino,] orbepotior insula. Valef.

2 In Ciminia Italiae parte op. Succinense.] Ciminia quidem viæ mentio fit à P. Victore in Descriptione urbis Romæ, & in veteri Inscriptione: CURATORI VIAE CIMINIAE. Ciminia silvæ meminit Livius in lib. 9. Plinius in lib. 2. Ciminium lacum memorat Strabo in lib. 9. Virgilius in 7. Et in Tabula itineraria Peutingerorum acus & mons Ciminus prope Centumcellas ponitur viâ Aureliâ. Oppidum verò Succinense quodnam fuerit, aii quærent. In Regio & Flor. codice [ac Colbertino] Saccumum dicitur: in Editione Rom. Saccunium. Sed Castellus Succunium correxit; quem secuti sunt Accursius & Gelenius. Idem. Quam ridet, dum alios quasi-ros scribit, quod tot sæculis submersum fuit, five illo Saccumum, five Saccunium velit? Et quidquid de eo colligi potest, habet Cluverius in Italia antiqua lib. 11 pag. 161. Gron.

a Mycematiæ.] Από τῆ μνημῆτος: qualis mugitus sub Arcadio Imp. per totos septem dies, maximo cum terræ motu, auditus fuit. Mich. Glyc. Annal. IV. Lindenbr.

b * Opperiensque Julium mensem, unde sumunt Gal-

licani procinctus exordia.] Idipsum Cassiodorus innuit, Variar. lib. 1. Epist. 34. -- Pro communi utilitate exercitum ad Gallias constituimus destinare -- Atque ideo per Naudium Saxonem nostrum adinvenendum curavimus, ut ad expeditionem in Dei nomine more solito, armis, equis, rebusque omnibus necessariis sufficienter instructi, VIII. die Kal. Juliarum proximo veniente, modis omnibus, Deo favente, moveatis. * Idem.

c Firmatoque consilio.] Recte quidem; sed an non imitatus fuit Trogum, cujus verba retinuisse opinor Justinum lib. 1 cap. 10. Firmatogue in futura consilio? Ut & alii loquuntur. Libro tamen 18 cap. 6 vulgatum iterari scias. Gron.

d * In sedibus consumendum.] Sedes, five sedeta quid sint, ad lib. 14. explicatum. * Lindenbr.

e Ad usus diuturnitatem excoctum, buccellatum.] Duplex erat hujus panis commoditas: prima, quod diutius integer servabatur: deinde quod à militibus ipsis facilius portaretur: minus quippe ponderis habebat quam panis vulgaris, quippe qui bis in furnum conjectus fuisset, unde & biscoctus dicitur. Itaque cum annona militibus dividebatur, si buccellatum eis datum erat, quarta parte minus quam soliti erant, milites accipiebant, ut docet Procopius in lib. 1. Vandal. pag. 109. ubi Johannis Praefecti Præt. fraudem memorat. ἡ ἀρον ἢ δὴ μέλλασιν ἐν τοῖς στρατοῖς οἱ στρατιῶται σιτισθεῖν, δις μὲν ἐπιβαλὺς εἰς ἡ πυρῆα εἰσαρῶνται, &c. Hinc est quod in Glossis Fr. Pithœi βεβηλατον explicatur ἀρον ἢ λαρεβ. Valef.

f Buccellatum, ut vulgo appellant.] Constantinus περὶ θεμάτων βόκων τὸ κρυμνοειδὲς φασίον κελῶν. Est verò panis ille, quem vulgò nunc biscoctum vocant: obulus

& necessarias arbitratus. Quibus paratis, petit primos omnium Francos, eos videlicet quos ^b consuetudo ^a Salios appellavit, ausos olim in Romano solo apud Toxiandriam locum habitacula sibi figere prælicenter. Cui cum Tungros venisset, occurrit legatio prædictorum, opinantium reperiri Imperatorem etiam in hibernis, pacem sub hac lege prætendens, ut quiescentes eos tamquam in suis nec lacefferet quisquam, nec vexaret. Hos legatos, negotio plenè digesto, oppositaque condicionum perplexitate, ut in iisdem tractibus moraturus dum redeunt, muneratos absolvit. Dictoque citius secutus profectos, Severo Duce missò per ripam, subito cunctos adgressus, tamquam fulminis turbo percussit: jamque precantes potius quàm resistentes, in opportunam clementiæ partem effectu victoriæ flexò, ⁱ dedentes se cum opibus liberisque suscepit. ^k Chamavos itidem ausos familia adortus, eadem celeritate partim cecidit, partim acriter repugnantes, vivosque captos compegit in vincula: alios præcipiti fuga trepidantes, ad sua, ne militem spatio longo defatigaret, abire interim permisit innocuos: quorum legatis paullo postea missis precatum consultumque rebus suis, ^j humi prostratis sub obtutibus ejus, pacem hoc tribuit pacto, ut ad sua redirent incolumes.

CAP. IX. Cunctis igitur ex voto currentibus, studio pervigili properans modis omnibus utilitatem fundare provinciarum, munimenta tria recta serie superciliis imposita fluminis Mosæ, subversa dudum obstinatione barbarica, reparare pro tempore cogitabat: & ilico sunt instaurata, procinctu paullisper omisso. Atque ut ^l consilium prudens celeritas faceret tutum, ex annona de-

enim diurnitatem recoquitur, ut solet panis nauticus, L. 6. C. Theod. derogat. milit. an. Expeditionis tempore butcollatum ac panem, vinum quoque atque acetum, sed & laridum, carnem berbecinam etiam milites nostros ita solere p. recipere. Mauricius in Taeticis: γὰρ ἐν ἡμέρᾳ πολὺς, ἐν ταῖς αὐταῖς ἡμέραις ἕκαστος στρατιώτης ἕδωρ καὶ βουκόλια. Lindenbr.

g Consuetudo Salios appellat.] Zosim. lib. III. τὸ Σαλιῶν ἔθνος, Φερόμενον Σαλιουγεν. Vide quæ ad Legem Salicam notavit Francisc. Pithæus J. C. vir verè doctus: cuius exactâ diligentia factum, ne quid in præsentiarum his addere velimus. Idem.

h Salios ausos olim apud Toxiandriam.] Toxiandria locus est ita dictus a Toxiandris seu Toxandris populis, quos in Belgica locat Plinius in lib. 4. cap. 17. non longè à Scaldi fluvio. * Hocse Toxandros insulas tenuisse Scaldini inter & Mosam fluvios, que nunc Selandica dicuntur, Cluverius affirmat in libri II. capite 29. * Hoc in loco sedes fixerant Sali, tunc cum à Saxonibus patriâ pulsi, Bataviam insulam, & vicina loca occupaverunt, ut refert Zosimus in lib. 3. Palest.

i Dedentes se suscepit.] De hac Saliorum deditione præter Julianum in Epist. ad Athenienses, sic loquitur Iulianus in Orat. funebri: τὴν κατὰ τὸ σπουδαῖον αἰετοῦ ἰουδῆ στρατῶν, καὶ μετὰ τὸν ποταμὸν ἀσσεδάας ἰβητικῶν ὄνων ἔτας

ἰξήσμενον, ὡς κέλευσεν μετὰ τὴν καὶ μετὰ τὴν αὐτῆς βασιλείας καὶ γὰρ ἴστω καὶ ἰαράσαν, καὶ βαρβαρῶν ἐπὶ βαρβαρῶν ἰχέτω. Id est: Cum tempus signum sustulisset, ilico exercitum educit, & circa flumen insularum fulguris visus, gentem integram adeo terruit, ut migrare in orbem Rom. peterent. Agros itaque petentibus dedit, & barbaris adversus barbaros auxilium est usus. Quæ postrema planè confirmant id quod scribit Zosimus, Julianum scilicet victis & in deditionem acceptis Saliis & Chamavis, selectos ex iis robustiores inter auxilia conscripsisse, eisque numericam etate sua nomèn permanuisse. Certè in Notitia Imperii tam Orient. quam Occid. Sali inter Palatina auxilia recensentur. Idem.

k Chamavos itidem.] Hi ad ostia fluminis Rheni supra Bataviam sedes habebant, ut videre est in Tabula Peutingerorum. Sed tunc à Saxonibus, quorum ipsi pars erant, trans Rhenum missi fuerant, ut Salios ex Batavia expellerent, sicut narrat Zosimus in lib. 3. & in Romano limite sedes sibi constituerant. Hoc enim est quod significat Marcellinus noiter his verbis: Chamavos itidem ausos simili. Eorum Regulus erat Nebisgastus teste Eunapio qui hanc rem fusius narrat in Excerptis legationum. Idem.

l Consilium prudens celeritas faceret tutum.] Sallusti dictum huc pertinet: Ubi consilioris, mature factio opus

cem dierum & septem, quam in expeditionem pergens vehebat cervicibus miles; portionem subtractam in iisdem condidit castris, sperans ex Chamavorum fegetibus id suppleri posse quod ablatum est. Longè autem aliter accidit. Frugibus enim nondum etiam maturis, miles expensis quæ³ portabat, nusquam reperiens victus, extrema⁴ minitans Julianum compellationibus incessabat & probris: Asianum appellans, Græculum, & fallacem, & specie sapientiæ stolidum. Utque inveniri solent quidam inter armatos verborum volubilitate conspicui, hæc & similia multa strepebant: *Quò trabimur spe meliorum abolita, olim quidem dura & perpeffu asperrima per nives tolerantes & acumina crudelium pruinarum? sed nunc, proh nefas! cum ultimis hostium fati instamus, fame, ignavissimo mortis genere tabescentes. Et ne quis nos turbarum existimet concitores, pro vita loqui solatefamur; non aurum, neque argentum petentes, quæ olim nec contrèctare potuimus, nec videre, ita nobis negata velut contra Remp. tot suscepisse labores & pericula confutatis.* Et erat ratio iusta querelarum. Inter tot enim rerum probabilium cursus articulósque necessitatum ancipites, sudoribus Gallicanis miles exhaustus, ^m nec donativum meruit nec stipendium, jam inde ut Julianus illò est missus: ea re quòd nec ipsi quod daret suppetere poterat usquam, nec Constantius erogari more solito permittebat. Hòcque exinde claruit fraude potiùs quàm tenacitate committi, quòd cum idem Cæsar, petenti ex usu gregario cuidam ut barbas detonderet, dedisset aliquid vile, contumeliosis calumniis appetitus est à Gaudentio tunc Notario, ad explorandos ejus actus diu morato per Gallias, quem postea ipse interfici jussit, ut loco monstrabitur competenti.

CAP. X. Lenito tandem tumultu non sine blanditiarum genere vario, contextóque navali ponte Rheno transito, terris Alamannorum calcatis, Severus Magister equitum bellicosus ante hæc & industrius, repentè commarcuit. Et qui sæpe universos ad fortiter faciendum hortabatur & singulos; tunc dissuasor pugnandi contemptus videbatur & timidus, mortem fortasse metuens adventantem: ut ⁿ in ^{5o} Tageticis libris legitur, ^{6p} Vejovis ^q fulmine mox tangendos

³ Ms. portabat. ⁴ Al. militans, ⁵ Ms. Tageticinis, lib. ⁶ Ms. Vegonicis.

sp. Ad quod respexisse videtur Emmanuel Palæologus in Parænet. cap. 30. Καὶ τοὺς μὲν τὰς καταλάξας χαλὰ βλάδιζεν, βεβαλωμένον δὲ κελῶς, δυοὶ ποσὶ πρέχεν. Lindenbr.

^m Miles nec donativum meruit, nec stipendium.] Hæc falsa sunt, si verum est quod narrat Sulpicius Severus in principio libri de vita B. Martini, * capite 3. * Julianus, inquit, Cæsar coactò in unum exercitu donativum cepit erogare militibus apud Vangionum civitatem. Ut est consuetudinis, singuli citabantur; donec ad Martinum ventum esset. [Marcellinus ipse in libro 16. tradit, *Agentes in rebus quadam sollempnitate inductos in Consistorium, ut aurum*

acciperent. In libro xx. Julianus jam Aug. de milite Gallicano sic ad Constantium scribit: *Cujus iracundie nec dignitatum augmenta, nec annuum merentis stipendium, id quoque accessit.*] Valef.

ⁿ In Tagetis Trisci libris.] Sic primus ex conjectura correxit P. Castellus, cum in editione Rom. legeretur, in Tagetinicis libris. Regius autem & Flor. codex, [ac Colbertinus] * & Tolos. * scriptum habent Tageticis. Unde non dubito quin verissima sit emendatio nostra. * Sic Longinianus in Epistola ad Augustinum *Tagetica precepta* vocat, quæ cum Orphicis & Trilinegisticis jungit. [Servius in librum 8. Æneid. *Haruspicine libros* citat, & *sacra Etrusca, quæ Tages composuisse dicitur.*] Idem.

adeo hebetari, ut nec tonitrum, nec majores aliquos possint audire fragores: & iter ignaviter egerat præter solitum, ut ductores viarum præcuntes alacri gradu, ultima miuitando terreret, ni omnes conspirantes in unum se loca penitus ignorare firmarent. Qui interdicti metuentes auctoritatem, nusquam deinde sunt progressi. Inter has tamen moras Alamannorum Rex 7 Suomarius ultro cum suis improvisus occurrit, ferox antè faviensque in damna Romana, sed tum lucrum existimans insperatum, si propria retinere permetteretur. Et quia vultus incessusque supplicem indicabat, susceptus, bonoque animo esse iustus & placido, nihil arbitrio suo relinquens, pacem genibus curvatis orabat. Et eam cum concessione præteritorum sub hac meruit lege, ut captivos redderet nostros, & quoties sit necesse militibus alimenta præberet, ^r susceptorum vilium more securitates accipiens pro illatis: ⁸ quas si non ostendisset in tempore, sciret se rursus ea de re fatigandum. Quod ita rectè dispositum, est impræpedi- tè completum. Hortarii nomine petendus erat Regis alterius pagus: & quia nihil videbatur deesse præter ductores, Nesticæ Tribuno Scutariorum, & ⁹ Chariettoni viro fortitudinis miræ, imperaverat Cæsar, ut magnâ quæsitum

7 Ms. Sumoarius. 8 Ms. quas si. 9 Ms. Chariettoni.

o *Tagetis Tusci libris.*] Cenforinus de die natali cap. 11. In agro Tarquinienfi puer dicitur divinitus exortus nomine Tages, qui disciplinam cœcinerit extispicii, quam Lucumones Etruriæ potentes exscripserunt. Cicero de Divinat. lib. 11. Isidorus Origin. lib. vii. cap. 9. Non solum autem Haruspiciæ, sed fulgurum etiam aliarumque rerum abstrusarum interpretationem hi libri continebant. Servius in Fragment. ad Virgil. lib. xii. *Deorum fulgura in Etruscis libris descripta.* Columella lib. x. Placid. Latant. in Statii Thebaid. lib. iv. * Arnobius lib. 2. p. 93. *Libros Acheronticos Etruriæ* laudat Arnob. lib. 2. sed verior ibi videtur lectio *Arunticis libris*, p. 88. * *Lindenbr.*

p *Vejois fulmine.*] *Vejois* Jupiter fulguritor est, quem in Glossar. vet. *Dijunium*, nescio quàm rectè, appellatum inveni. *Dijunius*, *Ζεύς κρηταῖος*. *Vejois* in a. ginem vide in Fulvii Ursini lib. de Familis Rom. Idolum ejus ut fictum ex Gellio scimus lib. v. cap. 12. *Simulacrum Dei Vejois* - *sagittas tenet, quæ sunt videlicet paratæ ad nocendum.* * Quapropter cum Deum plerique Apollinem esse dixerunt, immolaturque illi ritu humano capra. * Templum habuit Romæ inter arcem & Capitolium: ut *Dejois* aedes in regione x. inter Ciceronis domum & Veliam. Pub. Victor. in descript. Urbis. * *Dejois* meminuit & Gellius loco supra laudato. * *Idem.*

q *Fulmine mox tangendos adeo hebetari, ut nec tonitrum, nec majores aliquos possint audire fragores.*] Id verè dici, ex Plinii quoque verbis elici potest, lib. 11. cap. 24 in Catholicis fulgurum: *Quati prius omne & afflari, quàm percussit: nec quemquam tangi, qui prior videtur fulmen, aut tonitrua audierit.* Idem.

r *Susceptorum vilium more.*] *Suscepti* sunt clientes,

sic dicti, quòd à potentioribus in tuitionem ac patrocinium suscipiuntur. Salvianus Massil. lib. v. de Gubern. *Ecce quæ sunt auxilia ac patrocinia majorum: nihil suscepris tribuunt, sed sibi.* Vide Servium in vi. A Encid. ad illum versum - - *Fraus innoxia clienti*, * Scholiast. Symmachi Epist. 4. lib. 5. Jul. Severianus Rhetor: *Adversariorum calumnias, factiones, solitudinem suscepti, vel cetera ejus infortuna memoramus.* Jordanes de rebus Geticis: *Quasi susceptorum suorum mors ad suam injuriam reddideret.* Juretus Arnobii locum notar. Vid. Pith. ad Fragin. vet. Jurisconsult. pag. 97. * *Idem.*

f *Susceptorum vilium more.*] Gravi errore susceptos hic intelligi putavit Lindenbrogius, id est clientes: cum Susceptores intelligantur, qui annonam militarem à provincialibus exactam susceperant in horrea inferebant, & pro illationis modo securitates, id est apochas accipiebant: ut est in lege 16. Cod. Theod. de Susceptoribus. Hi etiam annonam erogabant Actuariis & Optionibus juxta breves seu pittacia authentica, quæ Actuarii semper parata habebant, in quibus quo die & quantum esset erogatum scribebatur: nec antequam pittacia hæc accepissent Susceptores, annonam ex horreis proferebant. Hi breves postea ad sacra fœmina mittebantur, lege 11. & 14. Cod. Th. de erogatione milit. annonæ. Susceptorum autem varia genera fuere. Nam præter Susceptores specierum annoniarum, & Susceptores canonicos, id est annonæ populii Romani, & Susceptores vestium, & Susceptores auri & argenti, seu Susceptores aurarii memorantur in Codice, & in Glossis veteribus. Denique quot tituli, totidem erant genera Susceptorum: qui vel ex Curia, vel ex corpore diversorum officiorum discussis prius facultatibus creabantur. *Valef.*

r *Chariettoni viro fortitudinis miræ.*] De ejus proceritate ac præclaris facinoribus operæ pretium erit Zosimi

industriam comprehensumque offerrent sibi captivum: & correptus velociter adolescens ducitur Alamannus, pacto obtinenda salutis pollicitus itinera se monstraturum. Hoc praegresso secutus exercitus, celsarum arborum obsistente concede ire protinus vetabatur. Verum per circuitus longos & flexuosos ventum est tandem ad loca: & ira quisque percitus armatorum urebat agros, pecora diripiebat & homines, resistentisque sine ulla parcimonia contruncabat. His malis percussus Rex, cum multiplices legiones, vicorumque reliquias cerneret exustorum, ultimas fortunarum jacturas adesse jam contemplatus, oravit ipse quoque veniam, facturum se imperanda, jurandique execratione restituere universos promisit: id enim cura agebatur impensiore: detentisque plurimis, reddidit paucos. Quo cognito, ad indignationem justam Julianus erectus, cum munerandus venisset ex more, quatuor comites ejus, quorum ope & fide maximè nitebatur, non antè absolvit, dum omnes redire captivi. Ad colloquium tamen accitus à Cæsare, trementibus oculis adorato, victorisque superatus adspectu, condicione difficili premebatur: hac scilicet, ut quoniam consentaneum erat, post tot secundos eventus civitates quoque reparari vi barbarorum excisas, carpenta & materias ex opibus suis suorumque præberet: & hæc pollicitus, imprecatusque, si perfidum quidquam egisset, luenda sibi cruore supplicia, ad propria remeare permissus est. Annonam enim transferre, ita ut Suomarius, ea re compelli non potuit, quòd ad internecionem regione ejus vastata nihil inveniri poterat quod daretur. Ita Reges illi tumentes quondam immaniter, rapinisque ditescere adsueta nostrorum, Romanæ potentia jugo subdidere colla jam domita, & velut inter tributarios nati & educati, obsecundabant imperiis ingravatè. Quibus hoc modo peractis, disperso per stationes milite consuetas, ad hiberna regressus est Cæsar.

CAP. XI. Hæc cum in comitatu Constantii subinde noscerentur, (erat enim necesse tamquam Apparitorem Cæsarem super omnibus gestis ad Augu-

1 Al. tanquam Cæsarem.

lib. 3. legere. Sed & Eunapius de eodem sic scribit: Χαρίτιον μὲν ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν βασιλέων τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ πλεονάζοντι τῷ δευτέρῳ φερόν, ἀνέειχεν ἀπὸ λιγείας ἀπαντας. Id est: Charietto igitur qui & antea illustis & invictus habebatur, & ob singularem audaciam terrori erat, omnes barbaros à latrocinando deterruit. Eunapii verba referet Suidas in ἀνέειχε. Hic idem Charietto postea per utramque Germaniam Comes rei militaris fuit, teste Marcellino in principio lib. 27. [Charietto ille natione Francus fuit, unde à Zosimo natione Barbarus vocatur. Idque vel ex nomine ipso intelligitur. Francus fuit & Carietto, qui anno Christi 338. post Chariettonem nostrum ab Alamannis in Germania interfectum 24. Magister militie Valentiniani Junioris A. in Germania cum exercitu opposito Francis diversabatur, ut scribit Sulpicius Alexander. Cariatto Spatharius Guntelbranni

Franc. Regis, post Episcopus Genevensis, à Fredegario memoratur; & Cariato quidam in Epistola Constantii & Dadonis Episcoporum ad Desiderium Cadurcorum Episcopum.] Valef.

v Multiplices regiones.] Legendum videtur uno contextu: Cum multiplices regionis vicorumque cerneret reliquias exustorum. Henr. Valef. [In codice Regio & Colbertino legitur, multiplices regiones: ex quo judico utriusque litteræ mutatione locum sic restitui oportere: Cum multiplices legiones, vicorumque cerneret reliquias exustorum. id est, cum hinc multas & magnas copias Romanorum jugulo suo imminentes, inde vastitatem agrorum suorum, ac virorum incendia videret. Quod enim est multiplices regionis reliquias?] Hadr. Valef.

x Carpenta & materias.] Hujus rei meminit etiam Libanius in Oratione illa funebri: ἀνείδου τῶν ἐργῶν ἐκείνῃ πάλαι μὲν ἐξέροντας, σήματα δ' ἀζοντας: ἢ ὁ ἀμοχλῶν τε καὶ ἐκ ἐλαδοντο καὶ ἐκομίζετο ζύλα τε καὶ σίδηρον εἰς ἀνά-

sti referre scientiam) omnes qui plus poterant in palatio, adulandi professores jam docti, rectè consulta prosperèque completa vertebant in deridiculum: talia sine modo strepentes insulse, *In odium venit cum victoriis suis & capella, non homo*: ut hirsutum Julianum carpentes, appellantisque loquacem talpam, & purpuratam simiam, & litterionem Græcum: & his congruentia plurima atque²² vernacula Principi resonantes, audire hæc taliæque gestienti, virtutes ejus obruere verbis impudentibus conabantur, ut segnem incessentes, & timidum, & umbratilem, gestaque secus verbis comptioribus exornantem: quod non tunc primitus accidit. Namque ut^a solet amplissima gloria objecta esse semper invidiæ, legimus in veteres quoque magnificos Duces vitia criminæque, etiam si inveniri non poterant, finxisse malignitatem, spectatissimis actibus eorum offensam. Ut^b Cimone Miltiadiæ filium insimulatum intemperantiæ, qui prope Eurymedonta Pamphylium flumen Persarum populum delevit innumerum, coegitque gentem insolentiã³ semper elatam, obsecrare suppliciter pacem: ^cÆmilianum itidem Scipionem, ut somniculosum æmulatorum incusari malevolentia, cujus⁴ impetrabili vigilantia, obstinatæ in perniciem Romæ, ^dduæ sunt potentissimæ urbes excisæ. Necnon etiam in Pompeium obrectatores iniqui multa scrutantes, cum nihil unde vituperari deberet inveniretur, duo hæc observaverunt ludibriosa & irrita: quod genuino quodam more^e caput digito uno scalpebat: quodque aliquamdiu tegendi ulceris causa deformis^f fasciola candida crus^g colligabat: quorum alterum factitare ut dissolutum, alterum ut novarum rerum cupidum adserebant: nihil interesse oblatrantes argumento subfrigido, quam partem corporis redimiret regiæ majestatis insigni: ⁶eum virum, quo nec fortior, & nec cautior quisquam patriæ fuit, ut documenta

2 *Mf.* utinnacula. 3 *Al.* regis elatam. 4 *Al.* inpenetrabili. 5 *Mf.* colligatum. 6 *Al.* in eum virum.

σατη οικίαν. Id est: *Julianus emere eos pacem jussit, opida quidem restaurantes, corporibus autem operas exhibentes. Que illi & pollicti sunt, & fidem servarunt. Ac materis ferrumque ad restorationem adum convehabantur.* Et in Prophonetico ad Julianum. *Valer.* Mira interpretatio vocum *Σάματα* & *ἀγώνας* per corporibus operas exhibentes: quum Græca velint captivos adducentes. Gron.

y *Capella, non homo.*] Convicium hoc erat in homines deformiores. Sic Julianus ipse Persas vocat *Capellas*, Lib. xxv. *En quos Martia ista pectora viros existimant, deformes illuvie capellas & tetras.* Lindenbr.

z *Vernacula Principi resonantes.*] Id est scurriliter verbaliterque dicta. * *Idem.*

a *Selet amplissima gloria objecta esse semper invidia.*] Verus dictum est: *Τὰς δὲ τῶν ἐν τῷ παλατίῳ ἐπιπέδων καὶ τῶν ἐν τῷ οὐρανῷ τῶν ἀστέρων ἀποδοῦναι φθόνῳ.* Idem.

b *Cimone Miltiadiæ.*] *Æmili. Probus & Plutarchus in Cimone.* Idem.

c *Æmilianum Scipionem ut somniculosum.*] Idem narrat Plutarchus in lib. qui inscribitur *ἑξήμισυ ἀπαίδευτος*, in finelhis verbis: *ἡ τιδὶ ταῦτα ἕξει ἵστα τὰ σμικρότατα ἢ ἰσαμύματα περὶ τὸς ὀπταίους ἢ τὸς ἐσθῆες συσκευαῖς. Κίμων ὁ δὲ ἐὶν ὁ διαδῶν, Σαπίων ὁ δὲ ἐὶν τῷ.* [De Cimone supra in codice Colbert. legitur, *insimulatum sepe ante, & non ut vulgò, insimulatum incesti.* Quare emendo *insimulatum intemperantiæ*, id est temulentia.] *Valer.*

d *Duæ potentissimæ urbes.*] Numantia & Carthago. Livius, Vell. Paterculius, Val. Maximus. Lindenbr.

e *Caput digito uno scalpebat.*] Vid. Plutarchum in *Cæsare.* Epigramma vetus apud Schol. Lucani:

Magnus, quem metuant homines, digito caput uno Scalpit, quid dicat hunc sibi velle? ruium. Idem.

f *Fasciola candida crus alligabat.*] *Valer. Max. lib. vi. cap. 11. Candida fascia crus alligatum habenti Favonius, Non refert, inquit, qua parte corporis sit diadema. Exigui nammi cavillatione regias ejus vires exprobrans.* A simili re jocus in Metellum natus: *ἐν τῷ χεῖρῳ ἔλαθ' ἔλαθ' πειρώσῃ περὶ δὲ τῶν πῶν.* Idem.

g *Nec cautior quisquam patriæ.*] Sic lib. xxix. *Sui cautores.* Idem.

præclara testantur: Dum hæc ita Aguntur, Romæ artemius curans Vacariam Præfecturam pro^h Basso quoque agebat: qui recens promotus Urbi Præfectus fatali decesserat forte. Cujus administratio seditiones perpeffa est turbulentas, nec memorabile quidquam habuit, quod narrari sit dignum.

CAP. XII. Augusto inter hæc quiescenti per hiemem apud Sirmium, indicabant nuntii graves & crebri, permistos Sarmatas & Quados, vicinitate & similitudine morum armaturæque concordēs, Pannonias Mœsiarumque alteram cuneis incurfare dispersis. Quibus ad latrocinia magis quàm aperto habilibus Marti, ^k hastæ sunt longiores, ^l & ^m loricae ex cornibus rasis & levigatis, ⁿ o plumarum specie linteis indumentis innexæ: ^p equorumque plurimi ex usu castrati,

^h Basso qui recens promotus.] Junius Bassus, Præfectus Urbi, decessit Neophytus VIII. Cal. Sept. Eusebio & Hypatio Coss. anno Domini 359. ut testatur vetus Inscripção Romæ in arca sepulchrali, quam primus in lucem protulit Jac. Sirmundus in Notis ad Ennodium. HIC DEPOSITUS EST JUN. BASSUS V. C. QUI VIXIT ANNIS XLII. MENS. II. IN IPSA PRAEFECTURA URBI NEOFITUS IIT. AD DEUM VIII. CAL. SEPT. EUSEBIO ET HYPATIO. COSS. Atque hic primus è familia Bassorum, ad Christianam fidem transiisse videtur, teste Prudentio contra Symmachum lib. 1.

Non Paullinorum, non Bassorum dubitavit
Promptâ fides dare se Christo. Valef.

ⁱ Fatali decesserat forte.] Gloss. Fatali sorte, id est fatali sorte perdidit. L. 104. C. Theod. de Decurion. Si quis filiam - fatali sorte perdidit. L. 6. C. Theod. de censu: Sorte fatali morientibus. Lindenbr.

^k Hastæ sunt longiores.] Longioribus hastis solitos uti Sarmatas testatur etiam Ælianus in Tacticis; ac Cornelius Tacitus in lib. 6. contis ac gladiis & areu brevior Sarmatas præfari scribit. Ejusmodi contos eleganter describit Valerius Flaccus in lib. 6. his versibus:

Sarmaticæ cingere manus, fremitusque virorum
Semiferi. Riget his molli lorica catena:
Id quoque tegmen equis: & equi porrecta per armos
Et caput, ingentem campis hostilibus umbram
Fert abies obnixâ genu, vaditque virum vi,
Vadit equam, docilis relogi, docilisque relinqui,
Atque iterum medios non altior ire per hostes.

* Adde Silium Italicum in lib. xv. * Valef.

^l Et loricae ex cornibus rasis.] Hanc Sarmatarum armaturam optime describit Tacitus in lib. 1. Hist. Namque, ait, mirum dictu ut sit omnis Sarmatarum virtus velut extra ipsos: nihil ad ped streum pugnam tam ignarum: ubi per turmas advenere, vix nulla acies obsiterit. Sed tum humido die & soluto gelu neque conti neque gladiu quos prælongos utraque manu regunt, usui: lapsantibus equis & cataphractarum pondere. Id Principibus & nobilissimo cuique regimen, ferreis laminis aut præduro corio conserunt. Theophrastus quoque in lib. de animalibus eolorem simulantibus, ait Sarmatas ex tarandi corio loricas sibi confuere. Sed Pausanias in Atticis refert, eos obinopiam ferri ex equorum unguis rasis ac perforatis cataphractas confi-

cere: eas autem unguas equorum seu bonum nervis confuere. Eiusmodi lorica ab se visam Athenis ait in Æsculapii templo, quam nuci pineæ adhuc viridi non absumilem fuisse dicit. * Tales certè cernuntur etiam in columna Trajani Sarmatarum cataphractæ. * Hæc λωβία κρητινα, seu ἐν κρητινῶν Leo & Constantinus in Tacticis appellant: ubi tamen viri docti κρητινα & ἐν κρητινῶν corrigunt: quibus ne assentiar facit Pausanias & Marcellini nostri auctoritas, & Scholiastes Ms. in Nonium Marcellum, quem hic citat Lindenbrogius; * & Martialis laudatus à Lipfio in lib. 3. de Militia Rom. cap 6. * Idem.

^m Loricae ex cornibus rasis.] Affatim de armatura hac Pausanias in Atticis, pag. 19. Scholia antiqua in Non. Marcell. Cataphracta, vestimentum militis, aut ferri laminâ, aut cornu composita, ne igni penetretur. * Stautius Papin. Thebaid. lib. 3. pag. 110.

Hi teretes galeis, magnorumque ærea suta
Thoracium, & tunicas Chalybium squalore crepantes
Pectoribus tentare: alii Gortynia lentant
Cornua.

Virgil. Ensemque chypeumque & rubræ cornua cristæ. * Lindenbr.

ⁿ Plumarum in speciem.] Sallust. Equis paria operimenta erant, quæ linteo ferreis laminis in modum plumæ annexuerant. Servius AEneid. xi. Idem.

^o Plumarum specie.] Pausanias draconum squamis comparat: συλλεγόμενοι τὰς ἰσπλὰς, ἐκκεθάρωντες τε τῶν δειλότων παιδῶν ἀπ' ἀντὶς δ' ἐκκόντων φολισιν ἑμπερῶν. Sic etiam Virgilius squamas loricae dixit:

Nec duplici squama lorica fidelis & auro. & aliquanto clarior in lib. xi. Aeneidos:

quem pellis abevis
In plumam squamis auro conserata tegebat.

Hæbant autem Principes Sarmatarum loricas ex ferreis laminis, ut testis est Tacitus, & Valerius Flaccus supra citatus:

Riget his molli lorica catena.

Planè intelligit quem Græci ἀνοσίδων χιτῶνα vocant, seu δάρακα. Valef.

^p Equorum plurimi ex usu castrati.] Varrò de Re Rustica lib. 11. cap. vii. Lindenbr.

^q Equorumque plurimi castrati.] Idem etiam prodit

ne aut feminarum visu exagitati raptentur; aut in subsidiis ferocientes, prodant hinnitu densiore vectores. Et per spatia discurrent amplissima sequentes alios, vel ipsi terga vertentes, insidendo velocibus equis & morigeris, ⁷ trahentesque singulos, ⁸ interdum & binos, uti permutatio vires foveat jumentorum, vigorque otio integretur alterno. Æquinoctio itaque temporis verni confecto, Imperator coacta militum valida manu, ductu lætioris fortunæ profectus, cum ad locum aptissimum pervenisset, flumen Istrum exundantem pruinarum jam resoluta congerie, super navium foros ponte contexto transgressus, populandis Barbarorum incubuit terris: qui itinere festinato præventi, catervatque bellatoris exercitus jugulis suis imminere cernentes, quem nondum per anni tempus colligi posse rebantur, nec spirare ausi, nec stare, sed vitantes exitium insperatum, semet omnes effuderunt in fugam. Stratibusque plurimis, quorum gressus vinxerat timor, hi quos exemit celeritas morti, inter latebrosas convalles montium occultati, videbant patriam ferro pereuntem: quam vindicassent profecto, si vigore quo discesserant, restitissent. Gerebantur hæc in ea parte Sarmatiæ, quæ secundam prospexit Pannoniam: parique fortitudine ⁷ circa Valeriam opes barbaricas, ⁸ urendo rapiendoque occurrence, militaris turbo vastabat. Cujus cladis immensitate permoti, posthabito consilio latendi, Sarmatæ petendæ specie pacis agmine tripertito agentes securiùs nostros aggredi cogitarunt: ⁹ ut nec expedire tela, nec vim vulnere declinare, nec quod est in rebus artificiosissimis ultimum, verti possent in fugam. Aderant autem ilico Sarmatis periculorum Quadi participes, qui noxarum sæpe socii fuerant indiscreti: sed ne eos quidem prompta juvit audacia, in discrimina ruentes aperta. Cæsis enim compluribus, pars quæ potuit superesse, per notos colles

⁷ Ms. cum Valeriam. ⁸ Al. ferendo. ⁹ ut ut ms. deest.

Strabo in lib. 7. Ἰβῶν ἢ τῆ Σαυθικῆς ἢ τῆ Σαρματικῆς παρὰ τὸν ποταμὸν τῆς Ἰστῆος ἐπιπλεῖ ἰπποδῶν γὰρ. Id est: Proprium Scythicæ gentis ac Sarmaticæ est, equos castrare, ut morigeri sint. Equos enim habent parvos quidem, sed acres & indociles. Equi porro castrati morsu quidem & calcibus ferocire desistunt, ceterum nihilo minus utiles & generosi sunt in bello: teste Xenophonte lib. 7. de Institutione Cyri. Plinius autem in lib. 8. scribit, Scythas per bella equabus uti male, quod urinam cursu non impedito reddant. *Val.*

⁷ Trahentisque singulos, interdum & binos, uti permutatio vires foveat jumentorum. Hoc genere præliandi Romanos quoque usò ex Livio constat & Festo: cuius hæc sunt verba: *Paribus equis, id est, duobus Romanis utantur in prælio, ut sudante altero transirent in sicum.* Idem de Danubii circumcolis Ælianus in Tactis cap. 28. Τάξις τῶν αὐτῶν ἕξιμα μέγιστα ποδὸς τοῦ πρῶτου & ἰσχυροῦ ἑκάστου, ἢ ἀμυδρῶτος ἰσχυροῦ, ἢ ἀμυδρῶτος μεταβαίνου

ἢ τῶν ἰσχυρῶν ἐκ ἀνάγκης. De Alanis Egesippus lib. v. cap. 50. *Insidere segenti Medorum, & imperatis brevi velocibus equis, & aliis pariter addestram nexis, in quos pervices, cum foret libitum, desilirent, totam propemodum regionem percursurere.* * Val. Flaccus Argonaut. lib. 6. p. 145.

-- Conitumque celer mutator equorum
Mæsus, & ingentis frenator Sarmata conti. * Lindenbr.

[*Interdum & binos.*] Idipsum testatur Ælianus in Tactis, qui eam ob causam ἀμυδρῶτος eisdem dictos esse memorat, idque barbaris omnibus qui Istrum accolunt, commune sit fuisse. Sanè Valerius Flaccus in 6. Mæsis, idipsum tribuit.

Conitumque celer mutator equorum
Mæsus, & ingentis frenator Sarmata conti.
Sed Sarmatarum cum proprium fuisse morem satis probat, quod ludus Sarmaticus pro desultorio ponitur apud Vopiscum in Caro. *Val.*

[*Contra Valeriam.*] Id est, è regione Valerie. In Regio tamen & Vaticano codice, [& in Colbertino] legi-
cvasit:

evasis: quo eventu vires & animos incitante, junctis densius cuneis ad Quadorum regna properabat exercitus: qui ex præterito casu impendentia formidantes, rogaturi suppliciter pacem, fidentes ad Principis venire conspectum, erga hæc & similia lenioris: dictoque die statuendis condicionibus, ¹ Zizais quoque etiamtum Regalis, haud parvi corporis juvenis, ordines Sarmatarum more certaminis instruxit ad preces: visoque Imperatore abjectis armis pectore toto procubuit exanimis stratus. Et amisso vocis officio præ timore, ² tum cum orare deberet, majorem misericordiam movit, conatus aliquoties, parumque, impediendo singultu, permissus explicare quæ poscebat. Recreatus denique tandem, jussusque exsurgere, genibus nixus usu linguæ recuperato, concessionem delictorum sibi tribui supplicavit & veniam: eoque ad precandum admissa multitudo, cujus ora formido muta claudebat, periculo adhuc præstantioris ambiguo: ubi ille solo jussus attolli, orandi signum expectantibus diu monstravit, omnes clypeis telisque projectis manus precibus dederunt, plura excogitantes ut vincerent humilitate supplicandi Regalem. Duxerat potior cum ceteris Sarmatis etiam ³ Rumonem, & Zinafrum, & Fragiledum ⁴ Subregulos, plurimosque Optimates, cum ⁵ impetrandi spe similia petituros. Qui licet elati gaudio salutis indultæ, condicionum sarcinâ compensare inimicæ facta pollicebantur, seque cum facultatibus & liberis & conjugibus terrarumque suarum ambitu, Romanæ potentia libenter ⁶ offerrent: prævaluit tamen æquitati juncta benignitas: jussique obtinere sedes impavidi, nostros reddidere captivos. Duxeruntque obsides postulatos, & obedire præceptis deinde promptissimè sponderunt. Hortante hoc exemplo clementiæ, advolarunt Regales cum suis omnibus Araharius & Ufafer, inter Optimates excellentes, gminum gentilium duces, quorum alter ⁷ Transjugitanorum ⁸ Quadorumque parti, alter quibusdam Sarmatis præerat, locorum confiniis & feritate junctissimis: ⁹ quorum plebem veritus Imperator, ne ferire foedera simulans, in arena repente confurgeret; discreto consortio, pro Sarmatis obsecrantes jussit

¹ Steph. modo Zizais quoque. ² Steph. dum eum. Ms. Rumorem. ⁴ Ms. impetrandi specie. ⁵ Steph. offerrent. ⁶ Ms. Transjugitanorum. ⁷ τὸ que deest l.

ur e c, quod est circa, * quomodo in Tolosano distinctè scriptum reperi. * In Editione autem Romana excum erat, esse Valerian, errore librorum, qui eam otam minimè intelligebant. Gelenius vulgaræ scripturæ auctor est. Valef.

▼ Ergo hæc & similia lenituris.] Eleganter hunc locum mihi restituisse videor, mutata tantummodo interunctione. Nam cum in Editione Romana & in Regio ac Tolos. * codice legeretur, erga hæc similia lenioris, non dubitavi quin ita legendum esset ut edidi. Paulo

pòst etiam emendavi: Duxerat potior cum ceteris Sarmatis: ubi vulgo legebatur armatis. Idem.

x Subregulos.] Subreguli sunt Reges, qui potentioribus Regibus obnoxii sunt: quos etiam Regulos vocat Marcellinus noster in lib. 18. Reges omnes, & Regales, & Regulos ad convivium corrogatos. Ita Sulpicius Alexander in lib. 4. Hist. Marcomerem & Sunnonem Francorum Subregulos vocat, quos etiam Regales ibidem appellat. Idem.

y Quorum plebem arcuit Imp.] In Editione Romana perinde ut in Regio * ac Tolosano * codice legitur, quorum pl. acrius Imperator: [in Colbertino, acrior us.] Primus Gelenius vulgaratam lectionem excogitavit. Ego verò cum animadvertissem in lib. 26. cap. v i. ubi legitur, veritus ne hac ex causa indemnatus occideretur, tam Re-

paullisper abscedere, dum ⁸ Araharii & Quadorum negotium spectaretur. ² Qui cum eorum ritu oblati, stantes curvatis corporibus, facinora gravia purgare non possent, ultimæ fortis infortunia metuentes, dederunt obfides imperatos, numquam antea pignora fœderis exhibere compulsi. His ex æquo bonoque compositis, Ufafer in preces admissus est: Arahario pertinaciter obstrepente, firmantéque, pacem quam ipse meruit, ei quoque debere proficere, ut participi, licet inferiori, & obtemperare suis imperiis consueto. Verùm quæstione discussa, aliena potestate eripi ³ Sarmatæ iussi, ut semper Romanorum clientes, offerre obfides, quietis vincula conservandæ, gratanter amplexi sunt. ^b Ingerebat autem se post hæc maximus numerus catervarum confluentium nationum & Regum, suspendi à jugulis suis gladios obsecrantium, postquam Araharium impune compererant abscessisse: & pari modo ipsi quoque adepti pacem quam poscebant, accitos ex intimis regni Procerum filios, obsidatus forte opinione celerius obtulerunt; itidémque captivos, ut placuerat, nostros, quos haud minori gemitu perdidere quàm suos. Quibus ordinatis, translata est in Sarmatas cura, miseratione dignos potiùs quàm simultate: quibus incredibile quantum prosperitatis hæc attulit causa: ut verum illud existimetur, quod opinantur quidam, ^c fatum vinci Principis potestate, vel fieri. Potentes ⁹ olim ac nobiles erant hujus indigenæ regni, sed conjuratio clandestina servos armavit in facinus. Atque ut ^d barbaris esse omne jus in viribus adsuevit.

⁸ Ms. Barbarii. ⁹ Al. olim ignobiles.

gium exemplar quàm Editionem Rom. scriptum habere dicitur, hunc locum eodem modo corruptum esse suspicatus sum. *Vales.*

² *Qui cum eorum ritu oblati.*] *is. reorum ritu obl.* Lindenbr.

^a *Sarmatæ ut semper Rom. clientes.*] Id benignè intelligendum est: licet enim in Romanos sepe insurrexerint Sarmatæ, tamen domiti, & in fidem postea sunt recepti. *Vales.*

^b * *Ingerebat se maximus numerus catervarum confluentium nationum & Regum, suspendi à jugulis suis gladios obsecrantium; postquam Araharium impune compererant abscessisse.*] Guntherus Ligurius in libro v 111.

-- panamque reatus

Admotos nudis portantes faucibus enses.

Alias, *portant cervicibus enses.* In Chronico Richerspergensi legitur Epistola Friderici Imper. ad Eberhardum Salzbουργensem Archiepiscopum, data anno 1162. his verbis: *In Kalendis Martii hostis Imperii Mediolanum submotà omni simulatione fraudis, quâ in prima deditioe dolose nos circumvenit, summa necessitate famis & inedia coacti, ad curiam nostram apud Laudam venerunt, & nudos gladios in cervicibus suis deferentes, & Majestati nostræ reos se esse profitentes, personas, res, ipsamque civitatem absque omni tenore & sine aliqua condicione interposita in nostram potestatem cum plena deditioe reddidere.* Vvip-

po de Vita Chunradi Salici Imp. *Romani qui seditionem commoverant, ante Imperatorem venientes nudatis pedibus, liberi cum nudis gladiis, servi cum torquibus vimineis circa collum quasi ad suspensionem preparati, ut Imperator iussit, satisfaciebant.* Galli dicunt *la hart au col.* Si mile quid à Gandavensibus factum, cum ad Imper. Cærolum V. supplices accederent, veniamque delictorum peterent. Funiculus è collo, ritus supplicantium erat 1. Regum capite xx. Vide Excerpta Legationum ex Petro Patricio. Lindenbr. Sed vide præfationem Hadri Valesii.

^c *Fatum vinci Principis pot. vel fieri.*] Eodem sensu Claudianus de 4. Honorii Consulatu dixit:

Largitor honorum

Pronus, & in melius gaudens convertere fata.

Et Procopius in lib. 1. de fabricis Justiniani initio: *τὸ τοῦ θεοῦ πρὸς τὰς παροῦσας καταρῆσις, καὶ τὸ πρὸς τὴν ἐπιβουλὴν διατάξασθαι.* Sed omnium elegantissimè Pacatus in Panegyrico his verbis: *Nullam majorem crediderim esse Principum felicitatem, quàm fecisse felicem, & intercessisse inopia, & dedisse homini novum fatum.* * I hanc sententiam multa eleganter disserit Dio Chrysostemus in oratione xxv. Reges esse genios, populorum felicitatis aut infelicitatis auctores, prout eis præfuerint. * *Vales.*

^d *Barbaris omne jus in viribus.*] Idem de Germano Pompon. Mela in lib. 111. cap. 3. *Jus in viribus habet.* Lindenbr.

^e vicerunt dominos ferocia pares, sed numero præminentes. Qui confundente metu consilia, ^f ad Victohalos discretos longiùs confugerunt, obsequi defensoribus, ut in malis, optabile, quàm fervire suis mancipiis arbitrati: quæ deplorantes post impetratam veniam recepti in fidem, poscebant præsidia liberati: ¹ eosque iniquitate rei permotus, inspectante omni exercitu, convocatos allocutus verbis mollioribus Imperator, nulli nisi sibi Ducibusque Romanis ² parere præcepit. Atque ut restitutio libertatis haberet dignitatis augmentum, ³ Zizain Regem iisdem præfecit, conspicuæ fortunæ tum insignibus aptum profectò, ut res docuit, & fidelem: nec discedere quisquam post hæc ³ gloriosè gesta permissus est, antequam (ut placuerat) remearent nostri captivi. His in barbarico gestis, Bregetionem castra commota sunt: ut etiam ibi belli Quadorum reliquias, circa illos agitantium tractus, lacrymæ vel sanguis extingueret. Quorum Regalis Vitrodorus Viduarii filius Regis, & Agilimundus Subregulus, ^h aliique Optimates, & iudices variis populis præsidentes, viso exercitu in gremio regni solique genitalis, sub gressibus jacuere militum, & adepti veniam iussa fecerunt: sobolémque suam obsidatus pignore, ut obsequuturi condicionibus impositis, tradiderunt: ⁱ educis que mucronibus, quos pronuminibus colunt, juravere se permanuros in fide.

CAP. XIII. His (ut narratum est) secundo finitis eventu, ad ⁴ Limi-

¹ Steph. eosque. ² Ms. parcere. ³ Ms. gloriosa.
⁴ Steph. Limitantes.

e *Vicerunt dominos.*] Sarmatæ cum à Scythis bello ap-
peterentur, servis suis arma dederant: qui cum victo-
riam de Scythis retulissent, adversus dominos arma ver-
tentes, eos suis sedibus deturbarunt. Pulsi domini ad
Constantinum Aug. confugere, qui validiores quidem
militaribus numeris inseruit, aliis agros assignavit, ut
narrat Eusebius in lib. 4. de vita Const. cap. 6. & amplius
trecenta millia hominum mistæ ætatis & sexus per Thra-
ciam, Macedoniam, Italiámque divisit, ut est in Ex-
cerptis de Gestis Constantini, quæ cum Marcellini nos-
tri historiis edidimus. Contigit ea res Optato & Paullino
Coss. anno Domini 334. teste Idatio in Fastis, & Hie-
ronymo in Chronico, qui sic ait: Anno Domini 334.
*Sarmatæ Limigantes dominos suos, qui nunc Arcaragantes
dicuntur, facta manu in Rom. solum expulerunt.* Sarmatæ
igitur à servis pulsi, partim ad Rom. partim ad Victoha-
los confugerunt. Valef.

f *Ad Victohalos.*] Regius codex [& Colbertinus,]
* cum Tolosano *, *Victohalos* habent. A Pæanio qui
Eutropium Græcè vertit, *Βικτοβαλοι* dicuntur. Atque ita,
ubicumque *Victohalos* legis, emendandum censeo. Er-
ror natus est ex affinitate litterarum *b* & *h*, quæ in Mss.
codicibus vix distinguuntur. Sic Abrabarium vulgatæ
Editiones habebant in hoc libro pro Arahario. Ita enim
semper in codice Regio, & interdum in Editione Ro-
mana scriptum reperimus. Eodem errore *Eubages* in lib.

xv. scriptum erat pro *Eubages*. Eutropius quidem *Victo-
phalos* vocat in Trajano, sed M. Fuldenis *Victohalos*
habet, teste Sylburgio; Hirsfeldensis *Victohalos*, teste
Canisio. Idem.

g *Zizain Regem iisdem præfecit.*] Non omittenda
sunt verba Aurelii Victoris: *At Julius Constantius annos
tres atque xx. Augustum Imperium regens, cum externis
motibus, modò civilibus exercetur, agre ab armis abest:
quei tyrannide tantorum depulsa, suscitòque interim Per-
sarium motu, genti Sarmatarum magno decore confidens
apud eos Regem dedit.* Hæc Sarmatarum Regis creatio
contigit Datiano & Cereale Coss. Idem.

h *Aliique Optimates & Iudices.*] De Quadis loqui-
tur Ammianus, & pro Ducibus *Iudices* ponit. Id autem
ex eo manat, quod qui aries vel dux gregis Græcis dicitur,
à Græcis appellatur *κείος*, *κείος τὸ κείων*: ut ait
Artemidorus libri 2 capite 12. Ideoque *Iudex* & *Dux*
idem. Sic in hoc loco *Optimates & Iudices* jungit Am-
mianus. Sic cap. 6 libro xviii Ursicinum *Iudicem* vocat.
Et in libro xxxi cap. 2. *Alani Iudices eligunt diu-
turno bellandi usu spectatos.* Et seq. cap. Athanaricus,
qui Gothorum Rex erat, *Thervingorum Iudex* nuncu-
patur. Oiselius. Ergone quia aries dux gregis Græcè
κείος dicitur, *κείος τὸ κείων*, à iudicando, ideo Judæi,
Alani, Hunni, aliique Barbari, Duces ac nonnunquam
Reges etiam suos *Iudicum* appellatione designavere?
Hadr. Valef.

i *Educis mucronibus, quos pro numinibus colunt.*]
* Hunc ritum etiam inf. tangit, cum de Alanis scri-

gantes Sarmatas Servos ociùs signa transferri utilitas publica flagitabat, quos erat admodum nefas, impune multa & nefaria perpetrasse. Nam velut oblitum priorum, tunc ^kerumpentibus Liberis, ipsi quoque tempus aptissimum nacti, limitem perrupere Romanum, ad hanc solam fraudem dominis suis hostibusque concordem. Deliberatum est tamen id quoque leniùs vindicari, quàm criminum magnitudo poscebat, hæcenus ultione porrecta, ut ad longinqua translatis amitterent copiam nostra vexandi: quos pericula formidare monebat scelerum conscientia diutiùs commissorum. Ideoque in se pugnae molem suspicati verendam, dolos parabant, & ferrum, & preces. Verum ad spectu primo exercitus tamquam fulminis ictu percussus, ultimæque cogitantes, vitam precati, tributum annuum, delectumque validæ juventutis, & servitium sponderunt: abnuere parati, si juberentur aliorsum migrare, ut gestibus indicabant & vultibus, locorum confisi præsidio, ubi lares post exactos ^s dominos fixere securi. Has enim terras ^l Parthiscus irruens obliquatis meatibus Istro miscetur. Sed dum solus licentiùs fluit, spatia longa & lata sensim præterlabens, & ea coartans prope exitum in angustias, accolas ab impetu Romanorum alveo Danubii defendit, à barbaricis verò excursibus suo tutos præstat obstaculo: ubi pleræque humidioris soli naturâ & incrementis fluminum redundantia, stagnosa & referta salicibus, ideoque invia nisi perquam gnaris: & super his insulam amfractum aditu Parthisci pæne contiguum amnis potior ambiens, terræ confortio separavit. Hortante igitur Principe, cum genuino fastu ad citeriorem venere fluminis ripam, ut exitus docuit, non iussa facturi, sed ne viderentur militis præsentiam formidasse: stabantque contumaciter, ideoque propinquasse monstrantes, ut jubenda repudiarent. Quæ Imperator accidere posse contemplans, in agmina plurima clam distributo exercitu, celeritate volu-

^s τὴνδε δεεστῆς.

bit lib. xxxi. *Gladius barbarico ritu humi figitur nudus, eumque ut Martem regionum, quas circumcunt, Præsulem verecundiùs colunt.* Sollemne nempe est, ut per eum quis juramenti religione sese adstringat, quem pro Deo observat. Sic Mezentius per dextram & telum jurabat, & Scythæ per acinacem. Apul. de Deo Socrate. * Arnob. advers. Gentes lib. 2. Aimoibus lib. 4. c. 36. *Hoc pactum sacramento quidam super arma (ut eis mos erat jurantibus) firmitur.* * Lucianus in Toxare: *Μάλλον ὃ θεοτερον ἰσχυρὰ σὺν τῇ ἡμῶν ἔρκον. ἵππῃ κῆ τῆτο ἐν ἀρχῇ δινομολογοῦσάμην. Οὐ μὰ τὸ δ' ἀντων ἢ τῶ ἀκρίβην, ἴδεν σὺς: σὺ φῦδες ἱρὰ.* De Danis M. Adamus cap. xxx. *Cæsari miserunt gladium videlicet capulo tenui aureum & alia multa, pacem firmam ritibus gentis per arma juraverunt.* Sed optumè Ammiani locum Menander illustrat in Eclougis Legation. pag. 106. *Δείξαντες οἱ ἐν Σαυθῶνι, τὸς ἔρκος γὼν αὐτῆς (Chaganum) ὀμνύσῃ περικλήντο, ἢ ὡς παροῦτις, τὸς τῶ Ἀσβαρῶν ὀμνύσῃ ἔρκος, Εἰφοσ Σπασαμένους,*

ἢ ἱπποσάμην: ἰαυτὸ τὴ κῆ τὸ Ἀσβαρῶν ἴδεν ταντίος, εἰ κῆ Ρομάων τὴ μηχανάμην γιουρῶν ἐσώσῃτο ἢ Σάον, ἀπὸ ζῆτες μὲν αὐτῆς τὴ κῆ τὸ Ἀσβαρῶν ἀταν ἀλαλαβῆν ἴδεν. * Lindenbr. *Locus, quem citat Lindebrogus, est libri xxxi cap. 2 citaturque in pari causa ab Jf. Voisio ad Pompon. Melam 11, 1, ubi pro circumcunt, ex Vaticano libro pro dicitur circumcunt, ut de eo non debuerit adeo jactare Hadrianus Valesius in præfatione, qua enumerat sua κἀβερθῆματα. Gron.* *k Erumpentibus liberis.] Ita vocat Sarmatas liberos (ut paullo post, liberi terras occupaverunt & regione sibi oppositas) ad discrimen Sarmatarum Limigantium, qui servilis erant conditionis. Lib. 29. Sarmatas liberos ad discretionem servorum rebellionem appellatos: quorumque in dominos facinus paullo antè narravit supra lib. xvii. & inf. lib. xix. Sic liberorum Scytharum meminit Herodotus lib. iv. Idem.*

l Parthiscus irruens amnis.] Plinius Parthissum amnem nominat in lib. 4. capite 12. Campos & plana tenent Faxages; Sarmatae montes & saltus: pulsus ab his Daci ad Parthissum amnem. * Alias Parthissum amnem; ut in

cri migrantes ⁶ intra suorum acies clausit. Stansque in aggere celsiore cum paucis, & stipatorum praesidio tectus, eos ne ferocirent lenius admonebat. Sed fluctuantes ambiguitate mentium, in diversa rapiebantur, & furori mista verfutia tentabant cum precibus proelium: vicinumque sibi ⁷ in nostros parantes excursum, projecere consulto longius scuta, ut ad ea recuperanda sensim progressi, sine ullo fraudis indicio spatia furarentur. Jamque vergente in vesperum die, cum moras rumpere lux moneret excedens, erectis vexillis, in eos igneo miles impetu ferebatur: qui ⁸ conferti, acieque densiore contracta, adversus ipsum Principem stantem (ut dictum est) altius, omnem impetum contulerant, eum oculis ⁹ incessentes & vocibus truculentis. Cujus furoris amentiam exercitus ira ferre non potuit, eosque Imperatori, ut dictum est, acriter imminentes, desinente in angustum fronte, quem habitum ^m caput porci simplicitas militaris appellat, impetu disjecit ardenti: & dextram pedites catervas peditum obtruncabant; equites laevam equitum se turmis agilibus infuderunt. Cohors Praetoria ex adverso Augustum cautius stipans, resistentium pectora, moxque terga fugientium ¹ incidebat: & cadentes insuperabili contumacia barbari, non tam mortem ² dolere, quam nostrorum laetitiam horrido stridore monstrabant: & jacentes absque mortuis plurimi succisis poplitibus, ideoque adempto fugiendi subsidio; alii dextris amputatis; nonnulli ferro quidem intacti, sed ³ superruentium collisi ponderibus, cruciatus alto silentio perferebant. Nec eorum quisquam inter diversa supplicia veniam petiit, aut ferrum projecit, aut exoravit celerem mortem: sed arma jugiter retinentes, licet afflicti, minus criminis aestimabant, alienis ⁴ viribus potius quam conscientiae suae judicio vinci: mussantesque audiebantur interdum, fortunae non meriti fuisse quod evenit. Ita in semihorae curriculo discrimine proeliorum emenso, tot procubuerunt subito barbari, ut pugnam fuisse sola victoria declararet. Vixdum populis hostilibus stratis, gregatim peremptorum necessitudines ducebantur humilibus extractae tuguriis, aetatis sexusque promiscui: & fastu vitae prioris abolito, ad infimitatem obsequiorum venire servilium: & exiguo temporis intervallo decurso, caesorum aggeres, & captivorum agmina cernebantur. Incitante itaque fervore certaminum fructuque vincendi, consurrectum est in perniciem eorum, qui deseruere proelia, vel in tuguriis latitantes occultabantur. Hos

⁶ Steph. intra vallum. ⁷ Al. in nocturnos. ⁸ Steph. conversi. ⁹ Al. incessentibus. ¹ Al. caedebat. ² Steph. dolere. ³ Steph. supervenientium. ⁴ τὸ potius deest al.

Editione Parisiensi Nic. Beraldi, quae anno M. D. XVI. prodit, impressum reperitur. Ptolemaeus in libro III. Τισιονον appellat, & Jazygas vagos inter Danubium & Tibiscum ac montes Sarmaticos ponit, perinde ac Pli-

nus. Sed in Ptolemaeo legendum est Παρθιονον. Unde & Παρθιονον opidum a fluvio praefluente dictum. Hungari flumen hoc vocant Tissa, teste Cluverio libri 3. capite 11. * Est & Artiscus amnis apud Herodorum in 4. quem per Odryfas fluere dicit: sed alius est a Parthisco, cum Parthiscus sit ultra Danubium. Valef.

m Caput porci simplicitas militaris.] Veget. de Re Militar. lib. III. cap. 19. Agathias lib. II. & ex eo Suid. Lindenbr.

cùm ad loca venisset avidus barbarici sanguinis miles, disiectis culmis levibus obruncabat: nec quemquam ⁿ casa vel trabibus compacta firmissimis periculo mortis extraxit. Denique cùm inflammarentur omnia, nullusque latere jam posset, cunctis vitæ præsidis circumcisis, aut obstinatè igni peribat absumptus, aut incendium vitans ^s egressusque, uno supplicio declinato, ferro sternebatur hostili. Fugientes tamen aliqui tela incendiorumque magnitudinem, amnis vicini se commiserere gurgitibus, peritiâ nandi ripas ulteriores occupare posse sperantes: quorum plerique submersi necati sunt, alii jaculis periere confixi: adeo ut abunde cruore diffuso meatus fluminis spumaret immensi: ita per clementum utrumque Sarmatas vincentium ira virtusque delevit. Placuerat igitur post hunc rerum ordinem cunctis adimi spem omnem vitæque solatium: & post lares incensos raptasque familias, navigia jussa sunt colligi, ad indagandos quos à nostrorum acie ulterior discreverat ripa. Statimque ne alacritas in tepefceret pugnatorum, impositi lintribus per abdita ducti velires expediti, occuparunt latibula Sarmatarum: quos repentinus fefellit adspèctus, gentiles lembos & nota remigia conspicientes. Ubi verò procul micantibus telis, quod verebantur, propinquare senserunt, ^{6o} ad suffugia locorum palustrium se contulerunt: eosque secutus infestius miles, cæsis plurimis ibi victoriam reperit, ubi nec cautè posse consistere, nec audere aliquid credebatur. Post absumptos pæne diffusosque Amicenses, petiti sunt sine mora ^p Picenses, ita ex regionibus appellati conterminis: quos tutiores fecere sociorum ærumnæ, rumorum adsiduitate compertæ. Ad quos opprimendos (erat enim arduum sequi per diversa conspersos, imprudentia viarum arcente) Taifalorum auxilium, & Liberatorum adæquè Sarmatarum adsumptum est. Cùmque auxiliorum agmina locorum ratio separaret, tractus contiguos Mœsiæ sibi miles elegit; Taifali proxima suis sedibus obtinebant; Liberi terras occupaverant è regione sibi oppositas. ⁷ Limigantes territi ⁸ recentibus subactorum exemplis ⁹ & prostratorum, diu hæsitabant ambiguis mentibus, utrum oppeterent an rogarent, cùm utriusque rei suppeterent documenta non levia. Vicit tamen ad ultimum cœtu Seniorum urgente, dedendi se consilium: variæque palmæ victoriarum accessit eorum quoque supplicatio, qui armis libertatem invaserant: & reliqui eorum

5 Steph. egressusque. 6 Al. suffragia. 7 Ms. Limigantes. 8 *re* recentibus *ms. deest*. 9 Ms & subacrum prostratorum.

u Casa vel trabibus compacta firmissimis.] Morem hunc etiam nunc Sarmatæ aliique Aquilonares & Alpini populi servant. Trabibus enim aliis super alias locatis domus & casas construunt: uti non omnes quidem, sic multas tamen. Neque aliter præcos illos Germanos, majores nostros, seditasse verosimile est. De quorum ædificans sic scribit Herodianus lib. vii. *ἄσθεν μὲν γὰρ παρ'*

αὐτοῖς ἢ πλὴθος ἐπιὰν σπάνος, ὅταν δ' εὐδειθεὶς ὄθεν ἐύληθ' ὄσος ἐπιτείνας, συμπληρωθεὶς αὐτὰ καὶ ἀρμύζοντες, σκληροποιεῖθ'. In Germanorum tamen solo domicilia non pauca ritu Romano elegantius fuisse constructa, ex Ammian. lib. xvii. videre licet. Lindenbr.

o Ad suffugia locorum.] Vulg. *Suffragia locor. malè. Paulo pôst: Adegit suffugia petere latebrarum palustrium. Lib. xxi Per impedita suffugia velocitas exemerat pedum. Ita refugia, καὶ δόσεις. Rufinus de Bell. Jud. lib. iii. cap 9. Machinas & refugia incendunt. Idem.*

p Picenses.] Apud Ptolemaum *πικλώσιον* in Mœsia su-

cum precibus , ut superatos & imbelles dominos aspernati , fortioribus visis inclinavere cervices. Accepta itaque publica fide , & deserto montium propugnaculo , ad castra Romana convolvit eorum pars major , diffusa per spatia ampla camporum , cum parentibus , & natis , atque conjugibus , opúmque vilitate , quam eis celeritatis ratio ¹ furari permisit. Et qui animas amittere potuissent , quàm cogi solum vertere putabantur , dum licentem amentiam libertatem existimarent , parere imperiis , & fedes alias suscipere sunt adfensi tranquillitas & fidas : ut nec bellis vexari , nec mutari seditionibus possint. Iisdemque ex sententia , ut credebatur , acceptis , quievit paulisper , post feritate nativa in ² exitiale scelus erecti , ut congruo docebitur textu. Hoc rerum profpero currente successu , tutela Illyrico competens gemina est ratione firmata : cujus negotii duplicem magnitudinem Imperator adgressus , utramque ³ perfecit. Exfules populos , licet mobilitate ⁴ suspectos , acturos tamen paulo veracundius , tandem reductos in avitis sedibus collocavit. Iisdemque ad gratiam cumulum , non ignobilem quempiam Regem , sed quem ipsi antea sibi praefecere , Regalem imposuit , bonis animi corporisque praestantem. Tali textu rectè factorum , Constantius jam metuente sublimior , ⁵ militarique consensu secundo ¹ Sarmaticus appellatus ex vocabulo subactorum , jamque discessurus , convocatis cohortibus , & centuriis , & manipulis omnibus , tribunali insistens , signisque ambitus & aquilis , & agmine multiplicium potestatum , his exercitum allocutus est , ore omnium favorabilis , ut solebat : *Hortatur recordatio rerum gloriose gestarum , omni jucunditate viris fortibus gratior , admodum verecunde replicare , quae divinitus delata sorte vincendi , & ante praelia , & in ipso correximus fervore pugnarum , Romanae rei fidissimi defensores. Quid enim tam pulcrum , tamque posteritatis memoriae justa ratione mandandum , quam ut miles strenue factis , ductor prudenter consultis exsultet ? Persultabat Illyricum furor hostilis , absentiam nostram inanitate tumentis despiciens , dum Italos tueremur & Gallos : variisque discursibus vastabat extrema limitum : nunc ⁵ cavatis roboribus , aliquoties peragrans pedibus flumina , non congressibus , nec armis fretus aut viribus , sed latrociniis assuetus occultis , astu & ludificandi varietate jam inde ab instituta*

¹ Ms. futurari. ² Ms. exitiale. ³ Steph. perfecit infidis. Exules. ⁴ Ms. supra res. ⁵ Steph. nauticis roboribus.

periore ponuntur , à Sarmaticis fortè Picensibus profecti. Valef.

q Militarique consensu secundo Sarmaticus.] De veritate hujus loci dubium nullum esset , ni ipse Constantius aliud innuere videretur , in militari , quae mox sequitur , allocutione , dum ait : Postremò ego quoque hostibus vocabuli spoliùm prae me fero , Secundi Sarmatici cog-

nomentum , quod vos unum idemque sentientes mihi , ne sit arrogans dicere , merito tribuistis. Ut sanè hinc quoque legendum sit , militarique consensu Secundus Sarmaticus appellatus. Qui tamen an rectè Secundus Sarmaticus dicatur , ipse viderit. Nam ob victorias contra Sarmatas & ante Constantium M. Antoninus Philosophus , & Aur. Antoninus Bassianus Imp. aliique Sarmatici quoque dicti fuere , ut ex Historiae Augg. Scriptoris , & Nummis veteribus constat. Lindenbr.

r Sarmaticus appellatus ex vocabulo subactorum.] Ex vocabulis gentium subactarum victores nomina sibi indi-

gente ⁶ nostris quoque majoribus formidatus : quæ longiùs disparati , quæ ferri poterant tulimus , leviores jaëcturas efficaciâ ducum vetari posse sperantes. Ubi verò per licentiam scandens in majus , ad funestas provinciarum clades crepsit & crebras : communitis aditibus Reticis , tutelâque pervigili Galliarum securitate fundata , terrore nullo relicto post terga , venimus in ⁷ Pannonias , ut placuit ⁸ numini sempiterno , labentia firmaturi : cunctisque paratis , ut nostis , vere adulto egressi , arripuimus negotiorum maximas moles : primùm ne struendo textis compagibus ponti telorum officeret multitudo : quo opera levi perfecto , visis terris hostilibus & calcatis , obstinatis ad mortem animis conatos resistere Sarmatas absque nostrorum dispendio stravimus : parique petulantia ruentes in agmina nobilium legionum Quados , Sarmatis adjumenta ferentes , attrivimus. qui post arumvosa dispendia inter discursus & repugnandi minaces aubelitus , quid nostra valeat virtus experti , manus ad dimicandum paratas , armorum abjecto munimine , pone terga viuxerunt : restarêque solam salutem contemplantes in precibus , affusi sunt vestigiis Augusti clementis , cujus prælia sæpe compererant exitus habuisse felices. His sequestratis , Limigantes quoque fortitudine superavimus pari : interfectisque pluribus , alios periculi declinatio adegit suffugia petere latebrarum palustrium. Hisque secundo finitis eventu , lenitatis tempus aderat tempestivæ. Limigantes ad loca migrare compulimus longè discreta , ne in perniciem nostrorum se commovere possent ulterius : & pepercimus plurimis ; & ⁹ Zizain præfecimus Liberis , dicatum nobis futurum & fidum , ^v plus æstimantes creare , quàm auferre barbaris Regem : hoc decore augente sollempnitatem , quòd iisdem quoque rector tributus , antehac electus est & acceptus. Quadruplex igitur præmium , quod unus procinctus absolvit , nos quæsvimus & resp. primò ultione parta de grassatoribus noxiis ; deinde quòd vobis abunde ^x sufficient ex hostibus captivi. His enim virtutem oportet esse contentam , quæ sudore quæsit & dexteris. ⁹ Nobis amplæ facultates , opùmque sunt magni thesauri : in-

6 Steph. nostrisque. 7 Al. Pannoniam. 8 Mf. nominis. 9 Al. Nobis amplas.

τις ἢ τὰ παρὰ τὸ ἕκαστον διδραμόντες , εἰκότως ὁ παῖς τῶν ἰππωνικῶν ἐκτίθετο , καθὰ τὰς ἀρχαίας ἀρχαίας ἢ ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων ὁ μὲν Ἀρκελαῖος τυχὸν , ὁ δὲ Γερμανικός , ὁ δὲ ἄλλο τὸ γένος ἰππωνικῶν ἰππωνικῶν. Lindenbr.

disse, nemo non novit. Hinc enim Africanus ab Afris, Germanicus a Germanis, Francicus à Francis, alii ab aliis populis appellati. * Themistius Euphrada Orat. 10. pag. 246. de pace ad Valentem Imp. ἀναμνησκόμενος ὅτι ἐστὶ παλαιὸν αὐτοκράτορα ὁ μὲν τις ἀρχαῖος ἰππωνικῶν , ἐστὶ τῶν ἰλλυρῶν ἀνάστατον ἰππωνικῶν μακεδονικῶν δὲ τις ἰππωνικῶν , ἐστὶ τῶν μακεδονικῶν ἱερμον ἢ ἀλέκτον. * Hinc Vararanes Saporis filius Persa (nam & apud Persas hic mos observatus) Germani dictus fuit , ab ejus nominis gente devicta. Agathus lib. iv. pag. 311. Οὐαρεσάνης ὁ παῖς , ὃς δὲ ἢ κερματὰ ἀνομάζειτο ἢ τῶν τεινῶν ἰππωνικῶν ἢ αὐτὰ ἴδον μὲν ἐστὶ ἢ κερματὰ ἴδον τυχὸν ἢ χάρας ὑπὸ τῶν ἰππωνικῶν ταῖ-

f [Zizain præfecimus Liberis.] In codice Colbertino Zigam dictum reperio , & cap. xii. suprà Zigain Regem : sicut Romanorum Subregulum Sarmatam : quem Romanorum aliàs cap. eod.] Hadr. Valef.

v Plus æstimantes creare , quàm auferre barbaris Regem.] Artes hæ sunt quibus paullatim animi devicti emolliuntur , ut deperditæ libertatis jaëcturam faciliùs ferre discant. Lindenbr.

v Plus æstimantes creare quam auferre.] Legendum videtur quàm auferre , * vel auferre. * Valef.

x Sufficient ex hostibus captivi.] Placet scriptura Regii

tegra omnium patrimonia nostri labores & fortitudo servarint. hoc enim boni Principis menti, hoc successibus congruit prosperis. Postremò ego quoque hostilis vocabuli spoliū præ me fero, & secundi Sarmatici cognomentum, quod vos unum idemque sentientes, mihi (ne sit arrogans dicere) meritò tribuistis.

Post hunc dicendi finem, concio omnis alacrior solito, aucta spe potiorum & lucris, vocibus festis in laudes Imperatoris assurgens, ² Deumque ³ ex usu testata, non posse Constantium vinci, tentoria repetit læta. Et reductus Imperator ad regiam, otioque bidui recreatus, ^b Sirmium cum pompa triumphali regressus est, & militares numeri destinatas remearunt sedes.

CAP. XIV. Hisce iisdem diebus ^c Prosper, & Spectatus, atque Eustathius legati ad Persas ut suprà docuimus missi, Ctesiphonta reversum Regem adiere, litteras proferentes Imperatoris & munera: poscebantque rebus integris pacem, & mandatorum memores nusquam ab utilitate Romanæ rei majestatéque discedebant, amicitix foedus sub hac lege firmari debere asseverantes, ne super turbando Armeniæ vel Mesopotamiæ statu quidquam moveretur. Diu igitur ibi morati, cum obstinatissimum Regem, nisi harum regionum domi-

¹ Steph. sensibus.

exemplaris, in quo legitur, *vois abundè sufficiet ex hostibus captis.* Nam Constantius hoc secundum hujus expeditionis præmium esse dicit, quod militibus Romanis ex Sarmatarum captivis mancipia abundè sufficient. Magnas enim opes ex pauperum hominum præda sperari non debuisset, & sibi superesse thesauros ait, quibus milites fuisset locupletet. Ceterum captivi tunc inter milites dividebantur, quos milites deinde mercatoribus dividebant. Dio in fine lib. 51. *ἢ εἰ ἀρχιμάχοι τοῖς στρατιώταις διδόνουσιν:* & Themistius in Orat. 17. & Tarquinius apud Dionysium Halic. in lib. 4. *Vales.*

^y *Secundò Sarmatici cognomentum.*] Mallem secundò Sarmatici. Sic suprà Marcellinus dixerat: *Militarique consensu secundò Sarmaticus appellatus ex vocabulo subactorum.* hoc est, *δὲς σαρματικός.* Sic enim in Edicto Maximi Galerii apud Eusebium in lib. 8. Hist. *ἀντοκελεύτωσαν τὰς τὰς Μαξιμιανὸς δὲς Καρπὸν μέγιστον, ἕξαις Ἀρμενίου μέγιστος,* &c. Id est: *Secundò Carpius Maximus, exò Armeniacus Maximus.* Constantius igitur victoriam de Sarmatis jam antea retulerat; sed quando, incertum est. *Idem.*

^z *Demumque ex usu testata.*] In Regio [& in Colbertino] exemplari legitur *dmque.* Scribendum igitur sit: *Deumque ex usu testata, non posse Constantium vinci.* Quod confirmatur ex lib. 24. initio: *Impetrabilem Principem superari non posse, Deum usitato clamore testati.* Et ex lib. 26. *Testati more militiæ forem, invictum Proconium fore.* Hujusmodi autem erat exclamandi formula: *Tu scis, Jupiter, Constantius vinci non potest.* Ita apud Lampridium in Diadumeno, milites acclamasse dicuntur:

Tu scis, Jupiter: Maximus vinci non potest. Tu scis, Jupiter: Antoninus vinci non potest. Quibus in locis, *Tu scis*, idem valet ac *Testis es*; ut apud præcipuum Poëtarum non semel legitur, *ἴσω ζῆδ' & ἴσω ἄντρες κῆ*, apud Apollonium in lib. 2. Argon. denique apud Pollucem in sacramento ephëborum Atheniensium, quod relatum est in ejus lib. 8. *ἴσορες θεῶν ἀρχαίου, Εὐρυκίος, Ἄρης, Ζῆδ', Θαιδῶ, Αὐξῶ, Ἡγαιόν.* Id est: *Testes sunt Dei agrandi, seu agrestes, Enyalius, Mars, Jupiter, Thallo, Auxo, Hegemone.* Sunt autem Auxo quidem & Hegemone Charitum apud Athenienses nomina: Thallo autem Horarum unius, ut docet Pausanias in Arcadicis & in Bœoticis: *τιμῶσι γδ εἰς παλαστῆν ἢ Ἀθῶναι χάριτας Αὐξῶ ἢ Ἡγαιόνων τῶ γδ τ' Καρπῶς ἕδν ἢ χάριτος, ἀλλ' ἄρα ἴσορα: σὶ δ' ἴτερα ἴδ' ἄρα ἄντρες νίκῃσι ὅμῃ τῇ Πανθεσσο τιμῶς Ἀθῶναι, Θαιδῶ τῶ δὲν ὀνομάζοντες.* Apud Hyginum quoque in fabula 183. Horarum nomina hæc sunt, Auxo, Euanomie, Pherusa, Caria, Odice, (lege Carpo & Dice) Euporie, Irene, Orthesie, Thallo. * Clemens in Protreptico: *Αὐξῶ τε ἢ Θαιδῶ εἰ Ἀθῶναι.* * Et hæc ad explanationem loci obscurissimi obiter sint dicta. *Idem.*

^a *Ex usu testata non posse Constantium vinci.*] Ad solennes adclamationes hæc verba pertinent; qualis consimilis planè etiam illa est apud Lamprid. in Vita Diadumeni: *Jupiter O. M. Maximo & Antonino vitam. Tu scis Jupiter! Maximus vinci non potest. Tu scis Jupiter! Maximus vinci non potest.* Lindenbr.

^b *Sirmium cum pompa triumphali.*] Hunc Constantii triumphum memorat simul ac deridet Julianus in Ep. ad Athen. p. 513. *Vales.*

^c *Iisdem diebus Prosper, & Spectatus.*] Spectatus ex legatione Persica redierat ante ruinam Nicomediæ, ut

nio sibi adjudicato, obdurescentem ad suscipiendam cernerent pacem, negotio redierunt infecto. Post quod, id ipsum condicionum robore pari impetraturi, ^d Lucillianus missus est Comes, & Procopius tunc Notarius, qui postea nodo quodam violentæ necessitatis adstrictus, ad res confurrexit novas.

patet ex Epistola 321. quam Libanius de Spectati reditu scribit ad Aristænetum, qui eo terræ motu interiit: quam quidem Epistolam supra retulimus. Itaque hæc ante clauem Nicomedie locari debuerant. Eadem incuriã paullo supra dicta sunt, quæ de Bassi Præfectura posuit: quem ex allata Inscriptione constat sequenti anno,

hoc est, Eusebio & Hypatio Coss. decessisse. *Valef.* d. *Lucillianus.*] Is videtur esse, cui summam belli contra Persas gerendi mandatam esse à Constantio scribit Zosimus in lib. 2. cum is Gallum Cæsarem in Orientem mitteret: & quem in lib. 3. scribit, Nisibin à Sapore obsessam defendisse. *Idem.*

Explicit Liber XVII.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM LIBER XVIII.

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XVIII. continentur.

- CAPUT I. *Julianus Cæsar Gallorum commodis consulit, & ubique ab omnibus jus servandum curat.*
- C. II. *Julianus C. castellorum ad Rhenum quæ receperat, mœnia reparat: Rhenum transit, & hostili Alamanniæ parte vastata. v. Alamannorum Reges ad pacem petendam & captivos reddendos compellit.*
- C. III. *Barbationi Magistro peditum & uxori ejus cur capita abscissa sint jussu Constantii Aug.*
- C. IV. *Rex Persarum Sapor Romanos totis viribus aggredi parat.*
- C. V. *Antoninus Protektor cum suis omnibus ad Saporem transfugit: eumque in bellum Romanum sponte jam motum impellit.*
- C. VI. *Ursicinus Magister militum ex Oriente evocatus, cum jam venisset in Thraciam, remittitur in Mesopotamiam: quod reversus, per Marcellinum Saporis adventum explorat.*
- C. VII. *Sapor cum Chionitarum & Albanorum Regibus Mesopotamiam intrat. Romani suos ipsi agros incendunt, agrestes in opida com-*

pellunt, ac citeriorem ripam Euphratis castellis, præsidisque communiunt.

C. VIII. *Septingenti equites Illyriciani necopinantes à Persis conjiciuntur in fugam. Evadunt hinc Ursicinus, inde Marcellinus.*

C. IX. *Descriptio Amidæ, & quot tum ibi legiones ac turmæ in præsidio fuerint.*

C. X. *Sapor duo castella Romana in fidem recipit.*

CAPUT I. **H**Æc per orbis varias partes uno eodémque anno sunt gesta.

At in Galliis cum in meliore statu res essent, & Eusebium atque Hypatium fratres sublimarent vocabula Consulium, Julianus contextis successibus clarus, apud hiberna, sequestratis interim sollicitudinibus bellicis, haud minore cura provinciarum fortunis multa conducentia disponebat: diligenter observans ne quem tributorum sarcina prægravaret, néve potentia præsumeret aliena, aut ii versarentur in medio, quorum patrimonia publicæ clades augebant, vel judicium quisquam ab æquitate deviaret impune. Idque ea re levi labore correxit, quod ipse jurgia dirimens, ubi causarum cogebat magnitudo vel personarum, erat indeclinabilis justorum injustorumque distinctor. Et licet multa sint ejus laudanda in hujusmodi controversiis, unum tamen sufficet poni, ad cujus similitudinem acta vel dicta sunt. Numerium Narbonensis paullo antè rectorem accusatum ut furem, inusitato censorio vigore pro tribunali palam admittis volentibus audiebat: qui cum infitiatione defenderet objecta, nec posset in quoquam confutari; Delphidius orator acerimus vehementer eum inpu gnans, documentorum inopia percitus exclamavit: *Ecquis, florentissime Cæsar, nocens esse poterit usquam, si negare suffecerit?* Contra quem Julianus prudenter motus ex tempore, *Ecquis, ait,*

1 Al. esset. 2 Al. præmeret. 3 Ms. vigore. 4 Steph. infita ratione. 5 Al. suffecerit circa.

a *Ne quem.*] Forte ne quam scilicet provinciam. Gron.
b *Ipsè jurgia dirimens.*] Hoc erat institutum Cæsaris Juliani: de quo Mamertinus in gratiarum actione sic dicit: *Æstates omnes in castris, hiemes in tribunalibus degit.* Et Libanius in Orat. funebri. *Vales.*
c *Indeclinabilis just. injust. distinctor.*] Hic Marcellinus noster aperte græcificat. Indeclinabile enim posuit pro eo quod Græci dicunt ἀκλίω: quo sensu Nicolaus Damascenus de vita sua, p. 422. Editionis nostræ dixit de seipso: *πρὸς τὴν μὴ τὸ δίκαιον ἕως ἀκλήως καὶ ἀδωπέως.*
* Vox erat illius avi, quâ utitur etiam Rufinus in libri vi. Hist. Eccles. capite 7. de Narcisso loquens. *Cum esset (inquit) constantis animi, & justus restitue indeclinabiliter tenax.* * Idem.

d *Pro tribunali palam admittis volentibus audiebat.*] Id est, levato velo, ut loquuntur Imp. in lege ult. Cod. Th. de naufragis. Velum enim pro foribus Secretarii po-

situm erat, quod si reductum erat, seu levatum, omnes ad audiendum admitti posse significabit: fin erat adductum, neminem præter consilium admitti fas erat. Adducebatur autem serè in criminalibus causis, ubi de capite hominis agebatur, quod Judex attentius ac maturius cum consilio deliberaret, ut docet Basilium in Ep. 79. ad Eustathium Sebast. *εἰ γὰρ οἱ τὸ κρίμα τὸτα ἀργότερον ὅταν τὴν ἢ κακίαν θανάτω καταδικάζειν μέλλωσιν, ἐὼδ- κού) τὰ παραπετάσματα; καλῶσι δὲ τὸς ἐμπιστοτάτους πρὸς τὴν ὑπὲρ ἢ περικειμένον σκελὴν καὶ πολλὰ ἐκρημάζουσι γράσσιν, &c.* quem locum imitatus esse videtur Clemens lib. 2. Const. Apost. cap. 52. * Idem testatur Chrysostomus Homiliâ 43. in Matthæum: *ὡσπερ οἱ δικαστὰὶ τῶν παραπετάσματῶν καθιζήμενοι κέρουσι.* Contra in publicis judiciis velum levare solebat: ut idem docet Homiliâ 57. in Matthæum: *καθῶπερ γὰρ τὸς δικαστὰς ἔτ' ἐν δημοσίᾳ κέρουσι, τὰ παραπετάσματα σικωκλήσαντες οἱ παριστάτε, πάντιν αὐτοὺς δεικνύουσι.* * Idem.

c *Et quis, ait, innocens esse poterit.*] Hoc egregium Juliani Cæsaris responsum refertur etiam à Zonara in

innocens esse poterit, si accusasse sufficiet? Et hæc quidem & hujusmodi multa civilia.

CAP. II. Egressurus autem ad prociuctum urgentem, cum Alamannorum pagos aliquos esse reputaret hostiles, & aufuros immania, ni ipsi quoque ad ceterorum sternerentur exempla: hærebat anxius qua vi, qua celeritate, cum primùm ratio copiam tribuisset, rumore præcurso terras eorum invaderet repentinus. Seditque tandem multa & varia cogitanti, id tentare, quod utile probavit eventus. Hariobaudem vacantem Tribunum fidei fortitudinisque notæ, nullo conscio, legationis specie ad Hortarium miserat Regem jam pacatum, ut exinde facilè ad collimitia progressus eorum, in quos erant arma protinus commovenda, scitari possit quid molirentur, sermonis barbarici perquam gnarus. Quo fidenter ad hæc patrandæ digressio, ipse anni tempore opportuno, ad expeditionem undique milite convocato profectus, id inter potissima maturè duxit implendum, ut ante præliorum fervorem civitates multo antè excisas introiret, receptasque communiret: horrea quinetiam exstrueret pro incensis, ubi condi posset frugum annona, à Britannis sueta transferri. Et utrumque perfectum & spe omnium citius. Nam & horrea veloci opere surrexerunt, alimentorumque in iisdem satias condita: & civitates occupatæ sunt septem; ^{hi} Castra Herculis, ⁶ Quadriburgium, Tricesimæ, Novesium, Bonna, Antunnacum, & Bingio: ubi lato quodam eventu etiam Florentius Præfectus apparuit subitò, partem militum ducens, & commeatum perferens

⁶ Ms. Quadriburgi unius Novesio. Steph. Quadri Stricenfium Novesf.

Annalibus: eujus verba, quia sunt Marcellini verbis simillima, hic apponenda duxi: ποτι ζωῶ διελθῶν τῆν κωρινθίαν κατηγορηθῆν ἢ τῶ κλοπῆν ἀνομιῶν, ἔπει ὁ καθήγορος, τίς ἐστὶν βασιλεὺς ἐπ' Ἑλλάδατι δίκην ἐπέχει, εἰ ἔσθ' ἀριστίας ὠρίσονται αἰτιαθῆναι; ἐκείθ' ἀνδραποχίατος; ἢ τις ἴσθ' ἀταίτη; εἰ ἰδέθων αὐνο πειρώσονται εἰ καθήγοροι. * Eadem leguntur apud Johannem Antiochenum in Excerptis nondum editis περὶ ἀρχαιολογίας: ubi Νυμεριανὸς dicitur is, quem Marcellinus noster Numerium vocat. * *Vind.*

f *Annona à Britannis sueta transferri.*] Zosimus lib. III. Οὐταξία κατιόντασι πλοῦα (Julianus Imp.) μέγιστα λιβῶν ταῦτατα εἰ τῶ Βριτανίαν ἐκτίμψα κριζίδου σίτου ἑπίψ' ἢ τῶτον τοῖς ποταμίαις πλοῖοι ἀνάγειν δια τὸ Πλουταρχίου αἰών' τάτ' τι πῶν ζωισίον, διὰ τὸ βραχὺ ἴσθ' πὸ πῶν, ἔρκει τοῖς ἀποδοῦσι ταῖς οἰκίας πῶσιν' εἰς τὸ ἢ ἔροθ' ἡραταίαν, ἢ στίβη τῶ ζωῶ, ἢ ἀχρεῖ αματῶ τὰ ἐπιτάξια ἔχιν. Jam olim ergo hac laude celebris Britannia, quod & annona in proprios usus sufficiente abundet, & frumentarium auxilium populis etiam longissimè distitis suppeditet *Lindembr.*

g *Annona à Britannis sueta transferri.*] Hanc Britannicæ annonæ transvectionem Julianus multo quàm an-

tea faciliorem reddidit. Nam cum ferè omnes onerariæ naves ad annonam hanc transvehendam comparatæ, metu barbarorum mare infestantium subductæ computruissent, paucæque admodum navigarent, quibus in portu exoneratis, inde annona vehiculis transportabatur: quod quidem maximo damno ac sumptui Gallis erat: Julianus plures quàm antea naves fabricavit, utque annona lembis per flumen Rhenum ex Britannia insula subveheretur, prout olim fieri solitum erat, sollicitè providit, ut narrat Libanius in Orat. funebri ad hunc annum, & Zosimus in lib. 3. & ipse Julianus satis ambitiosè in Epist. ad Athenienses. De Britannicæ annonæ transvectione loquitur etiam Eunapius in legationibus.

χαρῶν γὼ μὴ βραχὺθῶν ἀδωάτων ἐπὶ τῶ ἐν τ' ἑσπτανίῳ ἢ εἰς σιτοπομπῶν εἰς τὰ ἰουμαίκα ἔθνη διαπίπτουσα. * *Vide* Cluverium in libri 2. de Germania capite 26. *Valel.*

h *Castra Herculis, Quadriburgium, Tricesimæ.*] Edidimus locum, ut vulgo legitur, licet de vino valde suspectum: neque a Ms. auxilii quidquam, in quo sic scriptum: -- *Castra Herculis, Quadriburgi unius Tricesimæ.* Edrio Steph. *Quadriburgium Stricenfium.* Emendare conati sunt viri docti; quorum tamen diligentiam potius, quam successum laudo. Et hæcenus verosimilia dixisse videtur Petr. Divæus Antiquar. Belgicar. cap. XIX. *Lindembr.*

i *Castra Herculis.*] Urbem hanc intelligit Libanius in

copiam sufficientem usibus longis. Post hæc 7 impetrata, restabat adigente necessitatum articulo, receptarum urbium mœnia reparari, nullo etiam tum inturbante: idque claris indiciis apparet, ea tempestate utilitati publicæ metu barbaros obedisse, ^k rectoris amore Romanos. Reges ex pacto superioris anni ædificiis habilia multa suis ⁸ misere carpentis: & ¹ auxiliarii milites semper munia spernentes hujusmodi, ad obsequendi sedulitatem Juliani blanditiis ⁹ deflecti, ^m quinquagenarias longioresque materias vexere cervicibus ingravatè, & fabricandi ministeriis opem maximam contulerunt. Quæ dum diligenti maturantur effectu, Hariobaudes exploratis omnibus rediit, docuitque comperita. Post cujus adventum incitatis viribus omnes venere Mogontiacum: ubi Florentio & Lupicino, Severi successore, destinatè certantibus per pontem illic constitutum transiri debere; renitebatur firmissimè Cæsar, asserens pacatorum terras non debere calcari, ne, ut sæpe contigit per incivilitatem militis occurrentia vastantis, abruptè fœdera frangerentur. Alamanni tamen omnes, quos petebat exercitus, confine periculum cogitantes, Suomarium Regem amicum nobis ex pactione præterita monuerunt minaciter, ut à transitu Romanos arceret. Ejus enim pagi Rheni ripis ulterioribus adhærebant. Quo testante ¹ resistere solum non posse: in unum coacta ² barbarica multitudo venit prope Mogontiacum, ³ prohibitura viribus magnis exercitum, ne transmitteret flumen. Gemina itaque ratione visum est habile quod suaserat Cæsar, ^o ne

7 Al. imperata. 8 Al. misere. 9 Ms. defluxi. 1 tē resistere al. deest. 2 Ms. barbarica. 3 Ms. prohibitus.

Orat. cit. his verbis: ἀλλὰ κατέβαινε μὲν ἐπὶ αὐτὴν ὠκεανόν. πῶς δὲ ἠεὶ κλέσθαι ἠρακλέους ἔργον ἀνίστη, τὰ πρῶτα δὲ εἰς τὸ πρῶτον ἀπῆγε. Eiusdem mentio fit in Tabula Itineraria Peutinger. Caruone 13. castra Hercules 8. Noviomago 10. Hanc etiam intelligere videtur Stephanus Byzantius, cum scribit, Ἡεὶ κλέσθαι τὸ πρῶτον Κελτικῶς. Valef.

^k Non rectoris amore. Romanis, &c.] Sic primus nunc locum Gelenius emendavit, auster fatis. Namin Mss. deest negativa particula, & Romanos legitur, non Romanis. Equidem initio quid sibi vellet hæc Mss. lectio, videre non poteram. Adeo sæpe veritas in oculis nostris incurrit, nec advertitur tamen. Tandem verò animadverti elegantem in scripta lectione sensum esse: Idque claris indiciis apparet, utilitati publicæ metu barbaros obedisse, rectoris amore Romanos. Est igitur antithesis Barbaros & Romanorum: Barbaros metu, Romanos amore Cæsaris paruisse dicit: quod sequentia manifestè evincunt. Subjicit enim, Reges ex pacto, &c. quod refertur ad Barbaros: deinde & auxiliarii milites, &c. quod ad Romanos referendum est. Idem.

¹ Et auxiliarii milites.] Plerique, ut ait Vegetius in lib. 2. in auxiliis festinant militia sacramenta percipere, ibi & minor sudor & maturiora sunt præmia: vitantes aborem in legionibus militandi, ubi graviora arma, plura munera, severior disciplina. Ex quo patet Romanos

complures in auxiliis militasse. Auxilia tamen initio de alienigenis dicebantur, ut docet Varro in lib. 4. de lingua Latina. Auxilia, inquit, appellantur ab auxilio, cum accesserint qui adiumento essent alienigenæ. Er ita quoque Festus Pompeius. At Suidas ἀξίλια derivat ἀπὸ τῆς ἀξίλιον τῆς ἰσθμίας. Sic enim apud eum in v. Ἰσθμίας vetus scriptor loquitur: ἀξίλια δὲ οἱ ἰσθμιαὶ τὰ τοιαῦτα πέλας ἀπὸ τῆς ἰσθμίας, τὸ δὲ ἰσθμίας ἀπὸ τῆς ἰσθμίας περὶ τὰς χεῖρας ἑστῶς ἀπὸ τῆς ἰσθμίας. Idem.

^m Quinquagenarias longioresque materias.] Quinquagenarias materias dixit, id est, trabes & arbores valde magnas, ut centenarias rosas Tertull. de Corona militis cap. 14. & centenarias mannos Lampridius in Alex. Severo. Pecunias majorinas vel centenionales. L. 1. C. Theod. Si qui pecun. conflav. Lindenbr.

ⁿ Quinquagenarias longioresque materias.] Id est, trabes quinquaginta pedum longitudine. Sic Vitruvius in lib. 8. cap. 7. Fistulas quinquagenarias dicit, quarum scilicet lamna quinquaginta digitos lata esset. Aliter Plinius quinquagenarium thoracem, & quinquagenaria ac centenaria pondera dicit in lib. 7. cap. xx. Tertullianus de Pallio promulsidem quinquagenariam; Lampridius in Elagabalo, vasa centenaria: id est quinquaginta pondo, centum pondo. Valef. Hæc apprimè conveniunt, quæ cum solidiore fundamento elaboravit pater libro 4. Pecuniæ vet. cap. 3. Gren.

^o Ne pacatorum terra corrumpentur.] Idem refertur à Libanio in Oratione funebri: ὃ δὲ ἰσθμίας τῶν ἡσθμίας.

bant. Statimque difficultate omni depulsa, ponte confrato, sollicitarum gentium opinione præventa, visus in barbarico miles, per Hortarii regna transibat intacta. Ubi verò terras infestorum etiam tum tetigit Regum, urens omnia rapiensque per medium rebellium solum grassabatur intrepidus. Postque sæpimenta fragilium penatium inflammata, & obtruncatam hominum multitudinem, visosque cadentes multos, aliosque supplicantes, cum ventum fuisset ad regionem cui Capellatii vel Palas nomen est, ubi terminales lapides Alamannorum & Burgundiorum confinia distinguebant, castra sunt posita: eapropter ut Macrianus & Hariobaudus germani fratres & Reges, susciperentur impavidi; qui propinquare sibi perniciem sentientes, venerant pacem anxiiis animis precaturi. Post quos statim Rex quoque Vadomarius venit, cujus erat domicilium contra Rauracos: scriptisque Constantii Principis, quibus commendatus est artius, allegatis, leniter susceptus est, ut decebat, olim ab Augusto in clientelam rei Romanæ susceptus. Et Macrianus quidem cum fratre inter aquilas admissus & signa, stupebat armorum viriumque varium decus, visa tunc primitus, proque suis orabat. Vadomarius verò nostris coalitus, utpote vicinus limiti, mirabatur quidem apparatus ambitiosi procinctus, sed vidisse se talia sæpe ab adulescentia meminerat prima. Libratis denique diu consiliis, concordia assensione cunctorum, Macriano quidem & Hariobaudo pax est attributa: Vadomario verò, qui suam locaturus securitatem in tuto, & legationis nomine precator venerat pro Urio, & Ursicino, & Vestralpo Regibus, pacem itidem obsecrans, interim responderi non poterat, ne, ut sunt fluxioris fidei barbari, post abitum recreati nostrorum, parum acquiescerent per alios impetratis. Sed cum ipsi quoque missis legatis post messes incensas & habitacula, captosque plures & interfectos, ita supplicarent, tamquam ipsi hæc deliquissent in nostros; pacem condicionum similitudine meruerunt. Inter quas id festinatum est maximè, ut captivos restituerent omnes, quos rapuerant excursibus crebris.

CAP. III. Hæc dum in Galliis cælestis corrigit cura, in comitatu Augusti

7 Ms. Romanorum. 8 Al. Burgundorum. 9 Ms. Macrinus. 1 Ms. susceptus est dicebat olim. 2 τὸ ab ms. deest. 3 & Steph. Vario.

que continuare potando nulli probrum. Vid. Eclogas Legat. Lindenbr.]

τ Ad regionem cui Capellatii vel Palas nomen.] * Ditarus lib. 6. cap. 68. Palas à Treverensibus contra Regem firmatur. * Ab hisce nominibus Principem Palatinum appellacionem sumfisse, multi hætenus saltò sibi perstiterunt, quorum errores eruditè corrigit Vir Cl. Marq. Freherus Origin. Palatin. cap. 2. Idem.

v Ubi terminales lapides.] Glossar. Οειά@ λίθ@, terminalis lapis. Οειά@, terminus, limes, terminatio.

ὄρος ὅτι χύμας, terminus, finis limitum, hoc terminatum. Dionys. Halicarn. lib. 11. pag. 133. λίθ@ ὅτι τοῖς ὄροις. Sic lib. xxx. πλαγὰ terminales, id est, terminis & limitibus regiones confines. * Tertull. de Jejunii cap. xi. Palos terminales figere. * Idem.

x Leniter susceptus est ut decebat.] Duae ultimas voces addidi quæ in Editionibus deerant. In Regio quidem codice [& Colbert.] * ac Tolos. * perinde ut in Editione Rom. legitur: Susceptus est: ducebat, &c. In Florentino Ms. scriptum erat dicebat. [Potest legitiam, ut conducebat.] Valef.

y Cælestis corrigit cura.] Eodem sensu cæleste oraculum, L. 10. C. de assessor. L. 5. C. de jurid. omn. jud. cælestes litteræ, L. 3. C. Theod. ad L. Corn. de falso:

turbo novarum exoritur rerum, à primordiis levibus ad luctus & lamenta progressus, In domo Barbationis pedestris militiæ tunc rectoris, 2 examen apes fecere perspicuum. Superque 4 hoc ei prodigiorum gnaros sollicitè consulenti, discrimen magnum portendi responsum est, conjectura videlicet tali; quòd hæ volucres post compositas sedes opesque congestas, a fumo pelluntur & turbulento sonitu cymbalorum. Huic uxor erat Assyria nomine, nec taciturna, nec prudens: quæ eo ad expeditionem profecto & multiplici metu suspenso, ob ea quæ meminerat sibi prædicta, 5 perculsa vanitate 6 muliebri, b ancillâ adscitâ notarum peritâ, quam è patrimonio Silvani possederat, ad maritum scripsit intempestivè, velut flens 7 obtestansque ne post obitum Constantii propinquantem in imperium ipse ut sperabat admissus, despectâ se anteponeret Eusebiæ matrimonium tunc Reginae, decore corporis inter multas feminas excellentis. Quibus litteris occultè quantum fieri potuit missis, ancilla quæ domina distante perscripserat, reversis omnibus è procinctu, exemplum ferens ad 8 Arbetionem noctis prima quiete confugit, avidèque suscepta, chartulam prodidit. Hocque indicio ille confusus, ut erat ad criminandum aptissimus, Principi detulit: atque ex usu nec morâ ullâ negotio tributa nec quiete; Barbatio epistolam suscepisse confessus, & mulier scripsisse documento convicta non levi, cervicibus interiere præcis. Hiscè punitis, quæstiones longè serpebant, vexatiquè multi nocentes sunt, & innocentes. Inter quos etiam Valentinus c ex Primicerio Protectorum Tribunus, ut conscius inter complu-

4 r̄i ei deest al. 5 Al. præculsa. 6 Al. mulieri 7 r̄i que ms. deest. 8 Ms. Barbetionem.

caelestis indulgentia; L. 4. de calc. coctor. *caelestia stat. va.* L. 3. de stud. liberal. *caeleste præceptum*, Geita purgat. Cæciliani & Felic. pag. 27. Lindenbr.

2. *Examen apes fecere perspicuum: superque hoc prodigiorum gnaros consulenti, &c.*] Plinii verbis hæc interpretanda sunt. lib. xi. cap. xvii. *Apes ostenta faciunt privata & publica, utra dependente in domibus templis, sæpe expiata magnis eventibus. Sedere in ore infantis Platonis, tunc etiam suavitatem illam prædulcis eloqui portendentes. Sedere in castris Drusi Imp. cum prosperrimo pugnatum apud Arbalonem est, haudquaquam perpetua Haruspicum conjectura. qui divini id ostentum existimant semper.* * Quid *utra* hoc loco, & Juvenalis ostendit, & Varro de Re Rustica lib. 3. c. de Apibus. * Juvenal. Satyr. 3.

*Sollicitus, tamquam lapides effuderit imber,
Examenque apium longa confederat urva
Cubmine delubri.*

Unde cum Cassini examen apium ingens in foro confederisset, aliudque in templum AEsculapii convolasset, inter prodigia relatum fuit. Livius lib. xxvii. Dio lib. xlvii. Vid. Cicero de Harusp. Respon. Virgil. lib. 7. Val. Max. lib. 1. cap. 6. *Idem.*

a *Fumo pelluntur & turbulento sonitu cymb.*] De fumecertum est; & hodie in eximendis favis adhibetur. * Palad. de Re Rust. lib. 5. c. 8. * Scholiast. Apollon. Rhod. lib. ii. n. 7. ad illum vers. --- λιγυρόντι --- κατὰ τὴν μύθον: ἐπὶ τῶν τῶ λιγυρόντι ἢ σποδῶδες κατὰ καπιζέφρα σπογγεῶσι (ἢ μείλαρα) ἢ σίμυλα. De sonitu etiam constat: sed turbulento ille sit oportet, unde inimica & echo est resultanti sono, quòd pavidis alterno pulsa: ista Plin. lib. ii. cap. 19. Aliqui gaudent plausu atque tinnitu aris, coque convocantur, ut idem ait lib. cod. cap. 26. Varro de Re Rustica lib. iii. cap. 16. Virgil. Georg. iv. * Virgil. AEn. 12.

*Inclusas: cum latebrosos in pumice pastor
Vestigavit apes, fumoque implevit amaro:
Ille citus tripidaverunt, per cerea castra
Discurrunt.* *

Claudian. Panegy. vi. Consul. Honorii:

--- Cyllocia quassans
Hybleus procul era senex, revocare fugaces
Tinnitu donatis apes, quæ sponte relictis
Deserere favis. *Idem.*

b *Ancilla adscita notarum perita.*] Vid. Notas in Val. Probum & reliquos rei notariæ Scriptores. *Idem.*

c *Ex Primicerio Protectorum Tribunus.*] Primicerius Protectorum is est, qui Princeps est in Schola Protectorum: cujus mentio fit in lege 9. Cod. Theod. de Do-

res alios tortus aliquoties supervixit, penitus quid erat gestum ignorans. Ideoque ad injuriæ periculique compensationem, Ducis in Illyrico meruit potestatem. Erat autem idem Barbatio subagrestis arrogantisque propositi, ea re multis exosus, quod & dum Domesticos Protectores sub Gallo regeret Cæsare, proditor erat & perfidus: & post ejus excessum nobilioris militiæ fastu elatus, in Julianum itidem Cæsarem paria confingebat, crebroque detestantibus bonis sub Augusti patulis auribus multa garriabat & sæva. Ignorans profecto ¹vetus Aristotelis sapiens dictum, qui ^dCallisthenem sectatorem & propinquum suum ad Regem Alexandrum mittens, ei sæpe mandabat, ^eut ^fquam rarissimè & jucundè apud hominem loqueretur, ^gvitæ potestatem & necis in acie linguæ portantem. Ne sit hoc mirum, homines profutura discernere nonnumquam & ²nocentia, quorum mentes cognatas cælestibus arbitramur, animalia ratione carentia salutem suam interdum alto tueri silentio solent: ut exemplum est hoc perquam notum. ¹Linguentes Orientem ³anseris ob calorem, plagamque petentes occiduum, cum montem penetrare cœperint Taurum aquilis abundantem; timentes fortissimas volucres, rostra lapillis ocludunt, ne eis eliciat vel necessitas extrema clangorem: iisdemque collibus agiliore volatu transcurfis præcipiunt calculos, atque ita securiùs pergunt.

C A P. IV. Dum apud Sirmium hæc diligentia quærantur impensâ, Ori-

9 Al. staru. 1 Al. notum. 2 Al. decencia. 3 Al. grues.

meft. & Prot. Sic etiam inter Protectores Domesticos erat quidam Primicerius, ut legitur in eodem titulo. Marcellinus noster in lib. 25. *Fortianus eligitur Imperator, Comes præfuit vni Castrensi per Africam.* Post Primicerium erat Secundicerius, & decem primi ejusdem Scholæ: quorum mentio fit in utroque codice. Ceterum ex Primicerio Protectorum ad Tribunatum perveniri mos erat. Unde hic legimus Valentinum ex Primicerio Protectorum factum Tribunum. Id testatur Marcellinus in lib. 30. de Gratiano: *Post dignitatem Protectoris atque Tribuni, Comes præfuit vni Castrensi per Africam.* Et Imp. in lege xi. Cod. eodem: *Primicerius, inquit, post acceptum Tribunatum inter eos dignitate potitur, qui ducatum agere meruerunt.* Denique in Excerptis de gestis Constantini sic legitur: *Constantius D. Claudii opt. Prin ipis nepos ex fratre, Protector primum, exim Tribunus, postea Præses Dalmatarum fuit.* Ex quibus intelligendus est locus Marcellini nostri in lib. 16. *Proveftis ex consortio nostro ad regendos milites natu majoribus, adolescentes eum sequi jubemur.* Valef.

d *Callisthenem sectatorem & propinquum suum.* Ex Hero Aristotelis consobrino natum. Plutarchus in Alexand. Lindenbr.

e *Ut quam rarissimè & jucundè apud hominem loqueretur.* * Val. Maxim. lib. 7. c. 2. *Aristoteles Callisthenem auditorem suum ad Alexandrum dimittens, monuit ut cum*

eo aut rarissimè aut quamjucundissimè loqueretur. * Amicè sic quidem Aristoteles Callisthenem suum (cujus ἀναγρην τε παρρησιαν, η̄ ἐπιεργων ἀειδουλειαν norat) monuit, licet frustra. Nam & gravitas viri, & prompta in loquendo libertas, invisâ primò Regi, novissimè mortis quoque Callistheni causa fuit. Arrianus ἀναγρ. lib. iv. Curtius lib. viii. Idem.

f *Ut quamrarissimè & jucundè.* Valerius Max. in lib. 7. cap. 2. *Aristoteles, ait, Callisthenem auditorem suum ad Alexandrum mittens monuit, ut cum eo aut quàm rarissimè, aut quàm jucundissimè loqueretur: quo aut silentio tutior, aut sermone esset acceptior.* Ex quo fonte Marcellinum nostrum hausisse perspicuum est. * Græci multo elegantius hoc apophthegma efferunt hoc modo: τὸς τρυφῶνς ἐπιεργῶν δὲ ἀεὶ νῦσα ἢ ἀεὶ ἰδῖσα: quod dictum Xenophani tribuit Laertius, & Suidas in νῦσα. * Valef.

g *Vitæ potestatem & necis in acie linguæ portantem.* Lib. xxix. *Institutum hominis, mortem in acie linguæ portantis ad partem pessimam depravantes.* Lindenbr.

h * *Apud hominem, vitæ potestatem & necis in acie linguæ portantem.* Eleganter in libro Proverbiorum: ἐν χυρῆι γυλῶνς τὸν ἢ δάνατον. In acie linguæ, id est, in acumine linguæ, in ora vel in extremo linguæ. Sic in libro xxix. de Valente Aug. *Institutum hominis, mortem in acie linguæ portantis.* * Valef.

i *Linguentes Orientem anseres.* Scripti cod. hæc lectio est; verissima sanè. Non enim grues, ut hætenus hic editum fuit, sed anseres rostra lapillis ocludunt, cum Taurum montem prætervolant. Plutarchus in libro de

entis fortuna periculorum terribiles tubas inflabat. Rex enim Perfidis ferarum gentium quas placarat adjumentis accinctus, augendique regni cupiditate supra homines flagrans, arma virésque parabat & comœatus, ^k consilia tartareis manibus miscens, & ⁴1 præstigiatores omnes consulens de futuris: hisque fatis collectis, pervadere cuncta ^m prima verni temperie cogitabat. Et cum hæc primò rumores, dein nuntii certi perferrent, omnésque suspensos adventantium calamitatum complicaret magna formido, ⁵no Comitatenfis fabrica eandem incidem (ut dicitur) diu noctique tundendo ad spadonum arbitrium, Imperatori ⁶ suspicaci ac timido intendebat Ursicinum, velut vultus Gorgonei torvitatem: hæc sæpe taliâque replicans, quòd interempto Silvano, quasi pænuriâ meliorum ad tuendas partes Eoas denuo missus, altius anhelabat. Hæc autem assentandi nimia scœditate mercari complures nitebantur Eusebii favorem, cubiculi tunc Præpositi, ^p apud quem (si verè dici debeat) multa Constantius potuit, antedicti Magistri equitum salutem acriter impugnantis, ra-

4 Ms. præstitionis. 5 Al. Comitensis. 6 Al. suspi-
canti.

de garrulit. & utra animalia prudent. Aelianus de Animal. lib. v. cap. 29. Phile cap. 14. περί χλωιδ.

Αἴθων ὃ τὸ σήμαβ' ἴνα μὴ κλέζῃσιν εἰς αὐτὸν.
Οἱ πρὸς καθ' ἑστὶ ταύρων, ἀμείβῃσιν παροῖν.
Τὸς ἀπὸ τῆς γῆς φασὶ τὸς χλωιδούτους
Εκείνος δὲν ἴσχυται ἀπὸ ψυχῆσιν. Lindenbr.

k *Consilia tart. manibus miscens.*] Idem testatur vetus Epigramma inter Catalecta veterum Poëtarum:

Fata per humanas solitus prænoscere fibras
Impius infanda religione Sapor:
Pestoris ingenii salientia viscera flammis
Imposuit: magico carmine rupit humum.
Ausus ab Elysiis Pompeium ducere campis, &c.

Quæ ad Saporem nostrum pertinere persuasum equidem habeo. In his versibus notandus est ritus Persicæ religionis, viscera comburere, quem & Serabo, & Catullus commemorarunt. *Valef.*

] *Præstigiatores consulens.*] In Editione Rom perinde ut in Ms. Flor. legitur *præstitionis*; [in Colbertino, & *præstitionis omnes consul ns*.] Castellus & Accursius *præstitionis* edere maluerunt. Sic Marcellinus in lib. 29. *Litato conceptis carminibus numine præstitionem auctore.* In Regio autem exemplari scriptum reperi, *præstitiones consulens*, antepanultimâ tamen syllabâ duobus punctis subnotatâ. * In Tolos scriptum est *præstitionis*. * Idem. Ex tot documentis absurdum est dubitare, quin auctor scripserit *præstitiones*. Præscius & præscio tunc dixerunt, ut in multis similiter. *Gron.*

m * *Prima verni temperie.*] Sic sæpe loquitur Eginhardus in Annalibus. Vernum pro vere ætas illa dicebat, ut Petrus Chryfologus in principio Sermonis 12. & 40. *Uffl.* Miscellain libro 6. *meante verno*, supple tempore. * [Ita & *hibernum* pro hieme dixerunt: Plinius & Juve-

nalis sæpe *matatino* dicunt pro mane.] *Valef.* Miror, si Henricus hæc postrema adiecit, non delevisse voces priores, in quibus illam ætatem sic dicere statuebat. Sed nec Plinius aut Juvenalis sunt primi, qui sic loquuntur. *Gron.*

n *Comitatenfis fabrica.*] Ita Ms. at vulg. *Comitenfis fabr.* malè. Vid. Notit. Imperii. *Lindenbr.*

o *Comitatenfis fabrica.*] Metaphora est, ut ex sequentibus patet. Intelligit enim delatores aulicos, qui in Comitatu Constantii potterem locum obtinebant. Frustra igitur Lindenbrogius nos ad Notitiam Imperii rejecerat, quasi hic de Fabriciensibus ageretur. [Hosce aulicos, calumniarum in Comitatu fabricatores perpetuos, vocat infra Marcellinus *Palatinam cohortem.*] *Valef.*

p *Apud quem multa Constantius potuit.*] Urbanè & figuratè id dictum esse nemo non videt. Nimiâ enim Eusebii eunuchi potentiam hoc scommate perstringit Marcellinus. Simile est, quod memini legere apud Plutarchum, in tractatu *ειρήνεσιν πολιτωτων*, Attalum Eumenis fratrem, egregium aliquum Regem, diuturnâ pacis desidâ adeo infractum esse atque mollium, ut Philopœmeni cuidam (cujus etiam meminit Pausanias in Achaicis) regendum se ac circumducendum traderet. Quamobrem, ait, Romani subinde rogabant eos qui ex Asia venerant, num Attalus apud Philopœmenem gratiâ valeret: *εἰ τι δὴ αὐτῶν εὐχῆ τὸ εὐνοπιῶν βασιλεῦσιν.* Porro de hac immoderata eunuchorum potentia sub Constantio lib animus, in Apologia adversus doctrinæ suæ obtrectatores, sic loquitur: *ἰδέσθαι ὃ καὶ περὶ αὐτῶν εἶναι, καὶ Συμβέλλουσιν καὶ διδασκάλους ἰσχυροῦσιν ἐπιθετοῦσιν τῶσιν ἰσχυροῦσιν, αἰετῶσιν καὶ τῶσιν βασιλεῦσιν ἔργων, αὐτοῦσιν ὃ τῶσιν παρὰ τῶσιν ἰσχυροῦσιν ἰσχυροῦσιν ἐκείνων, καὶ ὃ ἰσχυροῦσιν τῶσιν Ἀναβατῶσιν πορρῶ, & circa se habebat, consiliόρῶσιν participes & magistrōσιν σῆματῶσιν ἰσχυροῦσιν, quibus imperii summum tradiderat, ipse nomine solo contentus. Ac vestis quidem Imp. pè-*

tione bifaria : quòd omnium solus nec opis ejus egebat ut ceteri , & q̄ domo sua non cederet Antiochiæ , quam molestissimè flagitabat. Qui ut coluber copià virus exuberans , natorum multitudinem etiamtum agrè serpentium excitans ad nocendum , r̄ emittebat cubicularios jam adultos : ut inter ministeria vitæ secretioris , gracilitate vocis semper puerilis & blandæ , apud Principis aures nimum patulas existimationem viri fortis invidia gravi pulsarent : & brevi jussa fecerunt. Horum & similium tædio juvat veterem laudare Domitianum , qui licèt patris fratrisque dissimilis memoriam nominis sui inexprabili detestatione perdidit ; tamen r̄ receptissima inclauit lege , quã minaciter interdixerat , ne intra terminos jurisdictionis Romanæ castraret quisquam puerum : quod ni contigisset , r̄ quis eorum ferret examina , quorum 7 paucitas difficilè toleratur ? Actum est tamen cautius , ne ut fingebat , rursus accitus idem Ursicinus metu cuncta turbaret , sed cum 8 fors copiam detulisset , raperetur ad mortem. Hæc opperientibus illis , & ancipiti cogitatione districtis , nobis apud Samosatam , Commageni quondam regni clarissimam sedem , parumper morantibus , repente novi motus rumoribus densis audiuntur v̄ & 9 confertis ; quos docebit orationis progrediens r̄ textus.

7 Ms. paritas. 8 Al. fors. 9 Al. concretis. 1 Ms. exitus.

nes eum , cui penes illos erat. Idem queritur Libanius pafsim : & Athanasius in Epistola ad Solitarios , pag. 834. & Mamertinus in gratiarum actione ad Julianum. Sed de Eusebio specialiter id dicit Libanius in Orat. funebri , pag. 298. ὁ δ' αὖτις τῶν ἑκατοντάων δεδουλωμένων δούλων αὐτοῦ ἀνδρῶν. * Quum eunuchos dico , Cubicularios Imp. dico. * Vales.

q̄ *Domus sua non cederet Antiochiæ.*] Cùm tunc temporis Imperatores ob Parthici belli adfiduitatem Antiochiæ diutius residere soliti essent , Urbis amœnitate capti ; hinc factum est , ut omnes pæne Imperatoribus proximi domos in ea civitate splendidissimas haberent. Neque quisquam paulo beator erat , qui Antiochiæ non ædificaret domum , aut emeret , ut testis est Libanius in Antiochico , pag. 371. ἀλλ' οἱ γε τὴν περὶ τῆς βασιλείας γέγονασιν ἐταιρείας , πανταχόθεν κέρων λίθων ἀθροισάντες , ἕκαστὸν μίξαν οἰκοδομημάτων κέρων τῶν ἀσφ. Ex quibus intelligimus , cur eam Ursicini domum Eusebius tantopere concupisceret. Idem.

r̄ *Emittebat cubicularios.*] Has Eusebii artes commemorat etiam S. Athanasius in Epist. ad Solitarios : κινεῖ δὲ τῆς ἐπιτοῦς σπάδωντας πολλοὶ δὲ , μέλλον δὲ τὸ ἔλεον εἶναι ἐνδύχου παρὰ Κωνσταντῖου , ἢ πάντα δούλων παρ' αὐτῶν. *Movet etiam alios spadones.* Multi autem , vel ut verius dicam , nulli alii circa Constantium sunt quàm eunuchi , qui omnia apud illum possunt. Idem.

f̄ *Receptissima inclauit lege.*] Non tam amore virilitatis , quàm odio fratris Titi Vespasiani , cui spadones in deliciis , hanc legem à Domitiano promulgatam Xiphilinus scribit. Quo tamen nomine eximiam laudem

meruit , cetera pessimus Princeps. Starius Papin. Silvar. lib. 111. carm. 4.

--- Nunc frangere sexum ,
Atque hominem mutilare nefas ,
Quos genuit , natura videt.

Idem Silvar. lib. iv. Martial. lib. vi. Epigram. 2. Sueton. in Domitian. cap. 7. Philostratus in Vita Apollonii , & ex eo Phorius in Bibliotheca pag. 539. Δομιτιανὸν φησι τὴν βασιλείαν νομιθεῖσθαι , ἐνδύχου τὴν μὴ ποιεῖν , ἢ ἀμπέδου μὴ φουρτῆσαι. * Hinc factum ne quis medicorum aliquem castraret absque Præfidis permisso. Justinus Martyr p. 55. v. 43. Itaque quod bono publico à Domitiano sancitum , alii mox post Imp. Constitutionibus suis plenius confirmarunt : Nerva puta apud Xiphilinum , D. Hadrianus apud Ulpian. L. 4 §. 2. L. 5. ff. ad L. Cornel. de Sicar. D. Pius apud Modestin. L. 11. ff. eod. Constantinus L. 1. C. de Eunuch. Justinianus Novell. 142. Leo : Sophus Novel. 60. * Zonaras in Canones Apostolor. 24. 21. 22. 23. * Lindenbr.

t̄ [*Quis eorum ferret examina , quorum paucitas difficile toleratur ?*] In Codice Colbertino lego , quorum paritas diff. tol. Legendum omnino est : *Quorum parvitas difficile toleratur ?* Parvitas , id est paucitas , raritas. Nam Latini nonnumquam parvos & exiguos pro paucis ; item Græci μικρὸς pro ὀλίγος dixere. Gregorio Turonico Episcopo M. in libri viii. capite xxx. parvis contumaces sunt ac vocantur pauci contumaces ; & in lib. 4. cap. 30. contra magni viri ex Arvernus sunt multi viri. Apud Julianum Toletanum in Wamba : Parvissimi evasimus gladium : sed pro parvis veniam d precamur. Vide quæ notavi in Carmen Adalberonis pag. 312.] Vales.

v̄ *Et confertis.*] In Regio codice * & Tolofano , * [ac Colbertino ,] & in Editione Rom. legitur concertis.

CAP. V. Antoninus quidam ex mercatore opulento Rationarius Apparitor Mesopotamiæ Ducis, tunc Protector, exercitatus & prudens, p̄rque omnes illas notissimas terras, aviditate quorundam nexus ingentibus damnis, cum iurgando contra potentes se magis magisque iniustitiâ frangi contemplaretur, ad ² deferendam potioribus gratiam, qui spectabant negotium, inclinatis: ne contra acumina calcitraret, flexit se in blanditias molliores: ^x confessusque debitum, per colludia in nomen fisci translatum, jamque aufurus immania, rimabatur rectius Reipublicæ membra totius: & utriusque linguæ literas sciens, circa ratiocinia versabatur, ^y qui vel quarum virium milites ubi agant, vel procinctus tempore quos ³ tuerentur describens: itidem armorum & commeatuum copiarum, aliâque usui bello futura an abunde suppetant, indefessa scitacione percontans. Et cum totius Orientis didicisset interna, virorum stipendiarumque parte maxima per Illyricum distributa, ubi distinebatur ex negotiis feriis Imperator: adlapsuro jam præstituto die solvendæ pecuniæ, quam per syngrapham debere se confiteri vi metûque compulsus est, cum omnibus se prospiceret undique periculis opprimendum, Largitionum Comite ad alterius gratiam infestius perurgente; fugam ad Persas cum conjuge, ⁴ liberis, & omni vinculo caritatum ingenti molimine conabatur. Atque ut lateret stationarios milites, fundum in Hiaspide, qui locus Tigridis fluentis adluitur, pretio non magno mercatur. Hocque commento cum nullus causam veniendi ad extremas Romani limitis partes, jam possessorem cum plurimis auderet exigere, per familiares fidos peritosisque nandi occultis sæpe colloquiis ⁵ cum Tamfapore habitis, qui tractus omnes adversos Ducis potestate tunc tuebatur, & antea cognitus, misso à Persicis castris auxilio virorum pernicium, lembis impostus, cum omni ⁶ penatum dulcedine nocte concubia transfretat, ⁷ re contraria,

² Al. differendam. ³ Steph. intuerentur. ⁴ Al. liberisque. ⁵ Ms. cum tam sapore. ⁶ Al. pœnarum. ⁷ Ms. Rex contrar.

Unde suspicor ita Marcellinum scripsisse: *Rumoribus densis audiuntur & certis.* Sic enim loqui solet, exempli gratiâ hoc capite paulo ante *primo rumores, dein nuntii æerti.* Valef.

^x *Confessusque debitum: per colludia in nomen fisci transi.* Hunc locum sic intelligo. Cum Antoninus urgenti creditori debere se confessus esset metu iudicis, qui in creditoris gratiam erat propensior: debitum illud in nomen fisci translatum est, & Largitionum Comiti cognitio attributa, qui fiscalia debita per Palatinos exigebat. Eandem fraudem refert Symmachus in lib. v. ep. 61 *Piget dicere, quibus technis Apparitio Itali grassetur avaris: fertur sub publici debiti specie privatorum nominum falsa recitari. Invalidos quippe statim vincit impressio: validiores autem non munimenta pro se juris adferunt, cri-*

minosis verborum interpretationibus implicantur, ut ad damni patientiam sese invidie timore submittant. Creditor iraque jus suum & actionem fisco donaverat per concludium, ea fortasse condicione, ut Iudex dimidiam debiti partem acciperet: quod ventum est rescripto Gordiani in lege 2. Cod. ne fisco vel resp. *Cum allegas partem rerum vel actionem dimidiam fisco, quo magis eius viribus protegeris, velle te donare: huiusmodi litium donationem admitti temporum memorum disciplina non patitur.* * & lege x. Codicis Theodosiani de Palatinis. Huiusmodi fraudes damnat Theodericus Rex in Edicto suo capite 122. Hinc explicare soleo locum Gregorii in Carmine adversus divites pag. 238. * *Valef.*

^y *Qui vel quarum virium milites.* Utile studium & laudandum, si quis pro Republica utatur. Neque enim suas vires rectè quis æstimare potest, nisi qui alienas cognitas habet: ut exemplo scire datur Pori, qui neminem se fortiore censebat, antequam Alexandri virtutem expertus esset. Curtius lib. VIII. Lindenbr.

specie ^z Zopyri illius similis Babylonii proditoris. Rebus per Mesopotamiam in hunc statum deductis, Palatina cohors ^b palinodiam in exitium concinens nostrum, invenit tandem ansam nocendi fortissimo viro, auctore & incitatore coetu spadonum: qui feri & ⁸ acidi semper, carentesque necessitudinibus ceteris, divitias solas ut filiolas jucundissimas amplectuntur. Stetitque sententia, ut Sabinianus ^c vietus quidam senex & bene nummatus, sed imbellis & ignavus, & ab impetranda magistrerii dignitate per obscuritatem adhuc longè discretus, præficiendus Eois partibus mitteretur: Ursicinus verò curaturus pedestrem militiam, & successurus Barbationi, ad Comitatum reverteretur, quò præfens rerum novarum avidus concitor, ut jaçtabant, à gravibus inimicis & metuendis incesseretur. Dum hæc ^d in castris Constantii ^e quasi per lustra aguntur & scenam, & ^f diribitores venumdatæ subito potestatis pretium per potiores diffunditant domos, Antoninus ad Regis hiberna perductus averter suscipitur: & ⁸ apicis nobilitatus auctoritate, (quo honore participantur mensæ regales, & meritorum apud Persas ad suadendum ferendæque sententias in concionibus

8 Ms. & Steph. acidi.

^z Zopyri illius similis Babylonii.] Herodotus in fine lib. 111. Aristides Orat. χτ' ἑξ ἰσορρομίων, Polyænus lib. 7. p. 494. Justinus Histor. lib. 1. Sex. Jul. Frontinus Stratag. lib. 111. cap. 3. Greg. Nazianz. contra Julian. Lind nbr.

^a Zopyri illius similis.] Melius Demarati similem dixisset. Certè Libanius in Oratione Consulari ad Julianum, hunc Antoninum Demarati nomine appellat: ὁ ἦ ἡγεῖς ἀπολύμῳ δμῶρατ' ὁ τὰ παρ' ἡμῶν ἰστανῶν σπερ ἐπιθον ἀγὰδ, ἢ τὰ χειμῶν φάσκων αὐτὰ παραδῶσεν ὡσπερ ἐν κρητὰς πόλεις, &c. Nota historia Demarati Spartani, qui ad Persarum Regem transfugit, ex Herodoto. Valef.

^b Palinodiam.] Pro veteri cantione posuit, non pro contraria, ut sumi solet. Idem.

^c Vietus quidam senex.] Terentius in Eunucho actû 4. scena 4.

Hic est vietus, vietus, veterinosus senex, Colore muscelino. Idem.

^d In castris Constantii.] Id est, in Comitatu: quo etiam sensu in lib. 14. dictum est: Paullus cruore perfusus, reversusque ad Principis castra. & in lib. 26. cap. 7. E civitate occulte digressi, Imperatoris castra petivere itineribus festinatis. Græci quoque Comitatum Principis, vocare solent στρατόδον, ut Athanasius in Ep. ad Solitarios, Synesius, & Julianus in Epistolis, aliique passim. Ejus autem appellationis ratio est non obscura, eo quod Imp. semper circa se numeros militum Præfentales cum Scholis habebant. Idem.

^e Quasi per lustra aguntur & scenam.] Cur quasi per scenam hæc acta dicantur, satis intelligere videor. Nam Sabiniano prorsus quasi scenicæ personæ insignia Magistrerii delata sunt, & Ursicinus iisdem exutus. Simili fi-

gura Josephus in lib. 4. de bello Judaico, de Phania quodam homine vilissimo, cui summum sacerdotium mandaverant Judæi, dicit: ἀπὸ τοῦ τῆς χεῖρας αὐτοῦ ἀντὶ τὰ σάβαντα, ὡσπερ ἐστὶ σκηνὴ ἀποστρίψῃ κατὰ τὸ μὲν ἀεὶ ἀποστρίψῃ. lustra autem pro ganeis fortè sumit. Idem.

^f Diribitores.] Diribitores sunt qui populo ad ferenda suffragia tabulas diribebant, & suffragiorum puncta numerabant, ut indicat Varro in lib. 3. de re rustica, cap. 4. *Axius mihi, dum diribentur, inquit, suffragia, vis potius ut velle publica utamur umbrâ, quam privati candidati tabella dimidiata ædificemus nobis? Quem Varronis locum sanè illustrem acumen Jos. Scaligeri non intellexit. Est autem hic ejus loci sensus. Vis, ut villæ publicæ (ea erat in campo Martio ubi comitiâ habebantur) umbrâ utamur potius, quam tabellâ dimidiatâ, in qua candidati nomen erat inscriptum, ad solem oppositâ umbram nobis ædificemus? Sciendum est Varroni ac ceteris qui ad comitiâ venerant, datam esse tabellam ex more, in qua omnium candidatorum nomina erant inscripta. Cùm igitur eam tabellam conscidissent Axius & Varro, & dimidiatam quidem, in qua scriptum erat candidati ejus cui favebant nomen, in cistam conjecissent, reliqua tabellæ parte umbram sibi facere poterant. Sed ut ad diribitores nostros redeamus, solebant candidati eorum gratiam emercari, ut docet Aufonius in Gratiarum actione: *Vocatis classibus non intrevnuî, nihil cum sequestre deposui, cum diribitore nil pepigi.* Quamquam & Aufonius, & Marcellinus noster hoc in loco diribitores vocasse videntur, quos divisores potius dicere debuerant cum Marco & Quinto Cicerone. Hærant qui habeant inter tibules divisâ suffragia emebant candidatis. Idem.*

^g Apicis nobilitatus auctoritate.] Cap. 8. de eodem hoc Antonino: *Sublata tiara, quam capite summo ferebat honoris insigne.* Lindenbr.

rum consultatur, Regem incendebat ardentem, ut exacta hieme statim arma, fretus fortunæ suæ magnitudine, concitaret: ipse quoque in multis ac necessariis operam suam fidenter promittens.

CAP. VI. Sub iisdem ferè diebus Sabinianus adepta repentina potestate sufflatus, & Ciliciæ fines ingressus, decessori suo Principis litteras dedit hortantis, ut ad Comitatum dignitate afficiendus superiore citiùs properaret: eo necessitatum articulo, quo etiamsi apud Thulen moraretur Ursicinus, acciri eum magnitudo rerum ratione probabili flagitabat; utpote disciplinæ veteris, & longo usu bellandi artis Persicæ scientissimum. Quo rumore provinciis periculis, ordines civitatum & populi, decretis & acclamationibus densis, injecta manu detinebant penes se publicum defensorem, memores quòd relictus ad sui tutelam cum inerti & umbratili milite, nihil amiserat per decennium: simul metuentes saluti, quòd tempore dubio, remoto illo, advenisse hominem compererant inertissimum. Credimus, neque enim dubium est, per aërios tramites famam præpetem volitare, cujus indicio hæc gesta pandente, ⁴ consiliorum apud Persas summa proponebatur: & multis ultrò citròque deliberatis placuit, Antonino suadente, ut Ursicino procul amoto, despectoque novello Duce, posthabitis civitatum perniciosis obsidiis, perrumperetur Euphrates, retrúrque prorsus: ut occupari possint provinciæ, fama celeritate præventa, omnibus antè bellis ⁵ (nisi temporibus Gallieni) intactæ, pacéque longissima occupates: cujus rei, prosperante Deo, ductorem commodissimum fore spondebat. Laudato firmatòque concordi omnium voluntate consilio, conversisque universis ad ea quæ erant citiùs congerenda, commeatus, milites, arma, ceteraque instrumenta, quæ poscebat procinctus adventans, perpetua hieme parabantur. Nos interea paullisper cis Taurum morati, ex imperio ad partes Italiæ ⁶ festinantes, prope flumen venimus Hebrum, ex Odrysarum montibus decurrentem: ibique Principis scripta suscepimus, jubentia omni causatione posthabita reverti Mesopotamiam sine apparitione, nullam expeditionem curaturi periculosam, ad alium omni potestate translata. Quod ideo per molestos formatores imperii struebatur, ut si Persæ frustra habitati redissent ad sua, Ducis novi virtuti facinus assignaretur egregium: si fortuna ⁷ sequior ingruiisset, Ursicinus reus proditor Reipublicæ ⁸ deferretur. Agitati igitur sine rationibus, diu cunctati, reversisque, fastidii plenum Sabinianum invenimus, hominem mediocris staturæ, & parvi angustique animi, vix sine turpi metu sus-

⁴ Al. conciliorum. ⁵ Al. venientes festinantes. ⁶ Ms. cautione. ⁷ Ms. æquior. ⁸ Ms. differretur.

in conviviis consultant: tamquam nullo magis tempore aut ad simplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incalcescat. Lindenbr.

os olim obtinuit. Tacitus de Moribus Germ. De recon-
liandis invicem inimicis, & jungendis affinitatibus, &
descendens Principibus, de pace denique ac bello plerumque

⁹ Nisi temporibus Gallieni intactæ. Ruf. Festus hi-
storiam narrat: Sub Gallieno Mesopotamiam invaserant,
& jam Syriam sibi Persæ ceperant vindicare, nisi quod tur-

ficientem ad levem convivii, nedum ⁹ proclii strepitum perferendum. Tamen quoniam speculatores apparatus omnes apud hostes fervere constanti adseveratione perfugis concinentibus affirmabant, oscitante homunculo Nisibin properè venimus utilia paraturi, ¹ ne dissimulantes obsidium Persæ ¹ civitati supervenirent incautæ. Dúmque intra muros maturanda perurgerentur, fumus micantésque ignes adfiduè à Tigride per castra Maurorum, & Sifara, & conlimitia reliqua adusque civitatem ² continui perlucebant solito crebriores, erupisse hostium vastatorias manus superato flumine permonstrantes. Quà causà ne occuparentur itinera, celeri cursu prægressi, cum ad secundum lapidem venissemus, liberali forma ³ puerum torquatum, ut conjectabamus, octennem, in aggeris medio vidimus ejulantem, ingenui cujusdam filium, ut aiebat: quem mater dum imminentium hostium terrore percita fugeret, impeditior trepidando reliquerat solum. Hunc dum imperatu Ducis miserati commotique, impositum equo præ me ferens ad civitatem reduco, circumvallato murorum ambitu prædatores latius vagabantur. Et quia me obsidionales ærumnæ terrebant intra semiclausam posticam exposito puero, nostrorum agmen agilitate volucerpetebam exanimis: nec multum fuit quin caperer. Nam cum Abdigidum quemdam Tribunum fugientem cum calone ala sequeretur hostilis, lapsoque per fugam domino servum deprehensum, cum ego rapido ictu transirem, interrogassent, quisnam ³ provectus sit iudex, audissentque Ursicinum paulantè urbem ingressum, montem Izalam ⁴ petere: occiso indice, in unum quæsitum complures nos irrequietis cursibus sectabantur. Quos cum jumentum agilitate prægressus, ¹ apud ⁵ Amudim munimentum infirmum dispersis per præbulum equis recubantes nostros securiùs invenissem, porrecto ⁶ extentiùs bra-

⁹ Ms. proclio. ¹ Ms. ni dissimulantes. ² τὸ continui ms. deest. ³ Ms. provectus. ⁴ Ms. petere indicem in unum. ⁵ Ms. Amudim. al. Amudum. ⁶ Al. extentiùs.

pe dictu est, Odenatus Decurio Palmyrenus, collecta Syrorum agræsitium manu, acriter resistisset. Is filis ab quoque Persis non modò nostrorum limitum defendit, sed etiam ad Ctesiphontem Romani ulior Imperii, quod in eam dictu est, penetravit. Lindenbr.

* **1** Civitati supervenirent incautæ.] Verbum rei militaris est *supervenire*, & *superventus*, quo Vegetius sepe utitur: Petrus etiam Chrysologus non inelegans scriptor, in Sermone 12. *Nec in proximè fidei constituto prævenire poterit monica subversio: neque cautus, vigilante, sobrius diabolus perturbare suis superventionibus poterit.* Et in Sermone 24. *In castris milis superventionis nocturnos impetus cauta pernoctatione propellit.* * Valef.

[**3** Puerum torquatum.] Qui torqueum gestabat. Apud barbaros enim & Syros torques signum erat iuventutis, ut olim apud Romanos bulla. * Chrysostomus in

præfatione in Epistolam ad Philipenses hanc bullam puerorum Rom. vocat *κίσιον χρυσίου*, & *εὐχέλαιος δὲ τὸ μένον μανδύον*, id est torqueum, & toto pueritiae tempore gestatam esse scribit, quousque primos pubertatis annos attigissent. Idem in Homilia, quomodo educantur a parentibus liberi, pag. 24 ejus meminit. * **Idem** [**1** Apud Amudam] Editio Rom. habet *Amudum* quam secuti sunt Accursius ac Gelenius. Amida quide civitas hic locum habere non potest, cum de munimento eoque infirmo Marcellinus se loqui testatur. Cod. Regius, Flor. [ac Colbert.] scriptum habent *Amidum*: quæ procul dubio vera scriptura est. Sic enim Procopius in lib. 2. Persic. pag. 81. appellat. Ubi Georgii Belharri Athesor legarum Regis Persarum, cum magna multitudo Daras ingredi cupientem monet, ut eeros quidem in loco Amudi relinquat, ipse cum paucis Daras ingreditur. *ἄλλω γὰρ τὰς ἰδίους ἀπαιτᾶς ἐν χῆμας ἀποδιδόναι.* Aberat hic locus ab opido Daras x Indus, ac Persarum ditronis erat ætate Procopii, tel pso Procopio in lib. 1. Pers. ubi *Ἀμυδίου χασίων* bis scribitur malè. In 2. autem libro *περὶ κτισμάτων*, exaratum est *Ἀμυδίου χασίων*. At Theophylactus Simocatta in l

chio, & v summitatibus sagi contortis elatiùs, adesse hostes signo solito demonstrabam: iisdemque junctus impetu communi ferebar, equo jam fatiscente. Terrebat autem nos plenilunium noctis, & planities supina camporum, nulla, si occupasset artior casus, latibula præbere sufficiens; ubi nec arbores, nec frutesca, nec quidquam præter herbas humiles visebatur. Excogitatum est ergo, ut ardente superposita lampade & circumligata ne rueret, jumentum solum quod eam vehebat, solutum sine rectore laxorsum ire permetteretur, cum nos ad montanos excessus dextrâ positos 7 tenderemus: ut prælucere se balem facem Duci leniùs gradienti Persæ credentes, eum tenerent potissimum cursum: quod nisi fuisset prævisum, circumventi & capti sub ditionem venissemus hostilem. Hoc extracti periculo, cum ad nemorosum quemdam locum vineis arbutis que pomiferis constitum, x Mejacarire nomine venissemus, cui fontes dedere vocabulum gelidi, lapsis accolis omnibus, solum in remoto secessu latentem invenimus militem: qui oblatus Duci, & locutus varia præ timore, ideoque suspectus, adigente metu qui intentabatur, pandit rerum integram fidem: docetque quòd apud Parisios natus in Galliis, & equestri militans turma, vindictam quondam commissi facinoris timens, ad Persas abierat profugus; exindeque morum probitate spectata sortita conjuge, liberisque susceptis, speculatorem se missum ad nostra, sæpe veros nuntios reportasse. At nunc se 8 à Tam sapore & Nohodare Optimatibus missum, qui catervas ductaverant prædatorum, ad eos redire quæ didicerat perlaturum. Post hæc, adjectis quæ agi in parte diversa norat, occiditur. Proinde curarum crescente sollicitudine, inde passibus citis Amidam pro temporis copia venimus, civitatem postea secutis cladibus inclytam. Quo reversis exploratoribus nostris, y in vaginæ internis notarum figuris membranam reperimus scriptam, à Procopio ad nos perferri 9 mandatam, quem legatum ad Persas antea missum cum Comite Lucilliano prædixi: hæc consultò obscuriùs indicantem, ne captis bajulis, sensuque intellecto scriptorum, excitaretur materia funestissima: A-

7 Ms. extenderemus. 8 Ms. à tam sapore. 9 Ms. mandata tamquam.

5. Hist. cap. 8. τὸ Ἀμμάδιον vocat, & xiv. dumtaxat stadiis abesse ab urbe Daras affirmat. *Vales.*

v Summitatibus sagi contortis elatiùs.] Id sollempne signum ait fuisse Marcellinus, cum hostem appropinquare suis significare vellent. Eodem quoque modo apud Procopium in lib. 3. Goth. pag. 278. εἰς τὴν τῶν ἰππῶν εἰς ἀνέμων ἀπῆλθεν, ἢ τὸ ἰππῶν σείοντες τὰς ἐν ταῖς κούρῃς ἰππῶν ἰσθμῶν μὴ ἀπέλα ἴππῶν. Omnes in murorum propugnacula ascendentes, motis vestibus significabant vectoribus, ne ulterius progredierentur. Et apud Marcellinum nostrum in lib. 25. cap. 6. Efficacis audacie signum elatis manibus contorsisque sagulis ostendebant. Idem.

x Mejacarire nomine.] Eodem itinere Cardarigan Dux Persarum apud The. phylactum Simocartam in lib. 1. cap. 12. per castrum Mejacarire Izalam montem petit: διὰ τῶν ὄρεων τὸ Μαζαροῦν. Majocariri dicitur in Notitia Imperii Rom. & sub dispositione Ducis Mesopotamiæ collocatur. Addit Marcellinus, cui fontes dedere vocabulum gelidi: quod verissimum est. Maius enim seu Maio aquam significat; carire frigidum lingua Syrorum: unde & Emmaus dicta. Hegefippus in lib. 4. Ammaunta, inquit, repetit, que de aquis calidis vocabulum sumpsit: quod aquarum vapor Syro sermone Ammaus appellari fertur. Idem.

y In vaginæ internis figuris notarum membranam reperimus scriptam.] Jul. Frontinus Stratag. lib. 111. cap. 13. de emittendo vel recipiendo nuntio: *Nemulli tunc-*

mandatis procul Graiorum legatis, forsitan & necandis, 2 Rex longævus non contentus Helleponto, junctis Granici & 1 Ryndaci pontibus, Asiam cum numerosis populis pervasurus adveniet, suo pte ingenio irritabilis & asperrimus, auctore & incensore Hadriani quondam Romani Principis successore: actum & conclamatum est, ni caverit Græcia. Qui textus significabat Persarum Regem, transtitis fluminibus Anzaba & Tigride, Antonino hortante dominium Orientis affectare totius. His ob perplexitatem nimiam ægerrimè lectis, consilium suscipitur prudens. Erat eo tempore 2 Satrapa Corduena, quæ obtemperabat potestati Persarum, Jovinianus nomine appellatus, in solo Romano adolescens, nobiscum occultè sentiens: eà gratiâ quòd obsidatus sorte in Syriis detentus, & dulcedine liberalium studiorum illectus, remeare ad nostra ardenti desiderio gestiebat. Ad hunc missus ego cum Centurione quodam fidelissimo, exploratius noscendi gratiâ quæ gerebantur, per avios montes angustiasque præcipites veni. Visusque & agnitus, comiterque susceptus, causam præsentis meæ uni illi confessus, adjuncto taciturno aliquo locorum perito, mittor ad præcellas rupes exinde longè distantes: unde nisi oculorum deficeret acies, ad quinquagesimum usque lapidem quodvis etiam minutissimum appareret. Ibi morati integrum biduum, cum Sol tertius affulisset, cernebamus terrarum omnes ambitus subiectos, quos horizontas appellamus, agminibus oppletos innumeris, & antegressum Regem vestis claritudine rutilantem. b Quem juxta lævus incedebat 2 Grumbates Chionitarum Rex, ætate quidem media, rugosisque membris, sed mente quadam grandifica, multisque victo-

1 Ms. *Bandaci*. 2 Ms. *Grynabates* Chionitarum Rex nobis quidem ætate.

viora vaginarum inscripserunt. Vid. quæ notat Porta Neapol. de furtivis litterarum notis, lib. 11. cap. 21. * Vide AEncam de Re Milit. quem Casaub. cum Polybio edidit p. 81. * *Lindenbr.*

2 *Rex longævus.* Sic etiam in fine libri 27. Sapor longævus dicitur. Agathias in lib. 4. scribit, Saporem simul atque in lucem editus est, Regem esse coronatum, & ad 1. xx. annum vitam simul cum imperio perduxisse: eundem anno imperii sui xxiv. exfædere cum Romanis in Nisibin accepisse: quod si ita est, regnare simul ac vivere cœpit Sapor Acindyno & Proculo Coss. anno Domini 340. & hoc anno qui erat Eusebio & Hypatio Coss. annum dumtaxat xx. attigerat. Quomodo igitur longævus dicitur hic a Marcellino? Annon hæc satis evincunt, in Agathie codicibus numeros esse corruptos? Accedit, quòd in Singarena pugna (de qua supra dixi) Saporis filius qui in spem imperii alebatur, occisus est, ut Libanius Julianisque prodiderunt. Quo argumento conficitur, Saporem triginta ut minimum annis ante eam pugnam regnare cœpisse. Libanius in Orat. quæ *flaviani* inscribitur, Saporem 40. ante Con-

stantini M. obitum annis regnum tenuisse significat, his verbis. *αὐτὸν ὁ τὰς ἀρχαίας αὐτοῦ ἀρχαίας ἢ Σηβίω ἴσως δὲ καὶ τῷ Ἰπὶ Ἰνδίων μισθῶν παρασκευῶν, αὐτὸς εἰς Ἄρτας ἰπὸ δακτύλου ἐκείνου ἔχρον ἔχρον.* Scaliger in lib. 3. Itagoge. Canonum Saporem anno Christi 309. regnum iniisse scribit. At Theophanes anno XIX Diocletiani initia regni Saporis ponit, qui erat annus Christi 303. Sed ex Agathie rationibus initium Saporis in annum 312. cadere debet. *Vales.*

a *Satrapa Corduene.*] Hæc regio cum aliis 14. Transgritanis postea Persis dedita dicitur a Joviano Aug. in lib. 24. Quare partem ejus Romanis, partem Persis paruisse tunc oportet: cum Marcellinus in Corduenam missus est. Nescio autem quo casu factum est, ut in Editione nostra *Corduene* excederet. Neque enim ita correxeram. Est quidem Corduene, ut existimo, eadem quæ Gorduene dicitur a Phnio, & à Prolemaeo, & Appiano in Mithridatico. Strabo & Stephanus *γινδουνας* vocant, a Gordye Triptolemi filio nominatam. Sed apud Strabonem in lib. 1. initio *γινδουνας* esse scribitur corruptè. Hi sunt montes, quorum hic meminit Marcellinus. *Idem.*

b *Quem juxta lævus incedebat.*] Apud Persas honoratus locus existimatur medius, in quo Rex consistere

riarum insignibus nobilis: dextrâ Rex Albanorum, pari loco atque honore sublimis: post Duces varii auctoritate & potestatibus eminentes: quos ordinum omnium multitudo sequebatur, ex vicinarum gentium roboribus lecta, ad tolerandam rerum asperitatem diuturnis casibus erudita. Quousque nobis Doriscum Thraciæ oppidum, & agminatim intra conscripta exercitus recensitos Græcia fabulosa narrabis? cum nos cauti, vel ut veriùs dixerim, timidi nihil exaggeremus, præter ea quæ fidei testimonia neque dubia, neque incerta monstrarunt.

CAP. VII. Postquam Reges Nineve Adiabeniæ ingenti civitate transmissa, in medio pontis Anzabæ hostiis cæsis extisque prosperantibus transire latissimi, conjectantes nos residuam plebem omnem ægrè penetrare post triduum posse, citiùs exinde ad Satrapen reversi quievimus, hospitalibus officiis recreati. Unde per loca itidem deserta & sola, magno necessitatis ducente solatio, celeritè quàm potuit sperari reversi, confirmavimus animos hæsitantium, unum è navalibus pontem transisse Reges absque ulla circuitione perdoctos. Ex templo igitur equites citi mittuntur ad Cassianum Mesopotamiæ Ducem, rectorémque provinciæ tunc Euphronium, compulsuri agrestes cum familiis & pecoribus universis ad tutiora transire, & agilerè deserere Carras oppidum, invalidis circumdatum muris: super his campos omnes incendi, ne pabulorum suppeteret copia. Et imperatis sine mora completis, injecto igne, furentis elementi vis maxima frumenta omnia, cum jam stipula flaventi turgerent, herbâsque pubentes ita contorruit, ut adusque Euphratem ab ipsis marginibus Tigridis nihil viride cerneretur. Tunc exustæ sunt feræ complures, maximèque leones per ea loca sævientes immaniter, consumi vel cæcari sueti paullatim hoc modo. ^d Inter harundineta Mesopotamiæ fluminum & frutesca leones vagantur innumeri, clementiâ hiemis ibi mollissimæ semper innocui. At ubi Solis radiis exarserit tempus, in regionibus æstu ambrustis, vapore sideris & magnitudine culicum agitantur, quorum examinibus per eas terras referta sunt omnia. Et quoniam oculos quasi humida & lucentia membra cædem appetunt volucres, palpebrarum libramentis mordicus insidentes, iidem leones cruciati diutius, aut fluminibus mersi sorbentur, ad quæ remedii causâ confugiunt, aut amissis oculis, quos unguibus crebrò lacerantes effodiunt, immaniùs esse-

3 Ms. mittuntur tunc ad. 4 Ms. & Steph. transire compelli & agilerè. 5 Ms. efferaunt.

solet, teste Plutarcho in lib. 1. Sympos. cap. 3. post hunc honoratior habebatur sinister; tertius dexter; post hunc rursus sinister, ac deinde dexter; ac sic deinceps, ut docet Xenophon in lib. 8. de Institutione Cyri. Vales.

c Doriscum Thraciæ oppid.] Ubi Xerxes exercitum lu-

stravit. Herodot. lib. VII. ἔχει μὲν Ἰνδὸν ἢ τὸνδε ἢ τὸντον. συνηθροντο ἐς ἑνα χῶρον μυστὰ ἀνθρώπων, ἢ συνάφαις ταύτης ὡς μάστιγα εἶχον, περιέγραψαν ἑκάστων κύκλον. Περιγράφαις ἢ, ἢ ἀπὸ τοῦ πὸς μυστὰ ἀμασίου περιέγραψαν ἢ τὸν κύκλον ἢ φῶ ἀνθρώπων ἀπὸ τοῦ ἢ ἀμασίου. Atque id est, quod Ammian. dicit, *agminatim intra conscripta exercitus recensitos*. Lindenbr.

d Inter harundineta Mesopotamiæ.] Agatharchi les apud Photium Biblioth. pag. 734. Ἐγχοὶ ἢ ἑτοι (μυστὰς)

rascunt: quod ni fieret, universus Oriens hujusmodi bestiis abundaret. Dum campi cremantur, (ut dictum est) Tribuni cum Protectoribus missi, ceteriores ripas Euphratis castellis, & præacutis sudibus, omnique præsidiorum genere communibant, tormenta, quæ non erat voraginosum, locis opportunis aptantes. Dum hæc celerantur, Sabinianus e inter rapienda momenta periculorum communium lætissimus moderator belli internecivi, f per Edessenâ sepulera, quasi fundata cum mortuis pace nihil formidans, more vitæ remissioris fluxius agens, h militari pyrricha sonantibus modulis pro histrionicis gestibus in silentio summo delectabatur, ominoso sanè & incepto & in loco. Cum hæc & hujusmodi factu dictûque tristia k futuros prænuntiant motus, vitare optimum quemque debere sæculi progressionem discamus. Interea Reges l Nisibi 6 prostratione vili transmissa, incendiis arida nutrimentorum varietate crescentibus, fugitantes inopiam pabuli, sub montium pedibus per valles gramineas incedebant. Cùmque Bebasen villam venissent, unde m ad n Constantinam

6 Ms. prostratione. 7 Ms. Constantinam.

καὶ ἄρα κτεν, τὰς ἐν τοῖς ἔλασι λείοντας ὀπηθιεύουσ αὐτῶν. ὑπὸ ἧ πῦρ ὀητολιῶ τὸ κινεῖς ῥιπταῖ τι κινεῖσταν πῦρτος ἀτῆτον, τελλικαὺτῶν ἔχον δὴωαμιν, ὡσεὶ ἧ ῥαον εἰς τὰς λιμαναδεις ὑχρασίας ἀπελθόντα. ἐκεί μῦθεν ἀφανῆ ὑπὸ ἧ κῆ οἱ λείοντες ἐκτοπιζοῖ. ὡχ ἄτας ὑπὸ τὸ ὄηγ μὲ δὴλθῶντο κἀπὲρ ὄητῶ ἱπαχθῶν, ὡς ἧ ἀπὸ τῆ φωνῆς ἔχον ἀλλοεῦλον ἀδρωατῶντας φῆρῆ. Lindenbr.

e Inter rapienda momenta peric.] Id est, momenta periculorum quæ rapi debent. Sic Lucanus lib. x. de Cæsare:

Insiluit Cæsar, semper feliciter usus
Præcipiti cursu bellorum, & tempore raptο.

& Marcellinus nosster in lib. 25. ad calcem. Valef.

f Per Edessena sepulera] Lib. XIX. Sabinianum etiam tum sepulcris hærentem. Mens Auctoris utrobique obscura. Solebant præsci Christiani, ingruente bellorum multa ante Martyrum sepulera se prosternere, ibique ob mala averruncanda preces suas allegare. Joh. Chrysostom. in Orat. de divit. Βιστονίς ἡ τῆ τὸ δινδρμα, κῆ παχευῖ τὸ πᾶσι τὸ μέγιστῶ δουλῶτων κῆ δειῦφ. τὸ δεδωῖμ ἀπὸ ῥῶσιν ἧ δειῶν, κῆ νικῶ κατ' ἔχθρῶν. An idem hunc Sabinianum secisse dicendum, non liquet. Lindenbr.

g Per Edessena sepulera.] Olim sepulera extra urbes erant, ut notum est. Unde Artemidorus in lib. 1. cap. 58. Si quis, ait, se in urbem curru vectum introire somniverit, faustum esse somnium agro & arhetæ: hic enim victor erit sacro certamine: ille convalescet. Ex urbe autem exire, infastum utriusque somnium est: æger enim ad tumulum effertur. * Chrysostomus Homilâ 74. in Matthæum: ἴδεις τὰ ἐπὶ ἐν πόλει κατὰ κινεῖσταν; et legebis id interdictum esse subjungit, ne ullum in urbe sepulcrum extrueretur. * Sciendum quoque est executiones olim militares extra pœnarium fieri consuevisse: ut testatur Libanius in προειρητικῶ ad calcem. Zosimus in lib. 4. de Valentiniano Juniore: τὸ βασιλεὺς πῶσιω κῆ κῆρῆ τὰς διατρεῖας ποιῶν κῆ περὶ τὸ τᾶντῶν τῆρῶ.

ἀμα τῶν ἧρ σεκτινῶν παίδων ἐκχρησῶν. Denique Ennodius in Panegyrico ad Theodericum: Urbis omne peritium simulacro congressionis atteritur. Sabinianus igitur extra Edessam milites exercebat in campo quodam, in quo cadavera humari solebant. Valef.

h * Sabinianus militari Pyrrichio sonantibus modulis delectabatur.] Sic in lib. 16. de Juliano Cæsare: Ceteram artem modulatius incedendi per Pyrrichiam continentibus disseret fistulis. Marius Victorinus de Metris lib. 11. de napæstico metro pag. 102. Embaterion dicitur, (ἱμναστῆρον) quod est proprium carmen Lacedæmoniorum. Id in præliis ad incedendum virium per tibias cavunt: incedentes ad pedem ante ipsum pugne initium. * Lindenbr.

i Militari pyrrichio.] Primus sic edidit Sig. Gelenius; cùm in anterioribus Editionibus, perinde ac in codice Regio & Editione Rom. legeretur, militari pyrricho, [in Colbertino Pyrico.] Equidem militari pyrricha scribi mallet. Ait enim Marcellinus Sabinianum in bustis Edessenis non quidem exercuisse milites, sed militari pyrricha impendio esse delectatum vice saltationis histrionicæ. Nam cùm pantomimorum saltationibus utpote flagrante bello careret, militaris pyrricha gestibus desiderium suum solabatur. Valef.

k Futuros prænuntiant motus.] Hæc glossemata esse videntur, & abesse possunt abique ullo sensu incommodo. Idem.

l Nisibi pro statione vili transmissa.] Zonaras auctor satis diligens prædit Nisibin à Sapore tunc obsessam fuisse, sed Saporem omisâ statim obsidione cùm nihil proficeret, alia oppida tentavisse frustra, tandemque Amilam cepisse. Quæ cùm ita sint, placet scriptura, quam in Regio & Flor. exemplari * & in Tolos * [ac Colbertino] reperimus, & quæ in Editione Rom. Aug. & Basiliensi servatur: Nisibi prostratione vili transmissa. Sic in fine lib. 28. Leptimogæ agro & Oœnsi internecivâ prostratione transmissa. Idem.

m Ad Constantinam usque epidum.] Longè præferen-

usque oppidum, quod centesimo lapide disparatur, arescunt omnia siti perpetua, nisi quod in puteis aqua reperitur exilis; quid agerent diu cunctati, jamque suorum⁸ duritiæ fiducia transituri, exploratore fido docente, cognoscunt Euphratem nivibus tabefactis inflatum, latè fufis gurgitibus evagari: idèoque vado nequaquam posse transiri. Convertuntur ergo ad ea, quæ amplectenda fortuita daret occasio, spe concepta præter opinionem exclusi: ac proposito pro abrupto rerum præsentium statu urgenti consilio, Antoninus dicere quid sentiat jussus orditur, flecti iter suadens in dexterum latus, ut per longiorem circuitum, ⁹ omnium rerum usu regionum feraciam, & consideratione ea qua rectus pergeret hostis adhuc intactarum, castra duo prædiaria Barzala & Laudias peterentur sese ductante: ubi tenuis fluvius prope originem & angustus, nullisque adhuc aquis advenis adulescens, facilè penetrari poterit ut vadofus. His auditis, laudatòque suafore, & jussu ducere quàm norat, agmina cuncta ab instituto itinere conversa prævium sequebantur.

CAP. VIII. Quo certis speculationibus cognito, nos disposuimus prope Samosata, ut superato exinde flumine, pontiumque apud Zeugma & Caspersana juncturis abscissis, hostiles impetus, si juvisset fors ulla, repellere-mus. Sed contigit atrox & silentio omni dedecus obruendum. Namque ⁿ duarum turmarum equites circiter septingenti, ad subsidium Mesopotamiæ recens ex Illyrico missi, enerves & timidi, ^o præsidium per eos traductus agentes, nocturnasque paventes insidias, ^p ab aggeribus publicis vesperi, quando custodiri magis omnes tramites conveniret, longiùs discedebant. Hocque observato, eos vino oppressos & somno, viginti millia ferè Persarum, Tamsapore & Nohodare ductantibus, nullo prospiciente transgressa, post tumulos celso vicinos Amidæ occultabantur armata. Moxque (ut dictum est) cum abituri Samosatam luce etiamtum dubia pergeremus, ab alta quadam specula radian-

⁸ Ms. duritia. ⁹ Ms. omnem rerum usu regionem feraciam.

ha est scriptura codicis Florentini, in quo legitur *Constantinam*, [ut & in codice Colbertino.] Est enim Constantina opidum Mesopotamiæ in Osdroene situm vado procul ab Euphrate, supra Carras, ut testis est Procopius in lib. 2. Persic. ubi Chosrois ex Antiochia re-
litum in Persidem describit. Stephanus Byzantius scribit, huic opido priùs Nicephorii nomen fuisse. *Νικηφόρου ὄνομα ἦν καὶ τῆς ἐπαρχίας τῆς ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ καλεσθεῖσας. ἡ δὲ πόλις ἐκαλεῖτο Νικηφορίου.* Quamquam in Suida Lexico *κωνσταντία* legitur. Et apud Hieroclem in Itinerario, *ἐπαρχία ἰστρολίνας ἰδεοῦσα κωνσταντία*. In Excerptis quoque Procopii apud Photium Constantia dicitur. Sed in Editionibus Procopii perpetuò Constantina tam in Persicis quam in lib. 2. *μετὰ κισσοῦ* nominatur. Præterea in Notitia Imperii Rom. sub Duce Mesopotamiæ Constantia ponitur, & apud Menandrum

Proteet. in lib. 2. & 8. Historiæ. Postremò Evagrius in lib. 1. Hist. Eccl. Sophronium memorat *κωνσταντινῶν* Episcopum, qui in Indice Episcoporum qui Chalcedon. Synodo subscripserunt, *Constantinop. Episcopus* dicitur provinciæ Osdroenes: corruptè, cum *Constantinenfis* scribi debeat. Ex hujus opidi nomine Constantinenfis pugna dicitur à Ruto Festo. *Vales.*

* n *Duarum turmarum equites septingenti.* Lipsius in l. 2. de Militia c. 7. heic improprie sumit *turmam* asserit, ac fortè *septuaginta* corrigendum esse: nisi abusive *turmas* pro alis posuit. Sic *Velites* ab Ammiano abusive dici prolevi armatura idem Lipsius notat in lib. 3. capite 1. Vide tamen in libris 16. & 21. & 24. Marcellinum, hoc est in cap. xii pag. 158 & cap. xi & cap. lxxi. *Idem.*

o *Præsidium per eos traductus agentes.* *IC. per eos traductus.* Lindenbr.

p *Ab aggeribus publicis.* Glossar. *Agger, strata, via publica.* Servius AEneid. v. & ex eo Isidor. Origin. xv.

me Comes, necessitate non voluntate ad hæc quæ novi scelestæ prolapsæ: egere me præcipitem flagitatores, ut nosti: quorum avaritiæ ne tua quidem excelsa illa fortuna, propugnans miseriis meis, potuit refragari. Simul hæc dicens, è medio prospectu abcessit, non averfus, sed dum evanesceret verecundè retrogradiens, & pectus ostentans. Quæ dum in curriculo semihoræ aguntur, Postsignani nostri, qui tenebant editiora collis, exclamant aliam cataphraetorum multitudinem equitum ponè visam, celeritate quammaxima propinquare. Atque ut in rebus solet afflictis, ambigentes cuinam deberet aut posset occurri, trudente pondere plebis immensæ, passim quæ cuique proximum videbatur, diffundimur universi. Dùmque se quisque expedire discrimine magno conatur, sparsim disjecti & hosti concursatori miscemur. Itaque spreta jam vivendi cupiditate fortiter decernentes, ad ripas pellimur Tigridis altè excisas. Unde quidam præcipientes pulsi, implicantibus armis hæserunt, ubi vadofus est amnis: alii² lacunarum hausti vertigine vorabantur: nonnulli cum hoste congressi, vario eventu certabant: quidam cuneorum densitate perterriti, petebant proximos Tauri montis excessus. Inter quos Dux ipse agnitus, pugnatorumque mole circumdatus, cum Aiadalthe Tribuno, caloneque uno, equi celeritate ereptus abcessit. Mihi dum avius ab itinere comitum quid agerem circumspicio, Verennianus Domesticus Protector occurrit, femur sagittâ confixus: quam dum avellere obtestante collega conarer, cinctus undique antecedentibus Persis, civitatem petebam anhelò cursu rependo, ex eo latere quo incessabamur, in arduo sitam, unòque adscensu perangusto meabilem, quem scissis collibus² molinæ ad calles artandas ædificatæ, densius constringebant. Hic nisti cum Persis, eodem ictu procurrentibus ad superiora nobiscum, adusque ortum alterius folis immobiles stetimus, ita conferti, ut caërorum cadavera multitudine fulta reperire ruendi spatium nusquam possent: utque miles ante ne quidam discriminato capite, quod in æquas partes ictus gladii fiderat validissimus, in stipitis modum undique coartatus hæreret. Et licèt multiplicia tela, per tormentorum omnia genera volarent è propugnaculis, hoc tamen periculo murorum nos propinquitas eximebat: tandèmq; per posticam ingressus, refertam inveni conflente ex finitimis virili & muliebri sexu. Nam & casu lis ipsis diebus, in suburbanis peregrina commercia circumactò anno solita celebrari, multitudo convenarum augebat agrestium. Interea sonitu vario cuncta miscentur, partim amissos gementibus, aliis cum exitio faucis, multis cari-

² Ms. lacunarium.

aug. Aderat, inquit, amplissimus honore magistræ militaris Bauto Comes. Et in veteri Inscriptione Stilicho dicitur Comes & Magister utriusque militiæ. Valef.

³ Hosti concursatori miscemur.] Statarium militem

concurfatori opponit Livius in pagina 331. * Idem.

² Molinæ.] Sic molas & pistrina sequior Latinitas vocavit. In veteribus Glossis molinæ id est mola, & molinarius id est molaris, & id est mola, aquæ molina explicantur. P. Viçtor in regione XIV. urbis Romæ ponit. Diane molinæ. [Gregorius Turonicus in libri III. Historiæ ca-

tates diversas, quas præ angustiis videre non poterant, invocantibus.

CAP. IX. Hanc civitatem olim perquam brevem, Cæsar etiam tum Constantius, ut accolæ suffugium possint habere tutissimum, eo tempore quo Antoninupolim oppidum aliud struxit, turribus circumdedit amplis & mœnibus: locatoque ibi conditorio muralium tormentorum, fecit hostibus formidatam, suoque nomine voluit appellari. Et à latere quidem australi, geniculato Tigridis meatu subluitur propius emergentis: quâ Euri opponitur flatibus, Mesopotamiæ plana despectat: unde Aquiloni obnoxia est, Nymphæo amni vicina, verticibus Taurinis umbratur, gentes Transfigritanas dirimentibus & Armeniam: spiranti Zephyro contraversa Gumathenam contingit, regionem uberem & cultu juxtâ fecundam: in qua vicus est Abarne nomine, sospitalium aquarum lavacris calentibus notus. In ipso autem Amidæ meditullio sub arce fons dives exundat, potabilis quidem, sed vaporatis æstibus nonnumquam fatens. Cujus oppidi præsidio erat semper quinta Parthica legio destinata, cum indigenarum turma non contemnenda. Sed tunc ingruentem Persarum multitudinem sex legiones raptim percursis itineribus antegressæ, muris adstiterè firmissimis; Magnentiaci & Decentiaci, quos post consummatos civiles procinctus, ut fallaces & turbidos ad Orientem venire compulit Imperator, ubi nihil præter bella timetur externa: & Tricesimani & Decimanique

3 Al. exudat. 4 Ms. Tricenisimani.

pite XIX. de Divisione sic scribit: *Ante portam flavus molinas mira velocitate divertit.* Marius Aventicensis Episcopus in Chronico: *Pontem Genavacum, molinas, & iommes per vim deiecit.* Exstatque id vocabulum in lib. 8. Legum Wisigoth. quam etiamnum vocem Gallica lingua retinet. Porro hic locus sic legendus videtur: *Quam scissis collibus molinx ad cales art. vides edificat. e densius confringeb. mt.* In Editione August. legitur, *quem scissis castribus, &c.* Valef.

a *Geniculato Tigridis meatu.* Id est, inflexo in modum geniculi. Procopius tamen in lib. 1. Pers. ait Tigrim ortum ex Armeniæ monte absque ullo flexu recta Amidam ferri, & à Septentrionalem ejus partem perlapsum, in Assyriam pergere: quæ cum Marcellini Historia pugnant. *Idem.*

b *Nymphæo amni.* Nymphæus amnis est in Sophane seu Sophone Martyropoli proximus: trecentis autem stadiis distans ab Amida, ut testis est Procopius in lib. 1. Persicorum. Proinde quomodo vicina Nymphæo fluviò dici possit Amida, equidem non video. Et Procopius quidem Nymphium semper hunc fluvium appellat, perinde ut Theophylactus Sanocatra, & Pifides Diaconus id rebus gestis Heracli, Ius verbis qui leguntur apud Suidam:

Καὶ τὴν μίσητον ὑπερῶτα Νυμφίων.
Ὅσα: Τίγριος καὶ ἑαὶς ὄμιλος
Ἀπὸ τῆς τῆς καυαίτου Νυμφίων. *Idem.*

c * *Gumathenam contingit, regionem uberem*] Scribe *Comagenam.* * Lindendr.

d *Quinta Parthica legio*] Parthicæ legiones sex laudantur; quarum primæ & secundæ meminit Ammian lib. xx. Spartianus in Caracalla: *Præfectus legionis secundæ Parthicæ.* Vetus Inscript. LEG. II. PARTHICAE SEVERIANAE. Item Rome in via Ardeatina: LEG. III. PARTHIC. P. F. Columna vetus nomina legionum continens: I. PARTHIC. II. PARTHIC. III. PARTHIC. * Et in aliis vet. Inscriptionibus laudantur *Clibanarii Parthi Primanorum, Parthi Secundanorum, Parthi Tertianorum, Parthi Quartanorum.* * Quarta Parthica Berœæ præsidio destinata erat, ut Quinta Parthica Amidæ. Theophylactus Simocat. Historiarum lib. 11. pag. 99. & ex eo Photius in Biblioth. pag. 41 *ἑασι τὸ κτλὸν γρηγοῖται ἢ κκαρποπαθὼν κτω πλω ποστηρεῖαν διατερουῖων ἢ ἐς Βερον τὴν πόλιν Σαυρίας τὰς διατερεῖας ποικυῖων.* Sexta Parthica, sub dispositione viri Illustris Magistri militum per Orientem, in Notitia Imperii laudatur. *Idem.*

e *Ut fallaces & turb. ad Orientem venire.*] Milites erant à Magnentio cōscripti, atque ex suo ac fratris nomine Magnentiaci ac Decentiaci nuncupati: quos cōfecto bello Constantius ad Orientem transtulit prudenti cōsilio, ne seditiones ampliùs concitarent. Sic etiam Vitellius Orthonianos milites in Britannia ablegavit, ut scribit Tacitus in libro 4. Hist. *Valef.*

f *Tricesimani Decimanique forteses.*] Tricesimani dicebantur, qui in legione xxx. Ulpia militabant, cujus meminit vetus Inscriptio: *Eranista leg. xxx. Ulpia.*

Fortenses, & Superventores atque Præventores cum Æliano jam Comite, quos tirones tum etiam novos, hortante memorato adhuc Protectore erupisse à Singara, Persasque fusos in somnum retulimus trucidasse complures. Aderat Comitum quoque sagittariorum pars major, equestres videlicet turmæ ita cognominatæ, ubi merent omnes ingenui barbari, armorum viriumque similitudine inter alios eminentes.

CAP. X. Hæc dum primi impetus turbo conatibus agitat insperatis, Rex cum populo suo gentibusque quas ductabat, à Bebase loco itinere flexo dextrorsus, ut monuerat Antoninus, per Horren & Mejacarire & Charcha, ut transiturus Amidam, cum prope castella Romana venisset, quorum unum Roman, alterum Busan appellatur, perfugarum indicio didicit, multorum oves illuc translatas servari, ut in munimentis præcellis & fidis: additumque est, ibi cum supellectili pretiosa inveniri feminam pulchram cum filia parvula, Craugasii Nisibeni cujusdam uxorem, in municipali ordine genere, famâ, potentiâque circumspecti. Aviditate itaque rapiendi aliena festinans, petit impetu fidenti castella: unde subita animi consternatione defensores armorum varietate præstrikti, se cunctosque prodidere qui ad præsidia confugerunt, & digredi jussi, confestim claves obtulere portarum: patefactisque aditibus, quicquid ibi congestum erat eruitur: & productæ sunt attonitæ metu mulieres, & infantes matribus implicati, graves ærumnas inter initia tenerioris ætatis experti. Cùmque Rex, percontando cujusnam conjunx esset, Craugasii comperisset, vim in se metuentem propè venire permisit intrepidam, & visam oportamque absque labra ipsa atro velamine, certiore jam spe mariti recipiendi, & pudoris inviolati mansuri, benignius confirmavit. Audiens enim conjugem miro ejus amore flagrare, hoc præmio Nisibenam se prodicionem mercari

5 Ms. Mejacariren. 6 Al. dicitur. 7 Al. sonitu.

Decimani verò Fortenses, milites sunt legionis x. Fortensis, quæ in vetustis Inscriptionibus legio x. Fretensis dicitur, & in Notitia Imperii sub Duce Palæstinæ. Vetus Inscriptio: A. Atinio. Trib. mil. leg. x. Fretens. Ii postea Fortenses dicti, corrupto per usum vulgi vocabulo, ut videre est in Notitia Imperii Romani, & forsasse ob fortitudinis gloriam. Sic enim Vopiscus in Probi vita de iisdem loquitur: Qui Aurelianus Probo Decimanos fortissimos exercitus sui, & cum quibus ipse ingentia gesserat, tradidit. [Cæsar in lib. i. de bello Gallico, legioni decimæ propter virtutem se maximè confidisse scribit.] Valef.

g Decimanique Fortenses.] In Notitia Imperii sub dispositione viri Illustris Magistri militum Præfentalis, Fortenses collocantur, qui * & alibi in eodem libro laudantur. Eorum etiam meminit Imp. Marcus in Epistola ad Senat. Rom. apud Justinum Martyrem in Apologia pro Christianis 2. p. 79. ἡ ἀρχαὶ τῆς δέκατης ἑστὶν ἐν μέγιστοι

πλῆθος ἀμύθητι ἢ στρατωμάτων καὶ ἐπιπέρας δὲ καὶ τῆς Γεμαρραπτισίας μὴ μὲν καὶ τῆς ἰσχυρῆς. * Sed FRETENSES vera videtur lectio, si prisca monumenta fides: præsertim Columnæ antiquæ Capitoline, in qua ordine multarum legionum nomina recensentur: NOMINA LEG. II. AUG. II. ADJUT. III. SCYTH. VI. VICT. IV. FLAV. XVI. FLAV. XX. VICTR. VII. CLAUD. VI. FERRA. VIII. AUG. I. ITALIC. X. FRETE. Lapis prope Capuam: L. MAGIO. M. F. FAL. VETERANO LEG. XI. FRETENSIS M. .... O. L. PATRONO ET SIBI. Lindenbr.

h Charcha.] Theophylactus Simocatta in lib. 5. καρχαὶς vocat urbem Mesopotamiæ supra Nisibin, omni fructuum genere & incolarum frequentia abundantem. In Notitia Imperii Charta dicitur sub Duce Mesopotamiæ. Valef.

i Absque labra ipsa.] Mirum, ut ferre talia potuerint Valefii: & præcipue cur Hadrianus in præfationis ea parte, ubi tangit aliqua singularia, quæ Latinam linguam Marcellini spectant, non de hac etiam locutione

posse arbitratur. Inventas tamen alias quoque^k virgines Christiano ritu cultui divino sacratas, custodiri intactas, & religioni servire solito more, nullo vetante præcepit: lenitudinem profectò in tempore simulans: ut omnes quos antehac^o diritate crudelitátèque terreat, sponte sua metu remoto venirent, exemplis recentibus docti, humanitate eum & moribus jam placidis magnitudinem temperasse fortunæ.

8 *Al. diritate terreat.*

prorsus non toleranda retulerit. Adfertior patri, qui editioni Lindenbrogianæ adscripsit, *adusque labra*, quæ & lenissima mutatio, & commodissima sententia; ut principio libri seq. *adusque finem diei*, ac sapius. *Gron.*

^k *Virgines Christiano ritu cultui div. sacratas.* Adeo etiam Gentiles verebantur hoc præcipuum Christiani nominis decus: quod etiam testatur Athanasius in Apologia ad Constantium: τὰς ἑὐδαιμονίας ἐκείνης, ὡς αὐτὴν ἔχει τὸ θεῖον σαμῆλον παρ' ἑδμὶ τὸ ἀνδρῶν τὸ κυρίον τῆρο καὶ ἑστῆον ἰπάγγελμα κατορθῶν ἢ ὅτι μόνον ἡμῶν τῆς χριστιανίας. *Has cum vident Gentiles, non secus ac templum Dei suspiciunt. Etenim nullibi gentium grave illud ac celeste præceptum nisi apud nos Christianos seriò exercetur. Simi-*

lia apud Origenem contra Celsum, & apud Basilium legas & Chrysostrum, aliòsque sanctissimos Patres. Quamobrem meritò reprehendendi sunt Novatores nostri, qui ejus gravissimi propositi ne vestigium quidem ullum apud se extare voluerunt. *Vales.* Apage hanc, ut nihil aliud dicam, intempestivam reprehensionem, & vanitatis ostentationem! Quid enim? an hic patet gentiles reveritos hoc præcipuum (sic vocat; sed spero ipsi Henrico adiuvisse magis præcipua) Chr. n. decus? An non ipse Ammianus fatetur ita eum præcepisse per simulationem, & ut causam suam faceret favorabilem? longe abest, ut in istis Valesiani; veteratoribus id probari, nedum reveritus sit. Sed sic & in partibus Historiæ Ecclesiasticæ rapit omnem occasionem tangendi ulceris; & ipse τὸν πάντων mire imbecillum Parisius in sermone vario cognovi. *Gron.*

Explicit Liber XVIII.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM LIBER XIX.

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XIX. continentur.

- CAPUT I. *Sapor, dum Amidenses ad deditionem hortatur, à præsidiariis sagittis & tragulis petitur. Idem dum tentat Grumbates Rex, filius ejus interficitur.*
- C. II. *Amida circumfidetur, & intra biduum bis oppugnatur à Persis.*
- C. III. *Ursicinus noctu obsidentibus supervenire frustra conatur, Sabini-ano Magistro militum repugnante.*
- C. IV. *Pestilentia Amidæ orta, intra decimum diem exiguo imbre sedatur. Et de causis ac generibus pestilentie.*

- C. V. *Amida hinc circum muros, inde per subterraneos fornices duce transfuga oppugnatur.*
- C. VI. *Gallicanarum legionum eruptio, Persis exitiabilis.*
- C. VII. *Turres & alia opera urbis muris admoventur; incenduntur à Romanis.*
- C. VIII. *Amida per celsos aggeres muris proximos tentatur à Persis ac invaditur. Marcellinus post captam urbem nocte evadit, ac fugâ Antiochiam petit.*
- C. IX. *Amidæ ex Ducibus Rom. alii supplicio affecti, alii vincti. Craugasius Nisibenus desiderio uxoris captivæ transfugit ad Persas.*
- C. X. *Plebs Romana inopiam frumenti metuens, seditiones movet.*
- C. XI. *Limigantes Sarmatæ, dum simulata petitione pacis de ceptum Imperatorem invadunt, maxima suorum strage reprimuntur.*
- C. XII. *Læse majestatis multi arcessiti atque damnati.*
- C. XIII. *Lauricius Comes Isaurorum latrocinia compefcit.*

CAPUT I. **H**OC miseræ nostrorum captivitatis eventu Rex lætus, successusque opperiens similes, egressus exinde paullatimque incedens, Amidam die tertio venit. Cùmque primum aurora fulgeret, universa quæ videri poterant armis stellantibus coruscabant, ac ferreus equitatus campos opplevit & colles. Insidens autem equo, ante alios celsior ipse præibat agminibus cunctis, aureum capitis arietini figmentum interstinctum lapillis pro diademate gestans, multiplici vertice dignitatum & gentium diversarum comitatu sublimis. Satisque eum constabat colloquio tenus defensores mœnium tentaturum, aliorum Antonini consilio festinantem. Verùm cæleste numen, ut Romanæ rei totius ærumnas intra unius regionis concluderet ambitum, adegerat in immensum se extollentem, credentemque quòd viso statim obsessi omnes metu exanimati, supplices venirent in preces. Portis obequitabat, comitante cohorte regali: qui dum se propè confidentiùs inserit, ut etiam vultus ejus possit apertè cognosci, sagittis missilibusque ceteris ob decora pe-

1 Al. surgeret.

a Aureum capitis arietini figmentum interstinctum lapillis pro diademate gestans.] Dubio procul hunc habitum Persæ ab Aegypti Regibus sumserunt, quibus in more positum antiquitus fuit, leonis, draconisve, aut alterius effigiem animalis pro diademate capiti imponere. Diodor. Sicul. Biblioth. lib. 1. pag. 39. εν τῷ εἶναι τοῖς κατ' ἄγυθλον δυνάσταις περιτίθειν περὶ τοῦ κεφαλῆ κέντραν, καὶ ταύρων, καὶ δρακόντων ποσειδάως, σημεῖα δ' ἀρχῆς καὶ ποτὲ μὲν Ἰνδῶν, ποτὲ δ' Ἰβηρ, ἐπὶ δ' ἄλλοις καὶ θυμιαμάτων ἐλάδων ἔχον ἔστι

καφαλῆς ἐπὶ ὄλεθρον, καὶ διὰ τῶν αἵμα μὲν αὐτοῖς εἰς ὑπερφίαλον κοσμεῖν, αἵμα δ' τῶν ἄλλων εἰς καταπληξὴν ἀγειν ἢ δεσποδύμονα διδόναι. * Atque inde est, quod in nummis antiquis Lyfimachi, Antigoni, Demetrii Reg. arietina cornua diademati adfixa videmus. Quem morem viri militares postea imitati sunt, & galeis suis cornua quoque addidere. Livius lib. vii. de Philippo Persei fratre: Expeditione ea, qua cum populatoribus agrum ad Sicyonem pugnavit, in arborem illatus impetu equi ad eminentem ramum cornu alterum galea perfrēgit. Plutarchus de Pyrrho: ἐν μάτῳ τῷ τότε λόγῳ διακρίπεται, καὶ τοῖς τεχνικαῖς κίερασι.

titus insignia, corruisset, ni pulvere jaculantium adimente conspectum, parte indumenti tragulae ictu discissa, editurus postea strages innumeras evafisset. Hinc quasi in sacrilegos violati scævians templi, temeratumque tot Regum & gentium dominum prædicans, eruendæ urbis apparatu nisibus magnis instabat: & orantibus potissimis Ducibus, ne profusus in iram à gloriosis descisceret cæptis, leni Summatum petitione placatus, postridie quoque super dedicatione moneri decreverat defensores. Ideoque cum prima lux advenisset, Rex Chionitarum ^b Grumbates fidenter ² eam operam navaturus tendebat ad mœnia, ³ cum manu promptissima stipatorum: quem ubi venientem jam telo fortè contiguum contemplator peritissimus advertisset, contortâ ballistâ filium ejus primæ pubis adolescentem lateri paterno hærentem, ^c thorace cum pectore perforato profudit, proceritate & decore corporis æqualibus antestantem. Cujus occasu in fugam dilapsi populares ejus omnes, mœxque ne raperetur ratione justa regressi, numerosas gentes ad arma clamoribus dissonis concitarunt: quarum concursu ritu grandinis hinc inde convolantibus telis, atrox committitur pugna. Et post interneciva certamina adusque finem diei protenta, cum jam noctis esset initium, per acervos cæsorum & scaturigines sanguinis agrè defensum caligine tenebrarum extrahitur corpus; ut ^d apud Trojam quondam super comite Thessali Ducis exanimi acies Marte acerrimo conflixerunt. Quo funere regiâ mæstâ, & Optimatibus universis cum parente subita clade percussis, indicto justitio juvenis nobilitate commendabilis & dilectus, ritu nationis propriæ lugebatur. Itaque ut armari solebat elatus, in amplo quodam suggestu locatur & celso: circâque eum lectuli decem sternuntur, figmenta vehentes hominum mortuorum, ita curatè pollincta, ut imagines essent corporibus similes jam sepultis: ac per dierum spatium septem, viri quidem omnes per contubernia & manipulos epulis indulgebant saltando, & cantando tristitia quædam genera neniarum, regium juvenem lamentantes. Feminae verò miserabili planctu, in primævo flore succifam spem gentis solitis sletibus conclamabant; ut ^e lacrymare cultrices ⁴ Veneris sæpe spectantur in sollemnibus Adonidis sacris, quod simulacrum aliquod esse frugum adularum religiones mysticæ docent.

² rò eam *ms. deest.* ³ *Mf.* cum eo manus. ⁴ *Al.* Veneræ.

Vid. Diod. Sicul. lib. 5. cap. 30. p. 292. in 3. Paschal. de coronis pag. ultima lib. ultimi. *Galeæ ursinis pellibus ad terrorem tellicæ*, Veget. pag. 37. * Ut verosimile sit ab hac etiam origine esse, quòd in quorundam nobilium gentiliis insignibus cornua in cassidibus vel sola, vel leone, elephanto, aliòve quo *περσικῆς* addito, pingantur. *Lindenbr.*

[^b *Grumbates Rex Chionitarum.*] In codice Colber-

tino nunc *Grymbates Cionitarum Rex* dicitur, nunc *Rex Chionitarum Grumbates.*] *Vales.*

^c *Thorace perforato perfudit.*] Editio Romana habet *profudit*, eodèmq; modo Vatican. [& Colbert.] & Fauchetii codex. At in exemplari Regio, & Augustana Editioe legitur *profudit*: quod equidem prætulærim. *Idem.*

^d *Apud Trojam quondam super Comite Thessali.*] *Hor.* merus copiosè tota Iliadè p. *Lindenbr.*

^e *Lacrymare cultrices Veneris sæpe spectantur in sollemnibus Adonidis sacris.*] Vid. inf. lib. *xxii.* *Idem.*

CAP. II. Post incensum corpus, ossaque sin argenteam urnam coniecta, quæ ad gentem humo mandanda portari statuerat pater; agitata summâ consiliorum placuerat, busto urbis subversæ expiare perempti juvenis manes: nec enim Grumbates ⁵ inultâ unci pignoris umbrâ ire ultra patiebatur. Biduóque ad otium dato, ac missis abunde qui pacis modo patentes agros pingues cultóque vastarent, quinquies ordine multiplicato scutorum cingitur civitas: ac tertix principio lucis corusci globi turmarum impleverunt cuncta, quæ prospectus humanus potuit undique contueri: & sorte loca divisa clementi gradu incedentes ordines occuparunt. Persæ omnes murorum ambitus obsidebant. Pars quæ Orientem spectabat, Chionitis evenit, quâ funestus nobis ceciderat adolescens. ⁶ Vertæ meridiano lateri sunt destinati: tractum servabant Scotemtrionis Albani: Occidentali portæ oppositi sunt Segestani, acerrimi omnium bellatores: cum quibus elata in arduum specie elephantorum agmina, rugosis horrenda corporibus, leniter incedebant armatis onusta, ultra omnem diritatem tætri spectaculi formidanda, ut retulimus sæpe. Cernentes populos tamndimensos, ad orbis Romani incendium diu quæsitos, in nostrum conversos exitium; salutis rata desperatione gloriosos vitæ exitus deinde curabamus, jámque omnibus nobis optatos. A Sole itaque orto usque diei ultimum acies immobiles stabant ut fixæ, nullo variato vestigio, nec sonitu, vel equorum aulito hinnitu: eadémque figurâ digressi quâ venerant, cibo recreati & somno, ùm superesset exiguum noctis, æneatorum clangore ductante, urbem ut mox asuram terribili corona cinxerunt. ⁷ Vixque ubi Grumbates ^h hastam infectam sanguine ritu patrio nostrique more conjecerat facialis, armis exercitus concreans involat in muros: confestimque lacrymabilis belli turbo crudescit, rapido ⁸ turmarum processu in prociñctum alacritate omni tendentium, & contra cri intentaque occurratione nostrorum. Proinde diffractis capitibus multos ostium scorpionum jactu moles faxæ colliferunt: alii trajecti sagittis, pars onfixi tragulis humum corporibus ⁹ obstruebant; vulnerati alii socios fuga præcipiti repetebant. Nec minores in civitate luctus aut mortes, sagittarum reberrima nube auras spissa multitudine obumbrante, tormentorúmque ma-

⁵ Ms. invita. ⁶ Ms. Cujus. ⁷ Al. Vixque ibi. ⁸ f. turemarium processu. ⁹ Al. obstruebant.

[*In argenteam urnam coniecta.*] Scribendum videtur *se coniecta*. Ceterum hic sepulturæ ritus ad Chionitatum morem referendus, non autem ad Persarum, ut cit Gruterus in Notis ad hunc locum. Etenim Persæ nec quidem temporis cadavera non cremabant, sed nuda & insépulta projiciebant extra opida, cósque beatissimos putabant quorum cadavera à bestiis aut volucribus unaprimùm essent laniata; ut scribit Agathias in lib. 2. *inc est, quòd fœdere illo quod inter Justinianum*

Aug. & Chosroem iñctum fuit, cautum est, ut Christianis in Perside positis liceret mortuos humo condere, eisque more Rom. iusta facere; ut refert Menander in lib. 1. Hist. denique Procopius in lib. 1. Persic. legibus Persarum nefas esse dicit, cadavera humo condere. *Vales.*

[*g Vertæ meridiano lateri sunt destinati.*] Ita scriptum omnes Editiones Ammiani præferunt: at in codice Colbertino legitur: *Cujus mer. lateri sunt destinati*, fortè pro *Cumi*, vel *Chumi*, ita ut Hunni designentur ab Ammiano Marcellino, quos Persis confines fuisse Historici docent.] *Hadr. Vales.*

h Hastam infectam sanguine ritu patrio, nostrique more

chinis, quæ ¹ direpta Singarâ possederant Persæ, vulnera inferentibus plura. Namque viribus collectis propugnatores, omiffa viciffim certamina repetentes, in maximo defendendi ardore faucii perniciosè cadebant, aut laniati, volvendo stantes proximè subvertebant, aut certè spicula membrîs infixaviventes adhuc vellendi peritos quæritabant. Ita strages stragibus implicatas, & ad extremum usque ² diei productas, ne vespertinæ quidem hebetaverant tenebræ: ea re quòd obstinatione utrimque magna decernebatur. Agitatis itaque sub onere armorum vigiliis, resultabant altrinfecus exortis clamoribus colles: nostris virtutes Constantii Cæsaris extollentibus, ut domini rerum & mundi: Persis Saporem ³ & Saansaân appellantis & ⁴ Pyrosen, ⁵ quod Rex Regibus imperans, & bellorum victor interpretatur. Ac priusquam lux occiperet, signo per lituos dato, ad ⁶ fervorem similium præfiorum excitæ undique inastimabiles copiæ in modum alituum ferebantur: unde longè ac latè prospici poterat, campis & convallibus nihil præter arma micantia ferarum gentium demonstrantibus. Moxque clamore sublato, ^k cunctis temerè prorumpentibus, telorum vis ingens volabat è muris: utque opinari dabatur, nulla frustra mittebantur, inter hominum cadentia denilitatem. Tot enim nos circumstantibus malis, non obtinendæ causâ salutis, ut dixi, sed fortiter moriendâ studio flagrabamus: & à diei principio ad usque lucem obscuram neutrubi præ-

¹ Al. direpta in Singara. ² Steph. diem. ³ Ms. Seanafran. ⁴ Ms. Pirofen. ⁵ Al. Regibus. ⁶ Ms. fortiorrem.

conjecerat facialis.] De Faciale, ejusque in agrum hostilem hastæ jaculatione, ex Livio, Dionys. Halicarn. A. Gellio * lib. 6. c. 4. Servio AEncid. lib. 9. Isidor. Orig. lib. 8. c. xi. * satis constat. * Ovidius Pastor. vi.

Hinc solet hasta manu belli præsentia mitti:

In Regem & gentes cum placet arma capi. *

Illud tantum nunc monendum, mutatum hunc morem posteriore seculo, & pro hasta gallum objectum. Tzetzes Hist. Chiliad. v. cap. xv.

Τὸ πρῶτον τὸ γένος μὲν Περσῶν ἦν Ἀσπίων
 Οὐδὲν ἄλλο τὸ πῶμα ἀνεκράτεσθε ἐν ἡμῶν,
 Ἀλλὰ τὴν χάριτα πρῶτον ἴδινε τὸ πῶμα
 Δίψοσιν ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν.
 Ἰππῶν δὲ κατὰ κράτος πῶμασιν ἐν ἡμῶν
 Τὸ τὸν ἄνθρωπον δίδουσιν, πᾶσι τὴν ἄσπίδα γὰρ ἔχουσιν.
 Καὶ τὸ τὸ μὲν ἢ τὸ ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν τὸ πῶμα,
 Νεὺν δὲ ἄς δεξιῶν μου, πῶμα δὲ ἀντικράτος δὲ μὲν
 Πῶμασιν, ἀσπίδα μὲν πῶμασιν ἐν ἡμῶν.

Limbr.

¹ *Achemenem appellantis & Artaxerxem.*] Eleganter hunc locum restitimus, quem P. Castelli audacia corruperat. Nam cum in Editione Rom. legeretur, Saansaân app. & Pirose, hæc portenta quadam esse nomen ratus * Castellus * ita correxit ut hætenus editum est. Ego verò cum in codice Regio & Vaticano Editionis

Rom. scripturam deprehendissem, [in Colbert. Saansaân app. & Pirose;] non sum veritus eam postlimini restituere. Est autem Saansaân linguâ Persicâ Rex Regum, ut testatur Marcellinus. Saanenim Persicè Regem significat. Unde Vararanem Regem Persarum cognominatum esse Segansâ, seu σιγανσάν, ut in veteri schedæ reperi, tradit Agathias in lib. 4. quòd ejus pater Segastanos (quorum etiam hæc meminit Marcellinus) bellum vicisset: δούλας δὲ τὸ τὸν ἰσχυρῶν φωνῆ σιγανσάν βασιλέως. Idem de altero Vararane scribit, qui Cermasâ est cognominatus: quem P. Teixera in relatione de Regibus Persarum lib. 2. cap. 27. Baharon Kermoxa indigitat quod est Carmanie Rex. Jam quod spectat ad Pirose nomen, quo bellorum victorem significari ait Marcellinus; ejus origo difficilior est indagata. Nisi placet in derivari à Persico vocabulo *Phiras*, quod victorem significat, ut ex Vocabulario Persico docuit me vir Cl. doctissimisque I. Gauminus. Fuitque hoc nomine quidam Persarum Rex, pater Cavadis, avus magni illius Chosrois, qui Justiniani ac Justinii Tiberiique temporibus imperavit. Ab hoc Pirose dicti videntur milites Pirose ut à Chosroë Chosroite, quorum mentio fit in Hist. Misè lib. 18. In Regio * Tolosanòque * codice scriptum reperi *Pyrosen*. Sed Vaticanus & Flor. *Pirofen* habent. Valentinus, teste Loiffello: *Picorsen*. Fauchetianus *Pyrosen*. Valef.

^k *Cimstis temerè prorumpentibus.*] Codex Regii scriptum habet, *cimstis de more pr.* * Tolosanus, [Colbertinus,] & Editio Romana *demere*. * Idem.

lio inclinato, ferocius quàm consultius pugnabatur. ¹ Exfurgebant enim ruen-
tium ferientiumque clamores, ut præ alacritate consistere sine vulnere quis-
quam vix possit. Tandemque nox finem cædibus fecit, & fatias ærumnarum
indutias partibus dederat longiores. Ubi enim quiescendi nobis tempus est da-
tum, exiguas quæ ⁷ supererant vires continuus cum insomnia labor absumpsit,
sanguine & pallente exspirantium facie perterrente, ⁸ quibus ne suprema qui-
dem humandi solatia tribui sinebant angustia spatorum, intra civitatis ambi-
tum non nimum amplæ legionibus septem, & promiscua advenarum civium-
que sexus utriusque plebe, & militibus aliis paucis adusque numerum milium
xx. concitis inclusis. Medebatur ergo suis quisque vulneribus pro possibilitate
vel curantium copia: cum quidam graviter faucii cruore exhausto spiritus re-
luctantes efflarent: alii confossi mucronibus ^m prostrati, animis in ventum so-
lutis projiciebantur extincti: aliquorum foratis undique membris mederi pe-
titi vetabant, ne offensionibus cassis animæ vexarentur adstrictæ: nonnulli
vellendis sagittis in ancipiti curatione graviora morte supplicia perferebant.

C A P. III. Dum apud Amidam hac partium destinatione pugnatur, Ursi-
tinus mærens quòd ex alterius pendebat arbitrio, auctoritatis tunc in regendo
milite ¹ potioris Sabinianum, etiamtum sepulcris hærentem crebrò monebat,
ut compositis velitaribus cunctis, per imos pedes montium occultis itineribus
properarent: quòd levium armorum auxilio, si qua fors juvisset, stationibus
interceptis, nocturnas hostium adgrederentur excubias, quæ ingenti circuitu
vallaverant muros, aut lacesitionibus crebris occuparent obsidioni fortiter ad-
ærentes. Quibus Sabinianus renitebatur ut noxiis, palam quidem litteras im-
periales prætendens, intacto ubique milite, quidquid geri potuisset, impleri
lebere apertè jubentes: clam verò corde altissimo retinens, sæpe in Comitatu
ibi mandatum, ² ut ansam omnem adipiscendæ laudis decessori suo ardenti stu-
dio gloriæ circumcideret, etiam ex Rep. processuram. Adeo vel cum exitio
provinciarum festinabatur, ne bellicosus homo memorabilis alicujus facinoris
victor nuntiaretur aut socius. Ideoque his attonitus malis, exploratores ad
os sæpe mittendo, (licèt ob custodias artas nullus facilè oppidum poterat in-
troire) & utilia agitando complura nihil proficiens, visebatur ut leo magni-

⁷ Steph. supererant. ⁸ Ms. de quibus. ⁹ Steph. ulsis. ¹ Ms. potioris.

¹ Exfurgebant enim.] In codice Regio [& Colbertino] legitur: *Exurebant enim terrentiumque clamores.* Editione Rom. etiam legitur, *terrentiumque clamores,* & deesse quidpiam facile appareat. Placet autem: *Exurebant enim ruentium ferientiumque clamores.* Sic in cap. v. *amoris ululabilis incendio.* Valef. Fortasse nihil deest, vetus scriptura innuit, aliquas litteras quæ repeti de-
rent, negligenter intercidisse. *Exurebant verberan-*

tium terrentiumque clamores. Gron-

^m Prostrati animis in ventum, &c.] Hujus loci vul-
nus textit potius quàm sanavit P. Castellus. Sic enim in
Editione Rom. erat excusum: *Prostrati curam animis in
ventum solutis projiciebantur extincti.* Neque aliter Va-
lentinus codex habuit quem Loifellus inspexerat, [&
Colbertinus.] In codice Regio ita scriptum inveni, *pro-
strati cum jam animis, &c.* [Fortè legendum *prostrati
coram.*] Valef.

[ⁿ Ut ansam omnem adipiscende laudis decessori suo cir-
cumcideret.] In Colbertino codice lego *ansam omnem.*

tudine corporis & torvitate terribilis, inclusos intra retia catulos periculo eretum ire non audens, 2 unguibus adeptis & dentibus.

CAP. IV. Sed in civitate, ubi sparsorum per vias cadaverum multitudo humandi officia superaret, pestilentia tot malis accessit, verminantium corporum lue tabifica, vaporatis aestibus, varioque plebis languore nutrita: quæ genera morborum unde oriri solent, breviter explicabo. 0 Nimietatem frigoris, aut caloris, vel humoris, vel siccitatis, pestilentias gignere philosophi & illustres medici tradiderunt. Unde accolentes loca palustria vel 3 humecta, tusses & oculares casus, & similia perferunt: contra confines caloribus, 4 tempore febrium ardescunt. Sed quanto ignis materies ceteris 5 est efficacior; tanto ad perimendum celerior siccitas. Hinc cum decennali bello Græcia defudaret, ne peregrinus pœnas dissociati regalis matrimonii lucraretur: hujusmodi 6 graffante pernicie, 7 telis Apollinis perire complures, 8 qui Sol aestimatur. Atque 9 ut Thucydides exponit, clades illa quæ in Peloponnesiaci belli principiis Athenienses acerbo genere morbi vexavit, 7 abusque ferventi Æthiopiæ plagæ paullatim proserpens, Atticam occupavit. Aliis placet, auras, ut solent, a quasque vitiatas factore cadaverum vel similibus, salubritatis violare maximam partem: vel certè aëris permutationem subitam ægritudines parere leviores. Adfirmant etiam aliqui, terrarum halitu densiore crassatum aëra, emittendi corporis spiraminibus resistentem, necare nonnullos: quæ causâ animalia præter homines cetera jugiter prona 10 Homero auctore, & experimentis deinceps multis, cum talis incesserit labes, antè novimus interire. Et prima species lui 11 Pandemus appellatur, quæ efficit in aridioribus locis agentes caloribus crebris interpellari: 12 secunda Epidemus, quæ tempore ingruens 13 acies hebeta

2 Ms. sanguinibus adeptis. 3 Ms. humectatus sese oculares. al. humecta, tusses oculares. 4 Al. tempore febrium ardescunt. Ms. tepore febrium ardescunt. 5 7 est ms. deest. 6 Al. graffata. 7 7 est ferventi ms. & Steph. deest. 8 Ms. acies habet lum.

quarum & terrarum, max omnium animalium. * Idem. 9 Qui Sol aestimatur.] Heraclid. Pontic. in Allegor. pag. 96. * Vid. Aleandrum in Tabulam Heliacam pag. 15. Tela Apollinis in eadem tabula apparent. Vid. Aleandr. ibidem pag. 58. * Idem.

Et ubicumque anse apud Ammianum fir mentio, in codice isto amplam scribi observo: quod semel notasse sufficiat.] Hadr. Vales.

r Ut Thucydides exponit, clades illa que in Peloponnesiaci.] Thucyd. lib. 11. Plutarch. περί της βραχίας τιμωρίας. Idem.

0 Nimietatem frigoris aut caloris.] Oribas. ad Eunap. lib. 111. Ο περιχρον ημετεσ ανθ, ουμιας ημετεσ περι της κεντες, ητοι περιχρον ημετεσ ανθ, η περιχρον ημετεσ ανθ, η περιχρον ημετεσ ανθ. Vid. Heraclid. Pontic. in Allegor. Lindenbr.

10 Homero auctore, & experimentis deinceps.] Homer. locus existat Iliad. α. Ουρας μὲν πρώτον ἰσχυράτο, ἢ καὶ αὐτὸς αὐτῶν. Quem etiam laudant, & uberius hæc explicant Plutarchus Sympo. lib. 1v. Probl. 1. Heraclides Ponticus Allegor. pag. 106. Macrobius Saturnal. v 11. cap. 5 Idem.

p Telis Apollinis perire.] Nimietatem caloris homines & animalia reliqua cum pari nequunt; sagittis Apollinis, qui Sol putatur, id est calore radiorum solarium percunt. Eustathius in Homer. Rapfod. α. Star. Papi-nius in extremo Thebard. 1. * Servius in lib. AEncid. 3. ad illum versum, Corrupto cæli tractu: Hic est ordo pestilentie, ut Lucretius docet, primò aëris corruptio, post a-

t Pandemus appellatur.] Oribas. ad Eunapium lib. 111 cap. 1. Πανδημικὴ ἢ κοινὴ νόσος τὰς πολλὰς ἀμα συμπτῶσ ἀνομάζουσιν, ἀν ἄλλοις ἢ γένουσιν, ἢ τοῖς ἢ αἰτία κοινὴ. Idem.

v Secunda epidemus.] Galen. in lib. 1. Hippocrat. d Morb. vulgar. Εἷμα μὲν ἴσθ νοσημάτων κοινὴ πολλὰς χροιάμῃ ἢ, ἀ δὲ διὰ λίαν κοινὰ. ἵνα δ' ἴσθον ἴδια, τὰ σποραδικὰ εἶναι ἀναγνώσθαι. Τῶν δ' κοινῶν τὰ μὲν ἴσθον τὸ εἶναι, τὰ δ' ἴσθον lum

luminum, & concitat periculosos humores : tertia Lœmodes, quæ itidem temporaria est, sed volucris velocitate letabilis. Hac exitiali peste quassati, paucis intemperanti æstu consumptis, quos multitudo angebat: tandem nocte quæ diem consequuta est decimum, exiguis imbribus disiecto concreto spiritu & crassato, sospitas retenta est corporum firma.

CAP. V. Verùm inter hæc, inquit Persa⁹ vimineis civitatem pluteis circumdabat, & erigi aggeres cœpti: turrèsque fabricabantur frontibus ferratis excelsæ, quarum fastigiis ballistæ locatæ sunt¹ singulæ, ut à propugnaculis propellerent defensores: levia tamen per funditores & sagittarios præclia ne puncto quidem² brevi cessabant. Erant nobiscum duæ legiones Magnentiacæ, recens è Galliis ductæ, ut prædiximus, virorum fortium & perniciousum, ad³ planarios conflictus aptorum: ad eas verò belli artes quibus stringebamur, non modò inhabiles, sed contrà nimii turbatores: qui cum neque⁴ in machinis, neque in operum constructione juvarent aliquem, ⁵ stolidius erumpentes dimicantesque fidentissimè, minuto numero revertentur; tantum proficientes, quantum in publico (ut aiunt) incendio aqua unius hominis manu adgesta. Postremò obseratis portis, precantibusque Tribunis egredi nequeunt, fremebant ut bestiæ. Verùm secutis diebus efficacia eorum emittitur, ut docerimus. In summo loco partis meridiane murorum, quæ despectat fluvium Tigrim, turris fuit in sublimitatem exurgens, sub qua hiabant rupes abscissæ, ut despici sine vertigine horrenda non possent: unde⁶ x cavatis fornicibus subterraneis per radices montis⁷ scalæ ad usque civitatis ducebant planitiem, quò ex amnis alveo haurirentur aquæ furtim, ut in omnibus per eas regiones munimentis quæ contingunt flumina vidimus, ⁷ fabre politæ. Per has tenebras obdrupta neglectas, oppidano transfuga quodam ductante, qui ad diversam partem desciverat, LXX. sagittarii Persæ ex agmine regio, arte fiduciaque præstantes, silentio summoti loci defensi, subito singuli⁸ noctis medio ad contignationem turris tertiam adscenderunt: ibique occultati, manè sago puniceæ coloris esato, quod erat subeundæ indicium pugnæ, cum ex omni parte circumveniri urbem suis copiis inundantibus advertissent, exinanitis projectisque

⁹ Ms. vineis. ¹ Ms. singule. ² τὸ brevitecessat. ³ Ms. palmarios. ⁴ τὸ in ms. d. eff. ⁵ Ms. studiis. ⁶ Ms. vacati. ⁷ Ms. librè. ⁸ Al. nocte media.

ἤματι τὸ ἐπιδημία, δὴ τὸ δὲ ἰ: Συλλογῶν, ὡς εἶρηται, γαστήρῳ ἐν τοῖς ἰσθμοῖς. Τέταν ὃ τὰ χαλεπώτατα κινῶν κα-
εἶ, πῶ ἀπὸ τῆς ἐν τῇ μετὰ τὴν ἀσπίδα ἔχοντα, ἢ ἀπὸ
αὐτῆς ἔξω τὸ γένος τῶν ἐπιδημῶν ἐκφυγῶν. Lindenbr.

x Cavatis fornicibus subterraneis.] Græci Cυεργας appellabant ejusmodi meatus, per quos ad hauriendam quam furtim descendere obsessi solebant. Sic Strabo in lib. 12. de Amalia. ἐπὶ ὃ, ἰσχυρῶς, ἐξ ἧς ἐπιδημία ἀναστρέφεται

Cυεργας τινος ἑστῶτος, ἢ μὲν ἐπὶ τῷ ποταμῷ, &c. Eustathius in Il. π. Cυεργῶν δὴ αἰετῶν τὸ πᾶν ἔσται ποιεῖν ὡς ποταμῶν, per quod plerumque obsessi a-
quam petere solent: idque corruptè Cυεργῶν sua ætate dictum esse restatur in Il. 7. Ejusmodi forniceis fuisse Hierosolymis prodit Dio in lib. 66. & Tacitus Hist. lib. 5. Gregorius Turon. de urbe Convenis loquens in lib. 7. Fons, ait, magnus ad radicem montis erumpens, circumdatus turre turrisima: ad quem per cuniculum descendentes ex urbe, latenter aquas hauriunt. Valef.

y Scala.] Idem, via cavatis gradibus in modum scalarum excisa: ὡς ἔκκεται eodem sensu dixit Polybius in

ante pedes pharetris, ⁹ clamoris ululabilis incendio tela summâ peritiâ dispergebant. Moxque acies omnes ¹ densæ petebant multo infestius quàm antea civitatem. ² Inter incertos nos & ancipites quibus occurri deberet, instantibus supra, an multitudini transscensu scalarum jam propugnacula ipsa prensanti, dividitur opera: & translatae leviores quinque ballistæ contra turrim locantur: quæ ocius lignea tela fundentes nonnumquam binos forabant: è quibus pars graviter vulnerati ruebant: alii machinarum metu stridentium præcipites acti, laniatis corporibus interibant. Quibus hac celeritate confectis, relatisque ad loca fuenta tormentis, paullo securius ³ mœnia omnium concursu defendebantur. Et quoniam augebat curas militum scelestum facinus perfugæ, quasi decurrentes in planum, ita jaculantes diversa missilia lacertis fortibus incumbebant, ut ⁴ Vertæ in meridiem degentes, vulnere acri repulsa disjecti, lacrymantes complurium mortes tentoria repeterent metu.

CAP. VI. Adspiravit auram quamdam salutis fortuna, innoxio die cum hostili clade emenso: cujus reliquo tempore ad quietem reficiendis corporibus dato, posterae lucis initio ex arce innumeram cernimus plebem, quæ Ziata capto castello ad hosticum ducebatur: ad quem locum ut capacissimum & munitum (spatio quippe decem stadiorum ambitur) promiscua confugerat multitudo. Nam etiam alia munimenta iisdem diebus ⁵ rapta sunt & incensa, unde hominum milia extracta complura ⁶ servituri sequebantur: inter quos multi senectâ infirmi, & mulieres jam grandævæ, cum ex variis deficerent causis, itineris longinquitate offensæ, abjecta vivendi cupiditate, furis vel suffraginibus relinquebantur exfectis. Has miserabiles turmas Galli milites contuentes, rationabili quidem sed ⁷ intempestivo motu, conferendæ cum hostibus manus copiam sibi dari poscebant, mortem Tribunis vetantibus primisque ordinibus minitantes, si deinceps prohiberent. Utque ⁸ tentatæ in caveis bestiarum, tætro pedore acerbius efferatæ, evadendi spe repagulis versabilibus illiduntur: ita gladiis portas cædebant, quas supra diximus obseratas: admodum anxii ne urbe excisa ipsi quoque sine ullo specioso facinore deleantur, aut exutâ periculis, nihil egisse operæpretium pro magnanimitate Gallica memorentur: licet antea sæpe egressi, structorésque aggerum ⁸ confossis quibusdam impedire conati, paria pertulerunt. Inopes nos consilii, & quid opponi deberet sævientibus ambigentes, id potissimum, ægrè iisdem adsentientibus, tandem elegimus, ut quoniam ultra ferri non poterant, paullisper morati custodias aggredi

⁹ A' clamoris ululabilis. ¹ Ms. tensæ tepebant. ² libro 17. de Heptastadio loquens. *Vales.*
³ inter ms. deest. ⁴ Ms. mœnia omnia. ⁵ Ms. vergentem merid. ⁶ Ms. rapta. ⁷ Ms. servituri. ⁸ Ms. intemperativo. ⁸ Ms. & Steph. confusis.

lib. 5. ubi Seleuciam ad Orontem describit, & Strabo in

[² Utque tentatæ in caveis bestiarum.] Sic vulgati Marcellini libri. Loquitur autem Marcellinus de feris, quæ ad spectacula publica & amphitheatralia caveis inclusa servabantur, quales erant tigres, ursi, leones, & elephanti, magnitudine utriusque sua & viribus, quàm den-

permitterentur hostiles, quæ non procul erant à conjectu locatæ telorum, ut eis perruptis pergerent profus. Apparebat enim eos, si impetrassent, strages maximas edituros. Quæ dum parantur, per varia certaminam genera defenabantur acriter muri, laboribus & vigiliis, & tormentis ad emittenda undique saxa telaque dispositis. Duo tamen aggeres celsi, Persarum peditum manu erecti, & expugnatio civitatis struebatur operibus lentis: contra quos nostrorum impensiore curâ moles excitabantur altissimæ, fastigio adversæ celsitudinis æquata, propugnatorum vel nimia pondera duraturæ. Inter hæc Galli morarum impatientes, securibus gladiisque succincti, patefactâ sunt egressi posticâ, observata nocte squalida & interluni; orantes cæleste præsidium, ut propitium adesset & libens. Atque ipsum spiritum reprimentes, cum propè venissent, conferti valido cursu, quibusdam stationariis interfectis, exteriores castrorum vigiles, ut in nullo tali metu sopitos obruncantes, supervenire ipsi regiæ, si prosperior juvisset eventus, occultè meditabantur. Verum audito licet levi tendentium sonitu, gemituque caesorum, discusso somno, excitatis multis, & ad arma pro se quoque clamitante, steterunt milites vestigiis fixis, progredi ultrâ non ausi: neque enim cautum deinde, expergefactis quos

9 Al. mittenda. 1 Ms. ipsi regiæ. 2 Ms. revertentem dentium.

tibus multo notabiliores, ita ut à canibus, felibus, muribus, aliisque minutis animalibus dentatarum bestiarum appellatione distingui non possint. Petrus Pithæus ad marginem Ammiani sui notavit pro dentate in Mss. legi tentate. In codice Colbertino recentiore quidem, sed optimo, disertè scriptum inveni, tentata. Quæ haud dubiè vera est lectio. Tentate incaveis bestie, id est tentæ, detentæ. Sic terras sæpe vastitatas Ammianus ipse in libro xvi. dixit pro vastitatis: densitatis acies paulo infra pro densatas, ex codice Colbert. Valef.

a Galli morarum impatientes, securibus gladiisque succincti. Frequens hujus armaturæ apud Gallos usus, quam etiam Agathias notat lib. 11. pag. 36. τὰ ἔπλα ἕσπερ ἐκείνου φίλον, περισκινῶντον, ἀδὲ μὲν γὰρ πλέκῃ ἐδίηγοντο πόλλοι, ἀδὲ δὲ τὰ ὄπληματα δέροντο αἱ ἀρμάδες. Procopius Gothicorum libro 11. de Francis irruptionem in Italiam facientibus: ἔτερον τε καὶ ἀσπίδα φέρον ἕκαστος, καὶ πέλκην ἕνα. ἢ δὲ ὁ μὲν σιδῆρον ἀσπίδα τε καὶ ὄπλις ἐκατέρωθεν ἐς τὰ μέγιστα ἰδῶ, ἢ δὲ καὶ τὴν πύργου βραχέια ἐς ὄργαν. Τῶν δὲ καὶ πέλκην ῥήτωντες αἰεὶ ἐν σπείραις ἕκαστος, εἰσδρασκὸν ἐν τῇ πρώτῃ ἀρμῇ τὰς τε ἀσπίδας διαρρηγνύοντες ἢ πέλκην, καὶ αὐτὸς κτείνεν. Sidon. Apollinar. Sigisneris Regii juvenis pompam describens, sic de sociorum ejus ornatu addit, lib. iv. Epist. 20. Eo quo comebantur ornati, muniebantur, lanceis imfatis, securibusque missilibus dextra refertæ, clypeis lævæ partem adumbrantibus. Lindenbr.

b Observata nocte squalida & interluni. Haud verosimile est bellicis artibus exercitatos, lunares noctes insidiis ceptasse. Ea de re qui vim dictionis Marcell. non

fatris percepere, rescribere conati sunt; -- nocte squalida & illumi. Cui lectioni stabiliendæ facere visus est locus consimilis lib. 17. Pertimescens solertissimus Cæsar, ne observata nocte illumi, barbari gelu vincitum amnem pervaderent. Sed non temere quid mutandum. Interlumis enim vox est, quam alii noctem silentis Lunæ vocant; cum scilicet Luna, ut dicitur, in coitu est, nec lucem ullam spargit. Unde & interlunium Plinio lib. xvi. cap. 39. Glossar. Interlunium, ἡσυχαστικὸν σελήνης. Vide Sotion. apud Cass. Bass. de Agricult. lib. 1. cap. 13. Idem.

c Si prosperior illuxisset eventus. Ita correxit Sig. Gelenius, cum ex Castellii conjectura antè legeretur, si prosperior isset eventus. In Editione Rom. perinde atque in codice Regio, [& Colbertino] *ac. Tolos. * legitur, si prosperioribus isset eventus: unde conjicio ita à Marcellino scriptum fuisse, si prosperior juvisset eventus. Valef. Etiam prope ad Mssos accederet, si prosperior id juvisset eventus. Gron.

d Audito ruentium sonitu. Et hæc scriptura Gelenium habet auctorem. Nam in Editione Rom. excusum erat: Audito licet reve. . . dentium sonitu. Ex quo P. Castellus hanc lectionem esinxerat, audito lixarum ruentium sonitu: quod merito improbatum est à Gelenio. Ruentium inter caesos non lixæ tantum, sed Optimates erant ac Satrapæ, ut subjicit Marcellianus. * In Tolosano codice legitur: Audito licet ruentium sonitu. * In exemplari Regio scriptum est: Audito licet revertentium sonitu: & ad orani emendarum est ruentium. In Ms. Flor. [& Colbertino] legitur: Audito licet revertentium son. Quamobrem non ineptè conjecerit quispiam ita esse scribendum: Audito licet levi tendentium (supple Gallorum) sonitu, gemituque caesorum. Et si enim Galli quantum fieri poterat

petebant ³ insidiæ, in apertum properare discrimen, ⁴ cùm jam undique fren-
dentium catervæ Persarum in prælia venirent accensæ. Contrà Galli corporum
robore audaciæque quoad poterant inconcussi, gladiis secantes ⁴ adversos, par-
te suorum strata, vel sagittarum undique volantium crebritate confixa, cùm
unum in locum totam periculi molem conversam, & currentium hostium agmi-
na advertissent, nullo terga vertente evadere festinabant: & velut repedantes
sub modulis, sensim extra vallum protrusi, cùm manipulos confertiùs inva-
dentes sustinere non possent, tubarum perciti clangore castrensium, discede-
bant. Et resultantibus è civitate lituis multis, portæ panduntur recepturæ no-
stros, si pervenire illuc usque valuissent: tormentorùmque machinæ stridebant
sine jaculatione ulla telorum, ut stationibus præsidentes, post interemptos fo-
cios ponè agerentur ignari, ⁵ urbis oppositi mœnibus ⁵ nudatis ut viri fortes
susceperentur innoxii. Hæcque arte Galli portam prope confinia lucis introiere
minuto numero, quidam perniciosè, pars leviter vulnerati, quadringentis ea
nocte desideratis: qui ⁶ non Rhœsum, nec cubitantes pro muris Iliacis Thra-
cas, sed Persarum Regem armatorum centum in millibus circumseptum, ni ob-
stitisset violentior casus, in ipsis tentoriis obtruncarant. ¹ Horum Campiducto-
ribus ut fortium factorum antesignanis, post civitatis excidium, ¹ armatas sta-
tuas apud Edeffam in regione celebri locari jusserat Imperator, quæ ad præsens
servantur intactæ. Retectis sequenti luce funeribus, cùm inter cæсорum cada-
vera Optimates invenirentur & Satrapæ, ⁶ clamoresque dissoni fortunam aliam
alibi cum lacrymis indicabant, luctus ubique & indignatio Regum audiebatur,

³ Steph. insidiis. ⁴ Ms. adversas partes. ⁵ Ms. nu-
darent nuperia viri ⁶ Ms. clamoresque dissoni.

occultè ac tacitè properabant, fieri tamen non poterat
quin armis suis sonitum edereut. *Vales.* Cujus conje-
cturam ut longe propius accedentem ad Mss. codices re-
posui in contextum ejecta Gele: Gelenana, ita inimpu-
dente, ut integram vocem licet ne quidem attendat.
Possis tamen literis quæ in Regio & Florentino spar-
sæ sunt, ordinatius collectis, commodissimum credere
Audito licet brevi (i.e. parvo) furentium sonitu. Gron.

^e Cùm jam undique.] Ante hæc verba punctum in
Mss. & Editionibus omnibus, Romana scilicet, Aug.
& Basilicensi notatum est, eaque interpunctio mihi qui-
dem magis arridet. *Vales.*

^f Urbis oppositi manibus.] Legendum arbitror *opposi-
ti*: sed sequentia longè corruptiora sunt. In Regio co-
dice sic leguntur scripta: *Urbis opp. manib. nudaret ni por-
ta viri fortes susceperentur innoxii.* In Editione verò Ro-
mana sic excusum est: *Nudarent nupta viri fortes, &c.*
Ms. Florentinus, teste Lindenbrogio, scriptum habet:
Nudarent nuperia viri f. &c. [Codex Colbertinus: *Nu-
darent nuperia viri fortes, &c.*] * Tololanus: *Nuda-
rentur importa viri, &c.* * Idem. Primum conatum
istum in mutando verbo *oppositi*: valde juvenilem esse do-

cebunt exempla, quæ collegit pater in notis ad Livium
xxiii, 29. Media quum sint perquam corrupta, po-
ssitima videntur innuere in Mss. *nudarent*; *imò ita viri
fortes susceperentur innoxii*, vel, ut pater, *nudarent opera
viri.* Gron.

^g Non Ræsum, nec cubitantes.] Homer. *Iliad* x. Lindenbr.

^h Horum Campiducto-ribus.] De Campiducto-ribus &
Armorum doctores abunde diximus supra. Ceterum
dubitari potest, sintne idem Campiductores cum Cam-
piducto-ribus. Diversum enim eorum munus fuisse re-
perio. Quippe Campiductores, quod & ipsius nominis
origo demonstrat, agmen præbent. Unde Chryso-
stomus in Ep. ad Innocentium Papam: *κατασκευαστας*, in-
quit, *αὐτὸν δὲ αὐτὸν ἀποσκευαστὰς ἔχοντα.* Et in Mauricii Ta-
cticis Campiductores explorare loca & itinera compla-
nare jubentur. Idem etiam Campigeni videntur dicti. Ve-
getius in lib. 2. *Campigeni*, ait, *hec est antesignani, ideo
sic nominati, quod eorum opera atque virtute exercitui vis
crescit in campo:* quæ cum Marcellini verbis optimè con-
veniunt. Sic enim ait Marcellinus: *Horum Campiducto-
ribus ut fortium factorum antesignanis, &c.* Si quis tamen
Campiductores nihil à Campiducto-ribus differre con-
tenderit, equidem non vehementer repugnabo. *Vales.*

ⁱ Armatas statuas.] Ita Vestritio Spurinna triūni-
phalis statua ob res strenuè gestas collocata fuit; *Plin.*

arbitrantium per stationes muris objectas irrupisse Romanos: indutiisque ob hoc tridui datis ad sensu communi, nos quoque spatium ad respirandum accepimus.

CAP. VII. Percussæ deinde novitate rei efferatæque gentes, omiſſa omni cunctatione, operibus, quoniam vis minimè procedebat, decernere jam censebant: & concito extremo belli ardore, omnes oppetere glorioſè jam properabant, aut ruina urbis animis litasse caſorum. Jamque apparatu cunctorum alacritate perfecto, exſiliente lucifero, operum variæ species cum turribus ferratis admovebantur: quorum in verticibus celsis aptatæ ballistæ propugnatores agitantes humiliùs disjectabant. Et albescente jam die, ferrea munimenta membrorum cælum omne subtexunt: densitatæque acies non inordinatim ut antea, sed tubarum sonitu leni ductante, nullis procurſantibus incedebant, machinarum operi tegminibus, cratèsque vimineas prætendentes. Cùmque propinquantes ad conjectum venerent telorum, oppositis scutis Persæ pedites sagittas tormentis excussas è muris agriùs evitantes, laxarunt aciem, nullo pæne jaculi genere in vanum cadente: etiam cataphracti hebetati & cedentes animos auxere nostrorum. Tamen quia hostiles ballistæ ferratis impositæ turribus, in humiliora ex supernis valentes, ut loco dispari, ita eventu dissimili nostra multo cruore foedabant: ingruente jam vespera cùm requiescerent partes, noctis spatium majus consumptum est, ut excogitari possit, quid exitio ita atroci objectaretur. Et tandem multa versantibus nobis fedit consilium, quod tutius celeritas fecit, quatuor iisdem ballistis scorpiones opponi: quidam translati è regione cautè, quod artis est difficillimæ, collocantur, lux nobis advenit mæstissima, Persarum manipulos formidatos ostentans, adjectis elephantorum agminibus, quorum stridore immanitatèque corporum nihil humanæ mentes terribilius cernunt. Cùmque omni ex latere armorum & operum belluarumque molibus urgeremur, per scorpionum ferreas fundas è propugnaculis subinde rotundi lapides acti, dissolutis turrium coagmentis, ballistas earumque tortores ita fudere præcipites, ut quidam citra vulnerum noxas, alii obtriti magnitudine ponderum interirent: elephantis vi magna propulsis, quos flammis conjectis undique circumnexus, jam corporibus tactis, gradientèsque retrorsus, ^{7k} retinere magistri non poterant: postque exustis operibus, nulla quies certaminibus data. Rex enim ipse Persarum, qui numquam adesse certaminibus cogitur, his turbinum infortuniis percitus, novo & numquam antè cognito more, præliatoris militis ritu proſiluit in confertos:

⁷ Ms. recere.

lib. 11. Epist. 7. Lindenbr.

^{7k} Retinere magistri non poterant.] In Ms. Flor. recere

scriptum esse testatur Lindenbrogius: unde quis suspicari possit legendum esse *regere*, quod etiam ad oram Regii exemplaris adscriptum invenimus: * & ita habet codex Tolosanus: * [at Colbertinus, *retete mag. non po-*

& quia conspectior tequentium multitudine procul speculantibus visibatur, petitus crebritate telorum, multis stipatoribus stratis abscessit, alternans regibiles acies: & ad extremum diei nec ⁸ mortium truci visu nec vulnerum territus, tandem tempus exiguum tribui quieti permisit.

CAP. VIII. Verùm nocte prælia dirimente, somno per breve otium capto, ⁹ innotescente jam luce ad potiunda sperata, ira & dolore exundans, nec fas ullum præ oculis habiturus, gentes in nos excitabat. Cùmque crematis operibus, ut ¹ docuimus, pugna per aggeres celsos muris proximos tentaretur, ¹ ex aggestis erectis intrinsecus, quantum facere nitique poterant, nostri æquis viribus per ardua resistebant. Et diu cruentum proelium stetit, nec metu mortis quisquam ex aliqua parte à studio propugnandi removebatur: eoque producta contentione, cùm fors partium eventu regeretur indeclinabili, diu laborata moles illa nostrorum, velut terræ quodam tremore ² quassata procubuit: & tamquam ^m itinerario aggere vel superposito ponte complanatum spatium, quod inter murum congestamque forinsecus struem hiabat, patefecit hostibus transitum, nullis obicibus impeditum; & pars pleraque militum dejectorum oppressa vel debilitata ³ cessabat. Concursum est tamen undique ad propulsationem periculi tam abrupti: & festinandi studio aliis ⁴ irretientibus alios, audacia hostium ipso successu crescebat. Actis igitur Regis imperic procliatoribus universis, strictoque comminus ferro, cùm sanguis utrobique immensis cædibus funderetur, ⁵ m oppletæ sunt corporibus fossæ, latiorque via ⁶ ideo pandebatur: & concursu copiarum ardenti jam civitate oppleta cùm omnis defendendi vel fugiendi spes esset abscisa, pecorum ritu armati & imbelles sine sexus discrimine trucidabantur. Itaque vespera tenebrante, cùm adhuc licet iniqua reluctantante fortuna, multitudo nostrorum manu conferta difringeretur; in abstrusa quadam parte oppidi cum duobus aliis latens obscura

⁸ Ms mortium truci visio nec vuln. ⁹ Ms. umotescit. ¹ Al. docueram. ² Ms. quassina. ³ Al. cessabat. ⁴ Al. irretientibus. ⁵ Ms. appellatæ. ⁶ Al. in-

tuert, & correctum eadem manu retinere.] Valef. Regere & ipsos magistros etiam Rectores dicit Livius xxvii, 49. Gron.

¹ Ex aggestis erectis intrinsecus.] Suidas: Εγιστα (sive εγιστα) περιμικτή μηχανήμα εν διστον κη εδων κη κη ηγεροφου. Ammian. lib. xx. Sublimes aggestus, qui jam consummati muris altius imminabant. Eodem libr. Prunus manus aggesti inservire juncturis. Procopius, cùm hanc machinas describeret, vocem quoque retinuit, Persicor. lib. 11. pag. 83. Προκαλιμαματα εν τραχιών περιχών, α δὲ καλεῖται κολυμβά, πάχος τε κη μήκος διακοῦδες ἴσοντα, ἀντήκαυτις εν εδων μακρῶν ὀπίσσωσθιν αἰετῶν πλω ἀγίσαν ἰρηχ-ζυμῶν ἰπιπυτο ὅτα γδ τὸ περιμύκρον τῆ λατίαν φανῆ ἐκάλον

παμύκρον. Quem locum Suidas exscripsit. Dicuntur etiam suggestus. Ammian. lib. xxiv. Ardui suggestus erigebantur. Lindenbr.

^m Itinerario aggere vel sup. ponte.] Utrumque jungit etiam Tacitus in lib. 1. Annal. Præmissa Cæcina ut occultis saltuum seruetur, pontesque & aggeres humidio paludum & fallacibus campis imponeret. Idem in lib. 4. Proxima inquit, æstuaria aggeribus & pontibus traducendogratio ri agmini firmat. Similiter & Livius in lib. 26. & 30 Porro utrumque fuit inter munera militaria, ut patet ex Herodiano in lib. 4. πάντες ὡς στρατιώτες ἰσχυροί, εἰς ἰρυσυοτι ἐρύττων ἰδῆ, σκαπῶν πρῶτον, εἰς ἰεῖδρον γερῶσσαι ἢ βδ-εῶν γῶσαι. Id est: Omnia prinde ac gregarius miles fastidabat: sive fossam fodere, sive rivopontem imponere, sive aggerem struere opus erat, primum operi manus admovent. Valef.

^m Oppletæ sunt corporibus fossæ.] Sic fecit Valefius, quum ex Florentino citaret Lindenbrogium appellatæ,

præsidio noctis, posticâ per quam nihil servabatur evado, & squalentum per-
itiam locorum, comitumque adjutus celeritate, ad decimum lapidem tandem
perveni. In qua statione lenius recreati, cum ire protinus pergeremus, &
cedendi nimietate jam superarer ut insuetus ingenuus: offendi 7 dirum adspe-
ctum, sed fatigato mihi lassitudine gravi levamen impendio tempestivum. Fu-
gaci equo nudo & infreni calorum quidam sedens, ne labi possit, ex more ha-
benam qua ductabatur, sinistra manu artius illigavit: moxque decussus, vin-
tuli nodum abrumpere nequiens, per avia saltusque membratim discerptus,
umentum exhaustum cursu, pondere cadaveris 8 detinebat: cujus 9 dorsualis
comprehensi servitio usus in tempore, cum iisdem sociis ad fontes sulfureos a-
quarum suapte natura calentium ægrè perveni. Et quia per æstum arida siti
reptantes aquam diu quæritando, 0 profundum bene vidimus puteum, &
eque descendendi præ altitudine, nec restium aderat copia, necessitate do-
cente postrema, P indumenta lineata quibus tegebamur, in oblongos discidimus
annulos: unde explicato fune ingenti, 9 centonem quem sub galea unus fere-
at è nostris, ultimæ aptavimus summitati: qui per funem conjectus aquasque
auriens ad peniculi modum, facilè 1 sitim quâ hauriebamur extinxit. Unde

7 Al. dirum aspectu 8 Ms. detinebatur. 9 Ms. re-
tantes.

ex prioribus editis repleta quod & ipse videtur in suis
venisse. Sed inde pater meus colligebat oppilatæ, longe
elegantius & verius. Gron.

o Dorsualis comprehensi servitio.] Gloss. Νωρίςεστ,
orsualis. Sic asellus dorjuarius. Varr. de Re Rustic. lib.
1. cap. 6. Lindenbr.

o Profundum bene vidimus puteum.] Certum est sic
mmian. scripsisse, non profundum pæne, ut in retro E-
tionibus. Sic lib. xxiii. -- Eadem accipere bene consue-
s. -- Longo exinde intervallo bene est insula. Lib. xxx.
doliis bene redierant omisti. Quomodo etiam Tribonia-
us actiones bene multas dixit, Institut. lib. 4. Tit. 6. §.
2. * Arnob. lib. 6. p. 101. Arietem nobilem bene gran-
ibus cum testiculis deligit. Et iterum apud eundem p.
or. Arque ita decies apud Hirtium de Bello Hispan. *
lem.

p Indumenta lineata quibus tegebamur.] Hæc ad tuni-
s linesa referre soleo, de quibus eleganter Hierony-
us in Epist. ad Fabiolam de vestitu sacerdotali. Solent,
quit, militantes habere lineas, quas camisias vocant, sic
tas membris & adstrictas corporibus, ut expediti sint vel
d cursum, vel ad prælium, dirigere jacula, tenere cly-
um, ense librare, & quocumque necessitas traxerit.
lem in Epitaphio Nepotiani. Refervet, inquit, alius,
rod in palatii militia sub chlamyde & candenti lino corpus
us cilio tritum sit. Nonnus quoque in lib. 37. Dionys.
iisdem militum lineis loquitur his versibus:

Καὶ λήθω κίρκουσι δέμας χιονάδες πίπρω,
ὄσιν ἔγω δάβρωσι δέι φορέωσι μάχηται.

Posteriores Græci ὄσιν ἔγωσι dixerunt, teste Eustathio

in Iliad. χ. ubi contendit χιτῶνα simpliciter non esse tu-
nicam interulam. Libanius in Orat. ad Curiam Antio-
chensem contra Severum pag. 621. δούτερον χιτῶνα λήθω
appellat. Vales.

q Centonem quem sub galea.] Pileum intelligo quem
sub galea milites interdum gestare solent, ne ferri aspe-
ritate caput oblatetur. In Suidæ Lexico πῖθον κέντρονον.
Quam ad rem usui fuit apud veteres Ἀχιλλεύου σπιθήθον, A-
chillea sponsia, ita ab Achille inventore dicta, ne terreae
castidus rigor cervicem offenderet. Ἐσπερίου θοῦ σπιθῆθ
ταῖς περιμαρμαίαις, καὶ εὐργον ἴσως Ἀχιλλείας, i.e. μη σιδυ-
εσς τείθῃ τῶν κεραιῶν, ut ait Eustathius in Il. ix. Spon-
giæ autem dicebantur hujusmodi centones, quod essent
ex lana coacta, molles spongiarum instar. Unde &
spongiam vocarunt Romani, teste Livio, munimen-
tum pectoris eandem ob causam. Sed ut ad centonem
nostrum redeamus, Græci πῖθον eum appellabant. Ho-
merus de Ulyxis casside in Iliade κ. πῖθον δ' ἐνί μέσῃ ἀθή-
γεσ: ubi notat Eustathius omnibus galeis secundum anti-
quos commune esse, ut pileum seu centonem intus ha-
beant: recentiores verò, quasi novum ac proprium
quiddam in Homericò versu intelligeretur, pictoribus
persuasisse ut pileum Ulyxi adderent: quod primus
fecisse dicitur Apollodorus ὁ σμυρναῖος. Quamquam Pli-
nius in lib. 35. primùm è pictoribus Nicomachum Ulyxi
pileum dedisse scribit. Erat autem hic pileus prorsus si-
milis ei quam vernaculo sermone calottam dicimus, ut
in Ulyxis imaginibus visitur etiamnum. Idque testatur
D. Hieronymus in Ep. ad Fabiolam. Quartum, ait, ge-
nus est vestimenti, rotundum pileolum, quale pictum in U-
lyxco conspicimus, quasi sphaera sit divisa, & pars una
ponatur in capite. Idem.

r Sitim quâ hauriebamur.] Mallem urebamur, ut

citi ferebamur ad flumen Euphraten, ulteriorem ripam petaturi per navem
quam transfretandi causa jumenta & homines, in eo tractu diuturna consuetu-
do locarat. Ecce autem Romanum agmen cum equestribus signis disjectum e-
minus cernimus, quod ¹ persequabatur multitudo Persarum, incertum unde
impetu tam repentino terga viantum aggressa. Quo exemplo ² terrigenas illos
non sinibus terræ emersos, sed ³ exuberanti pernicitate credimus natos: qu-
oniam inopini per varia viscebantur, ⁴ Sparti vocitati, humo exsiluisse, ⁵ ve-
tustate ut cetera fabulosius extollente, sunt existimati. ⁶ Hoc conciti, cum
omne jam esset in celeritate salutis præsidium, per dumeta & silvas montes pe-
timus celsiores: exindeque Melitinam minoris Armeniæ oppidum venimus
ubi repertum Ducem comitati jam profecturum, Antiochiam revisimus.

CAP. IX. * Interea Sapor & Perse, quia tendere jam introrsus autumn-
præcipiti ¹ hædorúmque improbo fidere exorto prohibebantur, captivos ager-
tes & prædas, remeare cogitabant ad sua. Inter hæc tamen funera direptioné
que civitatis excisa, Æliano Comite & Tribunis, quorum efficaciam diu de-
fensa sunt mœnia, stragésque multiplicatæ Persarum, patibulis scelestè suff-
xis, Jacobus & Cæsius Numerarii Apparitionis Magistri equitum, aliique
Protectores post terga vinctis manibus ducebantur: Transgigitanis, qui soll-
citâ quærebantur industriâ, nullo infimi summi que discrimine, ad unum
omnibus contruncatis. Uxor verò Craugassii, quæ retinens pudorem inviol-
tum ut matrona nobilis colebatur, mærebat velut orbem alium sine marito v-
sura, quamquam sperabat documentis præsentibus altiora. In rem itaque co-
sulens suam, & accidentia longè antè prospiciens, anxietate bifaria stringeb-
tur, viduitatem detestans & nuptias. Ideo familiarem suam perquam fiduam
regionúmque Mesopotamiæ gnarum, ⁶ per Izalam montem inter castella præ-

¹ Ms. persequabatur. ² Ms. exsuperanti. ³ Ms. vetustate mater. ⁴ et malo ms. deest. ⁵ et improbo deest. ⁶ Ms. perizalam.

conjecit etiam Gruterus. *Vales.* Et forsitan supervacue
literæ clamant legendum, *quasitaurebamur.* Gron.

¹ *Terrigenas illos non sinibus te re emersos.* Utitur
eodem hoc exemplo in simili re Eunapius in Fragmentis
legation. Fabula autem narratur ab Apollodoro Bibliothecæ
lib. III. Palaphato fab. VI. Ovidio Metam. III.
fab. 3. Hygino fab. CLXXXIII. Placid. Lactant. in Star.
Theb. lib. I. Tzetze Histor. Chulid. x. cap. CCCXXXIII.
Londenbr.

² *Sparti vocitati.* Apollod. Biblioth. lib. III. Κάθ' ἡμέ-
ρας αὐτῶν ἔσθ' ἄρτα, καὶ ἔσθ' ἄρτα καὶ ἄρτα καὶ ἄρτα
ἐπιπύ. τῶν δὲ Σπάρτων ἀντίστασιν ἐν γῆ ἀνδρῶν ἰσχυροί, ἔσθ'
ἐκείνων Σπάρτας. *Idem.*

³ *Vetustate ut cetera fabulosius extollente.* Fabulam
attribuunt Phœnicibus: unde φαινικῶν τὸ ψῆδος, καὶ
τῶν καὶ ἄλλων καὶ τὸς Σπάρτας, καὶ Κάθ' ἡμέρας ἰσχυροί.

μῦθον. Magn. Etymolog. *Idem.*

⁴ *Interea Sapor & Perse.* Sic primus restituit Ge-
nius, cum in Editione Rom. aliisque eam secutus Edi-
onibus legeretur: *Interea Imperator & Perse.* Codex E-
gius scriptum habet: *Interea Imperator & Perse.* *Vales.*

⁵ *Per Zagryon montem.* Hæc scriptura tolerari n-
potest, cum Zagrus mons sit in Media, teste Ptolemæo
Strabo eam locat in Chaloniride, & Mediam à Babyl-
onia eo monte dirimi scribit: cui accedit Polybius in l.
5. Merito igitur scripturam Editionis Rom. restitui-
mus, que Regii codicis & Valentini, * Tolosani *
Florent. auctoritate firmatur. Est autem Izala mons
Mesopotamia non procul à Nisibi, ut testis est Marce-
linus in lib. 18. his verbis: *Adiissentque Ursicinum pau-*
ante urbem ingressum, montem Izalam petere. Porro Iz-
ale montialter adnexus est Aizumas nomine, instar j-
gnitæ verticis, è quo duo veluti pedes procurrunt:
quibus deinde Izalas surgit, paullatimque progreditur
in altum, & exinde rursus paullatim in declive delaber-
usque ad Tigrim porrigitur: atque ad Caucasum usque
fidiar.

fidariaria ⁷ duo, ² Maride & Lorne, introiturum Nisibin occultè dimisit, mandatis arcanisque vitæ secretioris maritum exorans, ut auditis quæ contigerint, veniret secum beatè victurus. Quibus contentus expeditus viator, per saltuosos tramites & fructecta Nisibin passibus citis ingressus, causatusque se dominâ nusquam visâ, & forsitan interemptâ, datâ evadendi copiâ castris hostilibus abcessisse, & ideo ut vilis neglectus, docet Craugasium gesta: moxque accepta fide, quòd si tutò licuerit, sequetur conjugem libens, evasit exoptatum mulieri nuntium ferens: quæ hoc cognito, ⁸ per Tamfaporem Ducem supplicaverat Regi, ut si daretur facultas, antequam Romanis excederet finibus, in potestatem suam juberet propitius maritum adscisci. Præter spem itaque omnium digressio advena repentino, qui ⁹ postliminio reversus, statim sine ullius evanuit conscientia, percussus ⁹ suspicione Dux Cassianus, præfidentisque ibi proceres alii, minitantes ultima Craugasium incessabant, non sine ejus voluntate vel venisse, vel abisse hominem clamitantes. ¹ Qui prodicionis metuens crimen, impendiòque sollicitus, ne transitione perfugæ uxor ejus superesse doceretur, & tractari piissimè; per simulationem matrimonium alterius splendidæ virginis adfectavit. Et velut paraturus necessaria convivio nuptiali, egressus ad villam octavo lapide ab urbe distantem, ² concito equo ad Persarum vastatorium globum, quem didicerat adventare, confugit: susceptusque a venter, qui esset ex iis cognitus quæ loquebatur, ³ Tamfapori post diem trahitur quintum: pèrque eum Regi ⁴ oblatum, opibus & necessitudine omni re-

⁷ Ms. Duomaride. ⁸ Ms. per tam faporem. ⁹ Ms. vernitione. ¹ Al. Qui verò prod. ² Ms. concito equo. ³ Ms. tam fapori. ⁴ Al. ablatum.

ertingeret, nisi brevi dissidio utrumque montem natura disjunctisset. Arzamon autem fluvius ad pedes Izae præterfluit. Mons ipse vino atque omnium fructuum genere abundat, & incolarum multitudine frequentatur, ut prodit Theophylactus Simocarta in lib. 2. nitio. *Valef.*

² *Castella duo, Maride & Lorne.*] Procopius in lib. de ædificiis Justiniani, *μαρδης τε καὶ λαρνης* nominat castella sita in itinere, quod est Daras inter & Amidam. Theophylactus in lib. 2. *τὸ μαρδης* vocat, idque castrum in diocesi Amidenſis Episcopi fuisse scribit. Idem in lib. 3. & 5. *μαρδης* appellat, & ab urbe Daras paraſanis tribus abesse memorat. *μαρδης* etiam vocatur à Meandro Protectore in lib. 8. * In veteri Notitia provinciarum Patriarchæ Antiocheni, in provincia Mesopotamiae superiore, sub metropoli Amyda recensetur *castrum Sardes, castrum Lornes*. * Idem.

⁹ *Postliminio reversus.*] Norum est servum qui in hominum potestatem pervenit, si ad suos postea redierit, reverti in ejus potestatem cujus antea fuerat, idque jus *postliminii*, ut scribit Ælius Gallus. Sed quando in

eum locum de postliminiis incidimus, pauca de veteri Jure adnotare placet. Sciendum igitur est, apud veteres postliminium in eo locum habuisse, qui in alicujus civitatem liberam, aut fœderatam sese dicaverat, si in suam civitatem postea redire vellet; ut eleganter disputat Cicero pro Balbo. Dicitio autem illa de Romanis tantum civibus intelligenda est, qui duarum simul civitatum civis esse non poterant; ut ibidem docet Tullius. Verumtamen Ciceroni non assentitur Proculus in lege 7. D. de capt. & postlim. *Non dubito, inquit, quin fœderati & liberi nobis externi sint: non tamen inter nos atque eos postliminium esse. Etenim quid inter nos atque eos postliminium opus est, cum & illi apud nos libertatem, & dominium rerum suarum æque atque apud se retineant, & eandem nobis apud eos contingant?* Sed Proculo responderi facile potest, retinere quidem integrum jus libertatis, amitti potest civitatem, si verbi gratiâ civis Rom. esse desinit. Is postea si Romam rediisset, jure postliminii civitatem recuperabat, ut præter Ciceronem docet Ælius Gallus in lib. 1. signif. quæ ad jus pertinent: *Cum populis liberis & cum fœderatis, & cum regibus postliminium nobis est ita, uti cum hostibus.* Quæ verba refert Festus in v. *Postliminium*. Sed fatendum est, saltem post Edictum Caracallæ quo omnibus in orbe Rom. agentibus civitas data, hoc jure postliminii opus non fuisse. *Idem.*

cuperata cum conjuge, ^b quam paucos post menses amisit, erat secundi loci post Antoninum, ut ait Poëta præclarus, longo proximus intervallo. Ille enim ingenio & usu rerum diuturno firmatus, consiliis validis sufficiebat in cuncta quæ conabatur: hic natura simplicior, nominis tamen itidem pervulgati. Et hæc quidem haud diu postea contigerunt. Rex verò licet ^c securitatem referens vultu, exultansque specie tenus urbis excidio videbatur; profundo tamen ^d animi graviter æstuabat, reputans in obsidionalibus malis sæpe luctuosas se pertulisse jacturas, multoque ampliores seipsum populos perdidisse, quam è nostris ceperat vivos, vel certè per diversas fuderat pugnas: ut apud Nisibin aliquoties evenit, & ^e Singaram: parique modo cum septuaginta tresque dies Anidam multitudine circumfedisset armorum, xxx. millia perdidit bellatorum; quæ paullo postea per Discenen Tribunum & Notarium numerata sunt. hac discretione facilius, quòd nostrorum cadavera mox cætorum fatiscunt & defluunt, adeo ut nullius mortui facies post quadrivium agnoscat: interfectorum verò Perfarum inarescunt in modum stipitum corpora, ut nec liquentibus membris, nec sanie perfusa madescant: quod vita parcior facit, & ubi nascuntur, exustæ caloribus terræ.

CAP. X. Dum hæc per varios turbines in Orientis extimo festinantur, difficultatem adventantis inopiæ frumentorum Urbs verebatur æterna: vique minacissimæ plebis, famem ultimum malorum omnium exspectantis, subinde Tertullus vexabatur ea tempestate Præfectus, irrationabiliter planè: nec enim per cum steterat, quo minus tempore congruo alimenta navibus veherentur, quas maris casus asperiores solitis, ventorumque procellæ reflantium, delata in proximos sinus, ^d introire portum Augusti discriminum magnitudine perterbant. Quocirca idem ^e sæpe Præfectus seditionibus agitatus, ac plebe jam sævitante immaniùs, quam ^f urebat impendens exitium, ab omni spe tuenda salutis exclusus, ut æstimabat, ^g tumultuanti acriter populo, sed accidentia considerare sueto, prudenter objecit parvulos filios: & lacrimans, *En, inquit, cives vestri (procul omen Dii caelestes avertant!) eadem perlaturi vobiscum, ni fortuna adsulserit letior. Si itaque his abolitis, nihil triste accidere posse existimatis, præstò in potestate ^h sunt vestra.* Qua miseratione vul-

⁵ Al. animo. ⁶ Ms. Signaram. ⁷ Ms. & Steph. urebat. ⁸ Al. tumultuante. ⁹ Al. sunt.

^b *Quam paucos per menses amisit.*] Editio Rom. eamque consecuta omnes excusum habent, *paucos post menses*: nec secus codex Regius, [Coibert.] * ac Tolosanus *: quare conjecturâ adductus sic purgandum hunc locum existimavi: *Quam paucos post menses amisit, erat, &c.* plano sensu & aperto. *Valef.*

^c *Securitatem referens vultu.*] Legendum esse videtur

preferens. Idem.

^d *Introire portum Augusti.*] Antoninus Aug. in Itinerario maritimo mentionem portus hujus facit, & modò *Portum Augusti*, modò *Portum Urbis* vocat. ^e Aethicus: *Tiberis insulam facit inter Portum Urbis & Ostiam.* Vide Cod. Theod. L. 1. de Saccar. port. L. 2 de can. frum. L. ult. de Navicul. Symmach lib. 111. Epist. 58. Cassiodor. Variar. lib. ix. Epist. 9. * *Lindenbr* ^c *Sæpe Præfectus seditionibus agitatus.*] Frequente Romæ seditiones ex annonæ pænuria nascebantur. *Se*

gus, ad clementiam suapte natura proclive, lenitum conticuit, æquanimitè venturam opperiens fortem. Moxque divini arbitrio numinis, quod auxit ab incunabilis Romam, perpetuamque fore respondit, dum Tertullus, & apud Ostia in æde sacrificat Castorum, tranquillitas mare mollivit: mutatoque in austrum placidum vento, velificatione plena portum naves ingressæ, frumentis horrea referferunt.

CAP. XI. Inter hæc ita¹ ambigua Constantium, Sirmii etiam tum hiberna quietè curantem, permovebant nuntii metuendi & graves, indicantes id quod tunc magnopere formidabat, ² Limigantes Sarmatas, quos expulisse paternis avitisque sedibus dominos suos antè monstravimus, paullatim posthabitis locis, quæ eis anno præterito utiliter sunt destinata, ne, ut sunt versabiles, ³ aliquid ⁴ molirentur inimicum, regiones confines limitibus occupasse: vagarique licentiùs genuino more, ni pellerentur, omnia turbaturos. Quæ superbiùs incitanda propediem Imperator dilato negotio credens, coacta undique multitudine militis ad bella promptissimi, necdum ⁵ adulto vere ad procinctum egressus est, gemina consideratione alacrior: quod expletus prædarum opimitate exercitus ætate nuper emensa, ⁶ similium spe fidenter in effectus animabitur prosperos: quodque ⁷ Anatolio regente tunc per Illyricum Præfecturam, necessaria cuncta vel ante tempus coacta sine ullius dispendiis adfluebant. Nec enim dispositionibus umquam alterius Præfecturæ (ut inter omnes constat) ad præfens Arctoæ provinciæ bonis omnibus floruerunt, correctione tituban-

¹ Al. ambiguum. ² Ms. Limitantes. ³ Ms. molirentur incum reg. al. molirentur regiones. ⁴ Ms. adulto queat proc. ⁵ Ms. similium spem al. simili in spe

*Exhibuisse juvat, Castor venerandæque Pollux:
Manere pro tanto faciem certaminis huius,
Magna Jovis proles vestra pro sede locavi
Urbanis Tatiùs gaudens me fascibus auctum.*

neca in lib. de Brevitate vitæ, ad Paullinum Præfectum annonæ. *Cogita præterea, inquit, quantum sollicitudinis sit, ad tantam te molem obicere. Cum ventre humano tibi negotium est: nec rationem patitur, nec æquitate mitigatur, nec ulla prece flebitur populus esuriens.* Nec solum in Præfectos & ministros annonæ, sed in ipsos etiam Principes populus Rom. esuriens seviebat, ferrumque & saxa & ignes minabatur: ut subjungit Seneca de Caligula. * *Vales.*

⁶ *Diem Tertullus apud Ostia in æde sacrificabat Castorum.*] *is. apud Ostiam in æde.* Et accommodatè ad locum aunc Aethicus: *Tiberis insulam facit inter Portum Urbis & Ostiam civitatem: ubi Pop. Rom. cum Urbis Præfecto vel Consule, Castorum celebrandorum causâ egredditur sollemnitatem jucunda.* Lindenbr.

⁷ *Apud Ostia in æde sacrificat Castorum.*] Ostiam urbem intelligit, quam in neutro Ostia vocat, secutus nominis originem, & Græcos auctores qui ita appellant. Ceterum de hoc sollemni Castorum sacro præter Aethium, quem hic citat Lindenbrogius, loquitur vetus Æpigramma:

Litoribus nostris quoniam certamina lætum

* Mansit hic Castorum cultus Romæ diutissimè: ut patet ex epistola Gelasii Papæ ad Andromachum Senatorem. Porro hæc sollemnitatis Majuma vocabatur: quam describit Suidas in voce *Μαυμα*. * *Vales.*

⁸ *Aliquid molirentur inimicum.*] In Editione Rom. legitur, *aliquid molirentur in eum*, ineptè, ut apparet. Codex Regius scriptum habet, *molirentur in con.* [Codex Colbert. *in cum*:] quo ferè modo in Ms. quoque Florent. scriptum esse testatus est Lindenbrogius. Fortè scripserat Marcellinus, *aliquid molirentur in commodum*; ut loquitur in principio lib. XXI. *Comperit Alamannos à pago Vadomarii exorsos, unde nihil post ictum sedus sperabatur in commodum.* Idem. Fortasse tamen novum. Gron.

⁹ *Anatolio regente tunc per Illyr. Præfecturam.*] Anatolius Syrus Beryto oriundus, cum scientiam Juris civilis in patria didicisset, Romam profectus, admittusque in palatium, per omnes honorum gradus ad Præfecturæ culmen ascendit. Vir etiam inimicorum judicio admirabilis, ut scribit Eunapius in Proæresio, quem jucundum erit legere. Erat autem sacrificiis & Græcæ religioni inprimis addictus, teste ibidem Eunapio.

tium benivola & sollerti, ^kvehiculariæ rei jacturis ingentibus, quæ claufere domos innumeras, & ^l censuali professione speciosa fiducia ^m relevatæ: inde-
mnæque deinde & innoxii earum incolæ partium, querelarum sopitis materiis vi-
verent, ni postea exquisitorum detestanda nomina titulorum, ⁿ per offeren-
tes suscipientesque criminose in majus exaggerata, ^o his ⁶ propugnare sibi ni-
tentibus potestates, illis attenuatis omnium opibus se fore sperantibus tutos,

6. *Mf.* propugnari.

Unde serè adducor, ut credam eum ipsum esse quem Photius in Bibliotheca Vindannum Anatolium appellat Berytium, qui de re rustica scripsit, cultu ethnicum, ut Photius testatur. In Excerptis Geoponicæ Vindamoni-
us Anatholus Berytius nominatur: quod unius viri nomen est, non trium, ut Cornarius interpret existimavit. Ejus porrò industriam, vigilantiam, integritatem, magnitudinem animi, & eloquentiam magnopere commendat Libanius in Epist. xv. *Qui* cum Præfecturæ codicillis donatus, jamque in Illyricum profecturus Imperatori valediceret, hæc inter cetera dixisse fertur. Posthac Imperator, nemini nocentem dignitas à supplicio liberabit: sed quisquis leges violarit, sive judex, sive militaris, non abibit impune, ut narrat Libanius in Ep. 451. Fuerat primò Consularis Galatiæ, teste Libanio in Epist. 572. deinde Vicarius Africae lege 18. Cod. Th. de appellat. & lege 28. de Decurionibus: quæ leges conjungi inter se debent. Postea Præfectus Præt. fuit Lamenio & Catullino Coss. ut est in eodem tit. Cod. Th. de Decurionibus. * Vide Excerpta Himerii Sophistæ ex encomio in Anatolium Præfectum. ³ *Valef.*

^k *Vehiculariæ rei jacturis relevatæ.* Idem quoque testatur Aurelius Victor in Trajano his verbis: *Simul* *ascendens ocia quæ & Republ. gerbantur, admota media publici cursus: quod quidem manus satis vile, in pestem orbis Rom. vertit posteriorum avaritia: nisi quod his annis sufficere vires Illyrico sunt Præfecto medente Anatolio. Idem.*

^l *Et censuali professione.* Censualis professio duo continebat, modum agrorum, & numerum capitum, tam liberorum quam servilium. Modus agrorum jugatio, numerus capitum capitatio dicitur in Codice utroque sæpissime. Hinc jugatio & capitatio interdum jungi solent, ut in lege 9. Cod. de agricolis & censitis: terrenæ, & animales functiones in lege 23. de censib. & censit. quæ sunt synonyma. Terrenæ enim functiones jugationem significant; animales capitationem. Adde legem unicam in Cod. de colonis Thracensibus. Utrumque etiam jungit Auctor Panegyrici Constantino dñi Flavienfium nomine. *Habemus enim, inquit, & hominum numerum qui delati sunt, & agrorum modum.* Idem.

^m *Censuali professione relevatæ.* Quoties seu privati, seu civitates fundos suos nomini censu gravatos esse conquesti erant, adeo ut agri steriles & inculti modum adscripi census ferre non possent; mittebatur à Principe peræquator seu inspector, quian justæ essent queræ: rationia diligenter inspiceret: qui prout retulerat ad

Principem, censum Princeps relevabat. Hanc relevationem intellexit Spartianus in Nigro. *Palestusis*, ait, *rogantibus ut eorum censu levaretur, respondit: Vos terras vestras levari consuetudine vultis; ego vero etiam aerem vestrum censere vellem.* Et auctor Panegyrici Flavienfium ad Constantinum: *Relevaturus censum definisti numerum. & paullo post: Septem millia capitum remisisti, quartam amplius partem vestrorum censuum.* Sane Eusebius in lib. 4. de vita Constantini cap. 2. quartam partem censuum possessoribus ab eo quotannis donatam esse testatur. Ad hanc etiam relevationem referre soleo locum Eunapii in Proæreño sub finem: *ἐμίτην ἑσθὶ γὰρ ὁ βασιλεὺς τῶν γῆν τοῖς ἰσχυροῖς ἐπὶ τῶν φισῶν.* * Theodoritus in Epistola 43. & 47. *καριστὴν* vocat, & *καρισθῆναι* relevari. Et hæc de relevatione passim loquuntur Impp. in Cod. tit. de Censitoribus peræquat. & Priscus Rhetor in Excerptis legationum: *σωσεῖσθαι πάντας ἀνάγκη δαπάνη εἰσαγαγεῖσθαι ἐν τοῖς κτὶ γένην τὰ τῶν βασιλευσῶν καρισθῆναι τῶν γῆν ἀπορριπθῆναι ἐπὶ δικαστῶν κτλ. ἐπὶ βασιλικῶν διορισμῶν.* Omnes conferre cogebantur, etiam ii qui olim gravissimi censu agrorum relevati fuerant sive judicium sententiâ, sive liberalitate Principum. Eusebius in lib. 4. de vita Constantini cap. 2. *ἐπὶ ἧ ἦν τῆς τῶν ἀπορριπθῆναι τῶν γῆν κατισθῆναι κατισθῆναι, πῶν κτλ. ἀνδρῶν ἐπὶ τῶν κατισθῆναι τῶν ἀπορριπθῆναι τῶν δικαστῶν παρὶ τῶν βασιλευσῶν.* Id est: Cum verò non nulli descriptiones agrorum à superioribus Principibus factæ reprehenderent, & possessiones suas pręgravatas esse queruntur, his rursus peræquatores misit, qui à supplicanti bus damnum omne removerent. Vide Cassiodorum in formula, qua census relevatur ei, qui unam casulam possidet pręgravatam in lib. 7. *Idem.*

ⁿ *Per offerentes suscipientesque.* Offerentes sunt possessores, qui tributa inserunt, qui frequentius Collatores dicuntur in Codice. Sic Offerentes dicuntur in lege 7. & 8. Cod. Th. de Tironibus, & apud Cassiodorum in Epist. 7. lib. X. Glossæ veteres, *oblato σωτηρίας.* Suscipientes verò sunt, qui vulgò Susceptores nominantur, de quibus abunde notavi in superioribus libris. Hi à Grecis *ἐσθῆται* dicuntur. Athanasius in Epistola ad Solitarios, Georgium *ἐσθῆται* τῶν τραπεζιτῶν appellat. Glossæ *χρηστοδοξίας, susceptores aurarii.* * Chrysostomus in oratione 2. de Lazaro: *καθάρσις γὰρ ἐσθῆται τῶν βασιλικῶν διέξωσθαι χρεῖματα, &c. Idem.*

^o *His pręparari sibi nitentibus potestates.* Nollem Sig Gelenium hujus depravatæ scripturæ auctorem fuisse Quomodo enim ferri potest de Susceptoribus vilissimis potestates dici, quæ nonnisi de summis Magistratibus dici solent? Ego verò cum in Editione Rom. & Mss.

adufque proſcriptiones miſerorumque ſuſpēdia pervenerunt. Rem igitur e-
mendaturus urgentem, profectus cum instrumentis ambitioſis Imperator, ut
dictum eſt, p Valeriam venit partem quondam Pannoniæ, ſed ad honorem
Valeriæ Diocletiani filiæ & inſtitutam & ita cognominatam: ſub pellibusque
exercitu diſuſo per Hiſtri fluminis margines, barbaros obſervabat, ante ad-
ventum ſuum amicitiaæ velamento 7 Pannonias furtim vaſtandas invadere hiemis
duriffimo cogitantes, 9 cū necdum ſolutæ vernis caloribus nives annem un-
dique pervium faciunt, noſtrique pruinis ſubdivales moras difficilè tolerabant.
Confeſtim itaque miſſis ad Limigantes duobus Tribunis cum interpretibus ſin-
gulis, explorabat modeſtiùs percunctando, quam ob rem relictiſ laribus, poſt
pacem & fœdera petentibus adtributis, ita palarentur varii, limitèſque con-
tra interdīcta puſſarent. Qui vana quædam cauſantes & irrita, pavore adigen-
te mentiri, Principem exorabant in veniam, obſecrantes ut ſimultate abolita,
tranſmiſſo flumine ad eum venire permitterentur, docturi quæ ſuſtinerent in-
commoda: paratiquè intra ſpatia orbis Romani, ſi id placuerit, terras ſuſci-
bere longè diſcretas, ut diuturno otio involuti, & r quietem colentes tam-
quam ſalutarem Deam, tributariorum onera ſubirent & nomen. His poſt redi-
um Tribunorum compertis, Imperator exultans, ut negotio quod rebatur
nexplicabile, ſine ullo pulvere conſummando, cunctos admittit, 8 aviditate.

7 *Mf.* Pannonias furtim vaſtandas. 8 *Mf.* aviditate.

mnibus legi ſcirem *his propugnari*, unius apicis muta-
tione locum integritati ſuæ reſtitui. Senſus autem hiſt:
ſt: dum provinciales enituntur, ut iudices provinciæ
ſibi propugnent, ſeque ab Suſceptorum avaritia
teantur, contraque Suſceptores properant Collato-
um opes evertere, ac ſe ita demum tutos fore ſperant:
idicibus fortè cum Suſceptore colludentibus miſeros
oſſeſtores ad inopiam redactos, partim proſcriptos eſ-
e, partim ſuſpēdio vitam finiſſe. Intelligit autem Van-
tiniani & ſequentium Principum tempora, quibus
llyrici tributorum onere funditus oppreſſi ſunt, ut
ſe dicit in lib. 30. Ceterum ad pleniorē huius loci no-
tiam ſciendum eſt, moris tunc fuiſſe, ut provinciales
eſe in potentiorum ac militarium, maximè Ducum pa-
rocinia conferrent, ut ſibi adverſus Suſceptores auxi-
o eſſent. Ac ſæpe Suſceptores ipſi qui ad ſuſcipiendos
ublicos titulos venerant, malè multati è vicis reverte-
antur, ut queritur Libanius in Orat. περὶ θεωρουσίων.
aleſ.

p Valeriam venit partem quondam Pannoniæ, ſed ad
onorem Valeriæ Diocletiani filiæ & inſtitutam & ita cogno-
minatam.] GAL. VALERIA AUG. ut eſt in priſcis nu-
bis, Diocletiano patre nata, Gal. Val. Maximianum
haritum habuit, qui (ut eſt apud Aur. Viſtorem in
ſeſarib.) vulnere peſilenti conſumptus eſt, cum agrum
tis Reip. commodantem, ceſſis inmanibus ſilvis, atque
niſſo in Danubium lacu Peſſone (Peſſone legendum mo-

nuit me V. Cl. Marcus Velleſus Duumvir Aug.) apud
Pannonios feciſſet. Cuius gratiâ provinciam uxoris nomine
Valeriam appellavit. Valeriam provinciam inter Danu-
bium & Dravum Ruſi Brevariium ponit, & ex eo Jor-
danes in lib. de Succelſ. Reg. qui duas Valerias facit: pu-
ta mediterraneam unam, alteramque ripenſem. Unde
Notitia Imperii Ducis Valeriæ ripenſis meminit, & præ-
ſidia quæ ſub eo, deſcribit. Lindenbr.

q Cum necdum ſolutæ nives annem pervium fac.] Hic
mos Barbaris, qui trans Danubium agebant. * Ovidius
in libro 3. Triftium elegiâ 10. id de Getis dicit. * Flo-
rus in fine lib. 4. Daci, inquit, quoties concretus gelu Da-
nubius junxerat ripas, decurrere ſolebant, & vicina po-
pulari. Et Plinius in Grat. aſtione: An audeant, inquit,
qui ſciant te adſeſiſſe ferociſſimis populis eo ipſo t mpre,
quod amiciffimum illis, difficillimum nobis, cum Danubius
ripas gelu jungit, duratiſque glacie ingentia tergo bella
transportat. Et ut ad Conſtantii tempora veniamus, i-
dem ſcribit Libanius in ſeſtudinῶ τὰς θεωρουσίων, inquit,
καταδρουῖς, καὶ ἀεὶ ἀντικρίπτον μὴ δὲ ἐξῆν, μὴ δὲ ἐνχοῖς
πολλὰς ἐν ἑλίκερῶ σάξενται αὐτῶν ἢ ἢ μὴ παρὶναι ſείβων ἐν
ἵστρο κρύπτων, ὥς ἢ ἐπιδείν παρὶναι. Priores excuſſiones
Scytharum, adverſus quas ne oculos quidem attollere lice-
bat: ſed unicum ſupererat votum, cuius compotes ſalvi
eſſemus: ne ſcilicet Danubius ſolida glacie conſtringeretur,
adeo ut tranſitum barbaris daret. Valer.

r * Quietem Deam.] De Quietē Dea vid. Auguſti-
num l. 4. de Civ. Dei cap. 16. * Lindenbr.

ſ Quietem colentes tamquam ſalut. Deam.] * Elegan-

quo veloci impositus, cursu effuso evasit. Stipatores tamen pauci, dum ^b ignis more inundantes conabantur ² arcere, aut vulnerati interierunt, aut ponderibus superruentium solis afflicti: fellaque regalis cum aureo pulvinari nullo retante direpta est. Mox autem audito quod ad ultimum pæne tractus exitium, n abrupto staret adhuc Imperator, antiquissimum omnium exercitus ratus cum juvare, (nondum enim exemptum periculis æstimavit) salutis fastu silentior, licet ob procurSIONem subitam semitectus, sonorum & Martium frenleus, barbarorum mori obstinatorum catervis semet immerfit. Et quia virtute ledecus purgatura ardens copia nostrorum erupit, iras in hostem perfidum pans, obvia quæque obtruncabat sine parcimonia, vivos conculcans & semileces ac peremptos: & antequam exfatiaret cædibus barbaricis manus, acervi onstipati sunt mortuorum. Urgebantur enim rebelles, aliis trucidatis, aliis errore disjectis: quorum pars spem vitæ castis precibus usurpando, multiplicatis ictibus cædebantur: postque deletos omnes ³ in receptum canentibus lituis, ostri quoque licet rari videbantur exanimes, quos impetus conculcaverat vemens, aut furori resistentes hostili, lateraque nudantes intecta, ordo fatalis bsumpsit. Mors tamen eminuit inter alios Cellæ Scutariorum Tribuni, qui ater configendi exordia ⁴ primus omnium in medios Sarmatarum globos se immisit. Post quæ tam ⁵ sæva, digestis ⁶ pro securitate limitum quæ rationes nonebant urgentes, Constantius Sirmium redit, ferens de hoste fallaci vindicam: & maturatis quæ necessitates temporis poscebant instantes, egressus inde Constantinopolim petit: ut Orienti jam proximus, cladibus apud Amidam mederetur acceptis, & redintegrato supplementis exercitu, impetus legis Perfarum pari virium robore cohiberet: quem constabat (ni cælestis ratio, impensiorque repelleret cura multorum) Mesopotamiâ relictâ post terga, per extenta spatia signa moturum.

CAP. XII. Inter has tamen sollicitudines, velut ex recepto quodam antiquitus more, ad vicem bellorum civilium inflabant litui quædam colorata læfæ

² Al. arcere interierunt ponderibus. ³ *in deest al.* ⁴ Al. primum. ⁵ Al. sæve. ⁶ Al. pro securitate, quæ limitum.

eo quidem iudicio In Regio codice exaratum est, cum militibus: [in Colbert. cum militibus vidisset, retectisque cadis & verutis jam propinquam perniciem: bene omnibus.] * In Toloſano, cum militibus. Valeſ. Videtur tripſiſſe plena omnia diſcurrentis turbe tumultibus. Gron. b Ignis more inundantes.] Elegans locutio, ut in Joſſar. Undantia flammis, ſεξασοντα. * Tertull. de Judio Domini cap. x. p. 1089.

Tunc avidus rapido est inclusus tartarus igne. Aque procellosis flamma intus fluctuat undis.

Anaſtaſius Bibliothecar. in Vitis P.P. p. 218. Habitaro -- flamma ignis exundante combuſta. Aliud exemplum notat Scaliger ad Auſon. * Lindenbr.

c In receptum canentibus lituis.] Vulg. *in deest*, ſed nos fidem Mſ. codicis ſequuti ſumus, quam Ammian. ipſus adſtruit. Sic enim lib. xx. In receptum canentibus ſignis. Lib. xx1. Datoque ſigno in receptum. Græcis eſt ἰσθὶ τῶν ἀναχόρων; cui contrarium ἐς μάχην. Procopius Gothior. lib. 2. pag. 245. εἰ ταῖς ἀνάχων ἐν τῷ παλαιῷ ἐν τῷ ῥωμαίων στρατῷ χρῆματι, νόμος τινὰς ἵππισταὶ δόο, ἀνὰ τὸ μὲν ἔρχομεν ἰσθὸν τε ὅππῃ ἔσαν ἰσθὸν, ἢ τὰς στρατιώτας ἐς μάχην ἰμῶντι, ὁ δὲ ἀνὰ ὅτι τὸ στρατόμειον ἀναχόων τὸς μαχομέους. Idem.

d Proſecuritate militum.] Mallem ſcribi limitum. Valeſ.

crimina majestatis: quorum exsecutor & administer ⁶ sæpe ⁷ dicendus ille Notarius missus est Paulus: qui peritus artium cruentarum, ut lanista ^f ex commerciis libitinæ vel ludi, ipse quoque ex eculeo vel carnifice quæstum fructumque captabat. Ut enim erat obstinatum fixumque ejus propositum ad lædendum; ita nec furtis abstinuit, innocentibus exitiales causas ⁸ adstringens, dum in calamitosis stipendiis versaretur. Materiam autem in infinitum quæstionibus extendendis dedit occasio vilis & ⁹ parva. Oppidum est Abydum in Thebaidis parte situm extrema: hic ⁵ Bese Dei localiter appellati oraculum quondam futura pandebat, præcis circumjacentium regionum carimoniis solitum coli. Et quoniam quidam præsentis, pars per alios ⁱ desideriorum indice missa scripturâ, ^b supplicationibus expressè conceptis consulta numinum scitabantur chartulæ seu membranæ continentes quæ petebantur, post data quoque respon-

7 *Mf. dictandus.* 8 *Mf. adstringens.* 9 *Mf. pura.*

^e *Sæpe dicendus ille Notarius.*] In Regio codice perinde ut in Flor. scriptum reperi *sæpe dictandus*, [in Codice Colbert. *sæpe dictandus*,] * in Tolosano *sæpe dictus*, * in Editione Rom. *sæpe dictandus*. [Legendum omnino est, *sæpe dictandus*, id est sæpe dicendus, sæpe à nobis memorandus. Quippe verbis frequentativis gaudet Ammianus, ac frequenter uti consuevit: sicut *suprà terras sæpe visitatus* in libro 16. *densitatus acies* in hoc libro, alia alibi usurpavit.] Ceterum hujus pestiferi Pauli meminit Julianus in Epist. ad Athen. & Libanius in Orat. pro Aristophane, & in Orat. funebri, pag. 298. *Vales.*

^f *Ex commerciis libitinæ vel ludi.*] Libitinæ nomine intelligo funebres ludos: quippe in funcribus Optimatum gladiatores dare moris olim fuit: eos gladiatores Cicero bustuarios appellat. De iisdem Hieronymus ad Sabinianum Diaconum. *Hoc, ait, plango, quòd te ipse non plangis, quòd te non sentis mortuum, quòd quasi gladiator paratus libitinæ, in proprium sanus ornaris.* Ludi verò nomine familiam gladiatoriam intelligi notum est: quamquam iudi vocabulo possunt etiam intelligi spectacula gladiatorum, quæ à Magistratibus exhibebantur populo Romano. *Item.* Immo quid notius, quam ludum esse ipsum ædificium & locum, in quo inclusi gladiatores instruebantur & docebantur ab lanista, ut secutorum in Iudo Cæsaris Capuæ fuisse quinque millia ait Cicero vii ad Attic. epist. 14. Et sæpe apud Suetonium. *Gron.*

^g *Bese Dei localiter appellati.*] Accuratè hunc locum interpretatur Petrus Pitheus J. C. Adversarior. lib. 1. cap. 2. *Localiter* autem dixit, ut Tertull. de Pall. cap. 2. *Rursus orbis alius idem mutat, & nunc localiter habitus.* * Idem de Spectac. cap. 20. *Specialiter vel localiter.* * Cassiodor. Var. 1. Epist. 35. *Localiter certis solet delevire temporibus.* Italego, non delevire, ut perperam in vulgatis libris habetur. *Lindembr.*

^h *Bese Dei.*] Frustra nos Lindembrogus ad P. Pitheum Adversaria rejicit. Is enim vir altoquin doctissimus atque inter præcipua Gallie ornamenta censendus, pa-

rum feliciter in hoc Marcellini loco explicando versatus est. Quare ad hujus loci illustrationem nihil ex eo asseri potest. Sed Casaubonus in Notis ad Historiam Augustam existimare fœdit, Besam Deum fuisse apud Ægyptios, à quo urbs appellata sit Besa, quæ postea Besatinus dicta est, Helladii patria, ex duobus nominibus Besa & Antinoo composita dictione. Cujus doctissimi viri conjecturæ eò libentius accedo, quòd observata multa similia vocabula præsertim propria, ex binorum nominibus Deorum ab Ægyptiis compingi solita. & Serapammon & Heraclammon apud Vopiscum; Herammon in Historia Eusebii; * Apammon, & Herammonibus apud Gregorium in Carminibus de vita vs. * Phæbammon & Nilammon in Synesii, & Isidori Eusebii Epistolæ; Hermapion apud Marcellinum nestrum, Horapollon, & alia alibi memorantur. Adverum est, quod ait Lucianus in Dialogo pro imaginibus, Ægyptios, tametsi sint omnium hominum religiosissimi, tamen Deorum nomina sibi imponere, ita plerique apud eos nomen è cælo tractum habeant. Porro Besam nomen Ægyptium esse, testatur Dionysius Alexandrinus apud Eusebium in Historiæ Ecclésiæ libri vi. capite xli. *ὁ ἀρχαῖος ὀνομαζόμενος τὸ θεῖον Ἰσίδιον.* & Pauli Ægyptii Sophistæ pater, *Besarian*, seu patris *Besapion* dictus est, teste Suida. * *Vales.*

ⁱ *Desideriorum indice missa scriptura.*] De Heliopoliti dei oraculo idem tradit Macrobius in lib. 1. Satur. cap. 23. *Consulunt huic Deum & absentes missis diplomatis consignatis: rescribitque ordine ad ea quæ consultati abditâ continentur.* Ad eum morem referenda sunt Libanii verba in *περὶ εὐτυχίας* sub finem: *ἴχα σὲ ἡ ἐξέμνη τὸ θεῖον κερύρα. Idem.*

^k *Supplicationibus expressè conceptis.*] Erant apud veteres illos supplicationum sollemnes formulæ, quæ migrare religiosum habebatur. Ideoque mos erat, ut quod verborum præteriretur, de scripto præire aliqui rursusque alium custodem dari qui attenderet, ut Plinius in lib. 28. cap. 2. Juvenalis Sat. 6.

--- *stetit ante aram, nec turpe putavit*

sa interdum remanebant in sano. Ex his aliqua ad Imperatorem malignè sunt missa, qui ut erat angusti pectoris, obsurdescens in aliis etiam nimium feriis, in hoc titulo ¹imà, quod aiunt, auriculâ mollior, & suspicax, & ² minutus, acri felle concaluit: statimque ad Orientem ocius ire monuit Paulum, potestate delata, ut instar Ducis rerum experienciâ clari, ad arbitrium suum ^m audiri efficeret causas. Datùmque est negotium Modesto etiam tum per Orientem Comitì, apto ad hæc & similia. ⁿ Hermogenes enim Ponticus ea tempestate Præfectus Prætorio, ut lenioris ingenii spernebatur. Perrexit ut præceptum est Paulus, funesti ² furoris & anhelitus plenus: datâque calumniæ indulgentiâ, plurimi ducebantur ab orbe propè terrarum, juxtâ nobiles & obscuro: quorum aliquos vinculorum adflixerant nexus, alios claustra pœnalia consumpserunt. Et electa est spectatrix suppliciorum feralium civitas ³ in Palæstina Scythopolis, gemina ratione visa magis omnibus opportuna, quòd secretior, & inter Antiochiam Alexandriamque media, unde multi plerumque ad crimina trahebantur. Ductus est itaque inter primos Simplicius ^o Philippi filius ex Præfecto & Consule, reus hac gratiâ postulatus, quòd super adipiscendo interrogasse dicebatur Imperio: perque elogium Principis torqueri præceptus, qui in his casibus nec peccatum aliquando pietati dederat nec erratum, fato quodam ar-

¹ Al. munitus. ² Ms. muroris. ³ τὸ in deest.

ἐν τῷ παράματι τῆ κελυφῆς ὑπερῶν ἡσυχὰς τιμαρῆσαι πολλὰς Ἀλεξανδρίαν ἰσαόνοισι. Denique apud Sulpicium in lib. 3. de vita Martini, Tribuni (non militares, sed Notarii, ut opinor) summa potestate præditi, & cum jure gladii ad Hispanias delegantur à Maximo. Ceterum nomina eorum, qui præsentés adfiterant, cum causâ judicaretur, adnotabantur in actis, ut patet ex Collatione Carth. & ex lege 5. Cod. Theod. de fide testium. *Vales.*

Pro cithara velare caput, dictataque verba Protulit ut mos est.

Hi custodes à Tertulliano in Apologetico Monitores duntur. *Illic*, ait, *suspicientes Christiani manibus expansis, quia innocuis, capite nudo, quia non erubescimus, devotique sine monitore, quia de peccatore oramus.* Ubi Tertullianus habitum orantium Christianorum opponit Gentium mori. Gentiles enim ferè complicitis manibus & capite velato, & adhibito custode seu monitore orabant. *Vales.*

ⁿ *Hermogenes enim Pont. Præf. Præt. J* Hic Musoniano seu Strategio successerat, ut ait Libanius in Orat. de vita sua, ubi eum à lenitate morum commendat, perinde ac Marcellinus hoc in loco. *Idem.*

¹ *Ima quod aiunt auricula mollior.* J Cicero lib. 2. ad Quint. fratrem: -- *Auricula infima scito molliorem.* Cull. Epigram. xxv.

^o *Philippi ex Præfecto & Consule. J* Consul fuit cum Sallia anno Domini 348. eodemque anno Præfectus Prætorio Paulum ex Constantinop. sede, quam Romani Pontificis litteris munitus receperat, expulit iussu Constantii, impiùmque Macedonium restituit, ut ex Athanasii Apologia ad Constantium, & ex Actis Pauli Constant. aliisque discimus. * Oriundus fuit Thessalonica urbe Macedoniae, ut ait Sozomenus in libri 3. capite 8. Idem testatur vetus Inscriptio Neapolitana, quam refert Gruterus pag. 1908. * Idem Athanasius in Epist. ad Solitarios eundem Philippum nondum vertente anno, quo Paulum crudeliter occiderat, Præfecturâ bonisque spoliatum ac relegatum miserè periisse testatur: quod equidem demiror. Nam Zosimus in lib. 2. ubi Magnentianum bellum commemorat, ejusdem meminit paulo ante Mursense proelium. *Κωνσταντῶ ἐπιπέμει Φίλιππον ἐν μακεδονίᾳ ἀξιώματι ἀνδρὸς καὶ φρονήσεως ἀσπίχοντα. Idem.*

-- *mollior cuniculi capillo, Vel anseris medulla, vel inula oricilla.* Lindenbr.

^m *Audiri efficeret causas.* J Audiri efficeret, ait, non utem audiret. Nam causarum cognitio Modesto Comiti mandata erat. Paulus autem Notarius ad urgendum iudicium dumtaxat erat missus, ut Modestum in accusatos læsa majestatis acrius incitaret. Neque dubito, quin Paulus Notarius honoris causâ Modesto iudicanti d'sederit cum aliis Honoratis. Interdum etiam Notarii Principe missi, pro tribunali cognoscebant. Sic in Collatione Carthaginensi iudex sedebat Marcellinus V. Cl. Tribunus & Notarius: & Sozomenus in lib. 4. cap. 1x. Notarium à Constantio missum Alexandriam, multos iuvium supplicio affectisse dicit: *Βασίλειος τῆς ταυρῶν πόλεως.*

cente, p corpore immaculato ⁴⁹ lata fugâ damnatus est. Dein ^r Parnasius ex Præfecto Ægypti, homo simplicium morum, eò deductus periculi ut pronuntiaretur capitis reus, itidem pulsus est in exsilium: sæpe auditus multo antehac retulisse, quòd cum Patras Achaicum oppidum, ubi genitus habuit larem, impetrandæ causâ cujusdam relinqueret potestatis, per quietem deducta se habitus tragici figmenta viderat multa. ^r Andronicus post à studiis liberalibus & claritudine carminum notus, in judicium introductus, cum secura mente nullis suspicionibus urgeretur, purgando semper & fidentiùs absolutus est. ^r Demetrius itidem Chytras cognomento Philosophus, grandævus quidam, & corpore durus & animo, sacrificasse aliquoties confutatus infitiani non potuit, adferens propitiandi causâ numinis hæc à prima adolescentia factitasse, non tentandi sublimiora scrutatis: nec enim quemquam id noverat adfectare. Diu itaque adhærens eculeo, cum fiducia gravi fundatus, nequam varians, eadem oraret intrepidus, Alexandriam, unde oriebatur, innoxius abire permissus est. Et hos quidem aliòsque paucos æqua fors veritatis adjutrix, periculis exemit abruptis. Criminibus verò serpentibus latius per implicatos nexus sine fine distentos, quidam corporibus laniatis exstinguebantur: alii pœnis ulterioribus damnati sunt, bonis ereptis, Paulo succentore fa-

4 Ms. ad fuga deest al.

p Corpore immaculato lata fuga damnatus.] Insuper vocem ex Ms. nam in vulg. ad lata deest. Explicando loco faciunt Marciani J. C. verba ex L. s. ff. de interd. & releg. Exsilium triplex est, aut certorum locorum interdictionis, aut lata fuga, ut omnium locorum interdictionis, præter certum locum, aut insule vinculum, id est, relegatio in insulam. Lindenbr.

q Lata fuga.] Exsilii triplex genus esse ait Marcianus in lege s. D. de interdictionis & releg. aut certorum locorum interdictionem, puta cum alicui interdicitur ne Ægyptum adeat: aut latam fugam, ut omnia loca interdiciantur præter certum locum; verbi gratiâ cum quis extra territorium civitatis suæ digredi prohibetur: aut denique insule vinculum. Lata fuga igitur est latum exsilium, collatione facta ad insulare vinculum. Id genus exsilii intellexisse videtur Libanius in Orat. pro Aristophane: μήτε δε δέσποτα ἐπιτάξαι πρὸς ἐξορίαν ὅστις, ἂν ἐπιτεῖ ἢ ἐν κεντρῷ. Hic autem solus punitus est circumscriptis finibus, extra quos egredi non licebat. Valef.

r Parnasius ex Præfecto Ægypti.] Hujus meminit Libanius in Epist. 352. & in Oratione luculenta pro Aristophane Corinthio, ἐπιτάξαι, ait, δεσποτῆς τῆς Αἰγύπτου ἐπιτεῖ Παρνασίῳ, &c. ubi multa de toto hoc negotio Parnasium habes, quo involutus & ambustus fuit Aristophanes. Eadem Parnasio ob reditum ab exsilio gratulatur in Epistola 718. quæ sic incipit: καὶ ἰσχυρὰ τοῖς πολλοῖς ἀδελφείοις ἐκείνῳ περὶ ἐπιτάξεως, ἡγάρ, καὶ γὰρ ἐν ἡμεῖς τὸ τὸ ἐπιτεῖ καὶ τῆς Αἰγύπτου γάρ. Id est: Et cum in mul-

tos illos Abydenos incidisti, dolebam: & nunc Corinthum, & paternam te bona recuperasse gaudeo. Ubi in Abydenorum nomine locus est elegans: nam Abydeni Græco proverbio calumniatores dicebantur, & negotium illud quo vexatus fuerat Parnasius, ex Abydo initium sumpsit, ut Marcellinus hic docet. In illis autem verbis: καὶ τῆς πατρίδος ἀγὰρ ἰδὼν videtur ad Patras alludere, quæ fuit Parnasii patria. Idem.

r Andronicus claritudine carminum notus.] Hujus meminit Libanius in Epistola ad Themistium 69. Ἀνδρόνικος ὁ ποιητὴς ὑποδιδάκων πρὸς αὐτὸν τὰς μίχρας Αἰδέϊπυ πόλει, &c. Eiusdem meminit in Orat. de vita sua, pag. 50. Photius in Bibliotheca, post excerpta ex Helladio, ait in eodem volumine fuisse opera Andronici Decurionis Hermopolitani ad Phœbammonem Comitem Cynopolitanum: eumque fabulas & diversi generis poemata scripsisse: qui an diversus sit ab hoc nostro, alii viderint.

* De hoc intelligendus est Themistius in Oratione adversus eos, qui Sophistam suum malè interpretantur. καὶ εἰ μὴ τις εἶδεν τὴν ἐν συντάξει τῆς ῥητορικῆς καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ὡς περὶ ἑαυτοῦ ἐπισημασθεὶς Αἰδέϊπυ ναισιῶν ἀνὰ ἀμαθίᾳ γὰρ εἰς ἡμεῖς ἐπισημασθεὶς ἑαυτοῦ στίχων. Idem.

t Demetrius Chytras cognom. Philosoph.] Hic est, ni fallor, Philosophus Cynicus, qui Chytron dicitur à Juliano in Orat. ad Heraclium, quomodo Cynicè sit philosophandum, ubi Cynicos omnes recesserit, quia Constantii Aug. Comitatum se contulerant: ἀπὸ ἀδελφῶν Ἀπολιτανῶν, εἴτα ὁ Σερναῖος, εἴτα ὁ Χύτρον, εἴτα ὁ ἐν Αἰδῶ ταυδάδων τὴν ἑαυτοῦ καὶ ἑαυτοῦ. εἴτα ὁ. Quid enim hæc Marcellini verba, & corpore durus & animo, annon aperte

bularam crudelium, v quasi x è pomptuaria cella fallaciarum s & nocendi species y suggerente complures, cujus ex nutu (propè dixerim) pendebat incedentium omnium salus. Nam za si qui remedia quartanæ, vel doloris alterius collo gestaret, b sive per monumentum transfisse vespere malivolorum argueretur indiciis, ut veneficus, sepulcrorumque horrores & errantium ibidem animarum ludibria colligens vana, pronuntiatus reus capitis interibat. Et profus ita res

s Ms. & nocendi species egerentque. al. extulit nocendi specie exitque complures.

Cynicum denotant? χύτριον autem & Chytras (sic enim scribendum est) planè idem est. Observavi tamen hujusmodi scurrilia cognomen ferè per as efferrì solere. Sic suprâ Eusebius Pittacas, & alter Eusebius Mattioco- pas commemorati sunt. Et Dioscorides φαρμάς cognominatus est, teste Suida: Ammonius Philosophus Σανυμάς: Constantius Magnus Τραχυμάς, teste Cedreno; in Victoris Epitome Trachala: Johannes quidam Justiniani temporibus φαρμάς, Procopio teste, iisdémque temporibus alter Johannes Δαυμάς est dictus, ut refert Agathias in lib. 4. Vales.

v. Quasi è prompt. cella.] Eleganter Regius codex * & Tolofanus * scriptum habent, quasi è prompt. cella. Sic Plautus in Amphitryone Actu 1. Quasi è promptuaria cella depromar ad flagrum. In Editione Rom. excusum est, quæsc prompt. cella. Idem.

x E promptuaria cella.] Glossar. Penuria cella & promptuarium, ταμείον. Plaut. Amphitr. Velut è promptuaria cella depromar ad flagrum. Lindenbr.

y Egitque complures.] In Regio & Flor. codice, Colbert. * ac Tolofano * & in Editione Rom. legitur, egerentque complures. Unde nulla propemodum nutatione locum à Castello mirificè corruptum pristino auctori restitui hoc modo: Paulo succentore fabularum crudelium quasi è prompt. cella fallaciarum & nocendi species suggerente complures. quam scripturam veram hujusmodi esse vel sonus ipse demonstrat. Possent etiam legere. Porrò succentor fabularum is est, qui ὑποβολεύς Græco vocabulo dicitur, qui actoribus modos ac numeros suggererebat, ut docet Plutarchus in tractatu qui πολιτικὰ παραγέματα inscribitur: μιμητῶν τῶν ὑποκριτῶν ἢ ὑποβολεύς ἀκόντας ἢ μὴ παρεμβαίνοντας τῶν ῥηθμῶν. Et Dio in fine libri 61. de Nerone qui citharædico habitu rodibat in scenam. ἢ ἀπὸ, inquit, ὁ Βῆβηθῶ ἢ ὁ Σενίκας ἢ ἄλλοι τῶν διδασκαλῶν ὑποβόλοντες τι παρεμβύσαν. Nec liunde sumptâ metaphorâ S. Athanasius dixit in Orat. contra Arianos sub finem: ὑποκρινῶν μὴ ἔτοι ἀπὸ ἀνθρώπων ὑποβόλοντες: & sic intelligo quod in titulo Comœdium Terentii toties legitur, Modos dedit Flaccus. Vales.

z Si quis remedia quartanæ.] Tale erat vetus illud ABRACADABRA, quod hemitritæo depellendo satiferum putabant: de quo Q. Ser. Sammon. Et Marcell. Empir. cap. xv. remedium valde certum & utile acium doloribus air, si in charta, quæ in Phœnicæo bvoluta lino colligatur, colloque suspenditur, hi veras scribantur:

Εἶδον τετραμῆ χρύσειον Τολοφάνου, καὶ παραταρῆον Τολοφάνου, Σάσον με σερμὴν νεφρίων ἐσπέρτου.

* Tertull. adversus Gnost. de scorpii venenis: -- In remediis naturalia plurimum, aliquid & magna circumligat, medicina cum ferro & poculo occurrit, c. 1. * O præclare artis ingens ludibrium! Sed superstitiosi illi φουσι καὶ περιπέλα hæc vocant, iisque arcanam quandam secretionis potentie vim inesse aiunt, quæ ab occultis tribuit miracula verbis: magno profectò errore. * Non enim (ut præclare Tatianus inquit,) ὁ μαμινὸς σκυστίδων ἐξαρλήμασι δεσπύε. * Itaque existipando errorum etiam artium secretarum curiosissimos magnam diligentiam adhibuisse scimus. Spartian. in Caracella: Dammati sunt & qui remedia quartanis tertianisque collo annexa gestarent. Sancti sanè Patres in primogenia Ecclesia summo studio annifi sunt, qui malum hoc prohiberent. * Chrysofomus ad Antiochenos Orat. 21. Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus & ligaturis utuntur, & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis memismata capiti vel pedibus? * Exstat ea de re Synodi VI. in Trullo can. LXI. ad quem Balsamonis hæc verba sunt: φουακτῆροι, hoc est remedium seu amuletorum præbitores dicuntur, qui fraude demonis eis qui à se decipiuntur, vincula quedam ex sericis filis contexta, quæ & τήλια dicuntur, præbent, quæ aliquando quidem intus habent scripturas, aliquando verò falsa quedam alia, quæcumque incidierint. Dicunt autem hæc jurare, si ex collis eorum, si illa accipiunt, perpetuò pendeant, ad omne malum vitandum. Et quid aliud, τὸ πρῶτον τῶν καὶ Ἰωάννου μαγιστρῶν, vel Pythagoræ τὸ τέλειαν τελεῶν collo appendere, quàm veritis artibus levamen dolorum inde expectare? adeo nec nostro quoque sæculo tam pestilens superstitio invisâ! Lindenbr.

a Si qui remedia quart. me.] Huc referenda est lex 6. Cod. Theod. de Maleficis & Mathem. data ad Taurum Præf. Præt. Eusebio & Hypatio Coll. Sic enim emendanda subscriptio. Vales.

b Sive per monumentum transfisse.] Ad magiam rite perficiendam * vel membrorum medelam, * etiam mortuorum * aut ora, ut Apuleius Milef. 2. ait, passim demorficabantur, aut * ossa jam cariosa conquerebantur. Porphyrius de Abstinencia ab esu animal. lib. 11. pag. 33. Τῶν ἀτάραν -- σώμασιν, οἷς καὶ οἱ γήπιος ἔχουσιν τὴν σφῆσιν αὐτῶν ὑποκρίσαν, βιαζέμενοι τὴν τὸ σώματι, ἢ μέγας τὸ σώματι κροτοχῆ. Apuleius * Milef. lib. 2. p. 108. Ορπίδὸ formido cæcis & inevitabiles latebras magicæ discipline. Nam ne mortuorum quidem sepulcra tuta dicuntur: sed & bustis & rogis reliquiæ quedam & cadaverum præ-

agebatur, quasi Clarum, Dodonæas arbores, & effata Delphorum olim sollemnia, in Imperatoris exitium sollicitaverint multi. Unde blanditiarum tætra commenta palatina cohors exquisitè consingens, immunem eum fore majorum communium adferebat, ^d fatum ejus vicens semper & præsens in abolendis adversa conantibus eluxisse, vocibus magnis exclamans. Et inquisitum in hæc negotia fortius, nemo qui quidem rectè sapiat reprehendit. Nec enim abnuimus salutem legitimi Principis, propugnatoris bonorum & defensoris, unde salus quæritur aliis, consociato studio muniri debere cunctorum: cujus redimendæ causâ validiùs, ubi majestas pulsata defenditur, à quæstionibus vel crucientis ^e nullam ^f Corneliæ leges exemere fortunam. Sed exultare mæstis casibus effrenatè non decet, ne videantur licentiâ regi subjecti, non potestate Imitandus sit Tullius, cum parcere vel lædere potuisset, ut ipse adfirmat, ignoscendi quærens causas, non puniendi occasiones: quod judicis lenti & considerati est proprium. Tunc apud Daphnen, amœnum illud & ambitiosum Antiochiæ suburbanum, visu relatúque horrendum natum est monstrum, ^g in fans ore gemino, cum dentibus binis & barba, quatuór diste oculis, & brevissimis duabus auriculis: qui partus ita distortus præmonebat Rempublicam in statum verti deformem. Nascuntur hujuscemodi sæpe portenta, indicantia rerum variarum eventus: quæ quoniam ^h non expiantur, ut apud veteres, publicè inaudita prætereunt & incognita.

CAP. XIII. His temporibus Isauri diu quieti, post gesta quæ superic

Segmina ad exitiabiles vicentium fortunæ petatu. * Idem Milet. III. Apparitu solito instruxit fœvalem officinam, omne genus aromatis, & ignorabiliter laminis literatis, & pisechini manium durantibus calvis defletorum, sepulorum etiam cadaverum expositis multis addidit membris. * Tatianus adversus Græcos p. 203. Τὸν ἰβζῶν ἀπὸ τοῦ κινδύου, πρὸς τὴν δὲ ἐστὶν ἐπιβουλῆς, ἐν αὐτῶν καὶ ἰαυτὰς ἐξοσιμαὶ τοῖς αἰσὶ, συγκρίσεις δὲ ἐν τῷ δαμνῶν μὲν ἐπιβουλῆς. * Unde gravis hæc querela Johan. Chrysostomi Hom. 38. in Matthæum. Εἰς τὸ τοῦ ἰβζῶντος μαρτυρίας, ἀς μὴ τὸ ἐστὶ τὸ κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν. Lindenbr.

c Effata Delphorum.] Oracula Delphica: quo significatu libro xxviii. Parentis effata, quid augurales alites vel cantus moverent oscinum adprime callentis. * Varro de Ling. Latin. lib. 5. Effata dicuntur, quod augures fidem suspiciorum calesium extra urbem agris sunt effati. * Vid Hadriani Junii Animadvers. lib. III. cap. 10. Idem.

d Fatum ejus vicens.] In codice Regio, [& Colbertino,] * ac Tolos. * scribitur vicens. Valef.

e Nullam Corneliæ leges exemere fortunam.] Exstat nunc ea de re Constitutio Valentiniani, Valentis, & Gratiani, L. 1. C. Theod. & L. 4. C. Justin. ad L. Jul. Majestas. nam Corneliæ Legis, in qua de majestatis crimine plenius actum, uti hoc loco Ammianus & Cicero, C. Cornelium hæc lege accusatum defendens, arguunt, verba perire. Lindenbr.

f Corneliæ leges.] Legem Corneliam majestatis memorat Cicero in Pisonem. Sed postquam Julius Cæsar leges Cornelias emendavit ac supplevit, lex Julia majestatis exinde semper præsentis est, ut patet ex Jure Civ. Atque hinc est. quod Suetonius in Nerone legem Juliam vocat, quæ est Cornelia de sicariis & veneficis Nam Locusta excusanti minus veneni Britannico datu ad occultandam cædis invidiam, responderet Nero: *Sæpe inquit, legem Juliam timeo.* * Ceterum quod ait Macellinus, in crimine majestatis nullam haberi dignitatem rationem, sic effertur Græcè in Homilia xiiii. Chrysostomi ad populum Antiochensem: ἡ δὲ γὰρ αὐτῆς καὶ ἐπιβουλῆς, ἀξίωμα ἐστὶν ἀποδοῦν. Palef.

g Infans ore gemino.] Sic tempore Apollonii Tyæ apud Syracusas infans capite trigemino natus, tribus Imp. Galbæ, Vitellii, Othoni tragicum exitum potendit. Philostrat. lib. v. cap. 5. Et Mauricio Imp. trilomen, in proæstio Urbis C.P. puer natus quadrupe alius biceps. Adhuc Theophyl. Simocat. qui historia narrat, lib. vi. Νῆσοι δὲ τὰς ἐπιβουλῆς μὴ ὀνομαζέσθαι οὐκ ἐστὶν, μὴ ἀλλὰ εἰς ἀγαθὸν τὸ τοῦ ποταμοῦ ἐπιβουλῆς. A que id ipsum est, quod Ammianus ait: *Partus ita distortus præmonebat Rempub. in statum verti debere deformem.* Vid. Jul. Obsequent. & Cedren. in Theodof. Lindenbr.

h Non expiantur ut apud veteres.] D. Hieronymi Epist. 63. *Legamus veteres historias. & maxime Græc*

continet textus, tentatúmque Seleuciæ civitatis obsidium, paullatim revivifcentes (ut solent verno tepore foveis exsilire serpentes) saltibus degressi scrupulosis & inviis, confertique in cuneos densos, per furta & latrocinia finitimos adflictabant; prætenturas militum ut montani fallentes, pérque rupes & dumeta ex usu facilè discurrentes. Ad quos vi vel ratione sedandos Lauricius, adjecta Comitis dignitate, missus est rector; homo civilis prudentiæ: qui minis potiùs quàm acerbitate pleraque correxit, adeo ut eo diu provinciam obtinente, nihil accideret, quod animadversione dignum æstimaretur.

6 *Al.* adflictab. & cò prætent.

& Latinas, & invenimus lustralibus hostiis, secundùm errorem, portentosas soboles tam in hominibus, quàm in armentis ac pecudibus expiatis. Ejus rei plura exempla apud T. Livium & alios leguntur. Lindenbr. i. Lauricius, adjecta Comitis dignitate.] Hujus Lauri-

cii Comitis per Isauriam meminere Scriptores Historiæ Eccl. eúmque unà cum Leona (quem Marcellinus in lib. xx. Quæstorem nominat) interfuisse ex more narant Synodo quæ Seleuciæ in Isauria habita est hoc ipso anno, Eusebio & Hypatio Coss. Apud Socratem in lib. 2. *ναυεξιασ ο τ κ τω Ισαυριας εστιασται η γηλοσφου δια- κταρ. Palest.*

Explicit Liber XIX.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM LIBER XX.

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XX. continentur.

- CAPUT I. *Lupicius Magister armorum adversus Scotorum & Piëtorum incursionses in Britannias cum exercitu mittitur.*
- C. II. *Ursicinus Magister peditum Præsentalis, calumniis appetitus discingitur.*
- C. III. *Defectus Solis: & de duobus Solibus; ac de causis defectuum Solis & Lunæ; deque variis Lunæ mutationibus ac figuris.*
- C. IV. *Julianus Cæsar à militibus Gallicanis, quos Constantius ipsi detrahi, & in Orientem adversus Persas transferri jusserat, Luteciæ Parisiorum ubi hiemabat, per vim Augustus appellatur.*
- C. V. *Julianus Aug. concionem habet ad milites:*

- C. VI. *Singara à Sapore oppugnata, & capta: opidani cum equitibus auxiliariis & duabus legionibus præsidariis in Persidem abducti: opidum excisum.*
- C. VII. *Bezabden opidum, à tribus legionibus defensum, Sapor expugnat; ac reparatum præsidio commeatuque instruit: idem Virtam munimentum frustra adoritur.*
- C. VIII. *Julianus Aug. per litteras Constantium A. de re Luteciæ gesta certiore facit.*
- C. IX. *Constantius A. Julianum Cæsaris nomine contentum esse jubet, legionibus Gallicanis uno animo constanter repugnantibus.*
- C. X. *Julianus Aug. Francos cognomine Attuarios trans Rhenum inopinantes aggressus, post plurimos partim captos, partim occisos, ceteris pacem petentibus dedit.*
- C. XI. *Constantius Aug. Bezabden omnibus copiis oppugnat, ac re infecta discedit: & de arcu caelesti.*

CAPUT I. **H**Æc per Illyricum, perque Orientem rerum series fuit. Consulatu verò Constantii decies, terque Juliani, ³ in Britanniiis cum Scotorum Piætorumque gentium ferarum excursus, rupta quiete condita, loca limitibus ^b vicina ¹ vastarent, & implicaret formido provinciarum præteritarum cladum congerie fessas: hiemem agens apud Parisios Cæsar, distractusque in sollicitudines varias, verebatur ire subsidio transmarinis: (ut retulimus ante ^c fecisse ² Constantem) ne rectore vacuas relinqueret Gallias. Alamannis ad sævitiam etiamtum incitatis & bella. ^{3d} Ire igitur ad hæc ratione vel vi componenda Lupicinum placuit, ea tempestate Magistrum armorum, bellicosum sanè, & castrensis rei peritum, sed supercilia erigentem ut cornua & de tragico, quod aiunt, cothurno strepentem: super quo diu ambigebatur, avarus esset potius, an crudelis. Moto ergo velitari auxilio, Ærulis scilicet

¹ Ms. vastarent. ² Ms. Constantem. ³ Ms. Ire igitur ad hæc ratione vel compon.

a In Britanniiis cum Scotorum Piætorumque gentium ferarum.] Claudian. de Bello Gothico:

Venit & extremis legio prætenta Britannis,
Que Scoto dat frenâ truci, ferroque notatas
Perlegit exsanguis Piæto moriente figuras. Lindenbr.

b Vicina vastarentur.] Cum in Mss. omnibus atque in Editione Romana legatur vastarent, sic totum locum scribendum esse censo: Cum Scotorum, Piætorumque gent. fer. excursus rupta quiete condita, loca lim. vicina vastarent. Vales.

c Fecisse Constantem.] Constans Aug. in Britanniam insulam trajecit: ut barbaros coerceret qui insulam in-

festabant; quam expeditionem Marcellinus noster in gestis Constantis non prætermiserat: quin etiam occasione sumpta, ut solet, tractum Britannie descripsit, ut ipsemet testatur in lib. 27. Ea autem Constantis expeditio contigit post victoriam de Francis, teste Libanio in Orat. quæ *Λαζικνικὴ* inscribitur. Hæc porrò victoria de Francis refertur ab Idatio & Socrate Consulatu Constantii III. & Constantis II. qui annus erat Domini 342. Proinde in sequentem annum cadit expeditio Britannica. Quod etiam ex subscriptione legis 5. Cod. Theod. de extraordin. acutè notavit Jac. Gothofredus in Notis ad Expositionem totius mundi. Idem.

d Mittere igitur ad hæc loca ad rationes componendas.] Hæc est P. Castellii conjectura: nam in Editione Rom. excusum erat hoc modo: Ire igitur ad hæc ratione vel

& Batavis, e numerisque 4 Mœsiacorum duobus, adulta hieme f Dux antedictus Bononiam venit: quæsitisque navigiis, & omni imposito milite, observato flatu secundo ventorum, g ad Rutupias sitas ex adverso defertur, petique 5 Lundinium: ut exinde suscepto pro rei qualitate consilio, festinaret o-
mnibus ad præcinctum.

CAP. II. Quæ cum ita geruntur, post Amidæ oppugnationem Ursicinum ad commilitium Principis ut peditum Magistrum reversum, (succesuisse enim eum Barbationi prædiximus) obtrectatores excipiunt: primò disseminantes mordaces susurros: dein propalam ficta crimina subnectentes. Quibus Imperator adensus, ex opinione pleraque 6 æstimans & insidiantibus patens, Arbetonem & Florentium Officiorum Magistrum quæsitores dederat, spectaturos quas ob res oppidum sit excisum. Quibus apertas probabilisque refutantibus causas, veritisque ne offenderetur Eusebius Cubiculi tunc Præpositus, si documenta suscepissent perspicuè demonstrantia, Sabiniani pertinaci ignavia hæc accidisse quæ contigerunt: à veritate detorti, inania quædam, longæque à negotio distantia scrutabantur. Quia iniquitate percitus qui 7 audiebatur: *Esti*

4 Al. Mœsiacorum pluribus. 5 Al. Lundinum. 6 Al. æstimasset. 7 Al. audiebat.

ponenda, &c. prout etiam in Regio ac Flor. codicibus scriptum reperi. Unde proclive erat veram scripturam deprehendere. Sic enim in fine libri superioris locutus est Auctor noster: *Ad quos vi vel ratione sedandos Lucius missus est Rector. Vale.*

[e Numerisque Mæsiacorum duobus.] Numeros Amianus Marcellinus modò pro legionibus, modò pro cohortibus tantum aut auxiliis sumit. Nomine autem hæc non tantum Marcellinus & Notitia Imperii Rom. a que eorum temporum Scriptores, sed etiam veteres Historiæ utuntur. Hirtius in libro VIII. de bello Gallico: *Cn. inquit, Pompeius legionem primam, quam ad Cæsarem miserat confectam ex delectu provincie, Cæsari eam tanquam ex suo numero dedit. Cæsar tamen Pompeio legionem remisit, & ex suo numero Quintamdecimam, quam in Gallia citeriore habuerat, ex SC. jubet tradi. Ex suo numero dare, aut tradere legionem, idem est, atque copias sibi Senatusconsulto attributis, vel ex suo exitu, quem SC. obtineat. In libro I. de bello civili: *Omnes Domitium circumstant & custodiunt, legatosque eius numero ad Cæsarem mittunt.* Sermo est de cohortibus xxx. quæ Corfinium sub Domitio tenebant. *Ex suo numero, id est, ex suo corpore, & nomine totius præfili.* Suetonius in Augusto capite XVII. scribit, eum *thæatum nuntius de seditione militum, quos ex omni numero confectâ victoriâ Brundisium premiserat, repetisse Italia.* *Ex omni numero, id est, ex omnibus legionibus.* In libro VIII. sex militum millia, seu *binæ e III. legionis Mæsias millia, numerus appellat. Et tum quidem, aut compressas est, revocatis ad officium numeris pariter Cedrenus tradit Marcianum qui postea imperavit,**

tum gregarium militem, è Græcia ad bellum Persicum cum suo numero profectum esse *σεπτιώτης υπὸς τὸν πορὴ τῆς Μακεδονίας ἐπὶ τῆ ἰδίας ἐπιπέμει Χρὸς τὸ Εὐμῶδον ἐπὶ Περσῶν ἀγῆται: cum suo numero, id est, cum sua legione.* Mæsias porro in duos minimum numeros divisos fuisse, indicant supra laudata Marcellini verba. Nuper repertus est in urbe Mettis lapis, cum munitionum fundantiam jacerentur, ita inscriptus. D. M. APOLLINARI EX ORDINE MÆSIACORUM HOC MONUMENTUM COMMILITONES POSUERE. *Mæsiacorum* heic mendosè scriptum pro *Mæsiacorum*: ut mihi affirmavit vir clariss. atque doctissimus humanissimisque, à quo ipsam Inscriptionem accepi, Aimericus Bigotius Rotomagensis, inter amicos meos haud postremo loco numerandus. Ex ea Inscriptione judicari potest, Mæsias tum Mediomatricis seu Mettis urbi claræ præfuisse: quos solum intra Gallias tum militasse docet Marcellinus. Sed postea sub Valentiniano ejusque ac Theodosii filiis Mettis in præsidio fuit legio *prima Flavia*, quæ principatu Constantii, sive ætate Ammiani Marcellini nostri, una cum legione prima Parthica Singaræ in Mesopotamia præfederat: sicuti in Notitia Galliarum observavi, Notitiam Imperii Rom. secutus. In lapide quem laudavi, Apollinaris ex ordine Mæsiacorum fuisse dicitur, id est, ex corpore Mæsiacorum, ex numero, vel ex legione Mæsiacorum. Mentio autem *Deorum Manium* indicat aperte, hominem à Christiana religione alienum, & vano Deorum cultui addictum fuisse.] *Idem.*

[Dux antedictus Bononiam venit.] Tabula Itineraria vetus: *Gessoriacò, quod nunc Bononia.* * *Annal. de Gestis Caroli Magni p. 180. Bononiam Gallicam, civitatem maritimam.* * Galli Bologne vocant. Vid. Explicat. Fragmentorum Tabulæ antiquæ Marc. Velferi pag. 37. *Lindenborg Ad Rutubias sitas ex adverso.*] Anglofaxonibus ho-

me, inquit, despicit Imperator, negotii est tamen magnitudo, ut non nisi iudicio Principis nosci possit & vindicari: sciat tamen velut quodam præfagio, quòd dum meret super his, quæ apud Amidam gesta emendatâ didicit fide, dumque ad spadonum arbitrium trahitur, & defrustrandæ Mesopotamiæ proximo vere ne ipse quidem cum exercitus robore omni opitulari poterit præsens. Relatis adjectisque cum interpretatione maligna compluribus, iratus ultra modum Constantius, nec discussio negotio, nec patefieri quæ scientiam ejus latebant permittis, adpetitum calumnias, depositâ militiâ digredi iussit ad otium Agilone ad ejus locum ⁹h immodico saltu promotum, ex Gentilium Scutariorum Tribuno.

CAP. III. Eodem tempore per Eoos tractus cælum subtextum caliginæ cernebatur obscura, & à primo auroræ exortu adusque meridiem intermicabant jugiter stellæ: hisque terroribus accedebat, quòd cum lux cælestis operiretur, è mundi conspectu penitus luce abrepta, defecisse diutiùs Solem prævidæ mentes hominum æstimabant: primò attenuatum in Lunæ corniculanti effigiem, deinde ¹ in speciem auctum ¹ semenstrem, posteaque in integrum restitutum. Quod alias non evenit ita perspicuè, nisi ^k cum post inæquales cursus ^l intermenstruum Lunæ ad idem revocatur initium certis temporum intervallis: id est, cum in domicilio ejusdem signi tota reperitur Luna sub Sole in niamentis objecta rectissimis, ^m atque in his paullisper consistit minutis, quæ geometrica ratio partium ²n partes appellat. Ac licet utriusque sideris conventiones & motus, ut scrutatores caufarum intelligibilibus adverterant, in

8 Al. defensandæ. 9 Steph. moderandum à se. 1 Ms. semenstrem. 2 Ms. partium partes app.

die Rick-borovo dicitur. Vid. Guilel. Cambdeni Britanniam, & quæ notat M. Vellerus ad Fragm. Tabulæ antiquæ, pag. 19. Lindenbr.

h Immodico saltu promotum.] Lib. xxii. Ab egestate infirma ad saltum sublatis divitiarum ingentium. Lib. xxvi. Promotus repentino saltu Patricius. L. 8. C. de advoc. divers. jud. Permutationum saltibus superiore gradu captato. Sic in Jure Canonico per saltum promoveri, c. 1. dist. 52. & cap. unic. de Cler. per saltum prom. Idem.

i In speciem auctum semenstrem.] Semenstrem pro semestrem posuit: quam speciem Græci δειπλων vocant. Sic in Glossis veteribus, semenstrem, ημυλων: semenstrem, ημυλων. Vetus Poeta Astronomicum in Cataleptis Scaligeri:

Fam cur semenstri non semper palteat orbe,
Inflexi præstant obliquo tramite cursus.

Postremò vetus Scholiastes Juvenalis in satiram 7. Semenstrem, inquit, Luna dicitur, quum mensis medium per mensa est spatium. Sed & Apulcius in libro 1. Metamorphoseos non procul ab initio: Earumque media semenstrem Luna flammeos spirabat ignis. * Valef.

k Cum ad inæquales cursus intermenstruum Lunæ ad idem revocatur.] Inf. Nisi tempore intermenstrui deficeret visam nusquam Lunam. Cleomedes: εμπο ἐν μὲν τῷ αὐτῷ ὁρῶντο συμμετρῶν διαστάσεων. Lib. 11. cap. 6. πρὸς τὸ οὐδὲν ἐκείνην. Q. Curt. lib. 14. pag. 71. Scirent temporum bes implere destinatas vices, Lunamque deficere, c. aut terram subire, aut Sole premeretur. Vid. Gemini cap. πρὸς ἐκείνην τὸ οὐδὲν. Plin. lib. 2. cap. 10. Lindenbr.

l Intermenstruum Lunæ.] Intermenstruum pro plenilunio usurpat Marcellinus infra, cum ait non nisi tempore intermenstrui deficere visam usquam Lunam. & in loco quem præmanibus habemus, inceptum est de plenilunio intelligere. Itaque sane adducor ut credam Marcellinum ipsum scripsisse: Cum iter menstruum Lunæ ad idem revocatur initium. Valef.

m Atque in his paullisper consistit minutis.] Quod Latinis minutum, id Græcis est τὸ λεπτόν. Pappus Alexandrinus μινύτα (τὴν) λεπτά εἰ. Augustin. de Civit. Dei cap. lib. 2. Non ad minuta incomprehensibilia, sed ad temporum spatia pertinet, quæ observari notarique possunt. Lindenbr.

n Partes appellat.] Ms. partium partes appellat. Plin. lib. 11. cap. 10. scripula partium dixit. Idem.

num eundemque finem lunari cursu impleto, perenni distinctione conveniunt: tamen Sol non semper his diebus obducitur, sed cum Luna è regione, velut libramento quodam, igneo orbi & adspectui nostro opponitur media. Ad summam tum Sol occultatur splendore suppresso, cum ipse & lunaris globus astrorum omnium infimus, parili comitatu obtinentes circulos proprios, salvæque ratione altitudinis interjectæ junctim locati, ut scienter & decore Ptolemæus exponit, ad dimensiones venerint, quos ἀναβιβάζοντας & καταβιβάζοντας ἢ ἐκλειπτικούς σωδέσμοις, coagmenta videlicet defectiva Græco dicitant sermone. Et si contigua iisdem juncturis præstrinxerint spatia, dilutior erit defectus. Si verò articulis ipsis inhæserint, qui coactiùs adscensus vinciunt & descensus, 4 of-funditur densioribus tenebris cælum, ut crassato aëre ne proxima quidem & adposita cernere queamus. 5 Sol autem geminus ita videri existimatur, si erecta celsius solito nubes, æternorúmque ignium propinquitate collucens, orbis alterius claritudinem tamquam è speculo puriore formaverit. Nunc veniamus ad Lunam. Apertum & evidentem ita demum sustinet Luna defectum, cum pleno lumine 6 rotundata Solique contraria, ab ejus orbe centum octoginta partibus, id est signo septimo, disparatur. Et quamquam hoc per omne plenilunium semper eveniat, non semper deficit tamen. Sed quoniam circa terrenam mobilitatem locata, & à cælo totius pulcritudinis extima, nonnumquam ferienti se 7 subserit luci, objectu metæ noctis in conum 8 desinentis angustum latet pa-rumper umbrata: tumque nigrantibus involvitur globis, si Sol sphaeræ infe-rioris curvamine circumfusuf, mole obsistente terrena, radiis eam suis illustrare non possit: quam numquam habere proprium lumen opiniones variæ college-runt. Et cum ad idem signum æquis partibus Soli concurrerit, obscuratur (ut dictum est) penitus hebetato candore, 9 σῶδ@ Græcè 8 ἢ μῶν@ dicitur. Nas-ci autem putatur, cum parva declinatione velut è perpendiculo superjectum ge-rit Solem. Exortus verò ejus adhuc graciliscens primitus mortalitati videtur, cum ad secundum relicto Sole migraverit signum. 9 Progressa itaque porrectiùs,

3 Ms. dicitata ferm. 4 Ms. offenditur. 5 Al. ro-
unda. 6 Ms. subserit lanici. 7 Ms. desidentis. 8 Al.
nene Græcè synodus. nasci autem. 9 Ms. progressus.

o Ptolemæus exponit.] ἢ μαθηματικῶς σῶδ@ lib. vi.
indenbr.
p ΕΚΛΕΙΠΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ.] Cleomedes in
b. 2. etiam σῶδ@ dici adnotat: ὅτι ἕκαστος ἔχων ἢ διαμέτρου
ἢ δύο σημεῖα τῆμιν ἀναβιβάζων, ὅς ἡλιακὸς ἢ ἐκλειπτικὸς καλεῖ-
ται ταύτας ἐν τὰς τομὰς οἱ μὴ σῶδ@, οἱ δὲ σῶδ@ μοις κα-
λεῖται. Hinc Sol apud Nonnum in lib. 38. Dionys. mo-
ens Phaëthontem sic loquitur:
Ἀρεχὲ δὲ σῶδ@ μοι φοιδάσιο, μὴ γέρον ἐπτεο
Ἀρματι ἡμῶσις Ζευσεῖδία κῶνον ἐλίζας
ἄνδ@ ἔδον κλέψεν ἄπτεῖων σέο δίερα.

Adde Chalcidium in Timæum Platonis. Valef.
q Sol autem geminus.] Exempla adducit Plin. lib. 11.
cap. 31. *Alba duo Soles visi.* Livius lib. 17. pag. 323. *Lin-
denbr.*
r Mōn@ Græce σῶδ@ dicitur.] Ita membranae anti-
quæ. Codex Flor. univæ Græc. vulgati libri, *menes Græ-
ce synod.* Est autem ἢ μῶν@ σῶδ@, quæ σελήνην σῶδ@
δ@ Gemino pag. 152. *Idem.*
f ΜΗΝΗΣ Græce ΣΥΝΟΔΟΣ.] Luna à Græcis olim
dicebatur μῶν. Varro in lib. 5. de lingua Lat. *Sic men-
sis*, ait, à Luna motu dictus, dum ab Solo profecta rursus
redit ad eum Luna, quod Græce olim dicta μῶν: unde illo-
rum μῶν, ab eo nosfri. & D. Ambrosius in Ep. 83. de-
nique Theon in Arati Prognostica: μῶν etiam à Græcis
vocata est Luna, ut scribit Cleomedes in lib. 2. ubi qua-

jamque abunde nitens cornuta habitu, *μλωσειδης* est appellata. Cum autem Sole longo cœperit interstitio submoveri, & ad quintum pervenerit signum, radiis ejus ad se converfis, majus concipit lumen, & fit Græco sermone *διχρόμλω*, quæ forma semiorbem ostendit, procedens deinde jam disjunctissimè, quinq̄que signo arrepto, figuram monstrat *ἀμφικύρτα*, utrimque prominentibus gibbis. E regione verò cum normaliter steterit contra, lumine pleno fulgebit, domicilium septimi retines signi: & in eodem tum etiam agens, paullulimque progressa minuitur, quem habitum *βc* vocamus *ἀποκρησιν*, atque easdem formas repetit fenescendo: traditurque doctrina multiplici con-

1 *Mf. διχρόμου.* 2 *Mf. disjunctissimo quintoque signo.*
 3 *Mf. ACTOKPICIN. Steph. ἀποκρησιν.* 4 *Mf. graditurque.*

tuor *μλωσ* significaciones affert. Prima est Lunæ tunc cum corniculata est: *ἡ σελήνη, ἔταν ἡ σελήνησ εἰς τὴν χύματι, μλω κελῶ*. Ceterum Editio Rom. excusum habet hoc in loco, *unius Græce synodos*. Codex autem Regius, quæ Græce synodos dicitur: [Colbertinus, *unius Græce synodos dicitur*;] * Tolosan. simpliciter, Græce synodos dicitur. Valef. Cur igitur in editis hic ordo non servatur? Gronov.

t *Ad quintum pervenerit signum.* Scribendum est ad quintum: ut ex sequentibus patebit. Nam Luna cum LXXX. partibus, quos vulgo gradus vocant, à Sole recesserit: tum *διχρόμον χύμα* exhibet: quam dividuum seu dimidiam Lunam vocant Apuleius & Marcianus Capella. Valef.

v *Fit Græco sermone διχρόμλω.* Agnoscunt hanc lectionem retro Editiones, licet in quibusdam libb. *διχρόμου* scriptum sit, in *Mf. dichomenis*: utramque vocem retinuit Achilles Statius in Arati Phœnom. cap. *περὶ σελήνης*, pag. 92. *ἀνατίλλῃ ἡ (Luna) ἐξ ἑλίου τὴ φῶς ἔχουσα περιφύει, ἀλλὰ μλωσειδης, μέχρι ἡ τὴ ἡμισίου ἀυξήθουσα γίνεται διχρόμου.* *Ἐάν ἡ τὴ ἡμισίου περιωτισθῆ, καλῶνται ἀμφικύρτου πικνωθῖσα ἡ γῆν πικνωθῖσα, πανθῖλω, ἡ διχρόμωσι.* Πικνωθῖσα τὰ γῆν πικνωθῖσα, ἡ ἔταν ἡμισίου μλωσ, *διχαζερθῖσαν ἡ δ. ἡμισίου ἡ πάντι ἀν δὲ τὴ πανορίνη ἀρχῇ μωθῖται, ἡ γῆν πικνωθῖσαν ἀμφικύρτου, ἔτα μλωσθῖ.* Cleomedes *κικλάς θεωρίας* lib. 11. ex eo Hero Alexandr. Eratosthenes, Theon Alexandr. in Arati Phœnom. ad illum versum, *οἷχ ἔετασ, ὅτι ἡ μὲν ἔταν κελῶνι σελήνη* Papp. Alexandr. *εἰσαγωγ. περὶ ἀποκρησιν.* pag. 27. Macrobin. *Somn. Scipion. lib. 1. Marcian. Capella. Lindenbr.*

x *ΔΙΚΟΜΗΝΟΣ.*] In Regio & Flor. * Tolof. Vatic. [ac Colbertino] exemplaribus, & in Editione Rom. legitur *dichomenis*, quod idem est. *διχρόμωσι* autem pro *διχρόμου* hic ponitur: ut apud Alexandrum Aphrod. in lib. 1. pro problem. de Luna: *ἐν μὲν γῆ τὸ διχρόμωσ χύματι ἐστὶν ἡ τὴ ἡμισίου ποσὶς ὄντι, ἐν ἡ τὸ πανορίνη θεωρῆ ἡ ἐπὶ ποσὶς ἐν ἡ τὸ ἀποκρησιν ἔτασ ἡ ψυχῆσ ἔτασ ἡ ἀσπίθῖσ, ὑπερῆ ἡ ψυχῆσ.* Ubi manifestè *διχρόμωσι* posuit pro *διχρόμου*. Similiter Nonnus in lib. 4. Dionys.

Ἀποκρησιν, διχρόμωσι, ἔτασ ἡμισίου ποσὶσ τῆσ.

Alias *διχρόμωσ*, & frequentius, pro plenilunio sumitur, ut apud Geminum & Achillem Tatium in Arati Phœnomena. Et Scholiastes Apollonii *διχρόμωσι* autem idem est ac *πανορίνωσ*. Unde Gelenius cum mendum h esse putaret, *διχρόμου* correxerat: sed falsus est, ut dixi. Valef.

y *Disjunctissimoque signo arrepto.* Sic primus edidit Castellus, ineptè: quem miror tamen comitem errori habuisse Sig. Gelenium. Sed Accursus edere maluit prout in *Mf. codice* suo repererat, *disjunctissimo quintoque signo*. Neque aliter habet Editio Rom. & *codex Regius* ac Flor. * Tolof. Vatic. * [ac Colbert.] Proinde non dubitavi, quin ita scribendum esset levissima mutatione; *Procedens deinde jam disjunctissimè, quinq̄que signo, &c.* Idem.

z *Figuram monstrat ἀμφικύρτα.* Pappus Alexand. *ἀμφικύρτου ἡ ὄντι, ἔταν εἰς τὸ ἡμισίου μέρος τὴ ἡλίου ἀποκρησιν.* ἡ τὴ περιωτισθῖσαν ἀμφικύρτα. Lindenbr.

a *ΑΜΦΙΚΥΡΤΟΥ.*] Cleomedes in lib. 2. scribit antiquos tres tantum Lunæ formas atque habitus agnoviss τὸ μλωσειδης, τὸ διχρόμου, τὸ πανορίνωσ. id est, corniculatam Lunam, dimidiam, ac plenam: recentiorum verò quartum addidisse τὸ ἀμφικύρτον χύμα, quam partimidam Lunam vocat Apuleius de Deo Socratis: qui major quidem est dimidia, minor autem plena, quod inventum à Philippo Mednæo Astrologo existimo. In enim Plutarchus in libro, quo docet non posse jucu de duci vitam ex Epicuri secta. *Ἐκείνῃσ γελῶντα διαπίπτει, ἡ ἔτασ τὸν ἀποκρησιν πικνωθῖσα τὴ χύμασ τὴ ἡλίου.* Seleuco tamen id tribuit Cleomens lib. 6. Valef.

b *Vocamus Πανορίνων.*] *Mf. vocamus ACTOKICIN.* Stephani Editio *ἀποκρησιν*: unde conjicere possumus *ἀποκρησιν* in quibusdam exemplaribus scriptum fuisse. Pappus Alexand. *ἀποκρησιν ὄντι, ἔταν ἡ ἡλίου ποσὶσ ἀρχῇ τῆσ ἡμισίουσ ἐστὶν ἡμισίου μέρος.* Lindenbr.

c *Vocamus ΑΠΟΚΡΗΣΙΝ.*] Cum in *Mf. Vatic. [Colbertino.]* Fl. & Faleh. extitare intellexissem *ἀποκρησιν* in Regio autem reperissem *ἀποκρησιν*: non dubitavi quod legendum esset *ἀποκρησιν*: maxime cum in Editione Basilienfi *ἀποκρησιν* legeretur. Est autem *ἀποκρησιν* ille Lunæ habitus, quem Medici barbaro vocabulo declinulim vocant: ut in Alexandri Aphrod. loco quem proximitavi, & apud Clementem Alex. in lib. 6. Stromat. Glossis *interliminim* vertitur *ἀποκρησιν σελήνης*. * Hinc

gruente, non nisi tempore intermenstrui deficere visam usquam Lunam. Quòd autem Solem nunc in æthere, nunc ^d in mundo inferiore ^s cursare prædiximus; sciendum est siderea corpora, quantum ad universitatem pertinet, nec occidere, nec oriri: sed ita videri nostris obtutibus constitutis in ^e terra, spiritus cuiusdam interni motu suspensa, rerumque magnitudini instar exigui ⁶ subdita puncti, nunc cælo infixas suspicere stellas, quarum ordo est sempiternus, aliquoties humana visione languente discedere suis sedibus arbitrari. Verùm ad instituta jam revertamur.

CAP. IV. Properantem Constantium Orienti ferre suppetias, turbando propediem excursibus Persicis, ut perfugæ concinentes exploratoribus indicabant; ^f urebant Juliani virtutes, quas per ora gentium diversarum fama celebrior effundebat, magnorum ejus laborum factorumque vehens adoreas celsas, post Alamanniæ quædam Regna prostrata, receptaque oppida Gallicana antè direpta à barbaris & excisa, quos tributarios ipse fecit & vectigales. Ob hæc & similia percitus, ^g metuensque ne auferentur in majus, ^h stimulante (ut ferebatur) Præfecto Florentio, Decentium Tribunum & Notarium misit, ⁷ auxiliares milites exinde protinus abstracturum Ærulos & Batavos, cumque Petulantibus Celtas, & lectos ex numeris aliis trecentenos, hac specie iustos accelerare, ut adesse possint armis primo vere movendis in Parthos. Et super auxiliariis quidem & trecentenis cogendis ociùs proficisci, Lupicinus conventus est solus, transisse ad Britannias nondum compertus: de Scutariis autem & Gentilibus excerpere quemque promptissimum, & ipse perducere ⁸ i Sintula jubetur,

⁵ Ms. cursari. ⁶ Ms. subditam. ⁷ Ms. auxiliares milites exinde. ⁸ Ms. Singula.

ἡσυχία ἐκείνου dicitur a Proclo in Hesiodi dies paginâ 170. quum minuitur. * Vales.

d In mundo interiore.] Mallem inferiore. Idem.

e Terra spiritus cuiusdam interni motu suspensa.] Plerique veterum terram sustineri ab aère crediderunt. Sed ex his alii ab aère externo quasi comprimi, & in statione sua contineri eam aiebant, quod egregiè explicat vetus sagoge in Arati Phænomena. Anaximenes quidem qui erram planam esse dicebat, eam ab aère vehi affirmabat, este Plutarcho in lib. 3. cap. 15. de placitis Philosoph. Alii verò ab aère interno & quasi congenito portari terram aiebant, teste Seneca in lib. 6. Nat. quæst. cap. 16. a qua opinione videtur fuisse Marcellinus nostrer. Vide & Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 21. ut Lucanum Claudianumque præteream. Idem.

f Urebant Juliani virtutes.] Vrere propriè de invidia dicitur. Sic Horatius:

Urit enim fulgore suo, qui prægravat artes
Infra se postitas.

g Livius in lib. 40. Quintu, inquit, omisâ istâ nocturnâ fabulâ ad id quod doles, quod invidia irit, præverte-

ris? * Petrus quoque Chrysologus in Sermone 48. Inter suos posse, morsus est: adustio est, inter civis eminere: Proximos proximorum irit gloria. Propinquus, propinquo si honorem debeant, computant servitutem. Et in Sermone 12. 28. & 122. Et generaliter quidquid pulcritudine excellit, urit oculos, ut apud Terentium in Eunucho, & eundem Horatium in Odis: Urit me Glyceræ nitor, &c. Idem.

g Metuensque ne auferetur in majus.] Invidia igitur & metu (quæ vitia Principibus familiaria sunt) adductus Constantius Julianum Cæsarem deprimore constituerat. Ac de invidia quidem restatur Mamertinus in Panegyrico ad Julianum, & Libanius in Orat. Consulari his verbis: ἀλλὰ ὅς τις τὰς ποσούτας ἐξέουσις, & διὰ τὴν νεώτερα νῆας, ἔτω δὲ κύματός τι νύχημα φθόνου. Idem in Orat. funebri pag. 282. & Zosimus in lib. 3. Idem.

h Stimulante (ut ferebatur) Florentio.] Ita certè prodit Julianus ipse in Epist. ad Athen. Idem.

i Sintula jubetur.] Singula dicitur tum in Editione Rom. tum in Ms Regio, [Colbertino] ac Florentino. In Epistola Juliani ad Athen. Γενίον. τὸ στρατιωτικὸν ἄπαν ἀδικεῖται τὸ μακρῶτάτων ἀπαρχὴν ἢ γαλατίας ἐκίχουσι, ἀπτάζας τὰ τοτὸ ἐργὸν Ἀσπασίαν τε ἢ Γεντοίαν. Idem.

Cæsaris stabuli tunc Tribunus. Conticuit, hisque acquieverat Julianus, potioris arbitrio cuncta concedens. Illud tamen nec dissimulare potuit, nec silere: ut illi nullas paterentur molestias, qui relictis laribus Transrhenanis, sub hoc venerant pacto, ne ducerentur ad partes unquam Transalpinas: verendum esse affirmans, ne voluntarii barbari militares, sæpe sub ejusmodi legibus adfueti transire ad nostra, hoc cognito demceps arcerentur. Sed loquebatur incassum: Tribunus enim parvi querelas Cæsaris ducens, Augusti jussis obtemperabat: & lecta expeditione manu, vigore corporumque levitate præstanti, cum hisdem profectus est, spe potiorum erectus. Et quia sollicitus Cæsar, quid de residuis mitti præceptis agi deberet, perque varias curas animum versans, attentè negotium tractari oportere censebat; cum hinc barbara feritas, inde jussorum urget auctoritas, maximèque absentiam Magistri equitum ⁹ augente dubietatem, redire ad se Præfectum hortatus est, olim Viennam specie annonæ parandæ digressum, ut se militari eximeret turba. Perpendebat enim ad relationem suam, quam olim putabatur misisse, abstrahendos à Galliarum defensione pugnaces numeros, barbarisque jam formidatos. Qui cum suscepisset Cæsaris litteras momentis petentisque ut venire acceleraret, rempublicam consiliis juvaturus; obstinatissimè detrectabat: ea ratione pavore mente confusa, quòd aperta scripta significabant, ab Imperatore nusquam dijungi debere Præfectum in ardore terribilium rerum. Adjectumque est, quòd ^k si procurare dissimularet, ipse ^l propria sponte projiceret insignia principatus: gloriosum esse existimans ^l iussa morte oppetere, quàm ei provinciarum ^m interitum assignari. Sed vicit Præfecti propositum; pertinax, his quæ rationabiliter poscebantur parère contentione maxima reluctantis. Inter has tamen moras absentis Lupicini, motusque militares timentis Præfecti, Julianus consiliorum adminiculo destitutus, ancipiti-que sententia fluctuans, id optimum factu ² existimavit: ⁿ via solemnibus cunctos è stationibus egressos, in quibus hiemabant, maturare disposuit. Hocque comperto, apud Petulantium signa ^o famosum quidam libellum humi projecit oc-

⁹ Ms. fugente. ¹ Steph. propria fronte. ² Ms. existimavit.

^k Si procurare dissimulasset.] In Regio codice superscriptum est eadem manu *procurrere*, quam equidem conjecturam valde probò. Valef.

^l Iussa morte oppetere.] Cum scilicet ad jussum & alterius arbitrium anima ponitur, id est, morte buothanata, ut ait Firmic. lib. 111. cap. 6. * Tertius Annal. 16. pag. 390. *Accepto jussu mortis mentio semet interfecit.* Idem Annal. 15. *Iussam penam subit.* Seneca Natural. Quaest. lib. 2. cap. 59. *Quid interest, utrum ad mortem jussi eamus, an ultronei?* * Contrarium est, *sua morte defungi*, apud Sueton. in Cæsare, Firmicus lib. 111. cap. 18. *Longævus, in senectute felix, & qui sua morte moriatur.* Lindenbr.

^m Interitum sibi assignari.] Sic primus edidit Gelenius, cum in Editione Rom. legeretur, *quam & provinciarum interitum assignari*: prout etiam in exemplari Regio [& Colbertino] * ac Tolos. * scriptum reperit. Ego verò non dubito quia legendum sit, *quàm ei provinciarum interitum assignari.* Valef.

ⁿ Via solemn.] In exemplari Regio [& Colbertino] * ac Tolosano. * & in Editione Rom. legitur, *vita solemn.* Unde Gelenius ex conjectura, ut arbitror, emendavit, *via solemn.* id est, militari seu publica: quod equidem non damno. Coniiciebam tamen aliquando, gravius hic vulnus latere, ac fortasse ita scribendum esse, *testera data solemn.* Sic in lib. 14. sub initium: *Rellores militum testera data solemn. armatos omnes celeri eduxere procurru.* Idem.

^o Famosum quidam libellum.] Zosimus lib. 111. pag.

cultè, inter alia multa etiam id continentem: Nos quidem ad orbis terrarum extrema ut noxii pellimur & 3 damnati: p caritates verò nostræ Alamannis denuo seruiant, quas captiuitate prima post internecivas liberavimus pugnâs. Quo textu ad Comitatum perlato lectoque, Julianus contemplans rationabiles querelas, cum familiis eos ad Orientem proficisci præcepit, 9^r clavularis cursus facultate permiffa: & cum ambigeretur diutius quâ pergerent viâ, placuit Notario suggerente Decentio, 1^r per Parisios homines transire, ubi morabatur adhuc Cæsar nusquam motus. Et ita factum est. Iisdemquæ adventantibus in suburbanis 1^r Princeps occurrit ex more, laudans quos agnoscebat, factorumque fortium singulos monens, animabat lenibus verbis, ut ad Augustum alacri gradu pergerent, ubi potestas est amplè patens & larga, præmia laborum adepturi dignissima. Utque honoratiùs procul abituros tractaret, ad convivium Proceribus corrogatis, petere jure si quid in promptu esset edixit. Qui liberaliter ita suscepti, dolore duplici suspensi discesserunt & mæsti, quòd eos fortuna quædam inclemens & moderato rectore & terris genitalibus dispararet. Hocque angore impliciti, in stativa solita 4 recesserunt. Nocte verò cceptante in

3 Steph. & imbellis. 4 Ms. cessarunt.

10. ἀνόμου γραμμάτια ἢδ' ἐρατιατῶν ἐν μίση κ' τὸ λυθὸς διαψήσαντες, &c. Lindenbr.

p Caritates verò nostræ.] Libanius in Orat. funebri p. 284. ait uxores ex quibus milites liberos susceperant, viros & infantes mammis applicitos militibus ostendisse, orantes & obtestantes, ne seipfas, ne liberos prole- re vellent. Ex quibus patet, militibus tunc temporis icuisse uxores habere: quod confirmat etiam lex 6. & 7. Cod. Theod. de tironibus. Vales.

9 Clavularis cursus facultate. j Clavularis cursus, ὁ καὶ ἡ ἰχθυῶν δέμα. Mentio ejus in multis Constitutionibus Cod. Theod. & L. 22. C. Justin. de cursu publico. Clavula vox apud Varronem existat de Re Rustica lib. 1. cap. 40. & Non. Marcel. in voce Tuleus. Lindenbr.

r Clavularis cursus. j Clavularis (sic enim semper in Codice scribitur) cursus militibus concedebatur, quos ex aliis in alia loca celeriter transferri eos oporteret, t est in lege 22. Cod. de cursu publico. Et Marcellinus oster in lib. 21. de Constantio: Ut vehiculis, ait, publicis impositum paulatim præmitteret militem. Denique ulpicius in Dialogi 2. de virtutibus beati Martini capite v. Interim, inquit, per aggereem publicam plena militibus viris fiscalis reda veniebat. Ceterum clabulare a vededo, birotto, & reda distinguit Imperator in lege 2. Cod. Theod. de Curiosis. Nervadam, inquit, usquet, si birotum, vel vededion postulare vel clabulare permiffum est. Restat igitur, ut clabularis cursus idem sit qui ngarialis: quod confirmare videtur lex 5. Cod. tit. ngariæ autem erant capacissima vehicula ac solidissima, pte quibus mille & quingenta pondo imponerentur,

cum redæ mille dumtaxat imponi deberent, ut est in lege 30. Cod. Theod. de cursu publico. Egrorum autem militum dumtaxat causâ hic clabularis cursus permittebatur, ut opinor: & id innuit lex xi. Cod. eodem. * De clabulari cursu locus est insignis in Excerptis Johannis Philadelphensis Lydi, de mensibus & festis Romanorum. Κλαβυλάριον (inquit) ἰχθυῶν δέμα. κλάβον γδ ἢ δάμα κλάβον. * [Clabularem vel clavularem cursum diversum esse à cursu publico notat P. Pithæus ad oram Ammiani sui: & cursus quidem publici Ammianum meminisse in libris xx. ac xxxi.] Vales.

6 Placuit per Parisios homines transire. j Contra consilium & monita Juliani, qui id maxime distulerat, veritus ne, id quod accidit, milites viso Cæsare res novas agitent: ut scribit Libanius in Orat. funebri, & Julianus ipse in Epist. ad Athenienses. Idem.

r Princeps occurrit ex more. j Sic existimavi locum hunc interpungi debere, quod Julianus in dicta Epistola confirmat. ἢδε τὰ πάματα ὑπὸντα κ' τὸ νομι- σμῶν ἀνοίσι. Id est: Adveniunt militaris ordinis. Ego eis obviam ex more processi. Ipsi quineriam Augusti legionibus obviam procedere honoris solebant causâ. Orosius in lib. ult. de Arcadio. Et dum Imp. Arcadius secundam consuetudinem ad portas occurrit exercitui venienti, &c. Zosimus etiam in lib. 5. eandem narrans historiam: ἰσταντίσας τοῖς στρατιώταις εἰσέναι μένουσιν παρεσθέντα ἢ βα- σίλευ τάμης: τάμης γδ ἢ τιμῆς ἡξιάδων πῶς στρατιώτας ἐλεγε συνόδου εἶναι. Gainas Imperatorem militibus occurrere monuit: hunc enim militibus honorem haberi consuevisse. Ommitto Claudiani versus ex lib. 2. in Rufinum. Nec longè abhorret ab hac consuetudine, quod refert Theophyl. Simocatta in lib. 3. initio, morem antiquum fuisse, ut Magister militum ad regendas legiones missus à Princi-

apertum erupere dissidium: incitatisque animis, ut quemque insperata res ad-
flictabat, ad tela convertuntur & manus: fremituque ingenti ^v omnes petivere
Palatium, & spatii ejus ambitis, ne ad evadendi copiam quisquam perveniret,
Augustum Julianum horrendis clamoribus concrepabant, cum ad se prodire
^s destinatiis adigentes: expectarique coacti dum lux promicaret, tandem
progredi compulerunt. Quo viso, iterata magnitudine ⁶ sonus Augustum ap-
pellavere consensione firmissima. Et ille mente fundata universis resistebat &
singulis, ^x nunc indignari semet ostendens, nunc manus tendens, oransque &

5 Al. festinatiis. 6 Al. soni.

pe, occurrentibus sibi honoris causâ militibus equo de-
scenderet, & inter armatos medius incedens, univer-
sus comiter salutaret: quem morem cum sprevisset Pric-
sus, meritò in offensionem militum venit. *Valef.*

[v Omnes petivere Palatium.] Ejus Palatii apud Pa-
risios infra sic meminit Marcellinus. *Milites occupavere
volucriter Regiam. Ib. Aliquis Palatii Decurio, &c.* Et
infra: *Noſte in unum collecti Palatium obsedere. Julianus
in litteris ad Constantium Aug. Noſte in unum collecti Pa-
latium obsedere, Julianum Aug. vocibus magnis appellan-
tes & crebris.* Amplum autem fuisse hoc Palatium indi-
cat hæcæ verbis: *Omnes petiverant Palatium, & spatii
ejus ambitis, ne ad evadendi copiam quisquam perveniret.*
&c. In capite v. Disceptationis de Basilicis observavi,
in hoc Palatio Parisiaco Julianum biennio, Valentinianum
quoque majorem 2. annis hiemem egisse, quam
Regiam nostri domum *Thermaum, & Palatium Thermanum*
appellaverint. Jam tum ergo clara erat urbs Lute-
cia, & omnibus ad capiendum alendumque Comitatum
Imperatorum rebus necessariis instructissima, cum &
Palatium spatiosum extra insulam suam, & ampla sub-
urbana, ac campum magnæ multitudinis capacem, in
quo milites exercebantur, jam haberet. *Suburbana Lute-
ciæ, id est domos extra insulam & ultra pontes positas
præsertim ad meridiem versus memorat Marcellinus in
libro xx. Placuit per Parisios homines (i. milites) transire:
eisdenque adventantibus, in suburbanis Princeps occurrit
ex more. Campi apud Parisios ibidem meminit Marcellinus:
Edicto ut futura luce cuncti convenirent in Campo;
progressus Princeps (Julianus) ambitiosus solito tribunal
ascendit.* Eo in Campo Julianus & a militibus Gallica-
nis congregatis Augustus per vim est appellatus, & con-
cionem ad milites habuit, ac paullo post repetitis acclama-
tionibus militum ac populi in Imperio est confirmatus.
*Ingressus Parisios Leonas, postridie Principi progresso
in Campum cum multitudine armata pariter & plebeis,
quam de industria convocarat, & Tribunali tunc eminere
aliqui superstiti, Scripta jubetur offerre.* Et in libro XXI.
*Cum apud Parisios adhuc Cæsar Julianus, quatiens scutum
varis motibus exercebatur in Campo: territis ut omne die
presentibus cunctis, &c.* id est, militibus, qui & ipsi
ibidem exercebantur. Exercitationes autem ista milita-
res in Campo extra urbes fieri consueverant: ut appa-
reat Campum, in quo Julianus cum militibus suis apud

Luteciam exercebatur, extra urbem fuisse: quod &
ipsum campi nomen indicat. Quare & Suetonius hæcæ
exercitationes quæ in Campo Martio Romæ fieri sole-
bant, *exercitationes campeſtres* appellat in Octavio Au-
gusto capite 83. *Exercitationes, inquit, campeſtres Equo-
rum & armorum statim post bella civilia omisit.* Locus er-
rat VII. ab urbe Constantinopoli millibus distans, *Heb-
domon* vel *Septimum* ob id dictus, Basilicâ S. Johanni
Baptistæ, & Campo ubi milites exercebantur, ac tribu-
nali insignis, in quo Augusti nuncupabantur. De ec
Campo Hebdomi, qui semper extra urbem fuit, auctori
Historiæ Miscellæ in libro xvii. sic scribit: *Tum Phoca.
Macrobium Scribonianum jussit sagitari apud Septimum, pen-
dentem in lancea in qua irones exercebantur, quasi con-
scium insidiarum suarum.* Armorum doctores, quorum
operâ & virtute milites exercebantur in Campo, à loci
exercitii nomen habuere, & *Campidoctores* atque *Camp-
pigeni* sunt appellati. *Hadr. Valeſius.*

x Nunc indignari semet ostentans.] Hoc in loco trium-
phat Libanius, tum in Orat. funebri citata, tum in
ἄριστοις ad Julianum: *ὡς καλὸν μὲρ σε τὸ διαδοῦναι
τῷ δέσπῳ, καὶ ἄλλοις ἢ ἐκείνῳ τὸ κερταπίζεσθαι τῷ λαῷ.* Vid
Julianum in Ep. ad Athen. Ex quibus apparet vi ac mili-
tum seditione coactum Julianum diadema sumpsisse: id
que etiam confirmat Eutropius in lib. ult. & ex Christi-
anis Socrates atque Sozomenus. Quæ cum ita sint, im-
merito S. Gregorius in *encheirid.* i. objicit Juliano: *ὅτι
μὴ τῶν ἄλλων ἀπὸ τῆς ἀστυχίας ἢ ἀστυχίας ἑαυτὸν ἀναδύσασθαι τ
μὴ ἀπὸ ἀστυχίας κερταπίζεσθαι, ὡς ἐξ ἀπαιτίας τύχης, ἀλλ' ἀπ
τῆς ἀθλῆς, ἢ γυμνασίου, ἢ φροντιστηρίου βασιλικῆς χαρίζεσθαι, ἢ τῶν
τῶν βουλομένων τὸ παλαιὸν κέρτις.* Id est: *Ac primum temer-
tatis ejus ac vesania illud fuit, quod ipse sibi diadema im-
posuit, ac Augustum nomen assumpsit: quod non fortuit
rapi, sed in premium virtutis aut temporis lapsu, ac
Principis lectione, aut Senatui, ut olim, judicio dari em-
suerunt.* Ecquid verò amplius in Tyrannum dixisset
Nam *ἄστυχια* propriè de iis dicitur, qui Imperium pe-
vim occupant. Tertullianus in lib. i. ad Nationes, ca-
p. 17. vesania crimem appellat, & Marcellinus Comes in
Chronico, ubi de Gildone Aurelius Victor in Sever-
dementiam appellat: *Cum omnes præcipuèque posteri h
habent, illa ingenia nisi publico latrocinio ac per dementia
opprimi non potuissent.* Item in Constantio ubi de Silvan-
loquitur. Quod etiam pertinent verba illa Ciceronis in
Carlinaria. *Qui autem ex numero civium dementia aliqu
depravati hostes patriæ semel esse ceperunt:* & similiter i

obsecrans, ne post multas felicissimasque victorias agatur aliquid indecorum; néve intempestiva temeritas & prolapsio discordiarum materias excitaret. Hæcque adjiciebat, tandem sedatos leniter allocutus: *Cesset ira, quæso, paullisper: absque dissensione, vel rerum appetitu novarum impetrabitur facile, quod postulatis: quoniam vos dulcedo patria retinet, & insueta peregrinaque metuitis loca, redite jam nunc ad sedes, nihil visuri, quia displicet, Transalpinnum. Hocque apud Augustum capacem rationis & prudentissimum ego competenti satisfactione purgabo.* Conclamabatur post hæc ex omni parte nihilominus, uno parique ardore nitentibus universis: maximoque contentionis fragore, propro & conviciis misto, Cæsar assentire coactus est. ^y ^z Impositusque scuto pedestri, & sublatus eminens, ⁷ nullo silente Augustus renuntiatus, jubebatur diadema proferre: negansque umquam habuisse, uxoris colli vel capitis poscebatur. Eoque adfirmante, primis auspiciis non congruere aptari muliebri mundo, qui ⁸ phalera quærebatur, uti coronatus speciem saltem obscuram superioris prætenderet potestatis. Sed cum id quoque turpe esse asseveraret: Maurus nomine quidam, postea Comes ^b qui rem malè gessit ⁹ apud Succorum angustias, Petulantium tunc Hastatus, ^c abstractum sibi ^d ^e ^f torquem, quo ut

7 Ms. pullo silente iō. nullo silente. 8 Ms. phalera. Al. apud Succorum angustias (speculantium, tunc hastatus.

rus eum esset. Et in Actibus Mss. Johannis Evangelistæ capite 9. de vocatione S. Apostoli. Et à primo pullorum cantu agens mysteria Dei, omnem populum usque ad horam diei tertiam allocutus est. * Idem.

hilipp. 4. ac 5. Denique Livius in lib. 4. de Sp. Mælio. alesi.

b Qui rem male gessit apud Succorum angustias, Petulantium tunc hastatus.] Meminisse pudet erroris, qui olim hunc locum scedarat. Sed bene, quod tandem melius habere cœpit. Et quidem Petulantium crebra hic mentio; & in Notitia Imp. habentur Petulantes juniores, Petulantesque seniores, quorum ea tempestate confidentia creverat ultra modum, ut inquit Ammian. lib. xxxi. Ex hoc ergo numero Maurus quoque fuit signifer, homo venalis ferocia & ad cuncta mobilis, ut de eodem iterum (cum rem apud Succorum angustias malè gessisset) Ammian. loquitur lib. xxxi. Lindenbr.

y Impositusque scuto pedestri.] Ritus hujus sollempniis olim ad Historiam Longobard. notata: itaque in præsentiarum Zosimi tantum verba hic adscribere luber, eam eandem narrantis lib. 3. *Ὁν ἐδὲν κούριον κατὰ γούσι τὴν ἄκαρον, καὶ ὅτι τινος ἀκρίτου μετῶρων ἀεγρως, ἀνετόν τε βασὸν αὐτοεχέτορα, καὶ ἐπέδικαν αὐτὸν σία τὸ διαδήμα τὴν κελύ.* * Vid. Aimoinum, qui optimè de hoc ritu libro I. capite Lxi. Vid. Constant. Imp. de Administ. Imp. lib. cap. 38. p. 120. * Lindenbr.

c Abstractum sibi torquem.] Idem tradit Libanius in Orat. funebri, & Julianus in Ep. citata. Sed omnium optimè Zonaras, cujus verba planè cum Marcellini verbis consentiunt. *Ἐπισημῶν δὲ τὸ διαδήματ' ἢ αὐτίκα τὸ τριανταδείη, ἐπέθητο ἰσὺ ἔχον ἰξώρυντο τινῶν δὲ κόσμον αἰτωμένων ζωαμμένων τινα, ἢ ἐκ τῶν χρυδασθέν διαδήμα, περιτήσατο τὸτο Ἰσλιανὸς ὡς ἀπαρῆν εἰσόν' ἐπὶ δὲ χρυσῶν τις τῆς παλαιῶν ἐφόρη σπετῶν λίδος ἔχοντα χρυσοδίτης, πῆτον δαβύτης τῆ ἐκείνου μεσσηρμωσαν κεραλί.* Id est: Cum autem diadema quæretur, quo confestim coronari posset, ipse quidem jurabat sibi nullum esse: sed cum illi ornamentum aliquod muliebre poscerent, ex quo tumultuarium diadema componeretur; Julianus id tamquam omen infausum recusavit. Cum igitur quidam ordines ducens, torquem aureum haberet, in quo lapilli erant auro vincti, eum capiti ipsius circumdederunt. Valef.

z Impositusque scuto pedestri.] Libanius in *ἑορταστικῶν* de hoc scuto: *ὡ μακρῆς ἀκρίτου, ἢ τὴν ἀναρῆστας ἐδῆξάνονμον, προποδιστάς ται παντός εἰσδοτὸν βήματ'.* Osef. *scutum, in quo sollempnis inaugurationis mos peractus est, tibi tibi tribunali convenientius!* Valef.

a Nullo silente.] Sic Accursius emendavit non malè, que ita conjecit P. Pithœus in lib. 2. Adversf. Sed cum ff Regius & Flor. [ac Colbertinus] Editio scripturam referant pullo silente, erit fortasse, qui eam scripturam crebuit: ut Marcellinus his verbis designet horam diei, quâ Julianus ab exercitu coronatus est. Id autem contigit ἔπειτα τῆς τεύτης, ait Julianus in Ep. ad Athen. Igitur pullo silente hora est qua silent galli, quos pullos antiqui vocabant. Sic apud Evangelistam in Ms. Bibliothecæ Regiæ legitur, tertio pullo ter me negabis. * Sic in Ms. exemplari Evangelii secundum Mattheum titulus capitis 2. ita concipitur: *Petro dicit, quod tertio pullo abnegatu-*

d Torquem, quo ut Draconarius utebatur.] Modesti-

Draconarius utebatur, capiti Juliani imposuit confidenter: qui trusus ad necessitatem extremam, jamque periculum præfens vitare non posse advertens, si reniti perseverasset, quinos omnibus aureos, argenti que singula pondo promisit. Hisque gestis haud minore quam antea cura constriictus, futura que celeri providens corde, nec diadema gestavit, nec procedere ausus est usquam, nec agere feria quæ nimis urgebant. Sed cum ad latebras fecerit occultas accidentium varietate perterritus Julianus; & aliquis Palatii Decurio, qui ordo est dignitatis, pleniore gradu signa Petulantium ingressus atque Celtarum, facinus indignum turbulentè exclamat, pridie Augustum eorum arbitrio declaratum clam interemptum. Hocque comperto, milites quos ignota pari sollicitudine movebant & nota, pars crispantes missilia, alii minitantes nudatis gladiis, diverso vagòque (ut in repentino solet) excursu occupavere volucriter regiam strepitùque immani excubitores percussit, & Tribuni, & Domesticorum Comes Excubitor nomine, veritiquè ¹ verfabilis perfidiam militis, evanere metu mor-

¹ Al. verfabilem.

nus lib. de vocab. rei mil. *Signiferi qui signa portant, quos nunc Draconarios vocant. Dracones enim per singulas cohortes à Draconariis feruntur ad prælium.* De torquæ ibidem quoque Modestinus addit: *Torquarii duplares, torquarii simplares, quibus torques aureus solide virtutis præmiium fuit.* Ita Maximus Imp. cum adhuc vulgaris esset, ob robur corporis quod in lucra militaria ostendit, torquæ aureo donatus fuit, ut Jordanes ex Symmacho refert. * Sic Hypatium, cum contra Justinianum Imp. conjurasset, torquæ aureo pro diademate redimitum loca Imperatoris occupasse scribit Jordanes de Regnor. Successi. p. 63. * *Lindenbr.*

^c *Torquem quo ut Draconarius utebatur, capiti Juliani imposuit.* J. Socrat. Histor. Eccles. lib. III. cap. 1. *ὅς ἦν ἰσχυρὸς ἕκαστος ἔκαστος, ἔτι ἦν ἀπορρηγὸν ἐν αὐτῷ νεκροῦ ἰσχυρὸν ἰσχυρὸν ἰσχυρὸν ἰσχυρὸν.* Cassiodorus Histor. Tripart. lib. VI. cap. 1. *Quinque corona deesset Imperialis, unus significatorum torquem quem habebat in collo, sumens Juliani capiti circumposuit.* Idem.

^f * *Torquem, quo ut Draconarius utebatur.* J. Cl. Salmastius jam pridem per litteras admonuit me, mendum heic subesse. Draconarius enim longè differre ab Hastatis. Nam Hastatus erat unus ex quinque Ordinariis: quorum primus dicebatur Centurio primi Pili: secundus dicebatur primus Princeps: tertius primus Hastatus: quartus secundus Hastatus; quintus Triarius prior, ut docet Vegetius in libro II. Quæ nomina ex veteri militia remanserant, abolita jam legionis in Hastatos, Principes ac Triarios divisione. At Draconarius erat, qui draconem portabat. Quocirca censet vir doctissimus, scribendum heic esse: *quo ut Ordinarius utebatur.* Sanè Zonaras Maurum hunc *καταρχον* vocat, id est Ordinarium. Sed forsitan melius sit ac verius, nihil mutare. Potuit enim Maurus, Hastatus cum esset, dra-

conem gerere, vel privilegio ac concessione Ducis, vix ex more. Nam ut Primpilus aquilæ præerat, interdum que eam portabat, teste Lipsio libri 2. de Militia cap. 8. sic etiam Hastatus draconi præfuisse credi potest. Ceterum non placet Lipsii sententia, qui in libro 2. Mil. capite 1. Hastatos ait ab Ammiano dici, qui hæc stabilibus, non autem velitaribus pugnent, & qui Glossis *καταρχον* dicantur. * *Vales.*

^g *Aliquis Palatii Decurio.* J. Decuriones Palatii v. Clarissimi dicebantur ætate Symmachi, ut legitur in Aetario Epistolarum ejusdem. Præerant autem, ut videtur, Silentariis. Nam in Codice Justin. titulus peculiaris est de Silentariis & Decurionibus eorum: ac si cum Silentariis junguntur, ut in lege 5. Cod. Theod. de diversis officiis, & lege 4. de globali onere, in c. sacri Consistorii Decuriones vocantur. Eorum mentio fit in lege un. Cod. Theod. qui à præbitione ronu. Julianus in Epist. ad Athen. hanc rem commemorans, Decurionem hunc Palatii designat: *ὅς ἦν ἰσχυρὸς ἕκαστος ἕκαστος ἕκαστος ἕκαστος.* Id est: *Qui pro dentis in publicum uxoris meæ antecambulonibus & officii præpositus erat.* Decanum describere voluisse existim. Nam Decani cum fascibus Imperatori præbant, ut poea dicam. Sanè Decanus & Decurio parum inter se differunt. * In Statuto Vigilii Papæ de tribus Capitulis, T odorius quidam memoratur, *Vir Magnus Decurio latus.* Idem in Collatione 1. Synodi V. CP. *Vir Speabilis Silentarius* dicitur. *Idem.*

^h *Clam interemptum.* J. Libanius in Orat. funebri vera conspirationem in caput Juliani initam esse restau corrupto ejus Cubiculario à Constantii fautoribus: conspiratione brevi parçacta, ne Cubicularium quid ipsum pœnas dedisse. Julianus in Epist. ad Athen. à Constantianis divisam clam esse pecuniam inter res, eo consilio ut aut discidium inter eos excitaret aut in Julianum ipsum impetum facerent. *Idem.*

tis subitæ dispatati. Viso tamen otio summo, quieti steterè paullisper armati : & interrogati quæ causa esset inconsulti motus & repentini, diu tacendo hæsitantes super salute Principis, non antea discesserunt, quàm acciti in Consistorium fulgentem eum augusto habitu conspexissent.

CAP. V. His tamen auditis, etiam illi quos antegressos retulimus ² ducente Sintula, cum eo jam securi Parisios ³ revertuntur: edictoque ut futura luce cuncti ⁱ convenirent in Campo, progressus Princeps ambitiosus solito tribunal adscendit, ^k signis aquilisque circumdatus & vexillis, ^l septusque tutius armatarum cohortium globis. Cùmque interquievisset paullulum, dum alitè contemplatur præsentium vultus, alacres omnes visos & lætos, quasi lituis verbis (ut intelligi possit) simplicibus incendebat. *Res ardua postulat & flagitat, propugnatores mei rei que publicæ fortes & fidi, qui mecum pro statu provinciarum vitam sapius objecistis, quoniam Cæsarem vestrum firmo iudicio ad potestatum omnium ⁴ columen sustulistis, perstringere pauca summatim, ut remedia permutatæ rei rata colligantur & cauta. Vixdum adulescens specie tenuis purpuratus, (ut nostis) vestræ tutelæ nutu cælesti commissus, numquam à proposito rectè vivendi dejectus sum: vobiscum in omni labore perspicuus, cùm dispersâ gentium confidentiâ, post civitatum excidia, peremptaque innumera hominum millia, pauca quæ semi-integra sunt relicta, cladis immensitas persultaret. Et retexere superfluum puto, quoties hieme cruda, rigentique cælo, quo tempore terræ ac maria opere Martio vacant, indomitos antea cum jactura virium suarum repulimus Alamannos. Id sanè nec prætermitti est æquum nec taceri, quòd cùm prope Argentoratum illuxisset ille beatissimus dies, vehens quodammodo Gallis perpetuam libertatem, inter confertissima tela me discurrente, vos vigore ususque diuturnitate fundati, velut incitatos torrentes, hostes abruptius inundantes, superastis ferro prostratos, vel fluminis profundo submersos, paucis relictis nostrorum, quorum exsequias honestavimus*

2 Ms. ducente Sintula. 3 Ms. revertentur. 4 Ms. columen.

i Convenirent in campo.] Militaris sermo, ut inf Principi progressu in campum cum multitudine armata. Lib. xxvii. Progressus in campum, tribunal adscendit. Veget. de Re mil. lib. ii. cap. 22. Ad decursionem campi exeunt milites. Lib. iii. cap. 4. Campi cursum (ut ipsi volunt) inspectionemque armorum assidue faciunt. * Terull. ad Martyres cap. 3. Etiam in pace labore & incommotis bellum pati jam ediscunt: (milites) in armis deambulando, campum decurrendo, fissam moliendo. * Lintlenbr.

k Signis aquilisque circumdatus & vexillis.] Hæc sepe semper occurrunt in his libris, quoties Imp. milites

ad concionem classico convocatos alloquitur. Inest autem in iis mos antiquus obiter notandus: quem unice declarat Georgius Cedrenus. Scribit enim vexilla à Latinis dici vela quadrangula ex auro & purpura contexta. Ea longis suspensa contis gestantes, circa Imperatoris latus incedunt, eumque sic protegunt: *ἡ δὲ πρῶτη ἐξ ἀριστερῆς ἐστὶ μακρὰν δεξιῶν ἄκρην περὶ τοὺς ὤμους ἔχει καὶ τὴν ἄκρην κατὰ τὴν ἄκρην ἀριστερῆς.* Exemplum est apud Tacitum in lib. i. Hist. Tantisque, ait, ardor, ut non contenti agmine & corporibus, in suggestu, in quo paullo antea Galbæ statua fuerat, medium inter signa Obonem vexillis circumdarent. Et in lib. 2. Laudantes gyatantisque circumdatum aquilis signisque in tribunal ferunt. Valef.

l Septusque totis.] In Ms. Regio, [& Colbert.] & in Editione Rom. legitur septisque totis: unde effeci, septisque totis. Idem.

celebri potius laude, quam luctu. Post quæ opinor tanta & talia nec posteritatem taciturnam de vestris in Rempublicam meritis, in gentibus cunctis, si plenè, quem altiore fastigio majestatis ornastis, virtute gravitateque, si quid aduersum ingruerit, defendatis. Ut autem rerum integer ordo seruetur, præmiâque virorum fortium maneat incorrupta, nec honores ambitio præripiat clandestina, id sub reverenda consilii vestri facie statuo, ut NEQUE CIVILIS QUISQUAM JUDEX, NEC MILITIAE RECTOR, ALIO QUODAM PRAETER MERITA SUFFRAGANTE, AD POTIOREM VENIAT GRADUM, NON SINE DETRIMENTO PUDORIS EO, QUI PRO QUOLIBET PETERE TENTAVERIT, DISCESSURO. Hac fiducia spei majoris animatus inferior miles, dignitatum jam diu expers & præmiorum, hastis feriendo clypeos sonitu assurgens ingenti, uno propemodum ore dictis favebat & cœptis. Statimque ne turbandæ dispositioni consultæ tempus saltem breve concederetur, pro Actuariis obsecrare Petulantes & Celtæ, recturi quas placuisset provincias mitterentur: quo non impetrato abiire nec offensi, nec tristes. Nocte tamen quæ declarationis Augustæ præcesserat diem, junctioribus proximis retulerat Imperator, per

5 Ms. in. deest. 6 Hæc nif. desunt. 7 Ms. observare.

iv Nec honores ambitio præripiat clandestina.] Non ab similia Imp. Arcadii & Honorii ad Stiliconem verba: Honoris augmentum non ambitione, sed labore ad unumquemque convenit de venire. Julianus Imp. ad Agentes in iebus, l. l. C. Theodof. de Curiosis: Cesset omnis ambitio atque suffragium in schola vestra. Lindenbr.

n Præter merita.] Beata nempe illa Respublica, in qua non fraudi vel ambitioni, sed meritis decus conceditur virtutis! ut præclare Stiliconem laudans Cl. Claudianus cecinit lib. 11.

--- non obruta virtus

Paupertate latet: lectos ex omnibus oris

Evohis: & meritum, nunquam cinabula queris:

Et qualis, non unde satius.

Fuitque hoc dictum Nervæ Imp. τὸν ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐκ τῆς παλαιᾶς ἱστορίας δὲ. Xiphil pag. 339. Idem.

o Miles dignitatum jam diu expers & præmiorum.] Lego expers. Oiselius. Repugnantibus codicibus & sine causa. Sensus enim constat. Hadr. Valef.

p Pro Actuariis.] Actuarii numerorum militarium ratiocinia tractabant, ut dicitur in lege 16. Cod. Theod. de erogatione militaris annonæ. Marcellinus in lib. 25. ad calcem: Ex Actuario, ait, ratiociniis scrutandis incedit. Hi annonam à Susceptoribus accipiebant, iisque authentica pittaacia dabant, in quibus continebatur quantum à Susceptoribus accepissent. Ipsi deinde annonam militibus erogabant, ut patet ex Cod. Theod. de erogatione milit. annonæ, & in titulo de Num. Actuariis. De his Aurelius Victor in Victorini gestis: Tentum Actuarium in exercitu factiones vigent: genus hominum præsertim hæc tempestate nequam, venale, callidum, seditiosum, habens cupidum, atque ad patrandas fraudes ve-

landisquæ quasi ab natura factum, à monæ dominans, eo que utilia (leg. vilia) curantibus & fortunæ aratorum in festum. Hos Constantinus lege lata conditionales effiussit, ut & annonarios susceprores: cõsque ab singulo utilitati publicæ inservire, post exactum integre officium dignitatibus afficiendos, lege 3. Cod. Theod. de Num. Actuariis. Erant autem sub dispositione Præfetti Præt. ut leges de eorum officio latæ testantur ad quem cura militaris annonæ spectabat, ut supra dixi Valef.

q Per quietem aliquem visum, ut formari Genius publicus solet.] Eamdem rem iterum tangit lib. xxv. Vid. squalidius, ut confessus est proximis, speciem illam Genii publici, quam cum ad Augustum surgeret culmen, conspexit in Gallis. Putabant nempe pagane superstitionis cultores, ut animæ nascentibus adtributa sunt, sic populi urbibusque Genios suos impertitos. Symmachus i relat. ad Valentin. pro veteri Deorum cultu: Varios ci stodes in vobis mens divina districxit. Ut anime nascentibus, ita populis fatales Genii divinantur. * Tertull. c. Idololat. cap. 22. Deos suos vel colonie Genium propitium imprecetur. * Quam opinionem strenuè impugnat Au Prudentius, cujus hæc verba sunt:

Roman dico viros, quos mentem credimus Urbis,
Non Genium, cuius frustra somnulatæ imago.
Quamquam cur Genium Rome mihi fingitis unum?
Quum portis, domibus, thermis, scabulis soloastis
Adsignare suos Genios, perque omnia membra
Urbis, perque locos Geniorum millia multa
Fingere, ne propria vacet angulus ullus ab umbra.

* Arnob. lib. 1. Civitatumque Genios. * Hinc Gen Pop. Rom. templum laudat Dio Cocceius lib. 47. & 51. Sextus Rufus & Pub. Victor, sacellum Genii Saggi i regione Urbis vii. sive Via Lata ponunt, ut & red

quietem alicquem visum , ut formari Genius publicus solet , hæc objurgando dixisse: *† Olim , Juliane , vestibulum ædium tuarum observo latentem , augere tuam gestiens dignitatem ; & aliquoties tamquam repudiatum abscissi : ⁸ sed si ne nunc quidem recipior , sententiâ concordante multorum ; ibo demissus & mæstus. Id tamen retineto ⁹ imo corde , quòd tecum non diutiùs habitabo.*

CAP. VI. Hæc dum per Gallias agerentur intentè, truculentus Rex ille Perfarum, incentivo Antonini adventu Craugasii duplicato, ardore obtinendæ Mesopotamiæ flagrans, dum ageret cum exercitu procul Constantius, armis multiplicatis & viribus transmissio sollemniter Tigride, oppugnandam adoritur Singaram milite usuique congruis omnibus, ut æstimavere qui regionibus præerant, abunde munitam. Cujus propugnatores viso hoste longissimè, clausis ociùs portis, ingentibus animis *†* per turres discurrebant & minas, saxa tormentaque bellica congerentes, cunctisque præstructis stabant omnes armati, multitudinem parati propellere, si mœnia subire tentasset. Adventans itaque Rex, cum per Optimates suos propiùs admissos, pacatiore colloquio flectere defensores ad suum non potuisset arbitrium, quieti diem integrum dedit : & matutinæ lucis exordio, signo per flammeum erecto vexillum, circumvaditur civitas à quibusdam vehementibus scalas, aliis componentibus machinas, plerisque objectu vinearum pluteorumque tectis, iter ad fundamenta parietum quærentibus subvertendâ. Contra hæc oppidani superstantes propugnaculis celsis, lapidibus eminus telorumque genere omni ad interiora ferociùs se proripientes arcebant. Et pugnabatur eventu ancipiti diebus aliquot, hinc inde multis amissis & vulneratis : postremò fervente certaminum mole, & propinquante jam vespera, inter machinas plures admotus aries robustissimus orbiculatam turrin feriebat ictibus densis, *†* unde referatam urbem obsidio superiore docuimus. Ad quam conversa plebe dimicabatur artificiosè : facèsque cum tædis ardentibus & mal-

8 Mf. defunt. 9 Mf. inimo corde.

culam Genii liberorum & Genii Larum in Alta Semita. Qui Genii quâ formâ effigiari * soliti, infra notat Ammian. lib. xxv. ubi hanc ipsam rem narrat : nimirum velato capite cum cornucopia. Idque in nummis vet. Imp. Constantini, Maximiani, & aliorum apparet, cum hac inscriptione, GENIUS PUBLICUS, a quod Pisonem, Choul, & qui porrò hæc descripsit vult. * Lindenbr.

† Olim, Juliane.] Eadem serè leguntur apud Suetonium in Galba. *Sumpta, ait, virili toga, somnavit Fortunam dicentem, stare si ante fores desessant, & nisi vicus reciperetur, cuiuscumque obvia præde futuram.* Quæ Dio Coecceianus Græcè sic dicit : *πῶς τε γὰρ πύργῳ ἰδοῦσθαι ἴσθαι λέγειν, ἔτι χεῖρῶν ἰδὼν σφύρον ἀπὸ πνευματικῶν, ἢ ἔτι ἐπέεσ ἀκούειν εἰς τὴν αἰσαν ἀπὸ ἐπιδέχοντο, ἢ δὴ ἰδὼν ἑπὶ πύργῳ ἡχθῆν, ἀπὸς ἑταῶν τῶν μαχητικῶν.* Pales.

† Per turres discurrebant & minas.] Lib. xxiv Ex-

celebant minæ murorum -- Celsarum turrium minas. Circumfusi per turres ac manium minis. Lib. xxx. Celsarum turrium minas expedit. Festus Avienus in Orat. marit. -- Montium mina celo inferuntur. * Tertull. advers. Marcionem lib. iv. p. 1071. Excelsas turres, & manis saxa malorum, Surgentesque minas. * Virgil. AEneid. 4. -- Minæque murorum argentes. Ubi Servius, minas esse, ait, eminentias murorum, quas pinnas dicunt. Ideo Rufinus modò pinnas, modò minas vocat, quas Josephus ἐπιπέλας, Belli Judaïci lib. iii. cap. 7. Murum die noctisque operando ad xx. cubitorum altitudinem erexerunt : crebris etiam turribus in eo constructis, minisque validissimis aptatis. Id Josephus dixit : δι ἡμέρας τε ἢ νυκτὸς τὸ πύργῳ ἰδοῦσθαι εἰς αἰσαν πύργῳ, ἢ σφύρον ἀπὸ πύργου ἐπιδέχονταν ἀπὸ πνευματικῶν τε ἑταῶν. Lib. eodem cap. 8. Per murorum pinnas. Josephus πύργῳ τὰς ἐπιπέλας, * cap. 9. ibidem. * Lindenbr.

† Unde referatam urbem obsidio superiore.] Tunc cum Singaram quam Persæ trajecto Tigri occupaverant ac mu-

leolis ad exurendum imminens malum undique convolabant, ¹ nec sagittarum crebritate, nec ² glandis hinc inde cessante. Vicit tamen omne prohibendi commentum acumen arietis, coagmenta fodiens lapidum recens structorum, ³ madoreque etiamtum infirmium. Dúmque adhuc ferro certatur & ignibus, turri collapsa cum patuisset iter in urbem, nudato propugnatoribus loco, quos periculi disjecerat magnitudo, Persarum agmina undique ululabili clamore sublato, nullo cohibente cuncta oppidi membra complebant: cæsisque promiscè paucissimis, residui omnes ³ mandatu Saporis vivi comprehensi, ad regiones Persidis ultimas sunt asportati. Tuebantur autem hanc civitatem legiones duæ, prima Flavia, primaque Parthica, & indigenæ plures, cum auxilio equitum ilico ob repentinum malum inclusorum: qui omnes, ut dixi, victis manibus ducebantur, nullo juvante nostrorum. Nisibin enim sub pellibus agens pars major exercitus custodiebat, intervallo perquam longo discretam: alioquin ^x numquam labenti Singaræ vel temporibus priscais quisquam ferre auxilium potuit, aquarum pænuriâ cunctis circum arentibus locis. Et licet ad præfiscendos adversos subitofque motus, id munimentum opportunè locavit antiquitas, dispendio tamen fuit rei Romanæ, cum defensorum jactura aliquoties interceptum.

CAP. VII. Exciso itaque oppido, Rex Nisibin prudenti consilio vitans: ^y memor nimirum quæ sæpius ibi pertulerat, dextrum latus itineribus petit ob-

¹ Steph. non sagittarum. ² Al. glande. ³ Ms. mandatu.

nierant, à militibus Romanis capta & expugnata est, ut narrat Libanius in *ἑκτοστῷ*, & Julianus in Orat. 1. ad Constantium, Philippo & Sallia Coss. ut suprâ adnotavi. *Vales.*

^v *Madoreque etiamtum infirmium.*] Sic loquitur etiam in lib. 30. *Infirmi periculo madore.* Quam locutionem hausisse videtur ex Sallustio, qui in lib. 4. *Hist. Quasi par,* inquit, *in opido festinatio, & ingens terror erat, ne ex latere noxia munimenta madore infirmarentur.* Ceterùm *ad infirmium* restitimus ex fide codicis Regii [ac Colbert.] & Basilienfis Editionis. Ac ne quis barbarismum putet, sciat Fl. Caprum in lib. de Orthographia affirmare, utrumque dici, tam *infirmus* quàm *infirmis*. Eâdem licentiâ Marcellinus noster in lib. xv. cap. 9. dixit: *Geryonis & Taurisci sevirum tyrannorum.* Sic enim scripsum est in exemplari Regio, & in Editione Rom. Et in lib. 29. cap. 5. *Suppliciorum sevirum repererem,* ut habent codex Valentinus & Regius. *Idem.*

^x *Numquam labenti Singaræ.*] At Theophylactus Simocatta ob eam maximè causam inexpugnabilem esse Singaram dicit, quòd omnis in circuitu regio arida ac siticulosa sit. Et hic quidem *ἡ Σιγγᾶρον ἐπίγειον* appellat familiari ipsi terminatione: Julianus in Orat. 1. *ἡ Σιγγᾶρον.* Apud Athanasium in Epist. ad Solitarios perperam ex-

cusum est, *εἰς τὰ Σιγγᾶρον ἡ Μεσοποταμία.* Sita est autem Singara ad fluvium Tigrim, ut Ptolemeus dicit, & in Tabula Peutingerorum notatur: quadraginta millibus distans à civitate Nisibi. Proinde aut fallitur Uranius apud Stephanum, qui Singara urbem esse ait Arabiæ juxta Edeßam, hoc est, in vicinia Euphratis: aut de alter ejusdem nominis urbe loquitur, de qua etiam Plinius in lib. 4. *Idem.* Hoc quom vir doctissimus ante tot jam annos observaverit; quid potest fingi ineptius Joh. Harduino in nummis, ut vocat, illustratis scribente pag. 455, quum ex Plinio & Stephano probasset esse urbem Arabiæ? *Ibi Singaræ pugna Constantii Imp. adversus Chosroem Persarum regem, de qua nos egimus in Notis ad Themistium orat. 1. Gron.*

^y *Memor nimirum quæ sæpius ibi pertulerat.*] Termino est à Persis obsessa Nisibis, sed majore sui derimento, dum obsedit, hostis affectus est, ut ait Rufus: Vestus. Prima quidem Nisibis obsidio contigit anno Domini 337. Feliciano & Tritiano Coss. ipso anno quo Constantinus Magnus excessit, ut ait auctor Chronici Alexandrini: *Ἐπιπέδον ἡ πόλις ἑστῆκε ὑπὸ τῷ Μεσοποταμικῷ ποταμῷ τῷ Νιγηρῷ ἢ παρακλιτικῷ ἀπὸ τῶν ἡλιγῶν ζῴ. ἢ μὲν κενὸς ἀπὸ τῶν ἀντιπάλων.* Hieronymus in Chronico hanc obsidionem ponit anno Domini 338. Sapor, inquit, *Meσοποταμίαν ὑπὸ τῷ διόβῳ μηνί Νισίβιν ὀκλήσῃ.* Sed priorem Chronici Alexandr. sententiam sequi malo. Et enim Libanius in *ἑκτοστῷ* Persas ait post obitum Con-

iquis : Bezabden , quam Phœnicam quoque institutores veteres appellarunt ,
 1 i vel promissorum dulcedine illectis defensoribus retenturus , munimentum
 2 pendic validum , in colle mediocriter edito positum , vergensque in margi-
 nes Tigridis , atque ubi loca susp. et̄a sunt & humilia , duplici muro vallatum :
 id cujus tutelam tres legiones sunt deputatæ , secunda Flavia , secundaque Ar-
 3 nenjaca , & Parthica itidem secunda , cum 2 sagittariis pluribus Zabdicenis ,
 n quorum solo tunc nobis obtemperantium hoc est municipium positum. Pri-
 no igitur impetu cum agmine cataphraetorum fulgentium Rex ipse sublimior
 4 eteris , castrorum ambitum circumcurfans , prope labra ipsa fossarum venit au-
 tentius : petitusque ballistarum ictibus certis & sagittarum , densitate 4 oper-
 us armorum in modum testudinis contextorum , abscessit innoxius. Irâ tamen
 5 um sequestratâ , caduceatoribus missis ex more , clausos blandius hortabatur ,
 t vitæ speique consulturi obsidium deditione solverent opportuna , referatisque
 6 ortis egressi , supplices victori gentium semet offerrent. Quibus adire propius
 usis defensores mœnium ideo pepercerunt , quòd cohærenter sibi junctos du-
 7 erant 5 hisdem notos ingenuos , Singaræ captos : eorum enim miseratione te-
 am nemo contorsit , nec super pace respondit. Deinde datis induitiis diei totius
 8 noctis , ante alterius lucis initium Persarum populus omnis adortus avidè val-
 9 lum , acriterque minans ac fremens , ubi ad ipsa mœnia confidenter accessit , 6
 10 imicabat vi magna resistantibus oppidanis. 7 Quare fauciabantur plerique
 11 arthorum , quòd pars scalas vehentes , alii opposcentes vimineas crates , veluti
 12 ceci pergebant introrsus , nec nostris innocui. Sagittarum enim nimbi crebrius
 13 volitantes , stantes confertius perforabant : partibusque post Solis occasum æ-
 14 quâ jacturâ digressis , appetente postridie luce ardentius multo quàm antea pu-

4 Ms. operus. 5 Ms. iste in notos. 6 Ms. dicabat vi.
 7 Ms. Et quæ re. is. Ex qua re. ut alibi ea re.

Intini ripam Tigris superare ausos non esse. Secunda
 item obsidio Nisibis accidit anno Domini 350. Sergio
 & Nigriniano Coss. ut legitur in Chronico Alexandri-
 ni , & apud Cedrenum rectè. Etenim Julianus in Orat.
 1 & 2. in quibus eam obsidionem elegantissimè descri-
 bit , Persas ait tempus observantes , quo Constantius
 aversus Tyrannos in Occidentem erat profectus , ma-
 gnis cum copiis in Mesopotamiam irrupisse , & Nisibin
 2 quatuor propè mensium spatio obsedit : sic enim dicit
 i Orat. 2. ταύτην ὅ τῶν πόλεων στρατιᾶς πολλῆς ἀλλήθως περιουκταίαν
 ἐδὲ ἰσθμῶν περιέλαβεν , ἐπιπύκα ἐπὶ τῆς περσικῆς βασιλείας πρὸς ἑαυτὸν
 Item confirmat Themistius in fine Orat. 14. Denique
 Zonaras qui in gestis Constantini filiorum commemo-
 randis solito diligentior fuit. Ex quo & ex Volagesi Ni-
 sieni Episcopi qui Jacobo successerat , Epistola , tota
 istius obsidionis historia petenda est. Ejus Epistolæ par-
 ta refert auctor Chronici Alexandrini. Ex his apparet
 si Hieronymum , qui in anno Domini 348. scribit :

Rursus Sapor tribus mensibus obsidet Nisibin. Nam hæc
 trimestris obsidio biennio post contigit , ut dixi. Vola-
 gesus centum dies durasse scribit. Tertia denum obsidio
 fuit anno Domini 359. Eusebio & Hypatio Coss. cujus
 meminit Ammianus noster in lib. 18. cap. 7. & Zona-
 ras , ut ad eum locum adnotavi : ac postremò Zosimus
 in lib. 3. Sed hic tertiam hanc obsidionem paucorum die-
 rum cum secunda illa confudit , ut restè notavit vir eru-
 ditissimus D. Petavius in Juliani Orat. 1. *Vales.*

2 Sagittariis pluribus Zabdicenis.] Horum mentio fit
 in Notitia Imperii sub Duce Mesopotamiæ : *Cohors quar-
 tadecima Valeria Zabdenorum Majoriarum.* Hos Romano
 tunc Imperio paruisse ait Marcellinus : sed paullo post
 cum aliis regionibus Transigritanis dedita est à Joviano
 Zabdicena , ut Marcellinus , Zosimus , Petrusque Pat-
 ricius affirmant. In ea regione erat opidum Bezabde
 teste Marcellino : quod vocabulum Zabdicenorum Syro
 sermone significare videtur , seu potius domum Zabdæ ,
 ut Scaliger ad Eusebii Chronicum adnotavit. Eandem
 & Phœnicam Græco vocabulo Macedones appellarunt
 ab urbe Epiri Phœnica. *Idem.*

gnabatur, hinc inde concinentibus tubis: nec minores strages utrobique visæ sunt, ambobus obstinatissimè colluctatis. Verùm secuto die otio communi ad sensu post ærumnas multiplices attributo, cùm magnus terror circumstiteret muros, Persæque paria formidarent: Christianæ legis Antistes exire se velle gestibus ostendebat & nutu, acceptaque fide quòd redire permetteretur incolumis adufque tentoria Regis accessit. Ubi datà copià dicendi quæ vellet, suadebat placido sermone discedere Persas ad sua, post communes partis utriusque luctus formidari etiam majores affirmans, forsitan adventuros. Sed perstabat in cassum hæc multaque similia differendo, efferata vesania Regis obstante, non ante castrorum excidium digredi pertinaciter adjurantis. Perstrinxit tamen suspicio vana quædam Episcopum, ut opinor, licèt asseveratione vulgata multorum, quòd clandestino colloquio Saporem docuerat, quæ mœnium appetere membra ut fragilia intrinsecus & invalida. Hòcque exinde verisimile visum est, quòd postea intuta loca cariæque nutantia cum exultatione magna, vel regentibus penetralium callidis, contemplabiliter machinæ feriebant hostile. Et quamquam angusti calles difficiliorem aditum dabant ad muros, aptatique arietes ægrè promovebantur, manualium saxorum sagittarumque metu arcere: nec ballistæ tamen cessavere nec scorpiones, illæ tela torquentes, hi lapides crebros, qualique simul ardentes pice & bitumine illiti: quorum adsiduitas per proclive labentium ⁹ machinæ hærebant velut altis radicibus fixæ, easque malleoli & faces jactæ destinatiùs exurebant. Sed cùm hæc ita essent, cadentque altrinsecus multi, ardebant magis oppugnatores naturali situ & ingenere opere munitum oppidum ante brumale sidus excindere, rabiem Regis non autem sedari ¹ posse credentes. Quocirca nec multa cruoris effusio, nec confestim mortiferis vulneribus plurimi ceteros ab audacia parili revocabant. Sed diu exitio decernentes postremo, periculis objectavere semet abruptis: & agitant arietes, denso saxorum molarium pondere fomentisque ignium variis, ire pertinus vetabantur. Verùm unus aries residuis celsior, humectis taurinis operit exuviis, ideòque minùs casus flammeos pertimescens aut tela, antegressus mnes repfit nubibus magnis ad murum: vastoque acumine coagmenta lapidum fodiens, turrim laxatam evertit. Quà sonitu lapsa ingenti, superstantes quoque repentinà rumà dejecti, diffractique vel obruti, mortibus interiere diversis insperatis: inventoque tutiore adscensu armata irruit multitudo. Trepididis inde superatorum auribus ululantium undique Persarum intonante fragore, atius prælium intra muros exarsit, hostium nostrorumque catervis certantibus comminus, cùm confertis inter se corporibus, hinc indeque stricto mucro nulli occurrentium parceretur. Magna denique mole ancipiti diu exitio rer

8 Desunt vsf. 9 Ms. machinarum. 1 non posse desit al.

entes obsessi, postremò plebis immensæ ponderibus effusè disjecti sunt. Et post hæc iratorum hostium gladii quidquid inveniri poterat concidebant: abreptique sinibus matrum parvuli, ipsæ quoque matres trucidabantur, nullo quid aeret respectante. Inter ea tam funesta, gens rapiendi cupidior, onusta spoliolum genere omni, captivorumque examen maximum ducens, tentoria repetit exultans. Rex tamen gaudio insolenti elatus, diuque desiderio capiendæ Phœnicæ flagrans, munimenti perquam tempestivi, non antè discessit quàm abefactata murorum parte reparata firmissimè, alimentisque affatim conditis, armatos ibi locaret insignes origine, bellique artibus claros. Verebatur enim, quod accidit, ne amissionem castrorum ingentium ferentes agrè Romani, ad eadem obsidenda viribus magnis accingerentur. Latiùs se proinde jactans, aditæque spe quidquid aggredi posset adipiscendi, interceptis castellis aliis vilioribus^a Virtam adoriri disposuit, munimentum valde vetustum, ut ædificatum à Macedone credatur Alexandro, in extremo quidem Mesopotamiæ sinu, sed muris velut sinuosis circumdatum & cornutis, instructioneque varia accessum. Quod cum omni tentaret arte, nunc² promissis defensores alliciens, tunc poenas cruciabiles minitans, aliquoties struere aggeres parans, obsidionisque³ admovens machinas, multis acceptis vulneribus, quàm illatis, omnino vano incepto tandem abcessit.

CAP. VIII. Hæc eo anno inter Tigrim gesta sunt & Euphraten. Quæ cum frequentibus nuntiis didicisset Constantius, metuens expeditiones Parthicas, hiemem apud Constantinopolim agens, impensiore cura limitem instruit cum omni apparatu bellorum. Arma quoque & tirocinia cogens, legionescum augens juventutis validæ supplementis, quarum stataria pugnæ per Orientales sæpius emicuerit procinctus: b auxilia super his Scytharum poscebat mercede vel gratiâ, ut adulto vere profectus⁴ è Thraciis, loca suspecta protinus occuparet. Inter quæ Julianus apud Parisios hibernis locatis, summa cœptorum quorsum evaderet pertimescens, erat anxius, nusquam assensurum Constantium factis multavolvendo considerans, apud quem sordebat ut infimus &

² Ms. promissis. ³ Al. movens. ⁴ Ms. & braratus.

^a Virtam adoriri disposuit.] Βίρδα dici videtur à Ptolemaeo opidum in Mesopotamia juxta Tigrim. *Vales.*

^b Auxilia super his Scytharum.] Id inter præcipuas Constantii laudes numerat Libanius in Orat. quæ sæculis inscripta est, quod Scythas infensissimos antea populum non solum pacaverit, sed etiam, quod numquam ea contigerat, adversus Persas auxiliares habuerit, πρὸς τὴν ἑξῆς ἐπαράσηρον (αὐθικὸν, τὸ μὲν ἰουδαίων χειρὶ Κυβερνήτου, τὸ δὲ διαμαρτυροῦν ἀντιπαύσθων, &c. Post Constantium ceteri Imppp. Scytharum auxiliis adversus Persas fusi sunt: ut Julianus, teste Marcellino in lib. 23. principio: & postea Valens, ut est in lib. 30. *Heur. Vales.*

[Primus autem Gothorum auxiliis contra Persas usus est Galerius Maximianus Cæsar; & postea in bello Liciniano Constantinus Maximus Aug. cui & Gothi XL. suorum millia adversus varias gentes obtulerunt: uti scribit Jordanes in Geticis. Contra tamen in Excerptis quæ frater meus edidit, dicitur Licinius Aug. apud Chrysolim cum Constantino pugnans, auxiliares secum Gothos habuisse: Deinde apud Chrysolim Licinius maxime auxiliantibus Gothis, quos Aliquaca Regalis duxerat: quum Constantini pars vincens xxx. millia armorum fudit partis adversæ, ceteris fugientibus. Ob id Constantinus post oppressum Licinium Gothis bellum intulit, victisque obsides imperavit, ac cum eis pacem, mox & fœdus inivit.] *Hadr. Vales.*

contemptus. Circumspectis itaque trepidis rerum novarum exordiis, legatus ad eum mittere statuit gesta docturos, eisque concinentes litteras dedit, qui actum sit, quidve fieri oporteat deinceps, monens apertiùs & demonstrant. Quamquam eum hæc dudum comperisse opinabatur relatu Decentii olim revelati, & Cubiculariorum recens de Galliis ⁵ prægressorum qui ad Cæsarem ad qua portavere sollempnia. Et quamquam non repugnanter, tamen nec arroganter verbis quidquam scripsit, ⁶ ne videretur, subito ⁷ reclinasse. Erat autem litterarum sensus hujusmodi: *Ego quidem propositi mei fidem non minoribus quam fœderum pacto, quoad fuit, unum semper atque idem sentie conservavi, ut effectu multiplici claruit evidenter. Jamque inde ut me cretum Cæsarem pugnarum horrendis fragoribus objecisti, potestate delata contemptus, currentium ex voto prosperitatum nuntiis crebris, ut apparitor fidius, as aures implevi, nihil usquam periculis meis assignans: cum documentis adductis constet, diffusis permistisque passim Germanis, in laboribus me semper sum omnium primum, ⁷ in laborum refectione postremum. Sed bonam veniam tibi dixerim, si quid novatum est nunc, ut existimas: in multis bellis & asperitatem sine fructu conterens miles, olim ⁸ deliberatum implevit, fremens, secundique impatiens loci rectorem, cum nullas sibi vices à Cæsare diuturnitatis & victoriarum frequentium rependi posse contemplaretur. Cujus iracundia, nec dignitatum augmenta nec annum merentis stipendium, id quoque impium accessit: quòd ad partes orbis Eoi postremas venire jussi, homines assurgentes glacialibus terris, separandique liberis & conjugibus, egentes traherent & nudi. Unde solito severius efferati, nocte in unum collecti Palatium obsederunt Augustum Julianum vocibus magnis appellantes & crebris. Cohorruimus, fatescimus, & secessimus: amandat usque dum potui, ⁹ salutem simulatione quaeritabam & latebris. Cumque nullæ darentur induciæ, libero pectoris muro, ut ita dixerim, septus, progressus ante conspectum omnium steti, molliri posse tumultum auctoritate ratus, vel sermonibus blandis. ¹ Exarsere mirum in modum, consue-*

⁵ Ms prægressorum. ⁶ Ms. redundasse. ⁷ Ms. in laborum refectione. ⁸ Ms. deliberatum. ⁹ Ms. salutem simulatione. ¹ Ms. quora.

^c Ne videretur subito declinasse. Sic placuit P. Castello, cum in Editione Rom. legeretur *reclinasse*: quod equidem prætulerm, metaphorâ sumptâ ab equis immorigeris qui se reclinant, ut sessorem excutiant: ἀκτινίζω & ἀκτινίζω Græci dicunt. In Ms. Flor. & Valenti [æ Colbert.] legitur *redundasse*. In Regio codice, *dugnisse*, ex conjectura, ut opinor: quam tamen minime probo, cum superiore linea id verbum positum sit. Et in prima sententia acquiesco, quam confirmat alter locus ex lib. 14. ubi Gallus dicit: *Montius nos ut res-*

belles, & maiest. ut recalcitrantes Augustus per hæc quæpi incusat. & in lib. 22. cap. 11. Henr. Valer. An voluit in Ms. varietates renuntiassè? ut renuciare vel foro? Gron.

^d *Salutem simulatione quaeritabam.* Hæc emendatio Gelenii proscrita est. In Editione Rom. excusum est *lutemus latione*, perinde ac in Ms. Flor. [æ Colbertii] Unde Castellus ineptissimè correxerat: *Salutem cumulo quaeritabam, & latebris* quæ ταυτολογία ferri non potest. Aut igitur ex codice Regio scribendum est, *salutem simulatione quaer. &c.* aut emendationi Gelenii accedendum. *Valerius.* Ex tot Ms. quibus accedit editio Romana, videtur nullo negotio & hono sensu fieri *salutem simulatione quaer. & latebris.* Simulatio tique nullahic Gron.

12

provesti, ut cum precibus vincere pertinaciam conabar, instantes mortem contiguas assultibus intentarent. Victus denique mecumque ipse contestans, quid alter confosso me forsitan libens declarabitur Princeps, assensus sum, vim lenire sperans armatam. Gestorum hic textus est, quem mente quæso acci-
to placida. Nec ætium quidquam secus existimes, vel susurrantes perniciosam malignos admittas, ad compendia sua excitare secessiones Principum aduetos: sed adulatione vitiorum altrice depulsa, excellentissimam virtutum omnium adverte justitiam: & condicionum æquitatem quam propono, bona fide percipito, cum animo disputans, hæc statui Romano prodesse, nobisque, qui caritate sanguinis, & fortunæ superioris culmine sociamur. Ignosce enim: quæ um ratione postulantur, non tam fieri cupio, quam à te utilia probari & recta, vidè tua præcepta deinde quoque suscepturus. Quæ necesse sit fieri, in commendium redigam breve. Equos præbebo curules Hispanos, & miscen-
los Gentilibus atque Scutariis adolescentes Letos quosdam, cis Rhenum editam barbarorum progeniem, vel certè ex dediticiis, qui ad nostra desciscunt. Et hæc ad usque exitum vitæ me spondeo non modò grato animo, verùm cupido quoque facturum. Præfectos Prætorio, æquitate & meritis notos, tua obis dabit clementia: residuos ordinarios iudices, militiæque moderatores promovendos arbitrio meo concedi est consentaneum, itidemque stipatores. tutum est enim, cum antè caveri possit ne fiat, eos ad latus Imperatoris descisci, quorum mores ignorantur & voluntates. Hoc sanè sine ulla dubitatione firmaverim: tirones ad peregrina & longinqua Galli mittere, diuturna perturbatione casibusque vexati gravissimis, nec sponte sua poterunt nec coacti, nè consumpti à penitus juvenute ut affliguntur præterita recordantes, ita desperatione pereant impendentium. Nec Parthicis gentibus opponenda au-

2. Mf. alacri cadepulsa. 3. Mf. curules Sparnos.
Mf. eos latus. in. eos ad latus Imp.

e Merumque ipse contestans.] Ad oram codicis Regii scriptum est conjectans eadem manu. Valef.
f. Excellentissimam virtutum omnium justitiam] Jamachus ad Anatolium: Εστ' αὐτῷ δὴ τὸ ἐπὶ ὅων ἀρετῶν τίλει, τὴν ἑωυτοῦ ἀρετῶν ἑμεταστῶν, ἐν ᾧ δὴ πάσαι ἐξοί συνίβηθαι. * Πείρα γένοιτο γίνωθαι ἂν τις, εἰς τὴν διακοσμίαν ἀγέλει. ad Stobæum Serm. LI. pag. 137. * Polus apud Stolum: δοκῆ μοι ἐστὶ ἀρετῶν τῶν διακοσμίαν ματῆρα τὴν ἑλευθέρων τῶν ἀδων ἀρετῶν ἑωυτοῦ. Chalcidius in Platon. p. 9. Optima symphonia est in moribus nostris justitia, virtutum omnium principalis, per quam ceteræ quoque virtutum suum minus atque opus exsequuntur. Vid. Cicer. 2. de dicitis. Theognis: Εἰ δὲ διακοσμίη ἑωυτοῦ παρ' ἀρετ' ἐστίν. Indenbr.

g Equos præbebo curules Hispanos] Equorum Hispani sanguinis mentio in L. unic. C. Theod. de equis curulib. Chronicon Sangallense de Carolo M. lib. 2. Imperator

Regi Persarum direxit nuntios, qui deferrent equos & mulos Hispanos. * Idem.

h Equos præbebo curules Hispanos, &c.] Eadem tradit Zonaras his verbis: ἐπέστειλέν τινες ἑπὶ τῶν ἀριματῶν ἑπὶ τῶν ἰσπανίαις εἰς ἑθῶν, καὶ τῶν ἐπιλέκτους ἀνδρας ἐν γ' ἀλατῶν ἐπὶ τῶν ἑθῶν. Additque Julianum Cæsaris, non Augusti nomen litteris inscripsisse, ne inscriptione statim offensus Constantius eas averfaretur: quod confirmat etiam Julianus in Ep. ad Athen. Valef.

i * Letos quosdam] Confirmat hanc scripturam Zonaras verbis supra allatis, ἐπιλέκτους ἐν Γαλατίη. Sed cum in Mss. codicibus, Regio, [Colbertino,] ac Tolos. scriptum invenierim, adolescentes Letos quosdam, alias Letos: non dubito, quin hæc scriptura verior sit. Sunt autem Leti, ut ad librum 16. notavi, semibarbari quidam qui Gallias habitabant: vel (ut Ammianus noster subjungit) eis Rhenum edita barbarorum progenies. * Idem.

k Desperatione pereunt.] In Mss. Regio [& Colbertino,] & in Editione Rom. August. & Basil. legitur

xilia hinc acciri conveniet, cum adhuc nec barbarici sunt impetus interclusi, & (si dici quod verum est pateris) hæc provincia malis jaëtat & continuis, exterius indigeant adjumentis & fortibus. Hæc hortando, ut æstimo, salutariter scripsi, poscens & rogans. Scio enim, scio, ne quid sublatius dicam cum imperio congrueis, quas rerum acerbitates jam conclamatas & perditas, concordia vicissim sibi cedentium Principum meliorem revocavit in statum: cum appareat majorum exemplo nostrorum, moderatores hæc & similia cogitantes fortunatè beatèque vivendi reperire quodammodo viam, & ultimo tempore posteritatique jucundam sui memoriam commendare. His litteris junctas ¹ secretiores alias Constantio offerendas clanculo misit, objurgatorias & mordaces: quarum feriem nec scrutari licuit, nec si licuisset, proferre decebat in publicum: Ad id munus implendum electi viri sunt graves, Pentadius Officiorum Magister, & Eutherius Cubiculi tunc Præpositus, post oblatas litteras relaturi nullo suppressæ quæ viderunt, & super ordine futurorum fidenter acturi. Auxerat inter hæcceptorum invidiam Florentii fuga Præfecti: qui velut præfagiens concitandæ motus ob militem, ut sermone tenuis jaëtabatur, accitum, consultò discesserit Viennam, alimentariæ rei gratiâ divelli causatus à Cæsare quem sæpe tractum asperius formidabat. Dein cum comperisset eum ad Augustum culmine evectum, exigua ac propè nulla vivendi spe versus in metum, ut longè disjunctus, malis se quæ suspicabatur exemit: & necessitudine omni relicta digressus venit ad Constantium itineribus lentis: utque se nulli obnoxium culpæ monstraret, Julianum ut perduellem multis criminibus appetebat. Cujus post abitum bene Julianus cogitans & prudenter, sciri que volens quòd præfenti quoque pepercisset, caritates ejus cum re familiari intacta, publici cursus usu permissi ad Orientem redire tutius imperavit.

C A P. I X. Nec minore studio secuti legati, hæc secum ferentes quæ prædiximus, intentique ad viandum, cum venirent ad judices celsiores, obliquè tenebantur: morasque per Italiam & Illyricum perpeffi diuturnas & graves tandem ⁵ transfretati per Bosporum, itineribusque lentis progressi, ^m apud

⁵ Ms. transfretati per Bosphorum.

pereant: & paullo ante affliguntur scriptum habet codex Regius [& Colbertinus] cum Editione Romana Quocirca sic scribendum esse conjecerim: Ne consilium sit, penitus juventute, ut affliguntur præterita recordantes, ita desperatione pereant inpendentium. * Sic. in cap. IV. libro XXV. * Val. f.

[Secretiores alias Constantio offerendas.] Has mordaces litteras non eo tempore, sed postea missas à Juliano scribit Zonaras, tunc cum Leonas qui legatus ad Julianum fuerat, re insecta ad Constantium rediit. ἀπογνῶν ἡγοῦνται διὰ τὴν ἀποστασίαν τῶν ἀπὸ τῆς ἀποστασίας ἀποστῆσαι, ἀποστῆσαι μὲν ἡγοῦνται τῶν ἀποστῆσαι, ἀποστῆσαι μὲν ἡγοῦνται τῶν ἀποστῆσαι, ἀποστῆσαι μὲν ἡγοῦνται τῶν ἀποστῆσαι, ἀποστῆσαι μὲν ἡγοῦνται τῶν ἀποστῆσαι.

ὅς τὸ ἴσα ἱεραρχία ἐστὶν τῶν ἡσυχαστῶν, καὶ ἀποστῆσαι ἀποστῆσαι τῶν ἀποστῆσαι. Leonas igitur desperare quidquam eorum que sibi mandata erant perficere posse reversus est cum Juliani litteris, quibus impudenter hinc jaëtabat, utpote qui in propinquos suos multa deliquisset & minabatur se eorum injurias ulturum. Idem.

^m Apud Cæsaream Cappadociae etiam tunc degente invenerit Constantium, Mazacam antehac nominatam Stephan. καὶ τὸ ἴσα. Μαζακα ποιεῖ Κατταδοκίας, ἡντὶς τῆς ἀποστῆσαι. Atque in hoc quidem in confesso est, Mazacam Cæsaream postea dictam: sed à quonam sic dicta sit, in variant antiqui. Constantinus Porphyrogen. omnes civitates Cæsareas, à Julio Cæsare cognominatas putat, deque hæc Mazaca ita scribit: Κατταδοκίας ποιεῖ τῶν ἀποστῆσαι.

Cæsaream Cappadociæ etiam tum degentem invenere Constantium, Mazacam
ante hac nominatam, opportunam urbem & celebrem, sub Argæi montis pe-
libus sitam. Qui intromissi, data potestate offerunt scripta: iisque recitatis,
ultra modum solitæ indignationis excanduit Imperator, 6ⁿ limibusque oculis
os adusque metum contuens mortis; egredi iussit, nihil post hæc percontatus
vel audire perpeffus. Percussus tamen ardentem cunctatione stringebatur ambi-
gua, utrum in Persas, an contra Julianum moveri juberet acies quibus fidebat:
æstansque diu perpensis consiliis, flexus est quorumdam sententiâ 7 utilium
uasorum, & iter Orientem versus edixit. Statim tamen & legatos absolvit, &
Leonam Quæstorem suum in Gallias cum litteris datis ad Julianum pergere
eleri statuit gradu, nihil novatorum se asserens suscepisse, sed eum (si saluti
iæ proximorumque consulit) tumentis flatu deposito, P intra Cæsaris se po-
estatem continere præcipiens. Utque id facile formido intentatorum effice-
ret, velut magnis viribus fretus, q in locum Florentii Præfectum Prætorio
Iebrium, tum Quæstorem ejusdem Cæsaris promoverat, & Felicem No-

6 Al. limisque oculis. 7 Ms. utilium suavorum.

pellari mos est. Ex quibus conjicere est, eam dignitatem
à Constantino primùm institutam fuisse. Idem officium
sic describit Rutilius in lib. 1.

Hujus facunde commissa palatia lingua:

Primævus meruit Principis ore loqui.

Quippe Quæstor leges dicebat, ut est in Notitia Impe-
rii, & apud Cassiodorum in formula Quæsturæ. Dice-
bantur autem hi Quæstores sacri Palatii, ad differen-
tiam Quæstorum, qui erant in Senatu Rom. de quibus
agit Ulpianus in tit. de officio Quæstoris. Isti de quibus
posteriore loco dixi, magistratus erant populi Rom.
Et ex iis quidam Candidati Principis dicebantur, ut ait
Ulpianus: qui scilicet commendati erant à Principe, sine
repulsa & ambitu designandi, quemadmodum loquitur
Tacitus in lib. 1. Ann. Eodémque sensu Prætores Can-
didati, & Tribuni Candidati dicebantur. Ut in veteri
Inscriptione Græca: TAMIAN KANΔΙΔΑΤΟΝ.
ΔΗΜΑΡΧΟΝ ΚΑΝΔΙΔΑΤΟΝ. & in hac Latina:
C. Cærelis, &c. Quæstori. Candidato. Imp. Cæsaris M. Au-
relii Antonini. Trib. pl. Candidato. Et in altera Prætor.
Kandidatus. Quæstor. Kand. Ex quibus intelligendus est
Spartiani locus in Severo: Prætor designatus à Marco est,
non in Candida, sed in competitorum grege. Id est, non in-
ter Candidatos Principis. Verùm, ut dixi, ab his distin-
guendus est Quæstor sacri Palatii. Pales.

Intra Cæsaris se potestatem continere. Idem scribit
Victoris Epitome: Hinc à militibus Gallicanis Augustus
promuntiat. Hinc Constantius iugere legationibus, ut in sta-
tum noménque pristinum redeat. Julianus mandat mollio-
ribus refert, se sub nomine celsi Imperii multo officiosius pa-
riturum. Idem.

In locum Florentii. Quod etiam refertur à Zonara
his verbis: τὸ πρῶτον Κωνσταντίνος ἢ τὸς τὰς αἰχμὰς ἐπι-
στὰς ἀνύοντας πικρὰ δὲ τὸ ἔλεος, ἢ αὐτὸν ἢ περὶ αὐτῶν ἐπαρχοῦ,
ἐπίσης τοῖς ταύτας ἐγκρατοῦσαι δὲ ἐκείνῳ εἰς ἐκείνην ἀπέμεινον.
Quæstori mandavit, ut eos qui promoti ad magistratus erant

ἢ ἀλλὰ καὶ αἰσῶντες Ἰσθμὸς ἀνομασίῃς, ἢ τις προτέρον ἐκαθέτο Μα-
ζακῶν, δὲ τὸ Μιθράχ τὸ πᾶν Καππαδοκίαν ἐπέχει ὄνθ. At Rufus
estus in Breviar. non à Julio, sed à Augusto Cæs. ita
ocaram adderit: Semper inter auxilia nostra fuisse Cappa-
ces, & ita majestatem coluere Romanam, ut in honorem
Augusti Cæsaris Mazaca civitas Cappadociæ maxima, Cæ-
rea cognominaretur. Ab utrisque dissentit Sozoh. &
laudio adtribuit, quod illi à Julio vel Augusto Cæs.
tum adferunt; Hiflor. Ecclef. lib. v. cap. 4. πρὸς τὸ πᾶν
τὸν χροῖον ἢ τὴν πᾶν τῶν Ἀργείων Κυρδοίαν ἐπὶ ἀπὸ τῶν, ἢ ἰσθμῶν,
ἢ κατὰ τὸν ἴσον τὸ Καππαδοκίαν κλίματῶν, ἐν τῷ κα-
λύβῃ τῶν πόλεων ἐξήμερσεν ὁ βασιλεὺς, ἢ τὴν ἰστανμίαν τὴν Κων-
σταντίνου, ἢ τὰ πάλαι ἔπυθεν ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ αἰσῶντες, Μαζακῶν τὴν
αὐτὸν ἰστανμίαν. Sic enim locus sic legi debet: nam vul-
tam lectionem Μαζα κατὰ τὸ πρῶτον. corruptam esse cer-
m est. Et rectè apud Cassiodor habetur Hiflor. Tri-
rit. lib. vi. cap. 4. Ea quoque tempestate Cæsaream Cap-
padochia maximam ac felicissimam civitatem ita vocari pro-
bit, eique appellationem antiquam Cæsaris abrogavit,
tam à Claudio Cæsare promovuerat: nam prius Mazaca
dicebatur. Lindenbr.

Limibusque oculis] Ita Ms. Flor. & Cod. V. Cl. P.
thœi, quem vid. Adversar. lib. 1. cap. 2. Idem.
o Leonam Quæstorem suum,] Is est, qui Seleucensi
ynodo interfuit, ut supra dixi. Ejus dignitatem sic
scribit Socrates in lib. 2. οἱ ματρωὶ ἢ αὐτοὺς αὐτῶν ἐν τοῖς βα-
σιλεῦσι ἐκράτων ἰστανμίαν. Sozomenus autem in lib. 4.
κατὰ τὸν ἴσον τὸν ἴσον ἢ ἰστανμίαν ἐν τῶν βα-
σιλεῶν ἐπυθεν μὲν. Sed neuter Quæsturæ honorem fa-
s expressit. Unus Zosimus in lib. 5. sic Quæsturam e-
regiè circumscribit: Σαυλῶν τὸ τὰ βασιλεῖ δὲ ὄνθ τὰ τετα-
ρῶν ἰστανμίαν, ὅν Κωνσταντίνος καὶ ἐν οἱ ἀπὸ Κωνσταντίνου δεδῶκε-
χρόν. Id est: Sulpicius, cujus officium erat iussa Principis
stare: quem inde à temporibus Constantini Quæstorem ap-

tarium, Officiorum Magistrum, & quosdam alios. Gumoharium enim successorem Lupicini, antequam sciretur hujusmodi quidquam, Magistrum pro-
vexit armorum. Ingressus itaque Parisios Leonas, susceptus ut honoratus &
prudens; postridie Principi progresso in Campum cum multitudine armata pa-
riter & plebeia; quam de industria convocarat, & tribunali ut emineret altius
superstanti, scripta jubetur offerre. Replicatoque volumine edicti quod missum
est, & legi ab exordio cepto, cum ventum fuisset ad locum id continentem
quod gesta omnia Constantius improbens, Cæsaris potestatem sufficere Julia-
no censebat, ⁸ exclamabatur undique vocum terribilium sonu: *Auguste Julia-
ne, ut provincialis, & miles; & Reip. decrevit auctoritas; recreatae qui-
dem, sed adhuc metuentis, redivivobus barbarorum excursus.* Quibus auditis
Leonas, cum Juliani litteris hæc eadem ⁹ indicantibus revertit incolumis: so-
lusque admissus est ad Præfecturam Nebridius: id enim Cæsar quoque scri-
bens, ex sententia sua fore aperte prædixit. Magistrum enim Officiorum jam
pridem ipse Anatolium ordinavit, ¹ libellis antea respondentem, & quosdam
alios, ut sibi utile videbatur & tutum. Et quoniam, cum hæc ita procede-
rent, timebatur Lupicinus, licet absens, agensque etiam tum apud Britan-
nos, homo superbæ mentis & turgidæ; eratque suspicio, quod si hæc tran-
smare didicisset, novarum rerum materias excitaret: Notarius Bononiam mitti-
tur, observaturus sollicitè ne quisquam fretum Oceani transire permetteretur.
Quo vetito, reversus Lupicinus antequam horum quidquam sciret, ¹ nulle
ciere potuit turbas.

C A P. X. Julianus tamen jam celsiore fortunâ militis que fiducia lætior, ¹
intepesceret, nève ut remissus argueretur & deses, legatis ad Constantium
missis, in limitem Germaniæ secundæ est egressus: omnique apparatu, que

⁸ Ms. exclamabatur undique vocum terribilium sonum.
⁹ Ms. innotantibus 1 Ms. nullus.

in Gallis, potestate discegeret, & in his Præfectum ipsum
Præf. alios vero quos ipse nominaverat, in eorum locum sub-
rogaret. Valef.

¹ Libellis antea respondentem.] Id est, Magistrum
Libellorum, Quatuor enim erant Serinia sacra: singulis
præerat Magistri. Post Magistros erant Proximi, qui &
Priores dicebantur: sique in unoquoque Serinio plures
fuere, ut patet ex lege x. Cod. Th. de Proximis. Proximos
sequiebantur Melloproximi, deinde Exceptores, lege 16.
Cod. cit. Ex his patet Proximos Seriniorum a Magistris
distingui. Quare non assentior doctissimo viro qui in
Notis ad Historiam Aug. Proximos Seriniorum ait dici
Magistros. Atqui diversi sunt in Codice tituli de Magi-
stris Seriniorum, & de Proximis. Et in lege unica Cod.

Th. qui à præbitione tironum. Proximi Seriniorum
Seriniorum Magistris longo intervallo separantur. De
de Proximi Vicariis ex a quabatur, ut est in rit. de Pro-
ximis. * Hinc in actione 1. Concilii Chalcedonensis M
mas vir Speßabili dicitur Comes & Proximus sacri Se-
nii Libellorum, & sacrarum Cognitionum: & similiter
Castorius quidam. At Magistri præferebantur Vicar
lege un. de Magistris Serin. Denique ad Proximitate
quidem ordine militiæ perveniebatur, ut docet lex 6.
17. Cod. cit. Magisterium verò à Principe conferebatur
Sic in lib. 29. Festus quidam ex Advocato Consulatus
Syria, ex Consulari Magister Memoriae, deinde Pro-
consul Afria fuisse dicitur. Idem.

[Nullas ciere potuit turbas.] Callidè excusat factum
Juliani, qui Lupicinum ex Britannia reversum cor-
prehendi jussit, & in libera custodia habuit, cum aliqui
aliis: quod Constantius objiciebat Juliano, ut refert Ju-
lianus in Epist. ad Athen. Idem.

flagitabat instans negotium, ² communitus, ^v Tricensimæ oppido propinquabat. ^x Rheno ³ exinde transmissio ^y regionem subito pervasit Francorum, ^z quos Attuarios vocant, inquietorum hominum, licentiùs etiam tum percurrantium extima Galliarum. Quos adortus subito nihil metuentes hostile, ⁴ nimiumque securos, quod scruposa viarum difficultate arcente, nullum ad suos pagos introisse meminerant Principem, superavit negotio levi, captisque plurimis & occisis, orantibus aliis qui superfuere, pacem ex arbitrio dedit, hoc prodesse possessoribus finitimis arbitratus. Unde reversus pari celeritate per flumen, præfidiâque limitis explorans diligenter & corrigens, adusque Rauracos venit: locisque recuperatis, quæ olim barbari intercepta retinebant ut propria, iisdemque pleniore cura firmatis, per Besantionem Viennam hiematurus abscessit.

CAP. XI. Hic per Gallias erat ordo gestorum. Quæ dum ita prosperè succedunt & cautè, Constantius accitum Arfacen Armeniæ Regem, summâque liberalitate susceptum præmonebat & hortabatur, ut nobis amicus esse perseveraret & fidus. Audiebat enim sæpius eum tentatum à Rege Persarum fallaciis, & minis, & dolis, ut Romanorum societate posthabita, suis rationibus ⁵ stringeretur. Qui crebrò adjurans animam priùs posse amittere quàm sententiam, muneratus cum comitibus quos duxerat, rediit ad Regnum, ⁶ nihil ausus te-

² Ms. communitus Obtricensimæ oppido. ³ Al. cinde. ⁴ Al. nimium sec. ⁵ Ms. stringeretur. ⁶ Ms. athelausus temeratore.

¹ Obtricensi. Mose oppido] Idem hic nodus, qui lib. VIII. ubi de Tricesima agitur. Locus autem in Ms. sic legitur: -- communitus Obtricensimæ oppido propinquabat. viderint alii. Lindenbr.

^v Obtricensi. Mose oppido.] Sic primus edidit Geleus, cum in Editione Rom. legeretur Obtricensimæ, rour etiam habet Editio Augustana, & codex Regius, lor. & Valentinus [ac Colbertinus.] At Castellus aucter emendaverat Tassandro, quod opidi nomen alicubi gerat. Ego verò non dubito quin legendum sit Tricensimæ oppido: cuius meminit in lib. 18. Castra Hercules, Quaviburgium, Tricensimæ, Novesium, Bonna. Henr. Valens. [Ego in Notitia Galliarum pagina 150. docui obrvaviq; Coloniam Trajanam, Castra Ulpia, & Tricensimam tria unius ejusdemque loci nomina esse: quem locum Marcellinus infra, in libro 18. Tricesimam el Tricensimam, in libro xx. Obtricensimam opidum dicit ab hibernis legionis Tricesimæ Ulpie Victricis. Tu Notitiam consule in Colonia Trajana.] Hadrianus Vales.

^x Rheno exinde transfro.] Ter, cum adhuc Cæsar esset, Rhenum trajecit Julianus, ut ipse dicit in Ep. ad Athen. primùm post Argentoratensem pugnam, ut memorat Marcellinus initio lib. 17. anno D. 357. deinde anno 358. & 359. teste Marcellino nostro. Hæc autem varta trajectio tunc contigit, cum jam Augustus esset

anno D. 360. Constantio X. & Juliano III. Coss. De hac autem sua in Germaniam expeditione loquitur Julianus in Ep. ad Maximum Philosophum, eamque trimestrem fuisse testatur. Meminit etiam Libanius in Orat. funebri: ἐλθὼν δ' ἐπὶ τὸν Ῥῆνον, καὶ δειξάς τοις βαρβάρους τὴν νεκρωθῆναι, καὶ δουλεύειν ἑαυτοῖς τοῖς ἑμοσολογῆσαι ἐνδὴ τῆς ἰσχυρῆς ἐπιτοῆς ἀκέραιον ἀγῶνα. Cum venisset ad Rhenum, ostenso barbaris vultu, ac iteratis sacramentis firmato fœdere, ad civile bellum se invitus accinxit. Quinta demum ac postrema trajectio accidit Tauro & Florentio Coss. ut est in lib. 21. Idem.

^y Regionem subito pervasit Francorum, quos Attuarios vocant] Variant in nominis hujus editione exemplaria prisca. Lazius. Aduarios, alii Antuarios, vel Ansvarios, aut Ansuarios se reperisse testantur. Quæ mutatio etiam in aliis libris invenitur: ut in Charta divisionis inter Karulum & H Ludovicum: Ad Bajuvarianos totam Turingiam, Ribuarinas, Atoarias. Alia ejusdem divisionis charta: -- Batua, Hattuarias. * Ado in Chronicis A. C. 717. p. 197. Saxones terram Ansvariorum devastaverunt. Dubio procul legendum, terram Ansvariorum. * Sed & Lotharius Imp. in donatione Ansfrido Palatino facta, Attuaviam pagum, laudat: eaque scriptura proximè ad eam, quam in Ammiano reperimus, accedit. Donationis ipsa verba publicavit V. Cl. Marq. Freherus in Originib. Palatin. pag. 31. 33. Lindenbr.

^z Quos Attuarios vocant.] Horum mentio fit in Gestis Francorum Epitomatis, cap 19. de Danis: Theodorici pagum Attuarios, vel alios devastantes. [De Attuariis vide Notitiam Galliarum.] Vales.

quia telorum omne genus in subeuntes effundebatur, nexu clypeorum soluto discessum est, in recessum canentibus signis. ^d Laxatis deinde ad diem unum indutiis, tertia luce curiosius ⁸ tecti, elatis passim clamoribus adscensus un-
tisque tentabant. Et licet ^e defensores obtentis ciliciis, ne conspicerentur ab hostibus, latebant intrinsecus; tamen quoties flagitabat necessitas, lacertos fortiter exfertantes, lapidibus subjectos incessabant & telis. Et vimineæ crates cum procederent confidenter, essentque parietibus contiguæ, dolia desuper cadebant, molæ & columnarum fragmenta: quorum ponderibus nimis obruebantur oppugnatores, hiatusque violento disjectis operimentis, cum periculis ultimis evadebant. Decimo itaque postquam ⁹ pugnari die cœptum est, cum ¹ spes nostrorum interiora cuncta mærore completeret, transferri placue-
rat molem arietis magni, quam Persæ quondam Antiochiâ pulsibus ejus excisâ elatam reliquerant apud Carras: quæ subito visa, aptatâque faberrimè, clau-
rorum hebetaverat mentes, adusque deditiois remedia pæne prolapsas, ni re-
umptis viribus opponenda machinæ huic præparassent. Nec temeritas post hæc cessaverat, nec consilium. Namque dum instrueretur aries vetustus, & dissolutus ut facile veheretur, ² & ³ omni arte, omni-
que virium nisu, & oppugnatorum vi & firmitudine summa defensabatur: tormenta nihilominus & lapi-
lum crebritas atque fundarum ex utraque parte plurimos consumebant: & ag-
gerum moles incrementis celeribus confurgebant: acriorque indies adolescebat obsidio, multis nostrorum idcirco cadentibus, quòd discernentes sub Impera-
toris conspectu, spe præmiorum, ut possent facilè qui essent agnosci, nudan-
tes galeis capita sagittariorum hostilium peritiâ fundebantur. Proin dies & no-
tes intentæ vigiliis, cautiores stantes utrobique faciebant. Et Persæ aggerum
litudine jam in sublime porrectâ, machinæque ingentis horrore percussæ,
quam minores quoque sequebantur, omnes exurere vi maxima nitebantur: &

7 Ms. indomis. 8 Ms. tecto 9 Ms. pugnari. 1 Ms. e nostrorum interior. 2 Ms. omni argenteo. 3 Ms. omni argumento. ut in *Actis Euphemiae*. Trahentes argumentis lapides. 3 Ms. oppugnatorum veni & for-
tud.

d *Laxatis d. ad diem unum armis.*] Sic primus edidit astellus, cum in Editione Rom. legeretur, *ad diem unum indomis*, prout etiam codex Regius scriptum habet & Colbert.] ac Florentinus. Videndum tamen ne prius ita scripserit Marcellinus: *Laxatis deinde ad diem unum indutiis*. Valef.

e *Defensores obtentis ciliciis*] Simili arte Josephus obsidione Jotapatæ, dum muri urbis altius extolluntur, suos incolumes præstitit: uti id narratur de bello iudaico lib. 111. cap. 7. *Lindenbr.*

f *Cum spes nostrorum interior.*] Hæc scriptura à Gelenio profecta est. Nam in anterioribus Editionibus, Ro-

mana scilicet aliisque ea m secutis legebatur *interior*; quemadmodum etiam in Ms. Flor. & Regio, [in Colbert. *Cum spes nostrorum interior.*] Mibi non dubium est quin scribendum sit: *Cum spes nostrorum interiora cuncta mærore completeret*. Quam emendationem postea in exemplari Regio superscriptam, * in Tolos. autem contextu exaratam * reperi. Confirmatur autem ex simili loco capituli V. hoc libro. *Valef.*

g *Omni arte.*] Et hæc scriptura auctorem habet Gelenium. Castellus enim & Accursus Editionibus Rom. scripturam retinuerant, quæ est hujusmodi *Omni argenteo*, perinde ac in Ms. etiam Flor. [& Colbertino] scriptum est. In codice Regio * & Tolosano * exaratum distinctè reperi, *omni argumento*; quemadmodum coniecerat Lindenbrogius. Est autem *argumentum*, in quo quod argutia, & industria seu *praxia*: ab eademque origine *Ars* dicta est. Sic apud Virgilium in lib. 7 argumentum ingens pro opere eximio ponitur. *Idem.*

adfiduè ^h malleolos atque incendiaria tela torquentes, laborabant incassum : ea re quod ^k humectis scortis & centonibus erant opertæ materiæ plures, alie ^l unctæ alumine diligenter, ut ignis in eas laberetur innoxius. Verùm has admoventes fortitudine magna Romani, licèt difficile defensabant, tamen cupiditate potiundi oppidi ne prompta quidem pericula contemnebant. Et contrà propugnatores, cum jam discussurus turrin oppositam ⁿ aries maximus adventaret, prominentem ejus ferream frontem, quæ revera formam ⁺ effingit arietis, arte subtili ^o illaqueatam altrinsecus laciniis retinere longissimis, ne retrogradiens resumeret vires, néve ferire muros assultibus densis contemplabiliter posset, fundentes quoque ferventissimam picem : & diu promotæ machinæ stabant, muralia saxa perferentes & tela. Jamque aggeribus cumulatiùs excitatis, defensores, ni vigilassent, exitium adfore jam sperantes, in audaciam ruere præcipitem : & repentino decursu portis effusi, primòsque adorti nostrorum, faces sitellâsque ferreas onustas ignibus in arietes magnis viribus jaciebant. Verùm post ambiguum prælii virtutem, plurimi nihil impetrato intra mœnis repelluntur : móxque ex aggeribus quos crexerant Romani, iidem Persæ propugnaculis insistentes, sagittis incessabantur & fundis, telisque igniferis : quæ per tegumenta turrium volitantia, paratis qui restingerent, plerumque irrita labebantur. Cùmque pauciores utrobique fierent bellatores, & Persæ truderentur ad ultima, ni potior ratio succurrisset, impensiore opera procurus tentabatur ex castris : & eruptione subita multitudinis facta, inter armatos qui portabant ignes ^s amplioribus ordinatis, jaciebantur corbes in materias ferrea plenæ flammaram, & farmenta, aliæque ad ignes concipiendos aptissima. E quia conspectum abstulerant fumi nigerrimæ nubes, classico excitante in pugnam, legiones procinctæ celeri gradu venerunt : & subcrecente paullatim ar

4 Ms. efficit. 5 Ms. amplioribus ordinati jaciebantur.

^h Malleolos & incendiaria tela] Vid. Veget. lib. iv. cap. 12. Lindenbr.

ⁱ Humectis scortis & centonibus erant operta] Adlubabant interduum cruda boum coria, vel ut Græci dicunt, βύσσας νεβήστεν σκῆμα, ut ignis humore languesceret. Ammian. Arietes humectis t. urinis opertus extenuis. Joseph de bello Judaico lib. 111. cap. 13. Veget. lib. 4. cap. 15. * Vitruvius lib. 10. cap. ult. Vid. AElian. & in eum Casaub. cap. 33. pag. 97. * Idem. AEneam voluit scribere, aut Galli manum ejus præve adsequuti sunt. Gronov.

^k Humectis scortis] ἰσ. hum. scortis. * Varro de Ling. Lat. lib. 6. cap. 78. Antiqui dicebant scortum, sed etiam nunc dicimus scortica ea, quæ ex corio & pellibus sicut facta. Et sanè humectis scortis Ammian. scripsisse reor. ut lib. 24. Operum mentis scortis equorum omni multitudine defensa. * Glossar. Scortica, δὲ ματωχαραίν. Dionys. Halicarn. lib. vii. pag. 477. Μάκρωτι χαραίντ ἐς ἴνυ χαραίντ

καρῆσι. Corrig. Οὐραίντ καλ. * Neque enim placet viduissimum denominatio, qui ἰσὸν ἢ χαραίντ deduxit. Tertull. adversus Marcion. cap. xi. Exinde in scortis vestibus, sed ante sine scrupulo vidus. Vid. Fest. * & Casaub. de Satyr. lib. i. c. 4. p. 141. * Lindenbr.

^l Unctæ alumine diligitur] Gell. lib. xv. cap. 5. * Lupus Servatus in Vita S. Vvigherti cap. 21. Videres lignum simplicem materiam, nec prorsus alumine oblitam, a moliri à se ignis potentiam. Liber hic editus est cum Hincmaro. * Idem.

^m Unctæ alumine, ut ignis in eas laberetur.] Vide Agellium in lib. 16. initio, ubi idem aluminis miraculus refert ex Annalibus Quadrugarii. Vales.

ⁿ Arietis maximus] Arietis tam frequens apud veteres descriptio, ut de eo iterum hic quid velle dicere, i verò operam esset ludere. Videndi Taciti & rei militat. Auctores. Lindenbr.

^o Illaqueatam altrinsecus laciniis retinere] Vid. Veget. lib. iv. cap. xxiii. & quæ ab ejus Scholiaste adducuntur. Idem.

lore bellandi, cum ventum fuisset ad manus, repente machinae omnes effusis
gnibus urebantur, praeter majorem: quam direptis restibus, quibus è muro
actis implicabatur, virorum fortium acrior nisus aegrè semiustam extraxit. At
ibi nocturnae tenebrae finem proeliis attulerunt, non in longum ⁶ militi quies
lata: cibo enim exiguo refectus & somno, rectorum monitu excitus, munitio-
nes à muro longè demovit, dimicare succinctiùs parans per sublimes aggestus,
qui jam consummati muris altiùs imminuebant. Utque facillè defensores mœni-
bus pellerentur, in ipsis aggerum summitatibus binæ sunt locatae ballistae, qua-
rum metu ne prospicere quidem posse hostium quisquam crederetur. His satis
provisis, prope ipsum crepusculum triplex acies nostrorum instructa, consis-
que galearum minaciùs nutans, scalas vehentibus multis impetum ⁷ conaban-
tur in muros. Jam resultantibus armis & tubis, uno parique ardore hinc ⁸ inde
pugnabatur audaci conflictu: ⁹ latiusque sese pandentes Romani, cum Persas
occultari viderent pavore impositorum aggeribus tormentorum, pulsabant tur-
rim ariete: & cum lignibus & dolabris & vectibus ⁹ scalisque propinquabant,
trimque convolante missilium crebritate. Afflictabant tamen multo vehemen-
tiùs Persas ictus varii ballistarum, ⁹ tamquam per transfennam à clivis structili-
us decurrentes. Unde fortunas suas sitas in extremo jam cogitantes, destina-
am ruebant in mortem: & partiti munera dimicandi inter necessitatis articulos,
elictis qui mœnia tuerentur, referata latenter postica, strictis gladiis valida
manus erupit, ponè sequentibus aliis qui flammam occultè portabant. Dùmque
Romani nunc instant cedentibus, nunc ultro incessentes excipiunt: qui vehe-
rant foculos repentis incurvi, prunas unius aggesti inferuere juncturis, ramis
arborum diversarum, & junco, & manipulis constructi cannarum: qui con-
ceptis incendiorum aridis nutrimentis jam cremabantur, militibus cum intactis
tormentis exinde periculosè digressis. ¹⁰ Ut verò certaminibus finem vespera
dedit incedens, partesque discesserunt ad otium breve, Imperator in varia
se consilia diducens & versans, cum excidio Phœnicæ diutiùs imminere ne-
cessariarum rationes urgerent, quod munimentum velut insolubile claustrum ho-

⁶ Ms. militi qui estate. ⁷ Ms. militi quies est data. ⁸ Ms. conabantur. ⁹ Ms. inde. ¹⁰ Ms. scalaeque propinq. Ms. rò incedens deest al.

veteres, *ἄνεμος ἐν ἀνεμῶνι τερὰν*, transfenna. Sic Marcellinus noster in lib. 25. *Tamquam*, inquit, *et transfenna simul emissi, spe citius ripas occupavero contrarias.* Idem.

p *Latiusque sese pandente.*] Supple *certamine*. Sed eae scriptura meo quidem iudicio ferri non potest. Itaque emendo: *Latiusque sese pandentes Romani, &c.* Quod cum sequentibus verbis optimè convenit. Atque ita loquitur Marcellinus in fine libri 27. *Latius sese pandens excidens, &c. Vales.*

r [*Ut verò certaminibus finem vespera dedit incedens.*] *Vespera incedens* quid sit, haud facillè dixerim, aut quis ita locutus sit. In codice Colbertino legitur: *Ut verò certaminibus finem vesperae dedit incedens.* Legendum itaque puto: *Ut verò certaminibus finem vesperae dedit intendens*, id est, vesperae intenta, plena, proventa.] *Hadr. Vales.* Atqui est imitatio Virgiliana ex fine Eclogae VII. *Et invito processit vesper Olympo.* Et Hadrianus nunc pronunciat contra fratrem ad lib. xxxi, xi, ubi ex Tacito citatus locus omnino hunc locum tuctur. *Gron.*

q *Tamquam per transfennam.*] Transfenna funis est tentus, ut est apud Servium & Isidorum, qui scilicet lim extendi solebat in curriculum, ut dato signo & desisto fune, ex æquis spatii cursores exsiliunt. Glossæ

flum excursibus erat objectum, & serum repelleret tempus: certaturus leviter
ibi. statuit immorari, alimentis destituendos forsitan cedere existimans Persas
quod secus atque rebatur evenit. Cum enim remissius pugnaretur, humente
caelo undantes nubes cum tenebris advenere minacibus: adsiduisque imbribus
ita immaduerat solum, ut luti glutinosa mollities per eas regiones pinguis-
cæspitis omnia perturbaret: & super his jugi fragore tonitrua fulguræque mente
hominum pavidas perterrebant. Accedebant ¹ arcus cælestis conspectus adsi-
dui: quæ species unde ita figurari sit solita, ² expositio brevis ostendet. Hali-
tus terræ calidiores & humoris spiramina conglobata in nubes, exindèque dis-
jecta in aspergines parvas, ac radiorum fusione ³ splendida facta, supinantur
volubiliter contra ipsum igneum orbem, Irinque conformant, ideo spatiosè
curvamine sinuosam, quòd in nostro panditur mundo, quem sphaeræ dimidia
parti rationes physicæ superponunt. Cujus species quantum mortalis oculo
contuetur, prima lutea visitur, secunda flavescens vel fulva, punicea tertia
quarta purpurea, postrema caeruleo concreta & viridi. Hac autem mixta pul-
critudine temperatur ideo, ut terrenæ existimant mentes, quòd prima ejus par-
dilutior cernitur, aëri concolor circumfuso: sequens fulva, id est paullo exci-
tator quàm lutea: ⁴ punicea tertia, quòd Solis obnoxia claritudini, pro-
⁵ receptatione spiritus fulgores ejus ⁶ purissimi è regione deflorat: quarta ide-
⁷ purpurat, quòd intermicante asperginum densitate per quas moritur, ⁸ radic

² Ms. picea. ³ Ms. pro reticacione. ⁴ Ms. purissimi.
⁵ Steph. purpurea.

[Arcus cælestis conspectus assidui, quæ species unde ita
figurari:] * Lucretius lib. vi.

Hinc ubi Sol radiis temperatam inter opaciss
Adversa suscit nimbosam aspergine contra;
Tum color in nigris existit nubibus arqui.

Apul. de Mundo: Irin valgo arcum esse autem, quomodo i-
rinas Solis vel Lunæ humidam & cavam nubem densamque
adversar speculi colorat, & medietatem orbis sui secat. De
hac re plenius mathematici tractatores. Lindembr.

¹ Expositio de rebus ostendet.] Ita primus hunc locum
restituit Gelenius, quem Castellus mirum ac prodigio-
sam in modum antè corruperat. Sed emendationem Ge-
lenii equidem probare non possum. Nam quis unquam
sic locutus est? Expositio de rebus ostendet. In codice Rom.
& Editione Rom. totus hic locus sic legitur: Unde ita-
que ignari & solita exposita durebis ostendet: nisi quòd in
Editione Rom. excusum est durebis: * In Tolos. dura-
bis: * [In Colbertino: Unde itaque ignari & solita expo-
sit: dura bis ostendet.] Ex cuius licet inquinatissime
scripturæ vestigiis hanc verissimam loci hujus emenda-
tionem sum odoratus: Quæ species unde ita figurari sit so-
lita, expositio brevis ostendet. Valef.

⁷ Splendida facta] Codex Regius [& Colbert.]

Editione Rom. scriptum habent *splendide facta*. Un-
suspicor Marcellinum uno verbo scripsisse *splendefacti*
⁸ Sic nitefacta apud Juvenecum l. i. Hist. Evangelicæ,
candificare apud Augustinum in Psalm. 67. Idem.

x Receptatione spiritus.] Sic primus edidit Gelenii
Nam Castellus ediderat pro receptatione spiritus: cum
Editione Rom. sic legeretur: Pro recitatione spiritus ful-
res ejus purissimi è regione deflorat. In Ms. Flor. pro re-
tione legi monuit Lindenbrogius, [ut legitur in Ce-
bert.] Ego verò in codice Regio * & Tolosano * ser-
ptum reperi, pro reciprocatione spiritus. Idem.

y Radiorum splendorem conspicuus.] Hujus scripturæ
auctor est Gelenius. Castellus enim & Accursius Rom-
næ Editionis scripturam retinuerant, quæ omnium
scriptorum exemplarium consensu firmatur. Ea autem
est, *radiorum splendor conspicuus, &c.* Unde sic scriber-
dum esse conjicio: *Quòd intermicante asperginum densi-
te, per quas hauritur radiorum splendor, conspicuentibus
splendidi ad spectum flammæ propiorem.* Ceterum de color-
bus Iridis eorumque causis videndus est Arist. in lib.
Meteor. cap. 7. Est etiam elegans arcus cælestis descriptus
in Ep. 44. Magni Basilii ad Gregorium Nyssenum. Valef.
Quanto lenius colligitur ex tot clarissimis veræ ser-
pturæ indicibus quòd intermicante asperginum densitate, per
quas moritur radiorum splendor, conspicuus ostendit ad-
spectum flammæ propiorem. Nullus dubito, quin auctor ita
scripsit. Unde sic edere sustinui Gren.

& atrociam, diuque deflenda. Evenerat enim hoc, quasi "fatali constellatione" ita regente diversos eventus, ut ipsum Constantium dimicantem cum Persis fortuna semper sequeretur afflictior: unde vincere saltem per Duces optabat: quod aliquoties meminimus contigisse.

clisum unciis evulgando auxit fraterna commentaria, sive ipsius Hadriani, qui sustinuit ramahena & arcellita inferre contextui, quem curavit. An quia *tristis* occurrit in scripta lectione, inde reliqua sic violente tractanda fuerunt? Vel unus hic locus merebatur novam editionem hujus auctoris, quem sic mollissime fingens restitui, *Redit in Syriam ærumnolam, perpressus & ulcerum sed atrociam diuque deflenda*. Omnino eam fides Mistorum postulat, ut *ærumnolam* referamus ad *Syriam*, ut *ærumnosum salum* dixit Tullius. In reliquis nihil præter Mistos.

Hinc reddidi Ammiano suum. Gron.

c. *Fatali constellatione ita regente diversos eventus*] It vocat vim illam, quam dicimus fati, quæ stellarum agitatione perficitur. Aldhelm. lib. de Virginit. *Fato & genesi gubernantur futura, juxta Mathematicorum constellationem m.* * Tertull. de Idololatr. cap. 9. *Homines non putant Deum requirendum, præsumentes stellarum nos immutabili arbitrio regi.* * Ea de re plura Firmic. *Mathem.* lib. 1. cap. 3. *Luinenbr.*

Explicit Liber XX.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM LIBER XXI.

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XXI. continentur.

- CAPUT I. *Julianus Aug. Viennæ quinquennalia celebrat: quomodo Constantium A. brevi moriturum prænoverit: & de variis artibus futura prænoscenti.*
- C. II. *Julianus A. Viennæ Christianum se simulat illiciendæ multitudinis causâ: & die festo in Ecclesia inter Christianos Deum precatur.*
- C. III. *Vadomarius Rex Alamannorum, rupto fœdere, per emissario limites vastat, & Libinonem Comitem cum paucis interficit.*
- C. IV. *Julianus A. interceptis Vadomarii litteris ad Constantium A. eum in convivio comprehendendum curavit: & Alamanni alii occisis, aliis in deditionem acceptis, ceteris pacem petentibus dedit.*
- C. V. *Julianus A. milites suos alloquitur, & in verba sua universo.*

adigit, Constantio A. bellum illaturus.

- C. VI. Constantius A. Faustina ducit uxorem : auget supplementis exercitum : Armenia & Hiberiæ Reges donis sibi conciliat.
- C. VII. Constantius Aug. Antiochiæ tum agens, per Gaudentinum Notarium Africam in potestate sua retinet ; ac Euphrate transito Edessam se exercitumque confert.
- C. VIII. Julianus A. post ordinatas res Galliarum, ripam Danubii petit, & partem militum per Italiam perque Rætias præmittit.
- C. IX. Taurus & Florentius Consules, ac præfecti Prætorio, hic per Illyricum, ille per Italiam, fugiunt appropinquante Juliano. A. Lucillianus Magister equitum, qui resistere Juliano parabat, opprimitur.
- C. X. Julianus A. Sirmium, caput Illyrici Occidui, unâ cum præsidio in fidem recipit ; Succos occupat, & ad Senatum scribit contra Constantium.
- C. XI. Duæ legiones Constantianæ, quæ apud Sirmium ad Julianum A. transierant, ab eo missæ in Gallias, Aquileiam occupant consentientibus opidanis, ac Juliani militi portas claudunt.
- C. XII. Aquileia favens Constantii A. partibus, oppugnatur : quæ postea comperto ejus obitu, Juliano se dedit.
- C. XIII. Sapor domum reducit copias, inhibentibus bellum auspiciis : Constantius A. in Julianum arma moturus, Hierapoli milites alloquitur.
- C. XIV. Præfagia mortis Constantii A.
- C. XV. Moritur Constantius A. apud Mopsucrenas Ciliciæ.
- C. XVI. Constantii A. virtutes, & vitia.

CAPUT I. **I**NTERCLUSO hac bellorum difficili forte Constantio trans flumen Euphratem, Julianus agens apud Viennam, for-
 nandis in futura consiliis dies impendebat & noctes, quantum opes patiebantur angustæ, altius semet attollens : semperque ambigens, utrum Constantium nodis omnibus alliceret in concordiam, an terroris incutiendi gratiâ lacefferet prior. Quæ sollicitè reputans, utrumque formidabat, & amicum cruentum, & in ærumnis civilibus sæpe victorem : maximèque Galli fratris exemplum mentem ejus anxiam suspendebat, quem inertia mistæque perjuriis fraudes prodidere quorundam. Erigebat tamen aliquoties animum ad multa & urgen-

a Julianus agens apud Viennam] Huc pertinent quæ
 Julianus scribit Gregor. Nazianzen. Orat. i. gemini il-
 criminis accusans ; & quod Augusti appellationem
 alio more usurpavit, & quod Constantium armis infe-
 stis ultro impetiit. ἐπ' αὐτὸν ἐσοπαυὴ, καὶ ἡ δόσις ἀπάνι-
 στα, ἀπειλεῖ μὲρ εἰς ἀποκοινωσίαν καὶ τὸ διαδύματον,
 ἐπεὶ ἡ δ' ἰδέου κρίσιν ἑαυτῷ πάλιν ἑστάναι, τὸ δ' ἀληθὲς, εἰς μίτρας
 ἑλθῶν εἰς ἑαυτὸν ἄπαν τὸ κέρδιον. Lindenbr.

Galli, quondam soror ejus, ⁱ sepulta est Constantina. ^k Accidebat autem, incendebatque ejus cupiditatem pacatisjam Galliis incessere ultro Constantiam: conjiciens eum per vaticinandi præfagia multa (quæ callebat) & somnia, è vita protinus excessurum. Et quoniam erudito & studioso cognitionum omnium Principi malivoli ^l prænoscenti futura pravas artes assignant, advertendum est breviter, unde sapienti viro hoc quoque accidere poterit doctrinæ genus haud leve. Elementorum omnium spiritus, utpote perennium corporum præsentendi motu semper & ubique vicens, ex his quæ per disciplinas varias affectamus, participat nobiscum munera divinandi: & substantiales potestates ritu diverso placatæ, velut ^m ex perpetuis fontium venis ⁿ vaticina mortalitati suppeditant verba, quibus ^o numen præesse dicitur Themidis: quam ex eo, quòd fixa fatali lege decreta præscire ^p facit in posterum, quæ *πρηυδία* sermo Græcus appellat, ita cognominatam, in cubili solioque Jovis vigoris vivifici Theologi veteres collocarunt. Auguria & auspicia non volucrum arbitrio futura ^q nescientium colliguntur: (nec enim hoc vel insipiens quisquam ^r dicit) sed volatus avium dirigit Deus, ut rostrum sonans, aut prætervolans pinna turbido meatu vel leni futura præmonstret. Amat enim benignitas numinis, seu quòd merentur homines, seu quòd tangitur eorum affectione, his quoque artibus prodere quæ impendent. Extis item pecudum attentis fatidicis, ^s in species converti suètis innumeras, accidentia sciunt. Cujus disciplinæ ^t Tages homine quidam monstrator est; ut fabulantur, in Etruriæ partibus emeruisse

2 *Al.* præsententi. 3 *Mf.* vaticinia. 4 *Mf.* facit. *Mf.* nascentium. 6 *Mf.* dicit. 7 *Mf.* in spes.

tio scripsere, ut ait Zonaras: *ἐν τέρτοις ἐν ἡ ἀποστολῶν τῶν ἀποστόλων, αἱ μὲν τῶν πατρῶν, τῶν τε πατρῶν ἀποστόλων, αἱ δὲ τῶν, ἡ δὲ ἐκκλησίας.* Fuerunt & quidam, qui veneno à Juliano necam esse dicerent, ut docet Libanius in Oratione *Mf.* adversus Polychem. Decessit autem postquam Julianus ab exercitu creatus erat Augustus, teste Juliano in Ep. ad then. In nummis antiquis *F. L. J. U. L. I. A. H. E. L. E. N. A. A. U. G.* dicitur, si Goltzio fides. *Valef.*
ⁱ *Sepulta est Constantina.*] In Regio codice *Constantia* ribitur non hic solum, sed etiam in lib. 14. & ita plerique Scriptores eam nominant, Zosimus in lib. 2. Petrus atricius in Excerptis legationum, Zonaras, Auctor chronici Alexandrini, denique Nicephorus Callistus. *ad Constantina* scribi debet. Sic enim in veteribus nummis insculptum esse testatur Goltzius, *F. L. J. U. L. C. O. N. S. T. A. N. T. I. N. A. A. U. G.* Et ita eam appellat Victoris Epimè, [& Codex Colbertinus.] In Excerptis de geis Constantini Constantiana dicitur manifesto duplicis ripturæ vestigio. Hæc porro adhuc virguncula adem suburbana viæ Nomentanæ construxerat S. Hagnæ fatam, in qua postea sepulta est. Hinc porta Nomentana hodie S. Hagnæ appellatur: ædes autem ipsa ab au-

toris nomine Sanctæ Constantiæ dicitur, corrupto, ut fieri solet, vocabulo. Nam Constantinam dici debere testatur vctus Acrostichis quæ in eo templo etiamnum visitur, & à doctis viris publicata est. *Idem.*
^k *Accidebat autem.*] In Editione Rom. legitur *Accidat*: in Regio codice *Accendit*. Henr. Valef. [in Colbertino *Accidat*.] Hadr. Valef. Hi codices forsitan indicant *excibat autem*, ut in fine hujus libri, *Supremis cum gemitu exclamatis, excitisque lamentis & lacu* cap. 13. Et sic alibi *Turbibibus excitis occurramus*. Gronov.
^l *Prænoscenti futura*] Notat id ipsum in Juliano Greg. Nazianz. *κατὰ πρηυδίων ἐν τῷ ἀποστολῶν ἀποστόλων.* Lindenbr.
^m *Ex perpetuis fontium venis*] Castalii fontis fatidicas venas intelligit, oraculo Apollinis claras. Nicoph. in Synes. *Idem.* Quam sic prisæ editiones, atque etiam Gallica Henrici, nec notetur ulla varietas, unde Hadrianus istam auctoritatem, ut efferet *fontium*? Gronov.
ⁿ *Numen præesse dicitur Themidis.*] Copiosè hunc locum interpretatur vir eruditiss. Steph. Pighius in lib. cui Themis Dea titulus, pag. 72. *Lindenbr.*
^o *Tages nomine quidam monstrator, ut fabulantur, in Etruriæ partibus emeruisse subito visus*] Marcian. Capell. lib. vi. *Etruria regio tam indigetis AEniæ sadere, quàm remediortum origine, atque ipsius Tagetis exaratione celebrata.* Vid. Livius, Gellius, Censorin. de die Natal. *Idem.*

subitò visus è terra. Aperiunt tunc quoque ventura, cum ³ æstuant hominùm corda, ^p sed loquuntur divina. Solenim (ut aiunt Physici) mens mundi, nostras mentes ex sese velut scintillas diffunditans, cum eas incenderit vehementiùs, futuri conscias reddit. Unde Sibyllæ crebrò se dicunt ardere, torrente vi magna flammaram. Multa significant super his crepitus vocum, & occurrentia signa, tonitrua quinetiam & fulgura & fulmina, itidèmq; siderum sulci. ^q Somniorum autem rata fides & indubitabilis foret, ni ratiocinantes conjecturà fallerentur. Interdùmque, ut Aristoteles affirmat, tum fixa sunt & stabilia, cum animantis altiùs quiescentis ocularis ⁹ pupilla neutrobi inclinata, rectissimè cernit. Et quia vanities aliquoties plebeia strepit, hæc imperitè muscando, si esset præsentendi notitia quædam, cur ille se casurum in bello, ve alius hoc se passurum ignoravit, aut illud? Sufficiet dici, quòd & grammaticus locutus interdum est barbarè, & absurdè cecinit musicus, & ignoravit re medium medicus: & non ideo nec grammatica, nec musica, nec medicina subsistit. Unde præclarè hoc quoque, ut alia, ^r Tullius, *Signa ostenduntur, ait à Diis rerum futurarum. In his si quis erraverit, non Deorum natura, sed hominum conjectura peccavit.* Ne igitur extra calcem, quod dicitur, sermo decurrens lecturo fastidium ferat, ad explicanda prospecta revertamur.

CAP. II. ^r Cùm apud Parisios adhuc Cæsar Julianus, ^r quatiens scetur

8 Ms. æstivant. 9 Ms. popiala.

^p Sed loquuntur divina.] Id est, Dii ore eorum loquuntur. Sic apud Græcos τῶν θεῶν pro Deo sumitur: & apud Marcellinum in fine libri 22. Sed si intelligendi divini additionem multiplicem, &c. Ita Arnobius in lib. 6. initio: *Ipsum caput a dominum summum, ipsum Regem, cui debent nobiscum divina quod esse se sentiunt.* Omisso Casiodorum lib. xi. Ep. x. * Malim ramen heic legere, & loquuntur divina. Sic demones pronuntiare divina dicuntur apud August. lib. x. de Civitate cap. xxvi. & xxvii. * Valef.

^q Somniorum autem rata fides] De somniorum certitudine Aristotel. *περὶ τῶν ἐν τῶν μαντιῶν*, & in cum Themistius. Hippocrat. *περὶ ἰατρικῶν*, Syncl. *περὶ ἰατρικῶν*, & in cum Nicph. Artemidor. & Achmes, ex quorum libris plenè rei notitia percipienda. Lindenbr.

^r Tullius.] Locus est in lib. 2. de Natura Deorum. [Idem Cicero in libro 1. de Divinatione sic scribit: *Male conjecta malèque interpretata, falsa sunt non verum vitio, sed interpretum inscientiâ.*] Valef.

^r Cium apud Parisios adhuc Cæsar Julianus quatiens scetur variis motibus exerceretur in campo] Sunt qui *νομμαζίας* ludum hic intelligunt; ego ad exercitationem militarem potius referendum puto, de qua Veget. lib. 11. cap. 14. Lindenbr.

^r Quatiens scetur.] Inter exercitationes militares sunt olim scuti concussio atque rotatio. Sic enim Veget. in lib. 2. cap. 14. *Qui, inquit, dimicare gladio, &*

scutum rotare doctissimè noverit, qui omnem artem didicerit armaturæ. Et in lib. 4. cap. 1. *Novit jactare scutum, & oliquis ictibus venientia tela desistere.* Et Sidonius in P. negyrico ad Majorianum Aug.

clipeumque rotare

Ludus, & intortas præcedere saltibus hastas. & Lucius in Panegyri. ad Pisonem,

Arma tus etiam si forte rotare lacertis, &c.

Veteres Latini id *ventilare* dicebant: unde in Glossis legitur, *πυρρῆα, exercere, ventilare: & ventilator, ἰσχυρῆα.* Eàmque ventilationem intellexit Propertius in lib. 4. de Tarpeia:

*Pedit arcuosis Tatium proludere campis,
Peditaque per fluvias arma levare jubas.*

& Manilius in lib. 5.

Aut solo veſtatus equo nunc arma movebit.

Quem quidem versum rectè Firmicus de militaribus a maturis accepit, & immeritò ab Scaligero reprehendit. Etenim inter armaturæ seu pyrrichæ partes non postea fuit hæc ventilatio, ut egregiè docet Claudianus Consultu vi. Honorii. De hoc etiam more intellegit deus est Hegesippi locus in lib. 5. cap. 37. *Namque is, iquit, successu letus certaminis dum tripodiat atque existat, concussuque clypeo simul ac gladio proludit.* Hæc cum ita sint, non allentior Turnebo, qui in libro 27. Adversus hunc Ammiani nostri locum de trocho intellexit. *Hen Valef.* Hæc Turnebi concussio non decuit Henricum V. lesium, quum eam diu civis ejus jam præcepisset Passerius ad Propertium 3, 14, qui & Mercurialem illic citat.

vari

variis motibus exerceretur in Campo, v axiculis, queis orbis erat compagina-
tus, in vanum excussis, * ansa remanserat sola: quam retinens valida manu
stringebat. Territisque ut omine diro presentibus cunctis, *Nemo*, inquit, *ve-
reatur: habeo firmiter quod tenebam*. Item cum apud Viennam postea quiesce-
ret sobrius, ¹ y horrore medio noctis imago quaedam visa splendidior, hos ei
versus heroes modo non vigilanti aperte dixit, eadem saepius replicando: qui-
bus fretus nihil asperum sibi superesse existimabat.

2 2 Ζῶς ὅταν εἰς πλατὺ πῖμμα μὲν κλυτὰ ὑδροχόοιο,

1 *M.* hora media. 2 *Mf.* ΖΕΥΣ ΟΤΑΝ ΕΙΣ ΤΙΑΔ-
ΕΤΤΕΡΙΑ ΦΙΟΑΝΚΙΤΟΥ ΤΑΡΟΧΟΟΙΟ ΠΑΡΕΝΙΚΝ-
ΛΕΚΟΝΟΚ ΤΟΙΡΝΕ ΒΕΗΝΕΗΠΗ Α ΠΤΝΕΙΚΟΣ ΤΗ
ΣΑCΔΕΥCΚΟCΤΑΝΤΙ ΟCΑCΙΑΟCΕ ΗCΤΕ ΡΑΥΑ ΦΙΟΑΝ
ΒΙΟΤΟΥ ΕΤΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΕΗCΔΥΤΝΟΝ ΕΞΕΙ.

Nimis igitur tarda & captata. *Gronov.*

[De ea jactatione scuti, populo etiam exhiberi solita
in spectaculis, elegans est epigramma xxxix. libri ix. au-
d Martialem; ubi Agathinus dicitur ita parvam ro-
asse ac ventilasse, ut numquam caderet, sed semper alia
parte corporis exciperetur, & vel pedi, vel tergo,
el etiam unguis insideret.] *Hadrianus Vales.*

v *Axiculis quibus orbis erat compaginat.*] Orbem
ro scuto posuit, non pro trocho, ut putabat Turne-
us. Sic Valerius Flaccus in lib. 1. Arg.

clari decus adjicit orbis,

Quem genitor gestavit Abas.

Claudianus de bello Gildonico:

elypeique recanduit orbis.

enique Ennodius in Epiphanii Vita: *Licet pectus meton-
rica non deserat, & assidue manum orbis eratus includat*.
Axiculi autem heic sunt tabulae, ut ait Lipsius lib. 3. de
il. cap. 2. Sic in libro 16. Marcellinus affert & axicu-
s pontis junctum commemorat * *Vales.*

x *Ansa remanserat sola.*] In Editione Rom. hic & u-
lque pro *ansa* scriptum reperi *ampla*: neque aliter in co-
de Regio [& in Colbertino] * & Tolos. * *Quid*
*od & apud Servium in 7. Aeneidos eodem modo cor-
ruptum hoc nomen est? Ad hoc enim hemistichium,*

& picti scutae Labici.

Canus, inquit, *Minois filius venit ad Italiam, & cum
su imperium posceret, nec acciperet, eo quod nil praestabat,*
*sui pater ejus praestiterat, zonam eis transmittendo cum
de hac discessisset: ostendit scutum, a quo & ipse Labi-
ci dictus est, & ex eo populi, deo i zho, quam Latine am-
pion vocamus. lege ansam.* * Idem est error apud Rufi-
um in libri x. Historiae Ecclesiasticae capite 12. *Sed Eu-
sius qui apud N. comediam erat, amplam temporis noctis
occasione.* In *Mf.* codicibus postrema vox deest. Scribo
ique, *ansam temporis noctis.* * [Tamen initio libri
xi. Ammiani Marcellini codex Colbertinus sic praefert:
Om apud Parisios adhuc Caesar Julianus quatiens scutum,
*quibus motibus exerceretur in Campo: axiculis quibus orbis e-
r. compaginat, in vanum excussis, ampla remanserat
se: quam retinens valida manu stringebat. Ubi vulgati
li mendose exhibent, ansa remanserat sola.* Praeterea

in fuelibriejusdem XXI. ita in codice Colbertino scri-
ptum lego: *Si affectate dominationis amplam quamdam fal-
sam reperisset, aut levem: pro quo vulgo editi libri ob-
trudunt, dominationis ansam quamdam.* In libro item
xix. *amplam laudis pro ansam.* Denique quotiescum-
que apud Marcellinum editi libri *ansam* nobis ingerunt
temeritate Criticorum intrusam; codex Colbertinus
optimae notae *amplam* diserte religioseque servat: ut
jam supra notavi. Nec dubito codices veteres, Regium,
Vaticanum, Valentinum, Tolosanum, Florentinum,
ac reliquos, ea in re semper cum Colbertino consentire:
Quare nullam apud Rufinum & Servium supra laudatos
mendam subesse, ac nihil in nomine *amplae* apud utrum-
que mutandum & corrigendum esse existimo: persuasif-
simumque habeo, Latinos eorum temporum scriptores
amplam pro *ansa* dixisse; *amplam* seu *αλφω scuti*, *am-
plam temporis*, *amplam laudis*, *amplam dominationis*:
id est *ansam*, & faciem atque commodam arripiendi Im-
perii occasionem. Inde hastile venabuli, hastile hellebar-
dae, *hampe* nostri vulgo appellantur, *la hampe d'un e-
pieu*, *la hampe d'une halberde*: haud dubie ab *ampla*
deducto vocabulo. Quidam pro *hampe* corrupte proferunt
& scribunt *hante*, & ejus nominis varias origines fru-
stra comminiscuntur. *Had. Vales.*] Castellus hunc no-
dum cum solvere non potest, sic edidit, *ochana remanser-
ant sola*: audenter quidem, non tamen contra mentem
Auctoris. Etenim *ansa* idem est quod Graece *ἀνση*, teste
Hesychio & Scholiaste Aristophanis ac Sophoclis in A. ja-
ce. Carum id inventum fuisse, docet Herodotus in lib.
1. & auctor Etymologici Magni in v. *καθίης*. Unde Ana-
creon *καεὶ ἐρηγῆς ἀγῶνος* dixit alicubi, teste Eustathio
in Iliad. *ἤτα*. Dicebantur & *πόρταξ* ejusmodi anse seu-
torum. erat atque *καρπί*, ut ait Eustathius in Iliad. 2. &
12. id est, decussate in formam X litterae: quamquam al-
liter quoque formabantur, quemadmodum apparet in
veteri pictura Thoraco nachii post Notium Imperii Rom.
Hujus anse ope scutum in orbem movebatur, quod &
Scholiastes Aristophi in Equitibus declarat: *περὶ τῆς ὀ-
ἴης ἡ ἀρτίς ἐκείνη κωμὸς μάς διὰ τὸ πόρταν*. Idem.

y *Horrore medio noctis*] Bene ita in *Mf.* & perperam
in vulg. *hora media noctis*. Lib. xxvi. *Medio noctis horrore
incantum adortus occidit*. Lib. xxviii. *Anepiam per hor-
rorum tenebrarum audire disposuit*. Sulpic. Sever. in Vita
D. Mart. lib. iiii. *In illo noctis horrore iacere ante aliena li-
mina*. Id paullo ante dixerat, *profundae noctis silentio*.
Lindenbr.

z *Zeus ὅταν εἰς πλάτῃ*] Citant eosdem hosce v ersus Zo-
simus & Zonaras. *Idem*,

sultè Germanos, intèrque dimicandi exordia ipse concidit omnium primus: cuius interitu erectà barbarorum fiducia, Romanisque ad Ducis vindictam accensis, certamen committitur obstinatum, & urgente magnitudinis mole disjecti sunt nostri, occisis paucis & vulneratis. Cum hoc Vadomario, & Gundomado ejus fratre itidem Rege, Constantius (ut jam relatum est) firmaverat pacem. Post quæ mortuo Gundomado, hunc sibi fore existimans fidum, secretorumque taciturnum ^f exsecutorem & ⁴ efficacem, mandabat (si famæ solius admittenda est fides) ^g scriberetque ut tamquam ⁵ rupto concordia pæcto, subinde collimitia sibi vicina vexaret: quò Julianus id metuens, nusquam à tutela discederet Galliarum. Quibus (ut dignum est credere) obtemperans Vadomarius, hæc & similia perpetrabat: ad perstringendum fallendumque miris modis ab ætatis primitiis callens, ut postea quoque Ducatum per Phœnicen regens ostendit. Sed re ipsa convictus abstinuit. Capto enim à stationariis militibus Notario, quem miserat ad Constantium, scrutatòque si quid portaret, epistola ejus reperta est, in qua præter alia multa id quoque scripserat: *Cæsar tuus disciplinam non habet.* Julianum autem adsiduè per litteras Dominum & Augustum appellabat, & Deum.

C A P. IV. Hæc ut erant periculosa & dubia, Julianus in exitiale malum eruptura considerans, in unum omni cogitatione intenta, eum incautum raptè festinabat, ut securitatem suam provincialiumque locare in tuto: & iniiit consilium tale. ^h Philagrium Notarium, Orientis postea Comitem, ad eas miserat partes, cujus prudentiæ fidebat olim sibi comperti: eique inter multa, quæ pro captu instantium rerum erat acturus, signatam quoque ⁱ chartulam tradi-

4 Ms. effacitatem. 5 Ms. rupto sanè concord.

f Per Facialem mandaverat.] Sic Castellus emendat, cum in Editione Rom. reperisset ita scriptum, *effacitatem mandabat*, prout etiam in Ms. Regio legitur ac Flor. & Valentino, [ac Colbertino.] Unde jam pridem conjeceram sic scribendum esse: *Hunc sibi fore existimans fidum, secretorumque taciturnum exsecutorem & efficacem, mandabat, &c.* Atque ita ad oram Regii codicis eadem manu adnotatum esse postea comperi. Quid, quodd & Loufcellus ad marginem sui libri ita emendaverat? * Sic Ammianus in libro xxviii. *exsecutorem rei fidum & efficacem.* * Valef.

g Scriberetque.] Id quidem affirmat Libanius in Orat. funebri, pag. 286. *πάλιν ἐπὶ ταύτῳ πάλαισμα Κωνσταντῖου ἐλάττω καλῶν γράμμασι τὸς βαρβάρους ἢ πέρτερον, ἢ χάριν αὐτῶν καταδωλῆσαι τὴν ἰσχυρίαν, ἐπειδὴν ἐπιρκεῖν ἐν πολλῶν ἑτα. Rursus ad eandem palestricam autem Constantius se converterit, barbaros per litteras evocans ut prius; (Magnentiano scilicet bello) & gratiam hanc ab iis poscens, ut Rom. provincias in servitutem redigerent, unie multis persuasit ut egerent. Ipsas etiam Constantii litteras, quibus barbaros adversus ipsum concepitaverat, à se interceptas esse,*

ait Julianus in Ep. ad Athen. quas cum adversus Constantium proficisceretur, singulis civitatibus & militibus legendas dabat, teste Libanio in Oratione funebri, & Sostrate in lib. 3. Idem.

h Philagrium Orientis postea Comitem.] Comes fuit Orientis imperante Theodosio, Antonio & Sygrio Coss. anno Domini 382. ut apparet ex lege 41. Cod. Th. de cursu publico: quod confirmat etiam Libanius in Orat. de vita sua pag. 64. ubi de pænura annonæ loquitur, quæ fuit Antiochiæ Theodosii temporibus: *ὅτι ἀπέχεσθαι ἀνθρῶ ἐνδοξίταις ἐπὶ τῇ μείζῳ θρόνῳ ἡμῶν, &c.* Id est: *Philagrium cui Cl. superior: potestate præditus*: quibus verbis Comitum Orientis designat. ut notavi ad librum 14. Eiusdem Philagrii meminit Libanius in Responfione ad eum iustam pædagogii maledicta pag. 638 Oriundus autem erat ex minore Armenia, ut didicix Epist. 102. Libanii ad Philagrium. Idem.

i Chartulam tradidit, mandavitque ne aperiret vel recitaret, nisi Vadomario viso eis Rhenum] Simile mandatum naviculariis olim à Demetrio datum fuit, cum in Europam tenderet. Polyænus Stratag. lib. 4. aliudque exemplum in Imilcone habemus apud eundem lib. 5. Lindenbr.

dit, mandavitque ne aperiret vel recitaret, nisi Vadomario viso cis Rhenum. Perrexit Philagrius, ut præceptum est: eoque præsentem, & negotiis adstricto diversis, transgressus Vadomarius flumen, ut nihil in profunda metuens pace, nihilque secus gestorum simulans scire, viso præposito militum ibi degentium, pauca locutus ex more, ultro semet, ut suspitionis nihil relinqueret abiturus, ad convivium ejus venire promisit, ad quod erat etiam Philagrius invitatus. Qui statim ingressus, Rege conspecto, Imperatoris recordatus est verba, causatusque rem feriam & urgentem, ad diversorium rediit: scriptisque lectis doctus quid agi conveniret, confestim reversus discubuit inter ceteros. Finitisque epulis^k Vadomarium fortiter apprehensum, rectori militum arte custodiendum apud signa commisit, textu lecto jussorum, comitibus ejus ad sua redire compulsis, super quibus nihil fuerat imperatum. Exhibitus tamen idem Rex ad Principis castra, jamque spe veniæ omni præclusa, cum interceptum Notarium, & quæ scripserat ad Constantium comperisset iam publicata, ne convicio quidem tenus compellatus, missus est ad Hispanias. Id enim studio curabatur ingenti, ne Juliano discedente à Galliis, immanissimus homo provinciarum statum ægrè compositum licentiùs conturbaret. Hoc castelior Julianus, Regis opinione citiùs intercepti, quem profecturus ad longinqua formidabat, nihil remittentibus curis barbaros adoriri disposuit, quos peremisse Libinonem Comitem in congressu cum militibus docuimus paucis. Et ne rumor adventus sui eos ad remotiora traduceret, ^l superato Rheno noctis alto silentio, cum auxiliorum expeditissimis globis, nihil metuentes hujusmodi circumvenit: excitatosque hostilium fragore armorum, dum gladio circumspectant & tela, celeriter involavit: & quosdam occidit, orantes alio prædámque offerentes dediticios cepit: reliquis qui remansere pacem precantibus dedit, quietem pollicitis firmam.

CAP. V. Quæ dum mentibus aguntur erectis, conjectans quantas intestinæ cladis excitaverat moles, nihilque tam convenire conatibus subitis quam celeritatem, sagaci prævidens mente, professâ palam defectione se tutiorem existimavit: incertusque de militum fide, placata ritu secretiore Bellona classico ad concionem exercitu convocato, faxeo suggestu insistens, jamque ut apparebat fidentior, hæc clariùs solito differebat. *Jam dudum tacita deli-*

^k Vadomarium fortiter apprehensum.] Hunc intellexit Libanius in Orat. funebri pag. 266. ἰ βόμοῦ μὲν ἰσθμοῦ, ἐν δὲ τῷ ἐπιπέδῳ ἀγροῦ δεξιῆς, μισθὸν ἰσθμῶ, ἃς ἀνὰ πᾶσι τοῖς σωμαστέροις τοῖς ἐξ ἡδὴ στρατηγῶν. ἃς μὲν δὲ σὺν τὰς στρατῶν ἐπιπέδῳ πῶστα ἔσται. Hic autem simul latrocinebatur, sicut in agris quos mercedis loco acceperat, genio indulgebat: ac velut simplex aliquis & minime malus, cum nostris ducebatur. Hunc igitur qui sacras violare sustinuerat, precantem comprehendit jussit Julianus. Idem narrat Libanius

in *περὶ τῶν ἀποκρίσεων* pag. 180. ubi quod dicit, Vadomarium captum noxiorem more sulcatis lateribus esse vexatum auctoritate Marcellini refellitur. *Salaf.*

^l Superato Rheno.] Hujus postremæ Juliani expeditionis adversus Alamannos & Vadomarii pagos meminisse & Libanius in Oratione illa funebri, quam veriùs historiam rerum Juliani dixeris, pag. 286. Adeo ubique historia quam orationi seu *περὶ τῶν ἀποκρίσεων* similior est. *Idem.*

beratione vos aestimo, magni ⁶ commilitones, gestorum excitos amplitudine, hoc opperiri consilium, ut eventus qui sperantur, perpendi possint & praecaveri. ^m Plus enim audire quam loqui militem decet, actibus ⁷ coalitum gloriosus: nec ⁸ alia spectata aequitatis sentire rectorem, quam ⁹ ea quae laudari dignè ¹ potuerunt & probari. Ut igitur quae proposui ⁿ abjectis absolvam, advertite oro benivolè, quae sermone brevi percurram. Arbitrio Dei caelestis vobis inter ipsa juvenae rudimenta permistus, irruptiones Alamanorum adsiduas & Francorum, populandique jugem licentiam fregi: & vigore communi Romanis agminibus quoties libet Rhenum pervium feci: contrarumorum fremitus, gentiumque validarum violentos excursus stando immobilis, virtutis vestrae nimirum firmamento confusus. Et haec, laborum quos exhaustus Galliae spectatrices, post funera multa jacturasque recreatae diuturnas & graves, posteritati per aetatum examina commendabunt. At nunc cum auctoritate vestri judicii, rerumque necessitate compulsus, ad Augustum elatus sum culmen, Deo vobisque fautoribus, si fortuna caeptis adfuerit, altiùs affecto majora: id praeme ferens, quod exercitui, cujus aequitas armorumque inclaruit magnitudo, ² domi moderatus visus sum & ³ tranquillus, & in rebritate bellorum contra conspiratas gentium copias consideratus & cantus. Ut igitur adversa praeveniamus mentium societate junctissima, sequimini consilii mei salutarem, ut puto, cum integritas rerum intentioni nostrae voluntatique respondeat: & dum majoribus vacant praesidiis regionis Ilyricae, impraepedito cursu tendentes, Daciarum interim fines extimos occuemus, exinde quid agi oporteat bonis successibus instruendi. ^o At vos ⁴ ex more fidentium Ducum, juramento quaeso concordiam spondete mansuram & fidem, operam mihi ⁵ navaturo sedulam & solitam, ne quid agatur inconsultum & segne; & producturo, si quis exegerit, incorruptam conscientiam meam, quod nihil voluntate praeter ea quae in commune conducunt, aggrear aut tentabo. Illud sanè obtestor & rogo, observate ne impetu gliscentis ardoris in privatorum damna quisquam vestram exsiliat: id cogitans, ^p quod

⁶ Mf. commilitones gestorum exercitos amp. ⁷ Mf. alitum... gloriosus. ⁸ Vulg. alium. ⁹ Al. eum qui laud. ¹ Vulg. poterit. ² Mf. n. & decet. ³ Mf. tranquilla & in creb. ⁴ Mf. ut quos ex more fid. it. Vosque more fid. ⁵ Mf. minabantur.

^m Plus enim audire quam loqui militem decet] Plauti imitatio ex Epid. Scen. 1.

Scire satius est, quam loqui
Servum hominem: ea sapientis est.

Et in Mil. glor. p. 383. Plus oportet scire servum, quam qui. Curtius lib. 7. Servo esse utilius parere dicto, quam Ferre consilium. Idem Plaut. in Milite glorios. Scen. Sa. ^o ubi -- huncinem servum demite: habere oportet oculos &

manus orationemque * Veget. lib. 11. cap. 14. talem Centurionem eligendum dicit, qui sit vigilans, sobrius, agilis, magis ad faciendam quam ei imperantur, quam ad loquendam paratus. Lindenbr.

ⁿ Abjectis absolvam.] Legendum videtur abjectiùs, id est simplicius. Valet.

^o Urque est mos fidentium Ducum.] Sic primus edidit Gelenius, cum & Editiones & Mss. codices omnes scriptum haberent: Ut quos ex more fid. Unde Lindenbrogius conjecerat, vosque ex more, &c. Sed conjectura nostra à vestigiis priscae scripturae minùs recedit. Idem.

^p Quod ita nos illustravit] Elegantior existit sententia, si particulam negativam addideris hoc modo: Quod hand ita nos illustr. &c. * In Mf. Tolosano legitur,

haud ita nos illustrarunt hostium innumeræ strages, ut indemnitas provinciarum & salus, exemplis virtutum pervulgatæ. Hoc sermone Imperatoris vic alicujus oraculi comprobato, mota est incitatius omnis concio: & rerum cupida novandarum, ⁶ unanimanti consensu voces horrendas immani scutorum fragore miscebat, magnam clamoremque Ducem, & ut experta est, fortunatum ⁷ domatorem gentium appellans & Regum. ⁸ Jusque universi in ejus nomen jurare sollemniter, gladius cervicibus suis admotis sub execrationibus diris, verbis jurare conceptis, omnes pro eo casus quoad vitam profuderint si id necessitas exegerit, perlaturus: quæ secuti rectores, omnesque Principi ⁹ proximi fidem simili religione firmarunt. Solus omnium licet proposito stabili, audacter tamen ¹ Præfectus repugnavit Nebridius, jurisjurandi nexu contra Constantium nequaquam se constringi posse commemorans, cujus beneficium obligatus erat crebris & multis. Quibus auditis cum stantes propius milites acriter inflammati cum appeterent trucidandum; ad genua sua prolapsum ¹ Imperator paludamento protexit: indeque reversus in regiam cum ategressum eum vidisset, supplicemque jacentem orare, ut levandi causâ timeris ei porrigeret dexteram: *Ecquid*, ait, *præcipuum amicis servabitur, si manum tetigeris meam? Sed hinc quo libet abi securus.* Hocque audito, ille innoxius ad larem suum recessit in Tusciam. His Julianus ut poscebat negotii magnitudo præstructus, ¹ expertus quid in rebus tumultuosis anteverfio valeat & prægressus, per tesseram edicto itinere in Pannonias, castris promotus

⁶ M. unanimi. ⁷ Mf. dominatorem. ⁸ Mf. proximi

quod ita non illustrarunt. * Valef.

⁹ *Jussitque universi in ejus nomen jurare sollemniter*] Sacramenti militaris formula erat, OMNES SE PRO IMP. CASUS QUOAD VITAM PROFUDERINT PERLATUROS. * Ammian. lib. 21. * Huc respexit Arrianus lib. 1. cap. 14. *Οὐκ ἴδι ἐξουσίᾳ ἀνὴρ ἕκαστος, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῆς κατὰ τοὺς νόμους ἐξουσίας τῶν βασιλέων, ἡντων ἡρωτικῆς ἐν τῇ τῶν προτιμησῆς ἐν τῇ τῶν κατὰ τοὺς νόμους ἐξουσίας.* * Lucanus Phars. lib. 1. pag. 74.

Perque tuos hero quocumque ex hoste triumphos
Proferat, &c.

Theodosius & Valentianus Imp. Novella Constit. xiv. *Juratur in vobis sacramento, ut necessitates publicæ procurarent.* Hieronymus Epist. 79. ad Heliodorum: *In sacramento verba juratis, pro nomine ejus non te patri parciturum esse.* Ita apud Curtium, lib. vii. *Annon propemodum in tua verba tui omnes te præcunte juravimus, eos sedem nos inimicos amicosque habituros esse, quos tu haberes.* Aliud exemplum apud Stobæum habetur Serm. xli. nam quæ apud Livium exstant, Gellium, Vegetium, jam ab aliis notata sunt. * Vid. Brisson. de Formul. lib. 4. p. 339. in

⁹ Tert. de Cor. milit. cap. xi. *Ejere patrem & matrem.* * Lindenbr.

[*Præfectus repugnavit Nebridius.*] Id ipsum sic narrat Libanius in Oratione funebri pag. 287. *τὸ δὲ ἴδιον πάντων ἡγεμῶν ἐστὶν Νηβριδίου τῆς ἀλλοτρίας, μάλλον δ' ἀνδραγαθῶν ὑπαρχῶν ὅτι παρὰ τὸ πρῶτον τῶν τῶν ἀλλοτρίων ἡγεμῶν ἦν ἴδιον ἡγεμῶν τῶν ἀλλοτρίων. &c.* Hoc sacramentum per omnes ordine corrente, Nebridius quidam vir semper semper, Præfectus Prætorii, quem honorem à Constantio Aug. acceperat, arguebat ea que fierent, & sacramenti vituperabat aspernabaturque, barbaros vocans eos qui juraverant. Valef.

[*Imp. paludamento protexit.*] Quod etiam restatur Libanius hoc subiungens: *πᾶσιν ἀλλοτρίων δὲ ἰσοκροσάδων, ἡ δὲ ἐκ τῆς διαβολῆς ἀνκατανόητος, ὡς τὴν τὸ πρῶτον τῶν ἀλλοτρίων ἐκείνων, ἡ δὲ ἰσοκροσάδων, διατάξασθαι.* Cum igitur omnium in se concertasset, ac meritis esset ut manus ei amputaretur, sub illius qui primus eum percutere debuerat, manus quasi mube tellus, servatus est. Quæ verba Libanii; in vulgatis Editionibus versa sunt, nemo est qui intelligat hoc non solum in hoc loco, sed omnibus prope dùm in lincis. Quo fit, ut libentius hinc ea adducam Idem.

[*Expertus quid in rebus tumultuosis anteverfio valeat prægressus*] Sup. Nil tam convenire conatibus subitum quam celeritatem sagaci prævidens mente. Lib. xxii. (

& signis, temere se fortunæ commisit ambiguae.

CAP. VI. Replicare nunc convenit tempore, & narrare summatim, quæ dum aguntur in Galliis antedicta) Constantius hiemans Antiochiæ, domi militiæque perfecit. Inter complures alios honore conspicuos, adoraturi Imperatorum peregrè venientem ordinantur etiam ex Tribunis insignibus. Cùm gigitur à Mesopotamia reversus Constantius hoc exciperetur officio, Amphiochius quidam ex Tribuno Paphlago, quem dudum sub Constante militan- em v discordiarum sevisse causas x inter priores fratres, suspiciones conti- guæ veritati pullabant, ausus paullo petulantius stare, ut ipse quoque ad pari- e obsequium 9 admittendus, agnitus est & prohibitus: strepenti- busque mul- is, & intueri lucem ulterius non debere clamantibus ut perduellem & obstina- um, Constantius circa hæc lenior solito: *Desinite*, ait, *urgere hominem ut xistimo fontem, sed nondum aperte convictum: Et mementote, quòd si quid dmissit hujusmodi, sub obtutibus meis conscientia ipsius sententia punietur, nam latere non poterit.* & ita discessum est. Postridie ludis Circensibus idem x adverso Imperatoris, ubi consueverat, spectans, repentino clamore subla- po, cùm certamen opinatum emitteretur, diffractis cancellis quibus una cum pluribus incumbibat, cunctis cum eo in vanum excussis, læsisque leviter pau- is, interna compage disrupta efflasse spiritum repertus est solus: unde Con- stantius futurorum quoque præsciis exultabat. Eodem tempore Faustina m omine fortitus est conjugem, y amissã jampridem Eusebiã, cujus fratres e-

9 Ms. mittendus.

ritatem negotiis suis aliquoties proficisse expertus. Demo- henes: *Δι τὰς ἰσθμὰς πολὺ μὲν χαλεπὸς ἐν ἀπολυθεῖν τοῖς μελ- ἄται, ἀλλ' αὐτὸς ἑμπεσοῦν ἐν αὐτῇ πύργῳ μάταιον.* Stob. Serm. 56. pag. 571. Ammianus lib. 26. *Res novæ penulante- repte celeritate muniti solent interdum.* Sallust. in Cati- li. *Maximum bonum in celeritate.* * Et bene Orosius lib. vii. cap. 40. *Tyrannidem nemo nisi celeriter natura- im secreto invadit, & publice armat: cujus summa est, sumpto diademate & purpura, videri: antequam sciri.* * indenbr.

v *Discordiarum sevisse causas inter priores fratres.*] Hst Constantini obitum diviso inter filios ejus Imperio Constantinus natu maximus Gallias & Hispanias * ac Britannias * est fortitus. Qui postea iniquam hanc divisionem esse conquestus, missis ad Constantem legatis stitit, ut aut parte aliqua Imperii sibi cederet, Africã licetant Italiã, vel sanè ut divisio nova institueretur. se etiam cum maximo comitatu Italiam petit, de ea re m fratre coram acturus. Sed Constans pessimorum bminum consilio qui ipsum ad bellum incitabant, mili- res copias adversus Constantinum misit, à quibus onstantinus interceptus & cæsus est, ut narrat Zo- ras, & Cedrenus, & Victoris Epitome. De usilem ma- volis discidiis inter fratres auctoribus loquitur Auctor

incertus Monodix in Constantini junioris obitum, quem edidit Fed. Morellus: qui quidem Auctor acerbè in illos invehitur. *Vales.*

x [*Inter priores fratres.*] *Priores fratres* propriè dicuntur & sunt majores fratres, vel seniores fratres. At eo sensu Constantinus & Constans Augusti non fuere nec vocari potuere simulambo Constantii Aug. *priores fratres*, sed unus tantum Constantinus: nam Constans junior erat Constantio, & omnium Constantiini Maxi- mi filiorum natu minimus. *Priores fratres* fortè, quis crederit à Marcellino dici ambos istos Imperatores, quòd multo ante Constantium A. fratrem suum perierint, quasi prius mortuos. Ego in codice Colbert. lego, *inter prioris fratres*: quam scripturam probo, & vulgatæ longè prætero: ita ut *prioris* nomine designet Marcellinus Constantium A. quem *priorem* & *seniorem* ac *πρωτότερον* & *παιότερον* dictum reperio, quoties de ipso ac Juliano jun- ctim fit mentio, quem idem juniorem vocant.] *Hadr. Vales.* Frustra ambigit, frustra captat scripturam *prioris*, nec conveniens est explicatio. *Priores* sunt qui fuerant, ut ex Cicerone jam notarunt *priore estate, prioribus comi- tiis*, transactis, quæ fuerant. *Grenov.*

y *Amissã jampridem Eusebiã.*] Hæc eum virum haberet tum naturã, tum etiam moribus languidiorum & fe- gniorum in venerem, uteri doloribus correpta, quos Græci *πυρομανίας* vocant, paulatim contabuit, ut nar-

vidius, ortus in Paphlagonia, adsp̄ctu vilis & linguâ, sed simplicioris ingenii, incruentus & mitis: adeo ut cūm ei coram innocentem quemdam torquere Constantius præcepisset, æquo animo abrogari sibi potestatem oraret, hæcque potioribus aliis ex sententia Principis agenda permitti.

CAP. VII. Rigore itaque instantium negotiorum anceps Constantius quid capefferet ambigebat, diu multūmque anxius; utrūm Julianum peteret & longinqua, ^d an Parthos repelleret jam transituros, ut minabantur, Euphraten: prærensque, tandem cum Ducibus communicato sæpe consilio in id flexus est, ut finito proprio bello vel certè mollito, nullo post terga relicto quem formidaret, Illyriis percursis & Italiâ, ut rebatur, Julianum inter exordia ipsa cæptorum ^e tamquam ³ venaticiam prædam caperet: hoc enim ad leniendum suorum metum subinde prædicabat. Tamen ne intepesceret, aut omisisse belli videretur aliud latus, adventus sui terrorem ubique dispergens, veritūsque ne Africa abente eo perumperetur, ad omnes casus principibus opportuna, velut finibus orientis egressus per mare Notarium misit Gaudentium, quem exploratorem suum Juliani per Gallias aliquamdiu fuisse præstrinximus. Hunc enim obsequio celeriter cuncta consideratione gemina efficere posse sperabat, quod adversam partem metueret offensam, & properabat nactus hanc opportunitatem comminari Constantio, quem credebat proculdubio fore victorem: nemo enim omnium tunc ab hac constanti sententia discrepabat. Qui cūm eo venisset, mandatorum Principis memor, per litteras ^f Cretione Comite quid ageretur edocto, reliquisque rectoribus, lecto undique milite fortiore, translatisque ab utraque Mauritania discursatoribus expeditis, ^g Aquitaniæ ⁴ & Italiæ ^h objecta litora

³ Al. venaticam. ⁴ Ms. Haliæ.

ort. Sic etiam in veteri Inscriptione legitur: *pro salute a. G. Heliidis. sue.* Olim Græci in hujusmodi *πρωμασις* magnopere variarunt. Nam ut ab eadem voce non scedam, *ἐπι* alii spiritu leni, alii aspero pronunciant: ut patet ex eo quod *ἀπὸ πρῶμασις* & *ἀπὸ πρῶμασις* muldicebant, teste veteri Glossario. Plura exempla suppetat Eustathius in lib. 1. Odyss. ubi Atticos adspiracione electatos esse refert ex Aelio Dionysio. Sed observavit Latinos Græca nomina ferè adspirare solere, ut cūm Herodotum & Herophilen & Herodicum scribunt, cūm Herodotus & Erophile & Erodicus emendatè scribi debeat. Erodotum quidem passim in Græcis Editionibus spirari hodie videas: sed id mendum esse non dubito. *alef.*

^d [An Parthos repelleret jam transituros.] Parthos hic pro Persis, quibus tum Parthi parebant, posuit Marcellinus, ut & in libr. xxv. & alibi, ubi Persæ & Parthi promiscuè ponuntur. Sic Priscus Rhegorum & Parthorum nomina promiscuè sumit, uti Excerptis legationum reperio. Menander Protector idem ratione Persas & Medos pro eisdem ponit.] *Idem.*

^e [Tamquam venaticiam prædam caperet.] Hæc scripti codicis est lectio. Sicque lib. xxix. *Ad observandam venaticiam prædam Spartanum canem retinere dispositus.* Lib. xxx. *Quasi venaticiam prædam modo non porrectis brachiis exspectabant.* Lib. xxxi. *Tamquam venaticias prædas se calcassent, editiora confestim sine certamine ullo raptivi.* Ita enim hic quoque Ms. exempl. Ut *venaticias canis* apud Rufin. Antiq. Judaic. lib. iv. cap. 6. *Si quis pro coitu canis aut venatici aut custodis gregum mercedem acceperit, &c.* Lindenbr.

^f [Cretione Comite.] Cujus iterum meminit in lib. 26. Exstat etiam lex 4. Cod. Theod. de re militari ad Cretionem Comitem V. Cl. Intellige autem Africæ Comitem, qui Comes militaris rei per Africam constitutus dicitur in lege 3. Cod. Theod. de erog. mil. annonæ. *Valef.*

^g [Aquitaniæ & Gallie.] Sic placuit Castello, cūm Editio Rom. præferret, *Aquitaniæ & Haliæ*, quemadmodum codex Regius & Florentinus [& Colbertinus.] Ego verò *Italiæ* legere malim, quod & propius abest a veterum exemplarium scriptura, & sequentibus verbis planè confirmatur. *Idem.*

^h [Aquitaniæ & Italiæ objecta litora tuebatur.] Heic planè erravit Marcellinus. Nam constat Africam Italiæ

truebatur artiffimè. Neque id confilium fefellit Constantium. Eo enim fuperfite nullus adverforum illas tetigit terras; licèt oram Sicilienfem à Lilybæo protentam & Pachyno, multitudo fervabat armata, fi patuiffet facultas, ociùs transfitura His pro rerum ratione, ut fibi prodeffe exiftimabat Constantius, aliifque minutis & levioribus ordinatis, Ducum nuntiis docebatur & litteris, Perfatum copias in unum coactas Rege ⁵ turgido præeunte. jam prope margine tendere Tigridis, incertum quonam erumpere cogitantes. Quibus percitus, ut propiùs agens futuros poffit antevenire conatus, quamprimùm hibernis egreffus, accito undique equitatu peditumque robore quo fidebat, per Capellanarum Euphrate navali ponte tranfcurfo, Edeffam petit uberem comitatibus & munitam: ibi parumper opperiens, dum exploratores aut perfugæ motum caftorum hoftilium indicarent.

CAP. VIII. Difcedens inter hæc Julianus à Rauracis, peractis quæ do cuimus dudum. Salluftium Præfectum promotum remifit in Gallias, Germaniano juffo vicem tueri Nebridii: itidemque Nevittæ magifterium commifforum armorum, ⁶ Gumoarium proditorem antiquum timens, quem cum Scutario ⁷ ageret, latenter prodidiffe ¹ Vetracionem suam Principem audiebat; & Jovio Quæfturam, cujus in actibus Magnentii meminimus; & ^k Mamertinæ Largitiones curandas: & Dagalaiphum præfecit Domesticis, aliifque ⁸ plures ex arbitrio fuo militibus regendis appofuit, quorum merita norat & fiden Profecturus itaque per ¹ Marcianas filvas, viasque junctas Hiftri fluminis ripis, inter fubita vehementer incertus id verebatur, ne contemptus ut comitatibus paucis, multitudinem offenderet repugnantem. Quod ne fieret, confilii follerti prævidit: & agminibus diftributis, per itinera Italiæ nota quofdam properaturos cum Jovino mifit & Jovio; alios per mediterranea ⁹ Rætiarum Magiftro equitum Nevittæ commiffos, quò diffufi per varia opinionem numi

⁵ ut turgido in *ml. deest.* ⁶ *Mf.* Gumoarium. ⁷ *Mf.* ageret latantem. ⁸ ut plures. *al. deest.* ⁹ *Mf.* Rhetiorum

& provincie Narbonenfis litoribus obtendi: Aquitanie nusquam obtendi Africa Italiæ, Gallie Narbonenfis, hoc est Provincie & Septimanie vel Gothie, ac parti Hispanie contrariis litoribus oppofita est; at Aquitanie minimè est adverfa, interjacente ora Hispanie ad Occanum.] *Had. Vales.* Quis credat fic in eis partibus erraviffe Ammianum, nifi unus ille, qui fic ftatuit? At fi nihil aliud, potuit is ipfe ex libro XIV cap. 10 difcere, notam fuiffe Aquitaniam auctori: potuit ex fine capituli XIV colligere, quam in Ammiano confufæ fint literæ q & c. & id nunc quoque factum ftatuere, juftius certe, quam fic vituperare doctiffimum fcriptorem. Scripffiffe enim videtur *Acetania*, vel, ut alii, *Acitania*, de qua vide Orteliana. In editione Romana est *Equitania Gron.*

¹ *Vetracionem suam Principem.*] ¹⁰ *summum Principem.* Lindenbr.

^k *Mamertino Largitiones curandas.*] Id ipfemet testatur Mamertinus in Gratianum actione his verbis. *Ne cum me ararium publicum curare voluiffi. Et alio loco Mihi certe tertia unius anni ubertas est Confulatus. Primum rbeftarorum omnium mandata custodia & difpenfatio la giendi: fecundum locum tenet in honorum meorum fruiffibus Præfectura: additus his proventus meorum tertius, Confulatus.* Dicebatur autem Claudius Mamertinus, ut ipfe testis est in eadem elegantiffima Oratione. *Vales.*

¹ *Martianas filvas.*] * Mento hujus filvæ apud Hertz Contract. anno c12. xxx. * & in veteri Tab. Itinerari in Defcriptione Alamannie, è cujus confinio ponuntur Julio magus, Petovio, Rauraci. * Hermannus Contractus anno 1030. *In Alemannia cum Ernuffi dudum Di eufque complices parvis viribus contra Imperatorem astantes, prædis circa filvam Martianam populares infestarent: à Manegoldo Comite ex Augienfi militia obfervati & xvi. Kal. Septemb. conjerto pralio vici sunt.* * Lindenbr.

præberent immensi, formidinè que cuncta complerent. Id enim & ^m Alexander Magnus & deinde alii plures, negotio ita poscente, periti fecere ductores. Mandabat tamen egressis, ut tamquam hoste protinus occursuro ocius gradientur, stationesque nocturnas agerent & vigilias, ¹ ne improvise invaderentur excursu.

CAP. IX. Quibus ita ut videbatur aptè dispositis, more quo tractus peruperat sæpe barbaricos, contextis successibus fidens, porrectius ire pergebat. Cùmque ad locum venisset unde navigari posse didicit flumen, lembis adscendis, quos opportunè fors dederat plurimos, per alveum (quantum fieri potuit) crebatur occultè: ideo latens, quòd toleranter & fortiter nullius cibi indigens mundioris, sed paucis contentus & vilibus, oppida forinsecus ² transibat & astra: imitatus ³ egregium illud Cyri veteris dictum, qui cùm delatus ad hospitem, interrogaretur ab eo quid ad convivium parari deberet, panem responderat solum: sperare enim aiebat prope ⁴ rivum se cenaturum. Fama verò, uæ mille (ut aiunt) linguis ⁵ rerum miserè exaggerat fidem, per Illyrios omnes celebrior fundebatur, Julianum strata per Gallias multitudine Regum & gentium, numerofo exercitu & successibus tumidum variis adventare. Quo amore percussus Præfectus Prætorio Taurus, ut hostem vitans exterum mature discessit: vectusque mutatione celeri cursus publici, transitis Alpibus Juliis, eodem ictu Florentium itidem Præfectum secum abduxit. Levibus tamen indicis super Juliani motu Lucillianus percitus Comes, qui per illas regiones curabat ea tempestate castrensem, agensque apud Sirmium, milites congregans quos ex stationibus propriis acciri celeritatis ratio permittebat, venturo resistere cogitabat. Sed ille ut fax vel incensus malleolus volucriter ad destinata festinans, ⁶ cùm venisset Bononiam, à Sirmio milliario nono disparatam ⁷ decimo, senescente Luna, ideoque obscurante noctis maximam partem, è nivi exsiluit improvise: statimque ⁸ Dagalaiphum misit cum expeditis ad Ludilianum vocandum, trahendumque si reniteretur. Qui tum etiam quiescens, cùm strepitu ⁹ excitatus turbulento vidisset ignotorum hominum se circulo circumseptum, concepto negotio, & Imperatorii nominis ¹⁰ metu præstrictus, præceptis paruit invitissimus: secutusque alienum arbitrium Magister equitum, paullo antè superbus & ferox, jumentoque impositus repentino, Principi ut captivus offertur ignobilis, oppressam terrore vix colligens mentem. Iterum cum primitus visus, adorandæ purpuræ datam sibi copiam advertisset,

¹ Ms: nemo proviso suo... minvaderentur: ² Ms: unssibat & catremiratus ³ Steph. Græcum ⁴ ad se est al. ⁵ Ms. Dagalaifum. ⁶ Ms. excitatus. ⁷ Ms. motu.

⁷ n Rerum misere exaggerat fidem.] Scribendum puto, verum mire exagg. fidem. Vales.

⁸ Cùm venisset Bononiam, à Sirmio milliario nono disparatam & decimo] Bononiam hanc Bonmunster hodie vocari Simlerus putat. Vid. Itinerarium Antonini Imp. Lindenbr.

¹⁰ Alexand. Magnus & deinde alii plures] Velut Leontias, de quo Polyæn. lib. 1. pag. 74. Lindenbr.

recreatus tandem fuique securus: *Incantè*, inquit, *Imperator & temerè cum paucis alienis partibus te commisisti*. Cui amarum Julianus subridens, *Hæc verba prudentia serva*, inquit, *Constantio: majestatis enim insigne non ut consiliario tibi, sed ut desinas pavere porrexisti*.

CAP. X. Nihil deinde amoto Lucilliano differendum, nec agendum se-
gne ratus, ut erat in rebus trepidis audax & confidentior, civitatem, ut præ-
fumebat, dediticiam petens, citis passibus incedebat: cumque suburbanis pro-
pinquantem amplis nimirumque protentis, militaris & omnis generis turba cum
lumine multo & floribus, ⁸ votisque faustis, Augustum appellans & Domi-
num, duxit in regiam. Ubi eventu lætus & omine, firmata spe venturorum
quòd ad exemplum urbium matris & populosa & celebris, per alias quoque ci-
vitates ut fidus salutare susciperetur, edito postridie curuli certamine cum gau-
dio plebis, ubi lux excaudit tertia, morarum impatiens percursis aggeribus
publicis, ^p Succos (nemine auso resistere) præsidii occupavit: iisdemque
tuendis Nevittam præfecit ut fidum: cujus loci situm ⁹ ex nunc conveniente
ostendam. Consertæ celsorum montium summitates Æmi & Rhodope
^r quorum alter ab ipsis Histri marginibus, alter ab Axii fluminis citeriori par-
te confurgit, ^f in angustias tumidos collibus ⁹ desinentes, Illyrios intersci-
dunt & Thracas, hinc vicinæ mediterraneis Dacis & Serdicæ, inde Thraci
despectantes & Philippopolim, civitates amplas & nobiles: & ¹ (tamquam
Naturâ in ditionem Romanam redigendas nationes circumscitas prænoscente
ita figuratæ consultò, inter artos colles quondam hiantes obscurius, ad magi-
tudinem splendorumque postea rebus elatis patefactæ sunt & carpentis: adi-
busque aliquoties clavis magnorum Ducum populorumque repulere conatu
Et pars quæ Illyricum spectat molliùs edita, velut incauta subinde superato
Latus verò è regione oppositum Thraciis, prona humilitate deruptum, hin-
que & inde fragosis tramitibus impeditum, difficile scanditur etiam nullo v-

⁸ Ms. portisque. ⁹ Ms. desinenter. ¹ *τὴν* natura in
ms. desit.

^p Succos.] Infrà *Succorum angustias*, & *claustra* &
confinia appellat. Meminit & alibi frequenter Marcelli-
nus: apud alios verò Scriptores nullam Succorum men-
tionem adhuc reperit: nisi quòd apud Socratem in lib. 2
Hist. Eccl. cap. 22. corruptum id nomen est: * ut & in
Epistola 2. Concilii Aquileiensis, à Jac. Sirmundo edi-
ta. * Cùm enim dixisset, Episcopos tum eos qui Serdici-
cæ, tum qui Philippopoli convenerant, peracto seor-
sum Concilio, rebusque prout utrisque visum erat con-
stitutis, in suas quemque Ecclesias recessisse; subdit,
exinde Orientalem Ecclesiam ab Occidentali discissam;
terminum autem & confinium utriusque Ecclesiæ fuisse
Succorum angustias: *ἡ βάρβαρος ἡ κενώσις αὐτοῖς τὸ διεζήμενοι
ἡ κενώσις, ὅτι ἐστὶν ἡ ἀπὸ τῆς ἑσπέρης ἡ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς*. Lege meo periculo οὐ σοδοκί-

nisi malis *οδοκίαι*. Quod confirmatur sequentibus Socra-
teris verbis. Subdit enim, eum montem Illyrios à Thraciis
distinguiere: quod non potest alteri convenire quam
cis. *Vales*.

⁹ *Extremè convenient*] Ita Ms. & dictum *Extremè*,
Thracum illud *ἑστὶν οὐδὲν*. Sic *extremè* apud Val. Max. lib.
cap. 5. *Extremè AEantius Deo immolarunt*. Lindenbr-
r *Quorum alter ab ipsis Histri marginibus*.] AEn
iilicet, ut docet Marcellinus in lib. 27. & Strabo. *Pa-
l* * *In angustias tum. coll. desinentes*.] Hinc explici-
li sunt Ovidii versus in libro vi. *Meram*.

Thraceiam Rhodopen habet angulus iocus & AEmum.
Nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam.
Revera enim quemdam quasi angulum eo loci faciunt A-
nusac Rhodope, & se mutuo osculari ut ita dicam
lentur: idque (ut apparet) locum fabulæ dedit. Ap-
N. ephorum in libri 9. capite 13. legitur *οδοκίαι* non m-

tante. ^c Sub hac altitudine aggerum utrobique spatiosa camporum planities
jacet, superior adusque Julias Alpes extenta, inferior ita resupina & panda, ut
nullis habitetur obstaculis adusque Fretum & Propontidem. His ut in re tali
támque urgenti compositis, Magistro equitum illic relicto, Imperator ^v re-
vertitur Næssum copiosum oppidum, ^x quò ^a impræpedite cuncta dispone-
ret suis utilitatibus profutura. Ubi ^y Victorem apud Sirmium visum scripto-
rem Historicum, exindéque venire præceptum, Pannoniæ secundæ Consula-
rem præfecit, & honoravit æneâ statuâ, virum ^z sobrietatis gratiâ ³ æmulan-
dum, multo post Urbi Præfectum. Jámque altiùs se extollens, & numquam
credens ad concordiam provocare posse Constantium, orationem acrem & in-
vectivam, probra quædam in eum explanantem & vitia, scripserat ad Senatam.
Quæ cum Tertullo administrante adhuc Præfecturam recitarentur in Curia, e-
minuit Nobilitatis cum speciosa fiducia benignitas grata. Exclamatum est e-
nim, in unum cunctorum sententia congruente, ^a AUCTORI Tuo RE-
VERENTIAM ROGAMUS. Tunc & memoriam Constantini, ut novato-

2 Ms. præpedite. 3 Ms. mutilandum.

to meliùs quam apud Socratem, ex quo id Nicephorus
exscripsit. Unus Philostorgius in libro 111. recte nomi-
nat Σακκίης Αλπίης: sed Nicephorus & hic quoque Σισακίης
prætulit. Hæc angustias designavit Themistius in Ora-
tione 13. ad Theodosium Aug. paginâ 469. *ἐν ἀπίστων
αἰμῶν, ἢ θεακῶν ἔρεα καὶ ἰλλυριῶν δυσπρόσιτα καὶ ὀμιώσιμα.* *
Valef.

^c Sub hac altitudine agg. utrobique spat. planities.] Id
egregiè describit Lucianus in Dialogo qui *θεακῶν* inscri-
bitur: (si tamen Luciani est, quod non credo) *θ' ἐὶς ἄρ-
ρη μάλιστα καὶ κάλλιστα ὄρεων ἀπίστων. Αἰμὴς ἔστι τὸ μείζον· ἢ κατα-
κρητὸν ἢ ῥοδῶν· πεδῶν δ' ἑκαπτακλήμων πύμωρον δὲ τὸν ἄρ' αὐτοῦ
κατέρων ἐνδοῦς ἀξέμωρον* Deinde Philippopolim urbem his
icinan fuisse dicit: quod verissimum est. Erant enim
vicorum augustiæ Philippolim inter & Serdicam: quod
tiam aperte designatum est in Tabula itineraria Peutin-
erorum. *Idem.*

^v Revertitur Næssum copiosum oppidum.] Naissum ur-
bem intelligit, ut patet ex Zosimi narratione in lib. 3.
sed Marcellinus eam urbem semper Næssum appellat.
Verùm ceteri omnes tam Græci quam Latini Naissum
eum Naissum: oppidum Daciæ Mediterraneæ, ut est in I-
tinerario Burdegalensi, Constantini Magni ortu nobili-
tatum. Sic enim scribit Stephanus Byzantius: *Ναῖσος
ἢ Ναισός, (leg. δακίης) κτισμα καὶ πατρὸς Κωνσταντίου τ'
αἰσίου.* Idem tradit Constantinus Porphyrog. in lib. 2.
ἐν θεακῶν: & Firmicus in lib. 1. Matheos sub initium
e Constantino Magno loquens. *Apud Naissum,* inquit,
enitus, à primo ætatis gradu gubernacula Imperii retinens,
bc. Sic enim in duobus Mss. codicibus legi, dudum viri
ocli monuerunt: cum vulgò excusum sit *apud Tarsum*.
Denique in Excerptis de gestis Constantini idem distin-
tè traditur his verbis: *Constantinus natus Helena matre*

*vilissima in opido Naïso atque eductus; quod oppidum postea
magnifice ornavit.* Accedit, quod Cedrenus *περὶ τὴν τ' Δα-
κίης πόλιν* Constantinum natum esse memorat. *Idem.*

^x Quo inde expedite cuncta disponderet.] Sic Gelenius e-
mendavit, cum superiores Editiones scriptum haberent,
quo inde præpedite: neque aliter codex Reg. [Colbertin.]
& Florentinus. Unde conjicere est, scribendum potius
esse in hunc modum, *quò impræpedite cuncta disponderet.*
Idem.

^y Victorem apud Sirmium visum Scriptorem Historicum.]
Indubiè is est Victor hic, cujus exstat historia Vitarum
Augg. quique tenui atque indocto patre rure ortus,
propter egregias virtutes adamplissimos honores pro-
motus fuit, quos ex veteri hac Inscriptione agnoscere
licet, quam ipse beneficiorum memor Imp. Theodosio
curaverat poni. . . . . IERUM PRINCIPUM CLE-
MENTIAM. . . . NCTITUDINEM MUNIFICEN-
TIAM SUPERGRESSO. D. N. FL. THEODOSIO
PIO VICTORI SEMPER AUGUSTO SEX.
AUR. VICTOR. V. C. URBI PRAEF. JUDEX
SACRARUM COGNITIONUM. D. N. M. Q. E.
Lindenbr.

^z Sobrietatis gratia multilaudum.] Monstrum hoc nomi-
nis ex officina P. Castelli prodiit. Nam in Ediricne Rom.
legebatur *sobrietatis gratie multilaudum.* Atque ita in e-
dicæ Regio scriptum est ac Flor. nisi quòd in Regio [&
Colbert.] * ac Tolos. * *gratie* legitur. Proinde com-
modiùs sic videtur legi posse, *sobrietatis gratiâ æmulan-
dum.* Valef.

^a Auctori tuo reverentiam rogamus.] Subaudi *præstes.*
Julianum enim Senatores hac acclamatione acmone-
bant, ut parcius ageret ac modestius, & Imp Constanti-
nio, à quo Cæsaris dignitate auctus fuerat, honorem de-
litum exhiberet. Id enim significat ea vox. *Auctori tuo.*
Sic in lib. 16. *Appariteremque fidem auctori suo quoad vi-*

vante indigena plebe tumultus horrorem, & cui Constantii nomen erat tum etiam ⁶ amicum. Et obferatis aditibus, turribusque armatis & propugnaculis, futuræ concertationi præparabant utilia, interim soluti & liberi: hocque facinore ita audaci, ad favendum Constantii partibus ut superstitis, Italicos incolas excitabant.

CAP. XII. Quibus Julianus acceptis, agens tunc apud Næssum, nihil à tergo timens adversum, legensque & audiens hanc civitatem circumfessam quidem aliquoties, numquam tamen excisam aut deditam, impensiore studio sibi sociare, vel fraude, vel diversis adulationum generibus, antequam majus oriretur aliquid, properabat. Ideoque Jovinum Magistrum equitum venientem per Alpes, Noricósque ingressum, ad id quod exarserat quoquo modo corrigendum redire citius ⁷ imperavit. Et ne quid deesset, milites omnes ^h qui Comitatum sequebantur aut signa, retineri jussit per idem oppidum transeuntes, pro viribus laturos auxilium. Hisque dispositis, ipse haud diu postea cognita morte Constantii, discursis Thraciis, Constantinopolim introiit: ac sæpe doctus ⁱ lentius fore id obsidium quàm verendum, Immo cum Comitibus aliis id hoc destinato, removit exinde ⁸ Jovinum, alia quæ potiores flagitabant necessitates acturum. ^k Ordine itaque scutorum gemino Aquileiâ circumlæptâ, pronocinentibus sententiis Ducum, conveniens visum est ad deditorem allicere lesensores minacium blandorumque varietate sermonum: & multis ultro citroque ditatis, in immensum obstinatione gliscente, ex colloquio re infecta disceditur. Et quia nihil præter pugnam jam spectabatur, curatis utrobique cibus

6 Ms. initium. 7 Steph. imperabat. 8 Al. Jovium.

tercluserat, ut postea apparuit. Nam cum Imperium sine retroversâ jam obtineret, eos superare vix potuit. *Valesg. Erat tum etiam amicum.*] In Mss. Regio & Flor. & Colbertino,] atque in Editione Rom. legitur, *erat etiam initium.* Primus Gelenius vulgatam lectionem cogitavit, quam tamen veram esse non puto: sed falsius est quid falsum sit videre, quam divinare quid verum sit. Videtur tamen transpositio vocabulorum hunc cum corrupisse; quæ sic fortasse restituenda est: *ante indigena plebe tumultus initium, cui Constantii nomen erat tum etiam honori.* [Tamen cum apud Curtium libro v. *initia* pro auspiciis & ductu Principis sumantur, videtur servanda codicum Mss. & sequenda Scriptura: *Cui Constantii nomen erat tum etiam initium*, id est suspicatum erat, favorable ac venerabile erat.] *Idem.*

^h *Qui Comitatum sequebantur aut signa.*] Hujus loci plex mihi occurrit explicatio. Prima, ut per eos qui Comitatum sequuntur, intelligantur scholæ, de quibus præ affatim dixi. * Sic in lege 38. Codicis Theodof. Decurionibus. Per eos autem qui sequuntur signa, giones intelligantur & auxilia, quæ sunt sub Magistris militum. Secunda explicandi via est, ut qui Comitatum

sequuntur, milites sint omnes qui Magistro militum Præsentali obsecundant: posteriores verò sint ii, qui sub ceteris Magistris per provincias sunt constituti. Sed prior explicatio magis arridet. *Idem.*

ⁱ *Certius fore id obsidium.*] In Editione Rom. & codice Reg. [ac Colbertino] legitur *centius*. Unde proclive erat emendare; *lentius fore id obsidium quàm verendum.* Nam & ipsa litterarum affinitas id confirmat. & sententia ipsa planè ita postulat. Valeat ergo conjectura illa Castelli. *Idem.*

^k *Ordine scutorum gemino.*] Duabus partibus obfessam esse significat Aquileiam: sic enim loqui solet, ut in principio libri xix. de obsidione Amida: *Quinque ordine multiplicato scutorum cingitur civitas.* Etenim ab Oriente quidem tendebant Chionitæ, ad Meridiem Veretæ, Albani à Septentrione, ad Occasum Segestani: Persæ verò ipsi omnes murorum ambitus circumfidebant ut ibidem testatur Marcellianus. Idem infra in hoc libro, *obsidione gemina Bezabden aggressurus*, * & in libro 24. cap. 1v. * Alii dicerent duplici acie, vel gemino agmine, ut Hegeffippus in lib. 3. cap. 9. & lib. 5. cap. 14. & Scholiastes Thucydidis ad hæc ex lib. 1. *ἐπολιόκει τρεῖσι τεύχεσι τὸν πόλιν*, notat, *τρεῖσι τρεῖσι τάγμασι.* *IV castris* Florus lib. 2. cap. 18. *Idem.*

sonnoque corporibus, aurora jam surgente, concrepante fonitu buccinorum, partes accensæ in clades mutuas, 9 ferocientes magis quàm consultius, elatis clamoribus ferebantur. Pluteos igitur præferentes oppugnatores, cratésque densius textas; sensim incedentes & cautè, murorum ima suffodere ferramentorum multitudine conabantur: 1 factas plerique 2 vehentes ad mensuram moenium scalas, jamque parietibus pæne contigui, pars lapidibus volutis in primum conlisa, pars confixi stridentibus jaculis, retròque gradientes averterunt secum omnes alios, metu similium à proposito pugnandi retortos. Hoc primo congressu erecti in audaciam clausi, assumptâ fiducia meliorum parvi ducebant restantia: mentibusque fundatis, & compolitis 1 per opportuna tormentis, in defesso labore vigilias & cetera subsidia securitatis implebant. Contrâ munito res licèt pavore discriminum anxii, pudore tamen ne secordes viderentur & segni ubi parum vis procedebat Marte aperto tentata, ad instrumenta obsidionum artium transtulerunt. Et quia nec arictibus admovendis 3 nec ad intendendas machinas, vel ut possint forari cuniculi, inveniebatur 4 usquam habilis locus, disparatione brevi 5 civitatem 6 Natifone anni præterlabente, commentum excogitatum est cum veteribus admirandum. Constructas veloci studio ligneas turres, propugnaculis hostium celsiores, imposuere trigeminis navibus 6 valde sibi connexis: quibus insistentes armati, uno parique ardore prohibitores dispellere collatis ex propinquo viribus nitentur: subterque expediti velites à turrium cavernis egressi, injectis ponticulis quos antè compaginabant, transgredi festinarunt indiviso negotio: ut dum vicissim missilibus sepunt & faxis 7 utrimque fecus altè locati, hi qui transire per pontes, nullo interpellante ædificii parte convulsa, aditus in 7 penetralia referant. Iterum summa cæpti prudentis aliorum evasit. Cum enim adventarent jam turres, contortis malleolis madentibus pice, arundine quinetiam, sarmentis ac vario

9 Ms. & Steph. ferocientes. 1 Ms. natas. 2 Ms. e-
mentes. 3 Ms. nec intendendis machinis. 4 Steph.
quid habile. 5 Ms. Tesioni. 6 Ms. valde. 7 Ms. pe-
netralia . . . . . referant.

1 Opportuna tormentis.] Hunc locum sic legendum ac
distinguendum esse existimavi: *Mentibusque fundatis, &*
compolitis per opportuna tormentis, &c. Quæ emendatio
confirmatur ex simili quodam loco in lib. 18. ad finem:
*Tormenta, quæ non erat voraginosum, locis opportunis ap-
tantes* Et in lib. 22. *Aliis tormenta componentibus.* Deni-
que in lib. ult. *Tormenta per locos aptata sunt kabiles.*
Id est.

m Civitatem Natifone anni præterlabente.] Nihil hic
mutandum: nam quod in Ms. habetur *Tesioni anni*, id
non est nauci. Strabo lib. v. *Ακρωτια --- κτίσμα ὑπὲρ τῆς πο-
ταμίας ἑστῆς ἰσθμῆς τῆς ἐπιχειρήσεως βασιλευσιν ἀμπελάται*]

ὁ ἄριστος κτ'] *Natifone* ποταμῶν ὅτι τὰ ἑστῆς ἰσθμῶντα *Crabi*
* In Chronico Reuchersp. corruptè legitur, *Namsa* /
vis, pro *Natifo* fl. p. 57. Jordanes in Gothicis p. 1:
Natiffa annis. * Lindenbr.

n [*Natifone anni præterlabente.*] In vett. codi-
bus Ms. pro *Natifone* scriptum esse *Tesioni* nota
P. Pithæus, vir doctissimus, ad oram Ammiani l
Ego in codice Colbertino legi etiam *Tesioni: Civitas*.
Tesioni anni præterlabente. Pinius tamen non *Tesionem*
sed *Natilonem* cum præcis vocat hunc fluvium, qui
cum *Tyro* præfluere *Aquileiam* Coloniam xlii. m. *pass*
mari sitam scribit. *Natiffam amnem* nuncupat Jor-
nes de rebus Geticis, ab ortu muros *Aquileiæ* la-
bentem.] *Id est.*

o [*Utrimque fecus*] Utrimque fecus uno verbo legi-
dum & scribendum est, ut dicitur *intrinsecus*, e-
trinsecus, *forinsecus*, in libro XXI. *altrinsecus* in
bro XXI. & XXVIII.] *Idem.*

nite flammaram incessabantur. Quæ quoniam incendio celeri, ponderibusque repidè superstantium inclinatæ prociderunt in flumen, armatorum aliqui per arum fastigia interibant, eminus confixi tormentis. Inter quæ destituti pedes post p navalium sociorum occasum, obruti sunt saxis immanibus, præter saucos, quos morti s scilicet per impedita suffugia velocitas exemerat pedum. Ad ultimum certamine 9 protracto in vesperam, datoque signo 1 in receptum ex more, ambo digressi diei residuum animis egere disparibus. 4 Munitorum nim mærores, funera lugentium propria, prohibitores spe jam superandi firmabant, licèt ipsi quoque paucos gemebant 3 amissos. Properabatur tamen nihilominus: & quantum recreandis viribus quiete & cibo satis fuit, trinito per noctis integræ spatium, reparatur lucis exordio prælium incitamento ubarum. Et quidam elatis super capita scutis, ut pugnaturi leviùs, alii vehentes umeris ut antea scalas, ferventique impetu procurrentes, pectora multiforium telorum ictibus exponebant. Alii 4r ferratas portarum obices effringendas adorti, ultro ignibus petebantur, vel saxis muralibus oppetebant. Quidam passas fidentiùs transire conati 1 repentinis eorum adfultibus, qui erumpebant lanculo per posticas, 5 ruebant incautè, aut faucii discedebant. Recursus enim ad mœnia tutior, vallémque antemuranum, cæspitibus fultum, insidians ab omni discrimine defendebat. Et quamquam prohibitores 6r duritiâ bel-

8 Al. licet. 9 Al. producto. 1 Al. receptui. 2 Ms. ammab. 3 Ms. amicos. 4 Ms. ferratas portarum obices effringendas. 5 Ms. ruebant. 6 Ms. turicitia.

p Navalium sociorum.] Milites intelligit, qui turbus supra naves impositis insistebant. At non fiteres Latini. Hi enim navales socios dicebant, quos tunc remiges vocamus; ut patet ex Livii Historia. 400 sensu Florus in lib. 4. cap. 8. de Sex. Pompeio cit: O quam diversus à patre! Ille Cilicis exstinxerat: se secum piratas navales agitabat. Valef.

q Munitorum enim mærores.] Munitores vocat oppugnatores. Qua voce utitur Livius in lib. 5. de Castrillo Veios obsidente: In partes sex munitorum numerum divisi: ubi pro cuniculariis sumuntur. Idem.

r Ferratas portarum obices.] Sic loquitur Tacitus in lib. 3. Hist. de Cremona, & in lib. 13. Annalium: adati propugnatoribus muri, obices portarum subversi. Quia enim urbium portæ ferro tegebantur, ne subito igne ab hostibus exurerentur; ut docet Vegetius in capite 4. lib. 4. & Zosimus in lib. 2. de Magnentio loquens Murfam oppugnante. Procopius in lib. 3. Goth. τὰς τε πύλας τεκταμένους ἢ σιδηρο πνεύματων, &c. Denique Appianus in lib. 4. civilis belli de Xantho Lyce oppido. Omitto AENEAM in Poliorcet. cap. 18. & Claudianum in bello Getico, qui sic canit:

Ferratæque Getis ultro se pandere portæ.
καίδητα ἔμωλα vocat Euripides in Phœnissis, quæ explicat Scholiastes: Ἄλλοι ἔμωλά φασιν τὰς καθύπευ, τὰ

νῶ καλύβρα πνεύ. Deinde eorum fabricam sic describit: θύραν κατασκευάσαντες ἴσων κατά τῆς μέγεθός ἢ πλάτος τῆς θύρας τῆς πέρας, ἔξωθεν αὐτῆς χαλκοπέταλα καθήκον, ὡς ἰσόγαλκον σὺν θύρῃν νομιζέσθαι. ταύτην ἐπάνω τῆς θύρας ἴσασιν ἢ χεῖρας, ἀλλ' ὡσπερ κερμαρβύλω. ἢ τῶν πυλῶν κλεισθῶν καθήκον ἀνάσσει, &c. Manifestè cataracliam intelligit, de qua loquitur Vegetius in loco cit. Quam etiã in hoc Ammianiloco intelligi nihil vetat. Idem.

[Repentinis eorum adfultibus, qui erumpebant lanculo per posticas, &c.] Harum posticarum mentio iterum libb. xviii. xix. xxiv. Sed murorum antiquorum adeo perrara monumenta restant, ut qua ratione posticæ in iis factæ atque ædificatæ fuerint, haud ita in facili sit dicere. Operis tamen prisci putantur, qui Augustæ Emeritæ videntur. In quibus licèt posticarum indicia nulla, quadratas tamen turrez æquis intervallis procurrentes, tale aliquid denotare verosimile est, quale hic Ammianus scribit: ac velut promuralia sunt, ex quibus erumpentibus recursus ad mœnia tutior munitoribus per arcuatilem hanc viam esset, oppugnatorumque vis, & arietis insultus arceri facilius posset. Atque ut specimen elegantissimæ structuræ etiã in aliis oris existet, picturam ejus hic opponam, uticam à Nobilissimo doctissimoque viro Abr. Bibrano Siles. accepi, qui opus ipsum vidit & descripsit. Lindenbr.

t Peritia bellorumque artibus.] Ita correxit P. Castellus, cum in Editione Rom. legeretur, turicitia bellorumque, &c. ut in Ms. Flor. scriptum esse monuit

lorumque artibus ⁷ antistarent, quibus nihil præter moenium supererat adju-
mentum: collectus tamen ex potioribus numeris miles diuturnas ferre nequens
moras, suburbana omnia circumibat diligenter inquirens, qua vi vel machinis
posset patefactam irrumperere civitatem. Quod ubi patrare non poterat magni-
tudine vetante difficultatum, obsideri remissius cœpta est: & excubiis stationi-
busque relictis præfidiarii milites vastantes agros propinquos, omnibus con-
gruentibus abundabant, raptorum pleraque ^{8v} concorporalibus suis imper-
tientes. Unde largiore admodum potu saginisque distenti marcebant. * His
relatione Immonis consortiumque cognitis, Julianus Constantinopoli etiam-
tum hibernans, sollerti remedio turbatis consuluit rebus: moxque Agilonem
Magistrum peditum eâ tempestate probè cognitum miserat, ut viso honoratissi-
mo viro, compertaque per eum morte Constantii, solveretur obsidium. Inter
quæ ne cessaret ⁹ Aquileiæ oppugnatio, cum in reliquis opera consumere-
tur incassum, placuit resistentes acriter ad deditorem siti compelli. Et ubi a-
quarum ductibus interfectis nihilominus celsiore fiducia repugnarent, flumer
laboribus avertitur magnis; quod itidem frustra est factum. Attenuatis enim
avidioribus bibendi subsidiis, hi quos temeritas clauserat, contenti putealibu.
aquis parè vixerunt. Quæ dum agitantur casibus antedictis, supervenit ut
præceptum est Agilo, scutorumque densitate contactus, propè fidenter acces-
sit: multaque locutus & vera, quibus Constantii obitum, firmatumque Julian
docebat imperium, ^y non sine conviciis computabatur ut fallax. Nec ei quid
quam credidit gesta narranti, antequam pacta salute ^z susceptus ad pugnacu-
lum solus, fide religiosius reddita, ea quæ docuerat replicaret. His auditis, e-
diuturno angore portis reclusis omnes effusi, susceperè læti pacificum Ducem
fèque purgantes, Nigrinum totius furoris auctorem, paucosque alios obtule-
runt, eorum supplicio læsæ crimina majestatis & urbis ærumnas expiari poscen-

⁷ Ms. antis. . . . . iant, quibus. ⁸ Al. contu-
bernalisibus. ms. cum corporalibus. ⁹ Ms. Aquileiæ . . .
cum.

Lindembrogius. [In codice Colbertino *virriticia*.]
Ego verò cum in exemplari Regio reperissem *turricia-
ca*, emendare malui, *duritia* bellorumque artibus anti-
starent. Sic enim locutus est Marcellinus in lib. *Rex
suorum duritiæ fiducia transiturus*. * Atque ita planè in
Ms. Tolosano exaratum postea reperi. * *Vales*.

v. *Concorporalibus suis*] Perplacet hæc lectio præ il-
la, quæ in vulgatis est, *contibernalibus suis*. Sic ite-
rum lib. xxviii. *Ne tuo quidem cadibus concorporali-
um sup. esse permisso*. Et *concorporari* lib. xv. *Gallico mari
concorporatur*. Lib. xxii. *Immobiles turbine circumfra-
elo steterè concorporati*. Sic *incorporare*. Solinus cap. xxv.
accorporare, Ammianus lib. xv. Solinus cap. xl.

Corporatio, Tertull. de Carne Christi. Lindembr.

x * *His relatione communi consortiumque cognitis*.
Ita primus correxit Gelenius, cum prius legeretur
His relatione immuni consortiumque cognitis: idque e-
mendatione Petri Castelli. Nam in Editione Romæ
legebatur: *His relatione immunis*, &c. Ego verò cum
in Ms. codicibus scriptum esse viderem: *His relatione
immunis*, &c. veram hujus loci scripturam feliciter
deprehendi. Sic igitur scribendum est: *His relatione
Immonis consortiumque cognitis*. Immonem enim Com-
tem cum aliis quibusdam Ducibus ad oppugnationem
Aquileiæ miserat Julianus, ut Marcellinus paullo si-
præ retulit. * *Vales*.

y *Non sine conviciis reputabatur ut fallax*] Ms. *con-
putabatur*. forè scripsit Ammian. *confutabatur* ms. Lin-
dendr.

z *Susceptus ad pugnaculum*] Plautus in *Militè*: *Di-
turbabo jam ego illum de pugnaculis*. Idem.

tes. Paucis denique post diebus exploratius spectato negotio, Mamertino tum judicante Praefecto Praetorio, Nigrinus ut acerrimus belli instinctor exustus est vivus. Romulus vero post eum & Sabostius Curiales, convicti sine respectu periculi studia sevisse discordiarum, poenali consumpti sunt ferro: 2 residui omnes abierunt innoxii, quos in certaminum rabiem necessitas egerat, non voluntas. Id enim æquitate pensata statuerat placabilis Imperator & clemens. Et hæc quidem postea gesta sunt. Julianus vero agens etiam tum apud Næssum, curis altioribus stringebatur, multa utrimque pertimescens: formidabat enim ne clausorum militum apud Aquileiam repentino adsultu obsertatis angustiis Alpium Juliarum, provincias & adminicula perderet, quæ exinde sperabat in dies. Itidemque opes Orientis magnopere verebatur, audiens dispersum per Thracias militem contra vim subitam citò coactum adventare Succorum confinia, comite Marciano ducente. Sed tamen congrua instantium 3 sollicitudinum mole ipse quoque agitans, efficaciter Illyricum contrahebat exercitum, pulvere coalitum Martio, promptumque in certaminibus bellicoso jungi rectori: nec privatorum utilitates 4 in tempore afflagranti despiciens, litésque audiens controversas, maximè municipalium Ordinum, ad quorum favorem propensior, injustè plures muneribus publicis adnectebat. Ibi 5 Symmachum repertum & Maximum Senatores conspicuos, 6 à Nobilitate legatos ad Constantium missos, exinde reversos honorificè vidit: & potiore posthabito, 7 in locum Tertulli Maximum Urbi præfecit æternæ, ad Rufini Vulcatii gratiam, cujus sororis eum filium norat. Hoc administrante alimentaria res abundavit, & querelæ plebis excitari crebrò solitæ cessaverunt. Tunc ut securitatem trepidis rebus afferret, & obedientium nutrirer fiduciam, 8 Mamerti-

1 Ms. sine re. . . . . ut periculi in studia. 2 Ms. residui. . . . . nes abier. 3 Ms. Mamertinum promertinum. Præf. is. Mamertinum Promotum Præfect.

a Sollicitudinum mole.] Legendum videtur: *Congrua instantium sollicitudinum mole ipse quoque agitans, efficaciter Illyricum contrahebat exercitum. Valef.*

b In tempore afflagranti.] Regius codex scriptum habet *afflagranti*, & eadem manu superscriptum *efflagranti*; [Colbertinus *afflagranti*] * Tolosanum *flagranti*. * Idem.

c Symmachum & Max. legatos ad Constantium.] Hic est Symmachus, qui postea Præfectus Urbi fuit, Valentiniano & Valente Coss. ut scribit Marcellinus in lib. 26. de ejus ad Constantium legatione loquitur Libanius in Epist. ad Symmachum ejus filium: ubi ait Symmachum quidem cum tribus aliis Senatoribus venisse Antiochiam, in qua tum Constantius morabatur. Sed Symmachum totius civitatis oculos in se unum convertisse, tum ob cæteras virtutes, tum ob eloquentiam. *ἑπὶ τὸν ἑμὸν ἢ τῆς διαδοχῆς ἢ ἀλλοτρίων Συμμάχου ἢ ἑστῆσαντος μὲν ἕνεκ, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἐπι-*

σφαισε τὸν πόλιν ἀγαθῶν ἀμείνων δεικνύμενος, &c. Eiusdem legationis meminit verus inscriptio. LUCIO Aurelio Aviano, Symmacho, V. C. Præfecto Urbi. Proconsuli. pro. Præfectis. Prætorio. in. urbe. Roma. fueruntque. provinciis. multis. legationibus. pro. amplissim. Ordinis. desideris. apud Divos. Principes. fuerunt. Idem.

d A Nobilitate legatos ad Constantium missos.] Sic lib. xxviii. ad Valentinianum Imp. *Nobilitatis decreto legati mittuntur*, id est, Senatorii ordinis decreto. Ut lib. xvi. & xxviii. *Nobilitatis curia*. & *Nobilitatis, dein plebis digereus errata*. De hisce legationibus existat in Cod. Justin. lib. x. Titulus Lxxiiii. *Lexdenbr.*

e In locum Tertulli Maximum Urbi præfecit.] Anicium Maximum hunc vocat Onufrius in Fastis absque auctore ut solet: idem Tertullum ejus prædecessorem Anicium Tertullum appellat. Sed si conjecturæ locus est, Junium Tertullum vocare malle; ut sit is Junius Tertullus, qui pro Titiano Præf. Urbi cognovisse dicitur in veteribus Fastis Culpiniani, Acindynon. & Proculo Coss. Quod verò ad Maximum spectat,

num Præfectum Prætorio per Illyricum designavit Consullem, & Nevittam qui nuper, ut primum augendæ barbaricæ vilitatis auctorem, immoderatè notaverat Constantinum.

CAP. XIII. His ac talibus + inter spem metùmque nova negotia commovente: Constantius apud Edeffam exploratorum relationibus variis anxius in rationes 5 diducebatur ancipites, nunc ad concursatorias pugnas militem struens: nunc si copia patuisset, obsidione gemina Bezabden aggressurus: consultans prudenter, ne mox partes petiturus Arctæas, improtectum Mesopotamiæ relinqueret latus. Verùm consiliorum ambiguum retinebant multiplicem moræ, tardante trans Trigridem Rege, dum 6 moveri permetterent sacra. Nam si permeato flumine nullum qui resisteret invenisset, absque difficultate 7 penetrarat Euphraten: alioquin ad civilia bella custodiens militem, timebat eum periculis objectare circummuranis, firmitatem mœnium munimenti defensorumque alacritatem expertus. Ne quiesceret tamen, néve condemnaretur inertia, Arbetionem & Agilonem, pedestris f equestrisque militiæ Magistrum cum agminibus maximis properare coëgit: non ut lacerarent Persas in præliis sed prætenturis juncturos citeriores Tigridis ripas, & speculaturos quoniam 8 Rex erumperet violentus. Addebátque monendo sapius & scribendo, ut simul atque multitudo transire cœpisset hostilis, 9 referrent citius pedem. Dúmque conlimitia jussa custodiunt Duces, & occulta fallacissimæ gentis observantur agens ipse cum parte validiori exercitus curabat urgentia, velut h pugnaturs, oppidâque tuebatur excursu. Speculatores verò & transfugæ subito devenientes repugnantia prodebant: ideo futurorum incerti, quod i apu-

4 *Hæc ms. desint.* 5 *Al. ducebatur.* 6 *Al. movere*
permitteret. *ms. moveri permetterent.* 7 *Al. penetraret.*
8 *ms. eorum ms. desit.*

eum Clytholam Maximum disertè nominat Symmachus in lib. x. Epistola 47. & Tertullo Præf. Urbis, in memorabili viro, successisse dicit. *Vales.*

[*Equestrisque militiæ ministros.*] Scribendum videtur: *Arbetionem & Agilonem pedestris equestrisque militiæ Magistrum.* Etenim Arbetio quidem erat Magister equitum; Agilo verò peditum. Et alioquin Ministros pro Magistris poni non insuetus error est librorum. Simili modo Suidas Magisterianos cum Ministerianos confundit, cum scribit: *Μαγιστράντων, κερσηνίων.* Atqui *κερσηνίων* debuit dicere. *Idem.*

g *Referrent citius pedem.*] Hoc pertugium est eorum, qui se numero inferiores esse sentiunt. Persæ autem qui summam victoriæ in multitudine sitam esse existimabant, cum ingentibus copiis in Mesopotamiam irrumpere consueverant. Itaque Romani cum eos fluvium trajicere adverterent, à stationibus agrariis in firmiora castella & oppida se recipere solebant: idque consilium Constantii laudat Libanius in *παρομιῶν*, as-

sentans Constantio: sed in Orat. funebri, p. 309. va de illud idem reprehendit. *Idem.*

h *Propugnaturus oppida.*] Hanc scripturam primo Gelenius excogitavit: quam equidem nullo modo possum probare. Nam Marcellianus numquam diceret *propugnaturus oppida*, sed potius *oppidis*: sic enim semper eum loqui observavi, more Græcorum, qui *οπισθεν & οπίσθεν* dicunt. Apuleius quoque & Macrobius similiter loquuntur, ne quis eam loquendi rationem parum Latinam existimet: & Priscianus in lib. 18 *Propugno tibi & te*, dici restatur. Accedit, quòd in præta esset repetitio, si diceret, *propugnaturus oppida que tuebatur excursu.* Quamobrem cum in Editione Rom. & codice Regio legatur, *pugnaturus oppidaque*, sic legendum existimo: *Curabat urgentia velut pugnaturus, oppidâ que tuebatur excursu.* Henr. Vales. [Et sic planè in codice Colbertino ego scriptum inveni. Et ita quoque sua manu emendavit P. Pithæus V. Cl. ad marginem Marcellini sui.] *Hadr. Vales.*

i [*Apud Persas Silentii colitur nomen.*] Ut Ammianus affirmat *speculatores & transfugas* Constantio A. *repugnantia prodidisse, futurorum incertos*, propterea quòd *apud Persas soli Optimates, taciturni & sidi, consilia*

Persas nemo consiliorum est conscius præter Optimates taciturnos & fidos ,
apud quos Silentii quoque colitur numen. Accerfebatur autem à memoratis
Ducibus Imperator adsiduè, orantibus ferri sibi suppetias. Testabantur enim
se non nisi coactis in unum viribus cunctis posse impetum Regis ardentissimi sus-
tinere. Quæ dum aguntur ita sollicitè, nuntii percrebuere certissimi : quorum
clara fide compertum est, Julianum Italiam & Illyricum cursu celebri præter-
gressum, claustra interim occupasse Succorum : accita undique præstolantem
iuxilia, ut multitudine stipatus armorum pervaderet Thracias. Quo cognito,
narore offusus Constantius, solatio uno sustentabatur, quòd intestinos semper
superaverit motus : ¹ re tamen magnam ei difficultatem ad capeffendum consi-
lium adferente, id elegit potissimum, ut vehiculis publicis impositum paullatim
præmitteret militem, imminenti casus atrocitati velociùs occursurum. O-
nniùmque consensu approbatà sententiã, pergebant ut præceptum est expediti.
Eique hæc disponenti luce postera nuntiatur, Regem cum omni manu quam
luxerat, ad propria revertissè, auspiciis dirimentibus : lenitòque metu, ^m re-
vocatis omnibus præter eos quos consuetudo præsidio Mesopotamiæ destina-
at, ⁹ reversus est Hierapolim. Summa itaque cœptorum quorsum evaderet
imbigans, cùm in unum exercitus convenisset, omnes centurias, & manipu-
los, & cohortes in concionem vocavit concinentibus tubis : oppletòque multi-

⁹ Ms. reversus est ..... cappolim..... Summa ita-
uc.

um Regionum sunt conscii, apud quos Silentii quoque
colitur numen. Ita Q. Curtius in libro IV. de Persis
sic scribit : Alexander quam regionem Darius petiisset,
nisi cura vestigans, tamen explorare non poterat : more
quodam Persarum, arcana Regum mirã celantium fide-
lon metus, non spes elicit vocem, quã prædantur oc-
ulta. Vetus disciplina Regum, silentium vitæ periculo
inixerat. Lingua castigatur gravius quàm ullum pro-
rium : nec magnam rem Magi sustineri posse credunt ab
o, cui tacere grave sit : quod homini facillimum volue-
rit esse natura. Ob hanc causam Alexander, omnium
que apud hostem gererentur ignarus, urbem Gazam obe-
debat. Menander Protector legem silentii apud Persas
a conviviis observari quoque solitam esse scribit : &
pud Theophylactum Simocattam in libri v. cap. v. Chof-
oës Persarum Rex Bryzaciium, Barami Tyranni spe-
latoorem, captum & in convivium introductum si-
no manus jubet occidi. s' ἡδ' ἰσχυροῦσι θεῖμυ τοῖς Περ-
σῶν θραλάειν. Convivantibus enim Persis nefas est lo-
ui. *Canobitæ in Aegypto hunc morem tenent. Nemo co-
cedens loquitur : sicut ait Hieronymus in Epistola ad
Iustochium de Virginitate servanda.* Valef.

k Apud quos Silentii quoque colitur numen] Curtius
b. IV. More quodam Persarum arcana Regum mira ce-
nantisim fide : non magis, non spes elicit vocem, qua

prædantur occulta : vetus disciplina Regum silentium vi-
tæ periculo sanxerat. Lingua gravius castigatur, quàm
ullum probrum. Lindenbr.

1 Magnam diff. ad cap. consilium adferente delegit.] In
Ms. Regio & Editione Rom. scriptum est : Magnam
& difficultatem ad capeffendum consilium adferrent ei
delegit. Unde nulla propemodum mutatione emendandi :
Re tamen magnam ei diff. ad cap. cons. adferente id ele-
git. Quam emendationem nemo erit, ut spero, qui
non illi Gelenianæ anteponet. *Henr. Valef.* [Certè ita
omnino scriptum reperi in codice Colbertino, nisi
quòd & scriptum est pro ei.] *Hadr. Valef.*

m Revocatis omnibus præter eos.] Duæ ultimæ voces
absunt ab exemplari Regio, quæ tamen retinendæ
mihi quidem videntur. [Certè sunt in codice Col-
bert.] Etsi enim Constantius ad bellum civile jam
profecturus, optimos milites à Mesopotamia abstra-
xit, non omnes tamen limitis ejus copias abduxit. Ne-
que enim id ei objicere oblitus esset Libanius, qui
hæc tantùm dicit in Panegyrico ad Julianum Consul-
lem : *γυμνάσας ἡ τ' ἡδ' ἰσχυροῦσι αἰμῶσι τὰν ἰδῶν ἐπορεύετο, τῶ θρω-
δοτάτη τ' ἐπατίαις παραδῶς τας πόλεις, οἱ φυλάκων ἔχοντες οὐκ ἔμα-
ρῆς φυλάσσόντων ἰδόντων ἢ μετὰ τῆς ἀρμενικῆς οἱ ἀρμενικῆς
ἐπὶ μόνον, &c.* Cùm autem Orientem lectissimorum militum
robore nudasset, iter arripuit, unbratili & ignavo mi-
liti commissis urbibus. Qui cùm speciem præsidii ac cus-
todie haberent, ipsi præsidio inagebant : & præsidarii
ipsi non minùs quàm ii quibus præsidio erant tremebant.
Valef.

am vibratæ lucis ardorem, nec barritus sonum perferant primum. Omnes ost hæc dicta ^f in sententiam suam, hastasque vibrantes irati, post multa quæ enivolè responderant, petebant se duci protinus in rebellem. Quâ gratiâ in ætitiâ Imperator versus ex metu, concione mox absoluta, Arbitionem antedios faustum ad intestina bella sedanda ex antea actis jam sciens, iter suum præi-
^r cum Laneariis & Mattiariis, & catervis expeditorum præcepit, ^v & cum Lætis itidem Gomoarium, venturis in Succorum angustias opponentum, ea re aliis antelatum, quòd ut contemptus in Galliis, erat Juliano infensus.

CAP. XIV. In hoc rerum adversarum tumultu hærens ejus fortuna januæ subsistens, adventare casum vitæ difficilem, modò non loquentibus signis pertè monstrabat. Namque & nocturnis ³ imaginibus terrebarur, & nondum genitus merfus in fomnum, umbram viderat patris obtulisse pulchrum infantem: eumque susceptum & locatum in gremio suo, ^{yz} excussam sibi projecisse

³ Al. temporibus.

um oculorum minarumque conjecturam toto campo totòque exercitu opposito perhorrescat. Et Pacatus in Panegyrico Theodosium. Sed & Severus in Oratione ad militem apud Herodianum in lib. 2. eadem utitur clausulâ: *ἐν τῷ τῷ βῶν ἡμῶν ἀνάγειντο μῆτι γὰρ τῷ μέγιστος.* Valef.

[*Traxerat in sententiam*] Prima illa vox abest tum Codice Regio, [& Colbertino,] tum ab Editione Rom. & à Gelenio primum addita est. [Scribo igitur: Omnes post hæc dicta in sententiam suam, hastisque vibrantes irati, &c. Et sic in libro 24. cap. 1. Plebs omnis ad sententiam suam cunctis acceptis, &c. Idem.

[*Cum Laneariis & Mattiariis.*] Lanearii & Mattarii in Notitia Imperii dicuntur sub dispositione Martiri militum Præfentialis: ubi tamen Mf. codex scriptum habet Lanciarii, & Mattiarii. Atque ita appellatam Zosimus in lib. 3. in oppugnatione Majozamalæ urbis: *Ἰσταν ἡ ἔτος τρεῖς λόχοι ματινίους ἢ λανκίους ἢ ματτοῦς.* Neque aliter scriptum hic habet codex Regius, [& Colbert. ac Tolos. Lanciarii & Martiarii:] & Cassiodorus in Hist. Trip. lib. 6. cap. 37. Ceterum æti videntur Mattiarii à quodam teli genere, quod lattium seu Mattiobarbulum vocabant: unde Martiobarbulos quosdam milites esse dictos ait Vegerius in lib. 1. cap. 17. Idem.

[*Et cum Lætis itidem Gomoarium*] Frustra sunt qui letendum aliquid putant. Nam Lætorum de quibus hic agitur. etiam in Constitutione Valentiniani, Valentis & Gratiani Impm. mentio est, L. 10. C. Theod. Veteran. *Si quis præpositus fuerit aut fabricæ, aut claufant Lætis.* Notitia Imp. in provincia Tarracon. *Præfectus Lætorum Teutonicianorum, Præfectus Lætorum Gentium Sæuorum, Præfectus Lætorum Francorum, &c.* Lindebr.

x *Cum Lætis.*] In codice Regio & Editione Rom. scriptum est *Lætis*, de quibus supra notavi. [*Henr. Valef.* De eisdem Lætis vel Lætis, ac de Leticis rerris, & pago Leticis, lege quæ observavi in libris 1. & 14. Rerum Francicarum, & in Notitia Galliarum.] *Hadr. Valef.*

y *Excussam sibi projecisse longius spheram, quam ipse dextera manu gestabat.*] Antiquus admodum mos, & ad nostra hæc tempora translatus, Imperatorum imagines ac statuas ita effigiare, ut pilam manu gestent. * Sic Varro de L. L. lib. 6. *Pila terre.* * Ammianus lib. xxv. *Maximiani statua Cæsaris locata in vestibulo regie amisit repente spheram æream, formatam in speciem poli, quam gestabat.* Idque cum in multis nummis præfictis, tum ipsius quoque Constantii videre licet, quem propterea hic apponam.

Origo moris à Persis esse videtur: id enim Themistii verba volunt, Orat. de Constantio Imp. pag. 20. *Τίθεα ἡ ποιεῖ βασιλῖα, ἡ δὲ κανόνος, ἡ δὲ ματῶν, ἡ δὲ αἰνάνους χρυσῆς, ἡ δὲ σφαιροῦτος ἢ φέλλια, ἡ δὲ ἰαβροῦτος ἢ δορυροῦτος, ἢ μιντοῦτος, καὶ τὰ ἀθάνατα ἀρετῆς ἀποδιδόναι σφαιροῦτος.* A Persis ad Græcos, quod ex eodem Themistio conici potest, Orat. 5. in Theodos. Imp. cum de Lycurgo Lacedæmone agit: *ὅτι ἰσοροῦτος αὐτὸν ἀχμοῦτος, ἢ μαροῦτος χρυσῆ ἰσαλῆτος.* Itaque hinc paullatim ad Romanos commigravit. Vid. Freher. Origin. Palatin. cap. 15. p. 106. Remum in Themist. p. 139. * Sphæra orbem hunc habitabilem indicat, & nationes in eo subactas atque Imperio parentes. * Unde & D. Cæsari statuam Senarus Romanus dedicaverat Romæ insistentem. Dio lib. 45. *Quam cum Persarum ritu manibus Impm. gestarent.* * Eaque vel pura esse solebat, vel Fortunam superimpositam habens, interdum & crucem: quod & ipsum quoque nummi antiqui satis ostendunt. Procopius Cæsarienf. *περὶ κτισμάτων* lib. 1. Justiniani Imp. statuam ita describit: *ὅρα μὲν χεῖρας τῆς λαῖα πολλοῦ* (sic enim rectissime Mf. exempl. quod penes me est, non *πῶν*, uti in Basil. & August.

longiùs sphæram , quam ipse dextera manu gestabat. Id autem permutationem temporum indicabat , licèt interpretantes placencia responderent. Post hæc confessus est + junctioribus proximis , quòd tamquam desolatus secretum ali- quid videre defierit , quòd interdum adfuisse sibi squalidius existimabat : & pu- tabatur Genius quidam tutelæ salutis appositus cum reliquisse , mundo citiùs digressurum. Ferunt enim Theologi , ^a in lucem editis hominibus cunctis , salva firmitate fatali , hujusmodi quædam velut æctus rectora numina sociari admodum tamen paucissimis visa quos multiplices auxere virtutes. Idque & oracula & auctores docuere præclari : inter quos est etiam ^b Menander Comi- cus , apud quem hi senarii duo leguntur.

Ἡ Ἀπαντι δαίμων ^c ἀνδρὶ συμπαράσταται
 Εὐθύς χειρὶ μὲν , ^d μυσταγωγὸς τῆ βίῃ.

^e Itidem ^e ex sempiternis Homeri carminibus intelligi datur , non Deos cæle- stes cum viris fortibus collocutos , nec ^f adfuisse pugnantibus vel juvisse , sed familiares genios cum iisdem versatos , ^g quorum ⁷ adminiculis freti præcipui

4 Al. convictoribus. 5 Al. Ἀπαντι δαίμων ἀνδρὶ τῶ χειρὶ Ἀπαντι ἐστὶ μυσταγωγὸς τῆ βίῃ. 6 Mj. inde..... sempit. 7 τὸ freti in m. f. deest.

perperam editur) παραδιδόν τὸ δέσπῃ , ὅτι γὰρ αὐτῷ ἢ Σα- λαατα δὲ δάω πᾶσα. ἐχθρὸς ἔστι ξιῶ , ἔστι δὲ ἄριστος , ἔστι ἀλλο τῶ ἔργον ἔδεν , ἀλλὰ σαυεὶ αὐτῷ ὅτι τὰ πόνυ ὄφικει , δὲ ὁ δὴ μόνον τῷ τὸ βασιλευσὶν κὶ τὸ τὰ πόνυ μὲν πτόρε αὐτῷ κέρει. De eadem slarua G. Codinus in Descriptione C. P. ἴσκει πῶ αὐτῷ ἐ- γλώ ἐστὸν ὁ θὴ μόνον , κὶ τὸ μὲν ἀεὶ κέρει χεὶρὶ οἴρει Σελευσὶν ἰμπ- πύγιστον σαυεὶ ὅν αὐτῷ , ἡ δὲ αὐτῷ ἔστι δὲ σαυεὶ πτόρε δὲ γὰρ πτόρε ἐγκρατεὶς γυγιῶς. Στράβων ἰβρὴ γῆ , διὰ τὸ Σεαυεὶ δὲ τὸ αὐτῷ δὲ μᾶλλον Quem locum Suidas exscripsit in voce Ἰστανίου. Itaque amittit orbe , quem manu Imp. tenebat , rationabili præfatio Imperium quoque perditum iri putatum fuit , quod dextera temperabat. Lindenbr.

7. Progreffe longiùs sphæram quam manu gestabat.] Idem tradit Johannes Antiochenus , περὶ Ἀρχαιολογίας Valsf.

a In lucem editis hominibus civellis -- hujusmodi qua- dam velut æctus rectora numina sociari] Arrianus in Epißt. lib. 1. cap 14. ὁ δὲ ἄριστος ἰσχυρὸς παρὶσσοί , δὲ ἰσχυρὸς δαίμων , κὶ παρὶ δαίμων οὐδὲ ἄλλο αὐτῷ αὐτῷ , κὶ πτόρε ἀκρίμαστον κὶ ἀπαρῶ γίγισσι. * Marcus Antonin in Vita sua pag. 211. * Centorinus de die Natal. cap. 1. Tertull de Anima cap xxxix Eusebius de Præpar. Evang. lib. iv. cap. 3. Lin- denbr

b Menand r Comicus , apud quem hi senarii duo legun- tur] Laudant hunc Menandri locum * Origenes con- tra Celsum lib viii pag. 412. * Eusebius in lib. de Præp. Evang. S. obelus in Ethicis lib 1. cap. 9. Scho last. Theocriti Eydyl 2. Sed omnium optimè Clem. Alex. Stromatum lib. v. Μηνανδρῶν ὁ Κωμικὸς ἀγαθὸ ἰβρῶν κὶ δὲ ἔστιν ὄφικει.

Ἀπαντι δαίμων κὶ δὲ (συμπάσταται)

Εὐθύς ἡ μὲν μὲν , μυσταγωγὸς τῆ βίῃ
 Ἀγαθός. κερὶν γδ δαίμων ἢ πτόρε
 Ἰβρῶν , ἡ μὲν βρῶ δὲ πτόρε κερὶν ἰδεν.

C ANDRISYMPHARISTATAI. Apud Plutarchu in libro περὶ ἰσθμίας , ubi hic Menandri versus refe- tur , legitur , ἀνδρὶ συμπαράσταται rectius. Valsf.

d ΜΥΣΤΑΓΩΓΟΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ.] Præclare Ger- um vocat Mystagomum. Ut enim Mystagomum oli hospites ducere ad ea quæ visenda erant in civitatibus & singula eis ostendere solebat , teste Cicero in Ve- rem de signis : ita etiam Genius homines per hujus- tæ spatia deducit , & quid agendum , quid fugiendu sit ostendit. Mystagogi tamen propriè dicebantur qui Mystas , hoc est initiatos deducebant , ut ipsa- minis origo significat : unde Origenes in lib. 8. con- tra Celsum τῶμας & μυσταγωγὸς jungit. * Dio Chry- sostomus in Oratione 45. ἔμας καθάπερ οἱ μύμητοι μ- σταγωγὸν ἰβρῶνται. Et divus Marcus in epistola ad He- rodem Atticum , se , cum Athenas venerit , ad susce- pienda mysteria Herode usurum esse Mystagogo pro- mittit , ut refert Philostratus in Herode Attico. Idem.

e Ex sempiternis Homeri carminibus] Homerus Iiad. a. Lindenbr.

f [Adfuisse pugnantibus , vel juvisse.] Huc refer- Tulli de felicitate verba pro lege Manilia : Fuit eni- profecto quibusdam summus viris quædam ad amplitu- nem & gloriam , & ad res magnas bene gerendas div- utus adjuncta fortuna.] Valsf.

g Quorum adminiculis præcipuis Pythagoras enituit- dicitur & Socrates] Achillem his adjungit Eustathius in Homer. Iiad. a pag. 61. Οἰπυλαγοὶ γασὶ μόνι τῶντι. Ομηρικὸν Ἀχιλλεῖα , κὶ δὲ Ἀθῶναιον Σωκράτην ἐν Ἰωντικῶν τ- ἰβρῶν πύρην δαίμων. Ἀχιλλεὺς γδ ἐσταθῶ δαίμων κὶ ἀπὸ τ- ο μύμητοι κὶ Σωκράτης ἴβρῶν , ἡ δὲ ἰβρῶν τὸ δαίμων. * D

Pytha

Pythagoras enituisse dicitur & Socrates, ^h Numaque Pompilius, & ⁱ superior Scipio: & ut quidam existimant, Marius, & Octavianus, cui Augusti vocabulum delatum est primo: ^k Hermèsque Termaximus, & Tyaneus Apollonius, atque ^l Plotinus, ausus quædam super hac re disserere mystica, altèque monstrare, quibus primordiis hi genii animis connexi mortalium, ^m eas tamquam gremiis suis susceptas tuentur, quoad licitum est, docentque majora, ⁿ si senserint puras, & à colluvione peccandi immaculata corporis societate discre-

CAP. XV. Ingressus itaque Antiochiam festinando Constantius, ad momentum certaminum civilium ut solebat avidè surrecturus, paratis omnibus exire properabat immodicè, renitentibus plurimis murmurè tenus: nec enim dissuadere palam audebat quisquam vel vetare. Autumno jam senescente profectus, cum ad suburbanum venisset disjunctum exinde tertio lapide, Hippocephalum nomine, lucente jam diè cadaver hominis interfecti dextrà jacens capite avulso conspexit, contra occiduum latus extensum: territúsque omine, finem parantibus fatis destinatiùs ipse tendebat: venitque Tarsum, ubi levioze febris contactus, atúsque itinerario motu imminutæ valetudinis excuti posse discrimen, petiit per vias difficiles ^o ^p Mopsucrenas, Ciliciæ ultimam hinc pergentibus stationem, sub Tauri montis radicibus positam: egredique secuto die conatus, invadente morbi gravitate detentus est: paullatimque urente calore nimio venas, ut e tangi quidem corpus ejus posset in modum foculi fervens, cum usus deficeret medularum, ultimum spirans deflebat exitium: mentisque sensu tum etiam integro, successorem suæ potestatis statuisse dicitur Julianum. Deinde anhelitum pulsatus letali conticuit: diùque cum anima colluctatus jam discessura, abiit

^o Al. Mopsuestiam.

Socrate. Minur. Felix contra Gentes. Apul. de Deo Socrate. ^{*} Lindenbr.

^h Numa Pompilius] Ejus cum A Egria Nympha congressus nocturnos intelligit. Livius lib. 1. Valer. Maximus lib. 1, cap. 2. Dionysius Halicar. Plutarchus, & alii. Idem.

ⁱ Superior Scipio] Appianus de Bello Punic. pag. 62.

^k Hermèsque ter Maxinnus.] Cujus hodieque Dialogi leguntur, à Platónico quodam Philosopho conscripti, sub Mercurii illius Ægyptii nomine: ut rectè Csaubonus observavit in Exercitationibus. Eum antiquiorem Apollonio Tyaneo videtur hic facere Marcellinus: Valef.

^l Plotinus ausus quædam super hac re] Exstat liber Plotini μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἠπὸς δαίμονος: cujus & Porphyrius meminit in ejus Vita. Lindenbr.

^m Quas tamquam gremiis suis susce.] Cum in co-

dice Regio [& Colbert.] & Editione Rom. legi vidissem *castam quam*, &c. levissima mutatione correxi, *eas tamquam*, &c. Quod sensus omnino flagitare videbatur. Parrasius in Orat. pro Milone legit: *Castas quoad licitum est tuentur*. Valef.

ⁿ Si senserint puras] Vid. Suid. in δαίμων. Lindenbr.

^o Mopsucrenas] Ita Ms. quod rectum est. vulg. *Mopsuestiam*. Aur. Victor: *Constantius magis magisque ardens dolore, atque ut erat talium impatiens, in radicibus Tauri montis apud Mopsucrenen febrim acerrima, quam indignatio vigiliis augebat, interiit*. Sozom. lib. v. pag. 61. ἢ *Μίση νόσησε*. Hieronym. Epistola ad Heliodor. *In Mopsu vicula*. Ptolem. lib. v. ἢ *Ἐστυρίας Καλαστίας* nomina recensens, etiam *Μόψου κρήνην* ponit. Idem.

^p Mopsucrenas.] Miris modis corruptum ejus stationis nomen est in veteribus Itinerariis. In Itinerario enim Antonini *Mansucrene* dicitur. In Burdegalensî *Mansucrene* hoc modo: *Mutatio Pylas finis Cappadocia & Cilicia. Manso Mansucrene m. 12. Civitas Tarsus m. 12. Mur. Pargalia m. 13. Civ. Adana m. 14. Civ. Mansista m. 18*. Ubi vides *Mansucrenem* pro *Mopsucrene*, & *Mansistam* pro

que custodiens, popularitatem elato animo contemnebat & magno: erga tri-
 uendas celsiores dignitates impendio parcus: nihil circa administrationum
 augmenta præter pauca novari perpeffus: numquam erigens ¹ cornua milita-
 rium. Nec sub eo Dux quisquam cum Clarissimatu provectus est. ^v Erant enim,
 ut nos quoque meminimus, Perfectissimi: nec occurrebat Magistro equitum
 provinciæ rector, nec contingi ab eo civile negotium permittebat. Sed cunctæ
 castrenses & ordinariæ potestates, ut honorum omnium apicem, prisicæ reve-
 rentiæ more Præfectos semper suspexere Prætorio. In conservando milite ni-
 niùm cautus: ^x examinador meritorum nonnumquam ² subscrupofus, Palatinas
 lignitates velut ex quodam tribuens perpendicularo: & sub eo nemo celsum
 liquid acturus in regia, repentinus adhibitus est vel incognitus: sed qui post
 leccennium Officiorum Magisterium, vel Largitiones, vel simile quidquam
 flet rectorus, apertissimè noscebatur. Valdèque parum contigerat, ut mi-
 tarium aliquis ad civilia regenda transfiret: contraque nonnisi pulvere belli-
 o indurati præficiabantur armatis. Doctrinarum diligens adfectator: sed cum
 Rhetorica per ingenium desereretur ³ obtunsum, ad versificandum transgres-
 us, nihil operæpretium fecit. In vita parca & sobria, edendi potandique mo-
 deratione valitudinem ita retinuit firmam, ut raros colligeret morbos, sed eos
 non procul à vitæ periculis: id enim evenire corporibus à lascivia demotis &
 uxi, diuturna experimenta & probationes medendi monstrarunt. Somno con-
 tentus exiguo cum id posceret tempus & ratio: pérque spatia vitæ longissima
 impendio castus, ut ^y nec mare ministro saltem suspicione tenus posset redar-
 gui; quod crimen etiamsi non invenit malignitas, fingit in summarum licentia
 potestatum. Equitandi & jaculandi, maximèque peritè dirigendi sagittas, ar-
 tumque armaturæ pedestris perquam scientissimus. Quòd autem nec terfisse
 mquam nares in publico, nec spuiffè, nec transtuliffè in partem alterutram

¹ Ms. cornua militarium. ² Ms. suscrupofus. ³ Ms. obtunsum.

^v Erant enim, ut nos q. mem. Perfectissimi.] Perfectif-
 matus dignitas minor erat Clarissimatu, ut Marcellus
 Lactantiùsq; testantur. Eos Græci διοσημοδρες
 vocant: sic enim in Glossis veteribus, Διοσημοδρες,
 perfectissimi. In Epistola Constantini apud Eusebium
 b. x. Hist. cap. 6. εδωκεν γαρ μωματα αεθς Οδρσον η διασημοδρα-
 ν, Καθολικην η αρεθης. Litteras dedi ad Ursum virum Per-
 fectissimum, Rationalem Africa. Et in lib. 3. de vita Con-
 antini, cap. 51. denique in lib. 4. cap. 1. Quibus in lo-
 is interpretandis semper labitur interpretes Latinus. Hi
 cfectissimi apud Vicariam Præfecturam conveniebantur,
 t Clarissimi apud Præfectum Urbi, lege un. Cod. Th.
 e bis qui veniam æt. imperr. Ceterum hæc dignitas ante
 constantini tempora instituta est, ut constat ex Oratio-

ne Eumenii pro Scholis, * Porro hæc dignitas in prisicis
 Inscriptionibus his ferè notis designatur P. V. ut apud
 Gruterum folio 1098. & Gualtherum, & in Epistola 40.
 libri 10. Symmachi. * Valef.

^x Examinador merit. nom. scrupulosus.] Editio Rom:
 subscrupulosus, Codex Valentin. scriptum habet subscru-
 posus teste Loiffello: & ita ferè Ms. Florentinus; [codex
 Colbert. suscrupofus.] Ceterum de Constantio idem scri-
 bit Zonaras, εν ταϊς η ηθς μωριων η ταϊς των αζιωματων διανο-
 μαϊς τς αρεθης. In Magistratibus dignita-
 tibsq; tribuendis decorum spectans. Idem.

^y Nec mare ministro saltem suspicione tenus possit redar-
 gui] Locus vitiosus: quem tamen ita Ammianum scri-
 psisse puto: -- Impendio castus, ut nec amare ministros sal-
 tem s. &c. Qui libros veteres tractarunt, veram hanc
 meam emendationem non negabunt: natus enim error
 fuit ex perversa scribendi ratione, quæ auctorem hunc

21

tore capto sibi oblatum, ilico signatum exuri præcepit, agens adhuc in Illyrico, ne insidiatoribus cognitis, invitus quosdam habere posset offensos. Utque rectè sentientes quidam arbitrabantur, ^f virtutis erat potius indicium magnæ, Imperio eundem ⁶ Constantium sine cruore cessisse, quàm vindicasse tam inclementer. Ut Tullius quoque docet, crudelitatis increpans Cæsarem in quadam ad Nepotem epistola: *Neque enim quidquam aliud est felicitas, inquit, nisi honestarum rerum prosperitas.* Vel ut alio modo definiam: *Felicitas est fortuna adjuatrix consiliorum bonorum: quibus qui non utitur, felix esse nullo pacto potest.* ^g Ergo in perditis impiisque consiliis quibus Cæsar usus erat, nulla potuit esse felicitas. Feliciorque meo judicio Camillus exsulans, quàm emporibus iisdem Manlius, etiamsi (id quod cupierat) regnare potuisset. ^d h Ephesius quoque Heraclitus adserens monet, & ab inertibus & ignavis, ventus variante fortuna, superatos aliquoties viros fuisse præstantes: illud verò minere inter præcipuas laudes, cum potestas in gradu, velut sub jugum missa occendi læviendique cupiditate & irascendi, in arce victoris animi tropæum rexit gloriosum. Ut autem in externis bellis hic Princeps fuit saucius & adlictus: ita prosperè succedentibus pugnis civilibus tumidus, & intestinis ulcibus Reipub. sanie perfusus horrenda: quo pravo proposito magis quàm recto elusitato, triumphales arcus ex clade provinciarum sumptibus magnis erexit a Galliis & Pannoniis, titulis gestorum adfixis . . . se quoad stare poterunt monumenta lecturis. Uxoribus, ac spadonum gracilentis vocibus, & Palatinis quibusdam nimium quantum addictus, ad singula ejus verba plaudentibus, & quid ille aiat vel neget, ut assentiri possint, observantibus. Augebat etiam amantudinem temporum flagitatorum rapacitas inexplata, plus odiorum ei quàm pecuniæ conferentium. Hocque multis intolerantius videbatur, quòd nec ausam aliquando audivit, nec provinciarum indemnitati prospexit, cum multiplicatis tributis & vectigalibus vexarentur. Erátque super his adinere facilis

⁶ Mj. conotantium.

^f Virtutis erat potius indicium, Imperio Constantium cefse, quàm vindicasse tam inclementer.] Inimitus videretur Marcellinus Thucydidem in libro 3. pag. 205. *ὅτι τὰ τοιαῦτα ἄριστον ἐστὶν ἐν ἡμεῖς καὶ ἐν τοῖς ἀλλοῖς ἐκείναις ἡμεῖς ἀδυνατοῦν. ἢ δικαιοσύνης ἢ δὲ δὴ διαδέχου.* Solet autem Marcellinus multa de Thucydide mutuari. Ut illud, *fame, ignavisque mortis genere, tabescentes*, annon ex Thucydidis libro 2 desumptum est pag. 213. & quod alicubi ait, *furti bellorum*, sumptum est ex Thucydidis libro 5. p. 349. ut ejusmodi astus *κλέμματα* vocantur, * [aut certè ex Vergilio: *Furti a parvo belli.*] Valef.

^g Ergo in perditis impiisque consiliis.] Eamdem sententiam Cicero sæpius inculcat. Nam & in lib. 7. Tusc. sic dicit de Cinna: *Beatorne igitur qui hos interfecit? Miki contra non solum eo videtur miser,*

quòd interfecit; sed etiam quòd ita se gessit, ut ea facere ei liceret: etsi peccare nemini licet, sed sermonis errore labimur, id cum licere dicimus quòd cuique concedetur. Utrum tandem beator G. Marius, tunc cum Cimbricæ victorie gloriam cum collega Catulo communicavit? an cum civilis belli victor iratus necessarius Catuli deprecantibus non semel respondit, Moriatur: in quo beator ille, qui huic nefarie voci paruit. Et in Philippica 1. sic M. Antonium alloquitur: Itaque ut omittam res avitui prosperas; acerbissimum ejus illum supremum diem malum, quàm L. Cimæ dominatum, à quo ille crudelissime est interfecit. Valef. Vide præclaram epistolam ad Atticum lib. x. num. 4. Gron.

^h Ephesius quoque Heraclitus adserens monet] Multa de Heraclito hoc Ephesio, Baufonis (vel ut alii volunt, Blofonis) F. Diog. Laertius & Suidas. Ejusque auctoritate sæpe utuntur Cicero, Clem. Alexandrinus, Tertullianus, Theodoret. Lindenbr.

quæ donabat. Christianam religionem absolutam & simplicem anili superstitione confundens : in qua scrutanda perplexius , quàm componenda gravius , excitavit discidia plurima ; quæ progressa fufius aluit ⁱ concertatione verborum : ut catervis Antistitum jumentis publicis ultrò citròque discurrentibus per Synodos quas appellant , dum ^k ritum omnem ad suum trahere conantur arbitrium , ^l rei vehiculariæ succideret nervos. ^m Figura tali sitùque membrorum subniger , luce oculorum edita , cernénsque acutum , molli capillo , rasis addudè genis lucentibus ad decorem , adusque pubem ab ipsis colli corfiniis longior , brevissimis cruribus & incurvis : unde saltu valebat & cursu Pollinctum igitur corpus defuncti , conditumque in loculis , ⁿ Jovianus etiam Protector Domesticus , cum regia profequi pompa Constantinopolin usque jussus est , prope necessitudines ejus humandum. Etque vehiculo insidenti quod portabat reliquias , ut Principibus solet , ^o annonæ militaris offerbantur indicia ^p ut ipsi ^q nominant proba , & animalia publica monstrabantur , & ex usu crebrescebant ^r occurfus : quæ & alia horum similia , eiden

⁷ Mf. probam.

ⁱ Concertatione verborum] Mirum , ni cas voces intellegit τὸ μῦθος & ἀπομύθιον , quæ orbem terrarum illo tempore colliserunt. * Quod autem Marcellinus vocat Christianam religionem absolutam & simplicem : idem ait Gregorius Nazianz. pag. 380. & 475. & 729. & Ambrosius in Epistolam ad Philippenfes pag. 520. Valef.

^k Ritum omnem ad suum trahere conantur arbitrium.] Suspicio equidem scribendum esse conatur , ut de Constantio id intelligatur , qui ad arbitrium suum cuncta revocabat , & in Episcoporum causis agebat judicem , crebrèque ad palatium evocabat Episcopos , quòd eos ad arbitrium suum , id est ad Arij sectam impelleret. Idque ejus studium maximè apparet in Epistola quam ad Aizumani & Sazanam Axumitarum Regulos scripsit , quæ legitur in Apologia Athanasi. Sed & cum omnes Episcopos Athanasi condemnantioni , quæd revera nihil erat aliud quàm Ariana hæresi , subscribere tantopere cupiebat ; nonne aperte ritum omnem ad suum trahere conatur arbitrium ? A quo quidem instituto Hosius eum epistolâ quadam revocare voluerat : μητιδες σωτηρ εις τα κωνσταντινα , μητι οὐ μητι τῶν ἰπῶν αεραριῶν , &c. apud Athanasium in Epist. ad Soltarios. Id est : Noli te rebus Ecclesiasticis immiscere , neque de iis causis nobis prescribere : sed potius ea discere ex nobis. Nam imperium quidem tibi Deus tradidit : nobis verò negotia Ecclesiæ commisit. Et quemadmodum qui Imperium tuum invadit , is Deum impugnat , à quo id constitutum est : sic tu dum causas Ecclesiæ ad te trahis , vide ne in offensionem Dei venias. Adde Epistolam 3. D. Ambrosii ad Valentianum. Idem.

^l Rei vehiculariæ succideret nervos.] Eadem Episcoporum querela legitur in Fragmentis Hilarii : Sed & publicis cursus adhibendum deditur. Idem.

^m Figura tali sitùque membrorum] Cedrenus pag. 244. Ην ἔκαστος αὐτῶν τὰ σώματα ἀσάδ πομπῶν ὑπάρχοντες ἐπιζῆσαντες , ἡ ἀρετῆς τῶν ἰπῶν. Lindenbr.

ⁿ Jovianus Protector,] Idem refert Cedrenus : ἡ τῶμα τοῦ αὐτοῦ ἐν τῶν ταῦτα βλαπτικῶν , ἀσθεντικῶν ἰσχυρῶν , ἀνδρῶν τῶν κωνσταντινουπολιτικῶν ἀπὸ τῶν ἰπῶν μετα εὐδαιμονίας ἡ ἀπὸ τῶν πρὸς τῶν γυναικῶν. Cujus cadaver Jovianus , is qui postea imperavit , tunc Protector , iuxta patrem ejus in Mausoleo depositum unâ cum Eusebia priore ejus uxore. Valef.

^o Annonæ militaris off. indicia , ut ipsi nom. proba. Proba hoc in loco est specimen , Græcè δῆγμα , quod imp. offerri solebat. Nam Principes ipsi annonam eo tempore probant , ac præcipuè militarem , quippe quæ conditiones militum formidarent , quæ ob inopiam annonæ moveri consueverant. Itaque Hadrianus , ut scribit Spartianus in ejus vita , laborabat ut condita militaria agerent agnosceret. Idem tradit Lampridius de Alexandro Severo , & Capitolinus de Gordiano. Neque etiam laudem omittebam putavit Themistius in Orat. 6. laudibus Theodosii : τὰ σιτοποδῶν ἀξία ἢ καὶ ἐκ τῶν δὲ ἀδελφῶν ἀποδείκται ἀπὸ τῆς προνοίας. Marcellinus Comes in Chronicis Antiocho & Basilio Coss. Dum ad horrea publica Theodosii processum celebrat , tristes in plebe ingruente panis imperator ab esuriente populo lapidibus impetitur. Sed hi postremi loci de horreis annonæ civiæ destinatis intellegendi sunt. Ceterum id olim Tribuni erat officium , a nonam militum probare , ut docet lex 12. D. de re militari. Henr. Valef. [In codice Colbertino legi , ut ipse nominat probam. Quam probam & Germanam lectionem se puto : itaut proba dicta sit Marcellino pro probatio vel specimine , aut indicio annonæ militaris , quam vul. appellamus une epreuve , un essuy. Proba ergo dicta p. probatione ut nota pro notatione , missa pro missio & multa similia.] Had Valef.

^p Ut ipsi nominant probam] Inpp. Valentin. & Valer. L. unic. C. de Stratorib. Si stratoribus unus tantum solus probe nomine posceretur. Vid. L. 17. C. de re milit. Lindenbr.

^q Occurfusque & alia.] Hunc locum absque ulla laterarum mutatione sic restitui : Et ex usu crebrescebant

Joviano Imperium quidem, ⁸ sed & cassum & umbratile ut ministro rerum funebrium portendebant.

⁸ Ms. fed & cassum.

occurfus: que, &c. Occursus intelligit militum, & Curialium, & Honoratorum, qui Constantii cadaveri obviam undique procedebant honoris causâ. Cùm verò ad ipsum Byzantii portum navis cui cadaver impositum erat appulisset, effusa legiones tamquam spiranti adhuc Imperatori occurrere: quinetiam Julianus ipse unâ cum ceteris obviam processit, & funus ad Apostolos usque

deduxit, ac feretrum ipsum manu tetigit, & adoravitposito diademate, ut narrat Gregorius Naz. in Orat. *synclit.* 2. & Libanius in Oratione fenebri, & Mamertinus in Grat. actione ad Julianum, ac postremò Zonaras, qui & publicum in civitate luctum a Juliano indictum esse memorat. * Sic Achæi cùm Philopœmeni funus publicum duceretur, ex opidis suis effusi, urnam ejus tangebant, *τὸς ὄσ' εἰς ἐπιφύλακτα*, ut scribit Plutarchus. * *Valef.*

Explicit Liber XXI.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM LIBER XXII

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XXII. continentur.

- CAPUT I. *Julianus A. metu Constantii A. subsistit in Dacia, & clam Haruspices ac Augures consulit.*
- C. II. *Julianus cognita morte Constantii transcurrit Thracias, & Constantinopolim pacatam intrat, totumque Imperium Rom. contra pugnam recipit.*
- C. III. *Constantiani quidam, pars jure, pars injuriâ damnantur.*
- C. IV. *Eunuchos omnes, & tonsores ac coquos Palatio expellit Julianus Aug. & de Palatinorum spadonum vitis, ac de corrupta disciplina militari.*
- C. V. *Julianus A. cultum Deorum, antea dissimulatum, palam & liberè profitetur, & Christianorum Episcopos inter se committit.*
- C. VI. *Qua arte complures litigatores AEgyptios, à quibus molestè interpellabatur, domum redire cõegerit.*
- C. VII. *Julianus Constantinopoli sæpe jus dicit in Curia, & dum ibi Thraciarum res ordinat, variis exterarum gentium legationibus aditur.*

C. VIII.

- C. VIII. *Descriptio Thraciarum, & sinus Pontici, regionumque ac nationum Ponto adjacentium.*
- C. IX. *Julianus A. aenclá ornatáque Constantinopoli, Antiochiam petit ac in itinere Nicomediensibus ad reparandas urbis ruinas pecunias tribuit, Ancyrae jurisdictionibus vacat.*
- C. X. *Antiochiæ hiemans Julianus jura reddit, nec quemquam propter religionem gravat.*
- C. XI. *Georgius Alexandriae Episcopus ab ethnicis Alexandrinis cum duobus aliis per vicus trahitur, discerpiturque ac crematus impune.*
- C. XII. *Expeditionem Julianus parat in Persas, & ad prænosendum bellum eventum oracula consulit, victimasque innumerabiles cædit totus haruspiciæ & auguriis addictus.*
- C. XIII. *Templi Apollinis Daphnæi incendium Julianus A. immeritò impunitat Christianis, & majorem Antiochiæ Ecclesiam claua jubet.*
- C. XIV. *Julianus A. in monte Casio Jovi sacra facit: cur Antiochensibus iratus, Misopogonem scripserit*
- C. XV. *Descriptio rerum Aegyptiacarum: & de Nilo, de Crocodilo, & Ibi, ac de Pyramidibus.*
- C. XVI. *De quinque Aegypti provinciis, deque claris earum urbibus.*

CAPUT I. **D**UM hæc in diversa parte terrarum fortunæ struunt volubiles casus, Julianus inter multa quæ per Illyricum agitabat exta rimabatur adsiduè, avésque suspiciens, præscire festinabat accidentium finem: sed responsis ambiguis & obscuris hærebat futurorum incertus. Eiq; tandem Haruspiciæ peritus Aprunculus Gallus orator, promotus rector postea Narbonensis, nuntiavit eventus, ^a inspectu jecoris ut ajebat ipse prædictus, quod operimento duplici viderat rectum. Cùmque ille timeret ne cupiditati suæ congruentia fingerentur, atque ideo mæstus, omen multo præfertius ipse conspexit, quod excessum Constantii clarè monstrabat. Eodem eni

^a INSPPECTU jecoris, quod operimento duplici viderat] Præscire superstitionis observatio boni omnis indicium putabat, si jecinora duplicia vel replicata in extis apparuissent: ut contra triste ostentum, si decissent. * Val. Max. lib. I. c. 6. Caput jecoris duplex. * Plinius Histor. naturalis lib. XI. cap. 37. In eo quod caput extorum vocant, magnæ varietatis. M. Marcello circa mortem, cum perit ab Hannibale, defuit in extis. Sequenti demum die geminum repertum est. Et post pauca: Drvo Augusto Spoleti sacrificanti primo potestatis suæ die, sex vultuum jecinora replica-

ta intrinsecus ab una fibra reperta sunt; responsumque applicaturum intra annum Imperium. Hujus rei ignorantem elegantem Plinii Secundi locum depravavit, lib. II. l. pist. 20. Ut ipse mihi dixerit, cum consuleret, quam c. festertium sexcenties impleturus esset, invenisse sexta duplicata, quibus portendi millies & ducenties habiturum. Neque verum videre, qui ante nos mendum tollere consunt. Recta autem lectio est: -- Invenisse se exta duplicata, quibus portendi, &c. atque ita Plinium scripsisse nullus sanæ rationis negabit. Lindenbr.

DN . CL . IVL

IANVS . NC

[Blank rectangular space]

puncto, quo idem obierat in Cilicia, lapso milite, qui se ¹ infessurum equo
dextra manu erexit, humique prostrato, exclamavit ilico audientibus multis,
cecidisse qui eum ad culmen ^b evexit. Fixa tamen firmitate consistens, intra
terminos Daciae se continebat, sic quoque plurima pertimescens. Nec enim
cautum ducebat conjecturis credere, forsitan in contrarium erupturis.

CAP. II. Inter quæ tam suspensa, advenere subito missi ad eum legati,
Theolaiplus atque Aliguldus, defunctum Constantium nuntiantes, addentef-
que quod eum voce suprema successorem suæ fecerit potestatis. Qua re cogni-
a, post exemptos periculorum æstus, & bellicarum sollicitudinum turbas
imminentes elatus, jamque vaticiniis credens, & celeritatem negotiis suis ali-
quoties profuisse expertus, edixit iter in Thracias: ³ motisque properè signis
mensa declivitate Succorum, ^c Philippopolim petiit Eumolpiada veterem,
lacri gradu sequentibus quos duxerat cunctis. Advertebant enim Imperium,
quod ereptum ibant cum ultimorum metu discriminum, præter spem ordinario
ire concessum. Utque solet fama novitates augere, properabat exinde subli-
rior, ut quodam ^d Triptolemi curru, quem ob ^e rapidos circumgressus aë-
ris serpentibus & pinnigeris fabulosa vetustas imponit: perque terras & maria
ormidatus, nullis obstantibus muris, ^{fg} Heracleam ingressus est Perinthum.

¹ Ms. infensurum. ² in. infensur. ² Al. in immensum
atus. ³ ^{ri} prope ^{ms.} deest.

^b Extulerat celsum, &c.] Torahæc linea primùm à
elenio addita est conjecturane, an ex fide codicis scri-
pti, incomptum habeo: sed & aliis in locis doctus ille
lines inseruit, ut suo loco indicabimus. Quod si au-
oritate exemplaris Ms. ab eo præstitum est; næ illud
emplar ceteris omnibus nostris præstantius atque inte-
pius fuit: sin ex ingenio, audaciam ejus nec laudo, nec
uperero. Ceterum Editio Rom. hunc locum sic præse-
nat: *Qui eum ad cultum & velut fixa tamen, &c.* Nec
ce quidquam mutavit Editio Bononiensis. Sed Accur-
s sic edidit: *Qui eum ad cultum evexit. Fixa, &c.* ex
f. codice, ut opinor. Nam in Regio ita exaratum re-
ri: *Qui eum ad culmen evexit. Fixa, &c.* [In Colbert.
Qui eum ad culmen ex velut. Fixa tamen.] Vales.

^c Philippopolim petiit Eumolpiada veterem] Ruf. Fe-
lis: *Eumolpiadam, que nunc Philippopolis dicitur.* Jor-
nis locum de hac Philippopoli superius emendavimus.
Lindenbr.

^d Triptolemi curru, quem ob rapidos circumgressus aëris
serpentibus pinnigeris] Fabulam narrat Hyginus fab.
LIII. Servius Georgicorum I. Idem.

^e Rapidos circumgressus aëris.] Mirum est tam ineptam
statuam scripturam ab hominibus doctis tamdiu tolera-
rotuisse: quid enim sibi vult hæc loquendi forma, *circum-
gressus aëris*? Ego verò non dubito, quin ita scripserit
Marcellinus: *Quem ob rap. circumgressus aëriis serpenti-
& pinnigeris fab. vetustas imponit.* Atque ita in codice

Regio superscriptum postea reperi. Sanè in Editione
Rom. & Aug. legitur, & pinnigeris, [ut & in Ms. Col-
bertino,] * ac Tolof. * Vales.

^f Heracleam ingressus est Perinthum] Theophylactus
Simocat. lib. I. *Ἡράκλειαν, ἡν Πέρσηδες οἱ πάλαι πο-
τι κερτανομάζον.* Non autem omittenda est emendatio Vi-
ri Cl. Melchioris Goldasti J. C. & melioribus studiis ap-
primè dediti, sic legendum putantis: -- *Heracleam in-
gressus est, veterem Perinthum.* Quomodo idem Ammia-
niada veterem: & infr. Constantinopolis vetus Byzantium.
Neque à vero alienum, ita ab Auctore scriptum fuisse.
Lindenbr.

^g Heracleam ingr. est Perinthum.] Quidam emendare
conati sunt veterem Perinthum. Sed hac illorum emenda-
tionem nihil opus erat. Etenim hæc Heraclea Thraciæ,
Perinthus cognominata est ad differentiam aliarum ejus-
dem nominis urbium. Sanè in Itinerario Antonini quod
manu scriptum habeo, *Perinthoheraclea* conjunctim voca-
tur: & Sozomenus in lib. 4 cap. 7. *Ἡρακλείαν ἡγουμένην
τῆς πελοποννήσου* dicit. Postremo Procopius in lib. 4. de
fabricis Justiniani: *ἡράκλεια ὅ, inquit, ἡ πόλις ἥδε ἡ περὶ τὴν
ἡεὺ γερτῶν ἢ πέρσηδες, ἡ πάλαι ὑπὸ τὰ σαρματῶν τῆς ἰουδαίας ἐ-
δίδουσαν, νῦν ὅ δὴ μετὰ τῆ Κωνσταντινουπὸλις τὰ δούτρεα παρῶ-
χενται.* Id est: *Heraclea autem illa ad mare sita, vicina By-
zantio Perinthus, que olim quidem Europe metropolis ha-
bebatur, nunc post Constantinum secundum locum obtinet.*
De hac urbe Claudianus in Rufinum lib. 2.

*Deserit Rhodope, Thraciamque per ardua tendunt,
Donec ad Herculei per ventum nominis urbem. Vales.*

re, ⁿ cum id voluminis publici contineret exordium: ^o *Consulatu Tauri & Florentii, inducto sub præconibus Tauro.* Ad exitum itidem tale Pentadius trahebatur: cui id objectum est, quod à ⁸ Constantio missus notis exceperit, quæ propinquante pernicie super multis interrogatus responderat Gallus. Sed cum se justè defenderet, tandem ⁹ abiit innoxius. Iniquitate simili Florentius tunc Magister Officiorum, Nigriniani filius, ^p contrusus est in insulam Dalmatiæ Boas. Alter enim Florentius ex Præfecto Prætorio Consul etiam tum, rerum mutatione subita territus, cum conjugè periculis exemptus diu delituit, nec redire ante mortem ¹ potuit: capitis crimine tamen damnatus est absens. Pari sorte ^q Evagrius Comes rei privatæ, & ^r Saturninus ex Cura Palatii, & Cyrinus ex Notario, ² portati sunt in exsilium. ^f Ursuli verò necem Largitionum Comitum ipsa mihi videtur fuisse Justitia, Imperatorem arguens ut ingratum. Cum enim Cæsar in partes mitteretur Occiduas omni tenacitate stringen-

⁸ Ms. Constantino. ⁹ Al. obiit. ¹ ³ Juliani ms. leest. ² Ms portati.

os accusatores existunt, iudices iis dedi. Valef.
ⁿ Cum id voluminis publici contineret exordium] *Volumen publicum* vocat acta publica: ut *codex publicus* in l. 4. C. Theod. de custod. reor. *Lindenbr.*

^o *Consulatu Tauri & Flor. inducto sub pr. Tauro.*] Hæc est forma actorum publicorum, ut primò quidem Conules notarentur, deinde verò nomen apponeretur rei, cui in iudicium erat adductus, quemadmodum apparet in Actis passionis S. Cypriani & aliorum. Sic etiam in Actis purificationis Cæciliani, quæ post Collationem Iarthag. edita sunt, hoc initium legitur; *Constantino tax. Aug. VI. & Constantino juniore Nob. Cæs. Coff. Idib. ecemb. Sexto Thamugadensi inducto, &c.* Et in Collatione Carth. quoties acta recitantur, semper Consul is nomen præfixum est. * Adde Eusebium in libri v r 1. Hist. eccl. capite xv. de Marino. In criminalibus causis quæram majoribus iudicibus tractabantur, rei præconis vocitati inducebantur. Cum enim majores Magistratus præconis haberent, omnia ferè ad iudicium pertinentia per ejus ministerium agebant. Quæcumque igitur agistratus pro imperio edicbat, eadem præco juxta Tribunal stans, contentissima voce pronuntiabat. Augustinus in libri 111. de Trinitate capite x1. *Quum rba iudicis præco pronuntiat, non scribitur in gestis: Ille ego dixit: sed, Ille iudex.* Præconis quoque officium est, postquam iudex confedisset, silentium imperare. neca libro 9. controversiâ 2. *Ascendit Prætor tribunal spectante Provincia. Noxie post terga ligantur manus. atim intento actri si omniun vultu, sit à præcone silentium.* * Valef.

^p *Contrusus est in insulam Dalmatiæ Boas*] Miserorum ec insula id temporis sedes, & in quam Hymetium quoque præclaræ indolis virum exterminatum fuisse Iulian. ait lib. xxv r 1. In eandem Jovianum etiam hæticum ob sacrilegos conventus actos deduci Inpp. ju-

bent, L. 53. C. Theodof. de hæreticis. Situm ejus in Tabula antiqua itineraria videmus. *Lindenbr.*

^q *Evagrius Comes rei Privatæ.*] Res Privata seu privatam ærarium illud dicebatur, quod privatus Imp. usus erat dicatum: sicut Largitiones seu publicum ærarium publicis necessitatibus inserviebant. Zosimus in lib. 5. Comitum rerum Privatarum sic Græcè circumseribit: Περὶ τῶν ὀψὲν ἐνταυτῶν ἀνεργῶν, id est *Comes Largitionum.* καὶ ὀψὲν ἰδὲ τῶν βασιλικῶν ἀνεργῶν ταμίαιον προσέβλεψεν, id est. *Comes rei Privatæ.* Res igitur privatæ sunt, quæ privatim ad Principem pertinent, non quæ ad eundem tunc cum adhuc privatus esset pertinebant, ut videtur voluisse Juretus in Notis ad Epist. 43. lib. 3. Symmachi. Etenim proscriptorum bona ad ærarium rei privatæ spectabant, ut ad lib. xv. adnotavi. Quin & procuratio ipsa rerum privatarum inde originem sumpfit. Cum enim Severus in multos factionum conscios animadvertisset, ditatus proscriptorum bonis, procuratorem rei privatæ primùm instituit, ut testatur Lampridius in ejus Vita. Deinde prædia omnia priorum Impp. ad res privatas pertinebant. Et tamen neque hæc, neque illa in bonis Principis fuerant tum cum esset privatus. Ceterum sub re privata etiam largitiones privatæ continentur, ut docet Notitia Imperii Rom. Earumque mentio fit in Codice Theod. sæpissime, ut in lege 20. de Palatinis sacr. larg. lege 7. de privilegiis eor. lege 2. Cod. de cupressis, & in Novella 3. Marciani Imp. & alibi. *Valef.*

^r *Saturninus ex-cura Palatii*] Falluntur qui *exciprator Pal.* emendandum putant: quorum errorem, ne videar in re paucis ignorata tricari, uno teste convincam, Sic igitur Corrippus lib. 1.

*Cum magni regeres divina palatia patris,
Par exstans curis, solo diademate dispar,
Ordine pro rerum vocitatus Cura palatii.* *Lindenbr.*

^f *Ursuli verò necem*] Hujus cædis atrocitatem & invdiam eodem modo excusare nititur Libanius in Orat. funebri p. 298. ὅτι μὴ τοῦτο ὄργη ἢ ἔσθια ἀνεργῶν, ἀλλὰ τῶν βασιλικῶν ἀνεργῶν ἐστὶν ἡ δολοφονία. *Tertius verò* (Ur-

dus, nullaque potestate militi quidquam donandi delata, ut pateret ad motus
 asperior exercitus; hic idem Ursulus datis litteris ad eum qui Gallicanos tue-
 batur thesauros, quidquid posceret Caesar, ¹ proculdubio jusserat dari. Quo
 extincto, cum maledictis execrationibusque multorum se Julianus sentiret ex-
 positum, impurgabile crimen excusari posse existimans, absque conscientia su-
 hominem affirmabat occisum, prætendens quod eum militaris ira delevit, me-
 mor quæ dixerat, ut antè retulimus, cum Amidam vidisset excisam. Ideoque
 timidus videbatur, vel parum intelligens quid conveniret, cum Arbetionem
 semper ambiguum & prætumidum his quæstionibus præfecisset, aliis specie te-
 nus cum Principiis legionum præsentibus, quem primum omnium saluti su-
 norat objectum, ut decuit victoriarum civilium participem ³ fortem. E-
 quamquam hæc quæ ⁴ retulimus, ejus displicere fautoribus; sequentia ta-
 men severitatis recto vigore sunt gesta. ^v Apodemium enim ex Agente in rebus
 quem in Silvani necem & Galli cistrenatiùs arsisse docuimus, Paulumque Nota-
 rium cognomento Catenam, cum multorum gemitu nominandum, vivos exu-
 stos, qui sperari debuit, oppressit eventus. ^x Eusebium super his, cui er-
 Constantiani thalami cura commissa, altè spirantem & dirum addixere pœn-
 letali: quem ab ima sorte adusque jubendum Imperatori pæne elatum, ideoque
 intolerabilem, humanorum spectatrix Adrastia, ^y aurem (quod dicitur) ve-
 lens, monensque ut castigatiùs ⁵ viveret, reluctantem præcipitem tamquam
 rupe quadam egit excelsa.

CAP. IV. ^z Conversus post hæc Princeps ad ⁶ Palatinos, omnes omnium

³ Ms. fortem. ⁴ Ms. velimus. Steph. vellimus. ⁵ Ms. veniret, ⁶ Ms. Palatinos homines.

fulus scilicet) militiam iracundia ad exitium abreptus est, quod eos Principis largitionibus fraudaverisset. Quod tamen falsum esse docet Marcellinus in hoc loco. Ceterum addit Libanius id solatii loco Julianum Ursuli manibus præstitisse, ejus ut filia superstes maxima patrimonii parte fruere-
 retur. Valef.

¹ Proculdubio cesserat dari] Sic postrema Parisina, e-
 quidem nescio unde: & quum ne Latina quidem ratio
 nedum sensus admittat, ratus errorem typorum esse re-
 positum prius & verius. Gron.

^v Apodemium enim.] De horum cæde Libanius in
 oratione ad Julianum his verbis: *δίκην ὑπὲρ τῶν ἐκείνων τοῦ
 αἵματος ἀπέβη ἀδελφῶν, αἰτίας δὲ τῶν ἐκείνων οἱ οὐκ ἔδειξε
 ἰδίᾳ.* Id est: *Supplicio quidem eos affecti, de quibus inustum fuit
 sermo, non sumere: ceteros autem qui aufugerant, nullo
 modo vexasti.* Vide eundem in Orat. funebri pag. 293.
 Valef.

^x Eusebium super his, cui eras Constantiani thalami cu-
 ra commissa] Socrates Hist. lib. 111. cap. 1.
*Εὐσεβίου τὸν ἀποστολῆν τῶν βασιλέων κατέχει, ἰσχυρίσας δὲ αὐτὸν.
 Κασιόδωρος Hist. Tripart. lib. vi. cap. 1. Eusebium
 præsidem Imperiali cubiculo morte damnavit, non solum*

*quia multos oppræsserat, sed quia Gallum quoque fratrem su-
 ejus accusatione auderat interemptum.* Lindenbr.

^y Aurem, quod dicitur, vellens] * Seneca de Be-
 ciiis lib. iv. & v. * Virgilius Ecloga v 1.

---- Cynthius aurem vellit & admonuit. Idem.

^z Conversus d. ad Palatinos omnes.] Id fuscè & eleg-
 ter narrat Libanius in Orat. cit. pag. 292. & sequentibus
 cuius hæc verba Latinè interpretata apponere non inu-
 fuerit. *Hec enim ille de divinis rebus constituisset, oculos
 Imperatorum ministerium vestiens, cum turbam inu-
 frustra ali vidisset, coquos quidem mille, totidem tonsore
 pincernas autem plures, ministrorum examina, jam Zo-
 chos mulcarum quæ verno tempore pastores circumvolit
 numerum superantes, & innumeros ejusmodi fungos. E-
 nim otiosos & ad consulendam omnium natis hominibus
 erat perfugium, ut ministri Principis recerentur & ha-
 ventur: & numerato pretio statim in eum numerum ad-
 bebantur. Hos igitur quos Imp. amena inutiliter aleb-
 damno potius quam ministerio esse ratus, confestim expul-
 Subjicit deinde de Schola Notariorum & Agentum in
 bus, quos eodem modo project. Idem scribit Socr-
 in lib. 3. Hist. qui hæc à nonnullis laudata, à plerisque
 rem ait improbatam fuisse. Remotis enim tor Palatii mi-
 stris, quasi non aliud, certè ornamentum ac pomp-
 aux afferebant, vitem & contemptum Principis coi-*

qui sunt, quique esse possunt, non ut Philosophus indagandæ veritatis professor. Laudari enim poterat, si saltem moderatos quosdam licet paucos retinisset, morumque probitate compertos. Namque fatendum est pleramque eorum partem vitiorum omnium seminarium 7 effusius aluisse, ita ut Rempub. inficerent cupiditatibus pravis: a plúsq;ue exemplis, quàm peccandi licentiã læderent multos. b Pasti enim ex his quidam templorum spoliis, & lucra ex omni odorantes occasione, ab egestate infima ad saltum sublatis divitiarum ingentium, nec largiendi, nec rapiendi, nec absumendi tenere aliquem modum, aliena invadere semper adsueta. Unde fluxioris vitæ initia pullularunt, & perjuria, & nullus existimationis respectus, deménsque superbia fidem suam probrosis quæstibus polluebat. Inter quæ 8 ingluvies & gurgites crevere prærupti conviviorum, & pro victorialibus epulares triumphi: c usúsque abundantes ferici & textiles auctæ sunt artes, & culinarum sollicitior cura: & ambitiosa ornatarum d domorum exquisita sunt spatia: e quorum mensuram si in agris Consul Quintius possedisset, amiserat etiam post Dictaturam gloriam paupertatis. Quibus tam maculosis accessere flagitia disciplinæ castrensis, cum miles cantilenas meditaretur pro júbilo 1 molliores: & non saxum erat ut antehac armato cubile, sed pluma & flexiles lectuli, & graviora gladiis pocula, testâ enim 2 bibere jam pudebat: & quærebantur ædes marmoreæ, cum scriptum sit in antiquitatibus, Spartanum militem coërcitum acriter, quòd procinctus empore ausus sit videri sub tecto. Adeo autem ferox erat in suos illis tempori-

7 Al. fufius. 8 Al. Eluvies. 1 Ms. meliores. 2 Ms. ivere.

um videri necesse est. Ceterum Gregorius Naz. in *cap. i.* id in odium Constantii à Juliano factum esse dicit, & Christianissimum quemque è Palatio pulsum. *ὅτι τὰ τοῦ μεταπολεῖ μὲρ τῆ βασιλεία, τὸς μὲρ θανάτω περιπέξα-
σθὲν, τὸς ἃ περιστασίῃσιν, οὐχ ὡς εἰνους τῆ μεγάλῃ βασιλείῃ
ἴον, ἀλλὰ ὡς ἐννεσίῃσιν τῶ μισῶν.* [Petrus Pithæus ad
ram Ammiani sui adnotavit sibi videri deesse heic verum aliquod, & ita legendum esse: *Omnes o. qui sunt, uique esse possunt, removit: vel, projecit: cum infra meliorer duos Agentes in rebus ex his qui projecti erant]* alef.

a *Plusque exemplis, quàm peccandi licentia læderent]* ib. *x xv i i i.* Plus exemplis generalibus nocitura, quàm libris. Cicero de Legibus *i i i.* Nec enim tantum mali peccare Principes, (quamquam est hoc magnum per se sum malum) quantum illud, quod permitti imitatores principum existunt. - neque solum obstant, quod ipsi corumpuntur, sed etiam quod corrumpunt, PLUSQUE EXEMPLO, QUAM PECCATO NOCENT. *Linbr.*

b *Pasti enim q. templorum spoliis.]* Idem etiam dicit ibanius pag. 293. Contra eisdem invehitur in tractatu, quòd divitiæ iniquitate partæ infeliciores sunt egestate,

his verbis: *οἱ ἃ τὴν μὲρ τῆς νεῶς κτήματα ἀντὶς ἐποίησαντο, εἴτα μάλῃ ἐν χερσὶ ἐκείνων τὰ ἔθνη, ἔβλῃον ἢ ἀχίρῃον ἢ ἑ νεῶς ἐπλησαν, οἱ δ' αὖ ἀνδρεῖότεροι ἢ καθελόντες, οἰκίας ἰοῦσαν ἔπ' ἐκείθεν λήθων πεπομπήσας.* Id est: *Hi verò templa & dilubra prædiorum loco habuerunt, ac simulacris facile exturbatis, lignis ac paleis repleverunt. Alii autem magis generosi, eisdem divitis, ex eorum saxis ædes sibi construxerunt.* Idem queritur in Monodia de obitu Juliani, & in Orat. adversus obtrectatores suos, ubi templorum spolia Eunuchis largitum esse Constantium graviter indignatur. Sed Julianus Aug. postea lege lata quidquid templis ademptum fuisset, restitui jussit, ut docet idem Libanius pag. 291. & Sozomenus in lib. 5. Hist. cap. 5. * Adde Chrysofostomum in Homilia in Juventinum & Maximum * *Valef.*

* c *Usúsque abundantes ferici.]* Idem dicit Chrysofostomus in Homilia *x v i i i.* in Genesim. pag. 192. in fine. * *Idem.*

[d *Ambitiosa domorum spatia, quorum mensuram si in agris Quintius possedisset]* Idem dicit Valerius Maximus in libri *iv. cap. iv.* *Anguste* (inquit) *habitare nunc putat, cujus domus tantum patet, quantum Cincinmati rara patuerunt.* Hæc sunt verba Valerii Maximi de *L. Quintii Cincinnati v i i i* jureribus.] *Idem.*

e *Quorum mensuram si in agris Consul Quintius possed.]* Luc. Quintius Cincinnatus, de quo Livius *i i i.* & *1 v.* Dionysius Halicar. lib. *v i i.* & *x.* Val. Maximus lib. *iv.*

bus miles & rapax ; ignavus verò in hostes & fractus , ut ^f per ambitiones otiumque opibus partis , auri & lapillorum varietates discerneret scientissimè , contrà quàm recens memoria tradit. Notum est enim , sub Maximiano Cæsare vallo Regis Persarum direpto , gregarium quemdam ³⁵ post sacculum Parthicum , in quo erant margaritæ , repertum , projectis imperitiâ gemmis , ab isse ^h pellis nitore solo contentum. Evenerat iisdem diebus , ut ad demendum Imperatoris capillum tonsor venire præceptus , introiret quidam ambitiosè vestitus. Quo viso Julianus obstupuit : *Ego* , inquit , *non Rationalem jussi sed tonsorem acciri*. Interrogatus tamen ille , quid haberet ex arte compendii ^k vicenas diurnas respondit annonas , totidèmq; pabula jumentorum , (^l que vulgo distitant capita) & annum stipendium grave , absque fructuosis petitionibus multis. Unde motus , ^m omnes hujusmodi cum coquis similibusque

3 post in ms. deest.

cap. 4. §. 7. Lindenbr.

[*Per ambitionem*.] Restituimus veterem Editionis Rom. scripturam , quam codex Regius * & Tolosanus * [ac Colbertinus] & Editio Augustana confirmant. Et sic loquitur Marcellinus in fine lib. 31. de Valente , *alter acer ambitionum* quibus in locis ambitio sumitur pro gratia & suffragio virorum potentium , qui honores clientibus aut amicis impetrabant , ut patet ex lege 1. Cod. Theod. ad legem Juliam de ambitu , & ex Marcellino nostro supra xx. v. Græci *περὶ ἐπιουλῶν* appellant voce ex Latino vocabulo detorta. * Glossæ : *Ambitiones* , ἐπιουλῶν , περὶ ἐπιουλῶν . * Sic apud Isidorum Pelusiotam in Ep. 145. & Memnonem in Excerptis Hist. apud Photium. Rectè Suidas : ἡ ἀμύβριον ἐκ τῆς ἐπιουλῆς ἐστὶν ἡ ἀμύβριον . Unde intelligendus est heus quidam in Actis Ephesini Concilii : καὶ ὁ πᾶς περὶ αὐτῶν ἡ ἀμύβριον ἐστὶν : ubi interpres nescio quid de Amphictyonibus somniavit. *Vales.*

[*Post sacculum Parthicum*.] Prima vox deest in omnibus exemplaribus , & à Gelenio primùm adjecta est. Sed minori audacia emendari sic poterat , *sacculo Parthico in quo erant margaritæ reperto* , &c. Non omittendum est in codice Valentino [& in Colbert.] scriptum fuisse , *secutum Parthicum* : unde Loitellus non ineptè coniecerat legendum esse , *secutum Parthicum*. Sanè in Editione sua sic Castellus emendaverat , cum in Rom. legeretur , *secutum Parthicum*. Et scuta Persarum pellibus operiri solita docet Marcellinus noster in lib. 25. *Valesius*. Videtur omnia illa exemplaria significare manum Ammiani hanc fuisse : *gregarium quendam scutum vel sacculum Parthicum , in quo erant margaritæ , repertum , projectis imperitiâ gemmis , habuisset* &c. Gron.

[*Pellis nitore*.] Pelles Parthiæ olim in pretio succe , ex quibus Imperatorum calci fieri solebant , ut Pollio & Corippus testantur. Earum meminit Marcianus in lege 16. D. de publicanis , & verus Scholiastes Juvenalis ad hunc versum Satyræ 5.

Et signum de paupere loro.

Corrigam , inquit , Parthiam , unde solet bulla pendere si-

gnum ingenuitatis. Denique Constantinus Porphyro in cap. 6. de administrando Imperio , *δερμάτια ἀλάτι περιβύρα* memorat , id est pelles Parthicas purpuræas . 1 in vulgatis Editionibus legitur *περὶ αὐτῶν* gravi error * Ceterum Parthi gemmas & margaritas ejusmodi per bus addere solebant : ut docet Tertullianus in lib. 2. cultu feminarum : *Ut ex illis eicatricibus nescio que gra penderent ; que plane Parthi peronibus quoque suis bullari vice inserunt*. Et in libro 1. de Parthis loquens , ita dic *In peronibus uniones emergere de luto cupiunt*. * *Valesius* 1 *Non Rationalem jussi , sed tonsorem accire*.] Idem. fert Zonaras his verbis : τὸ πᾶσι δὲ ἡ βασιλικὴ διεπέμψατο ἀ πύλατος . κερία τῆς ζήτησας εἰς περὶ ἡδῶν ἀντιπρὸς τῆς Κωνσταντῆ μὲν , ποιοῦντας ἰσά μὲν ἄλλ' ἢ οὐδὲν ἰδῆσθαι . Id est : *Maximam partem regionum minorum expulsi . cum aliquando tonsorem ad vocasset , tonsor quoque Divi Consi titi venisset magis se vestitus , tonsorem se accepisse dixit* . Senatorem Addunt Socrates & Cedrenus , Julianum cum tonsore Palatio eiecisset , id adiecisse , unum plus bus sufficere : quamquam apud Cedrenum *καγεῖναι* lectur puerili errore. *Idem*.

[*Vicenas diurnas annonas*.] Id est , x. panes di nos. Quippe annona Palatina in panibus distribuebat quotidie , ut & civica . Procopius in Anecdoris : μ δὲ πᾶσι τοῖς οὐβύρα ἐκ ἡμετέρας ἰσάστῃ . De Palatinis loquitur quorum annonas Justinianus imminuit . *Idem*.

[*Que vulgò dist. capita*.] Hæc vox occurrit in Heibii Lexico : καπῆτα κτῶν τερῶν & iterum : καπῆτων τῶν ὄμμα ἀδύζων . Capita in utroque Codice dicuntur , & pitatio in lege 8. & x. Cod. Theod. de erogat. mil. annæ . Quam vocem non desunt qui Græcæ originis e dicant : inter quos est Florens Christianus , qui in Notis ad Aristophanis *ἐπιουλῶν* , à verbo *καπῆτων* eam derivi quem secutus est Cl. Salmastius . *Idem*.

[*Omnes hujusmodi cum coquis similibusque aliis*] . Erat Hist. Eccl. lib. 111. cap. 1. Cassiodorus Hist. Tripart. lib. vi. cap. 1. Lindenbr.

[*Omnes ejusmodi cum coquis* , &c.] Mamertinus in Panegyrico ad Julianum , id meritò prædicat : *Ingenulicorum cateræ legionum sumptum facile vincebant* .

ter dicitur exclamasse : *O Marcomanni , ó Quadi , ó Sarmatæ , tandem alios
x vobis 6 inertiores invení.*

CAP. VI. Per hoc idem tempus rumoribus exciti variis Ægyptii venére complures , genus hominum controversum , & adfuetudine perplexiùs litigandi semper latissimum , maximéque avidum multiplicatum reposcere , y si compulso quidquam dederit , ut levári debito possit , vel certè commodiùs 7 per dilationem inferre quæ flagitantur , aut criminis vitandi formidine , divites pecuniarum repetundarum interrogare. Hi omnes 8 densati in unum , 9 Principem ipsum , & præfectos Prætorio graculorum more strepentes interpellabant inconditè , 2 modò non ante septuagesimum annum extorquentes , quæ dedisse se jure vel secus plurimis affirmabant. Cùmque nihil aliud agi permetterent edicto proposito universos jussit transire Chalcedona , pollicitus quòd ipse quoque protinus veniret , cuncta 21 eorum negotia 2 finiturus. Quibus transgressis , mandatum est navigiorum magistris ultro citroque discurrentium , ne quis transfretare auderet Ægyptium : hocque observato cura propensiore evanuit pertinax calumniandi propositum , & omnes spe præsumpta frustrati redierunt ad lares. Unde velut æquitate ipsa dictante , bc lex est promulgata quâ cavetur nullum interpellari suffragatorem super his , quæ cum rectè constiterit accepisse.

6 Ms. inertiores. 7 Ms. per dilectionem. 8 Ms. dens. .... unum. 9 τὸ ἴψυμ ms. depl. 1 Ms. cum & eorum negotia. 2 Ms. futurus.

Mæstorum quod ambelitus reorum. Lindenbr.

x *Vobis inertiores invení.*] Primus hanc scripturam invenit Gelenus , cùm in superioribus Editionibus legeretur *inertiores* , perinde ac in Ms. Flor. & Regio , * Tolosano . * [ac Colbert.] quod tamen non erat rejiciendum. Hic enim sensus est eorum verborum. O Sarmatæ , tandem alios offendi , qui cùm vobis inertiores sint , haud tamen mihi paullo minus negotiù facessant. Mirum est tamen eam scripturam etiam Accursio displicuisse , qui sic edidit : *Alios vobis deteriores invení.* Valel.

y *Si compulso quidquam dederit.*] Compulsor est qui fiscalia debita exigit , & lentos debitores ad solvendum compellit. Horum mentio in lege 34 Cod. Theod. de annonâ & trib. & lege 15. de exactione. Eos *αυτιπρωβιτας* vocat Libanius in Orat. contra Florentium , ubi de Chrysfargyro loquitur , * & Themistius in Oratione vi. pag. 157. * Glossæ veteres , *Compulsorem* , *αυτεξωβ* , *αυτιπρωβι*. Erant autem , ut videtur , milites , quibus Susceptores seu Apparitores Præsidum tributarios , à quibus tributa ipsi exigere non poterant , delegabant. Unde delegatorie dictæ ejusmodi Præsidum epistolæ , quæ Compulsoribus & Opinatoribus dabantur , ut est in lege xv. c. 1. & apud Cassiodorum in lib. x. 1. *Idem.*

z *Modò non ante Lxx. annum extorquentes.*] De his Ægyptiorum querelis intelligendus est Libanius in Orat.

pro Aristophane Corinthio : *ἄλλ' ὅτι Αἰγύπτου χυρματῶν ἐπιμνησθῆναι , ἐν ἧς κικλήσεται ἕνα νεμῖος Λεγιστάδην , ἰτανοῦσι τὸ μῖσος ἐπι μὲν τῶν ἑθνεῶν ἰσοκαλῶς ἀμείνωντας. Et paulo post sic dicit : ἐν ταῦτα Αἰγύπτου ὅτι οὐδε ἰκνηστὰς ἐπέσθῃ ἢ δίκαιον μὲν εἶναι , ἀλλὰ μὲν ἰσχυρῶς ἐισπραττόμενος ἂ μὴ δίδωμι. Idque Ægyptius : cujus gentis homines nequaquam leniorem habent , eum & a dissent. Valelius. Similia hæc exempla sunt , sed ita , ut finem habeant dissimilem , & tatus locus diserte primam vocalem a retineat , quæ ab ab his nostris , quæ ideo palam est sic scribi oportet : *tum & eorum negotia finiturus.* Gron.*

a *Eorum negotia finiturus.*] Ante hæc verba quædam voces legebantur in Editione Rom. quas primus expulxit Sig. Gelenus. Sed cùm easdem in codice Regio , * Tolos. & Flor. * [ac Colbert.] reperissem . non dubitavi quin pro *eum & eorum* , scribendum esset , *cumstantiam negotia fin.* Sic enim memineram corruptum esse eum alterum lib. xi. cap. xvi. ubi pro *suspiciones in huiusmodi cunctis dissent.* Codex Reg. & Editio Rom. sepe habent , *eum & a dissent.* Valelius. Similia hæc exempla sunt , sed ita , ut finem habeant dissimilem , & tatus locus diserte primam vocalem a retineat , quæ ab ab his nostris , quæ ideo palam est sic scribi oportet : *tum & eorum negotia finiturus.* Gron.

b *Lex est promulgata , quâ cavetur nullum interpellari suffragatorem*] Ea ipsa videtur lex esse , quæ adhuc Cod. Theodos. habetur , lib. 2. Tit. 29. Si certum potest de suffragiis. Cujus hæc verba sunt : JULIANUS A. ad populum. *Fatis commentis , quæ bonorum merito dirimuntur , quam occupare meruerint , & cùm meruissent Repub. quolibet pacto versari , repetendam sibi pecuniam.*

CAP. VII. Allapso itaque Kalendarum Januariarum die, cum Mamertini & Nevittæ nomina suscepissent paginæ Consulares, humilior d Princeps visus est, in officio pedibus gradiendo cum Honoratis: quod laudabant alii, quidam ut affectatum & vile carcebant. c Dein Mamertino ludos edente Circenses, f manumittendis ex more inductis per admissionem Proximum, g ipse h lege agi dixerat, ut solebat: statimque h admonitus jurisdictionem eo die ad alterum pertinere, i ut errato obnoxium decem libris auri semet ipse

3 Ms. lege agi ductus dixerat.

quam inhoneste solverant, imprudentius atque inhonestius arbitrantur. Alii etiam que tunc donaverant, vel potius proiecerant ob immeritas causas, invadenda denuo crediderunt. Sed quia leges Romanæ hujusmodi contractus penitus ignorant, omnem repetendi eorum, que prodige nefarieque proiecerint, copiam prohibemus. Qui itaque repetere nititur, vel repetisse convincitur, & quod dedit, apud suffragatorem ejus manebit, vel extortum restituet, & alterum tantum scisci juribus inferre cogetur. Dat. Kal. Febr. C.P. Mamertino & Nevitta Coff. Lindenbr.

c [Lex est promulgata, qua cavetur nullum interpellari suffragatorum, &c.] Designat Marcellinum legem 1. Cod. Theodos. Si cert. pet. ex suffrag. ut Petrus Pithœus ad Bram Ammiani sui adnotavit.] *Fals.*

d Princeps visus est in officio. Non prætereunda sunt verba Mamertini in Grat. actione: Itaque matutino crepusculo palatium petimus. & mox: Aegre remotis populi quos progrediebatur, agminibus, ut quamloquissimè nobis breviam procederet laboravit. Et post: Pene intra ipsas Patinæ domus valvas læticas Consulares jussit inferri: & cum honori ejus venerationique cedentes, sedile illud dignitatis amplissimè recusaverunt, suis nos prope manibus impositos, missus agmini rogatorum, præire capit pedes, &c. Consularem autem officio adesse Imperatores eo sæculo utatum fuit. Spartianus in Hadriano: Consularem & Præficia frequentavit. Unde Ausonius in Consulatu dicit: Jam venit Augustus, nostros ut comat honores, Officio exornans, quos participare cupisset.

Item in Gratiarum actione. Ipsa autem, ait, sedes honoris, sella curulis, gloriosa pompis imperialis officii, &c. Venique Claudianus in Eutropium lib. 1.

Candida pollutos comitatur Curia fasces, Forstam & Dominus.

ic enim eum locum distinguendum, & explicandum insco. Ceterum ex allato Mamertini loco discimus, Mamertinum Consularem ex palatio processisse: qui hoc non omnibus Coff. tribui solebat. Itaque notat Plurachus in Galba, eum cum esset affinis Livie, Consularem à palatio Kal. Jan. processisse: *ελίας εὐχαρίστους ὑπαρξεν ἐν πατρὶς οἴκῳ.* Idem.

e Mamertino ludos edente Circenses. Ludos intellige, quos mense Januario Coff. edere consueverant ex ante em 3. Non. Jan. per continuum triduum; ut notatum est in Calendario Rom. quod primus edidit Heruvarthus. Ita quidem in Urbe. At per provincias in majoribus

civitatibus Circenses quoque. d. 4. Nonas Jan. à Magistratibus edebantur, ut docet Libanius in Orat. eis τὰ κινάματα, his verbis: τρεῖς δ' ἰσαπέθυσεν ἑὸν ἄμφοτεροῦ ἀγμάτων ποδὸς ἕως ἑσπέρης. Idem.

f Manumittendis ex more inductis. Consules annum auspicientes, servos aliquot manumittere solebant: quem morem, ejuoque pariter originem primus ex recentioribus in lucem protulit P. Faber V. Cl. in lib. 2. Scmstrium, & in Commentario ad Tit. 2. de origine Juris, ita ut nihil amplius dici possit. Tantum monco, Claudiani versus malè distingui in 4. Conf. Honorii, ubi hunc ritum eleganter describit. Sic enim distinguendus est:

Tristis conditio pulsata fronte recedit.
In circum rubuere genæ.

Id est, non jam alapis servilibus os obtunditur: sed ingenuo rubore perfunditur. Idem.

g Ipse lege agi dixerat. Manumissio erat actus legitimus, ut præter Juris Auctores docet Varro in lib. 5. de lingua Lat. In ejusmodi verò actibus hæc sollempnis erat formula, ut lege agi juberet is, penes quem erat jurisdictione. Unde apud Vopiscum in Aureliano Crinitus Aurelianus apud Principem adoptaturus sic ait: *sube ut lege agatur, sitque Aurelianus heres sacrorum, nominis & honorum totiusque juris Ulpio Crinito.* Ceterum quod hic legitur, Julianum lege agi jussisse, sic accipio, ut Juliani præsentis honori venerationique id dederit Mamertinus. Idem.

h Admonitus ea die jurisd. ad alterum pertinere. Hic locus magnam habet obscuritatem. An fortè intelligit, jurisdictionem eo die non ad Mamertinum Coff. sed ad collegam ejus Nevittam, aut ad Præfectum Urbis pertinuisse? Sanè Coff. olim in Rep. alternis mensibus fasces habebant, jam inde à Bruto qui primus Consul fuit, ut docet Dionysius in lib. 5. initio, & in lib. 9. pag. 600. Morisque erat ut ante Consulem, quo mense fasces non haberet, Accensus iret, Lictores ponè sequerentur, teste Suetonio in Julio, & T. Livio in lib. 3. ubi de Decemviris. Vide & Agellium in lib. 2. cap. 15. Quoties autem ambo Coff. erant in castris, alternis diebus imperium habebant: ut declarat Polybius in narratione pugnae Cannensis lib. 3. Sed hæc explicatio huic loco convenire non potest. An ergo potius intelligit, jurisdictionem non ad Julianum, sed ad Mamertinum Coff. pertinuisse? Idem.

i Ut errato obnoxiam Decembris auroram & ipse mutavit. Hic verò planè opus est OEdipo. Quis enim est

multavit. * Frequentabat inter hæc + Curiam agendo diversa, quæ 9 divi-
siones multiplices ingerebant. Et cum die quodam ei causas 6 ibi spectanti ve-
nissè nuntiatus esset ex Asia Philosophus Maximus, 1 exsiluit indecorè: & quæ
esset oblitus, effuso cursu à vestibulo longè progressus, exosculatum susce-
ptumque reverenter secum induxit, m per ostentationem intempestivam nimium
captator inanis gloriæ visus, præclarique illius n dicti immemor Tulliani, quæ
tales notando ita relatum: *Ipsi illi Philosophi, etiam in his libris quos de conte-
mmenda gloria scribunt, nomen suum inscribunt, ut in eo ipso quo prædicationem
7 nobilitatémque despicunt, prædicari de se ac se nominari velint.* Nec mul-
to deinceps, duo 0 Agentes in rebus ex iis qui projecti sunt, cum adiere, fiden-

4 Ms. Curium agendo diverso. 5 Ms. divisiones.
6 Ms. sibi spectanti. 7 Al. nobilitatum.

qui hic quidquam intelligat? In codice Vaticano ante
quadringentos plus minus annos descripto sic legitur:
Ut errato obnoxium Decembris aurorem & ipse multavit.
[ita & in Ms. Colbert.] Neque aliter refert Editio
Rom. nisi quod in ea excusum est *aurorum*. At codex Re-
gus prorsus eum Vaticano censent. Tantum in eo vox
illa *Decembris* deest. * Proinde non dubito, quin totus
ita scribendus sit locus: *Ut errato obnoxium decem libris
auri semetipso multavit.* Quam emendationem paullo post
primam Editionem hujus operis cum feliciter deprehend-
issem, eamque communicassem viris doctissimis, Sir-
mundo, Rigaltio, Serravio: illicam statim magnopere
prebârunt. Solus repertus est Jacobus Gothofredus,
qui cum hunc locum aliter emendasset, prorsus infelici-
ter: nostram emendationem improbat, ob id præcipue
quod novum ipsi videbatur, à semetipso quemquam mul-
tari. Existat tamen illustre exemplum ejus rei apud Augu-
stinum in libro 1. de sermone Domini in monte, de Acin-
dino Præfecto Prætorio, qui se ipse multavit. *Hier. Valef.*
* [Ludovicus Nublaeus V. Cl. & doctissimus, mihi sug-
gessit, quod pridem antea fratrem monuerat, exsulare ele-
gem Gratiani, Valentiniiani & Theodosii Imp. legem
inquam unicam in titulo utriusque Codicis, Amniani e-
mendationi illustrandæ accommodatissimam, quæ talis
est: *Si quacumque præditus potestate, vel ad eum pertinen-
tes ad suppositarum jurisdictioni sue aspirare tentaverit
nuptias: licet prohibitis nuptiis non peregerit; attamen pro-
tali crimine multæ lib. arum auri decem obnoxium statui-
mus.* Ex quibus intelligitur, decem auri librarum mul-
tam omnium maximam fuisse: quæ & rectoribus
provinciarum, potestatibusque civilibus ac militibus
lege infligi consueverit, & quam ipse etiam sibi Impera-
tor Julianus propter errorem irrogandam putavit.]
Hier. Valef.

* *Frequentabatur inter hæc Curiam agere diverso.*]
Stulta & inepta lectio nescio unde in Lindenbrogii Edi-
tione irrepsit. In Editione certè Rom. legitur, *agere di-
verso diversisque divisiones mult. ingerebant*: quod nec
Accursius nec Castellus mutaverunt. Sed Gelenius ita
e&re maluit: *Frequenabant inter hæc Curiam agendo di-*

verso, diversisque occasione mult. ingerebant. Sed cum
Mss. Regio ac Flor. & Valentino [ac Colbertino] *
Tolof. * legi comperissem, *agendo diverso diversisque
divisiones multip.* exstimavi sic à Marcellino scriptum fu-
isse: *Frequentabat inter hæc Curiam agendo diversa, que
divisiones mult. ing.* ut hæc de Juliano ipso dicantur. Quæ
egregie confirmat Libanius in Orat. funebri pag. 2.
*εἰσὶ δὲ καὶ οἱ τὴν οὐκ ἔχοντες, καὶ τὴν μὴ ἀλλὰ βεβηλωτὴν ἀντι-
δρα, πολλὰ δὲ χροῖον ταύτης τὴν ἐπισημασμένον ἐν τῷ 7θῷ
σὺν εἰς εἰς τὴν ἀποτίεσιν ἐστὶν ἡ τὴν μακρὰ ἀνομοσύνην.* Et
Id est: *Introibat etiam in Curiam, & Senatores circa se
dentes habuit: quo honore diu illi carnerant. Accersebant
enim in palatium, ut stantes pauca quedam audirent, &
Idem de Juliano tradit Socrates in lib. 3. Idem.*

1 *Exsiluit indecorè.*] At id ejus factum prædicat Li-
nius pag. 299. his verbis: *καὶ τὸν ὅτι ἀπὸ ἀρχῆς τῆς
καὶ τὸν διδρακτῶν ἀνδρα 1 αὐτὰ οὐκ ἔσονται, ἵνα ἰσχυρὰ
ἐκ μίσου ἀνατιθέσας τὴν γενετικὴν ἀποκαταστάσιν. & με-
ταξὺ τῶν ἐν τῇ ἀποκαταστάσει οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἄλλο
ἐκ τῶν ἐπισημασμένων ἐν τῷ 7θῷ. Hæc cum
Senatu ageret, nuntiatur à quodam adesse magistrum ip-
sæ ex Fonia accitum. Ipse igitur ex medio patrum Conser-
exsilium, ad vestibulum incurrit. Et mox: *Cumque be-
nem amplexus osculatusque eisset, perinde ac privati,
potius perinde ac Reges inter se solent, induxit eum in Ca-
am, tametsi ille in Senatum relatus non esset.* [Ad h.
Maximum exstant complures Juliani Epistolæ fami-
rillimæ.] *Idem.**

m *Per ostentationem intemp.*] Longè dissimilis Ma-
Imp quem tamen velut exemplar sibi proposuerat. Illu-
num in colenda Philosophia moderatum se, & equal
semper præstitit: unde in lib. de vita sua id à Vero fra-
dudicillè se fateretur, *τι ἀνομιὰ δὲ βραδύ ἐν τῷ τῷ 7θῷ
Idem studiosè elaborabat, ut eundem tenorem ubi
servaret, quod ἀνατιθέσας τῇ γενετικῇ dicit elegantè
in libris. Idem.*

n *Immemor Tulliani*] Cicero pro Archia, atq;
ex eo Primasius Afer in Epist. Pauli, pag. 129. L-
denbr.

o *Agentes in rebus ex iis qui projecti sunt.*] Hæc Ag-
tes in rebus unâ cum ceteris Palatinis ferè omnibus Ju-
anus in exordio principatus palatio expulserat. Atque
pse Scholam quidem omnem nomenque Agentum in-

tius promittentes latebras monstrare Florentii, si eis gradus militiae redderetur: quos incessens delatorisque appellans, addebat non esse Imperatorium, obliquis flecti iudiciis ad retrahendum hominem mortis metu absconditum, qui forte non diu latitare citra spem veniae permitteretur. Aderat his omnibus P Prætextatus, præclaræ indolis gravitatisque priscae Senator, ex negotio proprio forte repertus apud Constantinopolim, quem arbitrio suo Achaiae Proconsulari præfecerat potestate. Nec tamen cum corrigendis civilibus ita diligenter instaret, omisit castrensia: rectores militibus diu exploratos adponens, urbes quietiam per Thracias omnes cum munimentis reparans extimis curansque sollicitè ne arma vel indumenta, aut stipendium, vel alimenta deessent his, quos per supercilia Histri dispersos, excursibusque barbarorum oppositos, agere vigilanter audiebat & fortiter. Quæ cum ita divideret, nihil segnius agi permittens: suadentibus proximis ut aggredieretur propinquos Gothos sæpe fallaces & perfidos, hostes quærere se meliores aiebat: illis enim sufficere mercatores Galatas, per quos ubique sine conditionis discrimine venundantur. Hæc eum curantem & talia commendabat externis nationibus fama, ut fortitudine, sobrietate, militaris rei scientia, virtutumque omnium incrementis excellens: paulatimque progrediens ambitum oppleverat mundi. Proinde timore ejus adventus per finitimos longèque distantes latius explicato, legationes undique solito ocius concurrebant: hinc Transstigitanis pacem obsecrantibus & Armeniis, inde nationibus Indicis certatim cum donis Optimates mittent-

8 solito ejus. 9 Ms. divis & Serendivis.

us aboleri jusserat: sed Magister Officiorum, cui præcepti executione mandata fuerat, alios ejecit, ceteros renuit: ut docet Libanius in Orat funebri, pag. 294. ubi multa de eorum calumniis & rapinis subjicit: Porro Aentes in rebus xviii. omnino habuit Julianus, cum fecti Principes ad x. millia habuerint, teste Libanio in Oratione *αὐτῶν τῶν βαρῶν αὐτὸν καλῶσαντα*. Valef.

P Prætextatus quem Achaiae Proconsulari pr. pot.] Eum magistratum gessit Prætextatus usque ad initium Imperii Valentiniani Senioris, ut docet Zosimus in principio b. 4. *Πραμπεξτάτου ὁ τῆς Ἑλλάδος πῶς ἀνδύπατον ἔχων ἀρχὴν, ἢ ἐν πάσαις διακρίπτων ταῖς ἀρεταῖς. Prætextatus Achaiae Proconsul, vir omnibus virtutibus excellens. Vertius Agonius Prætextatus hic dicebatur, ut docet vetus Inscriptio: qui postea Præfectus Urbi fuit Valentiniano I. & Valente I. I. Coll. ut scribit Marcellinus noster: ac multo post Præfectus Prætorio sub Theodosio decessit, cum flet Consul designatus, ut testatur D. Hieronymus, & Symmachus. Eundem intelligere videtur Hieronymus in Epist. ad Marcellam de exitu Leæ. * Himerii encomium εἰς τὸν ἀνδύπατον τῆς Ἑλλάδος πραμπεξτάτου memorat Hieronius. * Idem.*

q Nec tamen omisit castrensia.] Zonaras idem quoque scribit: *ὃ τὰ στρατιωτικὰ ὑπεκρίθητο ἡγήσαντα*. Idem.

r Gothos sæpe fallaces & perfidos] Rutilius in Itinerario: *Submittant trepidi perfida colla Getæ*. Salvianus lib. 7. *Gothorum gens perfida, sed pudica*. Vide Sidonium Apollinarem lib. 6. epist. 6. * Lindenbr.

f Mercatores Galatas] Galatæ venaliciarii erant, & servitia vendebant: quod testatur etiam Claudianus in Eutropium lib. 1.

Hinc fora venalis Galata ductore frequentat. Ceterum & illud notandum est, veteres Latinos à venaliciariis mercatores distinxisse, nec mercaturæ nomine mancipia censuisse. Plautus:

Mercaturamne, an venales habuit? ubi rem perdidit. Cicero in Cornelianæ. *N que me divitiæ movent, quibus omnes Africanos & Lælios multi venaliciarii mercatoresque superarunt.* Neque obstat vetus Inscriptio quæ sic habet: L. VALERIIUS. ZABDAE. MERCAT. VENALICII. L. Nam libertus patronum suum mercatorem venalicium honoris causâ appellat. Valef.

t Legationes undique solito citius concurrebant.] De his legationibus ita loquitur Zonaras: *ἐχρημάτισε ὁ πρίσβεσιν ἐκ διαφόρων ἰθὺν σάλετι περὶ τὸ Κωνσταντιν.* Quasi verò hæ legationes ad Constantium missæ essent, non ad Julianum ipsum Porro Editio Rom. hunc locum sic exhibet, *undique solito ejus concurrebant*. neque aliter Mss. Flor. [& Collb.] At in Regio codice ita scriptum reperi, *undique solito magis conc.* Sed emendatum est eadem manu, solito

Ilium heroicis casibus clarum: efficitque ^d Melana sinum oppositum Zephy-
ro: cujus apud principium Abdera visitur Protagoræ domicilium & Democri-
ri: cruentæque Diomedis Thracii sedes, & convalles per quas Hebrus sibi mi-
scetur, & ^e Maronea, ac ^e Ænus, quâ diris auspiciis cœptâ môxque relicta,
ad Aufoniam veterem ductu numinum properavit Æneas. Hinc gracilescens
baullatim, & velut naturali quodam commercio ruens in Pontum, ^f ejusque
partem adsumens, in speciem ^g Græcæ litteræ formatur: exin Hellepontum
Rhodopa scindens, Cynossema, ubi sepulta creditur Hecuba, & ^h Cœla
præterlabitur & Seston & Callipolin: contrâ per Achillis Ajacisque sepulcra
Dardanum contingit & Abydon, unde junctis pontibus Xerxes maria pedibus
peragravit: dein ⁱ Lampfacum, Themistocli dono datam à Rege Persarum,
& Parion, quam condidit ^k Jasonis filius Parius. Unde semiorbe curvefcens
intrinsecus, latâque aperiens terrarum divortia, circumfluis spatiis Proponti-

4 Ms. Matronæ ac Ænus.

Ejusque partem adsciscens, [vel ad se intrens.] Valef. Enimvero hæc digna tantis ingenii. Ipsæ literæ cui non paulo attentiori suggerunt ad se intrens? Gron.

g *Calla præterlabitur.*] In Actis Ephesini Concilii Cyrillus Cælorum Episcopus recensetur. Ejusdem opidi meminit Nicetas Choniates in lib. 5. de rebus Manu-
lis Comneni: κατὰ ἄστα εἰς τὰ νότια κατὰ τὰ δὲ πρὸ πρὸς τὴν ἕλλην.
Malè ergo in Ptolemæi libris scribitur Κόλα. ^h in Helleponto. In Chronico quoque Alexandrino inter urbes quinti Climatis numerantur Χαλκιδεύου, Κόλα, σινδός: eodem errore pro Κόλα. Cœlos portus dicitur a Mela in lib. 2. & à Plinio in 4. *Idem.*

h *Lampfacum Themistocli dono datam*] Æmil. Probus in Themist. Scholiastes Aristoph. in Equitib. pag. 196. *Lindenbr.*

i *Jasonis filius Parius*] Ms. *Parus*, malè. neque *Jasonis* sed *Jasonis* legendum, *Ἰάσονος τὸν Πάριον*. Stephanus *περὶ τῶν*. Eustath. in Dionysium. *Idem.*

k *Jasonis filius Parius.*] Jason Eleætræ & Corythi filius ex Cerere Plutum & Philomelum stululit, inter quos non bene convenisse dicitur. Plutus enim cùm esse opulentior, nec fratri quiddam dare vellet, Philomelus necessitate coactus, quodcumque habebat vendito, co-
boves duos emisse dicitur, & plaustrum primum fabricasse, atque arando semet aluisse. Ex hoc Parium Petelidas ait natum, qui de suo nomine Paria, & opidum Parion appellavit, ut scribit Hyginus in Astronomico Poëtico cap. de Arétophylacæ. Arrianus verò in Bithynicis Parium Jasonis filium facit, à quo Parium urbem in Helleponto conditam esse ait: ut refert Eustathius in librum 7. Odyssæe pag. 1528. * Alii tamen à Paride Priami filio Parion opidam dictum volunt, inter quos est Johannes Antiochenus in Excerptis, quæ abhinc biennio publicavi, & Suidas in *παριον*. Sanè in eo opido Paridis itatua fuit, in foro magicis ceremoniis consecrata, cui publicè sacra fiebant, ut docet Athenagoras in Apologetico: τὸ ἱερὸν ἀλλοθίου ἡ παραίας, &c. Valef.

ε) δε) ὁ Απόλλων. Σαίθδου, μὲν) ὁ Απόλλων διὰ τὸ δὴν μου-
τας φασὶ βεβαιεύειν. Lindenbr.

d *Melana sinum oppositum Zephyro.*] In Ms. Regio & ditione Rom. scribitur *Zephyri*, & in Regio superscriptum est *Zephyris*. Est autem Melas sinus ad Occasum oppositus Cherfonefo Thraciæ. *Valef.*

e *Ænus, qua diris auspiciis capta.*] Ænum Thraciæ urbem ab Ænea conditam esse testatur Conon in Narratione 46. & Mela in lib. 2. cap. 2. & Origo gentis Romanæ. Dionysius Hal. in lib. 1. non Ænum, sed Æneiam urbem ab eo conditam scribit in Cherfonefo, quam Palæm vocant: eamque ad Cassandri tempora sterisse dicit: sed cum Cassander Theffalonicam conderet, Æneiam in eam urbem transtulit: Æneatæ tamen quotannis Theffalonica proficisciebantur Æneiam, sollempne factum in memoriâ conditoris Æneæ facturi, ut scribit Livius in lib. 40. initio. Cum Marcellino tamen consentit Virgilius in lib. 3. principio, & urbem in præciâ ædificatam ab Ænea canit, Ænum procul dubio significans. Sed quod addit,

Æneadâsq; meo nomen de nomine fringo,
ostare videtur. Neque enim ab Æno patronymicum Æneades, sed *ἀπείθε*, ut docet Polybius, & Livius. Æneia quidem, de qua diximus, gentile sit *ἀπείθεαι*. Ænum ab Ænea conditi non potuisse, rectè probat Livius, ex eo quòd Homerus inde auxilia ad Trojam misse dicat: & quòd Callimachus, & Euphorion à solo Ulyssis illic sepulto, eo tempore quo missus est ad amenta apportanda, cognominatam scribant. * Adde quòd Hercules tanto ante Æneam Trojâ rediens, Æneam appulisse dicitur ab Apollodoro. * *Idem.*
f *Ejusque partem ad se jungens.*] Codex Regius, * *Valef.* * [ac Colbert.] & Editio Rom. scriptum sic habent, *sejungens*. In Regio tamen superscriptum est prout edit. Gelenius. Sed Editionis Augustanæ scripturam referendam esse existimavi: nisi qui placet emendare:

muntorium Ceras prælucentem navibus vehens constructam celsius turrim: quapropter ^v Elatas appellatur ^x ventus inde suctus oriri prægelidus. Hoc modo fractum & participatione maris utriusque finitum, jamque mitescens, in æquoream panditur faciem, quantum potest cadere sub adspæctum, latè diffusum & longè. Omnis autem ejus velut insularis circuitus litorea navigatio ^y viginti tribus dimensa milibus stadiorum, ut Eratosthenes affirmat, & Hecatæus, & Ptolemæus, aliique hujusmodi cognitionum minutissimi scrutatores, in speciem Scythici arcus nervo coagmentati geographiæ totius assensione formatur. Et ^z quâ Sol Oceano exsurgit Eoo, paludibus clauditur Mæotidos: quâ declinat in ⁵ vesperum, Romanis provinciis terminatur: unde suspicit si-
lus Arctoum, homines alit linguis & moribus dispares: latus ejus Austrinum nolli devexitate subductum. Per hæc amplissima spatia oppida sunt dispersa Græcorum: quæ cuncta ætatibus variis præter pauca Atheniensium coloni con-

5 Ms. vesperum ultro Roman.

Marcellinus *Ceratam* ventum appellari, eo quod spiraret à promuntorio quod dicitur Ceras. Certè novum non est, ventos à locis unde flant, nomen accipere. Sic *Scironites* dicebatur ab Atheniensibus ventus, qui à Scironis promuntorio spirabat. * *Vales.* Bene est, quod mutationis hujus ratio sit addita. Sed quomodo *Valesius* ei potest inscribi, quod jam *Salmastius* ex sese publicavit in *Solinianis* pag. 166. nam sive *Ceratas* sive *Ceratos*, pro eodem potest esse. Sed quidquid sit, utique nunc tempus non erat vel ita tractare *Ammianum*, vel tam speciosa explanatione, sed nullius firmitatis (nam etsi interdum venti à locis acceperint alii nomen, id ad hunc ita leviter applicari nequit, & multa locis non accipere nomen) se ipsum deterrere, quo minus obsequaris lectioni vetustæ. Ad quam certe propius accedit *Isaac Vossius* ad *Melam* pag. 206. sed sententia ad insaniam docta, ut multa illic, legens ex *Mss.* quapropter ΕΚΑΤΑΣ appellatur & ventus, quod & ipse acceptum refert *Holstenius*. Ubi primum hæreo in copulativa &, cui etsi sit locus, patet utique non esse in *Mss.* atque utinam dixisset *Vossius*, quo sensu eam adhiberi vellet! Quo enim illum ventum in istis oris prægelidum? an cum mirari debemus? an notatu dignus est? Certe inter tanta sententiarum incerta non dubitavi sequi veteres codices, & ex iis repurgare quoque contextum, nimium licenter ab *Vales.* jactatum. Ελατας vocatus fuit localis illic ventus, ab nocturna phari luce, qua locus ille splendebat; sed lusus Græcorum fuit in nomine quod quum videretur promittere aliquem calorem (opinor enim deductum ab εἶν) plane contra dicitur ab *Ammiano* fuisse prægelidus. *Gron.*

y xxiiii. dimensa millibus stad.] *Polybius* in lib. 4. Ponti περιμετρον xx. circiter stadiorum millia complecti auctor est. *Strabo* verò in fine lib. 2. xxv. millia. *Plinius* in lib. 4. varias de Ponti circuitu veterum opinionis affert. Circuitus verò, inquit, totius Pontiviciæ semel stadia mille, ut auster est Parro, & ferè veteres. *Nepos Cornelius* 300. stadia adjicit. *Artemidorus* vicies novies mille stad. facit. *Agrippa* xxiiii. millium lx. *Mucianus* xxviii.

Inter hos Atheniensium nulla occurrit mentio. Nisi præsertim quia Atheniensium coloni erant Milesii, à quibus Byzantium conditum esse *Velleius* dicit, Atheniensium coloniam dici eam posse putemus. *Idem.*

r Promuntorium Ceras prælucentem navibus vehens con-
r. cels. tur. quapropt. Pharos app.] *Mss.* quapropter elatas
pp. videtur abstrusius aliquid latere. *Strabo* lib. vi.
τι τὸ κίερα προσεχὲς τῷ Βυζαντίῳ τῆσαι, κίερος δὲ λέγον ὡς
εἰς δὴν ὄντι σταδίου ἑξήκοντα, ἰσικὸς ἰνδὸς κίερα. *Vid. P. Gil-*
Viri doctissimi Bospori Thracii Descriptionem. Lin-
nbr.

v Pharos appellatur.] Sic primus edidit *P. Castellus*,
m in Editione Rom. legeretur *Elatas appellatur*: neque
ter in Codice Regio, * *Vatic.* * & *Florentino*. [In
olbert. legitur: Q. Elatas appellatur vetus inde suctus o-
ri prægelidus.] *Vales.*

x Et vetus inde fons Euripi.] Sic *Castellus* & *Geleni-*
hunc locum correxerunt, qui in Editione Rom. sic
zebatur, *Vetus inde suctus Oripis*: & ita quoque in codi-
Regio, * *Vatic.* *Tolos.* * [& *Colbert.*] *Quid* au-
m intelligat *Marcellinus*, facilis est dicere quàm
id scripserit. Scribit enim *Solinus*, & *Plinius* in lib. 4.
nuiis deinde Euripus porrigitur ad Asiæ urbem Priapum.
tandem Euripum Thracii Bospori, qui Byzantium &
Macedonem interfuit, memorat *Plinius* in lib. 9. cap.
* Verùm *Euripus* ille non facit ad hunc locum. *Re-*
tis ergo emendationibus seu potius depravationibus
Castelli, totum hunc locum ex vestigiis præcæ scrip-
turæ quam supra retulimus, ita restituendum esse affir-
mamus: Et promuntorium Ceras, prælucentem navibus ve-

hens constructam celsius turrim: quapropter Ceratas appella-
tur ventus inde suctus oriri prægelidus. Ac postremam qui-
m hujus loci partem ita primus correxit *Lucas Holste-*
us. Ego verò priorem partem quæ de Cerata vento,
tissima ut opinor conjecturâ emendavi. Ait ergo

Symplegades, gemini scopuli in vertices undique porrecti diruptos, assueti
priscis sæculis obviã sibi cum horrendo fragore collisis molibus ferri, 6 ce-
lentisque retrorsus acri assultu ad ea reverti quæ pulsarant. Per has saxorum
lehiscentium concursantiũmque crebritates, si etiam ales intervolaſſet, nulla
celeritate pinnarum eripi poterat, quin interiret oppressa. Hi scopuli cum eos
Argo prima omnium navis, Colchos ad direptionem aurei properans velleris,
præterisset innoxia, immobiles turbine circumfracto steterere concorporati, ut
eos aliquando fuisse diremptos nulli nunc conspiciantium credant, nisi super
hoc congruerent omnes priscorum carminum cantus. Post Bithyniã partem,
provinciae Pontus & Paphlagonia protenduntur, in quibus Heraclea, & Sino-
pe, & Polemonion, & Amisos amplæ sunt civitates, & Tios, & Amastris,
omnes ab auspicio diligentia fundatae Græcorum: & 9 Cerasus, unde adve-
nit hujusmodi poma Lucullus, 1 insulæque arduæ, Trapezunta & Pityunta
continentes oppida non obscura. 1 Ultra hæc loca Acherusium specus est quod
eccolæ *μυχοπόντιον* appellant, & 1 portus Acone: 7 fluvii diversi, v Acheron,
itidẽmque Arcadius, & Iris, & 8 y Tiberis, & juxtã Parthenius, omnes
in mare ic̄tu rapido decurrentes. z Thermodon his est proximus, a ab Armo-
nio defluens monte, & b Themiscyræos interlabens lucos: ad quos Amazonas

6 Ms. cadentesque. 7 Ms. fluvii dives. 1 Ms. Thybris.

e sicut S. Græci enim *κυανίας συμπληγάδας* appellant con-
nctim interdum; ut memini legere apud Euripidem,
à colore cyaneo ita dictas esse notat Scholiastes Apol-
onii lib. 2. *Valesf.*

p *Symplegades, gemini scopuli*] Omnino vid. Apollo-
r. *περὶ Σιών*, lib. 1 pag. 48. & seq. *Lindenbr.*

q *Cerasus, unde advexit hujusmodi poma Lucullus*]
in lib. xv. cap. 25. Athenæus lib. 11. Tertullian. Apo-
z. cap. xi. Hieronym. ad Eustoch. pag. 131. Servius
orgicor. 11. *Idem.*

r *Insulæque arduæ Trap. & Pityunta.*] Sanè Theodo-
rus in lib. v. Hist. Eccl. cap. 34. Pityunta *ἠπὸ δὲ λειν* vo-
catur, & finem Imperii Rom. ex ea parte fuisse dicit. *Valesf.*

s *Ultra hæc loca Acherusium specus est.*] Mela in lib. 7.
iuxta *Heracleam*, inquit. *specus est Acherusia, ad Ma-
ris ut aiunt pervius.* Describit hunc specum Quintus
Martyrius in lib. 6. p. 392. & juxta Nymphæum fluv. si-
m esse canit, sacrum Nymphis Ponti & Paphlagoniæ.
eo canthari, & Panes, & Nymphæ, & fusi colique
sunt sculpta. Aqua per medium frigidâ delabitur.
ros autem habet aditus: quorum alter Aquilonem spe-
tat, hominibus inaccessus. Illic enim vorago ad inferos
que porrecta est. Alter ad Austrum, quâ descensus li-
br est. Adde Apollonium in lib. 2. Argon. qui in Mari-
andynis hunc specum ponit, ut Mela. Non igitur dicere
deunt Marcellinus, *ultra hæc loca, sed citra.* *Idem.*

t *Portus Acone.*] Ita & Solinus vocat: scribendum
men *Acona*, ex Strabone, Stephano, aliisque. *Idem.*

v *Acheron.*] Hunc fluv. in Mariandynis locat Apollo-

nus juxta Acherusium specum: & à Megarensibus qui
Heracleam condidère, *συνανάτιον* mutato nomine dictum
canit: quod confirmat Scholiastes Lycophronis. Ejuſ-
dem meminit Nicander in *Alexipharmacis*:

*Προθείης δ' ἀκόνιτον, ὃ δὴ ἢ Ἀχεροῦνίδες ἔχουσι
Φύσιν ποτιχάσμα διέκδορον Ευβοῦν.*

Ubi Scholiastes notat: *Ἀχέρον ὃ ποταμὸς ἐν τῇ Ἡερακλεῖα τῇ
ποντικῇ, ἔνθα ἢ τῷ Ἄδου κινῶν ὃ Ἡερακλῆος ἐξήγαγε.* *Idem.*

x *Itidemque Arcadius.*] Ptolemæo in Ponto Cappa-
docico *αἰμαδίου* fluvii ostia ponuntur. Arcadis itaque di-
ci debuit in recto. *Idem.*

y *Tembrius.*] Sic Castellus emendare maluit, quàm
Editionis Rom. scripturam retinere, quæ est *Tiberis*. Sa-
nè in Regio codice, * & Vatic. & Tol. * *Tybris* legitur.
neque aliter in Ms. Florentino: [in Colbertino *Thybris*.]
Procopius in lib. 5. de fabricis Justiniani, fluvium ait esse
in Galatia, & ab incolis dici Tibrim: *ἔστι ἡ ποταμὸς ἐν γαλα-
ταίς ὑπερκαλῶσιν οἱ ἐπιχώριοι τίθειν.* & Livius in lib. 28. *San-
garius*, inquit. *ex Adorio monte per Phrygiam fluens inſe-
ditur ad Bithyniam Tymbrī fluvio.* Sed Tymbrius dicitur à
Strabone in lib. 13. & à Stephano. *Idem.*

z *Thermodon his est proximus*] Scholiast. Apollon.
lib. 11. *ὃ Θερμόδων ἐν τῇ Λευκοσυρία ὄρει, ἣν ἀπὸ τῆς Ἄρμε-
νίας ὀνομαζομένην.* *Lindenbr.*

a *Ab Armonio defl. monte.*] Scribendum videtur *Ar-
menio*. sic enim Dionysius:

*Ἐν δ' ἀμαζονίδων ἐν τῇ Ἄρμενίῳ
Λευκὸν ὄρος ἀπὸ τῆς Ἄρμενίας.*

Armenii montis meminit etiam Herodotus in Clío, ex
quo Halym fluere scribit. *Valesf.*

b *Themiscyræos interlabens lucos, ad quos Amazonas*

quondam migrate necessitas subegerat talis. ^c Attritis damnorum assiduitate finitimis, Amazones veteres quæ eos cruentis populabantur incurfibus, altior spirabant: virisque suas circumspicientes ^d his quæ propinqua sæpius appetebant, validiores, raptæ præcipiti cupiditatis ardore, perruptis nationibus plurimis, manus Atheniensibus intulerunt: acrique concertatione effusè disiectæ, omnes nudatis equitatus sui lateribus corruere. Harum interitu cognite residuæ ut imbelles domi relictae, extrema perpeffa, vicinitatis eis repensant similia funestos impetus declinantes, ad pacatiorem sedem transiere ⁹ Themodontis: quarum progenies longè deinde propagata per numerosam subolem, manu firmissima ad loca reverterat genitalia, secuto tempore populis diversarum originum formidabilis. Haud procul inde ^e attollitur Carambis placidè collis, contra Septemtrionem Helicen exurgens, cujus è regione est Criumetopon Tauricæ promuntorium, duobus milibus & quingentis stadiis distans paratum. ^f Hocque ex loco omnis ora maritima, cujus initium Halys est amnis, velut longitudine lineali directâ nervi efficit speciem, duobus arcibus summitatibus complicati. His regionibus Dahæ confines sunt, acerrimi omnium bellatores, & ^g Chalybes, per quos erutum & domitum primitus ferrum. Post quos terras patentes Byzares obtinent, & ^{hi} Sapires & Tibareni, & Mossynœci, & Macrones, & Philyres, populi nulla nobis adfuetudine cogniti. A quibus brevi spatio distant virorum monumenta nobis

⁹ Mf. Hermodotus.

quondam migrate] Hinc Strabo lib. xii. τῶν Θρηάκων τῆς Ἀμαζόνων διαστροφῆς vocat. Vid. Schol. Apollon. lib. ii. num. 19. * Pomp. Mela. * Lindenbr.

c Attritis damnorum assiduitate finitimis, Amazones] Herodot. lib. ix. in Oratione Atheniens. ad Tegeatas: ἑστὶν ἡμῶν ἐγγύθεν ἡ Ἰσθμὸς τῆς Ἀμαζόνιδας, τῆς ἑσθμῆος τῆς ἑσθμῆος. Justin. lib. ii. Orof. lib. i. cap. 15. Idem.

d Hisque propinqua.] Hic locus ex Editione Augustana à nobis est restitutus, cui subscribit Regius codex, & * Tolof. * [& Colbert.] *Palaf.*

e Attollitur Carambis placidi collis.] Rectius in Mf. Regio, * Tol. & Vatic. * in Editione Rom. legitur *placide*: [in Colbert. legitur *placide*.] Quamquam Apollonius Rhodius in lib. 2. ex quo hæc conversa videntur, non placidum hunc collem, sed arduum ac præruptum dixerit:

Ἐστὶ δὲ τὸ ἀκρὸν ἰσθμὸς καταπύλλον ἀκρῶν
 Πύλλον δὲ ἰσθμῶν ἢ μὴ γινώσκοντες κέλευθον.

Quæ sic Latine vertit Marcellinus: *Attollitur Carambis placide collis contra Septemtrionem Helicen exurgens*: minus recte, ut patet. Nam ἰσθμῶν est arduus & præruptus, ut dixi: & hæc verba καταπύλλον ἀκρῶν sensum hunc habent: Carambin quidem ad Austrum esse, Criumetopon ad Septemtrionem. Idem.

f Hocque ex loco ora maritima nervi efficit speciem.] Supra in angulis seu summitatibus arcus Scythici designan-

dis errorem Marcellini notavi. Consequens erat, qui in iis erraverat, nervum quoque perperam designare. At enim oram maritimam à Carambi promuntorio & Haly flumine ad usque Criumetopon nervi speciem facere: quod est absurdum. Nam dextrum lateri Phasim à Chalcedone ad Phasim usque directum, nervi perspicuum locum obtinet, ut rectè ait Dionysius:

Ἀπὸ ἐπιπέδου οὐκ ἄλλο δὲ τὸ πῶς
 ἰσθμὸς διαγίνεται.

& Mela in lib. 2. cap. 19 & 20. Idem.

g Chalybes per quos erutum & domitum est primitivum] Fest. Avienus:

--- Chalybes super, arva ubi ferri
 Dittia vultifici crepitant incudibus altis.

Suid. χάλυξ, ἰσθμῶν Σαυθίας, ἰσθμῶν ὁ οὐδὲν ἔστιν ἄλλο τὸ πῶς.

Strab. lib. xii. Schol. Apoll. lib. ii. num. 19. Lindenbr.

h Tapires] Schol. Apollon. Sapires vocat, lib. num. 20. Idem.

i Et Tapires.] Sic correxit Castellus, cum in Editione Rom. Sapires legeretur. Editioni Rom. subscribit Augustana, & Codex Regius, * Vatic. * [ac Colbert.] Certè Apollonius in lib. 2. Sapires eos barbaros vocat, apud quos etiam σμαγίτην gemmam abundare notat Scholiastes. Herodotus in lib. 3 & 7. Sapires nominat, quam δαμάσκηον agnoscit etiam Stephanus in βιβλ. ἑσθμῆος, inquit, ἢ μὴ τὰ τὰ ἐσθμῆος. Eisdem sua ætate ἑσθμῆος dictos esse restatur ibidem Stephanus. Sanè Sabires Hunnorum gens in Historiis eorum temporum sæpius memorantur. *Palaf.*

im, ^k in quibus Sthenelus est humatus, & Idmon, & Tiphys: primus Her-
culis socius Amazonico bello letaliter vulneratus: alter augur Argonautarum:
ertius ejusdem navis cautissimus rector. Prætercursis partibus memoratis,
Aulion antrum est, & ^m fluenta Callichori ex facto cognominati, quòd su-
peratis post triennium Indicis nationibus, ad eos tractus Liber versus, circa
ujus ripas virides & opacas orgia pristina reparavit & choros: Trieterica hu-
usmodi sacra quidam ^l existimant appellari. Post hæc confinia ⁿ Camarita-
um pagi sunt celebres, & Phasis fremebundis cursibus ^o Colchos attingit,
Egyptiorum antiquam sobolem: ubi inter civitates alias Phasis est nomine
lunii dictitata, & ² Dioscurias nunc usque nota: cujus auctores ^p Amphitus
& ³ Cercius Spartani traduntur, aurigæ Castoris & Pollucis, à quibus He-
iochorum natio est instituta. Paullum ab his fecernuntur Achæi: qui bello
nteriore quodam apud Trojam consummato, non cum super Helena certare-
ur, ut Auctores prodidere nonnulli, in Pontum reflantibus ventis errore de-
ati, cunctisque hostilibus, stabilem domicilium sedem nusquam reperientes,
erticibus montium infedere semper nivalium: & horrore cæli districti, ^{4q} vi-

1 Ms. existimant appellari . . . . . Post. 2 Ms. Diosco-
o. 3 Ms. Cercius. 4 nō etiam deest vulg.

k In quibus Sthenelus est humatus.] Scribe Sthenelus.
est Actoris filius, Amazonico bello letaliter vulnera-
s, ut canit Apollonius in lib. 2. Argon. & in Paphlago-
a ab Hercule sepultus. De quo loquitur etiam Valerius Flaccus
accus in V.

It Sthenelus, quem Marjortia vidit Amazon:
Cumque suis comitem Alcides ut condidit armis. Vales.
1 Aulion antrum est.] Corrige Aulion antrum, aucto-
Apollonio, qui de Bacchi triumphalibus ludis loquens,
ait:

Εξ ἧ Καλλιχόραν ποταμὸν περιεματάσσει
Ἡ δὲ καὶ ἄλλων ἄντρον ἰσπανομῖν καλέουσι.

eminere & Stephanus, & auctor Etymologici. Idem.
m Fluenta Callichori ex facto cognominati, quod superava-
t, &c.] Scholiast. Apollon. lib. 11. num. 43 ad illum
r. f. Ὡσα ἡ Καλλιχόρα: ποταμὸς Παελαγονίας ἑσὸς Διονύσου πε-
ρὸς Ἠλλάδα, ἧ μίμνηται Καλλιμαχῶ. ἔχει δὲ διὰ Στοιμάτων
ἰσῶν ἕτοι δὲ κέκληται, ὅπου τὴν ἡ Διόνυσον αὐτῶν ὀνόματι χορὸν,
ἡ ὅπου Ἰσῶν ἰπέστρεψεν. * Val. Flaccus Argonaut. lib. 5.
g. 117.

--- Festā vulgatum nocte Lyæi

Callichoron. (nec vana fides) his Bacchus in undis

Abluit Eo vorantes sanguine thyrsos.

Illum post acies, Rubrique novissima claustra

Æquoris, hic vesides thyrsos, hic æra morventem.

Udaque pampinæa neſentem cornua vitæ

Nunc etiam memnissis aque. * Lindenbr.

n Camaritarum pagi sunt celebres.] Sumpſit ex Dio-
sido de situ orbis:

Καὶ Καμαρειτῶν πόλιον μέγα, ποῖ ποτὶ Λέκχον, &c. Vales.

o Colchos Ægyptiorum sobolem.] Id primus scripsit

Herodotus in 2. & post eum Diodorus Siculus in 1. A-
pollonius in lib. 4. Argon. & Dionysius Characenus: &
Valerius Flaccus in lib. 5. his versibus.

--- canabula gentis

Colchidos hic ortis que tuens: ut prima Sesoſtris

Intulerit Rex bella Getis: ut clade suorum

Territus, hos Thebas patriamque reducat ad am-
nem;

Phasidis hos imponat agris, Colchós que vocari

Imperet. Arſinoen illi tepidæque requirunt

Oria lenta Phari. Idem.

p Amphitus & Telchius.] Hæc est lectio P. Castelli,
quæ illam Editionis Rom. scripturam Amph. & Cercius
non probavit. Atqui Codex Regius & Flor. cum Valen-
tino, * Tolos. Vatic. * [& Colbert.] eam tuerunt,
& scripta Solini exemplaria, ut testis est Delrio. Isidorus
quoque in lib. 15. Originum ex Solino, ut solet,
Dioscuriadem, ait, Colchorian urbem Amphitus & Cer-
cius, aurigæ Castoris & Pollucis condidere. A Strabone in
lib. xi. ἦνας καὶ ἀμύσεσσι &c. dicuntur: fortè pro Κέρκας
unde Latini Cercium, ac mox Cercium finxere. Idem.

q Vitium sibi cum periculis raptò parare assuefacti.] Ho-
rum loco in Editione Rom. sic legitur: Virium & anisi-
bicum peculis raptò, &c. Unde Castellus hanc leſionem
exſculperat: Annuum sibi vitium peculis raptò p. assue-
facti. In Regio autem codice ita scriptum reperi: Viri-
netum sibi cum periculis raptò, &c. Et superscriptum eam-
dem manu, vitium sibi cum periculis, prout Gelenius e-
mendavit. * Tolosanus certè liber hanc scripturam fir-
mat. * [In Colbertino legitur: Virium & ansibi cum
peculis raptò.] Ego integrum locum sic scribendum esse
existimo: Horrore cæli districtioris, vitium sibi cum peric-
ulis raptò parare assuefacti, &c. De Achæis idem scribit
Sallustius in Hist. his verbis: Namque omnium ferocissimi

Etum etiam sibi cum periculis raptò parare assuefacti sunt : atque eo ultra omnem deinde ferociam sævierunt. Super Cercetis, qui iisdem adnexi sunt, nihil memoratu traditur dignum. Quorum post terga Cimmerici agitant incolæ Bosphori, ubi Milesiæ sunt civitates, harumque velut mater omnium Panticapæum quam ^{5r} perstringit Hypanis fluvius, genuinis intumescens aquis & externis. Itineribus hinc extensis, Amazones adusque Caspium mare porrectæ circumcolunt ^f Tanain : qui inter Caucasias oriens rupes, per sinuosos labitur circumflexus, Asiãque determinans ab Europa, in stagnis Mæoticis delitescit Huic ^t Rha vicinus est amnis, in cuius superciliis quædam vegetabilis ejusdem nominis gignitur radix, proficiens ad usus multiplices medelarum. Ultra Tanain panduntur in latitudinem Sauromatæ, per quos amnes fluunt perpetui ^{6v} Maraccus, & Rhombites, & Theophanes, & Totordanes. Licet aliquoque distans immanibus intervallis Sauromatarum prætenditur natio, litorum juncta, quod Coracem suscipiens fluvium in æquor eiecit extremum. Proprius est Mæotis amplissimi circumgressus: ex cuius uberrimis venis ^x per Patares angustias undarum magnitudo prorumpit in Pontum: cujus in dextro lateri ^y insulæ sunt Phanagorus & Hermonassa, studio constructæ Græcorum. Circa hæc stagna ultima extimæque plures habitant gentes, sermonum institutarumque varietate dispariles: ^{7z} Jaxamata & Mæota, & Jazyges, Roxolani

⁵ Mss. pergaegythphanis. ⁶ Mss. Maraccius. ⁷ Mss. Ixomata.

ad hoc tempus Achæi atque Troiæ sunt: quod (quantum coniecto) locorum egestate raptò vivere assueti, Græ. Apud Scholiastem Juvenalis Sat. 15. qui adde Aristotelem in lib. 8. Polit. Dionysium Halic. in fine lib. 1. Strabonem, & Dionysium de situ orbis. Memorabile est, quod de eorum feritatis causa scribit Appianus in Mithridatico: eos enim à Troja redeuntes, tempestate aut abreptos in Pontum, ibique à barbaris graviter esse vexatos: cumque quosdam è suis in Græciam misissent, qui auxilium adversus barbaros postularent, repulsam passos, in tantum Græci nominis odium venisse, ut posthac quotquot Græcos cepissent, Scythico ritu Diis immolarent, primò quidem universos, postea pulcherrimum duntaxat quemque, postremò solos sorte ductos. * Decisdem loqui videtur Seneca in Consolatione ad Helviam capite VI. Scythia, & totus ille ferarum indomitaramque gentium tractus, civitates Achæiæ Ponticis impositas litoribus ostendat. * Valer. Etiam pater meus notavit in Vaticano libro legi *viriumetum*; unde alius (ut suspicor, Is. Vossius) illi conjecturam indicavit *nutrimentum*. Non tantum Delrio, sed & Salmastius de Solini codicibus id testatur, qui ex multa varietate colligebat verum nomen *Rhecus* in Solin. p. 193. Gron.

^t Prætexti Hypanis.] In Editione Rom. legitur *pergaegythphanis*. In Regio autem & Flor. * Tolos. Vatic. [& Colbertino] codice, *pergaegythphanis*: unde apparet scribendum esse, *perstringit Hypanis*. Idem.

[*Tanain, qui inter Caucasias oriens rupes.*] Consecit quidem Theophanes apud Strabonem, & Dionysium Characenus, ac Ptolemæus. Sed nostro ævo deprehesum est, circa Tanais caput nullos esse montes. Orius autem Tanais in minoris Tartariæ Russiæque magnæ Moscoviæ confinio, è læu satis magno; ut Cluverius in libro 1. de Germania scribit. Falsò ergo asserit Orosius Tanain è Riphæis montibus defluere. * Idem.

^t Rha vicinus est amnis, in cuius superc. q. vegeta ejusd. nominis gignitur radix] Dioscorid. lib. 1. cap. 122, *εἰς τὴν καθ' ὅσον γινάσται ἐν τοῖς ὄρεισι Βιζαντιῶν τὴν πρὸς τοὺς κομιστάς*. Lindenbr.

^v Maraccus & Rh. & Theophanes.] Marabius à Ptolemæo dicitur pro Maracco, & pro Theophane Theophrastus, & Varadanus pro Totordane in Sarmatia Asiaticæ Rhombitem memorat etiam Strabo. Valer.

^x Per Patares angustias.] Hæ angustia seu faucibus Cimmericus Bosphorus dicebantur, teste Polybio in lib. 4. & Plinio. Patares autem quid sit, equidem ignoro. * [in Colbertino, per Patares.] Valer. Jam Ortelius notavit Patares vocem esse omnibus ignotam, unde contenderit Patreas legendum à Patrao vico, Straboni ad hunc Bosphorum sito. Gron.

^y Insulæ sunt Phanagorus & Hermonassa.] *Φαναγόρου* dicitur à Strabone, neque secus à Mela ac Plinio. A Phanagoram vocant insulam ipsam, teste Stephano. Idem in *Ταυεῖν* sic dicit: *τῆς ταυεῖν δὲ περὶ οὐρανὸν ἔστιν ἡ φαναγόρου νῆσος*. Procopio in lib. 4. Goth. *φαναγοῖς* Valer.

^z Jaxamata.] Sic Ptolemæus vocat, & Stephanus in Mss. tamen omnibus & Editione Rom. *Iaxamata*. Val.

que, & Alani, & Melanchlænæ, & cum Gelonis a Agathyrsi, apud quos adamantis est copia lapidis: aliique ultra latentes, quod sunt omnium penitissimi. Sed Mæotidos lateri lævo Cherronesus est propinqua, coloniarum plena Græcarum. Unde quieti sunt homines & sedati, adhibentes vomeri curam, & b proventibus fructuariis victitantes. A quibus per varia regna diducti itineribus modicis Tauri dissociantur, inter quos immani diritate terribiles Arinchi, & Sinchi, & Napæi, intendente sævitiam licentia diuturna, indidere mari nomen inhospitali: & c à contrario per cavillationem Pontus Euxinus appellatur, ut evethen Græci dicimus stultum, & d noctem euphronen, & furias Eumenidas. Diis enim hostiis litantes humanis, & e immolantes advenas f Dianæ, quæ apud eos dicitur Oreiloche, cæсорum capita fani parietibus præfigebant, velut fortium perpetua monumenta facinorum. In hac Taurica ẽ insula h Leuce sine habitatoribus ullis Achilli est dedicata. In quam si fuerint

rius Flaccus in lib. 6 Exomatus dicit. *Vales.*
a Agathyrsi, apud quos adamantis est copia] Dionys. Alexand.

--- ἀδύμαντά τι παραίωντα
Εἰς ὅθεν ἀθήστας ἐπὶ ψυχροῖς Ἀγαθήροις.
Priscianus: *Adamanta legunt juxta fortes Agathyrsi.* Lindembr.

b Proventibus fructuariis] D. Eucherius Episc. pag. 377. *Si forte minus in agello assiduis fueris, proventus de annona minuitur.* L. 11. C. Theod. de veteran. *Sine molestia præjudicioque dominorum proventuum emolumenta quaerantur.* Ulpian. *obventiones* dixit L. 7. ff. de usufruct. * Plautus *eventus* dixit in Mostell. Act. 1.

Eventus rebus omnibus velut homo messis fuit. * Idem.
c A contrario per cavillationem Pontus Euxinus appellatur] Strabo lib. vii. pag. 206. Plin. lib. 6. cap. 1. Eustat. n Dionys. pag. 24. Ἐὐξένοι, ἀπὸ τῶν ὄντων ἡ ἔξον ἑδάσσαν τὸν καλλιῶρον, Εὐξένοισι ὕστρον, καὶ ἡλίμα ἐνυμνοῦσιν, μεταπέλασαν. * Tertull. adverb. Marcion. lib. 1. cap. 1. *Pontus dicitur, qui Euxinus naturâ negatur, nomine illuditur.* * Oridius Trist. 4. Eleg. 4.

Frigida me colibent Euxini litora Ponti:
Diffus ab antiquis Axenus ille fuit. Idem.

d Noctem ET'ΦΡΟ'ΝΗΝ.] Veteres Græci noctem *εὐφρόνης* vocabant, quod bonum prudentisque consilium asserret, ut docet Plutarchus de Curiositate, & Phornutus de Diis, & Eustathius in Iliad. 2. Eleganter Libanius in Progymnasm. ἀλλὰ ἡ πανταχοῦ περὶ εὐφρόνης τις ἐκ εἰδῶ ἔχον, ἐς ἧσαι δὲ ἐν ἐνυκτὶ βουλῆς ἐχέσθαι, ὃ ἢ σοφῆς σοφοκλῆς τὴ μάθῃ εὐφρόνης ἀνεκάλ' τῶν νύκτα; ἢ ἢ τὴν τὸ εὐφρόνης ὡς μάστιγα τὸν τοῖς ἀνθρώποις παρεργίνας. Alii *εὐφρόνης* ab eo deducebant, quod homines exhilararet. Idem est Græcè *εὐφροίνεν*. Sic autem Etymologici *εὐφρόνης*, αἰτ, ἢ τὸ εὐ, καὶ τὸ εὐ φροῖν ἢ καὶ ἐν αὐτῇ, ἢ καὶ τὸ εὐφροίνεν τὸ σάμα διὰ τ' ἀναπαύσεως. Sed Marcellinus noster *εὐφρόνης* à contrario dictam esse, & κατ' ἀντίθεσιν affirmat, vel quod minimè læta sit, vel quod parum consilii asserat. *Vales.*

e Immolantes advenas Dianæ, quæ apud eos dicitur Or-

filoche] Mentio hujus sacrificii apud Strabon. lib. 7. Pomp. Melam. lib. 11. cap. 1. Eustat. in Dionys. pag. 43. Ovid. de Ponto lib. 3. Eleg. 2. Trist. lib. 4. Eleg. 4. * Tertull. adverb. Marcion. lib. 1. cap. 1. * Lindembr.

f Dianæ, quæ apud eos dicitur Oreiloche.] Anonimus Liberalis in cap. 27. μεταμωρ. scribit ex Nicandri *εὐφροίνης* lib. 4. Iphigeniam cum à patre immolaretur, subreptam à Diana, & in Euxinum Pontum delatam fuisse, in qua tum regione regnabat Borysthenis filius Thoas. Et gentem quidem Diana Tauros vocavit, eo quod pro Iphigenia taurum ad aram supposuerat: ipsam autem Iphigeniam sacerdotem sua (Dianæ prior editio). Tauropoli constituit. Post aliquantum deinde temporis eandem in Leucen insulam transtulit, & immortalitate donatam, mutato nomine Oreilochiam vocavit, & Achilli conjunxit: ἢ ἀνέματιν ἀντὶ τῶν ἀντὶ τ' Ἰφίθυϊας Ὀρελοχίαν. Ex quibus patet hic scribendum esse *Oreiloche*. *Vales.*

g Leuce insula Achilli dicata.] Describunt hanc insulam Philostratus in Heroicis, & Pausanias in Laconicis. Sed hic falli videtur bifariam, tum in eo quod ad Histri ostia sitam esse dicit: (est enim ostio Borysthenis objecta, teste Mela ac Dionysio Characeno & Plinio) tum quod xx. dumtaxat stadiorum ejus ambitum facit. At Philostratus xxx. stad. longitudinem, iv. latitudinem ei tribuit. *Idem*

h Leuce sine habitatoribus ullis Achilli est dedicata] Arrianus qui omnium optimè hanc insulam describit, in Periop. Ponti Euxini: ἢ νῆσοσ ἀνθρώπων ἰσθ' ἐρημῆσ ὄντων, &c. Scylax Caryand. pag. 136. Strab. lib. 7. pag. 211. Pomp. Mela lib. 2. cap. 7. Plin. lib. 1v. capitibus 12. & 13. Dionysius Alexand. pag. 79. Festus Avienus in orbis terræ Descriptione, omnium castrarum animarum sedem hic esse dicit:

Ora Borysthenii quæ fluminis in mare vergunt,
Et regione procul spectabit culmina Leuces:
Leuce cana jugum, Leuce sedes animarum.
Nam post fata virum semper versarier illis
Inlantes aiunt animas, ubi concava castro

trimque introrsus pandis & patulis cornibus, effigiem Lunæ decreſcentis oſtendunt, medietatem recta & rotunda regula dividente. Ergo in ipſo hujus compagis exordio, ubi Riphæi deſcunt montes, habitant ⁸ p Arymphæi juſti homines, placiditatēque cogniti, quos amnes ⁹ Chronitis & Biſula præterfluunt: juxtaque Maſſagetæ, Alani & ⁹ Sargetæ, aliique plures obſcuri: quorum nec vocabula nobis ſunt nota, nec mores. Interjectu deinde non mediocri Carcinites panditur ſinus, ejuſdemque nominis fluvius: & religioſus per eas terras Triviæ lucus. Dein Boryſthenes à montibus oriens ¹ Nervorum, primigeniis fontibus copioſus, concuſſūque multorum annium aduſcens, mari præruptis undarum verticibus intimatur: cujus in marginibus nemoroſis Boryſthenes eſt civitas, & Cephaloneſus, & ¹ aræ Alexandro Magno, Cæſarique Auguſto ſacratæ. Longo exinde intervallo ¹ pæne eſt inſula quam incolunt ^{1v} Sindi gnobiles, * poſt heriles in Aſia caſus conjugiiſ potiſi dominorum & rebus: quibus ſubjectum gracile litus, ^v Achilleos vocant indigenæ dromon, exerci-

8 Mf. Armephi juſti. 9 Mf. Sargetæ. 1 Mf. Nerviarum.

&c. & ita emendandus eſt Ammianus Marc. haud dubiè.
Had. Valeſ.

it in eo reſideat tota lux hujus deſcriptionis. Eſt enim urvaturæ cacumen ſit extrorſus, in arcu id nihil erat rotatu dignum, quum omnis arcus curvaturam talem habeat, non modo Scythicus vel Parthicus. At id eſt proprium Scythici arcus, quod circumducantur utraq; ornuæ, ut in medio introrſus vergentia coeant & gemiam curvaturam finiunt. Sed neque, quod Voſſius d Melam imperat *recta aut rotunda*, quaſi illa regula recta & rotunda ſimul eſſe non poterit, putavi audientum, quum non ſit ea ſemper copulative iſtius ſententia, & planiſſime Ammianus intelligi poſſit, recta & aliis, interdum, modo rotunda. Similitudinem verò hanc ptime exſequitur Agathemer lib. 11. *Gron.*
^p *Armaſpi habitant juſti homines.*] Sic primus edidit Aſtellus, cum in Editione Rom. legeretur *Armephi*, ditioni Rom. ſubſcribitur codex Reg. & Flor. * Toſof. atic. * [& Colbert.] Ex quò proclive erat emendare *Armaſpi*, quorum æquitas ab plurimis Scriptoribus celebrata eſt, Herodoto ſcilicet, Mela, ac Solino: cum de rimaspis nihil tale dicatur. Ceterum mirandum non eſt, quod Marcellinus eos in Europa locat contra quàm Mela: Plinius. Nam eos Scythiæ populos partim Aſiæ, partim Europæ attribuunt Geographi. *Valeſ.*

^r *Sindi ignobiles*] Euſtath. in Dionyſ. *Σινδοί οἱ καὶ Σηλοὶ καὶ Ἰνδοί.* Scylax, *Σινδοί.* * Val. Flaccus Argonaut. lib. 6. pag. 142

*Degeneresque ruunt Sindi, glomerantque paterno
Crimine nunc etiam metuentes verbera turmas.*
Orpheus Argonaut. *Κιρκηλὸν τὴν ἀνδρῶν εἶδος αὐτῶν τὴν ἀγέραν.* Lindenbr.

^v *Sindi ignobiles.*] Inter Europæos Plinius Sindos numerat in lib. 4. Verùm Scylax, Strabo, & Dionyſius Characenus, & Ptolemæus adſcribunt eos Aſiæ, & ab iis Sindicum portum & opidum nomen accepit dicunt. De his Stephanus, *Σινδοί, αἰτ, ἀπὸ μεταμυθείας τῆς Μαυροῦδος ὀλίμης, ἧν οἱ καὶ τὸ Σινδικὸν καλεῖται ἕως ἐν τῇ Μαυροῦδος ἑποπασμα. λέγεται καὶ τὸ γωακείον ἀδύον.* Herodotus in lib. 1. *περὶ ἰσθμῶν* apud Scholiaſtem Apollonii lib. 4 *βία πορον τῆς πρὸς αὐτῶν Σινδοῖ ἀνα τῶν Μαυροῦδος Σινδοῦ. καὶ Ἰππώνα τῆς μνημονεύεται, ὁμοῦ τὸ Σινδικὸν διάσπασμα.* Quamquam Hipponax *Σινδικὸν διάσπασμα* dixit non à Sindis populis, ſed ἀπὸ τῆς σινδοῦ, quæ vox meretricem ſignificat, teſte Helychio quem conſule. De his Valerius Flaccus in 7.

*Degeneresque ruunt Sindi, glomerantque paterno
Crimine, nunc etiam metuentes verbera turmas.* Valeſ.

^q *Chronis & Biſula.*] *Lege Chronus & Viſtula*, ut ocet Ptolemæus in Sarmatia Europæa, quem in ſequens ferè deſcribit Marcellinus. * Viſtula tamen Melæ icitur *Viſula* quod idem eſt ac Biſula. * *Idem.*

^x *Post heriles in Asia casus conjugiiſ potiſi dominorum*] Herodotus lib. 1v. Juſtinus lib. 11. Lindenbr.

^r * *Aræ Alexandro Magno ſacratæ.*] Earum meminſit Droſius in lib. 1. capite 2. *Quæ Riphæi montes Sarmatico diverſi Oceano Tanaim fundunt: qui præteviens aras ac terminos Alexandro Magno in Roxolanorum finibus ſitas, Maoticas auget paludes.* * *Idem.*

^y *Achilleos vocant indigenæ dromon.*] Pæniſula eſt aſi formam gladii in tranſverſum directâ, ubi Achilles, in ſeſta claſſe mare Ponticum ingreſſus, ſe ſuòſque curſu exercitaſſe dicitur, & victoriam ludicro certamine celebraſſe; teſte Mela ac Plinio: 125. millibus paſſ. ab inſula Leuce diſtans. Gravi errore corum qui Leucen cum Achilleos dromo eamdem ſcèdre, inter quos Arrianus eſt ac Stephanus, & prior iis Euripides in Iphigenia Taurica. Ejus pæniſulæ longitudinem 80. millium paſſuum tradidit Agrippa, teſte Plinio. Sed Tzetzis in Lycophro-

[^f *Bene eſt inſula, quam incolunt Sindi.*] In Mf. Colbertino ſcriptum reperi: *Pene eſt inſula, quam incolunt Sindi, &c.* Optimè: id eſt, eſt pæniſula, quam incolunt,

tiis Ducis quondam Thessali memorabilem. Eique proxima est civitas ² Tyros colonia Phœnicum, quam præstringit fluvius Tyras. In medio autem spatium arcus, quod proluxæ rotunditatis esse prædiximus, quòdque expedite viatori diebus conficitur quindecim, Europæi sunt Alani, & Costobocæ, gentesque Scytharum innumerae, quæ porriguntur adusque terras sine cognito fine distentas: quarum pars exigua frugibus alitur: residuæ omnes palantes per solitudines vastas, nec stivam aliquando nec sementem expertas, sed squalentes & ² pruinosas, ferarum tætro ritu vescuntur: eisque caritates, & habitacula vilésque supellectiles plaustris impositæ sunt corticibus tectis: & cum placuerit sine obstaculo migrant, eadem carpenta quò libuerit convolventes. Cum autem ad alium portuosum ambitum fuerit ventum, qui arcus figuram determinat ultimam, Peuce prominet insula, quam circumcolunt Troglodytæ & Peuci minoresque aliæ gentes: & Histros quondam potentissima civitas, & Tomi, & Apollonia, & Anchialos, & ³ Odissos: aliæ præterea multæ, qua litora continent Thraciarum. Annis verò Danubius ^b oriens prope Rauracomontes, confines limitibus Ræticiis, per latiorē orbem prætentus, ac sexaginta nauigabiles pæne recipiens fluvios, ^c septem ostiis per hoc ³ Scythicum latus erumpit in mare. Quorum primum est Peuce insula suprà dicta, ut interpretata sunt vocabula Græco sermone, secundum Naracustoma, tertium Calorstoma, quartum Pseudostoma: nam Boreonstoma ac deinde Stenostoma longinora sunt ceteris: septimum ingens & palustri specie nigrum. Omnis autem circumfluo ambitu ^d pontus, & nebulosus est, & ^e dulcior æquorum ceteris

2. *Mf.* ruinosas. 3. *Mf.* Scythicum littus.

nis Cassandram id litus ait esse mille stadiorum longitudine, Achilleos dromon dictum, eo quòd Achilles id spatium solus cursu confecerit. *Vales.*

2. *Tyros colonia Phœnicum.*] Nugæ: non enim Tyros, sed Tyras dicitur urbs a præfluente Tyra, teste Ptolemao & Stephano, cui accedunt Mela ac Plinius: * quibus utrisque Tyra annis dicitur, non Tyras. Scymno Chio cognominis fluvio urbs Tyras vocatur colonia Milesiorum. * *Idem.*

a *Odissus.*] Scribendum *Olessus*: *Osnæc*, Arrianus, Strabo. *Lindenbr.*

b *Oriens prope Rauracos montes.*] Plinius in lib. 4. de Danubio: *Ortus hic in Germania e jugis montis Abnobæ, ex adverso Rauraci Gallie opidi, &c.* Solinus quoque, *18er*, ait, *Germanicis jugis oritur, effusus monte qui in Rauracos Gallie spectat.* Non igitur prope urbem Rauracos oritur, sed ex adverso: neque prope Rauracos montes, sed e montibus Abnobis seu Aunobis, ut Ptolemæus vocat. Quare ita scribendum videtur: *Danubius oriens prope Rauracos monte confine limitibus Ræticiis.* Henr. Valer. In codice Colbertino & in ceteris omnibus sic scriptum repeti *Danubius oriens prope Rauracos montes, confines limi-*

tibus Ræticiis. Cum igitur omnium *Mss.* codicum consensus hæc scriptura firmetur, non deerunt, qui existiment: Ammianum scripsisse atque sensisse, nec quidquam in corrigi aut mutari oportere. Sic autem falsò sensit Macellinus, sive quòd in vitata Plinii exemplaria incidit, ve quòd homo Græcus verba ejus Latina, quamquam apertissima, malè & aliter quàm debebat intellexit. *Hadrian. Vales.* Conjectura Henrici est mera Salmastian quam aperuit in Soliniani pag. 186. Plinium quoque Solinum cum Ammiano componens. *Gron.*

c *Septem ostiis per hoc Scythicum latus erumpit.*] Plinius lib. ix. cap. 12. Arrianus in Periplus Ponti Euxini. J. Solinus cap. 19. Schol. Apollon. lib. iv. num. 26. Jordanes in Histor. Getica. * Val. Flaccus Argonaut. lib. 8.

— *ingens Scythicum exitus Histri;*

Fundere non uno tantum quens flumina cornu

Accipimus: septem exit aquis, septem ostia pandit.

Lindenbr.

d *Pontus & nebulosus est.*] Pomponius Mela in lib. 1. Ponto loquens: *Brevis, atrox, nebulosus, raris flatibus, non molli neque arenoso litore, vicinus Aquilonibus & quia non profundus est, fluctuosus atque fervens. Vale*

e *Dulcior æquorum ceteris.*] Sallustius in Hist. *Me Ponticum dulcius quàm cetera*, ut refert Macrobius lib. 7. Saturni. Eandem dulcedinis aquarum causam

& vade

& vadofus: quòd & concrefcit aër ex humorum spiramine sæpe denfatus, & irruentium undarum ⁴ magnitudine temperatur, & confurgit in brevia tortuofa, limum globòfque aggerente multitudine circumvenientium fluentorum. Et conftat ab ultimis noftri finibus maris agminatim ad hunc feceffum pariendi gratiâ petere pifces, ut aquarum fuavitate falubriùs ⁵ fetus educant, in receptaculis cavis quæ funt ibi denfiffima, fecuri voracium belluarum: ⁶ nihil enim in Ponto hujufmodi aliquando eft vifum, præter innoxios delphinas & ⁶ parvos. Quidquid autem ejuſdem Pontici finus Aquilone cæditur & pruinis, ita perfringitur gelu, ut nec annium curfus ſubtervolvi credantur, nec per infidum & labile ſolum grefſus hominis poſſit vel jumentu firmari: quòd vitium numquam mare ſincerum, ſed permiſtum aquis amnicis tentat. Perlati ⁷ aliquantorſum longiùs quàm ſperabamus, pergamus ad reliqua. Acceſſerat aliud ad gaudiorum præſentium cumulum, diu quidem ſperatum, ſed dilationum umbrage multiplici tractum. Nuntiatum eſt enim per ⁸ Agilonem & Jovium poſtea Quæſtorem, Aquileiæ defenſores ⁹ longioris obſidii tædio, cognitòque Conſtantii exceſſu, patefactis portis egreſſos, auctores prodidiſſe turbam: iisdemque vivis exuſtis, ut ſuprà relatum eſt, omnes conſeſſionem impetraſſe delictorum & veniam.

C A P. IX. At proſperis Julianus elatior, ultra homines jam ſpirabat, periculis expertus adſiduis, quòd ei orbem Romanum placidè jam regenti, velut munanam ⁸ cornucopiam Fortuna geſtans propitia, cuncta glorioſa deferebat & roſpera: antegreſſis victoriarum titulis hæc quoque adjiciens, quòd dum teneret Imperium ſolus, nec ^h motibus internis eſt concitus, nec barbarorum uiſquam ultra ſuos exſiluit fines: ſed populi omnes aviditate ſemper ⁱ infe-

4 Al. multitudine. 5 Al. foetum. 6 Ms. pa-
os. 7 Ms. & Steph. aliquantorſum longè. 8 Ms. A-
lonem. 9 Al. longiore. i Ms. infectari.

rt Valerius Flaccus in 4.
*Quas Tanais, fluviusque Lyces, Hypanisque, Me-
lasque
Addat opes: quantoſque ſinus Mæotia laxent
AEquora. flumineo ſic agmine fregit amari
Vim ſalis, hinc Borææ cedens glacialibus avris
Pontus, & exortâ facilis concreſcere brumâ.*
ibus verſibus etiam hoc Poëta ſignificat, cauſam cur
acietur Pontus, ab horum magnitudine fluminum ori-
Sed & Mæotidis paludis aquas dulces eſſe ob eandem
uſam affirmat Polybius in 4. quòd ſcilicet fluminum
curſus id evicerit. Cum ergo aquæ ex Mæotide in Pon-
m adſiduè influant, minime mirum eſt, aquas Pontici
ris dulcioreſ eſſe. *Valeſ.*
*f Nihil in Ponto hujufmodi aliquando eſt viſum præter
noxios delphinas & parvos] Plinius libri 9. capite. 15.
Pontum nulla intrat beſtia piſcibus malefica præter vitu-*

los & parvos delphinos. Lindenbr. *
g *Cornucopiam Fortuna geſtans.*] Fortuna eo habitu
fingi ſolebat, dextrâ gubernaculum, cornu Amaltheæ
ſiniſtrâ geſtans, ut ait Dio in Orat. 64. & 65. de Fortu-
na, & Pausanias in Achaïcis. Arnobius in lib. 6. Pru-
dentius in lib. 1. contra Symm.
Formatum Fortune habitum cum divite cornu.
Denique Marcellinus Comes in Chronico Boethio ſolo
Cof. *Valeſ.*
h Nec motibus internis.] De hac profunda pace quæ
per orbem Rom. regnante Juliano manſit, ſic Libanius
in Epilogo Orationis funebriſ: ταυτὸν δυνάμεισ τεσθε τε τὸ
πάντα νοουδου ἀπὸν τε ὀμνιοσ ἢ παθὸν ἄτε γδ βάρβαροσ ὀπτασ
ἤλατο αὐτὸσ τασ σπουδικασ, ἄτ' ἐνδοθεν ἀνεπαὶν ἴσπουσ
*Qui ad hoc ut omnes ſe in officio continerent, non minus ab-
ſens valuit quàm præſens. Nam neque barbarorum quiſ-
quam arma corripuit, neque inteſtinis tumultus exortus eſt.*
Magna certè ac vera laus, niſi Chriſtianos, hoc eſt to-
tum propè orbem Rom. ut ait Gregorius Nazianzenus,
inteſtinis motibus, ac ſubdola perſecutione vexaſſet.
Idem.

Etandi præterita, ut damnosa & noxia, in laudes ejus studiis miris accendebantur. Omnibus igitur, quæ res diversæ poscebant & tempora, perpensa deliberatione dispositis, & militibus orationibus crebris, stipendiisque competentibus ad expedienda incidentia promptius animatis, cunctorum favore sublimis, Antiochiam ire contendens, reliquit i Constantinopolim incrementis maximis fultam: natus enim illic, diligebat eam ut genitalem patriam & colebat. Transgressus itaque fretum, prætercursa Chalcedona & k Libysâ, ubi sepultus est Hannibal Pœnus, inde Nicomediam venit urbem antehac inclytam, ita magnis retro Principum amplificatam impensis, ut ædium multitudine privatarum & publicarum rectè noscentibus regio quædam Urbis æstimaretur æternæ. l Cujus mœnia cum vidisset in favillas miserabiles confedisse, angorem animi tacitis fletibus indicans, pigriore gradu pergebat ad regiam: m hoc maximè ærumnis ejus illacrimans, quod n ordo squalens occurrit &

h *Ad ea expedienda incitanti.*] Sic partim Castellus, partim Gelenius correxere, cum in Editione Rom. sic excusum esset: *Ad expedienda inci ent.* Quemadmodum etiam in codice Reg. [& Colbert.] scriptum fuerat: sed ea scriptura ab antiquario deleta & interpolata est. Eundem sic legendum existimo: *Stipendiisque competentibus ad expedienda incidentia promptius animatis.* Valef.

i *Constantinop. incrementis max. fultam.*] Ist est beneficis auctam ac locupletatam. Eodem sensu incrementa liberalitatis dixit Spartianus in Hadriano. Porro quænam sint ea beneficia, quæ Julianus Constantinopoli largitus est, docet Zosimus in lib. 7. Primò ut Senatam haberet perinde ac urbs Roma: deinde portum maximum ibi edificavit, qui à meridie periclitantibus perfugium præberet. Is portus D. Juliani dicitur in leg. ult. Cod. Th. de calc. coast. Ad hæc porticum semitondam quæ forma ex forma similitudine dicebatur, ad eum portum pertinentem. Postremò Bibliothecam in Palatio dedicavit. Hæc Zosimus. Sed quod de Senatu dixit, vix credi potest. Quippe jam à Constantino Max. Senatum Constantinopolis acceperat, ut docet Libanius in Orat. ad Theodosium de seditione: τίν τε ἀντιθέτω τῆ βασιλείᾳ βουλή πάλαι, &c. & auctor Chronicæ Alexandrinæ, Excerpta denique de Gestis Constantiniani pag. 476. hujus Editionis. Verùm hæc fortasse ita conciliari possunt, si Constantinum quidem primum ea in urbe Senatum instituisse dicamus; Julianum verò ejus privilegia ac dignitatem auxisse: quod quidem confirmat egregie Mamertinus in Gratianarum actione his verbis: *An metuenda tibi est Curia, cum Senatui non solum veterem reddideris dignitatem, sed etiam plurimum novæ honoris adjecteris?* Idem.

k *Libysâ, ubi sepultus est Hannibal*] Plutarchus in Flaminio: τὴν ἐν Λιβύῃ πύλον ὄντιν Ἰννίβητα διπὸ θάλασσης, ἣ ἀπὸ ἀντιπρυμνοῦ τοῦ ἐν ἀπὸ Νίβουσα καλέεται: cumque locum fatalem Hannibali fore, oraculum prædixisse ait: Νίβουσα κρηδὸς βου-
On *Antiochiam*. Jul. Solinus cap. 44. * Marcian. Capel. lib. 6 p. 257. * *Lindobnr.*

l *Cujus mœnia*] Idest opera publica & ædificia, ab

anterioribus Principibus exstructa. Quo sensu de hac eadem civitate Nicomedia Aurelius Victor in Diocletiano dixit: *Ac mirum in modum novis adhuc cultisque manibus Romana culmina & ceteræ urbes ornate, maxime Carthago, Mediolanum, Nicomedia.* Et Ambrosius in Ep. 3. Suetonius in Nerone cap. 38. Vide Isidorum in lib. 15. C. rignum cap. 2. Valef.

m *Hoc maxime ærumnis ejus illacrimans.*] De h Juliano lacrymis loquitur Libanius in Ep. 29. ad Julianum his verbis: μακαρίζω ἡ ἔργα τῶν νεκρῶν εἶναι καὶ κρηδύλου, ἢ μὴ γὰρ ἰδὼν δάκρυσι οὐκ ἔπτο ἡ μείν τῆ ἑρμηνείᾳ ἢ ἰπὸ ἀχλαίαι μισθὰ ἰδὼν λόγῳ, ἢ τῆ ἡμαρτυρίᾳ κακῶν, &c. *Et verò Nicomediam tam tsi collapsam, beatam prædico, quæ lacrimis tuis excitari ac restitui oportebat. Illud verò tibi inferius est fletibus illis, quos Musæ Achille mortuo edidit dicuntur: nec sanguinâ guttâ, quam Jupiter in Sarpedon fudit obtus.* Idem.

n *Ordo occurrit populi.*] Hunc locum egregie mi videor restituisse. Nam cum in Mss. Flor. Regio [& Colbert.] * ac Tolof. * atque in Editione Rom. legitur *populus*, ita scribendum esse existimavi: *Squalens occurrit & populus.* Sic enim Marcellinus noster in lib. 1. Quo, inquit, *rumore percitis provinciis, ordines civitatum & populi detinebant penes se publicum defensorem.* Et rufus in lib. 25. *Et hæc quidem suppliciter ordo & populus præcabatur.* Nihil frequentius occurrit in antiquis Inscriptionibus. Verbigratâ: *Ordo & populus Neapolitan.* v. *Senatus populisque*: aut denique *Decuriones & plebs.* Nam enim omnia idem significant. Sic etiam Eusebius in lib. de vita Constantini cap. 1. utrosque conjunxit: καὶ δὲ δὲ μὲν τῆ καὶ ποταμοῦ τῶν ἀνδρῶν πάλαι ἔρο μύθησαν. Id est: *Cum populi & ordines civitatum patriis institutis regerentur.* * Sic Gregorius Nazianz. in Epistola 49 ad Olympium: τὰς πόλεις καὶ τὰς πολιτείας, καὶ ἀξιωματικούς. Id est, *Cives, & Decuriones, & Honoratos.* * Et Leo Augustus in Ep. ad Anatolium, quam refert Evagrius in lib. 1. Hist. cap. 9. ὅτι τῆ Ἀρῆς δὲ μὲν δὲ μὲν καὶ ἀξιωματικούς καὶ πολιτείας ἰσοποποῦντο. Id est: *Quem populus Alexan-*

2 populus nimium quantum antehac florentissimus : & agnoscebat quosdam ,
 3 ibidem ab Eusebio 3 educatus Episcopo , quem genere longius contingebat.
 Hic quoque pari modo ad reparanda quæ terræ subverterat tremor , abunde
 præstitis plurimis , per Nicæam venit ad Gallogræciæ fines: unde P dextrorsus
 itinere declinato , Pessinunta convertit , visurus vetusta Matris Magnæ delu-
 bra : à quo oppido bello Punico secundo , 4 carmine Cumano monente per Sci-
 pionem Nasicam simulacrum translatum est Romam. Cujus super adventu in
 Italiam pauca cum aliis huic materiæ congruentibus in actibus Commodi Prin-
 cipis digessimus per excessum : quam autem ob rem hoc nomine oppidum sit
 appellatum , variant rerum scriptores. Quidam enim figmento Deæ cælitus
 lapso , ἀπὸ τῆς πεσεῖν , quod cadere nos dicimus , urbem asseruere cognomina-
 tam. Alii memorant 1 Ilum Trois filium Dardaniæ 4 Regem , locum sic ap-
 pellasse. Theopompus non Ilum id egisse , sed 5 Midam affirmat Phrygiæ
 quondam potentissimum Regem. Venerato igitur numine , hostiisque litato
 & votis 5 Ancyram redit : eumque exinde progredientem ulterius multitudo
 inquietabat , pars violenter erepta reddi sibi poscentium ; alii querentes 1 con-
 fortiis se 6 curiarum addictos in justè , nonnulli sine respectu periculi agentes
 adusque rabiem , ut adversarios suos læsæ majestatis criminibus illigarent. Ve-
 rùm ille 7 judicibus 8 Cassiis tristior & Lycurgis , 9 caufarum momenta

2 Ms. populus. 3 Ms. ducatus. 4 Ms. Regem vel locum. 5 Ms. Anticyram. 6 Ms. curiarium iC. curia-rium.

1 Honorati & Decuriones sibi Episcopum poscunt : quibus in locis vertendis labuntur Interpretes Latini. Atqui πολιτωμόφοι sunt Decuriones apud Artemidorum in lib. 1. cap. 52. & apud Libaniam passim in tomo 2. Oratio-rium : qui & πολιτωται dicuntur ab eodem Artemidoro in cap. 82. libri 1. & in cap. 16. lib. 3. & Athanasio in Epist. id Solitarios , ubi dicit . πολλῶν πολιτωτῶν ἢ τῶ ἀπὸ τῆς δήμου & mox : βουλευτῶν ἢ δημότας pro eodem usurpat. Valef.

2 Ibidem ab Eusebio educatus Episcopo.] Hic est ille Nicomediensis Eusebius , Arianae factionis columen , qui in narrat Scriptores rerum Eccles. primò Beryti , deinde Nicomediæ fuit Episcopus , tandemque pulso Paulo Constantinop. sedem tenuit. Decessit è vita paullo ante Sardicenses concilium , teste Athanasio in Apologia ad Arianos. Ab hoc Eusebio educatum esse Julianum , testatur etiam Zonaras. Refert enim matrem Juliani adhuc gravidam , visam sibi esse in somnis Achillem parere : statimque expectatam dum marito somnium narrat , partum absque doloribus edidisse : atque hinc magna de pueri concepta spe , parentes cum Eusebio Nicomediæ Episcopo tradidisse , sacris litteris imbuendum. Idem.

3 Dextrorsus itinere declinato Pessinunta convertit.] Idem prædicat Libanius in Orat. Consulari pag. 247. ὅς ἐστι τῆς ἰουδαίας ὁδοῦ τοῦ εὐαγγέλιου , εἰς ἑβρουζίαν ἐκείνην , πρὸς τὴν ἑβρουζίαν τῆς δεξιῆς καὶ μετὰ ἀλλὰς τιμῆς ἐπαυλῆσις : &

rursus in Monodia de Juliani obitu pag. 254. Idem.
 4 Carmine Cumano monente , per Scipionem Nasicam simulacrum translatum est Romam] Livius lib. xxix. Strabo lib. xii. pag. 391. Arnob. lib. vii. Herodianus , Sil. Italicus. Lindenbr.

5 Ilum Trois filium.] Hæc translata sunt ex Herodian. lib. 1. Cui jungendus est Scholiastes Lycophronis , qui sic ait : τὸ παλαιὸν ἦ τῆς Ἀδριατικῆς τοῦ ἰσθμοῦ πρὸς τὴν ἑβρουζίαν , ὅθεν Διόδοτος ἢ Δίων ἢ τίσιον κληθῆναι τὰς τῶν ἑβρουζῶν δὲ τις ἰσοκλῆς ἔταο λέγει τὸ τίσιον κληθῆναι ἀπὸ τῶ πολλοῦ ἐκείνου τῆς Συμβολῆς τῆς πόλεως , ὅπως διὰ τὴν ἀπειρῶν τῶν γαυμάδων ἐμάχοντο τὰντα ὁ ἰσραήλ τῶν γαυμάδων ἢ τῶν ἀδελφῶν. Valef.

6 Midam affirmat.] Hic Phrygiæ Deæ Cybelæ magnificentissimum templum primus Pefinunte condidisse dicitur à Diodoro Siculo in lib. 3. Cui consentit Arnobius in lib. 2. contra nationes : Quid Phrygiam matrem , cuius esse conditor judicatur vel Midas , vel Dardanus. Eundem Midam tempore Matris M. & Atyis vixisse , scribit Arnobius in 5. Sanè filius matris Idææ dicitur Hygino fab. 191. Idem.

7 Consortiis se Curiarum] De Curialibus multa in utroque Codice , Theodosiano putà ac Justiniano , deque iis alius erit tractandi locus. Lindenbr.

8 Judicibus Cassiis tristior & Lycurgis.] L. Cassius Prætor fuit Scipione Nasicæ & Calpurnio Bestia Coff. magnâ integritatis famâ , ut docet Sallustius in Jugurthino. Idem summæ feveritatis in judicando. Unde ejus tribunal scopulus reorum dicebatur , ut scribit Valerius

æquo jure perpendens, suum cuique tribuebat, nusquam à vero abductus, acrius in calumniatores exurgens: quos oderat, multorum hujusmodi petulantem sæpe dementiam adusque discrimen expertus, dum esset adhuc humilis & privatus. Exemplumque patientiæ ejus in tali negotio, licet sint alia plurima, id unum sufficere ponit. Inimicum quidam suum, cum quo discordabat asperimè, ⁷ commississe in majestatem turbulentius deferebat: Imperatoréque diffimulante, eadem diebus continuis replicans, interrogatus ad ultimum, quiescet quem argueret, respondit, municipem locupletem. Quo audito, Princeps ⁸ renidens: *Quibus indicis, ait, ad hoc pervenisti?* Et ille, *Purpureum sibi, inquit, indumentum ex serico pallio parat.* Jussusque post hæc ut vilis, arduæ rei vilem incufans, abire tacitus & innoxius, nihilominus instabat. Quæ tædio Julianus defatigatus, ad Largitionum Comitum visum propius, *Jube* inquit, *periculoso garritori pedum tegmina dari purpurea, ad adversarium perferenda: quem ut datur intelligi, chlamydem hujus coloris memoravi sibi consarcinasse: ut sciri possit, sine viribus maximis quid pannuli proficiant leves.* Sed ut hæc laudanda & bonis moderatoribus æmulanda: ita illud amarum & notabile fuit, quod ægrè sub eo ⁹ à Curialibus quisquam appetitus licet privilegiis, & stipendiorum numero, & originis penitus alienæ ¹ firmitudine communitus, obtinebat æquissimum: adeo ut plerique territi emercarentur molestias pretiis ² clandestinis. Itineribus itaque emensis cum ad ³ Pyla

⁷ Ms. dixisse. ⁸ Al. renidens. ⁹ vulg. tæ à deest.
¹ Al. fortitudine. ² Ms. clandestinis. . . . Itineribus.

Max. in lib. 3. cap. 7. De eo lege Afconium in Miloniam. Ab hoc Cassio postea iudex Cassianus pro tristi ac severo dicitur cepit, ut apud Ciceronem 3. in Verrem, & in ea pro Roscio Amerino. Et hæc de Cassio. Quod spectat ad Lycurgum, non assentior Lindenbrogio, qui Lycurgum hic intelligit Legislatorem Spartanorum. Lycurgum enim Athen. Oratorem arbitror intelligi, cujus in reos severitas celebrata est. Diodorus Siculus in lib. 16. de eo dixit: *ὁ δὲ Λυκούργος ἐκ τῆς Σπάρτης ἦν.* Unde etiam hinc cognominatus esse videtur, quod scilicet ut hinc angues, sic ipse noxios cives & peregrinos expelleret. Aristophanes in Avibus:

Ὅτι δὲ Λυκούργος, ἡ ἀπορία τῶν κριτικῶν.

Quamquam scio Scholastem eius cognominis aliam asserere causam, quod scilicet AEGYPTO oriundus, aut quod longis eruribus esset Lycurgus. Sed nostram sententiam confirmare videtur Plutarchus in Lycurgi Rhetoricam vitam: ubi & versum illum Aristophanis adducit, sed mendosum. Ab hoc Lycurgo viri, qui in gerenda Rep. severi essent, Lycurgi dicebantur. Cicero in Epist. 7. lib. 1. ad Atticum. *Nosmetipsi, ait, qui Lycurgeti à principio fuissimus, quotidie demitigamur.* Valef.

^x *Cassius tristior & Lycurgus*] Hic ille est L. Cassius, de quo Cicero in Bruto: *L. Cassius multum potuit, non eloquentia, sed dicendi ingenio, homo non liberalitate ut alii, sed*

ipsa tristitia & severitate popularis. Ammian. lib. 31. *semel promotos agere didicisset immanter, Lycurgos invenisse se predicabat & Cassios.* * Hinc Cassiani iudices apud Cicer. pro Rosc. Orat. 2. & in Verrem Orat. 3. Vid. Acon. Pædian. Infrà lib. xxvi. * De Lycurgo res e pueris nota. Lindenbr.

^y *Caularum momenta æquo jure perpendens, suum cuique tribuebat*] Inf. *Exquisita docilitate librans, quibus modis suam civem tribueret.* Symmachus in Relatione: *Valentinian. Theodof. &c. Imp. Omnia regitis, sed sua cuique servatis, plusque apud vos justitia, quam licentia valet.* Gregor. P.P. * lib. 7. * Epist. 120. *Summum in Regibus bonum est, justitiam colere, ac sua cuique jura servare, & subiectis non finire quod potestatis est fieri, si quod æquum est custodire.* Idem.

^z *Pedum tegmine purpurea*] Quæ solum Imperatore decent: idèoque immanitate macularis reus erat, qui quis illa propria auctoritate usurpasset. De his infr. ag mus lib. xxvi. Item.

^a *Pylar venisset.*] Hujus stationis mentio fit in Itinerario Burdigalensi; *Mans. Opodandam. 12.* Scribe *Spades* ex Constantini lib. 7. *πὲρ Στρατων 1.* & Basilio in E. 361. & 379. & ex Cedreno in Basilio & in Johanne Temilce, *Mutatio Pylus m. 14. finis Cappadocæ & Cilicæ.* Meminit Pylarum etiam Q. Curtius in lib. 3. Describuntque hunc aditum Cilici & Xiphilinus & Herodianus in S. vero. Sunt & alia Pyle in Amano, quæ Ciliciam à Syria dividunt; quas describit Xenophon in lib. 1. exped

motioris ingenii sui, Præfectis proximisque permittebat, [^m ut fidenter impetus suos aliorum tendentes, ad quæ decebat monitu opportuno frenarent: nonstrabatque] subinde, se dolere delictis, & gaudere correctione. Cùmque eum defensores causarum, ut conscium rationis perfectæ, plausibus maximis celebrarent, fertur id dixisse permotus: *Gaudebam & planè, præ meque ferebam, si ab his laudarer, quos & vituperare posse adverterem, si quid actum sit secus aut dictum.* Sufficiet autem pro multis quæ clementer egit in vitibus cognoscendis, hoc unum ponere nec abhorrens à proposito, nec absurdum. Inducta in iudicium femina quædam, cùm Palatinum adversarium suum è numero projectorum, cinctum præter spem conspexisset, hoc factum in-olens tumultuando querebatur: & Imperator, ° *Prosequere*, ait, *mulier, quid te læsam existimas: hic enim sic cinctus est, ut expeditius per lutum incedat: at parum nocere tuis partibus potest.* Et æstimabatur per hæc & similia, ut ipse dicebat assiduè, vetus illa ^p *Justitia*, quam offensam vitii hominum Aratus extollit in cælum, imperante eo reversa ad terras, ni quædam suo ageret, non legum arbitrio, erransque aliquoties obnubilaret gloriarum multiplices cursus. Post multa enim etiam jura quædam correxit in melius, ambagibus circumcisis, indicantia liquidè quid juberent fieri vel vetarent ^{s q} Illud autem erat inclemens, obruendum perenni silentio, quod ^r arcebat docere magistros

4 Ms. plane me quem eff. 12. plane, moque eff. 5 Ms. Iud autem erat inclem.

Gregor. Nazianz. Episcop. in Julian. Orat. iv. pag. 55. quæ operæ pretium erit conferre. Lindenbr. [*Ut fidenter impetus suos, &c.*] Hæc cuncta usque ad vocem *nonstrabat* inclusis terminis absunt ab Editione Rom. & à codice Regio, * Variè. Tolos. [ac Colbert.] Nummque à Gelenio adjecta sunt ex conjectura, ni fallimur. In libro autem 25. ubi idem repetit Marcellinus, id eundem habetur: *Emendari se, cùm deviare à fruge bona, mittens: quod etiam ita Zonaras refert: ἐπιείκῃ δ' ἰσχυρὰ ἔλεος, ἀνατολίαν ἔλεος ἦν φιλων ἐκ ἡγήβερο.* Valef. In *Numero Protefforum.*] Audaciam P. Castelli aperit mihi Editio Romana in qua legitur *Projefforum*, perinde ac in codice Regio, [& Colbert.] * ac Tolos. * quod cur Castello displicuerit, eundem non video. Vult enim dicere Marcellinus, hunc Palatinum fuisse ex numero eorum quos Julianus in ipso imperii primordio egerat. Sic supra libro 22. *Ut parum sibi necessarios data velint abeundi potestate projecit.* & paullo post: *Agentes in rebus ex iis qui projecti sunt.* Denique in lib. 28. ad finem: *Salutat te Palladius projecticius, &c.* Ceterum ad hoc necessaria erat hæc emendatio, ut absque ea nullus huius loci sensus elici posset. Cur enim mulier illa viso latino præter spem cincto tantopere querebatur? nisi quod balteum seu cingulum per ambitum & gratiam adversario redditum esse ægrè ferebat. *Idem.*

o *Prosequere.*] Verbum Juris est: unde prosecutiones dicuntur in Codice. * Glossæ veteres, *διουσιονα*, prosecutionio, allegatio. * *Idem.*

p *Justitia, quam offensam vitii hominum Aratus extollit*] Inf. lib. xxv. *Æstimari poterat vetus illa Justitia, quam offensam vitii hominum Aratus extollit in cælum, eo imperante rediisse rursus ad terras.* Arati locus hic est de ferreo sæculo:

Καί ποτε μὴ καὶ τὰ δὴν κείνων γένε' αἰδῶσαν
Ἐπὶ δ' ὑπερβῆν.

Festus Avienus:
*Sic iusta in populos mox Virginis inculpate
Exarsere odia, & cælum pernicious intrat
Dira alis. Lindenbr.*

q *Illud autem inclemens obruendum perenni silentio, quod arcebat docere*] * Lib. xxv cap. iv. *Illud inclemens, quod docere vetuit magistros Rhetoricos & Grammaticos Christianos, ne transirent à numinum cultu.* Videndus I-fidorus in Chronicis, & Orosius in Juliano lib. 7. cap. 30. Simile quid de Abdalla in Historia Miscella anno 766. * Julian. Epist. 43. Socrat. lib. 1. cap. 14. Theodoret. Histor. Eccles. lib. 111. cap. 7. Rufinus lib. 11. cap. 32. Cassiodorus Histor. Tripart. lib. vi. cap. 17. Gregor. Nazianz. in Julian. Orat. 1. pag. 277. Ambros. contra Symmach. relati. 1. Augustinus Episc. Confess. lib. 8. cap. 5. *Idem.*

r *Arcebat docere Magistros Rhetor.*] Nihil atinet hic repetere ea, quæ abluinc biennium ad Excerpta Johannis

^a natus, ut ferebatur, apud ^b Epiphaniam Ciliciæ oppidum, auctusque in
 damna complurium, contra utilitatem suam rei que communis Episcopus Ale-
 xandriæ est ordinatus, ^c in civitate quæ suopte motu, & ubi causæ non suppe-
 tunt, seditionibus crebris agitur & turbulentis, ut oraculorum quoque loqui-
 tur fides. His efferatis hominum mentibus Georgius quoque ipse grave accesser-
 rat incentivum, apud patulas aures Constantii multos exinde incusans, ut ejus
 recalcitrantes imperiis: professionisque suæ oblitus, quæ nihil nisi justum sua-
 det & lene, ad delatorum ausa feralia desciscibat. Et inter cetera dicebatur id
 quoque malignè docuisse Constantium, quod in urbe prædicta ædificia cuncta
 solo cohærentia, à conditore Alexandro magnitudine impensarum publicarum
 exstructa, emolumentis ærarii proficere debent ex jure. Ad hæc mala id quo-
 que addiderat, unde paullo post trusus est in exitium præceps. Reversus ex co-
 mitatu Principis, cum transiret per speciosum Genii templum, multitudine
 stipatus ex more, flexis ad ædem ipsam luminibus, ^d *Quamdiu*, inquit, *sepul-*
crum hoc stabit? Quo audito velut fulmine multi perculsi, metuentisque ne
 illud quoque tentaret evertere, quidquid poterant, in ejus perniciem clandesti-
 nis insidiis concitabant. Ecce autem repentè perlato lætabili nuntio indicante
 extinctum Artemium, plebs omnis elata gaudio insperato, vocibus horrendis
 infrendens, Georgium petit: raptumque diversis mulcandi generibus proterens
 & conculcans divaricatis pedibus. Cumque eo Dracontius Monetæ Præposi-
 tus, & Diodorus quidam veluti Comes, injectis per crura funibus simul exa-

^a *Natus apud Epiphaniam Ciliciæ oppidum.*] At hunc Georgium Cappadocem ubique vocat Athanasius in Epistola ad Solitarios, & in Epist. ad Orthodoxos: & Sufptorem titulorum sacri ærarii prius fuisse ait Constantiopolis, deinde cum omnia depeculatus esset aufugisse. Hujus Georgii sic interempti libros omnes cum philosophicos & poeticos, tum Christianos Julianus Aug. servari iussit epistola missa ad Præfectum Aegypti: ut gravit Pithœus in margine Marcellini sui, quem legi.] De Georgio consentanea dictis Athanasii scribit Gregorius Nazianz. in Oratione 21. p. 382. De ejusdem avaritia & exactionibus, quibus Alexandrinos instar publicani exavit, consule Epiphaniam in hæresi 76. contra Anaxeos. * *Vales.*

^b *Epiphaniam Ciliciæ oppidum*] Quatuor hujus nominis civitates fuere, quas recenset Stephan. in *Enchirid.* Lindenbr.

^c *In civitate quæ suopte motu seditionibus agitur.*] ditiosum Alexandrinorum ingenium à multis Scripto-ribus notatum est, Græcis Latinisque. Nam ut omittam Historias Polybii, Pollio in xxx. Tyrannis, eos ob levissimas ad gravissimas seditiones erumpere solitos cit. Idem ait Vopiscus in Saturnino, & Evagrius in l. 2. Hist. Eccl. cap. 8. Postremò Q. Curtius in 4. *AE-*
ptii, inquit, *vana gens, & novandis quàm gerendis a-*

prioribus. * Ingens præ ceteris fuit sub Gallieno Aug. se-
 ditio, relata à Dionysio Alexandrino in Epistola ad Hie-
 racem: de qua vide Eusebium in libri 7. Hist. Eccl. cap. 21. & Rufinum in cap. 18. hb 7 qui hæc scribit: *Sed &*
apud Alexandriam etsi nulla struere mali causa sit, eo
ipso quod g nus hominum ferox, seditiosum, & super in-
quietum est, civiles inter se motus, &c. Lege Socratem li-
 bri 4. cap. 16. & libri 7. capite 13. * *Vales.*

^d *Quamdiu sepulcrum hoc stabit*] Veteres Christiani
 templa Gentilium per contemptum sepulcra vocabant, quod ubi Dii illorum sepulti fuerant, templa exstrui
 coepere. Id ex Minucio Felice, Arnobio aliisque notissi-
 mum est: sed postea Gentiles id in Christianos retorque-
 re coeperunt ob Martyrum scilicet reliquias in Basilicis
 conditas & cultas. Unde Christianorum Ecclesias non
 aliter vocabant quàm *τὰς*. Sic Libanius in Orat. fune-
 bri ad calcem: *ἡμεῖς ἰσχυροὶ τῆς ἑξῆς ἀποκαθάρσει τῶν τὰς*
πατρῶν ἰερῶν ἡμῶν τῶν ἰσχυρῶν, &c. At nos speraba-
 mus sepulcra templis cessura esse, cum omnes sponte ad aram
 curverent. Idem in Orat. adversus doctrinæ suæ obtre-
 ctatores, *οἱ περὶ τῶν τὰς* pro Christianis ponit. Nec ali-
 ter Julianus in Misopogone: *τῶν περὶ τῶν τὰς καὶ ἀνομιῶν*
ὑποκρίσει: & iterum paullo infra. Denique Antoninus
 quidam apud Eunapium in AEdesio: *ἔρασαν τὰ ἱερὰ τὰς*
ὑποκρίσει. Idem.

nimati sunt: ille quòd aram ^e in Moneta quam regebat, recens locatam. ^{ever-}tit: alter quòd dum ædificandæ præfset Ecclesiæ, ¹⁸ cirros puerorum licentiùs detondebat, ^h id quoque ad Deorum cultum existimans pertinere. Quo non contenta multitudo immanis ⁱ dilaniata cadavera peremptorum camelis imposita ^k vexit ad litus: iisdemque subdito igne crematis, ^l cineres projecit in mare, id metuens ut clamabat, ne collectis supremis, ædes illis exstruerentur ut reliquis, qui deviare à religione compulsi, pertulere cruciabiles pœnas, adusque gloriosam mortem intemerata fide progressi, & nunc Martyres appellantur. Poterantque miserandi homines ad crudele supplicium ducti, Christianorum adjumento defendi, ni Georgii odio omnes indiscretè flagrabant. Hoc comperto, Imperator ad vindicandum facinus nefandum erectus, jamque expetiturus pœnas à noxiis ultimas, mitigatus est lenientibus proximis: ^m missò que ⁿ edictò, acri oratione scelus detestabatur admissum, minatus extrema, ^l deinde tentatum fuerit aliquid, quod justitia vetet & leges.

CAP. XII. Inter hæc expeditionem parans in Persas, quam dum animi robore conceperat celsò, ad ultionem præteritorum vehementer elatus est, sciens & audiens gentem asperrimam per sexaginta ferme annos inuisse Orienti cædum & direptionum monumenta sævissima, a internecionem exercitibus nostris sæpe deletis. Urebatur autem bellandi gi-

^e In moneta, quam regebat] Moneta vocat locum ipsum eudædis numinis destinatum, ut non semel in Codic. Theod. & Justin. In veteri urbis C. P. Descriptione: *Moneta, Portum Theodosianum, Ficos undecim, &c. Sidon. Apollin. Carm. 23.*

Delubris, Capitolis, Monetis.

* Macrobius in Soannium Scip. lib. 1. cap. 6 p. 54. *Seminem semel intra formandi hominis monetam locato.* * Lindembr.

^f Cirros puerorum licentiùs detondebat] Ex more ac disciplina religionis Christianæ Theodorus hic fecit, quâ insolens vitam luxuriantibus capillis deliciari: quos etiam qui devotiores, in xpo & ad eum utque detondere solebant. Salvianus Massil. de Gubernatione Dei lib. VIII. *Non sine causa itaque istud fuit, quòd inter Africæ civitates, & maxime intra Karthaginis muros palliatum & pallidum, & recis comarum fluentium jubar usque ad eum conspici videre, tam felix ille populus, quam infidelis sine convictio atque execratione vix poterat. Et si quando aliquis de se ravis, aut de Aegyptiorum canobis, aut de sanctis Hierusalem locis, aut de sanctis eremi venerandisque secretis ad urbem illam officio divini operis accessit, simul ut populo apparuit, contumelias, sacrilegia, & maledictiones excepit, &c. Atque hinc paullatim rasura clericalis originem sumit. Idem.*

^g Cirros puerorum lic. detondebat.] Id est, ut existimo, Lectores ordinabat. Nam iis temporibus ingenii adolescentem admodum pueri ad id officium cooptabantur, ut de Gallo & Juliano scribunt Auctores Hist. Eccl. Paulinus in Epithalamio Juliani, & in Natali S. Felicis:

----- *Primis Lector servavit in annis.*

Quicumque autem Clerici capiebantur, iis statim emebatur coma: unde tonderi dicuntur absolutè, & Clero mancipantur, apud Gregorium Turon. aliòsq; Sed fortasse nihil hoc in loco ejusmodi intelligendum & maxime cum Diodorus, de quo hic sermo est, Comedicatur, non Episcopus. *Palef.*

^h Id quoque ad Deorum cultum existimans pertinere Hunc locum illustrat Theodoritus in *Quæstionibus Leviticum capite 28. ita scribens: εὐδοκίαν ἔδειξας μὲν ἃ κηρὸν ἢ πικρὸν τὰς κεφαλὰς, ἀλλὰ μακρὸν ἴαν, ἢ τῆτος μὲν ἄλλοις ἀνατιθῆναι τοῖς δαίμονι. Solent Græci (id est Gentile) capita puerorum non detondere, sed cirros relinquere, e que postea demonibus dedicave. * Idem.*

ⁱ Dilaniata cadavera peremptorum camelis imposita Cum ipsis cadaveribus hos camelos combustos Socra ait Hist. Eccles. lib. III. cap. 2. *Lindembr.*

^k Vexit ad litus.] In codice Reg legitur *ad litus*. & illius ni fallor. * In Ms. quoque Tolos legitur *ad litu* [in Colbertino *ad litus*, male.] *Palef.*

^l Cineres projecit in mare] Vid. Velferi Annot. *Passion. Afric. p. 55. b. * Lindembr.*

^m Missòque edictò] Existat Juliani edictum, sive c Solaportius, hac de re apud Socrat. lib. III. cap. 3. & volumine Epistolar. Julian. num. 10. cujus etiam Ca odorius Hist. Tripart. lib. 6. cap. 9. aliique Ecclesiasticæ Scriptores meminerunt. *Idem.*

ⁿ Missòque edictò, &c.] Existat hoc edictum apud Socratem in libri III. capite III. *Palef.*

mino desiderio : primò quòd impatiens otii lituos somniabat & prælia: dein quòd in ætatis flore primævo objectus efferarum gentium armis : ° recalentibus etiamtum Regum precibus & Regalium, qui vinci magis posse. quàm sup- plices manus tendere credebantur, ornamentis illustrium gloriarum inferere Par- thici cognomentum ardebat. Quæ maximis molibus festinari cernentes p ob- trectatores desides & maligni, unius corporis permutatione tot cieri turbas in- tempestivas indignum & perniciosum esse strepebant, studium omne in disse- rando procinctu ponentes : & dictitabant his præsentibus, quos audita referre ad Imperatorem posse rebantur, cum ni sedatiùs ageret, immodica rerum secun- darum prosperitate, velut luxuriantes ubertate nimia fruges, bonis suis pro- tinus occasurum. Et hæc diu multùmque agitantes, frustra virum circumlatra- bant immobilem occultis injuriis, ut 9 Pygmæi vel r Thiodamas agrestis ho- mo Lindius Herculem. Ille tamen ut majoris præter ceteros spiritus, nihilo lentiùs magnitudinem expeditionis secum commentans, in præparandis con- gruis operam navabat enixam. f Hostiarum tamen sanguine plurimo aras cre- britate nimia perfundebat, tauros aliquoties immolando centenos, & innume- ros varii pecoris greges, 9^c avésque candidas terrâ quæsitas & mari: adeo ut in dies pæne singulos milites carnis distentiore sagina victitantes incultiùs, potús- que aviditate corrupti, humeris impositi transeuntium, per plateas v ex pu-

9 Ms. avésque.

o *Recentibus etiamtum.*] Mss. codicum lectionem hic effitui, quam primus Gelenius mutaverat. Sic autem loquitur Marcellinus noster in fine hujus libri: *Et recalcit adhuc apud quosdam licet raras consideratio mundani motus.* Et in Collatione 3. Carthaginensi Petilianus Episcopus dicit: *Me id petisse, adhuc recalent gesta.* Valef.

p *Obtrectatores desides & maligni.*] Christianos intelligit, qui hanc Persicam Juliani expeditionem, ut intempestivam, nondum rebus Romanis intus probè con- titutis, reprehendebant: ut videre est in Philippica 2. regorii Nazianzeni. *Idem.*

q *Pygmæi vel Thiodomas agrestis homo Lindius*] Phi- stratus Icon. lib. 11. de Pygmæis: ἀλλὰ τὸ θεῖος, ὅτι ἡ θεοκλία ἐστὶ, καὶ ἀποκτενεῖται φασὶ καθεύδοντα. Hercules verò ἐστὶ ποσειδὸς παρὰ τοὺς οὐρανὸς ἔξαρθε, ἐς τὴν γῆν τὴν ἐπιθεταί. rectè in Ammian. restituiimus *homo Lindius*: nam τὸ *Lyn- us*, quod in vulg. habetur, corruptum est. Vid. Philo- rat. in Theodamante. *Lindenbr.*

r *Thiodamas agrestis h. Lindius.*] Apollodorus in Bi- otheca bubuleam illum Rhodium, qui Herculem con- ciis laceravit, tacito nomine memorat: sed Theoda- antem ab eo distinguit, quem quidem Dryopium bu- bulcum facit. *Valef.*

f *Hostiarum sanguine plur. aras perfundebat, tauros ali- quoties immolando centenos*] Zonaras in Juliano pag. 22. οὐδὲ τῷ Δαρμάτῳ Ἀπὸλλωνίου ἐκατόμηνος θύας. * *Lindenbr.*

9 *Avésque candidas.*] Restitui scripturam codicis Re-

giiac Florentini, * & Tolof * [ac Colbert.] In Edi- tione Rom. legebatur *avésque*, ex quo Castellus corre- xerat *ovésque* ineprè: quippe cùm Marcellinus innume- ros varii pecoris greges jam dixerit. Adde, quòd oves candidas invenire non magni laboris est. Aves itaque scripsit Marcellinus, quas Julianus suis sæpe manibus profecabat, ut prædicat Libanius in Orat. Consulari p. 245. *Valef.* Paulo ante de Leuce insula: *Ibi & aquæ* (ubi ex paterno exemplari video esse qui scribendum judica- verit *aquile*) *sunt, & candidæ aves nascuntur halcyoni- bus similes.* Gron.

v *Ex publicis ædibus.*] Tempa Deorum intelligit, in quibus Julianus victimas immolabat, & idolothyta mili- tibus dividebat. Addit Marcellinus: *Ubi vindicandis potius quàm cedendis conviviis indulgebant.* Non quòd novum insolensque esset, Gentiles in templis convivari: id enim in usu fuisse docet Vopiscus in Tacito, aliique plures. Eòque alludit Tertullianus de Corona, cùm dic- cit: *Et exerebabit pro templis, quibus renuntiavit: & cenabit illic, ubi Apostolo non placet.* Sed Marcellinus vindica- nda hæc convivia appellat, cùm homines in templis Deorum immortalium sædè inebriantur. Sic autem scribendum esse hunc locum existimo: *Ubi vindicandis potius quàm sedandis conv. indulgebant.* Quemadmodum loquitur Diocletianus in lege contra Manichæos: *Cùm vel cohibenda sint, vel etiam vindicanda.* Idem error in Epist. Ambrosii 24. occurrit: *Malui jurgium compositione cedere, quàm pronuntiatione acerbare.* Scribendum enim est *sedare.* Valef.

blicis aedibus, ubi vindicandis potius quam cedendis convivii indulgebant, ad sua diversoria portarentur: Petulantes ante omnes & Celtæ, quorum ea tempestate confidentia creverat ultra modum. Augebantur autem cærimoniarum ritus immodicè, cum impensarum amplitudine antehac inusitata & gravi: & * quisque cum impræpeditè liceret, scientiam vaticinandi professus, juxtà imperitus & docilis, sine fine vel præstitutis ordinibus, oraculorum permittebantur scitari responsa, & exstispicia, nonnumquam futura pandentia oscinumque & auguriorum, & omnium fides, si reperiri usquam posset, affectata varietate quærebatur. Hæcque dum ita procedunt, more pacis multo rurius curiosior Julianus novam consilii viam ingressus est, y venas fatidica z Castali recludere cogitans fontis: a quem obstruxisse Casar dicitur Hadrianus mole saxorum ingenti, veritus ne ut ipse præcinentibus aquis capeffendam rempublicam comperit, etiam alii similia docerentur: 1 ac statim b circumhumata corpora statuit exinde transferri c eo ritu, quo d Athenienses insularum purgaverant Delon.

CAP. XIII. Eodem tempore die x i. Kalend: Novembrium amplissimum e f Daphnæi Apollinis fanum, quod Epiphanes Antiochus Rex ille condidit

i Mf. adfatus.

x *Quisque cum impræped. liceret scientiam vaticin. professus.*] Quod quidem capitale fuerat sub Constantio, ut præter Marcellinum nostrum tot in locis, docet Libanius in Orat. de vita sua pag. xi. & tot leges Constantii de maleficis & mathematicis, in Codice relata. Eleganter Mamertinus in Gratianum aetione ad Julianum. *Susplicere, inquit, in celum licet, & securis contemplari astra luminibus, qui pectus ante pecorum ritu in hominum visus trepidos figebantur: quis enim spectare audeat ortum sideris, quis occasum? Ne a vicole quidem, quorum opera ad motum signorum celestium temperanda sunt, tempestatibus præsentia videntur. Ipsinuatæ, qui nocturnos cursus ad astra moderantur, stellarum nominibus absquebant.* Sub Juliano itaque Mathematicis, & haruspiciibus, & Ariolis libera fuit artes suas exercendi licentia, adeo ut modum in eorum Marcellinus desiderarit. Libanius in Orat. funebri, pag. 291. inter laudes Juliani prædicat. *hæc præterea in locis suis: & in vita sua, p. 41. Falsè.*

y *Venas fatidicas Castali recludere cogitans fontis.*] Copiosè hæc narrat Sozomenus Histor. Eccles. lib. v. cap. 18. *Lindenbr.*

z *Castali fontis.*] De quo Gregorius Naz. in Orat. 2. in Julianum, quas Philippicas soleo vocare: *πάλιν ἡ Καστάλια πηγήν τε καὶ τὴν αἰὲς ἡ, ἢ ἰδὼν ἔστιν ἡ μακροβόλον, ἀλλὰ τὸ ἀπόρον.* Ubilege quæ Nonnus Scholiastes adnotat. *Falsè.*

a *Quem obstruxisse Casar dicitur Hadrianus.*] Sozom. lib. v. cap. 18. *Lindenbr.*

b *Circumhumata corpora statuit exinde transferri.*] Præcipuè reliquias Babylonæ Martyris. Sozom. lib. v. cap. 17.

Evagrius lib. 1. cap. 16. Rufinus Histor. Eccles. cap. 1.

* Zonar. in Juliano p. 22. * *Idem.*

c *eo ritu, quo Athenienses insulam purgaverant Delon.*] Herodotus lib. 1. pag. 27. *Καθάρουσι δὲ αὐτὴν, ἢ τὸ ἔργον τὸ ἐπὶ τῆς αἰχμῆς τὰ γὰρ πάντα ἕξουσας τὰς νεκρὰς μεταπέμπουσι ἐν τῷ ἕρπυλλον ἢ δὲ αἰχμῆς.* *Idem.*

d *Athenienses insulam purgaverant Delon.*] Bis est ab Atheniensibus purgata Delos ex Apollinis responso. Pmo enim eam purgavit Pisistratus, ut narrat Herodotus in Clio. Sed cum Pisistratus haud totam insulam purgavisset, sed quantum duntaxat è templo quaquaveri prospicere poterat, rursus eam Athenienses integram ipsi oraculi iussu lustraverunt anno 6 belli Peloponnesiaci, fusè narrat Thucydides in lib. 3. Diodorus Siculus in *Falsè.*

e *Daphnæi Apollinis fanum, quod Epiphanes.*] Sozomenus lib. v. cap. 13. à Seleuco patre Antiochi conditum scribit: quibus locum quoque eus narrat lib. eod. cap. De Antiocho Epiphane vid. Eustath. in Dionys. ad illi vers. *Ἀντίοχος πύθων*, pag. 118. *Lindenbr.*

f *Daphnæi Apollinis fanum, quod Epiphanes Antiochus.*] Immo Seleucus Nicator id templum primus construxit dicitur, teste Libanio in Antiochico, p. 349. Sozomeno in lib. 5. cap. 19. Nam cum ei inter vendendum in eo loco aureus teli mucro è terra se ostendisset, simulque draco capiti supervolans apparuisset, veteris oraculi quo Daphnen Apollini consecrare motus fuerat, locum Apollini sacravit, nemusque ac templum addidit, ut ait Libanius: in quo legendum est, *ἀσπίδα τὴν ὑπὸ τοῦ ἐπιπέδου ἰδεντο, ἢ φωνὰ ἢ νόον ἰδὲντο, &c.* Id tortasse Antiochus Epiphanes hoc Apollinis templum aëdit, & donariis ornavit. Ludos certè magnificenti-

iracundus & sævus, & simulacrum in eo Olympiaci Jovis imitanti æquiparans magnitudinem, subita vi flammaram exultum est. Quo tam atroci casu repentè consumpto, ² ad id usque Imperatorem ira provexit, ut quæstiones agitari juberet solito acriores, & majorem ecclesiam Antiochiæ claudi. § Suspicabatur enim id Christianos egisse stimulos invidiâ, quòd idem templum inviti videbant ^b ambitioso circumdari peristylio. Ferebatur autem licèt rumore levissimo, hac ex causa conflagrasse delubrum: quòd ⁱ Asclepiades Philosophus, cujus in actibus Magnentii meminimus, cum visendi gratiâ Juliani ³ peregrè ad id suburbanum venisset, ^{kl} Deæ Cælestis argenteum breve figmentum quocumque ibat secum solitus efferre, ante pedes statuit simulacri sublimes, ^m accensisque cereis ex usu cessit: unde medietate noctis emensa, cum nec adesse quisquam potuit nec juvare, volitantes scintillæ adhæfere materiis vetustissimis, ignesque aridis nutrimentis erecti, omne quidquid contingi potuit, licèt ardua discretum celsitudine, concremarunt. Eo anno, sidere etiam tum instante brumali, ⁿ aquarum incescit inopia metuenda, ut & rivi arefcerent

2 Al. id adusque. 3 τὸ περὶ γρηγορ. ms. deest.

mos ab eo Daphne celebratos fusè describit Polybius apud Athenæum. *Valef.*

g *Suspiciabatur enim id Christianos.* Id certè affirmat Julianus in Misopogone his verbis: *ἰπὶ τῷ ἀποπέμειλιν ἢ κερῶν τῷ Δάσωνι, εἰ μὴ ἀρσιτέμῳ τὰ πορῶ τῶν θεῶν ἐξ ἑμῶν ἀντέδοκῶν τοῖς κερῶν ἢ δὲ λαβόντων ἢ ἀνακτινῶσι τὰ κερῶν τὸ τίμω. τὸ τῷ Δαρῶνι δὲ εἰ εἶτε λαβόντες εἶτε μὴ, τὸ πῶρ ἐδείξαν ἑαυτοῖς. Postquam verò cadaver ex Daphne amovimus, quidam ex vobis inimicus erga Deos religiosus, templum Daphnæ Apollinis tradiderunt iis, qui ob mortui reliquias amotas erant insensu. At illi seu clam, seu aliter, templum incendio consumpserunt. dem.*

b *Ambitioso circumdari peristylio* Id est, atriiis columnariis amplissimis, ut in hoc lib. xxxi cap. 16. ubi de Senapii descriptione. * Staius Silvar. 3. pag. 69. *Innumervis datia interstincta columnis.* * Glossarium vetus: *Peristylum, περιστῆλον;* & alibi, *περιστῆλον, mansio.* Pollux lib. 1. cap. 8. *Ἐἴποις δ' ἀντὶν περιστῆλον τῶν περικίονα, ἢ γὰρ τῶν ἢ κίον ἀνομάζονται, ἢ δὲ αὐτῶν ἀκίον περιστῆλον.* Peristylis voce Vitruvius utitur lib. 1. cap. 1. lib. vi. cap. 4. * & Suet. lib. 2. pag. 55. cap. 82. Plin. Epist. 72. ad Trajan. Cicero pro domo, *amplissimum peristylum.* Varro apud Nonium, in Sabulum. * *Lindenbr.*

i *Asclepiades Philosophus.* Hic Asclepiades Cynicæ ecclæ Philosophus ad Constantini comitatum venerat tempore Magnentiani bellii, ut Marcellinus indicat. Julianus in Orat. ad Heraclium *πῶς κωσῆσιον*, ejus meminit: *ὁ κωσῆσιον ἄσκληπιῶν, &c. Valef.*

k *Dea Cælestis* Vid. P. Pithœi Adversar. lib. 1. cap. v. * Prosper. de Provid. lib. 3. cap. 38. * *Lindenbr.*

l *Dea Cælestis.* Cælestem Deam Carthagine præcipuè cultam esse pervulgatum est, quam Leoni in fidentemingere solebant, ut docet Apuleius in principio lib. 6.

Magna Jovis germana, & conjuga, seu tu Saminites vocata delubra, sive celsæ Carthaginis, quæ te virginem vesturâ leonis calo commicantem percolit, beatas sedes frequentat. Unde Tertullianus in Apoletico. cap. 12. *Ad bestias, inquit, impellimur. Certe, quas Libero, & Cybele, & Cælesti applicatis.* Et Dio in Helagabalo scribit, eum cum Uraniam Carthaginensium Deo suo despondisset, dona propter nuptias a subditis exegisse: dotem autem accepisse leones duos aureos, qui Urania appliciti erant. Ceterum hujus Cælestis cultum Carthaginenses à Phœnicibus, quippe Phœnicum coloni didicerant. Phœnices enim & Assyrii Venerem *ἄσκλην* magnopere colebant, teste Herodoto in lib. 1. & Pausania in Atticis. Herodianus etiam in lib. 5. refert, quom Assyrii Uranium seu Cælestem vocant, eam à Phœnicibus dici *ἀσκλην*: quod confirmat Marcius Capella in lib. 3. principio: *Astroarchemque, Uraniam certe Libysam apparuisse rati, locum confessionis honoratissime præbuere.* Valef.

m *Accensisque cereis ex usu cessit* Paganæ superstitionis institutum fuit, cereos ante idola accendere. Hieronymus lib. xvi. c. 57. in Esaiam: *Tutela simulacrum cereis venerans & lucernis.* Quod cum in Christianorum quoque Ecclesiis frequentari Vigilantius Barcionensis animadvertisset, ægrè admodum tulit: ejus hæc verba refert D. Hieronymus: *Properitum gentilitium videmus, sub prætextu religionis introduatum in Ecclesias, Sele adhuc fulgente moles cereorum accendendi, &c.* Sed moris hujus causam eruditè admodum D. Hieronymus in Tractatu contra Vigilantium docet. *Lindenbr.*

n *Aquarum incescit inopia.* Ex qua caritas annonæ consecuta est, ut docet Libanius in Orat. quæ *προβουρῆς* seu legatio inscribitur, & in vita sua, pag. 42. in qua quidem pænuria Julianus tredecim millia modiorum tritici Antio. hebentibus largitus est. Libanius in legatione, pag. 168. & Julianus in Misopogone. * De hac aqua-

quidam, & fontes antehac aquarum copiosis pulsibus abundantes: sed in intergrum postea restituti sunt. Et quarto Nonas Decembres 4 vergente in vespere die, reliqua Nicomedia collapsa est terræ motu, itidemque Nicææ portio non mediocris.

CAP. XIV. Quæ tametsi maxitiam sollicito incuterent Principi, residua tamen non contemnebat urgentia, dum pugnandi tempus ei veniret optatum. Inter præcipua tamen & seria illud agere superfluum videbatur, quod nulla probabili ratione 0 p suscepta, popularitatis amore 9 vilitati studebat venalium rerum, quæ nonnumquam fecus quàm convenit ordinata, inopiam gignere solet & famem. Et Antiocheni ordine id tunc fieri, cum ille juberet, non posse, apertè monstrante, nusquam à proposito declinabat, Galli similis fratris, licèt incruentus. Quocirca in eos deinceps sæviens ut obrectatores & contumaces, 1 f volumen composuit investivum, quod Antiochense vel Miso-

4 Ms. vergente in se vesp.

rum penuria Chrysothomus in Oratione 1. & 2. in Babyloniam pag. 724. & 781. & Homilia iv. de laudibus S. Pauli sub initium; item Homilia 4 in S. Matthæum: ubi hanc fictitatem adscribit Juliani Aug. sacrificiis, quibus capita fontium polluerat: denique in Homilia 39. in Epistolam priorem ad Corinthios. *Vales.*

o *Suscepta popularitatis amore vilitati studebat venalium rerum*] Sozomenus Histor. Eccles. lib. v. cap. 18. Socrat. lib. 111. cap. 15. Cassiodor. lib. vi. cap. 40. *Lindenbr.*

p *Suscepta popularitatis amore.*] Casaubonus ad Hieroniam August. adnotavit scribendum esse *suscepto*: sed cum in codice Regio [& Colbert.] & in Editione Rom. scriptum invenirem *suscepta*, auctoritatem eorum exemplarium sequi malo. Quid enim planius hac scriptura? *Nulla probabili ratione suscepta, popularitatis amore vilitati studebat venalium rerum.* Julianus enim cum plebem infamam, statim atque Antiochiam ingressus est, in theatro clamantem audisset, annonam nimis caram esse: annona pretium constituit, aureum scilicet pro xv. modis. Et ipse primus frumentum quod ex Aegypto libi advectum fuerat, venale in foro propositum, eo quo dixi pretio vendidit. Sed Curiales cum eam vilitatem viderent, frumentum quidem Principis emerunt: suum autem in agris suis extra Antiochiam majore pretio vendiderunt. Quod cum indignè ferret Julianus, Curiales omnes in Palatium accitos acerbè increpuit, & in custodia duci iussit: sed mox misso milite unumquemque in domum suam dimitti præcepit, ut narrat Libanius in Orat. funebri, p. 306. & Julianus in Misopogone. *Vales.*

q *Vilitati studebat.*] Adeo non puduit maximos olim Principes curam publicæ annona gerere, petentique populo vilitatem prononere. Exemplum suppeditat Tacitus in sine lib. 2. de Tiberio, & Lampridius in Alexandro Cævero. Idatus denique in Fastis, Constantio IV. &

Maximiano IV. Coss. *Vilitatem*, inquit, *Imperatore jufferunt esse.* Id tamen moderatè & cum iudicio feridebet: alioquin, ut ait Marcellinus in hoc loco, vilitas aliter quam convenit ordinata, inopiam gignit & famem. Quod sanè de Commodò testatur Lampridius. *Ipse vero*, inquit, *seculum aureum Commodianum nomine assumulans, vilitatem proposuit, ex qua majorem postea penuriam fecit.* Itaque in Juliano id meritò reprehendit Scocrates in lib. 3. cap. 15. *Idem.*

r *Volumen composuit investivum, quod Antiochense vel Misopogonem app.*] Gregor. Nazianz. Zosimus lib. 11 pag. 713. in Julian. Orat. 2. * Zonaras in Juliano, Socrat. Histor. Eccles. lib. 111. cap. 15. Sozomenus lib. v. cap. 18. Cassiodorus lib. vi. cap. 40. Nicephorus Callistus lib. x. cap. 27. *Lindenbr.*

s *Volumen composuit investivum, quod Ant. vel Misopogonem.*] Hic locus fraudi fuit viro doctissimo, qui Misopogonem adnotavit à Juliano scriptum esse sub fine anni 362. Mamertino & Nevitta Coss. sed Julianus ipse in eo elegantissimo Satyrico apertè significat, sequenti anno scriptum fuisse. Etenim & Calendarum Jan. munit, quibus Consul ipse processit, & votorum. *Ἡμετέρας ἡμετέρας ἡμετέρας*, &c. quem locum in Notis ad lib. 29. explicabimus. Et Juliani avunculi sui mortem commemorat, qui anno D. 365. interiisse dicitur à Marcellino Postremo in pag. 66. Antiochiensis inducit conquereutes, quod gravitatem ac tristitiam ipsius septimo jam mense tolerarent. Ingressus autem erat Antiochiam si exitum mensis Junii, ut supra notavi. Igitur præsertim mense Januario id opus Julianus edolavit. Proin malè Consulatu Mamertini & Nevittæ id retulit Marcellinus: qui neque causam ipsam, propter quam id volumen est scriptum, satis expressisse mihi videtur. Consule Socratem in lib. 3. cap. 15. & Sozomenum in v. *P. les.* Et quoties id fit vel ab accuratissimis, ut aliquid narrando præcipiant? Quæ vero hic culpa Ammiani, quod diserte monet id *deinceps* composuit? Et ad quod quo tempore illam volumem referre possimus, quum ja-

pogonem appellavit, probra civitatis infensa mente dinumerans, addensque veritati complura: post quæ multa in se faceret dicta comperiens, coactus dissimulare pro tempore, irâ sufflabatur internâ. Ridebatur enim ut ^r Cercops, homo brevis, humeros extentans angustos, & ^v barbam præ se ferens hircinam, ^x grandiaque incedens tamquam ^y Oti frater & Ephialtis, quorum proceritatem Homerus in immensum tollit: itidemque ^z victimarius pro ^a sacricola dicebatur, ad crebritatem hostiarum alludentibus multis: & culpabatur hinc opportunè, cum ostentationis gratiâ ^b vehens licenter pro sacerdotibus sacra, ^c stipatusque mulierculus lætabatur. Et quamquam his paribusque de causis indignaretur, tacens tamen motumque in animi retinens potestate, sollempnia celebrabat. Denique præstituto feriarum die ^d Casium montem ascendit nemosum, & tereti ambitu in sublime porrectum, ^e unde secundis galliciniis videtur primò Solis exortus. Cumque ^f Jovi faceret rem divinam, repente con-

uarto nonas decembres facta enarrasse ostenderit? Utrique minimum ad anni sequentis aliquam partem. Gron. ^r Cercops] Vid. Suid. in Κέρκωτες. Lindenbr. ^v Barbam præ se ferens hircinam] Lib. xxv. Hirsuta arba in acutum desinens vestitus: qualis Philosophorum (quorum mores Julianus adfectabat) barba erat. Arab. lib. 6. barbabori ponderis & philosophice densitatis. Apuleius Milec. xi. Nec ille deerat, qui Magistratum aspicibus purpuræque laderet: nec qui pallio, baculoque, & uxeis, & hircino barbitio Philosophum fingeret. Hieronymus ad Eustoch. de Virginit. Hircorum barba, nigrum allium, & nudi patientia frigitur pedes. Et convicium abebatur, hoc nomine censori: ut Plautus in Pseudol. ten. Minus mal.

^y Oti frater & Ephialtis, quorum proceritatem Homerus] Homer. Odyss. x. * Hyginus fab. 28. * Lindenbr. ^z Et victimarius.] Idem dicit Zonaras: οἱ Ἀντιοχείης ἀποκόπιοντες εἰς αὐτὸν, θύσαν ἔλεγον, ἀλλ' ἡ βασιλεία οὐκ ἐπιτρέπει· καὶ οἱ τὸ κατὰ τὸν ἕλεον ἐκείνην τὴν πόλιν, ἀφ' ἧν αὐτὸν μαζόν: Antiochenes eum irridentes, victimarium aiebat, non Imperatorem ad se venisse, & ob demissam barbam hircinam eundem appellabant. Sanè Julianus victimas spe instar popæ ipse jugulabat: eumque ab hujusmodi sacrificando ἀνεργία commendat Libanius in Orat. Consulari. Val. f.

^a Pro Sacricola.] Eadem voce utitur Tacitus in 3. Hist. Lomitianus linteo amictu turbæ sacrificarum immixtus, &c. E Apuleius in lib. 4. Floridorum: Sum enim non ignotus illis sacricola, nec recens cultor: denique Solinus. Idem. ^b Vehens lic. pro sacerdotibus sacra.] Proprium sacer-

dotum est, sacra ferre. Unde Virgilius cum in 2. Georgic. ait,

*Me vero primum dulces ante omnia Muse,
Quarum sacra fero;*

Musarum se sacerdotem esse significat, ut rectè notavit Servius. Ministri autem qui sacra ferebant, propriè ἱεροπόροι dicuntur à Græcis, ut est apud Plutarchum de Licide & Osiride Firmicus in lib. 3. cap. xi. Prophetas, aut vestitores divinatorum simulacrorum faciet, aut divinarum basulos ceremoniarum. In Græco unde ea transtulit Firmicus, sic fuisse non dubito: ἱεροπόροι, ἢ ἱεροδομοί πομοί ἢ ἱεροπόροι. Nam & Plutarchus ἱεροπόροι (ἱεροδομοί) vocat Porphyrius in 4. de abstinentia) & ἱεροπόροι conjungit. Idem.

^c * Stipatusque mulierculus.] Hanc pompam Iuliani luculentè describit Iohannes Chrysothomus in Oratione contra Gentiles pag. 761. Equus, inquit, Regius & Protectores longo post intervallo sequebantur: lenones vero & productrices muliercule, & innoxissimorum hominum collucres Imperatorem undique stipabant cum cæcinnis & vocibus quæ huiusmodi homines decebant. Hunc comitatum in deliciis habebat Imperator, hos per fora & vicos circumducebat, præ his Duces contemns & Præsides. * Idem. ^d Casium montem] Qui Antiochiæ erat ad meridiem, ut docet Libanius in Antioch. pag. 372. Hegeisippus in lib. 3. cap. 5. sic dictus à Casio Cretensi, qui Castotim partem Antiochiæ condidit, teste ibidem Libanio. Hinc ἐξορκασίας arx Antiochiæ dicta, ut ait Procopius in 2. de fabricis. Idem.

^e Unde secundis galliciniis videtur primi Solis exortus] Jul. Solinus cap. 39. In Seleucia alter Casius mons est Antiochiæ propinquus, cujus e vertice vigiliâ adhuc quartâ conspicitur globus Solis, & brevi corporis circumactis, radiis caliginem dissipantibus, illinc nox, hinc dies cernitur. Plinius lib. v. cap. 22. * Marcian. Capella. lib. 6. p. 255. * Lindenbr. ^f Jovi faceret rem div.] Jovi scilicet Casio. Libanius in legatione ad Julianum sub finem: ἱκετεύει σὺ πέντας πόδας:

spexit quemdam humi prostratum, supplici voce vitam precantem & veniam. Interrogantique ei qui esset, responsum est ^g Præsidalem esse Theodotum Hierapolitanum: qui profectum à civitate sua Constantium inter Honoratos deducens, adulando deformiter tamquam futurum sine dubietate victorem, orabat lacrymas fingens & gemitum, ut ^h Juliani ad eos mitteret caput perduellis ingrati, specie illa qua Magnentii circumlatum meminerat membrum. Quibus auditis, *Accepi olim*, inquit, *hoc s dictum*, Imperator, *relatione multorum: sed abi securus ad lares, exutus omni metu clementiâ Principis, qui ik ut prudens definivit, inimicorum minuere numerum, augeréque amicorum sponte sua contendit ac libens.* Exin ⁶ sacrorum perfecto ritu digressio, offeruntur rectoris Aegypti scripta, Apim bovem operosâ quæsitum industriâ, tamen post tempus inveniri potuisse firmantis: quod ut earum regionum existimant incolæ, faustum & ubertatem frugum, diversâque indicat bona. Super qua re pauca conveniet expediri. Inter animalia antiquis observationibus consecrata

¹ Mnevis & Apis sunt notiora: Mnevis Soli sacatur, super quo nihil dicitur memorabile: sequens Lunæ. Est enim Apis bos diversis genitalium notarum figuris expressus, maximèque omnium corniculantis Lunæ specie latere dextris insignis: qui cum post vivendi spatium præstitutum sacro fonte immerfus è vita abierit, (nec enim ultra eum trahere licet ætatem, quàm secreta librorum præscribit auctoritas mysticorum: ^{7^m} nec nisi semel ei in anno bos femina in

⁵ Ms. dictum Imperator relatione. ⁶ Ms. vectorum.
⁷ Ms. necatur horago areibos fœm. Steph. necatur lo Inachi....

σὺ δὲ εἰς τὸν ἰσθμὸν ἀναστὰς τὸν ἰσθμὸν τῆς ἕρας, καὶ ἐκείθεν, παρὰ τὸν ἰσθμὸν τῆς ἕρας. Supplicat tibi civitas, que multos tibi auxiliaves Deos præstitit: Jovem tum eum qui in montis vertice, tum illum qui in urbe est, cujus templum Consul adisti. Jovem Casium, & Philiium intelligit. De Jove Casio Libanius loquitur in Antiochico, pag. 354. & in Epist. 63. * & nummus Trajani hanc habet Inscriptionem: ΔΙΣ ΚΑΣΙΩ; ex altera parte. ΣΑΥΛΩΝ Π. ΒΟΥΛΕ. Valcf.

^g Præsidalem esse Theodotum] Præsidalis dicitur, qui Præfidatu functus est. Sic Fidustius quidam Præsidalis dicitur in lib. 29. initio: & Bonosus quidam à Symmacho in Epist. 71. lib. 3. vir Præsidalis vocatur, quem in lib. 5. geminæ administratione integritate conspicuum appellat. Eadem forma quâ Sacerdotalis, & Proconsularis dicuntur, quâ Sacerdotium provincie, & Proconsulatum gessere. In veteribus Glossis Præsidalis ἰσχυρὸς dicitur. Sanè Græci illos quos Latini Præsides, ἡγεμόνες vocant. Sic apud Eusebium in lib. 2. de vita Constantini cap. 23. & alibi: & apud Hieroclem ἐν ἑρωτικῶν, (quem librum Constantinus *mei* *Συδάρων* laudat frequenter) ἡγεμόνα τῆς ἡγεμονίας est provincia Præsidalis. *Idem.*

^h Juliani ad eos mitteret caput perduellis ingrati] Solent hoc modo puniri perduelles atque tyranni: exempla usitatum exhibet Historia Augg. Capitolinus in Maxim.

Statim Maximini statuae atque imagines depositæ sunt, ejus Præfectus Prætorio occisus est, cum amicis clarioribus. Missa etiam Romam capita sunt eorum. Spartianus in P. fœc. Nigr. Hujus caput circum latum pilo Romam missum filii occisi, necata uxor, patrimonium publicatum. S. Gainæ caput hastili præfixum Constantinopolim adductum fuit. Et Athenodoro Isaurorum primo, in Isauria capto decollatoque, caput ejus Tarsum civitatem allatum pro portis hastili fixum extabit Marcellinus Com. Indist. v. Anast. Aug. Coff. Lindenbr.

ⁱ Prudens definivit, inimicorum minuere numerum, augereque amicorum] Respexisse videtur ad Socratum dictum, de quo sic Stobæus Sermone cccxiii. Οὐκ ἔστιν ἀγαθὸν Κρίσειν, ἀλλ' ἐστὶν ἄρα καὶ ἀγαθὸν ἀποκρίσειν, ἢ τὰς ἐπιβουλὰς ἀποκρίσειν. ἢ τὰς ἐπιβουλὰς ἀποκρίσειν. π. 3. ἢ τὰς ἐπιβουλὰς ἀποκρίσειν. Vid. Apophthegm. Græcè in Aristide. p. 339. *Id m.*

^k Ut prudens definivit.] Socrates, teste Themistio Orat. ix. *Pales.*

^l Mnevis & Apis] Diodorus Sicul. lib. 1. pag. 53. Herodotus lib. 111. Strabo lib. xvii. Aelianus Histor. ani lib. xi. cap. x & xi. Tacitus Histor. lib. v. Pompon. Mel. l. 1 cap. 9. Plinius lib. 8. cap. 46 Solinus cap. 35. Eusebius præpar. Evang. lib. 11. cap. 1. lib. 111. cap. 3. Libanius phist in Oration. de bovis laudatione, pag. 96. Macrobius Saturnal. lib. 1. cap. 21 Michaël. Glycas lib. 11. p. 180. Pl. Lactantius in Stat. Theb. lib. 111. *Lindenbr.*

^m Nec nisi semel ei in anno.] Hujus lectionis prim

Meroën urbes Aethiopum, & Catadupos Rubrumque pelagus & Scenita prætenditur Arabas, quos Saracenos nunc appellamus: Septemtrioni opposita terrarum situ cohæret immenso, unde exordium Asia Syriarumque provinciarum sumunt: à vespera * Iliaco disjungitur mari, quod quidam nominaverunt Parthenium. Pauca itaque y super benivolo omnium flumine Nilo, z quem Aegyptum Homerus appellat, præstringi conveniet, mox ostendendis aliis, quæ sunt in his regionibus admiranda. a Origines fontium Nili, ut mihi quidem videri solet, sicut adhuc factum est, posteræ quoque ignorabunt ætates. Verum quoniam fabulantes poëtæ, variantesque geographi in diversa latentem notitiam scindunt, opiniones eorum veritati confines (ut arbitror) expediam paucis. Affirmant aliqui Physicorum in subjectis Septemtrioni spatii, cum hieme frigidæ cuncta constringunt, magnitudinem nivium 9 congelascere: easque postea vi flagrantis sideris resolutas, fluxis humoribus nubes efficere gravidas quæ in meridianam plagam Etesii flantibus pulsæ, expressæque tepore nimio incrementa ubertim suggerere Nilo creduntur. Ex Aethiopicis imbribus 1 qui abundantes in tractibus illis per æstus torridos cadere memorantur, exundationes ejus erigi anni temporibus asserunt alii præstitutis: quod utrumque dissonare videtur à veritate. Imbres enim apud Aethiopas aut numquam, aut per intervalla temporum longa cadere memorantur. Opinio est celebrior alii quod spirantibus prodromis, perque dies quadraginta & quinque Etesiarum continuis flatibus repellentibus ejus meatum velocitate cohibita superfluis fluitibus intumescit: & reluctante b spiritu controverso adolescens in majus, hi-

9 Ms. congeluere. 1 Ms. qualudantes.

um: ut docent Ptolemæus, Strabo, Orofius, aliique. Valef.

v Scenitas prætenditur Arabas, quos Saracenos nunc appellamus] Lib. XXI. Scenitas Arabas, quos Saracenos posteritas appellavit. Phnius lib. v. cap. xi. Solinus cap. 56. Malchus Rhæt. in Eclogis legat. pag. 73. τὴν Ἰσθμὸν Σελωτῶν Ἀραβῶν, ἢ κρητὶ Σαρακενῶν. Ex his Erembos vel Troglodytas potissimum Saracenos vocatos, Eustathius scribit in Dionysii periegesin, pag. 28. Lindenbr.

x Iliaco disj. mari quod q. n. Parthenium.] In Regio codice Iliaco scriptum reperi. In Editione Rom. [& in Ms. Colbert.] Iliaco. Primus Gelenius vulgatæ lectionis auctor fuit, qui de Iliaco sinu hunc locum intellexit: cui favere videtur alter Marcellini locus, in lib. 14. ubi dicit: Cum quondam ex Parthenio pelago venientes aut Libycæ, &c. Parthenium igitur mare Marcellinus ad dextram Aegypti collocat, Libycum ad sinistram. Cui refragatur Eustathius in Scholiis ad Dionysium de situ orbis, ubi quædam δὲ ἀραβῶν quod est mare Libycum, aliis τῶν Ἰσθμῶν κρητῶν dicit auctor esse: cui subscribit Macrobius in lib. 7. Saturnalium. * Sed Marcellino ad stipulatur Cyrellus in vita S. Euthymii. Ille autem (inquit) cum Jop-

pen venisset, & quoddam ascendisset navigium, quod dicebat Corycum: ubi fuit in ipso mari Parthenico, &c. Gregor. Nazianz. in Oratione 19. Παρθενικὸν πῆλας, quod est circa insulam Cyprum. Gregorius Presbyter in vita Nazianzeni, & vetus auctor vita S. Steph junioris capite 16. Παρθενίον nominant. * Valef.

y Super benivolo omnium flumine Nilo] Sic Ms. Flammæ in vulg. desiderantur verba hæc, -benivolo omnium flumine. Quæ tamen ut in laudes Nili scripta, non si omittenda, Diod. Siculo consentiente, ad cujus imitationem dicta videntur lib. 1. Ταῖς ἰσθμῶν ἀραβῶν κρητῶν (Nilius) πάντα τὰς κρητῶν ἀραβῶν ποταμῶν. Lindenbr.

z Quem Aegyptum Homerus appellat] Homer. Od. 8. & Eustathius in eund. pag. 173. Strabo lib. pag. Ambrosius Episcop. de Abraham. lib. 11. cap. 10. Idem.

a Origines fontium Nili] De Nilo, ejusque inuntiationum causis, vid. Herod. lib. 11. Diodorus Sicul. 1. Strab. lib. xvii. * Lucanus lib. x. * Plin. lib. v. 19. Solinus cap. 35. Philostrat. in Iconib. Heliodorus 11. & 1x. Theophylactus Simocat. lib. 7. pag. 366. * nar. in Severo pag. 216. Scholiast. Apollon. lib. 1v. n. 23. Idem.

b Spiritu controverso] Salmasius ad Solinum pag. 4.

vi reverberante ventorum, inde urgente cursu venarum perennium, progrediens in sublime tegit omnia, & humo suppressa, per supina camporum speciem exhibet maris. ^{cd} Rex autem Juba Punicorum confusus textu librorum, à monte quodam oriri eum exponit, qui situs in Mauritania despectat Oceanum: hisque indicis hoc proditum ait, quòd pisces, & herbæ, & belluæ similes per eas paludes gignuntur. Aethiopiæ autem partes prætermeans Nilus, nominum diversitate ² decursa, quæ ei orbem peragranti nationes indidere ³ complures, æstuans inundatione ditissima ^e ad cataraclas, id est præruptos scopulos venit, è quibus præcipitans ^f ruit potiùs quàm fluit: ⁴ unde Atos olim accolas usu aurium fragore assiduo deminuto ^h necessitas vertere solum ⁱ ad

² Ms. decussa. ³ Ms. complures Et ans inuud. ⁴ Ms. inde arthosolim. ⁵ unde & hoc olim accol.

inserte hic corrigendum monet contra versus, sed ut opinor contra veterem scripturam Mssorum; quam præter retinere, etsi eadem sententia. vide pag. 332. supra.

2. Rex autem Juba Punicorum confusus textu librorum] Non armis magis, quàm litterarum studiis præclusum Africa. Atque ut belli monumenta plurima restant, cdoctrinarum quoque indicia non pauca: quibus etiam ipsi Romani uti non erubuerunt. Laudantur libri Punici à C. Sallustio in bello Jugurth. *Ut ex libris Punicis, qui sempsalis Regis dicebantur, interpretatum nobis est.* Solum in cap. 34. *Hoc affirmant Punici libri, hoc Jubam Rem a cepimus tradidisse.* Idem cap. 55. *Juba & Archelai eorum libri editum est.* * Tatianus ad verlus Græcos: *ὡς περὶ Λαυραίων γράφων, ὡς δὲ ἐν ἑσάρῃ φησὶ μεμαδυνίαν πῶ τορμα. εἰ δὲ ἡ ἀπὸ βιβλίου περὶ Λαυραίων δία.* Hinc est, quòd *erosi sectatorum Jubam* Tertullianus appellat in Apolog. * Aelianus de Animalibus lib. 9. c. 58. Athenæus Deionolop. lib. 3. c. 83. *Ἐσαν δὲ μαυρικῶν βουβία ἀνδρα πολυματῶν* Cratos vocat * Citatur porro Juba hic, quantum in ræsentiarum memini, à Philostrato in lib. de Vita Apollon. * Athenæo Deipn. lib. 1. p. 15. * Plinio Histor. Natural. Servio in Virg. AENEID. v. Plinii verba hæc sunt lib. 5. cap. 1. *Juba Ptolemæi pater, qui primus utriusque Mauritaniæ imperavit, studiorum claritate memorabilior nam regno.* Deque eo ita Festus Avienus in Ora marit.

Octaviano Principi acceptissimus,
Et literarum semper in studio Juba.
Magonis Pœni, quem Dionysius transtulit, * ut arro testatur de Re Rustica lib. 1. cap. 1. * & Hannonis, cujus *μεγίστος Λιβύης* adhuc exstat, auctoritate non arò * veteres * utuntur. * Cicero de Oratore lib. Marcianus Heracleota p. 96. * Plinius in Histor. Natural. Solinus cap. 55. Pomp. Mela lib. 1. c. 10. * Rei itinerariæ Scriptores Græci. * Lindenbr.

3. Rex autem Juba.] Hic est Mauritaniæ Rex, filius us Juba, qui cum Scipione in Africa adversus Julium Cæsarem infeliciter pugnavit: ipse in Cæsaris triumpho uctus, postea in amicitiam Cæsaris Octaviani adscitus,

paternum regnum recepit, teste Plutarcho in Cæsaris vita, & Appiano in lib. 2. de bellis civilibus. De eo Suidas. *Vales.*

e Ad cataraclas, id est præruptos scopulos.] At id non placet doctissimo viro qui Marcellinum nostrum in Exercitationibus suis acerbè reprehendit. Sed tamen ferri potest interpretatio Marcellini. Certè Eustathius in Dionysium non aliter interpretatur: *καταρρίκτας*, ait, ἢ κατὰ δόρυς ἢ κρημνὸς: & paullo pòst: *καταρρίκτας ἢ λίγοντας οἱ περὶ ὁδοὺς ποταμῶν ἢ οἱ ποταμοὶ ἀνάγκη λίζοντες ἢ ἴσιν εὐέροντες ἢ ἰσπρίσιν*, &c. Idem in lib. ult. Iliados norat *καταρρίκτας* dici *μέγας ποταμῶν, οἱ διὰ τῶν κατὰ ἄστρονται.* Denique vetus scriptor apud Suidam catarractas in Histro ait esse scopulos quosdam in sitar montium, qui aurium cursum impediunt. Sed tamen explicationem Aristidis equidem prætulerim, qui in Aegyptiaca cataraclas sic definit, *ἢ διὰ τῶν ὄρων τῶ ποταμῶ κατὰ ἄστρον*, id est descensum, seu defluxum Nili per montes; & 366. ferè cataraclas in Nilo esse testatur. Eodem modo *ἕρπες καταρρίκτας* dicuntur in sacris litteris; & Hesychius *καταρρίκτας*, inquit, *ὄχετος, ἢ ἄστρον* Idem.

Ruit potiùs, quàm fluit] Solinus: *Cùm primùm occurrantibus scopulis asperatur, tantis agminibus extollitur inter objecta rupium, ut ruere potius quàm manare credatur.* Lindenbr.

g Accolas usu aurium fragore assiduo diminuto, necessitas vertere solum] * Cicero in Somnio Scipion. pag. 318. *Ubi Nilus ad illa, quæ Catadupa nominantur, præcipit ex altissimis montibus, ea gens, quæ ad illum locum incolit, propter magnitudinem sonitus sensu audiendi caret.* Idem.

h Necessitas vertere solum ad editiora coëgit] *Lego ad quietiora.* Ex Seneca videtur locus desumptus, l. 4. Natur. Quæst. c. 2. *Obtulis assiduo fragore auribus & ab hoc sedibus ad quietiora translatis.* Idem in Epist. 56. *Quamvis audiam genti cuidam hanc unam fuisse causam urbem suam transferendi, quia fragorem Nili cadentis ferre non potuit.* * Plinius lib. vi. cap. 29. Philostratus in Vita Apollon. lib. vi. cap. 14. *Idem.*

i Ad editiora coëgit.] Sic primus emendavit Gelenius, cùm in prioribus Editionibus perinde ac in Mss. legeretur, *atque Editiora coëgit.* Sed ipsemet in Epistola quem Hieronymi Frobenii nomine Editioni suæ præfixit, emen-

bali, & 9P9 spinturnicia omni deformitate ridicula, aliâque monstra quæ numerare non refert. Inter aquatiles autem bestias r crocodilus ubique per eos tractus abundat, exitiale quadrupes malum, assuetum elementis ambobus, lingua carens, f maxillam superiorem commovens solam, v ordine dentium pectinato, perniciosis moribus quidquid i contigerit pertinaciter 2 petens, per x y ova edens fetus anserinis similia. Utque armatus est unguibus, si haberet etiam pollices, ad evertendas quoque naves sufficeret viribus magnis: z a ad cubitorum enim longitudinem decem interdum extentus, noctibus quie-

9 Al. bifturnatiata. 1 Al. tetigerit. 2 Al. tenens.

bus, & Strabonem in 17. Inde apud Hesychium βούβαλον seu βουβάριος, βορβόδον esse dicitur, & Plinius in lib. 8. nasci ait in Germania bifontes, & uros, quibus imperiti bubalorum nomen imponant, cum tamen bubalos gignat Africa vituli potius cervi vae quadam similitudine. Bubalorum quibus Aegyptus abundat, meminit etiam Palladius in Lausacia, de Macario loquens Alexandrino, [& in vita Ioh. Chrysof. P. Pithœus ad oram Ammiani sui legit etiam bubali] Valef. Sed & ita Salmasius ad Solin. p. 230. Gron.

p Pisturnicia] Vulg. Bifturnatiata. Vid. P. Pithœi] C. Advers. lib. 1. cap. 10. Lindenbr.

q Pisturnitia.] In Regio [& Colbert.] codice pisturnicia legitur. Quare non dubito, quin vera sit P. Pithœi doctissimi viri conjectura, qui Spinturnicia emendavit ex Plauti Milite: ubi sic ait Palæstrio:

Pithecium hæc est præ illa, & Spinturnicium.

Ad quem verum sine dubio allusit noster Marcellinus. Nec displicet conjectura Cl. Salmasii, qui in tomo 1. ad Solinum, Spinturnicia per deminutionem seu σπιντερνικία ad Spinturnicie deduci adnotavit: Spinturnicem autem esse, quam Græci dicunt σπιντζα. Ut enim ab ἕρτζε Latini fecerunt coturnix ita à σπιντζε Spinturnix. Valef.

r Crocodilus ubique per eos tractus abundat, exitiale quadrupes malum] Plinius lib. v. 11. cap. 25. Crocodilum abet Nilus, quadrupes malum, & terra pariter ac flumine infestum. Unum hoc animal terrestre lingue usu caret, nunq. superiore mobili maxilla imprimit morsum; alias terribile, pectinatim stipante sedentium serie. Similia Solinus ap. xxxv. Et ex Græcis Herodotus, Diodorus Sicul. Elianus, & si qui porrò, quos brevitatis causâ omitto. Lindenbr.

f Maxillam superiorem commovens] Aristot. de Anim. p. 1. cap. 11. Κινεῖ δὲ πάντα τὰ ζῷα πλὴν ἡρώδων γένους, πλὴν ἰπταμπίε κροκοδείλου. ἕτος γδ πλὴν ἀνο μόνου. * Quem locum ntigonus descripsit Historia Paradoxa sive in Histor. dmiranda. pag. 134. Πάντα τὰ ζῷα κινεῖ πλὴν ἡρώδων, κινεῖ τὸ πταμπίε κροκοδείλου. Τῶτον δὲ μόνον πλὴν ἀνο. Quæ ex aristotele desumpta sunt, apud quem ipsissima verba habentur: * Idem.

t Ordine dentium pectinato] Sexaginta dentes crocodilum habere Aelianus scribit de Animal. lib. x. cap. 22. εὐροδ. ἔδοντας δὲ μισθῶδες καὶ χαυλίδοντας. Diodor. Sicul.

ὄδοντας ἰζ ἀμφοτέρων ἑξ ἑκατῶν ὑπάρχουσι πολλοί, δύο δὲ οἱ χαυλίδοντας, πολλοὶ τῶ μέρει ἑξ ἄλλων διαμακρότεροι. Aristotel. de Animal. lib. 11. cap. 10. Idem.

v Ordine dentium pectinato.] Solinus & Plinius de crocodilo: Stipante se dentium serie pectinatim. Achilles Tatius in lib. 4. de Clitophonthis amoribus, pag. 108. ubi crocodilum luculentè describit: ὀδόντες ὅ ποιοὶ καὶ ὅτι πλείστον πεταύφει. φασὶ γδ ὅτι ἂ ἀρεθμὸν τὸν χάνουσον, ὅσας ἰ θείας εἰς ὀδόντες ἀναράμπτει τὰς ἡμέρας. Dentes multi & in longam seriem extenti. Aitunt nonnulli tot esse quot anni dies. nempe 360. Ex quibus corrigendus esse videret Aelianus in lib. x. de Animalibus Valef.

x Ova edens fetus anserini similia] Herodorus lib. 11. pag. 130. τὰ ὄα, χλωρὸν ἰ πολλὰ μίσην τικτῆ. Aristot. de Animal. lib. 1. cap. 33. Plin. Pavit ova quanta anseres. Solinus, qualia anseres edit ova. Et fetus anserinos dixit, ut fetus gallinaceos Apuleius Miles. lib. 11. Sic Ammian. lib. xx. 11. cap. 6. fructuarii arboresque fetus. Et cod. arduorum fetus. Lindenbr.

y Ova edens fetus anserini sim.] Sic emendavit Gelenius, ineptè ut apparet. Neque enim crocodilus ova edit fetibus anserum, sed ovis anserum similia. Residuum itaque in codice Regio & Editione Rom. legitur: Per ova edens fetus anserinis similia. [In Colbert. Ms. per ova edens fetus anserinis similia.] Valef.

z Ad cubitorum enim longitudinem decem interdum extentus] Ad multo majorem etiam, & ut ait Diodorus Siculus lib. 1. sedecim cubitorum longitudinem: Ο μὲν κροκοδείν ἰζ ἑκατῶν ἑκατῶν μίσην τικτῆ, αἰς ἀν ὀία μὲν τὸ ζῷον τῆς τικτῆς τοῖς χυμίοις ἀδικήσῃα, τὸ δὲ γινώσκον αἰετῶδες μίσην τικτῆν ἰκατάμειξα. Ad septemdecim & quod excurrit, Aristot. ulnas pervenire ait. Herodotus, ἰς ἑπτακάμειξα πῆγας, καὶ μισθῶν ἐστὶ. Plin. Magnitudine excedit plerumque duodeviginti Solinus: Plerumque ad viginti ulnas magnitudinis excrevit. Philarchus viginti quinquè cubitorum dicit visum fuisse: alium recentem Amasice sex & viginti ulnas excessisse. Aelianus Histor. Animal. lib. 17. cap. 6. Lindenbr.

a Ad cubitorum en. longit. decem.] In Augustana Accursii Editione legitur xv 111 cui scripturæ suffragantur Herodotus ac Plinius. At Diodorus in lib. 1. usque ad cubitos xv 1. crocodilum ait crescere. Quidam etiam dixere solum eum ex cunctis animalibus crescere quamdiu vivit, teste Aristotele ac Plinio: vivit autem diutissimè. Valef.

cens per undas, ^b diebus humi ³ vescitur, confidentiâ cutis, quam ita validam gerit, ut ejus terga cataphracta vix tormentorum ictibus perforentur. Et savientes semper eadem feræ, quasi pacto foedere quodam castrensi, per septem carimoniosos dies mitescunt, ab omni savitia desciscentes, quibus sacerdotēs Memphi ^c natales celebrant ⁴ Apis. Præter eos autem qui fortuito pereunt morte, alii dirumpuntur ^d suffossis alvis mollibus certis ferarum ^e ^f dorsualibus crustis, quas delphinis similes nutrit fluvius antedictus: alii exitio intereunt ⁵ tali. ⁶ Trochilus avicula brevis, dum escarum minutias captat, circa ⁶ cubantem feram volitans blandè, ⁷ genâsque ejus irritatiùs titillando pervenit ad usque ipsam viciniam gutturis. Quod factum contuens ^{hi} hydrus, ^k ichneumonis genus, oris aditum penetrat alite prævia patefactum, & populato ventre vitalibus dilancinatis erumpit. Audax tamen crocodilus monstrum fugacibus; ubi audacem senserit, timidissimum, & in terra acutiùs cernens, ^l per quatuor menses hibernos nullo vesci dicitur cibo. ^m Hippopotami quoque generantur in illis partibus, ultra animalia cuncta ratione carentia saga

³ Ms. vehperatur. ⁴ Ms. & Steph. Nili. ⁵ Ms. tali. .... Trochilos. ⁶ ⁷ feram deest vulg. ⁷ Ms. genâsque.

b *Diebus humi vescitur.*] Sic emendavit Castellus, cum in Editione Rom. esset excusum, *diebus humi vehperatur*: quemadmodum in Ms. Florentino [& Colbert.] At in codice Reg. *veperatur* scriptum reperi, & eadem manu superferrip *um reptatur*. Ego verò libentiùs scriberem *versatur*. *Vales.* Sed quæ oppositio inter quiescere & versari, quam videtur captare Ammianus Voluisse? Vicinum quoque est *venatur*. Gronov.

c *Natales celebrant Apis.*] Ms. Flor. & Stephan. *Natales celebrant Nili*. Sed vulgatam lectionem tenentur Solinus & Plinius Natural. Histor. lib. 8. cap. 46. Lindenbr.

d *Suffossis alvis mollibus*] Malim, *alvi mollibus*: & Ammian. *alvi mollia* dixit, ut *tenera ventrium* Solinus: *Dolphins crocodilos studio eliciunt ad natandum, demersique astu fraudulento tenera ventrium subternatantes secant & intermunt*. Idem.

e *Dorsualibus crustis*] Solinus: *Dorsa serratas habent crustas*: ad imitationem Plinii: *Dorso tamquam ad hinc usum cultellata inest pinna*. Idem.

f *Dorsualibus crustis*] Miror has crustas tamdiu placuisse viris doctis, quum diu est quod Salmasius ad Solinum pag. 44. *crustis* corrigendum monuerit, quam vocem ex Solino imitatus est Ammianus, & sola rem bene explicat, & agnoscit Lindenbr. Ubi etiam pag. præcedente monuit sane mox legendum *contuens enhydrus*. Gron.

g * *Trochilus avicula brevis*] Totus hic locus iisdem ferè verbis apud Solinum existat cap. 35. * Lindenbr.

h *Hydrus ichneumonis genus*] Crocodili & ichneumonis odium, præter jam sæpius dictos Auctores, narrat quoque Strabo lib. 17. pag. 558. Eusebius de præpar. Evang. lib. 11. cap. 1. Aelianus de Animal. lib. vii. capite

25. * Theophilus Alexandr. de natura hominis. f. : Τὸ ἔργον ὁ Θεὸς ἐκ κρεῖττονος ἀνὴρ ἀντὶ τοῦ ἰδίου καὶ ἀμφοτέρων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τὸ σπέρμα ἀναρχὸν ἔχοντα καὶ ὁλοσπέρμους, ἰσχυρὰ διὰ τὸ σπέρμα ὡς ἐν τῷ κοιλίᾳ αὐτοῦ, καὶ διακρίσιν τῶν γαστρῶν αὐτῶν ἰσχυρὰ, καὶ τῶν αὐτῶν νεφρῶν. Vide Antigonum in Historia Admiranda pag. 126. cap. 28. * Idem.

i *Hydrus ichneumonis genus.*] Est quidem hydrus *ἡ Ἐνυδρὸς*, ut scribit Aelianus in principio Variæ hist. C. drens ad annum xviii. Mauricii, hydrim appellat, *ἡ λυμάλιτε* vocari scribit, canis specie. Sed tamen *ἡ Ἐνυδρὸς* genus sit serpentis aquatilis, & hæc omnia *ἡ Ἐνυδρὸς* Solino Marcellinum hausisse constat, malim *ἡ Ἐνυδρὸς* genere. Sic enim ait Solinus: *Quod enhydrus conspicatus a terum ichneumonis genus, penetrat belluam, populatque vitalibus erosa exit alvo*. Enhydrum etiam vocat *ἡ Ἐνυδρὸς* in lib. 9. Originum, ex Solino ut solet. *ἡ Ἐνυδρὸς* vocare videtur Herodotus in lib. 2. & 4. Aristophanes in *ἡ Ἐνυδρὸς* carnantibus *ἡ Ἐνυδρὸς*, *ἡ Ἐνυδρὸς*, *ἡ Ἐνυδρὸς*, & Hesi-chius enhydrum ait esse animal amphibium, simile castri. *Vales.*

k *Ichneumonis genus.*] Hunc ferè mustelæ quæ galanis insidiatur, similem esse, ait Nicander in Theriacis ubi *ἡ Ἐνυδρὸς* vocat, perinde atque Herodotus in lib. pag. 115. *ἡ Ἐνυδρὸς* ἡ Ἐνυδρὸς ἡ Ἐνυδρὸς. Rectè Glossis Hesi-chii, *ἡ Ἐνυδρὸς* ἡ Ἐνυδρὸς *ἡ Ἐνυδρὸς*. Ichne mona marem dici, *ἡ Ἐνυδρὸς* seu mustelam dici feminam scribit Artemidorus in lib. 3. Vide Athenæum in lib. x. dem.

l *Per quatuor menses hibernos nullo vesci dicitur cibo*] Ita Plinius quoque & Solinus: at Aelianus sexaginta tantum dies ponit, Histor. Animal. lib. x. cap. 21. Lindenbr.

m *Hippopotami quoque*] Vide Herodot. lib. ii. Diodorus Sicul. lib. 1. Plin. Histor. Natural. lib. vii. capite 1. Solinus capite xxxv. Idem.

ciffimi ⁿ ad speciem equorum, bifidas habentes ungulas, ^o caudásque breves: quorum sollertia⁸ duo interim ostendere documenta sufficiet. Inter arundines celsas & squalentes nimia densitate hæc bellua cubilibus positis, otium pervigili studio circumspectat, laxatáque copiá ad segetes depascendas egreditur. Cúmque jam cœperit redire distenta, ^p averfis vestigiis distinguit trames multos, ne unius plani itineris lineas insidiatores secuti, repertum sine difficultate confodiant. Item cùm aviditate nimia extuberato ventre pigrescit, super calamos recens exfectos femora convolvit & crura, ut pedibus vulneratis cruor egestus faginâ distentum faciat levem: & carnes faucias cæno oblit, quamdiu in cicatrices convenient plagæ. ^q Has monstruosas antehac raritates in belluis, in ædilitate Scauri vidit Romanus populus primitus, patris Ilius Scauri quem defendens Tullius imperat Sardis, ut de familia nobili ipsi quoque cum orbis terrarum auctoritate sentirent: & per ætates exinde plures æpe huc ducti, ^r nunc inveniri nusquam possunt, ut conjectantes regionum incolæ dicunt, insectantis multitudinis tædio ad Blemmyas migrasse compulsim. Inter Ægyptias alites, quarum varietas nullo comprehendi numero potest, Ibis sacra est & amabilis, & innocua, ideo quòd ^t nidulis suis ad cibum suggerens ova serpentum, efficit ut rarefiant mortiferæ pestes absumptæ. Occurrunt eadem volucres pinnatis agminibus anguium, qui ex Arabicis emergunt aludibus venena malignantes: eosque antequam finibus suis excedant, præ-

⁸ *interim vulg. deest.*

n Ad speciem equorum bifidas hab. ungulas.] Immo vel maxime differunt ab equis hippopotami, ut recte stat Achilles in lib. 4. de Clitoph. *ἰσι μὲν ἴππῳ τῷ γαστρί τῷ τῆς πόδας, πάλω δὲ ἰσίζει τῷ ἴππῳ, &c. Quod ad ventrem pedesque attinet, equus est, nisi quòd bifidas habet ungulas. & Plinius in lib. 8. Ungulis bifidis quales bubus. Ex quibus apparet malè hunc locum à Gelenio esse supplementum. In Editione Rom. & codice Regio, [Colbert.] * Tolos. * scriptum reperi: *Ad speciem equorum bifidos caudásque breves.* & ad oram Regii exemplaris antiquioris deficere aliquid sibi videri adnotavit. * Legendum *to: Sagacissimi ad speciem equorum, bifidi, caudásque breves.* * Valef. Tangit hunc locum & Salmastius ad Solin. pag. 455. sed quum aut non viderit veterem in mssis Editionem, aut non attenderit, nihil placitum profert. Quod si ridicula prorsus videre aves, consule auctorem Dissertationis tertiæ de præstantia numism. pag. 130. & *q. Gron.**

o Caudasque breves.] Achilles Tatius in lib. 4. *ἰσι μὲν ἴππῳ τῷ γαστρί τῷ τῆς πόδας. Cauda, inquit, brevis & glabra.* Reliquam esse descriptionem ibidem vide, sanè accuratam, & ut ab Ilimine Ægyptio, id est oculato teste, dignam fide. Ad *p Averfis vestigiis disting.]* At Solinus aversum per-

re ad pastum ait: & Plinius in lib. 8. Depascitur, inquit,

segetes destinatione ante determinatas in diem, & ex agro ferentibus vestigiis: & Nicander in Theriacis elegantissimis versibus:

*Τόσων ἐμπείρων λέμι βυδύ, ἰσάρτιόν περ
ἐκίμεν ἴσπεσοι, παλασοῦτον ὄμιον ἐλάτων.*

* Vide Ælianum in libri v. de Animalibus capite 53. * *Idem,*

q Has monstruosas antehac raritates in belluis, in ædilitate Scauri.] Plinius lib. vii. cap. 22. Solinus cap. 35. *Lindenbr.*

r Nunc inveniri nusquam possunt.] Hippopotamos in Nilo defecisse testatur etiam Themistius, qui Marcellini nostri ætate vixit. Is enim in Orat. x sic ait: *ἡ δουρατομένη ἐξενεμῆσαν ἐν διόκῳ μὲν ἀεράντων, ἐν θεσσαλίας δὲ λέωντων, ἐν δὲ τῷ ἰσὶ τῷ περὶ τῶν ἰσίων τῶν ποταμίων. Et moleste ferimus, quòd defecerint in Africa quidem elephantis, leones in Thessalia, in paludibus autem circa Nilum hippopotami. Ceterum Romani id eapropter moleste ferebant, quòd in amphitheatrali spectaculo hujusmodi belluas amplius non videbant. Nonnus tamen, qui multum ab Ammiani sæculo abfuit, hippopotamos adhuc sua ætate vivos esse significat, cùm in lib. 26. dicit:*

Οἱ μὲν μοῦ νεύκιο θρεπεύσους οἰόμενα χαερίων &c. Valef.

f Ibis sacra est.] Herodotus lib. 11. Diodorus Siculus lib. 1. Ælianus de Animal. lib. 11. cap. 38. *Lindenbr.*

t Nidulis suis ad cibum suggerens ova.] Non. Marcellus: *Nidos non solum domicilia avium, sed etiam fetus ea-*

liis superatos aëriis vorant : quas aves ^v per rostra edere fetus accepimus. Serpentes quoque Aegyptus alit innumeras, ultra omnem perniciem saevientes basiliscos, & amphibænas, & scytalas, & ^x acontias, & dipsadas, & viperas aliásque complures, quas omnes ^y magnitudine & decore aspis facile supereminens, ^z numquam sponte sua fluente egreditur ⁹ Nili. Multa in illis tractibus pretium est operæ ¹ maximum legere, è quibus pauca conveniet explicare. ^{2a} Tempa ubique molibus magnis ³ exstructa. Pyramides ad miracula septe provectæ, quarum diuturnas surgendi difficultates scriptor ^b Herodotus dicit, ultra omnem ⁴ omnino altitudinem, quæ humanis confici potest, erectæ sunt turres, ab imo latissimæ in summitates acutissimas desinentes. Quæ gura apud Geometras ideo sic appellatur, quòd ad ignis speciem, τὴ πυρ, ut nos dicimus, extenuatur in conum. Quarum magnitudo quoniam in celsitudine nimiam scandens gracilescit paullatim, ^c umbras quoque mechanica

⁹ Ms. Nili... multa. ¹ Ms. maxima aegernac.
² Hæc verba ms. desunt. ³ Ms. exstructa ad miracul.
⁴ Ms. nominum

rum Virgilio auctore dicere possumus. Georg. 4.
 ---- ipseque volantes
 Ore ferunt dilectum nidus immitibus escant.

Glossar. Νιδός, Nidus, pullus. Et cum Ammiano planissime facit Solinus: Ales est Ibis, ea serpentum pabulatur ovæ, gratissimamque ex his escam nidus suis desert. Lindenbr.

^v Per rostra edere fetus.] Cl. Aelianus de Animal. lib. x. c. 39. Idem.

^x Acontias.] Acontia serpentis genus Plinio dicitur jaculus, necnon Lucano, jaculique volucres. Videndus Nicander. * Idem.

^y Magnitudine & dec. aspis f. superemin.] Magnitudinem aspidis testatur etiam Nicander in Theriacis, ubi aspidem luculentè describit:

Τῆς ἰστροῦ μῆκος μὲν δὲ κούρατος ἔσται αἶσα
 Οὐδὲν ἔνι μακροτέρῳ ἀπὸς μετὰ δάκτυλα ἕστος
 Οὐδὲν τ' ἀπὸ σιλῶ δαρυτοῦ. ὅ. λῆσσι τίκτων.

Galenus quoque in lib. de theriaca ad Pisonem, longam ei cervicem tribuit, quam eo usque extendit, quoad venenum in viatores facile possit inspuere: quod quidem & Nicander ibidem testatur, & Lucanus in 9.

Aspida somniferam tumida ceruice leuavit.

* Certè Aelianus in libro 6. aspides quasdam ad v. cubitorum longitudinem ait pervenire. * Vales.

^z Numquam sponte sua fl. egreditur Nili.] Ex Lucano id sumpsisse videtur Marcellinus, sed ejus locum minime intellexit. Sic enim ait in lib. 9.

Ipsa caloris egens, gelidum non transit in orbem
 Sponte sua, Nilòque tenuis metitur arenas.
 Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur.
 Huc Libyæ mortes, & fecimus aspida mercem.

Quibus versibus non id dicit Lucanus, aspidem numquam egredi Nilum; quippe eam in desertis Libyæ re-

periri affirmat: sed dumtaxat ait eam numquam sua ex Libya & Aegypto in alium orbem migrare perstringit avaritiam mercatorum veneni, qui eam pentem in Europam invexerint. Idem.

^a Sunt Thermalutra, quæ Cythrus indigenæ vocant. Hæc verba primus huc infulsit P. Castellus, quæ Gelenius ex Editione sua meritò ablegavit: quippe ab omnibus Mss. codicibus, & ab Editione Rom. abest. Et sanè ab hoc loco prorsus aliena sunt. Sed ne quis impulus superstiti equum, locum aperiam, ex quo eam transtulit P. Castellus. Scribit enim Herodotus in lib. ad fauces Thermopylarum esse Thermalutra seu calidas aquas, quas indigenæ Cythrus appellant. τῆ δὲ τῆ ταύτης θεμελιώτερον, ἀκὺς εἶναι καὶ τοὺς οὐδὲν ἄλλο, &c. hoc loco apparet hausisse Castellum: qui si fraudem occultam semper fore putavit, stolidus profectò fuit: cum probè sciret rem aliquando in lucem esse venturam, nihilominus tantum facinus est ausus, nã ille gravè impudens fuit. Idem.

^b Herodotus docet ultra omnem altitudinem que humana confici potest.] Sic quidem in in omnibus, quos videtur legisse, -que humana manu conf. ut lib. xxiv. -manu scriptum humana. Lib. xxv. Aggeribus humana manu condite, quàm divino nutu videantur enate. * Rendas enim litteras malè à festinante antiquario omnibus apparet: neque fecit Solinus, qui rem eam non usidem pene verbis narrat, cap. xxv. Pyramides sunt in Aegypto, fastigiatae ultra celsitudinem omnem, fieri manu possit. Ceterùm Herodoti locus, quem laudat Ammianus, existat lib. 11. Quæ autem pyramidibus dici possunt, jam ab aliis affatim notata ita itaque supervacuum hic ea recetere. Lindenbr. Et Salmastius ex Solino pag. 480. legit que manu. Sed plane non necessarium. Gron.

^c Umbras q. mechanica ratione consumit.] Id quidem e-riquetique veterum scripsere: sed tamen non ita accipere de-

ione consumit. e Sunt & syringes subterranei quidam & flexuosi secessus, quos
ut fertur) periti rituum vetustorum adventare diluvium præscii, metuens
que ne carimoniarum obliteraretur memoria, penitus operosis digestos fo-
linis per loca diversa struxerunt: & excisis parietibus volucrum ferarumque
genera multa sculpsērunt, & animalium species innumeras, quas f hierogra-
phicas litteras appellarunt. Dein s Syene, s in qua solstitii tempore, quo
sol æstivum cursum extendit, recta omnia ambientes radii excedere ipsis cor-
poribus umbras non sinunt. Inde si stipitem quisquam fixerit rectum, vel ho-
minem aut arborem viderit stantem, circa liniamentorum ipsas extremitates
contemplabitur umbras absumi: sicut apud Meroen Aethiopiæ partem acqui-

5 Haec duæ voces ms. desunt.

us, quasi id semper & ubique fiat. Sicut enim quod
Africanus cecinit in lib. x.

Atque umbras nusquam flecente Syene.

ntum id die medio æstivi solstitii contingere intelligi-
us, teste Plinio, Arriano in Indicis, Achille Tatío in
o. 3. Isagoge. ita etiam à pyramide umbras absumi meri-
dumtaxat sentiendum est; & Helix Vineri in Notis
Ausonum demonstratio id tantum evincit. Accedit,
od ait Plutarch. in convivio sapientum, & Diogenes
Lærtii f. Thaletem scilicet defixo humi baculo ad metam
thæ quam pyramidis faciebat, altitudinem pyramidis
prehendisse. Denique vetus Poëta in Catalectis Scali-
gi idem dicit:

Pyramides, medio quas fugit umbra die. Valef.

e Sunt & Syringes.] Primus Mercurius Thout dictus
has multas hieroglyphicas litteras conscripserat. in
ibus Deorum stemmata & sacrorum ritus consignaver-
t, eaque in antris faxeo opere structis condiderat:
as deinde post diluvium secundus Mercurius, qui &
Athodamon, pater Tat, è sacra dialecto interpretatas
his mandavit, & in adytis templorum custodiendas
rosuit, ut scribit Manetho apud Eusebium in lib. 1.
Cronici. Idem memorat & Marcianus Capella in lib. 2.
Antique, ait, quidam libri sacra nigredine colorati, quo-
rum litteræ animantium credebantur effigies: quas librorum
nas Athanastia conspiciens, quibusdam eminentibus saxis
jñis adscribi: eademque saxa stelas appellans, Deorum
signata præcepit continere. Idem in lib. 8. initio. Per
inensa spatia sæculorum, Aegyptiorum clausa adytis
ceinebar: quippe quadringenta fere ann. millia illic rever-
ti observatione delitui. Atque utinam post diluvialis con-
spirationis excursus, &c. [Sic apud Plinium in capite
2. libri 6. memorantur in Arabia celebres insule, Isura,
Rinnea ei proxima; in qua scriptæ sunt stela lapideæ litte-
ræ incognitis. Et, ut Lucanus in libro III. canit, ante
centas litteras:

Saxis tantum volueresque, feræque,

Sculptæque servabant magicas animalia linguas.]

Hæc quidem de re ipsa. Nunc videamus ullisne ex an-
tibus Auctoribus Syringas Aegypti nominaverit. Pau-
sanias in lib. 1. sub sipem, Syringas in Thebaidæ, que

pars est Aegypti, collocat trans Nilum, ubi & illa cele-
bris exstabat Memnonis statua. Idem refert Callistratus
in Ecphrasi prima: ἀπὸ τῶν λαῶν, αἰτ, παρὶ θύλας τὰς Αἰθιοπίας
ἀποστειλασθῆναι οὐρανῶν, &c. Meminit & Synesius in Epist.
104. ad fratrem, & Heliodorus in lib. 2. Aethiop. * &
Aelianus in libro 6. de Animal. cap. 43. * Nec dubito
quin eas Tacitus intellexerit, cum in lib. 2. Annal. inter
Aegypti miracula sic dicit: Atque alibi angustie, & profun-
da altitudo, nullis inquirentium spatii penetrabilis. Idem.

f Hieroglyphicas litteras.] Diceres id consilium fuisse
Castello, ut omnia contaminaret. Quid enim causæ e-
rat, cur Editionis Rom. scripturam expungeret? An-
non hieroglyphicas litteras æquè dicere possumus ac hier-
oglyphicas? Certè codex etiam Regius * & Tolof. *
[ac Colbert] hieroglyphicas ructur, & Manetho: ἐν τῷ
ἐν τῷ σκελετῷ (lege σκελετῶν) τῷ κειμήλιον ἐκ τῶν ἱερο-
διακτῶν καὶ ἱερογραφικῶν γράμματι κακῶς κατασκευασθῆναι, &c.
Idem.

g Syene, in qua solstitii tempore.] * Macrob. in Somn.
Scip. lib. 2. cap. 7. Civitas Syene, quæ provincie Thebaidæ
post superiorum montium deserta principium est, sub ipso
æstivo tropico constituta est. Eo eod die, quo Sol certam par-
tem ingreditur canceri, hora diei sexta, quoniam Sol tunc
super ipsum invenitur verticem civitatis, nulla illic potest
interram de quolibet corpore umbra jactari. * Basiliius
Cæsariensis. Episc. in Hexam. Serm. 6. pag. 27. Εἰς τὴν ἰδὴ
τοῦς οὐ καὶ δύο ἡμέρας τὸ παντὶς ἐναντιῶν, ἀδυνατοῦ παντὶ ἀπὸ καὶ τῶν
μεσημέριαν γινώσκου, δε καὶ καθευδὸς ὀρθόδοξων ὁ ἡλιος, ἐξ ἱερο-
παραχέθεν περιερωτῆται, ὡς ἐν τῶν ἐν βλάτῃ φερόμετων τὸ ἴδιον δια-
στομίαν ἐν τῶν κτηνόμετων. ὅθεν αὐτὸς τοῦς ἡ ἀόκτους κελδοῦν.
Quæ verba ita imitatus est Ambros. Episc. Hexam. lib. 1v.
cap. v. Sunt qui dicant, quod per duos totius anni dies sine
umbra fuerint in partibus meridianis, eo quod habentes su-
per verticem suum Solem, undique per circuitum illumi-
nantur, unde & ἀόκτοι dicuntur Græcè. Plerique etiam ferunt
sic è regione ex alto ferri Solem, ut per angustia puteorum a-
quam, que in profundo est, viderint resurgere. Non omisit
mirum hoc Heliodorus in Historia sua Aethiopia lib. 1x.
pag. 443. Ἐθάρκυσαν τὴν τὸς ἰ ἀερομίον γινώσκου ἀόκτους καὶ
μεσημέριαν ἴτας, τὸ ἡλικίος ἀκτῶν καὶ τρεπὰς θερεῶς ἐν τοῖς πε-
ρὶ Σὺντῶν ἐπὶ ἀνελευθῆσαν καὶ κρηρῶν ἰσταθῆναι, καὶ τὸ πανταχόθεν
περιερωτῆσθαι τῶν παρῆμτων τὸ Κῆρας ἀπελευθῆναι, ἐπὶ καὶ τῶν
φερόμετων τὸ καὶ βλάτῃ ἴδιον κελδοῦν ἀφῶδες διὰ τῶν ὀκμίον ἀκτῶν.

noctiali circulo proximam dicitur evenire, ubi ^h per nonaginta dies umbræ nostris in contrarium cadunt, unde Antiscios ejus incolæ vocant. Quæ quoniam miracula multa sunt, opusculi nostri propositum excedentia, ad ingenicelsa rejiciamus, pauca super provinciis narraturi.

CAP. XVI. Tres provincias Ægyptus fertur habuisse temporibus prioribus, Ægyptum ipsam, & Thebaidam, & Libyam: quibus duas adjecit posteritas, ab Ægypto ⁱ Augustannicam, & ^k Pentapolim à Libya ficcior dissociatam. Igitur Thebais multas inter urbes, clariores aliis Hermopolim habet, & Copton, & ⁶¹Antinoû, quam Hadrianus in honorem Antinoi condidit sui: ⁷ hecatompylos enim Thebas ⁸ nemo non novit. In Augustannicam ^m Pelusium est oppidum nobile, quod Peleus Achillis pater dicitur condidisse, lustrari Deorum monitu jussus in lacu, qui ejusdem civitatis alluit mœnia cum post interfectum fratrem nomine Phocum horrendis furiarum imaginibus raptaretur: & ^op Cassium, ubi Pompeii sepulcrum est Magni, & Ostracne, & Rhinocolura. In Pentapoli Libya Cyrene est posita, urbs antiqua se

6 Ms. Antineû. 7 Ms. & Steph. apud Hecatomp.
8 Ms. magnorum.

Et mox post: Συμμετρήσθαι τὰ ἴσα τῆς ἑξήκοντος τῆς Αἰθιοπίας. Vid. Strab. lib. 11. pag. 78. * lib. 17. pag. 562. * Hero Alexand. πλεῖστα ἡμέρας ἴσους μὲν, pag. 31. Lindenbr.

^h Ubi per x. dies umbræ nostris.] Idem ex Eratosthene scribit Plinius in tota Troglodytice evenire, quæ in eodem parallelo sita est ac Meroc. *Valef.*

ⁱ Augustannicam.] In codice Regio [& Colbert.] & in Editione Rom. Augustannica scribitur utrobique. In Notitia Imperii Rom. nunc Augustannica, nunc Augustannica dicitur. Apud Athanasium in Ep. Apologetica ad Constantium αὐγουσανική, [à Nilo, quem Augustinum annem, id est Imperatorium vel Regium vocavere.] * Apud Epiphanium in heresi Semiariorum Augustonica vocatur: ubi inter Episcopos, qui formulæ Fidei Seleucienſis subscripserunt, recensetur Ptolemæus Episcopus ἑρμείας αὐγουσανικός, id est Thmuis provinciæ Augustonica. * *Idem.*

^k Pentapolim a Libya sic dissociatam.] Sic edidit Gelenius. In Vaticano codice, & Editione Rom. legitur *disseratam*; [in Colb. *disforatam*, & s. *dissociatam*.] Ego verò exemplaris Regii scripturam sequi malui. Ceterum non assentior Marcellino, qui Pentapolim longo post tempore à Libya disjunctam fuisse dicit. Nam Pentapolis, quæ & Cyrenaica, semper à Libya separata est: & ex divisione Augusti sub Proconsule Creræ erat, teste Strabone ac Dione: nec nisi serò Ægypti provinciis contributa est. [Notitia Imperii Romani addit his v. Ægypti provinciis sextam *Arcadianam*, ita ab Arcadio Augusto postea cognominatam.] *Idem.*

^l Antinoon, quam Hadrianus in honorem Antinoi Ephebi condidit.] Antinoon αὐτὸ τὸ Antinopolis tritum est: neque aliter serè umquam appellatur. Hieronymus contra

Jovianum Epist. 10. Ut sciremus quales Deos semper Ægyptus receperit; nuper ab Hadriani amasio urbs eorum Antinois appellata est. Apud eundem in Vitis Script. Eccl. Hegeſippus: Tumulos mortuis templaque fecerunt, sicut quæ hodie videmus, e quibus est & Antinoos servus Hadriani Cæsaris, cui & gymniciis agon exercetur apud Antinoon civitatem, quam ex ejus nomine condidit, & stat. prophetas in templo. Antinoon autem in deliciis habuit Cæsar Hadrianus scribitur. Sophron. γυμνικὸν ἀγὼν ἐστὶν ἐν τῇ πόλει Ἀντινόου, &c. * Antinoos pro Deo cultus, Antin. contra Gentes, pag. 8. Origenes contra Celsum l. 3. p. 136. Lindenbr.

^m Pelusium est nobile, quod P. Achil. d. condidisse, & lustrare.] Rectius, dicitur condidisse, se lustrare. Eodem ex Pausania, Apollodoro, aliisque mythistoricis non est. Videndus quoque Suidas in Πηλοπόννησος. Idem.

ⁿ Pelusium, quod Peleus.] Nescio quos secutus A. Flores id asserit Marcellinus. Namque Pelcum, occ. fratre Phoco pulsum ab Æeaco patre, Phthiam confugisse ad Eurytum seu Eurytionem A.Æoris s. ab ebo lustratum esse, omnes Historici consentiunt: inter quos Diodorus Siculus in lib. 4. Apollodorus in Bibliotheca Antoninus Liberalis cap. 28. ut omittam Scholiastem Aristophanis, Apollonii, ac Lycophronis. Cùmque Peleus Eurytum inter venandum casu occidisset, Phthi relicta Isoleum se contulit ad Acastum, ut quidam morant. Probabilius itaque est, quod ait Strabo, ἡ πόλις τῆς Πηλοποννησίου Pelusium esse dictum: nisi potius vocalum est Ægyptiacum. *Valef.* Jam Bochartus monuit Phaleg vocem Syriacam Sin respondere in significatio vocis Græcæ σιν. Et Acastum Parisinis reliqui. *Græco Cassium, ubi Pompeii sepulcrum est Magni.*] Strab. lib. xvii. pag. 523. lib. xviii. pag. 548. Plinius lib. v. cap. Solinus cap. 37. Lindenbr.

^p Cassium.] Sic etiam Ptolemæus appellat, & Tab.

deserta, quam ^q Spartanus condidit Battus, & Ptolemaïs, & ^r Arsinoë ealémque Teuchira, & ^f Darnis, & ^{9t} Berenice, ^v quas Hesperidas appellant. In sicciore verò Libya Paratonion, & ^y Chærecla, & Neapolis, inter municipia pauca & brevia. AEGYPTUS ipsa, ^z quæ jam inde uti Romano Imperio juncta est, regitur a Præfectis, exceptis minoribus multis, Athribi, & ² Oxyyncho, & Thmui, & Memphi maximis urbibus nitet. Alexandria enim vertex omnium est civitatum: quam multa nobilitant, & magnificentia conditoris lustrissimi, & architecti sollertia Dinocratis: qui [cùm ^a ampla mœnia fundaret

⁹ Ms. Berniæ. ¹ Ms. junctâ est regio, regitur.
Ms. Ozurinmoettimum.

cutingerorum, opidum in Cassiotide, inter Ostracem ac Pelasium. Ceteri Casium vocant, in quo delumum erat Jovis Casii & statua juvenili ætate, extenmanu dextra punicum malum tenentis: cujus rei signifiatio arcanum aliquid continet. Oracula etiam edere cebarur, teste Achille Tatïo in lib. 3. de Clitoph. *Vales.*
^q *Spartanus condidit Battus*] Herodorus lib. IV. Strabo lib. XVII. Pausanias, Justinus, Solinus, alii. *Lindenbr.*
^r *Arsinoë, eademque Teuchira*] Strabo lib. XVII. I. ephanus de Urbib. in *Agônôn*. Idem.

^f *Darnis*.] Hujus mentio fit à Ptolemæo, & in Itinerario Antonini: quamquam apud Ptolemæum inter dardanis vitiosè perscribitur, proclivi errore, emetiam apud Synefum deprehendi in Epist. 67. ad Theophilum Alexandr. *ἐν αἰρία γδ ἐνενομήθη ἡ ἐποθεῖται ὁ Δαρδανός*: lege meo periculo *Δαρδανός*. Et paullo post: *τὸν ἐπιτρον μεῖδα*. In Aëtis Ephesini Concilii similiter corruptum id nomen est, ubi Daniel quidam memoratur Episcopus Dardaneos, & Dardaniæ Libyæ, & Dardarum: sed vera scriptura est Darneos. *Vales.*

^v *Berenice, quas Hesperidas appellant.*] Eadem formâ dictum accipe, quâ Sallustius dixit: *Est locus in carcere, quod Tullianam appellatur*. Plinius in Descriptione Cyrenæ: *Berenice*, inquit, *quondam vocata Hesperidum*: & Ptolemæus, quem ferè Marcellinus sequi solet; *Βερενικὴ ἡ ἠμερῖδος*: neque aliter Stephanus Byzantius, * & Theophrastus in libri IV. capite IV. historiæ Plant. * Hæc locus tamen non Hesperidas, sed Evesperidas appellat: quem sequuntur Thucydides in lib. 7. ac Pausanias in Messeniâcis, * & Theophrastus in libro 8. Hist. cite 6. * Cave igitur existimes has v. urbes Cyrenæicæ provinciæ Hesperidas esse dictas, quo in errore versatus est Scaliger. Is enim ad Eusebii Chronicum num 2304. Cinquegentianos eosdem scribit esse ac Pentapolitas: quos autem Pentapolitas à v. opidis illius provinciæ, Crenis, Ptolemæide, Arsinoë, Darni, & Berenice, quas civitates Hesperidas vocabant. Vides, ut hic Marcellini nostri locus virum doctissimum in errorem induxit. Neque vero Scaliger id concesserim, Quingentianos esse eosdem ac Pentapolitas, quæ, ut meministi est etiam opinio Sylburgii in Notis ad Pæanium. Pentapolitæ quippe ii sunt, qui Cyrenæicam incolunt: ceteri Quingentiani sicut barbari supra litem Africæ

positi, ut testatur Julius Honorius vetus auctor, quem Aethicus magna ex parte exscripsit. Atque hos viri maximi errores, non insultandi, sed veritatis studio notamus, quos & viri & operis magnitudo facillè excusat. Quid, quòd eadem paginâ alucinatur idem ille vir? cùm inscriptionem illam Arreti Chanarta Principis gentium Baquatium ad Bagaudas referr, cùm Baquates illi sint Africæ populi, de quibus Antoninus loquitur in principio Itinerarii. *Idem.*

^y *Quas Hesperidas appellant*] *ἠμερῖδας ἢ Ἀρβῶν* laudat Strabo lib. X. *Lindenbr.*

^x *In sicciore Libya.*] Sicciore Libya, quam quæ aridam infra vocat Marcellinus, eadem videtur esse quæ Marmarice & Marcoris Libya dicitur à Ptolemæo ac Plinio, in qua erat Paratonion: ab occasu habens Cyrenæicam, ab ortu AEGYPTUM propriè dictam. Ex quo etiam apparet, id quod supra dicebam, falli Marcellinum, qui Cyrenæicam provinciam serò à Libya sicciore sejunctam esse scribit. Eiusdem Libyæ meminit Expositio totius mundi. *Post Pentapolitanam*, ait, *Libya est, propinquans & ipsa ab occasu Alexandria, quæ non accipit aquam de celo.* *ἠμερῖδων* Græci vocabant, ut auctor est Servius ad hunc versum 3. AENEIDOS:

Et deserta sibi regio.

Inhabitabilis, inquit, *vel raritate aque.* *Dicit autem Xenophyliden, quæ est inter Tripolim ac Pentapolim.* Imo inter Pentapolim & Alexandriam dicere debuit. *τὰ ἀναδρα ἢ Ἀρβῶν* vocat Josephus in lib. 5. de bello Jud. cap. XI. * *τὸν μὲν ἠμερῖδων ἢ Ἀρβῶν* Theophrastus libri IV. hist. Plantarum capite IV. * *Vales.*

^y *Chærecla & Neapolis.*] Ptolemæus in Cyrenæica urbes mediterraneas recenset, *χαιρεκλα, νεάπολις*. A Cyrenæica igitur provincia abstractæ hæ civitates, sicciore Libyæ postea sunt attributæ. *Idem.*

^z * *Quæ jam inde uti Imperio Rom. juncta est.*] Post has voces in Editione Rom. & Augustana, & in omnibus Mss. codicibus additur *regio*: quam vocem ut superfluum primus Gelenius expunxit. Quare suspicor totum locum sic à Marcellino scriptum fuisse: *AEGYPTUS ipsa, quæ jam inde uti Romano Imperio juncta est, regio jure regitur à Præfectis.* Præfecti enim Augustales, jam inde à Divo Augusto AEGYPTUM gubernabant vice Regum: ut scribit Tacitus in libro I. Historiarum. * *Idem.* *An juncta est, regio regitur.* Gronov.

^a *Amplamania fund. & p. pen. calcis.*] Primus hæc

& pulchra, penuriâ calcis ad momentum ³ parum repertæ] ^b omnes ambitu lineales farinâ resperfit: quod civitatem ⁴ posthæc alimentorum uberi copiâ circumfluere fortuito monstravit. ⁵ Inibi auræ salubriter spirantes, aër tranquillus & clemens: atque ut periculum docuit per varias collectum ætates nullo pæne die incolentes hanc civitatem Solem serenum non vident. ^c Hoc litus cum fallacibus & insidiosis accessibus affligeret antehac navigantes discriminibus plurimis, ^{d e} excogitavit in portu Cleopatra turrim excelsam, quæ Pharos à loco ipso cognominatur, præluendi navibus nocturna suggerens ministeria: cum quondam ex ⁶ Parthenio pelago venientes aut Libyco, ^f per pandas oras & ⁷ patulas, montium nullas speculas vel collium signa cernentes, harenarum insilix glutinosæ mollitiæ frangerentur. Hæc eadem Regina ^z ^b heptastadium, sicut vix credenda celeritate, ita magnitudine mira cor

³ Ms. parum repertæ. ⁴ Ms. post hæc aliment. ⁵ Al. ibi. ⁶ Ms. parthenio. ⁷ Ms. fatumlas montium.

verba addidit Gelenius quæ in cunctis Editionibus antea deerant. In Editione enim Romana sic legitur hic locus: *Qui cum ammonitionem parum repente omnes ambitus, &c. neque aliter in codice Regio & Vaticano, [ac Colbert.] Valef.*

^b *Omnes ambitus lineales farina resperfit*] Strabo lib. xvii. Plutarchus in Alexandro, Curtius lib. iv. Val. Maximus lib. i. cap. 4. Plin. lib. v. cap. 10. Lindenbr.

^c *Hoc litus ne fallacibus & insidiosis accessibus affligeret*] Idem pæne verbis Solinus: *Alexandria insidiolo accessibus aditur, fallacibus variis.* Hegeſippus lib. iv. cap. 27. *Portus urbis, ut plerique maritimum locorum aditus, difficultis accessu.* Plin. lib. v. cap. 31. *Idem.*

^d *Excogitavit in portu Cleopatra turrim*] Non Cleopatra id opus alii volunt, sed Ptolemæi Sostrato architectone, qui & nomen suum permissu Regis structuræ inscripsit. ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ ΚΝΙΔΙΟΣ ΔΕΞΙΦΑΝΟΥΤΟΣ, ΘΕΟΙΚΑΝΟΝΤΗΡΕΣ ΤΗΡΕΤΩΝ ΠΑΝΤΟΜΕΝΩΝ. Strabo lib. xvii. Plinius lib. 36. cap. 12. Lucianus in lib. de serib. Histor. Cum Ammiano tamen Tzetzes facit, Chiliad. ii. cap. 33. *περὶ Κλεοπάτρας ἡ ἑπτάσταδιον*

Αὐτὴ (Cleopatra) συνάρησεν αὐτὴν Κεπερὴ Διζιζάνη.
Ἦτο ὀκτώσταν χερσίστα πάλι τῆς Αλεξάνδρειας,
Ὅτι περὶ πέντε σταδίων, ὡς μικρὸν ἔκλειον.
Τοι πῶρον ἰεμερῶσαστο δὲ μίσητον ἑ φέρει. *Idem.*

^e *Excogitavit in p. Cleopatra turrim exc. que Pharus.*] Hæc non ita accipienda sunt, quasi antè Cleopatram Pharus non laterit: quam constat regnante Ptolemæo Philadelpho a Sostrato Cnidio fabricatam fuisse longe ante Cleopatra tempora. Sed cum à D. Julio diruta esset Pharus bello Alexandrino, ut Cæsar ipse & Strabo in lib. ult. memorant, à Cleopatra postmodum restaurata est: quod prater Tzetzen in Chiliade 2. restantur Excepta Chronologica, edita à Scaligero ad calcem Eusebii: *Omnes anni Ptolemæorum à morte Alexandri usque ad mortem Cleopatræ, quæ & in Alexandria Pharum condidit,*

simul anni ducenti xciv. Quibus addè & Chronicum Alexandrinum. Valef.

^f *Pandas oras & vacuas.*] In Mss. Flor. & Regio, [Colbert.] & in Editione Rom. legitur *& fatumlas.* S amplector scripturam, quam in Codice Vatic. & F. cherii existare monuit Gruterus, *pandas oras & patulas.* *Idem.*

^g *Heptastadium*] Strabo lib. xvii. pag. 545. *Linden*

^h *Heptastadium.*] Idem de hoc opere sentio, quod Pharo, antiquius scilicet illud esse Cleopatraz. Nam sephus in lib. 12. Antiq. c. 2. de lxx. Interpretribus cernens, qui regnante Philadelpho sacros libros in Gicum vertere: *περαδίων, αἰτ, αὐτὸς δὲ ἀμνησθεῖς, ἡ δὲ δὴν τῆς Πλασδίου γῆμας τὸ σταδίον τοῦ ποταμοῦ, ἡ δὲ διαβάς γίγεται, &c. Demeetrius vis assumptis heptastadium progressu, aggerem in mari ad insulam pertinentem, & treptis ponte, &c.* Cæsar etiam in lib. 3. de bello Civili nem: *Hec insula Alexandria portum effudit à superioribus Regibus longitudine passuum 900. in majus molibus angusto itinere & ponte cum opido conjungitur.* Ubi dubium non est, quin Cæsar de heptastadio quatur. Nam & 900. passus heptastadium conficiunt & cetera conveniunt. Relinquitur ergo, heptastadium ante Cleopatram stetit. Sed cum id opus vetustate fessè collapsum Cleopatra reticisset, & ad insulam ut perduxisset, affixis ob memoriam titulis nominis sine hinc factum est, ut heptastadium condidisse diceretur. De hoc stupendo Cleopatræ opere loquuntur Auctores Historici Alexandrini, & Cedrenus, & Tzetzes in C. 2. cap. 33. Hi scribunt Cleopatram, cum bellum sibi versus Augustum impendere cerneret, stetitum illud quod est inter insulam Pharum & Alexandriam, 4. ferme miliarium seu stadiorum, ut ait Tzetzes, spatio, jactu mare molibus complanasse, & continenti vindicasse Diphaniis mechanici operâ. Neque ambigo, quin de heptastadio hi Auctores loquantur. Erat autem Heptastadium inter magnum portum & portum Eunostii, docet Strabo in lib. 17. his verbis: *ἀπὸ τῶν ἑπτάσταν σταδίων (leg. σταδίων) ἐκείνη τὴν Πλασδίου καὶ ἀπὸ τῶν γῆμας περὶ τῆς αὐτῆς ἀπὸ τῆς Πλασδίου πύργωνται. Id est*

struxit ob causam notam & necessariam. ⁱ Insula Pharos, ubi Protea cum phocarum gregibus diversatum Homerus fabulatur inflatus, à civitatis litore mille passibus disparata, Rhodiorum erat obnoxia vestigali. Quod cum in die quodam nimium quantum petitori venissent, femina callida semper in fraudes, sollemnium specie feriarum, iisdem publicanis secum ad suburbana perductis, opus jusserat irrequietis laboribus consummari: & septem diebus totidem stadia molibus jactis in mare, solo propinquanti terræ sunt vindicata: Quò cum vehiculo ingressa, errare ait Rhodios, insularum non continentis portorium flagitantes. His accedunt altis sublata fastigiis templa; inter quæ eminent ^{8 k} Serapæum, quod licet minuatur exilitate verborum, atriis tamen columnariis am- blissimis, & spirantibus signorum figmentis, & reliqua operum multitudine ita est exornatum, ut post Capitolium, quo se venerabilis Roma in æternum attol- lit, nihil orbis terrarum ambitiosius cernat. ¹ In quo bibliothecæ fuerunt inæ- timabiles: & loquitur monumentorum veterum concinens fides, ^m septingen- a voluminum millia, Ptolemæis Regibus vigiliis intentis composita, bello A- alexandrino dum diripitur civitas sub Dictatore Cæsare, conflagrâsse. ^{9 n} Ca- nopus inde duodecimo disjungitur lapide: quem ut priscae memoriæ tradunt, Menelai gubernator sepultus ibi cognominavit. Hactenus impendio locus & liverforiis lætis exstructus, auris & salutari temperamento perflabilis: ita ut xtra mundum nostrum morari se quisquam arbitretur in illis tractibus agens, ùm sæpe aprico spiritu immurmurantes audierit ventos. Sed Alexandria ipsa on sensim, ut aliæ urbes, sed inter initia prima aucta per spatiosos ambitus,

8 Ms. Serapæum. 9 Ms. Canisus.

virtus in mole illa contigui quæ heptastadium dicitur, ab ea rempti adjacet. Josephus in lib. 5. de bello Jud. cap. 1. *ἡ ἐξέστυρα αἰὲν* appellat. *Vales.*

ⁱ Insula Pharos ubi Proteacum Phocarum gregibus diversatum Homerus fabulatur. Homerus Odyss. Δ. Philoratus in Vita Apollonii. *Lindenbr.*

^k Serapium. Strabo lib. xvii. Eunap. in AEdesio. *lem.*

¹ In quo Bibliotheca fuerunt. Editio Rom. & codex regius [ac Colbert.] * & Vatic. * hic scriptum haent: In quod verò biblioth. &c. & in Regio superferitum est *duz.* Epiphanius quidem in lib. de ponderibus, uas ait publicas fuisse bibliothecas Alexandria: rimam in Bruchio à Ptolemæo Philadelpho con- structam: secundam longo post tempore aedificatam se in Serapeo, quæ & prioris soror dicebatur. De qua etiam loquitur Tertullianus in Apoget. cap. 8. *Hodie*, inquit, *Ptolemæi bibliotheca apud Serapeum cum ipsis Hebræicis litteris exhibentur.* * & Chry- stomus in Oratione 1. adversus Judæos. * Prior igitur Philadelpho primum exstructa est, qui centum millia librorum collegisse dicitur ab Eusebio in Chro- nico. p. 52. Græcorum Excerptorum, & à G. Cedreno.

Post à secutis Regibus aucta, contententibus Ptolemæis ne ab Attalicis in eo studio vincerentur, septingenta voluminum millia habuit, ut præter Agellium & Marcellinum scribit Isidorus in lib. 6. Originum. Bello autem Alexandrino quod Cæsar Dictator gessit, 400. millia li- brorum hujus bibliotheca arsere, ut scribit T. Livius apud Senecam de Tranquillitate, & Orofius in lib. 6. No- que enim putandum est, universam illam bibliothecam conflagrâsse, quod plerisque persuasum video. Aphtho- nius in descriptione arcis Alexandrinæ, bibliothecam publicam in arce fuisse testatur. *Vales.* Opinor scripsisse; in quo delubro bibliotheca. Nec apud Epiphanium *αὐτὴ* di- citur altera bibliotheca, sed *ὑπερῶνα*, *filia*. Gronov.

^m Septingenta voluminum millia. Eundem hunc nu- merum etiam Gellius ponit * Nectium Articularum * lib. vi. cap. 17. At quadraginta tantum millia Seneca, de Tranq. cap. 9. *δὴ καὶ μυριάδας* Cedren. pag. 136. Vid. Jo- seph. Antiquit. lib. xii. Euseb. de præparat. Evang. lib. viii. cap. 1. Conflagrationem hujus bibliothecæ narrant. Appianus & alii. *Lindenbr.*

ⁿ Canopus inde xii. disjungitur lap. quem, ut priscae memoriæ tradunt, Menelai gubernator sepultus ibi. Ms. Canisus inde. malè. Scylax in Periplo, pag. 149. *ὅτι τὰ στέ- ματα τῶ Κανονίου ἐστὶν ἐρημν, ἔθνος Καναπος, ὃ ἀμύνει ἡσυχίᾳ αὐτῶ τῶ Νεβύσο τῶ Κουβηρῶ τῶ Νηί Τροίας, τὸ ἔθνος Χύτ*

internisque seditionibus diu asperè fatigata, ad ultimum multis post annis Aureliano Imperium agente, civilibus jurgiis ad certamina interneciva prolapsis: dirutisque mœnibus, amisit regionis ° maximam partem, quæ & Bruchion appellabatur q̄ diuturnum præstantium hominum domicilium. Unde Aristarchus r̄ grammaticæ rei donis excellens, & t̄ Herodianus artium minutissimus sciscitator, & v̄ Saccas Ammonius Plotini magister, aliique plurimi scriptores multorum in litteris nobilium studiorum: inter quos Chalcenterus 1̄ emnuit x̄ Didymus, multiplicis scientiæ 2̄ ȳ scriptis memorabilis: qui 2̄ in ill

1 Al. emicuit. 2 Mf. copti.

ἄριστος τῶν πρῶτων, &c. Vide * omnino Aristidis Oration. AEGYPTIACAM pag. 96. * & Strab. lib. xvii. p. 551. Solin. cap. 34. Senec. Epist. 51. Valef.

o *Regionum maximam partem.* J Scaliger in Notis ad Eusebium numero 2274. hunc locum sic emendat, *regionum maximam, que Bruchion appellabatur.* Sed prævidet emendatio, quæ nobis repente in mentem venit: *Amisit regionis max. partem, que Bruchion appellabatur.* Epiphanius Βούχρον κτίσμα, id est regionem Bruchium dictam sua ætate desertam fuisse testatur: & Hieronymus in vita Hilarionis, Monachos (quod genus hominum solitudinem sectari solet) ibi habitasse memorat. * Auctor vitæ Apollonii Dyscoli Πρύχρον vocat: ἤκει δ̄ ἐν τῇ Πρυχίῳ περὶ τὸ δέξιμον, ἐν τῷ πρῶτῳ κτισμῶν περὶ τῶν ἀλεξάνδρειων, ἰνδρα κτίσμα. * Valef. Immo est numerus 2285. & ineptum est illud *regionis.* Gron.

p *Bruchion appellabatur, diuturnum præstantium hominum domicilium* J Meminit hujus Bruchii D. Hieronym. in Vita S. Antonii: *Divertit ad quosdam fratres, notos sibi in Bruchio, Eandem procul ab Alexandria.* Et post pauca: *De Bruchio per inviam solitudinem intravit Oasim.* Epiphanius locum bibliothecæ in signem fuisse indicat, lib. de Ponderibus & mens. pag. 536. Lindenbr.

q̄ *Diuturnum præst. hominum domicilium.* J Ante hæc verba punctum notatur in Editione Augustana, ut hæc ad Alexandriam ipsam referantur: quod fortasse verius est. Tamen de Bruchio non incommode intelligi possunt. Etenim eo loci Philadelphus bibliothecam extruxerat, ut supra ex Epiphania adnotavi. Circa hanc bibliothecam viros doctissimos diversatos esse credibile est, quibus Philadelphus annonam & salaria è publico constituerat. Hic enim primus doctorum hominum collegium instituit, quod Museum dictum est: ut scribit Plutarchus in ea Dissertatione, quæ probat non posse jucundè vitam agi ex Epicuri præceptis: & Timon Philasius, quem Philadelpho earum fuisse ex Laërtio scimus, hoc Museum τὰ ἀγῆ in Sillis appellat, teste Athenæo in lib. 1. eò quòd in eo Philosophi ramquam altiles aves in cavea faginarentur. Porro Museum nil aliud erat quàm Musarum templum, quibus etiam Philadelphus sollempnes instituerat ludos, μυσῆα Græcè dictos, teste Vitruvio in principio lib. 7. Erat autem Museum pars Regiæ, ut refert Strabo. Regia autem ipsa maximam civitatis partem obtinebat. Ex his consici videtur, Museum & Regiam in Bruchio sita fuisse. Quare jam intelligimus, cur

Bruchium in illa sub Aureliano obsidione tam diu resistere potuerit. Erat quippe pars civitatis munitissima. Vide Eusebium in lib. 7. Hist. cap. 52. Valef.

r̄ *Grammaticæ rei doctissimus.* J Editio Rom. [ut & c. dex Colbert.] habet *domis*: ex quo P. Castellus *domis* mendaverat: quam ejus emendationem codex Reg. confirmat. Idem.

t̄ *Herodianus artium minutiss. sciscitator* J Vitam ex Suidas narrat: ex operibus Phrynichus quædam expulsi, quorum fragmenta penes me sunt. Lindenbr.

v̄ *Saccas Ammonius* J Suidas ex Porphyrio in Sæ Idem.

v̄ *Saccas Ammonius Plotini Mag.* J Saccas videtur eo dictus Ammonius, quòd mercibus ex porta Alexandrino comportandis victum sibi quasivisset: cujusmodi homines Saccarios antiqui vocabant, ut videre est in Th. tit. de Saccariis Portus urbis Romæ. Suidas πλωτῶν, inquit, μαθητὴς Ἀμμωνίου τὰ πρῶτον Ἰσοκράτους ἐξέβη. Idem in Origene, Saccam cognominatum esse sibi Ammonium. Hierocles in lib. de providentia, hunc Ammonium θεοδιδάκτων appellat, cumque primum Itonicæ & Aristotelicæ Philosophiæ concordiam autem minibus ostendisse: idque discipulis suis Plotino atque Origeni aperuisse, ut refertur in Bibliotheca Photii. que hic tantus vir Christianus cum fuerit, merito in Scriptores Eccles. ab D. Hieronymo recensetur. Quæquam Porphyrius in lib. 3. contra Christianos, eum Christi fide ad numinum cultum deservisse scripsit: eum Eusebius in lib. 6. Hist. refellit. Hujus Ammonii quod sciam, hodie nihil existat. Nam Commentarii Aristotelem, alterius sunt Ammonii Hermiæ filii, Procli auditor fuit Anastasii Aug. temporibus. * I esse videtur Ammonius Peripateticus Philosophus, quæ πολὺν ἐξαιματώσαντων fuisse seculi sui, testatur Philostus in Sophistæ Hippodromi Vita. quo qui plura legisse neminem se vidisse. Et memoriter quidem plura didici (inquit) quam ullus Græcorum, qui memoriâ excipere post Alexandrum Cappadocem: plura autem lequàm ullus post Ammonium Peripateticum. Nullum enim adhuc vidi, qui hoc Ammonio plura legisset. * Valef.

x̄ *Didymus multiplicis scientiæ capti memorabilis* J * *multiplicis scientiæ capti memorabilis*: ex Gruteri collectura, * Mf. *capti memorabilis.* Divinent alii. Lindenbr. ȳ *Capti memorabilis.* J Legendum esse conjecterem scriptis memorabilis. * Eodem enim errore in libro ubi legitur, *quasi proscripti i. nec. Mri. mil. etc.* cap.

sex libris, ubi nonnumquam imperfectè Tullium reprehendit, ^{ab} sillographos imitatus scriptores maledicos, judicio doctarum aurium incusatur, ut immania frementem leonem ³ putredulis vocibus ⁴ canus catulus longiis circumlans. Et quamquam veteres cum iis quorum memini, florere complures, tamen ^d ne nunc quidem in eadem urbe doctrinæ variæ silent: nam & disciplinarum magistri quodammodo spirant, & nudatur ibi geometrico radio quidquid reconditum latet, nondùmque apud eos penitus exaruit musica, nec harmonia conticuit, & ^e recalet apud quosdam adhuc ^f licèt raros, consideratio mundani motus & siderum, doctique sunt ^g numeros haud pauci: super his scientiam callent, quæ fatorum vias ostendit. ^{hi} Medicinæ autem, cujus in

³ Al. putidulis. ⁴ Ms. canus catul.

^c *Canus catulus.*] Sic placuit P. Castello, cùm in Edit Rom. legeretur *canus catulus*, perinde ac in Ms. Flor. [ac Colbert] At in Regio codice *canis catulus* scriptum reperi. Politianus in cap. 1. Miscellaneorum, ubi hunc locum usurpat, lucernarium catulum dicit. *Idem.*

^d * *Ne nunc quidem in eadem urbe doctrinæ variæ silent.*] De AEGYPTIIS Menander Rhetor in libro 3. idem dicit: ubi docet quomodo urbes à studiis laudandæ sint pag. 608. *ὡς περὶ Αἰγυπτίου ἀστρολογίου καὶ γεωμετρίας εἰρησίου παρὰ ἀνθρώπων γινώσκου.* Et antea de Alexandrinis dixerat: ἐπὶ τῆ καὶ τῆς Ἀλέξανδρείας ἐπὶ γεωμετρικῆς, γεωμετρίας καὶ φιλοσοφίας. *Idem.*

^e *Recalet apud quosdam adhuc licèt atros consideratio mundani motus*] Per atros quos intelligat, incertum est. Videtur tamen denotare Christianos, quorum vestitus talis, præcipuè Monachorum, quos in Bruchio istis temporibus degisse paullo antè laudata Hieronymi verba probant: & de colore hoc atro quo utebantur, Eupapius in AEdesf. * Verior tamen videtur lectio, si *ἀτρός* atros, raros legamus. Quosdam nempe, sed paucos reperiri, qui motuum caelestium studio capiantur. * *Lindenbr.*

^f *Licèt atros.*] Malim licèt raros. Sic serè in lib. 19. sub finem: *Nostri quoque licèt rari videbantur exanimis.* Nem de Monachis pulla veste amictis intelligere, ut Lindenbrogius conjiciebat, absurdum mihi videtur. *Valesf.*

^g *Haud numero pauci.*] Hæc est emendatio P. Castellii. Nam in Editione Rom. perinde ac in codice Regio, * & Tolos. * [ac Colbert.] legitur, *aut n. mevos pauci.* Unde apparet sic à Marcellino scriptum fuisse, *doctique sunt numeros haud pauci.* Id est Arithmeticum. *Idem.*

^h *Medicina autem.*] Alexandrini Medici quanto in pretio istis temporibus fuerint, indicat Galenus in lib. de Anatom. & Julianus August. Epist. XLVI. *Lindenbr.*

ⁱ *Medicinæ a. ita studia argentur in dies.*] Libanius in libri IV. epistola 95. ad Marium de Chrysegono Phœnice, suo discipulo loquens, ait, cum relicta Scholâ suâ navigasse in Aegyptum, ut Medicinam ibi citò diceret sub Professore Magno. Idem testatur etiam Theodoritus in Epistola 224. Fulgentius Planciades in l. 7. Mythologici Alexandriae in cunctis serè angiportis fuisse Medicorum domicilia scribit. * *Valesf.*

Mss. omnes habent *quasi procapiti*, &c. * Erit fortasse, ut hæc Jani Gruteri conjectura magis arriat, *multiculis scientiæ capti memovabilis*. *Valesf.* Eam non ut coneturam, sed ex Mss. profert Jan. Wouwerius cap. XVI. Olympath. *Gron.*

² *In illis v. l. libris, ubi Tullium repreh.*] Contra hos didymi libros pro Cicerone scripsit Suetonius Tranquillus, teste Suida. *Valesf.*

^a *Sillographos imitatus scriptores maledicos*] Suid. Σίλλος μίμος, ἢ ὁ μῦθος, καὶ ἡ χαλκολογία, καὶ ὁ χρυσομύθος, καὶ ὁ παρὰ ἐπίσημοι, σίμωτος ἐπίμωτος. * Vid. Athenæum lib. I. pag. 22. * Sillogum libros tres Timonem Scepticum scripsisse Diogenærtis in ejus Vita ait. * Ex quibus etiam versus quosdam in Platonem maledicentissimos adducit A. Gellius Noctium Attic. l. 3. c. 17. * *Lindenbr.*

^b *Sillographos imitatus scriptores.*] Silli Græcè dicuntur maledica & satyrica carmina, atque inter poësim à Illuce recensentur in lib. 4. Helychius, σίλλος, ait, ἔμωπρον σκῆμμα. Eustathius in 2. Iliad. ait à veteribus Critis noratum esse, eo genere carminis primùm usum esse Homerum in describendo Therfite, & ubi Therfites Res irridet: esse autem filios genus poësis comicæ, quæ utuntur, sillographos dici. Et Julianus in tractatu, quomodo Cynicè sit philosophandum, ait Archilochum hoc fabulas carminibus suis miscuisse, ut poëta, non autem sillographus haberetur. Inter filiorum Poëtæ numeratur à Strabone in lib. 14. Xenophanes Colophonius lyricus: sed omnium celeberrimus fuit Timon Phliasis, qui tribus libris omnes dogmaticos laceravit, in quibus Xenophanem illum, de quo dictum est, loquentem inducebat, ut ait Sextus in lib. 1. Hypotyp. & Diogenes Laërtii. In eo autem opere Timon parodiâ frequentius usus est, transfatis ex Homero versibus, atque imitichis. Hoc est quod Diogenes ait in ejus vita: σίλλος τῆς δογματικῆς ἐκ παροδίας εἶδος. Exempli gratiâ de Celsio Menedemi discipulo dicit in Sillis:

Δογματικῆς, νεκρῶ ἔμωπρον ἔχων, καὶ ἐδύλω δ' ἀντίστοιχον: *Idem.* *Valesf.*

^c *Si versus annon ex hoc Homérico per parodiam transfatis est?*

hac vita nostra nec parcâ nec sobriâ desiderantur adminicula crebra, ita studia augentur in dies, ut ^k licet opus ipsum redoleat, pro omni tamen experimento sufficiat medico ad commendandam artis auctoritatem, si Alexandria se dixerit eruditum: & hæc quidem hæctenus. Sed si intelligendi divini ^s aditionem multiplicem, & præfensionum originem mente vegeta quisquam voluerit replicare, per mundum omnem inveniet ^{l^m} mathematica hujusmodi ab Aegypto circumlata. ⁿ Hic primum homines longè ante alios ad varia relligionum incunabula (ut dicitur) pervenerunt, & initia prima sacrorum cautè tuentur ^o p condita scriptis arcanis. Hac institutus prudentia Pythagoras colens secretiùs Deos, quidquid dixit aut voluit, auctoritatem esse instituit ratam, & ^q femur suum aureum apud Olympiam sæpe monstrabat, & ^r cum aquila colloquens subinde visebatur. Hinc Anaxagoras ^t lapides è cælo lapsuros, & ^e putealem limum contrectans, tremores futuros prædixerat terræ. Et ^v * Sc

5 Ms. editionem.

^k Licet opus ipsum redoleat.] Id est, licet opere ipso prodatur Medici peritia. Simile est apud Græcos illud proverbiale dicendi genus: *ἀντὶ δέξαι τὸ ἔργον*: de quo Suidas & Hesychius. Aristophanes in *Lystrata*: *Τεγγοντὰ δὲ ἀντὶ δέξου*. AEschines contra Ctesiphontem: *ἀντὶ δέξου εἰ ἔργον*. Utitur etiam Julianus in *Epist. ad Alexandrinos*. Sic apud Terentium in *Eunucho*, Actu 3. Scena 2.

Th. Perpulera credo dona, haud nostris similia.
Parm. Res indicabit.

Et iterum in actu 4. & alibi sæpe. *Quæ* cum ita sint, non probo eam lectionem, quam ex Fauch. codice profert Gruterus: *Licet opus id non red.* Valef.

^l *Mathematica hujusmodi ab Aegypto*] Strabo lib. xvii. pag. 542. Suid. in *Γνωμολογία*. Lindembr.

^m *Mathematica*] In Codice Regio [& Colbert.] & Editione Rom. lacuna erat, quam Castellus *Matheseos* vocabulo suppleverat. Exstitit postea Gelenius, qui *Mathematica* edidit: quod nullo modo hic convenire iudico, * mallèmq; omnino rescribere, *hujusmodi arcana*. * Valef.

ⁿ * *Heic primum homines ad v. relligionum incunabula pervenerunt.*] Primi omnium Aegyptii & Deorum notitiam habuisse. & templae delubra exstruxisse, & sollemnes conventus instituisse dicuntur. Primi etiam nomina sacra intellexisse, & sermones mysticos docuisse perhibentur: ut tradit Lucianus in libro de *Dea Syria*. Sed & Apollinis oraculo idipsum confirmatur, quod ex Porphyrio refert Eusebius in libro 9. *Præparationis Evangel.* capite x. tribus versibus:

*Ἀρχαῖοι δὲ ἴασον ἀβίστατοι ἐν τῷ αἰῶνι,
ἀεὶ πρῶτον μυστῶν ἐν ἀπίστοις πρῶτον ἔργων
Ὅτι δὲ καὶ ἐπίστατοι ἰθαγενῶν εἴσαν.*

Ad quos versus alluisse videtur Marcellinus noster paulo supra, ubi dicit: *Sed si intelligendi divini aditionem multiplicem, &c.* Eodem referendus videtur locus Chrysostom. ex *Homilia 8. in Mattheum*, ubi de AEGYPTO ita loquitur: *ἐν τῷ παντὶ οὐ φιλοσόφων οὐ μόνον μύθη, ἀλλὰ τῶν τῶν ἰδῶν μαγῶν ἀείας ὑπόστασις, οὐ τοῖς ἀλλοῖς διαδόντι τὰ τῶν ἰδῶν ἑστῶσι ἀνομοῖσι κρυπτατῶν.* Id est: *Et illa Poetarum & Philosophorum & Magorum parentem, & quæ omne maleficium vis invenit, ac reliquis etiam hominibus communicavit, videlicet modo piscatorum magisterio gloriantem.* * Idem.

^o *Condita scribis arcanis*] *re. scriptis arcan.* Lindembr.

^p *Condita scribis arcanis.*] In Fauchetii libro legitur *scriptis arc.* quod equidem probo. Intelligit enim *ἱερόδωρος*, quas à Mercurio Trismegisto patre Tat interpretas in adytis Aegyptiorum reconditas esse tradit Martho. *ἱεράτιον ἱερόν* vocat Clemens in lib. 6. *Strom.* quæ vide. Ait enim 42. Mercurii libros fuisse. Ex his lib. quidam fuit *τὰ γινώσκῃ τὸ ἱερόν* dictus. fuere & *κρυπτατῶν*, de quibus docet Cl. Salmasius in *Præfatione ad S. limum*: fuere & *τὰ φασίμα τὸ ἱερόν*, quæ citat Zosimus lib. 9. de *Chemia*. Citatur & *ἱερόν λόγῳ* à Stobæo in *Physicis.* Valef.

^q *Femur suum aureum apud Olympiam sæpe monstrabat*] Jamblichus in *Vita Pythag.* pag. 131. * Apollonius in *Historia Admiranda* cap. 6. p. 105. Nicetas Choniart. in *Theodoro Orthodox.* lib. 1. cap. 4. Origenes contra *Celsus* pag. 284. 288. Malchus de *Vita Pythag.* p. 18. vers. 7. Lindembr.

^r *Cum aquila colloquens subinde*] Jamblichus de *V. Pythagora* pag. 67. Idem.

^t *Lapides è cælo casuros.*] Unicum lapidem è cælo sursum prædixit, ut ceteri omnes narrant. Sed cum Amiano plures dicit Philostratus in lib. 1. de *vita Apollonii*, cap. 2. & Tzetzes in *Chiliade* 6. Valef.

^e *Putealem limum contrectans*] Cum multa apud veteres de Anaxagora scripta essent, hujus tamen prædicationis nusquam mentio facta. De Pherecyde sanè constat, eum tale aliquid prædixisse, non cum limum contrectaret, sed cum putealem aquam biberet. Diogen. Pherecyde. * Apollonius in *Historia Admiranda* p. 1c

on sententiis adjutus Aegypti sacerdotum, latis justo moderamine
egibus, Romano quoque juri maximum addidit firmamentum: ex his fon-
ibus per sublimia gradiens y sermonum amplitudine Jovis æmulus Platon visâ
AEgypto, militavit sapientiâ gloriosâ. Homines autem Aegyptii plerique
ubfuscili sunt, & atrati, z magisque mæstiores, gracilenti & aridi, ad singu-
os motus excandescentes, controversi, & repositos acerri. Erubescit apud
os, si quis non infitiando tributa, plurimas in corpore 6 vibices ostendat. Et
nulla tormentorum vis inveniri adhuc potuit, b quæ obdurato illius tractus
atroni invito elicere potuit, ut nomen proprium dicat. Id autem notum est,
t annales veteres monstrant, quòd AEgyptus omnis sub amicis erat antea Re-
gibus: sed c superatis apud Actium bello navali Antonio & Cleopatra, provin-
ciæ nomen accepit ab Octaviano Augusto possessa. 7 d Aridiorum Libyam e su-

6 Ms. vivaces. 7 Ms. aridiorum Libyam.

4. cap. 5. Plin. lib. 2. c. 79. Cicero de Divinat. lib. 2. pag.
2. An hoc ejusmodi est, quale Phercyderam illud? qui cum
quam vidisset (iC. hibisset) ex puteo hausitam, terræ motum
xit futurum. * Lindenbr.

v Solon sententiis adjutus Aegypti Sacra. latis justo mo-
deramine Legib. Romano quoque Furi] Sanè verum hoc
componendis Legibus suis multa imitamenta ex Solo-
xonibus Romanos sumpsisse. Cicero de Legib. 2. In
s. de minuendo sunt laminationeque funeris translata
fit de Solonis fere Legibus. Ex iisdem etiam Syllam sum-
ptarias Leges reparasse Ammianus lib. xvi. scribit. Vid.
Idor. Origin. lib. v. cap. 1. Idem.

c Solon sententiis adjutus Aegypti Sac.] Hæc cautè ac-
cienda sunt: nam constat Solonem latis demum legibus
in Aegyptum venisse, ut testatur Herodorus lib. 1. He-
rodes de Republ. Athen. & Plutarchus in Solone.
Ves.

Sermouum ampl. Jovis æmulus non visa AÆgypt.]
Legendum: Jovis æmulus Plato visa AÆgypto, &c. Certe
ide Platone intelligendum esse non dubito, de quo ab
anquis dictum accepimus, Jovem si Græcè loqui vellet,
si r Platonem esse locuturum. Dionysius Halic. περί δη-
μιθίνος διενεργησ. ἴδον δὲ τιναν ἡκούσα ἐπὶ λεγόντων ὡς εἰ κῆ-
ρ δὲ θεοῦ διδόντος ἔστιν ἢ τὸ τ' ἀνθρώπων κέχρηται γῆρ, ἐν δόλοισ
ὁ ἰονεύς ἀν' αὐτῶν διαλέγεται θεὸς ἢ ὡς πλάτων. Hoc de Platone
dictum Ciceroni tribuit Plutarchus in ejus vita: sed
Cero ipse in Bruto aliis tribuit. Quis enim, inquit,
ulterior in dicendo Platone? Jovem aiunt Philosophi, si Græ-
cè quatur, sic loqui. Idem de Democrito veteres quidam
dicunt. Sextus Empiricus lib. 7. δημίουρετ. ὅ τ' ἰ δὲ
φά παρακαλέσθην. ob certitudinem ejus dictorum. Idem.

* Magisque mæstiores.] Atqui Dio Chrysostomus
in oratione 32. ad Alexandrinos, γὰρ οὐδὲν εὖ εἶπε ἵνα
ταῦτα ἴδωμεν. Quare assentior propemodum Clau-
dio Salmasio, qui in Exercitationibus ad Solinum hunc
Mcellinilocum sic emendat: Et atrati magis quam mæsti-
ori. Mox legendum puto: Graciles, minuti, & aridi,
id est ex vestigiis veteris scripturæ. Nam in codice Vati-

cano & in Editione Rom. scriptum est, gracilem niti &
ardi: in Colbertino Ms. gracilem niti & aridi. * Idem.

a Nulla tormentorum vis.] Idem de Aegyptiis refert
elegantissimus scriptor Aelianus lib. 7. περικλ. ισ. cap. 18.
αἰγυπτίους φασὶ δυνάεις ἐγκριτερεῖν τοῖς βασάνοις, καὶ ὅτι θάπτου τε-
θνήσκουσι ἀλλο ἀγ' ἄπλησθησ. σφικτά μὲν ὁ ἢ τ' ἀκνήδεις ὁμοιοῦσι. De futu-
ritate Aegyptiorum videndus est Diodorus Siculus lib.
1. qui idcirco severissimas leges de furtis ab Aegyptiorum
Regibus latas esse commemorat. Idem.

* b Quæ obduratum illius pectus latrocinii.] Cùm in
Mss. Vatic. Regio, Tolos. ac Colbert. & in Editione Rom.
sic legatur: Quæ obdurato illius pectus latrocinii invito eli-
cere potuit ut, &c. in Colbert. eligere; locum feliciter re-
stitui: Quæ obdurato illius tractus latroni invito elicere po-
tuit, ut nomen propr. dicat. * Idem.

c Superatis apud Actium bello navali Antonio & Cleo-
patra, provinciæ nomen accepit] Strabo lib. xvii. Παρ-
θαλιανῶν ἔστι, φέρουσ μὲν τελευτα ἀξιοῦσιν, ἀπὸ παρθεῶν ὃ ἀνδρῶν
δυναμικῶν ἦν περὶ ποταμῶν ἰσχυρῶν αἰετ. Lindenbr.

d Aridam Libyam supremo Apionis Regis consecrati su-
mus arbitrio] Rufus Festus in Breviario: Cyrenas cum
ceteris civitatibus Libya Pentapolis Ptolemæi antiquioris li-
beralitate suscepimus. Libyam supremo Apionis Regis arbi-
trio sumus adsecuti. Liv. lib. lxx. Appianus de Bello civil.
lib. 11. Eutropius lib. vi. Idem.

e Supremo Apionis Regis.] Hæc & superiora omnia
ex Rufi Festi Breviario propè ad verbum Ammianus ex-
scripsit. Cyrenas, ait Festus, cum ceteris civitatibus Ly-
biæ Pentapolis Ptolemæi antiquioris liberalitate suscepimus.
Libyam supremo Apionis Regis arbitrio sumus adsecuti. AÆ-
gyptus omnis sub amicis Regibus fuerat: sed victâ cum An-
tonio Cleopatrá, provinciæ formam Octavianus Cæsaris Aug.
temporibus accepit. Quin Ammianus noster à Festo mu-
tuatus sit, dubium non est. Scripsit enim post Rufum
Festum. Hic Valenti Aug. opus suum nuncupavit: nos-
ter autem Ammianus Historiam scripsit imperante
Theodosio, ut in Prolegomenis ostendimus. Sola super-
est difficultas, quis ille sit Ptolemæus antiquior Cyre-
narum Rex, & an alius sit ab Apione. Hieronymus in
Chronico Olymp. 171. Ptolemæus, ait, Cyrenarum Rex
moriens, Romanos testamento dimisit heredes. Idem Olymp.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM

LIBER XXIII.

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XXIII. continentur.

- CAPUT I. *Julianus A. Templum apud Hierosolyma pridem dirutum, frustra instaurare conatur.*
- C. II. *Arfacem idem Armeniæ Regem ad bellum Persicum parari jubet; & cum exercitu ac Scytharum auxiliis transit Euphratem.*
- C. III. *Juliano A. per Mesopotamiam iter facienti Saracenarum gentium Reguli coronam auream & auxilia ultro offerunt: classis Romana mille & centum navium adveniens consternit Euphratem.*
- C. IV. *Descriptiones muralium machinarum, ballistæ, scorpionis vel onagri, arietis, helepoleos, ac malleoli.*
- C. V. *Julianus A. apud Circesum Aboram flumen cum omnibus copiis ponte navali transgreditur, & milites alloquitur.*
- C. VI. *Describuntur majores provinciæ XVIII. Regni Persarum, unâ cum suis quæque urbibus, moresque nationum.*

CAPUT I. **H**AECEO anno, ut prætereamus negotiorum minutias, agantur. Julianus vero jam ter Consul adscito in collegium tabeæ Sallustio Præfecto per Gallias, ^a quater ipse amplissimum inierat magistratum: & videbatur novum, adjunctum esse Augusto privatum, ^b quod

^a Quater ipse ampl. inierat. Magist.] Hunc ultimum Consulatum Julianus inivit Antiochiæ, ut docet Libani in Oratione de vita sua, & in *προσβουλευτικῆ* ad cakem: que feliciter annum auspicianti idem Libanius Panegyricum dixit ex more. Ita Themistii Panegyricum Joviani Aug. & Valentiniano Juniori nobilissimo puero Coss. dictum legimus: & Claudiani libros de Consulatibus Honorii. Neque Augustis tantum, sed & privatis idem honos habebatur. Itaque & Lupicino Consuli, & Ricomeri Consuli ac Magistro Equitum Panegyricum absolutum esse testatur Libanius in Orat. de vita sua. Claudii quoque carmina de Consulatu Theodori, item Olybriac Probini habentur in manibus. Atque hujus con-

suetudinis vestigium ante Juliani tempora nullum reperio. *Vales.*

^b Quod post Diocletianum & Aristobulum.] Mirum est id ab Ammiano Marcellino asseri, ab his Coss. usque ad IV. Juliani Consulatum, nullum privatum Augusto collegam fuisse. Atqui in Fastis, tribus post Dioclet. & Aristob. annis, Maximianum Aug. II. Consulem collega Januario legimus, ut Scriptorem nostrum memoriâ labi necesse sit. [In Fastis quidem errorem inolevisse, & non Maximiano Aug. II. ac Januario Coss. sed Maximo II. ac Januario Coss. hunc annum notandum esse, ex libro Fastorum Cuspiniani, & ex hocce Ammiani loco asserit Onofrius. Sed ipsummet falli constat. Nam si in

post Diocletianum & Aristobulum nullus meminerat gestum. Et licet accidentium varietatem sollicita mente præcipiens; multiplicatos expeditionis apparatus flagranti studio perurgeret: diligentiam tamen ubique dividens, Imperique sui memoriam magnitudine operum gestiens propagare, ambitiosum quondam apud Hierosolymam templum, quod post multa & internecivæ certamina obsidente Vespasiano posteaque Tito ægrè est expugnatum, instaurare sumptibus cogitabat immodicis: negotiumque maturandum & Alypio dederat Antiocheni, qui olim Britannias curaverat pro Præfectis. Cùm itaque rei idem fortiter instaret Alypius, juvaretque provinciæ rector, metuendi globi flammaram prope fundamenta crebris assultibus erumpentes, fecere locum exustis aliquoties operantibus inaccessum: hocque modo elemento destinationi repellente, cessavit inceptum. Iisdem diebus legatos ad se missos ab Urbe æte-

locum Maximiani Aug. II. Consulis Maximinum II. Consullem cum Onufrio substituerimus, secundum Maximiani A. Consulatum eadem operâ ex Fastis erademus. Nusquam enim alibi quàm in hoc anno exstat ac reperitur. Ceterum cum hoc Aristobulo Carinus Augustus tertium Consul Calendis Januarii processerat, sed vieto atque occiso ad Margum Mysiæ Carino, Diocletianus victor Carini tamquam Tyranni nomen è Fastis expunxit, ejusque loco se Consullem renuntiavit, retento collega Aristobulo qui à partibus Carini steterat. Id docent Idatii Fasti, in quibus sic habetur. Diocletiano II. & Aristobulo: *His Coss. occisus est Carinus Margo, qui hoc ipso anno cum Aristobulo Consul processerat.* Quo loco V. Cl. Jacobus Sirmundus quædam ex conjectura infernit duabus lineolis inclusa, quæ tamen absunt à Ms. Codice, et nihil ipse testatus est, cum hanc meam observationem ad eum detulissim. Sic enim edidit: [*Et levatus est Diocletianus Aug.*] qui ipso anno cum Aristobulo Consul processerat. Sed hæc lectio defendi non potest. Nam primum longè antequam Carinus occideretur in urbe Margo, Diocletianus ab exercitu Augustus fuerat renuntiatus: deinde si ita legimus, sequitur Diocletianum ante eadem Carini Coss. cum Aristobulo processisse: id enim sonat verbum illud processerat. At quomodo fieri id potuit, cùm Aristobulus in castris Carini militaret, præcipuusque ejus partium dux esset, quippe Præfecturâ Prætorii succinctus: nec nisi occiso demum Principe suo ad Diocletianum transiverit: ut docet Aurelius Victor his verbis, quæ nobis ad hanc observationem prævidere: *Retentique hostium fere omnes, ac maxime vir insignis Aristobulus Præfectus Prætorio, per officia sua; quæ res post memoriam humanam nova atque inopinabilis fuit, civili bello fortunis, fœvia, dignitate spoliatum neminem.* Valef. c. Post Diocletianum & Aristobulum] Rectè: uti in Fastis Siculis: *Διοκλητῶν Ἀγ. τὸ β. ἢ Ἀριστοβύλου.* Fasti Capitolini: *Imp. Cæs. C. Aurelius Diocletianus Aug. II. . . . Aristobulus.* Insignis autem nec ferendus error Cassiodori, qui hocce Consules Probo imperante facit. Lindenbr.

[*Diligentiæ tamen ubique diffidens.*] Horum verbum nullus bonus & huicce loco conveniens est sensu auctorisque menti respondens. Vult enim dicere Mellianus, Julianum quidquid toto orbe Romano agendum sibi esset, diligenter considerasse, licet belli Per apparatus maxime esset intentus. In codice Colbeno scribitur: *Diligentiæ tamen ubique diffidens.* Igenum est haud dubiè: *Diligentiæ tamen ubique diffidens.* Sicut Virgilius scribit de AENE in lib. VIII.

*Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illi,
In parte quæ rapit varias, perque omnia versat.*

V autem sæpe in F nostri convertunt, & Germani nunc in verbis nostris pro V littera F proferunt.] Valef.

c. Apud Hierosolymam templum -- instaurare sumptibus cogitabat immodicis] Rufinus Histor. Eccles. lib. I. c. 37. Socrates lib. III. cap. 17. Theodoretus lib. III. c. 17. Sozomenus lib. V. cap. 21. Cassiodorus Histor. T part. lib. VI. cap. 43. Nicephorus Callist. lib. 10. cap. Gregorius Nazianz. in Julian. Orat. 2. Joh. Chryso delaudibus Babylæ Martyr. & contra Judæos * 3. p. 491. * Lindenbr.

f. Apud Hierosolymam templum.] Quod novissimè Constantino Max imperante Judæi instaurare aggesserant: sed eos Constantinus malè multatos varia in ca dispersit, ut narrat Chrysofostomus Homil. 3. contra Judæos. Cedrenus ad annum XX. Constantini: *ἡ ἵερα τοῦ θεοῦ ἐκείνη τὰ ἐν τῷ πόλει ἐκατόντα καὶ πέντε ἐπεὶ ἐπελάσαντο αὐτῶν. διηκρίσθησαν.* De hac autem eversione Julianus loquitur Julianus ipse in fragmento Epistolæ quam D. Petavio viro doctissimo debemus, & Ambrosius in Ep. 20. ad Theodosium his verbis: *Non audisti h. quod eum iussisset Julianus reparari templum Hierosolymæ divinum qui faciebant repagulum igne flagrant.* Valef.

g. Alypio.] Isest ad quem exstant Juliani Aug. Epistolæ, quibus eum fratrem appellat: ejusdem mem. Libanius in Epist. ad D. Basilium: *παρὰ τὸν μὲν ὅτι ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀλλοτρίως ἐκείνη, καὶ πάντα ἀπὸ τοῦ ἀλλοτρίως ἀπὸ τοῦ θεοῦ. Ἀπὸ τῶν ἀπὸ τοῦ θεοῦ.* Affuebant mihi Honorati plures,

na, clarè natos meritisque probabilis vitæ compertos, Imperator honoribus diversis affecit: & s Apronianum Romæ decrevit esse Præfectum, Octavianum Proconsulem Africæ, h Venusto Vicariam commisit Hispaniæ; i Rufinum Aradium Comitem Orientis in locum k avunculi sui Juliani recens defuncti provexit. Quibus ut convenerat ordinatis, terrebatur omine quodam (ut docuit exitus) præsentissimo. l Felice enim Largitionum Comite profluvio sanguinis repente extincto, eumque Comite Juliano secuto, vulgus m publicos contuens titulos, Felicem Julianum Augustumque pronuntiabat. Præcesserat aliud sævum. Namque n Kalendis ipsis Januariis i ascendente eo gradile Genii templum, è sacerdotum consortio quidam ceteris diuturnior, nullo

i τὸ εὖ in ms. descf.

ter quos Alypius Hierocles illius cognatus. Hujus Alypii filius fuit Hierocles, præfco illi Philosopho cognominis, de quo Marcellinus in lib. 29. & Libanius in Ep. 314. ad Alypium. Eumdem intelligit Julianus in Misopogone, pag. 84. Vales.

g Apronianum.] Flavius Apronianus Præf. Urbi dicitur in lege 3. Cod. Th. de suariis & pecuariis. Nec rectè Onufrius in Fastis, L. Turcius Apronianum eum appellat: hic enim L. Turcius Apronianus Præfectus Urbi fuerat, Constantio II. & Constante Coss. ut est in Fastis Cuspiniani relatum. Idem.

* h Venusto Vicariam commisit.] Hic est, ut opinor, Venustus, quem mirandum virum vocat Macrobius in lib. 1. Saturn. capite 3. patrémque ait fuisse Virii Nicomachi Flaviani, de quo infra dicturi sumus. De hoc Venusto exstat hodieque vetus Inscriptio Romæ in hortis Justiniani ad portam Flaminiam. DIS. OMNIPOTENTIBUS. LUCIUS. RAGONIUS. VENUSTUS. V. AUGUR. PUBLICUS. P. R. Q. PONTIFEX. V. ETALIS. MAJOR. PERCEPTO. TAUROBOLIO. CRIOBOLIOQUE. X. KAL. JUN. DN. VALENTINIANO. AUG. IIII. ET NEOTERIO. COSS. ARAM. CONSECRAVIT. Hanc Inscriptiorem, Romæ à se descriptam, mihi communicavit Jacobus Sirmundus, vir de litteris optimè meritus. In qua si quis ortè miretur omiffam esse mentionem Vicariæ dignitatis gestæ à Venusto; animadvertere debet hanc Inscriptiorem in ara litteris rudibus inscriptam fuisse, & solum Venusti Sacerdotia in ea recenseri; civilium verò Dignitatum nullam fieri mentionem. * Idem.

i Rufinum Arabium.] Scribendum Aradium, ut dicitur legitur in Regio cod. * Vatic. * [ac Colbert.] & Rom. ac Aug. Editione Mariangeli Accursii. Atque ita conjecerat Juretus ad Symmachi Auctarium, motus auctoritate veterum Inscriptiorem, in quibus Aradius Rufinus exaratur. * Ad hunc Rufinum exstant Epistole Libanii duæ in libro 4. videlicet 268. & 269. * Idem.

k Avunculi sui Juliani.] Hic Juliani Præfco Prætorio filius, Basilinæ frater, antea Præfco Aegypti fuerat teste Juliano in Epist. x. ad Alexandrinos.

Postea Comes Orientis, Mamertino & Nevitta Coss. lege 51. Cod. Th. de Decurionibus. Idem.

l Felice enim Largitionum Comite.] Hic ob nefarium sacrilegium, quod in sacrosancta vasa commiserat unâ cum Juliano Comite Orientis, miserè periit, ut narrat Theodoritus lib. 3. Idem defertor fidei in gratiam Juliani, à Christi religione ad numinum cultum desciverat, quod præter Theodoritum testatur & Libanius in Orat. pro Aristophane Corinthio: μετὰ τούτων ἐστὶ φιλίη ὁ κερδὲς ἐν γυναικί, τὸ τὸ μὲν ἀρχαῖον ἐπάγει, οὕτως δὲ νεώτερον φησὶ, ἠγαθήν σου γενεοῦσθαι ἐπὶ τῷ γένει τῷ κερδίσθαι. Suffragatores Aristophanis Libanius hic producit præcipuos in amicitia Juliani; Maximum in primis ac Priscum Philosophos, deinde Elpidium. Sic enim legendum, ἀλλ' ἂν ἰδὲ τὸν, &c. Malè vulgo ἐλπίδον legitur, quod quemvis vel doctissimum interpretem in errorem induxisset. Hic est Elpidius Comes rerum privatarum, cujus ibidem meminit Theodoritus, & Libanius in Ep. 29. ad Julianum Aug. Vide Chrysof. Orat. 2. de S. Babyla * contra Gentiles, ubi de Juliani Comitis Orientis morte quædam memorat satis recondita. Notabis etiam obiter Sancti Patris μνημονικὸν σφάλμα. De Juliani enim Comitis morte ita loquitur, ac si ante translationem Reliquiarum S. Babyla contigisset; cum tamen anno post occiderit. Hujusmodi errata obrepere plerumque solent etiam doctissimis hominibus, non tam memorie vitio, quam per imprudenciam, dum minimè advertunt quæ dicuntur. Vide ejusdem Chrysofostomi Hecmiliam 4. in Mattheum. Idem.

m Publicos contuens titulos.] Statuarum scilicet atque imaginum Principis, quæ per fora atque in locis publicis viscebantur. Erant autem hujusmodi. Dn. N. Claudius Julianus P. F. Aug. De hoc porro Antiochenum in Julianum convicio loqui videtur Julianus in Misopog. p. 87 εἰς αὐτὸς ἕλθοντες τὰς ἀρχοντας καὶ τοὺσαν εἰς τὰς ἐπιτὸν θύκας, καὶ τὰ ἐν τοῖς γυμνασίοις χαρτίματα: quamquam χαρτίματων vocabulo effigiem tauri nummis impressam intelligi satius est, in quam jocabantur Syri, teste Socrate in libro 3. Idem.

n Cal. Jan. ascendente eo gr. Genii templum.] Julianus Aug. quartum Consul Antiochiæ processit Kal. Jan. & sacrificaturus ex more, Genii publici templum ascendit. Postridie quòd is dies ater habebatur, quævit domi.

pulsante concidit, animamque in sperato casu efflavit: quod adstantes interitum per imperitiam, an adulandi cupiditate, memorabant Consulum seniori por- tendi nimirum Sallustio: sed ut apparuit non ætati, sed potestati majori interi- tum propinquare ² monstrabatur. Super his alia quoque minora signa subin- de, quid accideret ostendebant. Inter ipsa enim exordia procinctus Parthici disponendi, nuntiatum est ^o Constantinopolim terræ pulsu vibratam: quod horum periti minis lætum esse pronuntiabant, aliena pervadere molienti recto- ri. Ideoque intemptivo conatu desistere suadebant: ita demum hæc & similia contemni oportere firmantes, cum ^p irruentibus armis ^q externis lex una sit & perpetua, salutem omni ratione defendere, nihil remittente vi moris. Iisdem diebus nuntiatum est ei per litteras, Romæ super hoc bello libros Sibyllæ con- sultos, ut jussierat, Imperatorem eo anno discedere à limitibus suis aperto pro- hibuisse responso.

C A P. II. Inter hæc tamen legationes gentium plurimarum auxilia polli- centium, liberaliter susceptæ remittebantur, speciosâ fiduciâ Principe respon- dente, nequaquam decedere adventiciis adjumentis rem vindicari Romanam, cu- jus opibus foveri conveniret amicos & socios, si auxilium eos adegerit necessi- tas implorare. Solum Arfacem monuerat Armeniæ Regem, ut collectis copiis validis jubenda opperiretur, quò tendere, quid deberet urgere, properè cog-

² Ms. & Steph. monstrabantur.

Tertio die demum (qui dies erat votorum) in æde Jo- vis Philii vota pro salute sua ac pop. Rom. nuncupavit, ut ipse testatur in Misopog. p. 70. quem locum, quia illu- stris est, nec à Martino interprete intellectus, hic ap- ponam: ἡ Σύρος ἡκεν νεῦλος αἰ Ἐλαὶ Κἀΐαο ἀδὲς εἰς πολεθίς ἐστὶν ἡ πάλαιον ἐστὶν, ἡ δὲ Κἀΐαο εἰς τὴν ἡ ἕρως ἐστὶν αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον τὸν ἕρως ἐστὶν, πάλαιον ἐστὶν τὰς ἰσχυρὰς ἀναμύσεια ἐστὶν τὰ πάλαιον. *Venerunt Calendæ Syrorum: rursus Cæsar ad Jovis Philii. Deinde Calendæ Januariæ: & Cæsar Genii templum adit: tunc intermisso atro die, rursus in æde Jovis Philii vota suscepit more majorum. pάλαιον* igitur *ιστὸν* sunt Cal. Januariæ, quòd is dies per totum orbem Rom. fe- stus haberetur, etiamsi non omnes inde initium anni ducerent. Verbi gratiâ, Syri a Dio, qui Novembri Juliano respondet, annum tunc ordiebantur. Itaque in hoc Ju- liani loco ἡ Σύρος νεῦλος, primus est dies mensis Dii. Ex- plicationem verò nostram apertè confirmat Libanius in descriptione Calendæ in tomo 1. his verbis, quæ Latine breviter causâ hic afferam: *Ac festa quidem alia familiarum sunt, alia civitatum, quedam etiam populariorum. Hoc autem unum commune est omnibus, qui sub Imperio Rom. degunt: celebrativque anno hoc quidem ineunte, illo vero exiunte. Idem in Orat. de vita sua, pag. 79. τὸν μὲν ἡ ἕρως ἐστὶν ἡ τε κοινὴ τὴν ἑσθὴν παλαιὸν ἕρως* *Calendas Jan. vocat, itemque in Apologia pag. 604. Lucianus in Pseudo- logista μὲν ἀλλο νεῦλος* appellat. Sed & ipsa votorum

commemoratio, de quibus ibi Julianus loquitur, nul- lum dubitationi locum relinquit. Vota enim 3. Non. Jan fuscipi solebant, ut docet Lucianus in loco cit. & Cal- endarius Heruvartii. De Genii templo Antiochiæ Eu- agrius in lib. 1. cap. 16. *Valef.*

^o *Constantinopolim terræ pulsu vibratam.* De hoc terræ- motu loquitur Libanius in Orat. funebri, ubi cum Ju- liani sacrificiis & postulationibus sedatum esse scribit: ἡ σὺς μὲν ποσειδῶν τὸν μὲν ἀλλο ἐστὶν τὸν ἕρως, &c. quæ in Edi- tionibus vulgaris desiderantur, ingenti aliquot pagi- narum lacuna. Eiusdem terræmotus mentio fit in Vi- ctoris Epitome. *Idem.*

^p *Irruuntibus armis externis lex una sit & perpetua, &c.* Livius lib. XLIII. *Furæ gentium hoc evenit, ut arma arma propulserunt.* Ulpianus L. 1. §. 27. ff. de vi & vi armat. *Uim vi repellere licere Cassius scribit, idque jus naturâ comparatur: apparet autem inquit, ex eo, arma armis repellere licere.* L. 3. §. 9. ff. cod. L. 1. C. unde vi. L. 3. C. de Leg. Corn. de Sicar. * L. 4. in princ. ad L. Aquil. L. 1. vim. ff. de just. & jure. Cicero lib. 1. Offic. *Est hæc non scripta, sed nata lex, quam non didicimus, accepimus, le- gimus, ut si vita nostra in aliquas insidias, in vim, in telum aut latronum, aut inimicorum incidisset, omnis honestatio esset expediendæ salutis.* Idem in Orat. pro Milone. *Lindenbr.*

^q *Nihil remittente vi moris* Ms. *nihil remittente vim o- ris. it. nihil remittente vi mortis.* Metus enim mortis ni- hil remittit, sed contra vim inferentem omni rationi

navali ponte transmissio, y venit ad ^z Batnas municipium Osdroënae, ibique
illatibile portentum offendit. Cum enim calonum frequens multitudo ad sus-
cipiendum consuetè pabulum prope acervum palarum stetit impendio cel-
sum, (hoc enim modo per regiones illas tales species construuntur) rapienti-
bus multis quasiata congeries inclinata est, parique exitio quinquaginta obrui
homines mole maxima ruinarum.

C A P. III. Mæstus exinde digressus venit cursu propero ^a Carras, anti-
quum oppidum, Crassorum & Romani exercitus ærumnis insigne: ^b unde du-
ducentes Persidem viæ regiae distinguuntur, læva per Adiabenam & Tigr-
dem, dextera per Assyrios & Euphraten. Ibi moratus aliquot dies dum necel-
saria parat, & ^c Lunæ quæ religiosè per eos colitur tractus, ritu locorum fer-
sacra, dicitur ante aras, nullo arbitrorum admisso, occultè ^d paludamentum
purpureum ^e propinquo suo tradidisse Procopio, mandasseque arripere fidei-
tius principatum, si se interisse didicerit apud Parthos. Hic Juliani quiescent
animus agitated infomniis, eventurum triste aliquid præfagebat. Quocirca
ipse, & ^f visorum interpretes præsentia contemplantes, diem secuturum, q
erat quartum decimum Kal. Apriles, observari debere pronuntiabant. Vi-
rùm ut compertum est postea, hac eadem nocte Palatini Apollinis ter-

enim distinctè meminit Zosimus in lib. 3. in pugna illa
ad Ctesiphontem: *αὐτῶν οὖν ἵππων ἀεμύρτες οἱ ῥωμαίων καὶ σω-
αῖναι οἱ ἑβραίων.* Valef.

y *Venit ad Batnas.* De hoc opido Julianum in Epist.
27. ad Libanium loqui Lindenbrogius putavit: sed ex i-
psa Epist. facile est hunc errorem refellere. Ait enim Ju-
lianus ab Antiochia progressum se esse usque ad Litharba,
qui est viculus in Chalcide: inde Berroeam venisse, ibi-
que diem integrum mansisse: tum ad Batnas locum ita
dictum accessisse. Cùmque diei spatium Bannis moratus
esset, Hierapolim contendisse: atque hinc ad Libanium se
litteras dare. Ceterùm Hierapoli triduum moratus Juli-
anus, Euphratem navali ponte trajecit, Batnasque quod
Osdroënae opidum est, venit, ut Zosimus in lib. 3. Mar-
cellinusque testantur. Dux igitur Batnæ in hoc Juliani i-
tinere occurrit. Prior locus est in Syria cis Euphra-
tem: alterum est opidum Osdroënae trans Euphratem
satis celebre. Utrumque opidum manifestè distinguitur
in Antonini Itinerario. *Iter à Callectoma Edessum millia
plus minus 85. sic. Batnas m. p. m. 24. Hierapoli m. p. m. 21.
Thilaticonum m. p. m. x. Batnas m. p. m. 15. Edessa m. p. m.
15.* Tabula quoque Peutingerorum utrumque opidum a-
pertè distinguit: Ab Antiochia *Emmam. 23. Chalcida
xx. Beræa 29. Bannis 27. Thilamri 25. Bathna 12. Hiera-
poli 12. Zeugma m. 24. Idem.*

^z *Batnas municipium Osdroënae*] Zosimus lib. 111.
Βάτνας ἢ Οσδρωῆνας ποδὶ ἰχθύνῳ κ. Julianus Epist. 28. ad Liba-
nium: *Βάτνας, βαρβαρικὸν ὄνομα τῆτο, ἴγχειν δὲν ἰσχυρὸν:*
& quæ sequuntur, situm hujus municipii ostendentia.
Lindenbr.

a *Carras antiquum oppidum Crassorum. Et Romani exer-
citus ærumnis insigne*] Undecim purâ Legionum strage,
ipsius Crassi interitu insigne. Florus lib. 111. cap. 11. P.
tarchus in Crasso, Appianus in Parth. Dio lib. 40. Se-
bo lib. 16. Ovidius Fastor. lib. vi. Eutropius lib. vi.
rosius lib. vi. cap. x111. *Idem.*

b *Unde ducentes Persidem viæ regiae.* Idem narrat Ze-
mus in lib. 3. ex Eunapio, quem ferè integrum exci-
psit, teste Photio: *δυσὸν τοίνυν ἐπιπέδον ἐδὸν ὁρμηθῆσαν
καὶ διὰ τὸ ποταμὸν τῆς ἑρπυλίας καὶ πάλαι νοσίου τῆς ἀδριατικῆς
περὶ τῆς ἰμβρακίδος, ἢ διὰ τὸ ἐνερῆτον καὶ τὸ κερκισίον.*
Cum autem due ex eo loco viæ ducerentur, quarum ali-
quidem per fl. Tigrim, & Nisibenam civitatem in Adia-
nam excurret, altera autem per Euphratem, & Ciresum
Castrum, &c. Valef.

c *Lunæ, que religiosè per eos colitur tractus*] Herod-
nus lib. 1v. Spartianus in Caracalla. *Lindenbr.*

d *Paludamentum purpureum.* Idem refert Zosim-
libro 4. his verbis: *τῆτο γδ (Procopio) ὡς ἦν ἰσχυρὸν
μῆρο μίγες τι τὸ δινώμας ἰαποστύσας ἐκίλυσεν ἅμα σίκασιανὰ
τὸ ἀδριατικὸν χειρῶν ἀπαρτήσας οἱ δι' ἰνέρας ἰδού καὶ ἦν πάλαι
ἰόντι, δὲν ἀπὸ καὶ βασιλικὸν φορῶν ἔχει.* Valef.

e *Propinquo suo tradidisse Procopio.* Cedrenus Proc-
pium Juliani cognatum, seu ἀνδρὸν nominat. Itaq
consobrinus Julianum ac Procopium fuisse existimo.
nè in lib. 26. cap. 6. Juliani cognatus dicitur. *Idem.*

f *Visorum interpretes*] Lib. xiv. *Visa nocturna.* Gl-
sar. *Visum, ὄραμα, ἴστυον.* Priscianus lib. xi. *Visum,
ἰσχυρὸν, καὶ τὸ ὄραμα.* * Arnob. lib. 2. pag. 27. *Quibus mor-
tiformia fiant, quibus visa.* * *Lindenbr.*

plur

plum, Præfecturam regente Aproniano, in Urbe conflagravit æterna : ubi ni multiplex juviffet auxilium, etiam Cumana carmina consumpferat magnitudo flammaram. 5 Post quæ ita digesta, agmina & commeatus omnis generis 6 disponenti, procurfatorum adventu anhelantium etiamtum indicatur, equeftres hoftium turmas vicino limite quodam perrupto avertiffet subitò prædas. Cujus atrocitate mali percuffus, ilico ut antè cogitaverat, 8 triginta millia lectorum militum eidem commiffit Procopio, juncto ad parilem potestatem h Sebaftiano Conite ex Duce AÆgypti: iisdemque præcepit, ut intra Tigridem interim agerent, vigilanter omnia fervanturi, ne quid inopinum ex incauto latere oriretur, qualia multa sæpe 7 didicerat eveniffet: mandabatque eis, ut fi fieri potiùs poffet, 8 Regi fociarentur Arfaci: cùmque eo per Corduenam & Moxoënam, Chilicomo uberi Mediæ tractu, partibusque aliis præftricto cursu vastatis, apud Affyrios adhuc agentibus 9 concurrerent, necessitatum articulis adfuturi. His ita ordinatis, ipse exitu fimulato per Tigrim, quod iter etiam re cibaria de industria jufferat intrui, flexit dextrorfus: & quieta nocte emensa, mane jumentum quo vehementer ex usu poposcit: oblatufque ei i equus Babylonius nomine, icu torminis confternatus, dum dolorum impatiens volvitur, k auro lapillisque ornamenta distincta consperfit. Quo ostento lætior l exclamavit, plaudentibus proximis, *Babylona humi procidiffet, ornamentis omnibus spoliatam.* Et paullifser detentus, ut omen per hoftias litando firmaret, l Davanam venit castra ræfidiaria, unde ortus Belias fluvius funditur in Euphraten. Hic corporibus

5 Al. Postque ita digesta. 6 Al. disponendi. 7 Al. xerat. 8 Ms. Regis optarentur. 9 Ms. concurrerent. Al. clamavit.

g *Triginta millia lect. militum.*] Libanius in Oratione nebri, xx. dumtaxat millia ponit: *ἄποχρηστας δὲ δυνάμεις μετὰ δὲ ἀπὸ τοῦ δόλο, τῶντος μὲν δὴ τὴν ἰσχυρὰ πύμπει, φυλάξοντες τοὺς πῶν γὰρ εἶναι ταύτην παροῦσιν δεῖν, καὶ παροῦσιν καὶ κερῶν ἐλλόντι χροῦν ὃ ἀεὶ καὶ τὸν ἀμφύβιον ὄψατο ἰσχυρὸν τι ποιεῖν,* & reliqua cum Ammiani narratione mirificè congruentia. Zonara l. 3. xviii. millia peditum dumtaxat Sebaftiano & Procopio commiffa esse memorat, quæ Tigris ripam tuerantur: sed Sozomenus in lib. 6. xx. dicit. *Vales.*

h *Sebaftiano ex Duce AÆgypti.*] Is est igitur Sebaftianus Dux AÆgypti, fecit Manichæus, audax & perulans venis, qui Georgium pulso Athanasio in sede Alexandria armis imposuit, ut scribit Athanasius in Ep. ad Solitarios, & in Apologia; qui eum *δούρα* & *στρατιλάτην* ominat passim. Erat autem filius Antiphili, à quo in disciplinam traditus Libanio, mox relicto eloquentiæ studio ad militiam se contulit, tamen excellenti ingenio peditus: ut docet Libanius in Epist. 2. ad Antiphilum, & aliam subjungit ad Sebaftianum, exhortans ut deat. Exstant in Editione Cracoviensi Lat. Libanius

308. 340. 494. Epistolas ad eum scribit. *Idem.*
i *Equus Babylonius nomine*] Non novum, equis quodque nomina indifolere. Apud Dionem *Inciatus* & *Pertinax* equi laudantur: apud Capitolin. in *Vero Volucis.* * Apud Pausan. lib. 6. pag. 160. Phoenix, Corax, Cnacias, Samus. Apud Tzetzen in Lycophr. pag. 33. Pfylla, Arpinna, Xanthus & Ballias 39. Meliffio equus apud Seneca. *Controrv.* pag. 50. num. 32. Vid. Camerar. de Nominibus. equestribus. pag. 104. Vid. Augustin. de Civit. Dei lib. 2. cap. 4. * Et alia multa equorum nomina Romæ in tabula marmorea leguntur. *Lindenbr.*

k *Auro lapillisque ornamenta distincta*] Bene de his ornamentis Joh. Chrysof. Orat. de se ipsum lædente pag. 9. *τί ποτὲ ἐν δόξῃ ἵππου ἀρετὴν ἀεὶ τὸ χρυσοῦν ἔχει χαλκὸν, καὶ τελαμῶνας ποικίλους, καὶ στομάτων δεσμὸν ἐκ σιδηρῶν συγκείμενον, καὶ πάπυρας ποικίλους καὶ χρυσοπάστους καὶ φάλαρα λιθοκόλλητα, καὶ πλοῦσιμα χρυσοῦς χροῖος συμπεπλεγμένους, ἢ τὸ δεσμικὸν εἶναι καὶ εὐκλειῆς, &c.* Imperatorios verò equos hæc magnificentia propriè decebat. * Itaque privatis jure interdicta Constitutione Leonis Imp. L. unic. C. Nullificere in frenis, &c: *Idem.*

l *Davanam venit.*] Dabana dicitur in Notitia Imperii Romani sub Duce Odroëna unà cum Callinico, Procopius lib. 2. *περὶ κτισμάτων, δαβανῆς* nominat. *Vales.*

cibo curatis & quiete, postridie ventum est ad ^m Callinicum, munimentum robustum, & commercandi opimitate gratissimum: ubi ⁿ o ante diem sextum Kal. quo Romæ Matri Deorum pompæ celebrantur annales, & ^p carpentum quo vehitur simulacrum, Almonis undis ablui perhibetur, sacrorum sollempnitate prisco more completa, somno per otium capto, exultans pernoctavit & lætus. Luce vero secuta profectus exinde per supercilia riparum fluvialium aquis adulescentibus undique convenis, cum armigera gradiens manu, in statione quadam sub pellibus mansit: ubi Saracenarum Reguli gentium genibus supplices nixi, oblata ² ex auro coronâ tanquam mundi nationumque suarum dominum adorantur, suscepti gratanter, ut ad furta bellorum appositi. Dùm que hos adloquitur, Xerxis illius potentissimi Regis instar ^q classis advenit.

2. *Aurum corona.*

m Callinicum.] Scribe Callinicum, ut Eutropius, Zosimus ac Marcellinus Comes in Anastasio appellant. Hierocles m. in *συναγωγῆς ἐπιτομῆς ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἱστοριῶν*. *ἐπιτομῆς τῶν ἡμετέρων ἱστοριῶν*. β. γ. δ. α. Hæc urbs condita est à Seleuco Callinico, ut docet Chronicum Alexandr. Olympiade 134. anno 1. *ὁ ἐπιτομῆς τῶν ἡμετέρων ἱστοριῶν* *ἐν Μεσοποταμίᾳ καλεῖται πρὸς τὴν ἑξῆς*: sed falli hunc Auctorem docuit me Libanius. Is in Epist. ad Ariftænetum ait, Callinicum stationem esse in Mesopotamia circa Euphratem, ita vocatam ex eo quòd Callinicus Sophista ibi occisus est. Unde apparet recentiorem fuisse ejus loci appellationem. Callinicus enim Sophista cognomine Sutorius, vixit sub Gallieno, teste Suida: cui Prophoneticum scripsit. Rubrum quoque Alexandrinarum historiam x. libris scripsit, quod opus citatur ab Hieronymo in Commentariis in Danielem. *Vales.*

n Ad diem vi. Kal. quo Romæ matri Deorum pompæ celebrantur] Notat eundem hunc diem Vib. Sequester, in lib. de Flumin. pag. 329 *Almon Romæ, ubi mater Deum vi. Kal. April. lavatur.* Calendarium vet. rusticum, quod in Bibliotheca Farnesia adservatur: *Mense Martio LIBERAL. QUINQUATRIA. LAVATIO. Lindbr.*

o Ad diem vi. Cal.] Scrib. *ad vi.* quod est ante diem 6. Porro hic dies ex re ipsa Lavatio dicebatur. Primo enim die qui erat a. d. ix. Cal. Aprilis, Galli comam jactantes, crebris ictibus læertos eruantabant: atque is dies sanguinis dicebatur, teste Tertulliano in Carmine ad Senatorem, & Trebello Pollione in Gestis Claudii. Idem Tertullianus in Apolog. hæc habet: *Archigallus ille sanctissimus nono Calendarum earundem (April) sanguinem impurum læertos etiam castrando libabat.* * Hanc *severitatem sanguinis* vocat Augustinus in tractatu 7. in Johannem. Meminit etiam ejus festi auctor *Questionum veteris & novi Testamenti*, quæst. 84. * Proximus dies magnâ omnium lætitiâ celebrabatur, eoque Hilaria dictus, teste Macrobio lib. 1. Saturn. Tertio quiescebant. Quarto demum die, qui erat ante diem vi. Cal. Apr. simulacrum Cybeleæ carpento impositum Almonis aquâ ab-

luebant: hic dies Lavatio; ille Requiescitio dicebatur, ut docet Calendarium Romanum Constantini a. v. *exaratum*, quod Georgio Heruvartio d. b. *xi. Arbor inerat. x. Tubilistrum. ix. Kal. Apr. Sanguen. viii. Hilaria. vii. Requiescitio vi. Lavatio.* Quem locum valde illustrat Julianus in Hymno quem in Deorum Matrem composuit: *τιμίαν γὰρ φασὶ τὴν ἐν δὲν εὐρον καὶ τὴν ἡμετέραν ὅτι τὸ ἀρετὴν εὐμερῆς ἀξίως ἔρχεται εἰς ἡμῶν παρακλιθεῖν, τὴν τετὴν ἡμίται τὸ ἡεὶ καὶ ἀπὸ τοῦ θεοῦ τὸ θεῖον γὰρ εἶναι. ὅτι τὸν ἡμετέραν φασὶ καὶ ἡμετέραν.* Igitur xi. K. Apr. quo primum die Sol AEquinotiale circulum: tingit, pinus fuceidebatur, & in Deum Matris sacrarium inferebatur. Arnobius lib. 5. *Quid enim sibi cult illa pinus, quam semper statis diebus in Deum Matris intramitis sanctuarium?* sic legendum. Postridie erat Tubilistrum, quem *περιστασιμὸν* vocat Julianus. Eo enim die tubæ, quarum in sacris frequens est usus, iustabantur, teste Festo. *Vales.*

p Carpentum quo vehitur simulacrum] Ambrosius I. p. lib. 111. Epist. 48. *Currus suos simulato Almonis in flumine lavat Cybele.* Sed quo ritu currus hic ad flumen ductus sit, Prudentius V. Cl. in parte indicat, cujus versus sunt, Hymno x. *περὶ σταδίων:*

*Quid esse vobis æstimem projectus?
Nudare plantas ante carpentum scio
Proceres togatos, matris Idaea sacris.
Lapis nigellus evolvendus esse scio
Muliebris oris, clausus argento sedet:
Quem dum ad lavacrum precundo ducitis,
Pedes remotis atterentes calcæis,
Almonis usque per venis virulum.*

* Tertull. de Baptismo cap. 5. *Ipsos etiam Deos suos lætationibus effundunt.* Lucan. lib. 1. vers. 600.

Et lotam parvo revocant Almonis Cybellen. * Lindbr.

q Classis advenit.] Sexcentarum navium, teste Zosimo: præter quas quingentæ erant scortæ, & quingenta testæ, & alia plana navigia ad compingendos pontes: alia item que alimenta & machinas portabant. Idem Præfectos classis Constantium & Lütianum notat. *Vales.*

Tribuno Constantiano cum Comite Lucilliano ductante, quæ latissimum flumen Euphraten artabat: in qua mille erant onerariæ naves ex diversa trabe contextæ, commeatus abunde ferentes & tela & obsidionales machinas: quinquaginta aliæ bellatrices, totidémque ad compaginandos necessariæ pontes.

CAP. IV. Reipsa admoneor, breviter quantum mediocre potest ingenium, hæc instrumentorum genera ignorantibus circumscriptè monstrare: & ballistæ figura docebitur prima. Ferrum inter axiculos duos firmum compaginat & vastum, in modum regulæ majoris extensum: cujus ex volumine tereti, quod in medio ars polita componit, quadratus eminet stilus³ extentiùs, resto canalis angusti meatu cavatus, & hac multiplici chorda nervorum tortilium illigatus: eique cochleæ duæ ligneæ junguntur aptissimè, quarum prope unam adsistit artifex contemplabilis, & subtiliter adponit in temonis cavamine sagittam ligneam spiculo majore conglutinatam: hocque factò hinc inde validi juvenes versant agiliter rotabilem flexum. Cùm ad extremitatem nervorum acumen venerit summum, percita interno pulsu à ballista ex oculis avolat, interdum nimio ardore scintillans: & evenit sæpius, ut antequam telum cernatur, dolor letale vulnus agnoscat. Scorpionis autem, quem appellant nunc onagrum, hujusmodi forma est. Dolantur axes duo quernei vel ilicei, curvanturque mediocriter, ut prominere videantur in gibbas, hique in modum ferroriæ machinæ connectuntur, ex utroque latere patentius perforati: quos inter per cavernas funes colligantur robusti, compagem ne dissiliat continentes. Ab hac medietate restium ligneus stilus exsurgens obliquus, & in modum jugatis temonis erectus, ita nervorum⁴ nodulis implicatur, ut altiùs tolli possit & inclinari: summitatiquè ejus unci ferrei copulantur, è quibus pendet stupida vel ferrea funda: cui ligno⁵ fulmentum prostermitur ingens, cilicium valeis confertum minutis, validis nexibus illigatum, & locatum super congestos cæspites vel latericios aggeres. Nam muro saxeo hujusmodi moles imposita, disjectat quidquid invenerit⁶ subter, concussione violenta, non pondere. Cùm igitur ad concertationem ventum fuerit, lapide rotundo fundæ imposito, quaterni altrinsecus juvenes repagula quibus incorporati sunt funes explicantes, retrorsus⁷ stilum pæne⁸ supinum inclinant: itaque demum sublimis

³ Al. extensus. ⁴ Al. modulis. ⁵ Ms. super. ⁶ Ms. Vita Virgilio:

*Terra ministravit flores, & munere verno
 Herbida supposit puerofulmenta virefens.*

Fulturam tabularum vocat Hegeſip. lib. v. cap. xx. *Vileſ. f. Penes uncinum inclinant.* Sic primus edidit Gelenius. Caſtellus enim ediderat *pene uncinum*. Ego verò cùm in Miſſ. omnibus, Regio, Florentino, Toſolano [& Colbertino] & in Editione Romana legeretur, *pene ſurinum*; certiffimâ conjecturâ emendavi, *pene ſupinum inclinant*. Ita enim ſenſus optime conſtat. * *Idem.*

⁷ Fulcimentum prostermitur ingens cilicium.] In Regio & Tolof. * [ac Colbert.] codice ac Rom. Edit. legitur *fulmentum*, quod placet: nam *fulcimentum* vox urbana videtur: apud Tertullianum legitur tamen, & in loſſis Græcis *ἴερομα*, quam vocem obſervavi ab inter- cætibz ferè *fulcimentum* verti. Phoca Grammaticus in

aditans magister, claustrum quod totius operis continet vincula, referat malleo forti ⁷ percussum: unde absolutus ictu volucris stilus, & mollitudine offensus cilicii, saxum contorquet quidquid incurrerit collisurum. ¹ Et tormentum quidem ⁸ appellatur ex eo, quòd omnis explicatio torquetur: scorpium autem, quoniam aculeum desuper habet ⁹ erectum: cui etiam onagri vocabulum indidit ætas novella ea re, quòd asini feri cùm venatibus agitantur, ita eminus lapides post terga calcitrando emittunt, ut perforent pectora sequentium, aut perforatis ossibus capita ipsa displodant. Hinc ad arietem ¹ veniemus. Eligitur abies vel ornus excelsa, cujus summitas duro ferro concluditur & prolixo, arietis efficiens prominulam speciem, quæ forma huic machinamento vocabulum indidit: & sic suspensa utrimque transversis asseribus & ferratis, quasi ex lance, vinculis trabis alterius continetur: eamque quantum mensuræ ratio patitur ² multitudo retro repellens, rursus ad obvia quæque rumpenda protrudit ictibus validissimis, ^v instar adfurgentis & cædentis arietis. Qua crebritate velut reciproci fulminis impetu ædificiis scissis in rimas, concidunt structuræ laxatæ murorum. Hoc genere operis, si fuerit exerto vigore discussum, nudatis ³ defensoribus, ideoque solutis obsidiis, civitates minutissimæ recluduntur. Pro his arietum ⁴ meditentis jam crebritate despectis, conditur machinamentis scriptoribus historicis nota, quam ^x helepolim Græci ⁵ cognominamus: cujus operâ diurnâ Demetrius Antigoni filius Regis, Rhodo aliisque urbibus oppugnatis Poliorcetes est appellatus. Aedificatur autem hoc modo. Testudine compaginatur immanis, axibus roborata longissimis, ferreisque clavis aptata & contegitur coriis bubulis virgarumque recentis textura, atque limo asperguntur ejus suprema, ut flammeos detrectet & missiles casus. Conferuntur autem ejus frontalibus trifulcæ cuspides præacutæ, ponderibus ferreis graves, ^y quæ nos pictores ostendunt fulmina vel fictores, ut quidquid petierit aculei

⁷ Ms. perclusum. ⁸ Al. appellatur, quod eo omnis. ⁹ Al. erectus. ¹ Al. venimus. ² Ms. altitudo. ³ Ms. defensoribus, ideoque solutis obs. ⁴ Ms. meditentis. ⁵ Ms. cognominamus.

¹ Tormentum appellatur, ex eo quòd omnis explicatio torquetur. Hæc, ut ingenue fatear, non satis intelligo. An forte scribendum: Quod finitur implicatione torquetur? aut sanè: Fines implicati torquentur? Sic à torquendis funibus tormentum deduxerit Ammianus. Ita ballistarum tortores, lib. 19. cap. 7. Potest tamen nec incommodè deduci ab eo quòd lapides torqueat. Porro scorpionem propriè dici tormentum, docet Tertullianus in Scorpice, initio: Arcuato impetu hamatile speculum in sinu tormenti ratione restringit, unde & bellicani machinam retractutela vegetantem de scorpione nominant. Charisius lib. 1. Nam tum scorpionem animal dicimus, quam mili-

tare tormentum. Vales. Pater exemplari suo adscripti [Malim: quod tomicum explanatione. Antea enim funes erant implicati, sed juvenes eos explicant.] Gronov.

^v Instar adfurgentis & cædentis armati. Dudum, eod. utis arietis, legi debere conjeceram, atque ita nuper in Codice Regio scriptum esse didici. Vales.

^x Helepolim Græce cognominant, cujus opera diurnam Demetrius. M. Fl. Græci cognominamus, quod placet ut inf. transire diacajev dicimus Græci. Et sic originem suam Amanian. ostendit, quam iterum apertius fateatur in fine lib. xxxi. Ceterum de Demetrio Athenæus Deipnosoph. lib. 7. pag. 206. lib. x. pag. 415. Vitruvius lib. x. cap. xxxi. Plinius lib. vii. cap. 38. Leo Imp. in Tacticis, Sulu in *scorpiis*. Lindenbr.

^y Qualia nobis pictores ostendunt fulmina. Festus Pomp. Trifuleum fulmen fuit ab antiquis dictum, quia ignis aut incendit, aut afflat, aut terebrat. Ejus figura in nummis & monumentis antiquis apparet. Idem.

exertis abruptat. Hanc ita validam molem ⁶ rotis & funibus regens numerosus
ntrinsecus miles, languidiori murorum parti viribus admovet concitis: & ni-
i desuper propugnantium valuerint vires, collisis parietibus aditus patefacit
ngentes. Malleoli autem, teli genus, figurantur hac specie: sagitta est cannea,
nter spiculum & arundinem multifido ferro coagmentata, quæ in muliebris
oli formam, quo nentur lintea stamina, concavatur ventre subtiliter & plurifa-
iam patens, atque in alveo ipso ignem cum aliquo suscipit alimento. Et si emis-
a lentius arcu invalido (ictu enim rapido exstinguitur) hæserit usquam, te-
aciter cremat, aquisque conspersa acriores excitat æstus incendiorum, nec re-
medio ullo quàm superjecto pulvere consopitur. Hactenus de instrumentis
nuralibus, è quibus pauca sunt dicta: nunc ad rerum ordinem revertamur.

CAP. V. ² Adscitis Saracenorum auxiliis, quæ animis obtulere prom-
tissimis, tendens Imperator agili gradu, ^{ab} Cercusium principio mensis Apri-
s ingressus est, munimentum tutissimum, & fabrè politum: cujus mœnia A-
bora & Euphrates ambiunt flumina, velut spatium insulare fingentes. Quod
Diocletianus exiguum antehac & suspectum, muris turribusque circumdedit
ellis, cum ^c in ipsis barbarorum confiniis interiores limites ordinaret, ⁷ ne
agarentur per Syriam Persæ, ita ut paucis antè annis cum magnis provincia-
um contigerat damnis. Namque cum Antiochiæ in alto silentio, ^d scenicis lu-

⁶ Steph. palis. ⁷ Ms. edocumento.

² Adscitis Saracenorum auxiliis, quæ animis obtulere
pmppt. J Legatos enim Julianus ad eos miserat, quia d-
nerent, ut auxilia quamprimum mitterent si iis collib-
tam esset: velut qui parum sollicitus esset, si non ad-
cent. Sic enim ipse scribit in Epist. ad Libanium Qua-
srem: *σπερ τὸς σαρακηνούς ἐπέμψα πρέσβεις, ὑπερμυνησκόων*
ἀδὲς ἕκαστῆ βόσκοντο. Ad Saracenos legationem misi, admo-
nys eos, ut venirent si libitum esset. Vales.

³ Cercusium, principio mensis Aprilis ingressus est muni-
ntium J Zosimus lib. 111. Κιρκήσιον vocat: φράσειον ἢ πέτρο
κρήνηρον ὑπὸ τῆ Ἀβόρα ποταμῆ ἢ ἀπὸ τῆ Εὐφράτης, τοῖς Ἰ
Αβυρίων ἰδαίς σωματτήμων. Eutropius lib. 1x. Circesio,
q d castrum nunc Romanorum est. Præxianus vertit Κιρκή-
σιον. Vid. Procop. περὶ κλισματ. pag. 16. & de Bello Persi-
cib. 11. Liudendr.

⁴ Cercusium. J Zosimus in lib. 3. κερκήσιον vocat; Ru-
fi Festus *Circessum*. In Concilio Chalcedonensi inter
Eiscopos Osdroenæ provincie, qui Synodo subscrip-
pre, recensetur Abrahamus Castroriccon Episcopus. *
Cographus Nubiensis *Cercusium* vocat perinde ac Mar-
cunus, & ad ostia fluvii Alchabur situm esse, ac Eup-
pateallu testatur. Apparet ergo Cercusium positum
futead confluentem Euphratis & Aboræ, quem *Al-*
chabur Nubiensis appellat: quod confirmat etiam Pro-
cocius in libro 2. Persicorum. * *Vales.*

⁵ Barbarorum confiniis interiores limites ordinaret. J Ea
fū in Rep. Diocletiani providentia, ut omnes limites

Imperii Romani castris, & castellis undique communi-
ret, & in iis idoneos milites locaret, qui barbarorum
irruptionem arcerent. * Testatur hoc Eumenius in O-
ratione pro Scholis Augustodun. sub finem. * Suidas in
ἐγκατιά: ὁ διοκλητιανὸς λόγον ποιοῦμενος ἵππῶν ἀεθλήτων, ἠΐδη δὲν
ἢ διακρίσειον ἀρούσας ἐκέρτω ἐγκατιάς ὀχυρώσας ἢ φερούσα ποιῆ-
σαι. Sed paullo postea Constantinus hanc utilissimam
dispositionem subvertit. Nam è præfidiariis illis castellis
quæ Diocletianus extruxerat, ad alia opida nullius præ-
fidii egentia militem transtulit: quo facto latam barbaris
viam ad pervadendos Rom. Imperii fines aperuit, ut qui-
dem ei objicit Zosimus lib. 2. his verbis: *τὸ ἱερμαίων ὄρη*
κερτιάς ἀπανταχοῦ ἵππῶν ἐγκατιῶν τῆ διοκλητιανῶν ἀσπίδα κτλ ἢ εἰρη-
μῶρον μοι τέρπον (locus quem intelligit, hodie deest; vide-
tur tamen is esse quem è Suida produximus) *πύλοισι ἢ φεου-*
είοις ἢ πύργοις διατημῶνται, ἢ παντὶς τῆ στρατιωτικῆς κτλ ταῦτα
πῶ οἰκιστῶν ἔχοντες, ἀποστει τοῖς βασιλέεσι τῶ ἡ διακρίσει, &c. In
hac autem castrorum munitione id Diocletianus obser-
vabat, ut ultra ipsum limitem castella extrueret, & bar-
barorum fines subradcret, quemadmodum hoc loco Mar-
cellinus memorat. Quod Idatius quoque confirmat in
Fastis: Constantio & Maximiano. *His Coff. castra facta in*
Sarmatia contra Acinco, & Bononia. Idque jam antè in-
stitutum fuerat à Probo Augusto, ut scribit Vopiscus
his verbis: *Contra rabes Romanas castra in solo barbarico*
posuit. [Id fecit postea & Valentinianus Aug. teste Am-
miano.] *Idem.*

^d Scenicis ludis. J Hæc serè iisdem verbis transcripfit
Hegesippus lib. 3. de excidio Hier. cap. v. *Denique cum lu-*

3 nulla vis humana vel virtus meruisse umquam potuit, ut quod præscripsit fatalis ordo, non fiat. Statimque transgressus, pontem avelli præcepit, 9 ne cui militum ab agminibus propriis revertendi fiducia remaneret. Pari sorte hinc quoque omen illætabile visum est, apparitoris cujusdam cadaver extentum carnificis manu delati: quem Præfectus Sallustius Præfens ea re supplicio capitali damnarat, quod intra præstitutum diem alimentorum augmentum exhibere pollicitus, 1 casu impediendo frustratus est. Sed miserando homine trucidato, postridie advenit, ut ille promiserat, alia classis abunde vehens annonam. Profecti exinde 1^h Zaitham venimus locum, qui olea arbor interpretatur. 1 Hic Gordiani Imperatoris longè conspicuum vidimus tumulum, cujus actus à pueritia prima, exercituúmque felicissimos ductus, & insidiosum interitum dignissimus tempore competenti. Ubi cum pro ingenita pietate consecrato Principi parentasset, pergeretque ad Duram desertum oppidum, procul militarem cuneum conspicatus stetit immobilis: eique dubitanti quid ferrent, offertur ab eis immanissimi corporis leo, cum aciem peteret multiplici telorum actu confossus. 1 Quo omine velut certiore jam spectaculi prosperioris elatus, exultantiùs incedebat: sed incerto 2 fatu fortunæ aliorum prorupit eventus. Obitus enim Regis portendebatur, sed cujus, erat incertum. 3 Nam & oracula dubia legimus, quæ non nisi casus discrevere postremi: ut fidem vaticinii Delphici, quæ post Halyn flumen transmissum, maximum Regnum 3 dejecturum prædixerat Cræsum: 4 & aliam quæ Atheniensibus ad certandum con-

9 Ms. ne qui. 1 Al. causa imp. 2 Ms. fatu. 3 Ms. conjecturum. 4 Ms. & alia.

[g Nulla vis humana vel virtus meruisse umquam potest]
 a clare Q. Curtius lib. v. Eludant licet, quibus forte & anere humana negotia volvi agique persuasum est: equum æterna constitutione crediderim, necque casusum latitium & multo ante destinatarum, suam quemque ordinationem immutabili lege percurrere. Aurel. Victor. in Carino: arduum fatalia devertere: eoque futuri notio superflua. * nob. lib. 7. Casibus nullus est in his locus, sed ineluctabilia omnia necessitate consunt: agit se ordo prescriptus, aut eodæ semel decretum est, perficit. Apul. Milcf. 1. Nihil impossibile arbitror: sed utcumque fata decreverunt, ita cuncta mortalibus provenire. * Lindenbr.

h Zaitam venimus locum.] Regius codex * & Vatic. * [& Colbert.] Zaitam; Zofimus lib. 3. Ζαΐθα appellat. Sed non eo in loco, verum Duris Gordiani tumulum fuisse memorat his verbis: ἔγνωρα ἃ καὶ εὐδαιμονίας εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπέβηκεν ἡμεῖς, καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπέβηκεν ἡμεῖς, καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπέβηκεν ἡμεῖς. Verior autem mihi videtur fuisse quàm Ammiani narratio. Namque Eutropius ac Festus Gordiani tumulum xx. millibus à Circesio Castro abesse testantur. Zaita autem non plus quàm diei vius itinere à Circesio abesse potest, si quidem Ammianus & Zofimus omnes Romani exercitus mansiones ac-

curatè notant: ac proinde xx. millibus abesse à Circesio nullatenus poterit. Gradu enim militari procedens exercitus in hostico tot millia conficere non debet: sed hoc argumentum parum firmum est. Illud gravius, quod Zayta non plus quàm 60. stadia à Circesio castro abest, ut testatur Zofimus, quæ septem tantùm milliaria conficiunt. Valef.

[i Hic Gordiani Imper. longè conspicuum vidimus tumulum.] Scripsit P. Pithœus ad marginem Ammiani sui, titulum tamen tumuli Gordiani Aug. eversum fuisse à Licinio A. ut Capitolinus scribit.] Idem.

k Gordiani Imp. longè conspicuum vidimus tumulum.] Festus Rufus: Milites ei (Gordiano) tumulum vicentesimo miliario à Circesio castro, quod & nunc existat, ædificant. Ejus tumuli titulum Græcis, Latinis, Persicis, Judaicis, & Aegyptiacis litteris perscriptum fuisse testatur Capitolinus in Gordian. Sepulcrum G O R D I A N I locum vocari ait Victor. Vid. Zofim. lib. III. pag. 716. Lindenbr.

l Quo omine velut certiore jam spectaculi prosperioris elatus.] In Regio codice diversam lectionem reperi, jam spectatus: quomodo ferè in Romana Editione legitur: ea enim [& Colb.] spectatus exhibet. Fortasse igitur spectatus Ammianus scripserat. * Paulo post dicit, incertum fatu fortuna, uti Capella in libro 1. * Valef.

m Nam & oracula dubia legimus, &c.] Theodore-

*rupta vidit Caspios lacus: f Ventidium novimus Antonii legatum strages per
hos tractus innumeras edidisse. Sed ut à vetustate discedam, hæc quæ tradidit
reccus memoria replicabo. g Trajanus, & Verus, ac Severus hinc sunt digres-
si victores & tropæati: redissetque pari splendore junior Gordianus, cujus
monumentum nunc vidimus h honoratè, h apud Resainam superato fugatòque
Rege Persarum, ni factione Philippi Præfetti Prætorio, scelestè jurantibus
paucis in hoc ubi sepultus est loco, vulnere impio cecidisset. i Nec erravere di-
manes ejus inulti, quod k velut l elaborante justitia, omnes qui in eum con-
spiravere, cruciabilibus interiere suppliciis. Et illos quidem voluntas ad au-
tiora propensior subire impulit facinora memoranda: m nos verò miserand
reccens captarum urbium, n Inultæ caesorum exercituum umbræ, o damne-
rum magnitudines, castrorumque amissiones ad hæc quæ proposuimus hortan-
tur, p votis omnium sociis, ut medeamur præteritis, q honoratà hujus la-
zeris securitate Repub. quæ de nobis magnificè loquatur posteritas, relinqua-
mus. Adero ubique vobis adjumento numinis sempiterni Imperator, & ant-
signanus, & couturmalis n omnibus secundis, ut reor. At si fortuna versab*

9 Al. honorare. i Mf. elabente.

Vandalicor. lib. 1. pag. 106. Αἰδοῦντ' ἑλπί' Μυραζήτων γῆρας, ἅς
νῦν Οὐρανὸς κατέβη. Confunduntur sic nempe nomina ob
vicinitatem, & eundem modò Hunni, modò vocentur A-
lani. Lindenbr.

e *Massagetes, quos Alanos nunc app.*] Massageras ta-
men ab Alanis distinguit Claudianus lib. 1. in Rufinum:
Massagetes, patriamque bibens Meotim Alanus.

Quin & Procopius non Alanos, sed Hunnos Massageras
passim appellat: cui subscribit Evagrius in lib. 3. cap. 2.
Sed Isacius Tzetzes in Lycophronem, Massageras ait esse,
qui nunc Abasgi dicuntur. Valef.

f *Ventidium novimus Antonii legatum*] Plutarchus in
Vita Antonii, Appianus in Parthiis pag. 156. Val. Maxi-
mus lib. vi. cap. 9. Dio, & alii Lindenbr.

g *Trajanus & versus Severus.*] Regius codex aurem,
quod dicitur, nobis vellit, in quo *Trajanus & Verus Se-
verus* scriptum vidimus, * ut & in Mf. Tolos. Vatic. *
[ac Colbertino.] Quare non dubito quin Ammianus
scripserit: *Trajanus, & Verus, & Severus hinc rediere
victores.* Neque enim verisimile foret, Julianum, qui
omnes Augustos quicumque de Parthis triumpharunt
hic diligenter recenset, Lucium Verum Divi Marci col-
legam hic præterisse, qui de Parthis triumphavit, & cog-
nomen Parthici meruit, teste Dione & Capitolino. Ca-
ri autem Augusti mentionem hoc loco de industria vita-
vit, ne infelicem vitæ exitum, perinde ac Caro contig-
it, sibi ominari videretur. Valef.

h *Apud Resainam superato.*] In Editione Mariangeli
Accursii legitur, *apud Resainam*, [in Mf. Colbert. *Re-
sainam.*] Est autem Resaina opidum Osdroenæ, aut ca-
strum, in quo milites sub Duce Osdroenæ constituti age-
bant: ut docet Notitia Imperii Orient. Ejus meminit

Stephanus de Urbibus, *ἡ σὺν τῷ πρὸς ἀσπίαν ποταμῷ*
Ptolemæus in Mesopotamia inter mediterraneas nur-
rat *ἡ σὺν τῷ ποταμῷ*. Inter Episcopos quoque Provinciæ Me-
potamiæ, qui Nicæno Concilio subscripsere, memo-
tur Antiochus Resinates, seu Resinitanus. Neque h
stationem Tabula Itiner. Peutingerorum omisit, in e
legitur: *A Zeugmate transis Euphratem Thiar. mill.*
Barnis 30. Charris 32. Saha 35. Resaina 36. lego Resai
Idem.

i *Nec erravere diu manes ejus inulti*] Capitolinus
Gordian. *Quod de Cesare memoria traditum est, hoc eti-
de Gordiano Cordus evenisse perscribit.* Nam omnes q
cumque illum gladio oppetiverunt, (qui novem fuisse
cuntur) postea interemptis Philippis, sua manu, suis
gladiis, & isdem quibus illum percusserunt, interisse
cuntur. Lindenbr.

k *Velut elabente Justitia.*] At in Mf. Florentino l
Colbert.] * ac Tolos. * & in prima Editione legitur
velut elabente Justitia: quam scripturam ad Regii quo-
libri marginem reperi. Nam in ipso contextu scripti
est *velut elaborante Justitia*: quod præ vulgata lectio-
mihi quidem præplacet. In Mariangeli Edit. legitur,
bente Justitia. Valef.

l *Nos vero miseranda recens capt. urbium.*] Deesse
quid videtur, puta, *facies*, aut quid simile. [Legi-
in Mf. Colbert. *recens capt. urbium*] sunt præ *strage*
Idem. *Miseranda captarum urbium* forte ipse miserat
captae urbes. Gron.

m *Solemur socios.*] Sic emendavit Gelenius, cùm
Editione Rom. legatur *ut somnium sociis*, * perinde:
Tolof. * [& Colbert.] In Mf. Reg. *isomnium sociis*
* ut in Mf. Vatic. Fortè Marcellianus scripserat, *voti-
num sociis.* * Valef.

n *Omnibus secundis.*] Lege *omnibus*: ut Editio F

lis in pugna me usquam fuderit , mihi verò pro Romano orbe memet vovisse sus-
ficiet , ut Curtii ² Muciique veteres , & clara prosapia Deciorum. Abolen-
da vobis natio molestissima , cujus in gladiis nondum nostræ propinquitatis exa-
ruit cruor. Plures absumptæ sunt majoribus nostris atates , ut interirent ra-
dicibus quæ vexabant. Devicta est perplexo & diuturno Marte Carthago : sed
eam Dux inclytus timuit ^o superesse ³ victoriae. Evertit funditus Numanti-
m Scipio post multiplices casus obsidionis emensos. Fidenas , ne Imperio sub-
rescerent amulæ , Roma subvertit : & Faliscos ita oppressit , & Veios , ^p ut
vadere nobis laboret monumentorum veterum fides , ut has civitates aliquando
valuisse credamus. Hæc ut antiquitatum peritus exposui : superest ut avidita-
e rapiendi posthabita , quæ insidiatrix sæpe Romani militis fuit , ^q quisque
agmini cohærens incedat ; cum ad necessitatem congregiendi fuerit ventum , si-
na propria secuturus ; sciens quod si remanserit usquam , exsectis cruribus
elinquetur. Nihil enim præter dolos & insidias hostium vereor unium cal-
idorum. Ad summam polliceor universis , rebus post hæc prosperè mitiga-
is , absque omni prærogativa Principum , qui quod dixerint vel censue-
int pro potestate auctoritatis justum esse existimant , rationem me rectè
onsultorum vel secus , si quis exegerit , redditurum. Quocirca erigite jam
unc quæso , erigite animos vestros , ^r multa præsumentes & bona , æquata sorte
obiscum quidquid occurrerit difficile subituri , & conjectantes æquitati sem-

2 Steph. Mutique tres. 3 Mf. victoriae.

Stephani præfert , quæ ex Basiliensi Sig. Gelenii Editio-
proflixit. Valef.
o Superesse victor.] In Mss. Flor. & Regio , * Vatic. *
c Colbert.] & in Editione Rom. ac Mariangeli exarata
est , victoria : quare non dubito , totum hunc locum
legi debere : Devicta est perplexo & diuturno Marte Car-
thago : sed eam Dux inclytus timuit superesse victoriae. Evertit
funditus Numantiam Scipio post multiplices casus obsidionis
emensos. Qua emendatione nihil jam clarius. Inter-
punctiones enim ipsæ sunt ex Codice Regio , cui Editio
Im. & Mar. assentitur. Tantum ex vocabulo dum, Dux
fimus , moti simili loco libri xxvi. in quo , partium
an in ancipiti Agilo , habent omnes scripti codices eod-
em errore. * Ceterum Marcellinus hoc loco imitatus
est videtur Senecam , qui in Consolatione ad Polybium,
dæ Emiliano Scipione hæc dicit : Vir in hoc natus , ne ur-
bæ Romanæ aut Scipio deesset , aut Carthago superesset. *
Im.

p Ut vadere nobis laboret , &c.] Lucium Florum i-
teratus videtur , qui lib. 1. ait : Laborat Amalium fides
veios fuisse credamus. Eadem propè figurâ usus De-
mosthenes , ut urbium excidium à Philippo dirutarum
Atheniensibus ob oculos poneret. Philipp. 2. ἐλωσθον μὲν καὶ
ῥώμην καὶ ἀπολλωνίαν καὶ τεράκοντα πόλεις ὅτι θεός τις ἐσθλὸς ἀπέλασεν
ἡμῶν ὡς αὐτὸς ἀνθρώπων, ὥστε μὴ εἶνα μὴ εἰ πάποτε ῥωμαίων ἢ ἰσθλῶν

πρὸς ἀδελφὸν εἶπεν. Quod Demosthenis dictum , ut & aliz
plurima , studiosè imitatus est Philo in lib. de vita Mosis :
τάς μὲν οὖν πόλεις ἢ κατὰ Σελήπιοντες ἢ ἐμπροσθέντες ἠρώμεν, ὡς
μὴ εἰ πῶ ἀρχὴν ῥωμαίων εἶπεν ἔχειν. Idem.

q Quisque agmini cohærens incedat -- signa propria se-
quit.] Militaris hæc tota dictio est , & qua in allocutioni-
bus Imp. & exercitus duces utebantur : sive in campo
armatos exercerent , sive serio Marte pugna cum hosti-
bus pugnanda esset. Urbicus in Tacticis , quæ Mss. in
Biblioth. Magni Ducis Etruriæ extant : Παρηγηλάφ ὁ μαν-
δάταρ. СІА ЕНТІО МАНДАТА КОМПЛЕТЕ.
NON. ВОСТОУРБАТИС. ОРДІНЕМ. СЕРВА-
ТЕ. ВАНΔΑ СЕКУТЕ NEMO ΔΕΜΙΤΤΑΤ.
ΒΑΝΔΟΤΜ ΕΤ ΙΝΙΜΙΚΟС. СЕΚΕ. Καὶ κινῶσι πεζο-
ας καὶ ἄρμας, ὥστε μὴ εἰς ἴσθλῶν ἰνδιαι παρὰ τινος. Iterum
cap. XXI. Παρηγηλάφ ὁ Μανδάταρ. Τὰς παρηγηλάδας ἐντα-
λάς τηρέσατε, μὴ διαταράξτε τιμὴν παρὰ τῶν. Τὸ βάνδον ἀπαν-
τες βιβάετε, καὶ μὴ εἰς ἑξ ὑμῶν ἔπιβῃ αὐτό, ἀλλ' ἵσως τοῖς ἐχθροῖς
καὶ ἀρμείως ἔπιβῆσθε. Lindenbr.

r Multa præsumentes bona , & æquata.] Hæc oratio
satis languida est : sed aliter in Regio , * & in Tolof. co-
dice * Jac Colbert.] & in Romana ac Mar. Editione
concipitur : Erigite animos vestros multa præsumentes &
bona , æquata sorteno &c. Quod sanè fortiùs & nume-
rosiùs ad aures accidit. Est autem phrasis Græca : Multa
pres. & bona. πολλα καὶ ἀγαθὰ πρὸς αὐμῶντες ταῖς ἐπιπῶ : ubi
καὶ elegantè περιέχει. Cujus locutionis exempla passim a-

per solere jungi victoriam. ^f Conclufa oratione ad hunc gratiffimum finem ductoris gloria pœliator miles exultans, ^t spēque prosperorum elatior, sublatiſ altius ſcutis nihil periculofum fore vel arduum clamitabat, ſub Imperatore plus ſibi laboris quàm gregariis indicente. Maximè omnium id numer Gallicani fremitu letiore monſtrabant: memores aliquoties eo ductante, pœque ordines diſcurrente, cadentes vidiffē gentes aliquas, alias ſupplicantes.

CAP. VI. Res adegit huc prolapſa, ut in exceſſu celeri ſitum monſtrare Perſidis, deſcriptoribus gentium ⁴ curiosè digeſtum, è quibus agrè vera dixer pauciſſimi. Quòd autem erit paullo prolixior textus, ad ſcientiam proficie plenam. Quiſquis enim adſectat nimiam brevitatem ubi narrantur incognita non quid ſignatiùs explicet, ſed quid debeat præteriri ſcrutatur. Hoc regnum quondam exiguum, ^v multiſque antea nominibus appellatum ob cauſas qua ſæpe retulimus: cùm ^x apud Babylona Magnum fata rapuiſſent Alexandrum in vocabulum Parthi conceſſit ^y Arſacis obſcurè geniti, latronum inter adoleſcentiæ rudimenta ductoris, verùm ^z paulatim in melius mutato propoſito clarorum contextu factorum aucti ſublimiùs. Qui poſt multa glorioſè & fortiter geſta, ^a ſuperato Nicatore Seleuco ejuſdem Alexandri ſucceſſore, cui v

4 *Mf.* curiosè digeſtis.

pud Græcoſtam Oratores quàm Hiſtoricos occurrunt. Apud Dionem Cocceianum lib. 44. pag. 259. *τοῦτον δὲ Ἰωνάτων*: ubi Leuclavius eam particulam tamquam otioſam incluſit, & expungendam putavit: ſed idem Dio pag. 287. ſimiliter eam uſurpat. *Valeſ.*

^f *Conclufa oratione ad hunc gratiſſimum finem.*] Placet gratiſſimum, ut in Editione Rob. Stephani & Mariangeli, & Rom. & in Regio cod. [Colbert] * Vatic. ac Toſol. * exaratum eſt: quod ſequentia planè confirmant. Ceterùm omittendum non eſt, quod refert Zoſimus in libro 3. Julianum finita hac oratione centum ac triginta nummos argenteos ſingulis militibus donativi nomine erogaviſſe. *ὅτι τὸν βῆματος πᾶσι τοῖς τὰ κείνην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ βασιλέως ἐπέδωκεν ἑκατὸν δίδραχμα ἑκάστῳ, πλὴν τῶν περὶ τὴν ἑσπέρην ἐπιπέλατο.* Quod quidem ſi verum eſt, (neque enim Zoſimo aut Eunapio quem exſcripſit, hac in parte fidem derogare poſſumus) quo modo Amm. Marcellinum id prætermiſit? Sanè exiſtimo Amm. Marcellinum de hoc donativo intellexiſſe in lib. 22. cùm ait: *Et militibus orationibus crebris ſtipendiisque comparenti ad expedienda incidentia promptius animatis, eunctorum favore ſublimis Antiochiam ire contendens.* Idem.

^t *Speque in prosperum elatior.*] Fortè *ſpēque inde prosperorum elatior*: atque ita Ammianum ſcripſiſſe exiſtimo. In Regio reperi, *ſpēque prosperorum*, in Editione Rom. *ſpēque prosperum*. [In *Mf.* Colbert. *ſpēque prosperum* Idem.

^v *Multiſque antea nominibus appellatum.*] Primò enim Medorum regnum vocatum eſt debellatis Aſſyriis duce Arſace: inde Perſarum, devictis Medis duce Cyro: unde & Medorum imperium etiam poſt Cyrum à multiſ

Auctoribus dicitur, quod revera Perſarum erat; & be illa Darii, & Xerxis *τὰ μὲν* à Herodoto, & Thucydide appellatur, quòd etiam à Scholiaſte Thucydidi lib. 1. notatur. Poſtea Parthica Dynaſtia conſtituta auctore Arſace Partho, de quo mox videbimus; ac de de reſuſ Perſarum imperium velut poſtliminio reſtitutum eſt ab Artaxerxe Alexandri Severi temporibus, ſcribunt Herodianus, Zoſimus, Agathias. *Idem.*

^x *Apud Babylona Magnum fata rapuiſſent Alexandrum.* Curtius lib. x. Juſtinus lib. xli. Plutarchus in Alexandro. *Lindenbr.*

^y *Arſacis Parthi.*] Parthum fuiſſe Arſacem Herodotus ac Zoſimus in Geſtiſ Alexandri Severi reſtant. Strabo lib. xi. & Suidas in v. *Ἀρσάκης* Scythiam eum eminant, levi utique diſcrimine: cùm ſatis conſtet, Parthos a Scythiſ originem ducere. Alii Baſtrianum Arſacem faciunt, teſte ibidem Strabone. *Valeſ.*

^z *Paulatim in melius mutato propoſito*] Magnorum virorum, qui ex perditâ nequitia pedetentim in melius mendari, præſentiffimarum poſtea virtutum ſpecimen dederunt, apud Val. Maximum exempla exſtant lib. ix. c. 6. De hoc verò Arſace plura Juſtinus lib. xli. *Lindenbr.*

^a *Superato Nicatore Seleuco.*] Hic ſallitur Amm. Marcellinus. Neque enim Seleucus Nicator, verùm Seleucus alter cognomento Callinicus, quartus à Nicatore Syriæ Rex, ab Arſace ſuperatus eſt, ut diſertè docet Juſtinus lib. 41. & Strabo lib. xi. Vera autem Imperii Parthorum epocha ſic habet. Poſt obitum Alexandri Magni, Parthum primùm Antigonum, inde Seleuco Nicatori paruerunt, cujuſ nepote Antiocho Divo primùm deſecere i. Pund bellum, L. Manlio Volfone, C. Atilio Regulo Coſſ. quæ apud Græcoſ erat annus 2. Olymp. 132. *Cauſa deſecere*

Storiarum crebritas hoc indiderat cognomentum, præfidiisque Macedonum
pulsis ipse tranquillius agens temperator obedientium fuit & arbiter lenis. De-
nique post finitima cuncta, vi vel æquitatis consideratione, vel metu subacta,
civitatum & castrorum castellorumque munimentis oppleta Perfide, adsueta-
tâque timori esse accolis omnibus, quos antea formidabat, ^b medium ipse a-
gens cursum ætatis, placida morte decessit. Certatimque Summatum & vulgi
sententiis concinentibus, astris (ut ipsi existimant) ritus sui consecratione per-
missus est omnium primus. Unde ad id tempus Reges ejusdem gentis prætu-
midi, appellari se patiuntur Solis fratres & Lunæ: ^c utque Imperatoribus no-
stris Augusta nuncupatio amabilis est & optata; ita Regibus Parthicis abjectis
& ignobilibus antea, incrementa dignitatum felicibus Arsacis auspiciis accedere
vel maxima. Quamobrem numinis eum vice venerantur & colunt, eousque
propagatis honoribus, ut ad nostri memoriam non nisi Arsacides is sit, quif-
quam in suscipiendo Regno cunctis anteponatur: & in qualibet civili concerta-
tione, quæ ^d assiduè apud eos eveniunt, velut sacrilegium quisque caveat,
e dextera sua Arsacidem arma gestantem feriat vel privatum. Satisque constat

5 Ms. assiduè.

ac fuisse dicitur. Arsaces ac Tiridates ambo fratres,
Arsacis filii, Phriapiti nepotes erant. Horum alter Tiri-
ates graviter ferens se a Pherecle Satrapa, quem Antio-
chus Divus Parthiæ præfecerat, de stupro sollicitatum
se, rem fratri aperuit. Arsaces mox adjuncto fratre,
& quinque sociis Phereclum factio imperu obruncat, &
Arthos pulsus Macedonibus in libertatem asserit. Ipse à
Parthis ob virtutem Rex salutatus est, ut scribit Arria-
nus in Parthicis, cujus verba refert Photius in Bibliothe-
ca. Arriani tamen verba paullo aliter refert Georgius
Syncellus in Chronico, pag. 54. Editionis Josephi Scage-
ri. Præfectum enim ipsum Agathoclem, non Phere-
clum appellat. *Αρσάκης*, inquit, *ἔχ' ἡγεμόνατος ἀδελφοί, τὸ
ὄνομα ἔλαβοντες ὑπὸ τῷ πρῶτῳ Ἀρσάκῃ, ἐκατέρωθεν βασιλεύσαν-
τες ὑπὸ Ἀρσάκῃ μιν ἀνέβησαν ἐπὶ τοῦτον τὸν Ἀρσάκην ἐξ
αὐτοῦ ἡγεμόνατος, ὡς Ἀρριανὸς φησὶ, ἐν τῷ ἀδελφῶν. ἔχ' ἡ
μανικὸν
ὑποδύσαν ὀπίσθεν ἡσίου, διαμαρτυρίας ἀνέβησαν ἐπὶ αὐτῷ Ἀρσάκῃ
ἐπὶ 78.* Atque hoc Parthici regni initium fuit. Cujus o-
mnis breviter auctæ sunt, adeo ut Arsaces acie collata Seleu-
cum Callinicum, qui Antiocho Divo successerat, device-
rit: quem diem Parthi exinde sollemnem, ut initium liber-
tatis observant: quemadmodum scribit Justinus lib. XL I.
duplex igitur epocha Parthici imperii notanda est, prior
defectione Parthorum sub Antiocho Theo confurgit;
cunda à victoria insigni qua Seleucus Callinicus ab iis-
dem superatus est, deducitur. Atque ita dissensam
scriptorum conciliare soleo: quorum alii sub Antiocho
theo, in quibus est Arriannus, Trogus Pompeius, &
Jusebius; alii sub Seleuco Callinico, ut Georgius Syn-
cellus, & Appianus in Syriacis, & Justinus ac Strabo,
Parthici imperii initium collocarunt. Hos enim de secun-
da, illos de priore epocha sensisse existimo. Eusebius au-

tem & Justinus contraria ac sibi pugnantia dicunt. Nam-
que Eusebius Olymp. 133. anno 1. Antiochi Divi quar-
to decimo, Parthos a Macedonibus defecisse memorat.
Atqui is erat annus primus Seleuci Callinici, qui anno 1.
133 Olymp. regnum orsus est. Peccat enim Eusebius a-
nachronismo biennii, ex eo quod Seleuci Nicatoris obi-
tum biennio tardius assignat: quem Ptolemæo Cerauno
biennium superfuisse scribit, cum constet eum à Ptole-
mæo Cerauno esse occisum: quæ maxima imprudentia est.
Similiter & Justinus Persas ait primum à Seleuco Calli-
nico pronepote Nicatoris defecivisse, Manlio Volsone &
Atilio Regulo Coll. qui Consulatus eam in annum 2. O-
lymp. 132. incidit, apparet non Seleucum Callinicum
sed Antiochum Divum tum in Syria imperasse. *Valef.*
^b *Medium agens cursum ætatis placida morte d.]* Justi-
nus lib. cit. *Sic Arsaces questio simul constitutoque regno,
matura senectute decessit:* quod ab Ammiano Marcelino
fortè non diffidet: senectus enim in aliquibus velocior &
marurior est: alii autem tardius senescunt. Sed Georgius
Syncellus in Chronico prorsus ab Ammiano dissentit,
biennio tantum regnasse Arsacem dicens, & violenta
morte extinctum: *ἔχ' ἡσίου πρῶτον Ἀρσάκης, ἀφ' οὗ οἱ περ-
σῶν βασιλεῖς ἀρσάκιδαι ἐχρημάτισαν, ἔτη β'. ἔχ' ἀναβῆσαν. ἔχ' μὲν
αὐτῶν ἡγεμόνατος ἀδελφοί: ἔτη 78' Idem.*
^c *Vique Imperatorib. nostris Augusta nuncupatio amabi-
lis est & optata, ita Regibus Parthicis, &c.]* Justinus
lib. XLI. *Tertius Parthis Rex Priapatius fuit, sed & ipse
Arsacis dicitur: nam, sicut supra dictum est, omnes Reges
suos hoc nomine, sicut Romani Cæsares Augustisque cogno-
minaverunt.* Dio lib. XL. *ὁ δὲ περὶ οὗ ἐστὶν ἡσίου ἡσίου ἡσίου
(de Arsace sermo fuit.) Ἀρσάκιδαι ἡσίου ἡσίου ἡσίου.* Strabo
lib. XV. Procopius Persicor. lib. II. Suidas in *Αρσάκης*. I-
sidorus Orig. lib. IX. cap. 3. Servius *Æneid.* lib. VI. &
XII, Lindenbr.

corrigitur, ubi post jacturas multiplices pelago miscetur Euphrates: omnif-
que sinus dimensione litorea ^k in numerum viginti millium stadiorum velut
spatio detornato finitur: cujus per oras omnes oppidorum est densitas & vi-
torum, naviumque crebri discursus. Ergo permeatis angustiis antedictis, ve-
nitur ad Armeniæ sinum, orienti objectum intervallo. ^m Cantichus nomine
banditur sinus australis: haud procul inde alius ⁿ quem vocant Chaliten, occiduo
obnoxius fideri. Hinc præstrictis pluribus insulis, è quibus paucæ sunt notæ, In-
lorum mari junguntur Oceano, qui ferventem Solis exortum suscipit omnium
primus, ipse quoque nimium calens. Utque geographici stili formarunt, hac
pecie distinguitur omnis circuitus ante dictus. Ab Arctoo cardine adusque
Caspas portas Cadusis conterminat, & Scytharum gentibus multis, & ^o Ari-
naspis hominibus luscis & feris: ab occidua plaga contingit Armenios, & Ni-
haten, & in Asia sitos Albanos, ^p mare Rubrum, & ^q Scenitas Arabas quos
aracenos posteritas appellavit: Mesopotamiam ^r sub axe meridiali despectat:
Orienti à fronte contrarius, ad Gangen extenditur flumen, quod Indorum
interfecans terras, in pelagus ejectatur Australe. Sunt autem in omni Perside
æ regiones maximæ, quas ^s Vitaxæ, id est, Magistri equitum curant, &

^k In numerum xx. mill. st.] Consentit Eratosthenes
s verbis quæ Ammiano Marcellino lucem adferunt:
τὸ δὲ τῆς σήμερας ἢ ἐν δεξιᾷ παραλίᾳ περιέρχεται ἕσα καταρχὰς κῆρυ
τῆς Καρμανίας ἕως ἐν μικρῶν εἴτα ὁδοῦ ἀρχὸν νεύσει, μετὰ ταῦτα
ὁδοῦ πλὴν ἐσπίσαν μέχρι τερψόδοδος καὶ τῆς ἐπιβαλῆς τὸ ἐν ἑσπίτου. περὶ
τῆς πῆγης Καρμανίαν παραλίαν καὶ πλὴν περσῶν, καὶ σουσίαν, καὶ
ἐν ἑσπίτων δὲ πρὸς μέγους, ἔστιν μυσίαν οὐρανὸν σαδίων. τὸ δ' ἐντεῦθεν
ἔστι τὸ σήμερα, πλὴν ἀλλοῦ ποσῶτος. &c. Hinc intelligimus
et spatium detornatum dixerit Ammianus. Est enim
Persicus sinus prorsus circulari ambitu navigabilis. Præ-
terè igitur Plinius lib. 6. situm ejus humani capitis effi-
gisse dixit. Sed quod ibidem Plinius scribit, ejusdem
circuitum esse 25. millium passuum, ut Eratosthenes tra-
dit: ex loco ipso Eratosthenis quem proximè adduximus
non convincitur. *Vales.*

[^l Spatio detornato] Id est, rotundo spatio, ut lib. 31.
[^m Speciem rotunditatis detornata.] Gellius lib. 1x. cap. 8.
[ⁿ Sententiam detornatam inclusamque verbis his paucissimis.]
Cicero de Universo p. 442. Ita tornavit, ut nihil effici
possit rotundius. * *Lindenbr.*

[^o Cantichus nomine pand. sinus.] In Reg. * & To-
l. * *Cautichus.* In Editione Mariangeli Accursii Cata-
chus legitur: quod ex officina Petri Castellii illius mana-
vit, qui Editionem Bononiensem fabricavit. Fortè *Ne-
sitchus* legendum est, *μεσσίτων*: sinus Persici maris est a-
d Ptolemæum in Arabia desertæ situ, & apud Marci-
anum apud Stephanum. * An potius scribendum est *Elan-
ticus*? De quo sinu Plinius in lib. 6. Strabo, Diodorus
&c. reliqui. * *Vales.*

[ⁿ Quem vocant Chaliten.] Ptolemæus lib. 6. in de-
scriptione Felicis Arabiæ *Χαλιτῶν κέλιον* appellat, eisque
agnomines Arabiæ populos Sachalitas. Sed Marcianus,

non ille Heracleota qui *περὶ τὴν ἕσπιν* versu comico conscri-
psit, sed alter longè recentior, lib. 1. *περὶ τὴν ἕσπιν*, hunc si-
num Aschalitem nominat, & maximum esse ait, utpote
qui ad ostium usque sinus Persici penetret. Sed Arria-
nus in periplo maris Erythræi Sachaliten quoque nuncupat,
& Stephanus. *Idem.*

[^o Arimaspsis hominibus luscis] Solinus: *Arimaspi cir-
ca Geslithron positi, seneculis gens est.* Lindenbr.

[^p Mare Rubrum.] Immo *mare Rubrum* huic oræ pro-
fus ad meridiem est: ut ait Plinius cap. 25. lib. 6. Mesop-
otamia verò ab Occidente. *Vales.*

[^q Scenitas Arabas quos Saracenos post. app.] Sarac-
enos tamen à Scenitis distinguunt Plinius lib. 6. cap. 28. ac
Ptolemæus. Notandum est autem, quod ait Plutarchus
in Lucullo, *Scenitas Arabas* ex suis sedibus esse transla-
tos à Tigrahe Armeniorum Rege, quos in Ciliciam
Commagenemque deduxit teste Plinio Secundo in libro
6. De Saracenorū Etymologia vide Scaligerum in Eu-
sebii Chronicon: ubi tamen fallitur, cum ait antiquio-
rem Ptolemæo neminem existare, qui Saracenorū mem-
inerit. Atqui Plinius Ptolemæo vetustior eos discrete
nominat. *Idem.*

[^r Sub axe meridionali.] Regius codex [& Colbert.]
habet *meridiali*, & sic postulat analogia: quare barbare
loquuntur qui meridiem dicunt. Apud Gellium lib.
2. cap. 21. codex Regius *meridiale* ventum habet. *Vales.*
Et sane jam dixit 22, 15. *a meridiali latere.* Gronov.

[^s Vitaxæ, id est, Magistri equitum.] Hanc vocem
Persicam in Lexico Hesychii aliter interpretatam reperi:
βιταξὶ ὁ βασιλεὺς ὁ δὲ πέρσαι: unde non immeritò quis sus-
picari posset, hunc locum Ammiani transpositum esse:
ac legendum: *Vitaxæ, id est, Reges, & Magistri equitum*

ullum inveniet humana mens, præter pulverem extinguendi commentum.
 In his pagis hiatus quoque conspicitur terræ, unde halitus letalis exurgens,
 quodcumque animal proximè teterit, odore gravi consumit. Quæ lues oriens
 profundo quodam puteo: cùm os ejus excefferit latum, antequam subli-
 nius vagaretur, terras circumfatas inhabitabiles acerbitate fecisset. Cujus simi-
 le foramen apud Hierapolim Phrygiæ d antehac, ut adserunt aliqui, videba-
 tur: unde emergens itidem noxius spiritus perseveranti odore e quidquid pro-
 pè venerat corrumpebat, absque spadonibus solis: quod quâ causâ eveniat,
 rationibus physicis permittatur. f Apud Asbamæi quoque Jovis templum in
 Cappadocia, ubi amplissimus ille Philosophus Apollonius traditur natus pro-
 e oppidum Tyana, stagno effluens fons cernitur, qui magnitudine aquarum
 afflatus seseque reforescens, numquam extra margines intumescit. Intra hunc
 circuitum Adiabena est, Assyria priscis temporibus vocitata, longaque assue-
 tudine ad hoc translata vocabulum ea re, quòd inter Onam & Tigridem sita
 navigeros fluvios, adiri vado numquam potuit: *transire* enim *διαβαίνειν* dici-
 mus Græci: & veteres quidem hoc arbitrantur. Nos autem id dicimus, quòd
 his terris annes sunt duo perpetui, quos & transivimus, & Diabas & Adia-

potest. Sic enim dicebatur à Græcis, ut ex Strabonis
 Bitome, & ex Constantino Porphyrogeneto docuit
 Eusebius in Solinum pag. 242. * Græci *μυδίας* *ἐλαίου*
 esse naphtham teste Procopio in Persicis, & Suida.
 Scander in Alexipharm.

Ἡ δὲ τὸ μυδίας κοκκίχιδος ἐχθρόμαρον πῶρ
 κένο ποτὸν δέξεται ἐτήμερον.

Soliastes: τὸ ἐτήμερον σκευασμὸν ἔσται φάρμακον, ὃ καὶ οἱ βαρ-
 βάραι νάρθαν καλοῦσι, &c. Idem ait Sorion de fluminibus.
 Vales.

In his plagis hiatus quoque conspicitur terræ, &c.]
 Gorg. Codinus: Ἐκείσε δὲ ὅσα τὸ ἄσπρον κράμιον, ἐξ ἧ δένον
 πύμα ἀναδίδεται, αἷς ὀπρήσειν ζῶον ἅπαν καὶ πετεινὸν ἀποθνήσκειν,
 ἐπὶ τύχοι ὀσσερὸν δὴ ὡν. quæ ipsissima verba apud Suidam
 exant in *Adiableni* * Lucret. lib. vi.

In Syria quoque fertur it. in locus esse videri,
 Quadrupedes quoque quò simul ac vestigia primùm
 Intulerint, graviter cogat concidere ipsa:

Manibus ut si sint divinis mactata repente. * Lindenbr.
 Cum os ejus excefferit latum.] Hujus loci sensus val-
 de obscurus est, quem sic intelligo. Hunc pestiferum
 hiatus è profundo puteo ortum, si os ipsum putei ex-
 cefferet, ac per aërem diffunderetur, eas regiones pro-
 fusculitas ac desertas facturum fuisse: sed nimirum hic
 hiatus ad crepidinem putei progressus, in imum rursus
 ret, ac sese resorbet. Perinde ac fons ille, qui ad Af-
 bamæi Jovis templum in Cappadocia cernitur. Vales.

Antehac ut adserunt aliqui videbatur.] Atqui Dam-
 cius in vita Isidori qui multò post Ammianum vixit,
 hic spiraculum Hierapoli Phrygiæ adhuc sua ætate vi-
 su esse memorat, sub templo Apollinis; quod ipsas e-
 via supervolantes aves letali halitu conficeret: solisque

initiatas & consecratis securum atque innoxium ejus in-
 troitum fuisse: sèque adeo unà cum Doro Philosopho eò
 descendisse. Idem.

e Quiddid propè venerat, corrumpebat, absque spado-
 nibus solis] Photius in Biblioth. ex Isidori Philos. Vita.
 Οτι ἐν Ἱερσπόλει τῆς Φρυγίας κερὸν τῷ Ἀπόλλωνος, ὑποδὶ τῆς ναῖς κτῆ-
 σσον ὑπέκειτο θανάσιμος ἀνατινάς παρὰ γήρῳ. τῶσπον τὸ βόστρον ἰδ-
 ἀναθὲν ἐξῆν ἀκίνητων, ὃ δὲ τοῖς πλωτοῖς τῶν ζῶων διεκείν. ἀλλ' ὅσα
 κατ' αὐτὸν γίνεσται, ἀπόλλυται. τοῖς δὲ τεταλεισμένοις, φησὶ, δωματὸν τῷ
 κατιόντας καὶ εἰς αὐτὸν τὸ μυχὸν ἀβλαβῶς διάζην. Vid. Strabon-
 lib. xi. Plin lib. xi. cap. 93. * Apuleium de Mundo
 pag. 12. * Xiphilin in Trajano, Codin. in urb. CP.
 Descript. Lindenbr.

Apud Asbamæi quoque Jovis templum.] Idem de hoc
 fonte scribit Philostratus in vita Apollonii lib. i. cap. 4.
 his verbis: ἔστι δὲ τι περὶ τύανα ὑδωρ ὀρεῖον διὸς ὡς φασι, καλεῖται
 ἢ αὐτὸ ἀσβαμαίων. ἢ πηρὴ ἀναδίδεται ψυχρα. παραδρίζει ἢ ὡς περὶ
 θερμαννίμβου λέγουσι, &c. Nihil autem a Philostrato dissen-
 tior noster Marcellinus, nisi quòd cognomen Asbamæi
 Jovi ipsi tribuit, quod Philostratus aquæ cognomen esse
 dixerat: quem secutus est Suidas, *ἀσβαμαίων ὑδωρ ὄρω κα-
 λέμερον*. Ceterum quod de eo fonte scribit Marcellinus,
 effervescere eum subinde ac mox in se redire: idem tes-
 tatur Philostratus, cùm dicit, *παραδρίζει ἢ ὡς περὶ θερμαννί-
 μβου λέγουσι*. Id est: *Effervesceat autem moye aque in lebate
 bullientis*. Simile est quod narrat Aristoteles lib. περὶ θα-
 υμασιῶν ἀνέσχυ. cap. 55. de fonte in Palicis Sicilia; ad quem
 jurandi causâ perinde ut ad Asbamæum illum quem
 conveniebant. Vales.

g Divos & Adianos.] Existimo hos fluvios esse eos,
 qui frequentius Zabas & Anzabas dicuntur. Ut enim
 διαβα & ζαβα, * Diacones & Zacones, * Diabolus &

pulsatâ, avulsum sedibus ⁊ simulacrum Comei Apollinis, perlatumque Romam, in æde Apollinis Palatini Deorum Antistites collocarunt. ⁊ Fertur autem, quod post direptum hoc idem figmentum, incensa civitate, milites fanum scrutantes invenere foramen angustum: quo reserato ut pretiosum aliquid invenirent, ex adyto quodam concluso à Chaldæorum arcanis labes primordialis exsiluit, quæ insanabilium vi concepta morborum, ejusdem Veri Marci que Antonini temporibus, ab ipsis Persarum finibus, adusque Rhenum & Gallias cuncta contagiis polluebat & mortibus. Hic propè ⁊ Chaldæorum est regioATRIX Philosophiæ veteris, ut memorant ipsi, apud quos veridica vaticinandi ides eluxit. Perfluunt autem has easdem terras potiores ante alios amnes hi quos prædiximus, & ⁊ Marfes, & flumen Regium, & Euphrates cunctis excellens: qui tripartitus, navigabilis per omnes est rivos, insulasque circumfluens, & arva cultorum industriâ diligentius rigans; vomeri & gignendis aruustis habilia facit. His tractibus Susiani junguntur, apud quos non multa sunt oppida, inter alia tamen eminet ⁊ Susa, sæpe domicilium Regum, ⁊ Arsiانا, & ⁊ Sele, & Aracha: cetera brevina sunt & obscura. Fluvii verò multi per hæc loca discurrunt, quibus ⁊ præstant Oroates, & ⁊ Harax, & Meseus,

6 Ms. Sole.

pit, & cum fratre de victoria Parthica triumphavit. Vid. Dion. Euseb. Eutrop Lindenbr.

Simulacrum Chomei Apollinis.] Princeps Editio romana habet Comei: cui Augustana quoque Editio adpulatur, [& codex Colbert.] * ac Tolof. * Quam non dubito, quin Comei Apollinis scribi debeat, quod τὸ καμαῖς Ἀπόλλωνος. Apollinem enim cognomento comaxim ab aliis quoque cultum esse docet Athenæus lib. 4. ὁ δὲ ἵνα κεραιτῆταις ὡς φησὶν Ἐρμείας ἐν τῷ β' περὶ τῶν ἀπολλωνίου ἐν τῷ πρωτανείῳ διατῆξαι ἡμετέριος Ἐπίας πρωταντίτιος, ἡ δὲ δυνουσιος, ἐστὶ ἡ τῷ τῷ καμαῖς Ἀπόλλωνος πωνηγῶφ. Valef.

Fertur autem quod post direptum] Capitolinus in Verbo: Nata fertur pestilentia in Babylonia: ubi de templo Apollinis ex arcula aurea, in quam miles forte inciderat, spiritus pestilens evasit, atque inde Parthos orbemque commisit. Orofius lib. vii. cap. 15. Lindenbr.

Chaldæorum est regioATRIX Philosophiæ] De Chaldæis Philosophis, eorumque secta, multa Strabo lib. xi. Idem.

Marfes.] In Regio, * Vatic. Tolof. * [ac Colb.] Idem, atque in Editione Rom. Marfes: unde non absurdè conjecimus scribendum esse Maarfares Sic enim Ptolemæus appellat in Babyloniæ descriptione; quem descripsisse videtur noster Marcellinus. Annon enim hæc verba, Perfluunt autem has terras potiores ante alios amnes Marfes, & flumen Regium, & Euphrates, ex his Ptolemæi translata sunt? διατῆξαι ἡ τῷ χάρων ὅ τε Ἐχάρωνος καμαῖς, ἡ δὲ κεραιτῆταις Maarfares, &c. Valef.

⁊ Susa sæpe domicilium Regum] Strabo lib. xv. Curtius lib. v. Eustathius in Dionys. pag. 132. Stephanus in ΣὲCa. Lindenbr.

⁊ Susa sæpe domicilium Regum.] Hiemem Reges Persarum Susis, aut Babylone agebant, aut interdum Bactris: æstatem autem Ecbanis Mediæ opido, ut scribit Dio Orat. 6. & Maximus Tyrius Orat. xx. Xenophon lib. 8. ait Cyrum vernos menses tres exegisse Susis, æstivos duos Ecbanis. Valef.

Et Arsiانا, Sela, & Aracha.] Rectius, ut solet, Codex Regius, * Tolof. Vatic. * [ac Colbert.] Sele & Aracha. Ptolemæus in Susianæ situ ἀρακκα, Σέλη nominat. In Rom. Edit. Sele & Archa: sed Augustana Editio Mariangeli, Sele & Araca. * Bochartus libri 4. Geographiæ sacræ cap. 16. extendat, & Tarsiana. * Idem.

a Præstantior Oates, & Harax, & Meseus.] Quod in scriptis codicibus, ac præcipuè in Pandectis Florentinis occurrit, ut finis unius vocabuli, & sequentis dictionis initium coalescant; id hoc loco evenisse non dubito. Itaque rectè fecit Mariangelus Accursius, qui in Editione sua Oroates cudi jusit: sic enim Plinius eum vocat; Ptolemæus & Marcianus ἰεροάτην. Jam qui Meseus ab Ammiانو dicitur, is Moseus est Ptolemæo: Marciano in periplo Susianæ Mageus. Mariangelus in Editione sua Mogeus exhibet: sed vir ille totam hanc Perfidis descriptionem non ex Ms. fide, sed ad Ptolemæi exemplaria castigasse videtur. Idem.

b Et Harax] Apud Ptolemæum in situ Susianæ χάρωνος ποταμοῦ. μωσαις ποταμοῦ ἐκβολαί. ἰνδῆς ποταμοῦ ἐκβολαί. Ex quibus detectus fuisse videtur Marcellinus, qui Characem pro fluvio accepit, cum sit nomen opidi satis cele-

his quæ didicit, aliqua sensibus Magorum infudit: quæ illi cum disciplinis præfentiendi futura, per suam quisque progeniem, posteris ætatibus tradunt. Ex eo per sæcula multa ad præfens unâ eademque profapiâ multitudo creata, Deorum cultibus dedicatur. [¶] Feruntque si justum est credi, etiam ignem celitus lapsum apud se sempiternis foveis custodiri, cujus portionem exiguam ut faustam præfisse quondam Asiaticis Regibus dicunt. Hujus originis apud veteres numerus erat exilis, ejusque ministeriis Perficæ potestates in faciendis rebus divinis sollempniter utebantur. [¶] Eratque piaculum aras adire, vel hostiam conrectare, antequam Magus conceptis preceationibus libamenta diffunderet præcursoria. Verum aucti paullatim, in amplitudinem gentis solidæ concesserunt & nomen: villasque inhabitantes nulla murorum firmitudine communitas, & legibus suis uti permitti, religionis respectu sunt honorati. [¶] Ex hoc Magorum femine septem post mortem Cambyfis Regnum inisse Persidos antiqui memorant libri, docentes eos Darei factione oppressos, imperitandi initium equinivocant. In hac regione [¶] oleum conficitur Medicum, quo illitum telum si emissum lentiùs laxiore arcu (nam ictu exstinguitur rapido) hæferit utquam, tenaciter cremat: & [¶] si aquâ voluerit abluere quisquam, æstus exciti acriores incendiorum, nec remedio ullo quàm jactu pulveris confopitur. [¶] Præparatur autem hoc modo. Oleum usus communis herbâ quadam infectum coadiunt harum rerum periti, ad diurnitatem servantes, & coalescens durant materia venæ naturalis, similis oleo crassiori: quæ species gignitur apud Persiam (ut diximus) naphtham vocabulo appellavere gentili. Per hæc loca civitates dispersæ sunt plures, quæ omnibus præstant [¶] Zombis, & Patigras & Gazaca: inter quas opibus & magnitudine mœnium conspicuæ sunt Her-

quissimum Medorum Regem: corruptè pro Hystaspem: ut monuit Canterus in libro 2. Variarum cap. 14. Hystaspis enim Magi meminit Justinus in Apol. Clemens in 9. Strom. [¶] Valef.

[¶] Feruntque, si justum est credi, etiam ignem celitus lapsum] Vid. amplif. viri Barnabæ Brissonii Comment. de Reg. Persar. lib. 11. Lindenbr.

[[¶] Ferunt ignem celitus lapsum, apud se sempit. foveis custodiri.] Q. Curtius in libro 111. ignem memorat, quem Persæ sacrum & æternum vocant. Et in libro 10. Historiæ Tripertitæ capite 30. *ἱερὰ τὰ τεῖλα* vocant Persæ templa, in quibus perpetuum ignem servant. Scriptores rerum Heracleii Aug. tradunt, in civitate Thebarma non longè à Gazaca urbe templum fuisse ignis ac errorem prunarum. Lege Theophanem & Cedrenum in Heraclio A. & Historiæ Miscellæ librum xviii.] Valef.

[¶] Eratque piaculum aras adire vel hostiam, &c.] Herodotus lib. 1. *ἄνθρωπος δὲ Μάγος, ὃς οὐ νόμος ἐστὶν ἑσθίας ποιῆσαι.* Vid. Brisson. de Regn. Persar. lib. 11. Lindenbr.

[¶] Ex hoc Magorum femine septem post mortem Cambyfis.] Totidem Magos nominat etiam Val. Maximus lib. 1X. cap.

2. Verior tamen opinio, duos tantum fuisse: sed qui necem eorum conjuraverant, Persas septem. Herodotus lib. 111. Justinus lib. 1. Curtius lib. 1v. Florus lib. 11 cap. 5. Idem.

[¶] Oleum conficitur Medicum] *Μηδίασ ἔλαιον.* Procopii Gothicor. lib. 1v. *ἄγρια θεία τε καὶ ἀσφαλτὸς ἰμπερὶν Κάβρου, σαρκῶν, ἔσπερ Μήδων ἐπιπέφασιν καὶ ἄλλων ἢ Μηδίας ἴνα* Idem.

[[¶] Si aqua voluerit abluere quisquam] Est certe quæ de hac lectione quis dubitet, quum Solinus dicat, hoc necedatium excitationem si obruere aqua gestias, ardet magis. Quem quum deseribat & alibi Ammianus, inde Salmastius legebat hoc loco si aqua voluerit obruere quisquam, ad Salmastium pag. 241. Gron.

[¶] Zombis & Patigra, & Gazaca.] *Ζομβίς πόλις ἢ πόλις Stephano.* Eidem *γάζακα πόλις μεγίστη ἢ μηδίας:* et meminit Ptolemæus. Pro Patigra, in omnibus MSS. Reg. Tol. Var. * [*Coib.*] est Patigra: fortè Patigra. Ptolemæo *τηρῶνα.* [*Quæ Ammiano Gazaca ἐγάζακον* dicitur Cedreno, in rebus Heraclii Augusti *Κάτζακα* in Chronico Alexandrino: *Gazacensium civi-*

lia, & v Arfacia, & Europos, & Cyropolis, & Ecbatana, sub Jafonio monte
n terris sitæ Syromedorum. Amnes has regiones prætereunt multi, quorum
maximi sunt x Choaspes, & Gyndes, & y Amardus, & Charinda, & z Cam-
byfes, & Cyrus, cui magno & + specioso Cyrus ille superior Rex amabilis, ab-
lito vetere id vocabulum dedit, cum ereptum ire Regna Scythica destinaret:
quod & fortis est, ut ipse etiam ferebatur, & vias sibi, ut ille, impetu ingenti
nolitus, in Caspium delabatur mare. Per tractus meridianos expansa, post
æc confinia, litoribus proxima Persis habitatur antiqua, minutis frugibus di-
ntedictum influunt sinum: quorum maximi sunt a Vatrachites, s Rogoma-
is, & Brisoana, atque Bagrada. Oppida verò mediterranea sunt ampliora:
ncertum enim qua ratione per oras maritimas nihil condiderunt insigne: inter
uæ Persepolis est clara, & Ardea, & 6 b Obroatis, atque Tragonice. Insulæ
ero visuntur ibi tres tantum, 7 c Tabiana, & Fara, & Alexandria. His pro-
nquant Parthi siti sub Aquilone, colentes nivales terras & pruinosas: quorum
giones d Choatres fluvius interscindit ceteris abundantior: & hæc potiora re-
iduis sunt oppida, 8 e Genonia, Mæsia, Charax, Apamia, Artacana, &
lecatompylos, à cujus sinibus per Caspia litora adusque portarum angustias
adia quadraginta numerantur & mille. f Feri sunt illic habitatores pagorum

4 Ms. specioso. 5 Ms. Rogomanus. 6 Ms. Hab-
batis. 7 Ms. Cadianas. 8 Ms. Genonia, Mæsia,
Charax.

libro xviii. Historiæ Miscellæ.] *Vales.*
v Arfacia & Europis.] Strabo lib. xi. Europum &
Arfaciam eandem esse ait, cui consentit Stephanus.
Im.

x Choaspes & Gyndes.] Hi fluvii nil videntur hic con-
vairre. Nam Gyndes Dahas Ariôsque determinat, teste
Teito xi. Vide Herodotum. Choaspes tamen è Media
it Tigrim influit, teste Plinio 6. libro. Idem.

y Amardus.] Ptolemæo μάδου levi discrimine: sic
Nrdieidem άμαρδου dicuntur. In Regio Codice Armar-
d. In Edit. Rom. Arriardus, [ut & in Colbert. co-
de] ac Tolof. * Idem.

z Cambyfes & Cyrus, cui magno & spatiofo.] Vid.
Sabo lib. xi. Pompon. Mela lib. iiii. cap. v. Lindenbr.
Nix video patrem notasse ex Vat. ut ipse eque ferebatur,
p. aque. Gronov.

a Vatrachites, Rogomanis,] In Mss. Fl. & Reg. *
Ar. Tolof. * & in Editione Rom. Rogomanus, quod
pct: Ptolemæo ρογομανίου in genitivo. [In Mss. Col-
bt. Rogomanus.] Apud Marcianum (non illum He-
rieotam, qui πειλοτονου versu comico scripsit ad Nico-
ndem Regem Bithyniæ, sed alterum recentiorum, qui
Etiomen Artemidori Ephesi duobus libris scripserat,
see Stephano in μαζέων: cujus Epiromes hodie dumta-
æ Epitome restat) apud huic Marcianum inquam ρογο-

μανίας ποταμὸν scribitur. Vatrachites quis sit obscurum est
[qui in Codice Colbert. Vatrachites scribitur.] Lindenbr.
b Obroatis.] In Mss. Flor. * Tolof. Var. * [Colb.]
& Reg. Habraatis; Ptolemæo ὄβροατίς. Idem.

c Tabiana, Fara, & Alexandria.] Pro Tabiana in
Mss. Flor. & Reg. * Tolof. Vatic. * [ac Colb.] Ca-
diana legitur. Ptolemæo ταβιανὰ: νῆσοι ἢ πελοπόννησος
ταβιανὰ σάρατα ἀποξάνδρου ἢ ἀραβία. Marcianu. in pe-
riplo Persidis duas quoque memorat insulas: alteram ὄβ-
ροατῶν, alteram νῆσοι ἀποξάνδρου. Araciam memorat & Pl-
nius Vales. In quibus parum sane est, quod non ex Salma-
sio didicerimus ad Solinum pag. 1182. et si tandem nimium
illic mutet. Sed & in iisdem Exercitationibus pag. 247.
pro sequente Artacana vult Astaca. quum tamen Arta-
coana ex Arriano, Artacana ex aliis circa illas partes sit
satis nota, et si de hoc loco postea. Gron

d Choatres fluvius.] Nullus ejus nominis si quod
sciam, memoratur apud Parthos. Est quidem Choatres
mons in Parthia celebris, Choatras teste Solino cap. 41.
Ptolemæo & Orofio παρχατρες; Straboni πωρχατρες.
Ceterum in Mss. Reg. * Tol. Var. * [Colbert.] &
in Editione Rom. Choatres legitur. Vales

e Genonia, Mæsia, Charax.] Ex Mss. Fl. * Tol. Var.
* [Colb.] & Reg. & Mar. Editione Mæsia supplevimus:
quod firmat Ptolemæus γενωνία, μυσία, χάραξ. In Editione
Romana legebatur Genoniam Charax. Idem.

f Feri sunt illic habitatores pagorum.] De Getis familia
Pomp. Mela lib. ii. cap. 2. Feri sunt & ad mortem paratissimi,
Getæ utique. Lindenbr.

& Hydriacus. Sunt etiam civitates, licet numero paucæ, victu tamen & cultu perquam copiosæ: inter quas nitet Carmana omnium mater, & Porto-pana, & Alexandria, & Hermæpolis. Interius verò pergenti occurrunt Hyrcani, quos ejusdem nominis alluit mare. Apud quos glæbæ macie inernecante fementes, ruris colendi cura est levior: sed vescuntur venatibus, quorum varietate immane quantum exuberant. Ubi etiam tigrinum milia multa cernuntur, feræque bestiæ plures: quæ cujusmodi solent capi commentis, ludum nos meminimus retulisse. Nec ideo tamen stivam ignorant, sed femilibus teguntur aliquæ partes, ubi solum est pinguius: nec arbuta desunt in locis habilibus ad plantandum, & marinis mercibus plerique sustentantur. Hic omnes duo pervulgati sunt nominis, Oxus & Maxera, quos urgente inedia superantes natatu aliquoties tigres, improvisæ finitima populantur. Habent etiam civitates inter minora municipia validas, duas quidem maritimas, Souda & Saramanna: mediterraneas alias, Azmornam & Solen, & his nobiliorem Hyrcanam. Contra hanc gentem sub Aquilone dicuntur Abii versari, genus piissimum, calcare cuncta mortalia consuetum: quos (ut Homerus abulosis canit) Jupiter ab Idæis montibus contuetur. Sedes vicinas post

2 Ms. glæbæ macie intermicantes cmentes. 3 Ms. tique parte.

Ptolemæo positus. *Vales.*
[Ortopana] Ms. Πορτοπανα. Gr. Portopana. Ptole-
meus pag. 150. πόλις ἦ εἰσιν ἐν τῇ Περσίδι, ἢ καὶ μακροτέρως,
ἢ Αἴγμα, Πορτοπανα, Περσίπολις. Lindenbr.
[Hermopolis.] In Reg. * Tolof. * [Colbert.] &
[Hermopolis]. Ea videtur esse, quæ à Ptolemæo
ἑρμούπολις. Porro quæ Portopana hic dicitur: apud
Ptolemæum est πορτοπανα, non πορτοπανα, ut Linden-
brogius dixit. *Vales.*

[Glæbæ maxima auro micantes.] Restituimus hunc
locum ex conjectura Cl. Salmassii, [ad Solinum p. 210.]
et codex Reg. [et Colb.] & Editio Rom. suffragantur.
Idem.

[Quæ cujusmodi solent capi commentis.] Quo astu tig-
res à venatoribus capi solent, docet Pomponius Me-
lab. 3. cap. 5. Plinius lib. 8. cap. 18. ac Solinus cap. 21.
quibus accedit Claudianus lib. 3. de raptu Proserpinæ his
versibus:

*Arduus Hyrcana quatitur sic matre Niphatas,
Cujus Achæmenio Regi ludibria natos
Arxerat tremebundus eques. Furit illa marito
Mobilior Zephyro, totamque virentibus iram
Dispertit maculis, jamjamque haustura profundo
Ore virum, vitrea tardatur imagine formæ.*

Est solo occurso maris retardatur, cujus subsidio rap-
tores evadunt. Idem scribit Philostratus lib. 2. cap. 7.
Verius Argon. lib. 1. & lib. 6. ubi de Jaxamaris:

*Jaxamatas venatus alit: nec clavior ullis
Arctos equis, Abeunt Hypanim, fragilemque per un-*

*dam,
Tigridis aut seræ profugi cum prole leæne:
Næstaque suspectæ mater stupet aggere ripæ.*

Sunt & alii complures modi quibus tigres in Oriente ca-
pi solent: inter quos hic refertur à Petro Teixera lib. 1.
Relationis de Regibus Persarum, cap. 29. Venatores
brachium lævum laminis ferreis ad cubitum usque accu-
rate contegunt, dextro pugionem aut venabulum acu-
tissimum præferunt: qui ubi primum tigrim venatorem adspexerit,
brachium iis sinistrum ad morsum offerunt: quod cum
illa apprehendit, illi è vestigio pugione in ventrem im-
missio feram conficiunt. Idem Teixera tigrim ait, licet
sit ferocissima, tardam tamen nec parvis ac ceteras feras
bestias velocitatis esse: quare ceteras animantes ejus im-
petum facillimè fugâ evadere: quod si ita est, quæcum-
que Auctores suprâ allati de tigrum venatu scripsere,
longè à vero abesse oportet. * Aliud fraudis genus ad
capiendum tigrum fetus refert Ambrosius in libro 6.
Hexæmeron capite 4. *Ubi se contiguum viderit, spheram
de vitro projicit. At illa imagine sui ludatur, & sobolem pu-
tans, revocat impetum, colligere fetum desiderans, & re-
liqua quæ ibi vide. Hinc igitur explicandi sunt Claudiani
versus, quos paullo antè retuli. * Idem.*

[Secunda & Saramanna.] Ptolemæo Σεραμάνη πό-
λις. Σεραμάνη πόλις. Straboni lib. 11. Σεραμάνη in Hyrcania
corruptè, ut opinor. In Reg. Ms. erat *Socondæ*, [ut &
in Colb.] *Idem.*

[Azmornam & Solen.] In Reg. est *Amorna & So-
len.* Ptolemæo ἀμάρνα. Ἰρμανία μητρόπολις. Κάλη. ἄζμωρνα. In
Editione Rom. est *Azmorna*: [in Ms. Colb. *Azmorna.*] *Idem.*

x *Vt Homerus*] Statim initio Iliad. γ. Lindenbr.

Hyrcanos fortiti sunt Margiani, omnes pænè collibus altis undique circumse-
 pti, ideo à mari discreti. Et quamquam pleraque sunt ibi deserta aquarum
 4 pænurià, quædam tamen habent oppida: sed Jafonion, & Antiochia, & Ni-
 sea, sunt aliis notiora. Proximos his limites possident Bactriani, natio antea
 bellatrix & potentissima, Persisque semper infesta, antequam circumscitos po-
 pulos omnes 5 ad ditionem gentilitatè que traherent nominis sui: quam rexe-
 re veteribus sæculis etiam 7 Arfaci formidabiles Reges. Ejus pleraque partes
 ita ut Margiana, procul à litoribus sunt disparatæ, sed humi gignentium fer-
 tiles: & pecus quod illic per campestria loca vescitur & montana, membris et
 magnis compactum & validis: ut indicio sunt 2 cameli à Mithridate exinde
 perducti, & primitus in obsidione Cyzicena visi Romanis. Gentes iisdem
 a Bactrianis obediunt plures, quas exsuperant Tochari: & ad Italiæ speciem
 crebris fluminibus inundantur: è quibus Artemis & Zariaspes antè sibi consocia-
 ti, itidè que Ochus & 6 b Orgomanes juncti convenis aquis augent imman-
 Oxi fluenta. Sunt & hic civitates, quas amnes diversi perstringunt, his ceder-
 tes ut melioribus, c Chatra, & Charte, & d Alicodra, & Astacia, & Menap-
 la, & Bactra ipsa, unde regnum & vocabulum nationis est institutum. e Sub-
 mis montium pedibus quos appellant Sogdios: f inter quos amnes duo fluu-
 navium capacissimi, g Araxates & Dymas, qui per juga vallè que præcipit
 in campestram planitiem decurrentes, Oxiam nomine paludem efficiunt lon-

4 Ms. penuria soli quædam. sed. 5 Steph. ad deditio-
 nem. 7 Al. Orgomanes.

[y Arfaci formidabiles Reges.] Justinus in libro xli. Bactrianorum Regnum paullo ante Parthicum a Diodoro constitutum esse dicit, idque opulentissimum mille in-
 biun imperium appellat, & à Parthus post multa prælia tandem subactum esse tradit.] Valef.

2 Cameli à Mithridate exinde perducti, & primitus in obsidione Cyzicena Rom. visi] Camelos ante Mithridatem debellatum Romæ non visos etiam C. Sallustii fuit opinio: quam tamen Plutarchus reprehendit in Vita Luculli: Σαλλυστίης ἡ Σαυράζω τίτι πρῶτον ἀεὶ τὰν βαμάρι καμῆλος λέγονται, εἰ μὴ τε πῶτερον τῆς μετα Σαπτιῶν νικησάντας Ἀντιόχου ἴσταν, μὴ τε τῆς ἑνυαχῶ πῶτε Ὀρχιδρωῆ, καὶ περὶ Χαυρῶσιαν Ἀρχιλαῖο μεμαρτυρηῶς, ἰσχυρίσασθαι κείμενον. Lindenbr.

a Bactrianis obediunt plures, quas exsuperant Tochari.] Antea edebatur, que araxa plana arax: idque ex commento Castelli. In Reg. Ms. * Tol. * [ac Colb.] & in Editione Rom. legitur, quas exsuperant chari. * In Vatic. quas exsuperant chari: * ex quo veram lectionem eliciuntur, adjuvante Ptolemæo, cujus hæc sunt verba in Bactriana descriptione: κατὰ τὴν ἰσθμὸν τῆς βακτριανῆς τὰ μὲν ἀρατικῆς ἑσπέρης τῆς ἑσπέρης τῆς ἑσπέρης τῆς ἑσπέρης. De his loquitur & Dionysius de situ orbis, & Plinius. Male apud Strabonem lib. xi. τὰ γὰρ εἰπὶ δεικνύται. Valef.

b Orgomanes.] In Reg. est Orgomanes. In Aug. Editione Dargomanes. Ptolemæo δαργουμάν. In Editione

Rom. Orchomanes, [in Colb. Orchomanes.] Idem. c Chatra & Charte.] In Reg. Chatra & Carthe. Augustana Editione Charachatra, Ptolemæo χαταχάτρα. In Editione Romana Chatra & Charte, [ut in Colbertino] * & in Tolosano. * Idem.

d Alicodra, & Astacia, & Menapila.] In Editione Aug. est Astacana: Ptolemæo ἀστακῆ, ἀστακῆ, ἄστα Idem.

e Sub imis montium pedibus.] Sic distinxit hunc locum & auctoritas Regii Cod. * Tol. * [& Colb.] & ipsa suadebat: hinc enim oritur Ammianus descriptionem Sogdianæ. Desunt autem hic nonnulla, quæ si compleri possunt: Hinc Sogdiani agunt: sub imis montium pedibus quos app. Sogdios. Idem.

f Inter quos amnes duo fluent.] Si verum est hæc Ptolemæo esse descripta, ut verissimum est: multum Ammianus peccavit. Neque enim Ptolemæus dicit è Sogdiis amnes interfluere inter montes Sogdios, sed potius è Sogdiis montes protendi inter duos amnes, Oxum seu Jaxartem: neque Oxiam paludem à Dyma esse effici, sed ab nescio quo innominato fluvio. Postremo nec Sogdianam totam suppositam esse Sogdiis montibus dicit, sed exiguum ejus partem. Idem. Extremum hoc a rationis erimen non est Ammiani, sed ipsius Valef. Ita supplere Ammianum voluit, ut huic vitio esset propinquus. Quem quum nesciamus, quomodo scripsit: utique temperemus palam vitiose supplere. Gron.

g Araxates & Dymas.] Ptolemæus Dymum vocat:

latéque diffusam. Hic inter alia oppida celebrantur Alexandria, & ^hi Cyre-
schata, & Drepsa metropolis. His contigui sunt Sacæ, natio fera, squalentia
incolens loca, solo pecori fructuosa, ideo nec civitatibus culta: cui ^kAscanimia
mons imminet, & Comedus. Præter quorum radices, & vicum quem Li-
thinon pyrgon appellant, iter longissimum patet ⁱ mercatoribus pervium, ad
Seras subinde commeantibus. Circa defectus & crepidines montium, quos J-
navos & Tapurios vocant, ⁷ Scythiæ sunt intra Persicos fines, ⁸ Asianis con-
termini Sarmatis, Alanorumque latus tangentes extremum. Qui velut agentes
quodam in secessu, coalitique solitudine, per intervalla dispersi sunt longa, ad-
ueti victu vili & paupertino. Et gentes quidem variæ hos incolunt tractus,
quas nunc recensere aliò properans superfluum puto. Illud tamen sciendum est,
inter has nationes pæne ob asperitatem nimiam inaccessas, homines esse quosdam
nites & pios; ^m ut Jaxartæ sunt & Galactophagi, quorum meminit vates ⁿ Ho-
merus in hoc versu:

Γλακτοφάγων ἀβίωντε δικαιοτάτων ἀνθρώπων.

inter flumina verò multa, quæ per has terras vel potioribus jungit natura, vel
apfu post trahit in mare, ^o Rœmnus celebris est, & Jaxartes, & ^p Talicus.
Civitates autem non nisi tres solas habere noscuntur, Aspabota, & ^q Chauri-

7 Ms. Scythæ sunt aura intra. 8 Al. Asianæ.

μάσται ὁ μὲν ἴτερος αὐτῶν δῦμος. Et post: ὁ δὲ ἴτερος Βασίλει-
ος. Lindenbr.

^h *Tribatra* & *Drepsa*.] Ms. *Crescata* & *Areta ipsa me-*
op. is. Crescata & Drepsa. Ptolem. *Κυρεσχάτα.* Verius ta-
men puto, *Trybatra* & *Drepsa.* Ptolemæus. pag. 160.
ὄβασταξ, Αλεξάνδρεια, Περσικῶν Ἰνδομορδαῖα, Δρέψα μητρο-
πόλις Αλεξάνδρεια ἐχάτη. Idem.

ⁱ *Tribatra.*] In Ms. Flor. * Tolof. Vatic. * [Colb.]
Reg. *Crescata* legitur, nec secus in Editione Rom. sed
Mariangeli Editio ex conjectura, ut opinari datur, *Cy-
schata* præfert: quod sequi placet ex auctoritate Ptole-
mæi. Hæc *δὲ κύρα* simpliciter dicta est. Strabo lib. xi. *μα-*
κάσθα ἢ *ἢ σογδιανὸς* ἢ *τὰ Κύρα* ἐχάτον ὄν *Κύρου* κτίσμα ὅτι τῷ
ἐάρτη ποταμῷ ἐπερὶ τὸ ἕρον ἢ πρὸς αὐτὸν ἀρχῆς. Apud Stephanum
gitur *Κύρου πόλις* ἢ *ἢ κύρα* καλεῖται. Ab eadem causa di-
a urbs est *ἀλεξάνδρεια* apud Appianum in Syriacis. Pro-
mæo *ἀλεξάνδρεια* ἐχάτον. [Pro *Drepsa* Colbert. *Areta ipsa*
ber.] *Vales.* Adde & Salmasium in Solinianis pag. 791.
ρον.

^k *Ascanimia mons* & *Comedus.*] Mariangeli Editio ad
ptolemæi codices castigata habet *Ascatanca.* Ptolemæo
nim est *ἀσκατάνας.* Comedum autem montem ipsum
ocant Ptolemæus non dicit, sed tantum regionem dici
μὲν ἕρον, à Comedis scilicet incolis. *Vales.*

^l *Mercatoribus pervium ad Seras.*] Neque id Ptole-
mæus distinctè dicit. *Idem.*

^m *Ut Jaxartæ sint.*] Ptolem. *Ἰαξάρται μέγα ἔδον*, *ἢ*
ἢ μόνον ποταμὸν, μέγα ἢ ποταμὸν τῶν πρὸς ἕρον, ὁπιστε-
ος. Vid. Strab. Plin. Avien. *Lindenbr.*

n *Homerus in hoc versu*] *Homerus* Iliad. quo versu
etiam Strabo utitur, de iisdem populis agens lib. vii.
Idem.

^o *Roemnus, & Jaxartes, & Talicus.*] In Mar. Edi-
tione legitur *Rhymnus* & *Daicus*, ex Ptolemæo, ut ap-
paret. Nam scripti codices nihil variant. Sed vulgatam
lectionem equidem tueri malim: præsertim cum sciam, *u*
& *oi* litteras esse permutabiles: cujus affinitatis infinita
propemodum legentibus exempla occurrunt. Hinc Mœ-
siam Latini dixere, quæ Græcis est *μωσία.* In Lexico eti-
am Suidæ Ms. Bibliothecæ Regiæ, ante litteram *Y* obser-
vavi positam fuisse *oi.* quod tamen in editis minimè obser-
vatur. In singulis quoque litteris is ordo servatur in E-
ditionibus quoque vulgaribus Suidæ, ut *oi* ante litteram *u*
proximè collocat. [Hunc fluvium, quem Ammianus
Roemnum vocat, Ptolemæus Rhymnum, vel potius
Rhymnum, Plinii ætate Rymnum dictum esse non du-
bito. Certe ejus accolæ fluminis *Rhymnici* ab eo nuncu-
pantur, & inter Scytharum Gentes numerantur in capi-
te xvii. libri vi.] *Vales.*

^p *Talicus.*] Ptolemæo, *δαίκο ποταμῶ.* Ammiano *
Talicus pro *Taicus* aut * *Daicus*, eo more quo Rogo-
manus supra, & Arcadius, & Thespanis & familia
multa: cum Daix regulariter dicere debuisset. [Δαίχ Me-
nandro vocatur in Excerptis legationum pag. 109. *Idem.*

^q *Cauriana.*] In Reg. * Var. Tol. * [& Colbert.]
Chauriana rectius. Apud Ptolemæum enim est *χαιρῆνα*:
& quæ *Saga*, ea *σοῖτα* apud Ptolemæum. Unde opinari
datur *σοῖτα* fuisse scriptum in exemplari, quo usus est
Marcellinus: quod quidem corruptum fuisse satis appa-
ret. *Idem.*

ana, & Saga. Ultra hæc utriusque Scythiæ loca, contra Orientalem plagam in orbis speciem confertæ celsorum aggerum summitates ambiunt Seras ubertate regionum & amplitudine circumspectos: ab Occidentali latere Scythis adnatos: à Septentrione & Orientali, nivosa solitudini coherentes: quæ meridientem spectant, adusque Indiam porrectos & Gangem. Appellantur autem iidem montes, 9^r Anniva, & Nazavicium, & Asmira, & Emodon, & Opurocarra. Hanc itaque planitiem undique prona declivitate præruptam, terræ quelato situ distentas, duo famosi nominis flumina, 1^r OEchardes & 2^r Bautis lentiore meatu percurrunt. Et dispar est tractuum diversorum ingenium hic patulum, alibi molli devexitate subductum: ideoque satietate frugum, & pecoribus, & arbutis exuberat. Incolunt autem fecundissimam glæbam variegentes, è quibus 3^r Alitrophagi, & Annibi, & Sizyges, & Chardi aquilonibus objecti sunt & pruinis. Exortum verò Solis suspiciunt 4^r Rabannæ, & Asmiræ, & Essedones omnium splendidissimi: quibus 5^x Athagoræ ab Occidentali parte coherent, & 6^y Aspacaræ. Betæ verò australi celsitudini mortuum 7^r inclinati, urbibus licet non multis, magnis tamen celebrantur & opulentis: inter quas maximæ Asmira, & Essedon, & Asparata, & 8^r Sera, nitidæ sunt & notissimæ. Agunt autem ipsi quietius Seres, armorum semper præcliorum expertes: utque hominibus sedatis & placidis otium est voluptabile, nulli finitimorum molesti. Cæli apud eos jucunda salubrisque temperies aëris facies munda, leniūmq; ventorum commodissimus flatus: & abunde flavæ sublucidæ: à quibus arborum fetus aquarum 9^a asperginibus crebris, vel quædam vellera molientes, ex lanugine & liquore mistam subtilitatem tenerimam peccunt: nentésque 10^b subtemina, conficiunt sericum, ad usus antea

9 Ms. Anniva. 1 Ms. Bautis. 2 Ms. accanibus.
3 Ms. Athagoræ. 4 Ms. Alpatharæ beatae. 5 Ms. inclinati. 6 Al. subtemina.

1^r Anniva & Nazavicium.] Ptolemæo ἀνίβα. ἀναζαία. Pro Asmira Ptolemæus habet ἀσμίρα. Itēmq; ἰστρογόρρα pro Opurocarra. Orofio lib. 1. Ὀστρογόρρας. Valef. Adde & Salmasiana ad Solinum. pag. 989. Gron.

1^r OEchardes & Bautis.] Ptolemæo οἰχάρδης & βαιτίς.] Colb. Ms. & Chartis & Bautis.] Valef.

3^r Alitrophagi & Carambusi.] In Ms. * Vatic. * & Reg. legitur ἄλιτροφῆ. In Editione Rom. e Canibus. 4^r In Ms. Colbertino e canibus.] Ptolemæo ἀνδρῶν περὶ τῆς ἀνδρῶν. Itidēmq; ἀνδρῶν, non Chardi, ab OEchardo fluvio ita dicti. Idem. Sub hac vulgata lectione Androphagi videntur latere Vossio ad Pomp. Melam. pag. 259. Gron. 5^r Rabanna.] Ptolemæo ραβανῶν. Valef.

6^y Athagoræ.] Sic ex Mss. Regio, * Tolos. Vatic. * [Colbert.] & Flor. & Editione Rom. & Mar. emendavimus. cum Atharæ legeretur. Ptolemæo ἀθαγόρας. Iidem esse videntur, quos Plinius lib. 6. cap. 17. ex eoque Solinus & Capella Attacoros vocant, de quibus peculi-

are volumen scripsit Amometus teste Plinio. Idem. y Aspacaræ.] Sic disertè in codice Regio reperim. optimè. In * Tolos. Ms. * [& Colbert.] & in Editione Rom. Aspacaræ Beatae. Ptolemæo ἀσπακάρων. Eorum urbs quoque Aspacara; malè infra Aspatara appellatur. Pro Betae Ptolemæus βήται. Sed errat Marcellinus qui Betae in Meridientem vergere prodit. Nam de Ottois carris id scribit Ptolemæus. Idem.

7^r Et Pheræ.] In Reg. * Vat. Tolos. * [& Colbert. Ms.] Fera scribitur: ex quo Sera legendum esse appar. Sic enim dicta est Sericæ caput. Ptolemæo σήρα. In Editione Rom. Fere. Idem.

9^a Asperginibus creb. molientes.] In Mar. & Rob. Solini Editionibus legitur molientes rectius sine dubio Solinus cujus verba plerumque mutuatur Marcellinus noster, sic habet: Qui aquarum aspergine innatis frondibus, vellera arborum admitticulo depeccant liquoris, lanuginis teneram subtilitatem humore domant ad obsequium. Plinius verò, ex quo hausit Solinus, sic dicit: Pissusamque depeccantes frondium canstem. Capella hanc lanuginem vocat. Idem.

Nobilium, nunc etiam infimorum sine ulla discretionem proficiens. Ipsi præter alios frugalissimi, pacatoris vitæ cultores, vitantes reliquorum mortalium cœtus. ^b Cùmque ad coëmenda fila, vel quædam alia fluvium transferint advenæ, nulla sermorum vice, propositarum rerum pretia solis oculis æstimauntur: & ita sunt abstinentes, ut apud se tradentes gignentia, nihil ipsi comparent adventicium. ⁸ Ariani vivunt post Seras, boreæ obnoxii flatibus: quorum terras annis vehendis sufficiens navibus, Arias perfluit nomine, ^c faciens lacum ingentem eodem vocabulo dictatum. Abundat autem hæc eadem ⁹ Aria opidis: inter quæ sunt celebria, ^{1d} Bitaxa, Sarmatina, & Sotera, & Nisibis, & Alexandria, unde naviganti ad Caspium mare quingenta stadia numerantur pag. mille. His locis Paropanifadæ sunt proximi, Indos ab Oriente, Caucasumque ab Occidentali latere prospectantes, ipsi quoque montium defectibus ² inclinati: quos residuis omnibus major ^e Ortogordomaris interluit fluvius, à Bactrianis exurgens. Habent autem etiam civitates aliquas; quibus clariores sunt Agazaca, & ^f Naulibus, & ³ Ortopana, ^g unde litorea navigatio adusque Mediæ fines, portis proximos Caspiis, stadiorum sunt duo milia & ducenta. Antedictis ⁴ continui sunt Drangiani collibus coherentes, quos flumen alluit ^h Arabium nomine ideo appellatum, quòd inde exoritur, interque alia duobus municipiis exultantes ^{ik} Prophthasia & Ariaspe, ut opulentis & claris. Post quos ⁵ exadversum Arachofia visitur, dextrum vergens

7 Al. adventicium. 8 Ms. Afriani. 9 Al. celebres.
1 Ms. Bitaxas armotina. 2 Ms. inclinati. 3 Al. Orthopana. 4 Ms. continui. 5 Ms. exadversum.

^b Cùmque ad coëmenda fila, vel quædam alia] Solinus cap. 53. Seres ipsi quidem mites, & inter se quietissimi: aliis verò reliquorum mortalium cœtus refugiunt, adeo ut ceterarum gentium commercia abnuant. Primum eorum fluvium mercatores ipsi transeunt: in cujus ripis, nullo inter partes lingue commoericio, sed depositarum rerum pretia æstimantes sua tradunt, nostra non emunt. Lindenbr.

^c Faciens lacum ingentem.] Id de suo admetitur Marcellinus. Nam Ptolemæus certè id non dicit. Valef.

^d Bitaxa, Orbitana] Ms. Bitaxas Armatina. Videtur legendum, Bitaxa, Sarmagana. Sic Ptolemæus in Ariæ Descriptione: Βιτάξα, Σαρμάγανα. Addunturque nox post reliquæ civitates, Αρξάνδρεια ἢ Ἀξίος, Σώτερα, Νισίβις. Lindenbr. Eadem fere ratione, qua Salmasius pag. 794. ad Solinum proponebat Bitaxa Sarmagina. Gron.

^e Ortogordomaris.] Ptolemæus Ἐρτογορδομαρῖς ἢ εἰς τὴν ἁρῶν ποταμῶν ἔστι δὲ τῆς βακτριανῆς. Videtur Marcellinus ἰνδοαρμαρῖος pro una voce accepisse: quod eò fortasse ipsi contigit, quia in Mss. veteribus, præsertim quæ capitalibus litteris essent exarata, nulla distinctio esset litterarum. Suprà in Bactrianæ descriptione hic idem fluvius Dorgomanes dicitur. Valef.

^f Naulibus & Ortopana.] Ptolemæo γαυρίστ. κἀρῶνα ἢ ἰορπανίνα, & ita planè exhibet Editio Mariangeli. In Bononiensi autem Editione quam Petrus Castellus inquinavit, Naulibus, & Artoarta legitur ex eodem Ptolemæo, ut apparet. Idem.

^g Unde litorea navigatio.] Eratosthenes apud Strabonem lib. xi. Ἐκ τῆς κασπίου πύλων εἰς ἁρῶνα διατῶν ἐκ βακτρῶν τὸ εὐδὸν διχρῖον ἔστιν ἁδύνα. & lib. i 5. Idem.

^h Arabium nomine.] In Mss. codd. Regio, Vatic. Tolof. [& Colbert.] * & in Editione Rom. Arabium reperimus. Ptolemæus: διαστῆ ἢ τῆν ἁρῶν ποταμῶν ἔστι τῆ ἀρῶν ἐκ τριπόλεως. Unde hæc supplenda videntur in Auctore nostro: Collibus coherentes, quos flumen interfuit Arabium nomine, ideo appellatum quòd inde exoritur. Hic porrò locus in Editione Lindenbrogi corruptissimus est: legitur enim, appellatis quod inde exorti. Sed nostra lectio præter auctoritatem Regii Cod. * Vatic. Tolof. * [& Colbert.] ab Editione Rom. & Mar. & Stephani approbatur. Arrianus quoque in lib. 6. de rebus Alexandri, & in Indicis Arabum vocat fluvium Indiæ, ejusque accolas Arabios & Arabitas. Idem.

ⁱ Prophthasia & Ariaspe] Ita ad fidem Ms. editum Vulg. Prophthasia, & Ariasp. Ptolem. Πόλις ἢ ἡ κἀμαρ φέρονται Δερξίανος ἐστὶ Περασθία . . . Αερῶν. Lindenbr.

^k Prophthasia.] Sic Lindenbrogius ciderat. In Regio * ac Tolof Ms. * & in Rom. Editione Prothasia legitur: [Prothasia in Ms. Colb.] ex quo Prophthasia

in latus Indis objecta, quam ab Indo fluviorum maximo, unde regiones cognominatae sunt, annis multo minor exorians aquarum alluit amplitudine, efficitque paludem Arachotosrenem ⁶ appellatam. Hic quoque civitates sunt inter alias ⁷ utiles, Alexandria, & Arbaca, & Choaspa. At in penitissima parte Persidos ⁸ Gedrosia est, dextra terminos contingens Indorum, inter minores alios ¹ Artabio uberior flumine: ubi ^m montes deficiunt Barbitani, quorum ex pedibus imis emergentes alii fluvii Indo miscentur, amittentes nomina magnitudine potioris. Civitates autem etiam hic sunt: inter civitates praeter insulas ⁿ Sedratyra, & Gynæcon limen meliores residuis aestimantur. Ne igitur ora maritimae spatia alluentia Persidis extremitates per minutias demonstrantes, à proposito longius aberremus, id sufficere dicit: quòd ^o mare praetentum à Caspiis montibus per boreum latus adusque memoratas angustias, novem millium stadiorum; Australe verò ^r ab ostiis Nili fluminis adusque principia Carmanorum, quatuordecim millium stadiorum numero definitur. Per has nationes dissonas & multiplices, hominum quoque diversitates sunt ut locorum. Sed ut generaliter corpora describamus & mores, graciles pæne sunt omnes, subnigri vel livido colore pallentes, caprinis oculis torvi, & superciliis in semiorbium speciem curvatis junctisque, ^q non ⁹ indecoribus barbis, capillisque ^t promissis hirsuti: omnes tamen promiscuè, vel inter epulas festosque dies, ^r gladiis cincti cernuntur. ^f Quem Graecorum veterum morem abjecisse primos Athenienses, ^t Thucydides est auctor amplissimus. Effusius perlique ^z soluti in venerem, ægréque contenti multitudinem

6 Ms. appellant. 7 Ms. utiles. 8 Ms. Gerofia.
9 Ms. indecoribus barbis. 1 Al. prolaxis. 2 Al. soluti solvi in venerem.

edere malui ex auctoritate Strabonis, & Stephani, qui Phradam prius dictam prodit: *φράδα πόλις ἐν δρόγῳ, ἐν ἡλίανδρῳ ποταμῶν μεταξὺ τῶν χερσῶν ἐν ἡλίανδρῳ ποταμῶν.* Auctor est Plutarchus in 2. de fortuna Alexandri, Prophthasiam à Macedonibus conditam in Sogdianis. Quare cum id nomen Graecum esse constet, Prophthasiam praefero. *πορροθασία* enim Graeca vox est: sic sacrum quoddam apud Clazomenios dictum docet Diodorus Siculus. *Vales.* Edidi autem *exadversum*, quod ex Var. etiam notatu est in patris exemplari, ut ab Lindenbrogio ex Mediceo; & doctæ ex doctis aliis scriptoribus amulari voluit Ammianus, ut alibi doctabo. *Gron.*

[*Artabii flumine*] Suprà *Arabium* dixerat. Apud Ptolemæum est *ἀρχὴ ποταμῶν*. Marcianus tamen in principio *ἀρχὴ* dicit. *Vales.*

[*Montes Barbitani*] Ptolemæο *ἢ ἀρτὰβιανὰ ἄβιτα*. Fortè Harbitani legendum: sic suprà *Nazavicum* pro *Hazavicum*: & apud Marcellinum Comitem in Chronico *Narbazicum* pro *Harbazacio*. *Idem.*

[*Sedratyra*.] Reg. codex [& Colbert.] *Sedratira*.

An fortè ea est, quæ apud Ptolemæum *σωστίρα*? *Idem.* ^o *Mare praetentum a Caspiis.*] Hanc oram deserit Strabo lib. xi. pag. 508. sed spatia non exprimit. *Idem.* ^p *Ab ostiis Nili fluminis.*] Inter Nilum fl. & sinu Arabicum breve spatium interest 90 circiter stad. ut i Eratosthene prodit Strabo. *Idem.*

[*Non indecoribus barbis.*] *Idem* de Persis testatur Procopius in *ἀνέδοται*, ubi ait Venetianos & Phrasinorum & mustacas non rasisse ex more Romanorum sed promissâ undecumque barbâ instar Persarum fuisse. Jam de promissis eorumdem capillis testis est Seneca Epist. ult. Ex quibus interpretari soleo locum Libani ex Orat. funebri in Julianum, pag. 125. *ἡμεῖς μὲν αἰμαὶ γὰρ πρὸ τῶν ἀπαστῶν μέγιστος τῶν Ρωμαίων ἐστὶν ὄψις, ἢ γὰρ ἴσταν αἰμαὶ ἢ ἰσὶν τοῦ μετακασμῶστος, ἢ κενὴν κῆμας.* Hinc in Epitaphiæ Schyli Atheniensis, Poetae tragici:

Καὶ βαδουχαίου Μῦθου ὄψις αἰμαῖ.
[*Gladiis cincti cernuntur.*] Josephus lib. 18. Antiq. ca. 3. de Persis idem dicit: *μαχαρορεῖται τὴν γὰρ ἰσὴν ἀπαστῶν.* *Idem.* [*Quem Graecorum veterum morem.*] De hoc more veterum Graecorum loquitur & Aristot. in 2. Polit. cap. *ἰσὶν πορροθῶστος τὴν γὰρ αἰμαῖαν, ἢ τὰς γυναικῶν ἰσὴν πορροθῶστος.* *Idem.*

[*Thucydides est auctor*] Thucyd. lib. 1. *Lindenbr.*

pellicum: v x puerilium stuprorum expertes . y pro opibus quisque adsci-
scens matrimonia plura vel pauca. Unde apud eos per libidines varias caritas
disperfa torpescit. Munditias conviviorum & luxum, maximéque z potandi
aviditatem vitantes, ut luem. Nec apud eos extra regales mensas hora est præ-
stituta prandendi, sed a venter unicuique velut solarium est, eoque monen-
te, quod inciderit editur: b nec quisquam post satietatem c superfluos sibi
ingerit cibos. Immane quantum restricti & cauti, ut inter hostiles hortos gra-
dientes nonnumquam & vineta, nec cupiant aliquid, nec contingant, vene-
norum & secretarum artium metu. Super his nec stando mingens, d nec ad re-
quisita naturæ secedens facile visitur Persa: ita observantiùs hæc aliâque puden-
da declinant. Adeo autem dissoluti sunt, & artuum laxitate vagôque incessu se
actitantes, ut effeminatos existimes, cum sint accrими bellatores: sed magis
artifices quàm fortes, eminúsque terribiles: abundantes inanibus verbis, e in-
sanúmque loquentes & ferum: magnidici, & graves, ac tatri, minaces jux-
tà in adversis rebus & prosperis, callidi, superbi, crudeles vitæ necisque pote-
tatem in servos & plebeios vindicantes obscuros. f Cutes vivis hominibus de-
trahunt particulatim vel solidas: nec ministranti apud eos famulo mensæque
distanti hiscere vel loqui licet, vel spueri: ita g prostratis pellibus h labra

3 Ita ms. & Steph. alti rostratis pellibus.

v Puerilium stuprorum expertes] Herodotus de Per-
s. lib. 1. ἀπ' ἐκλήβαν μάλιστα παρὰ μνηστῶν. Lindenbr.

x Puerilium stuprorum expertes.] At contrarium de
eris tradit Sextus lib. 1. Pyrrhon. Hypotyp. ἡδὴ μὲν
ἔσους ἐστὶν ἔτιν ἀβηνεμίζους χυθίδει. ἡδὴ ὅτι Ῥωμαίοι ἀπαρ ορεῖ-
ναι νόμο τῶτο περὶ τῶν. [Ammiano tamen faver Curtius
libro x. ubi Orines Persa ait, moris non esse Persis ma-
ris ducere, qui stupro effeminentur.] Valef.

y Pro opibus quisque adsciens matrimonia plura vel
pauca.] Sic Persæ, sic Hunni, ut Dexippus docet, ita
etiam Germani fecerunt, sicuti Tacitus in libro de mo-
bus Germanorum tradit. Eundem morem Saraceni
servarunt, & omnes Arabes, ac Muhammedis sectato-
res, quos hodieque Turci imitantur.] Idem.

z Potandi aviditatem vitantes] Mirum hoc de Persis,
verum est Ammiani ævo ita moratos fuisse: quippe
nam ex Xenophonte, Herodoto, Athenæo, aliisque
constet, adeo ebrietati eos olim deditos, ut sæpe neque
es, neque caput suum officium fecerint. Lindenbr.

a Venter unicuique velut solarium] Feritatem hoc po-
tuli & barbaros mores notat: Belliarum quippe ritus est
a ventris esurie horas sentire, & non habere certum, quod
instat humanis visibus adtributum. Cassiodorus lib. 11.
variar. 46. Respexit autem Ammianus ad Plauti versus
in Bœotia. * Apud A. Gellium lib. 3. cap. 3.

Me puero venter erat solarium

Multo omnium istorum optimum & verissimum.

Ubi iste monebat esse, nisi cum nihil erat.

Nunc etiam quod est, non est, nisi Soli libet. Lin-

denbr.

b Nec quisquam post satietatem] Procopius Persicor.
lib. 11. Μοι τρεπτοι εἶπερ ἀνοι τινος οἱ Πέρσαι εἶσιν, καὶ τὰ ἐς πῶν δὲ
ἀσταν ἐσπερ ἀθαν Ὀλληροί. Idem.

c Superfluos sibi ingerit cibos.] Bellaria intelligit ac fe-
cundas mensas, quibus carebant Persæ. Sed contra: ium
dicit Herodotus lib. 1. Persas scilicet cibis uti paucis .
bellariis autem plurimis: στροσι δὲ ὀλίγοις χρέονται ἑσπερὴ
μασι δὲ πολλοῖσι καὶ κελοῖσι. Persis quidem parrium id esse
institutum tradit Xenophon, τὸ μοροστῆν: quod est se-
mel tantum in die edere, idque sub vesperam, ut docet
Procopius lib. 1. Persic. Valef.

d Nec ad requisita naturæ secedens.] Idem dicit Xeno-
phon lib. 8. de institutione Cyri: κἀκείνο ἴδι αὐτοῖς ἐπιγέσσειν
τὸ μεταξὺ πορευομένων μήτε εἰσθίειν, μήτε πίνειν, μήτε τὸ διὰ ταύ-
τα ἀναγκαῖον μηδὲν ποιῶντας φανεροῦς εἶν. Eandem Persarum
verecundiam testatur & Dio Chryostomus Orat. 13. de
exilio: καὶ τὸ ἡμνοῦσθαι τὸ σῶμα αἰχμῶν αὐτοῖς ἐδόκει καὶ τὸ ἀτυλί-
εον ἐν τῷ φανεροῦ. Et ante utrumque Herodotus lib. 1. [I-
dem observant hodieque Muhammedani in primis Tur-
ci.] Idem.

e Insanumque loquentes ac ferum.] Persæ a puero as-
suescebant magnitudinî vocis. Eustathius in Dionysi-
um: ἀσκήν δὲ λέγοντι καὶ μεγαλοφωνῶν οἱ Πέρσαι: ex Strabone
lib. xv. Idem.

f Cutes vivis hominibus detrahunt] Tzetzes Histôr.
Chil. 1. cap. 1. de Petefaci supplicio, cui Amytis filia A-
styagis τὴς ὀφθαλμῶς ἐξάρουεν, ἐκδ' ἐξαράτε ζῶντα, ἀνσκολῶν-
σε σαυγῶ. Vid. Brissonii V. C. de Reg. Pers. lib. vi. Lin-
denbr.

g Prostratis pellibus.] Pelles Persicæ in pretio fueret, usq̃

blici peritissimos post indoctorum collocat terga. Nam quod o supersidere corio damnati ob iniquitatem judicis judex alius cogebatur, aut finxit vetustas, aut olim recepta consuetudo cessavit. Militari cultu ac disciplina, proludisque continuis rei castrensis & armaturæ, quam sæpe formavimus, metuendi vel exercitibus maximis: equitatus virtute confisi, ubi defudat p nobilitas omnis & splendor. Pedites enim q in speciem mirmillonum contecti, r jussa faciunt ut calones. Sequiturque semper hæc turba tamquam addicta perenni fer-

vam vir pellitus præest chlamyde indutus, & deposita pella quâ amictus erat, togam sumit, & cum Magistratibus Rom. de Rep. consultat, in primis subselliis juxta ipsum Consulem sedens, viris juris peritis post tergum sedentibus. Ac fortasse νομικὸν scribendum est pro νομικῶν. [Hic inehitur Synesius in Barbaros, Gothos, alioque, qui pud Romanos dignitates civiles & militares consecuti essent, & depositis pellibus suis, de Romanis judicant, ac de Rep. consilium haberent.] Valef.

n Nam quod supersidere corio] Herodotus lib. v. Valef. Maximus lib. vi. cap. 3. Lindenbr.

o Superfedere corio damnati.] Minimè verò id finxit crustas, ut suspicatur Marcellinus. Nam præter exemplum à Cambyse Rege editum in Sisammem, quod refert Herodotus lib. v. alterum longè gravius refertur à Diobro Siculo lib. 15. Cùm Tiribazus Præfectus delatus fer ab Oronte, quòd cum Lacedæmonis occultè sciret, Artaxerxes Rex Persarum ejus rei cognitionem tibus mandavit judicibus: quos cùm pecuniâ corruptos esse postea comperisset, vivis cutem detrahi jussit, eaque cutem inferni fellis, quibus novi judices quorum loco legerat, fessuri crant. Simile exemplum Irrhus in Niciam Tarentinum statuisse memorat, eodòd Tarentum prodere voluisset. Scilam enim constridem Ioris de Nicia occisi pelle reliquit Miloni, cui custodiæ arcis cum præsidio militari mandabat, ut ait Zonar lib. 2. Hist. Valef.

* Nobilitas omnis & splendor.] Hi sunt, quos Xenophon in libris de Institutione Cyri passim appellat ἄριστοι, quierant equites. Ceteri δημίται, id est plebei vocabantur. Persæ igitur in duo genera divisi erant, in Nobiles seu ἄριστους, & plebcios seu δημίτας. Et Nobiles quidem militaribus studiis exercebantur, atque ex eo pugnabant. Plebei autem in bello sarcinas Nobilium præbant quasi calones ut docet Xenophon in libro 2. de Institutione Cyri pag. 53. ubi Pheraulas nomine pleborum ita loquitur: καὶς δὲ γὰρ, ἔφη, ἐν μεγάλοις φορτίοις ἠδὲ καὶ πύργων ἠνάχαξέμεθα. Idem.

In speciem Mirmillonum contecti.] Sic lib. 16. in fine de Romano milite dixit Marcellinus: Fulneribus declinandiventus, seque in modum Mirmillonis operiens: scilicet Mirmillones cùm adversus retiarium in arena pugnabatur; oblongo scuto tegere sese ac genu inflexo subsiderolebant. Aufonius in Ep. Eidylliis 17. Et Mirmillo in armis subsidens. Hinc Myrmillonica scuta, à veteribus diaesse non dubito, eo quòd scutis Mirmillonum esse simillima. De his in Festi Pompeii Epitome hæc le-

guntur: Myrmillonica scuta, cum quibus solet pugnari de viuro. Erant enim ad hoc ipsum apta. Ex quo patet Myrmillonem per u Græcum scribi debere, quemadmodum in Edit. Rom. hic & in Regio codice, * Vatic. * [ac Colb.] utrobique exaratur. Placètque opinio Turnebi, qui à Græca voce μυρμιδόνος Latinam vocem deducit in lib. 3. Advers. Porro Persicos pedites ejusmodi scuta gestasse, docet Procopius lib. 1. τὸς δὲ Σαρμάτος τοιοῦτους τὸ μέγεθος ὡς ἐβέλων μίον, ὅπως αὐτοὶ αὐτὸς ἦ πολλοῦ μὴν βαλλόντων. Sed quid verat. quominus Aufonii locum, quando hic se offert occasio, explicemus? quem Scalliger in lib. 2. Aufon. Lect. prorsus infeliciter enarravit. Is sic habet: Simile ludicro quod Græci σαρμάτιον vocaverunt. Officula ea sunt, ad summam 14. figuræ Geometricas habent: harum verticularum varis coagmentis simulatur species mille formarum: elephants bellua, aut aper bestia, anser volans, & myrmillo in armis subsidens, &c. His verbis loculum Archimedium intelligi dico, de quo Atilius Fortunatianus in lib. de metris sic scribit: Nam si loculus ille Archimedium 14. eboreas lamellas, quarum angulû varii sunt, in quadratam formam inclusas habens, componentibus nobis aliter atque aliter, modo galeam, modo sicam, modo navem figurat, & innumerabiles efficit species: solebatque nobis pueris hic loculus ad confirmandam memoriam plurimum prodesse, &c. Adde Ennodium in Epigram. 133. quod est de Stomatio. Valef. Non sustinui mutare illam varietatem Valefianæ Scripturæ in principio vocis mirmillo, etsi parum decoram; nedum ut invideam illi infelicem electionem etymologiæ, qua longe præstantiorem alii dederunt. Satis lepidum quoque tunc mirmillones urique subsidere in armis, quum componuntur cum retiariorum, non etiam in pugna cum Threæ Gron.

r Jussa faciunt ut calones.] Idem testatur Procopius lib. 1. Persic. apud quem Belisarius hæc de pedibus Persicis dicit: τὸ γὰρ περὶ ἀπαν ἰδὲν ἄλλο ἢ ἄριστος ἔσθαι ἀνδρῶν οὐκ ἔστιν οἷος πάλω περὶ ἀπὸ τῶν ἰπῶν ἀλλὰ ἰδὲν ἔρχοι ἢ τεργίος τε διαρῶν τε καὶ τῶν περὶ νεώτας σκυλεύειν, καὶ τὰλλα τοῖς στρατιώταις ὑποκρίσσει. Hanc ob causam ab Agathia lib 3 in Phasidis obsidione dicuntur ἀρχαρίεσι & ἐργαστοῖσι & ὑποκρίσσει. Et innominatus Auctor apud Suidam βήτας vocat: οἱ αὐτοὶ εἰς τὸν πόλεμον πέρσαι θητικὸν ἐπιπέλο πλείονος ὄσον, καὶ περὶ ἰα καὶ γυμνάσιος ἕως κατὰ τινα δὴ πᾶσι τὸν νόμον ἐς τὸς κινδυνώτους βεωτάς τ' οὐκείας ἀλκίης ἦσαν. Quem locum equidem Dionis esse crediderim: Atilus enim nescio quid Dionis refert. Sed quod seu Dio, seu quis alius hic ait, solitos esse Persas secum ad bella feminas quoque educere, idcirco ut fortitudinis ipsorum spectatru-

Lydiam victam, & Crœsum. ^b Restat, ut super ortu lapidis hujus pauca succinctius explicentur. ^c Apud Indos & Persas margaritæ reperiuntur in testis marinis robustis & candidis, permissione roris anni tempore præstituto conceptæ. Cupientes enim velut ^d coitum quemdam, humores ex lunari aspergine capiunt densius oscitando. Exindèque ^e gravidulæ edunt minutas binas, aut ternas, vel ^f uniones ideo sic appellatas, quòd ^g evisceratae conchulæ singulas aliquoties pariunt, sed majores. Idque indicium est ætherea potius derivatione, quàm saginis pelagi hos oriri fetus & vesci: quòd guttæ matutini roris iisdem infusæ claros efficiunt lapillos & teretes: vespertini verò ^h flexuosos contra, & rutilos, & maculosos interdum. Minima autem vel magna pro qualitate haustuum figurantur casibus variatis. Concussæ verò sæpissime metu fulgurum manescunt, aut debilia pariunt, aut certè vitiis diffuunt abortivis. Capturas autem difficiles & periculosas, & amplitudines pretiorum illa efficit ratio, quòd frequentari sueta litora propter piscantium insidias declinantes, ut quâlam conjiciunt, circa devios scopulos & marinorum canum receptacula delibescunt. ⁱ Quod genus gemmæ etiam in Britannici secessibus maris gigni legitur, licèt dignitate dispari, non ignoramus.

⁴ Ms. gravidulæ. ⁵ al. uniones sic appellatas, quòd us terræ conchulæ.

is loquitur etiam Libanius in eleganti Epistola ad Modestum, quâ illum podagrâ laborantem consolatur: *πισσορον εν τω χερυ κοποσω μενεν τον κοπορον εν τωσ μαρμαρωσ καλεσταισ*. Libanius in Orat. 2. ad Constantium. *Vales.*

^b *Restat ut.*] In Regio cod. & Edit. Rom. deest articula ut. Sicut enim scribitur: *Restat ut super*: quare complector lectionem quam exhibet Mariangeli Accursii editio: *Restat ut.* In libro quidem 16. legitur: *Res mota ut super eodem Eutherio*: & lib. 23. *Res adegit huc prolatum.* Idem.

^c *Apud Indos & Persas margaritæ reperiuntur*] Vid. Aelianus Dipnos. lib. 11. Plinius lib. IX. cap. 35. Solinus cap. 56. Aelianus de Animal. lib. x. cap. 14. Theophylactus Bulgar. in Matth. cap. 13. Procopius Perficor. lib. 1. Marbodius cap. LXXI. * Lindenbr.

^d *Coitum quemdam humoris.*] Hunc locum sic distinguam: *Cupientes enim velut coitum quemdam, humores ex lunari aspergine capiunt: &c.* Hæc porro omnia sic transscripta sunt ex Solini cap. 56. *Vales.*

^e *Uniones ideo sic appellatas, quòd evisceratae conchulæ*] Nil verius hac lectione, quam sine ulla litura exhibet A. Flor. Corruptè verò retrò Editiones, *quod ejus teret conchulæ*. Optimè ad Ammiani verba Jul. Solin. cap. 5. *In aqua mollis est unio, duratur evisceratus: nunquam simul reperiuntur, unde unionibus nomen datum.* Lindenbr.

^f *Evisceratae conchulæ singulas aliquoties pariunt.*] Solinus in capite 56. ex quo pleraque hausit de margaritis

Marcellinus, sic loquitur: *In aqua mollis est unio: duratur evisceratus*: ubi in veteri codice Lipsii legitur *excentus*, quemadmodum ait Ant. Delrio.] *Vales.*

^g *Flexuosos contra & rutilos.*] Hunc locum Cl. Salmasius in tomo 2. Solinianarum Exercit. sic corrigendum putavit: *Vespertini verò fuscos: Sol contra & rutilos & maculosos interdum.* Sanè Plinius in lib. 9. & ex eo Solinus concharum fetus Sole rubescere ac fuscari scribitur; idèoque conchas ut præcipuum custodiant, pelago altius mergi. Sed nulla hic emendatione opus est. Ait enim Marcellinus, conchas magis de celo quàm ex mari fetus edere: idque ex eo probat, quòd pro qualitate roris & serenitate cæli margaritas edunt candidas aut obscuras. Quòd verò Sole fuscantur, non probat, conchis locitatem esse cum celo, non magis quàm hominibus, quorum vultus à Sole coloratur. Ceterum quod de rotunditate & flexuositate margaritarum Marcellinus hic dicit, ad mensus est de suo. *Idem.*

^h *Quod genus gemmæ etiam in Britannici secess.*] De margaritis Britannicis Tacitus in Vita Agricol. Plinius lib. IX. cap. 35. Solinus cap. 56. Beda Anglosax. Histor. Eccles. lib. 1. cap. 1. Jordanès de Gothis pag. 6. * Marbodius cap. 61.

Gignit & insignes antiqua Britannia baccas. * Tertull. de Habitu mulieb. cap. 6. *Sed & si quid de mari Britannico aut Indico ambitio piscatur, conchæ genus est, non dico conchylio, aut ostreo, sed nec peloride gratius desapore.* - *Quòd si concha illa aliud intrinsecus pustular, vitium ejus magis debet esse, quàm gloria.* Ex licet margaritarum vocetur, non aliquid tamen intelligendum, quàm conchæ illius aliqua dura & rotunda verruca. * Lindenbr.

Explicit Liber XXIII.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM

LIBER XXIV.

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc, XXIV. continentur.

- CAPUT I.** *Julianus cum exercitu Assyriam ingreditur, & Anathan castellum ad Euphratem in fidem recipit, ac incendit.*
- C. II.** *Imperator castellis & opidis aliis intentatis, aliis quæ deserta erant incensis; Pirisaboram in deditiorem accipit succenditque.*
- C. III.** *Julianus A. ob rem bene gestam centenos viritum denarios militibus promittit, & exiguum donativum dedignantem, modesta oratione ad sanitatem revocat.*
- C. IV.** *Opidum Maozamalcha expugnatum à Romanis atque excisum.*
- C. V.** *Munitissimum situ & opere castellum expugnant Romani ac incendunt.*
- C. VI.** *Persarum duobus millibus & quingentis interfectis, & vix LXX suorum amissis, Julianus multos coronis pro concione donat.*
- C. VII.** *Imperator à Ctesiphontis obsidione deterritus, cunctas naves suastemere jubet exuri, & à flumine recedit.*
- C. VIII.** *Imperator cum jam nec pontes facere, nec parti copiarum suarum posset adjungi, per Corduenam reverti statuit.*

CAPUT I. **P**ost^a exploratam alacritatem exercitus, uno parique ardo^r impetrabilem^b Principem superari non² posse, Deum ul-

^r Al. impenetrabilem. ² Ms. posse, Deum usitato clam.

^a Post exploratam alacritatem exercitus.] In omnibus bellicis expeditionibus, sive ad cladem, sive ad victoriam maximum momentum afferunt militum animi: qui perinde ac metu seu alacritate præditi fuerint, de eventu ac summa re spes concipi potest. Proinde duces inprimis animos militum explorare debent, antequam prælium incant, aut obsidionem aggrediantur, aut quidvis magni momenti agendum suscipiant: quod quidem prudentissimè factum ab Agamemnone docet Home-

rus in. β.

Πρώτα δ' ἐξ ἀνέμου τῶν πρὸς Κομμαί, ἡ δὲ μὲν ἔβη. Idem præceptum frequenter inculcat Polybius. τὸ αὐτὸ αἰεὶ ἔχει τὸ πρὸς τὸν ποταμὸν ἐπιπέσειν τὸν στρατὸν ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐπιπέσειν τὸν στρατὸν ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐπιπέσειν. Polybii verba citat Suidas in ἀπομνηστικῶν & Vegetius in 3. cap. ult. & Leo in Tacticis Constit. xx. §. 49. Exempla autem in summis ducibus passim Historia supplicant: Tacitus in 2. Ann. initio de Germanico, Theophrastus in fine lib. 1. de Philippico. Valeb.

^b Principem superari non posse usitato clamore testantur Ms. non posse, Deum usitato clamore testati: id quæ haur-

tato clamore testati, Julianus summæ rei finem impenendum maturiùs credens, extracta quiete nocturna c itinerarium sonare lituos jubet: præstructisque omnibus quæ difficultates arduæ belli poscebant, candente jam luce Assyrios fines ingressus, cello præter alios spiritu obequitans ordinibus, æmulatione sui cunctos ad officia fortitudinis incendebat. Utque ductor usu & docilitate firmatus, metuens ne per locorum insolentiam insidiis caperetur occultis, agminibus incedere quadratis exorsus est. d Excursatores quidem quingentos & mille sensim præire disposuit, qui cautiùs gradientes ex utroque latere, itidemque à fronte, ne quis repentinus irrueret prospectabant. Ipse verò medios pedites regens, quod erat totius roboris firmamentum, dextra legiones aliquas cum Nevitta supercilia fluminis 3 præstringere jussit Euphratis. Cornu verò laevum cum equitum copiis e Arinthæo tradidit & Hormisdæ, ducendum confertius per plana camporum & mollia. Agmina verò postrema Dagalaiphus cogeat & Victor, ultimusque omnium f Osdruenæ Dux Secundinus. Deinde ut hostibus si erupissent usquam, vel conspicantibus procul timorem multitudinis majoris incuteret, laxatis cuneis jumenta dilatavit & homines, ut s decimo pane apide postremi dispararentur à signiferis primis: quod arte mira sæpe fecisse Pyrrhus ille Rex dicitur Epirotes, opportunis in locis castra metandi, armorumque speciem diffundendi ex industria, vel attenuandi perquam scientissimus, ut ubi usu venisset plures æstimarentur, aut pauci. Sarcinas verò & canones & apparitionem imbellem, impedimentorumque genus omne inter utrumque latus instituit procedentium ordinatim, ne qua vi subita raperentur, ut sæpe contigit, improsecta. Classis autem licet per flumen ferebatur adsiduis lexis tortuosum, nec residere, nec præcurrere sinebatur. Emenso itaque itinere bidui prope i^k civitatem venimus Duram desertam, marginibus amnis im-

3 Ms. præstringere.

e exemplo est. Sic enim lib. xxvi. Reduxerunt ad castra, testati more militia forem, invictum Procopium fo. Lindenbr.
c Itinerarium sonare lituos jubet] Planè. ut Græci, Ἰταλιανὸν τὴν ἐξ ἐπὶ δὴν Pollux. Idem.
d Excursatores quidem quingentos & mille] Zosimus b. III. χίλιος ἑξήκοντα πέντακοσίαι ὀκτώμυρια, καὶ ἑκαταμύρια τὴν πόλιν, ἢ ὀκτακτῶν, ἢ διενδραὶ ὄντι. Idem.
e Arinthæo tradidit & Hormisdæ.] Zosimus in lib. 3 ἢ ἢ πρὸς ἑκαστὴν ἐρασίην ἐκαστὰς ἀμφοτέρωθεν ἵππων ἑκατὸν οὐκ ἀλλῶ. Valef.
f Osdruenæ Dux.] Melius scriberetur, Osdroenæ. Sic enim semper Marcellinus & Latini omnes appellant: at Græci Ὀσδρουῦν ab Osroë quodam ejus regionis tunc ùm Persis pareret Regular: ut scribit Procopius in lib. 1. terf. Est autem iCæsus idem qui xocæsus, Latini Choroëm dicunt. Sic Pausanias Eliac. 1. iCæsu vocat Regem arthorum sub Trajano, quem Arrianus χιCæsu apud

Suidam in. γναCιμυχ. Aurelius Victor Chosdroem. Idem. g Decimo fere lapide.] Contentur & Zosimus: τὸ Ἰταλιανὸν ἢ σαρσινὰ εἶχε σαρδίου δισδρακίδια μύριατα. Idem. h Pyrrhus ille Rex dicitur Epirotes, opportunis in locis castra metandi.] Livius Lib. xxxv Pyrrhum ait castrametari: primum docuisse, ad hoc non mem elegantius loca cepisse, præsidia disposuisse. Eundemque de militari arte & aciei instruendæ ratione Commentarios scripsisse Plutarchus in ejus Vita testatur. Vide Frontin. Strateg. lib. iv capite 1. Lindenbr. i Civitatem venimus Duram, in quo loco greget.] Zosimus lib. III. ἦλθε καὶ ἐντεύθει ἐς Δάρα, ἵκηCε μὲν, ὡς ἀρχὴ πόλιν ἰω, φέρουσαν, τότε ἵερμον. ἐ Γεδιανὸν τὸ βασιλεὺς ἐξείκοντο τὰςC, ἰσθα καὶ τὰςC ἰδραὺν φανί, οὐστραπινται καὶ ποῦσαιτες, ἀπὸς ἐχέσαντο τὴν ἐν τῶσαν τῶσαν. Idem. k Civitat. in vomi in Doram.] Rectius in codice Regio, * Tolof. * [& Colbert] & in Editione Rom. Duram legitur. δάρα enim Zosimus appellat, & Stephanus πόλις μεCοπταμίας ἐν ποδὲC. Locus Polybii est in lib. 5. ubi de Molone: τὴν μὲν ὀCεπτομαίαν μίχρα πόλιος ἐν γάτυ κα

positam. In quo loco greges cervorum plures inventi sunt, quorum alii confixi
missilibus, alii ponderibus ⁊ elisi remorum, ad satietatem omnes paverunt: pars
maxima natatu adsueta veloci alveo penetrato, incohibili cursu evasit ad solitu-
dines notas. Exin dierum quatuor itinere levi peracto, vespera incedente cum
expeditis mille impositis navibus, Lucillianus Comes ¹ imperitiâ præcepit mit-
titur ^m Anathan munimentum expugnaturus: quod ut pleraque alia circum-
luitur fluentis Euphratis. Et navibus ut præceptum est per opportuna dispersis,
obsidebatur insula, nebulosa nocte obumbrante impetum clandestinum. Sed
postquam advenit lux certa, aquatum quidam egressus, visis subitò hostibus
ululabili clamore sublato, excitos tumultuosius vocibus propugnatores armavit
Et mox speculâ quadam altissimâ explorato situ castrorum, quamocissimè cum
duarum præsidio navium amnem supermeat Imperator, ponè sequentibus na-
vigiiis multis, quæ obsidionales machinas advehebant. Jamque muris propin-
quans, cum non absque discriminibus multis consideraret esse certandum, ser-
mone cum leni, tum aspero & minaci hortabatur ad deditioem defensores
qui ad colloquium petito Hormisda, promissis ejus & juramenti illecti, multo
sibi de lenitudine Romana spondebant. Denique ^o præ se bovem coronatum
agentes, quod est apud eos susceptæ pacis indicium, descendere suppliciter: &
statim munimento omni incenso, ^p Puseus ejus Præfectus, Dux Ægypti post
ea, honore Tribunatus adfectus est. Reliqui verò cum caritatibus suis & su-
pellecile, ^s humaniore cultu ^q ad Syriacam civitatem Chalcida transmissi sunt
Inter hos miles quidam, cum Maximianus perrupisset quondam Persices fines
in his locis æger relictus, prima etiam tum lanugine juvenis, ut aiebat, uxore
fortitus gentis ritu complures, cum numerosa subole tunc fenex incurvus, ex-
sultans proditionisque auctor ducebatur ad nostra, testibus affirmans, & præ

4 Ms. inferamorum. 5 Ms. humaniore.

σῆρα, πλὴν ἃ μὲν καταμίαν ἕως Δύραν. Marcellinus ait mar-
ginibus Euphratis appositam esse. Isidorus Characenus
in Descriptione Mesopotamiæ & Babylonice nominat
Δύρα, quam Seleucus condidit, Europum à Grecis vo-
catam. Et quidem Dura in Babylonia, cujus meminit
Daniel in cap. 3. Valcf.

1 Imperitiâ Principis.] Hæc de Juliano dici ratio non
patitur. Itaque aut imperitiâ præcepit scribendum est, aut
imperio Principis. Idem.

m Anathan munimentum] Rem narrat Zosimus, sed
castelli nomen tacet, cujus situm Theophylactus Simo-
cat. indicat. lib. v. τὴν Ἀνάθαν φρούρον, τὸ πρὸς τῆ Κερκισίον
ὄρει ἔστι φρούρον ἀνάθημον. Lindenbr.

n Anatlan.] Isidorus Characenus in Babylonia me-
morat Ἀνάθαν τὸ ὄρει ἔστι φρούρον. Theophylactus
Simocatta in lib. 4. cap. x. Ἀνάθαν vocat castellum juxta
Euphratem trans Circesium: & ita in lib. 5. Libanius p.
312. φρούρον dicit ἐν γαλιθαίῳ τὸ πρὸς μου. Valcf.

o Præ se bovem coronatum ag.] Mos hic Syrorum
fuisse videtur. Sic Palmyreniæ Aureliano Imp. obsessi
cum deditioem fecissent, extra opidum effusi sunt, de-
na & victimas adducendo, teste Zosimo in lib. 1. οὐ
πρόσκειν ἐξ ἑξήκοντο δάρα κ, ἡρῶα πρὸς τὰς ὄρνιθας. * Eodem refer-
soleo locum Xenophonis in libro 5. de Institutione Cy-
ri pag. 120. ubi de Gobria Assyrio loquitur, & pag. 135.
Idem.

p Puseus ejus Præfect.] Zosimus in lib. 3. ποσειὸν ἦν
πρότερον ἡγεμὸν τῶν δούκων παλιάρχου φρουρίδα, τὸ δούκτον ἐν τοῖς ὄρει
δούκων ἐστὶν, πρὸς τὴν ἑσθῆδα. Puseum castri Præfectum, Trib-
natus honore donatum, deinceps in numero amicorum ha-
buit, cuius fidem esset expertus. Idem. Idem nomen
sub Imp. Leone occurrit in codice Justiniani sub titulo
prepositis sacri cubiculi, & alibi, sed utrobique scribitur
Puseo. Gron.

q Ad Syriacam civit. Chalcida transmissi sunt.] De
loquitur Libanius in Legatione ad Julianum pag. 158.
ἰσχυρὰ ἔστι σιδῆρον τοῖς ἰατρούσιον. &c. Et mox: ἡ γὰρ ἡμεῖς
φρουρούμεν ἐν γαλιθαίῳ ἀκατακτάτοι. * Valcf.

cisse se olim, & prædixisse, quòd centenario jam contiguus sepeliatur in solo Romano. Post quæ Saraceni procurfatores quosdam partis hostium obtulere ætissimo Principi, ⁶ & ^r munerati ad agenda similia sunt remissi. Acciderat aliud postridie dirum. Ventorum enim turbo exortus, pluresque vertigines concitans, ita confuderat omnia tecta, ut tabernacula multa ⁷ conscinderentur, & supini plerique milites sternerentur vel proni, ⁸ spiritu stabilitatem vestigii subvertente. Nec minus eodem die aliud periculosum evenit. Amne enim revente ⁹ extra margines evagato, mersæ sunt quædam frumentariæ naves, & cataractis avulsis, ad ¹ defundendas reprimendasque aquas rigare fuetas opere faxeo structis: quod utrum per insidias, an magnitudine acciderit fluentorum, circi non potuit. Post perruptam incensamque urbem omnium primam, & captivos transmissos, certiore jam spe provectus exercitus ad fiduciam, elatis locibus in favores Principis confurgebat, affore sibi etiam deinde cælestem extimans curam. Et quia per regiones ignotas de obscuris erat suspectior cura, astus gentis & ludificandi varietas timebatur. Ideoque Imperator nunc antegnanus, nunc agminibus cogendis insistens cum expeditis velitibus, ne quid iteret abstrusum, frutecta squalida vallisque scrutabatur: licentiores militum per longinqua discursus affabilitate nativa prohibendo vel minis. Hostiles tamen agros omni frugum genere diuites cum segetibus & tuguriis inflammari permittit ita demum, cum usui necessaria abunde sibi quisque collegisset: & hoc modo uciabatur salus hostium nesciorum. Bellatores enim libenter quæsitis dextris propriis utebantur, alia virtutis suæ horrea reperisse existimantes, & læti quòd ita quoque subsidiis affluentes, alimenta servabant quæ navigiis vehebantur. Hic vino gravis quidam temerarius miles, ad ulteriorem ripam nullo urgente transgressus, in conspectu nostro ³ ab hostibus captus, occisus est.

CAP. II. Quibus tali casu patratris, ad castra pervenimus nomine Thilutha,

⁶ Ms. & minerat ad agenda. ⁷ Ms. conscinderentur. ⁸ Ms. dispiritu. ⁹ Steph. circa. ¹ Ms. defundendas. ² Al. actus. ³ Ms. ab hominibus.

loquare buccam implet: armatum hominem, plausrum oneratum percellit. A. Gellius lib. 11. cap. 24. Apul. in libello de Mundo. Lindenbr.

† Cataractis avulsis ad diff.] Id quidem fusè narrat Libanius in Oratione funebri p. 313. & Assyriorum fraude, non fortuito casu id factum esse testatur. De fossis & cataractis in Assyria loquitur Strabo in lib. 16. qui & εἶμα τῆς διαρῆς ἀν' ἔξωτος ἐν Græcè dicit, quod Marcellinus noster cataractas avellere. Polybius autem in lib. 5. τοὺς διαρῆς ἀνασπομοῦ. Duplicem autem usum cataractarum præstabant, tum ad rigandos agros, tum ad incurfiones hostium cohibendas. Vales.

v Hic vino gravis.] Eam rem intelligit Libanius in Oratione funebri pag. 313. ἴσθιος, ἔπνον, ἢ μὴ μίχες μέδους ἐπὶ εἰα τῆς διὰ μέδωσ ἀρτίας (sic Ms.) ἔπποσαζήτοσ ἢ φοῦσ. Edebant ac potabant, citra ebrietatem tamen. Neque nimie briari senebat cedes illius, qui nuper ob vinolentiam jugulatus fuerat. Idem.

r Et iterum ad agenda similia.] In Editione Rom. & M. Flor. [ac Colbert.] legitur & minerat. In codice item Regio * & Tolos. * & munerat. unde certissimam conjecturam locum sic emendavi, & munerati, Græc. Vales.] Spiritu stabilitatem vestigii subvertente] Hujusmodi ventos certis anni tempestatibus vehementes in Gallie partibus oriri, Diodorus Siculus scribit lib. 5. Ἀπὸ μὲν ἐπὶ τῆς Ἰουσίας καὶ ἀφ' αὐτῆς πνεῦν εἰσάσσειν ἀνεμοὶ τριμυαλίτιω ἔχοντες ἐσθρῆπτα καὶ δὴλαμιν, ὡς ἀναεπάζειν δὴπὸ τ' ἡμῶν λίθους χειροστανῆρας τοῦν μεγίστας, καὶ τῆς ἰσθιδαν ἀσπομοῦ κοιπορτόν. καθόλου δὲ τῶν ἰσθιδαν δάβρωσ, ἀπάζουσι δὴπὸ μὲν τῆς ἀνδρῶν τὰ ἴππια, καὶ ἐπὶ τῆς ἰσθιδαν τὸς ἀναβάτας. Vt Varro in Originibus ait, Circius has vires habet: Ventus Circius cum

in medio fluminis sita, locum immenso quodam vertice tumefcentem, & potestate naturæ velut manu circumseptum humana: cujus ad deditioem incolentati mollius, ut decebat, quoniam asperitas edita vim superabat armorum intempertivam tunc defectionem esse firmabant. Sed hæcenus responderunt cum interiora occupaverint protinus gradientes Romani, se quoque, * utpote regnorum sequelas, victoribus accessuros. Et post hæc prætermeantes ipmœnia naves nostras cum verecundia quietè spectabant immobiles. Quo transit, cum ad munimentum aliud Achaiachala nomine venissemus, fluminis circumitione vallatum, arduumque transscensu, + refutati pari responso discessimus. Alia postridie castra ob muros invalidos derelicta, prætereuntur incens 5 Postera igitur & insequenti die stadiis ducentis emensis, ventum est ad locum 6 Baraxmalcha. Unde amne transit, miliario septimo disparata y Diacira invaditur civitas, habitatoribus vacua, frumento & salibus nitidis plena, in quo templum alti culminis arci vidimus superpositum: quæ incensâ, castisque mulieribus paucis quæ repertæ sunt, trajecto fonte scatenti bitumine, 2 Ozogardana occupavimus oppidum, quod formidine advenientis exercitus itidem cœseruere cultores: in quo Principis Trajani tribunal ostendebatur. Hac quoque exusta, biduo ad refectionem corporum dato, prope extremum noctis quæ secundum diem secuta est, a Surena post Regem apud Persas promeritæ dignitatis, & Malechus Podofaces nomine, b c Phylarchus Saracenorum Assanitarum

4 Al. confutati. 5 Ms. Postera igitur. 6 Ms. Baraxmalcha.

x Utpote regn. sequelas victoribus accessuros.] Sic loquitur Tacitus in lib. i. Hist. sub finem de Cæcina: Sed metu ne amitteret præmissas jam cohortes alaque, simul reputans plus gloria retentâ Italiâ, & ubi certatum foret, Noricos in cetera victoria præmia accessuros. Valef.
y Diacira invaditur.] Zosim. Dacira, lib. 111. Lindenbr.

z Ozogardana occupavimus, - in quo Principis Trajani tribunal] Zosimus Zaragardiam vocat. Sic Ζαχαργαρδιαν πόλιν ἠδὲ θιν, ἐν τῷ βῆμα ἡν ἰσχυρὸν ἐκ τῆς πεπομπῆς, ἢ Τζαργαρδι καὶ θιν εἰσὶν αὐτῆς τὴν ἰσχυρίαν. Idem.

a Surena post Regem apud Persas promerita dignitatis] Zosimus: Συμβάς, ἀρχὴς ἦ τῆτος οὐδὲ. Πήσους ἀνεμα. Ammianus lib. xxx. Advenit Sirena potestatis secunde post Regem. Vid. Barnab. Brisson. de Reg. Persar. lib. 1. Idem.

b Phylarchus Saracenorum] Dignitatis hoc apud Saracenos nomen est, ut bene Julianus Antecessor C. P. interpretatur illa verba Justiniani Imp. ex Novell. 102. μήτε τὸ πρῶτον ἡ δουλ, μήτε τὸ φουάρχω. Neque ducem, neque phylarchion, id est Saracenorum ducem. Procopius Persicor lib. 1. Οὐδέ τις ἦν τῶν Ρωμαίων στρατηγῶν ἀρχων. Ἐκ δὲ τῶν κειμένων, ὅτι Σαρακηνῶν ἦν Ρωμαίων ἠνεπίδων ἡγεμῶν, εἰ φησὶν: οὐδὲν ἦν ἄλλο. Theophylactus Simocet. lib. 11. φουάρχων - τὸ συμπάχων τῶν Ρωμαίων διατάκων, ἢ Σαρακηνῶν ἠνεπίδων.

στο Λατίνου Ἰουλιανὸν ἐν Malechus in Excerptis legation. μέμνηται φουάρχων ἦν τῶν Περσῶν ἀπὸ Ρωμαίων ἄλλων Σαρακηνῶν Et statim idem Amorieticus τῶν φουάρχων νόμας Menander in Eclogis legation. τῶν Σαρακηνῶν φουάρχων Ἀρχῶν. * Vid. Aldreti Antiq. Hispan. lib. 1. cap. 28. 117. * Idem.

c Phylarchus Saracenorum.] Saraceni in Phylarchibus divisi erant duodecim, ut Nonnosus docet & rosius in Proœmio Historiæ. Singulis tribubus præran Phylarchi. Strabo in lib. 16. Scenitarum Arab (quos Saracenos esse docet Marcellinus) Phylarch commemorat, & partim Romanis, partim Persis noxios esse dicit. Dicebantur & φουάρχων, ut docet νε Αὐθὸρ apud Suidam: Συμβάσιν τῶν Τ. κωνσταντῶν Ἰουλιανῶν ὁ Οὐζογάρδων χάρως διώκων ὁ σὸς φουάρχων ἐν μαζουσι ἔκων, ἢ τὸ χάρως ἀπὸ τῶν φουάρχων ἰσχυρῶν Trajano occurrit Αἰθιοπῶν Ὀδρόκων Regulus, quos illi Phylarchas vocant, ἐν quibus regionibus ipse phylæ seu tribus vocantur. Rufus etiam stus in Breviario: Phylarchi, ait, Saracenorum ἠνεπίδων superati. Sed & barbari ferè omnes in tribus φουάρχων dividbantur. Nam & Eunapius in Fragmentis garionem, & Zosimus Optimates Gothorum τῶν ἰσχυρῶν ἐν γερμανίῳ vocant, & Olympiodorus Phylarch Burgundionum memorat. Turcos quoque ἠνεπίδων divisio tuisse docet Menander Protector. Eodem ferè soleo Perfermeniorum Σενάχων, quorum ἠνεπίδων meminit Menander [& Furas Langobardorum ἀπὸ Paulum.] Valef.

famofis nominis latro, omni sævitia per nostros limites diu grassatus, structis Hormisdæ insidiis, quem ad speculandum exiturum incertum unde præfense-
rant, ideo sunt tentamento frustrati, quò^d angusta fluminis interluvies & præ-
alta transfiri vado non potuit. Et primo lucis exordio, cùm essent hostes jam in
contuitu, visi tunc primitus corufci galeis, & horrentes indutibus 7 rigidis :
milites in procinctum impetu veloci tendentes, eos involavere fortissimè. Et
quamvis arcus validis viribus flecterentur, & splendor ferri intermicans Roma-
lorum metum augetet : irà tamen acuate virturem, clypeorum densitate con-
fecti, ne possent emittere coegerunt. ^c Animatus his vincendi primitiis miles,
d vicum Macepraeta pervenit, in quo semiruta ⁸ murorum vestigia videban-
ur : qui priscis temporibus in spatia longa protenti, ⁹ tueri ab externis incurssi-
us Assyriam dicebantur. ^f Hinc pars fluminis scinditur largis aquarum agmi-
ibus, ducens ad tractus Babylonios interiores, usui agris futura & civitatibus
circumjectis : alia ^g Nahamalcha nomine, quod *fluvius Regum* interpretatur,
Ctesiphonta prætermeat : cujus in exordio turris in modum phari celsior surgit :
hanc peditatus omnis pontibus cautè digestis transivit. Equites verò cum ju-
ventis armati clementiores gurgites fluminis obliquati transarunt : alii multi-
tudine subita petiti telorum hostilium, quos egressi auxiliares ad cursuram les-
simi, fugientiùmque cervicibus insistentes, laniatu avium prostraverunt.
Quo negotio itidem gloriosè perfectò, ^h i ad civitatem Pirifaboram ventum.

7 Ms. rericidis. 8 Al. muri. 9 Ms. tucri.

1 Angusta fluminis interluvies & præalta] Sic sup. lib. XI. Magnitudine angusti gurgitis & profundi. Interluvium Zosimus διάρυα dixit, lib. III. εἰς τοὺς τοῖς ἑταίροις δίπτοι ὑπερδιάρυα τῶν διάρυα, τότε ῥάδεναι ἐκιδίδεντο, ἢ τὸ μί. Lindenbr.

Animatus hujusmodi primitiis.] Hæc lectio ex conjectura Gelenii nata est. Nam priores Editiones sic præferebant : Animatus his vincendi primitiis : prout Editio quoque Rom. & codex Regius * ac Tolos. * [& Colbe.] scriptum habent. Sed quid facilius erat quàm vera scripturam inde elicere ? hanc scilicet : Animatus hujusmodi primitiis miles, &c. Sic enim loquitur Marcellinus in lib. 16. cap. 3. Vales.

Hinc pars fluminis scinditur.] Id quidem Zosimus sic narrat : εἰς τὰς τὴν Εὐφράτην διάρυα διήλθεν, ἐκτενομήσω μὲν εἰς μίον ἀχρὶ τὸ ἀσσυρίων, συμπαρατενομήσω δὲ πᾶσιν τῶν πέρα τῆς Τίγριτος χερσῶν. Venit ad quandam fossam Euphratis, que in istam quidem usque ad Assyriam extenditur, præterita autem est universæ trans Tigrim regioni. Meminit ejusdem Herodotus in lib. 1. ubi de rebus Assyriorum, & Plinius in lib. 4. cap. 26. qui circa vicum Massicen Euphratem scidi scribit. Massice igitur idem est qui Macepraeta, Id.

Nahamalcha nomine, quod fluvius Regum interpreta-
Inf. Ventum est hinc ad fossile flumen Nahamalcha no-

mine, quod amnis Regum interpretatur. Græci ποταμὸν Βασιλέων vocant. Strabo lib. XVI. Μεταξὺ δὲ τῆς Εὐφράτης ἢ τῆς Τίγριδος μὲν ἢ ἄλλος ποταμὸς, Βασιλείου καὶ ἑτέρου. * Ἀρμαχάν, Euseb. de Præp. Evang. * Plinius lib. VI. cap. 26. Euphratē Gobaris Præfēcti opere deductam, ubi cum ducimus findi, ne præcipiti cursu Babyloniam infestaret, ab Assyriis verò universis appellatum Armaelcham, quod significat regium flumen. In Ms. Plinio Amachael legitur, ἀντὶ τῆς Ἀρμαχάρας : sed utrumque corruptum est, & Nahamalcha legendum, ad Syriacæ linguæ veritatem, jam olim monuit Nobiliss. Joseph. Scaliger lib. V. de Emendatione temp. Malchus enim Syris Rex est. Eunapius in Porphyg. Μάλχος δὲ καὶ τῶν Σύρων πόλιν ἰσχυροῦς ἐκαλεῖτο τὸ πρῶτον, τὸτο δὲ διωάσας Βασιλέα λέγειν. Atque inde simili formantur compositione Βραχί-μαλχα, Μαίαχα-μαλχα : & à Naar, quod fluvium notat, Naarda, apud Zosim. Ammian. Stephan. & alios. Lindenbr.

h Ad civitatem Pirifaboram] Bersaboram vocat Zosimus lib. III. Ἐλθὼν δὲ εἰς πόλιν Ἰβερσάωρα μὲν ὄνομα, τὸ μέγιστον ἐσκέπει τὴν πόλιν, ἢ τὸ τὸ δὲ δίστωσ ὄχυρόν : & quæ porro sequuntur, situm munitissimæ civitatis notantia. Idem.

i Ad civitatem Pirifaboram.] De qua sic loquitur Libanius in Oratione funebri p. 315. μὲν πόλις Ἀσσυρίων μέγιστη τὴν πόλιν ἐσκέπει ἰπὸν μόνον, &c. Urbs erat Assyriæ haudquaquam exigua, ei qui tunc regnabat cognominis. Certè Pirifabora extremam partem nominis à Saporò

Hhh

est, amplam & populosam, ambitu insulari circumvallatam. Cujus obequans moenia Imperator & situm, obsidione omni cautela coeptabat, quasi solformidine oppidanos à propugnandi studio submoturus. Quibus per colloquia saepe tentatis, cum nec promissis quisquam flecteretur nec minis, suscipitur oppugnandi exordium: & ^k armatorum triplici corona circumdatis muris, dum primo adusque noctis initium missilibus certabatur. Tum defensores animo praestantes & viribus, per propugnacula ^l ciliciis undique laxius passis, quorum telorum impetus cohiberent, obtecti ^m scutis vimine firmissimo textis, & erodorum tergorum densitate vestitis, validissimè resistebant, ⁿ ferrea nimirum facie omni: quia laminae singulis membrorum liniamentis cohaerenter aptatae fido operimento totam hominis speciem contegebant. Et aliquoties Hormidae & indigenae & Regalis colloquia petentes obnixè, propinquantem probro atque conviciis ut male fidum incessabant & desertorem: ^o hac lentà cavillatione diei maximà parte exemptà, tenebrarum silentio primo multiformes a motu sunt machinae, coeptaque altitudo complanari fossarum. Quae vixdum ambigua luce defensores ² intentius contemplati, eo accedente quod angustiam turrim ictus foravit arietis violentior, relictis civitatis duplicibus muris continentem occupant arcem, asperi montis interrupta planitie superposita: cujus medietas in sublime confurgens, tereti ambitu ^p Argolici scuti speciem ostendebat, nisi quod à Septemtrione id quod rotunditati deerat, in Euphrasifluenta projecta cautes eminentius tuebantur: in qua excellabant minae murum, ^p bitumine & coctilibus laterculis fabricatae, ^q quo aedificii genere

1 Al. ac. 2 Al. intentè.

Regetrahit, quem *αγαθίας* Agathias & Theophanes appellant, & Sozomenus, alique. *Vales.*

^k *Armatorum triplici corona circumdatis muris.*] Lipsius in Poliorceticis cap. 4. triplicem militum seriem interpretatur. ^o *Idem.*

^l *Ciliciis undique laxius passis*] Glossarium Nomic. *Κιλίαια, Πέγυα δειδιωκίαις, οι δασυί. πάσι γη έκείνοι επάγορον οι παύλιος τεύχου δεινί τε άι τεύχου τεύχου Κοιλιδιόπου κίλια δι γόλα.* Fellus Avien. in Ora maritima:

*Hirta hic capelle & multus incolis caper
Dumosa semper intererrant cespitem:
Castroton in usum & nauticis velamina,
Produciunt & graves fetas alunt.*

Procopius Persicor. lib. 11. *Προκαλιμαία εν τριζών τεύχου άθι καλδς κίλια.* Vid. Liv. lib. 38. Josephus de Bello Jud. lib. 111. Solin. cap. 36. Isidorus Origin lib. xviii. cap. 11. *Lindemb.*

^m *Scutis vimine firm. textis.*] Eunapius in Historia hanc Persarum armaturam egregie describit: *ει θήσιν ηάξιν ανιούνας άσπίδας έχουσι ή καθην άίτινα άπόρον ανη παρταίς μεταλήψία At Parthi clypeos vimineos, galeasque similiter xellantis patrio quodam more textas. Ea scuta dicebantur*

γέφυρα, ut notat Harpocration & au. For. Etymol. ex Herodoti lib. 7. & Xenophonte. Vide Festum *Gerrones.* Valel.

ⁿ *Ferrea nimirum facie*] Sic lib. xix. *F rreus eq. tus.* Est aures Sallustiana imitatio, cujus hoc fragmentum apud Nonium exstat: *Equites cataphracti ferrea mni specie.* Lindemb.

^o *Argolici scuti.*] Sumptum id videtur ex Virgilio 3. ubi legitur:

Argolici clypei aut Phaebeae lampadis instar.
Ad quem locum Servius notat. *Causa*, inquit, *mutulinis.* *Græcorum enim clypei rotundi: ut Cato 1. C. innum ait: quod confirmat Scholiastes Comici in Vesitatio, & auctoritate AEschylii in Persis demonstrat. Ad & Homerus άσπίδας ίουκίαινας & έμπακίαινας passim nominat. Erant tamen & clypei quidam oblongi, unde legitur, ut ex veteribus scholiis docet Eustathius in II. ceterum et si Virgilius Argoleum clypeum pro Græco videtur posuisse, peculiaris tamen clypei Argolici fuit, ut innuit in Argolicis Pausanias, & Julius Per. *Valel.**

^p *Bitumine & coctilibus laterculis fabricata*] *Zo*

nil esse tutius constat. Jamque ferocior miles pervasâ urbe, quam viderat vacuum, adversus oppidanus ab arce multimoda tela fundentes acri contentione pugnavat. Cùm enim iidem prohibitores catapultis nostrorum urgerentur atque pallistis: ipsi quoque ex edito arcuserigebant fortiter tenfos: quibus panda utrimque surgentia cornua ita lentius flectebantur, ut nervi digitorum acti pulsibus violentis arundines ferratas emitterent, quæ corporibus illisæ contrariis letaliter fiebantur. Dimicabatur nihilominus utrobique faxorum manualium nimbis: & utrobi inclinato momento, prælium atrox à lucis ortu ad initium noctis destinatione magna protractum, pari sorte diremptum est. Proinde die secuto cum certaretur asperrimè, multique funderentur altrinsecus, & æquæ vires gestabrant: Imperator omnes alex casus inter mutuas clades experiri festinans, uneatim stipatus, densatisque clypeis ab ictu sagittarum defensus, veloci saltu comitantibus promptis ^f prope portam venit hostilem, crasso ferro crustatam. Et licet faxis & glande ceterisque telis cum periculo salutis premeretur, fodiare tamen paratos valvarum latera ut aditum patefacerent, vocibus increpans rebris, non antè discessit, quàm telorum congerie quæ superjaciebantur, semerneret obruendum. Evasis cum omnibus tamen, paucis levius vulneratis, ipse innoxius, verecundo rubore suffusus. Legerat enim ^t AEmilianum Scipionem, cum historiarum conditore Polybio Megalopolitano Arcade & triginta militibus, portam Carthagini impetu simili subfodisse. Sed fides accepta scriptorum veterum recens factum defendit. AEmilianus enim testuone lapidea ^s tectam successerat portam, sub qua tutus & latens, dum moles fixas detegunt hostes, urbem nudatam irrupit: Julianus verò locum patentem aggressus, obumbrata cæli facie fragmentis montium & missilibus, ægrè refulsus abscessit. His raptim ac tumultuariè agitatiss, cùm operositas vinearum & aggerum impeditissima à ceteris urgentibus cerneretur: machinam quæ cognominatur helepolis, jussit expeditius fabricari: quâ ut supra docuimus Rex usus Demetrius, superatis oppidis pluribus Poliorcetes appellatus est. Ad hanc molem ingentem, superaturam celsarum turrium minas, prohibitorum oculorum aciem intentius conferentes, itidemque instantiam obsidentium

3 Ms. æquimores. 4 Vulg. triginta millibus. 5 Al. tutus. 6 Al. ingressus. 7 Ms. est usus Demetr.

[Prope portam venit hostilem, crasso ferro crustatam] Ita Sidonius Apollin. ca. m. xi. *Limina crassius Onyx crustat.* Atque hinc Itali dicunt, *Tempio di marmo crustato.* Lindenbr.

αὐτῶν τε ὁμοίᾳ καὶ γὰρ δεδραμμένα. Lindenbr.
[Quo ædificii genere nihil tutius esse constat] Cui & firmum cedere ait Codinus in Descriptione novæ Romæ. *Τὰ ἑπτὰ ἢ ἄσθλιαν ποιεῖ τοῖς καίσματιν ἢ ἀσθλιῶν, ὡς τε τοῖς ἐκ τῶν πλῆθους καὶ τοῖς λεπτοῖς κίτοις Συμμετρικά, ἰχυροτέρα γίνονται πάντες ἰσθμῶν. Idem.*

[AEmilianum portam Carthag.] Polybii locus in quo hæc fusè narrantur, hodie desideratur. Itaque ejus facinoris memoria obscura est. Nam neque Appianus in Libyco, neque Zonaras id distinctè memorant. Quippe uterque Scipionem ait perfractam à militibus, qui jam in urbem intraverant, portam introisse, non ipsum subfodisse portam. Zonaras tamen dicit: *ὑπὸ τῶν πωλιδῶν παρὰ θάλασσαν καὶ ἄσθλιον διηκόφας, &c.* *Vales.*

* r Quo ædificii genere nihil esse tutius constat.] Idem Crystostomus testatur tomo 2. pag. 959. ædificia ex bitumine & latere coctili esse omnium firmissima. * *Vales.*

perpensantes, subito vertuntur ad preces: circumfusique per turre ac mœnium minas, & fidem Romanam panis manibus protestantes, vitam cum venia postulabant. Cùmque cessasse ⁸ opera, & munitores nihil tentare viderent ulterius, quod quietis erat indicium certum: copiam sibi dari conferendi sermonis cum Hormisda poscebant. Hocque impetrato, ^v Mamerfides præsidiorum Præfectus demissus per funem, ⁹ ductusque ad Imperatorem, ut obsecravit, vitâ cum impunitate sibi confortibusque suis firmiter pactâ, redire permissus est. Gestisque nuntiatis, plebs omnis utriusque sexus ad sententiam suam cunctis acceptis, pace fœderata cum religionum consecrationibus fide, patefactis egreditur portis, salutarem Genium affuluisse sibi clamitans Cæsarem magnum & lenem. ^x Numerata sunt autem dediticiorum duo millia & quingenti: nam cetera multitudo obsidium antè suspectans, navigiis parvis per meato amne discessit. In hac arce armorum alimentorumque copia reperit est maxima: unde necessariis sumptis, reliqua cum loco ipso exussere viatores.

CAP. III. Postera die quàm hæc acta erant, perfertur ad Imperatorem cæcos per otium capientem nuntius gravis, Surenam Persicum ducem procuratorum partis nostræ tres turmas inopinum aggressum, paucissimos trucidasse inter quos strato Tribuno unum rapuisse vexillum. Statimque concitus ira in mani, cum armigera manu festinatione ipsa tutissimus pervolavit: & grassatoribus fœda consternatione depulsis, residuos ^y duos Tribunos sacramento solvit ut desides & ignavos: ^z decem verò ^a milites ex his qui fugerant; exauctoratos capitali addixit supplicio, secutus veteres leges. Incensa denique urbe ut memoratum est, constructo Tribunali insistens, actis gratiis exercitui convocato, cunctos ad paria facienda deinceps hortabatur: ^b & argenteos nummos centenos viritim pollicitus, cum ^c eos parvitate promissi percitos tumtuari sensisset, ad indignationem plenam gravitatis erectus, *En*, inquit

8 Ms. operam & venitores. 9 Al. Deducusque.

v Mamerfides præsidiorum Præfectus] Zosimo Μουσιχο-
 πέρωνος ὑψύου. Lindenbr.

x Numerata sunt autem dediticiorum duo millia] Longè major numerus apud Zosim. Αἰδίου ἀφαιδουσαν πάλαι-
 γθίου πέρωνος ἀφαιδουσαν, διὰ τὴν πολεμικὴν διὰ τὴν διαίτησιν
 αἰδίου γυμνασίου διακρίσιν. Reliqua ut Ammianus. Idem.

y Duos Tribunos sacramento solvit, ut desides & ignavos] Desidia in pagano virium est, in milite crimen. Arrius Menander de Re milit. Omne delictum est militis, quod aliter quàm disciplina communis exigit, committitur, veluti segnitie crimen, vel contumacie, vel desidie. L. 6. ff. de re milit. More majorum igitur Julianus egit, cum inutiles militiæ sacramento solvit. Idem.

z Decem vero milites ex iii.] Decimationis supplicium

haud dubiè intelligit. Ceterum hanc fiduciam, & auctoritatem Juliani in puniendis fugacibus magna opere Lilius effert in Orat. funebri, p. 315 inter cetera: κατὰ
 κάλλαν ἀπὸ τῆς ὑψύου πολλοὺς ἀποκρίσαντες ἀποκρίσαντες ἰδὲ πρὸς. Ide
 Exauctoratos tot numero armatos, ne tres quidem circa
 stipitatores habens. Valef.

a Milites ex his qui fugerant, exauctoratos capitali a supp. secutus veteres leges] Menander de Re milit. lib. 1
 Qui in acie prior fugam fecit, spectantibus militibus prop
 exemplum capite percipiendus est. Rufus in Legibus militibus
 οὐ πρῶτον ἐστὶν ἀφαιδουσαν ἐπιτίμωσιν τῶν ὑψύου
 ἐπιτίμωσιν. Lindenbr.

b Argenteos nummos centenos] Zosim. ἑκατὸν ἀργύ-
 ρων ἑκατὸν τῶν τετρακοσίων, ἑκατὸν τῶν ἑκατῶν ἑκατὸν ἑκατῶν
 ἀργύρων ἑκατὸν τετρακοσίων ἑκατῶν. Idem.

c Eos parvitate] Ms. parvitate prom. ἰσ. parvitate
 prom. Idem.

Perse circumfluentes rerum omnium copiis: ditare vos poterit opimitas gentis, si unum spirantibus animis fortiter fecerimus. Ex immensis opibus egentissima est tandem, credite, Romana Respublica per eos, qui ut auferent divitias, docuerunt Principes auro quiete à barbaris redempta redire. Impetum ararium est, urbes exinanitæ, populatæ provinciæ: mihi nec facultates, nec propinquitas generis suppetit, quamvis ortu sim nobilis, præter peccus omni liberum metu: nec pudebit Imperatorem cuncta bona in animi cultu ponentem, profiteri paupertatem honestam. Nam Fabricii familiari re pauperes rexere bellagravissima, gloriâ locupletes. Hæc vobis cuncta poterunt abundare, si imperterriti Deo meque, quantum humana ratio patitur, cautè ductante mitius egeritis: si resistitis ad seditionum revoluti dedecora pristinarum, pergite. Ut Imperatorem decet, ego solus confecto tantorum munerum cursu moriar stando, contempturus animam, quam mihi febricula eripiet una. Aut certe discedam, nec enim ita vixi, ut non possim aliquando esse privatus. Præque me fero lætor, ductores spectatissimos esse nobiscum, perfectos bellicarum omni genere doctrinarum.

i Mf. quietem à barbaris redemptam.

d Docuerunt Principes auro quiete a barbaris redempta.] Constantinum intelligit, ut opinor, de quo etiam in Cæsariis hæc dicit: τὰ γε μὴν εἰς τὸς βασιλείου τοῦ αὐτοῦ γέναι. φέρους γὰρ ἄνθρωποι ἐπὶ τῷ ἔργῳ. Idque ejus filii postea faciunt: ut de Constante scribit Aurelius Victor, cum obides à barbaris pretio quæsitos accepisse. Porro id semper & ubique facere, extremæ ignavia est. Sed interim ea necessitates temporum occurrunt, quæ omnino hoc remedio uti cogant. At tum demum nullum in o dedecus est, modò cum moderatione fiat ac dignitate. rimus ex Imp. Rom. id usurpavit Domitianus: at id uantopere Plinius vituperavit? Trajanus deinde etiam se id faciitavit, sed parè, & cum decore ac dignitate. armatus enim barbaris supplicantibus munera largitus st. Hoc verò laudat idem Plinius in illa Gratiarum actioe: Accipimus obsides ergo, non emimus: nec ingentibus annis immensisque muneribus paciscimur, ut vicerimus: rogant, supplicat: largimur, negamus; utrumque ex imperii majestate. Post Domitianum ingnavissimus quisque artibus adversus barbaros est usus, ut Commodus, & Caracalla, de quibus id narrat Herodianus & Dio. ladianus autem & Justinianus prudenti consilio id se ère. De Justiniano Agathias in lib. ult. Menander in 1. ales.

e Impetum ararium est.] Editio Rom. * & Tolof. odex * [ac Colb.] impetum. Codex Regius imptum, e ad marginem emendatur inops. Idem. Miror cur on. potius ediderint viri doctissimi impeditum, ut sæpe olent illa verba expedire & impedire ad rationes pecuarias transferri, quod est notissimum. Sed attente nsiderans veterem scripturam, nullus dubito quin ea

corrupta sit pro implicitum. Gron.

f Nec pudebit Imp. profiteri paupertatem.] Sic Pericles apud Thucydidem in lib. 2. ἢ πὲρ πένειας, inquit, ἐξ ὁμοιοπαίης τῆς αἰσχρίας, ἀλλὰ μὴ διατρέψωμεν ἑρῶ αἰσχρον. Neque turpe est paupertatem profiteri: sed eam minime omni opere evitare tempus. * Et Aristides, cum ei Callias pecuniam offerret, constanter recusans aiebat, plus sibi gloriae asferre paupertatem quàm Calliæ opes. Multos enim reperiri, qui bene aut secus divitiis uterentur; paupertatem verò qui constanter ferrent, paucissimos esse; erubescere verò de paupertate eos tantum, qui egerent invidi: ut refert Plutarchus in Aristide sub finem. Vales.

g Confecto tantorum munerum cursu moriar stando.] Tale fuit dictum Vespasiani: Stantem Imperatorem excedere terris decet. Aur. Victor in Vespasian. Et de Turbone Præfecto scribitur, cum hanc voceem in ore habuisset: τὴν ἐπαρχὴν ἐπιπᾶτα ἀποδιδόναι δέ. Xiphil. in Hadriano. * Zonaras p. 204. * Lindenbr.

h Quam mihi febricula eripiet una.] B. Eucherus Episc. Homil. 2. pag. 377. A possessore suo una febricula veniente novimus reposcenda Idem.

i Nec enim ita vixi, ut non possim aliquando esse privatus.] Respexit dubio procul ad id, quod Nerva Imp. jam olim dixerat, Οὐδὲς τοῖσιν προσηύχῃ, ὅς τις μὴ διαβάτω τῶν αἰσχυρῶν τε καὶ πένειας, ἢ ἀσπαράσσει ἰδιαιτέρας. Xiphilinus in Nerva. Idem. Fortassis ita. Sed etiam manifeste alludit ad sententiam Ciceronis de Dionysio lib. V. Tuseul. cap. 21. Atque ei ne integrum quidem erat, ut ad justitiam remigraret, civibus libertatem & jura redderet. iis enim se adolescens improvida atate irretierat erratis, eaque commiserat, ut salvus esse non posset, si sanus esse cepisset. Gron.

k Perfectos bellicarum o. genere doct.] Hæc est quidem Editionis Rom. scriptura: sed Codex Regius cum Aug.

Hac modesta Imperatoris oratione, inter secunda & aspera ² medii, miles pro tempore delentus, assumptâ cum meliorum expectatione fiducia, regibilem [se fore pollicitus & morigerum, cunctorum adspirante consensu,] auctoritatem ejus sublimitatēque cordis extollebat in cælum: ^m quod cum verè atque ex animo dicitur, ⁿ solet ³ armorum crepitu leni monstrari. Repetitis post hæc tentoriis, pro copia rei præsentis victu se recreavit & quiete nocturna. Animabat autem Julianus exercitum, cum non per caritates, sed per ⁴ inchoatas negotiorum magnitudines dejeraret adfiduè: ^o *Sic sub jugum mitteret Persas: ita quassatum recrearet orbem Romanum:* ut Trajanus fertur aliquoties jurando dicta ⁵ consueisse firmare: *Sic in provinciarum speciem reductam*

² Al. incante. ³ Al. amor ex crepitu. ⁴ Al. inchoatas negotiorum magnitudines. ⁵ Al. consue-

Ammonii fratre, qui sepultus fuerat extra portam Constantinopolis: *ὡς τὰς ἡλικίας τῶν γυναικῶν καταλείβων τις Μήτηρ, τὸ ἔργον ἐξ ἡλικίας διακίβου ὀψιδεν.* Jurabant igitur hæc mulieres: Ita me Dioscorus suis precibus adjuvet.] Adjurandi etiam potentissima ratio hæc erat. Sic apud Virgilium:

----- per spem surgentis Juli.

& alibi:

*Sic tibi cum finibus subter labore Sicano,
Doris anara suam non intermiscet undam.*

Adde & Saidam in ἔργῳ. Sed & omne jusjurandum tacitum habet & votum, & execrationem: pœnam enim imprecatur sibi qui jurat, si sejeraverit. Ut apparet in juramentis Græcorum apud Demosthenem & Æschinē, & Romanorum apud Festum in lapidena. Et rectè Plutarchus in Quæstionibus Romanis, cap. 44. *πᾶς ἔργῳ ἐκκατάγει τὸ πᾶν τὸ ἔθνος:* Omne jusjurandum in execrationem perjuri desinit. Et Servius in lib. 2. Æn. *Execratis, inquit, est adversorum deprecatio: jusjurandum verò optare prospera.* Utrumque etiam jungit Aristophanes in Avibus, ubi Pisthetærus ait:

Κατὰ μυστὸν νῦν τὰ δὲ μοι.

Chorus resp. *Ὀμυμι ὀπιστάτους πᾶσι νικᾶν τοὺς κειραίς,
Εἰ δ' ὀψάσῃμι, ἰνὶ κειρῶν νικᾶν μέγιστον.*

Ubi Scholiastes fallitur, qui *ὀμυμι* positum ait esse pro *εἰ γομαι*. Neque enim Chorum ibi jurare, sed optare tantum. Illud ad extremum addam, hanc mihi causam videri, cur antiqui illi exta, quibus tactus conceptum erat jusjurandum, in mare projicerent, neque quidquam de victima edendum putarent, quod restatur Eustathius in II τ. & Paulianus Eliac 1. ob adjunctas scilicet juri jurandi execrationes. *Vales.* Non id agitur, ut locus Senecæ accipiat interpretationem; sed ut alienarum manuum scriptura quæ ex ipso vocabulo *juramentum* satis patere credita viris doctis, abigatur, verâ restituta: quando sententia illius scriptoris ultro satis clare ostendit. Quam itaque tam notabiliter ibi hæreant veteres libri, & præsertim Nazarianus declararet, quanto pere omnia sunt illic conspurcata, hoc agendum est. non exquirendæ otiosæ, & tantum placentes iis, a quibus inventæ sunt, interpretationes. Et id jam præstitum est satis luceunte. *Gron.*

Editione scriptum habet *perfunctos*. *Vales.*

^m *Quod cum vere dicitur, solet armorum crepitu leni monstrari.*] Hic mos fuit etiam veterum Gallorum, ut testatur Cæsar in lib. 7. Nam post Vercingetorigis orationem sic ait: *Conclamat omnis multitudo, & suo more armis concrepat, quod facere in eo consueverunt, cujus orationem approbant.* In militibus autem Rom. exempla passim suppeditat Marcellinus, ut in lib. 21. cap. 12. *Idem.*

ⁿ *Solet armorum crepitu*] Sic omnino legendum. Cæsar de Bello Gallico lib. 7. *Conclamat omnis multitudo, & suo more armis concrepat: quod facere in eo consueverunt, cujus orationem approbant.* Lindenbr.

^o *Sic sub jugum mitteret Persas.*] Antiqui per vota sua jurabant, ut Vatinius: *Ita Consul fiam. Quod tantam indignationem movit Catullo, ut diceret:*

Per Consulatum pejerat Vatinius.

Miser Catulle, quid moraris emori?

Et Cleopatra quoties jurare volebat, maximum id votum concipiebat: *Sic in Capitolio iura redam,* teste Dionem in lib. 50. & Otho ipsum Neronem adhuc privatus alloquens, sic juravisse ab eodem dicitur: *ὅτω με κατὰ τὰς ἰδέαις, Sic me Cæsarem videtas.* Omitto Plancum in Epist. 9. lib. x. M. Tullii, Senecam in Suasoria ult. Senecam alterum in Epist. 117. * Ex his intelligendus est Chrysolomi locus in Homilia xx. ad populum Antiochensem, ubi Theodosium Imper. sic loquentem inducit: *ὅς ἔλεγε, ὅτι με δὲ ἰσχυρὸν ἐργάζομαι, ἅλω ποτὶ τὴν ἐκείνην ἰδέαν; ἢ ποτὶ τὴν ἐκείνην ἰδέαν ἕξειν ἄνευ πόνου.* Nec aliter soleo interpretari locum Senecæ in libro 11. de Clementia: ubi vocem illam Neronis, *Vell. in nescire litteras,* tantopere laudat. *O vocem in concionem orationum mortalium mittendam! in cujus verba Principes Regesque juramentum faciant:* quod quidem nec Muretus nec Lipsius intellexit. Optat Seneca, ut ex his Neronis verbis juramentum Reges ac Imperatores faciant hoc modo. Ira velim nescire litteras! Sic vellem mea manu damnatum neminem. * [Palladius in Dialogo de vita Chrysolomi, loquens de Dioscoro Episcopo

videam Daciam : ꝑ *Sic pontibus Histrum & Euphraten superem* , & similia plurima. Post hæc decursis millibus passuum quatuordecim , ad locum quemdam est ventum , arva aquis abundantibus fecundantem : quo itinere nos ituros Persæ prædocti , sublatis cataractis undas evagari fusiùs permiserunt. Itaque humo latè stagnante , altero die militi requie data , Imperator ipse prægressus , constratis 7 ponticulis multis 9 ex utribus , & 8 coriaceis navibus , 9 itidémque confectis palmarum trabibus , exercitum non sine difficultate traduxit. In his regionibus agri sunt plures confiti vineis varióque pomorum genere : ubi oriri arbores assuetæ palmarum , per spatia ampla^r adusque Mesenem & mare pertinent magnam , instar ingentium nemorum. Et quaquâ incesserit quisquam , st termites & spadica cernit assidua , ^v quorum ex fructu mellis &

6 Ms. *Ausidum*. 7 Ms. *periculis*. 8 Ms. *procia navibus*. 9 Ms. *itidemque*.

[ꝑ *Sic pontibus Histrum & Euphraten superem*.] P. Pithæus ad marginem Ammiani sui notat , hoc loco in veteribus libris pro *Euphraten* scriptum esse *Ausidum* , & non remittit ad Strabonem , & ad Mellam ac Plinium , qui Ausidi fluminis meminere. Quasi Ausidus à tribus hîis Auctoribus multisque aliis memoratus , amnis in Italia non magnus , Canusium Apulie Daunia opidum præfluens , locum hæc ullum habere possit , aut cum Histro jungi termino Imperii Romani : quasi demum optaturus fuerit Trajanus parvo , eique toti utrimque suæ ditioris flumine pontes imponere. Trans Histrum erat Dacia , quam Trajanus in formulam provincie redigere cupiebat , sicut & fecit : trans Ausidum & circum erant soli Apuli , aliæque Italiae nationes ipsi subiectæ. Tamen nihilominus in codice Colbertino scriptum distertè repetio : *Sic pontibus Histrum & Ausidum superem* ! Aut igitur hæc vitiosa sunt Ammiani exemplaria ; aut certè *Ausidi* appellatione aliquod flumen nobis incognitum , fines Imperii Rom. principatu Trajani terminans designatur] *Valef*. Certe Euphratis mentionem esse hîc supposititiam colligitur facile ex præcedenti formula , ubi solius Daciae nemitur , non item Parthicæ cujusdam regionis. Nec Pithæus , quia diligens fuit in animadvertenda vetere scriptura , meruit talem cavillationem , qui ex illis auctoribus , quos citavit , satis notum habuit , ubi esset Ausidus , nec potuisse Trajanum de eo vovete. Certe quum b Dacia Istri ripa complures sint fluvii , eorum aliquem sic nominatum a Trajano & Ammiano crediderim.

iron.
q *Et utribus publicisque navibus*.] Sic primus emendavit Castellus , quem ceteri deinceps secuti sunt. At in Editione Rom. sic legebatur : *Constratis periculis m. & urrib. & projici à navib. itidem confectis palm. trabibus*, &c. Qui subscribunt codex Regius & * Tolof. * [Colbert.] & Florentinus , nisi quòd in his legitur , *procia navibus itidemque*, &c. Ego verò sic emendandum hunc locum ex primo : *Constratis ponticulis m. ex utribus , & coriaceis navibus , itidemque confectis palmarum trabibus*, &c. quod

confirmat Libanius pag. 316. *ἐν ταῖς τοῖνυ ἐχάσθαι δὴ ἂν ἴπτι ἄθλον τὰς διαφύρας* : & post nonnulla quæ operæpretium erit ibi legere , addit : *ἢ ἀντίτα πρῶτος μὲν ἴπτι γῆς οἱ φόνιμις συχραὶ ἢ ἀπὸ τῶν αἰ γέφυραι*. Et confectissimè plura cetera dicuntur , ex quibus multi pontes facti sunt. Quod spectat ad coriaceas naves , earum in apparatu bellico Juliani meminit Zosimus , & *ἴπτι ἀπὸ διαφύρας* vocat , opponitque eas *τὰς ἀπὸ ἔβλων*. Libanius etiam pag 317. in obsidione Majorzamalchæ *τὰ σάβηνα ἢ τρῶσιον* appellat. Eorum navigiorum frequens usus fuit in Assyria , ut docet Herodotus in lib. 1. Denique pontes ex utribus memorantur etiam in lib. 25. Ascogephyros Græco vocabulo recentiores Latini dixerunt , quos describit Auctor de rebus bellicis post Imperii Noritiani editus. *Valef*.

r *Adusque Mesenem*.] Mesene regio est Paropotamiæ , ut docet Plinius in lib. 6. sic dicta , quòd inter duo flumina dita sit media , ut ex Asinio Quadrato docet Stephanus. *Ἀπὸ μετὰ* , inquit , *ἐν τῇ Μεσσηνίῳ γὰρ τὸ πύργον περιχωρήθῃ , ἐν ἧ ἔχεται ἡ τῆς ἐπιποταμῆς ἢ ἐν μέρ τῆ δεξιᾶ μόνον περιέχεται ποταμὸς δὴλας , ἐν ἑαρισερᾷ τῆς ἐπιποταμῆς τὸ μέγαν αἶμα*. *Ἀπὸ μετὰ* est in Mesene regione , Tigris fl. cincta : ubi fl. Tigris in aëveos duos scinditur : dextrâ Delas , sinistrâ Tigris l. bitur , magno illicognoimnis. Nihilinus in Hadriano Messenem insulam esse dicit in Tigris. Incolæ Messeni dicuntur in Prologo 42. Trogi Pompeii , * & ab Eutropio in lib. 6. ubi de Trajano hæc dicit : *Seleucianam & Ctesiphontem , Babylonem & Messeniam vicat ac tenuit*. Sic enim legendum esse & M. & Paganii versio docent. *Idem*.

f *Termites & spadica*] Vide Gell. lib. 2. cap. 26. lib. 3. c. 9. * *Lindenbr.*

t *Termites & spadica*.] *Ἰπτιδης* Græci vocant avulsam è palma termitem cum fructu , ut ait Agellius in lib. 2. & 3. & Plutarchus in lib. 8. *συμπερ.* cap 4. Corrupta hæc dictio jamdudum est in lib. 4. Porphyrii de abstinentia : *Κόλον ἢ ἀντοῖς ἐν τῷ ὑπερδύον τῷ φόνιμι*, & *καὶ καὶ δὲ καὶ ἐπιπλευται* : quæ Porphyrii verba sic vertit D. Hieronymus in lib. 2. contra Jovinianum : *Leſtus illic ac foliis palmarum , quæ baias vocant*. Apparet jamtum ætate D. Hieronymi eum locum depravatam fuisse Nam si tunc vera scriptura *ἐν τῷ ὑπερδύον* eo loci fuisset , numquam folia palmarum vertisset Hieronymus , sed termites , aut spæ.

vini conficitur abundantia: & * maritari palmæ ipsæ dicuntur, ¹ facileque sexus posse discerni. Additur etiam, generare feminas feminibus illitas maritum, feruntque eas amore mutuo delectari: hocque inde clarere, quod contra se ² vicissim nutantes, ne turgidis quidem flatibus avertuntur. Et si ex more femina maris non illita fuerit femine, abortus vitio fetus emittit ³ intempestivos. Et si qua femina cujus arboris amore perculsa sit ignoretur, unguento ipsius inficitur truncus, & arbor alia naturaliter odoris dulcedinem concipit hisque indiciis velut coeundi quædam proditur fides. Quæ cibi copiâ satur exercitus, plures prætergressus est insulas: & ubi formidabatur inopiâ, ibi timo saginæ gravis incessit. Sagittariorum denique hostilium impetu ⁴ latenti tentatus, neque inultus, ⁵ prope locum venit, ubi pars major Euphratis in rivo ⁵ dividitur multifidos.

C A P. IV. In hoc tractu ² civitas, ob muros humiles ab incolis Judæis deferta, iratorum manu militum conflagravit. Quibus actis pergebat ulterius Imperator, placida ope numinis ut arbitrabatur erectior. Cùmque Maogamalch venisset, urbem magnam & validis circumdatam mœnibus, tentoriis fixis providit sollicitè, ne castra repentino equitatus Persici turbarentur accursu: cujus fortitudo in locis patentibus immane quantum gentibus est formidata. In hoc disposito, stipatus velitibus paucis, ipse quoque pedes civitatis situ diligenti inquisitione exploraturus, in perniciosas præcipitatus insidias, ex pro vitæ discrimine tandem emerfit. Namque per latentem opidi portam Persi decem armati degressi, imâque clivorum pervadentes poplitibus subsidendo, repente impetu nostros aggressi sunt. E quibus duo conspectiorem habitu Pri

1 Ms. facileque. 2 Steph. enixissime micantes. 3 Ms. intempestuosus. 4 Ms. latenti. 5 Ms. dividitur.

dices. Valef.

v Quorum ex fructu mellis, & vini conf.] Herodotus in lib. 1. ait, Assyrios ex palmis cibum & mel, & vinum sibi conficere. De vino quidem ex palmis, quod *επιμικνόν*, seu *επιμικνον* vocat Athenæus, pleni sunt veterum libri. Nam & Xenophon in Expeditione Cyri, & Dioscorides, & Plinius ejus meminere. Plutarchus in lib. 8. Sympos. cap. 4. ait, Babylonios præ ceteris arboribus palmam magnificere, quippe quæ trecenta sex utilitatum genera ipsis afferat. *Idem.*

x Maritari palmæ ipse dicuntur.] Basilii Episc. Homil. 5. in Hexamer. pag. 22. *Τὸς φάσμας εἰς αἴματα καὶ θηλείας διαποῦσι, καὶ ἴδιος ἀντοῦ πῶ παρ' αὐτῶν (φαινεχῶν) ὀνομαζομένην ἔθελαν, καὶ θηλείαν, τὴν κλάδους οἷον ἐργάζονται καὶ τὴν συμπλοκῆς ἐπιμικνὴν τὰ αἴματα. τὴν δὲ θεοπεπυῖατος τῶν φυτῶν ἐμβέλλουσι τὴν κλάδους, οἷον ἕνα σπῆμα τῶν αἰμάτων, τὴν δεξιὰν ἴθνας, καὶ ἄπας τὴν ἐπιμικνὴν ἔθελαν, καὶ ἀπὸ αἰμάτων γίνονται καὶ ἀνεθῆσθαι παρὰ τὴν κλάδους, καὶ πρὸς τὴν οἰκονομίαν τῆς φυτῆς πῶ κέλευσεν ἡτοροποιήσασθαι.* Quæ verba Eustachius vetus Basilii interpretis ita

vertit: *Palmæ gemini esse sexus affirmant. Nam vide quomodo apud eos quæ femina nominatur, ramos proprio incurvat ad marem, velut ejus concubitum petens, ut pro ex ejus admixtione concipere. Unde ingeniosi agricole subtos de masculo certos oculos femine dicuntur inserere: & quasi coitu desiderantur expleto, confestum subductus brachio revertit ad statum.* Vid. Ambrosium Episcopum Medii Hexamer. lib. III. cap. 12. Plin. lib. XIII. cap. 4. Theophrast. Simocat. Quæst. Physic. cap. 4. *. & Epist. 18. Lindenbr.

y Prope locum venit.] Blithram hunc locum vocat Zsimus. *Valef.*

z Civitas ab incolis Judæis deferta.] Philo in Lectione ad Caium ait, plenum esse orbem terrarum Judæorum colonis: & regionem ferè omnem trans Euphratem, Babyloniam, & reliquas Præfecturas quæ agrifertilem habeant, à Judæis obtineri. Idem scribit & Josephus. Theophrastus quoque in lib. 5. cap. 7. capti Vespasiano Hierotolymis, & everso templo, pleròque Judæorum metu atque odio nominis Rom. relicta Palestina in Persidem migrasse dicit: atque sibi opibus aucto ad seditiones tandem erupisse. *Idem.*

cipem gladiis petiere districtis: sed occurrit ictibus erectum altius scutum: quo contactus magnâ elatâque fiducia unius lateri ferrum infixit: alterum stipatores multiplicatis ictibus occiderunt. Residuis, è quibus vulnerati sunt aliqui, disjectis in fugam, spoliatisque ambobus, reducens incolumes socios cum exsuviiis remeavit ad castra, omnium lætitiâ magnâ susceptus. ^a Sustulit in hoste prostrato aureum colli monile Torquatus: fudit confidentissimum Gallum alitis propugnatione Valerius, postea cognomento Corvinus: hæcque gloriâ posteditati sunt commendati: non invidemus: accedat hoc quoque monumentis veteribus facinus pulchrum. Constratis postridie pontibus, exercitûque ⁶ trajecto, & metatis alibi salubrius castris vallo duplici circumductis, quoniam (ut diximus) timebantur solitudines planæ, oppidi suscepit obsidium, periculosum fore existimans, si gradiens prorsus, à tergo relinqueret quos timeret. Hæc dum magno molimine comparantur, Surena hostium dux jumenta adorsus, quæ in lucis palmaribus vescebantur, à cohortibus nostris repulsoriis cum paucorum exitio habitus frustra discessit. Et ^b duarum incolæ civitatum, quas omnes amplexi faciunt insulas, parvâ sui fiduciâ trepidi ad Ctesiphontis mœnia se contulerunt: pars per silvarum densa, alii per paludes vicinas alveis arborum avatarum inveci, ad unicum auxilium & potissimum itineris longi quod supererat dilabuntur, ulteriora petitori terrarum. E quibus resistentes aliquos nostri milites trucidabant: ipsi quoque lintribus & cymbis per varia discurrentes, captivos alios subinde perducebant. Id enim erat librata ratione dispositum, ut dum copiæ pedestres muros oppugnant, equestres turmæ divisæ per globos bigendis insisterent prædis: hocque proviso, nullo provincialium damno miles describis hostium pascebatur. Jàmque Imperator muris duplicibus oppidum, ordine circumdatum trino scutorum, spe patrandi incepti maximis viribus oppugnabat. Sed ut erat necessarius appetitus, ita effectu res difficillima: nam accessus undique rupibus anfractu celsiore discissis, flexuosisque excessibus, ob periculum anceps adeundi copiam denegabat: maximè cum ^c turres celebritate & altitudine formidandæ, montem saxeam arcis naturaliter editum æquabant, & proclivis planities flumini imminens propugnaculorum firmitate muniebatur. Accedebat his haud levius malum, quòd læta manus & copiosa quæ obsidebatur, nullis ad deditioem illecebris flectebatur, sed tamquam superatura vel devota cineribus patriæ, resistebat adversis. Jàm ægrè retentabatur inferens se protervius miles, & pugnam vel æquo campo justoque prælio poscens: cumque rece-

⁶ Al. trajecto.

^a Sustulit ab hoste prostrato, &c.] Livius lib. VII. Luc. Brutus lib. I. cap. 13. Valer. Maximus lib. III. cap. 2. Auct. Victor de Viris illustrib. cap. 28. 29. Lindenbr.

^b Duarum incolæ civitatum] Bezuchin harum civita-

tum alteram dictam ex Zosimo scimus lib. III. Idem. [c Turres crebritate & altitudine formidandæ.] In codice Colbertino legitur scriptum: Turres celebritate & alt. formid. Quemadmodum in veteribus libris MSS. Ammiani scriptum se reperisse notavit & Pithæus ad oram libri sui. Quæ haud dubiè veraprobâque est scriptura:

ptui caneretur, ad fiduè animosis hostem urgendi conatibus urebatur. Vicittamen
nostrorum consilium contentionem virium maximam: divisisque operibus, offi-
cia quisque distributa capessit ocissimè. Hinc enim ardui suggestus erigebantur:
inde fossarum altitudines alii complanabant: terrarum latibula concava oblongis
tramitibus alibi struebantur: locabant etiam artifices tormenta muralia, in fune-
stos fonitus proruptura. Et cuniculos quidem cum vineis Nevitta & Dagalai phu-
curabant: ineundis autem conflictibus, & defendendis ab incendio vel eruptio-
nibus machinis præerat Imperator. Cùmque apparatu omni excindendæ urbi
labore multiplici consummato, pugna flagitaretur: ⁷ Victor nomine dux re-
versus est, ^d ad usque Cresiphonta itineribus exploratis, nulla obstacula nun-
tians offendisse. Quo effèrati gaudio milites omnes, elatiquè firmioribus ani-
mis ad certandum, signum opperiebantur armati. Jamque clangore Martio so-
nantibus tubis strepebant utrimque partes: & primi Romani hostem undiquè
laminis ferreis in modum tenuis ⁸ plumæ conceptum, sidentemque quòd tel-
rigentis ferri lapsibus impacta resiliabant, crebris procurvationibus & minac-
murmure lacebent: nonnumquam compage scutorum, qua velut testudin-
infigurabilium fornicum operiebantur aptissimè, adfiduis motibus laxius de-
hiscente. Contrà Persæ muris obstinatiùs adhærentes quantum facere nitiquè
poterant, ^c eludere & frustrari exitiales impetus conabantur. Verùm ubi v-
mineas crates præ se ferentes oppugnatores jam moenia perurgerent, cum sagi-
tariis funditores, alii quinetiam saxa volventes ingentia, cum facibus & ma-
leolis eos longiùs propulsabant: tum aptatæ ligneis sagittis ballistæ flexu strid-
réque torquebantur, creberrima spicula funditantes, & scorpiones, quocun-
que manus peritæ duxissent, rotundos lapides evibrabant. Iterum deinde:
sæpe geminatis congressibus, æstus in meridiem crescens, effervescente vapor-
tius Sole, apparatu operum & studio præliandi intentos cunctos, revocaver-
fatigatos ⁹ & sudore perfusos. Eodem mentis proposito secuto quoque die p-
varia certaminum genera controversæ partes dimicantes instanter, ^f æquis m-
nibus & pari fortuna discedunt. Verùm in omne discrimen armatis proximi
Princeps civitatis urgebat excidium, ⁱ ne circa muros diu excubans, omitter-
majora quæ tentabat. Sed in districtis necessitatibus ^g nihil tam leve est, que
non interdum etiam contra sperata, rerum afferat momenta magnarum. Cù

⁷ *7* ⁷ *7* nomine deest al. ⁸ Ms. plumæ conceptum. ⁹ Steph.
aut sudore. ⁱ In Steph. Editione hæc verba desunt.

Turres celebritate formidandæ sunt & dicuntur, turres
militum frequentia & multitudine hostibus metuendæ.]
Vales.

^d *Ad usque Cresiphonta.*] Quæ stadiis LIX. ab urbe
Magzamalcha distabat, ut Zosimus scribit. Idem.

^c *Claudere & frustrari exitiales impetus.*] Scribendum
videntur eludere. Idem.

^f *Æquis manibus.*] Metaphora videtur esse à C-
diatoribus ducta, quorum petitiones manus dicebantur
ut docet Quintilianus in libri 5. Instit. cap. 13. aut s-
manibus in Iudo alex, de quibus Suetonius in Augu-
* Sumptum est ex T. Livii libro 27. in quo Marcellus
lites suos objurgans, sic loquitur: *Nempe aquis man-
hesterna die diremisistis pugnam.* * Idem.

^g *Nihil tam leve est*] Est palam imitatio Liviana ex
25. cap. 18. *Sed in bello nihil tam leve est, quod non ma-
interdum rei momentum faciat.* Grom.

Vocibus extollentes. Existimabatur Mars ipse, si misceri hominibus numina majestatis jura permittunt, adfuisse 1^m castra Lucanorum invadenti Luscinio. Hocque ideo creditum est, quod in congressu flagranti scalas vehens visus formidandæ vastitatis armatus, 2^a postridie cum recenseretur exercitus, præcipuo studio quæsitus, reperiri non potuit: cum se ultro offerret, si miles fuisset, memorabilis conscius facti. Sed ut tunc qui esset pulchri facinoris auctor, penitus est ignoratum, ita nunc enituerunt ii qui fecere fortissimè, obsidionalibus coronis donati, & pro concione laudati veterum more. Tandem nudate referatis aditibus multis, lapsura invaditur civitas: & sine sexus discrimine vel ætatis, quidquid impetus reperit, potestas iratorum absumpsit: alii exiti imminentis timore, cum hinc ignis, inde mucrones urgerent, ultimum flentes, è muris acti sua sponte præcipites, membrisque omnibus infirmati, vitam morte funestiorum paullisper dum cæderentur egerunt. Extractus est autem vivus cum satellitibus LXXX° Nabdates præsidiorum Magister, quem oblatum sibi cum aliis servari jussit intactum serenus Imperator & clemens. Divis itaque perpensis meritis & laboribus prædà, ipse ut erat parvo contentus, mutuum puerum oblatum sibi suscepit gesticularium, multa quæ callebat nutibus venustissimis explicantem, & tribus aureis nummis partæ victoriæ præmiur jucundum ut existimabat & gratum. Ex virginibus autem quæ speciosæ sunt captæ ut in Perside, ubi feminarum pulchritudo excellit, nec contrectare aliquam voluit, nec videre: P Alexandrum imitatus & Africanum, qui hæc declinabant, ne frangerentur cupiditate, qui se invictos à laboribus ubique præstiterunt. Inter hæc certamina nostræ partis architectus, cujus nomen non superpetit, post machinam scorpionis fortè assistens, reverberato lapide quem a

bus præsenio debilitatis cucurrerunt, vomen Cæsaris clamantes, & senes vultuoriam reportarunt, perinde ac illi quondam duce Myronide, de quibus Thucydides in 1. Vales. k Moris gentici. J Sic loquitur Tacitus in lib. 6. Annalium. *Idem.*

I Castra Lucanorum invadenti Luscinio J Valer. Maximus lib. 1. cap. 8. Lindenbr.

m Castra Lucanorum invadenti Luscinio. J Cum Brutii & Lucani duce Stenio Statilio Lucano, jam secundum Thurios obsiderent: Romani Thurinis auxilium ferendum esse decreverunt. Missus itaque adversus Lucanos C. Fabricius Luscinus Consul. castra eorum cepit, & xx. millia hominum interfecit. Victoriæ tantæ Mars auctor creditus, ob eam causam quam refert Valerius Maximus in lib. 1. cap. ult. Thurini obsidione liberati Fabricium ob id donavere statuâ, ut refert Plinius in lib. 34. cap. 6. Huius belli meminit etiam Dionysius Halic. in Excerptis legationum. In Prologo lib. xi. Titi Livii id relatum est his verbis: *Item contra Lucanos res gestas continet contra quos auxilium Tyrrhenis ferre placuerat: scribere deo periculo, Thurinis.* Vales. Tarde & sero jactantur fidu-

cia periculi, quum jam anno 1532 in editione Livii in terris exarata sic fuerit exhibitum, quum Valesiana quadriennio demum post prodierint Parisiis Gron.

n Postridie cum recenseretur exercitus. J Hic mos est Imperatorum Rom. ut postridie quam pugnatum est exercitum recenserent, & eos qui strenuè se gessera præmiis militaribus pro concione donarent. Plenæ sunt historiae ejus moris, qui stante Rep. obtinuit. Sub Caesaribus autem interdum etiam, quamquam non ita siquens, ejus obcurrit mentio. Sic Theophylactus lib. 2. post pugnam cum Persis: *τῆς ἡμέρας, αὐτὸς δὲ ἐστὶν ἡμεῖς τὸν ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἡμετέρας, αὐτὸς δὲ ἐστὶν τὸν ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἀπογενομένω.* * De obsidionalibus coronis vide ipsi libri 5. de Mil cap. 17. *Idem.*

o Nabdates præsidiorum Magister J Zosimus lib. 11. *Ἀναβλάττει δὲ ἀρχιπέλοισιν:* ubi forsitan legendum *ἀρχιπέλοισιν:* ut inf. de eodem: *Ἀναβλάττει, ὁ φρέσσει,* sic *πελοισιν.* Lindenbr.

p Alexandrum & Africanum J Polybius lib. x. V. Maximus lib. 1v. cap. 3. Curtius lib. 111. & 1v. Jul. Frontinus Strateg. lib. 11. cap. 11. *Idem.*

ratur: ubi vallatis opere tumultuario castris, & exercitu omni per aquarum & pabuli opportuna biduo recreato, antegressus cum procurfatoribus Princeps & civitatem desertam collustrans, a à Vero Principe quondam excisam in qua perpetuus fons stagnum ingens eiecat, in Trigidem defluens: b corpora vidit suffixa patibulis multa 9 necessitudinum ejus, quem prodidisse civitatem Pirisaboram retulimus supra. Hic & Nabdates vivus exustus est quem extractum cum LXXX. latebris expugnatae docui civitatis: eo quod inter exordia oblidii cepti clam pollicitus prodere, dimicavit acerrimè, adeptisque veniam insperatam, ad id proruperat insolentiae, ut Hormisdam laceraret omnibus probris. Itaque aliquantum progressi, tristi percellimur factum enim tres procurfatorum cohortes 1 expeditae cum cuneo Persico decertarent, quem patefactis subito portis profuderat civitas: proruptores alie contraria fluminis ripa jumenta nos sequentia cum pabulatoribus paucilicenter palantibus intercipiunt & obruncant. Unde profectus Imperator iratus & frendens, jamque regionibus Ctesiphontis propinquans, c celsu

8 Ms. in quo. 9 Al. necessariorum. 1 Ms. expeditae.

Scripturae primus auctor fuit Gelenius. Nam Castellum mirifice depravarat. In Editione quidem Rom. legatur: Quo loco pinguisitas, & cultra quibus equans Seledenciam nominant, &c. At in Regio codice sic exaratum invenit: Quo loco pinguisitas (& superscriptum situs) & cultra quibus coheret quam Seledenciam nom. [in Colbert quo loco pingui sitas & cultra quibus coequans Seledenciam nominant.] Certè non immeritò dubitari potest, sine Coche eadem quae Seleucia. Nam Seledenciam tunc desertam fuisse, & à Vero Principe quondam excisam subjicit Marcellinus. At Coche opidum tunc erat munitissimum, teste Nazianzeno in Philippica 2. Deinde non nisi diu post ea quae hic evenisse narrat Auctor noster, exercitus Cochen versus signa promovit, ut patet ex fine hujus paginae. Postremo Arrianus in lib. x. Parthorum Chochen à Seleucia aperte distinguit, his verbis: ἡ βασιλεύς ἐβιάσθη ἐν ἀδυναμίᾳ ἐπιθεῖσθαι τὴν ποταμὸν τὸν ἐξ ἑσθῆς ἐκείνης ἵππων ἔπι τὴν ἀπὸ τοῦ ὄρους: quae Arriani verba citat Stephanus in ζωχὴ. Valef.

y Coche quam Seledenciam vocant] Σελευκίαν τὴν ἐπὶ τῷ Τίγρι, binominem quae hanc civitatem fuisse dubium est nullum: sed in priori appellatione mirè variant, non tam Scriptores ipsi, ut puto, quàm antiquarii: quorum incuria factum, ut modò Coche vocetur, modò Coleche, vel Corche. Ruf. Festus: Colechen & Ctesiphontem urbes Perlarum nobilissimas cepit. Eutropius lib. ix. Corchen & Ctesiphontem urbes nobilissimas: ubi tamen quaedam exemplaria Seledenciam & Ctesif. habent. Longius hinc discedit Zosimus, & Zochof-n videtur nominare, lib. iii. pag. 724. Ζωχόδον, ἢ τὴν Σελευκίαν ὀνομαζομένην. Nos Cocheret numus, meliorum codicum fidem sequuti. Orosius lib. vii. cap. 24. Duas nobilissimas Parthorum urbes Cochen & Ctesiphontem cepit. Quarum civitatum situm &

nomina optime declarat Gregor. Nazianz. Episc. in lian. Orat. 2. pag. 303. ἡ δὲ Κτησιάν, φρεῖον ἐστὶν κρηττοῦ διστάλιον, τέρει ἡ ἴππος πλῆθει, ἢ τὰρρο βαθεῖα, ἢ τὴν τὰ ποταμὸν τινὰ ἴσθμῳ ἀρχομένην ποτὴν αὐτῶν ἀχρυστέρας, ἢ εἰς εἰς ἴππων, ἢ ἁποσπονδία Καχὴ, μὲν τὴν ἴσθμῳ ἀποσπονδία κρηττοῦ. ἐπὶ τὴν εὐσυνίαν, ἢ ἴσθμῳ κρηττοῦ, ποσῆτος ἰσχυρὴν μίαν πόλιν δευτὴν ἀχρυστέρας, τὴν ποταμὸν μίση διειρημένης. Lindenbr.

z Civitatem desertam collustrans, sacro Principe quondam excisam] Locus dubio procul corruptus: cuius men veram lectionem hancastero: -- collustrans, à C Principe g. Natum vitium ex malè intellecta veter scribendi ratione: quã non observatã plures passim rores committuntur. De Caro autem Principe huoc cum intelligendum, certum est ex Eutropio lib. ix. ros. lib. vii. cap. 24. Hieronym. Chronic. Olymp. 2 Ruf. Fest. Breviar. Fl. Vopisc. Aurel. Viator, & al Idem.

a Sacro Principe g. excisam.] Affermat quidem Lindenbrogii scribendum esse à Caro Pr. quam ejus emendationem confirmare videtur Zosimus in lib. 3. Egorò corrigendum potius esse arbitror, à Vero Principe quondam excisam. Et conjectura nostra ipsius Marcell auctoritate nititur, qui in lib. 23. de Seleucia sic dicit: Quã per duces Vero Caesaris, ut antehac retulimus, exp sitã, &c. Sanè Carus Cochen quidem cepisse, & C siphontem dicitur, non autem Seledenciam. Valef.

b Corpora vidit suffixa patibulis multa, &c.] Pau hanc aliter Zosimus lib. iii. ἐπὶ τὰ σώματα ἀποσπονδία σαυρεῖ, ἵμπεροσθινοῦ πύλων. ταύτα ἢ ἴσα ἄνοι ἄνοι μὲν ἢ ζωχὴν ἢ διαβυδίου τινὲς αἰς ποσῆτος πόλιν κρηττοῦ, ἢ τυχὴν ὁ βασιὸς ὡς Καρος. Πιστοῦ ὡσαν, ἰλιῶν. Verosimiliora t rat Ammianus. Lindenbr.

c Celsum castellum] Minossabatha videtur appellat Zosimus. Valef.

castellum offendit & munitissimum : ad quod explorandum ausus accelerè , obscurior ut ipse rebatur , cum paucis obequitans muros , paullòque avidius intra ² jactum telorum repertus , latere non potuit : statimque liverforum missilium nube exagitatus , oppetisset tormento murali , ni vulnerato Armigero , qui lateri ejus hærebat , ipse scutorum densitate contectus , evitato magno discrimine discessisset. ^d Quà causâ concitus immanè , munimentum disposuit obsidere , prohibitoribus acriter ad resistendum tentis quòd loco fidebant propemodum inaccessò , quodque Rex cum amittiosis copiis passibus citis incedens propediem affore credebatur. Jámque visis & residuis omnibus quæ poscebat obsidium paratis , vigiliâ secundâ præciniti , cum nox casu tunc Lunari splendore nitens , his qui propugnaculis insistant apertè cuncta monstraret : repentè in unum pondus coacta multitudo passis subitò portis erupit : cohortemque necopinantem adorta , nostrorum incidit complures : inter quos etiam Tribunus peremptus est , periculum pro pulsare conatus. Quæ cum ita aguntur , pari modo ut antea , Persæ ex adversa luminis ripa partem adorti nostrorum , interfectis quibusdam vivos cepèrunt nonnullos. Et timore , simul quia venisse in majorem numerum copiarum putantur hostiles , egèrè nostri tunc segniùs : sed ubi animis in audaciam restituti , emissisque raptis inter tumultum , exercitus cantu concitus buccinarum , cum minaci murmure festinaret , eruptores perterriti reverterunt intacti. Et Imperator ira gravi permotus , ^e reliquos ex ea cohorte , qui abjectè sustinuerant impetum grassatorum , ad pedestrem compegit militiam , quæ onerosior est , dignitatibus imminutis. Flagrans post hæc ad eruendum castellum , ubi periclitatus est , operam convertit & curam , nunquam ab antesignanis ipse digrediens , ut inter primos dimicans militi ad fortiter faciendum esset exemplo spectator probatorque gestorum. Quo inter discriminum vertices diu multumque versatus , varietate munitionum atque telorum , & conspiratione ³ oppugnantium , castellum incenditur captum. Post quæ consideratis asperitatibus antegestorum rerum & impendentium , requievit exercitus labore nimio quassatus , multis victui congruis affatim distributis. Vallum tamen sudibus densis & fossatum altitudine cautiùs deinde struebatur , cum à vicinajam Ctesiphonte repentini excursus , & alia formidarentur occulta.

C A P. VI. Ventum est hinc ad fossile flumen Naarmalcha nomine , quod anis Regum interpretatur , tunc aridum. ^f Id antehac ^g Trajanus , postea-

^{Ms.}ictum. ³ Al. pugnantium.

[¹ Quà causâ concitus immanè munimentum.] Immanè ad munimentum refertur , sed adverbialiter sumitur. Est ergo concitus immanè idem quod concitus ira immani , ut loquitur Marcellinus supra libro 24. cap. 111. ^{Ms.}

* ^e Reliquos ex ea cohorte.] Lipsius in lib. 2. de Militia cap. 7. cohortem hæc improprie dici ait de equitibus. Cui non assentior. Loquitur enim Marcellinus de equitibus , qui in cohorte peditum erant. Quippe singulæ cohortes suos equites habebant , teste Vegetio in libro 2. * ^{Idem.}

^f Id antehac Trajanus.] Non omitrenda sunt Libani verba , pag. 319. ἕξτερος διαρχα ναυαρίων , (sic ^{Ms.} præ-

que Severus, egesto solo fodiri in modum canalis amplissimi studio curaverat summo, ut aquis illuc ab Euphrate transfusis, naves ad Tigridem commigrarent. Tutissimumque ad omnia visum est eadem loca purgari, quæ quondam similia Persæ timentes mole saxorum obruere multorum. Hæcque valle purgata, & avulsis cataractis undarum magnitudine classis secura^b stadiis xxx de cursis, in alveum ejecta est Trigidis: & contextis ilico pontibus^c transgressus exercitus, iter^d Cochen versus promovit. Utque lassitudini succedere quies opportuna, in agro confedimus opulento, arbuttis & vitibus & cupressorum viriditate lætissimo, cujus in medio^e diversorium opacum est & amœnum, ^k gentiles picturas per omnes ædium partes ostendens, Regis venatione multiplici trucidantis: nec enim apud eos pingitur vel fingitur aliquid præter varias cædes & bella. Proinde cunctis ex sententia terminatis, Augustus altius jam contra difficultates omnes incedens, tantumque à fortuna sperans nondum afflictâ, ut propius temeritatem multa crebrò auderet: validiores naves, ex his quæ alimenta portabant & machinas, ^l deoneratas octogenis implevit armatis: retentoque secum classis robore firmiore, quam in tres div

4 Ms. depulsis. 5 Ms. congressus. 6 Ms. Cothen.

fert.) *ἡ ταύτην ἐν βίβλῳ αὐτῆς ἐγγράφῃ παρὰ τοῦ βασιλέως. ἄρχων δὲ Εὐφράτης ἐστὶ τὸ πύργον τῶν δύο ἀνακτορῶν. Captis quibusdam incolis fossam navigabilem quærebat, càmque ex libris, quæ ab Imperatore quodam olim facta Euphratem Tigri conjungeret, passillo supra duo opida, Cochen scilicet & Ctesiphontem. At Dio in Trajano id quidem eum aggressam esse scribit, sed cum Euphratis alveum multo excellentiorem esse Tigri alveo competisset, ab inepto destitisse. Primum autem Seleucus Nicator eam fossam deduxerat, tunc cum Seleucium conderet, ut docet Plinius in lib. 5. cap. 26. Post expeditionem Juliani mansisse videtur hæc fossa, nec à Persis obruta fuisse, quod testatur Theophylactus lib. 5. cap. 6. Valef.*

g Trajanus, posteaque Severus egesto fodiri, &c.] Zosimus lib. 111. Gregor. Nazianz. in Julian. Orat. 2. Zozomenus lib. 6. cap. 1. Lindenbr

h Stadiis xxx. repulsa.] In Editione Rom. & Mss. omnibus legitur depulsis. Unde corrigendum puto decursis. Valef.

i Diversorium opacum est & amœnum.] Zosimus παρὰ τοῦ βασιλέως appellat. Solebant enim Reges Perfarum, utpote venationi admodum dediti, quibusdam sæptis ac vivariis feras omnis generis includere, ut quoties se equòsque exercere vellent, citra laborem venarentur: quam venationem, ut nimis mollem reprehendit Dio Chrysost. in Orat. 2. de regno: ἐστὶν μὲν γὰρ παρὰ τοῦ βασιλέως οὐδὲ ἀλλοτρίως, ἰσότης δὲ τοῦ οὐρανοῦ, ὡς ἂν ἐν εἰρηνικῇ τῇ θύρῃ ἵκταιται, &c. Illi enim sæptis quibusdam quasi carcerebus inclulus feras, quoties sibi libitum erat, conficiebant absque labore & periculo. Hæc autem sæpta feræ palatii erant ad

juncta, ut docet Xenophon in lib. 1. de expeditione Cæri sub initium. Et hic quidem ea loca παρὰ τοῦ βασιλέως appellat non ibi tantum, sed etiam in lib. 4. Hist. ubi δῖος ἐστὶν παρὰ τοῦ βασιλέως παρὰ τὴν ἑσπέρην opponit venationi ἐν ἀνακτορῶν τοῦ βασιλέως: & rursum in OEconomico. Videtur autem hæc Persica esse: quamquam alii ab Hebraïca lingua eam deducunt. Certè nullatenus Græcæ originis est. [De diversoriis Regum Perfarum, sæptisque ac nemoribus Curtius in libro 7. Idem initio libri 8. describit hæc magna nemora, muris cincta, quibus nobilium ferarum greges clauduntur. In libro 13. Hist. Misc. Invenimur Romani in his palatii Choldrois aviaria, dorcades, & nagros, pavones, & phasianos infinitos, nec non in vivario ejus apud Damastager liones ac tigres miræ magnitudinis.] Idem.

k Gentilis picturas Regis bestias, &c.] Petrus Teisera in lib. 1. cap. 29. Relationis rerum Persicarum, ait Persarum olim Regem, & Optimates maximè additos esse venationi: & maximam partem bonorum in canes accipitres impendisse, easque picturas sua magnitudine dignas existimasse. Idem.

l Deoneratas octogenis implevit.] In Ms. Regio offe gentis legitur. Hoc Juliani strategema luculenter describit Libanius in Oratione illa funebri, pag. 320. μὴν φερίων ἐν παραθήρῃσιν ἔσαν αἰνῆς, &c. quæ cum Marce ni nostri narratione mirificè consentiunt. Miror tantum Marcellinum nostrum nullam ejus strategematis faciem mentionem, quo Julianus cum ignavis hostibus militari trahere vellet, ludos campestres per totum diem in paolisidi, quemadmodum narrat Libanius in loco citato de vita sua pag. 45. Rufus Festus in Breviario, Somenus in lib. 6. cap. 1. & vetus Scriptor apud Suidam γυμνασίου. Idem.

ferat partes, unam cum Victore Comite quiete prima noctis emitti disposuit, ut flumine raptim transmissis ripæ occuparentur hostiles. Quod cum acri metu territi duces concordî precatu fieri prohibere tentarent, neque destinationem læsterent Principis, sublato vexillo, ut jussum est, evolant è conspectu quinque subito naves: & cum ripas jam adventarent, facibus & omni materia quæ alitur ignis petiæ adsiduis jactibus, cum militibus jam conflagrassent, ^m ni veloci vigore pectoris excitus Imperator, signum sibi datum nostros, quod margines jam tenerent ut mandatum est, erexisse proclamans, classem omnem properare citis remigiis adegisset. Quo factò & naves incolumes sunt receptæ: & residuus miles, quamquam faxis & varietate telorum ex edito vexaretur, post concertationem acerrimam præaltas ripas & arduas supergressus, stabat immobilis. Et miratur historia ⁿ Rhodanum arma & lorica retinente Sertorio transfatatum: cum eo momento turbati quidam milites, veritiquè ne remanerent post signum erectum, scutis quæ patula sunt & incurva, proni firmiùs adhærentes, eaque licet imperitè regendo, per voraginosum amnem velocitatem comitati sint navium. Contra hæc Persæ objecerunt instructas cataphratorum equitum turmas sic confertas, ut laminis coaptati corporum flexus splendore præfringerent occursantes obtutus, operimentis scorteis equorum multitudine omni defensa: quorum in subsidiis manipuli locati sunt peditum, ontecti scutis oblongis & curvis, ⁷ quæ texta vimine & coriis crudis gestantes, densiùs se commovebant. Post hos elephantum gradientium collium specie, totique immanium corporum propinquantibus exitium intentabant, docuerentis præteritis formidati. Hinc Imperator ^o catervis peditum infirmis mecum inter acies spatium, secundum Homericam dispositionem præstituit, ne locati priores, cedentisque deformiter cunctos averterent secum, aut possigiani ponè omnes rejecti centurias, nullo ⁸ retinente licentiùs verterent terga: hinc cum levis armaturæ auxiliis per prima postremaque discurrens. Ergo ubi vicissim contiguæ se cernerent partes, cristatis galeis corusci Romani, vibrantesque clypeos, ^{p q} velut pedis anapæsti præcinentibus modulis leniùs proce-

⁷ Ms. quæ texta vimine & coriis crudis gestantes.
⁸ Sæpb. renitente.

ⁿ Ni veloci frigore pectoris.] Scribendum arbitror, *in veloci vigore.* Valcl.

ⁿ Rhodanum arma & lorica retinente Sertorio transfatatum.] Non minor virtus Sorani Batavi, de quo hæc *inscriptio:*

Hadriano potui qui iudice vasta profundi

Aequora Danubii cum cæcis tranare sub armis.

^o Ante hos annos aliquot miles gregarius Parisiis, spectante Rege Christianissimo, ita armatus ut erat, transfavit Sequanam. *Lindenbr.*

^o Catervis peditum firmis medium inter acies spatium,

secundum Homericam dispositionem præstituit.] Certa emendatio est, *catervis peditum infirmis.* Ea enim Homeri ordinatio, *Iliad* ϕ .

*Ἰππῆας μὲν πρῶτα Σωτῆροισιν ἢ ὄχλῳ
Πεζῆς δ' ἐξῴσταν Ἰππῶν πολλὰς τε καὶ ἔσθλὰς,
Ἐκθ' ἔπειτα πολέμοιο. κακὸς δ' ἴς μέσων ἔλασεν.*

^o *Quam aciei ordinationem etiam Pyrrhus imitatus est; ut Sext. Julius Frontinus ait, Strategem. lib. 11. cap. 3. Idem.*

^p *Velut pedis anapæsti præcinentibus modulis.]* Vid. Val. Max. lib. 11. cap. 6. §. 2. Gell. lib. 1. cap. 11. Agathias Histor. Justinian. *Idem.*

^q *Velut pedis anapæsti præc. modulis.]* Spartiatarum exercitus ad modum procedebat & tibiam, nec adlubeba-

debant: † & præpilatis missilibus per 9 procurfatos principiis pugnae tenta-
tis, excita undique † humus rapido turbine portabatur. Et cum undique so-
lito more conclamaretur, virorumque alacritatem † sonantia classica jam juva-
rent, hastis & mucronibus strictis hincinde comminus pugnabatur: sagittarum
periculis miles erat immunis, quantum interiora festinatius occupabat. Inter
quæ Julianus pulfos fulcire subsidiis, incitareque tardantes, quasi conturma-
lis strenuus properabat & rector. Laxata itaque acies prima Perfarum, † ler-
antè, dein concito gradu calefactis armis retrorsus gradiens, propinquam ur-
bem petebat: quam sequebatur miles itidem festus, in campis torridis adu-
que diei finem à lucis ortu decernens: ejusque occipitiis pertinacius hærens
omnem † cum Pigrane, & Surena, & † Narseo potissimis ducibus adusque
Ctesiphontis muros egit præcipitem † * adversorum feriens suras & terga
† Perrupissetque civitatis aditus, lapsum agminibus mistus, ni Dux Victor
nomine manibus erectis prohibuisset & vocibus, ipse humerum & sagittam præ-
strictus: & timens ne intra mœnium ambitus rapidus miles inconsultè repertus:

9 *It. miss. & Steph. vulg.* procurfatos † *Mf.* sonans classica jam juvaret. † *Mf.* lemante & incone † *Mf.* Narseo. † *Al.* adversorum.

tur ulla sine anapæstis pedibus hortatio, ut ait Cicero in 3. Tuscul. & Valerius Max. in lib. 2. cap. 1. cuius verba diligèssimè videtur Marcellinus. Sic enim ait Maximus de Spartanis: *Non ante ad dimicandam descendere solebant, quam tibiæ concitatus, & anapæsti pedis modulo cohortationis calorem animo transfissent.* Porro hæc anapæsta Tyrteus composuerat Spartanis, teste Pausania in Messeniæcis. Erant autem ejusmodi:

Αγέλα Στάγρας ἰουάνδρα
Κάγου παρὶ τῆς ποδῶνται,
Αγὴ πόδῶν ποδῶνταί
Δόξο δ' αἰτόνῃος βούκωνται,
Μα φείδωσ' ἔχου.
Ὀχρὸν πέτρων τὰ στάγρα.

Ut refert Dio in Orat. 2. de regno, & Tacetes in Chil. 1. hist. 26. qui hæc *ἰουάνδρα* sive appellant. Et alioqui anapæstis delectatos esse Spartanos, patet ex Athenæi lib. 4. ubi Hyacinthiorum sollempne describitur. Ait enim ibi Polycrates, pueros canentes ad tibiam, pulsasse citharæ chordas simul omnes ad pedis anapæstis modum: *ἰουάνδρα ποδῶν τῆς κάγου παρὶ τῆς ποδῶνται.* Celeri quippe & merito Laconum ingenio hinc anapæsticus modus, acutus & creber ac vegetus, conveniebat. *Tales.*

† *Et præpilatis missilibus.* Malim *propilatis*, ut in lib. 16. *Propilabantur*, inquit, *missilia*, &c. id enim erat apud veteres initium pugnae. Cæsar in lib. 1. & 2. de bello Gallico, *pilis missis* dicit. At præpilata missilia apud T. Livium sunt, quæ obtusa sunt, & mucronis loco pilam præfixam habent. Polybius *ἰοσαγῆστα* dixerat, & Xiphilius in Nerone. *Idem.*

† *Hoc vero nimis*

poëticum, & planè *διδυμῶδες*. Sic Silius Italicus lib. x.

--- *sublatum pulvere campum*

Vulturius rotat.

Et Statius in 5. Theb.

--- *totumque Notis portantibus æquor. Idem.*

† *Leni & incognito gradu.* Sic Castello placuit, c in Editione Rom. excutum esset, *leni ante incognito gradu*: prout etiam in Mf. legitur Florentino, * & Tolol. * [ac Colbert.] At Codex Regius ita scriptum habet *leni ante incognito gradu: [lego, leni ante dein concito gradu]* Sequitur enim, *calefactis armis retrorsus gradiens*, ut patet eum cursum incitatum fuisse, qui antea lenis erat. *Idem.*

† *Cum Tigrane.* Non sum veritus Editionis R scripturam auctori suo reddere, quam & auctoritas emplarum Regii * & Tolol. * [ac Colbert.] firma Accedit Zosimus, qui Pigraxem hunc nominat. † *ἰουάνδρα ποδῶν τῆς κάγου παρὶ τῆς ποδῶνται.* Πρὸς τὴν ἀγὴ πόδῶν ποδῶνται, & Ἀρτέμιον & Σπύρα. Fuga in itinere D. fecere: Pigraxes summo loco, & dignitate aliis antecedit & Anarreas, (Nartens in Mss. Regio. Fl. & Valent. Colbert.) dicitur) & Surena. Sex autem millia Perum in hoc prælio occubuisse prodit Libanius pag. At Marcellinus 11. millia tantum dicit, & 10. *Idem.*

x *Adversorum feriens suras & terga.* Libro seq. 3. dicit *adversorumque Perfarum & beluarum suffragia concedebat & terga.* Ut dubitem, an & nunc etiam ita scripserit. Alioquin adversos solet ponere pro hiibus. Gron.

y *Perrupissetque civitatis aditus, ni Victor.* An ejus rei causam offert. Rufus Festus. *Perfas*, ait, *ita subito misuerunt: versisque agminibus totius gentis, a portis Ctesiphontem portis victor miles intrasset, nisi major perdarum occasio foret, quam cura victoria.* Idem etiam

nullòsque inveniens exitus, multitudinis pondere circumveniretur. Sonent Hectoreas poetæ veteres pugnas: fortitudinem Theffali ducis extollant: longæloquantur ætates ² Sophanem, & Aminiam, & Callimachum, & ⁵ Cyægirim, Medicorum in Græcia ⁶ fulmina illa bellorum: non minùs illo die quorundam ex nostris inclaruisse virtutem, omnium confessione monstratur. Post timorem depositum calcatasque ruinas hostilium corporum, iusto sanguine miles etiamtum cruentus, ad Imperatoris tentoria congregatus, laudes ei perhibebat & gratias, quòd ignoratus ubique dux esset an miles magis, tum ita rem prosperè gesserat, ut ^a cæsis Persarum plus minùsve duobus millibus & quingentis, LXX. caderent soli nostrorum. Qui appellans plerosque nominatim, quos stabili mente aliquid clarum fecisse ipse arbiter perspexit, ^b navalibus donavit coronis, & civicis, & castrensibus. Abunde ratus post hæc prosperitates similes adventare, complures hostias Marti parabat Vltori: & ex auris pulcherrimis decem ad hoc perductis, nondum aris admoti voluntate sua novem procubuere tristissimi: decimus verò qui diffractis vinculis lapsus, egrè reductus est, mactatus ominosa signa monstravit. Quibus visis exclamavit indignatus acriter Julianus, Jovémque testatus est, nulla Martijam sacra acturum: ^c nec ^d resecuravit, celeri morte præreptus.

C A P. V I I. Digesto itaque consilio cum Primatibus super Ctesiphontis obsidio, itum est in voluntatem quorundam, facinus audax & importunum esse noscentium id aggredi: quòd & civitas situ ipso ⁷ inexpugnabilis defendebatur, & cum metuenda multitudine protinus Rex affore credebatur. Vicinitentia melior: cujus utilitate Princeps sollertissimus approbatâ, Arinthæum

⁵ Mf. Cupegirum. ⁶ Mf. culmina. ⁷ Al. inexpugnabili.

virtè confirmat Libanius in Orat. funebri pag. 322. *Vales.*
² *Sophanem, & Aminiam, & Callimachum, & Cyægirim*] De his sparsim Herodorus lib. vi. vii. ix. *Astinus* lib. 11. * *Valer. Max.* lib. 3. cap. 2. * *Lindenbr.*

^a *Cæsis Persarum plus minùsve duob. mill.*] In numero cæsorum variat *Sofimus* lib. 111. *Επιστον* ὅς ἐν τῇ ἀρχῇ Περσῶν μὲν πεντακισίοις καὶ διαχίλις, Ῥωμαίων δὲ ἄλλοις πέντε ἰσθμοκίοντα. *Idem.*

^b *Navalibus donavit coronis, & civicis, & castrensibus*] Protrita jam sunt, quæ de hisce coronis in veterum libris leguntur. Vide *Vegetium* & ejus *Scholasten.*

^c *Nec resecuravit.*] Id est, nec se religione solvit, nam jurando contraxerat. Resecrare enim est solvere religione, ut ait *Festus*: sed propriè de obsecrantibus dicebatur. Cùm enim reus comitiis populum per Deos obsecraverat, ut periculo liberaretur: jubebat magistratus eum resecrare, ut populus Rom. religione solveretur: quâ se obligatos esse putabant. quod per Deos ef-

ferent rogati. Hinc quoties aliquid postulantes ab altero *Obsecro* dixerant, statim religionis causâ addebant *Resecro*, ut docet *Plautus* in *Aulularia*. Interdum ipsi qui obsecrabantur, resecrabant, ut apud eundem *Plautum* in *Persa*, *Scena 1.* Resecratio etiam execrationi nonnumquam opponitur, ut apud *Cornelium Nepotem* in *Alcibiade*. *Rescituta ergo huic sunt publicè bona, iidemque illi Eumolpidæ ac Ceryces, qui eum devoverant, rursus resecrare sunt coacti.* τὰς ἀπὸς ἀποσιώσαντων dicit *Plutarchus* in *Alcibiade*. *Diodorus Siculus* in lib. 13. ἀπὸ τῶν ἀπὸν. *Callisthenes* uno verbo ἐνασχῶντων, teste *Suida*. * *Pollux ἐπινασχῶντων* dicit in lib. v. *Onomast.* capite 24. * Ritus autem execrationis ac devovendi is erat *Athenis*, ut *Sacerdotes* & *Antistitæ* stantes versus occisum imprecarentur dira quædam, & puniceas vestes excuterent ut tradit *Lysias* in *Orat. contra Andocidem*. *Vales.*

^d *Resecravit*] * *AEmil. Probus* in *Alcibiade* pag. 35. *b. Resecrare sunt coacti, qui eum devoverant.* *Plaut. Persa* pag. 551. *Obsecro te, resecra, &c.* *Id. Aulul.* pag. 104. *Resecroque mater, quod dudum obsecraveram.* * *Vid. Festum* in *Resecrare.* *Lindenbr.*

cum manu peditum expedita ad populandas regiones circumfistas misit, armentis lætas & frugibus, hostes pari persecutorum industria, quos dispalatos nuper densi tramites & latebræ texere⁸ notissimæ: hinc opulenta. Sed ille avidæ semper ad ulteriora cupiditatis, parvi habitis vetantium dictis, & increpitis Optimatibus, quòd ob inertiam [otiosque desiderium⁵ amitti suaderent propè jam] parta Regna Perfidis: flumine lavá relicto, infaustis ductoribus præviis, mediterraneas vias arripere⁹ citato proposuit gradu. Et tamquam funesta face Bellonæ subjectis ignibus¹ exuri cunctas jusserat naves, præter minores duodecim, quas profuturas pangendis pontibus disposuit vehi carpentis: idque putabat utiliter ordinasse, ne relicta classis usui hostibus foret, aut certè, ut ab expeditionis primordio factum est, armatorum ferè viginti millia in trahendis occuparentur iisdem navibus & regendis. Deum cum metuens sibi quisque mussaret, monstraretque perspicua veritas, quòd repulsus forsitan ariditate vel altitudine montium, ad aquas redire non poterit

8 *Mf.* notissimæ hinc opulenta. Sed. 9 *Mf.* chato.

e Latebræ texere notissimæ] Post hæc verba in *Mf.* Flor. Val. & Regio, [& Colbert.] * ac Tolof. * legitur *hinc opulenta, sed ille, &c.* Neque aliter in Editione Romana. *Quare* accedo libenter conjecturæ viri docti qui Regum exemplar manu sua descripsit. Is enim ad oram libri adnotat suspicari se, plurima hic deesse. Deest autem primò legatio Saporis ad Julianum, de qua præter Libanium pag. 322. loquitur & Socrates in lib. 3. cap. 18. Deinde desideratur narratio eorum, quas exercitus Rom. Ducibus Procopio & Sebastiano intra Tigrim reliquissæ, & quam ob causam Juliano in Assyria, prout ipsis mandatum erat, occurrere non potuerit. Hæc autem desiderari ipse docet Marcellinus in fine hujus libri pag. seq. his verbis: *Hicque* accedebat aliud malum, quod nec a minicula, que præsolabatur, cum Arsace & nostris Ducibus apparebant, ob causas impedita prædictas. Ubinam prædictas, nisi hoc in loco? Certè Libanius post legationem illam Saporis à Juliano occultè dimissam, ne pacis mentione frangerentur ac mollirentur animi militum, subjicit de Arsace & exercitu Rom. Postremò desideratur in hac lacuna iras Persecutorum transfigarum, quorum suus Julianus inductus, classem temere concremavit. De his enim se locutum hic esse, satis indicat Marcellinus sequentibus mox verbis. *Valef.*

f Parvi habitis vetantium distis.] Ducum & Comitum, atque inter hos Regalis Hornusæ, qui transfugarum consilio ac promissis dolum subesse moncebant, ut scribit Zonaras. *Idem.*

g Amisti suaderent pene jam.] Hanc integram memoriam primus Gelenus ex conjectura, ut opinor, adjecit. Nam in *Mf.* Regio [& Colbert.] & Editione Rom. desiderantur hæc verba. *Idem.*

h Infaustis ductoribus præviis] Ad Zopyri exemplum quemdam, non via ductorem tantum se obtulisse, sed ductorem quoque Juliano existisse, ut naves reique a

limentariæ copiam, quæ abundabat, flammis daret, Nazianzenus scribit *Cyprianus* Oratione 11. cujus verba peræ pretium erit videre. * Ita Dani Saxoniam infestates, cum militem captivum duce[m] itineris fecissent, loca difficiliora paludis cujusdam perducti, facillè à Saxonibus qui insequerantur, sunt disjecti, & perierunt eis xx. millia. Nomen militis qui deduxit eos ad invium fuit Hervvardus, qui perenni Saxonum laude celebratur. Heimoldus lib. 1. cap. 15. * *Lindenbr.*

i Exuri cunctas jusserat naves] Zosimus lib. 111. Gregor. Nazianzenus in Julian. Orat. 11. Augustinus de Civitate Dei lib. 1v. cap. 29. lib. v. cap. 21. *Idem.*

k Præter minores duodecim] Numerus apud Zosimum auctor: τὰ πλοῖα ἑκατὸν, ἃ παρὰ τὸ πλοῖον ἑκατὸν αἰὶνὰς πομπῶν, ἡγεμονίᾳ τῶν ἑσθίων, ἰδὲ παρὸν ἄρτιον. *Idem.*

l Præter minores xii.] Consentit Zonaras qui 70 triremes cum 400. onerariis incensas fuisse dicit. At Libanius pag. 302. quindecim naves ad compingendos portes esse servatas: qui quidem eo loci multum laboris ut hoc inconsultum & imprudens Achilles sui facinus excuset. Adde Augustinum in lib. v. de Civitate Dei c. 29. *Valef.*

m Quas profuturas pangendis pontibus disposuit vehi carpentis] Fl. Vegetius de Re milit. lib. 111. cap. 7. *Quo* modis repertum est, ut monoxylas, hoc est paulo latius scaphulis ex singulis trabibus excavatas, pro genere ligni lubricitate levissimas, carpentis secum portet exercitus, bulatis pariter & clavibus ferreis preparatis. Ita absque oneribus contrahatur portus, & fukibus (qui præterea habendis sunt vinculis, lapides arcus soliditatem præstat in tempore.) que id mirum videri debet, in hunc usum naves curiales vestas: cum & Hunnos consistit, alioque illi circumvolas, navigia sua temere confecta de loco in locum sim hoc modo transferre solitos. Vid. Priscus Rhet. & Eclogus legation. * Bello etiam quod Maximilianus Imperator & Ludovicus XII. Galliarum Rex contra Venetos gesserunt Germaniæ Galli milites scaphis, quas carpentis ve-

miles, ¹ tortique perfugæ apertè faterentur se fefellisse, concursu maximo
extingui jussæ sunt flammæ. Et quoniam ignis auctus immaniter plerasque
consumpsit, ² tantummodo naves potuerunt intactæ servari, quæ ut pos-
sint custodiri discretæ sunt. Hoc casu classe cùm non oporteret abolita, Julia-
nus confociato fretus exercitu, cum armatorum nulli per diversa ³ distringe-
rentur, numero potior ad interiora tendebat, alimenta affatim opulentis sug-
gerentibus locis. Quo cognito, hostes ut inediâ nos cruciarent, herbas cum
adultis segetibus incenderunt: & conflagratione procedere vetiti, stativis ca-
stris dum flammæ senescerent ² tenebamur. Insultantesque nobis longiùs Persæ,
nunc de industria se diffundebant, aliquoties confertius resistentes: ut procul
conspicantibus viderentur advenisse jam Regis auxilia, ideoque eos æstimare-
muserupisse ad audaces excursus & insolita tentamenta. Mærebat tamen ob
hæc Imperator & miles, quòd nec contabulandi pontis erat facultas, amissis
navibus temere, nec occurri poterat hostis adventicii motibus, quem adesse
³ coruscus nitor indicabat armorum, artè pro singulis membris inflexus. His-
que accedebat aliud haud exiguum malum: quòd nec adminicula quæ præ-
stolabamur cum Arsace & nostris ducibus, apparebant, ^o ob causas impedita
prædictas.

C A P. V I I I. Has ob res ut solaretur anxios milites Princeps, ^p captivos
graciles suapte naturâ, ut pæne sunt Persæ, & macie jam confectos jussit in
medium duci: nostrósque respiciens, *En*, inquit, *quos Martia ista pectora*
viros existimant, deformes illuvie capellas & tætras, utque crebri docuerunt
eventus, antequam manus conferant, abjectis armis vertentes semet in su-
am. Quibus dictis, remotisque captivis, super rerum summa consultaba-
tur. Et multis ultro citroque dictitatis, cùm reverti debere per loca quâ veni-
mus, plebs vociferaretur imprudens: resistebat intentius Princeps, multis

¹ Al. distinerentur. ² Al. nitebamur. ³ Ms. co-
uscus.

ant. Silam fl. trajecerunt. Bemus Histor. Venetæ lib.
11. pag. 167. b. Vid. Aimoin. lib. 5. cap. 7. pag. 273. Lin-
enbr.

n Tortique perfugæ.] Id planè eodem modo refert
Conaras: Ἰδὲ δὲ ἐπέθανον ἐπιτορῶν θεῶν ἐπὶ ποταμῶν ἢ τὰς θάλασσας ἀντομέλων ἐπέθανον λεγόμε-
να, μέγιστον περὶ ἐπιτορῶν τῶν θεῶν ἀντομέλων: ἐνδο-
κίτης βασιλεὺς ἐξέσταν τὸ ἀποκρίθων. Cum jam universæ naves
conflagrassent, plerisque Tribunorum consentientibus, caque
transfusis dicerentur fraudem esse insidias esse, vix permi-
sit, ut questioni transfugæ subderentur: qui tormentis ada-
ti, tandem veritatem aperuere. Valef.

o Ob causas impedita prædictas.] Arsaces quidem Ar-
menix Rex seu prodicione, ut ei objicit Libanius, seu
quòd regionem suam nudare Persis volebat, copias suas

Juliano obviam mittere superfedit. Chilocomum tamen
vastavit, ut legitur p. 300. Exercitus autem Rom. qui
cis Tigrim relictus fuerat, partim ignaviâ ac metu, quòd
confortes suos in Tigri lavantes sagittis Persarum occi-
sos viderant, partim discordiâ Ducum, cùm sibi inju-
riam obtrectarent, & altero proficisci jubente, alter ut
manerent hortaretur, inertia ibidem & otio commar-
cuit. Libanii verba sunt p. 301. ed enim recurrendum est
post finem paginæ 322. ob transpositionem paginarum,
qua hæc Oratio misere depravata est. Idem.

p Captivos graciles jussit in medium duci. 7 Hoc strate-
gemate ad ingenerandum militibus hostium contemptum
antiqui Imperatores saepe usi sunt: & Leo Imperator in
Tacticis id magnopere suadet. Simili arte Ageflaus cap-
tivos Persas nudos divendi ante ora militum jussit, ut
milites cùm eorum molliem cernerent, cum mulierculis
sibi bellum fore sperarent, teste Xenophonte in lib. 3.
& Plurarcho in Ageflaico. Idem.

cum eo nequaquam fieri posse monstrantibus per effusam planitiem pabulo absumpto & frugibus, vicorumque reliquiis exustorum inopiâ squalentibus ultimâ: quodque liquentibus jam brumæ pruinis omne immaduerat solum, & ruptis riparum terminis aucti inhorruere torrentes. ⁴ ^q Eo etiam ad difficultatem accedente negotii, quod per eas terras vapore sideris calefcentes, muscarum & culicum multitudine referta sunt omnia, earumque volatu dies & astrorum noctu micantium facies obumbratur. Et cum nihil humani proficerent sensus, diu fluctuantes & dubii, exstructis aris cæsisque hostiis consulta numinum ⁵ scitabamur: utrum nos per Assyriam reverti censerent, an præter radices montium leniùs gradientes, Chilioconum prope Corducum sitam ex improviso vastare: ^r quorum neutrum extis inspectis consore dicebatur. Sedit tamen sententia, ut omni spe meliorum succisa ⁶ Corducnam arriperemus: & xv Kal. Julias promotis jam signis, ⁷ progresso Imperatore cum lucis exordio, fumus vel vis quædam turbinata pulveris apparebat: ut opinari daretur asinorum esse greges agrestium, quorum multitudo in tractibus est illis innumera, idec simul incedens, ut constipatione densa feroces leonum frustrentur assultus. Quidam arbitrabantur ^t Sacenæ duces adventare jam nostros, rumoribus per citos, quod Imperator Ctesiphonta magnis viribus oppugnaret: ^r nonnulli Persas nobis ⁸ viantibus incubuisse firmabant. Ideo inter hæc ita ambigua niquid adversum accideret, revocantibus agmina classicis, in valle gramine prope rivum, multiplicato scutorum ordine in orbiculatam figuram metatis tutiùs quievimus castris. Nec enim adusque vesperam aëre concreto discerni potuit, quidnam esset ^v quod diu squalidius videbatur.

⁴ Ms. Ego etiam *ic*. Eo etiam. ⁵ Ms. citabantur.
⁶ Ms. Corducam. ⁷ Vulg. progresso jam lucis. ⁸ Ms. viantibus.

^q Ergo etiam ad difficult.] *ic*. Eo etiam ad difficult. Lindenbr.

[^r Quorum neutrum extis inspectis consore dicebatur.] Terentius in Andria hoc utitur verbo: *Restat Chremes, qui mihi exorandus est: & spero consore*. Ubi Donatus *consore* malè à *confit* deducit. Putat Petrus Pithæus esse hoc verbum extispicum, ut ad oram libri sui notavit.] *Vales*.

[^t Sacenæ duces adventare, &c.] Ita præ ceteris codex Colbert. Legendum tamen puto *Saracenos duces adv*.

Et.] Idem.

^t Nonnulli Persas novis motibus incubuisse firmabant Ms. novis viantibus legendum nobis viantibus, ut libro xv pag. 100. viantibus opportunas. lib. xix. cap. 8. *terga v. antium aggressa*. Libro xx. cap. 9. *intenti ad viandum*. Libro xxv. cap. 3. *viantes catervas*. Qui est idiotismus Arætorum coetaneorum, id est, nobis iter carpentibus Oiselius. Ita & P. Pithæus legendum ait nobis viantibus per eadem loca, quia in vet. libris pro novis motibus scriptum est nobis viantibus. Had. Vales.

^v Quod his squalidius videbatur.] Emendavi, quod *disqua. videbatur*: cum viderem in hac eadem pagina pauli supra pro diu fluctuantes & dubii, in Ms. & Editor Rom. scriptum esse diis suis, eodem errore. Henr. Vales.

Explicit Liber XXIV.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM

LIBER XXV.

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XXV. continentur.

- CAPUT I. *Persæ Romanos iter facientes adorti, fortiter reprimuntur.*
- C. II. *Inopiâ frumenti & pabuli premitur exercitus: Julianus terretur ostentis.*
- C. III. *Imperator, dum ad repellendos Persas qui undique instabant, omissâ loricâ temere se præliis inserit, hastâ vulneratur, ac in tabernaculum refertur.*
- C. IV. *Romanis hinc victoribus, inde fuis, Julianus in tentorio jacens circumstantes alloquitur, ac post epotam frigidam moritur.*
- C. V. *Virtutes ejus ac vitia, forma corporis, & statura.*
- C. VI. *Jovianus, Primicerius Domesticorum Protectorum, tumultuariè eligitur Imperator.*
- C. VII. *Romanos ex Perside redire properantes, procedentesque, crebris præliis laceant Persæ & Saraceni, ac magno cum detrimento repelluntur.*
- C. VIII. *Fame & inopiâ suorum adductus Jovianus A. pacem cum Sapore necessariam sed turpissimam facit, traditis v. regionibus cum Nisibi & Singara.*
- C. IX. *Romani fluvio Tigri transito, post diurnam & maximam cibarium inopiam fortiter toleratam, tandem in Mesopotamiam perveniunt. Jovianus A. res Illyrici atque Galliarum utcumque ordinat.*
- C. X. *Bineses nobilis Persa Nisibin urbem inexpugnabilem, nomine Saporis à Joviano recipit: opidani invitâ patriâ excedere, & Amidam migrare compulsi. v. regiones cum urbe Singara & XVI. castellis ex pacto Persis Optimatibus assignantur.*

C. XI. *Jovianus metu rerum novarum per Syriam, Ciliciam, Cappadociam, & Galatiam celeriter itinere facto, Ancyrae cum Varroniano filio infante Consulatum inivit, ac mox Dadastrane repentina morte fungitur.*

CAPUT I. **E**T hanc quidem noctem nullo siderum fulgore splendentem ut solet in arduis rebus & dubiis, exegimus, nec federe quam auso nec flectere in quietem lumina præ timore. Ubi verò primùm dies inclaruit, radiantes ¹ ² lorice limbis circumdatæ ferreis, & corusci thoraces longè prospecti, adesse Regis copias indicabant. Hocque viso accensum ² properantem congregi militem dirimente fluvio brevi prohibuit Imperator & non procul à vallo ipso inter excursatores nostros & Persicos prælio acri conferto, ^b Machaniæ cecidit ductor unius agminis nostri. Cui propugnaturus Maurus frater, Dux postea Phœnices, cum germani trucidasset interfectorem, obvium quemque perterrens, infirmatus & ipse humerum telo, pallestem morte propinqua Machaniæ extrahere pugna viribus valuit magnis. E cum fatiscerent vix toleranda æstuum magnitudine crebrisque congressibus partes, ad ultimum hostiles turmæ gravi sunt repulsa discussæ. ^c Hinc recedentibus nobis longiùs, ³ Saraceni nostrorum metu peditum repedare compulsi, paullo postea innexi Persarum multitudine tutiùs irruebant, Romana in pedimenta rapturi: verùm viso Imperatore ad alas subsidiarias reverterunt. Qua ex regione profecti ^d ad Hucumbra nomine villam pervenimus: ubi per biduum omnibus ad esum congruis, & satietate quaesita frumenti ultra spem creati discessimus: & confestim, absque his quæ tempus vehi permisit, reliquæ flammis exusta sunt. Postridie ^e exercitum sedatiùs procedente, extremos quoque die fortè cogendorum agminum officia sustinebant, nec opinantes Persarum orti, negotio levi interfecissent, ni proximus equitatus noster hoc ⁴ oculi intellectu, per patulas valles latè diffusus tantam molem discriminis, vulneris qui supervenerant, ⁵ repulisset. In hac cecidit pugna ^f Adaces nobilis S

¹ Ms. lorice nimbis circumd. ² Ms. proferentem.
³ Ms. Saraceni sunt & nostrorum. ⁴ Ms. acutiùs.
⁵ Ms. repulissent.

^a *Lorice nimbis circumd.]* Sic emendavit Castellus, cum in Editione Rom. legeretur, *nimbis lumbis*. Ego verò cum in omnibus Mss. Regio, Val. & Flor. repererim, *lorice nimbis circumdatæ ferreis*, eam scripturam sequi malui. *Limbis* tamen equidem prætulim. Sic enim loquitur Marcellinus in lib. 16. *Sparsiq; lumbis ælli equites quos Clibanarios distitant Persæ, thoracem muniti tegminibus, & limbis ferreis circumdati.* [Sanè in Ms. Coll. scriptum est, *lumbis circ. fer.* sed correctum eadem manu, *nimbis.*] Illi sunt quos *ἀμικλιβανῶν, οὐδὲν δὲ Σαρανῶν* vocat Plutarchus in Crasso. *Vales.*

^b *Machaniæ cecidit.]* Zosimo in lib. 3. *μαχανία* Eundem intelligit Libanius pag. 302. cum dicit: *ἀντιπρὸς τὸν ποταμὸν τῆς μαχανίας* (sic Mss.) *ἠετοῦτο*. Idem.

^c *Hinc recedentibus nobis.]* Ad locum qui Baraphi dicitur, teste Zosimo Idem.

^d *Ad Hucumbra nomine villam.]* *αὐμβουρα* vocat Zosimus villam mediam inter duas urbes Nischaram & Nchanabem, quæ cum fluvio Tigri dirimantur, ponte utilitarem commerciorum fabricato junguntur. [Hucumbra scriptum est in codice Coll.] Idem.

^e *Exercitum sedatiùs procedente.]* Ad locum, qui est inter Danabam & Syriam oppida, teste Zosimo. Idem.

^f *Adaces legatus q. ad Constantinum.]* Idem dicit Zosimus: *ἀντιπρὸς τὸν ποταμὸν τῆς μαχανίας* *κατὰ τὴν τῆς ὁδοῦ τῆς μαχανίας*, (scrib. *ἀδῶν*) *δὲ τῆς ὁδοῦ τῆς μαχανίας* *τῆς ὁδοῦ τῆς μαχανίας*.

trapa, legatus quondam ad Constantium Principem missus, ac benignè susceptus: cujus exuviis interfector Juliano oblati, remuneratus est ut decebat. Eodem die & Tertiatorum equestris numerus à legionibus incusatus est, quòd cum ipsa hostium adversas irrumperent acies, illi paullatim dilapsi, alacritatem pæne totius minuissent exercitus. Unde ad indignationem justam Imperator erectus, adeptis signis hastisque diffractis, omnes eos qui fugisse arguebantur, inter impedimenta & sarcinas & captivos agere iter imposuit, ductore eorum, qui solus fortiter decertarat, aliæ turmæ appposito, cujus Tribunus turpiter prælium deseruisse convincebatur. Abjecti sunt autem sacramento etiam alii quatuor ob flagitium simile vexillationum Tribuni: hoc enim correctionis moderamine leniori, impendentium consideratione difficultatum contentus est Imperator. Progressi itaque LXX. stadia attenuatâ rerum omnium copiâ, herbis frumentisque crematis, ex flammis ipsis raptas fruges & pabula, ut quisque vehere potuit conservavit. Hoc etiam loco relicto, cum ^h ad tractum Maranga appellatum omnis venisset exercitus, prope lucis confinia immensa Perfarum apparuit multitudo, cum Merene equestris Magistro militiæ, filiisque Regis duobus, & Optimatibus plurimis. Erant autem omnes catervæ feratæ, ita per singula membra densis laminis tectæ, ut juncturæ rigentes comagibus artuum convenirent: humaniorumque vultuum simulacra ita capitibus diligenter apta, ut imbracteatis corporibus solidis, ibi tantum incidentia tela offlint hæreere, quâ per cavernas minutas & orbibus oculorum affixas parcius visitur, vel per supremitates narium angusti spiritus emittuntur. Quorum pars contis dimicatura stabat immobilis, ut retinaculis æreis fixam existimantes: juxtaque ^k sagittarii (cujus artis fiducia ab incunabulis ipsis gens prævaluit maximâ) tendebant divaricatis brachiis flexiles arcus, ^l ut nervi mammas præstringerent dexteras, spicula sinistris manibus cohærerent: summâque petitiâ digitorum pulsibus argutum sonantes arundines evolabant, vulnera perni-

κυσάντων ἀπεσσεύμενοι. Valef.

[Tertiatorum equestris numerus] Forfan scripsit Antonian. Tertianorum equest. num. ut in Notitia Imp. Legionum Comitatuses triginta duæ, Secundani Italiani, Germanicani juniores, tertiani, sive tertia Italica, Tertia Piculix. Lindenbr.

[Adtractum Maranga appellatum] Zosim. Maransa: ἐμάραντα παρὰ τὸ ἐνοστο κέρβω. Idem.

[Pars contis dimicatura.] Dio in lib. 40. de Perfica arantura: ἀσπίδι μὲν, inquit, ἰδὲν νομίζουσιν ἰπποτοζότου ἢ ἀκροπέρι (scribe ex Ms. κοντοπέρι) τὰ πολλὰ κατὰ κράτος ἐπιόντων. Chycoo quidem uti minime curant: sagittarii autem ex equo; Et contis dimicantes, cataphracti plerumque indugnam prodeunt. Adde Herodianum in finelib. 4. Vef.

[Sagittarii, cujus artis fiducia ab incunabulis ipsis gens prævaluit.] Tria nempe hæc ab ipsa infantia discabant Per-

far, equitare, sagittare, vera dicere. Herodotus lib. 1. Strabo lib. xv. Plura huc spectantia collegit V. Cl. Barn. Briffon. de Reg. Perfar. lib. 11. & 111. Lindenbr.

[Ut nervi mammas præstringerent.] Ut apud Homerum Pandarus Iliad 4.

Νεῦρον ἰθὺ μὲν πέλσον, τὸ δὲ ἴ σιδόνον. Quod sagittandi genus ἰθὺ μὲν dicbatur. Erat & altera jaculandi ratio ἰθὺ δὲ ἴθον ὄριον, itémque παρ ὄριον, ut docet Eustathius in Il. x. Quibus adde & quartum jaculandi modum ab inguine, quem Parthis familiarem fuisse docet Persius in Sat. 5. Propertius in lib. 4. de Viridomaro:

Illi virgatis jaculantur ab inguine braxis. Sic enim corrigendum eum versum existimo. Quintus denique modus sagittandi fuit, pede vicem manus implente: qua ratione usus esse Arabas scribit Suidas in Ἀραβ. 65. Vide & Servium in librum 1x. AENEID. Valef.

ut dictum est apparuit strages; nostrorum admodum levis. Eminuit tamen inter varios certaminum casus Vetranionis mors viri pugnacis, qui legionem Ziannorum regebat.

CAP. II. Post quæ triduo indutiis destinato, dum suo quisque vulnere medetur vel proximi, com meatibus nos destitutos inedia cruciabat jam non ferenda: & quoniam frugibus exustis & pabulis, homines in discrimen ultimum venerant & jumenta, ex eo cibo quem animalia Tribunorum vehebant & Comitum, imæ quoque militum plebi penitus indigenti pars distributa est magna. Et Imperator, cui non cupediæ ciborum ex regio more, sed sub columellis tabernaculi parvis cenaturo, pultis portio parabatur exigua, etiam munifici fastidienda gregario, quidquid ad ministeria postulabatur, per contubernia paupertina sui securus egressit. Ipse autem ad sollicitam suspensamque quietem paullisper protractus, cum somno (ut solebat) depulso, ad æmulationem Cæsaris Julii quædam sub pellibus scribens, obscuro noctis altitudine sensus cujusdam Philosophi teneretur, vidit squalidius, ut confessus est proximis, speciem illam Genii publici, quam cum ad Augustum surgeret culmen conspexit in Galliis, velatâ cum capite Cornucopiâ per aulae tristius discedentem. Et quamquam ad momentum hæsit stupore defixus, omni tamen superior metu, ventura decretis cælestibus commendabat: relictoque humi strato cubili, adulta jam excitus nocte, & numinibus per sacra depulforia supplicans, flagrantissimam facem cadenti similem visam, aëris parte sulcata evanuisse existimavit: horroréque perfusus est, ne ita apertè minax Martis

8 In Steph. hæc verba, & Comitum imæ quoque militum, desunt. 9 Ms. postulabatur. 1 Ms. scribens. 2 Ms. senius. 3 Al. velata cum cornucopia.

men non ponit Zosimus, rem tamen ita narrat: ἀπόλειπον ἄλλας τε στρατιώτας, ἢ ἑρετανίονα πλὴν ἡγεμονίαν ἔχοντα τὸ λόγῳ, ἀνδρείος ἀγωνιστὰς. In Notitia Imperii nominatur Cohors ix. *Thannorum Nitriæ*: & fortassis an in scriptura tantum variatio est; re ipsa verò eadem hæc cum illa, cuius hic mentionem Ammianus facit. *Lindenbr.*

t *Qui legionem Ziannorum regebat.*] In Notitia Orientalis Imperii *Tzanni* dicuntur sub dispositione Magistri militum per Thracias. Sic enim in Ms. codice legitur, eum vulgò *Thaanni* legatur & *Thanni*. Erant autem *Tzanni* populi Lazis finitimi & Armeniis, ut docet Procopius in lib. 1. Persic. Agathias in libro v. & Justinianus in Novella 28. de moderatore Helenoponti. *Zannus* dicuntur à Marcellino Comite in Chronico sub Theodosio Minore. Eustathius in Dionysium, *οἱ μάκρῃνες*, inquit, *Ἰθῶποντικῶν. τῆτος νῶ Ἰάνους φαμῶρ, ἰδιωτικῶτερον δὲ τζάνους, ἢ ἢ πλὴν κελῶν κελτζουλιῶ.* Sanè *Zanni*, & *Sanni*, *Tzanni*, & *Thanni* sola pronuntiandi ratione differunt, ut *Zangæ* & *Tzangæ*, *Tabennefiotæ* & *Zabennefiotæ* in Chronico Victoris Turonensis; *Turullus* & *Tzurulus* opidum Thraciæ in Procopio & Suida. Ex his quæ diximus, apparet *Tzannos* longè ante Justiniani tempora federatos Rom. & auxiliares fuisse. *Vales.*

x *Sententiis cujusd. Philosophi.*] Sic coniecit P. Castellus, cum in Editione Rom. & Mss. omnibus legeretur *senius cui*. Unde scribendum existimo *obscuro noctis*, (sic in Ms. Reg. * & Tolos. * & Edit. Rom.) *altitudine sensus cujusd. Phil. teneretur*. [Sanè in Colb. legitur, *obsuro noctis altitudine senius cujusdam Philosophi teneretur.*] *Vales.*

v *Legionem Ziannorum regebat*] * Zanorum mentio in Novell. Justiniani 1. & 28. Agath. lib. 5. * Legionis no-

y * *Speciem Genii publici cum cornucopia*] Cornu pomiferum vocat Arnobius lib. vi. *Fortuna cum cornu pomis, scibus, aut frugibus autumnalibus pleno depingebatur.* lb. * *Lindenbr.*

z *Flagrantissimam facem cadenti similem*] Iterum inf. *facem* vocat, ut Apul. de Mundo: *Sunt & alia ejusmodi imaginum genera, quas Græci faces -- nominant.* Aristot. sive quis alius auctor libelli de Mundo, *καμπύδας* dixit; *globum Aurel. Victor. in Julian. Ac ne noctu quidem visus ingens globus celo tibi, diem belli cautum præstiterit.* * Gell, lib. 19. cap. 1. *Fumigantes globi.* * Idem.

apparuerit sidus. Erat enim nitor igneus iste, ^a quem ^b διαίκοιρα nos appella-
mus, nec cadens umquam nec terram contingens. Corpora enim qui credit cæ-
litus posse labi, profanus meritò judicatur & demens. Fit autem hic habitus mo-
dis compluribus, è quibus sufficiet pauca monstrare. ^c Scintillas quidam putant
ab ætherio cadentes vigore, parùmque porrectiùs tendere sufficientes exstingui:
vel certè radiorum flammæ injectas nubibus densis acri scintillare ^d contactu:
aut cùm lumen aliquod cohaeserit nubi. Id enim in stellæ speciem figuratum,
decurrit quidem dum viribus ignium sustentatur: amplitudine verò spatiorum
exinanitum, ^d in aërium solvitur corpus, ad substantiam migrans, ^e cujus attritu
incaluit nimio. Confestim itaque ante lucis primitias Etrusci Haruspices accersti-
ti, ^e consultique quid astri species portenderet nova, vitandum esse cautissimè
responderunt, ne quid tunc tentaretur: ex ^f Tarquitianis libris, in titulo
De rebus divinis id relatum esse monstrantes: quòd face in cælo visa committi
proelium, vel simile quidquam non oportebit. Quo etiam id inter alia multa
spernente, orabant Haruspices saltem aliquot horis profectioem differri: &
ne hoc quidem sunt adepti, Imperatore omni vaticinandi scientiæ reluctante:
sed exorto jam die, promotæ sunt castra.

CAP. III. Hinc nos egressos, Perfæ cùm sæpe afflicti peditum. ⁶ stabile
pugnâs horrerent, structis insidiis occultè comitabantur, altrinsecus viante
catervas à celsis collibus explorando: ut id suspicans miles adusque perpetuum
diem nec vallum erigeret, nec sudibus se communiret. Dùmque teguntur firmi-
ter latera, & exercitus pro locorum situ quadratis quidem sed laxis incedit agmi-

⁴ Steph. contractu. ⁵ Ms. consultique quid. quod
placet. ⁶ Ms. stabiles pugnâs.

^a *Quævis ΔΙΑΙΣΣΟΝΤΑ.*] Id signum ab antiquis in-
faustum esse habitum docet Homerus II. 4.

Οἷον δ' ἀστὲρ ἕκαστος παῖς ἀνυλομήτης
Ἡεῦται τῆς τῆρας, ἢ στρατῶν ἢ ἡρώων
λαμπρῶν. τὰ δὲ τοῦ ἀπο πολλοῦ Ἰπιδῶντος ἴπταται.

Ubi Eustathius rectè notat: ἀστὲρ ἢ γίγας ἢ κελίας, ἀλλὰ τι
ἀστὲρ ἢ οὐρανὸς, οὐρανὸς ἢ οὐρανὸς, ἢ οὐρανὸς ἢ οὐρανὸς. ἢ οὐρανὸς ἢ οὐρανὸς.
τῆρας δὲ ἢ ἀνθρώπων ἢ οὐρανὸς ἢ οὐρανὸς. Ventorum quidem id
signum esse testatur Aratus in Prognostico. *Valef.*

^b *ΔΙΑΙΣΣΟΝΤΑ* nos appellimus] Achilles Sattius in
Arati Phenomena, περινομήτων. Οἱ δὲ πῶς τῶν ἐν τῶν πῶν πῶν
χρόνῳ κελίας ἀνθρώπων, ἢ διαίκοιρα. γίγας ἢ τῶν, ἢ ἀ-
στὲρ ἢ οὐρανὸς ἢ οὐρανὸς, ἢ οὐρανὸς ἢ οὐρανὸς ἀνθρώπων.
δὲ ἢ οὐρανὸς ἀνθρώπων ἢ οὐρανὸς ἢ οὐρανὸς. Quæ eadem apud He-
lionem Alex. leguntur. Arati autem locus hic est:

--- ἢ οὐρανὸς ἢ οὐρανὸς ἀνθρώπων,
Διδίχαται κελίας αὐτῶν ἢ οὐρανὸς ἢ οὐρανὸς
Πῶν πῶν, &c. Lindenbr.

^c *Scintillas ab ætherio cadentes vigore.*] Idem sentit
Theon in Arati Prognostica. Sic enim definit has imagi-
nes: σκινδύνη ἐστὶν ἀστὲρ πῶν ἢ οὐρανὸς ἢ οὐρανὸς ἢ οὐρανὸς ἢ οὐρανὸς.

κινδύνη τὸ τῶν. *Valef.*

^d *In æthium solvitur corpus.*] Sic emendavit Gelenius
cùm ex Castelli conjectura antè legeretur *inertium solv.*
At in Editione Rom. sic legebatur *inertium solv. corp.*
Sed cùm in codice Regio scriptum reperissem *in æthio*
solv. corp. [in Colbert. *inertium solv. corpus:*] statim e-
mendavi, *in æthium solvitur corpus:* quæ emendatio con-
firmatur verbis sequentibus, *ad substantiam migrans, cu-
jus attritu incaluit nimio.* Quidam enim ex attritu aëri
hæc profilitia formari sidera dicebant, inter quas Anas-
agoras teste Diogene, & Seneca in lib. 2. Natur. quæ
cap. 14. *Idem.*

^e *Cùm adritu incaluit*] Οἱ γὰρ διαίκοιρα, ἀστὲρ ἢ
ἢ οὐρανὸς ἢ οὐρανὸς ἢ οὐρανὸς ἢ οὐρανὸς ut Theo-
Alexand. inquit, in Commentario ad modò laudatos A-
rati versus. Lindenbr.

^f *Tarquitianis*] Vid. Petr. Pithœi Adversar. lib. 1. ca-
xx. *Idem.*

^g *Tarquitianis libris.*] Tarquitiûs libros de Etruf-
disciplina, & Ostentarium Tuscum conscripserat, test
Plinio, & Macrobio * in libri 2. Sat. cap. 7. * Is ipse est
opinor, cujus mentio fit in hæc Inscriptione veteri: *i*
Tarquitio. L. F. Pom. Etrusco. Sulpicium. Scriba. Quæf-
rio. Valef.

nibus, invasa subito terga poneversus arma cogentium Principi indicatur, etiam tum inermi ad speculanda anteriora progresso. Qua conceitus clade, h oblitus lorice, scuto inter tumultum arrepto, properans ultimis ferre suppetias, revocatur alio 7 metu, qui etiam antesignanos unde discefferat, paria perpeti nuntiabat. Quæ dum sine respectu periculi sui redintegrare festinat, ex alia parte cataphractorum Parthicus globus centurias adoritur medias: ac sinistro cornu inclinato acriter superfusus, i factorem stridorémque elephantorum impatienter tolerantibus nostris, contis & multiplicatis missilibus decernebat. Verùm Principe volitante inter prima discrimina præliorum, exsilivit nostra succinctior armatura k averforúmque Persarum & beluarum suffragines concidebat & dorfa. Quos cum Julianus cavendi immemor diffluxisse trepidos, elatis vociferando manibus apertè demonstrans, irasque sequentium excitans, ardentè effunderet semet in pugnam, l clamabant hinc inde Candidati, quos disjecerat terror, ut fugientium molem, tamquam ruinam malè compositi culminis 8 declinaret: & m incertum n subita equestris hasta cute brachii ejus præstri-

7 Al. motu. 8 Ms. declararet.

h Oblitus lorice.] Zonaras idem scribit: ἄτροχε ὃ διαβάσει κὶ τὴν ἐκ τῆ ἡλ. κ φλόγου (ἔργου γδ ἴν ἀνὰ) ἡ δὲ ἀρχαία ἐκτελέσει. Id est: Quippe lorice ob pondus, & Solis ardorem (medium enim tunc tempus erat æstatis) deposuerat. At Libanius in Orat. funebri, pag. 303. colorem hic affert minimè probabilem. Ait enim inermem tunc fuisse Julianum; eo quòd Persas ubique vicerat: quæ nimia fiducia in tanto duce nequaquam ferenda est. Ita que meritò in Victoris Eptome reprehenditur. *Vales.*

i Factorem stridorémque elephantorum impatienter tolerantibus nostris j. Addidimus ἢ stridorém, ex Ms. sensu leniore perfectioréque. Sic paullo retrò hoc eodem libro: Elephantorum fulgentium formidandam speciem, & ruculentos hiatus vix mentes pavide perferabant: ad quorum stridore odoremque & insuetum tunc aspectum magis sui terrebantur. Iterum lib. XIX. Adjectis elephantorum gminibus, quorum stridore immanitateque corporum nihil unanè mentes terribilius cernunt. *Q.* Curtius lib. VII.

Q. Curtius lib. VII. Pori Regis elephantis: Magna bellæ injecere terrorem, insolitusque stridor non equos modò, tam pavidum adimia animal, sed viros quoque ordinesque turbaverat. * Florus lib. I. cap. 18. Quorum (elephantorum) cum magnitudine, tum deformitate, & novo odore simul ac stridore confertati equi. * Magna hinc Romanis bello Tarenno clades: sedior tamen Cassovellani Britannorum Res pavor, qui ne ad unius. quidem elephantis ad spectum irare potuit, cum ad eum Cæsar transitum pararet. A quo malo, ut sibi præcaveret Perseus, εὐδωκός. ἔνθ' ἵσθ' ἐπαίτων ἰδὶαν κὶ χεῖρ' ἀχρῆνός, stridoréque tubarum acurore, paulatim equos suos verorum elephantorum barbato & magnitudinem ferre docuit. Florus lib. I. cap. 3. Polyænus Strategem. lib. 4. & 8. Lindenbr.

k Averforúmque Persarum & beluarum suffragines concidebat j. Simile strategema Alexandri Mag. de quo

Curtius lib. 8. *Anceps ergo pugna nunc sequentium; nunc fugientium elephantos, in multum diei varium certamen extraxit, donec securibus (id namque genus auxilii præparatum erat) pedes amputare cæperunt.* * Quale & illud, de quo Helmold. Chronic. Slavorum lib. I. cap. 68. *Fuit pugna vehemens, & victoria utrinque ambigua, quosque unus partium Comitis proclamavit, ut poplites equorum, quos hostes insidebant, fortiter caderentur: factumque est, ut cadentibus equis, sessores quoque loricati collaberentur, gladiisque nostratum prostrati sunt.* pag. 54. * Idem.

l Clamabant hinc inde Candidati j. Candidatorum significatio non una: sed quorum hic mentio, ii è Scholiarium numero ob corporis proceritatem electi prim. Scutarii Protectoresque Principis erant. De his iterum Ammian. lib. XXXI: Procopius Gothicor lib. III. *ὡς δὲ ἐκ ἀνθ' βασιλέως ἐπὶ Ἰουστιανῶ δαρσείῳ, ἐπιείς τῆς καυδίστης κληρονομίας τερῶν ἔτυχε. ἧς δὲ ἰππικῶν κληρονομία ἔρχην.* Vid. Cedren. in Juniore, pag. 211: Idem.

m Incertum subita equestris hasta; &c.] De morte Juliani alia longè diversâ Sozomenus lib. VI cap. 2. Nicephorus Callist. lib. X. cap. 34. Gregorius Nazianz. Episc. in Julian. Orat. 2. Amphiloehius in Vita Basilii Magni Archiep. Chrysothomus de Babylæ Martyre, Augustinus de Civitate Dei lib. IV. cap. 29. Idem.

n Subita equestris hasta j. Libanius pag. 303 *δὲν δ' ἰππικῶς ἐπ' ἀδελφὸν ἐνεχθὲν ἀπὸ τοῦ διατῆ ἑαχένου. δ' ἐρμὴν εἰς τὴν πικρῶν ἐπέδου, &c.* Hasta equestris nunc in memum illata, per brachium in laus irrepsit. Et hic quidem ejus cædis auctores Christianos fuisse contendit, qui à Juliano depresso ac vexati, cum insidias ei dudum compararent, tandem oblata occasione facinus peregerunt, ut dicit pag. 323. quem Libani locum profert etiam Sozomenus in lib. 6. Sed Eutropius qui huic Persicæ expeditioni interfuit, & Rufus Festus, ac Victoris Eptome ab hostium equite, & quidem fugiente, conto percussum esse memorant. *Vales.*

cta, costis perfossis hæsit in ima jecoris fibra. Quam dum avellere dextera manu conatur, acuto utrimque ferro digitorum nervos sensit excisos: & provolutus jumento, præsentiumque veloci concursu relatus in castra, medicinæ ministeriis fovebatur. Moxque ubi lenito paullisper dolore timere desuit, magno spiritu contra exitium certans, arma poscebat & equum: ut reviso proelio suorum fiduciam repararet, ac videretur sui securus alienæ salutis sollicitudine vehementer adstringi: eo vigore, licet in negotio dispari, quo ° Epaminondas ille Dux inclutus, letaliter apud Mantineam saucius & revectus ex acie, conquirebat sollicitè scutum. Quod cum vidisset propius, lætior vi vulneris interiit: & quia animam intrepidus amittebat, jacturam clypei formidavit. Sed cum vires parum sufficerent voluntati, sanguinisque profluvio vexaretur, mansit immobilis ideo spe deinceps vivendi absumptâ, quod percunctando P Phrygiam appellat locum ubi ceciderat comperit. Hic enim obituum se præscripta audierat forte Reducto ad tentoria Principe, incredibile dictu est quanto ardore miles ad vindictam ira & dolore ferventior involabat, hastas ad scuta concrepans; etiam mori si tulisset fors obstinatus. Et quamvis offundebatur oculis altitudo pulveris, & æstus calefcens officeret alacritati membrorum; tamen velut exauctoratum amisso ductore, sine parcimonia ruebat in ferrum. Contrâ animosius Persæ sagittarum volantium crebritate conspectum 9 sui rapiebant 1 oppositis: que elephantum tardius 2 præcedentes, magnitudine corporum cristarumque horror pavorem jumentis incutiebat & viris. Concurfus itaque armatorum, & cadentium gemitus, equorum flatus, tinnitus ferri procul audiebatur, quamdiu satietate vulnerum partibus fessis, nox diremit certamina jam tenebrosa. Quinquaginta tum Persarum Optimates & Satrapæ cum plebe maxima ceciderunt inter has turbas Merena & 3 Nohodare potissimis ducibus interfectis. Obstupescat magniloquentia vetustatis diversis in locis 4^r proelia xx. Marcelli 4^r Sicinium Dentatum adjiciat, ornatum militarium multitudine coronarum

9 Ms. solis. 1 Ms. oppositis quos elephantis. 2 Ms. præcedites. 3 Ms. Novodare. 4 Al. Siccium.

o Epaminondas ille dux inclutus] Val. Maximus lib. xii. cap. 2. Justinus lib. vi. Lindenbr.

p Phrygiam appellari locum ubi ceciderat.] Julianus cum esset Antiochiæ, noctu in somnis juvenem viderat rutilâ comâ, qui ipsum in Phrygia moriturum ei visus erat prædicere. Cum igitur letaliter vulneratus, locum illum in quo castra habebat, Phrygiam appellari didicisset, exclamasse dicitur: o Sol, Julianum perdidisti: ut narrat Zonaras, & auctor Chronici Alexandrini: sed in hoc scio perperam exaratum est pro *phrygia*. Valef.

q Proelia xx. Marcelli] Major numerus apud Plinium lib. vii. cap. 25. Solus (Jul. Cæs.) M. Marcellum transfessus: qui indequadragies dimicaverat. Solinus cap. vi. Lindenbr.

[r Proelia viginti Marcelli] At Plinius in libri 7. capite 25. & Solinus in capite 6. multo plura M. Marce proelia commemorant, & signis collatis indequadragies dimicavisse cum scribunt. Quod autem paullo infra: Ammianus, ultimum ex Sergii posteris, *Catilinam clivas gloriarum ejus adreas semipiternis maculis obumbrasse*, id accepit à Solino ut solet, cui in capite vi. Collatorum dicitur *Carilina tantas Sergii adreas odio ammati nominis obumbrasse*.] Valef.

s Sicinium Dentatum] Ita Ms. ut & Valerius Maximus lib. iiii. cap. 2. A Gellius lib. ii. cap. 11. At vulg quidam codd. *Sicium* vocant, uti & Dionysius Halic lib. x. pag. 662. *Αἰκίου Σικίου Δυνάτου*. Plinius lib. v. cap. 28. Solinus cap. vi. * Varro apud Fulgent. in N FRENDES. * Lindenbr.

t Sicinium Dentatum.] L. Siccius Dentatus emend. dici debet: sit enim præter Dionysium Halic. vocat Z

iretur super his v̄ Sergium, qui s̄ vicies & ter vulneratus est in variis pugnis, t fertur: cujus posteritatis ultimus Catilina claras gloriarum adoras sempiternis maculis obumbravit. Deformabat tamen tristitia lætiores eventus. Dum æc post discessum Ducis ubique aguntur, exercitûs cornu dextro defatigato, c̄ x̄ Anatolio interfecto, qui tunc erat officiorum Magister: Sallustius Præfatus actus in exitium præceps, & operâ sui Apparitoris ereptus, Sophorio misso Consiliario qui ei aderat, casu evasit & fuga: quidâmq; milites per multa discrimina v̄ occupato castelli vicini præsidio, post diem enique tertium jungi exercitui poterunt. Quæ dum ita aguntur, Julianus in tabernaculo jacens circumstantes allocutus est demissos & tristes: *Advenit o socii nunc abeundi tempus è vita impendio tempestivum, z̄ quam reposcenti naturæ a ut debitor bonæ fidei redditurus exsulto: non ut quidam opinantur adfluctus & mærens: Philosophorum sententiâ generali perdoctus, quantum corpore sit beatior animus, & contemplanus quoties conditio melior à teriore secernitur, latandum esse potiùs quàm dolendum. Illud quoque advertens, quòd etiam Dii cælestes quibusdam piissimis b mortem tamquam summum præmium persolverunt. Munus autem id mihi delatum optimè scio,*

Mf. viciens.

is in tomo 2. Annalium, quos ex Dione composuit, p̄ 27. λυκίος Σκιον, & Fulgentius Planciades de verbis antiquis ex Varrone. De eodem Sicio Dentato vide Festum in Obsidionalis corona. * Vales.

Sergium, qui vicies & ter vulneratus } Plinius lib. vi. cap. 28. Solinus cap. 6. apud quem ipsissima ferè Ammiani verba: *Beatus profecto tot suffragis gloriarum, ni heredes posteritatis ejus successione Catilina, tantas adoras odium annati nominis obumbrasset.* Lindenbr.

Anatolio interfecto, qui tunc erat Officiorum Magister] in osimo perperam Antonius scribitur pro Anatolio: *ἄλλοι δὲ κερβεῖται γανυβήεις ἐπὶ τὴν Αντωνίου, ὃ ἦν περὶ τῶν αὐτῶν γὰρ ὁ τὰς ἰσθμῶν, ὃν κελύς Ρωμαίων Μαγιστρον.* Idem.

Occupato castelli vicini præsidio.] Id Zosimus paulo iter refert his verbis: *ἀνδρες ἐβήκοντα μόνον, Ἐρῶν κὶ τὸ Ῥωμαίων ἀξιώματ' ἠμμανήσιον, παρεβαλλόμενοι τὰ χεῖρα θανάτου, τὴν εἰς γερύσασιν ἰκέρατις, ἀπ' ἧ τοῖς Ρωμαῖοις ἐπιβελδόντες οἱ ἴπποι πλοικητῶν ἰδοῦσαν κὶ τρεῖς ἡμέρας τὸ πολέμιον ἐβεδρῶντων, οἱ ὄλον μίερον τοῖς πολιορκῶσιν ἐπιδημίαν περὶ σῶσιν.* L. X. milite sui & dignitatis Rom. memores, ad mortem usque auxiliâ decertantes, castellum illud occuparunt, ex quo Persæ in km. iter facientes impetum fecerant: & ab hostibus perterriti obsessi, aggressi tandem oppugnatores ipsos, incolunt, vaserunt. Infra, pag. 297. hoc castellum Vaccatum dicitur. Vales.

Quam reposcenti naturæ ut debitor bonæ fidei redditurus exsulto] Non minùs prudenter, quàm piè, Josephus apud Egesipp. lib. 111. cap. 17. *Deus omnipotens theodotum nobis optatum dedit, atque inclisum in hoc vase fecit.*

Et illi & consignatum commisit nobis custodiendum, quoad ipsi placeat reposcere. *Nome in utroque crimen est, vel rejicere depositum non reposcente qui dederit, vel reposcenti negare? Si hominis depositum violare pœna infamie est, quanto magis violare depositum Dei? Lindenbr.*

a *Ut debitor bonæ fidei redditurus exsulto.*] Sapienter id quidem & ex præcepto D. Marci, quem Julianus sibi imitandum proposuerat. Hic enim in libro de vita sua nihil frequentius inculcat, quàm hilari ac libenti animo mortem esse exspectandam, gratias quinticium Deo habendas esse. In libro autem 4. eâdem utitur metaphorâ quâ Julianus hoc in loco: *περιμένω τὸ ἀνελκυσθῆναι ἐν τῇ σῆσι ὡλυτῶ, μήτε ἔργου δέξιμῶ, μήτε ἀνδραπῆ τῆς μαρτυρίας. Signum recepti * ex hac vita * exspectans expedire, ut nec juramento opus sit nec testibus.* Et paulo post subjicit, hominem sapientem eadem facilitate & constantia digredi è vita, quâ ad aliam quam actionem verocundè ac dcenter obeundam se conferret: neque umquam imperfectam ejus vitam tamquam fabulam nondum ultimo actu finito intercipiâ fato. Vales.

b *Mortem tamquam summum præmium*] Notæ sunt historiæ, jam ab antiquo in Scholis tractatæ, Cleobis & Bitonis: quibus cùm mater precata esset ab Argiva Junone, ut illis præmium daret pro pietate, quod maximum homini dari posset à Deo, mane inventi sunt mortui. * Item Argamedis atque Trophonii, quicùm Deo Pythio templum ædificassent, quodque optimum foret precarentur, confestim somno pressi nunquam postea surrexerunt. Xenocrates Platonicus de Morte pag. 116. Cicero Tufcul. lib. 1. Plutarch. de Consolat. * Ad quæ exempla haud dubiè sive Julianus sive Ammianus respexit. Lindenbr.

ne difficultatibus succumberem arduis, neve me proijciam unquam aut pro
sternam: expertus quod dolores omnes ut insultant ignavis, ita persistentibu
cedunt. Nec me gestorum panitet, aut gravis flagitii recordatio stringit, ve
cum in umbram & angulos amandarer, vel post principatum susceptum: quen
tamquam à cognatione Cælitum desluentem, immaculatum (ut existimo) con
servavi, & civilia moderatius regens, & examinatis rationibus bella in feren
& repellens: tametsi prosperitas simul utilitasque consultorum non ubique con
cordent, quoniam cæptorum eventus superæ sibi vindicant potestates. Reputan
autem iusti esse finem imperii, obedientium commodum & salutem, ad tran
quilliora semper ut nostris propensior fui, & licentiam omnem actibus meis ex
terminans, rerum corruptricem & morum: gaudens aue, & adeo sciens, quod
& ubicumque me velut imperiosa parens consideratis periculis objecit Resp. se
fundatus, turbines calcare fortuitorum assuefactus. Nec fateri pudebit, inte
iturum) me ferro dudum didici fide fatidica præcimente. Ideoque sempite
num veneror numen, quod non clandestinis insidiis, nec longa morborum asper
tate, & vel & damnatorum sine decedo: sed in medio cursu florentium gloriaru
hunc & merui clarum & è mundo digressum. AEquo enim iudicio juxta timid
est & ignavus, qui cum non oportet, mori desiderat: & qui refugiat, cum
opportunum. Hactenus loqui vigore virium labente sufficiat. & h Super Imp

6 Mf. & Steph. adeo sciens. 7 Steph. quod ubicumque.
& Al. delicatiorum. 9 Al. emedio.

c Licentiam omnem actibus meis exterminans] Magna
laus in celsa potestate, cum Principes nil sibi amplius li
cere putant, quam privatis, ut Plinius in Panegyri. ait.
Et præclarè Imp. Leo & Anthem. in libro L. L. Anthemi
xiii Aug. Tit. 3. Neque enim aliud Imperatorie majestati,
cui semper debet æquitas inherere, & vigere iustitia, vide
tur accommodum, quam committere jus omnibus reservare
subiectis, & nihil amplius bonis licere Principibus, nisi
quod liceat privatis. * Isidorus Sentent. lib. 3. cap. 51.
Iustus est vocis eorum (Principum) auctoritas, si quod po
pulus prohibent, sibi licere non patiantur. Gratianus di
ctin. 9. c. Iustus est. * Idem.

d Vel damnatorum sine decedo] Sic rectè in Florenti
no Mf. ut sup. lib. xv. Damnatorum sorte Pæmenius raptus
ad supplicium interviit. Et de hoc ipso Juliano lib. xviii.
Oppetere dimicando gloriose magis optabas, quam damnato
rium sorte, sicut sperabant, ut frater Gallus, occidi. Igitur
quod vulgo legitur, delicatiorum f. corruptum esse facile
apparet. Idem.

e Merui clarum è mundo digressum] Al. clarum è medio.
Sed Mf. lectio, quam expressimus, verior. Sic lib. xxxi.
E mundo citius digressiorum. Lib. xxix. Cum mundo digredi
statusset. Lib. xxxi. Fortuitus casibus mundo digressor.
Calliodorus Variarum lib. vi. Epist. 2. Cingulum fidele,
quod nescit ante deserere, quam de mundo homines contingat
exire. Idem.

f * E mundo digressum] Sic Tertull. ad Uxorem c
1. Christianis seculo digressis nulla restitutio nuptiarum
Idem.

g Super Imp. vero creando caute reticeo.] Libani
pag. 322. δευτερον β, ait, ὅτι οὐδὲν ἀνεκὸν τὸ ἀπὸ τοῦ
μῶν, ἂν ἴνα δὴν παρὰ τὸν βῆθ δὲ ὁπῶν, ἀδύνη τῆ ἐργασιῶν
210. Cinqque amici rogarent, ut successorem Imperii
pateret, ipse qui neminem sibi parem circumspiceret, suff
gitis militum rem permisit. Videtur autem Julianus ex
plum Galbæ Aug. reformidasse: qui affecta ætate
Pisonem Cæsarem nuncupasset, & sibi, & Pisoni p
niciem creavit. Namque Otho prælatum sibi Pison
ægrè ferens, in Principem conspiravit, ut in Historiis
fert Tacitus, Valef. Egregia vero comparatio. Et Ga
incolumi, & bene valenti & considerato cum iudicio
ordinationem istam aggresso & hinc insidias perpeste
nilis est Julianus & hic letaliter vulneratus & in ho
mortem venturam prospiciens, hoc scilicet agit, ut
tuat repentinum Othonem. Quis credat? Immo vult
tari Magnum Alexandrum, si ex imitatione alienus
hanc rationem venit, & imperii causam rite agit: alio
metus ille tradendi alicujus in ultimum discrimen no
manifeste respicit historiam Augusti itidem delibera
de hac re apud Tacitum lib. 1. Annal. cap. 13. & quid e
nominandis quibusdam effecit? Nempè ait ibidem
innetque præter Lepidum, variis mox criminibus, stru
Tiberio, circumventi sunt. Gron

h Super Imperatore vero creando] Aur. Victor in Ju
liano: Circa nostris ferè medium defecit, præfatus con
rate

ratore verò creando cautè reticeo, ¹ ne per ¹ imprudentiam dignum prætere-
eam: aut nominatum quem habilem reor, anteposito forsitan alio in discrimen ul-
timum trudam. Ut alumnus autem Reip. frugi, opto bonum post me reperiri
rectorem. Post hæc placidè dicta, familiares opes junctoribus velut supremo
distribuens ² stilo, Anatolium quæsitivum officiorum Magistrum: ^k quem
cum beatum fuisse Sallustius respondisset Præfectus, intellexit occisum: a-
critèrque amici casum ingemuit, qui ³ elatè antè contempserat suum. Et flen-
tes inter hæc omnes qui aderant, ^m auctoritate integra etiam tum increpabat:
humile esse, cælo sideribusque conciliatum lugeri Principem dicens. Quibus
deo jam silentibus, ipse ⁿ cum Maximo & Prisco Philosophis super animo-
rum sublimitate perplexius disputans, hiantè latius suffossi lateris vulnere, &
spiritum tumore cohibente venarum, epotâ gelidâ aquâ quam petiit, medio
noctis horrore vitâ facilius est absolutus, ^o anno ætatis altero & ⁺ tricesimo:
natus apud Constantinopolim: à pueritia usque parentis obitu destitutus Con-
stantini, quem post fratris Constantini excessum inter complures alios turba con-

¹ Mf. imprudentiam. idque rectius puto. ² Al. studio. Mf. eletantem. ⁴ Mf. tricenisimo.

de Imperio nihil mandare, ne, uti solet, in multitudine
serapanibus studiis amicorum, ex invidia Reip. DIS-
ORDIA EXERCITUS periculum faceret. Lindenbr.

[Ne per imprudentiam dignum præteream] Melius in Mf.
r imprudentiam. Idem.

^k Quem cum beatum fuisse Sallustius respondisset] Beati
felicis mortui dicuntur, in ὡνισμοῦ, ut Græcè μα-
κεδονίας, Hefych. Μακεδονίας, ὁ τιθύναι, ὁ μακεδονίας, ὁ νεφε-
λίδας in Μακεδονίας. Plutarchus in Παιερμαδικῶν. Julianus
in Epistola ad Hermog. Εὐκρίνο μὲν δὲν, ἰπτεῖαν μακεδονίας ἐγγί-
ναι, κέρη γὰρ, καὶ ἀπὸ λόγῳ. Idem.

[Cum beatum fuisse] Th. Marcilius dubitat an non me-
lior lectio sit beatum & fuisse, quod sane nimis capta-
tum, nec ad genium Ammiani. Gron.

[Auctoritate etiam tum integra increpabat.] Neque
omisit Libanius, cujus hæc sunt verba: πάντων γὰρ
τῶν περὶ τῶν κινήσεων εἰς τὴν ἰσχυρίαν, ἢ ἀπὸ τῶν φιλοσοφῶντων
δοξαμένων κερταρῶν, ἰσχυρίαν τοῖς τε ἄλλοις καὶ ἐχ' ἡμῶν ἵπτεῖται,
&c. Et cum circumstantes in fletum universi effunderent,
neque ipsi Philosophi à gemitu possent temperare; cun-
ctè increpabat, sed hos maxime: quod cum rebus à se in
vni vita gestis aditum sibi ad Deorum sedes aperuisset,
ipse haud secus ac tartaro dignum lugerent. Deinde taberna-
cum illud Juliani carceri comparat. quo moriturum
Stratem amici convenerant. Vales.

[Cum Maximo & Prisco Philosophis super animorum
sublimitate perplexius disputans] Magnorum virorum
emplo. Sic Thrasea, cum jam Neronis scelere iusta
morte sibi obeundum intellexisset, maxime intentus De-
mestrio Cynicæ institutionis doctore, de natura animæ &
determinatione spiritus corporisque inquirebat. Tacitus Annal.

³ Sic Socrates: * Cum potionem publicè mixtam ebiberet,

de morte disputavit usque ad ipsam. Seneca cap. 3. * Dio-
genes Laert. in ejus Vita: καὶ θεοῖς μὲν ἢ πολλὰς ἡμέρας ἐπὶ
τὸ κώνειον, πολλὰ κατὰ κέρηθαι διαλεχθεὶς, ἂ Πλάτων ἐν τῷ φαί-
δωνί φησι. Ceterum de Maximo & Prisco plura Eunapius
in Vitis Philosophor. Lindenbr.

[Anno ætatis altero & tricesimo.] Id est, secundo
ac tricesimo. Sic enim ferè loquuntur Latini, ut Quintilianus
in Dialogo de causis corruptæ eloquentiæ. Uno &
vicefimo Cæsar Dolabellam, altero & xx. Afinius Pollio C.
Catonem insecuti sunt. Neque aliter Eutropius in lib. 9.
de Maximiani Galerii pugna, & alii passim. Observavi
tamen interdum eam vocem pro uno sumi, ut apud
Velleium alicubi legere memini. Sed hoc in loco à Mar-
cellino pro secundo accipitur, ut dixi. Cui enim potius
de Juliani ætate quàm Juliano ipsi credamus: At is in Ep-
ist. 51. ad Alexandrinos, 32. annos natum se esse dicit,
tum cum eam Epistolam scriberet. Idem in Misopogone
significat his verbis: ἔγω δὲ περιέκοντα μετέτλην ἀρίστην παύξυ-
λον ἐμοὶ δὲ καὶ πλείω τῶν ὄντων. At Socrates in lib. 3. Julia-
num anno ætatis 1. & xxx. interiisse scribit: quod ex ipso-
met Socrate refellere facillimum fuerit. Scribit enim in
lib. 3. cap. 1. post obitum Constantini Magni cum Dalmatius
Cæsar esset occisus, Gallus & Julianum in discrimen
vitæ pariter adductos esse. Sed Gallum quidem morbo,
quo tunc gravissimo laborabat, instanti exitio ereptum:
Julianum vero ob teneram adhuc ætatem servatum fuisse,
quippe qui vix tum esset octennis. Idem etiam scribit
Sozomenus in lib. v. Igitur si id discrimen Juliano contri-
gisse ponamus anno 337. quo Constantinus est mor-
tuus; efficietur profectò Julianum 4. & 30. annis vixisse.
Mortuus est enim anno Domini 363. Sed si Cedrenum
sequimur, qui cædem Dalmatii, & discrimen illud Julia-
ni refert in annum 2. ab obitu Constantini M. tum id effici-
etur quod nos posuimus, 32. annos vixisse Julianum.
Cassiodorus anno ætatis 32. Julianum obisse dicit. Vales.

sumpsit Imperii successorum, p & Basilina matre, jam inde à majoribus nobili.

CAP. IV. 9 Vir profectò heroïcis connumerandus ingeniis, claritudine rerum & coalita majestate conspicuus. Cùm enim sint, ut sapientes definiunt, r virtutes quatuor præcipuæ, Temperantia, Prudentia, Justitia, Fortitudo, eisque accidentes extrinsecis aliæ, scientia rei militaris, auctoritas, felicitas atque liberalitas: f intento studio coluit omnes ut singulas. Et primùm ita inviolata castitate enituit, ut post amissam conjugem nihil umquam venereum s agitare. illud advertens quod t apud Platonem legitur, Sophoclem tragicædiarum scriptorem ætate grandævum interrogatum, ecquid adhuc feminis misceretur, negantem id adjecisse, quòd gauderet harum rerum amorem: ut rabiosum quemdam effugisse dominum & crudelem. Item ut hoc propositum validiùs confirmaret, relegebat sæpe dictum lyrici Bacchylidis, quem legebat jucundè, id asserentem, quòd ut egregius pictor vultum speciosum effingit, ita pudicitia celsiùs confurgentem vitam exornat. Quam labem in adultæ robore juventutis ita cautè vitavit, ut ne suspitione quidem tenus libidinis ulli vel 6 ceterioris vitæ ministris incusaretur, ut sæpe contingit. Hoc autem temperantiæ 7 genus crescebat in majus, juvante parcimonia ciborum & somni

5 Ms. augis latens. 6 Al. secretioris. 7 Al. genus in Apotheosi his versibus:
immanis juvit parsimonia.

p Et Basilina matre.] Supple *ἀπόκρινε* dstitutus. Nam Basilina cùm Julianum primum, atque adeo unicum, peperisset, paucis post mensibus decessit, ut testatur Julianus ipse in Misopogone. Hæc Basilina erat Juliani filia Præfecti Prætorio, quemadmodum scribit Libanius in Orat. funebri pag. 260. Ejusdem meminit Athanasius in Epist. ad Solitarios, ubi de Eutropio Hadrianop. Episcopo scribit, qui in exsilium missus est studio & instinctu Basilinæ. *Ἐαυτὴν γὰρ τὸ ἡπαρ καὶ αὐτὴ ἐπιδαύουσα. Basilina enim magnopere eum insectabatur.* Ideo fortasse quòd Eutropius Eusebium Nicomed. Episcopum (affinem Basilinæ, ut supra notavi) acriter reprehendebat. Meminit & Georgius Alex. in Vita Chrysofomi, ubi ait objectum fuisse Chrysofomo, quòd prædium à Basilina Ecclesiæ Constantinop. legatum, vendiderat, & pretium in suos usus verterat. *ἰσὶ διαβέβηκε τὸ ἐκκλησία. ἴσῃτιν ἐπὶ Βασίλινᾳ δὲ τὸ ἡπαρ? μήτηρ κατέστει, πολλὰς ἐστρατεύσατο.* Basilinæ frater erat Julianus Comes Orientis, avunculus Juliani A. Malè Chrysofomus in Orat. contra Gentiles *δὴν ἄνευ πνεύματος* vocat. *Pl. est.*

q Vir profectò Heroïcis connumerandus ingeniis.] Nihil mirum, si vir Græcicæ superstitioni deditus, in Juliani sui laudes effunditur. Sed & Christiani quotquot absque affectu animi sincerè locuti sunt, Juliano testimonium egregiè in dolis perhibuerunt. Audi Augustinum in lib. 5. de Civitate Dei cap. 21. *Ipse apostate Juliano, cujus egregiam indolem decepit amore domnandi sacrilega & detestanda curiositas, &c.* Sed & Prudentius idem ingenue confitetur

Principibus tamen e cunctis non desuit unus
Me puero, ut memini, ductor fortissimus armis,
Conditor & legum celberimus, ore manaque
Consultor patriæ, sed non consultor habende
Religionis: amans tercentum milia Divam
Perfidus ille Deo, quamvis non perfidus orbi.

[Orbi, id est orbi Romano, Imperio Romano. Sic enim malo, quàm quod in vulgaris Editionibus legitur, *Urbi* hoc est, urbi Romæ. Vult igitur dicere Prudentius, Julianum quamvis à Christo desceverit, bonum tamen utilem Imperio Rom. Principem fuisse.] *Idem.*

r Virtutes quatuor præcipue] Vid. Cicer. de Offic. lib. 1. * B. Ambrosius de Offic. lib. 1. cap. 24. Marius Victorinus in Cicer. Rhetor. 1. pag. 80. * Porphy. apud Stobæum Serm. 1. pag. 23. *Londonbr.*

f Intento studio coluit omnes. ut singulas] Egregia hæc laus est, & cui admittis illa, qua Stiliconem extulit Cl. Claudianus lib. 11.

Omnes præterea, puro que crimibus pellunt
Ore Deæ, sumere chore, inque recepte
Pellor: diversos tecum cinguntur in usus.
Justitia utilibus vestrum præponere suadet,
Communesque sequi leges, iniquaque nunquam
Largiri sociis. Durum patientia corpus
Instruit, ut nulli capias occisæ labori.
Temperies, ut casta petas. Prudentia, ne quid
Inconsultus agas. Constantia, futile ne quid
Infimumque geras, &c. Idem.

t Apud Platonem legitur, Sophoclem] Plato de Reg. lib. 1. Cicer. de Senectute, Stobæus cap. 6. *Idem.*

quibus domi forisq; tenaciùs utebatur. Namque ⁸ in pace victus ejus mensura atque tenuitas erat rectè noscentibus admiranda, ^v velut ad pallium mox reversuri: per varios autem procinctus, ^x stans interdum more militiæ ^y cibum brevem vilemque sumere visebatur. Ubi verò exigua dormiendi quiete recreasset corpus laboribus induratum, expergefactus explorabat per semetipsum vigiliarum vices & stationum, post hæc ⁹ serias ad artes confugiens doctrinarum. Et si nocturna lumina inter quæ lucubrabat, potuissent ¹ voces ullæ testari, profectò ostenderant, inter hunc & quosdam Principes multum interesse, ² quem norant voluptatibus ne ad necessitatem quidem indulissee naturæ. Dein prudentiæ ejus indicia fuere vel plurima, è quibus explicari sufficet pauca. Armatæ rei scientissimus, & ³ togatæ: civilitati admodum studens, tantum sibi arrogans, quantum à contemptu & insolentia distare existimabat: virtute senior quàm ætate: ^z studiosus cognitionum omnium, & indeclinabilis aliquoties judex: ⁴ censor moribus regendis acerrimus, placidus, opum contemptor, mortalia cuncta despiciens: postremò id prædicabat, *turpe esse sapienti,*

⁸ Al. in pace ejus mensuram tenuitas. ⁹ Ms. serias. Ms. voces ullæ 2. Ms. quemquem. 3 Doest Steph. Ms. censoris.

v Velut ad pallium mox reversuri] Etiam minabatur interdum ad vitam se discessurum privaram, inf. hoc lib. *Ad pallium* autem, id est, ad vitam philosophicam: talis amque Philosophorum amictus. Apuleius Flor. 1. *Totam parari & voto & funeri, item pallio cadavera operire, & Philosophos amictiri.* Herodes Atticus apud Gell. x. cap. 2. *Video barbam & pallium, Philosopham non video.* * Lactant. Firmian. de quodam sui temporis Philosopho, de Justitia lib. 5. pag. 262. *Vitia sua capillis & pallo prætegebat.* Tatianus contra Græcos pag. 208. * *indenter.*

x Stans interdum more militiæ.] Idem testatur Martertinus in Gratiarum actione: *Neque turba institutorum d' delicias ministrorum, cui tam pauca sint ministranda: neque tempus epularum ei, qui sæpius statarium prandium ad necessitatem humani corporis capiat, gaudens astrensit cibo, ministro obvio, poculo fortuito.* Hic porò mos erat militum Rom. ut in castris stantes cibum amorent. Unde Quintilianus in Milite Mariano sic ait: *Cum alii excubent armati, alii claustra portarum ceantur, alii vallum fossasque scutis innixi cingant, cibum sum stantes capiant: Tribunus inter scorta volutabitur.* Iutarchus etiam in Apophth. & ex eo Polyænus narrat, cipationem cum ad Numanium venisset, jussisse ut milites stantes quidem prandium sumerent, cenarent autem dentes: trichliniæ enim, & cubicales lectos ex carississimulit, primus ipse in vili stramento decumbens, iste Appiano in Hispaniensi. Quam disciplinam postea om. Duces servarunt. Tiberius enim majore parte ævarum expeditionum cenavit sedens, ut ait Velleius lib. 2. Olim tamen in Rep. Rom. hunc morem non

fuisse, ut stantes cibum sumerent, docet Livius in lib. 34. ubi de Graccho, qui id multæ ac pœnæ militaris loco militibus iis indixit, qui segnitius se in pugna gesserant. *Citatisque singulos jurejurando adigam, nisi quibus morbus causa erit, non aliter quàm stantes quoad stipendia fecerint, cibum potumque capturos esse.* Valef.

y Cibum brevem vilemque.] Libanius in Monodia de obitu Juliani: *ὁ λόγι σπατιωτῆς οἷς δὲ πάλαι βασιλεὺς, ταυτὲ τοῖς ποικίλῃ ἢ σπατρία στήθεσσι.* Idem in Orat. Consulari ad Julianum, ejus tenuitatem victus magnopere prædicat: quam profectò admirabilem fuisse Marcellino facile credo. Nam & Zonaras ejusmodi illam fuisse affirmat, ut ab omni ructu & spuratione liber esset. Et sæpenumero dicebat, Philosophum ne respirantem quidem exaudiri oportere. Itaque eleganter Libanius *πυλῆζον πορρω* ei tribuit pag. 249. id est cibum cicadarum, quas aiunt solo aère vivere, ut ait Philo in libro, *Quod omnis probus liber est.* Unde nata est hæc proverbialis locutio: *μὴ πάλαι ἦν πυλῆζον πορρω*, qua utitur idem Libanius in tomo 1. Declamat. 37. *Idem.*

z * Studiosus cognitionum omnium, & indeclinabilis aliquoties judex.] Sic initio libri 21. Ammianus Julianum appellat *eruditum, & studiosum cognitionum omnium Principem*: & in libro 18. fuisse eum ait *indeclinabilem justorum injusorumque distinctorem.* Augustinus in Epistola 43. ad Vincentium de Donatistis loquens sic ait: *Quando Juliano Imperatori in sua petitione dixerunt, quod apud eum sola justitia locum haberet.* * *Idem.*

a Censor moribus regendis acerrimus.] Nollem Sig. Gelenium hujus loci depravandi primum auctorem fuisse, Quid enim elegantius & planius hæc Editionis Rom. scripturâ? *Censoris moribus: regendis acerrimis placidus.* Sanè in M.C. Regio, * Tolof. * & Flor. legitur *Censoris moribus*: in Valentino autem *Censorius*, teste Antonio Lozello, [ut & in Colb.] *Idem.*

cum habeat animum, captare laudes ex corpore. Quibus autem justitiæ incla-
ruit bonis, multa significant: primò, quod erat pro rerum & hominum distin-
ctione sine crudelitate terribilis: deinde, quòd paucorum discrimine vitia cohi-
bebat: tum autem, quòd minabatur ferro potius quàm utebatur. Postremò,
ut multa præteream, constat eum in apertos aliquos insidiatores suos
ita confurrexisse mitissimè, ut pœnarum asperitatem ^b genuina lenitudine ^c ca-
stigare. Fortitudinem certaminum crebritas, ususque bellorum ostendit, &
patientia frigorum immanium, & fervoris quoque. ^e Corporis munus à mili-
te, ab Imperatore verò animi poscitur. Ipse trucem hostem ictu confecit auda-
cter congressus, ac nostros cedentes objecto pectore suo aliquoties cohibuit so-
lus: regnâque furentium Germanorum excidens, & in pulvere vaporato Per-
fidis, augebat fiduciam militis dimicans inter primos. Castrensium negotio-
rum scientiam plura declarant & nota: civitatum oppugnationes & castellorum
inter ipsos discriminum vertices, acies figurâ multiformi compositæ, salubrite
& cautè castra metata, prætenturæ stationesque agrariæ ^d tutis rationibus ordi-
natæ. Auctoritas adeo valuit, ut dilectus artissimè dum timetur, ac si periculo-
rum socius & laborum, & inter concertationes acerrimas animadverti juberet i-
desides; & Cæsar adhuc, sine stipendio regeret militem feris appositum genti-
bus. ut dudum est dictum; allocutusque tumentes armatos, discessurum ad v-
tam minaretur privatam, ni tumultuari desisterent. Denique id pro multis no-
se sufficet: ^e exhortatum eum simplici concione militem Gallicanum, primum
adiretum & Rheno, peragratis spatiis regionum extentis, per tepentem Assy-
riam adusque confinia traxisse Medorum. Felicitas ita eminuit, ut ipsis que
dammodo cervicibus ^f Fortunæ aliquamdiu bonæ gubernatricis evehctus, v-
etoriosis cursibus ^g difficultates superstaret immensas. Et postquam ex occidu-
plaga digressus est: quoad fuit in terris, quieverere ^h nationes omnes immobiles
acsi quodam ^h caduceo leniente mundana. Liberalitatis ejus testimonia plu-

⁵ Al. vestigaret. ⁶ rō omnes Steph. deest.

^b Genuina lenitudine castigaret] Vulg. lenitudine vestigaret, corruptè: & animadverterat vitium vir Ampliff. Petrus Faber: itaque mutigaret, vel, ut nos nunc ex Mf. edidimus, castigaret, legendum censebat, Semestr. lib. 111. cap. 18. Lindenbr.

^c Corporis munus à milite, ab Imp. verò animi poscitur] Pauli Coff. dictum est, apud Livium lib. xi. Militem hæc tria curare dicit, corpus ut quàm validissimum & perniciosissimum habeat, arma apta, animum paratorem ad subita imperia: cetera Imperatori curæ esse debere. Idem

^d Tutis rationib. ordinatæ.] Emendatum est ex conjectura nostra tutis rationibus. Quam emendationem confirmat alter Marcellini locus in lib. xv. cap. 12. Hostes misere discursatores & levas, profectò ratione tuta poscente. Valef.

^e Exhortatum eum simplici concione] Apparet scribere dum hic esse simplices concione. Idem.

^f Fortunæ aliquand. bonæ Gubernatricis.] Ex Terentio in Eunucho actu v. Scena 9. ubi Chærea:

Quid commemorem primum aut laudem maximam,
Illam qui mihi dedit consilium, ut facerem? an me
qui ausus sum

Incipere? an Fortunam collaudem, quæ gubernatrix
fuit? Idem

^g Difficile superaret immensas.] Nescio quid causerit Castello, cur scripturam Editionis Rom. respiceret, superstaret imm quæ & elegans est, & metaphora illi quæ utitur Marcellinus, melius convenit. Sanè Mf. Regio superstaret scriptum reperi. Sed media illa ltera ibidem expuncta est. [in Colbert legitur superstaret Idem.

^h Caduceo leniente mundana.] Hæc loquendi for-

prima sunt & verissima: inter quæ, ^{ik} indicta sunt tributorum admodum levia, ^l coronarium indultum, ⁿ remissa debita multa diuturnitate congesta, ^o æquata fisci jurgia cum privatis, ^p vectigalia civitatibus restituta ^q cum fundis,

videtur posse confirmari altero loco lib. 22. qui sic habet: *Et orbem Romæ placide jam rē genti, velut mundanam coronariam fortuna gestans propitius, cuncta gloriosa deserebat & prospera.* Sed tamen magis nobis aridet conjectura nostra, ac si q. caduceo leniente mundana. Valef.

ⁱ *Indicta sunt tributorum admodum levia*] Eutropius lib. x. *In provinciales justissimus, & tributorum, quatuor ferri possit, oppressor; civilis in cunctis, mediocrem habens ærarii curam.* Hanc tributorum relaxationem tangit etiam Gregor. Nazianz. ita tamen ut reprehendat magis, quam laudem mereri putet, Orat. i. in Julian. Lindenbr.

^k *Indicta sunt tributorum adm. levia.*] Hanc Juliani audem celebriorem reddidit tributorum augmenta, à secutis Principibus excogitata: de qua illustis est locus S. Ambrosii in Orat. de obitu Valentiniani junioris: *Provincialibus nihil unquam indici passus est. Præterita, nquit, non queunt solvere: nova poterunt sustinere? Hoc audant provincie Julianum: & ille quidem in robusta ætate; iste in processu adolescentie: ille plurimam reperit, & exaudivit omnia, iste nihil invenit, & omnibus abundavit.* Julianus ipse de se in Misopogone: *ἰδ' ἐπιχειρήσῃ τὸ χρυσίον, ἰδ' ἡπίσσωμ' ἀργύρεον.* Neque ærarium indiximus, neque argentum exegimus. Eratque ei idiu votis, ut bellum ita bi conficere à Diis concederetur, ut ad antiquam formam tributa reducere liceret, teste Libanio in Orat. funebri, p. 326. Valef.

^l *Coronarium indultum*] Aurum coronarium est, quod à victis gentibus datur propter concessam vitam; et quod indulgentiarum lætitiā, vel rebus prosperè gerēsis admonitæ, in coronis aureis signisque diversis civitates Imperii Romæ parentes obferunt. L. 4. C. Theod. de aur. coron. Cicero in Orat. in Pison. Servius Æneid. b. 8. Ipsaque Constitutio, quæ auri hujus præstatio restituitur, etiam nunc in Cod. Theodos. exstat lib. xii. tit. xiiii. quam totam hic adscribere lubet: IMP. JULIANUS A. ad Sallustium P. P. *Aurum coronarium munus est voluntatis, quod non solum Senatoribus, sed ne aliis quidem debet indici, licet quædam indictionum necessitas postulerit, sed nostro arbitrio reservari oportebit.* Lindenbr.

^m *Coronarium indultum.*] Aurum coronarium illud est, quod coronarum nomine provinciæ, ac civitates assis legationibus Principi offerrebant, ut docet Dio in fragmento illo luculentissimo lib. 77. quod abhinc bene publicavi: idque vel ob Imperii primodias, ut infra hoc libro, cap. ix. & in lib. 28. cap. vi. vel ob viciorum de barbaris, vel ob vora quinquennialia ac decennialia: ut in lege 4. de auro coronario Cod. Th. De bis loquitur Themistius in Orat. 13. *ἔχουσι δὲ τινὰ στέφανον χρυσοῦ ἀπὸ τοῦ πολλῶν ταράτων, οἷα πολλοὶ ἀπὸ ἀμνηστικῶν καὶ πολλῶν, πῆμπερ ἰσθρὶ φησασμένοι,* &c. In his autem mittens coronis inter se certabant civitates, ut pretio ac pondere sese mutud superarent. Itaque hæc quidem mille solos, hæc bis mille, aliæ aliquanto plus pendebant. Qua-

ræ cūm Julianus has non sine incommodo exigi sciret; legem tulit. ne plusquam 70. solidorum pondō coronæ auræ deinceps mitterentur, ut scribit Libanius in Orat. funebri pag. 305. eundem enim honorem esse in minori, quem in graviori pondere aiebat. Ceterum avaritiæ extremæ esse, lucrum honoris specie querere. Quin etiam aurum coronarium arbitrio decurionum reliquit, ut videre est in lege 1. Cod. Th. de auro coronario: quod fortasse hæc illius verba referenda sunt in Misopogone, *ἰδ' ἐπιχειρήσῃ τὸ χρυσίον.* Ante Julianum autem Imp. Romani aurum coronarium remiserant: primus Augustus, ut est in lapide Ancyrano, & apud Dionem in lib. 51. in V. Consulatu Augusti *ἔδωκεν ἑστῆσαν τῷ ἑαυτοῦ ἰταλῆα τὸ χρυσίον τὸ τοῖς στρατιώταις ὁρῶσιν ἐν ἰδίῳ αἰῶνι:* deinde Hadrianus: tum Antoninus Pius, ut Spartianus scribit: & Alexander Severus, teste Lampridio. Ab hoc auro coronario distinguenda sunt coronæ auræ, quæ olim liberæ Rep. Prætoribus aut Consulibus dabantur à Regibus ac provinciis & civitatibus liberis ad ornamentum triumphi, quod aurum postea in ærarium referebatur. Sed cūm Imperatorum avaritiæ & cupiditas civitatibus damno maximo esset, Piso legem tulit, ne aurum coronarium nisi decreto triumpho decerni à civitatibus, & ab Imperatoribus accipi liceret, ut ait Cicero in Pisonem. Valef.

ⁿ *Remissa debita multa dunt congesta.*] Idem prædicat de se Julianus in Misopogone: *ἀλλὰ σὺς τῶν ἰλλέμασιν ἀνίται πασι ἢ εἰς ἑμῶν εἰσφορῶν τὸ πῆμπερ.* Sed præter indulgentiam reliquorum, etiam quinta pars sollemniū tributorum omnibus remissa est. Exstat etiam Epistola Juliani 47. ad Thracenses, quæ eis tributorum reliqua usque ad Indictionem tertiam remittit. Quæ cūm ita sint, quo modo conciliari possint cum iis, quæ in lib. xv. dicta sunt, equidem non video: sic enim de Juliano ibi loquitur Marcellinus: *Id eum ad usque imperii finem scimus utiliter observasse, ne per indulgentias, quæ appellant, rei tributarie concederet reliqua.* An dicemus hic loqui Marcellinum de reliquis non tributorum, sed aliarum præstationum, puta chrysfargyri: quod confirmat lex 50. Cod. Th. de Decurion. Idem.

^o *Æquata fisci jurgia cum privatis.*] Ut scilicet quoties inter fiscum & privatum his esset, æquo jure uterque ageret, nec fisci causâ potior haberetur. Fecerat id Trajanus, de quo Plinius in Grat. actione sic dicit: *Dicitur actori atque etiam procuratori tuo, In jus veni.* Et mox: *Sors & urna fisco judicem assignat: licet rejicere, &c. Eodem foro utuntur principatus & libertas. Quæ præcipua tua gloria est sæpius vincitur fisco, cujus mala causa nunquam est nisi sub bono Principe.* Idem.

^p *Vestigalia civitatibus restituta cum fundis.*] Vestigalia sunt portoria & hujuscemodi reditus, qui concessione Principum civitatibus relicti sunt ad restaurationem operum publicorum, & ad alias necessitates. Sic Alexander Severus, teste Lampridio, vestigalia civitatibus ad proprias fabricas deputavit. Itaque & legata quæ civita-

αἰς ἀπωλόμεθα. Vulgi plausibus lætus, laudum etiam ex minimis rebus intemperans ⁸ appetitor, popularitatis cupiditate cum indignis loqui sæpe adfectans. Verumtamen cum hæc essent, æstimari poterat, ut ipse aiebat, vetus illa Justitia, quam offensam vitiiis hominum Aratus extollit in cœlum, eo imperante relisse rursus ad terras, ni quædam ad arbitrium agens, interdum ostenderet se dissimilem sui. Namque & jura condidit non molesta, absolutè quædam jubentia fieri vel arcentia, præter pauca. Inter quæ erat ⁹ illud inclemens, quòd docere vetuit Magistros Rhetoricos & Grammaticos Christianos, ^c ni transissent d numinum cultum. Illud quoque itidem parum ferendum, quòd ^d municipalium ordinum cœtibus patiebatur injustè quosdam adnecti, vel peregrinos, el ab iis confortiis ^e privilegiis aut origine longè discretos. ^f Figura talis utique membrorum. Mediocris erat staturæ, capillis tamquam pexisset mollibus,

8 *Mf. & potiore.* 9 τὸ illud deest vulg.

[b οἱ αἰτικοὶ βοῶσ μαρκῶν τῶν καίσαρι. ἀν συκρησεως, ἡνπερ ἀπωλόμεθα.] Johannes Georgius prævius, vir optimus etque doctissimus, mihi Trajecto aravorum scripsit mense Maio anno M. DC. LXXX. ut rursus constet, legendum sibi videri.

Οἱ δὲ καὶ εἰς Μάρκου τοῦ Καίσαρι χαίρειν.
Αἰτῆ ἡνικῆς, ἀμυγρὸ ἀπωλόμεθα.

Adidit, huic voto non dissimile alterum commemorari Seneca in libri 117. de beneficiis capite xxvii. ἀμυγρὸν αἰδὲ AEolicè dicitur pro ἡμῖς: sed cum in codicibus vscis omnibus Græca hæc scripta reperiantur, ita ut fratre olim meo sunt edita; nihil mutandum: nihil edendum puto, ne temeritatis accuser, si à codicibus insentientibus sine causa recessero, quorum auctorem plurimi faciendam esse nemo nescit. Verum quidem stare nihil necesse est. Ingeniosa tamen est amici rstri conjectura: cui libenter acquiescerem, ni contrarium codicum obstaret.] *Vales.*

^c Ne transirent numinum cultu.] Hæc quidem ut à S. Gelenio sunt edita, sensu omni carent. Causa enim cr Julianus Christianos Professores publicè docere vetit, non ea fuit, ne ipsi transirent à numinum cultu: n̄ de discipulis eorum id intelligatur. Sed cum in Mf. Regio, * Tol. * [& Colb.] & in Editione Rom. sic ribatur hic locus, ne transissent numinum cultu: non tbitavi quin ita corrigendus esset ut edidi, ni transissent a numinum cultum. *Vales.* Iam Rittershusius in lib. 1. & rar. Lectio. 19. de suo publicavit ni transissent ad numinum cultus. Gron.

^d Mura. ordinum cœtibus pat. injuste quosdam adnecti.] Erat certè Julianus non sine causa in Curiarum favorem propensior. Quippe plerique earum onera subfugientes, alii ad militiam transferant; alii ut Senatoris urbis Romæ aut Constantinop. ficerent ambierant, v docet Libanius in Orat. funebri p. 256. Plerisque etiam Constantius immunitates & vacationes civillum munerum concesserat, quas Notarii & Eunuchoi (quico imperante plurimum potuere) pretio accepto vende-

bant, teste ibidem Libanio. At Julianus lege lata cunctos sine discrimine ad Curias revocandos esse statuit: quo facto Curie quæ antea vacuæ erant, vix jam multitudinem introeuntium capiebant. τὸ γὰρ δὴ πολλῶν ἐπιπέων ἄξιον ἐπιτο γέγραμα, τὸ δὲ πᾶσι ἀνδραγῖς βουλοῦ καλῶν, καὶ μηδὲν ἕχοντα ἰχθὲρῶν εἰς ἀρετῆν, εἰς γὰρ εὐεῖαν, ἔτω τὸ πρὸς γυμνασίου ἀρετῆς, &c. ait Libanius Id est: Etenim dictum illud summum laudibus dignum, omnes ad Curiam retrahendos esse, & qui nihil cause ad immunitatem suam afferrent, albo inscribendos esse, adeo cuncta restituit, &c. Illud tamen minimè ferendum erat, quòd ad Curiarum favorem nimis propensus, injustè plures muneribus publicis adnectebat, ut testatur Marcellinus in lib. 21. cap. 12. adeo ut agrè sub eò à Curialibus quisquam aperitus, licet privilegis, & stipendiorum numero, & originis penitus alienæ firmitudine communis, obtineret æquissimum. ut idem scribit in lib. 22. cap. 9, qui locus cum hoc, quem nunc præ manibus habemus, componi debet. Adeo hic præne ad verbum cuncta repetit, quæ illic commemoraverat. *Vales.*

^e Privilegiis aut origine.] Inter cetera Clericos Christianos, quibus Constantinus & Constantius vacationem civilium munerum concesserant, ad Curiam revocavit. ut scribit Sozomenus in lib. 5. cap. 5. Exstatque lex ipsa Juliani in Cod. Th. de Decurionibus. *Idem.*

^f Figura talis utique membrorum] Hæc est scriptura omnium librorum: quæ tamen an à Marcellini manu sit, dubito. De Constantio sic dixit in fine lib. xxi. *Figura tali sitaque membrorum.* Unde hic quoque ita legendum videtur. Certè alterutrum in alterum referendum erit. Porrò Julianum sic describit Gregorius Nazianz. Episcop. in Julian. Orat. 2. pag. 306. ἰδιώτης ἐδέξατο μοι Συναγωγῆν εἶναι χαίρειν, ἀνὴρ ἀπαγῆς, ἀμφοὶ παλαιῶν καὶ ἀνασκητικῶν, ὁρθολογῆς, καὶ περιεργῆς, καὶ μακρῶν βλεπόντων. πόθως ἀστράδην καὶ μετακλάσειν, μικρὸν ἔβρον πῶν καὶ παρεστῆσι, παρεστῆσι χρηματικῶν καὶ ἑλάστοι τὸ αὐτὸ φέροντες, γέλαστος ἀκραιψῆς τε καὶ βραχυματώδεις, νεύσεις καὶ ἀνανεύσεις ἄν ἔδει λόγῳ. λόγῳ ἰστορῆσθαι καὶ κερδῆσθαι πῶν μῆτι, ἐρατῆς αἰσθητικῆς καὶ ἐκωῆτος, ἄπειρεῖς ἔδν τῶν ἀμεινῶν, ἀλλήλων ἐπιμαρτυρεῖν καὶ ἐκαστῶν ἰδιωτικῶν περιεργῆς παρῆσθαι. Landolf. Sagax in

hirsutâ barba in acutum desinente vestitus, ^f venustate oculorum micantium flagrans, qui & mentis ejus angustias indicabant, superciliis decoris, & naso rectissimo, ore paullo majore, ^h labro inferiore demisso, opima & incurva cervice, humeris vastis & latis, ab ipso capite usque unguium summis tates liniamentorum recta compage, unde viribus valebat & cursu. Et quoniam cum obtrectatores novos bellorum tumultus ad perniciem rei communis insultant concitasse: sciant docente veritate perspicuè, non Julianum, sed Constantium ardores Parthicos succendisse, ⁱ cum Metrodori mendaciis avidi acquiescit, ut dudum retulimus ^k plenè. Unde cæsi ad internecionem exercitus nostri, capti militares aliquoties numeri, urbes excisæ, rapta munimenta vel diruta, provinciæ gravibus impensis exhaustæ: & ad effectum tendentibus cuncta pctebantur à Persis adusque Bithynos & litora Propontidis. At Gallis bellorum tenore gliscente, diffusis per nostra Germanis, jamque Alpibus ad vastandam Italiam perumpendis, ^l multa & nefanda perpessis hominibus: ^m nihil præter lacrimas supererat & terrores: ubi & præteritorum recordatio rat acerba, & expectatio tristior impendentium. Quæ omnia juvenis iste: occiduum plagam specie Casaris missus, Regesque pro mancipiis agitando ignobilibus, cuncta pæne mirâ dictu celeritate correxit. Utque Orientem parvum diu recrearat, adortus est Persas, triumphum exinde relaturus & cognomen

1 Steph. nihil multa. 2 rē nihil Steph. deest.

in Historia Miscell. lib. xi. *Corpore validus quidem, sed brevis fuit, barba proluxa, oculi currentes huc illucque directi. Quæ ex integro Sex. Aur. Victoris codice deumpta videntur: nam deesse apud eum quædam, collatione cum Sagace facta, aperte patebit. Lindenbr.*

f *Venustate oculorum micantium.*] Mamertinus in Gratiarum actione de Juliano loquens, *micantia sideris ignibus lumina.* Valef.

g *Mentis ejus angustias indicabant.*] *ir. argutias ind.* Lindenbr.

h *Labro inferiore demisso.*] Sic in Editione Rom. legitur. Sed huic scripturæ multum anteponenda est codicis Regii, & Val & Fauch. scriptura, quam etiam Accursius in Editione sua restituit, *labro inferiore demisso:* [in Colbert. l. i. dimisso:] Certè in veteribus nummis Juliani etiamnum apparet, labronem eum fuisse. Eodem autem modo loquitur in Eunucho Terentius:

Incurvus, tremulus, labiis demissis. Valef.

i *Cum Metrodori mendaciis avid. acquiescit.*] Metrodorus quidam Philosophus Constantini M. temporibus orbis perlustrandi gratiâ ulteriorem Indiam penetrasse dicitur. Cùmque ad Brachmanas venisset, frugalitatis & continentiæ causâ, & quia molas aquarias & balnea prius illis ignota fabricarat, ab iis dilectus, cùm in adyta templorum religionis specie introire permetteretur, multos lapillos unionesque subripuit. Multas quoque ingenis pretii gemmas à Rege Indorum accepit, quas Con-

stantino Regis nomine offerret. Igitur cùm Byzanti reversus, hæc omnia Constantini non Regis Indorum sed suo ipsius nomine obtulisset, admiranti gemis Principi, se longè plura terrestri itinere præmissis exit, sed a Persis cuncta esse direpta. Quibus auditis Constantinus litteras ad Saporem paullo avidius & asperdedit, quibus lapides & cetera Regis Indorum munus ad se quamprimum remitti flagitabat. Sed Sapor acceptis litteris cùm nihil respondisset, pax eam ob causam in Rom. & Persas soluta est, ut scribit Georgius Cedrenus in Chronico, anno xxxi. Constantini M. cui unieptionem hujus loci debemus. Ejusdem Metrodori Philosophi meminit Rufinus in lib. 1. Appendicis cap. 9. & eo Socrates atque Sozomenus. Hieronymus denique Chronico: Anno 24 Constantini, *Metrodorus*, ait *Philosophus agnoscitur.* Suspicio autem hunc esse Metrodorum, qui Cyclum feriarum quem *iopracibus* Græci vocant, conscripsit, de quo Photius in Bibl. *Idem.*

k *Vindictæ sti ad ind. exitum ubi nostri.*] Hunc locum primus excudit Gelenius, qui in Editione Rom. codice Regio * ac Tolos. legebatur hoc modo: *Vindictæ sti ad indignationem exercitus nostri, &c.* [In Ms. Colb. *plena vindictæ sti ad indignationem exercitus nostri, &c.*] Ego v. longè minori audacia locum pristino nitenti restitui mihi videor. Certè emendationem nostram magnop. confirmat alter locus lib. 22. cap. 12. *Sciens & audientem asperrimam per l. x. ferme annos inuisse Orientem & direptionum monumenta servissima, ad internecionem exercitibus nostris sepe deletis.* Idem.

si consiliis ejus & factis illustribus decreta cælestia congruissent. Et cum sciamus experimento , adeo quosdam ruere improvidos , ut ¹ m bella interdum victi , & naufragi repetant maria & ad difficultates redeant quibus succubere sæpissime , sunt qui reprehendant paria repetisse Principem ubique victorem.

C A P. V. Nec fuit post hæc lamentis aut fletibus locus. Corpore enim curato pro copia rerum & temporis , ut ubi olim ipse statuerat conderetur : principio lucis secutæ , quæ erat quintum Kal. Julias , hostibus ex omni latere circumfusus , collecti Duces exercitus , advocatisque legionum Principiis & urmarum , super creando Principe consultabant. Discisisque studiis turbulenti- is, Arinthæus , & Victor , & è palatio Constantii residui , de parte sua quem- lamabilem scrutabantur: contra Nevitta , & Dagalai-phus , proceresque Gal- borum , virum talem ex commilitio suo quæritabant. Quæ dum ambiguntur , ulla variante sententia , ⁿ o itum est voluntate omnium in Sallustium : eoque aufante morbos & senectutem , honoratior aliquis miles advertens destinatus eluctantem : *Et quid ageretis , ait , si illud bellum vobis ³ curandum commi- sset absens , ut sæpe factum est , Imperator ? nonne posthabitis ceteris militanti- bus instantibus ærumnis eriperetis ? Id nunc agite : & si Mesopotamiam videre li- uerit , utriusque exercitus consociata suffragia legitimum Principem decla- abunt.* P Inter has exiguas ad tantam rem moras , nondum pensatis sententiis ,

3 Ita mf. In vulg. *ad curandum* deest.

1 *Bella interdum victi , & naufragi repetant maria*] Alp. Servatus in Carmine de Spe ;

*Naufragus hac cogente natat per fœta procellis
Æquora , cum merfas viderit ante rates.*

Captivus duras illa solante catenas

Perfert , & victus vincere posse putat. Lindenbr.

m *Bella interdum victi , & naufragi repetant maria.* J x Seneca lib. 1. de Beneficiis cap. 1. hæc translata sunt.

enim Seneca: *Adeoque adversus experimenta pertinaces mus , ut bella victi , & naufragi maria repetamus.* Simi- est illud Ovidii in lib. 1. de Ponto , Eleg. 6.

Saucius ejurat pugnas gladiator , & idem

Immemor antiqui vulneris arma capit.

Nil sibi cum pelagi dicit fore naufragus undis :

Et ducit remos quâ modò navit aquâ.

de Aristotelem in Rhet. ex his autem apparet , hunc cum sic corrigi debere : *Et cum sciamus adeo adversus experientia quosdam , &c.* præsertim eum in Ms. Reg. & Colb.] * ac Tolof. * & in Editione Rom. legeba- r. *adeo experimenta quosd. &c.* Valef.

n *Itum est voluntate omnium ad Sallustium*] Non post liani è terris digressum , sed Joviani , purpuram Sal- stio oblatam Zosimus ait in extremo. lib. 111. * & Zo- ras in Joviano pag. 25 * Lindenbr.

o *Itum est voluntate omnium in Sallustium.* J At Zosi- us , & cum eo Zonarar , non tunc temporis , sed post Joviani Aug. mortem omnium consensu delatum esse

Sallustio narrat : quod quidem ipse senectutem causatus constantianimo recusavit : filio verò quòd adhuc is junior esset , deseri noluit. Eumdem Zosimus opti- mum & eminentissimum virum temporis sui verè nomi- nat. Quid enim præstantius ad laudem , quàm ab omni- bus uno consensu dignum Imperio existimari ? Quod contrà magni animi illustrius argumentum est , quàm Imperium , quod ceteri ferè omnes per ignes & gladios raprum ibant , id sibi ultro delatum aspèrari ? Quantum autem vir fuerit , præter jam dicta , abundè declarat testi- monium Nazianzeni in *επιστ. 1.* his verbis : *φασι τιν δια ταυτα κη τὸν πτωχὰυτα ἔπαρχον (Ἰουδαια γδ ἀνδρα ἑλληνα μὲ πῶ ἑρπονείαν . ἢ τέρπον ἢ ὑπὲρ ἑλληνα κη κη τὸς ἀείδους ἢ πάλαι κη νῦν ἑπανιμάχιον)* &c. Eumdem Phœnicem vocat Libanius in Orat. Consulari pag. 236. quod ut Achillem Phœnix , sic ipse Julianum præceptis imbuerat. *Valef.*

p *Inter has exiguas ad tantam rem moras*] Itaque quanto subitanea magis hæc ad sublime culmen evectio Joviani , tanto ab omni quoque subdola machinatione remotior , nemine gratia vel donis corrupto. Themistius Euphrad. in Oration. ad Jovian. *Οι ἡμίτεροι ἡγοροῦσι κη Στρατιωτῶν κη τῶ σώματι ἀρχιστράτην πῶ ἢ ψυχῆς περιεχίταται , κη ἀπέπλευαν . κληρονόμον ἢ ἀκεργιδῶν ἢ κληρονόμον ἢ ἀρετῆς . κη ταυ τὰ ἴκ ἐν κολλῆ , κη ἐν εἰρήνῃ , κη ἐν ἐπιδιδόντι τῶ καρῶ διασπείρας , κη ἀθρηγγεῖας , κη δικαιοσύνης , ἀλλ' ἄς ἐν ἀμῶν ἢ εὐδῆς , ἐν τοῖς ἔξ- ρεσι , ἐν τοῖς δόρασι φέροντι τὰς ψῆρας , ἀσθμακτων γυμνασι , ἀκατασκήαστον χειροτονείαν , ἡὲ ὁ καρεῖς ἐψηκίκετο , πῶς ἡὲ χρεῖα ἔχειρα γάρχει . κη , τὸ γὰρ ἐστὶ θαυμασιώτερον , ἐν ἐκκαρπῶ ἡσπασεῖο , ἡὲ τῶ Ρωμαίων ἡλις , ἡὲ τῶ Ρωμαίων ἀρχῆς.* Vid. Gregor. Nu-

tumultuantibus paucis, ut in rebus extremis sæpe est factum, Jovianus electus Imperator, 4 Domesticorum ordinis primus, paternis meritis mediocriter commendabilis. Erat enim 5 Varroniani notissimi Comitis filius, haud dudum post depositum militiæ munus ad tranquilliora vitæ digressi. Et confestim indumentis circumdatus principalibus, subitoque productus è tabernaculo, per agmina jam discurrebat proficisci parantia. Et quoniam acies adusque lapidem quartum porrigebatur, antesignani quosdam clamare Jovianum audientes Augustum, eadem multo magis sonabant: gentilitate enim propè perciti nominis 6 quod una littera discernebat, Julianum recreatum arbitrati sunt deduci magnis favoribus, ut solebat. Verum cum incurvus ille visus & longior adveniret, suspicati quod acciderat, in lacrimas effusi sunt omnes & luctum. Quos si gravis quidam æquitatis 7 spectator in ultimo rerum spiritu factum criminatur improvidè: nauticos idem jultius inculcabit, amisso perito navigandi magistro, sævientibus flabris & mari, 8 quod clavos regendæ navis cuilibet periculo commiserunt. 9 His ita cæco quodam judicio fortunæ peractis, Jovianum signifer, quos Varronianus rexerat dudum, cum novo dislidens Principem etiam tum privato, ut patris ejus obtrectator immoderatus, periculum ex inimico metuens jam communia supergresso, 10 discessit ad Persas: ac datâ dicens copiâ quæ sciret, docet Saporem jam propinquantem, extincto, quem verabatur, turbine concitato calorum ad umbram Imperii Jovianum adhuc Protectorem adscitum, inertem quemdam & mollem. Hoc ille audito, quod serper trepidis votis expetebat, & inopina prosperitate elatus, multitudine exilio equitatu adjuncta iis qui dimicare nobiscum, celeri disposuit gradu a minis nostri invadi terga postremi.

CAP. VI. Quæ dum ultro citroque ordinantur, hostiis pro Joviano 6 etisque inspectis pronuntiatum est, eum omnia perditurum, si intra vallum mansisset ut cogitabat: superiorem verò fore, profectum. Proinde egredi jacœptantes adoriuntur nos elephantis præviis Persæ: ad quorum fremitum cessumque terribilem equis inter initia turbatis, & viris, 7 Joviani & 8 He

4 Ms. peccator. 5 rē quod Ms. deest. 6 Ms. extitit. que. 7 Al. Herculanii.

zianz. in Julian. Orat. 2. Lindenbr.

9 Domesticorum ordinis primus.] Eutropius in lib. ult. Jovianus, ait, qui tunc Domesticus militabat, &c. Hieronymus in Chronico: Jovianus ex Primicerio Domesticorum Imp. factus est. Themistius in Orat. Consulari ad Jovianum, αἰχμοσιζοῦ ἑστρατευτῆς ἰταρῆς ἢ ἀνορχήτρον. [Primicerius & primus unum idemque est. Sic Stephanus Primicerius Martyrum ab Augustino, & Petrus Primicerius Apostolorum à Baldrico dictus est.] Valef.

10 Varroniani notissimi Comitis filius.] Zonaras: Ἰπποκράτης ἰστανῆς τῆς αὐτοκρατορίας ἀρχιστρατηγὸς τῶν ἰουλιανῶν, ἦν ἑβραῖος

ἰουλιανὸς χερματιστῶν ἠρίων. Jovianus communis consilii ad Imperium electus, tunc Tribunus, Varroniani Comitis filius. Domesticorum cum Comitum fuisse prodit Zonarus Idem

11 Quod una littera discernebat] Litera nimirum O. I. L. facti n transposita. Unde error Pomponii Latii patet, Jovianum scribendum autumantis. Lindenbr.

12 His ita cæco quodam judicio fortuna peractis] Refert ad illud, quod Constantinus Imp. dicere solitus, Imperatorem esse Fortune est, Lampridius in Hellogab. Idem v. Discessit ad Persas.] De hoc transfuga, qui in necem Persis nuntiavit, Libanius de vita sua pag. 5. Valef.

13 Joviani & Herculanii.] A Diocletiano Jovi &

D . N . IOVIANVS . P . F . AVG .

culiani y occisis belluis ⁸ paucis, cataphractis equitibus acriter restiterunt. Deinde legiones Joviorum atque Victorum laborantibus suis ferentes auxilium, elephantos duos straverunt cum hostium plebe non parva: & in lævo proelio viri periere fortissimi, z Julianus, & Macrobius, & Maximus legionum Tribuni, quæ tunc primas exercitûs obtinebant. Hîsque sepultis ut rerum angustix permiserunt: prope confinia noctis cum ad ^a castellum Sumere nomine citis passibus tenderemus, jacens Anatolii corpus est agnitum, quod tumultuariâ operâ terræ mandatam est. Hîc & milites sexaginta cum Palatinis recepimus, quos in munimentum Vaccatum confugisse retulimus. Secuto deinde die pro captu locorum reperta in valle castra ponuntur, velut murali ambitu circumclausa, præter unum exitum eundemque patentem, undique in modum mucronum præacutis sudibus fixis. Hôcque viso, è saltibus nos hostes diversitate telorum, ac verbis turpibus incessabant, ut perfidos & lectissimi Principis peremptores: audierant enim ipsi quoque referentibus transfugis, rumore jactato incerto, Julianum telo cecidisse Romano. Ausi denique inter hæc equitum cunei, portâ perruptâ Prætoriâ, prope ipsum tabernaculum Principis advenire: occisis multis suorum & vulneratis, vi repulsi sunt magna. Egressi exinde, proxima nocte ^b Charcham occupavimus locum: ideo tuti, quòd riparum aggeribus humanâ manu destructis, ne Saraceni deinceps Assyriam persularent, nostrorum agmina nullus ut antè vexabat. Cùmque his Kal. Juliis sta-

⁸ Ms. paucis & caraphractis.

--- Nabateo bellua saltu.

Maximiano Herculo ita dicti, ut testatur Vegetius in lib. i. Victor. Huic post à cultu numinis, Herculi cognomentum accessit, ut Valerio Forvii: unde etiam militarium auxiliis in exercitu præstantibus nomen impostum. De islem Sozomenus in lib. 6. cap. 6. Erant etiam Iovii & Herculii indidem appellati, de quibus Suidas in *islem*, & Notitia Imperii Rom. *Vales*.

Quintus Curtius libro 10. pagina 340. *Elephantis in conspectu totius exercitus objicit: omnesque belluarum pedibus obruti sunt.* * Arnobii hæc verba multos hætenus exercitatos habuere, libro VII. --- *Camelos, belluas, leones, & quod quisque non intellexit, continuo mutare voluit. Sed ne facile novis absurdissimisque emendationibus locum demus, per belluas interpretari possumus, (nec enim de elephantis intelligendum, quippe quos statim nominarat) * hyænas: ut in Gloss. Ταυρα ζών, bellua. Sic apud Capitolin. in Gordiano tertio: Leopardi mansueti xxx. belbi, id est hyæne x. Legendum, *Belluæ, id est, hyæne.* Quæ cum de marinis montisris intelliguntur, pistrices notant. Glossar. *Bellua, Kūr*; & alibi, *Kūrīs, Pistrice de belua.* Item, *Bellua marina, Kūr*; ut Suetonius in Nerone, cap 12. *Exhibuit naumachiam marinis aquis, innantibus belluis.* Lindenbr.*

y *Occisis belluis paucis*] *Belluæ* hic elefantes sunt, ut pud Q. Curt. lib. v. 11. *Bellua instincta rabie nondum saeva invehatur ordinibus, donec rector belluæ Regem compexit fluentibus membris, ommissisque armis vix comptemnentis, tum belluam in fugam concitat.* Idem post pauca: *Undique & in pedibus & in ipsum Porum tela congesta sunt, vis tandem gravatus labi ex bellua cepit. Indus qui elefantum vegebat, descendere eum ratus, more solito elephantum procumbere jussit in genua.* * Silius Italicus lib. 16.

z *Julianus, & Macrobius & Maximus*] Non Maximum, sed Maximianum hunc vocat Zosimus lib. 111. *ἀπὸ θανόν τῆς Ρωμαίων πρὸς λοχαγοῖ, γενναίους ἀγωνιστάς, Ἰουλιανὸς, ἡ Μαξιμιανὸς, ἡ Μακροβίου.* Idem.

Multa virgo terra, ac sonipes, ac bellua terror Bellorum, nec non Marti delecta juvenus.

a *Castellum Sumere*] Zosim. *Σέρμα τὸ ὄρηον.* Idem.

Errius Altihsidor. in Vita B. Germani lib. 5. cap. 52.

b *Charcham*] Sic Gelenius quidem edidit. At in Editione Aug. *Charcham*, in Regio codice *Charcham* scriptum inveni: in Editione Romana *Chartam*: [in Ms. tamen Colbertino *Charcham*.] *Vales*.

- - - Mox Alpina tepores Sensit, Mauræ ducem veheret cùm bellua luscum.

Quod Juvenalis imitatione dictum est, Sat. x.

Cùm Gætula ducem portaret bellua luscum.

Juvenal. Sat. xi.

diis xxx. confectis, civitatem nomine ^c Duram adventaremus, fatigatis ju-
mentis, vectores eorum novissimi pedibus incedentes, à Saracena multitudine
circumsepti protinus interissent, ni expeditiores turmæ nostrorum opem labo-
rantibus attulissent. Hos autem ^d Saracenos ideo patiebamur infestos, quòd sa-
laria muneráque plurima à Juliano ad similitudinem præteriti temporis accipe-
re vetiti, questúque apud eum, solùm audierant, Imperatorem bellicosum &
vigilantem ferrum habere, non aurum. In hoc loco Persarum obstinatione tri-
tum est quatrimum. Nam progredientes nos sequebantur crebris lacesitioni-
bus retrahentes: cùm staremus ut pugnaturi, gradum sensim referentes, moris
diuturnis excruciabant. Jamque (ut solent extrema metuentibus etiam ficta
placere) famà circumlatà, fines haud procul limitum esse nostrorum, exerci-
tus vociferans immodestè, dari sibi copiam transeundi Tigridis flagitabat. Qui-
bus oppositus cum rectoribus Imperator, tumentémque jam canis exortu sive
ris amnem ostendens, ne se periculosus committerent gurgitibus exorabat: nan-
di imperitos adferens esse complures, simulque adjiciens, hostiles manus hinc
inde margines superfusi fluminis occupasse. Sed cùm hæc sæpe congeminando
refragaretur incassum, milésque conclamans magno contentionis fragore mi-

^c *Dura.*] Civitas est trans Tigrim sita, cujus me-
morat Polybius in lib. 5. pag. 394. Differt à Dura Me-
sopotamice civitate, de qua superius notavi. *Fales*

^d *Saracenos ideo patiebamur infestos, quòd salaria, &c.*] Non tam hostis terrore, quam prudenti consilio factum
arbitror, quibus tributum retro temporibus impera-
bant, illis ipsis id Romani Principes annuatim ut pen-
derent, pacemque pecunià emercentur. Sic Hadria-
nus Imp. à multis Regibus pacem redemit, ut inquit Spar-
tianus. Gallus quoque Imp. Scythas, post Philippopolim
captam stragesque innumeras, à finibus hoc pacto po-
tius, quam armis expellere maluit. Zosimus lib. 1. τὰ τ'
αἰμαίνας ἢ βαρβαρίαν αἰχμήν ἐν ἀλάμην. Οὐ γὰρ μόνον ἰσπανοὶ δέν
αὐτοῖς τὰ οὐκ ἐπιβληθέντες μετὰ τῆς εἰσῆς ἰσπανοῦ, ἀλλὰ καὶ χρι-
σθάνων τὴν μίτρονίαν ἐκαστὴν χορηγῶν ἐπιχίστε. * Scythis ta-
men iterum negavit Valens Imp. Vid. Themist. Euphrad.
Orat. 3. ad Valentem p. 216 * De Persico fœdere ita
Procopius Persicor. lib. 11. pag. 62. Δέν τούτω βασιλεὺς
τακῶς τὴν φέρειν ἐπιτεροῦν Πέρσης. Οὐτὼ γὰρ αὐτοῖς ἐστὶ τὴν εἰρηλίαν
Πέρσαι βέλων ἔχουσι. * B. Valerianus Episcop. Hom. xii.
pag. 147. Partem constat esse victorie, prælium oblato auri
pond re redemisse. * Sic cum Attila Hunnorum Rege
dexteram renovantes Romani, hoc etiam jurare sustinuerunt:
ἐφ' ἃ τὴν εἰρήνην ἢ διαθήσει τὰς ῥωμαίων ἐπιλακτοῖαν ἀπὸ τῆν
χρυσῆς, ἢ τὴν ἐκαστὴν τακτικῶν οὐδὲ βασιλῆων τῶν βασιλείων Σα-
ρῶν. Pricus Rhet. in Eclog. legat. Similia de Gothis le-
gimus. Ad quorum exemplum cùm Carpi etiam stipen-
dium peterent, Julius Menophilus Mœtiæ Dux graviter
respondit, quòd Imperator Rom. gentibus extraneis
beneficiat, non necessitatis id esse aut ex alterius arbitrio
debitum, sed indigentibus ad vitæ subsidia munus gra-
tuum: ὅτι διὰ τὴν εἰρήνην πολλὰν χρυσῶν κέρειν ἔχει, καὶ τοῖς

δουλοῖς αὐτῶν χαρίζεται. Petrus Mag. in Eclog. legation
pag. 16. Exsistere enim interdum cordatiores & Marti
virtutis servantes Duces, qui ferro potius, quam auri
quietem querere oprarunt. Ut à Juliano egregiè hoc
loco dictum, Imperatorem bellicosum & vigilantem fer-
rum habere, non aurum. Qua eadem animositate freti
tributum quoque Saracenis negavit uti & Justinus Jun
Avaribus & Persis. Historia Miscil. lib. xvi. *Impendebat
Romanorum Imp. per singulos annos quingentas libras auri
ut castra, que loco proxima erant, Persæ custodirent, &
ingressæ gentes utramque: Rom. destruerent; communibus
que sumptibus castella muniebantur. At verò Justinus pe-
cem dissolvit, asserens opprobrium esse, Persis solvere ir-
bita Romanos.* Corippus lib. 111.

--- lituosque mudi contumque minatur
Gens Avarum, ni pasta damus? Terrore putatis.
Id nostrum fecisse patrem? miseratus egenis
Et profugis quòd dona dedit. Pietate regendi
Hoc facimus, grati que dari provisa jubemus.

Quæ verba non multùm abtundunt à Menophili moc
laudato dicto. Sicque sine more tempora nostra cali-
miantur, qui quòd Barbaris stipendium & munera in-
terdum damus, insolens putant, atque infra majestate
imperantis indignum. Cum vel hinc scire possint, nil
nunc agi, quod non actum sit priùs: præstareque non
numquam, honesta lege quòd fiat, auro quam feri
hostis impetum frangere, & à finibus propullare. * Si-
rum atque prudens Theodorici Regis dictum: *Quid intus
est, auro an ferro adversarior. m. animos inclinemus? obs-
isse quòd mentes captat hostis, vicisse est: oculum esse, super-
ri: apud Ennodium Episc. Trajaneus in Vita Epiphani*
pag. 399. * Lindenbr.

naretur extrema, e id imperatur ægerrimè, ut misti cum f Arctois Sarmatis Galli annem primi omnium penetrarent: ut his magnitudine fluentorum abreptis, residuorum pertinacia frangeretur; aut si id perfecissent innocui, transitus fidentior tentaretur. Electique sunt ad id negotium habiles, qui maxima præ ceteris flumina transmeare in regionibus genuinis à prima pueritia sunt instituti: & cum latendi copiam nocturna quies daret, tamquam è transfenna simul p emissi, spe citius ripas occupavere contrarias: Persarumque conculcatis pluribus & truncatis, 1 quos loca servare dispositos securitas placido vinxerat somno, efficacis audaciæ signum elatis manibus 2 contortisque sagulis ostendebant. Hoc longè conspecto, ardens ad transitum miles eà morâ tantummodo tenebatur, quòd utribus è cætorum animalium coriis coagmentare pontes architecti promittebant.

CAP. VII. Quæ dum vanis conatibus agitantur, Rex Sapor & procul abens, & cum propè venisset, exploratorum perfugarumque veris vocibus docebatur fortia facta nostrorum, foedas suorum strages, & elephantos, quot nunquam Rex antè meminerat, interfectos: exercitumque Romanum continuis laboribus induratum, post casum gloriosi rectoris non salutis suæ, ut memorabat, consulere, sed vindictæ, difficultatèque rerum instantium aut victoriâ summâ, aut morte memorabili finiturum. Ob quæ reputabat multa & formidanda: diffusum abunde militem per provincias, levi tessera colligi posse: expertus & sciens populum suum post amissam maximam plebem ultimis erroribus deformatum: simul comperiens in Mesopotamia relictum haud multo minorem exercitum. Quæ super omnia, hebetarunt ejus anxiam mentem utio parique natatu quingenti viri transgressi tumidum flumen incolumes, custodibusque confossis, reliquos consortes suos ad similem fiduciam concitantes. Hæc inter cum neque pontes compaginari paterentur undæ torrentes, & abumptis omnibus quæ mandi poterant utilibus, exacto miserabiliter biduo:

9 Ms. emissis peritius. 1 Al. quos. 2 Steph. peritoris.

e Edicit Imperator ut sist. Agmen & ass. nare Galli.] hæc omnia ex depravatione P. Castelli nata sunt, quam in Editione Rom. sic legeretur: Id Imperator ut mixti cum Arctois Sarmatis Galli, &c. ita emendavit ut dixi. Sed in codice Vaticano & Fauch. hoc modo legitur: Id Imperator ægerrimè ut mixti cum Arctois Sarmatis Galli, &c. In Tolos. autem legitur, ut mixti cum Arctois Sarmatis Galli, &c. * [In Colb. Id Imperator ægerrimè, ut mixti cum Arctois armatis Galli, &c. Ego vero codicis legi scripturam amplexus sum, non quòd eam veram fuis Auctoris scripturam, sed quòd meliorem & platiorem ceteris esse existimarem. Ac videtur pro Sarmatis

Germanos potius fuisse ponendos, ut elicitur ex cap. 8. Ceterum etiam conjectura nostra hujus loci emendationem adjuvimus. Restitui enim, id impetratum ægerrimè, ut misti cum Arctois Sarmatis Galli, &c.] Valef. f Adsueta nare Galli] Sic Brennus contra Græcos belligeraturus, cum ad Sperchium fluvium venisset, εὖον μύθους τῆς Γαλατῶν ἀπέλειπεν, ἵππου τὸ νῆεν ἠπίσταντο ἐξ αὐτῶν. Pausanias in Phocicis, ubi hæc porro addidit: Οὗτοι μὲν ἔν διαλείψον ἐν τῆνυκτι διὰ νυκτὸς ἀπὸ τῶν ἠμετέρων τὰ πλοῖμα. καὶ τὰ ἄλλα τῶν ὀπλιτικῶν θυμῶς ἐποίητο ἕκαστος ἀπὸ σχεδίας. Patrium hunc nandi usum in Gallobelgis etiam Tacitus in Agricola Vita notat. Et vulgo jam notus est versus Sardonii Apoll. carm. 7.

Cursu Herulus, jaculis Humus, Francisque natatu. Lindenbr.

furebat inedia iraque percitus miles, ferro properans, quam & fame, ignavissimo genere mortis, absumi. Erat tamen pro nobis æternum Dei celestis numen & hi Persæ præter sperata priores, super fundanda pace oratores Surenam & Optimatem alium mittunt, animos ipsi quoque despondentes, quos omnibus pane præliis pars Romana superior gravius quassabat in dies. Condiciones autem ferebant difficiles & perplexas, fingentes humanorum respectu reliquias exercitus redire sinere clementissimum Regem, quæ jubet si impleverit cum primatibus Cæsar. Contra hos cum Sallustio Præfecto^k mittitur Arinthæus & dum deliberatur examinatus quid fieri deberet, dies quatuor sunt evoluti inedia cruciabiles, & omni supplicio tristiores. Quo temporis spatio antequam hi mitterentur³ si exabusus Princeps paullatim terris hostilibus excessisset profectò venisset ad præsidia Corduena, uberis regionis & nostræ, ex eo loco in quo hæc agébantur centesimo lapide disparatæ. Perebat autem Rex obstinatus, ut ipse aiebat, sua dudum à Maximiano erepta: ut docebat autem negotium, pro redemptione nostra,^l in quinque regiones Transfigritanas: ⁴ Arzanæ

³ Ms. si exabusus. ⁴ Ms. Arzanænam.

g *Fame ignavissimo genere mortis*] Hæc vera est lectio, quæ etiam in Ml. reperitur: al. corruptè, *manissimo g. m.* Sup. lib. xvii. *Fame ignavissimo mortis genere tabescentes.* Et lib. xix. *famem ultimam malorum omnium* appellat, ut Dionys. Halicarn. lib. vi. & vii. *ἡ ἀσπίς τῆς ψυχῆς ἡ ἀσπίς τῆς ψυχῆς.* Homer. Odys. 12.

ἡ ἀσπίς τῆς ψυχῆς ἡ ἀσπίς τῆς ψυχῆς.
ἡ ἀσπίς τῆς ψυχῆς ἡ ἀσπίς τῆς ψυχῆς.

* *Quem locum etiam Columella laudat de Rē rustica lib. 2. cap. 2. Teterriam comitem mortis famem vocat, sicut tamen Græcis camenis habemus fidem clamitantibus, ἡ ἀσπίς τῆς ψυχῆς.* G. Pomponius in Epistola ad Senatū apud Sallustium in Fragm. Historiar. pag. 160. *Fame miserrima omnium morte consecutis.* Livius lib. 27. pag. 664. *Fame ac frigore, quæ miserrima mortis genera sunt.* Vid. Senec. de Brevitate vitæ cap. 18. * *Lindenbr.*

h *Persæ præter sperata priores &c.*] Gregorius Nazianz. in Julian. Orat. 2. Zosimus lib. 111. Rufus Fest. in sine Breviarii. *Idem.*

i *Persæ præter sperata priores.*] Astum Sapōtis eum fuisse docet Libanius in Orat. funebri pag. 324. qui consulto nomen pacis iniecit, ut Rom. nilitum animi ea spe decepti minuerentur. Cūmq; Romanos ad pacem omnes propensos esse sensisset, ipsumque ante omnes Principem dulcedine quietis & otii delentum esse: moras cupit necesse, & interrogationibus ac responsis tempus verere, hoc admittendo, illud differendo: eo consilio ut dum crebra legationibus illro cirroque commicant, abimenta Rom. consummerentur. *Vales.*

k *Mittitur Arinthæus.*] Auctor Chronicæ Alexandrini scribit, Regem Persarum Sabnarfacium (sic enim Saporē vocat, cognomento Arfacem) nondum scoperto Juliani interitu, percussum gravi timore, lega-

tum ex Armenia misisse Surenā nomine, qui pace suppliciter posceret. Quam petitionem cum Jovianus beneticissime esset amplexus, Arinthæus Patricius cum summo imperio missus est, de pacis condicionibus cum Surenā tractaturus. Et indutiis tridui datis, tandem pinter Rom. & Persas convenit. *Idem.*

l *Quinque regiones Transfigritanas, Arzanænam &c.*] Zosimus lib. 111. *Συνδεδεῖς ἡ Παρμασία τῆς Βαβυλῶνος ἡ Ἰσθμὸς ἐκείνου τοῦ Περσῆος, ἡ Καρδουῆνα, ἡ Πυλιδία, ἡ Ἀρζανῆνα, ἡ Ἰσθμὸς τῆς Βαβυλῶνος.* Ita mirè variant hoc loco in nonnibus. *Lindenbr.*

m *Quinque regiones transfigritanas.*] Persæ in prælio in Armenia à Galerio Cæsare superati, Mētop tamiam cum quinque regionibus Transfigritanis redderant, ut scribit Rufus Festus in Breviario. Curiam Transfigritanæ dicantur ex regiones, sæpenuē dubitavi. Pleraque enim earum, Romanis quidem eratis Tigrim aut parer ex lib. 21. ubi Sapor trajecto Tigri Efabden in Zabdicena unā è Transfigr. regionibus situ oppugnat. Arzanene quoque trans Nymphium sita e non trans Tigrim, teste Procopio in lib. 1. & 2. Peri & in lib. 3. de adificiis. Ad hæc Corduene à Oriente erat fontibus fluvii Tigris, teste Prolemæo. Quare Romanis in Corduēnem euntibus nil opus erat Tigrim tra cere. Neque Ammianus noster cum ad Jovianum Corduēnam Sarrapan mitteretur, Tigrim se traject dicit in lib. 18. Denique Petrus Patricius in illa pace qu inter Rom. & Persas inita est, quæ Persæ v. gen Transfigritanas restituerunt, cautum fuisse tradit, Tigris utriusque Imperii limes esset. Non ergo tri Tigrim erant illæ regiones, sed potius circa aut sup Tigrim. * Quod quidem Rufus Festus egregie confirmat hæc verbis: *Pace facta Mesopotamia est restituta: super ripam Tigridis limes est confirmatus: ut quinque gentium trans Tigridem constitutarum ditionem assequerem*

nam, & Moxoenam, & Zabdicenam, itidemque Rehimenam, & Corduenam, cum castellis quindecim, & Nisibin, & Singaram, & castra Maurorum, munimentum perquam opportunum. Et cum pugnari decies expediret, ne horum quidquam dederetur: adulatorum globus instabat timido Principi, Procopii metuendum subserens nomen: eumque adfirmans, nisi rediret, cognito Juliani interitu, cum intacto milite quem regebat, novas res nullo renitente facile moliturum. Hac perniciofa verborum ille assiduitate nimia succensus, sine cunctatione tradidit omnia quæ petebantur: difficile hoc adeptus ut Nisibis & Singara sine incolis transirent in jura Persarum, à munimentis verò alienandis, & reverti ad nostra præsidia Romani permitterentur. Quibus exitiale aliud accessit & impium, ne post hæc ita composita, Arsaci poscenti contra Persas ferretur auxilium, amico nobis semper & fido. Quod ratione gemina cogitatum est, ut puniretur homo, qui Chiliocomum, & mandatu vastaverat Principis, & remaneret occasio, per quam subinde licenter invaderetur Armenia. Unde postea contigit, ut vivus caperetur idem Arsaces, & Armeniæ maximum latus Medis conterminans, & Artaxata inter dissensiones & turbamenta raperent Parthi. Quo ignobili decreto firmato, ne quid committeretur per indutias contrarium pactis, obsidatus specie viri celebres altrincus dantur 6 Remora, & Victor ex parte nostrorum, & 7 Bellovædius,

5 Ms. mandatu. 6 Ms. Nemota. 7 Ms. Bellovædius.

[Transigritanæ ergo erant hæc v. regiones non Romanis, sed Persis.] *Vales.*

n *Arzazenenam.*] Sic etiam nominat Petrus Patricius in Excerptis legationum, ubi has v. Transigritanas regiones sic enumerat: *ὄρεσσι καὶ ἀκατολίαι κλίμα πάλιν ἰντροπυλὸν μετὰ ἀρραβῶν καὶ ἀρραβυλὸν μετὰ καρδοχλων καὶ χαρδωνῶν ποταμῶν ἔστιν, καὶ σὺν τῇ ἰσραήλ ποταμῶν ἐσθρῶν ἔστι.* Artaxenam Theophylactus quoque vocat, & Procopius in 1. & 2. lib. Pers. Sed in lib. 3. de ædificiis ἀρραβυλὸν appellat; quemadmodum & Menander Protector in lib. 8. Hist. pag. 103. Agathias in 4. *ἠρραβυλὸν.* A Strabone ἀρζην appellatur Armeniæ regio, & *πείθων ἀρζην* sic dictum ab Araxe fluviò, quem Barbari Etas nominant, esse Theophylacto in lib. 3. cap. 6. Socrates in lib. 7. cap. 8. Azazenam eam regionem videtur vocare: [*Asarzenanam* codex Colbertinus vocat. *Asarzenanam* colex Pithecæi. Eutropius in libro vi. *Tigranocertam* civitatem *Arzianenæ* nobiliss. vocat. *Idem.*

o *Zabdicenam.*] Petrus Patricius *ζαβδων* appellat, *Zosimus* *ζαβδων* mendosè pro *ζαβδων*: *ζαβδων* *ζαβδων* vocat *Zozomenus* in lib. 2. cap. xi. *Zerabden* ejus vocat. *Idem.*

p. *Corduenam.*] *Καρδοχλων* vocat Petrus Patricius & *Zosimus*. Sic etiam Rufus Festus de Trajano: *Cardues*, inquit, & *Marcomedos obtinuit.* * In Notitia Imperii Rom. equites & *Corduani* & *Carduani* promissè dicuntur. *Xiphilinus* in Trajano τὰ *Καρδων* ὄρη appellat.

Sanè Gordyeni olim Carduchi dicebantur; teste Strabone ac Stephano Byzantio. *Idem.*

q *Reverti ad nostra præf. Romana.*] Scribendum est *Romani*, ut Accursius edidit. Pactus enim erat Jovianus, ut v. regiones Transigritanæ cum xv. castellis dederentur Persis una cum possessoribus & omni instrumento: Nisibis verò & Singara absque incolis traderetur: atque ut ex illis xv. castellis Romani, quibus id libitum esset, ad alia Rom. castella migrare sicerentur. *Idem.*

r *Quo ignobili decreto*] * *Ammianus* lib. 27. per. 402. *puendam pacem*; *Agath.* lib. 4. p. 131. *ignominiosas* *actiones* vocant. * *Eutropius* lib. xi. *ignobilem pacem* vocat. Fuert licet, ita tamen necesse fuit, à Juliano malè conflabellatum ignem sopire. *Orosius* lib. vii. cap. 37. *Fædus cum Sapore Persarum Rege etsi parum fuerant dignum, satis tamen necessarium pepigit.* *Socrates* Hist. Eccl. lib. 11. cap. 19. *Gregor. Nazianz.* in *Julian.* Orat. 2. pag. 304. *Lintdenbr.*

[*Nevitta* & *Victor ex parte nostrorum.* & *Mellobaudes.*] In Codice Colbertino scribitur: *Remora*, & *Victor ex parte nostr.* & *Bellovædius.* In veteribus libris *Miff.* *Ammiani*, quos legit *P. Pithecæus*, *Remora* quoque reperitur, ut ipse sua manu ad latus *Ammiani* sui adnotavit: quamquam *Remoram* nomen viri proprium invenire usquam non memini. *Nevitta* quidem heic locum habere non valet, sub *Juliano* Magistro armorum & Consul: qui de Magistro militum *Tribunus* postea fieri non potuit. Sed nec *Mellobaudes* vel *Mallobaudes* locum heic habet, Rex Francorum, & ex *Tribuno* *Armaturarum* *Comes* *Do-*

insignium numerorum Tribuni: ex parte verò diversa Bineses è numero Nobilium Optimatum, tréque alii Satrapæ non obscuri. Fœderata⁸ itaque pace annorum triginta, eaque jurisjurandi religionibus consecrata, reversi itineribus aliis, quoniam loca contigua flumini ut confragosa vitabantur & aspera, potius inopiâ premebamur & cibi.

CAP. VIII. Et pax specie humanitatis indulta, in perniciem est versa multorum: qui fame adusque spiritum lacerati postremum, ideoque latenter progressi; aut imperitiâ nandi gurgite fluminis⁹ adhauriebantur: aut si undarum vi superata venirent ad¹ ripas, à Saracenis vel² Persis (quos, ut diximus paullo antè, exturbavere Germani) cædebantur ut pecora, vel longiùs amandati sunt venumdandi. Ubi verò transeundi amnis apertè signum dedere buccinæ concrepantes, inmane quo quantoque ardore³ temere rapiendo momenta periculorum, semet quisque reliquis omnibus anteponebat, vitare multa & terribilia festinabat: & pars cratibus temere textis jumenta retinentes hincinde natantia; alii superfidentes utribus, quidam diversa in necessitatis abrupte versantes, undarum occurfantium fluctus obliquis meatibus penetrabant. Imperator ipse brevibus lembis, quos post exustam classem docuimus remansisse cum paucis transvectus, eadem navigia ultro citroque discurrere statuit, dum omnes conveheremur. Tandémque universi præter mersos ad ultiores venimus margines, favore superi numinis discrimine per difficiles casus extracti. Dum nos pendentium ærurnarum opprimit timor, compertum est procuratorum indicio, Persas pontem jungere procul è nostro conspectu, ut post firmatam pacem & fœdera sopitis belli turbinibus, incuriosius gradientes ægros & animalia peterent diu defatigata: verùm cum se proditos advertissent, à conatu nefario destiterunt. Hac etiam suspicione jam liberi, properantesque itineribus magnis, ⁴ prope ⁵ Hatram venimus, vetus oppidum in media solitudine positum, olimque desertum: quod diruendum adorti temporibus varii Trajanus & Severus Principes bellicosi, cum exercitibus pæne deleti sunt, ut in eorum actibus has quoque digessimus partes. Unde cognito per porrectam planitiem adusque lapidem septuagesimum in regionibus aridis nec aquam invenire posse præter fœtidam & fetidam, nec ad victum aliquid nisi ⁶ abrotum.

⁸ Al. ita pace. ⁹ Ms. adoriebantur. ¹ Ms. ripas rapti à Saracenis. ² Ms. percum. ³ Ms. intenire.

mesticorum.] *Hadri. Valéf.*

⁴ *Prope Hatram venimus.*] Hatræ dicitur hoc oppidum in Tabula Itineraria Peutingerorum, non longè à fluvio Tigri. Dio in lib. ult. *τὰ ἀτραξ* appellat. Sic enim in Ms. codice exaratum erat, ex quo nuper Dionis Fragmenta edidimus. Oppidum Trajani & Severi Principum obsidione memorabile. De Trajano quidem id relert Dio in lib.

68, pag. 785. quamquam ibi τὰς ἀγρῶν vitiosè perferiptum est pro ἀτρωσίν. Idem.

⁵ *Hatram venimus vetus oppidum.*] Stephan. *Ἀτραξ πόλις μὲν ἀπὸ Εὐφράτης ἢ Τίγριος.* Ejus urbis situm describit Herodianus lib. 111. pag. 528. *ὡς ἢ πόλις ἐπὶ ἀεραὶ ὄψιν τὰ τῆς ὄψιν, τῆς μὲν ἰσθμῶν ἢ γυνάκων περιελαμπῶν, πλὴν δὲ δὲ τῶν τε περὶ τὸν ἀμῶνα.* Vid. Xiphilin. in Severo pag. 410. *Lindenbr.*

⁶ *Abrotanum & absinthium.*] In Editione Rom. & in Ms. Tolos. * [ac Colb.] *abrotanum* scribitur rutilius. Sic enim Græci vocant. De absinthio quo abundum

num, & absinthium, y & dracontium, aliâque herbarum genera tristissima: vasa quæ portabantur, aquis impleta sunt dulcibus: & mactatis camelis jumentisque aliis, alimenta quæ sita sunt licet noxia. Et viâ sex dierum emensâ, cum ne gramina quidem invenirentur, solatia necessitatis extremæ: Dux Mesopotamiæ Cassianus, & Tribunus z Mauricius pridem ob hoc missus, 4 ad Ur nomine Persicum venire castellum, cibos ferentes ex his, quos relictus cum Procopio & Sebastiano exercitus parcius victitans conservarat. Hinc Procopius alter Notarius, & 5 Memoridus a militaris Tribunus, ad tractus Illyricos mittuntur & Galliarum, nuntiaturi Juliani mortem, & Jovianum post ejus obitum d culmen augustum evectum. Quibus mandaverat Princeps, ut Lucillianum ocerum suum, post depositum militiæ munus digressum ad otium, morantemque eo tempore apud Sirmium, oblatis magisterii equitum & peditum codicillis, quos iisdem tradiderat, properare Mediolanum urgerent, res firmaturum nicipites: & quod magis metuebatur, si casus novi quidam exurgerent, opponendum. Quibus secretiores addiderat litteras, Lucillianum itidem monens, ut uosdam lectos exploratæ industriæ fideique duceret secum: adminiculis eorum surus pro incidentium captu negotiorum. Prudentique consilio Malarichum x familiaribus negotiis agentem etiam tum in Italia, missis insignibus 6 Joviano ussit succedere armorum Magistro per Gallias, gemina utilitate præspeculata: t & Dux meriti celsioris, ideoque suspectus abiret è medio; & homo inferioris spei ad sublimiora provectus, auctoris sui nutantem adhuc statum studio undaret ingenti. Jussum est autem ad implenda hæc perrecturis, extollere fementem gestorum in melius, & rumores quaquà irent b verbis diffundere, 7 continentibus procinctum Parthicum exitu prospero terminatum: additisque festinundo itineri noctibus, provinciarum militiæque rectoribus 8 insinuare novi Principis scripta, omniumque sententiis occultius sciscitatis remeare velociter cum responsis, ut comperto quid in longinquis agatur, principatus 9 corroborandi matura consilia quærantur & cauta. Hos tabellarios fama prægrediens, idex tristiorum casuum 1 velocissima, per provincias volitabat & gentes;

1 Ms. adur. 5 Al. Memorius. 6 Al. Joviano.
7 Ms. continentibus. 8 Ms. insinuarent. 9 Ms. corroborandi. 1 Ms. velocissima.

Ayria, Philostratus in 1. de vita Apollonii: ἡ χάραξ ἢ ἡ δριῆλαχουρανὸν ἀψινθίου πλῆθους ἔστα. Valef.

* y Et Dracontium.] Dracontium describitur à Theophrasto libri 7. Hist. plant. capite xi. ari species ita dicta, quod caulem habeat instar pellis draconis varietate quadam interpietum. Vulgò Serpentina dicitur. Malè in Gossis fel terra, δρεαχόντειος βοτάνη redditur. Nam fel terræ Centaurium est. * Idem.

1. Mauricius pridem ob hoc missus] Zosimus in libro 3 dem sic narrat: μαρκεῖνος πρὸ πάντων λαχων ἔνα ποροὺν ἐν ν-

οἰβῆσιν ἀρχὴν ἐπέδειξε τῶν στρατιωτῶν, ἀπαντῆσαι δὲ μισθὰ τὰς τριῶν ἀν' οἶόν τε ἡποπρωτάτω. Mauricium Tribunum alimenta è Nisibi exercitui advehere & quam longissime possit occurrere jussit obviam. Idem.

a Militaris Tribunus.] Sic dicuntur Tribuni militum, ad differentiam Tribunorum & Notariorum: & ita in lege un. Cod. Theod. qui à præbitione tironum, & apud Eutropium in Severo. Idem.

b Breves diffundere concinentes.] Hæc scriptura ex conjectura Gelenii profecta est. Nam in Editione Rom. perinde ac in codice Regio * & Tolof. * [ac Colbert.] legitur in hunc modum, brevis diff. concinentibus. Unde conjici potest sic à Marcellino scriptum fuisse, rumores quaquà irent brevius diffundere concinentibus. Sunt autem

maximèque omnium Nisibenos acerbo dolore perculsit, cum urbem Saporì de-
ditam comperissent: cujus iram metuebant & similtates, recolentes quæ addi-
duè pertulerit funera, eam sæpius oppugnare conatus. Constat enim ² or-
bem Eoum in ditionem potuisse transire Persidis, nisi hæc civitas habili situ &
mœnium magnitudine restitisset. Miseri tamen licet majore venturi pavore con-
stringerentur, spe tamen sustentari potuerunt exigua: hac ³ scilicet, velut suo-
opte motu, vel exoratus eorum precibus Imperator, eodem statu retinebit ur-
bem, Orientis firmissimum claustrum. Dum gestorum seriem ubique rumores
diffunditant varii, in exercitu absumptis comitatibus paucis quos advectos
prædiximus, in corpora sua necessitas erat humana vertenda, ni jumentorum
caro cæforum aliquatenus perdurasset: unde effectum est, ^c ut & armorum
pleraque projicerentur & sarcinarum. Adeo enim atroci tabuimus fame, ut si
usquam modius unus farinæ fuisset repertus, (quod rarò contigerat) aurei
decem mutaretur ut minùs. Profecti exinde Thilsaphata venimus, ubi Sebastia-
nus atque Procopius cum Tribunis Principiisque militum sibi ad tuendam Me-
sopotamiam commissorum, ut poscebat sollemnitas, occurrerunt: & sequeban-
tur benignè suscepti. Post quæ itinere festinato, Nisibi cupidè visa, ^d extra ur-
bem stativa castra posuit Princeps: rogatusque enixè precante multiplici plebe
ut ingressus, Palatio more succederet Principum; pertinaciter reluctatus est
erubescens agente se intra muros, urbem inexpugnabilem iratis hostibus. ⁴ tra-
di. Ibi tunc vespera tenebrante, raptus à cena Jovianus, primus inter Nota-
rios omnes, quem ⁵ in obsidione civitatis Majozamalchæ per cuniculum de-
cuimus evasisse cum aliis, ductusque ad devium locum, & præceps actus in pi-
teum siccum, obrutus est saxorum multitudine superjecta: hanc profectò o-
causam, quòd Juliano perempto, ipse quoque nominatus à paucis ut imperi-
dignus, nec post creatum Jovianum egit modestè: sed susurrans super negoti-
quædam audiebatur, invitabaturque ad convivia subinde militares.

C A P. I X. Postridie Bineses unus ex Persis, quem inter alios excellere d-
ximus, mandata Regis complere festinans, promissa flagitabat instanter:

² Al. orbem eorum. ³ Ms. scilicet velut suoopte.
⁴ Al. tradit. ⁵ Vulg. tamen deest.

brevia chartula seu pittacia, quæ illi à Joviano missi spar-
gere per opida ac provincias jubebantur. Henr. Valelius.
[Sed magis placet ita scribi, *verbis diffundere concinenti-
bus, &c.*] Hadr. Valesius. Si tamen & hæc quatuor al-
phabeti elementorum omnium transpositio probanda est,
& id tantum agere debuerint, ut verbis diffunderent,
non etiam *litteris*, quam vocem in *trif* brevis latere credi-
derim. Gronov.

^c Ut & armorum pleraque projicerentur.] Fæda ac mi-
serabilis facies exercitus Romanorum misso duce redeuntis:

quam optimè describit Libanius in Orat. funebri, p.
325. *ἀπὸ τοῦ τῆς πόλεως ἰσχυροῦς ἔχουσιν ἕως ἐν τῇ ναυ-
πηγῇ ἀποστρωθῆναι οὐκ ἔστιν ἰσχυρῶς, &c.* Adeo illi præ-
cis armis, tanquam ex naufragio nudi plerique ac men-
cantes redierunt. Quod si quis dimidiatum clypeum, aut
sua tertiam partem, aut ocrearum alteram super humeros
tulerat, is verò Callimachus habebatur. Adde Chryso-
stomum in Orat. 2. de S. Babyla. Valef.

^d Extra urbem stativa castra posuit Princeps.] Cont-
rit Zosimusio lib. 3. & auctor Chronicæ Alexandr.
Proinde miror, cur Iohannes Antiochenus in Ex-
ceptis, quæ adhuc biennio edita sunt, Jovianum biduo
sibi commoratum esse scribat. Paullo post ex Ms. F.

Principe permittente Romano civitatem ingressus, e gentis suæ signum ab arce extulit, 6 submigrationem è patria civibus nuntians luctuosam. Et vertere solum extemplò omnes præcepti, manus tendentes orabant, ne imponeretur sibi necessitas abscedendi, ad defendendos penates se solos sufficere sine alimentis publicis adfirmantes & milite, fatis consili adfuturam justitiam pro gentali sede dimicaturis, ut experti sunt sæpe. 7 Et hæc quidem suppliciter ordo & populus precabatur: sed ventis loquebantur incassum, Imperatore, ut fingebat alia metuens, perjurii piacula declinante. Tum 4 Sabinus fortuna & genere inter municipes clarus, ore volubili replicabat, Constantium immani crudesciente bellorum materiâ superatum à Persis interdum, deductumque postremò per fugam cum paucis ad 8 Hibitam stationem intutam, panis frusto vixisse precario, ab anu quadam agresti porrecto, nihil tamen ad diem perdidisse supremum: & Jovianum inter exordia principatus provinciarum muro cessasse, 8 cujus obice jam inde à vetustate innoxia permanserunt. Cùmque nihil promoveretur, jurisjurandi religionem Principe destinatiùs prætendente: cùm oblatam ei coronam aliquamdiu recusans, coactus denique suscepisset, i Silvanus quidam causarum defensor confidentiùs 9 exclamavit. Ita, inquit, Imperator à civitatibus residuis coroneris. Quo verbo exasperatus, intra triduum omnes jussit excedere mœnibus, detestantes rerum præsentium statum. Appositis itaque compulsoribus, mortem si qui distulerint egredi minitantiibus, mœnia permista sunt lamentis & luctu: & per omnia civitatis membra una vox cunctorum erat gementium, cùm laceraret crines matrona exful fuganda aribus, in quibus nata erat & educata: orbatâque mater liberis 1 vel conjugeviduata, procul ab eorum Manibus pelleretur: & k turba flebilis postes pena-

6 Ms. submigratione. 7 Ms. Et hæc. 8 Vulg. cujus obiisse. 9 Steph. exclamavit. i Al. & conjug.

[& Colbert.] & Editione Rom. scribendum est: Ut ingressus, Palatio more succederet Principum. Valef.

e Gentis suæ signum ab arce ext.] In Alexandrino Chronico id sic relatum est: ὁ Ἰδιανὸς ὁ ἦν πρῶτον σατραπείης ἀπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει ἐκτίθεισιν τῶ βασιλείας, εἰς ἕνα ἦν πῦρρον σημεῖον προκεινὸν ἐπὶ τῆς. Junius Persarum Satrapa permissu Imp. urbem ingressus, signum Persicum ex quadam turre sustulit. Legendum ἰδιανὸς, Vinus, id est, Bineses vel Binifes Ammiano.] Idem.

f Sabinus fortunâ & genere inter municipes clarus] Zosimus: Σαβίνου τῷ βυβαυλικῷ ἀριστοῦς ἐκ τῆς πόλεως. Lindenbr.

g Hibitam stationem intutam.] Eadem esse videtur, quæ in Tabula Peuting. dicitur Thebeta 18. millibus distans ab urbe Nisibi: & inter Episcopos Mesopotamiæ, qui Nicæno Concilio subscripsere, Iacobus Hebetensis commemoratur. * Sed Iacobus Nisibensis vel Nisibitenas scribi debet, ex Gennadio aliisque. * Valef.

h Provinciarum muro] Planè ut Zosimus, qui ἀπὸ τῆς

χίσμα dixit lib. 111. ἐδύθησαν ἰκελευθέντες μὴ περὶ τῶν πύλων Ρωμαίων ἀρχῶν τὸ ἀπὸ τῆς χίσματος. Sic Iordanes in Histor. Goth. Getas quasi murum regni sui contra ceteras gentes statuit. * Pentadius in tumulo Hectoris in Catalect. Poët. vet.

Defensor patriæ, juvenum fortissimus Hector, Qui murus miseris civibus alter erat.

In altercatione Hadriani: Quid est miles? murus imperii Lindenbr.

i Silvanus q. causarum defensor.] Hunc Comitem & Decurionem appellat auctor Alexandrini Chronici: ἡ ἐξελθὼν πρὸς αὐτὸν Σιλβανὸς κόμης πῶν ἀξίων ἢ πολιτανῶν, ἢ αὐτῆς πόλεως, προσέειπεν τῷ βασιλεὶ δεινῶς μὴ ἄρῃσθαι πῶν πόλεως πείσεως. αὐτὸς ἔειπεν αὐτὸν, ὁμομακίαν γὰρ ἔρασκε ἢ μὴ βλάπτειν δεῖται ἰπέρκει λαθεῖν, &c. Et egressus Silvanus Comes, & Decurio Nisibenus ad Principis genua affisus oravit, ne Persis Nisibin tradere vellet. Quod cùm persuadere non posset, (aciebat enim Imp. se juramento obstrictum esse, &c.) Valef.

k Turba flebilis postes penatum amplexa vel limina] * Val. Flaccus lib. 4. Argonaut. Ultima tum patriæ Tydens.

tium amplexa vel limina lacrimabat. Exin variæ complentur viæ, quâ quisque poterat dilabentium. Properando enim multi furabantur opes proprias, quas vehi posse credebant, contemptâ reliquâ supellectili pretiosâ & multâ: hanc enim reliquerunt pænuria jumentorum. Tu hoc loco Fortuna orbis Romani meritò inculcaris, quæ diffiantibus procellis Remp. excussa regimenta perito rei gerendæ ductori, ¹ consummando juveni porrexisti: quem nullis antea actæ vitæ insignibus in hujusmodi negotiis cognitum, nec vituperari ² est æquum nec laudari. Illud tamen ad medullas usque bonorum pervenit: quod ^m dum extrinsecit æmulum potestatis, dùmque in animo ⁿ per Gallias & Illyricum versat quosdam sæpe sublimiora cœptasse, famam adventus sui prævenire festinans, indignum imperio facinus amictu perjurii fugiendi commisit, ^o Nisibi prodita: quæ jam inde à Mithridatici regni temporibus, ne Oriens à Persis occuparetur, viribus restitit maximis. ^{p q} Numquam enim ab Urbis ortu inveniri potest annalibus replicatis, ut arbitror, terrarum pars ulla nostrarum ab Imperatore vel Consule hosti concessa: sed ne ob recepta quidem quæ directa sunt, verum

2. Al. rē est deest.

ædit oscula ripe. Vid. Ovid. lib. Trist. vel de Ponto. *
Rutil. Claudius lib. 1.

Cecbra valinguidis infingimus oscula portis,
In vitis superant limina sacra pedes. Lindenbr.

1 *Consummando juveni.*] Sic honestè & verecundè dixit Marcellinus, cum ob majestatem Augusti culminis, in consummatum nollet aperire dicere. Est igitur figura, quam Græci *ἰσχυρισμὸν* dicunt. Quâ usus est etiam Demosthenes in Orat. adversus Leptinem, ubi amplissima munera olim ab Athen. civitate quibusdam publicè data commemorat. *τίνα μὲν γὰρ ἡ πόλις ἡμῶν καὶ γὰρ ὑπέσχετο καὶ χρημάτων, καὶ ἡ πόλις. δὲ γὰρ τὰς ἐπιπέρας καὶ τὰς στρατονομίας. Τίτιν ἐννέει τις ἡμῶν ἡμῶν ἡ πόλις, καὶ ἀγῆρας, καὶ ἀγῆρας ἀβυδάτος: hoc enim satius est dicere quam male omnari.* Valef.

m *Dum extrinsecit æmulum potestatis.*] Eutropium imitatus videtur Marcellinus, qui sic ait de Ioviano: *Sed dum æmulum Imperii veretur intra Orientem residens, gloria partum consuluit.* Idem.

n *Gallias & Illyricum.*] Scribendum videtur, *per Gall. & Illyricum versat, quosdam sæpe subl. tentasse.* Idem.

o *Nisibi prodita, quæ jam inde. &c.*] Severus quidem hac urbe recepta gloriarī solebat, sese eam Syriæ propugnaculum reddidisse. *ἡ πόλις ἀπὸ τῆς Συρίας ἀποκρίθη.* Sed Dio eam urbem plurimum & bellorum simul, & damnorum causam fuisse Imperio Rom. prodit. Ceterum ex quo à Ioviano Persis dedita est, à Rom. recuperari non potuit, teste Zosimo & Agathia. Cives quidem ipsi maxima pars Amydam se receperant, cujus urbis suburbanum Iovianus eis incolendum dedit, ut scribit Zosimus & auctor Alex. Chronici. Chrysothomus in Orat. 2. de S. Babyla contra Gentiles, Nisibin vocat propugnaculum

orbis Romani: *ὁ τὸ κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς Συρίας ἀποκρίθη τῆς πόλεως. ἡ πόλις ἀπὸ τῆς Συρίας ἀποκρίθη.* Idem.

p *Numquam enim ab Urbis ortu inveniri potest*] Eutropius eadem verbis non multum differentibus, quæ historia illustrandæ causâ adscribam: *Uno à Persis altero prælio victus (Iovianus) pacem cum Sapore necessariam quidem, sed ignobilem fecit, multatus finibus ac non nulla Imperii Romani parte tradita: quod ante eum annis M C LXX. fere, ex quo Romanum Imperium conditum erat, nunquam accidit.* Rufus Festus: *Tanta reverenti Romani nominis fuit, ut à Persis prius sermo de pace haberi retur, ac vered confectus inedia exercitus sinevitur conditionibus, quod nunquam ante accidit, dispendiosæ Romanæ Reip. impositus.* Falluntur autem, quod Imperii Rofines ante hanc ignobilem Ioviani pacem mutatos atque restrictos negant: qui error ut crassus nimis, sic nemo in Historia Romana mediocriter versato ignotus esse potest Meliore itaque judicio Zosimus: nam & is licet in Ioviani invidiam multa scribat, Persid tamen terminos à illa usque tempora immotos tantum dicit. Eum operæ pretium erit videre Histor. lib. 111. pag. 731. Lindenbr.

q *Numquam enim ab Urbis ortu.*] Hoc Marcellini dictum Casaubonus in Notis ad Spartianum in Hadriano & post eum Lindenbrogius ad hunc locum falsi arguunt. Exemplum enim Hadriani & Aureliani objicit Casaubonus, & Diocletiani, qui Rom. Imperii limitem à meridie supra Ægyptum artavit teste Procopio. Sed qui non videt horum Principum, & Ioviani longè dissimilem esse causam? Illi enim sapienti consilio regione quâdam, quas sine magno iumpru & incommodo tunc non poterant, citra fœdus ullum dimiserunt. at Iovianus turpi pactione quasi victus, redemptionis loco prævincias pop. Rom. Persis tradidit. Verum itaque est quod Marcellinus noster & Eutropius cum Ruffo Festo asserunt, numquam ab Urbis condita Ducem ullum Rom.

ob amplificata regna triumphalis gloria fuisse delata. Unde P. Scipioni ob recuperatas Hispanias, Fulvio Capuà post diuturna certamina superatà, & Opimio post diversos exitus præliorum, Fregellanis tunc internecivis hostibus ad deditionem compulsis, triumphi sunt denegati. Id etiam memoriæ nos veteres docent, in extremis casibus ista cum dedecore fœdera, postquam partes verbis juravere conceptis, repetitione bellorum ilico dissoluta: ut temporibus præcis apud Furcas Caudinas sub jugum legionibus missis in Samnio, & per Albinum in Numidia scelestè pace cogitata, & auctore turpiter pactiois festinatæ Mancino dedito Numantinis. Proinde extractis civibus, & urbe tradita, missoque Tribuno Constantio, qui munimenta præsiidaria cum regionibus, Persicis Optimatibus adsignaret: cum Juliani supremis Procopius mittitur, ea, ut superstes ille mandarar, humaturus in suburbano Tarsensi. Qui ad exsequendum profectus, confestim corpore sepulto discessit, nec inveniri usquam potuit studio quæsitus ingenti, nisi quòd multo postea apud Constantinopolim visus est subito purpuratus.

C A P. X. His hoc modo peractis, discursisque itineribus, Antiochiam venimus, ubi per continuos dies velut offenso numine multa visabantur & dira: quorum eventus fore luctificos gnari rerum prodigialium præcinebant. Nam & Maximiani statua Cæsaris quæ locata est in vestibulo regiæ, amisit repenti sphaeram æream, formatam in speciem poli, quam gestabat: & cum horrendis

3 Al. ductore. 4 Ms. pax.

baetione inita provincias hostibus concessisse. Quo maxime pax illa Ioviani plena dedecoris & infamiæ fuit, quantumvis eum excusare Christiani tentaverint, ut Gregorius Naz. in Philipp. 2. Augustinus in lib. 4. de Civitate Dei cap. 29. & in lib. 5. cap. 21. Itaque rectè Zonaras id scelus indecorum, & indignum nomine Rom. fuisse dicit: καὲν δὲ δὴ τῶν ἀρχαίων τοῖς πύσους ἐπέτατο ἡ παροξείσας ἰαμαίαις σπονδὰς ἐξ ἀνάγκης πεποιθὸς. Et Agathias in lib. 4. ait Iovianum omnibus modis festinantem ex hostio digredi, & numquam satis citò se in provincias populi venturum esse credentem, turpem & ignominiosam ac damnosam Reip. pacem fecisse. Vales. Tangit hunc locum & Casauboni de eo judicium Freinshemius ad Flo- rum 111. 3. Gron.

Triumphus sunt denegati.] Valerius Maximus lib. 11. ap. 8. num. 4. & 5. Lindenbr.

In extremis casibus ista cum dedecore fœdera] Sic opinemè ex Ms. nam quod in vulg. est, cum ductore f. non lacet. Hoc primum; nunc reliqua ex Eutropio adtemam: *Quin etiam legiones nostræ, ita & apud Caudum perontium Telesinum, ita & in Hispania apud Numantiam, & in Numidia sub jugum missæ sunt, ut nihil tamen finium vaderetur. Ea pacis conditio non penitus reprehendenda foret, si fœderis necessitatem, cum integram fuit, mutare solisset, sicut à Romanis omnibus his bellis, quæ com-*

morari, factum est. Nam & Samnitibus, & Numantinis & Numidis confestim bella illata sunt, neque pax rata fuit. Vid. Livium lib. 1x. Flor. lib. 1. cap. 16. hb. 11 cap. 18. lib. 111. cap. 1. Idem.

In suburbano Tarsensi.] Vide Libanium in Orat. funebri, pag. 331. Gregorius in Philipp. 2. Juliani cad. ver præeuntibus minis, & ludionibus scurriliter mortuum deridentibus Tarsum esse delatum ait: quod non per contumeliam tactum esse putandum est, sed ex more veteri; de quo Agellius in lib. 20. cap. 2. & Suetonius in Vespasiano, & ibi Casaubonus. Memorabile est, quod ait idem Gregorius in Car. in de Virginitate, Juliani cadaver in tumulo quasi ebullire visum esse.

Οὐδέθεν πρὸς ἡλίου ἵπτι. μέδον ἡεατο χεῖρας, Ἐπιμένετι ζείσα κόνις, μὴ ἀθαμβῆσθαι ἰσῆς.

* Idem dicit in Oratione 21. de laudibus Athanasii pag. 394. * Vales

Sphaeram æream form. in sp. poli.] Sic serè imagines Imperatorum pingi solebant: ut docet Basiliius Seleucicæ Episcopus in Sermone 1. de Adam his verbis: ὡςπερ οἱ τὰς ἡβ. βασιλίων ἀπεκρίνοντες εἰκόνας, τὸ ἡβ. χρομάταν λαμπαρότητι μαρμαρυγῆς ἀφείσας, ἀπορρηθὰ μὲν τὴ τ' θαλάσσης ἀποσίβουσαν ἀπὸ τοῦ, διὰ δὲ μὲν ἢ τοῖς γέλοις ἡβ. ἰδίων ἀσφαλῶν, χεῖρα ἢ τῶ σωματικῆ εἰ χημάτι τῶ κόσμου ἢ κίβλων τοῖς δακτύλοις εἰρεῖν νομιζομένῳ, ἐκπληθύνονται μὲν, &c. U: qui imagines Imp. aspiciunt, quæ colorum fulgore præstringunt oculos, chlamydem quidem purpuream marino flore colucentem, diadema

do stridore sonuerunt in consistorio trabes : & visa sunt interdiu * sidera cometarum , super quorum natura ratiocinantes physici variant. Quidam enim eos hoc nomine idco existimant appellari , quòd tortos ignes spargunt ut crines , y in unum stellis multiplicibus congregatis. Alii eos arbitrantur ex halitu sicciore terrarum ignescere , paullatim in sublimiora 5 surgente. Quidam 6 currentes radios Solis , densiore nube objecta digredi ad inferiora prohibitos , splendore infuso corpori crasso , lucem velut stellis distinctam mortali conspectu monstrare. Sedit quorundam opinioni , hanc speciem tunc apparere , cum 7 erecta solito celsius nubes æternorum ignium vicinitate colluceat : vel certè stellas esse quasdam ceteris similes , quarum ortus obitúsque quibus sint temporibus præstituti , humanis mentibus ignorari. Plura alia de cometis apud peritos mundanæ rationis sunt lecta : quæ digrere nunc vetat aliorum oratio properans. Moratum paullisper Antiochiæ Principem , curarumque ponderibus diversis afflictum , exeundi mira cupiditas agitabat : proinde nec jumento parcent nec militi , flagrante hieme 8 inde profectus , signis ut dictum est vetantibus plurimis , Tarsum urbem Cilicum nobilem introiit , cujus originem docuimus supra. Exindèque egredi nimum properans , 2a exornari sepulcrum statuit Juliani , in pomerio situm itineris , quod ad Tauri montis angustias ducit : cujus suprema & cineres , si qui tunc justè consuleret , non b Cydnus videre deberet

5 Ms. surgentes. 6 Ms. currentesque. 7 Ms. erecta. 8 Ms. die.

orbem terrarum in modum spheræ formatum digitis gestare creditur; hærent attoniti, &c. Valef. Supra lib. XXI. cap. 24.

x *Sidera cometarum, super quorum natura ratiocinantes Physici variant*] Vid. Achil. Star. Alexandrin. in Arati Phæn. cap. *περικουμτὰν* pag. 102. Stob. in Eclog. Physic. cap. 26. * Seneca Natur. Quæst. lib. ult. * Apul. de Mundo, Theophyl. & Simocat. lib. v. 11. pag. 339. Lindenbr.

y *In unum stellis mult. congregatis.*] Quæ Democriti & Anaxagoræ fuit opinio , qui cometam nil aliud esse dicebant , quàm concursum errantium siderum , teste Aristotele in lib. 1. Meteor. & Diogene in Anaxagora. Sed hanc sententiam refutat Seneca in lib. 7. Nat. quæst. Sequens autem opinio cometæ ex halitu sicciore terrarum nasci , Aristotelis est , & Peripateticorum , ut Spori apud Theonem in Aratum pag. 120. Postrema omnium opinio hæc relata , Pythagoram habet auctorem , teste Aristotele , & Plutarcho in lib. 3. de Placitis Philosophorum Valef.

z *Exornari sepulcrum statuit Juliani in pomerio situm itineris*] De hoc ipso sepulcro Zosimus lib. III. *κὴ τὸ σῆμα* (Juliani corpus) *ἵε Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῷ Τάρσῳ ἑοσασθέντος βασιλευσὶ τῆς πόλεως, δόλο, κὴ ἐστὶν ἑρμῆα ἑσπέρου ἐπιπέλο τῆς τῆρα τῆς ἡμέρας*

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΡΙΝ ΑΓΑΡΡΟΝ ΕΝΘΑΛ
ΚΕΙΤΑΙ
ΑΜΦΟΤΕΡΟΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Τ' ΑΓΑΘΟΣ ΚΡΑΤΕΡΟ
Τ' ΑΙΧΜΗΤΗΣ.

Aliter Cedrenus pag. 253. *Τὸ δίστιλον σῆμα ἀπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, κὴ ἐστὶν ἐν τῷ Τάρσῳ ἑοσασθέντος, ἐν τῷ ἐρμῆα ἑσπέρου ἐπιπέλο.*

ΚΥΑΝΩ ΕΠ' ΑΡΙΤΡΟΕΝΤΙ , ΑΠ' ΕΤΕΡΗΤΑ
ΡΟΑΝ
ΠΕΡΣΙΔΟΣ ΕΚ ΓΑΙΗΣ ΑΥΛΑΕΥΤΗΤΩ ΕΠΙ ΕΡ
ΚΙΝΗCΑC CΤΡΑΤΙΑΝ, ΤΟΔΕ ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ Α
ΚΕ CΗΜΑ
ΑΜΦΟΤΕΡΟΝ ΒΑΣΙΛΕΥΣ Τ' ΑΓΑΘΟΣ , ΚΡ
ΤΕΡΟΣ Τ' ΑΙΧΜΗΤΗΣ.

* Idem Epitaphium apud Zonaram quoque existat. Ceterum cum Zosimo consentit , & cadaver Tarsum perlatum , in proæstio ibi sepultum dicit * Lindenbr.

a *Exornari sepulcrum st. Juliani.*] Idem tradit Zonaras his verbis : *ἐν ἀρτεμῖδας ἡμεῖς παρὸν τῆς πόλεως, κὴ τὸ σῆμα κομῆσας τὸ ἱερὸν ἱταλίας.* Idem Juliani cadaver Tarsu Constantinopolim postea allatum esse scribit , quod confirmat Cedrenus. Valef.

b *Cydnus gratissimus amnis*] Curtius lib. III. *Cydnus non spatio aquarum , sed liquore memorabilis : quæ leni tractu e fontibus labens raro solo excipitur , nec torretes incurrit , qui placide manantis alveum turbent ; itaq; incorruptus , idemque frigidissimus , quippe multa riparum amantitate inumbratus , ubique fontibus suis similia inueniendat.* Lindenbr.

quamvis ^c gratissimus amnis & liquidus : sed ad perpetuandam gloriam rectè
factorum ^d præterlabere Tiberis interfecans urbem æternam, ^e Divorùmque
veterum monumenta præstringens. ⁹ Deinde Tarso profectus, extentis itine-
ribus venit opidum Cappadociæ Tyana : ubi ei reversi Procopius Notarius &
Memoridus Tribunus occurrunt, gestorùmque aperiunt textum, hinc ut ordo
poscebat exorsi, quòd Lucillianus Mediolanum ingressus cum Seniacho &
Valentiniano Tribunis quos duxerat secum, cognito quòd Malarichus recusa-
vit suscipere magisterium, effuso cursu petierat Remos. Et tamquam in alto
gentis silentio, extra calcem ut dicitur procurrebat : & intempestivè parum et-
amtum firmatis omnibus ^f ex Actuario ratiociniis scrutandis incubuit : qui
raudum conscius & noxarum, ad militaria signa confugit : finxitque Juliano
superstite in res novas quemdam medium surrexisse : cujus fallacis turbo milita-
is acerrimè concitus Lucillianum & Seniauchum occidit. Valentinianum eni-
paullo postea Principem, trepidum & quòd confugeret ambigentem, Primiti-
us hospes tutiùs amandarat. His ita tritibus lætum aliud addebat, missos à
ovino milites adventare, quos ^{gh} Capita scholarum ordo castrensis appellat,

9 Al. Inde.

* c Non Cydnus gratiss. amnis & liquidus.] Idem dicitur
in Tarfica r. initio, & pag. 401. & 402. purissimas
jus fluvii aquas fuisse testatur, adeo ut Tarsenses, si
brtè Cydnus per urbem suam turbidior fluxisset; indig-
nari solerent : aquam enim Cydni purissimam non bibe-
re solum, sed etiam cernere cupiebant. * Valef.

d Præterlaberetur Tiberis.] Sic primus emendavit
elenius, cum in Editione Rom. & Bononiensi legere-
tur præterlaberet. In codice Regio, [& Colb.] scri-
tum reperi præterlaberet Tyberis. Ego verò non dubito,
uin legendum sit præterlabere, supple deberet : sic e-
im loquitur Marcellinus in libro xvii. cap. 2. Mosa sit-
ius præterlambit. Certè in Editione August. legitur
aterlabere. Idem.

e Divorùmque veterum monumenta præstringens.]
lausolea enim Imperatorum erant in campo Martio jux-
tâ ripam Tiberis. De Mausoleo quidem Augusti id notifi-
candum est ex Strabone in lib. 5. & Suetonio, ac Tacito in
b. 3. Annalium, ubi de Pisonè loquitur : Mari ac mox
iberi devertus, auxit vulgi iras, quia navem tumulo
efarum applicuerat. Sed & sequentium Principum ferè
annium sepulcra ibidem fuisse, Scriptores Aug. Histò-
ræ testantur. Valef. Si Mausoleum & campum Martium
modo hæc reficiunt; ubi Mausoleum Hadriani? Gron.

f Ex actuario ratiociniis scribendis] Corruptè retro
ditiones, ex Austurio ratiociniis scribendis qui idem
rior in Eutropio olim fuit, lib. ix Austurio quodam ma-
rinante dolum, anti τὸ Actuario. At rectè Aur. Vict.
antum Actuariorum, quorum loco Attitianus habebatur,
exercitiu factiones vigent. Actuarii in veteri Gloss. vo-
cuntur ὑποθηκαριοί: quorum ut officia diversa, sic

nomina quoque. Ut Actuarii ratiociniis scribendis, id
est, qui ratiocinia numerorum sive castrensiùm, sive
palatinorum & comitatensium pertractant L. 5. C. de
erogat. mil. ann. L. 5. C. de Castrensi pecul. Actuarii e-
quorum curulum civitatum diversarum. L. 7. C. de nu-
mer. Actuar. Actuarii sarcinialium Principis jumentorum.
Ammian. lib. xv. alique, de quibus in libris legalis scientiæ
mentio frequens. Lindenbr.

g Capita scholarum ordo castrensis appellat] Scholæ mi-
litares multæ erant : & quidem Iustiniani Imp. undecim,
L. fin. C. loc. cond. Qui iis adscripti erant, dicebantur
scholares. L. 34. Cod. Theod. de erog. milit. ann. Harme-
nop. lib. 1v. Tit. 12. §. 28. eorumque Praepositi Capita
scholarum, eodem modo ut Capita contubernii, apud Ve-
get. de Re mil. lib. 11. cap. 8. & 13. De his exprimè Aga-
thias lib. v. ἐκ τῆς ταγματῶν ἀκέραιον οἷον τὸ διμερεῖον τε καὶ δι-
αυκτεῖον ἐν τῷ ἀλλοθιτικῷ νόθ, ἐστὶ ἡχομαχίης ὑπομαχίης ἕτοι-
θὸ στρατιώται μὴ ὄντα μάχονται, καὶ ἐν τῷ ἑξῆς ἐξῆρονται τῆς τῆς ἡχομα-
χίης ἐστὶ τῶν πολλοῦ ἀσπικῶν τε καὶ φαδρεῖοι μόνος. καὶ μόνος οἰμαχίης ὄ-
κς τὸ βασίλειον ἕνεκα, καὶ ἐν τῶν πρεσβυτέρων μεγαλαυχίης ἕνεκα
μφοί, &c. Ammian. lib. xiv. Solisque scholis jussit esse con-
tentum palatinis & Protefforum, cum scutariis & gentili-
bur. Corippus African. de Laudib. Iustini, lib. 11 r.

Ornata est Augusta domus, jussuque regentis
Acciti proceres omnes, schola tota palati est
Jussa suis adflare locis. Idem.

h Capita scholarum.] Horum mentio fit in lege pen.
Cod. Iust. de erog. milit. ann. Porro Capita scholarum
sunt, quos Capita contuberniorum vocat Vegetius in
lib. 2. Contubernium enim in ornata militia idem est ac
schola : sic scholas idem Vegetius pro contuberniis posuit
seu manipulis, in lib. 2. cap. 22. Non enim pro centuriis
sumi possunt. Centuriis quippe præerant Centuriones,
quos Centenarios sua ætate dictos esse testatur Vegetius,

nuntiantes æquo animo Joviani imperium amplecti exercitum Gallicanum. Quibus compertis, Valentiniano qui ¹ cum iisdem redierat, regenda Scutariorum secunda committitur schola, & ² Vitalianus Domestlicorum confortio jungitur, Erulorum è numero miles, qui multo postea auctus Comitis dignitate, malè rem per Illyricum gessit: confestimque mittitur in Gallias Arinthæus, ferens litteras ad ³ Jovinum, ut constanter ageret suum obtinens locum: eique mandatum est, ut animadverteretur in concitorem tumultus, auctorésque seditionis ad comitatum vinciti transmitterentur. Post quæ ut videbantur expedire disposita, apud Aspuna Galatiæ municipium breve Gallicani milites visi Principi, ingressique Consistorium, post audita gratanter quæ pertulerant, munerati redire jubentur ad signa. Et cum introisset Ancyram Imperator, paratis ad pompam pro tempore necessariis, Consulatum iniiit adhibito in societatem trabæ Vatroniano filio suo admodum parvulo: cujus vagitus, pertinaciter ³ reluctantis ne in curuli sella veheretur ex more, id quod mox accidit portendebat. Hinc quoque Jovianum celeri gradu præscriptus vitæ finiendæ dies egit. Cum enim venisset Dadastanam, qui locus Bithyniam distinguit & Galatas, exanimatus inventus est nocte: super cujus obitu ⁴ dubietates emerferunt complures. ^{k1} Fertur enim recenti calce cubiculi illiti ferre odorem noxium nequivisse, vel extuberato capite perisse succensione prunarum immensa, au-

¹ Al. cum iis red. ² Ms. Jovianum. ³ Ms. reluctans. ⁴ Al. dubitationes.

Cum igitur legio in cohortes, hæ in centurias, centuriæ in contubernia distributæ olim fuerint, ac cohortibus quidem Tribuni, Centuriones seu Centenarii centuriis, contuberniis verò Capita contuberniorum Præpositi sequitur Capita scholarum cosdem esse ac contuberniorum Capita. At Lindenbrogius multa hic de Scholaribus congescit, quæ profectò nihil ad hunc locum faciunt. Alii enim sunt Scholares, de quibus in superioribus libris affatum dixi. Eodem modo Capita officiorum dicuntur in lege 4. Cod. Th. de extraord. & ford. & in lege 2. Cod. Jus. de proximis sacr. ferni. *Tales.*

¹ Vitalianus, qui multo post auct. Comitis digni J Vitalianus Comes rei militaris, à Gratiano missus est in Illyricum: ubi agente eo, duæ manus Gothorum, quarum alteri præerat Frigigeranus, alteri Alarheus & Saphrax, cum Galliis & Italiæ imminerent, eo necessitatis Gratianum adduxere, ut iis Pannoniam & superiorem Mæsiam, quò à Galliis abcederent concesserit, ut scribit Zosimus, in lib. 4. Id autem contigit Gratiano V. & Theodosio. Augg. Coss. anno Domini 380. paullo antequam Athanarius à Gothis expulsus ad Theodosium se recepisset. Zosimus hunc *σρατηρὴν ἱταλιανὸν* vocat, *ἀπὸ τοῦ ταπεινοῦ περὶ μασι κατ' ἄβιν ἀριστὰ δυνάμιν.* Idem.

^k Fertur enim recenti calce cubiculi, &c. J Sozomenus lib. vi. cap. 6. Orosius lib. vii. cap. 31. *Cum in cubiculum quoddam novum sese recepisset, (Jovianus) calore pruna-*

rum & madore parietum nuper calce illitorum aggravatu & suffocatus, octavo demum mense, quam imperare cepit, vitam finivit. Hieronymus Epist. ad Heliodor. Jovianus gustatis tantum imperialibus bonis fectore prunarum suffocatus interiit. Quo facti genere consimili Q. Lutatius Catulus etiam interiit: de quo Appianus de Bello civili lib. 1. *Κάτω θ' ἐκίχη μάλιστα χεῖρα τὴ κίτη ἐχρὸ καίον ἀποκας, ἐκὼ ἀπὸ τῆς.* * Vell. Patercul lib. 2. pag. 53. Zonara in Joviano p. 24 *Εἰς δαδ ἀσπανάτι κηδέσας, ἀπειδίον περὶ τῆς αἰς μὲν ἴνα Cυμπεδῶσθε ἀρτινοῦς μύκητας θηνηθῆναι θανάτῳ γὰρ κατὰ τὴν περὶ θύραν, αἰς δ' ἴσπερ, χεῖμαθ' ἐστῶ, ἐκ αὐθιμα τὴ κατὰ ἀρθεῖν ἰσπὶ τλασμῶ κηδέ κ' διατὸ τὴ ψόχῳ πῶλῳ αἰ θοχάνων ἀναθῶντο ἴσπῳ, ἀτμῶς ἐκ τ' κηδίας τὴ κηδῶν ἀνδρῶν τὸ γὰρ, ἐθ' αὐτῶ ἀπὸ τῆς κηδῶν κηδῶν, μὲν' αἰσθῆμαθ' ἰσπὶ μὲν, ἐθ' αἰσθῆμαθῶν.* Dadastanus repente obiit, eum (ut alii scribunt) recentes fungos venenatos comedisset. Vili enim visitu usus est, ut alii, eum hiberno tempore in conclaro cellario recens industo ebdomisisset. Nam eum eb frigeris et erimonia carbonibus intus accensis magnum vaporis calidissimi extitisset, eo dormiens sine sensu mortis suffocatus est, vino gravis: multo enim mero usus esse fertur. * Lindenbr.

¹ Fertur enim. J Ita quidem Socrates in lib. 3. Sozomenus in 6. Victoris Epitome, alique narrat, sed Zenaras quosdam ait scriptissee, Jovianum comestis fung recentibus venenatis necatum esse: cui consentit vetus Auctor apud Suidam in *Ἰελασῶν.* Quin etiam Chrysostrmus in Homilia xv. in Philippenfes, venenata potior extinctum esse Jovianum palam affirmat: ejusdemque cert

certè ex colluvione ciborum avida cruditate distentus. Decessit autem anno tricesimo ætatis & tertio. Cùmque huic & ^m AEmiliano Scipioni vitæ exitus similis evenisset, super neutrius morte quæstionem comperimus agitatam. Incebat autem motu corporis gravi, vultu lætissimo, oculis cæsis, vasta proceritate & ardua, adeo ut ⁿ diu nullum indumentum regium ad mensuram ejus aptum inveniretur. Et æmulari malebat Constantium, agens seria quædam aliquoties post meridiem: jocularique palàm cum proximis adsuetus. Christianæ legis idem studiosus, & nonnumquam honorificus, mediocriter eruditus, magisque benivolus, & perpensius, ut apparebat ex paucis quos promoverat, judices electurus: edax tamen, & ^o vino venerique indulgens: quæ vitia imperiali verecundia forsitan correxisset. Dicebatur autem Varronianus pater ejus monitu cujusdam somnii dudum præscisse quod evenit, idque duobus amicis commississe fidissimis, illo adjecto, quòd ipsi quoque deferretur trabea Consularis. Sed impetrato uno, ^p adipisci non potuit aliud. Audita enim filii celsiore fortuna, antequam eum videret, fatali præventus est morte. Et quia huic nomini amplissimum magistratum portendi, per quietem prædictum est leni: Varronianus nepos ejus infans etiam tum, cum Joviano patre declaratus est, ut suprà retulimus, Consul.

ilio Varroniano præ imminentium discriminum metulterum oculum erutum esse. Adeo invidiosum erat ac periculosum, Augusti filium, & Nobilissimum quoniam nominatum fuisse. Verba Chrysostrami sunt hæc: *περὶ πάντων ἡμετέρας τῶν ἀποθνήσκοντων ἀνθρώπων φαρμάκων, καὶ ὁ ποθέων ἡμῶν ἀπὸ τῆς πόλεως, ἀλλὰ θάνατον, καὶ ὁ ὕψος αὐτῶν ὁ θαυμάσιον ἐξαρτήσαντο φέροντες ἄλλοι πολλοὶ, ἴδεν ἡδυνήσας.* Postremo Marcellinus noster annon satis apertè significatroximorum insidiis strangulatum esse Jovianum? cum icit: *Cùmque huic & AEmiliano Scipioni vitæ exitus similis contigisset, &c.* AEmiliano enim domi suæ quietenti noctu vis illata est, ut refert Cicero pro Milone: *ique C. Carbo Trib. pl. vim attulisse est existimatus, te eodem Cicerone in lib. 9. Ep. 21. & Fulvius Flaccus, esse Plutarcho in Gracchis. Valef.*

m AEmiliano Scipioni] Livius Epitom. lib. LIX. Velivius Paterc. lib. 11. Valerius Maxim. lib. VII. cap. 15. §. Lindenbr.

n Diu nullum indumentum.] Idem scribit Cedrenus: *ὁ δὲ πῶς ἠπάριαν ἑυμήκως, ὡς μὲν δὲ ἐν τῷ βασιλικῷ ἱματίαν ἀμόνη αὐτῶν.* Valef.

o Vino venerique indulgens.] Eadem de Joviano tradit

Zonaras: *ὁ μὲν Ἰοβιανὸς ἑυσεβὴς καὶ περὶ τὸ δόγμα καὶ ἀγαθὸς ἠδὲ εὐσεβὴς, εὖ δὲ ἠγέρων καὶ ἀρετῶν ἰσχυρὸς. καὶ πῶς τὸ σώματι ἀνὰ ἑρμῆς ἐυμήκως, καὶ γαστρίων ἐυ ἀπειρῶν.* Jovianus quidem religiosus fuit erga Christianam fidem, & benivolus. Vino tamen, venerique indulgens. Procerus statura, nec literarum experts. Idem.

p Adipisci non potuit aliud.] Jovianus quidem Varronianum patrem sibi in Consulatu collegam adsciscere decreverat: sed eo dum iter faceret mortuo, Varronianum filium suum sibi collegam adjunxit: ut docet Themistius in Orat. Consulari, quam Cal. Januarii Joviano in urbe Ancyra Consulatum ineunti dixit. Sed quia locus ille Themistii corruptus est, hic eum ut ex Mf. legendus est, apponam. *πιστεύεται ὅδ αὐτῶν βασιλείας ὁ μὲν ἄξιον, ὁ δὲ ἀποθνήσκοντων κοινῶν ὁ ὕψος καὶ τὸ ἀδελφῶν τῶν ἑαυτῶν ἀμείνων ἀποθνήσκοντων ἀμείνων ἀποθνήσκοντων, ὁ δὲ ἀποθνήσκοντων ἀμείνων ἀποθνήσκοντων, ὁ δὲ ἀποθνήσκοντων ἀμείνων ἀποθνήσκοντων.* Hunc enim (honorem Consulatus) alter vestrum imperii prænium, alter primordium facit. Sed & utrique vestrum subita & repentina ad majorem statum provelitio communis est. Cùm enim neuter id antea sperasset, tu ex privato Imperator, hic Consul est factus, cum in alterum animus propenderet. Idem.

Explicit Liber XXV.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM.

LIBER XXVI.

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XXVI. continentur.

- CAPUT I. *Valentiniano, scholæ secundæ Scutariorum Tribuno, communi Magistratuum civilium & militarium consensu, Nicææ absent. desertur Imperium: & de ratione Biffexti.*
- C. II. *Valentinianus cum Ancyrâ evocatus Nicæam celeriter venisset, un omnium voce iterum eligitur Imperator, purpurâque & diademate ornatus, Augustusque appellatus, militem alloquitur.*
- C. III. *De Aproniani Præfectura Urbana Romæ.*
- C. IV. *Valentinianus Valentem fratrem suum Nicomediæ Tribunum Stabuli; ac mox apud Constantinopolim in Hebdomo, consentient exercitu, consortem Imperii constituit.*
- C. V. *Imperatores ambo Comites & militares numeros inter se partiuntur; & paullo post alter Mediolani, alter Constantinopoli I. Consulatum ineunt. Alamanni Gallias vastant; Procopius in Orienteres novas molitur.*
- C. VI. *Patria & genus, mores, ac dignitates Procopii; deque ejus su Joviano latebra: & qua ratione Constantinopoli Imperator sit appellatus.*
- C. VII. *Procopius Thracias sine sanguine in suam potestatem redigit, & equites peditesque per Thraciam iter facientes, promissis in verba sua adigit, necnon Jovios & Victores, à Valente adversè se missos, sibi oratione jungit.*
- C. VIII. *Nicæa & Chalcedone obsidione liberatis, Bithynia in ditionem Procopii redigitur: & mox Cyzico expugnato Hellepontus.*
- C. IX. *Procopius in Bithynia, in Lycia, & Phrygia à suis desertus, & vultus Valenti traditus, capite truncatur.*
- C. X. *Marcellus Protector, ejus cognatus, & multi Procopianarum partium supplicio capitis affecti.*

CAPUT. I. **D**ICTIS impensiore cura rerum ordinibus adusque memoriae confinia propioris, convenerat jam ^a referre à notioribus pedem, ut & pericula declinentur veritati saepe contigua, & examinatores contextendi operis deinde non perferamus intempestivos, strepentes ut laesos, si praeteritum sit quod locutus est Imperator in cena, vel omissum quam ob causam gregarii milites coerciti sunt apud signa, & quod non decuerat in descriptione multiplici regionum, super exiguis silere castellis: quodque cunctorum nomina, qui ^b ad Urbani Praetoris officium convenere, non sunt expressa: & similia plurima praecipis historiae dissonantia, discurrere per negotiorum celsitudines adsuetae, non humilium minutias indagare causarum: quas si scitari voluerit quispiam, individua illa corpuscula volitantia per inane, atomos ut nos appellamus, numerari posse sperabit. Haec quidam veterum formidantes, cognitiones actuum variorum stilis uberibus explicatas non edidere superstites, ut in quadam ad Cornelium Nepotem epistola Tullius quoque testis reverendus adfirmat. Proinde inscitia vulgari contempta, ad residua narranda pergamus. Hac volubili casuum diritate exitu luctuoso finita, ^c obituque intervallato brevi tempore Principum, corpore curato defuncti, missoque Constantino-polim ut inter Augustorum reliquias conderetur, progresso Nicæam versus exercitu, quæ in Bithynia mater est urbium, potestatum civilium militiaeque rectores magnitudine curarum adstricti communium, interque eos quidam spe vana sufflati, moderatorem quaeritabant diu exploratum & gravem. Et rumore tenuis obscuri paucorum susurris nomen praerstringebatur Equitii, scholæ primæ Scutariorum etiamtum Tribuni: qui cum potiorum auctoritate displicisset, ut asper & subagrestis; translata est suffragatio levis in Januarium Joviani ad finem, curantem summitatem necessitatum castrensium per Illyricum. Quo itidem spreto, quia procul jacebat: ut aptus ad id quod quaerebatur at-

^a Referre à notioribus pedem.] Sic loquitur Solinus in Epistola ad Adventum: cujus quidem Solini phrasas Græculus noster saepe usurpat, ut observavi. *Vales.*

^b Ad Urbani Praetoris officium] Praetoris officium illud propriè dicitur, cum Praetor quo primùm die Magistratum inierat, (id autem tunc temporis fiebat Kal. Jan.) ab Honoratis deducebatur & plebeiis officii causâ. Sic Plinius in lib. 1. Epist. ad Voconium Romanum: *Ipse me Regulus convenit in Praetoris officio: & Spartianus in Hadriano: Praetorium & Consulium officia frequentavit.* Erâtque hæc singularis ambitio Praetorum & Consulium, ut quamplurimi & honoratissimi viri ad officium suum accederent. * Quo admirabilior est Trajani Principis moderatio, de quo hæc ait Plinius in Gratiarum actione: *Ipse quidem officium tam modicum, tam temperatum, ut antiquus aliquis magnusque Consul sub bono Principe incidere videretur.* Hæc ambitio à Magistratibus sæcularibus transit tandem ad Ecclesiæ Sacerdotes, qui ut plurimi &

honoratissimi viri officio suo, id est, ordinationis suæ caerimoniis interessent, valde ambiebant, & sportulas seu munera mittebant absentibus, Magistratum more: ut testatur Ruricius in Epistola ad Aeonium Episcopum xiv. lib. 1. * *Idem.*

[^c Obituque intervallato brevi tempore Principum.] Ut sensus constet, legendum omnino est: *Obituque intervallato trium brevi tempore Principum.* Nam intra breve tempus, nimirum intra triennium & menses quatuor ac dimidium tres Imperatores obierant, Constantius, Julianus, Jovianus. Constantius quidem 11. Nonas Octobres Tauro & Florentio Coss. anno Chr. 361. Julianus A. Julianò A. IV. & Sallustio Coss. anno Chr. 363. & Jovianus in suo Consulatu, A. Chr. 364. die xv. 11. Februarii.] *Idem.* Nisi ex similitudine literarum quibus terminatur verbum *intervallato*, interciderit, vox iisdem literis constans, & idcirco non repetita, *obituque intervallato tot brevi tempore principum.* Gron.

D N FLA VALENTINIANVS P F AVG

MINERAL

F

A

MEM

D

noctibus, ad eundem redierit cardinem : ut verbo tenus, ¹ si à ² secunda particula elatus arietis, ad eam dimensione redierit terminata. Sed anni intervallum verissimum memoratis diebus & horis sex adusque meridiem concluditur ³ plenam: annique sequentis erit post horam sextam initium porrectum ad vesperam. Tertius à prima vigilia sumens exordium, ad horam noctis extenditur sextam. Quartus à medio noctis adusque claram trahitur lucem. Ne igitur hæc computatio variantibus annorum principiis, & quodam post horam sextam diei, alio post sextam excurfa nocturnam, scientiam omnem squalida diversitate confundat, & ^m autumnalis mensis inveniatur quandoque vernalis: placuit fenas illas horas, quæ quadriennio viginti colliguntur atque quatuor, in unius diei noctisque adjectæ transire mensuram. Hocque altè considerato, cruditis concinentibus multis effectum est, ut ad unum distinctumque exitum circumversio cursus ⁴ annui revoluta, nec vaga sit nec incerta, nulloque errore deinceps obumbrata ratio cælestis appareat, & menses tempora retineant præstituta. Hæc nondum extentis fusiùs regnis, diu ignoravere Romani, pèrque sæcula multa obscuris difficultatibus implicati, tunc magis errorum profunda caligine fluctuabant, ⁿ cum in Sacerdotes potestatem transfulissent intercalandi: qui licenter gratificantes publicanorum vel litigantium commodis, ad arbitrium suum subtrahebant tempora vel augebant. Hocque ex cæpto emerferunt alia plurima quæ fallebant, quorum meminisse nunc supervacuum puto. ^o Quibus abolitis, Octavianus Augustus Græcos secutus, hanc inconstantiam correctâ turbatione composuit, spatiis duodecim mensium & sex horarum magna deli-

2 Ita ms. & Steph. In aliis tò particula deest. 3 Steph. plenum. 4 Al. anni.

1 Si a 11. particula elatus arietis.] Dubitari meritò potest, cur secundam potiùs arietis quàm primam dixerit partem. Dionysius quidem Petavius, vir undecumque doctissimus, in lib. 2. cap. 2. Uranologii, scribit Marcellinum in 2. parte arietis cardinem verni æquinoctii videri ponere, idque ex veteribus Astrologis Eudoxo, Eufemone, & Metone. Atque id ita vir ille doctissimus ibidem explicat. Antiqui circulos in Lx. partes dividebant. Ergo singulis Dodecatomoriis imputabantur partes v. quarum unaquæque partes habebat seu gradus hodiernos vi. Itaque octavus signorum gradus ad 2. partem pertinebat. Hoc sibi velle Marcellinum non quidem affirmat, sed conjicit tantum vir nunquam sine honore nominandus: cujus conjecturæ equidem, ut debeo, multum tribuo: vix tamen in animum inducere possum, tantam subtilitatem in hoc loco contineri. Nam Marcellinus de spatio anni vertentis hic agit, non de cardine Solaris circuitus Zodiaci. Annum autem à cardine seu puncto, seu æquinoctiali, seu solstitiali incipere nihil necesse est. Igitur exempli gratiâ 2. particulam arietis pro quovis determinato initio anni posuit. Etenim ut ait

Macrobius in Somnium Scipionis lib. 2. cap. xi. annum Solis vocamus non solum à Cal. Ian. usque ad eandem Cal. sed & à sequente post Cal. die usque ad eundem diem, & à quocumque cujuslibet mensis die in diem eundem reditus, annus vocatur. Et Theo in Arati Phænomena: ἑταν γδ ἀφ' ἧ τῆς ἀρχῆς τῆς σμυμῆς ἡ γέφυρα, ἐπὶ τὸ ἀντὶ πάλιν ἔλθει, ἰσαυτὸς ἐστὶ. Valef.

m Autumnalis mensis inveniatur quandoque vernalis.] Solin. cap. 3. Cum hæc sic forent constituta, modusque intercalandi interdum cumulator, interdum fiet immunitior, vel omnino dissimulatus præteriretur, nunquamquam accidebat, ut menses, qui fuerunt hieme transacti, modo in æstivum, modo in autumnale tempus incidere. Lindenbr.

n Cum in Sacerdotes potestatem transfulissent intercalandi.] Ipsissima pæne verba apud Solin. Translata in Sacerdotes intercalandi potestate: qui plerumque gratificantes rationibus publicanorum pro libidine sua subtrahebant tempora, vel augebant. Idem.

o Quibus abolitis Octavianus Aug. Græcos sequutus.] Primus accuratæ hujus correctionis auctor Julius Cæsar existit. Octavianus autem annum à D. Julio ordinatum, sed postea negligentia conturbatum atque confusum, rursus ad pristinam rationem rededit. Sueton: lib. 1. cap. 40. lib. 11. cap. 31. Vide Jul. Solin. cap. 3. Macro-

vestras detulisse virtutes. [†] Quod erat igitur in manu positum vestra, nondum electo Imperii formatore, utiliter & gloriosè complectis, adscito in honorum verticem eo, quem ab ineunte adolescentia ad hanc usque ætatis maturitatem splendide integrèque vixisse experiundo cognoscitis. Proinde pacatis auribus accipite quæso simplicioribus verbis, quod conducere arbitror in communc. Adhiberi oportere in omnes casus sociâ potestate collegam, contemplatione poscente multiplici nec ambigo, nec repugno, curarum acervos & mutationes varias accidentium ipse quoque ut homo formidans: sed studendum est ^v concordie viribus totis, per quam res quoque minime convalescunt: quod impetrabitur facile, si patientia vestra cum æquitate consentiens, id mihi quod mearum est partium concesserit libens. Dabit enim (ut spero) fortuna consiliorum adjutrix bonorum, quantum efficere & consequi possum ^v diligenter scrutantibus temperatum. Ut enim sapientes definiunt, ^x non modò in imperio, ubi pericula maxima sunt & creberrima, verum etiam in privatis quotidianisque rationibus, ^y alienum ad amicitiam, cum judicaverit quisquam prudens, adjungere sibi debet, non cum adjunxerit, judicare. Hæc cum spe lætiorum polliceor: vos firmitatem factorum retinentes & fidem, dum hiberna patitur quies, animorum reparate vigorem atque membrorum, ^z ob nuncupationem Augustam debita protinus accepturi. Finita oratione, quam auctoritas exererat inopina, flexit Imperator in suam sententiam universos: consilii que ejus viam secuti qui paullo antè flagrantissimis vocibus aliud postulabant, circumseptum aquilis & vexillis, agminibusque diversorum ordinum ambitiosè stipatum, jamque terribilem duxerunt in regiam.

in Ms. Colb.] Valef. Sed & Pricæus ad Apulejum exigit, ut scribatur *propere*. Gron.

† Quod erat igitur in manu positum vestra] Vocem cordatam Imperatoris strenui Valentiniiani Aug. cum confortem suum eligere vellet, hanc ponit Theodoretus lib. iv. cap. 5. Ἡμετέροις τῶν στρατιωτικῶν, βασιλέως ἐν ἐπιτοῇ, ἰμοὶ δοῦναι ἢ βασιλείας τὰς ἡμῶν, ἐπιπὸν ἢ τὰ τῶν ἰδιόχειρων ἐγὼ, ἢ μὴν λοιπὸν ἐχθρῶν ἐγὼ, τὸ πρὸς τῷ κοινῷ διακομιδῆν ἡμετέροις. Lindenbr.

v Concordiæ viribus totis, per quam res minime convalescunt] Sallust. in Jugurt. Concordiâ parvæ res crescunt, discordiâ maxima dilabuntur. Idem.

v Diligenter scrutanti temperamentum.] Huic Gelenii conjecturæ scripturam codicis Regii [& Colb.] * ac Tol. * & Editionis Rom. eequidem multum antepono: Dabit enim, ut spero, fortuna cons. adjutrix bon. quantum eff. & cons. possum, diligenter scrutantibus temperatum. Id est: Dabit enim nobis fortuna diligenter inquirentibus, ut spero, moderatum & sobrium collegam. In Editione Rom. ne quid dissimulem, excusum est *temperatim*: ex quo P. Castellus ineptam hanc scripturam excuderat, diligenter perscrutari temperantiam. Valef.

z. Non modò in imperio, verum etiam in priv. rat. alie-

nium ad amicit. &c.] Sumpsit id Marcellinus ex Cicerone in Epistola 1. ad Q fratrem. * Idem.

y Alienum ad amicitiam, cum judicaverit quisquam prudens, adjungere] * Cicero de Amicitia: Quum judicaris, diligere oportet: non cum dilexeris, judicare. Publ. Syrus in Mimis: Honestius est cum judicaveris, amare, quam cum amaveris, judicare, * Nicoclis autem præceptum est, apud Stobæum. Serm. 213. Δὲν ἐμῶν ἐστὶν φίλων, ἢ φίλων ἐμῶν κείνων. * Quod alii ex Theophrasto laudant. Plutarch. πρὸς τὸν ἀδελφὸν. * Seneca Epist. 3. * Præpostere officio permiscet, qui contra præcepta Theophrasti, cum amaverint, judicant, & non amant, cum judicaverint. Pub. Rutilius Lupus de Figur. lib. 1. Theophrastus dicitur dixisse, prudentis esse officium, amicitiam approbatam appetere, non appetitam probare. Lindenbr.

z Ob nuncup. Aug. debita.] Mos erat Principibus Romanis, ut simulatque Augusti à militibus nuncupati erant, donativum eis erogarent, quò militum benevolentiam conciliarent sibi: idque etiam Augustorum filii, cum in Imperium quasi hereditario jure succederent, nihilo minus observabant, ut de Commodo scribit Herodianus in lib. 1. Hoc donativum recentior Latinitas Au-

C A P. III. Dum hæc in Oriente volubiles fatorum explicant sortes , A-
pronianus regens Urbem æternam , iudex integer & severus , inter curarum
præcipua , quibus hæc Præfectura sæpe sollicitatur , id primum operâ curabat
enixâ , ut veneficos qui tunc rarefebant , captos , postque agitas quæstio-
nes nocuisse quibusdam apertissimè confutatos , indicatis consciiis morte mul-
taret , atque ita paucorum discrimine reliquos si qui laterent formidine parium
exturbaret. Hæc egisse ideo efficaciter fertur , quòd Juliani promotus arbitrio
agentis etiamtum per Syrias , in itinere unum amiserat oculum : suspicatusque
artibus se nefariis appetitum , iusto quidem sed inusitato dolore hæc & alia
magnâ quæritabat industriâ. unde quibusdam atrox visus est , ^a in amphithe-
atrali curriculo ^b undatim coeunte aliquoties plebe , causas dispiciens cri-
minum maximorum. Denique post huiusmodi vindicata complura , ^c Hila-
rinum aurigam convictum atque confessum , vixdum pubescentem filium suum
venefico tradidisse , docendum secretiora quædam legibus interdicta , ut nulle
conscio adminiculis juvaretur internis , capitali animadversione damnavit : quæ
laxiùs retinente carnifice , subitò lapsus ^d confugit ad ritûs Christiani sacra

s. Mf. Hilarinum. & ita quoque infr.

gustaticum dixit. Sic Marcellinus Comes in Chronico ,
Paulo solo Consule : *Augustico* , inquit , *suo dudum An-
nastasio militibus præfeto ; donativum quoque hoc fratre
Consule tribuit.* Quinquennalibus etiam ac decennialibus ,
quòd hæc quædam quasi renovatio erat Imperii , ut scri-
bit Dio , donativum militibus Principes erogabant : sin-
gulis scilicet aureos quinque : quem sollempnem Principum
morem tandem Justinianus abolevit , ut tradit
Procopius in Anecdotis pag. 108. De hac consuetudine
loquitur Libanius in Orat. in Ellebucum pag. 526. ubi
causam seditionis illius Antiochenæ Theodosii Aug.
temporibus hæc affert : *χρηστάτων ἰδίῳ βασιλεῖ δεδῶται τῶν
ἐπισημασμένων ἢ μαλιστα δὲ τῶν ὑπὸ τοῦ δικαίου , τῶν παυδῶν ἢ
πρῶτον ἢ βασιλίας δεδῶται. νέρον ἢ ἐν τοῖς ταύτοις χρόνοις
χρησθῆναι οὐκ ἔκχατοιώταται τοῖς στρατιώταις : ἢς χρεῖται.* Princi-
pi ob necessitates imperii pecuniâ opus fuit , maxime eam in-
piti quidem decimus , filio autem quintus imperii annus pro-
cederet : quo tempore solent Imperatores aurum militibus largiri.
Ex quo interim loco annus seditionis Antiochenæ
colligitur : Valentiniano scilicet III. & Eutropio Coss.
qui fuit annus Natalis Dominici 387. hoc enim anno Ar-
cadii quinquennalia acta esse Marcellinus Comes Idatiusque
testantur. *Vales.*

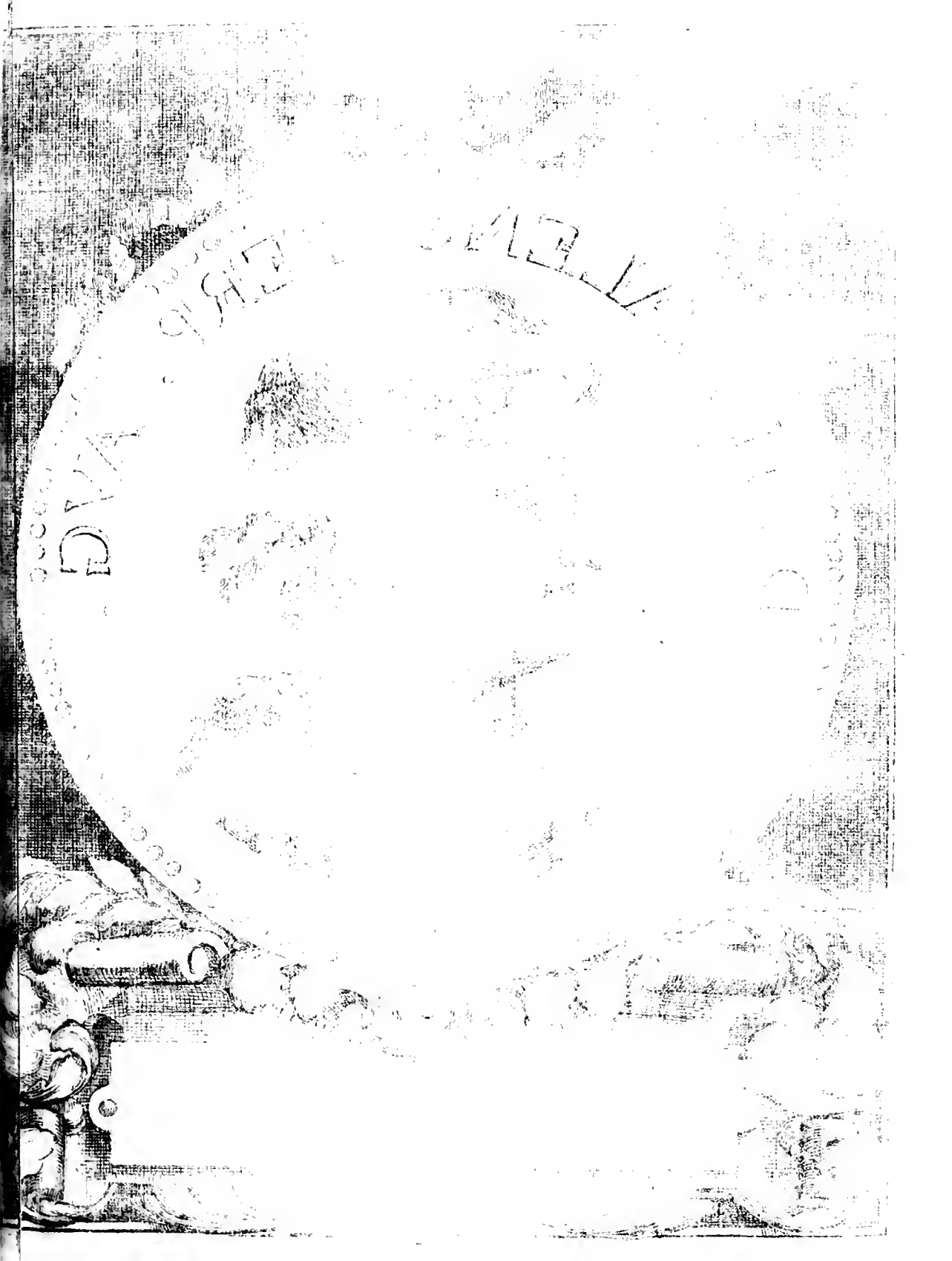
^a *In amphitheatrali curriculo.*] Sic & Accursius &
Gelenius ediderunt. At in Editione Rom. legitur , *in
amphitheatrali circulo* , * ut lib. xxxi. cap. 10. * quod
fortasse rectius est. Nam curriculum de amphitheatro
quomodo dici possit , non satis capio. In Regio codice
scriptum inveni *amphith. iudicio* , mendosè ut arbitror :
[in Colbert. in *amphith. curriculo* . [* In Tolosano co-
dice legitur etiam *curriculo* . Sed hoc leve & minimi mo-
menti. Illud potiùs notatu dignum , Magistratus olim

Rom. in medio amphitheatro capitalia iudicia exercuisse
& in fontes animadvertisse : cujus severitatis exemplum
retulit Marcellinus in libro xv. de Leontio loquens Præ-
Urbi : alterum exemplum affert Socrates in libri 7. cap.
13. de Oreste Præfeto Augustali , qui Hieracem quemdam
comprehensum , ut seditiosum publicè in theatro torque-
ri præcepit : & in capite 14. de eodem Oreste. * *Idem.*

^b *Undatim coeunte plebe.*] Sic loquitur Orosius in li-
bri 6. capite 21. *Ita omnes ad experientiam belli desisti-
nèntque fæderis undatim gentes commovebantur.* * *Idem.*

^c *Hilarium aurigam convictum & confessum , vix-
dum pubescentem filium suum venefico*] Infames valde eran
agitatores circensis veneficii suspicione. Nam ut in cur-
sura vincerent , tanta concertatio eorum erat , ut etiam
magicis imprecationibus artibusque malis adversariorum
equos impedire conarentur. Hieronymus in Vita Hila-
rionis : *Hic igitur (Italicus) æmulo suo habente maleficum
qui demoniacis quibusdam imprecationibus & huius im-
pediret equos. & illius incitaret ad cursum , venit ad E-
Hilarionem , & non tam adversarium lædi , quàm se de-
fendi obsecravit , &c.* De iisdem iterum Ammianus
lib. xxviii. *Marcianus quidam & Eusaphius omnes cla-
rissimi accessit in crimen , quod ejusdem conscii vene-
fici aurigam fovere dicebantur Auchenium.* *Idem : A
aurigam confugit audentem omnia prælicenter , eumque
veneficum curat urgeri.* * Arnobius advers. Gentes lib.
1. pag. 32. *In curriculis equos debilitare.* Vid. Rævar.
Var. lib. 5. cap. 13. * Contra hos aurigas veneficos scri-
pta est in partem Constitutio Valentini. Theodos. Ar-
cad. Impp quæ est L. 9. C. de malef. & mathem. *Lindenb.*

^d *Confugit ad ritus Christiani sacrarium*] Glossæ. *Sa-
crarium* , ἱερόν , θυσιαστήριον. Ut de Germano , qui ad al-
tare perjugium fecerat , apud Theophylactum Simoc. lib.
viii. ἡλικὸς Μανθῆου ἦν κρητὰ τῶ θυσιαστήριον κρητῶ
rium

rium, abstractusque exinde ilico abscissa cervice consumptus est. Verum hæc similiaque tum etiam ut coercenda mox cavebantur, & nulli vel admodum pauci, in his versati flagitiis, vigori publico insultarunt: sed tempore secuto, longæva impunitas nutritiva immania, usque eò grassante licentia, ut imitatus Hilarinum quidam Senator, servumque suum modò non per syngrapham arcanis piacularibus inducendum commisisse doctori malarum artium confutatus, supplicium redimeret opima mercede, ut crebrior fama vulgarat. Isque ipse hoc genere quo jactum est absolutus, cum vitæ pudere deberet & culpæ, non abolendæ incubuit maculæ: sed tamquam inter multos probrosos solus vacuus ab omni delicto, equo phalerato insidens discurrensque per silices, multa post se nunc usque trahit agmina servulorum, per novum quoddam insigne curiosius spectari adfectans: ut ^e Duillium accepimus veterem, post gloria illa navalis rei certamina id sibi sumpsisse, ut tibicine lenius præcinente rediret ad sua post cenam. Sub hoc tamen Aproniano ita jugiter copia necessario-rum exuberavit, ut nulla saltem levia murmura super inopia victui congruen-tium orientur: quod assiduè Romæ contingit.

CAP. IV. At in Bithynia Valentinianus Princeps (ut prædiximus) decla-ratus, dato in perendinum diem signo proficiscendi, convocatis Primoribus, quasi ^f tota consilia quàm sibi placencia secuturus, percunctabatur quemnam id Imperii consortium oporteret adsumi: silentibusque cunctis, Dagalaiphus uncequestre militiae rector respondit fidentiùs: ^g *Si tuos, inquit, amas, Imperator optime, habes fratrem; si Rempublicam, hi quere quem vestias.* Quo dicto asperatus ille, sed tacitus & occultans quæ cogitabat, Nicomediam tineribus citis ingressus Kal. Martiis, Valentem fratrem stabulo suo cum Tri-

6 Al. unicus.

ερμαριον γενομενος. De hoc ritu jam olim ad Historiam Lon-obard, quædam à me notata sunt aliaque ad L. L. Ger-manor. mox edenda. Lindenbr.

^e Duillium accepimus veterem] Livius lib. xvii. Flo-rus lib. ii. cap. 2. Valer. Maximus lib. vii. cap. 6. Cicero in Catone. Idem.

^f *Tota consilia tamquam sibi pl.*] Hunc locum præcla-rè mihi videor restituisse. Nam cum in codice Reg. [& Colb.] * ac Tolos. * & Editione Rom. legi comperissem, *ta consilia quàm sibi placencia*, sic corrigendum esse visum: *ta consilia quàm sibi placencia secuturus*: id est *ta potius quàm sibi placencia*: quod loquendi genus fami-liare Græcis, & Marcellino nostro non infrequens est, et supra adnotavi. Henr. Vales. Ms. habet *consilia quam bi.* Id est, magis quam, Græco more; ut libro xvii. cap. 12. *cito quam considerato cursu.* libro xx. cap. 4. *juste morte oppetere quam.* Eodem libro cap. 7. *multis accen-tis quam illatis vulneribus.* libro xxvii. cap. 3. *Li-nter pro libentius.* Item sanguinis avidi quam prædarum. Orat. xxviii. cap. 4. *Expedit peregrinos jure interficere sibi libet, quamquam rogatis ad convivium excusare.* Le-

gendum puto, *quam rogatos ad convivium excusare.* Pro magis quam. Oiselius. Petrus Piræus qui eundem co-dicem Ammiani, quem Oiselius Valentie excolverat, i-dem etiam notat ad oram Ammiani sui hunc ipsum lo-cum. *Tanquam sibi placencia quam* (inquit) vet. libri μάλλον ut sæpe alias. Hadr. Vales.

^g *Si tuos, inquit, amas Imp. optime habes fratrem*] Cedrenus in Valentiniano, pag. 254. Ματὰ τὸ πρῶτον εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐπεὶ λυγρὸν ἦξιόν σου κοινῶν ἀποστελλόμενός σου βασιλεύς, ἔρη. Διήγομαι ὅτι ἀν ἐθέλω κοινῶν. Περὶ ἐν Δαργαλίαισι σου κλητικὸς ἀπεκρίνατο. Εἰ τὸς σὸς φίλους, ἔχεις ἀδελφόν. εἴ ἢ τῷ πατρὶσιαι, ἑπίστησον ὅτι ἀν τῷ ἀδελφίᾳ περιβαλεῖς. Lindenbr.

^h *Quere quem vestigas*] sc. q. quem vestigas. Id enim est, quod Cedrenus dicit, *τῷ ἀν τῷ ἀδελφίᾳ περιβαλεῖς.* Idem.

ⁱ *Quere quem vestigas.*] Laudo acumen Lindenbro-gii, qui ex Cedreni auctoritate hunc locum emendandum esse perspexit. Sic vestire dixit Idatius in Fastis. Dio-cletiano IX. & Maximiano VIII. Coll. *His Coll. deposuerunt purpuram privati effecti Diocletianus & Maximianus: & vestierunt Severum & Maximinum.* Et Themistius in Orat. 13. sub finem: *ἡμεῖς μὲν ἐμοὶ ἰσχυρῶς πρὸς τὸ αἴσυ τὸ πύλλου ἐξ ἡμῶν τῷ ἀδελφίᾳ.* Valel.

bunatus dignitate præfecit. Indéque cum venisset Constantinopolim, multa
secum ipse divolvens, & ^k magnitudine urgentium negotiorum jam se ⁷ supe-
rari considerans: nihil morandum ratus, & ⁸ ^{1m} quintum Kal. Aprilis ⁿ produ-

7 *Mf* parari. 8 *πὸ* quintum in *alio* libb. *deest*.

^k Magnitudine urgenti negotiorum jam se parare. J Hunc locum sic primus edidit Gelenus. Sed cum in Editione Rom & in codice Regio [& Colb] * ac Tolof. * scriptum esse vidissem, magnitudine urgentium negotiorum jam se separari, levissima mutatione veram ut puto scripturam affecutus sum. Quid enim elegantius & planius hæc scriptura? Magnitudine urgentium negotiorum jam se superari considerans. Valef.

^l Quintum Kal. Aprilis. J Vulg. *πὸ* quintum *deest*. Eaque locutio alius minus usitata, Ammiano tamen frequens est. Sic lib. xxv. Principio lucis sequitur, que erat quintum Kal. Julias. Inf. hoc libro: Diem duodecimum Kal. Augustas Coss. Valentiniانو. Lindenbr.

^m Quintum Cal. Aprilis. J Idatius in Fastis & Chronico Alexandrinum ante diem iv. Kal. Apr. Valentem Augustum a fratre renuntiatum esse scribunt. Sed Marcellino nostro suffragatur Socrates in lib. 4 cap. 1. qui tricesimo post die quam Valentinianus Aug. erat nuncupatus, id factum esse testatur. Valef.

ⁿ Productum Valentem in suburbanum. J Hoc suburbanum Septimum dicebatur, quod septimo ab urbe Regia millario abesset. Idatius in Fastis, Joviano & Varroniano Coss. Ipso anno, inquit, levatus est Valens Aug. Constantinop. in millario v. in Tribunali a fratre suo Valentiano die iv. Kal. April. Quæ iisdem verbis in Chronico Alexandrino sic referuntur Græcè: τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου ἀλάλις ἀγροῦς ὅτις καλεῖται τὸ πρῶτον ἐπὶ ἰσθμῶν καὶ ἀλιπτικῆς ἀγροῦς περὶ τὸ κελαιδὸν ἀπὸ τῆς ἑσπέρης. In eo loco Valens Tribunal illud in quo creatus erat Augustus, gradibus marmoreis & statuis ornavit, teste Themistio in fine Orat. 16. quæ Philadelphus in scribitur: πῶς ἴσως ἀποπνέω ὑπὲρ ἑσπερίων ἢ τῶν ἀκουστικῶν ἐπιπέδων, περιφανιστέον ποιεῖσαι κρητῆσι καὶ βήματι καὶ ἀίδεοισι, &c. Unde etiam Tribunalis locus dicebatur, teste Nicephoro Callisto in lib. 13. initio, & in lib. 18 cap. 41. Dicebatur etiam Campus, ut scribit Theophrastus Simocatta in lib 8 cap. 12. quia scilicet lata ibi planities erat, quemadmodum canit Claudianus in Rufinum lib. 2.

Urbis ab Augustæ tractu quæ vergit in Austrum,
Placidus vicina patet: (nam cetera Pontus
Circuit, exiguo divini se tramite passus.)

& paulo post de Rufino loquens ait:

Incepit Augustum, scandit sublime Tribunal:
Participem sceptri, socium declarat honoris.

Quippe post Valentem cuncti ferè Imp̃ eo loci coronabantur, ut de Arcadio & Honorio scribit Marcellinus Comes, de Leone Victor Turonensis in Chronico. Hour. Valef.

[Production eundem Valentem in Suburbanum, Augustum pronuntiat.] Meretur Suburbanum istud, in quo quidam graviter erraverunt, a nobis exactè explicari atque describi. A re nomen habuit. Græcis enim Ἐβ-

δομα, Latinis interdum *Hebdomum*, plerumque *Septimum* appellabatur, propterea quòd vii. millia passuum ab urbe Constantinopoli aberat. *Septimum* semper Historici Miscella mendo sè vocat pro *Septimum*. Sozomenus *πὸ* Ἐβδοματῶν ἡμερῶν: Fasti Consulares sub nomine Idatii à Sirmundo editi *milliarium Septimum* semel atque iterum nuncupant: *Septimum ab Urb. milliarium* Marcellinus Comes in Chronico: Suburbanum nomine *Hebdomum*, *πρὸς ἀπὸν κελαιδὸν Ἐβδοματῶν*, Procopius in libro 1. de Aedificiis Justiniani. Hebdomi partes erant, *Basilica Jovianis Baptista* amplissima ac pulcherrima, à Theodosio majore exstructa, & capite Præcursoris Domini nostri hui ex Bithynia translato honorata: *Campus: Tribunal;* & *Palatium Secundane.* *Campus* erat lata parensque planities, in qua exercitus explicari, & instrui acies poterat Ibi Arcadius A milites post confectum bellum Eugenia nam domum reversos excepit, prioreque ex more Ducæ ac signa salutavit. Quippe Imperatores copis suis advenientibus honoris causa extra portas occurrere consueverant. In Campo milites exercebantur: ibi nonnumquam damnati supplicio afficiebantur, & eorum capitibidem erecta ostentabantur. Ibi & cum aliis, tum præpuè vii. Kal. Febru. supplicationes fiebant: & Episcopo Constantinopolitanus lectica insidens, comitante Clero & populo, interdum etiam præsentè ipso Imperatore, ab Urbe ad *Campum* psillendo procedebat. *Campus* Scriptores Græci Latino nomine *κῆμπον* appellant: & *κῆμπον τὸ* *τρίβυναλῖς*, *campum Tribunalis*; *Nicephoru Patriarcha* Constantinopolitanus in Breviario Historice capite 11. *τὸ* *πρῶτον τὸ* *περὶ τὸ* *πῶλον*: Ἐβδοματῶν κελαιδῶν, nuncupat, *Campum Hebdomi* *Hebdomumque* confundens Nobilissima pars Hebdomi fuit Tribunal excelsum, he pro temporario perpetuum à Valente A. factum, statuique & tabulis ac gradibus marmoreis è porphyrite lapide ornatum: quod adscendebat Imperator, ut stans Ducibus ac Tribunis signisque & aquilis circumdatus, de bello & pace milites alloqueretur, sive ut aliquem ex eorum sententia Imperii conforrem aut Casarem faceret. Ibi gurgit Valens à Valentiniano fratre, ibi Arcadius & Honorius fratres alter post alterum à patre suo Theodosio ibi ab Arcadio Theodosius junior, à Pulcheria Marcianus eius demum successor Leo Augusti sunt appellati. I Bisilicis fugato Zenone, Mauricius à Tiberio Constantino sacro, Phocas destituito Mauricio, & Leo ceden Michaelè ab exercitu Imperatores consulati. *Tribunum* istud Hebdomi ac simul *Campum* adjacentem libro 11. Rufinum Claudianus commemorat; Historici Gra Romano nomine, sed Græca terminatione *Τετρωάριον* aut *Τετρωάριον τὸ* *Ἐβδοματῶν*; nostri nonnumquam & *Tribunalum* appellant: differebatque à *Tribunali* intramurum porphyreticis gradibus exstructo, quod ante Palatium, nec procul a Curia in 2. regione Urbis positum Ammianus Marcellinus in libro xxv. 1. & Zosimus Tribibus Procopii Tyr. memorant; & quod Suidas *Trib*

nal Palatii, quidam Tribunal novemdecim accubitorum, τὸ Τετρακάδιστον δεκαεξένη ἀκκουσίτων, cognominant : Luitprandus domum altam & pulchram juxta Hippodromum esse ait. De Palatio Secundianis infra dicemus. H *bdomum* autem saepe *Campus*, saepe & *Tribunal* promiscuè appellatur: ut solent loca celebria nobiliorum partium suarum nominibus non rarè designari. Eadem ratione in Disceptationis de Basilicis capite I. & II. olim docui, Gregorium Turonicum Episcopum præter ceteros Monasteria nunc *Oratoria*, nunc *Basilicas*, saepe & *Cekulas* à duobus maximis ac præcipuis cujusque Cœnobii membrs vocavisse.

Hebdomum sive Septimum ab urbe Constantinopoli millia passuum septem semper abuisse, unde & nomen accepit, nec unquam pomœrio Urbis inclusum esse constat: mirum aut sit Petrum Gillium hominem doctum & diligentem aliter sensisse, & quosdam recentiores in errorem induxisse. Certè Valentianus, cum venisset Constantinopolim, productum Valentem in Suburbanum (hoc est in Hebdomon) Augustum pronuntiavit, & in eodem vehiculo secum reduxit: sicuti scribit Ammianus Marcellinus in libro xxvi. Qua de re Idatius, seu quivis alius ita loquitur in Fastis, *Levatus est Valens A. Constantinopoli in miliario VII. in Tribunali à fratre suo Valentiano. Suburbanum igitur, & miliarium Septimum una res erat: Miliarium inquam VII. ab urbe Regia Constantinopoli, suo Tribunali instruetum, in Chronico Alexandrino Ἐβδομοῦ nominatum. Ejusdem Idatii Arcadio verba sunt hæc: Merobaude II. & Saturnino Coss. Levatus est Arcadius A. Constantinopoli in Miliario VII. in Tribunali à Theodosio A. patre suo: quem Marcellinus Comes à patre suo Theodosio A. consortem imperii VII. ab Urbe miliario coronatum dicit; Chronicum Alexandrinum in Tribunali Hebdomi, ἐν τῷ Τετρακάδιστῳ τῷ Ἐβδομῳ. Quod igitur uni est miliarium Septimum, alteri Tribunal Hebdomi, à Marcellino Comite apertissimis verbis dicitur VII. ab Urbe miliarium: ne quis forsitan dubitare possit, Hebdomon, aut Septimum cum Tribunali septem ab urbe Augusta millia passuum abuisse. Hermias Sozomenus in libri VII. capite xxiv. Historiæ Ecclesiasticæ de Theodosio Magno ad bellum Eugenii proficiscente sic scribit: Cum egressus Constantinopoli ad Septimum miliare pervenisset, Deum illic orasse dicitur in Ecclesia, quam Johanni Baptistæ exstruxerat. λέγεται ὅτι τότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπισημῶν, ὅπου τῷ Ἐβδομῳ μιλίῳ ἵεράριον, ἀποστρέψαντες τὸ θεῶν ἐν τῷ Ἐβδομῳ ἐκκλησία, ἢ ἐπὶ τῷ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ εἰδήματι. Ἐβδομον μίλιον, ubi erat Ecclesia Johannis Baptistæ à Theodosio A. exstruetā, si verbum verbo reddas, idem est quod miliarium Septimum semel atque iterum Idatio in Fastis, Septimum ab Urbe miliarium Marcellino Comiti, non ob aliud quàm quia Hebdomon cum sua Johannis Baptistæ Basilica septimo ab urbe Regia lapide distabat. Socrates quoque in libri VI. capite vi. Hebdomi ab urbe Const. distantiam disertè declarat his verbis: τὰντὸς βάρβαροις ὑποκράμενον δειμονίζον, αἷς ἐξέμελλον τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου (ἐπὶ τῷ σημείῳ ἀπέχει πέντε ἢ πόλεως) καταλαμάνει. Gaius natione Barbarus arripitium se simulans, tantam orationis causā confert se ad Ecclesiam Johannis Apostoli, quæ septem millibus passuum ab Urbe abesset. Quid*

clarius? Quid apertius? Si non sufficit unum Socratis veteris gravisque Historici testimonium; addemus ejusdem & alterum ex libri VI. Hist. Eccles. capite XII. quod tale est de Epiphano Episcopo: ἀποστομῆτας τῶν ἐν Ἰωάννου μαρτυρίῳ, ἀπέχεθ' ἑπὶ πέντε ἢ πόλεως, ἢ ἐξ ἑξῆς τῶν πόλεως, ἀδύνατον τῶν πόλεως εἶσθαι. Cum ad Basilicam Johannis appulisset VII. millibus ab Urbe distantem; nave egressus collectam ibi celebravit, & ordinato Diacono, postea civitatem in (Const.) intravit. Hoc Martyrium Johannis, vel Johannis Apostoli, Sozomenus de Gaius scribens, Ecclesiam Johannis Baptistæ, à patre Imper. Arcadii in Hebdomo edificatam vocat; Theophylactus Simocatta in libri VII. capite X. Ecclesiam Prophetæ S. Johannis Baptistæ in Hebdomo appellat; Theophanes eodem S. Johannis Prodromi; templum sancti Johannis Baptistæ Anastasius Bibliothecarius qui Theophanem transtulit, & Historiæ Miscellæ liber XVII. Omnino igitur Johannes Baptista ab Socrate dictus est Apostolus pro Præcurfore vel Prodromo. Nam Apostolus nuntium missumque significat: qualis utique fuit Johannes Baptista, qui præmissus est Domino, & ante ejus faciem prævit ad parandas vias ejus; & de quo Johannes in Evangelio scripsit: Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Johannes. Nec enim credo Socratem Johannis Apostoli nomine Johannem Apostolum unum de XII. & Evangelistam designare voluisse, quandoquidem Constantinopolim patriam suam, ubi natus est, ubi & vitam egit & historiam scripsit, ac suburbana Const. in primis Hebdomon vir tantus ignorare non potuit, & quo Basilica Hebdomi patrono titulo censeretur. Cum itaque Basilica Johannis Baptistæ in Hebdomo statuta esset à Theodosio A. & ut semel atque iterum affirmat supra Socrates, septimo lapide ab Urbe distaret: quis non vider Hebdomon eadem ratione VII. millia passuum ab urbe Regia Constantinopoli abuisse?

Situm erat in Thracia Hebdomum ad mare Constantinopolim inter & Rhegium, locum in veteri Itinerario à Burdigala Hierusalem usque memoratum: sicuti docent Theophanes, quem Anastasius in Latinum ferentem transtulit, & Historia Miscella in libro XVII. ubi hæc de Phocæ promotione leguntur: Πρασινοι ἐξευντες ἐν Rhegίῳ, magnis laudibus tyrannum Phocam efferebant, & persuadent ei venire in Septimum. Dirigit igitur Phocas Theodorum à Secretis: qui ingressus magnam Ecclesiam, coram populo legit, ut tam Patriarcha quàm Senatus & vulgus venirent in Septimum. Hoc igitur factò, & cunctis convenientibus apud Septimum, prouuntiat malus, & dominus sceptrorum tyrannus provehitur. Denuntiatio verò tyranni in templo S. Johannis Baptistæ effecta est: ubi duobus moratus diebus, tertia die introiit Regalia, super imperialem sedens carrucam. E loco Thraciæ Rhegio venit in Septimum sive in Hebdomon Phocas, ubi appellatus est Augustus; & ex Hebdomo Constantinopolim ac Palatium petiit. Ex quo apparet Hebdomon Rhegium inter & Constantinopolim medium fuisse. Et cum Phocas post acceptum diadema in Martyrio Johannis Baptistæ, heic biduum commoratus dicatur: videtur mihi ista Johannis Baptistæ Basilica Regiam aliquam adjunctam habuisse, in qua novus Imperator unà cum Palatinis offi-

ens, toroque comitatu aliquamdiu habitare poterit. Nimirum erat tum in Hebdomo Palatium Secundianæ apud Gregorium Magnum memoratum initio libri xi. Epistolatum hæc verbis: *Coronatus est Phocas & Leontius Augusta in Septimo, Palatio quod dicitur Secundianæ.* Idem narrat Theophylactus Simocatus in libri viii. capite x. nimirum Praesens apud Rhegium Phocam factis acclamantibus ac laudibus profectus esse, eique perfuasis ut se conferret in Hebdomum, vii tantum milliibus ab urbe Constantino poli distant: ab eum a Patriarcha Cyriaco diademate redimitum esse Zonaras tradit. Quin & Mauricius A. anno principatus ix. egressus Constantino poli, primo ad Septimum sive Hebdomon, mox ad Rhegium pervenit, Thraciam & Hunnos Avares petens: ut in Historiæ Miscellæ lib. o xvii. invenimus. *Anno imperij ix. conuener inciperet, & agmina pervenirent ad Thracem, exiit cum eis Mauricius videns quæ à Barbaris essent evrsa. Exeunte autem eo ad Septimum, Solis eclipsis facta est: cumque esset apud Rhegium, multitudines pecunias annavit, xii milliibus distabat à civitate Constantino poli mansio Regum, ut docet Itinerarium Burdigalense supra laudatum. Inter utraque loca medium erat Hebdomum seu Septimum, a CP. vii. a Regio v. milliibus distans.*

Zonaras in Theodosio & in Phoca, Cedrenus in Arcadio & in Justino, ac plurimi alii Hebdomi meminerunt. Ibi & multas leges ab Imperatoribus latas esse, asserit Guidus Pancirolus in Descriptionem Constantino polis Notitiæ Imperij Rom. præfixam Longum ac etiam pauc supervacaneum esset, laudare singulos ac universos Scriptores, qui Hebdomon, aut de ejus partibus unam aliquam commemorant, tamquam non extramuranam modò, sed etiam ad urbe Constantino poli notabili intervallo distant. Sufficiet de pluribus Auctoribus & Historicis qui Hebdomon mentionem faciunt, paucos attingere. Historia Miscellæ, cujus auctor Paulus Aquileiensis Diaconus creditur, complura ex Theophane gravi Historico accepta complectitur. In ejus Historiæ libro xiv. hæc reperio: *xxx. imperij Theodosij (junioris) anno terremotus magni facti sunt Constantino poli per iv. menses, ita ut i. mentes Byzantiæ, extra civitatem in loco qui dicitur Campus, essent perseverantes, unâ cum Episcopo (Proclo) ad Deum precibatur & litanus vociferantes.* Theodorus Lector in libro i. Historiæ Ecclæs. ejusdem Campi, & supplicationum ibi fieri solitarum non semel meminit. Dicitur enim Marcianus Theodosij successor ad supplicationes quæ fiunt in Campo, (*et τῷ Καμπῷ*) pedes extra Urbem progressus, multas & magnas e gentibus pecunias donavisse, Anadoliumque Episcopum hortatus esse, ut juxta morem Episcoporum novæ Romæ à Taurò usque ad Campum lecticâ vectus ad supplicationem procederet: qui cum Marcianum pedibus incedentem videret, ipse quoque pedes processerit. Idem memoriae prodidit, Marcianum A. iterum ad supplicationem processisse in Campum vii. Kalendas Februarias. Utrubique hæc est Campus Hebræomi. D. Joviano & Valeriano Coff. *levation esse Valentem A. Constantino poli in miliario vii in Tribunali, Facti à Sirmundo editi docent item Merobande II. & Saturnino Coff. levation esse*

*Arcadium A. Constantino poli (id est prope Constantino poli, apud Constantino poli.) in miliario vii. in Tribunali. Ex quibus Valens in Suburbano factus Imperator dicitur in libro xxvi. Ammiano M. in Hebdomo, et τῷ Ἑβδομο, in Chronico Alexandrino. Arcadium autem Marcianus Comes in Chronico vii. ab Urbe: miliario coronatum refert: Chronicon Alexandrinum Constantino poli in Tribunali Hebdomi, et τῷ Τελευτωριῷ τῷ Ἑβδομο. Ibi Rufinus Praefectus Prætorio à militibus, quibus ex Italia domum redeuntibus Arcadius extra Urbem occurreat, est interfectus: quam eadem ad pedes Imperatoris in Tribunali, et τῷ τῷ Ἑβδομο Τελευτωριῷ, factum esse Philorgium in libro xi. & Nicephorus Callistus in libro xiii. scribunt. Hi Auctores apertissime indicant Hebdomum cum suo Tribunali septimo ab urbe Regia miliario abfuisse: quod Socrates & Sotomenus supra jam laudati cum de Basilica Joannis Baptiste non semel dicunt, eadem operâ & de Hebdomo dicunt. Theodorus Lector in libro i. auctor Chronici Alexandrini, Nicephorus Callistus in fine libri xiv. aliquæ tradunt, Marcianum in Septimo, et τῷ Ἑβδομο, Augustum appellatum esse: quem Iulianus in Chronico latè & improprie *apud Constantino poli à militibus factum Imperatorem* dicit. Basiliscus in Campo, et τῷ Καμπῷ, post depulsum Zenonem Imperator est consalutatus: uti refert in libro i. Theodorus Lector: *Tiberius Constantinus A. aceto Patriarcha Johanne & Senatu, in Tribunalium lecticâ est deportatus, & cum consilio Sophiæ A. Mauricium generum suum pronuntiat: Imperatorem: sicut in Historiæ Miscellæ libro xvii. traditur. De profectione Phocæ supra diximus: Phocas Tyrannum peremit Mauricio: unâ cum matris v. pueris ejus, & horum capita jussit poni in Campo Tribunali diebus multis: & exiit ab Urbe, & contemplabatur ea, quorum nuda corpora in Tribunali abjecta esse ait Nicephorus in libro xviii. Anno imperij vii. Phocas Macrobius Scribonium jussit sagittari apud Septimum, pendente in lancea in qua tirones exercebantur quasi conscium insidiarum suarum: quemadmodum doce Historia Miscellæ in libro xvii. Nimirum in Campo Hebdomon: ad lanceam ibi fixam solebant tirones exerceri. Militum autem exercitationes campæstres extra urbes fiebant. Ex quibus omnibus apparet, usque ad Mauritium & Phocæ principatum Hebdomon cum Martyrio Joanni Bapt. cumque Campo & Tribunali non solum extra urbem Augustam fuisse, sed etiam ab ea procul abfuisse. In libro Historiæ Miscellæ xix. hæc reperio de Constantino Pogonaro sive Barbaro Heraclii A. pronepote Anno v. imperij Constantini *De unimagnantium Saraceno rum status ascendens applicavit in Thracensibus partibus & summitate videlicet Septimi que vergit ad Occidentem & rursus usque ad arcem quam Cyclobium dicunt, que spectat ad Orientem.* Et infra: *A brachialio Aureæ portæ usque Cyclobium.* Hoc est quod prodit Nicephorus Patriarcha Constantino politanus in rebus Heraclii A. & ejus filiorum ac nepotum, initio principatus Constantini Pogonati maximam Saraceno rum classem ad Hebdomon Constantino polis suburbanam appulisse. Nimirum anno v. regni Constantini Barbati, Christi dclxxiii. a loca propinqua urbi Regiæ quam obsidere decreverant**

appulere Saraceni; Urbem utique ipsam non intravere. Idem Theophanes ab Anastasio Bibliothecario translatus, Zonaras & Cedrenus scribunt. Ex quibus facile intelligitur, *Hebdomon* aliquot passuum millia tum ab urbe Constantinopoli abfuisse: cum pars *Hebdomi*, quam *summitatem Septimi* Historia Miscella, Gillius *promuntorium Hebdomon* appellat, longè ab Urbe abfuerit. In libro xxiv. Historiæ Miscellæ de Leone Armenio hæc leguntur: *Leo veniens ad Tribunal ante Urbem postquam unâ cum Prætoribus & exercitibus, valde legitimus Romanorum Imperator ostenditur, & die media Constantinopolim per Carfi portam ingressus, & ad Regalia pervenit: postera vero die coronatus est à Nicephoro Patriarcha in ambone majoris Ecclesiæ.* Ubilegendum videtur non *Carfi portam*, sed *Chrysen portam*, id est Auream portam. Cedrenus enim eadem enarrans eisdem ferè verbis ait, *διὰ τὴν χρυσεὴν πύργον.* Cùm igitur in *Tribunali Hebdomi* Leo à militibus consalutatus Imperator, mox Constantinopolim ac Palatium intramuranum Auræ portâ ingressus, postriede demum in majore Ecclesiæ coronam accepit: apparet talem Domini dcccxi. imperii Leonis Armenii primo, *Hebdomon*, ac partem *Hebdomi Tribunal* procul ab Urbe distitum, & portæ Auræ adverstum ac longo intervallo objectum existisse. Leo Grammaticus in Vita Constantini Porphyrogeneti tradit, Symeonem Bulgarum Regem cum magno exercitu ad urbem CP. venisse, & fossiâ à Blachernis usque ad portam Auræam duxisse: sed perspectâ Urbis mœnium firmitate, cognitisque opidanorum viribus & machinis de expugnatione desperantem, in *Hebdomon* se recepisse, ibique de pace egisse. Idem in capite v. scribit, Romanum Cæsarem cum Constantino A. genero suo ad *Tribunal* se contulisse, & postquam ibi stipendium militibus erogavisset, in palatium mox revertisse. Subjicit in capite vi. Mariam Christophori A. filiam, Imper. Romani nepem, Constantinopoli Petro Bulgarum Regem recepisse: quam in Bulgariam cum viro suo proficentem parentes usque ad *Hebdomon* honoris causâ sint persecuti. Anno autem Christi dcccxi. Constantinus Porphyrogenetus Leonis Philosophi filius imperare cepit: anno dcccxix. Romanus Lecapenus ejus foster, primùm Cæsar, mox Augustus est appellatus. Tum ergo adhuc *Hebdomon*, & *Tribunal*, vel potius Campus *Hebdomi*, quò milites stipendium aut certè donativum accepturi convenerant, non modò extra urbem CP. erat. sed etiam ab ea sat longè distabat. Quid apertius? Georgius Pachymeres res gestas Imperatorum Michaëlis & Andronici Palæologorum scripsit. Is in libri 2. capite 11. tradidit, quosdam de exercitu Imperatoris, quicquid Galati à Genuensibus occupatum terrâ marique obsidebat, venisse in *Hebdomon*, & ibi Monasterii reliquias, ac Ecclesiæ quæ in stabulum mutata erat, ruinas, corpusque integrum Imper. Basilii Bulgarcidæ reperiisse: quem Romani A. filium à cæde plurimorum Bulgarum Græci Βασιλεωκτόνιν cognominavere. Hæc ruinosa Ecclesiâ in stabulum conversa, haud dubiè erat ipsa Joannis Baptistæ Ecclesiâ in *Hebdomo*, vii. ab urbe Regiæ CP. lapidè distans: in qua Basilus A. Basilii Mæcelonis abnepos sepeliri se jusserrat. Nondum autem Francis Michaël Palæologus Constantinopolim eriperat. Ut

appareat circa annum Christi M. cclx. Hebdomon sive Septimum unâ cum suo Joannis Baptistæ Martyrio ab urbe CP. procul adhuc abfuisse.

Pluribus argumentis ad rem tam manifestam probandam nobis opus non est. Præstat rationes adversariorum refellere: quos inter Gillius qui Constantinopolim suam nobis reliquit, faciliè primas tenet; vel potius unus est instar omnium. Qui igitur Gillium retellere potuerit, censendus erit in eo uno omnes ejus opinionis sectatores prostravisse. Ac primùm verba suprâ laudata Sozomeni in libri vii. capite xxiv. scribentis, *Theodosium egressum Constantinopoli, cùm ad vii. miliare pervenisset, Deum ibi orasse in Joannis Bapt. Ecclesiâ à se constructâ:* ita exponit Petrus Gillius in libri iv. de Constantinopolicapite 1. *Theodosius egressus unum miliare extra Constantinopolim, in ade Joannis Bapt. quam ipse construxerat in Hebdomo suburbio, Deum precatus est.* Hæcne est verborum ac sensus Sozomeni expositio; an potius impositio, vel aliorum pro aliis suppositio; *αὐτὸς τῆς Ἐκκλησίας Ἰωάννου Βαπτιστοῦ, ἐgressus unum miliare extra Constantinopolim?* An Gillius talem interpretationem aut probavit ipse, aut aliis persuaderi posse speravit? Si hæc nobis in veteres Auctores licent, quid non licebit? Pergit Gillius: *Qui nesciunt Hebdomon esse suburbanam Constantinopolitanam, interpretantur ad vii. miliare Theodosium extra Urbem progressum. At Hebdomon suburbium est ex eodem Sozomeno, quum alibi dicit (lib. vii. c. xxi.) Theodosium caput Joannis Baptistæ ex vicio Cosilari qui Panticchio Calchedonensis agrî loco proximus erat, transfuisse, & posuisse ante Constantinopolim (αὐτὸ τῶ ἀγίου Κωνσταντίνου τόλειος) in loco Hebdomo d. Eto: quem nos suburbium olim fuisse, nunc intra Urbem esse mox declarabimus.* Hæc ille. Est quidem *Hebdomon* Constantinopolis suburbium, cùm ab Ammiano præter ceteros sic appelleretur: sed (ut vel nomine suo solo indicat) ab Urbe nihilominùs vii. milibus passuum distat: non autem uno milliario ab ea discretum est, sicut Gillio placet: nec umquam Constantinopolis mœnibus inclusum fuit. In Defensione Disceptationis mæ de Basilicis pag. 339. 340. & sequentibus docui, Latinis Scriptoribus *suburbana*, Græcis *αὐραία* dici loca, quæ v. vi. viii. x. xii. milibus passuum, itinere etiam diei ab urbibus abessent. Nimirum suburbanorum vel *αὐραίων* (*Tribunal*) (quod maximè notandum) duo sunt genera. Altera enim sunt suburbana propriè dicta, videlicet muris portisque urbium proxima ac pene continua, quæ plerique suburbia, recentiores nostri Scriptorum *burgos ac forenses burgos* appellant: quæ suburbana sola Gillius agnovit haud dubiè, & præter quæ nulla alia videtur nota habuisse; ita ut *Hebdomon* quia *suburbanum* Constantinopolis nonumquam vocatum est, urbis Regiæ muris proximum, & ab ea uno tantùm lapide distitum deinde intramuranum factum fuisse crediderit. Altera suburbana sunt latè atque impropriè sumta, loca scilicet remotiora à mœnibus, vi. viii. x. & amplius milliariis ab urbibus separata: quale est *Hebdomon* nostrum, *suburbanum* Constantinopolis Ammiano dictum, in libro xxvi. ubi Valens à fratre Imperator est factus. Tale *suburbanum* Naissi vel Næssi, opidi Daciæ mediterraneæ, cujus meminit idem in eodem libro hisce verbis:

Etum eundem Valentem in suburbanum, univerforum sententiis concinentibus (nec enim audebat quisquam refragari) Augustum pronunciavit: decoréque Imperatorii cultus ornatum, & tempora diademate redimitum in eodem vehiculo secum reduxit: participem quidem legitimum potestatis, sed in modum Apparitoris morigerum, ut progrediens aperiet textus. Quibus ita nullo interturbante perfectis, ° *constricti rapidis febribus Imperatores ambo*

In suburbano, quod appellatum Mediana à civitate (Næso) III. lapide distatur, &c. Daphne amaram & ambitiosam Antiochie suburbanum Ammianus in libro XIX. Ufuardus in Babylæ *suburbium Antiochie* appellat; *ἡ δάφνη* Johannes Chrysothomus; *ἡ δάφνη τῆς ἀντιόχειας* Sozomenus in libro V. Et Daphne cum templo Apollinis & fonte Castalio, & cum luco Daphnesi ac Basilica Babylæ M. XI. stadia seu V. millia passuum aberat ab urbe Antiochia, quæ ab eo suburbano cognominata est Antiochia Epidaphnes. *Suburbanum fretum* in libri V. Epigrammate I. nuncupat Martialis maræ ad Antium, *Albam* item *suburbanam* in Epigrammate ad Crispum: cum Antium ab urbe Roma itinere dici, Alba XII. milliarius absit. *Decimum* suburbanum Carthaginis similiter dicitur, quod tamen (ut ait Procopius) ab ea distabat stadiis LXXVIII. sive milliariibus decem. Supervacuum est fer pluribus exemplis rem adeo certam & manifestam confirmare.

Nihil igitur obstat, quo minis *Hebdomon* seu *Septimum* quod VII. ab urbe Constantinopoli millibus distat, *Suburbanum* tamen à Latinis Auctoribus, *ἡ δάφνη* vocetur à Græcis, & *ἡ δάφνη τῆς ἀντιόχειας* fuisse a Sozomeno dicatur, à quibusdam etiam *apud Constantinopolim, & Constantinopoli*: cum veteres & recentiores Scriptores lingue Latine peritissimi passim ita locuti sint. Diximus supra Gillium ad unum milliarium extra Constantinopolim *Hebdomon* suburbanum & Ecclesiam Johannis Baptistæ gratis & citra ullam auctoritatem posuisse, ut nimirum facilis legentibus persuaderet, *Hebdomon* istud cum Martyrio Johannis Bapt. aucto pomœrio Urbis mœnibus inclusum fuisse. Sed quoniam intelligebat suam hæc de tantula Hebdomi ab urbe Regia distantia opinionem solo nomine satis refelli: novam homo ingeniosus commentus est hujus appellationis originem, affirmavitque à *septenario numero suburbiorum, quæ nomina retinuerint etiam inclusa in Urbem, Hebdomon dictum esse*. Sed quam confidenter hæc asseruntur, tam facile negantur à nobis. Quando enim, aut sub quo Principe adeo promota sunt Constantinopolis pomœria, ut septem suburbana sua illa suis muris includerit, & unum ex his septem *Hebdomon* à numero suburbiorum dictam veterem suam appellationem servaverit; An quod anno Christi MCCCX. nondum factum erat, postea prevalentibus Turcis & velut jugulo Imperatorum Orientis cotidie imminentibus fieri potuit, ut Constantinopolis tantis incrementis augetetur, & septem suburbana ista muris includeret? Turcis quidem Constantinopoli dominantibus hæc contigisse nemo sanus crediderit. Futile sit his muris resellendis diutius immorari, cum nullo firmo fundamento nitantur. Postremò Gillius in capite IV.

libri V. de Topographia CP. adjicit quæ sequuntur: *Suburbium Hebdomon in VI. colle fuisse, qui nunc est intra Urbem, ostendit ades Johannis Baptistæ, quam etiamnum Græci vulgo vocant Prodromi, maxima ex parte diruta*: Si qua fuit vivo Gillio, seu Francisco. I. regnante, I. qua est & nunc Constantinopoli qualiscumque Ecclesiæ sancti Johannis Prodromi; planè differt ab Ecclesiâ ejusdem Prodromi & Baptistæ in Hebdomo sita, cum VII. ab ea millibus passuum distet, & præter Patroni appellationem nihil hæc habet cum illa commune. Prætere Græci (ut sunt nunc omnium antiquitatum, omnium ferè omnes literarum ignari) in assignando titulo istius Ecclesiæ Johannis Bapt. & Prodromi facillimè errare possunt, fallaci majorum traditione decepti. Nemo enim veterum quos quidem legerim, Ecclesiæ sancti Johanni Prodromi Christi intra muros Constantinopolis illat mentionem fecit. Guidus quidem Pancirolus de opinione Gillii sic loquitur: *Gillius nunc intra urbem Regiam esse vult Hebdomon in VI. colle, & à numero suburbiorum Septimum (sive Hebdomon) vocari*. Sed nihil adjicit ita: omnino à Gillio dissentire videatur. Sextum porro istum *collem*, in quo Hebdomon situm fuerit, & qui cum Hebdomo postea urbe inclusus sit, omnes ignorant. Jam verò si quando inclusum Constantinopoli esse Hebdomon, non solum cum Basilica sua Joannis Baptistæ & Prodromi, sed etiam cum reliquis suis membris simul & semel utique esset inclusum. Ostendant ergo nobis qui ita sentiunt, in VI. colle suo intra Constantinopolim cum Ecclesiâ Prodromi Tribunal; ostendant *Campum*; ostendant *Palatium Secundianæ*, vel saltem triuristarum Hebdomi partium reliquias ibi aliquas, sed indubitatas, aliqua certa vestigia. Hoc Petrus Gillius, & inter Gillii sectatores Fresnius Cangius, qui novissimam Constantinopolis Descriptionem vulgavit, adeo non fecere, ut ne harumce quidem Hebdomi partium usquam meminerint: quas tamen simul cum Hebdomo & Basilicâ Prodromi ex suburbanis unâ eademque operâ eademque ingeniosi alicujus machinis Constantinopolis transferri oportebat. Ex his quæ supra diximus apparet vel cæco, Hebdomon sive Septimum cum IV. sui partibus, quas prius diligenter explicuimus, nimirum cum *Campo*, cum *Tribunali*, cum *Martyrio* vel *Ecclesiâ Johannis Baptistæ*, & cum *Palatio Secundianæ*, non modo semper extra Constantinopolim positum fuisse, sed etiam ab Urbe VII. millia passuum semper abfuisse; id est semper *suburbanum* existisse, numquam intramurum; semper verè *Hebdomon* ac nominis sui, & unius ejusdemque videlicet VII. milliariorum ab Urbe distatæ.] *Hadrian. Vales.*

° *Constricti rapidis febribus.*] Idem scribit Zosimus

diu, spe vivendi firmata, ut erant in inquirendis gnaviores quam in componendis, suspectas morborum causas investigandas acerrimè Ursacio Officiorum Magistro Delmatæ crudo, & Juventio Sisciano Quæstori tunc commiserunt: ut loquebatur pertinax rumor, invidiam cientes Juliani memorix Principis, amicisque ejus, p tamquam clandestinis præstigiis læsi. Sed hoc evanuit facilè, ne verbo quidem tenus insidiarum indicio ullo reperto. Hoc tempore velut per universum orbem Romanum bellicum canentibus bucinis, excitæ gentes sævissimæ limites sibi proximos perfultabant. Gallias Ræti- asque simul Alamanni populabantur; Sarmatæ Pannonias & Quadi; Picci, Saxonésque & 9 Scotti, & 9 Atacotti Britannos ærumnis vexavère continuis, r Austoriani Mauricæque aliæ gentes Africam solito acrius incurfabant; Thracias & diripiebant prædatorii globi Gothorum. Persarum Rex manus Armeniis injectabat, eos ad suam ditionem ex integro vocare vi nimia properans, sed injustè; f causando quòd post Joviani excessum cum quo 1 fœdera firmarat & pacem, nihil obitare 2 debet quo minùs ea recuperaret, t quæ antea ad majores suos pertinuisse monstrabat.

CAP. V. Acta igitur tranquillius hieme, concordissimi Principes, unus nuncupatione prælatus, alter honore specie tenus adjunctus, percursis Thraciis Næsum advenerunt: ubi in 3 suburbano, quod appellatum Mediana à civitate

9 Ms. Attacitti. 1 Ms. fœdera. 2 Ms. debet. 3 Steph. suburbio.

in lib. 4. nisi quòd Valentianum solum febre correptum fuisse prodit, idque cum à Nicæa Constantinop. peteret. *Vales.*

p *Tamquam clandest. prestigiis læsi.*] Zosimus, *ἱστορία*, inquit, *αὐτὸν σὺν τοῖς Λαυδίοις ἐν τινὲς γουτίαις ἐν τῶν Ἰουλιανῶν φίλων αὐτοῦ σκευασθῆναι νοσῶν. Suspicio quedam eum percussit falsa, ne ex prestigiis amicorum Juliani, ac maleficus in morbum incidisset.* Subjicit deinde Zosimus viros dignitate conspicuos ejus rei insimularos esse, sed industria & dexteritate Sallustii Prætexti Præt. discussas esse calumnias. *Idem.*

q *Scotti & Attacotti Britannos ærumnis.* *Ec.*] Ita lib. xxvii. *Attacotti bellicosa hominum natio, & Scotti, ut hinc vicinam esse gentem conjicere liceat.* In Notitia quoque Imperii nominantur *Attecotti juniores, Attecotti seniores*: & inter auxilia Palatina *Honoriani Attecotti juniores.* Lindenbr.

r *Austoriani, Mauricæque aliæ gentes*] Inf. lib. xxviii. *Austuriani his conterminant.* Utrobique legendum videtur, *Austuriani.* vel *Austoriani.* Johannes CP. in Eclogis legationum ex Prisco: *Ἐς τῶν Ἀλεβάν διαβάνα ἔτι τῶν τοῦ Ἀύστου γένους μάχη.* Synesius *Ἀουστουάνος* vocat, Epist. LVIII. & in Carastasi de Pentapoleos calamitate. *Idem.*

f *Causando quòd post Joviani excessum, cum quo fœdus*] Non caret res exemplo. Sic enim Fidenates, postquam Romulus in terris esse desiisset, iterum in Romanos armamoverunt, ac sic cum Romulo saltem, non cum Ro-

manis pacis fœdere consent. Dionysius Halicarn lib. III. *τοῖς ὀψοζυνοῦσις ἐν Ρώμῃς προβαλὼς πωθανοῦσις τῶν ἀστῶν τῶν Ἰπποκράτους ἀπειρηθῆναι (Fidenates) μὴδὲν αὐτοῖς ἐπιπέφυμα τοῖς τῶν Ρωμαίων πόσιν ἔτι κοινόν, ἐξ ἧ Ρωμαῶν ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἐπελάττει, τοῖς δὲν ἐπιπέλο αὐτοῦ τῶν φίλιας ὄρνια* Nec fecius arbitrati Apuli, & reliqui Latini omnes Anco Marcio mortuo; itaque & agros incendere, prædatque agere ut hostes inccpere. Turnus quoque Herdonius dicebat, fœdus quod Latini cum Tarquinio Prisco icebant, morte illius interveniente ruptum, *ταῖς σπουδαίαις, ἀς ἐπιπέλο αὐτοῦ τοῖς ἑσπέρων αὐτοῦ (Tarquinius Priscum intelligit) ἀβυθιδόντες τῶν ἡγεμονίαν, καὶ ἄλλοι μὴδὲν μετὰ τὴν ἐκείνης θάνατον, διὰ τὸ μὴ μεσοζυε εἶσθαι τὰς ἐμοζυίας τῶν αὐτῶν ἔτι διαμῶν ἐν τοῖς Ταρκουῖς ἐξ ἰσῶν* Dionysius Halicarn. lib. iv. Tale fuit responsum Persei Macedonum Regis, *Fœdus cum patre idem ad se nihil pertinere.* Livius lib. XLII. Aliisque similia exempla in prisca Historia, sæculi præsertim mediæ, in facili est observare. *Idem.*

t *Quæ antea ad majores suos pertinuisse.*] Armenia primò quidem Persis peruit: càmque Satriapa missus à Rege Persiarum administrabat: postea victus ab Alexandro Persis, in Macedonum ditionem venit, & Syriæ Regibus obtemperavit usque ad tempora Antiochi Magni: quo à Romanis superato, Artaxius & Zariades, cum antea Regis illius in Armeoia Satriapæ fuissent, regnum occupaverunt, ut scribit Strabo in lib. xi. Tandem à Parthis regnum illud occupatum est, & Parthorum Rex fratrem suum Artacem r emine Armeniis Regem imposuit, ut colligo ex Procopii lib. 2. Pers. initio, & ex lib. ejusdem 2. de Fabricis Just. *Vales.*

iracundo quodam & sævo, regressi factumque exaggerantes, ut contumeliosè despectas gentes immanissimas concitarunt. Et circa id tempus, aut non multo posterius, in Oriente Procopius in res surrexerat novas: quæ prope Kal. Novembris venturo Valentiniano Parisios, eodémque nuntiata sunt die. Et Alamannis quidem occursurum Dagalaïphum pergere maturè præcepit: qui vastitatis propinquioribus locis longiùs discesserant incruenti. Super appetitu verò Procopii antequam adolesceret reprimendo, curis 7 diducebatur ambiguis, ea potissimum ratione sollicitus, quòd ignorabat, utrùm Valente superstitè an extincto 8 memoratus Imperium adfectarat. AEquitius enim relatione Antonii Tribuni accepta, 9 agentis in Dacia mediterranea militem, qui nihil præter negotium ipsum auditum obscurè significabat: ipse quoque nondum liquida fide comperta, simplicibus verbis Principem gestorum conscium fecit. His

7 Ms. diducebantur. 8 Al. memoratum Imperium.
9 Ms. agentis.

lib. 8. cùm is, qui à Secretis erat Hormisdæ Persarum Regis, legatos Rom. interrogasset, equid acturi veniant: nequaquam ipsi, sed illi qui à Latinis Magister Off. dicitur, id enuntiandum esse dixerunt. Sed quando à tractationem hanc incidimus, operæpretium facturus mihi videor, si & reliquas illius dignitatis partes summam attigero, quòd perfectior ejus notitia lectoribus in teneretur. Igitur sub ejus dispositione fuerunt officia Palatina; & Scholæ: quod & Rutilius in lib. 1. Itinerarii declarat:

*Officiis regerem cùm regia testâ Magister.
Armigerasque pii Principis excubias.*

Posterior enim versus de Scholis Palatii intelligendus est: te quibus ad lib. xiv. dixi. Idque testatur præter Notitiam Imperii Cassiodorus in formula Magisteriæ dignitatis lib. 6. & totus titulus in Codice Just. de officio Mag. Off. Prior autem versus ad officia regis domus pertinet, quæ Magister regebat, unde etiam nomen habuit. Græci quoque ἡγεμόνων τὴν τὴν αὐτῶν τὰ δέξια vocant ut Zosimus in lib. 2. & 3. Zonaras in Constantio. At Procopius, & Athanasius ac Menander μάγιστρον seu μαγιστράτα vocant ἡδὲ ἐν τῷ αὐτῷ τὰ δέξια: quæ parum inter se differunt. τὰ δέξια quidem propriè sunt officia, ut in Juliani & Synesii Epistolis occurrit; & in Glossis veteribus, τὰ δέξια ἀρχόντων, Officium. Apparitio. τὰ δέξια τῆς, Officialis. Inter officia autem quæ Magistro Off. parebant, primi numerantur Mensores in Notitia Imperii. Hi erant qui hospitium singulis in palatio militantibus metabantur, ut docet lex 4. & 5. Cod. Th. de metatis, quæ ad Magistros Off. directæ sunt. Mensores etiam dici possunt, qui mensuras & pondera annonæ publicæ tractabant: unde & cum cellariis recensentur in lege ult. Cod. de diversis off. Peræquatores vidualium rerum vocat Cassiodorus in formula Magisteriæ dignit. Ejus enim erat, mensuras & pondera specierum annonar. in urbe Regia constituere, ut ibi docet Cassiodorus. Quo sensu Mensores dicuntur in Cod. Th. lege 1. de Canone frum. urb. Romæ; & lege 9. de pi-

storibus: & in antiquis Inscriptionibus. Post Mensores sequuntur in Notitia Lampadarii: quos sub Magistro Off. fuisse docet Novella Theod. de Lampadariis, data ad Opilionem Mag. Off. His jungendi sunt Cursores & Decani: hæc enim tria officia conjunctim numerantur in lege ult. Cod. de div. off. Cursores sunt, qui ante agmen Imp. comitatus præcurrebant, cum Lampadariis ignem seu lampadem præferentibus. De quibus Corippus in lib. 3.

--- prænuntius antè

Signa dedit Cursor, posita de more lucernâ.

Horum Primicerius Protocursor dicitur in lib. 17. Hist. Miscellæ. De Lampadariis vide Glossarium Meursii. Decani autem erant, qui fasces Principi præferbant. Cedrenus enim ait Decanos à Romanis dici τὰς ἰατρὰς πολέμου. De his Chrysofostomus in Epist. ad Hebræos, Homilia 13. ἡ ἡδὲ λαμπάδα δὲ καὶ τὸν ἐπιπέτοισ ἐν τοῖς βασιλείοις: gravi errore Meursii, qui in Glossario hos cum lecticariis illis Ecclesiæ qui sepulturas curabant, confundit: quem refutant verba Chrysofostomi, & Imp. in lege 2. Cod. de Decanis, Ambrosius in Epist. 33. denique Corippus in lib. 3. qui & hos sub Magistro Off. fuisse satis indicat.

--- schola cuncta Palati

*Fussa suis adstrare locis: jamque ordine certo
Turba Decanorum, Cursorum, in rebus Agentum,
Cùmque Palatinis stans Candida turba Tribunis,
Et Protectorum numerus: mandante Magistro
Omnis sacrorum vis adfuit Officiorum.*

Ubi & Protectorum scholam sub Magistro Off. fuisse significat: quod notandum est. Sed & lex 2. Cod. de Decanis ad Helionem Mag. Off. dirigitur. Ad hæc scrinia sacra sub ejus dispositione fuere, ut Notitia declarat: unde in sacris Scriniiis militantes apud Magistrum Off. conveniri oportebat lege 12. Cod. de proximis sac. scrin. & totius serè tituli leges ad Magistros Off. scriptæ cernuntur. Denique officium Admissionum eis parebat, de quibus supra dixi. Præter hos Castrensiac ac Ministeriani ejus jurisdictioni subiacebant, ut observavi ex lege 3. & 4. de Castrenf. quæ datæ sunt ad Mag. Officiorum; Pales.

cognitis Valentinianus eodem y AEquitio aucto Magisterii dignitate, repere ad Illyricum destinabat, ne perfultatis Thraciis perduellis jam formidaturo invaderet hostili excursu Pannonias. Documento enim recenti impendiò terre batur, reputans paullo antè Julianum, contempto Imperatore bellorum civilium ubique victore, nec speratum antè nec expectatum, ab urbe in urbem incredibili velocitate transisse. Verum ardens ad redeundum ejus impetus molli batur consiliis proximorum, ¹ suadentium & orantium, ne interneciva minantibus barbaris exponeret Gallias, néve hac causatione provincias desereret ² e gentes adminiculis magnis: ² iisque legationes urbium accessere nobilium precantes ne in rebus duris & dubiis impugnatas eas relinqueret, quas præsens eripere poterit discriminibus maximis, metu ambitiosi nominis sui Germanis incusso. Tandem denique utilitate rei perpensus excogitata, in multorum sententias flexus, replicabat aliquoties, hostem suum fratrisque solius esse Procopium; Alamannos verò totius orbis Romani: statuitque nusquam interrim extra confinia moveri Gallorum. Et adusque Remos progressus, sollicitusque super Africa ne repente perumperetur, ³ Neotherium postea Consullem tunc Notarium, ad eandem tuendam ire disposuit, & Masucionem Domesticum Protectorem ea consideratione, quòd diu sub patre Cretione quordam Comite educatus, suspecta noverat loca, hisque & Scutarium adjunxit Gaudentium, olim sibi cognitum & fideliem. Quia igitur uno eodemque tempor utrobique turbines exarsere maxtissimi, competenti loco singula digeremus nunc partem in Oriente gestorum, deinde bella barbarica narraturi: quoniam pleraque & in Occidentali & in Eoo orbe iisdem mensibus sunt excitata: nondum ex loco subinde saltuatim redire festinamus in locum, omnia confundentes, squaliditate maxima rerum ordines implicemus.

C A P. VI. Insigni genere Procopius in Cilicia natus & educatus, ea confi

¹ Mf. valentium. ² Mf. manisque.

y *Equitio aucto Magisterii dignitate.*] AEquitius ex Comite rei militaris Magister militum à Valentiniano factus, postea etiam Consulatum gessit cum Gratiano, anno Domini 374. de quo Hieronymus in Chronico ad annum 373. hæc dicit: *Equitius Comes Illyrici iniquissimus & barbarorum exactionibus antè provincias quas regerat, quàm à barbaris constarentur evertit.* AEquitius autem in codice Regio serè semper scribitur cum diphthongo, semel in Editione Augustana. In Chronico Alexandr. & Fastis Idatii Mss. AEquitius similiter exaratur, & in Victoris Epitome, ut testatus est Schottus. Zosimus tamen & Socrates Equitium vocant. *Aixvri* quidam recensetur ejusdem nominis in Canonibus Ecclesiæ Africanae. *Vales.*

² *Egentes adminiculis ejus*] Sic primus edidit Gelenius. Anterioribus enim Editionibus sic præferebant, *adminiculis*

in ejusque legationes, &c. Ego verò cum in codice Reg. & Flor. * Tolos. * [& Colbert.] legi viderem, *adminiculis mensisque*: non dubitavi quin locus hæc in modum restituendus esset, *egentes adminiculis magnis. Itaque leg. &c.* Idem. At vere hoc est specimen supplementorum Castellianorum. Utique non inferciendo literas, ultero ex Mss. procedit *egentes adminiculis magnis. Quo legationes.* &c. Gronov.

³ *Valterium postea Consullem.*] Hujus viri nomen primus corrupit P. Castellus, quem ceteri postea sunt secuti. At in Editione Rom. excusum erat *ne Valterio* Ego verò cum in codice Reg. * Tol. * [& Colbert.] *Neuterium* distinctè perscriptum offendissem, levi negotio veram scripturam eliciui. *Neuterius* in Fastis Idatii dicitur: in Codice Theod. *Neotherius*, quod magis placeat. Est enim Græca vox *νεθερος*. Hic Præfectus Præt. fu in Occidente sub Valentiniano Juniore, Consulatu A cadii I. & Bautonis, ut colligitur ex Cod. Th. titulo

COCCOIRAS

PILC

Iteratione qua propinquitate Julianum postea Principem contingebat, à primo gradu eluxit: & ut vita moribusque castigatior, licet occultus erat & taciturnus, Notarius diu perspicaciter militans & Tribunus, jamque Summatibus proximus: post Constantii obitum in rerum conversione velut Imperatoris cognatus altius anhelabat, & adjunctus consortio Comitum: & apparebat, si umquam potuisset, fore quietis publicæ turbatorem. Hunc Julianus Persidem ingrediens, consociato pari potestatis jure Sebastiano, in Mesopotamia cum manu militum reliquerat valida: mandarátque, ut susurravit obcurior fama, (nemo enim dicti auctor extitit verus) pro cognitorum ageret extu, & si subsidia rei Romanæ languisse sensisset, Imperatorem ipse se prouideret ociùs nuncupari. Qui injuncta civiliter agens & cautè, Juliani letaliter vulnerati funus, & ad regenda communia comperit Jovianum euectum: alioque rumore disperso, inter abeuntis anhelitus animæ eundem Julianum vero mandasse, placere sibi, Procopio ^c clavos summæ rei gerendæ committi: veritus ne hac ex causa indemnatus occideretur, ^d è medio se conspectu discrevit, maximè post Joviani territus necem Notariorum omnium primi, quem Juliano perempto veluti dignum Imperio paucis militibus nominatum, ovæque exinde cœptare suspectum, cruciabiliter didicerat interfectum. Et quia se quæri industriâ didicerat magnâ, vitans gravioris invidiæ pondus, ^e ad abdita longiusque remota discessit. Cùmque à Joviano exploratiùs indagari latibula sua sentiret, & ^f ferinæ vitæ jam fuisset pertæsum: (quippe à celsiore statu dejectus ad inferiora, etiam edendi pænuriâ in locis squalen-

3 *Mf. adjunctus.* 4 *non vero in aliis lib. deest.*

ulg. crim. & tit. de extraordin. sive ford. mun. & aliis locis. Fuerat jam antea Præfectus Prætor. Gratiano V. & Theodosio Aug. Coss. ut est in Cod. Th. de Decurionibus. Consul denique fuit anno Dom. 390. cum Valentiniano Aug. I V. eique ob hanc dignitatem gratulatur Symmachus in lib. 5. Epist. eodémque anno Præfectus Prætor. lege 7. Cod. Th. de Curiosis. * In veteri Inscriptione Rufii Volusiani scribitur absque adspiratione: D. N. VALENTINIANO AUG. ET NEOTEROCOS S. Præstat igitur hanc scripturam sequi: ut Græcè *νοτερος*, ut Proterius, Deuterius, & sithia. * *Vales.*

^b *Ad regenda communia.* Et hic græcissat Marcellinus. Græci enim *παλινα* dicunt Rempublicam, ut Theophrastus aliique. *Idem.*

^c *Clavos summæ rei gerendæ committi*] Bene ita in Mf. lib. XXI. *Clavos pro fluctuum motibus erigens.* Lib. XXV. *Clavos regendæ navis cuilibet periculi socio commiserunt.* Iota est Ciceronis loquendi forma in Orat. pro P. Sexto: *Quis enim clavum tanti Imperii tenere, & gubernaculo Reip. tractare in maximo cursu ac fluctibus posse arbitror.* Lindenbr.

^d *E medio se conspectu discrevit*] Vulg. *differuit.* haud

placet. Lib. XXI. *Insonis gradibus relicto cubili manibus repens & pedibus longius sese discrevit.* Lib. XXXI. *Quindecim millibus passuum à civitate discrevit.* *Idem.*

^e *Ad abdita longiusque remota disce.*] Zosimus in lib. 4. scribit, Procopium Juliano mortuo ad Jovianum venisse, eique chlamydem purpuream quam à Juliano acceperat, tradidisse, ac rogasse ut militiæ sacramento solutus domum reverti sineretur. Quo impetrato, Cæsaream Cappadociæ cum uxore & liberis se contulit, ubi multa prædia possidebat. Post cùm Valentinianus & Valens qui hominem suspectum habebant, eum comprehendi jussissent, ille milites missos frustratus, in Euxinum Pontum aufugit, & ibi conscensa nave ad Tauricam Chersonesum delatus est. Sed cùm incolas suspectos haberet, inde Byzantium noctu profectus, divertit apud quemdam notum sibi vetusta consuetudine: tandemque re cum Eugenio Eunuchocommunicata, imperium arripuit. *Vales.*

^f *Formæ vitæ jam fuisset pertæsum.*] Hujus loci emendatio debetur Prifceo, qui jam pridem emendavit *ferinæ vitæ.* Atque ita loquitur Gellius, cujus verba imitari solet Marcellinus. Hanc emendationem confirmant Mss. codices, Regius & Tolofanus, in quibus scriptum est, *Et ferinæ vitæ jam fuissent pertæsum.* * [In Colbertino, *Et ferinæ vitæ jam fuisset pertæsum.*] *Idem.*

tribus stringebatur, hominumque egebat colloquiis) postremæ necessitatis impulsu devii itineribus ad ⁵ Chalcedonos agrum pervenit. Ubi, ⁶ quoniam & illud firmius visum est receptaculum, apud fidissimum amicorum delitescere, Strategium quemdam ^g ex Palatino milite Senatorem, Constantinopolim quantum fieri poterat clanculo sæpe intermeans: ut indicio ejusdem Strategii patuit, postquam sæpius in factionis conficiis est inquisitum. Ritu itaque sollertissimi cujusdam speculatoris, ⁷ ignotus ob squalorem vultus & maciem rumusculos colligebat tunc crebrescentes, ut sunt acerba semper instantia, incusantium multorum Valentem, quasi cupiditate aliena rapiendi succensum. Cujus diritati adjectum erat incentivum exitiale focer Petronius, ^h ex Præposito Martensium militum promotus repentino saltu ¹ Patricius, animo deformis & habitu: qui ad nudandos sine discretione cunctos immaniter flagrans, nocentes pariter & ⁸ infantes post exquisita tormenta ^k quadruplex vinciebat, debita jam inde à temporibus Principis Aureliani perscrutans, & impendio mærens, si quemquam absolvisset indemnem. Cujus morum intolerantiæ hæc quoque perniciis accedebat, quod ^l cum ditaretur lu-

⁵ *Al.* Chalcedonium. ⁶ *Mf.* quoniam & illud. ⁷ *Al.* ignotus vultu ob squalorem & maciem. ⁸ *Mf.* infantes.

^g *Ex Palatino milite Senatorem.*] Palatini propriè dicebantur, qui rei privatae & largitionales titulos exigebant, de quibus vide titulum in utroque Cod. de Palat. fact. larg. Qui verò in hoc officio militaverant, transactis stipendiis inter Senatores seu Clarissimos allegebantur: & quidem inter Consulares, ut ex lege Theodosii 19. apparet in Cod. Th. de Palatinis, & lege ult. eodem ut. Solebant enim, qui post laboriosæ militiæ decursa stipendia loco præmii allegebantur in Senatam, inter Prætorios aut Consulares allegi, ut onere Praturæ ac Quaesturæ, quæ maximis ludorum impensis gerebantur, immunes forent: quod docet Symmachus in lib. 7. Epist. 95. his verbis: *Sed adicienda est ei prærogativa militiæ, ut beneficio allektionis utatur. His quippe tantum munia relaxari Divalia statuta voluerunt, quos castrensis honor illuminat. Si igitur & hoc insigne detuleris, prono cursu inter Consulares allegetur.* Sic Domestici Protectores, cum transactis stipendiis exabant, inter Clarissimos ex Consularibus allegebantur, nec ad ullas Senatorii ordinis expensas vocabantur lege 7. & seqq. Cod. Th. de Domesticis. Hujusmodi allektionum frequentia à Constantini M. temporibus cepit, qui innumeros ex omni hominum genere in Senatam allegit, ut scribit Nazarius in Panegyri. ad Constantinum. Commodus quoque, cum plerosque inter Prætorios allegisset, Senatam miscuit: ut in Pertinacis vita scribit Capitolinus. *Valef.*

^h *Ex Præposito Martensium.*] Præpositi à Tribunis distinguuntur in lege un. Cod. Th. de Comitibus & Trib. Schol. & in lege 1. de erogat. militaris annonæ, lege 1. de commatu: & apud Vegetium in lib. 2. cap. 12. denique apud Rufinum in lib. 1. cap. 18. & lib. 2. cap. 3. Hegep-

pus tamen in lib. 1. cap. 23. Præpositos veritè, quæ *ἡγετῆρας* dixerat Josephus, & Apuleius in *lib. Ider* Hegeppus in lib. 2. cap. 14. Galbam Præpositum decem ordinis vocat, quem Josephus *ἡγετῆρας*, id est legatum vocat. Eorumdem meminit Athanasius in Epist. ad Solitarios: *ὁ πρὸ στρατοῦ ἄρχων ἡγετῆρας ἐστὶν τοῦ στρατοῦ ἀρχηγός* & *στρατιωτικῆς ἡγεσίας*. Hi minori videntur fuisse dignitate præditi quam Tribuni, licet Rufinus hoc ordine eos recenset, *Tribuni, Præpositi, Comite* Præerat autem cohorti perinde ac Tribuni, ut docet Vegetius in citato loco. *Idem.*

ⁱ *Patricius.*] Petronius Patricius dicitur in lege Cod. Theod. de filiis militarium pater Albæ Domitice, quæ Valentis Aug. conjux fuit. Procopium tamen Valentis *ἡγετῆρας*, id est focerum vocat Zosimus in lib. hominem sævum & humanitatis expertem: sed in nomine fortassis error est. Ceterum de Patriciatu dignitate à Constantino M. instituta quæ ceteras omnes antebat vide eundem Zosimum in lib. 2. De his Priscus in Hist. 56. *ἡ τῶν πατρικῶν οὐδὲν ἴσως κατὰ τὴν ἑξῆς ἔστιν ἡ δὲ τὰς αἰγῶν ἀνάγκαις πάσας. Νόμισαν, qui unà cum Anatolio inter Patricios censebatur, quæ dignitas ceteras omnes antecedit.* *Idem.*

^k *Quadruplicibus nexibus vinciebat.*] *Vetus codex quadruplicibus*, ut L. 8. de jure fisci. L. 1. de his qui ex publ. r. C. quæ his Coll. datæ sunt. Oisclius. Petrus Pithæus tamen legi ait in *Mf.* eodem *quadruplicibus vinc.* Colbert. codice scriptum etiam reperio *quadruplicibus nexibus*, non *quadruplicibus*: ita ut forsitan dicere figuratè viderit Ammianus Petronium Patricium focerum Valens eos quos nudare volebat, quadruplici condemnasse. *Hæc Valef.*

^l *Cum ditaretur luctibus alienis.*] *Inf. Ditandus castibus alienis.* Ut Claudian. 4. Conf. Honor.

Etibus alienis erat inexorabilis & crudelis, & in rabido corde durissimus, nec reddendæ nec accipiendæ rationis umquam capax: ^m invisior Cleandro, quem agentem sub Imperatore Commodo Præfecturam, sublatâ vecordiâ diversas legimus vexasse fortunas: & ⁿ onerosior Plautiano, qui Præfectus itidem sub Severo, ultra mortale tumens cuncta confuderat, ni gladio perisset ultore. Hæc lacrimosa, quæ incitante Petronio sub Valente claufere multas pauper-tinas & nobiles domos, impendentiumque spes atrocior, provincialium & militum paria gementium sensibus imis hærebant: & votis licet obscuris & ta-citis permutatio status præsentis ope numinis summi, concordî gemitu posce-batur. Quæ Procopius latenter accipiens, arbitratûsque ubi felicius ⁹ acci-derit fatum, negotio levi ad apicem summæ potestatis assumi, subsidebat ut prædatrix bestia, viso quod capi poterat protinus eruptura. Cui hæc quæ maturabat ardenti, fors hanc materiam dedit impendiò tempestivam. Con-sumpta hieme festinans ad Syriam Valens, ¹ jamque fines Bithynorum ingres-sus, docetur relationibus ducum, gentem Gothorum ea tempestate intactam ² ideoque sævissimam, conspirantem in unum ad pervadenda parari collimitia Thraciarum: hocque cognito, ut impræpeditò ipse pergeret quò tendebat, sufficiens equitum adjumentum & peditum mitti jussit ad loca, in quibus bar-barici timebantur excursus. Dimoto itaque longius Principe, Procopius æ-rumnis diuturnis attritus, & vel atrocem mortem clementiorem ratus malis qui-bus afflictabatur, aleam periculorum omnium jecit abruptè: extremâque jam perpeti nequaquam timens, præeunte perdita ratione facinus adoritur auda-cissimum, ^o Divitenses Tungricanosque juniores ad prociñctum urgentem per Thracias inter alios celerare dispositos & Constantinopoli moraturos sollempni-ter biduum, per quosdam ex iisdem numeris notos sollicitare properans: quia cum omnibus loqui periculosum erat & arduum, fidem paucorum elegit. Qui pellecti spe præmiorum ingentium, sub consecratione jurisjurandi promissere se quæ vellet cuncta facturos: favorem quoque polliciti conturmalium, inter quos ipsi potiorem locum obtinebant in suadendo, ^p stipendiis excellentes &

⁹ *Mf.* adfiderit. ¹ *Al.* jam fines. ² *Al.* eandem-que sævissime.

--- *privatis crescent æraria damnis.* Lindenbr.

^m *Invisior Cleandro*] Spartianus in Commodo. *Idem.*

ⁿ *Onerosior Plautiano*] Spartianus & Herodianus in Severo. *Idem.*

^o *Divitenses Tungricanosque juniores*] Levis variatio lib. xxvii. *Divitensibus præsidebat & Tungricanis.* Ut etiam in Notitia Imperii: *Sub dispositione viri illustris Magistri peditum Præsentalis, Divitenses seniores, Tungricani seniores.* *Idem.*

^p *Stipendiis excellentes & meritis.*] Ufû & lege Ca-

strensi id receptum erat, ut non æqualia cunctis militi-tibus stipendia numerarentur: sed novitiis quidem ac tironibus minora, promotoribus autem mediâque jam in matricula inscriptis majora: Veteranis autem qui mox dimittendi essent, multo majora: quò & ipsi sacramen-to soluti reliquum vitæ felicius degere, & posteris suis solatii loco aliquid possent transmittere. In horum au-tem abeuntium locum milites ordine inferiores succedere solebant, & ampliora stipendia pro loco & gradu suo consequi, ut scribit Procopius in Anecdosis p. 104. Quæ autem ratione hæc promotiones in militia fierent, docet Vegetius in lib. 2. cap. 21. Igitur qui militiæ nomen dabat, postremum legionis locum obtinebat, donec decedentibus subinde aliis atque aliis, ad altiorum

meritis. Utque conditum est, ubi excaudit radiis dies, idem Procopius ductus in cogitationes varias, q^r Anastasianas balneas petit, à sore Con-
stantini cognominatas, ubi locata noverat signa: doctusque per arcanorum
conscios omnes in ejus studium consensisse societate coita nocturna, ³ fide salu-
tis data libenter admissus, constipatione vendibilium militum cum honore qui-
dem sed in modum tenebatur obsessi: qui ^r ut Prætoriani quondam post Per-
tinacis necem licitantem Imperii præmia Julianum susceperant, ipsi quoque
Procopium infausti dominatus exordia molientem, attenti ad omne compen-
dium defenderunt. Stetit itaque subtabidus, (excitum putares ab inferis) nus-
quam reperto paludamento, tunicâ auro distinctâ ut regius minister indutus, à
calce in pubem ^r in pædagogiani pueri speciem, ^v purpureis opertus tegminibus
pedum: hastatusque purpureum itidem pannulum læva manu gestabat, ^x ut
in theatrâli scena simulacrum quoddam insigne per aulæum vel mimicam cavil-
lationem subito putares emersum. Ad hoc igitur dehonestamentum honorum
omnium ludibriosè ⁴ sublatus, & ancillari adulatione beneficii allocutus au-
ctores, opesque pollicitus amplas & dignitates ob principatûs primitias, pro-

3 *Mf. fidelitatis.* 4 *Al. sublati.*

gradum paulatim adscenderet. Itaque ut novum & in-
schitum in Marciano notat Evagrius in principio lib. 2.
quod ob eximiam fortitudinem à militari quodam num-
ero adscitus est non postremo loco, ut moris est, sed
in locum cujusdam militis nuper mortui. Idem etiam in
militia Palatina. & in Officio Præfecturæ Præt. & alio-
rum judicium ad exemplum armatæ militiæ observabatur:
quod divinum institutum non immeritò Vegetius appel-
lat. *Valef*

q *Anastasianas balneas*] Quæ in regione U. C. P. 1x.
erant, ut in ejus Descriptione veteri habetur. *Lindenbr.*
r *Anastasianas balneas a sore Constantini cogn.*] Ana-
stasia Constantii Clodii filia, Constantini Magni soror,
Bassiano Casari nupsit, ut legitur in Excerptis de Con-
stantino, quæ cum hac nostra Marcellini Editione vul-
gavimus. Ab ejus nomine dictæ sunt balneæ Anastasianæ
Constantinop. in regione 1x urbis. At Sozomenus in lib.
6. cap. 9. Anastasianas & Carosianas balneas ab Anastasia
& Carosia Valentis filiabus ita appellatas esse prodit:
quem secutus est Nicephorus & Auctôr Chronici A-
lexandri. Ceterùm hunc Procopii processum ex Anast.
balneis egregiè describit Themistius in Orat. 1x. *Valef.*

r *Ut Prætoriani quondam post Pertinacis necem: licitantem*
Imperii præmia Julian] Spartianus in Didio Juliano. *Postea-*
quam in castra ventum est, quum Sulpiciano Præfecto Urbis,
fecero Pertinacis, concionante sibi que Imperium vindicante,
Julianum è muro nullus admitteret, primum Julianus mo-
nuit Prætorianos, ne eum facerent Imperatorem, qui Per-
tinacem vindicaret, -- sanè quum vicena quina millia mili-
tibus pronisisset, tricena dedit. *Lindenbr.*

r *In pædagogiani pueri speciem*] Lib. xxix. *Adulus*
quidam ex his, quos pædagogianos appellant. De his factis
jam ab aliis dictum est ad Taciti Annal. lib. xv. *Idem.*

v *Purpureo opertus tegminibus pedum*] Fastus liceret
Imp. Romanorum, ut purpuræ ac muricis usum Au-
gusto tantùm ac principali cultui convenire putaret.
Quemadmodum igitur indumenta reliqua hoc colore su-
perbirent, sic ipsa quoque pedum tegumenta; de quo
ritu optime Corippus lib. 11.

*Purpureo suræ resonant fulgente coturno,
Cruraque puniceis indixit regia vinculis,
Partiæ Campano dederant quæ tergora fuso;
Qui solet edomitos victor calare tyrannos
Romanus Princeps, & barbara colla domare,
Sanguineis prælata rosis, laudat a rubore,
Lætæque pro sacris castu molissima plantis.
Augustis solis hoc cultu competit æti,
Sub quorum est pedibus Regum cruor: omne profecto
Mysterium certa rerum ratione probatur.*

Eum habitum crescente luxu mox etiam Papa Rom. &
Patriarcha CP. sibi vindicarunt, cu *περὶ τὴν μάχην τῶν ἐπι-
μύδων Κωνσταντίνου*, ut ait Theod. Balsamon in Explicatio-
ne Concilior. Ioh. Curopalatæ, magnus Drungarius
Vigla, in Historia Iſaaci Comneni. pag. 129. *Aggressus*
est etiam (Patriarcha) cocco tinfla induere calciamenta,
aut: qui sacerdoti morem hunc afferens, & oportere his uti
novum quoque Archiepiscopum. nam inter sacerdotium &
regum nihil interesse, vel admodum parum. Scitum autem
ac prudens hic Basilii Imp. monitum est, in Exhortatio-
nibus ad Leonem fil. cap. LXIII. *Περὶ ἐξ ἧς οἱ ἀσπίδες*
ἰδὲ ἡ σαρκοτῶν τὰ ὑπὲρ τοὺς παρὰ πόδας, καὶ ἄλλ' ἄλλα οἱ τὴν ἰσθμὸν
κατασκευάζουσιν. ἰδὲ αὐτοῖς τῶν ἐπέων τὰ πύδα καλὰ κατασκευάζουσιν.
ἰδὲ καὶ ἡ δὲ σαρκοτῶν οἱ τῶν βασιλείων χαρῶν ἐπέων. τὰ τὰ ἡ
τῶν ἀμύων καλὰ κατασκευάζουσιν, καὶ τῶν ἀδελφῶν οἱ ἀσπίδες βασιλείων.

x *Pe in theatrâli scena simulacrum*] Zosimus lib. 1x.
ἰδὲ τὸ Περὶ τῶν ἀμύων τὸν Καλῶν βασιλῶν χιτῶνας. *Idem.*

cessit in publicum multitudine stipatus armorum : signisque sublatis erectius ire pergebat, circumclausus horrendo fragore scutorum lugubre concrepantium, y quæ metuentes ne à celsioribus tectis saxis vel tegularum fragmentis conflictarentur, densius ipsis galearum cristis aptabant. z Huic intimidius incedenti nec resistebat populus, nec favebat: accendebatur tamen insita plebisque vulgarium novitatis repentina jucunditate, ea re potius incitante, quod Petronium ut prædiximus divitias violenter augentem, omnes eadem mente detestabantur, qui^a sepulta jamdudum negotia, & ^c redivivas nebulas debitorum in diversos ordines excitabat. Cùm itaque ^d Tribunal idem adscendisset Procopius, & cunctis stupore defixis timeretur silentium triste: procliviorẽ viam ad mortem (ut sperabat) existimans advenisse, per artus tremore diffuso implicatior ad loquendum, diu tacitus stetit: pauca tamen interrupta & moribundã voce dicere jam exorsus, quibus stirpis propinquitatem imperatoris prætendebat, leni paucorum susurro pretio illectorum, deinde tumultuariis succlamationibus plebis Imperator appellatus inconditè, petit Curiam raptim. Ubi nullo Clarissimorum, sed ignobili paucitate inventa, Palatium pessimo pede festinatis passibus introiit. Mirantur quidam profecto irrisione digna principia, incaute cœpta & temere, ad ingemiscendas erupisse Reip. clades, ignari forsan exemplorum, hæc accidisse primitus arbitrantes. Sic ^e Adramytenus Andrius de genere quidam infimæ fortis, adusque Pseudophilyp nomen ^s evectus, bellis Macedonicis tertium addidit grave. Sic Antiochia Macrino Imperatore agente, ab Emesa Heliogabalus exivit Antoninus. Ita inopino

5 Ms. erectus.

* y *Quæ metuentes ne a tectis saxis conflictarentur, galearum cristis aptabant.*] Sic Herodianus in libro 11. de Juliano A. per urbem Romam processu loquitur, & milites Didii Juliani à castris Prætorii Urbem ingressos, capita sua scutis texisse prodit. * *Vales.*

[z *Huic intimidius incedenti.*] In Mss. codicibus cum Colbertino, tum his quos P. Pithœus perlegit, legitur disertè *intimidius* eodem planè sensu. Nam ut Propertio *intactus cupidinibus* pro *tactus* dicitur, Plauto *clunes infracti* pro *fracti*; Velleio in libro 11. similiter *Tigrænes Luculli armis infractus*, pro *fractus*: ita *intimidus* pro *timidus*, & *intimide* ab Ammiano Marcellino usurpatur pro *timide*.] *Idem.*

a *Sepulta jam dudum negotia*] Id est, taciturnitate sopita. Justinian. L. 3. Cod. de annal. except. * Vel sententis definitivis, aut transactionibus decisa. Novell. Theod. Tit. 2. pag. 524. Ubi idem Imp. *refuscitare lites* dixit, ut Ammian. *excitare*. * *Lindenbr.*

b *Sepulta jamd. negotia, & redivivas tabulas debitorum.*] Notat P. Pithœus ad oram Ammiani sui, in veteribus Ammiani libris quos legit, scriptum se reperisse, *redico, nebulas debitorum.* Idem quoque disertè scriptum

inveni in codice Colbertino: quæ scriptura vulgarè preferenda est haud dubie. *Nebulas debitorum*, vel *nebulosa debita* metaphorice appellavit Marcellinus debita obscura, & diuturnitate temporis tamquam tenebris aut nebulis operata, longa tecta caligine ob idque ignota.] Had Vales. An ergo quum Macrobius libro 1. commentarii in somnium Scipionis scribit *in prima somni nebula*, quum Petronius notat in muliere *nebulam lineam* respectu obscuritatis, & tenebrarum accipi debent, & non tenuitatis, quæ nihil haberent solidum & subsistens. Nimis plene hæc in commentariis doctioribus enarrata sunt Immo apud nostrum initio libri 14. quum dicuntur *per suspicionem nebulas æstimari quidam noxii*, utrum oportet nebulis, an venæ & nulla soliditate nixæ erant? *Gron.*

c *Rediviva tabule*] *Παλιζων Χρ. &c.* Contrà verò, *Tabula novæ*, *χρῆται δὲ νεωταῖα* Glossar. *Lindenbr.*

d *Tribunal idem adscend.*] Zosimus in hujus historię narratione τὸ ἀσπὶ ἀνδρῶν βήμα appellat. Est ergo illud Tribunal purpureis gradibus structum, quod juxta Curiam locatum erat in regione 2. ut legitur in Descriptione urbis Constantinop. Nam Curia ipsa sita erat è regione Palatii, teste Zosimo in lib. 5. Hinc Suidas in v. *βήμα* Tribunal Palatii vocat. *Vales.*

e *Adramytenus Andrius de genere*] Sup. in fine lib. xiv. De reliquis quorum hic mentio, abundè Historiæ

impetu Maximini Alexander cum Mama matre confossus est. In Africa superior Gordianus in imperium raptus, adventantium periculorum angoribus implicatus, vitam laqueo spiritu intercluso profudit.

C A P. VII. Igitur cupediarum vilium mercatores, & qui ^f intra regiam apparebant, aut parere desierant, quique coetu militarium nexi ad pacatiora jam vitæ discesserant, in insoliti casus ambigua partim inviti, alii volentes adscisciebantur: nonnulli omnia tutiora præsentibus rati, è civitate occultè dilapsi, Imperatoris castra petivere itineribus festinatis. Hos omnes ^g Sophronius vivacissimo cursu prægressus, tunc Notarius, Præfectus postea Constantinopoleos, Valentem à Cæsarea Cappadocum jam profecturum, ut ^h vaporatis æstibus Ciliciæ jam lenitis ⁱ ad Antiochiæ percurreret sedes: textu narrato gestorum, spe dubia in talibus percitum & stupentem, avertit Galatiam, res adhuc trepidas arrepturum. Qui dum itineribus properat magnis, attentissimâ curâ Procopius in dies agitabat & noctes, ^k subditivos quosdam ostentans, qui astutia confidenti partim ab Oriente, alii è Gallis se venisse, & Valentinianum obiisse fingentes, cuncta patere novo & favorabili Principi memorabant. Et quia res novæ petulanter arreptæ celeritate muniri solent interdum, ne quid formidandum omitteretur, ^l cum festinatione ¹ Nebridius in locum ^m Sallustii Præfectus Prætorio factione Petronii recens promotus, &

6 Ms. cum festinatione.

Augg. Scriptores agunt. Lindenbr.

^f *Intra regiam apparebant, aut parere desierant*] Virgil. Æneid. 12 -- *servique in limine Regis Apparent.* - ubi Servius: *Apparent, id est, præfossunt; unde etiam Apparitores constat esse nominatos.* Tertullianus Apologet. cap. 13. *Quo differt ab epulo Fovis silicernium? à simpurvio ebba? ab Haruspice pollustor? nam & Haruspex mortuis apparret.* Idem.

^g *Sophronius.*] Cæsareæ Cappadociæ oriundus, ut indicat Basilius Magnus in Epist. 312. ad eundem. Fuit Præfectus urbi Constantinop. Existatque ad eum Gregorii Nazianz. Epistola hoc titulo, *συνεστία ὑπάρχου.* Postea Magister Officiorum creatus est, ut indicant Basilii plures Epistolæ, *συνεστία μαγίστρου.* Valcf.

^h *Vaporatis æstibus Ciliciæ.*] Intolerabilem in Cilicia restum fuisse testatur Hieronymus in Epist. ad Rufinum: *Cùm me Thracia, Pontus atque Bithynia, totùmque Galatiæ & Cappadociæ iter, & fervido Cilicium terra fregisset æstu: Syria mihi velut portus occurrit.* Quæ etiam Curtius in lib. 3. *Et time, inquit, æstus erat, cujus calor non aliam magis quam Ciliciæ oram vapore Solis accendit.* Idem.

ⁱ *Ad Antiochiæ pere. sedes.*] At Socrates in lib. 4. cap. 2. & 5. & post eum Sozomenus in lib. 6. cap. 7. Valentem Antiochiam venisse scribunt hoc anno, metu ne tricenales indutiæ violarentur à Persis: & in ea civitate aliquamdiu commoratum esse. Sed Marcellini in hac parte potior est auctoritas; cui subscribit Libanius de vita sua.

Idem.

^k *Subditivos quosdam ostentans.*] De quibus Themistius in Orat. 1x. ad Valentem pag. 205. *τὰς ἀπόρους ἐλίμας ἢ τὰς ἀγρίους τὰς ἐν ἡσὶ ἀνεστασίας κικοναυθίλους, τὰς ἰσὶ ἰσσοειδῶν, τὰς ἰσὶ ἰσθιας,* &c. Subjicit deinde legationes eminentitas diversarum gentium & provinciarum, in Consistorium introductas esse. Idem.

^l *Nebridius in locum Sallustii Præf. Prætor.*] Zosimus idem scribit: *Νεβρίδιος ὁ τὸ ἀλλοτὸν μὲν τὰς ἀπορίας παρὶ δὲ ἀρχῶν,* &c. Hic Nebridius paullo post in carcere mortuus est, ut videtur indicare Themistius in Orat. 1x. his verbis: *τὸν δὲ ἀρχὸν τὸν κορυβαίον ἢ ἰσὶ τὸν κικόνιον ἢ ἰσσοειδῶν ἢ ἰσθιας.* Et summis verò magistratibus alter qui erat vere mortuus, non credebatur: qui vivebat, mortuus putabatur. Hi enim summi magistratus alii esse non possunt, quàm Nebridius Præf. Prætor. & Casarius Urbis Præfectus. Quorum Nebridius quidem cum brevi post abiisset è vita, adhuc vivere fingebatur, ut litteris ejus nomine inferiptis abuteretur Procopius. Quod ex Marcellino quoque nostro confirmari videtur. Subdit enim: *Et Nebridii litteris adhuc clausi violenter expressis.* Idem.

^m *In locum Sallustii.*] Sallustii legitur in codice Regio [& Colb] & in Augustana Editione. Et itaque quoque in principio hujus libri, & in lib. 23. 24. & 25. codex Regius semper, & interdum Editio Romana præferunt. Quid, quòd & Eunapius in Maximo Σαλλουστίου appellat? Hic sub Juliano quidem Præfectus Prætor. Galliarum fuerat, itémque sub Joviano. Postea verò divisione Impe-

Cæsa.

Cæsarius Constantinopolitanæ urbis Præfectus in vincula compinguntur: & ubetur civitatem curare solita potestate Phronemius, esseque Magister Officiorum Euphrasius, ambo Galli, institutis bonarum artium spectatissimi: & administratio negotiorum castrensiu Gomoario & Agiloni revocatis in sacra-
mentum committitur inconsultè, ut docuit rerum exitus proditor. Quia
gitur Julius Comes per Thracias copiis militaribus præsidens, oppressurus re-
belles si comperisset conata, ex propinquis stationibus timebatur, commentum
excogitatum est validum: & quasi iussu Valentis seria super barbaricis motibus
tractaturus, Nebridii litteris adhuc clausi violenter expressis accitus Constans
inopolim, strictius tenebatur. Hacque callida fraude bellatrices Thraciæ gen-
es sine cruore acquisitæ, adminicula ausis tumultuariis maxima compararunt.
Post quæ ita eventu lactiore completa, Araxius ex ambitu regiæ Prætorio Præ-
fectus accessit, velut Agilone genero suffragante: alique plures ad aulæ va-
rios actus & administrandas provincias sunt admissi, quidam inviti, alii ultro
emet offerentes cum præmiis. Utque in certaminibus intestinis usu venire con-
ingit, emergebant ex vulgari facie nonnulli, desperatione consiliisque du-
tantibus cæcis: contraque quidam orti splendide, à culminibus summis ad-
isque mortes & exilia corruebant. Ubi per hæc & similia factio firmiter vide-
atur esse composita, restabat ut abundans cogeretur militum manus: & im-
etratum est facile, id quod in publicis turbamentis aliquoties ausa ingentia,
el justis exorsa primordiis impedivit. Transeuntes ad expeditionem per
Thracias concitatae equitum peditumque turmæ, blandèque acceptæ & libe-
aliter cum essent, omnesque in unum sitæ, jamque exercitus species apparet:
promissis uberrimis inhiantes, sub execrationibus diris in verba juravere
rocopii: hanc polliciti pertinaciam, quod eum suis 7 armis defensabunt.
Inventa est enim occasio ad alliciendos eos perquam opportuna: quod Con-
stantii filiam parvulam, cujus recordatio colebatur, sinu ipse circumferens,
ecessitudinem prætendebat & Juliani. Adeptusque est aliud tempori con-
ruum: quod Faustina matre puellæ casu præsentè, quædam acceperat habi-
us insignia principalis. Adjungit his aliud veloci diligentia maturandum: &
lecti quidam stoliditate præcipites ad capeffendum Illyricum missi sunt, nullo

7 Steph. animis.

inter Valentinianum ac Valentem facta, Præfectus
at. fuit per Orientem, donec Nebridius in ejus locum
fectus est, Valentiniano & Valente Coss. Orta deinde
ocopii tyrannide, cum Nebridius ab eo comprehensus
fisset, Salustius iterum Præfectus Prætoris Orientis a Va-
hæ factus est, ut testatur Eunapius in Maximo. Tam-
m Lupicino & Jovino Coss. Valens cum adversus Go-

thos exercitum moturus esset, Marcianopoli degens
Auxonium Præfectum Prætoris constituit, Salustio ob se-
nectutem remoto qui jam secundum eam potestatem
gesserat, ut scribit Zosimus in lib. 4. & Eunapius in
Maximo his verbis: τὸ δὲ γὰρ Σαλοστοῖο τῷ ἀρχαῖο ἀρχαῖος,
Αὐξόνιον ἐπέστησε τοῖς ἄλλοις ἔργοις. scribe Αὐξόνιον ἐπέστησε, &c.
Ceterum hic Salustius cum unico in codice Regio & E-
dizione Rom. semper scribitur ut observavi. Julianus
quoque & Zosimus, Socrates, Suidas, alique Σαλὺς ἰοῦ
appellant. *Valer.*

præter petulantiam adjumento confisi, aureos scilicet nummos effigiatos in vultum novi Principis, aliâque ad illecebras aptantes: quos correptos AEQUITIUS per eas regiones militum rector exstinxit genere diverso pœnarum. Parâque deinde metuens, obstruxit tres aditus angustissimos, per quos provinciæ tentantur ARËTOÆ, unum ⁿ per ripensem DACIAM, alterum per Succos notissimum, tertium per Macedonas, quem ^o appellant ACONTISMA. Hæcque cautelâ, vana persuasione rapiendi Illyrici destitutus usurpator indebitæ potestatis, magna perdidit instrumenta bellorum. Dùm hæc ita aguntur, atrocitate nuntii VALENS percussus, jamque revertens per Gallo-Græciam, auditis apud Constantinopolim gestis, dissidenter incedebat & trepidè: ac repentino pavore vias providendi turbante, consueque desponderat animum, ut augustos amictus abjicere tamquam gravem sarcinam cogitaret: fecissetque profectò, ni vetantibus proximis detractus à deformi proposito, firmatusque meliorum sententiis, agmina duo ^s præire jussisset, quibus nomina sunt JOVII atque VIËTORES, castra perduellium irrupturos. His jam propinquantibus, ipse PROCOPÍUS ⁹ à Nicæa regressus quò nuper advenerat, cum Divitensibus desertorumque plebe promiscua, quam ^r dierum brevi spatio congregarat, ^p Mygdum acceleravit: qui locus Sangario adluitur flumine. Ubi cum legiones jam pugnaturæ congregarentur, inter reciprocantes missilia quasi procurratione hostem laceffens, solus prorupit in medium. Et secundioris ductu fortunæ ex contraria acie velut agnitum quemdam Vitalianum, quem si norat ambigitur Latinè salute data blandè produxit: ^q cùmque porrectâ dexterâ suaviatus omnibus hincinde attonitis, *En*, inquit, ^r *cana Romanorum exercituum fides*, & ^z *religionibus firmis juramenta constricta! Placet, fortissimi viri*

⁸ Steph. præcedere. ⁹ Ms. Anticca. ¹ Ms. dierum brevi spatio ² Al. regionibus.

ⁿ *Per ripensem DACIAM*] Duæ sunt Daciæ in regionibus Mœsæ & Dardaniæ: quarum altera supra Danubium, ideoque *Ripensis*: altera trans Danubium, & *Mediterranea*. Ur *Noricus Ripensis supra Danubium, & Noricus Mediterranea*, in veteri Notia regionum. Rufus Fests. *Traianus Dacos sub Rege Decibalo vicit, & DACIAM trans Danubium in solo barbarico provinciam fecit, que in circuitu habet decies cent na milia passuum. Sed sub Galieno Imp. amissa est, & per Aurelianium transiit exinde Romanis, duæ Daciæ in regionibus Mæsiæ ac Dardaniæ factæ sunt.* Lindenbr.

^o *Appellant Acontisma*] Sup. lib. xxii. & Antonius in Itiner. *Iter quod dicit à Dyrrachio per Macedoniam & Thraciam Byzantion usque -- Neapoli, Acontisma, Topico.* Idem.

^p *Mygdum acceleravit.*] Videtur intelligi opidum quod Midenm dicitur in Tabula Peutingerorum sic: *A Nicæa Agrillo m. 24 Doryleo 35. trans Sangarium fl. Mi-*

dem 25. Ptolemæus dicitur & mīdenm vocat Phrygiopida. Ad hanc porrò expeditionem Procopii pertinet hæc Eunapii verba: *ὅς ἀγόνιστος τῆς χαρυσίου ἀνατολῆς ἐστὶν ἡσπέρια ἀνατολῆς διὰ τῆς ἰσθμίου ἀνατολῆς.* Citat Suidas *ἡ χαρυσίου.* Valef.

^q *Funque porrectâ dextera suaviatus.*] Hic suaviatimos celeberrimus fuit apud veteres, ut manum ad celatam deinde porrigere. Dio in lib. 64. de Orhone *ὀρθωτὰ τῆς αἰχμῆς διὰ τὴν δακτύλου ἰσχυρῆς.* Quod Tacitus in i. Hist. sic dixerat: *Nec deorat Orho protendent manus adorare vulgum, iurare oleu'a.* De eodem more Libani in Orat. *περὶ ἑσπερίας,* cùm dicit, *ἡ τιμὴ τῆς διὰ χερσὶν ἀνατολῆς.* Denique Hieronymus in Epist. ad Pammachium contra Johannem: *Salvâ quoque, ait, & voce & manibus Ecclesiâ, &c.* Quod oscularium genus nescio cur divinum vocet Lipsius in lib. 2. Electorum. Nam in privatioribusque salutationibus & olim usurpatum est ut dixi, & nunc solemniori usu receptum est. *Idem.*

^r *Cana Romanorum fides*] Virgil. *Æneid. 11. Caneque fides & fessa,* ubi Serv. *Cannam fidem dixit, vel quod in canis hominibus invenitur, vel quod albo pannu involuta*

pro ignotis tot suorum confurrexisse mucrones : utque Pannonius degener ¹ labefactans cuncta & proterens , Imperio quod ne votis quidem concipere ausus est umquam , potiatur , ingemiscere nos vestris nostrisque vulneribus. Quin potiùs sequimini culminis summi profapiam , ² non [ut rapiat aliena , sed in integrum majestatis avitæ] restituatur , arma justissima commoventem. Hac fermonis placiditate molliti omnes , qui acriter venerant pugnaturi , ³ signorum apicibus aquilisque summissis descivere libentes ad eum : & pro terrifico fremitu quem barbari dicunt barritum , nuncupatum Imperatorem stipatùmque de more , consentientes in unum reduxerunt ad castra , testati more militiæ Jovem , invictum Procopium fore.

CAP. VIII. Huic perduellium prosperitati lætior accessit. * Rumitalca enim Tribunus in societatem Procopianorum adscitus , & susceptâ curâ Palatii , digesto maturè consilio permittòque cum militibus , mari ad Drepanum antea , nunc Helenopolim venit , exindéque Nicæam spe celeritùs occupavit. Ad quam obsidendam cum hujusmodi pugnarum peritis Vadomario missio ex Duce & Rege Alamannorum , Valens Nicomediam pergit. ³ Exindéque profectus , oppugnationi Chalcedonis magnis viribus insistebat : cujus è muris

3 Al. Exinde.

in ei sacrificabatur , per quod ostenditur , fidem debere esse cretam.* Prudentius Hamartigenia : Tunc postliminio revertentem suscipit alto Cana fides gremio. Inde Symmach. b. 4. Epist. 42. Alba velamina , non segmentati amictus dem vestiant.* Lindenbr.

[Labefactans cuncta.] In codice Regio , [& Colb.] e in Editione Aug. legitur aliefactans cunctas. Unde supicor legendum esse , labefactans cunctos & proterens. Valef.

1 Ut rapiat aliena , sed in int. maj. avitæ.] Hæc verba iam in exemplari Regio [& Colb.] quàm in Augustana Editione defunt , & à Sig. Gelenio ex conjectura , ut pinor , adjecta sunt. Poterat tamen minori negotio locus sic restitui : Sequimini culminis summi profapiam , ut restituatur , arma justissima commoventem. Idem.

v Signorum apicibus aquilisque submissis.] Quod apertissimum signum est defectionis & deditiois : unde apud Lucanum in vi. miles quidam Cæsarianus ait :

Pacem gladio si querit ab isto
Magnus , adorato submitrat Cæsare signa.

Cujus moris illustre exstat exemplum apud Zonaram in Gallieno , ubi ait signiferum Macriani casu quodam proptum inclinasse vexillum : quòd ceteri signiferi conspicati , cum causam ignorarent , suspicati sunt loco deditioe factâ Imperatori signum submississe : ratùmque ipsi signis omnibus submissis Gallieni Aug. nomen acclamaverunt. Similis propè casus referatur ab Orofio in lib. ult. de Maficzele : Signiferum , ait , nemdam gladio percussit in brachio , eamque manu debilem

ipso vulnere cõggit inclinare vexillum. Quo viso , reliquæ cohortes deditioem jam fieri priorum existimantes , certatim se Maficzele signistradidere conversis. Denique Pacatus in Panegyrico ad Theodosium : Quanto melius , inquit , manus illa consuluit , quæ submissis precabunda vexillis petiit veniam necessitatis , & terram osculis premens , &c. Omitto Velleium in lib. 2. ubi de pugna Aetiaca. Idem.

[x Rumitalca Tribunus , &c.] In codice Colbertino nunc Rumith. nunc Rumitalica corruptè scriptum reperio. Hic autem ex Tribuno Cura Palatii Procopii , qui & Nicæam occupavit , & Valentem Aug. à Chalcedonis obsidione discedentem pæne circumvenit : haud dubie natione Thrax fuit , ut nomen ejus indicat. Nam Ræmetalces Thraciæ Rex , socius & amicus Augusti , à Velleio Paterculo in libro II. & a ceteris Historicis Græcis Latinisque memoratur. Ræmetalces iste Ρουμταλκας à Dione vocatur in libro LIV. & sub Augusto patruus & tutor filiorum Cotys fuisse dicitur : & in libro LV. Ρουμταλκας εἰπέ nuncupatur. Ræmetalces autem vel Rhyemetalces , & Ræmetalces , ac Rumitalca unum idémque nomen est. Quippe v Græcum sæpe Latini in æ vertunt , ut ex Maficzele fecerunt Mafiam : quin & pro u posuerunt æ , & pro muris dixerunt mæros , unde pomerium quasi postmuri.] Had. Valef. Magnus tamen etiam hodiernis antiquariis labor pergit esse hujus regis nomen , de quo tamen quum verissime annotaverit Valefius , rideri merentur , qui quoniam in nummis perpetue occurrit ΡΟΥΜΗΤΑΑΚΗΣ , inde in scriptoribus appellationem Rhyemetalces vel Ρουμταλκας pro auctoritate jubent exfulare contra tantam tamque certam veritatem librorum vetustorum. Gron.

probra in cum jaciebantur, & injuriosè compellabatur ut Sabaiarius. y Est autem Sabaia z ex ordeo vel frumento in liquorem conversis paupertinus in Illyrico potus. Fessus denique inopia comitatum, & obstinatione nimia defensorum, discedere jam parabat: cum inter hæc clausi apud Nicæam, patefactis subito portis egressi, munitorum magna parte prostrata, ductore fidelissimo Rumitalca properabant ardentem, circumventuri Valentem à tergo, nondum à Chalcedonos suburbano digressum: & patrascent conata, ni rumore quodam præverso imminens exitium ille perdoctus, instantem vestigiis hostem a per Sunonensem lacum & b fluminis Galli sinuosos amfractus properè discedendo frustra sequentem lussisset. Et hoc casu Bithynia quoque in Procopii ditionem redacta est. Unde cum Ancyram Valens citis itineribus revertisset, comperissetque c Lupicinum ab Oriente cum catervis adventare non con-

y Est autem Sabaia ex ordeo & frumento in liquorem conversis paupertinus in Illyrico potus. Confirmitur hæc Amiani verbi Hieronymi lib. vi. cap. 19 in Etsiam: *Sabaia, quod potus est portiois ex frugibus aquaque confectum, & regio in Dalmatie Pannonique provinciis, gentili barbaroque sermone appellatur Sabaium.* Cerevisia nimirum & alia potionum genera pro mutatione provinciarum nomina quoque mutant. Quæ hodie *Biern* in omni Teutonum natione dicitur, ea erat olim *Cerevisia* in Gallia, nomine ibi nato, re cum aliis nationibus communi. Et quæ Danis & Suecis *Oel*, Scottis *Hel*, ea *Celia* erat Hispanis. Florus lib. 11. cap. 18. *Celtes, se vocant indigenam ex frumento potionem.* De Numantinis loquitur, de quibus etiam Orof. lib. v. cap. 7. *Subito peritis creperunt, largæque potione usi, non vini, cuius ferax is locus non est, sed iuxta triticum per antem confectis, quem succum à calcificatione *Celiam* vocant.* Johan. Saresberienf. Epist. 85. *Celia, que à nostratibus usu vulgaris cerevisia nuncupatur.* De hujusmodi potionibus etiam * Ditmarus Episcop. lib. 7. pag. 90. *Quia defectu aqua, motone exstinguunt.* * Plinius lib. xxii. cap. 25. Herodorus lib. 11. pag. 133. Theodorus Sicul. lib. v. Cassianus Bassus de Agricult. lib. vii. cap. 34. Columella lib. x. l. 9. ff. de tritic. vin. oleo. Johanus in Epigram. Antholog. lib. 1. cap. 95. Aliaque in cœtura potionum nomina Gregorius P. P. enumerat lib. v. Epist. 37. ad Eulogium Episc. Alexandrinum. *Quia colatum ac juratum non libenter bibo; præsumens cognidum requiro, quod in hac urbe post multa tempora vestra intellescere transacto anno sanitas fecit. Nominos hic à negotiatoribus nomen cognidii & non substantiam comparamus.* Quale etiam illud, quod in veteri Glossar. *Carmen, 28. dicitur. Carenum, Augustin. lib. 2. de Morib. Manich. pag. 1-6. Appius locis per m. lris, Apicius lib. 5. Sic Medo jam olim fuit Germanis, & præsertim Sæpentiomnibus populis usitabilissimus: cuius mentio in Concilio Triburiensi Pœnitentiali Rom. Ditmaro Episcop. Mersburg. * Athenæo ex Polyb. Deipnos. lib. 1. pag. 46. * Prætoph. in Eclogis Historia Gothica pag. 42. *Καὶ τὸν τῆς θύρας πικρῆς (ἢ Σαβῆας) ποτῆος, ἀπὸ τῆς οὐραίας, ἢ τῆς ἐκ τῆς ἐπιτομῆς καὶ τῆς ἐπιτομῆς, ἐκ τῆς οὐραίας**

y Est autem Sabaia ex ordeo & frumento in liquorem conversis paupertinus in Illyrico potus. Confirmitur hæc Amiani verbi Hieronymi lib. vi. cap. 19 in Etsiam: *Sabaia, quod potus est portiois ex frugibus aquaque confectum, & regio in Dalmatie Pannonique provinciis, gentili barbaroque sermone appellatur Sabaium.* Cerevisia nimirum & alia potionum genera pro mutatione provinciarum nomina quoque mutant. Quæ hodie *Biern* in omni Teutonum natione dicitur, ea erat olim *Cerevisia* in Gallia, nomine ibi nato, re cum aliis nationibus communi. Et quæ Danis & Suecis *Oel*, Scottis *Hel*, ea *Celia* erat Hispanis. Florus lib. 11. cap. 18. *Celtes, se vocant indigenam ex frumento potionem.* De Numantinis loquitur, de quibus etiam Orof. lib. v. cap. 7. *Subito peritis creperunt, largæque potione usi, non vini, cuius ferax is locus non est, sed iuxta triticum per antem confectis, quem succum à calcificatione *Celiam* vocant.* Johan. Saresberienf. Epist. 85. *Celia, que à nostratibus usu vulgaris cerevisia nuncupatur.* De hujusmodi potionibus etiam * Ditmarus Episcop. lib. 7. pag. 90. *Quia defectu aqua, motone exstinguunt.* * Plinius lib. xxii. cap. 25. Herodorus lib. 11. pag. 133. Theodorus Sicul. lib. v. Cassianus Bassus de Agricult. lib. vii. cap. 34. Columella lib. x. l. 9. ff. de tritic. vin. oleo. Johanus in Epigram. Antholog. lib. 1. cap. 95. Aliaque in cœtura potionum nomina Gregorius P. P. enumerat lib. v. Epist. 37. ad Eulogium Episc. Alexandrinum. *Quia colatum ac juratum non libenter bibo; præsumens cognidum requiro, quod in hac urbe post multa tempora vestra intellescere transacto anno sanitas fecit. Nominos hic à negotiatoribus nomen cognidii & non substantiam comparamus.* Quale etiam illud, quod in veteri Glossar. *Carmen, 28. dicitur. Carenum, Augustin. lib. 2. de Morib. Manich. pag. 1-6. Appius locis per m. lris, Apicius lib. 5. Sic Medo jam olim fuit Germanis, & præsertim Sæpentiomnibus populis usitabilissimus: cuius mentio in Concilio Triburiensi Pœnitentiali Rom. Ditmaro Episcop. Mersburg. * Athenæo ex Polyb. Deipnos. lib. 1. pag. 46. * Prætoph. in Eclogis Historia Gothica pag. 42. *Καὶ τὸν τῆς θύρας πικρῆς (ἢ Σαβῆας) ποτῆος, ἀπὸ τῆς οὐραίας, ἢ τῆς ἐκ τῆς ἐπιτομῆς καὶ τῆς ἐπιτομῆς, ἐκ τῆς οὐραίας**

z. Ex ordeo vel frum. in liq. conversus.] *Conversus* scribendum videtur. Hæc autem potus * ex ordeo vel tritico, quem Sabaia vocabant, usitatus erat in Pannonia maximè. Unde Valens utpote Pannonius, ortus Cibopido, * Sabaiarius vel * Sabarius (sic in Reg. codic. [& Colb] ac in Editione Rom.) per *Judibrium* vocabatur. Eundem Pannoniorum potum fuisse testatur Dio in lib. 46. Ait enim Pannonius victu durissimo ut nec vinum oleumque nisi admodum rarum habere: o deum enim ac milium esca simul ac potui illis esse. *Valef a Per Sunonensem lacum.*] Sic Accursius & Gelenus edidit. [& ita habet Colb. M.] Sed in Editione quædam Rom. *Sunonensem*; in codice autem Regio *Summe* semel legitur. Videtur porro hic Sunonensis lacus idem esse qui Aferianus à Geographicis dicitur, juxta Nicomediam. Evagrius in lib. 2. cap. 14. *Ἰστορ. Ἐκ τῆς οὐραίας* nuncupat haud procul Nicomediam. *Idem.*

b. *Item, Galli sinuosos amfractus.*] Gallus fl. in Phrygia est, teste Strabone, & Stephano, & Oridio in Fasto Sed de hujus sinuosis amfractibus nihil legi. Fuit quidem Draco fl. juxta Helenopolim in Bithynia ita flexuosus: ut vicies a viatoribus traiceretur in Bithynia, teste Procopio in lib. 5. de Fabricis. *Idem.*

c. *Lupicinum ab Oriente.*] Hic à Joviano promotus fuerat Magister militum per Orientem, ut supra rerum Marcellinus. Idem videtur esse, qui à Constantio Magister armorum per Gallias datus est Juliano Cæsari;

temendis: spe prosperorum erectior, Arinthæum lectissimum Ducem occursum hostibus misit. Qui ubi Dadastanam tetigit, in qua statione perisse diximus Jovianum, d Hyperechium sibi oppositum repente vidit cum copiis, antehac 4e Castrensis Apparitorem, cui ut amico Procopius auxilia ductanda commisit. Et dedignatus hominem superare certamine despicabilem, auctoritatis & f celsi fiducia corporis, ipsis hostibus iussit suum vincire rectorem: atque ita turmarum antesignanus umbratilis 5 comprehensus fuorum manibus. Quæ dum hoc modo procedunt, Venustus quidam Largitionum Apparitor sub Valente, multo antè Nicomediam missus, ut aurum susceptum stipendii nomine militibus per Orientem diffusis viricim tribueret, hac tristitiâ cognitâ alienum pervidens tempus, Cyzicum cum iis quæ susceperat se citiùs contulit. Ubi fortè Serenianus repertus Domesticorum tunc Comes, 6 missus ad thesauros tuendos, urbem inextuperabili moenium ambitu monumentis quoque veteribus cognitam, fretus tumultuario præsidio custodiebat: ad quam expugnandam Procopius h ut possessâ Bithyniâ sibi etiam 6 Hellepontum jun-

4 Ms. Castrensis. 5 Ms. compressus. 6 Ms. bellis pontuni.

quo Marcellinus in lib. xx. Julianus postea cùm Imperator creatus esset, eum ut suspectum in custodia habuit. Sed mortuo paullo post Constantino, non modò liberavit, sed etiam ejus operâ usus est. Idem cùm strenuam operam Valenti navâisset Procopiano bello, Consulatum meruit in sequentem annum: quo anno Libanius ei Antiochenam in urbe panegyricum dixit, ut scribit ipse in vita sua p. 54. ubi inter cetera eum vocat ἡ στρατῶν πολλοῦ μὲρ ἄξιον ἰδὼσαν ὑπομένειν, πολλοῦ ὄντα τότε τοῦ βασιλεί, σοφῶν μὲρ πολεμίου. Et paullo post: αὐτῶ μὲρ ἡδ' οὐκ ἠεμῶν τῶν ἰσχυρῶν τῶν ἐν τῷ αὐτοῦ ἔθ, παρ' ἑμῶν ᾗ * * * Sic enim in M. codice locus asterisco notatus est. *Vales.*

* d *Hyperechium.*] Hyperechius Maximij filius, optimæ indolis adolescens memoratur a Libanio in libro iv. Epistolarum: ubi Libanius eum commendat Celsò atque Datiano: & inter cetera rogat Datianum, ut juveni Præsidatum provinciæ alicujus impetret à Principe. Eundem igitur esse arbitror, cujus heic meminit Marcellinus. * *Idem.*

e *Reste Castrensis Apparitorem, id est ventris.*] In codice Reg. & Flor. [ac Colb.] & in Editione Rom. *Castrensis* legebatur. Sed Castellus cùm ventris ministrum interpretari vidisset, *Castrensis* emendavit. Ego verò jam pridem odoratus sum, hunc locum putido glossæ esse inquinatum. Scripserat enim procul dubio Marcellinus, ut & nos edidimus: *Hyperechium repente sibi oppositum vidit cum copiis, antehac Castrensis Apparitorem.* Sed cùm in quodam exemplari *Castrensis* exaratum esset, Grammaticus nescio quis ad oram adnotavit: *Reste Castrensis Apparit. id est ventris ministrum & gutturis.* Atque hoc scholium ex margine postea in textum, * atque adeo in ipsos Mss. codices * à librariis admittum est. Porro Castrensis Apparitor is est, qui Castrensiæ us-

no verbo dicitur, qui scilicet in officio seu apparitione viri Spectabilis Castrensis sacri Palatii militab. *Idem.*

f *Celsi fiducia corporis.*] Mira quædam de hoc viro tradit Basilus M. in Epist. 186. quâ Arinth ei viduam consolatur. Ait enim pulcritudine & staturâ conspicuum illum fuisse, & corporis robori virtutem annui parem habuisse; profusque à Deo creatum esse, ut humani generis specimen esset: adeo ut omnes in eum oculos conicerent, ejus facinora omnium ore prædicarentur: pictores ac statuarii in fingendis illius imaginibus ac statuis longè ab exemplari superarentur: historici verò qui ejus gesta narrabant, fabulas referre viderentur. Quo factum est, ut plürimi tristem illum nuntium minime credendum putarent, neque in animum inducere possent, mortuum esse Arinthæum. Atque hic tantus vir, pæne alter Hercules, uxoris hortatu ac monitis paulò ante obitum sacrum baptismum suscepit, ut docet ibidem Basilus. Vide ejusdem Epist. 202. Exstat etiam ejusdem Basilii Epistola 380. ad Arinthæum. Ejusdem meminit Claudianus in Eutropium. *Idem.*

g *Missus ad thesauros tuendos.*] Theauri erant in urbe Cyzico, ut ex hoc loco apparet, iisque Comes Theaurorum præerat: qui erat sub dispositione Comitæ sacrarum Largitionum, ut ex Notitia discimus. Duo autem numerosa corpora erant Cyzici, Monetarium, & Linyphorum, qui quotannis certum numerum, hi quidem aurcorum nummorum, illi verò vestium militarium fisco pendebant, ut docet Sozomenus in lib. 5. cap. 15. *Idem.*

h *Ut possessâ Bithyniâ.*] Cui Procopius Consularem mox præfecit Andronicum ex Consulari Phœnices, quem sub initium tyrannidis Constantinopolim evocaverat. Idem paullo post in Thraciis missus cum Vitarii potestate, auctori suo fidem integram præstitit. Cùmque Valentis portas superiores essent, fugâ sibi aut læbris consulere noluit, sed victoribus semetipsum tradi-

geret, validam deſtinaverat manum. Morabantur autem effectum ſagittis & glandibus ceteriſque jaculis obſidentium ſæpe globi ⁷ confixi, & propugnatorum ſollertiâ clauſtrum per catenam ferream valde robuſtam ori portus infer-
tum, quæ ne roſtrata irruerent naves hoſtiles, erat altrinſecus colligata. Hanc poſt varios militum labores & ducum, fatigatorum acerrimis præliis, Alifo quidam Tribunus abſeidit, ⁸ exſertus bellator & prudens, hoc modo. Con-
junctis tribus navigiis, teſtudinem hac ſpecie ſuperſtruxit. Denſatis cohæren-
tes ſupra capita ſcutis, primi tranſtris inſtabant armati, alii poſt hos ſemet
curvantes humilius, tertiis gradatim inclinatis ſubmiſſè, ita ut noviffimi ſuf-
fraginibus inſidentes formam ædificii fornicati monſtrarent. Quod machinæ
genus contra murales pugnas ideo figuratur hac ſpecie, ut miſſilium ictus at-
que ſaxorum per decurſus cadentium labiles, inſtar imbrium evaneſcant. Ita-
que conjectu telorum Alifo paullisper deſenſus ingenti corporis robore, ſup-
poſito ſtipite eandem catenam fortiùs bipenni concidens ita confregit, ut diſ-
jecta patefaceret aditum latum: hocque exitu civitas hoſtili impetu
patuit improteſta. Quâ cauſa exſtincto poſtea proterviæ totius auctore,
cùm in factionis participes ſæviretur: hic idem Tribunus contemplatione fa-
cinoris clari vitam cum militia retinens, diu poſt in Iſauria oppetiit vaſtatoria
manu confoſſus. Hoc Marte Cyzico reſerata, Procopius ad eam properè fe-
ſtinavit: veniâque univerſis qui repugnare donatis, Serenianum ſolum in-
jectis vinculis juſſit duci Nicæam ſervandum artiſſimè. Statimque ¹ Hormiſ-
dæ maturo juveni, Hormiſdæ Regalis illius filio poteſtatem Proconſulis de-
tulit, & ^k civilia more veterum & bella reſturo. Qui agens pro moribus le-
niùs, à militibus quos per devia Phrygiæ miſerat Valens, ſubito corripien-
dus incurſu, tanto vigore evaſit, ut ad cenſa navi quam ad caſus pararat an-
cipites, ſequentem ac præne captam uxorem ſagittarum nube diſfuſa deſenſam
averteret ſecum: matronam opulentam & nobilem, cujus verecundia & deſti-
natio glorioſa abruptis poſtea diſcriminibus maritum exemit. Eâ victoriâ ultra
homines Procopius ſeſe efferens, & ignorans quòd ^l quivis beatus verſa rotâ
fortunæ ante veſperum poteſt eſſe miſerrimus: Arbetionis domum, cui ante

⁷ Al. confuſi. ⁸ Mf. exſertas.

dit. Mox abſiſſa cervice periit, bonâque ejus publicata ſunt, ut ſcribit Libanius in Apologia adverſus doſtrinae ſuæ obreſtatores. Idem in Orat. de vita ſua pag. 56. Andronici necem Hierii potiùs fraudi ac mendaciis, quam Valenti adſcribendam eſſe dicit. Erat autem Andronicus Tyro oriundus, diſcipulus olim Libanii: ad quem exſtant complures Libanii Epistoſe, & aliquot D. B. ſ. lu. *Valer.*

¹ Hormiſdæ mat. juveni.] De quo Zoſimus in lib. 4. *Idem.*

^k C. civilia more veterum & bella reſturo.] Proconſules enim Reip. Rom. temporibus bellicas res, & civili negotiâ in provinciis adminiſtrabant: quod primus mutavit Auguſtus, qui cùm provincias quæ ſine militari imperio regi non poterant, ſibi retinuiſſet, ceteras pacatiores populo Rom. & Proconſulibus reliquit. Atque exinde Procoſſ. nec chlamydem, nec gladium geſtare licuit. oſi quibus ſpeciali privilegio Princeps jus gladii deſiſſet. Eſt autem jus gladii poteſtas animadvertendi in milites, ut docet Dio in lib. 52. *Idem.*

^l Quivis beatus verſa rotâ Fortune ante veſperum poteſt eſſe miſerrimus.] Pertinet huc proverbium vetus apud

defectionis ſignum eſt apertiffimum. Hoc præter ſpem omnium viſo, Procopius ſalutis intercluſo ſuffragio verſus in pedes, circumjectorum nemorum ſecreta & montium petebat: Florentio ſequentē & Barchalba Tribuno, quem per ſaviffima bella jam inde à Conſtantii temporibus notum, neceſſitas in crimen traxerat, non voluntas. Majore itaque noctis parte conſumpta, cū à veſpertino ortu Luna præluces in diem metum augetet, undique facultate evadendi exempta conſiliorum inops Procopius, ut in arduis neceſſitatibus ſolet, cum fortuna expoſtulabat luſtuofa & gravi, merſuſque multiformibus curis, ſubitò à comitibus ſuis artiùs vinctus, relato jam die ductus ad caſtra, Imperatori offertur reticens atque defixus: ^z ſtatimque abſciſſa cervice, diſcordiarum civilium gliſcentes turbines ⁶ ſepelivit & bella, ad veteris Perpennæ exemplum: qui poſt Sertorium inter epulas obruncatum dominatione paullisper potitus, à ⁷ frutectis ubi latebat extractus, oblatuſque Pompeio, ejus juſſu eſt interfectus. Parique indignationis impetu ^a Florentius & Barchalba qui eum duxerunt, conſeſtim non penſata ratione ſunt interfecti. Nam ſi Principem legitimum prodidiſſent, vel ipſa juſtitia jure cæſos pronuntiaret: ſi rebellem & oppugnatorem internæ quietis ut ferebatur; ^b amplas eis memorabilis acti oportuerat deferri mercedes. Exceſſit autem vità Procopius anno quadrageſimo, ampliùs menſibus decem: corpore non indecoro, nec mediocris ſtaturæ, ſubcurvus, humumque intuendo ſemper incedens, pèrque morum tritium latebras illius ^c ſimilis Craſſi, quem in vita ſemel riſiſſe Lucillius affirmat & Tullius: & quod eſt mirandum, quoad vixerat incruentus.

C A P. X. Iiſdem ferè diebus ^d Proteſtor Marcellus, ejuſdem cognatus,

6 *Al.* ſepelivit, ad veteris. 7 *Mſ.* frutectis ubi latebat.

artiva & occulta ſolent dicere: ut Ariſtophanes in *Lyttrata*, Demoſthenes in 3. contra Aphobum, & Caleus apud Dionem in lib. 46. Porro in defectione ſcuta erverſa non ſub aliſ tantum geſtari, ſed etiam capiti ſuperponi ſolita docet Appianus in lib. 2. de bellis civilibus, ubi de Afranianis: *οἱ δὲ ἐπέθεσαν τὰς κεφαλὰς τὰς ἀσπίδας, καὶ ὅτι σὺμβόλον ἑαυτοῦ ἀπαδείξαντες.* De vexillis autem inſerſis locus eſt Oroſii in lib. ult. quem ſuprà adduxi: *certatim ſe Maſceſſili ſignis tradidère converſis.* Et Spariani in Severo: *Prælatiſ ſignis que Prætorianis ademerat, pinis, non erectiſ.* Valeſ.

[^z *Statinque abſciſſa cervice*] At Zonaras ſcribit, Procopium proditum à ſuis, crucibus innexum duabus toribus vi inclinatis, eiſdem reſurgentiſ & arrectiſ iſere eſſe divuſum. * *Lindenbr.*

[^a *Florentius & Barchalba, qui eum duxerunt*] Non os, ſed Agilonem & Gomoarium ponunt, Socrat. *Hiſtor. Ecclēſ.* lib. iv. cap. 5. Sozomenus lib. vi. cap. 8. Niphorus Calliſt. lib. xi. cap. 4. Qui etiam de ſupplicii genere longè diverſa narrant *Idem.*

[^b *Amplas eis memorabilis facti oportuerat deferri mercedes*] *Imp.* Arcad. & Honor. L. 5. C. ad L. Jul. Majeſt. *Si quis ex hiſ in exordio initæ factionis, ſtudio veræ laudis accenſus initam prodiderit factionem; & præmio & honore à nobis donabitur.* Salluſtius in *Catilin.* *Si quis indicafſet de conjuratione, que contra Remp. facta erat, præmium decrevere ſervo libertatem & ſeſtertia centum, libero impunitatem ejus rei, & ſeſtertia ducenta.* Sic ſæpe apud Dionyſium Halic. & Tit. Livium conjurationem indicantiſ ſervis libertatem, ingenuiſ milia aliquot æriſ, & præter ea interdum quoque alia munera donata legimus. *Idem.*

[^c *Similis Craſſi, quem in vita ſemel riſiſſe Lucill. affirmat & Tullius*] Ciceroniſ locus exiſtat de *Finib.* lib. v. *M. Craſſo, quem ſemel ait in vita riſiſſe Lucellus, non contigit, ut ea re minùs ἀγλαῶς, ut ait idem, vocaretur.* Hieronymus *Epift.* ad Chromat. *Semel in vita Craſſum riſiſſe ait Lucillius.* *Idem.*

[^d *Proteſtor Marcellus.*] At Zoſimus in lib. 4. Marcellum ait juſſu Procopii Cyzicum veniſſe, & Serenianum Domæſticorum Comitē comprehenſum occidiſſe: quod falſum eſt. Mortuo enim Procopio Serenianus occiſus eſt, ut teſtatur hiſ Marcellinus; qui & Procopii

agens apud Nicæam præsidium, proditione militum & interitu Procopii cognito, Serenianum intra palatium clausum medio noctis horrore incautum ad ortus occidit: cujus mors saluti plurimis fuit. Nam si victoriæ superfuisset incultis moribus homo & nocendi acerbitate conflagrans, Valentique ob similitudinem morum & genialis patriæ vicinitatem acceptus: occultas voluntates Principis introspeciens ad crudelitatem propensioris, multas innocentium ⁸ ediderat strages. Quo interfecto, idem Marcellus occupata celeri cursu Chalcedone, concrepantibus paucis quos vilitas & desperatio trudebat in scelus, umbram principatus funesti capessit gemina ratione fallente: quod & Gothorum tria millia Regibus jam lenitis ad auxilium erant missa Procopio, Constantianam prætendenti ⁹ necessitudinem, quæ ad societatem suam parva mercede traduci posse existimabat: quodque gesta in Illyrico etiamtum latebant. Inter quæ tam trepida, speculationibus fidis AEquitius doctus conversam molem belli totius in Asiam, digressus per Succos Philippopolim clausam præsidii hostium, Eumolpiadam veterem referare magna vi conabatur, urbem admodum opportunam, & impedituram ejus ¹ adventus, si ponè relicta, adjuncta Valenti laturus (nondum enim apud Nacoliæ gesta compererat) festinare ad AEmimontum cogeretur. Verum paullo postea cognita levi præsumptione Marcelli, milites missi sunt audaces & prompti, qui eum raptum ut deditum noxæ mancipium, in custodiam compegerunt. Unde post dies productus, lateribus sulcatis acerrimè, pariæque ² perpeffis consortibus interiit, hoc favorabilis ³ solo, quod abstulit Serenianum è medio, crudelem ut Phalarim: ⁴ * illi & illi fidum ad doctrinarum diritatem, ⁵ quam causis inanibus prætexebat. Extirpatis occasu ducis funeribus belli, sævitum est in multos acrius: quàm errata flagitaverant vel delicta: maximèque in Philippopoleos defensores, qui urbem seque ipsos nonnisi capite viso Procopii quod ad Gallias portabatur, ⁶ ægerrimè dederunt. Ad gratiam tamen precantium coerciti sunt aliqui lenius: inter quos eminebat Araxius, in ipso rerum exustarum ⁷ ardore adeptus ambitu Præfecturam: ⁸ & Agilone intercedente genero supplicio infulari multatus, breve post tempus evasit. Euphrasius verò itémque Phronemius missi ad occiduas partes, arbitrio objecti sunt Valentiniiani: & absolute Euphrasio Phronemius Cherronesum deportatur, inclementius in eodem pu

⁸ Ms. ediderat. ⁹ rō quæ ms. deest. ¹ Steph. adpetitus. ² Ms. perpenfis. ³ Ms. solo. ⁴ Ms. ille & ille fidum. ⁵ rō quam ms. deest. ⁶ Ms. æerrimè dividerunt. ⁷ Ms. ad ardorem. ⁸ Ms. & Agilonem.

imperium ἀρδύμακτον, id est incruentum fuisse testatur. *Vales.*

e illi & illi fidum ad doctrin. dir.] Hunc locum sic pri-

mus exedit Gelenius. Nam in Editione Rom. ac Bononiensi ita legebatur: *Ille & ille fidem ad doctrinarum diritatem causis manibus prætexebat.* Neque aliter codex Regius, & Flor. & Valentinus; nisi quod in his scriptum est *fidum*, [ut & in Colb.] Per doctrinarum autem diritatem, intelligit Ammianus præfagiorum & divinandi multas artes, quibus deditum fuisse Serenianum docuit lib. xiv. cap. 7. *Idem.*

nitus negotio, ea re quòd divo Juliano fuit acceptus: ^f cujus memorandis
⁹ virtutibus ambo fratres Principes obtrectabant, nec similes ejus nec suppres.
 His accedebant alia graviora, & multo magis quàm in proeliis formidanda.
 Carnifex enim & unci & cruentæ quæstiones, sine discrimine ullo ætatum &
 dignitatum per fortunas omnes & ordines grassabantur, & pacis obtentu judi-
 cium detestandum agitabatur, infaustam victoriam execrantibus universis, in-
 ternecivo bello quovis graviorem. Nam inter arma & lituos conditionis æqua-
 tio leviora facit pericula: & Martiæ virtutis potestas aut id quod ausum occu-
 pat; aut ^t inopinata mors si acciderit nullum ignominia continet sensum, fi-
 nemque secum vivendi simul & dolendi perducit: ubi verò consiliis impiis jura
 quidem prætentantur & leges, & ^g Catonianæ vel ^h Cassianæ sententiæ furo
 perlit ² resident judices, agitur autem quod ³ agitur ad voluntatem prætu-
 midæ potestatis, & ex ejus libidine ⁱ incidentium vitæ necisque momenta pen-
 santur, ibi capitalis vertitur perniciis & abrupta. Nam ut quisque ea tempe-
 state ob quamlibet voluerat causam, regiæ properè accedens, & aliena rapien-
 di aviditate exustus, licet apertè infontem arcessens, ut familiaris suscipieba-
 tur & fidus, ditandus casibus alienis. Imperator enim promptior ad nocen-
 dum, criminantibus patens, & funereas delationes adsciscens, per supplicio-
 rum diversitates effrenatiùs exultavit: sententiæ illius Tullianæ ignarus docen-
 tis, infelices esse eos qui omnia sibi licere existimarunt. Hæc implacabilitas
 causæ quidem piissimæ, sed ⁴ victoriæ sædioris, innocentes tortoribus ex-
 posuit multos, ¹ vel sub eculeo caput incurvos, aut icti carnificis torvi substra-

⁹ Ms. virtutibus ejus ambo. ¹ Ms. nobilitate &.
 Ms. residerendi. ³ Ms. agatur. ⁴ Ms. victoriæ fœ-
 deris.

Sed illi iudicibus Cassis tristior, & Lycurgis, &c. Sic et-
 iam in fine lib. 30. de Valentiniano: *Lycurgos invenisse se
 predicabat, & Cassios, columnam justitiæ præfca.* Et alio-
 quum universæ Cassiorum genti erat innata severitas:
 unde Cassiana severitas ac disciplina proverbio celebra-
 ta est. Divus Marcus in Epistola ad Præfectum Præt. *Pu-
 to, inquit, me non errasse: siquidem & tu notum habes
 Cassium, hominem Cassianæ severitatis & discipline.* Et
 Cicero in Verrem actione 1. * *Non quero iudices Cassia-
 nos: veterum iudiciorum severitatem non requiro.* * Valef.

f Cujus mem. virtutibus ambo fratres.] Valentinianum
 am fratre Valente Juliani memoriæ obtrectasse & invi-
 diam concivisse docuit Marcellinus supra, cap. 4. Do-
 cent id quoque plures eorumdem Constitutiones in Co-
 dice relatæ, quibus leges à Juliano latas abrogârunt.
 Hinc est, quòd Themistius in Orat. 1x. ad Valentem in
 ne, Juliani Principis memoriæ Valenti assentando
 exprimit. Quid enim hæc verba: *ὁ δὲ πρῶτος κερσεύσθη
 τῶ εὐνοουμένου τῆ βασιλείας μεταπορεύσθη.* Annon satis
 vertè Julianum designant, qui & barbam submittebat,
 & Marci Antonini studia ac mores se imitari profiteba-
 tur, ut ad lib. xvi. notavi? Valef.

i Vitæ incidentium] Scribendum videtur *incidentium*,
 ut locutus est Marcellinus noster in lib. 19. ad calcem de
 Paulo Notario: *Cujus ex nutu, propè discrim, pendebat
 incidentium omnium salus.* Idem.

g Catonianæ vel Cassianæ sententiæ] M. Cato Por-
 ciæ familiæ auctor, & C. Cassius Longinus, Juris pe-
 titissimi fuere. Et Catonis regula etiam nunc in Pande-
 ctæ sæpissime laudatur: à Cassio verò secta Cassianorum
 riginem invenit. L. 2. §. fin. ff. de or. g. Jur. Plinius lib.
 11. Epist. 24. * Vide supra pag. 44. Observationum ad
 eorum xx11. * Lindenbr.

k Cause quidem piissimæ, sed victoriæ sædioris.] Imit-
 tatur locum Ciceronis, qui in lib. 2. de Officiis habetur
 de Julio Cæsare: *Secutus est, qui in causa impia, victoria
 etiam sædioris, non solum singulorum civium bona publica-
 ret, sed universas provincias regionesque uno calamitatis
 genere comprehenderet.* Rectè ergo & ordine fecimus,
 cum eam scripturam, præsertim omnium exemplarium
 consensu firmatam hinc restitimus, explosâ P. Castelli
 conjecturâ, qui *victoriam sædantis* ediderat. Idem.

h Vel Cassianæ sententiæ.] Cassiana severitas dicta est
 L. Cassio, de quo ad lib. xx11. adnotavi ad eum locum;

l Vel sub eculeo caput incurvos.] Eodem modo loqui-
 tur in lib. 23. de Hymetio Africæ Proconfulè: *Inductus*

vit: quibus si pateretur natura, vel denas animas profundere præstabat in pugna, quàm lateribus fodicatis omni culpa immunes, fortunis gementibus universis, quali lætæ majestatis luere pœnas, dilaniatis antè corporibus, quod omni est tristius morte. Exin cum superata luctibus ferocia deflagrasset, proseriptiones, & exilia, & quæ læviora quibusdam videntur, quamquam sint aspera, viri pertulère summates: & ut ditaretur alius, genere nobilis & fortè meritis locupletior, ætus patrimonio præceps, trususque in exilium confumebatur angore, aut stipe precaria victitabat: nec modus ullus exitialibus malis impositus, quamdiu Principem & proximos ^m opum satietas cepit & cædis. Hoc novatore adhuc superstite, cujus ætus multiplices docuimus & interitum, ⁿ diem duodecimum Kal. Augustas, Consule Valentiniano primùm cum fratre, horrendi terrores ^s per omnem orbis ambitum grassati sunt subito, quales nec fabulæ nec veridicæ nobis antiquitates exponunt. Paulo enim post lucis exortum, densitate prævia fulgurum acrius vibratorum tremefacta concutitur omnis terreni stabilitas ponderis, mareque dispulsum retrò fluctibus evolutis absceslit, ut resecta voragine profundorum, species natantium multiformes limo cernerentur hærentes: valliūmque vastitates & montium tunc, ut opinari dabatur, suspicerent radios Solis, quos primigenia rerum sub immensis gurgitibus amandavit. Multis igitur navibus velut arida humo connexis, & licenter per exiguas undarum reliquias palantibus plurimis, ut pisces manibus colligerent & similia: marini fremitus velut gravati repulsam, versa vice confurgunt, pèrque vada ferventia insulis & continentis terræ porrectis spatiis violenter illisi, innumera quædam in civitatibus, & ubi reperta sunt ædificia compla-

s Post hæc verba scilium integrum in ms. desideratur.

que in iudicium quamquam incurvus sub eculeo staret, perimaci negabat insintra. Eculeus, quantum ex veterum libris colligimus, stipes fuit ligneus, sursum ac deorsum perforatus, cujus in medio transversarium erat lignum, cui noxius tamquam equo insidebat, unde & machinæ nomen ductum. In infima parte stipitis sex aut septem erant foramina, aliud alio inferius, ad quæ fideularum intentionibus pedes noxii hominis adducebantur. In qua intentione eum hinc quidem pedes deorsum attraherentur: inde manus post tergum vincula coherberent, necesse erat ut miseri homines præ dolore torius corporis caput incurvai ent. Hinc apud Sulpicium in lib. 2. de Vita B. Martini, *sponte adscenderet equuleum, &c.* Plura de eculeo vide apud Sigonium in lib. 3. de iudiciis *Vales.*

m *Saturas optum cepit & cædis.* Valens tamen in puniendis factionis confensis clementiam prædicat Themistius in Orat. 1x. Sed cum hæc Oratio ad Valentem ipsūm præsentem habita sit a Themistio, illud Oratoris illius testimonium non magnopere fidem meretur. Plus apud tunc ponderis habet testimonium Libanii, qui & amicus

erat Procopii, & cum Hyperchio & Andronico Procopianæ factionis præcipuis auctoribus magna fuit necessitudine coniunctus. Is igitur in vita sua p. 55. Valentem laudat, quòd una cum tyranno Procopio tyranni amicos necandos sibi esse non putarit. ἀλλ' ἵπταται οὐκ ἔβαντα, ἀνίσταται ἡπ' ἑρσίου, τὸ ἐὼ τὸ τὸ τυραννὸς τὸς τὸ τυραννὸς οὐκ ἔβαντα. Sed redeo ad Valentem, cujus benignitas in eo apparuit, quòd cum tyranno amicos tyranni minimè occidendos putavit. Idem

n *Diem xii. Cal. Augustas*] Consentit Idatius in Fastis: Valentiniano & Valente Coll. *mare ultra terminos egressus est die xii. Cal. Aug.* quæ iisdem verbis (quod & in aliis plurimis locis notavi) in Chronico Alexandrino referuntur: πλοῦς τὸ ἵπταται ἑλθόντων ἐν τῷ ἵπταται ἑλθόντων πλοῦς τῶν ἀνδρῶν Ἀνδρονίου. Eiusdem terræ motus meminit Hieronymus in Chronico, & in vita Hilarionis: ubi his verbis utitur, quæ cum Marcelini narratione valde consentiunt. *Ea tempestate terre motu totius orbis qui post Juliani mortem accidit, maria egressa sunt terminos suos, & quasi rursus diluvium Deum minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, mare ad prærupta montium pependissent.* Idem.

narunt : proinde ut elementorum furente discordia , involuta facies mundi miraculorum species ostendebat. Relapsa enim æquorum magnitudo cùm minimè speraretur , ° millia multa necavit hominum & submersit : recurrentiumque æstuum incitata vertigine , quædam naves , postquam humentis substantiæ confenuit tumor , pessumdata visæ sunt : p exanimataque naufragiis corpora supina jacebant aut prona. Ingentes aliæ naves extrusæ rabidis flatibus , q culminibus infedere tectorum , ut Alexandria contigit : & ad secundum lapidem ferè procul à litore contortæ sunt aliquæ , ut Laconicam r prope Mothonem opidum nos transeundo conspeximus diuturna carie fatiscentem.

o *Milia multa necavit hominum*] Quinquaginta hominum milia à refluxo mari absorpta fuere, ut ait Cedrenus : Πύλε μωεϊδῆς ἀνδρῶτων κρηταινῆς θναυ. Vide Michælem Glyc. Annal. tomo iv. pag. 355. Lindenbr.
p *Exanimataque naufragiis corpora supina jacebant aut prona*] Mixtim nempe muliebres & virile fecus hac inundatione periisse notat : prona enim mulierum corpora, supina virorum aquis exstincta natant. Plinius lib. vii. ap. 17. Solinus cap. v. *Idem.*
q *Culminibus infedere tectorum*] Sub Juliano aut circa ea tempora hoc accidisse aiunt, Sozomenus lib. vi. ap. 2. Nicephorus Callist. lib. x. cap. 35. * Similis ἀμωῆς primo Valentiniani & Valentis Imp. Consulatu contigit. Socrates Histor. Eccles. 14. cap. 3. & alia sub Gratiano, si Georgio Cedreno fides, pag. 258. * *Idem.*

r *Prope Methonem opidum.*] Methone Laconicæ opidum memoratur a * Scylacearque * à Thucydide in lib. 2. eamque adhuc sua ætate nomen id retinuisse scribit Eustathius in Homeri Catalogum. Sed ceteri Messeniæ assignant, inter quas Mela ac Strabo, Plinius, ac Ptolemæus. Eamque * Scylax & * Pausanias in Messenicis Mothonem nominant, perinde ac Porphyrius in lib. 2. de abstinentia. μῆθον, inquit, τῶν Ἰωνῶν μεταγωγῶν, ὅ ἐν Μεθῶνι στρατεύει τῶν Ἀχαιῶν. scribe βῆθον ex Strabonis lib. 8. In Tabula quoque Peutingerorum *Mothone* dicitur. [Hodieque vulgò *Modon.*] Neque aliter hoc in loco tam Edirio Rom. quàm Regius codex [& Colbertinus] scriptum habent. Quid, quodd & in Prologo 7. Trogi Pompeii *Mothon* dicitur, quæ à reliquis Methone, opidum Magnesiæ longè ab hoc nostro diversum. *Valef.*

Explicit Liber XXVI.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM

LIBER XXVII

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XXVII continentur.

- CAPUT. I. *Alamanni, fufis acie Romanis, Chariettonem & Severianum Comites interficiunt.*
- C. II. *Jovinus Magister equitum per Gallias, unam & alteram Alamannorum manum imparatam cedit; tertiam barbarorum partem apud Catalaunos prælio superat, vi. hostium millibus interse-*

Etis, IV vulneratis.

- C. III. *De III Præfektis Urbi, Symmacho, Lampadio, & Juventio. Sub eo Damasi & Ursui de Episcopatu Romano contentiones.*
- C. IV. *Describuntur populi, & VI provinciæ Thraciarum, singulariümque claræ urbes.*
- C. V. *Valens Aug. Gothis, qui auxilia Procopio contra ipsum miserant, bellum infert, & post triennium pacem cum eis facit.*
- C. VI. *Gratianum filium Valentinianus consentiente exercitu Augustum nuncupat, & puerum purpuram indutum ad fortiter faciendum hortatur, militibusque commendat.*
- C. VII. *Valentiniani A. iracundia, feritas, & sævitia.*
- C. VIII. *Pictis, Attacottis, & Scottis, post Ducem & Comitem interfectos, Britanniam impune vastantibus, Theodosius Comes suis prædam excussit.*
- C. IX. *Mauricæ gentes Africam populantur. Isaurorum latrocinia Valens compescit. De Prætextati Præfectura Urbana.*
- C. X. *Valentinianus A. Rhenum transit, & Alamannos qui in celsissimo montes fugerant, non incruento utrimque certamine fundi fugatque.*
- C. XI. *De Probinobilitate, opibus, dignitatibus, & moribus.*
- C. XII. *Romani & Persæ de Armenia & Hiberia inter se pugnant.*

CAPUT I. **D**UM per Eoum orbem hæc quæ narravimus diversi rerum expediunt casus, Alamanni post ærumnosas jacturas & vulnera, quæ congressi sæpe Juliano Cæsari pertulerunt, viribus tandem resumptis licet imparibus pristinis, ob causam expositam supra, Gallicos limite formidati jam persultabant. Statimque post Kal. Januarias, cum per glaciale tractus hiemis rigidum inhorresceret sidus, cuneatim egressa multitudo licentius vagabatur. Horum portioni primæ Charietto, tunc per utramque Germaniam Comes, occursum cum milite egreditur ad bella ineunda promptissimo, adscito in societatem laboris Severiano itidem Comite, invalido & longævo, qui ^a apud Cabilona ^b Divitensibus præsidebat & Tungricanis. Proin

^a Apud Calidona. In Exemplari Regio & Editione Aug. legitur *Calidona*, de quo loco nihil usquam legere memini *Henr. Vales.* [In codice Colbertino scriptum reperio & *Calidona*. Sed non dubito scribendum esse *Cabilona*. Sic Marcellinus in libro xiv. *Cabilona* Græcè pro *Cabilonem* in iv casu eam urbem bis appellat, & *militem omnem apud Cabilona celi. Etam esse* scribit, Constantio A. per Arelate & Valentiam Rauracos ac Rheni ripam petente, ut Alamannis bellum inferret. Error ortus est ex transpositione trium litterarum, & ex similitudine litterarum b & d, quarum altera in alteram facile commutatur ab incautis. Ex *Cabilona* vel *Cabilona* ab his quæ urbem non noverant, factum est, *Calibona* transpositis litterulis: ex *Calibona* factum est *Calidona* & *Calidon*. Divitenses autem & Tungricani tum in præsidio erat Cabillone ad Ararim, quibus præerat Severianus Comes: ex quibus Tungricani in codice Colbertino *Divite*

de confertiùs agmine in unum coacto, pontéque brevioris aquæ firmâ celeritate transmissio, visos eminus barbaros Romani sagittis aliisque levibus jaculis incessabant, quæ illi reciprocis jactibus validè contorquebant. Ubi verò turmæ congressæ strictis conflixere mucronibus, nostrorum acies ¹ impetu hostium acriore concussa, nec resistendi nec faciendi fortiter copiam reperit, cunctis metu compulsis in fugam, cùm Severianum vidissent equo deturbatum, missilique telo ^e peroffensum. Ipse denique Charietto, dum cedentes objectu corporis & vocis jurgatorio sonu audentiùs pertinet, pudendumque diluere dedecus fiducia diu standi conatur, oppetiit telo letali confixus. Post cujus interitum, ^d Erulorum Batavorumque vexillum direptum, quod insultando tripudiantes barbari crebrò sublatum altiùs ostendebant, post certamina receptum est magna.

C A P. II. ^e Quâ clade cum ultimo mærore compertâ, ^f correcturus seciùs gesta Dagalaiphus à Parisiis mittitur. Eoque diu cunctante, causantéque diffusos per varia barbaros semet adoriri non posse, accitòque paullo post ut cum Gratiano etiamtum privato susciperet insignia Consulatus; Jovinus equitum Magister accingitur: & instructus paratùsque, cautissimè observans utrumque sui agminis latus, venit ^g ^h prope locum Scarponna: ubi inopinus majorem barbarorum plebem antequam armaretur, temporis brevi puncto præventam ad interneccionem exstinxit. Exsultantes innoxii prælii gloriâ milites ad alterius globi perniciem ducens, sensimque incedens rector eximius speculatione didicit fida, direptis propiùs villis vastatoriam manum quiescere prope flumen:

¹ hostium deest Steph.

^e *Tungricanosque juniores* conjungit, à quibus Procopius Augustus est consalutatus. Ubi codex Colbert. scriptum habet *et Tungrecanos juniores*, pro *Tungrecanos* et *Tungricanos*.] Hadr. Valesius. Sane commodius & opportuniùs hoc remedium est illo, quod attulit Iac. Gothofredus ad librum v. codicis Theodos. tit. v. de ostliminio, apud *Salifona*. Gron.

^b *Divitensibus præsidebat et Tungricanis*] Vid. quæ ad b. xxvi. notata. Lindenbr.

^c *Telo per os fixum*.] Sic Accursius & Gelenius ediderunt, quorum consensui equidem multum tribuo. In regio codice scriptum inveni, *missilique telo peroffensum* et Valentinus codex teste Ant. Loiffello scriptum habet, *miss. telo peroffensum*, [ut & Colbertinus,] * Vac. ad Tolos. * *Vales.*

^d *Erulorum*.] In Regio codice, [& in Colbert.] tribuitur *A Erulorum*: & ita Zonaras in Gestis Gallieni eos appellat, *αἰγυλίων συνθηκῶν ἡγετῶν ἡ ἰσθμῶν ἰσθμῶν δὲν ἐκείνου*. Hos Dexippus in lib. 12. Chron. *ἰλλήες* usitata Græcæ trajectione vocaverat, ut docet Stephanus & Auctor etymologici. Ablabius etiam Historicus ita appellarat, teste Jordane in Gothicis: *Nam prædicta gens, Ablabio historico referente, juxta Mæoticas paludes habitans, in lo-*

cis stagnantibus quæ Græci ἰλλῶν vocant, Eluvi nominati sunt omnes. Cui consentit auctor Etymologici, cùm ait: *ἰλλῶν ἐκείσε ἰδὼν Ἐλυγι κέκλιπται*. Ex his auxilia mercede conducere non Romani solum, sed etiam aliæ nationes pleræque consueverant, ut ibidem Jordanes refert: erant quippe staturâ proceri & ad cursum velocissimi. De iisdem multa Procopius in lib. 2. Goth. scribit. *Idem*.

^e *Qua clade cum ult. mærore comp.*] Zosimus in lib. 4. p. 470. Valentinianum accepto hoc nuntio adeo exarsisse scribit, ut Batavorum numerum integrum exauferare voluerit, quod segniùs se in pugna gessissent: sed exoratum a proximis, tandem iis pepercisse. *Idem*.

^f *Correcturus hujusmodi gesta.*] In Regio & Vatic. codice legitur, *correcturus sed ejus gesta*. [In Colbert. *correcturus sed ejus gesta*.] Unde non sine causâ existimavi scribendum esse, *correcturus seciùs gesta*: quemadmodum loquitur Marcellinus infra cap. 8. *Quibus magno cum horrore compertis, Severum missi correcturum seciùs gesta*. *Idem*.

^g *Prope locum Scarponna*] Itinerarium Antonini Imp. *A. Divocortoro Dividurum-Tullum, Scarponna, Divodurum*. Tabula verus Itiner. -- *Tullo Scarponna*, Lindenbr.

^h *Prope locum Scarponna*.] Quod castrum duodecimo à Mettensium urbe milliario situm est, ut scribit Paulus Diaconus de Episcopis Mettensibus. *Vales.*

jamque adventans, abditusque in valle densitate arbuſtorum obscura, videbat¹ lavantes alios, quosdam comas rutilantes ex more, potantesque nonnullos. Et nactus horam inpendiò tempeſtivam, signo repente per lituos dato latrocinalia caſtra perrupit: contraque Germani nihil præter inefficaces minas jaſtanteſque ſonantes & fremitum, nec expedire arma diſperſa, nec componere aciem, nec reſurgere in vires permittebantur, ² k urgente inſtante victore. Quocirca forati pilis & gladiis cecidere complures, abſque iis quos verſos in pedes texere flexuoſi tramites & anguſti. Hoc proſpero rerum eſſectu, quem virtus peregerat & fortuna, aucta fiducia Jovinus militem ducens, diligenti ſpeculatione præmiſſa, in tertium cuncum qui reſtabat, properè caſtra commovit: & maturato itinere omnem prope Catelaunos invenit ad congregiendum promptiſſimum. Et vallo opportunè metato, fuiſque pro temporis copia cibo recreatis & ſomno, primo auroræ exortu in aperta planitie compoſuit aciem dilatatam arte ſollerti, ut ſpatiis amplioribus occupatis æquiparare Romani hoſtium multitudinem apparerent, inferiores numero, licèt viribus pares. ³ Signo itaque per bucinas dato, cùm pede collato res agi cœpiſſet, ſueta vexillorum ⁴ ſplendentium facie terriſte ſtere Germani. Quibus hebetatis parumper, reparatiſque conſeſtim, aduſque diei extimum concertatione protenta, validiùs imminens miles fructum rei bene geſtæ ſine diſpendio quaſiſſet, ni Balchobaudeſ Armaturarum Tribunus magniloquentia ſocordi coalitus, propinquante jam veſpera ceſſiſſet inconditè. Quem ſi ſecutæ reſidua cohortes abiſſent, ad triſtes exitus couſque negotium venerat, ut nec acta nuntiaturus quiſquam poſſet ſu-pereſſe noſtrorum. Sed reſiſtens animorum acri robore miles ita lacertis emi-nuit, ut hoſtium quatuor millibus faucis, ſex alia interficeret millia: ipſe verò ¹ non amplius mille ducentis amitteret, ducentis tantummodo vulneratis. Noctis itaque adventu prælio jam dirempto, reſectiſque viribus feſſis, prope conſinia lucis ductor egregius in agminis quadrati figuram producto exercitu, cùm comperiſſet occultantibus tenebris barbaros lapſos: ſecurus inſidiarum per aperta camporum ſequebatur & mollia, calcando ſemineces & conſtriçtos, quos vulneribus frigorum aſperitate contractis dolorum abſumpſerat magnitudo. Exin progreſſus ulterius, revertens, ubi nullum repererat, didicit Regem ho-

² In Steph. Editione & inſtante deſſ. ³ Mſ. Signo i-
taque. ⁴ In Steph. deſſ.

¹ Lavantes alios, quosdam comas rutilantes ex more,
potantesque nonnullos.] Simile illud, quod alibi reſert Zo-
linus: οὐδὲ ἴμεθλοται, ἀλλὰ ἴτις ποταμὸν ἠαυτοῖς ἀντιπα-
ζοι. De Germanorum verò rutila coma Diodorus Sicul.
lib. v. Procopius Wandaſcor. lib. i. aliique Scriptores
non pauca, ut jam ad Taciti Germaniam à viris doctis no-

tatum eſt. Linderbr.

k Inſtante victore.] Inſtante legitur in Regio exem-
plari, in quo etiam ex conjectura ſuperſcriptum eſt ur-
genter. [In Colb. urgent inſtante victore.] Certè non
dubito, quin aut ſcribendum ſit, urgent inſtante victo-
re, aut ſanè inſtante urgente victore. Valeſ.

l Non amplius ducentis.] Codex Regius vocem inter-
ſerit neceſſariam ut puto, non amplius mille ducentis amit-
teret. Vaticanus [& Colbert.] ille ducentis * pro mille.
Idem.

stiliū agminū cum paucis ¹ captū ab Ascariis, quos ipse ⁵ per iter aliud, ad diripiēda tentoria miserat Alamannica, suffixū patibulo. Ideoque iratus in Tribunū animadvertere statuit, ausū hoc inconsulta potestate superiore fecisse: eūque damnasset, ni militari impetu commissū facinus atrox, documentis evidentibus constitisset. Et post hæc redeunti Parisios post claritudinem rectè gestorum Imperator lætus occurrit: eūque postea Consulē designavit: illo videlicet ad gaudii cumulū accedente, quòd iisdem diebus Procopii suscepit caput à Valente transmissū. Præter hæc, alia multa narratū minùs digna conferta sunt prælia per tractus varios Galliarum, quæ superfluum est explicare, quoniam neque operæ pretium aliquod eorum habere proventus, nec historiam producere per minutias ignobiles decet.

CAP. III. Hoc tempore vel paullo antè, nova portenti species ^m per Annonariam apparuit Tusciam: idque quorsum evaderet prodigialium rerum periti penitus ignorarunt. In oppido enim Pistoriensi prope horam diē tertiam spectantibus multis asinus ⁿ Tribunali adscenso audiebatur destinatus rugiens: & stupefactis omnibus qui aderant, quique didicerant referentibus aliis, nullòque conjectante ventura, postea quod portendebatur evēnit. ^o Terentius enim humili genere in Urbe natus & ^p pistor, ad vicem præmii, quia peculatus reūm detulerat ^q ^r Orsitum ex Præfecto, hanc eandem provinciam Correctoris administraverat potestate. Eaque confidentiā deinceps inquietius agitans multa, ^f in naviculariorum negotio falsū admisisse convictus, ut ferebatur, periit carnificis manu ^t regente Claudio Romam. Multo tamen antequam hoc

⁵ Ms. pariter.

¹ Captum ab Ascariis.] In Regio codice prius scriptum fuit *Ascariis*, * ut legitur in Vatic. * [& in Colb.] quod magis placet. Ascarii enim inter Auxilia Palatina cum Erulis & Batavis recensentur in Notitia Occidentalis Imperii. Hastariorum autem numeri ita dicti, nullibi quod sciam fit mentio. Ceterum de hac victoria Alamannica loquitur Idarius in Fastis. *Vales.*

^m Per annonariam apparuit Tusciam] Duæ erant Tusciæ Annonaria & Urbicaria, ut Picenum annonarium & urbicarium. Cassiod. lib. 4. Epist. 14. *Per Picenum sive Tusciæ utrasque Auctores Reigrar. pag. 163. Terminus testaceus in ped. ccccl. per Tusciam Vibicariam & Annonariam.* * Jornandes de Regnorum Successione, in fine: *Ad cancellos Annonariæ Tusciæ feliciter dimicans, fugat exercitum.* * L. 12. C. Theod. de indulg. debet. *Picenum & Tusciam Suburbicariis regiones.* Et *Consularis Tusciæ Suburbicariæ*, in inscriptione Novel. Constitutionis Leonis & Majoriani, Tit. 1x. *Lindenbr.*

ⁿ Tribunali adscenso] Vaticanus liber clare *escenso*. Hæc & talia non sine crimine negligi placuit eis, qui optimum exemplar inspexerunt. *Gron.*

^o Terentius enim humili genere in Urbe natus, provin-

ciam Correctoris administraverat potestate.] Ad quem etiam plurimæ Constitutiones in Cod. Theodof. extant. L. 4. de jurisdic. *Imp. Valentinianus & Valens AA. ad Terentium Correctorem Tusciæ.* L. 61. & 65. C. Th. de Decurionib. & si quæ alix. *Lindenbr.*

^p Pistor] Horum conditio qualis fuerit, satis ex Cod. Theodof. Tit. de pistor. & Catabolens. patet. *Idem.*

^q Officium ex Præfecto] Sic *Officium judicantis*, L. 13. C. Theod. de erog. mil. ann. & *officiorum annonæ*, L. 19. Tit. eod. *Princeps officii*, L. 1. Cod. Theod. de offic. rect. provinc. *Idem.*

^r Officium ex Præfecto.] Orsitum hic restituendum esse dubium non est, qui peculatus arcessitus à Terentio, missus est in exsilium. Idem tamen precibus & studio Vulcatii Rufini Præf. Præt. paullo post bonis & patriæ restitutus est, ut scribit Marcellinus cap. 7. hujus lib. *Vales.*

^f In naviculariorum negotio] De naviculariis vid. Cod. Theodof. lib. x11. Tit. 6. Cod. Justin. lib. x1. Tit. 1. *Lindenbr.*

^t Regente Claudio Romam.] Quem fuisse appellatum Claudium Julium AEdesium Dynamium colligit Th. Reinesius ex inscriptione, quam huic applicandam judicat, in epistola xix. *Gron.*

contingeret, ^v Symmachus Aproniano successit, inter præcipua nominandus exempla doctrinarum atque modestiæ, quo instante Urbs sacratissima otio copiisque abundantius solito fruebatur: [^y & ambizioso ponte exultat atque firmissimo, quem] condidit ipse, & magnâ civium lætitiâ dedicavit ingratorum, ut res docuit apertissima. Qui consumptis aliquot annis domum ejus in Transiberino tractu pulcherrimam incenderunt, ea re perciti, quòd vilis quidam plebeius infixerat illum dixisse sine indice ullo vel teste, ^z libenter se vino proprio ^a calcarias exstincturum, quàm id venditurum pretiis quibus sperabatur. Advenit post hunc Urbis moderator ^b Lampadius ex Præfecto Prætorio, ⁶ homo indignanter admodum sustinens, si etiam cum speret non laudaretur, ut id quoque prudenter præter alios faciens: sed nonnumquam severus & frugi. Hic cum ^c magnificos ^d Prætor ederet ludos, & uberrimè largiretur, plebis nequiens tolerare tumultum, ^e indignis multa donari sæpe urgentis; ut libera-

6 In Steph. τὸ ἄνθρωπος δεῖξαι.

^v Symmachus Aproniano successit.] Hic est ille Q. Aurelius Symmachus P. U. ad quem varia Edicta & Rescripta Valentiniiani & Valentis Impm. in Codd. Theod. & Justiniano existant: cujus quoque Epistolarum volumina ad nostram memoriam pervenerunt: in quibus ingenium viri & sibi faciendam meritò admiramur. Lindenbr.

^x Symmachus.] De quo existat hæc vetus Inscriptio: L. Aurelio Aviano Symmacho. P. C. Præfecto. Urbis. Proconsuli Pro. Præfectis. Prætorio. &c. Pater fuit Q. Aurelii Symmachi illius, cujus hodie Epistolæ leguntur. Præfecturam autem Urbanam inivit sub exitum anni quo Jovianus Aug. & Varronianus Coss. fuere, & ad exitum usque insequentis anni gessit, ut ex Codice Theodosiano colligitur. * De ejus domo a plebeis incensa vide Symmachi Epistolam 38. libri 1. Ob quam injuriam cum Symmachus in agrum secessisset, Senatus non suffragiis modò, sed etiam oratoribus missis ut rediret rogavit: quod restatur Symmachus filius in Epistolâ citata. * Valef.

^y Et amb. ponte exultat atque firm. quem.] Hæc verba tam in Editione Aug. quàm in codice Regio & Vatic. [ac Colbert.] omisa sunt: quæ primus supplevit Gelenius: ex conjectura, an ex Hirsfeldensi codice nequeo dicere. Quòd si vera est hæc scriptura, pontem Gratiani hic intelligi oportet, quo in Insulam Tiberinam trajicimoserat. De quo hæc est vetus Inscriptio: Domini nostri. Impm. Cæss. Fl. Valentianus. Trib. pot. v. 11. Imp. v. C. O. S. II. P. P. &c. Fl. Valens. &c. Fl. Gratianus. Pontem. felicit. memorie. Gratiani. in usum. Senatue. ac pop. R. constitui. d. d. i. a. r. i. g. j. u. s. s. e. r. u. m. Idem.

^z Libentius se vino pr. calcarias exstincturum.] Calcariæ vino restigui docet Plinius in lib. 26. cap. 24. ubi de malta, * quod cementi genus est. Utebantur autem in eam rem vino vilissimo, ut credibile est. Proinde sensus est, Symmachum dixisse, se potius vino proprio ad maltam faciendam abuturum, quàm id vili pretio venditurum. * Sed hic locus simpliciter intelligendus est, ut

Symmachus dixerit, se libentius vinum perditurum, & loco aquæ effusurum, quàm tali aut tali pretio venditurum. Porro in codice Regio & Var. [& Colb.] legitur libenter; non malè. Sic enim loqui amat Ammianus. Idem.

^a Calcarias exstincturum.] Tertullianus de Carne Christi, cap. 6. De calcaria ad carbonariam. Lindenbr. ^b Lampadius ex Præfecto Prætorio.] Zosim. lib. 11. Λαμπάδης ὁ τῶν αὐτῶν ὑπαρχος, ἀπὸρ δυνάστεως ἐπέστη τῶν βασιλέων ἀπὸ πολλῶν ἐπιθυμῶν. Idem.

^c Magnificos Prætor ederet ludos.] A Prætoribus novis ludos edis solitos, constat ex L. 13. & 14. C. Theod. de Prætor. & Quæstor. Symmach. lib. 8. Epist. 14. * Vide quæ ex Photio notavi, ubi de Prætura agit. Tertull. de Spectacul. lib. cap. xii. Licet transferit hoc genus editionis ab honoribus mortuorum ad honores viventium, Quæsturas dico, & Magistratus. Idem cap. ult. in fine: Præstia Spectes, ut talibus exsultes, quis tibi Prætor, aut Consul, aut Quæstor, aut Sacerdos de sua liberalitate præstabit? * Idem.

^d Prætor ederet ludos.] Prætores ludos scenicos, & Circenses, & amphitheatrale munus populo Rom. dabant, ex instituto Augusti, ut videtur. Constantinus verò omnes qui Senatores essent, ad Præturam & Editiones ludorum primus coegit, ut illi obicit Zosimus in lib. 2. Quo factum est, ut perique spontaneo exilio ab hujusmodi impensarum onere se redimerent. Valef.

^e Indignis multa donari sepe urgentis.] Mimis enim, & histrionibus, & aurigis immensa ab editoribus munera dabantur, ut de Junio Messalla dicit Vopiscus in Caro. * Chrysothomus Homiliâ 67. in Matthæum, & Hom. 19. in Epistolam. 2. ad Corinthios: Augustinus in Epistola 5. ad Marcellinum, & * in Sermone 5. eorum quos laudat ita dudum edidit Jac. Sirmundus. Denique Ambrosius in Sermone 81. Quod si Magistratus, ait, in theatris mimis, athletis & gladiatoribus aliisque hujusmodi contumere patrimonium suum largitur ac prodigit, ut unius hominis favorem populi acquirat, &c. ac paullo post. Divitiarum

lem se & multitudinis ostenderet contemptorem, ^f accitos à Vaticano quosdam egentes opibus ditaverat magnis. Vanitatis autem ejus exemplum, ne latius evagemur, hoc unum sufficere poni: leve quidem sed cavendum iudicibus. Per omnia enim civitatis membra, quæ diverforum Principum ⁷ exornarunt impensæ, nomen proprium inscribebat: non ut veterum instaurator, sed conditor. Quo vitio laborasse Trajanus dicitur Princeps: unde eum ⁸ herbam parietinam jocando cognominarunt. Hic Præfectus exagitatus est motibus crebris: uno omnium maximo, cum collecta plebs infima, domum ejus ^{hi} prope Constantinianum lavacrum injectis ^k facibus incenderat & malleolis, ni vicinorum

⁷ Ms. ex-armorunt.

fratras consulte & utiliter disponamus. Præparemus nova & præclarissima munera. Edamus primam candidam in vestimentorum: secundam vero non minus nobilem, &c. Quo in loco Candida dicitur Editio, quæ fiebat à Magistribus sumptu ipsorum, non ex arca publica. Unde in Calendario Heruurtii in Decembri mense *Mimus arca & mimus Candida* opponuntur. * Hinc Hieronymus in Epistola ad Pamachium de obitu Paulinæ, munerarium & Candidatum conjungit: *Munerarius pauperum, & egentium candidatus*. In actis passionis Bonifatii Martyris nuper Romæ editis mentio fit hujus *Candidæ*. Sic enim de Aglaë matr. ona Romana scribitur. *Hæc ergo ter Candidam egerat apud urbem Romam ex Præfectura, habens sub se 73. procuratores, qui curas agebant in possessionibus ejus, & unum majorem, qui erat super omnes*. Ubi scribendum puti: *Ex Prætura*. Prætores enim & Quæstores Candidati id munus edebant, unde & Candida nominata est. * [Græca tamen sic habent: *ἀντι δὲ τῶν ἐπιτοῦν καὶ δὲ ἐπιτοῦν ἐν τῇ Πάμῃ, καὶ ἐπιτοῦν ὅλην*. Græcum contextum mihi communicavit V. CL. & eruditiss. amicis meus, Aimericus Bigotius: ut & verba ex Martyrio S. Eleutherii, ubi patet Eleutherii Nobilissimo ex genere Aniciorum *ter candidam Romæ dedisse* dicitur: *ἐπὶ ἰδὼκε τὴν καὶ δὲ ἐν τῇ Πάμῃ*.] Porro cum ejusmodi largitionibus multi rem familiarē exhaurirent; primùm Tiberius eas donationes temperavit, teste Suetonio: deinde Marcus, ut est apud Capitolinum. Postea Maerinus, ut scribit Dio in lib. 78. pag. 878. ac deinceps alii, ut legere est in Codice Theod. in tit. de Prætoribus, & in tit. de expensis ludorum. * Porro quod ait heic Marcellinus, plebem in Theatro sæpe postulasse, ut indignis multa donarentur ab Editoribus ludorum; idem quoque scribit Augustinus in Psalmum 136. hisce verbis: *Si non tineret famem in domo sua, qui clamat ut pantomimi vestiantur, & in psalmum 149. Quanta donant, inquit, quanta impendunt? Effundunt vires non patrimonio tantum, sed etiam animi sui. Isti fastidium pauperem, quia populus non clamat ut pauper accipiat: clamat autem populus, ut venator accipiat.* * Valef. [*f* Accitos à Vaticano q. egentes.] Intelligo pauperes, qui in vestibulo ædis Apostolorum quæ erat in Vaticano, stantes stipem petebant, teste Procopio in Anecdosis pag. 117. & Paulino in Epist. ad Alethium: quod & in aliis Ecclesiis seu Basilicis Christianorum observabatur,

ut docet Chrysoſtomus in tract. 2. de negatione S. Petri. * & in Homilia 1x de Pœnitentia: ubi ait conchas quidem aquâ plenas pro foribus Ecclesiæ positas fuisse, ut fideles ingressuri manus abluerent: pauperes verò in vestibulo sedisse, ut Christiani per elemosynam animæ sordes abstergerent. Denique in Homil. 30. in Epistolam priorem B. Pauli A. ad Corinthios, mendicos valvis Basilicarum affixos, ornamentum esse Ecclesiæ testatur, adeo ut absque illis impertectus esset Ecclesiæ cœtus. * Ceterum piam Christianorum consuetudinem quæ tunc temporis obtinebat, tacitus præterire non possum. Simul atque enim Præturam aut Consulatum Senatores erant adepti, ad eam Apostolorum Deo gratias æturi currebant, & pauperibus pecuniam ac vestes largiebantur. Sic enim Prudentius in lib. 1. contra Symmachum.

*Martyris ante fores Bruti submittere fasces
Ambit, & Ausoniam Christo inclinare securem.*

& Ennodius in Apologia pro Synodo Palmari, in fine: *Mentior, nisi egena agmina Consulatus vestri, subsidio miseriarum, præstolantur adventum*. Et paulo post: *Ecce nunc ad gestatoriam sellam Apostolicæ Confessionis uda mittunt lumina Candidatos, &c.* Idem.

^g *Herbam parietinam jocando cognominarunt*] Aur. Victor in Constantiniano: *Hic Trajanum herbam parietariam, ob titulos multis adibus inscriptos, appellare solitus est*. Lindenbr.

^h *Prope Constantinianum lavacrum*] Constantinus Imp. cum Byzantium vetus suo nomine appellasset, inter alia Urbis illustria monumenta, *καταγε* etiam splendida exædificavit. Codinus in Originib. CP. Harum balnearum mentio quoque in veteri novæ Romæ Descriptione, ex qua in x. regione eas fuisse scimus. Unde P. Gillii viri doctissimi error detegitur Topograp. CP. lib. 111. cap. ult. *Constantianas* legentis. Quas & ipsas quidem fuisse nemo negat, sed post Chalcedonos murorum à Valente destructionem primùm exstructas. Socrates Histor. Eccles. lib. iv. cap. 8. *Idem*.

ⁱ *Prope Constantinianum lavacrum*.] Thermæ Constantinianæ in regione vi. urbis Romæ fuerunt, ut scribit P. Victor: à Constantino M. post victoriam de Maxentio ædificatæ, teste Aurelio Victore: *Circus Maximus excultus mirifice, atque ad lavandum institutum opus, ceteris haud multo dispar*. Valef.

^k *Facibus incenderat & malleolis*.] Hujusmodi periculis Præfecti urbis Romæ obnoxii erant, ut præter

& familiarium veloci concursu à summis tectorum culminibus petita faxis & tegulis abscessisset. Eaque vi territus ipse ⁸ primitus crebrescentis seditionis in majus, secessit ad ¹ Mulvium pontem, (quem struxisse superior dicitur Scaurus) adlenimenta ibidem tumultus opperiens, quem causa concitaverat gravis. AEdificia erigere exoriens nova, vel vetusta quaedam instaurans, non ^m ex titulis solitis parari jubebat impensas: sed si ferrum quærebatur, aut plumbum, aut æs, aut quidquam simile; Apparitores inmittebantur, qui velut ementes diversa, raperent species nulla pretia persolvendo: unde accensorum iracundiam pauperum ⁹ damna deslentium crebra ægrè potuit celeri vitare digressu. Advenit successor ejus ¹⁰ ex Quæstore Palatii ¹ Juventius, integer & prudens, Pannonius: cujus administratio quicta fuit & placida, copiâ rerum omnium fluens. Et hunc quoque discordantis populi seditiones terruere cruentæ, quæ tale negotium excitavêre. ⁹ ⁹ Damasus & Ursinus supra humanum modum ad rapiendam Episcopatus sedem ardentes, scissis studiis asperrimè conflabantur, adusque mortis vulnerumque discrimina adjumentis utriusque progressis: quæ nec corrigere sufficiens Juventius nec mollire, coactus vi magna secessit in suburbanum. Et in concertatione superaverat Damasus, parte quæ ei favebat instante. Constâtque ^r in basilica Sicinini, ubi ritus Christiani est conventiculum, uno die centum triginta septem reperta cadavera preceptorum: ef-

⁸ Ms. primitus crebresec. ⁹ rō damna vulg. deest. ¹ Ms. Juventius, & ita infr.

Symmachi exemplum proximè allatum docet Ambrosius in Ep. 29. ad Theodosium: *Neque recordaris, Imperator, quantorum Romæ domus Præfectorum incense sunt: & nemo vindicavit. Immo si quis Imperatorum voluit factum severius reprehendere, ejus magis, qui tanto est percussus dispendio, causam gravet.* Valef.

¹ *Mulvium pontem*] De quo Livius lib. xxvii. Juvenalis Saryr. 6. Pub. Victor in Descriptione urbis Romæ. *Lindenbr.*

^m *Ex titulis solitis.*] Puta ex conditis formarum aut operum publicorum, & ex reliquis vectigalibus populi Rom. quæ ad restaurationem operum publicorum erant deputata, ut suprâ notare memini. Vide Symmachium in lib. x. Ep. 33. & 50. *Vales.*

ⁿ *Ex Quæstore Palatii Viventius*] Ms. *Juventius.* Sed vulgata lectio recta. Exstantque ad hunc Viventium varia Imp. Valent. Valent. & Gratian. Rescripta. L. 4. C. Theod. de offic. rect. provinc. L. 30. C. eod. de cursu publ. aliæque alibi non pauca. *Lindenbr.*

^o *Ex Quæstore Palatii Juventius.*] De quo Marcellinus in lib. 26. non procul ab initio hæc dixit: *Morborum causas investigandas acerrime Ursac' o Off. Magistro Delmatæ (sic enim Ms. Reg. & Editio Rom.) crudo, & Juventio Silevano Quæstori tunc commiserunt.* Eiusdem Juventii Præf. Urbi meminit Symmachus in lib. x. Epist.

43. His igitur testimoniis adductus *Juventium* hic edere malui, quàm cum Gelenio aut Lindenbrogio *Viventium*, præsertim cum & Mss. Regius ac Flor. [& Colb.] cum Editione Aug. à nostris partibus stent. Atque ita in Codice Th. emendandum censco. [*Quæstor* autem heic (ut & ait P. Pithæus) ponitur pro *Quæstor.*] Valef.

^p *Damasus & Ursinus*] Ita Anastasius & Liutprandus in Viris P. P. *Ursinum* vocat Rufinus Hist. Eccles. lib. 11. cap. x. *Ursacium* Socrates lib. iv. cap. 24. Sozomenus lib. vi. cap. 23. *Ursicium* Nicephorus Callistus lib. xi. cap. 30. *Lindenbr.*

^q *Damasus & Ursinus.*] *Ursinus* in codice Regio & Valent. [& Colb.] nominatur. Neque aliter hunc Damasii competitorum appellat Hieronymus in Chronico, & in Epist. ad Damasum, Socrates in lib. 4. cap. 29. & ex eo Cassiodorus in lib. 8. Hist. Tripertita. Accedunt E-pistola Concilii Aquileiensis, & Concilii Romani à Jac. Sirimundo nuper editæ, in quibus Ursinus dicitur, ut & apud Rufinum. De quo consulendi sunt Annales Illustriss. Cardinalis Baronii. *Vales.*

^r *In Basilica Sicinini.*] Marcellinus Presbyter in Præfatione libelli præcum, quem obtulit Valentiano juniori, hanc *Basilicam Liberii* vocat, eo quòd Liberius Papa illic Ecclesiam adificasset. Mentio fit hujus Basilicæ à Liberio Papa constructæ apud Anastasium Bibliothecarium in gestis Liberii. Verùm Anastasius eam Basilicam à Liberio structam esse dicit in Macello Livie, non in Basilica Sicinini. Macellum autem illud, & Sicinii Basilica fuerunt in regione v. *Basilicam Liberii* vocat vetus Scrip-

feratámque diu plebem ægrè postea delenitam. Neque ego abnuo, ostentationem rerum considerans Urbanarum, hujus rei cupidus ob impetrandum quod appetunt omni contentione laterum jurgari debere: cùm id adepti, futuri sint ita securi, ^t ut ditentur oblationibus matronarum, ^v procedantque vehiculis insidentes, circumspèctè vestiti, epulas curantes profusas, adeo ut eorum convivia regales superent mensas. Qui esse poterant beati revera, si magnitudine Urbis despecta quam vitiis opponunt, ad imitationem Antistitum quorundam provincialium viverent: * quos tenuitas edendi potandique parcissi-

tor, qui historiam hujus schismatis litteris mandavit: Socrates in libri iv. capite 49. *Basilicam Sciamam, τῆς τῆς βασιλικῆς Σιμίας.* * Valef.

[*Ut ditentur oblationibus matronarum. &c.*] Nimis pol hoc verum: & insatiabile habendi studium in sacri ordinis viris, non antiqua solum, sed * nostra quoque tempora sciunt. * Infanum bene ad Ammiani mentem Hieronymus ad Eustochium Epist. 22. *Quidam in hoc omne studium vitamque posuerunt, ut matronarum nomina, domos, moresque cognoscant, ex quibus unum, qui hujus artis est princeps, breviter stricteque describam, quo faciliùs magistro cognito, discipulos recognoscas. Cum Sole festinus exsurgit, salutandi ei ordo disponitur, viarum compendia requiruntur, & pæne usque ad cubicula dormitium senex importunus ingreditur: si pulvillum viderit, si mantile elegans, si aliquid domesticæ supellectilis, laudat, miratur, atrestat, & se his indigere conquerens, non tam impetrat, quàm extorquet: quia singule metuumt veredarium Urbis offendere. Vide locum. Idem Epistola ad Heliodorum 2. ad Nepotianum Epist. 2. * Cui tamen vitio in partem obviare conati sunt Imp. Valentinianus, Valens & Gratianus A A A. ut ex eorum Constitutione ad ipsum hunc Damafum Episc. urbis Rom. constat; cujus hæc sunt verba L. 20. C. Theod. De Episc. Eccles. & Clericis: *Ecclesiastici aut ex Ecclesiasticis, vel qui Continentium se volunt nomine nuncupari, viduarum ac pupillarum domos non adeant, sed publicis exterminentur judiciis, si posthac eos adfines earum vel propinqui putaverint defendendos. Censemus etiam, ut memorati nihil de ejus mulieris, cui se privatim sub pretextu religionis adjunxerint, liberalitate quacumque, vel extremo judicio possint adipisci. Et omne in tantum inefficax sit, quod alicui horum ab his fuerit derelictum, ut nec per subjectam personam valeant aliquid vel donatione vel testamento percipere. Quinetiam si forte post admonitionem Legis nostræ aliquid hujdem ex femine vel donatione, vel extremo judicio putaverint relinquendum, id sicus usurpet. Ceterum si earum quid voluntate percipiunt, vel ad earum successorem vel bona fure Civili, vel Edicti beneficiis adjuvantur, capiant ut propinqui.* *Leclain Ecclesiis Rom. III. Kal. August. Valentin. & Valente III. A A. C O N S. Lindenbr.**

* *Ut ditentur oblationibus matronarum.*] Episcopus urbis Romæ perstringit Marcellinus, qui oblationes fidelium in propriis usus convertebant: *ὁτι προσφορὰν ὀνόματι τῶν δεσποτῶν ἀποτρύχουσι,* ut ait Apollonius de Montano hæretico apud Eusebium. Veteres Christiani

olim annonam & pecunias offerebant Sacerdotibus, quibus non solum Clerici, sed etiam pauperes matricularii alerentur. Postea Sacerdotes quidam has pecunias intervertere & in sinum suum congerere cœperunt; & paucorum culpâ, ut reliqui omnes hac suspitione contingerent, effectum est. Quocirca Johannes Chrysofomus in Homilia 21. in Epistolam Pauli A. ad Corinthios suadet fidelibus, ut ipsi elemosynas suas erogent pauperibus, nec Sacerdoti ulterius offerant. Lege Gregorium Nazianzenum in Oratione 32. pag. 526. & de Episcoporum provincialium tenui victu, vili cultu, demissisque oculis, eundem in Carminibus pag. 11. * *Valef.*

* *v* *Procedantque vehiculis insidentes, circumspèctè vestiti, ep. cur. profusus.*] De hoc non Antistitum modò Romanorum, sed etiam ceterorum Patriarcharum & Archiepiscoporum luxu loquitur Gregorius Nazianzenus, in Oratione funebri de laudibus Basilii, paginâ 360. & in Oratione 32. pag. 526. * *Idem.*

[*x* *Si ad imitationem quorundam Antistitum Provincialium viverent, quos tenuitas edendi potandique parcissime, vilitas etiam indumentorum & supercilia humum spectantia compendunt.*] Martinus Turonorum Episcopus, æqualis eorum temporum, in *Episcopatu idem constantissimè perseverabat, qui priùs fuerat. Eadem in corde ejus humilitas; eadem in vestitu ejus vilitas erat:* ut scribit Sulpicius Severus in vita S. Martini. Germanus quoque Autissiodorensis Episcopus, Martino suppar, vili veste utebatur, licèt numquam Monachus fuisset, sicuti fuerat Martinus, Germano (inquit Constantinus Presbyter in libro de ejus vita) *indumentum cuculla & tunica indiscretis fuere temporibus.* Cuculla autem & tunica indumenta tum erant plebis Romanae. Cucullæ nomine designat heic Constantius vestem cucullatam, & à cucullo capitis tegumento ita distam: quæ tunica alio nomine capa dicebatur, quòd caput operiret: erat autem non cucullata modò, sed etiam manicata vel manuleata, & talaris: *Supercilia humum spectantia* apud Ammianum, & *cordis humilitas* apud Sulpicium, una res est. Legimus Theodosium Juniorem Aug. Chersonensis Episcopi, Constantinopoli mortui sagum sordidum magnâ curâ quævisse, & ob sanctitatem hominis reverenter induisse. Severus Sulpicius in libri de vita S. Martini capite xxvi. *Sed nec cibo, inquit, aut semno quidem indulsit, nisi in quantum natura necessitas cogebat.* Idem in 2. Dialogi de virtutibus B. Martini capite 1. *tunicam & amphibolum*

mè, vilitas etiam indumentorum, & supercilia humum spectantia, perpetuo numini verisque ejus cultoribus ut puros commendant & verecundos. Hactenus deviasse sufficet, nunc ad rerum ordines revertamur.

CAP. IV. Dum aguntur antedicta per Gallias & Italiam, novi per Thracias excitati sunt procinctus. Valens enim ut consulto placuerat fratri, cujus regebatur arbitrio, arma concussit in Gothos, ratione justa permotus: quod auxilia misere Procopio civilia bella cœptanti. Ergo convenit pauca super harum origine regionum & situ transcurrere per brevem excessum. Erat Thraciarum descriptio facilis, si veteres concinerent stili: quorum obscura varietas quoniam opus veritatem professum non juvat, sufficet ea quæ vidisse meminimus expedire. Has terras immensa quondam camporum placiditate aggerimque altitudine fuisse porrectas, ¹ y Homeri perennis auctoritas docet, ² Aquilonem & ³ Zephyrum ventos exinde flare fingentis: quod aut fabulosum est, aut tractus antehac diffusi latissimè, destinatique nationibus feris, cuncti Thraciarum vocabulo censebantur. Et partem earum habitavere Scordisci, longè nunc ab iisdem provinciis disparati, sævi quondam & truces, ut antiquitas docet, hostiis captivorum Bellonæ litantes & Marti, ⁴ humanumque sanguinem in ossibus ⁵ capitum cavis bibentes avidiùs: quorum asperitate post multiplices pugnarum ærumnas sæpe res Romana vexata, ⁶ postremò omnem amisit exercitum cum rector. Sed ut nunc cernimus, eadem loca formata in cornuti sideris modum, effingunt theatri faciem speciosam. Cujus in summitate Occidentali montibus præruptis densitate Succorum patescunt angustia, Thracias dirimentes & Daciam. Partem verò sinistram arctois obnoxiam stellis + AEmimontanæ celsitudines claudunt, ut & Hister quæ Romanum cæspitem lambit, urbis multis & castris contiguus & castellis. Per dextrum quod australe est latus,

¹ et ventos Steph. deest. ³ Ms. capitum cavis. ⁴ Ms. Hæmimontanæ celsitudines clauduntur.

Martino Episcopo tribuit: & in capite iv. eum, cum diocesces visitaret, veste hispida, nigro & pendulo pallio circumtectum fuisse prodit, nec vehiculo, ac ne equo quidem, sed a sella suo infedisse, & tantummodò piscem Puschæ debus edere, consuevisse: ut in Dialogi 111. capite xlii. invenio.] Vales.

y Homeri perennis auctoritas.] Iliad. ix.

Βρίσκῃ δὲ Στρογγυλῶν ὄψιν ἔδειξεν ἄντρον
Ἐλθόντ' ἰζατῆος. Lindenbr.

z Aquilonem & Zephyrum ventos exinde flare.] Homeri versus qui est in ll. 9. sic explicat Strabo in lib. 1. ut Homerus non generaliter dixerit è Thracia Zephyrum flare, sed tantum inenlis Thasi, Lemni, ac Samothraciæ. Alii etiam aliter explicabant, ut ibidem refertur à Strabone. Sed fortasse & hoc dici potest, Homerum poeticâ licentiâ id dixisse. Nam Poëtæ omnes ventos è Thracia flare fabulantur, ibique ventorum specum esse:

ut scribit ex Dionysophane Scholiastes Apollonii pag. 39. & auctor Etymologici in ἁεστῶν. Vales.

a Humanumque sanguinem in ossibus capitum humanis bibentes.] Rufus Fests. In Thraciæ regionibus etiam Scordisci habitaverunt. Apariter crudele & callidum genus. Multa de severitia prædictorum fabulosa memorantur, quod hostiis captivorum Dns suis aliquando libaverint, atque sanguinem humanum in ossibus capitum potare sint soliti. Florus lib. 111. cap. 4. Vid. alia his similia apud Herodot. lib. 1v. & Auctorem libri περὶ τῶν κελόν, Pomp. Melam lib. 11. cap. 1. Solin. cap. 20. Isidorum lib. 1x. cap. 2. Paul. Vvanesfr. Hitor. Longobard. lib. 1. cap. 27. * Athenæum lib. 2. * Lindenbr.

b Omnem amisit exercitum cum rector. J C. Porcius Cato Consul cum Scordiscis bellum intulisset, malè rogo gessit, ut scribit Eutropius in lib. 4. & Prologus libri 63. Titi Livii: exercitus enim (simile prodigio) pænetoratus est interceptus, ut loquitur Florus in lib. 3. cap. 4. Dio in Fragmentis quæ nuper edidimus τῶν κελόν vocat. Sed nemo ex illis Scriptoribus Carone

Scopuli tenduntur Rhodopes: ^c unde ^s Eoum jubar exurgit, finitur in fre-
tum: cui undosius ab Euxino Ponto labenti, pergenti que fluctibus reciprocis
ad Aegæum, discidium panditur terrarum angustum. Ex angulo tamen Ori-
entali Macedonicis jungitur collimitiis per artas præcipitesque vias, ⁶ quæ cog-
nominantur ^d Acontisma: cui proxima ^{e f} Arethusa convallis & statio, in qua
visitur Euripidis sepulcrum tragædiarum sublimitate conspicui, & ^g Stagira,
ubi Aristotelem, ut Tullius ait, fundentem aureum flumen, accepimus na-
tum. Hæc quoque præcis temporibus loca barbari tenuere, morum sermonum-
que varietate dissimiles. E quibus præter alios ut immaniter efferati ⁷ timeban-
tur Odryæ, ita humanum fundere sanguinem assueti, ut cum hostium copia
non daretur, ipsi inter epulas post cibi satietatem & potus, suis velut alienis
corporibus imprimerent ferrum. Verum auctâ Republicâ, dum Consulare vi-
geret imperium, has gentes antehac semper indomitas, vagantesque sine cultu
vel legibus, ^h Marcus Didius ingenti destinatione pressit; Drusus intra fines
continuit proprios; Minucius prope amnem Hebrum, à celsis Odryfarum mon-
tibus fluentem, superatos prælio stravit: post quos residui ab Appio Claudio
Proconsule sunt infesta concertatione deleti. Oppida enim in Bosporo sita &
Propontide classes obtinere Romanæ. ⁱ Advenit post hos Imperator Lucul-
lus, qui cum ⁸ durissima gente Bessorum confligit omnium primus: eodémque
impetu ^k Aemimontanos acriter resistentes oppressit. Quo imminente, Thra-

⁵ Ms. eo jubar. ⁶ Al. qua cognom. ⁷ Al. memo-
rantur. ⁸ Ms. durissima.

Porcine in eo bello occubuisse scribit. *Vales.*
[*Vnde eorum jubar exurgit*] Ms. *Vnde eo jubar*. Scripsit
Ammian. *unde eorum jubar*: qua dicendi forma apud eum
frequens. Sic lib. 18. *Ad tuendas partes Eoas*. Lib. xx. *Per*
Eoos trañtus. Lib. xxvii. *Per Eoum orbem*, &c. Lindenbr.

^d *Acontisma*.] Hunc aditum provinciæ Macedoniæ
commemoravit in lib. 26. Fuit & Mansio in eo aditu ita
dicta inter Topirum Rhodopæ, & Neapolim Macedoniæ
opida: cujus meminit Antonianus in Itinerario. In Burdi-
galensi Itinerario sic notatur:

Civitas Topirum m. x.
Mut. Pardos m. 8. finis Rhodopæ, & Macedoniae.
Mansio Acontisma m. 9.

Sic enim scribendum est. Constantinus in lib. 2. *περὶ τε-
ματων* Acontisma inter urbes provinciæ Thraciæ nume-
rat: cui non assentior. *Vales.*

^e *Arethusa convallis & statio, in qua visitur Euripidis*
sepulcrum] Plutarchus in Lycurgo, Pausanias in Atti-
cis, Plinius lib. xxxi. cap. 2. Dionysius Antholog. lib.
111. * Vitruvius lib. 8. cap. 3. * Lindenbr.

^f *Arethusa convallis & statio*.] Sic Gelenius edidit. At
in codicibus * Ms. Vatic. Tolos. * Regio [& Colberti-
no,] perinde ac in Augustana Editione scriptum reperi,
Arethusa cures vales est statio. Unde ita ferè scriptum suis-

se conjici potest, *Arethusa circa valles est statio*. Arethusa
urbs Græca in Macedonia recensetur à Scylace Caryan-
deno. Ptolemæus Amphaxitidis opida numerat *Ἀρεθούσα*,
εὐρύτης. In ea suit mutatio cursus publici, ut scribitur in
Burdigal. Itinerario sic: *Mans. Acontisma 9. Mut. Neapo-
lim m. 9. Civ. Philippis m. x. Mut. Ad duodecimum m. 12.*
Mut. Doberos m. 7. Civ. Amphipolim m. 13. Mut. Peripidis
m. x. Ibi positus est Euripides poeta: legendum est *Mutatio*
Arethusa. Valesius. Sane quis neger sic conjici posse?
Sed quis etiam dicat tali conjecturæ sententiam sanam
adesse? Erant hæc loca plena vallibus & collibus; et
tota quidem Thracia. An igitur hæc una per tam multi-
ples valles statio? Quis id dixerit? aut quis recensuit
talem stationem, vel alteram circa montes. Haud dubie
latet alterius historiæ allusio. Mihi in mentem venit *Are-
thusa arx Sitalcæ & statio*. Gron.

^g *Stagira ubi Aristotelem*] Pomp. Mela lib. 11. cap. 2.
& alii plures. Lindenbr.

^h *Marcus Didius, &c.*] Florus lib. 111. cap. 4. Rufus
Fest. *Marcus Didius vagantes Thracas repressit, Marcus*
*Drusus intra fines proprios continuit, Minucius in Hebrî flu-
minis glacie vastavit. Per Appium Claudium Proconsulem*
his qui Rhodopen incolebant victi sunt. Europæ maritimas
urbes antea Romana classes obtinuit. Idem.

ⁱ *Advenit post hos Imp. Lucullus*] Eutropius lib. vi. &
alii. Idem

^k *Aemimontanos acriter repressit*.] Hæc ferè omnia ex
Rufi Festi Breviario paucis inmutatis translata sunt: sic

ciae omnes in ditionem veterum ⁹ transiere nostrorum: hocque modo post
 procinctus ancipites, Reipub. ¹ sex provinciae sunt quaesitae. Inter quas pri-
 ma ^{1m} ex fronte quae Illyrii est confinis, Thracia speciali nomine appellatur:
 quam Philippopolis Eumolpias vetus, & Bercea amplae civitates exornant. Post
 hanc AEmimontus Hadrianopolim habet, quae dicebatur ⁿ Uscudama, & An-
 chialon, civitates magnas. Dein ^o Mysia, ubi ^p Marcianopolis est, à sore
 Trajani Principis ita cognominata, & Dorostorus, & Nicopolis, & ^q Odyf-
 sus: juxtaque Scythia, ^r in qua celebriora sunt ² aliis oppida Dionysopolis,
 & Tomi, & ³ Calatis. Europa omnium ultima, praeter municipia urbibus
 nitet duabus, ^t Apris & Perintho, quam Heracleam posteritas dixit. Rhodo-
 pa huic adnexa Maximianopolim habet, & Maroneam, & ^v AEnum, qua
 condita & relicta AENEAS Italiam auspicio prosperitate perpetua ⁴ post

⁹ Al. transivere. ¹ Al. ex fronte quae. ² ad aliis
 deest vulg. ³ Ms. Galati. ⁴ Ms. r. post deest.

enim ait Festus: M. Lucullus per Thracias cum Bessis pri-
 mum conflixit. Ipsam caput gentis Thraciam vocit: AEmi-
 montanos subegit: Eumolpiadam que nunc Philippopolis
 dicitur, Uscudamam que modo Hadrianopolis nominatur,
 in ditionem nostram redeget, Cabylem cepit, &c. Sic en-
 im in vetustissimo exemplari Bibliothecae Regiae hic lo-
 cus Festi perscriptus est. *Valef.*

¹ Sex provinciae sunt quaesitae.] Rufus Festus sic habet,
 ut quidem in Ms. Regio legitur: Ita ditioni Reip. sex
 Thraciarum provinciae sicut conquestae: Thracia, AEmi-
 montus, Naxia inferior, Scythia, Rhodopa, Europa.
 Et paullo supra: Per Appium Claudium Proconsulem, hi
 qui Rhodopam incolebant, vincti sicut. In Itinerario Bur-
 digalensi Rhodopa provincia dicitur. In Notitia autem
 Imperii Rhodopa: sic enim habet Ms. *Idem.*

^m Quae ex fronte Illyrii est confinis.] Magis placet Co-
 dicis Regii [& Colbertini] * Tolos. ac Vatic. * alio-
 rumque scriptura, prima ex fronte, quae Il. &c. Ait en-
 im ex eo latere quod Illyrico contiguum est, primam ex
 Thraciarum provinciis occurrere Thraciam proprie di-
 ctam, quod verum est: Thracia enim proprie dicta, Da-
 cia Illyrici provinciae confinis est, ut ex Itinerario Bur-
 digalensi apparet. At in vulgata scriptura haec verba ex
 fronte superflua essent. Quod si à fronte quae Macedoniae
 conteminar, coepisset Ammianus, primam tunc Rhodopam
 posuisset. *Idem.*

ⁿ Uscudama.] Rectius in exemplari Regio, * Tolos. *
 [& Colb.] Uscudama: sic enim Festus, Jordanes &
 Marcellinus noster alibi eam vocant. *Idem.*

^o Mysia.] Haec Mæcia inferior seu secunda appella-
 tur, de qua Marcellinus in lib. xvii. cap. 12. Pammonias
 Naxiariasque alteras cemeis incursare dispersis. At super-
 ior seu Mysia prima inter provincias erat Illyrici, ut
 docet Notitia Imperii, & Rufus Festus. *Idem.*

^p Marcianopolis à sore Trajani] Meminerunt civita-

tis Procopius de aedificiis, & Tabula vetus itineraria. De
 sore Trajani ita in antiqua inscriptione: DIVI TRA-
 JANI AUGUSTI ET MARCIANAE SORORIS
 AUG. * Cur autem fororis nomine hanc urbem Tra-
 janus appellavit, Jordanes narrat de rebus Geticis, pag.
 50. De sore Trajani Plinius in Panegyri. * Lindenbr.

^q Odyssus.] Sic Ptolemæus appellat, & Procopius in
 lib. 4 de Fabricis. Sed Diodorus Siculus, & Strabo O-
 deffum vocant Miesiorum coloniam, inter Apolloniam
 & Callatim ex adverso Heracleae in Ponto nobilissimam
 sram, ut scribit Diodorus in fine lib. xx. Quam scri-
 pturam firmant nummi veteres, quorum unum ostendit
 mihi vir Clar. Johannes Tristanus cum hac inscriptione:
 ΘΕΟΥ ΜΕΤΑΛΟΥ. & ad larus, ΟΔΗ. & alterum
 pulcherrimum in Thesauri Nobilissimi Aureliani summi
 Principis ab se visum esse testatus est inscriptione inte-
 gra: ΘΕΟΥ ΜΕΤΑΛΟΥ ΟΔΗΚΙΩΤΩΝ. *Valef.*

^r In qua celebriora sunt aliis oppida] *Celebria* esse anti-
 quam lectionem, hoc est, haberi in Vaticano codice re-
 statur Is. Vossius ad Melam lib. 11. cap. 11. quae perpe-
 ram mutata sit. *Gron.*

^t Et Calatis.] Callatis geminato lambda scribi debet
 ex Ptolemæo, Procopio, Diodoro, Etymologico mag-
 no: quibus recedunt Tabula Peutingerorum, & Num-
 mi veteres ΚΑΛΑΤΙΑΝΩΝ. Condita est ab Hera-
 cliensibus in Ponto, ut ait Memnon & Strabo, & à vicina
 palude sic nominata, ut ait Autor Etymologici. Καλατις,
 inquit, πάλαι ἔτι κτισθεῖσα ἀπὸ ἡρακλειωτῶν ἀνίμασαι ἦν καὶ
 ὠδρεῦσθαι ἵσταν. Regius [& Colb.] codex hic scri-
 ptum habebat Galati: quomodo & in Rufi Festi exempla-
 ribus, & alibi dicitur: ut apud Diodorum in fine lib. 20.
 παρὸν οὖν ἐστὶ θνατόν. ἢ καὶ τὰ μεταξὺ μὲν Σκελλωνίας ἢ γαλατίας.
 scribit καλατίας. Ptolemæus καλατίας vocat. *Valef.*

^t Apris.] Ptolemæus in Thracia recenset Ἀπριῶν καὶ
 ῥοδόπα ἑσθραία. Procopius in lib. 4 Gothi. & Constantinus
 in lib. de Themat. ex Hierocle ἄπριον nominant.
Idem.

^v AEnum quam conditam & relictam AENEAS] Pomp.
 Mela lib. 11. cap. 2. Eximia est AENES ab AENEAE profugo
 diuturnos

diuturnos occupavit errores. Constat autem, ut vulgavere rumores adfidui, omnes pæne agrestes, qui per regiones prædictas montium circumcolunt altitudines, salubritate virium & prærogativâ quadam vitæ longiùs propaganda nos anteire: idque inde contingeres arbitrantur, quòd colluvione ciborum abstinent calidis, & perenni viriditate roris asperginibus gelidis corpora constringente, auræ purioris dulcedine potiuntur, radiósq; Solis suapte naturâ vitales primi omnium sentiunt, nullis adhuc maculis rerum humanarum infectos. His ita digestis pedem referamus ad cœptum.

CAP. V. Procopio superato in Phrygia, internarúmque diffensionum materiâ confopitâ, Victor Magister equitum ad Gothos est missus, cogniturus apertè quam ob causam gens amica Romanis, x fœderibusque 6 ingenuæ pacis obstricta, armorum dederat adminicula bellum Principibus legitimis inferenti. Qui ut factum 7 firma defensione purgarent, litteras ejusdem obtulère Procopii: ut generis Constantiniani propinquo imperium sibi debitum sumpsisse commemorantis, veniâque dignum asserentes errorem. Quibus eodem referente Victore compertis, Valens 8 parvi ducens excusationem vanissimam, in eos signa commovit, motûs adventantis jam præscios: & pubescente vere quæsito in unum exercitu, prope y Daphnem nomine munimentum est castra metatus: pontéque contabulato supra navium foros flumen transgressus est Histrum, resistantibus nullis. Jamque sublatus fiducia, cum ultro citróque discurrrens nullum inveniret quem superare posset vel terrere: omnes enim formidine perciti militis cum apparatu ambizioso propinquantis, montes petivère Serrorum arduos, & inaccessos nisi perquam gnaris. 9 Ne igitur æstate omni consumpta sine ullo remearet effectu, Arinthæo Magistro peditum missis cum prædatoriis globis, familiarum rapuit partem, quæ antequam ad dirupta venirent & flexuosa capi potuerunt, per plana camporum errantes. Hocque tantum quod fors dederat impetrato, rediit cum suis innoxius, nec illato gravi vulnere nec accepto. Anno secuto ingredi terras hostiles pari alacritate con-

5 Ms. infectos. 6 Ms. juge. 7 Al. prima. 8 Ms. parviducens. 9. τὸ ἰgitur in vulgatis lib. deest.

condita. Procop. de AEdif. pag. 44. Stephan. in Aivex. Lindenbr.

x Fœderibus ingenuæ pacis obstricta] Ms. juge pacis. Fortè scripsit Ammian. fœderibus jugis pacis ut inf. juge silentium. Vel ingenuam pacem vocat, quæ nullis sophismatum technis fallit. Sed alterum rectius esse videtur. Idem.

y Daphnem nomine munimentum.] Daphne castrum fuit in Mœsia secunda, quod Conitantinus Maximus adversus Gothorum excursus ædificavit, teste Procopio in lib. 4. de operibus Justiniani. Unde in Nummis Constantinii CONSTANTINIANA. DAFNE. di-

citur, teste Occone & Goltzio. Ad eodem castrò dicti sunt Ballistarii Daphnenses, & Constantini Daphnenses inter militares numeros, qui Magistro militum per Thracias obtemperabant, ut legitur in Imperii Notitia. Procopius quidem hoc castrum in adversa Danubii ripa collocare videtur ex adverso Transmariscæ castelli: sic enim ait: μετὰ τὸ κόντιν τὸ στρατομαχίσμας ὀχύρωμά ἐστιν, ἕπερ κατὰ τὴν ἐν τῇ ἀντιπέσῃ ἡπίερα Κωνσταντίνου ποτὶ Ῥωμαίων βασιλεὺς φέρεται ἐν ἀπρηλημένον ἀποδομίσματο Δάφνης ὄνομα, ἐν ἀξίμφορῳ ἡνωμένῳ ταύτην οὐλάσασθαι * ποταμὸν ἐκπέρωθεν. Post Quintum Trismariscæ castellum sequitur, cui ex adverso in opposita continente Constantinus olim Imp. castrum non obscurum extruxit, Daphnem nomine, è republica fore ratus, si utramque fluminis ripam eo modo custodiret. * Hæc cum ego olim adnotâssem, incidi postea in tomum III. Gret-

tus; fufius Danubii gurgitibus vagatis impeditus, manfit immobilis, ^z a prope Carporum vicum ftativis castris adufque autimnum locatis emenfum. Unde, quia nihil agi potuit dirimente magnitudine fluentorum, Marcianopolim ad hiberna difceffit. Simili pertinacia tertio quoque anno ^b per Novidunum navibus ad transmittendum annem connexis perrupto barbarico, continuatis itineribus longius agentes ^c Greuthungos bellicofam gentem adgreffus est: pofitque leviora certamina ^d Athanaricum ea tempeftate judicem potentiffimum, aufum refiftere cum manu ^f quam fibi crediderit abundare, extremorum metu coegit in fugam: ipfeque cum omnibus fuis Marcianopolim redivit, ad hiemem agendam ut in illis tractibus habilem. Aderant pofit diverfos trienni

feri de Cruce: ubi eadem à Gretfero observata esse animadvertit in libri 1 capite 31. * *Valef.*

^z *Prope Carporum vicum*] Propemodum ex hifce Ammiani verbis fitum Carporum deprehendiinus, quos vicinos fuiffe Quadis verofimiliter putat B. Rhenanus Rec. German. lib. 1. Certè pofit Quados, Aftingos, Lacringos, etiam *Κάδοι τῶν Ἰθῶ* diverfentur in Ecloga Legation. Petri Patr. pag. 16. *Lindenbr.*

^a *Prope Carporum vicum*] In Mœfia, ut videtur. Carpi enim à Galerio victi, deditione facta omnes in Rom. folum transfati funt. Tufco & Anulino Cof. ut ait Victor, & Idatius, & Mamertinus in Panegy. Constantio Cæf. [*Corporum* fcriptum eft in Mf. Colb. & quibusd aliis.] *Valef.*

^b *Per Novidunum*] Castrum fuit in Scythia, ut docet Notitia Imperii Rom. & Procopius in lib. 4. de operibus publicis à Iuftiniano conditis, ubi omnes Thraciarum provincias cum caftellis enumerat: *Συδῶνας ἰστρονίον, καυδῶνα, καδάριον*, &c. Ptolemæus Noviodunum Mœfiæ opidum fuiffe ætate fua teftatur. * Hodie *Nivors*, tefte Cluverio in libri 3. capite 42. * Porro hoc tertio anno expeditionis Gothicæ, Valentiano Nobil. puero & Victore Cof. Valentem Novioduni refediffe teftantur lex 2. Cod. Th. de fifci debitoribus, & lex 1. Cod. eod. de veftibus holoveris. *Idem.*

^c *Greuthungos bellicofam gentem*] Lib. xxx1. *Gruthungis confinis Tanaitas* - tempus opportunum nafti Gruthungi. Sic enim meliores eodd. Mira autem in hoc nomine variatio: inter quas tamen tot diverfitates proximior ad Ammiani fcripturam Zofimus, qui eos *Prothingos* vocat lib. IV. *Εἰς τὴν Συδωνίαν ἔτι τῆς ἰστρονίον πᾶσι ἀγνοῦσιν τοῖς ἐκείνοι μῦθον. Εὐχόμενοι δὲ Πρωθῆγγος ἀντίσει ταῦτα λέγειν* Idem Claudiano *Gothunni* funt, in IV. Conful. Honorii: *Aufi Danubium quondam transuare Gothunni, In linteres frugerentem.*

* Idem in Eutrop. lib. 2. *Ostrogothis* (ita leg. vulg. *Astrogothis*) colitur *miffisque Gothunniis Phryx ager*. Et poftea: *Bene rara Gothunniis Excolet*. At *Gauthunni* Fl. Vopifco in Probo; & *Vithungi* Sidonio Apoll. Carm. VII. *Trutungi* Polihonii in Claudio. Quinctiam *Futhungi* (de quibus Ammian. lib. xv11) iidem cum hifce *Gruthungis* five *Prothingis*, effe videntur. *Lindenbr.*

d Athanaricum ea tempeftate Judicem potentiffimum] Non proptrium hoc dicendi genus, ut *Judices* vocentur celfiores potefates. * In Letania Bayonis Abbas Corbeienf. *Omniibus Judicibus & cuncto exercitui Francorum vita & viftoria*. * Quo fignificatu vox hæc non femel ab Ammiano ufurpatur. Lib. xxix. *Adventu itaque plurimum copiarum animati Judices*. Et de hoc ipfo Athanarico lib. xxx. *Athanaricus Thervngorum Judex*. Lib. xv11. *Febebunt cum Armigeris Principem, gentisque Judicem*. * Concil. Atric. c. 61. *Salvianus* lib. 5. ubi de Bagaudis. Eodem libro pag. 116. *Judices variis populis presidentes*. *Jordanes de Regnor. Successi* pag. 141. *Cyrillo, Marcello, Fara, aliisque diversis Judicibus dolo perceptis, in Ducem Salomonem leviebat*. *Freculfus* lib. 3. cap. 6. *Miffi in Hispaniam Judices*. *Orof.* lib. 7. cap. 42. *Africam strenue adverfum Judices ab eo miffos tutatus est*. Quo fenfo etiam pag. 146. *Judices partim donis, partim blanditiis fibi confociat*. *Ammian.* lib. 17. pag. 179. *Optimates & Judices*. Hæc verò loquendi forma ex eo manat, quòd qui aries vel dux gregis dicitur, à Græcis appellatur *ἑταῖρος* ἢ *ἡγεμῶν*. *Artemidor.* lib. 2. cap. 12. *Idem Judex & Dux idem*. *Vid. Synod. Chalced.* pag. 44. *Marculf. Formul* pag. 459. *Panegy. Mamertini in Julian.* *Judicium nomine à nefariis latronibus obtinebantur*. * De Athanarico autem Zofimus lib. IV. *Ἀθανάρχιον τὴν πατρὸς τὸ βασιλέως ἵππῶν Συδωνίαν ἀφῆκεν γῆμα*. Ammianus iterum lib. xxx1. *Alani Judices etiamnum eligunt diuturno bellandi ufu fpectatos*. *Idem.*

^e *Athanaricum judicem potentiffimum*] Sic Gothorum Reges fpreta Regis appellatione Judices dici malebant. De Athanarico id teftatur Themiftius in Orat. x. ad Valentem, quam ei pofit pacem cum Gothis initam dixit. *Valentiniano III. & Valente III. Cof.* ἄρα γὰρ τὸν μὲν τὸ βασιλείου ἰστρονίον ἀπαρῆναι, τὸν δὲ δικαστὴν ἀγαπῆναι ὡς ἰκάνον ἕψθαι διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, τὸ δὲ ἰστρονίον. Idcirco enim Regis appellationem repulit, ufurpat Judicis, tamquam hæc quidem potentia, illa verò fipientie propria fit. Ceterùm in codice Regio *Adatharicus* hic Gothorum Rex femper dicitur. *Auguftana Editio* hoc in loco ad *Athanaricum* præfert. [*Codex Colbert Adatharicum, Adathariricum, & Mathanaricum*.] *Valef.*

^f *Quam fibi crediderit*] *ita crediderat*. *Lindenbr.*

casus finiendi belli materiæ tempeſtivæ. Prima, quòd ex Principis diuturna permanſione metus augebatur hoſtilis : dein quòd ^b commerciis vetitis, ultima neceſſariorum inopiâ barbari ſtringebantur : adeo ut legatos ſupplices ſæpe mittentes ^c venialem poſcerent pacem. Quibus Imperator rudis quidem, verùm ſpectator adhuc æquiſſimus rerum, antequam adulationum pernicioſis illecebris captus Remp. funeribus perpetuò deſcendis affligeret, in commune conſultans pacem dare oportere decrevit. ² Miſſique viciffim Viſtor & Arinthæus, qui tunc equeſtrem ac pedeſtrem ^h militiam agebant : qui cùm propoſitis condicionibus aſſentiri Gothos docuiſſent litteris veris, præſtituitur componendæ ³ paci conveniens locus. Et quoniam aſſerebat Athanaricus ſub timenda exſecratione ⁴ jurisjurandi ſe eſſe obſtrictum, mandatiſque prohibitum patris, ne ſolum calcaret aliquando Romanorum, & adigi non poterat, indecorumque erat & vile ad eum Imperatorem tranſire : rectè noſcentibus placuit, ¹ navibus remigio directis in medium flumen, quæ vehebant cum armigeris Principem, gentiſque judicem inde cum ſuis, foederari ut ſtatutum eſt pacem. Hocque compoſito & acceptis obſidibus, Valens ^k Conſtantinopolim rediit : ubi poſtea ^l Athanaricus proximorum factione genitalibus terris expulſus, fatali forte deceſſit, & ambitioſis exſequiis ritu ſepultus eſt noſtro.

¹ *Mf.* venalem poſcerent præcem. ² *Al.* Emiſitque viciffim Viſtorem & Arinthæum. ³ *Mf.* pacis. ⁴ *Mf.* jurandi.

g *Commerciis vetitis.*] Romani veteres prudentiæ civilis magiſtri, foederatis barbaris maximi beneficii loco commercandi in ſolo Rom. copiam dabant. Sed ne mercaturæ ſpecie barbari, utpote naturâ perfidi, inſidias ſtruerent, néve interna Reip. curioſius introſpicerent, certa in limite opida ei rei ſtatuabant, & quibus diebus ac quoties convenire eis cum Rom. liceret, præſcribere ſolebant, * cuſtodes quoque eiſdem apponebant Centuriones, qui eos deducerent : * ut de Marco & de Commodo ſcribit Dio in lib. 71. & 72. ubi de pace cum Marcomannis & cum Buris facta loquitur * : & ante eum Tacitus in libro iv. Hiſt. & in libro de Moribus Germanorum, de Hermunduris. * Et Gothis quidem initio certa in limite opida, in quibus commercarentur, præſtituta eſſe. dubium non eſt. Poſtremo tamen foederid à Rom. obtinuerant, ubicumque demum vellent, ibi commercatum ut exercere ſibiliceret, ut ſcribit Themiffius in Orat. x. Sed Valens in pace illa quam cum Athanarico percuffit, in duobus dumraxat opidis ad Hiſtrum ſitis commercandi jus Gotlis dedit, reſte ibidem Themiffio. De his mercatibus ad Hiſtrum Dexippus, Prifcus paſſim, & Malchus in Hiſtoriis loquuntur. *Valeſ.*

^h *Militiam agebant, qui.*] Tria hæc verba abſunt à codice Regio & Vat. [& Colb.] ultimum verò etiam ab Editione Auguſtana. Certè longè elegantius legetur hoc modo : *Miſſique viciffim Viſtor & Arinthæus, qui*

tunc equeſtrem ac pedeſtrem militiam agebant, cùm propoſitis condicionibus, &c. Viſtor enim Magiſter equitum, Arinthæus peditum erat, ut proximè dixit Marcellinus. *Idem.*

ⁱ *Navibus directis in medium flumen foederari pacem*] Guicciardini in lib. 2. ſcribit, Ludovicum Sfortiam Mediol. D. cùm à Carolo Rege Francorum in colloquium vocaretur, ad vitandas fraudes & inſidias ambos ſuo quemque lembo in medium flumen devehit, ac ibi colloquium haberi maluiſſe. Themiffius Oratione v. de hac ipſa re loquitur, quum unam navem in qua Imperator (Valens) pacem fecit, Xerxis cum maximo exercitu Helleſpontum tranſeuntis claſſi præferendam eſſe affirmat. * *Lindenbr.*

^k *Conſtantinopolim rediit, ubi poſtea Athanaricus prox. fact. genit. ter. exp. fat. ſort. deceſſit.*] Sub Theodoſio Imp. Athanaricus Conſtantinopolim venit, à quo etiam regio ſupremitatis honore ſepultus, cùm eodem quo venerat menſe mortuus eſſet. Zoſimus lib. iv. *ὁ Θεοδοσίον ἐδραμὲν ἀρτίως ἀπαλλαχέντα νόσῳ, ἢ βίον ἀπὸ χριſτιανιſμοῦ εἰς ἀμειβόλον, ὁ φιλοφρόνης μετὰ τοῦ Κυρίωνος βαρβάρων ἐδύλατο, πρὶν ἰσπερὶ τῆς Κωνſταντινουπόλεως περιθῆναι. Καὶ αὐτῶν ρήμα τελειώσαντα, ταχὶ βαſιλικῇ περιέστειλε.* Vide Marcellinum Com. in Chron. Paulum Oroſ. lib. viii. cap. 34. Hiſtor. Miſcell. lib. xii. *Idem.*

^l *Athanaric proxim. factione gen. terr. expulſus*] Gothi duce Fritigerno cùm Hiſtrum trajicere, & in Achajam ſe effundere decreviſſent, Athanaricus, qui Romanis fidem inviolatam ſervabat, priùs expellendum è ſedibus ſuis putarunt, ne Romanorum copiis à fronte occurrentibus, ille à tergo ſibi immineret. Pulſus ita-

CAP. VI. Inter hæc Valentiniano magnitudine quassato morborum, agitantèque extrema, ^m convivio occultiore Gallorum qui aderant in commilitio Principis, ad imperium Rusticus Julianus tunc Magister memoriæ poscebatur, quasi afflatu quodam furoris bestiarum more humani sanguinis avidus, ut ostenderat cum Proconsulari potestate regeret Africam. In præfectura enim Urbana, quam adhuc administrans extinctus est, ⁿ tempus anceps metuens tyrannidis, cujus arbitrio tamquam inter dignorum inopiam ad id ^s effcenderat culmen, lenis videri cogeatur & mollior. Contra hos nitebantur aliqui studiis altioribus in favorem Severi Magistri tunc peditum, ut apti ad hoc impetrandum: qui licet asper esset & formidatus, tolerabilior tamen fuit, & præferendus modis omnibus antedicto. ⁶ Sed dum hæc cogitantur incassum, Imperator remediis multiplicibus recreatus, vixque se mortis periculo contemplanus extractum: Gratianum filium suum adulto jam proximum, insignibus principatus ornare meditabatur. Et paratis omnibus, militèque firmato ut animis id acciperet promptis, cum Gratianus venisset, progressus in campum ^o tribunal ascendit: splendorèque nobilium circumdatus potestatum, dexterâ puerum apprehensum productumque in medium, oratione concionaria destinatum Imperatorem exercitui commendavit. *P Faustum erga me vestri favoris indicium,*

⁵ Ms. descenderat. Forsan in antiquis codicibus scriptum fuit ascenderat, ut supra: idque in aliis libris jam olim quoque observatum fuit. ⁶ Al. sed cum.

que Athanaricus, Constantinop. cum suis ad Theodosium confugit: à quo benignè susceptus, cum eodem mense decessisset, regali sepultura ab Imp. honoratus est: quâ magnificentia capri Gothi, qui cum Athanarico venerat, fortiter deinceps pro Theodosio pugnarunt, ut scribit Zosimus in lib. 4. Contigit Athanarici obitus anno Dom. 381. Syagrio & Eucherio Coss. teste Idario, & Marcellino Comite. * Ejus rei meminit S. Ambrosius in proœmio librorum de Spiritu sancto ad Gratianum Aug. Nam etiam Constantinopoli jam Dei verbum recepit, & evidentia meruit tui documenta judicii. Etenim quamdiu venena Ariariorum suis fovebat inclusa visceribus, bellis fruitimis iniqua, muros armis circumsonabat hostilibus. Postea verò quàm fidei exsules abdicavit, hostem ipsam, (id est Athanaricum Regem cum suis) quem Regnum (id est Imperium Rom. in Oriente) semper timere consueverat, deditum vidit, supplicem recepit, morientem obruit, sepulcrum possidet. * Valef.

^m Convivio occultiore Gallorum.] Sic Gelenius edidit ^ox conjectura, ut opinor. Nam in codice quidem Regio [& Colbert.] scriptum reperi *convivii occulte*. * In Tolos. Ms. scriptum inveni, *colloquio occultiore Gall.* ut loquitur Marcellinus initio libri xxx. * In Augustana autem Editione *concoctatione Gall.* Equidem si conjecturæ indulgere licet, libentius legerem *consilio occult. Gallorum.* Valef. Admodum manifestæ sunt Regii & Colbertini codicis vestigia, quam ut non appareat, quo dirigant,

nampe coitu, ut maluit Ammianus pro coitione, quam sciebat priscorum comitorum propriam vocem fuisse, etsi non utique sic usurpatam. Gron.

ⁿ Tempus anceps metuens tyrannidis.] Maximi tyrannidem intelligit, qui occiso Gratiano imperium quinquennio tenuit. Idem cum Valentinianum Juniolem Gratiani fratrem acie superasset, Italiam cum Roma occupavit, Valentinianum 111. & Eutropio Coss. ut docet Sulpicius in lib. 1. de vita Martini, & Sozomenus in lib. 7. Eodemque anno Rusticum Julianum Præfectum Urbipromovit. Fuit autem hic Julianus vir Græcè & Latine doctissimus, ut testatur Symmachus in lib. 3. Epistol. Proconsul Africae fuit Gratianol. & Probo Coss. ut docet lex. 2. Cod. Theod. de scenicis, & anno sequenti Modesto & Arintho Coss. ut est in lege 12. Cod. Theod. de divers. off. Valef.

^o Tribunal ascendit] In codice Vaticano sunt hæc literæ *tribunale se condit*, apertis indicibus significantes *tribunal ascendit*, ut supra. Gron.

^p *Austum erga me.*] In codice Tolos. * & in Editione August. legitur *haustum erga me.* In Fauchetii autem libro [& in Colbert.] *Faustum, &c.* Ego verò sic scribendum existimo: *Fausto erga me v. favoris indicio hunc loci princip. circumferens habitum, quo potior alii judicatus sum multis & claris, consil. sociis votorumque auspiciis vobis pietatis officium aggrediar tempestivum, &c.* Certe codex Reg. [& Colbert.] cum Editione Aug. scriptum habet *tempestivum.* Valef. Nimis apte & eleganter habitum illum Imperatorium Valentinianus dixit indicium favoris militaris per epexegetin, quam ut mutare id quicquam doctus cupiat. Gron.

hunc loci principalis circumferens habitum, quo potior aliis judicatus sum multis & claris: consiliorum sociis votorumque auspiciis vobis, pietatis officium adgrediar tempestivum, prospera Deo spondente: cujus sempiternis auxiliis stabit Romana res inconcussa. Accipite igitur, quaeso, placidis mentibus, viri fortissimi, desiderium nostrum, id reputantes, quod haec quae fieri caritatis sanciant jura, non tantum transire volumus per conscientiam vestram, verum etiam probata firmari, ut congrua nobis & profutura. Gratianum hunc meum adultum, quem diu versatum inter liberos vestros commune diligitis pignus, undique muniendae tranquillitatis publicae causam in Augustum sumere commilitium paro, si propitia caelestis numinis vestraeque majestatis voluntas parentis amorem juverit praecentem: non rigido cultu ab incunabulis ipsis ut nos educatum, nec tolerantiam rerum coalitum asperarum, nec capacem adhuc Martii pulveris, ut videtis: sed familiae suae laudibus majorumque factis praestantibus concinentem, et potioribus (et invidia metu dicitur) protinus succreturum. Ut enim mihi videri solet, mores ejus & appetitus, licet nondum maturos saepe pensanti: ineunte adolescentiam, quoniam humanitate & studiis disciplinarum sollertium est politus, librabit suffragiis puris merita recte secusve factorum: faciet ut sciant se boni intelligi: in pulchra facinora procurabit, signis militaribus & aquilis adhaesurus: Solem nivisque & pruinas & sitim perferet & vigilias: castris si necessitas adegerit, aliquoties propugnabit: salutem pro periculis sociis objectabit: & quod pietatis summum primumque munus est, et Remp. ut domum paternam diligere poterit & avitam. Nondum finita oratione dictis cum assensu laeto auditis, et pro suo quisque loco & animo milites alius alium anteire festinans, tamquam utilitatis & gaudiorum participes Gratianum declararunt Augustum, classicorum amplissimo sonu blandum fragorem miscentes armorum. Quo viso majore fiducia Valentianus exultans, coronam indumentisque supremae fortunae ornatum filium oculatus, jamque fulgore conspicuum, alloquitur advertentem quae dicebantur. En, inquit, habes mi Gratiane amictus, ut speravimus omnes, Au-

7 Al. surrepturum. 8 Ms. dicebantur.

. q Paucioribus invidiae metu.] Hunc locum sic emendandum esse non dubito. potioribus invidiae metu, ut dicitur, protinus succreturum. Quod loquendi genus sumptum videtur ex Livii lib. x. apud quem Fabius haec dicit, & se seniorum gloriae succrevisse, & ad suam gloriam surgentes alios latum aspiceret. Sic etiam ferè Marcellinus in lib. 14. de Ursicini liberis, succrescere imperio adultos ejus liberos missitantes. Valef.

r Invidiae metu.] Proverbiale id esse loquendi genus indicat Marcellinus: pro quo antiqui dicebant praefiscine, id est ἀλαοχθύντας, teste Charisio, quoties aut se ipsi aut alterum quempiam laudabant. Graeci dicere solebant τίς

ἀδελφείαν ἀπορριπνῶν. Euripides in Rhoeo, οὐδ' ἀδελφείαν ἀίγω. Credebant enim Adraftiam seu Nemefin, quae eadem cum invidia est, ut ad libr. 14. notavi, hominibus nimium sibi arrogantibus imminere. Idem.

f Rempub. ut domum paternam diligere poterit & avitam.] Lib. xxxi. Provinciarum aequissimus tutor, quarum singulas ut domum propriam custodiebat indemnes. Isocrates ad Nicocl. Διόνεις τίς τῶν ἐν ἡμετέροις πατρῶν οἶκον. Hadrianus Imp. dicebat, ita se Rempub. gesturum, ut seiret populi rem esse non propriam. Lindenbr.

t Pro suo quisque loco animo lato.] Cum ultima vox absit à codice Regio, * Tolof. * [& Colbert.] eo adducor ut credam sic à Marcellino scriptum fuisse, pro suo quisque loco & animo milites, &c. quemadmodum loqui-

gustos, meo commilitonumque nostrorum arbitrio delatos omnibus faustis. Accingere igitur pro rerum urgentium pondere, ut patris patrique collega: Et assuesce impavidus penetrare cum agminibus peditum gelu pervios Histrum Et Rhenum: armatis tuis proximus stare: sanguinem spiritumque considerate pro bis impendere, quos regis: nihil alienum putare quod ad Romani Imperii pertinet latus. Hæc pro tempore præcepisse sufficit, cetera monere non destinam. Nunc reliqui vos estis rerum maximi defensores: quos rogo Et obtestor, ut ad crescentem Imperatorem fidei vestra commissum servetis affectione fundata. His dictis sollempnitate omni firmatis, * Eupraxius Cæleriensis Maurus, Magister ea tempestate memoriæ, primus omnium exclamavit, Familia Gratiani hoc meretur: statimque promotus Quæstor, multa & prudentibus æmulanda bonæ fiduciæ reliquit exempla, nusquam à statu naturæ discedens intrepidæ, sed constans semper y z legumque similis, quas omnibus una eademque voce loqui in multiplicibus advertimus causis: qui tunc magis in suscepta parte justitiæ permanebat, cum eum recta monentem exagigaret minax Imperator & nimius. Confurrectum est post hæc in laudes majoris Principis & novelli: a ma-

tur in lib. 14. cap. 10. *Fales.*

[v *Accingere igitur pro rerum urgentium pondere, &c.*] Imperator Romanus quotiescumque potestatis confortem sibi parabat ad jungere, sive Augustum, sive Cæsarem tantum: primo convocatos milites pro Tribunali alloquebatur, ut eorum consensum obtineret: deinde verbis & donativi pollicitatione compos factus votorum suorum, novum Augustum vel Cæsarem, deposita veste privata tum demum purpurâ ornatum, senior Imperator alloquebatur, & ad bene fortiterque regendam Remp. coram exercitu hortabatur. Ita Constantius se gessit, in nuncupatione Juliani Cæsaris, ut scribit Marcellinus in libro xv. Ita se gessit & Valentinianus in nuncupatione Gratiani Aug. ut idem in hoc loco ac libro tradit. Honorium in Tribunali Hebdomi Augustum appellatum Theodosius quoque, apud Claudianum de iv. Consulatu Honorii, longa oratione alloquitur, ac præceptis salubribus instruit, sed domi. Imperatores appellatos Justinus Tiberium, Tiberius Mauricium publicè in Tribunali sunt allocuti. Carolus Magnus Ludovicum, consortem Imperii de communi omnium sententiâ constitutum præceptis similiter coram eundis instruit, ut apud Theganum, ac in Chronico Moissiacensi, & in Vita Ludovici Pii reperio. Hæc pauca de multis exempla sufficient.] *Idem.*

x *Eupraxius Cæleriensis Maurus.*] Id est, è Cæleriensi Mauritania, * vel potius è Cæsarca Mauritaniæ. Sic *Neapolitanos Palestinenses* dicit Spartianus in Severo Aug. * Hic autem Eupraxius postea Quæstor sacri Palatii fuit: tandemque Præfectus Urbis post Consulatum Gratiani III. & AEquitii, ut est in Codice Theod. Ejus Præfecturam memorat & Symmachus in Ep. 45. hb. x. sed corruptè ibi *Cuprasius exaratur*; [in Ml. Colb. *Upraxius.*] *Idem.*

y *Legum similis, quas omnibus una eademque voce loqui in multiplicibus advertimus causis.*] * Ad imitationem Ciceron. de Officiis lib. 2. *Leges sunt inventæ, que cum omnibus semper una atque eadem voce loquerentur.* Inde Livius lib. 1. *Leges rem surdam atque inexorabilem dicit.* * Eleganter Seneca: *Legis cultum omnibus exhibere.* * Seneca de Ira cap. 16. *Procedam in tribunal, non furens, nec infestus, sed vultra legis.* * Indubiè autem ad Demosthenis verba respexit, Oratione a. καὶ Ἀρετοχέει. Ἀπας ὁ νόμος ἀνθρώπων βίβη, καὶ μὴ ἀπὸ πᾶσι οὐκ ἔσται, καὶ μὴ κέρει, οὐδὲν ἔννευε δυνάμει. Τέτοιον δὲ ἡ φύσις ἐστὶν ἀπαιτεῖν καὶ ἀνάγκη, καὶ καὶ ἀνδραγαθία ἀνδρῶν τὰ ἐχρήθη. αὐτὸν ἴμεν κωδὸν καὶ τῶν ἄλλων τὸ πᾶσιν. Lindenbr.

z *Legumque similis, quas una eademque voce omnibus loqui.*] Hoc sumptum est è Cicerone, qui in lib. 2. de Officiis sic ait: *Cum id non contingeret, leges sunt inventæ: que cum omnibus semper una atque eadem voce loquuntur.* Idem Ciceron in lib. 1. de Officiis, *Optandumque, ait, ut ii qui præsumunt Reip. legum similes sint, que ad puniendum non vacillant, sed equitate ducuntur.* Cui sententiæ affine est illud apud T. Livium in principio lib. 2. *Leges rem surdam & inexorabilem esse, salubriorem inopi quam potenti: nil laxamenti nec veniæ habere, si modum excesseris.* Et hæc apud Dionem Chrysost. in Orat. de servitute: καὶ μὴ ὁ νόμος ἀνθρώπων ἐστὶν ἀπαιτεῖν. ἰδουε δὲ ἰδὲν ἴδου. καὶ εὐθεὶς τὸς νόμους εὐθεὶς τὸν νόμον πορεύεται. *Vales.*

a *Maximeque pueri.*] Vix tum novennis erat Gratianus, cum Augustus à patre Valentiniano declaratus est. Natus enim fuerat Eusebio & Hypatio Coss. anno Natalis Domini 359. die 14. Cal. Maias, ut scribit Idatius in Fastis In Chronico Alexandriano x. Cal. Junias legitur. Augustus autem nuncupatus est in Gallias apud Ambianus, Lupicino & Jovino Coss. anno Domini 367. die 9. Cal. Septemb. ut Idatius & Socrates, & auctor Alex.

ximéque pueri, quem oculorum flagrantior lux commendabat, vultúsque & reliqui corporis jucundissimus nitor, & egregia pectoris indoles: quæ Imperatorem impleffet cum veterum lectissimis comparandum, si per fata proximósq; licuisset, qui virtutem ejus etiam tum instabilem ¹ obnubilarunt actibus pravis. In hoc tamen negotio Valentinianus morem institutum antiquitus supergressus, non Cæsares sed ^b Augustos germanum nuncupavit & filium. benivolè fatis. ^c Nec enim quisquam antehac adscivit sibi pari potestate collegam, ^d præter Principem Marcum, ^e qui Verum adoptivum fratrem absque diminutione aliqua auctoritatis Imperatoriæ socium fecit.

CAP. VII. His ex sententia ² Rectoris & militum ordinatis, vix dies intercessère pauci, cum Mamertinum Præfectum Prætorio ab Urbe regressum, quò quædam perrexerat correcturus, ^f Avitianus ex Vicario peculatús detulerat reum. Cui ideo ^g Vulcatius successit Rufinus omni ex parte perfectus, & velut apicem senectutis honoratæ præterdens, sed lucrandi opportunas occasiones occultationis spe numquam prætermittens. Qui nactus copiam Principis, Orfitum ex Præfecto Urbis solum exsilio, patrimonii redintegra-

^g Al. licuisset & qui. ¹ Ms. adnubilarunt. ² Ms. Rectoris.

Chronici consentiunt. Ceterum Gratianus urbem Ambianos in qua appellatur Eter Augustus, postea studiosè auxit & muniit, adeo ut ejus urbis conditor dicatur à Sigeberto in Chronico. *Vales.*

^b Augustos germanum nuncup. & filium.] De hac prolixâ Valentiniani liberalitate exstat inter Sacra Poëmata Precario Paullini Episcopi pro salute Augustorum, ubi he legitur versus:

*Talem terrenis speciem spectamus in oris,
Augustus genitor, geminum sator Augustorum,
Qui fratrem natumque pio complexus utrumque
Numine, partitur Regnum, neque dividit unum,
Omnia solus habens, atque omnia dilargitus.*

Sed id carmen non Paullini, sed Aufonii est, exstatque inter ejus opera sub hoc titulo, *Versus Paschales*. Huic Aufonii loco simillimus est alter Themistii in Orat. xv. ad Valentem, quæ *enclitica* inscribitur: *ὁ δὲ τέλεια μὲν λαλῶν, πείθει δὲ νέμεας, ἀδελφοὺς δὲ πατὴρ, τὸ μὲν ἐκ τ' οὐρανοῦ, τὸ δὲ αὐτὸς ποιῶν, ἴσα μὲν ἰδωρίσαστο, σύμπαντα δὲ ἔχει δὲ ἐπιπέθειαν τὸ κοιναὶ ἔσονται.* Hic verò, (Valentinianus) qui cum integrum accepisset, integrum divisit: frater tuus simulque pater, quorum alterum à natura habet, alterum ipse fecit sibi: licet æqualia sit largitus, univèrsatamen retinet, ob ejus quem participem Imperii fecit obedientiam. Idem.

^c Nec enim quisquam antehac adscivit sibi pari potestate collegam, præter Principem Marcum] Rufus Festus: *Marcus & Verus, hoc est, sacer & gener pariter Augusti, imperium orbis æquata primùm potestate tenuerunt.* Vide Spartianum in Hadriano, Capitolinum in Anton. Philos. & in Vero Imp. *Lindenbr.*

^d Præter Principem Marcum.] Atqui nonne etiam Se-

verus Bassianum & Getam filios Augustos nuncupavit, teste Herodiano in lib. 3. Quòd si quis ab exercitu, non autem à Severo appellatos esse Augustos cavillabitur, ut scribit Spartianus in Severo; tum Diocletiani exemplum opponam, qui Maximianum Herculeum collegam Augusti imperii sibi adjunxit. Sed responderi potest, nec Diocletianum, nec Severum collegas sibi Augustos statim adscivisse, sed initio Cæsares tantum, ut de Bassiano quidem ac Getâ scribit Spartianus; de Maximiano autem Eutropius. At Valentinianus fratrem ac filium non Cæsares primùm, ac deinde Augustos; sed statim Augustos creavit. *Vales.*

^e Qui Verum adoptivum fratrem.] Eutropius in lib. 8. *Tuncque primùm, ait, Romana Resp. duobus æquo jure imperium administrantibus paruit.* Idem scribit Orofius in lib. 7. Ceterum notandum est, eum quibic Verus dicitur, à Græcis serè Lucium dici: & qui Marcus, cum Verum serè nominari. Sic apud Zosimum in lib. 1. *ἡ ἀδελφὸν αὐτοῦ εἶς ἦεν οὐκ ἔστιν Ἰουλιανὸς*: & apud Julianum in Casariibus. Dio quidem, & Galenus de libris suis, & contra eos qui de typis scripsere, & Hieronymus in Chronico eum qui Marcus dicitur, Verum appellant. Erratque Scaliger, qui ita appellatum esse Marcum negat, in Notis ad Eusebii Chronicum. *Idem.*

^f Avitianus ex Vicario.] Ex Vicario Africa scilicet: fuerat enim Avitianus Vicarius Africa, Juliano IV. & Sallustio Coss. ut legitur in Codice Theod. lege xv. de cursu publico, & lege 2. de itinere muniendo. Avitianus quidam Comes memoratur à Sulpicio in 3. Dialogi de Virtutibus B. Martini capite v. *vir barbaræ nimis & ultra omnes cruenta feritatis.* Idem.

^g Vulcatius successit Rufinus.] Lupicino & Jovino Coss. quo anno rescriptum exstat Valentiniani ad eundem directum in Cod. Theod. de Advocato Fisci. *Idem.*

ra jacturâ, remitti fecit in lares. Et quamquam ^h Valentinianus homo propalam ferus, inter imperitandi exordia ut asperitatis opinionem molliret, impetus truces retinere nonnumquam in potestate animi nitebatur: serpens tamen vitium & ³ dilatum aliquamdiu, licentiùs erupit ad perniciem plurimorum: quod auxit ira acerbius effervescens. Hanc enim ulcus esse animi diuturnum, interdumque perpetuum prudentes definiunt, nasci ex mentis ⁴ mollitia consuetum: id afferentes argumento probabili, quod ⁱ iracundiores sunt incolu- mibus languidi, & feminae maribus, & juvenibus senes, & felicibus ærumnosi. Eminuit tamen per id tempus inter alias humilium neces, mors Dioclis ex Comite Largitionum Illyrici, quem ob delicta ⁵ levia flammis jussit exuri: & Diodori ex Agente in rebus, triumque Apparitorum ^k potestatis Vicariæ per Italiam, ob id necatorum atrociter, quod apud eum ^l questus est Comes, Diodorum quidem adversus se ^m ⁿ civiliter implorasse juris auxilium, Officiales verò ^o jussu judicis ausos monere proficiscentem, ut responderet ex lege. Quorum memoriam apud Mediolanum colentes nunc usque Christiani, locum ubi sepulti sunt, *Ad innocentes* appellant. Dein cum in negotio Maxentii cujusdam Pannonii, ^p ob executionem à giudice rectè maturari præceptam, trium oppi-

3 ³ aliquandiu *Mf. deest.* 4 *Mf. mollitia.* 5 *Mf. brevia.*

[^h Valentinianus homo propalam ferus.] Idem de eo dicit Severus Sulpicius in 2. Dialogi de Virtutibus B. Martini capite 6. Valentinianus tum major reman potiebat. . . . Etenim ad animum illius immitem ac superbum uxor accesserat Ariana. (nimirum Justina A. mater Valentiniani Junioris A.)] *Valef.*

ⁱ Iracundiores sunt incolu mibus languidi] * Plato in Theæreto: Οἱ τιζῆσι, καὶ ἀγχινοί, καὶ ὑψηλοί, ἀσπὲρ πῦρ καὶ ἡ πῦρ τὰς ἐργασίας ἀξιοῦσι εἶσι, καὶ ἀπλοὺς ψέφουσι, ἀσπὲρ τὰ ἀνεμάριστα πῦρ, καὶ μονάριτοι, ἢ ἀνδραγαθίᾳ εἰσὶν. At vero sagaces & ingeniosi & memorijs ut plurimum etiam ad iram propensi magis sunt, & subsilientes feruntur, ut naves non subarrata, & furiosi magis quàm fortes nati sunt. * Aristot. Rhetor. lib. 11. cap. 2. Καυρωσι, παύσει, ἐπὶ τῆς, διαφόρῃς, ἕως ἀνδραγαθίᾳ, καὶ μὴ κατὰ δόξαν. ἐργασίᾳ εἰσι καὶ ἀνεμάριστα. * Seneca de Ira cap. 13. Iracundissimi infantes, senesque & egri sunt. Et cap. 19. Senes difficiles & queruli sunt, ut & egri. Idem lib 3. cap. 9. Iracundiores sunt, valetudine aut etate fessi. * Lindenbr.

^k Potestatis Vicariæ per Italiam.] Id est Vicarii Italia, sub cujus dispositione erant hæ provincie, Venetia & Istria, AEmilia, Liguria, Flaminia & Picenum Annonarium, Alpes Cottie, Rætia prima & secunda: quæ provincie Italia specialiter appellantur, & distinguuntur ab Urbicariis regionibus, quæ subiacebant Vicario urbis Romæ. *Valef.*

^l Questus est Comes.] Comitum Italiae hęc intelligi puto, vel Comitum Rei militaris per Italiam: qui erat sub dispositione Magistri militum Præfentialis, ut docet Notitia Imperii Occidentalis. * *Idem.*

^m Civiliter implorasse juris auxilium] Sic: *Præfetti Prætorio, aut Comitibus Orientis, vel alterius Spectabilis Judicis impleret auxilium*, L. 4. C. de jurisfd. omn. Jud. *Aequitatem Præsidis implorare*, L. 3. C. Qui bonis ced. Lindenbr.

ⁿ Civiliter implorasse juris auxilium.] In Valentino & Fauch. codicibus legitur *inciliter*: [*inciliter* in Colbert. fortè pro *inciviliter*, vel *incilite*:] in Editione Augustana *velociter*: in exemplari Regio * ac Tolof. * *inciviliter*. Sed omnibus meo judicio præferenda est Gelenii scriptura. Nihil enim tam civile est, quàm adversus violentiam hominum: potentiorum juris præsidium implorare. Idcoque maximè judicia constituta sunt, ut infirmioribus divitum potentia oppressis subveniretur. Et co ferè sensu civiliter sententiam promi dixit Apuleius in x. *Ut rite & more majorum iudicio reddito, utrimque examinatis allegationibus civiliter sententia promeretur, nec ad instar barbarice feritatis aut tyrannice impotentie, damnaretur aliquis inauditus.* Valef.

^o Jussu judicis ausos monere proficiscentem.] Apparitores Vicariæ potestatis jussu ipsius Vicarii Comitem illum proficiscentem ad Comitatum admonerant ut se in iudicio sisteret, & causam diceret. Hoc enim erat illorum officium, ut præter ceteros docet Synmachus in lib. x. Epist. 41. Hoc verò Comes ille apud Valentinianum conque- situs est, quod Apparitores id ausi fuissent: & Valentinianus qui Comitem ad Vicarii tribunal remittere debuerat, & adversarium Comitum & Apparitores ob id interfici jussit. Mediolani aurem casus subjicit Marcellinus. quæ urbs cum caput esset Italiae, sedes erat Vicarii Præfectorum per Italiam. *Idem.*

^p Ab executione a giudice.] In exemplari Regio scri-
rum

dorum ordines mactari iussisset, interpellavit Eupraxius tunc Quæstor, & Parcius, inquit, agito, piissime Principum: hos enim quos interfici tamquam noxios jubes, ut 9 martyras, id est divinitati acceptos, colit religio Christiana. Cujus salutarem fiduciam r Præfectus imitatus Florentius, cum in re quadam veniâ dignâ audisset eum percitum irâ 6 jussisse itidem ternos per ordines urbium interfici plurimarum, Et quid agetur, ait, s si oppidum aliquod Curiales non haberet tantos? Inter reliqua id quoque suspendi debet, t ut cum habuerit occidantur. Ad hanc inclementiam illud quoque accedebat dictu dirum & factu: quod si quis eum adisset v judicium potentis inimici declinans, aliumque sibi postulans dari: hoc non impetrato, ad eundem quem metuebat, licet multa prætenderet justa, remittebatur. Itémque aliud audiebatur horrendum, quod x ubi y debitorum aliquem egestate obstrictum nihil reddere posse dicebatur, interfici debere pronuntiabat. Hæc autem & similia licenter ideo altiore fastu quidam Principes agunt, quod amicis emendandi secus cogitata vel gesta

6 Ms. jussisse item ternos.

tum reperi ad executionem: sed omnino sic corrigendum existimo, ob executionem à judice recte maturari præceptam trium opidorum ordines mactari iussisset. Sciendum enim est Curialibus inter cetera id quoque onus incubuisse, ut sententias judicum executioni mandarent: quod docet lex 39. Cod. Theod. de Decurionibus. Hinc etiam lex 32. de appellat. & lex 15. quorum appellat. in Codice Theod. ad Decuriones directæ sunt. Igitur in causa Maxentii Pannonii, qui sententiâ judicis erat condemnatus, cum Curiales trium opidorum eam sententiam, rectè à judice maturæ executioni mandari præceptam, executi fuissent: Valentinianus qui Maxentio utpote populari suo favebat, Curiales interfici jussit. Valej.

q Martyras, id est divinitati acceptos.] Hæc non ita accipienda sunt, quasi velit dicere Martyras, in aîd' evés, ut Græci dicunt, idem esse ac divinitati acceptos seu θεοφόρους. Neque enim Marcellinus, homo ut ipse profitebatur Græcus, adeo imperitus fuit suæ linguæ, ut nesciret μάρτυρας idem esse ac testes. Nam & in lib. 22. de iis hæc dicit: AEdes illis exstruuntur ut reliquis, qui deviare à religione compulsi, pertulere cruciabiles penas, ad usque gloriosam mortem intemerata fide progressi, & nunc Martyres appellantur. Sic autem Christiani appellatur primò quidem Apostolos & Discipulos Christi, qui ea quæ viderant ipsi testabantur, & quibus ipse Christus præceperat: Eritis mihi testes in Hierusalem & in Samaria. Deinde verò omnes eo nomine vocaverunt, qui cum fidem à primis testibus illis sibi traditam accepissent, eam sanguine suo testari essent: & qui pro Christo quem non viderant & credebant, testimonium dixissent. Nam ut ait Origenes in Proœmio librorum contra Celsum: In οὐκ ἔστι οὐκ αὐτὸ μάρτυρεῖται, κὶ ἐκ τῆς οὐκ κληίας ἔσθαι ἐν αὐτῶν κλησίᾳ κληρονομεῖται, κὶ αὐτὸς μὴ οὐκ ἔστι ταῦτα ἀπολογεῖται ὅτι ἐν τῷ βίᾳ τῶν ἡγεμονίων αὐτῶν μαθητῶν, &c. Idem.

r Præfectus Florentius.] Præfectus Prætorio Gallia-

rum, qui Germaniano successerat: ad quem missa est lex v. Cqd. Theod. de censu, Lupicino & Jovino Coss. Idem.

s Si oppidum aliquod Curiales non haberet tantos.] Curia quæ imperante Juliano & dignitate & multitudine hominum floruerat, eo mortuo paullatim labi cœpere, cum plerique earum onera vitantes, emptis suffragiis aut ad Palatinam militiam, aut ad civiles administrationes, aut ad militiæ armatæ sacramenta transirent. Unde in quibusdam opidis unicus supererat Curialis, qui munera universa solus implet: ut queritur Libanius in Orat. οὐκ ἔστι τις λαῶν αὐτῶν καλίσαντας: & in Epilogo Orationis funebris p. 327. βελωταὶ δὲ τῶν δίκαιων ἀπὸ διεργαῖαν ἰσθίον πατρίδων ἀποδεδόντων, τῶν ἀδικῶν ἰλιυδερῶν ἰδιωτῶν. Curiales verò servire patriæ suæ dedignantes, quod justissimum obsequium est, libertatem & immunitatem injustam ambiunt. Idem.

t Ut cum habuerint.] In Editione Augustana legitur habuerit, non malè: ferri tamen vulgatâ lectio potest, si ad τὰ urbes referatur. Idem.

v Judicium potentis inimici declinans, aliumque sibi postulans dari] Judex vel ob gratiam faventior, vel ob odium infensor, à litigantibus ipsa æquitate jubente repudiari potest. L. 16. C. de judic. De quo plenius Janus Langlæus V. C. Semest. lib. 11. cap. 2. Lindenbr.

x Vbi debitorum aliquem egestate obstrictum nihil reddere posse dicebatur, interfici debere pron.] Duriter hoc quidem à Valentiniano statutum, non tamen sine exemplo. Nam & Legibus xii. Tab. debitor non solvendus creditoribus adjudicabatur in partes secundus, Gellius lib. xv. cap. 13. lib. xx. cap. 1. Quintilian. lib. 111. cap. 8. Sunt enim quædam non laudabilia natura, sed jure concessa, ut in xii. Tab. debitoris corpus inter creditores dividi licuit: quam Legem mos publicus repudiavit. Rigida sanè lex & plusquam inhumana; nec solum publico more repudiata, verum etiam Lege Petilia Papyria abrogata: duravit enim ad V. C. annum cxxxvii. Tumquæ primùm C. Petilio,

copiam negant: inimicos loqui terrent amplitudine potestatis. ² Nulla vacat
quæstio pravitatum apud eos, qui quod ⁷ volunt ipsi, maximas putant esse
virtutes.

CAP. VIII. Profectus itaque ab Ambianis, Treverosque festinans, nun-
tio percellitur gravi, qui Britannias indicabat barbarica conspiratione ad ulti-
mam vexatas inopiam: ^a Nectaridumque Comitem maritimi tractus occisum,
⁸ & Fullofaudem Ducem hostium insidiis circumventum. Quibus magno cum
horrore compertis, Severum etiam tum Domesticorum Comitem militi, si fors
casum dedisset optatum, correcturum sequi gesta: quo paullo postea revocas-
to, Jovinus eadem loca profectus; ⁹ ^b Provertuidem celeri gradu præmisit,
adminicula periturus exercitus validi. Id enim instantes necessitates flagitare
firmabant. Postremo ob multa & metiunda; quæ super eadem insula rumores
adsidui perferebant; electus Theodosius illuc properare disponitur; officiis
Martii felicissimè cognitus: adscitæque animosa legionum & cohortium ¹ pu-
be, ire tendebat præeunte fiducia speciosa. Et quoniam cum Constantis Prin-
cipis actus componerem, ^d motus adolescentis & senescentis Oceani, situm-
que Britannia pro captu virium explanavi, ad ea quæ digesta sunt semel, re-
volvi superfluum duxi: ut ^e Ulyxes Homericus apud Phæacas ob difficulta-

⁷ ipsi deest al. ⁸ Ms. effullofaudem. ⁹ Ms. Pro-
vertu idem. ¹ Ms. pubetere tend.

L. Papyrio Coss. sancitum fuit, pecunie creditæ bona de-
bitoris, non corpus obnoxium esse. Livius lib. 8. * Quam-
vis nunc ad reprimendum perniciosâ inclinatione rem
frangendum fraudes, quibusdam in locis capitalis esse
cœperit. Tertullianus Apolog. cap. 4. pag. 34. Sed & ju-
dicatos in partes secari à creditoribus leges erant; consensu
tamen publico crudelitas postea erata est; & in pudoris no-
tam capitis poena conversa, bonorum adhibita proscriptio.
suffundere maluit hominis sanguinem, quam effundere. *
Lindenbr.

y Debitorum aliquem.] Debitores fiscalium, titulo-
rum intelligit, qui debitores fisci in Codice dicuntur.
Hanc autem Valentiniani in exigendis tributis nimiam se-
veritatem etiam Zosimus reprehendit in lib. 4. *Vales.*

z Nulla vacat quæstio praviti.] Hic locus corruptissim-
us est. Et in Regio quidem & Vat. * ac Tolos. * codi-
cè sic legitur; Nulla vacat quæstio pravitatum apud eos, qui
quod ve inest. . . maximas putant esse virtutes. [In Colb.
legitur pravitatem, & inest.] In Augustiana autem E-
ditione: Nulla vacat quæstio pr. apud eos, qui quid vel inest
fœcissimas putant esse virtutes. At Gelenius ita ediderat;
Nulla vocat quæstio pr. apud eos, qui quod vel maximas pu-
tant, &c. * Ego verò ita ferè à Marcellino scriptum
esse existimo: Nulla autem est correctio pravitatum apud eos,
qui quod velint efficere, maximas putant esse virtutes. * Idem.
Et illud autem nihil est, & interponere tot literas ad
sententiam replendam vere Castellanum est. Itaque dum
confidero lectionem scriptam, sustinco proponere quod

mihi obvenit, nempe: Nulla frustra correctio pravitatum
apud eos, qui quo ducit (vel ducunt) affectus, maximas pu-
tant esse virt. Imitatur vocem Tullii lib. 2. de Invent. 54.
Clementia est, per quam animi tenore in odium alienius in-
rectionis concitati, comitate retinentur. Gron.

a Nectaridumque Comitem maritimi tractus.] Hic Co-
mes licoris Saxonicæ per Britannias, dicitur in Notitia
Imperii Romani. *Vales.*

b Provertasidem celeri gradu præmisit] Ms. Provertu
idem. Utrumque vitiosum puto. Lindenbr.

c Proventus idem.] Divisus vocibus legendum Pro-
ventus idem, ut idem Valentinianus proventus præmisserit,
id est commearus et inopie subsidium. Sic libro xxii
proventus fructuariis. Ortelius. At contra Mss. codi-
ces, in his Colbert. *Provertasidem* nomen vlti proprium
discrè scriptum habent. *Hæc Vales.*

d Motus adolescentis & senescentis Oceani] Sic Gel-
lius libri xlv. capite 1. Oceanus quasi Læne comes: cum ea
simul senescit, adolescitque. * Lindenbr.

e Ulyxes Homericus.] Rectè atque ordine fecimus,
dum codices Regii, * Tolos. * [& Colbertini] scri-
pturam hic restitimus Ulyxem enim, non Ulysem di-
cebant veteres Latini: & cum in vetustis exemplaribus
Scriptorum ferè omnium Latinorum Ulyxes scribatur,
mirum est tamen impressos codices alteram scripturam
ubique præferre. Est autem dialectus hæc Dorica, quæ
ab illis dicebatur. Unde Cretenses, quos dialecto Dorica
usos esse constat, in quadam inscriptione sic exarasse ait
Plutarchus in Marcello: Ἰδουνα δὲ τὸ Κρητικὸν Ἰουδαίον τὸ Ἰ-
ουδαίον, ἢ δὲ τὸ ἀδικεῖν καὶ ἀδικεῖν, τὸ μὴ εἶναι ἴσον ἐξουσίαν
ἢ, τὸ εἶναι τὸν ἴσον ἐξουσίαν. *Vales.*

tem nimiam replicare formidat. Illud tamen sufficere dicitur, quod eo tempore Picti in duas gentes divisi, & Dicalidonas & Vesturiones, itidemque Attacotti bellicosa hominum natio, & Scotti, per diversa vagantes multa populabantur: Gallicanos vero tractus h Franci & Saxones iisdem confines, quod quisque erumpere potuit terra vel mari, praeclis acerbis incendiisque, & captivorum funeribus hominum violabant. Ad haec prohibenda si copiam dedisset fortuna prosperior, orbis extrema Dux efficacissimus petens, cum venisset ad Bononiae litus, quod a spatio controverso terrarum angustiis reciproci distinguitur maris, attolli horrendis aestibus adsueta, rursusque sine ulla navigantium noxa in speciem complanari camporum: exinde transmeato lentius freto deferretur Rutupias, stationem ex adverso tranquillam. Unde cum consecuti Bavari venissent & Eruli, Joviique & Victores, fidentes viribus numeri: egressus tendensque ad Lundinium vetus oppidum, quod Augustam posteritas appellavit, divisis plurifariam globis, adortus est vagantes hostium vastatorias manus, graves onere sarcinarum: & prope fusis qui victos homines agebant & pecora, praedam excussit, quam tributarii perdidere miserimi. His denique restituta omni, praeter partem exiguam impensam militibus fessis, mercedem difficultatibus suis antehac civitatem, sed subito quam salus sperari potuit recreatam, in ovantis speciem laetissimus introiit. Ubi ad audenda majora prospero successu elatus, tutaque scrutando consilia, futuri morabatur ambiguus, diffusam variarum gentium plebem & ferocientem immaniter, non nisi per dolos occultiores & improvisos excursus superari posse, captivorum confessionibus & transfugarum indicibus doctus. Denique edictis propositis impunitateque promissa, desertores ad procinctum vocabat, & multos alios per diversa libero comitatu dispersos; Quo monitu ut redire plerique, incentivo

2 Ms. omnium. 3 Ms. Ruturias. 4 Al. Lundonium.
5 Ms. totaque. 6 alios deest vulg.

[f. Dicalidonas & Vesturiones] Tangit hunc locum G. Cambdenus, vir in patria Historia illustranda accuratissimus; legendumque putat Deucalidonos, velut sic nominatos ab occidua Scotia ora, qua Deucalidonus oceanus irrumpit: Quod monere volui: nam in re incerta certi quid pronuntiare arduum est. Lindenbr.
[g. Dicalidonas.] De quibus loqui videtur Eumenius in Panegyrico ad Constantinum M. ubi de Constantio Chloro illi sermo est, qui post victoriam de Pictis Eboraci mortuus est. Neque enim, ait, ille tot tantisque rebus gestis non Dicalidonum aliorumque Pictorum silvas & paludes, sed nec Hiberniam proximam, nec Thylen ultimam, nec ipsas si quae sunt Fortinatorum insulas dignabatur acquiescere, &c. At in vulgaris Editionibus excusum est, non dico Caledoniam, &c. quod si quis praeferre voluerit, eo quod Caledonia in Britannia memoratur a Tacito, & Caledonii Britanni a Claudiano dicuntur & Ausonio,

equidem non magnopere repugnabo. In Mss. Vat. & Reg. legitur Dicalydonas & Vesturiones: [in Colbert. Dicalydonas & Verturiones.] Valef.

[f. Franci & Saxones iisdem confines.] Inter Saxones quippe & Alamannos sita erat Francia, ut scribit Hieronymus in Hilarionis vita, & Itineraria Tabula Pentingerorum. Hinc in Historiis saepe Franci Saxonisque junguntur, ut apud Julianum in Orat. 1. Eutropium in lib. 9. de Carausio: Cum apud Bononiam, ait, per tractum Belgicae & Armoricae pacandum mare accepisset, quod Franci & Saxones infestabant, &c. Idem.

[i Rutupias stationem] Orofius & Beda Rbutubi portum vocant, ut jam ante ab ampliff. Marco Velsero in Observat. ad Tab. antiquam, & G. Cambden in Cantii Descriptione notatum. * Vid. Lucan. lib. 6. pag. 134. Zonaras pag. 217. Britanniae populos duos praecipue esse ait: Caledonios & Maetas. Qui locus dignus, qui consideretur. Vid. Excerpta Tacit. in Vita Agricola. Jordanes de reb. Geticis. Panegygr. Constant. Const. F. dictus pag. 235. Non Dicalidonum aliorumque Pictorum

sonius advertisset, Athenis Atticis antehac magister Rhetoricus: deploratis novissimè rebus, luxurique adjumento militari marcente, adhibitis semiermibus paucis, quos Diogmitas appellant, unum grassatorum cuneum, si patuisset facultas, adoriri conatus, per angustum quemdam transiens devexitatis amfractum, ad inevitabiles venit insidias: & ibi cum his confossus est quos ducebat. Tali successu latrones prætumidos, palantesque per varia confidentiùs, interfectis aliquibus, ad latebrofa montium saxa quæ incolunt excitæ tandem copix contruferunt: ubi cum eis nec quiescendi nec inveniendi ad victum utilia copia laxaretur, per indutias pacem sibi tribui poposcerunt, Germanicopolitanis auctoribus, quorum apud eos ut signiferæ manus semper valere sententiæ: obsidibusque datis ut imperatum est, immobiles diu mansere, nihil audentes hostile. Hæc inter Prætextatus Præfecturam Urbis sublimis curans, per integritatis multiplices actus & probitatis, quibus ab adule-

9 Ms. animantium.

adversus Proæresium infurrexit: sed cum imparem se tanto certamini intelligeret, mox ad gerendam Remp. se transtulit, ut scribit Eunapius in Proæresio: qui & in Historiis illius mentionem à se factam esse subjungit. Quod si quis Eunapii locum ex Historiis requirit, existat apud Suidam in *Μουσώνιον*. *πάρτα ὅσα λέει δειρα, μεκεδονικῶς τὸ πρὸς τὸ ὄκνον Μουσώνιον. διὰ τὴν λέγον ἐιδεκυμένων, πῶς τε ἀντιπρὸς τὸν Ἰσίδιον ἐπὶ τῆς, καὶ τὴν ἀντιπρὸς τὸν Ἰσίδιον ἐπὶ τῆς ὀπὴν μίας ἐξήγατο. καὶ κείνῳ ἀπαντὰ ὄπῳν ἐν ὀπῆς ἡμέρας, πῶς δάδασαν ἐπὶ ἡμέρας τῆς ὀπῆς Ἰσίδιον ἐπὶ τῆς ὀπῆς, &c.* *Quæcumque erant maxima, ea Musonius quæ erat animi magnitudine, pro minimis ducebat. Quapropter cum ut par erat ab omnibus celebraretur, maritimam oram Asiæ peragravit, eique iter facienti Proconsul Asiæ cedebat. Musonius igitur cum paucis diebus omnem illam oram perambulasset, Asiaticis tributis ac vectigalibus in naves impostis mare implevit. Neque verò quisquam de ulla injuria querebatur: sed cum cum voluptate tributa inferebant. Eunapius quippe Rhetor ex Lydia ei negotio præfectus erat. Ex his verbis satis apparet de Musonio Asiæ Vicario Eunapium ibi locutum esse. Eiusdem meminit Zosimus in lib. 5. *μουσώνιον ἐξέλω ἀπὸ καὶ πᾶσι τῆς ἡκον ἐπὶ ἀρεθῶν.* Idem videtur esse, cujus encomium scripsit Himerius Sophista, cum Proconsul esset Achaiæ, & ad quem existat Libanii Epistola 453. *Vales.**

n *Adhibitis semiermibus paucis, quos Diocmitas appellant*] Capitol. in Vita Ant. Phil. *Armarvit & Diocmitas, emit & Germanorum auxilia contra Germanos.* At unde sic dicti Diocmita, alii disquirendum relinquo. *Lindenbr.*

o *Quos Diocmitas appellant.*] Horum meminit Capitolinus in Marco. Assentior autem Turnebo, qui in lib. 25. *Advers.* cap. 18. Diocmitas esse dicit levis armaturæ milites, qui ad persequendum hostem ipsa levitate habiles sunt: dicti sunt enim *δὴ τὸ δυνάμει.* Eorum mentio

fit à Symeone Metaphraste in vita Athanasii: *ζημίαν ζῶντι ὑπέβη τοῖς διασπίτας, εἰ μὴ τὸ ἀθανάσιον ζῶντα παρῆσθαισι. Capitis supplicium subituros esse Diogmitas, nisi Athanasium vicum adducerent.* Apparet igitur legendum esse *Diogmitas*, non *Diocmitas*. *Valesius.* Tetigit & hos ipsos Frincislemius in notis ad Florum III. 19, qui profecto meliore fide tribuit Casaubono quod est Casauboni, a quo locus ille Metaphrastæ diu fuit excitatus, antequam *Valesius* Anmianum tractare posset. *Gron.*

p *Latebrofa montium saxa*] Quum *Lindembrogius* noter in Florentino legi *latebrofa animantium*, putabat parer commode erui inde *latebrofa nimis montium saxa*, quod certe convenit stylo Ammiani: unde adscripsit ex libro xxix. cap. 2. *alta nimirum potestate.* Idem.

q *Germanicopolitanis*] *Germanicopolin* alio nomine *Booscæten* dictam *Plinius* ait, in *Helleponti Descriptione* lib. v. cap. 32. *Ptolemæus* in *Galatiæ situ* *Γερμανιῶν* vocat. *Lindenbr.*

r *Germanicopolitanis.*] *Germanicopolis* opidum *Isauriæ* est, & quidem totius regionis quæ à *Barbaris* tenebatur, caput. *Isauriæ* enim provinciæ quæ Romanis parebat, metropolis erat *Seleucia*, ut scribit *Constantinus* in lib. 1. de provinciis cap. 13. *τὰ ἴσῳ σευκείας καὶ μουσιῶνας καλεῖται δεχέσπονδς. καὶ ἐστὶν ἐπὶ τῆς γερμανικῆς ποταμῆς, &c.* Et in *Notitia* Episcoporum qui *Chalcedonensi Concilio* subscribere, primus ex Episcopis *Isauriæ* provinciæ nominatur *Basilius Seleuciensis*, ultimus *Tyrannus Germanicensis.* *Vales.*

s *Immobiles diu mansere.*] *Paullo* post *Valentiniani* senioris cbitum *Isauri* rursus latrocinari cœperunt & finitimas provincias populati sunt, à castellis dumtaxat abstinentes, ut tradit *Zosimus* in lib. 4. *Idem.*

t *Prætextatus præf. Urbis*] Ad librum xxii. jam de eo notavit *Valesius*, & ex inscriptione, quam citat quoque *Juretus* ad *Symmachi* librum x. epist. 26. ejus nomina reponit Sed hunc locum opportune adduxit illustravitque *Jac. Gothofredus* ad *Codic. Theodos.* lib. xiii. tit. 3. de Medicis & *Prof. Gron.*

scientiæ rudimentis inclaruit, adeptus est id quod ^v rarò contingit, ut cum timeretur, amorem non perderet civium, ¹ minùs firmari solitum erga iudices formidatos. Cujus auctoritate justisq; veritatis suffragiis tumultu lenito, quem Christianorum jurgia concitarunt, ^x pulsoque ² Ursino, alta quies ^y parta, proposito civium Romanorum aptissima: & adolefcebat gloria ³ præclari rectoris plura & utilia disponentis. ⁴ Namque & ^z ^a mæniana sustulit omnia, fabricari Romæ prisca quoque vetita legibus: & ^b ^c discrevit ab ædibus sacris privatorum parietes, iisdem inverecundè connexos: ^d ponderaque per regiones instituit universas, cum aviditati multorum ex libidine trutinas componendum occurri nequiret. In examinandis verò litibus ante alios id impetravit, ^e quod laudando Brutum Tullius refert, ut cum nihil ad gratiam faceret, omnia tamen grata ^f viderentur esse quæ ⁶ factitabat.

C A P. X. Subidem ferè tempus Valentiniano ad expeditionem cautè ut rebatur profecto, ^f Alamannus Regalis Rando nomine, diu præstruens quod

1 Al. minis. 2 Ms. Ursino. 3 Ms. præclari. 4 Ms. Namque &c. 5 τὸ ἐστὶν δεῖξαι αὐτὸν. 6 Al. faciebat.

v *Rarò contingit ut cum timeretur, amorem non perderet civium*] Vulgaris est Pub. Syri versus: *Amor miserum cum timore non potest*. Igitur ubi miscetur, rari exempli specimen est: idque meritò laudant, in Prætextato Ammianus, & in Honorio Claudianus in Nupt. Honor. & Mar.

*Non odium terrore moves, nec frena resolvit
Gratia, diligimus pariter, pariterque timemus.*

Lindenbr.

x *Pulsoque Ursino*] Qui tamen Neapoli postea Episcopus constitutus fuit. Anastasius in Vita Damasi P. P. Idem.

y *Pari jam proposito.*] In codice Regio [& Colb.] *pariam* scriptum reperi, & eadem manu super scriptum, *pariit prop. &c.* * in Tolosano legitur, *pariit*. * Mihi quidem, si quid corrigendum est, sic emendare satius videretur: *Pulsoque Ursino alta quies parta est, proposito civium Rom. aptissima: & adolefcebat gloria præclari rectoris, &c.* Particulam autem copulativam ex fide Regiæ codicis addidi, quæ hic omnino necessària videtur. Ceterum Vettius Agorius Prætextatus Præfecturam Urbanam iniit Lupicino & Jovino Coss. ut ex Codice Theod. constat: & in auctores & confcios seditionis Ursiniane severius animadvertit, Clericis etiam nonnullis supplicio affectis, ut scribit Socrates in lib. 4. cap. 24. qui tamen Maximinum eum perperam appellat. *Vales.*

z *Mæniana sustulit omnia*] Vid. L. 242. ff. de verb. signific. L. 11. C. de ædific. priv. Festus Pomp. in *Mæniana*. Lindenbr.

a *Mæniana sustulit omnia.*] Mænius cum domum suam venderet Catone & Flacco Cens. ut ibi Basilica Porcia ædificaretur: excepit sibi jus unius columnæ, super quam totum projiceret ex provolantibus tabulatis, unce ipse & posteri ejus spectare munus gladiatorum pos-

sent: ut scribit Aconius in Divinationem. Post hunc alii è lapide, alii è maceria ædificaverunt in porticibus mæniana, & foribus ac domibus adjecerunt: quod ex veteri Grammatico scribit Isidorus in lib. xv. Originum. *ἐπιμαρτυρία* vocat Herodianus in fine lib. 7. Vide Brissonium in lib. de verborum signifi. Similia sunt quæ *ὀψιμαρτυρία* dicuntur in lege 39. Cod. Th. de operibus publicis. *Vales.*

b *Discrevit privatorum parietes ab ædibus sacris*] Ita quoque Constitutione Arcad. Honor. & Theod. Impp. ædificia privatorum publicis ædibus adhaerentia sive superposita destrui tollique præceptum. L. 4. C. Theod. de operib. publ. quæ est L. 9. C. Justin. de ædific. privat. Vid. L. 17. C. de operib. publ. * Lindenbr.

c *Discrevit ab ædibus sacris privatorum parietes.*] Non modò ædibus sacris, sed ne operibus quidem publicis, murisve urbium quidquam licet conjungere, lege 9. D. de rerum divisione. *Vales.*

d *Ponderaque per regiones instituit universas*] De ponderibus publicis existat Constitutio Valentinian. Theodof. Arcad. Impp. L. 9. de susceptor. præpos. Lindenbr.

e *Quod laudando Brutum Tullius refert.*] Verba Tullii sunt in Oratore ad Brutum: *Quid tam difficile quam in multorum controversiis judicandis ab omnibus diligenter quaeris tamen, ut eos ipsos contra quos statuis, æquos provocosque dimittas. Itaque officis, ut civis gratiæ causam nihil facias, omnia tamen sint grata quæ facis.* *Vales.*

[*f Alamannus Regalis Rando Mogontiacum irripit.*] Hic P. Pithagoras ad oram Ammiani sui laudat Hieronymum in libro de *Mogontia ad Gerontiam*, seu potius in Epistola ad Agerochiam: quæsi verba Hieronymi ad rem valde pertinent. Ubino notandum est Valentiniano II. & Valente II. Coss. anno Christi ccc. xviii. à Rando Alamanno clam irruptum direptumque esse Mogontiacum, & incolas ejus abducos. Sed iterum anno ccc. cxxi. aut ex aliis ccc. cxxii. principatu Honorii iterum *Mogontiacum captum atque subversum est, & in Ecclesia mul-*

cogitabat, Mogontiacum praesidiis vacuum cum expeditis ad latrocinandum latenter irrepfit. Et quoniam casu Christiani ritus invenit celebrari sollempnitatem, impræpeditè cujusquemodi fortunæ 7 & virile & muliebri secus cum suppellectili non parva indefensum abduxit. Parvo inde post intervallo inopinà rei Romanæ spes lætorum affulsit. Cùm enim Vithicabius Rex Vadomarii filius, specie quidem molliculus & morbosus, sed audax & fortis, ardores in nos semper succenderet bellicos, opera navabatur impensior, ut qualibet h. occumberet strage. Et quia tentatus aliquotiens nullo genere potuit superari vel prodi, fraude ceterioris vitæ ministrum, studio sollicitante nostrorum occubuit: cujus post necem aliquatenus hostiles torpuere discursus. Interfector tamen præ metu pœnarum, quas verebatur si patuisset negotium, ad Romanum solum se celeri transtulit gradu. Parabatur post hæc lentioribus curis & per copias multiformes in Alamannos expeditio solitis gravior, destinatiùs id publica tutela poscente, quoniam reparabilis gentis motus timebantur infidi: milite nihilominus accenso, cui ob suspectos eorum mores, nunc infimorum & supplicium, paullo post ultima minitantium, nullæ quiescendi dabantur indutiæ. Contracta igitur undique mole maxima catervarum, armis & subsidiis rei cibariæ diligenter instructâ, accitòque Sebastiano Comite cum Illyriis & Italicis numeris quos regebat, k anni tempore jam 8. tepente Valentinianus cum Gratiano l Rhenum 9 transgressus resistente nemine, divisim agminibus quadratis

7 Al. virilem & muliebrem sexum. 8 Ms. terente. 9 Ms. transibis que neminem divisim.

ta hominum millia trucidata: & multa mala passæ sunt plurimæ alæ urbes Gallicanæ, quum Alani, Suevi, Vandali, Burgundiones, & Alamanni Galias intrarunt, easque per annos aliquot impune vastarunt. De postremo hoc excidio Mogontiaci loquitur Hieronymus in Epistola supra laudata, de priorè illa sub Valentiniano ejusdem Urbis clade solus Ammianus: nec verba Hieronymi ad eam ulla ratione pertinent, sicut existimavit P. Pithœus.] *Had. Virile.*

g *Virile & muliebri secus.*] In exemplari Regio [& Colb.] & in Augustana Editione *sexus* legitur rectiùs fortasse: nam *ad secus* pro sexu nimis poeticum est. *Idem.* Sic judicat, quum tam frequens occurrat, & sere sæpius apud historicos, qui prosa scripserunt, quam apud poetas. Tantum differt usus antiquiorum ab recentioribus in casu, ut & in ipso hoc scriptore variatur, de quò patet ad Livium xxvi. 47. Gron.

h *Consideret strage.*] Sic Gelenius edidit. Sed cùm in codice Regio [& Colb.] * ac Tolos. scriptum invenierim, *comperet strage*; ita potiùs à Marcellino scriptum esse existimo, ut qualibet occumberet strage. Accursius autem, *comperta strage*, infelici conjectura ediderat. *Valesius.* Illud verbum *occumberet* *ad pæno* se ingessit, quia statim recurrere animadvertibat *occubuit*. Sed plane ferrinequit. Non enim prima navabatur opera ut oc-

cumberet, sed ut superaretur vel proderetur, ut manifestè distinguit statim auctor ipse: quorum quum neutrum fieri posset. *de regress* *ad* fuit, ut fraude domestica occumberet, sicut occubuit. Ex literis verbi quod in scriptis libris exstat; palam existit *corripere*. Hinc videtur lineola postremæ parti superscripta quondam exolevisse *corripere* pro *corripere*. Gron.

i *Torpuere discursus.*] In Regio codice legitur *tepuere*. Vales.

k *Anni tempore jam recente.*] Regius codex habet *jam repente*, quam scripturam vulgatæ longè antepono. Nam & in Ms. Flor. legi *jam terente* monuit Lindenbrogius, [ut & legitur in Colbertino.] *Idem.* Idque opinor magis genuinum, unde faciendum fuit *jam recente*. Gron.

l *Rhenum transgressus.*] Multum ab hac Gelenii scriptura dissentiunt nostri codices. Nam in Regio ac Flor. [& Colb.] * ac Tolos. * sic legitur, *inkenum transibis que neminem divisim agm. quadr. incedebat*. At in Augustana Editione ita excusum est, *Rhenum tramitibus que Rheni divisim agm. quadr. incedebat*. Ex quo apparet, quanto sagacior ac felicior in conjiciendo Gelenius fuerit Accursio. Est tamen, quod in illa Gelenii emendatione non probem, primò quòd vocem illam *neminem* expunxit: deinde quòd *indivisis agminibus* edere maluit quam *divisis*. Itaque sic videtur legi potuisse commodiùs. *Rhenum transgressus resistente nemine, divisim agm. quadr. ipse medius incedebat*. Valesius. Cui potest paulum humaniori placere iste non artifex, sed carnifex modus intr-

ipse medius incedebat, Jovino & Severo Magistris rei castrensis altrinsecus ordinum latera servantibus, ne repentino invaderentur assultu. Protinusque inducantibus itinerum callidis, exploratis accessibus, per regiones longo itinere rectas sensim gradiens miles irritator ad pugnandum, velut repertis Barbaris minaciter infrendebat. Et quoniam aliquot diebus emensis nullus potuit qui resisteret inveniri, cuncta satorum & tectorum quæ viscebantur intacta, cohortium manu vorax flamma vastabat, præter alimenta, quæ colligi dubius rerum eventus adigebat & custodiri. Post hæc leniore gressu Princeps ulterius tendens, cum prope locum venisset, cui ¹ Solicinio nomen est, velut quadam obice stetit, doctus procurfantium relatione verissima Barbaros longè conspectos. Qui nullam ad tuendam salutem viam superesse cernentes, nisi se celeri defendissent ² occurfu, ³ locorum gnaritate confisi, unum spirantibus animis montem occupavere præcelsum, per confragosos colles undique præruptum & invium, absque Septemtrionali latere, unde facilem habet devexitatem & mollem. Signis ilico fixis ex more cum undique ad arma conclamaretur, imperio Principis & ductorum stetit regibilis miles, ^o vexillum opperiens extollendum: quod erat opportunè subeundæ indicium pugnae. Ergo quia spatium deliberandi aut exiguum dabatur aut nullum, hinc impatientia militis ³ perterrente, inde horrenda circumsonantibus Alamannis, id consilium ratio celeritatis admisit: ut arctoam montium partem, quam clementer diximus esse proclivem, Sebastianus cum suis occuparet, fugientes Germanos si fors ita tulisset levi negotio confossurus: ^p quo ut placuit maturato, Gratianoque apud signa Jovianorum retro detento, cujus ætas erat etiam tum procliorum impatiens & laborum, Valentinianus ut dux cunctator & tutus, centurias & manipulos capite intacto conlustrans, nullo potentium in conscientiam arcani adhibito, remota multitudine stipatorum, speculatum radices aggerum avolvit cum paucis, quorum industriam norat & fidem: prædicans, ut erat sui arrogans æstimator, inveniri

¹ Ms. Soliconmo. ² Ms. occurfu, unde locorum.
³ Al. præterrente.

grandi auctores ex legentium ingenio, non ex veteri scriptura? Itaque & pater hæc ratione offensus ad Varias Lindenbrogii annotabat in mendoso illo *transsibusque* latere videri *transit ubi*que nemine. Sed præterea an Rhenus sic erat ignotus ei, qui Ammianum describebat, ut in ejus fluvii nomine ita nunc deberet habitare? Vide an magis placere queat, quod mihi in mentem venit, duntaxat propius ad veterem manum Valentinianus cum Gratiano Menum transit, visoque nemine in *divisis* (vel *diversis*) quadratis ipse medius erat. Hinc & Aufonius in loco, quem mox citat à *maris*, non Rhenum, sed Nicrum advocat. Gron.

in *Solicinio nomen est*] Ms. *Soliconmo*. uti ferè etiam

Rhenanus in suo cod. reperit, quem de hoc loco vide German. rer. lib. III. *Lindenbr.*

n *Locorum gnaritate*] Præpositum habet Florentinus, teste Lindenbrogio unde, ex quo pater fingebat *nuda locorum gnaritate*. Gron.

o *Vexillum opperiens extollendum*] Cæsar de Bello Gallico lib. 2 pag. 41. *Cæsari omnia uno tempore erant agenda. Vexillum proponendum, quod erat insigne, cum ad arma concurrere oporteret; signum tuba dandum.* Idem mox post: *Signoque erecto, quod solet ad pugnam hortari, tubarum minaciam accedente clangore.* Notat hunc ipsum morem Cæsar. * *Lindenbr.*

p *Quod haud placuit maturato.*] Scribendum omnino est, *quo ut placuit maturato, &c.* qua liquidem emendatione certius nihil: ut mirer Gelenium homini acutissimo hoc in mentem non venisse. In Regio, * & Tolos. * codice legitur, *quod aut pl. mat.* Valef.

posse,

posse, aliam viam ducentem ad arduos clivos, præter eam ⁹ quam inspexere
⁴ r proculcatores. Per ignota itaque & palustres uligines devius tendens, insi-
 diatricis manus locatæ per ⁵ obliqua subito oppetiisset adcursum, ni necessitatis
 adjumento postremo, per labilem limum incitato jumento digressus, legionum
 se gremiis immerisset post abruptum periculum: cui adeo proximus fuit, ut
 galeam ejus cubicularius ferens auro lapillisque distinctam, cum ipso tegmine
 penitus interiret, nec postea vivus reperiretur aut interfectus. Proinde quiete
 reficiendis corporibus data, signoque erecto, quod solet ad pugnam hortari,
 tubarum minacium accendente clangore, fidentissimo impetu acies motas prom-
 ptè ante alios præiere duo juvenes lecti in principiis adeundi discriminis, Sal-
 vius & Lupicinus, Scutarius unus, alter è schola Gentilium, fragore terribili
 concitantes: hastasque crispando cum ad rupium objecta venissent, trudenti-
 busque Alamannis evadere ad celsiora conarentur, ⁶ advenit omne pondus ar-
 morum, ⁷ iidemque antesignanis per hirta dumis & aspera magno virium nisu
 in editas sublimitates erepsit. Acri igitur partium spiritu conflictus cuspidibus
 tentatur infestis: & hinc arte belli doctior miles, inde licèt feroces, sed incauti
 barbari dexteris coiere collatis: quos latius sese pandens exercitus infusis utrim-
 que cornibus afflictabat, per fremitus territos & equorum hinnitus & tubas.
 Nihilominus tamen ipsi assumptâ fiduciâ restiterunt: æquatâque parumper
 præliorum forte, haud parva mole certatum est, dum ⁸ turmarum funeribus
 mutuis res gerebatur. Disjecti denique Romanorum ardore, metuque turbati,
 miscentur ultimis primi: dumque in pedes versi discedunt, verutis ⁹ hostili-
 bus forabantur & pilis. Postremò dum anhelii currunt & fessi, pandebant se-
 quentibus poplites & furas & dorso. Stratis denique multis, lapsum partem
 Sebastianus, cum subsidiali manu locatus post montium terga, trucidavit ex
 incauto latere circumventam: dispersi ceteri silvarum se latebris amandarunt. In
 hac dimicatione nostri quoque oppetière non contemnendi: inter quos Valeria-
 nus fuit Domesticorum omnium primus, & Natuspardo quidam Scutarius,
 f exsertus ita bellator, ut Sicinio veteri comparetur & Sergio. Hisque tali ca-

⁴ Al. procuratores. ⁵ Ms. oblita. ⁶ Al. advenit huc omne. ⁷ Al. iis denique. In Ms. neutrum habetur. ⁸ Ms. ruinarum. ⁹ Ms. hastilibus.

⁹ *Quam inspexere proculcatores*] Ita in Ms. vulg. procuratores. Et proculcatores hic, uti in melioribus libb. Vegetii, & Notitia Imp. *Inter auxilia Palatina Excultatores seniores, Excultatores juniores.* Lindenbr. *r Proculcatores.*] In codice Regio & Basiliensi Editione *Procuratores* dicuntur: sed cum Augustana Editio codici Flor. [& Colb.] consentiat, non dubito quin præferenda sit altera scriptura. Sunt autem Proculcatores iidem ac procuratores, seu excursatores, qui scilicet

agmen præeuntes, incursum hostium explorabant, ut videre est in principio lib. 24. Eos Vegetius in lib. 2. excultatores seu excursatores vocat: Leo in *Tacticis* *σπουδαίως*. Iidem Græci *σπουδαίαν* & *σπουδαίην* vocant stationem seu vigiliam, indidem deflexo vocabulo. * In Tolof. codice *Proculcatores* scriptum inveni. * *Valef.*

[*Exercitus ita bellator.*] Nescio unde hæc scriptura in Lindembrogii Editionem irrepsit. Nam in Regio quidem exemplari, & in Augustana Editione locus corruptus est hoc modo, & *Sextus ita bellator*: [in Colbert Ms. *ex sextus.*] Gelenius verò sic ediderat, *exsertus ita bellator*, optimè procul dubio. Sic enim in superiore libro locutus est Marcellinus lib. XXI. cap. XI. *Aliso quidam Fr. absidit exsertus bellator & prudens.* Idem.

suum diversitate perfectis, milites ad hiberna, Imperatores Treveros reverterunt.

CAP XI. Per hæc tempora Vulcatio Rufino absoluto vita dum Administrat, ad regendam Præfecturam Prætorianam ab Urbe Probus accitus, claritudine generis & potentia & opum amplitudine cognitus orbi Romano, per quem univèrsam pæne patrimonia sparsa possedit, justè an secus non iudicabili est nostri. Hunc quasi genuina quædam, ut fingunt Poëtæ, fortuna vehens præpetibus pinnis, nunc beneficum ostendebat & amicos sublimiùs erigentem, aliquoties insidiatorem dirum, & per cruentas noxium simultates. Et licèt potuit quoad vixit ingentia largiendo, & intervallando potestates assiduas: erat tamen interdum timidus ad audaces, contra timidos celsior: ut videretur cum sibi fideret, de cothurno strepere tragico, & ubi paveret, humilior focco. Atque ut natantium genus elemento suo expulsum, haud tam diu spirat in terris; ita ille marcebat absque præfecturis: quas jurgiis familiarum ingentium capeffere cogebatur, numquam innocentium per cupiditates immensas, utque multa perpetrarent impune, dominum suum mergentium in

1 Al. administrat. 2 Al. altius.

* Imperatores Treveros reverterunt.] Ubi & triumphales ludos edidit Valentinianus, ut testatur Ausonius in Mofella sub finem:

--- Augustæ veniens quod mombus orbis
Spectavit junctos natusque patrisque triumphos:
Hofibus exallis Nicrum super & Lygodinium,
Et fontem Latius ignotum annalibus Histri.

Hanc enim haud dubiè Valentiniani victoriam Alamannicam designat, quæ contigit Valentimano II. & Valente II. Coss. Quare valde miror, quæ ratione Cluverius, vir alioquin diligentissimus, hos versus Ausonii de Gratiani Argentuariensis victoria accepit: quod passim inculcat ac repetit in lib. 2. & 3. Germ. Ant. capite 4. Atqui apud Argentuariam Lentienfes Gratianus vicit post mortem patris, ut constat. Valentinianus verò tunc cum hæc Ausonius scriberet, adhuc vivebat. Sic enim paulò post ait:

Bardigalam cion me in patriam nidumque senectæ
Augustus pater, & natus mea maxima cura Mittent.
&c.

Sed hic Cluverii error ex M Freheri Commentariis haustus videtur. Interim demendus est alter Cluverii scrupulus, qui in supradicto capite 4. nescire se ait, cur Ausonius fontem Histri Latius ignotum dixerit. Ego verò facilè id solvi posse aio, si meminerimus Danubium a fonte ad Mæsiam usque appellari: inde ad Pontum usque Histrum. Itaque Histri fontes Latini seu Romani nulli sunt, sed Danubii. Idem.

v Quasi genuina quædam, ut f. P. fortuna] Sic fere loquitur Valerius Max in lib. 6. cap. 11. Namque Alcibiadem quasi due fortune pariter e sunt: altera quæ ei nobilitatem, &c. Sed tamen in hac sententia inanco scribendum

esse genuina. Eodem errore in Elogio Juliani quod est in lib. 25. ubi legitur, ut panarum asperitatem genuina lenitudine castigaret: in Editione Rom scriptum erat genuina & in Epist. 23. & 25. lib. 1. Symmachi plerique codices genuina pro genuina præferunt, teste Jureto. Idem.

x Ingentia largiendo.] De liberalitate & munificentiæ Probi idem testatur Claudianus in Consulatu Olybrii & Probi:

Hic non divitias nigrantibus abdidit antris,
Nec tenebris damnavit oper: sed largior imbre
Sueverat innumeras hominum ditare catervas, &c.

Idem.

y Interpellando potestates assiduas] Restituta est hoc in loco vera scriptura, quam & Regius & Vatic. codex, [ac Colbert.] & Editio August. servaverat. Et eleganter intervallasse potestates dicitur Probus, quippe qui tot magistratus gesserit ac præfecturas, ut numquam ferè sine magistratu visus sit. Fuit enim primò Proconsul Atrixæ, Datiano & Cereale Coss. ut discimus ex lege 3. Cod Theod. Quorum appellat. ac deinde Præfectus Præt. quater, ac postremò Consul cum Gratiano A anno Domini 371. ut docent veteres Inscriptiones apud Gruterum p. 401. Primam quidem Præfecturam Præt. quam hic commemorat Marcellinus, gessit Valentiniano Nob. P. & Victore Coss. ut elicitur ex Codice Theod. Fuit autem Cælii Probi filius, Petronii Probiani nepos, quorum uterque Consul fuerat: ut ex vestigia Inscriptione docuit me J. C. Sirmundus. Itaque ex avi nomine dictus est Sextus Petronius Probus. Eiusdem elogium extat apud Ausonium in Ep 3. Narrat Paulinus in Vita Ambrosii, tantam ejus famam etiam apud exterarum gentes fuisse, ut ex Perside Romam nonnulli venerint, Probi potentium ac divitiarum spectatuti. Idem.

Rempub. Namque fatendum est, numquam illa magnanimitate coalitus, clienti vel servo agere quidquam iussit illicitum: sed si eorum quemquam crimen ullum compererat admisisse, vel ipsa repugnante iustitia, non explorato negotio, sine respectu boni honestique defendebat. Quod vitium ³ reprehendens ² ita pronuntiat Cicero: *Quid enim interest inter suasorem facti & probatorem? Aut quid refert, utrum voluerim fieri, an gaudeam factum?* ² Suspiciosus tamen, & ⁴ munitus suo pte ingenio fuit, & subamarum arridens, blandiensque interdum ut noceat. Id autem perspicuum est in ejusmodi moribus malum, tum maximè cum cæleri posse existimatur: ^b ita implacabilis & ⁵ directus, ut si lædere quemquam instituisset, nec exorari posset, nec ad ignoscendum erroribus inclinari: ideoque aures ejus ⁶ non cerà, sed plumbis videbantur obstructæ. In summis divitiarum & dignitatum culminibus anxius & sollicitus, ideoque semper levibus morbis afflictus. Hæ per Occidentales plagas ferries rerum fuere gestarum.

CAP. XII. ^c Rex verò Persidis longævus ille Sapor, & ab ipsis imperitandi exordiis dulcedini rapinarum addictus, post Imperatoris Juliani excessum & pudendæ pacis icta fœdera, cum suis paullisper nobis visus amicus, calcata fide sub Joviano pactorum, injectabat Armeniæ manum, ut eam, velut placitorum abolita firmitate, ditioni jungeret suæ. Et primò per artes fallendo diversas, ⁷ nationem omnem renitentem dispendiis levibus afflictabat, sollicitans quosdam Optimatum & Satrapas, alios excursibus occupans improvvisis. Dein per exquisitas perjuriisque mistas illecebras ^d captum Regem ipsum Arsacem,

³ Ms. reprehendens tam pronuntiat. ⁴ Ms. munitus.
⁵ Ms. directus. ⁶ nonne eras sed pluribus. vulg. non erant sed pluribus. ⁷ Ms. nationem hominum.

^z Ita pronuntiat Cicero.] In Philippica 2. sed & in jure suasor criminis & laudator eadem poenâ tenentur. Nam Ulpianus in lege 1. D. de servo corrupto: *Et si erat servus omni modo fugiturus, vel furtum facturus; hic verò laudator hujus propositi fuerit; tenetur. Non enim oportet laudando angeri malum.* Idem.

[^a Suspiciosus tamen & munitus suo pte ingenio fuit.] In codice Colbertino scriptum est: *Suspiciosus tamen & munitus s. i. fuit*: quæ scriptio planè mihi aridat. *Munitus* vocatur Animiano homo undique sibi cavens, & ex omni parte veluti tectus adversus infidias & fraudes ac dolos. *Minitus* retinet Lindenbrogius, & explicat *μινιτις*, id est timidus & pusilli animi: quod vitium in Proburo etiam cadit.] Idem.

[^b Ita implacabilis & diruptus, &c.] Quid heic *diruptus* significet, haud facile dictu est. Huic enim loco nomen istud haudquaquam convenit. Codex Colbertinus præfert, *ita implec. & directus, ut nec exorari posset, nec ad ignoscendum inclinari.* Quam lectionem mecum docti omnes sunt probaturi. *Directum* appellat Marcellinus hominem immobilem, inflexibilem, & ut alibi loquitur

indeclinabilem, in malo proposito sibi constantem ac firmum, & si quem lædere voluerit, nulla umquam ratione ad veniam flectendum atque convertendum. P. Pithœus ad oram Ammiani sui notavit, cum *munitus*, tum *directus* in veteribus libris legi.] *Hadr. Valesius.* Est aliquid ex uno codice mutare contextum; qui quid significet, facile dictu potest alteri esse. Potuit autem vir doctus ad speciem hujus mutationis consulere varias lectiones Lindenbrogii, qui restatur similiter legi in Florentino. Etiam Accursius prope ad hanc formam edidit *diruptus*. Qui autem *directus* dicitur, cur in sequiorem partem debet intelligi? Haud dubie potest & in bonam. *Diruptus* autem satis quoque eleganter & commode dicitur, nempe ab humanitate & ignoscendi venia, ut *abruptum patri Torquatum* dixit Manilius, quem in ista loquutione illustravit pater libro 1. observ. cap. 6. Omisit autem Ammianus rem, a qua *diruptus* erat (quum Manilius addiderit) perinde ut Velleio lib. 1. dicitur *Lycurgus disciplina convenientissima vir*, non addito, cui convenientissima ista disciplina erat, unde magna ille molestia viris doctis, quam alibi removebimus. *Gron.*

^c * Rex Persidis longævus ille Sapor] Ad annum LXX. pervenit. Multa de eo Agathias in lib. IV. pag. 131. * Lindenbr.

^d Captum Regem ipsum Arsacem.] Nescio an is sit Ar-

adhibitumque in convivium iussit ad latentem trahi posticam: eumque effossis oculis, ^e vincum catenis argenteis, quod apud eos Honoratis vanum suppliciorum aestimatur esse solatium, exterminavit ad castellum Agabana nomine, ubi discruciatu^s ⁸ cecidit ferro pœnali. Deinde ne quid intemperatum perfidia præteriret, ¹ Sauromace pulso, quem auctoritas Romana præfecit Hiberiæ, Aspacuræ cuidam potestatem ejusdem detulit gentis diademate addito, ut arbitrio se m^o instraret insultare nostrorum. Quibus ita studio nefando perfectis, Cyclaci spadoni & Artabanni, quos olim susceperat perfugas, commisit Armeniam, (horum alter antè gentis Præfectus, ⁸ alter Magister fuisse dicebatur armorum) iisdemque mandarât, ut ^h Artogerassam intentiore cura excinderent, oppidum muris & viribus validum, quod thesauros & uxorem cum filio Arfacis tuebatur. Iniere ut statutum est obsidium duces. Et quoniam munimentum positum in asperitate montana, rigente tunc cælo nivibus & pruinis, adiri non poterat, eunuchus Cylaces aptusque ad muliebria palpamenta, Artabanne adscito, prope mœnia ipsa ⁹ fide non amittendæ ¹ salutis accepta, prope venit: & cum socio ad interiora susceptus ut postulavit, suadebat ² minaciter defensoribus & Regiæ, motum Saporis inclementissimi omnium lenire deditione veloci. Multis post hæc ultro citroque dictitatis, ejulantèque muliere truces mariti fortunas, prodicionis acerrimi compulsos in misericordiam flexi mutavère consilium: & spe potiorum erecti, secretis colloquiis ordinarunt, horâ præstitutâ nocturnâ reclusis subitò portis validam manum erumpere, vallumque hostile cædibus aggredi repentinis, ut lateant id tentantes, polliciti se pro-

⁸ Ms. deciderat. ⁹ Ms. deinde. ¹ Ms. salutis. ² Ms. minaciter.

faces Armeniorum Rex, quem à Pacurio Persarum Regem una cum Basilio Consiliario evocatum, & in lethem conjelatum esse, multis refert Procopius in lib. I. Persic. *Vales.*

e Vincum catenis argenteis, quod apud eos honoratis Idem hic mos in Aethiopia usitatus, ut reos nimirum aut bello captos in argenteis aureisve catenis adservarent. Herodotus lib. III. Helindorus lib. IX. *Δεσφά τῶν αἰχμαλώτων χρυσῶν ὀρθῶν ἐστὶν, ὅσα γὰρ οὐδὲν ἔστι παρὰ ἄλλου εἰς τὰς χεῖρας, τὰ δὲ τὰ παρὰ Αἰθίοπων ἰσὸ χρυσοῦ τεκνίσματα.* * Solinus lib. 3. cap. 10. *Apud hos (Aethiops) plus auri, quàm Persis est: ideo quod minus est, pretiosius censent. AERE exornantur, auro vincula fontium fabricant.* * Tertullianus de Habit. mul. cap. 7. *Apud Barbaros quosdam, quia vernaculum est aurum, & copiosum, auro vinclos in ergastulis habent, & divitibus malos onerant, tanto locupletiores, quanto nocentiores: aliquando revera inventum est, quomodo & aurum non ametur.* * Idem de Cultu fem. cap. 20. *Aurum ipsum, cuius vos gloria occupat, cuidam genti ad vincula servare referunt gentilium literæ.* * Sic igitur vinclos fuit Bessi & Nabarzanis insidiis circumventus Darius: sic Cyrus, Astyages, Cæsus. Curtius lib. V.

Justinus lib. V. & XI. Dio Chrysof. Orat. ult. Ausonius in Ludo VII. Sapient. *Lindenbr.*

[*f Sauromace pulso, quem auctoritas Romana præfecit Hiberiæ.*] Sauromaces nomen apud Hiberos notum fuit. Plinio in libro X. Epistolarum Rex *Sauromaces* memoratur, & legatus *Sauromace Regis* Nicæam venisse dicitur: quem Regem Hiberorum fuisse alterum puto principatu Trajani A. qui præter cæteros Hiberorum Regem in fidem accepit ut Eutropius tradit. Sed *Sauromates* & *Sauromate* Editiones Plini habent pro *Sauromaces* & *Sauromace.* * *Vales.* Nec mirum ita haberi in editionibus, quum sic ibi quoque habeant libri scripti: immo id verum etiam sit nomen: ut docemur ex nummo, cui inscribitur ΒΑ- CΙΑΕΝC CΑΥΡΟΜΑΤΟΥ, quem vidisse se testatur Spanhemius de præstant. numism. pag. 463, sed quod ibidem loquitur de Bnsporo Thracico, risum meretur, etsi de eodem quoque loqui & sentire videatur ad Juliani Cæsares pag. 420. Gron.

g Magister fuisse dicebatur armorum.] In codice Regio post vocem *Magister* modicum spatium vacat: & ad oram antiquarij adnotat scribendum sibi videri, *Magister alter fuisse, &c.* quod equidem verum esse existimo. *Vales.*

h Artogerassam] Forfan eadem est cum Ptolemæi Αρ- τὰ γῆς ἄρτα, de qua in Descriptione Armenia. *Lindenbr.*

dituros. Quibus religione firmatis egressi, biduumque ad deliberandum quid capeffere debeant sibi concedi clausos petisse asseverantes, in desidiā obfessorum traduxerunt: & vigiliis quibus ob securitatem altiore stertitur somno, civitatis aditu referato juvenus exsiluit velox: passibusque infonis expeditis mucronibus + repens, cum castra nihil metuentium invalissent, jacentes multos nullis resistētibz trucidarunt. Hæc inopina defectio necesseque insperatæ Perfarum, inter nos & Saporem discordiarum excitavere causas immanes: illo etiam accedente, quod Arsacis filium Param, suadente matre cum paucis è munimento digressum, susceptumque Imperator Valens apud ⁱ Neocæsaream morari ^s præcepit, urbem Polemoniā ponti notissimā, liberali victu curandam & cultu. Quia humanitate Cylaces & Artabannes inlecti, missis oratoribus ad Valentem, auxilium eundemque Param sibi Regem tribui poposcerunt. Sed pro tempore adjunctis negatis, per Terentium Ducem Para reducitur in Armeniam, ^k recturus interim sine ullis insignibus gentem: quod ratione justa est observatum, ne fracti fœderis nos argueremur & pacis. Hoc comperto textu gestorum Sapor ultra hominem efferatus, concitis majoribus copiis Armenias aperta prædatione vastabat. Cujus adventu territus Para, itidemque Cylaces & Artabannes, nulla circumspēctantes auxilia, ^m celsorum montium petivere ⁶ recessus, limites nostros determinantes & Lazicam: ubi per silvarum profunda & flexuosos colles mensibus quinque delitescētes, Regis multiformes lufere conatus. Qui operam teri frustra contemplans sidere flagrante brumali, pomiferis exustis arboribus, castellisque munitis & castris quæ ceperat ⁷ superata vel prodita, cum omni pondere multitudinis Artogerassam circumlæpam, & post varios certaminum casus ⁸ lassatis defensoribus patefactam incendit:

3 *ms.* aditura è strato. 4 *ms.* repens. 5 *ms.* præcipitur. 6 *ms.* recessus. 7 *ms.* vel prodita in *ms.* desunt. 8 *ms.* laxatis.

i *Neocæsaream urbem Polemoniā Ponti notissimā.*] In codice Regio reperi *nobilissimā* levi discriminē. * Sic Eutropius *Tigranocertam civitatem Armenia nobilissimā* vocat in libro 6. * Neocæsarea Ponti Polemoniā metropolis fuit, ut patet ex Notitia Episcoporum, qui Chalcedonensi Synodo subscripserunt. Pontus autem Polemoniā pars est Euxini Ponti. Nam Pontus Euxinus pro gentibus quas alluit, varias fortitus est appellationes. Præter Pontum enim propriè distum est Pontus Galaticus, & Polemoniācus, & Cappadocius; quibus nominibus etiam provinciæ appellantur, ut docet Ptolemæus in lib. 5. At Scaliger ad num. 2081. Eusebiani Chronici scribit, Pontum Polemoniācum ita dici ad distinctionem Ponti Pelagonii, qui mendosè per æ scribitur in veteri inscriptione, quæ existat in Editione Gruteri, p. 402. L. DIDIO. MARINO. V. E. PROC. FAM. GLADIAT. FER. ASIAM. HY. GALATIAM. CAPPAD. LYCIAM. P. AMPHYL. CILICIAM. CYPRUM. PONTUM.

PAELAG. EX MOX: BITHYNIAE. PONTI. PAELAG. Sed quis non videri in ea inscriptione scribendum esse PAFLAG. Eodem errore Pelagonia pro Paphlagonia scribi in Facundi libro 7. notavit vir præstantissimus Jacobus Sirmundus. Contra Paphlagonia perperam scribitur in lib. 6. Marciani Capellæ, pro Pelagonia. Pontus igitur Pelagonius in Asia nullus est. *Fals.*

k *Recturus sine ullis insignibus gentem*] * Curius Fortunatianus Rhetor lib. pag 64. *Fasces, littores, toga prætexta, sella curulis, imperia, provinciæ, magistratuum ornamenta sunt. Consularia insignia;* Novell. 30. c. 6. *ἐχρημάτισε ἀρχὴν, ἢ πάλαιος ἢ ἰδέσθαι.* Novell. 24. cap. 4. Novell. 25. cap. 5. * De his insignibus multa in Notitia Imperii. *Lindenbr.*

l *Recturus int. sine insignibus.*] Id est sine diademate & regis insignibus. *Valef.*

m *Cels. montium petivere recessus.*] In codice Regio [& Colb.] *recessus* scribitur. Ceterum hi montes qui Rom. limitem & Lazicam dirimebant, incipiebant à Rhifæo opido, quod Rhifuntem vocat Ptolemæus: in iis que gens libera degēbat, nec Romanis nec Lazis obnoxia, ut scribit Procopius in lib. 4. Goth. *Idem.*

Arfacis uxorem erutam inde cum thesauris abduxit. Quas ob causas ad eas regiones Arinthæus cum exercitu mittitur Comes, suppetias laturus Armeniis, si eos exagitare procinctu gemino tentaverint Persæ. Inter quæ Sapor immensum quantum astutus, & cum sibi conduceret humilis aut elatus, societatis futuræ specie Param ut incuriosum sui per latentes nuntios increpabat, quod majestatis regiæ velamento Cylaci ferviret ⁿ & Artabanni: quos ille præceps blanditiarum illecebris interfecit, capitâque cæforum ad Saporem ut ei morigerus misit. Hac clade latè diffusa, Armenia omnis perisset ^o impropugnata, ni Arinthæi adventu territi Persæ eam incurfare denuo distulissent: hoc solo contenti, quod ad Imperatorem misere legatos, petentes nationem eandem, ut sibi & Joviano placuerat, non defendi. Quibus repudiatis, Sauromaces pulsus ut antè diximus Hiberiæ regno, cum duodecim legionibus & Terentio remittitur: & eum amni Cyro jam proximum Aspacures oravit, ut socia potestate consobrini regnarent: causatus ideo se nec cedere, nec ad partes posse transire Romanas, quod ^p Ultra ejus filius obsidis lege tenebatur adhuc apud Persas. Quæ Imperator doctus, ut concitandas ex hoc quoque negotio turbas consilio prudentiâque molliret, divisioni adquevit Hiberiæ: ut eam medius dirimeret Cyrus, & Sauromaces ^p Armeniis finitima retineret & Lazis, Aspacures Albanix Persis que contigua. His percitus Sapor, pati se exclamans indigna, quod contra fœderum textum juarentur Armeniæ, & ^r evanuit legatio quam super hoc miserat corrigendo, quodque se non assentiente nec conscio dividi placuit Hiberiæ regnum: velut obseratis amicitix foribus vicinarum gentium auxilia conquirebat, suumque parabat exercitum, ut serenata cæli temperie subverteret omnia, quæ ex re sua struxere Romani.

^q *ms.* ultra.   ^r *ms.* evanuit.

ⁿ *Et Artabanni.*] Regius codex *Arabanni* scriptum habet: ubique: in principio autem libri 30. *Arrabanniis*: [in *Mf. Collb.* nunc *Arabanni*, nunc *Arraboni*, & *Arrabannes.*] Valef.

^o *Ni propugnatoris Arinthæi.*] Cum in Reg. codice scriptum esse vidissem, *ne propugnatum*; existimavi in te-

grum locum haud paullo elegantius scribi posse hoc modo: *Armenia omnis perisset impropugnata, ni Arinthæi*, &c. sic enim loqui solet Marcellinus. *Idem.*

^p *Armeniis finitima ret. & Lazis.*] Quippe Hiberia media est inter Lazos ac Persas: ab Oriente enim Albaniam habet & Persas: ab Occasu autem Colchidem, quæ Lazica postea dicta est, ut scribit Procopius in lib. 1. Persicæ & Ptolemæus. Armenia autem Hiberis est ad Meridiem. *Idem.*

Explicit Liber XXVII.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM

LIBER XXVIII

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XXVIII continentur.

- CAPUT I. *Multi, etiam Senatores, ac Senatorii generis feminae, Romæ veneficiorum, stuprorum & adulteriorum accusantur, & supplicio afficiuntur.*
- C. II. *Valentinianus Aug. totam Rheni ripam Gallicam castris, castellis & turribus munit: Alamanni Romanos trans Rhenum munimentum exstruentes interficiunt. Marathocupreni grassatores in Syria jussu Valentis A. cum liberis & vico suo deleti.*
- C. III. *Theodosius urbes Britanniae à Barbaris vastatas restituit, castella reparat, & provinciam insulae recipit, quæ Valentia est appellata.*
- C. IV. *De Olybrii & Ampelii Præfectura Urbana: & de vitiis Senatus populi que Romani.*
- C. V. *Saxones in Gallia, post factas indutias, à Romanis insidiis circumventi. Valentinianus data fide jungendi copias, Burgundiones Alamanniae immisit, qui decepti ac illusi, captivis omnibus occisis domum redierunt.*
- C. VI. *Clades Tripoli provinciae, Leptitanisque & OEensibus ab Austuriensis illatae, & fraude Romani Comitum Valentiniano occultatae, & minimè vindicatae.*

CAPUT I. **D**UM apud Persas, ut supra narravimus, perfidia Regis motus agitat insperatos, & in Eois tractibus bella rediviva confurgunt: ^a anno sextodecimo & eo diutius ^b post Nepotiani exitium, sæ-

^a Anno xvi. & eo diutius post Nepotiani exitium.] Flavius Popillius Nepotianus Eutropiae Constantini fororis filius, cum Magnentium cæso Constante Imperium in Galliis invasisse cerneret, & ipse tamquam eo dignior Imperium concupivit. Cæso igitur Urbi Præfecto Cælio Probino, & armata gladiatorum manu Imperator renuntiatus, multos qui Magnentii partibus favebant occi-

dit: adeo ut passim domus, fora, viæ, templaque cadaveribus complerentur. Sed mox missi à Magnentio duces, Heraclida Senatore prodente, factionem ejus oppressere: caput ejus pilo per Urbem circumlatum est. Gravissimæ deinde proscriptiones, & Nobilium qui Nepotiani partibus fuisse suspecti erant, cædes subsecuta sunt. Nam & Eutropia Nepotiani mater, & Spe-

viens per Urbem æternam urebat cuncta Bellona, ex primordiis minimis ad clades excita luctuosas: quas obliterasset utinam jure silentium! ne forte paria quandoque tententur, plus exemplis generalibus nocitura quàm delictis. Ac licet ab textu cruento gestorum exquisitè narrando, justus me retraheret metus multa reputantem & varia; tamen præsentis temporis modestiâ fretus, carptim ut quæque memoriâ digna sunt explanabo: nec pigebit quid ex his, ¹ quæ apud veteres acciderint, ² timuerim, docere succinctè. Bello Medico primo cum diripuissent Asiam Persæ, ³ obsidentes ³ Miletum molibus magnis, minantisque defensoribus cruciabiles necesse, injecere clausis necessitatem, ut omnes magnitudine malorum adflucti, peremptis caritatibus propriis, projectoque in ignem mobili censu, arfuros se certatim congererent in communem pereuntis patriæ rogam. ⁴ Hoc argumentum paullo postea digestum tumore tragico Phrynichus in theatrum induxerat Athenarum: paullisperque jucundè auditus, cum ⁴ cothurnatiùs stilus procederet lacrymosus, indignatione damnatus est populi, arbitrati non consolandi gratiâ, sed probrosè monendi quæ pertulerat amabilis civitas, ^{e f} nullis auctorum adminiculis fulta, hos quoque dolores scenicis adnumerasse fabulis insolenter. ^g Erat enim Atheniensium colonia Miletus, ^h deducta inter Jonas alios per ⁵ Nileum filium Codri, qui

¹ Ms. quæque apud. ² Al. timuerim. ³ Al. militum. ⁴ Ms. cothurnatiùs. ⁵ Ms. Linæ.

rantius, & Abuterius, aliique plures capite pœnas dederunt, ut scribit Athanasius in Epist. Apologetica ad Constantium pag. 676. *ἡ ἀποδύρωμαί σι οσαύταντα τὴν ἐπίσημην στίλιον ἡμᾶς ἀποδύρωμαί, τῶν μακρῶν οὐ θεῶν τῶν ὡς ἐκ τῶν ἑσπερίων, ἢ ἀποπύρεον τῶν ὁρίων ἐκείνων, ἢ σπυρῆντιον ἢ πρῶτατον, ἢ ἄλλους πολλούς.* Porro id Nepotiani exitium contigit anno Domini 350. Sergio & Nigriniano Coss. ex ante diem 11 Nonas Jun. usque ad pridie Cal. Jul. ut scribit Idatius in Fastis, & Chronicum Alexandrinum. *Vales.*

^b *Post Nepotiani exitium*] Aurelius Viſt. *Romæ Nepotianus Eutropiæ Constantinii savoris filius, hortantibus perditis, Augusti nomen rapit: quem octavo die viceſimoque Magnentius oppressit.* Lindenbr.

^c *Obsidentes Miletum molibus magnis*] Sic emendavimus certissimâ conjecturâ: nam corruptè hæctenus editum esse, *obsidentes militum*, &c. nemo, cui cor sapit, negabit. *Idem.*

^d *Hoc argumentum postea digestum tumore tragico Phrynichus*] Herodotus lib 6 *Ἀθῶναι μὲν δὴ δὸν ἰσπίσαν ὑπερῆξιθοντι τῷ Μιλήτῳ ἀλώσει, τῆτι ἄλλῃ πολλὰ καὶ δὴ ἂν ποίεαντι Φινύχῳ δράμα Μιλήτῳ ἀλώσει, ἢ διδάξαντι, ἢ δάξαντι ἰσπίσαν τὸ θῆτρον, ἢ ἰζυμίσθαι μιν ὡς ἀταμῆσαν ἢ σκῆλια καὶ κ. γοῖνοι δραχμῶσι, ἢ ἰσπάζαν μὲν κῆτι μὲν δὴν χερῶν τῆτι σὺ δὲ μὲν δὴ.* Cl. AELIANUS Variar. Histor. lib. xiiii. cap. 17. Longinus περὶ ὕλης, * Libanius Sophista Declamat. 13. v. 404 Declamat. 19 pag. 506. * Tzetzes Chil. viiii. Histor. clv. *Idem.*

^e *Nullis auctorum adminiculis fulta*] *id. aliorum adm. Idem.*

^f *Nullis auctorum admin. fulta.*] Auctores dicuntur conditores, seu coloniam deductores, quos Græci *κτίσται* vocant. Quo nomine non solum ii censentur, qui primi urbem condidere, sed etiam qui colonias frequentaverunt. Auctores eo sensu dixit Suetonius in Claudio cap. 25. Solinus cap. x. & Justinus in lib. 21. & 23. ut Livium Avienumque præteream. Auctores igitur hæc in loco sunt Athenienses, qui coloniam in Asiâ eam partem miserunt, quæ Ionia dicitur. *Vales.*

^g *Miletumque relegatus est.*] Hæc verba absunt à codice Regio, * & Tol. * [& Colb.] & Varicano: rectè ut equidem cenſeo. Neque enim Phrynichus propter illam tragædiam ab Atheniensibus relegatus est, sed mille drachmis tantummodò multratus, ut scribit Herodotus in lib. 6. & Callisthenes apud Strabonem in lib. 14. aliique plures. Cum autem duo fuerint Phrynichi Athenienses tragici, alter Polyphradmonis filius, Theſpidis discipulus, alter filius Melanthæ: hic qui Mileti halosum dedit, Melanthæ filius dicitur a Scholiaste Aristophanis in Vespas: cui subſcribit AELIANUS in lib. 13. cap. 17. In Editione etiam Augustana legitur, *Miletum relegatus est.* Sed non dubito quin hæc verba tum Accursius, tum Gelenius ex conjectura addiderunt, ut sequentiâ cum antecedentibus cohærent: sequitur enim narratio de conductu Mileci, cujus urbis nullam antea mentionem factam videbant. Etenim ubi legitur, *obsidentes Miletum molibus magnis*, utriusque Editio perperam scriptum habebat, *obsid. militum*, &c. *Idem.*

^h *Deducta inter Jonas alios per Nileum.*] Post mortem

fertur pro patria bello se Dorico devovisse. Sed ad proposita veniamus. Maximinus regens quondam Romæ Vicariam Præfecturam, ⁱ apud Sopianas Valeriæ oppidum obscurissimè natus est, ^k patre ^l Tabulario ^m Præfidiæ officii, orto à posteritate ⁿ Carporum quos antiquis excitos sedibus Diocletianus transtulit in Pannoniam. Is post mediocre studium liberalium ^o doctrinarum, defensionemque causarum ignobilem, & administratas Corsicam itidemque Sardiniam, ^p rexit deinde Tusciam. Unde morato in itinere diutiùs successore, progressus ad curandam Urbis annonam, etiam provinciæ ^q moderamina retinebat: egitque consideratione triplici inter exordia cautius. Primò quòd recalebant in auribus ejus parentis effata, quid augurales alites vel cantus monerent oscinum apprimè callentis, ^r adusque sublimia regimenta, sed periturum ferro pœnali: dein quòd nactus hominem Sardum, quem ipse po-

6 *Al.* disciplinarum. 7 *Mf.* moderamine.

tem Codri Regis Atheniensium, inter filios ejus Medontem ac Nileum, quiceteros fratres ætate antebant, de regno orta contentio est. Permissâ oraculo Delphico controversiâ, Apollo Medonti regnum adjudicavit. At Nileus fratri utpote claudo parere dedignatus, collectâ Atheniensium juventute, cum reliquis fratribus aliis, que ex Græciâ adjunctis comitibus, in Asiam profectus est, & pulsus Caribus ipse Miletum; ceteri alias in Jonia urbes condidit: ut scribit Pausanias in Achaicis, Strabon in lib. 14. Aelianus in lib. 8. Variæ Hist. Conon in Narrat. 2. apud Phorium, Tertullianus de Pallio, alique. Contigit autem hæc Jonica migratio annis 140. post excidium Trojæ, teste Aristarcho, & Eratosthene atque Porphyrio. Ceterum Nileus rectè scribitur. Nam & Herodotus in 6. & Marmoræ Arundelliana, & Pausanias in Achaicis, & Suidas *verus* appellat. *Vales.*

ⁱ *Apud Sopianas.*] Sic etiam in Itinerario Antonini hoc opidum nominatur: in codice tamen Regio, * & Tolos. * & in Augustana Editione scriptum reperi *apud Sopianum*, [in Colbert. *Mf.* *Sopianus.*] Idem. Citat hunc locum Hieronymus Surita in notis ad Itinerarium August. ubi occurrunt itinera a *Sopianis Acincum*, item a *Sopianis Bregetionem*. Juretus vero ad Symmachum x, 2. epist. allegat *Sopianos*, ubi etiam corrigebat *tabulario*. Gron.

^k *Patre tabulario Præfidiæ officii*] *Mf.* hic nihil variat, legendum tamen videtur, *patre tabulario Præf. off.* De Tabulariis exstat Tit. C. Theod. lib. viii. & Just. lib. x. aliaque alibi Constitutiones non pauca; ex quibus patet conditionales eos fuisse, & huicæctui ita mancipatos, ne faciliè ad aliam militiam aspirare potuerint. Ergo Maximinus hunc obscurissimè natum, utpote patre tabulario, rectè Ammian. scribit. Obscuro enim revera hic censebantur, id est, status ferè servilis. (L. fin. C. de ser. reip. man.) donec Arcadii & Honorii Imp. sanctione non nisi liberi homines ad hoc officium admissi, L. 3. C. Theodof. de tabular. logogr. *Lindenbr.*

^l *Tabulario Præfidiæ officii.*] Ita distinctè scriptum

est in Regio exemplari. Tabularius autem Præfidiæ officii is est, qui tabulas publicas civitatum, & rei tributariæ rationes tractat. Hi cum antea Numerarii dicebantur, Valens legem tulit, ut posthac Tabularii dicerentur lege 9. Cod. Th. de Numerariis. Nec multo post Theodosius duos in singulis provinciis Tabularios collocari præcepit, quorum ad alterum fiscalis arceæ ratiocinia, ad alterum largitionales tituli pertinerent, lege 12. eodem tit. lege 30. de Susceptoribus. Unde in Notitia Occidentalis Imperii, inter Officiales Consularium, Correctorum & Præfidum Tabularii duo pro Numerario recensentur. Videntur tamen Tabularii civitatum & provinciarum distincti fuisse à Tabulariis Præfidum: & ad eos spectat titulus in Cod. Th. de Tabulariis, & lex 1. de exactio. & Gestâ purgationis Cæciliani, & Vetus inscriptio: *Tabularius Lusitanie. & Vetonie.* *Vales.*

^m *Præfidiæ officii*] Sic *Præfidiæ apparitor* lib. xvii. In Cod. Theod. tamen una littera minus, nempe *Præfidiæ officium* vocatur; L. 2. de venat. ferar. L. 6. de fil. milit. L. 2. de veteran. *Lindenbr.*

ⁿ *Carporum, quos antiquis excitos sedibus Dioclet. transtulit.*] Eutropius lib. ix. *Varia deinceps & simul & virum bella gesserunt, Carpis & Basteris subactis, Samatis vellis, quarum nationum ingentes captivorum copias in Romanis finibus locaverunt.* * Jordanes de reb. Geticis pag. 79. * *Idem.*

^o *Rexit deinde Tusciam*] Maximinus Corrector Tusciæ fuit Gratiano Nob. puero, & Dagalaipho Coss. qui erat annus sextus decimus post exitum Nepotiani. Id dicit subscriptio legis 8. de accusat. onibus in Codice Theod. *Vales.*

^p *Adusque sublimia regimenta.*] Deest *venturum*, aut quid simile. *Idem.* At id nequaquam est *Valesii*, sed Jureti ex notis ejus modo advocatis ad Symmach. lib. 10. epist. 2. Sed quamvis ita furtim raptum, tamen nullius momenti esse existimo, & ideo rursus delevi, quem Hadrianus sustinisset id uncis inclusum inferere contextui. Nam *effata* dicens intelligit prædictiones de tormentorum ejus gradibus, & quidem *adusque sublimia regimenta*, ubi nihil deest, nec desiderari potest. Gron.

Ita per dolosas fallacias interemit, ut circumtulit rumor, eliciendi animulas noxias & præfugia sollicitare larvarum perquam gnarum: dum superesset ille, timens ne proderetur, tractabilis erat & mollior: postremò quòd tamquam subterraneus serpens per humilia reptando, nondum majores funerum excitare poterat causas. Principium autem unde latius se funditabat, emerfit ex negotio tali. ¶ Chilo ex Vicario & conjunx ejus Maxima nomine, questi apud Olybrium ea tempestate Urbi Præfectum, vitamque suam venenis petitam asseverantes impetrarunt, ut hi quos suspectati sunt, illico rapti compingerentur in vincula: ¶ organarius Sericus, & Asbolius palæstrita, & Haruspex Campensis. Verùm negotio tepescente ¶ ob diuturnam morborum asperitatem qua tenebatur Olybrius: ¶ morarum impatientes hi qui rem detulerunt, libello petiverunt oblato, ut examinandum jurgium ¶ Præfecto mandaretur annonæ: idque studio celeritatis concessum est. Accepta igitur nocendi materia Maximinus effudit genuinam ferociam, pectori crudo adfixam: ¶ ut sæpe faciunt amphitheatralis feræ, ¶ distractis tandem soluta posticis. Cùmque multiformiter

8 Al. ob. 9 Al. moræ.

¶ Chilo ex Vicario. J Chilo Vicarius Africae dicitur in lege 4. Cod. Th. de excusat. artif. Gratiano III. & Equitio Coss. sed mendosa est inscriptio, ut innumeris in locis Codicis Th. scribendumque est, *Chiloni Proconsuli Africae*, ut patet ex inscriptione legis 7. Cod. Th. de præd. d. n. v. ¶ *Valef.*

¶ Apud Olybrium ea temp. Urbi Præf. J Prætextato Præfecto Urbi successit Olybrius, qui Præfecturam urbanam inivit Valentiniano II. & Valente II. Coss. ut ex Codice Theod. rectè Onuphrius adnotavit in Fastis: hic annus erat xviii. ab exitu Nepotiani. Quare in principio hujus libri non rectè videtur scribi: *Anno xvi. & eo diutius post Nepotiani exitum, se viens per urbem æternam wrebat cuncta Bellona, &c.* Idem.

¶ Organarius Sericus. J Glossar. *Organarius*, *Fistularius*. Item *Organarius*, *Organum*. Juvenal. Satyr. 6. *Organum semper in manibus*. Jul Firmic. Mathes. lib. 111. cap. 14. *Ingeniosos, musicos, vel organarios faciet*. Lindenbr.

¶ Præf. mand. annonæ. J Hieronymus in Chronico ad annum Christi 371. sic adnotat; *Maximinus Præfectus annonæ maleficus ab Imp. investigare jussus, plurimos Romæ Nobilium occidit*. Sed annus perperam assignatur. Eo enim anno 371. quo Gratianus iterum Consul fuit cum Probo, Olybrius Præfecturâ urb. decesserat, & ab exitu Nepotiani annus is quem ponit Hieronymus, est vicissimus primus, quòd a Marcellini nostri epocha longius discedit. Fuit igitur Maximinus Præf. annonæ anno Dom. 368. Valentiniano II. & Valente II. Coss. ut colligo ex Codice Th. de annonis civicis, ubi Maximinus dicitur perinde ac à D. Hieronymo & Rufino. ¶ *Valef.*

¶ Ut sæpe faciunt amphitheatr. feræ. J Feræ illæ quæ ad voluptates pop. Rom. ex omni orbe terrarum con-

quirebantur, sæpe ex caveis elapsæ, in media civitate horrendas strages edebant, ut testatur Tertullianus in lib. ad Martyras: *Quoties feræ & in silvis suis, & in mediis civitatibus elapsæ caveis, homines devoraverunt*. Libanius quoque in Encomio Dianæ quod est in tomo 1, postquam Dianæ id munus ac beneficium esse dixit, quòd feræ se in silvis continent, nec in urbes & villas incurunt ut homines lacerent, subdit: *Quis enim carum impetum ferre posset, quandoquidem si forte quedam ex illis bestis, que in variis diu macerate sunt, elapsa è caveis per civitatem discurrere cepit, solo adpectu terrorem injicit: continuo sibi quisque perfugium querit, janua clauditur, &c.* *Ἐποὺ γὰρ ἡ δὴ τῆς αὐτῆς δὴ τῆς ἐν τοῖς ἰσχυροῖς τῆς ἀποπέφυκται τῆς ἐκείνης δὴ τῆς ἐν τῶνδε, ἐξίμωται μὲν τῆς ἐκείνης, &c.* ¶ Quibus addè hæc Plinii in libri 36. capite 5. de Praxitele quodam sculprore: *Accidit ei, cùm in Navalibus ubi feræ Africane erant, per caveam intuens leonem celaret, ut ex alia cavea panthera erumperet, non levi periculo diligentissimi artificis*. Adjungenda sunt & verba Chryostomi ex Homilia xxix in Marthæum sub finem: *καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτῆς τῆς πόλεως ἐποπέφυκται: & in Homilia lx ubi hujusmodi vivaria, ubi bestia caveis inclusa servabatur, remota fuisse dicit à Curia, & à Prætorio ac Palatio, ne fortè bestiis erumpentibus periculum his in locis cuiquam crearetur. Cujus rei illustre habes exemplum in libro 16. Historiæ Mithellæ ad annum 23. Justiniani Aug. *Menise Martii exsiluit elephants in stabulo nollu, & interfecit multos, alios verò debilitavit.* ¶ Idem.*

¶ Distractis tand. soluta posticis. J Posticæ sunt portæ amphitheatri, per quas feræ intromittebantur in arenam. Nam eùm de amphitheatralibus feris loquatur hse Marcellinus, aliæ posticæ intelligi nequeunt. ¶ De his posticis fit mentio in Actis Martyrii Tarachi, Probi, & Andronici: *Præses confusus & irâ excandescens, manda-*

mitter quasi in proludiv negotium spectaretur, & quidam fulcatis lateribus nominassent, nobiles aliquos, tamquam ufos artificibus laudendi per clientes, aliosque humiles ¹ notos reos & indices: ² supra plantam (ut dicitur) evagatus tartareus cognitor, relatione maligna docuit Principem, nonnisi suppliciiis acrioribus perniciofa facinora scrutari posse vel vindicari quæ Romæ perpetrare complures. His ille cognitis efferatus, ut erat vitiorum inimicus acer magis quàm severus, ³ uno proloquio in hujusmodi causas, quas ⁴ arroganter proposito Majestatis imminutæ miscebat, omnes quos juris prisca justitia ⁵ divorumque arbitria ⁶ quæstionibus exemere cruentis, si postulasset negotium, statuit tormentis affligi. Utque congeminata potestas erectaque sublatius altiores confarcinaret ærumnas, Maximino Romæ agere disposito pro Præfectis, sociavit ⁷ ad hæc cognoscenda quæ in multorum pericula struebantur, Leontem Notarium, postea Officiorum Magistrum, ⁸ bustuarium quemdam latronem Pannonium, efflantem ferino rictu crudelitatem, etiam ipsum nihilominus humani sanguinis avidissimum. Auxit obstinatum Maximini ingenium

1 Al. notans. 2 Ms. ad hos.

suus leenam provocare: quæ magno rugitu posticam aggreditur, & transit. Clamat populus timens magna voce: Aperiatur: & sic postica destructa est. Ita quidem edidit Rosweidus. Sed in Ms. codice ita scriptum inveni: Quæ provocata, cum magno rugitu posticam confregit: ut omnis populus cum timore clamaret; Aperiatur leenæ. * Valef.

y Supra plantam ut dicitur evagatus.] Proverbialis locutus est, quæ unde initium fumpferit, docet Valerius Max. in lib. 8. cap. 13. Mirifice, ait, & ille artifex, qui in opere suo moneri se à suture de crepida & ansulis passus, de crure etiam disputare incipientem supra plantam ascendere vetuit. [Hoc Apellis pictoris verbum, Ne supra crepidam sutor judicaret, in proverbium venit: ut ait Plinius in lib. 35. cap. 10.] Similis jocus Stratonici citharædi refertur ab Athenæo, qui futuri cuidam secum de Musica disputanti, minime audiendum cum esse dixit, quippe qui supra plantam ascenderet: & ἀπορίχεν ἀνωτ' ἔην, ὅτι ἀνώτερον τῆ σπυροῦ λέγει. Hoc autem adagio utitur Epictetus in Enchiridio cap. 61. ὑπὲρ πόδα ῥαφίης: & Lucianus in Dialogo pro imaginibus: ταῦτά σοι ἐκμαστὸς ἰδεῖν ἐπιτίθησιν ἢ πόδα. Quamquam eo loci proverbium ductum videtur ex calceis tragicorum, qui a storis pedem longè superabant: quod indicat ipse Lucianus in ejusdem Dialogi principio: μηδὲ ῥαφίη ἢ πόδα ἔσω τὸ ῥαβδονύμα, & eo sensu dixit Horatius:

Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est. Idem.

z Vno proloquio.] Lib. xxix. Sub uno proloquio cunctos juber occidi. Proloquium, & πρῶτος. Rufinus 2. Antiq. cap. 9. Secundam Dei proloquium. Josephus: καὶ τὸ τὸ θεῶν ἀεθίρην. Lindenbr.

a Arroganti proposito.] In Ms. Regio legitur arrogat:

in Editione Augustana [& in Ms. Colb.] arrogat. scribe, quas arroganter propos. &c. * Tamen ita loquitur libri 18. initio. * Valef.

b Divorumque arbitria.] Id est, Imperialia constituta * Vel certè eodem sensu dictum, ut cæleste arbitrium. in L. 2. C. Theod. de Fid. Cathol. Cælestes verò & Divos se Imperatores appellasse protritum est. * Sic divale præceptum, L. 6. C. Theod. de domest. & proteçt. Divalia statuta, L. 5. C. Theod. de numer. actuar. Divalis sanctio, Novell. Theod. xix. Lindenbr.

c Quæstionibus exemere cruentis.] Excepta tormentis sunt corpora honoribus præditorum, præter illa videlicet crimina, quæ Legibus demonstrantur, id est, malefici & majestatis læsæ. L. 7. C. de malef. L. 11. C. Theod. de quæstionib. cujus pars relata est in Cod. Justin. L. 16. Tit. eod. De Honoratorum privilegio hic extat locus Aur. Prudentii in Romano Martyr.

*Incensus his Asclepiades, jusserat
Eviscerandum corpus equileo eminus
Pendere, & unctis vinculisque crescere. (* is. unguis-
isque *)*

*Apparitores sed furenti suggerunt
Illum vetustâ nobilem prosapia,
Meritisque multis esse primum civium.*

*Sub t amoreri noxialem stipitem,
Plebeia clarum pœna ne damnet virum. Idem.*

d Bustuarium quemdam latronem.] Bustuarium quidem gladiator quis sit, ex Cicerone in Pisonem, & ex Servio Grammatico didici: qui scilicet in nobilium virorum funere dimicabat. Sed bustuarium latro is est, qui à Græcis τυμπαρῖος dicitur, id est sepulcrorum effossor; quos Latini vespillones uno verbo appellant, ut in lege 31. D. de eversionibus, & in lege 71. D. de solutionibus, & Antidamus Heracleopolites apud Fulgentium Plancia-dem de verbis antiquis. Postremò in Glossis veteribus,

ad lædendum adventus collegæ similis, & litterarum cum ampla dignitate dulcedo. Ideoque pedes huc & illuc exultando contorquens, saltare non incedere videbatur, dum studebat inter altaria celsius gradientes, ut quidam memorant, imitari Brachmanas. Jamque lituis cladum concrepantibus internarum, rerum atrocitate torpentibus cunctis, præter multa cruda & immitia, quorum nec diversitas comprehendi nec numerus potest, mors Marini causarum defensoris emnuit: quem ut ausum Hispaniæ cujusdam artibus pravis adfectasse conjugium, transeunter indiciorum fide discussa, supplicio letali damnavit. Et quoniam existimo forsitan aliquos hæc læturos, exquisitè scrutando notare, strepentes id actum esse prius, non illud, aut ea quæ viderint prætermissa: hætenus faciendum est satis, quòd non omnia narratu sunt digna, quæ per squalidas transfere personas: nec si fieri fuisset necesse, instructiones vel ex ipsiis tabulariis suppetere publicis, tot calentibus malis, & novo furore sine retinaculis imis summa miscente: cum justitium esse quod timebatur, non iudicium aperte constaret. Tunc Cethegus Senator adulterii reus delatus, cervice perit abscissa, & Alypius nobilis adulescens, ob levem relegatus erro-

νοῦλα ἄλλοι, sepulchri violator, & violator. Val. f. e. Litterarum cum amp. dign. dulcedo.] Litteræ sunt codicilli Vicarie Præfecturæ, quos Valentinianus Maximino Præfecto Annone miserat. Hos μακίδες Græci vocant: sic enim Themistius in Orat. 17. v. ἡ ἀποκαραυῖ ἡ βίβλος ἀγροῦ, &c. ἂν δὲ τὴν ἀγροῦ τιμωρὰ ἵσταται ἡ βίβλος τὴν ἀποκαραυῖ ἡ βίβλος ἀγροῦ. καὶ τὸν ἐξουχιστὰν τὴν ἀποκαραυῖ, ἡ δὲ βίβλος τὴν ἀποκαραυῖν μακίδες, &c. Non jam amplius magistratum mercatus proponitur: sed justitie, ac prudentie pristinus honor redit: & si quis his dotibus præditus reperitur, novi operis erit ut codicillos emendicet. Glossæ veteres, μακίδες, codicillus. Idem in Orat. 4. στυμμάτους δὲ τους vocat codicillos auratos: Isidorus Pelusiota in Epist. 5. libri 2. δὲ τους ἢ δὲ δάκτυλον vocat, id est codicillos eburneos. At Libanius ζευματὰ appellat in Orat. Consulari ad Julianum: κὶ γὰρ ἔτι ἀπὸ τῶν εἰ τὰ μὲν ζευματὰ τῶν ἀποκαραυῖν ἵσταται, &c. Absurdum enim videtur, si cum codicillis ipse manu sua vadat: qui provinciis restituti sunt. &c. Et in Epistola 767 ad Tatanum Præfectum Præt. ubi docet moris fuisse, ut Præfecti Præt. Imperatoribus insinuarent eos, qui provincias restituri erant, Imperatores verò ipsi codicillos darent: ἑκατότοις μὲν γὰρ τὸ δαυδὸν τὸ ζευματὰν: σὲ δὲ βὶν κατὰ τὸν ἀπὸν δὲ δάκτυλον. Cum codicillis autem mittebantur insignia: unde insignia pro codicillis sumuntur in lib. 25. pag. 302 & apud Themistium in Orat. 16. initio, & in Zosimi lib. 4. & in Scholiis in Gregorii Philipp. 1. τὰ τῶν ἀρχῶν σύμβολα pro codicillis usurpantur. * Chrysostomus in Homilia 11. de verbis Eliax: καὶ ἄλλοι γὰρ εἰ βλάττῃ τῆς ἐκείνου ἐπὶ τῶν ἀποκαραυῖν ἐπὶ δὲ δαυδὸν, &c. Ex quo loco discimus, symbola magistratum nihil aliud fuisse quam Imperatoris codicillos sed eos diversos fuisse pro diversitate magistratum

Nam codicilli quidem delatæ Præfecturæ erant aureis; reliquorum verò magistratum eburnei. ut supra vidimus ex Isidoro Pelusioti. * Idem. f. Inter altaria celsius gradientes Brachmanas.] Philostratus in lib. 2. de vita Apollonicop. 4. ait Brachmanas duobus interdum cubitis supra terram elatos celsius gradientes, idque non præstigiarium aut ludicre ostentationis causâ, sed ut Solis cui devoti sunt, cursum eâ ratione imitentur: μίμνησκοντες τὰς δὲ ἰδέαν τῆς Βερυμῆδος πῶν καὶ τῆς γῆς ἐπιπέδου, οὗ θανματῶντος ἴκται, ἀλλ' ἔτι τὸ εἰς τὴν ἀποκαραυῖν τῆς δὲ δαυδὸν, ἢς ἀποκαραυῖ τῶν δὲ ἀποκαραυῖν. Brachmanas autem Solis cultus mancipatos fuisse, docet Hierocles apud Stephanum Byzantium, & generaliter gens Indorum omnis Solem colit. Mand enim è læsto surgentes India orientem: Solem conversi, filtratione quadam Deum salutant, Solis cursum & choram imitantes: idemque faciunt vesperi eum cubitumeunt, ut refert Lucianus de saltatione. Idem. g. Hispaniæ cujusdam artibus pravis adfectasse conjugium] Dehis, qui magico susurramine pudicos ad libidinem animos deducunt, exstat L. 4. C. de malef. & math. Lindenbr. h. Cethegus Senator adulterii reus delatus cervice perit abscissa] Constantini Imp. ad Evagrium Constitutio: Sacri legos nuptiarum corruptores gladio puniri jubet. L. 30. C. ad L. Jul. de adulter. Cuius Legis plenior explicatio jam à multis tradita est. Idem. * Alypius nob. adulescens ob levem relegatus errorum.] Hic videtur esse frater Q. Hermoden ani Olybrii, de quo duæ sunt inscriptiones à Baronio relatæ ad annum Christi 395. FALTONIUS ALYPIUS. V. C. PRÆF. URB. dicitur sub Theodosio Aug. * Val. f.

rem, aliique humiles publica morte oppetiverunt: in quorum miseriis velut suis quisque discriminis cernens imaginem, tortorem & vincula sonniabat & diverforia tenebrarum. Eodem tempore etiam ^k Hymetii præclaræ indolis viri negotium est actitatum: cujus hunc fuisse novimus textum. ^l Cùm Africam Proconsule regeret, Carthaginensibus victus inopiâ jam lassatis, ^m ex horreis Romano populo destinatis frumentum dedit: paulloque postea cùm provenisset fetgetum copia, integrè sine ulla restituit mora. Verùm quoniam ⁿ denis modis singulis solidis indigentibus venundatis, emerat ipse tricenos, ^o ^p interpretii

3 Al. integrum comp.

^k *Hymetii.*] Videtur is esse, qui vicarius Urbis fuerat Mamertino & Nevitta Coll. ad quem exstat lex 29 Cod. Th. de appellacionibus. Erat autem frater Toxotii, patruus Eustochii virginis: ut colligitur ex Epistola D. Hieronymi ad Læram de institutione filie. Memoratur etiam à S. Basilio in Ep. 330. quidam ejusdem nominis *ἐπίσκοπος*. Valcf.

^l *Cum Africam Proconsul regeret*] Ita nuper dederunt Parisenses ex imperio Hadriani, non Henrici, non Lindbrogii, non aliorum superiore ætate, qui *proconsule* habent, ut citat quoque Jac. Gothofredus ad librum XIII. Cod. Theod. tit. 5. de Naviculariis. Non potuit esse dubium, quos sequeretur. Gron.

^m *Ex horreis Rom. populo destinatis.*] Olim Ægyptiæ & Africanæ menses populorum Rom. pascebant. Ac de Ægypto quidem id testatur Statius in Silvis, & Plinius in Panegyrico: de Africa autem præter ceteros Claudianus de bello Gildonico, ubi Romani se loquentem inducit:

*Tot mihi pro meritis Libyam Nilumque dedere,
Ut dominam plebem, bellatoremque Senatam
Classibus æstivis alerent.*

Sed postquam Constantinus Imperium Rom. divisit, & urbem nominis sui æmulam Romæ condidit; Ægyptus quidem Orientali Imperio cecit, ad plebem Constantinop. alendam: Africa verò Romano populo relicta est, ut ibidem Claudianus notat: cui subscribit Eunapius in Ædesivita, & Descriptio veteris orbis à Jac. Gothofredo edita. Hinc in Oriente quidem erat Præfectus annonæ Alexandrinæ sub dispositione Præfecti Præt. Orientis: cujus mentio fit in lege 3. Cod. Th. de Susceporibus. At in Occidente erat Præfectus annonæ Africanæ sub dispositione Præfecti Præt. Italiæ & Africanæ: ut docet Notitia Imperii Romani. Ille Alexandrinæ; hic Carthagine residebat, & officium habebat: ut patet ex lege 13. Cod. Th. de annona & tributis, lege 8. de executionibus, lege 12. de Naviculariis. * Prudentius in libro 2. contra Symmachum, Siciliam & Sardiniam quotannis Romanos alere missa classe consuevisse scribit. * *Valcf.*

ⁿ *Denis modis singulis solidis venundatis.*] Sic Julianus Antiochenensis in illa annonæ penuria cùm denos modios singulis aureis seu solidis venderet; ipse ex fiscali tritico quinos denos modios unico solidò vendidit, ut ipse dicit in Misopogone. Apparet igitur caritatem annonæ fuisse non mediocrem, cùm modii Romani

decem solido veniant. Postea Valentinianus legem tulit, ut modii duodecim non floris solido venundarentur, si Suidæ credendum est. Is enim in v. *Μαρα* sic scribit: *ἑπομοδίωντων Οὐρανίου τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ μισθὸς δάδρα τὸ νόμισμα πένδεις ἀντίκεινται*. Idem.

^o *Interpretii comparationem ad Princip. ararium misit* J *Valg. Integrum comp.* Sic nempe corruperant locum hunc, qui vocem, quam nunc Ammiano ex Mf. Flor. restitutum, non intellexerunt. Vetus Gloss. interpretatur, *Interpretium, πρεβιδιον*. Quo sensu Cassiodorus Var. lib. II. Epist. xxvi. *Magnificentiam tuam, negotiatorum Apuliae sive Calabriae supplicatione permoti, diximus instruendam, ut ob firmamenta que per supra dictos negotiatores publico comparantur, non iterum ab istis interpreti nomine solidorum quantitas exigatur*. Novellæ Valentin. xv. *Centum millia equi ponderis portionem de interpretis juxta priora constituta præbeant*. Artemius Episc. ad numerarios fisci Barcinonens. in Collectio. Concil. Hispan. pag. 250. *Pro inevitabilibus damnis, vel interpretis preciorum, Siliquas* IV. Ita *interpretium* in veteri Legi Æxon. Tit. xiv. Lindubr.

^p *Interpretii comparationem* J Cùm Hymetius denos modios singulis solidis vendidisset, sequente anno ex illa pecunia quam ex frumenti publici venditione collegerat, triticum emit: & cùm ubertas segetum provenisset, qui priore anno decem modios solido vendiderat, triginta modios uno aureo comparavit. Ac horreis quidem populi Romani totidem modios quot ante messem inde abstraxerat, & fideliter restituit: interpretium autem (quod erat xx. modii in solidum) ad Principis ararium misit. Interpretium rectè in Glossis *πρεβιδιον* explicatur: sed *τιμωρα* suppleri debet. Interpretium enim dici non potest nisi habita ratione ad alterum pretium. Atque ut breviter definiam, interpretium est lucrum inter emptum ac venditum. Ut si quod pretio unius aurei emptum est, illud postea duobus aureis vendidero, interpretium erit unus aureus: aut quemadmodum in hac specie, si cùm modios x. solido uno vendiderim, postea uno solido triginta modios comparavero, interpretii lucrum erunt duo trientes unius solidi, seu xx. modii. Propriè tamen interpretium nihil aliud significat quàm duorum temporum pretium, vel duplex pretium: & tam pro damno quam lucro accipi potest. Sic Artemius Episcopus pro dispendio sumit in eo loco quem Lindbrogius adduxit. Nempe interdum accidit, ut quod certo pretio emeris, postea minoris vendere cogaris: & tunc inter-

compendium ⁹ ad Principis ærarium misit. Ideoque Valentinianus per nundinationem suspicatum parum quam oportuerat missum, cum bonorum parte multavit. Ad cuius cladem exaggerandam id quoque iisdem diebus acciderat non minus exitiale. Amantius Haruspex ea tempestate præ ceteris notus, ⁴ occultiore indicio proditus, quod ob prava quædam implenda, ad sacrificandum ab eodem esset adscitus Hymetio, inductusque in iudicium, quamquam incurvus sub eculeo staret, pertinaci negabat instantia. Quo infitiantē, secretioribus chartis ab eius domo prolatis, ¹ commonitorium repertum est manu ⁵ scriptum Hymetii, petentis ⁶ ut obsecrata ritu sacrorum sollempnium numina erga se Imperatores ⁶ delerent: cuius ⁷ extrema parte quædam inveciva ⁷ legebantur in Principem, ut & ⁸ avarum & truculentum. Hæc Valentinianus relatione iudicium doctus, asperius interpretantium facta, vigore nimio in negotium iussit inquiri. ^v Et quia ^x Frontinus Consiliarius antedicti, minister fuisse conceptæ precatōnis arguebatur, concisus virgis atque confessus, able-

⁴ Ms. occultiores. ⁵ Ms. inscriptum. ⁶ Ms. delerent. ⁷ Ms. legebantur. ⁸ Ms. avarum.

^f Ut obsecrata ritu sacrorum sol. numina Imp. delerent.]

Sic primus edidit Gelenius. At in Augustana Editione locus legitur hoc modo: *Ut obsecratores sacrorum sol. numina erga se Imp. delerent.* Neque aliter in Regio codice, nisi quod in eo sic habetur, *ut obsecrationibus agrorum sol. &c. & superscriptum est ex conjectura delerentur.* [In Ms. Colbert. *ut obsecratoribus agrorum sol. numina, &c.*] Mihi sic scribendum hic locus videbatur: *Ut obsecrato ritu sacrorum sollempnium numine erga se Imperatores (Valentinianum & Gratianum scilicet) delerent: vel sanè, ut obsecrata ritu sacr. sol. numina erga se Imperatores delerent.* Commonitorium enim illud Hymetii nihil aliud erat quam concepta precatō, quam ad Amantium Haruspicem miserat, cum brevi monito eorum quæ in illo sacrificio observari volebat. *Vales*

^t *In extrema parte quædam inveciva legebantur in Principem*] Propter similem in epistola quadam invecivam etiam Felix Diacon. in periculum capitis venit; de quo Optat. Milevit. lib. 1. Lindenbr.

^v *Et quia Frontinus Consiliarius antedicti*] Vulg. libb. *Consularius antedicti.* Quæ perversa scriptura variè viros doctos torlit, variasque partim vero similes, partim absurdissimas emendationes extorsit; quorum interpretationes, ne errores simul repetam, tacere nolo. Solebant autem Præfides provinciarum, Proconsules, vice sacra iudicantes, alique in publicis administrationibus constituti, adscitores habere viros prudentiæ atque eruditione insignes, quorum consiliis in rebus arduis iuvarentur: ut ex Cod. Justin. lib. 1. Tit. 11. *De adscitorib. domest. & cancell.* constat. * Tertull. ad Scapul. cap. 4. *Asper (Præfes) professus inter advocatos adscitores, dolere se incidisse in hanc causam.* * Gregorius Thaumaturg. Episcop. Neocæsar. in Panegy. ad Origin. *Κηδεστὴν μὴ ἀδύρα ἀδύειδε ἰμῶς, ὁ τότε ἀρχὸν ἦν Παλαρτίνου, πάντων παραλάβων ἱεράων ἀνομιᾶ μύθοι, κακῶς μύθου ἴδιον ὁμοκίτου. ἦ καὶ ἐσταθῆ, Σωμπεθῆδιστα καὶ κεντρούστα ἦν τὰ ἴδιον ἀρχεῖον πῶν. Νομῆς γδ τις λῶ, καὶ ἴσθη ἰσθη.* * In Oracione Ciceron. pro Quintio: *C. Aqvi-*

pretium non lucrum, sed dispendium habet. Hinc Marcellinus noster hoc in loco non simpliciter interpretum dixit, sed *interpretum compendium*: incrementa dicuntur in lege 1. Cod. Th. de frumento urbis Const. At Cujacius in lib. 16. Observ. cap. 4. interpretum ait esse pretium pretii, nimis obscure. *Vales*

^q *Ad Principis ærarium.*] Id est ad arcam Præfecturæ Prætorianæ: hic enim titulus annonarius ad arcam Præfectorum pertinebat, qui annonam curabant, ut ad libros superiores adnotatum est. Hinc apud Cassiodorum Epistola 26. lib. 2. quæ est de interpretum annonariarum specierum, ad Præfectum Prætor. missa est. Cave igitur, ne ærarium hic privatum aut sacrum intelligas. *Idem.*

^r *Commonitorium repertum est, manu inscriptum Hymetii*] Intra *Commonitorium cum Augusti litteris tradidit.* Glossarium Cyrilli Episc. *Κομμονιτωριον εστιν το ο εσταθω μὲν οὐκ ἔχειται. L. 10. C. Theod. de curiof. Commonitoriis competentibus atque mandatis instruiti. L. 2. C. Theod. Si cert. pet. Solo commonitorio de suffragio nititur.* * Vid. Epist. Leonis P. P. Cod. Can. pag. 369. in octavo. Hieronymus Epist. ad Celantium: *Quasi ad compendiosum quoddam commonitorium illa tibi Evangelii eligenda sententia est, & superscribenda cordi tuo, quæ ad totius iustitiæ breviarium domini ore profertur.* * Zonar in Concil. Carthag. Can. 101. *ἡ ἕκαστος ἐπιτοπῆρον διδῶσθαι εἰς ὑψιστοῦς αἰ ἱμῶν οὐδὲ ἱερατῶν ἐπίων, ὁ κομμονιτωριον ἀνίσταται. Idem in Synod. Carthag. can. 1. pag. 386. τὸ κομμονιτωριον, ἦ καὶ τὸ ἕκαστος ὑψιστοῦς οὐραχθῆναι καὶ λαλῆθῆναι -- ἡ κομμονιτωριον τῶν ἐπιτοπῶν τῶν πᾶσα. προσδὲ ἡ ἐπιτοπῶν ἡ ἕκαστος ἐπιτοπῶν ἐπιτοπῶν. Commonitorium, seu scriptis mandatis commentarius eorum quæ facta & dicta sunt: vel commonitorium, Papæ mandatum, per quod in scriptis manda: erat, quænam queri deberent.* * Vide Suidam & Nomicum Glossarium in Κομμονιτωριον. Lindenbr.

gatus est in exsilium ad Britannos : Amantius vero damnatus postea rerum capitalium interit. Post hanc gestorum feriem Hymctius ad oppidum ductus Oriculum , audiendus ab Ampelio Urbi Præfecto de Maximino Vicario , confestimque perdendus ut apparebat , datâ sibi copiâ rectius Imperatoris præsidium appellavit , nominisque ejus perfugio tectus , servabatur incolumis. Super hoc Princeps consultus , Senatui negotium dedit. Qui cùm rem libratâ justitiâ comperisset , eumque ad Boas Dalmatiæ locum exterminasset , ægrè Imperatoris iracundiam tulit perciti vehementer , quòd hominem addictum ut ipse proposuerat morti , clementiori sententia didicerat plexum. Ob hæc & hujusmodi multa , quæ cernebantur in paucis , omnibus timeri sunt cœpta. Et ne tot malis dissimulatis paullatimque serpentibus , acervi crescerent ærumnarum , Nobilitatis decreto legati mittuntur : Prætextatus ex Urbi Præfecto , & ex Vicario Venustus , & ex Consulari Minervius , oraturi y ne delictis supplicia sint grandiora , néve Senator quisquam inusitato & illicito more tormentis exponeatur. Qui cùm intromissi in Consistorium hæc referrent , negantem Valentinianum se id statuisse , & calumnias perpeti clamitantem , moderatè z redarguit Quæstor Eupraxius : hæcque libertate a emendatum est crudele præceptum , supergressum omnia diritatis exempla. Circa hos dies Lollianus primæ

lius Gallus Judex L. Lucullum , L. Quintilium , & M. Marcellum , tres Fwisperitos , in consilium adhibuerat. * Sic Paulus & Ulpianus Papiniano , & Sallustio P. R. Phosphorius , Maximinoque P. P. R. Simplicius , Romano Comper Africanus Cæcilius , à consiliis fuerunt. Spartianus in Pescenn. Ammianus libb. xxv. & xxviii. Sic ergo hic quoque Hymetio African Proconsule regenti consiliarius fuit Frontinus. Lindenbr.

x Frontinus Consiliarius.] Laudanda est Lindenbrogii conjectura , qui primus hunc locum rectè emendavit , cùm in antiquis Editionibus , adeòque in Mss. omnibus Consularius legeretur. In Mss. quidem Regio Consularius superscriptum est ; sed sine dubio vitiosè. Consiliarius autem sive Assessor , is est qui Magistratui in judicando consilium suggerit , de quibus ad lib. 23. nonnulla adnotavi. Eos Græci κοινοῦ τῶν πόνων appellant , ut præter Gregorii Thaumaturgilocum à Lindenbrogio allatum , docet Libanus in Ep. 376. ad Honoratum : Γαλατῶν ἀρχὴ τῶν Ἐσπερίων , καὶ Κυθρέου κλήσις εἰς κοινοῦ τῶν πόνων. * Gregorius quoque Nazianz. in Epistola 48. ad Asterium , & in Epistola 175. ad Olympium , & Isidorus Pelusiota in lib. 5. Epistola 40. ad Taurum Præf. Præt. * Sed & Priscus Rhetor in Historia , pag. 29. se Consiliarium ab Euphemio Offic. Magistro adscitum esse significat his verbis : ὅτι καὶ Περίσκου τὴν συγγραφεῖα τῶν τῆς ἀρχῆς θεογονιδίων ἐδίδοξάντο κοινοῦν. Consiliorum participes vocat Diocletianus in lege 1. Cod. de Assessoribus. Janus à Costa doctissimus Antecessor Assessorem à Luciano designari existimabat in Apologia de his qui mercenariam operam præstant , his verbis : τὰς δίκας εἰσάγειν , καὶ πῶς τὰξιν αὐτῶν πῶς ἀποδοῦναι ὀφείδονται , καὶ τῶν ἀποδομένων καὶ λεγομένων ἀπάντων

καταμνηστὰς γερῶνται , &c. Sed pace cruditissimi viri dictum sit , non Assessorem , sed Hypomnematorographum se fuisse , his & sequentibus verbis significat Lucianus. Sic enim dicebantur Alexandriæ Actuarii seu Memoriales qui acta conscribebant , lege ult. Cod. Th. de Decurionibus : quod integer locus tam apertè demonstrat , ut profus dubitari non possit. Glossæ veteres , ὑπομνηματογράφου , Actuarius , Memorialis. Assessoris autem officium perspicuè designat Marcellus Memorialis in Epistola præfixa Collationi Carth. his verbis : Ac jam pridem in hanc operationem officii mei symbolam dedi , quum à V. Sp. Tribuno & Not. Marcellino curarum adscitus in partem non tam merito meo quàm dignatione consentis , communicarè cum judice librando disceptationis laborem. Valef.

y Ne delictis supplicia sint graviora] Quinimmo leviores culpis poenas esse præstat , καὶ τὰς ἡμιμέρας ἐν ἀπύλῳ ποιεῖται καὶ ἡμάρτανόμβων. Isocrates ad Nicoclem. Isai quoque scitum elegans est : καὶ τὰς νόμους μὴ τίσσεσθαι θεοδράς , σφαστέρως δὲ κολάζειν , ἢ ὡς ἐλευθὸν κτελέσκει. Ut Capitolinus de M. Antonino Imp. scribit : Erat mos istius Antonino , ut omnia crimina minore supplicio , quàm legibus plecti solent , puniret. Lindenbr.

z Redarguit Quæstor Eupraxius.] Qui scilicet illud rescriptum jussu Valentiniani dictaverat. Quæstoris enim munus erat leges dictare , ut supra monuimus. Valef.

a Emendatum est crudele ceptum.] Cum in Regio codice [& Colbert.] * ac Tolos. * receptum reperissem , non dubitavi quin emendandum esset crudele præceptum. Est autem crudele præceptum illud , quod refertur supra pag. 555. Constitutio verò ipsa , quâ id crudele rescriptum emendatum est , existat in Cod. Theod. de qua-

lanuginis adulescens, Lampadii filius ex Praefecto, exploratius causam Maximino spectante, convictus codicem noxiarum artium ^b nondum per aetatem firmato consilio descripsisse, exsulque mittendus ut sperabatur, patris impulsu provocavit ad Principem: & ^c iussus ad ejus Comitatum duci, de fumo (ut aiunt) in flammam; traditus Phalangio Baticae Consulari, cecidit ⁹ funesti carnificis manu. Super his etiam ^d Tarracius Bassus postea Urbi Praefectus, & frater ejus Camenius, & Marcianus quidam, & Eufaphius, omnes Clarissimi, accessit in crimen, quod ejusdem ¹ conscii veneficii aurigam fovere dicebantur Auchenium: documentis etiam tum ambiguis, suffragante absoluti sunt Victorino, ut dispersus prodidit rumor, qui erat amicus Maximino junctissimus. Nec minus feminae quoque calamitatum participes fuere similia. Nam ex hoc quoque sexu peremptae sunt originis altae complures, adulteriorum flagitiis obnoxiae vel stuprorum. Inter quas notiores fuere Claritas & Flaviana: ^e quarum altera cum duceretur ad mortem, indumento quo vestita erat abrepto, ne velamen quidem secreto membrorum sufficiens retinere permiffa est. Ideoque carnifex nefas admisisse convictus immane, vivus exultus est. Paphius quinetiam & Cornelius Senatores, ambo venenorum artibus pravis se polluisse ² confessi, eodem pronuntiante Maximino sunt interfecti. Pari sorte etiam Procurator monetae extinctus est. Sericum enim & Asbolium supradictos, quoniam cum hortaretur passim nominare quos vellent, adjecta religione firmarat, nullum igni vel ferro se puniri iussurum, ^f plumbi validis ictibus

⁹ Ms. funesti. ¹ Ms. conscis veneficis. ² Ms. confessi.

ficibus ad Olybrium Praef. Urbi, Valentiniano Nob. P. & Victore Coss. *Nullus omnino ob fiducias preferendas, inconsultis ac noscentibus nobis, vel militie auctoramento, vel generis aut dignitatis defensione nudetur: excepta tamen in aetatis causa, in qua sola omnibus aequa conditio est.* Quibus conferenda sunt verba Marcellini nostri in sine lib. 19. *Neque enim abnuimus salutem legitimi Principis studio in urri a. ber. curatorem, cuius redimendae causa validius, ubi majestas pulsata defenditur, a questionibus vel crucentis nullam Corn. l. ges. eximere fortunam.* Chryllostomus in Homilia 13. ad populum Antiochenum: *ὅσα γὰρ δὴ ἡμεῖς ἰστούμεν, ἀξιοποιοῦν ἄξιον ἐστίν. Ὅτι ἄνθρωπος ἐστὶν ἡμεῖς ἰστούμεν, ἀξιοποιοῦν ἄξιον ἐστίν.* Ubi crimen est lese majestatis, dignitas neminem t. git. Idem.

^b *Nondum per aetatem firmato consilio.*] Hujusmodi adolecentium errata paternâ potius potestare castiganda sunt, quam judicis severitate. Itaque Lolliani mors eo atrocior omnibus visae est, quod nobilis adulescens per aetatis imprudentiam lapsus, leve delictum capite expaverat. Atque hic miserabilis casus Lolliani occasionem forte dedit Confratri Valentiniani de emendatione propriorum: quae in Codice utroque exstat etiamnum. C. l. l.

^c *Ad ejus Comitatum duci.*] Exstat lex Valentiniani ad Anepulum Praefectum Urbi, in Codice Theo-

dosiano, de maleficis & mathematicis, quae ad hoc negotium pertinet. * Idem.

^d *Tarracius Bassus postea urbi Praef.*] Hic est, ut existimo, Anthemius Bassus Praef. Urbi, praedecessor Q. Aurelii Symmachi, ut ipse Symmachus dicit in lib. 10. Epist. 23. & 29. In Epist. 47. Anicius Bassus dicitur ^e De eo exstat vetus inscriptio Romae ad viam Nomentanam, quam abs se vitam mihi communicavit Marquardus Gudius: ANICIO. AUCHENIO. BASSO. V. C. QUAESTORI. CANDIDATO. UNO. EODEMQUE. TEMPORE. PRAETORI. TUTELARI. PROCONSULI. CAMPANIAE. PRAEFECTO. URBI. TRINI. MAGISTRATUS. INSIGNIA. FACUNDIAE. ET. NATALIUM. SPECIOSA. LUCE. VIRTUTIS. ORNANTI. CLARITATEM. GENERIS. PATERNIS. AVITISQUE. PASTORUM. PAGINIS. CELEBRATAM. &c. Idem.

^e *Quarum altera*] Prior Valensiana & Lindenbrogiana quorum: eam generis mutationem suspectam sibi scripsit alibi pater, aequae ac in] 10 de Oblig. & Adion. obligationes eorum. ut & l. 16. §. 4. de Fidejuss. & mand. vicom.

^f *Plumbi validis ictibus interemit*] Plumbo puniri, vel plumbatis cedi, Acri ad Horatii Oden. 35. Lindenbr.

interemit.

interemit. Et post hæc flammis Campensem haruspicem dedit, in negotio ejus nullo sacramento constrictus. Opportunum est, ut arbitror, explanare nunc causam, quæ ad exitium præcipitem Aginatium impulit, jam inde à priscis majoribus nobilem, ut locuta est pertinacior fama: nec enim super hoc ulla documentorum rata est fides. Anhelans flatu superbo Maximinus etiamtum Præfectus annonæ, nactusque audaciæ incitamenta non levia, tendebat ad usque Probi contemptum, viri Summatum omnium maximi, juræque Præfecturæ Prætorianæ regentis provincias. Quod s Aginatus indignissimè ferens, dolensque in examinandis causis Maximinum ab Olybrio sibi prælatum, cum esset ipse Vicarius Romæ: familiari sermone docuit Probum occultè, facilè vanum hominem recalcitrantem sublimibus meritis posse opprimi, si ille id fieri censuisset. Has litteras, ut quidam asseverabant, Probus ad Maximinum, eruditior jam in sceleribus commendatumque Principi pertimescens, nullo conscio præter bajulum misit. Hisque recitatis ita homo ferus exarsit, ut machinas omnes in Aginatium deinde commoveret: velut serpens vulnere noti cujusdam adtritrus. Accessit his alia potior insidiarum materia, quæ eundem Aginatium obruit. Victorinum enim defunctum insimulabat, ut Maximini actus, dum supererat, venditantes: cujus ex testamento legata ipse sumperat non aspernanda: parique petulantia Anepsix quoque ejus uxori lites minabatur & jurgia. Quæ hæc metuens, ut Maximini etiam muniretur auxilio, finxit maritum in voluntate quam condiderat nuper, argenti tria millia pondo eidem reliquisse. Qui aviditate nimia flagrans, (nec enim hoc quoque vitio caruit) petit hereditatis medietatem. Verùm etiam hoc ut parum sufficienti nequam contentus, aliud commentus est ut arbitratur honestum & tutum: & ne amitteret ansam sibi oblatam lucrandi uberis patrimonii, Victorini privignam Anepsix filiam petit filio conjugem: idque assentiente muliere promptè firmatum est. Per hæc & alia simili mærore deflenda, quæ decolorabant speciem Urbis æternæ, grassabatur per strages multiplices fortunarum homo cum gemitu nominandus, ultra forenses terminos semet extentans. Namque & resticulam de fenestra 3 Prætorii quadam remotà dicitur semper habuisse suspensam, 4i cujus summitas 5 k quædam velut clausa colligaret, nullis qui-

3 Ms. Prætoris. 4 Ms. ejus. 5 Ms. quædam velut damusam colligaret.

g Aginatus.] Hic Consularis Byzacenæ provincie fuerat Juliano Aug. IV. & Sallustio Coss. ut docet lex 1. Cod. Th. de conlatione donat. poss. * Ad hunc eundem Aginatium Vicarium urbis Romæ exstat rescriptum Valentiniani Aug. quod Baronius refert anno Christi 369. ex quo apparet civem Rom. fuisse. * Valef.

[h Ne amitteret ansam s. o. lucrandi uberis patrimonii.] In codice Colb. legitur, amplam s. o. l. u. patrim. de quo

nomine supra aliqua notavi.] Hadr. Valef.

i Cujus summitas quamdam velut tannusam colligaret] Ms. ejus summitas quædam velut damusam colligaret. Sibyllæ voces hæc quidem sunt, nec quid velint liquet. Lindenbr.

k Quamdam velut tannusam.] Hic locus & Donatum Ponzanum & Lindenbrogium valde exercuit: quem nos ope Regii codicis minimo negotio restitimus. Nam cum in Ms. Regio & Flor. [ac Colb] & in Editione Augustana sic legeretur. Quamdam velut clam usam collig. nullis quidem ind. fulta, sed nocitura inf. multis; ita scribendum

dem indiciis fulta, sed nocitura infontibus multis: & Mucianum Barbarumque Apparitores aliquotiens discretim trudi jubebat, ad fallendum aptissimos. Hi tamquam ejulando casus quibus se simulabant oppressos, judicis exaggerando crudelitatem, remedium nullum aliud reis ad obtinendam vitam superesse eadem replicando sæpe adseverabant, n̄ criminibus magnis petissent nobiles viros: quibus ad sui societatem adnexis, facile eos absolvi posse firmabant. ¹ Ob quæ implacabilitate ultra apposita jam pergente, manus vinclis sunt artata complurium: ortuque nobiles inculti videbantur & anxii. Nec eorum cultu pari quisquam debuit, cum salutantes humum pæne curvatis contingentibus membris, per sæpe clamantem audirent spiritus ferini latronem, nullum se invito reperiri posse infontem. Quæ verba effectui properè juncta terruissent profectò ^m Numæ Pompilii similes & Catonum. Prorsus enim sic agebatur, ut nec in alienis malis quorundam exarscerent lacrimæ: quod in variis & confragosis actibus vitæ plerumque contingit. A jure tamen justitiæque crebrò discedens ferreus cognitor, erat uno quasi præcipuo tolerabilis. Interdum enim exoratus parebat aliquibus, quod propè vitium esse in hoc loco ⁿ legitur apud Tullium: *Nam si implacabiles iracundiæ sunt, summa est acerbitas: sui autem exorabiles, summa levitas: quæ tamen, ut in malis, acerbitati antepōnenda est.* Post hæc prægresso Leone, ^o acceptoque successore, ^p ad Principis Comitatum Maximinus accitus, auctusque Præfecturâ Prætorianâ, nihilo lenior fuit, & jam longius nocens, ut basilisci serpentes. In id tempus aut

esse existimavi: *Cujus summitas quedam velut clausa colligaret, &c.* Quænam porro illa fuerint quæ velut clausa tuniculo colligata erant, divinare non opis nostræ est. Suspiciari tamen datur quædam fuisse *viride ultra*, id est magicis artibus consecrata. *Valef.* An id vocabitur restitueret? Quid ergo? si qui nōdo quodam erunt involuta & colligata, non dicentur clausa, sed velut clausa? Quis potest id intelligere? *Velut*, quasi, tanquam solent tum præponi, quum improprie sumpta verba sequuntur; aut non penitus id significari quis vult, quod significant. Sic *velut clausa* erunt non in totum clausa, sed paululum aperta, & sic adspici poterunt. Ut lib. 25. *Sequuto inde die castra ponuntur velut murali ambitu circumclausa præter unum exitum, eundemque patentem undique, ubi tamen velut non ad clausa, sed vicina respicit.* Ex priorè ratione quomodo clausa dicentur? Ne dicam, quam procul id abeat ab *M. clam usum*. Quid quod & male citat, quum utique in Augustana editione habeatur *quedam*, ut etiam Flor. apud Lindenbrogium, non *quamdam*. Itaque primum hæc contemplant opinabar Græci aliquid latere, quod multiplex hic advocari potest, & quidem Valesiano verius, certe propius. Sed quum considerarem Græca in hoc scriptore Græcè scripta esse, attentius miras literarum & transpositiones & mutationes contemplerer, in hæc tandem lectione acquievit, ut crederem scripsisse, *quæ datur, velut empta, colligaret.* Hoc fascinum videtur

nefarius sed superstitiosus homo creditus ex fenestris suspendisse, ut teste & impune & conniventibus diis hominibusque faviret. *Græc.*

¹ *Ob quæ impia vilitate.* Nihil certius est quàm sic corrigendum esse ut fecimus. Conjecturæ nostræ suffragatur Regius [*& Colb*] codex. in quo scriptum invenimus: *Ob quæ impla vilitate.* *Valef.*

^m *Numæ Pompilii similes & Catonem*] Scribendum videtur, *& Catonum* Idem.

ⁿ *Legitur apud Tullium.*] In Epistola illa parænetica ad Quintum fratrem, quæ est in lib. 1. Epistolarum ad eundem. *Idem.*

^o *Acceptoque successore.*] Urscino scilicet, qui Maximino successit: hæc enim verba ad Maximum referenda sunt. Fuit autem Urscinus Vicarius urbis Romæ, Modesto & Arinthæo Cōff. ut patet ex lege 14. Cod. Th. de censitoribus, quæ ad Urscinum Præfectum annonæ directæ est us quos dixi Cōff. Aut igitur eo anno exeunte Urscinus ex Præf. annonæ Vicarius Urbis est factus, aut certe secutis Cōff. *Idem.*

^p *Ad Principis Comitatum Maxim. accitus.*] Sic mos erat, cum successorem Magistratui alicui dare Imperator volebat, ut cum missis litteris ad Comitatum evocaret: ut docet Symmachus in Epist. 23. lib. x. in qua successorem sibi mitti postulat. *Ament, ait, alii perpetuas potestates. Mihi summus est finis felicitatis, ut*

non multo prius, scopæ florere sunt visæ, quibus Nobilitatis Curia mundabatur: idque portendebat extollendos quosdam despiciatissimæ fortis ad gradus potestatum excelsos. Et quamlibet tempestivum est ad ordinem redire cœptorum, tamen nihil impedituri temporum cursus ^q immorabimur paucis, quæ per iniquitatem curantium Vicariam Præfecturam in Urbe contra quàm oportuerat gesta sunt, quia ad nutum Maximini & voluntatem, iisdem ministris velut Apparitoribus gerebantur. Post hunc venit Ursicinus ad mitiora propensior: qui quoniam cautus esse voluit & civilis, retulerat Esaiam cum aliis, ob commissum adulterium in Rufinam detentis, Marcellum maritum ejus ex Agente in rebus, reum imminutæ majestatis deferre conatis: ideoque ut cunctator contemptus, & ad hæc fortiter exsequenda parum conveniens, è Vicaria potestate discessit. Huic successit ^r Emonensis ^f Simplicius, Maximini Consiliarius ex Grammatico, ^t post administratam nec erectus nec tumidus, sed obliquo adspectu terribilis: qui compositis ad modestiam verbis acerba meditabatur in multos. Et primò Rufinam cum universis auctoribus adulterii commissi vel conscis interfecit, super quibus Ursicinum retulisse prædiximus: alios deinde complures nullo noxiorum discrimine vel insontium. In cruento enim certamine cum Maximino velut antepilano suo contendens, superare eum in succidendis familiarum nobilium nervis studebat: ^v Busirim veterem & Antæum imitatus, & Phalarim, ut taurus ei solus deesse videretur Agrigentinus. His in hunc modum ac talibus actitatis, Hesychia quædam matrona ob intentatum crimen, in domo Apparitoris cui custodienda est tradita, multa pertimescens & sæva, ^x fulcro plumeo vultu contracto incubuit, & animam occluso narium spiramento effudit. Adjunctum est his aliud haud mitius malum. Eumenius enim & Abienus ambo ex cœtu amplissimo, infamati sub Maximino

coram vestrum nomen adveneret, &c. Valef.

^q *Immorabimur paucis.*] In Ms. Regio [& Colb.] & Augustana Editione legitur *immoravimus*: fortasse scripserat Ammianus *memorabimus*. Idem.

^r *Emonensis Simplicius.*] Emona oriundus, quod oppidum est Italiæ, proximum Norico, de cujus conditu fusè loquitur Zosimus in lib. 5. sed fallitur cum inter superiorem Pannoniam ac Noricum eam urbem sitam esse dicit. Emona sine aspiratione dicitur in Itinerario Burdigal. & Feutingerorum, & ab Herodiano in lib. 8. & in veteri Inscriptione. Hic porrò Hemonensis vel Emonensis Simplicius, Vicarius Urbis fuit Gratiano IV. & Equitio Coss. ut patet ex lege 1. de his qui latrones occidit. Ejusdem Simplicii Vicarii mentio fit in rescripto Gratiani ad Aquilinum Vicarium, quod ab Illustr. Card. Baronio publicatum est. *Idem.*

^f *Simplicius, Maximini consiliarius ex grammatico*] Inter professores utriusque Romæ connumerantur Grammatici Græci atque Latini, L. 2. 6. 11. C. de profess. & med. L. unic. C. de stud. liberalib. Qui si ad xx.

annos observatione jugi ac sedulo docendi labore pervenissent, eorum, qui ex vicariis erant, dignitate potiebantur, L. unic. C. Theod. & Justin. De professor. qui in urbe CP. Itaque etiam ex grammatico Simplicius Ursicino, qui è vicaria potestate decesserat, successit. *Lindenbr.*

^t *Post administratam, nec erectus*] Hiulus locus videtur, legendumque; *post administratam provinciam, nec erect.* ut lib. xxxix. *Africanus causarum in urbe defensor adsiduus, post administratam provinciam: ad regendam aliam aspiravit.* Idem.

^v *Busirim veterem & Antæum*] Hyginus fab. xxxi. Fulgentius Mytholog. lib. 11. *Idem.*

^x *Fulcro plumeo vultu contracto incubuit, & animam occl.*] Simile ferè fatum Tiberii. Tacitus Annal. lib. x. *Tiberius injectu multæ vestis exstinguitur.* * Johannes quoque PP. à Vvidonis Tusciæ Marchionis militibus cervicali super osposito suffocatus fuit. Liutprandus lib. 3. cap. 12. * *Idem.*

in Fauſianam feminam non obſcuram, poſt Viſtorini obitum quo iuvante vi-
xere ſecurius, Simplificii adventu perterrefacti, non ſecus volentis magna cum
minis, ad ſecreta receptacula ſe contulerunt. Sed Fauſianâ damnatâ inter reos
recepti vocatiſque edictis, ſemet abſtruliùs amandarunt: quorum Abienus apud
Aneſiam diu deliteſcebat. Sed ut ſolent inſperati caſus adgravare miſera-
biles elades, Apaudulus nomine ſervus Aneſiæ, verberatæ conjugis dolore
percuſus, negotium ad Simplificium detulit nocte progreſſus: miſiſque Appa-
ritores indicatos è latebris abſtraxerunt. Et Abienus quidem exaggerato crimi-
ne ſtupri, quod intuliſſe dicebatur Aneſiæ, morte multatus eſt. Mulier ve-
rò ut continendæ vitæ ſpem firmam dilato poſſet habere ſupplicio, appetitam
ſe nefariis artibus, vim in domo Aginatii perpeſſam aſſeveravit. Hæc ut geſta
ſunt ¹ mugitus ad Principem Simplificius retulit: agensſque ibi Maximinus, in-
ſeſtus ob cauſam quam ſuprà docuimus Aginatio, ſimultate unâ cum poteſtate
in majus accenſa, [oravit] impensè ut reſcriberetur eum occidi: & impetra-
vit facilè malè ſanus incitator & potens. Metuensſque gravioris invidiæ pondus,
ne pronuntiante Simplificio & conſiliario ſuo & amico, periret homo patriciæ
ſtirpis; tenuit apud ſe paullisper Imperiale præceptum, hærens & ambigens
quemnam potiſſimum exſecutorem atrocis rei fidum inveniret & efficacem.
Tandémque ut ² ſolent pares facilè congregari cum paribus, Doryphorianus
quidam repertus eſt Gallus, audax aduſque infaniam: cui hanc operam imple-
re brevi pollicito deferri providit Vicariam, & commonitorium cum Auguſti
litteris tradidit: inſtruens hominem ſævum quidem ſed rudem, qua celeritate
Aginatium ſine ullo deleret obſtaculo, dilatione qualibet inventa forſitan eva-
ſurum. Feſtinavit ut mandatum eſt Doryphorianus magnis itineribus Romam:
& ⁶ inter adminiſtrandi initia magnâ quæritabat induſtriâ, qua vi Senatorem
perſpicui generis interficeret juvantibus ⁷ nullis. Cognitòque eum jam pridem

⁶ *Mf.* & iterandi initia. ⁷ *Mf.* nullis.

¹ *Mugitus ad Principem.* Qui ſibi velit mugitus e-
quidem neſcio. Ac fortasſè emendandus eſt locus hoc
modo: *Hæc ut geſta ſunt, ociùs ad Principem Simplificius re-
tulit.* Sanè in codice Vat. & Regio [æ Colb.] * & Tol.*
ſcriptum eſt *retulit.* Huic autem Simplificii relationi re-
ſcripſit Valentinianus in hunc formam: *Eos qui ſecum a-
lieni criminis reos occulto ſociarunt, par atque ipſos reos
parâ exſpèctet:* ut eſt in lege 1. de his qui larron. vel alios
erim. reos occult. Codice Th. Quod Valentiniani ad Simp-
licium reſcriptum planè mihi videtur Aginatium ipſum
petere. Aginatus enim Abienum & Aneſiam adulterii
reos occultaverat. *Valeſius.* Poterat lenius occurri, ut
ſcripſerit *mugiens*, ut innuat non ſimpliciter ſcripſiſſe, ſed
grandiſſoatu & verbis ad amplificacionem rerum ſelectis
uſum. Sed verum eſt *innuans*, ut cap. ſeq. *per minutias
grandiſſoatando.* Capite v. i. ait *textum continentia rei totius.*
Mox video in poſtrema Pariſienſi verbum continenter

ſequens *oravit* includi lineolis, quod non fecit Henricus
in priore, nec etiam Lindenbrogius in ſua. Sane qui-
dem in Auguſtana non habetur, ut neſciam in hac varie-
tate quid ſequi oporteat. Gron.

² *Solent pares facile congregari cum paribus*] Imp.
Constantinus in Epistoſta ad Episcopos Numid. *Reſſè
proverbio ſignatum eſt, pares cum paribus congregari.* *
Homerus: *ἀεὶ ἀεὶ ἴσους ἀεὶ ἀεὶ ἀεὶ ἴσους.* Vid. Demo-
criti elegantem locum apud Sextum Empir. pag. 133. *
Lindembr.

³ *Inter ſalutandi initia*] Accuſius in Editione ſua
excudit, *inter intrandi initia*, parum ſelici conjectura,
ut equidem cenſeo. Nec dubito quin in ſcripto illius ex-
emplari exaratum fuerit peindeac in Regio [æ Col-
bert.] & Vaticano reperi, *interandi initia.* * Scribe ergo
meo periculo, *inter adminiſtrandi initia.* * Valeſius.
Nihilne potuit inmanius aut periculofius? ſimilitudo li-
terarum erat attendenda, unde origo omittendi, quæ
forſan fuit *inter indagandi* vel *rimandi* (quod totidem dū-

reperit in villa propria ^b custodiri, ipse tamquam caput fontium pariterque Anepsiam ^c horrore medio tenebrarum audire disposuit, quo tempore hebetari solent obstrictæ terroribus mentes: ut inter innumera multa ^d e Ajax quoque Homericus docet, optans perire potius luce, quam pati formidinis augmenta nocturnæ. Et quoniam iudex, quin immo prædo nefandus ad id solum quod promisit intentus, cuncta extollebat in majus, iussio Aginatio statui, agmina fecit introire carnificum: catenisque sonantibus triste, mancipia squalore diuturno marcentia in domini caput adusque ultimum lacerabat exitium: ^f quod & in stupri quæstione fieri vetere clementissimæ leges. Denique cum jam contigua morti tormenta ancillæ voces expressissent obliquas, indicii fide parum plenè discussa, Aginatus ad supplicium duci pronuntiatus abruptè, nec audi-

ebus vides in Accursiano esse) *initia. Gron.*

^b *Vultu droiple tamquam.]* Quanto rectius Accursius hunc locum ediderat? Sic enim excudi iussit: *Cognitioque cum jam pridem reperit in villa propria custodiri, ipse tamquam caputa fontium perque Anepsiam horrorem & tenebrarum, &c.* Ex quibus iniquatissimæ scripturæ vestigiis veram, ni fallor, huius loci emendationem assecutus sum. *Vales.*

^c *Horrore medio tenebr.*] Auctorem huius emendationis habui Marcellinum ipsum, qui ita locutus est non semel: exempli gratiâ in lib. 25, cap. 3. & in libro 21. initio. Ceterum tristis ac supra modum severi iudicis est, horrore medio noctis de capite hominum iudicare. Itaque eorum iudicium humanitas laudabatur, qui non nisi à primo diluculo criminalibus causis vacabant. Et Libanius in Orat. ad Hellebichum Magistrum militum, qui in causa seditionis Antiochenæ cum Cæsario Trib. & Notario iudex federat, id inter ceteras ejus laudes numerat: *χερίστου ὡς κενταύρα μὴτε ἐν μέσῳ νύκτι, μὴτε ἐν πρώτοις ἀλακτρούτων ἀδιδῶς ἠκεν ὅτι καὶ θρόνον αὐτοῦ τε ἐν αὐτοῖς τῶν κριτῶν ἐχόντων εἰς ἐκπλαγῆν ἀσφαλῆς.* Id est: *Hoc primum nobis gratificatur, quod non medio noctis horrore, aut sub primo gallicinium tribunal ingressus est, eo quod hæc tempora terrorem animis injicere soleant.* * Adde Senecam in libro 111. de Ira, ubi adversus crudelitatem Caligulæ, qui tres Senatores ad lucernam decollaverat, his verbis invehitur: *Quid tam inauditum quam nocturnum supplicium? Cum latrocinium tenebris abscondi soleat, animadversiones que notiores sunt, plus ad exemplum emendationemque proficiunt.* Mentio fit nocturni iudicii in Passione SS. Petri & Marcellini: *Post hæc Commentarienses miserum: ad Artemium Carcerarium, ut nocte præsto esset cum personis, que erant in carcere.* Et infra: *Cum primo pulorum cantu sederet Serenus Vicarius, & juberet audiendas intro mitti personas; ingressus Artemius dixit, &c.* Idem.

^d *Ajax quoque Homericus docet.]* Homerus *Iliad. g. Ζῆ πάτερ, ἀλλὰ σὺ βῆσαι ὡς ἦσθ' ὡς Ἀχαιῶν, Πάριον δ' αἰθέριον, δῖος δ' ἐπέδαυ μάλιστα ἰδέσθαι. Ἐν ᾧ φάει καὶ δεικνύει, ἐπὶ νύκτι ἀδιδῶν ἕτας.* Lindenbr.

^e *Ajax Homericus docet.]* In *Iliadis xvii.* Ceterum nec illud prætereundum est, Ajacem utpote hominem Deo acceptum. voti sui compotem existisse. Nam sub diluculo manus sibi attulit, ut scripsit auctor Aethiopicis apud Scholiastem Pindari Ode 4. *Ἰσθμῖον. ὁ γὰρ τῷ Αἰθιοπίδα γέροντι περὶ τὸ ἔσθρον φησὶ Αἰάντα ἑαυτὸν ἀνείπει.* Vales.

^f *Quod in stupri quæstione fieri vetere cl. leges.]* Olim florente Rep. de servis nulla quæstio erat in dominum, nisi de incestu, ut ait Tullius in Orat. pro Milone. Incestus autem dicitur de eo, qui virginem Vestalem, aut qui sacra pop. Rom. incestavisset. Postea Julius Cæsar & Octavianus cum leges de adulteriis cœcè edidissent, ut in adulterii quæstione servi in caput dominorum torquerentur sanxerunt. Sed in quæstione stupri, servi adversus dominos tormentis interrogari non poterant, ut distinctè ait Papinianus in lege 17. D. de quæstionibus. Proinde miror Lindenbrogium, qui dum Marcellinum nostrum erroris hic arguere nititur, magno ipse obstinuit errore. Neque lex v. eodem tit. ab eo prolata, ejus sententiam confirmat, immo planè destruit. Non enim ait Marcianus in stupro servos adversus dominum torqueri: sed cum stupro incestum adjunctum est, putà si quis viduam cognatam suam, cum qua nuptias contrahere non potest, corruperit: & hoc casu ob incestum adjunctum stupro, quæstio de servis illato, qua aliàs in simplici stupro viduæ aut virginis illato non haberetur. Hic autem de simplici stupro Anepsia viduæ illato agit Marcellinus. Ceterum illud tacendum non puto, solitos esse veteres Rom. ne ex tormentis servorum crimen ipsorum detegeretur, ipsos servos criminis confisos manumittere, antequam iudicium fieri cœpisset. Itaque iudices plerumque jubebant, ut rei qui suspecti erant de incestu, familiam suam in potestate haberent. Exemplum in Minucia Vestali refert Livius in lib. 8. *Idem.*

^g *In stupri quæstione fieri vetere clementissima leges.]* Mirum hoc quidem, & verba legis expressim aliud statuunt, L. 5. ff. de quæstionibus L. 1. C. cod. Atque in solo incestu servorum tormenta cessant, quia & Lex Julia cessat de adulteriis, ut ex Papiniano refert Ulpian. L. 4. ff. de quæstionibus. Sed cum Ammiano facit Tullius in

um, fixis refixisque aliquotiens propè ingentibus stilis, fluctibus erectis
 1 p confundebantur, avulsæque vi gurgitis 2 interrumpabantur. Vicit tamen
 Imperatoris vehementior cura, & morigeri militis labor, mento tenus dum o-
 peraretur sæpe demersi: tandèmq; non sine quorundam discrimine castra præ-
 fidiana 3 4 inquietudine urgentis annis exempta, nunc valida sunt. Ac tali-
 bus lætus exultansque, 5 pro anni & temporis statu dilapsos conducens, Rei-
 publicæ curam habuit, ut officio Principis congruebat. Ratiusque aptissimum
 ad id quod deliberabat implendum, trans Rhenum in monte Piri, qui barba-
 ricus locus est, munimentum exstruere disposuit raptim. Utque celeritas ef-
 fectum negotii faceret tutum, per 6 Syagrium tunc Notarium, postea Præ-
 fectum & Consulem, 7 Aratorem monuit Ducem, ut dum undique 8 altum

1 Ms. confidebantur. 2 Ms. interan vice. 3 Ms. in-
 rivecudinerrantis.

circumdati instruebantur, ut ait Plinius in lib. 35. cap.
 14. Varro de re rust. cap. 14. Glossæ Isidori. *Vales.*

1 p *Confundebantur.*] In codice Regio & Editione Aug.
legitur config. bantur; [in Colbert. *confidebantur;*] &
 paullo post pro *interrumpabantur*, in omnibus nostris
 exemplaribus scribitur *interan*. ut suspicer à Marcellino
 scriptum fuisse, *avulsæq. vi fluminis interbant*. Vale-
 sius. Sed cur non tangitur prius, quod diserte notat a-
 lter in verissimis codicibus legi? nec potuerunt confundi,
 nisi jam essent solutæ, & ut ipse ait, avulsæ. At
 palam notat auctor eas aliquamdiu confusas fuisse ab
 fluctibus, quara ratione paularim distrahebantur. Id dicit
 Ammianus, ut clare ex Missis videmus, *fluctibus erectis
 conlidebantur*; immo forsân dixit *fluctibus crebris collide-
 bantur* ex Curtii libro IV. *crebrisque fluctibus compages o-
 peris verberate se laxare*. Quid vocabimus autem *interi-
 ret* utrum quia mergebantur, an deserebantur interceptæ
 fluxu & lapsu annis? Dubito an conveniat; & non potius
 videatur auctor nunc usus verbo antiquo *interabant*.
 Festus enim testatur prisicos dixisse *interatim* pro *interim*,
 & hoc ex illo contractum esse. Hinc fit, ut colligamus an-
 tiquum verbum existisse *interare*, de quo etiam aliquid
 pater ad Livii librum XXV. *Intervabant* explicio inter-
 vallum & interstitium faciebant. Gron.

1 q *Inquietudine errantis.*] Postrema vox deest in Edi-
 tione Augustana, & in Regio codice [ac Colbert.] in
 quo sic scriptum est *inquietudiner ingentis*, &c. Equi-
 dem sic à Marcellino scriptum esse existimaverim, *castra
 p. inquietudine stringentis annis exempta*, &c. [aut potius
urgentis.] *Vales.* Nisi *περιλάκωσεν* auctor dixerit *ring-
 gentis annis*, ut *pontem indignatus Araxes*. Gron.

1 r *Pro anni & temp. statu dilapsos conducens.*] Multum
 hinc ingenio suo Gelenius indulsit, cujus emendationem
 nullatenus probò: quid enim illud est, *dilapsos conducens*?
 Nam contra disciplinam usumque rei militaris est, mili-
 tes dilabi à signis: & dilapsi non conducuntur, sed pro
 desertoribus puniendi sunt. Verùm in Regio codice lon-
 gè aliter [& Colb.] perscriptus est hic locus: *Pro ani-*

*mi & temporis tudila conducens Reip. tridium, ut offer
 Principis congruebat.* Accursius autem sic edidit: *Pro ani-
 mi & corporis tutela conducens Reip. tridium, ut operi
 Principis congruebat.* Ex quibus conijci potest sic scri-
 bendum esse: *Exsultansque quod pro anni tempore tutela
 conducens Reip. triduo perfecta principis congruebat: ratius-
 que, &c.* sic ferè lib. xv. cap. 13. pag. 199. & lib. xxv. cap.
 10. *Valesius.* Quis credat hæc triduo perfecta esse? an non
 ipse auctor dixit multos dies requisitos ad compaginan-
 das formas? quæ antequam in aqua firmæ statuerentur,
 an non ex sequenti gravissimi operis descriptione aucto-
 ris subindicat plures requisitos? Denique quis tantam
 licentiam varietatis potest sibi aut aliis indulgere? Con-
 feras licet loca citata & inspicias; ex illis utique hæc non
 probantur. Sed neque anni tempus huc quidquam con-
 fert, utpote de quo tanquam notabili præmisi Ammia-
 nus nihil, neque hæc opera postquam ab tempore anni,
 sed reipublicæ, quacunque etiam anni parte. Locus cer-
 te nubilus, quem sic ex lectione scripta illustrare con-
 abar. *pro animi & temporis judicio, conducens reipublicæ
 studium ut esset Principis, congruebat.* Gron.

1 s *Syagrium postea Præf. & Consul. m.*] Consul fuit in
 Occidente, & collegam in Oriente habuit Eucherium an-
 no Natalis Dominici 381. eodemque anno Præfectus
 fuit Prætorii, ut ferè mos fuit illorum temporum. At
 Onufrius in Fastis Syagrium Orientis Consulem fuisse
 dicit: quem refellit subscriptio legis 88. & 89. Cod. Th.
 de Decurionibus. & testimonium Symmachi in Epist.
 95. lib. 1. Eiusdem Syagrii Præf. Præf. mentio fit in Co-
 dice Th. de appellat. Gratiano V. & Theodosio I. Coss.
 Dicebatur autem Afranius Syagrius, teste Sidonio in
 Epist. 7. lib. 1. non autem Postumus, ut sine auctore
 ponit Onufrius in Fastis. Præfectus Prætorio ter fuisse
 dicitur ab eodem Sidonio in Epist. 12. lib. 7. Fuerat antè
 Magister Offic. Aufonio & Olybrio Coss. ut legitur in
 Cod. Th. de comæatu. * Fuit autem inter præcipuos
 amicos Aufonii, ut patet ex Aufonii Epigrammate 1.
Vales.

1 t *Aratorem.*] Regius codex [& Colb.] cum Au-
 gustana Editione consentiens scriptum habet *Oratorem*.
 Idem.

esset silentium, id arripere conaretur. Transiit cum Notario Dux ut iustum est statim, foderéque per militem quem duxit fundamenta exorsus, Hermogenem susceperat successorem: eodémque puncto quidam Optimates + Alamanni venére obsidum patres, quos lege foederis mansuræque diutiùs pacis haud aspernanda pignora tenebamus. Qui flexis poplitibus supplicabant, ne Romani securitatis improvidi, quorum fortunam sempiterna fides cælo contiguam fecit, pravo 5 deciperentur errore, pactisque calcatis rem adorirentur indignam. Verùm hæc & similia loquentes incassum, cùm nec audirentur, 6 nec quietum aliquid vel mite referri sentirent, filiorum flentes exitium discesserunt: hisdémque 7 digressis, ex abdito collis propinqui barbaricus profiluit globus, Optimatibus tum danda responsa, ut intelligi dabatur, operiens: 8 adortisque milites seminudos, x humum etiamtum gestantes, expeditis agiliter gladiis 9 obruncabant: inter quos etiam Duces ambo sunt cæsi. Nec indicaturus gesta superfuit quisquam præter Syagrium: qui deletis omnibus y ad Comitatum reversus, irati sententiâ Principis sacramento exutus, abiit ad lares, id 1 commeruisse sævo iudicatus arbitrio, quòd evaserit solus. Hæc inter per Galliam latrociniorum rabies sæva scatebat in perniciem multorum, observans celebres vias, fundénsque indubitantér quidquid inciderat fructuosum. Denique præter complures alios, quos absumpserunt insidiæ tales, Constantianus Tribunus stabuli, impetu est clandestino exceptus, móxque interfectus, Valentiniani adfinis, Cerealis & Justinæ germanus. At procul tamquam horum 2 similia cientibus furiis per omne latus, 2 a Maratocu-

4 *Vulg.* Alamanni venere obsides Imperatoris, quos leg. 5 *Mf.* desicerentur. 6 *Vulg.* audirentur nec aliquid mite referri. 7 *Mf.* agrigressis. 8 *Mf.* adortus multos. 9 *Mf.* obruncabant. 1 *Mf.* id commeruisse. 2 *Mf.* familia audentibus.

v *Altum esset silentium.*] *Lege altum esset sil.* ut in Faucheti codice legitur monuere Gruterus: sic nosser in fine libri 25. *Vales.*

x *Humum etiamtum gestantes expediti.*] In codice Regio legitur, *humum etiamtum ante sexpeditum ag. gladiis obruncabant.* Accurcius autem edidit hoc modo, *ante se expeditum ag. gladiis occubant.* Ego verò scribendum esse existimavi, *expeditis agiliter gladiis*, quemadmodum loquitur Marcellinus tum alibi, tum in fine libri 27. cap. 12. In ceteris emendationem Gelenii sequi malui, quam variè conjiciendo halucinari. *Idem.* In qua tamen nunquam poterit probarii lud *gestantes*, quod sine tulero Gelenius supplevit, licet capiantur *Valesius*. Hinc & aliter conatus est Accursus. Sed ex scriptæ lectionis ordine videtur dedisse auctor *humum etiam cumulantes.* Gron

y *Ad Comitatum reversus.*] In Regio codice exaratum est, *attutum reversum*: in Editione Augustana, *ad tutum*

reversum: [In Colbert. *Mf.* *ad tutum reversum*, &c.] *Vales.*

z *Maratocupreni grassatores*] Sæpius à grassatoribus Imperium Romanum infestatum: quorum tamen positissima mentio, Isauri sunt, de quibus Ammian. loco non uno, & L. fin. C. Theod. de questionib. L. 10. C. Just. de feriis. Strabo, Zonaras. Et Bagaudæ in Gallia, ductu Amandi & AEliani, de quibus Orosius lib. VII. cap. 25. Eutropius lib. IX. Eusebius in Chronic. Salvianus de Gubern. lib. V. Et Ausuriani in Africa, Ammianus lib. XXVI. XXVII. Synchus Epist. 57. in Catastasi, pag. 6. Et Saturiani cum Subafransibus, (nisi mendosa ealectio, & legend. *Ausuriani*) in Constit. Arcad. & Honor. in Cod. Theod. lib. VII. Tit. 19. *Lindenbr.*

a *Maratocupreni.*] Si hæc vera scriptura est, vicus ille in Syria Cœlie prope Apamiam positus dicebatur *μαρακουπρενι*, incolæ *μαρακουπρενι*. Sed in cod. Regio aliter scriptus est hic locus: *At procul tamquam horum similia audentibus furiis per omne latus morati Cupreni, &c.* In Editione autem Augustana hoc modo: *Similia ardentibus furiis per omne latus morato Cupreni, &c.* Henr. *Vales.* [In codice Colbert. *At procul tamquam horum familia audentibus furiis per omne latus Moratocupreni, &c.* lege *cientibus furiis*, ut in libro 31. cap. 10. loquitur *Arma-*
preni

preni grassatores acerrimi vagabantur, vici hujus nominis incolæ in Syria prope Apamiam positi, nimium quantum numero & exquisitis fallaciis abundantes: ideoque formidati, quod mercatorum militumque honoratorum specie sine strepitu ullo diffusi, opimas domos, villas & oppida pervadebant. Nec quisquam adventum eorum cavere poterat inopinum, non destinata sed varia petentium & longinqua, & quoquod ventus duxerat irrupentium: quam ob causam præ ceteris hostibus Saxones timentur ut repentini. Et quamlibet conjurati multorum opes attriverint, œstroque concepti furoris exagitati strages edidere luctificas, sanguinis nihilo minùs avidi quam prædaram: tamen ne per minutias gesta narrando operis impediam cursum, id unum sufficiet eorum extiale poni commentum. Quæsitus in unum impiorum hominum globus, imitatus Rationalis officium ipsùmque judicem,

3 Ms. sine strepitu ullo die fosi opimas. id. sine ullo discrimine opimas domos. 4 Ms. opes. 5 Ms. quaque. 6 Ms. irrupentium. 7 Ms. conjuratus. 8 Ms. attribuerint. 9 Ms. narrandor. ....enus.

nus. De his autem latrunculis intelligendus est Libanius in libri 4. Epistola 274. ad Alexandrum Consularem Syriæ: qui cum profectus esset Apameam, ut Pythia illic viseret, plurimos latrones interceperat: ὅπως σοι κὶ κησιν κὶ πολλὰ κὶ σφοδρῶς, κὶ περὶ τὰς πόλεις ἐπιεργάσθην πειραδῶν ἔχον. Hadr. Valef.

b Sine ullo discrimine domos.] Longè alia codicis Regii scriptura est, * ac Tolof.] Sine stre ullo die fosi opimas domos, & villas, & opes pervadebant: [in Colbert. fol.] Atque ita ferè Florentinus codex, & Aug. præfert Editio. Unde non dubito, quin ita scripserit Marcellinus: Quod mercatorum militumque honoratorum specie sine strepitu ullo diffusi, opimas domos, & villas, & oppida pervadebant. Valefius. An igitur cenfet volitavisse ut umbras Elysiacis in campis? Muleum & nimium est tales conjecturas immittere in contextum. Res ipsa dicat, sine jure ullo, & sic lege. Gron.

c Saxones timentur ut repentini] Paul. Orosius lib. vii. cap. 32. Saxones, gentem in Oceani litoribus & paludibus in viis sitam, virtute atque agilitate terribilem. Zofimus lib. iiii. pag. 707. Σάξωνες, οὐκ ἐπίπυρον δὲ κεραιρότατοι ἦσαν ἐκείνη τε μεμνημένων βαρβάρων, θυμὸς κὶ σώμα κὶ κερταίεα τῆ περὶ τὰς μάχας. * Julianus Imp. Oratione de laude Constantii Imp. pag. 116. αὐτοδυνατάτοι θεράρχοι κὶ Σάξωνες ἦσαν ἐπὶ τῆ Πύλου κὶ τῶν ἰσπερίων θάλατταν τὰ μαχημώτατα γένη. Franci & Saxones, omnium quæ ultra Rhenum atque Occidentis mare habitant, nationum bellicosissimi. * Lindenbr.

d Saxones timentur.] Saxones enim piraticis myoparonibus mare infestum habebant, ut scribit Hegeippus in lib. 5. cap. 15. Prestantiores ceteris Saxones piraticis myoparonibus, non viribus nituntur, fugæ potiùs quam bello parati. [Idem Claudianus dicit, & Sidonius in libri 8. Epistola 6. Ammianus ipse in libro xxx. Saxones semper quò libet inexplorato ruentes appellat.] Julianus in Orat. i. Francos & Saxones gentium quæ trans Rhenum Oc-

cid. Oceanum accolunt, bellicosissimos esse dicit. Sed & Meratocuprenos piraticam perinde exercuisse satis indicat Marcellinus. Valef.

e Conjuratis multorum opes adtribuerentur] Ms. conjuratus mult. op. adtribuerint: ἰσως, q. conjurati multorum opes attriverint: quæ forma loquendi Latinis frequens. Lindenbr.

f Oestro tamen concepti] In Regio codice & Editione Aug legitur: . . . troque concepti furoris exagitatis r. . . es edidere luctificas, sanguinis n. m. avidi quam prædaram: . . . reme per minutias, &c. Unde uno ipiritu locum sic continuandum esse existimavi: Et quamlibet conjurati m. opes attriverint, œstroque conc. fur. exagitati strages edidere luct. sanguinis nihilo minùs avidi quam prædaram: tamen ne per min. &c. Quæ scriptura quin vulgatæ illi ex Gelenii conjectura profectæ præferenda sit, nemo ut spero dubitabit. In Regio quidem * & Tolof. * codice, ne quid dissimulem, scriptum est, exagitatis cædes edidère, prout Gelenius edidit: [in Colbert. exagitatis esse debere luctif. --- reme per minutias gestinar vandor enus operis, &c.] Valef.

g Rationalis officium.] Rationales in provinciis constituti Officium, seu Apparitionem habebant, ut docet disertè lex 7. de cohortalibus & lex 2. & 4. de bonis vacantibus, in Codice Theod. * Quibus adde Epistolam Flavii Himerii Rationalis Aegypti ad Præfectum Mareotæ, quam refert Athanasius in Apologia: τῶν οὐνοῦν τῶν ἰσοδύμων, εἰς τῶν τὰ γέν ἀνευκτικῶν. Sed & acta apud Rationalem confecta fuisse, ibidem docetur. Habebat ergo Officium ab Actis. * Hi autem Rationales, damnatorum bona & sententiâ judicis proscriptorum occupabant ut supra monuimus. Erantque viri Perfectissimi, ut docet Symmachus in lib. x. Valef.

h Ipsumque judicem.] Id est rectorem Provinciæ. Cave enim hîc Rationalem intelligas. Nam Rationales ipsi, ut arbitrator, judices non erant, ne in causa quidem pecuniaria inter fiscum & privatos: sed Comites rerum Privataram soli jurisdictionem in causis fiscalibus habebant. Ac licet concederem Rationales jurisdictionem eo tempore habuisse, perinde ac olim Procuratores fisci.

vespertinis tenebris lugubre clamante præcone civitatem ingressi, ambitiosam domum cujusdam Primatis, ut proscripti jusque interfici, cum gladiis obfederunt: raptaque suppellectili pretiosa, quia subito perculsi familiares hebetatis sensibus non defenderant dominum, caesis pluribus, ante revolutam lucem gressu discessere veloci. Verum cum exuviis referti multorum, rapiendi dulcedine nil prætermitterent, intercepti imperiali motu, oppressi interire omnes ad unum: corumque soboles parva etiamtum, ne ad parentum exempla suberesceret, pari sorte deleta est, & lares versi, quos ambitiosè luctuosis aliorum dispendiis construxerunt. Et hæc quidem textu processere narrato.

CAP. III. Theodosius verò dux nominis inclyti, animo vigore collecto ab Augusta profectus, quam veteres appellavere Lundinium, cum milite industria comparato sollerti, versis turbatisque Britannorum fortunis opem maximam tulit: opportuna ubique ad insidiandum barbaris præveniens loca, nihil gregariis imperans, cujus non ipse primitias alacri capesseret mente. Hocque genere cum strenui militis munia & præclari ducis curas expleret, fufis variis gentibus & fugatis, quas insolentia nutriente securitate aggredi Romanas res inflammabat, in integrum restituit civitates & castra multiplicibus quidem damnis adflicta, sed ad quietem temporis longi fundata. Evenerat autem eodem hæc agente facinus dirum, erupturum in periculum grave, ni

1 Ms. pariendi. 2 Ms. rapiendi 3 Ms. construxerunt. 4 Ms. adflictis. al. affectas. 5 Ms. &c ad quietem temp.

k Intercepti Imperiali motu oppressi] Sic lib. 19. C. de pœnis: Motum congrue severitatis excipiat. Prudent, Gathemer. Hymn. viii.

*Offensa tandem jugis indulgentie
Censura, justis excitatur motibus.*

Et περὶ Γνωμῶν Hymno in Laurent.

Abeſt atrocioribus censura fervens motibus.

Sic commotio gravior, L. 2. C. ut nemo ad usum, L. 16. C. de re milit. L. 6. C. de curs. publ. L. 2. de apparit. P. rax. Præf. Lindenbr.

quod innuit Symmachus in lib. x. Epist. 55. * & Eusebius in libri 8. capite 9. * certum est nihilo minus in criminali causa Rationalem judicem esse non potuisse. Hic autem agit Marcellinus de quodam Primate municepe, sententiâ judicis proscripito jusque interfici. Adde quod Praeconem hoc in loco commemorat Marcellinus. At Praeco non nisi judicibus ordinariis, & Proconsulibus, ac Praefectis apparebat, & ut uno verbo dicam, cunctis Magistratibus civilibus: isque curram judicis antea confueverat, ut docet Chrysostomus in caput 1. Epistole prioris ad Corinthios: & Basilius apud Sirobæum cap. 162. Hieronymus ad Rusticum Monachum: *Pomparium freculus simile procedit in publicum, ut si præconem adluderis, putes incedere Praefecturam.* Valensius. Hunc judicem tamen ipsum Rationalem esse credidit Jac. Gothofredus, ut probant ejus commentaria ad librum x. cod. Theod. tit. 9. leg. 1. Gron.

i Exuviis repleti multorum.] In exemplari Regio [& Colbert.] & in Editione Augustana legitur: *Cum exuviis parti mult. pariendi dulcedine prætermitteret, at interceptam imperiali, &c.* Quare ita scribendum potius videtur: *Cum exuviis referti multorum, rapiendi dulcedine nil prætermitterent.* Valens.

* I Eorumque soboles parva etiamtum.] Memorabile exemplum, quo pueri ob parentum scelus interfessi sunt, & vicus integer flammis absumptus. Hujus rei meminit Libanius in Oratione ad Curiam Antiochenam, quem locum singularem ex Oratione Libanii nondum edita hic totum apponam: *ἀνὴρ ἰσχυρὸς δὲ τῶν πικρῶν ἐκείνου ἢ τὸ ἐν αὐτῷ γῶμας ἔχοντα, μίχρη δὲ ἐν ἀλακτι παιδῶν ἀποκτείνοντα, τὸ πῦρ δὲ σφραγισθέντα ἡμῶν τὰ τότε Βασιλείας, ὅπως μὴ πᾶσι ἀναρῶσται τὸ δεινὸν ἐκεῖνο γῶμα· διὰ τὸτο εἰσὺν αὐτῶν ἀνὴρ ἢ μητὴρ τὰ πάντα, τὰς δὲ δήμείας χερσὶν ἐκδουλοῦτο μὴ ἄρῃς εἰς τὴν εὐχάρι· εἰ δὲ τὸ αὐτῷ ἰσχυρῶν ἡγεμόνευον, ἢ ἀνὴρ καὶ κακῶς, εὖτ' εἰ ἀπὸ τῆς αὐτῆς.* Supra locutus erat Libanius de Rusticanis, qui relictis bobus & aratris ad latrocinia conversi, caedes faciebant, & viatores spoliabant. * Valens.

in Animo vigore collecto] *in animi vig. coll.* Lindenbr.

inter ipsa conatus principia fuisset extinctum. ⁵ n Valentinus quidam in o Valeria Pannoniæ superbi spiritus homo, Maximini illius exitialis Vicarii, postea Præfecti conjugis frater, ob grave crimen actus in Britannias exsul, quietis impatiens malefica bestia ad res perniciosas consurgebat & novas, in Theodosium tumore quodam, quem solum resistere posse nefandis cogitationibus advertebat. Multa tamen clam palamque circumspiciens, crescente flatu cupiditatis immensæ exsules sollicitabat & milites, pro temporis captu auro ⁶ illecebras pollicendo mercedes. Jamque propinquante tentatorum effectu, doctus hæc unde convenerat Dux alacrior ad audendum, & corde celso ad vindictam compertorum erectus, Valentinum quidem cum paucis arma sibi societate junctissimis letali pœna plectendos Dulcizio dederat Duci: militari scientia verò, qua superabat præsentis, futura conjiciens, de conjuratis quaestiones agitari prohibuit, ne formidine sparsa per multos, reviviscerent provinciarum ^p turbines compositi. Hinc ad corrigenda plura conversus & necessaria, periculo penitus dempto, cum apertè constaret nulla ejus cœpta propitiam deseruisse fortunam, instaurabat urbes & præsiaria, ut diximus, castra, limitesque vigiliis tuebatur & prætenturis: recuperatamque provinciam, quæ in ⁷ ditionem concesserat hostium, ita reddiderat statui pristino; ut eodem referente & rectorem haberet legitimum, & ⁹ Valentia deinde vocaretur ^r arbitrio ⁸ Principis velut ovantis. . . . Arcanos genus hominum à veteribus institutum, super quibus aliqua in actibus Constantis retulimus, paullatim prolapsos in vitia à stationibus suis removit: apertè convictos, ² acceptarum promissarumque magnitudine prædarum allectos, quæ apud nos a-

⁵ Mf. Valentinianus. ⁶ al. illecebras. ⁷ Mf. ditionem. ⁸ Mf. Principis velut ova. . . . tudio nuntio inest etiam præcipua. Arcanos. ⁹ Mf. acceptarum promissarumque magnitudine præcarum.

n *Valentinus quidam.*] In codice Flor. & Regio, * Tolof. * [& Colbert.] Valentinianus dicitur: & ita Zosimus eundem nominat in lib. 4. Hieronymus anno Christi 372. *Valentinianus in Britannia, antequam tyrannidem invaderet, oppressus* Paulo post tamen Valentinum vocant nostri libri, & Historia Miscella. *Valef.*

o *In Valeria Pannonia.*] Magis placuit Editionis Augustanæ scriptura, in *Valeria Pannoniæ*. Nam Valeria quondam Pannoniæ pars fuit, quam Galerius Maximianus cæsis immanibus filijs & emisso in Danubium Peisonæ lacu, uxoris nomine Valeriam appellavit, ut ait Victor Aurelius, & Marcellinus noster in lib. xix. Valeria autem Pannoniæ cum additamento dicitur, ad distinctionem Valeriæ alterius, quæ est Italiæ provincia. * *Valeriam Pannoniorum* vocat Ambrosius in fine libri 2. de Fide. * *Valef.*

p *Turbines compositi.*] Vel numerus ipse quem in clausulis servare solet Marcellinus, admonet sic scribendum esse, *reviviscerent provinciarum turbines compositi*: quem admodum alibi Marcellinum loqui memini in libro 27.

Idem.

q *Valentia deinde vocaretur.*] Hæc non de tota insula dicuntur, sed de ea parte dumtaxat quam occupaverant barbari. Ex qua cum Theodosius Comes barbaros expulisset, relatione ad Principem missa petiit, ut ea pars provinciæ Valentia diceretur, & in eam rector legitimus, Consularis scilicet, mitteretur. Antea quippe Britannia quæ parebat Rom. quatuor omnino provincias habebat, Maximam Cæsariensem, Flaviam Cæsariensem, Britanniam primam, Britanniam secundam, ut scribit Rufus Festus in Breviario: quibus post hanc Theodosii victoriam addita est Valentia, cujus etiam unà cum ceteris mentio fit in Notitia Imperii Rom. sub dispositione Vicarii Britanniarum. Porro hæc Theodosii Britannicam victoriam Pacatus in Pan. commemorat, & Claudianus in lib. de IV. Consulatu Honorii, & Symmachus in Epist. 22. libri x: Missus erat in Britanniam anno Natalis Dominici ut videtur 368. Valentiniano II. & Valente II. Coss. Anno autem sequente victor ex insula reversus est. *Idem.*

r *Arbitrio Principis.*] In Mss. adduntur hæc verba, *Principis velut ova . . . tudio nuntio inest hætiarum præcipua. Arcanos, &c.* [In codice Colbert. eadem reperit, nisi quod pro hætiarum legitur etiam.] Quibus ferè consentit Editio Augustana. Apparet igitur ita ferè

gebantur aliquotiens barbaris prodidisse. Id enim illis erat officium, ut ultro citroque per longa spatia discurrentes, vicinarum gentium strepitus nostris duabus intimarent. Ita spectatissimè antedictis rebus aliisque administratis similibus, ad Comitatum accitus, tripudiantisque relinquens provincias, ut ^c *Furius Camillus* vel *Cursor Papirius*, victoriis crebris & salutaribus erat insignis. Et favore omnium adusque fretum deductus, leni vento transgressus, venit ad commilitium Principis: cumque gaudio susceptus & laudibus, ^t in locum *Valentis Jovini* successit, qui equorum copias tuebatur.

C A P. IV. Diu multumque à negotiis ¹ discursis urbanis, adigente cumulo foris gestorum, ad ea strictim exsequenda regrediar, exorsus ab *Olybrii Præfectura* tranquilla nimis & leni: qui nunquam ab humanitatis statu dejectus, sollicitus erat & anxius, ne quod usquam factum ejus asperum inveniretur aut dictum: calumniarum acerrimus infectator, fisci lucra unde poterat circumcidens, ^d justorumque distinctor & arbiter plenus, in subjectis admodum temperatus. Sed obnubilabat hæc omnia vitium parum quidem ² nocens rei communi, sed in alto iudice maculosum, quòd citiorem vitam pæne omnem vergentem in luxum per argumenta scenica ^x amorisque peregerat nec vitios, nec incestos. Post hunc urbem rexit *Ampelius*, cupidus ipse quoque voluptatum, *Antiochiæ* genitus, ex *Magistro Officiorum* ^y ad *Proconsulatum* geminum, indeque multo postea ad *Præfecturæ* culmen evehctus, ³ lectus

¹ *al. digressus.* ² *vulg. nocens, sed.* ³ *Mf. latus alia.*

scriptum fuisse, & *Valentia* d. vocaretur arbitrio Principis velut orantis. Sequentia verò conjectura assequi non adeo facile est. Videtur tamen tale quippiam desiderari: *Inter ejus dispositiones est hæc etiam præcipua. Aereanos, &c. Valef.*

[*Furius Camillus, vel cursor Papirius*] *Aurelius Victor* de viris illustrib. cap. xxiii. xxxi. *Lindenbr.*

^t *In locum Valentis Jovini.*] *Valens Jovinus* primum à *Juliano* *Magister equitum* * per *Illyricum*, ac deinde * per *Gallias* promotus fuerat, ut scribit *Marcellinus* in lib. 21. Post *Juliani* obitum *Malaricus* à *Joviano Aug.* ei successor datus cum *Magisterium* recusasset, *Jovianus* missis ad *Jovinum* literis eidem *Magisterium* militum confirmavit, ut dictum est in lib. 25. Eandem dignitatem sub *Valentiniano* retinuit, usque ad hunc annum quo *Theodosium* successorem accepit, *Valentiniano III.* & *Valente III.* Coss. ut quidem existimo, anno D. 370. Movet me locus, qui est in pag. 370. Itaque mendosa est in *Cod. Th.* subscriptio legis xi. de *Veteranis*, ad *Jovinum* *Magistrum mil.* *Valentiniano* & *Valente Augg. IV.* Coss. scribendumque est *III.* Coss. Hic *Jovinus* postea *Remis* *Basilicam* *Jovianam* extruxit titulo S. *Agricolæ*, in qua etiam sepultus est. Ejus epitaphium refert *Frodoardus* in lib. 1. cap. 6. *Hist.* * *Ecclésiæ Remensis.* *

Felix militiae sumpsit a. vota Jovinus

Cingula, virtutum culmen proventus in altum.

Hisque datus meritis equitum peditumque Magister,

Extulit æternum seclorum in secula nomen, &c.

Ultimus hic versus *Consulatum* ejus notat, quem gessit cum *Lupicino*. Plura de eo doctè adnotavit nuper *Johannes Trifannus* in *Commentariis Historicis* ad numismata *Augustorum*, quos etiam *Latinè* legi *Reip. litterarum* interesset. Ceterum *Theodosii Magistri equitum* qui *Jovino* successit, mentio fit in *lege un. Cod. Th.* de nuptiis gentilium *Valef.*

^v *Justorumque distinctor.*] Scribendum puto, *justorum in justorumque distinctor*, ut alibi loquitur *Marcellinus*. Porro hic *Olybrius* esse viderur, qui postea *Consul* fuit cum *Ausonio*: * de quo existat vetus *Inscriptio* in *Thefauro Gruteri* pag. 5173. * *Idem.*

^x *Amoresque peregerat.*] Magis placet exemplaris *Regii* scriptura, *amoresque peragebat*: idem tamen ex vulgata lectione sensus elici potest. *Idem.*

^y *Ad Proconsulatum geminum.*] Fuit quidem *Ampelius* *Proconsul Africae* sub exordium *Valentiniani*, ut docet *lex x. in Cod. Th.* de *naviculariis*. * Antea fuerat *Proconsul Achaïæ*, teste *Himerio* in *propemptico*, *de antiquis civitatibus*. * Init autem *Præfecturam Urbanam* *Valentiniano III.* & *Valente III.* *Augg. Consulib.* sub exitum anni, ut notat *Onofrius* in *Fastis*. Hunc inter *Summates Senatus* fuisse ait *Symmachus* in lib. v. *Epist.* 64. *Idem.*

alia, & ad populi favorem adipiscendum aptissimus. nonnumquam tamen rigidus, atque utinam in proposito perseverans. Correxisset enim ex parte licet exigua irritamenta gulæ & 4 ganeas tætras, nî flexus in molliora emisisset gloriam diu victuram. Namque statuerat, ne taberna vinaria ante horam quartam aperiretur, neve aquam vulgarium calefaceret quisquam, vel ad usque præstitutum diei spatium 2 lixæ coctam proponerent carnem: vel honestus quidam mandens videretur in publico. Quæ probra aliâque his majora dissimulatione jugi neglecta ita effrenatiùs exarserunt, ut nec a b Epimenides ille Cretensis, si fabularum ritu ab inferis excitatus redisset ad nostra, solus purgare sufficeret Romam: tanta plerisque labes insanabilium flagitiorum oppressit. Et primò Nobilitatis, ut aliquoties pro locorum copia fecimus, dein plebis digremus errata, incidentia veloci constringentes excessu. Prænominum claritudine conspicui quidam ut putant, in immensum semet extollunt, cum c Reburri, & 5 Fabunii, & Pagonii Gerionisque appellentur, ac Dalii cum Tarraciis d & Perrasiis, aliisque ita decens sonantibus originum insignibus multis. Nonnullos e fulgentes fericis indumentis, f ut ducendos ad mortem, vel ut sine diritate ominis loquamur, prægresso exercitu arma cogentes, manipulatum concitato

4 Ms. galineas. 5 Ms. Fabunii.

2 Lixæ coctam proponerent carnem.] Lixæ sunt quæ affas, vel elixas carnes vendunt: [quales apud nos sunt theropola, quos vulgò à carnibus coquendis Chaireutiers vocamus.] Unde etiam in exercitu lixæ dicti, ut indicat Valerius Max. in lib. 2. cap. 2. de Metello: *Protinus namque lixas à castris submovit, cibumque coctum venalem proponi vetuit.* In Glossis veteribus lixæ ἀγοράς dicitur, id est propola. Et Pompeius Festus lixas dici ait, qui exercitum sequuntur quæstus gratiâ. *Valef.*

a Epimenides ille Cretensis] Qui jam olim expiando lustrandoque Athenas in melius composuerat. Diogenes lib. 1. in Epimenid. Plutarchus in Solone, Suidas in Επιμειδῆ. Lindenbr.

* b Epimenides ille Cretensis.] Hic vir expiandi peritissimus fuit. Usus est autem in lustrationibus præcipuè scillâ: quare & scillæ quædam species ab ejus nomine ἐπιμειδῆς dicta. Theophrastus in libri 7. capite xi. ἰσάδριμι γδ ἢ μόνου βέλχου ἢ τὰ ἕμοια τῆτοις, ἀλλὰ ἕξ ἢ τὴ ἀσποδίη ἢ τῆς σκίδης, πλὴν ἢ πάσης ἀλλὰ τῆς Επιμειδῆς κρηναίης, ἥτις ἀπὸ τῆς χηρῆος ἔχει τὴν ἀσποδίην. *Valef.*

c * Reburri & Flabunii Tarracii] Inscriptio vetus prope Wormat. apud Johan. Heroldum comment. de Station. mil. cap. 21. C. RABURRUS FESTUS PAGON. TARRATEIUS TRIB. LEG. VIII. G. F. PRAEF. ALAE SCUTATORUM JOVI. * Lindenbr.

d Et Perrasis.] Parrasis in Regio codice scriptum habetur: [Perrasis in Colb.] *Valef.*

e Fulgentes fericis indumentis, ut ducendos ad mortem] Vide quæ superius notavimus ad lib. XVI. Lindenbr.

f Ut ducendos ad mortem.] Hæc non ita accipienda sunt, ac si ducendi ad mortem fulgere soleant fericis indumentis: ut accepit Lindenbrogius, qui lectorem rejicit ad ea quæ pag. 54. adnotavit. Neque enim hic agit Ammianus de his qui efferuntur ad tumulum; sed de his qui extremo supplicio condemnati, à carnifice ducuntur ad mortem. Sic enim loqui solet. Hæc igitur sic constituenda sunt: Ut eos qui ducuntur ad mortem, ingens populi turba anteire & sequi solet; ita illos Nobiles sequitur & comitatur multitudo maxima famulorum. Hunc autem horum verborum sensum esse, patet ex iis quæ adjicit Marcellinus, vel ut sine diritate ominis loquamur, prægresso exercitu arma cogentes. Lucianus in Peregrino de hoc more loquitur: *οὐκ εἶδ' ἄς ὁ ἀθλιότατος ἦν τῶν ὄντων ἢ σωθεὶς ἀπα, κηρῶν ἢ ὑπὸ τῶ δυνάμεις ἐχρήσθαι πολλὰ πλείους ἔπονται.* *Demens qui ignorabat hos, qui ad patibulum abducuntur, & qui à carnifice rapiuntur, longè plures spectatores subsequi.* Olim autem damnati extra portas ad supplicium ducebantur, ut docet Herodotus in lib. 3. de Psammethico; Aristoteles in 2. Rhetor. de Antiphonte Poeta; Heliodorus in lib. 8. de Chariclea. Ac Romæ quidem extra portam Esquilinam supplicia de noxiis fumebantur; Constantinopoli autem in Sycano suburbio, ut docet Zosimus in lib. 3. de Proculo: ἀπέχεσθαι τῶν ἐν οὐκείς τῆς μεσοπέης τῶν ὄντων θανάτου ἀσποδίην. * Alexandriae ad v. ab urbe lapidem, ex Johanne Moscho in capite 72. Antiochiæ autem in loco, qui barathrum dicebatur extra civitatis portas, teste Chrysostomo in Homilia 15. ad populum Antiochenum. Adde Aggenum in lib. de Limitibus agrorum, ubi de locis publicis agit; & Plutarchum in lib. de Curiositate: * & Hieronymum in caput xxxv. Matthæi: *Extra urbem enim & foras portam loca sunt, in*

fragore sequitur multitudo servorum. Tales, ubi comitantibus singulos quinquaginta ministris ^g tholos introierint balnearum, ⁶ ubi sunt nostrum, minaciter clamant: si apparuisse subito ignota compererint mancipia, aut oppidanæ quondam prostibulum plebis, vel ^k meritorii corporis veterem lupam: certatim concurrunt, palpantésque advenam deformitate magna blanditiarum ita extollunt, ut ^l Semiramim Parthi, vel ^m Cleopatras Aegyptus, aut Arteniisiam Gates, vel ⁿ Zenobiam Palmyreni. Et hæc admittunt hi, quorum apud majores ^o censoria nota Senator afflictus est, ausus dum adhuc non deceret, præsentem communi filia conjugem osculari. Ex his quidam cum salutaribus pectoribus oppositis cœperunt, osculanda capita in modum taurorum minacium obliquantes, adulatoribus offerunt genua suavianda vel manus, id illis sufficere ad beatè vivendum existimantes: & abundare omni cultu humanitatis ⁷ ^q peregrinum putantes, cujus fortè etiam gratiâ sunt obligati, inter-

6 Ms. ubi sunt nostrorum clamant app. 7 Ms. peregrinum putantes, cujus.

quibus truncantur capita damnatorum, & Calvarie, id est decollatorum sumpsere nomen. * At hodie in mediis civitatibus patibula statuuntur, & miserorum hominum clamoribus, prope dixerim, ædes civium resonant. *Valef.*

^g Tholos introierunt balnearum.] * Arnob. adversus Gentes lib. 6. *Hirundines intra ipsos ædium circumvolantesthotos.* Lib. eodem: *Templa, quæ tholis sunt aureis.* Varro apud Nonium in *Trifuleis: Pater Divum trifuleum fulmen igni servulo astutum mittat in tholum Marcelli.*]

* Gloss. *ἑὸς* testudo. Vid. Suid. Lindenbr.

^h Tholos intr. balnearum.] Sic *βαλνεῖον* *θήλος* dixit Athenæus in lib. x. i. quibus similes ait esse phalarum umbilicos. Græci *θήλος* & *θήλος* dicebant propriè œcus rotundos: ut docet auctor Etymologici in v. *οὐκίς*, & Harpocration in *θήλος*. Talis erat apud Romanos ædes Vestæ & Panthei, quam Marcellianus in lib. 16. regioni tereti comparat speciosa celsitudine fornicatæ. Rectè ergo Servius in lib. 9. AEn. *Alii, inquit, dicunt tholum ædium sacrorum genus, fabricæ Vestæ & Panthei simile. Ædes autem rotundas tribus Diis dicunt fieri debere, Vestæ, Dianæ, Herculi, vel Mercurio.* Sed & tholos pro testudine sumitur, id est camerâ rotundâ atque convexâ, ut notissimum est. *Valef.*

ⁱ Ubi sunt nostrum, minaciter clamant.] Sic edidit Hadrianus, ut opinor, sine ullo intellectu, tamen ex editione Augustana, quam Henricus dedisset ubi ubi sunt, minaciter clamantes ex imitatione priorum editionum, ex quibus Lindenbrogii testari videtur in Florentino *ad minaciter non legi, sed ubi sunt nostrorum clamant.* Ecce quam præclarum inde eruit ac verissimum pater: ubi ubi sunt, monstruosum clamantes. Gron.

^k Meritorii corporis veterem lupam.] Non multum ab his illocutione, *lupæ popularium libidinum mundicie,* dixit Tertullianus de Pall. Ut *publicarum libidinum vici-*

mas, & expolitas libidinum victimas, Hieronymus adversus Helvid. & ad Gerontian. Lindenbr.

^l Semiramim Parthi.] Parthos pro Assyriis posuit. *Valef.*

^m Cleopatras Aegyptus.] In Regio codice & Editione Aug. legitur *Cleopatram.* Plures quidem in Aegypto regnavere Cleopatra, jam inde à Cleopatra Antiochi Magni filia, quæ Ptolemæo Epiphani nupsit: sed celeberrima omnium fuit Cleopatra Ptolemæorum stirpis ultima, quæ ab Augusto ad Actium devicta est. *Idem.*

ⁿ Zenobiam Palmyreni.] Zenobiam Odenati Regis uxorem, à Didone, à Semiramide, & Cleopatra generis sui Originem ducentem. Trebell. Pollio in xxx. Tyrannis. Lindenbr.

^o Censoria nota afflictus est Senator, ausus dum adhuc.] Cato Senatu Manlium movit, quod interdum uxorem filia spectante oscularus esset. Plutarchus in Catone. *Idem.*

^p Censoria nota afflictus est Senator.] M. Cato Censor Manilium Senatorem, quem omnium opinio jam Consulem designabat, Senatu movit, quod uxorem interdum oscularus fuisset præsentem filia, ut refert Plutarchus in Catonis vita, & in præceptis convivialibus. Ac præclare Phro in lib. 5. de legibus, pueros verecundiæ ac pudori assuescendos esse dicit non tam minis quam exemplo seniorum. Seniores enim pueros maximè revereri debere, & cavere ne quis puerorum ipsos aut videat, aut audiat turpe aliquid agentes, aut loquentes. Quibus consentit illa sententia Juvenalis in Sat. 14.

*Maxima debetur puero reverentia: si quid
Time pueris, ne tu pueri contempseris annos.* *Valef.*

^q Peregrinum.] In Ms Flor. & Regio, * Tolof. * [& Colbert.] legitur, *peregrinum putantes cujus, &c.* Quibus ad stipulari Editio Augustana. Nec dubito quin locus ita emendandus sit: *Et abundare omni cultu humanitatis putantes, peregrino, cuius forte etiam gratia sunt obligati, interrogato quibus sbernis utatur, &c.* elegantè

rogatum quibus thermis utatur aut aquis, aut ad quam successerit domum. Et cum ita graves sint & cultores virtutum ut putant, si venturos undelibet equos aut aurigas quemdam didicerint nuntiassē: ⁸ r ita velociter imminent, vident & percunctantur, ut ^f Tyndaridas fratres eorum suspexere majores, cum priscis illis victoriis indicatis gaudio cuncta complessent. Horum domus otiosi quidam garruli frequentant, variis adfentandi figmentis ^t ad singula altioris fortunæ verba plaudentes, parasitorum ^v in comœdiis . . . . . ætas affectando. Ut enim illi sufflant milites gloriosos, obsidiones urbium & pugnas & millia hostium iisdem ut heroïcis æmulis assignantes: ita hi quoque columnarum constructiones alta fronte suspensas mirando, atque ^x parietes lapidum circumspæctis coloribus nitidos, ultra mortalitatem nobiles viros extollunt. Poscuntur etiam in ⁹ conviviis aliquoties trutinæ, ut appositi pisces & ^y volucres

8 Ms. italos terhiment vident & p̄rc. 9 Ms. conubiis.

senfu & expedito. *Henr. Vales.* [Ego in codice Colbertino lego: *Et abundare omni cultu humanitatis peregrinum putantes, cuius fortè etiam gratiâ sunt obligati, interrogatum. quibus thermis utatur, &c.* Quare nihil heic mutandum existimo. Verborum Ammiani talis est sensus: Putant Nobiles illi Romani vel Senatores abunde cultum à se esse peregrinum & humanissimè exceptum, si dignati fuerint cum interrogare, quibus thermis utatur, quibus in aquis laveretur, aut ubi habitet. *Abundare ergo omni cultu humanitatis* refertur non ad Nobiles Romanos, sed ad peregrinum, ut ordo ipse & collocatio verborum Ammiani fatis indicat.] *Hadr. Vales.*

r *Ita imminent.*] In Ms. Flor. & Regio sic legitur; *ita ter himent, vident, & percunctantur*: atque ita ferè in Editione Augustana. [In Colb. *Italos ter himent.*] Proinde non absurdè quis conjecerit ita ab Ammiano scriptum fuisse: *Ita velociter imminent, vident, &c.* [vel potius: *Ita velociter hominem vident, &c.*] Ceterùm adeo in Circentès ludos insaniebat tum populus Rom. ut si quando Curules equos in Urbem advenire nuntiarum esset, omnes è portis effusi obviam procurerent eos spectaturi, ut testatur Symmachus in Ep. 22. lib. x. *Vales.*

f *Tyndaridas fratres*] Luc. Florus lib. 11. cap. 12. Valerius Maximus lib. 1. cap. 8. Plutarchus in Paulo AEmilio, Lactantius libro 11. capite 7. *Lindenbr.*

t *Singula altioris fortunæ verba.*] In codice Regio & Editione Aug. scriptum reperi *interioris fortunæ*. Atque ita quoque scriptum habebat codex Valent. & Fauchetii. [In codice Colbert. *Ad sing. interioris fortunæ verbari audentes.*] *Vales.*

v *In comœdiis . . . . . ætas.*] Scribendum puto: *Parasitorum in comœdiis facetiis affectando. Ut enim illi sufflant milites gloriosos, &c.* Videtur enim Marcellinus imitatus esse locum hunc Ciceronis in Lælio: *Nec parasitorum in comœdiis assentatio nobis faceta videretur, nisi essent milites gloriosi.* Idem.

x *Parietes lapidum circ. coloribus nitidos.*] Antiqui scētis marmorum crustis varii coloris parietes ornabant, ut ex Plinii lib. 35. & utroque Seneca notum est. Quo spectant hæc Dionis Chrysofomi in Euboica pag. 122. *ἢ ποικιλικῆ πύργῳ θεῶν ἐν ἐπιθῆτι μόνον, ἀλλὰ ἢ χρωτὸς περιχῶν. ἔτι ἢ ἐν οἰκίῳν ἐστραῖς ἢ τοίχοις ἢ ἐδάσει τὰ μὲν χρώματα, τὰ βλάδεις, τὰ δὲ χρυσῶ, τὰ δὲ ἕλεναιτι ποικιλότων, τὰ δὲ ἀντῶν τοίχων γυμνάς.* Et pigmentaria non in veste solum, sed cutis etiam & capilli. *Ad hæc in cameris ædium, & parietibus ac pavimento, quæ partim picturis, partim marmore, partim auro & ebore variantur, partim anaglyphis.* Eodem sensu *ποικιλῶν* dixit Themislius in Orat. 6. sub finem. Postquam enim Urbem novis ædificiis ornari dixit, & parietes ac pavimenta marmorum vario genere decorari subdit: *μετὰ δὲ ἢ πύρις τεύχων ἢ οἰκοδομῶν ἢ ποικιλῶν ἔργων.* *Ἐάντε ipsa civitas plena fabris est, & architectis, & tessellariis.* Quamquam verbum illud Græcum vix unico Latino exprimi potest. Comprehendit enim tessellarios, musivarios, & Phrygiones. In Glossis tamen *ποικιλῶν*, *variator*, & *ποικίλλω*, *vario*, vertitur. * Sic apud Prudentium de templo Eulaliæ Mart. *Saxaque caesa solum variant.* * Et apud Gregorium Tur. in lib. 5. *Ecclesiam fabricavit, quam fulcivit columnis, variavit marmore, musivo depinxit.* Et Agathias in lib. 5. *μαίμαρον δὲ τι τῶν τοιοῦτων ἀλλῶν ποικιλοῦντων τῆ οἰκοδομῶν, ἢ ποικιλῶν ἢ ποικίλλω χρωματίζουσι τοῖς τοίχοις οἱ ποικίλλω τὰ ταῦτα δὴ τὰ περιτὰ ποικίλλω διακεχλωστές.* Marmor quoddam juxta torum parietis affixum: *qualia multa ostentationis causâ parietibus agglutinari solent ab iis, qui ejusmodi varietatibus delectantur.* Idem.

y *Volucres ponderentur & glires*] Inter convivales delicias ghirium usus adeo celebris, ut eos censorie leges, princepsque M. Scaurus in Consulatu non alio modo cenis admere necessum habuerit, quàm conchylia, aut ex alio orbe convectas aves. Plinius lib. 8. cap. 57. lib. 36. cap. 1. * *Nævius apud Nonium: Præcisum, emalsum, pernam, callum, glires, glandia.* Atque inde Martial. lib. 3. Epigrammate 58.

*Nec venit inanis rusticus saluator:
Fert ille ceris cana cum suis mella,
Metamque lacis Sarsinate de flava*

ponderentur & glires : quorum magnitudo ² sæpius replicata non sine tædio præsentium, ut antehac inusitata, laudatur assidue: maximè cum hæc eadem numerantes Notarii triginta propè ¹ adsistant cum thecis & pugillaribus tabulis, ut deesse solus Magister ludi litterarii ² videretur. Quidam detestantes ut venena doctrinas, ^a Juvenalem & ^b Marium Maximum curatiore studio legunt, nulla volumina præter hæc in profundo otio contrectantes: quam obcausam, non judicioli est nostri. Cum multa & varia pro amplitudine gloriarum & generum lectitare deberent, audientes ^c ^d destinatum pœnæ Socratem, conjectumque in carcerem, perrogasse quemdam ³ scitè lyrici carmen Stephori modulantem, ut doceretur id agere dum liceret: interrogantèque musico, quid ei poterit hoc prodesse morituro postridie, respondisse, ut aliquid sciens amplius è vita discedam. Ita autem pauci sunt inter eos severi vindices ⁴ delictorum, ut si aquam calidam tardiùs attulerit servus, trecentis ⁵ affligi verberibus jubeatur: si hominem sponte occiderit propria, instantibus plurimis ut damnetur ⁶ ^e reus, dominus hætenus exclamat, ^f Quid faciat ma-

¹ Ms. adsistentes. ² Ms. viderentur. ³ Ms. excite.
⁴ Ms. rectorum ⁵ Ms. adstricta. ⁶ Ms. cremus.

Somniculosus ille porrigit glires.

Vid Casaub. ad Sueton. * Petronii Satyricon, & Apuleium lib. 8. cap. 9. Lindenbr.

² *Sæpius delicata.* Non dubito, quin hanc scripturam Gelenius ex conjectura nobis invexerit. Certè in codice Regio [& Colb.] * ac Tolos. * legitur, *sæpius replicata.* Accursum autem eum eandem scripturam in codice reperisset, ita emendavit: *Quorum magnitudo sæpius vulgata, non sine tædio præf. ut antehac inusitata laudatur assidue.* [Legendum est, *Sæpius replicata*: id est repetita in convivio.] *Vales.* At hoc ipsum est in *tuò laudatur assidue.* Tum illa l'ère rep ubi sodes resident? Itaque & patrem video adnotasse *sæpius librata.* Verum ex similitudine duarum præcedentis vocis literarum videtur fuisse *sæpius velitata,* dum scilicet convivæ certant posse vel non posse majorem dari, donec tandem a dulario inusitaram magnitudinem vindicat. Gron.

^a *Juvenalem & Marium Maximum*] Juvenalem etiam pueri norunt. Marius Maximus Historicus qualis fuerit, Fl. Vopiscus indicat in Firmo: *Marius Maximus homo omnium verbosissimus, qui & mythistoricis se voluminibus implicavit.* Vide Scholiasten Juvenal. Satyr. 4. Spartianum, & alios Historiæ Augg. Scriptores. Lindenbr.

^b *Marium Maximum*] Marius Maximus vitas Cæsarium scripsit, ut ex Spartiano & Scholiaste Juvenalis notum est. Fuit autem Præfectus Urbi, imperante Marimo, ut scribit Dio in lib. 78. & successit Advento Præf. Urbi, ut idem Dio testatur. *Vales.*

^c *Destinatum pœnæ Socratem*] Socrates jam ætate gravis fidibus canere didicit: *πυθιάγειν ἀρτυροῦ ἢ ἄλλοις μὴ ἔδει, ἢ ἑμαρτὸν ἀπὸν.* Diogen. in Socrate, Cicero in Catone,

Val. Max. lib. 8. cap. 7. Lindenbr.

^d *Destinatum pœnæ Socratem.*] Socrates jam ætate proventus, apud Connum Metrobii filium citharam pulsare discibat. Quare cum rideretur ab adolescentibus, illud Solonis dictum eis respondit. Melius est serò discere quam numquam, *ἄργυρον ἐψυμάθη ἢ ἡδύμαθη,* ut refert Suidas in *συναγῆτις,* & Stobæus in cap. 117. Quibus consensit Plato in Euthydemio initio: ubi & Connum ob id *ἄργυροδιδάσκων* esse dictum commemorat: quo titulo etiam Varro Satyram scripsit. Solonis autem *ἄργυροδιδάσκων* si quis requirat, est hujusmodi. Cum fortè in convivio fratris filius carmen quoddam Sapphūs bellè cecinisset, delectatus eo carmine Solon rogavit adolescentem, ut le id canticum doceret: & quum quidam eum interrogaret cur tantopere id cuperet? Ut, inquit, hoc doctior discedam è vita, *ἢ αὐμαθὶ ἀντὶ ἄποδῶνο:* ut scribit Aelianus apud Stobæum in cap. cit. Apparet igitur Solonis & Socratis exempla in Marcellino esse inter se confusa. Similis est sententia apud Julianum in lege 25. D. de fideicom. libert. *Nam ego,* inquit, *disserendi cupiditate, quam solam vivendi rationem optinam in 8. & 25. annis ætatis duxi, memor sum ejus sententiæ, quæ dixisse fertur: ἄργυρον ἄλλοις ἐν τῷ σῶματι ἔχει, ἀργύμαθον ἢ βραχίονα.* Etiam si alterum in feretro pedem habeam, addiscere aliquid velim. *Vales.*

^e *Unus dominus.*] In codice Regio, * Tolos. * [& Colb.] & in Augustana Editione scriptum reperi *unus dominus* atque ita serè in codice Florentino scriptum fuisse monet Lindenbrogius. Proinde non absurdè quis conjecterit, ita Marcellinum scripsisse: *Dominus hætenus exclamat:* [aut potius, *ut damnetur reus, dominus hæc excl. Idem.*

^f *Quid faciat invidiosus & nequam.*] Hæc est conjectura Gelenii. Non enim dubito, quin in Ms. ejus codice perinde scriptum fuerit, ac in nostris exemplaribus,

lus, 7 famosus, & nequam? & si quis aliud ejusmodi deinceps ausus fuerit, corrigetur. Civilitatis autem hoc apud eos est nunc, quod expedit & peregrino fratrem interficere cujusslibet, quam 8 rogatus ad convivium excusare: h defectum enim 9 patrimonii se oppidò perperit Senator existimat, si is defuerit, quem aliquoties libratis sententiis invitaverit semel. Pars eorum si agros visuri processerunt longiùs, aut i alienis laboribus venaturi, Alexandri Magni itinera se putant æquiperasse vel Cæsaris: aut si à lacu Averni i lembis in-
vecti sunt pictis k Puteolos 2 vel Cajetam, maximè cum id vaporato au-

7 Ms. ma. . . . niofus & nequam, & si quis. . . . di deinceps ausus fuerit cortu. . . . tis autem hoc apud eos nunc. . . . m quod expedit Civilitatis. 8 Ms. rogatus. 9 Ms. patrimonii oppidi perperit. i Ms. Temb. 2 Ms. velle certamen.

Regio scilicet, & Flor. ac Fauchetii [& Colberti,] quibus subscribit Editio Augustana hoc modo: *Quid faciat ma. . . . mosus & nequam? & si quis. . . . ai deinceps ausus fuerit cortu. . . . tis autem hoc apud eos * est nunc: quod, * &c.* Ex quibus hanc ferè scripturam elicere possis: *Quid faciam? malitiosus est, & nequam. & si quis aliquid ejusmodi deinceps ausus fuerit, corrigetur.* Quæ certè quin cum præcedentibus bellissimè conveniant, nemo infitari potest. Arguit enim Marcellinus iniquitatem Nobilium illorum, qui servos ob levedomesticum delictum crudeliter verberari jubebant: eosdem verò, si eadè extra domum fecissent, instantibus occisi propinquis, ut interfectorem noxæ dederet dominus, excusabant his verbis contenti: *Quid vultis faciam? nequam est servus, &c.* Quæ verba leviora sunt quam pro gravitate delicti. [Potest & ex Mss. hic locus ita restitui: *Quid faciat malus, famosus, & nequam? & si quis, &c.* ut sit sensus: Vos dicitis à servo meo N. eadè factam. Quid aliud faciat malus servus & nequam? malus nisi malè agere non solet, non potest. Si tamen deinceps aliquis ex meis servis tale quid commiserit, testor non impune laturum. Quæ sunt verba Nobilis, pauperum de cæde à servo suo facta querimonias eludentis deridentisque. Solebant autem alicujus delictum excusaturi, qualemque rationi defensionive præmittere hæc verba: *Quid faciat? aut Quidni faceret?* Sic Ovidius Helenam Menelai uxorem quæ Paridem secuta erat, excusans ait:

Quid faciat? vir abest; & adest non rusticus hospes:

Et timet in vacuo sola cubare toro.

Viderit Atrides: Helenen ego crimine solvo.

Uja est humani commoditate viri.

Salvianus in libro iv. de Providentia Dei: *Si pejeret Francus, quidni faceret? qui perjurium ipsum sermonis genus putat esse, non criminis.*] Valef.

g *Peregrinos jure interfic. quibusslibet.*] Hic locus prout à Gelenio est editus, sensu omni caret: & meliùs meo judicio fecit Accursius, qui locum prout in Ms. exemplari corruptum viderat, excidendum dedit. Cum E-

ditione Augustana consentit Regius codex [& Colb.] Sic enim habet. . . . tis autem hoc apud eos est nunc. . . . m quod expedit peregrino fratre interficere cujusslibet quamquam rogatus, &c. Unde non abiurè, ut arbitror, sic scribendum esse conjeci: *Civilitatis autem hoc apud eos est nunc. . . . quod expedit peregrino fratrem interficere cujusslibet, quam rogatus ad convivium excusare.* Ubi rogatus phrasi græcanica dicitur pro rogato. [vel scribe, quam quum rogatur, &c.] Vocem autem illam *Civilitatis* ex conjectura Gelenii profectam retinui, non quòd eam valde probem, sed quia nulla potior succurrebat: εἰρωνικός porò accipienda est. Idem.

h *Defectum enim patrimonii.*] Quantopere excandescere soliti sint beati illi, si quis ad cenam vocatus non adfuisse, docet Libanius in Declam. 7. ubi parasitus se deserens ait: οἶδα πολλοὺς τοῖς κεραισὶν ὄρη αἰ ποροῖσι δύνανται, ἐπιιδάει κεραισὶν ἄντις ἐκλήθη τῶν σωθῶν. οἶδα πολλοὺς βροχιδάει σωθῶν ἀντοῖς, κἀν ἀνάλκῳ, κἀν συμποροῖσι οἱ κεκλημένοι ποροβαροῖσι. Novi quantopere irasci soleant vocatores, cum quis invitatus non adfuit. Novi quanto æstu succensere consueverint, tametsi necessitatem aut casum aliquem allegent vocati. * Porò ex Mss. codicum vestigiis hunc locum ita corrigendum esse suspicor: *Defectum enim patrimonii sibi porrendi Senator existimat, &c.* Idem.

i *Alienis laboribus venaturi.*] Servorum enim opera ad hoc utebantur, qui saltus lustrarent, feras cubilibus excuterent, ac deinde conficerent: adeo ut domini ipsi tantum spectatores essent. Hinc venari & agros colere inter servilia officia ponit Sallustius in conjuratione Catilinæ: quem immeritò reprehendit Symmachus in lib. 5. Epist. 66. & P. Victorius in lib. 6. Variarum Leç. Constat enim Romanos tum in agris colendis, tum in venando usus servorum ministerio: unde venatores cum piscatoribus passim in Historia Augusta inter servilia officia numerantur. Contra hæc delicias Plinius in Proœmio lib. 29. *Alienis, ait, pedibus ambulamus; alienis oculis agnoscimus: alienè memorià salutamus; alienà vivimus operà; perieruntque rerum naturæ pretia, & vitæ argumenta: nec aliud pro nostro habemus quam delicias.* Idem.

k *Puteolos vel Cajetam.*] In codice Regio [& Colbertino,] & in Editione Augustana legitur, *lombis invecipi pictis Puteolos velle certamen, &c.* An fortasse intelligitur certamen quinquennale, quod Puteolis instituit Antoninus Pius: de quo Spartianus in vita Pii, & Inscriptiones antiquæ. Sed hæc conjectura non placet.

deant tempore. Ubi si ³ inter aurata flabella laciniis ³ sericis infederint mufca, vel ^m per ⁴ foramen umbraculi pensilis radiolus irruerit Solis, queruntur quod non ⁵ sunt apud Cummerios nati. Dein cum ⁿ à Silvani lavacro vel Mamæ aquis ventitant fofpitalibus, ut quisquam eorum egressus tenuiffimis feterferit linteis, ^o folutis ^p prefforiis vestes ^q luce nitentes arbitra diligenter explorat, quæ ⁶ unâ portantur fufficientes ^r ad induendos homines undecim: tandemque electis aliquot involutus, receptis anulis, quos ne violentur humoribus, famulo tradiderat, ^f digitis ut ⁷ metatis abit. Enimverò si quis è militia

³ Ms. fertis. ⁴ Ms. toramen. ⁵ Ms. sunt. . . . apud ⁶ Ms. una p. . . . ur. ⁷ Ms. metatis. Ne id enimvero si quibus in mil. . . . principis regens digressus. . . . rit in . . . . acut provecibus tali prefente. . . . irio. . . . . lenu pafcul existimatur ceteri tacitur. . . . dicta solias pater familias reftu. . . . rant aliena & placentia referrent & urile pleraque fallendo. . . . . Quidam.

Multo minus emendatio Gelenii. Quippe ab urbe Roma ad Cajetæ portum euntibus nequaquam Averna lacus est navigandus, utpote qui trans Cajetam fit, ut Strabo & Plinius satis ostendunt. *Valef.* In promptu satis est auctorem scripiffisse *Puteolos vel Herclanium*, quomodo nunc quoque videtur appellaviffisse Ammianus ex ætatis fua more, quod priores *Herclanium*. Gron.

1 *Inter aurata flabella.*] Muscaria pavonina laudat Martialis lib. xiv. Epigr. 67.

Lambere que turpes prohibet tua prandia muscas,
Alitis eximie cauda superba fuis.

Cl. Claudianus in Eutrop. lib. 1.

Et cum se rapido fessum projecerat æstu,
Patricius roseis pavonum ventilat alis.

Lindobr.

m *Per foramen umbraculi pensilis.*] Umbracula sunt, quæ ad arcendos Solis radios nobilibus feminis prætendi solabant. De quibus Ovidius in 2. Fastorum, ubi de Sole:

Aurea pellebant tepidos umbracula Soles,
Que tamen Hercules sustinere manus.

& in lib. 2. Artis amandi:

Ipse tene distincta suis umbracula virgis.

Sic etiam Claudianus appellat in lib. 2. in Eutropium. Græci *oxidia* vocant, seu *oxidia*, ut Aristophanes in Avibus, Dionysius Hal. in lib. 7. pag. 424. Glossæ, *oxidia*, *umbraculum*. Galli parasolium vocamus. Adde Martialis Epigramma in lib. 14. cui titulus est *Umbella*. Valef.

n *A Silvani lavacro, vel Mamæ aquis.*] De Silvani lavacro nihil usquam legere memini. Fuit quidem Romæ fons Silvani cum æde Herculis & Silvani in regione xiiii. Urbis, quem describere videtur Propertius in Elegia 4. libri 4. Sed Silvani lavacrum, de quo hic loquitur Marcellinus, erat in Campania: si quidem hæc cum præcedentibus cohærent. Aquæ certè Mamæ erant in Bajano, ut indicat Lampridius in vita Alexandri Severi: *In matrem Mamæam, inquit, micè pius fuit, ita ut*

Rome in Palatio faceret dietas nominis Mamæ: Et in Bajano Palatium cum stagno quod Mamæ nomine hodieque existit. Idem

o *Solutis prefforiis.*] Scribe omnino *solutis prefforiis*. Antiqui enim vestes accuratè complicatas ponderibus impositis splendere cogebant; ut docet Seneca de tranquillitate animi. Itaque cum vestes sumere vellent, ejusmodi præla seu prefforia solvi oportebat. Sic Claudianus in Epithalamio Palladii & Celerinæ:

--- *preffisque soluta*

Mira Dionæ sumit velamina tela. Valefius.

Quidquid sit, certe satis impudenter hæc vir alioqui maximus: quum utique hæc ipsa diu publicatà ante Valentianam editionem videre possis & in Lipsii notis ad caput primum libri ex Seneca citati, & in Adversariis Casp. Barthii lib. xxxii. cap. 7. Idem.

p *Prefforiis vestes luce nitentes.*] Gloss. *Prefforium, m orbem*. Sic in Notis Tironis, *Prefforium, Supprefforium*. * Seneca de Tranquillitate vitæ, initio: *Non ex arcuola prolata vestis, non ponderibus aut tormentis splendere cogentibus preffa.* * Lindenbr.

q *Luce nitentes arbitra.*] In Editione August. legitur *arbitria*: in Regio autem codice *arbitra*: [in Colb. *arbitra*:] ut fortasse ita scripserit Marcellinus: *Vestes luce nitentes ambigua*. Sic in lib. 16. dixit, *non è pluma & stragulis sericis ambigua fulgore nitentibus*. Valef.

r *Adjurandos homines undecim.*] Magis placet Editionis Augustinæ scriptura: *Adjuvandos hom. undecim*. In Regio exemplari scriptum invenit *alluendos*, pessime: in Fauchetiano *ablusdos*: [In Colb. *sufficiens exalluendos.*] Idem.

f *Digitis ut metatis abit.*] In Regio codice. * & in Tol. * [æc Colb.] scriptum est, *digitis & metatis*. *Ne id enimverò, &c.* Atque ita in Editione Augustana, nisi quod in ea legitur, *digitis metatis*. Et quamquam adeo corruptum locum satis esset deponere; tamen ut studioso lectori satisfaciam, conjecturam meam hic proponam. Sic ergo videtur commodius scribi posse *Digitis ut metatis redit*. Arguit enim luxum Senatorum illorum, qui digitos anulis onerabant, etiam mellos artculos transeuntibus. De quibus Plinius in lib. 33. iniriis, Quintilianus in xi. cap. ult. Martialis in lib. xi.

Senos Charinus omnibus digitis gerit,

Nec nosse ponit anulos;

Nec dum lavatur, &c.

Ubi obiter notandum est ille mos anulos ponendi dum la-

Principis recens digressus abierit in larem, aut provectibus, tali præfente. . . . irio . . . . lenu præful existimatur: ceteri taciturni audiunt dicta . . . . solus paterfamilias tectus narrans aliena & placentia referens & utile ^t pleraque fallendo. Quidam ex iis licet rari aleatorum vocabulum declinantes, ideoque se cupientes ⁸ appellari tesserarios: inter quos tantum differt, quantum inter fures & latrones. Hoc tamen fatendum est, quod cum omnes amicitia Romæ repescant, ^v alearia solæ, quasi gloriosis quæsitæ sudoribus, sociales sunt, & adfectu nimio firmitate plena connexæ: unde quidam ex his gregibus inveniuntur ita concordēs, ^x ut Quintilios esse existimes fratres. Ideoque videre licet ignobilem, artis tesserariæ callentem arcana, ^y ut Catonem Porcium ob repulsam Præturæ nec suspectam antea nec speratam, incedere gravitate composita mæstiolem, quod ei in majore convivio vel confessu Proconsularis quidam est antelatus. ^z Subsident aliqui copiosos homines, senes aut juvenes, orbos vel cælibes, aut etiam uxores habentes & liberos, (nec enim in hoc titulo discrimen aliquod observatur) ad voluntates condendas allicientes ⁹ ^b eos præstigiis miris: qui cum supremis judiciis ordinatis, quæ habebant relique-

⁸ Ms. appellari . . . . inter. ⁹ Ms. potest regis.

vatum itur; cujus moris hinc meminit Ammianus, & Terentius in Heauton. act. 4. * Hunc virorum luxum graviter & acerbè perstringit Chrysofostomus in Homilia 22. in Genesim: ἀλλὰ κὶ ἀνδρῶν ὅσοι βλακώδεις κὶ πρὸς τὴν τῶν γυναικῶν εὐτέλειαν ἰαντὸς κατὰ γουσι, δακτυλίους περιτιθέμενοι, κὶ τοῖς μεγέθει κὶ τοῖς ἴσασιν τῶν λιβῶν καλλωπιζόμενοι, ὡς ἀρχαῖοι ἐχρήθη. * Vales. Equidem illi maculati digiti sunt admodum ridiculi. Et quales intelligit? Utrum ut dii dicuntur maculati sacrificiis & hostiis, an alio quo modo, quem non percipio. Sed neque pater his potuit acquiescere, cui in mentem veniebat *digitis limateis redit*, ut ille *Ventilat æstrum digitis sudantibus aurum*. Sed nos aliud censemus, de quo alibi. Gron.

^t Et . . . . pleraque fallendo.] In Ms. Flor. & Regio legitur: *Et utile pleraque fallendo*: quibus consentit Editio Augustana. [In Colb. *Et vile pl. fall.*] Ex quibus libris integram hanc periodum restituvimus; quam Gelenius ob mendorum ac lacunarum frequentiam expunxerat: sed & conjecturæ nostræ aliquid indulsumus. Vales.

^v Alearia solæ.] Quæ tamen improprie amicitia dicuntur, quippe quæ non ex virtute profectæ sint, sed ex voluptate quadam in colludendo. Itaque sublato ludo, hujusmodi amicitia extinguji solent, ut rectè notat Aristoteles in lib. 8. Mor. Nicom. & Plutarchus *περὶ φιλοφιλίας*, & Cicero in Lælio. Idem.

^x Ut Quintilios esse exist. fratres.] Hujus loci emendatio sanè eximia debetur codici Regio & Augustanæ Editioni, de qua nemo, ut spero, dubitabit. Nota enim est Quintiliorum fratrum concordia, qui cum in omni vita cum publicè tum privatim nunquam à se mutuo

disjuncti fuissent, multòsque adeo Magistratus & Consulatum gessissent simul, tandem à Commodò simul interfecti sunt, ut refert Dio in lib. 72. Simili antea sub Nerone concordia insignes fuerant Scribonii fratres, planè gemini ut ita dixerim Quintiliorum: de quibus Tacitus in 4. Hist. & Dio in Nerone. Idem.

^y Ut Catonem Porcium ob repulsam Præturæ.] M. Porcius Cato Præturam gessit: eandem cum Uticensis Cato ambivisset, repulsam passus est. Livius & Plutarchus in Pompeio. Lindenbr.

^z Subsident aliqui curiosos homines, &c.] Hanc hereditarum perniciosam avaritiam tangunt Imp. Leo & Majorianus Novel. viii. *Inter cetera captatorum etiam aviditas comprimenda est, qui nunquam ignotorum pene lectulis adsidentes, animos ipsa corporum aegritudine fatigatos, & sincera jam iudicia non habentes, simulata affectione depravant, ut plerique consanguinitatis & necessitudinum suarum frequenter oblitii, extraneos scribere videantur heredes, cum insidiosa munuscula diriguntur, cum subornantur medici, qui prava persuadeant, & neglecto mendendi studio fiant alienarum cupiditatum ministri.* Talis fuit captator Regulus, de quo Plinius ad Calvisium Epistolar. lib. 2. Lindenbr.

^a Subsident aliqui curiosos homines.] Amplector eam scripturam, quam in Fauchetii codice extare monuit Gruterus, *copiosos homines*, id est divites. Eodem errore in fine libri 27. scriptum erat *conciis majoribus curis*, cum scribendum esset. *conciis majoribus copiis*, ut rectè in codice * Tol. * & Regio exaratum est. Vales.

^b Eos technis.] In Ms. Flor. & Regio [& Colb.] * ac Tolos. * legitur, *potest regis*: neque aliter in Editione August. Quare opinor ita à Marcellino perscriptum fuisse, *allicientes eos præstigiis miris*. Idem.

runt iis, quibus morem gerendo testati sunt, ilico ¹ pereunt, ^c ut id impleri forte fatorum opperiente, nec puteos, nec facili potest ægritudo testamenti . . . . comitatu est his quisquam. Alius cum dignitate licet mediocri, cervicetumida gradiens, notos antea ² obliquato contuetur adspectu, ut post captas Syracusas existimes reverti M. Marcellum. Multi apud eos negantes esse superas potestates in cælo, ^d nec in publico prodeunt, nec prandent, nec lavari arbitrantur se cautiùs posse, antequam ephemeride scrupulosè sciscitata didicerint, ubi sit verbi gratiâ signum Mercurii, vel quotam cancri fideris partem polum discurrens obtineat Luna. Alius si creditorem suum flagitare molestiùs adverterit debitum, ad aurigam confugit audentem omnia prælicenter, eumque ut veneficum curat urgeri: unde non nisi reddita cautione, dispendioque adlictus gravi discedit. Et additur huic, ^e debitorem voluntarium includit ut proprium, ^f nec ante ejus profectiorem absolvit. Parte aliâ uxor, ut

¹ Ms. pereunt ut id impleris orafatorum operiente nec puteos nec facili potest agritudo testam . . . . . comitatum est his quisquam . . . . . cum dignitate licet . . . . . vicet tumida. Alius. ² Ms. aliquanto.

c Ut id impleri forte fatorum opperiente.] Hanc elegantem scripturam ex his inquinatissimis vestigiis scriptorum codicum deprehendimus: *Ut id impleris ore fatorem operiente.* Sequentia verò quia nimis corrupta erant, prætermisimus. Sic autem habent: *Nec puteos, nec facili potest agritudo testam . . . . . comitatum est his quisquam . . . . . cum dignitate licet . . . . . vice tumida gradiens, &c.* [in Colbert. *vicet humida gradies, &c.*] Hæc postrema tamen unius vocis adjectione sic videntur esse supplenda, *cum dignitate licet mediocri, cervicetumida gradiens, &c.* Valefius. Pater adnotavit *ut adimpleri.* At quæ illa fors fatorum opperiens? Si opperitur, certe non ilico perit. Sed emendandum erat obruente. Verum quæ illa licentia prætermittendi, quod non intelligas? Quod illud editionis exemplum, ut ex scriptore veteri expellas versus aliquos, si non liquide eorum literas omnes in Mstis adsequaris? Itaque licet Valefii utantur suo iudicio, & rejiciant inter notas; ego prout in editione Augustana habentur, reposui hæc ipsa fragmenta, quæ declarabit suis dies. Gron.

d Nec in publico . . . nec lavari arbit. se caut. posse, anteq. ephemeride scrup. sciscitata] Insignis hæc veterum superstitio fuit, de qua Augustinus Hippon. in Exposit. Epist. ad Galat. cap. 4. *Vulgatissimus est error gentilium esse, ut vel in agendis rebus, vel in expectandis eventibus vitæ ac negotiorum suorum, ab Astrologis & Chaldeis notatos dies, & menses, & annos, & tempora observent. Idem paullo post: Plena sunt conventicula nostra hominibus, qui tempora rerum agendarum à Mathematicis accipiunt. Jam vero nec aliquid inchoetur aut adficiendum aut hujusmodi quorundam operum diebus quos Aegyptiacos vocant, scire etiam nos monere non dubitat. Rectè dicit Aegyptiacos hocæ dies vocari, ab Aegyptiis putà, qui observa-*

tionis hujus auctores. Unde Marinus in Vita Procli: *ταῦτα παρ' Αἰγυπτίους ἀποκαλεῖται ἡμέρας μακρὰς, ἢ ἀπὸ τῆς ἡμέρας.* Et in veteri Ms. membrana, quæ penes me est, in qua hi dies ordine notantur, sic scriptum est, **INCIPIT R DIES AEGYPTIACI, IN QUIBUS NULLA OPERA INCIPERE DEBES** * Vid. Calendar. vetus, à nobili viro Georgio Hervvartio nuper publicatum, in quo illi ipsi dies passim adnotantur. * De his existat locus Juvenalis Satyr. 6.

Illius occurfus etiam vitare memento, In cuius manibus, ceupingua succina, tritas Cernis ephemeridas: que nullum consulis, & jam Consultitur: que castra viro patriamque petente Non ibit pariter, numeris revocata Thyrsylli. Ad primum lapidem vestari cum placet, hora Sumitur ex libro: si prurit tristis ocelli Angulus, inspecta genesi colliria poscit. Aegra licet jaceat, capiendo nulla videtur Aptior hora cibo, nisi quam dederit Petrosiris.

Ausim dicere Ammianum à hunc Juvenalis locum respexisse. Ipsissimum enim est, -- *nulla videtur aptior hora cibo*, quod Ammian. dicit, *nec prandent.* Et, *ad primum lapidem vestari cum placet*, responderet illi, *nec in publico prodeunt.* Deinde, -- *tritas cernis ephemeridas, & hora sumitur ex libro*, Ammian. -- *ephemeride scrupulosè sciscitata*: Augustinus: *En: ephemeride vitam nasfragam gubernantes.* Lindenbr.

e D-bitorem voluntarium includ. ut proprium.] Debitor voluntarius est is, qui metu calumniæ pecuniæ auctori se datum promisit: cui opponitur proprius, id est verus debitor, qui reapse debet. * Sic apud Senecam in libro v. de Benef. *Dico me tibi obligatum pro filio: non quia sum, sed quia volo me offerre tibi debitorem voluntarium* Contra has divitum calumnias Gregorius Nazianzenus in Carmine adversus divites pag. 238. * Valol.

f Nec ante ejus profectiorem absolvit. An potius scribendum est *profectionem*? Ut sit hicensus, debitorem

proverbium loquitur vetus, eandem incudem diu noctuque tundendo, & maritum testari compellit, hocque idem ut faciat uxor, urget maritus instanter: & h periti juris altrinsecus adfiscuntur, unus in cubiculo, alter ejus æmulus in triclinio, i repugnantia tractaturi: iisdemque k subseruntur genitalium extorum interpretes controversi, hinc Præfecturas profusiùs largientes & sepulturas divitum matronarum; inde ad exsequias virorum 4 l jamjam adventantes necessaria parari oportere 5 innuentes: & testatura . . . . . ancillas suapte naturâ pallidi aspirati pridie consumpta defuncta . . . . . um Romaque: m ut Tullius ait: *Nec in rebus humanis quidquam bonum norunt, nisi quod fructuosum sit: & amicos tamquam pecudes eos potissimum diligunt, ex quibus se sperant maximum fructum esse capturos.* Cùmque mutuum illi quid petunt, foccos & n Miconas videbis & Lachetas: cùm adiguntur ut reddant, ita cothurnatos & turgidos, ut o Heraclidas illos Cresphontem & Temenum putes. Hactenus de Senatu. Nunc ad otiosam plebem veniamus & desidem: in qua p nitent ut nominibus cultis & quidam calceorum expertes, Cimeffores, Sta-

3 Ms. extormth . . . . . terpretes. 4 Ms. fama adventantes. 5 Ms. innuentes & testatura . . . . . ancillas captenatura pallidi aspirati pridie consumpta defuncta . . . . . um romaque ut ullius ait.

illum voluntarium qui ex creditore debitor factus est, non priùs à Senatore qui ei accusatorem submiserat, dimitti, quàm datâ apochâ professus sit nil sibi ab Senatore deberi. Idem.

g Maritum testari compellit, hocque idem, &c.] Id Romæ tunc usitatum fuisse, docet Hieronymus in Epistola ad Furiam de viduitate servanda, his verbis: *Scribuntur tibi nunc sponsales tabule, ut post paululum testamentum facere compellaris. Simulabitur mariti infirmitas, & quod te moriturum facere volet, ipse videtur faciet.* * Et Zeno Veronenfis, eorumdem temporum Scriptor, in Sermone 2. de avaritia: *Inde est, inquit, quod conjuges nuptiali sanctissimo repugnantes jugo, pro se quisque nitentes amore vid licet nimio, hereditatem captant alter alterius.* * De his captatorum artibus Lucianus loquitur in Dialogis mortuorum. apud quem Cnemon Damippo dicit: *ἰδοὺ δὲ μοι καὶ σοφὸν τὸν ἴδῃ, διδού διαδύνας ἐς τὸ πανεὶν ἐν αἰσιν ἐμείνω καταλέγουσα τὰ μὲν πάντα, ὡς κἀνέθητο ἕν ἄπειν καὶ ἀνὰ πείθειν.* Ac visum est mihi hoc in primis callidum, testamentum ei ostendere, in quo omnium bonorum meorum illum heredem institueram, ut ille idem quoque faceret. Denique Quintilianus in declam. 325. *Multi sunt, inquit, qui testamenta sic scribant, tamquam illud ad vitam eorum pertineat. Sic quidam heredes scribunt eos quos captant, tamquam intellecturos, tamquam secreto scriptos.* Idem.

h Periti juris altrinsecus adfiscuntur.] Qui scilicet legem ac formam testamenti scribendi suggererent. Ad hoc enim maximè Jurisperiti adhibebantur; ut Suetonius in Nerone, & Arrianus in lib. 2. cap. 13. Dissertationum Epicteti testantur. Idem.

i Repugnantia tractaturi.] Tractare propriè Jurispe-

riti dicuntur, cùm de articulis & quæstionibus Juris disputant. Sic in lege 1. D. de calumniatoribus, & in lege 13. D. de jure patronatus. Vetus Scholiastes Juvenalis ad illa in Satyra 1.

--- Furisque peritus Apollo:

Intra Apollinus, ait, templum Furisperiti sedebant, & tractabant. Unde lucem accipit lex 1. D. de extraordinariis cognitionibus: *Advocatos accipere debemus, qui causis agendis quoquo studio operantur: non tamen qui pro tractatu, non adfuturi causis, accipere quid solent, advocatorum numero censendi.* * Sic Augustinus in Sermone 50. de Tempore. * Idem.

k Subseruntur genitalium extorum interpretes.] Simile est, quod narrat Lucianus in Dialogis mortuorum, cùm Mærichus & Aristæas viri ditissimi se mutuo captarent, ac se vicissim heredes instituisent palam scriptis testamentis: vates & Astrologos & somniorum interpretes & Chaldæos, Apollinem quoque Pythium ab utroque consultum, modo huic, modò illi obvencuram hereditatem prædixisse. Idem.

l Feminas invitantes.] Sic Gelenius emendaverat. Sed cùm in Mss. omnibus & in Editione Augustana legi comperissem, fama adventantes: non dubitavi quin Marcellinus ita scriptum reliquisset, inde ad exsequias virorum jamjam adventantes necessaria parari oportere innuentes. Idem.

m Ut Tullius ait.] Locus est in libro de Amicitia. Idem.

n Et micones.] In Regio codice [& Colbert.] * ac Tolos. * & Editione August. scriptum est Micaunas. Quare non dubitavi Miconas hîc restituere. Sunt enim fervorum comicorum nomina plerumque dissyllaba: ut λάχης, σίμων, μέδων & similia. Dio in Orat. 74 οὐ καὶ λάχης, οὐδὲ καὶ σίμωνα. Idem.

o Heraclidas illos Cresphontem & Temenum.] Apollodorus Biblioth. lib. 11. Hyginus fabb. 124, 184 Lindembri p Nitent nominibus cultis.] Regius codex, * & To-

tarii, Semicupæ, & Serapini, & Cicimbricus cum Gluturino, & cum Trulla, & 9 Lucanicus cum Pordaca & Salfula, similisque innumeri. Hi 6 omne quod vivunt vino & tesseris impendunt, & lustris, & voluptatibus, & spectaculis: eisque templum, & habitaculum, 7 & 7 concio, 8 & cupitorum spes omnis Circus est maximus: & videre licet 9 per fora, & compita, & plateas, & conventicula 10 circulos multos collectos in se controversis jurgiis ferri, aliis aliud ut sit defendentibus. Inter quos hi qui ad satietatem vixerunt, potiores auctoritate longæva, 11 per canos 12 & rugas clamitant sæpe, Rempublicam stare non posse, si futurâ concertatione quem quisque vindicat, carceribus non 13 exsiluerit princeps, 14 & funalibus equis parum cohærenter circumflexerit metam. Et ubi negligentia tanta est caries, exoptato die eque-

6 Ms. omne. 7 Ms. concio & copitorum & spes. 8 Ms. & rogant velamittant. 9 Ms. exsiluerit prin. . . non inabilis equis parum coherce. . . . . circum flexerit metam & ubi negligentia tanta est caries. Exoptato.

los. * [ac Colbert.] vocem interserit minimè superfluum, ni fallor, in qua nitentur nominibus cultis, &c. Neque enim quæ infra recenset nomina, culta sunt aut præclara, sed prorsus ridicula atque scurrilia. [Sed plebei hæc nomina culta esse sibi persuadebant, & his se honorari ac enitere tamquam magnificis vocabulis existimabant.] Valef.

* q Lucanicus.] In testamento Grunnii Porcelli inter signatores primus nominatur *Lucanicus* & ultimus *Cymatius*: quorum nominum origo satis aperta est. *Lucanicus* enim à pernis *Lucanicis* dicitur; & *Cymatius* à cymis brassicarum, quæ olim in deliciis fuere: * [unde & Cimesiores dicti apud Marcellinum in hoc loco, pro Cymestores à cumarum esu.] *Idem.*

r Et concio & spes omnis] Ms. Et concio, & copitorum, & spes omni. Forsan scripsit Ammian. & concio & Capitolium & spes. Lindenbr.

f Et spes omnes.] In Regio, Florent. [Colbert.] * ac Tolof. * codicibus legitur, & copitorum spes omnes. In Augustiana autem Editione, & copitorum spes omnes: sed hæc vox ex sequenti linea videtur huc perperam irrepisse. Nec assentiri possum Cl. Salmasio, qui in Notis ad Vopiscum, in Aureliano sic emendavit, & copia eorum & spes omnis Circus est Maximus, & annonam seu panem gradilem his verbis intelligi ait, qui ex gradibus Circi populo erogabatur. Etenim Marcellinus noster nihil hic de annonâ, sed tantùm de Circensibus ludis loquitur. Deinde annonam ex Circi gradibus erogatam fuisse numquam crediderim. Erant enim in singulis Urbis regionibus certi gradus, ex quibus populo erogabatur annonâ, ut satis innuit Prudentius contra Symmachum:

Que regio gradibus vacuis sejmia dira
Sustinet? aut que Janiculo mola nota quiescit?

Itaque in descriptione urbis Constantinop. hi Gradus in

singulis regionibus recensentur cum Pistrinis. Quod si conjecturis hic indulgere licet, possit & alicui videri sic legendum esse, & cupidorum spes omnes Circus est Maximus: [vel potius, & cupitorum spes omnis Circus est Maximus.] Valef. Similia quædam disputat Jac. Gothofredus ad Cod. Theod. lib. xlv. tit. 17. de annonis civis & pane gradili. Gron.

t Per Janos & fora] Jani statua tres saltem Romæ fuerant, donec Domitianus plures passim extraxit. Livius lib. xli. Suetonius in Domitiano cap. 13. *Janos arcusque cum quadrigis & insignibus triumphorum per regiones Urbis tantos ac tot extraxit, ut euidam Græcè inscriptione sit arcui,* APKEL. Ad hos Janos mercatores cõs venire solebant, & negotia sua pertractare: adeo ut quotidie populi ibi frequentia magna, ad quam severi selicet hi & priscæ virtutis viri de Republicæ ruina proquirant. Lindenbr.

* v Circulos multos collectos.] *αὐτὸν οὖν* Græcè vocat Johannes Chrysostronus Homiliâ 10. in Johannis Evangelium pag. 71. * Valef.

x Per Janos & fora clamitant.] In Mss. Flor. & Regio, [ac Colbert.] * & Tolof. * legitur, per Janos & rogant vel amittant: quibus Augustiana subscribit Editio. Unde quis conjicere possit, sic ferè à Marcellino scriptum fuisse, * potiores auctoritate longæva, per canos & rugas clamitant sæpe. Alludit enim, ut opinor, ad locum Senecæ de brevitate vitæ cap. 219. *Non est itaque quod quemquam propter canos aut rugas putes divitiis.* * Idem.

y Et funalibus equis parum cohærenter circumflexerit.] Hunc locum sic supplendum putavi, cum in Mss. Flor. & Regio, * Tolof. * [& Colb,] atque in Editione Augusti ita scriptum esse vidissem, *non inabilis equis parum coherce. . . . . circumflexerit metam.* Quamquam potest etiam aliis multiplicibus modis illa vox *non inabilis* emendari, & pro *cohærenter* scribi *cohercenter*. Erat autem id propè caput artis equestris, ut sinisterioris funali equo metam quàm proximè fieri posset araderent, nec tangerent tamen. Itaque peritissimi aurigæ sinisterioris equi funalis habenas adducere solebant, dexterioris autem laxare, ut testatur Nonnus in lib. 37. Dionys. in illa lu-

strium ludorum inlucescente, nondum Solis puro jubare, 1 effusius omnes festinant precipites, ut velocitate currus ipsos antecant certaturos: 2 super quorum eventu 2 discissi votorum studiis, anxii plurimi agunt pervigiles noctes. Unde si ad theatralem ventum fuerit vilitatem, artifices scenarii per sibi-los 3 exploduntur, si quis sibi ære humiliorem non conciliaverit plebem. 4 Qui si defuerit strepitus, ad imitationem Tauricæ gentis peregrinos vociferantur pelli debere (b quorum subsidiis semper nisi sunt ac steterunt) & tætris vocibus & absurdis: quæ longè abhorrent à studiis & voluntate veteris illius plebis, cujus multa facetè dicta memoria loquitur & 4 venusta. Id enim nunc reper- tum est pro sonitu laudum impensore per applicatos homines ad loquendum, ut in omni spectaculo, c exodiario, venatori, aurigæ, & histrionum generi omni, & iudicibus celsis itidémque minoribus, necnon etiam matronis clame- tur 5 adfiduè, d Per te ille discat: quid autem debeat disci, nemo sufficit explanare. In his plerique distentioribus saginis addicti, præeunte nidoris in- dagine acutisque vocibus feminarum, à galliciniis ipsis, in modum pavonum

1 Al. fufius. 2 Ms. discissi. 3 Ms. explorantur. 4 Ms. venustas. 5 Ms. obfidie... Per te.

* b Peregrinos, quorum subsidiis semper nisi sunt ac stete- runt Rom. Aurelius Victor, Marcellini aequalis, idem dicit in Domitiano: *Hæstus Romæ, seu per Italiam arti Imperium rexere: hinc advena, nescio quoque an, ut in Prisco Tarquinio longe meliores. Ac mihi quidem, aucti n- ti multa legentique, plane compertum, urbem Romam exter- norum virtute atque instrivis artibus præcipue crevisse. Quid enim Nerva Cretensî prudentis magis que moderat- um?* &c. Idem.

eulenta descriptione Curulis cerraminis.

Σκέπτεό μοι καὶ στήθεϊ κεντρικῆ καὶ πῶς
δοχμῶσας ἔλον ἵππων ἀριστῶν ἐξ ἡδὲ νῶσας,
ἔκ. Er in lib. 43.
Ὡς δὲ τις ἱππῶν ἐλάσῃ ἐπὶ κυκλάδι πέτρῃ
δοχμῶσας ἔλον ἵππων ἀριστῶν ἐξ ἡδὲ νῶσας,
Δεξιῶν καὶ μὲν παρεμβύσιο χαλκῶς, &c.
Quibus adde & Lucani versus in lib. 3.

--- nec sic moderator equorum
Dexteriore rota lævum cum circuit axem.

Cogit inoffensæ currus accedere mæte. Valesius. Nul- lum indicium est equi funalis in Nonno, qui non magis de quadriga locutus videtur, quam de biga. Sed neque in Ammiano ferri possunt funales equi, quum quisquis ille auriga significetur, non possit dici nisi uno funali e- quo coherenter circumflectere metam. Et cur ad funa- les equos delabitur ἱππῶν, quum Msti omnes perspicue præcant ad nominabiles equos, sive nominibus certis appellati innuantur, sive nominatissima famæ. Qui e- nim hi circuli alii, quam quos suo tempore describebat Lucianus in Nigrino loquentium τὸν ἐπιπόρομον, καὶ τῶν ἡ- νίχων εὐκῶσας, καὶ τὰ τῶν ἵππων ἰδέματα, καὶ τὰς ἐν τοῖς στυπῶσι περὶ τῶν δὲ δολῶν, quod ibi illustravimus. Gron.

* 2 Super quorum eventu discissi votorum studiis, anxii plurimi agunt pervigiles noctes. Idem dicit Libanius in libri iv. Epistola 288. * Valef.

a Qui si defuerit strep. In editione Aug. legitur, *si, si defuerit strep.* atque ita etiam in exemplari Re- gio scriptum reperi, [ut & in Colbert.] * ac Tolof. * eadémque manu superscriptum, *seu si, &c.* quam e- quidem docti inscriptoris conjecturam præ vulgata à Ge- leno scriptura valde proba. Idem.

c Exodiario. Exodiarii hæc sunt mimi, qui in sine ludorum intrabant, ut quidquid lacrimorum atque tris- titiæ ex tragicis affectibus spectatores coegissent, hu- jus spectaculi risu detergeret, ut scribit eleganter vetus Scholiastes Juvenalis in Sat. 4 Et olim quidem exodia At- tellanis fabulis conferta à juvenibus: curabantur bone- stis, ut testatur Livius in lib. 7. postea verò hujusmodi exodia mimi usurpaverunt: quod sub Julio Cæsare cœ- pisse videtur, qui Laberii & Publii Syri mimos introdu- xit. Itaque Cicero in lib. 9. Epist. 16 ad Pætum, post- quem de Cæsaris dominatione multa dixit: *Nunc venio, ait, adjocationes tuas, quando tu secundum OENEWM Accii, non (ut olim solebat) Atellanam: sed (ut nunc fit) mimam dedisti.* Er Juvenalis in Sat. 4.

Urbicus exodio risum movet Atellana. Apud Græcos strictior est τῷ ἰγῶδι appellatio. Nem: ἰγῶ- διοι Græci vocant melos, quod in exitu scabula caneba- tur, ut scribit Pollux in lib. 4. cap. 15. & Scholiastes A- ristophanis in Vespiis. Tale erat in Tragedia quidem ποικίλα μερῶν ἢ δ' ἀμυσίων, &c. quæ clausula omnibus ferè Euripidis tragediis adtexta est. In Comœdia autem κα- λυψίται, &c. Citharædorum: ἡνδᾶ, ἀν' ἀναξ. &c. Rhapsodorum denique: Νῦν ὅστω μάκαρες ἢ ἐσθλῶν ἀ- γθωνῶν, &c. ut scribit AELIUS Dionysius apud Eusta- thium in Iliad. β. & Helychius in AM' ἀναξ & Νῦν. Idem.

d Per te ille discat. Supple, aurigare aut saltare. Illa

6 inanitate clangentium, humum summis pedum unguibus contingentes aulis adsistunt, c digitos prærodentes dum patinæ defervescent: alii nauseam horridæ carnis dum excoquitur intentius despectantes, ut discissarum pecudum exta f rimari cum anatomicis & Democritum putes, docentem quibus modis posteritas mederi doloribus possit internis. Sit satis interim hæc digessisse, super rebus Urbanis: nunc redeamus ad cetera, quæ per provincias agitavere multiplices casus.

h. CAP. V. Erupit Augustis ter Coss. Saxonum multitudo: & Oceani difficultatibus permeatis, Romanum limitem gradu petebat intento, sæpe nostrorum funeribus passa: cujus eruptionis primæ procellam i Nannenus sustinuit Comes, regionibus iisdem appositus, k dux diuturno bellorum labore compertus. Sed tunc ad mortem destinatæ plebi congressus, cum milites quosdam ruisse, & se vulneratum impari fore certaminibus adverteret crebris, docto Imperatore quid agi deberet, id est adeptus, ut peditum Magister Severus opitulatum rebus dubiis adveniret. Qui ducens militem rei sufficientem cum venisset ad loca, discriminatis 7 ordinibus barbaros ante conluctationem adeo terruit & turbavit, ut nec controversas opponerent manus, sed signorum aquilarumque fulgore præstricti venialem polcerent pacem. Diuque variatis consiliis, cum id Reipub. conducere videretur, pactis indutiis, & datis ex

6 hincmutare. 7 *Mf.* ordinib. per barbaros.

autem acclamatio *per te* favoris indicium erat. Non enim juramus nisi per ea quæ maximi facimus. Unde & apud nos id probevium in vernaculo sermone mansit, ut de eo qui aliquem suspexit dicamus, per eum dumtaxat illum jurare. Talis fuit illa Constantinop. plebis acclamatio in Circo, quam refert auctor Alexandrini Chronici, Anastasio III, & Venantio Coss. *Ἰουλιανὸς ἔ ἰσθραυστῶν πατριῶν ἰκετοῦν διὰ τὸ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς στασιάζει τὸ Παρμα. Julianæ Nobil. Patriæ clamabant per virum ipsius Arcobandam Imperatorem Rom. Valer.*

c *Digitos prærodentes*] Plautus *Pseudol.* Act. 3.

Ego ita convivis cenam conditam dabo

Hodie, atque ita suavitatem conditam,

Ut quisque quibusque conditum gustaverit,

Ipsos sibi faciam ut digitos prærodant suos. Lindenbr.

f *Rimari cum anatomicis Democritum putes.*] Fuit Democritus Medicinæ peritissimus, & multos de Medicina scriptos libros reliquit. Scripsit enim *δυσπρακτικὸν ἰατρικὸν ἰατρικὸν ἰατρικὸν*, & *μετῆρας*; ut refert in eius vita Diogenes. Nec desunt qui cum magistrum Hippocratis Cointellectant, ut scribit Cornelius Celsus in Proœmio librorum de Medicina. *Valer.*

g *Democritum*] Democritum Physicum Abderitanum. Pomp. Mel. lib. 2. cap. 2. *Lindenbr.*

h *Erupit Augustis ter Coss. Saxonum multitudo.*] Hanc Saxonum cladem Hieronymus in Chronico confert in

annum Domini 374. Cassiodorus autem qui Hieronymi Chronicum exscripsit, in Consulatum IV. Valentiniani & Valentis, qui annus fuit 373. Natalis Domini. Sed Marcellino, cui hæc investigare propositum fuit, equidem assentiri malim. Contigit igitur hæc Saxonum clades ex Marcellini nostri sententia anno Domini 370. Valentiniano & Valente III. Coss. De qua victoria sic Orofius in lib. 7. loquitur. *Valentinianus Saxones, gentem in Oceani litoribus & paludibus inuisitam, virtute atque agilitate terribilem, periculosam Rom. finibus eruptionem magna mole meditantem, in ipsis Francorum finibus oppressit.* Quæ verba Orofii ex istis D. Hieronymi adumbrata esse videntur: *Saxones casti Deisone in regione Francorum.* *Valer.*

i *Nannenus sust. Comes.*] Hic est Nannenus, qui postea Magister militum fuit: cui & Quintino Maximus Tyrannus infantiam filii sui Victoris & tutelam Galliarum commisit, ut ex lib. 3. Hist. Sulpicii Alexandri refert Turonensis Gregorius in lib. 2. capite 9. In Regio codice scribitur, *Nanneius sustinuit Comes.* * *Eruptionis primam procellam emendat Cluverius in lib. 3. cap. 21. pro primæ: sed nihil opus.* * *Idem.*

k *Diuturno bell. labore compertus.*] Codex Regius, [& Colbert. * ae Tolos. * cum Editione August. consentiens vocem præmittit hoc modo, *dum diuturno, &c.* Proinde non dubito quin Marcellinus ita scriptum reliquerit, *dux diut. bellorum labore compertus.* Simile meum in eadem voce notavi supra ad librum *xxiii.* *Idem.*

condi-

condicione propofita juvenibus multis habilibus ad militiam, difcedere permiffi funt Saxones, fine impedimento unde venerant reverfuri. Quibus omni jam formidine vacuis reditumque parantibus, occultè pedites miffi infidias in abdita quadam valle ftruxerunt, unde prætereuntes adgredi negotio poterant levi: fed longè fecus accidit quàm fperabatur. Sonitu enim adventantium perciti exfiluere quidam intempeftivè, vifique fubitò dum fe firmare feftinant, ululantibus lugubre barbaris vertuntur in pedes. Stetère tamen mox conglobati, extremæque forte vires licèt non integras fuggente confligere cogebantur: multaque cæde perculfi concidiffent nullo relicto, ni cataphractorum equitum cuneus, ad inferendum periculum tranfeuntibus barbaris ex alio latere prope divortium itineris ⁸ pari modo locatus, clamore percitus trifti agiliter fubveniffet. Exin concurfum infeftius, firmatifque pectoribus hincinde incumbentes Romani claufos hoftes eductis gladiis obruncabant: nec quifquam eorum genitales revifere potuit lares, ne uno quidem cædibus concorporalium fupereffe permiffio. Ac licèt juftus quidam arbiter rerum factum incufabit perfidum & deforme: penfato tamen negotio non feret indignè, manum latronum exitialem tandem copiâ datâ captam. Poft hæc ita prosperè confummata, Valentinianus verfando fententias multiformes, anxia follicitudine ftringebatur: reputans multa & circumfpiciens, quibus commentis Alamannorum & Macriani Regis frangeret factus, fine fine vel modo rem Romanam irrequietis motibus confundentes. Immanis enim natio, jam inde ab incunabulis primis varietate cafuum imminuta, ita fæpius adolefcit, ut fuiffe longis fæculis æftimetur intacta. Sed itaque confilia alia poft alia Imperatori probanti, Burgundios in eorum excitari perniciem, bellicosos ¹ & pubis immenfæ viribus affluentes, ideòque metuendos finitimis univerfis. Scribebát que frequenter ad eorum Reges per taciturnos quofdam & fidos, ut iifdem tempore præftituto fupervenirent, pollicitus ipfe quoque tranfito cum Romanis agminibus Rheno occurrere pavidis, pondus armorum vitantibus infperatum. Gratanter ratione gemina Principis acceptæ funt litteræ: primâ, quòd jam inde temporibus præfcis, ^{m n} fubolem fe effe

⁸ Mf. primo dolocatus.

[Et turbe immenfe viribus affluentes.] In exemplari Regio [& Colbert.] fcriptum invenni, & ubi immenfe: in Editione autem Auguftana, & ubi immenfa. An fortè ita fcripferat Marcellinus, & pubis immenfe viribus affluentes? Valef.

[m Sobolem effe Romanam Burgundii] De Burgundiis catenus hoc verum puto, quatenus in AEduorum fedes fuccefferunt. AEduos autem confanguinitatis cum Romanis nomine gloriari folitos, in Panegyrico Flavienfium legimus. Eofdem fratres quoque ex S. C. & amicos P. R. appellatos Cæfar fcribit de Bello Gall. lib. 1. Cicero ad Atticum lib. 1. Epift. 19. AEdui fratres noftri. * I-

dem libro 7. Epift. 10. ad famil. — non modò hoftes, fed etiam fratres noftri AEdui. * Tacitus Annal. lib. xi. Primi AEdui Senatorum in Vrbe jus adepti funt, datum id fæderi antiquo, & quia foli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano ufurpant. * Hericus Altriffiodor. in Vita D. Germani lib. 1. Hanc (AEduor. civitatem) primum veniens Alpino à vertice Cæfar, Tunc cum barbarico fuboleret Gallia ritu, Adferunt faciam, gentisque in fædera trahit Romuleæ, fociosque novos fratresque vocavit. Inde verus Auctor in Carmine de miraculo, quod accidit in AEduico:

Qua fraternæ Remo progignitur AEdua pube. * Lindenbr.

[m Sobolem fe effe Rom. Burgundii fciant.] Non probo

Romanam Burgundii sciunt: dein ° quòd p salinarum q finiumque causa Alamannis sæpe jurgabant. Et v catervas misere leſtiſſimas: quæ antequam 9 milites congregarentur in unum, adusque ripas Rheni progressæ, Imperatore ad struenda munimenta districto, terrori nostris fuere vel maximo. Igitur paulisper morati, cum neque Valentinianus ut sponſerat, die prædicto venisset; nec promissorum aliquid adverterent factum, ad Comitatum misere legatos, poscentes adminicula sibi dari reſtituris ad sua, ne nuda hostibus exponerent terga. Quod ubi negari per ambages sentirent t & moras, mæſti exinde discesserunt & indignati. Hocque comperto Reges ut ludibrio habiti sævientes, captivis omnibus interfectis, genitales repetunt terras. Apud hos t generali nomine Rex appellatur t Hendinos, & ritu veteri potestate deposita removetur, si sub eo fortuna titubaverit belli, vel segetum copiam negaverit

9 Ms. milites congregarentur. t Ms. & moras, mæſti.

explicationem Lindenbrogii, quidè Burgundiis catervis hoc verum esse scripsit, quatenus in AEduorum, qui fratres se populi Romani dicebant, sedes immigraverunt: quod quidem nolle ab eo dictum fuisse. Primum enim ex hac explicatione sequitur Burgundios fratres tantum populi Romani dici potuisse. At Marcellinus sobolem Rom. vocat. Deinde non dum his temporibus, quorum historiam persequitur Marcellinus, Burgundii Sequanorum & AEduorum provinciam occupaverant. Id enim diu postea contigisse Prosperi & Cassiodori & Orosii scripta testantur. Alia igitur ratio quaerenda est, cur Burgundii sobolem se Romanam esse dicerent. Eam ex Orosii libro 7. hæc apponam: *Burgundionum quoque nomen hostium novum nomen, qui plusquam 30. milia in interiori Germania à Driso & Tiberio adoptivis filis Cesaris, per castra dispositos aut in magnam coaluisse gentem: atque ita etiam nomen ex op re præsumpſisse, quia crebra per limitem habitacula constituta Bargas vulgo vocant, &c.* Sed hæc de Burgundionum origine falsa & fabulosa est, rectè docuit Cluverius in libri III. capite xxxvi. * *Pal. f.*

o *Quod salinarum causa Alamannis sæpe jurgabant Burgundii.* Harum salinarum meminit Johannes Saresberienſis in Epistola 196. *Vtinam submergatur in thermis quibus dignus est, quas necuit utinam consecratur in ruta solium, aut sepeliatur in salinaria AEduorum.* * Lindenbr.

p *Salinaria finiumque causa.* Sic quondam inter Hermundurorum & Chattorum exarsisse prædicit Tacitus in fine libri 13. ob salum qui in flumine scilicet in utriusque gentis confinio gignebatur. * Salam flumen à Tacito designari noſat Cluverius in capite v. Eundem animum à Marcellino intelligi certum est, postquam Burgundiones vel Burgundii Chattorum, Alamanni Hermundurorum sedes occupaverunt. * Et Strabo

Autariatus scribit gentem Illyricam, continuam cum Ardiis bellum gerere salinarum causa, quæ dicitur appellat. *Valef.*

q *Finiumque causa Alamannis sæpe jurgabant.* Burgundii confines erant Alamannis, ut docet Marcellinus in principio libri xviii. *Cum ventum fuisset ad regionem qui Capellatii vel Palas nomen est, ubi terminales lapides Alamannorum & Burgundiorum confinia distinguebant.* Idem notat Procopius in lib. 1. Goth. & ante utrumque Mamertinus in Genethliaco, quem Maximiano Herculo dixit: *Burgundiones, aut, Alamannorum agros occupare, sed sua quoque clade questos: Alamanni terras amittere, sed repetunt.* Quo in loco Mamertinus Burgundios à Burgundiis aperte distinguit. Ait enim paullo antè: *Gothi Burgundios penitus excindunt: versus pro vestis armantur Alani.* Atqui Marcellinus Burgundios hic pro Burgundionibus posuit. Quos enim Burgundios vocat, eos Hieronymus in Chronico, & Orosius Burgundiones appellant. Socrates in lib. 6. & Agathias in 1. *Bozizavias* vocat, Jordanes in Historia Gothorum Burgundiones: sic enim exemplaria MSS. *Idem.*

r *Catervas misere leſtiſſimas.* Hieronymus in Chronico; Anno Domini 374. *Burgundionum 80. fere milia, quos nunquam ante, ad Rhenum descenderunt.* Idem refert Cassiodorus in Fastis, Valentiniano IV. & Valente IV. Coss. Sed Marcellinus noster id ponit Consulatum Valentiniani & Valentis tertio, qui annus Christi fuit 370. Ceterum ante hæc verba punctum notandum est, scribendamque. *Et catervas misere, &c. Idem.*

t *Generali nomine Rex appellatur Hendinos.* Ut Hendinos Regis, sic *Hergobreticus* magistratus apud AEdos nomen erat. Caesar de Bello Gall. lib. 1. Glossarum veteris Lat. & Tiro sive Cyprianus Karthag. de Notis litterarum Comment. 11. cap. 1. Ita *Staffer* dictus Pænorum Magistratus, & Osceorum *Mediastus* sive *Meddis*, Samothracum *Theondas*. Festus Pomp. lib. 12. 19. Livius lib. 21. 24. 26. 30. 45. *Indenibr.*

u *Hendinos.* Tangit, etsi sine ulla meliore luce, Thon. Reinſius lib. 111. Variar. lect. cap. 7. *Geon.*

2 terra: ut v solent Aegyptii x casus 3 ejusmodi suis adsignare rectoribus. Nam y Sacerdos apud Burgundios omnium maximus vocatur Sinifus: & est perpetuus, obnoxius discriminibus nullis ut Reges. Per hanc occasionem impendio tempestivam, Alamannos gentis antedictæ metu dispersos aggressus per Raxias Theodosius, ea tempestate Magister equitum, pluribus casis, quoscumque cepit, ad Italiam jussu Principis misit, z ubi fertilibus 4 pagis acceptis jam tributarii circumcolunt Padum.

CAP. VI. Hinc tamquam in orbem migrantes alium, ad Tripoleos Africanæ provinciæ veniamus ærumnas, quas ut arbitror Justitia quoque ipsa deflevit: quæ unde instar exarsere flammaram, textus aperiet absolutus. Austruriani his contermini partibus barbari, in discursus semper expediti veloces, vivereque adfueti rapinis & cædibus, paulisper pacati: in genuinos turbines revoluti sunt, hanc causam præterdentes ut feriam. Stachao quidam nomine a popularis eorum 5 ut in otio b nostra peragrando licentiùs, agebat quædam vetita legibus: inter quæ illud potius eminebat, quòd provinciam omni fallaciarum via prodere conabatur, ut indicia docuere verissima: quocirca supplicio flammaram absumptus est. Hujus necem ulcisci, ut propinqui damnati-

2 Ms. terflavi solent. 3 Ms. ejusmodi nitis adf. 4 Ms. pacis. 5 Ms. eorum utinovo nostra.

v. Solent Aegyptii casus ejusmodi adsignare rectoribus.] In codice Regio [& Colbert.] & August. Editione scriptum inveni, casus ejusmodi jus aff. ut fortè sic Marcellinus scriptum reliquerit, casus ejusm. suis assignare rectoribus. Ceterum ideo hos casus Aegyptii rectoribus suis vitio vertere solebant, quòd eos habere Deorum loco, & hæc mala eos avertere posse ac debere crederent. Diodorus Siculus in lib. 1. *δοκοναν οι Αιγυπτίους τὸς εὐνοῦς βυγυῖς ἀεστουαῖν τε καὶ τιμῶν αἰς ἀεὶς ἀλλήτεται ἄντας θεοῦς τὸς βουαυβῶους τε καὶ δωμαυβῶους τὰ μετὰ ἀνα ἰνεργεῖν, ἠγύβηρος θεῖς αἰς μετῖχεν φῶσως.* Aegyptii Reges suos non secus ac Deos venerantur & colunt. Nam & eos non sine Dei providentia suum imperio potiri existimant: & qui maxima beneficia hominibus conferre volunt ac possunt, eos divinæ naturæ participes arbitrantur. Quibus addi potest hic Minucii Felicis locus in Octavio: *Aegyptii sane hominem sibi quem colant eligunt. illum unum propitiunt: illum de orantibus consulunt: illi vicissimas cadunt: & ille qui ceteris Deus, sibi certè homo est.* Valef.

x Casus ejusmodi adsignare rectoribus] Non tantum Aegyptiorum gentium opinio hæc de Regibus suis fuit, sed & Christianorum quorundam. Augustinus, sive quis alius Auctor, lib. de XII. abusum. gradib. *Qui regnum secundum hanc legem non dispensat, multas nimirum adversitates imperii tolerat. Idcirco enim pax populorum sæpe rumpitur, & offendicula de regno suscitantur, terrarum quoque fructus diminuantur, & servitia populorum impediuntur, multi & varii dolores prosperitatem regni infici-*

unt; carorum & liberorum mortes tristitiam conferunt, hostium incursum provincias undique vastant, bestie armentorum & pecorum greges dilacerant, tempestates aeris & hemisphæria turbata terrarum fecunditatem & maris ministeria prohibent, & aliquando fulminum ictus fruges, & arborum flores, & pampinos quoque excurant. Propter quæ Ammian. addit, veteri potestate deposita removeretur Rex. Quo etiam severitas Mossynocorum spectat, qui Reges suos, cum pravè imperitando culpam commeruisse sent, in eadè diei totius punire solebant. Pomp. Mela lib. 1. cap. 20 Lindenbr.

y Sacerdos apud Burgundios omnium maximus vocatur Sinifus] Ut Cupencus apud Sabinos. Servius in Virgil. Idem.

z Vbi fertilibus agris acceptis.] Ms. fertilibus pacis accept. id. fertilibus pagis acceptis. Idem.

a Nostra peragrando licentiùs.] In Mss. Flor. Regio, & Valentino, * Tolof. * [Colbert.] quædam voces præmittuntur hoc modo, *uti novo nostra peragr.* Et Mariangelus quidem Accursius ex conjectura, ut apparet, edidit, *vere novo nostra peragrando.* Gelenius autem utramque vocem satis audacter expunxit. Mihi videtur sic legi posse commodiùs: *Stachao quidam nomine popularis eorum, ut in otio nostra peragrando licentiùs.* &c. Valef.

b Popularis eorum, nostra peragrando] Vetus codex inter eorum & nostra inserit duo hæc verba *uti novo.* Legendum est popularis eorum ut in hæcico nostra peragrando licentiùs: Oiselius. P. Pithæus male in eodem codice legit ut novo. Nam & in codice Colbertino diserte scriptum reperi uti novo: haud dubie pro ut in otio nostra peragrando licentiùs. Hadr. Valef.

que injustè causantes, ferarum similes rabie concitarum exsiluere sedibus suis, Joviano etiamtum imperante: veritique prope Leptim accedere, civitatem muris & populo validam, suburbano ejus uberrimo infedere per triduum: matatisque agrestibus, quos inopinus hebetaverat pavor, vel confugere coegerat ad speluncas, incensa supellectili multa quæ vehi non poterat, referti rapinis reverterunt ingentibus, trahentes captivum Silvam quoque ⁶ casu cum caritatibus in agro inventum, ^d Ordinis sui Primatem. Hac subita clade Leptitani perterriti, antè incrementa malorum quæ intentabat barbaricus tumor, præsidium imploravere ^e Romani Comititis per Africam recens provecti. Qui cum venisset militares copias ducens, ferrèque opem rebus rogaretur adflictis, nonnisi abundantanti commèatu aggesto, & camelorum quatuor millibus apparatis, castra firmabat esse moturum. Hocque responso miserandis civibus stupefactis, atque negantibus sufficere se posse post vastationes & incendia, ita enormibus instrumentis remedia quærere damnorum immanium, dissimulante diebus ibi quadraginta consumptis, nullo tentato inde discesserat Comes. Qua spe ⁷ Tripolitani frustrati, formidantèsque extrema, adlapsa ^f legitimo die Concilii quod apud eos est annuum, Severum & ⁸ Flaccianum creavere legatos, Victoriarum aurea simulacra Valentiniانو ob imperii primitias oblaturis: utque lacrimosas provinciæ ruinas docerent intrepidè. Quibus compertis Romanus, misso equite velocissimo Magistrum Officiorum petit Remigium, affinem suum rapinarum participem, ut provideret Imperatoris arbitrio cognitionem hujus negotii Vicario ⁹ sibi que deferri. Venerunt in Comitatum legati: aditòque Principe, verbis quæ perpeffi sunt ostenderunt: obtulerunt decreta, textum continentia rei totius. Quibus lectis, cum neque relationi Officiorum Magistri faventis Romani flagitiis, nec contraria referentibus crederetur: promissa disceptatio plena dilata est eo more, quo solent in-

⁶ Ms. casuum feritatis in agro. ⁷ Ms. Pentapolitani. ⁸ Ms. Flaccianum. ⁹ Al. sibi def.

^c Casus in agro inventum.] Editio Augustana cum Florentino codice consentiens sic præfert, *casuum feritatis in agro inventum*. In Regio autem * & Tolos. * exemplari ita scriptum inveni, *casuum feritatis*. [in Colbert. *Silvam quoque casuum feritatis*.] Proinde levissima mutatione sic restituendum hunc locum existimavi, *casu cum caritatibus in agro inventum*. Paallo supra pro *aulli rapinis*, in eodem codice Regio, [& in Colb.] * ac Tolos. * scriptum est, *reverts rapinis*. In August. Editione, *reverts rap*. Nec dubito, quin Marcellinus ita reliquerit, *reverts rapinis*. Græ. Valel.

^d Ordinis sui Primatem.] Id est Primatem Curie Leptitanæ: sic Primates Ordinis Alexandrini dicuntur in lege 4. & 190. Cod. Theod. de Ducutionibus. *Curie vertices* vocat Marcellinus in lib. 14. pag. 15. ubi vide quæ

adnotavi, & adde legem 3. Cod. Theod. de Scenicis, & libr. xxx. cap. v. infra. *Idem*. Reliqui ista, ut & Henricus opinor per festinationem mendose scribens, & Hadrianus diligentiam poliendis fraternis scriptis debitam adhibere gravatus edidit: & intelligi ab eo reor libri xiv. caput viii, ubi tamen in principio non *curie vertices*, sed *ordinis vertices* occurrunt. Gron.

^e Romani Comititis per Africam.] Ad quem rescriptum exstat Valentiniани Modesto & Arinthæo Coss. relatum in titulo Cod. Theod. de div. officiis. Ejusdem meminit Zosimus in lib. 4. ejusque avarità factum esse ait, ut Mauri Firmum ad Imperium extollerent. *Valef.*

^f Legitimo die Concilii.] In his Conciliis non soli Curiales, sed omnium ordinum & collegiorum homines conveniebant: & decreta condere ac legatos eligere consueverant, qui desideria totius provinciæ Imperatori nuntiarent, ut patet ex titulo Cod. Th. de legatis, & decretis legat. & Imperatores ad hæc Concilia

ter potiorum occupationes & ludi potestates excellæ. Dum remedia quædam à commilitio Principis expectantur, suspensis Tripolitanis diuque anxiis, rursus globi supervenere barbarici, fiducia sublata præteritorum: ^h Leptitanoque agro & Oeenfi interneciva populatione transcurtis, expleti prædaram acervis ingentibus abscefferunt, occisis ⁱ Decurionibus multis: ^l inter quos

sape, si opus erat, rescribentur. Sic lex 2. in Cod. Theod. quemadmodum munera civ. directa est ad Concilium provinciæ Africæ: & lex 3. in eodem Codice de inofficioso testamento; ad Concilium Byzacenorum. *Vales.*

g *Ludi potestates excellæ.* Id est Præfecti Prætorio, ad quos decreta legationisque civitatum mittebantur; ut patet ex titulo Cod. Th. de legatis. Possunt etiam intelligi Quæstor sacri Palatii, Magistri scriniarum, Comes Consistoriani, & alii, qui Imp. iudicant adfidebant. Sic in lib. xvi. cap. 12. Marcellinus dixit: *Accessit huic alacritati plenus celsarum potestatum assensus, maximeque Florentii Præfecti Prætoris.* * Idem queritur Valentinianus Aug. in Novella 7. de indulg. Reliquorum. *Herr. Vales.* Legendum potestatis excellæ, ut legitur in Editione Parisiensis Roberti Stephani, & in Editione Lugdunensis Gryphii. Intelligit Ammianus ludos Circenses à Cosl. exhiberi solitos, qui ob ferias occupationes facile differri poterant. Oiselius. At in codicibus Mss. præfertim in Colbertino, legitur *potestates excellæ.* Neque heic de ludis agit. Ut autem ego censeo, indicat ipsomet Principes, quos *fortunæ celsas* in libro xxx. vocat, ab officiis Palatinis & Aulicis odio, aut gratia, aut pecunia impulsis decipi consuevisse, cum relationibus falsis, tum suppressione veritatis, ac defensionis reorum & querimoniarum Provincialium. Ejus rei illustre exemplum habemus in libro xxxix. cap. 5. in Firmo, qui Zamam fratrem suum Romano Comiti acceptum clam interemerat. Verba Ammiani sunt. *Ejus (Zammæ) necem ulcisci impensiore studio properans Comes, (Romanus) ad insidiatoris perniciem multa ciebat & formidandi. Utque rumores enim disfulerunt ad sidui, navabatur opera diligens in Palatio, Romani quidem relationes, multa & aspera congerentes in Firmum libenter suscipi, recitarique Principi, in earum favorem concinentibus multis: ea vero quæ contra Firmum salutis tuende gratia docebat crebro per suos, accepta diutius occultari: Remigio tunc Officiorum Magistro, affine.* Hadr. Vales.

h *Leptitanoque agro & Oeenfi.* Oea seu Oeenfis colonia memoratur à Mela ac Plinio in Africæ descriptione. Apud Ptolemæum *oia* perperam scribitur pro *oia*. In Itinerario quoque Antonini Oea colonia; in Tabula Peutingerorum Osa colonia multiplici errore perscribitur. Sita erat inter Sabratam & Leptim: ex quarum trium urbium nomine provincia Tripolis dicta est teste Solino in cap. 30. Sanè in Notitia Africæ quam Jac Sirmundus ante sex annos edidit, Tripolitanæ provinciæ hæc memorantur urbes, Leptis magna, Sabrata, Girba, Oea, Tacapa. In Collatione 1. Carthaginensi Marinius memoratur Episcopus ab Oea: sic enim legendum est, non autem *Aboca*. * Ita in Concilio Carthaginensi sub S. Cy-

priano Natalis ab Oea nominatur. Augustinus in Epistola v. ad Marcellinum de Apuleio loquens: *Et pro statua sibi apud Coenses locanda. ex qua civitate habebat uxorem, adversus contradictionem quorundam civium litigaret.* Scribe, apud Oenses. Uxor enim Apuleii, Pudentilla Oeenfis fuit, teste Apuleio ipso in Apologia. * *Vales.*

i *Decurionibus multis.* Decuriones sunt, quos frequentius Curiales posterior ætas dixit, & melius. Curiales enim à Curia denominati, ut apud Græcos *βουλευται* & *βουλῆς*. At Decuriones non dicuntur à Decuria. Neque enim municipales Ordines unquam Decurias vocitari videas, nisi in lege 176. Cod. Th. de Decurionibus. Sanè Decuriæ à Curis multum distant: Decuriæ enim propriè sunt collegia, in quibus Librarii, Scribæ, Lictores, Viatores, Nomenclatores, & Accensi Magistratum Rom. censebantur. Sic Decuria Licetoria Consularis, & Decuria Viatoria Consularis, quarum mentio fit in Theodoro Inscript. Gruteri, & in lege 1. Cod. Theod. de lucris offic. Erat Decuria in quam relati erant Lictores, & Viatores Consulium: & apud Scholiastem Juvenalis in Sat. v. Decuria Quæstoria ea est, in quam Scribæ Quæstorii referebantur. Cave enim ne cum Casaubono in Notis ad Suetonium in Octaviano, interpreteris de Decuria Equitum Rom. Sarmenus enim, quem Decuriam Quæstoriam emisse ait ibi Scholiastes, Scriba erat teste Horatio in Sat. v. Quo sensu Cicero 4. in Verrem sub finem, Scribas irridet; qui Decuriam emerant nummulis corrogatis. Atque hæc Decuriæ Scribis partim sorte attribuebantur. ut docet Cicero in 4. Catilinaria; partim Magistratum gratiâ. ut Livius in lib. 4. scribit: *Scribam eum Quæstor in Decuriam legerat:* partim etiam pretio eos comparabant, ut præter Ciceronem, & Scholiastem Juvenalis supra citatos docet Suetonius in vita Horatii his verbis. *Vitiisque partibus veniâ impetratâ, scriptum quæstorium comparavit.* Scriptus enim est officium Scribæ: quo sensu scriptum facere dixit Piso de Flacco quodam apud Agellium in lib. 6. & Livius in lib. 9. * De his Scribarum Decuriis Suetonius in Claudio cap. 1. * Similiter etiam Decuria Prætorica quædam fuit, cujus mentio in hac veteri Inscriptio: *Viator. Honor. Dec. Cosl. & Prætor* Fuit & Decuria Julia, de qua vide Indicem Gruteri: & Herculeæ, & Laurentum, de quibus loquitur lex 46. Cod. Th. de cursu publico. *Diversorum Officiorum veterani etiam per suffragium ad Curiarum honorarium patronatum, aut ad societatem consortiumque Laurentum, aut ad Decuriæ Herculeæ suffragium adspirasse doceantur.* De Laurentum Decuria loquitur etiam hæc vetus Inscriptio: *C. Firmio. C. F. Menen. Rufino equo. publ. Lauren. Lau. Dec. Flamin.* Id est, ut explicare soleo, Laurentinæ Lavinatis Decuriæ Flamini. Item altera Inscriptio: *M. Valerius. Achilles. licitor. proximus. Laurent.*

¹⁰⁰ Rusticianus Sacerdotalis & Nicasius enitebat AEdilis. Hæc autem eruptio ideo arceri non potuit, quod ad legatorum preces negotiorum quoque militarium cura Præfidi delata Ruricio, mox translata est ad Romanum, Et jam recens inflicte cladis nuntius missus ad Gallias, excitavit acrius Principem. Ideoque Tribunes & Notarius Palladius mittitur, ut & militi disperso per Africam præberet stipendium debitum, & gesta per Tripolim fide congrua scrutaretur. Inter tales tamen consulendi moras exspectandique responsa, Austuriani successu gemino insolentes, ut rapaces alites advolarunt irritamento sanguinis atrocius esferatæ: cunctisque, nisi quos fuga discriminibus eximeret, interemptis, prædas quas antehac reliquerant avexerunt, arboribus exsectis & vitibus. Tunc Mychen quidam nobilis opidanus & potens, captus in sub-

Lavinæ De his Decuriis intelligendus est Suetonii locus in Octaviano cap. 57. *Veterani, Decuria, Tribus*: & Corneli Taciti in lib. 13. ubi de libertinis loquitur: *Hinc plerumque Tribus, Decurias, Ministeria Magistratibus & Sacerdotibus.* Postremò monendum id quoque est, has Decurias intelligi in lege 1. Cod. Th. de lucris officii: & in titulo libri 14. Cod. Th. de Decuriis urbis Romæ, quod manifestè confirmat lex 1. ejus tituli, quæ jubetur, ut quicumque ad primos ordines Decuriarum vult promoveri, sit literatus ex Librariis, aut Censuilibus. Qui in his Decuriis erant, dicebantur Decuriales, ut pater ex veteristis Inscriptionibus. * Hiacta omnia & monumenta servabant, præcipuè sententias judicium, contractus, adoptiones, & similia. Unde Cassiodorus in libri v. Epistola XXI. sic ait: *Omnium hominum quies ac securitas, & publica fides in eorum scribis servabatur.* Præter autem his omnibus rector Decuriarum: de cuius officio vide Cassiodorus Epistola 21. & 22. libri citati. Editæ sunt nuper Cl. Sarravii Epistolæ, inter quas legitur Epistola Salmasii pag. 110. in qua totam hanc observacionem nostram de scripto Quæstorio & Decuria Quæstorio à Salmasio compilatam lector agnoscat. Scripsit enim eam Epistolam Salmasius sex annis post primam Editionem Adnotationum nostrarum in Ann. Marcellinum. *Valef.*

Inter quos Rusticianus Sacerdotalis, & Nicasius en. AEdilis. Inter honores municipales, qui Decurionibus pro merito cuiusque deferri solebant, fuit AEdilitas, Sacerdotium, Flaminium, & Duumviratus, & similes. De AEdilitate Tertullianus in Apologético cap. 46. & Gesta purgationis Cavciliani & Feliceis: hi a Græcis *ἀπορίμω* dicebantur, ut apud Arrianum in lib. 3. Dissert. cap. 1. *ποῖς τῶν σιδηρῶν πολεμῶν Κορυθαίων, καὶ τῶν τύχων ἀπορίμων, ἡ ἀπορίμων, ἡ στρατηγῶν,* &c. De Sacerdotio autem ac Flaminio passim loquuntur Imp. in Cod. Th. tit. de Decurionibus, nominatim in lege 21. ubi Sacerdotii honores à Flaminii honore distinguitur, perinde ac apud Sidorium in lib. 5. Epist. 7. & rectè. Nam Sacerdotes provinciarum sunt: municipiorum Flamines. Tertullianus de Idololatria: *Et coronæ aureæ Sacerdotum provincialium.* Et passim in titulo Codicis Th. de Decurionibus, Sacer-

dotes provinciæ dicuntur. Pacatus in Panegyrico: *Reverendos municipali purpura Flamines, insignes apicibus Sacerdotes.* Ac Sacerdotium quidem *ἀρχιερωσύνη* Græcè dicebatur lege 112. eodem; Flaminium autem *ἡρωσύνη*. Et Sacerdos quidem in civitate metropolitana sedebat: ut Sacerdos Jovis Opt. Max. Carthagine, sicut est in Gestis purgationis Feliceis Episcopi: & Sacerdos provincie Tripoleos Lepri, teste hic Marcelino. At Flamines in municipiis erant, ut dixi. * Denique Sacerdotes jus habebant in reliquis Flamines totius provincie, eoque eligere solebant: ut docet Eunapius in Maximo, ubi de Chrysanthio loquitur. Adimendi quoque eis Flaminii habebant potestatem: sicuti indicat Julianus Aug. in Epistola ad Arsacium Sacerdotem Galatiæ, quam refert Sozomenus in lib. v. capite xvi. * Ceterum Sacerdotalis hæc, & in Codice, is est qui Sacerdotio functus est; quemadmodum Duumviralis, qui Duumviratum gessit, in lege 1. Digestis de albo scribendo, & in Apuleii Apologia, & in Cod. Th. passim: sic Præfidalis, Proconfularis & similia. *Idem.*

in Rusticianus Sacerdotalis] Sacerdotium munus uti & Curialium, quorum vel portio quadam erat, onerosum valde fuit, quemadmodum ex plurimis retro Imperatorum Constitutionibus patet. Inter scriptura vetus: D. M. T. CL. HONORATIANI CASTRENSIS MORINI SACERDOTALIS. Et bene in Actis martyrii Tharacii, Probi & Andronici: *Numerius Maximus Proconful Cilicie ad vocans Terentianum Sacerdotalem Cilicie, iussit ei sequenti die munera edenda curare.* Et post alia: *Maximus Proconful indignans vocat ad se Terentianum Sacerdotalem Cilicie, jubetque edi gladiatorium munus.* * Qui locus præclare lucem dat Tertulliano de Spectac. cap. xi. *Quid ergo mirum, si apparatus agonum idololatria conspurcat de coronis profanis, de Sacerdotalibus Præfidi- bus, de collegiariis ministris, de ipso postremo hominum sanguine.* Jam enim cur Sacerdotales Præfides ludis adhibiti, ex Actis scimus. Eoque alius Terrull. locus pertinet ex eodem lib. de Spectacul. cap. ultimo in fine. * Vide Cod. Theodos. l. 22. de Tironibus. LL. 46. 75. 145. 148. 166. 174. 176. de Decurionibus. l. 2. Quemadmodum mun. civil. L. L. 52. 54. de Hæretic. L. 20. de pagan-

urbano, lapsusque antequam vinciretur, quia pedibus æger evadere penitus vetabatur, in puteum aquis vacuum sese conjecit: unde costâ diffractâ levatus à barbaris, ductusque prope portas, conjugis miseratione redemptus est, & ad pinnas muri fune sublatus, post biduum interiit. Unde elati in pertinaciam sævissimi grassatores ipsa pulsavere moenia Leptitana, funestis plangoribus resonantia feminarum, quas numquam antea hostiliter clausas pavor exanimabat insolitus: obsessaque urbe per octo continuos dies, cum quidam oppugnatores sine ullo vulnerarentur effectu, redierunt ad propria tristiores. Ob quæ super salute dubii cives, ultimæque tentantes, profectis antè legatis nondum reversis, Jovinum mittunt atque Pancratium, quæ viderint; quæ ipsi perpeffi sint, Imperatorem fida relatione docturos: qui Severum apud Carthaginem inventum & Flaccianum superiores illos legatos, percontando quid egerint, cognoverunt eos audiri à Vicario jussos & Comite. E quibus Severus ilico periiit vexatus acerbitate morborum: nihilominus tamen properarunt ad Comitatum magnis itineribus antedicti. Ingresso post hæc Palladio Africam, Romanus quas ob res venerat ante ¹ præstructus, ut securitatem suam in tuto locaret, numerorum Principiis per quosdam secretorum mandaverat conscios, ut ei tamquam potenti & Palatii Summatibus proximo, stipendii quod pertulerat præstarent maximam partem: & ita est factum. Confestimque ille ditatus perrexit ad Leptim: utque ad veritatis perveniret indaginem, Erechthium & Aristomenem facundos municipes & insignes, liberè suas civiùmque & finitimorum retexentes ærumnas, ad loca vastata secum eduxit. Quibus apertè cuncta monstrantibus, luctuosis provinciæ cineribus visis revertit: Romanumque ut desidem increpans, relaturum se cuncta verissimè quæ viderat minabatur ad Principem. Atque ille ira percitus & dolore, se quoque mox referre firmavit, quòd ² missus ut Notarius incorruptus, donativum militis omne in quæstus averterit proprios. Quâ gratiâ ^o flagitiorum arbitrâ conscientiâ, cum Romano deinde Palladius concordabat: reversusque ad Comitatum, arte

¹ Al. præstructurus.

factif. L. 1. de Spectacul. Lindenbr.

ⁿ Missus ut Notarius incorruptus donativum, &c.] Notarii ferè ab Imperatoribus eligebantur, qui donativum militibus erogandum perferrent. Sic Marcellinus Comes in Chronico, Patricio & Hypatio Coss. Anastasius ait, Imperator donativum Illyricanis militibus per Paulum Tribunum Notariorum erogandum misit. Valef.

^o Flagitiorum arbitrâ conscientiâ.] Id est flagitiorum conscientia velut arbitrâ Palladium cum Romano conciliavit. Sic Tacitus in lib. 6. dixit: Cur mutua accusatione intemata nunc sileant? metum prorsus & noxam conscientie profudere haberi. Idem in lib. 4. Angelium: Idemque

sermones, tamquam vetita miscuissent, speciem arte amicitie fecere: & in eandem sententiam appositè Juvenalis in Satyra 3.

Quis nunc diligitur nisi conscius, & cui fervens
Aestuat occultis animus semperque tacendus?

Et paullo post:

Carus erit Ferri, qui Ferrem tempore quo vult
Accusare potest.

* Quibus adde Chrysofostomum Homiliâ 59. in Matthæum sub finem, ubi de malis rectoribus loquitur: τὰς αὐτῶν ἑαυτῶν ἀμαρτίας ἐπιπορεύει: & in Homiliâ 21. in Epistolam Pauli ad Romanos pag. 301. Augustinus in Psalmum 36. Homiliâ 2. Duo, inquit, injusti vix se patiuntur: & quando sibi videntur diligere, conscientiam sibi debent, non amicitiam. * Idem.

mendaciorum impiâ Valentinianum fefellerat, Tripolitanos frustra queri commemorans. Ideoque rursus ad Africam cum Jovino postremo omnium legatorum remittitur, (Pancratius enim decesserat apud Treveros) ut cum Vicario ipse merita legationis quoque secundæ spectaret: præter hæc linguas Erechtii & Aristomenis præcidi jusserat Imperator, quos invidiosa quædam locutos idem Palladius intimarat. Secutus ut statutum est Vicarium Notarius venit ad Tripolim. Hocque comperto Romanus ^p Domesticum suum illuc ² volucriter misit, & Cæcilium Consiliarium in ea provincia genitum: per quos, incertum pretiis an fallaciis, circumventi municipes omnes gravabant Jovinum, destinatius asserentes nihil eorum mandasse quæ docuerat Principem: eousque iniquitate grassante, ut ipse quoque Jovinus ad salutis suæ discrimen confiteretur, se Imperatori mentitum. Quibus per Palladium regressum cognitis, Valentinianus ad acerbiter proclivior Jovinum quidem ut auctorem; ³ Cælestinum verò Concordiūque & Lucium, ut falsi conscios & participes, puniri supplicio capitali præcepit: ⁴ Ruriciū autem Præsidem ut mendacem morte multari: hoc quoque accedente, quòd in relatione ejus verba quædam (ut visum est) immodica legebantur. Ac Ruricius quidem apud Sitifim cæsus: reliqui apud Uticam sententiâ ^r Vicarii Crescentis addicti. Flaccianus tamen ante legatorum interitum, cùm à Vicario audiretur & Comite, constanter saluti suæ propugnans, acclamationibus iratorum militum impetūque cum conviciis pæne confossus est: objicientium ideo Tripolitanos non potuisse defendi, quòd ipsi ad expeditionales usus præbere necessaria detrectarunt. Et ob hæc trusus in carcerem, dum consultus super eo quid conveniret agi decerneret Imperator, sollicitatis ut dabatur opinari custodibus, in urbem Romam abierat profugus: ibique delitescens, fatali legi decessit. Hoc memorando sine externis domesticisque cladibus vexata conticuit Tripolis non indefensa: quia vigilavit Justitiæ oculus sempiternus, ⁴ ultimæque legatorum & Præsidis diræ. Diu enim postea hujusmodi casus emerfit. Solutus sacramento Palladius, destitutusque fastu quo tumebat, discessit ad otium. Et cùm Theodosius ductor exercituum ille magnificus, oppressurus Firmum perniciose cœptantem, venisset in Africam, & præscripti Romani rem mobilem ut jussum est securaretur: inter chartas ejus inventa est Meterii cujusdam e-

² *Al. velociter.* ³ *Steph. Cælestinum.* ⁴ *Mf. ultimæque.*

p Domesticum suum illuc volucriter misit] Ita Mf. ut lib. 20. cap. 4. *Occupare volucriter regiam.* * Lib. XXI. cap. 9. *Volucriter ad destinata festmans.* Lib. XXI. cap. 1. *Maligna infestatione volucriter perurgebat.* Lindenbr.

⁴ *Ruriciū Præsidentem, ut mendacem.*] Ruricius Præ-

ses erat Tripoleos seu Tripolitane provincie. Is super vallatione provincie, & incurfu barbarorum relationem ad Principem miserat cum decretis & desiderijs Concilii Tripolitanorum. *Vales.*

^r *Vicarii Crescentis.*] Crescens Vicarius Africae fuit; Gratiano II & Probo Coss. ut discimus ex lege 17. Coss. Th. de annona & tributis: qui fuit annus Natalis Domini 371. Hoc itaque vel sequenti anno gestum id est, quod memorat Marcellinus. *Idem.*

pistola, id continens: *Domino patrono Romano Meterius*; & in fine post multa nihil ad rem pertinentia: *Salutat te Palladius projecticius: qui non aliam ob causam dicit se esse projectum, nisi quod in causa Tripolitanorum apud aures sacras mentitus est.* His litteris ad Comitatum missis & lectis, Valentiniani jussu Meterius raptus suam esse confitetur epistolam: ideoque Palladius exhiberi præceptus, cogitans quas criminum coxerit moles, in statione primis tenebris observatâ custodum absentia, qui * festo die Christiani ritus in Ecclesia pernoctabant, innodato gutture laquei nexibus interiit. Hoc fortunæ secundioris iudicio plene comperto, deletoque tristium concitore turbarum, exsulerunt Erechthius & Aristomenes è latebris, qui cum sibi iussas abscondi linguas didicissent ut prodigas, ad longè remota declinarunt & abdita: doctoque super nefanda fraude Gratiano Imperatore fidentiùs, (Valentinianus enim obierat) y ad Hesperium Proconsulem z & Flavianum Vicarium audien-

5 Ms. in ecclesiam.

[*Apud aures sacras.*] Aures sacras, & divinas aures Principibus tribuebant illo tempore: & ita loquitur, ut ceteros mittam, Symmachus in lib. x. Epist. 34. Eumenius in Orat. de scholis, & Imp. in lege 9. Cod. Th. de legatis. *Valef.*

[*In statione.*] Id est in mansione quadam militari, aut in mutatione. Stationem enim sic à Marcellino sumi solere supra notavi: sed si hic ita sumitur statio, cur stationis seu opidi nomen prætermisit Marcellinus? *Idem.*

[*Festo die Christiani ritus in Ecclesia pernoctabant.*] Mos erat veterum Christianorum, ut quo die Synaxis erat futura, de nocte in Ecclesiam convenirent, & orationi vacarent. Athanasius in Apologia ad Constantium: *ἐν ἡμέραις μὲν νυκτέσι θὰ συναΐδως, ἐπιπέθῃ παννύχτι τῷ ἑσπερίῳ συναΐδως.* Et multo post: *ὡς τῷ, ἐν τῷ λαῷ τῶν ἐπιανύχτων ἁεσσοδοκῶν συναΐδως.* *Idem.*

[*Festo die Christiani ritus in Ecclesia pernoctabant.*] * Pervigilia baptizandorum apud Tertull. de Baptismo cap. 20. De Pernoctatione in Ecclesia Athanasius in Apologetico pag. 538. * Antiquissimum atque præcipuum Christianorum per vigiliam fuit. quod in Paschali festo celebrabant, ipsorum Apostolorum scitu institutum, ut autumant, qui Clementis Rom. fidem non furcillant. Sic enim ille Constituit. Apostol. lib. v. cap. 20. *Ἀπὸ ἐσπέρας πρὸς ἡμέρας μίχεται ἀλλήλοεργονίας ἀγρυπνῶντες, ἢ ὅτι τὸ αὐτὸ ἐν ἐν κλησίᾳ Κυαδρουζήμωνι ἡ ερησέπει ἁεσσοχέδμωνι, ἢ δὲ δέμωνι τῷ δεῖ ἐν τῇ διακονεῖσει ὑμῶν ἀναγινώσκοντες τὸ νόμον, οὐδὲν ἁεσσοχέδμωνι, τὸ δὲ φαλμῆς, μίχεται ἀλλήλοεργονίας κερυζῶν.* Verusne an suppositicius hic Clemens, non disputo: certum equidem primogeniorum Christianorum hunc morem fuisse. Et Gregor. Nyss. his planè similia scribit *ἐν τῷ ἀγίῳ πάτρῃ: Τὸ μὲν γὰρ ὁρθῶν τῶν ἐσθαλμοῖς, εἰς τὸ ἑσπερίῳ τῷ περὶ ἐπέλη διὰ τῶν λαμπρότων ἡμῶν ἐν τῇ νυκτὶ δαδουχέδμωνι ὁ ὅ παννύχτι τῶν ἀκακῶν ἁεσσοχέδμωνι, ἐν φαλμοῖς, ἢ ὑμῶν. ἢ ἰδὲ αἰς πνευματικῶν.* * Maximus Episc. Taurinenf. Homilia i. in nativitate Pentecostes: -- *Sicut modo fecimus, (in sollempnitate Paschali) je-*

junavimus sabbatho, vigiliis celebravimus, orationibus pernoctantes institimus. * Vid. Lactant. lib. 7. cap. 19. Accessere postea aliorum quoque sollempnium vigilia, quas magno cum castu religiosiores peragebant, donec à vero cultu ad superstitionem sanctitas paulatim prolapsa est: solumque nunc id nocte, qua Dominus nos- ter Christus natus, ex decreto Telephori PP. & quibusdam in locis in honorem Johannis Baptistæ, pervigilium in Romana Ecclesia frequentatur. * Ausonius in Orat. Paschali:

*Per longum celebris devotio continuetur,
Ad temet properant vigiliat convenientes.
Nox lucem referet finalibus anteferendum,
Nox lumen pariens credentibus indubitatum,
Nox flammis operum mediatrix fideorum.*

Ado Viennens. pag. 162. *Desperatione disposita reditur ad Ecclesiam, in eaque vigiliarum nocte sancti Pasche concepit animo Rogationes.* Euseb. Histor. Eccles. lib. 2. cap. 17. interprete Rufino: *Vigilias, sicut apud nos sollempnitas celebratur, cum in jejuniis pernoctare, & lectionibus sanctis auditum præbere consuevimus.* Alcimus Avitus Episc. Viennens. de prima festi Rogationum institutione pag. 339. *Tracta sunt hæc inter timores publicos & rumores privatos usque ad imminemtem vigiliarum sollempnium noctem, qua celebrari festum Dominicæ Resurrectionis annua consuetudo poscebat.* Tertull. lib. 2. cap. 4. ad Uxorem *Quis (gentilium uxorem suam Christianam) nocturnis convocationibus, si ita oportuerit, à latere suo eximi libenter feret? Quis denique sollempnibus Pasche abnoctantem securus sustinebit?* Vide quæ ad hunc locum Pamelius. * *Limdenbr.*

[*Ad Hesperium Proconsulem.*] Hesperius Proconsul Africae fuit, Valente V. & Valentiniano Juniore Coss. ut scriptum est in lege 3. Cod. Th. de Scenicis, qui annus fuit Natalis Dominici 376. Idem postea Præfectus Prætorio Galliarum fuit, unâ cum patre suo Ausonio, Consularu Ausonii ipsius & Olybrii, ut est in Codice Theodosiano. Quod confirmat etiam Ausonius in Gra-

di sunt missi: quorum æquitas^a auctoritate^b nixa justissimâ, torto Cæcilio, aperta confessione cognovit, ipsum suasisse civibus, gravarent mentiendo legatos. Hæc acta secuta est relatio, gestorum pandens plenissimam fidem; ad quam nihil responsum est. Et ne quid cothurni terribilis fabulæ relinquerent intentatum, hoc quoque post depositum accessit aulæum. Romanus ad Comitatum profectus secum Cæcilius duxit, cognitores accusaturum ut inclinatos in provinciæ partem: isque Merobaudis favore susceptus, necessarios sibi plures petierat exhiberi. Qui cum Mediolanum venissent; frustra^b ob simulatis documentis probabilibus ostendissent, absoluti redierunt ad lares. Valentiniano tamen superstiti, post superiora quæ narravimus, Remigius quoque digressus ad otium, laqueo vitam elisit, ut congruo docebitur loco.

⁶ Ms. mixta.

rarum actione ad Gratianum, quam dixit tum, cum è Consulari decederet: *Ad Præfecturæ collegium filius cum patre conjunctus* Et paullo post: *Et tui tantum Præfecturæ beneficii, quæ & ipsa non vult vice simplici gratulari, liberaliù: divisa quam juncta, cum teucanus ambo integrum, neuter desideret separatim.* Itaque tunc primùm videntur duo simul fuisse Præfecti Præt. per Gallias. Ad hunc Hesperium exstant Epistolæ Symmachi in lib. 1. *Vales.*

² *Et Flavianum Vicarium.*] Flavianus Vicarius Africae memoratur in lege 2. Cod. Th. ne sanctum Baptisma iteretur, Gratiano I V. & Merobaude Coss. anno Christi 377. Idem postea Præfectus Prætorio Illyrici & Italiae Antonio & Syagrio Coss. lege 13. Cod. Theod. de pœnis, anno Dom. 382. & iterum anno 391. Consulari Tatiani & Symmachi Præfecturam administravit, ut præter leges in Cod. Th. de Apostatis, docet Symmachus in lib. 2. Epist. 61. Anno item sequenti cum Eugenius tyrannidem arripuisset, auctoritate sua Flavianus adhuc Præfectus Præt. eum impulit, ut se ad bellum pararet, * extis victoriam ei portendi * affirmans, ut scribit * Rufinus in libro XI. cap. 33. * & ex eo Sozomenus in lib. VII. cap. 22. Denique Consul fuit teste Symmacho in lib. 2. Epist. 82. & 83. ab Eugeoio ut

opinor factus: quo fit, ut nomen ejus in Fastis non compareat. Huic Romæ statua posita est cum hac Inscriptione: VIRIO NICOMACHO FLAVIANO V. C. QUÆST. PRAET. PONTIF. MAJORI CONSULARI SICILIAE VICARIO AFRICAÆ. QUÆST. INTRA PALATIUM. PRAEF. PRAET. ITERUM COS. ORD. HISTORICO DISERTISSIMO Q. FAB. MEMMIUS SYMMACHUS V. C. PROSOCERO OPTIMO. * Eiusdem Flaviani Præf. Præt. meminit Paulinus in Vita Ambrosii. * *Idem.*

^a *Auctoritate nixa justissima.*] Auctoritas hæc pro imperiali præcepto ponitur, ut apud Symmachum, Sulpicium Severum, Ambrosium Epist. 29. & alios. Interdum etiam pro judicium decretis & jussionibus sumitur, ut in Edicto Theodorici, & in veteri Inscriptione: *Ex auctoritate L. Turci. Aproniani. V. C. Præf. Urbis, &c.* Mss. tamen codices hoc in loco scriptum habent, *auctoritate mixta justissima.* Sic enim in Regio & Valentino exemplari [& Colb.] per scriptum reperi: quibus Augustana ac Basilienis Edicto suffragantur. *Idem.*

^b *Ob simulatis documentis probabilibus.*] Hic locus mihi quidem corruptus videtur. Si enim hæc documenta probabilia erant, quomodo simulata dicuntur? nisi forte *ob simulata* idem valet atque *opposita*: quod certè aut omnino dicendum est, aut emendandum hoc modo: *Frustraque se tractos ob simulatas documentis probabilibus ostendissent.* *Idem.*

Explicit Liber XXVIII.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM

LIBER XXIX

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XXIX continentur.

- CAPUT I. *Theodorus Notarius Imperium affectat, & apud Valentem Antiochiæ accusatus Majestatis, convictusque cum plurimis criminis consciis interficitur.*
- C. II. *Multi in Oriente veneficiorum & aliorum criminum rei delati, damnatique, pars jure, pars injuriâ jugulantur.*
- C. III. *In Occidentis tractibus varia Valentiniani Aug. sævitie & efferatæ crudelitatis exempla.*
- C. IV. *Valentinianus A. Rhenum navali ponte transgressus, culpâ militis Macrianum Alamannorum Regem incautum capere non potuit.*
- C. V. *Theodosius, Magister equitum per Gallias, Firmum Maurum Nubelis Reguli filium, qui à Valentiniano desciverat, multis præliis atterit, ac demum eo ad voluntariam mortem compulso, pacem Africæ reddit.*
- C. VI. *Quadi, nefaria Gabinii Regis sui cæde incitati, Pannonias & Valeriam igni & ferro cum Sarmatis vastant, & legiones duas pæne totas delent. De Claudii Præfectura Urbana.*

CAPUT I. **E**XACTA hieme Rex Perfarum gentis Sapor pugnarum fiducia pristinarum immaniter arrogans, suppleto numero suorum abundeque firmato, erupturos in nostra cataphractos & sagittarios & conductam misit plebem. Contra has copias Trajanus Comes & Vadomarius ex Rege Alamannorum cum agminibus perrexere pervalidis, hoc observare Principis jussu appositi, ut arcerent potius quàm lacefferent Persas. Qui cum venissent Vagabanta legionibus habilem locum, rapidos turmarum procurfus hostilium in se ruentium acriter exceperunt inviti: operaque consultâ retroce-

turpi adulatione multorum, maximèque ^k Præfæcti Prætorio tunc Modesti. Qui dum formidine successoris agitaretur in dies, obumbratis blanditiarum ³ concinnitatibus cavillando Valentem subrusticum hominem sibi variè commulcebat, horridula ejus verba & rudia flosculos Tullianos appellans, & ad extollendam ejus vanitiam sidera quoque, si jussisset, exhiberi posse promittens. Igitur & Theodorus à Constantinopoli, quam ex negotio familiari petierat, rapi celeri jubetur effectu: & dum ille reducitur, ex præjudiciis variis quæ diebus exercebantur & noctibus, plures à disjunctissimis regionibus trahebantur, dignitatibus & nobilitate conspicui. Cùmque nec carceres publici jam distenti inclusorum jam catervas, nec privata domicilia sustinerent constipatione vaporata confertas: quoniam vinculis maxima pars eorum attingebatur, & suam & proximi cujusque vicem omnes horrebant. Advenit aliquando tamen ipse quoque Theodorus, præmortuus & atratus: quo in devia territorii parte abscondito, paratis omnibus quæ indagines futuræ poscebant, internarum cladum litui jam sonabant. Et quia fallere non minùs videtur qui gesta præterit sciens, quàm ille qui numquam facta fingit: non abnuimus, (neque enim ambigitur) salutem Valentis & antea sæpius per occultas coitiones, & tunc in extrema demersam: ferrumque ad jugulum ejus propè adactum a militaribus, fato reflectente depulsum, quem lacrimosis in Thracia discriminibus destinarat. Namque & in nemoroso quodam inter Antiochiam & Seleuciam loco leni quiete post meridiem consopitus, à Sallustio tunc Scutario, & sæpe aliàs ⁴ appetitus insidiantibus multis, vitæ terminis à primigenio ortu adscriptis ausa immania frenantibus evadebat. ¹ Ut sub Principibus Commodò & Severo ⁵ nonnumquam accidebat, quorum summa vi salus crebrò oppugnabatur: adeo ut post intestina pericula multa & varia, alter in amphitheatrali cavea, cùm adfuturus spectaculis introiret, ^m à ⁶ Quintiano Senatore illicitæ cupidinis homine ad debi-

³ Ms. concinnantibus. ⁴ Ms. appetenter. ⁵ Ms. nonnumquam acceptum accidebat tam octavianum ex Procons. quorum. ⁶ Ms. Quintiniano.

^k Præfæcti Prætorii tunc Modesti.] Is Auxonio Præfæcto Prætorii successerat ex anno Dom. 371. Gratiano II. & Probo Coss. Nam Auxonius sub initium hujus anni, aut subalterius exitum deceaserat, ut docet lex. 2. Cod. Theod. de patrociniis vicorum. Zosimus in lib. 4. τὸν αὐτονόμου Ἰπποκράτους ἐπέγραψε (Auxonium intelligit) Μοδίστου τὰς τῶν ἀποκρίσεων ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου. Ex his patet graviter hallucinatum esse Scaligerum, qui in lib. 2. Aufon. Lectio-num cap. 17. affirmat Auxonium in Codice Th. vitiosè perscribi, & Aufonium emendandum esse. Atqui Auxonius is de quo dixi, anno Dom. circiter 371. abiit è vita: Aufonius autem diu post hunc annum & Consul & Præfæctus fuit. Adde quòd Auxonius Præf. Prætorii Orientis fuit sub Valente, cùm Aufonius Præfæctus fuerit Prætorii per Gallias sub Gratiano. Ceterum Mode-

stus huic judicio quod narrat Marcellinus, à Valente præfæctus est: & cùm sedulam operam in hac quæstione navasset, Consulatum insequenti anno præmi loco accepit. * Hunc porò Modestum intelligit Gregorius Nazianzenus in Oratione funebri de laudibus Basilii Magni, ut testatur etiam Theodorus: quem quidem Arianum fuisse, utpote ab Arianis baptizatum, Gregorius refert, & variis blanditiarum artibus Valentem sibi conciliandum, Præfæcturam Prætorianam diutius retinuisse. Idque de ipso Marcellinus noster commemorat cùm heic, tum in libro 30. Idem.

¹ Ut sub Principibus Commodò & Severo nonnumquam accidebat] Vide Herodian. lib. 1. & 111. Xiphilinum ex Dione, Lamprid. in Commod. * Tertullian. Apolog. cap. 35. Lundenbr.

^m A Quintiano Senatore.] Sic cum Herodianus nominat, quem ubique sequitur Marcellinus noster, ut rectè Casaubonus notavit. At Xiphilinus in Commodò, & Lampradius Claudium Pompeianum vocant, videm-

litatem pæne pugione vulneraretur : alter inopinabili impetu , tempore ætatis extremo , à Saturnino Centurione consilio Plautiani Præfecti in cubiculo jacens confoderetur , ni tulisset suppetias filius adolescens. Quocirca etiam Valens erat veniâ dignus , vitam quam ereptum ire perfidi properabant , omni caute- la defendens. Sed inexpiable illud erat , quòd regaliter turgidus , pari eodémque jure , nihil inter se distantibus meritis , nocentes innocentisque ma- ligna infectatione volucriter perurgebat : ut dum adhuc dubitaretur de crimine , Imperatore non dubitante de pœna , damnatos se quidam priùs discerent quàm suspectos. Adolescebat autem obstinatum ejus propositum admovente stimulos avaritia , & sua & eorum qui tunc in regia versabantur : novos hiatus aperientium , & si qua humanitatis fuisset mentio rara , hanc appellantium tardita- tem : qui cruentis adulationibus institutum hominis , mortem in acie linguæ portantis , ad partem pessimam depravantes , omnia turbine intempestivo per- flabant , eversum ire funditus domus opulentissimas festinantes. Erat enim ex- positus accessu insidiantium & reclusus , vitio gemino perniciosè implicitus : quòd intoleranter irascebatur tunc magis cùm eum puderet irasci : & quæ faci- litate privati opertis susurris audierat , an vera essent excutere tumore Principis supersidens , pro veris accipiebat & certis. Inde factum est ut clementiæ spe- cie penatibus multi protruderentur infontes , præceps in exsilium acti : quo- rum in ærario bona coacta & ipse ad quæstus proprios redigebat , ut damna- ti cibo precario victitarent , angustiis formidandæ paupertatis adtriti : cujus

que Zonaras: Sed non dubito, quin corrupti sint in hac parte Dionis codices, & Lampridium, & Zonaram, & Xiphilinum in errorem induxerint. Etenim Pompeianus Commodi manus evasisse dicitur ab ipso Dione in lib. 72. & Pertinaci quoque superstes fuisse in lib. 73. & apud Capitolinum in Pertinace: vitâ quoque & moribus sanctissimus, planèque Commodi dissimilis fuisse prodicitur ab iisdem. Itaque certum habeo, apud Xiphilinum pro his verbis, *Κλαύδιος πομπιανὸς ἐπέβλουσε*, scribendum fuisse, *Κομμάδος ἐπέβλουσε*, quod ex sequentibus liquido confirmatur. Subjicit enim Xiphilinus eum cum Lucilla stupri consuetudinem habuisse, eique Lucilla filiam desponsam: eundem ob lasciviam Commodi carum fuisse, quocum ludere & vagari solebat. Quæ omnia in Pompeiani quidem gravitatem non cadunt: Quadrato verò optimè conveniunt, ut docet Herodianus in lib. 1. *Vales.*

n *Nocentes innocentesque maligna infect.*] Idem scribit Libanius in vita sua, pag. 56. *ἡ ἐχθρὸς μὲρ διὰ τοῦ ἰδι- κκῆσθαι ὁ βασιλεὺς τῶν ἀρχῶν. ἀποστρεφόμενος δὲ τὴν ἐπὶ αὐτῶν πο- σὶτον ἐδυσσεύθη. μάλιστα ἵσταντο ἐχθρὸς ἢ ἕτερον τε ἰδίον τε πέχνης διδύκτου πρὸς ἑῶν ἰδίον. Et Imperator principio quidem nocentes supplicio afficiebat: postea verò quidam involuti sunt, qui nihil tale norant, omnesque vates, & qui vatum operâ in privatis suis negotiis usi fuerant, hostes publici habebantur. Quibus consentanea scribit Sozomenus in lib. 6. cap.*

35. *Idem.*
o *Mortem in acie linguæ portantis.*] Aut addendum aut tacite subaudiendum est hoc modo, *mortem & vitam in acie linguæ port.* Alioquin quomodo intelligas quæ sequuntur, *ad partem pessimam depravantes?* ad mortem scilicet. Hæc autem explicatio confirmatur ex libro 18. cap. 3. ubi Aristoteles Callisthenem crebrò monuisse dicitur, ut quàm rarissimè & jucundissimè loqueretur apud hominem *vite potestatem & necis in acie linguæ portantem.* *Vales.* Vix opiner justam aut comparationem aut ex ea argumentationem esse. Nunc enim non vitam quoque, sed unam mortem ab Valen^e in acie linguæ portatam dicit, respiciens ad solam & præcipuam Principis ejus sævitiam & voces condemnando adfuerat. Quæ ut pronuntiarentur, quum ab animi propensione deberent proficisci, ab adulatoribus indoles (sic vocat institutum) & mos fere in naturam mutatus in *pessimam*, hoc est condemnando & occidendo indulgentem partem, non meliorem & lenem corrumpebatur. *Gron.*

p *Et ipsi ad quæstus proprios redigebat.*] Fœdam Valentis avaritiam hic & passim omnibus paginis infectatur : qui damnatorum bona non solum fisco vindicabat, sed etiam in proprios usus vertebat : cùm modestiores Principes aut proximis ea relinquere solerent, aut petitoribus concedere, aut in ærarium publicum ad usus publicos referre. Sic Hadrianus teste Spar-

metu vel in mare nos ire præcipites, 9 suadet Theognis Poëta vetus & prudens. Quæ etiam si recta fuisse concesserit quisquam, erat ramen ipsa nimietas odiosa. Unde animadversum est rectè hoc definitum: nullam esse crudeliorem sententiam eâ, quæ est cum parcere videtur asperior, Igitur cum Præfecto Prætorio Summatibus quæsitis in unum, quibus cognitiones commissæ sunt, intenduntur eculi, 1 expediuntur pondera plumbea, cum fidiculis & verberibus: reful- tabant omnia truculentæ vocis horroribus, inter catenarum sonitus, Tene, Claude, 7 Comprime, Abde, ministris officiorum tristium clamitantibus. Et quoniam addici post cruciabiles pœnas vidimus multos, ut in tenebrosis rebus confusione cuncta miscente: summatim quia nos penitissîma gestorum memoria fugit, quæ recolere possumus expeditiùs absolvemus. Primo introvatu post interrogatiunculas leves Pergamius, à Palladio ut dictum est proditus, quæ- dam imprecationibus præscisse nefariis: sicut erat impendio eloquentior, & in verba periculosa projectus, inter ambigentes iudices quid priùs quæri debeat quidve posterius, dicere audacter exorsus, multa hominum millia quasi con- sciorum 8 sine fine strependo fundebat, modò non ab extremo Atlante magno- rum criminum arguendos poscens aliquos exhiberi. Quo ut confarcinate ni- mis ardua, morte multato, aliisque gregatim post illum occisis, ad ipsius Theodoricam causam quasi ad Olympici certaminis pulverem pervenitur. Eodem die inter complura alia hoc quoque evenerat triste: quòd Salia thesaurorum paullo antè per Thracias Comes, cùm de vinculis educitur audiendus, & cal- ceo inserit pedem, quasi ruinâ incidentis immensi terroris repentè perculsus, a- nimam inter retinentium manus efflavit. Constituto itaque iudicio, & cogni- toribus præscripta ostentantibus legum, sed ex voluntate dominantis moderan- tibus momenta causarum, horror pervaserat universos. Totus enim devius ab æquitate dilapsus, jamque eruditior ad lædendum, in modum arenariæ feræ, 1 si admotus quisquam fabricæ diffugisset, ad ultimam rabiem sæviebat. In- ducti itaque 1 Patricius & Hilarius, ordinemque replicare iussu gestorum,

7 Al. Comple. 8 Ms. sine strepitu. 9 Ms. cortinibus
..... pensilem.

tiano, damnatorum bona in fscum privatum redigi vetuit, omni summa in ararium publicum Pop. Rom. receptâ Et Se- verus bona Albinianorum proscrispfit, atque in ararium publicum retulit, ut ait Capitolinus in Albino. Vide titulum in Codice Th. de bonis proscrisptorum. Valef.

9 Suadet Theognis poeta] Cujus locus hic est.
Αὐτὸς ἀγὰθὸν ποῖνι πάντων δάμνησι μάϊσσι
καὶ χέρας ποῖσι, κέρει, καὶ ἰπτάλλῃ
Ἡ δὲ γῆρὸς ἐστὶ καὶ ἴσος μὴ ἀκέραια πότιν
Πίπτεν, καὶ πταρῶν, κέρει, κατ' ἠλικίαν Lindenbr.

1 Expediuntur pondera plumbea] Imp. Constantinus L. 2. C. de exactor. Plumbatarumque verbera aut pondera, aliisque ab insolentia iudicum reperta supplicia. Idem.

[Si admotus quisquam fabricæ diffugisset.] Per fabri- cam videtur intelligere murum qui podium ab arena di- stinguerebat: de quo vide Lipsium in cap. 12. de Amphitheatro: vel sanè cancellosos postes quibus admoti be- tharii subita conversione serarum impetus cludebant, ut refert Cassiodorus in lib. 5. epist. 42. Valef.

1 Patricius & Hilarius.] Patricius è Lydia, Hilarius ex Phrygia erat oriundus teste Zofimo. Utriusque elo- gium habes apud Suidam ex Eunapii Historia, ni fallor: Βασίλειος δὲ ἐκ Φρυγίας ἐστὶ Ἰουλιανὸς βασιλεὺς Ῥωμαίων καὶ πατριεῖαν ἔσθ' ἔλαβεν ἐν γυναικίῳ κοινῶν ἢ ἀντὶ τοῦ εἰδέναι ἢ τῶν μίσην τῶν Ῥωμαίων· ὥς τὸ μάντις ἀείρεται. De Patricio verò hæc habet: Πατριεῖος δὲ ἦτο Ἰουλιανὸς βασιλεὺς τῶν Ἰουλιανῶν· ἐστὶ δὲ τῶν Ἰουλιανῶν ἢ Ἐπαρχίῳ τῶν σημείων τῶν μάντις ἀείρεται τῶν Ἰουλιανῶν. Sed utrobique ἐστὶ οὐδὲν ἄξιον scribendum existimo. Idem.

cum inter exordia variarent, fodicatis lateribus, inlato tripode quo utebantur; adacti ad fummas angustias, aperiunt negotii fidem ab ipsis exordiis replicatam. Et prior Hilarius, v Construximus, inquit, magnifici iudices, ad cortinae similitudinem Delphicae diris auspiciis de laureis virgulis infaustam hanc mensulam quam videtis: & imprecationibus carminum secretorum, cho-ragis que multis ac diuturnis ritualiter consecratam movimus tandem: movendi autem, quoties super rebus arcanis consulebatur, erat institutio talis. Collocabatur in medio domus emaculatae odoribus Arabicis undique, * lance rotunda pure superposita, ex diversis metallicis materiis fabrefacta: cujus in ambitu rotunditatis extremo elementorum viginti quatuor scriptiles formae incise perite, dijungebantur y spatiis examinatae dimensis. Hac linteis quidam indumentis amictus, calciatusque itidem linteis soccis, z torulo capiti circumflexo, verbenas felcis arboris gestans, litato conceptis carminibus numine praescitionum auctore. carimoniali scientia a supersistit: 9 cortinulis b pensilem anulum librans c sartum ex Carpathio filo perquam levi, mysticis

9 Ms. cortinulas ..... pensilem.

v Construximus, inquit, magnifici iudices] Vid. Zofimus lib. 1v. Socrates lib. 1v. cap. 15. Niceph. Callist. lib. xi. cap. 45. Georg. Cedren pag. 257. * Haec erat τετραπύρασμα, de qua videndus Tertullianus in Apologético cap. 23. * Lindenbr.

x Lance rotunda pure superposita.] Sic etiam tripodi Delphico superposita lanx erat, quae Graecè dicitur κλῆμα seu ἄλμα. Pollux in lib. x cap. 23. τὸ δὲ κλῆμα τετραπύρασμα, inquit ἑπιθήματα κλῆμα καὶ ἄλμα. De hoc disco Artemidorus in lib. 5 ἐπιθήματα τὰ ἐπὶ κλῆμα τετραπύρασμα διακρίνει πάλαι γομῆρα Valef.

y Spatiis examinatae dimensis] Magis placet Basiliensis Editionis scriptura, examinatae dimensis. Idem.

z Torulo capite circumflexo.] In Regio codice, * & Tolof. * superscriptum est capiti: quam scripturam equidem vulgatae praetulerim. Est autem torulus tum hic, tum in lib. xv i, fascia seu vitia. Idem.

a Supersistit cortinulas.] Hunc locum ex fide & auctoritate non modò Regii codicis, sed etiam Editionis Augustanae distinxì & emendavi. Id tantum mihi licere volui, quod cum in exemplari Regio * & Tolof. * scriptum esset cortinulas ..... pensilem, &c. in Editione autem Augustana cortinales ..... pensilem, sic emendare ausus sum: Cortinulis pensilem anulum librans. Sunt autem cortinulae vela, ut apud D. Ambrosium in Ep. 33. Suggestum est mihi cortinas regias esse collectas. In Epist. 32. ad Marcellinam sororem vela Regia pro eodem dixerat. Apparet igitur longè diversa significatione cortinulas hic sumi, ac supra cortina sumitur. Nam cortina Delphica in eo loco nil aliud erat quam tripodis. At cortinulae nunc sunt vela, ex quibus anulus magicis carminibus consecratus dependet. Idem. Quum haec ita videantur persanata, cur ab Hadriano relinquatur tantum

vacui spatii, quasi mancus esset locus, qui in libris scriptis jure hiat, librariis sententiam non adsequentibus? Utique nec Henricus nec Lindebrogus indulsere huic vastitati. Sed unde has cortinulas hausit vel Henricus vel Ammianus ex hujus arbitrio? idque in tanta vicinitate primitivi cortinae longe alia significatione? sed & hoc datur. Quis vero concipiat anulum cortinulis talibus pensilem? at nos videmus ejusmodi cortinulas anulo vel magis anulis pensiles. Opiner fuisse aliud genus ligamentis flexilibus & non sic amplius, ut supponitur latitudo cortinularum, instar & in speciem funicularum, quod ille supersistens nunc levando, nunc demittendo, faceret recedere anulum. Nec video propius vel integrius, quam si legatur supersistit, cortinulis pensilem anulum librans, sartum &c. Neque enim potest requiri amplius; ideo puncta vitium denotantia abegi. Gron.

b Pensilem anulum librans arctum] Hic anulus de genere illorum fuit, quos magicos sive physicos, aut μαγικῆς καὶ γυροθεμελίους vocant: quales fuerunt illi, quos Erechtus Phocensium tyrannus habuit, quorum strepitu de rebus suis admoneri solitus fuit, quemadmodum ex Aristotele scribit Clem. Alexandr. Stromat. lib. 1. Ἐχρηκιστὸς τοῦ Φωκίαν τῶρα καὶ δύο δακτυλῖος φερὸν γυροθεμελίους, τὰ ψῆφον τὰ πρὸς ἀλλήλους διαστάντες τὰς καρὰς αὐτῶν περὶ ζῶν. ἀπὸ θανάτου ἢ ὄμοις δοκοῦσιν εἶναι, καὶ τοὶ περὶ τὴν αὐτῶν τὰ ψῆφον, ὡς φησὶν Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Φωκίαν πολιτείᾳ. Hujus generis fuerunt Jarchæ Idorum sapientissimi Principis anuli vti, Apollonio Tyaneo dono dati, apud Philostrat. lib. 111. Item Eleasari Judæi apud Josephum, & Gygis apud Herodot. lib. 1. Platon. de Repub. 2. Cicero. Officior. lib. 111. Plin. lib. xxx 111. cap. 1. Mira de hisce anulis narrat Lucianus in Navigio: Ἐγὼ δὲ βέλους καὶ ἑρμῶν ἐντυχόντα καὶ δὲνὰ λυγὰς δακτυλῖος τοῖστος τῶν δῶματων, ἕνα μὲν, ὡς τοὶ αἰετῶν ῥάδων καὶ ὑγιᾶμεν τὸ σῶμα, καὶ ἀπρωτοῦ ἐδῶ, καὶ ἀπαθῆναι, ἕτερον δὲ, ὡς μὴ ὀρεσθῆναι καὶ περιθῆμενον, οὗτον ἑὸν τὸ Γύργη. καὶ δεῖ λυγὰ, ὡς ἰ-

Gggg

disciplinis initiatum : qui per intervalla distincta retinentibus singulis litteris incidens saltuatim , heros efficit versus interrogationibus consonos , ad numeros & modos plenè conclusos : quales leguntur Pythici , vel ^d ^e ex oraculis editi Branchidarum . Ibi tum quarentibus nobis , qui præsenti succedet imperio , quoniam omni parte expolitus fore memorabatur , & adsiliens anulus ^f duas perstrinxerat syllabas $\Theta \text{ E O}$ cum adjectione litteræ postrema , exclamavit præsentium quidam , Theodorum præscribente fatali necessitate portendi . Nec ultrà super negotio est exploratum : satis enim apud nos constabat , hunc esse qui poscebatur . Cùmque totius rei notitiam ita signatè sub oculis iudicum subiecisset , adjecit benivolè , id Theodorum penitus ignorare . Post hæc interrogati , an ex fide fortium quas agitabant , ea præcierint quæ sustinerent : versus illos notissimos edidere , clarè pronuntiantes capitalem eis hanc operam scrutandi sublimiora citò futuram : nihilominus tamen ipsis quoque cum cognitoribus Principi cædes incendiæque flatantes furias imminere : quorum tres ponere sufficiet ultimos :

$\text{I} \text{ B}$ Οὐ μὲν νηπιὶ γε σὸν ἔσεται ἄμμα , καὶ αὐτοῖς

I Ms. ΟΥΜΑΝΙ ΗΠΟΙΝΙ ΤΕΓΟΝΕΣΣΕΤΑΙΜΚΚΖΙ
 ΑΥΤΟΙΣ ΠΕΙΦΑΝΗΒΑΡΜΗΝΗΣ ΕΠΟΠΗΚΚΙΚΑΚΟΝΟΙΤΟΝ
 ΕΝ ΠΕΔΙΟΙΣΙΜΜΑΝΤΟCΑΙ ΔΕΟΜΕΝΟ ΚΑΡ

ἡ δὲ ἑστὶ ἀνδρα μύειν , καὶ ὁ , ἡ ἀρχὴ ἄμμα μύειν κινῶσαι
 μόλις διωκῶσι , πᾶσι μὲν ἰσθίαι μόνον ἀνατιθῆναι . ἐν τῷ ἡ
 πύειται , πολὺ δὲ τῷ ἡ ἀδύτητα , καὶ πᾶσι τοῖς μοι ἡ δακτύ-
 λῳ ἑστὶ . καὶ μὲν ἡ ἡ ἔστιν καλῶσπαι , ἰσθίαι ἀν ἰσθίαι . καὶ
 ἀπασαν εὐχρῶν πορροῖνται μοι ἀνοήτῳ , χαλαρῶν τῶ κλέβρι , καὶ
 τῶ μορῶ ἀσφαρμῶν . ταῦτα ἀμύειν εἰς δακτύλιον διωκῶσαι .
 Et quæ sequuntur . De his porro anulis , qui genis malis
 pellendis sunt , exstat locus apud eundem Lucian. in
 Philopseud. & eorum qui morbis averruncandis , crebra
 mentio apud Alexandrum Trallian. lib. 3. Marcellum
 Empir. cap. 29. Scholiasten Aristophan. Suidam , Ili-
 dorum . Lindenbr.

c *Arctium ex carpathio filo.*] Editionis Augustanae
 scripturam quis non præferat , anulum librans sacrum ex
 carpathio filo . Quin etiam pro carpathio pæne adducor ut
 credam à Marcellino scriptum esse carbasio , id est lino .
 Ceterùm de lisis anulis magicis quos ενδικαὶ & τιταὶ
 μύειν vocat Scholiastes Aristophanis in Plutum , copiosè
 agit Lindenbrogius ad hunc locum . Talis fuit anulus ille
 Persinæ Reginae apud Heliodorum in lib. 4. ejus virute
 ac præsidio Chariclea-flammæ evadit ; apud eundem in
 lib. 8. Eorum anulorum vis omnis erat in pala quæ litte-
 ris quibusdam sacris insignita , & magicis consecrationi-
 bus initiata erat : gemma quoque similiter consecrata in-
 cludi solebat ut , apud Heliodorum Pantarba . Valef.

d *Ex oraculis editi Branchidarum.*] Photius in Bi-
 blioth ex Cononis 27. Lutat. Statii Scholiast. ex Varro-
 ne , lib. 3 & lib 8. Lindenbr.

e *Ex oraculis editi Branchidarum.*] Branchidæ locus
 erat in agro Milefio supra Panormum portum ; celebris

Apollinis oraculo , quem Jones & AEoles olim consule-
 re solebant . ut scribit Herodotus in 1. Postea is locus
 Didymi dictus fesse Pomponio Mela in lib. 1. esp. 17.
 Branchidæ autem dicti sunt à Brancho Apollinis amasio ,
 qui primus oraculi Apollinis Didymæi antistes fuit , ut
 ait Strabo in lib. 9. Conon in narratione 38. & 44. E-
 vangelum ei successisse prodit . Ac Branchidæ quidem
 propriè sunt successores veteris illius Branchi : eadem
 ratione quâ Jamidæ , Telliadæ , Clytidæ dicti sunt olim
 familia vatum in Græcia , de quibus Herodotus & Pau-
 sanias scribunt . Postea verò Branchidæ nomen loco de-
 dere . Valef.

f *Duas perstrinxerat syllabas cum adjectione.*] Cùm in
 codice Regio * & in Tolof * & in Editione August.
 scriptum reperissem , perstr. syllabas & cum adject.
 statim conjicere cœpi sic à Marcellino relictum fuisse : Et
 affiliens anulus duas perstrinxerat syllabas duo cum adjectione
 litteræ postrema (scilicet δ) &c. Certè quin hic locus
 ira intelligi debeat , dubium non est . Ceterùm à Marcellino
 nostri narratione dissentiant Zonaras ac Cedrenus .
 Neque enim ope anuli consecrati , sed per ἀκατασκευασ-
 τῆταιν nomen imperatori post Valentem quæsitum esse
 memorant . Ea autem divinatio erat hujusmodi , ut
 aiant : litteræ 24. pulveri erant inscriptæ : singulis gram-
 munitrici vel ordi imponebatur . Tum recitatis quibus-
 dam magicis carminibus gallus gallinaceus dimitteba-
 tur : & ii quibus id curæ erat , sollicitè attendebant quibus
 è litteris grana colligeret . Ex litteræ inter se junctæ
 id quod quæsitum fuerit prædicere creduntur . Hæc
 Zonaras & Cedrenus . At Socrates in lib. 4. necromanti-
 à ufos esse tum maleficos in quarendo Valentis successore
 narrat . Sed Sozomenus in lib. 6. cap. 35. cum Scri-
 ptore nostro consentit . Idem .

g ΟΥ ΜΗΝ .] Scribe οὐ μὲν ἀτιμῶν , &c. quem-

Τισιφώνη βαρύμηνης ἐφοπίασε κακὸν οἶτον
Ἐν παιδίοισι Μίμαντος ἠ ἀλλα κρομβύοις κάρ.

Quibus lectis, unguibus malè mulcati separantur exanimés. Postea ut cogitati sceleris officina pateret apertè, Honoratorum inducitur globus, vertices ipsos continens rerum. Cùmque nihil præter se quisque cernens, ruinam suam impelleret super alium, permissu quæsitorem cœptans dicere Theodorus, primò in precem venialem prostratus, dein artiùs respondere compulsus, ostendit se cognita per Euserium, ne ad Imperatorem referret ut conatus est aliquoties, ab eo prohibitum, asserente non appetitu regni occupandi illicito, sed ratione quadam indeclinabilis fati id quod sperabatur ultro venturum. Deinde hæc eadem Euserio sub cruenta quæstione confesso, confutabant Theodorum litteræ suæ, per ambages obliquas ad Hilarium scriptæ: quibus spe jam firma concepta ex vatibus, de re non cunctabatur, sed tempus patrandæ cupidinis quæritabat. Quibus post hæc cognita sequestratis, i Eutropius Asiam Proconsulari tunc obtinens potestate, ut factionis conscius arcessitus in crimen, abscessit innocuus, k Pasiophilo eximente philosopho, qui ut eum mendacio injusto perverteret crudeliter tortus, de statu robustæ mentis non potuit deturbari. His accessit philosophus l Simonides, adulescens ille quidem, verùm nostrâ memoriâ severissimus. Qui cùm audisse negotium per Fidustium

admodum in Ms. Flor. & Aug. Editione lêgitur: & ita apud Homerum occurrit aliquoties. Potest etiam legi ὠμῶς, ut Apollonius Rhodius ponit pro ὠ μῶς, teste Scholiaste. * Pro ἀτίμωτες in codice Mar. Accursii legitur ἠπῶνι: & sic ferè in codice Florentino. Quare non dubito, quin hæc scriptura præferenda sit vulgari lætioni, cuius auctor fuit Gelenius. ἠπῶνι autem Græcè idem est quod impune: ut docent Hesychius & Suidas.* In secundo versu Ms. Flor. & Augustana Editio habet, ἰσοπαθεῖς κακὸν οἶτον. legere[m] ἰερότασιν, nisi syllaba repugnaret. *Valesius*. Caput solum cur tangat, postrema quæ summam fati continent, relinquat, vix dixerim; nec de mss. nec de sententia sua quidquam proferens. An causa fuit, ut potius differret læctorem ad libri xxxi. caput 14? Ibi sane & de Ms. Regio audimus, & ipsum ita hæc tractantem, ut magis voluerit ostendere Homerum sibi læctum, quam ex veteri scriptura restitutum Ammianum cupere Pater Lindenbrogianæ editioni adscripsit geminam conjecturam ἀνδρῶς κρομβύοις γάρ, vel οὐδῶς κρομβύοις γάρ. Sed attendens scripturam exemplaris Regii & Colbertini alterutrum collegi adhibendum, vel ἀνα κρομβύοις κάρ Principem appetens & arripiens fatum, vel ἀνα κρομβύοις πῶρ, Principem opperiens & cupiens ignis. In secundo versu ex Ms. Flor. (cur non additur de Regio aut Colbertino?) & Aug. editione corrigendum ἰσοπλῖσει. Hesychius. Ἐροπλῖσει παρεσκιάζει, ἰσοπλῖσει. Gron.

h Αλλα κρομβύοις κάρ.] Casaubonus notat in suo codice, legendum. ἀλλα κρομβύοις κρομβύοις. Lindenbr.

i *Eutropius Asiam Procons. obt. potestate.*] De quo Libanius in vita sua, p. 54. ubi de Festo loquitur Asiam Proconsule: περί τῆτον μόνον ἔθετο βάλαντα εἰσὶν, ὡς ἐμὲ τε μαθῶν ἐς αὐτῶν κῆ ἔβουλοῦντο ἔλθαι. * De eodem Eutropio loquitur in libri 4. Epistola 191. ad Themistium, ubi eum Acacii Sophistæ discipulum, & fratris filium fuisse ait, ac nonnullum quidem Magistratum gefuisse, sed brevi esse gesturum. * Eundem Eutropium memorat Gregorius Nazianzenus in Epist. 137. & magnum Eutropium appellat. In Epistola autem 138. eundem Proconsulem Asiae fuisse non obscure significat his verbis, ἐμοὶ τε πᾶσι ὡς τετιμμηκας ὄσοι τοσούτοις, ὡμῶς ἢ ἰσχυράτων εἶχε θεῶν ἔχοντα τὸ ὄπῆθρον ἐστὶ, καὶ τῶν Ἀσίων περιουχῶν εἰ μέμνησαι, &c. Atque ut omnia præteream benefacta, quibus me affecisti, cùm tu summum Magistratum teneres, qui adhuc invidiam tibi creabat, reperto me in Asia, si memoriâ teneas, &c. Idem postea Præfæctus Præt. fuit anno Dom. 380. & 381. ut ex Codice Theodosiano colligere est. Ac nisi conjecturâ fallor, is ipse est Eutropius vir Cl. qui Breviarium Historiæ Rom. fatis eleganti sermone scripsit ad Valentem Aug. *Vales.*

k *Pasiophilo.*] Eiusdem nominis fuit is cui Palladius AEmilianus carmen suum de re rustica inscripsit: ad quem directæ est lex. 8. Cod. Th. de jurisdictione, Olybrius & Probino Coss. Malè in codice Regio & Aug. Editione legitur *Pasiophilo*. Idem.

l *Simonides.*] Ejus meminit etiam Zosimus in lib. 4. καὶ μετὰ τῆτον ὁ ἐκ Ὠρυζίας Ἰλαρίοι, καὶ Σιμωνίδης ὁπῆ τῶντα, καὶ Πατρικοὶ ὁ Δουδῆς, καὶ ὁ ἐκ Κωρίας Ἀνδρόνικοι, ἧσαν ὁ ἑστὸς πᾶσι

deferretur, & causam non ex veritate, sed ex unius nutu pensari vidisset, didicisse se dixit prædicta, & commissa pro firmitate animi tacuisse. Quæis omnibus perspicaciter inquisitis, ^m Imperator cognitorum consultationi respondens, sub uno proloquio cunctos jubet occidi: & vix sine animorum horrore funestum spectaculum multitudine innumera ² contuente, & oncrante questibus cælum, (namque singulorum mala omnium esse communia credebantur) ducti universi flebiliter jugulantur præter Simonidem: quem solum sævus ille sententiæ lator, efferatus ob constantiam gravem, jusserat flammis exuri. Qui vitam ut dominantem fugitans rabidam, ridens subitas momentorum ruinas, immobilis conflagravit: ⁿ Peregrinum illum imitatus Protea cognomine, philosophum clarum: qui cum mundo digredi statuisset, Olympiæ quinquennali certamine sub Græciæ conspectu totius, adscenso rogo quem ipse construxit, flammis absumptus est. Et post hunc diebus secutis omnium ferè ordinum multitudo, quam nominatim recensere est arduum, in plagas calumniarum conjecta, percussorum dexteras fatigavit, tormentis & plumbo & verberibus antè debilitata: sumptumque est de quibusdam sine spiramento vel mora supplicium, dum quæritur an sumi deberet: & ut pecudum ubique trucidatio cernebatur. Deinde congesti innumeri codices, & acervi voluminum multi sub conspectu judicum concremati sunt, ex domibus eruti variis ut illiciti, ad leniendam caesorum invidiam: cum essent plerique liberalium

2. Ms. continente.

Ἡ ἱστορία τῆς ἀπορίας ἐκείνης. Et post maximum Hilarius e Phrygia, & Simonides post hunc. & Patricius Lydus, & Andronicus e Caria, supplicio affecti sunt: omnes doctrine laude præstantes. * Adde Suidam in Συναγῶν. * Vales.

Imperator cognitorum consultationi respondens.] Cùm ex suggestionibus procerum, si dubitatio in litibus oriatur, & sese non idoneos vel sufficientes ad decisionem litis illi existiment, ad nos decurratur. L. ult. Cod. Theod. de Legibus & Constitutionibus Principum. Ejus rei exempla passim in utroque Codice, & in Plinii Epistolis ad Trajanum, Symmachiad Valentianum, &c. Ut ad Legem unicam Codicis, Si quis Imperatoribus maledixerit, notavi. * Lindenbr.

*n Peregrinum illum imitatus Protea] De Peregrino hoc multa Lucianus, qui vitam ejus serè totam narrat in Peregrino, iterumque in Demonaeto: Philostratus de Vitis Sophistar. lib. 2. Athenagoras in Apologet. Tertullianus ad Martyr. cap. 4. Euseb. in Chronic. Olympiad. cccxxvi A. Gellius lib. * VIII. cap. 3. * lib. XII. cap. XI. Tertulliani verba hæc sunt: *Mirus fecerunt Philosophi, Heraclitus qui se bubulo stercore oblitum exussit. Item Empedocles, qui in ignem Aetnæi montis desiluit, & Peregrinus, qui non alio se rogo immisit. Illustre aliud simile facti exemplum in Calano est, qui**

toto Alexandri M. exercitu inspestante rogam ardentem adscendit. Tullius de Divinat. lib. 1. Aelianus Varior. lib. v. cap. 6. * Vid. Athenæus Dipnos. lib. 13. pag. 437. * Idem.

*o Peregrinum imitatus Protea.] Peregrinus Philosophus Cynicus cognomento Proteus, cum Herculis mortem æmulari vellet, in conspectu totius Græciæ se in rogam immisit Olympiæ 236. cum proxima antè Olympiæ facturum id se pollicitus, ad hoc spectaculum omnibus condixisset. Hujus honorificam mentionem facit Agellius in lib. 8. cap. 3. Maximus Tyrius in Orat. 37. sed Lucianus ejus mortem ac vitam peculiari libello proseripxit. Et Pausanias gravissimus Scriptor, qui illædem temporibus vixit, hanc de ejusmodi desperatis hominibus sententiam fert in lib. 2. Eliacorum. Cùm enim Timanthem quendam athenam retulisset, solutis præsenio viribus se in rogam coniecisse, subdit: *ὅτι καὶ ἴδιον τοῦτο ἐποίησε ἡ ἀπορία τῆς ἐπιπέρας τοῦ ἰσχυροῦ, μάλιστα μάλιστα ἢ ἀνσπείρα νεκροῦ ἀνὰ κατὰ γὰρ ἰσχυροῦ νεκροῦ. Quæcumque portò aut superiori memoria facta sunt, aut deinceps fieri ejusmodi, equidem insanie potius ac furci quàm fortitudinis tribuenda esse censet. Ceterum hic Peregrinus natus erat ex opido Hellepontii Pario, teste Luciano: eique mortuo Pariani statuam in foro posuerunt, ex qua oracula reddi dicebantur, ut ait Anaxagoras in legatione pro Chalcidensis. Vales.**

CAP. II. Per id omne tempus Palladius ille, * coagulum omnium ærumnarum, quem captum à 5 Fortunatiano docuimus primum, ipsa fortis 6 infirmitate ad omnia præceps, clades alias super alias cumulando, lacrimis uniuersa perfuderat luctuosus. Nactus enim copiam nominandi sine fortunarum distantia quos voluisset, ut artibus interdictis imbutos: ita ut ferarum occulta vestigia doctus observare venator, multos intra casses lugubres includebat, quosdam veneficiorum notitiâ pollutos, alios ut appetitoribus imminuendæ conscios majestatis. Et ne vel conjugibus maritorum vacaret miserias flere, immittebantur confestim qui 7 signatis domibus inter scrutinia supellectilis, 2 pœnis addicti, incantamenta quædam anilia, 7 vel ludibriosa subderent amatoria, ad infontium perniciem concinnata: quibus in iudicio recitatis, ubi non lex, non religio, non æquitas veritatem à mendaciis dirimebat, in defensi bonis ablati, nullo contacti delicto, promiscue iuvenes aliq̃ue membris omnibus

5 Ms. Fortunatione. 6 Ms. infirmitate. 7 Ms. velut ebriosa.

scio quis reus ejus criminis visus esset, freno in os injecto ad supplicium ducebatur. Tunc tota ciuitas ad Hippodromum euenit, & opifices è tabernis eduxit: ac simul uniuersus populus ad regiam progressus, damnatum bonum nullâ dignum veniâ, Imp. furori subtraxit, &c. Quin hic Chrysofostomi locus de Theodori motu intelligendus sit, dubitari non potest: nam & tempus ipsum aptè conuenit, & quod eam conjurationem Antiochiæ ait esse detectam. Quo posito sequitur, hunc primatem qui populi precibus liberatus est, esse Hieroclem Antiochenum; quem Marcellinus noster casu quodam prospero reuocatum esse ait cum duceretur ad mortem. Ceterum in verbis Chrysofostomi notanda sunt hæc, *σπαριον ἔπι τῷ εἴματι* & *εἴματι*: quæ sic vertimus, *freno in os injecto*. Sic Pacatus in Panegyrico de quibusdam Christianis Antistitibus ait: *Cum licetorum arma, eorum damnatorum frena traçassent, pollutas penali manu sanguine ad sacra referebant*. Et hunc morem antiquissimum esse docet Herodotus in lib. 3. de Aegypto loquens, quos Cambyfes ad supplicium duci iussit: & in lib. 4. de variis Scythicis. Denique Aristophanes in Nubibus:

Φιμώπτε τοῦτου τῆς ζώνης τὸν ἀνχίαν.

Ex illo autem freno habena seu funis aptabatur: quo carnifex damnatos ad supplicium trahebat. Itaque *σπαριον*, quod est funem, pro freno dixit Chrysofostomus in eo loco, & in Homilia 15. ad populum Antiochenum, & in Orat. 1. de Machabæis. *Valef.*

x *Coagulum ærumnarum*] Sic Varro vocavit *vinum coagulum conuuiorum*, apud Non. Marcell. * *Aimounis* lib. 5. cap. 17. pag. 301. *Coagulo benivolentiæ firmato*. * Lindenbr.

y *Signatis domibus.*] Id est obsignatis. Obsignabantur autem ædes appositis fiscalibus titulis. Sic in lege 3. Cod. Theod. de aqua ductu, fundus fiscalis tituli proseriptione signatus dicitur. * Et in Martyrologio Not-

keri 14. Kal. Septemb. *Rome Sabine Mart. quæ passa est Hadriano imperante sub Præfetto Urbis Elpidio, omnesque ejus facultates Dominicis vel publicis titulo insignantur.* Item vii. Kal. Julii: *Tunc Gallicanus in paucissimis casis, quas ad ministerium pauperum reueratas habebat, ita Christum defensorem inuenire credebatur, ut quicumque eas malitiose vel ad ponendos titulos fisci intrare presumeret, statim diabolo repletur.* * Hi tituli nil aliud erant quam tabulae inscriptæ cum velis seu cortinis purpureis, ut declarat Agathias in lib. 5. *ὡ γραπλαὶ σαβίδης ἐκείνης ἐν τῷ ἱερῷ τὰ ὑποπόρφυρα ἐν τῷ δαυτῷ ἀπειλιούτην, ἃ δὴ πολλὰ τοῖς τῶν ἐν δαμιάνῳ εἰκοσι δαμά ἰπιβάλε.* Græci *ὑποσημαίνοντες* dicunt, ut Xenophon in lib. 2. rerum Græcarum: & *ὑποσημαίνοντες*. Sic enim Teles apud Stobæum in cap. 237. *ἐν τῷ ἐπισημαίνοντι ὁ βασιλεὺς ἢ διοικῆς τὰ ὑποσημαίνοντα ἰσχυρῶς ἀφαιρῶν.* * Athanasius in Apologia de fuga: *ἐπισημαίνοντες οἰκίας*; & in Epistola ad Solitarios: *πῶς ἐπισημαίνοντες οἰκίας*. * Ceterum hi tituli ædibus reorum appositi, non statim eas fisco vindicatas esse significabant. Plerumque enim ante sententiam latam, statim ac comprehensus fuerat reus, ædes ejus obsignabantur, quod chartæ omnes in iudicio proferri possent, ex quibus documentum iudici suppeteret. Quod si reus sententiâ iudicis erat absolutus, relictis titulis rem suam recuperabat: sin erat condemnatus, ædes fisco applicabantur. Chrysofostomus in Orat. 13. ad populum Antiochenum: *τὰς οὐκίας ἐδήμων ἐν ἱερῶν τε καὶ ἐν ταῖς θύραις ἀπέναντι τῷ ἱερῷ.* *Bona publicabant, & in singulorum vestibulis titulos fiscales cernere erat.* Idem in Orat. in Iuuentinum & Maximum. *Valefius.* Hanc posteriorem mantissam credo esse *Valefianam*, & quidem quantivis pretii: sed qui priori parti similem periodum primus appendebat, est *Jacobus Gothofredus* ad cod. Theodosian. tit. 1x. lib. x. pag. 425, unde mirum nisi ad hanc concipiendam ὁ πῶς formatus fuit. *Gron.*

z *Pænis addicti.*] Regius codex * & *Tolof.* * [ac Colb.] cum *Edrione Aug.* habet *pænis addicti*, id est patrisfamilias. *Valefius.* Supplevisse apparet ex libro xxii. cap. 3. *Eusebium alte spirantem & dirum addicere*

capti, ad ⁸ supplicia fellis gestatoriis ducebantur. Inde factum est per Orientales provincias, ut omnes metu similibus exurerent ^a libraria omnia: ^b tantus universos invaserat terror. Namque ut ⁹ pressius loquar, omnes ea tempestate velut in Cimмериis tenebris reptabamus, ^c paria convivis Siculi Dionysii pavitantes: qui cum epulis omni tristioribus fame faginarentur, ex summis domorum laqueariis in quibus discumbebant, fetis nexos equinis & occipitiis incumbentes gladios perhorrebant. Tunc & ^d Bassianus procerum genere natus, Notarius militans inter primos, quasi prænoscere altiora conatus, licet ipse de qualitate partus uxoris consuluisse firmaret, ambitioso necessitudinum studio quibus tegebatur, morte ereptus, patrimonio opimo exutus est. Inter fragores tot ruinarum Heliodorus tartareus ille malorum omnium cum Palladio fabricator, mathematicus ut memorat vulgus, colloquiis ex aula regia præpigneratus abstrusis, jam funebres aculeos exertabat, omni humanitatis invitamento ad prodenda quæ scire vel fingeret lacescit. Nam & sollicitius cibo mundissimo fovebatur. & ad largiendum pellicibus merebat æs collaticium grave, & ^e incedebat passim ¹ ac late os circumferens vultuosum, omnibusque formidatus: ea fiducia sublatior, quod ad lupanar, quo sicut ipse voluit ^f liberius servabatur, Cubiculariis officii præpositus, assidue propalam ventitabat, ^g elogia parentis publici præferens futura pluribus luctuosa. ^h Perque eum ut forensium causarum patronum, quid in primis orationis partibus

⁸ Al. supplicium. ⁹ Ms. pressius. 1 Ms. ac late.

pæna letali. Sic alibi addicere supplicio, & paulo infra exilio & pecuniariis additi dispendiis. Id Valefio in mente hæsit. Ac tamen maritos paulo ante appellavit; quo respectu eum nunc patremfamilias dicit? Crediderim igitur veteres libros indicare *paris*, hoc est, modo mariti. Gron.

^a *Libraria omnia*] *Librarium*, βιβλιοθήκη, ut *Lignarium*, ξυλοθήκη. Glosar. * Gell. lib. 5. cap. 4. librariam dicit. * *Lindenbr.*

^b *Tantus universos invaserat terror.*] Atrocitatem eorum temporum satis declarat Sozomenus in lib. 6. cap. 35. ubi Valentem refert præcipiti iracundia adversus omnes Philosophos ferri primùm cœpisse, deinde verò comprehensos esse multos, qui Philosophi quidem non erant, pallio tamen philosophici simili erant amicti: adeo ut omnes eo tempore præ metu pallia abjicerent. Cædes porro damnatorum tanta fuit, ut eam mactationi pecudum in epulis ac viscerationibus compareret Eunapius in Maximi vita, & Marcellinus noster supra in hoc libro. *Valef.*

^c *Paria convivis Siculi Dionysii*] Damoclis historiam intelligit, de qua fusiè Plaro lib. 111. de Repub. Tuill. 2. de Finibus, & Tuscul. lib. v. Sidonius Apollin lib. 2. Epist. 13. Johan. Salisberienf. lib. 8. cap. 23. *Lindenbr.*

^d *Bassianus procerum genere natus.*] Hic videtur esse Bassianus filius Thalassii Præfecti Prætorio, gener au-

tem Elpidii Præfecti etiam Præet. cognatus ac discipulus Libanii, adolefcens optimus: ut testatur Libanius in libri 4. Epistola 269. ad Rufinum. * *Valef.*

^e *Incedebat passim ac late os circumferens vultuosum.*] In Editione Augustana legitur: *Et incedebat passim ac late os circumferens vultuosum.* Cui Editioni subscribit Regius codex, * & Tolof. * *Idem.*

^f *Libertus servabatur.*] Fortè *verlabatur.* *Idem.*

^g *Elogia parentis publici.*] Id est sententias et edicta Imperatoris, qui parens publicus dicitur à Symmacho in Epistolis & alibi sæpe. Elogium autem quid sit, notavi ad librum xiv. Glosse veteres, *Elogium*, διατάγμα. *Idem.*

^h *Perque eum ut forensium causarum patronum*] Ex his necessariò colligitur, Heliodorum Advocatum fuisse: ut fortasse is ipse sit Heliodorus, de quo Libanius loquitur in Orat. adversus doctrinæ suæ obrectatores, pag. 602. qui ex vilissimo gari mercatore celebris causidicus evasit. Nam cum Corinthum venisset gari vendendi causâ, & hospes apud quem divertebat, morbo laboraret, nec se in judicio die dicta sistere posset: ipse ejus loco se exhibuit: auditusque causidicis in spem venit se quoque si causis agendis operam daret, non postremum causidicum futurum. Quare cum tempus dispensasset partim mercibus vendendis, partim causis audiendis, brevi celebris Advocatus existit: erat enim admodum impudens, & ob mercaturam gari subinde ridebatur: sed ipse ridentibus potior, magnas ex causidicina opes sibi

collocaret, ut proficere possit facilius ² Valens, quibusve figurarum commentis ¹ splendida loca adtentare debeat, præmonebatur. Et quoniam longum est quæ ^k cruciarius ille conflavit; hoc unum edisseram, ^l quàm præcipiti confidentia Patriciatûs columina ipsa pulsavit. Qui ex clandestinis, ut dictum est, Reginum confabulationibus immaniter arrogans, & ipsa vilitate ad facinus omne venalis, egregium illud par consulum Eusebium & Hypatium germanos fratres, Constantii Principis quondam adfines ad cupidinem altioris fortunæ erectos, & consuluisse & agitasse quædam super Imperio detulit: addens itineri ad mendacium fictè constructo quòd Eusebio etiam principalia indumenta parata sint. Quibus haustis aventer, fremebundus & minax, ^m cui nihil licere debuerat, quia omnia sibi licere etiam injusta existimabat, inremisè ab ³ extremis regionum intervallis exhibitis omnibus, quos solutus legibus accusator perducere debere profunda securitate mandat, suscipi quæstionem criminose præcepit. Cùmque nodosis coartationibus æquitate diu jactata, & ⁴ nexibili adseveratione perditæ nebulonis durante, nullam confessionem exprimere tormenta gravia potuissent, ablegatosque ab omni hujusmodi conscientia res ipsa viros ostenderet claros: calumniator quidem ita ut antea honorabiliter colebatur: illi verò exsilio & pecuniariis afflictis dispendiis, paullo postea redditâ sibi multâ sunt revocati, dignitatibus integris & splendore. Nec tamen post hæc tam pænitenda repressius actum est vel pudenter: non reputante alta nimium potestate, quòd rectè institutis ne cum inimicorum quidem incommodis in delicta convenit ruere voluntaria: ⁿ nihilque sit tam deforme, quàm ad ardua Imperii supercilia etiam acerbiter naturæ adjungi. Sed Heliodoro incertum morbo an ⁵ quadam excogitata vi mortuo, (nolim dicere, utinam nec ipsa res loqueretur!) funus ejus per

² Ms. & valere. ³ Ms. externis. ⁴ Al. nixis adf. ⁵ Vulg. aliqua.

comparavit: ejus enim patrocinio omnes certatim se committent. Peracto tandem advocacionis tempore, filii Advocatus fuit, & postea magistratum gessit. *Vals.*

ⁱ *Splendida loca.*] Intelligit quos locos communes vulgo Rhetores vocant. * Valentem certè studiosum in primis fuisse eloquentiæ, testatur Themistius in Oratione quinquennali. * *Idem.*

^k *Quæ cruciarius ille.*] Crucarius est cruce dignus, apud Apuleium in lib. x. initio, & Senecam in controvertia 21. [& in crucem sublatus apud Petronium.] Videtur in lib. x. Originum. *Idem.*

^l *Quam quam præcipit.*] Scribendum sine dubio est: Hoc unum edisseram, quam præcipiti confidentia Patriciatûs columina ipsa pulsavit. *Idem.*

^m *Cui nihil licere debuerat, quia omnia sibi licere existi-*

stimabat.] Sumtum est ex Seneca in libri 3. de Ira capite 12. *Nihil tibi liceat dum irasceris. Quare? Quia vis omnia licere.* Vel certè ex Consolatione ad Polybium capite 26. *Cæsari quoque ipsi, cui omnia licent, propter hoc ipsum multa non licent.* Adde caput ejus octavum de Clementia. * *Idem.*

ⁿ *Nihilque sit tam iniquum, quam ad, &c.*] Hæc Marcellinus sumpsit ex eleganti illa Ciceronis Epistola ad Quintum fratrem. Sic enim ait Cicero de iracundia: *Quod vitium cum in hac privata quotidianaque vita levius esse animi atque infirmi videtur: tum verò nihil est tam deforme, quàm ad summum imperium etiam acerbiter naturæ adjungere.* Unde pæne adducor ut credam sic à Marcellino relictum esse: *Nihilque sit tam deforme, quam, &c.* Accursum quidem ita ediderat, *nihilque sit tam durum, quàm, &c.* At Gelenius sic edere maluit, *nihilque sit tam iniquum, &c.* uterque ex conjectura, ut eundem non dubito. Nam in Regio codice adjectivus deest. Sic enim in eo exaratum est: *Nihilque sit tamquam ad ardua, &c.* [& ita in Colbert.] *Idem.*

vespillones elatum ° pullati præcedere Honorati complures, inter quos & fratres iussi sunt Consulares. Ibi tunc rectoris Imperii caries tota stoliditatis apertiùs est profanata : qui cùm abstinere inconsolabili malo rogaretur, obnixè inflexibilis mansit : ut videretur aures occlusisse ceris, quasi scopulos Sirenios transgressurus. Superatus tamen precibus destinatis tandem, p nudatis capitibus infauftam bustuarii libitinam adusque sepulcrum q incedentes & pedibus, r quosdam etiam complicatis articulis, præire mandavit. s Horret nunc reminisci, 6 t quo iustitio 7 humilitati tot rerum apices visabantur, & præci-

6 Steph. qua iustitia. 7 Al. humilitati.

o Pullati præcedere honorati compl.] Mos erat apud veteres, ut cùm funus efferebatur, propinqui & amici cum clientibus ac servulis honoris causâ præcederent. Hieronymus ad Paulam de obitu Blæfillæ. Ex more, inquit, parantur exsequia : & nobilium ordine præeunte aureum feretro velamen obtenditur. Idem in Epistola ad Riparium adversus Vigilantium : Ergo Martyrium imminente sunt reliquia ? & quid passi sunt Apostoli, ut immundum Stephani corpus tanta funeris ambitione præcederent p Auctor Historiæ Miscellæ in lib. 12. de Athanarico Constantinopoli defuncto loquens. Cuius exsequias, ait, Imperator ipse præcedens, dignè eum tradidit sepulture. Idem ait Jordanes in Geticis. Omitto Iorum Sulpicii in fine libri 2. de vita Sancti Martini, Hegesippum in lib. 5. cap. 2. Petrum Chryzologum Serm. 121. Hinc Græci περιμπετι dicunt, ut Jamblichus de vita Pythagoræ, Chryzostomus in Homilia de morte, & acta Synodi contra Chryzostomum habitæ. Valef.

p Nudatis capitibus.] Honoris scilicet causâ. Sic Julianus capite nudo, & posito diademate, funus Constantii deduxit, teste Gregorio Nazianz. in Invektiva 2. Ceterum ex hoc loco colligi videtur, Romanos ac præcipuè nobiles ea ætate minimè solitos esse capite nudo incedere, maximè extra civitatem. Ibi enim cadavera humabantur, ut notavi supra. Idem.

q Incedentes pedibus.] Scribendum videtur : Nudatis capitibus adusque sepulcrum incedentes & pedibus. Sic Suetonius in Augusto scribit, reliquias ejus collectas à primoribus Equestris ordinis tunicatis discernitisque & pedibus nudis, ac in mausoleum conditas esse. Confirmatur autem hæc emendatio sequentibus verbis. Sequitur enim, quosdam etiam complicatis articulis præire mandavit. Ubi exaggerationem gradatim factam agnoscas : primò enim nudare capita iussi sunt quod leve est : dein nudare pedes, quod gravius : postremò digitos complicare. Quòd si vulgaram scripturam retineas, languet oratio. Idem.

r Quosdam etiam complicatis articulis.] Veteres in mænore ac lectu manus complicabant : quem habitum elegantè describit Apuleius lib. 3. Complicitis denique pedibus, ac palmulis in alternas digitorum vicissitudines super genua connexis, sic gravatum coxim insidens, ubertim flectam. * Et Gregorius Nyssenus in Oratione contra

generatores : κρόνται τὸ χεῖρὶ συνδέσας, εἴτε συνελθῶν. Nilus in libro de cæde Monachorum in Monte Sina pag. 115. eundem habitum lugentis describit : ἐκρόνται τὰς χεῖρας περιπλέξας τοῖς γόνασι, κὶ τὴν πρῶτον ἐπὶ τοῦτων κρατακτίας. τὰς κόμπους ἐπὶ λήθρον διακρύβας. Hanc porrò hominum stultitiam graviter arguit Dio Orat. 16. de ægritudine, qui non contenti præsentis molestiæ animum submittere, alia etiam extrinsecus adjumenta lucētis excogitarunt, ut pullas vestes, manuum complicationes, & humiles felias : τὸ δὲ μὴ μόνον εἶκεν τῆν εὐδωρῶ τῆς διανοίας, ἀλλὰ κὶ πρῶτον χατὰ ἀσθένειαν ἔχοντες, οἷον μέντοι ἀναίσθητα, κὶ Συμπλοκῆς χεῖρων, κὶ πατινῶν καθύπερθε, ἄχι σφόδρα εὐθεῖς. Quintus Smyrnaeus lib. 14. de Captivis mulieribus Trojanis, quæ in Græciam abducebantur :

Αἰ δ' ἄρα πατ' αἰνέουσι Ἴλιον ἀχρυσέμεν κρό
Ανίδες κὶ πολλὰ κινερόβρωγ γράσας.
Καὶ β' αἰ μὲν περὶ γούνασι ἔχον χεῖρας.

Hippocrates * in Symbolico five de Signis apud Eustathium Iliados 111. pag. 642. * ἀσπασίμοιο, ἐπιχρυσέμοιο, κελύοντες, ἐφρημέοντες, εὐχέμοιο, ἀπολύοντες, ἐναγέμοιο, ἐς πᾶσαν ἐν ἀγαθῶ. ἀδύοντες δὲ ἐκλύοντες, ἢ Συμπλοκῆς τὰς χεῖρας ἢ περιπλοκῆς κείνης κὶ ἔτις ἐς πᾶσαν ἰατρειῶν κακοί. Idem.

* s Horret animus reminisci.] Sic primus emendavit Accursius. Nam in Editione Gelenii legitur : Horret nunc reminisci. prout in codice Regio, [Colb.] & Tolof. scriptum reperi. Horret igitur impersonaliter positum est ex more loquendi sæculi illius. Sic Hilarius in libro contra Constantium Aug. pag. 295. Sed tibi statim quod utraque Fide continebatur, exhorret : & Rufinus in lib. 8. Hist. Eccles. capite 6. Cùmque jam illis ipsis spectatoribus nimietas crudelitatis horresceret. In Actis quoque Præfudialibus Tarachi, Probi & Andronici, capite 7. Vultus tuus mihi horret. Cyprianus item in Epistola ad Jubajanum, Ambrosius in Epist. Pauli ad Corinthios capite 12. seu quis alius Auctor istorum Commentariorum ; Augustinus in Epistola 70. * Idem.

[t Quo iustitio humilitati tot rerum apices visabantur.] In codice Colbertino lego humilitati : quo modo Marcellinum scripsisse puto. Ab humilis enim fir humiliare sæpius quàm humiliare, ut à nobilis nobilitare, à debilis debilitare, à facilis facilitare, ab habilis habitare. à stabilis stabilitare apud Ennium pro stabilire.] Had. Valensius. Prima verba citationis hujus illustravit Juretus ad Symmachum lib. v11. epist. 103. Gronov.

puè Consulares, & post scipiones & trabeas & fastorum monumenta mundana. Inter quos omnes adolescentiâ & virtutum pulchritudine commendabilis noster Hypatius præminebat, vir quieti placidique consilii, honestatem lenium morum velut ad perpendiculum librans: qui & majorum claritudini gloriæ fuit, & ipse posteritatem mirandis ^x actibus Præfecturæ geminæ decoravit. Accesserat hoc quoque eodem tempore ad Valentis ceteras laudes: quod cum in aliis ita sæviret infestè, & ut pœnarum atrocitatem agrè ⁸ ferret finiri cum morte; Pollentianum Tribunum malitiâ quemdam exsuperantem, iisdem diebus convictum confessumque quod ^z exsecto vivæ mulieris ventre, atque intempestivo partu extracto, infernis manibus excitis de permutatione Imperii consulere ausus est: ^a familiaritatis contuitu, Ordine omni mussante, abire jussit inlæsum, salutem & invidendas opes & militiæ statum integrum retenturum. O præclara informatio doctrinarum, munere cælesti indulta felicibus, quæ vel vitiosas naturas sæpe excolvisti! quanta in illa caligine temporum correxisses, si Valenti scire per te licuisset, ^b nihil aliud esse Imperium, ut sapientes definiunt, nisi curam salu-

⁸ Ms. maturis. . . . . ferret.

v. Post scipiones & trabeas.] Inter Consulum insignis fuit scipio cburneus cui aquila insidebat, ut docet Juvenalis in Sat. x. Cassiodorus in Formulis, Isidorus, alii que Græci *σκίπτερον* vocant. Sic Libanius in Oratione Consulari ad Julianum: *ἡ πύξις ἵππια τὰ βέλτε ἐπιπέδω, ἡ τὸ σκίπτερον ἐπιπέδω*: & Themistius in Oratione xi. Juvenalis quoque & Claudianus sceptrum vocant. *Valef.*

x. Actibus Præfecturæ geminæ decoravit.] Flavus Hypatius Præfectus Prætorio Italie fuit Antonio & Syagrius Coss. & sequenti anno qui Merobaudem II. & Saturninum Coss. habuit: hoc est anno Natalis Dominici 382. & 383. ut ex multis Codicis Theod. legibus colligitur. Quæ non duplex Præfectura, sed una eademque videtur fuisse. Fuit autem Hypatius eodem anno Præfectus Urbi, ut legitur in lege 26. Cod. Theodof. quorum appellationes. Geminam ergo Præfecturam rectè gessisse dicitur. Ceterum cum Hypatius Præf. Præt. Italia fuerit, apparet eum relicto Oriente post obitum Valentis, ad Occidentis Imperium migravisse *Idem.*

y. Ut pœnarum moras.] Hæc est conjectura Gelenii. Nam in Mss. Regio, * Tolof. * [ac Colbert.] & Flor. & in Editione Augustana sic legitur hic locus: *Ut pœnarum maturis. . . . . ferret, &c.* unde sic arbitrator commodius scribi potuisset: *Ut pœnarum atrocitatem agrè ferret finiri cum morte.* Valefius. Quæso quid, si non hoc, est quilibet ex quolibet? Et sane atrocitas, quæ dicitur respectu infligentis, cuius animus atrox facit atroces pœnas, pœnarum, in quibusdam criminibus non finitur cum morte, quum & mortuorum jam corpora lanientur, aut diritate alia illis infligetur, et si iudex, sub quo tale quid contingit, non ideo debeat dici sævire infestè. Sed & pœnarum amaritudinem potius coniecisset ad literas præfixæ scripturæ.

Requirebatur aliquid *εὐκατακρίτερον*, tale scilicet, cui finis soler dari in morte, quod nescio an tetigerim suspicando pœnas humanas agrè ferret cum m. f. Ex Cicero- nis libri II. Offic. cap. 5. *Tunc agitur pœna officianus, quantum: æquitas humanitasque patitur.* Gron.

z. Exsecto vivæ mulieris ventre atque intempestivo partu extracto.] Artis magicæ facinus horrendum: sine quod tamen vix est ut abstrusiora secretioraque venefici peragere possint. Juvenalis Satyr. vi.

*Pestora pullorum rimabitur, extra catelli,
Interdum & pueri.*

Adhibuit itaque, ubi majus aliquid tentatum. * Vid. Clementis libb. Recognitionum, ubi de Simone mago agit. Vid. Sparr. in Heliogabalo, Vlerius de Præstigiis dæm. lib. I. cap. 7. Zonaras de Maxentio in Vita Constantini Magni. * De Maxentio Imp. Eusebius Pamph. Histor. Eccles. lib. vi. cap. 14. pag. 98. *ἡ δὲ τῶν κερκῶν τῶν τυράννων κερκῆς, ὅτι ἡ γυνὴ ἐκείνη μαγικῶς ἐθελοῦσα ποτὶ τῶν ζωῶν ἐχέμενος ἀνακρίτερον, τὴν δὲ νεοτὴν σπινθῆρα ἑστῶσαν διαμυρμύνη, ἀντὶ τῆς τε κερκῆς τῆς κερκῆς, καὶ τῆς ἀβηλοποιίας ὅτι θαμύνην ἀποκρίτερον ἢ ἀποκρίτερον τὸ πάλιν ἑμνοταμίον, ἀπὸ τῶν τῶν ἀπὸ τῶν τῶν κερκῶν κερκῶν, ἡ πᾶσα ἰνδὴ χωνιδίον.* Sic post mortem Juliani Caesaris in officina artium veteritarum inter instrumenta, quibus Imp. ad res magicas usus fuit, *videretur mulierem à capillis appensam, extensas habentem manus, cuius ceterum aperuerat, ut Persarum victoriam in jecore ejus inspiceret.* Cassiodorus in Histor. Tripart. lib. vi. cap. 48. Theodoretus lib. III. cap. 21. *Lindemb.*

a. Familiaritatis ejus intuitu.] In codice Regio * & Tolof. * [ac Colbert.] scriptum reperi, *familiaritate eis contuitu*: neque alter Augustana præfert Editio: quare ira puto Marcellinum scripsisse, *familiaritatis contuitu.* Valef.

b. Nihil aliud esse Imperium nisi curam salutis alii ne.]

tis alienæ. bonique esse moderatoris, restringere potestatem, resistere cupiditati omnium rerum, & implacabilibus iracundiis: nosseque, ut Cæsar Dictator aiebat, ^b miserum esse instrumentum senectuti recordationem crudelitatis: ideoque ^c de vita & spiritu hominis, qui pars mundi est & animantium numerum complet, laturum sententiam diu multumque cunctari oportere, nec præcipiti studio ubi inrevocabile factum est agitari: ut exemplum est illud antiquitati admodum notum. ^{d e} Apud Proconsulem Asiæ Dolobellam [Smyrnæa ^f materfamilias filium] proprium & maritum venenis necasse confessa, quod filium [^g ex priore viro ab eis occisum comperisset] & compe-
9 ⁹ *Mf.* quod Rex ex more. ¹⁰ *10* quod res ex more.

Eandem sententiam usurpavit in lib. xiv. cap. 11. & in lib. xxv. cap. 3. his verbis: *Reputansque iusti esse finem Imperii obedientium commodum & salutem.* Præclare. Hoc enim maximè inter Regem ac tyrannum interest, quod tyrannus quidem omnia sui unius causâ facie, & ad utilitatem suam aut voluptatem cuncta refert: Rex verò subditorum commodis servire debet, & Agamemnonem imitari, quem Homerus & bonum Regem, & fortem appellat pugnatorem: *Αγαμέμνων, βασιλεὺς τ' ἀγαθός, κρα- τείεβ' τ' ἀχμυρῆς.* Nam quemadmodum fortis bellator dicitur Agamemnon, non quod peritè plagam hosti inferre, ac rursus sibi cavere novit, sed quia exercitum ducere, aciem instruere ad referendam de hoste victoriam egregiè caller: sic idem egregius Rex dicitur, non quod in summa rerum omnium felicitate vitam transigit, sed quod eorum quibus præest, commodis utilitatique prospicit, ut ait Socrates apud Xenophontem in 3. Commentar. In quam sententiam Cicero in Epist. 1. ad Quintum fratrem: *Ac mihi quidem videntur huc omnia esse referenda ab iis qui aliis præsent, ut ii qui erunt in eorum imperio; sint quam beatissimi. Est enim non modò ejus qui sociis & civibus, sed etiam ejus qui servis, qui mutis pecudibus præsit, eorum quibus præsit, commodis utilitatique servire.* Et in libro 1. de Officiis: *Omnino, ait, qui Reip. præfuturi sunt, duo Platonis præcepta teneant: unum ut utilitatem civium sic tucantur, ut quidquid agunt, ad eam referant oblitis commodorum suorum. Ut enim tutela, sic procuratio Reip. ad utilitatem eorum qui commissi sunt, non ad eorum quibus commissa est, gerenda est. Quam sententiam Plato hausit ex Archyta Tarentino, qui in lib. de Lege & Justitia idem dixerat: ἀρεστὸν ὅτι ἐν ἀρχῶν ὁ ἀρχον- τικὰ ἀπο νόμου. ἔστι δὲ ἐν ὁ μὴ δὲ ἀνδ' ἑκείνῃ ποίῶν, ἀλλὰ τ' ὡς αὐτὸν. ἐπιδέσσει ἑδὲ ὁ νόμος ἀντ' ἑνῆς, ἀλλὰ τ' ὡς αὐτὸν.* Optimus autem is Princeps erit, qui ex maximè principali lege imperabit. Is verò erit, qui nihil sui ipsius sed subdito- rum causâ faciet; quemadmodum lex non sui ipsius, sed sub- ditorem causâ manet. Adde Platonem in Politico, Aristotelem in v. Eth. cap. x. *Vales.*

^b *Miserum esse instrumentum senectuti.*] Ad verbum Græcè, *κακὸν τὸ γήρας ἐσθδον ἔν τῷ ἀμύρῳ ἀνδρῶν.* Instrumentum enim apud Marcellinum nostrum idem est quod ἐσθδον, hinc & suprà in lib. 28. & alibi. Sic apud

Stobæum in cap. de senectute, Socrates rogatus, *τι εἶν ἔν γήρας ἐσθδον ἀεῖρον*, quod esset optimum instrumentum senectuti, Idem, inquit, quod juventuti. Et apud Asterium in Homilia 2. *οὐκ ἔστι γὰρ ἀλοουθῆται τικεῖν ἐσθδον ἢ ἀμαρτία τῷ ἀναλκῆσιαν περιουμῆρον πορείαν.* * Græci quoque dicunt eleganter, *ἐν ἀγαθῇ γηροτέλει ἢ ἀμύρῳ*: ut apud Themistium initio Orationis 17. Eodem ferè sensu dixit Plutarachus in vita Catonis Censorii: *καλῶσον ἀντὶς ἐγγύ- ρημα τῷ πολιτεῖαν ποσοῦσθῳ.* * Idem.

^c *De vita & spiritu hominis laturum sententiam diu multumque cunctari oport.*] Cassiodorus lib. viii. Var. 3. *Cunctator esse debet qui judicat de salute; alia sententia potest corrigi, de vita transactum non patitur immutari.* Juvenalis Satyr. vi.

Nulla umquam de morte hominis cunctatio tarda est.

* Plato in Apologet. Socrates pag. 37. a. *Νέμῳ ἀλλῳ ἀνδρῶν πρὸς θανάτου μὴ μίαν μόνον ἡμίαν κέμειν, ἀλλὰ πολλὰς.* * Lindenbr.

^d *Apud Proconsulem Asiæ Dolobellam Smyrnæa.*] Valer. Max. lib. viii. cap. 1. A. Gell. lib. xii. cap. 7. *Idem.*

^e *Apud Procons. Asiæ Dolobellam*] In Regio codice Dolobellam scriptum inveni. Neque aliter hoc nomen scribitur in Appiani, Plutarchi, Dionisique codicibus, & in vetustis Editionibus aut Mf. exemplaribus Latinorum Auctorum. Ceterum hic videtur esse Dolabella, qui Consul fuit cum Antonio, & provinciam Asiam post mortem C. Cæsaribus sibi decrevit. *Vales.*

^f *Materf. filium proprium.*] Sic Gelenius edidit: *Accursius verò sobolem propriam.* At in codice Regio tria hæc deerant verba, & lacuna erat relicta. In lib. 8. Valerii Maximi, & Agellii 12. legitur tantum virum & filium ab ea muliere occisum. Itaque filium non de propria mulieris sobole, sed privigoum intelligendum puto. In Mf. Vaticano legitur, *Smyrna . . . . . propriam, &c.* Idem. Itaque miror cur ἢ *Smyrnæa* ut dubium virgultis Hadrianus incluserit, quod non debebat, ut vere genuinum. Sed tamen ita reliqui. *Gron.*

^g *Ex priore viro ab eis occisum comperisset.*] Sic Gelenius ex conjectura supplevit. Nam in Regio codice legitur tantum *eaermonio* [In Colb. *eaermonio.*] Accursius verò ita emendaverat, *ex alio marito ab eis comperit necatum.* *Vales.*

in nexum germanitatis à Maximino dilectus ut sodalis ^m & contogatus, de-
cernentibus fati ad Orientem transgressus est : ibique ⁿ administratâ Syria ,
Magisterioque memoriæ peracto , bona lenitudinis & reverentia reliquit exem-
pla : unde ^o regere Asiam Proconsulari potestate exorsus , velificatione tran-
quilla (ut aiunt) ferebatur ad gloriam. Audiens autem Maximinum optimo
cuique exitialem , obtrectabat subinde actibus ejus ut perniciosis & fœdis. Sed
cùm impiè peremptorum exsequiis suffragantibus ad Præfecturam venisse homi-
nem comperisset immeritum , exarsit ad ⁴ agenda sperandâque similia ; &
histrionis ritu mutatâ repentè personâ , studio nocendi concepto , incedebat
oculis intentis ac rigidis , Præfecturam autumans adfore propediem , si ipse
quoque se contaminasset infontium pœnis. Et quamquam sint multa & varia ,
quæ ut leviùs interpretemur egit asperrimè : pauca tamen dici sufficiet , quæ
sunt nota ac pervulgata , ad æmulationem eorum commissa quæ facta sunt Ro-
mæ. Ratio enim eadem est ^s ubique rectè secusve gestorum , etiamsi magni-
tudo desit dissimilis rerum. ^p Philosophum quemdam Cœranium , haud exilis
meriti virum , eâ causâ tormentorum immanitate inultum occidit , quòd ad
conjugem suam familiariter scribens , id sermone addiderat Græco : ⁶ *9* οὐ γ'
^r *νέει, ἢ σέφε πῶ πάλω :* quod dici proverbialiter solet , ut audiens altius ali-
quid agendum agnoscat. Anum quamdam simplicem , intervallatis febribus
mederi leni carmine consuetam , occidit ut noxiam , postquam filiam suam i-
pso conscio curavit accita. In chartis cujusdam municipis clari scrutari ex nego-
tio jussis , genitura Valentis cujusdam inventa est : repellensque calumnias is cu-
jus intererat , ^f cùm objectaretur ei quamobrem constellationem Principis col-

4. Ms. agenda . . . . . sperandoque. 5. Al. ibi rectè.
6. Ms. COIΛΑΝΟΒΙΚΑΙΟΤΕ ΦΕΤΗΝΤΡΑΗΝ.

^m Et contogatus.] Id est togatus, seu Advocatus in eodem foro. *Vales.*
ⁿ Administrata Syria.] Festus Consularis Syriæ fuit Valente I. & Valentiniano II Coss. ut colligo ex lege xi. Cod. Th. de cohortalibus. Certe Libanius in vita sua Festum Consularem fuisse Syriæ dicit antequam Valens Antiochiam venisset. Idem Festum ait hominem fuisse furiosum , & linguæ Græcæ prorsus ignarum. *Idem.*
^o Regere Asiam proconsulari potestate exorsus.] Proconsul Asiæ vir Spectabilis erbat , sub ejus administratio-
ne erat Asia propriè dicta, Hellespontus, & insulæ. Nullatenus autem erat obnoxius Præfecturæ Prætorianæ eo quidem adhuc tempore. Nam postea imperante Arcadio , cùm omnia perturbata essent , Proconsularis etiã potestas imminuta est , ut scribit Eunapius in Vita Maximi. De Proconsulatu Festi scribit Eunapius , & Zosimus ; & Libanius in vita sua , cùm dicit : *Ἐπίδωκεν οὐκ εἰς ἰσθμῶν ἐπὶ τῶ ἀρχῶν.* *Idem.*
^p Philosophum q. Cœranium.] A Egypto oriundum. Eunapius de Festo : *ἀπὸ τῆς τοῦ αἰγυπτίου ἰσθμῶν ἢ πόντου*

ἄσπερ ἢ Μάξιμον ἔπειθε δειρότερε, Κόλαρον αἰχμητικῶν ἐπιπέλας ἀπέσ.
Sede eo furoris processit & crudelitatis, ut etiam Maximianum gladio occideret, & Cœranum Aegyptium quasi succidendum ei vicissimam mactaret. Fuit etiam alter Cœranus Aegyptii temporibus Severi , ut refert Dio : & alius Græcæ generis sub Nerone , de quo Tacitus in fine xiv. *Idem.*
^q ΣΤ Δ Ε Ν Ο Ε Ι.] De hoc adagio nihil legi. *Idem.*
^r Νέει, ἢ σέφε πῶ πάλω.] Casaubonus suo codici descripserat, *Ἐπίθε πῶ πάλω* : vel *ἐπίθε πῶ πάλω* Utrumque ex conjectura. De more januas coronandi Juvenalis, & alii. * *Lindenbr.*
^f Cùm objectaretur illi quamobrem constellationem Principis collegisset] Majestatis erimen contrahit, quisquis super Principis genesci vel fato scrutatur, ut de Lepida ait C. Tacitus Annal. lib. 111. cui inter alia crimina hoc quoque objectum fuit, quòd per Chaldaeos in domum Cæsaris quaesivisset. * Rationem Tertullianus reddit Apologet. cap. 35. *Cui opus est perscrutari super Cæsaris salute, nisi à quo aliquid adversus illam cogitatur vel optatur, aut post illam speratur & susinetur?* * Unde Paulus J. C. Sent. lib. v. Tit. 21. *Quid de salute Principis vel*

legisset, fratrem suum fuisse Valentem, dudumque obisse documentorum plena fide monstrare pollicitus, inexpectato veritatis indicio laniatus, lacer truncidatus est. Visus adulescens in balneis admoveere marmoris manus utriusque digitos alternatim & pectori, septemque vocales litteras numerasse, ad stomachi remedium prodesse id arbitratus: in iudicium tractus, 7 percussus est gladio post tormenta.

CAP. III. His & mihi vertenti stilum in Gallias confunditur ordo scrierarum gestorum, inter multa & sæva Maximinum reperiens jam Præfectum: qui potestate latè diffusa 8 scævum Imperatori accesserat incentivum, majestati fortunæ miscenti licentiam gravem. Quisquis igitur dicta considerat, perpendat etiam cetera quæ tacentur: veniam daturus ut prudens, si non cuncta complectimur, quæ consiliorum pravitas crimina in majus exaggerando commisit. Adulescente enim acerbitate, rationum inimica rectorum, trux suo opte ingenio Valentinianus, post ejusdem 9 Maximini adventum, nec meliora monente ullo nec retentante, per asperos actus velut æstu quodam fluctuum ferebatur & procellarum: adeo ut irascentis sæpe vox & vultus & incessus mutaretur & color. Quam rem indicia varia testantur & certa, è quibus pauca sufficiet poni. Adultus quidam ex his quos Pædagogianos appellant, ad observandam venaticiam prædam Spartanum canem retinere dispositus, ante prædictum tempus absolvit, ad sultu ejus evadere conantis appetitus & morfu: ideoque necatus ad exitium fustibus, eadem humatus est die. Præpositum Fabricæ oblato thorace polito faberrimè, præmiùmque ideo expectantem, ea re præcepit 1 occidi, quod pondus paullo minus habuit. species ferrea, quam ille 2 formarat. v Epiroten aliquem ritus Christiani Presbyterum . . . . . tam Octavianum ex Proconsule . . . . . offensus auctore licet tardiùs ad sua redire per-

7 Ms. percussus. 8 Al. scævum. 9 Ms. Maximiani.
1 Ms. occidi ad p'i, quod. 2. Hic locus in ms. transpositus est.

summa Reipublice mathematicos, hariolos, harruspices, vaticinatores consulit, cum eo qui responderit, capite puniuntur. Apud Visigothos mitior hic pœna decreta: sic enim in eorum LL. habetur, lib. vi. Tit. 11. §. 1. De Salute Principis vel cuiuscumque hominis Hariolos consulentes, ingenii flagellis casti cum verbis omnibus Esco servituri aut Regi associantur: servi in transmarinas insulas deportentur & veniant. Bene itaque mundani motus scrutatorem Jul. Firmicus sic monet lib. 2. cap. 33. Cave ne quando de statu Reipub. vel de vita Romani Imperatoris aliquid interroganti respondeas: non enim oportet, nec licet, ut de statu Reipub. aliquid nefaria curiositate dicamus; sed & sceleratus atque omni animadversione dignus est, si quis interrogatus de statu dixerit Imperatoris: quia nec dicere poteris de eo aliquid, nec invenire. Lindenbr.

1 Qui post hæc late diffusa scævum Imp. accesserat incenti-

vum 7 Sic Ms. Flor. ut Scævum crimen, L. 19. de Hæreticis. Scæva interpretationes, Novel. unic. Theod. & Valent. de libertis. Scæva tempora, leg. 9. C. Theod. de infirmand. his que sub tyran. Idem.

v Epiroten aliquem ritus Christiani Presbyterum. 7 Recte quidem & ordine fecit Gelenius, qui quaterniones transpositos primus restituit. Sed nos hoc amplius præstitimus, quod hæc & sequentia verba in Gelenii Editione ob lacunas, ut opinari datur, omissa Auctori sub reddidimus: nec reddidimus solum, sed etiam sensum eorum peripeximus. Inter exempla enim crudelitatis Principis Valentiniani hoc vel præcipuum Marcellinus refert, quod Epirotæ quemdam Presbyterum gladio occidi iusserit, idcirco quod Octavianum ex Proconsule Africa, (cujus mentio fit in lib. 23.) alicujus criminis reum, apud se latentem prodere noluisse. Eandem historiam refert Hieronymus in Chronico Anno Domini 372. Presbyter Syrmii nequissimè decollatur: quod Octavianum ex Proconsule apud se latitantem prodere voluisse. Valef.

missio. Constantianus Strator paucos militares equos ex his ausus mutare, * ad quos probandos missus est in Sardiniam, eodem iubente lapidum ictibus oppedit crebris. Athanasius favorabilis tunc auriga, suspectus ei vulgari levitate, ut vivus incendi juberetur, si quid tentasset hujusmodi: y [quem] non multo postea z beneficiis usum ferebatur, nullâ delatâ voluptatum artifici veniâ, ignibus aboleri præceptus est. Africanus caesarum in Urbe defensor assiduus, a post administratam provinciam ad regendam aliam adspiravit: b cujus suffragatori Magistro equitum Theodosio id petenti, subagresti verbo responderat: *Abi, inquit, Comes: & muta ei caput, qui sibi mutari provinciam cupit.* & hoc elogio periit homo disertus, ad potiora festinans ut multi. Claudium & Sallustium ex Jovianorum numero, adusque Tribunatus dignitates progressos, accusabat quidam vilitate ipsa despectus, quod cum imperium Procopius affectasset, aliqua pro eo locuti sunt bona. Cùmque nihil quæstiones reperirent assiduæ; mandare Magistris equitum auditoribus Princeps, ut agerent Claudium in exsilium, & Sallustium pronuntiarent capitis reum, pollicitus quod eum revocabit ad supplicium raptum: hocque ita ut statutum est 3 observato, nec Sallustius morte exemptus est, nec Claudius nisi post ejusdem Valentiniani 4 obitum deportationis mæstitia 5 liberatus. * * *

longe... cufaverit, cùm illi sæpissime torquerentur. Replicatis igitur quæstionibus densè, & quibusdam vi nimia tormentorum absumptis, ne vestigia quidem ulla delatorum reperta sunt criminum. In hoc negotio Protectores ad exhibendas missi personas, fustibus præter solitum 6 cæsi. Horrescit animus omnia recensere, simulque reformidat, ne c ex professo quæsisse videamur

3 Ms. obervatione. 4 Ms. vitium. 5 Ms. liberatus * (hic lacuna quatuor linearum) * longè... cufaverit, cùm illi. 6 Ms. cæsi.

tretractores, Heliodorum illum Advocatum post Advocationem filici ait provinciam administrasse, ut mos erat: *ὁ δὲ καὶ ἄρχεν ὡς δὴ τὰ ἴδια ἰστέγον τριτονικός.* Valcf.

* x *Ad quos probandos missus erat in Sard.*] Stratorum munus id erat, ut equos eos maximè, qui Imperatorum usui erant destinati, diligenter probarent: ut apparet ex Codice Theodos. de Stratoribus. Themistius in Oratione quinquennali ad Valentem A. pag. 462. *καὶ ἵππων μὴ ἴσως οὐκ εἰς ἔχθρας αὐτοῦ μὴ καὶ ἰστέγονται.* Machinæ quoque & tela bellica probabantur, ex Themistio pag. 239. * Valcf.

y *Cujus suffragatori.*] Suffragatores dicuntur viri primates in Comitatu, qui cùm gratiâ apud Principem multum valeant, clientibus suis & humilioris fortunæ hominibus ad aliquid a Principe impetrandum suffragationem suam commodant. Hi à Græcis *μεσσυραγοὶ* & *ἀντιπροσώποι* dicuntur, ut docet Suidas. Themistius in Orat. 4 *καὶ ταῦτα εἰς τὴν ἀποκαταστάσιν, ἢ τὴν ἀποκαταστάσιν, ἢ τὴν ἀποκαταστάσιν, ἢ τὴν ἀποκαταστάσιν.* Itaque suffragator pæne idem est quod patronus: * & optimè in Glossis veteribus explicatur, *διὰ μεσσυραγῶν*, per suffragia. Seneca in libro de brevitate vitæ: *Candidati (inquit) laborare desinimus; suffragatores incipimus.* Ambrosius in caput 1. Epistolæ Pauli A. ad Romanos: *Nam ides ad Regem per Tribunos aut Comitatus itur, quia homo utique est Rex, & nescit quibus debeat Rempublicam credere. Ad Deum autem, quem usque nihil laet, promerendum suffragatore non opus est.* * Idem.

y *Cujus non multo postea beneficiis.*] Prima illa vox ad sensum explendum à Gelenio adjecta est: sed cùm in Ms. Regio, & in Editione Aug. similiter desit, locus ita commoditè concipi posse videtur: *Quem non multo postea beneficiis usum ferebatur, &c.* vel sanè: *Quoniam non multo postea, &c.* Idem.

z *Beneficiis usum.]* *Beneficiis usum.* Lindenbr.
a *Post administratam provinciam.]* Advocati peracto Advocationis tempore ad regendam provinciam mitti solebant, ut ex Codice, & vetustis Inscriptionibus notum est. Unde Libanius in Orat. adversus doctrinæ suæ ob-

c *Ex professo quæsisse videatur.]* Mallem videamur, ut in Regio codice superscriptum est: & paullo post scribere ex eodem libro * & Tolof. * [ac Colb.] *aliacem*

in vitia Principis, alia commodissimi. Illud tamen nec præteriri est æquum nec fileri: quòd ^d cum duas haberet ursas sævas hominum ambestrices; Micam auream & Innocentiam: ^e cultu ita curabat enixo, ut earum caveas prope cubiculum suum locaret, custodesque adderet fidos, visuros sollicitè ⁷ ne quo casu ferarum ^f deleteretur luctificus calor. ⁸ Innocentiam denique, post multas quas ejus laniatu cadaverum viderat sepulturas, ut benemeritam in silvas abire ^h dimisit ⁸ innoxiam. Exop. . . . simile fedit. . . . * *

CAP. IV. Et hæc quidem morum ejus & propositi cruenti sunt documenta verissima: solertia verò circa Rempublicam nusquam ⁹ digredientis, neque eum vel obrectator pervicax incusabit: illud contemplans quòd majus pretium operæ forsitan regendis verius milite barbaris quàm pellendis. Et cum dedisset * * * * * è speculis, si quis hostium se commovisset, desuper visus ⁱ obruebatur. Agitabatur autem inter multiplices curas id omnium primum & potissimum, ut Macrianum Regem auctum

⁷ *Al.* ne quoea superarum debetur luctific. ⁸ *Mf.* innoxiam. Exop. . . . simile fedit. . . . Et hæc quidem. ⁹ *Mf.* digredientis, nec quo eum velom reciator pervicax incusabit. illud contemplatio, quod majus pretium operæ forsitan regendus verius milite barbaris quo pellendis. Et cum dedisset * (*hic lacuna quinque linearum*) * . . . peculis si quis host. ⁱ *Mf.* obruebatur. . . . agitabatur. *

modissimi. Valef.

[^d *Cum duas haberet ursas sævas hominum ambestrices, earum caveas prope cubiculum suum locaret.*] Valentini-
anus, natus in Pannonia Provincia Illyrici, prope cubiculi
tui fores velut fidas corporis custodes habuit ursas duas
caveis inclufas, in laniandis ipso spectante cadaveribus
comedendisque hominibus exercitatus. In quo imitatur
videretur Galerium Maximianum, ortum ex Dacia Illyrici
quoque provincia, qui homines vivos ursis absorbendos
objicere consueverat, eoque privato spectaculo pascebat
oculos, ac maximè delectabatur. Sic enim scribit
Lactantius in libri de mortibus Persecutorum capite XXI.
quem librum nuper Vir doctissimus Balufius publicavit.
Illebat ursos ferociae ac magnitudinis suae similes, (Galerius) quos toto imperii sui tempore elegerat. Quoties delectari libuerat, horum aliquem afferri nominatim jubebat. His homines non plane comedendi, sed absorbendi objeclabantur; quorum artus cum dissiparentur, ridebat suavisime, nec tanquam sine humano cruore cenabat. Ceterum à patre Valentini-
ano non degeneravit Valentianus junior Augustus, qui urforum & leonum venationibus maximè delectabatur, ut Philostorgius in libro XI. His. scribit.] *Had. Valef.*

^e *Cura agebat enixa.*] Hæc est conjectura Gelenii: à qua longè discrepat exemplaris Regii, * Tolof. * [& Colbert.] scriptura, *cultans acerabat enixo:* in Augustiana autem Editione sic legitur, *cultans accelerabat enixe.* Unde conjicere est sic à Marcellino scriptum fuisse, *cultu ita curabat enixo.* Valef.

^f *Rumperetur.*] In Mss. Flor. & Regio: * Tol. * [& Colb.] & in Aug. Editione legitur *debetur.* Fortè scribendum est *deleteretur.* Valefius. Nisi id quidem nimium est, & Imperator non utique veterit deleri, sed ne minima quidem parte imminui, & Ammianus ediderit *delebetur.* Gron.

[^g *Innocentiam, post multas quas ejus laniatu cadaverum viderat sepulturas, ut benemeritam in silvas abire dimisit innoxiam.*] Veteres non domesticas modò bestias, sed etiam feras, quibus aliqua in re usi erant, velur de se bene meritas libertate remunerari consueverant, & in agros silvasque dimittere; ita ut incultoditæ vagarentur, & tamquam sacræ à nemine violarentur. Eum morem secutus Stadius fingit Liberum Patrem duas tigres mansuetas & domitas, quas in bello Indico ad curram junctas habuerat, cum victor Thebas rediisset ex India, ceu optimè meritas, aut si major meritas consecrasset, & in agrum Thebanum dimisisset: quæ & è manu pascerentur, & nunc per campos errarent, nunc etiam urbem Thebas intrarent innoxie. Stadii in libro VII. Thebaidos versus tales sunt:

Errabant geminae Dircae ad flumina tigres,

Mite jugum, belli quondam vastator Eoi

Curvus: Erythraeis quas nuper victor ab oris

Liber in Aonios meritas dimiserat agros, &c.

Ab Stadio sua verba accepisse Animum putes: *Liber tigres suas in Aonios agros meritas dimisit:* Valentinianns ursam suam *ut bene meritam in silvas dimisit innoxiam.* Ea dimissione homines teris gratiam referre se existimabant. Julius Cæsar equorum greges (quibus nimirum in bello Gallico usus erat) *intraicendo Rubicone flumine consecravit, ac vagos & sine custode dimisit:* sicuti tradit Suetonius Tranquillus in Caio Julio Cæsare capite LXXXI. Hic mos à nemine observatus, illustrari merebatur.] *Valef.*

^h *Dimisit innoxiam.*] Post hæc verba in Mss. Flor. * Tolof. * [& Colbert.] & Regio, & in Editione Aug. inter

inter mutationes crebras ² sententiarum, jamque in nostros adultis viribus exurgentem, vi superstitem raperet vel insidiis, ut multo antè Vadomarium Julianus: ¹ & provisus quæ negotium polcebat & tempus, cognitòque transfugarum indiciiis, ubi comprehendi nihil opperens poterit antedictus, tacitè quantum concessit facultas, ne qui conferendo officeret ponti, junxit navibus Rhenum. Et antegressus ^k contra Mattiacas aquas primus Severus, qui pedestrem curabat exercitum, perpenfa militum paucitate territus stetit, timens ne resistere nequiens, irruentium opprimeretur hostilium agminum mole. Et quia suspicabatur venalia ducentes mancipia scurras, casu illic repositos, id quod viderant excursu celeri nuntiare, cunctos mercibus direptis occidit. Adventu itaque plurium copiarum animati judices, castrisque ad tempus brevissimum fixis, quia nec farcinale jumentum quisquam nec tabernaculum habuit præter Principem, cui ³ tapetes suffecerant pro tentorio: parumper ob tenebras morati nocturnas, exsiliènte procinctu pergebant ulterius, itinerum ⁴ gnaris ducentibus, equitatu cum Theodosio rectore præire disposito equirat erat. . . . . * . . . * tempore jaceat extento strepitu suorum est impeditus: quibus assiduè mandans, ut incendiis & rapinis abstinere, impetrare non potuit. Ignium enim crepitu dissonisque clamoribus satellites excitati, idque quod acciderat ⁵ suspecti, carpento veloci impositum Regem angusto aditu circumfractis collibus abdiderunt. Hac Valentinianus gloria defraudatus, nec suà culpà, nec Ducum, sed intemperantià militis, quæ dispendiis gravibus sæperem Romanam afflixit, adusque ⁶ quinquagesimum lapidem terris hostilibus inflammatis, rediit Treveros mæstus. Ubi tamquam leo ob cervum amissum vel capream morsus vacuos concrepans, dum hostium disjecta frangeret timor, in Macriani locum Bucinobantibus, quæ contra Mongontiacum gens est ⁷ Alamanna, Regem Fraomarium ordinavit: quem paulo postea, quoniam recens excursus eundem penitus vastaverat pagum, in ⁸ Britannos translatus potestate Tribuni Alamannorum præfecerat numero, multitudine viribusque ea tempestate florenti: Bitheridum verò & Hortarium

2 Ms. sententiarum. 3 Ms. tapetes . . . . . suffecerant. 4 Ms. gnari discentibus sic . . . . . equitatu cum Theodosio rectore præ . . . . . disposito equirat erat * (hic lacuna trium linearum.) * tempore jaccat. 5 Ms. suspecti. 6 Ms. quingentesimum. 7 Ms. Alemannia. 8 Ms. Britannos latum.

sic legitur: *Exop . . . . . simile sedit . . . . . Et hæc quidem . . . . .* Ex quibus vestigiis haec serè scripseram colligas, quæ exinde similè edidit frages. Valef. . . . .
i Et prævisum negotium. Sic Gelecius edidit. In Editione verò Augustana legitur *prævisum*. Ego verò cum in codice Regio [& Colb.] ita scriptum deprehendis-

sem, & prævisum . . . . . negotium, &c. veram hujus loci emendationem statim odoratus sum: quis enim neget ita ab Marcellino scriptum fuisse? Et provisus quæ negotium polcebat, & tempus, &c. sic enim alibi loquitur. Idem.

k Contra Mattiacas aquas] Plinius lib. xxxi. cap. 2. Sunt & Mattiaci in Germania fontes calidi trans Rhenum, quorum haustus triduo fervec. Ita autem hæc aquæ dictæ à Mattio oppido, uti id Tacitus vocat Annal. lib. 1. *Cæsar incenso Mattio (idgènti caput) aperta populatus, vertit ad Rhenum.* Ptolemæus Mattiacum appellat, in Notitia civitatum Septemtrionalium; Esdaegis, Matlianov, Agravov. Lindenbr.

nationis ejusdem Primates item regere milites iussit: è quibus Hortarius,¹ proditus relatione Florentii² Germaniæ Ducis, contra Kemp. quædam ad Marcianum scripsisse barbarosque Optimates, veritate tormentis expressa, conflagravit flamma pœnali.

CAP. V. Abhinc¹ inter * * * * * proximo, hæc narratione differi continua placuit, ne, dum negotiis longè discretis & locis alia subferuntur, cognitio multiplex necessariò confundatur. Nubel velut Regulus per nationes Mauricas potentissimus vitâ digrediens, & legitimos & natos è concubinis reliquit filios: è quibus Zamma Comiti nomine Romano acceptus, latenter à fratre Firmo peremptus, discordias excitavit & bella. Ejus enim necem ulcisci impensiore studio properans Comes, ad insidiatoris perniciem multa ciebat & formidanda. Utque rumores distulerunt assidui, navabatur opera diligens in palatio, Romani quidem relationes, multa & aspera congerentes in Firmum, libenter suscipi recitarique Principi, in earum favorem concinentibus multis: ea verò quæ contrâ Firmus salutis tuendæ gratiâ docebat crebrò per suos, accepta diutiùs occultari: Remigio tunc Officiorum Magistro, ad sine amicòque Romani, inter potiores Imperatoris necessitates hæc velut minima & superflua non nisi opportunè legi posse adferrante. Quæ cum ad obruendam defensionem suam agitari² animadverteret Maurus, ultimarum metu jam trepidans, ne amandatis quæ prætendebat, ut perniciosus & ³ contumeliosus condemnatus occideretur, ^m ab imperii ditione descivit, & adjumenta * * * * * tium ad + vastandum.ⁿ [Quare ne] hostis implacabilis incrementis virium⁵ adolesceret, ad abolendum cum comitatensis auxilio militis pauci^o Theodosius Magister equitum mitti-

¹ Ms. Germaniaca. ² sic in Ms. lacuna trium linearum.
³ Ms. adverteret. ⁴ Ms. contumeliosus. ⁵ Ms. vastandum. . . . . hostis. ⁶ Ms. adolesceret.

[¹ Proditus spera Florentii Mogontiæ Ducis.] In codice Regio, * Tolos. * [& Colbert.] scribitur hoc modo, *proditus per atione Florentii Germaniaca Ducis*: neque aliter Accursius ex codice suo edidit, nisi quòd, *desperatione Florentii*, iussit excudi. Ego verò non dubito, quin Marcellinus ita scriptum reliquerit, *proditus relatione Florentii Germaniæ Ducis*. Valelius. Quæ vox mentem viri doctissimi pepulisse videretur ex eo, quod sequitur, *Romani quidem relationes*. Quæ tamen videntur differere ab hoc genere, quod verbo *proditus* adungi meruit. Ex quo credendum ab Ammiano scriptum *delatione*, quum & prima litera per inversionem hoc videatur monstrare. Gron.

^m *Ab imperii ditione descivit.*] Et diademate assumpto Regem se ipse constituit, ut scribit Victoris Epirome, & Orofius in lib. 7. Quare non assentior Goltzio, quum Theauro suo hunc Firmum Augustum tulle eccu-

set, nummumque ejus hunc profert: DN. FIRMUS. P. F. A V G. Sed non dubito, quin de altero Firmo nummus iste intelligendus sit, cum Firmus, de quo hic sermo est, numquam Augusti, sed Regis dumtaxat nomen adsciverit. * Zosimus *Barolæ* dicit, Augustinus in libro 1. contra Epistolam Parmeniani capite 10. *Quæ à Donatistis Rogatus ille Maurus per Regem barbarum Firmum, quàm serva & quàm acerba perpressus sit.* Et paullo post: *Non enim tam serva sunt, quæ adversus Maximianus per iudices egerunt, quàm quæ etiam ad persequendum Rogatum Maurum, ab eis per Firmum barbarum gesta sunt: etsi illum licet hostem immanissimum Romanorum in legitimum venerunt.* Ubi vides Firmum pro legitimo Imperatore habitum esse à Donatistis: & nomen *Barolæ* apud Zosimum supra ambiguum est, quippe quo & Rex & Imperator ex æquo significatur. * *Vales.*

ⁿ *Hostis implacabilis.*] Ante has voces lacuna erat exigua in Mil. Flor. & Regio. & in Editione Augustana: quæ sic videretur non incommodè posse suppleri: *Quæcirca ne hostis, &c.* Idem.

^o *Theodosius Magister equitum mittitur: cuius virtute*

tur, cujus virtutes ut impetrabilis ea tempestate ° præ ceteris nitebant : P 9 Domitii Corbulonis r & 6 Lusii veterum simillimi: quorum prior sub Nerone, alter Trajano rem regente Romanam, pluribus inclaruere fortibus factis. Proinde ab Arelate secundis egressus auspiciis, emeatóque mari cum classe quam ductabat, nullo de se rumore prægresso, defertur ad Sitifensis 1 Mauritaniæ litus, quod appellant accolæ 1 Igilgitanum. Ibique inventum casu Romanum leniter adlocutus, misit ad vigilias ordinandas & prætenturas, parum super his quæ verabatur increpitum. Quo ad Cæsariensem digresso, v Gildonem Firmi fratrem & Maximum misit correpturos Vincentium : qui curans Romani vicem, incivilitatis ejus erat particeps & furtorum. Recepto itaque tardiùs milite, quem amplitudo morabatur maris, Sitifim properans, Romanum cum domesticis x custodiendum. Protectoribus committi mandavit : agénsque in oppido sollicitudine diducebatur ancipiti, multa cum animo versans, quã viã quibúve commentis per exustas caloribus terras pruinis adfuetum duceret militem: vel hostem caperet discursatorem & repentinum, insidiis que potiùs clandestinis, quàm præliorum stabilitate confisum. Quòd ubi Firmo levi rumore, dein apertis est indiciiis cognitum, spectatissimi Ducis adventu præstrictus, y veniam confessionis præteritorum missis oratoribus poscebat & scriptis, docentibus eum non sponte sua ad id erupisse quod norat scelestum, sed iniquitate grassante licentiùs, ut monstrare pollicebatur. Quibus lectis pacéque obsidi-

6 Steph. Dufii.

ne impetrabiles ea tempestate præ ceteris nitebant] Lego heic & aliis similibus in locis impetrabiles. Oisellius : Ibi Lindembrogius subdit, sibi non placere conjecturam, quod impetrabilis nomen est Ammiano frequens. Certè & codd. Mss. in primis Colbertinus, Loisselli conjecturæ adversantur. Had. Vales.

o Præ ceteris nitebant.] Apparet scribendum esse nitebant, ut modulatio sit clauisula. Vales.

p Domitii Corbulonis] Multa de hoc Tacitus, Dio, & alii ejus sæculi Scriptores. Lindenbr.

q Domitii Corbulonis, & Lusii.] Utriusque elogium existat in Fragmentis Dionis quæ ante biennium publicavi. Corbulo quidem à Dione Κορβύλλων semper dicitur, & ab Evagrìo in lib. 3. cap. 41. Lusius verò Quintus Κωνσταντίνος ab eodem Dione nominatur, ortus à Mauritania. Uterque tandem gladio occisus est, cum ob egregia mèrita invidiam in se & aulicorum & Principum concitassent. Ac fortasse consultò Theodosium iis comparat Marcellinus, qui & ipse similem exitum sortitus est, ut notabimus infra. Vales.

r Et Lusii] Lusius Quietus vocatur à Spartiano. Vide Xiphilin. & Historiam Augg. Lindenbr.

s Mauritaniæ litus, quod appellant accolæ Igilgitanum.] Mss. Gilgitanum. Et Plinii scripserat exemplaria Gilgili, non Igilgili, habent. Quòd si Ptolemæum & Antoninum Aug. sequimur, Igilgitanum, apud Ammian. legendum erit: Idem.

r Igilgitanum.] Etiam in codice Regio Gilgitanum scriptum inveni, * ut & in Tolos. * [& Colbert.] neque secus in Editione Mariangeli : sed Igilgitanum ut Gelenius edidit, amplector. Nam & in Notitia Africæ quam Jacobus Sirmundus ante aliquot annos edidit, inter Episcopos Mauritaniæ Sitifensis quartus numeratur Domitianus Igilgitanus. In Collatione Carthagin. Eguilgulitenensis Episcopus dicitur. Henr. Valesius. Veteres Igilgitanum dixerunt ab urbe Igilgili; quæ Plinio Gilgili opidum, & vulgò Gigeri dicitur.] Haer. Vales. Quod posterius jam ante quoque elegerat Holstenius in notulis ad Patriarchatum Romanum pag. 90. Gron.

v Gildonem Firmi fratrem.] Is ipse est, qui mortuo Theodosio Augusto, cum esset Comes Africæ, ab Honorio descivit, ut testatur Claudianus de bello Gildonico : apud quem Theodosius Senior hæc ait :

--- ausus Latio contendere Gildo :

Germani nec fata times. &c.

id est Firmi. Vales.

x Custodiendum protectoribus] Quorum inter alia id munus fuisse docet Juretus ad Symmachum lib. x. epist. 49. ubi etiam ipse venditar restitutionem hujus loci, quam legeretur protutoribus. Mox edidi multa cum animo vers. ex prioribus, quum nugari opinarer Hadrianum & Parisienses, qui in postrema mutarunt multa enim an. Gron.

y Veniam confessionis præteritorum.] Emendo, veniam cum confessione præteritorum, ut loquitur Marcellinus in lib. xvii. & in lib. xxx. & io sine hujus libri. Vales.

bus acceptis promissa, Dux ad recensendas 2 legiones quæ Africam tueban-
tur, ire pergebat ad Pancharianam stationem, quò convenire præcepta sunt.
Ibi magnificis verbis atque prudentibus specunctorum erecta, reversus Siti-
sim, concitato indigena milite cum eo quem ipse perduxerat, agrè perpe-
tens moras ad prociuctus ire ocius festinabat. Inter residua autem multa &
clara, id amorem ejus auxerat in immensum, quòd à provincialibus comnea-
tum exercitui prohibuit dari, 3 messes & condita hostium virtutis nostrorum
horrea esse, fiducià memorans speciosa. His ita cum læticia possessorum dif-
politus, 4 Tubusuptum progressus oppidum d Ferrato contiguum mon-
ti, legationem secundam Firmi repudiavit, quæ obsides, ut antè statutum
est, non duxerat secum. Unde omnibus pro loco & tempore cautiùs explora-
tis concito gradu Tyndensium gentem & Massiffensium petit, levibus armis
instructas, quas 5 Mascizel & Dius fratres Firmi 6 ductabant. Cum essent
hostes jam in contuitu membris omnibus celeres, post missilia hinc inde cre-
briùs jacta, committitur certamen asperrimum: interque gemitus mortis &
vulnerum audiebantur barbarorum ululabiles sletus captorum & cæsum.
pugnaque diremptà plures agri populati sunt & incensi. Inter quos 7 clades
eminuere fundi Petrensis, excisi radicibus: quem Salmaces dominus, Firmi
frater in modum urbis exstruxit. Hoc successu victor elatus, mira velocitate
8 9 Lamfoctense oppidum occupavit, inter gentes positum antedictas, ubi

7 Ms. Tubusseptum 8 Ms. optabant. 9 Ms. jam Pho-
cense.

2 Legiones quæ Africam tuebantur.] Recens hæc men-
dia, ita que legendum ut in Ms. Legiones quæ Afric. Lin-
denbr.

a Messes & condita hostium virtutis nostrorum horrea]
Quæ hic condita, eadem libro xxxi. vocat conditoria,
id est, apothecas sive horrea. Panegy. Constant. Aug.
Tu synus meritorum tuorum statim nos metere & in condit-
is referre iussisti. L. 2. C. Theod. de his quæ ex pub. coll.
Quod refertur in conditis, vel in arca continetur. L. 4. C. de
crogat. mil. ann. In veteranis castris constituti milites duas
alimontiarum partes de conditis sumant. * B. Euchernus in
Homil. pag. 380. Et utiles procuratores facere videmus,
qui à patronis suis præsentia ac patrimoniam longinquam & pe-
grina suscipiunt, quicquid colligunt, quicquid acqui-
runt, ad domos suos dirigunt. Numquid ibi reponitur,
ubi laboratur? Sed magis illic sunt condita, ubi perpetua
deprementur habitacula. * Vide Spartian. in Hadriano,
Capitolin. in Gordianis. Lindenbr.

b Tubusuptum] Ms. Tubusoptum. Antoninus Aug. A.
Sittis Saldas, Lesbi Tubusuptus. Ptolemæus: Avēna, Ta-
C. 2. 6. p. 202. Idem.

c Tubusuptum oppidum Ferrato contiguum monti.] In I-
finerario Peutingerorum Mons Ferratus dicitur à Ru-
suceuro Colonia Saldas usque pertingens: in quo itine-

re Tubusuptum fuisse docet Itinerarium Antonini, jux-
ta Saldas. Fuit autem Tubusuptus Sitifensis Mauritanie
opidum, unde in Notitia Africa inter Episcopos Mauri-
tanie Sitifensis recensetur Maximus Tubusubditanus. In
Collatione Carthagenensi Florentinus nominatur Epi-
scopus a Tubusupta. Valef.

d Ferrato contiguum monti] Vide Aethici Cosinogr.
Lindenbr.

e Mascizel.] Hic est frater Gildonis, qui ab Hono-
rio Augusto cum exercitu missus in Africam, Gildonem
vicit, & peremit, ut Claudianus & Orosius scribit.
Idem postea jussu Stiliconis in fluvium à ponte præcipi-
tatus interit, teste Zosimo in lib. 4. Valef.

f Clades eminuere fundi Petrensis.] Sic inf. laudatur fū-
dus Maxicanus. Et apud Gregor. PP. lib. 1. Epist. 9. Fū-
dus Saloniacus, fundus Germanie collimitans. Vett. In-
scription.

LOCA	LOCA
.....	SEPULTURÆ
CULTURUM	CULTURUM
HERCULIS	HERCULIS
NEATIN. IN FUNDO	IN FUNDO
QUADRIGANO	DOMITIANO:

Lindenbr.

g Lamfoctense oppidum.] In Mauritania Sitifensis, ubi
exultimo. Nam in Notitia Africa, inter Mauritanie Sit-
ifensis Episcopos recensetur Vindemius Lemphactensis.
[Jamphoctense opidum in Ms. Colbert. scribitur.] Valef.

abunde rei cibariae copiam ¹ condi effecit: ut si pergens interius alimentorum offendisset paenuriam, juberet e propinquo convectari. Quae dum ita procedunt, Mascizel reparatis viribus nationum confinium adminicula ductans, conferta manu cum nostris, fusis e parte suorum pluribus, ipse equi pernitate aegre discrimine mortis exemptus est. Fessus aeternis gemini proclii Firmus, inoque aestuans corde, ne quid ultimae rationis omitteret, Christiani ritus Antistites oraturos pacem cum obsidibus misit. Qui quoniam suscepti lenius, pollicitique victui congrua militibus, ut praeeptum est, laeta retulere responsa: praemissis muneribus Maurus ipse fidentiùs ad Romanum perrexerat Ducem, equo insidens apto ad ancipites casus: cumque propè venisset, fulgore signorum & terribili vultu Theodosii praestriectus, jumento desiluit: curvatàque cervice humi pæne adfixus, temeritatem suam flebiliter incusabat, pacem obsecrando cum venia. Susceptusque cum osculo, quoniam id Reipublicae conducebat, bonae spei jam plenus, sufficientia praebuit alimenta: & quibusdam propinquis suis ad obsidum vicem relictis abscessit, captivos ut sponponderat redditurus, quos primis barbarum exordiis rapuit: biduoque post ^h Icosium oppidum, cujus supra docuimus conditores, militaria signa & ^k coronam Sacerdotalem cum ceteris quae interceperat, nihil cunctatus restituit ut praeeptum est. Exinde cum discursis itineribus magnis ² Tiposam noster Dux introiret, ^l legatis Mazicum qui se confociaverant Firmo, suppliciter obsecrantibus veniam, animo elato respondit, se in eos ut perfidos arma protinus commoturum. Quibus ³ imminentis periculi metu defixis, revertique jussis ad sua, ^m Caesaream ire tendebat, urbem opulentam quon-

¹ Ms. candi Al. cundi. ² Ms. Tiposam. ³ Ms. minanti.

^h Icosium oppid. cujus supra docuimus conditores] Quos etiam Solinus indicat. cap. 28. Lindenör.

ⁱ Coronam Sacerdotalem] Quae aurea erat. Vide quae notat M. Valserus Rerum Augustanarum lib. v. pag. 74. & in adnotationibus ad Passionem S. Afræ pag. 24. Tertullianus de Spectaculis cap. 23. Sacerdos coronatus, velut coloratus leno. Idem de Corona Militis cap. 10. de Idolol. cap. 18. Coronae aureae Sacerdotum provincialium. Idem.

^k Et coronam Sacerdotalem.] Sacerdotes provinciarum, de quibus ad superiorem librum notavi, coronas aureas capite gestabant, ut testatur Tertullianus in lib. de Idololatria, cum dicit; Quo more nunc praetextae, vel trabae, vel palmatae, vel coronae aureae Sacerdotum provincialium: & in libro de Corona. * Hinc explicandus est canon 55. Concilii Eliberitani: Sacerdotes qui tantum coronam portant nec sacrificant, nec de suis sumptibus aliquid ad idola praesant; placuit post biennium accipere communio-nem. De coronis Sacerdotum loquitur Festus in voce Stropus. * Hi Sacerdotes provinciarum Graece ἀρχιεῖς dicebantur, ut notavi ad lib. 28. Sic Eusebius in lib. 8.

Hist. capi: 27. ἡμεῖς τε εὐδαιμον καὶ πάντα τὸν κῆ τὸν κῆ ἐστὶ τῶν ἐνδοξῶν ἀπαρχῶν ἀρχιεῖς, ἅψ ἐν πολιτείᾳ ἐνε γῆ τὴν ἄ μὲν ἴσα ἡμεῖς διὰ πάσης ἡμετέραντα λειτουργίας. Mannius omnium locorum & urbium, & praeterea cuiusque provinciae Sacerdotem, qui intur Decuriones numera publica magnificentissime obierit. Ita Scim lib. ix. cap. 3. 13. les.

^l Legatis Mazicum.] Mazices populi sunt qui ad Orientem Caesariensis Mauritanie incolunt, ut scribit Prolemaeus in lib. 4. Eorundem meminit Vegetius in lib. 3. cap. 22. & Expositio totius mundi, nuper à Jac. Gothofredo viro doctissimo in lucem edita. Eustathius in Scholiis ad Dionysium de situ orbis. τῶ Ἰμαθῶν κῆ μάλλιαν βασιλίας Ἰαλευτῶν: qui Gætulus Jarbas a Virgilio dicitur in 4. Aeneidis. Postremò in Excerptis Chronologicis à Scaligero ad Eusebii calcem editis, Mazici dicuntur, Mauri, Vacuati, Gætuli, Afræ, Mazici. Idem.

^m Caesaream tendebat.] Quam Firmus sub initia tyrannidis occupatae directam incenderat, ut scribit Orosius in lib. 7. Interea in Africa partibus Firmus sese excitacis Maurorum gentibus Regem constituens. Africanæ Mauritaniaeque caesaream: Caesaream urbem nobilissimam Mauritaniae dolo captam, acinde caedibus incendisque com-

dam & nobilem, cujus itidem originem in Africæ situ digessimus plenè: eam-
que ingressus, cum omnem pæne incendiis latè dispersis vidisset exustam, hor-
ridasque canitie filices, Primam & Secundam legionem ad tempus ibi locari
disposuit, ut favillarum egerentes acervos, agitent ibi præsidium, ne repe-
tito barbarorum impetu vastaretur. Quæ cum rumores veri & distulissent,
provinciae rectores Tribunusque Vincentius è latibulis ⁵ quibus sese commise-
rant egressi, tandem intrepidi ad Ducem ocius pervenerunt. Quibus ille gra-
tanter visis atque susceptis, agens etiam apud Cæsaream, fide rerum diligen-
tius explorata, comperit Firmum per speciem faventis & supplicis tectiore
consilio id moliri, ut nihil hostile metuentem exercitum in modum tempestatis
subitæ conturbaret. Quamobrem conversus hinc venit ad ⁿ municipium
^o Sugabarritanum Transcellensi monti ⁶ adcline: ubi inventos equites quartæ
Sagittariorum cohortis, quæ ad rebellem defecerat, ut contentum se suppli-
cio leniori monstraret, omnes contrusit ad infimum militiæ gradum: eosque
& Constantianorum peditum partem ^p ^q Tigavias venire iusserat cum Tribu-
nis: è quibus unus torquem pro diademate capiti imposuit Firmi. Dùmque
hæc aguntur, reverterunt Gildo & Maximus, Bellenen è Principibus Mazi-
cum & ^r Fericium gentis Præfectum ducentes, qui factionem juverant quie-
tis publicæ ⁷ turbatoris * * * * produ-
cerent vinctos. Quo ita ut statutum est factò, lucis primo exortu ipse egres-
sus, cum invenisset eos in exercitu circumscriptos: *Quid de istis nefariis, in-
quit, proditoribus fieri oportere contubernales devoti censetis?* Secutusque
adclamationem rogantium sanguine vindicari, eos qui inter Constantianos

⁴ Ms. sustulissent & curi provincie. ⁵ *vide deest al.*
⁶ *Al. adcline.* ⁷ *In ms. hic lacuna quatuor linearum.*

pletam, barbaris in prædam dedit. Valef.

ⁿ *Sugabarritanum municipium.* Opidum Cæsariensis
Mauritanie, Zuchabbari a Ptolemao dicitur. In Africæ
Notitia inter Episcopos Cæsariensis Mauritanie nomi-
natur Stephanus *Zucabarritanus* * pro *Zucabarritanus*.
* Sed in Collatione prima Carthaginensi Zugabarriten-
sis Episcopus exaratur rectius, ut videtur. *Idem.*

^o *Sugabarritanum* Ptolemæus in Descriptione Man-
ritaniæ Cæsariensis, *Zugabbari* nominat. *Lindenbr.*

^p *Tigavias venire* J Plinius *Tigavis* vocat, Antoni-
nus *Tigava castra*. Ptolemæus *Tigava*. *Idem.*

^q *Tigavias.* J Et hoc Cæsariensis Mauritanie opidum
fuit. In Notitia Africæ inter Cæsariensis Mauritanie E-
piscopos Crescens Tigabitanus ponitur. Et in Codice
Canonum Ecclesiæ Africanæ, titulo 97. civitas Taga-
venfis dicitur. *Valef.*

* ^r *Fericium gentis Præfectum.* J Cùm *Bellenem* unum
e Principibus *Mazicum* Marcellinus fuisse dicat, *Fericiam*
ero *Præfectum gentis*: quæri potest, quænam sit dispo-

rentia inter *Præfectum* & *Principem*. Equidem sic opi-
nor, *Principes* quidem fuisse Optimates & Regulos. Sic
in veteri saxo fit mentio *Arreti Clanartæ Principis gen-
tium Baquatium. Præfectos* verò fuisse reor Duces, qui
à Rom. Imperatoribus erant constituti, ut barbaris gen-
tibus præficerent. De quibus exstat locus illustris in Epi-
stola 79. S. Augustini ad Heiychium: *Sunt apud nos bar-
baræ innumerabiles gentes. Pauci tamen anni sunt, ex quo
quidam eorum qui pacati Romanis finibus adherent, ita ut
non habeant Reges suos, sed super eos Præfecti à Romano
constituantur Imperio: & illi, & ipsi eorum Præfecti Chri-
stiani esse ceperunt. Interiores vero, qui sub nulla sunt po-
testate Romana, &c.* Jordanes quoque in libro de Suc-
cessionem Regnorum. *Præfectos gentium Mauriarum*
commemorat *Mauris*, inquit, *partis adversæ per pacifi-
cos Muros superatis, nona die xvii. Præfectos exsternit.*
Quod scribit Spartianus in Hadriano A. *Præfecturam*
Mauritanie datam esse Martio Turboni, quem Lufius
Quietus antea gesserat: eodem referendum videtur. Mar-
cellinus nosse in ipso libro 29. *Theodosius regionum ma-
ritima parte vastata, gentibus Mauricis, per quas transi-
bat, apposuit fidei comperta Præfectos.* * *Idem.*

merabant, ¹ prisco more militibus dedit occidendos: Sagittariorum verò primoribus manus incidit; residuos supplicio capitali multavit: ² ad æmulationem Curionis acerrimi illius ducis, qui Dardanorum ferociam in modum Lernææ serpentis aliquotiens renascentem hoc genere pœnarum exstinxit. Sed obrectatores malivoli vetus factum laudantes, hoc ut dirum vituperant & asperrimum: Dardanos hostes memorantes internecivos, & justè quæ sustinuerè perpeffos: hos verò subsignanos milites debuissè leniùs corrigi, ad unum prolapsos errorem. Quos scientes forsitan admonemus, hanc cohortem & factò & exemplo adversam. Antedictos Bellenen & Fericium, quos duxerat Gildo, Tribunumque Sagittariorum Curandium ea re iussit occidi, quòd nec ipse umquam cum hostibus congregi voluit, nec suos ut pugnarent hortari. Agebat autem hæc ³ Tullianum illud advertens, quòd *salutaris* ⁸ *vigor vincit inanem speciem* ⁹ *clementiæ*. Exin profectus, fundum nomine Gallonatis, muro circumdatum valido, receptaculum Maurorum tutissimum arietibus admotis evertit: & cæsis omnibus incolis mœnibusque complanatis, ad Tingitanum castellum progressus, per ¹ Ancorarium montem, ² Mazicas in unum collectos invasit, jam tela reciprocantes volitantia grandinis ritu. Et cùm esset utrimque discursum, agmina viris armisque incitata nostrorum non perferentes ³ Mazices, licèt bellicosum genus & durum, diversis stragibus implicati fœdo diffluxere terrore: ruentésque in fugam cæsi sunt, absque iis qui repertâ copiâ discedendi, supplici prece veniam quam dari tempus flagitaverat, impetrarunt. Suggen eorum ³ ductorem * * * Romano successerat, in Sitifensem Mauritaniam ire disposito ad agitanda præsidia, ne provincia pervaderetur, ipse præteritis elatior casibus gentem petit Musonem: quam conscientia rapinarum & cædum actibus congregaverat Firmi, ut sperabatur majora mox adepturi. Progressusque aliquantum juxta Adense municipium comperit, dissonas cultu & sermonum varietate nationes

⁸ Al. vigor. ⁹ Ms. dementia. ¹ Ms. Ancorariam. ² Al. Mazices. ³ In ms. hic lacuna quatuor linearum.

ὑπαναχαράντων ἐν τῷ τάγματι Νηπολεωνίδου, ἢ ὑπὸ τῷ λοιπῷ ταγματάρχῃ Προβιδίω. Quomodo S. Sebastianus, utpote militaris vir, & qui principatum primæ cohortis gerebat, iussus est sub titulo Christianitatis à Diocletiano Imperatore ligari in medio campo, atque à militibus sagittari. Ufuardus & Beda in Martyrol xii. Kal. Januar. Lindenbr.

¹ Ad æmulationem Curionis] Epitome Livii lib. 95. Cajus Curio Procos. Dardanos in Thracia domuit. Florus lib. 111. cap. 4. Idem.

² Ad æmulationem Curionis.] De quo consulendus est Frontinus in lib. 4. Strateg. initio. Valef.

³ Tullianum illud advertens.] Quod legitur in Epistola 2. M. Tullii ad Brutum. Idem.

⁴ Mazices licèt bellicosum genus] Ptolemæus in Mauritania Cæsariensi; Μαχίται ἕρ' ἐς τὸ Ἰβηρικὸν ἕρσι, ἢ ὑπὸ τῷ τῆτι μάχισι. Lindenbr.

[¹ Prisco more militie dedit occidendos.] Is mos talis erat. Accepto fuisse Tribunus vix tantum adtingebat damnatum: quod ubi factum, omnes qui in castris erant, cædendo feriendoque gladiis lapidibusque eundem porro conficiebant; uti ex Polybio constat. Tacitus Annal. 1. Stabant legiones pro concione dispersis gladiis, reus in suggestu per Tribunalium ostendebatur: si nocentem adclamaverant, præcepto datus trucidabatur. Lampridius in Commodò: Hostis appellatus, lacerandusque militibus est deductus. Et in nostrâ quoque militia similis pœna observatur: castrisque vocabulo Teotifcè dicunt, durch die Spiess lauffen. Vel etiam ad palum ligabantur rei, sagittisque conficiebantur. Rufus in L. L. militaribus: Κατακτείνονται τῶν στρατιωτῶν ἐν τῷ τάγματι πρῶτα εὐχρηστικῶς ἢ

plurimas unum spirantibus animis, immanium exordia concitare bellorum, adigente hortanteque maxima spe premiorum sorore Firmi nomine Cyria: quæ abundans divitiis & destinatione feminea, nisibus magnis instituit juvare germanum. Quocirca Theodosius veritus ne Marti sese committeret impari, congressusque multitudini immentæ cum paucis (tria enim armatorum milia ductabat atque quingentos) amitteret universos, inter pudorem cedendi pugnandique ardorem gradiens retro paullatim, trudente pondere plebis abscessit. Hocque eventu barbari nimium + quantum [elati] sequentesque pertinaciter * * * certare necessitate compulsus, semetipsum & ad interneccionem perdidit cunctos, ni gentium turbulenta concussio, procul Mazicum visis auxiliis, quos anteibant quidam Romani, arbitrata in se impetum agminum ferri complurium, versa in pedes aperuisset nostris exitus antehac interseptos. Exinde cum militem ducens incolumem Theodosius ad fundum venisset nomine Mazucanum, exustis desertoribus paucis, aliisque ad Sagittariorum exemplum quibus manus ademptæ sunt, contruncatis, Tapatam mense Februario venit. Ubi diutius agens, * ut antiquus ille Cunctator pro negotio consultabat, commentis potius & prudentiâ, quàm periculosis congressibus, hostem pugnacem & 5 impetrabilem jactu telorum, si fors copiam dederit, oppressurus. Mittebat tamen assiduè suadendi quosdam peritos ad gentes circumsitæ, Bajuras, 6 Cantaurianos, Avastomates, Cafaves, Davaresque, & finitimos alios, nunc timore, nunc nummis eos ad societatem alliciens, veniamque petulantia interdum 7 promittendo, cum * * tultorius per ambages & moras hostem frangentem suos impetus oppressurus, ut quondam Pompeius Mithridatem. Quâ causâ declinans perniciem proximam Firmus, licet præsidiorum magnitudine communitus, relicta plebe quam coegerat magna mercede, quoniam latendi copiam nocturna quies dedit, Caprarienses montes longè remotos penetravit, & diruptis rupibus inaccessible. Cujus abitu clandestino multitudo dispersa, sine rectore particulatim diffluens, invadendi ejus castra nostris copiam dedit. Hisque direptis, & interfectis qui resistebant vel in deditioem acceptis, regionum maxima parte vastata, gentibus per quas transibat Dux consultissimus adposuit fidei compertæ Præfectos. Hac inopinâ sequendi confidentiâ territus perduellis, servis comitantibus paucis, digressu celeri consulturus saluti, ne quo præpediretur obstaculo, abjecit pretiosarum sarcinas specierum quas 8 avexerat secum. Uxorem namque fessam labore continuo & 9 perancipitis * * * Theo-

* Ms. quantum. . . . sequentesque pertinaciter * (hic lacuna triam linearum). . . . Theodosius nullique ad
 lacuna minus linee) * certare. . . necessitate . . . fuisse
 8. Ms. 5. Al. impenetrabilem. 6. Al. Cantaurianos
 7. Ms. promittendo eum (hic lacuna triam linearum.)
 tultorius per. 8. Al. avexerat. 9. Ms. perancipitis. . .
 7. Et antiquus ille Cunctator] Q. Fab. Maximus, de
 quo Ennius apud Cicero de Senect. * & Servium AEDOSIUS,

dosius, ^a nullique adeuntium parcens mundiore victu stipendioque milite recreato, Caprariensibus ^b Abannisque eorum vicinis proelio levi sublati, ^c ad municipium properavit . . . . . ense: verisque nuntiis doctus barbaros occupasse jam tumulos, per amfracta undique spatia in sublime porrectos, nullique pervios nisi indigenis locorum perquam gnaris, repedando dedit hostibus facultatem per indutias licet breves Aethiopum juxta agentium adminiculis augeri vel maximis. Qui concatenatis copiis fremituque minaci sine sui respectu ruentes in pugnam, averterunt eum inestimabilium turmarum specie dira perterrefactum: statimque redintegratis animis commeatus vehens abunde revertit, & conglobatis suis scutaque in formidabilem moventibus gestum, controversas iisdem opposuit manus. Quamquam igitur immite quiddam barbaricis concrepantibus armis manipuli furentium imminebant, ipsi quoque parmas genibus illidentes: tamen ut pugnator ille cautus & prudens, militis paucitate diffusus, audacter agmine quadrato incedens, ad civitatem nomine Contensem ^d flexit iter intrepidus, [ubi captivos] nostros Firmus ut in munimento abstruso locarat & celso: cunctisque receptis, in proditores satellitesque memorati animadvertit acriter, ut solebat. Hoc ei ^e magni numinis adjumento gerenti prosperrime, verus indicat explorator, confugisse ad Isassensium populum Firmum: ad quem reposcendum una cum fratre Mazuca ceterisque necessitudinibus illuc ingressus, cum adipisci non posset, genti bellum indixit. Et proelio atroci commisso, ferocientibus barbaris ultra modum aciem in ² rotundo habitu figuratam opponit; adeoque Isassenses pondere caterva-

¹ Al. catervatis. ² Ms. rotundo habitu.] Al. rotunda habitu.

neid. 6. *Unus homo nobis cunctando restituit rem.* Seneca de Ira cap. 11. *Quo alio Fabius affectas imperii vires recreavit, quam quod cunctari & trahere & morari scivit & quae omnia irati nesciunt.* Lindenbr.

^a *Nullique parcens.*] In Regio codice legitur, *nullique adeuntium parcens*: atque ita ferè in Ms. Florentino, & Aug. Editione. [In Colb. Ms. *nullique adeum. . . tium parcens.*] Nec dubito, quin Marcellinus ita scriptum reliquerit: *Nullique cadentium parcens.* Sic enim loquitur in lib. xiv. sub init. & alibi. *Vales.*

^b *Abannisque eorum vicinis.*] Abennae dicuntur à Julio Honorio Oratore, qui Cosmographiam scripsit: cujus etiam meminit Cassiodorus de divinis Lectionibus cap. 25. Is igitur inter gentes Oceani Meridiani recenset Quinquentianos, Mazicas, Bacuatas, Massylios, Abennas. At haec gentium nomina desunt in Cosmographia Ethici, quae tota ex Julio Oratore transcripta cum sit, non Aethici, sive Ethici, sed Julii Honorii Oratoris Cosmographia dici debet. *Idem.*

^c *Ad municipium properavit . . . . . ense*] Certum est nomen castelli hic desiderari, cujus infra iterum

mentio. Sed *Audien*se an *Duodien*se vocetur, haud ita in facili est dijudicare: utroque enim modo scribitur. Tamen non duo munimenta, sed unum fuisse verba Ammiani innuere videntur. *Lindenbr.*

^d *Flexit iter intrepidum; ubi timens nostros Firmus.*] Sic Gelenius edidit ex conjectura, ut restitutus ordini suo quaternionibus sensus aliquis existeret. Secundus enim quaternio qui malè praepositus fuerat, sic finiebatur, *flexit iter intrepi. . . . .* post quae verba recurrendum erat ad tertium quaternionem, qui sic incipiebat *nostros Firmus*, & cetera jam suo ordine: soli enim duo quaterniones erant transpositi. Idque tum ex Regio codice, [& Colb.] tum ex Augustana Editione liquido apparet. Proinde non dubito, quin hic locus ita sit corrigendus: *Adiit. Contensem flexit iter intrepidus, ubi captivos nostros Firmus, ut in munimento abstruso locarat & celso*: quam emendationem sequentia confirmant. *Vales.*

^e *Magni nominis adjumento.*] In Regio codice scriptum erat *numinis*: quam scripturam etiam in codice Fauchetii exstare monuerat Gruterus. Idem error in Panegyrico Sidonii ad Majorianum Aug.

--- *Vindex tibi nomine Divinum*
Majorianus erit:
cum scribendum sit *numine*. Idem.

rum urgeantium inclinati sunt, ut plurimi caderent, & ipse Firmus ferox, & sæpe in suam ³ perniciem præceps, equo auferretur in fugam, per saxa & rupes discurrere ⁴ citiùs adfueto: Mazuca verò frater ejus caperetur letaliter faucibus. Qui Casaream mitti dispositus, ubi sæva inusserat monumenta facinororum pessimorum, dilatato vulneris hiatu discessit. Caput tamen ejus avulsum residuo corpore, cum magno visentium gaudio urbi illatum est antedictæ. Post hæc Isassensium gentem, quæ obstitit, superatam Dux nobilis incommodis multis, ut æquitas poscebat, adflixit. Ibi Evasium potentem municipem, Florumque ejus filium, & quosdam alios, per secretiora consilia temeratorem quietis juisse confutatos apertè, flammis absumpsit. Exindèque pergens interiùs, nationem Jubalenam spiritu adgressus ingenti, ubi natum Nubelem patrem didicerat Firmi, repulsus altitudine montium & flexuosis angustiis stetit. Et quamlibet facto in hostem impetu, pluribusque peremptis aperuerit viam: formidans tamen sublimia collium ad insidiandum aptissima, ducens suos incolumes revertit ad Audiense castellum: ubi Jesalensium gens fera semet dedit, voluntaria auxilia præstare spondens & commeatus. His & ejusmodi gloriosis actibus exultans amplissimus ductor, ipsum otii turbatorem petebat valido virium nisu: ideòque prope ^f munimentum nomine Medianum diu consistens, per multas prudentesque sententiarum vias eundem sibi prodi posse sperabat. Hæcque cogitationibus anxiiis altiorèque prospiciens cura, rursus ad Isassenses hostem comperit revertisse: quos nihil moratus, ut antea, agminibus adoritur incitatis. Cui Rex Imazen nomine, spectatus per eos tractus opibusque insignis, progressus obviam confidenter: *Cujus loci es tu? (inquit) vel quid acturus huc venisti? responde. Quem Theodosius fundata mente intuens torvum: Comes, ait, Valentiniani sum, orbis terrarum domini, ad opprimendum latronem funcreum missus: quem nisi statim reddideris, ut invictus statuit Imperator, peribis funditus cum gente quam regis.* Quo audito Igmazen, post convicia multa quæ congestit in Ducem, irà dolorèque perculsus abscessit. Et secutæ principio lucis, utrimque occursum sibi ad confligendum processerunt acies minacissimæ: & barbarorum viginti pæne millia in ipsis locata sunt frontibus, occultatis pone terga subsidialibus globis, ut adfurgentes paullatim nostros multitudine clauderent insperata: hisque Jesaleni auxiliares accessere quamplures, quos adjumenta & commeatus nostris docuimus promississe. Contrà Romani quamvis admodum pauci, tamen fortibus animis victoriisque antegressis elati, densatis lateribus, scutisque in testudinis formam cohærenter aptatis restiterunt gradibus fixis: & à Sole orto usque ad diei extimum pugnam protentâ paullo ante vesperam vi-

³ *Mf.* perniciem. ⁴ *Al.* citiùs.

^f *Munimentum Medianum.*] Castellum Medianum ibi.

us est Firmus equo celsiori insidens, sago puniceo porrectius panno milites & clamoribus magnis hortari, ut dedant Theodosium opportunè, truculentum eum appellans & dirum, & suppliciorum sævium repertorem, si discriminibus eximi vellent quæ perferebant. Hæ insperatæ voces ad dimicandum quosdam acrius incitarunt; alios deserere prælium illexerunt. Proinde ubi noctis advenit quies prima, partibus tenebrarum obvolutis horrore, Dux reversus ad Duodiense castellum, militesque recognoscens, eos quos à pugnandi proposito pavor & verba detorserant Firmi, diverso genere pœnarum exstinxit: alios ademptis dexteris, quosdam vivos combustos. Excubiâsque agens cura pervigili, barbarorum aliquos ausos cum apparere non possent, post occasum Lunæ castra sua tentare, fudit, vel irruentes audentius cepit. Digressus exinde passibus citis, Jesalenses ut ambiguae fidei per tramites adortus obliquos, unde parum sperari potuit, ad pœnuriam vastavit extremam: perque Casariensis Mauritaniæ oppida reversus Sitifim, Castorem & Martinianum rapinarum flagitiorumque Romani participes, ad interitum tortos incendit. Redintegratur post hæc cum Isalensibus bellum: primoque conflictu barbarorum pluribus pulsus & interfectis, Rex eorum Igmazen vincere antehac assuetus, terrore fluctuans mali præsentis, nihilque commerciis vetitis ad vitam spei sibi restare si obstinatius egerit arbitratus, quantum cautè fieri potuit & occultè, prorupit ex acie solus: visumque Theodosium suppliciter petiit, ut Masillam Mazicum Optimatem ad se venire juberet. Per quem ut rogaverat missum, clandestinis colloquiis monuit Ducem suoapte ingenio pertinacem, ut ad præbendam sibi copiam agendi quæ vellet, popularibus suis acriter immineret, eosque assiduitate pugnandi mutaret in metum, promptos quidem ad perduellis favorem, sed jacturis multiplicibus fessos. Paruit Theodosius dictis: & crebritate certaminum Isalenses ita protrivit, ut iisdem labentibus more pecudum, Firmus latenter evaderet, & aviis & diuturnus latebris amandandus, inibi dum de fuga consultat, tentus ab Igmazene custodiretur. Et quoniam obscurius gesta didicerat per Masillam, in extremis rebus unum remedium superesse contemplans, calcare vivendi cupiditatem voluntaria statuit morte: vinoque consultò distentus, & crapulentus, silenti nocte oppressis altiore

5 Ms. Vessalienses. 6 Ms. Misilliam.

Cæsariensi Mauritania ponitur in Notitia Africæ. *Vales.*

g Clamoribus magis hortari] Credidi ignaro præfide sic nuper edidisse Parisienses, restituique quod erat in Augustana & Henrici editione. In eadem Augustana videbam paulo ante haberi *desertis lateribus*, quod plane dirigit ad *desertis*, ut dixerunt. *Gron.*

h Ad Duodiense castellum.] Codices Mss. scriptum habent, *ad Vodiense castellum*. Editio autem Augustana, ad

Audiense. Pæne omiseram superiori linea scribendum esse, *partibus tenebrarum obvolutis horrore*: sic enim loqui solet Marcellinus, ut notavi ad librum 28. *Vales.*

i *Vinoque consulto distentus*.] Qui mortem sibi consciscere volunt, ut omnem sensum sibi doloris adimant, solent vino & epulis largiùs indulgere: sic enim homines ad quidvis suscipiendum audaciores efficiuntur. Atque hoc fecisse dicitur Brennus, non ille qui Romam cepit, sed alter paullo recentior, qui Gallos in Græciam duxit. Nam cum profligatas res suas cerneret, rædio ac desperatione victus cum se mero ingurgitasset, manus sibi

ſomno cuſtodibus, pervigil ipſe impendentis arumnæ terrore, inſonis greſſibus relicto cubili, manibus repens & pedibus longiùs ſeſe diſcrevit: repertumque funiculum quem finiendæ vitæ paravere caſus, de clavo parieti adfixo ſuſpenderit: ubi collo inferto ⁷ animam abſque moris cruciabilibus exhalavit. Quod dolenter ferens Igmazen, ⁸ creptamque ſibi gloriam gemens, quia non contigerat ad caſtra Romana ¹ vivum ducere perduellem, interpoſita fide publica per Maſillam, ipſe camelo necati cadaver impoſitum ferens, cum tentoria exercitus adventaret ^m ad Subicarenſe caſtellum locata, in jumentum tranſtulit farcinale, & Theodoſio obtulit exultanti. Qui convocatis armatis ſimul atque plebeiis, interrogatiſque an ⁹ agnoſcerent vultum, cum ejuſdem eſſe ſine ulla didiciſſet ambage, ibi pauliſper moratus ⁿ Sitifiſim triumphanti ſimilis rediit atatum ordinumque omnium celebrabili favore ſuſceptus.

⁷ *Al.* animam non abſque miris cruciabilibus. ⁸ *Mf.* repertamque. ⁹ *Al.* agnoſcerent.

attulit, ut ſcribit Diodorus in lib. 22. & Pauſanias in Phocicis. Eadem audacia xxvii. Senatorum Campanorum reſertur à Livio in lib. 26. qui epulati, & quantum facere potuerant alienatis mentibus vino ab imminentis ſenſu mali, venenum omnes ſumpſerunt. Idem de Cæclo Agricola ſcribit Dion in lib. 76. & de Themistocle Plutarchus: [de Cleopatra Aegypti Regina idem in Antonio; de Scapula quodam auctòr libri de bello Hiſpanienſi; de Judacilio Picentium duce Oroſius in libro v. de Juba Rege Mauritaniae & Petreio Florus in libri iv. capite 11.] *Valeſ.*

[*k Et crapulis.*] In codice Colb. ſcriptum reperio, & *crapulentus*: & ſuperpoſitum *is*, id eſt *crapulentis*, aut certe *crapulis*. *Crapulas* in plurali numero illorum temporum Latinitas uſurpavit, & ab ebrietate diſtinxit. Nam Petrus Chryſologus in Sermone xii. *Ille cibum noſtrum deducit in crapulam; potum noſtrum in ebrietatem aſſundit.* Et in Sermone xiiii. *Per crapulam, per ebrietatem, &c.* Legendum tamen puto ex *Mf. Colb. Vnoque conſulto diſtentus & crapulentus*, magis quam, *vinoque conſ. diſtentus & crapulis*, vel *crapulentis*.] *Hadr. Valeſ.*

[*l Vincium ducere perduellem.*] In codice Regio, & Auſtana Editione ſcriptum reperi, *vivum ducere perduellem*; [in cod. Colb. *villium* malè] *Henr. Valeſ.*

[*m Ad Subicarenſe caſtellum.*] Suſpicio hic ſcribendum eſſe *Ruſubbarienſe caſtellum*, quod eſt in Mauritania Cæſarienſi, ut docet Antonini Itinerarium: *Icoſium m. p. m. 22. Rungonie Colonia m. p. m. 15. Ruſubbari m. p. m. 24.* Ptolemæus in lib. 4. inter Mauritaniae Cæſarienſis epida ponit *inbari, ierbari, ierbari*; ſed ſcribendum eſt *ierbari, ierbari*. In Itineraria Tabula Peutingeriorum, *Suſbari* *Mauritaniae* dicitur. Et in Collatione i. Carthagenſi Conſtantinus memoratur Epicoſus Ruſubbarienſis. Denique in Notitia Africae, inter Mauritaniae Caſ. Epicoſos recentetur *Boniſatius Ruſugnienſis*, & *Paulinus Ruſubbarienſis*. corruptè pro *Ruſubbarienſis*.

Valeſius. An credibile eſt *ty pado* conſuluiffe iſto loco itinerarium Antonini, non vidiffie ab eruditiffimo Surita conjecturam hanc in Ammiano illic ante multos annos publicatam cum ipſa illa Ptolemæi citatione? Certe honoris ejus cauſa mallem, ut veneratus fuiſſet memoriam ejus, per quem profecerat, certe profeciſſe credo. *Gron.*

[*n Sitifiſim triumphanti ſimilis rediit.*] Gratiano III. & AEquitio Coſt. ut videtur: qui erat annus Natalis Domini 374. Fruſtra autem à Marcellino noſtro exſpectes, quid poſtea Theodoſio factum ſit, & utrum is ad Comitatum Valentinianum reverteret. Cædem quietiam ipſius reticuit, quod equidem valde miror. Quod utrum memoriae vitio imprudens amiſiſſet, an reverentia Theodoſii illius filii, qui tunc temporis cum hæc Marcellinus ſcriberet, imperium obtinebat, an denique vitium paſſi ſint codices noſtri, nequeo dicere. Ceterum quod à Marcellino, ſeu antiquario prætermiſum eſt, id nos quoad ejus fieri poteſt, ſupplere debemus. Theodoſius igitur exſtincto Firmo Mauro cum Africae ſtatum reſtituiſſet, ſtimulante quorundam aulicorum invidia juſſus interſci apud Carthaginem baptizari petiit: ac poſtquam ſacramentum Chriſti quod quaererat, aſſecutus eſt, poſt glorioſam ſæculi vitam & jam de æternitate ſecurus, percuſſori jugulum ultro præbuit, ut loquitur Oroſius in lib. 7. cap. 22. Cujus rei meminit Ambroſius in Sermone de exceſſu Theodoſii hiſ verbis: *Portavit jugum grave Theodoſius à juventute, quando inſidiabantur ejus ſaluti, qui patrem ejus triumphatorem occiderant. Portavit jugum grave, quando ſubitu pietatis exſilium, quando inſiſſis Rom. Imperio barbaris inſcepit Imperium.* Porro hæc Theodoſii Magiſtri militum cædes contigit anno Dom. 377. ut ſcribit Hieronymus in Chronico: *Theodoſius*, ait, *Theodoſii poſtea Imperatoris pater. & plurimi nobilium occiſi.* Occiſo patre Theodoſius junior ex Duce Mœſiæ, ſponte in Hiſpaniam ſceſſit, ut præter Ambroſium docet Theodoretus in lib. 5. Hiſt. cap. 5. unde poſtea evocatus à Grariano Magiſter militum, ac mox Auguſtus creatus eſt, Grariano eadem patris, quam malo conſilio datus amiſſerat, honore

CAP. VI. Dum hoc pulvere per Mauritaniam Dux antedictus anhelat & Africam, Quadorum natio ° motu est ¹ excita repentino, parum nunc formidanda, sed immensum quantum antehac bellatrix & potens, ^p ut indicant perpetrata, quoniam raptim proclivia, ² obfessaque ab iisdem ac Marcomannis Aquileia, Opitergiūque excisum, & cruenta complura ^q perceleri acta procinctu: vix resistente perruptis Alpibus Julius Principe ^r serio, quem antè docuimus, Marco. Et erat ut barbaris ratio iusta querelarum. Valentinianus enim studio muniendorum limitum glorioso quidem sed nimio ab ipso Principatūs initio flagrans, trans flumen Histrum in ipsis Quadorum terris, quasi Romano juri jam vindicatis, ædificari præfidiaria castra mandavit: quod accolæ ferentes indignè, sui que cautiore, legatione tenus interim & susurris arcebant. Sed Maximinus in omne avidus nefas, & genuinos mitigare nequiens flatus, quibus Præfecturæ accesserat tumor, increpabat AEquitium per Illyricum eo tempore Magistrum armorum ut pervicacem & desidem, necdum opere quod maturari dispositum est consummato: addebátque ut consulens in commune, quod ^f si parvo suo Marcelliano deferretur potestas per Valeriam Ducis, munimentum absque ulla causatione confurgeret. Utrumque mox est impetratum. Qui promotus profectusque cū venisset ad loca, intempestivè turgens ut filius, nullis adfatibus delentis iis, quos numquam tentatæ cupiditatis figmenta regionum suarum faciebant extorres, opus paullo antè inchoatum adgreditur, admisâ copiâ rogandi suspensum. Denique Gabinium Regem nequid novaretur modestè poscentem, ut adensurus, humanitate simulata cum aliis ad convivium conrogavit: quem digredientem post epulas, hospitalis of-

1 Ms. inexcita. 2 Ms. quoniam proclivia obfessaque ab.

filiū compensare cupiente. *Vales.*

o *Mota est insultu repentino.*] In Ms. Flor. Regio [& Colb.] sic legitur, *mota est in excita repentino.* Quare amplector præ illa Geleni conjectura hanc Editionis Aug. scripturam, *motu est excita repentino.* Idem.

p *Ut indicant properata.*] In Aug. Editione, & in codice Regio, & Vat. hic locus ita perscriptus est: *Ut indicat properata quoniam raptim proclivia obfessaque ab iisdem, &c.* Unde fortasse quispiam sic scribendum esse conjiciat: *Ut indicant properata quondam raptu proclivi, obfessaque, &c.* Sanè hæc omnia uno ductu ac tenore continuanda esse non dubito. *Idem.*

q *Per celeres acta procinctus.*] In codice Regio scriptum inveni, *perceleri acta procinctu.* In Vaticano & Colbert. *perceleri acta procinctu.* in Tolos. *perceleri facta procinctu.* * *Idem.*

r *Primicerio quem ante docuimus Marico.*] Quis sit hic Maricus, aut quo tempore vixerit, obscurum est. Videtur tamen temporibus Diocletiani vixisse: eo enim imperante victi sunt Marcomanni & Quadi, ut docent Panegyrici veteres, & Idatius in Fastis. Sanè vox hæc

Primicerius, laud' multò antiquiorem hunc Maricum fuisse demonstrat. recens enim ejus dignitatis appellatio est. Significatur autem, ut puto, Primicerius Protecutorum. * Suspicio tamen altius heic mendum subesse, quod fortasse sic emendari possit: *Vix resistite perruptis Alpibus Julii Principe serio, quem ante docuimus, Marco: Quadorum enim & Marcomannorum motus contigit Principatu Divi Marci, quem serium Principem Marcellinus vocat perinde ac Valentinianum in lib. xxvi. Mamerinus in Gratianum actione serios Principes opponit communiibus.* * *Idem.*

f * *Si parvo suo Marcelliano deferretur potestas per Valeriam Ducis*] Parvo suo, id est filio suo. Statius Silvarum libro 1.

Vna vescitur omnis ordo mensa:

Parvi, femina, plebs, eques, Senatus.

Vincentius Lirinensis libro 2. Commonitorii: *Faciunt quod hi solent, qui parvulis avster a quodam temperant pocula.* Virgilius in Ciri de Cupidine:

Idem tum superis acuebat parvulus iras.

Solinus in capite xlii. *Galaçit' s' scrupulus ater, feminis nutriendis iligatus secundat ubera: subnexus parvulis, largiusculos haustus facit salvarum.* Ammianus ipse in li-

ficii sanctitate nefariè violata, trucidari securum effecit. Cujus rei tam atrocis diffeminatus rumor ilico per diversa, & Quados & gentes circumfitas efferauit. Regisque flentes interitum, in unum coactæ misere vastatorias manus: quæ Danubium transgressæ cùm nihil exspectaretur hostile, occupatam circa messem agrestem adortæ sunt plebem: majorèque parte truncata, quidquid superfuit, domum cum multitudine varii pecoris abduxerunt. Evenisset profectò tunc inexpiabile scelus, numerandum inter probrosas rei Romanæ jacturas, (paullo enim abfuit quin filia caperetur Constantii, ³ cibum sumens in publica villa quam appellant Pistrensem, cùm duceretur Gratiano nuptura) ni favore propitii numinis præfens Messalla provinciæ rector, eam ⁴ judiciali carpento impositam ad Sirmium vicelimo sexto lapide disparatum cursu reduxisset effuso. Hoc casu prospero regia virgine periculo miserandæ servitutis exempta, cujus nisi potuisset impetrari redemptio captæ, magnas inuississet Reipublicæ clades. Latius se cum Sarmatis Quadi pandentes, ad raptus & latrocinia gentes aptissimæ, prædas hominum ⁴ virile & muliebre secus agebant & pecorum, villarum cineribus exustarum caëforúmque incolentium exultantes ærumnis, quos nec-opinantes sine ulla parcimonia deleverunt. Per omnia itaque propinqua malorum similibus dispersa formidine, Præfectus Prætorio agens tunc apud Sirmium Probus, nullis bellorum terroribus assuetus, rerum novarum lugubri visu præstrictus, oculosque vix attollens, hærebat diu quid capefferet ambigens: & cùm paratis velocibus equis noctem proximam destinasset in fugam, monitus tutiore consilio mansit immobilis. Didicerat enim omnes secuturos confestim qui moenibus claudebantur, regendos latebris opportunis: quod si contigisset, impropugnata civitas venisset in manus hostiles. Proinde parumper lenito pavore, ad arripienda quæ urgebant acri animo adfurgens, reterfit obrutas ruderibus fossas, murorúmque maximam partem pacis diuturnitate contemptam, ⁵ & subversam adusque celsarum turrium minas expedit; studio ædificandi coalitus: hac ratione opere velociter absoluto, quòd ⁶ im-

³ In Steph. hæc verba desunt. ⁴ Al. virilis & muliebris sexus.

bro 31. *Implicatos alios matribus parvulos*, id est filios. ⁶ Lindenbr.

⁴ *Judiciali carpento*] Honoratiore puta, & quali Præfides Provinciarum, Præfecti Urbis, aliique in magistratu positi tantùm utebantur. Existatque etiam nunc Lex Grat. Valent. & Theod. Imperat. de Honoratorum vehiculis. Sic Fl. Vopiscus Syracusanus à Junio Tiberiano P. V. in confestum se vehiculi judicialis susceptum scribit, in Auvelliano Imp. *Vehiculo suo me & judiciali carpento Præfatus Urbis Vir Illustris, ac præfatus reverentia nominandus, Junius Tiberianus accepit.* Contra verò carpento privato, velut viliori, Gallus Cæs. in con-

temptum imponitur. Ammianus lib. xiv. *Quæ autem ratio in carpentis, eadem quoque in lutoriis; quarum alie judicariæ fuerant & elegantius fibretactæ, alie agrariensès & minus ornatae.* L. 1. C. Theod. de lutor. Danubii. *Idem.*

⁵ *Et subversas.*] Scribendum videtur, *Et subversam*, supple *murorum partem.* [In codice quidem Colbertino & in aliis legitur *subversas.*] Valef.

⁶ *Impensas ædificandi causa.*] Non ignoro impensas simpliciter accipi posse pro sumptibus & pecunia. Sed tamen facere non possum quia suspicionem meam hic leætoris proponam iudicio ac censuræ. Suspicio enim impensas hic sumi pro cementis seu materia ex arena & calce qua parietes satiati solent. Palladius Æmilianus in lib. 1. de re rustica: *Impensâ puniceâ farciunt muros*, id est

penfas ædificandi causâ theatri dudum congestas, suffi-
cientes ad id quod effi-
cere maturabat, invenit. Atque huic spectato consilio salutare addidit aliud :
& Sagittariorum cohortem è statione proxima, adfuturam obsidio si venisset,
accivit. His velut obicibus barbari ab oppugnanda urbe depulsi, parum ad
has calliditates dimicandi sollertes, sarcinisque impediti prædarum, ad AE-
quitii vertuntur indaginem. Et cum ad Valeriæ spatia longè remota secessisse
captorum didicissent indiciis, illuc properato petierant gradu frendentes,
hâcque ex causa jugulo ejus intenti, quòd per ipsum circumventum Regem
existimabant infontem. Quibus concito cursu ruentibus infestius, obviàm le-
giones motæ sunt duæ, Pannonica & Mœsiaca, valida præliis manus : quæ si
conspirasset, abierat proculdubio victrix. Sed dum discretim grassatores ado-
riri festinant, ortis inter se discordiis impediti de honore certabant & dignita-
te. Quo intellecto Sarmatæ sagacissimi, non exspectato certandi signo solle-
mni, Mœsiacam primam incessunt : dùmque milites arma tardiùs per tumultum
expediunt, interfectis plurimis aucti fiduciâ aciem perripere Pannonicam :
dissectaque agminis mole, geminatis ictibus omnem pæne delessent, ni peri-
culo mortis aliquos citum extraxisset effugium. Inter hæc fortunæ dispendia
tristioris y Dux Mœsiæ Theodosius junior, prima etiamtum lanugine juve-
nis, Princeps postea perfectissimus, Sarmatas Liberos ad discretionem fer-
vorum rebellium appellatos, conlimitia nostra ex alio latere invadentes, ali-
quotiens expulit & adfluxit, congressibus densis adtritros : adeoque obsistentes

cxmento ex pumice. Rêdè ergo in Glossis veteribus,
in titulo de habitationibus, legitur *impensa*, *ἐξ ἑρμᾶ*.
ἐξ ἑρμᾶ eo sensu sumitur à Plutarcho in præceptis quo
modo sit gerenda Resp. * Sed & generaliter impensæ
dici possunt species omnes fabricis adium utiles, ut la-
pides, ligna, ferrum, & familia. Sic Marcellinus nos-
ter sumere videtur in libro xxv 11. pag. 337. & vetus au-
tor Questionum veteris ac novi Testamenti, quaestio-
ne 106. Locum heic adscribo : *Arbitramur*, inquit, *quia*
Moyse, *ut omnem errorem infericris creaturæ auferret &*
impensarum mundi, in principio substantias ipsas ex quibus
mundus constat, factas esse significavit : ut qui hujus rei
testimonium recipit, ambigere non possit factum esse mun-
dum : quando substantias quæ ad impensas mundi profecer-
unt, initio subiectas fatetur. Et intrâ : *Substantiæ enim,*
quas primùm factas esse diximus, impensæ sunt mundo. Ad-
denda est vetus Inscripção Romæ, quæ talis est :
Constantina Deum venerans Christobque dicata,
Omnibus impensis devota mente paratis,
Nonime divino multum Christoque jurante,
Sacravit templum victricis Virginis Hagnes.
Victricis, id est Martyris, quæ tormenta & supplicia
persecutorum superavit. Hieronymus de locis Hebraï-
cis, agens de Hierusalem : *David eam Judææ metropolim*
fabricatus est : eo quòd ibi locum Templi emerit, & impen-
sas struendæ Salomoni filio dereliquit. Idem at & or in

Commentariis in Epistolam 1. ad Corinthios, qui vulgò
tituluntur Ambrosio, capite 15. *Cum ex eadem massa*
ornis caro sit ; unde & quomodo in his tanta diversitas sit,
ut unâ impensæ faceret genera diversa. Ambrosius in libro
de fide Resurrectionis. Augustinus in libro de vera Re-
ligione : *Quidem præclarum novit cã impensã quæ calce*
& arenã consistit, tenacius lapides coherere quàm luto ? Ju-
venalis in Sat. 111. *impensas* vocat columnas marmoreas,
signa nuda, signa vestrata, forules cum libris, & medio
argenti. Marcellus Empiricus aliter eo nomine utitur.
Nam in Carmine de Medicina, species ex quibus fiunt
medicamenta, *impensas* appellat. * *Valef.* Ubi hæc verba
libro primo Palladii legantur, equidem non memini. Sed
cap. 40. scribit ita *impensam testaceam subter inducis.* Et
cap. 13. *dehinc primo impensa pumice inducemus,* quo loco
utitur pater in Diatribis Statianæ capite xx. Inscripção
habet Gruterus pag. met xi : quàm & in codice verustissi-
mo Prudentii, qui est Cantabrigiæ, legi. *Gron.*
y *Dux Mæsiæ Theodosius junior.* Hanc ejus victoriam
commemorat Zosimus in lib. 4. *Μαρία ἡ αὐτῶν ἐπιπέδη*
ἡγεμόν, Θεοδοσίῳ τῷ πρῶτῳ Σεβασταυρίῳ ἀπὸ τῆς ἑξῆς, ἀνδρῶν
ἐστὶν ὁ πρῶτος ἐπιπέδης ἀνδραγαθῶν. Ἰδὲν ἐν ταύτῃ τῷ βιβλίῳ δὲ τῶν
ἰστοριῶν ὁ ἴδιος περὶ ταύτης τῆς λαοῦ ἐστ. *Mæsiæ* verò nul-
lam incursum perpeffa est, eo quòd Theodosius Dux forti-
ter resistit, & inruptionem tentantes barbaro fugavit : ex
qua v. *Heria* laudem adeptus, postea ad Imperium pervenit.

fortissimè turbas confluentes oppressit, ^z ut caesorum plurimum alites justè sanguine satiaret & feras. Unde residui tumore jam deflagrante metuentes, ne idem Dux virtutis ut apparuit expeditæ, in primo finium aditu incurstantes cuneos sterneret aut fugaret, vel insidias per silvarum locaret occulta, post multos perumpendi conatus subinde tentatos incassum, abjectâ pugnandi fiducia concessionem petivere præteritorum & veniam: victique ad tempus indulgæ fœderibus pacis nihil egere contrarium, eo maximè timore percussî, quòd ad tutelam Illyrici Gallicani militis validum accesserat robur. Dum hæc tot ac talia per turbines agitantur assiduos, ^a Claudio regente Urbem æternam, ^b Tiberis qui media interfecans mœnia, cloacis & fluviis abundantibus multis Tyrreno mari miscetur, effusione imbrium exuberans nimia, & supra annis speciem panfus, omnia pæne contextit. Et stagnantibus civitatis residuis membris quæ tenduntur in planitiem molliorem, montes soli & quidquid insularum celsus eminebat, à præsentî metu defendebatur: & ne multi inediâ contabescerent, undarum magnitudine nusquam progredi permittente, lembis & scaphis copia suggereretur abunde ciborum. At verò ubi tempestas mollivit, & flumen reticulis ruptis rediit ad solitum cursum, absterfo metu nihil postea molestum expectabatur. Hic ipse Præfectus egit admodum quietè, nullam seditionem super querela justa perpeffus: & instauravit vetera plurima. Inter quæ ^c porticum excitavit ingentem, lavacro Agrippæ contiguam, ^d Eventus Boni cognominatam, ea re quòd hujus nominis propè visitur templum.

Idem scribit de hac Theodosii victoria Themistius in Oratione 18. pag. 470. *Valef.*

^z *Ut caesorum plurimum.*] Rectius in Editione Aug. legitur, *ut caesorum plurimum alites justè sanguine satiaret & feras.* Ac fortasse etiam emendandum est, *alites justè sanguine satiaret & feras.* Feræ enim & alites plerumque junguntur à Scriptoribus, cum infelicitate cadavera volunt dicere, ut apud Catullum ait Ariadne:

Pro quo dilaceranda feris dæbor alitibusque:

& passim apud Poetas post Principem suum Homerum in principio Iliados. *Idem.*

^a *Claudio regente Urbem æternam.*] Claudius Præfectus Urbi fuit, Gratiano III. & Equitio Coss. ut docet lex 22. in Codice Th. quorum appellationes. Idem antea Proconsul Africæ fuerat Valentiniâno Nob. Puero & Victore Coss. & sequenti anno quo Valentiniânus III. & Valens III. Coss. fuerunt leg. 19. eodem Tit. & lege 7. de Iustitrali collatione. *Idem.*

^b *Tiberis qui media interfecans mœnia - - - effusione imbrium exuberans*] Inundationes Tiberis crebræ; raroque contingentes, ut non insignis aliqua clades, vel gravior casus subsécutus sit. Quæ de re Plinius lib. 111. *Nullique fluviorum minus licet inclusis utrimque lateribus, nec tamen ipsi pugnât: quamquam creber ab subitis incrementis, & nusquam magis aquis, quàm in Urbe stagnan-*

tibus. Quinimmo vates intelligitur potius, ac monitor, atque semper religiosus verius, quàm sævus. Vide amplissimè viri Pet. Fabri Semestr. libri 3. cap. 4. *Lindemb.*

^c *Porticum excitavit ingentem lavacro Agrippæ contig. Eventus Boni cognom.*] Pub. Victor in reg. 1x. *Thermæ Agrippæ, Templum Boni Eventus.* Inscript. vet.

Mogontiæci.

Astigi.

PRO SALUTE DD. NN.	BONO EVENTUI A-
SANCTISSIMORUM	PONIA. C. F. MON-
IMP. PRONOEVENTUI	TANASACERDOSDI-
MIL. EXERCITUS SGS.	VAR. AUGUSTAR. COL.
MATERNUS PERLETUS	AUG. FIR. EDITIS OB
MIL. LEG. VII. PR.	HONOREM SACERD.
P. P. STRATOR.	CIRCENSIBUS.

Idem.

^d *Boni Eventus cognominatam.*] Bonum Eventum præcipue colebant agricolæ teste Varrone in libri. de re rustica initio, ut is fruges ac frumenta & vineta bene evenire faceret. Cato de re rustica: *Uti tu fruges, frumenta, vineta. virgultaque grandire beneque evenire sinas.* Et Festus Pompeius de verborum significationibus: *Panibus, ait, redimibant caput equi immolati Idibus Ostob. qua sacrificium fiebat ob frugum eventum.* Hinc Boni Eventus simulacrum Romæ erat, dextrâ pateram, sinistrâ spicam & papaver tenentis, ut scribit Plinius in lib. 34. cap. 8. Manilius in lib. 1. Astronom.

Eventus

Eventus frugum varios & tempora dicunt.

* Et Zeno Veronenſis de Præcepto. *Attende tibi. Agricola es. Attende tibi, ut diligenter circumſodias inſuſam ſeuam, & adhibeas ſtercoris qualos, & totum facias quidquid ad fruſtuſum ſpectat eventum.* * Ceterum

Boni hujus Eventus templum erat in IX. regione Urbis juxta thermas Agrippæ ſeu Agrippianæ, quæ apud Charifiſium in lib. I. malè Agrippinianæ dicuntur. *ſc.*

Explicit Liber XXIX.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM

LIBER XXX

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XXX continentur.

- CAPUT. I. *Para Rex Armeniorum evocatus à Valente, & Tarſi ſpecie obſequiorum cuſtoditus, cum trecentis popularibus fugit, & fruſtratus viarum obſervator es, equis Regnum repetit, nec multo poſt à Trajano Duce in convivio interficitur.*
- C. II. *Valentis A. & Saporis P. R. de Armenia & Hiberiæ Regnis contententium legationes.*
- C. III. *Valentinianus A. poſt vaſtatos aliquos Alamanniæ pagos, cum Macriano Alamannorum Rege colloquitur, ac pacem facit.*
- C. IV. *Modestus Præfectus Prætorio à jure dicendo Valentem avertit: & de Cauſſidicina, deque Jurisconſultis, & variis Advocatorum generibus.*
- C. V. *Valentinianus Sarmatis & Quadis Pannoniarum populatoribus bellum illaturus, in Illyricum proficiſcitur, & tranſito Danubio Quadorum pagos vaſtat, vicos incendit, barbaros cujuſque etatis jugulat.*
- C. VI. *Idem dum legatis Quadorum populares ſuos purgantibus reſpondet iratus, icſtu ſanguinis exſtinguitur.*
- C. VII. *Quo patre natus ſit, & quas res Princeps geſſerit.*
- C. VIII. *Ejus ſævitia, avaritia, invidia, & timor.*
- C. IX. *Ejuſdem virtutes.*
- C. X. *Valentinianus junior Valentiniანი filius, in caſtris apud Bregetionem Auguſtus appellatur.*

CAPUT I. **I**NTER has turbarum difficultates, ^a quas perfidia Ducis Rege Quadorum excitavit occiso per scelus; dirum in Oriente committitur facinus, Para Armeniorum Rege clandestinis insidiis obtruncato: cujus materiae impio conceptae consilio hanc primordiale fuisse novimus causam. Conscarcinabant in hunc etiamtum adultum crimina quaedam apud Valentem exaggerantes male sollertes homines, dispendiis saepe communibus passi. Inter quos erat ^b Terentius Dux demissa ambulans, semperque submissus, sed quoad vixerat, acer dissensionum instinctor. Qui adscitis in societatem gentilibus paucis, ob flagitia sua suspensus in metum, scribendo ad Comitatum assidue Cylacis necem replicabat & ^c Artabannis: addens eundem juvenem ad superbos actus elatum, nimis esse in subjectos immanem. Unde quasi futurus particeps suscipiendi tunc pro instantium rerum ratione tractatus, idem Para regaliter vocatus, & apud Tarsum Ciliciae obsequiorum specie custoditus, cum neque ad Imperatoris castra accipi, ^d nec urgentis adventus causam scire cunctis reticentibus posset: tandem secretiore indicio comperit, per litteras Romano rectori suadere Terentium, mittere propediem alterum Armeniae Regem: ne odio Parae speque quod ^e revertetur, natio nobis opportuna deficeret ad jura Persarum, eam rapere vi vel metu vel adulatione flagrantium. Quae reputans ille, impendere sibi praesagiebat exitium grave. Et doli jam prudens, neque aliam nisi cito discessu salutis reprensens viam, suadentibus his quibus fidebat, conglobatis trecentis comitibus secutis eum e patria, cum equis velocissimis, ut in magnis solet dubiisque terroribus audacter magis quam considerate, pleraque diei parte emensa egressus cuneatim properabat intrepidus. Cumque eum ^f provinciae ^g moderator, Apparitoris qui portam tuebatur ^h imperatus, festinato studio reperisset in suburbanis, ut remaneret enixius obsecrabat: & parum hoc impetrato, mortis aversus est metu. Nec minus paullo postea legionem secutam jamque adventantem, ipse cum promptissimis retrorsus excurrrens, fundens-

¹ Ms. Artabannis. .... dens. ² Al. nec urgentis accessus. Ms. ne surgentes advenus. ³ Ms. revertitur. ⁴ Ms. moderator Apparitoris. ⁵ Ms. imperatus.

² Quas Percha Dux. J. Atidem Marcellianus dicitur esse supra in fine libri 29. Zosimus in lib. 4. Caesatum valentur vocare. Ab eo enim per insidias occisum esse Regem Quadorum in convivio scribit. Sed codex Regius & Vat. * Tol. * [& Colb.] scriptum habet, *quas percha Ducis*. Editio autem Augustana *quas per caditris*: unde sic locum hunc emendandum puto: *Inter has turbarum difficultates, quas perhdia Ducis Rege Quadorum excitavit occiso, &c.* Itakere in principio libri 28: loquitur Marcellinus: *Dum apud Persas, ut supra narravimus, perfidia Regis motus agitat imperatos, &c. Valer.*

^b Terentius Dux.] Vir pius & admodum Catholicus, cujus insigne ducum fastigiumque refert Theodoritus in lib. 4. Hist. Ecclat. cap. 28. Erat autem Dux Armeniae. Idem postea Comes rearmilitaris fuit, ut docet Basilus in Ep. 179. & 200. Idem.

^c Provincia moderatoris Apparitoris.] Haud dubie emendandum est, *provincia moderator, Apparitoris qui portam tuebatur percitus, festinato studio reperisset in suburbanis*, prout in Ms. Flor. & Regia, & in Ang. Editione legitur. Ridiculum enim esset dicere Apparitorem, qui portam tuebatur, percitum festinato studio reperisso Param in suburbanis. Henr. Valer. [Id. Ms. Colbert. legi, *prov. moderator Apparitoris, qui portam tuebatur imperatus, festi. si superisset in sub. optime*] Hadr. Valer.

que in modum scintillarum sagittas, sed^d voluntate errans, ita in fugam compulit, ut cum Tribuno milites universi perterrefacti, vividius quam venerant remearent ad muros. Exin solutus omni formidine, biduo & binoctio exanclatis itinerum laboribus magnis, cum ad flumen venisset Euphraten, & inopiâ navium voraginosum amnem vado transire non posset, nandi imprudentiâ paventibus multis, ipse omnium maximè cunctabatur: & remansisset, ni cunctis versantibus varia id reperire potuisset effugium in necessitatis abrupto tutissimum. Lectulos in villis repertos^e binis utribus suffulserunt, quorum erat abundans prope in agris vinariis copia: quibus singulis Proceres insidentes & Regulus ipse, jumenta trahentes, præruptos undarum occurfantium fluctus obliquatis meatibus declinabant: hocque commento tandem ad ulteriorem ripam post extrema discrimina pervenerunt. Residui omnes equis invecsti nantibus, & circumluente flumine sæpe demersi jactatique, infirmati periculo madore expelluntur ad contrarias margines: ubi paullisper refecti, expeditius quàm diebus præteritis incedebant. Hoc nuntiato Princeps antedicti fugâ percussus, ^f quem elaqueatum fidem rupturum existimabat, cum sagittariis mille succinctis & levibus Danielum mittit & Barzimerem revocatuos eum, Comitem unum, alterum Scutariorum Tribunum. Hi locorum gnaritate confisi, quòd ille properans, ut peregrinus & insuetus mæandros faciebat & gyros, compendiosis vallibus ejus itinera prævenerunt: & divisis inter se copiis, claufere vias proximas duas trium millium intervallo distinctas, ut transiturus per utramvis caperetur improvidus: sed evanuit cogitatum hoc casu. Viator quidam ad citeriora festinans, cum bivium armato milite vidisset oppletum, ^g per posterulam ^h tramitem medium squalentem frutectis & sentibus vitabundus excedens, in Armenios incidit fessos: & ductus ad Regem, arcano sermone solum quæ viderat docet, ac retinetur intactus. Moxque metu dissimulato eques mittitur clandestinus ad dextrum itineris latus, diversoria paraturus & cibum: quo paullum progresso, in lævum tractum item alius

^d *Voluntate errans in fugam compulit.*] In Editione August. scriptum reperi, *errans hanc in fugam compulit.* At in Regio [& Colbert.] codice sic legitur, *hæc in fugam compulit*: quare scribendum existimo, *ita in fugam compulit ut, &c.* Valef.

^e *Binis utribus.*] Utres vinarios intelligit, de quibus Apuleius in lib. 7. & Jurisconsultus in lege 4. D. de tritico, vino & oleo legato, & Scriptores Græci Latini que passim. Idem.

^f *Quem elaqueatum fidem rupturum existimabat*] *Elaqueatum*, id est vinculis & laqueis liberatum; ut Aurel. Prudent contra Symmach lib. 2.

Elaqueanda animi constantia, ne retinaculis Mollibus ac lentis nexa & captiva prematur. Lindenbr.

^g *Per posterulam.*] Hanc vocem Cassianus in lib. 5.

cap. 11. sumit pro * postica vel postico, *une porte de derrière*, vel certè pro falsa porta. * Sic enim ait: *Quantalibet urbs sublimitate murorum & clausurarum portarum firmitate munitur, posterule unius quamvis parvissimæ proditione vastabitur.* * Eadem vox legitur in Pashone S. Agathæ, ubi de Quintiano Judice: *iple ad posterulam secretarij fugiens, populum in januis dereliquit.* Nec aliter Anastasius Bibl in Gestis Hormisdæ Papæ. * At in hoc Marcellini loco posterula eo sensu sumi non potest: nisi fortè pro aditu, & quasi ostio tramitis sumatur. Valef.

^h *Tramitem medium vitabundus excedens.*] Imitatur Sallustium qui in Jugurthino sic loquitur de Jugurtha: *ipse quasi vitabundus per saltuosa loca & tramites exercitum ductare.* Ait igitur Marcellinus viatorem illum cum bivium armatis oppletum vidisset, obliquo aditu tramitem quemdam medium inter duas vias petiisse, ac sic eva-

talia facturus ire jubetur ocissimè, alterum aliorum nesciens missum. Quibus ita utiliter ordinatis, Rex ipse cum suis dumeta per quæ viator venerat relegens, ⁶ eo rursus monstrante, per hispidam & jumento onusto exiguam callem post terga relictis militibus evolavit, qui captis ejus ministris, missis ad mentes observantium præstringendas, quasi venaticiam prædam modò non portatis ⁷ brachiis expectabant. Dùmque hi venturum opperiuntur, ille regno incolumis restitutus, & cum gaudio popularium summo susceptus, ⁸ in ⁹ fide mansit immobilis, injuriis quas pertulerat omnibus demussatis. Danielus post hæc & Barzimeres cum lusi jamjam revertissent; probrosis lacerati conviciis; acsi inertes & desides, ut hebetatæ primo appetitu venenatæ serpentes, ora excuere letalia, cum primum potuissent, elapso pro virium copia nocituri. Et leniendi causa flagitii sui, vel fraudis quam meliore consilio pertulerunt, apud Imperatoris aures rumor omnium tenacissimas incessabant falsis criminibus Param, ^k intentiones Circeas in vertendis debilitandisque corporibus miris modis cum callere fingentes: addentisque quòd hujusmodi artibus offusâ sibi caligine mutatus, vaporumque forma transgressus, tristes sollicitudines, si huic irrisioni superfuerit, excitabit. Hinc in illum ^l inexplicabile auctum Principis odium, & doli struebantur in dies, ut per vim ei vel clam vita adimeretur: agentique tunc in Armenia Trajano, & rem militarem curanti, id secretis committitur scriptis. Qui inlecebrosis Regem insidiis ambiens, & modò serenæ mentis Valentis indices litteras tradens, modò ipse sese ejus convivii ingrens, ad ultimum composita fraude ad prandium verecundiùs invitavit: qui nihil adversum metuens venit, concessioque honoratiore discubuit loco. Cùmque apponerentur ^m exquisitæ cuppediæ, & ⁿ ædes amplæ nervorum & articulato flatilique sonitu resultarent, jam vino incalescente, ipso convivii domino per simulationem naturalis cujusdam urgentis egresso, gladium destriectum intentans, torvo lumine ferociens, quidam immittitur barbarus asper ex his quos Supras appellant, confossurus juvenem, ne exsilire posset etiam:

⁶ Al. eo ipso. ⁷ Ms. brachiis. ⁸ Ms. fiderandi mansueti... mobilis. ⁹ Ms. adessasple nervorum.

sisse. *Vales.*

ⁱ *In eadem fidei certitudine mansit immobilis.*] Non dubito quin hanc scripturam Gelenius ex conjectura protulerit. Nam in Mss. Flor. & Regio [ac Colb.] & in Editione Aug. ita scriptum reperitur, *fiderandine mansueti mobilis*. Unde proclivius erat sic emendare, *in fide pristina mansit immobilis*. Valesius. Atqui non hanc regulam emendandi in præclaris restitutionibus *ò prout* possunt, ut ex literis *randine* esse conaretur *pristina*. Quæ species in his, quæ fides? Putavi igitur scripsisse *in fide eandem mansit immobilis*. Gron.

^k *Intentiones Circeas in vertendis debilitandisque*] Homerus Odyss. x. Talis autem Meroe quoque fuit anus, quam in castorem, vel hircum, vel ranam homines mutare solitam, Madurensis Philosophus ait Miles. 1. *Lindibr.*

^l *Inexplicabile auctum Principis odium.*] Melius scriberetur *inexplicabile*, Idem error in lib. xv. cap. 3. insedit ubi legitur, & ob hoc hono tamquam *inexplicabili obnoxius culpa*, gravimole criminis *passabatur*. Scribendum enim illic quoque *inexplicabile*. Vales.

^m *Exquisite cuppediæ.*] In exemplari Regio [& Colb.] *cuppediæ* scribitur hsc & in lib. xxvi. cap. 7. neque aliter, apud Nonium Marcellum aliosque. *Idem.*

tum ¹ prapeditum. Quo viso Regulus fortè prominens ultra torum, ⁿ expedito ² dolone adfurgens, ut vitam omni ratione defenderet, perforato pectore deformis procubuit victima, ictibus multiplicatis foedè concisa. Hocque figmento nefariè decepta credulitate, inter epulas quæ reverendæ sunt vel in Euxino Ponto, ^o hospitali numine contuente, peregrinus cruor ^p in ambitiosa lintea conspersus spumante sanie satietati superfuit convivarum, horrore maximo disperforum. ^q Ingemiscat, si quis vitâ digressis est dolor, hujus adrogantiam facti ^r Fabricius ille Luscinus: sciens qua animi magnitudine ^t Democharem, vel ut quidam scribunt Niciam, ministrum repulerit regium, colloquio occultiore pollicitum, quòd Pyrrhum Italianam tunc bellis sævissimis exurentem, veneno poculis necabit infectis: ³ scripseritque ad Regem, ^t ut ab interiore caveret obsequio. Tantum reverentiæ locum apud priscam illam Ju-

¹ Ms. imprapeditum. ² Al. dolo. ³ Ms. scriberet- que.

ⁿ *Expedito dolone adfurgens*] Sic rectè in Ms. & interpretatur vocem Plutarchus in Tiberio: *ἔξιδιον λυττεκεδόν, ὃ δόλωνε κελδοσ.* Phædrus lib. 111. fab. 45. *Vide ne dolone collum compungam tibi.* Alfensus J.C. in L. 52. §. 1. ff. ad L. Aquil. Helychius in *Δόλωνε*. * Artemidor. de Somniis lib. 2. cap. 14. Sil. Ital. lib. 3.

Nec tereti dextras in pugnam armata dolone. * Lindendor.

^o *Hospitali numine contuente*] Cicero pro Dejot. *Si veneno, (interemisset) Forvis illius quidem hospitalis numen nunquam celare potuisset.* Idem.

^p *In ambitiosa toralia sparsus.*] Hæc quidem Gelenii conjectura est. At in Regio codice ita legitur, *in ambitiosulam & conspersus spumantes ante societati, &c.* [In Colbertino, *in ambitio salam & conspersus spumantes ante societati, &c.*] in August. autem Editione legitur hoc modo, *in ambitiosa jam & conspersus spumant s ante societati, &c.* Ac fortasse ita scripserat Marcellinus: *Peregrinus cruor in ambitiosa l'fo conspersus, spumante sanie satietati superfuit convivarum.* Henr. Vales. [Vel potius ita: *Peregrinus cruor in ambitiosa lintea conspersus, spumante sanie satietati superfuit convivarum:* ex vestigiis scripturæ codicis Colbertini. Lintea autem illa, sunt lintea toralia, quorum præter ceteros meminit Ammianus ipse in libro XVI. de quodam lauto & mundo apud Aquitanos convivio loquens hæc verbis: *Cum vidisset linteorum toralium par, duos clavos ita latiss. &c.*] Hadr. Valesius. Vix est, ut posterior locus possit nostro exemplum esse ad corrigendum, ubi explanate dicit *lintea toralia*, quale adjectivum hic nullum potest supponi. Et utique ex *lam* & ex *seulper* vel *lesto* vel *lintea* dubito, an conveniat talibus ac tantis ingeniis, præsertim in illo, qui viderat codicem Colbertinum, qui plane dicitur literam: in his esse errantem, nec loco suo positam. Itaque nec diu hærens, ubi adverti, censui dedisse auctorem *peregrinus cruor in ambitiosas lance conspersus.* Non dissimilia sunt Liviana ex persona Calvii ad filium lib. XXIV.

cap. 9. *ut eam ipsam mensam cruentares hospitis sanguine. Gron.*

^q *Ingemiscat, si quis vitâ digressis est dolor, Hujus arrog.]* Eadem figura dixit T. Livius in lib. 21. *Quantum ingemiscant, inquit, patres nostri: circa mania Carthaginis pugnavere soliti, si videant nos progeniem suam, &c.* quæ figura magnam habet *ἔμεσον* & gravitatem: est que valde familiaris Græcis Auctoris. Nam & Demosthenes in Orat. contra Aristocratem sic dicit: *καίτοι πάλιν ποτ' ἐν σπείρειαν οἱ ἄνδρες ἐκείνοι, &c.* & in fine Orat. contra Aphobum: *μὴ αὖτ' ἐν σίμαι σπείρειν ἢ πατρίαν ὑμῶν, &c.* & Dio in lib. 50. pag. 433. Denique Herodotus in lib. 7 ubi Lacedæmonii Geloni Siculorum Regi sic aiunt: *ἢ καὶ μὴ ὀμώξεν ἡ πελοπόννησος Ἀγαμέμνων πύθωνα σπαρτιάτας πύου ἢ ἔργου ἀπαρχαίειδας ἐσθ' ἰλιωνος:* quæ Herodoti verba translata sunt ex Homericò versu in Iliad 8. ni fallor. *Vales.*

^r *Fabricius ille Luscinus*] Livius lib. XL. *Patres Pyrrho Regi hosti armato exercitum in Italia habentis, ut à veneno caveret, prædixerunt.* Plutarch in Pyrrho & in Apophthegmat. * Gellius lib. 3. cap. 8. Cicero 3. Offic. Aelian. lib. 12. cap. 53. * Lindendor.

^t *Democharem, vel ut quidam scribunt Niciam.]* Timocharem habet Editio Mariangeli, quemadmodum is dicitur à Valerio Maximo in lib. 6. cap. 5. & apud Agellium in lib. 3. cap. 8. At eundem Niciam vocat Claudius Quiridrigarius apud Agellium in dicto loco, & Zonaras in tomo 1. Annalium: qui id etiam adjicit, Pyrrhum cum ex Italia in Epirum tanquam reverturus solveret, Milonem cum præsidio Tarenti reliquisset, fellâque ei tradidisse pelle Niciæ vincitam & confratam. Aelianus autem in lib. 12. cap. 33. Variæ Historiæ. Cineam hunc Pyrrhi medicum nominat, corruptè ut censco. *Vales.*

[^t *Ut ab interiore caveret obsequio.*] In codice Colbertino ita scriptum lego: *Scriberetque ad Regem, ut ab exteriori caveret obsequio. Exterioris Medici obsequium vocare potuit Marcellinus, ut in libro xxv. citeriorem vitam vel exteriorcm appellat his verbis: Ut ne suspitione quidem tenus libidinis ullius vel citerioris vitæ ministris incusaretur. Exterioris obsequium vocat, quod alii interius & domesticum dicerent: citeriorem vitam, quam alii interio-*

recta quidem & libera, ni deviasset in eo, quòd absque mandatis oblatas sibi regiones in eadem Armenia suscepit exiguas. Quà regressa, advenit Surena potestatis secundæ post Regem, has easdem Imperatori offerens partes, quas audacter nostri sumpserunt legati. Quo suscepto liberaliter & magnificè, sed parum impetrato quod poscebat remisso, parabantur magna instrumenta bellorum, ut mollita hieme Imperatore trinis agminibus perrupturo Persidem, ideòque Scytharum auxilia festina celeritate mercante. Proinde parum adeptus ea quæ spe vana conceperat Sapor, ultràque solitum asperatus, quòd ad expeditionem accingi rectorem ⁴ compererat nostrum: ⁵ iram ejus conculcans Surenæ dedit negotium, ut ea quæ Victor Comes susceperat & Urbicius, armis repeteret si quisquam repugnaret, & milites Sauromacis præsidio destinati malis affligerentur extremis. Hæcque ut statuerat maturata confestim; nec emendari potuerunt nec vindicari, quia rem Romanam alius circumsteterat metus totius Gothiæ, Thracias licentiùs perrumpentis: quæ funera tunc explicari poterunt carprim, si ad ea quoque venerimus. Hæc per Eoos agitata sunt tractus. Quorum inter seriem Africanas clades, & legatorum Tripoleos manes inultos etiamtum & errantes sempiternus vindicavit. Justitiæ vigor, aliquoties ferus, sed scrupulosus quæsitòr gestorum rectè vel secius, hoc modo. Remigius, quem populanti provincias retulimus Comiti favisse Romano, postquam Leo in ejus locum Magister esse cœpit Officiorum, à muneribus Reipublicæ jam quiescens, negotiis se ruralibus dedit prope Mogontiacum in genitalibus locis. Quem ibi morantem securiùs, ⁶ Præfectus Prætorio Maximinus reversum ad otium spernens, ut solebat diræ luis ritu grassari per omnia, lædere modis quibus poterat affectabat: utque rimaretur plura quæ latebant, Cæsarium antehac ejus Domesticum, postea Notarium Principis, raptum quæ Remigius egerit, vel quantum acceperit ut Romani juvaret actus infandos, per quæstionem cruentam interrogabat. Quibus ille cognitis, cum esset ut dictum est in secessu, conscientia malorum urgente, vel ⁶ rationem formidine superante calumniarum, innodato gutture laquei nexibus interiit.

CAP. III. Secuto post hæc anno, Gratiano adscito in trabem societatem AEquitio Consule, Valentiniano post vastatos aliquos Alamanniæ pagos

⁴ Al. conceperat. ⁵ Al. præfecit prætorio. ⁶ Mf. ratione formidinem.

[a. *Iram ejus occultans, &c.*] Itatus erat Sapor, quòd ipsi res in Armenia & Hiberia non bene succederet: sollicitus erat & Valens Aug. de utriusque Provinciæ statu. Sed cur Sapor iram Valentis hostis sui occultaret, ac non potius suam indignationem dissimularet ac tegeter? In codice Colbertino lego, *iram ejus conculcans*, optimo

sensu. *Iram Valentis conculcans* Sapor, id est spernens, negligens, parviducens, augens etiam ac provocans, & ipsi insultans. Editio Basilienfis Frobenianni 1546. & Parisiensis Roberti Stephani Gelenianam secuta; Editio etiam Lugdunensis Gryphii codici Colbertino suffragantur. J. *Hadr. Valesius*. Est merus typorum lapsus in editione Henrici. Nam nec Augustana, nec Lindenbrogiana aliter habent, quam ut nunc ex libro Colbertino adfertur. *Gren*

^b munimentum ædificanti prope Basiliam, quod appellant accolæ Robur, offertur Præfecti relatio Probi, docentis Illyrici clades. Quibus ille, ut cunctatorem decuerat Ducem, examinatiùs lectis, attonitus cogitationibus anxiis, Paterniano Notario missio negotium scrupulosa quæsit indagine: móxque veris per eum nuntiis gestorum acceptis, evolare protinus ⁷ festinabat, ausos temerare limitem barbaros primo fragore ut mente conceperat oppressurus armorum. Quia igitur abeunte autumno multa impediabant & aspera, adnitebantur omnes per regiam Optimates, ut adusque principium ⁸ veris ^c oratum eum pertinerent & exoratum: primum durata pruinis itinera, ubi nec adultæ in partum herbæ reperirentur, nec cetera usui congrua, penetrari non posse firmantes: dein vicinorum Galliis Regum immanitatem, maximéque omnium Marciani ut formidati tunc prætendentes, quem constabat impacatum relictum, etiam ipsa urbium mœnia tentaturum. Hæc memorantes addentésque utilia, reduxere eum in meliorem sententiam: statimque ut conducebat rei communi, prope Mogontiacum blandiùs Rex antedictus accitur, proclivis ipse quoque ad excipiendum fœdus, ut apparebat. Et venit immane quo quantóque flatu distentus, ut futurus arbiter superior pacis: diéque prædicto colloquii ad ipsam marginem Rheni caput altiùs erigens stetit, hincinde sonitu scutorum intonante gentilium. Contrà Augustus adscensis amnicis lembis, sæptus ipse quoque multitudine castrensiu ordinum, tutiùs prope ripas accessit, signorum fulgentium nitore conspicuus: & immodestis gestibus murmuréque barbarico tandem sedato, post dicta & audita ultro citróque versùs, amicitia media sacramenti fide firmatur. Hisque perfectis discessit turbarum Rex artifex delentus, futurus nobis deinceps focius: & dedit postea adusque vitæ tempus extremum, constantis in concordiam animi ^d facinorum documentum pulchrorum. Perit autem in Francia postea: quam dum internecivè vastando perumpit avidiùs, oppetiit Mellobaudis bellicosi Regis insidiis circumventus. Post fœdus tamen sollempni ritu impletum, Treveros Valentinianus ad hiberna discessit.

⁷ Ms. festinaret. ⁸ Ms. principum oratum eum perciperent & exoratum.

^b Munimentum ædificanti prope Basileam, quod appellant accolæ Robur] Absque Ammiano si esset, castellum huius situs ignoraretur: adeo nunc ferè unà cum pulvisculo indicia cuncta perire, & mentio ejus apud antiquos perrara. Quam tamen fieri video in L. 33. C. Theod. de curs. publ. in Constitutione Imp. Valentiniani, Valentis, & Gratiani A A A. data Idib. Jul. Robore, Gratiano I I I. & Equitio V. C. CONSS. qui ille ipse annus erat, quo munimentum hoc à Valentiniano Imp. exstruèbatur. Lindenbr.

^c Oratum eum pertinerent & exoratum] Pertinerent

activè dictum, pro retinerent omni vi atque ratione. Sic initio libri xxvii. Ipse denique Charvieto, dum cedentes objectu corporis & vocis iurgatorio sonu audentiùs pertinet, &c. uti codex Colbert. præfert: cum vulgò legatur, sono aud. retinet. Nescio quid cause fuit Gelenio, ut elegantem hanc scripturam interpolaret. Sic enim loquitur Terentius in Andria:

Simo quatenus ut det oro, vixque id exoro:

& Symmachus in Ep. 16. libri 1. & Paulinus in Ep. 27. Claudianus denique in Eutropium lib. 1. [In Ms. Colbert. legitur, perciperent, pro pertinerent, deestque vox veris.] Valef.

^d Facinorum documentum pulchrorum.] Scribendum videtur, facinorum documenta pulchrorum, ut clausula aptius sonet. Idem.

CAP. IV. Hæc per Gallias & latus agebantur Arctoum. At in Eois partibus alto externorum silentio intestina pernicies augebatur per Valentis amicos & proximos, apud quos honestate utilitas erat antiquior. Navabatur enim opera diligens, ut homo rigidus audire cupiens lites, à studio judicandi revocaretur, metu ne ita ut Juliani temporibus defensione innocentia respirante, frangeretur potentium tumor adsumptâ licentiâ latiùs solitus evagari. Ob hæc & similia concordi consensu dehortantibus multis, maximèque ^c Modesto Præfecto Prætorio regionum arbitrio spadonum exposito, & subagreste ingenium ⁹ nullis vultustatis lectionibus expolitur coactò vultu fallente, & adferente quòd infra imperiale columen caufarum essent minutix privatarum: ille ^f ad humiliandam celsitudinem potestatis negotiorum examina spectanda instituta esse arbitratus, ut monebat, abstinuit penitus, laxavitque rapinarum fores: quæ roborantur in dies judicum advocatorumque pravitate sententiarum paria: qui tenuiorum negotia militaris rei rectoribus, vel intra palatium validis venditantes, aut opes, aut honores quæsiwere præclaros. Hanc ^g professionem Oratorum forensium, ⁱ jure πολιτικῆς μορῆς εἶδωλον, id est ^h civilitatis particulæ umbram, vel adulationis partem quartam esse definit amplitudo Platonis:

⁹ Ms. nullius. ⁱ τὴν jure deest al.

^c *Modesto Præfecto Prætor.* Domitius Modestus is dicebatur. Fuerat autem primò Comes Orientis temporibus Constantii Augusti, ut docet Marcellinus noster in lib. xix. ad finem. Postea mortuo Constantio accusatus est apud Julianum, quòd Constantii partes studiosius quàm par erat adversus ipsùm ac diutius fovisset. Sed Julianus cum in Orientem venisset, non modo eum absolvit, sed etiam Præfectum Urbis Constantinop. creavit: ut docet Libanius in Epist. 68. ad Maximum. & 69. ad Hyperichium. Idem sub Juliano se Deorum cultui deditum esse simulavit, ut ex Epist. 704. Libanii didici. Nec dubitò quin ea simulatione Julianum sibi conciliaverit Modestus, & ex offenso amicum reddiderit, ut de Thalassio supra notavi ad lib. 22. Quod etiam non omisit Gregorius Nazianzenus in Philippica 2. adversus Julianum: τὴν δ' αὖ ἐν ἐπιλοιμοῖς δικῶν μεταδίσεις ἢ μέλαν' ἰσοει πολλαῖς διὰ μέσους νυκτίς. Et paullo supra: μία ψῆφος ἡ εἰς ἀρχὴν ἢ παρὰ τῆς αἰσῆς. Unicum erat suffragium ad Magistratus impetrandos deservitio Christiani cultus. Hic idem Modestus iterum Præfectus urbi Constant. fuit Valentiano Nob. puero & Victore Coss. ut scribit Idatius in Fastis. *Hic Coss. opus magnificum cisternæ Constantinopolit. completum est à Domitio Modesto V. C. iterum Præf. Urbis, quod in primâ inchoaverat Præfectura.* Hæc cisterna ex conditoris nomine Modestiacâ dicta est, & in regione xi, Urbis, ut est in Descriptione urbis Constant. De ejusdem Præfectura Prætoriana & Consulari supra notavi. Filium autem habuit Infantium teste Libanio in Epist. 880. qui postea Comes fuit Orientis, ut in Cod. Th. legitur. *Valef.*

^f *Ad humiliandam.* In Ms. Regio legitur *humilitandam*: nec aliter in lib. 29. scriptum habet codex Reg. & Florentinus. [ac Colb] Vide de eo verbo supra lib. 29. cap. 2. *Idem.*

^g *Professionem oratorum forensium jure πολιτικῆς μορῆς εἶδωλον, id est civilitatis particulæ.* Locus Platonis, quem laudat Marcellinus, in Gorgia existat: φημι ἔγώ τ' κολακείας μέρος εἶναι τῶν ἠκτιρικῶν. Et paullo post: Ἐστὶ γὰρ ἡ ἠκτιρικὴ καὶ τὸ ἑμὸν λόγον πολιτικῆς μορῆς εἶδωλον. Utitur eodem Apuleius lib. de Philosophia, sed cujus verba sic restituenda videntur: *Hanc διω' αὐμιν τὰ τὰ ψυδὴν πῶθεν δὲ κενὴν definiuit Plato: quam civilis particulæ umbram, id est imaginem nominavit Perperamentum civilis articuli umb. vulgo editur * Rhetor. 1. Quod & Quintilian. notat Instit. Orator. lib. 2. cap. 15. Rhetoricen quidam eandem civilitatem esse judicaverunt. Cicero civilis scientiæ partem vocat. Civilis autem scientiâ, idem quod sapientiâ est. * Lindenbr.*

^h *Civilitatis particulæ umbram vel adulationis partem quartam esse definit Plato.* Platonis locus est in Gorgia, ubi Socrates hanc sententiam sic explicat. Ut corporis sic etiam animi quædam est *εὐεξία*, quam bonam habitudinem possumus dicere. Eam autem corpori quidem præstat medicina & exercitatrix seu *γυμνασικὴ*, quæ sub corporis curatione quasi partem continentur. Animo vero eam habitudinem præstat politica seu civilis ars, cujus duæ sunt partes: justitia quæ medicinæ ex adverso respondet; & legalis, quæ exercitatrici. Et hæc quidem quatuor omnino sunt artes quæ partim animum, partim corpus rectè curant atque excolunt. Sed harum loco frequenter irrepit adulatix, quadrifariam & ipsâ divisa, quæ non id quod optimum est, sed solam voluptatē

¹ Epicurus autem κακοτεχνίαν nominans, inter artes numerat malas. ² k l Tiffias suasionis opificem esse memorat, adfentiente Leontino Gorgia. Quam à veteribus ita determinatam, Orientalium quorundam versutia adusque bonorum extulit odium: unde etiam ^m retinaculis temporis praestituti frenatur. Ergo absolutis super ejus indignitate paucis, quam in illis partibus agens expertus sum, ad ceptorum cursum regrediar institutum. Florebant elegantiae praeae patrociniis Tribunalia: cum oratores concitae facundiae, attenti studiis doctinarum, ingenio, fide, copiis ornamentisque dicendi pluribus eminebant: ut ⁿ Demosthenes, quo dicturo concursus audiendi causa ex tota Graecia fieri solitos, monumentis Atticis continetur: & ^o p Callistratus, quem ^q nobilem

2 Mf. KIHCIAC.

consecratur. Pro medicina enim subit coquinaria: pro exercitatrice mangonum ars, qui colorem suco & verum robur mani sagina mentiuntur. Similiter legalem seu *νεμω-Στακλή* imitatur Iophiltice; judiciariam autem rhetorice. Et haec fuit sententia Socratis, qui Rhetoricam inter turpes artes diserrè collocat, quidquid contra Quintilianus dicat in lib. 2. cap. 15. Ad eum Platonis locum alludit Themistius in Orat. xv. Post Platonem omnes Academici Rhetorum artem perinde damnarunt. E quorum numero Critolaus & Charmidas multis in eam invecti sunt, quae congestit Sextus in lib. 2. adversus Mathematicos: & Dio Academicæ sectæ Philosophus, in Euboica Oratione sub finem, pauperibus suis eam artem interdicit perinde ac plumarum atque praconium & reliquas hujusmodi. Maximus item Tyrius in Orat. 12. Rhetores mangonibus comparat, qui cum tenera mancipia acceperint sub Sole & caelo libero educata, eadem in umbra alentes ac levigantes, naturalem pulcritudinem corrumpunt. Nec absurdè Platoniceis adjungitur Philo, qui in libr. de Agricultura initio, de Rhetorica haec dicit: *ἡ ῥητορικὴ τὸ σωτηριώδεα καὶ ἰμμεριστεῖ εἶδος, ἢ πρὸς τὴν ἕσπεριν τὴν δικαίαν καταματυρίζουσι, ἀλλὰ πρὸς τὴν διὰ ἀπάτης πιδώσθη ἀκαθάρτων.* Valef.

ⁱ Epicurus κακοτεχνίαν nominans. Id est fallendi artem: quae fuit etiam Athenæi sententia, ut refert Quintilianus in lib. 2. Ceterum Epicurus Rhetoricam artem esse negabat. Sic enim scribit in lib. de Rhetorica: *εἶδος γὰρ ἔστιν ἡ κακοτεχνία τέρους, τὴν μὲν βωδωμία; ut videre est in S. scholiis ad Hermogenem, pag. 377. id est: *Sola natura est, quae orationem perficit, ars autem nulla.* Idem*

k Ctesias] Mf. KIHCIAC. *ie. Lysias.* Lindenbr. l Ctesias suasionis opificem.] In Mf. Regio scriptum inveni *κροίας*, [in Colbert. *κινίας*] Nec dubito quin Ammianus scriptum reliquerit *Tiffias*: fuit enim Tiffias cum Corace Siculo antiquissimus artis Rhetoricae scriptor, ut prodit Dionysius Halic. & Plutarchus in Ifoeratis Vita, Quintilianus in lib. 3. Cicero, & alii plures. Hujus auditor fuisse dicitur Leontinus Gorgias, ut narrant interpres Hermogenis initio. Hi Rhetoricam describiant *μεδωδὲς δημοικυρζες*, id est suasionis artificem, ut

videre est apud Platonem in Gorgia. *Valef.*
m Retinaculis temporis praest. frenatur.] Cum enim certus esset numerus patronorum, ubi ordine matriculae ad primum locum & Advocationem filici pervenerant, post biennium abscedebant, ut patet ex Codice. *Idem.*

n Demosthenes quo dicturo concursus, &c.] Imitatur Cicronem, qui sic loquitur in Bruto: *Ne illud quidem intelligant non modo ita memoriam praeditum esse, sed ita necesse fuisse; cum Demosthenes dicturus esset, ut concursus ex tota Graecia audiendi causa fierent.* Idem.

o Callistratus, quem nobilem illam super Oropo causam] Oropus ager inter Atticam & Tanagros medius: de ejus possessione ingens lis olim inter Athenienses & Thebanos fuit, quodque tum demum Athenienses beneficium Philippi Regis potiti sunt, cum ille Thebanos expugnasset. Pausan. lib. 1. In eam igitur rem, ut videretur, haec à Callistrato oratio habita fuit. *Lindenbr.*

p Et Callistratus.] Callistratus Aphidnaeus, celeberrimus Athenis Orator, in Rep. gerenda ver satus est paullo ante Leuctricam pugnam, ut tradit Xenophon in lib. 6. Hist. Diodorus Siculus in lib. xv. Eum Oratorum omnium qui unquam Athenis fuissent, principem ponit Aeschines in Orat. de e mentis legatione, & Cornelius Nepos in Epaminonda. Hic postea ab Atheniensibus relegatus, Darum opidum in Thracia condidit, ut memorat Ifoerates in Oratione Sociali, Seylax Caryandens in Thracia descriptione, & Zenobius in adagio *Σάου ἀγαθόν.* Cumque Apollinis Delphici oraculum consulisset de reditu in patriam, eique respondisset Apollo, si in patriam redisset, cum jus recuperaturum: Athenas reversus, capitali supplicio damnatus est, ut refert Lycurgus in Orat. contra Leoceratem. Erat autem Callieratis filius, teste Theopompo in lib. x. Philipp. apud Athenaeum in 4. Quare fallitur Plutarchus in x. Rhetorum Vitae, qui Callistratum hunc Empædi filium facit: *Καλλιεράτου τῷ Εμπάδῳ Αφιδναῖος, ἡτορεῖ δεξιμεν καὶ ἰσπαρρη-σαντο.* Fuit quidem Callistratus Empædi filius, Praeclæus equitum in Sicilia Peloponnesiaci belli temporibus, de quo Pausanias in Achaëis: de quo agimus, recentior Callieratis filius fuit: ejus nomen in Rhetorica. *Valef.*
q Nobilem illam super Oropo causam.] * Oropii sc & c

illam super Oropo causam (r qui locus in Eubœa est) perorantem , idem Demosthenes Academiã cum Platone relicta sectatus est : ut Hyperides , & AESchines , & Andocides , & Dinarchus , & ^r Antiphon ille Rhamnusius , quem ob defensum negotium omnium primum antiquitas prodidit accepisse mercedem . Nec minus apud Romanos Rutilii , & Galbæ , & Scauri , vitã , moribus , frugalitatẽque spectati , & postea per varias ævi sequentis ætates Censorii , & Consulares multi , & triumphales , Crassi & Antonii , & cum Philippis Scævola aliique numerosi , post exercitus prosperrimè ductos , post victorias & tropæa , civilibus stipendiorum officiis floruerunt : laureasque fori speciosis certaminibus occupantes , summis gloriæ honoribus fruebantur . Post quos excellentissimus omnium Cicero , orationis imperiosæ fluminibus sæpe depressos aliquos iudiciorum eripiens flammis : *Non defendi homines sine vituperatione fortasse posse ; negligenter defendi sine scelere non posse* firmabat . At nunc videre est ^v per Eoos omnes tractus violenta & rapacissima genera hominum per fora omnia volitantium , & subsidentium divites domus , ut ^x Spartanos canes aut Cretas , vestigia sagaciùs colligendo , ad ipsa cubilia pervenire caufarum . In his primus est cœtus eorum , qui seminando diversa jurgia per vadimonia mille jactantur , viduarum postes & orborum limina deterentes , ^y & aut inter discordantes amicos aut propinquantes vel affines , si simultatum

agrum suum dederant Atheniensibus , teste Isocrate in Plataico . Aliquanto post Themison Eretrienfis & Theodorus collecta exsulum manu Oropum pulso Athenensium præsidio occuparunt Olymp. 103. anno 3 . Quod opidum ut recuperarent Athenienses , ilico omnes copias eduxerunt : contra Thebani auxilium Themisoni tulere . Itaque Athenienses jure potius quam armis decernendum rati , opidum Thebanorum fidei commendaverunt , donec res in publico Græcorum concilio esset iudicata . Sed Thebani id opidum restituere postea recusarunt , ut scribit Xenophon in lib. 7 . Diodorus in 15 . Ulpianus ad Demosthenem pro Corona . Ceterum Athenienses iudicium capitis constituerunt adversum eos quorum negligentia id opidum captum fuerat : & Chabrias Imperator eo nomine accusatus causam dixit , ut refert Demosthenes contra Midiam : *φιλόσερον πάντες ἴσμεν Χαβρίαν κατηγόρησαντα ὅτι ἐξέλιτο τὴν περὶ Ὠρωποῦ κρείσιν θανάτου , καὶ πάντων τῶν κατηγόρων πικροτάτων γιγνόμενον .* Philostratum omnes novimus , hunc qui Chabriam accusavit , cum ille de Oropo causam capitis diceret , omnium acerbissimum . Inter accusatores Chabriæ præter Philostratum fuisse videtur & Callistratus noster , ad id publicè constitutus ex more institutoque Atheniensium , de quo Plutarchus , in Demosthenis Vita : *μίλλωντος ὃ τῷ Καλλιστρατοῦ ἐγγινέσθαι τὴν περὶ Ὠρωποῦ κρείσιν .* Valef .

r *Qui locus in Eubœa est .* Immo in confinio Atticæ & Bœoticiæ , teste Thucydide , Pausania , Ulpiano , aliisque . *Valef .* An lippis hoc ignotum ? Et mirari se

jam tanto ante enunciavit Hier. Surita ad Antonini itinerarium . Notavit quoque Ortelius hunc locum , sed iudicii discrimen addens nullum . *Gron .*

r *Antiphon ille Rhamnusius*] Vid. Suid. in *Αντιφῶν* . Lindenbr .

t *Antiphon quem ob defensum neg .*] Vide Plutarch. in Antiphontis Vita . *Valef .*

v *Per eos omnes tractus .*] Scribendum omnino est , *per Eoos* , ut præcedentia demonstrant : atque ita in codice Valentino exaratum fuisse notarat Ant. Loiseilus . *Idem .*

x *Spartanos canes aut Cretas .*] De canibus Spartanis Plin. lib. x. cap. 63 . Virgilius Georg. 3 .

*Nec tibi cura canum fuerit postrema . sed una
Veloces Spartæ catulos , acremque molossum
Pasce sero pingui .*

De Cretensibus canibus Aelianus de Animalib. lib. 3. cap. 2 . Lucanus de Bello civili lib. 4 .

*Venator tenet ora levis clamosa molossi,
Spartanos , Cretasque ligat , nec creditur ulli
Silva cani , nisi qui presso vestigia rostro
Colligit , & prædã nescit latrare repertã .* * Lindenbr .

y *Es avidi inter discordantes .*] In Regio exemplari [& Colb .] * ac Tolos . * scriptum invenit : *Et avidi inter discord .* &c . Quare amplector scripturam Editionis Augustanæ quæ est ejusmodi : *Et aut inter discordantes amicos aut propinquos ,* &c . Valef .

levia fenserint receptacula, odia struentes infesta: in quibus ætatis progressu non ut aliorum vitia inepescunt, sed magis magisque roborantur: inter rapinas infatigabiles inopes, ad capiendam verlutis orationibus judicum fidem, quorum nomen ex Justitia natum est, sicam ingenii destingentes. Horum obstinatione libertatem temeritas, constantiam audacia præceps, eloquentiam inanis quædam imitatur fluentia loquendi: quarum artium & scævitate, ut Tullius adseverat, nefas est religionem decipi judicantis. Ait enim: *Cumque nihil tam incorruptum esse debeat in Republica quàm suffragium, quàm sententia; non intelligo cur qui ea pecuniâ corruerit, penâ dignus sit: qui eloquentiâ, laudem etiam ferat. Mibi quidem hoc plus mali facere videtur, qui oratione, quàm qui pretio judicem corrumpit: quòd pecuniâ corrumpere prudentem nemo potest; dicendo potest.* Secundum est genus eorum, qui juris professi scientiam, quam repugnantium sibi legum abolere discidia, velut vinculis cri impositis reticentes, jugi silentio umbrarum sunt similes propriarum. Hi velut fata natalicia præmonstrantes, aut Sibyllæ oraculorum interpretes, vultus gravitate ad habitum composita tristiore, ipsum quoque venditant quod oscitantur. Hi ut altiùs videantur jura callere, Trebatium loquuntur, & ^b Cascellium, & Alfenum, & ^c Auruncorum ^d Sicanorumque jamdiu leges ignotas, cum Evandri matre abhinc sæculis obrutas multis. Et si voluntate matrem tuam sinxeris occidisse, multas tibi suffragari absolutionem lectiones reconditas pollicentur, si te fenserint ^e esse nummatum. Tertius eorum est ordo, qui ut in professione turbulenta clarescant, ad expugnandam

³ Ms. levia fenserim. ⁴ Al. scævitate. ⁵ nõ esse d'esi al.

² *Ob leviam fersim receptacula.*] Hæc quoque scriptura ex conjectura Gelenii profecta est. In codice quidem Regio [& Colb.] ita legitur hic locus: *Simultatum levias in fersim receptacula, &c.* quemadmodum in Ms. Florent. scriptum fuisse monuit Lindenbrogius. Neque diversam in exemplari Mariangell scripturam fuisse satis constat: sic enim edidit: *Simultatum leviam in receptacula, &c.* [Unde adducor, ut credam sic à Marcellino scriptum fuisse: *Si simultatum leviam fenserint receptacula, &c.* sensu jam plano ac manifesto.] Valef.

³ *Nefas est religionem decipi judicantis.*] Elegans hæc locutio, & ab optimis Scriptoribus frequentata, Jurisconsultis præsertim usitatissima. Cellitratu L. 33. ff. de re judicata. *Conspiratione adversariorum rellibus pecunie corruptis religionem judicis circumventam esse.* L. 4. C. Si ex fals. instr. *Falsi instrumentis circumventam esse religionem judicantis.* L. 13. de non num. pecun. L. 3. C. Arbitrium tutelæ. L. 1. C. Si tutor vel cur. *Sic instruere religionem Prætoris.* Ulpian. L. c. §. 11. de reb. eor. qui sub tut. L. 6. §. 4. ff. Si quis omiff. caus. test. *Religiosus judex.* Quintil lib. IV. cap. 1. *Lindenbr.*

^b *Et Cascellium.*] Quanto melius in codice Regio [&

Colb.] *Cascellium.* Cui suffragatur Editionis August. scriptura, *Casellium.* Aulus Cascellius juris civilis scientiâ celebris fuit, idemque summa libertate & constantiâ præditus. Numquam enim adhiberi potuit, ut de aliqua earum rerum quam Triumviri dederant, formulam componeret. Idem cum adversus Casaris tempora liberius loqueretur, monebaturque amici ut ab eo desisteret, duas sibi res magnam licentiam parere respondit, senectutem & orbitatem, ut legitur in lib. 6. Valerii Maximi. Eiusdem meminit Horatius, Macrobius, & Pomponius in lege 2. D. de origine juris. *Valef.*

^c *Auruncorum Sicanorumque.*] Favorinus Phil. contra adolescentem veruisse nimis & præcè loquentem, apud A. Gellium lib. 1. cap. 10. *Horatii illi trigemini plane & dilucide cum suis fabulati sunt, neque Auruncorum, aut Sicanorum, aut Pelasgorum, qui prius incoluisse Italiam dicuntur, sed ætatis sue verbis locuti sunt. Tu autem perinde quasi cum matre Evandri nunc loquere, sirmone abhinc multis annis jam desisteris, quid sive atque intelligere neminem vis que dicas.* Lindenbr.

^d *Sicanorumque.*] Sicetiam Agellius in lib. 1. cap. x. quem Marcellinus noster imitatur. Non displicet tamen scriptura, quam in Regio codice, reperi, *Sicallorumque.* Sicilli enim, non Sicani olim Italiam incoluerunt. ùque à Pelasgis expulsi, in Trinacriam insulam quam tunc Si-

veritatem ora mercenaria procudentes, per prostitutas frontes vilésque latratu quo velint aditas sibi patefaciunt crebros: qui inter sollicitudines iudicum per multa distentas inresolubili nexu vincientes negotia, laborant ut omnis quies litibus implicetur, & nodosis quæstionibus de industria iudicia circumscribunt: quæ cum rectè procedunt, delubra sunt æquitatis: cum depravantur, foveæ fallaces & cæcæ: in quas si captus ceciderit quisquam, non nisi per multa exsiliet iustra, adusque ipsas medullas exsuctus. Quartum atque postremum est genus ^c impudens, pervicax, & indoctum, eorum qui cum immaturè è litterariis eruperint ludis, per angulos civitatum discurrunt, ^f & mimiambos non causarum remediis congrua commentantes, fores divitum deterendo, cenarum ciborumque aucupantes delicias exquisitas. Qui cum semel umbraticis lucris, & inhiandæ undique pecuniæ sese dediderint, litigare frustra quoslibet innocentes hortantur: & ad defendendam causam admissi, quod rarò contingit, ^h suscepti nomen & vim negotii sub ore disceptatoris inter ipsos conflictuum articulos instruantur, circumlocutionibus indigestis ita scatentes, ut consuvionis tæterrimæ audire existimes ululabili clamore Therpsiten. Cum autem ad inopiam muniendarum venerint allegationum, ad effrenatam desleclunt conviciandi licentiam: quo nomine, ob assidua in personas honorabiles probra, ⁶ diebus dictis aliquoties sunt damnati: è quibus ita sunt rudes nonnulli, ut numquam se codices habuisse meminerint. Et si in circulo doctorum auctoris veteris inciderit nomen, piscis aut edulii peregrinum esse vocabulum arbitrantur: si verò advena quisquam inusitatum sibi antea ⁱ ^k Marcianum verbo tenus quæsierit oratorem, omnes confestim Marcianos appellari se fingunt. Nec

6 Mj. diebus dioctis.

cani tenebant, trajecere: ut tradit Dionysius Halic. in lib. 1. Hellenicus in lib. 2. de Sacerdotibus Junonis Argivæ, & Menippus, ac Thucydidis initio lib. 6. Constantinus in lib. 2. περί Σωματων. *Vales.*

^c *Impudens, pervicax.*] In exemplari Regio & Editione Mariangeli legitur, *impune pervicax*; [in cod. Colb. *impune pervicax.*] Idem.

^f *Mimiambos*] Quales inter Græcos Sophron Syracusius *ἡμιμιαβόλος*, & Herodes quidam præficus Auctor, apud Romanos verò Cn. Matus composuerunt. Sophronem laudant Suidas & Tzerzes in Lycophr. Herodis versus adducit Stobæus. De Matio Terentianus Maur. lib. de Metris, cap. de Jambico Hipponæo claudicante. *Lindenbr.*

^g *Mimiambos.*] Mimos jambis scriptos intelligit. Antiquissimus autem Mimiamborum scriptor traditur Cercidas Megalopolitanus, de quo Stephanus in *Μεγαλὸν πόλις, ἀπὸ τῆς Κρηθίας ἀεὶ τοῦ νυμειδίου καὶ μιμιδιμῶν ποικίλης.* Ejus Mimiambi citantur à Stobæo versibus quos scæzontas: *Ἐπιγυριδιμῶν* Græci nominant, conscripti. Eodem me-

tri genere Cn. Matus mimiambos suos scripserat, ut docet Terentianus & Agellius in libro 20. cap. 8. *Vales.*

^h *Suscepti nomen*] Id est clientis. Suscepto enim illa ætate vocabant, quos antiqui clientes. ut notum est ex Symmacho aliisque. * Itaque vetus Auctor in Quæstionibus ex utroque missis capite 102. in fine. Hinc Advocati suscipere dicebantur, quoties causam alicujus defendendam receperant, ut docet vetus Inscriptio apud Gruterum pag. 462. *Ita ut nemo de ejus industria, nisi ille, contra quem susceperat, formidaret.* Et vetus Auctor supra citatus in quæstione 114. *Qui fidem nostram accusant, inquit, non magis contra nos quam contra Auctorem nostrum suscipiunt.* * Idem.

ⁱ *Marcianum verbo tenus quæsierit oratorem*] Incertum quem Marcianum velit: plures enim ejus nominis fuere. AEL. Marcianus passim laudatur in Pandectæ Juris, quem tamen hic intelligi non puto; sed Marcianum potius Rhetorem, cujus Fab. Victorinus meminit in Commentario ad Ciceron. de Invent. lib. 1. *Lindenbr.*

^k *Marcianum verbo tenus.*] Frustra Lindenbrogius ambigit, quis sit hic Marcianus. Nam Macellinus noster nomen certum pro incerto posuit: idem enim est, ac si dixisset, *Marcianum verbi gratiâ.* Glossæ Isidori,

jam fas ullum præ oculis habent: sed tamquam avaritiæ venundati & usucapti, nihil præter interminatam petendi licentiam norunt. Et si quem semel intra re-
tia ceperint, cassibus mille impedicant, per morborum simulationem vicissim
consultò cessantes: utque pervulgati juris proferatur lectio vana, septem ven-
dibiles introitus præparant, dilationum examina longissima contextentes. Et
cum nudatis litigatoribus dies cesserint, & menses, & anni, tandem obtrita
vetustate controversiâ ¹ intromissâ, ipsa capita splendoris ingressa alia secum
Advocatorum simulacra inducunt. Cumque ^m intra cancellorum venerint sæ-
pta, & agi cœperint alicujus fortunæ vel salus, atque laborari debeat ut ab in-
fonte gladius, vel calamitosa detrimenta pellantur, corrugatis hincinde fron-
tibus, brachiisque histrionico gestu formatis, ut ⁿ concionaria Gracchi fistu-
la post occipitium desit, consistitur altrinsecus diu: tandemque ex præmedi-
tato concludio, per eum qui est in verba fidentior, suave quoddam principium
dicendi ⁷ exeritur, ^o Cluentianæ vel pro Ctesiphonte orationum æmula or-
namenta promittens: & in eam conclusionem cunctis finem cupientibus desinit,
ut nondum se patroni post speciem litis triennium editam causentur instructos:
spatioque prorogati temporis impetrato, quasi cum Antæo vetere colluctati,
perseveranter flagitant pulveris periculosi mercedes. Verumtamen hæc cum ita
sint, non desunt advocatis incommoda plurima, parum sustinenda rectè vi-
cturo. Namque ^p sellulariis quæstibus inescati, inter se hostiliter dissident,
& ruptâ maledicendi ferociâ, ut dictum est, multos offendunt: quam tunc effu-
tiunt, cum commissarum sibi ^q causarum infirmitatem ^r rationibus validis
^s convallare non possunt. Et iudices patiuntur interdum ^t doctos ^r ex Phil-

7 Ms & aritur eluenda ne vel pro. 8 Ms. convalere.

verbo tenus, verbi gratiâ. Valef.

¹ Intromissa ipsa capita] Hunc locum sic interpungi
mallem: Tandem obtrita vetustate controversia intromissâ,
ipsa capita splendoris ingressâ, &c. ut controversia in-
tromissâ dicatur eodem modo quo apud Græcos Orato-
res, *διελύσει δὲ τῶν* Idem.

^m Intra cancellorum venerint septa.] Cancellos for-
renses intelligit, de quibus Cicero in Sextiana: *Tantus*
est in omnibus spectaculis usque à Capitolio, tantus in fori
cancellis plausus excitatur: & in Actione 3. in Verrem.
& in lib. 1. de Oratore. Græci similiter *κρίσιδας* vo-
cabant portas judicialis Prætorii, ut docet Pollux in
lib. 8. Harpocration, & Hesychius. Officiales porro
qui hos cancellos custodiebant, Cancellarii dice-
bantur, de quorum officio vide Cassiodorus in lib. xi.
Idem.

ⁿ Concionaria Gracchifistula] Cicero de Orator. lib.
3. Plutarchus in Vita Grac. Valer. Max. lib. viii. cap.
10. Quintilianus lib. 1. cap. 10. Gell. lib. 1. cap. xi. Lin-
denbr.

^o Pro Cluentio.] Sic Gelenio placuit: sed cum in Mff.

Flor. Regio [& Colb.] horum loco legatur, *cluenda*
ne: haud difficile fuit veram scripturam elicere. Scripsit
enim Marcellinus procul dubio, *Cluentianæ, vel pro*
Ctesiphonte orationum, &c. atque ita disertè scriptum est
in Editione Mariangeli. Neque aliter eam Ciceronis ora-
tionem appellat Victorinus in lib. 1. Rher. & Servius. Sic
Sextianam, Milonianam ferè dicebant, ut patet ex eo-
dem Servio. Valef.

^p Sellulariis quæstibus] Ita vocat despicibilem quæ-
stum, ut Apul. Florid. 2. *Sellularias artes*, id est viles:
& *sellularios*, imæ fortis homines, Arnob. lib. 111. Lin-
denbr.

^q * *Causarum infirmitatem rationibus validis conve-
llare non possunt*] Gellius lib. 7. cap. 3. *Multisque aliis*
argumentis convellat. Faber Semestrium lib. 3. cap. 23.
pag. 364. Pro *rationibus* legit *orationibus* malè. * *Idem*

^r *Rationibus validis convellare non possunt.*] Eodem mo-
do loquitur Agellius in lib. 7. cap. 3. sed tamen magis pla-
cet *convallare*. quam scripturam in codice Fauchetii ex-
stare monuit Gruterus. [In Colb. Ms. *convallere* legitur
pro *convellere*.] Valef.

^t *Doctos ex Philistionis aut AESopi cavillationibus*] De
Philistionis mimo Cassiodorus lib. 1v. Variar. 11. * Si-

stionis aut v AEsopi x cavillationibus, quàm ex Aristidis illius justii vel Ca-
tonis disciplina productos: qui y are gravi mercati publicas potestates, ut
creditores molesti opes cujusquemodi fortunæ rimantes, alienis gremiis excu-
tiunt prædas. Ad ultimum id habet caufidicina cum ceteris metuendum & gra-
ve, quòd hoc ingenitum est pæne litigantibus cunctis, ut cum jurgia mille ca-
sibus cadant, accidentia secus in potestate esse existiment patronorum: & om-
nem certaminum exitum iisdem soleant assignare, & non vitiis rerum, aut
iniquitati aliquoties disceptantium, sed z solis defensantibus irascantur. Ve-
rùm unde huc declinavimus revertamur.

don. Apoll. lib. 2. Epist. 2. * Suidas in *επιστολίαν*. Ad eumdem Africanus quoque allusit in Epistola ad Origin. de
hisor. Sufan. Πῶς αὐτὸς ἀπειλήχει, ὡς ἔδὲ Φιλιστίων. μί-
μῶ. De AEsopo verò ludicræ artis peritissimo viro vi-
de Val. Max. lib. VIII. cap. 10. Symmach. lib. x. Epist. 2.
* Macrobr. Saturn. lib. 3. cap. 14. * Donat. in Proleg.
Terent. * Hieron. in Epist. ad Pammach. in Defens. 2.
contra Rufin. *Quasi mimum Philistionis, vel Lentuli ac
Marulli stropham eleganti sermone consistam.* * Lindenbr.
t Ex Philistionis, aut AEsopi cavillationibus.] Philis-
tion Mimographus Magnesianus sub Tiberio floruisse
dicitur ab Eusebio in Chronico. Eum tamen alii Prufen-
sem; Philo Sardanum vocat: sed in veteri Epigrammate
quod refertur in lib. 3. Anthol. cap. 6. Nicensis dicitur.
Eumdem Suidas Comicum Poëtam appellat, & comœ-
dias βιολογικὰς scriptitasse dicit. Sunt autem *καμωδία*, βιο-
λογικὰ idem quod Mimi. Mimi enim propriè βιολόγοι δι-
cuntur, quòd vitam hominum quotidianam exprimerent
solent, ut docet Marcellinus noster in lib. 23. *Cum An-
tiochæ scenicis ludis Mimis cum virore immixtis, è medio
sumpta quedam imitaretur.* Et Glossæ veteres: *Atellani,*
σκυλακί, ἀρχαῖοι βόλοι, βολόγοι. Eandem ob causam ἰσολόγοι
etiam dicebantur Mimi, quòd mores hominum effinge-
rent. Sic enim Mimos appellat Diodorus Siculus in lib.
xx pag. 797 de Agathocle, *ἰσολόγοι ἢ εἰς τὴν γυναικείαν
ἢ μίμῶ.* Er paullo post: *ὡς τὸ πλεῖστον πολλὰς εἰς γέλωτα
ἐκτρέφουσιν, καὶ ἀπὸ τῆς ἰσολόγου ἢ θαυμαστοῦν θεῶν ἐδύ-
ταξ.* Helychius & Suidas ἰσολόγοι ajunt esse θεατρῆσιν. Et
hoc quidem Mimus habuit commune cum Comœdia,
quòd in utroque vita hominum exprimebatur. In quo
Menander Comicus veterum judicio palmam tulit. Ita-
que Aristophanes Byzantius de eo rectè & venustè hoc
dixerat.

--- ὁ Μίμωδός ἐστι βίη,
Πότερος δὲ ἰμῶν πότερος ἐμὸς αἶμα,
--- O Menander & Vita,
Uter imitatus alterum fuit vestrum?

Ut referunt Hermogenis Interpretes pag. 38. Sed hoc
inrer Comœdiam ac Mimum interfuit, quòd Mimus
serè turpia imitabatur, nec nisi risum captabat. At Co-
mœdia gravior & honestior fuit. Vide Agellium in lib. 2.
cap. 23. Tandem verò Comœdia in Mimum degeneravit.
ut ex M. Antonino notavi ad lib. 23. Unde Philistion
tam Comicus quàm Mimographus promiscuè est voca-
tus. Antoninus certè in lib. 6. de Vita sua cum inter Mi-

mographos recenset: ὡς κατένευ τῶτο μίμω φιλιστίων ἢ
εἰσὶν ἢ ὁμοιωμάτων. Valef.

v Et AEsopi cavillationibus.] AEsopum hie intelli-
go non illum tragicum histriorem, ut putavit Linden-
brogius, sed illum notissimum fabularum scriptorem.
Nam tragicus histrio AEsopus ipse nihil scripsit, sed tra-
gœdias tantum actitavit. Idem.

x Cavillationibus.] Cavillationes propriè dicuntur
de Mimis, ut patet ex lib. xxvi. ubi ait. *Per Mimicam
cavillationem subito putares emersum.* Sic Solinus in cap.
11. de Sicilia: *Hic primum inventa comœdia est: hie & ca-
villatio Mimica in scena stetit.* Omitto Arnobium in fine
libri 4. & Prudentium in Martyrio Laurentii. Cavillatio
autem dicta est à calvendo, quod frustrari significat &
fallere, ut scribit Priscianus in lib. 8. Ipsam verò cal-
vendit verbum Nonius Marcellus ait tractum esse à calvis
Mimicis, quòd sint omnibus frustratui. Idem.

y Mercati publicas potestates, ut creditores.] Sic Cicero
lib. 2. in Verrem: *Fecerunt idem, quod in nostra Rep.
solent ii, qui per largitionem magistratus adepti sunt: dede-
runt operam, ut ita potestatem gererent, ut illam lacrimam
rei familiaris explerent.* Contra hanc iniquitatem acriter
invehitur Salvianus in lib. 4. de Gubernat. Dei. *Ad hoc,*
*inquit, honor à paucis emittur, ut cauciorum vastatione
solvatur. Quo quid esse indignius, quid iniquius potest? Red-
dunt miseri dignitatum pretia, quas non emunt. Commer-
cium nesciunt, & solutionem sciunt.* Addi etiam potuit:
Ipsi venduntur, & solvunt. * Adde Zosimum in libro 4.
pag. 755. Synesium in Oratione de Regno sub finem. *
Ceterum hæ magistratuum rapinæ non aliter prohiberi
possunt, quàm providendo ne Magistratus venales sint.
Quid enim aliud ab eo qui Magistratum pretio emit, ex-
spectes, quàm ut vendat quòd emit? Etenim ut ait ele-
ganter Seneca in lib. 1. de Beneficiis: *Quæ emeris vende-
re, gentium jus est.* Idcirco Alexander Severus honores
juris gladii numquam vendi passus est, dicens: *Neceffe
est ut qui emit, & vendat. Erubescio punire hominem, qui
emit, & vendidit.* Adde Novellam 8. Justiniani. Idem.

z Solis defensantibus irascantur.] AEquius Symma-
chus, qui in Epist. 17. libri 8. *Fortunam,* inquit, *judicii
non defensoris insecitie, sed voto judicis imputavi.* Meritò
id quidem. Nam ut ait Seneca in lib. 7. de Beneficiis: *Et-
tiam damnatorco, oratori constat eloquentiæ officium, si
omni arte usus est.* Magna laus Theodori caufidici apud
Libanium in Epist. 329. ad Anatolium: *χάρις ἢ ἀρετὴ ἢ ἀδύ-*

CAP. V. Pubescente jam vere Valentinianus à Treveris motus, per nota itinera gradu celeri contendebat: ei que regiones adventanti quas petebat, legatio Sarmatarum offertur: pedibusque ejus prostrata, orabat pacifica prece, ut propitius veniret & levis, nullius diri facinoris participes populares suos inventurus aut confcios. Quibus sæpe eadem iterantibus, hætenus perpensa deliberatione respondit, hæc in locis ubi dicuntur admiffa, quærenda verissimis documentis & vindicanda. Cùmque exinde ^a Carnuntum Illyriorum oppidum introisset, desertum quidem nunc & squalens, sed ductori exercitus perquam opportunum, ubi fors copiam dedisset aut ratio, è statione proxima reprimebat barbaricos adpetitus. Et quamquam terrori cunctis erat, dum sperabatur ut acer & vehemens mox Judices damnari jussurus, quorum perfidia vel secessione Pannoniarum nudatum est latus: cùm illuc venisset, ita inreptuit, ut neque in Gabinii Regis inquireret necem, neque iniusta Republicæ vulnera ⁹ quo sinente vel agente segnius evenissent, ¹ accuratius vestigaret: eo videlicet more, quo erat severus in gregariis corrigendis, remissior erga majores fortunas vel verbis asperioribus incessendas. Solum tamen incitato petebat odio Probum, numquam ex quo eum viderat, minari desinens vel mitescens: cujus rei causæ nec obscuræ fuerunt, nec leves. Hic Præfecturam Prætorio tunc primitus nactus, eamque multis atque utinam probabilibus modis in longum proferre gestiens, non ut profapia suæ claritudo monebat, plus adulationi quàm verecundiæ dedit. Contemplatus enim propositum Principis, quærendæ undique pecuniæ vias absque justorum injustorumque discretionem scrutantis, errantem non reducebat ad æquitatis tramitem, ut sæpe moderatores fecere tranquilli: sed ipse quoque flexibilem sequebatur atque transferfum. Unde graves obedientium casus, exitialia provisorum nomina titularum, juxtà opulentas & tenues enervatas succidère fortunas, argumentis aliis post validioribus aliis, usu lædendi reperiente longævo. ^b Denique tributorum onera vectigaliumque augmenta multiplicata, Optimatum quosdam

⁹ Al. quo cavente. ¹ Ms. curatius.

ἰ ἐκ τῆς πόλεως. Etiam visiti ei gratiam habent Valef.

^a Carnuntum Illyriorum oppidum. Livius in principio lib. 43. Carnuntum vocat urbem Illyriorum munitam. ut appareat in Polybio, unde omnia serè transtulit Livius, dictam fuisse *καρνύντα*, sicut etiam Ptolemæus vocat. Hodie *Hainberg* dicitur, estque in ripa Danubii, restè Cluverio libri 3. capite 30. Ingressus autem hoc oppidum est Valentinianus post Consulatum Gratiani III. & Aequitii, ut Marcellinus docet. Quare corrigenda est subscriptio legis 12. Cod. Th. de accusationibus, que data dicitur Carnunti, Gratiano III. & Equitio Coss. Jège P. C. Gratian III. & Equitii P. C. Idem.

^b Denique tributorum onera vectigaliumque -- mutare compulerunt sedes J Heu miseram conditionem ubi sic vivitur! Salvianus de Governat. lib. 5. Romanorum omnium votum est, ne unquam eos necesse sit in jus transire Romanorum. Una & consentiens illic Romanæ plebis oratio, ut liceat eis vitam quam agunt, agere cum barbaris. Et miramur si non vincantur à nostris partibus Gothi, cùm malint apud eos esse, quàm apud nos Romani. Itaque non solum transfugere ab eis ad nos fratres nostri omnino nolunt. sed ut ad eos contingant, nos relinquunt. Et quæ porro ille de iusco tributarum functionum oneribus, & malis inde ortis adjungit, non magis illius sæculi statum tristem testantia, quam ad hæc nostra quoque tempora accomodatissima. *Lindseubr.*

ultimorum metu exagitatos ^c mutare ² compulerunt sedes: & flagitantium ministrorum amaritudine quidam expressi, cum non suppeteret quod daretur, erant perpetui carcerum inquilini: è quibus aliquos cum vitæ jam tæderet & lucis, suspendiorum exoptata remedia consumpserunt. Hæc ita illecebrosius atque inhumanius agi loquebatur quidem pertinax rumor: Valentinianus verò tamquam auri bus cerâ illitis ignorabat, indifferenter quidem lucrandi vel ex rebus minimis avidus, idque tantum cogitans quod offerebatur; parsurus tamen fortasse Pannoniis, si hæc antè ingemiscenda compendia comperisset, quæ ni-
miùm ferò tali didicit casu. Ad provincialium residuorum exemplum etiam Epirotæ ^d acturos sibi gratias à Præfecto mittere compulsi legatos, Iphiclem quemdam Philosophum, spectatum robore pectoris hominem, ad egere non sponte propria pergere ad id munus implendum. Qui cum Imperatorem vidisset, agnitus adventusque sui causam interrogatus, Græcè respondit: atque ut philosophus veritatis professor, quærente curatius Principe, si hi qui misere, ex animo bene sentiunt de Præfecto; gementes, inquit, & invitati. Quo ille verbo tamquam telo percussus, actus ejus ut sagax bestia rimabatur, genuino pereunçtando sermone ^f quos noscitabat: ubinam ille esset verbi gratiâ honore ⁴ & ante suos excellens & nomine, vel ille dives, aut alius ordinis primus. Cùmque disceret perisse aliquem laqueo, abisse alium trans mare, conscivisse sibi alium mortem, aut plumbo vitâ ereptâ extinctum: in im-
mensum excanduit, urente irarum nutrimenta tunc Officiorum Magistro Leone, pro nefas! ipso quoque Præfecturam, ^h ut è celsiore scopulo caderet, ad-

² Ms. compulit. ³ Ms. et flagitantium. ⁴ Ms. ante suos.

^c Mutare compulerunt sedes.] In codice Regio [& Colb.] & Editione Aug. scriptum inveni, *compulit sedes*. Ac fortasse ita scripserat Marcellinus more Græcorum, qui dicerent, *τὰς ἐν ταῖς πόλεωσιν*. Valef.

^d Acturos sibi gratias a Præfecto compulsi mittere legatos.] Moris erat, ut provinciales legationibus missis publicè in Senatu laudarent eos, qui suam provinciam rexerant: quæ consuetudo cepit ex adulatione Græcorum; qui Magistratibus suis assentabantur. Sed Senatus olim quidem hujusmodi legationes aspernabatur, neque iis audiendis aut tempus aut locum dabat, ut docet Cicero in lib. 3. Epist. 8. Idem in lib. 2. contra Verrem ejus consuetudinis meminit. Neronis tandem tempore Senatusconsultum factum est, ne rectores provinciarum ad Concilium provinciæ suæ referrent, agendas sibi apud Senatum gratias, nève quis ea legatione fungeretur, ut scribit Tacitus in lib. xv. Sed nihilo minùs ea consuetudo postea revocata est, ut patet ex Plinio in Gratiarum actione versus finem: *Volo ego qui provinciam rexerit, non tantum codicillos amicorum, sed decreta coloniarum, decreta civitatum alleget: efficacissimum pro candidato genus est rogandi, gratias agere*. Lampridius in Alexandro Severo: *Præsidis, ait, provincia-*

rum, quos vere, non factionibus laudari comperit, in itineribus secum semper habuit in vehiculo, &c. * Meminit & Dio in libro 56. Cassiodorus in libri 7. Epist. 2. * Idem.

^e Iphiclem quemdam Philosophum.] Sectæ Cynicæ, ut indicant sequentia, *spectatum robore mentis hominem*: & Julianus in Orat. contra imprudentes Cynicos pag. 370. Iphiclem quem sodalem suum vocat, ait horrida & squalenti coma, nudo pectore, vili indutum pallio per hiemem incessisse: quæ Cynicum Philosophum fuisse clarè demonstrant. *Valesius*. Jacobus Gothofredus ad codic. Theodos. lib. xii. tit. x. cujus legem huic loco plurimum respondere censet, citat *Iphicium, & quos noscitabat, & inter suos antecellens*. Gron.

^f Quod noscitabat.] In codice Regio, *non scitabat*, & subscriptur, tertiâ litterâ punctis subnotatâ: in Editione verò Augustana disinctè legitur, *quod noscitabat*; rectè ut equidem judico. Emendari tamen præterea vellem, *quos noscitabat*. Valef.

^g Inter suos excellens.] Non omittenda est Ms. Flor. & Regii Editionisque Aug. scriptura, *ante suos cellens* - [In Colb. Ms. *ante suos excellens*.] Idem.

^h Si celsior e scopulo caderet.] Quanto elegantior est Editionis Augustanæ scriptura: *Ut e celsiore scopulo caderet?* Cui subscribit codex Regius, in quo ita exaratum

feētante : quam si adeptus rexisset , præ his quæ erat ausurus , administratio Probi ferebatur in exilium . Agens itaque apud Carnuntum Imperator , per continuos tres menses æstivos arma parabat & alimenta , si qua fors secundasset , pervasurus opportunè Quados , tumultus atrocis auctores : in quo opido Faustinus , filius sororis ¹ Juventii Præfæcti Prætorio , Notarius militans , Probo spectante negotium , carnificis manu peremptus est post tormenta : vocatus in crimen , quòd asinum occidisse dicebatur ad usum artium secretarum , ut adferebant quidam urgentes : ^k ut [autem aiebat ille , ^l ad imbecillitatem firmandam fluentium] capillorum . Alio quoque in eum perniciosè composito , quòd petente per jocum quodam Nigrino ut eum Notarium faceret , exclamavit ille hominem ridens , *Fac me Imperatorem , si id volueris impetrare* . Hòcque ludibrio iniquè interpretato , & Faustinus ipse , & Nigrinus , & alii sunt interfecti . Præmissio igitur Merobaude cum militari peditum manu quam regebat , ad vastandos cremandosque barbaricos pagos , Comite adjuncto ⁵ Sebastiano , Valentinianus ^m Acincum properè caltra commovit : navigiisque ad repentinum casum conjunctis , & contabulato celeri studio ponte , per partem aliam transit in Quados , speculantes quidem ex diruptis montibus ejus adventum , quòd plerique ancipites incertisque accidentium cum suis caritatibus secesserunt : sed stupore defixos , cùm in regionibus suis , contra quàm opinabantur , augusta cernerent signa . Progressus ergo coactò gradu in quantum res tulit , jugulatæque ætate promiscua , quam etiam tum palantem subitus occupavit excursus , & tectis combustis , rediit cum incolumibus cunctis quos duxerat secum : itidemque apud Acincum moratus autumnò præcipiti , per tractus conglaciari frigoribus aduetos commoda quærebat hiberna : nullaque sedes idonea reperiri ⁿ præter Sabariam poterat , quamvis eo invalidam tempore assiduisque malis adflitam . Unde hoc etiam si magni intererat paullisper

⁵ Ms. Senastigiano.

inveni : *Ut ex celsiore scopulo caderet* . Eandem sententiam Claudianus expressit in lib. 1. contra Rufinum :

-- jam non ad culmina rerum
Injustos crevisse queror : tolluntur in altum ,
Ut lapsu graviore ruant .

* Et ante eum Juvenalis in Sat. x. postremò Gregorius Nazianz. Oratione 16. pag 259. *ὁ πρὸς τὴν ἀναβίβασιν* , *ὡς ἂν πρὸς χαλαρότερον* . * Valer.

¹ *Juventii Præf. Præt.*] Juventius (sic in Ms. Regio scribitur) Præfæctus Præt. Galliarum fuerat , & Florentino successerat , ut patet ex Codice Theod. de censu sive adscriptione . Florentii quidem Præfæcti Præt. per Gallias meminit Marcellinus in lib. xxvii. [In Ms. Colb. scriptum *Juventii* .] Idem

^k *Ut autem aiebat ille ad imbecillitatem firmandam fluentium* .] Hæc verba absunt ab exemplari Regio & Vat.

& Editione Augustana : sic enim in illa legitur , *urgentes , & capillorum* ; in Regio verò & Vaticano exemplari , *urgentes , ut capillorum* ; [in Colb. *urgentes : ut capillorum*] Idem .

] *Ad imbecillitatem firmandam fluentium capillorum*] Medicorum distio est : hi enim *capillos fluere* aiunt , cùm cadunt . Corn. Cels. lib. vi. cap. 1. *De capillis loquitur , qui post morbum fere fluunt* . Et *fluor capillorum* , Scretis Sammonicus ; ut Græci , *ἰσθὸς τοῦ κεφαλῆ* . Alex. Trall. lib. 1. cap. 2. Non de nihilo est autem , quòd asinum interfectum ait in remedium fluentium capillorum . Nam & Marcellinus Empir. cap. 6. observavit , capillos nasci , si liehenem asini quis terat , & pulverem illum ex oleo vetere imponat . *Lindenbr.*

^m *Acincum*] De quo notat quædam Th. Reinsius lib. 11. Var. Lect. cap. 15. *Gron.*

ⁿ *Præter Sabariam* .] Hæc urbs hodie *Sarvar* appellatur , & sita est ad confluentem Guntii & Arrabo:

sequestrato, impigrè motus, peragrata fluminis ripa, castrisque praedidio competenti munitis atque castellis, Bregitionem pervenit: ibique diu compositum ad quietem Principis fatum sortem denuntiabat ei supremam prodigiis ingentibus multis. Namque diebus ante paucissimis ruinas fortunarum indicantia celsarum, arserunt cuncta sidera cometarum, quorum originem supra docuimus. Antè apud Sirmium repentino fragore nubium fulmen excussum, palatii & curiae partem incendit & fori: & apud Sabariam eodem adhuc constituto, bubo culminibus regii lavacri ⁶ insidens, occentansque funebria, nulla jacentium sagittas & lapides contemplabili dextera cadere potuit, certatim licet ardenti studio petebatur. Item cum ab urbe praedicta tenderet ad procinctum, per portam voluit unde introivit exire, ut omen colligeret quod cito remeabit ad Gallias. Cumque locus adgestis ruderibus neglectus purgatur, ^o lapsam forem ferratam quae exitum obseravit, multitudo removere non potuit viribus magnis enisa: & dum frustra tereret diem, coactus per aliam egressus est portam. Noctèque quam lux ereptura eum vitam secuta est, ut per quietem solet, videbat conjugem suam absentem sedere, passis capillis, amictu squalenti contactam: quam ^p aestimari dabatur Fortunam ejus esse, cum tætro habitu jam discessuram. Progressus deinde matutinus contractiore vultu subtristis, cum eum oblatus non fusciperet equus, anteriores pedes ⁷ praeter Stratorem erigens in sublime: innata feritate concitus, ut erat immanis, dexteram ^q Stratoris militis ^r iussit abscidi, quae eum insipientem jumento pulserat consueto: perissetque cruciabiliter innocens juvenis, ni Tribunus stabuli Cerealis dirum nefas cum sui periculo distulisset.

CAP. VI. Post hæc Quadorum venere legati, pacem cum praeteritorum obliteratione suppliciter obsecrantes: quam ut adipisci sine obstaculo possent,

⁶ Al. concidens. ⁷ Ms. praeter ar...torem.

nis, ut censet Cluverius in Descriptione Norici. Ea Pannoniae civitas Martinum Turonicum Episcopum tulit. * *Vales.*

^o *Lapsam forem ferratam.*] Cataractam intelligit, de qua dixi ad lib. XXI. Livius in lib. XXVI. *Porta cataracta dejecta clausa erat, &c.* Eustathius in ult. Iliad. κατὰ πύλιναι αὐτὴ ἐστὶν πύλη ἐνδὲ μυχῶν, σωτηρία δὲ αἰς πόλιν ἐστὶν. Idem.

^p *Aestimari dabatur Fortunam ejus esse*] Ut Genium, sic & Fortunam unicuique suam veteres tribuebant: unde Alex. Magnus dicere solitus, *se nibil praeter Fortunam suam metuere.* * Curt. lib. 3. pag. 20. Et de Fabio Seneca lib. de Ira cap. XI. *Habuit in consilio Fortunam publicam.* Nam urbis Genium Fortunamque suam attribuebant, ut supr. lib. XX. notatur cap. V. quam & Darium in consilio habuisse conqueritur, cum morbo correptus superbas ejus litteras accepisset. Curtius lib. 3. pag. 13. Bene Euctemon apud eundem lib. 5. *Suam quisque Fortunam in consilio habet, cum de aliena deliberat.* * Velut

icunculam boni omnis causam secum Imp. in cubiculo habebant, eamque cum fatalem horam instare sentirent, ad successorem trans mittebant. Spartianus in Severo. Capitolinus in Antonino. Hanc ergo sub imagine conjugis tristem & habitu lugubri velut discedentem cum vidisset, abituem à vita denotari existimatum fuit: neque fecius evenit. *Lindenbr.*

^q *Stratoris militis.*] Stratores erant milites qui imperatorem in equum allevabant erantque sub dispositione Tribuni Stabuli, ut ex hoc loco apparet. Hi equos à provincialibus oblatos inspiciebant, ac probabant, quemadmodum docet Martellinus in lib. 29. & lex unica in Cod. Th. de Stratoribus. *Henr. Vales.* [Ibid. in Ms. Colb. scriptum, *praeter arctorem erigens*: ubi legendum puto, *praeter Stratorem*, id est ante Stratorem. *Hadr. Vales.*

^r *Iussit abscidi.*] Positum pro *abscindi*. Sed cum in omnibus codicibus ita scriptum reperissem, mutare religio fuit: praesertim cum apud Arnobium in fine lib. 6. & Paulinum in Epist. 5. & 6. eodem modo scriptum sit id verbum. *Vales.*

& tirocinium & quædam utilia rei Romanæ pollicebantur. Quos quoniam suscipi placuit, & redire induciis quæ poscebantur indultis, (quippe eos vexari diutius nec ciborum inopia, nec alienum tempus anni patiebantur) in Consistorium ⁸ AEquitio vadente sunt intromissi. Cumque membris incurvatis starent metu debiles & præstricti, docere iussi quæ ferebant, usitatas illas causationum species jurandi fidem addendo firmabant: nihil ex communi mente Procerum gentis delictum adseverantes in nostros, sed per extimos quosdam latrones amnique confines evenisse quæ inciviliter gesta sunt: etiam id quoque addendo ut sufficiens ad facta purganda firmantes, quòd munimentum exstrui cœptum nec justè nec opportunè, ad ferociam animos agrestes accendit. Ad hæc Imperator ira vehementi percussus, & inter exordia respondendi tumidior, increpabat objurgatorio sonu nationem omnem, ut beneficiorum immemorem & ingratham. Paullatimque lenitus [& ad molliora] propensior, ⁹ tamquam ⁹ ictus è cælo, vitalique via voceque simul obstricta, suffectus igneo lumine cernebatur: ¹ erumpente subito sanguine, letali sudore perfusus, ^x ne laboretur spectantibus ² & vilibus, concursu ministrorum vitæ secretioris ad conclave ductus est intimum. Ubi locatus in lecto, exiguas spiritus reliquias trahens, nondum intelligendi minuto vigore, cunctos agnoscebat adstantes, quos Cubicularii, ne quis cum necatum suspicaretur, celeritate maxima conrogarant. Et quoniam viscerum flagrante compage laxanda erat necessariò vena, nullus inveniri potuit medicus hanc ob causam, quòd

⁸ Ms. Equitio in consistorio vadente sunt. ⁹ Al. ictus telo vitalia voceque. ¹ Ms. egre pene cubito ² Al. & vilibus.

[*Equitio introducente.*] Sic Gelenius excudi iussit, contra scriptorum codicum auctoritatem. Nam in Regio quidem [& Colb.] exemplari legitur *Equitio vadente*: in Ms. autem Flor. * & Tolos. * perinde atque in Aug. Editione inverso verborum ordine, *Equitio in Consistorium vadente sunt intromissi*. Proinde non dubito quin, aut, *Equitio vadente*, scribendum sit, ut in Ms. aut sanè, *Equitio suadente*. Valef.

⁹ *Tamquam ictus è cælo, vitalique via voceque*] Ita Ms. & rectè, præ illo quod vulgo legitur, *ictus telo vitalia voceque*. De morte autem ejus sic Hieronymus Epist. ad Heliodor. *Valentinianus vastato genitali solo, & inultam patriam derelinquens, vomitu sanguinis exstinctus est*. Lindenbr.

^v *Et repente cohibito sanguine.*] In Ms. Flor. Vat & Regio legitur, *egre pene cubito sanguine*: [in Colbert. *egre pene cubito sanguine.*] At Mariang. Accursius sic edidit, *erumpente subito sanguine*, quod non displicet. Nam ut ait Hieronymus in Epist. ad Præsidium Diaconum: *Nuper Valentinianus Imp. cum adversus Sarmatas quinque propter Illyrici vastationem in Consistorio servus infremet, & totius gentis excidium rigidus minaretur, san-*

guine erumpente discrepuit. Et in Epist. ad Heliodorum idem Hieronymus Valentinianum vomitu sanguinis interisse dicit. Cui subscribit Socrates in lib. 4. cap. 26. & ex eo Sozomenus in lib. 6. cap. 36. At Victor in Epitome impetu sanguinis voce interclusa, sensu integrum exspirasse tradit: cui assentitur Zosimus in lib. 4. & vetus Auctor apud Suidam in *λεως*, Valefius. Agnosco varietatem narrationum de morte hujus Imperatoris, quas quidem nihil moror Ammiano intentus, a quo patet undiquaque negari emissionem sanguinis foras contigisse vel ob nullam pavimenti partem cruore infectam, ut reor, Ammiano addituro si contigisset; vel ob sudorem talem, vel ob venas in vacuum resectas. Quæ ipsa debuerant deterrere correctores, ne hic erumpentem sanguinem fingerent contra tot *συμτάματα* eum resistentia; immo magis etiam sanctitas scripturæ antiquæ. Porro si totam juncturam narrationis relegas, non posse copulativam abesse patet luce clarius, ut vel istud *erumpente* donari Accursio sine damno nostro queat. Ut igitur commodissime instaurem, accipio quod veteres literæ mihi propinant *egreque ceu coalito sanguine*. Gronov.

[^x *Ne laboretur spectantibus exsilibus, cone. &c.*] Qui sunt isti exsules, nemo facile dixerit. At in codice Colbert. lego, *spectantibus & vilibus*: quomodo & in Lugdunensi Editione Gryphii scriptum reperitur. Op-

eos per varia sparserat, curaturos militem pestilentiae morbo tentatum. Unus tamen repertus, venam ejus iterum saepiusque pungendo, ne guttam quidem cruoris elicere potuit, internis nimietate calorum ambustus: vel ut quidam existimabant, arefactis ideo membris, quod y meatus aliqui, z quos haemorrhoidas nunc appellamus, obserati sunt gelidis frigoribus concreuit. Sensit immensa vi quadam urgente morborum, ultimae necessitatis adesse praescripta: diceretque conatus aliqua vel mandare, ut singultus ilia crebrius pulsans, stridorque dentium & brachiorum motus velut caestibus dimicantium indicabat, jam superatus viventibusque maculis interfusus, animam diu colluctatam efflavit, a aetatis quinquagesimo anno & quinto; b imperii, minus centum dies, secundo & decimo.

C A P. VII. Replicare nunc est opportunum, ut aliquoties fecimus, & abortu primigenio patris hujusce Principis adusque ipsius obitum actus ejus discurrere per epilogos breves, nec vitiorum praetermissio discrimine vel bonorum, quae potestatis amplitudo monstravit, nudare solita semper animorum interna. Natus apud Cibalas Pannoniae oppidum Gratianus major ignobili stirpe, cognominatus est c a pueritia prima Funarius, ea re quod nondum adultus venalem circumferens funem, quinque militibus eum rapere studio magno conatis nequaquam cessit: aemulatus Crotoniatem Milonem, cui d mala saepe cohaerenter laeva manu retinenti vel dextra, nulla unquam virium fortitudo abstraxit. Ob ergo validi corporis robor, & e peritiam mili-

timè: ut intelligatur ad spectandum Imperatorem cujusvis conditionis homines, & humiles etiam vilesque personas concurrisse: quales tum a Principe removere Cubiculariis ac ministris vitae secretioris minimè vacabat.] *Hadr. Vales.*

y Meatus aliqui, quos haemorrhoidas nunc appellamus] Vid. Galenus in Def. Medic. Celsus lib. 2. cap. 1. Pollux lib. iv. cap. 25. *Lindenbr.*

z Quos haemorrhoidas.] Quos hic meatus intelligat Marcellinus, difficile est dicere: haemorrhoides autem quid sint hoc in loco, adhuc difficilior. Medici enim haemorrhoidas vocant ora venarum quae in sede sunt, & sanguinis ex iis effusionem. At id profus alienum est ab hoc loco quem praemanibus habemus. Itaque superest, ut dicamus, aut Scriptorem nostrum ea dixisse quae non satis intelligeret, aut haemorrhoidas communiter dici ora venarum omnium, ut apud Sophoclem *ἐν τῷ ἀμύκλει*. Idque firmat Aristoteles in lib. 3. de Natura animalium, & in lib. 3. de Partibus animalium, ubi haemorrhoidas, id est sanguinis effluxum, non ex sede tantum, sed è naribus etiam & gingivis cieri docet. Ceterum hic locus in Regio & Vatic. codice, [& Colbert.] * ac Tolos. * sic legebatur: *Meatus aliqui quas haemorrhoidas nunc appellamus, obserati sunt gelidis frigoribus concreuit*: & ita quoque in Editione Aug. excusus est, nisi quod *haemorrhoidas* in illa legitur. * Intelligere autem videtur Marcellinus *τὴν τῶν ἀμύκλει*, quae ex nimio frigore accidere solet, ut ait Xenophon in libro v. de Expeditione Cyri, pag. 368. * *Vales.*

gere autem videtur Marcellinus τὴν τῶν ἀμύκλει, quae ex nimio frigore accidere solet, ut ait Xenophon in libro v. de Expeditione Cyri, pag. 368. * *Vales.*

a Aetatis quinquagesimo anno & quinto.] Consentit quidem Victoris Epitome: sed Zonaras annos ei tribuit Lxxxiv. menses xi. Socrates verò cum Sozomeno Llv. & ita Zonaræ codices emendandos puto. *Idem.*

b Imperii, minus centum dies, secundo & decimo.] Exacta computatio est. Valentinianus enim Augustus erat nuncupatus anno Natalis Dominici 364. die v. Cal. Martias. Idem anno Dom. 375. diem functus est xv. Cal. Decembres in castello Bregerione, ut rectè scribit Idatius in Fastis. [Bregetio nunc Graan vulgò dicitur.] *Idem.*

c A pueritia prima Funarius.] * Aurel. Victor. * P. Diacon. lib. xi. *Lindenbr.*

d Mala cohaerenter laeva manu retinenti] Plinius lib. vii. cap. 20. *Crotoniatem Milonem athletam, cum constitisset, nemo vestigio educebat, malum tenenti nemo digitum corripiebat.* Ab amafia tamen superatum Aelianus scribit, Variar. lib. 2. cap. 24. *Μίλωνος τῆς τοῦ φοῖβου, ὡς ἐν τῷ χειρὶ κρατεῖεν, ἠδὲ ἐν τῷ ἀντιπάλῳ ἐκείν ἰδιώτατο. ἢ ὅτι ἐρωμένη ἀπὸ βῆσσα αὐτῶν ἔχεται, φιλονεύσα μετὰ αὐτὸν πολλαίς.* * De morte Milonis vide Gell. lib. 15. cap. 16. * Vide etiam Philostratum de Vita Apoll. lib. iv. cap. 9. *Idem.*

e Peritiam militum more luctandi.] Luctatio militaris

tum more luſtandi notior multis, poſt dignitatem Proteſtoris atque Tribuni, Comes præfuit rei caſtrenſi per Africam: unde furtorum ſuſpicionem con-
tactus, digreſſiſque, multo poſtea pari poteſtate ¹ Britannum rexit exerci-
tum, tandemque honeſtè ſacramento ſolutus, revertit ad larem: & agens
procul à ſtrepitu, multatione bonorum adſiſtus eſt à Conſtantino hoc nomine,
quòd civili flagrante diſcordia, hoſpitiò dicebatur ſuſcepſiſſe Magnentium,
per agrum ſuum ad propoſita feſtinantem. Cujus meritis Valentinianus ab
incunte aduleſcentia commendabilis, contextu ſuarum quoque ſuffragante
virtutum, indutibus Imperatoriæ majeſtatis apud Nicæam ornatus, in Au-
guſtum collegium fratrem Valentem adſciivit, & ut ³ germanitate ita concor-
dià ſibi junctiſſimum, inter probra medium & præcipua, quæ loco docebimus
competenti. Igitur Valentinianus poſt periculorum moleſtias plures dum eſſet
privatus emenſas, imperitare ⁴ exorſus, arces prope flumina ſitas & urbes,
& Gallias petiit Alamannicis patentes excuſibus, reviviſcentibus erectiùs cog-
nito Principis Juliani interitu, quem poſt Conſtantem ſolum omnium formi-
dabant. Ideo autem etiam Valentinianus merito timebatur, quòd auxit ^h &
exercitus valido ſupplemento, & utrobique Rhenum celſioribus caſtris muni-
vit atque caſtellis, ne latere uſquam hoſtis ⁱ ad noſtra ſe proripiens poſſit. Ut-
que multa prætereamus quæ egit moderatoris auctoritate fundati, quæque
per ſe vel Duces correxit induſtrios: poſt Gratianum filium in ſocietatem ſuæ
poteſtatis adſumptum, Vithigabium Regem Alamannorum Vadomario geni-
tum, aduleſcentem in flore primo genarum nationes ad tumultus cientem &
bella, clam, quia non potuit aperte, confodit: & Alamannis congreſſus pro-
pe Solicinium locum, ubi inſidiis pane perierat circumventus, ad exitium
ultimum delere potuit univerſos, ni paucos velox effugium tenebris amandaſ-
ſet. Inter hæc tamen cautè geſta, jam converſos ad metuendam rabiem Saxo-
nas, ſemper quolibet inexplorato ruentes, delatoſque tunc ad terreſtres tra-
ctus, quorum ſpoliis pane redierant locupletes, maleſido quidem ſed utili
commento peremit, prædâ raptoribus vi fractis excuſa. Iridemque Britan-

³ *Mf.* germanitate ita concordia. ⁴ *Mf.* exorſus ut
erces.

minùs accurata quidem, & minùs erudita fuit quam pa-
reſtrica: ſimplicior tamen & fortior. De qua vide Capi-
tolinum in Maximino, & Jordanem in Geticis. *Valeſ.*

¹ *Britannum rexit exercitum.* Victor in Epirome
Gratianum ſeniores ad Præſecturæ Prætoris, culmen
perveniſſe commemorat: cui tamen minimè credo: ne-
que enim id Marcellinus hoc in loco præteriſſet. Adde
quòd Præſectura Prætoris hominibus militariſus deſerri eo
tempore vix ſolebat. *Ilm.*

^g *Germanitate concordia* Cum in Miſ. Flor. & Regio,
ac Tolof. * & in Editione Aug legatur, *germanitate
ita concordia*; conſpicere facile eſt, ſic à Marcellino ſcri-
ptum fuiſſe, *germanitate & concordia ſibi junctiſſimum.*
Henr. Valeſ. [Diſertè ſcriptum legi in codice Colbert.
ut germanitate, ita concordia ſibi junctiſſimum: quæ vera
eſt lætio & indubitabilis.] *Hadr. Valeſ.*

^h *Exercitus auxit valido ſupplemento.* Præcipuè ju-
ventutis Gallicanæ & Germanorum tirociniiſus, ut Zo-
ſimus tradit in lib. 4 p. 742. *Valeſ.*

ⁱ *Ad noſtra ſe proripiens.* In exemplari Regio [&
Colbert.] * ac Tolof. * & Aug. Editione legitur,
ad noſtra ſepe proripiens. non malè, *Proripiens* autem pro

nos, catervas superfusorum hostium non ferentes, spe meliorum adsumpta, in libertatem & quietem restituit placidam, nullo pæne redire permisso grassatorum ad sua. Efficacia pari Valentinum quoque Pannonium exulem, per has provincias molientem otium turbare commune, antequam negotium efferverceret, oppressit. Africam deinde malo repentino perturbatam discrimini- bus magnis exemit: cum voraces militarium fastus ferre nequens Firmus, & ad omnes dissensionum motus perflabiles gentes Mauricas concitasset. Similique fortitudine clades ingemiscendas Illyrici vindicasset, ni morte præventus reliquisset rem seriam imperfectam. Ac licet operâ præstabiliū Ducum hæc quæ retulimus consummata sunt: tamen ipsum quoque satis constat, ut erat expedite mentis usūque castrensis negotii diuturno firmatus, egisse complura: inter quæ illud elucere clarius potuit, si Macrianum Regem ea tempestate terribilem, vivum capere potuisset, ut industriâ magnâ tentarat, postquam eum evasisse: Burgundios, quos ipse admovent Alamannis, mærens didicisset & tristis.

CAP. VIII. Hæc super actibus Principis brevi sunt textu pertracta: nunc confisi, quod nec metu nec adulandi fœditate constructa posteritas, incorrupta præteritorum solet esse spectatrix, summam ejus numerabimus vitia, post & ⁶¹ præcipua narraturi. Ad simulavit nonnumquam clementiæ speciem, cum esset in acerbis naturæ calore propensior: oblitus profecto quod regenti imperium omnia nimia velut proceri scopuli sunt devitanda. Nec enim usquam reperitur miti coercitione contentus, sed aliquoties quæstiones multiplicari iussisse cruentas, post interrogationes funestas nonnullis adusque disci-

5 Al. Burgundos. 6 Ms. præte merita narraturi. .... ad ..... bit nonnumquam.

prorepens ponitur, per *κατάχρησιν* sive abusum & corruptionem sermonis illius sæculi. *Vales.*

k *Ad omnes dissensionum motus perflabiles gent. Mauricas.* Vanitatem & perfidiam genti Maurorum insitam longè antea noraverat Sallustius in Historiis. Tertullianus enim in lib. de Anima scribit: *Sallustius vanos Mauros, & feroces Dalmatas pulsat.* Vanienim proprie sunt homines leves, infidi, inconstantes, quos Græci *κέρως* vocant, ut docet Agellus in lib. 18. Jordanes quoque in Geticis infidelitatem Maurorum suggillat, * & Prudentius in Apotheosi adversus Judæos. Per gentes autem *Mauricas* intelligit Marcellinus non provinciales Mauros, sed barbaros, qui translimitem habitabant in varias nationes divisi; de quibus vide librum XXI: Spartianus in Hadriano *gentes Mauras* vocat, ut & Mamerthinus in Genethliaco. Incertus auctor Panegyrici Maximiano & Constantino dicti, *ferocissimos Mauritanie populos, inaccessis montium jugis & naturali munitione fidentes* appellat. Sic *Mauri* sumuntur à nostro Marcellino sæpe, ut in libro XXI. & à veteribus non raro. Ita-

que erravit Pacatus in Panegyrico, quum de Theodosii patris victoriis loquens sic ait, *Compulsus in solitudines avias omnis Alamannus, & uterque Maurus occurrent.* Confundit enim barbaros Mauros, qui à Theodosio Magistro Militiæ victi sunt, cum provincialibus Mauris. Juvenalis in Satira XIV. quum ait, *Dirue Maurorum at- tregias,* & alibi quum scribit, *Et Mauri celeres, & Mauro obscurior Indus;* de his Mauris barbaris loqui voluit. * *Idem.*

[*Bene merita narraturi.*] Sic Gelenius edidit ex conjectura. Verumtamen cum in codice Regio, * Tol. * [& Colbert.] & in Editione Augustana legatur, *præterita narraturi;* videndum est ne forte ita scriptum reliquerit Marcellinus, *præcipua narraturi.* Henr. Vales. Id quod Hadrianus tanti putavit, ut ipsi contextui infereret, quum Henricus verecundior retinisset Gelenianum. Mutationem vero hanc sumpsit, ut opinor ex his præcedentis capituli verbis, *inter probra medium & præcipua:* quibus similia usurpat auctor lib. XXI. cap. 16. post Constantii mortem. *Bonorum igitur vitiorumque ejus differentia vere servata, præcipua prima conveniet expediti.* Ubi videmus postquam junctim præmisit utraque, ex his tunc bona (& dicit quoque *bona & vitia* in lau-

mina vitæ vexatis : & ita erat effusior ad nocendum, ut nullum aliquando damnatorum capitis eriperet morte subscriptionis elogio leni, cum id etiam Principes ^m interdum fecere favissimi. Atqui potuit exempla multa contueri majorum, & imitari peregrina atque interna humanitatis & pietatis, quas sapientes consanguineas ⁷ virtutum esse definiunt bonas : è quibus hæc sufficere ponit. ⁿ Artaxerxes Persarum ille Rex potentissimus, quem Macrochira membri unius longitudo commemoravit, suppliciorum varietates quas natio semper exercuit cruda, lenitate genuina castigans, tias ad vicem capitum quibusdam noxiis amputabat : & ne secaret aures more regio pro delictis, ex galeis fila pendentia præcidebat : quæ temperantia morum ita tolerabilem eum fecit & verecundum, ut adnitentibus cunctis multos & mirabiles actus impleret Græcis scriptoribus celebratos. Prænestino Prætor, qui bello quodam Samnitico properare iussus ad præsidium venerat segniùs, ad crimen diluendum exhibitò, ^o Papirius Cursor ea tempestate Dictator securem per licτόrem expediti, hominèque abjectà purgandi se fiducia stupefacto, visum propè fruticem iussit abscidi : hocque joci genere castigatum cum absolvit, non ideo ⁸ contemptus, ^p ut qui bella diuturna per se superavit & gravia, solus ⁹ ad resistendum aptus Alexandro Magno, si calcaffet Italiam, æstimatus. Hæc forsitan

⁷ Mf. virtutum. ⁸ Mf. contemptus vis bella diuturna parum. . . . . lius ad resist.

datione Joviani lib. xxv. cap. 10. & Valentis xxxi. 14.) appellari præcipua. Id hoc loco quidem non fit. Quæ quidem quum in Constantio iudicet prima convenire expectari, nunc velut discedens ab iudicio suo præcipua postponit. Jam quæ similitudo inter præterita & præcipua ? nisi in capite & calce, quum plurima etiam in medio sarrata tenet Gelenius, quem simul & Mistos ut adjuvem, censo scripsisse & *præcipua* & *restra* narratur. Cicero lib. 1. de Orat. c. 25. *Adest enim fere nemo, qui acutius atque acriter vitia in d. cento, quam v. res videat.* Gron.

^m Interdum fecerunt favissimi.] In Mff. Regio, * & Tolof. * [ac Colbert.] & in Editione Aug. scriptum inveni, *fecere favissimi* : quam scripturam veriore esse vel ipse clausule numerus ac modus evincit. At Gelenius hanc loquendi formam vitiosam putavit & barbaram cur ita? Nam Terentius, bonus inprimis Latinitatis Auctor hic, locutus est in Hecyra :

Nam ut hic laturus hoc est, si ipsam rem ut fiet reciderat,

Non ætepol clam me est : cum hoc quod levius est, tam animo iracundo tulit.

Et Marcellinus quoque nosse alibi sic locutus est, ut in principio lib. xxi. Sed interdum Castellus ac Gelenius eam scripturam interpolaverunt. *Valef.*

ⁿ Artaxerxes Persarum ille Rex] Plutarchus in Apophtheg. *Ἀρταξέρξης ὁ Περσῶν, ὁ Μακροχίρας προσαρμενίδης, διὰ τὸ πλεῖστον χιμερ μακροχίρας ἔχει, πρῶτον τοῖς ἀμυρταίοις ἢ ὑμῶν ἢ μακροχίρας, ἀντιτὸ τοῦ ὄμα μῆστι-*

γῶν, μακροχίρας ἢ προσαρμενίδης τὸ ἰούδικον, ἢ ἀντιτὸ πλεῖστον χιμῆρας ἢ τοῦ ἰούδικου μακροχίρας. Simile quiddam de Gallieno narrat. *Cum quidam gemmas vitreas pro veris vendidisset ejus uxori, atque ille re prodita vindicari vellet, ferrigi quasi ad leonem venditorem iussit; deinde è carca caponem emitti mirantibusque cunctis rem ridiculam, per curionem dici iussit, IMPOSTURAM FECIT ET PASSUS EST.* Trebellius Poll. in Gall. Lindenbr.

^o Papirius Cursor] Aurel. Victor de Viris illustr. *Cum Prænestinum Prætorum gravissime increpuiisset, Expediti, inquit, licτόr secures. Et cum eum metu mortis attonitum vidisset, incommodam ambulantis radicem excindi iussit.* Vide Liv. lib. ix. Plin. lib. xvii. cap. xi. *Idem.*

^p Ut qui bella diuturna per se superavit & gravia.] Totam hanc *περὶ τοῦ* auctori suo restitimus, ex auctoritate Regu * Tolofanice * codicis, & Editionis Augustane. Sic enim in his legitur, *non ideo contemptus vis bella diuturna parum superavit, & gra . . . . . solus, &c.* Hoc tantum licentia nobis sumpsimus, ut ex conjectura emendarem, *per se superavit* : quemadmodum loquitur Marcellinus noſter in lib. xvi. *Hem. Valef.* [In codice Colbert. legitur, *non ideo contemptus vis bella diuturna parum superavit & gra . . . . . lius, &c.*] Hadr. Valef. Hæc egregia concordia librorum veterum in verbis *contemptus vis* vel *jus bella* satis plane indicat, si pro eis reponatur *contemptus ut qui bella*, non restitutionem aut emendationem vocari oportere, sed quodlibet aliud licentia genus. *Lege absolvit* : non ideo contemptus suis bella diuturna parum superavit &c. Hoc miror non assecutum alterutrum ex doctissimis fratribus, quum pla-

Valentinianus ignorans, minimè que reputans ad afflicti solatia status semper esse lenitudinem Principum, pœnas per ignes augebat & gladios: quod ultimum in adversis rebus remedium pictas reperit majorum, ut ^r Isocratis memorat pulchritudo: cujus vox est perpetua docentis, ignosci debere interdum armis superato rectori, quàm justum quid sit ignorant. Unde motum existimo Tullium præclare pronuntiasse, cum defenderet Oppium: *Etenim multum posse ad salutem alterius, ^r honori multis; parum potuisse ad exitium, probro nemini umquam fuit.* Aviditas plus habendi sine honesti pravique differentia, & indagandi quæstus varios per alienæ vitæ naufragia, exundavit in hoc Principe flagrantius adulescens. ^t Quam quidam prætendentes ^v Imperatorem Aurelianum, purgare tentabant, id adfirmando, quòd ut ille post Gallienum & lamentabiles Reip. casus exinanito ærario, torrentis ritu ferebatur in divites: ita hic quoque post procinctus Parthici clades magnitudine indigens impensarum, ut militi supplementa suppeterent & impendium, crudelitati cupiditatem opes nimias congerendi miscebat: dissimulans scire, quòd sunt aliqua quæ fieri non oportet, etiamsi licet; ^x Themistoclis illius veteris ⁹ dissimilis: qui cum post pugnam agminaque deleta Persarum licenter obambulans, armillas aureas vidisset humi projectas & torquem: *Tolle*, inquit, *hæc*, ad comitum quemdam propè adstantem, ^y *verè quia Themistocles non es*: quodlibet spernens in duce magnanimo ^l lucrum. Hujus exempla continentix similia plurima in Romanis exuberant ducibus: quibus omis, quoniam non sunt perfectæ virtutis indi-

9 Ms. verisimilis. 1 Ms. lucrum. . . . . Hujus.

ne idem restituerint lib. xxv t. i. cap. 5. in fine. Gron.
^q *Adressendum aptus Alexandro Magno, si calcasset Italiam*] Exstat hac de re elegans & gravis tractatio T. Livii lib. ix. contra quam contrariis argumentis accuratè disputat V. Cl. Paulus Paruta Nob. Venetus Discurs. Politicor. lib. 4. tit. 2. Utrorumque rationes acutæ sunt, & dignæ quæ perpendantur. Lindenbr.
^r *Isocratis memorat pulchritudo.*] Locus Isocratis est in Oratione Panathenæica, ubi de pugnis Lacedæmoniorum injustis disserit: *Ἐαυμάτω δ' ἐστίν τῶν μάχης ἢ τῶν νίκης τῶν παρὰ τὴν δίκην ἡμιθῦλας, μὴ νομίζον ἀρχίως ἐπὶ τὸ εἶναι ὄντων ὄντων μισῶς, ἢ τῶν ἡσίων τῶν ἀνὴρ κακίας συμπληρωθῶς.* Miror autem si qui sunt, qui prælia ac victorias præter jus & æquum partas non turpiores esse, & pluribus nobris scaterere censeant, quàm clades sine ignavia acceptas. Valef.
^f *Honore multis*] Rectius, *honori multis.* Lindenbr.
^t *Quam quidam prætendentes Imp. Aurelianum.*] Sic planè Hieronymus in Chronico *Valentinianus*, ait, *egregius Imp. & Aureliano moribus similis, nisi quòd severitatem ejus nimiam & parcitatem, quidam crudelitatem & avaritiam interpretabantur.* Quæ Hieronymi verba mutuatus est Jordanes in lib. de Successione Regnorum. Sed & Græci ferè omnes Valentinianum hunc laudibus extollunt, ut videre est in Excerptis Johannis Antio-

cheni quæ nuper edidimus, & in Historiis Zonaræ atque Cedreni. Sed Valentiniani ingenium quod fuerit, patet ex hoc Aufonii loco in Gratiarum actione ad Gratianum ejus filium: *Non palatium, quod tu cum terribile acceperis, amabile præstitisti; non forum & basilica, olim negotiis plena, nunc votis; non Curia honorificis modò leta decretis; olim sollicitis mæsta querimoniis.* Ubi querimonix intelliguntur eæ quas habes in lib. xxv t. i. Denique Symmachus in lib. x. Epist. 27. ad Valentinianum ejusdem filium, eum diligentissimum ac serium Imp. nominat. * Idem tamen Aufonius in eadem Gratiarum actione sub finem eam Valentiniani severitatem necessitati temporum tribuit. Sic enim ait: *Tu Valentiniano genitus, cujus alta bonitas, præsens comitas, temperata severitas fuit. Parto & condico optime Reip. statu, intelligis posse te esse lenissimum sine dispendio disciplina.* * Valef.
^v *Imperatorem Aurelianum purgare tentabant*] Jordanes quoque cum Aureliano Valentinianum comparat: *Egregius, & Aureliano similis moribus, nisi quòd severitatem nimiam & parcitatem, quidam crudelitatem & avaritiam causabantur.* Lindenbr.
^x *Themistocles illius dissimilis*] Plutarchus de Civil. instit. Idem.
^y *Tolle hæc tu, qui Themistocles non es.*] Ita vulgatæ Editiones omnes aut saltem pleræque exhibent. At in codice Colb. ita scriptum reperio: *Tolle, inquit, hæc ad*

cia, (nec enim aliena non rapere laudis est) unum ex multis constans innocentiae vulgi veteris specimen ponam. ^z Cum proscriptorum locupletes domus diripiendas Romanae plebi Marius dedisset & Cinna, vulgi rudes animi, sed humana soliti respectare, alienis laboribus pepercerunt: ut nullus egens repereatur aut infimus, qui de civili luctu fructum contrectare pateretur sibi concessum. ^a Invidia prae hae antedictus medullitus urebatur: & sciens ^b pleuraque vitiorum imitari solere virtutes; memorabat assidue, ^{2c} severitatem rectae potestatis esse individuum sociam. ^d Utque sunt dignitatum apices maxi-

2. *Mf. livorem severitatem.*

Et magis inde nocet, quo minus illa patet. * Lindenbr.

comitum quendam prope adstantem, vere quia Themistocles non est. Id est, quia verè Themist. non es & generosus auri contempitor. Hae haud dubiè vera scriptura est, quam ideo vulgata & substituit.] Hadr. Vales.

^z *Cum proscriptorum locupletes domus.] Valerius Maximus in lib. 4. cap. 3. idem sic narrat: In illa quoque procella quam C. Marius & L. Cinna Reip. infixerunt, abstantia populi Rom. mirifica conspecta est. Nam cum à se proscriptorum penates vulgi manibus diripiendos objecissent: inveniri potuit nemo, qui e civili luctu praedam peteret, qui quidem tam misericors plebis continentia tacitum crudelium villorum convicium fuit. At non eadem moderatione gessit se populus Rom. in proscriptione Syllana. Plures enim tum reperti sunt, qui sectionem proscriptorum emerent, ut refert in Sylla Plutarchus & in Crasso, * ac Velleius. * Triumvirali autem proscriptione pauci fuerunt, qui ad sectionem accederent, teste Appiano in lib. 4. Assinehuic exemplum Italorum refert Tacitus in 3. Hist. qui captà Cremonà, cum cives à militibus venderentur, talium mancipiorum emptionem aspernati sunt. Henr. Vales.*

^a *Invidia prae hae.] Zosimus pag. 742. de Valentiniano: τοῖς τὰ ἐν τῷ αὐτοῦ αὐτῶν ἔργων δὲ ἄνθρωποι.* Idem.

^b *Pleuraque vitiorum imitari virtutes.] * Senec. Epist. 45. Vitia nobis sub virtutum nomine obrepunt. Temeritas sub titulo fortitudinis latet. Moderatio vocatur ignavia: pro tanto timidus accipitur. Idem Epist. 225. Virtutibus vitia confinis; & perditis quoque ac turpibus recti similitudo est. Sic mentitor prodigus liberalis: cum plurimum interfit, utrum quis dare sciat, an servare nesciat. * Quintil. lib. 8. cap. 3. Vicina virtutibus vitia. etiam qui virtutis utuntur, virtutis tamen his nomen imponunt. Juvenalis Satyr. 14. Fallit enim vitium specie virtutis & umbra.*

Gregor. Pap. lib. 1. Epist. 25. *Saepe namque vitia virtutes se esse mentiuntur. D. Hieron. ad Demetriad. * Cl. Marius Victor Orator Massil. de corruptis suae aetatis moribus:*

Nil sanctum est nobis, nisi quaestus; & illud honestum est.

Vtile quod fuerit: Vitissique vocabula recti Indamus, & parci cognomen sumit avarus.

Theodulfus Episc. Aurelianens. in Parænesi ad Judices pag. 17.

Saepe latet vitii virtutis imagine vestis,

^c *Livorem virtutum rectae pot. invidiam esse sociam.] Sic Gelenius edidit absque sensu. Sed cum in Mss. Flor. & Regio, [Colb.] * & Tolos. * sic legi animadvertissem, livorem severitatem rectae potestatis esse invidiam sociam: non dubitavi quin emendandum esset hoc modo, memorabat assidue severitatem rectae potestatis esse individuum sociam. Accursius quidem ediderat, livorem severitatis, &c. Sed procul dubio expungenda vox illa est, quam nescio quis addiderat, ut cum praecedenti periodo hac cohaereret. Verùm quis nescit Marcellinum hae Imp. elogia nullo plerumque ordine contexere? Porro hoc Valentiniani dictum refert etiam Zonaras: Ἰνὸν ἐν τῷ ἰσχυρῷ ἔργῳ αὐτοῦ ἐν τῷ νόμῳ τῷ δικαιοῦσι. διὸ καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς μισθίωναν πολλὰς ἀνὰ ἀδικίας ἐπιμαρτύρησε, τὸν κατὰ πάντα λόγον ἀπαρτίσθαι καὶ τὰ ἄλλα δικαιοσύνην. Hic fortissimus idemque justissimus fuit. Itaque multos qui Magistratus gerebant, tamquam injuste agentes supplicio affecti, cum diceret ab Imperatore justitiam pra omnibus requiri. Valesius. Ita quidem statuere facilis & levissima res est; sed approbare aliis & in eadem sententia confirmare lectorem satis erit operosum. Ubi autem in superioribus occurrit tale exemplum, ut omnes similiter Mss. consentiant in aliquam vocem, quae nihil nisi hanc pronunciationem meruit. P. oculdubio expungenda vox illa est, quam nescio quis addiderat? Quomodo autem ideo cum praecedenti periodo cohaereret, si habeatur livorem severitatem, quum ita sensus omnis turberetur, & prorsus nihil sit? Idcirco adjuvandos opinans codices veteres & ab vitio leni, quod inolevit, liberandos, reponcbam memorabat assidue, rigorem, severitatem rectae potestatis esse individuum sociam. Gron.*

[^d *Utque sunt dignitatum apices maximi licere sibi euncta existimantes. & ad sugillandum contrarios exturbandosque meliores pronius inclinati.] Itane Principes eos qui ipsis contradicere audent, aut adulari nolunt, pulsare & suggillare solent? Imperatoribus & Regibus indecorum atque adeo insolitum est non inimicos modò, sed etiam hostes ipsos eadere, cum manus à famulis quoque suis continere consueverint. Sic tamen Editiones Ammianonnes praefuerunt. At in codice Colbertino reperio disertè scriptum, & ad supplicandam contrarios exturbandosque meliores pronius inclinati. Quae indubitata est scriptura, mutatà litterà a in o, & corrigendo contrarios. Snoplicare heic sumit Ammianus pro supplices*

mi licere ſibi cuncta exiſtimantes, & ad ³ ſupplicandum contrarios exturban-
doſque meliores proniùs inclinati, bene veſtitos oderat, & eruditos, & opu-
lentos, & nobiles: & fortibus detrahebat, ut ſolus videretur bonis artibus e-
minere: ^e quo vitio exarſiſſe Principem legimus Hadrianum. Arguebat hic i-
dem Princeps timidos ſæpius, ^f maculoſos tales appellans & ſordidos, & in-
tra fortem humilem amandandos: ad pavores irritos aliquoties abjectiùs pal-
lens, & quod nuſquam erat ⁴ ^g imanente formidans. Quo intellecto Magi-
ſter Officiorum Remigius, cùm eum ex incidentibus ira fervere ſentiret, ^h fi-
eri motùs quòſdam barbaricos inter alia ſubſerebat: hocque ille audito, quia
timore mox frangebatur, ut Antoninus Pius erat ſerenus & clemens. Judices
numquam conſultò malignos elegit: ſed ſi ſemel promotos agere didicit imma-
niter, Lycurgos invenifſe ſe prædicabat & Caſſios, columna Juſtitix præſca:
ſcribènſque hortabatur aſſiduè, ut noxas vel leves acerbìus vindicarent. Nec
afflictis, ſi fors ingruifſet inferior, erat ullum in Principis benignitate perſu-
gium: quod ſemper ut agitato mari jaçtatis, portus patuit exoptatus. Finis
enim juſti imperiù, ut ſapientes docent, utilitas obedientium æſtimatur &
ſalus.

C A P. IX. Conſentaneum eſt venire poſt hæc ad ejus actus ſequendos re-
ctè ſentientibus & probandos: cum quibus ſi reliqua temperaſſet, vixerat ut
Trajanus & Marcus. In provinciales admodum parcus, tributorum ubique
molliens ſarcinas: oppidorum & limitum conditor tempeſtivus: militaris diſci-
plinæ cenſor eximius, in hoc tantùm deerrans, quòd cùm gregariorum etiam
levia puniret errata, ⁱ potiorum ducum flagitia progredi ſinebat in majus, ad
querelas in eos motas aliquoties obſurdeſcens: unde Britannici ſtrepitus, &
Africanæ clades, & vaſtitas emerſit Illyrici. Omni pudicitix cultu domi ca-
ſtus & foris, nullo contagio conſcientiæ violatus obſcenæ, nihil inceſtum:
hancque ob cauſam tamquam retinaculis petulantiam frenarat aulae regalis:
quod cuſtodire facilè potuit, neceſſitudinibus ſuis nihil indulgens, quas aut
in otio reprimebat, aut mediocriter honoravit, abſque fratre: quem tempo-

3 *Mf.* ſupplicandum. 4 *Mf.* imamenta. *ic.* ima mente. *lef.*

reddere, humiliores infirmioresque redigere, ſibi ſub-
jicere atque ſummittere advertantes.] *Had Valeſ.*

e Quo vitio exarſiſſe Principem legimus Hadrianum]
Spartianus in Hadriano: *Quamvis eſſet oratione & verſu
promptiſſimus, & in omnibus artibus peritiſſimus; tamen
profefſores omnium artium ſemper ut doctior riſit, contem-
pſit, obtrivit, &c.* Lindenbr.

f Maculoſos tales appellans & ſordidos.] Eadem meta-
phorâ Ambroſius in Epift. 6. dixit maculoſum pro igna-
vo: *Queramus nobis viam inacceſſam ſermonibus inſolenti-
um, inviam ſermonibus imperitorum, quam nullus macu-
loſus deterat, maculoſus ſcilicet ignaviæ ſue ſordibus.* Va-

g *Inattento formidans.*] In codice Regio [& Colb.]
ſcriptum reperi, *imamenta formidans*, perinde ac in
Mf. Flor. exſtare monuit Lindenbrogius. In Editione
Aug. legitur, *imaginatione formidans*, ex imaginatio-
ne, ſic enim loqui liceat, Accurſii. Sed arridet omnino
conjectura Lindenbrogii, *ima mente formidans*. *Idem.*

h *Fieri motus quòſdam.*] Legendum eſſe arbitror,
cieri motus, &c. ſic ſuperiore linea pro, *cum cum ex in-
cidentibus, &c.* in *Mſſ.* legebatur, *ſumium ex incid.* eo-
dem errore. *Idem.*

i *Potiorum ducum flagitia progredi ſinebat.*] Vide ſuprà
ad lib. xxx. ſed & Zoſimus id confirmat: *εἰς τὴν τῶν ἀρχον-
τας ἰδὲ δεινὴν ἀρετὴν.* *Idem.*

ris compulsus angustiis, in amplitudinis suæ societatem adsumpsit. Scrupulosus in deferendis potestatibus celsis: ^k nec imperante eo provinciam nummularius rexit, aut administratio venundata, nisi inter [initia] ut solent occupationis spe vel impunè quædam scelestæ committi. Ad inferenda propulsandaque bella sollertissimus, cautus; æstu Martii pulveris induratus; boni prævique suafor & dissuafor admodum prudens, militaris rei ordinum scrutantissimus: scribens decorè venusteque pingens & fingens, & novorum inventor armorum: memoria sermonèque incitato quidem, sed raro, facundiæ proximo vigens; amator munditiarum, lætusque non profusis epulis sed excultis. Postremò hoc moderamine Principatus inclaruit, quòd ^l inter religionum diversitates medius stetit, nec quemquam inquietavit, neque ut hoc coleretur imperavit aut illud: nec interdictis minacibus subjectorum cervicem ad id quod ipse ^m coluit inclinabat, sed intemeratas reliquit has partes, ut reperit. Corpus ejus lacertosum & validum, capilli fulgor colorisque nitor, ⁿ cum oculis castis ^o semper obliquum intuentis & torvum, atque pulchritudo staturæ, lineamentorumque recta compago, majestatis regie decus implebar.

CAP. X. Post conclamata Imperatoris suprema, corpusque ^p curatum ad sepulturam, ^q ut missum Constantinopolim inter divorum reliquias humaretur: suspenso instante procinctu, anceps rei timebatur eventus cohortibus Gal-

5 *Mj.* voluit. 6 *Al.* conditum.

^k *Nec imperante eo provinciam nummularius rexit*] Suetonius in Domitiano capite **VIII**. *Nummarios judices cum suo quæque consilio notavit.* Seneca in Lulio: *Designatus Consul nummulariolus.* Idem de Beneficiis libri 1. capite 9. *Nummarius tribunal.* * Lindenbr.

^l *Inter religionum diversitates medius stetit, nec quemquam inquietavit, &c.*] De hac *ἰσοδρακεία* sive religionis libertate plures inter initia imperii à se promulgatas fuisse leges, ipse Imp. Valentinianus, in Constitutione de Haruspibus non molestandis, ait. *Testes sunt leges à me in exordio imperii mei datæ, quibus unicuique quod animo imbibisset, colendi libera facultas tributa est.* L. 9. C. Theod. de malef. & mathem. * Vide Socratem Histor. Eccles. lib 4 cap. 1. Eriam ante Valentinianum Julianus & Iovianus Imp. & post eos Valens libertatem religionis concesserunt Socrates lib. 3. cap. 21. lib. 4. cap. 27. Themist. Orat. Consulari ad Iovianum pag. 144. & ad Valentem Imp. quam Latine tantum ab Andr. Dudithio V. Cl. habemus. * *Idem.*

^m *Inter religionum diversitates medius stetit.*] Valentinianus in exordiis principatus cum maleficorum artes abolere vellet, lege laxa prohibuerat ne sacra nocturna celebrarentur: quæ lex relata est in Codice Th. in tit. de maleficis cap. 7. Sed cum Prætextatus Proconsul Acharæ Valentinianum liberè monuisset, ea lege vitam propemodum Græcis omnibus, id est Paganis adimi, si

mysteriorum castissimi ritus funditus tollerentur; Valentinianus sacra more majorum à Græcis celebrari permisit, ut scribit Zosimus in lib. 4. principio. Quæ lex hodie quidem non existat: sed ejus mentio fit in lege 9. Cod. Th. de maleficis. Sic enim Imp. Valentinianus scribit ad Senatum: *Haruspiciam ego nullum cum maleficorum causis habere consortium judico: neque ipsam, aut aliam præterea concessam à majoribus religionem genus esse arbitror criminis. Testes sunt leges à me in exordio imperii mei datæ, quibus unicuique quod animo imbibisset colendi libera facultas tributa est, &c.* De Valentiniano idem testatur Symmachus in Epist. 54. lib. x. & S. Ambrosius in Orat. de obitu Valentiniani, & in Epist. 30. ad Valentinianum de ara Victoriæ. * ac Socrates in libro 14. Hist. Eccles. capite 24. * *Valef.*

ⁿ *Cum oculis castis.*] Cedrenus Valentinianum sic depingit: *ὁ δὲ τὰ σώματα ἰουλιανῆς, τὴν χροίαν ἰσοδρακείαν, τὴν τελευτὰν ἔκαστον ὀφθαλμοῦ ἴχθωσ, τὰς ἰσοδρακείας ἰσοδρακείας ἰσοδρακείας ὀφθαλμοῦ ἴχθωσ. Corpore erat procerus, colore ruber, flavus capillo, oculis venustus & medicenter glaucis.* Idem.

^o *Semper obliquum intuentes*] *ἰσ. semper obliquum intuentibus.* Lindenbr.

^p *Ut missum Constantinopolim.*] Valentiniani Magni ca. Ver Constantinop. introivit anno sequenti, qui Valentem V. & Valentinianum Juniores Consules habuit, v. Cal. Januariæ, ut refert Idatius in Fastis: sed in sarcophago depositum est ab Imp. Theodosio sexennio post, Antonio & Syagrio Coss. teste eodem Idatio & Marcellino Comite in Chronico. *Valef.*

licanis, quæ non semper dicatæ legitimorum Principum fidei, 9 velut imperiorum arbitræ, aufuræ novum quiddam in tempore sperabantur: 7 hoc tentandæ novitati res adjuvante, quòd gestorum ignarus etiam tum Gratianus agebat tum apud Treveros, ubi profecturus eum morari disposuerat pater. Cùm negotium in his esset angustiis, & r tamquam in eadem navi futuri periculorum si accidissent participes, omnes eadem formidarent: fedit Summatum consilio, avulso ponte, quem compagnarat antè necessitas invadens terras hostiles, ut superstitis Valentiniani mandato l Merobaudes protinus acciretur. Hòcque ille, ut erat sollertis ingenii, quod evenerat ratus, aut fortè doctus ab eo per quem vocabatur, rupturum concordia jura Gallicanum militem suspicatus, missam ad se tesseram finxit redeundi cum eo ad observandas Rheni ripas, quasi furore barbarico crudescente: utque erat secretè mandatum, Sebastianum Principis adhuc ignorantem excessum, longiùs amandavit, quietum quidem virum & placidum, sed militari favore sublatum, ideo maximè tunc cavendum. Reverso itaque Merobaude, altiore cura prospectum, expedito consilio t Valentinianus puer defuncti filius tum quadrimus, vocaretur in Imperium cooptandus, centesimo lapide disparatus, degensque cum

7 *Mf. hoc tentandæ novitati res.*

q *Velut imperiorum arbitræ.*] In codice Regio * ac Tolos. * legitur, *arbitraria*: quod non probo. [In *Mf. Colbert. arbitræ.*] Ceterum non tunc primum Gallicanæ legiones se principatûs arbitras ferebant. Semper enim Galli aliis parere dignati sunt, & aut ipsi Principes facere, aut ceteris gentibus imperare voluerunt. Quod & Vopiscus scribit in Saturnino: *Saturninus oriundus fuit Gallis, ex gente hominum inquietissima, & avida semper vel faciendi Principes, vel imperii.* Adde Trebellium Pollionem in Postumo. *Vales.*

r *Tamquam in eadem navi.*] Proverbiale loquendi genus est, quo utitur Cicero in lib. 2. Epist. 5. *Tibi etsi ubicumque es, in eadem es navi, tamen quod abes gratulor.* Idem.

l *Merobaudes protinus acciretur.*] Quem ob rei militaris scientiam Valentinianus adversus Quados expeditionem parans, Magistrum utriusque militia constituerat, ut scribit Zosimus in lib. 4. Idem postea Consul iterum fuit, tandèmq; iussu Maximi tyranni mortem sibi concessit, ut refert Pacatus in Panegyrico. *Idem.*

t *Valentinianus puer, tum quadrimus.*] Atqui Valentinianus Junior natus erat Gratiano Nob. & Dagalaifo Coss. anno Natalis Domini 366. die 15. Cal. Febr. ut scribit Idatius in Fastis, & auctor Alexandrini Chronici isdem planè verbis quibus Idatius. Quibus suffragatur Themistius in Orat. xi ad Valentinianum Junio-rem, pag. 254. ubi natalem ipsius vice oraculorum & vaticiniorum prædixisse ait tyranni Procopii exitum. Constat autem Procopium eo anno quem dixi, à Valente vitam & necatum fuisse. Accedit præterea Socrates in lib.

4. Sozomenus in 6. qui Valentinianum Junio-rem eo anno in lucem editum esse testantur. Quod si ita est, quomodo idem quadrimus ad Imperium venisse dicatur non video. Creatus enim est Augustus post Consulatum Gratiani III. & AEQUITII. anno Domini 375. Huic difficultati, quam ego primus & jamdudum deprehenderam, aliisque solvendam proposueram, ita occurrendum puto, ut Valentinianum qui anno 366. natus est, diversum esse dicamus ab hoc qui postea Augustus fuit: quod quidem his argumentis evincam. Primò enim Valentinianus, qui mortuo patre Augustus est renunciatus, quadrimus tunc erat, ut scribit præter Marcellinum nostrum Victor in Epitome, & Zonaras: Zosimus certè vix quinquennem fuisse dicit. Deinde viginti annos natus obiisse dicitur à Nicephoro in lib. xi. cap. 38. Interfectus porrò est, ut inter omnes constat, anno Domini 392. Hieronymus in Epist. de Exitu Nepotiani, eandem Valentinianum adolescentem adhuc & pæne puerum esse occisum memorat. Quæ certè omnia non procederent, si anno 366. natus fuisset. Denique Valentinianus Junior, is qui anno 366. in lucem est editus, Consulatum gessit cum Victore anno Domini 369. ut testatur apertè Themistius in Orat. xi. quam ei Consulatum Constantinop. auspicianti Cal. Jan. dixit. Quòd si hic idem esset cum eo, qui post mortem Valentiniani Augustus est nuncupatus, cùm is paullo postquam Imp. est factus, Consulatum inierit cum Valente, Consul iterum necessariò dici debuisset. At in Fastis omnibus annus ille 376. sic noratur, *Valente Aug. V. & Valentiniano Juniore Aug.* Quæ cùm ita sint, apparet duos ejusdem nominis Valentinianos, alterum Valentiniani magni, alterum Valentis filium, distingui debere.

v Justina matre in villa quam Murocinctam appellant. Hocque concinenti omnium sententia confirmato, Cerealis avunculus ejus ocius missus, eundem puerum lecticâ impositum duxit in castra: sextoque die post parentis obitum Imperator legitimè declaratus, Augustus nuncupatur more sollempni. Et licet cum hæc agerentur, Gratianum indignè laturum existimantes, absque sui permissu Principem alium institutum: x postea y^s metu sollicitudine discussa vixere securius; quod ille, ut erat benivolus^z & peritus, consanguineum pietate nimia dilexit & educavit.

8 Ms. mens.

* Vide Adnotationum mearum in Socratem. pag. 50. *
Vales.

v *Justina matre.*] Quæ Magnentio tyranno prius nupserat, ut scribit Zosimus. Quo maximè refellitur fabula illa, quam refert Socrates in lib. 4. cap. 36. de digamia Valentiniani Majoris, qui duas uno tempore uxores habuerit. At enim Socrates, Severam Aug. cum Justinam virginem præstanti forma secum lavantem vidisset, pulchritudinem puellæ Valentiniano laudavisse: qui statim ejus amore captus, eam uxorem adfecerit non repudiata Severâ. Virginem igitur fuisse dicit, quæ uxor fuerat Magnentii. *Idem.*

x *Postea metu sollicitudine discussa*] Ms. mens sollicitudine. Corrige, *postea metus sollicitudine discussa*. Idque omnino verum putamus. *Lindenbr.*

y *Metu sollicitudine.*] Assentior Lindenbrogio sic emmendanti, *metus sollicitudine*, * ut in Ms. Tol. scriptum reperi. * Ita vetus Auctor post Imperii Notitiam editus in descriptione Thoracomachi, *timoris sollicitudinem* dixit. * In Ms. Tol. [ac Colb.] scriptum est, *mens sollicitudine*. * Valesius. Sed non majori intervallo hinc distat *mentis sollicitudine*, ut Cicero pro Cluentio cap. 10. *Qua sollicitudine animi? quo timore?* Nihilomi-

nus quum confidero acrius lectionem scriptam, dubitare incipio, an non potius inde sit demendum, non addendum. Imo videtur certe auctor dedisse, *Post tamen sollicitudine*. Gron.

z *Et peritus.*] In Ms. Vaticano & Regio, * Tolof. * [ac Colbert.] legitur, *benivolus & peritus*. * De pietate Gratiani in fratrem Ausonius in Panegyrico: *Piissimo. Hujus verò locupletissimum testimonium est pater divinis honoribus consecratus; ad instar filii ad Imperium frater adscitus. Eadem benevolentia & Theodosium paulo post participem assumit Imperii, cum parvulum haberet & fratrem: avidior fide societatis, quam nimia potestatis:* ut ait Augustinus in lib. v. de Civitate Dei. * *Herr. Valesius.* [Ceterum aut apud Ammianum pro *peritus* legendum est *apertus*: ut Cæsar in libro de Bello Africo *Gallos homines apertos minimeque insidiosos* appellavit: aut si legamus *peritus*, eo nomine designari putandum est, numeris omnibus absolutum, vitiorum expertem, aut omni virtute adornatum atque perfectum. qualem Gratianum Aug. describit Ammianus ipse, quem in lib. xxxi. *moderatam & clementem*, & lectorum Principum æmulum fuisse tradit. Certè Ammianus in libro xvi. de Eutherio spatione loquens, *peritum* ita sumit: *Ex omni latere autem ita peritum*, (ut Eutherium) *neque legisse neque audisse confiteor.*] Hadr. Valesius.

Explicit Liber XXX.

AMMIANI MARCELLINI RERUM GESTARUM

LIBER XXXI

Incipit feliciter.

Hæc libro Ammiani Marc. XXXI continentur.

- CAPUT I. *Cædis Valentis A. & cladis à Gothis inferendæ prodigia.*
- C. II. *De Hunnorum, & Alanorum, aliarumque Scythiæ Asiaticæ gentium sedibus & moribus.*
- C. III. *Hunni Alanos Tanaitas armis aut pactis sibi adjungunt, Gothosque invadunt, ac suis sedibus pellunt.*
- C. IV. *Pars major Gothorum cognomine Thervingorum finibus suis expulsa, permissu Valentis à Romanis transportatur in Thraciam, obsequium & auxilia pollicita. Greuthungi quoque, pars altera Gothorum, furtim ratibus Histrum transeunt.*
- C. V. *Thervingi fame & inopiâ pressi ac pessimè habiti, Ducibus Alavivo & Fritigerno à Valente deficiunt, ac Lupicinum cum suis fundunt.*
- C. VI. *Sueridus & Colias Gothorum Optimates, unà cum suis priùs recepti, cur rebellaverint, & cæsis Hadrianopolitanis, Fritigerno se adjunxerint, ad diripiendas Thracias conversi.*
- C. VII. *Profuturus & Trajanus ac Richomeres pugnant æquo Marte cum Gothis.*
- C. VIII. *Clausi intra AEmimontanâs Gothi, deinde à Romanis emissi, Thraciam rapinis, cædibus, stupris, incendiisque fœdant, & Barzimerem Scutariorum Tribunum interficiunt.*
- C. IX. *Frigeridus Dux Gratiani Farnobium Optimatem cum multis Gothis & Taifalis cædit: reliquis vita, & agri circa Padum dati.*
- C. X. *Lentientes Alamanni à Gratiani A. Ducibus prælio superati, Rege Priario etiam interfecto; & post deditionem datis Gratiano tironibus, domum redire permitti.*

- C. XI. *Sebastianus Gothos spoliis onustos apud Beræam inopinantes concidit ; paucos fuga servavit. Gratianus A. ad patrum Valentem properat , ei contra Gothos laturus auxilium.*
- C. XII. *Valens A. ante adventum Gratiani cum Gothis pugnare constituit.*
- C. XIII. *Gothi omnes in unum conjuncti , nimirum Thervingi ductu Fritigerni R. & Greuthungi ducibus Alatheo & Safrace , cum Romanis acie instructa confligunt , & fuso equitatu , pedites nudatos atque confertos cum maxima strage in fugam conjiciunt. Valens occisus nusquam comparuit.*
- C. XIV. *Valentis A. virtutes , & vitia.*
- C. XV. *Gothi victores Hadrianopolim oppugnant , ubi thesauros suos Valens & Imperatoria insignia cum Præfetto & Consistorianis reliquerat : & omnia frustra experti discedunt.*
- C. XVI. *Gothi , Hunnorum Alanorumque copiis auro sibi adjunctis , frustra Constantinopolim tentant. Qua arte Julius , Magister militum trans Taurum , Orientales provincias Gothis exoneraverit.*

CAPUT I. **I**NTEREA & Fortunæ volucris rota , adversa prosperis semper alternans , Bellonam ^a furis in societatem adscitis armabat , mæstosque transtulit ad Orientem eventus , quos adventare præfagiorum fides clara monebat & portentorum. Post multa enim quæ vates augurisque prædixere veridicè , resultabant canes ululantibus lupis , & querulum quiddam nocturnæ volucres tinniebant & flebile , & squalidi Solis exortus hebetabant matutinos diei candores : & Antiochiæ per rixas tumultusque vulgares id in consuetudinem venerat , ut quisque vim se pati existimaret , *Vivus ardeat Valens* , licentiùs clamitaret : vocèsque præconum audiebantur assiduè , mandantium congeri ligna ad ^b Valentini lavacri succensionem , studio ipsius Principis conditi. Quæ hunc illi impendere exitum vitæ modo non apertè loquendo monstrabant. Super his larvale simulacrum Armeniæ Regis , & miserabiles umbræ paullo antè in negotio Theodori cæsorum , per quietem stridento ^c carmina quædam nimium horrenda , multos diris terroribus agitabant. ^d Vagula gurgulione confecto exanimis visa est jacens : cujus mors publico-

¹ Ms. Vagula.

^a *Furis in etatem adscitis.*] Apparet emendandum esse , *furis in societatem adscitis* , ut loqui solet Marcellinus noster. *Vales.*

^b *Valentini lavacri.*] Hoc Valentis lavacrum erat Antiochiæ , cujus meminit Evagrius in lib. 1. cap. 20. quod cum incendio magna ex parte corruptum esset , Theodosius Senior eidem reficiendo ducentas auri libras

largitus est. *Idem.*

^c *Carmina quædam nimium horrenda*] Ita recte ediderunt nuper Parisini , quum in prioribus exstaret *nimium* , quod etiam sic restitui debere adscripserat exemplari suo pater. Sed quum postea intelligeret in Vaticano codice legi *nimiarum* , supponebat *carmina quædam nemiarum horrenda* . Consulantur antiqui codices. *Gron.*

^d *Tragula gurgulione confecto.*] Sic primus edidit Ma-

rum funerum ærumnas indicabat amplas & pervulgatas. Denique ^{ef} cùm Chalcedonos subverterentur veteres muri, ^g ut apud Constantinopolim ædificaretur lavacrum, ordine resoluto saxorum, in quadrato lapide qui struutura latebat in media, hi Græci versus incisî reperti sunt, futura plenè pandentes:

- ² ΑΛΛ' ὁπόθεν νύμφαι δροσρῆ κατὰ ἄστυ χορείη
- ^h Τερπόμεναι σρέψονται δ' ἐστφέας κατ' ἀγυιάς,
- Καὶ τείχῳ λυτροῖο πλύσονεν ἔσεται ἄλλαρ.
- ⁱ Δὴ τότε μυρία φύλα πολυπερέων ἀνθρώπων

2 Ms. ΑΜΟΠΟΙΑΝ ΝΥΝ ΦΑΙΔΡΟ ΣΕΡΕ ΚΑΤΑ ΓΑΑ C ΤΥΧΟΡΗΤΗΡΟΜΕΝΕΣ ΤΡΟΦΟΝΘΕΣ ΕΥΣΤΕΦΕΑ ΚΑΤΑ ΓΥΛΑ C ΚΑΙ ΤΙΧΟ C Α ΟΥ ΡΟΙΟ ΠΩ ΑΥ C ΤΟ ΝΟΝ Ε C C Ι ΚΑΡ Η ΠΟΤΕ ΔΝΙΑ ΦΥΛΑ ΠΟΛΥ C ΠΕΡΜΟΝΑΝ ΟΡΩ ΠΩ ΠΙ C ΤΟΡΟΥ ΚΛΑΥΡΟΟΙΟ ΠΟΡΟΝΤΑ CΥΝ ΕΧΜΗ ΚΑΙ CΚΥ ΕΙΚΗΝΔΕ ΤΙΧΟΡΗΝ ΚΑΙ ΜΥ C ΔΑΓΑΙΝ ΠΙ ΠΙ ΟΝΗ C ΔΕΤ ΗΒΑΤΑ CΥΝ ΕΛΑΤΙ CΙ Μ ΑΙΝΟΜΕΝΗ C ΤΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΒΙΟΤΟΙΟΥΤΕ ΛΟ C ΚΑΙ ΔΗΡΕΙΝ ΕΦΕΞΕΙ.

Καρωσιανὰ legerem quàm Καρσυντιανὰ. Carosianæ enim thermæ à Valente absolutæ & dedicatæ sunt post Consulatum Gratiani III. & AEquitii, agente Præfecto urbis Constantinop. Vindalonio Magno, ut scribit Idatius in Fastis & auctor Chronici Alexandrini: & à Carosia Valentis filia nomen traxere teste Sozomeno in lib. 6. Idem.

riangelus Accursius, mendosè ut apparet. In Mss. autem Regio, Flor. & Valentino [ac Colb.]* & Tolof.* legitur *Vagula*: fortasse pro *Aquila*. Præterea in codice Regio [& Colbert.] scriptum inveni, *gurgulione confesso*. Valef.

h ΤΕΡΠΟΜΕΝΑΙ ΣΤΡΟΦΩΝΤΕΣ.] Ita primus excudit fecit Accursius. At in Ms. Florentino legitur, σερρόφεις: teste Lindenbrogio. Ego verò suspicor scribendum esse *τερπόμεναι σρέψονται*: quamquam apud Socratem in lib. 4. cap. 8. legitur, *σρέσονται*: cui subscribunt Zonaras, Cedrenus, Nicephorusque Callistus. Sed cùm in primo versu *δροσρῆ χορείη* ex Mss. ediderimus, *σρέσονται* hic convenire non potest. Valef. Primo sic edidit, quum mihi displiceret Hadrianus interpolans in sua editione manum fratris sui edensque *σερρόφεις* quum ver reddiderit Henricus, ut nunc exhibeo, nisi typis ea mutationi attribui debet: etsi Henricum miror, cur ei voci accentum apposuerit, qui nullus est apud Lindenbrogium. Magis vero miror, cur ad talem mutationem ausus fuerit discedere, quam nullo genere Codices veteres approbant. Quin tu ex illis hoc habere verissimum, *τερπόμεναι σρέψονται*. Ut enim apud Hefychium *έστας έκείδιστας: έσταν έπίδυσαν, έσταν, εκείδισαν*, sic horum versuum auctor *έσταν* dixit, & *σερρόν* ductum canalium per partes varias urbis. Gron.

e *Cum Chalcedonos subverterentur veteres muri*] Rem eandem simul & versuum * (aliquibus tamen in locis variantium) * inscriptionem, apud Socratem habemus, Hiflor. Ecclef. lib. 4. cap. 8. Zonar. & Cedren. * Hocce versus aliter ex Socrate, & ex Zonara tomo 3. legit Leopardus Variarum Emendationum libri 4. capite 15. * Lindenbr.

i ΔΗ ΤΟΤΕ ΟΤΝΙΑ ΦΥΛΑ.] In Ms. Flor. [ac Colb.] & Editione Aug. legitur, *δυνα φύλα*: unde quispiam non absurdè conjecerit scribendum potius esse, *Δὴ τότε δύνα φύλα*: sed in Socrate & Zonara aliisque supra citatis legitur *Δὴ τότε μυρία φύλα*: & huic versui subjicitur ab iisdem Auctoribus hic alter, qui in nostris codicibus deerat.

f *Cum Chalcedonos subverterentur vet. muri.*] Obprobra & concivicia quæ Chalcedonenses in Valentem jecerat Procopiani belli temporibus, ut refert Socrates in lib. 4. cap. 8. Valef.

Αγρια, μαρμαίροντα, (al. μαρμάνοντα) κελκῶ ὄπιμιθρα ἀλλκῶ.

g *Ut apud Constantinop. ædificaretur lavacrum.*] Constantinianæ scilicet thermæ teste ibidem Socrate. Zonaras tamen ac Cedrenus è lapidibus murorum Chalcedonensium aquæductum Constantinop. ædificatum esse scribunt à Valente, ejusque appellatum nomine: * opus sanè memorabile, cujus meminit Themistius in Oratione decennali ad Valentem A. & Gregorius Nazianzenus in Orat. xxv. qui hunc Valentis aquæductum subterraneum & ægium fluvium eleganter appellat. Ita etiam Themistius in Amatorio seu de Regia pulcritudine ad Gratianum A. αὐτῷ ὑποδραμύσασιν ἠλίσκους περιώνας ἔγγιστοι ἢ ἐνάεργοι, σαρκῆ τὰ νότα ἀπεικασθῆναι, πλὴν ἢ σαδείους χιλιούς ἀναντα ἢ χρίταβια, ἕτε ἀνὴν εἰς χαλκῶν διαδραμύσασιν, ἕτε ὑποχρηθείσασιν, ἕτε ἐργεθείσασιν συνεοίτησαν ὑποεργεῖται. ἢ ἡκουσὶν ἢ δὴ καθ' τῶν πολλῶν. * Zonaras & Cedrenus tradunt, Nymphæum quoque à Præfecto urbis constructum esse, in cujus dedicatione populus choreis & epulis vacavit. Quod etiam relatum est à Socrate in dicto loco. Ceterum in Socrate libentius]

* Certè *δυνα φύλα* ferri non potest: cùm heic de Gothis sermo sit, non de Hunnis * Valef. Crediderim ex hoc loco servavisse Hefychium *Δύνα, ὄμινα*, quam vocem vides adlectionem, quam in Mss. esse testantur Lindenbrogium æque ac Valefius & præfès editionis Augustanæ. Ut prædicantur omnigena gentium septentrionalium genera atrocitate & feris animis & vastandi cupiditate congruentia collectum iri. Gron.

Ἰσρα καλλιρρόιο κ̄ πόρον περσίοιτα σὺν αἰχμῇ,
 καὶ σκυθικῶ ὀλέσει χάριον καὶ μυτίδα γαῖαν.
 Παιονίης δ' Ἰππικάντα σὺν ἐλπίσι κρηνομήνησιν
 αὐτῶ εἰ βίοτοις τέλει ἢ δῆρις ἐφέξῃ.

C A P. II. Totius autem sementem exitii & cladum originem diversarum, quas Martius furor incendio solito miscendo cuncta concivit, hanc comperimus causam. ^m Hunnorum gens, monumentis veteribus leviter nota, ⁿ ultra paludes Maroticas glaciale Oceanum accolens, omnem modum feritatis excedit. Ubi quoniam ab ipsis nascendi primitiis ^o infantum ferro sulcantur altius gena, ut pilorum vigor tempestivus emergens corrugatis cicatricibus hebetetur, senescunt imberbes absque ulla venustate, spadonibus similes: compactis omnes firmisque membris, & opimis cervicibus: ³ prodigiosæ formæ & pandi, ut bipedes existimes bestias, vel quales ^p in commarginandis pontibus effigiati stiptes dolantur incomptè. ^q In hominum autem figura ⁺ licet

³ Ms. prodigiosæ formæ. ⁴ Ms. licet.

κ̄ ΠΟΡΟΝ ΠΕΡΑΟΝΤΑ.] In Ms. Flor. [& Colb.] & 2^a Editione Aug. *περσίοιτα* legitur duabus simul confusis dictionibus. Nec dubito, quin (ut apud Socratem legitur ac ceteros) scribendum sit, *πόρον διαβάντα*. Valef. Cujus notam sic purgavi ex priorē editione, quum mendo se nuper Parisiis ederent *βίβλα πόρον διαβάντα*, quod futile. Ceterum illud *ολέσει* in sequente versu comperio exitare tantum in editione Augustana, ubi exhibetur *ΟΛΕΤΙ*, quon Lindebrogius tantum *ΑΕΤΙ*, quod videan non fuerit *λῆσει*. Gron.

Ι ΚΑΙ ΔΗΡΙΣ ΕΦΕΞΕΙ.] In codicibus quidem nostris scriptum erat *δῆρις ἐπίξει*: unde conjectura ductus emendavi *δῆρις ἐπέξει*. At in Socrate & citatis Auctoribus legitur *ἢ πῆρι μοι ἐπίσπει*, minus rectè: dicendum enim erat *ἐπίσει*, si rāmen in usu est. Ceterum hos Græcos versus post Langium, & Christophorsonum Latine sic vertimus:

*Tempore quo liquidus agitabant urbe choreas,
 Latæque subsiliunt hylæes per compita Nymphæ,
 Ac fusaesta dabit nuxus munimina thermis:
 Tunc fortes populi variis e genibus orti
 Trajicient armis Histri speciosa fluena,
 Kastabuntque agros Mæsos atque arvæ Scytharum.
 Ast ubi Pannoniam attigerint, majora parantes,
 Hos illic fatum & Martis violentia sistet.* Idem.

^m Hunnorum gens monumentis veteribus leviter nota.] De Hunnis eorumque sedibus ac moribus vide Zosim. lib. 1v. Sozomen. lib. vi. cap. 37. Agath. lib. v. Jordan. dorch. Goric. Histor. Miscel. lib. xi. * Reginon. Prumienf. lib. 2. pag. 44. b. * Lindenbr.

ⁿ Ultra paludes Maroticas glaciale Oceanum accolens.] De Hunnorum situ idem tradit Hieronymus in Epitaphio Fabiolæ: & ex professo Procopius tum in lib. 1. Persicorum, tum in 4. Gothicorum. Valef.

^o Infantum ferro sulcantur altius gena.] Idem prodit

Jordanes in Geticis, cujus verba ex Marcellini nostri Historiis translata esse non dubito. Sic enim ait de Hunnis: *Nam maribus ferro genas secant, &c. Hinc imberbes senescunt, & sine venustate ephæbi sunt, quia facies ferro silicate tempustivam pilorum gratiam per cicatrices absumit.* Porro hanc causam esse cur imberbes sint Hunni, libenter & Ammiano nostro & Jordani concesserim. Sed tamen aliam quoque ejus rei causam mihi videor deprehendisse. Observavi enim Hunnos in luctu genas cultris convulnerare solitos esse. Sic enim de Cutriguris, quæ Hunnorum gens est, narrat Agathias in lib. 5. *οἱ μὲν γὰρ τοῖς ἰσχυροῖς μακρὰ βαρβαρικῇ τοῖς γὰρ ἡμιθῆσι τὰς παρειὰς κατασηπτοῦσιν ἀποσπῶντο καὶ τὸ πάτεραι νέμων.* Et *gemitus barbarorum unigenis exaudiebatur. Genas enim pugionibus concidentes, more patri lugebant.* Et apud Menandrum Protectorem in lib. 8. Hist. Turxathus Dizabuli * vel Dizabuli * filius, Turcorum Princeps, cum patri nuper mortuo exsequias celebraet, Romanorum legatos genas sibi una cum reliquis Turcorum laniare jubet: *δὴν ἴμας, ἀ Ρωμαῖον, κατακαθάρσειν τὰ σπέρματα τὰς μαζαλας,* &c. Ex quibus intelligendi sunt Sidonii verus in Panegyrico ad Avitum, quos nemo adhuc interpretatus est:

*Ulnore vel si quis plangit, cui fesse ferisse est,
 Ac ferro perarata gens, vultuque immati
 Rubra cicatricum vestigia defodisse.* Idem.

^p In commarginandis pontibus.] Ita Sidon. Apoll. lib. 1v. Epist. 20. *Viridantia saga lumbis marginata puriceis.* Lindenbr.

^q In hominum figuræ. Sic & in sua vita.] Quis hujus scripturæ auctor fuerit, incompertum habeo. Nam Accursius quidem sic ediderat: *In hominum autem figuræ sic & in sua vita visisunt asperi,* &c. In Regio autem exemplari, * Tolofano, * [& Colbert.] ita scriptum inveni: *In hominum autem figuræ licet in sua vita nisi sunt asperi,* &c. quemadmodum in duobus Vaticanis codicibus legitur. Proinde ita à Marcellino scriptum esse conjecimus: *In hominum autem figuræ sic & in sua vita sunt &*

inſuavi ita viſi ſunt aſperi, ut neque igni, neque ſaporatis indigeant cibus, ſed radicibus herbarum agreſtium & ſemicruda cujuſvis pecoris carne veſcantur, quam inter femora ſua & equorum terga ſubfertam, fotu calefaciunt brevi. AEdificiis nullis unquam teſti: ſed hæc velut ab uſu communi diſcreta ſepulcra declinant. Nec enim apud eos vel arundine faſtigatum reperiri tugiurium poteſt. Sed vagi montes peragrantes & ſilvas, pruinas, famem, ſitimque perferre ab incunabilis aſueſcunt. Peregrè teſta niſi adigente maxima neceſſitate non ſubeunt: nec enim apud eos ſecuros exiſtimant eſſe ſub teſtis. Indumentis operiuntur linteis, vel ^r ex ^f pellibus ſilveſtrium murium conſarcinatis: nec alia illis domeſtica veſtis eſt, alia forenſis. Sed ſemel obſoleti coloris tunica collo inſerta non antè deponitur aut mutatur, quàm diuturna carie ^r in pannulos defluxerit defruſtata. ^v Galeris incurvis capita tegunt; hiriſuta crura coriis munientes hædinis: eorùmque calcei formulis nullis aptati, ^x vetant incedere greſſibus liberis. Quà cauſâ ad pedeſtres parum accommodati

aſperi. aut certè: In hominum autem figura licet inſuavi, ita viſi ſunt aſperi, &c. Sanè ejuſmodi ferè ſcripturam hujus loci fuiſſe docet Jordanes in Geticis, qui hæc Marcellini noſtri verba ſic imitatus eſt. *Hi verò ſibi hominum figura vivunt belluinâ ſervitiâ.* Henr. Valeſ. [Hi porrò in codice Colb. vocantur modò *Hunni*, modò *Hani*; necnon *Chini* ac *Chuni*.] Hadr. Valeſ. Quum poſterior viri doctiſſimi conjectura accedat proprius ad veterem lectionem; tum quod in omnibus Miſ. libris occurrit niſi, non *viſi*, ejus certe debuit ratio ſanctior haberi, & illud, non hoc attendi. Tum quæſo cur viſos fuiſſe dicat, quam potius ſimpliciter & veritales fuiſſe? Unde niſi fallor patebit veram Marcellini manum fuiſſe *In hominum autem figura licet inſuavi, tam bi ſunt aſperi.* Gron.

^r *Ex pellibus ſilveſtrium murium.*] Hæ pelliculæ odoratæ erant, ut præter Helmodum in lib. 1. Chronici Sclavorum, docet D. Hieronymus in lib. 2. contra Jovinianum his verbis: *Odores autem ſuffitus & diverſa thymamata, amomum, cyphi, ananthe, muſcus & peregrini muris pellicula.* Idem in Epitaphio Marcellæ viduæ ſub initium, *fragrarè muſco, ſnure, &c.* [Jordanes in Geticis ſcribit, pelles murinas ab Hunnuguris, quægens Hunnicæ eſt, in orbem Romanum importari. Pricus ait Hunnorum Reges pellibus ferarum ad ornatum uti,] Valeſ.

[^f *Pellibus ſilveſtrium murium*] Jordan. in Hiſtor. Goth. Hunnuguri hinc ſunt noti, quia ab ipsis pellium murinarum venit commercium. De Scythiſ Justinus ex Trogo lib. 2. *Lanæ iis uſus ac veſtium ignotus: & quamquam continuis frigoriſ urantur, pellibus tamen ſerinis ac murinis utuntur.* * Seneca Epift. 90. *Magna Scytharum partergis vulpium induitur ac murium, quæ tactu mollia & impenetrabilia ventis ſunt.* Ivo Carnot. Epift. 49. *Complices quos ſibi pelliculis peregrinorum murium atque aliis hujusmodi vanitatum aucupiiſ inſeſcaverat.* * Illæ ipſæ autem pelles ſunt, quas poſterior ætas *marturinas* vocat. Helmodus Chron. Slavor. lib. 1. cap. 1. *Pellibus ab-*

undant peregrinis, quarum odor letiferum noſtro orbi ſuperbiæ venenum propinavit. Et illi quidem ut ſtercora hæc habent, adnoſtram, credo, damnationem, qui ad marturinam veſtem anbelamus, quaſi ad ſummam beatitudinem. Itaque pro laneis indumentis, quas nos appellamus ſaldones, illi offerunt tam pretioſos martures. Vide AElia-num de Animal. lib. xvii. cap. 17. Lindenbr.

^r *In pannulos defluxerit defruſtata*] Meliorum codd. hæc lectio eſt. Gloſſar. *Concuſus, fruſtatus.* Ammian. lib. xx. *Defruſtandæ Meſopotamiæ opitulari.* Sidonius Apoll. lib. ix. Epift. 9. *Maxima ex magnis capita defruſtata.* Reſtituimus jam olim eodem modo locum L. Flori lib. 2. pag. 37. *Punica prædæ omnibus promontoriis inſiſiſque fruſtrarentur & fluitarent.* Perperam enim hæcenus, antequam Gallicana Editio prodiiſt, fruſtrarentur lectum eſt. Lindenbr.

^v *Galeris incurvis capita tegunt.*] Hieronymus in Epitaphio Nepotiani tiaras vocat. Poſtquam enim Romanos ab Hunnis vinci & fugari memoravit, ſubiicit: *Nec amputamus cauſas morbi, ut morbus pariter auferatur: ſtatimque cernamus ſagittas pilis, tiaras galcis, caballos equis cedere.* Valeſ.

^x *Vetant incedere greſſibus liberis.*] Hinc *ἀποδῆς* & *ἀκροσφαλῆς* Hunni dicuntur ab antiquo Scriptore apud Suidam: *ὁ ἰνέλευσος χαρὴν ἔπι τῶς ἀποδῆς ἢ ἀκροσφαλῆς Οὐρῶνος. ἀπὸ γὰρ ἰππῶν ἢ παδῶν δι' Οὐρῶν & τῶν γῆν παρῆσεν.* Ille vero juſſit ut contra truncos & in ceſſu titubantes Hannos procederent. Neque enim Humus abſque jumento facile ambulaverit. [Itaque merito indignatur Hieronymus in Epitaphio Nepotiani: *Proh pudor! fugit Rom. exercitus, victor orbis & dominus. Ab his vincitur, hos pavet, horum terretur adſpectu, qui ingredi non valent, qui ſi terram tetigerint, ſe mortuos arbitrantur.* Adde Zoſimum pag. 747. Quod ſuprà Hieronymus ait, *Romanum exercitum Hunnos pavere, & horum terri adſpectu;* idem Jordanes de rebus Geticis affirmat: *Quos bello forſitan minime ſuperabant, vultus ſui terrore nimium pavorem ingerentes*

sunt pugnas : verum y z equis propè affixi duris quidem, sed deformibus, & muliebriter iisdem nonnumquam insidentes, funguntur muneribus consuetis. a Ex ipsis quivis in hac natione pernox & perdius emit & vendit, cibumque sumit & potum, & inclinatus cervici angustæ jumenti, in altum soporem ad usque varietatem effunditur somniorum. Et deliberatione super rebus propo- sita serii, hoc habitu omnes in commune consultant. Aguntur autem nulla fe- veritate regali, sed tumultuario Optimatum ductu contenti, perumpunt quidquid inciderit. Et pugnant nonnumquam lacesiti, sed ineuntes prælia cuneatim variis vocibus sonantibus torvum. Utque ad pernicitatem sunt leves & repentini; ita b subito c de industria dispersi s vigeſcunt, & d incompo- sita acie cum eade vasta discurrent: nec invadentes vallum, nec castra inimica pilantes præ nimia e f rapiditate cernuntur. Eoque omnium acerrimos facile dixeris bellatores, quod g procul h missilibus telis, acutis ossibus pro spicu-

s Mfjugeſcunt.

fugabant. Addit fuisse eos deformes, nigros, staturâ breves, parvis oculis & torvis, simis naribus, & ob scetas ferro genas imberbes. Unde ab Ammiano bestiis comparantur bipedibus, & pandi omnes ac prodigiose & insularis formæ fuisse dicuntur. Calcei sine formulis re- cte convenienterque fieri non possunt. At Hunnorum calcei informes erant, ac ipsorum pedibus minime con- veniebant, utpoteformulis nullis optati, quas sutores vel Cordubanarii nostri vulgò firmis hodieque vocitant des formes. Quare Hunni malè calciati, liberè & facile ingredi non valebant: atque si terram retigissent, actum de se arbitrabantur: quippe qui pedibus hostem insequen- tem effugere, ac mortem evadere se non posse intelligen- rent.] Valeſ.

y Equis propè affixi duris quidem, sed deformibus & muliebriter iisdem nonnumquam insidentes] Verissima hæc sunt: atque eo modo Gibazen Lazorum Regem e- quo infedisse, cum a Jehanne Byzantio pugione * vul- neratus ad terram profterneretur, * Agathias lib. 111 scribit. ἰνὸν χανζὴν (inquit) ἐπὶ τὸν δῆλον ἔχον τὸ πῆλιν ὑπόπῳ ἄσπινα τῶ ἵππου. Quem gestum etiam nunc in rusticis perse- ptepe videmus. Ergo muliebriter equo insidere, est χεῖ- ρι νεκρὸν τῶ πῆδι ἔχειν, ἢ ἐπὶ τὸν δῆλον: cui contrarium περὶ δῆ- δλου. Achill. Tatius de amorib. Clitophontis & Leucip. lib. 1. ἡ παρδίνου μίσιος ἰππὸν ἀντο τοῖς νῆταις τῶ ποῖς, ἢ περὶ- Cδλου, ἀπὸ ἀχρὸν πρὸν ἐξῆν, ἐπὶ δὲ τὴν σὺμβάσα τῶ πῆδι, τῶ ἰππῶ τῶ χίμας ἔχοντῶν, ὡσπερ ἰνὸν χεῖρὸν χανζῶν. Quod & ipsum in nummis antiquis apud Anton. Augustinum Episc. Herd. apparet lib. 111. pag. 85. Lindenbr.

z. Equus propè affixi.] Sic Claudianus in libro primo in Rufinum de Hunnis:

Nec plus nubigenas duplex natura biformes
Cognatis apravit equus. Valeſ.

a In ipsis quivis.] In codice Regio, [& Colbert.] * ac Tolof. * & Augustana Editione legitur: Et ipsi qui- vis, &c. Unde adducor ut credam sic a Marcellino scri- ptam fuisse Ex ipsis (supple equis) quivis in hac natione

pernox & perdius emit & vendit, &c. Idem.

b Subito de industria dispersi vigeſcunt.] Hic prælian- di mos erat: Hunnorum, ut Claudianus quoque canit lib. 2. in Rufinum:

--- acerrima nullo

Ordine mobilitas, imperatque recurſus:

& Agathias in lib. 1 de Narsete, qui à Francorum copiis premebatur: βαρβαρικῶν τῶν στρατηγῶν ἢ μᾶλλον τοῖς Οὐνοῖς μιμητικῶν ἰπποκρίτων. ἐκίλυε γὰρ τὸς ἀμὲν ἀπὸ τῶν ἐπιφανῶν τὰ νῆτα ἰς τὰ ὀπίσω ἀναχωρῶν, &c. Narses barbariam quod- dam & Hunnis magis usitatum strategema excogitavit. Suos enim terga vertere jussit, &c. Idem in fine libri v. Hun- nos cùm fugient, infestiores magisque timendos esse scribit, quippe qui averſi sequentem hostem sagittis in- cessant. Et his artibus Hunni Gothis superiores evasere. Partim enim circumequitando, partim excurrendo & opportunè retrocedendo, jaculantes ex equo maximam Gothorum eadem fecere, teste Zosimo, pag. 747. Ceterum hic emendavi vigeſcunt ex codice Regio & Valen- tino, [ac Colbert.] Idem.

c De industria dispersi jugescunt.] Mf. dispersi jugescunt. neutrum placet. * Loifell. legit vigeſcunt, id est, vigorem & animos capiunt. * Lindenbr.

d Et imposita acie] Scribendum: puto, & imposita acie. Valeſ.

e Parte decernuntur] vo. parte cernuntur. Lindenbr.

f Parte decernuntur.] In codice Regio [& Colbert.] * Tolof. & Vatic. * legitur, parit decernuntur. Unde sic corrigendum arbitror: Nec invadentes vallum, nec castra inimica pilantes præ nimia rapiditate cernuntur. Valeſ.

g Procul missilibus telis.] Procopius in principio libri 2 Gotth. ait Hunnos esse ἰπποκρίτας ἀπλοῦς, id est oppri- mos ex equo sagittarios, & inter equitandum peritissime jaculari Gothos contra pedites jaculari scribit in lib. 1. Gotth. Equites enim Gotthorum hastâ duntaxat & gla- diutuntur: quo fit ut ab Hunnis longè superentur. Valeſ.

h * Missilibus telis acutis ossibus arte mira coagmentatus] Idusitatur omnibus Germanis fuit, ut ait Tacitus &c

lorum acumine arte mira coagmentatis, ⁱ sed distinctis: cominus ferro ^k sine sui respectu confligunt, ^l hostesque dum mucronum noxias observant, ^m contortis laciniis illigant, ut laqueatis resistentium membris ⁿ equitandi vel gravandi adimant facultatem. Nemo apud eos arat, nec stivam aliquando contingit. Omnes enim sine sedibus fixis, absque lare vel lege aut ritu stabili dispalantur, semper fugientium similes, ^o cum carpentis in quibus habitant: ubi conjuges ^p tætra illis vestimenta contextunt, & coeunt cum maritis, & pariunt, & adusque pubertatem nutriunt pueros. Nullusque apud eos interrogatus, respondere unde oritur potest, alibi conceptus, natúsque procul, & longiùs educatus. Per indutias infidi, inconstantes, ^q ad omnem auram incidentis spei novæ perquam mobiles, totum furori incitatissimo tribuentes. Inconsultorum animalium ritu, quid honestum inhonestumve sit penitus ignorantes: flexiloqui & obscuri, nullius religionis vel superstitionis reverentiã aliquando districti: auri cupidine immensa flagrantes: adeo permutabiles, & irasci faciles, ut eodem aliquoties die à sociis nullo irritante sæpe desciscant, itidémque propitientur nemine leniente. Hoc expeditum indomitumque hominum genus, externa prædandi aviditate flagrans immani, per rapinas finiti-

6 Al. conjuges ex villis vest.

Moribus German. *Sola in sagittis spes, quas inopã ferri assibus asperant.* * Lindenbr.

ⁱ *Sed distinctis.*] Ita Mariangelus Accuifius edidit: sed in exemplari [Colbert.] * & Tolof. * ac Regio scriptum inveni, *sed distint.* . . . . Valef.

^k *Sine vi respectu con.* . . . .] Apparet scribendum esse, *sine sui respectu configunt*: quemadmodum loqui solet Marcellinus cum alibi, tum in lib. xxix. Idem.

^l *Hostesque dum mucronum noxias observant, contortis laciniis illigant.*] Ars hæc bellandi Scythiæ populis usitata, ut ex Herodoto, Pausania, aliisque Scriptoribus constat. * Val. Flaccus Argon. lib. 6. pag. 144.

Doctus & Anchates patulo vaga vincula gyro spargere, & extremas laqueis adducere turmas.

Lips. notat in Analect. ad milit. pag. 284. 4 De Alanis Egesippus lib. v. cap. 50. *Laqueos jacere atque hostem innectere, ars Alanis bellandique mos est.* Vide Joseph. Belli Jud. lib. 7. Lindenbr.

^m *Contortis laciniis illigant.*] Hunnis id familiare fuisse docet Sozomenus in lib. vii. cap. 25. ubi de Theotimo Tomorum in Scythia Episcopo loquitur: quem Hunnus quidam opulentum ratus, cum illis loqui vellet, manum quã laqueum conjecerat, arefcere sensit. Sed & Scythiarum reliquæ gentes eo astu in præliis utebantur. De Jaxamatis quidem id refert Mela in fine lib. i. de Acha-tis Valerius Flaccus in 6.

Doctus & Anchates patulo vaga vincula gyro spargere, & extremas laqueis abducere turmas.

De Parthis etiam, qui à Scythiis originem ducunt, vetus Auctor apud Suidam in *relexis*. Omitto Alanos, de

quibus idem tradit Josephus & Hegefippus. [Sed & Pausanias in Articiis scribit, Sarmatas idem facturãsse: & Jaxamatarum ostio Tanaïs proximorum feminas equis pugnare scribit Mela libri i. capite ult. & quos *laqueis interceperunt hostes, trahendo conscivere.*] Valef.

ⁿ *Equitandi vel gravandi.*] Sic edidit primus Hadrianus; qui quum in præfatione se defendat idque auctoritate codicis Colbertini, hæc tunc sequor, quum alioquin & *ad gradi nã* satis locum suum tueatur, sed vincat veritas antiqui calami. Gron.

^o * *Cum carpentis in quibus habitant.*] Tertullianus adversus Marcionem libri i. capite i. *Gentes (inquit) ferocissime inhabitant (Pontum) si tamen habitatur in plausfro. Sedes incerta, vita cruda, libido promiscua, & plurimum nuda. Etiam quum abscondunt, suspensis de jugo pharetris indicibus, ne temere quis intercedat.* * Lindenbr.

^p *Tetra villis vestimenta.*] Claudianus in Rufinum lib. i. de Hunnis:

--- *tristes habitus, obscenaque visu Corpora.*

Atri scilicet coloris vestibus Hunni erant amicti. Unde & Marcellinus in superioriore pagina obsoleti coloris tunicam eisdem tribuit. Pæne monere omiseram in Regio codice legi, *tetra illis vestimenta*, quod magis placet: * & in Tolof. ac Vatic. codicibus legitur: [in Colb. terra.] Valef.

^q *Ad omnem auram incidentes.*] Scribendum omnino est, *ad omnem auram incidentis spei novæ perquam mobiles*: quod quidem Marcellinus noster imitatus viderit ex Livio, qui in lib. xxix. dicit, *mercede parari auxilia ex Afris, gente ad omnem auram spei mobili atque infida.* Idem.

morum grassatum & cædes, adusque ^r Alanos pervenit, ^t veteres Massagetæ: qui unde sint, vel quas incolant terras, (quoniam huc res prolapsa est) consentaneum est demonstrare, geographica perplexitate monstrata, ^v quæ diu multa luda . . . . . & varia, tandem reperit veritatis interna. . . * . . *
 . . . ad. * Hister advenarum magnitudine fluenti Sauromatas prætermeat adusque amnem Tanaïm pertinentes, qui Asiam terminat ab Europa. ^y Hoc transito, in immensum extentas Scythiæ solitudines ^z Alani inhabitant, ex montium appellatione cognominati, paullatimque nationes conterminas crebritate victoriarum attritas ad gentilitatem sui vocabuli traxerunt ut Persæ. Inter hos Neuri mediterranea incolunt loca, vicini verticibus celsis, quos præruptos geluque torquentes aquilones adstringunt. ^a Post quos ^b Budini sunt, &

7 Ms. Adalam.

^r Adusque Achaïam pervenit.] Longè aliter in Mss. codicibus Regio, Flor. ac Valentino, * Tolof. Vatic. * [& Colbert.] legitur, *adusque Adalam*: quod cum Accursius minimè intelligeret, audacter emendavit *adusque Achaïam*, contra Historiæ fidem. Neque enim Hunni iis quidem temporibus adusque Achaïam penetrasse dicuntur. Sed procul dubio emendandum est, *adusque Alaniam pervenit*: quod confirmatur ex cap. 3. ubi Marcellinus nosse instituit Historiæ seriem repetens, sic ait: *Igitur Hunni perçassis Alanorum regionibus, &c.* Adde, quòd nisi ita legatur, sequentia cum antecedentibus minimè cohærebunt. Sequitur enim digressio & *παράλειπαι* de Alanis; ut fatis appareat sermonem de illis prius habitum fuisse. Postremò Jordanes in Geticis ait, ab Hunnis superatos esse Alanos: quod ex Marcellino, ut pleraque de Hunnis ibi relata, mutuatus est. Annon enim ex hoc Marcellini nostri loco illa Jordanis exscripta sunt? *Quod genus expeditissimum, & multarum gentium grassatorem Getiæ, ut viduunt, exparvascent.* Valef.

[^s *Resant Massagetæ.*] Vide Strabon. lib. xi. Dionys. Alex. pag. 98. *Lundenbr.*

^r *Resant Massagetæ*] Sic Mariangelus Accursius edidit. Ego verò cum in codice Regio, * Tolof. * [& Colb.] scriptum invenerim, *Res Massagetæ*, in suspicionem hanc adductus sum, ut truncatum ac mutilum hunc esse locum existimarem, atque hoc fere modo esse supplendum, *adusque Alanos pervenit, veteres Massagetæ: qui unde sint, &c.* Quæ conjectura non mediocriter confirmatur ex lib. xxiii. ubi dicit Marcellinus, *& Massagetæ quos Alanos nunc appellamus, &c.* Valef.

^v *Quæ diu multa luda . . . & varia.*] Siquidem ita est clare in libris antiquis, sive per confusionem trium linearum iii. exstitit in editionibus *lu*, quum deberet inde colligi *ti in*; certe alterutrorum aberrationem existimans, non ambigo quin scripserit Ammianus, *quæ diu multa indigo & varia.* Gron.

^x *Hister advenarum.*] Hic locus sic commodè supple-

ripotest: *Hister advenarum auctus magnitudine fluentium, &c.* quemadmodum loquitur Marcellinus in lib. xv. de Rhodano, & in fine libri xviii. ut notavi ad hunc locum supra. *Valef.* Potest certe. Sed unde colligitur illa manus Ammiani? quum *ad auctus* sine ullo veteris libri indicio inmittatur, ubi nullus est in Mss. hiatus. Lenius certe erit in antecessum, dum clariora producantur, adjuvare ita. *Fluminum auctus vel adolescentis Hister advenarum magnitudine fluenti.* Vides nihil a me mutari. Literæ *ad* ostentant prorsus vocem *ad auctus*, vel *adolescentis*. Genitivus *advenarum* cogit credere præcessisse substantivum vel *fluvium* vel *fluviorum* vel *aminum*, vel *aquarum*, ut lib. xxiii. *Per supercilia riparum fluvialium, aquis adolescentibus indigne corvenis.* Gron.

^y *Hoc transito.*] Supple *Hister*. Alani enim supra Histrum incolebant, Europææ Sarmatiæ populi. ut præter Dionysium Characenum tradit Plinius in lib. 4. Orofius in 1. & Tzetzes in Lycophronem. Sed Procopius in lib. 4. Gothi. Alanos regionem illam quæ à Caucaso ad Caspias partes extenditur, incolere scribit. Prolemæus verò Alanos Asiaticos ab Europæis Alanis distinguit, contra quam Marcellinus. Nam Europæos Alaunos vocat à montibus Alanis ita dictos: Asiaticos verò Alaunos Scythas ab Alanis montibus cognominatos in Scythia cùs Imaum montem collocat. *Valef.*

^z *Alani inhabitant, ex montium appellatione cognominant.*] Eustathius in Dionys. *Οτι Αλανι λεγε Τεσσαριας, ας κτλ. &c.* *Αδ αχι τανυ ενομαζειται.* * Ineptie Iidorus, dum a Lano fluvio Alanos dictos putat, Origin. libro 9. capite 2. * *Lundenbr.*

^a *Post quos Vidini sunt.*] Herodorus *Budinos* vocat: item Pompon. Mela lib. 1. cap. 20. Plinius lib. 14. cap. 12. *Idem.*

[^b *Post quos Vidini sunt, & Geloni.*] In Ms. Colbert. legitur *Nidini*, quod nomen cum non intelligerent Critici, in *Vidini* mutavere. *Vidini* autem seu *Bidini* positum pro *Budini*: quam gentem Geographi in eo tractu collocaverunt. *Budinos* Gelonis proximos facit Pomponius Mela in libri 1. capite ultimo, de quibus & Plinius. *Neuros* idem Pomponius in Scythia Europæa collocat: qui in Ammiani codice Colbertino *Nervi* vocantur: quæ

c Geloni perquam feri, qui detractis peremptorum hostium cutibus indumentis sibi, equisque tegmina conficiunt, d bellatrix gens. Gelonis e Agathyrsi conlimitant, interstincti colore caruleo corpora simul & crines: & humiles quidem minutis atque raris, nobiles verò latis, fucatis & densioribus notis. Post hos f s Melanchlænas & Anthropophagos palari accepimus per diversa, humanis corporibus victitantes: quibus ob hæc alimenta nefanda desertis, finitimi omnes longa petiere terrarum. Ideoque plaga omnis Orienti æstivo objecta, usquedum venit ad Seras, inhabitabilis g mansit. Parte alia prope Amazonum sedes Alani sunt Orienti adclines, diffusi h per populosas gentes & amplas, Asiaticos vergentes in tractus, quas dilatari adusque Gangen accepi fluvium, interfecantem terras Indorum, mareque inundantem australe. Ibi partiti per utramque mundi plagam Alani (quorum gentes varias nunc recensere non refert) licet dirempti spatiis longis, per pagos, ut Nomades, vagantur immensos: ævi tamen progressu ad unum concessere vocabulum, & summam omnes Alani cognominantur * i mores & media & efferatam vivendi, sed jam immaturam. * Nec enim ulla sunt illisce tuguria, aut versandi vomeris cura: sed carne & copia victitant lactis, plaustris superfluentes, quæ operimentis curvatis corticum per solitudines conferunt sine fine

8 Mf. transit.

ratione hoc nomen in ceteris nostri Historici codicibus scriptum esse non dubito. Certè Nidini & Nervii in codice Valentino legi etiam testatur P. Pithœus ad oram Augustani sui. J Hadrianus Valesius. Utrique etiam editio Augustana habet Nervii. Gron.

c Geloni perquam feri, qui detractis peremptor.] Pomp. Mela lib. 2. cap. 1. Geloni hostium cutibus equos seque vant: illos, reliqui corporis; se, capitum. Lindenbr.

d Bellatrix gens. J Hæc verba desunt in codice Regio. * & Tolos. * In Vaticano autem codice [& Colbert.] locus sic legitur, equisque tegmina conficiunt bellatrix gen. Gelonis, &c. ut fortassis ita scribendum sit, equisque tegmina conficiunt bellatoriis: quemadmodum in lib. 23. sub initium jumenta bellatoria dixit Marcellinus. Solinus v r ò in cap. xx. ex quo hæc transcripta sunt, sic habet: Geloni ad hos proximat: de hostium cutibus & sibi indumenta faciunt, & equis suis tegmina. Valesius. Quæ sodes illa citationis species? An jumenta bellatoria jubeor quærere in principio libri xxxi. quæ in hoc ipso capite infra sequuntur? Ut hinc pateat adjectivum istud obvénisse animo Valesii ex vicinia & progressu lectionis, non quod solida meditatio illud subjecerit. Et memini similia jam superiora observata. Quin tu juste considerans lectionem veterum codicum (nam & Vaticanus bellaturge) lege, equisque tegmina conficiunt bellaturis. Eis Gelonis. Tum enim significat potissimum ista tegmina sumi, quum in bellum sunt exituri, non semper. Gron.

e Agathyrsi collimitant interstincti colore purpureo corp.] Plin. lib. iv. cap. 12. Caruleo capillo Agathyrsi. Pomp.

Mela lib. 2. cap. 1. Agathyrsi ora artusque pingunt: ut quique majoribus præstant, ita magis vel minus: ceterum iidem omnes notis, & sic ut abluvi nequeant. Festus Avienus in Orbis terra: descript.

Dira Melanchleni gens circumfusa vagatur,
Proxima Nervorum regio est, celoresque Geloni,
Præcinctique sagis semper pictis Agathyrsi. Lindenbr.

f Melanchlænas] Pomp. Mela lib. 2. Melanchlenis atra vestis, & ex eo nomen. Dio Chrysoft. in Borysthen. pag. 439. χρώματα τῆ ἀλλο ἐσθῆτος μελαίνῃ ὡς τὸ πολὺ, ἀπὸ τῶ ἱσως λυτῆς Σκυθῶν ἢ Μελικῆ γλαφυῶν, ἀς ἐμὲ δόξασι, καὶ τὸτο ὄνομα σθέντα ὑπὸ τῶ Ἑλλῶων. Idem.

g Melanchlænas] If. Vossius ad Melam pag. 113. ait veterem lectionem esse Melanchinas, unde censet Ammianum videri appellasse Melanchitonas, vel Melanchimos. Sed & in præcedentibus legebat Salmastius ad Solinum p. 189. latius fucatis, quod utique meretur cognosci & considerari. Gron.

h Per populos ac gentes amplas.] Hoc in loco facile mihi assensuros lectores existimo. Nam cum in Editione Augustana & in codice Regio, * Tolos. * [& Colbert.] scriptum esse viderem, per populos. Has gentes & amplas, &c. emendavi absque ulla mutatione, diffusi per populosas gentes & amplas. Vales.

i Mores & media & efferatam.] Non absurdè fortasse hic locus sic supplebitur, ob mores eosdem & feritatem vivendi similem & armaturam. Ita serè in lib. xvii. dixerat Marcellinus, Sarmatas & Quados, vicinitate & similitudine morum armaturæque concordēs. Quod Græci eleganter dicerent, ὁμοιοί τῆς καὶ ὁμοίως ἐστὶ καὶ ὁμοίως. Sic enim Thucydides in fine lib. 2. de Getis loquitur, & in

distantes. Cùmque ad graminea venerint, in orbiculatam figuram ^{kl} locatis
^o farracis ferino ritu vescuntur: absumptisque pabulis, velut carpentis civita-
 tes impositas vehunt, marèsque suprâ cum feminis coeunt, & nascuntur in
 his & ^l educantur infantes: & habitacula sunt hæc illis perpetua; & quo-
 cumque ierint, illic genuinum existimant larem. Armenta præ se agentes cum
 gregibus pascunt: maximèque equini pecoris est eis sollicitior cura. Ibi cam-
 pi semper herbescunt, interstitis pomiferis locis: atque ideo transeuntes quo-
 libet, nec alimentis nec pabulis indigent: quod efficit humectum solum & cre-
 bri fluminum prætermeantium cursus. Omnis igitur ætas & sexus imbellis cir-
 ca vehicula ipsa versatur, muniisque distringitur mollibus: juvenus verò e-
 quitandi usu à prima pueritia coalescens, incedere pedibus existimat vile: &
 omnes ² multiplici disciplina prudentes sunt bellatores. Unde etiam ^m Per-
 sæ, qui sunt ⁿ originitus Scythæ, pugnandi sunt peritissimi. Proceri autem
 Alani pæne sunt omnes & pulchri, crinibus mediocriter flavis, oculorum tem-
 perata torvitate terribiles, & armorum levitate veloces, ^o Hunnisque per omnia
 suppres, verùm victu mitiores & cultu: ^{p q} latrocinando & venando adusque
 Mæotica stagna & Cimmerium Bosporon, itidèmq; Armenios discurrentes
 & Mediam. Utque hominibus quietis & placidis otium est voluptabile; ita il-
 los pericula juvant & bella. ^r Judicatur ibi beatus, qui in prælio profuderit

^o Ms. farracis. ^l Ms. educantur. ² Ms. multipli-
 ciplena. ³ Al. la...ando.

lib. 3. itèmq; Dio in fine lib. 54. *Valesius*. Sed H. Vos-
 sius ad Melam, quum hæc verba in veteribus libris sic
 conceptualeretur, & *effertam vivendis etiam immata-
 rum*, legebat *mores e Media; at effertam vivendi secta
 manutiant*, ut produxit ad Melam pag. 238. & ibidem
 explicat. Gron.

^k *Locatis farracis*] Glossar. *Sarraca αμαζα*. Sicenna
 apud Nonium: *Impedimenta collocant omnia, construunt
 carras, & farracis crebra disponunt*. Quintil. lib. viii.
 cap. 3. Curius Fortunat. lib. 3. Sidon. Apoll. lib. iv. E-
 pist. 18. Lindenbr.

^l *Locatis farracis*.] In Editione Augustana legitur
farraculis: in Mss. [Colbert.] * & Tolos. Vatic. * &
 Flor. *farracis*: in Valentiniano autem codice *farraculis*, teste
 Ant. Loifello. Postremò in exemplari Regio scrip-
 tum invenni *carracis*: quam scripturam omnium deter-
 minam esse existimo. *Vales.*

^m *Persæ, qui sunt originitus Scythæ*.] Persas posuit
 pro Parthis. Nam de Parthis quidem id Scriptores anti-
 qui docent, eos originem ex Scythis ducere. Sic Trop-
 is Pompeius in lib. 2. & 41. & ex illo Jordanes in Geti-
 cis. Sic Q. Curtius in lib. 6. & Stephanus Byzantius, &
 Arrianus in Parthis, qui imperante apud Aegyptios
 Sesostris. apud Scythas autem Landylo, Scythas in eam
 regionem que Parthia dicitur, migrasse memorat. Ar-
 riani verba referuntur in Bibliotheca Photii. Auctor

quoque Chronici Alexandrini Scytharum juventutem
 ait à Sesostris in Parthiam esse translata. Ex quibus li-
 quidò apparet, Marcellinum Persas pro Parthis perpe-
 ram dixisse. Eadem licentiâ Tertullianus in libro de Pal-
 lio dixit: *Scythæ exuberant Persas*. Idem tamen castigat-
 ius loquitur in libro de Anima: *Dum aborigines occupant
 terras, ut Scythæ Particas*. *Vales.*

ⁿ *Originitus*] Sic *nativitus* apud Tertull. de Anim.
 cap. 12. Lindenbr.

^o *Hunnis per omnia suppres*.] Et hunc locum Jorda-
 nes imitatus est in Geticis, cùm ait: *Alanos quoque pugna
 sibi pares, sed humanitatis victu formæque dissimiles, fre-
 quenti certamine fatigantes subjugaverunt*. *Vales.*

^p *La...cinando & venando*] Suppleri percosm-
 modè potest hoc modo, *latrocinando & venando*. Lin-
 denbr.

^q *Latrocinando & venando*] Ut quidem supplendum
 esse vidit primus ac monuit Bongarsius ad Iustini li-
 brum secundum, quum in prioribus editis esset hiatus.
 Cæterum non intelligo, qua auctoritate modo Parisini
 ediderint *Bosporon*, & Henrici Valesii, & Linde-
 brogii, & Augustana editiones habeant *Bosporon*, quod
 rite correctum revocavi. Sed & paulo ante video in Au-
 gustana legi, *sic crinibus mediocriter flavis*. Modo igitur
 constat ratio viris doctis, qui voculam primam ejce-
 runt; quod ipse non paterer, si legeretur in Mss.
 Gron.

^r *Judicatur ibi beatus*] Eadem opinio Massagetis:
 Strabo lib. xi. Οὐδὲν ἄλλο ἐπιζήμιον παρὰ αὐτοῖς αἰεὶ ἔσται

animam;

animam: senescentes enim & fortuitis mortibus mundo digressos, ut degenes & ignavos conviciis atrocibus insectantur: nec quidquam est quod elatius jactent, quam homine quolibet occiso: proque exuviis gloriosis, interfectorum avulsis capitibus detractas pelles pro phaleris jumentis accommodant bellatoribus. Nec templum apud eos visitur, aut delubrum, ne tugurium quidem culmo tectum cerni usquam potest: sed gladius barbarico ritu humi figitur nudus, eumque ut Martem, regionum quas circumcircant praesulem verecundiis colunt. Futura miro praesagiunt modo: nam rectiores virgas

4 Mj. circumcircant.

ἡ περὶ τὰς κατακοπὰς μετὰ τῆς περὶ τὰς ἐνάρας κρῖν, ἡ ἀνακίς βρωθῶσι: τίς ἢ νόσος θανάτου βίβλησιν, ὡς ἀποδείξει ἡ ἀξίως ἐπὶ θανάτου βιβλῶν. * Tertull. adverb. Marc. lib. 1. cap. 1. de Ponti circumcolis: Parentum cadavera cum pecudibus cæsa, convivio convorant. * Lindenbr.

[Ne tugurium quidem] Ita restitui ex editione Henrici, Lindebrogii, Augustanae, quum terner, ut opinor, nuper dederint Parisini nec tug. Gron.

[Gladius barbarico ritu humi figitur nudus, eumque ut Martem] Ab origine rerum veteres pro Diis immortalibus hastas coluere, inquit Justin. lib. XLIII. Hinc non Alanis tantum, sed Scythis in universum usu receptum fuit, enses loco numinis venerari. Pomp. Mel. lib. 2. capite. 1. Mars omnium Deus, ei pro simulacris enses & tentoria dedicant, hominesque victimis ferunt. Solinus cap. 20. Populus istis Deus Mars est, pro simulacris enses colunt. De hoc ense notanda quæ Priscus Sophista in Eclog. legation. refert pag. 50. Ἐπειδὴ ἢ ἄνεις μακρόν τ' ἄριστος ἀπὸ δωματίου ἀξίον συμκλίνας ἢ τὸ τοῦ θεῶν τὸ πᾶσι ἄριστον ἀνακλῶντα ἔστι. ἔπειθ' ἂν ἰερὸν ἢ ἄξιον τῶν Σκυθικῶν βασιλέων λευκώφρον, οἷα δὲ τῶν ἰερέων τῶν πολέμων ἀνακλῶντα, ἐν τοῖς πόλεμ' ἀρανισθῶναι χεῖρας, εἴτα διὰ τοῖς ἰερέσι. Quem locum Prisci etiam Jordanes laudat in Historia Gothica:

-Gladius Martis inventus sacer apud Scytharum Reges semper habitus: quem Priscus Historicus tali refert occasione detectum: Quum pastor, inquis, quidam gregis unam buculam conspiceret claudicantem, nec causam tanti vulneris inveniret, sollicitus vestigia cruoris insequitur, tandemque venit ad gladium, quem depascens herbas bucina incaute calcaverat, effossisque protinus ad Attilam desert. Ceterum de Scythico hoc Deo vide Herodot. lib. IV. Arnob. adverb. Gent. lib. VI. & quæ ad Ammian. notata lib. XVII. Lindenbr.

[v Gladius b. v. humi figitur nudus: eumque ut Martem regionum suarum praesulem verecundiis colunt.] Quod Ammianus heic de Alanis dicit, idem Jordanes in Geticis Scythis omnibus, atque Hunnis tribuit, quibus per omnia suppares fuisse Alanos Ammianus desertè testatur. De gladio Martis humi defixo, qui sacer apud Scytharum Reges habebatur, à pastore reperto, & ad Attilam Hunnorum Regem delato, verba Jordanis Priscum Historicum secuti talia sunt: Addebat ei tamen confidentiam gladius Martis inventus: sacer apud Scytharum Reges semper habitus: quem Priscus Historicus tali refert occasione de-

tectum. Quum pastor quidam gregis unam buculam conspiceret claudicantem, nec causam tanti vulneris inveniret, sollicitus vestigia cruoris insequitur, tandemque venit ad gladium, quem depascens herbas bucina incaute calcaverat, effossisque protinus ad Attilam desert. Quo ille munus gratulatus, ut erat magnanimus, arbitratu se totius mundi Principem constitutum, & per Martis gladium potestatem sibi concessam esse bellorum. Hæc à Prisco Sophista, Theodosii Junioris Aug. æquali, Byzantinæ Historiæ Scriptore diligentissimo, Jordanes accepit: ex quo judicari facile potest quanti faciendâ sint, maximè cum Ammiani nostræ auctoritate confirmetur.] Valef.

x Quas circumcircant.] De hac lectione loquitur Hadrianus Valefius in præfatione. Sed debuit scire & fateri diu ante Colbertinum ipsi inspectum sic legendum jusfisse ex Vaticano codice l. f. Vossium in notis ad Melam pag. 114. quum jam & ex Florentino produxisset vestigia ejus Lindebrogii. Quod autem mox editur quid portendatur, nosse oportet ab Henrico editum portenditur, ab Lindenbrogio portenderetur, in Augustana portetur, idque esse & in Vaticano libro disco esse manu paterna, quæ & ex Barthio lib. 11. Adverb. far. cap. 12. annotavit idem probante & testante de codice Opfopæi, & opinor verum. Gron.

y Futura miro praesagiunt modo: nam rectiores virgas] * Scholiast. Nicandri in Theriacis pag. 40. ad illum versum: Καὶ μὲν εὖναι ἰσχυροῦν. μέγροι ἢ Σκύθαι μνηστῆρ' ἄντιοντα. ἔλαξον ἢ γὰρ ἐν πολλοῖς τόποις ἰσχυροῦν μνηστῆρ' ἄντιοντα. Cyrill. Alex. in Osem cap. 44. pag. 142. ἰσχυροῦν μνηστῆρ' ἄντιοντα. * Scytharum hanc divinationem ita describit Herodotus lib. IV. pag. 177. Μέντις ἢ Σκυθῶν εἰσι πολλοὶ, οἱ μνηστῆρ' ἄντιοντα ἰεῖροι πολλοὶ ἄλλοι ἰπείην σακέως ἰσχυροῦν μνηστῆρ' ἄντιοντα, θέντις χαμῶ, διεξέλιονται αὐτῶς, ἢ ὅτι μίαν ἐκείνην ἰσχυροῦν μνηστῆρ' ἄντιοντα, θέντις, θέντις ἄμα τε λέγοντις ταῦτα, Ἐπειδὴ οἱ τὸς ἰσχυροῦν ὄπισθα, ἢ αὐτῶς ἢ μίαν Ἐπειδὴ οἱ, αὐτῶς μνηστῆρ' ἄντιοντα ἢ πατρῶν ἔτι ὄντι. Qualis ferè etiam Germanorum fuit, ut * M. Adamus scribit, Hist. Eccles. cap. VI. Auspicia & fortes quàm maximè observabant. Sortium consuetudo simplex erat: virgam frugifera arbori decissam in surculos amputabant, eoque notis quibuscumque discretas super candidam vestem temere ac fortuito spargebant. Mox si publica fuit consultatio, Sacerdos populi si privata, ipse patrifamilias precatur Deos, calumque suspiciens ter singulos tollit, sublato secundum impressam ante notam interpretatus est. Vide Cæsar. de Bell. Gall. lib. 1. & Tacit. de Morib. * Lindenbr.

vimineas colligentes, easque cum incantamentis quibusdam secretis præstituto tempore discernentes, apertè quid portendatur norunt. Servitus quid sit ignorabant, omnes generoso semine procreati: Judicèsq; etiam nunc eligunt, diuturno bellandi usu spectatos. Sed ad reliqua textus propositi revertamur.

CAP. III. Igitur Hunni pervasis Alanorum regionibus, quos Greuthungis confines Tanaitas consuetudo nominavit, interfectisq; multis & spoliatis, reliquos sibi concordandi fide pacta junxerunt: eisq; adjunctis, confidentiùs ^z Ermenrichi latè patentes & uberes pagos repentino impetu perruperunt, bellicosissimi Regis, & per multa variàque fortiter facta vicinis nationibus formidati. Qui vi subitæ procellæ percussus, ^a quamvis manere fundatus & stabilis diu conatus est, impendentium tamen diritatem augente vulgatiùs fama, magnorum discriminum metum voluntaria morte sedavit. Cujus post obitum Rex Vithimiris creatus restituit aliquantisper Alanis, Hunnis aliis fretus, quos mercede sociaverat partibus suis. Verùm post multas quas pertulit clades, animam effudit in prælio vi superatus armorum. Cujus parvi filii Viderichi nomine curam susceptam Alatheus tuebatur & Saphrax, duces exerciti & firmitate pectorum noti: qui cùm tempore arto præventi abjecissent fiduciam repugnandi, cautiùs discedentes ^{b c} ad annem Danastrum pervenerunt, inter Histrum & Borysthenem per camporum ampla spatia diffluentem. Hæc ita præter spem accidisse doctus Athanaricus ^d Thervingorum Judex, (in quem, ut antè relatam est, ob auxilia missa Procopio dudum Valens commoverat signa) stare gradu fixo tentabat, surrecturus in vires, si ipse quoque lacefferetur ut ceteri. ^e Castris denique prope Danastrum margines ^f ac Greuthungorum vallem longiùs opportunè metatis, Munderichum Ducem postea

^z Ermenrichi.] Is est, qui Ermanaricus Jordane a dicitur in Historia Gothorum, quem vide. Valef.

^a Fundatus & habilis diu cunctatus est.] Cùm in exemplari Regio, * Tol. Vatic. * [& Colbert.] scriptum invenissem, fundatus est habilis diu conatus est: non dubitavi, quin locus emendandus esset hoc modo, quamvis manere fundatus & stabilis diu conatus est. Sic enim loqui solet Marcellinus. Idem.

^b Ad annem Danastrum.] Ius. prope Danastrum margines. Jordanes de reb. Goth. A Danastro extenduntur usque ad Danubium, quæ flumina multis mansionibus ab invicem absunt. Lindenbr.

^c Ad annem Danastrum.] Danastrum codex Regius præter, * & Vatic. Tolof. [& Colb.] fortè pro Danastrum. * Jordanes Danastrum vocat, & Constantinus Porphyrog. in cap. 8. de administrando Imperio. [Nunc dicitur Dniester, seu Dniester, & Niester. Eundem esse ac Tyram tradit Cluverius in cap. 43. lib. 3. Germ. & capite 42.] Valef.

^d Thervingorum.] Eutrop. lib. VII. Provincia trans Danubium facta in his agris, quos nunc Thaiphalii tenent, & Vistophali & Thervingi habent. Ea provincia decies

centena millia passuum in circuitu tenuit. Lindenbr.

^e Castris denique prope Danastrum, &c.] Nil variant libri scripti: forsitan tamen sic legendum erit: Castris denique prope Danastrum marginis aggerem in Ungorii valle longiùs opportune metatis. Idem.

^f Aggere ut Ungorii vallem.] Inter locos qui in hoc Auctore à nobis restituti sunt, hic meritò palmam ferat. Quid enim corruptius vulgatà scripturà? quid contra apertius & certius hac emendatione? Castris denique prope Danastrum margines ac Greuthungorum vallem longiùs opportune metatis, &c. Hunni quippe trajecto Tanai primos invaserant Alanos, qui Tanaitæ dicebantur, idcirco quòd ad flexum Tanais fluv. sedes habebant, ut docet Ptolemæus in Descriptione Europææ Sarmatiæ: deinde Greuthungos aggressi sunt, qui Tanaitis confines erant, ut supra docuit Marcellinus. Eosdem Greuthungos (sic enim ibi codex Regius, * Tolof. * [& Colbert.] memoravit in lib. xxvii. ubi longè trans Danubium habitasse dicuntur. Quamquam Basilienfis Editio Greuthungos sine aspiratione ibidem præferbat. Idem in Fastis & in Chronico Greuthungos nominat: Zosimus verò in lib. 4. Gothif. Sic enim scribendum est. At

limitis per Arabiam, cum Lagarimano & Optimatibus aliis adusque vicesimum lapidem misit, hostium speculatu aduentum, ipse aciem nullo turbante interim struens. Verum longè aliter quàm rebatur evenit. Hunni enim (ut sunt in conjectura sagaces) multitudinem esse longiùs aliquam suspicati, prætermisiss quos viderant, in quietem tamquam nullo obstante compositis, & rumpe noctis tenebras Luna vado fluminis penetrato, id quod erat potissimum elegerunt: & veriti ne præcursorius index procul agentes absterreat, Athanaricum ipsum ictu petivere veloci. Eumque stupentem ad impetum primum, amissis quibusdam suorum coegerunt ad effugia properare montium præruptorum. Qua rei novitate majorèque venturi pavore constrictus, à superciliis Gerasi fluminis adusque Danubium Taisalorum terras præstringens, muros altiùs erigebat: hac lorica diligentia celeri consummata, in tuto locandam securitatem suam existimans & salutem. Dumque efficax opera suscitatur, Hunni passibus eum citis urgebant: & jam oppresserant adventantes, ni gravati prædarum onere destitissent. Fama tamen latè serpente per Gothorum reliquas gentes, quòd inusitatum antehac hominum genus modò ruens ut turbo montibus celsis, ex abdito sinu coortum apposita quæque convellit & corumpit: populi pars major, quæ Athanaricum attenuata necessariorum pænuria deseruerat, quæritabat domicilium remotum ab omni notitia Barbarorum: diùque deliberans quas eligeret sedes, cogitavit Thraciæ receptaculum gemina ratione sibi convenientius, quod & cæspitis est feracissimi, & amplitudine fluentorum Histri distinguitur à Barbaris, patentibus jam peregrini fulminibus Martis: hoc quoque idem residui velut mente cogitare communi.

CAP. IV. Itaque duce Alavivo ripas occupavere Danubii: missisque oratoribus ad Valentem, suscipi se humili prece poscebant, & quietè victuros se pollicentes, & duros si res flagitasset auxilia. Dum aguntur hæc in externis, novos majoresque solitis casus versare gentes Arctoas, rumores terribiles diffu-

5 Al. amicis. 6 Ms. Gerasi. 7 Ms. modo nierum. 8 Ms. adposita. 9 cepris. 1 Ms. à barbaris petentibus.

[ac Colb.] * & Vat. * legitur, modo nierum. Idem. Unde videtur corrigendum, quod inusitatum antehac hominum genus, modo, niverum ut turbo montibus celsis, ex abdito sunt coortum, cis. Nam modo coortum debet jungi. Gron.

Claudius de IV. Consularu Honorii, & in Eutropium lib. 2. Grutungos vocat, [ut & Pollio in Claudio.] Valef.

g Rumpente noctis tenebris Luna.] Aut scribendum est tenebras, aut sanè erumpente noctis tenebris Luna. Idem.

h Gerasi fluminis.] Quoad Orientem erat antiquæ Daciæ. Eundem enim esse Gerasum existimo cum eo quem Ptolemæus ἱεγρον vocat in Descriptione Daciæ, & sola pronuntiatione differre * hæc nomina. Accolis nunc dicitur Prut, teste Cluverio in lib. 3. cap. 41. * Idem.

i Modo ruens.] Sic Accursius edidit, ex conjectura, ut opinor. Certè in Mss. Flor. & Regio * & Tol. *

k Ab arvis patentibus jam peregrini fulm. Martis.] Magis placet exemplaris Regii * & Tolos. * [ac Colb.] scriptura, distinguitur à Barbaris patentibus jam peregrini fulminibus Martis. Sensus autem hic est ideo Gothos Thraciæ sedes elegisse, quòd Histri flumine Thracia dirimeretur à barbaris gentibus, quæ bellicis cladibus, & Marti jam peregrino expositæ erant. Mars enim in Thracia natus dicitur, ut docet Arnobius in lib. 4. contra Gentes: Quis Spartanum fuisse Martem? nonne Epicarmus auctor est? quis in Thraciæ finibus procreatum? non Sophocles Atticus cunctis consentientibus theatris? Hinc Manilius in lib. 4. Astron.

--- & Threce Martem sortita colonum. Valef.

derunt: per omne quidquid ad Pontum à Marcomannis prætenditur & Quadis, multitudinem barbaram abditarum nationum vi subita sedibus pulsam, circa flumen Histrum vagari cum caritatibus suis disseminantes. Quæ res aspèranter à nostris inter initia ipsa accepta est, hanc ob causam quòd illis tractibus non nisi peracta aut sopita audiri procul agentibus consueverant bella. Verùm pubescente jam fide gestorum, cui ² robor adventus gentilium addiderat legatorum, precibus & obtestatione petentium citra flumen suscipi plebem extorrem: negotium lætitiæ fuit potiùs quàm timori, eruditissimulato-ribus in majus fortunam Principis extollentibus: quòd ex ultimis terris tot tironia ¹ trahens ei necopinanti offerret, ut collatis in unum suis & alienigenis viribus invictum haberet exercitum, & pro militari supplemento quod provinciæ annuum pendebatur, thesauris accederet auri cumulus magnus. ^m Hæcque spe mittuntur diversi, qui cum vehiculis plebem transferant truculentam. Et navabatur opera diligens, ne qui Romanam rem ⁿ everfurus derelinqueretur vel quassatus morbo letali. Proinde permissu Imperatoris transfundi Danubium copiam colendique adepti Thraciæ partes, transfretabantur in dies & noctes, navibus ratibusque & cavatis arborum alveis agminatim impositi: atque per amnem longè omnium difficillimum, imbriumque crebritate tunc auctum, ob densitatem nimiam contra ictus aquarum nitentes quidam & natate conati, hausti sunt plures. Ita turbido instantium studio orbis Romani perniciës ducebatur. Illud sanè neque obscurum est neque incertum, inausitos transvehendi barbaram plebem ministros, numerum ejus comprehendere calculo sæpe tentantes, conquiescisse frustratos: quem qui scire velit (ut eminentissimus memorat vates) Libyci velit æquoris idem discere quàm multæ zephyro ³ trudentur harenæ. ^o Reviviscant tandem memoriæ veteres, Medicas acies ductantes ad Græciam: quæ dudum

² Al. rumor. ³ Mj. trudentur.

* ¹ *Thracenses necopinanti offerrent.*] Sic primus edidit Mariangelus Accursius, corruptè ut apparet. Nam Gothi quæ Scythia in Thraciam transferebantur, ob id Thracenses vocari non poterant. In Mill. codicibus Vatic. & Regio [æc Colb.] scriptum est, *tharens ei necopinanti offerret*, pro *trahens*. Sed veram lectionem nullus litteræ transpositione corruptam exhibet codex Tolosanus. in quo totus hic locus ita scribitur: *Eruditissimulato-ribus in majus Principis fortunam extollentibus, quòd ex ultimis terris tot tironia trahens, ei necopinanti offerret, &c.* * Valef.

^m *Hæcque persuasione.*] Sic edidit Accursius ex conjectura: arbitror. Nam in codice Regio, * Tolos. & Vat. * scriptum invenit, *hæcque permittuntur, &c.* [in Colb. hæcque permittit. Ex quo apparet ita potiùs emendandum fuisse. *Hæcque spe mittuntur diversi, &c.* Idem.

ⁿ *Everfurus derelinqueretur.*] Ego sic edidi securus

Henricum Valefium, Lindenbregium, editionem Augustanam. Reddant nuperi Parisienses causam, cur posterint relinqueretur. Gron.

^o *Reviviscant tandem memoriæ veteres.*] Omnino scripsisse Marcellinum existimo: *Reviviscant tandem, &c.* Sic enim postulat totius loci sententia. Sed sequentia mirum in modum corrupta sunt, quæ absque librorum subsidio nemo, ut opinor, emendaverit. *Henr. Valef.* An credibile est Henricum postquam hæc in prima editione temere effudit. non deinceps unquam hoc egisse, ut dignaretur Isaac Vossii observationes in Melam perlegere? Sed neque tota vita sua Hadrianum easdem inspersisse; hoc est, utrumque sibi nixum, & de aliis arroganter judicantem tamchæ & in tanta desperatione & vana sequentium notarum hesitatione (ubi illud *quæ sita in unum* iustus non nisi ex sequentibus versibus menti suæ illudere Henricus passus est) mepene? Certe laurea dignam semper judicavi hanc Vossianam restitutionem: *quæ ductum Hellespontis occupantes & diu citio quodam fabrilisima,*

Helleſponti occupantes , & diſcidio quodam fabrili, mare ſub imo Athonis pede P quaſitum exponunt, & turmatim apud Dorifcum q exercitus recensitos, concordante omni poſteritate ut fabuloſa ſunt lecta. Nam poſtquam intumeræ gentium multitudines per provincias circumfuſæ, pandentesque ſe in ſpatia ampla camporum, regiones omnes & cuncta opplevete montium juga, fides quoque vetuſtatis recenti documento firmata eſt. Et primus cum Alavivo ſuſcipitur Fritigernus, quibus & alimenta pro tempore & ſubigendos agros tribui ſtatueraſ Imperator. Per id tempus noſtri limitis referatis obicibus, atque ut AÆtneæ favillas armatorum agmina diffundente barbaria; r cùm diſciles neceſſitatum articuli correctores rei militaris poſcerent aliquos claritudine geſtarum rerum notiſſimos : quaſi lævo quodam numine deligente, in unum quaſiti poteſtatibus præfuere caſtrenſibus homines maculoſi: quibus Lupicinus antiſtabat & Maximus, alter per Thracias Comes, Dux alter exitioſus, ambo + æmulæ meritis: f Quorum inſidiatrix aviditas materia malorum omnium fuit. Nam (ut alia omittamus, quæ memorati, vel certè ſinentibus iisdem alii perditis rationibus in comiteantes peregrinos adhuc innoxios deliquerunt) illud dicetur (quod nec r apud ſui periculi iudices abſolvere

4 Al. æmuli.

re ſub imo Athonis pede quaſitum exponunt, & turmatim apud Dorifcum exercitus recensitos, concordante &c. Quam quidem tanti iudicavi, ut deberet locum ſuum occupare, quod ſaltem uno illic poſito aſterifco nova hæc editio purgata exeat, quem ita vulgo collocabant; que dudum Helleſponti occupantes, & diſcidio quodam fabrili maris, ubi montis * quaſitum exponunt. Unum modo in his conſidera, an non ex antiqua lectione pateat auctorem ſcripſiſſe dubium Helleſpontiann; dein exercitus recensitos, de quo alibi. Geon.

p Quaſitum exponuntur.] Fortaſſis ita ſcripſerat Marcellinus, quaſite in unum exponuntur. ſupple acies. quo modo loqui ſoler. Sed in exemplari Regio [& Colbert.] ſcriptum inveni, quaſitum exponunt, ſupple memorie veteres. Valef.

q Exercitus recensetur.] Mallem equidem ſic ſcribi, & turmatim apud Dorifcum exercitus recensentur. Eadem enim figurâ in lib. xviii. Marcellinus dixit: Quouſque nobis Dorifcum & agminatim intra conſepta exercitus recensitos Græcia fabuloſa narrabis? Tanta quippe tamque infinita diverſarum gentium multitudo convenerat, ut ſinguli populi juſtorum exercituum ſpeciem referrent. Ceterum bis in eo itinere Xerxes copias recensuit: primò Abydi, deinde in opido Thraciæ Dorifco, ut docet Herodotus in vii. Quocirca conſpicere quiſpiam poſſit hic ſcribendum eſſe, ubi . . . . . Abydi quaſiti in unum exponuntur, &c. Idem.

r Cum diſcilibus neceſſ. articulis.] Hunc locum præclare mihi videor reſtituiſſe. Cùm enim in codice Regio, * Tolof. Var. * [& Colb.] ſcriptum ſic reperiſſem,

cùm diſciles, &c non dubitavi quin Marcellinus noſter ita ſcriptum reliquiſſet: Cùm diſciles neceſſitatum articuli correctores rei militaris poſcerent aliquos, &c. Quinetiam eadem in periodo paullo ſuprà emendavi, noſtri limitis referatis obicibus, cùm antea vitioſè legeretur limites. Sed emendatio noſtra etiam Regii codicis auctoritate ſulcitur, in quo lectionem hanc noſtram ſuperſcriptam inveni. Idem.

f Quorum inſidiatrix aviditas.] Idem ſcribit Hieronymus in Chronico: Anno Dom 378. gens Hunnorum Gothos vaſtat: qui à Rom. ſine depoſitione armorum ſuſcepti per avaritiam Maximi Ducis ad rebellionem fame coacti ſunt. Hieronymum ſequitur, ut ſoler, Oroſius in lib. vii. cap. 33. Notetur interim Valentis imprudentia, qui tot numero barbaros minimè depoſitis prius armis in Romanum ſolum recepit. Quamquam ejus rei culpa fortaſſe non ipſi Valenti, ſed ejus Ducibus tribuenda eſt. Valens enim, ut ſcribit Eunapius & Zoſimus, juſſerat ut Gothi nonniſi traditis armis trajicerentur. Sed Duces quibus trajectionis cura mandata fuerat, lucro dumtaxat ac compendio proprio inhiantes, id tantum curaverunt, ut præſtantes formâ mulieres, & formoſos pueros, ſervosque & colonos ſibi roboſtos ſeligerent. Quidam etiam muneribus corrupti, cùm linea accepſerent texta, & ſtragula utrimque villoſa; barbaros cum armis trajecerunt. Alterum item Valentis conſilium laudandum eſt, quod refertur ab Eunapio in Excerptis legationum. Juſſerat enim Valens, ut ante omnia imbellis ætas utriuſque ſexus tranſveheretur, utque ii per diverſas orbis Rom. provincias diſtribuerentur, quò ſidei reliquorum atque obſequi quidam quaſi obſides eſſent. Hæc portò Gothorum trajectio contigit Valente Aug. V. & Valen-

ulla poterat venia) triste & inauditum. Cùm traducti Barbari victus inopiã vexarentur, turpe commercium Duces invisissimi cogitarunt : & quantos undique infatigabilis colligere potuit canes , pro singulis dederunt mancipiis, & inter quæ [& filii] ducti sunt Optimatum. Per hos dies interea etiam Vithericus Greuthungorum Rex cum Alatheo & 5 Saphrace quorum arbitrio regebatur ; itẽmque 6 Farnobio , propinquans Histri marginibus , ut simili susciperetur humanitate obsecravit Imperatorem legatis properẽ missis. Quibus ut communi rei conducere videbatur repudiatis, & quid capefferent anxii : Athanaricus paria pertimescens abscessit , memor Valentem dudum cùm fœderaretur concordia despexisse , affirmantem se religione devinctum , ne calcaret solum aliquando Romanum , hacque 7 causatione Principem firmare pacem in medio flumine coëgisse : quam simultatem veritus ut adhuc durantem , ad Caucalandensem locum altitudine silvarum inaccessum & montium, cum suis omnibus declinavit , Sarmatis inde extrusis.

CAP. V. At verò Thervingi jam dudum transire permitti , prope ripas etiamtum vagabantur , duplici impedimento adstricti, quò Ducum dissimulatione perniciofa 8 nec victui congruis sunt adjuti, & tenebantur consultò, 9 nefandis nudandi commerciis. Quo intellecto , ad perfidiam instantium malorum subsidium 9 vertendi mussabant : & Lupicinus ne jam deficerent pertimescens, eos admotis militibus adigebat ocius proficisci. Id tempus opportunum nacti Greuthungi, cùm alibi militibus occupatis, navigia ultro citròque discurrere solita transgressum eorum prohibentia quiescere prospexissent, ratibus transiere malè contextis, castraque à Fritigerno locavere longissimè. At ille genuinã prævidenti sollertiù venturos muniens casus ut & imperiis obediret & Regibus validis jungeretur, incedens segniùs, Marcianopolim tardè pervenit itineribus lentis. Ubi aliud accessit atrocius, quod arsuras in com-

5 Al. Aphrace. 6 Ms. Farnobio. 7 Ms. acufatione. 8 Al. ne Ms. ne hoc. 9 Ms. vertendi mussabant.

riniano Jun. Coll. anno D. m. 376. ut rectè ponit in Fastis Idarius, non autem 373: ut Hieronymus. *Vales*
 1. *Apud sui periculi iudex.* Sui periculi iudex sunt ipsi qui facinus admiserunt. Hi igitur, ait Marcellinus, si in sua causa ac proprio periculo iudices constituerentur, ne ipsi quidem hoc facinus impunitum dimitterent. Hanc autem loquendi formam sumpsisse videtur ex Cicerone, qui in Orat. pro Dejotaro initio sic dicit : *Nemo enim fere est, qui sui periculi iudex, non sibi se exiguam quàm reo præbeat.* * Quod breviùs & eleganter dixit Seneca in lib. 2. de Beneficiis, cap. 26. *Nemo non benignus est sui iudex.* * Et Ovidius in lib. 3. de Ponto, Epit. 6.

*Hinc ego qui patior, nil possem demere pæne,
 Si iudex meritis cogerer esse mei.*

* Id Græci eleganter dicunt *αὐτῶν δικάζειν*, ut loquitur Chryllostomus Homiliã 17. in Matthæum : *πῶς ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ φησὶ ὁ θεὸς ὅτι οὐκ ἐτίθει ἀλλ' ἑμὴν αὐτοῖς δικάζειν τοῖς τοῖς ἢ ἐν αὐτῇ ἢ ἡσυχῆ καὶ ἡμῶν εἰς τὸ συνέρον τῶ δικαίων. διὰ τοῦτο ἴσταν μὴ ἐτίθει κρείων, μὴ δ' ἀκρεβέας ἔβητα ἄσπιδος ἴσταν δε, ἢ ἐν αὐτοῖς δικάζει μὲν, τοκοτόμητα. & c.* * Nec ignoro virum doctissimum in Notis ad Historiam Augustam hunc Marcellini nostri locum aliter explicuisse, de Præfectis nempe Præt. à quibus appellare non licet. Sed hæc interpretatio nec verbis nec sententiæ Auctoris nostri respondet. *Idem.*

v *Inter que ducti sunt Optimatum.*] Hunc locum sic legendum ac supplendum esse existimo : *Pro singulis dederant mancipiis : inter que & filii ducti sunt Optimatum.* In codicè quidem Regio [& Colb.] & in Editione Augusti legitur, *dederant mancipiis.* Idem.

x *Nefandis nudandi commerciis.*] Causam hujus quoque lectionis edit Hadrianus in præfatione, cui pro tempore obsequor. *Gronov.*

mune exitium faces furiales accendit. Alavivo & Fritigerno ad convivium cor-
rogatis, Lupicinus ab oppidi mœnibus barbaram plebem oppofito milite pro-
cul arcebat, introire ad comparanda victui necessaria, ut ditioni noſtræ obno-
xiam & concordem, per preces affiduè poſtulantem: ortifque majoribus jur-
giis inter habitatores & vetitos, ad ufque neceſſitatem pugnandi eſt ventum.
Efferatîque acrius barbari, cùm neceſſitudines hoſtiliter rapi ſentirent, ſpoli-
arunt interfectam militum manum. Quod ¹ accidens idem Lupicinus latenti
nuntio doctus, dum ² in nepotali menſa ludicris concrepantibus diu diſcum-
bens vino marcebat & ſomno: futuri conjiciens exitum, ³ ſatellites omnes qui
pro Prætorio honoris & tutelæ cauſâ Duces præſtolabantur, occidit. Hóc que
populus qui muros obſidebat dolenter accepto, ad vindictam detentorum Re-
gum ut opinabatur paullatim augeſcens, multa minabatur & ſæva. Utque e-
rat Fritigernus expediti conſilii, veritus ne teneretur obſidis vice cum ceteris,
exclamavit graviore pugnandum exitio, ni ipſe ad leniendum vulgus ſineretur
exire cum ſociis: quod arbitratum humanitatis ſpecie ductores ſuos occiſos, in
tumultum exarſit. Hóc que impetrato egreſſi omnes, exceptique cum plauſu
& gaudiis, ⁴ aſſcenſis equis evolarunt, moturi incitamenta diverſa bellorum.
Hæc ubi fama rumorum nutritrix maligna diſperſit, urebatur dimicandi ſtudio
Thervingorum natio omnis: & inter metuenda multa periculorumque prævia
maximorum, vexillis de more ſublatis, auditifque triſte ſonantibus clafſicis,
jam turmæ prædatoriæ concurſabant, ⁵ pilando villas & incendendo, vaſtiſ-
que cladibus quidquid inveniri poterat permifcentes. Adverſus quos Lupici-
nus, properatione tumultuaria coactis militibus, temere magis quàm conſul-
tè progreſſus, in nono ab urbe miliario ſtetit paratus ad decernendum. Barba-
rique hoc contemplato, globos irrupere noſtrorum incautos, & parmas ſup-
poſitis corporibus illidendo, obvios haſtis perforabant & gladiis: furoré que
urgente cruento, & Tribuni & pleraque pars armatorum periere ſignis ere-
ptis: præter Ducem infauſtum, qui ad id ſolum inventus, ut conſiſgentibus a-
liis proriperet ipſe ſemet in fugam, urbem curſu concito petiit. Poſt quæ ho-
ſtes armis induti Romanis, nullo vetante per varia graſſabantur. Et quoniam
ad has partes poſt multiplices ventum eſt actus, id lecturos (ſi qui erunt um-

¹ Mſaccidens.

² *In nepotali menſa*] * Sueton. in Caligulæ cap. 37. *Nepotinis ſantibus.* * Feſtus. *Nepos luxurioſus à Tuſcis di-
citur: nam nepotes ſunt luxurioſi homines appellati.* * Ter-
tull. Apolog. cap. 46. *Ariſtippus in purpura ſub magna
gravitatis ſuperficie nepotatur.* * Vide Iſidor. Origin. lib.
x. Lindenbr.

³ *Satellites omnes, qui pro Prætorio honoris & tutelæ
cauſa duces præſtolabantur.*] Lege Procopium in libro 2.
Vandalicorum pag. 161 & Hieronymum in Micheam pag.

341. * *Valeſ.*

⁴ *Adſcenſis equis volarunt.*] Scribendum puto, *evola-
runt.* Ceterum Jordanes in Geticis non hoc aſtu ſcribit
evaliſſe Fritigernum, ſed diſtincto gladio viam ſibi ad
ſuos aperuiſſe. *Idem.*

⁵ *Pilando villas & incendendo*] Neque enim opinor
deuiſſe me adhærere nuperæ Pariſienſi, quæ deliciis hic
ſibi & nobis fecit mutans prædando: quaſi non jam capi-
te ſecundo hujus libri occuſiſſet *caſtra inimica pilantes.*
Et utique notavit ipſe Henricus ad libri xiv caput ſecun-
dum. *Gron.*

quam) obtestantur, ne quis à nobis scrupulosè gesta vel numerum exigat peremptorum, qui comprehendi nullo genere potuit. Sufficiet enim, veritate nullo velata mendacio, ipsas rerum digerere summitates: cum explicandæ rerum memoriæ ubique debeat integritas fida. Negant antiquitatum ignari tantis malorum ^e tenebris offusam aliquando fuisse Remp. sed falluntur malorum recentium stupore confixi. Namque si superiores vel recens præteritæ evolvantur ætates, tales tamque tristes rerum motus sæpe contigisse monstrabunt. ^d Inundarunt Italiam ex abditis Oceani partibus Teutones repente cum Cimbris: sed post inflictas rei Romanæ clades immensas, ultimis præliis per duces amplissimos superati, quid potestas Martia ² de habitu prudentiæ valeat, radicitus extirpati discriminibus didicere supremis. ^e Marco itidem moderante Imperium, unum spirando vesania gentium dissonarum, post bellorum fragores immensos, ^f post * cri urbium captarum & direptarum & pessimum * concitas proratoris * interitus, partes eorum exiguas reliquisset intactas. Verùm mox post calamitosa dispendia res in integrum sunt restitutæ: hac gratiâ, quod ^g nondum solutioris vitæ mollitiæ sobria vetustas infecta, nec ambitiosis mensis, nec flagitiosis quæstibus inhiabat: sed unanimanti ardore summi & infimi inter se congruentes, ad speciosam pro Republica mortem, tamquam ad portum aliquem tranquillum properabant & placidum. ^{h i} Duobus

² Steph. *id de non habet.*

^c *Tenebris offusam aliquando fuisse Remp.* Eleganter & Latine. Sic *oculos suffisos* dixit Plin. lib. viii. cap. 50. * Virgil. *Lacrymis oculis suffusa nitentes.* * Et Ulpian. L. 5. §. 3. ff. ad l. Aquil. *Forma calcei cervicem percussit, ut oculus puero perforaretur.* Lindenbr.

^d *Inundarunt Italiam ex abditis* Vide Flor. lib. iiii. cap. 3. *Idem.*

^e *Marco itidem moderante Imperium, &c.* Locus fœdissimè in omnibus, quæ vidi exemplaribus, corruptus. Et qui corrigere cum hætenus conati sunt, feliciterne an audaciùs id tentaverint, ipsi viderint: mihi religio est temere quid sine auctoritate veteris scripturæ moliri. Res ipsa autem ex Dione, Eusebio, Eutrop. lib. viii. Oros. lib. vi. cap. 15. & Histor. Augg. Scriptoris nota est. *Idem.*

^f *Post urbium captarum, &c.* Hic locus mirificè corruptus est, quem tamen emendare conati sunt viri doctissimi Casaubonus atque Salmasius, uterque in Notis ad Historiam Augustam. Et Casauboni quidem conjectura hæc est: *Post urbium captarum & direptarum & pessundatarum cunctarum provinciarum interitus, cum partes eorum exiguas reliquisset intactas. . . . . Verùm, &c.* At Salmasius sic emendat: *Post urb. capt. & dirept. casum, post pessundatos pop. Rom. exercitus, partes eorum exiguas reliquit intactas.* Sed quis credat Marcellinum nostrum ita scripsisse? Priori quidem conjecturâ nihil excogitari potuit infelicis, & à Marcellini genio magis

alienum. Ac profectò ut desperatis agris adhiberi remedia vetat Hippocrates, ita etiam à desperatis Auctorum locis abstinendum esse existimo. Illud itaque dumtaxat monebo, locum esse quemdam in lib. xx. cap. 5. qui cum hoc collatus auxilio esse possit. sic enim habet: *Cum dispersa gentium confidentiâ, post civitatum excidia peremptaque innumera hominum millia, pauca que semi-integra sunt relicta, cladis immensitas persultaret.* Valef. Nemo miretur ab Henrico sic pronuntiarî de conjectura Casauboni, quum ipse eam vitiarit citando eorum, quum Casaubonus ediderit earum. Salmasius autem non sustinuit *post pessum datos*, sed ut legitur in Mss. editis & *pessum datos*, agnosceus locum desperatum: interim uterque consentit ap. in *unum spirando*, ut est in Augustana etiam editione, Lindebrogi & Henrici, nescio cur nupera Parisiensis omittentè particulam. Prior pars videtur ita supplei velle *post pericula urbium captarum & direptarum*: posterior forsân ita commodior procedit & *post multos militum ac protecloris interitus.* Ut proteclorem innuat M. Vindicem, quem *παρετα* isto tempore oppressum referent nominatim Dio pag. 807. Gron.

^g *Nondum solutioris vitæ mollitiæ.* In Mss. Regio * & Tolo. * & Editione Aug. sic legitur, *nondum solutio restituta mollitiæ.* Quare non dubito quin Marcellinus ita scripserit: *Nondum solutioris vitæ mollitiæ, &c.* Valef.

^{h i} *Duobus navium millibus perrupto Bosphoro*] Historia illustranda locum ex Trebellio Poll. adscribam in Claudio. Sub illo enim gesta sunt, quæ hic narrantur. *Scythiarum diversi populi, Peucini, Traungi, Austrogonaviarum*

navium millibus perrupto Bosporo & litoribus Propontidis Scythicarum gentium catervæ transgressæ, ediderunt quidem acerbas terrâ marique strages: sed amissa suorum parte maxima reverterunt. ^k Ceciderunt dimicando cum Barbaris Imperatores Decii, pater & filius. ^l Obsessæ Pamphylia civitates; ^m insulæ populatæ complures; inflammata Macedonia: omnis diu multitudo ⁿ Thessalonicam circumfedit, itidemque Cyzicum. ^o Anchialos capta, & tempore eodem ^p Nicopolis, quam indicium victoriæ contra Dacos Trajanus condidit Imperator. Post clades acceptas illatâsque multas & sævas, ^q excisa est Philippopolis, centum hominum millibus (nisi fingunt annales) intra mœnia jugulatis. Vagati per Epirum Thessaliâque & omnem Græciam licentius hostes externi: sed assumpto in imperium ^r Claudio glorioso ductore, & eodem honesta morte prærepto, per ^t Aurelium acrem virum & severissimum noxarum ultorem pulsî, per longa sæcula siluerunt immobiles: nisi

thi, Virtingi, Gipedes, Celtæ etiam & Heruli præde cupiditate in Romanum solum & Rempub. venerunt, atque illic pleraque vastarunt, dum aliis occupatus est Claudius, dumque se ad bellum quod consecit, imperatorie instruit, ut videantur fata Romana boni Principis occupatione tentata: sed credo, ut Claudii gloria accresceret, ejusque fieret gloriosior toto penitus orbe victoria. Armatarum denique gentium trecenta viginti milia tum fuisse. Habuerunt præterea duo milia navium, duplicem scilicet cet numerum, quam illum, quo tota pariter Græcia omnisque Thessalia, urbes etiam Asia quondam expugnare conata est. Lindenbr.

ⁱ *Duos navium millibus perrupto Bosporo.*] Consentit quidem Pollio in Claudii gestis: sed Zosimus in lib. 1. sex milia navium habuisse barbaros scribit. Suidas verò in ν. οὐδαι, ubi illum Zosimi locum adducit, habet πλοία ἑξακισία corruptè, ut apparet. Ceterùm etiam antea Scythæ in Asiam irruerant Valeriani Augusti temporibus, ut idem Zosimus, & Iordanes in Geticis scribit: ut dubium esse possit, utram hic Scytharum tractionem inrellexerit Marcellinus. *Vales.*

^k *Ceciderunt dimicando cum barbaris Imperatores Decii*] Aurel. Victor: Deciorum mortem plerique illustrem ferunt. Namque filium audacius congregientem cecidisse in acie: patrem autem, cum percussis milites ad solandum Imperatorem multa præferantur, strenue dixisse, detrimentum unius militis parum videri sibi. Ita respecto bello cum impigre decertaret, interiisse pari modo. Lindenbr.

^l *Obsessæ Pamphylia civitates, insulæ populatæ &c.*] Trebellius Poll. in Gallienis: Inter hæc Scythæ per Euxinum navigantes Istrum ingressi, multa gravia in solo Romano fecerunt. Quibus compertis Gallienus Cleodamum & Athenæum Byzantios instaurandis urbibus munitisque præfecit. Pugnatum est circa Pontum, & à Byzantiis duobus victi sunt barbari. Veneriano item duce navali bello Gotbi superati sunt: tum ipse Venerianus militari perijt morte. Atque inde Cyzicum & Asiam, deinceps Achaïam omnem vastaverunt. Idem.

^m *Insulæ populatæ.*] Creta scilicet, Cyprus, &

Rhodus, imperante Claudio à Scythis vastatæ sunt; ut scribit Pollio & Zosimus. *Vales.*

ⁿ *Thessalonicam circumfedit.*] Scythæ imperante Valeriano Thessalonicam diuturna obsidione presserunt; ut refert Zosimus, Iordanes, & Georgius Syncellus in Chronico. Sed & postea regnante Claudio eandem civitatem aggressi sunt, itidemque Anchialum & Cyzicum, teste Zosimo. Idem.

^o *Anchialos capta, & tempore eodem Nicopolis*] Trebell. Poll. in Claud. *Sub hoc barbari qui superfluerant, Anchialo vastata conati sunt Nicopolim etiam obtinere. Sed illi provincialium virtute obruti sunt.* Lindenbr.

^p *Nicopolis quam indicium victoriæ contra Dacos Trajanus condidit*] Imitatus Pompeium, qui ob victoriam de Mithridate in minore Armenia Nicopolim quoque exstruxit. Pausanias lib. x. De Trajani bellis contra Dacos & Decebalum Dio lib. 68. P. Patricius in Ecloglegat. Idem.

^q *Excisa est Philippopolis*] Excidium hoc in Decii tempora incidit. Vide Zosim. lib. 1. Idem.

^r *Excisa & Philippopolis.*] Regnante Decio, ut ex Dexippo scribit Georgius Syncellus in Chronico, cujus verba profert Scaliger in Eusebiano Chronico pag. 71. Ex quibus apparet nullum hic ordinem temporum à Marcellino nostro servatum fuisse. *Vales.*

^s *Claudio glorioso ductore, & eodem honesta morte perempto*] Mortis genus Aurel. Victor. indicat: *Claudius cum ex fatalibus libris quos inspicere præceperat. cognovisset, sententia in Senatu dicenda primi morte remedium desiderari, Pomponio Basso, qui tunc erat, se offerente, ipse vitam suam, haud passus responsa frustrari, dono Reipublicæ dedit.* Alii tamen morbo eum periisse aiunt. Lindenbr.

^t *Aurelium acrem virum*] Rufus Festus: Trajanus Dacos sub Rege Decebalò vicit, & Daciâ trans Danubium in solo barbarico provinciam fecit, quæ in circuitu habuit decies centena milia passuum. Sed sub Gallieno Imperatore amissa est, & per Aurelium, translatis exinde Romanis, duæ Daciæ in regionibus Mæsiæ & Dardaniæ factæ

quòd postea latrociniales globi vicina cum sui exitio ³ rarius incurfabant. Verùm ea persequar unde diverti.

C A P. VI. Hoc gestorum textu circumlato nuntiis densis, Sueridus & Colias, Gothorum Optimates, cum populis suis longè antè suscepti, & curare apud Hadrianopolim hiberna dispositi, salutem suam ducentes antiquissimam omnium, otiosis animis accidentia cuncta contuebantur. Verùm Imperatoris literis repentè perlatis, quibus transire jussi sunt in Hellepontum, viaticum, cibum, biduèque dilationem tribui sibi sine tumore poscebant. Quod ⁴ civitatis Magistratus ferens indignè, (succensebat enim iisdem ob rem suam in suburbanis ⁴ vastatam) inam plebem omnem ⁵ cum Fabricensibus, quorum illic ampla est multitudo, productam in eorum armavit exitium: jussisque bellicum canere bucinis, ni abirent ocuis ut statutum est, pericula omnibus minabatur extrema. Quo malo præter spem Gothi percussi, & concito quàm considerato civium assultu perterriti, steterunt immobiles: laceratèque ad ultimum detestatione atque conviciis, & tentati missilium jactibus raris, ad defectionem crupere confessam: & cæsis plurimis quos impetus deceperat petulantior, ⁶ averisique residuis & telorum varietate confixis, habitu jam Romano cadaveribus spoliatis armati, viso propiùs Fritigerno junxerunt ⁶ semet ut morigeri focii, urbemque clausam obsidionalibus ærumnis urgebant. In qua difficultate diutiùs positi, passim & promiscuè ruebant: eminentisque aliquorum audacia peribat inulta, multique sagittis & rotatis per fundas lapidibus interibant. Tunc Fritigernus frustra cum tot cladibus conluctari homines

³ Ms. rarius. ⁴ Ms. & Steph. vastatam inam plebem
v. vast. inam plebem. ⁵ Al. adversitque. ⁶ Ms. semet
... ut

sunt. Lindenbr.

[⁷ *Civitatis Magistratus.*] Id est Duumvir. Sic Magistratus pro Duumviro sumitur in toto Titulo Codicis Th. de Decurionibus. Et apud Opratum in lib. 1. itemque in Gestis purgationis Cæciliani, Cæcilianus *Magistratus* & *Duumvir* promiscuè appellatur. Eodem sensu Magistratus sumuntur in lib. x. Apuleii, & à Tertulliano in lib. de Corona, cum ait: *Coronant & publicos ordines laureis publicæ causæ: Magistratus vero insuper aureis*. Sic in Concilio Eliberitano capite 56, * Hi à Græcis *μαγιστροί* dicebantur, ut docent Glossæ vet. in quibus legitur, *μαγιστροί*, *Magistratus*. *μαγιστροί*, *Magistratus*. Corinthi certè summus Magistratus dicebatur *μαγιστροί*, ut indicat Arrianus in lib. 3. Dissertat. Epicteti, cap. 1. & Libanius in Orat. pro Aristophane Corinthio. Apud Rhodios quoque & Tarsenses summum Magistratum ita vocatum esse docet Dio in Rhodica & in Tarsica 1. Idem apud Ephesios nomen fuisse docet Lucianus in Toxari. apud Philippenfes Lucas in Actis Apostolorum cap. 16. Athenis quoque *μαγιστροί* oppresso Archontum nomine primas invasere. Nam & a-

pud Ciceronem in lib. v. Epist. 11. ad Atticum, & in decreto Atheniensium in honorem Herodis quod Josephus refert, *στρατηγός* primo loco nominatur ante *ἀρχοντα*. Denique in omnibus Græciæ civitatibus tandem obtrinit, ut summi Magistratus dicerentur *Strategi*, ut ex veteribus nummis & marmoribus constat, in quibus *ἑπι στρατηγῶν τῶ δέου* toties occurrit. Et sic ea vox interpretanda est in lib. 4. Artemidori cap. 51. & ult. & in lib. v. cap. 37. Itémque apud Eusebium in lib. 8. Hist. Eccl. cap. 19. *τὸς ἐπιπάλαιος πόλιος ἀρχιστράτηγος ἢ τὰ βουλαγένης*: id est *Curatores singularum civitatum cum Magistratibus & Tabulariis*: qui locus etiam confirmat ea, quæ de Tabulariis civitatum notavimus supra. Sic etiam in cap. 23. ejusdem libri, & in cap. 1. libri 11. *ἀρχιστράτης* & *στρατηγός* conjungit Eusebius, perinde ac in Collocatione 1. Carthagenensi p. 5. *Universos etiam cumliarum provincialium Curatores, Magistratus, & ordinis viros, &c.* * & in lege 2. Cod. Theod. de Canonis frument. Postreimò Origenes in libro ult. contra Celsum in fine. *στρατῆρ* dixit pro magistratu fungi: *εἰς βλάσιν ἡμῶν ἐκινεῖς ἢ στρατῆρ ἢ ἀρχιστράτης*, &c. * Valef.

[*Cum Fabricensibus.*] Hadrianopoli Fabrica erat scutariorum tubi dispositione Magistrati Officiorum, ut docet Notitia Orientalis Imperii. Hadrianopolitanz Fabricæ mentio fit ab D. Athanasio in Epist. ad

ignaros obsidendi contemplan, relicta ibi manu sufficiente, abire negotio imperfecto suasit, *Pacem sibi esse cum parietibus* memorans, suadensque ut populandas opimas regiones & uberes absque discrimine ullo, vacuas præsidiiis etiamtum adorirentur. Laudato Regis consilio, quem cogitatorum norant fore socium efficacem, per Thraciarum latus omne dispersi cautè gradiebantur, dedititiis vel captivis vicos uberes ostendentibus, eos præcipuè ubi alimenterum reperiri fatias dicebatur: eo maximè adjumento præter genuinam erecti fiduciam, quòd confluebat ad eos in dies ex eadem gente multitudo, dudum à mercatoribus venundati, adjectis plurimis quos primo transgressu necati inedià, vino exili vel panis frustis mutavere vilissimis. Quibus accessere v sequendarum auri venarum periti non pauci, vectigalium 7 perferre posse non sufficientes sarcinas graves: susceptique libenti consensione cunctorum, magno usui iisdem fuere ignota paragrantiibus loca, x conditoria frugum occulta & latebras hominum & receptacula secretiora monstrando. Nec quidquam nisi inaccesum & devium, præeuntibus iisdem mansit intactum. Sine distantia enim ætatis vel sexus, cædibus incendiòrumque magnitudine cuncta flagrabant: abstractisque ab ipso uberum suctu parvulis & necatis, raptæ sunt matres, & viduatæ maritis conjuges ante oculos cæsis, & puberes adultique pueri per parentum cadavera tracti sunt. Senes denique multi, ad satietatem vixisse clamantes, post amissas opes cum speciosis feminis, manibus post terga contortis, defletisque gentilium favillis ædium, ducebantur extorres.

CAP. VII. Hæc ex Thraciis magno mærore accepta Valentem Principem in sollicitudines varias distraxerunt. Et confestim Victore Magistro equitum misso ad Persas, ut super Armeniæ statu pro captu rerum componeret impendentium: v ipse Antiochià protinus egressurus, ut Constantinopolim interim peteret, Profuturum præmisit z & Trajanum, ambo Rectores, an-

7 Ms. & Steph. perferre non posse non sufficientes.

Solitarios sub initium: ubi dicit Arianos Episcopos antequam Concilium Serdicæ inchoaretur, Hadranopolim aufugisse: quain urbe cum efficere non potuissent ut Clerici secum communicarent, re ad Constantinum relata, impetrarunt ut x. Laicis in loco qui Fabrica dicitur, capita amputarentur: *ἡ περιόχαστι δὲ τῶ ἐκείθεν ἡμῶν ἰατρικῶν δέχεσθαι καὶ τὸν δὲ τὸν ἀποκτείνωσθαι τὰς κεφαλὰς, &c.* Valef.

v Sequendarum auri venarum periti.] Sic loquuntur Imperatores in lege 7. Cod. Th. de Metallis; & Firmicus * in libro 8. * Metallorum, ait, inventores erunt, qui latentes auri & argenti venas ac ceterarum specierum sollertibus inquisitionibus persequuntur. Hinc Claudianus in Consulatu Theodori *venas sequaces* dixit. Ceterum auri metalla in Thracia fuisse ad Datum opidium docet Strabo in lib. 7. & Zenobius in Adagiis. Belli quoque

Thraciæ populi auri metalla exercebant, ut patet tum ex Pacati Panegyrico, tum ex Claudiano de Consulatu Theodori. Metallarii Thraces memorantur in lege 7. Cod. Th. de Metallis. Idem.

x Conditoria frugum] Conditorium est *δοκίμιον*, ut lib. xviii. Conditorium muralium tormentorum Plinius lib. vii. cap. 16. *Corpora ejus miraculi gratiâ in conditorio Sallustianorum adservabatur hortorum.* * Retinuit Solinus eandem rem narrans pag. 17. *Reliquiæ adhuc in conditorio Sallustianorum videntur* Petron. Arb. pag. 65. *Descendit in conditorium.* Et pag. 66. *Præclusis conditorii foribus.* Pag. 67. *Fatale conditorium familiari ac viro.* * Tertullianus de Resurr. cap. 44. *divini thesauri conditorium* vocat hominem. Lindenbr.

y Antiochia protinus egressurus.] Valens Antiochià egressus est, Gratiano IV. & Merobaudè Coss. ut patet ex Codice Th. in tit. de erogatione mil. ann. & in tit. de militari veste. Valef.

z Et Trajanum ambo Rectores.] Trajanus Magister

helantes quidem altiùs, sed imbelles. Qui cùm ad loca venissent; ubi particulatim perque furta magis & latrocinia multitudo minui deberet hostilis, ad id quod erat perniciosum intempestivè conversi, legiones ab Armenia ductas opposuere vesanum adhuc spirantibus Barbaris, opere quidem Martio sæpe rectè compertas, sed impares plebi immensæ, quæ celsorum juga montium occuparat & campos. Hi numeri nondum experti, quid cum desperatione rabies valeret indomita, truso hoste ultra Alēmi montis abscisos scopulos faucibus inferre præruptis, uti Barbaros locis ⁸ inclusos, ^a nusquam reperientes exitum diuturna consumeret fames, & opperirentur ipsi Frigeridum Ducem, cum Pannonicis & Transalpinis auxiliis adventantem, quem petitu Valentis Gratianus ire disposuit in procinctum, laturum suppetias iis qui ad ultimum vexabantur exitium. Post quem ^b Richomeres Domesticorum tunc Comes, imperatu ejusdem Gratiani motus è Galliis, properavit ad Thracias ductans cohortes aliquas nomine tenus: quarum pars pleraque deseruerat (ut jaestavere quidam) Merobaudis suasu, veriti ne destitutæ adminiculis Galliæ vastarentur licenter Rheno perrupto. Verùm articulorum dolore Frigerido præpedito, vel certè ut obtrectatores finxere malivoli, morbum causante ne ferventibus præliis interesset: universos regens ex communi sententia Richomeres Profuturo sociatur & Trajano, tendentibus ^c prope oppidum Salices: unde haud longo spatio separatum vulgus inæstimabile Barbarorum, ad orbis rotundi figuram multitudine digesta plaustrorum, tamquam ^d intramuranis cohibitum spatiis, otio fruebatur & ubertate prædarum. Prævia igitur spe meliorum Romani Duces, si fors copiam attulisset aufuri aliquid gloriosum, Gothos

⁸ *Mf. & infulis.*

militum memoratur à Theodorito in lib. 4. cap. 29. Hist. Eccles. ubi & dictum ejus refertur. Cùm enim Valens Constantinopolim ingressus Trajanum adversus Gothos cum exercitu præmiislet, & ille victus rediisset, conviciis à Valente laceratus est: qui cùm animi mollitiem & ignaviam ei exprobraret, Trajanus liberè respondit, non se à barbaris victum, sed ipsum Imp. victoriam hostibus prodidisse, quippe qui Deo bellum indixisset, ac veros Dei cultores acerbissimè vexaret: atque ita Deum sibi quidem infensum, barbaris autem amicum ac propitium redderet. Est ad eundem Trajanum Epistola D. Basilii 376. & 377. Denique Palladius in Lusitico *Τραϊανὸν στρατηγὸν* vocat, ejusque filiam Candidam à sanctitate vitæ commendat. *Valef.*

^a *Nusquam reperientes exitum.*] Scribendum omnino est, *nusquam reperientes exitum*: vel sanè, *nullumque reperientes exitum*, ut loquitur Marcellinus infra p. 633. *Idem.*

^b *Richomeres Domesticorum tunc Comes.*] Postea Magister militum * factus à Gratiano, & post ab eodem da-

tus est Theodosio, tunc cùm Gratianus Theodosium collegam adscivit Imperii, & cum eo Palatium, ac Comitatus rei militaris partitus est. Richomeres ergo in Oriente * Consul à Theodosio factus est cum Clearcho, anno Dom. 384. Libanius de Vita sua in fine, cum Antiochiam venisse testatur, eique Consuli ac Magistro equitum panegyricum abs se dictum esse: *ῥιχομερὲς ἱστῆται στρατηγὸς ἡγεὶς τοῦ δὲ θεοῦ ἀποκατάστατο ἀδελφῶτος: Richomeres Magister militum advenit, vir sacris Deorum immortalium addictus.* Eundem postea Theodosius adversus Eugenium tyrannum profecturus, Magistrum utriusque militiæ constituerat, Tatiano & Symmacho Coss. ut patet ex lege 13. Cod. Th. de re militari: sed Richomeres ante expeditionem morbo decessit, teste Zosimo in lib. 4. Sunt ad eundem Epistolæ Symmachi in lib. 3. & Libanii. *Idem.*

^c *Oppidum Salices.*] Opidum Scythiæ, quod ob frequentiam salictorum, ut videtur, dicebatur Ad Salices. Situm erat inter Tomos & Salmuridem, ut patet ex Itinerario Antonini. *Idem.*

^d *Intramuranis cohibita spatiis.*] Lex Grammatice postulat, ut scribatur *cohibitum*, supple *vulgu.* *Idem.*

quidquid molirentur sagaciter observabant: id scilicet præstruentes, ut si aliorum castra movissent, quod fecere creberrimè, terga ultimorum adorti plures perfoderent confisi, magnamque spoliolum averterent partem. Hoc intellecto hostes, vel transfugarum indicibus docti, per quos nihil latebat incognitum, in eodem loco diu manserunt: sed oppositi exercituum metu præstricti, aliorumque militum quos affluere jam sperabant: tessera data gentili, per diversa propè diffusas accivere vastatorias manus, 1° quæ [jussis] Optimatum acceptis, statim ut incensu malleoli, 2° ad carraginem (quam ita ipsi appellant) aliti velocitate regressæ, incentivum audendi majora popularibus addiderunt. Nihil post hæc inter partes præter indutias laxatum est breves. Reversis enim his quos necessitas evocarat, plebs omnis intra sæptorum ambitum etiamtum contrusa, immaniter fremens, animisque concita truculentis, experiri prostrema discrimina, nec principibus gentis qui aderant renuentibus, cruditate festinabat. Et quoniam hæc Sole agebantur extremo, noxque adventans ad quietem 2° invitos retinebat & mæstos, capto per otium cibo somni manserunt expertes. Contrà Romani his cognitis, ipsi quoque exsomnes verebantur hostes, & malè sanos eorum ductores ut rabidas feras: eventum licèt ancipitem, ut numero satis inferiores, prosperum tamen ob justiore sui causam mentibus expectantes impavidis. h^o Candente itaque protinus die, signo ad arma capienda ex utraque parte per lituos dato, Barbari postquam inter eos ex more

9 Ita ms. & Steph. vulg. aliò. 1 Ms. quæ. 2 Ms. & Steph. invisos.

e Cuique Optimatum acceptis.] In codice Regio, * Tolof. * [Colbert.] & Flor. & in Editione Aug. legitur, quæ Optim. acceptis. proinde sic locum emendari debere existimo: Accivere vastatorias manus: quæ mandatis Optimatum acceptis, statim ut. Optimates porrò Gothi vocabant Duces suos, eo quòd nobilitate ceteris antecellerent. Sic suprà Sueridus & Colias Gothorum Optimates dicuntur, & Anaolfum Gothorum Optimatem vocat Idatius in Chronico. Aurelianus quoque apud Vopiscum in Bonoso Optimates Gothicas similiter dixit. Olympiodorus Historicus in Bibliotheca Photii: Παθας αὐτων Γότθων οὐ κεφαλαιώται ὀπίματα οὐ κεκάνθη. Henr. Valef. Itane frater sequi fratrem recusat; & quum major interponat mandatis, minor recalcitrans reponit jussis? idque quum utriusque nulla queat dari fides. Utique multo lenior medicina erit; Quæ optimatum assensu, statim &c. Gron.

f Incensu malleoli.] Veram hujus loci scripturam ex Regio codice * & Tol. * & Editione Aug. restitui. Sic Marcellinus in lib. xx. i. de Juliano dixit: Sed ille, ut fax vel incensus malleolus volucriter ad destinata festinans, &c. Valef.

g Ad carraginem quam ita ipsi appellant, aliti velocitate regressæ.] Quod Ammianus, Flav. Vopiscus, Trebellius Poll. & si qui alii, carraginem, id Græci Τακτικὴ κερύβητῃ appellant. Leo Imp. καερὴ ἐς λέγεται, ὁ δὲ τῶν ἀμαζῶν καὶ περὶ ὅλων, καὶ τῶν ἀλλῶν μηχανῶν γινώσκων περιειρησμένως εἰς ἀσφάλειαν τὸ στρατῶν. Carraginem optimè describit Cl. Claudian. in Rufin. lib. 2.

Tum duplici fossa non exsuperabile vallum
Asperat alternis sudibus, mirique locata
In speciem, caesis obtendit plaustra juvencis.

Exactius adhuc Agathias lib. 2. Κατὰς τῶν ἀμαζῶν τετραῖς αἰεθὸς πλείστας ἐπιγέστο, Στρατιῶν ἐς ἀλλήλους ἀρμάσας, ἐπιτιγῆς τὰ ὀπίσω τῷ ἰδίῳ, ἀρεὶ καὶ ἐς τὰς πλῆθυνας περὶ ὁράσας, ὡς μόνα τὰ ἡμικίνδια ἴσως ἐγγίχον καὶ περὶ ἐκλιθῶν. Theophylactus Simocet. lib. vii. τὰς ἀμάξας αὐθιγῆτος περιέκλυτο χερσικα. Hanc eandem intellexit Plutarchus: cum de Cesare scribit: περὶ τῆς ἀμάξης καὶ τῷ χερσικῷ ἢ πρὸς ἑσὼν ἔχει πῖνον. Sic nempe Helvetii sese præstruxerant, quo modo barbari omnes castra munire solebant. Vegetius lib. 3. cap. 10. Omnes barbari carris suis in orbem connexis, ad similitudinem castrorum securas à supervenientibus exigunt nostros. Jordanes de reb Goth. Se suosque ilico intra septa castrorum, quæ plaustri vallata habebat, reclusisset. P. Diacon: lib. xv. Intra plaustorum munimenta se continens, erumpere non auderet. Lindenbr.

h Candente itaque protinus die.] Restitui in Fauchetii

juratum est, tumultuosos locos appetere tentaverunt: quò exinde per proclive rotarum modo obvios impetu convolverent acriore. Hocque viso ad suos quisque manipulos properans miles, stabili gradu consistens nec vagabatur, nec relictis ordinibus procurfabat. Ergo ubi utrimque acies cautiùs incedentes gressu steterunt immobili, torvitate mutua bellatores luminibus se contuebantur obliquis. Et Romani quidem voce undique Martia concinentes, à minore solita ad majorem protolli, quam gentilitate appellant barritum, vires validas erigebant. Barbari verò majorum laudes clamoribus stridebant inconditis: interque varios sermonis dissoni strepitus leviora prælia tentabantur. Jamque verutis & similibus aliis utrimque semet eminus laceffentes, ad conferendas coëre minaciter manus: & scutis in testudinum formam coagmentatis, pes cum pede collatus est. Barbarique ut reparabiles semper & celeres, ingentes ¹ clavas in nostros conjicientes ambustas, mucronésque acriùs resistentium pettoribus illidentes, sinistrum cornu perrumpunt: quod inclinatum subsidialis robustissimus globus, è propinquo latere fortiter excitus, hærente jam ³ morte cervicibus sustentavit. Fervente igitur densis cædibus prælio, in confertos quisque promptior ruens, ritu grandinis undique volitantibus telis oppetebat & gladiis: & sequebantur equites hinc inde fugientibus occipitia lacertis ingentibus præcidentes & terga: itidémque altrinsecus pedites lapsorum, timore impeditorum, ⁴ k secando suffragines. Et cùm omnia cæsorum corporibus opplerentur, jacebant inter eos quidam semiamines, spem vitæ inaniter usurpando; alii glande fundis excussa, vel harundinibus armatis ferro confixi: quorundam capita per medium frontis & verticis mucrone distincta, in utrumque humerum magno cum horrore pendebant. Et pertinaci concertatione nondum lassatæ, æquo Marte partes semet altrinsecus afflictabant: nec de rigore genuino quisquam remittebat, dum vires animorum alacritas excitaret. Dirimit tamen interneciva certamina ¹ cedens vespero dies: & cunctis quæ quisque potuit incompositè discedentibus, residui omnes repetunt tentoria tristiores. Humatis denique pro locorum & temporis ratione Honoratis quibusdam inter defunctos, reliqua peremptorum corpora diræ volucres consumpserunt, assuetæ illo tempore cadaveribus pasci, ut indicant nunc usque ^m albentes ossibus

3 Ms. morte 4 Ms. secandos.

codice legitur *Candente*; quemadmodum loquitur Marcellinus in lib. XXI. ubi lux excaudit tertia. Valef.

¹ *Clavas in nostros conjicientes ambustas*] Fuere hæc arma barbaris potissimum & rudi sæculo usitata. Virg. v. 11. Æneid.

--- Non jam certamine agresti
Stipitibus duris agitur sudibusve proculis,
Sed ferro ancipiti decernunt. Lindenbr.

k *Secantes suffragines.*] Cùm in Ms. Flor. * Tolof.*

[Colb.] & Regio scriptum sit, *secandos suffr.* non dubito quin Marcellinus scriptum reliquerit, *secando suffragines.* Nam & id modulatiùs sonat, & Marcellini stilo magis responder. Valef.

¹ *Cedens vespero dies*] Apuleius Miles. 8. *Sol nostri tandem decessit.* Sidonius Apollinaris lib. 2. Epist. 2. *Ver accedit a'tati.* * Lindenbr.

^m *Albentes ossibus campi*] Virgil. Æneid. XII.

--- recalent nostro Tiberina fluentia

Sanguine adhuc, campique ingentes ossibus albent.

Et alibi

campi. Constat tamen in numero longè minore Romanos, n cum ea copiosa multitudo colluctatos, funerea multa perpeffos: non tamen sine deflendis ærumnis exagitasse barbaram plebem.

CAP. VIII. His casibus præliorum ita luctuosè finitis, nostri proximos Marcianopoleos petivere secessus. Gothi intra vehiculorum anfractus sponte sua contrusi, numquam exinde per dies septem egredi vel videri sunt ausi: ideóque opportunitatem milites nacti, immensas alias Barbarorum catervas inter AEmimontanas angustias clauferunt aggerum objectu celsorum: hac spe nimirum: ut inter Histrum & solitudines perniciofa hostium multitudo compacta, nullósque reperiens exitus periret inediá, cunctis utilibus ad vivendum in civitates validas comportatis: quarum nullam etiamtum circumfedere conati sunt, hæc & similia machinari penitus ignorantes. Post quæ repetivit Gallias Richomeris, ob majorem præliorum fremitum qui s exspectabatur, inde adminicula perducturus. Hæc Gratiano quater & Merobaude Consulibus agebantur, anno in autumnum vergente. Inter quæ Valens audito lugubri bellorum direptionúmque eventu, Saturninum, equestris exercitús ad tempus curá commissá suppetias Trajano ferentem misit & Profuturo. Fortéque iisdem diebus per Scythiæ regiones & Mœsiæ omnibus quæ poterant mandi consumptis, feritate urgente pariter & inopia, o Barbari [erumpere] molibus magnis ardebant. Hocque sæpe tentato cum obruerentur vigore nostrorum per asperitates scruposas validè resistentium: adaecti necessitate postrema, p Chunorum & Alanorum aliquos ad societatem spe prædarum ingentium adsciverunt. Quo cognito Saturninus (jam enim aderat & prætenturas stationésque disponebat agrarias) paullatim colligens suos, digredi parabat consilio non absurdo: ne subita multitudo, q uti annis impulsu undarum obicibus ruptis emissus, convelleret levi negotio cunctos: suspecta loca diutiùs observantes. Deinde post referatas angustias abítumque militis tempestivum, incompositè qua quisque

s Ms. spectabatur.

--- campos multorum ossibus albos.

Tacit. Medio campi albertia ossa, ut figerant, ut restiterant, diriecta aut aggerata. Lindenbr.

n Cum ea copiosa multitudo.] Regius codex [& Colb.] scriptum habet, cum eo copiosa m. quod positum videtur esse pro, adeo copiosa. Valef.

o Barbarique molibus m.] Scribendum omnino est, barbari erumpere molibus magnis ardebant: sic enim sensus postulat. Idem. Ut Numantinis apud Florum 2, 18, circumdatis, ubi non impetrabant prælium, dicitur placuisse eruptio. Si modo id verbum ita notum potuit excidere. Unde vidi, qui adscripserat Margini legendum barbari exire. Quod certe verbum potuit coisse probabilitè in copulam que. Nisi alia literarum similitudo fraudem huic loco intulerit, & auctor dederit barbarique eva-

gari mol. Gron.

p Chunorum] Nihil variant veteres libb. Et Chunos vocat (uti & Ptolem. in Descriptione Sarmatiæ, Sidon. Apoll. carmin. vii, * & Gregor. Turonens. lib. 2. cap. 6. 7. & alibi *) quos alii Hunnos, vel Thynos; ut Priscianus Perieget.

Hinc Thynus sequitur, post fortis Caspia proles.

Neque de fide ejus lectionis dubitandum est, quam ita variè efferri etiam Eustath. in Dionys. notat: Οὐνοὶ ἰ θουῶνος μὲτὰ τῆς θ. Γραιχίς, Κάσπιον ἕβηθη εἰσι Σκυθικόν. Dionysius tamen dixit:

Οὐνοὶ ἰ ἕβηθη, Ἐπὶ δ' αἰθρῆς Κάσπιον ἀνδρῶν. Lindenbr.

q Ut immanis pulsus undarum.] Non is equidem sum, qui omnia pro arbitrio corrigere velim: sed tamen facere non possum quin conjecturam meam hic proponam. Suspicio enim scribendum esse, uti annis impulsu undarum obicibus ruptis emissus. Valef. Supra lib. xv.

clausorum potuit, nullo vetante turbandis incubuit rebus: & vastabundi omnes per latitudines Thraciæ pandebantur impunè, ab ipsis tractibus quos prætermeat Hister exorsi, adusque Rhodopen & fretum quod immensa determinat maria, rapinis & cædibus, sanguinèque & incendiis, & liberorum corporum corruptelis omnia sædi simè permiscentes. Tunc erat spectare cum gemitu facta dictu visique prædita, attonitas metu feminas flagris concrepantibus agitari, fetibus gravidas adhuc immaturis, antequam prodirent in lucem impia tolerantibus multa: implicatos alios matribus parvulos, & puberum audire lamenta puellarumque nobilium, quarum stringebat fera captivitas manus. Post quæ adulta virginitas, castitasque nuptarum ore adfecto flens ultima ducebatur, mox profanandum pudorem optans morte licèt cruciabili prævenire. Inter quæ cum belluæ ritu traheretur ingenuus paullo antè dives [& liber,] de Fortuna ut inclementi querebatur & cæca, quæ eum puncto temporis brevi opibus exutum & dulcedine caritatum domoque extorem, quæ concidisse vidit in cinerem & ruinas, aut lacerandum membratim, aut servitutum sub verberibus & tormentis duro devovisti victori. Barbari tamen, velut diffractis caveis bestię, per spatiorum amplitudines fusiùs incitati, oppidum petivere nomine Dibaltum, ubi Tribunum Scutariorum Barzimerem inventum cum suis, Cornutisque & aliis peditum numeris, castra ponentem adfiliunt, cruditum pulvere militari rectorem. Qui confestim (ut adigebat necessitas instantis exitii) iussu canere bellicum tuba, lateribus firmatis, prærupit cum promptis adinctis ad prælium: fortiterque resistendo pari pugnandi sorte discessisset, ni eum equitum adcurfus complurium anhelum circumve-

6 Al. concessisse. 7 Al. quamplurimum.

cap. 4. Inter montium celsorum anfractus impulsu immani exorrens Rhenus. Gron.

r *Tractum qui immensa determinat maria.*] In codice Regio [& Colb.] * ac Tolos * & Editione August. hanc scripturam invenit, *fractum quod immersa dist. in.* Sed in Regio exemplari superscriptum erat *fretum*, optimè ut equidem iudico. Sic enim Marcellinus noster in lib. XXI. *adusque fretum & Propontidem.* Et in lib. XXV. Thraciarum provincias à Septentrione quidem ait Danubio terminari: à Meridie autem scopulis montis Rhodopes atrolli: ab Oriente verò finiri in fretum, quod ab Eurino Ponto in Aegæum reciprocis fluctibus fertur. Vide & paginam ultimam libri XXXI. & ultimi. *Vales.*

f *Ore adfecto.*] Cum in Regio codice * & Tol. * [ac Colb.] scriptum invenerim, *ore adfecto*: prope est ut exitum sic à Marcellino relictum fuisse, *adulta virginitas castitasque nuptarum ore abjecto flens ultima ducebatur.* [Annon tamen Mss. codicum sequenda nobis est potius auctoritas? Ore enim adfecto nihil aliud est quam facie unguibus secta: quod facere in luctu & in summo dolore

mulieres solent.] *Idem.*

x *Puncto temporis brevioris extortum.*] Sic quidem in exemplari Regio superscriptum est, ex conjectura antiquarii: sed in textu ipso scriptum est hoc modo, *brevioribus extortum*, * ut & in Tol. * [& Colb.] Unde absque ulla propemodum litterarum mutatione sic emendandum putavi: *Quæ cum puncto temporis brevi* (ita loquitur Marcellinus in l. XXI.) *opibus exutum, &c.* Idem.

v *Duro devovisti victori*] Nihil moveo, siquidem constitit Hadriano ratio ut sic ederet, quum frater ejus alique priores exhibuerint *crudo*, quod si est in mssis, longe equidem prætulerim. Manifeste enim alludit ad verba Taciti lib. I. Annal. cap. 8. *Quique a parentibus acceperant diem illum crudi adhuc servitii.* Sed nec quod paulo ante immutatum est, tacitum ferre nuperus editor debet, quum ultiores habeant *de te, Fortuna ut inclementis*: quæ apostrophe sane non incommoda. Gron.

x *Oppidum nomine Dibaltum.*] *Debeltum* oppidum Thraciæ dicitur in Itinerario Antonini. Ptolemæus *Debeltum* coloniam nominat, perinde ac Plinius in lib. 4. qui sua ætate *Deultum* dictum esse testatur. Eiq; scripturæ suffragantur veteres nummi. Hierocles in *synonymo*, in-

nisset

nisset & fessum. Et ita cecidit interfectis barbarorum non paucis, quorum clades copiarum magnitudo celabat.

CAP. IX. Re in hunc modum peracta; Gothi quid postea molirentur incerti, quæritabant Frigeridum, tamquam obicem validum ubi reperirent excifuri: & cultiore victu somnôque parumper assumpto, eum sequebantur ut feræ: docti quòd Gratiani monitu reversus in Thracias, & y prope Berœam vallo metato, eventus rerum speculabatur ancipites. Et hi quidem ad patrandum propositum discursione rapida maturabant. Ille verò regendi conservandique militis non ignarus, id quod cogitatum est suspicatus, vel exploratorum relatione quos miserat apertè instructus, per montium celsa silvarumque densitates ad Illyricum redit, erectus prosperitate nimia, quam ei fors obtulit insperata. Repedando enim, congregatosque in cuneos sensim progrediens, Gothorum Optimatem Farnobium cum vastatoriis globis vagantem licentiùs occupavit, ducentemque Taifalos nuper in societatem adhibitos: qui si dignum est dici, nostris ignotarum gentium terrore dispersis, transiere flumen direpturi vacua defensoribus loca. Eorum catervis subitò visis, certare comminus Dux cautissimus parans, ⁸ ^z adortusque nationis utriusque grassatores minantes etiamtum acerba; trucidasset omnes ad unum, ut ne nuntius quidem cladis post appareret, ni cum aliis multis perempto Farnobio, metuendo antehac incensore turbarum, obtestatus prece impensa superstitibus pepercisset: vivosque omnes circa Mutinam, Regiumque & Parmam Italica oppida, rura culturos exterminavit. Hanc Taifalorum gentem turpem ac obicenæ vitæ flagitiis ita accepimus mersam, ut apud eos nefandi concubitus foedere copulentur maribus puberes; ætatis viriditatem in eorum pollutis usibus consumpturi. Porro si qui jam adultus aprum exceperit solus, vel interemerit ursum immanem, colluvione liberatur incesti.

CAP. X. Hæc autumno vergente in hiemem funesti per Thracias turbines, converrebant: quæ temporum rabies, velut cuncta cientibus Furiis, ad regiones quoque longinquas progrediens latè serpebat. Et jam Lentiensis Alamanicus populus, tractibus Rætiarum confinis, per fallaces discursus violato foedere dudum concepto, collimitia nostra tentabat, quæ clades hinc exitiale primordium sumpsit. Ex hac natione quidam inter Principis Armigeros militans,

8 Ms. & Steph. ut priusquam. 9 Ms. converrebant: & quæ.

ter AEmimonti urbes memorat Debelum. Sic enim ait: *Ἐπαρχία Αἰμιμόντου ὑπὸ ἡγεμόνα πόλεις ἕξ. Ἀθριανέπολις, Ἀρχιάλῳ, Δεδιδρίς, Πρωτινίπολις.* Vales.

y Prope Berœam.] Thraciæ civitatem, ut dixit Marcellinus in lib. xxvii. quæ à Græcis ferè *Βερόν* appellatur: sic enim Theophylactus Simocatta in lib. 2. Hist.

cap. 15. Hierocles. *ἐπαρχία Θρακίας ὑπὸ Κοσμοσταθίου πόλεις ἑ. Φιλιππούπολις. Βερόν.* Berœa quoque dicitur in Itinerario Antonini. *Idem.*

z Adortusque nationes oppressit.] Hunc locum egregie mihi videor restituisse. Cum enim in codice Regio [& Colb.] * ac Tolos. * scriptum esse vidissem, *nationes ut priusque*, quemadmodum ferè in Ms. Flor. & Editione August. legitur, emendavi, *adortusque nationis utriusque grassatores*, Gothos scilicet & Taifalos: statimque

poscente negotio reversus in larem, ut erat in loquendo effusior, interrogantes multos quid ageretur in palatio, docet arcesitu Valentis patruī Gratianum Orientem versus mox signa moturum: ut duplicatis viribus repellantur plagarum terminalium accolæ, ad Romanorum verum excidium conjurati. Quibus avidè Lentienses acceptis, ipsi quoque hæc quasi vicini cernentes, ut sunt veloces & rapidi, conferti in prælatorios globos, Rhenum^a gelu pervium pruinis Februario mense . . . tendentes prope cum Petulantibus Celtæ, non sine sui jactura afflictos graviter adultis viribus averterunt. Verùm retrocedere coacti Germani, atque noscentes exercitus pleramque partem in Illyricum ut Imperatore mox alluturo prægressam, exarsere flagrantius: majoraque conceptantes, pagorum omnium incolis in unum collectis, cum quadraginta armatorum millibus, vel septuaginta, ut quidam laudes extollendo Principis jactitarunt, sublatis in superbiam nostra confidentius irruerunt. Quibus Gratianus cum formidine magna compertis, revocatis cohortibus quas præmiserat in Pannonias, convocatisque aliis quas in Gallis retinuerat dispositio prudens, Nannieno negotium dedit virtutis sobriæ Duci: eique Mallobaudem junxit pari potestate collegam, Domesticorum Comitem, Regemque Francorum, virum bellicosum & fortem. ^b Nannieno igitur pensante fortunarum versabiles casus, ideoque cunctandum esse censente, Mallobaudes alta pugnandi cupiditate raptatus, ut consueverat, ire in hostem differendi impatiens angebatur. Proinde horrifico adversum fragore^c terrente, primùm^e apud Argentariam signo per cornicines dato concurrere est cœptum: sagittarum verutorumque missilium pulsibus crebriores hincinde sternebantur. Sed in ipso præliorum ardore infinita hostium multitudine milites visa, vitantesque aperta discrimina, per calles confitas arboribus & angustas, ut quisque potuit dispersi, paullo postea sterere fidentius: & splendore confimili, proculque nitore fulgentes armorum, Imperatorii adventus injecere Barbaris metum. Qui repente versi in terga, resistentisque interdum, ne quid ultimæ rationis omitterent: ita sunt cæsi, ut ex prædicto numero non plusquam quinque millia ut æstimabatur evaderent densitate nemo-

^a Al. torrente.

scribendum, trucidasset omnes. &c. Valef.

^a Gelu pervium pruinis, &c.] Hujus loci, ut apparet, mutili sententia his fere verbis suppleri potest: *Rhenus gelu pervium ac pruinis Februario mense transire tentarunt: quos tendentes prope cum Petulantibus Celtæ, &c.* Et paullo post sic scribendum videtur: *Verùm retrocedere coacti Germani, noscentesque, &c.* Idem.

^b Nannieno igitur.] Hic Nannenus Comes supra nominatus est in libri xxviii. cap. 5. Idem.

^c Apud Argentariam.] Hieronymus in Chronico anno Dom. 373. *Alamanorum*, ait, xxx. circiter millia

apud Argentariam opidum Galliarum ab exercitu Gratiani strata. Melius in Chronico Cassiodori id refertur Gratiano IV. & Merobaude Coll. qui erat annus Natalis Domini 377. Hujus victoriæ meminit etiam Victor in Epitome. Est autem Argentaria seu Argentuaria Germaniæ opidum in Tribocis situm teste Ptolemæo: cujus mentio fit in Itinerario Antonini & Tabula Peutingerorum. * Hodie Colmar dicitur, urbs clara Elsatia, ut censet Cluverius in lib. 2. Germ. cap. 12. vel potius *Arbing*, cujus parietinæ visuntur. * Ceterùm hic locus haud paullo inclius sic legeretur: *Ubi primùm apud Argentariam pugnari est captam, sagittarum, &c.* Idem.

rum tecta, inter complures alios audaces & fortes ^d Rege quoque Priario interfecto, exitium concitore pugnarum. Hac læti successus fiducia Gratianus erectus, jamque ad partes tendens Eoas, lævorsus flexo itinere latenter Rhe-
no transito, spe incitator bona, universam (si id tentanti fors assuisset) de-
lere statuit malefidam & turbarum avidam gentem. Hocque urgentibus aliis su-
per alios nuntiis cognito, Lentenses ærumnis populi sui ad internecionem pæ-
ne delati, & repentino Principis adventu defixi, quid capefferent ambigentes,
cùm neque repugnandi neque agendi aliquid aut moliendi laxamentum possent
invenire vel breve, impetu celeri obsessos petiverunt inviis cautibus colles: ab-
ruptisque per ambitum rupibus insistentes, rebus caritatibusque suis quas se-
cum duxerant, omni virium robore propugnabant. Quâ difficultate perpensa,
velut murorum obicibus opponendi per legiones singulas ² quingenteni legun-
tur armati, usu prudenter bellandi comperti. Qui ea re animorum auctâ fidu-
ciâ, quòd versari inter antesignanos visebatur acriter Princeps, montes scan-
dere nitentur, ^e tamquam ³ venaticas prædas, si calcaissent editiora, confe-
ssim sine certamine ullo rapturi: exorsumque proelium vergente in meridiem
die, tenebræ quoque occupavere nocturnæ. Quippe magno utriusque partis
pugnabatur exitio: cædebant cadebantque nostrorum non pauci: simul arma Im-
peratorii comitatus auro colorumque micantia claritudine, jaculatione ponde-
rum densa confringebantur. ^{4 f} Etenim diu reputante Gratiano cum Optimati-
bus, perniciosum apparebat & irritum contra asperitates aggerum promi-
nentium intempestivâ contendere pertinaciâ: multis (ut in tali negotio) vari-
atis sententiis, otioso milite circumvallari placuit Barbaros inedia fatigatos,
quia locorum iniquitate defendebantur. Verùm cùm obstinatione simili reniten-
tes Germani peritique regionem petissent alios montes, his quos antè infede-
rant altiores: conversus illuc cum exercitu Imperator, eadem qua antea forti-
tudine semitas ducentes ad ardua quæritabat. Quem Lentenses intentum jugu-
lis suis omni perseverandi studio contemplantes, post deditioem, quam im-

² *Al.* quingentini milites leguntur. ³ *Al.* venaticas.

⁴ *Mf.* Etm. *Al.* Et inde.

^d *Rege quoque Priario interfecto*] Amplector emenda-
tionem Clariss. amicissimique Marci Vellæri, Duumviri
August. legentis, *Rege quoque Priario interfecto*.
Indubiè enim sic Ammian scripsit. Atque is est
Priamus sive pater, sive filius, de quo in Chroni-
cis Prosper Tiro: *iv. Gratiani anno Priamus quidam ve-
gnat in Francia, quantum altius colligere potuimus*. Neque
aliter id nomen in Sieberto Gemblacensi * Abbate Ur-
spergeni pag. 94. aliisque ejus sæculi Scriptoribus * ex-
stat: & tempus haud abludit, aut insolens est Franco-
rum aliquos pro Gratiano stetit, alios in ipsum pu-

gnasse. Lindenbr.

^e *Tamquam venaticas prædas.*] Melius meo quidem
judicio scribitur in Regio exemplari *venaticas*: sic in ve-
teri Lexico *Venaticus* *Engvernicis* explicatur. Sed parvi in-
terest utro modo scribatur. Nam in principio lib. xxx.
venaticam prædam agnoscunt nostri codices. *Valef.*

^f *Etenim diu reputante.*] In *Mf.* Flor. legi Lindenbro-
gii monuit: *Et in diu reputante*, &c. in codice Regio
scriptum inveni: *Et tamen*. In Editione Augustana * &
Tol. codice: * *Et inde*. Quæ varie scripturæ ex com-
pendiarie illius notæ, quam primo loco posui, prava
interpretatione natæ sunt. Mihi verò dubium non est
quin legendum sit: *Et quoniam diu reputante Gratiano*,
&c. sensus enim ita necessariò postulat. *Idem.*

petravere supplicii prece, oblatā (ut præceptum est) juventute valida nostris tirociniis permiscenda, ad genitales terras innoxii ire permitti sunt. Hanc victoriam opportunam & fructuosam, quæ gentes hebetavit Occiduas, sempiterni numinis nutu Gratianus, incredibile dictu est s quanto cum vigore exerta celeritate aliorum properans expedit: h præclaræ indolis adolescens, facundus, & moderatus, & bellicosus, & clemens: ad æmulationem lectorum progrediens Principum, dum etiam tum lanugo genis inferperet speciosa, ni vergens in ludibriosos actus natura, laxantibus proximis semet ad vana studia Cæsaris Commodi convertisset, licet hic incruentus. Ut enim ille quia i perimere jaculis plurimas feras spectante consueverat populo, & centum leones in amphitheatrali circulo simul emissos telorum vario genere, nullo geminato vulnere contruncavit, ultra hominem exultavit: ita hic quoque k intra sæpta quæ appellant vivaria, l sagittarum pulsibus crebris dentatas conficiens bestias, incidencia multa parvi ducebat & seria: eo tempore quo m etiam si Imperium Marcus regeret Antoninus, ægrè sine collegis similibus & magna sobrietate consiliorum lenire luctuosos Reipub. poterat casus. Dispositis igitur quæ pro temporum captu per Gallias n res rationesque posebant, & punito Scutario proditore, qui festinare Principem ad Illyricum Barbaris indicarat: Gratianus exinde digressus o per castra, quibus Felicis Arboris nomen est, s p q per Lauria-

s Mf. per in aureacum opitulanda opp.

g *Quanto cum vigore.*] In Regio codice, * Tol. * [& Colb.] & in Editione August. legitur, *quantoque cum vigore*: unde quispiam non ineptè coniecit sic scribendum esse, *quo quantoque cum vigore*: Valef.

h *Præclaræ indolis adolescens.*] Gratiani Aug. elogium exstat apud D. Ambrosium in Orat. de obitu Valentiniani, sub finem. *Auguste, inquit, memorie Gratianus fuit fidelis in Domino, pius atque mansuetus; puro corde: fuit etiam castus corpore, qui præter conjugium nescierit femine alterius consuetudinem.* Quibus adde Victoris Epitomen. Sed has omnes Gratiani dotes decolorabat tenuis ac propè nulla Reip. cura: à cuius administratione non modò naturà erat aversus, sed studii etiam atque instituta vitæ ratione penitus abhorrebat. Dum nihil aliud diu noctūque ageret quàm spiculis meditari, fumæque voluptatis divinaque artis crederet ferre destinata, ut scribit Victor in Epitome. Idem.

i *Perimere jaculis plures feras.*] Lampridius in Commod. *Ferarum diversarum manu sua occidit multa milia; stat ut elephantos occideret: & hæc fecit sæpe spectante populo Romano.* Herodianus de eodem hæc porro addit, lib. 1. *Αυτῶν δὲ πολλοὶ τῶ ζωῶν ἰσχυρὸν ἀνὰ ψόδων, ἰσχυρῶς ἀντιπρὸς αὐτοῦ ἐκίχοντο.* Lindenbr.

k *Intra sæpta quæ appellant vivaria.*] Gellius lib. 2. cap. 19. *Vivaria quæ nunc dicuntur, sæpta quædam loca, in quibus feræ vitæ pascuntur.* Et postea: *Vivaria autem quæ nunc vulgus dicit, sunt quos Greci ἀγέλειος vocant.*

Procopius Gothicor. lib. 1. *Αὐτὸ πῶλυ πινιστήριον ἐστὶ μοῖραι τῶ περιέδου, ἡ δὲ γαῖα ἰσχυρῶς καλλίσι.* Et post pauca: *βλάθειν* --- ἔτα ἰσχυρῶς καλλίσι τὸ γῶρον, ἔα τῶν ζῴων τὰ μὴ χειρῶν τριεὶς αἰῶν. Paulus] C. L. 3. §. 14: ff. de adquir. possesl. *Feras bestias, quæ vivariis incluserimus.* Idem.

[l *Sagittarum pulsibus crebris dentatas conficiens bestias.*] In Mf. Colbertino scribitur, *dendata conficiens bestias.* Dentatæ quidem sunt & dici possunt bestie omnesque dentes habent, tam parvæ quàm magnæ. Sed heic Ammianus Marcellinus *dentatas quæ ἰσχυρῶς bestias* appellat feras Amphitheatrales, firmitate maxillarum & dentium numero ac magnitudine præ ceteris metuendas: quales sunt leones, ursi, & similes.] *Hud. Valef.*

m *Etiam si imperium Marcus regeret Antoninus.*] Respicit, ad id, quod Capitolinus de hoc Marco scribit: *Semper sane cum obstinatis non solum bellicas res, sed etiam civiles, priusquam faceret aliquid, contulit. Denique sententia illius præcipua semper hæc fuit. Aequius est ut ego tot & talium amicorum consilium sequar, quàm ut tot & tales amici meam unius voluntatem sequantur.* Lindenbr.

n *Res rationesque posebant.*] Crediderim potius sic à Marcellino scriptum fuisse: *Dispositis igitur quæ pro temporum captu per Gallias res rationesque posebant, &c.* sic enim loquitur ferè in lib. xiv. *Valef.*

o *Per castra quibus Felicis Arboris nomen est.*] Antonin. Imp. in Itinerar. *De Pannonis in Gallias per mediterranea loca, id est, à Sirmio per Sopianis Treveros N-*

cum ad opitulandum oppressæ parti porrectis itineribus ire tendebat. Iisdemque diebus Frigerido multa atque utilia pro securitate communi sollertissimè cogitanti, munirèque properanti Succorum angustias, ne discursatores hostes & leves, r tamquam 6 exæstuantes vi torrentes per Septemtrionales provincias fusiùs vagarentur; successor Maurus nomine mittitur Comes, venalis ferociæ specie, & ad 7 cuncta mobilis & incertus: idem quem præteritorum textu retulimus, ambigenti super corona capiti imponenda Juliano Cæsari, f dum in ter ejus Armigeros militaret 8 t ac regiam custodiret, torquem obtulisse collo abstractam. Remotusque in ipsa vertigine pereuntium rerum Dux cautus & diligens: cum etiam si dudum discessisset in otium, ad procinctum reduci negotiorum magnitudine poscente deberet.

CAP. XI. His forte diebus Valens tandem excitus Antiochiâ, longitudinè viarum emensa v venit Constantinopolim: ubi moratus paucissimos dies seditionèque popularium levi pulsatus, x Sebastiano paullo antè ab Italia ut petierat misso, vigilantia notæ ductori pedestris exercitus curâ commissâ, quem rege-

6 Ms. exæstuantes ut in torr. 7 Ms. Steph. cunctam
obviasset. 8 Ms. adrogantia.

que -- Brigantiam, Arborem-Felicem, Ad fines. -- Lindenbr.

p Per Lauriacum] Pessimè vulg. per inauracum. Ms. Flor. inauracum. Sed Lauriacum rectum est. * Eugipp. cap. 18. ex oppido Lauriaco. * Antoninus Imp. in Itinerar. De Pannoniis in Gallias -- Lacum felicis, Lauriacum. -- A Taurino Lauriacum. In fine L. 1. C. Theod. de tabulariis. -- Dat. v. 111. Kal. Jul. Lauriaco, Marcellino & Probo Coss. Atque inde Lauriacensis scutaria, in Notit. Imp. sub dispositione viri illustri Magistri Officiorum. Idem.

q Per Lauriacum.] In Regio codice, * Tolof * [ac Colbert.] scriptum inveni perinde ut in Florentino, per inauracum: nihilominus scribendum esse existimo: per castra quibus Felicis Arboris nomen est, & per Lauracum, &c. Et castrum quidem illud quod vulgo dicebatur Arbore felici, situm erat in Rætiis, ut docet Notitia Imperii Romani. Lauriacum verò seu Laureacum (utroque enim modo scribi potest) erat in Norico Ripensî: cuius crebra fit mentio ab Eugippio in vita Severini: hodie Lork. Hinc milites Auxiliares Laureacenses dicti in Inscr. Gruteri p. 164. Valef.

r Tamquam exæstuantes vi torrentes.] In Ms. Flor. & Regio * & Tolof. * [ac Colb.] & in Editione Augustana sic legitur hic locus, tamquam exæstuantes ut in torrentes. Valefius. Patet igitur id quod vulgo in editis legitur, non esse Ammiani, cuius videtur manus ita restitui exæstuantes nivi torrentes, atque etiam dixit forsitan exæstuantes, cuius formæ multa similia collegit Ni. Heinsius ad Ovidii librum 11. Amorum eleg. 6. Gron.

f Dum inter ejus Armigeros militaret, ac regiam custodiret.] Socrat. lib. 111. cap. 1. εἰς τὴν ἀρμόστειαν. quem loquimur lib. xx. notavi. Lindenbr.

t Ac regiam custodiret.] Hanc scripturam equidem probare non possum. Maurus enim tunc temporis cum Cæsar esset Julianus, Regiam non custodiebat. Nam Regia non nisi de Imperatore dici potest. Atqui Julianus tunc tantum Cæsar erat. Deinde Maurus Petulantium tunc erat Halstus seu Dracoonarius, ut dixit Marcellinus in lib. xx. Ad legionarios autem milites Palatii custodia non pertinebat, sed ad Scholares. Turbat me tamen, quod Maurus à Marcellino hic dicitur inter Juliani Armigeros militasse. Est autem Armiger proprie Scholaris, qui pro palatio excubat. Unde Marcellinus Scutarium vocat in hac pag. quem Armigerum vocat in initio capituli hujus. Itaque an hæc emendatio hujus loci recta sit, viderit lector. In Ms. quidem Flor. & Regio & * Tolof. * [ac Colb.] & in Editione Aug. legitur, arrogantia custodiret. Equidem sic potius scriptum mallem: Dum inter ejus Armigeros militaret, arrogantia confidentia [vel, audaciâ] torquem obtulisse, &c. quæ scriptura confirmatur ex lib. xx. cap. 4. Valef.

v Valens venit Constantinopolim.] Valens Augustus Constantinopolim ingressus est 3. Cal. Jun. ipso VI. & Valentiniano 11. Coss. ibi duodecim dumtaxat moratus dies, profectus est ex urbe ad fossatum die 11. Idus Junias, ut scribit Idatius in Fastis, & Socrates in lib. 4. cap. 31. Historiæ Eccl. qui de seditione illa popularium urbis Constantinop. consulendus est. Idem

x Sebastiano paullo ante ab Italia misso.] At Zosimus in lib. 4. hunc Sebastianum non ab Valentiniano Juniore ex Italia missum ait ad Valentem, sed affectum tædio, quod Occidentis Imperatores ad huc inebella atate à Cubiculariis eunuchis pro arbitrio regerentur, Constantinop. venisse, statimque Magistrum militiæ ab Valente esse factum. Eiusdem Sebastiani elogium existat apud Suidam in εὐσεβιανῶν, ex Historiis Eunapii Sardiani. Perit autem bello Gothico, ut Marcellinus memorat. De eo

bat antea Trajanus: ipse ⁊ ad Melanthiada villam Cæsarianam profectus, militem stipendio fovebat, & alimentis, & blanda crebritate sermonum. Unde cum itinere edicto per tesseram ⁹ Nicen venisset, quæ statio ita cognominatur, relatione speculatorum didicit. refertos opimâ Barbaros prædâ a Rhodopeis tractibus ¹ prope Hadrianopolim revertissè: qui motu Imperatoris cum abundanti milite cognito, popularibus jungere festinant, circa Berceam & Nicopolim ² ingentibus præfidiis fixis: atque ilico ut oblata occasione maturitas postulabat, cum trecentenis militibus per singulos numeros lectis, Sebastianus properare dispositus est, conducens rebus publicis aliquid (ut promittebat) acturus. Qui itineribus celeratis conspectus prope Hadrianopolim, obseratis vi portis juxtâ adire prohibebatur: veritis defensoribus, ne captus ab hoste veniret & subornatus, atque contingeret aliquid in civitatis perniciem, quale ³ per Actum acciderat Comitem: quo per fraudem Magnentiæ militibus capto, claustra patefacta sunt Alpium Juliarum. Agnitus tamen licet serò Sebastianus, & urbem introire permissus, cibo & quiete curatis pro copia quos ductabat, secuta luce impetu clandestino erupit: ⁴ vesperaque ⁵ intendente, Gothorum vastatorios cuneos prope flumen Hebrum subitò visos, paulisper opertus aggeribus & frutectis, obscura nocte suspensis passibus incompósitos aggressus est: ⁶ adeoque ⁷ prostravit, ut præter paucos quos morte velocitas exemerat pedum, interirent reliqui omnes: prædâmque retraxit innumeram, quam nec civitas cepit, nec planities lata camporum. Quâ causâ percitus Fritigernus, & extimescens ne Dux, ut sæpe audierat, impetrabilis dispersos licen-

⁹ Ms. Nicenam. ¹ Ms. præp. .... Hadrian. ² Ms. peractum. ³ Ms. incendente. ⁴ Ms. prostravit. *Steph.* præstavit.

dem multa adnotavi in Notis ad librum xxxiii. *Tales.*

^y *Ad Melanthiada villam Cæsarianam.* Agathias in lib. v. Hist. & ex eo Suidas *μὲν ἀπὸ τῆς πόλεως* nominat, & centum ac quadraginta (Suidas centum ac duo dicit) Italiis ab Urbe Regia distare scribunt. Auctor Chronici quod vulgo Alexandrinum vocant, *πρωτεύουσα* nuncupat, perinde ac Marcellinus noſter. Villa autem Cæsariana dicitur eo quòd ad imp. pertinebat. *Idem.*

^z *Nicen venisset.* Nice opidum Thraciæ memoratur a Socrate in lib. 2. Hist. cap. 36. & in libro 4. cap. 11. Eiusdem mentio fit in Itinerario Burdigalensi: *Mansio Nicene m. ix. Mutatio Turpodizo m. x. Mut. Urisio m. vii. Mansio Bergulis m. vii.* Memoratur etiam a Procopio in lib. 4. de ædificiis Nicæ castrum AEmimonti, quod est hoc ipsum, cuius meminit Marcellinus: ut patet ex libro xxxi. infra. *Idem.*

^a *Gentibus præfidiis fixis.* Scribendum videtur, *ingentibus præfidiis fixis.* *Idem.*

^b *Per actum acciderat Comitem.* In Ms. Regio & Vaticano, * Tolof. * [& Colbertino] legitur: *Qua-*

le per actum acciderat comitem, &c. rectius ni fallor. Actus enim nomen proprium est Comitum illius, qui cum à Magnentiæ captus & subornatus fuisset, ad milites Constantianos qui in Alpibus Julius præsidium agebant reversus, susceptusque ab hisdem rei totius ignaris, claustra Alpium Juliarum Magnentio tyranno prodidit, ut ex hoc Marcellini loco colligitur. Lego igitur: *Quo per fraudem à Magnentiæ militibus capto, &c.* sicut in Regio codice superscriptum est. *Idem.*

^c *Vesperaque intendente.* In Flor. & Regio [ac Collb.] codice legitur, *incendente* pro *intendente*. In Ms. Tolofano, *vesperaque incidente*. Valeſius. Mirum profecto in modum mutata fuit posterioris editionis hæc commentatio & quod non memini in ulla harum annotationum parte occurrissè, detruncata. Quod sive Henricus fecerit, sive qua de causa, ut non facile dixerim; ita iuvabit eam in altera editione cognoscere, & cum ea conferas quæso id quod scripsit pater ad Livii librum 1. cap. 57. *Gron.*

^d *Id quoque præstavit.* In Ms. Flor. & Regio, * Tolof. * [& Collb.] scriptum inveni: *Id quoque prostravit.* Accurſius quidem sic edidit: *Id quoque præstavit,* nimis barbarè. At quid facilius erat ac expeditius, quàm ita corrigere? *Adeoque prostravit ut, &c.* quemadmodum scriè in lib. xxxiii. cap. 5. *Tales.*

ter suorum globos rapu'ique intentos confumeret, improvisos adoriens: revocatis omnibus prope Cabylen oppidum citò discessit, ut agentes in regionibus patulis nec inedia, nec occultis vexarentur insidiis. Dum hæc aguntur in Thraciis, Gratianus docto litteris patruo, quâ industriâ superaverit Alamannos, pedestri itinere præmissis impedimentis & sarcinis, ipse cum expeditiore militum manu permeato Danubio, delatus ^d Bononiam, Sirmium introiit: & quatrimum ibi moratus, per idem flumen ^e ad Martis Castra descendit, febribus intervallatis afflictus; in quo tractu Alanorum impetu repentino tentatus, amisit sequentium paucos.

C A P. XII. Iisdemque diebus exagitatus ratione gemina Valens, quòd Lentienses compererat superatos, quòdque Sebastianus subinde scribens facta dictis exaggerabat: è Melanthiade signa commovit, æquiparare facinore quodam egregio adulescentem properans filium fratris, ^f cujus virtutibus urebatur: ducebâtque multiples copias nec contemnendas, nec segnes: quippe etiam veteranos iisdem junxerat plurimos: inter quos & honoratiores alii, & ^g Trajanus procinctus est, paullo antè Magister armorum. Et quoniam exploratione sollicita cognitum est, cogitare hostes fortibus præsidiis itinera claudere, per quæ commeatus necessarii portabantur: occursum est huic conatui competenter, ad retinendas opportunitates angustiarum quæ propè erant, peditibus sagittariis & equitum turmâ citiùs missâ. Triduoque proximo cum Barbari gradu incederent leni, & metuentes eruptionem per devia, quindecim millibus passuum à civitate discreti stationem peterent Nicen: incertum quo errore procuratoribus omnem illam multitudinis partem quam viderant, in numero decem millium esse firmantibus: Imperator procaci quodam calore percussus iisdem occurrere festinabat. Proinde agmine quadrato incedens prope suburbanum Hadrianopoleos venit: ubi vallo sudibus fossâque firmato, Gratianum impatienter op-

^d Bononiam] De hac Pannoniæ Bononia Ptolem. in descriptione περιουσίας τῆς ἀνω. Antoninus Aug. in Itinerario. *Lindembr.*

^e Ad Martis Castra descendit.] Opidum erat in Dacia Ripensis situm, cujus meminit Hierocles in *περὶ τῶν πόλεων ἐπιγραφῶν* ὑπὸ Κοινοῦλαρίας πόλεως πέντε. *Ρατιαγία μητροπόλις, Βονώνια, Ἀκίμο, Κάστρα Μάρτις, Ἰουβίς.* Provincia Daciae Ripensis sub Consulari urbes quinque: Ratiaria metropolis, Bononia, Acimes, Castra Martis, Oescus. Exstat hic Auctor Mf. apud Jacobum Sirmundum, ex cujus codice hunc locum descripsi & emendavi. In indice quoque Catholicorum Episcoporum, qui Sardicensi Synodo subscripsere, Calvus memoratur quidam à Dacia Ripensis de Castra Martis, ut videre est in Fragmentis Hilarii de Synodis.* Sozomenus in libri 9. cap. 5. opidum Mœsiæ facit. * *Valef.*

^f Cujus virtutibus urebatur.] Erant & peculiare quædam causæ similitatis & invidiæ, quòd cum Valentinianus Junior in scio patruo simul ac fratre nuncupatus es-

set Augustus. Gratianus paulo post suffragiis militibus non modò assensum præbuerat, sed etiam Imperium cum fratre partitus fuerat, non consulto Valente patruo, ut scribit Eunapius in Historiis: qui etiam hanc præcipuam ait fuisse causam cur Valens Gothos suscepit: *Καὶ γὰρ ἔπει ἀντιζηλοῦστας αὐτῷ ὡς τὸς συμβασιλεύοντας, εἰ πῦδες μὴ ἴσαν εἰδὲ τοῦ, πῶς ἴσασιν εἰαν ἢ δηροδοῦν χῆρῶς ἐδόντων, πῶς διανεμῶν ἐν ἐκείνοῖς ἐπὶ τὸν θεῖον.* Accedebat & alia haud minoris fortasse obtrectationis causa, quòd cum Valens Arianos omni studio foveret; Gratianus contra Princeps erat Christianissimus, ut ait locuples testis Ambrosius. *Idem.*

^g Trajanus præcinctus est.] In Mf. Regio, * *Tolof.* [& Colb.] & Editione Augustana legitur, *procinctus.* Sed si mei arbitrii res esset, malle equidem scribi, *procinctus est*, ut in lib. xxv. cap. 5. Trajanus enim Magister militum paullo antea dimissus fuerat cum conviciis à Valente, eo quòd infeliciter pugnasset cum barbaris, ut refert Theodoritus in lib. iv. cap. 29. etique Sebastianus successerat, ut dixit Marcellinus initio capituli xi. *Idem.*

periens, Richomerem Comitem Domesticorum suscepit ab eodem Imperatore præmissum cum litteris, ipsum quoque venturum mox indicantibus. Quarum textu oratus ut præstolaretur paullisper periculorum participem, necve abruptis discriminibus temere semet committeret solum: adhibitis in consilium potestatibus variis, quid factò opus esset deliberabat. Et cum Sebastiano auctore quidam protinus eundem ad certamen urgerent: Victor nomine Magister equitum, ^h Sarmata, sed cunctator & cautus, eadem sentientibus multis, Imperii socium exspectari censebat: ut incrementis exercitùs Gallicani adscitis, opprimeretur leviùs tumor barbaricus flammans. Vicit tamen funesta Principis destinatio, & adulabilis quorundam sententia regionum: qui ne pæne jam partæ victoriæ (ut opinabantur) consors fieret Gratianus, properari cursu celeri suadebant. Et dum necessaria parabantur ad decernendum, Christiani ritus Presbyter (ut ipsi appellant) missus à Fritigerno legatus cum aliis humilibus venit ad Principis castra: susceptusque leniter, ejusdemque ductoris obtulit scripta, petentis propalam ut sibi suisque, quos extorres patriis laribus rapidi ferarum gentium exegere discursus, habitanda Thracia sola cum pecore omni concederetur & frugibus: hoc impetrato, spondentis perpetuam pacem. Præter hæc idem Christianus ut conscius arcanorum & fidus, secretas alias ejusdem Regis obtulit litteras, qui astu & ludificandi varietate nimium sollers, docebat Valentem quasi mox amicus futurus & socius, aliter se popularium sævitiam molli non posse, vel ad condiciones rei Romanæ profuturas allicere, nisi subinde armatum iisdem juxtà monstraret exercitum, & timore Imperatorii nominis intentato, eos à pernicioso pugnandi revocaret ardore. Et legati quidem ^s ut ambigui frustra habiti discesserunt. Ex oriente verò aurora diei, quem quintum Iduum Augustarum numerus ostendit annalis, signa præproperè commoventur, impedimentis & sarcinis prope Hadrianopoleos muros cum legionum tutela congrua conlocatis. Thesauri enim & Principalis fortunæ insignia cetera, cum Præfecto & Consistorianis ambitu mœnium tenebantur. Decursis itaque

^s rò ut deest al.

h Victor Magister equitum armatus.] In ultima voce videtur mendum subesse. In Regio quidem exemplari scriptum inveni: *Magister equitum armata*, &c. [ut & in Colbertino, pro quo *Sarmata* haud dubiè reponendum est. Sic in libro xxv. idem codex Colbertinus *Armatis* pro *Sarmatis* præfert hisce verbis: *Ut mixti cum Armatis Armatis Galli*, &c. Contra in eodem libro xxv. codex Collb. *Sarmatas* pro *armatos* ponit: *Adlocutusque tumentes Sarmatas*, &c. Victor ergo Magister equitum natione erat Sarmata, & Valenti militabat: sicut principatu Constanti Francorum multitudinem in Palatio Augusti floruisse disertè scribit Ammianus, de Silvano loquens: & Latinum Domesticorum Comitem, Agilonem Tribunum Stabuli, ac Scudilonem Scutariorum Tribu-

num, aliosque genere Alamannos plurimum apud Constantium portuisse in lib. xiv. tradit. Gorhi quoque non pauci tum Imperatoribus Romanis militabant, inter quos Nevitta eminuit: ne quis miretur Victorem, hominem Sarmatam, in exercitu Valentis Magisterium equitum gessisse. Vulgata quidem Ammiani lectio ferri non potest, ac sensu omni care: *Victor Magister equitum armatus, sed cunctator & cautus*. Quasi qui *Magistrum equitum* aliquem vocat, necesse habeat *armatum* adjicere: aut quasi homo militaris vel numquam vel rarò sit cunctator & cautus. Barbari autem quales erant Sarmate, naturâ audaces ac sibi præfidentes erant, temerarii que, plusque in viribus quam in consilio reponbant. Quare non sine causa notavit Ammianus, Victorem licet Sarmata esset, more Romano prudentem & cautum, nec temerario ardore præcipitem aut pu-

yarum

viarum spatiis confragosis, cum in medium torridus procederet dies, i octavo tandem hostium carpenta cernuntur, 6 quæ ad speciem rotunditatis detornata digestaque exploratorum relatione affirmabantur. Atque ut mos est ululante barbara plebe ferum & triste, Romani Duces aciem struxere: & anteposito dextro cornu 7 equitum primo, peditatus pars maxima subsidebat. Cornu autem equitum lævum disiectis 8 adhuc per itinera plurimis, summa difficultate conductum properabat passibus citis. Dumque idem cornu nullo 9 etiamtum interurbante extenditur, horrendo fragore k sibilantibus armis, pulsûque minaci scutorum territi Barbari, quoniam pars eorum cum Alatheo & 1 Safrace procul agens, & 2 accita 1 nondum venerat, 3 oraturos pacem misere legatos. Eorum dum vilitatem despicit Imperator, ut firma fierent paciscenda, Optimates poscens idoneos mitti: illi de industria cunctabantur, ut inter fallaces indutias equites sui redirent, quos adfore jam sperabant: & miles fervore calefactus æstivo, siccis faucibus commarceret relucente amplitudine camporum 4 incendiis, quos lignis nutrimentisque aridis subditis ut hoc fieret, iidem hostes urebant. Cui malo aliud quoque accedebat exitiale, quod homines & iumenta cruciabat inedia gravis. Inter quæ Fritigernus callidus futuri consector, Martemque pertimescens ancipitem, velut caduceatorem unum è plebe suo misit arbitrio, impetens nobiles quosdam & electos ad se propediem obsides mitti, impavidus ipse vim militarem laturus & necessaria. Laudato probatoque formidati Ducis proposito, Tribunus AEquitius cui tunc erat cura Palatii credita, Valentis propinquus, assentientibus cunctis ire pignoris loco maturè disponitur. Quo renitente, quia semel captus ab hostibus, lapsûsque à Dibalto, verebatur eorum irrationabiles motus, Richomeres m se sponte obtulit propria: irèque promiserat libens, pulchrum hoc quoque facinus & viro convenire existimans forti: jamque pergebat indicia dignitatis & 5 natalium [daturus.] Eo ad vallum hostile tendente, Sagittarii & Scutarii, n quos Bacurius Hibe-

6 *ad quæ ms. & Steph. deest.* 7 *Al. equitum itinera primo.* 8 *Al. adhuc per plurimos.* 9 *Mf. etiamtum.* *Al. etiamnum.* 1 *Al. Safrage.* 2 *Mf. accito.* 3 *Mf. fœderato raturas.* 4 *Mf. in pondis quos ignaret* 5 *Mf. natalium . . . .* Eo ad.

gnandi cupidum fuisse.] *Vales.*

i *Octavo tandem hostium carp. cernuntur.*] Id est octavo lapide seu milliario ab Hadrianopoli: quamquam Idatius in Fastis milliario xii. ab Hadrianopoli pugnatum esse dicit. *Idem.*

k *Simulantibus armis.*] Lege meo periculo, *sibilantibus armis.* Sic enim loquitur Marcellinus in lib. xxv cap. 11. *Armorumque lugubre sibilantium fragore, &c.* *Idem.*

l *Nondum fœderaturos pacem.*] Hunc locum, qui omni sensu carebat, levi negotio sic emendavi. Cum enim in *Ms. Regio * & Tolof.* 7 scriptum invenissem, fæ-

derato raturas, quemadmodum ferè in Flor. legi testatus est Lindenbrogus; existimavi sic à Marcellino scriptum fuisse, *Quoniam pars eorum cum Alatheo & Safrace procul agens & accita, nondum venerat, oraturos pacem misere legatos.* *Idem.*

m *Se sponte obtulit propria ire qui promiserat libens.*] Hæc locutio prorsus barbara, & Marcellini nostri elegantia est indigna: proinde nulla ferè mutatione locum sic restituendum esse duxi: *Se sponte obtulit propria: ireque promiserat libens, &c.* *Idem.*

n *Quos Bacurius Hiberus.*] Sic in exemplari Regio [& Colb.] dicitur, non *Baturius*, ut in vulgatis hæctenus Editionibus. Hic est, ni fallor, Bacurius, cuius egregia operâ Theodosius usus est in bello adversus Eugenium tyrannum; ut scribit Zosimus. Et hic quidem oriundum ait fuisse ex Armenia, quæ Hiberiæ confinis fuit: & virum omnis malitiæ ac doli expertem, bellica autem

rus quidam tunc regebat & Cassio, avidius impetu calenti progressi, jamque adversis connexi, ut immaturè proruperant, ita inertidiscessu primordia belli fœdarunt. Hocque impedimento conatûs intempestivi & Richomeris alacritas fracta est nusquam ire permissi, & equitatus Gothorum cum Alatheo reversus & ⁶ Safrace, Alanorum manu permissa, ut fulmen prope montes celsos excus- sus, quoscumque accursu veloci invenire comminus potuit, incitata cæde tur- bavit.

CAP. XIII. Cùmque arma ex latere omni concuterentur & tela, lituósq; Bel- lona luctuosos inflaret, in clades Romanas solito immaniùs furens: cedentes no- stri multis interclamantibus resisterunt: & ^o prœlium flammæ ritu crescens, ⁷ terrebat militum animos, confixis quibusdam rotatis ictibus jaculorum & sa- gittarum. Deinde collisæ in modum rostrorum navium acies, trudentesque se vicissim, undarum specie motibus sunt ⁸ reciprocis jactitatæ. Et quia sinistrum cornu adusque plaustra ipsa accessit, ultra (si qui tulissent suppetias) proces- surum: à reliquo equitatu desertum, multitudine hostili urgente, sicut ruinâ aggeris magni oppressum atque dejectum est: ^p steterunt improtecti pedites, i- ta concatenatis manipulis, ut vix mucronem exerere, aut manus reducere quisquam posset. Nec jam objectu pulveris cælum patere potuit ad prospectum, clamoribus resultans horrificis. Quâ causâ tela undique mortem vibrantia, de- stinata cadebant & noxia, quod nec prævideri poterant nec caveri. Verùm ubi effusi immensis agminibus barbari jumenta conterebant & viros, & neque ad re- ceptum confertis ordinibus laxari usquam poterat locus, & evadendi copiam constipatio densior adimebat: nostri quoque ultimo cadendi contemptu occur- santes receptis gladiis obtruncabant, & mutuis securium ictibus galeæ perfrin- gebantur atque loriceæ. Videréque licebat celsum ferocia Barbarum, genis stri- dore constrictis, succiso poplite aut abscisâ ferro dexterâ, vel confosso latere, inter ipsa quoque mortis confinia minaciter circumferentem oculos truces: rui-

6 Al. Safrage Alemannorum. 7 Mj. satis terrebat.
8 Mf. hastainlatae.

laude præstantem fuisse memorat. Sed Rufinus in lib. 1. Hist. cap. x. Bacurium Regulum Hiberorum ait fuisse, virum fidelissimum, cui summa erat cura religionis & veritatis. Eundem Palestini limitis Ducem, ac deinde Domesticorum Comitem fuisse testatur, & Theodosio Imp. in bello adversus tyrannos fortem ac fidelem ope- ram exhibuisse. Sunt etiam ad eundem Libanii Epistolæ 936. & 952. Valef.

^o Prælium flammæ ritu crescens. Ex Homero sumptum videtur, qui in Iliad. p. sub finem ait:

--- ὅτι τὴν Πύριμον τὴν αὐτὴν

ἄρσενος ἔστι πῦρ. ---

& in libro ultimo Iliados:

Ὡς εἰ πῦρ μάστιγι δάμας: πύρις αἰθερῶν.

Et Eustathius in scholis pag. 1110. prælium flammæ comparari ideo notat, quòd instar flammæ celeriter perdat & consumat omnia. Non igitur sine causa Polybius in lib. xi. bellum igni & incendio confert. Ut enim semel accensus ignis, & materia ipsâ & vi ventorum augeri solet, ac sepe ipsum auctorem incendiî consumit; sic bellum concitatum plerumque eos labefactat primos à quibus excitatum est. Interdum etiam ulterius serpit, & vicinorum dementiâ populorum dum fovetur atque alitur, apposita quæque pervasat. [Ceterùm pro cre- scens in Mf. Colbert. lego, acre satis.] Idem.

^p Steterunt improtecti pedites. Quæ causa eladis illius & internecionis Romanorum fuit, ut testatur etiam Oro- sius in lib. vii. Primo, inquit, statim in impetu Gotho- rum perturbatæ Rom. equitum turme nuda peditem deseruere præsidia. Mox legiones peditem undique equitatu hostium circumdant, ac primum nubibus sagittarum obruta, deinde cum

naque confligentium mutua ^q ac humo corporibus stratis, campi peremptis impleti sunt: & morientium gemitus profundisque vulneribus transfixorum cum timore audiebantur ingenti. In hoc tanto tamque confusæ rei tumultu exhausti labore & periculis pedites, cum deinceps neque vires illis, neque mentes suppetent ad consilium, diffractis hastarum plerisque collisione assidua, gladiis contenti descriptis in confertas hostium turmas mergebant se, salutis immemores, circumspicientes ademptum esse omne evadendi suffragium. Et quia humus rivis aperta sanguineis gressus labiles evertibat, conabantur modis omnibus vitam impendere non inultam: adeo magno animorum robore ^r oppositi incumbentibus, ut etiam telis quidam propriis interirent. Atra denique cruoris facie omnia conturbante, & quocumque se inflexerant oculi acervis cæorum aggestis, exanimata cadavera sine parcimonia calcabantur. Sólque sublimior decurso Leone ad domicilium cælestis Virginis transiens, Romanos magis attenuatos inediâ sitique confectos, etiam armorum gravantibus sarcinis exurebat. Ad ultimum incumbente Barbarorum pondere acies inclinatæ nostrorum, quod solum postremis malis habuere subsidium, inconditè (quà quisque poterat) vertuntur in pedes. Dúmque omnes dispersi per ignotos tramites cedunt, Imperator diris pavoribus circumscæptus, paullatimque insiliens funerum moles, ad Lancearios confugit & ⁹ Mattiarios: qui dum multitudo tolerabatur hostilis, fixis corporibus steterant inconcussi. Eoque viso Trajanus exclamat, spem omnem absumptam, ni desertus ab Armigeris Princeps saltem adventicio tegeretur auxilio. Hócque audito Victor nomine Comes Batavos in subsidiis locatos haud procul ad Imperatoris præsidium raptim cogere properans, cum invenire neminem posset, gradiens retro discessit: parique modo Richomeres periculo semet exemit, ^r & Saturninus. Sequebantur itaque furore ex oculis lucente Barbari nostros, jam linquente venarum calore torpentes: quorum aliqui percussoribus cadebant incertis, nonnulli ponderibus solisurgentium obruti, ictuque suorum aliqui trucidati: nec enim sæpe renitentibus cedebatur, ^t aut parce-

9 Ms. Mattiarios

amentes metu sparsim per devia cogerentur, funditus cæsa gladiis insequentium contisque perierunt. Valef.

^q *Ad humum corporibus stratis.*] In Regio codice legitur, *ab humo corporis stratis.* [In Colb. *at humo corporis stratis.*] Nec dubito, quin Marcellinus scriptum reliquerit *ac humo corporibus stratis.* Idem.

^r *Oppositi incumbentibus.*] In Regio codice, * Tolof. * [& Colbert.] & in Editione August. *oppositis* scriptum habetur. Idem

^f *Et Saturninus.*] Saturninus Comes memoratur à D. Basilio in Ep. 315. ad Abramum Episcopum Batnarum: *νῦν ὃ μαθὼν ἐν Αντιοχείᾳ διαλέει ἐν τῇ σικίᾳ. τὸ αἰδοῦμαι ἡτῶν Σατορνίνου τὸ Κόμηντῶν.* Idem paullo antè Magister e-

quitum à Valente factus fuerat. Consulatum denique gessit unà cum Merobaude iterum Consule anno Dom. 383. Vixit autem usque ad tempora Arcadii Augusti: à quo necessitate temporum compulso deditus est Gainæ unà cum Aureliano Consule, anno Dom. 400. ut narrat Zosimus in lib. v. Sunt ad eundem Saturninum Epistolæ Libanii 753. & 793. * Huic ut opinor Saturnino statua Romæ posita est cum hac Inscriptione, quæ legitur apud Jac. Sirmundum: FLAVIO. PEREGRINO. SATURNINO. V. CL. ET. INLUSTRI, &c. Idem.

^t *Aut parcebat cedentibus quisquam.*] Magis placet codicis Regii [& Colbertini] scriptura. *aut parcebat cedentibus quisquam:* nam cedentes renitentibus hic opponuntur: & Marcellinus noster sic loqui solet, ut exempli gratiâ in lib. xiv. cap. 2. Idem. Post paulo

cebat cedentibus quisquam. Super his obstruebant itinera jacentes multi semineces, cruciatus vulnerum ¹ non ferentes: cum quibus aggeres quoque equorum constrati cadaveribus campos implerunt. Diremit hæc numquam pensabilia damna (quæ magno rebus stetero Romanis) nullo splendore Lunari nox fulgens. Primæque caligine tenebrarum inter gregarios Imperator, ut opinari dabatur, (neque enim vidisse se quisquam vel præsto fuisse adseveravit) [†] sagittâ perniciosè saucius ruit: spiritûque mox consumpto decessit, nec postea repertus est usquam. Hostium enim paucis, spoliandi gratiâ mortuos per ea loca diu versatis, nullus fugatorum vel accolarum illuc adire est ausus. [†] Simili clade Cæsarem accepimus Decium, dimicantem cum Barbaris acriter, equi lapsu prostratum, quem ferventem retinere non valuit, abjectumque in paludem, nec emergere potuisse nec inveniri. Alii dicunt ^v Valentem animam non exhalasse confestim, sed cum Candidatis & spadonibus paucis propè ^x ad agrestem casam relatum secunda contignatione fabrè munitam, dum fovetur manibus imperitis, circumfessum ab ² hostibus qui esset ignorantibus, dedecore captivitatæ exemptum. Cùm enim oppellulatas januas perrumpere conati, qui secuti sunt, ^y à parte pensili domus sagittis inceserentur, ne per moras inexpedibiles populandi amitterent copiam, congestis stipulæ fascibus & lignorum, flammæque suppositâ, ædificium cum hominibus torruerunt. Unde ^z quidam de Candidatis per

¹ Ms. & Steph. in conferentes. ² Ms. hostilibus.

quum una sola nupera Parisiensis editio reposuerit impleverint, contra priores ipsius Henrici, Lindenbrogii & Augustanam, quæ habent impleverunt, judicavi has præponendas, quom & cap. 15. in principio scribat auctor impleverit. Gronov.

[Sagitta perniciosè saucius ruit.] Huic sententiæ suffragatur Libanius in Orat. ad Theodosium de cæde Juliani Apostatæ vindicanda: ubi Valentem ait Imperatorem, in media militum turba pugnantem occubuisse, tametsi & equorum regalium copia ei præsto esset, quorum velocitatem nemo ignorat: & Duces fugam suaderent, atque orarent ut equo avectus salvum se & incolumem Rep. reservaret. Sed ille indignum esse ducens, tantæ cladi superesse, cætorum tecum militum molem vice tumuli habuit. Hæc Libanius in ea Orat. Ms. At ceteri serè omnes Valentem ad vile tugurium delatum, ibi à barbaris ignorantibus crematum esse consentiunt. Sic præter Historiæ Eccl. Scriptores Orosius in lib. vii. & Chrysofostomus in Homilia xv. in Philippenes: τῶν ὅ μιν τὰ ταῦτα ὁ βίβρ κατεχρησάσθη, τι ἀβυσσὸς ἢ τὰ ἀπύροτος μὴ ἴσταν ἢ θάλασσα ἢ τὸ ἀνάγει ἀπύροτον, ἢ τὸ ζωάγει ἐν ζυγείῳ. Ex principibus autem qui illum insecuti sunt, hic quidem instar miseri cuiusdam crematus est una cum equis & iumentis & ceteris omnibus: & uxor ejus vidua relicta est. Et multo clariùs idem Chrysofostomus in Epistola ad viduam adolescentem. Valef.

^t Simili clade Cæsarem accepimus Decium, &c.] An-

relius Victor in Decio: In solo barbarico inter confusas turbas gurgite paludis submersus est, ita ut nec cadaver ejus potuerit inveniri. Vide Zosim. lib. 1. Lindenbr.

[Valentem animam non exhalasse confestim] Jordanes in Histor. Goth. Valens Imperator mox armato exercitu in Thraciarum partes digreditur, ubi lacrymabili bello commisso vincens Gothicis, in quodam prædio juxta Hadrianopolim saucius ipse refugiens, ignorantibus quoque quod Imperator in tam vili casula delitesceret Gothicis, igneque ut adsolet serviente ab inimico subposito, cum regali pompa crematus est. De eodem hoc Valente Eunapius in Maximo: Οτι γδ βασιλεύς ἐν μάχῃ τῶν Σουθῶν μάχῃ κίον ἐν ἀ-δαμῶν τῶν πον, ἔσθι ἐπὶ ἐπὶ ἐπὶ ἀνάγει ἰσίδη. Vide Zosim. lib. iv. Soerat Histor. Eccles. lib. iv. cap. ult. Theodor. lib. iv. cap. 31. Sozomen. lib. vi. cap. 40. Hieronym. Epist. ad Heliodor. Idem.

[Ad agrestem casam relatum.] Chrysofostomus in Ep. ad viduam: ὁποῦ ἢ ἀντίς ἐ βασιλεύς ἐν κάλυ τῆ ἀπολη-θῆκ μιν ἐδῆαν στρατιῶν. &c. Quando & Imp. ipse in quadam villa relictus cum paucis militibus, ipse quidem egredi minime est ausus. Igne vero ab hostibus admoto cum omnibus ibidem inclusis, non viris mo. sed etiam equis conflagravit. Cui consentit Orosius in lib. 7. cap. 32. Ipse Imp. cum sagittâ saucius versusque in fugam, ægre in cuiusdam villulæ casam deportatus lateret, ab insequentibus hostibus deprehensus, subiecto igne consumptus est. Valef.

[Aperte pensilis domus.] Scribendum videtur, à parte pensili domus, &c. Idem.

^z Quidam de Candidatis per fenestram lapsus, captus-

fenestram lapsus, captusque à Barbaris prodidit factum, & eos mærore afflixit, magnâ gloriâ defraudatos, quòd Romanæ rei rectorem non cepere superstitem. Is ipse juvenis occultè postea reversus ad nostros, hæc ita accidisse narravit. ^a Pari clade recuperatis Hispaniis, Scipionum alterum cremata turri in quam confugerat, absumptum incendio hostili comperimus. Illud tamen certum est, nec Scipioni, nec Valenti ^b sepulturam, qui supremiatis honor est, contigisse. In hac multiplici virorum illustrium clade Trajani mors emi- nit, & Sebastiani: cum quibus xxxv. oppetivere Tribuni Vacantes, & numerorum Rectores, & Valerianus, atque ^c Equitius: quorum alter Stabu- lum, alter curabat Palatium. Inter hos etiam Promotorum Tribunus Poten- tius cecidit in primævo ætatis flore, bono cuique ³ spectatus, meritis Ursi- cini patris Magistri quondam armorum suisque commendabilis. Constâtque vix tertiam evasisse exercitûs partem. Nec ulla annalibus præter Cannensem pugnam, ita ad internecionem res legitur gesta, quamquam Romani aliquo- ties reflante Fortuna fallaciis lusi bellorum iniquitati cesserunt ad tempus: & certamina multa fabulosæ nenix flevêre ^d Græcorum.

CAP. XIV. Perit autem hoc exitu Valens, quinquagesimo anno conti- guus, ^e cum per annos quatuor imperasset & decem parvo minùs. Cujus bo- na multis cognita dicemus, & vitia. Amicus fidelis & firmus, ultor acer am-

3 Al. spectatis.

que à barbaris prodidi factum] Zosimus ita narrat : Τὸν ὁ αἰσχυράτων ὅτι λεπιοτάτης ἐστῶται ἐλπίδου, Βίκατος, ὁ τὲ Ρωμαίων ἡγέμενος Ἰσπανίᾳ, ἡ κίνδυνον ἀμα λειν ἰσπανοὶ διαφυγῶν ὅτι Μακεδονίαν τε καὶ Θεσσαλίαν ἐλάσας, κεικέντεν ὅτι Μυσοὺς καὶ Παϊο- τας ἀνάθεμα, αὐτοὶ διὰ τὸ εἰδέναι τὸ Γερμανὸν τὸ συμβῆν ἀ- παρῆλθει, καὶ πάλω τὸ Στεροπιδε καὶ τὸ βασιλείας ἀπόλειαν. Lin- denbr.

a Pari clade recuperatis Hispaniis Scipionum alterum cremata turri] Livius lib. xxv. Cn. Scipionem alii in tu- mulo primo impetu hostium caesum tradunt, alii cum paucis, in propinquam castris turrim perfugisse, hanc igni circum- daram, atque ita exustis foribus, quas nulla moliri pote- rant vi, captam, omnesque intus cum ipso Imperatore occi- sos. Vide Appian. de Bell. Hispan. Idem.

b Sepulturam, qui supremiatis honor est.] Imitari Solinum ut solet, qui in cap. 47. perinde loquitur : A- grigentina etiam regio frequens est equorum sepulcris, quod supremiatis munus meritis datum creditur. Rectè autem & propriè Marcellinus supremiatis honorem dixit. Sic eni- im sepulture honos dicitur à Valerio Maximo in lib. 1v. cap. 4. & a Valentiniano in Titulo v. Novellarum, de se- pulcris. Virgilius in vi.

Cernit ibi mæstos, & mortia honore carentes.
Et in lib. xi.

---inhumataque corpora terre

Mandamus, qui solus honos Acheronte sub imo est.

Et ante omnes princeps non poetarum modò, sed omnis facundix Homerus in Iliad. 9°.

Τύμβω τε, σήλη τε, τὸ μὲν γέρας ὅτι θανάτων. Valefius.
Adde Salmasium ad Trebellii Pollionis tyrannos pag. 305. Gron.

c Equitius.] Tribunus & Cura Palatii, Valentis Au- gusti propinquus, ut dixit Marcellinus supra. Erat au- tem, ut equidem suspicor, filius Equitii Pannonii, Mag- istri militum per Illyricum, de quo ad libros superiores dixi. Quo porro modo hoc nomen scribi debeat, incer- tum est. Alii enim cum diphthongo scribunt, ut nota- vi: alii sine diphthongo. Quibus suffragatur vetus In- scriptione à Grutero relata p 164. ORDINANTE. VIRO. CLARISSIMO. EQUITE. COMITE. ET. MAGISTRO. U- TRIUSQUE. MILITIAE. Neque enim dubium est, quin scribendum sit in hac Inscriptione, EQUITIO. COMI- TE. * Atque ita citat Cuspinianus in Fastis. * Valef.

d Græcorum, commendabilis constatque.] Duas postre- mas voces tamen in Mss. legebantur, audacter expun- xi. Sunt enim perperam hoc in loco repetitæ ex linea 12. hujus paginæ. quod fatebitur, ut spero, quisquis ani- mum intendere voluerit. Idem.

e Cum per annos 1v. imperasset & x. parvo minus.] Immo aliquanto plus imperavit Valens. Quippe à fratre Augustus nuncupatus est anno Dom. 364. mense Martio. Perit autem anno Dom. 378 die 1x. mensis Augusti : quod intervallum est annorum 1v. mensium 1v. & ali- quod præterea dierum. Proinde fallitur Victor, qui in Epitome scribit Valentem regnasse annos xiiii. menses v. & Socrates, itèmq; Sozomenus, qui in fine lib. vi. ait Valentem anno ætatis circiter quinquagesimo, impe- rii sexto & decimo decessisse. Idem.

bitionum, severus militaris & civilis disciplinae corrector. pervigil semper & anxius, ne propinquitatem ejus prætendens ^f altiùs semet ferret: erga defendendas potestates vel adimendas nimium tardus: provinciarum æquissimus tutor; quarum singulas ut domum propriam custodiebat indemnes: tributorum onera studio quodam molliens singulari, nulla vectigalium admittens augmenta, ^g ^h in ⁴ adærandis reliquorum debitis non molestus; furibus & in peculatu deprehensis judicibus inimicus asper & vehemens. Nec sub alio Principe in hujusmodi negotiis meliùs secum actum esse meminit Oriens. Super his omnibus liberalis erat cum moderatione: cujus rei licet abundant exempla, unum tamen sufficiet poni. Ut sunt in palatiis nonnulli alienarum rerum avidi, si qui caducum vel aliud petisset ex usu, ⁱ cum magnâ justorum injustorumque distinctione ⁵ ^k contradictori copiâ servatâ, donabat ei qui petierat, tres vel quatuor alios absentes aliquoties impetratorum participes jungens: ut castigatius agerent inquieti, luera quibus inhiabant, hoc minui commento cernentes. Super ædificiis autem, quæ per diversas urbes & oppida vel instauravit, vel à primis instruxit auspiciis, (ne sim longior) taceo, ^l rebus ipsis id a-

⁴ Al. requirendis. ⁵ Ms. contradictoris.

^f *Altiùs semet ferret.*] Marcellinum scripsisse existimo, *semet efferret.* Valef.

^g *In adærandis reliquorum debitis.*] Sic Ms. Flor. Vulg. *in requirendis reliq.* quam lectionem illi excogitarunt, qui quid *adærare* sit, non intellexerunt. Gloss. ita interpretatur, *Aderat, ἰζαγορεύεται. Συναξιζει.* L. unic. C. ne rei mil. com. L. L. 13. 15. 19. C. de derogat. milit. ann. L. 4. C. de milit. vest. Inferipio Tit. 28. lib. 10. C. de collat. donator. vel relevator. aut transferator. seu adærorum, *Aderatione amone*, L. 3. C. Theod. de erog. mil. ann. *Aderatione adhibita*, L. L. Wisigoth. lib. 4. Tit. 5. l. 3. Lindenbr.

^h *In adærandis reliquorum debitis.*] Reliqua functionis tributariae quæ a provincialibus debebantur, aut indulgere subditis consueverat Principes Romæ aut certe mediocri pretio taxare, putâ pro equis militaribus tot solidos, pro militari veste tot, & similiter: ne susceptores & compulsores in infinita pretia à collatoribus exigerent. Reliquorum igitur debita sunt idem hoc loco ac reliqua debitorum. Ac fortasse sic scripserat Marcellinus, *in adærandis debitorum reliquis non molestus.* * Præclare in veteribus Glossis ea vox explicatur: *Aderat, ἰζαγορεύεται*: quam vocem usurpat Joh. Chrysothomus in caput 21. Matthæi Homiliâ 67. ubi elemosynam comparans tributarie functioni, sic ait: *ὡς ἴσθι ἐστὶν ἡ δόξα μισθὸς ἢ μεταναστεῖς ἢ εἰς οὐροὺς ἢ ἡ ἴσθι ἡ τὰ δὲ καὶ ἰζαγορεύεται.* Id est: *Minime heic opus est pretium solvere pro translatione specierum seu militaris amone: nulla molestia suscipienda est in adærandis speciebus.* Paulo post sic ait Chrysothomus: *ὡς ἴσθι ἡ τὰ δὲ καὶ ἰζαγορεύεται.* Quæ sic vertenda sunt: *Non heic necesse est procuratorem invenire, qui species illatas ad horrea profequatur.*

De his Prosecutoribus passim mentio fit in Codice Theodosiano. * Ceterum idem ferè Valentis elogium legitur in Victoris Epitome. *Valesus.* Absit tamen, ut hic aliquid mutandum censeamus. Etsi enim fortasse *Valesus* & alii loquerentur *debitorum reliqua*, non *reliquorum debita*, ut scripsisse Ammianum restantur codices tot tam vetusti; certe manus ideo vertenda non esset, & idem plane foret, æque ac quum Cicero pro Plancio dixit c. 36. *triumphos gloriæ laude superare*, tamen lib. 2. epistol. 4. scripsit *quarum laudum gloriam adamaris*; quod novimus imitantem Trogum vel Justinum scribere lib. vii. cap. 2. *gloria bellicæ laudis finitimos terrebant*, ut lib. xviii. fin. *bellicæ gloria laudes creverunt.* Et quum Cicero scribat in Bruto cap. 42. *obtestatio invidia*, Justinus is ipse in præfatione maluit *obtestationis invidia*. Tales conversationes sunt plures. Gron.

ⁱ *Cum magna justorum distinctione.*] Cum in Regio [& Colbert.] * ac Tolos. * codice scriptum invenerim, *justorumque distinctione*, non sine causâ locum sic corrigendum esse censui, *cum magna justorum injustorumque dist.* Ita enim loqui solet Marcellinus ut notavi ad lib. 28. cap. 4. *Valef.*

^k *Contradictori copiâ servata.*] Id est servata domino vel ei cuius interest, facultate contradicendi petitori. & rem suam per se vel per procuratorem idoneum defendendi: quo pacto petitor acceptâ Principe beneficii executionem suspendere jubebatur: & ille cuius bona impetrata sunt, intra anni spatium ad Comitum rerum Privatarum examen querelas suas deferre poterat, ut dicitur in lege 27. Cod. Theod. de petitionibus. *Idem.*

^l *Potioribus ipsis.*] Longè melior, meo quidem iudicio, codicis Regii * & Tolos. * scriptura est, *rebus ipsis id advertigis monstrare concedens*: id est ipsis ædificiis & operibus. Simile est, quod Græci dicunt, *αὐτῶν αἰτίων τὸ ἴδιον*

pertiùs monstrare concedens. Hæc bonis omnibus æmulanda sunt, ut existi-
mo: nunc ejus vitia percurramus. ^m Magnarum opum intemperans appeti-
tor, laborum impatiens, duritiãque magis affectans immanem, ⁿ in crude-
litate proclivior, subagrestis ingenii, nec bellicis, nec liberalibus studiis e-
ruditus: alienis gemitibus libenter emolumenta fructusque conquirens, tunc-
que magis intolerabilis, cum incidentia crimina ad contemptam vel læsam
Principis amplitudinem trahens, in sanguinem sæviebat & dispendia locuple-
tum. Illud quoque ferri non poterat, quod cum legibus lites omnes ^o quæ-
stionésque committere videri se vellet, destinatisque velut lectis iudicibus ne-
gotia spectanda mandabat, nihil agi contra libidinem suam patiebatur: ^p inju-
riosus aliàs & iracundus, & criminantibus sine differentia veri vel falsi facillimè
patens: quæ vitiorum labes etiam in his privatis quotidianisque rationibus im-
pendiò est formidanda. Cessator & piger: ^q nigri coloris, pupulà oculi unius
obstructà, sed ita ut non eminus appareret: figurà bene compactà membro-
rum, staturæ nec proceræ, nec humilis, incurvis cruribus, exstanteque me-
diocriter ventre. Hæc super Valente dixisse sufficiet, quæ vera esse æqualis
nobis memoria plenè testatur. ^r Illud autem præteriri non convenit, quod
cum oraculo tripodis, quem movisse Patricium docuimus & Hilarium, tres
versus illos fatidicos comperisset, quorum ultimus est, ⁶ ΕΥ ΠΕΔΙΟΙΣ ΜΙΜΑΝΤ

6 Ms. ENTAIDIOICI MI MaNTOC aλaλaIOME-
NOIOaP. Steph. in πeδιoις μιμαντ. AIAAIAIOME-
NOIO AP.

2ον. de quo Adagio dixiad finem libri xxii. In vulgata
autem lectione vox *ipsis* superflua est & otiosa. [In
Colb. Ms. lego, *ribus ipsis id ap. monstr. conc.*] Valef.

^m Magnarum opum intemperans appetitor.] Valentis
avaritiam plurimis in locis notavit Marcellinus. Cui sub-
scribit Nazianzenus Gregorius in Oratione funebri de
laudibus D. Basilii. Sic enim ait de Valente: Βασίλειος ὁ φι-
λοχρησάτατος ἢ μισοχρησάτατος, ἢ δὴ μὲν ἴσα πάντα νεσῶν,
ἀπληξίαν ἢ βλασφημίαν. *Imperator ille amore lucri in immen-
sum flagrans, & odio Christi, ac duplici morbo laborans,
impietatis simul atque avaritiæ. Idem.*

ⁿ In crudelitate propensior.] Cedrenus in Valentis
elogio eadem habet: τὸ ὅτι Οὐδάνος πλεῖστον ἠδυσχεσίαν ἔχων,
ἀνδάνος τὸν τρεῖσιν ἢ ἑσπερίαν, ἢ μετὰ ἡμάτων χύσεις ἐποιμύ-
ρατος, ἔχων τὰς σφένδαμνας ἀστυπιδέας, ἢ πάλαι παιδείας ἀμύτο-
χ. *Valens statura quidem fuit mediocri, moribus autem
superbus & insolens, ad fundendum sanguinem promptissi-
mus, omnis miserationis expers, nullisque disciplinis ex-
celsus. Idem.*

^o Questiones committere veteres vellet.] Cum in Ms.
Regio [& Colb.] scriptum sit *veteris e vellet*, viderit
lector eruditus, an cum ratione emendatum sit à nobis
hoc modo, cum legibus lites omnes questionésque commi-
tere videri se vellet, &c. Idem.

^p Injurius alias.] In codice Regio legitur, *injurio-*

sus alia, rectiùs ut jam monui. [In Colb. *injuriusus a-*
liàs, pro *injuriusus aliàs*.] Idem.

^q Nigri coloris.] In Mss. codicibus & vulgatis Editio-
nibus hic locus absque ulla distinctione legebatur: *Nigri
coloris pupula oculi unius obstructa, &c.* Sed nos additâ
virgulâ locum distinguendum putavimus. In exemplari
porrò Regio scriptum erat, *inigni coloris*, eademque
super scriptum manu, *ignei*: [in Colbert. *inigni col.*]
* in Tol. *piger, inigni coloris. pupula, &c.* * Idem.
Itaque aliud hic agendum restabat præter interpositam di-
stinctionem, & id quidem longe majoris ad historiam &
Valentis faciem momenti; quod sane non intel-
ligo, quî non doctissimus Valefius aut subodoratus
sit, aut non intenderit se ad subodorandum. Quid enim
dubito sub ista corruptela celari *hysgmi coloris*? Agitur
enim non de crinibus, aut oculis, sed ipsius cutis colo-
re, quem ad ruboris istam speciem vult accessisse. Col-
or autem hyssginus jam ab viris eruditis consideratus a-
fatim est, & olim a Plinio lib. ix. cap. 42, ubi quid afferet
Harduinus, quod non rapax ille accipiter suffuratus est
ex Salmasio in Plinianis Exercitationibus pag. 272? Gron.

^r Illud autem præteriri non convenit, quod cum oraculo
tripodis, &c.] Aliter Cedrenus & Zonaras: nec
fortis hujus meminerunt, sed noctu per quietem nec-
tus quosdam Valenti insuffuratos dicunt monentes ad
Mimanta ut pergeret, fatum ibi inventurus. Cedrenus:
Πρό δὲ τῆς ἀπὸ τριευτῆς, ἐθεάσατο κατόπινα ἀνδρα λευὰ λέγοντα ἀπὸ
τάχ. ἑκάστου μετὰ Μίμαντα ἢ μίγαν,
Ἐνθα μάργος οὐ θενὸς ἀρτάσεις τάλαρ. Lindenbr.

† αἰλα καινομήσις κάρ; hoc ut erat inconsummatus & rudis, inter initia 7 contemnebat: processu verò luctuum maximorum abjectè etiam timidus, ejusdem fortis recordatione Asiæ nomen horrebat: ubi 8 r v Erythræo oppido 9 superpositum montem Mimanta, & Homerum scripsisse & Tullium doctis referentibus audiebat. Denique post interitum ejus discessumque hostilem, prope locum in quo cecidisse existimatus est, x inventus dicitur faxeus monumenti suggestus, cui lapis affixus incisis litteris Græcis, sepultum ibi nobilem quemdam Mimanta veterem indicabat.

CAP. XV. Post exitialem pugnam, cum jam tenebris nox terras implefset, hi qui superfuere, dextra pars, alii læva vel quò metus traxerat ferebantur, quisque proximos quærens: cum præter se y nihil singuli cernere poterant, occipitiis propriis ferrum arbitantes hætere. Audiebantur tamen licèt longiùs ejulatus miserabiles relictorum, singultusque morientium, & vulneratorum cruciabiles fletus. Luce verò cœptante victores, ut bestia sanguinis irritamento atrocius efferata, spei inanis illecebris agitati, Hadrianopolim z agminibus petivere densatis, eam vel cum discriminibus excisuri postremis: docti per proditores & transfugas potestatum culmina maximarum, & fortu-

7 Mf condemnabat. 8 Steph. Erichtheo 9 Mf superpositum.

[ΑΙΑΑ ΚΑΙΟΜΕΝΟΙΣ ΚΑΡ.] In Mf. Regio hoc ἀ-ερωτινόν sic legitur. αἰαδὶ γὰρ ἀμύθιο κάρ. Postrema quidem restitui posse mihi videtur hoc modo, καινομήσις πρό superple τιθεμένη. Hoc enim acroteleuion Homeri egregie huic loco convenit. Oraculum autem ipsum exstat integrus in lib. xxix. [In Colbertino legitur : αἰαδὶ καινομήσιο αρ. Valef

r Erythræo oppido superpositum montem Mimanta & Homerum scripsisse] * Homericus locus, cujus etiam meminit Cicero ad Atticum Epist. 13. lib. 16. exstat * Odyss. γ. -- παρὶ Λωμέλινα Μίμαντα Eumque in hac historia laudant Cedren. * & Zonaras in Valente: διωνυσθεῖς ἐν (Οὐάδης) ἰπυω ἀίλο, τίς ἀνεῖνδ μίμας, κί: ἐπὶ τὸν ἄδρυαίχο λακόναν ἰπὸ ἀμπί, ἕως ἰ) ἧ Ἀσιας ἧ Μίμαντα ποδὸς τῆ Ἰαδασου κείμενον τῶν ἧ ἧ Ὀμηρον ἐν Ὀδυσσεῖα μιμάντα, κί: ὄντα, παρὶ ἡμῶν ἡμῶν. Expretellius e lomno (Valens) percontatur quis sit Mimas. Ibi quidam homo doctus respondet, esse montem Asiæ ad mare situm, cujus & Homerus in Odyssæa meminerit, ac ventosum appellet. * Eustathius autem sic explicat. Μίμας ἧ ἕως ἡσάτιν ἀντι Χίος, μεταξὺ Ερυθρῶν κί τῆ ὑπερκρήματος, ἀπὸ Μίμαντα γίγαντα ἐν ἀμπί καινομή. Lindenbr.

v Erythræo oppido superpositum montem Mimanta] Hic memorie vitio lapsus esse videtur Marcellinus Neque enim Erythris, sed Chio superpositum montem Mimanta Homerus cecinit in Odyss. 3.

Η ὑπερκρήματι Χίω παρὶ Λωμέλινα Μίμαντα. Quamquam non nego Erythras etiam monti Mimanti

suppositas fuisse: id enim aperte significat Homerus in Hymno ad Neptunum, quem refert Herodotus in Homeri vita. Est & alter Mimas mons in Thracia, de quo loquitur Aristophanes in Nubibus, ut notat Scholiastes Comici & Suidas. Valef.

x Inventus dicitur faxeus monumenti suggestus] Eadem Cedrenus, * & Zonaras in Valente. Cedreni verba hæc sunt: * Τρεῖς ἧ μετὰ τῶν τῶν πολεμῶν ἀναχρόσση ἀναζητήσαντων ἐν τῶ σῶμα τῆ βασιλείας εὐρίθη ἐν ὠκεῖν τῆ το σὶ κήματι τῶ ἀρχαῖς ἐν τῆ Ὀπρηγεμῶν ἕως: ΕΝΤΑΤΘΑ ΚΕΙΤΑΙ ΜΙΜΑΚ ΜΑΚΕΔΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΤΗC Lindenbr.

y Nihil singuli licere poterant.] Sic Accursius edidit: at in codice Regio [& Colbert.] * ac Tolos. * scriptum inveni, singuli cere poterant: & super scriptum eadem manu ferre: quod tamen minimè placet. Mallèmq; sic emendare, cum præter se nihil singuli cernere poterant. ut loquitur Marcellinus in lib. xxix. cap. 1. Valef. Videt an non certius ad veterem scripturam fit, nihil singuli ferre. Gron.

z Agminibus petivere densatis.] In exemplari Regio legitur densatis. Neque hic solum, sed præterea lib. xiv. c. 2. lib. xxii. cap. 8. lib. xxv. cap. 2. & lib. xxix. cap. 5. fere in fine eadem scripturam inveni: quæ cur Editoribus tantopere displicuerit, causam non video. Sic enim Virgilius loquitur in x. AEn.

Postremo addensit acies. & in xii. ejusdem operis, & in lib. 1. Georg. Sed & Sallustius in lib. 2. Hist. eodem modo dixit: Ille subsidis principes augere & dens re frontem, citante Eutyche Grammatico. [In Colbertino tamen Mf. legitur, densatis] Valef.

næ principalis insignia thesauróque Valentis, illic ut arduo in munimento conditos. Et ne intervallatis ardor intepesceret moris; horâ diei quartâ ambitu cincto murorum, infestissimè certabatur: oppugnatoribus genuina ferocia ad præceps exitium festinantibus, contrâque defensorum vigore validis viribus incitato. Et quia militum calonúmque numerus magnus civitatem cum jumentis introire prohibitus, affixus parietibus mœnium ædibusque continuis, pro loci humilitate fortiter decernebat, superarâque rabies imminentium ad usque horam diei nonam: subito pedites nostri trecenti, ex his qui prope ipsas stetere loricas, conferti in cuneum desciverunt ad Barbaros: eosque illi avidè raptos, confestim (incertum quo consilio) trucidârunt: & ex eo deinceps observatum est, neminem hujusmodi aliquid vel in desperatione rerum ultima cogitasse. Fervente itaque tot malorum congerie, repente cum fragore cælesti imbres nubibus atris effusi disperdere circumfremantium globos: reverſique ad vallum dimensum tereti figura plaustrorum, immanes spiritus latius porrigentes, jubebant nostris per minaces litteras, & legatum * a ætatem, fide retinendæ salutis accepta. Verùm introire non auso qui missus est, per Christianum quemdam portatis scriptis & recitatis, utque decebat contemptatis, parandis operibus [reliquum] diei & nox omnis ¹ absumpta. Nam intrinsecus silicibus magnis obstrusæ sunt portæ, & mœnium intuta firmata: & ad emittenda undique tela vel saxa, tormenta per locos aptata sunt habiles, aggestaque prope sufficiens aqua. Pridie enim dimicantium quidam siti ^b ad usque ipsa vitæ ² detrimenta vexati sunt. Contrâ Gothi reputantes difficiles Martis eventus, anxiique cum sterni & fauciarum cernerent fortiores, & particulatim vires suas convelli, astutum iniere consilium, quod ipsa indicante Justitia publicatum est. Partis enim nostræ Candidatos aliquos, qui die præterito ad eos defecerant, pellexerunt ut simulata fuga velut ad propria remeantes, intra muros suscipi se curarent, ingressique latenter quamdam incenderent partem: ut tamquam signo erecto occultius, dum circa extinguendum incendium distringitur multitudo clausorum, civitas ³ perrumperetur impugnata. Perrexerunt ut statutum est Candidati: cumque prope fossas venissent, manus tendentes orantisque, ut Romanos semet admitti poscebant. Et recepti, (quia nulla erat suspicio quæ vetaret) interrogatique super consiliis hostium variarunt: unde factum est, ut cruenta quæstione vexati, cervicibus perirent abscessis, quid acturi venerant apertè confessi. Omni itaque bellandi apparatu præstructo, adventante vigilia tertia, Barbari abolito præteritorum

¹ Al. assumpta. ² Ms. defrumenta. ³ Ms. prorumperetur.

^a Aætatem.] Scribendum videretur, jubebant nostris per min. litteras & legatum, ut se dederent statim fide re-

tinende salutis accepta. Valef.

^b Ad usque ipsa vitæ discrimina.] In Regio codice scriptum inveni perinde ut in Flor. defrumenta, eadè que manu superscriptum detrimenta. [In Colb. defrumenta.] Idem.

vulnerum metu, in urbis obseratos aditus multiplicatis ordinibus inundarunt, & + obstinatione Magnatium majore. At cum armatis provinciales & Palatini ad obruendos eos excitatiùs exsurgabant: & ^e cujusque modi tela, in multitudine tanta vel temere missa, cadere sine noxa non poterant. ^d Animadversum est à nostris, iisdem telis Barbaros uti quibus petebantur. Ideoque mandatum est, ut nervis ferrum lignumque connectentibus ante jactum incis, emitterentur arcu sagittæ: quæ volitantes vires integras inservabant: infixæ verò corporibus, nihil vigoris perdebant, aut certè si cecidissent in vanum ilico frangebantur. Dedit autem rebus ita flagrantibus grave momentum casus admodum inopinus. Scorpio genus tormenti, quem Onagram sermo vulgaris appellat, è regione contra hostium aciem densam locatus, lapidem contorsit ingentem: qui licèt humo frustra illisus est, visus tamen ita eos metu exanimavit, ut stupore spectaculi novi cedentes è medio, abire tentarent. Sed bucinis Optimatum monitu occinentibus, instauratum est prælium: & pari modo res Romana superior stetit, nullo ferme alio telo ^e vel ^f funditoris amento incassum excusso. Agmina enim præeuntium Ductorum, quos ^f rapiendi Valentis malis lucubrationibus quæsi cupiditas incendebat, secuti ceteri præ se ferebant æquiperasse discrimina potiorum: namque semineces aliqui, aut magnis obruti ponderibus, vel confixi jaculis pectoraolvebantur: nonnulli scalas vehendo, ^g adscensumque in muros ex latere omni parantes, sub oneribus ipsis obruebantur, contrulis per pronum faxis, & columnarum fragmentis, & cylindris. Nec ^h quemquam furentium cruoris horrenda species ad serum usque diem ab alacritate faciendi fortiter avertibat: hoc incitante, quòd etiam defensorum plurimos cadere diversis ictibus videntes eminus latabantur. Ita sine requie ulla vel modo pro mœnibus & contra mœnia ingentibus animis pugnabatur. Et quia nullo ordine jam, sed per procurfus pugnabatur & globos, quòd desperationis erat signum extremæ, flexo in vesperam die digressi omnes redire ad tentoria tristes, inconsideratæ dementiæ alter alterum arguentes,

⁴ Ms. obstinationem magnantium mato ea re. ⁵ Ms. funditoris. ⁶ Ms. adscensumque. ⁷ Ms. quicquam.

^e Et hujuscemodi tela.] Lege & cujuscemodi tela, vel cujusque modi. Valef.

^d Animadversum est à nostris iisdem telis barbaros uti, quibus petebantur; ideoque mandatum.] Marii hoc inventum jam olim est, cum contra Teutones pugnaret. Plutarch. in Mario, Porphyrius in Horat. lib. 2. Satyrâ 1. Lindenbr.

^e Vel funde amento.] In codice Regio perinde ac in Florentino [& Colbert.] scriptum reperi, nullo ferme ali telo vel funditoris amento: ut fortasse ita scripserit Marcellinus, vel funditoris amento incassum excusso. Fundas porrò etiam de onagris seu scorpionibus, tormentis

bellicis, dixit Marcellinus in lib. XIX. Valef. Urinam quale funditoris amentum conciperetur ab viro doctissimo aut intelligeretur, verbo uno esset anroratum, quum in universa antiquitate id genus funditori attributum vel semel ignorem. Ego autem ex Mista lectione solitus sum hæc ita pro Annianis habere, nullo ferme alite telo vel funda seu amento incassum excusso. Gron.

^f Rapiendi Valentis malis lucubrationibus quæsi.] Præne assentior Jano Grutero, qui scribendum esse conjiciebat quæsi, id est opes quæsitæ. Sed fortasse nihil mutandum est, cum idem ex vulgata lectione sensus elici possit. Quòd si quid mutare licitum esset, equidem mallem corrigere, Valenti malis lucubrationibus quæsi, ut vitetur ambiguitas. Eadem significatione Hegefippus in lib. v. quærendi cupidinem dixit. [In cod. Colb. legi,

quod non ut suaferat antea Fritigernus, obsidionales ærumnas ubique declinarunt.

CAP. XVI. Conuersi post hæc per omne tempus noctis (ut æstivæ non longum) ad vulnere curas artisque medendi gentiles, reddita luce in varias consiliorum vias diducebantur, quorsum tenderent ambigentes: multisque distatis & controversis, occupare statuunt Perinthum; exinde quæque divitiarum ⁸ referta: docentibus omnia perfugis, etiam domorum nedum urbium interna noscentes. Hanc secuti sententiam quam utilem existimarunt, itineribus lentis, miscentes cuncta populationibus & incendiis, nullo renitente pergebant. Obsessi verò apud Hadrianopolim, post eorum ⁹ abitum, cum vacare hoste loca proxima compertæ fidei nuntiaissent exploratores: egressi media nocte, vitatis aggeribus publicis, per nemorosa & devia pars Philippopolim, & exindeque Serdicam, alii ad ¹ Macedoniam, cum intemeratis opibus quas habebant, omni studio ad properandum excogitato currebant, velut in regionibus illis reperiendo Valente: quem inter medios certaminum turbines oppetiisse, vel certè ad tugurium confugisse (ubi existimatus est vi periisse flammaram) penitus ignorabant. At Gothi Hunnis Alanisque permixti nimium bellicosus & fortibus, rerumque asperarum difficultatibus induratis, quos miris præmiorum illecebris sibi sociarat follertia Fritigerni: fixis juxta Perinthum castris, ipsam quidem urbem cladium memores pristinarum nec adire, nec tentare sunt ausi: agros verò fertiles latè distentos & longè, ad ² extremam vastavere pænuriam, cultoribus cæsis aut captis. Unde Constantinopolim, copiarum cumulis inhiantes amplissimis, formas quadratorum agminum insidiarum metu servantes, ire ocius festinabant, multa in exitium urbis inclitæ molituri. Quos inferentes sese immodicè, obicèsq; portarum pæne pulsantes, hoc casu cæleste repulit numen. ^h Saracenorum cuneus (super quorum origine moribusque diversis in locis retulimus plura) ⁱ ad sortem magis expeditionalium rerum quàm ad concursatorias habilis pugnas, recens illuc accersitus, congressurus Barbarorum globo repente conspecto, à civitate fidenter

⁸ Ms. refertas. ⁹ Ms. & Steph. abitum perditum cum.
¹ Ms. Macedoniam, cum. ² Ms. penuriam. & extremam vastavere pænuriam.

rap. Valentis m. luc. quæsti, &c.] Valef.

^g Exindeque Serdicam aliam Macedoniæ urbem.] At Serdica Daciae Mediterraneæ civitas est, non autem Macedoniæ. Quare cum in codice Regio optimo ac fidelissimo [& in Colbert.] sic invenissem, præ Philippopolim, exindeque Serdicam, alia Macedoniam, &c. non dubitavi quin à Marcellino ita scriptum fuisset, pars Philippopolim, exindeque Serdicam, alii ad Macedoniam omni studio ad prop. excogitato currebant. Et ita unius litteræ adje-

ctione locum ab Accursio corruptum egregiè restitui-
mus. Quippe ab Hadrianopoli quæ erat AEmimonti ci-
vitas, dextrâ quidem iter erat in Daciam, sinistrâ autem
in Macedoniam. ut patet ex Tabulis Geographicis. I-
dem.

^h Saracenorum cuneus.] Missus à Mavia Saraceno-
rum Regina, ut scribit Socrates in cap. 1. libri v. & So-
zomenus. Idem.

ⁱ Ad sortem magis expeditionalium rerum. quam ad
concuratorias hab. pugnas.] Saraceni enim magis ad fur-
ta & latrocinia quàm ad pugnam seu stabilem seu ex-
concurfatione apti sunt, ut notat etiam Procopius in lib. 2,
Pers. Σαρακωνῶν μὲν γὰρ τετραμαχῶν μὲν εἶσι ἀδιώτατοι εἶσι ἐς

erupit: diutius extento certamine pertinaci, æquis partes discessere momentis. Sed Orientalis turma novo neque antè viso superavit eventu. Ex ea enira^k crinitus quidam, nudus omnia præter pubem, subraucum & lugubre strepens, eduçto pugione agmini se medio Gothorum inseruit, & interfecti^l hostis jugulo labra admovit, ^m effusumque cruorem exfluxit. Quo monstroso miraculo Barbari territi, postea non ferocientes ex more, cùm agendum appetere aliquid, sed ambiguis gressibus incedebant. Processu dein³ audacià fractà, cùm murorum ambitum^o insularumque spatiis immensis oblongum, & inaccessas pulcritudines urbis, & incolentium plebem considerarent immensam, juxtaque fretum quod Pontum disternat & AEGæum: disjectis bellorum officinis quas parabant, post accepta majora funera quàm illata, exinde digressi sunt effusoriè per Arctoas provincias: quas peragrare licenter adusque radices Alpium Juliarum, quas Venetas appellabat antiquitas. ^p His diebus efficacia Julii Magistrì militiæ trans Taurum enituit salutaris

³ *Mf* audaciam fracto. *id* processu dein audaciæ infra-
Eto.

ἄνθρωποι παρὰν μάχῃα δέσει. & in lib. 2. de AEdificiis. Hujusmodi autem homines in expeditionibus quidem maximo usui sunt, dum aut pabulatores hostium, aut impedimenta intercipiunt: in obsidionibus autem profusus inutiles sunt, in quibus aut stabili pugna aut ex concursatione pugnandum est, ut docet Marcellinus lib. xvi. cap. 2. & xx. 1. 3. Concurfatorias pugnas vocare solet Marcellinus, quas Græci τὰς ἐκ διαδρομῆς μάχας; quibus opponuntur αἰσθησι. Itaque emendandus Hefychius in ἄσθῃ. Sic Livius in principio lib. xxviii. concurfationi stabilem pugnam * & statarium militem concurfatori * opponit. Porro non dissimulanda est codicis Regii scriptura, in quo legitur, *ad fortem magis*. &c. ut fortasse ita scribendum sit, *adjurati magis expedit*. &c. Sic furta bellorum dixit Frontinus in lib. 2. Strat. cap. 5. & alii multi. *Valel.*

^k *Crinitus quidam.* Talis erat habitus Saraceno-
rum, ut docet Hieronymus in Vita Malchi: *Ecce subito equorum camelorumque sessores Imaelite irruunt, crinitis vittatisque capitibus, ac seminudo corpore pallia & latiss caligis trabentes*: & Theodorus Mopsuestenus in caput x. Hieremie, Saracenos ait comam à fronte quidem detondere, retro autem intonsam demittere. Denique Plinius in vi. *Arabes*, ait, *mitrati degunt, aut intonsi erme*: cui subscribit Claudianus in lib. 1. de laudibus Sticheonis:

Hinc mitra redimitur Arabs.

Unde etiam in veteribus nummis Agbarus Arabum in E-
dessa Regulus, mitratus cernitur. *Idem.*

^l *Quidam ex turma Saracenoꝝ interfecti hostis jugulo labra admovit, effusumque cruorem exfluxit. Quo monstroso miraculo territi Barbari, &c.* Hic mos Saracenoꝝ erat. Certè Lambertus Schafnaburgensis, in Chronico usque ad annum 1077. deducto, de Episcopis Mogontia-

ensis, Babenbergensis, Ratisponensis & Trajectensis, Hierosolymam petentibus, & a Saracenis in villa quadam circumfessis anno 1065. loquens scribit: *Dux Arabum ait, se omnibus que haberent sublatis, carnes eorum comesturum, & sanguinem bibiturum.* Marianus Scotus de isto Duce Arabum, & de Gunthario vel Gunthero Babenbergensi Episcopo sic loquitur in Chronico, anno 1065. *Episcopus vero per interpretem ait: Quid mihi facies? Et ille (Dux Arabum) dixit: Istum pulchrum sanguinem gutturus tui sugam, & suspendam te sicut canem ante castellum, &c.* Plinius Secundus in libri xxviii. capite 1. à comitali morbo laborantibus idem Romæ fieri in arena indignatur his verbis: *Sanguinem namque gladiatorum bibunt, ut bibentibus populis procul sint comitiales morbi: quod spectare facientes eadem arenâ feras quoque horror est. At hercule illi ex homine ipso sorberi efficacissimum putant calidum spirantemque, & unâ ipsam animam ex osculo vulnerum: cùm e plagis hunc ne ferarum quidem admoventiori fas sit humano.* Idem.

^m *Effusumque cruorem exfluxit* J Pomp. Mela de Scythis Europæis lib. 2. cap. 1. *Interioribus habitantium ritus asperior & incultior regio est: bella cædesque amant. Mosque est bellantibus cruorem ejus, quem primum intexerunt, ipsi & vulneribus ebibere.* Lindenbr.

ⁿ *Audaciæ fracto.* J In Mss. Flor. & Regio legitur *audaciam fracto*. Sed in Regio codice superscriptum inveni, *audaciæ fracti*: quo modo scripsisse Marcellinum existimo. *Valel.*

^o *Insularum spatium.* J Haud dubie emendandum est, prout in Regio codice legitur: *cùm murorum ambitum insularumque, spatium immensis oblongum, &c.* ubi insulæ sunt domus, que proprio parietum ambitu à vicinis ædibus disjunctæ sunt. *Idem.*

^p *His diebus efficacia Julii Magistrì militiæ.* J Hoc Julii Magistrì militum per Orientem strategema multis narrat Zosimus in lib. 17. Sed non hoc anno, verùm insequenti sub initia Imperii Theodosii actum id esse

& velox. Comperta enim fatorum forte per Thracias, Gothos antea susceptos, dispersosque per varias civitates & castra, datis tectioribus litteris ad eorum Rectores Romanos omnes, quod his temporibus rarò contingit, universos tamquam vexillo erecto uno eodémque die mandavit occidi, expectatione promissi stipendii securos ad suburbana productos. Quo consilio prudenti sine strepitu vel mora completo, Orientales provinciæ discriminibus ereptæ sunt magnis. Hæc ut miles quondam & Græcus, à principatu Cæsaris Nervæ exorsus adusque Valentis interitum pro virium explicavi mensura: opus veritatem professum numquam (ut arbitror) sciens silentio ausus corrumpere vel mendacio. Scribant reliqua ^q potiores, ætate doctrinisque florentes. Quos id (si libuerit) aggressuros, procudere linguas ad majores moneo stilos.

4 Ms. occidi . . . . . expectatione.

fatur. Hic porrò Julius, Comes rei militaris antea fuerat per Thracias, ut retulit Marcellinus in bello Proco-

piano. Idem dicitur à Libanio tum in Epistolis, tum in Orat. Valef.

q Potiores etate.] Mallem equidem hunc locum ita scribi & interpungi: *Scribant reliqua potiores, etate doctrinisque florentes.* Idem.

Explicit Liber XXXI. feliciter.

D E

CONSTANTIO CHLORO, CONSTANTINO MAGNO,

& aliis Imperatoribus

E X C E R P T A AUCTORIS IGNOTI.

DIOCLETIANUS cum Herculio Maximiano imperavit ann. xx. Constantius Divi Claudii optimi Principis nepos ex fratre, Protector primùm, exin Tribunus, postea ^a Præses Dalmatiarum fuit. Iste cum Galerio à Diocletiano Cæsar factus est. Relicta enim Helena priore uxore filiam Maximiani Theodoram duxit uxorem: ^b ex qua postea sex liberos Constantini fratres habuit. Sed de priore uxore Helena filium jam Constantinum habuit, qui postea Princeps potentissimus fuit. Hic igitur Constantinus natus Helena matre vilissima in oppido Naïso atque eductus, quod oppidum postea magnificè ornavit, litteris minùs instructus, obses apud Diocletianum & Galerium, sub iisdem fortiter in Asia militavit: quem post depositum imperium Diocletiani & Herculii, Constantius à Galerio repetiit: sed hunc ^c Galerius objecit antè pluribus periculis. Nam & in Sarmatas juvenis equestris militans, ferocem barbarum capillis tentis raptum, ante pedes supplicem Galerii Imperatoris adduxerat. Deinde Galerio mittente per paludem equo ingressus suo, viam ceteris fecit ad Sarmatas, ex quibus plurimis stratis, Galerio victoriam reportavit. Tunc cum Galerius patri remisit. Qui ut Severum per Italiam transiens vitaret, summa festinatione veredis post se truncatis Alpes transgressus, ad

^a Præses Dalmatiarum.] Constantius Chlorus Præsedatum Dalmatiæ administravit imperante Caro: eumque Carus in locum Carini filii Cæsarem subrogare constituerat, ut docet Vopiscus in Carini gestis. *Vales.*

^b Ex qua postea sex liberos.] Hæc verba transcripta sunt Eutropii lib. ix. quæ in Hieronymi Chronico et-

iam leguntur. *Idem.*

^c Galerius objecit ante pluribus periculis.] Inter cetera enim iustus est a Galerio Constantinus immanem leonem subsistere: quem quidem Constantinus occurrentem audacter excepit ac confecit: ut scribit Praxagoras in libris de vita Constantini testante Photio in Bibliotheca,

patrem Constantium venit apud Bononiam, quam Galli priùs Geforiacum vocabant. Post victoriam autem Pictorum Constantius pater Eboraci mortuus est, & Constantinus omnium militum consensu Cæsar creatus. Interea Cæsares duo facti, Severus, & Maximinus: Maximino datum est Orientis Imperium: Galerius sibi Illyricum, Thracias & Bithyniam tenuit: Severus suscepit Italiam, & quidquid Herculius obtinebat. Postquam verò Constantius^d in Brittaniam mortuus est, & Constantinus filius successit, subito in urbe Roma Prætoriani milites Maxentium filium Herculi Imperatorem crearunt. Sed adversum Maxentium jussu Galerii Severus duxit exercitum. Qui repente ab omnibus suis desertus est, & Ravennam fugit: de hinc Galerius cum ingentibus copiis Romam venit, minatus civitatis interitum, & castra Interamnæ ad Tiberim posuit. Tunc legatos ad Urbem misit Licinium & Probum, per colloquium petens^e ut gener apud socerum, id est Maxentius apud Galerium precibus magis quàm armis optata mercaretur. Qui contemptus, agnovit promissis virorum Maxentii^f partes suas deseruisse: quibus perturbatus retro versus est, & ut militi suo prædam quamcumque conferret, ^g* flammia jussit auferri. Ille ad Constantinum refugit. Tunc Galerius^h in Illyri-

& Zonaras in Constantii Chlorig Vita, pag. 246. Adde Nicephorum in lib. VII. cap. 29. *Valef.*

^d *In Brittaniam.*] Sic in membranis Jac. Sirmundi exaratum est, ne quis fortè mendum typographorum hic fuisse existimet. Sed & in Rufi Festi Breviario *Brittaniam* ubique scriptum habet vetus codex Bibliothecæ Regiæ, Græcorum more qui *Βρεταννία* dicunt. *Idem.*

^e *Ut gener apud socerum.*] Maxentium Galerii Maximiani generum fuisse, præter hunc locum testatur veteris nummi inscriptio ab Eminentiss. Cardinale Baronio in Annalibus producta. Victor quoque in Epitome: *Is Maxentius carus nulli unquam fuit, ne patri, aut socero quidem Galerio.* Quamquam in vulgatis Victoris Editionibus legitur, *Is Maximianus, &c.* corruptè. Nam ex Historiæ Miscellæ lib. XI. ubi hic Victoris locus adducitur, apparet ita scribendum esse ut priore loco posui. *Idem.* Itaque mirabar, quid vellet Balusius, quum ad caput XXVI. Lactantii de mortibus persecutorum in eadem hujus ipsius loci sic agit, quasi hæc numquam ab Valesio essent prodita, etsi ibidem ostendat tunc maxime hæc verba ab eo inspecta fuisse. *Gron.*

^f *Partes suas deseruisse.*] In Panegyrico, qui dictus est Constantino Maximo, id refertur his verbis: *Duxerat magnum Severus exercitum, & hostem suum perfidiâ disertus armaverat. Majores postea copias Maximianus admovebat, & ipse transfugis circumcisus videbatur prospere refugisse.* Vide Aurelium Victorem. *Valef.*

^g *Flammia jussit auferri.*] Gravius hic est ulcus, quàm ut conjecturâ sanari possit. Deesse enim videntur nonnulla, quæ ad Maximianum Herculum pertinebant. Nam quæ proximè sequuntur, *Ille ad Constantinum refugit,* proculdubio ad Herculum spectant. *Idem.* Ali-

ter Balusius ad caput XXVII. Lactantii; quippe quum putaret hæc verba pertinere ad ea cum quibus conjunguntur, ideoque flammis tradi ea jussisse, quæ auferri non possent, ut si quis insequi voluisset, utensilia, id est, res ad victum necessarias, non haberet, ut ibi dicit Lactantius, scribendum censet *flammis omnia.* At certe non eo usque tendit hæc narratio, ut omnia corrupti velle significet, sed in prædam militibus concedi tantum. Neque ista conjectura habet aliam ausam, nisi primas literas, quum sententia certe sit ei contraria: & vix dubito, quin ea sæpe in mentem Valesio venerit, sed ut non sufficiens ab eo repudiata sit. Mihi videretur illud *fla* ortum esse ex ratione scribendi nota oîi, ubi tandem litera ocum superscripto flexu coaluit; & auctorem scripsisse colligo, *omnia in via jussit auferri.* Gron.

^h *In Illyrico Licinium Cæsarem fecit.*] Maximiano Herculo X. & Galerio VII. Consil. qui annus erat Natalis Dominici 308. Licinius à Galerio Cæsar factus est Carnunto, quæ urbs Pannoniæ est sub Illyrico comprehensa, ut scribit Idatius in Fastis, & Auctor Chronici, quod vulgo Alexandrinum vocant. Nec assentiri possum doctissimo viro, qui Licinium à Galerio Cæsarem factum ponit anno Dom. 307. Etenim tum ex horum Excerptorum Auctore, tum ex libro 2. Zosimi constat, Licinium tunc Cæsarem esse nuncupatum, cum Galerius ex Italia in Illyricum, ab expeditione adversus Maxentium rediisset. Profectus autem est contra Maxentium Galerius anno Domini 307. quo etiam tempore Severus Cæsar à Maxentio interfectus est; ut ait Auctor Excerptorum. Proinde ex Italia in Illyricum cum exercitu reverti non potuit nisi anno sequente. Ceterum Licinius ex Cæsare Augustus postea factus est, anno ut

co Licinium Cæsarem fecit. Deinde illo in Pannonia relicto, ipse ad Serdicam regressus, morbo ingenti occupatus sic distabit, ut aperto & putrescente viscere moreretur, in supplicium persecutionis iniquissimæ ad auctorem scelerati præcepti justissimâ pœna redeunte. ⁱ Imperavit ann. xviiii. Severus Cæsar ignobilis & moribus & natalibus, ebriosus, & hoc Galerio amicus. Hunc ergo & Maximinum Galerius Cæsares fecit, Constantino nihil tale noscente. Huic Severo Pannoniæ & Italiæ urbes & Africæ contigerunt. Quo Cæsar Maxentius factus est Imperator. Nam desertus Severus à suis, fugit Ravennam. Pro Maxentio filio evocatus illuc venit Herculius, qui per perjurium Severum deceptum, custodiæ tradidit, & captivi habitu in Urbem perduxit, & ^k in villa publica Appiæ viæ tricesimo miliario custodiri fecit. Postea cum Galerius Italiam peteret, ille jugulatus est, & deinde relatus ad octavum miliarium conditusque in Gallieni monumento. Igitur ^l Galerius sic ebriosus fuit, ut juberet temulentus ea quæ facienda non essent, à Præfecto admonitus constituerit, ne iussa ejus aliquis post prandium faceret. Interea ^m Constantinus apud Veronam victis Ducibus Tyranni, Romam petiit. Cum autem ad Urbem Constantinus venisset, egressus ex Urbe Maxentius campum supra Tiberim, in quo dimicaret, elegit. Ubi victus fugatis omnibus suis, inter angustias arcentis populi periit, equo præcipitatus in fluvium. Postera die corpus ipsius levatum flumine, & caput ejus incisum, in Urbem perlatum est. De cujus origine mater ejus cum quaesitum esset, ⁿ Syro quodam genitum esse confessa respondit. ^o Impera-

suspicor 311. paullo ante mortem Galerii: quod indicat Auctor Alexandrini Chronici his verbis: *Γαλιέου βασιλεύοντος ἐν τῷ πεντακοντῷ ἔτει τὸν βασιλέα Λικίνιον.* Movet me præterea, quod Galerius Maximianus in edicto suo quod anno 311. emisit, nullam Imp. Licinii mentionem facit, cum tamen Constantinum Imp. nominatim appelleret: ut credibile sit paullo post hoc Edictum Licinium à Galerio Augustum creatum esse. Certe Licinius in Fastis Cassiodori & Cuspiniani hoc anno Consul ponitur cum Galerio Maximiano VIII. Consule. Qui si jam ab anno 308. Augustus fuisset, jampridem Consularum sine dubio gessisset. Namque Imperatores eo tempore simul atque Imperium adepti fuerant, Consulatum inibant. *Valef.*

ⁱ Imperavit ann. xix.] Annos quidem xix. integros ac plenos imperavit Galerius, sed præterea annos duos semiplenos seu cavos. *Idem.*

^k Et in villa publica Appiæ viæ.] Ad Tres Tabernas, ut scribit Victor in Epirome, & Zosimus in lib. 2. Erant autem Tres-Tabernæ in via Appia, ut patet ex D. Luca in Actis Apostolorum, tricesimo ab urbe milliario, ut scribit auctor Excerptorum: quod confirmat Itineraria Peutingerorum Tabula sic: *Ab urbe Appia via Bovillas m. x. Aricia m. 3. Tribus Tabernis m. 17.* Ex his pa-

ter falli Entropium & Aurelium Victorem, qui Severum Ravennæ occisum esse scribunt. *Idem.*

^l Galerius sic ebriosus fuit.] At id de Maximino tradit Victoris Epirome. *Idem.*

^m Constantinus apud Veronam victis ducibus tyranni.] Constantinus v. Imperii sui anno cum 40. millibus armatorum adversus Maxentium profectus, Segusienfium opidum primo impetu cepit: post in Taurinathus campis occurrentes Maxentii copias atque in his cataphractos equites profligavit. Hinc Mediolanum progressus, paullo post Veronam obsidere instituit, & Maxentii exercitum qui ad liberandam obsidione Veronam missus fuerat, fudit ac fugavit; ipsum Ducem Pompeianum occidit, ut tradit Auctor Panegyrici dicti Constantino. Cladus illius Veronenfis meminit etiam Aurelius Victor, *Idem.*

ⁿ Syro quodam genitum esse.] Victor in Epirome idem dicit: *Sed Maxentium suppositum ferunt arte mulieris, tenere mariti animam laborantis auspicio gratissimi partus, capti à puero.* Cui subscribit Auctor Panegyrici Constantino dicti: *Ille erat Maximiani suppositus, tu Constantii Pii filius.* *Idem.*

^o Imperavit ann. ....] Scribendum est ann. vi. ex veteribus Panegyricis Constantino dictis, & ex Auctore Ale-

vit ann. . . Licinius itaque ex nova Dacia vilioris originis, à Galerio factus Imperator, velut adversum Maxentium pugnaturus. Sed oppresso Maxentio cum recepisset Italiam Constantinus, hoc Licinium sœdere sibi fecit adjungi, ut Licinius Constantiam sororem Constantini apud Mediolanum duxisset uxorem. ^p Nuptiis celebratis, Gallias repetit Constantinus, Licinio ad Illyricum reverso. Post aliquantum deinde temporis Constantium Constantinus ad Licinium misit, persuadens ut Bassianus Cæsar fieret; qui habebat alteram Constantini sororem Anastasiam: ut exemplo Diocletiani & Maximiani inter Constantinum & Licinium Bassianus Italiam medius obtineret. Et Licinio talia frustrante, per Senicionem Bassiani fratrem qui Licinio fidus erat, in Constantinum Bassianus armatur. Qui tamen in conatu deprehensus, Constantino jubente convictus & stratus est. Cum Sinicius auctor insidiarum posceretur ad pœnam, negante Licinio, fracta concordia est: additis etiam causis, quod apud AEmonam Constantini imagines staruâsq; dejecerat. Bellum deinde apertum convenit amobus: utriusque ad Cibalensem campum ductus exercitus. Licinio xxxv. m. peditum & equitum fuere. Constantinus xx. m. peditum equitum duxit. Cæsis post dubium certamen Liciniani viginti peditum millibus & equitum ferratorum. Item Licinius cum magna parte equitatûs noctis auxilio pervolavit ad Sirmium. Sublata inde uxore ac filio & thesauris, tetendit ad Daciam: Valentem Ducem limitis Cæsarem fecit. Inde apud Hadrianopolim Thraciæ civitatem per Valentem collectâ ingenti multitudine, legatos ad Constantinum de pace misit apud Philippos constitutum: quibus frustra remissis, iterum reparato bello, in campo Mardienfè ab utroque concurritur, & post dubium ac diuturnum prælium, Licinii partibus inclinatis profuit noctis auxilium. Licinius & Valens credentes Constantinum, quod & verum erat, ad persequendum longiùs à Byzantio processurum, flexi in partem Bercæam concesserunt. Ita Constantinus vehementer in ulteriora festinans, deprehendit Licinium remansisse post tergum: fatigatis bello & itinere militibus. Missus deinde ^q Mestrianus legatus pacem petiit, Licinio postulante & pollicente se imperata facturum. Denuo sicut antè mandatum est, Valens privatus fieret: quo factò pax ab amobus firmata est, ut Licinius Orientem, Asiam, Thraciam, Mœsiam, ^r minorem Scythiam possideret. Deinde reversus Serdicam Constantinus hoc cum Licinio absente constituit, ut filii Constantini Crispus & Constantinus, filius etiam Licinii Licinius Cæsares fierent, & sic ab utroque concorditer regnaretur. Itaque Con-

xandrini Chronici, qui Maxentii initium rectè collocat anno Dom. 306. *Vales.*

^p *Nuptiis celebratis Gallias repetit.*] Idem legitur pæne verbis iisdem apud Zosimum in lib. 2. *Idem*

^q *Mestrianus legatus.*] Hujus legationis cujus princeps erat Mestrianus, meminît Petrus Patricius in Excerptis legationum. *Idem.*

^r *Minorem Scythiam.*] Sic dicta est pars Mœsiæ, ad distinctionem majoris Scythiæ illius, quam Scytharum innumeræ gentes olim incolebant, ut scribit Jordanes in Geticis, ubi de Tomyri Regina: *In partem, inquit, Mœsiæ (quæ nunc ex magna Scythia nomen mutuata, minor Scythia est appellata) transiens, &c.* Et multo post: *Hernac quoque, junior Artile filius, cum suis in extrema*

stantinus & Licinius simul Consules facti. In Orientis partibus ^r Licinio, Constantino, ^s repentina rabie suscitatus Licinius omnes Christianos à palatio iussit expelli. Mox bellum inter ipsum Licinium & Constantinum effervuit. Item cum Constantinus Thessalonicâ esset, ^v Gothi per neglectos limites eruperunt, & vastatâ Thraciâ & Mœsiâ prædas agere cœperunt. Tunc Constantini terrore & impetu repressi, captivos illi impetrata pace reddiderunt. Sed hoc Licinius contra fidem factum questus est, quòd partes suæ ab alio fuerint vindicatæ. Deinde cum variasset inter supplicantiâ & superba mandata, iram Constantini meritò excitavit. Per tempora quibus nondum gerebatur bellum civile, ^x sed item parabatur, Licinius scelere, avaritiâ, crudelitate, libidine sæviebat: occisis ob divitias pluribus, uxoribus eorum corruptis. Rupta jam pace utriusque exercitus, Constantinus Cæsarem Crispum cum grandi classe ad occupandam Asiam miserat: cui de parte Licinii similiter cum navalibus copiis ^y Amandus obstabat. Licinius verò ^z circa Hadrianopolim maximo exercitu latera ardui montis impleverat. Illuc toto agmine Constantinus inflexit. Cum bellum terrâ marique traheretur, quamvis per arduum suis nitentibus, attamen disciplina militari & felicitate Constantinus Licinii confusum & sine ordine agentem vicit exercitum, leviter femore sauciatus. Dehinc fugiens Licinius Byzantium petit: quòd dum multitudo dissipata contenderet, clauso Byzantio Licinius obsidionem terrenam maris securus agitabat: sed Constantinus classem collegit ex Thracia. Dehinc solita vanitate Licinius Martinianum sibi Cæsarem [fecit.] Crispus verò cum classe Constantini Callipolim pervenit, ^u ubi bello maritimo sic Amandum vicit, ut vix per eos qui in litore remanserant, vivus Amandus effugeret. Classis verò Licinii vel oppressa vel capta est. Licinius desperata maris spe per quod se uiderat obsidendum, Chalcedonam cum thesauris refugit. Byzantium Constantinus invasit, victoriam maritimam Crispo conveniente cognoscens. Deinde apud Chrysopolim Licinius [pugnavit] maximè auxiliantibus Gothicis quos Aliquaca Regalis deduxerat: cum Constantini pars vincens xxv. m. armatorum fudit partis adversæ, ceteris fugientibus. Postea cum legiones Constantini per Liburnam venire vidissent, projectis armis se dediderunt. Sequenti autem die Constantia soror Constantini, uxor Licinii, venit ad castra fratris, & marito vitam poposcit, & impetravit. Ita Licinius privatus factus est, & convivio Constantini adhibitus: & Martiniano vita concessa est.

minoris Scythiæ sedes elegit. Valef.

s Licinio, Constantino.] Supple Consulibus. Is erat annus Dom. 119. quo Constantinus Augustus V. & Licinius Cæsar Consules fuerunt. Idem.

r Repentina rabie suscitatus Licinius] Hæc periodus transcripta est ex lib 7 Orosii cap. 28. Idem.

v Gothi.] Immo Sarmatæ duce Rausimodo, ut narrat Zosimus in libro secundo. Idem.

x Item parabatur.] Fortè scribendum est, interim parabatur. Valefius. Possis cogitare sed jam parabatut aut sed comparabatut Gron.

y Amandus.] Zosimus Ἀμάντιος vocat: Sigonius in libris de imperio Occidentali, Abanta nominat corruptè. Valef.

z Circa Hadrianopolim.] Hæc insignis Constantini

Sed ^a Herculii Maximiani soceri sui motus exemplo , ne iterum depositam purpuram in perniciem Reipublicæ sumeret , tumultu militari exigentibus in Thessalonica iussit occidi ; Martinianum in Cappadocia : qui regnavit ann. xviiii. filio & uxore superstitite : quamvis omnibus jam ministris nefariæ persecutionis extinctis , hunc quoque ^o in quantum exercere [potuit ,] persecutorem digna punitio flagitaret. Constantinus autem ex Byzantio Constantinopolim nuncupavit ob insigne victoriæ : quam velut patriam cultu decoravit ingenti , & Romæ desideravit æquari : deinde ^c quæsit ei undique civibus divitias multas largitus est , ut propè in ea omnes thesauros , regias facultates exhauriret. Ibi etiam Senatum constituit secundi ordinis , Claros vocavit. Deinde adversum Gothos bellum suscepit , & implorantibus Sarmatis auxilium tulit. Ita per Constantinum Cæsarem centum propè millia fame & frigore extincta sunt. Tunc & obsides accepit , inter quos & ^d Ariarici Regis filium. Sic cum his pace firmata , in Sarmatas versus est , qui dubiæ fidei probantur. Sed servi Sarmatarum adversum omnes dominos rebellarunt : quos pulsos Constantinus libenter accepit , & ampliùs trecenta millia hominum mistæ ætatis & sexûs per Thraciam , Scythiam , Macedoniam , Italiàmque divisit. Item Constantinus Imperator ^e primus Christianus , excepto Philippo qui Christianus admodum ad hoc tantum constitutus fuisse mihi visus est , ut millesimus Romæ annus Christo potiùs quàm idolis dicaretur. A Constantino autem omnes semper Christiani Imperatores usque hodiernum diem creati sunt , excepto Juliano . quem impia ut aiunt machinamentum exitialis vita deseruit. Item Constantinus iusto ordine & pio vicem vertit . Edicto siquidem statuit , citra ullam cædem hominum Paganorum templa claudi. Gothorum fortissimas & copiosissimas gentes in ipso barbarico solo , hoc est in Sarmatarum regione delevit. Calocærum quemdam in Cypro adspirantem novis rebus oppressit. Dalmatium , filium fratris sui Dalmatii ,

victoria contigit anno Dom. 324. Crispo lll. Constantino lll. Coss. ut scribit Idatius in Fastis : *Hic Coss. bellum Adrianopolitanum die v. Nonas Julias , & bellum Chalcedonense xiv. Cal. Osobr. Quæ* usdem verbis Græcè referuntur in Chronico Alexandrino , nisi quòd Consulatu Paulini & Juliani , & v. Cal. Julias , non autem v. Nonas ea contigisse dicuntur. Sed verior Idatii narratio est : eamque confirmat Constantinus ipse in lege 1. Cod. Th. de veteranis : *Veterani* , ait , *qui ex die v. Non. Juliarum , cum prima per Thraciam victoria universo orbi inlucit , & qui postea apud Nicomediam missionem meruerunt , &c.* Quæ lex lata est Paulino & Juliano Coss. sic enim emendanda subscriptio. In Calendario denique quod primus edidit Herwartius , hæc Constantini victoria sic notatur : *v. Non. Julias fugato Licinio , Circenses missus xxiv. Valef.*

^a *Herculii Maximiani soceri sui.*] Tota hæc periodus ex Orosii lib. 7. translata est. *Idem.*

^b *In quantum exercere potuit.*] Ultimam vocem sine

qua sensus vacillabat , supplevi ex cap. 28. Orosii , qui vicissim ex hoc Auctoris nostri loco emendandus est. *Idem.*

^c *Quæsitis ei undique civibus.*] Adeo ut Hieronymus in Chronico non veritus sit dicere , Constantinopolim à Constantino dedicatam fuisse pæne reliquarum urbium nuditate : quo magis Eunapio fides haberi potest , qui in AEdesii vita hæc de Constantinop. populo dicit , *τὸν μεθόντα θῆμον , ἐν Κωνσταντίνῳ τὰς ἀλλὰς χειρώσας* (lege *χρησάσας*) *πόλει ἀνθρώπων εἰς τὸ Βυζάντιον μετίσπον .* *insanam populi multitudinem quam Constantinus exhaustis prope ceteris urbibus , Byzantium transfudit.* *Idem.*

^d *Ariarici Regis.*] Ariaricus Rex erat Gothorum , ut refert Jordanes in Geticis. *Idem.*

^e *Primus Christianus excepto Philippo.*] Hæc & sequentia ex lib. 7. cap. 28. Orosii exscripta sunt , qui ut nobis ad hunc locum emendandum auxilio fuit , sic vicissim ex Auctore nostro corrigendus est. *Idem.*

Ejus fratrem Annibalianum datâ ei Constantinâ filiâ suâ, Regem Regum & Ponticarum gentium constituit. Ita ut Gallias Constantinus minor regebat, Orientem Constantius, Africam, Illyricum & Italiam Constans, Ripam Gothicam Dalmatius tuebatur. Item Constantinus cùm bellum pararet in Persas, in suburbano Constantinopolitano villâ publicâ juxta Nicomediam, dispositam bene Republicam filiis tradens [obiit.] Regnavit ann. xxxi. Sepultus est Constantinopoli.

Item ex libris Chronicorum inter cetera.

Igitur imperante Zenone Augusto Constantinopoli, superveniens Nepos Patricius ad Portum urbis Romæ deposuit de imperio Glycerium, & factus est Episcopus, & Nepos factus Imperator Romæ. Mox veniens Ravennam: quem persequens Orestes Patricius cum exercitu, metuens Nepos adventum Orestis, adscendens navim fugam petit ad Salonam, & ibi mansit per annos quinque: postea vero à suis occiditur. Mox eo egresso, factus Imperator Augustulus.

^f Augustulus qui ante regnum Romulus à parentibus vocabatur, à patre Oreste Patricio factus est Imperator. Superveniente Odoacre cum gente Scyrorum, occidit Orestem Patricium in Placentia, & fratrem ejus Paulum ad Pinea foris Classem Ravennæ. Ingrediens autem Ravennam, deposuit Augustulum de regno, cujus infantix misertus, concessit ei sanguinem: & quia pulcher erat, tamen donavit ei redditum sex millia solidos, & misit eum intra Campaniam cum parentibus suis liberè vivere. Etenim pater ejus & Orestes Pannotos, qui eo tempore quando Attila ad Italiam venit, se illi junxit, & ejus Notarius factus fuerat. Unde profecit & usque ad Patriciatu dignitatem pervenit. Ergo postquam factus est Imperator Zeno à filio suo Leone, qui natus fuerat de filia Leonis Ariadne nomine, regnat cum filio suo anno uno: & merito Leonis regnum remansit apud Zenonem. Zeno verò cum filio jam regnans anno uno, imperavit annos xv i. Isaurix nobilissimus, qui dignus esset filiam Imperatoris accipere, exercitus in arma. Perhibent de eo, quia patellas in genucula non habuisset, sed mobiles fuissent ut etiam cursu velocissimo ultra modum hominum haberetur In Republica omnino providentissimus, favens genti suæ. Huic insidiabatur Basiliscus, ipse primus Senator: quo cognito Zeno

^f Augustulus, qui ante regnum Romulum.] Romulus Augustus vero nomine dicebatur: sed ob puerilem ætatem vulgo Augustulus *Ἀυγουστίνος* vocabatur, ut scribit Procopius in lib. i. Goth. initio. Cui accedit Evagrius in lib. 2. cap. 16. Cedrenus pag. 188. *Ρωμύλος Ἰνδύλου* *Ἀυγουστίνος*. Malchus certe in lib. i. Hist. Byzantinæ

Augustum vocat Orestis filium, non Augustulum. & in veteribus Nummis dicitur IMP. C. ROMULUS AUGUSTUS. P. F. AUG. quamquam nonnulli Momylum vocant gravi errore *Vales.*

^g Orestes Pannotos.] Scribendum videtur *Pannonius* ex Prisco Rhetore pag. 24. à quo etiam Orestes sæpe Not

aliquantis divitiis petiit Ifauriam. At ubi ille egressus est, mox Basiliscus qui ei ut dictum est insidiabatur, arripuit Imperium. Basiliscus imperavit annos 11. Zeno confortans Ifauros intra provinciam, deinde misit ad civitatem Novam, in qua erat Theodericus dux Gothorum, filius Walameris, & eum invitavit in solatium sibi adversus Basiliscum, objectans militem, post biennium veniens, obsidens civitatem Constantinopolim. Sed quia Senatus & populus Zenonem metuentes; ne quid mali pateretur civitas, relicto Basilisco, se illi omnes dederunt aperta civitate. Basiliscus fugiens ad Ecclesiam, intra Baptisterium cum uxore & filiis ingreditur. Cui Zeno dato sacramento securum esse de sanguine, exiens, inclausus cum uxore & filiis intra cisterna sicca, ibidem frigore defecerunt. Zeno recordatus est amore Senatus & populi, munificus omnibus se ostendit, ita ut omnes ei gratias agerent. Senatu Romano & populo tuitus est, ut etiam ei imagines per diversa loca in urbe Roma levarentur. Cujus tempora pacifica fuerunt. Odoacer verò cujus supra fecimus mentionem, mox deposito Augustulo de Imperio, factus est Rex: mansitque in regno annos XIII. Cujus pater ^h AEdico dictus, de quo ita invenitur in libris Vitæ beati Severini Monachi intra Pannoniam, qui eum admonuit, & prædixit regnum ejus futurum. Ita reperis ad locum. Quidam Barbari cum ad Italiam pergerent, promerendæ benedictionis ad eum intuitu diverterunt, inter quos & Odoacar, qui postea regnavit Italiæ, vilissimo habitu juvenis staturâ procerus advenerat: qui dum humillimum tectum cellulæ ejus suo vertice contingeret, inclinans se, à viro Dei gloriosum se fore cognovit. Cui etiam vale dicenti, Vade, inquit, ad Italiam, vade vilissimis nunc pellibus coopertus, sed multis citò plurima largiturus. Interim ut Dei famulus ei prædixerat, mox in Italia ingressus est, regnum accepit. Eodem tempore Odoachar Rex memor factus, quod à viro sancto prædictum audierat, statim familiariter litteras ad eum dirigens, si qua speranda duceret, dabat suppliciter optionem. Ergo vir Dei tantis itaque ejus alloquiis per litteras invitatus, Ambrosium quemdam exfulantem rogat absolvi: cujus Odoachar gratulabundus paruit imperatis. Igitur Odoachar Rex bellum gessit adversus Rugos, quos in secundo vicit, & funditus delevit. Nam dum ipse esset bonæ voluntatis, & Arianæ sectæ favorem præberet, quodam tempore dum memoratum Regem multi nobiles coram sancto viro humana ut fieri solet adulatione laudarent; interrogat quem Regem tantis præconiis prætulissent. Respondentibus Odoacrem, inquit, qui dixit eis, Inter tredecim & quatuordecim: annos videlicet integri ejus regni significans. Zeno itaque recompensans beneficiis Theodericum quem fecit Patricium & Consulem, donans ei multum, & mittens eum ad Italiam. Cui Theodéri-

tarius Attilæ dicitur. *Valef.*

^h *AEdico dictum.*] Ise esse videtur Edeco Legatus At-

tilæ, cujus meminit non semel Priscus in Excerptis legationum, & Jordanes in Geticis. *Idem.*

cus pactuatus est, ut si victus fuisset Odoachar, pro merito laborum suorum loco ejus; dum adveniret, tantum præregnaret. Ergo superveniente Theoderico Patricio de civitate Nova cum gente Gothica, missus ab Imperatore Zenone de partibus Orientis ad defendendam sibi Italiam. Cui occurrit venienti Odoachar ad fluvium Sontium, & ibi pugnans cum eodem, victus fugit. At verò Odoacer abiit in Veronam, & fixit fossatum in campo minore Veronense v. Kalendas Octobris. Ibiq; persecutus est eum Theodericus, & pugna factâ, ceciderunt populi ab utraque parte: tamen superatus Odoachar fugit Ravennam pridie Kalendas Octobris. Et perambulavit Theodericus Patricius Mediolanum, & tradiderunt se illi maxima pars exercitus Odoacris, necnon & ⁱ Tufa Magister militum, quem ordinaverat Odoachar cum Optimatibus suis Kal. Aprilis. Eo anno missus est Tufa Magister militum à Theoderico contra Odoacrem Ravennam. Veniens Faventiâ Tufa, obsedit Odoacrem cum exercitu cum quo directus fuerat; & exiit Odoachar de Ravenna, & venit Faventiam, & Tufa tradidit Odoacri Comites Patricii Theoderici, & missi sunt in ferro, & adducti Ravennam. FAUSTO ET LONGINO. His Consulibus Odoachar Rex exiit de Cremona, & ambulavit Mediolanum. Tunc venerunt Wisigothæ in adiutorium Theoderici, & facta est pugna super fluvium Adduam, & ceciderunt populi ab utraque parte: & occisus est ^k Pierius Comes Domesticorum III. Idus Augustas, & fugit Odoachar Ravennam, & mox subsecutus est eum Patricius Theodericus veniens in Pineta, & fixit fossatum, obsidens Odoacrem clausum per triennium Ravennâ, & factum est usque ad sex solidos modius tritici. Et mittens legationem Theodericus Festum caput Senati ad Zenonem Imperatorem, & ab eodem sperans vestem se induere regiam. OLYBRIO V. C. Cos. Hoc Consule exiit Odoachar Rex de Ravenna nocte cum Herulis ingressus in Pineta, in fossato Patricii Theoderici, & ceciderunt ab utraque parte exercitus, & fugiens ^l Levila Magister militum Odoacris, occisus est in fluvio Veiente: & victus Odoacer fugit Ravenna Idibus Juliis. Igitur coactus Odoachar dedit filium suum Thelane obsidem Theoderico, accepta fide securum se esse de sanguine. Sic ingressus est Theodericus: & post aliquot dies dum ei Odoachar insidiaretur, detectus cautè ab eo præventus in Palatio, manu sua Theodericus eum in Lauretum præveniente gladio interemit. Cujus exercitus in eadem die jussu Theoderici omnes interfecti sunt, quis ubi potuit reperire cum omni stirpe sua: & moritur Constantinopoli Zeno Imperator, & factus est Imperator Anastasius.

ⁱ *Tufa Magister militum.*] Hujus meminit Ennodius in Vita S. Epiphonii, & Historia Miscella in lib. XVI. quem primus edidit Gruterus ex membranibus Bibliothecæ Palatinæ. *Vales.*

^k *Pierius Comes Domesticorum.*] Illic Comes Pierius

memoratur ab Eugippio in Vita Severini. *Idem.*

^l *Levila Magister militum.*] Libella dicitur anonymo Fastorum Auctore, quem primus edidit Culpinianus: sed hic eam pugnam refert Consulatu Fausti & Longini, perperam: cum præter horum Excerptorum Auctorem,

THEODERICUS enim qui in legationem direxerat Faustum Nigrum ad Zenonem. At ubi cognita morte ejus antequam legatio reverteretur, ut ingressus est Ravenna, & occidit Odoacrem, Gothi sibi confirmaverunt Theodericum Regem, non exspectantes jussionem novi Principis. Vir enim bellicosissimus, fortis, cujus pater Walamir dictus Rex Gothorum, naturalis tamen ejus fuit: ^m mater Ereliliva dicta Gothica, Catholica quidem erat, quæ in baptismo Eusebia dicta. Ergo præclarus, & ⁿ bonæ voluntatis in omnibus, qui regnavit annos xxxi i i. cujus temporibus felicitas est secuta Italiam per annos xxx. ita ut etiam pax pergentibus esset. Nihil enim perpere gessit. ^o Sic gubernavit duas gentes in uno Romanorum & Gothorum, dum ipse quidem Arianæ sectæ esset, tamen militia Romanis sicut sub Principes esse præcepit. Dona & annonas largitus: quamquam ærarium publicum ex toto feneum invenisset, suo labore recuperavit & opulentum fecit: nihil contra religionem Catholicam tentans: exhibens ludos Circensium, & Amphitheatrum, ut etiam à Romanis Trajanus vel Valentinianus, quorum tempora sectatus est, appellaretur, & à Gothis secundum Edictum suum quem eis constituit, Rex fortissimus in omnibus judicaretur. Hic dum inlitteratus esset, tantæ sapientiæ fuit, ut aliqua quæ locutus est, in vulgo usque nunc pro sententia habeantur, unde nos non piget aliqua de multis ejus in commemoratione posuisse. Dixit: Aurum aut dæmonem qui habet, non eum potest abscondere. Item: Romanus miser imitatur Gothum; & ^p utilis Gothus imitatur Romanum. Quidam defunctus est, & reliquit uxorem, & parvulum filium nescientem matrem. Ab aliquo sublatus est filius ejus parvulus, & ductus in aliam provinciam. & educatus: factus juvenis quoquomodo revertitur ad matrem, mater enim jam sponderat virum. Cùm vidisset mater, amplectitur filium, benedicens Deum se filium revidisse, & fecit cum eo dies xxx. & ecce veniens sponsus matris, videns juvenem, interro-

Cassiodorus etiam in Fastis eam ponat Consulatu Olybrii junioris, qui fuit annus Natalis Dominici 491. *Vales.*

^m *Mater Ereliliva.*] Ereliva Theoderici mater dicitur à Jordane in Historia Gothorum; in libro xv. Historiæ Miscellæ Trilewa * pro Ereliva *; Lilia ab Aimoino in lib. 1. Historiæ Francorum, capite x. *Idem.*

ⁿ *Bonæ voluntatis.*] Sic pag. 717. Odoacer bonæ voluntatis fuisse dicitur: quæ locutio non est ita barbara, ut prima fronte videri potest. Nam & Velleius Paterculus in fine lib. 2. eam usurpat, cùm ait: *Ex quo apparet Varum sanè gravem & bonæ voluntatis virum:* & ante Velleium Plancus in Epist. ad Ciceronem 8. lib. x. Hos Græci elegantivocabulo *ivogavirous* vocant. Sic enim Artemidorus in lib. 2. de Hercule. * Apud Senecam in libro 1. de Clementia capite 13. *bonæ ac fidæ voluntatis ministri* dicuntur pro benevolis: & in libri de Vita Beata capite 8. Adde his Sallustium in Oratione ad Cæsarem de Rep. ordinanda. * *Idem.*

^o *Sic gubernavit gentes in uno Rom. & Gothorum.*] Romanorum enim religionem fidei que integram & intactam servavit: nec quisquam à Rom. ad Arianam sectam transirevi tormentisque compulsus est. Quinimo Gothis ad Romanam r. nsire fidem tutò licuit. Nemo præterea qui ad Christiani cultûs Ecclesias confugisset, a Gothis per vim abstractus est. Magistratus publici penes Romanos mansere, nec ullus Gothus eos gessit. Ad hæc permissum semper est Romanis, ut ab Orientis Imperatore quotannis Consulatus honorem acciperent. Unde & Eutharicus ipse à Justino Augusto Consularem trabeam accepit, teste Cassiodoro in lib. 8. Epist. 1. Hæc Procopius in lib. 2. Goth pag. 220. à Theoderico & successoribus ejus religiosè servata esse dicit, nullámque ab iis legem esse latam. *Idem.*

[^p *Et utilis Gothus.*] Id est, dives Gothus imitatur luxum locupletium Romanorum. Sic *utilis* à Gregorio Turon. passim pro locuplete sumitur, ut v. c. in libri 4.

gavit quis esset : quæ respondit esse suum filium. At ubi comperit esse filium ejus , cœpit repetere arras & dicere : Aut nega filium tuum esse , aut verè abscedo hinc. Mulier compellitur ab sponso , & cœpit negare filium quem ipsa antè confessa est , & dicere : Vade juvenis de domo mea , quia peregrinum te suscepi. Ille enim dicebat regressum se ad matrem in domum patris sui. Quid multa ? Dum hæc aguntur , filius rogavit Regem adversus matrem , quam Rex jussit in conspectu suo sisti. Cui & dixit : Mulier , filius tuus adversus te rogat , quid dicis ? est filius tuus ? an non ? Quæ dixit : Non est meus filius ; sed peregrinum suscepi. Et dum per ordinem omnia filius mulieris intimasset in auribus Regis , dicit mulieri denuo : Est filius tuus ? annon ? quæ dixit : Non est filius meus. Dicit ei Rex : Et quæ est facultas tua , mulier ? quæ respondit : Usque ad mille solidos. Et tunc aliud se Rex non esse facturum sub jusjurandum pollicitus est , nisi ipsum alium non acciperet maritum. Tunc confusa est mulier , & confessa est suum esse filium. Sunt ejus & multa alia. Postea verò accepit uxorem de Francis nomine Augostadam. Nam uxorem habuit ante regnum , de qua susceperat filias : † unam dedit nomine Arevagni Alarico Regi Wisigotharum in Gallia ; & aliam filiam suam Theodegotham Sigismundo filio Gundebai Regis. † Facta pace cum Anastasio Imperatore per Festum de præsumptione regni , & omnia ornamenta Palatii , quæ Odoachar Constantinopolim transmiserat , remittit. Eodem tempore intentio orta est in urbe Roma inter Symmachum & Laurentium. Consecrati enim fuerant ambo. Ordinate Deo qui eo dignus fuit , superavit Symmachus. Pòst facta pace in Urbe Ecclesiæ , ambulavit Rex Theodericus Romam , & occurrit B. Petro devotissimus ac si Catholicus. Cui Papa Symmachus , & cunctus Senatus , vel populus Rom. cum omni gaudio extra Urbem occurrentes. Deinde veniens ingressus Urbem , venit ad Senatum , & † ad Palmam populo adlocutus , se omnia Deo juvante quod retro Principes Romani ordinaverunt , inviolabiliter servaturum promittit. † Per tricennem triumphans populo ingressus Palatium , exhibens

cap. 3.] *Vales.*

q *Et dum aliud sese non esse facturum.*] Lege , & *non aliud* , &c. Simile judicium Claudii Augusti refert Suetonius in Claudio , cap. 15. *Idem.*

r *Unam nomine Arevagni.*] Procopius in lib. 1. Gothi. *Συδραχάρι* vocat. Jordanes & Auctor Historiæ Miscellæ in fine lib. xvi. Theodericum duas habuisse naturales filias scribunt , Theudigotham , & Ostrogotham : quarum alteram Alarico , alteram Sigismundo Gundobadi Burgundionum Regis filio copulavit. Sigismundum quidem Theoderici filiam duxisse , testis est Ennodius in Vita Epiphani , in Oratione Epiphani ad Gundobadum. *Idem.*

† *Facta pace cum Anastasio.*] Vide Cassiodorum in lib. 1. Ep. 1. *Idem.*

† *Ad Palmam populo adlocutus.*] Hunc Theoderici ingressum in Urbem , & adlocutionem ad populum

commemorat vetus Auctor in Vita S. Fulgentii cap. 13. *Contigit* , ut B. Fulgentius in loco qui *Palma aurea* dicitur , memorato Theoderico Rege concionem faciente , *Rom. Curie nobilitatem , decus , ordinemque distinctis decorum gradibus adspiceres , & favores liberi populi castis auribus audens , qualis esset hujus sæculi gloriosa pompa cognosceret.* Ceterum hic locus *Palma aurea* dictus , videtur fuisse prope Curiam & forum. Ac fortasse eadem est domus Palmata , cujus meminit Cassiodorus in lib. 4. Ep. 30. • Erat & prope Ravennam locus dictus *Ad Palmam* , in quo Christiani Martyres necabantur , ut est in Martyrologio Notkeri iv. Kal. Maii. • *Idem.*

v *Per tricennem triumphans.*] An fortè legendum est , *per decennem* , ut hæc Theoderici pompa ad decennalia ejus referatur. Ingressus autem est Romam Patricio & Hypatio Coss. anno Domini 500. regni autem sui anno octavo. Itaque si decennalia tunc celebravit Theoderi-

Romanis

Romanis ludos Circensium. * Donavitque populo Rom. & pauperibus annonas singulis annis, centum viginti millia modios, & ad restaurationem palatii, y seu ad recuperationem mœniæ civitatis singulis annis libras ducentas de arca vinaria dari præcepit. Item Amalafriгда germana sua in matrimonium tradens z Regi Wandalorum Transimundo. Liberium Præfectum Prætorii quem fecerat in initio regni sui, fecit Patricium, & dedit ei successorem in administratione Præfecturæ. Itaque Theodorus filius Basilii, Odoïn Comès ejus insidiabatur ei. Dum hæc cognovisset, in palatio quod appellatur Sessorium, caput ejus amputari præcepit. Verba enim promissionis ejus quæ populo fuerat adlocutus, rogante populo in tabula ænea jussit scribi, & in publico poni. Deinde sexto mense revertens Ravennam, a alia germana sua Amalabirga tradens in matrimonio Herminifrido Regi Toringorum: & sic sibi per circuitum placuit omnibus gentibus. Erat enim amator fabricarum, & restaurator civitatum. Hic aquæductum Ravennæ restauravit, quem Princeps Trajanus fecerat, & post multa tempora aquam introduxit: Palatium usque ad perfectum fecit, quem non dedicavit: Portica circa Palatium perfecit. Item Veronæ thermas, & palatium fecit: & à porta usque ad palatium porticum reddidit: Aquæductum quod multa tempora destructum fuerat, renovavit, & aquam intromisit: Muros alios novos circuit civitatem. Item Ticenum Palatium, Thermas, Amphitheatrum, & alios muros civitatis fecit. Sed & per alias civitates multa beneficia præstitit. Sic enim oblectavit vicinas gentes, ut se illi sub foedus darent, sibi eum Regem sperantes. Negotiantes verò de diversis provinciis ad ipsum concurrebant. Tantæ enim disciplinæ fuit, ut si quis voluit in agro suo argentum vel aurum dimittere, ac si intra muros civitatis esset, ita existimaretur. Et hoc per totam Italiam augurium habebat, ut nulli civitati portas faceret: nec in civitate portæ clauderentur: quis quod opus habebat faciebat, quâ horâ vellet ac si in die. Sexaginta modios tritici in solidum ipsius tempore fuerunt, & vinum triginta amphoras in solidum.

Eodem iraque tempore habebat Anastasius Imp. tres nepotes, id est Pompeium, Probum, & Hypatium: cogitans quem de ipsis faceret post se Imperatorem, quadam die jussit eos secum prandere, & intra palatium post prandium meridiari, & singula lecta eis sterni. Et in uno lecto jussit ad capite regnum poni, & quis de ipsis in eodem lecto elegisset dormire in hoc se debere cog-

cus, toto biennio anticipavit, quod non insolens fuisse Idem.

eruditi sciunt. *Vales.*

x *Donavitque pop. Rom. & pauperibus annonas.*] Idem refert Cassiodorus in Fastis, Patricio & Hypatio Coss. & Procopius in Historia Arcana, pag. 117. & Aimoinus in principio libri 2. *Idem.*

y *Seu ad recuperationem.*] Id est, *reparationem mœnium.* [Recuperare enim tum dicebant pro reparare.]

z *Regi Wandalorum Transimundo.*] Vide Cassiodorum in lib. v. Epist. 43. *Idem.*

a *Alia germana sua.*] Fortè scribendum est, *filiam germanæ suæ.* Idque ex Cassiodoro lib. 4. Epist. 1. & Historia Miscella in lib. 16. & ex Procopio in lib. 1. Goth. qui Amelobergam hanc vocat, Amalafriðæ filiam. *Idem.*

noscere cui regnum postea traderet. Unus quidem in uno lecto se iactavit, duo enim in alio amore fraterno se conlocaverunt. Et ita contigit, ut in illo lecto ubi regnum positum erat, nullus eorum dormiret. Dum hæc vidisset, cœpit cogitare intra se & dicere, eò quòd nullus eorum regnaret: cœpit orare Deum, ut illi revelatio fieret, ut scire possit dum adviveret, qui post occasum ejus regnum susciperet. Hæc eodem cogitante & orante cum jejunio, quadam noctu vidit hominem, qui ita eum admonuit: Crastino qui tibi primus intra cubiculum nuntiatus fuerit, ipse accipiet post te regnum tuum. Ita factum est, ut Justinus, qui Comes erat Excubitorum, dum advenisset ubi directus fuerat ab Imperatore, renuntiaret: ipse ei nuntiatus est primus per Præpositum Cubiculi. Cùmque hæc cognovisset, cœpit gratias Deo referre, qui ei dignatus est revelare successorem. Cùmque hæc apud se tacitè habuisset, quodam die procedens Imperator, dum festinus vellet à latere Imperatoris transire, obsequium ordinare velle, calcavit chlamydem Imperatoris: cui Imperator hoc tantum dixit: Quid festinas? Nam ultima vita regni sui temptans eum Diabolus, volens sectam Eunomianam sequi: quem populus fidelis repressit, ita ut ei in Ecclesia clamaretur: In Trinitate lanceola non mittis. Non post multum temporis in lecto suo intra urbem Constantinopolim morbo tentus extremam clausit diem.

Igitur Rex Theodericus inlitteratus erat, & ^b sic obruto sensu, ut indecem annos regni sui quatuor litteras subscriptionis edicti sui discere nullatenus potuisset. De qua re laminam auream iussit interrasilem fieri, quatuor litteras Regis habentem, Theod. ut si subscribere voluisset, positâ laminâ super chartam, per eam penna duceret, & subscriptio ejus tantum videretur. Ergo Theodericus dato Consulatu Eutharico Romæ & Ravennæ triumphavit, qui Eutharicus nimis asper fuit, & contra fidem Catholicam inimicus. Post hæc Theoderico Veronæ consistente propter metum gentium, facta est lis inter Christianos & Judæos Ravennæ: quare Judæi baptizatos nolentes dum livident, frequenter oblatam in aqua fluminis iactaverunt. Dehinc accensus est populus non reservantes neque Regi, neque Eutharico, aut Petro qui tunc Episcopus erat, ^c consurgentes ad Synagogas, mox eas incenderunt: quod & in cena eadem similiter contigit. Mox Judæi currentes Veronam ubi Rex erat, agente ^d Triwane Præposito Cubiculi: & ipse hæreticus favens Judæis, insi-

^b Sic obruto sensu.] Legendum videtur, *bruto sensu*. Theodericum sanè ἀγράμματον fuisse Procopius docet in lib. 1. Gothi ἀγράμματον οὐδὲ τινος τινος καὶ γράμματος ἐπίσημοις. Nihilò literarior in idem temporibus in Oriente regnabat Justinus, qui ne nomen quidem suum scribere noverat. Itaque ut sanctionibus scriberet hoc excogitatum est. Tabellæ lignæ formæ quatuor literarum J V S T. incisæ sunt, per quas cala-

num encausto tinctum Justinus ministro manum regente ducebat, ut ait Procopius in Anecdosis. *Valef.*

^c *Consurgentes ad Synagogas.*] Idem Romæ contigisse do: et Cassiodorus in Ep. 42. lib. 4. *Idem.*

^d *Triwane Præposito Cubiculi.*] Hic est, ni fallor, quem Boethius in libro primo de Consolatione, *Tri-*guillam vocat, regis Præpositum domus. *Idem.*

huans Regi factum adversus Christianos: qui mox iussit propter præsumptionem incendii, ut omnis populus Romanus Ravennates Synagogas, quas incendio concremaverunt, datâ pecunia restaurarent: qui verò non habuisset unde dare, frustati per publicum sub voce præconis ducerentur. Data præcepta ad Euthericum Cilligam, & Petrum Episcopum secundum hoc tenore præcepit: & ita adimpletum est. Ex eo enim invenit Diabolus locum, quem admodum hominem, bene Rempublicam sine querela gubernantem subreperet. Nam mox iussit ad fonticulos in proastio civitatis Veronensis oratorium S. Stephani, ^f idem situm altarium subverti. Item ut nullus Romanus arma usque ad cultellum uteretur vetuit. Item mulier pauper de gente Gothica, jacens sub porticu non longè à palatio Ravennæ, quatuor generavit dracones: duo de Occidente in Orientem ferri in nubibus à populo visi sunt, & in mari præcipitari; duo portati sunt unum caput habentes. Stella cum facula apparuit, quæ dicitur cometes, splendens per dies xv. & terræ motus frequenter fuerunt. Post hæc cœpit adversus Romanos Rex subinde fremere inventa occasione. ^g Cyprianus qui tunc Referendarius erat, postea Comes Sacrarum & Magister, actus cupiditate, insinuans de Albino Patricio, eo quòd litteras adversus regnum ejus Imperatori Justino misisset: quod factum dum revocitus negaret, tunc Boëthius Patricius qui Magister Officiorum erat, in conspectu Regis dixit: Falsa est insinuatio Cypriani: sed si Albinus fecit, & ego, & cunctus Senatus uno consilio fecimus: falsum est, Domine Rex. Tunc Cyprianus hæsitans, non solum adversus Albinum, sed & adversus Boëthium ejus defensorem, ^h deducit falsos testes adversus Albinum. Sed ⁱ Rex dolum Romanis tendebat, & quærebat quemadmodum eos interficeret: plus credidit falsis testibus quàm Senatoribus. Tunc Albinus & Boëthius ducti in custodia ad Baptistarium Ecclesiæ. Rex verò vocavit Eusebium Præfectum urbis Ticini, & inaudito Boëthio, protulit in eum sententiam. Qui mox in agro Calventiano ubi in custodia habebatur, misit Rex, & fecit occidi: qui acceptâ chordâ in fronte diutissimè tortus, ita ut oculi ejus creparent, sic sub tormenta ad ultimum, ^k cum fuste

^e *Frustati.*] Scribendum puto *fustati*, id est *fustibus* verberati. Valef.

^f *Idem*] Legendum videtur *ibidem*. Idem.

^g *Cyprianus, qui tunc Referendarius.*] De quo vide Epistolam 40. libri v. Cassiodori, ubi Referendarii officium sic describitur: *Interpellantium siquidem confusas querelas distincta relatione narrabas: & qui proprios dolores exprimere non poterant, tuis commendati allegationibus obtimebant, &c.* De eodem Cypriano Boëthius in lib. 1. de Consolat. loquitur his verbis: *Ne Albinum Consularem virum præjudicata accusationis pana corriperet, adis me Cypriani: delatoris opposui.* Idem.

^h *Deducit falsos testes.*] Basilium scilicet, Opilionem,

& Gaudentium, ut ibidem Boëthius scribit. *Idem.*

ⁱ *Rex dolum Rom. tendebat.*] Boëthius sic narrat: *Memini inquam Veronæ, cùm Rex avidus communis exitii, majestatis crimen in Albinum delatum ad cunctum Senatus ordinem transire conaretur, universi innocentiam Senatus quanta mei periculi securitate defenderim.* Idem.

^k *Cum fuste occiditur.*] Justino Augusto II. & Opilione Cosi. occisus est Boëthius in territorio Mediolanense, ut scribit Marius in Chronico; sequenti verò anno quo Philoxenus & Probus Consules fuerunt, occisus est Symmachus Patricius Boëthii focer Ravennæ, teste eodem Mario. *Idem.*

occiditur. Rediens igitur Rex Ravennam, tractans non ut Dei amicus, sed legi ejus inimicus, immemor factus omnis ejus beneficii & gratiæ quam ei dederat, confidens in brachio suo, item credens quòd eum pertimesceret Justinus Imp. mittens & evocans Ravennam Johannem Sedis Apostolicæ Præfulem, & dicit ad eum: Ambula Constantinopolim ad Justinum Imp. & dic ei inter alia, ut reconciliatos hæreticos in Catholica restituat religione. Cui Papa Johannes ita respondit: Quod facturuses, Rex, facito eitius. Ecce in conspectu tuo adsto. Hoc tibi ego non promitto me facturum, nec illi dicturus sum. Nam in aliis causis quibus mihi injunxeris, obtinere ab eodem annuente Deo potero. Jubet ergo Rex iratus navem præparari, & superimpositum eum cum aliis Episcopis, id est Ecclesium Ravennatem & Eusebium Fanestrem, Sabinum Campanum, & alios duos simul, & Senatores Theodoro, Importuno, Agapito, & alio Agapito. Sed Deus qui fideles cultores suos non deserit, cum prosperitate perduxit. Cui Justinus Imp. venienti ita occurrit, ac si B. Petro: cui data legatione, omnia repromisit facturum, præter reconciliatos qui se fidei Catholicæ dederunt, Arianis restitui nullatenus posse. Sed dum hæc aguntur, Symmachus caput Senati, cujus Boëthius filiam habuit uxorem, deducitur de Roma Ravennam. Metuens verò Rex ne dolore generi aliquid adversus regnum ejus tractaret, objecto crimine jussit interfici. Revertens igitur Johannes Papa à Justino, quem Theodericus cum dolo suscepit, & in offensa sua eum esse jubet: qui post paucos dies defunctus est. Ergo cunctes populi ante corpusculum ejus, subito unus de turba abreptus dæmonio cecidit, & dum pervenisset cum lectulo ubi lectus erat usque ad hominem, subito sanus surrexit, & præcedebat in exsequias. Quod videntes populi & Senatores, cœperunt reliquias de veste ejus tollere. Sic cum summo gaudio populi deductus est corpus ejus foris civitatem. Igitur Symmachus Scholasticus Judæus jubente non Rege, sed tyranno, dictavit præcepta die quarta feria, septimo Kalend. Septemb. Indictione IV. Olybrio Consule, ut die Dominico adveniente Ariani basilicas Catholicas invaderent. Sed qui non patitur fideles cultores suos ab alienigenis opprimi, mox intulit in eum sententiam Arii, auctoris religionis ejus: fluxum ventris incurrit, & dum intra triduo evacuatus fuisset, eodem die quo se gaudebat Ecclesias invadere, simul regnum & animam amisit. Ergo antequam exhalaret, nepotem suum Athalaricum in regnum constituit. Se autem vivo fecit sibi monumentum ex lapide quadrato, miræ magnitudinis opus, & saxum ingentem quem superponeret, inquisivit.

Hæc quæ sequuntur, notis suo loco debent inferi.

Pag. 23. column. 1. versf. 21. *Leges fundamenta libertatis.*] Respexit ad Cicer. locum in Oratione pro A. Cluentio : *Tu mihi concedas necesse est, multo esse indignius in ea civitate, qua legibus teneatur, discedi a legibus. Hoc enim vinculum est hujus dignitatis, qua fruimur in Rep. hoc fundamentum libertatis.* -- *Legum denique idcirco omnes servi sumus, ut liberi esse possimus.* Plane ut versus antiquus &c.

Pag. 24. column. 2. versf. 7. & imag. Itaque cum Berenice Christo salvatori statuam ponere veller, ab Herode veniam prius impetravit, ut id scriptum reliquit Johannes Antiochenus, ex cujus Chronographia hæc verba adducit Johan. Damascenus orat. 3 pro imaginib. Βεροῦβη (Berenice) ὡς ἰαθείσα ὑπὸ τῆ Ἰησοῦ ἑλλην ἀγαπῆσαι, καὶ μὴ τολμῆσα δίχα βασιλικῆς κελύσεως τῆτο ποιῆσαι, διησιν δέδωκε τῶ βασιλεῖ Ηρώδῃ αἰτῶσα ἑλλην χρεστὴν τῶ σωτῆρι χρεῖσθαι ἐν τῇ αὐτῆς πόλει ἑῶσαι. Sic Tinnianus Capito &c.

Pag 588. *Promissa disceptatio plena dilata est, eo more quo solent inter potiorum occupationes ludi potestates excelsæ.*] Legendum *potestatis excelsæ*, ut legitur in Editione Paris. Roberti Stephani, & in Editione Lugdunensi Gryphii. Intelligit Ammianus ludos Circenses a Coss. exhiberi solitos, qui ob serias occupationes facile differri poterant. Oisfelius. At in codicibus MSS. præsertim in Colbertino, legitur *potestates excelsæ*. Neque heic de ludis agitur. Ut autem ego censeo, indicat ipsosmet Principes, quos *fortunatissas* in libro xxx vocat, ab officiis Palatinis & Aulicis

odio, aut gratia, aut pecunia impulsis decipi consuevisse, cum relationibus falsis, tum suppressione veritatis, ac defensionis reorum, & querimoniarum Provincialium. Ejus rei illustre exemplum habemus in libro xxix cap. v in Firmo, qui Zammam fratrem suum Romano Comiti acceptum clam interemerat. Verba Ammiani sunt : *Ejus (Zammæ) enim necesse ulcisci impensiore studio properans Comes (Romanus) ad insidiatoris perniciem multa ciebat & formidanda. Utque rumores distulerunt adfidui, navabatur opera diligens in Palatio, Romani quidem relationes, multa & aspera congerentes in Firmum libenter suscipi, recitarique Principi, in earum favorem concinentibus multis: ea vero quæ contra Firmus salutis tuende gratia ducebat crebro per suos, accepta diutius occultari: Remigio tunc Officiorum Magistro, affine amicoque Romani, inter potiores Imperatoris necessitates hæc velut minima & superflua nonnisi opportune legi posse asseverante. Quæ cum ad obruendam defensionem suam agitari animadverteret Maurus &c.* Nonne luditur potestas Diis æqua & suprema, seu Imperator Valentinianus, cui recitantur a pluribus in unum conspirantibus accusationes Firmi, occultabantur per Magistrum Officiorum & alios ejus defensiones, earum delatoribus, specie majorum Imperatoris negotiorum, longa delatione frustratis, derisis? Vide in Cari Vita dictum Diocleriani de Imperatoribus. De eodem queritur ipsemet Valentinianus Aug. in Novella vii de indulgentiis reliquarum, Had. Vales.

I N D E X RERUM MEMORABILIVM.

Quæ Ammiani libris, Notisque continentur.

A

ABIENUS Senator, ob stuprum illatum Fauſtinae atque Aneptiae, Romae morte multatur, 563
 Aboras vel Chaboras fluv. Meſopot. 16
 Aborigines qui, 104
 Actuarii qui, 266
 Adraſtia vel Nemefis quæ, 67
 Aedeſius ex Magiſtro Memorie, 84
 Aegypti v. provinciarum, earumque urbium deſcriptio, 371, 372, 373. Aegyptus & Africa olim populum Romanum paſcebat, 557. Sed poſt diſiſum biſariam Imperium, Aegyptus Conſtantinopolim, Africa Romanam aluit, 558
 Aegyptii litium amantes, 323. quales, 377, 378. Reges ſuos Deorum loco habebant, 587. caſus adverſos Regibus aſſignabant ac vitio vertebant, *ibid.*
 Aenus an ab Aenea condita fuerit, 333
 Aeria duo, privatarum & publicum, 278. alterum res Privata; alterum Sacrae Largitiones dicebatur, 323
 Africa ab Auſtorianis & Mauricis Gentibus incurſata, 495. horreum & altriſi populi Rom. ſemper fuit, 557
 Africanus Pannoniae ſecundae rector, 76
 Africanus ex Advocato Urbis rector provinciae, cur capite truncatus fuerit, 615
 Agentum in rebus munus, varia nomina, & ſchola, 77.
 eorum habitus, & militia quae ſtuoſa, 128
 Agilimundus Subregulus Quadorum, 195
 Agilo Tribunus ſtabuli, Alamannus, 55. ex Gentilium ſcutiariorum Tribuno Magiſter peditem, 256. Aquileienſes de morte Conſtantii certiores facti, & ad deditionem compellit, 306. Procopio tyranno ſe adiungit, 505. cum prodit, & cum ſuis ad Valentem A. tranſit, 512
 Aginatus Vicarius Romae, vir Patriciae ſtirpis, cur Romae ſupplicio affectus ſit, 562, 563, 564, 566
 Agitator, qui Circenſibus vicerat, ab elitore coronabatur, 61
 Alamanni auſpiciis dediti, 55. pacem cum venia a Conſtantio obtinent, 57. apud Argentoratum acie victi a Juliano Caef. 162. a Juliano pacati, 203. Gallis Raetiaſque populantur, 495, 496. ſuſis acie Romanis, Charietronem & Severianum Comites interficiunt, 519. à Jovino epud Scarponnam inopinantes oppreſſi, 519. ab eodem apud Catalaunos acie victi, vi Barbarorum millibus interfectis, 518. Rex Alamannorum cum paucis captus ab Aſcariis, & paribulo aſſixus, 521. Alamanni trans Rhenum & à Valentiniano A. ſuſi fugatique, 546. Romanos trans Rhenum munimentum exſtantes interficiunt, 567. in his Aratorem & Hermogenem Duces, *ibid.*

Alanorum, aliarumque Scythiae Aſiaticae Gentium fedes & mores, 669. hi olim Maſſagetae nuncupati, *ibid.* gladium nudum humi fixum pro Marte regionum ſuarum praefule habent & colunt, 673. Alanos Hunni armis aut paſtis ſibi adiungunt, *ibid.*
 Alathens Gothorum Greuthungorum Dux, quid poſt tranſitum Hiſtrum in Thracia adverſus Romanos egerit, 677 & ſeqq.
 Alavivus Gothorum Thervingorum Dux clariffimus cum Fritigerno, & ejus tranſito Hiſtro in Thracia res geſtae adverſus Valentem A. *ibid.* & ſeqq.
 Alexander Syriae Conſularis cur à Juliano A. factus ſit, 383
 Alexandria, 371 & ſeqq. Alexandrini medici laudati, 375
 Alifo Tribunus Procopianarum partium, 510. ejus apud Cyzicum forte factum, 509. ei ob virtutem Valens parci, 510
 Alpium Cottiarum deſcriptio, 108. Maritimarum item & Penninarum, 109
 Alypius ex Vicario Britanniarum, bonis exiit, & in exilium mittitur veneficii reus delatus, 605
 Ammianus Marcellinus Proteſtor, juffu Conſtantii A. Urſicino Magiſtro militum obſequitur, 49. cum eo venit Mediolanum, 59. Urſicinum adjuvat in opprimendo Agrippinae Silvano, 91 & 92. cum eo in Orientem redit, 145. dum puerum ſervat, vix Perſas evadit, 216. qua arte cum Urſicino auferit, 217. ad Satrapam Corduena Jovinianum cum Centurione miſſus, Saporis adventum explorat, 218. Amida à Perſis captâ, nocte evadit, ac fugâ Antiochiam petit, 240
 Ammiani Marcellini errores, 34, 45. error in Matronae conflente, 110. tres errores, 111. in Aventico, Biturigis & Eluſâ, 112. in Arari, 113. in ora Aquitania, 207. in ora Ponti, 336, 338. in Tyra urbe, 344. in fonte Denubi, *ibid.* in Aegypto, 361. in Pentapoli, 371. in Cyrenica, 378. in Seleucis, 396. in Sogdis montibus, 410
 Ampelii Praefectura Urbana qualis, 572. ejus mores & dignitates, *ibid.*
 Amphitheatrales ſera claſſe cavcis, ſape homines in uribus devorabant vel debilitabant, 554
 Anaſtaſiane balneae Conſtantinopoli, a qua Anaſtaſia diſta, 502
 Anatolius Praefectus Praetorio Illyrici, 241. fuit patriâ Berytius, religione paganus, *ibid.* varie ejus dignitates, & nomina, *ibid.* mors, 296
 Anatolius Magiſter Officiorum à Juliano A. factus, 276. à Perſis interficitur, 455. Juliani A. amicus, 457
 Anaxarbi conditor & nomina, 45

INDEX RERUM.

Anicii supra modum avari, & prædiorum multitudine gaudentes, 138
 Annonam, præcipuè militarem & animalia publica Imperatores probabant, 318. populo petenti vilitatem sæpe proponebant, 358
 Ansa, sæpe ampla dicta, 289. Ampla scuti, ampla temporis, ampla laudis, ampla dominationis, *ibid.*
 Antepilani & Pilani qui, 155
 Anthemusia, opidum, an regio Mesopotamiæ, 15
 Antiochiæ & clararum urbium nocturna lumina, 8. Antiochiæ orta seditio, 37. Antiochia principatu Gallieni furto capta, direpta & incensa a Persis, 390
 Antoninus Protector ad Saporem R. P. transfugit, eumque sponte jam motum in bellum Romanum impellit, 23
 Apellis pictoris de futore verbum, ne supra plantam ascenderet, in proverbium venit, 555
 Apodemus Agens in rebus, 63. 70. 86. qui in Galliæ Cæs. & Silvani necem effrenatè exarserat, vivus exustus Juliani A. iussu, 324
 Apronianus Præfectus Urbi à Juliano A. fit, 381. cur in veneficis animadvererit, 488
 Aquileia cum duabus legionibus & cohorte sagittariorum partes Constantii adversus Julianum tuetur, & obsidionem fortiter tolerat, 302
 Aquitanorum convivia lauta plerumque & munda, 136. Apud Aquitanos maximè nec viri nec femina licèt perpauperes frustis pannorum squalent, 115. ex Aquitania vecta annona ad castra Juliani, 185. comæatum ex Aquitania translatio Cabillonem, ad expeditionem Alamannicam, 52
 Arabarius & Usifer, Regales Quadorum, 193
 Arar, Sauconna Gallis dictus, 113
 Arbetio insidiatur Ursicino, 57. 72. veniam Protectoribus impetrat, 78. Magister equitum Lentiensi bello interfuit, 79. Silvanum insimulat, 26. Consul cum Lolliano, 103. accusatus majestatis evadit, 130. avarissimus, 138. quæsitur Ursicino datus, 255. cum copiis à Constantio præmittitur adversus Julianum, 311. Procopianos auctoritate sua ad deditionem adducit, 512
 Arcus cælestis causæ, 283
 Arietis descriptio, 388
 Arinthæus Tribunus, adversus Lentienses fortiter facit, 82. sub Juliano Persidem ingresso copiarum Dux, 421. 444. 464. à Joviano A. cum litteris mittitur ad exercitum Gallicanum, 480. Procopianos ad deditionem sua auctoritate compellit, 510. mira de eo, *ibid.* Magister peditum familias Gothorum prædatur, 529. legatus de pace ad eos mittitur à Valente A. 531. Persas expellit Armeniã. 549
 Armaturæ equestris & pedestris, 58. differunt ab Armaturis senioribus & junioribus, 64
 Arfaci Regi Armeniæ Constantius Olympiadem, Ablabii Præf. Præt. filiam, Constantis A. fratris sui sponsam junxit matrimonio, 277. 278. fidus Romanis fuit, *ibid.* à Constantio A. ambiciosus vestibus & multis donis donatur, 296. Quid ei mandaverit Julianus A. Persidem petens, 382. 385. Arfaci adversus Persas auxilium ferre, conditionibus pacis prohibetur Jo-

vianus A. 471. Arfaces à Sapore per dolum captus interficitur, 547 & 548
 Artemius Vicarius Præfecti Urbi, 191
 Artemius ex Duce Ægypti, à Juliano A. morte multatur, 352
 Atlesor sive consiliarius, Magistratui judicanti consilium suggerebat, 558
 Atlesores apud Romanos qui & quaies, 418
 Athanaricus, Rex Greuthungorum gentis Gothicæ, à Valente A. transgresso Histrum funditur & fugatur, 531. pacem in medio flumine cum eo cur fecerit, *ibid.* cur judex Gothorum, non Rex dicatur Ammiano, *ibid.* à proximis regno pulsus multo post, Constantinopoli decessit, & à Theodosio A. regis exsequiis est honoratus, *ibid.* funditur & fugatur ab Hunnis, 674, 675.
 Athanasius Alexandrinus Episcopus, damnatur in aliquot Synodis, 98. quid ei obiectum sit, *ibid.* à Liberio Episcopo Rom. ut damnaretur, Constantius obtinere non potuit, *ibid.*
 Austuriani ter Lepitanum agrum & Ocensem populantur, 587 & seqq.
 Auxilia & Auxiliares qui, 205
 Auxonius Præfectus Prætorio Orientis, differt ab Auxonio Præf. Præt. per Gallias, 598. Josephus Scaliger, & Chiffetius in Vita Ammiani malè de Auxonio Auxonium fecere, *ibid.*

B.

BACTRIANI à Parthorum Regibus ægrè subacti, 410 & seqq. multarum gentium, domini. *ibid.*
 Bacurius Iberus inerti discessu initium pugnae foedat, 697
 Bainobaudes Scutariorum Trihunus, natione Francus, 62. Barbationis fraude discingitur, 149
 Ballistæ descriptio, 387
 Bappo Tribunus Promotorum, 82
 Barbatio Comes, 63. Magister peditum in Galliam cum magno exercitu mittitur, 14. adversus Alamannos rem malè gerit, 149. fugatur ab eis, ad Imper. Mediolanum redit, 151 & seqq. Juthungos fundit fugatque, 181. cur cum uxore capite truncatus sit, 208
 Bardi apud Gallos qui, 106 & seqq.
 Basilina, mater Juliani A. filia Juliani Præfecti Prætorio, soror Juliani Comitis Orientis, 458
 Bassianus Notarius ob consultos Mathematicos fortunis spoliatus, 607
 Basterne matronales Romæ, operatæ & auratæ, 29 & seqq. carpenta & pilentia item, *ibid.*
 Bellovædus insignis numeri Tribunus, obses pacis Jovianum inter & Saporem factus, 471 & seqq.
 Bestiæ & feræ, ut bene meritæ, olim in agros & silvas liberæ dimittebantur, 616
 Bithericus, Primas Alamannus, à Valentiniano A. regere milites iussus, 617 & seqq.
 Elemyes an Elemyes dici debeant, 16 & seqq. eorum stus, *ibid.*
 Bonum Eventum colebant agricolæ, 632 & seqq.

INDEX RERUM.

Brachmanes cur inter altaria celsius graderentur, 556.
 Solis cultui cum tota gente Indorum præcipue dediti
 faere, *ibid.*
 Branchidæ, nomen successorum Branchi, & loci in agro
 Milefio, ab ipsis dicti, 602
 Britannia à Pictis, Saxonibus, Scottis & Attracottis
 vexata, 495. 539. à Theodosio Theodosii A. patre,
 suis fugatisque & repulsis Barbaris, in integrum resti-
 tuitur, & prov. Valentia recipitur, 571
 Britannica annona in castella Cisterhenana convchi solita,
 201
 Bubalos, capreolos & spinturnicia Ægyptus alit, 364
 & *segg.* enhydrium etiam & ichneumonem, *ibid.*
 Burgundiorum Alamannorumque confinia, 207. Bur-
 gundii vel Burgundiones si victi essent ab hostibus
 aut si fame laborarent, Regem suum destruebant, 486.
 Sacerdotem perpetuum habebant, *ibid.* cur suboles
 Romana dicti sint, 585 & *segg.* Alamannis confines
 erant, 486. à Valentiniano A. per fraudem Alaman-
 niæ immittuntur ac illuduntur, *ibid.*
 Buthuarus latro, sepulcri violator aut vespillo, 536.
 Byzantium an Atticorum colonia dici possit, 334 &
segg.

C.

CAESARES, & Imperatores ipsi adveniendi exercitui
 honoris causa occurrebant, 261
 Cæsarius Præfectus Constantinopolis sub Valente, 504
 Callatis urbs provinciae Scythiæ dicenda, non Calatis,
 528
 Campiductor vel Campidoctor quis diceretur, 78, 79.
 236
 Cancelli fori seu januæ Prætorii judicialis, 646. horum
 Cancellorum custodes, Cancellarii dicti, *ibid.*
 Candidati qui, 83 & 89
 Carosianæ thermæ Constantinopoli a Valente unâ cum
 Aquæductu & Nymphæo ædificatæ, & a Carosia ejus
 filia cognominatæ, 665
 Carpentum Imperatoris triumphantis aureum ægem-
 matum erat, 141 & *segg.*
 Cassiana severitas, judices Cassii & Cassiani unde dicti,
 515
 Cassianus Dux Mesopotemiæ, 128 & 139. ad exerci-
 tum Joviani A. fame laborantem cibos affert, 472 &
 473
 Castorum ædes & cultus Romæ & Osiæ, 243
 Castrensis Apparitor, vel Castrensiæ, Castrensi sa-
 cri Palatii militabat, 509
 Cella Scutoriorum Tribunus, 148. à Limigantibus Sar-
 matis interficitur, 247
 Celsus rector Ciliciæ, in vehiculum receptus à Juliano
 A., 349
 Censualis professio quid contineret apud Romanos,
 244
 Centurio rerum nitentium, post Tribunus rerum ni-
 tentium dictus, 130. ejus munus, *ibid.*
 Cerealis Tribunus Stabuli Valentiani A., 651
 Chaldaei, Mathematici, Genethliacandem, 596

Charietto, vir fortitudinis miræ, 188. Francus natio-
 ne, *ibid.* per utramque Germaniam Comes, ab Ala-
 mannis interficitur, 518
 Chnodomarius Rex Alamannorum Decentium Cæsarem
 acie vicit, 151. diu Gallias incubavit, earumque ur-
 bes opulentas vastavit ac diruit, *ibid.* captus in fuga,
 & Romam ductus, ibi vetero consumitur, 164
 Ciliciæ, Isauriæ, Commagenæ, Syriæ, Phœnicæ &
 Palæstinæ, ac Arabiæ Cyprique, Orientalium pro-
 vinciarum descriptio, 44, 45, 46, 47, 48, 49
 Civilis rector Britanniae pro Præfectis, 540
 Claritas & Flaviana stuprorum & adulteriorum rex,
 Romæ morte multatur, 560
 Claudius ex Jovianorum numero Tribunus, cu Pro-
 copianus in exsilium a Valentiniano A. mittitur, 615
 Claudii Præfectura Urbana qualis fuerit, 632
 Clavularis cur sus unde dictus, & qualis fuerit, ac qui-
 bus concederetur, 261. Clavularis alias vocatus,
ibid.
 Clematii Consularis Palæstinæ cædes, 5
 Cluverii de Alamannorum origine falsa sententia, 147.
 ejusdem error, 162 & 546
 Comiti rei Privatæ suberant Palatini, 596
 Comitiva Orientis quanta, 6
 Comitiva Domesticorum diu ante Constantinum insti-
 tuta, 55
 Compulsores qui, 328
 Concædes, concides vel concisa quid, 148 & 149
 Consistoriani qui, 87
 Constantianus Strator, cur saxis obrutus sit, 615
 Constantianæ thermæ Constantinopoli, 665
 Constantianus, Valentiniani A. adfinis, Cerealis &
 Justinæ A. germanus, Tribunus Stabuli, in Galliis
 latronum insidiis excipitur, moxque interficitur,
 568
 Constantina Hanniballiani Regis primùm, deinde Galli
 Cæsaris uxor, 3 & 4. sæva, *ibid.* filia Constantini
 A. toror Constantii, *ibid.* virum in cædes impellit,
 10. dum ad fratrem suum evocata properat, ex febre
 interit, 59
 Constantini Maximi genus expositum, 4
 Constantinopolis à Juliano A. portu sui nominis, &
 portu semicirculari, ac bibliotheca in Palatio ornata,
 346. a Constantino Maximo Senatum suum accepit,
ibid.
 Constantinus pater Galli Cæs. & Juliani A. Constantini
 Maximi frater, filius Constantii A., 457
 Constantius Aug. Arelati Tricennalia celebrat, 17. sæ-
 vit in Magnentianos, 18, 19, 20, 21. Alamannis bel-
 lum infert, 52 & 53. pacem petentibus dat, 55. æ-
 ternum sc & Dominum orbis dicitur, 70. Lentienses
 Alamannos fundit fugatque, 82. Romam triumphan-
 tis more intrat, 141. adlocutionem exercitus sibi soli
 vindicat, 156. litteris Saporis insolentibus respon-
 det, 180. Sarmatas Quadosque populatur, 192. ex-
 sulibus Sarmatis Regem imponit, sedesque avitas red-
 dit, 192. Limigantes Sarmatas aliò transfert, 198.
 Julianam Cæsaris dignitate jubet esse contentum,
 274 & 275. Bezabden frustra oppugnat, 278, 279, 280.
 domum reverso cum suis Sapore, iter respicit, &
 allo-

INDEX RERUM.

allocutus exercitum, adversus Julianum contendit, 309, 310. Mopsuerenis ex febre moritur, 313 & 314. regni ejus anni, *ibid.* ejus virtutes & vitia, 314 & 315. Constantinopoli sepelitur, 318 & 319

Consulium officia Imperatores pedites frequentabant, 329. Consules annum auspicantes, servos aliquot manumittebant, *ibid.* Circenses edebant 111. Nonas Janu. *ibid.*

Coronarium aurum quid fuerit, 46

Craugalii Nisibeni Curialis uxor à Sapore capta, 225.

Craugalius desiderio uxoris captivæ transfugit ad Persas, 241

Crescens Vicarius Africæ, 592

Cretio Comes Africæ, 297

Curator urbis seu Logista qui, 41

Curialium quod munus, 463. Curiales sententias judicium executioni mandabant, 536. Curiales, alias Decuriones dicti, 589. Curie à Decuriis differebant, *ibid.*

D.

DAGALAIPHUS Comes Domesticorum factus à Juliano A. 298. in expeditione Persica Juliani A. copiarum Dux, 421. 432. 465. à Joviano A. rector militiæ factus, 496

Damasi cum Ursino de Episcopatu Romano contentio, 524 & *seqq.*

Damnati extra portas urbium ad supplicium ducebantur more veteri, 573. eorum ora frenabantur, 605. eorumdem domus appositis fiscalibus vel dominicis titulis obsignabantur, 606

Daphne, castrum in prov. Mœsia secunda adversus Gothos à Constantino Maximo exstructum, 529. Balistariis Daphnensibus nomen dedit, *ibid.*

Decentius Tribunus & Notarius, 259 & 260

Decuriones Palatii qui, 264

Decuriones, sæpe Ordo, ac nonnumquam Senatus dicti, 346 & 347. iidem Curiales sæpius vocati, 588

Decuriæ quæ & quales, 589, 590. honores Decuriis deferri soliti, *ibid.*

Demochares, Pyrrhi Regis Epirotarum medicus, an Timochares potius, vel Nicias nuncuparetur, 637

Diabas & Adiabas fluvii Adiabænæ nomen dedere, 401 & 402

Diademate quis ex Imper. Rom. primus usus sit, & quis semper eo uti cœperit, 286. Diadema Cæsaribus concessum non fuit, 287. sanctæ Crucis picturâ decorabatur, *ibid.*

Dioeles ex Comite Largitionum Illyrici, vivus ob leve delictum excurit jussu Valentiniani, 536

Diogeni dudum Bithyniæ rectori bona sua causa exitiij fuere, 605

Diognitæ qui fuerint, 541

Diræ & preces seu imprecationes, & furias significant, 612

Diribitores qui, 213

Divi & Serindivi qui populi fuerint, 332

Domestici dicti Apparitores Judicum tam civilium quam militarium, 94 & 95

Doryphorianus, homo sævus & perquam audax, Romæ Vicariam Præfecturam qua ratione egerit, 564 & 565. capitis reus postea sub Gratiano, ex cruciatus perit, 566

Druidæ apud Gallos, dicti & Drysidæ & Dryfudæ, 105. sodalitia more Pythagoreorum habuere, 107

Dulcitus Dux inclitus, 540. Valentinum in Britannia exfulantem, ac res novas molientem, jussu Theodosij capitali cum paucis pœna affecit, 571

Duumvir urbis, id est Magistratus, 682

Dynamius, Actuarius sarcinalium Constantii A. jumentorum, Silvano tendit insidias, 83 & 84. fit Correcctor Tusciæ, 88

E.

ECULEI forma qualis fuerit, 515

Editio quæ fiebat à Magistratibus sumptu ipsorum, Candada dicebatur, 522 & 523

Editores nimis, pantomimis, venatoribus, gladiatoribus, agitatoribus tantam munerum dabant, & patrimonium suum prodigebant *ibid.*

Elogium quid, 19

Episcoporum pro socialium vini cibique parcimonia, vestitus velis, oculi dejecti, 525 & 526

Equitius vel Æquitius, Tribunus & Cura Palatii, Valentinianus A. propinquus, cur ad Gothos ire obsidis loco renuerit, 697. in prælio apud Hadrianopolim cecidit, 701

Equitius Scholæ r. Scutiariorum Tribunus, homo Pannonius, 483. paucorum susurrus designatur Augustus, *ibid.* rejectus à potioribus, Valentiniano populari suo, qui abiens A. à cunctis designatus fuerat, favet, *ibid.* Equitius vel Æquitius, nondum Magister sed Comes, à Valentiniano A. Illyricano exercitui præponitur, 496. Magisterii dignitate augetur, 498. post Consul factus, *ibid.* tres aditus Illyrici obstruit Procopianis, 506. Magister armorum per Illyricum, cur increpitus sit à Maximino Præf. Præf. ut pervicax & deses, 629. à Quadis & Sarmatis ut Gabinii Regis circumventor investigatur, 631

Eruli, Batavi, Reges, numeri militares, 159. Eruli & Batavi, 255. 259. Erulorum & Batavorum vexillum ab Alamannis direptum, post magnum certamen recipitur, 519

Euhages Gallorum qui, 106

Euphronius rector Mesopotamiæ, 219

Eupraxius Magister memoriæ, ob favorem acclamationem in designatione Gratiani Augusti, Quæstor à Valentiniano A. promovetur, 534. fiducia ejus in admonendo Valentiniano A. 537. 559 & 560

Eusebia, prior uxor Constantii, sterilis, 146. soror Eusebii & Hypatii Consularium, 296. formâ, moribus & humanitate præstans, *ibid.* Julianum periculis eximit, & Cæsarem appellandum curavit, *ibi.*

Eusebius & Hypatius Consulares, fratres Eusebiæ quondam Aug. 296. ab Heliodoro accusati majestatis, paulo post restituuntur in integrum, 608

Eusebius ex Comite rei Privatæ, 84

INDEX RERUM.

Eusebius Præpositus S. Cubiculi, 57. 61. 74. divitiarum avidissimus, 153. Urfino inhiatur, 255. morti addictus a Juliano A. 324

Eustathius Philosophus, legatus a Constantio A. ad Saporem R. P. nullus, 180 & 181. reinfecta redit, 202

Eutherius, Præpositus Cubiculi Juliani Cæs. dominum suum apud Constantium defendit, 120 & 131. laudes ejus, *ibid.* Julianum aliquoties corripit, 132. antea Constanti A. honesta & recta vivebat, *ibid.* laudatur, *ibid.* Romæ honorare convenit, *ibid.* Eutherius, Cubiculi Juliani A. Præpositus, ad Constantium A. cum ejus litteris mittitur, 274

Eutropius Proconsul Asiæ, accusatus Theodorianæ conjurationis, Paphia Philosophi constantiæ evasit, 603. postea Præfectus Prætorio, *ibid.* scriptor Historiæ Rom. *ibid.*

Excubitor, Juliani Aug. Domesticorum Comes, 264

Exodium Græcis & Romanis quid, qui Exodiarn, 583

Exsequas propinqui & amici precedere solebant, nudis capitibus, nonnumquam & pedibus, 609

Exilii tria genera, 250

F.

FAUSIANA femina non obscura, adulterii rea supplicio afficitur, 564

Faustina posterior uxor Constantii A. 564. Faustinae ex Constantio filia postuma, nomine Constantia, Gratiano A. post nuptias, 314. à Procopio tyranno sinu circumferitur præfente Faustina, 505. in agminibus & in præliis ab eodem lecticâ cum matre circumferitur, 512. à Quadis pene capta est, cum duceretur Gratiano nuptura, 630. qui evaserit, *ibid.*

Faustinus Notarius, ob asinum occisum tortus, & carnicis manu percussus, 650

Felix Notarius, Officiorum Magister a Constantio A. promotus, à Juliano repudiatur, 275 & 276

Felix Fargitionum Comes, 381

Festus Tridentinus, Consularis Syriæ Magister memorix, dein Proconsul Asiæ, 613. naturâ crudelis & feriosus, *ibid.* is est Rufus Festus, qui Breviarium Hist. Rom. scripsit ad Valentem A. non autem ad Valentinianum, 612. sævitix ejus exempla, 614

Fidustus Præfidalis, reus majestatis, 597. jugulatur cum consensu, 604

Firmus Maurus, Nubelis Reguli filius, Zamma fratre occiso cur à Romanis defecerit, 618. Rex, an Augustus dictus sit, *ibid.* datis obsequiis & annona, restituroque leoso opido, pacem cum Theodosio facit, 620, 621. fugit, & pretiosa quæque abjicit, 624 & 625. ad Isasenses confugit, *ibid.* ab Igmazene Isasenserum Rege captus ac custoditus, ne Theodosio traderetur, laqueo fauces sibi elisit, 627 & 628

Flavianus Vicarius Africæ, 593. reliquæ ejus dignitates, *ibid.* nomina, *ibid.*

Florentius, Præfectus Prætorio Galliarum, Julianum Cæs. ad pugnandum cum Alamannis hortatur, 153. Gallos tributis gravat, 172. milites cum comæatu ad Julianum adducit, 204. repugnat Cæsari, 205 260. Juliano Aug. consalutato, aufugit, 274. à Con-

stantio A. Præfectus Prætorio per Illyricum, & cum Teuro Consul factus, 296. Consul etiam rursus, absens damnatur, nec nisi latebris mortem evadit, 323

Florentius Officiorum Magister, 255. Nigriniani filius, deportatur in insulam Boas jussu Juliani Aug. 323

Florentius & Barchalba Tribuni, qui Procopium tyrannum vincitum ad Valentem A. adduxerant, cum ipso interfecit, 513

Florentius, præfectus Prætorio Galliarum, 517. Germaniani successor, *ibid.* ejus in admonendo Valentiniano libertas, *ibid.*

Florentius Germaniæ Dux, 618

Fortuna cornucopiam lavâ, dextrâ gubernaculum gerebat, 346

Fortunatianus Comes rerum Privatarum, 596. laus ejus, 597

Francorum in Palatio Constanti multitudo foruit, 87. Colonia Agrippina a Francis obsessa & capta, 103. sexcenti Franci à Juliano Cæs. capti, 170. Franci Sali, & Chamavi, hi ad pacem, illi ad deditionem compulsi, 186. Franci Attuari, post plurimos suorum captos & occisos, pacem a Juliano A. petunt obtinentque, 277. Franci & Saxones Gallicanos tractus infestant, 539

Fraomarius Bucinobantum, Gentis Alamannæ contra Mogontiacum, Rex à Valentiniano A. factus, 617. deinde Tribunus numeri Alamannorum in Britannia. *ibid.*

Frigeridus Dux Gratiani A. Farnobium Optimatem cum multis Gothis & Taifalis cadit; reliquos in Italiam Circumpadanam transfert, 689

Fritigernus Gothorum Thervingorum Rex vel Dux præcipuus, quid rerum in Thracia post transitum Histrum gesserit, & ut Valentem instructa acie victum interfecerit, a pag. 677. usq. ad 708

Fullobaudes Dux, in Britannia inf. à Barbaris circumventus, 538

Fulminum tria genera, 393

G.

GABINIUS Rex Quadorum fraude Romanorum occisus, 629 & 630

Galliarum limites, 107. Galliarum nationes præcipuæ tres, 112. provincia Gallix, & clarissimæ singularem urbes, *ibid.* quorum ductu à Romanis subactæ sint Gallix, 116

Gallorum origines, 104 & 105. mores, 114. Gallorum apud Amidam obsessorum fortitudo, 234, 235, 236, 237. Galli Julio mense expeditiones suas inchoant, 185. Gallicanæ legiones Imperiorum arbitras seferbant, 661

Gallus Cæsar sævus, 4, 5, 6, 7. ejus immanitas, 35, 36, 37. & seqq. paulatim exarmatur à Constantio, 38, 39. Domitianum Præfectum Prætor. & Montium Quæstorem interficiendos militibus tradit, 40 & 41. sævit in multos insontes, 43. in Epigonium & Eusebium Philosophos animadvertit, 50. evocatur à Constantio A. 60, 61. capite truncatur, 64. ejus parentes, & forma, 66, 67

INDEX RERUM.

Gaudentius Agens in rebus, 77. Notarius, actuum Juliani Cæs. explorator, 187. Africam servat Constantio, 297. à Juliano A. morte afficitur, 352

Gaudentius Scutarius à Valentiniano adversus Procopium Africæ præsidio destinatus, 498

Gentiles qui, 39

Gentilium templa à Christianis sepulcra dictitata, 353. Christianorum Ecclesiæ postea à Gentibus sepulcra & τείχη invicem appellata, *ibid.*

Georgius Alexandrinus Episcopus, ab Alexandrinis cur tractus & dilaniatus sit cum Dracontio Præposito Monetæ & Diodoro, 353, 354

Germanianus Præfectus Prætorio Galliarum, 496

Gildo Firmi Regis frater, 619. & Mascizelis, 620. adversus Firmum Romanis copiis adjungitur, 621

Gothi Thracias populantur, 495. ob auxilia missa Procopio, triennio oppugnantur à Valente A. 530, 531. pacem cum eo datis obsequiis faciunt, *ibid.* ab Hunnis sedibus suis expelluntur, 674, 675. Gothorum alii permissu Valentis, transportantur in Thraciam, alii furtim ratibus Histrum transeunt, 676

Gothi fame pressi ac malè habiti rebellant, ac Lupicinum cum suis fundunt, 679, 680. Valentem Imper. acie vincunt atque interficiunt, 798, 799, 800. Hadriano-polim victoriâ suâ elati oppugnant, & omnia frustra experti, re infecta discedunt, 704, 705, 706. Hunnis Alanisque auro sibi adjunctis, frustra Constantinopolim tentant, 707, 708

Gratianus à Valentiniano patre Augustus consentientibus militibus Gallicanis appellatur, 533. cum patre Rhenum transit, & Alamanniam intrat, 543. apud signa Jovianorum retro detinetur ob ætatem bello immaturam, 544. Lentiensis Alamannos vincit apud Argentuariam, 690, 691, 692. ejus in dolos, *ibid.* ad Valentem patrum scribit, eique auxilium adversus Gothos ferre properat, 695. cur Valenti invisus, *ibid.*

Grumbates Rex Chionitarum, filium apud Amidam amittit, 228

Gumoharius Constantio factus Magister Artium per Gallias, à Juliano A. non recipitur, 276. cum esset Tribunus Scutariorum, Vetraniorem prodidit, 298. Gomoarius à Constantio A. cum copiis præmittitur adversus Julianum, 311. à Procopio tyr. copiis præficitur, 505. ad Valentem transit, 512

Gundomadus Alamannorum Rex pacem cum Constantio jungit, 154. Vadomarii frater, per insidias interimitur, *ibid.*

Gymnicis & sacris in certaminibus, in Circensibus etiam & Theatralibus ludis spectatores nudis capitibus totos dies perstabant, Soli & pluviiis expositi, 34

H.

HANNIBALLIANUS Rex quis, 3

Hariobaudus Alamannorum Rex, Macriani frater, cum Juliano pacem componit, 207

Hariobaude Vacans Tribunus, natione Alamannus, ad Hortarium R. Alam. à Juliano Cæs. legatus missus,

204. reedit ad Julianum, 208

Hastari qui, 154

Hatra vel Hatræ opidum, 472

Hebdomon vel Suburbanum apud Constantinopolim quid, 494. ibi Imperatores coronati, *ibid.* ejus partes Tribunal, & Campus, & Ecclesia S. Johannis B. *ibid.*

Helena Constantii A. soror, Juliano Cæs. nubit, 95. Romæ portionata ab Eufebio A. immaturum abjicit partum, 133. moritur Viennæ, & Romæ in suburbano viâ Nomentanæ prope sororem suam Constantinam conditur, 286

Helepoleos descriptio, 388

Heliodorus, ex mercatore gari celeberrimus caussidicus, 607. delator pessimus, Eusebium & Hypatium fratres, Consulares, falsò majestatis arcessit, 608. repentina morte perit, *ibid.*

Helpidius Præfectus Prætorio per Orientem, 297. quis & qualis, *ibid.*

Hermogenes Ponticus, Præfectus Prætorio Orientis, 249. moritur, 296

Hesperius Proconsul Africa, 493. postea Præfectus Prætorio Galliarum cum patre Aufonio tum Consule, *ibid.*

Helychia matrona cur ore & naribus occlusis se peremerit, 663

Hierocles, Alypii ex Vicario Britanniarum filius adulescens, veneficii cum patre accusatus, casu mortem evasit, 605

Hieroglyphica notæ, 174

Honorati qui, 18

Honoratus Comes Orientis, 5. Honorati reliquæ dignitates, *ibid.* ejus constantia, 35

Hormisdas filius Hormisdæ Pers. Regis, frater Saporis, 145. ejus ad Constantium A. dictum, *ibid.* ejus de Roma sententia, 146. Juliano A. in bello Persico copiarum Dux, 421. ei insidiantur Saraceni Assanitæ, 425. Pirsaborenses cum desertorem appellitant, 426. eos Hormisdas colloquio suo ad ditionem adducit, 426, 427. ipsum lacerat probris Nabdates Persa, ac vivus exuritur, 438

Hormisdas, Hormisdæ Regalis filius, Proconsul fit à Procopio tyr. 510. milites Valentis A. ipse cum uxore fugâ vix evadit, *ibid.* uxoris operâ periculis postea magnis eximitur, *ibid.*

Hortarius Alamannorum Rex, 151. veniam à Juliano Cæs. impetrat, 188. fœdus servat, 206

Hortarius, Primas nationis Alamannæ, rector militum, propter missas clam ad Macrianum Regem Alam. litteras vivus comburitur, 618

Hunorum & Alanorum sedes & mores, 666, 667, 668, 669, 670, 971. Hunni marium infantium genas ferro altius sulcant, & in luctu easdem pugionibus sibi coincident; unde imberbes senescunt, 666. pelles murium silvestrium odoratas in usu habent, 667. tiaris vel galeris incurvis capita tegunt, *ibid.* cur liberè ingredi non valeant, *ibid.* equis suis prope semper affixi, 668. aversi & fugientes insequentem hostem sagittis incessunt, *ibid.* hostes laqueis seu contortis laciniis intercipiunt, ac illigatos trahendo conficiunt.

INDEX RERUM.

nt: Jexamatæ, Parrhi, Alapi, Sarmatæque, 669.
 trati sicut Melanchlani, 671. Hunni Alanos armis
 aut pæctis sibi adjungunt, 674. Gothos invadunt, ac
 plerofque fedibus suis pellunt, 675
 Hymetius Proconful Africae, antea Vicarius Urbis, 657.
 frater Toxotii, patruus Eufochii virginis, *ib. l.* cur
 relegatus fit in Dalmatiam, 559
 Hypati Confularis, fratris Eusebiae quondam Aug. lau-
 des, 610. ejusdem Præfectura Prætoriana per Italiam,
 & Præfectura Urbana, *ibid.* ex Oriente in Occidentem post Valentis obitum transitus & migratio,
ibid.
 Hypomnemacographi dicebantur Alexandriae Actuarii
 seu Memoriales, quæ acta conficiebant, 559, 560

I.

ICONIUM unde dictum, 9
 Immo Comes Aquileiam jussu Juliani A. obsidet,
 303
 Impense quæ vocarentur, 631
 Imperatores Romani in Consulatu collegas sibi privatos
 adjungere dignantur, 379. quando vel quoties donati-
 vum militibus erogare soliti, 487, 488. novos Aug-
 gustos aut Cæsares simul ac sibi adsciverant, præfente
 exercitu eos alloquebantur, 533
 Interpretium quid sit, 558
 Jovinus Magister equitum, 307. eum Jovianus A. misso
 Arinthæo cum litteris, Magisterium armorum per
 Gallias retinere jubet, 480. Magister equitum per
 Gallias, Alamannos per Belgiam diffusos tribus præ-
 liis fundit, 519, 520. reversus Parisios, à Valentiniano
 A. Consul designatur, 521. Jovinus Magister
 rei Castrensis cum Valentiniano A. ad bellum Alaman-
 nicum proficiscitur, 544. Theodosium successorem
 accipit, 572. Remis in Basilica S. Agricole quam
 exstruxerat, sepelitur, *ibid.*
 Jovianus Protector Domesticus, Constantii A. corpus
 in loco conditum cum Regia pompa vehiculo insidens
 Constantinopolim proficquitur, 318, 319. Jovianus
 Domesticorum ordinis primus, fit Imperator, 466.
 ignominiosam pæcem cum Sapore facit, 470 & *seqq.*
 Jovianum Gallicanus exercitus per legatos salutat, &
 pro Imperatore habet, 430. Ancyrae Consulatum
 init, adferto in collegium trabæ Varronianæ filio in-
 fantulo, *ibid.* moritur Dadastanæ, *ibid.* mortis ejus
 subita causa, *ibid.* mores ejus, *ibid.* pater ipseus Var-
 romanus, paullo ante filium mortuus, *ibid.* Joviani
 corpus Constantinopoli inter Augustorum reliquias
 conditur, 483
 Jovianus Notarius, 432. primus inter Notarios omnes,
 cur Joviani A. jussu necatus sit, 473
 Jovianorum & Herculæorum Principes, 322
 Jovianus Quæstor à Juliano A. factus, 298
 Iphicles Philosophus Cynicus, ab Epirotis legatus ad
 Valentinianum A. missus, ut Probum Præf. Præ-
 torum Imperatorem laudaret ex more, 649
 Isaurorum incurfiones, 8, 9, 10, 11, 12. Isauri Pam-
 phylam & Ciliciam infestant, 540. Mufonjum Vica-

rium Afræ cum suis insidiantur, 540, 544. pacem
 datis obsidibus obtinent, *ibid.*
 Julianus à Constantio fratre patrueli Cæsar appellatur,
 Galliasque præficitur, 99, 100, 101. Coloniam Agrippi-
 nam cepit, & cum Francorum Regibus pacem fa-
 cit, 123. apud Senonas ab Alamannis obsidetur, *ibid.*
 dotes ejus, 124, 125, 126. Julianus C. fusus aut cæsis
 Alamannis, Tres-Tabernas reparat, 149. suos hor-
 tatur ad pugnam, 152, 153. 156, 157. Alamannos
 apud Argentoratum magno prælio superat, 161,
 162, 163. & *seqq.* transito Rheno Alamanniam popu-
 letur, 168. sexcentos Francos capit, 170. castella ad
 Rhenum reparat, & flumen transgressus v. Alaman-
 norum Reges ad pacem petendam, captivosque red-
 dendos compellit, 205, 206, 207 & *seqq.* Parisiis Au-
 gustus a militibus per vim consulatur, 265. ad Con-
 stantium A. duos legatos cum litteris mittit, 272,
 273, 274. transito Rheno, regionem Francorum At-
 tuariorum pervadit, 277. milites suos adloquitur, &
 in verba sua adigit, Constantio bellum illaturus, 293,
 294. armatus transcurrit Illyricum, 299, 300, 301,
 302, 303. comperta morte Constantii per legatos,
 Thracias & Constantinopolim perit, ac toto Imperio
 potitur, 321, 322. Antiochiâ egressus, exercitum in
 Persas ducit, 383, 384 & *seqq.* Assyriam ingreditur,
 421. post aliquot ibi opida & castella deditioe aut vi
 capta, dum se in cæcis præliis inserit, interficitur,
 455, 456, 457 & *seqq.* à Christianis, an à Persis interem-
 ptus sit, *ibid.* ætas ejus, 457. parentes, *ibid.* vir-
 tutes ejus, & vitia, *ibid.* 459, 460. forma ejusdem &
 statura, 463. corpus ejus Tarsum à Procopio propin-
 quo deportatum & in suburbano conditum, ut
 jussisset, 383 465
 Julianus ex Vicario, à Juliano A. morte afficitur, 352
 Julianus Tribunus legionis, à Persis cæsus, 467
 Julius Comes per Thracias, 505. actu capitur à Proco-
 pio tyr. *ibid.* Magister militum trans Taurum, per
 Orientales provincias Gothos eadem die atque hora
 omnes interimendos curat, 709
 Junius Bassus, Præfectus Urbi, 191
 Jusjurandum veterum per vota sua, 430
 Justina uxor Valentiniani A. Magnentio prius nupserrat,
 662
 Juthungi, Alamannorum pars, à Barbatione victi, 181
 Juventius Quæstor, 495. ex Quæstore Palatii Præ-
 fectus Urbi, genere Pannonius, 524, 525

L.

LÆTI vel Leti Lugdunum invadunt, 148. qui fue-
 rint, *ibid.* & 273
 Lampadius Præfectus Prætorio, 84. ex Præfecto Præ-
 torio Præfectus Urbi, 522. vanus admodum & ina-
 nis gloriæ affectator, 523, 524. ejus domus à plebe
 facibus injectis & malleolis cur petita, *ibid.* ejusdem
 secessus ad Muluvm pontem, *ibid.* Lollianus Lam-
 padii ex Præfecto filius adolescens, cur capite trun-
 catus sit, 560
 Laniogailus Tribunus, natione Francus, Silvano po-

INDEX RERUM.

- populari suo fidus, 83, 89. solus adfuit morituro apud Elenam Constanti A. *ibid.*
 Largitionum seu Thefaurorum duo genera, 92
 Latinus Domesticorum Comes, Alamannus genere, 54 & 55
 Laureatæ litteræ Imperatorum, provincialibus graves & damnosæ, 165
 Lauricius Comes Ifaurorum atrocina compefeit, 253
 Lentientes Alamanni primò victores, mox victi fusique à Constantio A. 81, 82, 83: proelio superati à Gratiani Ducibus Regem Priarium amittunt, & datis ironibus domum redire permittuntur, 639, 640, 641
 Leo rationes numerorum milit. tractans, Valentiniano Principi designato, populari suo favet, 484. exitialis postea Magister Officiorum, *ibid.* Leo Notarius, post Officiorum Magister, crudelis & humani sanguinis avidissimus, 555. cur Probum Præf. Præt. invivum Principi Valent. reddiderit, 650
 Leonas Quaestor cum litteris ad Julianum ab Constantio A. missus, 275
 Leontius Quaestor, post Præfectus Urbi, 61. qualis in Præfectura Urbana, 95
 Liberius Antistes urbis Romæ, quòd Athanasium inauditum damnare nollit, in exsilium jussu Constantii A. missus, 98 & 99
 Limigantes Sarmatæ à Constantio A. victi, alias in sedes transferuntur, 196 & seqq. dum Constantium A. invadunt, maxima suorum strage reprimuntur, 246, 247
 Litteras vel codicillos dignitatum Imperator manu sua dabat, aut absentibus mittebat, 556. Codicilli delatæ Præfecturæ Præt. aurei erant; ceterorum magistratum eburnei, *ibid.*
 Lucillianus Domesticorum Comes. 61. Lucillianus Comes legatus mittitur ad Saporem P. R. 91. Magister equitum per Illyricum, à Juliano A. opprimitur, 299. Magister equitum & peditum à Joviano A. genero suo factus, 473. Remis cum Seniacho Tribuno occiditur, 479
 Lucillianus Comes & Constantianus Tribunnus, classis Juliani A. ductores, 386 & 387. Lucil. imperitiâ præceps, 422
 Lupicinus Magister militum per Gallias, 205 & 206. in Britanniam adversus Scotos & Pictos proficiscitur, 254. inde revertitur, 276. à Joviano A. promotus Magister equitum per Orientem, 496
 Lutto Francus, 95. Comes Silvani Franci interficitur, *ibid.*
- M.
- M**ACRIANUS Alamannorum Rex pacem cum Juliano inivit, 207. cum Valentiniano A. 640. fidus postea Romanis socius & amicus, *ibid.* dum Franciam vastat, insidiis circumventus perit, *ibid.*
 Macrobius Tribunnus in bello Persico casus, 467
 Magister militum Præfens quis fuerit, 8. & quæ Præfens militia vel Præfentialis, *ibid.*
 Magister Officiorum Scholam Argentum in rebus, & scrinium Admissionum sub se habebat, 496, 497. ejus munus, *ibid.* quæ officia ei parerent, *ibid.*
 Magister Admissionum, 89
 Magistri armorum qui, & quot fuerint, 131. Magistri militum, Comites etiam dicti, 223
 Magistri scriniorum distinguebantur à Proximis Scriniorum, 276
 Magnentiacæ legiones duæ erumpunt noctu Amidâ, & in castris Persarum magnam edunt stragem, 234, 235, 236
 Magnus Tribunnus, 435
 In causa læsæ Majestatis, à quæstionibus etiam crucientis nullus generis aut dignitatis privilegio eximitur, 559, 560
 Malarichus, Gentilium Tribunnus, Francus, Silvani Magistri peditum popularis sui amicus, 85. & defensor, 87, 88. Magisterium militum per Gallias sibi à Joviano A. delatum recusât, 429
 Malleoli descriptio, 389
 Mallobaudes Armaturarum Tribunnus, 63. Francus, Silvani Franci amicus, 86. Mallobaudes vel Mallobaudes, bellicosus Francorum Rex, Macrianum Alamannorum Regem in Francia grassantem insidiis circumvenit ac interficit, 640. Comes Domesticorum Gratiani, Rexque Francorum Lentientes Alamannos fundit fugaque, 690
 Mamertinus Comes Sacrarum Largitionum à Juliano A. fit, 298. Consul cum Nevitta, 302. 208. Præfectus Præt. per Illyricum, *ibid.* Præfectus Prætorio Italiæ & Illyrici, 496. ab Avitiano peculatus accusatur, 335
 Maratocupreni piratæ in Syria, jussu Valentis A. cum conjugibus & liberis ac vico suo omnes ad unum delati, 569, 570. eorum repentina & astuta atrocina, *ibid.*
 Marcellianus, filius Maximini Præf. Præt. Dux per Valleriam, 629. Gabnium Regem Quadorum fraude deceptum occidit, *ibid.*
 Marcellus, Magister militum per Gallias, 121. obfesso apud Senonas Juliano Cæs. auxilium non tulit, 123. ob id sacramento solvitur, 130
 Marcellus Protector, Procopii cognatus, Nicææ & Chalcedone à paucis appellatur Augustus, 514. missis militibus in custodiam conjicitur, deinde interficitur, *ibid.*
 Marciani duo, Heracleota alter, qui *μεγίστην* scripsit ad Nicomedem Bithyniæ Regem; alter recentior qui epitomen Artemidori duobus libris composuit, 407
 Marinus Tribunnus cur se cultro trajecit, 78
 Martinus Vicarius Britanniarum, 20. cur se ipse interfecerit, 21
 Martyres qui propriè dicti sint, qui impropiè, 537
 Masucio Domesticus Protector, Cretionis Comitiss filius, in Africæ præsidium à Valentiniano A. missus, 498
 Massagetæ, Alani sint, an Hunni, 393
 Massilia quando & à quibus condita sit, 105
 Mavortius Præfectus Prætorio, 243, 244
 Mauricarem gentium qui Præfecti dicerentur, qui Principes, 622. Mauricalli provinciales, alii barbari, 655

INDEX RERUM.

- Mauricius Tribunus, 473
 Maurus, Petulantium Hastatus, postea Comes, capiti Juliani torquem imposuit, 263. Frigerido successor datur a Gratiano, 693
 Maximinus Præfectus annonæ, 553, 554. ejus patria, genus, & parentes, ac dignitates, *ibid.* Vicarius Præf. multos etiam Senatores & Senatorie stirpis mulieres, malefactorum & adulteriorum Romæ damnat ac capite truncat, 555 & *segg.* Præfecturâ Prætorianâ augetur, 562. etiam absens per Vicarios & emissarios suos in Nobilitatem Romanam sævit, 563 & 564 & *segg.* sub Gratiano postea damnatus, capite truncatur, *ibid.* Præfectus Prætorio Valentini-
 nianum ad crudelitatem impellit, 613 & 614. Stella in Quadorum terris edificari iuratur, 629
 Maximus Senator, a Juliano A. in locum Tertulli Urbi præficitur, 307
 Maximus Tribunus legionis à Persis interfectus, 467
 Maximus Philosophus quam patriam habuerit, 605. Ju-
 liani Apostatae præceptor, *ibid.* inter Theodori con-
 ficos nominatus, capite truncatur, *ibid.*
 Memorius Præfex Ciliciæ, 383
 Menophilus spado Drypetinam Mithridatis R. filiam cur
 interfecerit, 133
 Mercurius Rationalis, delator, 75. somniorum Comes
 cur dictus, 76
 Meribanes Hiberiæ Rex vestibus & donis donatus à
 Constantio A. 296
 Merobaudes apud Gratianum A. plurimum potuit, 594.
 Magister peditum cum suis à Valentiniano A. præmis-
 sus ad vastandos Quadorum pagos, 650. Valentinia-
 no mortuo Sebastianum Com. longius amandat, &
 Valentinianum juniorem Augustum appellandum cu-
 rat, 661, 662
 Messalla prov. Pannoniæ rector, Constantiam Con-
 stantii A. filiam periculo captivitatis liberat, 630
 Metrodori Philosophi mendacium, causa belli Persici
 fuit, 464
 Miletî halosin uter Phrynichus composuerit ac dederit,
 553
 Milirares qui, 18
 Milites *κατ' ἑσθλοῖς* disci Romani, 160
 Milites Romani stantes cibum sumebant in castris, 459
 Mimiambi qui, qui mimiamborum scriprores, 645
 Mimus seu Planipes, actor mimorum: & de Mimis,
 Mimographis, Mimaulis, ac de Pantemimis seu sal-
 tatoribus, 390. de Atellans seu Mimis, 647. Mimi
 cavillationes etiam dicebantur, *ibid.* Inter Comædiam
 & Mimum quid interfuerit, *ibid.*
 Minervius ex Consulari, nomine & decreto Senatus R.
 legatus mittitur ad Valentinianam A. 559
 Modestus Comes per Orientem, 249. Præfectus Præto-
 rio de conjuratione Theodori Norarii cognoscit, 591.
 ob operam ibi navatam fit à Valente A. Consul, 592.
 cur Valenti adlaretur, *ibid.* Valentem A. à cogni-
 tione causarum revocat, 641, 642. ejus magistratus,
ibid.
 Mœsaci qui, 255
 Moplustia à Mopso Argivo vate condita, 45
 Mufonianus, qui & Strategius, Præfectus Prætorio
 Orientis, qualis, 116. Persas ad pacem hortatur,
 139
 Mufonius Vicarius Asiæ, qualis vir fuerit, 541
 Myrmillones qui, 417, 418
- N.
- NAISUS vel Næsus, urbs Daciæ Mediterraneæ,
 Constantini Maximi patria, 301
 Nannenus Comes à Saxonibus vulneratur, & aliquot
 ejus milites interficiuntur, 584. post Magister mili-
 tum à Maximo tyr. factus, *ibid.* Nannenus vel Nan-
 nienus Dux Lentientes Alamannos prælio superat,
 690, 691
 Natalis Domini sæpe Epiphania dictus, 290
 Natuspardo Scutarius, in bello Alamannico Valentiniani
 cadit, 545
 Nebridius Comes Orientis, 14. ejus Magistratus, *ibid.*
 ex Quæstore Juliani Cæs. Præfectus Prætorio Gallia-
 rum, 275. jurare in verba Juliani A. recusat, & ab
 ipso servatus, secedit in Tusciam, 294. in locum
 Sallustii Præfectus Prætorio promotus, 504
 Neftarius Comes maritimi tractus, in Britannia à bar-
 baris cæsus, 538
 Neoterius Notarius, in Africam à Valentiniano A. mis-
 sus, 498. post Consul factus, *ibid.* variæ ejus di-
 gnitates, *ibid.* Neoterium an Neotherium vocari o-
 porteat, *ibid.*
 Nestica Tribunus Scutariorum, 188
 Nevitta adversus Juthungos fortiter facit, 181. Magi-
 ster armorum per Gallias à Juliano A. factus in locum
 Gumohari, 298. Consul cum Mamertino, 302. Got-
 thus natione erat, *ibid.* Dux Juliani, 421, 434, 465
 Nicomedia terræmotu prostrata: & de terræmotibus,
 182
 Nigrinus, turmæ equitum Tribunus, Aquileiam Con-
 stantio diu vindicat adversus Julianum, 202, 203 &
segg. vivus exurit, 307
 Nileus Atheniensis cur in Ioniam profectus sit, Mile-
 tumque ibi condiderit, 552
 Nisei, an Nefei equi, scribendum sit, 404
 Nisibis à Joviano A. Persis ex pacto tradita, frustra de-
 precantibus opidanis, 474 & *segg.*
 Nocturna judicæ & supplicia crudelia & vituperanda,
 565
 Nohodares Optimas Persarum & dux, 14, 15, 217
 Nomenclatorum seu Vocatorum officium, 28
 Notariorum tria genera, 180
 Novidunum vel Noviodunum, urbs aut castrum pro-
 vincie Syriæ, 530. antea Mœsæ, *ibid.*
 Numeri militares qui, 257
 Nymphæum Romæ & aliis in urbibus quid fuerit,
 90
- O.
- OBELISCUS Romæ in Circo Maximo constitutus:
 & de Obeliscis, 172 & *segg.*
 Octavianus Proconsul Asiæ à Juliano A. factus, 381.
 Hunc Presbyter quod apud se latentem prodere no-

INDEX RERUM.

luffet, Sirmii decollatur, 614
 Olyffum, urbem prov. Mœfiæ inferioris feu fecundæ, an Odeffum dici oporteat, 528
 Olybrius, Præfectus Urbi, diuturno morbo laborat, 554. quo anno Præfecturam Urbanam inierit, *ibid.*
 Præfectura ejus Urbana lenis & moderata, 572. ejus luxus, *ibid.*
 Optimates apud Gothos qui fuerint, 685
 Ordinum primi, & Primi Ordines, qui vocarentur, 154 & 155
 Orfitus Præfectus Urbi R. 21. iterum, 141. ex Præfecto Urbi à Terentio piflore peculatus reus deferitur, 521. Vulcatii Rufini operâ folutus exfilio, à Valentiniano A. bonis fuis & laribus redditur, 535
 Orientis provinciarum defcriptio, 43
 Oſdroëna regio à quo dicta, 421

P.

PALATINI milites, & eorum privilegia, 500
 Palladius, Tribunus & Notarius, donativum militum in finum fuum congerit, 591. à Romano Comite Africa corruptus, *ibid.* poſt detectam ejus fraudem capitur, & obſervatâ cuſtodum abſentia, laqueo ſe ſuſpendit, 593
PARA, Arfacis Armeniorum Regis filius, poſt cædem patris ad Romanos confugit, & cum paucis juſſu Valentis Neocæſaræ liberaliter curatur, 549, 550. per Terentium Ducem reducit in Armeniam, *ibid.* meru Perfarum læret in filvis, *ibid.* Cylacem & Artabannem fraude Saporis deceptus occidit, *ibid.* Tarſi ſpecie obſequiorum cuſtoditus, cum ccc. populariſſibus fugit, & equis Regnum repetit, 416, 417 & ſeqq. à Trajano Duce in convivio interficitur, 637 & 638
PARIFI, 261. eam ad urbem Palatium fuit, *ibid.* Campus & ſuburbana, 262
PARIUM à quo conditum fuerit, 333
PARTHENIUM mare vel Parthenicum quod fit, 362
PARTHICÆ pelles pretioſæ, 326. ut & Perſicæ pelles verſicolores, 415
PARTHICI imperii initium, 396, 397
PATERNIANUS Notarius Valentiniani A. 640
PAULUS Norarius, delator, 19. à Martino Vicario Britanniarum vulneratur, 20. 75. graſſatur, 240 & ſeqq. vivus comburitur, 324
PENITATIONUM tria genera, canon, oblatio, indictio, 171
PENTADIUS Notarius, 64. conſtanti defenſione Juliani iram evaſit, 323
PENTADIUS Juliani A. Officiorum Magiſter, 274
PENTAPOLIS vel Cyrenaica ſemper à Libya ſeparata fuit provincia, 370. quando primum in provinciæ formam redaſta fit, 377
PEREGRINI urbe Roma ob annonæ pænuriam expulſi, 34 & 35
PERFARUM ſilentium pro Deo habent, & legem ſilentii in conviviis obſervant, 309. quarumdam apud Perſas dignitatum nomina, 399. octodecim regni Perfarum

majoris provinciæ deſcribuntur, *ibid.* & ſeqq. Perſarum habitus, & mores, 414 & 415 & ſeqq. diviſi in Nobiles & plebeios, 417. Perfarum perfidia, 472. à Trajano & Vadomario vincuntur, 595. Perſæ pro Parthis ab Ammiano improprie poſti, 672
PETRONIUS focer Valentis A. ex Præpoſito Martenſium militum Patricius, dirus & avarus, 500
PETULANTES & **CELTÆ**, numeri militares in Gallia prævalidi, 259. Petulantium ſigna, *ibid.* Petulantes & Celtæ Julianum Auguſtum declarant, 262. & ſeqq. ſigna Petulantium & Celtarum, *ibid.* Petulantes & Celtæ repulſâ Juliani A. non offenduntur, 266. Petulantium & Celtarum immoderata ſub Juliano A. licentia, 256
PHALANGIUS Bæticæ Conſularis, 560
PHARUS à Cleopatra tantum reſtaurata, 372. item Heptastadium, *ibid.*
PHILAGRIUS Notarius Juliani A. poſtea Comes Orientis, 291. vir prudens, *ibid.*
PICCI, Attacotti & Scotti Britannias vexant, 539
PŒMENIUS Silvani amicus interficitur, 95
POLLERIANUS Tribunus, conſulorum de Imperio Manium reus, cur à Valente ſervatus fit, 610
POMPEIANUS an Commodum A. ferro petierit, 598, 599
POTENTIUS, Tribunus Promotorum, Urſicini Magiſtri militum filius, in prælio apud Hadrianopolim cadit, 701
PRÆFECTUS Prætorio annonam militarem, civicam, & Palatinam curabat, 40
 præpoſiti differunt à Tribunis, 500
 prætexturæ quæ, 15
PRÆTEXTATUS Proconſul Achaicæ, 330, 331. Præfectus Urbi, ac multo poſt Præfectus Prætorio, *ibid.* ejus Præfectura Urbana laudatur, 541, 542. Prætextatus ex Præfecto Urbi, à Nobilitate Romana quare legatus miſſus fit ad Valentinianum A. 559
PRIMICERIUS quid, 208, 209
PRINCEPS Officii vel Apparitionis qui diceretur, 135
PRINCIPIA & **PRINCIPIORUM** vertices qui, 88. Principia legionum & turmarum, 465
PROBUS, Diocletianus, & Valentinianus Imperatores nonnumquam ultra limites in ſolo barbarico caſtra & caſtella condidere, 389
PROBI Præfecti Prætorio nobilitas, potentia, & opes, 546, 547. ejus dignitates & officia, *ibid.* mores ejus, *ibid.* liberalitas & munificentia, *ibid.* Probus Maximino Præfecto annonæ Aginatii Vicarii Romæ de ipſo litteras prodit, 561. Quados & Sarmatas à Sirmii oppugnatione deterret, 630. adulatur Valentiniano, & tributis provincias onerat, 649. cur inviſus Principi, *ibid.*
PROCOPIUS ad Saporem legatus à Conſtantio A. mittitur, 202. tunc Notarius, *ibid.* ad Rom. rectores inde ſcribit verbis obſcuris, 217. ei cognato ſuo Julianus A. Perſas petens xx. millia militum commiſit, 385. miſſus à Joviano A. corpus Juliani A. in ſuburbano Tarſenſi ſepelivit, nec poſt quaſtus uſquam potuit inveniri, 477. cibos quos conſervarat, ad Joviani A. copias miſit, 473. ſub Joviano A. apud

INDEX RERUM.

Seraregium ex Palatino milite Senatorem latuit, 500. mortuo Ioviano per Divites & Tungricanos juniores Imperium invalit Constantinopoli, 501. Thracias occupat, 505. Iovius & Victores contra se missos a Valente, sibi verbis conciliat, 507. Bithyniam in ditionem suam redigit, 508. Cyzicum capit, 510. à Ducibus suis desertus & proditus, Valenti offertur, & capite truncatur, 511. ejus ætas, forma, & mores, *ibid.*

Procopius Notarius & Memoridus Tribunus à Ioviano A. in Illyricum & Gallias missi, 473. redeunt ad Iovianum, gesta narratur, 480

Proculus Silvani tyr. Domesticus, 94. ejus in tormentis constantia, 95

Profuturus & Trajanus rectores militum, ac Richomeres æquo Marte cum Gothis pugnant, 684

Prosper Comes, legatus ad Saporem, 180. reinsccta redit, 202

Proteutores qui, 38. Proteutores Domestici quales, 25. Proteutores & Scholares quales, 140

Ptolemæus Rex Cypri a Clodio Tr. Pl. injuriâ proscriptus, & Cyprus publicata, 49

Purpura adoranda offerebatur a Principe, 89

Pulsæus Persa dediticius, Tribunatus a Iuliano A. ornatus, 422. postea Dux Ægypti factus, *ibid.*

Pyrrhicha exercitatio militaris qualis fuerit, 127

Q.

QUADI Valeriam incurfionibus infestant, 146. Pannonias cum Sarmatis vastant, 191. Sarmatis armaturâ moribusque similes, *ibid.* à Constantio A. datis obsequiis pacem obtinent, 194, 197. cum Sarmatis Pannonias vastant, 495. ad vindicandam Regis sui cædem Transdanubianas regiones vastant, 630. cum Sarmatis juncti prædas hominum ac pecorum agunt, & siliam Constantii quondam A. Constantiam pæne capiunt, *ibid.* Equitum per Valeriam insequuntur, ut Gabinii cædis auctorem, 631. duas legiones fundunt fugantque, *ibid.* a Valentiniano eorum pagi vastantur, 650

Quintianus Senator Commodò A. insidiatus est, non verò Pompeianus, 598

R.

RANDO Regalis Alamannus Mogontiacum furto occupat & diripit, & opidanos abducit, 542

Rationales qui, 86. 569. ne in causis quidem fiscalibus judicabant, 570

Rationarius Apparitor Magistri militum, & Præfecti Prætorio qui fuerit, 93. Numerarius etiam dictus, *ibid.*

Regales dicti Regum filii & agnati, 156. item Reguli, *ibid.*

Reges Persarum, fratres Solis & Lunæ se appellabant, 179

Reges se mutuò fratres appellant, *ibid.*

Republica nomine Imperium Romanum sæpissime designatum, 160

Remigius Magister Officiorum, 540. Romani Comitibus per Africam flagitiis sævet, ac cum eo colludit, 588. Romani Comitibus adversus Firmum Maurum fautor in Palatio & adjutor, 618. laqueo sibi fauces elidit, 593, 639

Resecrare quid significet, 343

Rhetorica inter turpes artes à Socrate & veteribus posita, 641, 642. Magonicæ comparatur, *ibid.*

Rhodani cursus descriptio, 113

Richomeres, Domesticorum Gratiani Comes, 684. postea Magister militum & Consul, *ibid.* pugnat æquo Marte cum Gothis, 685. iterum a Gratiano Aug. properante in Thraciam, præmittitur cum litteris ad Valentem Aug. 696. ultro se Valenti offert obsequium ad Gothos iturum, 698. ex prælio Hadrianopolitano effugit, 699

Romani Senatus populique vitia, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33. Romana plebs inopiam frumenti metuens, sæpe seditiones movit, 242, 243. Nobilitatis Romanæ vitia, 573, 574, 575. Plebs Rom. studia ac vitia, 582, 583 & seqq.

Romani quibus legibus Barbaris in solo Romano commercio permitterent, 531. Romani Senatores alienis laboribus seu fervorum operâ venabantur, 577. alææ deditierant, & aleatores summo pericamabant, 579. nihil serè agunt nisi consulta ephemeride, *ibid.* divites homines captant, 580. ipsi ab uxoribus, uxores invicem ab ipsis ad testamenta faciendâ invitantur, 581

Romana plebs deses & vana, ridiculis nominibus gloriatur, 581. vino, reffes, iustriis & spectaculis totam vitam impendit, 582. Scenicos à quibus nil acciperit, explodit, 583. mensas divitum captat, 584

Romanorum Episcoporum divitiæ ex oblationibus matronarum, 525 & 526. procedentium in vehiculis festivo, circumspectæ vestes, epulæ profusæ ac imperatoricæ, *ibid.*

Romanus & Vincentius Tribuni Scutariorum, cur à Iuliano A. in exsilium missi, 552

Romanus Comes Africa secors & avarus, 540. Romanus Comes per Africam, quibus condicionibus Leptitanis adversus Aulstrianos Barbaros auxilium ferre voluerit, 588. Remigium Magistrum Officiorum & Palladium Notarium corrumpit, & quinque in fontes morte multandos curat, 588 & seqq. Zimma à Firmo fratre occisi necem mulisei vult, 618

Rufinus Præfectus Prætorio Galliarum, 53. opum cupidissimus, 138

Rufinus, Apparitionis Præfecturæ Prætorianæ Princeps, 77. 134. falsarius capite truncatur, 136

Rufinus Aradius Comes Orientis, 582

Ruricius Præfès provinciæ Tripolitanæ, 590. fraude Romani Comitibus capite truncatur, 592

Rusticus Julianus Magister memoriæ, ad Imperium poscitur ægotante Valentiniano A. 532

INDEX RERUM.

S.

- SABAIA** ex ordeo vel tritico potus, 508
- Sabinianus** Magister armorum in Oriente, 215. parvi animi & corporis, *ibid.* militari Pyrrhicha delectatur, 220. obsidentibus Amidam Persis noctu supervenire recusat, hortante Ursicino, 231
- Sacerdotes** provinciarum erant, Flamines municipiorum, 590. Sacerdotesales qui, qui Duumvirales, qui Præsidiales dicerentur, *ibid.* Sacerdotes coronam auream portabant, 621
- Sagittarii** ætate Ammiani formidabiles, 152
- Sagittas** emittendi quinque modi, 449
- Salia** Comes Theſaurorum per Thracias Theodorianæ conjurationis reus, 600. dum audiendus à judicibus se caleat, inter custodum manus exspirat, *ibid.*
- Sallustius Jovianorum** Tribunus, veluti Procopii fautor, à Valentiniano Augusto damnatus, 615
- Sallustius Scutarius** Valentem A. meridianem insidiis ac ferro petit, 598
- Sallustius Præfectus Prætorio** Galliarum à Juliano A. promovetur, 298. 457. delatum ab omnibus Imperium recusat, 465. Præfectus Prætorio per Orientem, 496. variæ ejus dignitates, *ibid.* nomen ejus variè scriptum, *ibid.*
- Sapaudium** Rhodanus alluit, 113, 114
- Saphrax** vel Safrax, Vithericus Gothorum Greuthungorum Regis Dux clarissimus, quid rerum in Thraciis gesserit adversus Romanos, à pag. 678. ad 708
- Sapor** Rex Persarum ad Constantium Aug. de pace legatum & litteras mittit, 178. Amidam diu circumfessam & oppugnatam, per celſos aggeres muris admotos invadit, 229, 230, 231, 232 & seqq. urbem direptam excidit, & Ælianum ibi Comitem ac Tribunos patibulis affigit, 240. Singaram expugnat, & opidanis ac legionem duas in extrema Persidis relegat, 268. Bezabden cum tribus legionibus & sagittariis opidanis capit, 269. eandem reparatam præsidio & necessariis instruit, 270. Virtam frustra tentat, 271. quinque regiones cum xv. castellis, & Nisibin ac Singaram pace facta à Joviano A. & Romanis extorquet, 470, 471. Joviano mortuo, Armenis manum injicit, 495.
- Arfacem** Regem Armeniæ fraude captum excæcat, ac ferro consumit, 547. Hiberiæ Aspacurem, Cylacem & Artabannem Armeniæ præſicit, 548. multa Armeniæ castra & castella vi aut deditione capit, 549. Artogerassam incendit, & uxorem Arfacis inde abducit, *ibid.*
- Saracenorum** mores, & incurſiones ac situs, 16, 17. Saraceni an à Scenitis distinguantur, 399. alii Julianum in bello Persico juvant, 789 423. alii Saporem, 424. in phylas seu tribus divisi, 424. Constantinopolim à Gothis victoribus tentatam defendunt, 407 & 408. ad furta belli quàm ad pugnas aptiores, 707. criniti & mitrati, 708. sanguinem è jugulo hostium caſorum exfugebant, *ibid.*
- Sarmatæ** superiorem Mœſiam & secundam Pannoniam populantur, 146. Pannonias Mœſiamque vastant, 191.
- eorum armatura hæc longæ seu conti, & loriciæ ex cornibus rasis, *ibid.* equis caſtratis utebantur, *ibid.* à Constantio Sarmatarum & Quadorum agri devastantur, 193. Sarmatæ & Quadi Pannonias populantur, 495
- Saturninus** Magister equitum à Valente A. factus, adversus Gothos in Thracia grassantes mittitur, 687. in prælio ad Hadrianopolim fugâ se periculo eximit, 700
- Sauromacem** inter & Aspacurem Hiberiæ regnum dividitur, 550
- Saxones** cum Francis Gallicos tractus prædis, incendiis, & captivorum cædibus infestant, 529. repentinis atrociniis ac prædationibus præ ceteris metuentis, 569. in Gallia post factas indutias à Romanis insidiis circumveniuntur, 584
- Scholæ** quæ, 38. Scholares, *ibid.* Capita scholarum quibus milites dicti, 479
- Scorpionis** vel onagri descriptio, 388
- Scotti** Britannias vastant, 495. 539
- Scrinia** sacra quatuor, 276
- Scudilo** Scutariorum Tribunus genere Alamannus, 55. Gallum Cæſ. circumvenit, 60, 61. moritur, 64
- Scutarii** qui, 38
- Scuti** jactatio qualis aqud Romanos fuerit, 289. scuta perversa sub alis gestare, vel capitibus imponere, signum defectionis, 512
- Scythici** arcus forma, 342, 345
- Sebastiano** Comiti ex Duce Ægypti ac Procopio xx. milia militum cur & quando à Juliano A. commissa, 385.
- Sebastianus** cum Procopio Joviano A. occurrit, 474.
- Sebastianus** Comes cum Illyricis & Italicis numeris Valentinianum A. in Alamanniam sequitur, 543. ab eo præmittitur cum Merobaude in Quados, 650. militari favore sublatus, mortuo Valentiniano longius amandatur, 661. ab Italia missus, loco Trajani pedes Valentis regit, 693. Gothosaliquo ad Hebrum cædit, 694. pugnari cum Gothis suadet, non exspectato Gratiano, 696. in prælio Gothico perit, 701
- Secretum** vel Secretarium Judicum, & Episcoporum quid fuerit, 97 & 98
- Secundinus** Dux Oſdroenæ, agmen Juliani Assyriam ingressi cogit, 421
- Seleucia** an eadem sit quæ Coche, 437, 438
- Seleucus** Nicator dicendus, non Nicanor, 46. Daphnæ Apollinis sanum apud Antiochiam condidit, 556, 557
- Senatoribus** Romanis neſortiri, & fenerari non licuit, 27. Senatores status auratis, carrucis altissimis, ambitiosis vestibus, multitudine prædiorum, & familiarum agminibus gaudent, 25, 26 & seqq. eorum fiducia, & benignitas erga Constantium A. 302. Senator q. equo phalerato insidens, post se trahit agmina fervorum, 489. Senatores Christiani Præturam aut Consulatam adepti, egentibus pecunias ac vestes largiri consueverant, 522. multi Senatores ac Senatorii generis femina, Romæ malefactorum, stuprorum & adulteriorum accusantur, & capitali supplicio afficiuntur, 566. Senatores Romani per legatos à Valentiniano A. petunt, ne deinceps contra morem

INDEX RERUM.

tormentis exponantur, idque impetrant, 559. nominibus, sericis vestibus, multitudine obsequii delectantur, 573, 574 & seqq. manus aut genua osculanda præbent, <i>ibid.</i> equos & aurigas amant, parafitos & adultores, 575. doctrinas detestantur, foliis Juvenali & Mario Maximo addicti, 576. muscas & radiolum Solis ferre non possunt, 577	Sufceptores qui, 188. varia eorum nomina, & officium, 244
Seniachus Tribunus, 82	Sufceptus, id est Clens, 645
Serapio Alamannorum Rex, 151. cur ita dictus, 155. Agenarichus patriâ linguâ appellatus, <i>ibid.</i> Mederichi fratris Chnodomarii filius, <i>ibidi</i>	Syagrius Notarius in Alamanniam ad exercitum mittitur à Valentiniano A. 567. postea Præfectus & Consul, <i>ibid.</i> sacramento solutus & inhonestè domum remissus à Valentiniano, quod Alamannos solus evaserat, 568.
Serenianus Pannonius, Valentis A. Domesticorum Comes, 496 caprus apud Cyzicum à Procopio, Nicæam ducitur vincetus, 510. ibi noctu incautus post Procopii eadem à Marcello Protectore occiditur, 514	Symmachus Præfectus Urbi, 522. ejus laus, <i>ibid.</i> cur ab ingratis civibus pulcherrima ejus domus Transiberina incensa sit, <i>ibid.</i>
Servi in capita dominorum torqueri solebant in questione incestus & adulterii, in stupri non item, 565	Syri & Assyrii cum deditionem facerent, præ se bovem coronatum agebant, 422
Severus Magister militum per Gallias, 146. ejus laus, 147. levam aciem ducit apud Argentoratum, 156. Francos aggreditur, 186 repente adignaviam convertitur, 187. Valentiniani A. in bello Alamannico comes, 543. 617. Saxones ad pacem petendam compellit, 585. agrotante Valenz. ad Imperium votis occultis poscitur, 532	T.
Severus Domesticorum Comes, 538	TRES Tabernæ à Juliano Cæs. reparatæ, 149
Signorum aquilarumque submissio, defectionis aut deditionis signum, 507	Tabularii, antea Numerarii dicebantur, 553. qui fuerint, <i>ibid.</i> an Tabularii civitatum & provinciarum differrent à Tabulariis Præfidum vel Prædialis Officii, <i>ibid.</i>
Silli, satyrica carmina, 375	Taifali, 198. puerorum amatores, 689
Silvanus Magister militum per Gallias, 83. cur Imperium invaserit, 87, 88. 92. per Ursicinum opprimitur, 92. Boniti viri Franci filius, 93. Tribunus Armaturarum à Magnentio olim ad Constantium cum suis transferat. <i>ibid.</i>	Tamfapor Perfarum Optimas & Dux, 139. 217. 241
Simplicius, curans Vicariam Præfecturam, Romæ magnas edit strages, 563, 564. sub Gratiano A. postea in Illyrico capite truncatur, 566	Tarracius Bassus, postea Præfectus Urbi, 560. cum fratre Camenio, & Marciano, ac Eufaphio Clarissimis beneficii reus, absolvitur, <i>ibid.</i>
Sintula, Juliani C. stabuli Tribunus, 259	Tarsus unde nomen accepit, 44
Sinus Ad Gradus dictus, 214	Taurus Præfectus Prætorio per Illyricum, fit Consul, 296. Consulatu suo exsul relegatur Vercellas à Juliano A. 322
Sophonius Notarius, post Præfectus Urbi Constant. 504	Terentius Dux Armeniæ, post Comes rei militaris, 634. vir pius, <i>ibid.</i>
Spasinu Charax, 403. error Ammiani in Charace, <i>ibid.</i> Alexandria etiam dicta, <i>ibid.</i> Dionysius Periegetes, inde ortus, <i>ibid.</i> Characenus & Alexandrinus. <i>ibid.</i> sub Augusto scripsit, 404	Terentius cur ex pistore Romano Corrector Tusciæ factus sit, 521. falsi postea convictus, sub Claudio Præfecto Urbicarnificis manu periit, <i>ibid.</i>
Spectatus Tribunus & Notarius, legatus ad Saporem missus, 180. re infecta redit, 202	Tertullus Præfectus Urbi, 242
Stationes agrariæ quæ, 15	Testudo in re militari quid, 159
Strator equos Imperatoris usui destinatos probabat, 615. Strator Imperatorem in equum efferebat, 651	Teutomerus Protectore Domesticus, 77. Francus fuit, <i>ibid.</i>
Sueridus & Colias Gothorum Optimates cur descenderint, & cæsis Hadrianopolitanis, Alavivo ac Frigidido Thracias populantibus sese adjunxerint, 682	Thalassius Præfectus Prætorio, 837
Suevi Rætiæ incurfant, 146	Thalassius ex Proximo libellorum, à Christ. religione defecit, atque ita Julianum placat iratum, 349
Suffragatores qui dicerentur, 566	Theodorus Notarius Imperium affectat, 597. Gallus, an Sculus fuerit, 597. cum plurimis criminis conscis interficitur, 604
Suomarius Alamannorum Rex, 151. pacem à Juliano Cæs. obtinet, 188. datam fidem servat, 205	Theodosius in Britanniam insulam cum copiis missus, 538. urbes Britannicæ à Scotis & Pictis vastatas restituit, castella reparat, & provinciam quæ Valentia dicta est, recipit, 539. Valentinum ibi exsulem res novas molientem opprimit, 571. in locum Jovini Magister militiæ constituitur, 572. Alamannos per Rætiæ metu Burgundiorum dispersos partim occidit, partim captos in Italiam misit, 586. Magister equitum, Valentiniani A. in bello Alamannico comes, 618. Cæsaream Maurit. intrat, & à Firmo incensam restituit, 621. equites & pedites Rom. quoad Firmum descenderant, partim occidit, partim manibus truncavit, 623. desertores alios exurit, alios con-

INDEX RERUM.

- truncat, 624. castra Firmi qui fugerat, invadit & diripit, 625. Firmum multis proeliis fractum ad voluntariam mortem compellit, 627, 628. Africa pacem reddit, 629. Carthagine interficitur stimulante aulicorum invidia, 629
- Theodosius junior, Dux Mœsiæ, qui post imperavit, Sarmatas Liberos crebris proeliis attritos ad perendam pacem compulit, 631
- Theophilus Syriæ Consularis à plebe Antiocheni disceptus, 37
- Tholus quid sit, 574
- Thraciarum, & sinus Pontici, regionumque ac nationum Ponto adiacentium descriptio, 332 *risque ad*, 346. Thraciæ vi. provinciarum clarissimarumque urbium descriptio, 523. Thracia auri metalla tulit, 683
- Tigres an veloces sint, & quibus artibus à venatoribus capiantur, 409
- Timagenes, Rhetor Alexandrinus, 104. ejus captivi quæ Romæ fortuna fuerit, *ibid.*
- Tomyris Regina Scytharum dicenda, non Tamyris, 398
- Trajanus Comes multos Persas cædit, 595. in Armenia militis regens, jussu Valentis A. Param Regem Armeniæ per fraudem in convivio interficit, 636. vir pius, 684. pugnat æquo Marte cum Gothis, 686. Magister militum, *ibid.* accepto Sebastiano successore, nihilominus revocatus à Valente A. in prælio apud Hadrianopolim interiit, 701
- Transfigritanæ quinque regiones, cur ita dictæ, 470
- Tribuni, Comites, Præfecti, &c. Vacantes qui dicebantur, 78
- Tribunus Stabuli Stratores sub dispositione sua habuit, 651
- Tripolis vel Tripolitana provincia unde dicta sit, 589 & 590
- Tzanni, Zanni, Thanni & Sanni iidem, 451. finitimi Lazis, *ibid.*
- V.
- VADOMARIUS** Alamannorum Rex, à Constantio A. pacem impetrat, 154. pro vicinis Regibus tribus pacem petit, 207. per emissarios limitem vastat, & Libinonem Comitem interficit, 290. capitur à Juliano, & relegatur in Hispanias, 292. Dux postea Phœnicæ, 291. Vadomarius ex Rege Alam. cum Trajano multos Persas interficit, 595
- Valens à fratre Valentiniano Augustus appellatur, 494 propter auxilia missa Procopio tyr. bellum Gothis infert, 529, 530 & *seqq.* pacem cum eis post triennium acceptis obsidibus jungit, 531. cum Gothis confligit circa Hadrianopolim, 697, 698, 699. in ea pugna perit, 700. quæ ratione & quo mortis genere perierit, *ibid.* mors ejus prædicta, 704. ejusdem virtutes & vitia, 702, 703, 704. quamdiu imperaverit, 701
- Valentia, pars Britannicæ Romanæ, una & novissima è v. ejus provinciis, 570. à quo & per quem facta provincia, *ibid.* à Valentiniano A. dicta, *ibid.*
- Valentiniani juniores duo fuere, fratres patres: alter Valentis A. filius, qui Consulatum cum Victore gessit; alter Valentiniani majoris filius, qui post ejus mortem Augustus est appellatus, 661
- Valentinianus junior, mortuo Valentiniano patre ab exercitu Augustus appellatur. *ibid.*
- Valentinianus ægrè mortem apud Remos effugit, 479. Scholæ secundæ Scutariorum à Joviano A. præficuntur, 480. Augustus ab exercitu consalutatur, 486. Valentem fratrem suum Tribunum stabuli, mox apud Constantinopolim Imperii consortem adsumit, 490. periculoso morbo liberatus Gratianum filium, adhuc impuberem Augusti nominis participem faventibus militibus facit, 486, 487 & *seqq.* Val. cum Gratiano Rhenum transit, 543. Alamannorum insidiis pane circumvenitur, 544. Alamannos in solo barbarico fundit fugatque, 545. totam Rheni ripam Gallicanam castris, castellis, & turribus munit, 567. sævus & efferatæ crudelitatis, 615, 616. in alendis domi uris anthropophagis simillimus Galerii Maximiani, *ibid.* culpâ militis Macrianum Alamannorum Regem trans Rhenum incautum capere non potuit, 618. cum Macriano Alamannorum Rege colloquitur, ac pacem facit, 640. Sarmatarum legationem rejicit, 648. Quadorum pagos depopulatur, 650. dum legatis Quadorum respondet iratus, ictu sanguinis extinguitur, 651. Gratianus ejus pater quos honores gesserit, 654. Valentiniani rerum in principatu gestarum breviarium, *ibid.* Vitia ejus, 656, 657, 658, 659. ejusdem virtutes, *ibid.* corpus ipsius delatum Constantinopolim, inter Divorum reliquias humatur, 660. duas uno tempore uxores non habuit, 662
- Valentinus, Tribunus, cur Dux in Illyrico factus sit, 208
- Valentinus Maximini Præf. Præt. conjugis frater, in Britannia ubi exulabat, res novas molitur, & à Theodosio cum paucis capite plectitur, 571. aliàs Valentinianus dictus, *ibid.*
- Valeria provincia, pars antea Pannoniæ, *ibid.* Valeria provincia Italiæ, *ibid.*
- Valerianus, Domesticorum omnium primus, in Valentiniani A. bello Alamannico cadit, 545
- Valerianus Tribunus stabuli, in pugna Romanorum cum Gothis apud Hadrianopolim cecidit, 701
- Venustus Vicarius Hispaniarum, 381. Venustus ex Vicario nomine Senatus Romani legatus ad Valentinianum A. 539
- Vestralpus Alamannorum Rex, 151. cum Urrio & Ursicino pacem petit à Juliano Cæs. & obtinet, 207
- Vetranio an Veteranio dicendum sit, 70
- Vetranio, legionis Ziannorum rector, interficitur à Persis, 451
- Victor, Juliani copiarum Dux, 421. 434. 441. 442. 465. à Joviano A. provectus militiae rector, 466. Magister equitum ad Gothos legatus à Valente A. missus, 529. iterum legatus de pace ad eos mittitur, 531. item ad Saporem, 638. missus legatus ad Saporem super Armenia, 683. Sarmata erat, 696. Valenti A. suadet Gratianum expectare, *ibid.* ex prælio Hadrianopolitano profugit, 700

INDEX RERUM.

- Victor, insignis numeri Tribunus, cum Remora pacis Romanos inter & Persas mita obtes datus, 471
- Victor Historicus Pannoniæ secundæ Consulâris fit a Juliano, & statuâ aeneâ honoratur, 301. post Præfectus Urbi, *ibid.*
- Victorinus, amicus Maximini Vicarii, suffragio suo quatuor Senatores periculo mortis liberat, 560. Maximini ætus venditabat, 561. ejus defuncti uxor Anepfia stupri rea damnatur, 565
- Vitalianus à Joviano A. Domesticus fit, 480. postea Comes rei militaris, malè rem in Illyrico adversus Gothos gessit, *ibid.*
- Vithericus Gothorum Greuthungorum Rex, 678. qua ratione Histrum trajecit, & quid in Thracia gesserit, *à pag. 678. usque ad 709*
- Vithicabius Rex Alamannorum, Vadomarii filius, fraude ministri a Romanis corrupti interficitur, 543
- Vitrodorus Quadorum Regalis, Viduarum Regis filius, 195
- Urania vel Cælestis, Græcis dicta Astroarche, 357
- Urbicius Mesopotamiæ Dux, ad Saporem de Armenia & Hiberia legatus missus, 638
- Urius Alamannorum Rex, 151. 207
- Urfacius Magister Officiorum crudelis, 495. Alamannorum legatos ad Comitatum missos asperè tractat, 496
- Urficinus Magister equitum ex Oriente evocatur, 58. 59. 60. impugnatur ab Arbectione, 72. Silvanum tyrannum opprimit, 91, 92, 93. remittitur in Orientem cum Magisterii potestate, 146. ab Eusebio Præf. cubiculi cur impugnatus, 210, 211. ex Oriente evocatus cum venisset in Thraciam, remittitur in Mesopotamiam, 215 & *seqq.* Nisibim & Amidam curat ordinatque, 216, 217. Persas Amidam circumfidentes furtim invadere conatur, 231. Magisterio pedirum ab Imper. exiit, 255
- Urficinus Alamannorum Rex, 151
- Urficinus Vicarium Præfecturam Romæ curat, 563. cur ab ea remorus fit, *ibid.*
- Urfini cum Damaso de urbis Romæ Episcopatu contentio, 534 & *seqq.*
- Ursulus Comes Largitionum, 136. vir severus, *ibid.* ejus post visas Amidæ ruinas liberum de militum ignavia dictum, causa ipsi mortis fuit, 278. Juliani A. jussu damnatus, 324
- Vulcatius Rufinus Præfectus Prætorio laudatur, 535

X.

XYSTARCHÆ, qui & Gymnasiarchæ, purpurati & coronati, 286

Z.

ZINAFER, Rumo, & Fragiledus Sarmatarum Subreguli, 193

Zizais Sarmatarum Regalis à Constantio A. pacem petit, *ibid.*

Zoroastres Proconnesius, paulo vetustior Xerxis ætate, 405 & 406

Zoroastres Bactrianus, omnium ejus nominis antiquissimus, *ibid.*

Zoroastres Pamphylius, Armenii filius, *ibid.*

INDEX EORUM,

Quæ in notis Gronovii occurrunt.

A.

Accitania. 21, 7.
 Acer quæstor, sed ad lenitatem propensior.
 14, 7.
 Adfigunt censores notam. 14, 1.
 Adimpleri. 28, 4.
 Adulescens Histæ amnium advenarum accessu. 31, 2.
 Adoptans amnes advenas Rhenus. 15, 4.
 Adraustus pallor. 14, 11.
 Advenæ amnes. 31, 2.
 Adusque labra. 18, 10.
 AERumnosa Syria. 20, 11.
 Alite telo vel funda seu amento excusso. 31, 15.
 Alpini populi. 15, 4.
 Amastris, Amastrine. 16, 7.
 Ammianus an recte mentitum dixerit Constantium. 16, 12.
 Angustia inter Rubrum & Caspium mare. 23, 6.
 Arberio ab ima sorte. 15, 2.
 Arethusa Sitalcæ arx. 27, 4.
 Arma cogere. 16, 2.
 Armorum promittere, 14, 7.

B.

Bellaturis Gelonis indumenta. 31, 2.
 Bibliothecæ in delubro Serapidis. 22, 16.
 Brevis sonitus. 18, 6.

C.

Candide manere infide. 30, 1.
 Celebria aliis oppida. 27, 4.
 Ciceronis locus de mutatione fortunæ in vitâ. 15, 5.
 Circumcircare. 31, 2.
 Citerius sese proripere. 14, 2.
 Cius, ubi Hyla. 22, 8.
 Claudius Glycia. 14, 11.
 Claudius Julius Ædesius Dynamius. 27, 3.
 Coalito sanguine. 30, 6.
 Coitus occultior, de concilio. 27, 6.
 Collidebantur stili erectis fluctibus. 28, 2.
 Congruere pio animi & temporis iudicio. 28, 2.
 Consistens homo. 16, 7.
 Controversus, pro contraversus. 22, 8.
 Convenientissima disciplina. 27, 11.
 Coria urbs, ubi navigabilis primus Rhenus. 15, 4.
 Cornua utrimque introrsus circumducta in arcu Scythico. 22, 8.
 Corripi qualibet strage. 27, 10.
 Corticulis pensilem anulum librare. 29, 1.
 Cristæ dorsuales. 22, 15.
 Crudus victor. 31, 8.

Cucullis adnexæ lacernæ. 14, 6.
 Cumulantes humum, 28, 2.

D.

Deinceps Julianus Antiochense composuit. 22, 11.
 Dentetis lateribus. 29, 5.
 Derelinqui. 31, 4.
 Dindyma religiosa delubro Matris Magnæ. 22, 8.
 Diruptus vir. 27, 11.
 Drypetina. 16, 7.

E.

Effata adusque sublimia regimenta. 28, 1.
 Elatas ventus. 22, 8.
 Electa itinera emetiri. 14, 11.
 Empusa. 28, 1.
 Ἐπεισέειν. 29, 1.
 Escensis navigiis. 16, 12.
 Escenso tribunali. 27, 3 & 6.
 Exadversum. 23, 6.
 Exastuaces torrentes. 31, 10.
 Excibat incendebatque. 21, 1.

F.

Ferens jam anni tempus. 27, 10.
 Forfex & forceps distincta. 16, 11.
 Formato consilio. 17, 8.

G.

Gentiles aut Sapor non per reverentiam pepercerunt virginibus cultui divino sacratis. 18, 10.

H.

Hellespontius ductus. 31, 4.
 Herclaneum vel Puteolos. 28, 4.
 Humanæ poenæ. 29, 2.
 Humectari digiti. 28, 4.
 Hysginicoloris Valens. 31, 14.

I.

Implement. 31, 13.
 Implicitum ærarium. 24, 3.
 Incedens vespera. 20, 11.
 Indago multa & varia. 31, 2.
 Indicium fastum militaris favoris, habitus principalis. 27, 6.
 In hæc bona, 1. ut his fruereris. 14, 6.
 Insigne ensiforme retinens manu dextra **Constantius**, alloquitur milites de **Juliano**, 15, 8.

Interare, 28, 2.
 Inveſtio pravitatum nulla fauſta. 27, 7.
 Iugulæ. 14, 6.

L.

Lances ambitioſæ menſarum. 30, 7.
 Liberorum trium nixus. 14, 6.
 Ludi aut Libitinæ commercia. 19, 12.

M.

Metachium, vel Metachæum. 14, 8.
 Minutius referre. 28, 1.
 Miſeranda captarum urbium. 23, 5.
 Moenus. 27, 10.
 Monſtroſum clamare. 28, 4.
 Monumenta Divorum veterum præſtringens Tiberis.
 25, 10.
 Moritur radiorum ſplendor. 20, 11.
 Mortem in acie linguæ portans Valens. 29, 1.
 Mugiens retulit. 28, 1.
 Multum tentatis artibus. 14, 2.

N.

Nebulæ debitorum. 26, 6.
 Ne tugurium quidem. 31, 2.
 Nimis latebroſa montium ſaxa. 27, 7.
 Nimum lacrimoſus obitus. 14, 11.
 Nivi exæſtuantes torrentes. 31, 10.
 Nivium turbo. 31, 3.
 Nixus liberorum. 14, 6.
 Novum aliquid cogitare. 19, 11.

O.

Officiorum æquis omnibus. 14, 10.
 Oppilatæ corporibus foſſæ. 19, 8.

P.

Perexſceranda elades. 15, 2.
 Pericula urbium captarum. 31, 5.
 Pia & recta principis narrare. 30, 8.
 Pilare villas. 31, 5.
 Præcleri inclinatione. 15, 4.
 Præſciciones. 18, 4.
 Priores fratres. 21, 6.
 Proconſule. 28, 1.
 Promittere armorum. 14, 7.
 Proſperatus honor. 15, 8.
 Protecſor provinciæ. 31, 5.
 Puſcus. 24, 1.

Q.

Queri in fama. 16, 10.
 Quo acceſſere. 26, 5.

R.

Ratio eſt nihil non ſpectare ad ſui tutelam. 14, 10.
 Recenſeri exercitus. 31, 4.
 Regere elephantos. 18, 7.
 Regia, vel, regnatix Aſiæ Media. 23, 6.
 Regie regitur ab Præſectis Ægyptus. 22, 15.
 Reliquorum debita. 31, 14.
 Remigum trecentorum navis non eſt inuſitata. 17, 4.
 Renuntiare. 20, 8.
 Rigor, ſeveritas rectæ poteſtatis individua ſocia. 30, 8.
 Rimandi iniriæ. 28, 1.
 Ringens amnis. 28, 2.
 Rumitalces. 26, 8.

S.

Samnitas atrocitas. 14, 11.
 Sauromates. 27, 11.
 Scire ſinguli nihil præter ſe poterant. 31, 15.
 Sine jure ullo. 28, 2.
 Singarenſis pugna non facta ad Singaram Arabiæ. 20, 6.
 Sitacæ arx eſt ſtatio Arethuſa. 27, 4.
 Sorte ab ima. 15, 2.
 Studium principis conducens reipub. 28, 2.

T.

Tam ſunt aſperi Hunni in hominum figura. 31, 2.
 Tot principes, de tribus. 26, 1.
 Trucidaretur abſens & indemnatus. 15, 5.
 Tumultibus turbæ diſcurrentis omnia plena. 19, 11.

V.

Ubi ſunt. 28, 4.
 Velatione ac latebris ſalutem querere. 20, 8.
 Velitara ſæpius magnitudo piſcium. 28, 4.
 Velut empuſa. 28, 1.
 Venæ perpetuæ fontium. 21, 1.
 Virile & muliebri ſæcus egreſſi. 16, 11. 27, 10.
 Viſo nemine. 27, 10.
 Ulcerum atrociam perpeſſus Conſtantius. 20, 11.
 Ultima diræ. 29, 2.
 Unire ad ſe partem alicujus. 22, 8.
 Urebat anxiam mentem. 20, 11.
 Hac Uti perſuaſione. 14, 2.
 Vulcanus inſula. 17, 7.

Corrigenda in contextu.

Pag. 87.	verf. 6.	suumque <i>l.</i> suamque.
128	4.	relegari; decr. <i>l.</i> relegari decr.
159	12.	imcompositi <i>l.</i> incompositi.
182	7.	procellarum, & <i>l.</i> procellarum, cu- jus impetu pulforum auditus est montium gemitus, &.
191	r.	Aguntur R. artemius Vacariam. <i>l.</i> ag. R. Art. Vic.
256	ult.	scrutarores <i>l.</i> scrutatores.
294	20.	præstructus <i>l.</i> præstructis.
295	5.	Imperatorum <i>l.</i> Imperatorem.
360	9.	inimicornm <i>l.</i> inimicorum.
388	17.	minutissimæ <i>l.</i> munitissimæ.
427	2.	oppidanus <i>l.</i> oppidanos.
449	18.	ur juncturæ <i>l.</i> ut juncturæ.
464	ult.	recrearat <i>l.</i> recrearet.
501	23.	jumores <i>l.</i> juniores.
543	3.	miliebre <i>l.</i> muliebre.
573	3.	emississet <i>l.</i> amississet.
582	4.	cupitornm <i>l.</i> cupitorum.
592	25.	legi <i>l.</i> lege.
605	6.	poenabilibus <i>l.</i> poenalibus.
627	27.	diuturnus <i>l.</i> diurnis.
632	17.	reticulis <i>l.</i> retinaculis.
664	ult.	confecto <i>l.</i> confecto.
672	1.	distantes <i>l.</i> distentas.
676	27.	dudum <i>l.</i> ductum.

Pag. 48.	column. 2.	verf. 9.	ejeci <i>l.</i> ejice.
73	2.	32.	pag. 38. <i>l.</i> cap. 5.
79	2.	29.	fine lib. <i>l.</i> fine capitis 7. lib.
102	2.	35.	poterit. Adde. <i>Idem.</i>
148	2.	2.	pag. 5. <i>l.</i> cap. 2.
164	2.	17.	riensēs <i>l.</i> risiensēs.
170	1.	20.	Frun- <i>l.</i> Fran-
184	2.	35.	Moursius. dele.
236	1.	7.	Gele: deleatur.
283	2.	8.	ante <i>l.</i> post.
334	2.	4.	delubra <i>l.</i> delubro.
398	1.	1.	pag. 295. <i>l.</i> lib. xxv. cap. 4.
414	1.	14.	tu est <i>l.</i> tum est.
		15.	doctæ <i>l.</i> docte.
		16.	dolebo <i>l.</i> docebo.
446	2.	4.	pag. 100. <i>l.</i> cap. 10.
		10.	novis viatibus <i>l.</i> novis vi-
			antibus.
471	2.	10.	pag. 502. <i>l.</i> cap. 12.
503	2.	13.	oportæ <i>l.</i> opertæ.
		14.	vonæ <i>l.</i> vanæ.
562	1.	2.	confiderarem <i>l.</i> confide-
			rans.
578	2.	16.	<i>Idem.</i> <i>l.</i> Gronov.
659	2.	12.	ad lib. xxx. <i>l.</i> cap. 5. hujus libri.
680	2.	14.	consensit ap. <i>l.</i> consensit ad.
683	1.	5.	Hadranopolim. <i>l.</i> Hadrianæ.

In notis.

In præfatione.

a tergo literæ a verf. 8. hac bonum *l.* ac bonum.

lit. a 2. verf. 20. invile *l.* inutile.

a 4. 3. nota- *l.* notat.

a tergo literæ b 2. verf. 12. *De fustibus p. f. casti. At codex Colbertinus. hæc deleanda.*

I N I S

AD BIBLIOPEGUM,

Designatio paginarum, quibus applicari debent tabulæ.

Nammorum sex tabulæ post præfationem Gronovii.

Constantius Gallus.	Pag. 2
Constantius.	17
Julianus sine barba.	100
Explanatio prælii ad Argentoratum.	151
Obeliscus Rameffæus.	176
Explanatio expugnatae Amidae.	235
Julianus cum barba.	321
Jovianus.	466
Valentinianus.	484
Valens.	489
Procopius.	499

